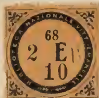


Google


68
2 E
10

68. 2. E. 10



LOGICES ADMINICVLA HIC CONTENTA,

Ammonius in ꝑdicabilia
Boetij i eadem prędicabilia editiones duę
In prædicamēta Aristotelis editio vna
In peri hermenias editiones duę
Ad cathegoricos syllogismos introductio
De syllogismo cathegorico libri duo
De syllogismo hypothetico itidem duo
Themistij i posteriora Arist. libri duo
Boetij de diuisionibus liber vnus
De diffinitionib⁹ itidē vnus
De differētijs topicis tres

¶Dialectica Trapezontij seorsum impressa est.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

B.S.

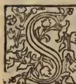
¶GIRARDVS RVFVS/ ACADEMIAE PARISIENSIS STVDIOSIS ADOLESCENTIBVS. S.



AIORES nostri(ceu tradunt historię)cū rudes adhuc essent: numismata in ære aut vili alia qualibet materia signabant. Cum autē vsus auri & argenti repertus est: viluit modus ille rudior/ et sola aurea et argentea cępere precio digna vel sola videri. ita prope modū vtile fore crediderim: si barbaræ & rudes disciplinę quæ nescio quid(vt sic dixerim)Marbosianum redolēt/ cultis/ nitidis et tersis venientibus disciplinis cedant locū q; dent. Quis enim malit nisi cęcus mēte: ferro/ plumbo et e luto extractis scrupis q auro/ argēto gemmis q; pręciosis animū ornari/ cū animo nichil sit preciosius/ et qua parte maxime deo similes euadere debemus/ Quis adeo lippis est oculis qui nō videat authores ipsos in propria eorū littera non rudes/ non barbaros/ non crassos et insulsos sed sinceros et nitidam veluti auream quandā et argenteā cōtinentes sententiā/ Quid cōfusiones cum demonstrationibus/ Quid cum disciplinarum enunciationibus copulata quædam persimilia perturbatis et itrincatis filorum globis/ quos cū filatrices anus diu luctatę explicare nequeunt(quanto enim magis tractant/ tanto magis intrincāt) ad nichil amplius vtiles/ cū indignatione rauillis mandant. Quid disiuncta neotericorū quasi quædam male diffuta adiuuare possunt/ Ex quibus si veste confecta/ sophista quispiam induatur/ etiam clunes appareant/ et cum conditionibus/ rationibus/ exclusionibus/ exceptionibus/ reduplicationibus/ diuersitatibus/ alietatibus aut potius sensuū alienationibus: pro foribus sacræ philosophiæ lacer/ nudus et inops incipiat excubare/ infœlici conditione nescire/ rationabiliter excludi/ excipi/ frustra preces duplicare/ reduplicare/ semper sibi diuersus vt Cameleon quidā videri. quia nunq̄ ab hac miseria desinet/ nūq̄ admittetur priusq̄ mētis insaniā & hāc sensuum alienationem exuerit/ & se peritis philosophię medicis curandū crediderit. Quapropter o generosi adolescentes versate i manibus tersiores authores/ et vos quos iam grāmatica digno sermone excoluit: in altioribus disciplinis miseranda barbaries nō corrumpat. si intelligentiā quęritis quæ vos ad omnia iuuare possit: sermo tersus et philosophia dignus vobis copiosissime pręstabit. Et vt fidētius loquar/ cum post Trapezontium/ triuialia dialecticorū rudimēta lego (exceptis paucis quæ ab alijs emendicata sunt) videor michi summā caballi humeris iniectā perferre. et hinc quoq; operi illi nō absone nomē inditum esse. Vt vos igitur in primis ipsis philosophię ingressibus/ in primis tyrocinijs/ idest in logicis et dialecticis adiuuarem: dudū cum Aristotelicis libris Trapezontij ad dialecticā introductionem nō inutilē mea quidē sententia libellū/ ex libraria officina emisi. Nūc vero Ammonium in Porphyriū a Pōponio Gaurico Neapōlitano latinitate donatū/ a me vtcunq; recognitum cū pauculis ad latus scholijs: ad vestrā vtilitatem emitto/ vna cum cōmentarijs et libellis quibusdam Boetij & Themistij ad logicā facientibus intelligentiā. quos Frācīscus Vatablus huiusce puriorum litterarū studiosissimus adolescens/ michi quidē scholari consuetudine & sodalitia arctissime cōiunctus: recognouit/ me vrgētius in laboribus officinæ occupatum leuans/ et vestris cōmodis consulēs. Facite itaq; vt vestra nobili institutione/ hoc vnū inter reliqua floreat gymnasium/ et vt numerositate studētium/ ita et disciplinarū puritate cętera euicat. alioqui feda barbaries et deploranda miseraq; sophistica plures irretiat/ iplicet/ interimat nō corpore qdē sed mēte qđ lōge calamitosius est q̄ in quouis alio. qđ auertat deus optimus et faciat vt lux vestra sine inuidia ad reliquos se transfundat/ et ab alijs quicquid ipse emitti cōcesserit: a vobis idētidem benigne suscipiatur. Valete: florete/ proficite. Parisijs ex ędibus Henrici Stephani chalcographi Kal. Maijs. M. D. XI.

¶Vbi hanc notam ꝺꝺ ad latus adiectam videritis: litteram pręcipui authoris(quē textū vocāt) insertam agnoscite . quæ alioqui maiusculis exarata fuisset litteris. V A L E T E I T E R V M Q; F O E L I C I S S I M E.

L.GAVRICVS:DOMINICO GRIMANO VENETO CARDINALI.S.P.D.



Vperiori æſtate cum forte per id tempus quo a ſtudijs vacatur/ familiariter
quibuſdã vniuerſales illas quinq; Porphyrij voces interpręṫari cogeremur/
ipſoq; ſtatim principio/ quid ſibi Platonica illa vellent addubitaremus: con•
tuli me illico ad Pomponium fratrẽ qui ex Platone ipſo(cuius is eſt ſtudioſiſ
ſimus)ea michi explicaret. Cum vero de Parmenide michi plura ad eam
rem pertinentia recenſuiſſet: ad Porphyrij tãdem interpręṫes ſe coniecit/ ip•
ſumq; Ammonium.ex quo cũ quædam interpręṫatus eſſet: ita ego concitat⁹
vt rogare obteſtariq; (cauſando nãq; ſubterfugere videbatur) nunq̃ prius
deſierim q̃ michi Ammoniũ latine vt dictaret polliceretur. Quod cum perfectũ celerrime eſſet
multiq; dein me rogarent ſibi deſcribendi copiam facerem/ peneq; etiam cõuicijs efflagitarẽt
librarij: ſtatuimus id ita quidem/ atq; vt ſemper/ in commune noſtra referenda omnia duxim⁹
conſentaneum atq; præclarum magis rati plurimis prodeſſe q̃ pluribus/ omnibus etiam q̃
plurimis cum licuerit. Verumenimuero cogitanti michi cuinam hoc munus dono veniret:
nemo omnium hominum inuẽtus eſt cui dignius q̃ tibi deſtinaretur. Qui in tanto honorũ or
dine/ ſũmaq; in Romano Diuinoq; ſenatu authoritate: nulli rei tantũ quantum philoſophiæ
ſtudio tribuas. Omnemq; viuendi rationem nõ in hac breui & caduca(vt Cicero ait)ſed in p•
petua illa iam vita collocãdam exiſtimaſti. Suſcipe igitur munuſculum hoc noſtrũ alioqui gra
to ac libenti aio profectũ. Spero equidem dices/ dignum interpręṫem ſortitus eſt Porphyrius
Ammonium. Dignũ Ammonius interpręṫẽ ſortitus eſt(quãuis adoleſcentem)Pomponiũ. Va
le. Etquod ſacis: Gauricos fratres ama. Patauij. xiiij. Cal. Ianuar. M. D. III.

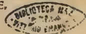
❡POMPONII GAVRICI NEAPOLITANI IN QVINQVE VOCES PORPHYRII COMMENTARIOLVS EX PLATONE/ ARISTOTELE ET AMMONIO.

❡QVID DIFFINITIO. Cap.I.



Oſtq̃ propoſitum nobis eſt/ vt de philoſophiæ pricipijs dicere incipiam⁹: ne•
ceſſarium quidẽ videtur/ vt prenoſcamus quid ſit philoſophia. Oportet enim
quemq; cuiuſlibet inſtitutionis principia ſuſcepturũ: edoceri prius quid ſit id
quod conſequi ſtudeat. ita nãq; fiet et ad audiendum apparatior et ad proſe•
quendum diligentior. Verum id quidẽ non niſi ex diffinitionibus. Qui aũt fie
ri hoc poterit/ vt ex diffinitionibus rem vllam percipiamus: ſi quid diffinitio
ipſa ſit/ non prius intelligatur? Diffinitio igitur eſt oratio: quę eius ipſius qđ
diffinitur naturam breuiſſime oſtendit. dicta autem eſt per tranſlationem ab
agrorum finibus. Nam quemadmodũ illi proprietates determinãt/ diſtinguũtq; ab alienis no•
ſtra: ſic & diffinitiones rem ipſam complectuntur/ atq; ab aliarũ confinio diſiunctam eſſe faci•
unt. De philoſophię igitur diffinitione a nobis hoc in loco dicẽdum. etenim ſi cum pueri gram
maticę inſtitutionibus traditi ſumus/ ab eius diffinitione cepimus/ hoc modo/ Grammatica eſt
peritia earum rerũ quę a poetis atq; hiſtoricis conſcribuntur/ itemq; ſi cũ ad oratoriam acceſſi•
mus/ ex diffinitione eam eſſe didicimus/ vim artificioſam probabilis orationis in cauſis ciuili•
bus/ cuius finis bene dicere: quanto id magis facere debebimus nũc in philoſophia/ vnde om
nium et artium et ſcientiarũ diffinitiones ſuſcipiuntur? In omni autem inſtitutione id ita fieri
oportere/ poſitũ in Phędro a Platone cõprobauit(vt Cicero refert) Epicurus. atq; ab eodẽ ipſo
Cicerone noſtro frequenti iam eſt vſu confirmatũ. Sed apud Platonem Socrates his verbis.
In omibus rebus puer/ cũ queſtio aliqua incidit: primum quid illud ſit quod queritur intelligẽ•
dum. aliter quidẽ prorſus in errorem dilabi neceſſe eſt. Fit autẽ vti et qui audiunt cum rẽ ipſam
quid ſignificet ignorarint decipiãtur: & qui docent poſtq̃ declaratũ nichil principio fuit/ diſſe•
rant quę nec ſibi cõſtare vllo modo poſſunt/ neq; alijs. Ne igitur qua in re cæteros vituperam⁹
vituperandi et ipſi ſimus / danda opera eſt vti quando hec inter nos diſceptatio eſt/ potius ne
ſit non amanti q̃ amanti gratã rem faciundum: quid ipſe amor ſit ex diffinitione pernoſcam⁹.
Sic nãq; cõmodum an incõmodum ex ſe amor afferat : facile conſiderabimus. Hec Plato nos
ad Ammonium reuertamur.

❡DE DIFFINITIONIBVS PHILOSOPHIAE. Cap.II.



GIRARDVS.



Mnis quidem scientia et ars: subiectum habet ac finem. Subiectum est id:
circa quod versatur. Finis vero id: ad quod respicitur/ & cuius gratia cæte-
ra fiunt. exempli causa. Medicus medicinę scientiæ subiectum habet corpo
ra humana: quia circa ea tantum versatur. finem vero sanare: quia ad id so
lum respicit. similiter quoq; et faber: tectonicæ suę artis/ subiectum habet li-
gna. finem vero: abacum facere. Quapropter diffinitiones omnes vel ex
subiecto suscipientur/ vel ex fine vel ab vtroq; simul. Ex subiecto: vt cum di
cimus medicinam esse artem/ quę circa humana corpora versatur. Ex fine
vt cum dixerimus eam esse sanitatis effectiuam. Ex vtroq; autem simul: sic. Medicina est ars q̄
circa humana corpora versatur sanitatis effectiua. Simili modo et astronomia: subiectum ha-
bet/ celestia corpora. finem vero: cognoscere motus astrorum. Quęramus ergo quid subijcia-
tur/ et quis sit finis philosophiæ: atq; ita facile eius ipsius diffinitionem assignabimus. Sciendū
est autem ꝙ cum cęteræ omnes scientiæ atq; artes circa particularia quędam existāt/ vt tecto-
nice fabrilis/ circa ligna solum/ medicina circa solum humana corpora/ astronomia circa solū
cęlestia: sola philosophia circa res omnes versatur. Cuius quidem finis: cognoscere/ nō autem
facere. Suscipiuntur itaq; philosophiæ diffinitiones multę. Multi enim multis modis eam diffi
niuerunt. At ne importunam in pręsentia nōnullorum detestemur ambitionem/ qui per mul-
tas ac prope infinitas vnius alicuius rei diffinitiones percurrendo euagari late solent/ dū mul-
ta intelligendo nichil intelligunt: sufficiet nobis quinq;/ vel paulo plures philosophiæ diffini-
tiones adducere. Duę quidem erunt ex subiecto/ totidem ex fine: vna rursus per excellentiam/
altera ex vi nominis (quā etymologiā accepto vocabulo/ siue veriloquiū vocant) sit autem pri-
Diffinitio philosophiæ. ma philosophiæ diffinitio hęc. Philosophia est cognitio rerū vti res sunt. hoc est quatenus ea-
rum essentia consideratur. Non enim philosopho propositum est: omnes qui in mundo sūt ho-
mines scire ad vnum debere/ sed hominis tantum quę sit natura. Naturas quidem atq; existen
tias dūtaxat rerum philosophus contemplatur. Plato autem ipse philosophiam diffiniuit sic.
Philosophia est diuinarum humanarumq; rerum cognitio. sed certe manifestum/ eandem esse
hanc cum superiori diffinitione/ ac nichil inter se differre nisi cognito ac minus cognito: hoc
est ijs rebus quę a nobis cerni tangiue possunt (vt Ciceronis verbis vtar) et ijs quæ nec cerni
nec tangi possunt/ solo tamen animo atq; intellectu concipiuntur. Diuidens enim Plato: res q̄
sempiternę essent/ dixit diuinas. quę generationem vero corruptionemq; paterentur: vocauit
humanas. Vtraq; igitur diffinitio tradita est ex subiecto: atq; inter se (vt dictum est) non diffe-
runt nisi cognito atq; minus cognito. Ex fine autem hoc modo. Philosophia est dei similitu-
do quo ad eius fieri ab homine poterit/ quemadmodum et Plato diffiniuit in Theeteto. Nam
cum duplicem deus habeat actionem/ notionis alteram qua cuncta cognoscit vti est apud poe
tas. Deus deus omnia nouit. alteram prouidentiæ qua mundum et quę in mundo sunt inferio
ra hęc ipsa regit atq; administrat. quod poetę significant/ non cum Epicuream mulierem ita
loqui introducunt/ scilicet is superis labor est ea cura quietos sollicitat: sed cum prudentissimū
virum sic. Dabit deus his quoq; finem. Vel rursus cum matrem sic. O qui res hominumq;
deorumq; æternis regis imperijs & fulmine terres. Vtrinq; sese philosophus deo q̄ simillimum
efficiet. Erit enim et rerum cognitor/ quando omnia in suam contemplationem adduxerit: et
procurator rectorq; inferiorum/ quando ciuilis is quem πολιτικον græci vocant leges con-
stituerit/ quibus quę bona sunt permittantur/ quę mala prohibeantur. Iure igitur dictum est
philosophiam esse dei similitudinem. Illud autem quoad eius fieri ab homine poterit: pulchre
adiectum est diffinitioni. Quippe vt pręclare est apud Homerum.

Homerus. Haud simile humanis genus immortale deorum.

Quorum enim cunq; sunt diuersę substantiæ: diuersi eorundem sunt et fines. quod ipsum in
cæteris quoq; animalibus manifestum/ in homine videlicet atq; equo: quorum quia differētes
substantiæ/ differentes sunt et fines. Hominis quidem finis est: cum ratione ac prudētia viue-
re. equi vero velociter currere/ bellisq; idoneum esse. quiimmo in ijs quę ratione carent brutis
aialibus: nunq̄ differre videmus fines/ nisi & substātias. Alius quidē in cane finis/ alius i boue/
alius i equo. qđ si in ijs: quāto id erit magis i homine ac deo/ quorū tam diuersissimę substātię/
Pulchre igiť adiectū diffinitioni illud: quo ad eius fieri ab homie poterit. quia cū ois similitudo
(vt et nos pauca dicamus) semper citra veritatē consistat/ exēpli gratia si Phidiā imitabimur/

si Homerum aut Demosthenem/ accedemus vere ad eos nunq̃: ne forsitan desiperemus sperantes diuinam cognitionem prouidentiãue perfecte nos æmulaturos/ cõmonere nos voluit Plato(quemadmodum Titidẽ ipsum/ Apollo)ne æqualia dijs sapere audeamus/ humanæ imbecillitatis nostræ memores. Erit igitur philosophia/ quatenus homini licebit/ diuinę cognitionis ac prouidentię similitudo. Quam vero ob causam philosophus duxerit ita diffiniendam philosophiam: deinceps videamus. Postq̃ vt dictum est duplices sunt dei actiones/ cognitiuę alteræ/ alterę actiuæ: totidem quoq; erunt ex eius imitatione et nostrarum animarum/ contemplatiuę ac practicę. quibus suam cum exerceat philosophus animam dum vel rerũ omniũ naturam quo modo se habeat perscrutatur/ vel passiuas animę potentias cum diuinarum rerũ contemplatione cõiungens/ supra hominem attollitur: iure quidem Plato dei similitudinẽ esse philosophiam diffiniuit. Est autem et alia philosophię diffinitio ex fine sic. Philosophia est mortis meditatio. Sed age videamus quemadmodum sint philosophi de morte meditaturi: quoue pacto eam ipsam mortis meditationem intelligi a nobis oporteat: ne quid simile fortasse accidat quod olim adolescenti Cleombroto. is enim cum Platonico Phędoni studiose operam dedisset/ didicissetq; oportere philosophum mortem meditari: altissimo se se statim muro pręcipitem dedit. In quem tale fertur epigramma.

Vita vale: muro pręceps delapsus ab alto
Dixisti moriens Ambraciota puer.
Nullum in morte malum credens. sed scripta Platonis
Non ita erant animo percipienda tuo.

Ex ignorantia igitur id ita accidit adolescentulo. considerandum ei siquidem fuerat: quemadmodum ea ipsa mortis meditatio intelligenda esset. Cum pręsertim ipse Plato apertissime admoneat: non debere sibiipsi hominem manus inferre his verbis. Ille igitur qui in arcanis haberi de hisce rebus solet sermo/ homines veluti in quadam custodia esse/ neq; eam refugere/ neq; inde se abducere oportere: magnus quidam mihi certe apparet/ neq; sat cognitu facilis. Fas autem ideo non est queq̃ sibi mortem consciscere. quia quemadmodum qui publica in custodia reus tenetur/ si quo modo carceribus effractis effugere tentarit/ omnes quantæ sunt leges in se conuertet: ita et qui corporis vinculum diuina prouidentia colligatum soluere festinarit/ omnem sui opificis iram in se dignissime concitabit. Hęc ita sane sint. Quomodo autẽ mortis meditationem philosophiam esse dicemus? Sciendum q; cum homo ex anima et corpore componatur: vt compositio eius duplex/ ita et solutio duplex. Nam cũ quoddam sit naturale vinculum per quod animę corpus coniungitur vitam ab ea capiens/ quoddam voluntarium per quod anima inheret corpori/ obediens/ seruiens/ ab eoq; dominata: duplex quoq; erit et solutio/ altera corporis ab anima/ altera animę a corpore. & mors item duplex: altera quidem naturalis/ qua cuncti homines moriuntur cum corpus dissepatur ab anima/ altera vero voluntaria cum videlicet philosophi animam a corpore contemplando disiungunt. dicuntur igitur debere mortem meditari: id est separando animam a corporeis rebus/ diuinæ tantũ modo contemplationi intẽtos esse oportere. Sciendum autem non omnino cum corpus separatur ab anima: et animam separari a corpore. Ita nanq; corporum amatrices sunt animę: vt post mortem/ adhuc tamen eodem amore teneantur. atq; ob eam causam fieri autumant: quę circa mortuorum tumulos videri solent vmbrarum apparitiones. Verum neq; cum anima separatur a corpore: corpus omnino separabitur ab anima. Philosophi enim etsi per nimiam cõtemplationem/ vehementius sese a corporibus auocent: viuunt tamen nec prorsus cõmoriũtur. Erit ergo philosophia(vt superius dictum est) mortis meditatio. hoc est(vt et nos Platonem paulo apertius interpretemur) assidua ac frequẽs diuinarum rerum cõtemplatio: ad quã peruenire nunq̃ sane poterimus/ nisi animam ipsam tantę mentis capacem a corpore isto solutam/ id est illecebris omnibus vacuam atq; expurgatam habuerimus. ¶ Quęrere autem haud indigne quispiam poterit hoc loco. si philosophiæ finis est omnium rerum cognitio: cur ergo diffinitionem illam/ philosophia est cognitio rerum vti res sunt/ et rursus illam/ philosophia est diuinarum & humanarum rerum cognitio/ ex subiecto dixerimus esse nõ autem ex fine? quẽadmodum enim medicinę scientiam dum circa humana corpora versatur ex subiecto/ dũ vero sanitatis est effectiua ex fine diffiniri diximus: sic et in philosophia fuerat dicendum. cuius si finis est rerum cognitio: oẽs q̃dẽ superius traditas diffinitiones ex fine/ non autem ex subiecto esse dici oportebat. Sciendum q; cum philosophiæ/ tantum duę sint(vt dictum est) partes Gẽtilitium.

GIRARDVS.

altera quidem contēplatiua/altera actiua:duo quoq; erunt et ei⁹ fines. quando enim dicimus
philosophiam mortis esse meditationem: ex actiuo eam fine diffinimus. quando autem rerum
vti res sunt/esse cognitionem:ex contemplatiuo. At vero cum dixerimus esse eam dei similitu
dinem quoad eius fieri ab homine poterit:ex ambobus. medicinę autem scientia/quoniam
mixta est:quando ex contemplatiua specie diffinitur/ circa humana corpora versari dicimus.
et non irrationabiliter ex subiecto talem esse diffinitionem affirmabimus.quando autem ex eo
cuius gratia fit contemplatio/sanitatis dicetur effectiua:atq; ex fine traditam diffinitionem cō
fitebimur. Philosophia vero cum solam contemplatiuam speciem habeat (propter id enim so
lum fit:vt res cognoscantur) non quidem ex subiecto aliam/aliā ex fine suscipiet diffinitionē.
Cognitio enim omnis/ certæ alicuius rei est cognitio. Et quoniam cognitio/ et certæ alicuius
rei cognitio simul vna et intelliguntur et compręhenduntur:siue ex subiecto eam diffinitionē
esse quis dixerit/siue ex fine non aberrabit. rectius autem si ex ambobus. Sed age/ad aliarum
distinctionem eius videlicet quę dicit esse dei similitudinem et eius quę mortis voluit esse me-
ditationem:ex subiecto reliquas diffinitiones nuncupabimus. Est item et alia philosophiæ dif
finitio Aristotelica per excellentiam hoc modo. Philosophia est ars artium/ et scientia scien-
tiarum.intelligebat nimirum Aristoteles earum omnium cognitionem:ad ipsam philosophi-
am referri quodam modo posse/sic.Cognitionum alię quidem coherent artibus: aliæ vero sciē
tijs. Artes autem & scientiæ omnes nichil inter se differunt sermocinatione:quę in omnibus
semper est eadem ac nunq̄ immutatur:sed materia. Enimuero scientiæ circa ea versantur:quę
semper eodem modo sese habent.vt Astronomia/ Geometria/& Arithmetica. Artes vero cir-
ca ea quę potissimum et variari et transmutari solent/ vt sarcinatoria/fabrilis/sutoria/et ceterę

Diuersę id est mutabiles.

omnes cerdonicæ.ac geometrię quidem sermocinationes immutabiles:sic. In omni circulo a
centro ad circunferentiam interualla æqualiter distare. id enim eodem modo semper erit/ac
nunq̄ aliter habebit.medicinę vero artis: diuersę (vt cum dicitur contraria contrarijs sanātur)
propterea q̄ non circa idem semper existit. primū quidē:quia nō omnes morbi mederi possūt.
quid enim si perniciosa foret pestis: num medicorum quisq̄ curaturus accederet? Deinde quia
non semper contraria morbis adhibentur:sed sæpe etiam similia. Plęrumq; enim frigidus hu
mor infusus ijs qui nuper morbo conualuerunt: debilitatum iam ac pene discessum febris ar-
dorem reuocauit.solentq; potissimum medici rigorem rigore/atq; estum estu propulsare. Sed
ad rem omnibus quidem scientijs et artibus philosophia principiū dedit/ generalesq; sermo-
cinationes.philosophorū enim est generaliter res omnes inuestigare. Ac geometriæ quidem
sermocinationes:a philosophia sumptę. Suscipit enim geometer punctum indiuiduum.ac ma
gnitudinem diuidit in infinitum.ijsq; suis vtitur principijs in demonstrando. at vero philoso-

Nomie magnitudinis: hic corpus intelligi. Dilucidius hoc ipsum ab Aristotele in sexto Physicorū mōstratur. hic autem obscurius. sed quia ꝑposito incidens:nō est imorandū.

phus ea ipsa demonstrabit sic. Omne terminans terminato minus est vna dimēsione. Corpus
enim tripliciter in longitudinem/latitudinem ac profunditatem diuisum:terminatur a superfi
cie.Superficies in longitudinem ac latitudinem:solum terminatur a linea. Linea in solam lō-
gitudinem:terminatur a puncto.Punctus vero indiuisus:nullam amplius habebit dimensio-
nem. Omne igitur quod aliud terminat: minus est q̄ terminatum vna dimēsione. Quod au-
tem et omnis magnitudo in infinitū vsq; secari possit:demōstrabit philosophus/sic.Sectio om
nis fit per puncta.puncta autem neq; componunt neq; perficiunt corpus.corpus igitur per pū
cta diuisum.Postq̄ nichil pręter magnitudinem quantitatis per sectionem a corporibus amo-
uetur:tres habebit dimensiones. Constat igitur nichil obstare quo minus corpora in infinitū
vsq; secari possint. neq; vero si ob innatam nobis imbecillitatem videatur id omnino fieri non
posse:minus tamen idipsum sic erit. Medicina quoq; ipsa plurimum debet philosophiæ. nam
cum didicissent a philosophis medici quattuor prorsus esse in omni generatione corporū ele-
mēta/neq; plura/neq; pauciora:cōtinuo intellexerūt totidē generari humores atq; ab illis hos
ꝓportionabiliter deriuari.Rhetorice item (quam dicendi rationem vocamus) nō iam depen-
det:sed ita cum philosophia coniuncta est/ vt non satis dispicere possim/ a philosophia ne rhe-
torice/an ab rhetorice philosophia ortum habuerit/atq; vtra maiorem sibi authoritatem ven
dicare merito possit.Cum et philosophos non nisi summos oratores: et oratores non nisi sum-

Aristoteles Isocrates. Cicero.

mos philosophos fuisse videamus/ alterosq; sine alteris aut parum aut nichil constare. quod
pluribus quidem argumentis declararem:ni tecum michi nunc sat esset Aristotelis vox.qui si-
bi turpe putauit tacere:cum Isocrates loqueretur.tum Ciceronis nostri authoritas:qui sepe fa-

tetur omnem (quanta in se fuerit) eloquentiam a philosophis accepisse. Sed ne longius ab
Ammonio recedamus: rhetoricen iccirco a philosophia dependere dicemus. quoniam pro
inductione ac ratiocinatione quibus potissimum dialectici vtuntur: exemplum ab oratori-
bus sumptum est/ et enthymema. Quemadmodum enim ratiocinatio (qui et accepto voca-
bulo syllogismus dicitur) vera est cum afferat ex se necessitatem: ita et enthymema quoq;
verum. Syllogismus autem est sermo in quo positis quibusdam aliud quid/ q̄ quę posita sunt
necessario accidit euenire/ hoc modo. Quod ex seipso per se mouetur: imortale. anima ex se
mouetur. anima igitur immortalis. Enthymema vero/ est quod vna tantum propositione
superatur a syllogismo/ sic. Si aia ex se/ seipa mouetur: quis est qui eā confitebitur esse morta
lem? Item. Si quod cuncti expetunt/ id demum est bonum: cur tu pecuniam habere/ iudicas
esse malum? Simili etiam modo correspondebit inductioni exemplum. Nam sicuti inductio
probationis decentem quandam rationem habet/ non semper tamē veram: ita et exemplū.
Inductio autem est sermo qui vel a particularibus ad vniuersalia fidē facit/ hoc pacto. Phe-
dra nonne priuigno in amore crudelis fuit? fuit. Scylla vero/ qualis patri: nonne crudelis?
crudelis. Dido autem num specie vlla humanitatis vsa est cū seipsam hospitis amore inter-
fecerit? nulla. Medea vero cum fratris membra discerpserit/ Creontis reginam incenderit/
filios trucidauerit: nonne et ipsa crudelis? q̄ maxime. omnes igitur mulieres cum amāt: cru-
deles. vel econtrario a pluribus ad vnum aliquod simile: quo plurimum vsus est apud Pla-
tonem Socrates/ hoc modo. Rhetorice ars nonne vtilis est hominū vitę? vtilis. Iuris autem
ciuilis scientia? vtilissima quidem. quid cęterę artes? et cęterę. medicina igitur vtilis est vi-
tę. Eiusmodi est illud de Aspasia apud Ciceronem: dic michi quęso Xenophontis vxor. Ex-
emplum vero fit a particularibus ad particularia: vt ex Cicerone ipso verba ponamus/ hoc
modo. Negant intueri lucem fas esse ei qui a se hominem occisum esse fateatur. In qua vrbe
tandem hoc homines stultissimi disputant? nempe in ea quę primum iudicium de capite vi-
dit M. Horatij fortissimi viri: qui nondum libera ciuitate tamē P. R. comitijs liberatus est/
cum sua manu sororem interfectam esse fateretur. Item sic. Pudicitiam cum eriperet militi
Tribunus militaris in exercitu C. Marij: propinquus eius imperatoris ab eo interfectus est
cui vim afferebat. Facere enim probus adolescens periculose q̄ turpiter pati malui: atq; hūc
ille summus vir scelere solutum periculo liberauit. Item sic. Neq; enim posset ille hala serui-
lius aut P. Nasica aut L. Opimius aut me consule senatus non nefarius haberi si sceleratos
interfici nefas esset. Patet igitur rhetoricen a philosophia sumpsisse principium. etenim &
Aristoteles: plures de ea libros conscripsit. Pręterea orator iusto vtili et bono vtitur: q̄q̄ ne-
sciat quo modo aut vbi reperiantur. sunt enim qui putent iustum consistere in vtili: et con-
tra qui vtile dicant inesse iusto. Sunt & qui ea disiungant contrariaq; esse faciant: quę non
nisi a philosophis definiri possunt. Grammatica quoq; ad philosophiam refertur. Nam quia
circa tonos & tempora versatur: pertinebit ad musicē. Musice autem vt paulo post dicetur:
pars est philosophię. sed iam non modo rationales scientię/ verum etiam eę quę mechani-
cę vocantur artes: omnes quidem subijciuntur philosophię. Architectus enim cum perpē-
diculo vtatur ad discernendum sit nec ne rectus paries: cognoscit q; sit perpendiculū/ neq;
quicq̄ aliud. Philosophus vero eius rei causam reddens dicet: omnia grauia suapte natura
ad centrum tendere/ ad rectangulos vndecunq; lapsu deferri. Rectangulos autem nunq̄
aliquo declinare. Simili etiam modo et faber ad lignorum rectitudinem rubrica vtitur: sed
quę sit rectitudinis natura prorsus ignorat. Geometer vero philosophię addictus: dicet re-
ctitudinem eam esse/ quę ex ęqualibus inter se sit signis constituta. Possemus autem scien-
tias & artes/ quę a philosophia deductę fuerint: q̄plurimas inuenire. Sed hec satis. Postre-
mo autem ex vi nominis diffinietur philosophia sic. Philosophia est (vt Cicero interpręta-
tur) sapientię studium. Cępit autem hec philosophię appellatio a Pythagora, qui quidē
primus superiorum temporum castigauit errores. Nam cum ante eum omnes sapientē no-
minarēt quicunq; artem aliquam recte pertractaret/ e quorum numero fuit Archilochus/
cū dixit. & gubernator sophos/ sophos poeta. vir scientissimus ac deo plenus/ cum intellige-
ret solum illum vocari debere sapientem qui summam & sapientiā & perpetuam rerū om-

GIRARDVS.

Platonicum.

Hoc exemplum ex Cicerone est complendum.

P Populus
R Romanus

Rectitudo: linea recta idest quę ex equo suis interiacet pūctis.

Hoc de Pythagora pertritum est.

nium cognitionem haberet: non se sophon/ sapientem/ sed philosophon idest sapientię studiosum appellari voluit. Cũ autẽ perspexisset alios de grãmatica/ de rhetorica alios/ alios de naturalibus rebus questionẽ habere: grãmaticos/ rhetoras physicos proprijs nominibus appellandos esse censuit. eos vero qui diuinarũ rerum contẽplatione animũ exercerẽt: philosophos. ipsumq; eorũ studiũ: philosophiam idest diuinæ sapientię amorẽ. Quid autẽ ex hac Pythagorica notatione philosophia sit: his libris ẽ a nobis declaratũ quos περι αιρεσεωμ scripsimus. Sunt quidem et aliæ philosophię diffinitiones. huc tamen tẽdunt omnes. qualis est illa Solonis. γηρασκω αεη πολλα διδασκομενος. quod ipsum πολυμαθειαμ interpretatur Socrates in eo qui de philosophia inscriptus est a Platone liber/ hoc est assiduam rerũ plurimarũ disciplinã. Senesco (inquit) multa semper addiscens. qd quidem pulcherrime imitatus ẽ Iulian9: vt Põponius meminit libro digestorũ quadragesimo de fidei cõmissarijs. Cuius verba digna non solũ illic vt legãtur: sunt hęc. Equidẽ ego discẽdi cupiditate (quã solam viuẽdi rationẽ optimam in octauum & septuagesimũ annũ ętatis duxi) memor sum eius sentẽtiæ quã dixisse fertur Iulianus. Et si alterũ in sepulcro pedẽ haberem: adhuc addiscere quidẽ vellem. Nã quid aliud est philosophia q̃ sapere velle/ & quæ nescimus/ quę quidem plera sũt edoceri/ Satis igitur (vt arbitror) de philosophiæ diffinitionibus dictum. Nunc ad diuisionem transeamus.

❡DE DIVISIONE PHILOSOPHIAE. Cap. III.



Voniam vero in omnibus rebus quęri solet in quot partes diuidantur: necessarium quidem est/ vt & nos hoc loco de ipsius philosophiæ diuisione dicamus. ac primum quid sit diuisio. quid supradiuisio ac subdiuisio. Diuisio principaliter quidẽ est integræ rei incisio. Supradiuisio diuisæ rei sectio. Verbi gratia diuidatur animal in rationabile & nõ rationabile. id est diuisio. Rursus in supercęleste ac terrenum. mortale & immortale. supradiuisio. Subdiuisio autẽ est diuisæ rei specierum partitio. Species vero eas nunc intelligimus quæ sunt subalternæ. hoc modo. Supercelestium: aliud est fixum/ aliud vero vagum atq; errans. hic nũc supercęleste species animalis: subdiuisum. Diuiditur autem philosophia (quod ex superioribus iam intelligi potest) vt nonnulli voluerunt/ in duas/ vt plerięq in tris partes/ in contemplatiuam/ actiuam & rationalem. Quę res an sic se habeat videamus. Quando quidem omnia rerum omnium principia sunt a diuinis. & vt ait ille. ab Ioue omnia/ Iouis indigemus omnes. merito q̃dem theologicum genus primum: posterius vero naturale. q̃q̃ quo ad nos qui cognoscere nõ possumus quę sunt in intellectu nisi præcognouerimus quę sunt in sensu: hoc quidem prius/ illud autem posterius. Medium vero sibi ordinem vendicauit mathematicũ. A Platonicis iccirco/ vt residentes in anima idæas fideliter contineremus/ recordaremurq; quę a nobis semel essent percepta mathematicis demonstrationibus vtentes. Quemadmodum in Menone facit Socrates. ab Aristotelicis vero iccirco: vt assuesceremus a corporea substantia trãsire ad incorpoream. quę cum sit prorsus ab oculorum sensu remota: vim quandã maiorẽ habet q̃ quę cernitur. Linea quidem hec quę est in hac subiecta materia ligni æris aut ceræ nunq̃ veluti materia ipsa lignum/ æs/ cæraue a nobis perfecte intelligetur nisi cũ in animũ adduxerimus. illic enim altius eam contẽplabimur/ vt quę semoueatur a materia. q autem omnis figura in materiæ substantiam non transeat: vel ex hoc manifestum. Licet enim triangulus in hac cæra statim transmutetur/ dimoto vno aliquo latere: non simul quidem trãsmutabitur & cæra. Transmutabatur autem: si amborũ substantia fuisset communis vtriq;. Nec dissimile huic esse poterit qd est in Platonis Timæo/ de materia prima. Si omnes inquit figuræ ex eadem auri materia/ iterum atq; iterum in alias & alias continue reformarentur/ atq; quis de vna illarum aliqua rogarit quid sit: dicemus q̃ verissime aurum/ triangulum vero aut quam aliã figurã minime. Sed postq̃ nonnulli (vt dictũ est) duas partes fecerũt philosophiæ/ contẽplatiuam & actiuã: non alienũ hoc loco erit inuestigare quã ob cãm duas solum illas neq; plures neq; pauciores. At pauciores quidẽ fieri: nullo modo potuit. vnũ siquidem in vnũ non diuidit. Quare autẽ nõ plures sed illas solũ duas: duę sũt causæ. Prima hec. cum phia (vt dictũ est) dei sit similitudo ac deus duplicẽ habeat actionẽ notionis alterã/ q̃ cũcta

Platonicum.

Platonicum.

Gentilitium.

❡Hęc prima. cũ philosophia. Catholice deus tres habet opationes cõtẽpla-

cognoscit/ alterã prouidentiæ qua inferiora gubernat: iure quidẽ merito philosophia diuisa est in contẽplatiuam et actiuam. Per contemplatiuam enim/ res ipsas intelligimus. Per actiuam vero disponimus inferiora: sicq; deo perq̃ similes efficimur. Altera est hęc. Nostrarũ animarum duplices sunt actiones: alteræ intellectiuę vt mens/ ratio sensus & opinio/ alterę vero vitales siue appetitiuæ vt volũtas animus et cõcupiscentia. Cumq; per contemplationem perficiatur in nobis virtus intellectiua/ per actionem vero vitalis atq; appetitiua: rationabiliter quidẽ erunt philosophiæ partes duæ/ contemplatiua et actiua. Sed cum contemplatiuam ipsam diuiserint in theologicum/ mathematicum et naturale: id quoq; quare ita factum sit pernoscamus. Rerum omnium tres sunt ordines. Alię enim penitus a materia separantur/ vt sunt diuina. Alię non separantur: vt sunt naturalia/ eæq; species q̃ sine materia non possunt intelligi. vt lignũ/ ossa/ caro et eiusmodi quęcũq; a natura iterũ atq; iterũ procreãtur corpora. Alię vero sunt intermedię: quę et separari et nõ separari possunt/ vt sunt mathematica. Circulus quidẽ/ triangulus et eiusmodi per sese cõsistere sine materia haudquaq̃ possunt. Possumus tamen nos ligneum/ ęneũ ac lapideũ circulũ triangulũue aspicientes: eorũ speciẽ mente nostra volutare/ ac seorsum a materia cõcipere. Veluti cera quę cum imprimitur a sigillo: non materiam trahit sed formã. dicenturq; qua per se nõ consistunt: a materia non separari. qua vero ad nostram cogitationẽ qua quiduis imaginari possum9/ separari. Cũ itaq; rerũ omnium alię penitus ab intelligentia materię separantur/ aliæ non separantur/ alię tanq̃ intermedię et separantur et non separantur: haud quidem irrationabiliter contẽplatiua species diuisa est in theologicum/ naturalẽ et mathematicum. quę separantur enim: subiiciuntur theologico. q̃ minime/ naturali. quę vero intermedię separantur et non separantur: mathematico. Quę autẽ species rerum corporearũ a materia separari non possint/ et q̃ mathematica separantur: patet id quidem ex diffinitionibus ipsis. In diffinitione namq; circuli/ nulla materia suscipietur sic. Circulus est figura plana quã vna linea circũscribit in quo omnes quę ducuntur a centro ad circunferentiam rectilineę sunt inter se coęquales. At vero cum domus diffinietur: diffiniri sine materia nullo quidem pacto poterit sic. Domus est ędificium quod a cœli nos iniuria deffendit: ex cęmento lignisq; constructum. Nisi enim materia aliqua precesserit: nullum vnquã ędificium intelligemus. Ac iure quidem medium est mathematicum: quoniam cum minime cuiq̃ liceat continuo a naturalibus ad diuina transire/ proficisci ab iis quę nullatenus a materia secluduntur ad seclusa/ nũq̃ poterimus nisi per mathematica. Mathemata enim iccirco dicta q̃ oporteat qui eas disciplinas perdidicerint: intelligere se mox ad diuina trãsitũ sine sanguine facturos. Etenim et diuinus Plotinus/ ex principe quidẽ Platone in septimo de Republica libro sic inquit: Tradendę sunt adolescentibus mathematicæ/ vti assuescant incorpoream naturã. nã si a naturalibus rebus cõtinuo ad theologiam deducantur: occecabimus. Vt enim ex tenebricosis carceribus in splendidissimã lucem exituri: in ea domo assuefacere se pri9 solent/ q̃ mediocre lumen admittit. Sic et adolescẽtuli post naturalia: anteq̃ ad theologiã ducantur/ mathematicis disciplinis exercitãdi erunt. Sunt enim ad illã hę tanq̃ gradus. q̃ qua non semouentur a materia: iunguntur naturalibus. qua vero segregantur/ diuinis. Dicendũ michi nunc esset: in quot partes distinguantur theologicũ et naturale. Sed cũ prolixiores sint minimeq; ad introductionẽ necessarię: pręteribimus. Ac de mathematico tantũ dicamus. Mathematicum diuiditur in partes quattuor: in arithmeticã/ musicen/ geometriã/ et astronomiã. Arithmetica numerũ cõsiderat/ nõ illũ cuius ignarũ fuisse Agamenonem/ seq; inuentorẽ (vt ait Plato) palamedes in tragœdiis gloriatur/ q̃ acies instruxerit/ et gręcorum naues prim9 numerauerit/ quo dinumerãt cõputãtq; vulgo idiotę ac mercatores (vt est i Philebo) duos exercit9/ tris boues/ quattuor equos/ quinq; digitos/ aut bis quattuor octo/ quater quinq; viginti/ leuẽ ac puerilẽ: sed speciẽ ipsã nũerorũ diuinã. vt cũ q̃rit quã rationẽ habeat/ senari9 ad ternariũ/ aut nouenari9 ad senariũ: nõne duplarẽ ille/ hic triplarẽ/ siue gręce. ημιολιον Est aũt He-

GIRARDVS. tionẽ/ prouidẽtiã/ effectionẽ. in se cõtemplationem/ in mũdi creatione effectionem/ in creatorũ gubernatione prouidẽtiã. Quo/ vt philosophia quatenus diuinę operationis similitudo ponit: recte ternario pficiatur & diducat Peripateticorũ more in contẽplatiuã/ actiuã/ et effectiuã/ nõ solum in contemplatiuam et actiuam quasi deus mundũ non effecisset. Secunda causa non satis colligit solum duas esse philosophię partes.

Sic Platonici suos laudant

Color rhetoricus.

Arithmeticã non esse praxim/ sed rationum numerorũ cõsiderarĩ cẽ et ad diuina quoddam euehiculum.

miolius qui ad quē refertur minorem numerum continet/ ac eius dimidium. vt sex ad quattuor/ nouem ad sex. considerat item qui a quibus nascantur: qui sint integri/ qui abundent/ qui pares/ separesue habeantur. cuius generis ea esse poterunt: quę Parmenides/ quęue tum alibi/ tum in Phædone quęrit Socrates. Musicę vero(nō eam dico quā in libro secundo et septimo de legibus detestatur Plato scęnicam atq; impudicam)sed qua in tertio de republica et septimo erudiendos censet adolescentulos/ honestam/ castissimam/ poetarum parentem/ sororem oratorum/ nutricem philosophorum/ amicam totius generis humani / diisq; ipsis iucundissimam. Nichil quidem aliud considerat q̄ chordarum vocumq; concentus : non qd Plato reiicit ad voluptatem afferendam/ sed tum ad mouendos/ tum ad leniendos animorum nostrorum affectus. Quod quidem declarant adhuc delapsę iam e manibus vix seruata vestigia. Audientes enim tubam: excitamur animo statim vehemētius/ audacioresq; reddimur. propter quod: in pręliis semper exerceri solita. Audiētes vero theatralem melodiam: fracto animo et quasi soluto deficimus. Scitum quidem est illud. Fertur Pythagoras cum forte animaduertisset adolescentulū quendam tibiarum suauitate effractum/ ac quocunq; tibias insequentem: iussisse tibicini sonum immutaret. statimq;/ vbi id factum est: cessauisse in puero affectionem. Intemperantes item factos quosdam atq; ad vim pudicę domui afferendam concitatos forte cum vidisset iuuenes: iussa mutare in spondeum modos Tibicina/ composuisse. Taurominitanum adolescentem ebrium factum/ phrygiisq; modis ad amburendam riualis domum in qua meretrix amica tenebatur/ incitatum: similiter animo consedasse. Terpander quoq; atq; arion Methimneus: lesbios/ ionasq; dicuntur grauissimis morbis cātu liberauisse. Hismenias thebanus : bœotiorum q̄ plurimos sciaticis doloribus exemisse. Empedocles agrigentinus: hospitem suum e furibundi adolescentis gladio/ cuius is patrem accusatione damnarat/ eripuisse. Omnia quidem credenda: quęcunq; de diuinissima musica dicuntur. Geometria vero considerat magnitudines ac figuras. Et vt breuiter expediamus : astronomia motus astrorum. sic enim nunc placet ϵπoχαϲ interpretari. ¶Sed age: quāobrem in quattuor diuisum sit Mathematicum/ neq; in plura neq; in pauciora/ deinceps videamus. Mathematicum circa quantitatem versari/ manifestum. Quantitas autem alia continua/ alia vero discreta. continua quantitas diuiditur in quantitatem quę mouetur/ et quę non mouetur. quę mouetur alia semper/ alia non semper. quantitas vero discreta: in quantitatem quę est per se et quę est ad aliud. Quantitas continua q̄ non mouetur/ est terra: circa quam versatur geometria. Eritq; geometria cognitio quantitatis continuę quę non mouetur. quantitas continua quę mouetur/ est cęlum: circa qđ versatur astronomia. Eritq; astronomia cognitio quantitatis continuę quę semper mouetur. Continuum autem id est cuius partes in diffinitione conueniunt cum toto. Quantitas autem discreta per se: est numerus quando eum integer ne an abundans/ par an impar sit considerauerimus/ neq; quicq̄ aliud quod extrinsecus adueniat. pertineret enim ad musicen. Arithmetica igitur est cognitio quātitatis per se discretę. Quantitas discreta ad aliud: est habitus tonorum inter se/ qui maxime per numeros discernuntur. circa quos versatur musica. Eritq; musica cognitio quantitatis discretę respectum habentis ad aliud. Discretum autē id est: cuius partes per se considerantur/ nec dimoueri simul possūt. Vnde geometria et astronomia erunt circa quantitatem continuā: arithmetica vero et musice circa discretam. ¶Dixim9 iam de cōtemplatiua. Nūc vero de altera parte quā actiuam vocauimus: dicendum. Diuiditur quidē in moralem/ domesticam/ et popularem. sed grece significantius: in ethicam/ œconomicam/ et politicā. qcunq; enim quid recte facit: vel in seipsum faciēs/ dicitur ethicus/ vel in domesticos/ œconomicus/ vel in rem publicā politicus. quanq̄ nonnulli dicant: qui politicus sit eundem posse et ethicū & œconomicū dici/ subiiciantq; actiuę solam politicam. Sed male. Pleriq; enim ab inani gloria dominati/ respublicas quidē recte administrarunt/ seipsos vero penitus neglexere/ ac nullam sui suarumq; rerum curam habuere. Non immerito igitur in tres partes a nobis diuisa est: in ethicam/ œconomicā/ et politicā. Diuiditur autem vnaquęq; in Nomotheticā(ea est ferendarū legū ratio)et in iudicialē. Politicus enim philosophus & leges fert ad populū/ et qđ iure aut iniuria factū q̄ritur ex iisdē diiudicans: bonos afficit pręmiis malos vero suppliciis.

Similiter et œconomicus paterfamilias leges fert ad domesticos diiudicansq; punit: si a legib9 declinarint. Similiter etiam et ethicus sibi leges proponet hoc modo.

Imprimis venerare deos: venerare parentes.
Et ventri, et somno parcas, veneremq; repelle.
Atq; animos iramq; tuam frenare memento.

Et quæcunq; scribit ad Demonicum Isocrates. ea enim morales sunt leges. Diiudicabit vero seipsum sic.

Non mollem captare decet tua lumina somnum
Ante recensendo q̃ ter tua facta probaris.
Quo veni, quidnam potui fecisse, quid actum est?
Ordine cuncta suo memorans. ac mox tibi si quod
Turpe malum occurret, doleas: lęteris honesto.

De œconomico autem et politico oportunius fortasse alias. Nunc pauca quędam de ethico. ηθοσ vnde ethicus, quod nostri dixerunt morem: nichil aliud est q̃ hominis ornamentum ac pulchritudo. pulchritudo cuiuslibet rei est perfectio. Perfectio autem omnis fit ex priuatione rerum viciosarum, excessus scilicet atq; defectus, quibus constat turpitudo. nam si turpē dixeris cui membrum aliquod defuerit: dices et turpem eum qui pluribus abūdarit. quales apud Apollonium gigātes. et in symposio Aristophanes olim initio homines fuisse narrat. ac si turpem dixeris: cui longa nouem per iugera corpus porrigitur ticium, turpē quoq; dices, qui in cauernula viuit spithamęum pigmęum. turpitudo enim contraria pulchritudini. et quoniam vel excessu vel defectu imperfecta est: cōtraria erit et perfectioni. Perfectio igitur omnis, quando contraria contrariarum rerum priuatione perficiuntur: omnino constabit obseruatione turpitudinis. Hæc de diffinitione et diuisione ipsius Philosophiæ summatim quidem a nobis dicta sint. Diuina certe est: atq; ab ominib9 q̃ maxime expetenda. Sed præclare de ea dictū ferunt: tale tantūq; bonum, neq; iam peruenisse, neq; vnq̃ ad homines peruenturum. Nunc autem ad ea quę ad propositum magis pertinere videbuntur: deueniamus.



Vm intellexissent Philosophiam omnium rerum vti res sunt esse cognitionem: cęperunt inuestigare philosophi, quo pacto in eam ipsam rerum omnium cognitionem peruenirent. Cūq; animaduertissent, particularia cuncta generari atq; corrumpi, eorumq; ob id experientiam haberi non posse scientiamq; sempiternarum certarūq; rerum esse, atq; id quod cognoscendum esset a notione comprehendi oportere: deduxerūt se a particularibus ad vniuersalia, quę videbantur ęterna et definita. scientia nanq; a gręcis επισ τημη vt i Cratylo interpretatur Socrates: ideo dicta q; nos in certissimum quēdam rerum statum finemq; perducat. Exquiramus igitur quomodo progressum hunc fecerint a particularibus ad vniuersalia. Cum intelligerent, verbi gratia in hominibus: haudquaq̃ oportere quotquot in mundo homines essent a se dinosci, a particularibus cunctis hominibus deuenerunt ad vniuersalem hanc hominis naturam, animal rationabile mortale. Nam qui id nouerit: nosceet quicūq; sunt, fuerunt, aut futuri sūt homines. Eodem modo a particularibus equis, deuenerunt ad vniuersalem equi naturā quę omnes com plecteretur, hanc: animal quadrupes hinnibile. nō enim necessarium erat philosopho scire qui flauus esset, qui maculosus, qui giluus. sed vniuersaliter tantum quid esset equus. Vniuersalia nāq; semp eodē modo, nec nunc hoc, rursus alio atq; alio queadmodū particularia. Alia quidē est natura flaui, alia maculosi, alia et gilui: sicuti alia Platonis, alia Socratis, alia et Alcibiadis. At vero vniuersalis homo, et vniuersalis equus: non ita, sed semper eodē modo equus erit aial, quadrupes hinnibile, et homo animal rationabile mortale. Porro cum cōsiderassent varias ac prope infinitas id genus animalium species: deuenerunt in communem omnibus communitatem animal. Animal enim & homo & equus. Item ab hac ficu, platano, vite, cęterisq; arboribus: deuenerunt ad vniuersalem ficum, platanum, vitem quas, adduxerunt in commune his omnibus genus plantam. Habebant ergo has duas communitates animal & plantam: quas qui norit, omnia quę continentur ab eis nouerit. Item et animal et plantam duxerunt sub animans. animantes enim sunt et plantę: siquidem augentur, nutriuntur ac sibi simile gignunt. cum vero animanti opponeretur id quod non esset animans vt sunt lapides ligna &

GIRARDVS. Idreligiosi9. Imprimis venerare deū parētes. Iuxta eloquia diliges dominū deū tuū. et honora patrem et matrem.

Spithamęa cubitalis

Stoicum

Obseruatio cautio

Giluus Albinigrique medius

Animans

Animatum

GIRARDVS. Non animans Corpus iaiatū. Item a dęmonibus/ animabus et huiusmodi q̄ corporibus vacant. hic descit a Platonicis suis. siqdē secūdū Platonicos dæmō aial/ aial autē aians/ animās corpus. dęmō itaq; corpore9. nō igit corpore vacat. Id cōcedi oportet secūdū Platonicos quos maxime obseruare studet. non aūt quia veritas ita habet.

Vniuersalia: Substantia / Corporeū / Animatū / Animal / Homo

eiusmodi/ quorum pleraq; poterant nobis esse incognita: deuenerunt a particularibus lapidib9 ad vniuersalem lapidem/ et a particularibus lignis ad vniuersale lignum/ quæ adduxerūt sub commune genus non animans: a quo singuli et lapides continerentur et ligna. Sicq; habuerunt et has alteras duas communitates animans et non animans: quæ adduxerunt sub corp9. Item a dæmonibus/ animabus et eiusmodi quę corporibus vacāt: deuenerūt in cōmune genus incorporeum/ quod corporeo oppositum videbatur. nāq; vt tripliciter illud dimetiri/ et in partes secari potest: sic neq; dimensurabile hoc/ neq; vllas in partis diuisibile. Item quærentes quid cōmune esse posset corporeo et incorporeo: inuenerunt substātiā/ quę vtrūq; cōplecteretur. æq; enim substantia est corporeū vt lapis/ lignū et eiusmodi/ atq; incorporeū vt sunt animę/ dęmones/ deus. Itē cum intellexissent substātias rē quāq; subiectā significare/ esseq; et contraria/ quę non per se/ sed in aliis consisterent vt est albedo/ nigredo/ et eiusmodi: inuenerunt cōmune iis omnibus genus/ accidens/ sub quo cōtinereutur. Quęcūq; igitur per se constiterint/ vt homo/ lignum/ lapis: substantiæ. quæ vero contra non nisi in aliis/ vt albedo/ nigredo: accidentia vocabuntur. Num ergo omnia quæ sunt ex sola ipsa substantia cōprehendentur? itaq; rerum omnium cognitionē a philosopho haberi posse dicemus? minime. Erāt nāq; adhuc duo/ tria/ quattuor/ decem & viginti: quæ adduxerūt sub cōmune genus/ numerum. Item aliud paruū/ aliud magnum: quæ adduxerunt sub continuum. cumq; numerus et continuum quantitates essent: (vtrumq; enim vt docuimus quantitas) adduxerunt ea sub vniuersale quantū/ sicq; habuerunt generalissima duo substātiam et quantitatem. Itē erat quoddā album/ nigrum et id genus multa/ quæ particulariter insunt pluribus: vt albedo in cerusa et niue et cygno/ nigredo in æthiope et coruo. Inuenerūt vniuersalē albedinem et nigredinē: quas sub cōmune vnū iis omnibus genus adduxerunt colorem. Item et dulce et amarū calidum ac frigidum: quæ adduxerunt sub cōmune omnibus gen9 quale. Quale aūt id est ex quo quid id suscipit denominat: vt ab albedine albus/ et a grāmatica grāmaticus. Erat itē dextrum et sinistrū/ duplum dimidiū/ quæ adduxerunt sub cōmune iis genus dictum ad aliquid: q; scilicet respectum haberet alterius ad alterū. Erat item aliud esse in scholis/ in foro/ in templo: quæ adduxerunt sub cōmune genus vbi/ quod loci esset significatiuum. Erat item heri/ hodie/ cras: quæ adduxerunt sub quādo/ qd temporis significatiuum esset. Erat itē recumbere/ stare/ sedere: quę adduxerūt sub positionem/ q; ea corporum status omnis cōplecteretur. Erat itē accingi/ armari/ annulum gestare: quæ adduxerunt sub habitum/ q; is omnem comprehēderet ornatus cōpositionem. Erat item verberare/ calefacere ac frigefacere: quæ adduxerunt sub agere/ quod est circa aliquid versari. Erat item verberari/ calefieri/ frigefieri: quæ adduxerunt sub pati/ quod est ab aliquo alterari. Itaq; habuerūt hæc decem genera: substātiā/ quātitatē/ qualitatē/ ad aliquid/ vbi/ quādo/ positionē siue situm/ habitū/ actionem/ ac passionem. sub quibus quecūq; essent in humanis rebus continerentur. Dicta autē sunt a philosophis κατηγορίαι .hoc est prædicamēta: q; de iis quæ sūt sub se vniuersaliter dicerētur. Scripserat itaq; Aristoteles libellū de prędicamentis: in quo mentionē fecit de his quinq; vocib9 genere/ specie/ differentia/ proprio atq; accidente. Quę cū incognitæ nobis iā essent longa desuetudine: et philosophi et boni viri functus officium Porphyrius/ ipsum hunc libellum cōposuit. Docēs nos quid quęq; illarum vocū significaret: vt cum hęc didicerimus/ multo facilius ea assequi possimus/ quę ab Aristotele tradita sunt de decem prædicamentis.



Dictum est igitur quot modis philosophia diffiniatur/ demonstratum est in quot quæue vnaquęq; philosophiæ pars diuidatur/ postremo et quomodo sub decē generalissimas cōmunitates omnia adducta fuerint declaratum: nūc de iis dicendū quę προλεγόμενα appellātur. Ea vero sūt huiusmodi: propositū siue intētio/ vtilitas/ opus legitimum/ nomē authoris/ ordo librorū/ titulus/ diuisio per capita/ docendi modus/ et relatio. Consueuerunt autem interpretes ea in enarrandis philosophorum scriptis semper proponere: non vt ipsi quicq̄ addidisse viderentur/ aut aliquā aliam ob causam/ sed solum promptiores vt redderentur qui legerent/ quiue audirent. Si quis enim propositum siue scribentis intentionem ignorarit: pigrescit/ medioq; in cursu stabit/ velut iis accidit qui eo proficiscuntur quo nesciunt. Neq; vero id satis. q̄uis enim scribentis intentionē quis nouerit: non tamen promptior efficietur ad opus aggrediendum/ nisi & vtilitatem quoq; perdidicerit. quare post intentionem: & vtilitas ostendenda. Ac neq; id quidem satis: nisi legitimum opus esse demonstrabitur eius quē scimus sapientiæ studio fuisse clarissimum/ veluti Aristotelis et Platonis/ a quibus nichil nisi quod vtile

GIRARDVS.

dictum existimamus. Sequitur mox quæstio de ordine/ vtrum prius an posterius collocetur: quare et ordinem declarant. Præterea et titulum: quoniam ex eo potissimum intentio dinosci solet. Postremo diuisionem/ modum præceptionis/ et relationem/ hoc est in quam partem philosophiæ referatur: iccirco vt sciamus vbi maxime verseteur perficiaturq; scribentis intētio. Sed age nos quoq; huius libelli intentionem dicamus.

De itētione

¶ Intentio Porphyrii est de quinq; vocibus differere/ de genere/ specie/ differentia/ proprio atq; accidente: sub quib9 particulariter omnes significatiuę voces continentur.

De vtilitate

Vtilis autem liber est ad omnem philosophiā. Docet enim nos quæcūq; supra species aduenium: ex quibus suscipere solemus demōstrationes. ex demonstrationibus autē philosophię finem cōsequimur. vtilis igitur ad comparandū philosophię finē. Legitimū vero esse Porphyrii authoris opus: patet cum ex ipsa elocutione/ tum etiam ex eo q; sepius alibi de iis quę in hoc libro tradita præcepta sunt/ mentionē fecit. Alloquitur autē Chrysaorium cui et alios multos dedicarat libellos: ob hanc causam. Adolescens erat Chrysaorius: Porphyrio magistro ob ætatis & ingenii decorem gratissimus. Rogauerat is Porphyrium: de Etna vt scriberet. interim vero cum forte incidisset in Aristotelis prædicamenta/ neq; omnino incumbens profecisset quicq̄: significauit id Porphyrio/ qui tum illic in Sicilia erat/ rogitans si quod pollicitus fuerat de Etna perscripsisset/ ad se mitteret. sin min9 idaret operā quo eum ipsum Aristotelis librum percipere posset. cui Porphyrius nil quicq̄ grauatus: continuo hūc libellum conscripsit/ ex principe Platone iisdem fere verbis omnia colligens. Ex quibus rebus manifestissime constari viuo patre legitimum natum/ suumq; heredem hunc a Porphyrio iure fuisse institutum/ nichilq; prohibere/ quin testamento patriam sponte adire possit hereditatem/ vt verbis vtar iurisconsultorum.

Ex principe Platone. potius ex Aristotele q̄ Platone desūptus videbitur qui libros topicorū legerint.

Legitimū natum. hic de libro loquitur non de sāguinis prole.

¶ Ordine vero hic liber primus. introducit siquidem nos ad Aristotelis prędicamenta. Prædicamenta de simplicibus sunt rerum vocibus. Simplices autem de quibus hic agitur voces: rationalis sunt philosophiæ principia. Primus igitur meritoq; cæteris in philosophia libris prępo nēdus. ¶ Titul9 aūt inscribitur εισαγογη idest introductio: iccirco quia tanq̄ aditus est. et via ad omnem philosophiam. ¶ Addubitarent hic fortasse nonnulli cur indeterminate inscriptus sit liber introductio. incertū enim grammaticæ ne sit an rhetorices. Responsum iis fit/ solere nos semper excellentissimam quāq; rem indefinite pronunciare. atq; vti nos cum Homerum aut Demosthenem significare volumus/ poetam dicimus & oratorem per excellentiam: ita nichil prohibuit volentem philosophiam significare eo modo dixisse. Prętera introductio omnis ex confesso vel artis vel scientiæ est introductio. sed cum philosophia sit artium ars et scientiarum scientia: quo modo satis digne poterat/ qui nos ad illam introducturus erat perq; eam ad cæteras omnis artes et sciētias/ si vera eius diffinitio/ vnius tantū artis introductione libri titulum inscripsisse? ¶ Diuiditur autem in tris partes. in prima disputat de ipsis quinq; vocibus. In secunda eas complicat. In tertia docet quā habeant inter se similitudinem ac dissimilitudinem. ¶ Docendi modum quo vtatur facilem/ et qui ad erudiendos pertineat adolescentulos fore promittit ipso statim procemio: cum dicit/ se ab altioribus quęstionibus velle abstinere/ et simpliciora cōlectare. ¶ Refertur postremo hic liber vt nobis placet/ qui omnē philosophiā distinguimus in Rationalē/ Moralem/ Naturalē/ Mathematicam/ et Diuinam: ad eam Rationalis partem/ quā differendi rationem Cicero/ nonnulli disputatricem dixere/ cuius duæ species Λογικη quæ est inspectionis & Διαλεκτικη quę actionis ars artiū et sciētia scientiarum ab Aristotele/ a diuino autem Platone sæpi9 theologiæ vocabulo nuncupata/ vt Ammonio/ sub rationale organum. Organum enim logicam appellat/ quasi instrumentum philosophiæ. Docet enim (inquit) quæ ad principia demonstrationis cōducunt: introducitq; nos ad Aristotelis prædicamenta quę ad logicam spectant. logica autem non pars est philosophiæ/ sed organum: vt alibi demonstrabimus.

» CVm sit necessarium Chrysaori. ¶ Quecunq; in humanis rebus sunt: omnia sua apte natura bonum expetunt. Omnes vel specie ipa boni afficimur/ boni cupiditate incensi sumus omnes/ ad id qd bonū est trahimur rapimurq; omnes. rerum nanq; omniū & origo & perfectio bonum. Malum vero qui appetat: nemo. Si quis tamen appetiuerit: idipsum expetet tanq̄ bonum. Quare quādocunq; voluerimus quempiam ad aliquid cohortari: ex illa ipsa re bonum futurum esse ostendemus. quod & Porphyrius nunc facit. Nam cum vellet Chrysaorium ad huius libri lectionē attentum facere: futurum ex eo

GIRARDVS.

bonum ostendit. Sed quoniam duplex bonum/ alterũ propter se vt virtus/ sanitas/ alterũ propter aliud vt diuitię/ phlebotomia: necessarium hoc loco nõ dicetur potissimum propter se bonum/ sed propter aliud maius. quẽadmodum cũ dicimus: si sanus fieri cupis/ necessariũ est tibi venam laxari. Refertur nãq; ad pręedicamẽta: sed breuius. Vel necessariũ dixit hunc libellum respectu maioris boni vtilem. vel certe ꝓpter se necessarium: cũ sine ipso q̄ in philosophia tradita sunt/ percipi minime possint. Intelligendũ autẽ necessarium a philosophis duobus modis accipi. Necessarium qđ vtile. Vtile autem est qđ propter aliud sumitur. verbi gratia lauari/ vestibus succingi. & necessarium qđ ecõtrario opponitur (vt aiunt) possibili. verbi causa quãdo subiectum absq; eo esse non potest/ hoc modo. Necesse est q̄cunq; pulmonem habent aialia: respirare si volumus vt viuant. necessaria igitur est respiratio. nam sine ea: quę pulmonem habent animalia viuere nullo modo possunt. Dicetur itaq; necessarius hic liber/ aut ex priori aut ex posteriori significatione: atq; ex posteriori quidẽ minime. Anteq̄ enim Porphyrius cõmentus hanc rem fuisset: haud sane ignorabantur philosophorum scripta quid significarent. Igitur ex priori: q̄ illorum facillimam nobis cognitionẽ efficiãt. nũq̄ ergo ex posteriori significatione dicetur necessarius liber: quoniam illa sine hoc constare non possent. sed ex priori: quoniam sine hoc illa haud satis vnq̄ recte intelligerentur. illud vero necessarium : non in scripto sed in ipsa rerum contẽplatione intelligendum. neq; enim dixit sic. cum necessaria sit huius libri confectio: sed sic. cum necessaria sit & ad pręedicamentorum traditam ab Aristotele doctrinam cognitio generis/ speciei/ differentię/ proprij & accidentis. Hec itaq; libri huius vtilitas est: q̄ quę dispersim ab alijs olim dicta fuerant/ hic collectim habentur/ ac faciliorem nobis concisioreq̄; illorum intelligentiam præstat. Quare non sibi inuentionem hanc Porphyrius vendicauit: sed quę ab antiquioribus dicta sunt (inquit) adducere tẽtabo. Animaduertendũ autẽ in proœmio hec declarari: libri argumentum/ vtilitatem/ & præceptionis genus. Argumentum: cũ de ipsis quinq; vocibus se dicturum necessario existimat. Vtilitatẽ: cum dicit vtilem esse non modo ad Aristotelis prædicamenta/ verum etiam ad omnẽ philosophiam. Pręceptionis genere se vsurum ostendit eo: quod maxime cõueniat ijs qui nunc primũ erudiuntur. Neq; enim plura adducit q̄ pertineãt ad introductionem/ neq; scribẽdo longius se extendit/ neq; obscuro vtitur dicendi stilo: quibus plerunq; deturbari a studio solent adolescentuli. Cõiunctio autem illa et/ significat nobis non solum ad pręedicamentorum doctrinã conferre hunc libellum/ verũ etiam vt diximus/ ad omnem philosophiam. Rursus aliter. Et ad prædicamentorum quę tradita est ab Aristotele doctrinam inquiens: non solum significauit conferre hũc librum ad eam doctrinam prædicamentorum quę tradita est ab Aristotele/ sed ad prædicamenta etiam cęterorum qui de ijs perscripserunt. vt Architæ tarentenі/ Theophrasti atq; aliorum. Pleriq; enim Aristotelis discipuli: ad pręceptoris æmulationem conscripsere/ de prædicamentis/ de interpraetatione/ & de resolutiuis syllogismis.

Quę ĩ proœmio declarantur.

¶ Addubitarent autem fortasse nonnulli in hoc ipso statĩ principio. ορτοσ αριρκαιου moucrentq; infirmam sane atq; incõsequentẽ questionem alioqui pulcherrimam & relatu dignissimam/ hoc modo. Sed heu quanta Frater patrij sermonis angustia & egestate laboramus. υπαρχορ atq; ερΔεχομεπορ quo modo nostra lingua dici possint/ non dum equidem inuenio: dicunt tamen contingens. & possibile (sed illud latine michi vt videtur parum hoc: etsi consuetudine receptum sit) Δυνατορ. Quid nã igitur fiet? Istorum vocabulis vtamur: donec nostra adinuenerimus. Quod est (inquit) ens: aut necessarium est/ aut possibile aut contingens. Necessarium: est qđ ex necessitate eodem modo semp habebit. Veluti hoc: dum sol est supra terram/ dies est. Possibile autem: quod duas inter se cõtrarias res admittet. vt scire ac nescire. nunq̄ enim alterutrum si sit: erit et alterum. Accidet quidẽ nunq̄ (quod in Theeteto ait Socrates) vt quod quisq; scit: idem simul nesciat. aut qđ nesciat sciat. tamẽ potentia: id ita esse cõsiderabitur. Contingens vero: est qđ in actionem dirigitur/ poteritq; ita euenire. vt Cæsarem hodie creari pontificem. Illud itaq; est/ qđ pręponi eis solet cũ dicimus/ est necessarium/ est possibile/ est contingens: non erit ijsdem coæquale. siquidẽ ex eorum cõmutatione: nichil qđ extare idem possit consequitur. Quẽadmodum ex proprio & termino: quę inuicem & supposita & prædicata esse possunt. Suppositũ autem siue vt vulgo aiũt/ subiectum (q̄q̄ vtrumq; υποκειμεπορ. malim tamen in oratione suppositum/ in rebus vero subiectum. nusq̄ enim spernenda verborum proprietas) id est de quo fit sermo/ cui græce articulus præponitur vt homo. Pręedicatum vero est in quo substantiuum verbum aut actu aut potentia continetur. Omnia enim prædicata cum aut nomina sint aut verba: nominibus quidem continebitur actu sic/ animal est/ verbis vero potentia sic/ loquitur/ disputat. Nõ enim quo

Idem possit cõsequitur. id est nõ cõuertunť vt propriũ et subiectũ diffinitio et diffinitum.

Quid suppositũ siue subiectum.

Quid pręedicatum.

modo dicim⁹ homo est risibilis/ et risibile est homo: ita dicem⁹ ens est necessariũ & necessariũ est ens. nichil enim idẽ ex cõmutatione cõsequitur. quicquid eni necessariũ/ admittibile et existens: illud idẽ est et ens. sed nõ si quid ens est idem prorsus erit necessariũ/ admittibile/ et cõtingens. Qum si illorum aliquod fuerit/ scilicet potens: nõ erunt et reliqua/ scilicet necessariũ atq; inexistens. Si igitur inęquale ens/ admittibili necessario & existenti/ nec suppositum q nõ idẽ ex cõmutatione cõsequatur: erit certe pluris. ❡ Cur itaq; Porphyrius/ cũ & ipse in omni prędicato iubeat debere inesse vel maius vel ęquale q̃ in supposito ac nunq̃ quid minus: necessariũ qđ min⁹ est de eo quod pluris est fecit esse prędicatũ/ sic ορτοσ αναρκαιου? Fatebimur quidem id ita esse: de maiori quod est minus prędicari non oportere. Ens vero pluris esse q̃ necessarium: minime. Proprie enim ea dicũtur pluris esse nomina: quæ de plurib⁹ prędicantur/ in multisq; inexistũt/ ac per se intellecta propriam in se existentiam habent. vt animal: qđ et de homine et equo et cane prædicatur/ inexistens cunctis/ propriamq; per se intellectum/ in se existentiã habeat. Dicitur enim ex diffinitione animal: substantia animans sensibilis. Præterea quęcunq; in sese non existũt/ sed cõmunem pluribus appellationem habent vt canis/ gallus/ Alexander/ Aiax/ et eiusmodi: nunq̃ dicẽtur pluris esse/ quia æquiuocę sunt voces/ nõ res. Oportebit enim ipsum per se pri⁹ existere q̃ alterũ quod pluris esse dicatur. ens vero cum in se non existat/ sitq; vox dũtaxat cõmunis necessario: et qđ potest esse/ et contingẽti/ nũq̃ dicet pluris esse. Præterea si pluris id esse dicant: tanq̃ genus profecto non negabũt. Sed genus eodem tempore diuisum cõtinet in se species: licet nichil omnino pręcesserit/ aut subsequatur. Necesse igitur erit eos confiteri: vno eodem tempore necessariũ esse/ et possibile & contingens. quo nichil absurdius. Necessarium quidẽ semper est necessarium: potens aũt esse siue admittibile/ et contingens/ nõ semper sed aliquando. Quare si ens genus nõ erit: nõ erit etiã & pluris. Quicquid enim natura ipsa definitum est: particularibus si adsit/ nullo modo potest esse gen⁹. Præterea omnia aut determinate aut indeterminate proferuntur. determinationes autem quattuor: omnis et quidam affirmatiuę/ non omnis et nullus negatiuæ. Dictæ iccirco/ quoniam ex iis determinatur qđ dicimus siue vniuersaliter siue particulariter. Si enim dicamus sic. omnes homines lucrum appetunt: id est vniuersale. Sin vero sic/ quidã summũ bonum virtutem propter se expetendã/ esse voluerunt: particulare. Demonstratũ autem ab omnibus fere philosophis est: particulare indeterminatum idẽ valere ac particulare determinatũ/ vt quidam homo venit/ idem sit atq; hoc/ homo venit. Quod si ita est: Porphyrius indeterminate cum dixisset ορτοσ αναρκαιου neq; præposuisset παντοσ vniuersalem determinationem: suscepit illud particulariter ac si diceret. quoddã ens est necessarium: quod quidem (vt ipsi confitẽtur) ęquiualet necessario. Et quidem si æquiuocum ens tenuis vox non fuisset habuissetq; in se subsistentiam vt animal: rectissime de eo poterat necessarium indeterminate prędicari. Præterea quandocũq; volumus rem aliquã significare: per rectũ casum significare solemus/ sic. homo/ equus. Quando autem rei ipsius partem aliquam/ aut qđ circa rem est: per genitiuum. Si enim dixero Socratis: certe vel membrum eius aliquod significari volo/ vt manus/ caput/ vel eorũ quæ circunstant aliquod/ vt librũ/ domũ & eiusmodi. Si itaq; dixisset Porphyrius per rectum casum sic ορ αναρκαιορ rem plane ipsam significasset. Sed cũ dixerit ορτοσ αναρκαιου per genitiuum: certe vel partẽ rei/ vel aliquid eorũ q̃ rem circũstãt significauit. Cuilibet autem parti eorũ quæ circa rem sunt/ æquiualet necessarium. verbi causa: homo idem atq; aliquod animal/ & manus idẽ atq; aliquod membrũ in homine. Quãuis ergo propriã quis dixerit ens subsistentiam habere: nõ tamẽ redarguendus iccirco Porphyrius q fecerit de ente necessarium tanq̃ de ęquali ęquale prędicari. Demonstrabimus adhuc alia ratione. ens neq; supradictorum necessarii/ possibilis et contingẽtis: neq; substantię/ accidentis ac reliquorũ prædicamentorũ/ posse esse genus hoc modo. In quib⁹ aliquid pri⁹ est ac posterius: quod cõmuniter de iis prædicatur nõ est genus. gen⁹ enim specierũ est genus: speciesq; ipsæ eodẽ tempore per se subsistunt. accidens vero posterius est substãtia: quoniã in ea existit. Posterius et eo quod potest esse cõtingens: quoniã in eo habet existentiã. De his igitur ens vt genus non prædicabitur vniuoce/ sed æquiuoce. Appareat sane inquiet aliquis/ in iis prius esse ac posterius. vnde nam id manifestum erit/ existere in substantia accidens & in eo quod potest esse cõtingens? Nõ inexistent. Dimotis namq; substantia & possibili: dimouebuntur et cũ accidenti contingẽs. Sed semotis ab ente in quib⁹ nõ subsistit speciebus/ substantia et possibili: non semouebuntur & reliquę. nõ enim corrupta specie canis aut equi: corrumpentur & cæteræ hominis/ equi/ bouis/ cameli et id genus aliorũ. O vanam subtilitatem;

GIRARDVS.
Cur itaq; Porphyri⁹. Exilis quęstio et exilior ad eã adhibita solutio. nam id ορτοσ αναρκαιου absolute dicitur ac si dicas ente id est existente necessario vbi ens nõ est subiectũ et necessariũ prędicatum. Sed esto necessarium efficiat prędicatum: ens non erit subiectũ/ sed nosse qđ gen⁹/ quid differentia & reliqua subiecti siue (vt mauult) suppositi locũ obtinẽt et necessarium prędicati. lati⁹ autem necessarium q̃ illa. siquidem vt doctrinam prædicamentorum Aristotelis itelligas: nosse qd genus/ quid differentia/ quid species et reliqua necessarium ẽ. Et reuera necessarium in minus est q̃ ens.
Admittibile
Possibile
Existens
Inexistens
Contingens.

Per genitiuũ. sed ille genitiu⁹/ ablatiu⁹ ẽ absolutus apud nos. hic ex parua re magnum agitat processum.

Hic indiget pulte

quattuor iam horas perdidimus interpretandis iſtis nugis. prætermittendus quidem fuerat
locus ab omni latinitate alieniſſim9. Sed proderit fortaſſis & michi in re difficillima exercu-
iſſe dictaturam: et tibi didiciſſe ineptias noſtrorum ſophiſtarum/ qui iſtiuſmodi quæſtiuncu-
lis interturbant omnia. Nam quę obſecro dementia/ putare philoſophũ qui a principe Pla-
tone non tam rerũ cognitionem q̃ eloquẽtiam edoctus fuerit/ quæ nec phreneticus quidem
ſomniaſſet vnq̃: ens feciſſe ſuppoſitum / neceſſarium vero prędicatum/ Sed valeant in ſui
non entis tenebras Sophiſtæ: nos quod parũ reliqui eſt abſoluamus. Demõſtrata (inquit) eſt
aliena quæſtionis abſurditas/ ac ſolutionis noſtrę concinnitas. ¶ Verumenimuero adhuc
principiũ rurſus dãnantes dicerent ſic. Si ens ęquiuocũ/ ęquiuocũ autẽ indefinitũ: ens igitur
indefinitum. at non oportet principium ab indefinito fieri. male igitur. Reſpõdebimus ens
non dici debere æquiuocum: ſed ab vno aliquo. Velut a medicina: medicinę dicimus librum
et medicinę potionem. Quid autem ſit ęquiuocum/ quid vniuocum/ quid ab vno aliquo ali-
quid eſſe: in prędicamentis dicemus. quã vero ob cauſam ens prępoſuerit neceſſario: tribus
factum eſt cauſis. Prima vt quod vniuerſali9 eſt pręponeret. Secũda propter elocutionis ele-
gantiã. ſi enim dixiſſet αναγκαιον ορτοσ nõ ſic ſonora fuiſſet locutio: ob huiuſce orationis
vicium quod κεχηνοσ/ hiatus vocatur. Id autem fit: cum frequens eſt vocalium concurſus
vt arma amens capio. nam & hexametri exordio cepit. Quẽadmodum et apud nos T. L. Fa
cturus ne operepretium. Poſtremo vt a generaliſſimis principiũ ſumeretur. ab his enim ſem
per inchoandum. ¶ Quęrent præterea cur non dixerit bonum aut vtile/ ſed neceſſarium.
Dicemus: quia hæc duo bonum & vtile adherent ſibiinuicem/ continenturq; a neceſſario.
bonum enim id eſt quod propter ſeipſum expetitur: vt fœlicitas/ virt9. Vtile vero quod pro-
pter aliud: vt diuitiæ/ quodq; ſi adſit nõ penitus ſaluam rem faciet/ ſi abfuerit non corrum-
pet/ veluti hęc toga. Neceſſarium autẽ duplex. Vel quod propter ſe ipſum expetitur/ nichilq;
differet a bono: vt ſanitas. Vel qđ expetitur propter aliud/ nichilq; differet ab vtili: vt venæ
laxatio/ & potio medicinę. Sicuti quomodo dicimus: neceſſaria eſt hominibus ſanitas. Et ſi
ſanus fieri cupis: neceſſarium eſt tibi cordis venam pertundi/ et medicinam hanc potare. Di
citur autem neceſſarium ſex modis. Neceſſarium: vt materia æris ad informãdam ſtatuam.
Neceſſarium: vt rationale in hominibus. Neceſſarium: quod propter ſe fugiendum/ propter
alterum vero expetendum/ vt venam incidere. Neceſſarium: qđ propter ſe eſt expetendum/
vt ſanitas virtus. Neceſſariũ: quod propter ſe neq; expetendũ neq; fugiendum/ vt ſunt que-
dam pharmaca. Neceſſariũ poſtremo: quod propter ſe & propter aliud eſt expetẽdum/ veluti
» eſt hic liber. ¶ Cum ſit neceſſarium Chryſaori et ad eam quæ tradita eſt ab Ariſtotele prędi-
» camentorum doctrinam: intelligere quid ſit genus/ quid differẽtia/ quid ſpecies/ propriũ atq;
» accidens. ¶ Ariſtoteles in prædicamẽtis de generaliſſimis decem vocibus cum pertractaret:
ſeparauit eas a differentiis et propriis/ atq; harum quinq; vocum ab eo illic mentio habita.
Intelligere igitur quid ſit genus/ differentia/ ſpecies/ proprium atq; accidens: ad faciliorem
illarum intelligentiam neceſſarium. Vtitur autem Porphyrius/ et cõiunctione: quoniam nõ
ſolum ad Ariſtotelis prædicamenta confert/ ſed ad ea quæ ipſe inferius narrat. q̃q̃ nonnulli
interpretentur dixiſſe et ad Ariſtotelis prædicamenta/ & ad prędicamenta Archytæ vtilem ha
rum quinq; vocum cognitionem: ſed iſta dicere michi eſt abſurdum. ¶ Quare autem prępo-
ſuerit genus differentiæ ac differentiæ ſpeciem/ ſuo loco demonſtrabimus. Nunc vniuerſali-
ter de omnibus pauca dicamus: de genere/ differẽtia/ ſpecie/ proprio et accidente. Non enim
ab re quiſpiam rogaret: cur in eum ordinem ſic redegerit has voces Porphyrius. neq; enim
videri vllo modo debet: temere id factum. Huius nos rei cauſam paulo altius ab initio repe-
tamus. Intelligendũ in omnibus rebus quędam eſſe vniuerſalia/ quædam particularia. Cum
vero corrũpi & quaſi aboleri particularia neceſſe eſſet: excogitauit natura generalius quod-
dam quod omnia complecteretur/ genus/ & qđ vniuſcuiuſq; rei formam conſeruaret/ ſpeciẽ.
Sed quo res planius intelligatur: ordine omnia exponemus/ atq; vnũquodq; tanq̃ in exem-
plo demonſtrabimus. Socratem Platonem ac cæteros particularis homines ſimiliter & fla-
uum/ maculoſum hunc equũ & illum vocarunt philoſophi particularia/ ſiue indiuidua. Por-
ro quę particularia ipſa compręhenderent/ vt vniuerſalis homo et vniuerſalis equus: voca-
runt ſpecies. Quæ rurſus ſpecies: appellauerunt genera/ veluti animal qđ continet vniuerſa-
lem & hominẽ & equũ. Quę vero media eſſent inter ſpecies & genera: dixerunt differentias/
vt rationale et irrationale/ q᷑ alterum differre facerent ab altero. Rationale enim id dicitur:
quod mentis iudicio ducitur ac ratione vt homo & dęmon. Irrationale vero: quod iudicij ac

rationis est expers/ vt equus/ bos & similia. Eruntq; particularibus vniuersaliores species/
speciebꝰ differẽtiæ/ differẽtiis genera. Animal eni diuisum/ cõtinebit rationale et irrationale.
Rationale cõplectetur hominẽ et demona. Homo: Socratẽ et Platonẽ. Pręterea id qđ alicui
speciei videbatur semper hęrere vt homini risibile/ et equo hinnibile: placuit vt dicerẽ pro-
priũ/ q; proprietatẽ suam intra vnã dũtaxat speciẽ contineret. Id vero qđ absq; vllo detrimen
to videbatur posse ab eo cui acciderat demoueri/ vt albũ/ nigrũ/ stare/ & sedere: accidẽs nun-
cupatum. hęc vero nomina nõ vt grammatici vocabula/ aut iurisconsulti & oratores verba:
sed generalius voces appellauere. Quarum alię quidem substãtiuæ/ aliæ vero adiectiuæ. hoc
est alię substantiæ cohærent: aliæ inducuntur. cohęrent substantiæ: genus/ differentia & spe-
cies. inducuntur/ propriũ & accidens. Vnde non immerito dicta a nostris substantialia: quo-
niã ex his sua cuiusq; animalis substãtia significatur/ ac eorum vnũquodq; fit particeps. Ex-
empli causa/ Socrates qua homo: particeps erit speciei. qua rationabilis ẽ: differẽtię. qua aial/
generis. Et cõtra Alexandri Bucephalus qua aial: generis. qua irrationabilis: differẽtię. qua
vero equus: speciei. Reliqua vero propriũ atq; accidẽs supsubstãtialia/ siue inhærẽtia: quoniã
in subiectę substãtię rationẽ non transferuntur. Propriũ tamen proximius: accidens remotiꝰ.
illud eni semp in aliquo inexistet: hoc vero inibi erit/ inibi nõ. Vocataq; etiã sunt separabilia:
q; separari a substantia possint per cogitationem absq; vllo (vt diximꝰ) detrimẽto. Oporteret
eni aliter nigros non esse homines: ac siquis ridendi potestatẽ abiecerit/ ab humanis actioni-
bus omnino tanq̃ sibiipsi mortuum vacare. quo nichil absurdius. En igitur quo processit or-
dine Porphyrius. pręposuit ea quę cohęrent: iis quę inducuntur. Rursus ex iis quæ cohęrent:
primo loco statuit genus/ medio collocauit differentiam/ postremo speciẽ. genus enim maiꝰ
differẽtia: differẽtie vero specie. Ex iis itẽ quę inducũtur/ ꝓximius substãtię propriũ: accidenti
pręposuit remotiori. ¶ Sed percõtabitur hoc loco aliquis: si generi & speciei opponit accidẽs/
cur ergo in genera et species diuisum/ Dicemus: aliud esse cum res per se intelligũtur/ aliud
cũ respectu ad alterũ. Quando enim per id solum quo res est/ rem intelligimus: dicemus vel
esse substantiam/ vel quantitatem/ vel eiusmodi. At vero quando respicienus ad pṙedicamẽ-
ta post substantiam/ nõ vt per se existant/ sed vt illius egeant ad subsistentiam: accidẽtia nũ-
cupabimus. item. In omni prædicamento: est (si longius prospiciatur) et vniuersale magis/ &
particulare minus. et quo minus particularia differunt a magis vniuersalibus/ hęc quę voca
mus genus/ speciẽ & differentiã/ vt demõstrauimus. idẽ igitur alio atq; alio modo cõsidera-
tum poterit esse et substantia & accidẽs. Poterit & diuidi in genera/ in species & in differen-
» tias: secundũ aliam atq; aliam prædicamentorum rationẽ. ¶ Cũq; ad diffinitionum traditio-
» nem/ & omnino ad ea quę ad diuisionem & demonstrationem pertinent: vtilis horũ sit con-
» templatio. ¶ Intelligendũ hoc loco aliam Aristotelis/ aliã Platonis esse dialecticam. Aristo-
teles enim probabiles opiniones quinq; modis sectatur: quẽadmodum in topicis disseruit.
Plato autẽ quattuor: per diuisionẽ/ diffinitionẽ/ demõstrationẽ & resolutionẽ. Necessaria igi-
tur harũ quinq; vocum cognitio ad Aristotelis pṙedicamẽta/ & vtilis ad dialecticã Platonis/
immo ad omnem philosophiam rationalem. Cuius quattuor dũtaxat sunt partes: diuisiua/
diffinitiua/ demõstratiua/ et resolutiua. Huius vero loci sensus latenter sic intelligendus/ ac
si diceret Porphyrius hunc libellum non modo ad aliorum philosophorum scripta confer-
re: verum etsi nulla prorsus extarent scripta/ certe ad nouam quandam rerum omnium in-
ueniendarum rationem/ vtilem futurũ. ¶ Sed suo ordine vnũquodq; breuiter exponamus. Diuisiua
Diuisiuæ partis proprium est: propositum genꝰ recte in proprias differẽtias diuidere/ sic. ani-
mal: rationale & irrationale/ mortale & immortale. non autẽ sic. animal est aliud homo/ ali-
ud equus/ aliud hoc & illud. Similes enim sunt qui ita dicunt (vt ait Plato) coquis male secã-
tibus frusta obsoniorum/ hoc est imperitis rudibusq; hominibus. Diffinitiuæ autem pro- Diffinitiua
prium est: vnicuiq; rei qđ suum est assignare. Præcedit autem diuisiua. quoniam natura prior
est & q̃maxime conficit diffinitiuã. Diffinitiones enim omnes: ex genere fiunt & constitutiuis
differẽtiis. Verbi gratia. hominẽ quis diffinire volens: ex generis diuisione excerpet quę pti-
nebũt ad diffinitionẽ hoc modo. Animal diuisum est in rationabile & irrationabile/ mortale
& immortale. Dicetur igiṫ homo: animal rationabile mortale. Demõstratiuæ propriũ est/ ex Demõstra-
propria substãtia rem ostẽdere: nõ veluti solent oratores authoritate personarum & testium tiua.
extimatione/ sed vt Plato qui cum vellet in phædro demonstrare immortalem esse animã/
Alcmæonis tamen Poetę sententiam secutus (vt Aristoteles docet) ex eius ipsius substãtia sic
ratiocinatus est. Anima ex se mouetur. quod ipsum ex se mouetur: mouetur semper. quod

mouetur semper immortale. Anima igitur immortalis. Hæc est vera demonstratio. Sic sunt
res diffiniendę. hoc sit et nostrarum demonstrationũ perpetuo nobis exemplum. Veræ quidē
demonstrationes fiunt ex diffinitionibus. Atqui diffinitiones rei naturam ostendũt. demon=
strationes igitur ex ipsa rerum natura esse debebunt: non ex iis quæ extrinsecus haud neces=
Resolutiua sario cōsequuntur. Iure igitur & tertium ordinē sibi vēdicauit demonstratiua. hæc siquidem
diffinitiuę auxilio eget: illa diuisiuæ. resolutiuę autē proprium est: composita resoluere in sim
plicissimas ex quibus constant/ partium rationes. Verbi gratia. Apud grāmaticos: oratio in
dictiones. dictiones. in syllabas. syllabæ in litteras & elementa. Apud philosophos vero eos
qui rerum naturā indagātur: homo in caput/ manus/ pedes/ carnem/ ossa/ neruos. hec rursus
in quattuor elementa. elementa vero in materiā & formā. Item & apud logicos: syllogismi
in enunciationes quę & propositiones dicuntur. enũciationes in terminos: quēadmodum in
analyticis docet Aristoteles. Iure ergo prima omnium diuisiua/ secũda diffinitiua/ tertia de=
monstratiua/ quarta resolutiua. Facta autem mentio illarum dũtaxat trium: quia ad illas po=
tissimum vtilis hic liber. Demonstratio enim omnis: fit ex diffinitionibus/ diffinitiones ex di=
uisionibus/ diuisiones vero fiunt ex generibus in species diductis per proprias differentias.
de quibus in eo dissieritur. Item quia tres illę sunt inter se adalligatæ/ nec seiungi possũt: diffi=
nitiua eget diuisiuę/ demonstratiua vtriusq;/ resolutiua vero nullius/ estq; contraria diuisiuę.
Soluit enim illa vnum in plura/ vt diximus/ hominē in membra/ membra in humores/ humo
res in elementa/ elementa in materiam & formam: hæc vero ex pluribus desinit in vno. sic.
animaliũ aliud bipes/ aliud quadrupes: bipedum aliud sensu solo agitur/ aliud & ratione. qđ
ratione agitur: homo. Item quia qui diuidit progreditur a simplicioribus ad cōposita: qui ve=
ro resoluit/ a cōpositis ad simpliciora. Itē quia qui resoluit cōtrarius ei qui diffinit. ille eni de=
molitor est substātię: hic fabricator. Itē quia si cōtraria diuisioni resolutio/ est & diffinitioni. si=
quidem (vt dictũ est) diffinitio sine diuisione fieri nō potest. Quinetiam & demōstrationi: quæ
non nisi ex diuisione et diffinitione constabit. Qz autem resolutiuam prætermiserit: nichil id
quidem refert. Namq; veluti decliue idem est atq; accliue/ nec differunt nisi solo habitu: ita et
resolutio eadem ac compositio/ tantum habitu differentes. Quando enim a primis principiis
ascenditur ad suprema: id est cōpositio. Quando vero a supremis descenditur ad prima: id est
resolutio. Item compositio ex simplicibus: terminatur in re ipsa cōposita. resolutio ex compo
sitis/ in re simplici. Componimus enim res simplices: resoluimus cōpositas. nam quis in re te=
nui soluenda laboret? Et cum compositum aliquod resoluimus: in plura id certe resoluem9.
Falsũ num igitur illud est: qui compositum resoluit/ in vnum simplex resoluere? Nequaq̄: at
proxime accedit magis ad veritatem. dicemus tamen resolui compositum in plura cōtinua/
& quod vltimum erit resolui in vnũ. sed sciendum simplex in plura componi: non autem am
plius resolui. Vltimũ vero compositũ/ resolui in continua plura: non autē amplius in supre=
mum vnum componi. Qz vero diffinitionem quę posterior est/ pręposuerit diuisioni: ne quid
dubites/ dicemus. Primum quidem nichil prohibere/ quin in subiecto quæ libuerit ordinare
nostro arbitrio possimus. Deinde quo ad nos prius esse composita ex diffinitione cognosci:
atq; iccirco nō irrationabiliter/ diffinitionem diuisioni præpositam. Resolutionem autem (vt
diximus) ideo fortasse prætermisit: q; eadem videbatur ac compositio ratione subiecti/ ratio=
ne vero habitus/ minor. Horum contemplatio id est cognitio. Solent enim cognitionē ipsam
» philosophi vocare contemplationem. ¶ Compendiosam tibi traditionem conficiens: breui=
» ter in introductionis modũ quæ ab antiquioribus tradita sunt adducere tentabo. ¶ Est nāq;
& alia cōpendiosa traditio quę gratia cōmemorationis fieri solet per capita rerum/ eaq; ve=
» hementer est & cōcisa & breuis/ atq; iccirco dixit in introductionis modum. ¶ Ab altioribus
» quidem quęstionibus abstinens. ¶ Tria sunt quę pigriores efficiunt/ ac deterrent adolescen=
tulos a scriptis aliorũ: prolixitas operis/ qualis olim in Chrysippo/ obscuritas orationis circa
verborum interpretationem. qualis in Heraclito/ qui ob id σκοτιρος (vt Cicero refert) co
gnominatus & in Lycophrone/ ac profunditas sententiarum/ qualis in Timęo & Parmenide
Platonis. A quibus omnibus/ quasi alliciens ad se auditorem Porphyrius: libellum hũc suũ
longe abesse ostendit. Non fore prolixiorem significat: cum dicit breuiter. Dictionis obscu=
ritatem non habiturum: cum dicit in introductionis modum. Cum autem dicit ab altiori=
bus quidem abstinens questionibus: declarat eum prorsus cariturum profunditate senten=
tiarum. Item cum dicit simpliciora: ostendit facilitatem. cum dicit mediocriter coniectans:
» docet dictionis breuitatem ac modum. ¶ Simpliciora vero mediocriter coniectans. ¶ Non

ad rem ipsam rettulit. Philosophorum enim est omnia per certam scientiam/ at non per con-
iecturas demõstrare. Sed ad Chrysaoriũ/ ac si diceret: persequens Chrysaori/ ea quę maxime
videbuntur ad te instituendũ pertinere. Nam (vt dixi) quod docet philosophi: nõ per conie-
cturas docent/ sed p veras demonstrationes. ¶ Mox de generibusq; & specieb9. ¶ Pollicitus
fuerat compendiosam Porphyrius se facturum disciplinã/ aperta dictione vsurũ/ et profun-
diores quęstiones posthabiturum: ne quis autem diceret non esse profundam satis de his re-
bus quęstionem/ voluit ex his latenter nobis significare id ita esse. Sed age/ quo res ipsa ma-
nifestius intelligatur: breuiter pauca dicamus. Rerum omniũ quæ sunt: alię persistunt/ aliæ
in sola notione insunt. Earum quę persistunt: alię corporeæ/ aliæ incorporeæ. Incorporearũ:
aliæ a corporibus possunt separari vt rationalis anima & dæmon/ alię non possunt vt albe-
do/ nigredo et brutorũ animę. Earũ rursus quę per se in nostra notione insunt: aliæ prius/ alię
posterius in anima genitę. Rerum omniũ: alię persistunt/ aliæ in notione nostra insunt. Quæ
intelliguntur: eæ persistunt. quę non intelliguntur: nequaq̃. sed cessante notione cessant et
ipsæ: vt hippocẽtaurus/ hircoceru9/ & eiusmodi. nõ enim tales vsq̃ extãt: sed vidẽtes & equũ
& centaurũ conformamus ipsi nos cogitatione nostra quoddã ex vtroq; cõpositum/ qd dice
tur hippocẽtaurus. Similiter ex hirco & ceruo imaginabimur cõpositũ quoddã/ quod dicet
hidcoceru9: qui & vere erit hircoceruus. Neq; enim audiẽdus Antisthenes: qui ponebat gene
ra & species rerũ/ in nudis notionibus. equũ inquiẽs video: equinitatẽ non video. hominem
video: humanitatẽ non video. vir solo vix sensu viuens bruto: nõ poterat sese alti9 attollere.
neq; quicq̃ aliud q̃ quę ante oculos humi strata essent/ intueri. ¶ Rerũ quę persistunt: alię cor-
poreæ/ alię incorporeæ. Negabant hoc alii: alii affirmabant. Eorum qui affirmabant: alij tã-
tum dicebant esse corporeas/ alii tantum incorporeas. qui dicebant corporeas: in ea ipsa opi
nione omnes permanserunt. qui incorporeas (quãdo incorporearũ rerum alię (vt dictum est)
per se persistunt vt dęmon/ deus: alię in alteris vt albedo/ nigredo/ figura & eiusmodi) aliqui
dixerunt per se eas existere/ aliqui in iis quæ sensibus perciperentur inesse. Rursus postq̃ hæc
quę sunt in iis quę sensibus percipiuntur corpora: vel penitus commiscentur/ quẽadmodum
in cerussa albedo / vel superficie continentur sola/ quẽadmodum spherica figura. Aliqui ea Sphericafi-
penitus cõmisceri asseuerabant: aliqui in superficie sola apparere. Cæteri & circa ea contine gura: sphe-
ri quę υφεστωτα vocantur: nos circunstantias dicere possumus loco ac tempore. Tales igi rica pro cie
tur cum fuissent de hac re diuersitates: potis quidem erat de generib9 & speciebus vt quęre- culari vsus
retur/ sint nec ne. Et si sint: an in sola notione permanerent: quẽadmodum Antisthenes opi- est.
nabatur/ qui tamẽ cum deprehẽdisset persistentia esse: inuestigare amplius nõ potuit corpo-
rea ne essent an incorporea hęc quę persisterent/ quãdoquidem alteram diuisionis partẽ ab-
negabat. Sed fac quo vis modo deprehenderit incorporea ea esse: non potuit iam rurs9 inue-
stigare/ an inseparabilia prorsus essent a materia/ an essent i multis/ an & possent a materia se- De ideis
parari. Verum quo hęc ipsa manifestius intelligantur: tanquã exemplum subiiciamus. Neq;
enim temere atq; imprudẽter hoc dictũ videri debet: res quę existerent/ alii corporeas esse di
cebãt/ alij vero incorporeas. Rationabiliter quidẽ vtriq;/ neq; ob id inter se cõtrarii: neutri a
veritate dissentiunt hoc pacto. Intelligatur anulus qui insculptã habeat alicuius imaginem:
forte Achillis. intelligantur & cerulæ multæ dispositæ: quę ab anulo comprimantur. mox &
superueniens aliquis videat cerulas/ vbiq; animaduerterit scieritq; omnes eiusdẽ anuli im-
pressione formatas/ cõtineat apud se in mente illam anuli impressionem: sigillum illud anu-
lo insculptum/ dicetur ante multa. in cerulis vero effotmatum. in multis. quod vero in illius
qui superuenerat mente continentur: super multis ac posterius genitum. Hoc idem intelli-
gatur in generibus et speciebus. Opifex enim rerum deus: rerum omnium penes se species
habet. quas diuinus Plato ειΔεασ appellauit. faciensq; hominem/ habet penes se speciem
humanam: ad cuius exemplum omnis homines facit. Sed insurgent protinus sophistæ per-
negando vllas esse species apud opificem: aduersus quos pugnare nunc nõ est propositum.
Velim tamen non semper insanire eos: ac perpetuo in errore versarier. Audiant igitur hæc.
imino Socratem potius si libeat cum Hippia disputantem. SOCRATES. Omnium quicũq;
rem aliquam operantur Hippia (vt michi quidem videtur) ea est conditio: vt aut sciant quæ
agunt aut nesciant. num idem videtur & tibi? HIPP. Videtur. SOC. nonne qui sciunt periti?
qui vero nesciũt rudes noiantur atq; iperiti? HIPPIAS. noiantur. SOC. quẽ intelligemus pe
ritũ Hippia: nonne qui eius rei quã facturus est certã & rationẽ & speciẽ habet? HIPP. eum
ipsum. SOC. Anulum igitur illum tuum/ quem in olympicis a te mira arte laboratum osten-

tasti: num effecisses/ si & sculpendi ratione͂ et anuli speciem non habuisses? HIPP. non profecto. SOCRA. Et Phidias cu͂ Mineruã q̃ in arce est faceret? HIPP. Minime. SOC. Eia age bone vir/ illum qui a nobis Δημιουργοσ/ a poetis reru͂ opifex dicit: quale͂ credis? HIPP. Maximum. SOCR. Putas ne eum certa ratione agere/ que͂admodum periti sculptores solent: an potius ceco et fortuito euentu/ que͂admodum rudes atq; inexperti? HIPP. Certa ratione o Socrates quemadmodum periti. SOC. Dices ne eum irrationabili potentia ignariter agere/ veluti naturam? HIPP. Nequaq̃. SOC. Fatendum ne/ praesciri ab eo quę a se fiunt: vt si hominem faciat/ cognoscere se facturum hominem/ si equum/ equu͂? HIPP. fatendum. SOC. Nonne quemadmodum in te erat species anuli et in Phidia species Mineruae: erunt similiter in eo species hominis et equi? HIPP. erunt. SOC. Habebit igitur is rerum quas facit omnium in se species? HIPP. habebit. Sic quidem cum Hippia pro discipulo Socrates. Nos pro praeceptore in eãdem sententiam: lemmatis quibus vtuntur ipsi/ vtamur/ vt suis armis confodiantur vel occidant potius. Hoc modo. Aut cognoscit opifex quae a se fiunt aut non cognoscit. si non cognoscit: nichil quidem fiet. siquide͂ nemo facere potest quae ignorat. neq; enim dicendum irrationabili potentia agere/ sicuti naturam. Si cognoscit & vt par est certa cum ratione agit: fatendum quide͂ erit praecognoscere eum quae facit. si pręcognoscit: negari certe non potest/ inesse in rerum opifice/ rerum species. ❡Sunt autem huiusmodi species in opifice/ veluti in anulo typus ac sigillum Achillis: dicenturq; ante multas/ & a materia separatae. species autem singulorum hominum veluti cerulae sigillo efformatae: dice͂turq; in multis & a materia non separatę. At species illa quam in singulis hominibus eandem esse videntes/ colligimus in me͂te/ veluti is qui supuenerat: super multis siue post multas & posteri9 generata. poteritq; & a materia separari et non separari. separari quia in anima existit: no͂ in corpore. non separari: quia per sese penitus semoueri non potest/ que͂admodum species quas posuit Plato. Non enim voluit (vti discipulus Aristoteles opinatus est: & pleriq; omnes pessime interpraetantur) species eas/ simpliciter esse intelligentias/ sed quasdam tantu͂modo essentias intelligibiles/ quas tanq̃ pictas tabellas inspiciens mundi opifex/ inferiores has species facit. Hęc itaq; Porphyrius/ quęrere incorporeae ne species separentur a materia/ vt quę sunt in opifice/ an non separentur vt quę sunt in multis/ an sint post ea quae sensibus percipiuntur/ hoc est super multis: prorsus (inquit) recusabo. ❡Sciendum est autem in his videri Aristotele͂ ac Platonem non conuenire. Aristoteles eas dixit no͂ separari posse a materia: Plato vero separari. Differant autem inter se philosophorum opiniones vel non differant: non est hoc loco disputandum. Michi quidem Aristoteles videtur/ non nisi naturaliter eas intellexisse: diuin9 autem Plato/ diuine. Vides nunc Frater: q̃ longo interuallo ab Aristotele distet Plato. an no͂ tantum quantu͂ a natura deus? ille quidem supra hominem naturę totius penetralia perscrutatus est: hic supra naturam/ olorino volatu conscendit ad superos/ summo opifici non gratus modo/ sed & familiaris. Ille mirandum humanae naturae domicilium: hic et diuinę adorãdum sacrarium. Non equidem hęc/ vt comparationem vllam inter eos facerem/ Platonisq; nostri laudes ingererem/ qui neq; satis neq; diu multum (vt Cicero ait) laudari ab omnibus posset: sed te vt commonerem istos Sophistas non esse auscultandum qui ita Platonis ideas insectantur Aristoteli discipulo adiutentes/ vt Platone ipso ignarius nichil/ suis captiunculis esse confingant. ❡Hoc autem que͂admodum & de his et de praepositis λογικωτερον. cc

❡Pollicitus fuit philosophus Porphyrius/ libellum hunc fore vtilem ad Aristotelis praedicamenta: idem & nunc confirmat. Dicit enim se de iis non theologice aut naturaliter/ sed potius logice locuturum. Logices vero (quae modo rationalis/ modo sermocinatiua dici potest) tot sunt species quot & modi sermonum. sermonum autem modi plures. Enunciatiuus (vt ex Poeta Virgilio exempla ponamus) At regina grauis iam dudum saucia cura: vulnus alit venis & ceco carpitur igni. Optatiuus: Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus ostendat nemore in tanto. Praecatiuus: Quassatam ventis liceat subducere classem. Vocatiuus siue compellatiuus: O regina nouam cui co͂dere iuppiter vrbem. Imperatiu9: Ferte viri ferte arma viri. Permissiuus: subducite classem. Hortatiuus: Eia age rumpe moras. Interrogatiuus: Tu ne ille aeneas quem Dardanio Anchisę/ alma venus phrygij genuit simoentis ad vndas. Sunt & alii plures/ si diligenter inspexerimus: sed ad commemorandum non necessarii. non enim de omnibus hic agitur: sed de solo enunciatiuo. quippe quoniã is solus est intellectiuae animę nu͂cius/ reliqui co͂cupiscibilis. Nã qui optat/ alicuius rei voto optat: & qui vocat alicuius rei cupiditate vocat. Similiter et qui quouis modo quempiam alloquitur.

Lemmata/ sumptiones

❡Su͂t aute͂ huiusmodi species i opifice. Cognoscit & p̃cognoscit & omnia quide͂ in veritate/ ieffabili modo cognoscit: sed non vt nos per species quas ex obiectoru͂ cogitatione nobis ve͂dicamus. Et ibimus inficias aliã specie͂ hominis & aliam specie͂ leonis/ aliã et aliã specie͂ arboris et serpe͂tis esse in deo/ quo modo comminiscuntur Platonici: et intelligibiles illas esse͂tias/ quas veluti pictas tabellas inspiciat mundi opifex vt inferiora efficiat. figmenta enim sunt haec quae nec Peripatetici credunt/ nec Christianis vt creda͂tur/ ingerenda sunt: sed omnium rerum est vna simplicissima veritas/ sapientia et ęternu͂ ineffabile verbum. quod nec Plato/ nec philosophi cognouerunt/ in quo & per quod facta su͂t omnia: sed illi nouerunt q dicere potuerunt vidim9 et testamur et ãnu͂ciamus vobis vitam aeternã q erat apud patre͂ et apparuit nobis.

Item quoniam is vel omnino verus est vel falsus/ veluti cum dicitur anima mortalis est. hic
namqꝫ vel veritas inest vel falsitas. reliqui vero neqꝫ veritatem ostendunt/ neqꝫ falsitatem.
Enunciatiuus autem sermo est ille: qui rem vel esse vel non esse ostendit. Cōtinetqꝫ in se duo:
suppositum et prædicatum. Suppositum: est id de quo fit sermo. Prædicatum vero: quod de
eo ipso dicitur. vt homo est animal: homo est suppositum/ animal prædicatum. Item anima
est immortalis: anima est suppositum/ immortalis vero prędicatum. ¶ λογικώτερον. Possu-
mus quidem de generibus et speciebus theologice loqui: vt cū quęrimus sic. Habet ne apud
se generum & specierum comprehensionem deus an non? Item sic. Vtra nam verior est opi-
nio: Platonis q̄ dicit ideas intelligibiles per sese existere/ ac vere primas esse essentias/ an Ari-
stotelis qui id sedulo pernegat? Possumus item & naturaliter sic. Fortassis generum ac spe-
cierum natura rationes habet. non enim quo modo nix per se frigefacit/ ac per se ignis adu-
rit: ita videri et eā ipsam per se temere atqꝫ inconsulto agere/ sed ratione potius. et si quę agit
minime intelligat: fortassis non habet. Item sic. Vtrum simpliciter vniuersale animal et vni-
uersalis homo dicatur esse in multis an non? Vtrum communis quędam substantia possit in
singulis considerari/ cum quod sic consideratur diuidi minime possit: an non? Possumus po-
stremo & logice de iisdem sic. Quę quibus supponantur? quæ de quibus prędicentur? Prædi-
cantur quidem genera de differentiis ac speciebus: sed nō econtrario. ita namqꝫ coordinata
inter se sunt: vt ordinem nunq̄ commutent. primo quidem: genus. secundo: species. medio:
differentia. Et oportet quidem superiora prædicari de inferioribus: ac non de superioribus
inferiora. Si enim dicamus/ omnis homo animal: verum dicemus. sin conuerterimus/ omne
animal homo: falsum. quoniam subiectum est inferiori quod erat superius. Item si dicemus
sic/ omnis equus irrationabilis: veri quidem erimus. sin econtrario sic/ omne irrationabile
equus: mentiemur. nam irrationabile hic non debuit esse suppositum equo: quemadmodum
neqꝫ homini (vt dictum est) animal. Cum igitur logice enunciatiua potissimum specie con-
tineretur/ enunciatioqꝫ omnis supposito constaret et prædicato/ suppositum autem et præ-
dicatum haberi sine generum & specierum cognitione nō possent/ generaqꝫ & species pluri-
bus modis considerarentur: de iis inquit λογικώτερον hoc est vt logici potius consueue-
» runt pertractabo/ non autem vt theologi aut naturales. ¶ Illud autem quēadmodū de iis ac
» propositis λογικώτερον antiqui pertractarunt. ¶ Logice pertractare proprie dicitur: rerum
accidentia quærere. naturaliter: rerum substantias indagari. theologice vero: vnde omnia
fluxerint/ vnde res principium habuerint: perscrutari. Naturaliter igitur de generibus et spe-
ciebus ac reliquis tractare (vt iam diximus) est cum de iis quæ in sensibus percipiuntur quę-
rimus: quēadmodum Aristoteles. Theologice autem cum quę in opifice sunt perscrutamur/
quēadmodum in Parmenide diuinus Plato. Logice vero est: cum enunciatiuas rationes in-
uestigamus/ quēadmodum in hoc libro Porphyrius. In omni autē enunciatione sunt suppo-
situm & prædicatum. Suppositum autē & prędicatum omne: aut est genus/ aut species/ aut
differentia/ aut proprium/ aut accidens. Quemadmodū de his/ generibus et speciebus/ et de
propositis reliquis tribus differentia/ proprio et accidente. vel potius sic. dicens Porphyrius
de his: intellexit genus differētiam et speciē. apponens aūt illud et de propositis: reliqua duo
» proprium & accidens. ¶ Et horum maxime Peripatetici: nunc tibi tentabo monstrare.
¶ Philosophus Porphyrius huius disciplinæ inuentionem nō sibi vendicauit. sed ex omnibus
(inquit) antiquis qui de his ipsis logice pertractarunt: Peripatetici q̄ maxime diligētes fuere.
Peripateticorum autem appellationem hinc ortam esse aiunt. Solebat diuinus Plato in aca-
demia frequenter cum familiaribus deambulando se exercere/ vt per exercitationem (quam
magnopere comprobabat) corpus aptius ad animæ splendorem suscipiendum efficeret.
Artificis enim opus quale sit: plerumqꝫ ex instrumentis dinosci solet. Itaqꝫ qui cum Platone
in academia erant: a deambulando sunt Peripatetici cognominati. Post Platonis vero in-
teritum: Aristoteles ac Xenocrates discipuli/ gymnasio successere. Aristoteles in Lycæo:
Xenocrates in academia. Qui Aristotelem secuti: Peripatetici ex Lycæo dicebantur. qui Xe-
nocratem: Peripatetici ex academia. Mox qui cum Aristotele erant: obsoleta loci cogno-
minatione/ ex actione dicti tantum Peripatetici. qui vero cum Xenocrate: contra/ vocabu-
lum ipsum loci tenuerūt/ atqꝫ actionis cognominationē perdidere/ vocatiqꝫ academici. Cō-
fecturus itaqꝫ Porphyrius vtpote Platonicus/ ex iis quę a Platone dicta fuerant/ compēdio-
sam institutionem/ scripturusqꝫ vtilem ad prædicamenta Aristotelis libellum: demonstrabo
(inquit) quēadmodū de his antiquiores pertractarint/ & maxime Peripatetici. Videtur autē.

GIRARDVS.
Et ideæ illę ob quas tā imodice Gauricus hic laudat Platonem: nō tam Platonis q̄ dęmonii Socratis erāt. illas enim Plato a Socrate acceperat. Quo fit vt laudes illę si quæ debētur/ Socrati prędebeātur q̄ Platoni. et vt Platonis (vt neqꝫ Socratis) diuinitas supra dęmonicā nō conscēdat. quod et testatur liber: qui de dęmonio Socratis inscriptus ē. Cū igit̄ audis diuinū Platonē a Platonicis appellari quos et i nūcupatione imitatus est Augustinus: intellige a figmēto de diuinis dęmonico sic appellari. nō aūt quo modo diuinū aut Paulum/ aut Bartholomęū a verę diuinitatis agnitione appellares. Hęc Athanasij et catholicorum sententia est. Hęc pfecto stulta nūcupatio diuinus Plato: multos imperitos mouit i sui perniciem/ vt CHRISTO derelicto post Platonicos Iāblicum/ Porphyriū/ Syrianū/ Proclū/ A multum et reliquos desiperent. At viuat CHRISTVS & q ad eum rectius instituūt. Sciantqꝫ Platonici velim/ non protinus quē ptā esse Sophistā q pedibus manibusqꝫ (vt aiunt) i Platonis placita non repat/ sed potius crediderim qui (iuxta apostoli sententiā) incidunt in tentationem & i laqueū diaboli.

decem ſunt (vt iam dictũ eſt) generaliſſima genera: ſubſtãtia/ quãtitas/ qualitas/ ad aliquid/ vbi/ quando/ ſitus/ habitꝰ/ actio et paſſio. Horũ ſola ſubſtantia per ſe exiſtit: reliqua vero tanq̃ ipſius ſubſtãtię accidẽtia. cõueniet tamen hęc ipſa generis deſcriptio/ his omnibus. Neq; dixeris qui conuenire poterit omnibus: cum inter ſe tantopere differant? quicquid enim acciderit ſubſtantię cum videlicet tanq̃ genus diuiditur in ſpecies: illud idem accidet et reliquis. Diuidũtur enim & ipſa in ſpecies/ tanq̃ genera. Aliudq; eſt cõſiderare ea/ vt ſubſtãtię ſunt & accidẽtia: aliud vt genera generaliſſima/ quod ipſum eſt commune omnibus.

¶DE GENERE. Cap. IIII.

VIdetur autem neq; genus neq; ſpeciem ſimpliciter dici. ¶Poſtq̃ & propoſitum & libri vtilitatem ſignificauit/ oſtenditq; introductionis modum/ cum dixit ſe ab altioribus quęſtionibus abſtinere/ & faciliores velle conectare/ demonſtrauitq; quæ altiores/ quęue ſimpliciores eſſent: nunc ad ipſam quã propoſuerat/ dictarum quinq; vocum inſtitutionem deſcendit. Ac rationabiliter quidem primũ de genere: tum quia ordinem habuit primũ/ tum quia plures ſub ſe ſpecies comprehendit. eſt autẽ q̃ ſpecies prius genus per cauſam. Quomodo per cauſam? Quę ad aliquid ſunt: neceſſe enim ſubſtantias prius eſſe. quę ad aliquid futura ſunt: altera antiquiora alteris. vel per rationẽ ſubſtantiæ id ẽ per cauſam: vt pater filio. niſi enim patris ſubſtantia fuiſſet: filius non eſſet. pręceptor diſcipulo/ & dominus ſeruo. Dicitur quidem pręceptor cauſa diſcipuli: et dominus cauſa ſerui. Niſi enim Plato fuiſſet: Ariſtoteles diſcipulus nũc tantus non eſſet. Et niſi Cæſar fuiſſet: Romani nunc amiſſa Rep. non ſeruirent. Vel per rationem temporis: cum videlicet reſpicitur ad ętatem. vt Sophroniſcus iam ſenex: antiquior Socrate filio adoleſcente. Plato: Ariſtotele diſcipulo. Sempronius: Titio ſeruo. Priora tamẽ quę ad naturam: mutuo inter ſe/ per rationẽ ſubſtantię/ ſiue per cauſam ſunt conſtitutiua. Poſteriora hęc quę ad fortunam & magiſteriũ: cõmutationẽ quoq; interdum etiam patiuntur per rationẽ temporis. vt antiquior fuit Tuditano domino Meuius: et Hermogene pręceptore Marcus. Genus itaq; et ſpecies ſunt ad aliquid. Species ſiquidem generis eſt ſpecies/ et genus ſpeciei eſt genus. Si ad aliquid neceſſario (vt dictum eſt) et ſubſtantię: genus vero non erit q̃ ſpecies prius per rationem temporis/ ſed per rationem ſubſtantię conſtitutiuũ ſubſtantię ſpeciei. Diuiditur enim genus in ſpecies. Omne autem diuiduum/ & natura prius eſt q̃ partes & conſtitutiuum. Per ſubſtantię igitur rationẽ: prius genus q̃ ſpecies. At quęcunq; per ſubſtantię rationem priora: per cauſam ſunt priora. genus igitur q̃ ſpecies prius eſt per cauſam. Meritoq; cum antiquius ſit: ſpeciei & differentiæ/ ac reliquis/ prępoſitum. Simili nãq; ordine & natura vtitur ĩ omni generatione. Primo enim ſemen ſuſcipiens: vitale facit. Deinde ſenſus prębẽs: facit eſſe animal. Deinde animum & cõcupiſcentiam: facit irrationabile animal. Poſtremo perfectam rationem: & facit hominẽ. Per ſubſtantię igitur rationem genera priora ſunt q̃ ſpecies. Qua vero mutuo inter ſe habitu in aliis coexiſtunt & dimouentur genus & ſpecies: nomina tantum. ¶Sed ſi quęſitum fuerit: quare hoc loco de ſpecie mentionem fecerit ac non etiam de differentia et reliquis? dicemꝰ q̃ genus & ſpecies ſunt (vt diximus) ad aliquid. Species enim generis eſt ſpecies/ & genus ſpeciei eſt genus. Neceſſeq; in docendo quę ad aliquid ſunt: docentem alterum/ meminiſſe & alterius. Recte igitur Porphyrius cum de genere loqueretur: meminit ſimul etiam ſpeciei. Vtitur autem regula quadam Ariſtotelica/ quę iubet eum qui de aliquo ęquiuoco nomine ſub quo plura contineantur ſit locuturus/ oportere primum eius ipſius nominis ſignificationes explicare. Deinde in quã ſignificationem loquatur pręmonere. Conſueuit enim plerumq; ομωνυμια id eſt ęquiuocatio: obſcuritatem atq; errorem ingenerare/ cum aliam qui loquitur/ qui audit aliam eiuſdem nominis ſignificationem accipiant. Verbi gratia. ſi de cęleſti cane locuturus dixeris ſic. Canis ortu & occaſu fructꝰ diſcriminat. vi. nonas Maij occultatur. xv. cal. quintiles emergit: ſitim morboſq; ferens mortalibus ęgris. niſi prius edocueris/ de quo cane loquaris: certe ambiguitatem facies in animis auditorum. Enumerandę quidẽ prius erant eius ſignificationes ſic. Canis alius eſt terreſtris/ marinus alius/ alius cœleſtis: deinde dicendum: nunc de cœleſti loquor. Quod idem Porphyrius hic facit. Enumerat quidem primum ſignificationes generis: deinde oſtendit de quo loquatur. Illud autem videtur/ nõ ſomnians dixit: veluti apud poetam æneas. In ſomnis ecce ante oculos mœſtiſſimus Hector. viſus adeſſe michi vltro flens ipſe videbar/ compellare virum. Vel confuſam habens mentem ſic/ Subito cum creber ad aures viſus adeſſe pedum ſonitus. Infœlix ſimulacrũ atq;

Deide animum. Nos fortaſſe id nõ tribuemus puerũ dici prius irrationale aĩal et ſubinde aĩal rationale. nam rationale & irrationale differẽtię ſũt eſſentiales et oppoſitę/ ſe nunq̃ viciſſim permittẽtes.

Poetica hęc

ipsius vmbra creusæ visa michi ante oculos et nota maior imago. Sed potius vigilans: veluti
cum Poeta dixit. Apparent rari nantes in gurgite vasto. Apparet dom⁹ intus et atria lōga pa-
tescunt. Apparēt Priami et veterum penetralia regum. Apparēt diræ facies inimicaq; Troiæ nu-
mina magna deum. Verbum enim videtur/ modo imaginem tantum rei ostendit/ vt ex Poetæ
exemplis manifestum/ modo opinionem/ modo et veritatē. quæ significatio apud iurisconsultos
vsitatissima. Opinionis: vt ex Vlpiano exempla ponam⁹ de vi. sic. Qui per vim possessionē suā
retinuit: labeo ait non videri vi possidere. idem ait qui metu turbæ perterritus fugerit: vi vi- Causidica si
deri deiectum. Item deiecisse is videtur qui mandauit vel iussit/ vt aliquis deiiceretur. Si familia ue iuridica
mea ex volūtate/ mea deiecerit: ego videor deiecisse. Veritatis/ Africanus sic: quia vbi legatari⁹ hęc
non repudiauit retro/ ipsius videtur res/ ex quo hereditas adita est. Item sed verius est etiā si
vnus seruus vi deiecerit familiā/ deiecisse videri. ac mille alia eiusmodi. Vtriusq; autē & opinio-
nis significandæ et veritatis definiēdæ ex Modestio exemplum erit hoc. Quisquis michi alius
fili⁹ filiæue heres sit: labeo ait non videri filiā contineri. Proculus contra. Michi labeo videtur
verborū figuram sequi: Procul⁹ mētem testantis. opinionis illud: hoc veritatis. Apparet vero
verbum: semper ex superiori aliqua causa ad certitudinem refertur. Vlpianus: vim vi repellere
licere Cassius scribit. idq; ius natura comparatum. Apparet autem ex eo arma armis repellere
oportere. Celsus. Mouentium item mobilium appellatione idem significamus. si tamen appa-
ret defunctum: animalia dūtaxat quæ per seipsa mouerentur/ mouentia vocasse. Sed quid sō-
nians/ quid vigilās/ Academicus Porphyrius Academicorum verbo vsus est: qui cum certi ni-
chil affirmare ausint prudentissime in omni re hoc opinionis verbo vtuntur. Vnde & frequens
illa apud Ciceronem nostrum clausula esse videatur. ¶Simpliciter dici. απλωσ simpliciter/
quattuor modis intelligitur apud oratores vniuersaliter. απλωσ ειπειν vt vniuersaliter dica-
m⁹. Apud Aristotelem/ proprie. απλωσ γενεσισ proprie generatio. Significat itē immerito vt
cum dicimus simpliciter dominus seruum verberat hoc est indigne/ non ex merito. Significat
& simpliciter/ hoc est absq; perplexitate/ vt cum dicimus/ simplex sermo verus. απλωσ igitur
hoc loco accipitur in postremam hanc ipsam significationem pro simplici et vnica ratione: pe-
» rinde ac si diceret genus quidem ac species pluribus modis dicuntur. ¶Genus namq; dicitur
» & aliquorum quodam modo ad vnum aliquod se habentium: et mutua inter se congregatio.
¶Dicit primā generis significationem: ostenditq; idipsum duos habere relationis habitus. al-
terum multitudinis ad vnum: vt Heraclidarum ad Herculem quatenus ex hoc dicūtur illi ha-
bere genus. alterum multitudinis ad multitudinem: vt Heraclidarum inter se quatenus alteri
alteris dicūtur auūculi et nepotes. Illud autem quodā modo/ pulchre appositum. Eorum enim
quæ sub eodem genere sunt: alius atq; alius est relationis habitus. nam vel auunculi sunt alio-
rum alii: vel filii vel fratres et eiusmodi. ¶Heraclidarum dicitur genus. Dicēdo Heraclidarū:
separat idipsum ab aliis generibus/ Tantalidarum/ Atridarum & cæterorum. Et ab habitu vni⁹
et a multitudine habentium quodā modo mutuam inter se ab illo affinitatem: secundum quod
duo rursus suscipiuntur relationis habitus. Vnius ad vnum: vt Herculis ad Lycum/ et causæ ad
causatum/ vt patriæ ad ciuem/ vt cum dicimus Platonem genere Atheniēsem/ Pindarum vero
Thebanum. ¶Sciendum est autem quattuor modis dici habitum. Respectu artis: vt præcepto-
ris ad discipulū. Respectu fortunæ: vt domini ad seruum. Respectu electionis: vt amici ad ami-
cum. Et respectu naturæ: vt patris ad filium. superiorum autem habitus/ est respectu naturæ.
» ¶Secundum decisionem eam quæ ab aliis generibus est nuncupata. ¶Intelligendum hoc lo-
co naturam rebus omnibus significatiuas voces et nomina præbuisse: vt distincte cognoscere-
mus/ hunc vocari hominem/ hunc bouē/ hūc equum. Artes vero singulas quiddā sibi proprium
ac nouitium excogitasse: atq; vt apertius res ipsæ intelligerentur/ propriis rebus atq; instrumen
tis proprias voces ac nomina imposuisse. Exēpli causa. Geometræ cū multas adinuenissēt triā-
gulorum differentias/ alium scilicet habentem tria æqualia latera/ alium duo tantum/ alium
inæqualia tria: propriis vsi sunt nominibus/ vocaueruntq; illū qui tria æqualia latera haberet:
isopleuron. qui duo: isosceles. qui vero inæqualia tria: scalenon/ eiusmodi nominibus vniuer-
» sam eorum proprietatem declarantes. Itaq; nomina: res significarunt. ¶Hæc autem videtur in
» promptu generis significatio. ¶Paulo obscurior hoc loco philosoph⁹. debuerat namq; priusq̄
ad primam generis significationem deueniret: significare de quo genere loqueretur. Verum
tamen exempla ipsa late declarant: loqui eum de priori ac non de posteriori. Videtur inquit/ hæc
ipsa generis significatio in promptu esse/ id est nobis notior/ ac consuetudine quadam vsuq; fre-
quentior. In promptu autem ac consuetudine notiorem nobis significationem dicit habitum

multorum ab vno/vel multorum ad multos. ¶Sed dubitare quis merito hic posset:quã ob cau
sam potius primi generis significationem in promptu dixerit q̃ secundi.cum præsertim hoc ip-
sum sit multo notius naturę:quę semper ex vno vnum prius facit q̃ ex multis multos. Sciendũ
ꝙ secũda generis significatio/quę est quo ad nos secũda:quo ad naturã est prima. Primo enim
ab Hercule fit vnus/deide plures. Prima vero significatio quę est quo ad naturã prima: quo ad
nos secũda. Nam vt semel in vniuersum dicam:quęcũq; sunt priora naturæ/ nobis fiunt poste-
riora.et ecõtrario: quęcunq; sunt nobis priora/ naturæ fiunt posteriora. Exempli causa. Priora
naturę sunt primũ materia et forma/mox quattuor elementa/deinde caro/nerui/ossa et cæteræ
eiusdem generis partes/postremo homo. fertur nãq; natura semper a superiorib9 ad inferiora.
Nobis vero q resupine semper quæ inferiora sunt aspicimus/ quiq; a ꝓximiorib9 ad remotiora
hoc est ab iis quę adsunt ad ea quæ longe a corporibus absunt/deducimur:primũ cognoscitur
homo/deinde ex quibus componitur ossa/caro/nerui/mox quattuor elementa/postremo mate-
ria et forma. Quare quæ sunt priora naturę: nobis semper fiunt in cognitione posteriora.et
quę sunt naturæ posteriora:cognitione nobis fiunt priora. Manifestior igitur generis significa-
tio prima:immanifestior secũda.meritoq; Porphyrius eo modo perdocuit.etenim in omni pręs-
» ceptione: tradenda prius quę nobis sunt manifestiora. ¶Et quod philosophorum genus
» de quo est sermo videtur cum supradictis generibus similitudinem quandam habere.
¶Dubitabitur forsan:quã ob causam cum et alię sint generis significationes/solam hanc enu-
merauerit.nam quod et aliæ sint:ostendit Plato qui genera entis in Sophista dixit esse/ substã-
tiam(dura quidem nomina:sed quæ iam in vsum venerunt)identitatem/ alteritatem/ motum &
statum. Dicemus hoc ideo factum: quia proposuerat (vt ex superioribus patuit) de iis se potius
scripturum quæ pertinerent ad Aristotelẽ/q̃ quæ ad Platonem. Nec naturaliter/queẽadmodum
in Physicis.vbi inuenitur subiectam vnicuiq; arti materiam genus vocasse/vt in fabrili ligna/
in medicina corpora humana/et in cũctis naturalibus materiam primam:sed logice id est qua-
» tenus ad logicam videbuntur pertinere. ¶Aliter autem rursus dicitur genus cui subiicitur spe
» cies per similitudinem fortasse eorũ quæ superius exposita sunt. ¶Tertiam dicit generis signi
ficationem: de qua agitur. Habet autem similitudinem quãdam eorum quæ pręposita sunt.
Nam queẽadmodum prima generis significatio duos quosdam habet relationis habitus/mul-
torum ad vnum/et multorũ inter se:sic & species ad genus et inuicem inter se. Item queẽadmo-
dum secunda significatio habet relationem vnius ad vnum/et causæ ad causatum:sic & gen9
vnius ad vnum/vt animalis ad hominem/et causę ad causatum. ¶Fortasse. Primi quidem no
menclatores cum vellent/ familiæ discernerentur:hoc Heraclidarum vocauerunt genus/hoc
Eacidarũ/ illud Pelopidarum. Ad quorum imitationem philosophi sua genera nuncuparunt.
Nãq; veluti Heraclidarum dictum genus id quod vniuersos continet qui ab Hercule sunt pro-
creati:sic et particularium animãtium gen9 dictum vniuersale animal/ qđ hominem/equum/
canem ac cætera contineret. Dixit autem fortasse cum addubitatione: quia ambiguum vide-
batur vtrum ne philosophi hanc appellationem prius adinuenissent/ an nomenclatores. Ple-
rũq; etenim a nomenclatoribus philosophi:et a philosophis nomenclatores depręhensi rerum
» denominationes accępisse. ¶Cũ igitur genus tripliciter dicatur:de tertio est apud philosophos
» sermo. ¶Postq̃ enumerauit Porphyrius generis significationes:dicit tertium esse genus quod
» a philosophis cõsideratur. ¶Quod et describentes assignauere. ¶Dicẽdum est nobis hoc loco
quid sit descriptio/et quid diffinitio:queue inter vtrãq; differentia. Mox et quare per descriptio-
nem genus ipsum edocuerit/ac non per diffinitionem: cum diffinitio subiectæ rei substantiam
ostendat/ descriptio solam ipsam agrorum proprietatẽ/situq; significet. fundos enim sepiendo:
nichil adimitur de alienis. In omnib9 quidem rebus:& vnũ inest & plura. Proinde vnũquodq;
vel per nomen significatur/vel per orationem. Per nomen:vt cum vnum aliquod dicimus sic/
homo. Per orationẽ:quãdo quid multiplex significam9/ sic/homo animal rationabile mortale.
Qui sermo si ex iis fuerit q̃ rebus (vt ita dicã) substãtialiter inexistunt:vocabitur diffinitio. vti
hoc:hõ est aĩal rationabile mortale. Sin vero ex iis q̃ adueniũt:descriptio. vti hoc:hõ ẽ aĩal qđ
recte incedit/latos vngues habet/et manib9 vtitur. Adueniũt quidẽ hęc atq; coincidũt i substã-
tiam hominis:sed non componunt perfecte hominem sicuti superiora. Differt autẽ diffinitio a
descriptione: ꝙ diffinitio ex substantia rem ostendit/descriptio ex accidentibus. Dicta autem
υπογραφη descriptio quasi σκιαγραφια hoc est vmbratilis pictura/ quã vulgo designatio-
nem vocant. Vt enim quæ i tabulis fiunt vmbrę quid imago ipsa representet/ostendunt nõ ta
men perfecte quemadmodũ pictura: ita & descriptio quid res sit docet/ nõ tamẽ perfecte quẽ-

admodum diffinitio. Eritq; diffinitio simillima picturæ expressæ: descriptio vero adumbratili. Cum itaq; omnis diffinitio ex genere suscipiatur ac cõstitutiuis differentijs/ generalissimiq; generis non sit genus/ ac consequẽter neq; differentia ex quibus potuisset diffiniri: necessario cum diffinitionem non inuenisset/ confugit ad descriptionem. Semper enim quas nõ possumus res diffinire: describimus. Diffinitionem autem generi cur nõ assignamus: multæ sunt causæ. Primum quia (vt supradictum est) de quo loquimur vniuersale est/ atq; omnibus potest alijs generibus adaptari/ nec vllum habet supra se genus/ & consequẽter neq; diffinitionem quę ex genere constat & constitutiuis differentijs. Cõstitutiuæ autẽ differentiæ nunq̃ poterunt esse: si nõ sit genus. Sunt enim eæ specierum diuisiuæ: species autẽ ipsę generum/ vt paulo post dicetur. Cuius quidẽ non est genus: nunq̃ & constitutiuę eius erunt differentiæ. ¶Deinde quia genus ipsum æquiuocum. decem quippe modis apud Aristotelem dicitur genus. æquiuoca autẽ diffiniri non possunt: cum simplices sint tantũ voces a rebus quę per ipsas significantur differentes. Diffinitio eni solam rei substantiam ostendit. Quorum quidẽ diffinitiones eædem: eorum & res quoq; necesse est esse easdem. non igitur est in ęquiuocis communẽ omnibus diffinitionem assignare. significamus autem ipsa per descriptionẽ. Possunt enim i ijs quę per substantiã differunt/ eadem accidentia esse. vt in hoc loco/ vbi cum multa sint quę per substantiam differunt genera: vnus atq; idem omnibus accidit respectus ad cõprehensas sub ipsis species/ per quem alia vocantur genera/ alia & species. generalissimi igitur generis Porphyrius ideo non diffinitionem tradidit: sed descriptionem. vt omnibus decẽ generibus id cõueniret. ¶Fortassis autẽ hoc loco quispiam quęsierit sic. Si æquiuoca non diffiniuntur cum tenues sint voces/ ac diffinitio substantiam significare soleat: cur ergo describimus? descriptio quidẽ ipsa per accidentium concursus subiectam solet substantiã significare/ ducitq; nos in notitiam substãtiæ cui accidunt. quare vnam ęquiuocorum descriptionem assignando: in subiectę substantiæ notitiam deueniemus/ inuenienturq; non solum nomina/ sed & res eædem. quo quid absurdius? inueniuntur quidem decẽ ipsa genera esse eadem: substãtia/ quantitas/ & reliqua. quibus omnibus est ęquiuocum genus. Eiusmodi sane dubietas poterat a nobis propulsata videri: quando dicebamus/ posse in ijs quę per substantiã differrent eadẽ accidentia esse per q̃ descriptio fieret. Accidit igitur & decem prędicamentis ad ea quę sunt sub ipsis eundem respectum habere. Nam sicut substantia quę corporeum & incorporeum cõplectitur genus est harum ipsarũ specierum corporei & incorporei: sic & quantitas duarum specierum continuæ atq; discretæ comprehensiua est genus/ sic & qualitas & cæteræ quę plures sub se species comprehendunt. idem ergo respectus omnibus accidet prædicamentis. Neq; vero mirũ esse debebit si cũ diuersæ alicuius substantię rebus vna dari possit descriptio: non posse res ipsas descriptas facere esse easdem. Semper enim idipsum de pluribus prædicari: idem inest decem generibus. de pluribus inquã non de tot & talibus. Aliud enim si euenerit prędicabitur de quattuor speciebus/ aliud de duabus/ aliud de hisce vel illis. omniaq; erunt ęquiuocæ ac de pluribus: non autẽ de hisce et illis prędicabuntur. Descriptio autem omnis vel ex etymologia suscipitur: vel ex accidentiũ concursu quę & proprie descriptio dicitur. Ex etymologia/ sic. αυθρωποσ homo id est qd potest αυω αθρειυ quę superiora sunt aspicere. vel αυαθεωρειυ α ποπε contemplari ea quę videt. vel vt alij interpretantur αυωθευ εχωυ τουσ ωπασ. Qd sublimẽ habet vultũ. Vnde nobilis illa descriptio.

GIRARDVS. Cum itaq; omnis diffinitio. futilis hec videatur forte ratio. quia vocabulũ genus qd hic diffinitur neq̃ generalissimum est. ¶Deinde quia genus ipsũ equocum. sed in vna suarũ significationũ solũ vt logice/ sũitur. esto igitur descriptio sit: sed nõ ex ratione. verũ in introducendis nõ rigide sint singula queq; perquirenda. Argumentatur equiuocũ nõ eẽ describendum.

Os homini sublime dedit celumq; videre
Iussit: et erectos ad sydera tollere vultus.

Non secus q̃ resonabilis eccho. & apud Maronem Plemmiriũ vndosum. Ex accidentium autem concursu sic. Homo est animal quod recte incedit/ manibus vtitur/ & latos vngues habet. vt supradictũ est/ & eiusmodi. Diffinitio vero omnis vel ex materia suscipitur/ vel ex specie/ vel ex vtroq; simul. Ex materia. vt cum concupiscentiam dicimus esse ebulitionem sanguinis circa cor. Ex specie. vt cũ dicimus concupiscentiã esse voluptatis gaudijq; appetitionẽ. Ex vtroq; simul sic. Concupiscentia est ebullitio sanguinis circa cor propter voluptatis appetitionẽ. Verum quando ex sola materia/ vel ex sola specie suscepta fuerit diffinitio: imperfecta. Quando autem ex vtroq; simul: perfectissima. Perfectissima igitur diffinitio erit: ea quę constabit ex genere et constitutiuis differentijs. Continet enim materiæ rationem genus: speciei autem differentia. Hęc igitur diffinitio ex medijs est rebus. neq; eni prima genera habet/ neq; vltima/ neq; et constitutiuas differentias: sed species. Quorũ/ vtpote indiuiduorum descriptiones traduntur ac non diffinitiones. Exempli causa/ sic. Socrates est filius Sophronisci Atheniensis philo-

O paup Socrates: q̃ nõ belle describeris.

GIRARDVS.

sophus/ ventrosus/ caluus/ simus/ & eiusmodi. Quicunq; autem dicunt generalissima genera constitutiuas habere differentias: haud quidem recte dicunt. quippe quę non constitutiuas habent differentias: sed diuisiuas. Si eni omne constitutiuū antiquius est eo quod per ipsum constituitur (vt paulo ante dicebamus) constitutiuæ quidem differētiæ/ multo prius adiuuenientur aliquorum diuisiuæ/ q̄ generalissima genera. Verbi causa. Rationabile & mortale constitutiua hominis/ item mortale & irrationabile constitutiua equi: diuidunt suū genus animal. Animal enim ipsū diuiditur in rationabile & irrationabile/ i mortale & nō mortale. Pulchre ergo dictū est: constitutiuas aliquorū differentias antiquiores esse ijs quę constituuntur/ generalissimoq; genere prius esse nichil. Manifestum est ergo non irrationabiliter id a Porphyrio factum: vt genus edocēdo/ describeret id potius q̄ diffiniret. Verūenimuero vt intelligamus/ quę nā sit/ aut vnde suscepta huiusmodi descriptio: rem paulo altius repetemus. simulq; demonstrabimus nō casu a Porphyrio harum quinq; vocū præceptionē traditā: sed necessario/ omnēq; aliam vocē sub harum; aliquam deduci oportere/ sic. Vocum aliæ non significatiuæ: vt cnaxblityri i aliæ vero significatiuæ. Significatiuæ vel de vno dicuntur: vt cum dicimus Socratē/ Platonem. vel de pluribus. quæ de pluribus dicuntur: vel substantialiter/ vel supersubstātialiter. quę substantialiter: vel in quo quid est/ vel in quo quale quid est. Si in quo quale quid est: erit differentia. Si vero in quo quid est: vel de differentibus specie vt genus/ vel de differētibus numero vt species. Quæ autem supersubstantialiter: vel de vna specie prædicantur/ vt proprium/ vel de pluribus vt accidens. Ex qua diuisione apparet omnē vocē necessario sub hisce quinq; vocibus cōtineri/ neq; pluribus/ neq; paucioribus. Sed apertius sic. Vocum aliæ sunt nō significatiuę: aliæ significatiuæ. Significatiuarum aliæ de vno prædicantur: alię de pluribus. quæ de pluribus p̄dicantur/ sunt hæ: genus/ species/ differentia/ proprium atq; accidens. Superioribus vero dimotis & quę nichil significant & quæ de vno prędicantur: remanebunt quinq; solę voces quæ videlicet de pluribus dicuntur. Dimouentur autē non significatiuæ: vtpote quę nichil ad cuiuspiam rem conferant/ nec philosophis modo/ sed & grāmaticis ac rhetoribus inutiles. Dimouētur & quę de vno prędicantur: quia particulares sunt voces. Particulariaq; omnia infinita atq; incōprehensibilia non veniunt in philosophorum cōsiderationē: qui omniū rerum certam habere scientiā promittunt. Scientia eni hoc est επιστημη vt Platonicus Socrates in cratylo interpretatur: dicta q͂ in statum/ certūq; nos rerū finem perducat. Quam rē cum particularia efficere nullo modo possint/ ac quę de vno prędicantur voces de particularibus solis prædicentur: iure merito abijciuntur/ remanebuntq; hę quinq; solę voces/ genus/ species/ differētia/ proprium & accidens. sub quibus omnia continebuntur: licet motū/ licet īfinitum obieceris. Hęc quidem in diuisione generatim dicta. Rursus eadē copiosius atq; euidentius/ sic. Vocum alię quidem sunt non significatiuæ: vt cnaxblityri. alię vero significatiuæ. De non significatiuis nullus nobis est sermo: vtpote de ijs quę de nullo dici p̄dicariue possunt. Significatiuarū autē alię de vno dicuntur: vt Socrates/ Plato. Alię de pluribus: vt genera/ species/ differentię/ propria atq; accidentia. De ijs autē quę de vno dicūtur vtpote particularibus: nulla (vt dictū est) apud philosophos mentio. Earum vero quę de pluribus prędicātur: alię substantialiter/ vt genera/ differentię/ ac species. aliæ vero non substātialiter/ vt propria & accidentia. hęc eni subiectæ materiæ substantiam non cōplent vt superiora. Earū rursus quę substantialiter prędicātur: aliæ de differentibus specie/ vt genera & differentiæ. Alię de differētibus numero solum: vt indiuidua. quę quidem differunt inter se non specie: sed materia ac numero. verbi causa. Flauus equus a maculoso/ specie nō differt: sed materia ac numero. Item denarius cōponitur ex decē vnitatibus non quidē cōpactis sed disiunctis. nunq̄ enim ex coniūctis decē vnitatibus dicetur cōponi denarium. Habemus tandē ex hoc & generis & speciei & differentiæ differentiam. differunt autē inter se/ sic. Species de differentibus numero. Genus vero ac differentia de differentibus specie prædicantur. Item quę in quo quid est prædicantia faciunt genus: in quo quid est p̄dicari dicemus. Interrogati eni quid est homo: respondebimus animal/ q̄d quidē est genus, diceturq; genus in quo quid est prædicari. In quo autē quale quid est prædicari dicimus differētiam. vt si interrogati quale est animal homo: respondeamus rationabile/ q̄d erit differentia. Diceturq; differētia in quo quale quid est prædicari. Apparetq; ex ijs/ quę sit inter genus ac differentiam differentia. differunt eni hoc ipso/ q͂ genus in quo quid est: differentia in quo quale quid est prædicatur. Earum vero vocum quæ non substantiales sunt: aliæ in vna quadam specie insunt/ vt propria. aliæ in pluribus: vt accidentia. Ex qua diuisione patet eorum differētia. Differunt enim eo: quia proprium vni tantūmodo inest speciei/ accidens vero pluribus. Ma-

Supersubstātialiter. rectius videretur esse dicēdū: subsubstātialiter. vult eni id: ac si diceret accidētaliter verū accidētia cū lōge īfra substātiam subsistāt: ac cōmodatius dici videanẗ subsubstantialia/ q̄ nichilominus & ante nūcupauit supsubstantialia. sed de nuncupatione viderit alij.

GIRARDVS.

nifestum ergo est: necessario omnē vocem sub harum aliquam deduci oportere/ posseq; & nos
vnamquāq; rem & describere & diffinire/ eligētes quę ad cuiusq; rei traditionē pertinere vide-
» būtur/ quemadmodū & ipse fecit Porphyrius cum dixit. ¶Genus est qđ de pluribus & de dif-
» ferētibus specie in quo quid est prędicatur. ¶Dicendo de pluribus separauit id ab indiuiduis q̄
de vno solo dicuntur. dicendo autē/ de differentibus specie: separauit id a specie & proprio. di-
cendo quod in quo quid est prędicatur: separauit id a differentia atq; accidente. Copiosius ecce
& diuisionē et vocum ipsarū differentiā ostendimus. simulq; etiam necessitatē: qua coactus Ari
stoteles fuit hisce solis quinq; vocibus vti/ neq; pluribus neq; paucioribus. Nam cum septē om-
nino essent vt monstratum est voces: dimotis duabus & quæ nichil significant & quæ de vno
prædicātur/ quinq; tantum reliquæ erunt. Porphyrius autē nichil hoc loco curans declarare/
cur tantum quinq; his vocibus vsus fuerit Aristoteles/ sed solūmodo differentiā earum osten-
dens: angustiorē hanc fecit diuisionē. significatiuarum vocū/ aliæ de vno dicuntur/ aliæ de plu
ribus: relicta superiori parte diuisionis. quæ de vno prędicātur: sunt indiuidua vt Socrates/ Pla
to/ Alcibiades. quę de pluribus: aliæ quidē de differētibus specie/ aliæ de differentibus numero.
quę de differentibus specie: sunt genus/ differētia & accidēs. genus quidē animal prędicatur de
pluribus speciebus hominis/ equi/ canis & cęterorum. Differentia rationabile/ de dijs & homi-
nibus. Mortale: de irrationabilibus equo/ cane/ camelo et id genus cæteris. Accidēs de pluribꝰ
speciebus prædicatur: de albedine/ de nigredine/ & de eo qđ est stare vel sedere. Quæ vero de
differentibus numero prędicātur: sunt & proprium & species. Earū rursus quę de specie differē-
tibus prędicantur: aliæ in quo quid est/ alię in quo quale quid est/ ac quo modo habens est. In
quo quid est: genus. In quo quale quid est: differētia/ & qđ separari non potest accidēs. In quo
autem quo modo habens est: quod potest separari. Interrogati enim quo modo se habeat Pla-
to: dicimus vel egrotat/ vel sanus est/ vel stat vel sedet/ & eius generis cætera. Addubitantibus
autē sic/ si sub vocem tanq̄ genus adducuntur hæ quinq; voces/ & sub has genus: erit quidem
generalissimi generis genus qđ valde absurdum. Dicemus nō tanq̄ res genera sub hanc diui-
sionem venire: sed tanq̄ voces. Generalissimę quidem res: nunq̄ sub aliquod cōmunius adduci
» possunt. ¶Eorum autē quę prædicantur: alia de vno solo dicuntur/ vt indiuidua. ¶Declarat
quemadmodum tradita generis descriptio: separet id ipsum ab omnibus alijs. Hic et ille/ hęc
quidem particularia sūt: & de vno solo dicuntur. demonstrantes eni semper dicere consueui-
mus hic & iste/ illud & illud. Ac pulcherrime quidem philosophi de particularibus loquentes/
hoc dicendi genere vsi sunt. quippe quod & demonstrationi & sensui mirifice cōuenit: ac mul-
to melius q̄ cum hominem vel animal in vniuersum demōstrando dicimus vniuersalis homo
et vniuersale animal. Quę cum in opifice solo sint: neq; in demonstrationē/ neq; in sensum ca-
dere vllo modo possunt. Pulchre igitur eiusmodi demonstrationis genere in singularibus vsi
sunt nō in vniuersalibus. Dicūtur autē indiuidua: quia neq; in similes neq; i dissimiles formas
secari possunt/ quēadmodū genera ac species/ sed simul secando corrūpuntur. Animal etenim
in me solo dictum: non est cōmune alijs sed michi soli ascriptum. Similiter et rationabile: ex
quibus cōpositū homo designabitur. Et accidentia cōmuniter non autē proprie alicui veluti
albedo & nigredo. De pluribus enim particularia non dicūtur: vt in hoc corpore albedo/ et in
Vlysse cicatrix ex qua eum nutrix cognouit. Inerat nāq; Vlyssi soli. aliter eni cognouisset eū ex
ea nunq̄: si & alijs inhæsisset. atq; iccirco dixit: cōmuniter accidentia nō autē proprie alicui in-
hærentia. hoc est vniuersalia nō autē particularia. Est autem genus: vt animal. species vero: vt
» homo. Dilucidissimā rem ipsam facit: quasi exēplo nos docēs vnamquāq; vocē. ¶Ab ijs itaq;
» quę de vno solo dicūtur differt genus: eo ꝙ de pluribus prędicatur. ¶Ostendit quemadmodū
tradita generis diffinitio siue descriptio: separet genus ipsū ab alijs omnibus. prædicatur eteni
genus de pluribus/ & de differentibus non numero solū: sed et specie. Species autē de differen-
tibus solum numero. Sed age vnāquāq; vocem diffiniamus siue describamus sic. Genus est
vox significatiua quę de pluribus & de differētibus specie in quo quid est prędicatur. Differē-
tia est vox significatiua quę de pluribus & de differētibus specie in quo quale quid est prędica-
tur. Species est vox significatiua quę de pluribus & de ijs quę differunt numero in quod quid ē
prędicatur. Proprium est vox significatiua supersubstantialis: quę de vna sola specie prędicat.
Accidēs est vox significatiua supsubstātialis: q̄ de pluribꝰ/ et de ijs quę specie differūt i quo qua
» le quid est/ vel in quo quo modo habens est pdicatur. ¶Animal autem genus/ de homine et
» equo & boue prædicatur: qui non numero solum sed & specie inter se differunt. ¶Sciendum
quęcunq; inter se specie differunt/ eadem differre et numero: ac non e diuerso q̄ numero diffe-

Vniuersalis homo/ vniuersale aial ideas hic intelligit q̄s locat i opifice rerum.

Supsubstātialis. hęc inouatio (vt dictum est) nō satis accōmoda videtur.

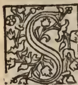
GIRARDVS.

tunt/ differre ea etiã ſpecie. quippe quoniam cõmutari non poteſt ſermo. Intelligere autẽ opor-
tebit hoc loco: idem tripliciter dici. Idem genere/ idem ſpecie/ idem & nũero. genere: vt homo/
equus/ canis/ & bos. omnes eni aialis genere iidem ſunt. ſpecie: vt Socrates/ Plato/ Alcibiades
hominis ſpecie iidem. numero: vt homo/ mortalis/ enſis & gladius/ vniuoca. Si igitur idem tri-
plici ratione dicitur: neceſſario & rurſus illud idem triplex erit. nãq; vel alia ab aliis genere dif-
ferunt: vel ſpecie/ vel numero. quę genere differunt: different ſpecie ac numero. Verbi cauſa.
Genere inter ſe differunt homo & album. Homo eni animal eſt: albũ vero quale. Different &
ſpecie. alia nãq; ſpecies eſt hominis: alia albi. Homo eni ſpecies eſt aialis: album vero coloris.
Different quinetiam & numero. alius eni a Platone Socrates: alius a Socrate Alcibiades. Re-
cte igitur a nobis dictũ: quęcunq; inter ſe genere differunt/ differre eadem/ ſpecie & numero.
Quæ autẽ ſpecie differunt et numero: non amplius autẽ & genere. Verbi cauſa. Homo/ equus/
differunt inter ſe ſpecie. alia quidẽ ſpecies hominis: alia equi. Differẽt etiam & numero. alia enĩ
ſubſtantia equi: alia hominis. genere autem nequaq̃ amplius differẽt. vterq; enim animal eſt.
Quę numero differunt: neq; genere/ neq; ſpecie amplius inter ſe differẽt. Atq; iccirco dixit: qui
non numero ſolum ſed & ſpecie differunt. ac ſi in aperto eſſet: quę ſpecie inter ſe differunt/ dif-
»» ferre eadẽ & numero. ¶ A differentia vero & a cõmuniter accidentibus differt genus. ¶ A dif-
ferentiis (inquit) et ab iis quę vniuerſalia ſunt accidentia differt genus: q illa in quo quale qd
eſt vel quo modo quid habens eſt/ prędicãtur/ genus vero in quo quid eſt. Ab iis autẽ quę i quo
quid eſt prędicantur: a ſpecie videlicet & proprio differt genus. A ſpecie: eo q hęc de pluribus
et de differentibus numero prędicatur: genus vero ipſum & de pluribus & de differẽtibus ſpe-
cie. A proprio: eo q hoc vni ſoli/ ipſum vero multis conuenit ſpeciebus. dicens itaq;/ quod de
»» pluribus dicitur: ſeparauit ab indiuiduis quę de vno ſolo prędicãtur. ¶ Quoniam etſi de pluri-
»» bus non tamen in eo quo quid ſit. ¶ Breuiter dilucideq; oſtendit: quo modo vnũqdq; prædi-
ctorũ in generis deſcriptione decẽter cõtineatur. Illa eni nõ in quo quid ẽ: ſed i quo quale qd ẽ/
vel quo modo qd habẽs eſt/ pdicãt. Interrogati eni quo modo ſe habet Socrates: reſpõdebimus
vel ęgrotat/ vel ſanus eſt. ſunt eni & aliæ differẽtiæ pter accidẽtia: vt ſimũ eſſe/ caluum/ vẽtroſũ
& eiuſmodi. dicens aũt qđ in quo quid eſt prędicatur: ſeparauit genus a differẽtiis & a cõmuni-
ter accidentibus/ quę non in quo quid eſt ſed in quo quale quid vel quo modo habens eſt/ præ
dicãtur. atq; in quo quale quid eſt: differentia. in quo autẽ quo modo habẽs eſt: cõmuniter acci
dentia. Nonnulli autẽ dicunt q cum dicit vel quo modo habens eſt/ cõplectitur et quę proprie
alicui inſunt accidentia. Dicimus quidẽ & nos in quo quo modo habens eſt ea prędicari: ſed ta
men ex iis eſſe quę de vno dicuntur. Separauit itaq; genus ab iis quę prępoſita ſunt. Dicẽs aũt
»» de pluribus prædicari: diſtinxit ab iis quę de vno ſolo dicuntur indiuiduis. ¶ Nichil ergo ſup-
»» fluum minuſue notitiæ generis tradita deſcriptio cõtinere videtur. ¶ Diffinitiones omnes: vni
tantũ rei cõuenire debent/ ipſamq; rem totã cõplecti. dictę iccirco q rem quę diffinitur cõprehẽ
dant: ab agrorũ finibus (vt initio dictũ eſt) per tranſlationem denominatæ. Fiunt autẽ vicioſæ
diffinitiones duobus modis: vel cum ſuperabundant/ vel cũ deficiũt. ac perbelle quidẽ a philo
ſophis dictum vnamquãq; mediocritatẽ duas habere adiunctas ſibi extremitates: defectum &
exceſſum. Verbi cauſa. Iuſtitia virtus vna: habet vtriq;/ et defectum & exceſſum. Deficit enim
qui minus iuſte q̃ oporteat agit: excedit qui pluſq̃ oporteat facit. atq; ille iniuſtus: hic crudelis
nominabitur. Fortitudini quoq; duo adiacẽt: hinc quidem timiditas/ inde temeritas. Timidus
is eſt: qui quoduis minimũ periculũ mulierũ more/ turpiter fugit. Temerarius cõtra: qui ad om
ne periculum nulla habita prius ratione/ pręceps agitur. Item & pudiciciæ: hinc ſtoliditas/ inde
intẽperantia. Stolidus is eſt qui minus in venerẽ cocitatur. Intẽperans vero qui petulãter ma-
gis ac magis. Prudentiæ itidẽ: imprudẽtia inde/ hinc de ſe nimia credulitas. Ac quemadmodũ
in his: ſic et in diffinitione. Illa quidẽ erit optima diffinitio: quę proprie rem ipſam vndiq; cõple
ctitur/ neq; aut de ſuo quicq̃ relinquit/ aut de alieno ſibi quicq̃ aſſumit. Apponũtur autem huic
quemadmodũ virtutibus: hinc defectus/ inde exceſſus vt neq; deficiat/ neq; ſupſit quicq̃. Supa-
bundantes enim diffinitiones: rem faciunt deficere. Deficiẽtes vero: abũdare. Verbi gratia ho-
minis diffinitio hęc/ animal rationabile mortale: ſeparat hominẽ ab aliis omnibus/ cõplectit q;
omnis homines. quę tamẽ ſiqua defecerit: rẽ faciet ſupabundare/ ſic. animal mortale. nõ enim
ſolus homo animal eſt mortale: verũ etiam & equus & canis/ atq; alia multa. Siqua vero abun
dauerit: res deficiet/ ſic. animal rationabile grammaticũ. ea enim nõ omnes homines cõpræ-
hendit: ſed ſolos grammaticos. & quidem rationabiliter. nam quę cõpoſitiora ſunt magis coar
ctantur: quę vero ſimpliciora dilatantur/ ac ſuper pluribus extendũtur/ vtpote primo atq; vni-

Stolidus is eſt. non ſat forte hęc ac cõmoda viſdetur vſurpatio. alii inſenſibilem/ qdã incommobilẽ appellant. qđ rectius videbitur: idipſum approbetur,

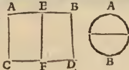
uersali rerum omniū principio proximiora. Atq; iccirco animal ipsum per se fertur in plura: cōpositū autem cum rationabili in pauciora. Rationabili item animal mortali adiūctum: adhuc complectetur pauciora. qd si & grāmaticū apponatur: adhuc multo pauciora. Deficientes igitur diffinitiones faciunt rem superabundare: superabundātes vero/ deficere. Hęc itaq; significans Porphyrius: dicit traditā generis descriptionem/ ab hisce duobus quę diffinitiones viciare solent/ longe abesse. neq; enim superabundans facit rem deficere/ neq; deficiens superabundare. ℂἐννοίαν/ Frater: modo noticiam/ modo notionē/ modo & intelligentiam Cicero interpretatur/ nos age noticiā. Dictū est tripliciter dici genera: alia quidē ante multa/ alia in multis/ alia super multis. quę & posterius genita et intellectualia vocari diximus/ q; in solo insint intellectu. Propositū autem Porphyrio erat nō de ijs quę ante multa aut in multis essent velle disserere/ sed de ijs solū quę super multis/ hoc est de generibus ijs quę nostro intellectu concipiūtur. Dixit igitur noticiæ: hoc est (vt ita dicā) intellectualis generis. intellectuale aūt genus est: quando ex eadem noticia rem diffinimus qua/ cōcepta ab intellectu fuerit. vt si cōcipiamus ppria noticia hominē: ex eadē q; sermocinabimur esse animal rationabile mortale. Dicit igitur Porphyrius/ nichil superfluum nichilue minus ab hac noticiæ generis descriptione cōtineri.

ℂDE SPECIE. Cap. V.



Species autem dicitur. Post generis expositam rationem omnē: de specie nūc loquitur. q̄ q̄ hūc sibi ordinem vendicare debuerint differētiæ. Sed quoniam genus & species sunt ad aliquid/ simulq; & existunt & intelligūtur: non irrationabiliter primū de specie habita ratione pręceptionis/ non naturę/ cū pręsertim in genere fecisset mentionē speciei/ nec diu suspensus auditor erat tenendus. Vtitur autem hoc etiam loco illa (quā diximus) Aristotelis regula. Primū enim enumerat speciei significationes: deinde determinat de qua sit locuturus. Sunt vero & aliæ eius significationes: sed his ipsis relictis eas tātū memorat quę ad logicū tractatū pertinere videbātur. Dicit itaq; duplicem esse speciei significationem: alteram pulchritudinis. vt cum dicitur speciosus/ puer formosus. alterā eius quę generi subijcitur/ & de qua genus in quo quid est predicatur. quę diffinitio & specialissimæ est speciei/ & non specialissimæ. ℂDicitur autē et aliter species: quę de pluribus & differētibus numero in quo quid est prędicatur. ℂQuoniam horum nominū significationes specialissimę videlicet et non specialissimæ speciei/ nondum aperte in consuetudinem venerant: progrediens declarat/ per primam prędicamentorum substantiam/ quę proprie & res/ et generalissimum est genus/ cætera eius tanq̄ accidentia. suscipit igitur substantiam ex qua cōnectit cathenā huiusmodi Substantia: alia corporea/ alia incorporea. Corporeū aliud est animās: aliud non animans. Animans: aliud est animal/ aliud planta/ aliud qd vtriusq; naturæ particeps est zoophyton/ viuens plāta. Animal: aliud rationabile/ aliud irrationabile. Rationabile: aliud dęmon/ aliud homo. generalissimū igitur genus est substantia/ specialissimū homo: intermedia autē / & genera et species. Species quidē respectu superiorū: genera vero respectu inferiorum. Cōmuniter autē omnes species & specialissimæ & subalternæ: sub priori descriptione connnētur. quę erat. Speciem esse eam quę generi subijcitur & de qua genus in quo quid est prędicatur. Vtraq; enim diffinitio subiecto eadem est ac sibi similis: nec nisi habitu differentes. Multa namq; sunt subiecto eadem: quę tamen habitu differunt. Vt ascēsus & descensus subiectū idem habent scalam: differunt autē inter se solo habitu. Descensus eni nichil aliud est q̄ de superiorib⁹ ad inferiora decliue iter: ascēsus vero de inferioribus ad superiora regressio. Similiter in semēte & fructu/ subiectum idē: habitus vero diuersus. Differunt itaq; supradictæ speciei descriptiones inter se/ hoc: q; altera a genere incipiens desinit in speciem/ altera a specie in genus/ differentes solo habitu/ subiecto eædem. Incipit autem a notiori significatione: propterea q; similitudinem quandam habet speciei huius quę est apud philosophos. queadmodū eni species quę pro forma capitur: comprehendit singulariū partium ac mēbrorum in corpore pulchritudinem: sic et species quæ est apud philosophos/ particularia. ℂSpecies autem dicitur et de vniuscuiusq; forma. Quomodo supra de genere cum loqueretur/ priusq; edocuisset qd qualeue esset de quo agebatur genus/ æquiuocationem distinxit/ edocuitq; varias generis significationes: ita & hic primo distinguit/ deinde qualis sit de qua agitur speciei significatio/ ostendit. ℂDicitur autem species & ea quæ generi subijcitur: qua significatione hominē dicere consueuimus speciem animalis/ albū speciē coloris/ triangulū speciem figuræ. ℂTanq̄ in exemplo nos docet: quo modo de qua agitur species/ sub genus deducatur/ suscipitq; triangulum & figuram. Figuram vt genus: triangulū

vero vt speciem. ¶ Nonnulli tamen dicunt: figurã trianguli genus/ & triãgulum figuræ speciem improprie capi oportere. Qđ probant sic. In quibus aliquid prius posteriusq; est/ qđ cõmuniter de his pręedicatur: nõ est genus. atqui quadrãgulo triangulus prior/ siquidẽ ex tribus hic/ ille ex quattuor constat lineis/ ac tria necessario priora q̃ quattuor. nõ igitur figura triãguli genus. Rursus triangulũ quadrãgulo priorẽ esse: hoc modo. Omnis quadrangulus in duos triangulos diuiditur rectãgulares: quippe quoniã quadranguli ex a b c d iugationes/ per diametrum a c/ diuidentur in duos rectorum angulorũ triãgulos/ eũ videlicet qui est ex a b c/ & eum qui est ex a d c. Quadrãgulo itaq; dimoto: non dimouebitur & triangulus. At triangulo dimoto: nũq̃ esse poterit quadrangulus. Patet igitur triangulũ priorẽ esse quadrãgulo. Qđ idẽ & in cęteris rectarũ linearũ figuris demõstrabitur: pentagono videlicet hexagono & reliquis. Vnusquisq; enim horũ in triangulũ diuidetur. Si ergo triangulus & quadrãgulo & pẽtagono ac reliquis prior est: quę de his ipsis cõmuniter pręedicatur figura nõ erit genus ac consequẽter neq; erunt ipsi/ huius species. Non igitur proprie dictum est a Porphyrio: triangulũ figuræ speciem. In hoc allucinati quidẽ omnes qui Porphyriũ excusare cũ vellẽt/ dixerũt. Improprie gratia exẽpli eo nomine abusum/ vocasse triangulũ speciem figuræ: & figurã genus triãguli. Nos vero multo aliter dubitationẽ omnem dimouebimus/ sic. Si vere quadrãgulorũ latera essent triãguli: vt nũq̃ nisi ex triãgulo cõponeretur/ constare posset quadrãgulus/ quẽadmodũ in Timæo innuere videtur Plato/ cũ omnes rectarũ linearum figuras resoluat in triãgulos/ tanq̃ in simplicissima latera. id quidẽ verũ esset/ ac primus figurarũ omnium existeret triangulus/ neq; figura genus esset earũ: modo verũ illud sit nõ esse genus qđ cõmuniter de his in quibus prius posteriusue quid inest pręedicatur. Atqui nulla nos hic necessitas cogit vt ex pręsupposito triangulo fiat per alterius additionem quadrãgulus. vt est in sexto & quadragesimo theoremate: qđ latine pręceptũ (nã sic Cicero iterpretatus est) elegãter dixeris apud Euclidem. qui per solam rectitudinẽ docet absq; triangulo describi posse quadrangulũ. Nam quid prohibebit/ etiam si triãgulus nõ sit: quominus quattuor rectas lineas cõiungẽdo quadrangulũ cõficiamus? Falsum igitur id est: dimoto triangulo dimoueri & quadrãgulũ. si vero quia diametrũ adijciẽtes diuidimus quadrangulum in duos triãgulos/ iccirco dixerint triãgulum quadrangulo priorem: nunquid rogo cum possimus quadrangulũ ipsum in duas alteras longitudines dissoluere/ et opposita latera separando/ & coniũgendo a b & c d duas alteras facere longitudines separatas ex a c et c d/ dicent iccirco eas ipsas lõgitudines quadrangulo priores? Nimirũ si sic esset: oppositus hic quadrangulus prior esset hac altera longitudine/ si quę latus vnum duplicatũ habet/ ab altero seorsum/ duos quadrãgulos dissoluerimus. quinetiam si in circulo quis diametrum ducat/ quę circulũ diuidat i duos semicirculos a & b: manifestum erit vnumquẽq; semicirculum esse figuram ex circunferẽtia semicircularis lineæ et ex recta diametro cõpositam. Accidetq; simplicem figuram circulorũ ex mixtis semicirculis componi: ac simplici prius esse id qđ est mixtum. Vt igitur in his talem cogitatione nostra diuisionem facimus ac non propterea necessario alteræ longitudines quadrangulo priores/ q̃q̃ ex ijs componi rursus possint duo quadranguli: sic & quadrangulus diametro poterit in duos triangulos distingui/ nec propterea ex triangulis necessario compositus dicetur/ quadrãguloq; natura priores esse triãgulos. Pulchre igitur Porphyrius triãguli genus dixit esse figuram. ¶ Quod si cum de genere tractaremus speciei mentionem fecimus/ dicẽtes/ genus id eẽ qđ de pluribus et differentibus specie in quo quid est prædicatur/ & nunc speciem diffinientes de genere ipso mentionẽ fecerimus/ dixerimusq; speciem id esse qđ generi subijcitur: nemo id ipsum dãnare debebit. ¶ Hęc dicens Porphyrius existimat mutua se demõstratione vti oportere. Mutua autem demonstratio apud philosophos confunditur: vtpote quę eadem faciat priora esse ac posteriora/ commutetq; inuicem & ordines propositionum & conclusiones. Facit enim quod primum est/ secundum: & qđ secundum primum/ eademq; ijsdem manifestiora & immanifestiora. Verbi causa. Si interroganti cuipiam sitne necne anima immortalis immortalem esse responsum fuerit hoc modo. Anima ex sese ipsa mouetur/ quod ex se ipso mouetur/ semper mouetur/ quod semper mouetur immortale/ est igitur anima immortalis. rursus interroganti vnde id manifestum/ ex sese moueri animam: respondebitur ex diuerso sic. Anima est imortalis/ immortale mouetur semper/ quod semper mouetur/ ex seipso mouetur/ anima igitur ex seipsa mouetur. talis demonstratio mutua nuncupatur. ostendens eni animã esse imortalem/ suscepit qđ ex seipso mouetur: primã propositionẽ imortale vero cõclusionẽ. Rursus in ostendẽdo/ animã ex seipsa moueri: qđ erat posterius imortale/ susceptũ est prius.



GIRARDVS.

¶ In quibus est aliqđ prius & posterius qđ cõmuniter de his pđicatur: nõ est gen9. de



priori et posteriori analogo intellectũ/ nichil afferet calũniæ. vt viuũ aĩal: dicit. pictũ: aĩal. sed huic & illi nõ est aĩal gen9. De priori autẽ & posteriori natura id verũ non eẽ non ipẽdio difficile mõstratur. Nã aĩal prius/ hõ poster9. siqdẽ hõ ẽ & aĩal eẽ oportet at cõtra si ẽ aĩal: nõ iccirco erit hõ. et si tollis hominẽ: non tollis aĩal. at tolle aĩal: & hominẽ tulisti. at quis aĩali priori et hoĩ posteriori cũ animãs vel (vt alij) corpus aĩatũ essẽtialiter dicat: eorũ inficiabit eẽ gen9? Similiter binari9 ternario prior et ternarius q̃ternario. at quis negabit binariũ/ ternariũ & quaternariũ species eẽ/ et numerũ eorũ eẽ gen9? Et figuræ trigonus/ tetragon9/ pẽtagon9: hũc ordinẽ prioris posteriorisq; seruãt/ et trigon9 claudit in tetragono et tetragon9 in pẽtagono. at hoc nichil ipedimẽti fuerit quomin9 figura cõiter de oĩb9 eiusmodi dicat vt genus. hęc eni prioritas et posterioritas naturę ẽ nõ analogi/ qđ alij ęquocũ a cõcilio appellãt. de qbus regula et' itel ligitur et verissima est modo bene applicet.

Et qđ erat prius ex ſeſe moueri:ſuſceptum poſterius.Mutua igitur demõſtratio ea eſt:quę pro-
poſitiones facit eſſe cõcluſiones & concluſiones propoſitiones.Quapropter/ veluti pictor tum
cũ cõmiſcentur colores facile cõfunditur/ et cũ demonſtratio ex veris manifeſtiſq; propoſitio-
nibus (incerta q̃ prius erat) concluſionẽ manifeſtiſſimã faciat:digna quidẽ reprehenſione quę
eum ordinem cõmutat/ hoc eſt quę concluſionẽ immanifeſtã in ordine ꝓpoſitionis perinde ac
manifeſtam aſſumit/ propoſitionẽq; confeſſam incertã facit eſſe concluſionẽ. Similiter ſi mulie
rem quam lac habere demõſtrabimus/ ſic.Mulier hęc peperit.quę peperit lac habet.hęc igitur
mulier lac habet.Si vero eam peperiſſe/ ſic. hęc mulier lac habet. quę lac habet certũ eſt pepe-
riſſe.hęc igitur mulier peperit. Hic quoq; eadẽ iiſdem priora et poſteriora/ manifeſtiora et im-
manifeſtiora ſuſcepimus.primo quidem manifeſtũ ac prius/ peperiſſe: imanifeſtũq; & poſteri9
lac habere. Deinde manifeſtum & prius lac habere:imanifeſtũq; & poſterius peperiſſe. Cũ igi-
tur omnis demonſtratio vel ex re manifeſta immanifeſtã oſtẽdat/ vel ex imanifeſta manifeſtã:
perſpicuum quidẽ eſt ſolum eam proprie dici demonſtrationẽ/ quę ex manifeſta re demonſtrat
immanifeſtã.eas vero quę ex imanifeſta manifeſtã oſtendunt:falſas/ ac vituperatione dignas/
vtpote quæ certi nichil habere in ſe poſſint.Nam quid abſurdius:q̃ ex immanifeſtis/ fateri poſſe
manifeſtas demonſtrari/ Iure igitur optimo vituperabitur mutua demõſtratio. Qua tamẽ cum
intelligeret Porphyrius ſe vti oportere:in generis deſcriptione aſſũpſit ſpeciem & in ſpeciei ge
nus.qđ ipſum cũ quis vicio dare potuiſſet:præueniens ſe excuſat/ hoc modo. Cum genus enĩ
(inquit) ſpeciei ſit genus/ & ſpecies generis ſpecies: neceſſario de genere differentẽ oportet me-
miniſſe & ſpeciei.et de ſpecie præcipientẽ:meminiſſe & generis. quę enĩ ad aliquid ſunt:& exi-
ſtunt ſimul & intelligũtur.genus et ſpecies ad aliquid: quippe genus alicuius ẽ genus ſpeciei/
et ſpecies alicuius eſt ſpecies generis. ea autẽ eiuſmodi ſunt: vt alterutrum ſine altero intelligi
nunq̃ poſſit.in altero igitur alterius mentionẽ eo modo factam/ oportuit.Qui nãq; eorum quæ
ad aliquid ſunt alterutrũ ignorauerit: vtrũq; neceſſario ignorare videbitur. ¶Species eſt id qđ
» generi ſubiicitur:et de quo genus eo ipſo qđ quid eſt prędicatur. ¶Duas hoc loco ſpeciei de-
» ſcriptiones aſſignat:ſubiecto eaſdẽ.ambę enim de pluribus prędicãtur: habitu vero differẽtes/
cuiuſmodi aſceſum diximus eſſe & deſcenſum.Deſcriptiones igitur hæ habitu quidẽ ſunt duę:
ſpeciei ad genus/ qua ſpecies ſub genere eſt/ & generis ad ſpeciem qua cõprehenſiuũ genus eſt
ſpeciei.videnturq; quaſi habitus eſſe a genere in ſpeciem deſcenſu:a ſpecie vero in genus/ aſcẽ
ſu.Atq; hęc quidem pleniſſimæ deſcriptiones. Tradit autẽ & perfectã aliam deſcriptionem ab
» ipſarum vocũ diuiſione cõprehẽſam:hoc modo. ¶Species eſt quę de pluribus & differentibus
» numero in quo quid eſt prędicatur. ¶Querere autẽ quiſpiã poſſet/ cur hoc etiã loco deſcripti-
one vſus fuerit Porphyrius/ ac non potius diffinitione.quippe cũ ſpecies cui ſubiiciatur genus
habeat:nõ amplius hic locum habebit/ ea quę paulo ante (cũ de genere loquebamur) adducta
eſt cauſa.Cur ita factũ ſit:hęc eſt ratio. Diffinitiones rerum:ſunt diffinitiones ad declarandas
earum naturas.genera autẽ et ſpecies neq; res ſunt/ neq; determinatam habẽt naturã:vt diffi-
niri potuiſſent.nec in vno aliquo prędicamentorum ſed generaliter in omnibus conſiderãtur.
Etenim in ſubſtantia/ quãtitate/ qualitate/ ac reliquis prędicamentis: & genera ſunt et ſpecies
et differentiæ.nec res:ſed habitus rerũ demõſtratiui. Quare cum diffinitiones (vt dictũ eſt) re-
rum/ ſint diffinitiones/ voceſq; non res:iure quidem merito his diffinitiones aſſignare cũ nullo
» modo potuerit/ deſcriptione eſt vſus. ¶Sed hęc ſpecialiſſimæ ſit ſpeciei: reliquæ vero & non
» ſpecialiſſimarũ. ¶Hęc (inquit) poſterior deſcriptio non omnibus cõpetit ſpeciebus:ſed ſolum
ſpecialiſſimis.atq; vt pernoſceremus/ quæ ſint ſpecialiſſimę ſpecies: vtitur huiuſmodi diuiſiõe.
Subſtantia:alia corporea/ alia incorporea. Corpus:aliud animans/ aliud inanimũ. Animans:
aliud animal/ aliud planta/ aliud viuens plãta. Planta enim/ has tres ſolas habet vires: nutriti-
uam/ auctiuã/ et progenituam. Animal pręter has habet et ſenſitiuã & progreſſiuã. Viuẽs autẽ
planta amborũ/ animalis ſcilicet & plãtæ particeps:habet pręter illas tres ſenſum tactus/ ſed de
loco in locũ non progreditur.cuius generis ſunt & oſtrea & ſpongiæ. ingenerãtur enim petris:
aduenienteq; cõtrario aliquo videmus contrahi/ recedente vero diffundi amiciſq; rebus gau-
dere/ ingratis vero triſtari. Ruſus animal: rationabile aliud/ aliud irrationabile. Rationabile:
deus/ homo. Homo:alius Socrates/ alius Plato/ alius hic & ille. De quibus (quia particulares)
nullus eſt apud philoſophos ſermo/ vt ſæpe iam diximus. In hac igitur diuiſione: primum eſt
ſubſtantia/ poſtremũ homo. Media vero quę ſunt:ſubalterna. ſic ideo vocata:quoniam & ge-
nera & ſpecies eſſe poſſunt. Dicitur itaq; ſubſtãtia genus generaliſſimũ.homo autẽ ſpecies ſpe-
cialiſſima.reliqua vero et genera & ſpecies ad aliud & aliud ſũpta.Corpus enim ſubſtãtiæ ſpe-

cies:animantis est genus. Animans corporis species: genus est animalis. Animal species ani-
mantis: hominis genus. Homo animalis species: nō amplius (inquit) ē genus. Prædicatur enī
non de differētibus specie/ sed numero: vt sunt Socrates/ Plato/ Alcibiades. Nec modo nō erit
genus: sed neq; indiuiduum/ cum omnia particularia sub se indiuidua cōprehēdat. Erit igitur
homo species specialissima. Dicit ergo posteriorem speciei descriptionē nō omnibus cōpetere
speciebus posse/ vt animāti & animali: sed solis specialissimis, vt homini/ equo/ cani/ & id genus
» cæteris: qui dumtaxat species. ¶ Sed quo res planius intelligatur: dicemus sic. In vnoquoq; p̄-
» dicamento. ¶ In omnibus (inquit) prędicamētis sunt & genera & species. substātia quidem est
genus generalissimū. sub ea: corpus. sub corpore: animatū (hanc enī diuisionis solam partē su-
scepit prętermittēs incorporeum: vel ob hoc quia q̄ sensu percipiuntur/ nobis notiora) sub ani-
mato: animal. sub aiali: rationabile. sub rationabili: homo. Substantia igitur genus generalissi
mum: qđ solum est genus. nichil enim substantia prius. homo vero species specialissima: quę so
la est species. post hominē enim vniuersale nichil. corpus autē: & genus erit & species. substan
tiæ species: genus vero animati. Animatū corporis species: genus aialis. Animal autē dicitur
id omne qđ animatū est sensus particeps. animatū vero: id qđ alitur & augetur/ ac sibi simile
gignit. Verbi causa. Plantæ quę eas ipsas vires capiunt: animatæ quidē sunt/ nō autē aialia. at
vero ostrea & spongiæ: animata/ & pręter illas (vt diximus) sensitiuā quoq; vim habēt. Accedē-
te enim contrario/ contrahūtur: abscedente vero præ lęticia diffundūtur. quę tum plantis tum
animalibus similia. qua radicibus tenētur: plātis. qua vero & sentiunt et aluntur: animalibus.
Animal species animati: genus autē rationabilis. Rationabile genus mortalis: species vero ani
malis. mortale/ rationabilis species: hominis vero genus. Homo species rationabilis: non autē
et genus Socratis aut Platonis. ¶ Atq; omne qđ superius de indiuiduis cōtinēter prędicatur:
» species erit sola/ nō autē & genus. ¶ Continenter hoc est sine vllo medio. est enim q̄ indiuidua
» superius animal non cōtinenter: sed intermedio homine. homo igitur quoniam de indiuiduis
continenter prędicatur: species dicetur solū/ non & genus. Quapropter hęc duos habent respe
ctus: substantia autē nō nisi vnū ad ea videlicet quę sunt post se/ ad ea vero quę sunt ante se mi
nime. quippe quoniam nichil est substantia superius. contra homo non nisi vnū ad ea quę sunt
ante se: ad ea vero quę sunt post se nequaq̄. homine enī inferius vniuersale nichil. At vero me-
dia: duos. alterū ad ea quę sunt ante se q̄ species: alterum ad ea quę sunt post se q̄ genera. ex pri
mo igitur respectu erunt species: ex secundo genera. Extrema vero dūtaxat vnum. Generalissi-
mum intelligit & specialissimum. Sed et indiuiduorum species dicitur. Habet enim et specialis-
sima species respectum quendā ad ipsa indiuidua: non autem illū qui est in prioribus vt venire
possit sub rationem generis. homo enim nō genus est Socratis et Platonis: sed species/ indiui-
duorum cōprehensiua. Determinant itaq; generalissimum/ sic. Postq̄ de generalissimo genere/
de subalternis et de specie specialissima disseruit: nunc eadem ipsa describens/ dicit genus ge-
neralissimum id esse: qđ cum sit genus/ nō potest esse species/ & supra qđ nō est aliqđ aliud ge-
nus. Specialissimā autem speciem: esse id qđ cum sit species non potest esse genus/ nec in spe-
cies amplius vnq̄ diuidi. Subalterna vero: ea esse/ quę tum genera tum species esse possunt. De
his autem disserens: perspicuitatis gratia/ exemplū sumit de genealogia. Vt enim (inquit) in
genealogijs/ siue (vt maiores nostri interpretati sunt) prosapijs: Iuppiter pricipium quoddam
est atq; omniū supremus pater. Orestes autem filius/ supremus omniū filius. Agamēnon vero
Orestis pater: filius Atrei. Atreus Agamēnonis pater: filius Pelopis. Pelops pater Atrei: filius ve-
ro Tantali. Tantalus Pelopis pater: filius autē Iouis. sic & in generibus & speciebus quę sunt
apud philosophos. Alia enī solū genera sunt: vt substantia. alia vero solum species: vt homo.
¶ Verum quidem in prosapijs ad vnum (videlicet Iouē) principiū plerūq; reducimus. ¶ Du-
» bitationem fortasse nobis ingenerare potuisset eiusmodi exemplū: quā pręueniens Porphyrius
diluet. Dixisset enim quispiam sic. Quemadmodū in prosapijs cathenæ ad vnum fere prin-
cipium recurrunt/ puta ad Iouem/ quem Poetæ hominumq; deorumq; parentem vocant: ita
et hic omnia prædicamenta ad vnū quoddam principium reducentur/ puta ad ens. substantia
siquidem est ens. ens est & q̄tum/ & quale/ & reliqua prædicamenta. nec erunt decem genera-
lissima genera: sed vnum erit omnibus cōmune genus ens. Qđ ipsum refutans Porphyrius: di-
cit ens non esse genus prædicamentorum. Quod autem ens non sit genus prędicamentorum
demonstrabimus hoc modo. Quęcunq; diuiduntur: vel vt genera diuiduntur in species/ vt cū
dicimus animal/ aliud esse canem/ aliud equū/ aliud hominem. vel vt totum in partes. Id autē
bipartito: vel in homœomera vel in anomœomera. hoc est vel in partes toti similes vel dissi-

miles.nos augentes linguã latinam: similipartitum & dissimilipartitum dicamus. In similipartitum quę diuiduntur.sunt venæ/artæriæ/ossa/carnes & eiusmodi: quorum partes & sibi inter se similes et toti. In dissimilipartitum vero caput/manus/pedes/et his similia: quorum partes nichil conueniunt cum toto. Vel tanq̃ æquiuoca vox in varias significationes: vt cũ dicim⁹canis ali⁹ est terrestris/marinus ali⁹/alius cælestis. Si itaq; demõstrabitur ens/neq; vt genus in species/neq; vt totum in partes diuidi in decem prędicamenta: necesse erit vt tanq̃ æquiuoca vox diuidatur in varias significationes. Q2 autem non diuidatur vt genus in species: patebit sic. genus cum in species diuiditur: omnibus pariter inest speciebus/ nec cõsideratur quid prius posteriusue secundum generis participationem. nichil enim prius magisue animal est homo q̃ equus. Itemq; dimota vna aliqua specie: non dimouebuntur & reliquæ/ vt ablato animante auferatur & animal/ cęteręq; species eius equi videlicet canis/plantæ & eiusmodi. Si itaq; in decem prędicamenta ens diuiditur tanq̃ genus in species: non oportebit esse in his quid prius acposteri⁹/neq; aliud alio magis minusue particeps eius fieri. atqui prius est et posterius/dimotaq; altera dimouebuntur et reliquę. nõ igitur ens erit genus decem prędicamentorum. est enim primo substantia. post substantiam quantitas. post quantitatem qualitas. e quibus substantia prior/si dimoueatur: dimouebuntur et reliqua accidentia. eritq; necessario magis particeps eius substantia. hæc siquidẽ vt accidentia sint facit. indigẽt substantię accidentia: accidentium autẽ substantia minime. Existit enim per se substantia: at accidentia nisi hęc cui acciderẽt prius existeret/ nequaq̃. semper enim accidẽs: pręcognitum habet id cui est affuturum. non igitur ens vt genus diuidetur in decem predicamenta. substantia quoniam dimota/ dimouetur & reliqua: quę nisi in ipsa existere nullo modo possunt. patet ergo ens vt genus in species diuidi nullo modo posse in decem prędicamenta. quinimo neq; vt totum i partes. Nãq; vel vt similipartitũ vel vt dissimilipartitũ: similipartitũ autẽ id est quod partes toti similes habet/ ita vt ex toto denominentur partes/ nec inter se quicq̃ differãt vt lignum/ lapis/ neruus/ caro et huiusmodi. vnaquæq; enim ligni pars: lignũ vocatur. sic et lapidis & nerui ac id genus cæterorũ partes: ex totius appellatione denominabuntur/ nichil ab eo differentes. vt similipartitum autẽ ens si diuideretur in prędicamenta: prædicamenta ipsa oportebat tanq̃ partes ex appellatione totius denominari diciq; entia. At vero cum longe inter se multumq; differant: non nominibus solum/ sed & rebus (aliud siquidem substantia aliud quantitas) nequaq̃ profecto vt similipartitum diuidetur. Quinimo neq; vt dissimilipartitum. namq; cum dissimilipartitum id sit quod partes habeat inter se differentes/ atq; a totius ratione diuersas. verbi gratia. faciei partes/ sunt nasus/ oculi/ frõs: quę neq; appellãtur ex nomine totius/ neq; inter se sunt similes. nunq̃ enim dicim⁹ nasum/ aut oculum esse faciẽ. & si quę nominibus ac rebus inter se differunt/ partes habeat: nõ tamen habebit quę a se nõ denominentur partes. ens enim substãtia/ ens q̃titas/ ens qualitas/ et reliqua p̃dicamenta. dissimilipartita autẽ nõ sunt quorũ de totius nomine partes appellãtur. neq; igitur vt dissimilipartitum diuidetur. Si ergo neq; vt gen⁹ in species/ neq; vt totũ in partes poterit ens diuidi: certe tanq̃ æquiuoca vox diuidetur in varias significationes. ¶ Sed ponatur quẽadmodum

» est in prædicamẽtis apud Aristotelem: decẽ prima genera quasi decem prima principia esse.

» ¶ Supponatur (inquit) nunc quasi principia rerum esse genera decem. hoc enim ipsum demõstrare decẽ dũtaxat esse principia: alterius erat ac perfectioris tractatus. supponatur autẽ id (inquit) tanq̃ in confesso. ¶ Etsi omnia quispiam entia vocarit: æquiuoce (inquit) non autẽ

» vniuoce nuncupabit. ¶ Aequiuoca sunt quib⁹ vnum idem est nomen commune/ nõ autem

» eadem rei significatio. vt canis/ gallus/ Aiax/ Alexander/ et eiusmodi: quibus idem commune nomen/ res vero quæ eodem ipso nomine significantur differentes. Canis namq; & cælestis est & marinus & terrestris/ gallus et gens est & animal. Aiax: thelamonis & oilei. Alexander: paris/ & macedo. Vniuoca autem sunt: quę pluribus nominibus iisdem significantur. vt ensis/ gladius/ mucro. Siue quorum commune idem nomen est/ atq; ex eo ipso nomine eadem diffinitio. verbi gratia. homo & equus/ commune habent nomen animal (vterq; enim est animal) et diffinitionem ex ipso animali eandem. hanc/ substantia animata sensibilis.

Dicit itaq; q̃ si entia ea omnia appellauerimus: æquiuoce appellabimus & non vniuoce. æquiuoca (vt iam dictum est) sunt: quæ solum nomen commune habent. vniuoca vero quæ & nomen et diffinitionem. ens autem ipsum: solum nomen commune suum præstat his quę sunt sub se. dicuntur quidem entia/ et ipsa prædicamenta: non autem et communem omnibus ex eodem ipso nomine diffinitionem. Aliud namq; ab alio vnũquodq; prędicamentum: qua est/ qua nominatur/ et qua diffinitur. Vt æquiuoca igitur vox diuidetur ens in

GIRARDVS.

generalissima prædicamenta: in substantiã/ in quãtitatem/ qualitatẽ/ ad aliquid/ vbi/ quãdo/
» agere/ pati/ stare/ & habere. ℂIndiuidua autem quę sũt sub specialissimis infinita. ℂInfinita
dicit: nõ ꝙ sint/ sed ꝙ rursus ac rursꝰ generentur. Specificis differẽtiis. Specificas differen-
tias vocauit substantiales: vt animalis/ mortale & non mortale/ ratione vtens & non vtens.
sunt namq; et non substantiales differentiæ: vt animal aliud sedet aliud ambulat/ aliud bi-
pes aliud quadrupes/ album aliud/ aliud nigrum. quę communes & propriæ a Porphyrio di-
» ctę: vt paulo post videbimus. ℂInfinita autem (inquit) omittenda: quando nulla ex his effici
» scientia potest. ℂPorphyrius (frater) ex Parmenide/ Philebo ac Sophista/ pleraq; in rem su-
am transferens: magna ex parte hoc opus confecit. Hęc autem in Philebo dicta a Platone
sunt: non in sophista/ vt asserit Ammonius. Sed sit sane μρημορικορ αμαρτημα Cicero-
nianum. Nos eum locum (quia dignus visus est non modo qui vt aiunt/ fulgidula milto/ ve-
rum etiam qui auro annotetur) ita tibi interpretati sumus. Dialecticam ipsam Socrates lau-
dans: docet his verbis. Donum quidem michi vt videtur/ maximum ad nos deorum bene-
ficio/ vna cum lucidissimo igne illo quẽ ætherea subduxit Promœtheus domo/ descendit.
Prisci quidem q̃ nos sumus/ longe præstantiores/ et diis ipsis proximiores: hęc ipsa nobis tra-
diderunt oracula. Ex vno multisq; hæc quę sempiterna dicimus: vniuersa omnia constare/
finitumq; & infinitum his insitum inhęrere. Atq; iccirco oportere nos generalem multorum
speciem semper vnam inquirentes/ quę suapte natura his insita sit: inuenire. Mox et alteram
si duę forte sint: perscrutari. item & tertiã & quartã/ et si fors tulerit/ quintam: donec ad vnũ
aliquod supremum deuenietur. Contra vero rursus eisdem descendendo gradibus/ ad ipsum
vsq; principio vnum diuidere: quo ad vnum id non modo plurimũ ac infinitum/ verum etiã
ita esse dinoscatur. Infiniti autem non prius admouendã multitudini speciem: q̃ qui inter in-
finitũ & id vnũ numerus est/ intelligatur. postremo quęcũq; in infinitum abeunt omittenda.
hoc quidem pacto inuestigare ac discere/ & quę didicerimus docere posse: dii nobis ipsi de-
derunt. Hęc frater/ diuinissimus Plato. ℂQuando nulla ex his effici scientia potest. ℂInter- »
pretatur Porphyrius Platonem: cur quæ in infinitum abeunt omittenda dixerit/ et quidem
pulcherrime. Omnis enim scienna efficitur (vt diximus) per demõstrationem. demonstratio
per diffinitionem. indiuidua autem infinita. quod infinitũ: incomprehensibile. quod incom-
prehensibile: diffiniri nullo modo potest. quod diffiniri nõ potest: sciẽtia certe ex eo nulla cõ-
stabit. nulla igitur ex indiuiduis scientia effici poterit. ℂCum igitur ad specialissima descen- »
dimus. ℂDixit ens non esse genus generalissimorum/ quę et definitam habent naturam/ & »
nobis facilius pernoscuntur: nunc autem de specialissimis speciebus pertractando perscru-
tatur an ita se habeant/ quomodo generalissima genera/ hoc pacto. Alia sunt quę definitum
habent numerum/ quęq; a nobis percipi possunt: vt sunt decem genera generalissima. Alia
vero quę etsi definitum habent numerum/ non tamen percipi possunt: vt specialissimę spe-
cies/ homo/ equus/ canis/ vitis/ oliua & huiusmodi/ quę suapte natura et definitæ & incogni-
tę esse possunt. Definitę/ quia omnino certę: incognitę/ quia alię alibi. multę enim & anima-
lium & plantarum & metallorum species/ nobis incognitę. Verumenimuero quęcunq; in re-
bus sunt/ definita esse: euidenniori quadam captiuncula demonstrabimus. sic. Infinito ma-
ior nulla multitudo. Hoc cum ita sit: ponatur/ specialissimas species infinitas esse. Siquidem
in vnaquaq; specie multa sunt indiuidua. humana enim species vna/ in mille diuidetur indi-
uidua/ hoc est particulares homines. similiter & equina & canina et id genus cęterę. manife-
stum hoc quidem omnibus: multo maiorem esse indiuiduorum q̃ specierum multitudinem.
si itaq; multipliciora sunt quæ sub speciebus sunt indiuidua q̃ species ipsę/ specierumq; spe-
cialissimarum numerus infinitus: infinitior certe erit indiuiduorum numerus/ q̃ infinitus nu-
merus specierum. at vero infinito aliquid multiplicius non est. non est igitur specierum nu-
merus infinitus. Dicendo namq;/ numerum numero maiorem esse: definimus ac determina-
mus minorem. Quicunq; enim aliquo alio maior est: certe excessu quodam maior. excessu
vero amoto: definietur determinabiturq; quod est reliquum. Quo itaq; modo demonstra-
tum est/ specialissimas species non esse infinitas: sic & quę sub ipsis sunt indiuidua demõstra-
bimus: neq; infinita/ neq; multipliciora esse q̃ species. Siquis nãq; dixerit indiuidua infinita:
certe quę sub qualibet erunt specie indiuidua/ vel infinita ea esse confitebitur (verbi gratia.
quę sub humana/ quę sub equina cæterisq; speciebus indiuidua sunt: ipsa per se infinita esse)
vel suapte natura definita/ vel omnium simul quę sub cunctis speciebus sunt/ indiuiduorum
congregatam multitudinem dicet esse infinitam. Si igitur quę sub qualibet specie sunt indi-

ℂDij nobis ipsi dederunt Hæc supra cogitatum hominum non ascendunt/ neq; digna Platoni q̃ oracula vocẽtur. verũ ꝙ hic dicit dij: qd aliud q̃ dęmonium Socratis intelligãt/ ne Platonici quidẽ assignare possint. At id cõstanter tenemus/ quod spiritus sanctus dicit. quoniã omnes dii gẽtium dæmonia: dominus autẽ cęlos fecit.

uidua ea infinita esse fateatur: accidet rursus infinito aliquod infiniti⁹ multipliciusq; esse: siquidem particulares homines infiniti & particulares quoq; equi infiniti: quodq; ex ambobus duplicatum erit adhuc magis infinitum. quod vero ex reliquis omnibus: certe etiam multiplicius. quo quid dici absurdius potest? Nullo igitur pacto quæ sub qualibet specie indiuidua sunt: infinita esse poterunt. Sin vero determinata ea esse dicantur: certæ et ipsæ specialissimæ species determinate erunt. atq; ex omnibus composita multitudo determinata. nam quicquid ex determinatis componitur: & ipsum determinatum. determinatus igitur erit indiuiduorum numer⁹. Quodcunq; enim fit semper/ æternumq; manet: illud infinitatem habet. qua ratione et numer⁹ dicitur infinitus: q cum semper adaugeri possit/ ac nunq̃ deficiat/ actu quidem ipso susceptus definiri inuenietur semper. Eodem etiam modo demonstrari poterit: & arenam esse numero definitam. nec falsum fuisse Apollinem qui sic cecinit.

Noui ego dimensum pelagi/ & numerum scio arenarum.
Vel si hoc non placet. sic.
Noui ego quot numero fluctu voluantur arenæ.
Et quantum oceani pateat mensura profundi.

Infinita enim si esset/ adiunctus ei cum fuerit hominum numerus: erit adhuc infinitior/ quando quod ex duobus componitur/ alterutro fit maius. Sicq; erit infinito quoddam infinitius: qd minime oportuit. Specialissima igitur suapte natura determinãtur/ nobis tamen incognita: indiuidua determinatam quidem naturam non habent/ quia rursus ac rursus generantur. nobis tamẽ cognita/ actu dum ipsi sunt species effectæ principiumq; habuerint generationis: etsi minime quot sint intelligantur. non etenim queadmodum in specialissimis speciebus ita & in his quotum cognosci potest/ definitus siquidem (vt demonstratum est) horum numerus. ¶ Cum vero ascendimus ad generalissima: multitudinem ipsam in vnum colligere oportebit. ¶ Declarat hoc loco quid accidat ascendentibus a specialissimis ad generalissima/ et quid descendentibus a generalissimis ad specialissima. Idq; frater ex Philebo. ¶ Atq; item magis genus.

¶ Species enim compræhensiua tantum est particularium indiuiduorum: genus vero & specierum et indiuiduorũ. De inferiori etenim ad superius hoc est ab indiuiduis ad generalissima conscendentibus multitudine quidem res coarctantur/ minuunturq;/ vi vero atq; potentia dilatantur augenturq;. Species namq; q̃ indiuidua sunt multitudine pauciores/ potẽtia vero plures. simili modo & specierum ipsarũ genera: quousq; ad vnum generalissimum perueniatur. Atq; id non irrationabiliter. vna siquidem rerum omnium causa est atq; principium. Quare quę generi generalissimo proximiora/ coangustantur multitudine/ adaugentur vero potentia: quæ contra sunt ab eo ipso remotiora/ augentur numero/ diminuunturq; potentia. ¶ Demonstratum autem est et genus & species: & quæ sit vtriusq; natura. ¶ Proposuerat Porphyrius de propositis quinq; vocibus logice potius pertractare/ q̃ (vt diximus) naturaliter aut diuine. postq̃ vero docuit quę esset generis ac speciei natura: visum est etiam velle ostendere/ queadmodum vtilis sit eorundem contemplatio/ ad ipsam differendi rationem/ ferme hoc pacto. Omnis quidem diligens differendi ratio versatur circa demonstrationem. demonstratio autem constat ex syllogismo. syllogismus ex enunciationibus. enũciationes: ex duobus terminis/ quorum alter suppositum/ alter vero dicitur prędicatum. Suppositum autem: id est de quo fit sermo. prędicatum vero: quod de eo ipso dicitur/ sic. Socrates disputat. enunciationis huius suppositum est Socrates de quo fit sermo: prędicatum vero est disputat/ quod de illo dicitur. Itemq; & sic. Anima per seipsã mouetur. suppositum est anima: prędicatum autem hoc/ per seipsã mouetur. Itemq; sic. homo est animal. suppositum est homo: prædicatum autem animal. Atq; in omni similiter enunciatione docet/ quæ genera sint/ & quę species: hoc est quę quibus supponi/ et quæ de quibus prædicari debeant. Atq; vt pernoscamus quomodo inter se implicita ea/ scilicet genera et species: efficiant enunciationes/ ex quibus (vt dictum est) fit syllogismus/ circa quem tota differendi ratio versatur: dicit de specie semper prædicari debere genus/ vt de homine animal/ de animali substantiam. nõ autem de genere speciem: quippe quoniam nequaq̃ verum erit si quis substantiam dixerit esse animal/ aut animal hominem. Ac patet id quidem: de speciebus semper prædicari debere genera/ de generibus vero species nunq̃. Intelligendum est autem oportere prædicata omnia: vel pluris esse q̃ supposita/ vt homo et animal/ vel saltem æqualia/ vt homini risibile. inuicem enim de se æqualia prędicãtur. vt enim dicim⁹ homo risibilis: ita ex diuerso dicimus risibile est homo. ¶ Et omnia superiora de inferioribus. ¶ Vt substantia de corpore/ corpus de animante/ animans de animali/ animal de homine. ¶ De quib⁹ autem species præ-

GIRARDVS.

dicatur: de his et ſpeciei genus/ & generis genus neceſſario vſqꝫ ad generaliſſimũ prædicabitur. »
¶ Aliud tradit præceptum/ & ipſum ad differendi rationem non inutile. Eſt autem huiuſmodi.
De quo ſpecies prædicatur: de eodẽ & ſpecici genus vſqꝫ ad generaliſſimum prædicabitur. verbi
cauſa: de Socrate prædicatur homo/ deqꝫ homine animal/ animal igitur & de Socrate prædica-
bitur. Item de animali prædicatur id quod eſt animans: igitur & de homine & de Socrate. De
animante corpus: igitur et de animali/ & de homine/ & de Socrate. De corpore ſubſtantia. ſub-
ſtantia igitur: de corpore/ de animante/ de animali/ de homine et de Socrate prædicabitur.
» ¶ Generaliſſimũ enim: de omnibus quæ ſub ſe ſunt generibuſqꝫ & ſpeciebus et indiuiduis prę-
» dicatur. ¶ Si enim verum illud eſt ſuperiora ſemper de inferioribus prędicari: manifeſtum qui-
» dem generaliſſimũ de omnibꝰ quę ſub ſe ſunt generibus atqꝫ indiuiduis prędicari. ¶ Indiuiduũ
» autem dicitur Socrates/ et hoc album. ¶ Apponens demonſtratiuum illud pronomen hoc: effe-
» cit particulare id ipſum vniuerſale quod demonſtrauit. per ſe enim album/ vniuerſale. ¶ Quo-
» rum congregatio nũq̃ in aliquo alio eadem erit. ¶ Non dixit quorum vnumquodqꝫ/ ſed quorũ
» congregatio. illud enim vnũquodqꝫ et in aliis exiſtere poteſt: cuncta autem ſimul nulli. ¶ Vni-
» uerſalis quidem hominis proprietates fieri eædem poſſunt in pluribus: at vero Socratis in ali-
» quo alio nequaq̃. ¶ Hominis (inquit) proprietates ineſſe poterunt et particularibꝰ hominibus:
vt hoc/ animal rationabile/ mortale/ & eiuſmodi. intelligẽdum eſt autem hoc loco: genera/ ſpe-
cies & indiuidua/ habere quaſdam proprietates. ac generis & ſpeciei proprietates inexiſtere in
pluribus: indiuiduorum autem in illo ſolo cui inſunt/ indiuiduo. Verbi gratia. animalis proprie-
tates ſunt ſubſtantia/ animatum/ et ſenſitiuum. inerunt autem pluribus/ homini/ equo/ cani &
cæteris. hominis autem proprietates ſunt: animal rationabile mortale/ mentis ac ſciẽtiæ capax/
quæ omnibus inexiſtẽt hominibus. Socratis vero proprietates ſunt eſſe philoſophum/ caluum/
vẽtroſum/ Sophroniſci filium/ Athenienſem/ & eiuſmodi: quorum quidem vnumquodqꝫ per ſe
poteſt & in aliis exiſtere. inuenientur namqꝫ et alii calui/ ſimi/ philoſophi/ Athenienſes/ et for-
taſſe etiã Sophroniſci filii. Congregatio vero quæ facta fuerit ex hiſce omnibus: philoſophum
videlicet/ caluum/ ſimum/ ventroſum eſſe eodem ipſo tempore niſi in ſolo Socrate exiſtere nõ
poterit. ¶ Species autem ſub genere. genus enim quid totum eſt/ indiuiduum vero pars: ſpeci- »
es vero & totũ & pars. ¶ Totũ: qua reſpicit indiuiduum. pars qua reſpicit genus. ¶ Sed pars »
quidem alterius: totum vero nõ alterius eſt/ ſed in aliis. ¶ Totum enim et pars ſunt ad aliquid.
Eorum autem quæ ad aliquid ſunt: quędam per rectum caſum proferuntur/ ſic. dominus et ſer-
uus. quędam vero per obliquũ/ ſic. pater filii pater per genitiuum. per datiuum ſic: amicus ami-
co amicus. per accuſatiuum ſic/ amatus amatorem amat. Atqꝫ iccirco dixit/ pars quidem alte-
rius: totum vero in aliis. Dicimus enim partem totius eſſe partem: non ſic autem totum partis
totum. ſiquidem ex vna ſola parte nunq̃ dicetur componi totum/ ſed ex pluribus. Quare illic re-
lationem facimus per genitiuum: hic vero per ablatiuum. ex pluribus namqꝫ partibus neceſſe
eſt fieri id ipſum totum. quod ex Platonis Parmenide frater ſumptũ. Pulchre igitur dixit totũ
vero non alterius/ ſed in aliis. Intelligendum eſt autem non per ſingularem modo/ ſed per plu-
ralem genitiuum potuiſſe dici/ hoc modo/ totum partium eſt totum. ſed communem potius di-
» cendi conſuetudinem ſecutus Porphyrius/ maluit per ablatiuum. ¶ Quædam et genera & ſpe-
» cies ſunt. ¶ Scilicet ſubalterna. hæc namqꝫ & generis & ſpeciei rationem: eadem habere poſ-
» ſunt. ¶ Et quot modis genus ac ſpecies dicantur. ¶ Genus tripliciter: ſpecies vero dupliciter.

Aialis proprietates ſũt ſubſtantia/ aiatũ & ſẽſitiuũ. Si Platonici eiuſmodi ꝓprietates vocãt: at nõ Peripatetici. idi cant enĩ qd ẽ eſſe rei qd ꝓpria neutiq fecerit.

¶ DE DIFFERENTIA. Cap. VI.



» Differentia autem et communiter et proprie et pluſq̃ proprie dicatur. ¶ Quã ob
cauſam/ cum differentia prior ſit q̃ ſpecies/ præpoſita tamen ſpecies fuerit: iam
diximus. Nunc itaqꝫ de differentia locuturus: ſupradicta quoqꝫ regula vtitur/
eius ipſius ſignificationes enumerando. Verũenimuero vt quæ dicenda erunt/
conſequi faciliter poſſimus: prius hęc pernoſcenda. Differentia: nichil quidem
aliud eſt q̃ rerum diſſimilitudo/ ſiue vt verbum verbo reddamus/ alteritas. Al-
teritas (id enim eſt ετεροτης) vel ſeparabilis ac ſecũdum quid accidens/ quæ
videlicet ab illis in quibus ineſt ſuapte natura ſeparatur. verbi gratia. qui ſtat
& qui ſedet/ quanq̃ ille qui ſtat ſedere/ hic qui ſedet ſtare poſſit: differunt tamen hoc quia ille
ſtat/ hic vero ſedet. Dicitur hæc ſeparabilis/ et ſecundum accidens differentia. Porphyrius
eam vocat communem: ideo quia non determinate in aliquo ineſt/ ſed communiter in omni-
bus. Vel prorſus inſeparabilis: quæ videlicet minime ſeparatur. Inſeparabilis rurſus vel per
ſe exiſtit/ ſubiectæ materiæ completiua: vt hominis/ rationabile/ mortale. differimus enim a

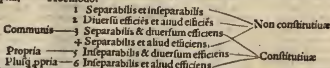
brutis hoc/ q nos & rationis & orationis participes sumus: illa vero penitus expertia. Vel per accidens nullius rei effectiua: vt nasi aduncitas/ simitas/ oculorum glaucitas/ et eiusmodi. differunt namq inter se: hic quia simus/ ille vero quia aquilinus. Dictæ autem hæ differentiæ secundum accidens: quoniã nihil ad subiectę rei substantiam conferunt. Item et inseparabiles: quia nequaq̃ aptę natæ sunt posse a subiecto separari. nunq̃ enim poterit homo non esse rationabilẽ mortale/ nunq̃ & Socrates poterit non esse simum/ ac Socratẽ esse. Verũ hę quę per accidẽs nullius dicunt rei effectiuę: dictę a Porphyrio ꝓprię/ q determinate insit in aliquo/ esse simũ & esse aquilinum. illę vero quę per se sunt subiectę materię completiuæ/ vt rationabile mortale: dictę a Porphyrio plusq̃ proprię. Differentiarum itaq sive (vt latino vocabulo interdũ vtaris) dissimilitudinum: alię communes/ alię proprię/ alię & plusq̃ proprię. Communes differentię sunt: quę per accidens sunt separabiles. proprie contra: quę sunt per accidens inseparabiles. plusq̃ proprię vero: a subiecta materia prorsus inseparabiles. Ac non irrationabiliter quidem hic dũtaxat agitur de plusq̃ propriis. philosophus enim circa ea potissimum versatur: quę conferunt ad inuendã philosophię rationem/ diuisiuã scilicet ac diffinitiuam. diuisio autem et diffinitio nũq̃ ab aliquo accidẽte suscipiuntur: nisi ex substantiuis/ quales sunt hę quę plusq̃ proprię dicũtur differentię. Prima vero differentiarum diuisio: hęc quã diximus. supradiuisio autẽ quę sequitur hęc. ¶ Differentiarum alię subiectum αλλοιον esse faciunt: alię αλλον ¶ αλλοιον autẽ frater id dicitur: quod ex accidentibus ita immutatũ est/ vt vix agnoscas idem esse. nostri modo diuersum/ modo alienum/ modo dissimile dixerũt. αλλον vero: qd per se ab altero penitus differt. nos aliud dicimus. Communes itaq ac proprię differẽtię subiectum faciunt esse αλλοιον. hoc est a seipso diuersum: vt sedere/ et stare/ simum/ & aquilinũ esse. Plusq̃ proprię vero αλλον aliud: vt rationabile/ et irrationabile. Verbi gratia ab astante Socrate/ sedens non alius dicetur Socrates/ sed diuersus: & ab homine equus non diuersus/ sed alius. Illud enim accidentiũ varietatem significat: hoc vero substantię. Tripliciter itaq cum differẽtię dicantur/ communiter/ propriæ ac plusq̃ proprię: de iis quę plusq̃ proprię sunt apud philosophos sermo. proprię nãq & communes: ad generum diuisionẽ nil quicq̃ cõferunt. nemo enim dicet animalium alia stant/ alia sedent/ aquilina alia/ alia sima: nisi fortasse qui iampridem desipuerit. Si igitur ad diuisionẽ inutiles: erunt & ad diffinitionem. ac dumtaxat plusq̃ proprię differentię/ necessarię. ¶ Et plusq̃ proprie dicatur. ¶ Dicatur inquiens: significauit se id nomen posuisse. consueuerunt enim antiqui/ cum vulgato nomine vterentur dicere dicitur/ vocatur: et eiusmodi: cum vero ipsi nomina imposuissent/ vocetur vel dicatur. ¶ Differt enim a Platone Socrates alteritate. ¶ Qua homines quidem non differunt: sed qua hic fortasse ambulat/ ille vero sedet. ¶ Et semper in hoc quomodo habet alteritatibus. ¶ Hoc est in differentijs quę sunt secundũ accidens. illud enim quomodo habet: posuit pro eo qd dici solet secundum accidẽs. accidens namq in solo eo quod est quomodo habet/ cõsideratur. ¶ Quẽadmodum ab homine equus differt specifica differẽtia. ¶ Id est qualitate speciei expletiua/ vt est rationalis. animal namq suscipiens mortale rationabile/ facit hominem: mortale vero et irrationabile equum/ canem & id genus cætera/ ratione & oratione carentia animalia. quę differentię appositę generibus: efficiunt species/ vnde & specificę dictę. ¶ Differentiarum enim alię aliud conficiunt: alię vero diuersum. ¶ Differentiarum (inquit) alię aliud faciunt: alię vero diuersum. Quę aliud efficiunt/ per se: quę vero diuersum/ per accidẽs dicuntur ac separabiles. Separabilem autem dico: communemq & propriam/ propria quidem separabilis in intelligentia. possum enim Socratem aquilinũ intelligere/ ventre gracilem/ comatum/ et eiusmodi/ ac tamen Socrates manebit. Plusq̃ vero propria separari nequaq̃ poterit/ neq per ipsam mentis imaginationem. eiusmodi enim homo: vt pręter rationabile & mortale intelligi nunq̃ possit. Omnes namq homines rationabiles: omnes & mortales. Simum igitur quẽpiam aquilinum/ rursus & aquilinum simũ intelligere quidem poterimus: non sic pręter rationabile & mortale hominem. aliter enim amplius non esset homo. Proprias igitur atq cõmunes differentias separabiles manifestũ. Cum enim quis modo stans sederit/ aut modo sedens steterit: nõ fit ab seipso alius sed diuersus. Quod ipsum vtriusq poetę authoritatibus comprobabitur. Noster de monitore Hectore loquens. sic.

Quantum mutatus ab illo
Hectore: qui redit exuuias indutus Achilli:
Vel Danaum Phrygios iaculatus puppibus ignes.

Gręcus vero de Vlysse/ sic. αλλοιοσ μοι ξειμε φαρησ Quem locum ex quintodecimo odyssę (ne forsan et tu querendo labores) ita nos tibi interpretati sumus/ ac multo ante nos varus in locis tuus Maro. Verba sunt Telemachi ad Vlyssem patrem: a Pallade iam immutatũ/ sic.

Hospes mi dudum appares diuersus ab illo
Qui fueras. qualis michi nunc quantusq; videris?
Non eadem vestis/ non vultus/ non color idem.
Sed certe: o quis tu cælesti e sanguine diuum?
Sis felix: tandemq; mei miserere laboris.
Sis felix: equidem ipse tibi solennia sacra/
Et simul ante aras statuam solennia dona.

Ecce Vlyssem poeta non alium dixit: sed diuersum ac sibiipsi dissimilem. Quinetiam et si aqui-
linus quis simus esse intelligatur/ et cõtra quis simus aquilinus: non ob id alius fiet/ sed diuer-
» sus. Poterit namq; ille idem esse non aquilinus. ¶ Quæ vero aliud efficiunt: differẽtię specificę.
¶ Quoniam (vt diximus) specierum sunt effectrices. rationabile nãq; non diuersum esse faciet
hominẽ ab equo: sed alium. alia vero ea dicimus: quæ substantia ipsa differunt/ veluti homo &
» equus. ¶ Itaq; secundũ eas quę aliud efficiunt differẽtias: fiunt diuisiones generũ in species/ ac
» diffinitiones assignabuntur. ¶ Dicim⁹ enim aial: aliud est rationabile/ aliud irrationabile. mor-
tale aliud: aliud immortale. Ex qua diuisione diffiniem⁹ hominẽ/ sic. Homo est aial rationabile
» mortale. ¶ Superiora vero vt repetamus: dicendum sic. Differentiarum aliæ sunt separabiles:
» alię inseparabiles. ¶ Perfectiorem hoc loco diuisionem facit a principio repetitam: hoc modo.
Differentiarum aliæ sunt separabiles/ aliæ inseparabiles. hac diuisione discernuntur cõmunes
a propriis et plusq̃ propriis. rursus. Differentiarum aliæ aliud efficiunt: aliæ diuersum. hac di-
scernuntur plusq̃ propriæ a propriis et communibus. Ex huiusmodi vero differẽtiarum di-
stinctionibus fient iugationes sex. Separabilis & inseparabilis. diuersum efficiens et aliud effi-
ciens. separabilis & diuersum efficiens. separabilis & aliud efficiens. inseparabilis & diuersum
efficiens. inseparabilis et aliud efficiens. Quarum non constitutiuæ sunt separabilis et insepa-
rabilis. diuersum efficiens et aliud efficiens. item separabilis & aliud efficiens. vt quæ nil quicq̃
constituant. Constitutiuæ sunt reliquæ tres. Separabilis & diuersum efficiens/ quæ et commu-
nis dicitur. inseparabilis et diuersum efficiens/ propria. inseparabilis & aliud efficiens: plusq̃
propria. Hoc modo.



¶ Separabiles ergo ac subiectã rem diuersam efficientes/ vt sedere/ stare/ deãbulare & eiusmo-
di: dicuntur esse cõmunes. Inseparabiles ac diuersam rem subiectã efficientes/ vt simitas/ aqui-
linitas & eiusmodi: propriæ. Inseparabiles atq; aliud efficientes/ vt rationabile/ irrationabile/
mortale/ et immortale: plusq̃ proprię. Illa autem iugatio separabilis & aliud efficiens vt ratio-
nabile stans/ aut aliquid simile: nõ cõstitutiua ideo facta est/ q rationabile per se inesset homi-
ni. quatenus enim homo: homo omnis rationabilis. at vero stare/ sedere/ nigrum/ album/ aqui-
linum ac simum esse: non per se/ sed per accidens inhęrebit. nunquã enim quatenus homo: di-
cetur quis albus/ niger/ simus/ vel quid eiusmodi aliud. Sic nãq; oporteret omnes homines &
nigros et aquilinos esse. et siquis vel simus vel niger non esset: hominem non esse. qđ valde ab-
surdum. Cum igitur rem ex parte diuersam efficiat huiusmodi iugatio separabilis scilicet atq;
aliud efficiens: haud irrationabiliter quidem inter non constitutiuas eam annumerauimus.
» ¶ Quę igitur per se alicui competunt: in substantiæ sermone suscipiuntur. ¶ In sermone substã-
tię: hoc est declarante rei ipsius naturam/ scilicet in diffinitione/ quę ex genere fit et constituti-
» uis siue specificis differentiis. ¶ Non suscipiunt magis & minus. ¶ Hoc quoq; frater ex philebo.
non enim dicetur magis minusue mortalis/ aut minus magisue rationis particeps alius alio.
Pueruli quidem etsi ab organo impediantur ad rationis effectus suscipiendos: sunt tamen &
ipsi rationabiles. Intelligendum est autem illa suscipere magis ac minus: quę in eodem existũt
subiecto contraria/ inuicemq; admiscẽtur/ vt album nigro/ nigrum albo/ alicubi magis/ alicubi
minus. In substantiis vero id nequaquã accidere/ vt magis ac minus inesse in ipsis possit: quo-
niam neq; contrarium quicquam est substantię/ neq; rationabile et irrationabile in eadem sub-
iecta materia consistent. ¶ Q; si diceret quis: cur ergo Aristoteles in prędicamẽtis dixit/ sub-
stantiam esse et primo & principaliter & maxime dictam. dicens enim maxime: magis ac mi-
nus eam suscipere significauit. Respondebimus. primum quidem/ sic locutum Aristotelem: ad

noſtram cognitionem reſpexiſſe. primamq; & maximam ab eo dictam/ indiuiduam: q; a nobis prius compræhenderetur cognoſcereturq; magis. Ex ea enim et tempore & ſcientia adaucti: proficiſcimur ad ſecundam/ hanc quæ fit per genera et ſpecies. Deinde ſi collocare quiſpiam vellet in ſubſtantiis magis ac minus: non erit in iis ſubſtantiis quæ habent latitudinem (quippe quoniam homo non magis homo magiſq; & rationabilis homine: neq; magis animal boue/ equus aut huſce homo) ſed in his ſolum quę altitudinem: quando ſuperna infernis ſemper & integriora & meliora. verbi gratia ſic. Rationabile ipſum magis quidem erit in mente: in anima minus. magis adhuc in dæmonibus: minus in cæleſtibus corporibus (ſunt namq; & ipſa animantia rationabilia) magiſq; in huſce q̃ in nobis. Item ſubſtantia magis in animali q̃ in homine: animal autem magis in homine q̃ in Socrate. quoniam non continenter ſubſtantia ineſt Socrati: ſed intermedio animali. Permanifeſtum ergo idipſum magis: magis ſuſcipi ab iis quę cōtinenter aliquid ſuſcipiunt/ q̃ quę poſteriora ſunt & intermediata. Pulchre igitur dictum magis ac minus non ſuſcipi niſi ab iis quę habent altitudinem. ¶ Quæ vero per accidēs ſunt/ etſi inſeparabiles: intenſionem tamen remiſſionemq; ſuſcipiunt. ¶ Intenſionem ac remiſſionem: hoc eſt magis et minus. Hæc autem nomina per tranſlationem ſunt a chordis ſumpta: quæ illic in cithara intenſæ conſtrepunt vehementius/ remiſſæ vero languidius. Vehementem igitur rei comprehenſionem/ vocarunt philoſophi intenſionem: minorem vero/ remiſſionem. ¶ Atq; hæ ſunt quæ vniuſcuiuſq; rei rationem complent differentiæ. ¶ Quæ perficiunt ſubſtantiam: perficiunt & diffinitionem. Diffinitiones autem eiuſdem rei eædem ſunt ſemper/ vt hęc. Homo eſt animal rationabile mortale. ſemper enim identidem id erit: neq; intenſionem remiſſionēue ſuſcipiet vnq̃/ vt dicatur eſſe/ magis minuſue animal rationabile homo. ¶ Vel colorari (hoc eſt album vel nigrum fieri) intenditur ac remittitur. ¶ Eſt enim aliud alio albius/ nigriuſq;. ¶ Tres igitur cum ſint differentiarum ſpecies: harum aliæ ſeparabiles/ aliæ inſeparabiles. inſeparabiliumq;: alię per ſe/ alię vero per accidens. ¶ Rationabiliter quidem haſce Porphyrius neglexit docere: demonſtraturus quæ ad diuiſiuam/ diffinitiuamq; rationem pertinerent. Dicit igitur ſic. Specificarum differentiarum alię ſunt cōſtitutiuę/ alię vero diuiſiuę: non alię atq; alię/ ſed eædem. Alicubi enim fiunt diuiſiuæ/ alicubi conſtitutiuę: aliter atq; aliter ſumptæ hoc modo. Rationabile & irrationabile/ mortale et immortale: animalis ſunt differentiæ diuiſiuę. animal namq; in ea ipſa diuiditur. Quæ ſi quę adiungi poſſunt ſimul capiantur/ ſcilicet rationabile et mortale: fient conſtitutiuę hominis differentię. conſtituitur namq; ex his hominum natura. ac manifeſtum quidem diuiſiuas differentias/ ad diuiſiuam rationem q̃ maxime pertinere: conſtitutiuas vero ad diffinitiuam/ quando nec genera in ſpecies diuidi/ neq; diffinitiones tradi aliter q̃ per eas poſſunt. Intelligendum eſt autem ex his ſimul adiugatis rationabili ſcilicet & irrationabili/ mortali & immortali: quattuor effici poſſe iugationes/ quarum tres erunt conſiſtentes/ inconſiſtens vna, hoc modo.

Ipſa: ipſa corpora cęleſtia. Platonica ſũt hęc

1 Rationabile mortale.	Conſtat vt homo.
2 Rationabile immortale.	Conſtat Platonicorum ſentētia vt dæmon.
3 Irrationabile mortale.	Conſtat vt leo vt equus.
4 Irrationabile immortale.	Non conſtat/ niſi ſecundum figmenta.

¶ Ecce vt tres conſiſtant. rationabile mortale: homo. rationabile immortale: dæmon. irrationabile mortale: equus. Neq; vero amplius quicq̃ erit irrationabile immortale: quanq̃ contrarium ſentire videatur Poeta/ cum ait. αθανατον κακον εστι. Quem locum ex duodecimo odyſſeę ita tibi interpretabimur. Verba ſunt Circes ad Vlyſſem de Scylla: quã ſe debellaturum comminabatur/ ſic.

Vix ea fatus eram. reſpondit diua dearum:
Ah miſer infœlix etiam num bellica facta/
Immenſuſq; labor curę tibi/ Pone furorem.
Illa quidem non eſt mortalis. at improbum & atrox
Immortale genus/ bello inſuperabile monſtrum.
Non quiſq̃ ferro/ non quiſq̃ viribus vllis
Illius imperium fugere aut vitare valebit.

¶ Si igitur quæratur/ ſit nec ne irrationabile aliquod immortale/ opinati quando ſunt nonnulli infimum quoddam genus eſſe irrationabilium dæmoniorum/ nonnulli contra/ pernegarint/ quod immortale eſt obijcientes/ id rationabile omnino eſſe oportere: deueniendũ erit ad ſubſtantiam/ atq; illic ſi verum erit adinuenietur modo quo ſuperius/ ſic. Animans & inanimum/

GIRARDVS. ſenſibile& inſẽſibile:fientq ex his iugationes conſiſtentes tres/ inconſiſtens vna/ hoc modo.

1 Animans ſenſibile	Conſtat vt brutum.
2 Animans inſenſibile	Conſtat vt planta.
3 Inanimum ſenſibile	Non conſtat.
4 Inanimum inſenſibile.	Conſtat vt lapis.

¶Animans ſenſibile:eſt brutum.animans inſenſibile:planta.inanimũ inſenſibile:lapis. inanimum vero ac ſenſibile:nichil.Quicquid enim ſenſum habet:multo magis & animam.vbicunq etenim vitalis anima/ nõ omnino et ſenſitiua: at vbi ſenſitiua/ illic omnino erit et vitalis. Non erit igitur ex irrationabili & immortali ſuperior illa iugatio/ conſiſtens.Num ergo Ammonii: et totius philoſophiæ parens mentietur Homerus? Periculoſa nimium frater eſt omnis interpretatio vbi verborum vis aut neſcitur aut diſſimulatur:vbi aliam qui ſcripſit/ qui interpretat aliã/ eiuſdem verbi ſignificationem acceperint.facile enim ſi ei rei prouiſum non fuerit: & noſmet in errorem trudemus et alios.λογικον igitur græci cum dixere:id intelligi voluerunt/ quod rationis et orationis(vtrumq enim λογος)particeps eſſet.Noſtri vnico verbo cum id vellent:relicta altera parte ſignificationis/ rationabile.αλογον vero contra:qđ ratione et oratione prorſus careret.nos id nunc irrationabile:olim noſtri mutum et brutum/ vt mutum eſſet orationi oppoſitum/ brutum vero/ rationi.Eſto itaq hæc horũ verborum proprietas. Vt cũ rationabile dicimꝰ:λογικον intelligat/ rationis & orationis particeps.cum vero irrationabile: qđ illorũ ſit expers/ nouam quandam animalis diuiſionem efficiemus Homericam ac de cœlo petitam/

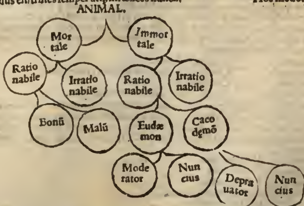
Immortale irrationabile: ſcylla caribdis.phãtaſtica ſunt hęc: et ſi a cęlo petita.

Melitus vnus tyrãnorum perſecutor Socratis

¶Qualis in fratre tuo. Credo q delirat ſed an amplius poſtea?

hoc modo. Animal:mortale et immortale.Mortale rurſus et immortale:rationabile/ et irrationabile. Rurſus mortale rationabile & immortale rationabile: bonum aliud/ aliud malum.Mortale rationabile:homo.Mortale irrationabile:equus.Immortale rationabile: dæmon.Immortale irrationabile: ſcylla caribdis. Mortale rationabile bonum: Socrates. Mortale rationabile malũ:Melitus.Immortale rationabile bonum: Eudæmon.immortale rationabile malum:cacodæmon.Eudæmonum autem alii ſunt qui noſtras actiones moderantur:qualis fuit in Socrate. Alii qui quod bonũ malumue futurũ ex aliqua re eſt/ prenunciant:dicti ob id græco vocabulo αγγελοι/ qualis in fratre tuo.Cacodæmonum vero:alii qui humanas actiones præcipitant quos vulgo diabolos vocant/ qualis fortaſſe in Melito.Alii qui quibus caueri amplius non poteſt/ iamiam futura mala denunciant: qualis qui a Caſſio noctu Athenis pauloante exitium viſus eſt/ triſtes ſemper atq infœlices nuncii. Hoc modo.

ANIMAL.



Satis exploratum. id expedit vt neſciatur. tentare etiam aliquid eorũ noſſe: irreligioſum.

¶Dicerem tibi atq affirmarem/ qui dextra occurrant/ qui ſiniſtra: qui quidem numeris vtantur/ ſi michi id exploratum ſatis eſſet.nam cum aliquando pernotaſſem/ mutare deinceps rurſus ac rurſus ſoliti ſunt omnia:vt plane dinorim/ nolle eos rationes ſuas teneri. Sed quid michi potius futurorum præſenſio/ q diſciplina/ ingratus tamen ne ſim(nam dudum neſcio quid michi minantur)ſacra quoq debebo/ qui me participem diuinitatis eſſe voluerunt.Qui me ma-

ximis multisq; rerum periculis sospitarunt: quorum munus est/ & quod viuo & qd nomē quan
» tulumcunq; gero. Sed ad rem. ¶ Verū hæ quę sunt generū diuisiuæ: sunt & specierum cōstitu-
» tiuæ. ¶ Quemadmodū in supradictis/ sunt aliqua solūmodo genera/ aliqua solūmodo species/
aliqua & genera & species: sic & in differētijs. Specificarū enim differentiarū: aliæ sunt tantum
modo diuisiuæ/ vt quę sunt generalissimorū generū/ aliæ tantūmodo constitutiuę. vt quę spe-
cialissimarū sunt specierū/ aliæ & diuisiuę & cōstitutiuæ. vt quę sunt subalternorum. Substātiæ
itaq; differentiæ scilicet corporeū & incorporeū: diuisiuæ solūmodo dicūtur ac nullo pacto cō-
stitutiuæ. hominis vero vt est rationabile mortale: constitutiuæ/ non autē et diuisiuę. Mediorū
autem videlicet animalis: mortale & imortale/ rationabile & irrationabile/ et cōstitutiuæ sunt
et diuisiuę. habent namq; supra se aliquod superueniens. Contrariæ igitur differentię generū
sunt diuisiuæ: vt animalis mortale & imortale/ rationabile et irrationabile. subalternæ autem
constitutiuæ specierū/ vt rationabile mortale hominis: rationabile et imortale dæmonū/ irra-
» tionabile et mortale equi. ¶ Irrationabile vero & mortale differētię brutorū animaliū. ¶ Omi-
sit autē Porphyrius irrationabile immortale. Nam quid indignius philosopho q̄ putare/ imo
meminisse quidē velle/ hęc q̄ vulgo isti fabulātur ad populū/ irrationabiles esse quosdā (vt aiūt)
diabolos/ cęlo olim exules ob superbiam factos in inferioribus terrę visceribus/ ad vlciscendas
eorum qui male vixerint animas: tanq̄ ad metallū perpetuo dānatos/ vinctosq; ferreis cathe-
nis teneri. Interdum etiam ad nos veluti Poetarum eumenidas assilire/ & eiusmodi/ territamē
tis nutricū cum infantes flere vetant per q̄ simillima. Quā opinionē Frater ne forte hesternam
aut vulgarem credas: in Aegypto quondā olim centies milibus annorū in mysterijs habitam/
hebræus Moses et Pherecides syrus docuere/ & Plato ipse (vt qd vulgo ad bene viuendū ma-
xime conferret) minime repudiauit. ¶ Atq; his maxime opus est: tum ad generum diuisiones/
» tum ad diffinitiones specierum. nō autē his quas per accidens & separari/ & non separari posse
» diximus. ¶ Aduertendū hoc loco: cum dicat huiusmodi differentijs maxime opus esse ad diffi-
» nitiones/ ostendere in accidentium diffinitionibus voces debere esse substantiales. Semper enī
ex substantialibus vocibus fieri solent diffinitiones: vt hoc. albū est color qui precipuę discer-
nitur a visu. apposuit autē illud maxime: quoniā plerūq; humana imbecillitate labentes/ assu-
mere solemus diffinitiones non ex differentijs ipsis/ sed ex accidētibus. vt cū dicimus/ coruum
esse nigrum/ cygnū albū/ equum hinnibile animal: proprium substantiale pro substantiali ip-
» sa differentia suscipientes. cū difficile eam fuisset inuenire. ¶ Differentiam vero ipsam diffiniē-
» tes dicemus: eam esse qua species excedit genus. ¶ Enumeraturus differentiæ significationes/
dicturusq; de qua sit apud philosophos sermo: hanc prius descriptionē assignat. Differentia est
qua species excedit genus: vt hoc. homo est animal rationabile mortale. hic enim per rationa
bile mortale: pluris est homo q̄ animal. ¶ Mouet autē ex hac diffinitione Porphyrius dubita-
tionem: quā tamē ipse soluit/ assumens duo manifesta quedā ἀξιώματα. sic a Peripateticis vo
cata: q ex sese dignam probationem facere videantur. Cicero per excellentiā enunciationes
dixit: nōnulli veras ac maximas propositiōes huiusmodi. Primū hoc. Ex nullatenus vsq̄ existē
te fieri nichil posse. Abacus eni fieri nunq̄ potuisset: nisi ex quo confectus est/ lignum prius ex-
titisset. Item domus/ nisi ex quibus ædificaretur cementa prius extitissent: ex cementis quidem
nunq̄ fuisset constructa. Alterum hoc. Cōtraria in vna eademq; subiecta materia simul esse nō
posse. Omnia enim inter se contraria: sibiinuicem exitiosa. Hisce prępositis: exurgit dubitatio
in hunc modū. Differētiæ vel preexistentes ex genere in speciebus fient: vel ex nullatenus vsq̄
existente. Atqui vtrumq; absonū. nam si in generibus tanq̄ corporibus differētię extiterint: ine
runt simul in eodem subiecto contraria/ scilicet mortale immortale/ rationabile irrationabile.
Sin vero non extiterint: vnde igitur fient differentię in speciebus? nisi forte ex nullatenus vsq̄
existente aliquod fieri posse dixeris? neq; vero ex aliquo alio esse dicentur: cum inter genera ac
species intermedium aliud nichil sit q̄ differentię. Est igitur huiusmodi dubitatio nō leuis: quā
tamen Porphyrius ipse Peripatetice soluens/ dicit contraria in eodē simul subiecto semel esse/
actu quidem nō posse/ potentia vero nichil quicq̄ prohibere. Quę res (vt planius intelligatur) di
cemus sic. Aliud est: potentia quid esse/ aliud actu. Potentia id esse dicitur: qd est imperfectum
nedumq; in actionē deductū/ idoneum tamē se habens vt actu fiet. Verbi causa. Puer potētia
est grāmaticus: quippe qui grāmaticus esse poterit. ac frigida aqua potentia est calida. poterit
enim effici calida: idq; est esse potentia. Actu vero dicetur grāmaticus is: qui eam scientiam sit
perfecte consecutus/ quiq; grammaticā ipsam edocet. Similiter & aqua dicetur actu calida: quę
perfecte calorem bulliens susceperit. Dicit itaq; quę contraria sunt frigidum videlicet ac calı-

GIRARDVS.

Nā quid idi gni⁹. philosophorū duplex ē secta piorū & impiorum. pij hęc cum sacris eloquijs credūt. impij autē hęc eadē iuxta Mercuriū trismegistū gentiliū ī primū creditu ri ī tormentis. sed quis furor quę amentia maior q̄ q̄ his & sequentibus cōtinetur?

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

GIRARDVS.

dum alicui simul actu adesse quidem non posse: potentia vero quin simul insint in eodẽ subie-
cto/nichil prohibere. Vt enim repescens aqua neq; calida est/ neq; frigida actu/ potentia vero
vtrumq;/ atq; infans potentia & virtutem habet & vicium: ita etiam vnaqueq; subiecta mate-
ria/ poterit in se potentia simul habere plura contraria. cõsequenterq; & ipsum qđ materiæ ra-
tionem suscipit genus: habere in se omnes simul poterit cõtrarias differentias. Item in vno eo-
demq; subiecto quin plura cõtraria esse possint: nichil prohibet. aliud enim erit potentia: aliud
actu. Actu quidem qđ frigidum est: dicetur potentia calidum. nã suapte natura idoneũ vt trãs-
mutari possit in calidum. Hoc autẽ non intelligatur in iis / quę alterius tantũmodo sunt susce-
ptiua: qualis est crystallus/ quę cum frigida sit nunq̃ calefiet/ et ignis qui nunq̃ admittet frigi-
ditatem. sed in ijs quę vtrumq; admittunt: quales aer & aqua. Potentia igitur possunt contra-
riæ res in eodem subiecto simul inesse. nisi enim contraria duo admiserit potentia: nũq̃ & actu
subiectum ipsum transmutari in vtrumq; posset. transmutatur autem ideo: quoniam admittit.
Dicit igitur genera habere contrarias differentias potentia: neq; tamen dici debere ex eo q̧
nullatenus vsq̃ sit fieri/ aut in eodem subiecto contraria esse. Huiusmodi autem solutione quę
Peripateticorum est/ ideo Platonicus vsus est Porphyrius: quia cum quę ad Aristotelis prædi-
camenta pertinerent/ scripturum se proposuisset/ interdum etiã Peripateticum agit. Intelligen-
dum est autem Platonicos huic solutioni contrarios: vt qui actu velint differentias inesse gene-
ribus/ ac non potentia. dicantq; nichil ambigendum: quin differẽtiæ hæ/ rationabile & irratio-
nabile/ mortale & immortale/ actu insint generibus. In quo demonstrando solent ratiocinari
sic. ac primum quidem nõ inquiunt esse contrarium mortali immortale/ & irrationabili ratio-
nabile. quod ita probant. Contraria omnia sese inuicem corrumpunt. atqui hęc non modo nõ
corrumpunt se/sed inuicem sese sustinent. igitur non contraria. Rationabile quidem immor-
tale deus: sustinet rationabile mortale hominem. & irrationabile mortale equum: rationabi-
le mortale homo/ curam habens irrationabilium. dæmones immortales: mortalium sunt cu-
stodes & quasi gubernatores. Non igitur rationabile et irrationabile/ mortale & imortale sunt
inter se contraria. si nõ contraria: prohibebit nichil/ quin simul inesse possint generibus modo
quo appetitiuæ animorum vires/ ira/ concupiscentia/ sensuumq; motus/ & rationalis vita/ in
eodem animali homine simul considerantur. Dicunt deinde. sint licet inter se contraria: nõ ta-
men absurdum quin & actu in eodem genere insint. quippe cum non in subiecta aliqua mate-
ria corporea considerentur: sed quę prorsus corpore vacat. cum vero genus corpore vacãs sit:
quid prohibebit/ quo minus in sese contraria suscipiat? Erunt igitur in eodem genere: contra-
ria. Qz enim in subiecto corpore duo contraria simul esse non possunt: fit quoniam necesse
erat ambo in eandem subiecti/ rationem transire/ & vtrumq; vnius eiusdem corporis particeps
esse. particulare autem corpus nullum: quę seinuicem corrumpunt contraria admittit. At vero
in ijs quę corporibus vacant non ita. habet enim in his natura cõtrariorum omnium rationẽ:
quemadmodũ oculus albi & nigri/ anima boni & mali/ corpus frigidi & calidi. siquidẽ vna atq;
eadẽ est ratio contrariorũ. Nichil ergo inconueniẽs fateri: actu inesse generibus differẽtias. Pa-
tebit autẽ id manifestius exẽplo sic. Abacus hic/ pluteusue/ triangularis quadrãgularis & rotũ-
dus simul fieri icarco nõ potest: quia confunderẽtur figuræ. Verũ nõ sic in aia: in qua cũ incõ-
fusę permaneant insintq; omnia/ nichil prohibebit vt hic idẽ pluteus & triãgularis & rotũdus
esse possit. possumus nãq; eum ipsum incõfuse & triãgularẽ & rotundũ & q̃drangularẽ imagi-
nari. possũt igitur i iis q̃ corporibus vacãt: cõtraria simul inesse actu. Argumẽtãtur p̃terea sic.
Si potẽtia insũt generibus differẽtiæ: quid nã id erit/ qđ facit eas actu inesse speciebus? quicqđ
certe potẽtia aliqđ est: deducitur in actũ/ per id qđ est eiusdẽ rationis. Verbi causa. Aqueus hu-
mor frigidus/ potẽtia tamẽ calid9: calidus quidẽ actu fieri nullo modo poterit nisi p ignẽ q actu
est calidus. Et puer potẽtia grãmatic9: grãmaticus actu fieri nõ poterit/ nisi p eũ qui actu ẽ grã-
maticus. si itaq; potẽtia isunt generibus differẽtię/ adducũturq; in actũ: egebũt certe ad id alicu-
ius alterius/ qui actu habeat differẽtias. atqui nichil ẽ aliud p̃ter hęc. nõ insũt igitur potẽtia ge-
neribus differẽtię. Itẽ qđ cũq; potentia aliqđ inest/ iperfectũ i qđcũq; vero actu perfectũ. si igitur
genera in se cõtinerẽt differẽtias potẽtia/ speciesq; actu: erũt quidẽ specialissima generalissimis
& pfectiora & digniora. qđ valde absurdũ. erunt nãq; causarũ fœtus: pfectiores causis. necessa-
rium ẽ igitur differẽtias inesse generib9 actu/ ac nõ potẽtia. ¶ Abijciẽdus ne ergo est Peripate-
ticorũ sermo? Minime. Nã cũ tria sint (vt sæpe dictũ est) genera: Platonici de his loq̃bant/ q ãte
multa vocari diximus. in q̃bus (quãdo corporib9 vacãt) cũ rerũ omniũ ratiões actu isint: nichil
p̃hibebit/ qui similiter & differẽtię. Peripatetici vero nõ nisi naturaliter de his q̃ in multis. Intel-
ligendũ est aũt sẽper ab vniuersalib9 ad p̃ticularia p̃ficisci naturã: hęcq; illis priora eẽ potẽtia.

Qualis est crystallus. Crystallus hoc in loco glacies. nã crystallus gẽma etiã calefiet.

GIRARDVS.

ex immisso verbi gratia semine humano fit (vt aiunt medici) caruncula primum in matrice. ea autem corpus est. corpusq; est vniuersale. corpus itaq; actu: animans vero potentia. nondũ eni animans. vbi vero nutritionem augmentũq; susceperit: actu quidem dicetur animans/ potentia vero animal. vbi sensibus mouebitur: actu animal/ potentia rationabile. vbi rationis atq; orationis particeps factum: actu erit rationabile/ potentia vero grãmaticũ. Ecce vt in generib⁹ quę sunt in multis: inesse potentia possint differentiæ. Ac pulcherrime quidem ita Aristotelici. quorum solutione haud irrationabiliter vsus est Porphyrius: Peripateticũ (vt diximus) hoc loco agens/ potius q̃ Academicũ. ¶ Verũenimuero quandoquidẽ eas ipsas quinq; voces incorporeas diximus absq; vlla demonstratione: nunc age demonstremus/ hoc modo. Corpus nunq̃ quo modo in maiori: ita & in minori consideratur. sed aliter in elephante/ aliter in formica. at voces considerãtur. Item. Corpus corpori cum additur: adaugetur id semper qd suscipit additionem. at genus species ac reliquæ voces/ Socrati si adijciantur: nichilo plus excrescet Socrates. Item. Nunq̃ idem corpus semel in pluribus considerabitur: simile licet/ non idem. alius eni qui in Ciceronis facie tuber/ ab illo qui est in facie Varronis: similis licet/ alius tamẽ. at genera & species considerantur. Item. Nunq̃ corpora diuisa: & speciem & quantitatẽ conseruant eandem. Victoriatus quidem nũmus si diuidatur: & specie & pondere victoriati priuabitur. at genera & species seruabunt. Itẽ. Omne corpus ex materia cõponitur & ex forma. at genus & species/ nequaq̃. nunq̃ enim species ex specie cõponetur. incorporeæ igitur sunt quinq; voces. Hactenus/ quę in toto hoc opere interpretando dicenda oportuit: omnia iam (ni fallor) late cõplexi sumus. Dictionem deinceps ipsam tantũmodo declaremus. legamus itaq; eam: ac sicubi qd
» explicationis indigens inciderit/ non dissimulabimus. ¶ Animal enim neq; nichil horũ est.
¶ Particeps subaudiẽdum/ vel quid tale. perinde ac si dixisset. animal vtrũq; suscipit. nisi eni rationabile mortale suscipiãtur ab animali: vnde ea suscipere posset species/ non haberet. Neq; omnes oppositas: quoniam cõtraria simul inessent. Sed vti existimant. Platonicus Porphyri⁹ Aristotelica pertractans: cum non satis recte quę sibi viderentur dicere potuisset/ vti existimãt (inquit) Peripatetici. ac pulcherrime quidẽ hi/ cum tãtum naturaliter loquantur: priora autu-
» mant vniuersalibus particularia procedere ex potentia in actum. ¶ Diffiniunt autem eam hoc
» modo. ¶ Perfectam differentiæ descriptionem tradit: ex ipsarum vocum diuisione susceptam.
» ¶ Cum enim res ex materia & forma cõsistant. ¶ Assignat causam quare genus in eo quid est/ ac differentia in hoc quale quid sit prædicentur: hoc modo. Res omnes vel proprie ex materia & forma cõstant: vel proportionabilem materiæ ac formæ rationem habẽt. quę proprie ex materia & forma constãt: naturales. vt homo/ equus. quę proportionabilem his rationem habẽt: artificiales. vt effictus a Lysippo Alexander/ Buccephalus. in naturalibus igitur rebus necessario inest & materia & forma. Materia autẽ/ quã primã appellãt: id est quod dixere chaos rudis indigestaq; moles/ nec quicq̃ nisi pondus iners. Forma vero ea: quę ei ingenita est species/ rerum omnium quę illic fiunt exornatrix. In artificialibus vero materiã qd & subiectum dicitur: vocant æs/ cum videlicet ex eo fit statua. formã vero speciem eam quã ex informatione suscepit. Hic vero nõ proprie æs est materia statuę/ aut forma/ proprie forma eius qui effictus est: sed proportionabilis proprię/ id est naturali. Ars enim imitatrix est naturę: non autem ęmula. Sed cur subiecta naturalibus vna illa tantum materia/ Quia cum inuicem transmutentur omnia/ eiusmodi nunq̃ futura erat trãsmutatio/ nisi certa quędam & cõmunis omnibus materia subiecta fuisset. Fit quidem ex terra aqua/ ex aqua aer/ ex aere ignis. ex ea materia quę suscipit humiditatem & frigiditatem: aqua. ex ea quę frigiditatem & siccitatem: aer. ex ea quę siccitatẽ & calliditatem: ignis. Similiter ex ęre fit argentum/ ex argento aurum: cuius quidem rei rationem secutum (vt pleriq; me fateor) nondum tamen consecutũ/ vt noster Antonius Barbatus. Idq; ideo quoniam vna eadẽ omnibus est subiecta materia. Fiet igitur ex lebete statua: ligneus vero abacus nunq̃. nunq̃ enim quę vnius generis sunt: in alterius transmutabuntur. Patet ergo quemadmodũ naturales res omnes ex propria materia cõstant ac forma: & cur necessario vna
» sit omnibus eadem subiecta materia. ¶ Habet quidem materię rationẽ genus: differentię vero
» species. ¶ Quemadmodũ enim nichil inter se differunt/ quatenus ex ære sunt lebetes: sic quatenus animalia/ nichil a nobis different equi/ canes & id genus cętera. Differenr autem per differentias. rationis quidem nos & orationis participes: illi vero expertes. Cum itaq; materia ipsa det rebus substantiam/ species vero qualitatem: rationabiliter quidem genus similem materię rationem habens/ in hoc quid est/ differentia vero formę in hoc quale quid est prędicantur.
» Et cõmunis & specificus: vniuersalis et singularis. ¶ Describunt autem & sic: differentia est id

Ex ea q̃ frigiditatem et siccitatem: aer. Si aer natura frigid⁹ et sicc⁹: terra erit natura calida et humida. qd quo modo id recte fiat: viderit Gauricus.

Ex ære fit argentum. Chalcinuam hic se fatet tractasse Gauric⁹: sed mi fere satis & ifoelicter vt pleriq; initi, forte nimiũ credidit Barbato.

GIRARDVS. quod suapte natura seiungit quę sub eodem genere collocātur. ¶Vt rationabile hominem ab equo. mortale a dijs. ¶Non quodcunq; sortitur diuisionis rationem inquiunt esse differentiā. ¶Vt sedere ac stare/ simum & aquilinū esse: quas cōmunes ac proprias appellatas a Porphyrio diximus. sed tantūmodo plusq̃ propriam/ vt mentis ac scientiæ capax esse. quę differentia soli conuenit homini non deo: quia is est totius mentis & scientiæ origo. non & brutis: quia id eis minime est innatum. Scientiæ inq̃ capax/ non certæ alicuius vt grāmaticæ/ dialecticæ & eiusmodi: sed generaliter omniū. ¶Et quod quid sit esse/ & qđ rei est pars ¶Hoc est ad diffinitiōes. hoc enim ipsum quid sit esse: apud Aristotelem significat diffinitionem. non secus q̃ apud grāmaticos/ arma bellum/ & toga pacē. neq; irrationabiliter: postq̃ diffinitio vniuscuiusq; rei (vt diximus) naturam ostendit. Illud autem quod rei idest diffinitionis est pars: discernit diffinitionis partem illam mentis ac scientiæ capax esse/ quę differentia hominem discernit ab reliquis animalibus. ¶Non enim suapte natura aptum ad nauigandum. ¶Non intelligatur hoc loco nauigare vt cum dicimus/ gens inimica michi Tyrrhenum nauigat æquor/ hoc est nauigio supra aquas ferri (id enim melius fiet ab ijs quę rationis atq; animæ expertia sunt) sed nauticam exercere/ ac gubernatorem esse. qđ etsi hominis proprium sit: non tamen hominem ipsum plene designabit. nam si aliter: qui minime nauigarent/ non essent homines.

¶DE PROPRIO. Cap. VII.

POstq̃ de differentia plene locutus est: nunc de proprio differit. Ac rationabiliter hunc ordinem seruauit. nam cum de substantialibus locutus hactenus fuisset: necessario & de ijs quę suprasubstantiales sunt/ fuerat hoc dicēdum. Verūenimuero a proprio nō ab accidente cœpit: quoniā tanq̃ spaciū/ id est inter substantialia & accidentia medium. habet eni cōmunitatem cū substantialibus: qua & soli & omni & semper existit/ quēadmodum substantialia. habet & communitatē cum accidētibus: qua separari a subiecto potest per cogitationem/ quēadmodū & illa. Enumerat autē ex superiori Aristotelicæ pręceptionis forma: significationes prius/ q̃ de qua agitur/ differat. Diuiditur itaq; proprium quadrifariā sic. Proprium: vel vni soli inest speciei/ vel non soli/ vel omni/ vel non omni: vel semper: vel nō semper. Ex qua diuisione fiunt significationes quattuor. Prima hęc. Proprium id est qđ soli alicui accidit/ non autē omni: vt hominem esse medicū/ philosophum/ geometram/ astronomum & eiusmodi. Secunda hęc. Proprium id est qđ omni non aūt soli accidit: vt bipedem esse. id eni nō hominibus solum/ sed & volucribus inest. Tertia hęc. Propriū est qđ et soli et omni/ nec tamen semper/ sed aliquādo cōuenit: vt hominem in senectute canescere. est enim id solius hominis proprium: in senectute solum. Quarta hęc. Proprium est quod & soli & omni & semper iest: vt homini risibile/ equo hinnibile/ & cani latrabile. potentia: non autē actu. no etenim q̃diu homo ridet/ risibilis: sed quatenus suapte natura aptus natus est ad ridendū. Est itaq; hoc proprie proprium: qđ et soli et omni et semper inexistit. Quapropter iure quidem Porphyrius reliquis omissis cōmunius propriū suscipiēs: eo modo quadrifariam diuisit. Intelligendū autē ex superioribus tribus cōtrapositionibus vnde hæ proprij significationes susceptæ/ soli scilicet non soli/ omni nō omni/ semper nō semper: si mutuo inter se cōplicētur/ plures adhuc effici iugationes. quarum cōsistentes aliæ: aliæ incōsistentes. hoc pacto.

1 Soli & omni
2 Soli & nō omni
3 Soli & semper
4 Soli non semper
5 Non soli et omni
6 Non soli et semper
7 Non soli et nō omni
8 Non soli et nō semper.

Quarū cōsistentes aliæ: alię incōsistē tes. Cōsistētes quę sub aliquo proprij modo continētur. icōsistētes q̃ nō cōtinebūtur. quo fit priūę iugationes constēt. prima eni sub tertio & quarto modis cōtinet. secūda sub primo. tertia sub q̃rto. q̃rta sub tertio. q̃nta sub secundo. sexta sub eodē secundo. septima & octaua nō cōstāt: quādoq̃dē sub nullo q̃ttuor modorū ꝓprij cōtinentur.

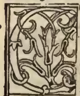
¶Dicendo autē/ hoc autē ei semper insitū inexistit: potentiā innatāq; aptitudinē significauit/ non actionē. etsi enim nō semper ridemus: risibiles tamē semper sumus. Ipsum nāq; ridere potentia habemus semper. apti siquidē nati sumus semper ad ridendū. quare nō semper ridentes dicimur: sed risibiles. aliud nāq; est ridere: aliud risibilē esse. aliud hinnire: aliud hinnibilē esse.

¶DE ACCIDENTE. Cap. VIII.

ACcidens autem: id qđ adest et abest citra subiecti corruptionē. ¶Omnibus expeditis quę ad generis/ speciei/ differentiæ/ ac proprij rationes visa sunt pertinere: quando postremum habuit ordinem accidens/ restat vt et de eo ipso dicamus. Verūenimuero intelligendū: nō solita docendi ratione qua in superioribus/ et hic nunc vti. nam cum antea varias primum significationes solitus sit enumerare/ deinde de qua ageretur edocere: hic prorsus neglexit/ ac stati accidentis ipsius descriptionem aggreditur. Quod factum ratione nō caret. intel

ligebat enim nullam esse accidentis significationem aliā/ de qua philosophorū immo ne grāmaticorum quidem sermo esse possit. Id autē adesse & abesse citra subiecti corruptionem/ vel ex hoc patet: ꝙ incorporeū. corporeum eni si esset: id cui adiunctū esset augeretur. ex quo dimotum: minueretur. & cui accideret: subiectum corrūperetur. nichil autē horum est. igitur incorporeum. Item. Si corporeū esset accidens: vnus certe locus plura simul erit corpora compræhēsurus. qđ fieri nullo modo potest. atqui plura accidentia in vno & eodem loco simul quin sint nichil prohibet: vt in malo/ odorem/ colorem/ & dulcorem. nō igitur est corporeum accidens. aliter enim vnum nō poterant illa habuisse locum. nunq̄ enim vt quando cæpimus/ me retroagam: per corpora corpus innocuum transire potest. Ea vero quę separari posse dicuntur accidentia/ vt sedere/ stare/ calefieri/ frigefieri siue adsint/ siue nō: subiectum nō corrumpere/ per se quidem perspicuū/ haudquaq̄ eget probatione. Quinetiā & quę separari non possūt/ vt simitas/ aquilinitas & nigredo ea quę est in coruo: aberūt a subiecto/ nec tamen corrūpent. & si nō actu/ cogitatiōe. licet enim aquilinū intelligas Socratē/ & Ciceronem simū: ijdem nichilominus tamen erunt. ¶ Sed dubitari a plerisq; solitum est/ non omnibus cōuenire accidentibus/ descriptionem illam/ quod adest & abest: sed tantūmodo ijs quæ separātur. cum quod in coruo atq; æthiope inest nigrum: dimoueri citra corruptionem subiecti nullo modo possit. Quibus responso debuit factum satis/ cū diximus: & si non actu/ cogitatione. Cogitatione quidem coruus atq; æthiops esse albi poterunt: nec tamen corrūpentur. nā etsi discerpserit quis a coruo pēnas: nichilominus erit coruus. et æthiopem si mente albū conceperis: erit nichilominus homo. Non sic autem homo: si intelligatur nō animal. hoc enim scilicet esse animal: nullo vnq̄ pacto vel p cogitationem ab homine separabitur. Quę igitur non separantur accidentia: si actu nō absint/ abesse tamen poterunt cogitatione. ¶ Solitum item est/ plerisq; non verū videri illud adesse & abesse citra subiecti corruptionem: cum febris ipsa tantopere cui acciderit animali/ corrumpat. Addubitandū autē id fuerat non in febre solū: sed in nimia frigiditate/ siccitate & humiditate. quę omnia imoderate cū accidunt/ nō minus corrūpunt q̄ febris. Dicimus itaq; ꝙ quemadmodum in chordis cū intēduntur nimis/ ac nimis remittūtur perditur harmonia/ nec tamen ipsæ corrūpuntur: ita & hic caliditate vel frigiditate nimia/ harmoniā vastari/ subiectum vero ipsū corpus saluum remanere. nō enim caliditatis vel frigiditatis subiectum simpliciter est animal: sed corpus qđ ex cōtrarijs hisce cōpositum/ frigido/ calido/ sicco & humido. Si namq; vno aliquo eorum cōstaret solo (vt belle ait Hippocrates) homo nō admodū doleret. siquidem & vnū alterum esset: quo sanaretur. sed cum vicissim modo inter se dominētur/ modo in amicitia conueniant: non solū ex dictis qualitatibus cōponetur/ sed etiam ex quodam alio subiecto/ secūdū propriam rationē qualitate carentis corporis/ trifariā diuiso. in quo tamē insit omnis qualitas. nulla autem qualitas repugnat/ corrumpitue id in quo inexistit subiectum. quippe quoniam & seipsam corrūperet. corrupto enim eo in quo inexistit: necessariū cum per se consistere amplius non possit/ corrumpi & ipsam. nichil vero se corrūpit. et qualitas hic qualitati repugnat: nō autem subiecto. Non igitur id fieri poterit vt febris vel alia quæuis qualitas subiectū corrūpat suum: postq̄ omnia in rebus eiusmodi sunt/ vt suapte natura mortem fugiant/ salutemq; expetāt. Sciendum itaq; cum ex cōtrarijs ijs quę corpori admiscentur qualitatibus abundās aliqua superexcesserit: necessario totius corporis perire harmoniā. Nam dū quęq; subiectum in quo taliposita sit/ præripere conatur: pugnant inter se/ atq; alia aliam pellit/ vt qui de cōmuni agro cōcertantes vi alteri alteros de possessione dejiciunt. Calido igitur ac frigido circa idem subiectū depugnantibus: quod a neutro magis dominabitur subiectum/ id erit moderatum. qđ ab altero/ contrariā qualitatē perdet: ipsum vero patietur nichil. nō enim potest subiectū a qualitate corrumpi. a febre igitur corrūpitur quidē earum quę corpori accidunt qualitatū harmonia atq; habitudo: non autē ipsum illis subiectum corpus. ¶ Verumenimuero instabit fortasse quispiam aduersus ea quę diximus/ dicetq; febri subiectum non simpliciter esse corpus: sed taliter ijs illis qualitatibus affectū/ qđ vel febre vel horrore vehementer ingeneratis facile corrūpatur. Neq; vehementem aliquā caliditatē febrim esse/ vt in candescenti ferro atq; igne/ sed in corpore tantummodo animalis: quo perdito/ perdatur & febris. Huiusmodi addubitationē soluamus a principio sic. Immutationes motusq; omnes in quattuor hisce fiunt prædicamentis: substātia/ quātitate/ qualitate/ atq; vbi. quę per substantiam fit immutatio: generationi obnoxia est et corruptioni. generatio quidem est: ex non ente in ens. corruptio ex ente in nō ens imutatio. quę per quantitatem: augmentatio & diminutio. quę per qualitatem: alteratio. quę vero per locum: cōmutatio. Si igitur generatio substantiarum est ex non ente in ens immutatio: contraria huic corruptio ex ente in non ens: fortasse & ipsa per substantiam erit immutatio. Febris itaq; etsi

corrumpat subiectum/non tamen ob id dicetur accidens: sed per substantiã potius immutatio
ea quã vocant corruptionem. generatio autẽ et corruptio alteritates quidem nõ sunt/ sed sine
alteritate fieri nequaq̃ possunt. Quando igitur moderata fient alteritate caliditas et frigiditas:
quatenus non perimunt tẽperatam eã quę in animalis corpore est habitudinem/ accidentia di-
centur/ quę citra subiecti corruptionem separãtur. quando vero vehementiori: vt deperimant:
non dicentur per accidens amplius/ sed per substantiã immutationes. Nõ omnis igitur febris
subiectum perimit: sed ea tantũmodo quę vehementior est atq; immoderata. hoc est non quę
accidens est: sed quę id qđ est/ in id qđ non est transmutat. ¶Neq; vero de tinea caluicioq; q
capillos corrũpant: addubitandum. non enim his subijciuntur capilli/ sed caput: qđ quidem ab
» eis minime leditur. ¶Nigrum autẽ esse: coruo & æthiopi inseparabiliter accidit. ¶Pulchre di-
xit coruo et æthiopi. sunt nãq; multa nigra: quę tamen dealbantur. Pulchre et inseparabiliter.
auferri enim ab eis actu nigredo haudquaq̃ potest. Sciendum tamẽ vt dictum est/ quę insepa-
rabilia vocantur accidentia/ separari conceptu posse: plusq̃ proprias vero differẽtias/ nũq̃. nũq̃
enim fieri vllo modo hoc poterit: vt extra rationabile/ homo/ extra imortale deus intelligatur.
» ¶Accidens est qđ in eodem & inesse & nõ inesse potest. ¶Aliam tradit accidentis descriptio-
nem/ priore diligentiorem multo ac meliorem. Magis enim congruit inseparabilibus/ hoc qđ
» in eodem potest et inesse et non inesse: q̃ illud quod adest vel abest. ¶Vel quod neq; genus est/
» neq; differentia/ neq; species/ neq; propriũ semperq; in subiecto inest. ¶Alia hęc est accidentis
descriptio: quę tamẽ alicui fortasse videbitur potuisse et reliquis assignari ex antedictorũ dimo
tione, hoc pacto. Genus est quod neq; species est/ neq; differentia/ neq; proprium/ neq; accidẽs/
qđq; semper i subiecto inest. Similiter species est quod neq; genus est/ neq; differẽtia/ neq; pro-
prium/ neq; accidens. similiter & in alijs. Non determinauit autẽ illas eo modo: quoniã non-
dum cognitæ erant quę sequebantur voces. nunc vero posteaq̃ edocuit iã omnes: haud quidẽ
irrationabiliter ita est accidens diffinitum. Sed cum ex illarũ quattuor dimotione sic/ accidens
est qđ neq; genus est/ neq; species/ neq; differentia/ neq; propriũ/ potuisset inferri hippocentau-
rus/ hircoceruus & eiusmodi q̃plurima: adiunxit illud qđ semper in subiecto inest/ eximẽs & hir
coceruum & chimæram. quę cũ in nullo insint subiecto: vix sola mente conciplũtur. Postq̃ igi-
tur quid esset accidens ex eius substantia diffinire non potuit: ex abnegatione descripsit huius-
modi: qđ neq; genus/ neq; species/ neq; differentia/ neq; propriũ. et tamen quid esset: quoquo
modo significauit/ eo ipso qđ in subiecto semper existit.



¶DE COMMVNITATE QVINQVE VOCVM. Cap. IX.

» Ommune itaq; omnibus hoc inest: de pluribus prædicari. ¶Si quisq̃ alius
est inter Platonicos admirabilis: Porphyrius (frater) is est in hoc maxime li-
bello. vbi ita Peripateticum (quãdo id propositum erat) agit: vt tamẽ Acade
micum se nõ obliuiscatur/ & ne latum (vt inquiunt) vnguem a principe Pla-
tone discedat. Ex Parmenide/ Theeteto/ Philebo/ ac Sophista didicerat dili
gẽter peruestigandũ: sit nec ne id de quo quæreretur. Et si sit: qd qualeue sit.
Præterea vnum ne an multa. Si vnum: idẽtitatem ne habeat an alteritatem.
hoc est sibi ne simile in sua semper substantia permaneat: an dissimile accidẽ-
tibus sit obnoxiũ. Si multa: infinita ne an finita. Si finita: quando vnicum est rerum omnium
principiũ/ habeant ne quid cõmune. An quando q̃ multa sunt dissimilia esse oportet: quid sibi
vnũquodq; peculiariter proprium. Cõmune autẽ id est: qđ idem pluribus cõpetit/ vt dijs et ho
minibus rationabile. Propriũ vero est: qđ a plurium cõmunione disiunctũ vni soli tribuitur/ vt
homini risibile/ & equo hinnibile. Vnde cum in cunctis rebus quas plurimas esse constat/ hęc
tria considerantur: ουσια (quã in latino Plautus entiam nominauit) cõmunitas ac proprietas.
sic etiim melius (vt arbitror) q̃ identitatẽ & alteritatem Ammonius dixisset. de vocũ substantia
(nam hoc etiã pro ουσια vsurparunt) postq̃ plene disseruit: de earundem cõmunitate nunc &
proprietate. Primum autẽ vnam omnibus cõmunionem assignat: vt vnaquęq; comparari ad
reliquas posset. Deinde quibus inter se cõueniant/ quibusue differãt: ostẽdit. q̃q̃ mediocri quiuis
ingenio ꝓditus: ex superioribus facile in hãc ipsã cognitionẽ peruenire p se potuisset. Sed pro-
pius ad Ammoniũ. Sciẽdũ est hoc loco (inq̃t) si ex pluribus quibuscũq; inter se cõparatis volue
rimus addiscere/ quot fiãt differẽtię: hac nos ratione ad eã rẽ vti oportere. Dato nũero aliquo
sumatur vno minor/ multiplicabimusq; i priorẽ/ qđq; efficiet partiemur bifariã: ac totidẽ dice-
mus fieri cõpatiões. Verbi gratia/ sic. quinq; sunt voces. sume vno minorẽ: q̃ttuor. multiplicesq;
in priorẽ/ quinq; hoc modo. quater qnq;/ viginti. horũ rursus sume dimidiũ: ac manebunt dece.
totidem igitur dicas fieri quinq; vocũ inter se cõparationes. Sumitur autẽ vno minor numerꝰ:
quoniam de eodem idem nichil assumit. Multiplicamus vero: quia eorũ cõparationẽ q̃rimus.

Effecti postremo numeri capimus dimidium: quia ex multiplicato eueniret bis eadem cōparatio. vnaquęq; enim earū quinq; compararetur ad reliqua quattuor/ genus ad speciem/ differentiam/ proprium atq; accidēs/ species ad genus & reliqua tria. ¶Verum propiori quidem ratione de indiuiduis: posteriori & de iis quę continent indiuidua. ¶Necessarium hoc loco praeceptū qđ tradit Porphyrius: id est huiusmodi. Genera & differētias de speciebus & indiuiduis pdicari, dicitur nāq; & homo & animal rationabile/ Socrates) sed de specieb9 proximius/ de indiuiduis remotius. animal enim est & homo & Socrates: rationabilis est & homo & Socrates. Praedicatur item & propriū & accidens de speciebus et indiuiduis (risibilis nāq; albusq; est homo & Alcibiades) sed pricipali ratione de indiuiduis/ posteriori de speciebus. Particulares dei de homines risibiles dicūt et albi: nō eo q̄ vniuersalis homo risibilis albusue sit, is eni quia corpore vacat: nullo pacto potest esse eiusmodi) sed hoc quia ipsi tales. Vniuersalia nāq; de iis solum dicuntur: quę sunt in multis ac super multis vt saepe iam diximus.

¶DE GENERIS ET DIFFERENTIAE COMMVNITATIBVS. Cap.X.

Commune autem generi & differentiae hoc: species cōtinere. ¶Postq̄ in vniuersum quinq; voces cōparauit ostenditq; et cōmunitatem et proprietatē earum: intēdit nunc particulariter vnamquāq; resumere et comparationē vniuscuiusq; ad reliquas facere/ ac quid cōmune/ quid peculiariter propriū habeant/ demonstrare. Cōmune autem generi & differentiae hoc: species continere. genus comparat ad differentiā: docetq; amborū cōmuniones. Sunt autē huiusmodi. Genus ac differentiam continere species. Praedicari de eisdē. Ipsisq; peremptis perimi et species. ¶Quęcunq; prędicātur de genere vt genus est: eadem et de iis quae illi subsunt speciebus/ prędicantur. ¶Quęcūq; (inqt) de animali praedicantur: eadem & de speciebus et de indiuiduis prędicabuntur/ de homine scilicet Socrate ac Platone. similiter et in differentia. ¶Sed nūquid postq̄ de animali prędicatur genus/ vt cū dicimus animal est genus: propterea & de specie & de indiuiduo prędicabitur? sic quidem oportebit & hominem dici genus et Socratem. cumq; dissyllabum sit genus: dissyllabum esse et Socratem. Dicendū eam ipsam fuisse causam/ quare cōmuniter Porphyrius adiecerit illud vt genus: hoc est vt res/ non vt habitum significans/ veluti illud genus et dissyllabum. Quęcunq; igitur de animali vt animal est praedicantur/ id enim est illud vt genus: eadem omnino et de speciebus/ et de indiuiduis praedicabuntur. Genus enim de animali non vt animal est prędicatur: sed vt eius ad ea que sub eo sunt/ habitū ostendit. non eni solummodo hominis equi ac caeterorum genus animal: sed et color gen9 albi nigriq;. Genus igitur de animali non vt animal est praedicatur: sed vt habitū eius ostendit ad quę sunt sub eo. itaq; de speciebus et indiuiduis minime prędicabitur. Illud idem quoq; erit in differentia. quęcunq; eni de differētia vt differentia est/ ac non eius respectū habitumq; significantia praedicatur: illa eadem et de omnibus quae sub ea sunt speciebus indiuiduisq; prędicabūtur. ¶Commune autē et hoc: perempto vel genere vel differentia/ simul perimi & ea quę sub eis collocantur. ¶Duae sunt rationes earum rerū quę suapte natura sunt priores: perimere ac non perimi/ inferre et non inferri. quas nunc et generi et differētiae dicit esse cōmunes.

¶DE EORVNDEM PROPRIETATIBVS. Cap.XI.

Proprium autem generis est de pluribus q̄ differentia/ species/ proprium atq; accidens prędicari. ¶Postq̄ exposuit quā inter se similitudinē habeant genus et differentia: dicit nunc quas habeant dissimilitudines. Sunt autē hae. Genus de pluribus q̄ differentiam ac reliquas voces praedicari. Cōtinere potētia differentiam: nec contineri. Prius item esse q̄ differentiā. Genus in hoc quid est: differentiam in hoc quale quid est prędicari. Genus item vnū: differētias plures. Habere genus similitudinē materiae: differentiā vero formae. Intelligendum autē hoc loco dupliciter accipi debere differentias/ vt dictum est: vel cōstitutiuas completiuasq; specierū/ vel diuisiuas generū. ¶Differentias autem accipere debemus eas quibus diuiditur: non eas ex quibus constat genus. ¶Accipere (inquit) debemus differentias non cōstitutiuas quę sunt specierum: sed (quę generū sunt) diuisiuas. animal enim q̄ hae pluris/ q̄ ille vero minoris. Similiter & accidens minoris: est tamē q̄ genus pluris. Pluris. poterit enim nigrū nō in his solum quę sunt animata: sed etiā in his quę inanimata sunt accidere. Minoris. quia quę sub eodem sunt genere accidentia: minoris sunt semper q̄ genus. Verbi gratia. Nigrum qđ accidit animali: q̄ animal minoris/ ideo quia non omnibus identidē inest ani

malibus. ¶ Item genus continet differentiam potentia. ¶ Dictum iam eſt ſecũdum Peripateticos ineſſe generibus differentias potentia: priores q̃ quæ ſub ipſis ſunt ſpecies. ¶ Item genus in vnaquaq; ſpecie vnũ/ vt in homine animal: differentiæ vero plures/ vt rationabile/ mortale/ mentis ac ſcientię capax. ¶ Altera hęc eſt diſſimilitudo generis & differentiæ: illud quidem in vnaquaq; ſpecie vnum/ hæ vero plures. ¶ Et ſimile quidẽ genus eſt materiæ: differẽtia vero formæ. ¶ Diximus iam id q̃d in multis eſt genus habere rationem quandã ſimilem materiæ: differentiam vero formę. ¶ Sunt autem & alię generis ac differentię cõmunitates/ proprietateſue multę: ſed hę ſatis. ¶ Alię (inquit) ſunt & cõmunitates & proprietates eorum: ſed hę ſufficiant. Cõmune autem eis eſt ſubſtantiale. ſubſtantiale eſt genus: ſubſtantialis eſt & differẽtia. Commune itẽ vniuoce pędicari. pędicatur enim de ijs quę ſub ſe ſunt vt genus/ ita & differentia. Proprium vero his ineſt: vt dictum eſt. Genus cum alio genere non complicari ad aliquid: at differentias cõplicari/ atq; aliquid efficere. rationabile enim cum his mortale videlicet mentis ac ſcientiæ capax eſſe/ complicatum: efficit hominem.

¶ DE GENERIS AC SPECIEI COMMVNITATIBVS. Cap. XII.

Enus autem & ſpecies commune habent hoc: de pluribus (vt dictum eſt) prædicari. ¶ Poſtq̃ comparauit genus differentiæ/ dixitq; eorum inter ſe ſimilitudinẽ ac diſſimilitudinẽ: nunc idem comparat ſpeciei/ ac primũ quã habeãt cõmunitatem. Eſt autẽ huiuſmodi. De pluribus prædicari. Priora eſſe ijs de quibus pędicãtur. Eſſe vnum quodã modo totum. ¶ Accipiatur autem ſpecies vt ſpecies. ¶ Pulchre illud vt ſpecies adiunctum: ne forſitan aut ſpecialiſſimam ſumeres/ quę de pluribus non prædicatur. aut ſubalternam: quę tum genus tũ ſpecies eſſe poteſt. Inuenitur etiam genus q̃d etſi ſubalternum: vt ſpecies accipi oportebit non vt genus/ ſi ſpeciei & generis ac nõ amborũ generum comparationem facere volueris. ¶ Commune item & ijs eſt: priora eſſe q̃ ea de quibus pędicãtur. ¶ Ideo præpoſuit cõmunitatem illã de pluribus pędicari/ vt diceret hoc: priora eſſe q̃ illa de quibus pędicãtur.

¶ DE EORVNDEM PROPRIETATIBVS. Cap. XIII.

Iſferunt autem hoc/ q̃ genus cõtinet ſpecies/ ſpecies continentur/ ac non continent genera. ¶ Quã proprietatẽ genus & ſpecies inter ſe habeant: nunc oſtẽdit. ea autem huiuſmodi. Genus continere ſpecies nec cõtineri. Priora eſſe genera q̃ ſpecies. Genera prædicari vniuoce de ſpeciebus non econtrario. Genera exuperare ſpecies ſpeciebus. Species exuperare genera differẽtijs. Generaliſſimum non poſſe fieri ſpecialiſſimum. Nec ſpecialiſſimũ generaliſſimũ. Præſupponi oportet. Animal enim (vt dictũ eſt) tanq̃ materia pręſternitur: ſuſcipienſq; rationabile & mortale facit hominem. Item animal genus: homo autem ſpecies. Priora ſuapte natura ſunt genera. Duæ ſunt regulæ: quibus quę ſuapte natura priora ſunt/ diſcerni ſolẽt. Prima hęc. Prius id eſt q̃d perimit nec perimitur. verbi cauſa. animal ſi tollatur: tolletur ſimul & homo. prius igitur q̃ homo animal. Secunda hęc. Prius id eſt q̃d infertur nec infert. verbi gratia. ex homine infertur animal: non autẽ ex animali homo. ſecundũ vtrãq; igitur regulam natura prius eſt q̃ ſpecies genus. genus enim non infert neceſſario ſpeciem: at ſpecies infert ſtatim genus. Species genera exuperant. quoniam conſtitutiuas ſui differẽtias actu ipſo continent.

¶ DE GENERIS ET PROPRII COMMVNITATIBVS. Cap. XIIII

Eneri autem proprioq; cõmune hoc: ſequi ſpecies. ¶ Poſtq̃ comparauit cum differentia & ſpecie genus: comparat nunc idem cum proprio/ dicitq; eorum communitates. Quæ ſunt huiuſmodi. Sequi ſpecies. Similiter vniuoce prædicari. vt de ſpeciebus genus/ ita de indiuiduis proprium. Sequi autem dicitur vel quod maius eſt id quod eſt minus/ vt hominem animal: vel q̃d æquale ẽt id quod æquale/ vt hominẽ riſibile. Nã ſi homo eſt: & animal & riſibile erũt. ¶ Commune item & vniuoce prædicari. ¶ Propter hãc cognationem ſupra proprium eſſe diximus tãq̃ ſpacium illud quod inter vtraq; caſtra prælio relinquit ut inter ſubſtantialia ac ſupraſubſtantialia medium/ propinquius tamẽ ſubſtantialibus.

¶ DE EORVNDEM PROPRIETATIBVS, Cap. XV.

Iffert vero a proprio gen⁹/ hoc: q̃ gen⁹ pri⁹/ ꝓpriũ vero posteri⁹. ¶ Postq̃ generis ac proprii cõmunitates declarauit: ostendit nũc quas habeãt ꝓprietates. Sunt aũt huiusmodi. Genus pri⁹: propriũ posteri⁹. Gen⁹ de pluribus p̃dicari speciebus: propriũ de vna sola. Ex cõmutatione p̃dicari posse propriũ: gen⁹ nequaq̃. Proprium suæ speciei oĩ et soli & semper inesse: gen⁹ omnĩ & semp: nõ autẽ soli. Si interimãtur species/ non interimĩ quorũ sunt species genera: at ꝓpriũ interimi/ interẽpta ei⁹ si fuerit species. Genus pri⁹. Prius intelligatur nõ tẽpore sed natura. propria qdẽ perẽpta nõ perimẽt genera: at vero genera si tollant/ tolletur & species & q̃ in specieb⁹ insunt propria. Verbi causa. Perẽptũ si fuerit animal: perimetur hõ/ perimetur & risibile. Haud qdẽ irrationabiliter. si enim interẽptis specieb⁹ interimunt & ꝓpria/ interẽptisq; generib⁹ interimunt & species: cõsequit necessario/ vt si adimãt genera adimantur etiã propria. ¶ DE GENERIS ET ACCIDENTIS COMMVNITATE.

Eneri aũt et accidẽti cõmune: de plurib⁹ (vt dictũ ẽ) p̃dicari. ¶ Vnicã generi atq; accidẽti assignat cõmunionẽ hãc: de pluribus p̃dicari. Idq; ideo quia q̃cũq; absunt lõgeq; disiuncta sũt/ veluti gen⁹ & accidẽs: plurimũ inter se differũt. q̃ ita differũt: horũ cõmunitatẽ fere nullã dicere difficillimũ. ꝓprietatẽ vero plurimã: facillimũ. Verbi causa homo qd cõmune habeat cũ formica: non nisi difficulter. qd sibi propriũ: q̃ ꝓptissime dicem⁹. cõtra q̃cũq; adsũt/ ꝓximeq; iũcta sũt: horũ ꝓprietatẽ q̃minimã inuenire difficile. cõmunitatẽ vero plurimã: facillime. ¶ DE EORVNDEM PROPRIETATIBVS.

Iffert vero ab accidente gen⁹. ¶ Quoniã gen⁹ atq; accidẽs plurimũ inter se distãtia/ similitudinẽ videbãtur habere minimã: dissimilitudinẽ vero q̃ plurimã: ideo eorũ cõmunionẽ vnã/ proprietates vero plures exposuit/ huiusmodi. Gen⁹ q̃ spẽs/ species q̃ accidẽtia: priores. Intensionẽ remissionẽq; suscipere accidẽtia: genus nequaq̃. Accidentia cõsistere potissimũ in indiuiduis: indiuiduis aũt et genera et species priora. In hoc qd est prædicari gen⁹: in hoc quale vel quo modo quid habeat accidẽs. ¶ Intẽsionẽ enim remissionẽq; suscipit accidẽs i his quorũ sit particeps. ¶ Homo quidẽ equ⁹ ac cæterorũ animaliũ species eodẽmõ animalis participes: nõ sic corpora albi nigriq; vtpote quorũ magis ac min⁹ esse dicat.

En igit queadmodũ ab aliis differat: iã ẽ demõstratũ. ¶ Ostẽdit hoc loco Porphyri⁹ quot fiant (vt ita dicã) habitudines ex cõparatione quinq; ipsarũ vocũ inter se/ sic. Nõ inquit fiũt huiusmodi habitudines: vt quis capiat viginti p bis factã cõparationẽ vniuscuiusq; earũ ad reliquas quattuor. Traditq; modum quẽdã/ quo vtamur ad inueniẽdas simili terminorũ quorũcũq; habitudines: si inter se mutuo cõplicẽt/ hoc pacto. Multiplicare inqt (qd a nobis supradictũ est) debem⁹ propositũ numerũ p vno minorem: quinq; videlicet p quattuor/ fietq; viginti. hu⁹ deinde dimidiũ accipere: remanebuntq; decẽ. ac totidẽ dicẽdũ esse habitudines. Cur aũt id ita fieri oporteat: causa hæc. Vnaq̃q; illarũ quinq; cõparãda erat cum reliquis quattuor. Atq; ideo fecim⁹ p q̃nquies quattuor viginti. Accipim⁹ autẽ iccirco dimidiũ: qa bis accideret easdẽ habitudines inter se cõparari. si eni cõparatũ sit cũ reliquis quattuor gen⁹: manifestũ et eas ipsas cõparatas cũ eo. ¶ Est aũt et ali⁹ modus: hoc pacto. Sint propositi aliqui termini puta quinq;/ quib⁹ applicent alii: totidẽ certe fiẽt habitudines quot et termini. sic. Erant quinq;: primi quidẽ habitudo nequaq̃ est. si aũt applicẽt ei alter: vna efficiet habitudo. vnus nãq; dũtaxat termin⁹ ꝓposit⁹. si & alter: duæ. quia totidẽ q̃ ꝓpositi fuerãt termini/ eruntq; oẽs tres. si et alter: tres/ eruntq; oẽs sex. si rursus et alter/ quattuor/ eritq; quinq; terminorũ cunctę habitudines/ decẽ. ¶ Itẽ et aliter. Vnũquodq; ex quinq; cũ reliquis cõparari quattuor oportet: gen⁹ itaq; cũ reliquis q̃ttuor cõparatũ: habitudies efficiet quattuor. Differẽtia aũt cũ genere cõparata est: quãdo gen⁹ cõparatũ cũ ea: cũ reliq̃s aũt/ efficiet habitudines tres/ fietq; septẽ. Species itẽ cũ reliquis duabus (nã cũ genere & differẽtia iterũ nõ oportet) efficiet habitudines duas/ erũtq; nouẽ. Propriũ cũ accidẽte vnã: eruntq; oẽs decẽ. Accidẽs autẽ nõ ampli⁹ habebit cui cõparari possit. iã eni cũ oibus cõparatũ videri potest: quãdo ad ipm illa cõparabãtur. ac manifestũ cũctas eas habitudies: vel q̃ttuor eẽ/ vel tres/ vl' duas/ vel vnã. generis q̃ttuor/ differẽtiæ tres/ speciei duas/ ꝓprij vnã/ esseq; prorsus omnes decẽ. Restat igit postq̃ gen⁹ cũ reliq̃s est vocibus cõparatum: de reliquarum deinceps cõmunitate ac proprietate dicamus.

g d s p a

¶ DE DIFFERENTIAE AC SPECIEI COMMVNITATIBVS.

Ifferẽtię igit ac speciei cõmune hoc: q̃ sub eis sũt æque pticipãtia facere. ¶ Duas hoc loco differẽtię ac speciei cõmũitates assignat/ has. Que sub se sũt ęque sui pticipãtia facere. inq; iisdẽ eodẽ mõ sẽp iesse. ¶ DE EARVNDEM PROPRIETATIBVS.

Ropriũ quidẽ differẽtię est. ¶ Dixit differentię ac speciei cõmunitates: nũc earũdem proprietates. sũt aũt huiusmodi. In quo quale sit differẽtiam: in hoc quid sit speciem prædicari. Differẽtiam cõsiderari in pluribus speciebus: speciem in solis quæ sub se

¶ Differẽtiã cõsiderari. Cũ de differẽtia loq̃tur: cũ log intelligas de subalterna. nulla seni; vt & Porphyrij, unas esse putauit.

sunt indiuiduis. Differētia si tollat/ tolli & speciē: nō ecōtrario. Differētiam cū differētia cōponi:
» speciē cū specie nequaq̄. ¶ Propriū q̄dē differētię est i hoc quale sit p̄dicari: speciei i hoc quid sit. ¶ Addubitauisset fortasse hoc loco quispiā: cur species in hoc q̄d sit/ differētia i hoc quale sit prędicētur/ cū homo quale sit aial dicatur/ dicim⁹ eni: cū quid sit Socrates iterrogamur/ aial. quale aial: hominē. quare et species i hoc quale sit p̄dicabitur. Cui occurrens: specie dicit nō esse simpliciter quale/ sed quaten⁹ tātū particeps est differētiarū. hoc eni ipsum/ i quid sit p̄dicari: habet spēs ex generib⁹. in quale vero q̄d sit: ex differētiis. verbi causa. quale aial homo/ interrogati: respōdebimus rationabile mortale. differētia igit̄ quale ipsū ex se habet: species vero ex differētiis.
» ¶ Itē differētia cū alia cōponitur differētia. ¶ Rationabile enim cū mortali cōpositū/ efficiet hominē: equus vero cū homine/ nichil. Q̄z si mulus ex equa atq̄ asino generetur: non ex vniuersalibus generari dicetur specieb⁹/ sed ex indiuiduis. quippe q̄ equā cōscendit asinus/ vnus est nō plures: et q̄ ab asino cōscendit̄ equa/ similiter nō nisi vna quędā. Itē et sic. q̄ sunt ad vni⁹ alicu⁹ speciei generationē differētię: nulla quid inuicē patitur/ sed q̄q̄ suā ipsius substantiā cōseruat. vt aial rationabile/ mortale/ mentis ac sciētiæ capax: q̄ differētia ad humanę speciei generationem p̄manet sēper. equus vero et asinus iccirco suā in mulo naturā distincte nō seruarūt: quia indiuidua sunt/ nō species. corruptaq̄ vtriusq̄ substantia: aliud quiddā ab eorū specie diuersū factū est. non igitur species cum specie componetur.

> Mentis ac scientiæ capax: nō secūdū veritatē differētia sed apud Platonicos pro differētia vsurpari solet.

¶DE DIFFERENTIAE AC PROPRII COMMVNITATIBVS.

Differētia vero ac p̄priū cōmune habēt hoc: q̄ sub se sunt æque participātia sui facere. »
¶ Duas dicit differētię ac p̄prii cōmunitates/ has. Aeq̄ sui p̄ticipātia q̄ sub se sūt: facere. Et quibus semel insint: inesse oībus semp. nō eni Socrates rationabilis erit magis aut magis risibilis q̄ Plato. nā si rationabilius aliud alio dicem⁹: aliud quid certe significabim⁹/ nō rationalē scilicet entiā/ sed animę poti⁹ ad capessendas disciplinas aptitudinē. semper quidē rationabilis est homo: semp et risibilis. id ipsum autē sēper: potētia/ nō actione (vt dixim⁹) intelligendū.

¶DE EORVNDEM PROPRIETATIBVS.

» Propriū vero habēt hoc ¶ Totidē dicit proprietates: quot dixerat cōmunitates: duas videlicet/ has. Differētiā plures cōplecti species: propriū vix inesse vni soli. Differētiā etsi consequatur ipsa species/ nō tamē prædicari (quicquid eni hō/ id rationabile: nō autē quicquid rationabile/ id homo) propriū vero et sequi et prędicari. quicquid nāq̄ homo/ risibile: et quicquid risibile homo.

> Predicari/ cōuersim

¶DE DIFFERENTIAE ATQVE ACCIDENTIS COMMVNITATIBVS.

» Differentiæ atq̄ accidēti cōmune hoc: de pluribus p̄dicari. ¶ Differentię atq̄ accidētis cōmunitates sunt hæ duæ. De pluribus prędicari. Et inesse speciebus sēper. Ac prima quidē et separabilibus & inseparabilib⁹ cōuenit: secūda vero solis dūtaxat inseparabilibus. homo siquidem nō sedet semper: coruus vero niger est semper.

¶DE EORVNDEM PROPRIETATIBVS.

Differunt autē hoc. ¶ Proprietates differētiæ atq̄ accidentis: tres. sunt aūt huiusmodi.
» Differētiā cōtinere spēs/ nec cōtineri: accidēs quodā mō et cōtinere et cōtineri. Differētiā neq̄ intēdi neq̄ remitti: accidens et magis et min⁹ suscipere. Cōtrarias differētias admisceri non posse: cōtraria accidētia posse. Cōtinet autē differētia species. pluris enim rationabile q̄ homo. Accidēs cōtinet et cōtinet̄. quaten⁹ enim nigrū nō modo æthiopi/ sed & coruo & cæteris cōuenit: cōtinet. quaten⁹ vero alia æthiops suscipere potest accidētia: cōtinetur. Illud autē quodā modo iccirco adiecit: qua proprie neq̄ cōtinet neq̄ cōtinetur. Differētia neq̄ intēditur neq̄ remittitur. Socrates nāq̄ Platone rationabilior nō erit: nisi per aię (vt supra diximus) p̄ōptitudinē. accidēs magis ac min⁹ suscipit. ęthiops nāq̄ æthiope/ coruus coruo nigrior. Admisceri cōtrarię differētiæ nō possunt: rationabile scilicet & irrationabile mortale atq̄ immortale. contraria vero accidentia possunt: nigrum scilicet atq̄ album/ ex quorum mixtura fit rufum.

¶DE SPECIEI ET PROPRII COMMVNITATIBVS.

Speciei autē proprioq̄ cōmune hoc: inter se mutuo p̄dicari. ¶ Postq̄ de differētia ple
» ne locut⁹ est: trāsit nūc ad speciei similitudinē ac dissimilitudinē/ quā habet cū p̄prio atq̄ accidēte. Quib⁹ eni rebus cū genere ac differētia cōueniret differretq̄/ tūc dictū: cū illa huic cōparabātur. Sunt autē speciei propriiq̄ similitudines huiusmodi: duæ. Prima hæc. Cōmutationē pari/ mutuoq̄ inter se prędicari. quicq̄d nāq̄ homo/ risibile: et q̄cquid risibile homo. ipsum aūt risibile: nō actionē/ sed ridendi (vt diximus) aptitudinem significabit. Secunda hęc. Aeq̄ participes esse species quorū sunt species/ et propria quorū sunt propria. æque etenim omnes/ rationis participes: æque omnes sumus et risibiles.

¶DE EORVNDEM PROPRIETATIBVS.

» Differt autē a proprio species. ¶ Speciei proprioq; dissimilitudines quas hoc loco assi-
gnat: sunt huiusmodi. Speciē posse esse & aliis gen⁹: propriū nisi vni⁹ speciei ꝓpriū.
Specieq̄ propriū priorē: propriū posteri⁹ nisi i specie fieri nō posse. Speciē actu inesse
in subiecto semp: propriū actu aliquando/ potētia semper. Differre postremo inter se
diffinitionibus. Differt a proprio species. speciē intelligit subalternā nō autē specia-
lissimā. species quidē & aliarū specierū potest esse gen⁹. vt animal homis/ eq/ animalis animās/
animantis corp⁹. propriū nisi vnius speciei propriū: vt risibile hominis/ hinnibile equi. Species
q̄ propriū prior. necesse enim hominē esse pri⁹ q̄ sit risibile. Species actu semp inest subiecto. sem
per quidē Socrates homo. propriū nō semp actu. nō etenim semp homo ridet. Differūt inter se
diffinitionibus. Alia nāq; speciei diffinitio hęc. species est quę generi subiicitur semper/ et quę de
pluribus differētib⁹ numero i hoc quid sit p̄dicaṫ. Alia proprii hæc. propriū est qd̄ & soli et omni
et semper adest. Illud vero/ quorū diffinitiones dissimiles & ipsa esse dissimilia: poterat et aliis cō
uenire/ generi scilicet/ differentiæ ac reliquis vocibus.

¶ DE SPECIEI ATQVE ACCIDENTIS COMMVNITATE.

» SPeciei aūt atq; accidētis cōmune hoc: de plurib⁹ p̄dicari. ¶ Speciei atq; accidētis cō
munienē vnā hāc adducit: de plurib⁹ prędicari. affertq; eius rei causā eandē: quā &
nos paulo ante memorauim⁹. quoniā scilicet q̄ lōgius absūt/ disiūctaq; sūt: rarissimas
habēt similitudines/ dissimilitudines vero plurimas. Cōtra q̄ proxiniora: dissimilitu-
dines paucissimas/ similitudines vero q̄ plurimas. Cōmune igiṫ ambob⁹ inest hoc: de pluribus
p̄dicari. vt homo de Socrate et Alcibiade: nigrū de æthiope/ coruo & eiusmodi.

¶ DE EORVNDEM PROPRIETATIBVS.

» PRoprīū vero vtriq; hoc. ¶ Speciei atq; accidētis quas enumerat ꝓprietates: huiusmo
di. speciē i hoc/ qd est: accidēs i hoc quale qd est/ vel i hoc quo modo habeat p̄dicari.
Vnāquāq; substātiā speciei dūtaxat vni⁹: accidentiū vero plurimorū participē. Spe-
ciē q̄ accidēs priorē: accidēs q̄ species posteri⁹. speciei participationē esse æquā: acci-
dētiū vero minime. Accidēs i hoc quale qd est/ vel in hoc quo modo habeat p̄dicaṫ.
interrogati enim qualis est æthiops: respōdere solem⁹ niger. quo modo habet: san⁹ est/ vel egro
tat. Species quidē etsi i hoc quale quid est dicaṫ: a differētiis tamē vt dictū est id cepit. vnaquęq;
substātia speciei dūtaxat vni⁹ particeps/ vt Socrates humanæ/ Bucephalus equæ: accidētiū ve-
ro plurimorū/ curuitatis scilicet nigredinis et eiusmodi. Species prior: accidēs posteri⁹. pri⁹ enī
hominem esse oportet: qui futurus est niger. Speciei participatio ęqua (æque enim Socrates ho-
mo est ac Plato) accidentium non æqua/ quia æthiops æthiope nigrior.

¶ DE PROPRII ATQVE ACCIDENTIS COMMVNITATIBVS.

» COmmune aūt proprio et qd̄ separari nō potest accidēti/ hoc: ea i qb⁹ insūt absq; ipsis
cōsistere nō posse. ¶ Accedit nūc ad similitudines et dissimilitudines proprii & acci-
dētis: quo pacto ingens cōueniret differretq; propriū a gn̄e differentia et specie/ dictū
est tūc/ cū ei illa cōparauim⁹. nūc qb⁹ reb⁹ cōueniat/ differatq; cū accidēte dicēdū. Ac
rōnabiliter qdē adiecit illud qd̄ separari nō potest/ discriminās ab eo id qd separatur: ꝙ nullam
cum proprio haberet communionem. proprii igitur et quod separari nō potest accidētis cōmu-
nitates huiusmodi. Ea in qbus iesse cōsiderātur: absq; ipsis cōsistere nullo modo posse. vt enim
absq; risibili hō nō erit: ita absq; nigredine nō erit coru⁹. Itē iesse oī et semp. semp eni oīs homo
risibilis semp et oīs coru⁹ niger. Qz aūt id qd̄ separaṫ accidēs/ nullā cū ꝓprio cōmunionē habe-
at: perspicuū. nō eni eiusmodi est vt absq; eo cōsistere nō possit subiectū/ aut subiecto semp īsit.
qppe etsi nō sedeat Socrates: erit tn̄ Socrates. nec sēper sedebit Socrates. Quaten⁹ ergo ꝓpriū &
qd̄ nō separaṫ accidēs cōmunionē eā inter se habēt: id qd̄ separaṫ nihil cū ꝓprio cōueniet. q̄ten⁹
differūt: differet maxime. nō igiṫ vllā cū proprio id qd̄ separaṫ accidēs/ cōmunionē habebit.

¶ DE EORVNDEM PROPRIETATIBVS.

» DIfferūt aūt: eo ꝙ propriū vni soli speciei iest. ¶ Quib⁹ reb⁹ ab accidēte eo qd̄ nō sepa-
raṫ propriū differat: sūt huiusmodi. Propriū vni soli speciei iesse: accidēs plurib⁹. vt ri-
sibile soli hoi: nigredo ęthiopi/ coruo/ et id gen⁹ q̄ plurimus. Propriū de eo cui⁹ est ꝓ-
priū ex cōmutatione p̄dicari: accidēs minime. qcquid eni homo risibile/ et qcqd risibi-
le homo. nō sic autē: quicqd nigrū id coru⁹ est/ et qcqd coru⁹/ id nigrū est. Proprii p̄ticipationē
æquā (eadē eni ratione Socrates est ac Plato risibilis) accidētiū nō æquā suscipere magis ac mi-
n⁹. est nāq; æthiops æthiope/ coru⁹ coruo nigrior: vt sæpe iā diximus. Intelligēdū est autē: nō id
dixisse Porphyriū/ i qb⁹ ꝓpriū atq; accidēs iexisterēt/ absq; ipsis ea cōsistere nō posse p se (per se
eni substantię oēs sine accidētib⁹ ꝑsisterent) sed respectu ipsorū ꝓprii scilicet atq; accidētis. Mu
sicus quidē (verbi gratia) Socrates: qua Socrates/ absq; eo ꝙ musicus sit/ Socrates erit. qua ve-
ro musicus: nisi musicus sit/ nullo quidem pacto Socrates erit.

¶ COMMENTARIOLI POMPONII GAVRICI EX AMMONIO FINIS.

GIRARDVS.

¶ Ita absq; nigredine nō erit coruus. Id quodam modo cōpugnare videtur iis quę circa primā diffinitionē accidētis dicta sūt eā ipsā ad accidētia trahēdo inseparabilia. At cōfugiī la tibulū: de re et cogitatione forsitā erit/ vel vt i calce huius operis, et tūc id quoq; cōuenit accidēti separabili vt musico qd̄ illic datur exemplum. quod quidē pernegat Porphyrius. Qui igitur primā diffinitionē accidētis accidenti applicuerit separabili/ secūdam aūt cōmunē fecerit: nihil absurdū fecisse videbit/ neq; qcq̄ ab intelligētia Aristotelica alienū/ multasq; diffugiet tendicularū latebras.

¶ Qz autē id qd̄ separaṫ nullā cū ꝓprio cōmunionē habeat. At saltē habet hāc de multis prædicari Itē & hāc nō substātialiter sed accidētario dici. sed de iis q̄ a Porphyrio hic enumeratę sūt itelligitur.

¶FRANCISCVS VATABLVS GAMACHIANVS/ IN PARISIENSI ACADEMIA STVDIOSIS PHILOSOPHIAE TYRONIBVS. S

PHilosophandi studium propter se expetēdum esse nemo nescit: cum eius amore vel indocti quiq; rapiantur. Omnes enim (teste Aristotele) natura scire desiderant: ad idq; instinctu naturæ ferūtur. plurimi siquidem terrenas opes flocci pendunt: et maria terrasq; longe positas peragrantes/ toto animi conatu literis desudant. Porro qui has nacti sunt (quos solos pleriq; omnes admiratione/ laudeq; dignos censent) vitā moresq; ad bene/ beateq; viuendi formā/ redigere: et sese diuinis mentibus similes efficere/ possunt. Omnibus itaq; philosophiam et oppidoq̄ vtilem esse/ persuasum est. Quāobrem illam sibi asciscere nituntur: at (quod dolendum est) non eo quo opus est medio. Plurimi enim abiectissima queq; cum aspera quadam salebrositate obseruantes: in futilia et alogica sese totos precipitāt. Alij vero: illotis (vt aiunt) manibus eam attrectare audēt. Quare vtriq;: a scopo longo distāt interstitio. Hi quidem q; spernant illā quā greci μεθοδον λογικην/ nos vero rationalem semitam id est disciplinam vocamus: sine qua ne minima quidem philosophiæ particula vendicari potest/ cū illius pars sit/ et organon. Qui enim fieri possit vt sculptores instrumēto manuq; carētes: vultus duro de marmore ducāt? Quocirca iuxta Comici dictum/ multi faciūt ne intelligendo vt nichil intelligant. Alij vero idipsum patiuntur: quoniam/ dum ea quæ ad rem nequaq̄ faciunt pertinacius inuestigant pro logica sophisticam bonarum artium nouercam/ immo verissime corruptellam indipiscuntur. In quo quidem michi persimiles videntur iis: qui auro postposito eius scorias hoc est excrementa/ & minus q̄ adulterinum aurum eligunt. Quocirca Hesiodi sententiæ immemores νηπιοι ουδ ισασιν οσω πλεον ημισυ παντος haud iniuria Flacci carmine taxātur: In vicium ducit culpæ fuga/ si caret arte. Vos igitur vtrumq; fugientes/ rite philosophandi scientiam assequi poteritis: si insignes tum cōmētariorum/ tum paraphraseon lucubrationes Manlij Seuerini Boetii/ et Themistii Euphradæ a multis quidēquibus scatebāt mendis vindicatas (si modo nonnichil nostri potuere labores) nocturna versare manu/ versare diurna nō piguerit. Tunc intelligent q̄ preceptores qui nos excolere studuerunt/ vniuersæ philosophię fabricæ cōtulerunt: qui non suam/ sed philosophię laudē/ et aliorum vtilitatē quęsiere. In quo & illos/ et similes nō laudare non possum. Resipiscant igitur hactenus cœnosis poti/ quod reliquū est ex lympidis Peripateticorū fōtibus purā ac sorde omni expertem/ aquā hausuri: & vana illa corneæ portæ insomnia id est sophismata relinquant/ per eburneā portam tandem ad altiores disciplinas euolaturi. Quod vt facilius fiat: prædictorum liberalius institutorum virorū & commentarii/ et paraphrases presertim logicę/ in lucem prodeunt. premisit enim pauloante consodalis noster Girardus Rufus Ammonium. Nunc ergo res expostulat: quid de his sentiamus/ expromere. Boetius vir vtiq; de lingua cum gręca tum latina q̄ optime meritus/ etsi Laurētianum dentē non effugerit/ in primā logices partem enarrationes: et in duas reliquas/ libellos nō aspernabiles edidit. Bina nāq; expositionum fetura/ quinq; voces Porphyrii et libros peri hermenias Aristotelis illustrauit: quarum prima semper minus videtur exacta/ altera vero castigatiori limæ subdita est. Quo fit vt quicquid a prima relictū sit: secūda magis accōmoda verborū elocutione suggerat. Præterea secūda/ et cęteræ deinceps Boetii interpretationem: prima vero Victorini (quā concisam crediderim) enucleat. quod vel mediocriter erudito peruium est. Themistius autē Peripateticus haud ignobilis/ paraphrasin in duos posteriorum analyticorū libros græco sermone conscripsit: quos Hermolaus Barbarus non barbarus/ sed mea quidem sententia fortissimus sophisticæ inertiæ debellator/ latinos fecit. Facite itaq; cādidi Parisinæ academię tyrones/ vt ab hoc famigerabili gymnasio barbara/ vanaq; sophistica/ et ieiuna sapientiæ apparentia exulet: et quod deus superoptimus annuat/ bonę artes antehac extorres reuocētur in lucē/ floreant/ atq; perpetuā hic sibi sedem deligant. Valete. Parisijs IIII idus Maias. M D XI.

ANITII MANLII SEVERINI BOETII VIRI CLARISSIMI IN PORPHYRII PHOENICIS ISAGOGEN A VICTORINO TRANSLATAM COMMENTARIORVM EDITIO PRIMA.



YEMANTIS anni tempore/ in Aureliæ montibus cõcesseram⁹/ atq; ibi tunc cum violentior auster eiecisset noctis placidã atq; exturbasset quietẽ: recensere libitũ est ea q̃ doctissimi viri ad illuminandas quodã modo acies intellect⁹ densitate caliginantissimas/ quibusdã quasi introductoriis cõmentariis ediderunt. Eius vero rei Fabius initiũ fecit/ qui cum me lectulo recumbentẽ/ et quędã super eisdẽ reb⁹ cogitantem meditantẽq; vidisset: hortatus est/ vt (qd sępe eram pollicitus) aliquã illi eius rei traderem disciplinam. Cõplacitũ est igitur: quoniã tunc familiariũ salutationes/ & domestica negocia cessabant. Interrogatus ergo a me super quibus vellet rebus enodare atq; expedire: tunc Fabius/ quoniã inquit tempus ad studia vacat/ & hoc ocium in honestum negociũ conuerti licet: rogo vt michi explices id quod Victorinus orator/ sui temporis ferme doctissimus/ Porphyrium per Isagogen id est per introductionẽ in Aristotelis categorias dicitur trãstulisse. Et primum didascalicis quibusdã me imbue: quibus expositores vel etiã cõmentatores/ vt discipulorũ animos docilitate quadã assuescant/ vtuntur. Tũ ego. sex omnino inquã magistri in omni expositione prę libant. Prędocent enim quæ sit cuiusq; operis intentio: qd apud illos σκοπος vocatur. Quę vtilitas: qd a gręcis χρησιμον appellatur. Qui ordo/ quod greci vocant ταξιν. Si eius cuius esse opus dicitur/ germanus propriusq; liber est: qd γνησιον interpretari solet. Quæ sit eius operis inscriptio: quod επιγραφην greci nominant. In hoc qd intentionem cuiusq; libri insolenter interpretarentur: de inscriptione quoq; operis apud quosdã minus callentes hęsitatum est. Sextũ est id dicere ad quã partẽ philosophię cuiusq; libri ducatur intentio: quod gręca oratione dicitur εισ ποιον μεροσ φιλοσοφιασ αναγεται. Hæc ergo omnia in quolibet philosophię libro quæri conuenit atq; expediri. Tunc Fabius. quæ esset introductionis intentio interrogauit. Et ego inquã. Aristoteles qui factus est introductionis pons non aliter intelligi potest: nisi ipsas res de quibus disputaturus est/ ad intelligentiã pręparemus. Videns enim Porphyrius q̄ in rebus omnibus essent quędã prima natura ex quibus omnia velut ex aliquo fonte manarent: & illa quæ prima essent/ et subsistẽtia esse/ et generis vocabulo nũcupari. porro autẽ nunq̃ genus vni speciei genus esse posse: sed pluribus. plures autẽ species nõ posse esse multiplices: nisi eas aliqua discretio separet. Si eni nichil sibi dissimiles forent: vna species nõ multiplices viderẽtur. Illa igit diuisio & dissimilitudo specierũ: differentię noie vocatur. Omnia vero quę aliqua re differunt: fieri aliter nõ potest nisi quibusdã propriis solitariisq; naturis insignita sint. Atq; hæc hactenus. Videns ergo q̄ omnis omniũ dispartilitas in gemina rerũ principia secaretur scilicet in substantiã atq; accidens: ita vt neq; accidens sine substantia neq; sine accidente substantia esse possit. Accidens quippe sine aliquo substantię fundamẽto esse nõ potest: substantia vero ipsa sine superiecto accidẽte videri nullo modo potest. Vt enim color sit/ quod est accidens: in corpore erit quod est substantia. porro autem cũ corpus id est substãtiam videris/ insignitã eam accidente id est aliquo colore respicies. Itaq; fit vt neq; substantia pręter accidens sit: neq; accidens a substantia relinquatur. vbi enim substantia fuit: mox accidens cõsecutũ est. Speculat⁹ igitur Porphyrius in his duab⁹ reb⁹ idest accidẽte & substãtia genera/ species/ propria differẽtiasq; versari/ q̄ ipsa per se sint genera subiectis & subiacẽtib⁹ speciebus/ quę differẽtiis et propriis insignitę sunt: statuit principaliter de genere/ specie/ differentia propriisq; tractare. et quoniã tractatus hic in definitionib⁹ (vt post docebim⁹) proderit (si quis autẽ in definitione generali ponat accidens/ eũ nõ recte definire manifestũ est/ qd suo loco tractabit) statuit pauca de accidẽtib⁹ pręlibare. Ita enim nos prudẽtissim⁹ doctor instituit/ vt tũc in definitionibus quibuslibet plenã sciẽtiã queamus accipere: cũ qd prosit dictũ sit/ et qd non sit vtile segregetur. Hęc igitur hui⁹ operis intẽtio est de genere/ specie/ differẽtiis/ propriis accidẽtibusq; tractare. Hic Fabius. expeditã inquit/ de intẽtione: nũc vtilitatẽ explica. Varia inq̃ et multiplex in hoc opere cõmoditas vtilitasq; versatur. Primũ enim in Aristotelis categorias perq̃ vberrime prodest. qd aũt p̄sit dicem⁹: cũ de ei⁹ libri inscriptione tractabim⁹. Sed in quibus aliis p̄sit/ paucis philosophię

Fabius

Victorinus

Sex in omni expositione prælibari solita

Intẽtio huius operis

Vtilitas

FRANCISCVS.

Diffinitio philosophiæ

ipsius diuisione facta perstringā. et prius quid sit ipsa philosophia considerandū est. ¶ Est enim philosophia amor/ & studiū/ & amicitia quodā modo sapientię. sapientiæ vero nō huius quæ in artibus quibusdam & in aliqua fabrili scientia noticiaq; versatur: sed illius sapientię quæ nullius indigens/ viuax mens/ et sola rerū primeua ratio est. Est autem hic amor sapientię/ intelligentis animi ab illa pura sapientia illuminatio/ & quodā modo ad seipsam retractio atq; aduocatio: vt videatur studiū sapientię æque studium diuinitatis/ et purę mentis illius amicitia. Hęc igitur sapientia/ cuncto quidem animarum generi meritū suę diuinitatis imponit: & ad propriam naturę vim puritatēq; reducit. Hinc nascitur speculationū cogitationūq; veritas: et sancta puraq; actuum castimonia. quæ res in ipsius philosophiæ diuisionē sectionēq; conuertitur.

Philosophię diuisio

¶ Est enim philosophia genus: species vero duę. vna quę theoretice dicitur: altera quę practice/ id est speculatiua & actiua. Erunt autē & tot speculatiuæ philosophię species: quot sunt res in quibus iuste speculatio cōsiderationis habetur: quotq; actuū diuersitates/ tot species varietatesq; virtutum. Est igitur theoretices id est contēplatiuę vel speculatiuæ triplex diuersitas: atq; ipsa pars philosophię in tres species diuiditur.

Tres theoreticę ptes

Est enim theoretices pars vna de intellectibilibus/ alia de intelligibilibus/ alia de naturalibus. Tunc interpellauit Fabius/ miratusq; est quid hoc noui sermonis esset: ꝙ vnam speculatiuæ partem intellectibilem nominassem. Nota inquā/ quoniā latino sermone nūq̄ dictū reperi: intellectibilia egomet mea verbi cōpositione vocaui.

1 Pars

Quid itellectibile / qd vocabulum est a Boetio effictum.

¶ Est enim intellectibile quod vnū atq; idem/ per se in propria semper diuinitate consistens: nullis vnq̄ sensibus/ sed sola mente intellectuq; capitur. Quę res ad speculationem dei atq; ad animi incorporalitatem/ considerationēq; verę philosophiæ indagatione componitur. quā partem greci theologiam nominant.

2 Pars

Platonicū

¶ Secunda vero pars est intelligibilis/ quę primā intellectibilem cogitatione atq; intelligentia compræhendit: quę est omniū cælestiū supernæ diuinitatis operū & quicquid sub lunari globo beatiore animo atq; puriore substantia valet/ et postremo humanarū animarum. quæ omnia cum prioris illius intellectibilis substantię fuissent: corporum tactu ab intellectibilibus ad intelligibilia degenerarunt/ vt nō magis ipsa intelligantur q̄ intelligant. et intelligentiæ puritate tunc beatiora sunt: quoties sese intellectibilibus applicarint.

3 Pars

¶ Tertia theoreticæ species est quę circa corpora atq; eorum scientiam cognitionēq; versatur: quæ est physiologia/ quę naturas corporum passionesq; declarat. Secunda vero intelligibilium substantia merito in medio collocata est: ꝙ habeat/ & corporum animationē & quodā modo viuificationē/ & intellectibiliū cōsideratione cogitationēq;/ vt dictū est.

Practicæ diuisio.

¶ Practicę vero philosophię/ quā actiuam superius dici demonstratum est/ huius quoq; triplex est diuisio.

1 Species

Est enim prima quæ sui curam gerens cunctis sese erigit/ exornat/ augetq; virtutibus: nichil in vita admittens quo nō gaudeat/ nichil faciens penitendum.

2 Species

¶ Secunda vero est: quæ rei publicę curam suscipiens cunctorum saluti suæ prouidentiæ solertia et iustitię libra/ et fortitudinis stabilitate/ et tēperantiæ patientia/ medetur.

3 Species

¶ Tertia vero quæ familiaris officium/ mediocri componens dispositione distribuit. Sunt harum etiam aliæ subdiuisiones: quas nunc persequi supersedendum est. Ad hęc igitur vt fieri possint & vt superiora intelligi queant: necessarius maxime vberrimusq; fructus est artis eius quā greci λογικηρ/ nos rationalē possumus dicere: ꝙ recta orationis ratione quid verum/ quidq; decens sit/ nullo erroris fluxu diuerticulóue fallatur. quā quidem artem quidā partem philosophię: quidā non partem/ sed ferramentum & quodā modo supellectilem iudicarunt. Qua autem id vtriq; impulsi ratione crediderint: alio erit in opere cōmemorandū.

Quinq; vocum applicatio

¶ Hæc autem generis/ speciei/ differentię/ proprij/ atq; accidentis disputatio: in omni nobis philosophię cognitione quasi quandam viā parat. Nam cū quid genus sit docemur: quid species intelligimus. genus esse philosophiam: species vero indubitanter theoreticē et practicē id est speculatiuam et actiuam. de logica vero vtrum sit species: eadem hac possumus ratione perpendere. Prodest nobis differentię cognitio ad ipsarum philosophiæ specierū differētias cognoscendas. Prodest proprij scientia ad cognoscendum quid vnicuiq; philosophiæ speciei solitaria natura videatur/ ac substantiæ innatum. Prodest accidētis cognitio/ quid principaliter in rebus sit cernere: et quid secundo proximo contingentiq; loco conueniat discernere. Ita nobis harū quinq; rerum scientia: ramosa quadam & multifida vi in omnes sese philosophiæ partes infundit. Ad grammaticam vero non minor huius rei vsus est/ quando per orationem gen⁹: octo vero partes orationis per genera/ species/ differentias/ propriaq; metimur. Est vero huius rei perq̄ rhetorice amica coniunctaq; cognitio. ita enim rhetoricā in tribus causarum possumus separare generibus: & eas in subiectis constitutionibus dissecare. Definitionum quoq; quę ad logicam pertinent/ magna atq; vtilis vberrimaq; cognitio est: quas definitiones/ nisi per genera/ proprietatesq; tractaueris/ nullus vnq̄ definitionibus terminus imponetur. Nam si quid definis: ex quo

FRANCISCVS.

sit genere primum tibi dicendum est/ atq; in hoc genus speciesq; consumata sit. Nam cuiuscũq; rei genus dixeris: ad quã rem illud dixeris/ speciem facis. Vt si quid sit homo definias: dicas hominẽ esse animal. igitur quoniam ad hominem aptasti animal: genus esse animal & hominem speciem/ a te declaratum est. sed non sufficit sola generis in definitione monstratio. Si enim solum animal hominem esse dixeris: non potius hominem q̃ bouem/ asinumq;/ aut equũ definitione depinxeris. Prodest igitur etiam differentias adhibere: per quas/ id quod definies a speciebus aliis seiungatur. vt dicas hominem esse animal rationale. Et quoniam sub eadem differentia plures frequenter species inueniuntur/ vt sub rationale deus atq; homo est: vtilissimus proprietatis vsus est/ vt id dicas ꝙ sola (quam definis) species suum propriumq; retineat. Fit ergo huiusmodi hominis definitio. Homo est animal (id est genus: homo vero species) rationale (quod differentia est) risus capax/ quod proprium est. accidentium vero in definitionibus nullus vsus est. Prodest ergo in definitionibus harum quinq; rerum cognitio: vt nec ea quæ sunt vtilia prætermittas/ nec ea quæ nichil pręstant commoditatis adiungas. In diuisione vero tantum prodest: vt nisi per horum scientiam nulla res recte distribui secariq; possit. Nam quę generum vel specierum recta distributio diuisione erit: vbi ipsarum per quas diuiditur rerum nulla scientiæ cognitione dirigimur? Probationum vero veritas in his maxime constituta est: ꝙ per ea quę diuidis/ id quod diuidis/ vel quid illud probas. Nam Marcus Tullius in rhetoricorum primo/ quoniam diuisionem generum causarumq; rite atq; ordinate faciebat: eius rei probationem ita esse debere per species generaq; disposuit. cum ait easdem res aliis superponi/ aliis supponi posse: eisdem subiectas & superpositas esse non posse. Hæc fere de vtilitate ad tempus dicenda credidimus. Tunc Fabius. demiror inquit/ cur inchoãti michi tam subtilius inuentas exercitatasq; res edideris. Sed dic quæso: quodnam hoc tuum fuit consilium? Ego inquã tibi ꝙ assuescendus animus auditoris ex mediocri subtilitate imbuendus est. vt cum sese hic primum exercuerit: palestra ingenii quodã modo prius luctatus/ ea quæ sequẽtur quasi sine vllo labore conficiat. Sed quid restat dicas licebit. Et Fabius ordinem inquit/ restare arbitror: si bene cõmemini. Atqui inq̃. hic ordo valde cum inscriptione coniunctus est. Si enim alterutrũ noris: ambo noueris. ordo tamen est ꝙ omnes post Porphyrium/ ingredientes ad logicam huius primũ libelli tractatores fuerunt: ꝙ primus hic ad simplicitatem tenuitatis vsq; progressus/ quo procedentibus viandum sit/ pręparat. Aristoteles enim/ quoniam dialecticæ atq; apodicticæ disciplinæ volebat posteris ordinem scientiamq; contradere: vidit apodicticam dialecticãq; vim vno syllogismi ordine contineri. Scribit itaq; primos resolutorios/ quos græci analyticos vocant: qui legendi essent anteq̃ aliquid dialecticæ vel apodicticę artis attingerent. In primis enim resolutoriis de syllogismorum ordine/ complexioneq;/ et figuris tractatur. Et quoniã syllogismus genus est apodictici & dialectici syllogismi/ dialecticam vero in topicis suis exercuit/ apodicticã in secundis resolutoriis ordinauit: horum disciplina quã ille in monstrandis syllogismis ante collegerat/ prius etiã in studiis lectitatur. Itaq; primi prius resolutorii q̃ qui de apodictico syllogismo/ vel topica quę de dialectico syllogismo sunt/ accipiuntur. Traxit igitur Aristoteles dialecticã atq; apodicticam scientiam/ adunauitq; in syllogismorũ resolutoria disputatione. Sed quoniã syllogismum ex propositionibus constare necesse est: librum peri hermeniæ qui inscribitur de propositionibus/ annotauit. Omnes vero propositiones ex sermonibus aliquid significantibus componuntur. itaq; liber/ quẽ de decem predicamẽtis scripsit quę apud gręcos categorię dicuntur: de primis rerũ nominibus significantibusq; est. Vidit enim Aristoteles infinitam miscellãq; esse rerum omniũ/ verborũq; disparilitatem. et vt eorum ordinem reperiret in decem primis sermonibus prima rerum genera significantibus: omne quicquid illud vel rerum vel sermonum poterit esse/ collegit. Sed Aristoteles hactenus. Speculatus autem Porphyrius si categorię genera sunt rerum: rerum vero sermonumq; diuersitas speciebus/ differentiis/ propriisq; insigniretur. videns etiã ꝙ accidentium in categoriis magna vis esset. Omnes enim res Aristoteles in duas primum partes diuidit: in accidens atq; substantiam. et accidẽs in nouem membra dispersit: dicens aut substantiam esse quancunq; illam rem. aut si accidens esset: quoniam aut qualitas/ aut quantitas/ aut ad aliquid/ aut vbi/ aut quando/ aut iacere/ aut habere/ aut facere esset/ aut pati. Prælibat igitur nos Porphyrius ad horum verissimam cognitionem hoc de generibus/ speciebus/ differentiis propriis/ accidẽtibusq; tractatu. Sic igitur cum ante apodicticam dialecticamq; rem syllogistica pręlegantur/ ante syllogistica in propositionibus primus labor sit/ ante propositiones in categoriis pauci desudent/ ante categorias in isagogis plurimum laborent quæ generibus/ speciebus/ differentiis/ propriis/ accidentibusq; censentur: ordo est de his ipsis rebus pauca prælibare. Recte igitur et filo lineæ quodam hic Porphyrii

Definitionis nonune Boeti⁹ etiã descriptionem cõplectitur.

Probationũ vero veritas Probationem pro demonstratione i proœmio Por. vertit Victorinus.

FRANCISCVS.

Inscriptio

Cui⁹ sit presens opus

liber/ primus legētibus studiorū pręgustator & quodā modo initiator occurrit. Qz si in hoc quod dictum est sat est: rem etiam de inscriptione cōfecimus. Quo enim & alio melius q̄ introductionis nomine nūcupetur hic liber? Est nāq; ad categorias Aristotelis introitus: & quędā quasi ianua/ veniētes admittit. Tūc Fabius. perge(quęso te)et si eius hoc propriū germanumq; op⁹ est: collige. Hoc inquā indubitatū est. omnibus enim Porphyrij libris titulus hic conuenit: et mos hic Porphyrio est/ vt in iis rebus quæ sunt obscurissimę introducenda quædam & pręgustanda pręcurrat. vt alio quodā libro de categoricis syllogismis fecit: et de multis itē aliis quę in philosophia grauia/ illustriaq; versantur. Et hoc apud superiores indubitatū est: quibus nos nolle credere inscitia est.

Ad quā philosophię partem ordinetur hęc itroductio.

Tūc Fabius. restat inquit vt ad quā partem philosophię ducatur intentio/ edisseras. Et ego dicā tibi. Quoniā categorię ad propositiones aptantur/ syllogismi de propositionibus cōponūtur/ apodicticus vero vel dialectic⁹ syllogismi in logicę artis disciplina vertuntur: constat quoq; categorias quę ad propositiones syllogismosq; pertinent/ logicæ scientiæ esse connexas. quare introductio quoq; in categorias ad logicā scientiā cōuenienter aptabitur. Quoniā ea quę prędicuntur explicui: nunc textus ipsius ratio/ atq; ordo videatur.

Apodictic⁹/ demonstratiuus.

Quęstio satis curiosa.

Tunc fabi⁹. priusq̄ explanatio sensus procedat id scire desidero: cur cum posset dicere cum necessariū sit/ pręposterato ordine cum sit necessarium dixit. Et ego/ quoniā inquā nullum accidens est/ quod non substantiæ fundamento nitatur. porro autem quicquid ad cuiuslibet supertecti firmitatem est: id anteq̄ ipsum esse/ fuisse necesse est. Vt enim in domibus nisi prius fundamenta subiicias/ nulla est vnq̄ fabrica: sic nisi prius substantiæ fundamenta sint/ nulla vnq̄ accidentia superponentur. Oportet enim prius esse aliquid: vt formā qualitatis accipiat. Nam necessarium qualitas est. non absurde igitur prius esse posuit: post etiam/ necessarium. id est post substātiā qualitatis nomen aptauit. Hic fabius. subtilissime inquit & lucide: sed nunc ordo ipse operis textusq; videatur.



CVm sit necessarium Menanti siue ad Aristotelis categorias/ siue ad definitionis disciplinam nosse quid genus sit/ quidue species/ quid differētia/ quid proprium/ quid accidens/ & omnino ea quę sunt diuisionis/ vel quę probationis quorū vtilitas est et magna cognitio: breuiter tibi explicare tētabo. Quę apud antiquos quidem alte & magnifice quæstionum genera proposita sunt: ego simplici sermone cū quadā coniectura in res alias ista explicabo mediocriter.

¶ Tunc ego. Prędiximus quidem pauca superius: sed vel his quędam addere/ vel hęc eadem rursus cōmemorare absurdum esse nō arbitror. Totus autē sensus talis est. Scribēs ad Menantiū de vtilitate libri summatim pauca prędixit: quo lucubratior animus auditoris exercitatiorq; ad hæc capienda perueniat. Prodesse autem ad Aristotelis categorias dicit/ q; cū omnē sermonum significantiū varietatem diuersa rerum summa diuideret/ & in substantiā atq; accidens omnes res secaret atq; disper geret: accidēs in nouem secuit partes quod superius demōstraui. & hęc genera generalissima nominauit id est γενικώτατα quod super ista/ alia genera inueniri non possint. Igitur si sunt genera: sine speciebus esse non possunt. si sub his species supponūtur: differētiis non vacabunt. q; si differentias retinent: propriis indigebunt. accidentis vero nouem prędicamenta sunt. Quocirca nō absurdum fuit hinc introductionē in prędicamēta cōponi: vt de generibus/ speciebus/ differentiis/ propriisq; tractaret/ quę in ipsis prędicamentis inseparabiliter videntur inserta. Amplius q; Aristotelica subtilitas priusq̄ ad prędicamētorum ordinem veniretur: de ęquiuocis vniuocisq; tractauit. Definit vero ęquiuoca sic. Aequiuoca sunt quorum nomē solum cōmune est: secundum vero nomen/ substantię alia ratio est. vt si qua sunt quę nomine tantum cōmunicent: substantia vero dissimilent. Vniuoca vero quę sub eodem nomine/ & sub eadem substantia continentur. Omne igitur genus ad species quæ sunt sub ipso positæ: vniuoce prędicari potest. Porro autem quicquid ad quaslibet res prædicatur ęquiuoce: in his substantię differentia est. genus vero speciesq; vniuoce prędicatꝰ. Animal enim et homo/ vniuocū est. animal enim/ animalis nomine dicitur. Porro autē homini/ nomen etiā conuenit animalis: vt dicatur animal. æquo ergo nomine animalis: homo et animal appellatur. Animalis vero definitio: est substantia animata sensibilis. sed animal genus: homo vero species. vniuoce igitur genus & species prædicantur. Aequiuoca vero quę fuerint/ quoniam diffinitionibus differūt/ & eorum quorum diffinitiones aliæ sunt alia est etiam substantia/ quorū alia substantia est/ alia sunt etiam omnino genera: in his iisdem ęquiuocis constat q; neq; genus/ neq; species/ possit aptari. vt enim si quis hominem marmoreū et hominem viuum hominis nomine appellet: idē nomen fecerit substantiæ/ differentia vero diffinitioq; est dissimilis. porro autem hominis & statuę nō genus idem est: sed statuę inanimatū/ hominis animatum. Quare constat/ quoniam nunq̄ sub eisdem generibus con

tinentur: queçunq; equiuoce predicantur. quā vim nisi prius de generibus/ speciebus/ proprijs et differentijs noticiam scientiamq; perceperis: nullo vnq̄ tempore discernes. Idem Aristoteles ait ꝙ sint prime substantiae/ ꝙ secunde/ & primas substantias dicit esse indiuiduorum corporū & singulorū vt est Cicero/ aut Plato/ aut Socrates: secundas vero substantias species appellauit/ vt est homo/ vel genera in quibus ipse species cōtinentur/ vt est animal. hec igitur nisi praelibata generis speciei; cognitione: sciri non possunt. Idem ait substantiam ab alia substātia in eo ꝙ substantia sit/ nulla differentia disgregari. Idem substantiae proprietates requirit: vt quasi impresso aliquo signo/ sic proprietate nota facilius qd substantia sit inuenire atq; expedire possimus. Atq; hoc idem in accidentibus fecit. nam & qualitatis/ & quātitatis/ & ad aliquid/ relationisq; proprietatem collegit. & idem magna apud Aristotelem cura diligentiaq; conspicitur. Vides ne/ vt sese quinq; harum rerum vis in categorias interserat: & praedicamentorum virtutibus inseparabiliter colligetur? Non mendax igitur Porphyrius: de hac quinq; harum rerū nobis in categorias vtilitate promisit. Definitionis vero disciplinam superius diximus preter genera/ species/ differentias/ et propria non posse tractari. Sed quoniam sunt quedam genera que genus habere non possunt/ vt est substantia/ & alia que Aristoteles in predicamētis constituit: dicat quis ad hec horum cognitionem nichil omnino prodesse/ ꝙ non sit in his a genere trahenda definitio in quibus genus inueniri non possit. ꝙ si qua res genus nō haberet: species non esset. Hoc ita posito/ ad generalissimorum generū definitionem nichil genera & species vtilitatis habere: ridicula mehercle/ atq; absurda propositio est. Preter scientiam enim generum specierumq; magis genera illa generalissima cognoscere quis potis est: cum hec sola generū specierūq; cognitio si amissa sit/ nichil de generibus speciebusq; cognoscatur? In illis igitur in quibus genus aliud superius inueniri non potest: nullus vnq̄ terminus definitionis aptabitur/ & in ipsa definitione genera speciesq; cessabunt/ & sole differentie/ propriaq; illius terminum definitionis informant. Cū enim id qd dicis/ ab alijs rebus omnibus/ adiunctis differentijs segregaueris/ & proprijs impressis formā eius figuramq; monstraueris: genus qd inuenire non poteris/ perquirere non labores. sed in his species & genera nō requiruntur: in quibus/ ꝙ ipsa generalissima sint genera/ genus inueniri nō queat. Porro autem in ijs quorum genus est aliquid/ nisi a genere definitio ducatur: finis eius definitionis viciosa conclusione colligitur. Accidens vero ad definitiones nichil prodesse non dubiū est. Definitio enim substantiā informare desiderat: accidens vero substantiam non designat. accidens igitur in definitione nichil prodest. Est itaq; necessaria generis/ speciei; cognitio: vt si generalissima nō sūt que quisq; definiturus est/ a genere definitionem trahat. sin vero generalissima sint: genus querere qd inuenire nō potest/ nō laboret. aeque eni viciosū est vel in generalissimis genera querere: vel in subalternis generibus/ a generibus diffinitionem ducere/ supersedere. Differentie vero & propria vel si magis genera sunt vel si subalterna: maximam retinent vtilitatem. Et quoniam ad definitiones que pertinēt quedam dicta sunt: pauca etiam de his ipsis rationabilius subtiliusq; colligemus. Sit genus animal/ sit species homo/ sit differentia rationale vel mortale/ sit proprium risibile: accidens vero quoniam ad definitiones incōmodū est/ pretermittamus. Quisquis ergo speciem definit: ita genere ab alijs eam generibus separat. vt si quis dicat quid est homo: animal dicat eum. dicens eni animal: separauit hominem ab omnibus generibus/ quecunq; animalia non sunt. Si quis vero differentiam dicat et eam ad speciem accōmodat: res sub eīdē generibus per differentias disgregauit. Nam cū dicis hominem esse animal rationale/ cum etiam et bos & equus species animalis sint: additum tamen rationale huiusmodi ab alijs sub eodem genere speciebus/ hominis speciem segregauit atq; distixit. Propria vero cum dederis: res quae sunt sub eisdem differentijs segregabis. Nam cū dixeris hinnibile vel risibile: illud est equi proprium/ illud hominis. et cum equus cum boue/ atq; cane sub eadem differentia sit/ ꝙ irrationabilia sunt omnia: adiectum hinnibile/ a ceteris equum sub eadem differētia speciebus/ diuidit. Homo vero et deus sub eadem differentia/ idest rationali/ ꝙ vtriq; rationales sunt: quāuis homo & deus adiuncta mortali differentia separentur/ proprio tamen risibili qd solus habet homo/ naturalius substātialiusq; disiungitur. qd in alijs rebus i quibus nullas species talis differētia separat: melius cognosci potest. Nam cū sub eadem differētia sint irrationabilia equus/ bos canis/ nec est vlla alia que eos separet differentia substantialis (possunt eni accidentis differentie esse que eos separent/ quales sunt formarum) additū propriū hinnibile: equū ab alijs sub eadem differentia speciebus/ proprietatis ipsius separatione disiunxit. Repetendum est igitur a primordio/ ꝙ genera in definitionibus ab alijs generibus aliquid separant/ differentie ab ipsis speciebus que sub eisdem generibus posite sunt/ propria a speciebus que sub eisdem differētijs

FRANCISCVS.

De definitione.

Obiectio.

Solutio.

Vbi ratiōale mortale inter legendū offenderis/ & mortale et imortale sub animali contineri: hoc nō ex propria sed Platonicorū sentētia Boe. dixisse existimato.

FRANCISCVS. De diuisione. Hermagoras demonstratione & deliberatione sub generali cōstitutione collocauit: cum hec (quoniam pars sit) sub illis poni deberet.

supponuntur. ¶ Sed quoniam plene de definitione tractatū est: probationis vel diuisionis vim subtilitatemq̧ tractemus. Sed omnis diuisio duplex est: aut cum totum corpus in diuersa disiungis/ aut cum genera p species distribuis. Si quis igitur harū quinq̧ rerū minus solers/ diuisiōes rerum facere voluerit: nō est dubium quin eas per insciētiā sępe a speciebus in genera soluat. qđ est factum fedissimum: qđ Hermagorę i prima rhetoricorū disputatione vsu venit. In tales enim erroris nebulas incidit: vt duo genera sub equalis generis parte supponeret. ꝙ si diuisionis vim veritatēq̧ vidisset/ & disciplinam generū specierumq̧ propriorū & differentiarū suscepisset: nunq̄ tam insulsę diuisionis errore tā viuacissime a Marco Tullio culparetur. ¶ In probationibus vero tātus est huius operis fructus: vt pręter hoc nullius vnq̄ rei possit prouenire probatio. Quid enim monstrare digne queas: cum cuius differentias nescias idipsum quale sit scire non possis? Quid autem digne exequeris: cuius si genus nescias/ ex quo id ipsum fonte manet ignores? Vel quid in probationibus ratione possis ostendere: cuius speciem si nescias id ipsum de quo aliquid probare vis quid sit non possis agnoscere? Quid si propria pretermittas: nullas vnq̄ res valebis proprię termino probationis includere? At vero si non vim accidentiū naturamq̧ perspicias/ cum cuiusq̧ substantiam tractes: inane accidentis nomen ęque in definitionibus probationibusq̧ miscebis. Ita his rebus cognitis/ integra stabilisq̧ diuisio & definitio permanebit: incognitis debilis lababit/ & trunca probatio.

De probatione.

Hęc ie igitur Porphyrius (non enī Victorinus) breuiter molliterq̧ promittit exponere. nec enim vice introductionis fungeretur: si ea nobis a primordio fundaret/ ad quę nobis hęc tam clara introductio pręparatur. Seruat igitur introductionis modū doctissima parcitas disputandi: vt ingredientium viam ad obscurissimas rerum caligines/ aliquo quasi doctrinę suæ lumine temperaret. Dicit enī apud antiquos alta et magnifica quęstione disserta: quę ipse nunc parce/ breuiterq̧ composuit. Quid autem de his a priscis philosophiæ dissertum sit: breuiter ipse tangit/ & preterit. Tum Fabius. quid illud inquit est? Et ego. hoc inquā qđ ait se omnino pretermittere/ genera ipsa & species vtrum vere subsistant: an intellectu solo/ & mente teneātur. an corporalia ista sint/ an incorporalia. et vtrū separata/ an in ipsis sensibilibus iuncta. De his sese quoniam esset disputatio/ tacere promisit: nos autē adhibito moderationis freno/ mediocriter vnumquodq̧ tangamus. Eorum ergo quę se transire et pretermittere pollicetur: prima est quęstio.

Quęstio prima.

¶ Vtrū genera ipsa & species vere sint: an in solis intellectibus nuda inaniaq̧ fingantur? quę quęstio huiuimodi est. Quoniam hominum multiformis est animus: per sensuū qualitatem res sensibus subiectas intelligit/ & ex his quadam speculatione cōcepta/ viam sibi ad incorporalia intelligenda pręmunit. vt cum singulos homines videam/ eos quoq̧ me vidisse cognoscā: & quia homines sunt/ me itellexisse profitear. Hinc igitur ducta intelligentia/ velut iam sensibiliū cognitione roborata/ sublimiori sese intellectu cōsiderationis extollit: et iā speciē ipsā hominis q̄ sub aiali est posita & singulos homines cōtinet/ suspicat̄ & illud incorporeū intelligit/ cuius āte pticulas corporales i singulis hominib⁹ sciēdis & itelligēdis assūpserat. Nā hominē quidē illū specialē q nos omnes intra sui nominis ambitū coercet: nō est dicere corporale. qppe quē sola mēte/ intelligētiaq̧ cōcipim⁹. Hic ergo animus nō solū p sensibilia res icorporales itelligēdi ē artifex: sed etiā fingēdi sibi/ atq̧ etiā mētiēdi. Inde enī ex forma equi vel hominis falsā cētaurorū speciē sibi ipsa itelligētia cōpauit. Has igitur mētis cōsideratiōes q̄ a rerū sensu ad itelligētiā ꝓfectę vel itelligūtur vel arte fingūtur: phātasias grēci dicūt/ a nobis visa poterūt nominari. Ita ergo nūc de generib⁹/ specieb⁹/ & cęteris q̄rūt: vtrū hęc vere subsistētia & quodā modo existētia cōstātiaq̧ itelligātur. vt ab hominib⁹ singulis vere atq̧ itegre ductā hominis speciē itelligamus: an certe quadā animi imaginatione fingātur. vt ille Horatij versus ē. Humano capiti ceruicē pictor equinā iūgere si velit. qđ neq̧ ē/ neq̧ esse poterit: sed sola falsa mētis cōsideratione pigit̄. Admodū acuta et subtilis inq̄sitio: atq̧ ad rē maxime ꝓfutura. Sciēda enī sūt vtrū vere sint: nec esse de his disputationē cōsiderationēq̧ si nō sint. sed si rerū veritatē/ atq̧ itegritatē ppēdas: nō est dubiū q̄n vere sint. Nā cū res oēs q̄ vere sūt/ sine his nq̧q̄ esse nō possint: has ipsas q̄nq̧ res vere itellectas esse nō dubites. sunt aūt i rebus omnib⁹ cōglutinatę & quodā modo cōiunctę atq̧ cōpactæ. Cur enī Aristoteles de primis decē sermonibus genera rerū significātibus disputaret/ vel eorū differētias propriaq̧ colligeret/ et principaliter de accidētibus dissereret: nisi hęc in rebus intimata & quodā modo adunata vidisset. Qđ si ita est: nō est dubiū q̄n vere sint/ & certa animi cōsideratione teneātur.

Secunda quęstio.

qđ ipsius quoq̧ Porphyrij ꝓbatur assensu. Nā quasi iā probato & scito ꝙ ita vere subsistāt: aliā q̄stionē inferre nō dubitat/ cū dicit an corporalia ista sint an incorpalia. q nimis eēt friuola atq̧ absurda q̄stio/ vtrū essēt corpalia: nisi pri⁹ eē costaret. Hęc quoq̧ nō mediocrit̄ vtilis iq̄sitio ita resoluit̄. Incorpalia eē q̄ ipa q̄dē nullis sēsib⁹ capiāt̄: animi tamē q̄lia sint cōsideratiōe/ clarescūt.

FRANCISCVS.

Nam quia incorporeorũ prima natura est/ potest res incorporea preesse quodã modo corporeæ: corporea vero incorporeis preesse non poterunt. Qz (quoniam substantia genus est: corporale vero/ & incorporale species substantię) corporale non genus esse hec res declarat/ ꝙ substantię idest generi incorporale supponitur. ꝙ si corporale esset genus: nũq̃ sub eo species incorporea poneretur. Animaduerte igitur vehementissime q̃ vnq̃ quicq̃ a te animaduersum fuit/ genus ipsum quoniã species habet/ species vero differentijs disiunguntur/ & proprietatibus informantur: quoniam quędam species reperiuntur quę in contraria generis subdiuisione contrarias obtinẽt vices. vt sub animali/ mortale atq; immortale: & hęc quoq; cõtraria.

Corporale nõ gen⁹ eẽ id est rẽ corporalẽ & sẽsu perceptibilem.

Questio.

¶ Querit si animal solitario intellectu/ neq; rationale neq; irrationale sit: vnde hę differentię in speciebus natę sint/ quę in genere ante nõ fuerant? Qz si genus idest animal vtrasq; res in se habet vt et rationale & irrationale sit: & in vno eodemq; duo cõtraria eueniunt/ qd est impossibile.

Solutio

¶ Attingã igitur breuiter quęstionem & dicã ꝙ nõ genus vtrũq; sit idest rationale vel irrationale/ vel qdquid aliud inter se species per contrarietates diuidunt: sed vi sua & potestate genus hoc continet/ ipsum vero nichil horum est. Ita ergo genus tale est/ vt ipsum neq; incorporale neq; corporale sit: vtrũq; tamen ex se possit efficere. qd secũdo libro melius liq̃bit. Species vero: alias corporalis/ alias icorporalis ẽ. Nã si hominẽ sub substãtia ponas: corporalẽ speciẽ posuisti. sin deũ: incorporalem. Eodẽ modó etiam differentię. Nam si corporales vel incorporales species diuidunt: erunt alias incorporales/ alio tempore corporales. vt si dicas quadrupes ad bipedẽ/ corporalis differentię est: sed rationalis ad irrationalem/ incorporalis est differentię. Et propria nichilominus eodẽ modo. Nam quale speciei proprium fuerit? Si corporalis/ corporale erit propriũ: si incorporalis incorporale vendicabitur. Et accidens eodem modo. Nam si incorporalibus qdem accidit/ icorporale esse manifestũ est: vt in animo accidens est/ sciẽtia incorporalis scilicet. Corporalibus vero quę accidunt/ corporalia esse manifestũ est: vt si quis dicat accidens me habere capillum crispũ. Sic igitur genus neutrum per seipsum est: sed vtrasq; res ex seipso efficere potest. Differentia/ propria/ & accidentia vt accepta in contrarias species fuerint: proinde vel corporalia vel incorporalia vocabũtur. Sed sunt quibus hoc ipsum integrũ videri possit: et hęc solũ icorporalia diffiniũt/ qui sic dicũt nõ cõsiderari genus in eo qd res q̃ suapte natura cõstat/ sed in eo qd genus sit. Itaq; si substantia genus est/ non consideratur in eo qd substãtia est: sed in eo qd sub se species habet. Item si species corporeũ & incorporeum est: nõ in eo qd deus vel homo dicitur/ considerantur. Eodẽ modo etiam differentię non cõsiderãtur in eo qd bipes vel quadrupes sit: sed in eo qd est differentia. Nam quadrupes hoc ipsum: nulla differentia est/ nisi sit bipes a quo differat. itaq; nõ quadrupes vel bipes respicitur: sed id qd medium est in bipede & quadrupede idest differentia. Et de proprio idem. Nã qd cuiuscunq; est proprium: in eo proprium cõsideratur/ ꝙ eius cuius dicitur esse proprium speciei solius est. Nam risibilis non in eo proprium hominis qd risus est: sed in eo qd solus homo potest ridere. quę manifeste incorporalia esse indubitatum est. Deinde accidentia proinde sunt/ qualia fuerunt ea quibus accidut: vt superius dictum est. sed hi probare videntur hoc ipsius Porphyrij sentẽtia: quę veluti iam probato ꝙ icorporea sint/ ita ait.

Questio tertia.

¶ Et vtrũ separata an ipsis sensibilibus iuncta. Cum sensibilia aliquando corporalia extitissent: absurdum esset quęrere vtrum incorporalia seiuncta essent a sensibilibus/ an iuncta. cũ sensibilia ipsa sint corporea. Talis autem est quęstio vt quoniam quędã incorporales sunt res/ quę omnino corpora nõ patiũtur/ vt animus/ deus. quædam vero quę sine corporibus esse nõ possunt: vt prima post terminos incorporalitas. quędam autẽ quę in corporibus sunt/ & pręter corpora sese esse patiũtur: vt anima. Quęritur ergo/ hę quinq; res ex quo incorporalitatis sint genere/ vtrum eorum quę omnino separantur a corpore/ an quę a corporibus separari non possunt/ an quę iunguntur aliquotiens/ aliquotiens segregãtur? Videtur autem ꝙ & segregari/ & iungi possint. Nam quando corporalium diuisio per genera in species fit/ & eorum propria & differentię nominãtur: hec scire sensibilia idest corporalia esse nõ dubiũ est. cum vero de incorporalibus rebus tractatus habetur/ et per ea ipsa diuidũtur/ quę corpore carent: circa incorporalia versantur. Qz si hoc est/ non est dubium quinq; hęc ex eodem esse genere: ꝙ & pręter corpora separata esse possint et corporibus iungi patiantur. sed ita vt si corporibus iuncta fuerit/ inseparabilia a corporibus sint: si vero incorporalibus/ nũq̃ ab incorporalibus separentur/ et vtrasq; in se contineant potestates. Nam si corporalibus iunguntur: talia sunt/ qualis illa post terminos incorporalitas quę nunq̃ discedit a corpore. si vero incorporalibus: talia sunt qualis est animus qui nunq̃ corpori copulatur. Hec sese igitur tacere Porphyrius pollicitus: breuiter mediocriterq; super his rebus tractare promittit/ habita i res alias considerattone aut coniectura. qd simile est acsi diceret. Quoniam hęc ad predicamẽta & ad de-

Prima post terminos icorporalitas. Terminũr pũcta post quos prima icorporalitas linea. secũda supficies. et hę incorporalitates sine corporibus esse nõ possunt.

FRANCISCVS. bationes pertinent: ideo hęc tractaturus assumo. & eatenus de his ipsis generibus/ quatenus
in supradictis rebus proficiunt: non quatenus de his ipsis generibus speciebusq̃/ & cęteris q̃uis
tractari possint. sunt enim illa (vt ipse ait) grauioris tractatus. Quã doctrinã a Peripateticis ac-
ceptam/ idest ab Aristotelicis se sequi cõfessus est. Nã Stoici qui de his quoq̃ rebus tractare vo-
luerunt: non omnino a Porphyrio suscipiuntur. atq̃ ideo ait se a Peripateticis rationem dispu-
tationis accipere. Tunc me Fabius ita percontatus/ quid est (inquit) qđ dudum dixeras/ cum a
te de incorporalibus tractaretur/ esse quasdam incorporalitates quę circa corpus semper consi-
sterent: vt sunt primę incorporalitates post terminos. quę est hęc incorporalitas/ aut quos ter-
minos dicis/ non enim intelligo. Et ego, longus inquã tractatus est/ & nichil nobis ad hanc rẽ
quã quęrimus profuturus. Sed dicam breuiter terminos/ me dixisse extremitates earum quę in
Macrobius geometria sunt figurarum. de incorporalitate vero quę circa terminos cõstat/ si Macrobij The-
odosij doctissimi viri primum librũ quẽ de somnio Scipionis cõposuit/ in manibus sumpseris:
plenius/ vberiusq̃ cognosces. Sed nunc ad sequentia transeamus. Tũc Fabius, vt placet (inq̃t)
simulq̃ incipit.

❡DE GENERE. Cap. I.



» Idetur eni neq̃ gen⁹/ neq̃ species simpliciter appellari/ idest vno modo. ❡Gen⁹
» namq̃ dicitur quorundã ad aliquid quodam modo se habentium collectio: per
» quã Dardanidũ dicitur genus. ❡Dicitur rursus genus vniuscuiusq̃ natiuitatis
» principium: aut a generante/ aut ab eo in quo quis genitus est. ❡Cætera (inq̃t)
Cætera. fere nota sunt. Tunc ego. si vim prius aspicias: diuisionẽ generis diligẽter agno-
Hinc auctoris litteram truncatam et cõcisam esse constat scẽs. Placet enim generis nomẽ cum sibi subiectis ęquiuoca nominare. Aequiuo-
ca vero sunt/ quę cum nomine vna sint: longe diuersa substantię ratione & diffi-
nitionis/ discreta sunt. vt si quis hãc verbi gratia/ statuam veneris appellet. Cõ-
gruunt igitur venus ipsa/ et statua veneris vnius nũcupatione vocabuli: ꝙ vtrisq̃/ veneris no-
men est. si quis vero quid sit vtrũq̃ definiat: longe aliam veneris/ aliam lapidis rationem defi-
nitionemq̃ constituet. Speciebus igitur illa esse ęquiuoca/ quę vno vocabulo appellantur/ defi-
nitionibus vero diuersis constituantur: clarescet (vt opinor) participatione generis quã Por-
phyrius fecit/ pręuisa. Omne enim quicquid a genere in species deducitur: vniuocum nõ æqui-
uocum est. Vniuocum est qđ et eodem nomine vocari/ & eadem definitione constitui potest.
vt est animal genus/ homo vero species: sed idẽ homo/ animal est. Genus igitur et species idest
animal atq̃ homo: possunt vnius animalis nomine nuncupari. vt vtrumq̃ animal vocetur: sed
eadem definitionibus non discrepent. Nam si definitionẽ reddas animalis: dicas id esse animal
qđ est substãtia animata sensibilis. Quã si definitionem ad hominem vertas: nõ erit absurdum
dicere hominem/ substantiam esse animatã atq̃ sensibilem sicut animal. sicut iam superius di-
ctũ est. Si eni vniuoca sunt/ quę vno nomine atq̃ eadẽ definitione cõstituũtur/ ęquiuoca vero q̃
vno nomine sunt/ & non sunt vna definitione substantię: quicquid vniuocũ est/ vt animal/ ge-
nus ad suas species est/ in his genera speciesq̃ versantur. quicquid ęquiuocũ est/ vt aries (nãq̃
plura significans ęquiuocum est: sed nõ censetur participatione generis & speciei) nõ est in eis
talis participatio/ vt speciebus et generibus censeantur. Quę enim erit in his generis speciei q̃
cognitio/ in quibus substantię definitio atq̃ integerrima ratio disgregatur/ Ita ergo Porphyri-
us nomẽ generis in tres diuidit formas: sed vt ęquiuoca/ nõ vt vniuoca idest vt hę formæ vno
quidem generis nomine cõtineãtur/ sui autem proprietate disgregata dissentiant. Sed Porphy-
Genus primo. rius nomen generis hoc modo in tres diuidit partes: vt dicat vocari semel genus/ eorũ inter se
plurimorũq̃ collectionem qui ab vno quocũq̃ nomen generis trahũt. vt Rhomania Rhomu-
Secundo. lo trahentes genus/ ex eodem genere esse dicuntur. Secundo vero loco dici genus affirmat. vt
cuiuscũq̃ rationis principium aut a generante/ aut a loco in quo quis genitus est. vt Eneam ab
Tertio. Anchise: et genere dicimus esse Troianum. Tertium vero genus dicitur illud/ cui supponitur
species. Victorinus vero duo superiora in vnum genus redigit. Nam & multitudinis cõgruen-
tiam inter se per eandem generis nũcupationem & quorũcumq̃ a genere lineam/ et locum in
quo quis natus est: vno generis vocabulo & designatione esse declarat. Addit autem ipse qđ so-
li latinę linguę congruere possit. dicit enim secundo modo genus dici/ vt est genus causę hone-
stum. Quę genera causarũ gręci in rhetorica arte genera esse nõ putãt: sed schemata vocãt &
figuras. Genera autem sola principalia accipiunt/ demonstratiuum/ deliberatiuum scilicet & iu-
diciale. quę ipsi ειΔη rhetorices vocant idest species rhetoricæ: genera vero causarum nos di-
cimus. Tertiũ vero genus idest qđ Porphyrius ponit: id est sub quo differẽtijs distributę species
supponuntur. Sed quoniam de tertio genere tractaturus est: Victorini culpam/ vel si ita conti-

Hic Victorinum castigat Boe.

git emendationem ęqui boniq; faciamus. Nunc ergo ad priorem apud Victorinum generis si-
gnificationem reuertamur: & eius vt sunt/verba enodanda atq; expedienda sumamus. Gen⁹
namq; (inquit) dicitur quorundā ad aliquid quodā modo se habētium collectio. Hic ergo nūq̄
monstrauit & cognationem inter se multitudinis/& lineę ductū. Nā cum dicit genus esse quo-
rundam collectionē ad seinuicē quodā modo habentium/idest aliqua inter se cognatione iun-
ctorum/et qđ addidit/ad aliquid: generis lineam significat. quā singuli cōtingentes & ad vnā
sese ipsius generationis applicatione iungentes: plures ex eadem linea iuncti atq; cognati sūt/
vt sit hic ordo. Genus dicitur quorundā collectio quodā modo ad aliquē habentiū/idest ad ali
cuius lineam per genus cōtingentium: vt per collectionem cognationē demonstret/vt per ha
bitudinem quodā modo ad aliquē colligatam/lineā generis ductūq; designet. Sequitur ergo i
et id planius lucidiusq; significat/cū dicit. Dicitur rursus genus cuiuscūq; natiuitatis principiū
aut a generāte/aut ab eo loco in quo quis genitus est. Idipsum latius expedit/ qđ superius stri-
cto et sentuoso breuitatis vinculo colligauerat. Dicit enim rursus genus dici: aut a generante/
aut ab eo loco in quo quis genitus est. Sed rursus particula/ si ad hoc cōnectatur qđ ait/aut ab
eo in quo quis genitus est: intellectus nō titubat/ vt sit ordo. Dicitur genus vniuscuiusq; nati-
uitatis principium: aut a generante/aut rursus ab eo loco in quo quis genitus est. vel certe erit
simplicior expositio: si priorē generis significationem/idest quorundā ad aliquem quodā modo
habētium collectionem ad solius cognationē multitudinis accipiamus. Lineę vero ductum &
loci generationem in inferiori significatione distribuit. ita tamen vt vnā quodā modo generis
significationem/ & multitudinis cognationem: aut a generāte lineā/ & loci natiuitatem signi-
ficet. Hęc enim omnia de sola cuius libet natione tractantur. Quare nō absurdum est omnia q̄
ad ortum genitalem cuiuslibet pertineant: vna significatione generis cōtineri. Proprię tamen
et simplicissimę expositionis est quattuor significationes generis constituisse Victorinum/vt ad
tres Porphyrij vnam ipse addiderit generis causam: vt sint hę quattuor significatiōes/ multi-
tudinis cognatio/ lineę ductus/ genus causę/ genus specierum. ¶ Sequitur secunda generis di-
uisio apud Victorinum: vt est genus causę/ quę gręci (vt dictum est) non genera/sed schemata
vocant. ¶ Tertiæ vero significationis generis hic modus est/ genus dici cui supponitur species
id est genus illud a quo species deriuantur: qđ ait ad superiorum fortasse similitudinum ęquita
tem dispositum. Sic enim genus speciebus suis principiū est: vt Rhomulus ijs qui ab eo cogna-
ti sunt iunctiq; Rhomani. Item eodem modo nomē Rhomuli Rhomanos omnes cōtinet: quē-
admodum nomine generis species cōtinentur. Nam sicut a Dardano Dardanidę prioris nomē
Dardani in sese ipsos posteriores accipiunt: ita & animalis/ cum verbi gratia species habeat ho
minem atq; equum/ equus scilicet atq; homo animalis in se vocabulum capere/ vt dicātur ipa/
animalia nō recusant. Eodem igitur modo species sub generibus cōtinētur: quēadmodum co-
gnati homines sub illo a quo illam cognationem forte traxerūt. Nam & genus speciebus prin
cipium est/ & plurimarum in se specierum collectiuū est. Rursus primū cognationis nomē & ip
sis generationis est principium/ & in illius solius vocabulo diuersitas hominū vocabuli & ge-
neris participatione colligitur: atq; hoc est qđ ait his verbis. ¶ Aliter dicit genus cui supponi-
›› tur species: iuxta similitudinē forte superiorū appellatū. etenim principiū quoddā est genus ijs
›› quę sub ipso sunt: et videtur multitudinē cōtinere omniū quę sub se sunt. ¶ Sed cautissime ad-
›› ditum est/ videtur. Si enim nichil hęc omnia distarent: vna significatio generis esset & ea qua in
species funditur/ & ea qua in cognationē diuiditur. ¶ Sed est inter hęc genera talis diuersitas:
ꝙ genera earum specierum quę sub se habent alias species ęquęuis speciebus ęqualiter sūt ge-
nera. Hominēenim & equum qui sub animali sunt: neutrū neutro possumus dicere prius/ quā-
tum pertinet ad tēpus inchoationemq; nascendi. Nam si qua res vna sit prior/ altera posterior/
& eas sub vniuscuiusq; generis nomine quis velit aptare: non poterit. genus enim specieb⁹ su-
is æqualiter genus est. Qz si genus speciebus suis ęqualiter genus est: species ipsę eius oriri iter
se ęquali tempore ortuq; censentur. At vero in generibus quę cognationes efficiunt nō ita est.
Quisquis enim fuit Capis pater qui Capuam cōdidit/ si solum filiū Capim progenuit & ab vno
Capuanorum cognatio vel cuncta manauit: distat a genere cui species supponuntur/ ꝙ gen⁹
vni speciei genus nūq̄ esse potest nisi pluribus. qđ quoniam est idoneum genus illud/ idest pri-
cipium cognationum etiam ab vno filio colligere et cōgregare cognationē/ qđ genus per spe-
cies ductum facere nō potest/ nisi plures species supponātur: cōstat in hoc distare genus qđ co
gnationem colligit/ & a quo species diuidūtur. Potest autem distare in hoc etiā ꝙ genus/ idest
principium cognationis potest habere sub se duos ex se nō ęquali temporis cōditione progeni
tos: sed alium posterioris ortus/ alium vero senioris. qđ in generibus speciebusq; nō conuenit.

Tertię acceptionis generis a reliquis discrepantia.

Nam (vt superius dictum est) species nisi sibi ęquales fuerint: non merito / sed natura sub gene
re poni nō possunt. His igitur expeditis sequitur. ¶ Toties igitur de genere dicto postrema si-
gnificatione inter philosophos disputatio est: qđ definientes ita declarant. ¶ Qꝫ dicit toties /
tertio demōstrare vult / atqꝫ hoc propter lucidā operis seriē admissum est / vt quoniā genus plu-
rimorum nomē est / omnis eius primū significatio diceretur: vt de qua disputādū esset / alijs re-
lictis eligeretur. Qđ ait hoc modo, cū toties hoc / idest tertio genus dicatur / apud philosophos
vnde ipse tractaturus est: de postrema generis significatione quā dixit / id est de illo genere qđ
sub se species habet disputatio cōsideratioqꝫ vertitur. At vero de superioribus generibus / idest
de ea cognatiōe & loco in quo quis genitus est: aut historicorū / aut poetarū expectatio est. se-
cundi vero generis rhetorū: tertij philosophorū cōsideratio est. Et iam hic i disputationibus or
do est / ꝙ cū inciderint res q̄ multis possint nominibus nūcupari / & de vnoquoqꝫ eorū vocabulo
tractari differiqꝫ necesse est: dici prius in ordinē omnia expedit / vt id qđ eligitur & reijcitur / di-
stinguatur. Sed illa q̄ reijcienda atqꝫ explodēda sūt / prius dicātur: illud vero qđ differendū tra
ctādūqꝫ capitur posterius nominetur. vt hic illa posterior generis significatio posita est: quā dis
serendā accepturus / prius diffiniendā & termino quoddā circūscribendā demōstrandāqꝫ susce-
pit. Omnis eni res / nisi qd prius sit cōstiterit: eius tractatus vario modo speculatiōis habebitur.
Definit igitur sic. genus esse: qđ ad plures differentias specie distātes in eo qđ quid sit p̄dicatur /
velut animal. Omnia quę distāt: habēt inter se quandā differentiā qua distare & differre videan
tur. Porro aūt si qđ sit genus & sub eo species supponat: duas vel plures necesse est species poni
sub genere. quoniā vni⁹ speciei gen⁹ esse nō potest. Sed si plurimę species erūt: aliqua necesse ē
differētia diuidātur. aliter enim plures esse nō possunt. Nā si nichil distēt: nō erūt plures species /
& nomē generis perijt. Cōstat igitur eas sub genere poni species / quę differentijs distributę plu
res numero ipsarū differentiarū diuisionibus cōponātur. Ergo quoniā superius dictū est in om-
nibus definitionibus a genere definitionis trahendū esse principiū: si quā cuiuslibet speciē defi
nire volueris / genus primo necesse est nominabis / & ad illā speciem quā definis generis nomē
prius aptabis / et hoc illā principaliter dices esse qđ est illud genus sub quo ipsa species quā de-
finis est posita. Post autē differentijs proprijsqꝫ eam ab alijs circūscriptione quadā definitionis
excludis. Nā si dicis animal esse hominē: animal gen⁹ est / species vero homo. Nomē igitur ani
malis / id est generis de homine / id est specie prędicasti: cū dixeris hominē esse animal. Qꝫ si no
men generis in definitionibus ad vnā speciem dicere posses: de ea nomen generis prędicares.
Species aūt ęquali modo generibus suis species sūt. Nichil vetat imo etiam necesse est semper
quęcunqꝫ sunt genera de sibi subiectis speciebus in definitionibus / vel in quibuslibet interroga
tionibus prędicari. Sed quoniā prędicatur genus de speciebus: quo modo prędicatur agnoscen
dum est. Nam si dixeris quid est homo et aliquis responderit animal: bene & integre respōdisse
videtur & recte. Nam cū tu quid sit homo interrogaueris: ille respōdit animal / genus scilicet de
specie in eo qđ quid sit species prędicatur. Nam tu quid esset species interrogasti: ille vero in eo
qđ quid sit species quā interrogasti / animalis nomen / idest genus accommodauit. Plena igitur
& propria definitio facta est generis: hoc esse genus qđ ad plurimas differētias specie distāres in
eo qđ quid sit appellatur / velut animal. animal enim ad hominem / equum / bouē / coruū / agnū
& alia plura quę differentijs speciebusqꝫ differunt in eo qđ quid sit appellatur. Sed vtrum sic di
xisset genus esse qđ ad plurimas species differentia distātes in eo qđ quid sit prędicetur: an sicut
dixit genus esse qđ ad plurimas differentias specie distantes in eo qđ quid sit prędicetur / nichil
interest. Nam siue differentię specie distent siue species differentijs distent: vtrumqꝫ idem est.
Nam siue rationale & irrationale quæ sunt differentiæ / specie hominis verbi gratia atqꝫ equi di
stent / siue species homo atqꝫ equus differentia rationali atqꝫ irrationali diuidātur & distent: ni-
chil interest. quare plena perfectaqꝫ est generis definitio. Sed definitiōes duplicib⁹ modis fiūt.
vna enim definitio est quę (sicut dictum est) a genere trahitur. Sed quoniā sūt quędam magis
genera quę super se genus aliud habere non possunt: vt sunt prædicamenta decem quę Aristo-
teles constituit: eorum igitur definitio non haberi potest quorum genus inueniri non potest:
ꝙ omnium quęcunqꝫ sunt / ipsa sunt genera. Horum ergo quas gręci υπογραφους λογους
dicunt: latini subscriptiuas rationes dicere possunt: reddemus. Subscriptiuę autem rationes
sunt demonstratiuæ / & quodam modo insignitiuę proprietatis illius rei quę cum ipsa genera-
lissima sit / & genus eius nullum reperiri possit: eam tamen definire necesse est. & Aristote-
les quoniam substantiam genus generalissimum definire volebat & eius substantiæ nul-
lum genus poterat reperire: proprietatem quandam & demonstrationem subscriptionemqꝫ

ipſius rei/ dixit eſſe ſubiectum. Subſtantia enim: omnibus ſubiecta eſt. Accidens enim/ qđ ĩ no-
uem diuidit partes/ pręter ſubſtantiã eſſe nõ poteſt: atq; ideo omnia quęcũq; definienda ſunt ſi
genus non habeant eorum ſubſcriptiuam quandã/ & demõſtratiuam ratione reddi neceſſe eſt.
Sic igitur nunc genus quoniam rẽ ipſam definiendã putabat/ nõ dixit a genere definitionem:
ſed dedit quãdam generis demõſtratione proprietatẽq;. Dico autem q̃ Porphyrius vel ſubal-
ternorum generũ/ vel illorũ quę generaliſſima ſunt: hanc dederit definitionem & quodã mo-
do ſubſcriptionem demõſtrationẽq;. Nã ſi qđ genus/ habeat aliud genus/ & item hoc ipſum ali
ud et item aliud/ ſi nullũ erit ſupra genus/ qđ genus nõ habeat: in infinitum procedit ratio. ſin
vero habuerit: neceſſe eſt quoq; iſtam definitionem aperte/ ordinateq; congruere. Dico autem
genus nõ animal homini atq; equo: ſed ipſum animal homini atq; equo genus eſt. animal eni
ipſum per ſe nulli genus eſt/ neq; homo ipſum per ſeſe nulli ſpecies eſt/ neq; equus ipſũ per ſeſe
nulli ſpecies eſt: ſed ſunt genera & ſpecies ad alterius participationem. Nam quoniam ſub ani
mali eſt equus atq; homo/ nõ ad ſeipſum animal genus eſt: ſed ad equum atq; hominẽ. Et ite-
rum qui vocantur homo ſcilicet atq; equus/ non ad equum atq; hominẽ: ſed ad animal ſpecies
ſunt. Dico igitur genus nõ ipſas ſubſtantias in quibus genus & ſpecies ſunt: ſed ipſam partici-
pationem priorum ad ſubteriores/ et ſubteriorum ad priores. Hęc igitur participatio quoniam
et in magis generibus/ & in magis ſpeciebus/ & in ſubalternis generibus/ & in ſubalternis ſpe-
ciebus vna atq; eadem eſt/ & huius participationis inueniri genus nõ poterat: hęc definitio ge
neris quę facta eſt/ non a genere tracta eſt/ ſed ſubſcriptiua ratio & demõſtratiua & deſignatiua
quodã modo generis eſt reddita. Hic Fabius. ſubtiliter mehercle/ & qđ nũq̃ fere ante hęc audi-
uimus: ſed perge quęſo te. iam enim certant ſydera quodã modo: & nox luce ſuperatur. Tunc
» ego. ſequitur rerum omniũ prima/ breuiſq; diuiſio. ita enim ait. ¶ Eorum quę dicuntur/ alia ad
» proprietatem dicuntur/ ſicut ſunt omnia indiuidua/ vt eſt Socrates & hoc/ illud: aliaq; ad mul-
» titudinem vt ſunt genera/ ſpecies/ & differentię/ & propria/ et accidentia. Hęc enim comuniter
» non vnius proprię appellationis ſunt. ¶ Breuis (vt ſupra dictũ eſt) & diſtincta diuiſio. Omnis
enim res: aut vnius rei nomen eſt/ aut plurimarum. & hoc eſt qđ ait. Eorũ quę dicuntur/ alia ad
vnitatem dicũtur/ ſicut ſunt omnia indiuidua. Quid autẽ ſit breuiter explicãdum eſt. Omne ge
nus quoniam ſub ſe ſpecies habet: ſpecies vero differentijs diſtinguũtur/ & proprietatibus ex-
plicantur. Accidunt autem ſpeciebus accidentia ſecũdo loco: principaliter vero indiuiduis quę
ſunt ſub ſpeciebus. quid autem ſit poſterius dicendũ eſt. Genera igitur & de ſpeciebus dicũtur
& de differentijs quę ipſas ſpecies diſtribuũt/ & de proprijs quę ſpecies cõponunt/ et de iis ac-
cidentibus quę cũ principaliter in indiuiduis fuerint/ in ſpeciebus eſſe dicũtur. hoc autẽ mõſtre
mus exemplis: et ſit nobis genus animal/ ſit ſpecies homo/ ſit differẽtia rationale/ ſit proprium
riſibile/ ſit accidens ſtans vel ambulãs/ vel aliquid in menſura corporis ſit tripedalitas. Animal
ergo qđ genus eſt: dicitur de ſpecie/ ideſt de homine. dicis enim hominẽ eſſe animal. Porro au
tem de ſpeciei differentia nichilominus dicis genus. dicis enim rationale/ animal eſſe. Nichil
autem prohibet eodẽ modo et de proprio genus dicere. nam ſi dicas quid eſt riſibile: nõ abſur-
dum eſt animal nominare. Accidẽtia vero hoc modo principaliter in indiuiduis: ſecundo vero
loco in ſpeciebus ſunt. Nam ſi quis dicat ſingulos homines vtputa Ciceronem ſedere vel ſtare/
vel quid aliud libet: in ſpecie hominis eadẽ quoq; conuenire neceſſe eſt. nam ſi Cicero ſedet: ſe-
det etiam homo. ſi Cicero ambulat: ambulat etiam homo. Ergo ſi qua accidentia venerint ab
indiuiduis/ & ea tracta in ſpeciebus conſederint: ad ipſa quoq; accidentia dici poterit genus.
Quid eſt enim ambulans ſi quis interroget: merito animal dicitur. nichil enim ambulare: niſi
animal poteſt. Porro autem ſub ſpeciebus indiuidua ſunt/ vt Cicero & Virgilius ſub homine:
atq; de indiuiduo genus ſpeciei pręedicari poteſt. nam ſi interrogaueris quid eſt Cicero: merito
animal dicas. Genus igitur & ad ſpeciem/ et ad differẽtias/ & ad accidentia/ & ad propria/ & ad
indiuidua nominatur. Porro autem ſpecies non iam de genere/ neq; de differẽtijs: ſed de ſolis
proprijs/ & ſubiectis & indiuiduis appellatur. In illis ideſt indiuiduis/ quia ſupereſt: in proprijs/
quia ęquale eſt. quid autem ſit: hoc modo videmus. Omnia genera ſpeciebus ſuis ſuperſunt &
abundant. Abundare autem genera dicimus ſpeciebus/ plus habere genera virtutis q̃ ſpe-
cies. Homo enim qđ eſt ſpecies: ſolum homo eſt. animal vero qđ genus eſt/ non ſolum homo
eſt: ſed & equus vel bos/ vel quodlibet aliud qđ animali ſupponitur. Ita maior vis generis re-
cte de minori ſibi & ſubiecta ſpecie pręedicatur. Alia vero ſunt quę ſibi ſunt paria: vt ſunt pro-
pria et ſpecies. ſpecies eſt homo: proprium riſibile. quicquid ergo fuerit riſibile: hoc eſt homo.
quicquid homo: hoc riſibile. Itaq; neq; riſibile hominis/ neq; homo riſibilis potentiam ſuperua
dit: ſed ęqualiter ſibi ad ſeinuicem pręedicari poſſunt. vt dicas quid eſt homo: riſibile. quid eſt

FRANCISCVS.

PLATONICA

Genera igitur et de ſpeciebus dicũt et de differẽtijs. de ſpeciebus accõmodatiſſime. Verũ de differentijs/ proprijs & accidẽtibus nõ ita accõmoda te etſi vere dicãt. pręedicati eũm ẽ formã dicere et ſubiecti rẽ ſubiectã. qđ non pprie ẽ generis ad differẽtias/ pp̃ria et accidentia. De vera igit̃ pręedicatiõe qđ dicit Boetius intelligat.

FRANCISCVS.

risibile/homo. Ita igitur quęcunq; superiora fuerint: ad illa quę subteriora sunt prędicantur. et quęcũq; ęqualia fuerint: ęqualiter sibi adinuicem prędicantur. Illa vero quę subteriora sunt & minora de superioribus & abundantibus (vt sunt genera & species: genera cũ abundãtia sunt/ species minores) prędicari nõ possunt. nunq̃ enim recte speciem de genere prędicabis. Ita ergo species de proprio prædicatur vt par. Sed quoniam sub speciebus sigillatim indiuidua sunt. indiuidua autem vocamus quę nõ in illas species/ neq; in aliquas iam alias partes diuidi possunt/ vt est Cato/ vel Plato/ vel Cicero/ & quicquid hominum singulorum est. hos enim in nullis partibus diuidis: vt animal in species hominẽ scilicet atq; equum. hominẽ quoq; ipsum specialem/ & singulos circũplectentem: in Catonẽ/ Platonem/ Virgilium/ & omnes sigillatim homines distribuere possumus: atq; ideo atomum/ idest indiuiduũ vocitatũ est. Species ergo quę ad propria ęqualiter prędicatur/ & ad indiuidua: quoniam maior est species hominis q̃ quodlibet indiuiduum/ ita prędicatur vt superius ad id qđ est subterius. Cicero enim solus Cicero est: homo autẽ non solus est Cicero. Qz si ad indiuidua prędicatur: & ad indiuiduorum accidentia prędicabitur. Ita igitur si species ad genus qđ superius sit non prędicatur: neq; ad differentiam quia differentia (vt nunc monstraturi sumus) super speciem est. ad proprium vero cui par est/ vel indiuiduũ cui superest: prędicabitur. Differentia vero & ad species/ & ad propria & ad accidentia/ & ad indiuidua prędicatur. Nãq; rationale/ qđ est differentia: ad hominẽ prędicatur/ qđ est species. Item rationale/ idest differẽtia: prędicatur ad risibile/ idest proprium. dicitur enim id esse risibile: qđ rationale. nam si homo rationale/ & homo risibile: cõstat id qđ est risibile etiam rationale posse nominari. Qz si ad species differentia dicitur/ species autẽ ad indiuidua prędicatur: necesse est vt differentia quoq; ad indiuidua prędicetur. dicis enim qualis est Cicero/ rationalis. Qz si differentia ad indiuidua prędicatur/ accidentia vero indiuiduis accidũt: necesse est differentias ad accidentia prędicari. Proprium vero qđ semper vnius speciei propriũ est: & ad vnam speciem prędicatur solam/ cui propriũ est. risibile nãq; qđ proprium est: ad solã hominis speciem prędicatur. Qz si ad hominis speciem prędicatur/ species vero ad indiuidua dicitur: nõ est dubium quin propriũ quoq; de indiuiduis prędicetur. nam si homo risibile animal est: Cicero quoq; & Virgilius risibilia animalia recte dicuntur. Qz si propriũ ad indiuidua recte dicitur: recte etiam et de accidentibus prędicatur/ quæ ipsis accidunt indiuiduis. Accidentia vero ipsa & de speciebus et de alijs omnibus prędicantur: et de ipsis maxime indiuiduis. namq; & albus equus & albus homo dicitur: et iterum niger equus & niger æthiops. qđ si ita est: animal quoq; nigrum dicitur. Dicitur etiam rationale nigrũ & irrationale. quippe si equus et homo æthiops nigri sunt: dicitur etiam indiuiduum nigrũ. vt si quis vnus homo ęthiops nominatur. Qđ cum ita sit: cõstat genus ad plurima prędicari/ idest species/ differentias/ accidentia/ propria/ indiuidua. & proprium ad plurima/ idest speciem/ indiuidua/ et accidẽtia. et speciem ad plurima/ idest indiuidua/ & accidentia. Accidens vero et ad genus/ et ad speciem/ et ad propriũ/ & ad differẽtiam/ et ad indiuidua. Qđ si ita est: has quinq; res cõstat ad plurima prędicari. At vero indiuiduum quoniam sub se nichil habet: ad singularitatẽ quãdam et vnitatẽ prędicatur. Cicero enim vnius est/ & ad vnum nomen aptatur. Ita indiuidua quę ad vnitatem dicũtur/ cunctis superioribus supposita sunt: vt genus/ species/ differentia/ propria/ vel accidentia q̃uis ad seinuicem dici possunt/ ad indiuidua tamen ęqualiter prædicantur/ vt superius demonstratum est. Indiuidua vero quoniam sub se nichil habent/ vbi secari distribuiq; possint: ad nichil aliud prędicantur/ nisi ad seipsa quę singula atq; vna sunt. atq; hoc est qđ ait. Eorum quę dicuntur/ alia ad vnitatem dicuntur/ sicut omnia indiuidua/ vt est Socrates et hoc/ et illud: aliaq; ad multitudinem vt sunt genera/ et species/ & differentię/ & propria/ & accidentia. Hęc enim cõmuniter nõ vniꝰ propriæ appellationis sunt. simile est ac si diceret. Hęc enim cõmuniter ad plurima prędicãtur: non ad vnitatem/ sicut indiuidua. Et quid sint genera vel species/ vel differentia/ vel propria/ vel accidentia: exemplum supponit dicens. Est enim genus vt animal: species vt homo/ quam dudum hominis speciem cum alijs animantibus sub animali posuimus. differentia: de qua species scilicet hominis ab irrationali distat animali. proprium vt risibile: qđ nullum aliud animal neq; rationale/ neq; irrationale habet. nullum enim animal ridet: nisi solus homo. Quare cum quædam celestium potestatũ animalia rationabilia sint: eorum tamen proprium risibile nõ est/ quoniam non rident. recte igitur risibile: solius hominis proprium prædicatur. Accidens albũ/ nigrum/ & sedere/ quia ista in substantia hominum non sunt: merito accidentia nominantur. Nam si substantiæ cuiuscũq; speciei interesset id qđ accidens dicimus: interempto accidẽte/ periret etiam eius speciei substantia cui accidit. Nam quoniam rationale in homine substantia est. si rationabilitas interimatur: hominis quoq; substantia/ necessario peritura est, iccirco quo-

Ita igitur. Hic & i sequẽtibus p̃dicari ẽ de altero etiã minꝰ accõmodate enũciari.

Aequaliter idest idifferẽter et nõ couersim.

Platonicũ.

niam in ipsius speciei substantia naturaq; versatur. At vero nigrum et album vel quæcũq; sunt accidentia si interimas: species ipsa in qua illa accidebant/ manet. Nam neq; omnis homo candidus/ neq; omnis homo niger est. et cui alterutra defuerint/ eius species non peribit. atq; iccirco hæc accidentia: veluti non innata in substãtia/ sed a foris venientia recte nominata sunt. Nunc autem quoniam quid sit genus ostenditur/ & ea quę ad vnitatem dicuntur ab iis quæ de plurimis prædicantur distinxit/ atq; distribuit: ipsius generis differentias/ vel ab iis quæ ad vnitatem dicuntur/ vel ab eis quæ ad pluralitatem congruunt id est differentia/ specie/ proprio/ accidenteq; declarat. et dicit genus ab illis quæ ad sola indiuidua prædicãtur id est quę ad vnitatem hoc differre: q; genus ad plurima prædicetur/ indiuidua vero ad singula. Sed quoniam hęc differentia ad indiuidua communis erat differentiis/ speciebusq; propriis/ & accidentibus/ ab illis ipsis aliis differentiis genus diuidit/ atq; disiungit. quod ita demonstrat. ¶ Ab iis igitur quæ ad vnitatem dicuntur/ differt genus: q; genus est quod de pluribus prædicatur. Ab his ergo reliquis: genus differt. primo a specie: quoniam species etsi de pluribus/ non tamen specie differentibus/ sed solo numero prędicatur. ¶ Ac primum generis speciei q; distantiam mõstrat: quæ prior est a genere. Nam quãuis differentia super speciem sit: non super subalternam tamẽ/ sed super speciem specialissimam differentia ponitur. Nam quãuis rationalis differentia super hominem ponatur/ quæ species specialissima est: tamen ante speciem specialissimam ipsa differentia species est eius generis/ cui species specialissima supponitur. Nam sub animali ante hominem rationale ponitur. Igitur cum genus & species vtraq; ad plurima prędicentur: genus vero ad plurimas species in eo qđ quid sit prędicatur/ species non tam ad plurimas species sed ad plurima indiuidua prędicatur. Sunt autem quędam genera generalissima (vt dictum est) supra quę aliud genus inueniri non possit. Sunt autem species sub quibus alia species inueniri nõ possit. & integra species illa nominatur: quæ nunq̃ genus est id est sub qua species nullæ sunt. Nam si sub ea species essent: ipsa etiam genus esse posset. Species ergo quę vere species est: alias sub se species non habebit/ vt est homo. Nãq; homo quoniam species est: singuli homines qui sub ipso sunt/ non eius species sed indiuidua nominantur. Nam si homo genus esset hominum singulorum/ genus autem sicut ad plurimas res specie differentes in eo quod quid sit/ prædicatur: homo id est species/ si sicut genus prędicaretur ad singulos homines/ singuli homines specie ipsa differrent. Sed quia singuli homines specie non differunt: quod autem specie non differt/ si quid ad hoc prædicatum fuerit non prædicatur vt genus ad species/ id est homo non prędicatur ad singulos homines/ vt genus ad res plurimas specie differentes. quid igitur? ad res plurimas numero differentes. singuli enim homines numero a se tantũ nõ specie distant. atq; ideo/ quoniam genus sic ad subiecta prędicatur: vt ad plurimas res specie differentes prędicetur. species autem ad subiecta ita prędicatur: vt ad plurimas res numero differentes dicatur. Congruunt igitur sibi genus et species: quod genus et species ad plurima prædicantur/ & vtraq; in eo quod quid sit. Nam si interroges quid est Cicero? animal dicitur id est genus. et si interroges quid est Cicero? homo dicitur id est species. Distant autem q; quamuis vtraq; ad plurima prędicentur in eo qđ quid sit: genus prędicatur ad res specie differentes/ species vero dicitur ad res tantum numero differentes. quod Porphyrius sic demonstrat.

Ipsa differẽtia species est. nõ tam differentia species est q̃ speciẽ cum noiata non est circũloqtur. vt animatum et inanimatũ corpori adiectæ / spẽs corporis circũloquũtur

¶ Ab iis vero reliquis quæ de pluribus appellantur genus differt. primo a specie: quoniam species etsi de pluribus prędicantur/ non tamen specie differentibus sed numero. homo enim species cum sit de Socrate/ Platone/ Cicerone prædicatur: qui non specie sed numero differunt. animal vero qđ genus est: et bouis & equi prędicatio est/ quę ita differunt specie a seinuicem/ non numero solo. ¶ Quod simile est ac si diceret: genus a specie vnam differentiam plus habere. Congruũt namq; genera speciebus: q; vtraq; in eo quod quid sit prædicantur/ vt dictum est. Congruunt item genus et species: q; vtraq; ad res plurimas prædicantur. Congruit item genus ad speciem: q; vtraq; ad res numero differentes prædicantur. Nam et singuli homines ita a se diuisi sunt quantum ad numerum: vt homo ab equo/ vel boue/ vel a coruo/ vel a quibuslibet aliis animantibus. At vero distat a specie genus/ q; genus de pluribus rebus specie differentibus prædicatur: qđ species non habet. Nichil autem differre arbitror/ vtrum ita dicatur aliã rem ad aliam prædicari: an aliam de alia prędicari. vterq; enim idem intellectus est. Nam si animal prædicatur ad hominem idem etiam animal de homine præ-

FRANCISCVS.

dicatur. Nam cum interrogaueris quid est homo: respondeas de hominis interrogatione/ hominem esse animal. Sed nunc oportet nos ea q̃ sequuntur aspicere. quid ergo sequitur? ¶ A ꝓprio autem gen⁹ differt: ꝙ proprium iuxta vnãquãq; speciem propriũ appellatur cui proprium est/ et iuxta ea quæ sub specie sunt scilicet indiuidua. Namq; risibile hominis solum est/ & singulorum vtiq; hominum. Genus autẽ non ad vnam speciem: sed ad plures specie differentes semper aptatur. ¶ Ergo videtur dicere ꝙ omne propriũ si fuerit speciei vnius/ tunc vere est proprium. Nam si vnius speciei non fuerit/ sed duarũ vel plurium: tunc duabus vel pluribus non proprium sed erit in substantiæ ratione cõmune. Constat ergo propriũ ei cui est proprium/ soli speciei singulariter adhęrere. Vnde quia hominis species sola est quæ ridet: risibile homini proprie & singulariter aptatur. ad vnã semper igitur speciem proprietas adhibetur. Distat igit̃ propriũ a genere: ꝙ genus semper ad plurimas species appellatur: proprium vero de vna tantum specie cui est propriũ. Nam si risibile dicas: ad vnam tantũ speciem hominis appellatur. Congruit autẽ genus cum proprio in hoc: ꝙ genus et proprium de pluribus appellãtur. Namq; genus ad plures species appellatur. Appellatur etiam genus de ĩis quę sub specie sunt indiuiduis. Nam si homo et equus animal est: erit etiam Cicero animal/ & quilibet equus singulariter/ animal nominatur. Similiter & propriũ ad plurima dicitur. dicitur enim ad vnamquãq; speciem: & ad ea indiuidua quæ sunt sub specie prædicatur. Nam si homo risibilis est: risibilis est etiam Cicero/ & Virgilius/ & quicunq; singulariter nominantur/ risibiles sunt. Congruunt etiã/ quoniam vtraq; in eo qđ quid sit prædicantur. Nã ꝓpriũ de specie in eo qđ quid sit prędicatur. Nam si dicis quid est homo: merito risibile prædicabis. Congruunt autẽ ꝙ genus & proprium ad plurimas res numero differentes prædicantur. Nã ita a se differunt singula animalia id est homo/ equus/ & coruus/ & cęteri singuli homines/ quantũ ad numerum. Distat autem a genere/ ꝙ genus ad plurimas species ꝑdicatur: propriũ vero ad vnã solã cui est ꝓpriũ/ nominatur. Sed nõ est inter gen⁹ & propriũ eadẽ differentia q̃ est inter speciem et gen⁹. nã spẽs de nulla omnino specie ꝑdicatur: propriũ vero licet nõ ad plures/ ad vnã tamẽ solã speciẽ cui propriũ semper aptabitur. Post hæc igitur de differentiæ accidẽtisq; a genere distantia disserit dicens. ¶ A differentia vero & ab accidentibus differt genus: quoniã etsi etiã ista de pluribus specie differentibus prędicãtur/ differentiæ scilicet et accidentia quæ communiter accidunt/ non tamen in eo qđ quid sit prędicãtur/ cum interrogantibus nobis sit secundũ ea responsio. magis enim quale quid sit ostenditur.

Congruunt etiam quoniã vtraq; i eo qđ qđ sit prædicãtur. genus i qđ prędicari tribuẽt omẽs: propria vero vt risibile vt susceptiuũ disciplinę/ pauci/ nisi qui huc cũ Boetio Victorini tutari velit sẽtentiam.

¶ Differentiam vero & accidens iccirco posterius reseruauit: ꝙ eorum vnam differentiam erat distantiamq; dicturus. Differentia enim et accidens/ qualitatẽ cuiuscũq; speciei demõstrãt: illa substantiæ qualitatem id est differentia/ illud id est accidens/ non substantiæ. Ergo quoniam genus super speciem est/ et species supposita generi: genus speciem/ species indiuiduum quid sit ostendit. Porro autem solę possunt/ species differẽtiæ disgregare: quæ qualitatibus eas substãtialibus idest substantias declarãtibus seiungunt atq; dispertiuntur. Nam cũ animal genus sit/ homo vero vel equus species: quales vtręq; species sint mõstrat differentię segregatio. vt dicamus speciem esse hominis rationalem: speciem vero equi irrationalem. Si enim quis interroget quid est homo: animal dicitur. Si autem quis dicat qualis est homo: rationalis respondetur. Ita semper differentia non in eo quod quid sit: sed in eo qđ quale sit appellatur. De accidẽte vero non dubium est: cum ipsa qualitas in accidentis partibus componatur. Namq; in prædicamentis/ inter alias nouem partes accidentis etiam qualitas nominatur. Nam & si quis interroget qualis corui species sit: nigra continuo respondetur. Congruũt ergo genera differẽtiis & accidentibus/ ꝙ de speciebus plurib⁹ prædicantur. Nam sicut genus species sub se plures habet: ita differentia. Nam rationalem dicimus deum & hominem. Rursus etiam accidens de plurib⁹ speciebus prædicatur. Nam nigrum dicimus & hominem/ & equum/ et coruum/ & ebenum/ & plurimas alias species. Rursus congruit genus differentiæ: ꝙ sicut genus/ sic differentia æqualiter ad indiuiduum prædicatur. Nam si Cicero animal est/ qđ est genus: & rationale animal est/ quod est differentia. Congruunt etiam ꝙ de numero differentibus prædicantur. quod superius de aliis demonstratum est. Distant autem ꝙ (sicut dictum est) genus in eo quod quid sit appellatur differentia vero vel accidentia in eo quod quale sit/ prædicantur. Nam si dicas quid est homo: appellabis genus/ & dices animal esse hominem. si vero qualis sit ad differentia interrogaberis: rationale respondebis/ vel accidẽs nigrũ vel albũ/ vel qualis quisq; sit de quo interrogatur. His igitur distributis distantias ipsas a primordio rursus orditur dicens. ¶ Vnde hoc qđ de pluribus ꝑdicatur genus/ distat ab his q̃ de singulis prędicãtur/ hoc est ab indiuiduis. Illo qđ de specie differẽtib⁹ prædicatur: distat a specieb⁹ & a ꝓprius. Illo etiã in quo quid sit appellatur/

FRANCISCVS.

» secernitur a differentiis & a communiter accidentibus: q haec duo quale quid sit declarant. ¶ Hoc dicit distare genus ab indiuiduis: q genus de pluribus (vt dictum est) praedicatur. Colligit autem & in vnū redigit proprii speciei q differētias. Nam quoniā species de pluribus nō specie/ sed numero differentibus prędicatur: proprium vero de vna tantum specie et de iis quę sub eadem specie sunt indiuiduis praedicatur. Quāuis enim de vna specie praedicetur tamen aequa est illi cum specie a genere differētia/ de pluribus specie differentibus nō praedicari. Nā neq species omnino de aliquibus poterit praedicari/ neq propriū: quoniā proprium non de pluribus speciebus sed de vna tantū cuius est specie praedicatur. Qđ si ita est: vna differentia a genere species et propria seiunguntur. Accidens vero et differentia eadē quoq vna a genere differentia separantur/ q genus in eo quod quid sit dicitur: differentia vero vel accidentia/ in eo quod quale appellantur. Has Porphyrius ad construendam generis rationē differētias q parcissime potest colligit/ & ipsas differentias multis modis posterius probaturus: nunc nō (quantū sat est) dicit se
» abundantem generis constituisse rationem/ hoc dicens. ¶ Hoc si ita est: nullo modo minus aut
» plus effecta est generis diffinitio. ¶ Perfectā plenāq se generis diffinitionem fecisse dicit: quoniam neq plus neq minus facta sit diffinitio sed ęqualiter ad genus pariterq cōposita. qđ quale sit hoc modo monstrandū est. Nouimus q quaedā res quę ad alia pdicantur iis de quibus prędicantur abundāt: vt genera et species. Nāq animal qđ genus est: de homine quod est species hoc abundat/ q nomen generis etiā in equum atq bouē atq in alia valet aptari. Ergo si quis ad quālibet rem/ abundantē fecerit maiorēq definitionem q ipsa res fuerit quā definit: non erit integra propriaq definitio/ sed etiam ad alias quascunq res q ipsius definitionis terminus/ abundabit. Maiorū igitur prędicamentorum/ maior erit definitio: minorum vero/ minor erit etiā definitio. Animal ergo qđ maius est: ita definiunt. animal est substantia animata sensibilis. Hominem vero quod ab animali minus est/ ita definiunt. homo est animal rationale mortale/ risus & disciplinę perceptibile. Quoniam maius est animal ab homine: maior erit animalis definitio ab hominis definitione. plus erit dicere substantia animata sensibilis: q animal rationale & mortale. Nam substantia animata sensibilis/ sicut ipsum animal nō solum hominē complectitur: sed & equum vel bouem atq alias huiusmodi species. si quis ergo ad hominē maiorem definitionem aptauerit/ q est animalis/ vt ita definiat hominē/ homo est substātia animata sēsibilis: nō est plena definitionis ratio/ cū equus atq bos substātia aiata atq sensibilis esse possint/ q species hominis nō sunt. si quis vero maiori rei minorē definitionē aptauerit: curtā & diminutā quodā modo faciet rationē. Nā si quis animal definire volens dicat/ animal est res rationalis risus & disciplinę pceptibilis: nō erit integra definitio/ quoniā sunt quędā animalia quae illius definitionis rationē subterfugere atq euadere possunt. est enim animal bos qđ neq rationale sit/ neq risus perceptibile. Sola igitur relinquuntur bene definiri: quęcūq ęqualibus definitionibus cōstituuntur. vbi autē ęqualis definitio sit: hoc modo possumus reperire. Prędicamenta quęcūq fuerint: si maius praedicamentū de minore aliquo pdicatur/ conuerti nō potest/ vt minor de maiore praedicetur. Semper enim maiora de minoribus: nunq minora de maioribus praedicantur. Nam si quis dicat hominem esse animal: non poterit conuertere animal esse hominē. Nam homo nichil aliud quantū ad genus: nisi animal est. animal quantū ad species/ potest esse etiā nō homo. Paria vero praedicamēta semper sibi ipsa inuicē conuertūtur. Nā quoniam risibile solius est hominis: risibile ad hominē pdicatur/ & cōuerti potest/ vt homo ad risibile praedicet. Dicitur enim quicquid est homo: risibile. quicquid est risibile/ homo. Ergo quascūq definitiōes cōuertere potes: illę verę atq pares sunt. quascunq cōuertere nō potes: aut maiores aut minores sunt/ & pares inueniri nō possunt. Nā si dicas hominem substantiā esse animatā atq sensibilem: verū est. Itē si cōuertas et dicas substantiā animatam atq sensibilē esse hominem: non omnino verū dixeris. Potest enim & substantia animata esse atq sensibilis et homo non esse. Itē si dixeris rē rationalem mortalem/ et disciplinae capacē esse animal: verum dixeris. si autē dicas atq conuertas animal esse rem rationalem/ mortalē/ & disciplinae perceptibilē: non omnino verū dixeris. potest enim esse animal: & non esse rationale/ & risus capax. Ergo quoties est maior definitio q id qđ definitur/ si prius dicitur id quod definitur/ & maior definitio adhibetur: vera esse poterit definitio. si enim prius dixeris hominem rem minorē/ & ad ipsum posterius adhibueris definitionem maiorem/ vt prius dicas homo est et post subiungas substantia animata sensibilis: verum est. homo enim necessario est substantia animata sensibilis. Si vero prius dixeris definitionem/ & postea dixeris id quod definies: vera esse non omnino potest. Nam si definitionē maiorē prius dixeris/ dicēs substātia animata sensibilis/ et postea rē minorē intuleris vt dicas homo est/ vt substātia animata sensibilis homo est: nō omnino verum est. potest enim & substantia animata sensibilis esse/

Risus et disciplinę pceptibile ppter eorū placita Platonicorum adiectū est: qui faunos/ panas dryadas & amadryadas nymphas aimalia credunt rationalia/ et eadē interitura. qđ cōfirmare voluit quidam beati Antonij ęgyptiaci anachoretae vitam scribens.

FRANCISCVS. Si prius dicta sit definitio vera ē: id ē si subiicitur/ etiam vniuersalit verū dicis. at si posteri9 dicis/ id est de subiecto vniuersalit/ p̄dicas: falsum dicis.

et homo non esse. At vero si minor fuerit definitio q̄ illa res quę definitur: si prius dicta sit definitio vera est/ posterius falsa. Nā si dixeris definitionē quę est minor/ res rationalis mortalis risus & disciplinæ capax animal est: vera est. Omnis enim res quæ rationalis et mortalis risus et disciplinę capax: necessario animal est. At vero si conuerteris & rem maiorem prius dixeris/ post vero minorē definitionem adhibueris: vera omnino esse nō potest. Nā si dicas prius animal est/ postea autē iunxeris/ res rationalis mortalis risus et disciplinæ perceptibilis: nō omnino verum est. Potest enim esse animal: & rationale vel mortale non esse. Itaq; si maior est definitio q̄ res fuerit/ si prius rem dixeris/ postea definitionē intuleris: vera est. si vero pri9 definitionē dixeris/ post rē intuleris: falsa est. in minoribus vero definitionibus & maioribus rebus cōtra est. Nam si definitionē prius dixeris/ postea rē subieceris: vera est. si vero rē pri9 dixeris/ postea definitionē subieceris: vera omnino esse nō potest. At vero ī æqualib9 definitionib9 cōuerti ęqualiter potest. Nā quoniā solius hominis hęc est definitio animal rationale mortale: ęqualis est hęc ad hominē definitio/ quoniā nō est cui alii possit aptari. Itaq; vel si pri9 definitionē dixeris/ postea rē subieceris: vera erit. vt est/ homo est animal rationale mortale risus & disciplinę pceptibile. sin vero cōuerteris/ & pri9 definitionē postea rē dixeris: vt si dicas animal qd fuerit rationale mortale risus & disciplinę perceptibile homo est: hęc quoq; vera est. Ita semper vt definitiones verę sint: neq; plus neq; minus in definitionibus oportet aptari/ sed ęqualiter definitiones cōuenienterq; disponi. qd Porphyrius scilicet nō ignorans ait se neq; plus neq; minus effecisse generis definitionē. Et Fabius. sequitur inquit de specie disputare. Dic inquā quid sequitur. Et Fabius. hic (vt opinor) ordo est.

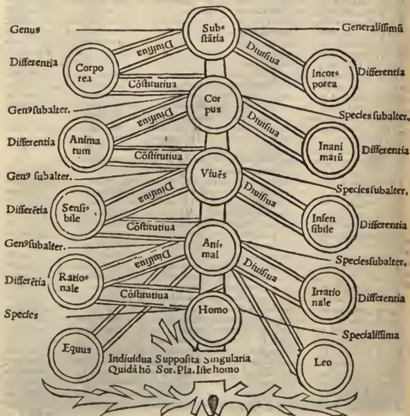
❡ DE SPECIE. Cap. II.

Species quoq; multis dicitur modis. Nā et vniuscuiusq; hominis forma/ species appellatur. ❡ Rursus dicit et pulchritudo vultus: vnde pulcherrimos quosq; speciosos dicimus. ❡ Dicit species & ea q̄ supposita est generi. vnde et hominē animalis speciē appellam9/ cū animal ipm genus sit: & albū coloris speciē. ❡ Tūc ego. speciei quoq; nomē sicut generis ęquiuocū puta. Nā & hoc quoq; multifariā appellari designat. Dicitur eni (inquit) species a figura corporis: et fortasse alia plura/ de quibus quoniā nullus tractat9 habebatur/ iure p̄termissa sunt. Hic tamen a Victorino videtur erratū/ qd cū idem sit cuiuscūq; hominis species et vultus: quasi in alia appellatione speciei/ vultus iterū pulchritudinē dixit. quasi nō perinde pulchritudo sit vultus: ac tota species fuerit. Nā si quispiam pulcher fuerit toto corpore: etiā vultu. sed pretermissis his ad illā speciē quæ sub genere ponitur atq; gen9 efficit/ veniamus. nāq; vt dictū est/ substantiæ ipsæ nullo speciei nomine generisue censentur: nisi quadā ad seinuicem collatione sint cōparationeq; compositę. Nam quod animal est/ nō iccirco genus est qd animal est. sed iccirco quoniā hominis sub se atq; equi & cęterorū animantium species habet. atq; iccirco ait. Vnde & hominē animalis speciem appellamus: cū animal ipsum/ genus sit. neq; enim homo species diceretur: si super ipsum animalis appellatio non prędicaretur. Sed vt monstraret non in vnis solis substantiis genera speciesq; versari: sed etiam in omniū prædicamentorū nuncupationibus esse cōnexa: non solius substantiæ dedit exemplum sed etiam eius quod reliquum remanserat accidentis. qd enim ait. Et albū coloris speciem: quę sunt in accidentis diuisione qualitatis. Sed quoniā inter se quędam cōnexio est & talis comparatio atq; relatio: vt præter ad seinuicem habitudinem genera et species esse non possint. nichil enim in eorum definitionibus concludi potest: nisi alterutrum nominata sint. nam si substantia generis specie supposita/ species vero genere superposito & ad ipsam prædicato perficitur: nō est dubiū quoniam definire necesse sit iure speciem cū genere/ et cū specie iure nobis genus prędicare necesse sit. Hęc igitur etiam in generis subscriptione seruatur descriptio: cū generis definitio habita est. Hoc enim dictū est tunc esse genus qd ad distantes species diceretur: nunc vero dicendū est id esse speciē quæ sub genere ponitur. Sed multiplex eius definitio haberi potest. Potest enim rursus dici id esse speciē: ad quā genus in eo quod quid sit prædicatur. quæ res vtręq; id significāt/ speciem poni sub genere. Nam prima quidē definitio: id aperte designat. secunda non talis est: quoniam semper minora maioribus supponuntur. genus ab eo aliquid/ de quo in eo qd quid sit prædicatur magis esse non dubium est. qd si ita est/ nullus est obscuritatis error: quin species quę minor est maiori sibi generi supponat. Nichil igitur hæc secūda definitionis significatio a priore differt. si enim species sub genere nō poneretur: genus ad speciem in eo quod quid sit non prædicaretur. Tertia vero definitio speciei integra ratione collecta est. et ipsius speciei vim naturāq; demonstrat. Dicit enim speciē esse: quæ ad plurima numero differentia in eo qd quid sit prædicatur. quæ diffinitio etiam ex superiore genere debuit esse plenissima. sed ego non quan-

tum castigata permittit breuitas explicabo. sed prius de ipsis generibus speciebusq; pauca dicē da sunt. cū sint quędā genera quæ species habeāt/ atq; ipsa aliis generib⁹ species esse possint: nō est dubiū ea gemina cōparationis habitudine fungi vt ad alia species/ ad alia genera nominē tur. Sed si in vno filo atq; ordine speculemur/ et quodcūq; gen⁹ alicuius rei rępertū est/ eius rursus gen⁹ aliud requiramus/ et rursus aliud/ atq; aliud iterū: si nichil sit qđ intellectus ratione cō sistat/ inexplicabilis interminabilisq; tractabitur. Sed quoniā nulla sunt in iis scientiæ fundamenta quę nulla ratione animi in infinitū procedētia cōcludūtur: dicendum necessario est posse nos ascendentes vsq; ad tale aliquid peruenire/ cuius cū ipsum ceteris genus sit/ aliud genus inuenire nō possumus. qđ genus primū/ et magis genus/ et generalissimū nuncupetur. Sed si hoc in genere cōtingit/ vt ascēdētes alicubi consistamus: nō est dubiū quin descendētes iterū per species ad aliquē quodā modo calcem/ offenso termino consistamus. Igitur cū descendentes per species vsq; ad illā speciē venerimus quæ sub se species nullas habet: illā speciem/ vltimā speciem & magis speciem et specialissimā nuncupemus. Sed quoniā species aliquorū est cōtinens: si aliquorū specie differentium continens esset/ nō magis species sed genus merito vocaretur. Sed quoniā continet/ et non specie differētes res cōtinet: similes necesse est sibi contineat pluralitates. sed si cōtineat pluralitatē/ & maius semper est id qđ cōtinet q̄ id qđ cōtinetur: de pluralitate illa/ species prędicabitur. appellabitur igitur species de pluribus rebus numero differētibus in eo qđ quid sit. Species enim cū appellatur de subterioribus: superiorē speciem substantiāq; declarat. Nam cū dicimus quid est Cicero: homo cōtinuo respōdetur. Cū ergo tribus modis speciei facta sit definitio: superiores duę nō tātum sunt speciei/ sed etiā subalternæ speciei. est enim species/ quę & ipsa genus sit. Generalissimū enim genus substantia/ & sub ea corpus/ sub corpore animatū corpus/ sub animato corpore animal/ & sub animali homo/ sub homine indiuidua. Sed hanc diuisionē plenius posterius exequemur: nūc aūt hoc nobis tantum sufficit. Substantia igitur magis gen⁹ est: homo magis species. ita vt neq; substātia species aliquādo esse possit: nec homo gen⁹. corp⁹ vero animatū/ vel animal ad superiora species: ad subteriora/ genera nominantur. Si quis ergo corpus animatū vel animal vel hominē velit exprimere/ & dicat species est qđ ponitur sub genere/ & ad quā gen⁹ in eo qđ quid sit prædicatur: hæc definitio & magis speciē id est hominē & subalternā speciē cōtinet id est corpus animatum vel animal. Nā corpus animatum/ et animal/ & homo sub genere sunt posita: et ad eas omnes in eo qđ quid sit appellatur/ vt dictum est. Si quis vero illā speciē definitione monstrare velit quę vere species est/ id est specialissimā speciē quæ tantū species/ et nunq̄ genus sit: hoc modo definiet speciē esse quæ ad plurimas res numero differentes in eo qđ quid sit prędicetur. Sed hęc definitio subalternis speciebus nunq̄ conueniet. Illæ enim quę subalternę sunt species: possunt etiā pro generibus accipi/ si ad subiecta prædicentur. Qz si possunt pro generibus accipi: cum pro generibus accepta fuerint/ non tantu ad plurimas res numero differentes p̄dicabuntur/ sed etiā ad plurimas res specie differentes. quippe cū sint genera. Sed quia hoc in magis speciebus nō euenit/ vt aliquādo de specie differentib⁹ prædicentur: hæc definitio posterior solius magis speciei definitio est. et eā cæterę subalternæ species excludūt atq; reiiciunt. qđ Porphyrius demōstrat. Sed hęc definitio eius speciei est: quæ magis species dicitur. alię vero definitiones: erunt etiā illarū quæ nō sunt magis species. horum ergo ipsam subscriptionē demōstrationēq; clarius seipsum dicere promittit: cū dicit. ¶ Manifestius autē hoc fiet qđ dicimus hoc modo.
» In omnibus prædicamētis sunt quędā magis generū/
» & magis specierū. Et magis genera sunt: supra quę nullum aliud genus poterit inueniri. Magis
» species rursus: sub qua nulla species reperitur. Horū interualla quæ possident: & genera et spe-
» cies sunt/ singula superioribus inferioribusq; collata vt alteri genus/ alteri species appellentur.
» ¶ Huiusmodi sunt (inquit) quędam quorū genera inueniri nō possunt: quæ ipsa merito magis genera nominantur quoniā maius ipsis aliquid inueniri nō potest. Nā si ista sunt genera: genus autem omnibus sub se positis maius est. at quorū genus nullū est: nichil eorū/ maius poterit inueniri. at quorū genus nichil poterit inueniri: merito ipsa magis genera vocitantur. Sunt autē quędā alia quę magis species appellātur: sub quib⁹ nō aliæ species locatę sunt. Nā plus videtur esse species. Ea integrior & vere species est quę genus nunq̄ est: q̄ ea quæ aliquando genus esse potest. q. si verior species est/ quę sola species/ nūq̄ genus est: merito magis species appellata est. Igitur inter magis speciem et magis genus/ qđ est interuallū: subalterna genera et subalternæ species impleuerunt. Nam subalterna vocamus: quęcūq; ad superiora species/ ad inferiora pro generibus accipiūtur. idcirco quoniā si oēs res ad inferiora cōponas/ genera sūt. si ad superiora: spēs. et si ad superiora & iferiora eadem ducas: genera & spēs inuenientur. Atq; ideo subalterna genera & spēs nominata sunt/ q. filo quodā atq; ordine ad iferiora cōposita/ gña/ & ad superio-

ra species agnoscātur. Sed ita genera speciesqꝫ esse possunt: nō vt cui genus est/ eidē iterū velut species supponatur. Nam si (vt prius ostensum est) specie sua maius/ genus est: non est dubium quin maior res sub minori poni nō possit. atqꝫ ideo ait vt alteri genus/ alteri species appellētur: ꝙ nequaq̄ ad eandem rem/ et genus esse & speciem cōueniret. Dat igitur huius rei exēplū: quo/ quod dicit facilius possit agnosci. facit igitur hāc diuisionem. Ponit substantiam magis genus. supponitur substantiæ corpus & incorporeū. corpori/ animatū corpus & inanimatum. animato corpori/ animal sēsibile & animal insensibile. vt sūt ostrea/ vel cōchylia/ vel echini/ vel arbores/ & alia huiuscemodi: quę viuendi animā habent/ nō etiā sentiēdi. sub animali: animal rationale/ & irrationale. sub rationali: mortale/ & immortale. sub mortali/ hominem. sub homine/ singulos homines: hoc est corpora indiuidua Ciceronē/ Virgiliū scilicet/ et eos qui iā in partes sunt singuli. Substātia ergo quę prior est: magis generis loco accipitur. Genus enim solū nō etiam species est: ꝙ nunq̄ ei genus superius inuenitur. Homo vero solū species est. nullas enim alias species sub se coercet. singuli enim homines nō specie sed numero differūt. Corpus vero quod pridē sub genere posuimus id est substantia: ad substantiā quidē species/ ad animatū corpus genꝰ accipitur. Animatū autem corpus: ad corpꝰ species est/ ad animal genus. Rationale itē aīal: mortalis genus est/ species animalis. Mortale aūt genus hominis est: species rationalis aīalis. Homo aūt qđ super indiuidua est: nichil de generis natura sortitus est/ sed tantum sola species appellatur.

Mortale et immortale. Platonicorū cōsuetudinē obseruat et hic & iis quæ sequuntur.



Sed hanc diuisionē sicubi in aliis rebus trāsferri et aptari placet/ ita cōsiderandū est: vt quicquid fuerit cuius genus inueniri non potest/ magis id genus appelletur. et quicquid cuius nulla species fuerit/ id est vt super indiuidua collocetur: illā magis speciē esse. Oportet enī si qđ genus sit: super differētes species res poni. qđ autem magis species nō super species res differentes ponitur: nūq̄ digne genus poterit appellari. Ergo quoniā queadmodū qđ superi⁹ genus sup se genus nō habet/ magis gen⁹ dicitur: ita species quoniā sub se species nō habet sed tātū indiuidua/ merito magis species appellat̄. Illa aūt quę i medio posita sunt: nō eiusdē sunt habitudinis. Nā quoniā species esse possunt: nō sunt magis genera. & quoniā genera esse possunt: iccirco nūq̄ magis species ꝑdicātur. Nā illis quę supersunt/ species sunt: illis vero q̄ subsunt/ loco generis pręponuntur. Cū igit̄ duę formę sint omniū rerū/ aut vt genera ꝑponant̄/ aut vt species supponant̄: summitates id est generalissimū gen⁹ & specialissima species/ singulas tātū cōtinēt habitudines. illud vt tātū gen⁹; nūq̄ species videatur: hoc vt sola species/ nūq̄ etiā gen⁹ appelletur. Subalterna vero q̄ media sunt/ duas formas habent id est vtrasq;. Nāq; (vt frequentius inculcatū est) & generis quodā modo parentelā/ et speciei deriuationē sortita sunt. Nec hoc fortasse nos turbet: q̄ species specialissima habet aliquid sub se. Nāq; homo cū sit magis species: habet sub se singulos homines. Hæc enim quāuis indiuiduis supersit: nūq̄ formā specialitatis immutat. Cū enim sub se indiuidua habeat quæ cōtineat: & quæ sub specie vera sint/ & nulla substantię proprietate discrepent: species eorū vocatur quæ continet. Ita homo & animalis species dicitur: quia cōtinetur. & hominum singulorū species est: quia eos cōtinet qui nulla vnq̄ specie discrepabūt. Diffinitio igit̄ magis generis/ magisq; specierū talis est. ¶ Magis genus esse dicitur: qđ genus semp sit nūq̄ species et quorū superius nullū gen⁹ sit. ¶ Rursus magis species est: qđ species semper sit nūq̄ genus. et iterū/ quæ nūq̄ diuiditur in species. et q̄ ađ plurima numero differentia in eo qđ quid sit prędicatur. Illa vero alia (vt sępe dictū est) & genera & species esse possunt: superioribus scilicet inferioribusq; collata. ¶ Hoc autē attentissime respiciēdū est: qđ in diuersis lōge nationibus in eo genere vbi ex sanguine aliqua cognatio deducitur/ diuersarū cognationū gēs ad vnū caput generis deduci potest. Nāq; Rhomani a Rhomulo sūt/ Rhomul⁹ aūt a Marte/ Mars a Ioue: poterit gēs Rhomanorū ad Iouē duci. Itē quoniā Athenienses a Minerua/ Minerua a Ioue: potest Atheniēsiū genus ad eundē Iouem velut ad originē deduci. Itē quoniā Persę a Sole/ Sol autē a Ioue: possūt Persę quoq; ad eundē Iouē velut ad originem propriā deduci. Ita diuersissimę gentes ad vnius cognationē erigi possunt. quod idē speciebus generibusq; nō fit. Nūq̄ enim diuersa genera sub vno genere poterūt accōmodari. Aristoteles enim primorū generū prædicamēta decē cōstituit: quæ velut aliquis fōs/ ita subterioribus omnib⁹ ortū quodā modo nationēq; profulserint. Hęc igitur decē ꝑdicamēta: quoniā generalissima sunt et superius eis nullū aliud inueniri genus potest/ ad vnū genus reduci nō poterunt. Q2 si decē genera prima ad vnū genus reduci nō poterunt: nec vlla quę sunt sub eisdem generibus/ idest species subalternaq; genera ad vnū genus aliquando poterunt applicari. Nam si prima eorum genera ad vnum superius duci nō possunt: non est dubium quin ea ipsa quę sub ipsis sunt/ ab vno genere coerceri cōtineriq; nō patiantur. Nam si substantia/ qualitas/ et quantitas/ & cætera sub alio cōmuni genere poni non possunt/ q̄ ipsa magis sunt genera: nec quicquid substantia fuerit id est sub eodem genere animal vel homo/ vel item sub qualitate vel quantitate ad aliquod genus commune se poterūt applicare. Nunq̄ enim inueniri genus poterit: quod hæc decem genera solitario & proprio intellectu infra se possit veluti species continere. ¶ At dicat quis hæc oīa decē genera si vere sunt: subsistentia quodā modo/ vel entia dici posse. Flexus enī hic sermo est ab eo qđ est esse: & i participii abusione tractū est propter angustationē latinę linguæ compressionēq;. Hæc igitur (vt dictum est) entia nō possunt appellari: et ens hoc ipsum/ id est esse gen⁹ eorū fortasse dici videbitur. sed falso. Namq; omnia quę inter se ęquiuoce nominantur: nūq̄ eiusdem continētiam generis sortiuntur. quippe quorū substantia discrepat: non est dubiū quin generis quoq; ipsius definitio discrepabit. hęc autē vt entia nominētur: non vniuoce sed ęquiuoce prædicātur. Nā quoniā substantia ens est/ et itē qualitas ens/ siquis rationē definitionēq; substātię & qualitatis dixerit/ eadē natura vtriusq; nō poterit cōuenire: nō est dubiū quin substātia & qualitas nō vniuoce sed equiuoce prędicētur. q᷑ si æquiuoce prędicātur: sub eiusdem generis fonte poni nō poterūt. Nō est igitur in generibus speciebusq; aliquid genus solum: qđ possit diuersa rerū genera coercere. Tūc Fabius. abundāter hęc inquit oīa: & de his ipsis rebus frequētius inculcatū est. Sed perge ad sequētia. Faciā inquā. Hæc enim vt arbitror sequuntur. ¶ Ergo decē genera constituit Aristoteles in prædicamētis: quę magis genera sunt. At vero illę q̄ magis species sunt: sempi plurimo qdē numero sunt/ nō tamē in infinito. at vero indiuidua quę sub magis specie sunt: infinita sunt seper.

¶Hoc enim dicere vult q̷ multo plures ſpecies ſunt q̃ genera. habet enim genus ſub ſe plu-
rimas ſpecies. et quoniã decem genera omniũ rerũ prima ſunt: ſpecies ſpecialiſſimę nõ ſolũ de-
cem ſunt ſed plures/ nõ tamen infinitę. indiuidua vero quę ſub magis ſpecieb9 ſunt/ infinita ſũt:
et eorũ intelligẽtia nulla vnq̃ capi poteſt. Quæ eni infinita ſunt: nullo ſciẽtię termino cõcludun-
tur. Igitur omnis nobis diuiſio omniſq; ſcientia: a magis generibus per ſubalterna genera vſq;
ad magis ſpecies deducatur. ibi enim cõſiſtẽtes/ integram ſuperiorum ſciẽtiam accipere poſſu-
mus ac retinere. Si quis autem indiuidua velit ſcientia diſciplinaq; comprẹhendere: fruſtra la-
borabit. ſed ita iubemur a magis generib9 vſq; ad magis ſpecies per itẽrualla media diſcurrere/
vt ſpecificis differẽtijs diuidẽtes ſubalterna genera/ vſq; ad magis ſpecies deſcẽdamus. Specifi-
cę autem differẽtiæ ſunt quæ ſpeciẽ quãcunq; declarant. declaratur autẽ ſpecies differentiis hoc
modo. Si quis enim dicat ſubſtãtiã vt ponat ſub ſubſtãtia corpus/ ſub corpore animatũ corpus/
ſub animato corpore animal/ ſub animali rationale animal/ ſub animali rationali mortale: oẽs
has ſpecies quę ſunt ſubſtantię cũ pro differẽtiis poſuerit/ hominis ſcilicet ſpecies informabitur.

Porro autẽ animal. animal ꝓ ſenſibili animalis differẽtia poſuit Boe.

Nam corpus animatũ ab inanimato corpore differẽtia eſt. porro autẽ animal ab inſenſibilibus
et rationale ab irrationali/ & mortale ab immortalibus differẽtię ſunt. hæc igitur omnia cũ iun-
xeris: vnã ſpeciẽ declarabis ideſt hominẽ. Nã cũ dicis corpus animatũ animal rationale & mor
tale: quæ ſcilicet differẽtię in ſubalterno ordine ſibi ſuppoſitę ſunt/ hominem demõſtraſti. Sunt
quędã aliæ differentiæ: quæ tales ſunt ac ſi dicas animal rhetoricum/ q̷ ſolus homo rhetor poſ-
ſit eſſe. ſed hæc differentia nõ perſpicax differẽtia eſt/ & ſubſtantiam hominis naturãq; nõ per-
ficit: ſed tantũ artem quandã ſcientiãq; commendat. Illæ igitur in diuiſionibus differentiæ ſpe-
cieſq; proſunt: ex quibus illa quæ dicitur magis ſpecies informatur. et hęc vocatur ſpecifica dif-
ferentia: quæ magis ſpeciẽ poſſit efficere. Ergo cũ per hæc deſcenſum fuerit ad magis ſpecies:
relinquẽda ſunt ſub magis ſpecieb9 indiuidua/ nec eorũ eſt aliqua ſciẽtia requirẽda. Nam illa nõ
ſolum infinita ſunt: ſed etiam quæcũq; in ſeſe continuerint infinita ſunt. rhetorica enim ſpecies
eſt: ſed cum venerit in ſingulos homines/ tũc per ſingulos et infinitos diuiſa/ etiã ſingula fiet &
infinita. Si enim omnes quicũq; ſunt vel fuere numerẽtur rhetores: nullus vnq̃ huiuſce nume-
rationis finis erit/ cũ pręſertim etiam per infinita tẽpora in futurũ ſinguli homines rhetores eſſe
» poſſint. Hic Fabius. hoc igitur inquit erat: quod ait. ¶Porro autẽ vel artium vel diſciplinarum
» cũ indiuidua per ſingulos homines eſſe ceperint: rationẽ ad percipiendũ capere vel habere om
» nino non poſſunt. ¶Et ego. hoc inquã eſt/ qđ cum artes vel diſciplinę quæ in ſua ſpecie vna an-
te collecta fuerint/ in indiuidua venerint id eſt per ſingulos homines: in infinitã multitudinem
innumerabilẽq; ſeſe diſpertiunt. hoc autẽ iccirco euenit. qđ hæc eadẽ ratio eſt: quã Porphyrius
ipſe dirigere nõ neglexit. genus enim cũ vnũ ſit: plurimarũ ſpecierũ progenitiuum eſt. Nanq;
ſub vno genere plures ſpecies inueniuntur/ iccirco quoniã ſpecies/ genus illud vnde profluũt
in plurima ſegregant atq; diſpertiũt. genus autem plurimas colligit res: ſicut ipſum a plurimis
iterum ſpeciebus diuiditur. Nãq; homo coruus et equus quæ ſunt ſpecies: quantum ad animal
æqualiter animalia ſunt. Ita enim nomen animalis omnes ſuas ſpecies intra ſe continet. Qz ſi
et in homine animalis nomen eſt/ & in coruo/ & in equo: non eſt dubiũ quoniã illud genus qđ
ſub ſe ipſum ea cõtinet/ ſpecies diuiſæ inter ſe diuidant multiplicentq;. colligit igitur genus ſpe-
cies in ſe: ſpecies vero genus ipſum ſuapte natura diſpertiũt. Eſt igitur genus collectiuũ ſpecie-
rũ ſuarũ et quodã modo adunatiuũ: ſpecies vero diuiſiuę generis/ quodã modo multiplicatiuę.
Igitur quicũq; ad magis genera aſcendit: omnem ſpecierum multitudinem per genera colligit
adunatq;. cũ vero a magis generibus vſq; ad magis ſpecies decurritur: omnis vnitas generum
ſuperiorũ in multifidas ramoſaſq; ſpecies ſegregabitur. Quod autem ait multitudo capienda:
perinde eſt ac ſi diceret/ multitudo faciẽda eſt. nã cum diuidis genus in ſpecies: eaſdem ſpecies
multas eſſe accipis quas tu idẽ feciſti. Species quoq; ab hac generis adunatione ac quodã modo
collectione nõ diſcrepant. Nãq; & ipſę infinitatem indiuiduorũ: ad vnam reuocant formã. ſin-
gulorũ enim hominũ ſpecies quę eſt homo: collectiua eſt/ hoc modo. Ad hominis enim ſpeciẽ:
cuncti ſinguli homines vnus homo ſunt/ id eſt prima ſpecies quæ nos cõtinet/ coercetq;. Porro
autẽ ipſa ſpecies in nos multos ſciſſa diuiditur. omne enim qđ ſingulũ eſt atq; indiuiduum: illud
vnde naſcitur diuidit. Omne qđ non eſt ſingulum atq; nõ indiuiduũ/ ſed diuidi poteſt: nõ per ſe
ipſum magis diuidit ſubteriora/ q̃ colligit. His igitur expeditis cõſtat genus plurimarum ſpecie-
rũ eſſe genus: & ſpeciẽ plurima ſub ſe indiuidua coercere. Nã ſi qua ſunt ſubteriora: illa quę ſũt
ſuperiora diſpertiunt/ et in multitudinẽ diſſipant/ diuiduntq;. quare nõ eſt dubiũ quin ſuperiora
ſemper inferioribus pauciora ſint. Prædicamenta vero aliud de alio/ vel ad ſeinuicem quę tor-
quentur: hoc modo ſunt. omnis enim res: aũt maior erit/ aut minor/ aut equa. omne qđ eſt ma-

ius de minore poterit predicari: minus vero de maiore non dicitur. Nā quoniā animal eſt & homo & equus/ ad animal hominem ſi predicare volueris: tantū hec conuenit predicatio/ quātū conuenit animal eſſe hominem. Age enim cōuerte & dic hoc eſſe animal qđ hominē. quantum igitur pars eſt animalis que hominis ſpeciem cōtineat: tantū animal homo eſt. In illis autem alijs partibus animalis que aliud continent q̄ eſt ſpecies hominis: appellatio non conuenit. Nam ſi dicas animal homo eſt/ ꝙ homo in illa parte in qua equus eſt animal & coruus: iſta talis predicatio non aptatur/ atq; ideo vniuerſaliter non conuertūtur. Nam ſi dicis omnis homo animal: verum eſt. ſi dixeris omne animal/ homo eſt: falſum eſt. Quare ſi maiora de minoribus predicantur/ quia omne minus in ſe continent: et minora de maioribus iccirco non predicantur/ quia maiora minoris diffinitionem ſuperuadunt & quodā modo exuperant: non eſt dubiū quin illa que ſunt equalia ſibi poſſint ipſa cōuerti. Aequalia autē ſunt illa que neq; minora neq; maiora ſunt/ ideſt vt ſi in quamlibet ſpeciem opponātur et omni illi ſpeciei adſint: nulli et alij. nā oīs homo riſibile eſt: & nulla alia ſpecies riſibili poteſt proprio nuncupari. atq; ideo quoniā equalia ſūt: cōuertunī. dicis eñi quid eſt homo? riſibile. quid eſt riſibile? homo. et item/ quid ē hinnibile? equus. quid eſt equus? hinnibile. Quare ſi ſemper maiora de minoribus predicantur: ſuperiora neceſſe eſt genera eſſe/ & omnia ſubalterna minora fiunt. ꝙ ſi ſubalterna omnia minora ſunt: non eſt dubium quin ſi quis per ſubdiuiſionem deſcendat ad vltimā ſpeciē/ qđcūq; genus de vicinis ſibi predicabitur etiam de ſubalternis. Namq; ſubſtantia habet ſibi vicinum ad ſubteriora genus/ ad ſe vero ſpeciem/ qđ eſt corpus. de hoc igitur ſubſtantia predicatur. Si quis enim interroget: quid eſt corpus? dicitur ſubſtātia. ſub corpore vero eſt animatū corpus: et ſub eo animal. ergo quoniam ſubſtantia iccirco predicatur de corpore/ quia illi eſt ſuperior: neceſſe eſt quibus corpus ſuperius fuerit/ eiſdē etiam ſit ſubſtantia ſuperior. Nam ſi corpus predicatur de aīato corpore/ et de aīali: ꝑdicabitur etiā ſubſtātia et de aīato corpore et de aīali. Sic igił q̄cūq; ſupiora fuerit de ſubterioribꝰ nō ſolū ſibi vicinis: ſed etiā lōge ſubterioribꝰ ꝑdicanł. Nā ſi maiora ſūt ijs q̄ ſibi vicine ſunt ſpeciebꝰ/ multo maiora erūt etiā illis qbus vicine ſpecies fuerit āpliores. ergo de qbuſcūq; ſpecies ꝑdicał/ de ipſis ꝑdicabił & illiꝰ ſpeciei genꝰ. Nā ſi ſpecies aliqua alicui maior eſt: multo genus ſpeciei ipſius illa re qua ſpecies maior eſt/ maius erit. atq; ita ad id predicabitur: quemadmodū ipſa ſpecies antea predicata eſt. Qđ ſi ita eſt: nō eſt dubiū ꝙ genus quoq; generis illius qđ ad illud ad quod ſpecies predicabatur poterat predicari/ etiam id quoq; de eo de quo ſpecies & genus ſpeciei predicabatur/ ꝑdicari poſſe. Nam ſi quis dicat Ciceronem eſſe hominem cū animal hominis genus ſit: nō erit abſurdum Ciceronē/ animal predicari. et cum animalis ipſius ſubſtantia genus ſit: non erit incōueniens Ciceronem/ ſubſtantiam predicari. quoniā que ſuperſunt de ſubterioribus predicantur: et que ſubteriora ſunt ſi qua alia ſibi ſubteriora habeant/ illud primū genus habebunt etiam iſta ſubteriora/ & de his conuenienter predicabitur. Igitur ſpecies de indiuiduo predicatur vt maius: magis genus vero de omnibus ſubalternis/ & de magis ſpecie predicatur. equo enim modo dicitur et corpus ſubſtantia/ et animatum corpus ſubſtantia/ et ſenſibile corpus ſubſtantia/ et rationale animal ſubſtantia/ et mortale ſubſtantia/ et homo ſubſtantia/ et de ipſis etiam/ magis genus indiuiduis predicatur: vt dictum eſt. poteſt enim Cicero dici ſubſtantia. Species vero ſola de nullis alijs niſi de indiuiduis predicatur: vt ꝑdictum eſt. Indiuidua autem ipſa de nullo alio predicantur niſi de ipſis/ ideſt ſingulis. Natura autē indiuiduorū hec eſt/ ꝙ proprietates indiuiduorum in ſolis ſingulis indiuiduis conſtant/ et in nullis alijs transferuntur: atq; ideo de nullis alijs prædicantur. Ciceronis enim proprietas cuiuſlibet modi fuerit: neq; in Catonem/ neq; in Brutum/ neq; in Catullam aliquando cōueniet. At vero proprietates hominis que ſunt id qđ rationale/ mortale/ riſibile: pluribus et omnibus indiuiduis poſſunt et ſingulis cōuenire. Omnis enim homo et ſigillatim indiuiduus: et rationalis eſt/ et mortalis/ et ſenſibilis/ et riſibilis. Atq; ideo illa quorum proprietates poſſunt alijs conuenire: poſſunt de alijs prædicari. horum autem quorū proprietas in alijs nō conuenit: niſi ipſis tantum indiuiduis ſingulariter/ de aliquibus alijs preter ſe ſingulariter prædicari non poſſunt. Repetendum eſt igitur: ꝙ omne indiuiduum ſpecie continetur. ſpecies vero ipſa coercetur a genere: et vnum quaſi omniū corpus magis genus eſt et nunq̄ eſt pars. indiuiduū vero pars ſemper eſt/ nunq̄ eſt totum. ſpecies autem & pars & totum merito nūcupatur. Nam ad genus pars eſt: ad indiuidua totum. diuidit enim genus (vt dictum eſt) et indiuidua colligit. Sed ſpecies pars eſt alterius/ ideſt generis: totum vero non eſt partis/ ſed partium. Namq; genus et vnū eſt: et plures ſpecies/ vnius rei/ ideſt vnius generis ſpecies pars eſt. Et quoniam indiuidua plura ſunt et infinita ſub vna ſpecie que illa indiuidua colligit: ſpecies illa non eſt vnius totum/ ideſt non eſt partis totum/ ſed plurimorum/ ideſt partium. plures eñi

At vero ꝓprietates. ꝓprietatis nomē et ad differētiam et ad ꝓprium extēdit.

e.v.

partes ſub ea indiuiduorum ſunt quarum totum ſpecies/ ideſt homo appellatur. Sed de genere & ſpecie ſufficienter dictum eſt.et quoniam matutinę ſalutationes vocant: in futuras noctis vigilias qđ eſt reliquum transferamus.

¶PRIMI LIBRI EDI.I.BOE.IN POR.FINIS.

¶EDI.I.BOE.IN PORPHYRIVM LIBER SECVNDVS.



Vita nobis a parente natura excelſius q̄ cæteris animātibus grauia illuſtriaq; conceſſa ſunt:quę nos ita quaſi quædam benigna artifex humanitatis excoluit/vt primum nobis reputandi conſiderandiq; animos rationemq; cōcederet.poſt vero ratione reperta/proloquēdi conferret vſus.Sed quę natura nos non corporis ſenſibus a beluis/ſed mentis diuinitate diſtare conceſſit/cū ſibi adiunxerit & a ſuę viuacitate naturæ non diſceſſerit/tunc ſicut ipſa eſt ęterni generis:ita quoq; famam in poſteros vitamq; gloriæ infinitiſſimis temporib9 coæquat.Sin vero ſe prauis libidinibus corporis obnoxiam mens perdendā corrumpendāq; permiſerit:naturam corporis ſequitur.Nam nichil eius viuacitatis poſt corpora remanet:cui omnis labor & ſtudium de rebus corporis atq; in corpus impēſum eſt. Quare aduertendum eſt/vt nos meliores accuratioreſq; reddamus:non ea re qua pecudibus nichil diſtare poſſimus/ſed quo celeſtium virtutū ſimilitudine ęternitatis gloriā factis egregijs/dictiſq; mereamur.Sed de his alias:nunc ad propoſitum reuertar.¶Cum igitur alterius noctis cōſueta lucubratio vigilięq; veniſſent:credo heſternæ rationis ſubtilitate captus/vel qua ipſę eſt cupiditate diſcendi audiendiq; ſtudio/ vigilantius q̄ nunq̄ ſurrexerat/Fabius ad me perrexit. qui poſtq̄ conſalutatus/ſequentis a me operis promiſſam continuationē repoſceret:faciam inquā non inuitus.quippe cum nec michi ſit in vita quicq̄ melius agere: et tu hanc michi iucunditatem ſtudio tuo augeas qđ michi perq̄ gratiſſimum eſt. Placuit igitur vt quoniam heſterna diſſertio ſpeciem explicuerat: alterius expoſitionis principium de ſequenti differentia ſumeretur. Hic Fabius.vberrime(inquit)a te heſternis vigilijs de generibus/& ſpeciebus expoſitum eſt: ſed(vt dici audio)ſubtilior differentijs/tenuiorq; tractatus eſt.Nō(inquā)immerito. Nā varie acceptæ differentię:varias habebunt etiam poteſtates. Erunt nāq; alias genera/alias ſpecies/ alias vero differentię:ſed hoc poſtea demonſtrabitur. Nunc vero ita(vt arbitror)textus eſt.

¶DE DIFFERENTIA. Cap.III.

22 

Mnis differētia & cōmuniter/ & proprie/& magis proprie dicitur.¶Differētia quoq; multis appellari modis deſignat.Dicit aūt trib9 his modis fieri differētiā:cū aut cōes ſūt aut proprię/aut magis ꝓpriæ.Cōmunes ſunt:qbus oēs aut ab alijs differim9/aut a nobiſipſis.Nā ſedere vel ābulare vel ſtare differētia eſt.nā ſi tu ābules/ego vero ſedeam:in ſitu ipſo atq; ambulatione differimus.Et item ego cū nūc ſedeo/poſtea vero ſi ambulem:cōmuni a meipſo differentia diſcrepabo.Proprię vero ſunt:quę vniuſcuiuſq; indiuidui formam aliqua naturali proprietate depingunt.vt ſi quis ſit ceſijs oculis/vel criſpo capillo . Etenī propria vniuſcuiuſq; ſinguli hominis ſunt quoquo modo iſta naſcuntur. Magis proprię ſunt:q̄ in ſubſtantia ipſa permanēt/& totam ſpeciem differentiæ deſcriptione permutant.vt eſt rationalis vel mortalis/hominis differentia.Harum autē cōmunes & proprię differentię/ſub eadem ſpecie ſingulos a ſe faciunt diſcrepare:hęc proprijs differentijs/illa cōmunibus. magis proprię vero totam naturā cuiuſlibet ſpeciei/ſubſtantiamq; permutāt:& ab alijs ſpeciebus ſegregant/ atq; diſpergunt. ¶Harum ergo cōmunes & proprię differentiæ quoniā ſpeciem nō permutāt/ ſed formā quodam modo/& habitudinem ſolā faciunt diſcrepare: alteratum facere dicuntur. ideſt non integrum alterum facere/ideſt non integre permutare: ſed quodam modo diſcrepantiam/diſtantiāq;.ideo non vocantur alterum facientes/ideſt permutantes:ſed magis alteratū/ ideſt non integrū alterum/facientes.Illa vero tertia/ideſt magis propria quoniam ſubſtantialis eſt/et ipſius ſpeciei inſerta naturæ:alterum facit. Nam quoniam homo atq; equus/quantū ad id ꝙ animalia erant vna illis erat ſubſtantia/ veniens rationale diſgregauit omnino ſpeciē et funditus alteram fecit.Ergo cōmunes & proprię differentiæ/ alteratum facientes vocantur: magis proprię autem/alterū facientes.¶Cōſtat igitur differētiarum alias facere alterum/alias alteratum.illę quę faciunt alterum:ſubſtantiales ſunt/& omnes naturam ſpeciemq; permutāt et ſpecificales prędicantur.valent enim quālibet ſpeciē conſtituere:& ab alijs omnibus ſegregare/& eius formam naturāq; componere. Nam ſi dicas mortale & rationale differentias/et eas animali ſupponas:non eſt dubium quin cū hominis ſpeciem facias/ſpeciei huius ſint perfectrices, atq; ideo ſpecificæ nominantur: ꝙ & permutant naturam/ et ipſam ſubſtantiam cu-

iuslibet illius speciei constituunt. Illę vero alię nichil aliud efficiunt nisi alteratum. quippe cum
aut proprietate quadam formę alius distet ab alio: aut aliqua habitudine/ & dispositione aliqd
faciendi. Illa igitur magis propria differentia/ quã specificam nominamus: sola poterit in gene
ris diuisione congruere. Etenim cęteræ nichil ad substantiam: sed ad quandam quodã modo
eiusdem similitudinis discrepantiã distantiamq; ponuntur. Nichil enim in illis pręter alterita-
tem solam reperire queas. quippe quę non cõstituunt species: sed constitutas etiam & effectas
magis proprijs suis qualitatibus ipsę discriminant. Qđ autem dicit. ¶ Repetenti nunc a supe-
rioribus dicendũ est/ differentiarum alias esse separabiles: alias esse inseparabiles. ¶ Hoc est ꝙ
hic nunc diuisio alia/ rursus assumitur. Nam cum prius differentiam in tribus partibus separa-
ret/ & postea tres illas in duarum tantũ numerum qualitatemq; colligeret/ vt alias alterum fa-
cientes esse diceret/ alias alterantes: ipsarum rursus trium tertia sumitur facienda diuisio. Dicit
enim alias esse sepatabiles: alias inseparabiles. & sicut in priore diuisione alteratum facientes
duę fuerũt cõmunes & proprię/ sola vero magis ꝓpria remãserat quę alterũ faciebat: eodẽ nũc
etiã modo i separabilib⁹ et i inseparabilib⁹ cõis tãtũ separabilis/ aliæ vero differentię vtręq; vt
cesitas oculorum/ vel flaua cesaries/ vel corporis proceritas quę sunt proprię differentię/ vel cer
te rationabilitas vel mortalitas quę sunt magis proprię differentiæ/ possunt nunq̃ ab hominis
specie segregari. sedere vero vel currere/ quę cõmunes sunt: separantur a singulis/ et item rur-
sus adduntur. ¶ Earũ vero quę sunt inseparabiles: alię per se veniunt/ aliæ vero per accidens.
Et illę vero quę per se veniunt: a magis proprijs manant. illę quę per accidens: a solis proprijs
effunduntur. Et inseparabile accidens est: quicquid per inseparabilem propriam differentiam
vnicuiq; speciei cõtigerit. Sed quãq̃ propria & magis propria inseparabiles differẽtiæ sũt: nũq̃
tamen illam superiorem formã naturamq; cõmutãt. Nam magis propria semper alterum: pro-
pria vero/ solum semper efficit alteratum. Huc accedit ꝙ inseparabiles proprię possunt alicui
plus minusue cõtingere: inseparabiles magis proprię nec cumulis intensionis augẽtur/ nec im
minutione decrescunt. Potest enim alius procerior/ alius fuscior/ deductioribus alius capillis/
alius flauioribus nasci: quę sunt inseparabiles proprię differentiæ. At vero magis propria/ idest
rationale: neq; plus neq; minus admittit. omnes enim homines in eo qđ homines sunt: ęquali-
ter sunt rationales atq; mortales. Nam si genus plus minusue esse possit genus: possunt etiam
differentiæ vel intensione crescere/ vel remissione decrescere. Nam quoniã animal nõ est plus
homini q̃ equo neq; equo plusq̃ cęteris: ęqualiter subiectis omnibus genus est. Sic specierum
differentię quas specificas appellamus: magis minusue non capiunt. Nam si animal rationale
mortale huius hominis diffinitio est/ & hominũ nichilominus singulorum: nõ est dubiũ quin
hęc diffinitio ad omnes homines singulos ęqualiter semper aptetur/ & nulli neq; plus neq; mi-
nus conueniat. Qz si ita est: partes quoq; totius diffinitionis quę sunt differentiæ tales erunt/ vt
nulli neq; plus neq; minus/ sed ęqualiter semper et cõueniẽter aptẽtur. partes autem huius defi
nitionis sunt rationale et mortale. rationale igitur & mortale/ quę sunt magis proprię differen-
tię: plus minusue non capiũt. ¶ Ab hac igitur/ idest separabiliũ inseparabiliumq; differentiarũ
diuisione/ tribus modis differentias speculamur. nam aut separabiles sunt: aut inseparabiles.
Inseparabilium vero aut per se veniunt aut per accidens. Quę per se veniunt alię sunt quę ge-
nus diuidunt: alię quę speciem informant/ atq; constituunt. Sed de superioribus prius dictũ est:
nunc autem de ijs quę genus diuidunt/ & speciem cõstituunt disseramus. Omnis quęcunq; fit
generum diuisio in species/ si earum specierũ alia subdiuisio fiat/ et a magis generibus per sub-
alterna genera vsq; ad magis species decurratur: gemina in his erit duplexq; diuisio. Namq;
si contrarias specierum differentias respicias: generum est diuisio. si subalternorum generũ: fit
specierum constitutio. Si enim genus diuidamus/ idest substantiam/ vt in speciei disputatione
diuisa est/ & fit substantia: post substantiam animatũ corpus & inanimatum. sub animato cor-
pore sensibile et insensibile. sub sẽsibili/ idest animali: rationale & irrationale. sub rationali mor
tale & immortale. Hę igitur differentię eędem species sunt: si contra seipsas in diuisione respici-
antur/ diuidunt genus hoc modo. Nam quoniam sub substantia animatũ corpus & inanimatũ
posuimus: si animatũ corpus contra inanimatũ respicias/ substantiã diuisisti. si vero sub alter-
na genera in ipsis differẽtijs aspicias: speciem cõstituisti. Nam si animatũ corpus et qđ sub ipso
est sensibile corpus aspexeris: animal respexisti. Item si rationalẽ differentiã contra irrationalẽ
differentiam acceperis: genus qđ est vtrorumq;/ idest animal diuisisti. si vero sub eodem ordine
rationalem differentiam & mortalẽ accipias: hominis sine dubio speciem demonstrasti. Item
hę differentię alio modo acceptę/ fiunt generis diuisibiles/ idest genera diuidẽtes: alio vero mo
do fiunt cõstitutiuę specierum/ idest quę species declarent/ atq; constituant. Nam si contrarias

differentias respexeris: diuides genus. si vero subalternas: speciem constitues. Differentiarum igitur vis et separabilium & inseparabilium/ cæteras tres res/ idest genus/ speciem/ accidésq; sic retinet: vt permutata comparatione per hęc eadem/ ipsa etiam permutentur. Nam rationale & mortale differentias si contra irrationale & imortale respexeris: diuisibiles sunt generis differẽtiæ. Si vero idem ipsum rationale & mortale ad superiora cõparaueris: species erũt eius qđ eas continet animalis. si vero rationale atq; mortale ad subiectũ hominem cõsideres: genera eius constitutiuasq; differentias cõtemplabere. At vero de illis alijs inseparabilibus/ idest proprijs: cadunt differentiæ inseparabilis accidentis. Inseparabile nãq; est accidens: cesitas oculorũ/ & nasi curuitas/ et alia huiusmodi. et idem sit de separabilibus accidentibus/ idest de cõmunibus. Separabile nãq; est accidens: vigilare/ dormire/ et currere/ vel sedere. Qđ autem dicit sic igitur composita sit super omnia substantia/ & sint eius differentię diuisibiles animatũ et inanimatũ: contrarias differentias in species monstrat. qđ autem dicit hęc differentia animata atq; sensibilis sociata substantię/ perficiet animal: constitutiuas specierum differẽtias monstrat. Sic igitur varijs modis acceptę/ varias varietates formasq; sortitę sunt. Sed et diuisibiles et constitutiuæ vtręq; specificę nominantur/ & in diuisionibus generum diffinitionibusq; solę sunt vtiles: cæterę vero inseparabiles per accidens inutiles. et multo magis illę sunt inutiles: quę separabili differentia discretioneq; formatę sunt. Has autẽ specificas differentias: qui de differentiarũ diffinitione tractauerunt/ tales esse declarant quibus species a genere abundãt. quid autem sit breuiter explanandũ est.

¶ Controuersia est vtrum genus differentias specierum suarum in se habeat: an minime. vtputa/ animal sub se habet species rationale & irrationale/ idest hominẽ verbi gratia & equum. rationabilitatem igitur et irrationabilitatem/ idest hominis vel equi differẽtias quibus a se species sub animali positę differunt: vtrum habeat vtrasq; animal/ an nõ. Nam si animal qđ genus est/ neq; rationale est neq; irrationale: species quę sub ipso sunt positę istas differentias non habebunt. Nam si genus istas differentias non habebit: vnde erunt speciebus differentię quibus a seipsis differunt? Sed si quis dicat esse in genere istas differentias (non tantum haberet differentias species/ nisi prius genus habuisset) aliud maius continet incõmodũ. Nam quoniã ęquę sũt species quę sub aliquo genere supponũtur/ & ęqualiter homo atq; equus sub animali genere ponũtur: neq; homo prius est neq; equus/ sed vterq; æqualiter animalis species nominatur. Igitur si rationale atq; irrationale ęqualiter sub eodem genere sunt: erunt etiã vno tempore. ꝙ si vno tempore et genus istas differẽtias habet/ vt genus suapte natura/ idest animal rationale sit et irrationale: non est dubiũ ꝙ eadem res vno tempore duas contrarietates in sese substãtialiter retineat/ qđ fieri nequit. quid igitur? Dicendũ est quoniam genus actu quidem ipso qđ gręci energian vocant/ istas differentias nõ habet: at vero potestate ab his ipsis differentijs quas in suas species fundit/ non vacat. quid autem sit actus et potestas: castigatius explicandum est. Tantum interest actus a potestate: quantũ homo ridens ab eo qui ridere possit/ non tamen rideat. ille enim agit ipsam rem: iste tantũ potest/ nõ etiam agit. Sic igitur & animal. Namq; homo actu ipso rationalis est. semper enim homo rationalis & nichil aliud est: et equus semper irrationalis/ & eius irrationabilitas in actu posita est. at vero ipsum animal rationale vel irrationale nõ ipsum agit neq; est in eorum actu positum: sed i potestate. potest enĩ ex se rationale atq; irrationale profundere. Quare/ quoniam species actu differentias continẽt: genus vero potestate: species a genere merito differentijs abundare dicuntur. quoniam qđ genus potest/ idest differentias facere: species non solũ possunt/ sed etiam agunt. In ipsis enim speciebus/ positę informatęq; sũt.

¶ Est aũt alia differẽtię diffinitio talis q̃ dicat differentiã esse quæ ad plurimas species in eo qđ quale sit prędicatur. Differentia ad res plurimas dici potest: vt rationale dicitur ad hominẽ. homo enim est rationalis. dicitur ad deum. deus enim rationalis dicitur/ sed non in eo qđ quid sit/ sed in eo qđ quale sit. Nã si qualis homo sit interrogetur: rationalis continuo respondetur. qualis deus sit si interroges: rationale non absurde dixeris. Eodẽ modo etiam irrationabilitas. dicitur enim et ad equum/ & ad bouem/ & ad piscem/ & ad auem/ quę omnium siqualia sint interrogaueris: irrationabilia prędicantur. Bona igitur et recta hęc diffinitio/ idest differentia est qđ ad plurimas res specie distantes/ in eo qđ quale prędicatur. Et de mortali vero & de alijs differentijs: eadem est ratio. Sequitur locus perdifficilis/ sed trasferẽtis obscuritate Victorini magis/ q̃ Porphyrij proponentis: qui huiusmodi est. dicit enim omnẽ rem quęcunq; est corporea: ex materia et forma constare. Nãq; si statuam dicas: constat statua ex ære verbi gratia/ & figura illa quã ei suus fictor imposuit. & est materia ex quo facta est ęris: figura vero idest forma qua ęs ipsum formatum est. Nam si hominem formabis ex ære erit hominis forma: ęs vero materia. eodem modo etiam genus. Namq; genus in modo materię acci-

FRANCISCVS.

pitur: differentia vero in modo formę. Etenim quemadmodum quęcunq; illa res ex materia & forma consistit: sic etiam omnis species ex genere et differentia. Namq; genus ita est hominis: vt est statuę æs. differentia vero sic est hominis: vt est forma illa ex qua æs effictum est. Namq; sicut ex aliqua figura/ quę ex æris materia effi cta est/ cuiuscũq; illius species statuę fit: sic etiam cum in genus/ idest in animal venerit differentia/ idest rationale/ hominis species fingitur. Ista igitur sibi proportionaliter sunt. Proportio autem est cuiuscunq; illius rei similis ad aliquã rem cognatam comparatio. vtputa si duo compares ad quattuor/ dupla proportio est: si vero 20 ad 40 eadem dupla. sub eadem ergo proportione sunt 4 ad 2 sub quali 40 ad 20. q; vtraq; duplex est numerorum comparatio. Sic igitur qualis proportio est/ idest comparatio materię & figurę: talis est proportio generis et differentię. & ista quattuor sibi proportionaliter sunt. Eodẽ enim modo ex materia et figura species vniuscuiusq; illius animãtis inanimantisue formatur: qđ Victorinus scilicet itellexisse minus videtur. Nam qđ Porphyrius analogon dixit/ idest proportionaliter: ille sic accepit quasi alogon diceret/ idest irrationale. atq; ideo i loco vbi habetur scriptum hoc modo/ omnes nãq; res ex forma & materia consistunt/ ipsã autem forma irrationabilis est: tollẽdũ est irrationabilis. Et subterius paululũ vbi habetur/ iã omne gen9 simile materię est & consistit irrationabile: tollendum est irrationabile & ponendũ est proportionabile/ vt sit/ & consistit proportionabile. Nam quę proportio est figurę ad materiam: ea est differentię ad gen9 in efficienda cuiuslibet corporis aiati atq; inanimati specie. ¶ Sequitur itẽ alia diffinitio: quę est huiusmodi. Dicunt enim esse differẽtiam qđ possit separare quicquid sub eodem genere est: & recte dicunt. Nam dum sub eodẽ genere sit homo atq; equus/ quia vtrumq; est animal: cum venerit rationale vel irrationale/ equum atq; hominem quę sub eodem genere sunt/ diuidunt atq; discernunt. Sunt igitur illę differẽtię quę possunt res sub eodem genere separare.

¶ Est autem alia diffinitio. Differentię sunt quibus quidq; ab alio distat. Nã homo atq; equus rationali atq; irrationali differentia discrepant: cum vnũ sint quantum ad genus/ & hoc est qđ

» dicit. ¶ Differentia est qua differunt singula: quia per seipsum genus est & illa quę rationabilia

» sunt nos scilicet/ & illa quę irrationabilia sunt. Namq; et homo/ & equus/ & auis: hęc omnia ge

» nus vnum sunt/ idest animal. nãq; animal horum omniũ genus est. ¶ Sed si de hoc loco i quo positum est/ quia per seipsũ genus est: mutes & facias quia per seipsa animalia sunt/ planior sensus erit. Generis enim hic nomine pro animalis abusus est: et erit huiusmodi ordo. Differentia est qua differũt singula: quia per seipsa animalia sunt & illa quę rationabilia sunt animalia nos scilicet/ & illa quę irrationabilia sunt. Qđ si sic esset: nullus esset error omnino. nunc vero genus qđ ait/ pro animalis nomine intelligendum est. Item dij atq; homines cũ vtriq; rationales sint: mortalis tamen nomine adiecto differunt discrepantq;. Sic igitur differentia est qua singula differunt. sed non simpliciter/ sed illas tantũ differentias huiusmodi esse putãdum est: quę ad substantiam prosint/ & quę ad id qđ est quęcunq; species/ possit esse aliqua pars/ qđ huiusmodi est. Si equus atq; homo quorum vtorumq; vnu genus est animal. a se differunt rationali atq; irrationali qualitate: attamen ista rationabilitas et irrationabilitas est in substãtia ipsarum specierum hoc modo. Nam neq; equus potest esse sine irrationabilitate: neq; homo sine rationabilitate. atq; ideo istę differentię prosunt ad aliquid esse speciei accõmodatę: & substantię ipsius partes sunt. Nam cũ homo ex his differentijs cõstet/ idest rationali & mortali: rationale et mortale solum positũ/ pars est substantię hominis. Nam si vtraq; simul vnũ hominem faciũt: non est dubium quin ad substantiam hominis efficiendam vnaquęq; earũ res/ pars esse videatur. Quare illę differẽtiæ quęcũq; non prosunt ad esse/ neq; partes substantię cuiuslibet speciei sunt: specificę dici nõ habent/ quãuis sola hoc vna species habeat. Nam si homo nauigat potest dici animal nauigabile: sed nauigare in substãtia hominis nõ vertitur. Neq; enim homo inde subsistit/ quia nauigat: quãuis hoc nullum aliud animal habere possit/ idest nullũ possit animal nauigare. eodem modo et esse rhetorem vel grãmaticũ. Has igitur differentias quę ad esse nõ prosunt/ sed tantũ artem aliquã scientiamq; commemorant: no ponimus specificas esse/ quãuis vnaq;libet animalis id species habeat. Ergo considerandũ est/ vt quoties dicimus diffinitionẽ differentię illam differentiã esse qua differant singula: illam significari differẽtiã intelligamus/ quæ ad aliquid esse prodest/ & quę est alicuius pars substantię speciei. illa vero quę ad esse nõ prosũt in hoc genere differentiarum/ quãuis singulę cuiusq; sint/ non ponamus. Sed quoniam de differentia dictum est: de proprio explicemus. Tunc Fabius (vt arbitror) cõsequens est.

Ad id quod est q̄cunq; species.

Ad qđ quid est/ ad diffinitionem speciei.

¶DE PROPRIO. Cap.IIII.

PRoprium quattuor dicitur modis. Dicitur namq; proprium qđ vni speciei accidit/ etiam si non omnibus. ¶Et ego. Quattuor ergo modis propria diuiduntur. Est enim proprium qđ vni accidit: etsi non omnibus vt est rhetor/ vel geometer/ vel grãmaticus. hęc vero omnia vni soli speciei/ idest homini accidunt: non tamen omnibus. Neq; enim omnes homines grãmatici/ vel rhetores/ vel geometrę sunt: atq; ideo vocabitur hoc propriũ qđ vni sit/ etsi non omnibus. ¶Est item alia proprietas: quę est omnibus etiã si non soli. Nam bipes omni homini accidit (omnis enim homo bipes est) non soli hominũ speciei accidit, sed etiam auibus. ¶Est item tertiũ propriũ qđ omni & soli & aliquo tempore accidit: idest i pubertate pubescere/ & in senectute canescere. Namq; & omnibus hominibus euenit: et nulli alij speciei nisi soli hominum/ & aliquo tempore. constitutum enim tẽpus est: vel adolescẽtibus pubescendi/ vel senescentibus canescendi. Neq; enim a sexto anno vel septimo aliquis pubescit aut a vicesimo canescit: nisi forte aliquid accidit noui. ¶Quartũ propriũ est: qđ vni speciei accidit/ et omnibus sub eadem specie indiuiduis/ & omni tempore. Nam risibilẽ esse hominem: & vni speciei solũ/ idest homini contingit/ & omnibus sub eadem specie indiuiduis. omnes eni singuli homines rident: & omni tempore. nunq̃ enim tẽpus fuit: vt quicunq; ridere nõ possit. Sed risibile dico potestate/ non actu. Namq; etsi non rideat homo: tamen quia ridere potest: risibilis appellatur. Et sunt integre & vere propria ista: quę & vni/ et omnibus/ et omni tẽpore insũt. Namq; hęc speciebus suis cõuerti possunt. Si enim dicas quid est homo: risibile. si quid est risibile interroges: homo prędicabis. Illa vero alia bipes/ vel grãmaticus propria quidẽ sunt: sed cõuerti nõ possunt. Nam grammaticus semper homo: homo vero nõ semper grãmaticus. et ecõtrario homo semper bipes est: nõ econtra bipes semper homo est. Et hinnibile similiter magis proprium equi est. nam eodẽ modo hęc proprietas ad suam speciẽ cõuerti potest. Nam si dicas quid est equus/ hinnibilem respõdebis: si quid est hinnibile/ equus prædicabitur. Sed quoniam de proprijs dictum est: de accidentibus sequens tractatus habeatur. Definit Porphyrius accidens sic.

¶DE ACCIDENTE. Cap.V.

ACcidens: est qđ infertur & aufertur sine eius in quo est interitu. ¶Hoc autem dicere videtur: illud esse accidẽs sine quo potest constare illud cui accidit. vtputa si forte casu aliquo cuiq̃ facies irrubuerit/ abscedente rubore illesa facies permanebit: sicut eueniente non lesa est. Diuidit ergo accidens in separabile/ & in inseparabile. Namq; separabile accidens est: vtputa si quis sedeat/ vel ambulet. inseparabile est: vt si dicas coruum nigrum/ cignũ album a quibus hęc accidentia separari nõ possunt. ¶Nascitur aũt huiusmodi dubietas: vtrum superior diffinitio vera sit/ & omniũ accidentium nomen includat. Nã quoniam sunt quædam (vt ipse ait) accidentia inseparabilia: in his talis definitio videtur cõuenire non posse. Nam si separari non possunt: nõ in illis est vera diffinitio/ quę dicit accidens esse qđ inferri & auferri potest sine eius in quo est interitu. Nam si inseparabilia sunt: auferri nõ possunt. Sed hęc vehemens quęstio soluitur sic: ꝙ hęc ipsa diffinitio de accidentibus facta est potestate non actu/ & intelligentia non veritate. nõ quia ęthiops & coruus colorem amittunt: sed sine isto colore ad intelligentiam nostrã possunt subsistere. Nam verum est: quoniam æthiopẽ/ aut coruum color niger nunq̃ deserit. Sed si quis intelligat colorẽ istũ/ æthiopẽ vel coruũ posse amittere: plumarum tantũ color in coruo mutabitur et erit auis alba/ specie & forma corui/ si quis hoc intelligat. At vero hominis/ idest ęthiopis amisso nigro colore erit eius species candida: sicut etiam aliorum hominum. Ergo hoc nõ ideo quia fiat dicitur: sed ideo quia si posset fieri/ huius accidentis susceptrix substantia nõ periret. qđ ipse hoc modo demonstrat. Potest autẽ subintelligi & coruus albus: et ęthiops colorem suũ perditurus sine interitu suo. quo colore fuerit/ nichil ad speciem impedit si æthiops vel coruus amisso colore in proprię substantiæ natura permaneat. ¶Est autẽ alia diffinitio quę est huiusmodi. Accidens: ẽ qđ cõtingit alicui & inesse/ et non inesse. Nam qđ in substantiam nõ vertitur: id accidens esse dicimus/ idest non in substãtiam insitum sed extrinsecus veniens. Ergo ea quę contingunt esse & non esse/ accidentia vocata sunt: quoniam in substantiæ ratione non accipiuntur. Si enim in substantię ratione ponerẽtur: nunq̃ non essent/ nunq̃ nõ esse possent. Nam quoniã verbi gratia ratio in substantia hominis est: nunq̃ homo esse poterit irrationabilis/ quoniam irrationabilitas in substantia hominis non est. ¶Ex hoc ergo venit etiam alia diffinitio: accidens esse illud qđ neq; genus sit/ neq; spe

cies/ neq; differentia/ neq; proprium. Nam quoniam genus/ species/ differentia/ & proprium in FRANCISCVS.
substantia sunt & cuiuscunq; illius rei substantiam monstrant: iccirco quicquid horum aliquid
non fuerit/ id accidens merito prędicabitur. Explicitis igitur atq; expeditis ijs quę proposuit/
idest genere/ specie/ proprijs/ differentijs accidentibusq; tractare: nunc exequitur illa quę inter
hęc communia omnia/ vel quę differentiæ sunt.

¶DE COMMVNIBVS GENERIS/ DIFFERENTIAE/ SPECIEI/ PROPRII/ ACCIDENTISQVE.

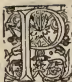
1 ET primo omnium simul inter se communiones explicat: post etiam singulorum Caput 6
proprietates. et dicit omniũ esse cõmune de pluribus prędicari. Namq; genus prę- Por. cõmẽtarium hoc explicat.
dicatur de speciebus et de indiuiduis. eodem modo prædicatur et differentia/
de speciebus/ & de indiuiduis. etiam propriũ et de specie et de indiuiduis prędi-
catur. at vero species de solis tantũ indiuiduis appellatur. Genus enim animal/
prędicatur de equis/ hominibus/ bobus/ & canibus/ idest speciebus prædicatur:
item & de ijs quę sub ipsis speciebus indiuidua continẽtur. Nam sicut ipsæ spe-
cies/ canis/ vel equi/ vel hominis animalia sunt: sic & vnusquisq; equus/ vel ho-
mo animalia prędicantur. Differentiæ vero prędicantur de speciebus & de indiuiduis hoc mo-
do. Namq; homo et equus species sunt/ sed rationalis dicitur ad speciem hominis differentia.
prędicatur eodem modo & ad Ciceronem. Nam cũ in hominis specie indiuiduum sit: & ipse ra-
tionalis appellatur. Proprium autem de specie prędicatur: cũ dicitur species qd est homo/ risibi-
lis. & cum dicitur Cicero risibilis qd est indiuiduum: monstratur proprium de indiuiduis prędi-
cari. Species vero de suis tantũ solis indiuiduis prędicatur. Interrogatur quid est Cicero: & ho-
mo respondetur. Accidens vero ante prędicatur de indiuiduis: et postea de speciebus. Nam si
quis dicat homo sedet qd est accidens separabile/ cũ quicũq; singulum hominẽ/ idest indiuidu-
um sedere viderit: tunc id & de specie prędicatur/ vt dicat quoniam Cicero sedet/ Cicero autem
homo est/ homo sedet. Eodẽ modo inseparabile de speciebus et de indiuiduis prędicatur. Expe-
ditis ergo omniũ cõmunibus: generis & differentię primũ cõmuniones differẽtiasq; declarat.

¶DE COMMVNIBVS GENERIS ET DIFFERENTIAE.

1 ET primum dicit generi cum differentia esse cõmune: q; ab vtrisq; species continen-
tur. Nam genus qd est animal: continet speciem hominis atq; equi. Porro autem ra-
tionale qd est differentia/ continet hominem & deũ: et irrationale qd est differẽtia/
continet equum/ & bouem/ atq; auem. sed ita continet: vt genus semper plures spe-
cies contineat q̃ continet differentia. Namq; genus & ipsas differentias continet. ge-
nus enim/ idest animal/ rationale atq; irrationale continet & illas species q̃ sunt sub rationali:
etiam eas quę sunt sub irrationali continet genus: idest animal. at vero differentia/ idest ratio-
nale/ irrationale nõ cõtinet: sed rationale tantum hominẽ atq; deum. plus igitur genus conti-
2 net q̃ differentia. ¶Est autem alia cõmunio. siquidẽ ad quodlibet genus ita prędicatur vt eius Siquidẽ ad qdlibet. ge-
genus sit: & de illis speciebus quę sunt sub illo genere ad qd prędicatur illud genus appellatur/ nus de omnibus suis iferioribus ad indiuidua vsq; nõ illa qdẽ excludẽdo sed cõprehendẽdo. pdicatur vt genus: ita quoq; differẽtia de suis iferioribus vsq; ad indiuidua pdicatur vt differentia.
et de indiuiduis quę sub illis speciebus sunt. Nãq; animal genus est hominis/ & de animali prę-
dicatur vt genus substantia. genus enim substantia/ animalis est. Ergo illa substãtia quę ad ho-
minis genus/ idest animal ita prędicatur vt genus: prędicatur etiam & ad ipsum hominem. di-
citur enim homo/ substantia. Prędicatur item illud generis genus/ etiã de ijs quę sunt sub spe-
cie indiuiduis. dicitur enim Cicero/ quod est sub hominis specie indiuiduum/ substantia. Diffe-
rentia eodem modo. Nam si qua differentia dicta fuerit de alia differentia/ vt differentia intel-
ligatur: prędicabitur et ad speciem quę sub illa differentia est ad quã prędicatur/ et de illis indi-
uiduis quę sub eadem specie sunt. Nam ratione vti: ad rationalem differentiam veluti cognata
differentia prędicatur. rationale autem prędicatur ad hominem. Idem etiam ratione vti prędi-
catur ad Ciceronem quod est indiuiduum sub illa specie ad quã speciẽ illa differentia/ idest ra-
tionalis prędicatur: de qua prædicabitur vt cognata illa differentia/ idest ratione vti. Igitur est
ista generis differẽtięq; cõmunitas: q; ea quę de genere speciei prędicantur vt genus/ & de sub
eodem genere specie prędicantur/ & de indiuiduis. et illa quę de differentia prędicatur vt diffe-
3 rentia: & de sub eadem differentia specie/ & de indiuiduis. ¶Est autem alia communio: quod
quemadmodum interempto genere species interimuntur/ & sic interempta differentia speci-
es sub eadem differentia interimuntur. Nam si interierit animal: homo atq; equus continuo pe-
riturus est. sin vero differentia/ idest rationale: dij atq; homines interibunt/ & nichil eorum erit
quod vti ratione possit.

FRANCISCVS.

❡DE PROPRIIS/ GENERIS ET DIFFERENTIAE.



Ost demonstrationem igitur communionū/ proprietates eorum differentiasq̄ 1
designat.& dicit differentiam primā eam/ qua genus non solū a differētijs: sed
etiam speciebus/ vel proprijs/ vel accidētibus differat. Namq̄ dicit genus mul-
to de pluribus predicari: q̄ predicatur differentia/ vel species/ vel accidens/ vel
proprium. Namq̄ genus dicitur/ idest animal: de quadrupede/ de bipede/ repti
li/ idest de serpente/ vel natatili/ idest de pisce. Quadrupes aūt qd̄ ē a bipede dif
ferentia: de solis illis dicitur quę quattuor pedes habent/ idest equus vel bos.
de cæteris autem alijs/ idest bipede vel reptili vel natatili: vnde genus ęquali-
ter predicatur/ appellari nō potest. Plus autē genus a speciebus prędicatur/ q̄ cū hominis spe-
cies sit et de solis indiuiduis prędicetur: idem tamē homo de equo/ vel boue/ vel cane/ nō prędi
catur. at vero animal qd̄ est genus: de pluribus speciebus p̄dicatur/ idest de homine/ & de equo
et cane/ & boue/ & de omnibus quę sunt sub ipsis posita indiuiduis. Genus autē a proprio prę-
dicationibus abundat/ q̄ proprium vnius speciei semper est & de sub eadem indiuiduis: gen⁹
vero de multis speciebus et proprijs prędicatur/ et de sub eisdem indiuiduis. Ab accidentibus
vero genus magis de plurimis prędicatur: q̄ cum vnius cigni inseparabile fortasse accidens
sit album/ animal nō solum de cigno prędicatur/ sed etiam de albis omnibus & non albis ani-
malibus. at vero accidens de solis tantū illis quibus inseparabiliter continetur/ vel quibus se-
parabiliter. nam principaliter de indiuiduis dicitur. Quare constat multo de pluribus prędica-
ri genus q̄ accidentia prædicantur: q̄ accidentia principaliter de indiuiduis/ genera vero de
indiuiduis/ & de speciebus/ et de differētijs prędicantur. Sed nunc illas differentias accipiamus
quibus genus diuiditur: nō quibus species informātur. hoc autem est/ quoniam duas diximus
differentiarum formas: vt alię sunt diuisibiles/ aliæ constitutiuę. constitutiuas illas diximus: quę
sub eodem filo positę/ & sub alternis generibus descēdentes speciē quandā reformant atq̄ effi-
ciunt: vt est rationale vel mortale quę hominis speciem constituunt. alias vero diuisibiles: quę
genus diuidunt non speciē informant/ idest rationale & irrationale/ mortale et imortale. Nunc
de illis differentijs iste tractatus habetur: quę genus diuidunt/ non quę speciem cōstituunt. Nā
ille quę genus diuidunt in differentiarum integro loco accipiuntur. Namq̄ rationale mortalis
genus est. porro mortale hominis genus est: et istæ constituūt speciē. At vero rationale: irratio-
nalis species nō est/ neq̄ genus. nec mortale: imortalis/ neq̄ genus/ neq̄ species est. Atq̄ ideo
quoniam propriam vim differentiarū ista retinēt/ quę neq̄ genera neq̄ species sibiīnuicem esse
possunt: ipsas nunc differentias accipiamus/ in quibus nulla est quantū ad genus/ speciēq̄ cō-
mutatas. ❡Est autē generis differentia. Namq̄ genus a proprijs differentijs prius est. Nam si 2
abstuleris genus: omnes simul differētias abstulisti. Nam si abstuleris animal: rationale atq̄ ir-
rationale non remanent. porro autem si rationale abstuleris: remanet animal. sed si vtrasq̄ in-
terimeris differentias/ idest rationale vel irrationale: potest tamen quoddā intelligi/ qd̄ sit sub-
stantia animata sensibilis/ idest animal. Ita genus sublatum omnes secū auferet differentias:
sublatę vero differentiæ genus secū nō interimunt. q̄ intelligētia genus remanet/ idest quoniā
potest animal intelligi pręter differentias substantiam animatā atq̄ sensibilem: vt eius tātum
diffinitionem animo captas/ & esse dicas. Quę autem talia sunt/ vt ipsa interempta interimant/
non simul alijs interemptis ipsa interimantur: priora sunt illis quę possūt interimere. ❡Est etiā 3
alia differentia: q̄ genus semper in eo qd̄ quid sit prędicatur vt dictum: est differentia vero in
eo quod quale sit. sed hoc frequentius inculcatum est: atq̄ ideo id a nobis pręteremittendū est.
❡Est autem alia differentia: q̄ ad omnem speciē vnum semper genus aptatur. homo enī vnū
tātum genus habet: vt animal appelletur. in vnā autem speciem plurimæ differentię poterunt 4
cōmodari. Namq̄ homo & rationale est/ quę differētia est/ et mortale/ quę eadem differētia est/
et sensibile: quibus scilicet omnibus ab alijs differt. Differt enim his omnibus: q̄ sensibilis est
a b insensibilibus/ q̄ rationalis ab irrationalibus/ q̄ mortalis ab imortalibus. ❡Est etiam alia
differentia quę superius dicta est. Nam genus speciei ita est vt materies: differētia vero vt figu- 5
ra. Nam sicut in æris materiem veniens figura statuam efficit: ita animali/ idest generi veniens
differentia/ idest rationale vel irrationale facit hominis vel pecudis speciem. Quę autem com-
munitates vel proprietates generis fuerunt: hactenus dixit & fortasse erunt etiā aliæ/ quę pro-
pter breuitatem supersedendæ atq̄ omittendę sunt.

Nāq̄ rationale mortalis gen⁹ est. id non proprie secūdū veritatē dictūē. nā omne mortale rationale est sed id vult secūdū Platonicos animal rōnale circūloq genus aialis rationalis mortalis. & ppter taurinos/ panes et quos gētilitiꝰ error astruxit semideos adhuc aial rationale mortale genus faciūt multo homine latius.

❡DE COMMVNIBVS GENERIS ET SPECIEI.


1 Vnc autẽ de generis vel speciei cõmunitatibꝰ proprietatibusq; tractatur: et dicit ge-
nus et species cõmune habere de pluribus prędicari/ sicut dictũ est. Nã genus et de
speciebꝰ pluribus prędicatur/ et earũ indiuiduis: et itẽ species de sub se plurimis in-
diuiduis appellatur. et hic quoq; illę species accipiũtur: quæ genera nõ sunt. Nam si
subalternę accipiũtur: nõ magis species q̃ genera videbũtur. Nam quæ subalternæ
species sunt/ etiã genera sunt: et erit absurdũ & huic propositioni incõueniẽs de generũ inter se
differẽtiis/ cõmunibusq; tractare. Accipiũtur igitur illę tantũ species: q̃ verę species et magis spe-
2 cies appellãtur. ❡Est etiã alia eorũ cõmunio: ꝙ sicut genꝰ a specie primũ est/ sic species ab in-
diuiduis primę sunt. Nam si genus auferas: species abstulisti. si species abstuleris: genera non
peribũt. Porro si species abstuleris: indiuidua moriẽtur. si indiuidua interierint: species manẽt.
3 ❡Est etiam his alia cõmunio: ꝙ quẽadmodum genus quid sit tantum declarat/ sic etiam spe-
cies. Nam totũ quod est rationale atq; irrationale: a genere declaratum est. dicitur enim quic-
quid fuerit rationale vel irrationale: id esse animal. sic igitur totũ quid sit a genere declaratum.
Porro autem quid sit tota hominũ diuersitas idest indiuiduorum: a sola specie declaratur/ cum
dicitur homo. Nam et Scytha/ et Indus/ & totum quicquid in indiuiduis est: vno solo hominis
idest speciei nomine continetur.

❡DE PROPRIIS GENERIS ET SPECIEI.


1 Issertis igitur generis speciei q; cõmunionibꝰ/ ad proprietates eorũ vel differẽtias trã-
situ fecit dicens differre inter se genus & species: ꝙ genera species cõtinent/ nunq̃ rur-
sus genera ab speciebus propriis cõtinẽtur. Oportet autẽ (vt dictũ est) in hoc tractatu
nõ subalternas/ sed magis species cõsiderari. Genus eni plurimarũ specierũ est continẽs: & vnu
omniũ/ et totũ omnibꝰ & singulis. Quod si ita est/ et genus suis speciebꝰ singulis maius est/ atq;
ideo eas dicitur cõtinere: non est dubiũ quin ea ipsa genera q̃ cõtinent species ab his ipsis cõti-
2 neri nõ possint. ❡Insuper omnia genera præiacẽt: hoc videtur dicere/ ꝙ omnia genera priꝰ sunt
ab iis speciebus/ quę sub ipsis positę cõtinẽtur. Nã sicuti materies prima est ab illa re q̃ veniens
in materiã formã constituerit atq; figurauerit: sic etiã prius est genus ab illa specie/ quã veniens
differentia formabit atq; cõstituet. Nisi enim in generibus differẽtia venerit: species nunq̃ con-
stituẽtur. quare pręiacẽt id est p̃sunt: & antiquiora sũt genera speciebus suis. Atq; ideo si genera
interimantur: species quoq; peribũt. Nam si animal sustuleris: hominẽ/ pecudẽq; sustulisti. si ve-
ro species interimãtur: nõ continuo genus interibit. Nã si homo interierit: animal cõtinuo non
interẽptum est. alia enim remanebit species: de qua ipsum animal id est genus prædicẽtur. atq;
ideo genera ab speciebꝰ suis priora dicũtur. ❡Et ꝙ omnia genera vniuoce de speciebus prędi-
3 cẽtur/ species ipsę de generibus nũq̃: hoc (vt arbitror) in hesterna lucubratione iã dictũ est. Nam
genera semper de speciebus vniuoce prædicãtur. Homo enim: & homo est & animal. porro aũt
animal genus est hominis: et prædicatur animal de homine. Quoniã ergo animal de homine
p̃dicatur/ et dicitur homo animal: & animal & homo vno animalis nomine nũcupãtur. sed his
ipsis diffinitio vna cõueniet. Est eni animal substãtia animata sẽsibilis: qđ nõ absurdũ est in ho-
mine dici. Nã si homo animal dicatur: nõ erit absurdum dici de homine substãtia animata sen-
sibilis. Igitur genus de speciebus suis vniuoce p̃dicatur ꝙ eodẽ nomine/ & eadẽ diffinitione cõ
ueniet. at vero species nõ modo vniuoce nõ prędicãtur de generibus suis: sed nec omnino præ-
dicãtur. Nulla enim res minor de maiore poterit p̃dicari. atq; ideo quoniã species minores sunt
suis generibꝰ: neq; vniuoce neq; aliquo modo poterũt appellari. ❡Amplius omnia genera abũ
4 dant cõplexione sub se positarũ specierũ. ipsę species abundãt generũ suorũ propriis differẽtiis.
❡Qđ dicit perinde est ac si diceret. Omne qđ genus est/ plures sub se species cõtinet/ et multas
sub se species habet. omnis quidẽ species plures in se differentias habet. Genus enim id est ani-
mal in hoc homine speciẽ superabundat et superest: ꝙ homo solũ homo est/ animal vero non
solum homo/ sed etiã bos/ vel auis/ vel alia huiusmodi. Species vero in eo superant genera sua:
ꝙ eas differẽtias quas species in actu habẽt/ eas genera nõ habẽt. Nã sicut superius dictum est:
genera differẽtias illas quas habẽt sub se species positę/ potestate cõtinent/ nõ etiã re. Atq; ideo
species q̃ est homo/ vel alia species sicut est equus a genere suo animali i hoc abũdãt & supsũt
ꝙ animal ipsum quo ad se neq; rationale/ neq; irrationale est. At vero homo vel equus: hoc ra-
tionale/ illud vero rationis expers. ❡Illud etiam ꝙ species nũq̃ magis genus fiet: rursus & ge-
5 nus nũq̃ magis species fit. Et vt sciremus hic nõ de subalternis speciebus: sed de illis magis spe-
ciebus specialissimisq; tractari quid ait/ ꝙ ea quæ sunt genera/ magis species fieri nũq̃ possunt:
neq; magis species/ aliquãdo fieri magis genus. Nã species nũq̃ genus est. quicquid enim fuerit
species/ genus nõ erit: neq; q̃cquid fuerit genus/ species erit. Quare cõstat in his eũ tractatibꝰ de

speciebus solis/ nõ etiã de subalternis differere. Subalternæ enim possunt esse etiã et genera: ma
gis species vero(vt ipse ait)nunq̃ genera esse possunt. Sed postq̃ de generũ specierũq; cõmuni-
tatibus differentiisq; tractatus est habitus: ad genera propriaq; transgressus est sermo.

ℭDE COMMVNIBVS GENERIS ET PROPRII.

Generis et proprij commune hoc est adhærere speciebus & amplecti. ℭDicit gene- 1
ra & propria in hoc sibi esse cõsimilia: q̃ omne genus a suis speciebus nũq̃ recedit/
eodem modo & propria. Nã si dixeris homo/ cũ ipso homine cõtinuo animal nomi-
nasti/ qđ ipsius hominis id est speciei genus est. at vero etiã si hominem dixeris: eius
etiã propriũ cõtinuo cũ homine nominasti. omnis eni homo/ risibilis est. Ita semper
genus et propria suis speciebus inserta/ et quodã modo cõglutinata sunt. ℭSimiliter & genus 2
prędicatur de speciebus/ et ꝓpriũ de iis q̃ sui participantia sunt: & æqualiter inquit/ oẽs species
eidẽ generi supponũtur/ & ad eas genus illud appellat. sic ꝓpria ad ea p̃dicant: q̃ sui participare
possunt. Nãq; æqualiter animal id est genus de homine dicit/ et equo/ & boue/ & cęteris animã-
tibus: quẽadmodũ & risibile id est propriũ de Hortensio dicitur/ & Cicerone/ & de singulis indi
uiduis quæ sub eadẽ specie cõtinẽtur/ ad quã speciẽ propriũ id est risibile poterit p̃dicari. ℭNãq; 3
genus de suis speciebus(vt dictũ est)vniuoce prædicatur: ita et proprium de ea specie cuius est
propriũ vniuoce p̃dicatur. Nãq; et homo est et risibile. Porro autẽ si quis dicat hominẽ esse ani-
mal rationale & mortale/ & dixerit risibile esse animal rationale & mortale: non errabit. Aequa-
liter igitur et genus de speciebus suis: et propria de ea specie cuius sunt propria vniuoce prædi-
cantur.

ℭDE PROPRIIS GENERIS ET PROPRII.

Differt autẽ vtrũq;: q̃ genus primũ/ et secũdũ est propriũ. Genus enim si ab spe- 1
cie primũ est/ propriũ autẽ vni tantũ speciei adhęret et eidẽ æquale est: non est
dubiũ quin genus qđ specie maius sit/ et proprio etiã speciei maius sit. Nãq; vt
sit risibile: animal prius est. Nãq; vt aliqua species informetur propriis & differẽ
tiis: primo erit genus vbi illa cõueniãt/ sicut frequẽtius inculcatũ est. ℭAccedit 2
etiã q̃ genus de pluribus speciebus p̃dicatur. Nãq; genus id est animal/ de plu
ribus: at vero propriũ id est risibile de sola tantũ hominis specie prædicatur.
ℭVnde fit: vt semper propria de speciebus suis cõuersim p̃dicari possint: speci- 3
es autẽ de genere nũq̃. neq; enim qđ animal est/ homo est: neq; omne qđ animal est/ risibile est.
potest enim esse & equus & hinnibile id qđ animal nominatur. porro autẽ omne qđ est homo id
risibile est: & omne qđ risibile est id homo est. Possunt autẽ propria & species sibiipsa cõuerti: et
cõuersim ad se inuicẽ p̃dicari. Præterea omni speciei quicquid fuerit propriũ: & omni et soli est.
Nãq; risibile et omnib⁹ hominibus est/ & solius hominis speciei euenit. at vero animal qđ gen⁹
est: etsi vni speciei inest/ nõ tamen soli. Nãq; animal omni homini inest: nõ soli tamen homini
quia inest etiã pecudi/ et cęteris animãtibus. Oportet autẽ hic illa propria intelligere: quę magis
ꝓpria sũt/ id est q̃ integre propria nominãtur quę sũt huiusmodi vt et vni speciei et omnibus in-
sunt. ℭDifferunt ergo in hoc quoq; genera & propria/ q̃ propria et vni speciei et omnibus in- 4
diuiduis in eadẽ specie sunt: genera vero omnibus quidẽ indiuiduis in eadẽ specie sũt sub eodẽ
genere/ nõ tamẽ vni soli speciei/ quoniã genus semp de plurib⁹ p̃dicatur. ℭVnde fit/ vt sublata 5
propria nõ auferant genus: sublatis vero generibus ipsa quoq; propria auferãtur. Nã si sustule
ris risibile proprium: remanet hinnibile/ remanet natatile. si vero genus sustuleris: simul quoq;
species sustulisti. si species sustuleris: propria etiã q̃ sunt speciebus simul interibũt. itaq; si subla-
tis generibus propria sustuleris: sublatis propriis simul genera non auferuntur.

ℭDE COMMVNIBVS GENERIS ET ACCIDENTIS.

Peractis igitur generũ propriorũq; differẽtiis ad generũ accidẽtiũq; cõmunitates vel
proprietates trãsitũ fecit: et vnã eorum prædicat cõmunitatẽ quæ est q̃ de pluribus
p̃dicantur. Nãq; sicut genus de pluribus speciebus prædicatur: ita etiã acidẽs separa
bile/ vel inseparabile de plurib⁹ speciebus prædicatur. dicitur enim & de coruo et de
homine æthiope nigrũ/ et de equo et homine moueri: q̃ illud inseparabile accidens/ istud vero
separabile. Et quoniã longius a se distant: icirco vnam eorũ solam cõmunionem dixit/ et alias
si quæ forte essent quærere supersedit.

ℭDE PROPRIIS GENERIS ET ACCIDENTIS.

Differt autẽ genus ab accidente/ q̃ genus ante species est: accidẽtia vero specieb⁹ infe
riora sunt. ℭSemper genera super species/ & his p̃iacere et esse maiora superius de- 1
monstratum est. Namq; prius est animal ab homine/ atq; ideo consumptum animal
species quoq; cõsumit: consumptę species non interimunt genera. At vero accidens
postea necesse est vt sit: q̃ sunt ipsę species. erit enim prius aliquid: cui possit accidere.
omne enim accidẽs præter illud cui accidit/ esse nõ potest. At ideo prius erit aliqua res vbi acci-

dat:q̃ eſt ipſum accidens. Neceſſe eſt igitur vt omne accidẽs poſt ſpecies inueniatur et magis
2 poſt indiuidua quibus principaliter poſſit accidere. ¶Huc accedit/ ꝙ genere participantia
æqualiter participant: ſicut omne genus ſpeciebus ſuis æqualiter genus eſt (vt ſępius dictum
eſt) & ſpecies omnes æqualiter ſuo genere participant. Nã& equus et homo ęqualiter animalia
ſunt: neq; equus homine plus/ neq; homo plus equo. at vero accidẽtia nõ æqualiter participãt.
Nã cũ ſeparabile accidẽs ſit moueri: poſſunt alię inter ſe ſpecies eidẽ accidẽti nõ ſe habere eodẽ
modo. Eſt enim vt aliquis nigrioribus oculis ſit: et alius quãuis nigris tamẽ furfureis. atq; ideo
& intenſionẽ & remiſſionẽ recipit accidens. Nã et cãdidum qd dicitur: et maius et min⁹ dicitur/
et alia huiuſmodi. Quare diſtãt hęc duo ꝙ genere quę participãt æqualiter participãt: accidẽtia
3 fortaſſe nõ ęqualiter. ¶Huc accedit ꝙ genera nõ modo ante indiuidua/ ſed ante ſpecies ſunt:
accidentia vero nõ modo poſt ſpecies/ ſed etiã poſt indiuidua ſunt. Ipſis enim principaliter ac-
4 cidunt: vt dictũ eſt. ¶Eſt etiã differentia: quæ iam ſuperius dicta eſt. nã genus in eo qd quid ſit
prędicatur: accidẽs vero ĩ eo qd quale ſit/ aut quomodo ſe habeat. nã ſi quid ſit Socrates inter-
roges: homo atq; animal reſpõdetur. ſi vero qualis ſit: fortaſſe caluus/ aut ſimus/ quæ accidẽtia
ſunt inſeparabilia. Sin vero quomodo ſe habeat: aut iacet reſpõdetur/ aut ſedet aut quid aliud
faciẽs cõtigerit ¶Ergo quoniã ad ſpeciẽ generis et differẽtiã/ ad propriũ & accidẽs diuiſa ſubſtã
tia eſt: nũc vero poſteriora perſequitur. Sũt autẽ omnes differẽtiæ viginti. Nã cũ quinq; res ſint:
& vnaqueq; ipſarũ ab aliis quattuor diſtet/ et itẽ quattuor differẽtias habeat: quinquies quaternę/
viginti differẽtię efficiũtur. nam ſi genus differt ab ſpecie/ proprio/ differẽtia/ accidenti: quattuor
differẽtię fiunt. ſin vero ſpecies differt a genere/ proprio/ differẽtia/ accidẽti: itẽ alię quattuor. quę
iunctæ cũ ſuperioribus 8 fiunt. et ſi differẽtia diſtat a ſpecie/ proprio/ genere/ accidẽti/ alię quat-
tuor ſupercreſcũt. quæ iunctę cũ 8 prioribus/ 12 faciũt. at vero ſi propriũ differt a genere/ ſpecie/
differẽtia/ & accidẽti/ aliis quattuor differentiis ſup duodecim poſitis omnes 16 differentię fiũt.
ꝙ ſi accidẽtis quoq; differẽtias/ ad quattuor reliqua dixeris: quattuor ſuper 16 creſcẽtib⁹ 20 oẽs
differẽtię perficiũtur. quarũ ita 20 ſunt/ vt ad ſufficiẽtem doctrinæ cumulũ 10 tantũ differentię
numerẽtur. nã qd dictũ eſt genus differre a differẽtia/ ſpecie/ proprio et accidẽti quattuor fuere
differẽtię. ſi autẽ differẽtiã dicam⁹ differẽtię/ a ſpecie/ proprio/ et accidẽti: ſuperuacuũ eſt differẽ-
tię cũ genere differentiã cõmemorare/ cũ iã prius cõmemorauerimus quãdo generis ad differẽ
tiã/ differẽtiã diximus. iiſdẽ enim (vt opinor) differt differentia a genere: quibus differebat gen⁹
a differẽtia. ita reliquẽda eſt hęc differẽtia qua diſtat/ differentia a genere: quoniã ſuperius iam
dicta eſt/ cum diceretur ꝙ genus diſtaret a differẽtia. Remanẽt igitur tres differẽtiæ quibus ipſa
differẽtia ab ſpecie/ proprio/ accidẽti diſtat. et cũ ſuperiores generis ad alia quattuor differentiæ
fuerint/ nũc vero differẽtię ad alia/ tres diſtãtię videãtur/ ſeptẽ hę diſtantię fiunt. At vero ſpecies
quid a genere diſtet: iã tunc dictũ eſt/ cũ dicebatur ꝙ genus diſtet a ſpecie. Quid autẽ a differẽtia
diſcreparet: tunc demõſtratũ eſt/ cũ dicerem⁹ in quo differẽtia a ſpecie diſcerneretur. Remanẽt
igitur duę differẽtię ſpeciei id eſt a proprio & accidẽti differentię: quæ iunctę cũ ſuperiorib⁹ 7/ 9
differẽtias efficiũt. Reſtat igitur vna proprii & accidẽtis differẽtia: quæ dicatur. nã quid a gene-
re diſtet dictũ eſt: cũ quid genus diſtaret a proprio diceretur. porro quid a ſpecie diſtaret dudum
dicebatur: cũ quid ſpecies a proprio differret enumerabatur. porro autẽ quid a differẽtia/ etiã id
dictũ eſt: cũ a ꝓprio differẽtia ſepararetur. Sed nũc queadmodũ differẽtia a ſpecie/ ꝓprio/ acci-
denteq; diſcernatur: videamus. ¶DE COMMVNIBVS DIFFERENTIAE ET SPECIEI.
1 ESt cõmunio differẽtię & ſpeciei q: æqualiter ſpecies ſub ſe indiuidua eſſe permittit/ &
æqualiter indiuidua ſpecie ipſa participãt. nãq; oẽs homines ęqualiter homines ſũt/
et hominis participatione ęque participãt. eodẽ modo etiã differẽtia. nãq; omnes ho
mines ęqualiter rationales ſunt: & rationabilitatẽ quę eſt differẽtia/ omnes q ratione
participãt ęque participãt. ¶Eſt etiã alia cõmunitas/ ꝙ queadmodum ſpecies nunq̃
2 deſerit ea quorũ ſpecies eſt/ et quibus ſupereſt: ſic & differẽtia nũq̃ ea deſerit q̃ diſtare ab aliis fa
cit. nãq; Socrates quoniã ſub ſpecie hominis eſt: nũq̃ ab hominis ſpecie deſeritur. ſemp eni So-
crates homo eſt. At vero differẽtia Socratẽ: quoniã Socrates rationalis eſt nunq̃ deſerit. ſemper
enim Socrates/ rationale animal eſt. ¶DE PROPRIIS DIFFERENTIAE ET SPECIEI.
1 Differũt autẽ inter ſe ſpecies et differẽtia: ꝙ differẽtia ſemper in eo qd quale ſit prędica
tur. Nã quale animal homo ſit: vt rationale/ reſpondeatur. ſi dicitur quid ſit Socra-
tes: vt homo/ reſpõdeatur. Nãq; hominis qualitas rationale eſt/ ſed non ſimpliciter.
Illa enim qualitas pro differentia accipitur/ quæ veniens in genere ſpeciẽ cõſtituit
et de qualitate ſubſtantiali/ facta eſt ſubſtantialis et ſpecifica differentia. iſta igitur
2 talis qualitas differentia nominatur: et ea in eo quod quale ſit ad hominem prędicatur. ¶Hoc
etiam eſt in eorum differentiis. Nanq; differentia in pluribus ſpeciebus cõſideratur. differẽtia

FRANCISCVS.

enim quadrupes in bouis/ et in equi/ & in canis specie est: et differentia rationalis hominis/ et
dei. species vero nunq̄ aliis nisi solis sub se positis indiuiduis præest. Nunq̄ enim alia res homo
est: nisi quod est indiuiduum: vt Socrates/ & Plato/ et Cicero. ℂ Vnde fit vt sublata differentia 3
species quoq; tollatur. Nā si sustuleris rationale: hominē sustuleris. sin vero sustuleris speciem:
differētia manet. Nā si sustuleris hominē: rationalis/ dei differētia/ remanebit. ℂ Est vero etiam 4
hæc differētia/ ꝙ differētia cū alia differentia iungi potest/ vt aliqua ex his species informetur.
Nāq; rationalis differentia & mortalis differētia hominis iunctę/ vnius speciē reddiderunt: iun-
ctę vero species/ nūq̄ aliquā ex se speciem cōstituēt. si enim iungas hominem boui: nulla ex his
species informabitur. Sed fortasse dicat aliquis: asini atq; equi cōiunctione mulus nascitur. sed
non ita est. Nāq; indiuidui coniūctione natū est aliquod indiuiduū. si autē sic simpliciter speciem
ipsam asini atq; equi cōiungas: nulla ex his vnq̄ species cōstituitur. Neq; enim si se possunt indi
uidua cōmiscere: iccirco etiā species indiuiduorū in alterutrā substātiam transeūt. atq; ideo con
stat iunctas species vnā speciē non posse cōponere/ cū differentię iunctę vnius speciei constitu-
tiuę sint. hisq; transactis ad differētiæ et proprii communia veniamus.

ℂ DE COMMVNIBVS DIFFERENTIAE ET PROPRII.

Differētia et propriū cōmune habēt/ ꝙ quibus differentia est et a quibus ipsa dif- 1
ferētia participatur: æqualiter participatur. Nam rationalis differētia quoniam
inest hominibus/ & omnes homines rationabili differētia participāt: nō est du
biū quia omnes homines æqualiter sint rationales atq; ęqualit rationabilitate
participāt. At vero propriū qđ risibile est: æqualiter omnibus hominibus est.
omnes enim homines ęqualiter risibiles sunt. ℂ Est etiā hęc eorū cōmunitas/ 2
ꝙ sicut potestate risibile dicitur etiā si nō rideat: ita etiā potestate bipes dicitur/
etiā si quis vno pede minuatur. nō enim ꝙ est dicitur/ sed ꝙ esse possit. Nā quo-
niā ille ridere potest/ risibilis nominatur: ꝙ ille duos pedes habere possit/ bipes. Atq; ideo nūq̄
ab illis in quibus fuerint: propriū differentiaq; discedūt. Semper enim homo risibilis/ est etiā
si nō rideat: semper bipes/ etiā si vno pede minuatur. In his enī differētiis & propriis (vt dictū
est) qđ potestate esse possit: nō qđ vere sit/ consideratur.

ℂ DE PROPRIIS EORVNDEM.

Differunt autē inter se/ ꝙ differentia de pluribus speciebus prædicatur: propriū 1
vero de vna. Namq; differentia quæ est mortalis prædicatur de homine/ & de
boue/ & equo & cęteris animātibus: & rationale prędicatur & de deo/ et de ho
mine. at vero risibile de sola tantū specie hominis prędicatur. Vnde euenit vt
omnis differentia quoniā plurimarū cōtinens est specierū/ a suis speciebus ma
ior sit: atq; ideo ipsa de speciebꝰ prædicari potest. ℂ Porro autē de ipsa/ species 2
prædicari nō possunt: neq; conuersim dici potest. Nā quoniā homo dicitur ra-
tionalis: nō cōtra dicitur/ qđ rationale est/ id homo est. potest enim esse etiā nō
homo: sed deus. At vero propriū/ quoniā ęqualiter & ad vnā speciē semper aptatur: æqua vice
atq; appellatione cōuertit. Quibus pertractatis ad differētiā et accidēs trāsgressa disputatio est.

> Nō cōtradicit/ qđ rationale est/ id homo est. id intellige cōuersim et vt cōuertibile cū conuertibili. nā id vniuersaliter verum esse oporteret omne rationale ē id quod hō. qđ neq; Porphyrius neq; Platonici cōcederēt.

ℂ DE COMMVNIBVS DIFFERENTIAE ET ACCIDENTIS.

Differētia & accidēs cōmune habent de pluribus prędicari. Nāq; differentia dicitur & 1
de homine & de deo/ quoniā vtriq; rationales sunt. Et accidens dicitur de homine/
& de equo. vt homo æthiops/ niger: & equus/ niger. ℂ Est etiā alia cōmunio/ ꝙ inse- 2
parabile accidēs cuicūq; speciei fuerit inseparabiliter/ et omnibus inest vt differētia.
Nāq; inseparabile est accidēs qđ est nigrū: coruo inseparabiliter accidit/ & omnibus coruis. Eo-
dēm modo etiā differētia. Nā quoniā accidit homini/ vt bipes sit: semper et omnibus homini-
bus est esse bipes.

ℂ DE PROPRIIS EORVNDEM.

Differūt autē inter se/ ꝙ omnis differētia species cōtinet: non cōtra ipsa a speciebus cō 1
tinet. Nā si differētia plures sub se species habet (vt dictū est) maior erit sub se positis
speciebus. si maior erit: nūq̄ eā quęlibet species cōtinet. Maior enim a minori nūq̄ cō
tinetur. Nā qđ est rationale cōtinet hominē/ & deū: homo vero rationale nō cōtinet.
accidētia vero aliquoties cōtinēt: aliquoties cōtinentur. Nāq; continent quoniā fre-
quēter vnū accidēs duas sub se species habet: vt nigrū habet æthiopē/ habet coruū. continētur
vero quoniā species vna/ habet duo vel tria vel q̄ libet plurima accidētia. Si quis enim glaucus
vel crispus vel cādidus vel procerus: hæc omnia accidētia ille vnus cui accesserunt/ cōplectitur
& continet. atq; ideo species illa quæ illud indiuiduum cōtinet/ qđ indiuiduum plura in se acci-
dentia suscepit: accidētis illius complexiuum est. ℂ Dehinc differētia nunq̄ intenditur: neq; rela- 2
xatur. qđ dicit hoc est rationale in vnaquaq; specie: neq; plus neq; minus est. Nullus enim ho-
mo: alio homine ad substantiam plus rationalis est/ neq; minus. At vero accidens et intenditur

et relaxatur. dicit enim quicūq; procerior/dicitur quicūq; velocior/dicitur quicūq; crispior.quæ
3 omnia accidētia esse nō dubiū est. ¶Preterea imixtę semper sunt cōtrarię differentiæ. Immixtæ
ait id est immiscibiles/ quę misceri nō possunt. Neq; enim rationale cū irrationali misceri potest:
neq; in vna specie cōuenire.at vero contraria accidētia manifestum est in vna specie posse con-
gruere. potest enim quicūq; homo cū ipse sit candidus/ nigros tamē capillos habere. Ergo quē-
admodum species differat a genere vel differentia/ dictū est: cū de generis ad speciem/ vel diffe-
rentiæ ad speciē distantia diceremus. ¶DE COMMVNIBVS SPECIEI ET PROPRII.

Quicunq; procerior, quicūq; in- differētiā di cit non vni- uersalitatē.

1 Vnc dicemus id qd reliquū est de speciei proprijq; cōmunibus. et est vna eorū cōmu-
nio/ q; de seipsa inuicē prædicatur. Nam quoniā ęqua sibi sunt: neq; species hominis
alij proprio cōuenit nisi risibili neq; risibile alii cōuenit speciei nisi homini. atq; ideo
2 dicitur quid est homo/ qd risibile: quid risibile/ qd homo. ¶Cōmune est etiam illud/
q; omne proprium ęqualiter ad sub se posita prædicatur. Nāq; omnes homines ęqua
liter risibiles sunt: & species ęqualiter ad sub se posita prædicatur. Nāq; omnes homines indiui-
dui ęqualiter vno nomine/ homines nuncupantur. ¶DE PROPRIIS EORVNDEM.

1 Ifferunt a se/ quoniā species potest etiam genus alteri esse: propriū esse non po-
test. sed huc illam speciē intelligamus quæ subalterna est: nō illā quę magis spe-
cies est/ et genus esse nunq̄ potest. atq; ideo nos illā modo solā: quæ subalterna
species est intelligamus/ quæ scilicet poterit esse & genus. Nāq; mortale, ratio-
nalis generis species est: hominis genus est. at vero risibile de nulla vnq̄ spe-
ciealia poterit prędicari/ neq; alii esse propriū: sicut est hominis. Illa enim sem-
per (vt dictum est) propria sunt quæ nulli alii nisi ad vnā speciem semper aptā-
2 tur. ¶Deinde species precedit: et sic proprium sequitur. qd dicit tale est/ omnis
species vt habeat propriū primo eā esse & constare necesse est. Oportet enim prius hominē esse
vt sit risibilis: nō prius esse risibile/ vt sit homo. Nā quoniam propriū dicitur: per se propriū non
constat/ nisi alicuius speciei sit. atq; ideo prius esse necesse est illud cuius est proprium/ q̄ sit pro-
3 priū. ¶Huc accedit/ q; species semper in opere intelligitur cuiuscūq; subiecti. Species enim sē-
per in actu est/ nō solum propria potestate. Homo enim reuera et opere & actu homo est id est
nūq̄ poterit esse nō homo. at vero risibile qd est propriū potestate tantū: dicitur etiā si actu non
sit. Potest enim quilibet ille nō ridere: tamen quia ridere potest/ risibile nominatur. Distāt igitur
in hoc q; semper species in actu est et in opere/ proprium vero aliquoties potestate. ¶Deinde
4 quorū diffinitiones diuersę sunt: necessario etiā ipsa quoq; diuersa sunt. omnis diffinitio substā-
tiam diffinit. ergo si qua eiusdē substātiæ fuerint: eadem etiā diffinitione mōstrātur. si qua eiusdē
diffinitionis fuerint: eadem substātia prędicātur. At vero si qua diffinitionibus differāt: differunt
etiā substantiis. quæ substātiis differunt: longe a seipsis alia sunt. Nunc igitur quoniā diffinitio-
nes proprii & speciei differunt: species ipsa quoq; et propriū a se differunt. Est autē speciei diffini-
tio sub genere esse/ & ad plurima numero differentia in eo qd quid sit prædicari. at vero proprii
vni tantum inesse speciei/ et sub ipsa de omnibus indiuiduis prędicari. Sed quoniā & diffinitio-
nes differunt: ipsa quoq; species a proprio distabit.

¶DE COMMVNIBVS SPECIEI ET ACCIDENTIS.

1 Ost hęc ad cōmunitates speciei et accidētis disputationē transtulit & dicit eorū raras
alias esse cōmunitates: nisi has solas q; de pluribus prædicātur. Longe enim a se di-
stare videtur in substantia sui et in potestate patiendi atq; faciēdi/ id qd alicui rei acci-
dit & id cui accidit. Nāq; illud cui accidit/ quasi quoddā accidētis fūdamētū est. illud
vero qd accidit pter id cui accidit: esse i sui substātia nō potest. ¶DE PROPRIIS EORVM.

1 Ropria vero singulorū sunt hęc/ q; species in eo qd quid sit pdicatur: accidens
vero in eo qd quale sit & quodā modo se habēs. Nā si quis dicat: quid Socra-
tes est/ homo dicit. si quis dicat qualis sit: caluus vel sim⁹ appellat. si quis vero
quomodo se habēs: sedēs aut iacens appellabit. ¶Itē in hoc differūt q; vna-
2 quæq; substātia vnam speciē habet. Nāq; hominis substātia vnā solā hominis
speciē habet. substantia vero equi vnā solius equi speciem habet. At vero vna
substantia plura frequenter accidentia continebit. Nā et in eodē equo quędā
pars frequēter nigra/ quędā alba est: et est in eo proceritas/ est altitudo/ est aqli
nū caput/ et alia huiusmodi. Habet etiā no solum inseparabile accidēs eadē substantia/ sed etiā
separabile. Nā fortasse quidā velox est/ & idē etiā corpore valid⁹ est/ idē etiā sagitator/ & cętera.
3 ¶Huic accedit q; species pnoscunt id est preintelligūtur: hoc est ante esse pnoscūt q̄ accidētia.
Et prius erit aliqua res vbi accidat: q̄ illa q̄ accidit. ideoq; ante/ species intelligit esse/ q̄ accidēs:
accidētia vero postea sunt a foris venientia & extranea a qualibet illa substantia etiā si insepa-

rabilia sunt. ¶ Hęc quoq; est eorū separatio: q; semp omnia q̄ participant speciei ęqualiter par- 4
ticipāt. æqualiter enim & Socrates & Cicero et Plato homines sunt. At vero illa quę participāt
accidenti: etiā si inseparabile accidens sit: tamē nō æqualiter participant. Nā quāuis insepara-
bile sit accidēs ęthiopes nigros esse: tamē est aliqs inter ipsos nigrior/ nec omnes illa nigredine
ęqualiter participāt. ¶ DE COMMVNIBVS PROPRII ET ACCIDENTIS.



Elinquitur igitur de cōmunibus proprii accidentisq; tractare. Nam proprium
quid distaret vel a specie/ vel a genere/ vel a differētia: superius demonstratum
est. ¶ Propriū autem et inseparabile accidens cōmune habēt: q; sine his nūq̄ 1
cōstituunt ea quę eis participāt/ & in quibus ipsa considerantur. Nam neq; ho-
mo amittit risibile esse: nec ęthiops aut coruus/ nigrum. Atq; ideo sine his ipsis
id est propriis & accidentibus: quę eis participant/ constare nō possunt/ ne for-
te contra superiorē diffinitionem accidentis venire videatur ista cōmunio. Est
enim ita diffinitum. Accidēs est qđ infertur & aufertur sine eius in quo est in-
teritu. quod nunc dici videtur sine his cōstare non posse: cū superius sine eorū interitu posse di-
ceretur auferri. Sed hoc modo dicitur: nō q; si auferatur hoc accidens inseparabile/ intereat il-
lud cui accidit: sed quoniā separari nō potest/ iccirco sine his constare non possit. ¶ Est etiā inse- 2
parabilis accidentis & proprii alia cōmunio/ q; sicut et omni et semper inest propriū cui inest/
idest homini (semper enim & omnis homo risibilis est) sic etiam quodlibet accidēs inseparabile
& semper & omni est accidens inseparabile. Nāq; et omnis coruus/ et semp niger est. Sola autē
in separabilibus accidētibus illa cōmunio est/ q; queadmodum de multis indiuiduis proprium
prędicatur: ita etiam accidens de multis indiuiduis potest prædicari. plures etiā currunt/ plures
etiā ambulant/ quæ scilicet accidentia separabilia sunt: queadmodū plures possunt esse risibiles.

¶ DE PROPRIIS EORVM.



Isserūt autē ista: q; propriū semper vni speciei inest/ accidēs vero & pluribꝰ. Nā 1
accidēs pluribꝰ speciebus et animatis et inanimatis euenit vt est ebeno nigrū/
coruo nigrū/ homini ęthiopi nigrum: risibile vero nulli/ nisi soli homini. ¶ Atq; 2
ideo conuersim proprium prædicatur quia vnius speciei continēs est/ et illi spe-
ciei soli ęqualis est. at vero accidens conuersim prædicari non potest: quia plu-
res sub se species habet. Non enim potes dicere id esse nigrū qđ ebenum: cum
dicas hoc esse ebenum qđ nigrum. potest enim esse nigrum et nō esse ebenum.
¶ Deinde omne propriū ęqualiter se/ iis rebus quę sub se fuerint dat: & ab his 3
ęqualiter participatur. Socrates enim & Cicero & Virgilius ęqualiter & risibili participant: &
æqualiter risibiles sunt. At vero accidens nō semper ęqualiter est accidens. potest enim quicūq;
esse procerior/ et alius esse velocior. q; scilicet hoc separabile est accidens/ illud inseparabile.
Et fortasse alię eorū quędam proprietates vel cōmunitiones esse videantur: sed nunc quantū in-
Peroratio troductioni sat est/ ista sufficiāt. ¶ Sed iam tibi mi Fabi omnia quęcūq; ad introductionē Por-
phyrij pertinent: plenius vberiusq; tractata sunt. post vero siquid vnq̄ me egueris/ studiis præ-
sertim tuis quę nulla vnq̄ honestate caruerūt: libens animo hortatorq; ad easdē cupiditates pa
rebo. Hic Fabius. tu inquit paterno hæc michi animo polliceris: verum ego nunq̄ deficiam ab
his studiis te præsertim docēte/ a quo totā fortasse logicæ Aristotelis (si vita suppetit) capiā disci
plinam. Et ego faciam inquā libentissime. sed quoniā iam matutinꝰ (vt ait Petronius) sol tectis
arrisit/ surgamus: & si quid est/ illud diligentiore postea cōsideratione tractabitur.

¶ SECVNDI LIBRI .I. EDI. BOETII
IN PREDICABILIA POR-
PHYRII FINIS.

¶ ANITII MANLII SEVERINI BOETII VIRI CLARISSIMI TRADVCTIO ISAGOGARVM PORPHYRII PHOENICIS/ ET IN TRADVCTIONEM COMMENTARII LIBER PRIMVS.



ECVNDVS hic arreptę expositionis labor: nostrę seriē trāslationis expediet/
in qua quidē vereor ne subierim fidi interpretis culpā. cū verbū verbo expressū
cōparatūq; reddiderim. Cuius incepti ratio est/ q; in his scriptis in quibus rerū
cognitio quæritur: nō luculente orationis lepos/ sed incorrupta veritas expri-
menda est. Quocirca multū profecisse videor: si philosophiæ libris latina ora-
tione cōpositis per integerrime trāslationis sinceritatē nichil i græcorū litteris
ampliꝰ desideretur. Et quoniā humanis animis excellētissimū bonū philoso-
phiæ cōparatum est/ vt vitæ ex filo quodā procedat ratio: ex animę ipsius effi-

cientiis ordiendū est. ¶ Triplex animę omnino vis in vegetādis corporibus depręhēditur: quarum vna quidē vitam corpori solum subministrat/ vt nascendo crescat/ alendoq; subsistat. alia vero sentiendi iudiciū præbet. tertia vi mentis & ratione subnixa est. ¶ Quarū quidem primę id officii est/ vt creandis nutriendisq; corporibus presto sit: nullum vero rationis prestet/ sensusue iudiciū. hæc autem est herbarum atq; arborum/ & quicquid terræ radicitus affixum tenetur. Triplex animę vis

2 ¶ Secūda vero cōposita atq; cōiuncta est: et primā sibi sumens & in parte cōstituens/ variū de quibus capere potest ac multiforme iudiciū capit. Omne enim animal qđ viget sensu: nutritur idem/ & nascitur/ & alitur. Sensus vero diuersi sunt: et vsq; ad quinariū numerum tendūt. Ita quicquid alitur tantū/ nō etiam sentit: qđ vero sentire potest/ ei prima quoq; animę vis nascendi scilicet atq; nutriendi probatur esse subiecta. Quibus vero animalibus sensus adest: non tantum eas rerū capiūt formas quibus sensibili corpore feriuntur præsente/ sed absente quoq; sensibilibusq; sensu sepositis ante cognitarū sensus formarū imagines tenent/ memoriāq; cōficiūt. & prout quodq; animal valet: longius breuiusq; custodit. Sed has imaginationes cōfusas atq; ineuidentes sumūt: sic vt nichil ex earū coniūctione ac cōpositione efficere possint. Atq; iccirco meminisse quidē possunt nec æque omnia/ amissam vero obliuione memoriā/ recolligere ac reuocare non possunt: futuri vero/ his nulla cognitio est.

3 ¶ Sed animę vis tertia quæ secum vires alendi ac sentiēdi trahit/ hisq; velut famulis atq; obediētibus vtitur: eadē tota in ratione est cōstituta/ eaq; vel in rerum pręsentiū firmissima contēplatione/ vel in absentiū intelligētia/ vel in ignotarum inquisitione atq; inuentione versatur. hæc tantum humano generi pręsto est ꝙ non solum sensus/ imaginesq; perfectas & non inconditas capit: sed & pleno actu intelligentiæ qđ imaginatio suggessit/ explicat atq; confirmat. Itaq; vt dictum est huic diuinę naturę non ea tantum in cognitione sufficiūt quæ subiecta sensibus cōpræhendit: verūetiam imaginatione concepta & insensibilib⁹ & absentib⁹ rebus nomina indere potest/ & qđ intelligentię ratione compręhendit/ vocabulorū quoq; positionibus aperit. illud quoq; ei naturę propriū est: vt per ea sibi quę nota sunt/ ignota vestiget. et nō solum vnūquodq; an sit: sed quid sit etiā/ et quale sit/ necnō cur sit/ oportet agnoscere. Quā triplicis animæ vim sola hominū (vt dictum est) natura sortita est. cuius animæ vis intelligentię motibus nō caret. quia in his quattuor propriæ vim rationis exercet. Aut enim aliquid an sit inquirit: aut si esse cōstiterit/ quid sit id dubitat. ꝙ si etiā vtriusq; scientiam ratione possidet: quale sit vnūquodq; vestigat/ atq; in eo cætera accidentiū momēta perquirit/ quibus cognitis cur ita sit quæritur & ratione nichilominus vestigatur. Cū igitur hic actus sit humani animi vt semper aut in pręsentium rerū cōpręhensione/ aut in absentium intelligentia/ aut in ignotarū inquisitione atq; inuētione versetur: duo sunt in quibus omnē operam vis animæ ratiocinantis impendit. vnū quidem vt rerū naturas certa inquisitionis ratione cognoscat: alterū vero vt ad scientiā prius veniat/ quā post grauitas moralis exerceat. quibus inquirendis permulta esse necesse est/ quę vestigantem animū a recti itineris nō minimum progressione deducant: vt in multis euenit vt Epicuro qui atomis mūdū cōstare putabat/ & honestum corporis voluptate metiebatur. Hęc autem iccirco huic atq; aliis accidisse manifestum est: quoniā per imperitiā disputādi quicquid ratiocinatione cōpręhenderant: hęc in res quoq; ipsas euenire arbitrabantur. hic vero magnus error est. neq; enim sese res vt in numeris: ita etiam in ratiocinationibus habet. In numeris enim quicquid in digitis recte cōputantis euenerit: id sine dubio in res quoq; ipsas necesse est euenire. vt si ex calculo centū esse contigerit: centum quoq; res illi numero subiectas esse necesse est. hoc vero nō æque in disputatione seruatur. neq; enim quicquid sermonū decursio inuenerit: id in natura quoq; affixū tenetur. Quare necesse erat eos falli qui abiecta scientia disputandi de rerum natura perquirerent. Nisi enim prius ad sciētiam venerit quæ ratiocinatio verā teneat disputandi semitā/ quæ verisimilē/ et agnouerit quæ fida/ quæ possit esse suspecta: rerū incorrupta veritas ex ratiocinatione non potest inueniri. Cū igitur veteres sępe multis lapsi errorib⁹ falsa quędam et sibi cōtraria in disputatione colligerēt/ atq; id fieri impossibile videretur/ vt de eadē re contraria conclusione facta vtraq; essent vera/ quę sibi dissentiens ratiocinatio cōclusisset/ at cui⁹ ratiocinatione credi oporteret esset ambiguū: visum est prius disputationis ipsius veram integrāq; considerare naturā/ qua cognita illud quoq; per disputationē inueniretur/ & an verum cōpręhēsum esset/ posset intelligi. Hinc igitur perfecta est logicę peritia disciplinę q̄ disputādi modos atq; ipsas ratiocinatione internoscēdi vias parat: vt quæ ratiocinatio nunc quidē falsa nūc autē vera sit. q̄ vero semp falsa/ q̄ nunq̄ falsa possit agnosci. Huius aūt vis duplex esse ppenditur. vna quidē in inueniendo/ altera in iudicando: qđ Marcus Tullius in eo libro cui topica titulus est/ euidenter expræssit dicens. Cū omnis ratio diligens differendi duas habeat partes vnam inueniendi/ alterā iudicandi: vtriusq; princeps (vt michi

Qꝫ circa q̄stiones scibiles vis rationis negocietur

Epicurus

Ort⁹ logicę

Duplex logicę vis

Tullius

Aristoteles videtur quidem)Aristoteles fuit. Stoici autē in altera elaborauerunt. Iudicandi enim vias dili-
Stoici genter persecuti sunt/ eam scientiā quā dialecticē appellant: inueniendi vero artem quę topice
dicitur/ quęq; ad vsum potior erat & ordine naturę certe prior/ totā reliquerunt. nos autē (quo-
niā in vtraq; summa vtilitas est et vtrāq; si erit ocium persequi cogitamus) ab ea quę prior est/
ordiemur. Cū igitur tantus huius cōsiderationis fructus sit/ danda est huic tā solertissimę disci-
plinę tota mentis intentio: vt primis firmatis in disputandi veritate vestigiis/ facile ad rerū ip-
Quęstio sarum certā cōpręhensionem venire possimus. ¶ Et quoniā quid sit ortus logicę disciplinę prę-
diximus: esse reliquū videtur adiūgere an omnino pars quædā sit philosophię/ an(vt quibusdā
placet) supellex atq; instrumentū per qđ philosophia cognitionem rerum naturāq; depręhen-
Sētentia 1 dat. cuius quidē rei has econtrario video esse sentētias. ¶ Hi enim qui partē philosophię putant
logicā cōsiderationem: his fere argumētis vtuntur/ dicentes philosophiā indubitanter habere
partes speculatiuā atq; actiuā. de hac tertia rationali id est logica queritur an sit in parte ponē-
da: sed eam quoq; partē esse philosophię/ nō potest dubitari. Nā sicut de naturalib9 cęterisq; sub
speculatiua positis solius philosophię vestigatio est/ itemq; de moralibus ac de reliquis quę sub
actiuā partem cadūt sola philosophia perpēdit: ita quoq; de hac parte tractat id est de iis quæ
logicę subiecta sunt sola philosophia iudicat. Qz si speculatiua atq; actiua iccirco philosophiæ
partes sunt/ quia de his philosophia sola pertractat: propter eandem causam erit logica philoso-
phiæ pars/ quoniā philosophiæ soli hęc disputandi materia subiecta est. Ita vero inquiunt cum
in his tribus philosophia versetur/ cūq; actiuā et speculatiuā consideratione subiecta discernāt/
q; illa de rerū naturis/ hęc de moribus quęrit: dubiū nō est quin logica disciplina a naturali atq;
morali suę materię proprietate distincta sit. Etenim logicę/ tractatus est de propositionibus atq;
syllogismis et cæteris huiusmodi: q; neq; ea quæ non de ratione sed de rebus speculatur/ neq;
actiua pars quæ de moribus inuigilat ęque pręstare potest. Qz si in his tribus idest speculatiua
actiua atq; rationali/ philosophia consistitquæ proprio tripliciq; a se fine disiuncta sunt/ cumq;
speculatiua et actiua philosophię partes esse videntur: nō dubium est quin rationalis quoq;/ phi-
Secunda losophię pars esse conuincatur. ¶ Qui vero nō partē/ sed philosophię instrumentū putant: hæc
fere afferunt argumenta. Non esse inquiunt/ similem logicę finem speculatiuę atq; actiuę partis
extremo. vtraq; enim illarum ad suum proprium terminū spectat: vt speculatiua quidē rerū co-
gnitionem/ actiua vero mores atq; instituta perficiat. Neq; altera refertur ad alterā. logicę vero
finis non potest esse absolutus: sed quodā modo cum reliquis duabus partibus colligatus/ atq;
constrictus est. Quid enim est in logica disciplina qđ suo merito debeat optari/ nisi q; propter in-
uestigationem rerum huius effectio artis inuenta est? Scire enim quēadmodum argumentatio
concludatur vel quę vera sit/ quę verisimilis ad hęc scilicet tendit: vt vel ad cognitionem rerum
referatur hęc rationū scientia/ vel ad inueniēda ea quæ in exercitium moralitatis adducta bea-
titudinē pariunt. Atq; ideo quoniā speculatiuę atq; actiuę suus certusq; finis est/ logice autem
ad duas reliquas partes refertur extremum: manifestum est non eam esse philosophiæ partem
sed potius instrumentū. Sunt vero plura quę ex alterutra parte dicātur: quorum nos ea quę di-
Vera reso- cta sunt strictim notasse sufficiat. ¶ Hanc litē vero tali ratione dicernimus. Nichil quippe dici-
lutio mus impedire/ vt eadē logica partis vice simul instrumētiq; fungatur officio. Quoniā enim ipsa
suum retinet finē/ isq; finis a sola philosophia consideratur: pars quidē philosophię ponenda est
esse. quoniā vero finis ille logicę quē sola speculatur philosophia ad alias eius partes suā operā
pollicetur: instrumentū esse philosophię non negamus. est enim finis logicę: inuentio/ iudiciūq;
rationum. Quod quidem scilicet nō esse mirū videbitur q; eadem pars/ & eadem quoddam po-
nitur instrumentum: si ad partes corporis animū reducamus quibus et fit aliquid vt his quasi
quibusdam instrumentis vtamur/ et in toto tamen corpore partiū obtinēt locum. Manus enim
ad tractandum/ oculi ad videndum/ cęterręq; corporis partes propriū quoddam videntur ha-
bere officium. q̄ tamen si ad totius vtilitatem corporis referantur: instrumenta quędam corpo-
ris esse depręhendūtur/ quę etiam partes esse nullus abnuerit. Itaq; logica disciplina pars quędā
philosophię est/ quoniā eius philosophia sola magistra est. supellex vero est: q; per eā inquisita
philosophię veritas vestigatur. Sed quoniam quātum michi quidem breuitas succincta largita
est ortum logicę/ & quid ipsa logica esset/ explicaui: nunc de eo libro nobis pauca dicenda sunt/
quē in pręsens sumpsimus exponendū. Titulo enim proponit Porphyrius introductionem se in
Vtilitas Aristotelis prædicamenta conscribere. Quid vero valeat hæc introductio/ vel ad quid lectoris
animum paret/ breuiter explicabo. Aristoteles enim/ qui de decem prædicamentis inscribitur
librum/ hac intentione composuit vt infinitas rerum diuersitates quæ sub scientiam cadere nō
possunt paucitate generum compręhenderet: atq; id quod per incompræhensibilem multitu-

dinem sub disciplinam venire non poterat/ per generum (vt dictum est) paucitatem animo
fieret scientięq; subiectum. Decem igitur genera rerū esse omnium considerauit Aristoteles/
idest vnam substantiam et accidentia nouem quę sunt qualitas/ quantitas/ relatio/ vbi/ quan-
do/ facere/ & pati/ situs/ habere: quoniā quę genera essent suprema & quibus nullū aliud super-
poni posset genus/ omnē necesse est multitudinem rerū/ per horum decē generum species inue-
niri. Quę quidem genera omnibus a se differentijs distributa sunt: nec quicq̄ videntur habere
cōmune nisi tantū nomen/ quoniam omnia cum esse prędicantur. quippe substantia est/ quali-
tas est/ quantitas est/ & de alijs omnibus/ est verbū cōmuniter prędicatur: sed nō est eorū cōmu-
nis vna substātia vel natura/ sed tantū nomē. Itaq; decē genera ab Aristotele reperta omnibus
a se differentijs distributa sunt. Sed quę aliquibus differentijs disiungūtur: necesse est vt habe-
atur propriū quoddā qd ea in singularē solitariāq; vēdicet formam. Non est autem idem pro-
prium qd accidens. accidentia enim et venire & abesse possunt: propria vero ita sunt insita/ vt
absq; ijs quorum propria sunt esse nō possunt. Quę cum ita sint: cumq; Aristoteles decem rerū
genera reperisset quę vel intelligendo mens caperet/ vel loquēdo disputator efficeret (quicquid
enim intellectu capimus/ id ad alterū sermone vulgamus) euenit vt ad horum decē prędica-
mentorum intelligentiam quinq; harum rerum tractatus succurreret. scilicet generis/ speciei/
differētiæ/ proprij & accidentis. Generis quidē/ quoniā oportet ante prędiscere quid sit genus/
vt decem illa quę Aristoteles cæteris prępofuit rebus: genera esse possemus agnoscere. Speciei
vero cognitio plurimum valet: vt quę cuiusq; generis sit species possit agnosci. Si enim quid sit
species ignoramus: nichil impedit errore turbari. fieri enim potest vt per speciei inscitiam sępe
quantitatis species in relatione ponamus/ & cuiuslibet primi generis species alteri generi sub-
damus: atq; ita fiet permixta rerum atq; indiscreta confusio. qd ne accidat/ quę sit natura spe-
ciei ante noscendum est. Nec vero in hoc tantū prodest speciei cognoscenda natura/ ne priorū
generum species inuicem permutemus: verum etiam vt in eodem quolibet genere proximas
species generum nouerimus eligere. vt ne substantię mox animal dicamus esse speciem potius
q̄ corpus: aut corporis hominem potius q̄ animatum corpus. At vero differentiarum sciētia: in
his maximum retinet locum. Quomodo enim omnino qualitatem a substantia/ vel cętera a se
genera distare cognoscimus: nisi eorum differētias viderimus? quo modo aurē discernere eo-
rum differentiā possumus: si quid ipsa sit differentia nesciamus? Nec hunc solum nobis inscitia
differentię effundit errorem: verūetiam specierum quicquid tollit omne iudiciū. Nam omnes
species/ differentię informant. Ignorata differentia species quoq; necesse est ignorari. Quo mo-
do vero fieri potest: vt quālibet differētiam possimus agnoscere/ si omnino quę sit nominis hu-
ius significatio nesciamus. Iam vero proprij tantus vsus est: vt Aristoteles quoq; singulorū prę-
dicamentorum propria perquisierit. Quę propria esse quis deprędenderit: anteq̄ quid omni-
no sit proprium discat? Nec in ijs tantum hęc cognitio proprijs valet quę singulis nominibus
efferuntur/ vt hominis/ risibile: verumetiam in ijs quę adhibentur in locū diffinitionis. omnia
enim propria quę adhibentur ad diffinitionem substantialem: rem subiectam quodam termi-
no descriptionis includunt. qd suo quoq; loco oportunius commemorabo. Accidentis quoq;
cognitio quantū afferat/ quis dubitare queat: cum videat inter decem prędicamenta/ nouē ac-
cidentis naturas? Quę/ quo modo accidentia esse putabimus si omnino quid sit accidens igno-
ramus: cum præsertim nec differentiarum nec proprij scientia cognita sit/ nisi accidentis natu-
ram firmissima consideratione teneamus? Fieri enim potest vt differentię loco vel proprij per
inscitiam accidens apponatur: quod esse viciosum etiam diffinitiones probant. quę cum ipsę ex
differentijs constent et fiant vniuscuiusq; proprię: accidens tamē nō videtur admittere. Cū igi-
tur Aristoteles rerum genera collegisset quę numerum diuersarum sub se specierū cōtinerent/
quę species nunq̄ diuersę forent nisi differentijs segregarentur/ cumq; omnia in substantiā atq;
accidens/ accidēs vero in alia prędicamenta soluisset/ cumq; aliquorum prędicamētorū sit pro-
pria persecutus: de his ipsis quidē prędicamentis docuit. quid vero esset genus/ & quid species/
quid differentia/ quid illud accidens de quo nunc dicendum est/ vel quid proprium: velut nota
præterijt. Ne igitur ad prędicamēta Aristotelis venientes/ quid significaret vnūquodq; eorum
quę superius dicta sunt ignorarent: hunc librū Porphyrius de earum quinq; rerū cognitione
perscripsit/ quo perspecto et considerato quid vnūquodq; eorum quę supra posuit designaret/
facilior intellectus ea quę ab Aristotele proponerētur addisceret. Hęc quidem intentio est hui9
libri quem Porphyrius ad introductionem prędicamentorum se conscripsisse ipsa (vt dictū est)
tituli inscriptione signauit. Sed licet ad hoc vnū huius libri referatur intentio: nō tamē simplex
est eius intentio sed multiplex & in maxima quoq; diffusa est. quā idē Porphyrius in principio

huius libri commonet dicens.


Vm ſit neceſſarium Chryſaori & ad eam quę eſt apud Ariſtotelem prędicamentorũ doctrinã noſſe quid ſit genus/ quid differentia/ quid ſpecies/ quid propriũ/ & quid accidens/ & ad diffinitionum aſſignationẽ/ & omnino ad ea quę in diuiſione vel in demõſtratione ſunt: vtili iſtarũ rerũ ſpeculatiõe cõpendioſã tibi traditionẽ faciẽs: tentabo breuiter velut introductiõis modo/ ea q̃ ab antiqs dicta ſunt aggredi/ altioribus quidem quęſtionibus abſtinens/ ſimpliciores vero mediocriter coniectans. ¶ Vtilitas huius libri quadrifariam ſpargitur. namq; ad illud etiam ad qđ eius libri dirigitur intẽtio: magno vſui legentibus eſt/ & ad cætera quę cũ extra intẽtionem ſint/ nõ tamẽ minor ex his/ legẽtibus vtilitas comparatur. Eſt enim per hoc opuſculum: & prędicamẽtorũ facilis cognitio/ et diffinitionum integra aſſignatio/ & diuiſionum recta perſpectio/ & demonſtrationũ veraciſſima concluſio. quę res quãto difficiles atq; arduę ſunt: tanto perſpicaciorem ſtudioſiorẽq; animum lectoris expectant. Dicendum vero eſt qđ in omnibus libris euenit. Nam primũ ſi quę ſit intẽtio cognoſcaſ: quãta quoq; vtilitas inde prouenire poſſit expeditur. et licet extra multa (vt fit) huiuſmodi librum ſequãtur: tamen illam permaxime vtilitatem videtur habere/ ad quid eius referatur intentio. vt in hoc ipſo libro quem ſumpſimus exponendũ cũ eius intentio ſit ad prędicamenta intellectum facilem cõparandi: non dubium eſt quin hęc eius principalis probetur vtilitas/ licet non minores ſint comites diffinitio/ diuiſio/ ac demonſtratio. Quorum nobis principia ſuggerũtur quędã: ſenſus vero totus huiuſmodi eſt. ¶ Cũ ſit (inquit) vtilis generis/ ſpeciei/ differẽtiæ/ proprij/ accidentiſq; cognitio ad prędicamenta Ariſtotelis eiuſq; doctrinã/ ad diffinitionũ etiam aſſignationem/ & ad demonſtrationẽ/ & ad diuiſionẽ: quia ſit earum rerum vtilis vberrimaq; cognitio/ cõpendioſam (inquit) traditionem faciẽs ea quę ab antiquis large ac diffuſe dicta ſunt: tentabo breuiter aperire. Neq; enim eſſet cõpendioſa: niſi totũ opus breuitate cõſtringeret. Et quoniam introductionẽ ſcribebat: altiores inquit quęſtiones ſponte refugiam/ ſimpliciores vero mediocriter cõiectabo/ ideſt ſimpliciorum quęſtionũ obſcuritatẽ habita in eis quadam coniectura/ ratiocinatione tractabo. Tota quidẽ ſententia huiuſcemodi proœmij talis ẽ: quę & vtilitate vberrima/ et facilitate/ incipientis animo blandiatur. Sed dicendũ videtur quidnam celet amplius altitudo ſermonũ. Neceſſarium in latino ſermone ſicut in gręco αναγκαιον plura ſignificat. diuerſa enim ſignificatione Marcus Tullius dicit neceſſarium ſuum eſſe aliquem atq; noſtrum. Item neceſſariũ dicimus vt cum neceſſariũ eſſe nobis dicimus ad forũ deſcendere: qua in voce quędam vtilitas ſignificatur. Alia quoq; ſignificatio eſt qua dicimus ſolẽ neceſſarium eſſe moueri/ ideſt neceſſe eſſe. Et illa quidẽ prima ſignificatio prętermittenda eſt. omnino enim ab eo neceſſario/ qđ hic Porphyrius ponit: aliena eſt. Hę vero duę huiuſmodi ſũt: vt inter ſe certare videantur/ qua huius loci obtineat ſignificationem in quo dicit Porphyrius cum ſit neceſſarium Chryſaori. namq; (vt dictum eſt) neceſſariũ/ & vtilitatem ſignificat & neceſſitatẽ. videntur autẽ huic loco vtraq; cõgruere. Nam & ſũme vtile eſt ad ea quę ſuperius dicta ſunt: de genere/ & ſpecie/ & cæteris diſputare. et ſũma eſt neceſſitas: quia niſi ſint hęc ante p̃cognita/ illa ad quę iſta prępparantur non poſſunt cognoſci/ quę prędicamenta dicũtur. Nam neq; p̃ter cognitionem generis & ſpeciei prędicamenta diſcuntur: nec diffinitio genus relinquit & differentiam. & in cæteris q̃ ſit vtilis iſte tractatus cũ de diuiſione et demõſtratione diſputabitur: apparebit. Sed q̃q̃ neceſſe erit hęc quinq; de quibus hic diſputandũ eſt prius ad cognitionẽ venire/ q̃ ea quibus illa prępparantur: non tamẽ ea ſignificatione hic a Porphyrio poſitum eſt qua neceſſitatem ſignificare vellet/ ac nõ potius vtilitatem. ipſa enim oratio contextuſq; ſermonũ id clariſſima intelligentiæ ratione ſignificant. Neq; enim quiſq̃ ita vtitur ratione: vt aliquã neceſſitatem referri dicat ad aliud. Neceſſitas enim per ſe quidẽ eſt: vtilitas vero ſemper ad id qđ vtile eſt/ refertur/ vt hic quoq;. Ait enim cum ſit neceſſarium Chryſaori/ & ad eam quę eſt apud Ariſtotelem prędicamentorum doctrinã. Si hic igitur neceſſarium vtile intelligamus/ & id nomine ipſo vertamus dicentes cum ſit vtile Chryſaori et ad eã quę eſt apud Ariſtotelem prædicamentorum doctrinã noſſe quid ſit genus et cætera: rectę intelligentię ſermonum ordo conuenit. ſin vero id ad neceſſe permutetur/ vt dicamus cum ſit neceſſarium Chryſaori & cætera: rectę intelligentiæ ſermonum ordo nõ cõuenit. quocirca hic diutius immorandũ nõ eſt. Quãq̃ enim ſit ſũma neceſſitas his ignoratis nõ poſſe ad ea ad quę hic tractatus intẽditur peruenire: non tamen de neceſſitate hoc dictum eſt neceſſarium/ ſed potius de vtilitate. Nunc vero licet idem ſuperius dictum ſit/ tamen breuiter q̃ ad prædicamenta generis/ ſpeciei/ differentię/ proprij/ atq; accidentis proſit cognitio: diſputemus. Ariſtoteles enim in prædicamentis decem genera conſtituit rerum quę de cunctis alijs prædicarentur vt quicquid ad ſignificationem veni-

re poſſet: id ſi integram ſignificationem teneret/ cuiſlibet eorum ſubijceretur generi. de quibus Ariſtoteles tractat in eo libro qui de decē prædicamentis inſcribitur. ¶ Hoc ipſum vero referri ad aliquid velut ad genus tale eſt: quale eſt ſiquis ſpeciem ſupponat generi. hoc vero neq̧ pter cognitionem generis & ſpeciei vllo modo fieri poteſt. Nec vero ipſę ſpecies quid ſint/ vel cuius magis ſint poſſumus agnoſcere: niſi eorum differentię cognoſcantur. ſed differentiarū natura incognita: quę vniuſcuiuſq̧ ſpeciei ſint differētiæ modis omnibus ignorabitur. Quare ſciēdum eſt quoniam ſi de generibus Ariſtoteles tractat in prędicamentis: generū natura cognoſcenda eſt cuius cognitionem ſpeciei quoq̧ comitatur agnitio. ſed hoc cognito: quid ſit differētia non poteſt ignorari. q̄q̄ eodem libro plura ſunt ad quę niſi maximā peritiā & generis & ſpeciei & differētię lector attulerit: nullus omnino intellectus patebit. vt cū ipſe Ariſtoteles dicat/ diuerſorum generum et nō ſubalternatim poſitorum diuerſę ſunt ſpecies & differentię: qd his ignoratis intelligi impoſſibile eſt. Sed idem Ariſtoteles propriū vniuſcuiuſq̧ prędicamenti diligentiſſima inquiſitione veſtigat. vt cum ſubſtantię propriū poſt multa dicit eſſe: ꝙ idem numero contrariorum ſuſceptibile ſit. vel rurſus quātitatis: ꝙ in ea ſola æquū atq̧ inæquale dicatur. qualitatis etiam: ꝙ per eam ſimile atq̧ diſſimile aliud alijs eſſe proponimus/ et in cęteris eodē modo. vt quę ſit contrarij proprietas/ quę ſecundum relationem oppoſitionis/ & quę priuationis & habitus/ quę affirmationis et negationis: in quibus ita tractat tanq̄ iā peritis ſcientibuſq̧ quę ſit proprietatis natura/ quā ſiquis ignorat fruſtra ea quę de his diſputātur/ aggreditur. Iam vero illud manifeſtum eſt ꝙ accidens maximū prędicamentorum obtineat locum/ qd proprio nomine nouem prædicamenta circundat: & ad prędicamenta quidem quāta ſit huius libri intentio/ ex his manifeſtum eſt. Qd vero ait/ & ad aſſignationem diffinitionū: facile cognoſci poteſt ſi prius ſubſtantię rationū/ diuiſio fiat. Subſtantiæ ratio alia quidem in deſcriptione ponitur: alia vero in diffinitione. ſed ea quę eſt in deſcriptione proprietatem quandā colligit eius rei cuius ſubſtātię rationem prodit: ac nō modo proprietate id qd demōſtrat informat/ verum etiā ipſa ſit proprium/ qd in diffinitionem quoq̧ venire neceſſe eſt. Si quis enim quātitatis rationē reddere velit vt dicat / licebit: quantitas eſt ſecundū quā ęquale atq̧ inęquale dicitur. ¶ Sicut igitur proprietatem quidē quantitatis in ratione poſuit quātitatis/ & ipſa tota ratio ipſius quātitatis propria eſt: ita deſcriptio et proprietates colligit/ et ipſa propria ſit deſcriptio. Diffinitio vero ipſa quidem propria non colligit: ſed ipſa quidē ſit propria diffinitio. Nam qui ſubſtantiā monſtrat: genus differentijs iungit/ & ea quę per ſe ſunt cōmunia/ atq̧ multorum in vnum redigens vni ſpeciei quā diffinit reddit ęqualia. Ita igitur ad deſcriptionē vtilis eſt proprij cognitio: quoniam proprietas ſola in deſcriptiōe colligitur/ & ipā ſit propria ſicut diffinitio quoq̧. ad diffinitionem vero: genus qd primū ponitur/ & ſpecies ad quā genus illud aptatur/ & differentiæ quibus iunctis cum genere ſpecies diffinitur. Sed ſi cui hęc preſſiora q̄ expoſitionis modus expoſtulat/ videbūtur: hoc eum ſcire conuenit/ nos (vt in prima ęditione dictū eſt) hanc expoſitionem noſtro reſeruaſſe iudicio/ vt ad intelligentiam ſimplicem huius libri ęditio prima ſufficiat: ad interiorē vero ſpeculationem cōfirmatis pene iam ſcientia/ neq̧ in ſingulis vocabulis rerum hęrētibus/ hęc poſterior ęditio collocatur. ¶ Ad diuiſionem vero faciendā tam hic liber Iſagogarum vtilis eſt: vt pręter earū ſcientiā rerum de quibus in hac libri ſerie diſputatur/ caſu fiat potius q̄ ratione partitio. Hoc autē manifeſtum erit ſi diuiſionem ipſam diuidamus/ ideſt ſi nomē ipſum diuiſionis in ea quę ſignificat partiamur. Eſt nāq̧ diuiſio generis in ſpecies. vt cū dicimus: coloris aliud eſt album/ aliud nigrū/ aliud vero mediū. Rurſus diuiſio eſt quoties vox plura ſignificans aperitur: & ꝙ multa ſunt quę ab ea voce ſignantur/ oſtenditur. vt ſi quis dicat nomen canis plura ſignificat & hunc latrabilem quadrupedēq̧/ et cęleſte ſydus/ & marinā beſtiam: quę omnia a ſe diffinitione diſiuncta ſunt. Diuidi autem dicitur quoties totum in partes proprias ſeparatur: vt cum dicimus domus aliud ſunt fundamenta/ aliud parietes/ aliud tectū. Et hęc quidem triplex diuiſio ſecundum ſe partitio nuncupatur. Eſt autem alia quę ſecundum accidens dicitur: ea quoq̧ fit tripliciter. aut cum accidens in ſubiecta diuidimus: vt cū dico bonorum alia ſunt in anima/ alia in corpore/ alia extrinſecus. vel rurſus ſubiectum in accidentia: vt corporū alia ſunt alba/ alia ſunt nigra/ alia medij coloris. et rurſus eū accidentia i accidētia ſepam⁹ vt cū dicim⁹ liquētia alia alba/ alia nigra/ alia medij coloris. et rurſus alborū alia ſūt dura/ alia liquētia/ quædam mollia. Cum igitur ita omnis fiat diuiſio aut ſecundum ſe aut per accidens/ vtraq̧ vero partitio tripliciter fiat/ cumq̧ in ſuperiore ſecundum ſe triplici partione ſit vna diuiſionis forma/ genus in ſpecies ſeparare: id neq̧ pręter generis ſcientiam fieri vllo modo poteſt/ neq̧ vero pręter ſcientiam differentiarum/ quas neceſſe eſt in ſpecierum diuiſione ſumi. Manifeſtū eſt igitur quāta vtilitas huius libri ad hāc diuiſionē ſit: quę primo aditu gen⁹ ac

Subſtantię ratio: diffinitio generali coprę henſione.

ſpecies et differentias tractat. Secunda vero ea diuiſio quę eſt ſecundũ vocis ſignificantias: nec
hęc quidem ab huius libri vtilitate diſcreta eſt. Vno eni modo cognoſci poterit/ vtrum vox cu-
ius diuiſionem facere quęrimus æquiuoca eſſe videatur/ an genus: ſi ea quę ſignificat diffiniã-
tur. et ſi ea quę ſub cõmunione ſunt vna diffinitione claudantur: ſpecies eſſe neceſſe eſt/ & illud
cõmune earum genus. Qꝫ ſi illa quę propoſita vox deſignat non poſſunt vna diffinitione cõclu
di: nemo dubitat quin illa vox ſit æquiuoca/ neq; etiam ita ſit cõmunis ijs de quibus prędica-
tur vt genus. quandoquidẽ ea quę ſub ſe poſita ſignificat ſecundum cõmune nomen non poſ-
ſunt vna diffinitione cõprælhendi. Si igitur ex diffinitione manifeſtum ſit/ quid genus ſit/ quid
vero nomen æquiuocum/ diffinitio vero per genera differentiaſq; diſcurrit: quiſ q̃ ne dubitare
poteſt ęque in hac diuiſionis forma plurimum huius libri authoritatem valere/ Illa vero ſecun
dum ſe diuiſio quę eſt totius in partes quemadmodũ diſcernitur/ ac non potius generis in ſpe-
cies: diuiſio eſſe putabitur/ niſi ſint genus et ſpecies & differẽtię earum/ quauis ante ratione di-
ſciplinę tractata. Cur enim nõ quiſq̃ dicat: domus ſpecies potius eſſe q̃ partes fundamenta/ pa-
rietes/ & tectũ? Sed cum occurrerit generis nomen in vnaquaq; ſpecie totũ poſſe cõgruere/ to-
tius vero in vnaquaq; parte ſua/ nomen conuenire non poſſe: manifeſtũ fit aliam diuiſionem
eſſe generis in ſpecies/ aliam totius in partes. Conuenire autem nomẽ generis ſingulis ſpecie-
bus oſtenditur: per id ꝙ homo & ęque ſingula/ animalia nũcupantur. Neq; tectum vero neq;
parietes/ aut fundamenta ſingulatim domus nomine appellari ſolent. ſed cum fuerint iunctæ
partes: tunc recte totius nomẽ excipiunt. De ea vero diuiſione quę ſecundum accidens fit nul-
lus ignorat quia incognito accidente incognitaq; vi generis ac differentiarum/ facile euenire
poſſit: vt accidens ita in ſubiecta ſoluatur quaſi genera in ſpecies/ & poſtremo omnẽ hunc ordi
nem partitionis fediſſime permiſcebit inſcitia. ❡ Et quoniã ꝙ ad diuiſionẽ hic liber proſit oſtẽ
dimus/ nũc de demõſtratione dicemus: ne per ardua atq; difficilia hęreat qui in tanta diſcipli-
na vigilantiſſimo ingenio & ſolertiſſimo labore ſudauerit. fit eni demonſtratio/ ideſt alicuius
quęſitæ rei certa rationis collectio ex ante cognitis naturaliter/ et ex cõuenientibus/ ex primis/
ex cauſa/ ex neceſſarijs/ & per ſe inhęrentibus. Sed genera/ ſpeciebus: ſpecies/ proprijs priora
ſunt naturaliter. ex generibus enim ſpecies fluunt. Item ſpecies ſub ſe poſitis vel ſpeciebus vel
indiuiduis priores naturaliter eſſe manifeſtũ eſt. Quę vero priora ſunt: ea/ & notiora ſunt ſubſe

Duobꝰ modis aliqd cognoſcimꝰ.

quentibus naturaliter. Duobus enim modis primũ aliquod et notum dicitur: ſecundũ nos ſci-
licet/ & ſecundum naturã. nobis enim illa magis cognita ſunt quę proxima et indiuidua ſunt:
dehinc ſpecies/ poſtremo genera. At vero natura cõuerſo modo ea ſunt magis cognita quę no
bis minus proxima ſunt. atq; ideo quantũlibet ſe longius a nobis genera protulerunt: tãto ma
gis ſunt lucida/ et naturaliter nota. Differentię vero ſubſtantiales illæ ſunt: quas per ſe his rebꝰ
ineſſe quę demonſtrantur/ agnoſcimus. Pręcedere autem debet generum ac differentiarum co
gnitio: vt in vnaquaq; diſciplina quę ſunt eius rei quę demonſtratur cõuenientia principia poſ
ſint intelligi. Neceſſaria vero eſſe ea ipſa quę genera et differẽtias dicimus nullus dubitat: qui
ſpeciem ſine genere & differẽtia intelligit eſſe nõ poſſe. Genera vero et differẽtiæ ſunt cauſę ſpe
cierum. Iccirco enim ſpecies ſunt: quia genera earum & differentię ſũt. quę in ſyllogiſmis poſi-
ta demõſtrantibus illis nõ rei ſolum/ verum concluſionis etiam cauſę ſunt: quę poſtremis reſo-
lutorijs locupletius dicemus. cum igitur perutile ſit et diffinitione quodlibet illud circunſcribe-
re/ & diuiſione diſſoluere/ et demõſtrãtibus comprobare/ hęc autem preter earum rerũ ſcientiã
de quibus in hoc libro diſputabitur/ neq; intelligi neq; exerceri valeat: quis vnq̃ poterit dubi-
tare quin hic liber maximũ totius logicę adiumentum ſit/ preter quẽ cętera quę in ea magnam
vim tenent nullum doctrinę aditum prębent? Sed meminit Porphyrius introductionẽ ſeſe cõ-
ſcribere: neq; vltra q̃ inſtitutionis modus eſt formam tractatus egredi. Ait enim ſe altiorũ q̃-
ſtionum modis abſtinere: ſimplices vero mediocri coniectura perſtringere. Quę vero ſint altio-
» res quęſtiones quas ſe differre promittit/ ita proponit. ❡ Mox de generibus & ſpeciebus/ illud
» quidem ſiue ſubſiſtant: ſiue in ſolis nudis intellectibus poſita ſint. Siue ſubſiſtentia/ corpora-
» lia ſint/ an icorporalia. Et vtrum ſeparata a ſenſibilibus: an in ſenſibilibus poſita/ & circa ea cõ
» ſiſtentia dicere recuſabo. altiſſimum enim eſt huiuſmodi negociũ: & maioris egẽs inq̃ſitionis.
❡ Altiores (inquit) quęſtiones prætereo: ne eis intẽpeſtiue lectoris animo ingeſtis initia eius
primitiaſq; perturbem. Sed ne omnino faceret negligẽtem/ vt nichil pręterq̃ quod ipſe dixiſſet/
lector amplius putaret occultum: id ipſum cuius executionem ſeſe differre promiſit addidit/ ne
de his minime obſcurę penituſq; tractãdo lectori quicquã obſcuritatis effunderet/ & tamẽ ſciẽ-
tia roboratus quid quęri iure poſſet agnoſceret. Sunt autem quęſtiones: quas ſeſe reticere pro-
mittit & perutiles et ſecretæ & tentatæ quidem a doctis viris/ nec a pluribus diſſolutæ. quarum

prima est huiusmodi. Omne qđ intelligit animus/ aut id qđ est in natura rerum cōstitutū intel- lectu concipit/ & sibimet ratione describit: aut id qđ non est/ vacua sibi imaginatione depingit. Ergo intellectus generis & cæterorum cuiusmodi sit/ queritur vtrū ne ita intelligamus species & genera vt ea quę sunt & ex quibus verum capimus intellectum: an nosmetipsos ludimus/ cū ea quę non sunt/ animi cassa imaginatione formamus. ꝙ si esse cōstiterit/ & ab his quę sūt intel lectus/ concipi dixerimus: tunc alia maior ac difficilior questio dubitationem parat. cum discer nendi atq; intelligendi generis ipsius naturam sūma difficultas ostenditur. Nam omne qđ est/ aut corporeū aut incorporeum esse necesse est: genus igitur & species i aliquo horum esse opor tebit. Quale erit igitur id qđ genus dicitur: vtrum ne corporeū an vero incorporeū/ neq; eni qđ sit diligenter intēditur: nisi in quo horum poni debeat agnoscatur. Sed neq; cū hęc soluta fue- rit questio: omne excluditur ambiguum. subest enim aliquid qđ (si incorporalia esse genus ac species dicantur) obsideat intelligētiam atq; detineat/ exolui postulans: vtrū circa corpora ipsa subsistant/ an etiam pręter corpora subsistentia/ corporalia esse videantur. Duę quippe incorpo reorū formę sunt: vt alia pręter corpora esse possint/ & separata a corporibus in sua incorpora- litate perdurent. vt deus/ mens/ anima. alia vero cum sint incorporea tamē pręter corpora esse nō possunt: vt linea/ vel superficies/ vel numerus/ vel singulę qualitates. quas tametsi incorpo- reas esse pronunciamus/ ꝙ tribus spacijs minime distendātur: tamen ita in corporibus sunt vt ab his diuelli nequeant/ aut separari/ aut si a corporibus separata sint/ nullo modo permaneāt. Quas licet questiones arduum sit ipso Porphyrio renuente dissoluere: tamen aggrediar/ vt nec anxium lectoris animū relinquā/ nec ipse in his quę p̄ter muneris suscepti seriem sunt/ tempus operamq; consumā. Primū quidē pauca sub questionis ambiguitate proponam: post vero eū- dem dubitationis nodum exoluere atq; explicare tētabo. ¶Genera et species aut sunt & sub- sistūt: aut intellectu & sola cogitatione formātur. Sed genera & species esse nō possunt. hoc au- tem ex his intelligitur. Omne eni qđ cōmune est vno tēpore pluribus: id in se vnum esse nō po- terit. Multorum eni est qđ cōmune est: prefertim cum vna atq; eadem res in multis vno tēpore tota sit. quātęcūq; enim sunt species: in omnibus genus vnum est/ non ꝙ de eo singulę species quasi partes aliquas carpāt/ sed singulę vno tempore totum genus habeant. Quo fit vt totum genus in pluribus singulis vno tēpore positum vnum esse nō possit. neq; enim fieri potest vt cū in pluribus totū vno sit tēpore: in semetipso sit vnum numero. Qđ si ita est: vnum quiddam ge nus esse non poterit. quo fit vt omnino nichil sit. Omne enim qđ est: iccirco est/ quia vnū est. & de specie idem cōuenit dici. Qꝛ si est quidē genus ac species sed multiplex neq; vnū numero: non erit vltimum genus/ sed habebit aliud superpositū genus qđ illam multiplicitatem vnius sui nominis vocabulo cōcludat. vt enim plura animalia/ quoniam habent quoddā simile eadē tamē nō sunt/ iccirco eorū genera perquirūt: ita quoq; quoniam genus qd in pluribus est atq; ideo multiplex/ habet sui similitudinē ꝙ genus ē/ nō est vero vnū quoniam i pluribus est/ eius quoq; generis genus aliud querēdum est. cumq; fuerit inuētum/ eadem ratione quę superius di cta est rursus genus tertium vestigat. itaq; in infinitum ratio procedat necesse est: cū nullus di- sciplinę terminus occurrat. Qđ si vnum quoddam numero genus est: cōmune multorū esse nō poterit. vna enim res si cōmunis est: aut partibus cōmunis est/ & nō iam tota cōmunis/ sed par- tes eius proprię singulorum sunt. aut in vsu habentium etiā per tēpora trāsit vt sit cōmune: vt puteus & fons/ vt seruus cōmunis/ vel equus. aut vno tempore omnibus cōmune fit/ nō tamē vt eorum quibus cōmune est substantiā cōstituat: vt est theatrū/ vel spectaculū aliquod qđ spe- ctātibus omnibus cōmune est. Genus vero secundū nullum horū modorum cōmune esse spe- ciebus potest. nā ita cōmune esse debet: vt & vnū totum in singulis & vno tempore sit & eorū quorū cōmune ē/ cōstituere valeat & cōformare substātiā. Quocirca si neq; vnū est/ quoniā cōe est/ neq; multiplex quoniā eius quoq; multitudinis genꝰ aliud inqrēdū ē: videbit genꝰ omnino nō eē/ ideq; de cęteris itelligēdū est. Qꝛ si tārū itellectibꝰ genera et species cæteraq; capiunt/ cū omnis itellectus aut ex re fiat subiecta/ vt sese res habet: aut vt res sese nō habet (nam ex nullo subiecto fieri intellectus nō potest) si generis & speciei cęterorumq; itellectus ex re subiecta ve niat ita vt sese res ipsa habet quę intelligitur: iam nō tantū in itellectu posita sunt/ sed in rerum etiam veritate cōsistūt. et rursus querēdum est quę sit eorum natura/ qđ superior questio vestiga bat. Qꝛ si ex re quidem generis cęterorūq; sumitur intellectus/ neq; ita vt sese res habet quę itel lectui subiecta est: vanum necesse est esse intellectum qui ex re quidem sumitur non ita/ vt sese res habet. Idem ē eni falsum qđ aliter atq; res est intelligitur. Si igitur quoniam genus et spe- cies nec sunt/ nec cum intelligūtur verus est eorum intellectus: nō est ambiguum quin omnis hęc sit deponēda de his quinq; propositis disputandi cura. quādoquidem neq; de ea re quę sit/

Prima quæstio.

Secunda questio.

Tertia questio.

Predictarū qstionū solutio atq; explicatio.

Quid falsū.

species et differentias tractat. Secunda vero ea diuisio quę est secundũ vocis significantias: nec
hęc quidem ab huius libri vtilitate discreta est. Vno eni modo cognosci poterit/ vtrum vox cu-
ius diuisionem facere quęrimus æquiuoca esse videatur/ an genus: si ea quę significat diffiniã-
tur. et si ea quę sub cõmunione sunt vna diffinitione claudantur: species esse necesse est/ & illud
cõmune earum genus. Qz si illa quę proposita vox designat non possunt vna diffinitione cõclu
di: nemo dubitat quin illa vox sit æquiuoca/ neq; etiam ita sit cõmunis ijs de quibus prędica-
tur vt genus. quandoquidẽ ea quę sub se posita significat secundum cõmune nomen nun pos-
sunt vna diffinitione cõpræhendi. Si igitur ex diffinitione manifestum sit/ quid genus sit/ quid
vero nomen æquiuocum/ diffinitio vero per genera differentiasq; discurrit: quis q̃ ne dubitare
potest ęque in hac diuisionis forma plurimum huius libri authoritatem valere/ Illa vero secun
dum se diuisio quę est totius in partes quemadmodũ discernitur/ ac non potius generis in spe-
cies: diuisio esse putabitur/ nisi sint genus et species & differẽtię earum/ quãuis ante ratione di-
sciplinę tractata. Cur enim nõ quisq̃ dicat: domus species potius esse q̃ partes fundamenta/ pa-
rietes/ & tectũ/ Sed cum occurrerit generis nomen in vnaquaq; specie totũ posse cõgruere/ to-
tius vero in vnaquaq; parte sua/ nomen conuenire non posse: manifestũ fit aliam diuisionem
esse generis in species/ aliam totius in partes. Conuenire autem nomẽ generis singulis specie-
bus ostenditur: per id q; homo & ęque singula/ animalia nũcupantur. Neq; tectum vero neq;
parietes/ aut fundamenta singulatim domus nomine appellari solent. sed cum fuerint iunctæ
partes: tunc recte totius nomẽ excipiunt. De ea vero diuisione quę secundum accidens fit nul-
lus ignorat quia incognito accidente incognitaq; vi generis ac differentiarum/ facile euenire
possit: vt accidens ita in subiecta soluatur quasi genera in species/ & postremo omnẽ hunc ordi
nem partitionis fedissime permiscebit inscitia. ¶ Et quoniã q; ad diuisionẽ hic liber prosit ostẽ
dimus/ nũc de demõstratione dicemus: ne per ardua atq; difficilia hęreat qui in tanta discipli-
na vigilantissimo ingenio & solertissimo labore sudauerit. fit eni demonstratio/ idest alicuius
quęsitæ rei certa rationis collectio ex ante cognitis naturaliter/ et ex cõuenientibus/ ex primis/
ex causa/ ex necessarijs/ & per se inhęrentibus. Sed genera/ speciebus: species/ proprijs priora
sunt naturaliter. ex generibus enim species fluunt. Item species sub se positis vel speciebus vel
indiuiduis priores naturaliter esse manifestũ est. Quę vero priora sunt: ea/ & notiora sunt subse
quentibus naturaliter. Duobus enim modis primũ aliquod et notum dicitur: secundũ nos sci-
licet/ & secundum naturã. nobis enim illa magis cognita sunt quę proxima et indiuidua sunt:
dehinc species/ postremo genera. At vero natura cõuerso modo ea sunt magis cognita quę no
bis minus proxima sunt. atq; ideo quantũlibet se longius a nobis genera protulerunt: tãto ma-
gis sunt lucida/ et naturaliter nota. Differentię vero substantiales illæ sunt: quas per se his reb9
inesse quę demonstrantur/ agnoscimus. Pręcedere autem debet generum ac differentiarum co
gnitio: vt in vnaquaq; disciplina quę sunt eius rei quę demonstratur cõuenientia principia pos
sint intelligi. Necessaria vero esse ea ipsa quę genera et differẽtias dicimus nullus dubitat: qui
speciem sine genere & differẽtia intelligit esse nõ posse. Genera vero et differẽtiæ sunt causę spe
cierum. Iccirco enim species sunt: quia genera earum & differentię sũt. quę in syllogismis posi-
ta demõstrantibus illis nõ rei solum/ verum conclusionis etiam causę sunt: quę postremis reso-
lutorijs locupletius dicemus. cum igitur perutile sit et diffinitione quodlibet illud circunscribe-
re/ & diuisione dissoluere/ et demõstrãtibus comprobare/ hęc autem pręter earum rerũ scientiã
de quibus in hoc libro disputabitur/ neq; intelligi neq; exerceri valeat: quis vnq̃ poterit dubi-
tare quin hic liber maximũ totius logicę adiumentum sit/ pręter quẽ cętera quę in ea magnam
vim tenent nullum doctrinę aditum prębent/ Sed meminit Porphyrius introductionẽ sese cõ-
scribere: neq; vltra q̃ institutionis modus est formam tractatus egredi. Ait enim se altiorũ q̃-
stionum modis abstinere: simplices vero mediocri coniectura perstringere. Quę vero sint altio-
» res quęstiunes quas se differre promittit/ ita proponit. ¶ Mox de generibus & speciebus/ illud
» quidem siue subsistant: siue in solis nudis intellectibus posita sint. Siue subsistentia/ corpora-
» lia sint/ an icorporalia. Et vtrum separata a sensibilibus: an in sensibilibus posita/ & circa ea cõ
» sistentia dicei erecusabo. altissimum enim est huiusmodi negociũ: & maioris egẽs inqsitionis.
¶ Altiores (inquit) quęstiones prætereo: ne eis intẽpestiue lectoris animo ingestis initia eius
primitiasq; perturbem. Sed ne omnino faceret neglĩgẽtem/ vt nichil pręterq̃ quod ipse dixisset/
lector amplius putaret occultum: id ipsum cuius executionem sese differre promisit addidit: ne
de his minime obscurę penitusq; tractãdo lectori quicquã obscuritatis effunderet/ & tamẽ sciẽ-
tia roboratus quid quęri iure posset agnosceret. Sunt autem quęstiones: quas sese reticere pro-
mittit & perutiles et secretæ & tentatæ quidem a doctis viris/ nec a pluribus dissolutæ. quarum

Duob9 modis aliqd cognoscim9.

prima eſt huiuſmodi.Omne qd intelligit animus/ aut id qd eſt in natura rerum cõſtitutũ intel- Prima quæ
lectu concipit/ & ſibimet ratione deſcribit:aut id qd non eſt/ vacua ſibi imaginatione depingit. ſtio.
Ergo intellectus generis & cæterorum cuiuſmodi ſit/ quęritur vtrũ ne ita intelligamus ſpecies
& genera vt ea quę ſunt & ex quibus verum capimus intellectum:an noſmetipſos ludimus/ cũ
ea quę non ſunt/ animi caſſa imaginatione formamus.ꝙ ſi eſſe cõſtiterit/ & ab his quę ſũt intel
lectus/ concipi dixerimus:tunc alia maior ac difficilior quęſtio dubitationem parat.cum diſcer
nendi atq; intelligendi generis ipſius naturam ſũma difficultas oſtenditur.Nam omne qd eſt/
aut corporeũ aut incorporeum eſſe neceſſe eſt:genus igitur & ſpecies i aliquo horum eſſe opor
tebit.Quale erit igitur id qd genus dicitur:vtrum ne corporeũ an vero incorporeũ/ neq; eni qd Secunda
ſit diligenter intẽditur:niſi in quo horum poni debeat agnoſcatur. Sed neq; cũ hęc ſoluta fue- quęſtio.
rit quęſtio:omne excluditur ambiguum. ſubeſt enim aliquid qd (ſi incorporalia eſſe genus ac
ſpecies dicantur) obſideat intelligẽtiam atq; detineat/ exolui poſtulans:vtrũ circa corpora ipſa
ſubſiſtant/ an etiam pręter corpora ſubſiſtentia/ corporalia eſſe videantur. Duę quippe incorpo Tertia quę
reorũ formę ſunt:vt alia pręter corpora eſſe poſſint/ & ſeparata a corporibus in ſua incorpora- ſtio.
litate perdurent.vt deus/ mens/ anima.alia vero cum ſint incorporea tamẽ pręter corpora eſſe
nõ poſſunt:vt linea/ vel ſuperficies/ vel numerus/ vel ſingulę qualitates.quas tametſi incorpo-
reas eſſe pronunciamus/ ꝙ tribus ſpacijs minime diſtendãtur: tamen ita in corporibus ſunt vt
ab his diuelli nequeant/ aut ſeparari/ aut ſi a corporibus ſeparata ſint/ nullo modo permaneãt.
Quas licet quęſtiones arduum ſit ipſo Porphyrio renuente diſſoluere: tamen aggrediar/ vt nec
anxium lectoris animũ relinquã/ nec ipſe in his quę pter muneris ſuſcepti ſeriem ſunt/ tempus
operamq; conſumã.Primũ quidẽ pauca ſub quęſtionis ambiguitate proponam: poſt vero eũ-
dem dubitationis nodum exoluere atq; explicare tẽtabo. ¶Genera et ſpecies aut ſunt & ſub- Prędicarũ
ſiſtũt:aut intellectu & ſola cogitatione formãtur.Sed genera & ſpecies eſſe nõ poſſunt.hoc au- qſtionũ ſo-
tem ex his intelligitur.Omne eni qd cõmune eſt vno tẽpore pluribus:id in ſe vnum eſſe nõ po- lutio atq;
terit.Multorum eni eſt qd cõmune eſt: pręſertim cum vna atq; eadem res in multis vno tẽpore explicatio.
tota ſit.quãtęcũq; enim ſunt ſpecies:in omnibus genus vnum eſt/ non ꝙ de eo ſingulę ſpecies
quaſi partes aliquas carpãt/ ſed ſingulę vno tempore totum genus habeant.Quo ſit vt totum
genus in pluribus ſingulis vno tẽpore poſitum vnum eſſe nõ poſſit.neq; enim fieri poteſt vt cũ
in pluribus totũ vno ſit tẽpore:in ſemetipſo ſit vnum numero.Qd ſi ita eſt:vnum quiddam ge
nus eſſe non poterit.quo fit vt omnino nichil ſit. Omne enim qd eſt:icirco eſt/ quia vnũ eſt.&
de ſpecie idem cõuenit dici. Qz ſi eſt quidẽ genus ac ſpecies ſed multiplex neq; vnũ numero:
non erit vltimum genus/ ſed habebit aliud ſuperpoſitũ genus qd illam multiplicitatem vnius
ſui nominis vocabulo cõcludat.vt enim plura animalia/ quoniam habent quoddã ſimile eadẽ
tamẽ nõ ſunt/ icirco eorũ genera perquirũt:ita quoq; quoniam genus qd in pluribus eſt atq;
ideo multiplex/ habet ſui ſimilitudinẽ ꝙ genus ẽ/ nõ eſt vero vnũ quoniam i pluribus eſt/ eius
quoq; generis genus aliud quęrẽdum eſt.cumq; fuerit inuẽtum/ eadem ratione quę ſuperius di
cta eſt rurſus genus tertium veſtigat.itaq; in infinitum ratio procedat neceſſe eſt: cũ nullus di-
ſciplinę terminus occurrat.Qd ſi vnum quoddam numero genus eſt: cõmune multorũ eſſe nõ
poterit.vna enim res ſi cõmunis eſt:aut partibus cõmunis eſt/ & nõ iam tota cõmunis/ ſed par-
tes eius proprię ſingulorum ſunt.aut in vſu habentium etiã per tẽpora trãſit vt ſit cõmune:vt
puteus & fons/ vt ſeruus cõmunis/ vel equus.aut vno tempore omnibus cõmune ſit/ nõ tamẽ
vt eorum quibus cõmune eſt ſubſtantiã cõſtituat:vt eſt theatrũ/ vel ſpectaculũ aliquod qd ſpe-
ctãtibus omnibus cõmune eſt.Genus vero ſecundũ nullum horũ modorum cõmune eſſe ſpe-
ciebus poteſt.nã ita cõmune eſſe debet: vt & vnũ totum in ſingulis & vno tempore ſit & eorũ
quorũ cõmune ẽ/ cõſtituere valeat & cõformare ſubſtãtiã.Quocirca ſi neq; vnũ eſt/ quoniã cõe
eſt/ neq; multiplex quoniã eius quoq; multitudinis genꝰ aliud ingrẽdũ ẽ:videbit genꝰ omnino
nõ eẽ/ idẽq; de cęteris itelligẽdũ eſt. Qz ſi tãtũ itellectibꝰ genera et ſpecies cæteraq; capiunt/ cũ
omnis itellectus aut ex re fiat ſubiecta/ vt ſeſe res habet:aut vt res ſeſe nõ habet (nam ex nullo
ſubiecto fieri intellectus nõ poteſt) ſi generis & ſpeciei cęterorumq; itellectus ex re ſubiecta ve
niat ita vt ſeſe res ipſa habet quę intelligitur:iam nõ tantũ in itellectu poſita ſunt/ ſed in rerum
etiam veritate cõſiſtũt.et rurſus quęrẽdum eſt quę ſit eorum natura/ qd ſuperior quęſtio veſtiga
bat.Qz ſi ex re quidem generis cęterorũq; ſumitur intellectus/ neq; ita vt ſeſe res habet quę itel
lectui ſubiecta eſt:vanum neceſſe eſt eſſe intellectum qui ex re quidem ſumitur non ita/ vt ſeſe
res habet.Idem ẽ eni falſum qd aliter atq; res eſt intelligitur. Si igitur quoniam genus et ſpe- Quid falſũ.
cies nec ſunt/ nec cum intelligũtur verus eſt eorum intellectus:nõ eſt ambiguum quin omnis
hęc ſit deponẽda de his quinq; propoſitis diſputandi cura.quãdoquidem neq; de ea re quę ſit/

FRANCISCVS. Alexander aphrodiſeus.

neq; de ea de qua verum aliquid intelligi proferriue poſſit:inquiritur. hęc quidem eſt ad pſens
de propoſitis quęſtio:quã nos Alexãdro cõſentiẽte/ hac ratiocinatione ſoluemus. Nõ enim ne-
ceſſe eſſe dicimus omnẽ intellectum qui ex ſubiecto quidẽ ſit non tamẽ vt ſeſe ipſum ſubiectum
habet:falſum & vacuũ videri. In ijs enĩ ſolis falſa opinio ac nõ potius intelligentia eſt:quę per
coniũctionem fiunt. Si enim quis cõponat atq; coniũgat intellectu id qđ natura iũgi nõ patia-
tur:illud falſum eſſe nullus ignorat. vt ſi quis equũ atq; hominẽ iungat imaginatiõe/ atq; effin
gat cẽtaurũ. Qđ ſi hoc per diuiſionẽ & abſtractionẽ fiat/ nõ ꝙ ita res ſeſe habet vt intellectus ẽ:
intellectus tamen ille falſus eſt minime. ſunt enim plura quę in alijs ſuũ eſſe habent ex quibus
aut omnino ſeparari nõ poſſunt/ aut ſi ſeparata fuerint nulla ratione ſubſiſtunt. Atq; vt hoc no
bis in peruulgato exemplo manifeſtũ ſit. linea in corpore eſt aliquid: & id qđ eſt: corpori debet
hoc ẽ eſſe ſuũ per corpus retinet/ qđ docetur ita. ſi enim ſeparata a corpore ſit: nõ ſubſiſtit. quis
enim vnq̃ ſenſu vllo ſeparatã lineã a corpore cępit? Sed animus cũ confuſas res/ permixtaſq; in
ſe a ſenſib9 cępit: i propria vi & cogitatiõe diſtinguit. Oẽs res huiuſmodi icorporeas in corpore
ſuum eſſe habentes/ ſenſus cũ ipſis nobis corporibus tradit. at vero animus cui poteſtas eſt &
diſiuncta cõponere vel cõpoſita & coniũcta diſſoluere/ ea quę a ſenſibus confuſa & corporibus
coniũcta tradũtur: ita diſtinguit/ vt incorporeã naturam per ſe ac ſine corporibus in quibus eſt
cõcreata & ſpeculeẽ & videat. Diuerſę enĩ proprietates ſunt incorporeorũ corporibus pmixto-
rum: etiã ſi ſeparentur a corpore. Genera ergo et ſpecies cęteraq; vel in incorporeis rebus/ vel
in iis quę ſunt corporea: reperiuntur. & ſi ea in rebus incorporeis inuenit animus: habet illico
incorporeũ generis intellectũ. ſi vero corporaliũ rerum genera ſpecieſq; proſpexerit: aufert (vt
ſolet) a corporibus incorporeorum naturã/ et ſolam purãq; vt in ſeipſa forma eſt/ contuetur.
Ita hęc cũ accipit animus permixta corporibus incorporalia: ea diuidens ſpeculatur atq; cõſi-
derat. Nemo ergo dicat falſam nos cogitare lineam: quoniã ita eam mente capimus quaſi prę-
ter corpora ſit/ cum pręter corpora eſſe non poſſit. Non enim omnis qui ex ſubiectis rebus capi-

Pręter corpora/ idem abſq; corpibus. vt accidens pręter ſubiecta eẽ nõ poteſt.

tur intellectus aliter q̃ ſeſe ipſę res habent/ falſus eſſe putãdus eſt: ſed (vt ſuperius dictũ eſt) ille
quidem qui hoc in compoſitione facit falſus eſt. vt cum hominẽ atq; equum iũgens putat eſſe
centaurum. Qui vero id in diuiſionibus & abſtractionibus atq; aſſumptionibus ab iis rebus ĩ
quibus ſunt efficit: nõ ſolũmodo falſus nõ eſt/ verum etiam ſolus intellectus id qđ in proprieta
te verum eſt/ inuenire poteſt. Sunt igitur huiuſmodi res in corporalibus atq; in ſenſibilibus re-
bus. Intelliguntur autem pręter ſenſibilia: vt eorum natura perſpici/ & proprietas valeat com-
prehendi. Quocirca cum genera et ſpecies cogitantur: tũc ex ſingulis ex quibus ſunt/ eorũ ſi-
militudo colligitur. Vt ex ſingulis hominibus inter ſe diſſimilibus/ humanitatis ſimilitudo col-
ligitur: cogitata animo veraciterq; perſpecta/ fit ſpecies. quarum ſpecierum rurſus diuerſarum

Ex quo ſpecies/ & ſpeciei gen9 rite colligi poſſint.

cõſiderata ſimilitudo/ quę niſi in ipſis ſpeciebus/ aut i earum indiuiduis eſſe nõ poteſt: efficit ge-
nus. Itaq; hęc ſunt quidem in ſingularibus: cogitantur vero vniuerſalia. nicluſq; aliud ſpecies
eſſe putanda eſt/ niſi cogitatio collecta ex indiuiduorum diſſimiliũ numero ſubſtãtiali ſimilitu-
dine: genus vero/ collecta cogitatio ex ſpecierum ſimilitudine. Sed hęc ſimilitudo cũ in ſingu-
laribus eſt/ fit ſenſibilis: cum in vniuerſalibus/ fit intelligibilis. eodẽq; modo cũ ſenſibilis eſt/ in
ſingularibus permanet: cum intelligitur/ fit vniuerſalis. Subſiſtunt ergo circa ſenſibilia: intelli
guntur autẽ pręter corpora. neq; enim intelligendũ eſt: vt duę res eodem in ſubiecto ſint/ q̃q; ra
tione diuerſę ſint/ vt linea curua atq; caua eſt. quę res cum diuerſis terminationibus terminen-
tur/ diuerſuſq; earum intellectus fit: ſemper tamẽ in eodẽ ſubiecto reperiuntur. eadẽ caua linea/
eademq; curua eſt. Ita quoq; generibus & ſpeciebus/ ideſt ſingularitatis et vniuerſalitatis vnũ
quidem ſubiectum eſt: ſed alio modo vniuerſale eſt cũ cogitatur/ alio ſingulare cum ſentitur in
rebus iis in quibus eſſe ſuũ habet. His igitur terminatis: omnis (vt arbitror) quęſtio diſſoluta ẽ.
ipſa enim genera & ſpecies ſubſiſtunt quidem alio modo: intelliguntur vero alio & ſunt incor-
poralia. ſed ſenſibilibus iũcta ſubſiſtunt in ſenſibilibus: intelligũtur vero pręter corpora/ vt per
ſemetipſa ſubſiſtentia/ ac nõ in alijs eſſe ſuũ habentia. ſed Plato genera & ſpecies cæteraq; nõ

Plato. Ariſtoteles

modo intelligi vniuerſalia: verum etiã eſſe atq; pręter corpora ſubſiſtere putat. Ariſtoteles ve-
ro intelligi quidem incorporalia atq; vniuerſalia/ ſed ſubſiſtere in ipſis ſenſibilibus putat: quo-
rum dijudicare ſentẽtias aptum eſſe nõ duxi. Altioris enim eſt philoſophiæ: iccirco vero nõ ſtu
dioſius Ariſtotelis ſentẽtiam executi ſumus/ non ꝙ eam nõ maxime probaremus/ ſed ꝙ hic li-
ber ad prædicamenta cõſcriptus eſt quorum Ariſtoteles author eſt. ¶ Illud vero quemadmo-
» dum de his/ ac de propoſitis magis probabiliter antiqui tractauerunt/ & horum maxime Peri-
» patetici: tibi nunc tẽtabo monſtrare. ¶ Prętermiſſis iis quęſtionibus/ quas altiores eſſe prędixit:
» exoptat mediocrẽ introductorij operis tractatũ. ſed ne hęc ipſa harum quęſtionũ omiſſio vicio

daretur: apposuit/ quemadmodū de propositis tractaturus est. quorumq; hoc opus authoritate subnixus/ aggreditur: ante denūciat. Cum mediocritatē quidē tractaturus promittit detracta obscuritatis difficultate/ animū lectoris inuitat: vt vero acquiescat ac sileat ad id qđ dicturus est Peripateticorū authoritate confirmat. Atq; ideo ait de ijs/ idest de generibus & speciebus de quibus superiores intulerat quęstiones/ ac de propositis/ idest de differētijs/ proprijs/ accidentibus/ sese probabiliter disputaturum. Probabiliter autem ait/ idest verisimiliter: qđ gręci λογικωσ vel ευλογωσ dicunt. Sępe enim & apud Aristotelē λογικωσ verisimiliter ac probabiliter dictum inuenimus: & apud Boetum/ & apud Alexandrū. Porphyrius quoq; ipse in multis hac significatiōe/ hoc verbo vsus est qđ nos scilicet in trāslatione: qđ ait λογικωτερον ita interprętari vt rationabiliter diceremus/ omisimus. Longe enim melior ac verior significatio ea visa est: vt probabiliter sese dicere promitteret/ idest non pręter opinionem ingredientiū atq; lectorum/ qđ introductionis est proprium. Nam cū ab imperitorū hominū mentibus doctrinę secretum altioris abhorreat: talis esse introductio debet vt non pręter opinionem ingredientium sit. Ergo melius probabiliter q̄ rationabiliter interprętati sumus. Antiquos autē ait de eisdem disputasse rebus: sed eorum illum maxime tractatum insequi quem Peripatetici Aristotele duce reliquerunt/ vt tota disputatio ad pręd icamenta conueniat.

Boetius. Alexāder. λογικωτερον magis probabiliter sonat & ob id i littera magis adiunctum est.

CDE GENERE. Cap. I.

Quęstio.



Idetur autem neq; genus/ neq; species simpliciter dici. CQuęri in expositionum principijs solet/ cur vnumqđq; cęteris in dispositionis ordine pręponatur. velut nunc in genere dubitari solet/ cur genus/ speciei/ differentiæ/ proprio/ accidētiq; pręt ulerit. de eo enim primitus pertractat. CRespondebimus itaq; iure factum videri. omne enim qđ vniuersale est/ intra semetipsum cętera concludit: ipsū vero nō magnitudine clauditur. maioris itaq; meriti est ac pricipalis naturę/ illud qđ ita cętera coercet: vt ipsum naturę magnitudine nequeat ab alijs contineri. Genus igitur species itra se positas habet/ & earū differentias/ propriaq;/ nichilominus etiam accidentia: atq; ita de genere inchoandū fuit ꝙ cętera naturæ suę magnitudine coercet & cōtinet. CPræterea illa semper priora sunt/ quę si auferat quis/ cōtenta cętera perimuntur: illa posteriora/ quibus positis ea quę cęterorum substantiā perficiunt/ cōsequuntur. vt in genere & cęteris. Nam si animal auferas/ qđ est hominis genus: homo quoq; qui est species/ & rationale qđ differentia/ & risibile qđ proprium/ & grāmaticū qđ accidens est/ nō manebit/ & interemptū genus cuncta cōsumit. si vero hominem esse cōstituas/ vel grāmaticum vel rationale vel risibile: animal quidem esse necesse est. Si enim homo est/ animal est siue rationale/ siue risibile/ siue grāmaticū: ab animali/ substantia nō recedit. Sublato ergo genere & cętera consumūtur: positis vero cæteris sequitur genus. prior est igitur natura generis/ posterior est cęterorum. iure est igitur in disputatione pręp ositum genus. Sed quoniam generis nomen multa significat (hoc est eni qđ ait/ videtur autē neq; genus neq; species simpliciter dici. vbi enim nō est simplex dictio: illic multiplex significatio est) prius huius nominis significationes discernit ac separat: vt de qua significatione generis tractaturus est/ sub oculis ponat. CSed cū neq; genus/ neq; species/ neq; differentia/ nec proprium/ nec accidēs significatione simplicia sint: cur de his tātum duobus genere inq̄ ac specie dixit nō simpliciter dici/ cū proprium/ differētia/ atq; accidens/ ipsa quoq; sint significatione multiplici? CDicendum est/ quoniā longitudinem vitans/ tantū speciē nominauit: eamq; icc irco/ ne solum genus esse significationis multiplicis putaretur. Enumerat autē primam generis significationē hoc modo. CGenus enī dicitur & aliquorum quodā modo se habentium ad vnū aliqd/ & ad seinuicē collectio. secundū quā significationem Rhomanorū dicitur genus ab vnius scilicet habitudine (dico aūt Rhomuli) & multitudinis habētium aliquo modo adinuicē eam (quę ab illo est) cognationē/ secūdum diuisionem ab alijs generibus dictū. CVna (inquit) generis significatio est/ quę in multitudinē venit/ a quolibet vno principium trahens/ ad qđ scilicet ita illa multitudo coniūcta est: vt ad seinuicē per eiusdem vnius principiū copulata sint. vt cum Rhomanorū genus/ dicitur multitudo Rhomanorum ab vno Rhomulo vocabulū trahens: & ipsi Rhomulo/ & ad se inuicem quasi quadā nominis hereditate coniūcta est. eadē enim quę a Rhomulo societas descendit: Rhomanos inter se omnes vno generis nomine deuincit et coalligat. CVidetur autē secuisse hāc generis significationem in duas partes: cum copulatiuā coniūctionem admiscuit dicens. Genus dicitur aliquorum quodā modo se habentium ad vnū aliquid/ & ad se inuicem collectio/ tanq̄ & illud genus dicatur ad vnum aliquo modo se habere/ & hoc rursus genus dicatur ꝙ ad inuicem vnius generis significatiōe coniūcti sunt. CHoc vero minime est. eadem enim a quolibet vno

Solutio. Priora. Posteriora. Alia obiectio. Solutio.

propagata societas:& ad illum qui princeps est generis/ totam multitudinem perfert/& ipsam
inter se multitudinem vno generis nomine cõnectit & cõtinet. Quocirca non est putãdus diui-
Grãmatica sunt hęc.
sionem fecisse:sed omne qd in hac generis significatione intelligẽdum fuit/aperuisse. Ordo au-
tem verborum ita sese habet qui est hyperbaton intelligẽdus. Genus enim dicitur/& aliquorũ
ad vnum se aliquo modo habentiũ collectio/& ad seinuicem aliquo modo habẽtiũ/rursus col-
lectio subaudienda est.est enim & zeugma. Cuius significatiõis adiecit exemplũ/ secundũ quã
significationem Rhomanorũ dicitur genus ab vnius scilicet habitudine (dico autẽ Rhomuli)
& multitudinis rursus habitudine habentium aliquo modo ad inuicem cognationẽ/ eam scili-
cet quę ab illo est/idest Rhomulo/secundũ diuisionem ab alijs generibus dictũ/scilicet multitu
dinis.hęc enim multitudo aliquo modo ad vnũ/ & ad seinuicem habens cognationem genus
dicta est:vt ab alijs discerneretur.vt Rhomanorũ genus ab Atheniensium genere cæterorũq;
separaretur.vt sit integer verborum ordo.genus enim dicitur & collectio aliquorũ ad vnum se
quodam modo habentiũ/& ad seinuicem: secũdum quã significationẽ Rhomanorum dicitur
genus ab vnius scilicet habitudine (dico autem Rhomuli) et multitudinis/ secundũ diuisionẽ
ab alijs generibus dictum habentiũ scilicet hominum aliquo modo ad inuicem eam quę ab il
lo est Rhomulo cognationem.atq; hęc hactenus:nũc de secunda generis significatione dicen-
» dum est. ¶Dicitur autẽ et aliter rursus genus qd est vniuscuiusq; generationis principium:vel
» ab eo qui genuit/ vel ab eo loco in quo quis genitus est. Sic enim Orestem quidẽ dicimus a Tã-
» talo habere genus:Hylum autẽ ab Hercule.& rursus Pindarum quidẽ Thebanũ esse genere:
» Platonem vero Atheniẽsem.etenim patria principium est vniuscuiusq; generationis: quẽad-
» modum & pater. ¶Hęc autem videtur promptissima esse significatio. Rhomani enim sunt
» qui ex genere descendunt Rhomuli:& Cecropidæ qui a Cecrope & horũ proximi. ¶Quattuor
omnino sunt principia:quę vnũqdq; principaliter efficiũt. Est eni vna causa q̃ effectiua dicitur/
velut pater filij.& alia est materialis:velut lapides dom⁹.tertia forma:velut hominis ratiõabi-
Quatta quãobrem hoc ẽ finis.
litas.quarta quãobrẽ:velut pugna victorię.duę vero sunt quę per accidens vniuscuiusq; dicun
tur esse principia:locus scilicet ac tempus.omne enim qd nascitur:in loco ac tẽpore est.et quic-
quid in loco vel tẽpore natum factũue fuerit: eum locũ vel id tempus accidẽtaliter dicitur ha-
bere principium. Horũ omniũ in hac secũda generis significatione duo quędam ex alterutris
assumit:quę ad significationẽ generis videbãtur accõmodata.ex ijs quidem causis quę princi-
palia sunt/effectiuum:ex ijs vero quę accidentia/locum.ait enim/ genus dicitur/a quo quis ge-
nitus est/quę est effectiua principalium causa:& in quo quis loco est procreatus/quę est accidẽs
causa principij. Itaq; hęc secunda significatio duo cõtinet:eum a quo quis procreatus est/ & lo
cum in quo quis ęditus est/ vt exempla quoq; ipsa demonstrant. Orestem enim dicimus a Tan-
talo genus ducere. Tantalus quippe Pelopem/ Pelops Atreũ/ Atreus Agamẽnonem/ Agamẽ-
non genuit Orestem.itaq; a procreatione genus hoc dictum est.at vero Pindarum dicimus esse
Thebanum:scilicet quoniã Thebis ęditus est/ tale generis nomen accepit. ¶Sed quoniam di-
uersum est illud a quo quisq; procreatus est/ & locus in quo quisq̃ ęditus est:videtur diuersa esse
generis significatio procreantis & loci/quã in secũda parte enumerãs vnam fecit. ¶Sed ne vi-
deretur duplex:per similitudinem coniũxit dicens.eteni patria principiũ ẽ vniuscuiusq; gene-
rationis/ quemadmodũ & pater. Sed quoniam in significationibus euenit sępe/ vt aliquid sit qd
intellectu significatę rei propinquius esse videatur:& quoniam duas generis apposuit significa
tiones/ multitudinis scilicet & procreãtis/ cui generi nomen cõuenientius aptetur/ indicat atq;
discernit dicens/ hanc esse promptissimã generis significationem/ quę a procreãte deducta sit.
ij enim maxime Cecropidę sunt/ qui a Cecrope descendunt:Rhomani qui a Rhomulo.quę cũ
ita sint:confundi rursus generis significationes videntur. Si enim sunt ij maxime Rhomani/
qui a Rhomulo originem trahunt/ & hęc significatio illa est quę a procreante deducitur:vbi ẽ
reliqua quã primã quoq; enumerauit/ quę est multitudinis ad vnum & ad seinuicem quodam
Generis primo et generis secundo dissimilitudines.
modo se habentium collectio/ Sed acutius intuentibus plurimæ admodum differentię sunt.
Aliud enim est a quolibet primo procreante genus deducere:aliud vnum genus esse plurimo-
rum.illud enim ex recta sanguinis linea fieri potest/& nõ in multa diffundi:vt si per vnicos fa-
milia descendat. huic enim aptatur secunda illa generis significatio/ quę a procreante deduci-
tur:prima vero non nisi multitudine cõsistit. Illud quoq; est/ q̧ prima procreationis principiũ
non quęrit/ sed (vt ipsę ait) sufficit aliquo modo se habere ad id/ vnde huiusmodi generis prin-
cipium sumitur:secunda vero significatio nullã vim nisi a procreante sortitur. Item in illa pri-
ma significationis multitudine:huius secundæ particularitas cõtinetur/ vt in Rhomanorũ ge
nere Scipiadarum genus.nã cum sunt Rhomani Scipiadę sunt. Quoniam enim ad Rhomulũ

et ad cæteros Rhomanos secundũ Rhomuli habitudinẽ iuncti Rhomani sunt. Sciplade vero dicũtur ad secundã generis significationẽ/ quia eorũ familię/ Scipio et sanguinis principiũ fuit. ¶ Et prius quidẽ appellatũ est genus vniuscuiusq; generationis principiũ: dehinc etiã et multitudo eorũ qui sunt ab vno principio/ vt a Rhomulo. quã diuidentes et ab aliis separantes: dicebamus omnẽ illam collectionem esse Rhomanorũ genus. ¶ Sensus vero facilis et expeditus est/ si tamẽ vna ambiguitas soluatur. Cũ enim prius multitudinis significationẽ retulerit ad generis nomẽ/ post autẽ ad procreationis initiũ: nunc cõtrario modo illã posterius a se dinumeratã significationem dicere videtur priorẽ quæ est procreationis/ illã vero posteriorẽ quæ est multitudinis. qd cõtrariũ videri potest: si quis ad ordinem superius digestæ disputationis aspexerit. Sed hic nõ de se loquitur: sed de humani cõsuetudine sermonis in quo prius eã significationem generis fuisse dicit quę a procreãte sit ducta. accedẽte vero ętate/ loquẽdi vsu nomẽ generis etiã ad multitudinẽ habentẽ se quodã modo ad aliquẽ fuisse trãslatũ. Hoc vero iccirco dixit: quoniã superius dixerat. hęc enim videtur promptissima significatio/ vt ab hac id est secunda (quã prõptissimã significationẽ dixit) illa quoq; nuncupata videretur/ q̃ est multitudinis. prius enim gen⁹ inter homines appellatũ est qd quis a generãte deduceret: post autẽ factum est vt per loquendi vsum etiam multitudinis ad aliquẽ quodã modo se habẽns/ genus diceretur propter diuisionẽ scilicet gentiũ: vt esset inter eas nominis/ societatisq; discretio. Igitur his expletis: venit ad tertium genus qd inter philosophos tractat/ cuiusq; ad dialecticã facultatem multus vsus est. Horum quippe generũ historia magis vel poesis tractat exordiũ: tertiũ vero genus apud philosophos cõsideratur/ de quo hoc modo loquitur. ¶ Aliter autẽ rursus genus dicitur cui supponitur species. ¶ Ad horum fortasse similitudinem dictum. etenim principium quoddam est huiusmodi genus earum quę sub ipso sunt specierum. Videtur etiam multitudinem continere omnem specierũ quę sub eo sunt. ¶ Duplicẽ significationem generis supra proposuit/ nũc tertiã monstrare cõtendit. hanc autem ad superiorũ similitudinem dictã esse arbitratur. Superi⁹ duę dictæ significationes sunt/ vna quidem cum generis nomẽ quadã principii antiquitate ad se iunctam multitudinẽ cõtineret: alia vero cum genus ab vnoquoq; procreante duceretur/ qd eorum quę procreantur principiũ est. cũ igitur sint superius duę generis significationes propositę: tertium nunc addit de quo inter philosophos sermo est/ illud scilicet cui supponitur species/ qd iccirco genus vocatum esse sub opinionis suæ credit ambiguo/ quoniã habet aliquã similitudinẽ superiorum. Nam sicut illud genus quod ad multitudinem dicitur/ vno solo nomine multitudinem claudit: ita quoq; genus plurimas species coercet & continet. Item vt genus illud quod secundum procreationẽ dicitur/ principium quoddã est eorũ quę ab ipso procreãtur: ita genus speciebus suis est principiũ. ergo quoniã vtrisq; est simile: iccirco nomẽ quoq; generis & in hac significatione a superioribus mutuatum esse verisimile est. ¶ Tripliciter igitur genus cũ dicatur: de tertio apud philosophos sermo est. quod etiã describentes assignauerũt genus esse dicentes: qd de pluribus & differentibus specie in eo quod quid est prædicatur vt animal. ¶ Iure tertiũ gen⁹ philosophi ad disputationem sumunt. hoc enim solũ est quod substantiã monstrat: cætera vero aut vnum quidẽ ostendunt/ aut quẽadmodum a cęteris hominibus in vna quasi forma populi diuidatur/ ostendit. Nam illud qd multitudinẽ continet genus: illius multitudinis quã continet substantiã non demõstrat/ sed tantũ vno nomine collectionẽ facit populi vt ab alterius generis populo segregetur. Item illud qd secundũ procreationem dictũ est non rei procreatę substantiã monstrat: sed tantũ quod eius fuerit procreationis initium. at vero genus id cui supponitur species ad differentiã accõmodatũ: speciei substantiã informat. Et q̃ inter philosophos hæc maxima est quæstio quid vnũquodq; sit (tunc enim vnũquodq; scire videmur: quãdo quid sit agnoscimus) iccirco reiectis cæteris de hoc genere q̃ maxime apud philosophos sermo est: qd etiam describentes assignauerunt ea descriptione quã subter innexuit. Diligentèr vero ait describentes/ non definientes. definitio enim fit ex genere/ genus autem aliud (qualiter fit diffinitio) genus habere non poterit: idq; obscurius est q̃ vt primo aditu dictum pateat. fieri autem potest/ vt res quæ alii genus sit/ alii generi supponatur: sed cum supponitur non quasi genus/ sed tanq̃ species sub alio collocatur. vnde non in eo quod genus est supponi alicui potest: sed cum supponitur/ illico species fit. quę cum ita sint: ostẽditur genus ipsum in eo quod est genus/ genus habere non posse. si igitur voluisset genus diffinitione cõcludere: nullo modo potuisset. Genus enim aliud qd ei posset p̃poni non habet: atq; iccirco descriptionẽ ait esse factã/ non diffinitionẽ. Descriptio vero est (vt in priori volumine dictum est) ex proprietatibus informatio quædam rei: et tanq̃ coloribus quibusdã depictio. Cũ enim in vnũ plura cõuenerint: ita vt omnia simul rei cui applicãtur ęquentur (nisi ex genere vel differẽtiis hęc collectio fiat) descriptio nũcupatur. Est igitur descriptio hęc generis. genus est qd de pluribus et differẽtibus specie in eo qd quid sit

¶ Gen⁹ aũt aliud. gen⁹ secũdũ nomẽ cũ diffinitur/ nõ vt genus diffinitur sed vt species. Nã qd prędicat et cõmuni⁹ est et de eo vt gen⁹ prędicari dicere/ nichil forte fueris absurdũ Et qd dubitas genus secũdũ nomẽ/ speciẽ dici cum ad aliqd sit eius genus. est enim alicuius gen⁹/ vt Porphyrius etiã ipse testatur.

prædicatur. Tria hæc requirũtur in genere: vt de pluribus prædicetur/ vt de specie differẽtibus/
vt in eo quod quid sit. de qua re quoniã ipse posterius/ latius disputat: nos breuiter huius rei in-
telligentiã significemus hoc modo. Sit enim nobis i forma generis animal: id de aliquibus sine
dubio prędicatur homine scilicet equo/ boue et cęteris/ sed hęc plura sunt. animal igitur de plu-
ribus prędicatur: homo vero/ equus atq; bos talia sunt vt de se discrepent. nec qualibet medio-
cri re/ sed tota specie id est tota forma suę substãtię/ de quibus dicitur animal. homo eni & equ9/
& bos animalia nũcupantur. prædicatur ergo animal de pluribus specie differentibus: sed quo-
nã modo fit hæc prędicatio/ nõ enim quicquid interrogaueris: mox animal respondetur. non
enim si quantus sit homo interrogaueris. animal respodebitur. hoc enim ad quãtitatẽ pertinẽt
nõ ad substãtiam. Item si qualis est homo interroges/ ne huic quidem respõsio cõuenit anima-
lis: cęterisq; omnibus interrogationibus hãc animalis responsionẽ ineptã atq; inutilem semper
esse reperies/ nisi ei tantũ apta est quæ quid interroget. interrogãtibus enim nobis qd sit homo/
quid sit equus/ quid bos: animal respõdebitur. ita nomẽ animalis ad interrogationẽ quid sit: de
homine/ equo atq; boue ac de cæteris p̄dicabitur. vnde fit vt animal p̄dicet de pluribus differẽ-
tibus specie i eo qd quid sit. Et quoniã generis hęc diffinitio est: animal/ hominis/ equi/ bouis ge
nus esse necesse est. omne autẽ genus aliud est qd in semetipso/ atq; i re intelligitur: aliud qd ad
alterius p̄dicationẽ refertur. sua enim ꝓprietas/ ipsum esse cõstituit: ad alterũ relatio/ gen9 facit.
vt ipsum animal/ si ei9 substantiã queras: dicam substantiã esse animatã atq; sensibilẽ. hęc igitur
diffinitio rẽ demõstrat per se sicuti est/ nõ tanq̃ referat ad aliud. at vero cũ dicimus animal gen9
esse: nõ (vt arbitror) tunc de re ipsa hoc nomẽ dicimus/ sed de ea relatione qua potest animal ad
cæterorũ quę sibi subiecta sunt/ prædicationẽ referri. Itaq; character quidã est ac forma generis
in eo ꝙ referri p̄dicatione ad eas res potest/ q̃ cum sint plures & specie differẽtes/ in earũ tãtum
>> substantia prædicatur: huius autẽ diffinitionis rationem per exempla subiecit dicens. ¶ Eorum
>> enim quæ p̄dicãtur/ alia quidẽ de vno dicũtur solo sicut indiuidua/ vt Socrates/ & hic/ & hoc: alia
>> vero de pluribus queadmodũ genera/ & species/ et differentię/ & propria/ & accidentia cõmuni-
>> ter sed nõ proprie alicui. est autẽ genus quidẽ: vt animal. species vero: vt homo. differẽtia autẽ:
>> vt rationale. propriũ/ vt risibile. accidens: vt album/ nigrum/ sedere. ¶ Omniũ quæ prædicãtur
quolibet modo/ facit Porphyrius diuisionẽ: iccirco vt a reliquis omnibus p̄dicationẽ generis se-
iungat ac separet hoc modo. Omniũ inquit in p̄dicatis: alia de singularitate dicũtur/ alia de plu
ralitate. De singularitate vero inquit/ prædicãtur: quæcũq; vnũ quodlibet habẽt subiectum de
quo dici possint/ vt ea quibus singula subiecta sunt indiuidua. vt Socrates/ & Plato/ vt hoc albũ
qd in hac niue proposita est/ vt hoc scãnum in quo nunc sedemus. nõ omne scamnũ (hoc enim
vniuersale est) sed hoc qd nũc suppositũ est/ nec albũ qd in niue est (vniuersale enim est album)
sed hoc albũ quod in hac niue nũc esse cõspicitur. hoc enim nõ potest de quolibet alio albo pre-
dicari qd in hac niue est: quia ad singularitatẽ deductũ est/ atq; ad indiuiduam formã constrictũ
est indiuidui participatione. Alia vero sũt q̃ de pluribus p̄dicãtur: vt genera/ species/ differẽtię &
propria/ & accidẽtia cõmuniter/ sed nõ proprie alicui. Et genera quidẽ de pluribus prædicantur
speciebus suis: species vero de plurib9 prędicãtur indiuiduis. homo enim ꝙ est animalis species/
plures sub se homines habet de quibus appellari possit. item equus qui subest animali loco spe-
ciei: plurimos habet indiuiduos de quibus prędicatur. Differẽtia vero ipsa quoq; de plurib9 spe-
ciebus dici potest/ vt rationale de homine/ ac de deo/ corporibusq; celestibus: quæ (sicut Platoni
placet) animata sunt & ratione vigẽtia. Propriũ item etsi de vna specie p̄dicatur: de multis ta-
men indiuiduis dicitur quę sub ipsa specie collocantur/ vt risibile de Platone/ Socrate/ & cęteris
indiuiduis dicitur q̃ homini supponũtur. Accidẽs etiam de multis dicitur. albũ enim & nigrũ de
multis omnino dici possũt/ q̃ a se genere specieq; seiũcta sunt/ sedere etiã de multis dicitur. homo
eni sedet/ simia sedet/ aues quoq; quarũ species lõge diuersę sunt. accidẽs aũt quoniã cõmuniter
accidẽs esse potest/ & proprie alicui: iccirco determinauit dicẽs/ accidẽtia cõmuniter sed nõ pro-
prie. quæ enim proprie alicui accidũt: indiuidua fiunt & de vno tantũ valẽtia p̄dicari. et ea quę
cõmuniter accipiũtur: de pluribus dici queunt. vt eni de niue dictũ est/ illud albũ qd in hac niue
subiecta/ est/ nõ est cõmuniter accidẽs/ sed ꝓprie huic niui quæ oculis ostẽsionis subiecta est: ita
quoq; ex eo qd cõmuniter p̄dicari poterat (de multis enim albũ dici potest: vt albus equus/ alba
nix) factum est/ vt de vna tantũ niue p̄dicari illud albũ possit/ cuius participatione ipsum quale
quid factũ est singulare. Omnino autẽ oia genera vel species/ vel differẽtias/ vel ꝓpria/ vel acci-
dẽtia si per semetipsa speculemur i eo ꝙ genera/ vel species/ vel differẽtię/ vel ꝓpria/ vel accidẽ
tia sũt: manifestũ est quoniã de plurib9 p̄dicãtur. at si ea speculemur i quib9 sũt vt secũdũ subie-
ctũ eorũ formã & substãtiã metiamur: euenit vt ex pluralitate p̄dicationis/ ad singularitatẽ vide
anẽ adduci. Animal eni qd gen9 est de pluribus p̄dicat: sed cũ hoc animal i Socrate cõsideram9

ex pluralitate prędicationis adducitur ad singularitatē. Socrates enī animal est/ et ipsum fit indiuiduū: quoniā Socrates est indiuiduus ac singularis. Itē homo de pluribus quidē hominibus prędicatur: sed si illā humanitatē quę in Socrate est indiuiduo cōsideremus/ indiuidua est/ quoniā Socrates ipse indiuiduus est atq; singularis. Itē differētia vt rationale/ de plurib⁹ dici potest: sed in Socrate indiuidua est. Risibile etiā cum de pluribus hominib⁹ pdicatur: fit vnicū. Cōmuniter quoq; accidēs/ vt albū: cū de pluribus dici possit/ in vnoquoq; singulari perspectū/ indiuiduū est. Fieri autem potuit cōmodior diuisio hoc modo/ vt eorū quę prędicantur: alia quidē ad singularitatē dicūtur/ alia ad pluralitatē. eorū quę de pluribus prędicātur: alia secundū substātiam prędicantur/ alia secundū accidens. eorū quę secundū substantiā prędicātur: alia in eo qd quid sit dicūtur/ alia i eo qd quale. in eo qd qd sit quidē gen⁹ et species: in eo qd quale sit differētia. itē eorū quę in eo qd quid sit pdicātur: alia de speciebus prędicātur pluribus/ alia minime. de specieb⁹ quidē pluribus pdicātur/ vt genera: de nullis vero/ species. eorū autē q secundū accidēs pdicātur: alia quidē sunt q de pluribus prędicātur/ vt accidētia/ alia quę de vno tātū/ vt propria. Potest autē fieri etiā huiusmodi diuisio. Eorū quę pdicātur: alia de singulis prędicantur/ alia de pluribus. eorū q de pluribus: alia in eo qd qd sit/ alia i eo qd quale qd sit prędicātur. ea quę in eo qd quid sit: alia de differentibus speciebus dicūtur/ vt genera/ alia minime/ vt species. eorū autē quę in eo qd quale sit/ de pluribus prędicātur: alia quidē de differentibus specie prędicantur/ vt differētię et accidētia cōmuniter/ alia de vna tātū specie/ vt ꝓpria. eorū vero q de pluribus differētibus specie in eo qd quale sit prędicātur: alia i substātia prędicātur/ vt differētię/ alia in cōmuniter euenietibus/ vt accidētia. Et per hanc diuisionē quinq; harū rerū diffinitiones colligi possunt/ hoc modo. Genus est qd de pluribus in eo qd quid sit specie differētibus prędicat. Species quod de pluribus minime specie differētibus in eo qd quid sit prędicatur. Differētia est quod de pluribus specie differētib⁹ i eo quod quale sit in substātia/ prędicatur. Propriū est qd de vna tātū specie in eo qd quale sit nō in substantia/ prędicatur. Accidēs est quod de plurib⁹ & specie differētibus i eo quod quale sit nō in substantia/ prędicatur. Et nos quidē has diuisiones fecim⁹/ vt omnia a semetipsis separemus. Porphyrio vero alia intētio fuit. Nō enim omnia a semetipsis nunc disiungere festinabat: sed tātū vt cętera a generis forma & proprietate separaret. Iccirco diuisit omnia q prędicātur: aut in ea quę de singulis prędicātur/ aut in ea quę de pluribus. ea vero quę de pluribus prędicātur: aut genera esse dixit/ aut species/ aut cętera. horū quoq; exēpla subiiciēs adiungit. ¶ Ab iis vero quę de vno solo prędicātur differūt genera: eo q; hęc de pluribus prędicātur. Ab iis autē quę de pluribus/ a specieb⁹ quidē: quoniā species etsi de pluribus prędicātur non tamē de differētibus specie/ sed numero. homo enim cum sit species/ de Socrate & Platone prędicatur/ qui nō specie differūt: sed numero. animal vero cū sit genus de homine & boue et equo pdicatur: qui differunt a seinuicē specie/ nō numero solo. A proprio vero differt gen⁹: quoniam propriū quidē de vna sola specie cuius est propriū prędicatur/ et de iis (quę sub ipsa specie sunt) indiuiduis. quēadmodū risibile de homine solo/ & de particularibus hominib⁹. gen⁹ autē nō de vna specie prędicatur: sed de plurib⁹ et differētibus. A differētia vero & ab iis quę cōmuniter sunt accidētia differt genus: quoniā etsi de pluribus et differētibus specie prędicātur differentię/ & cōmuniter accidētia/ nō tamē in eo qd quid est prędicātur/ sed in eo qd quale quid est. interrogātibus enim aliquibus quid est illud de quo prędicatur hęc: genus respondebimus/ differētias aūt et accidētia nō respōdebimus. nō enim i eo qd quid est prędicātur de subiecto: sed magis in eo quod quale quid est. interrogāti enim quale qd est homo: dicimus quoniam rationale. et in eo qd quale quid est coruus: dicimus quoniā niger. est autem rationale quidē differētia: nigrum vero accidens. quādo autē quid est homo interrogamur: animal respōdemus. est autem hominis genus: animal. ¶ Nunc genus a cęteris omnibus quę quolibet modo prędicātur: separare contēdit hoc modo. Quoniā enim genus de pluribus prędicatur: statim differt ab iis quidem q de vno tantum prędicantur/ et quę vnūquodlibet habent indiuiduum ac singulare subiectum. Sed hęc differētia generis ab iis quę de vno solo prędicātur/ cōmunis est ei cum cęteris id est specie/ differentia/ proprio/ atq; accidenti. Iccirco quoniā ipsa quoq; de pluribus prędicantur. horum igitur singulorū differētias a genere colligit: vt solū/ intelligendum genus quale sit sub animi deducat aspectum dicēs. Ab iis autē quę de pluribus id est ab iis quę de pluribus pdicantur differt genus: a speciebus quidē primū/ quoniā species etsi de pluribus prędicātur/ nō tamē de differētib⁹ specie sed numero. Species enī sub se plurimas species habere nō poterit: alioquin genus nō species appellaret. Si enī genus est qd de pluribus specie differētibus & in eo qd quid sit prędicatur/ cū species de pluribus prędicetur et in eo qd quid sit/ huic si addatur vt de specie differentibus prędicetur: forma speciei transit in genus. Id quoq; exemplo intelligi fas est.

homo enim cum sit species: pr̨edicatur de Socrate/ Platone/ & cæteris qųe a se nõ specie disiuncta sunt sicut homo atq; equus vel bos/ sed numero/ quæ quidẽ habent dubitationẽ quid sit hoc quod numero dicitur differre.

Quid nume ro differre

¶ Numero eñi differre aliquid videbitur: quoties numerus a numero differt. vt grex boum qui fortasse cõtinet trigita boues: differt numero ab alio boum grege/ si centum cõtinet in se boues. In eo enim ꝙ grex est nõ differunt/ neq; in eo ꝙ boues/ nisi numero quidem differũt: ꝙ illi plures/ illi vero sunt pauciores.

Obiectio

¶ Quomodo ergo Socrates & Plato specie non differunt/ sed numero: cũ & Socrates vnus sit & Plato vnus & vnitas numero ab vnitate nõ differat? ¶ Sed ita intelligendum est qđ dictum est numero differentibus: id est in numerando differẽtib9/ hoc est dũ numerãtur differentibus. Cum enim dicimus hic Plato est/ hic Socrates: duas fecim9 vnitates. ac si digito tãgamus dicẽtes hic vnus est de Socrate/ rursus de Platone hic vnus est: nõ eadem vnitas in Socrate numerata est quæ in Platone. alioquin posset fieri/ vt secũdo tacto Socrate/ Plato etiam demõstraretur: qđ nõ fit. nisi enim tetigeris Socratem vel mẽte vel digito/ itemq; nisi tetigeris Platonẽ: nõ facies duos dum numerãtur. ergo differũt quæ sunt numero differentia. Animal vero cũ genus sit/ de homine et boue & equo pr̨edicatur: qui differũt a se inuicem/ specie quoq; nõ numero solo.

Cum igitur species. species infima indiuidua q̃ et specialissima dici solet.

cum igitur species de numero differentibus/ non specie prædicetur: genus de pluribus & differentibus specie dicitur/ vt de boue & equo & de c̨eteris qųe a se specie inuicem differunt nõ numero solo. Tribus enim modis vnũquodq; vel differre ab aliquo dicitur/ vel alicui idẽ esse: id est genere/ specie/ numero. Qųecũq; igitur genere eadem sunt: non necesse est esse eadẽ specie. vt si eadem sint genere/ differãt specie. si vero eadẽ sunt specie: genere eadẽ esse necesse est. vt cum homo atq; equus idẽ sunt genere (vterq; enim animal nũcupatur) differũt specie: quoniã alia est hominis species/ alia equi. Socrates vero atq; Plato cũ idem sint specie: idẽ quoq; sunt genere. vterq; enim sub animalis prædicatiõe ponitur. si quid vero vel genere vel specie idẽ sit: nõ necesse est idẽ esse numero. qđ si idẽ sit numero: idẽ & specie & genere esse necesse est. vt Socrates & Plato cũ & genere animalis et specie hominis idẽ sint: numero tamẽ reperiũtur esse disiũcti. gladius vero atq; ensis idẽ sunt numero. nichil eñi omnino aliud est ensis q̃ gladius: sed nec specie diuersa sũt. vtrũq; enim gladius est. nec genere. vtrũq; enim instrumẽtum est/ qđ est gladii genus. Quoniã igiť homo/ bos atq; equus de quibus animal p̄dicatur/ specie differũt: numero ergo etiã eos differre necesse est. iccirco hoc plus habet genus ꝙ de specie differẽtibus prædicatur. nam si integram generis diffinitionẽ demus: dabimus hoc modo. Genus est qđ de pluribus differentibus specie & numero in eo quod quid sit prædicatur. at vero sic species. Species est qđ solum de pluribus & differentibus numero in eo qđ quid sit p̄dicatur. A proprio vero differt genus: quoniã propriũ de vna sola specie cuius est propriũ prædicatur/ & de iis quæ sub vna specie sunt indiuiduis. quẽadmodũ risibile de homine solo/ & de particularibus hominibus. propriũ semper speciei vni adesse potest/ neq; eã relinquit/ nec transit ad aliã/ atq; iccirco propriũ nũcupatũ est/ vt risibile hominis est. itaq; & de ea specie cuius est propriũ pr̨edicatur/ et de iis indiuiduis quæ sub illa sunt specie/ vt risibile de homine dicitur/ & de Socrate & de Platone & c̨eteris qųe sub hominis nomine cõtinẽtur: genus vero nõ de vna tãtum specie (vt dictũ est) sed de pluribus & differẽtibus specie. differt igitur genus a proprio eo ꝙ de pluribus specieb9 p̄dicatur: cũ proprium de vna tãtũ de qua diciť appelletur/ & iis quæ sub illa sunt indiuiduis. Differẽtiæ atq; accidẽtis discrepãtia a genere/ vna separatione cõcluditur. Omnino enim quia hæc i eo qđ quid sit minime p̄dicãtur: eo ipso segregantur a genere. Nã i cæteris propinqua sũt generi. Nã & de pluribus p̄dicãtur/ & de specie differentibus: sed nõ i eo qđ quid sit. si quis enim interroget qualis est homo: respõdetur rationalis q̃ est differẽtia. si qs interroget qualis est coru9: dicitur niger/ qđ est accidens. si autẽ interroges qđ est homo: animal respõdebiť/ qđ est gen9.

Qųestio

¶ Qđ vero ait/ nec i eo qđ quid sit p̄dicari dicim9/ sed magis i eo qđ quale sit: hoc magis q̃stioni occurrit huiusmodi. Aristoteles eñi differẽtias in substãna putat oportere p̄dicari: qđ autẽ in substãtia predicatur/ hãc rẽ de qua p̄dicať/ nõ quale sit sed qđ sit/ ostẽdit. vnde nõ videť differẽtia i eo qđ quale sit p̄dicari: sed potius in eo qđ qđ sit. ¶ Sed soluitur hoc modo. differẽtia enim ita substãtiã demõstrare solet: vt circa substãnã qualitatẽ determinet id est substãtiã qualem proferat. qđ ergo dictũ est/ magis tale est tanq̃ si diceret. videť qdẽ substãtiã significare: atq; in eo qđ qđ sit p̄dicari. Sed magis illud est verius: quia tametsi substãtiã mõstret/ tamẽ in eo quod quale sit prædicatur.

» ¶ Quare de pluribus prædicari diuidit genus
» ab iis quæ de vno solo eorũ quæ sunt indiuidua p̄dicãtur. de differẽtibus vero specie: separat ab
» iis q̃ sicut species p̄dicãtur/ vel sicut ꝓpria. in eo aũt qđ qđ est p̄dicari: diuidit genus a differẽtiis/
» & cõmuniter accidẽtibus/ q̃ nõ in eo qđ quid est sed i eo qđ quale quid est/ vel quomodo se habet
» vnũquodq;/ p̄dicãtur de iis de quib9 p̄dicãtur. ¶ Tria h̨ec esse dixim9 q̃ significationẽ hãc tertiã

generis informarēt: idest de pluribus prędicari/ de specie differētibus/ et in eo quod quid sit. quæ singulæ partes genus a ceteris quę quomodolibet prędicantur/ distribuunt ac decernūt. qđ ipse breuiter colligens dicit. id enim qđ de pluribus prædicatur: genus ab iis diuidit quę de vno tantum prædicantur indiuiduo. Indiuiduum autem pluribus modis dicitur. dicitur indiuiduum qđ omnino secari nō potest: vt vnitas vel mens. dicitur indiuiduū: qđ ob soliditatē diuidi nequeat: vt adamas. dicitur autem indiuiduū cuius prædicatio in reliqua similia nō conuenit: vt Socrates. Nam cum illi sint cæteri homines similes: non conuenit proprietas & prædicatio Socratis in ceteris. ergo ab iis quę de vno tantum prędicātur genus differt: eo ꝙ de pluribus prędicatur. Restāt igitur quattuor: species/ et propriū & differētia/ & accidēs/ quorum a genere differentias colligamus. singulis igitur differētiis ab his rebus segregabitur genus. Ea quidē differētia qua de specie differentibus prædicari genus dicitur: separatur ab iis quæ sicut species prędicantur/ vel sicut propria. species enim omnino de nulla alia specie dicetur: proprium vero de vna tantum specie prędicatur/ atq; ideo non de specie differentibus. Item genus a differentia et accidente differt: ꝙ in eo quod quid sit prędicatur/ illa vero in eo qđ quale sit appellantur vt dictum est. Itaq; genus quidem ab iis quę de vno prędicantur: differt in quantitate prędicationis. a speciebus vero & proprio in subiectorū natura/ quoniā genus de specie differentibus dicitur: propriū vero & species minime. Item genus in qualitate prędicationis a differentia accidenteq; diuiditur. Qualitas enim prędicationis quędam est: vel in eo quod quid sit/ vel in eo qđ quale sit prædicari. ¶ Nichil igitur superfluum/ neq; minus continet: generis dicta descriptio notionis. »

Indiuidui acceptiones

¶ Omnis enim descriptio vel diffinitio: debet ei quod diffinitur ęquari. si enim diffinitio non sit ęqualis/ & si quidem maior sit ac etiam quędā alia contineat: non necesse est vt semper diffiniti substantiā monstret. si minor sit: ad omnem diffinitionem substantię non peruenit. Omnia enim quæ maiora sunt/ de minoribus prædicantur/ vt animal de homine: minora vero de maioribus minime. nemo enim vere dicere potest omne animal homo est: atq; iccirco si sibi prædicatio cōuertēda est/ ęqualis oportet vt sit. Id autem fieri potest: si neq; superfluum quicq̄ habet neq; diminutum/ vt in ea ipsa generis descriptione. Dictum est enim genus esse qđ de pluribus differētibus specie in eo qđ quid sit prędicatur. quæ descriptio cum genere conuerti potest: vt dicamus quod de pluribus specie differentibus in eo qđ quid sit prędicetur/ id genus esse. quod si conuerti potest (vt ait) nec plus nec minus generis cōtinet facta descriptio.



Vperior disputatio de genere videtur forsitan omnem etiam speciei consumpsisse tractatum. Nam cum genus ad aliquid prędicetur id est ad speciem: cognosci natura generis non potest si speciei quę sit intelligentia/ nesciatur. Sed ꝙ diuersa est in suis naturis eorum consideratio/ atq; discretio diuersa in permixtis: iccirco sicut singula in procemio proposuit/ ita cuncta diuidere persequitur/ ac primum post generis disputationem de specie tractat de qua quidē dubitari potest. ¶ Si enim hęc fuit ratio p̄ponendi generis reliquis omnibus/ ꝙ naturę suę magnitudine cętera contineret: non ęquū erat speciem differētię in ordine tractatus anteponere. ꝙ differentia speciem contineret/ cum pręsertim differentiæ ipsas species informēt. prius autem est quod informat/ q̃ id qđ eius informatione perficitur. posterior igitur species a differentia est. Prius igitur de differentia tractandum fuit/ & procemio etiam consentiret in quo eum ordinem collocauit quē naturalis ordo suggessit dicens/ vtile esse nosse quid genus sit/ & quid differentia. ¶ Huic respondendum est quęstioni/ quoniam omnia quæcūq; ad aliquid prędicantur: substantiam semper ex oppositis sumunt. vt igitur non potest esse pater nisi filius sit/ nec filius nisi pręcedat pater/ alteriusq; nomen pendet ex altero: ita etiā in genere ac specie videre licet. Species quippe nisi generis non est: rursusq; genus esse non potest nisi referatur ad speciem. Nec vero substantię quędam aut res absolutę esse putandæ sunt genus ac species/ vt superius quoq; dictum est: sed quicquid illud est quod in naturę proprietate consistat/ id tunc genus sit ac species/ cum vel ad inferiora vel ad superiora refertur. Quorum ergo relatio est ad alterutrum: eorum continens factus est iure tractatus. De specie igitur inchoans ait hoc modo.

¶ DE SPECIE Cap. II.

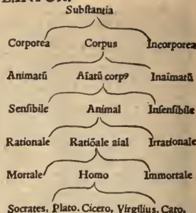
» SPecies autem dicitur quidē et de vniuscuiusq; forma. secundum quā dictū est: primū
» quidem species digna est imperio. ¶ Dicitur autē species et ea quæ est sub assignato
» genere. secundum quā solemus dicere hominem quidem speciem animalis/ cum sit
» genus animal: album autem coloris speciem/ triangulum vero figuræ speciem.

¶Sicut generis supra distinxit significationes ęquiuocas: ita quidem in specie facit dicens/ nō
esse speciei simplicem significationem/ et ponit quidem duas. longe autem plures esse manife-
stum est: quas iccirco prætermisit ne lectoris animū prolixitate contunderet. Dicit autem primum
quidem speciem vniuscuiusq; figuram vocari: quæ ex accidentium congregatione perficitur.
cautissime autem dictum est vniuscuiusq;. hęc enim secundum accidens dicitur. Quę enim vni-
cuiq; forma indiuiduo est: ea non ex substantiali quadam forma species/ sed ex accidētibus ve-
nit. alia est enim substantialis formæ species quæ humanitas nuncupatur/ eaq; non est quasi
supposita animali/ sed tanq̄ ipsa qualitas substantiam monstrans. hæc enim et ab hac diuersa
est quę vniuscuiusq; corpori accidentaliter insita est/ et ab ea quæ genus deducit in partes. Po-
stremum vero plura sunt: quæ cum eadem sint/ diuersis tamen modis ad aliud atq; aliud relata
intelliguntur. vt hanc ipsam humanitatē in eo ꝙ ipsa est si perspexeris: species est ea quę substā-
tialem determinat qualitatem. si sub animali eam intelligendo locaueris: deducit animalis in
se participationem/ separaturq; a cæteris animalibus/ ac fit species generis. Qz si vniuscuiusq;
proprietatem consideres id est q̄ viridis vultus/ q̄ firmus incessus/ cæteraq; quibus indiuidua
conformantur et quodam modo depinguntur: hęc est accidens species secundum quā dicimus
quēlibet imperio esse aptū propter formę eximiam dignitatem. Huic aliā adiungit speciei signi-
ficationem id est eam quā supponim⁹ generi. nos vero triplicem speciei significationē esse sub-
ijcimus: vnam quidem substantię qualitatem/ aliā cuiuslibet propriā formam indiuidui/ tertiam
de qua nunc loquitur quæ sub genere collocatur. Credendū vero est propter obscuritatem eius
quā nos adiecimus: quia nimirum altiorem atq; eruditiorem quęreret intellectum/ eam tacite
præterisse cęterasq; ędidisse. cuius quidem speciei hæc exempla subiecit: et hominē quidem esse
animalis speciem/ album autem coloris/ triāgulum vero figurę. Hæc enim omnia/ species nun
cupantur eorum quę sunt genera: animal quidē hominis/ color autem albi/ figura trianguli.
» ¶Quod si etiam genus assignantes speciei meminimus dicentes/ qđ de pluribus differentibus
» specie in eo quod quid est prędicatur: et speciem dicimus id quod sub assignato genere est.
¶Dudum autem cum generis descriptionem assignaret/ in generis diffinitione speciei nomen
iniecit dicens/ id esse genus qđ de pluribus specie differentibus in eo qđ quid sit prędicaretur: vt
scilicet per speciei nomen diffiniret genus. Nunc vero cū speciem diffinire contendat/ generis
vtitur nuncupatione dicens/ speciem esse quę sub genere ponatur: cui quidem dicto illa quæstio
iure videtur opponi. Omnis enim diffinitio rem declarare debet quā diffinitione concludit: eāq;
apertiorem reddere/ quā suo nomine monstrabat. ex notioribus igitur fieri oportet diffinitionē
q̄ res illa sit quæ diffinitur. Cum enim per speciei nomen describeret vel diffiniret genus: abusus
est vocabulo speciei velut notiore q̄ generis/ atq; ita ex notioribus descripsit genus. nunc vero
cum speciem vellet termino descriptionis includere: generis vtitur nomine/ rerūq; cōuertit no-
tionem/ vt in generis quidem descriptione sit notius speciei vocabulum/ in speciei autem de-
scriptione sit notius generis/ qđ fieri nequit. Si enim generis vocabulum notius est q̄ speciei: in
diffinitione generis speciei nomine vti non debuit. ꝙ si speciei nomen facilius intelligitur q̄ ge-
ris: in diffinitione speciei nomen generis non fuit apponendum/ cui quęstioni occurrit/ dicens.
» ¶Nosse oportet quoniam & genus alicuius est genus/ & species alicuius est species vtrumq;
» vtriusq;: icctrco necesse est in vtrorumq; rationibus vtrisq; vti. ¶Omnia quæcunq; ad aliquid
prędicatur: ex iis de quibus prędicantur substantiam sortiuntur. ꝙ si diffinitio vniuscuiusq; sub-
stantię proprietatem debet ostendere: iure ex alterutro fit descriptio in iis quæ ad semuicem re-
feruntur. ergo quoniam genus speciei genus est/ et substantiam suam et vocabulum genus a
specie sumit: in diffinitione generis speciei nomē fuit aduocandum. Quoniam vero species id
qđ est sumit ex genere: nomen generis in descriptione speciei non fuit relinquendum. Quoniā
vero diuersę sunt specierum qualitates (alię enim sunt species quæ et genera esse possunt: aliæ
quę in sola speciei proprietate permanēt/ neq; in naturā generis transeunt) icctrco multiplicem
» speciei diffinitionem dedit dicens. ¶Assignant ergo et sic speciem. Species est: quę ponitur sub
» genere. ¶Et de qua genus in eo quod quid est prædicatur. ¶Amplius autem sic quoq;. Spe-
» cies est quod de pluribus & differentibus numero in eo qđ quid est prędicatur. sed hęc quidem
» assignatio specialissimæ est/ & quę solum species est nō autem etiam genus: alię vero erunt eti-
» am nō specialissimarum. ¶Tribus species diffinitionibus informauit/ quarū quidem duę omni
speciei cōueniūt/ omnesq; quę quolibet modo species appellātur suam cōclusionē determinār:
tertia vero nō ita. Cū enī duę sint specierū formę/ vna quidē est cū species alicuius aliquādo etiā
alteri⁹ gen⁹ esse potest/ altera cū tātum species est neq; i formam generis transit: priores duę/

vna ſcilicet in qua quidē dictum eſt id eſſe ſpeciem qđ ſub genere ponitur/ et rurſus in qua dictū eſt id eſſe ſpeciem de qua genus in eo qđ quid ſit prædicetur/ omni ſpeciei conueniunt. Id enim tantum hę diffinitiones monſtrāt: qđ ſub genere ponitur. Nam vim ſignificat ſpeciei qua referatur ad genus. Et ea quæ dicit id eſſe ſpeciem de quo genus in eo qđ quid ſit prędicatur: eam rurſus ſignificat ſpeciei formā quā retinet ex generis prædicatione. Idē eſt autem & ſupponi generi et de eo prędicari genus: ſicut idē eſt ſupponi generi/ et ei genus præponi. Q: ſi omnes ſpecies collocantur ſub genere: manifeſtū eſt omnem ſpeciē hoc ambitu deſcriptionis includi. Sed tertia diffinitio de ea tantum ſpecie loquetur quæ nunq̄ genus eſt: et quæ ſolum ſpecies reſtat. hęc autem ſpecies eſt ea: quæ de differentibus ſpecie minime prædicatur. Nā ſi id habet genus plus a ſpecie/ ꝙ de differentibus ſpecie prædicatur: ſi qua ſpecies quidē prædicetur/ de ſubiectis ſed non de ſpecie differentibus/ ea ſolū erit ſpecies ſuperioris generis: ſubiectorū vero nō erit gen⁹. Igitur prædicatio ea quā ſpecies habet ad ſubiecta/ ſi talis ſit vt de differentibus ſpecie nō prędicetur: diſtinguit eā ab ĳs ſpeciebus quæ genera eſſe poſſunt/ et mōſtrat eam ſolū ſpeciem eſſe/ nec generis prædicationem tenere dicitur. Illa igitur tertia deſcriptio ſpeciei quę magis ſpecies ac ſpecialiſſima/ diffinitur hoc modo. Species eſt qđ de pluribus numero differentibus in eo qđ quid ſit prædicatur: vt homo. p̄dicatur eni de Cicerone ac Demoſthene & cęteris qui a ſe (vt dictum eſt) nō ſpecie/ ſed numero diſcrepant. Ex tribus igitur diffinitionibus/ duabus quidē et ſpecialiſſimas et non ſpecialiſſimas ſpecies claudit: hæc vero tertia ſolum vltimā ſpecie tangit. Vt
» autem apertius id liqueat: paulo altius rem orditur/ eamq; cōgruis illuſtrat exemplis. ¶ Planū
» autem erit quod dicitur hoc modo. In vnoquoq; prædicamento ſunt quædā generaliſſima: et
» rurſus alia ſpecialiſſima. et inter generaliſſima & ſpecialiſſima ſunt alia: quę genera et ſpecies di
» cuntur eadem. Eſt autem generaliſſimū quidem ſupra qđ nullum aliud ſit ſuperueniens genus.
» Specialiſſimum autē eſt poſt quod nō eſt alia inferior ſpecies. Inter generaliſſimū autem & ſpe
» cialiſſimū alia: quę genera et ſpecies ſūt eadem/ ad aliud quidem et ad aliud ſumpta. Sit autem
» in vno quidē prędicamento manifeſtum qđ dicitur. Subſtātia eſt quoddā et ipſa genus. ſub hac
» autē eſt corpus. ſub corpore autē/ animatum corpus. ſub quo animal. ſub animali vero/ rationa
» le animal. ſub quo homo. ſub homine vero: Socrates et Plato/ et qui ſūt particulares homines.
» ſed horum ſubſtantia quidem generaliſſimum eſt & qđ genus ſolum. homo vero ſpecialiſſimū
» et quod ſolū ſpecies. corpus autem ſpecies quidē eſt ſubſtantiæ: genus vero animati corporis. et
» animatū corpus/ ſpecies quidem eſt corporis: genus vero animalis. animal autem ſpecies quidē
» eſt corporis animati: genus vero rationalis animalis. ſed rationale animal ſpecies quidē eſt ani
» malis: genus vero hominis. homo vero ſpecies quidem eſt rationalis animalis: non autem ge
» nus particulariū hominū/ ſed ſolum ſpecies. et omne qđ ante indiuidua proximum eſt: ſpecies
» erit ſolum/ non etiam genus. ¶ Prædiximus ab Ariſtotele decē prędicamenta eſſe diſpoſita: quę icc̄irco prædicamenta vocauerit/ quoniam de cæteris omnibus prædicantur. Si quid vero de alio prædicatur: ſi non potuerit prædicatio cōuerti/ maior eſt res illa quę prędicatur/ ab ea de qua prędicatur. Itaq; hęc prędicamenta maxima omniū rerum quoniā de omnibus prędicātur: oſtēſa ſunt. In vnoquoq; igitur horū prædicamentorum quędam generaliſſima ſunt genera/ & longa ſeries ſpecierum: atq; a maximo decurſus ad minima. Et illa quidē quæ de cęteris prædicantur vt genera/ neq; vllis aliis ſupponuntur vt ſpecies: generaliſſima genera nuncupani/ icc̄irco quia his nullū aliud ſuperponitur genus. Infima vero quę de nullis ſpeciebus dicūtur: ſpecialiſſimę ſpecies appellantur/ icc̄irco quoniā integrū cuiuſlibet rei vocabulū illa ſuſcipiunt quæ pura immixtaq; in ea de qua quęritur proprietate ſunt cōſtituta. at quoniā ſpecies/ id ꝙ ſpecies eſt/ ex eo habet nomē quia ſupponitur generi: ipſa erit ſimplex ſpecies ſi ita generi ſupponatur vt nullis aliis differētiis p̄ponatur vt genus. Species enim quę ſic ſupponitur generi alii vt alĳ prępo natur nō eſt ſimplex ſpecies: ſed habet quandā generis mixtionē. illa vero ſpecies q̄ ita ſupponitur generi vt minime ſpeciebus aliis prępponatur/ illa ſolum ſpecies ſimplex eſt ſpecies: atq; icc̄irco & maxime eſt ſpecies/ et ſpecialiſſima nūcupatur. Inter genera igitur q̄ ſunt generaliſſima/ et ſpecies q̄ ſunt ſpecialiſſimę in medio ſunt quędā q̄ ſuperiorib⁹ quidē collatę/ ſunt ſpecies: inferiorib⁹ vero/ genera. hęc ſubalterna genera nūcupātur: ꝙ ita ſunt genera vt alterum ſub altero collocetur. Qđ igitur genus ſolū eſt/ id dicitur generaliſſimū genus: q̄ vero ſunt genera vt eſſe ſpecies poſſint/ vel ita ſpēs vt ſint genera/ nōnūq̄ ſubalterna genera vel ſpēs appellātur. qđ vero ita eſt ſpecies vt alii gen⁹ eſſe non poſſit: ſpecialiſſima ſpēs dicitur. His ergo poſitis ſumam⁹ prędicamēti vnius exēplū: vt ab eo in cęteris quoq; p̄dicamētis atq; in cęteris generibus vt ſpecieb⁹ ſilo atq; ordine qđ eueniat poſſit agnoſci. Subſtātia ergo generaliſſimū genus eſt. hoc enim de cunctis aliis p̄dicat: ac primū hui⁹ ſpecies duę ſunt/ corporeū et incorporeū. Nā & qđ corporeū

est/ substantia dicitur: et item quod incorporeũ est/ substantia prædicatur. sub corporeo vero: animatum atq; inanimatũ corpus ponitur. sub animato corpore: animal ponitur (nam si sensibile adiicias animato corpori/ animal facis) reliqua vero pars idest species/ cõtinet inanimatũ & insensibile corpus. sub animali aũt: rationale atq; irrationale. sub rationali: deus et homo. nã si rationali mortale subieceris/ hominẽ constitues: si immortale/ deum. Deum vero dico corporeum. Hunc enim mundum veteres deũ vocabant/ et Iouis eum appellatione dignati sunt: deumq; solem cęteraq; celestia corpora/ quæ animata esse tum Plato/ tum plurimus doctorum chorus arbitratus est. sub homine vero indiuidui singularesq; homines sunt: vt Plato/ Cato/ Cicero/ quorum numerum pluralitas infinita non recipit. cuius rei subiecta descriptio ponit exemplum.

Error gentilitius



¶ Superius disposita descriptio ordinẽ a generalissimo vsq; ad indiuidua prædicationis ostẽdit: in qua quidẽ substantia generalissimũ dicitur genus/ quoniã præposita est omnibus/ nulli vero ipsa supponitur/ & solum genus propter eandẽ scilicet dicitur causam. Homo autem species solum/ quoniã Plato/ Cato/ Cicero quibus est ipsa præposita: nõ differunt specie/ sed numero tãtũ. Corporeum vero qđ secundũ a substantia collocatur/ & species esse probatur et genus: substantię species/ genus animati. At vero animatum: genus est animalis/ corporei species. est autẽ animatũ genus sensibilis: animatũ vero sensibile/ animal est. igitur ipsum animatũ propter propriã differentiam quæ est sensibile: recte genus dicitur esse animalis. Animal vero rationalis genus est: & rationale/ mortalis. cũq; rationale & mortale nichil aliud sit q̃ homo: rationale fit animalis species/ hominis vero genus. homo vero ipse species Catonis/ Platonis/ Ciceronis: nõ erit (vt dictum est) genus sed solum species. nec solũ differentię rationalis species est homo: verũ etiã Catonis & Platonis cęterorũq; species appellatur/ propter diuersam scilicet causam. nã rationalis iccirco est species/ quoniã rationale per mortale atq; immortale diuiditur/ cũ sit homo mortale: idem vero homo species est Platonis atq; cęterorũ. In forma enim eorũ omniũ homo erit substantialis atq; vltima similitudo. Est autẽ cõmunis omniũ regula/ esse eas species specialissimas quæ supra sola indiuidua collocãtur: vt homo/ equus/ coruus. sed nõ auis. auium namq; multę sunt species: sed eæ tantũ species dicũtur esse/ quarũ subiecta ita sibi sunt cõsimilia vt substãtialem differentiã habere nõ possint. In omni autem dispositione: priora genera cũ inferioribus cõiunguntur/ vt posteriores efficiant species. Nã vt sit corpus: substantia cũ corporalitate cõiungitur/ et est substantia corporea corpus. item vt sit animatũ corporeũ: atq; substantia animato copulatur/ et est animatum/ substantia corporea habens animã. item vt sit sensibile: eidem tria superiora illa iunguntur. Nã qđ est sensibile/ tantum est quantũ substantia corporea animata retinens sensum: qđ tantum animal est. Item superiora omnia rationali iuncta/ rationale efficiũt: postremo hominẽ superiora omnia nichilominus terminant id est substãtiã hominis/ addito tamen rationali et mortali. est enim homo: substãtia corporea/ animata/ sensibilis/ rationalis/ mortalis. Nos vero diffinitionem hominis reddimus dicentes animal rationale mortale: in animali scilicet includentes et substantiã/ et corporeũ/ et animatum/ atq; sensibile. Et in cęteris quidem speciebus atq; generibus: ad hunc modum vel diuiduntur genera/ vel species describuntur.

» ¶ Queadmodum igitur substantia cũ suprema sit/ eo q̃ nichil supra eã sit genus: est generalissimum. sic etiam homo cum sit species post quã nõ est alia species/ neq; aliquid eorũ quæ possunt diuidi/ sed solũ indiuidua (indiuiduũ enim est Socrates et Plato) species erit solum et vltima species/ et (vt dictũ est) specialissima. quę vero sunt in medio: eorũ quidem quæ supra ipsa sunt/ erũt species/ eorũ autem quę post ipsa sunt/ genera. ¶ Quare hæc quidem duas habent habitudines eam quæ est ad superiora secundũ quã species ipsorũ esse dicuntur: et eã quæ est ad posteriora/ secundum quã genera ipsorum esse dicũtur. Extrema vero vnã habent habitudinẽ. nam et generalissimũ ad ea quidẽ quæ posteriora sunt habet habitudinẽ/ cũ sit genus omniũ id qđ est supremum: eã vero quæ ad superiora non habet/ cum sit supremũ et primũ principium/ et (vt di-

„ ximus) ſupra quod non eſt aliud ſuperueniēs genus. ſpecialiſſimum autem vnam habet habi-
„ tudinem/ eam quę eſt ad ſuperiora/ quorum eſt ſpecies: eam vero quę eſt ad poſteriora non di-
„ uerſam habet/ ſed etiam ſpecies indiuiduorum dicitur. ſed ſpecies quidem dicitur indiuidu-
„ orum/ velut ea continens: ſpecies autem ſuperiorum/ velut quæ ab eis continetur.

❡Ex proportione ſpeciei: nomen etiam generis oſtenditur. Nam vt genus/ quoniam non habet genus ſupra ſe/ generaliſſimum genus dicitur/ vt ſubſtantia: ita ſpecies quoniam nō habet ſub ſe ſpeciem ſed indiuidua/ ſpecialiſſima ſpecies dicitur/ vt homo. quid autē eſt/ ſpecies nō habere ſub ſe/ ideſt ijs pręeſſe quę neq; in diſſimilia diuidi poſſunt/ vt genera diuiduntur: neq; in ſimilia ſecantur vt ſpecies. Quę vero inter genera generaliſſima ſpecieſq; ſpecialiſſimas cōſtituta ſunt: illa vero ſpecies & genera nūcupantur/ quę & ipſa alijs ſupponūtur/ et his alia ſubijciūtur/ quorum in diſſimilia vel in ſimilia poſſunt eſſe partitiones. Cūq; duę habitudines & quaſi comparationes ſint oppoſitę quę in omnibus generibus ſpeciebuſq; verſantur/ vna quidē quæ ad ſuperiora reſpiciat/ vt ſpecierum quę ſuis generibus ſupponuntur/ alia vero quę ad inferiora/ vt generum cū ſpeciebus proprijs pręponuntur: generaliſſima quidem genera vnam tantū retinent habitudinem eam ſcilicet quę inferiora amplectitur/ illam vero quę ad prępoſita cōparatur nō habent. generaliſſimū enim genus nulli ſupponitur. Item ſpecies ſpecialiſſima vnam poſſidet habitudinē per quam ſcilicet ad ſola genera cōparatur: illam vero quę ad inferiora cōmittitur/ nō habet. nullis enim ſpeciebus ipſa pręponitur. At vero quę ſubalterna ſunt genera: vtraq; habitudine fungūtur. Nam & illam poſſident quę ad ſuperiora reſpicit/ quoniam q̄ ſubalterna ſunt habent ſuperpoſitū genus: & illam quę de inferioribus prædicatur. habent enim ſubalterna genera/ ſuppoſitas ſpecies: vt corporeū ad ſubſtantiā quidem eam retinet habitudinem qua poteſt poni ſub genere/ ad animatū vero eam qua poteſt de ſpecie prædicari. Specialiſſimę vero ſpecies licet ipſę indiuiduis pręponātur: tamen ſuppoſiti habitudinem nō habent/ iccirco quoniam illa quę ſpeciei vltimę ſupponuntur talia ſunt/ vt quantum ad ſubſtantiā vnū quiddam ſint/ nō habentia ſubſtantialem differentiā ſed accidentalem. Efficitur ergo vt numero ſaltem diſtare videantur: vt pene dici poſſint & pluribus pręeſſe ſpecies/ & quodā modo nulli omnino eſſe prępoſitæ. Nam cum ſpecies ſubſtantiam mōſtrat/ vna eſt omniū indiuiduorum ſub ſpecie poſitorum ſubſtantia: quodā modo nulli prępoſita eſt/ ſi ad ſubſtantiā quis velit aſpicere. at ſi accidentia quis conſideraret: plures de quibus pręducatur ſpecies fiunt/ non ſubſtātiæ diuerſitate/ ſed accidentium multitudine. Itaq; fit: vt genus quidem ſemper plurimas ſub ſe habeat ſpecies. de differentibus enim ſpecie pręducatur. differentia vero niſi pluralitati nō conuenit. At vero ſpecies etiam vni aliquando indiuiduo pręeſſe poteſt. ſi enim vnus (vt perhibetur) eſt phœnix: phœnicis ſpecies de vno tantū indiuiduo pręducatur. ſolis etiam ſpecies: vnū ſolē intelligitur habere ſubiectum. ita nullam multitudinē ſpecies per ſe continēt: cum etiam ſi vnū ſit tantū indiuiduum/ ſpeciei tamē non pereat intellectus. quibuſdam enī ſuis quaſi ſimilibus partibus pręeſt. vt ſi æris virgulam in partes ſuas vel æreas particulas diuidas: ſecūdum id qđ æs dicitur & partes eſſe intelligitur/ & totum. Iccirco dictam ſpeciē licet/ etſi ſit indiuiduis prępoſita/ vnam tantū habitudinem poſſidere: illam vnā ſcilicet qua ſpecies eſt. quando enim prępoſitis ſubditur/ ſpecies nūcupatur/ & eſt ſuperiorum ſpecies tanq̄ ſubiecta: inferiorum quoq; ſpecies/ iccirco quoniam eorum ſubſtantiā demonſtrat. Nec ita eſt ſpecies/ ſubſtantia indiuiduorū quēadmodum ſpeciei genus. illud enim pars ſubſtantię/ vt animal hominis (reliquę enim partes rationale atq; mortale adduntur animali ad diffiniendam ſubſtantiā hominis) homo vero Socratis atq; Ciceronis tota ſubſtantia eſt. nulla enim additur differentia ſubſtantialis ad hominem/ vt Socrates fiat aut Cicero: ſicut additur animali rationale atq; mortale/ vt homo itegra diffinitione claudatur. Iccirco igitur ſpecies ſpecialiſſima tantum eſt ſpecies: atq; hanc ſolā poſſidet habitudinem/ ad ſuperiora quidē quoniam ab his cōtinetur/ ad inferiora vero quoniā
„ ſubſtantiā eorum format & continet. ❡Determinant igitur generaliſſimū genus ita. qđ cū ge-
„ nus ſit: non eſt ſpecies. ❡Et rurſus ſupra qđ non eſt aliud ſuperueniēs genus. ❡Specialiſſimū
„ vero: qđ cum ſit ſpecies nō eſt genus. ❡Et cum ſit ſpecies: nunq̄ diuiditur i ſpecies. ❡Et qđ de
„ pluribus & differentibus numero in eo qđ quid eſt pręducatur. ❡Ea vero quę in medio ſunt ex-
„ tremorum. ſubalterna vocāt genera & ſpecies: et vnuquodq; ipſorū ſpeciē eſſe & genus ponūt
„ ad aliud quidem & ad aliud ſumptū. ea enim quę ſunt ante ſpecialiſſima vſq; ad generaliſſimū
„ aſcendētia: & genera dicūtur/ & ſpecies ſubalterna. ❡Vt Agamēnon/ Atrides/ & Pelopides/ &
„ Tantalides: & vltimum Iouis. ❡Sed in familijs quidem plerumq; ad vnum reducuntur princi-
„ pium/ verbi gratia/ ad Iouem. ❡Poſtq̄ naturam generum/ ac ſpecierum diuerſitatemq; monſtrauit: eorum ordinem diffinitionis deſcriptioniſq; cōmemorat/ ac primū quidem generaliſſi-

mi generis terminum eſſe indicat/dicens. Generaliſſimum genus eſſe qđ cum ipſum ſit genus
non habet ſuperpoſitum genus:hoc eſt ſpeciem nō eſſe. Et rurſus/ſupra quod nō erit aliud ge-
nus ſupraueniens.ſi enim habet aliud genus:minime ipſum generaliſſimum vocaretur. Spe-
cialiſſima vero ſpecies hoc modo deſcribitur:qđ cum ſit ſpecies/nō eſt genus. Ex oppoſito diffi
nitur:quoniam oppoſita ex oppoſitis deſcribūtur interdum. Nam quoniam prępoſitio oppoſi-
ta eſt ſuppoſitioni/genus autem pręponitur. ſpecies vero ſupponitur:ſi iccirco erit primum ge-
nus quia ita ſuperponitur vt minime ſupponatur/ iccirco erit vltima ſpecies quia ita ſupponi-
tur/vt pręponi nō poſſit.igitur recte oppoſitorum ex oppoſitis facta eſt diffinitio. ❡Et alia rur-
ſus deſcriptio ſpeciei/quod cum ſit ſpecies nūq̄ diuiditur in ſpecies:ideſt genus eſſe nō poteſt.
❡Et rurſus alia diffinitio/qđ de pluribus differentibus numero in eo qđ quid ſit pręedicatur:de
qua diffinitione ſępe eſt ſuperius demonſtratum. Nunc illud attendendū eſt (ſicut paulo ſupe-
Atomum / indiuiduū. rius dictum eſt) ſpeciei vnum indiuiduum poteſt ſubiectum eſſe: vt phœnici atomū ſuum/ vt
ſoli corpus hoc lucidū/ vt mundo vel lunę quorum ſpecies ſingulis indiuiduis ſuis ſuperponū
tur.qđ ſi ita eſt vt ſpecies de vno quolibet indiuiduo prædicetur/vt de phœnice:quo modo cō-
uenit dicere ſpeciem eſſe quę de pluribus numero differētibus in eo qđ quid ſit pręedicatur/ Sūt
enim quædam quę de numero differentibus minime dicuntur/ vt phœnix/ſol/luna:ſed de his
illa ratio eſt/de qua etiam ſuperius pauca reddidimus/ quę paululum implexa cōmodius nodū
quęſtionis abſoluet. Omnia eni quę ſub ſpecialiſſimis ſpeciebus ſunt ſiue infinita ſunt/ſiue fini-
to numero cōſtituta/ſiue ad ſingularitatem deducātur: dum eſt aliquod indiuiduū ſemper ſpe
cies permanebit/ neq; indiuiduorum diminutione ſi quodlibet vnū maneat ſpecies cōſumitur/
vt dictum eſt.tamen ſi pluta ſint indiuidua/ ſubſtantiales differentias non habebūt. Id ergo in
genere dici non cōuenit:quia ijs pręeſt quę ſubſtantiali/a ſe genere/differētia diſgregata ſunt.
Pręeſt enim ſpeciebus quę diuerſis differētijs informātur.ſi igitur vna earum pereat/& ad vni-
tatem ſpeciei redacta fuerit ratio: genus eſſe nō poterit/quia de differētibus ſpecie pręedicatur.
non ita in ſpeciebus. Nam ſi omniū indiuiduorum natura cōſumpta ſit/ etiam ſi ad vnius ſin-
gularitatem indiuidui ſuppoſitę ſpeciei pręedicatio venerit:eſt tamen ſpecies ac permanet.taliæ
enim ſunt illa quę pereunt/ac deſunt:quale eſt id qđ permāſit/ & ſubiacet. Qđ vero dicimus de
pluribus numero differentibus ſpeciem pręedicari:duobus id recte excuſatur modis.vno quidē
quia multo plures ſunt ſpecies quę de numeroſis indiuiduis prædicantur/ q̄ quibus vnū tantū
indiuiduum videtur eſſe ſuppoſitum. Dehinc hoc modo:quia multa ſecundum poteſtatem di-
cuntur/cum actu nō ſemper ita ſint. vt riſibilis homo dicitur etiam ſi minime rideat:quoniam
ridere poteſt. Ita igitur ſpecies de numero differentibus pręedicatur.nichil enim minus phœnix
de pluribus phœnicibus pręedicaretur ſi plures eſſent/ q̄ nunc/ quādo vnus eſſe perhibetur. Itē
ſolis ſpecies de hoc vno ſolo ſole quē nouimus nunc dicitur.& ſi in animo plures ſoles & in co
gitatione fingantur:nichilominus de pluribus ſolibus indiuiduis nomen ſolis q̄ de hoc vno p̄-
dicabitur. Iccirco igitur ſpecies de pluribus numero differentibus dicitur pręedicari: cū ſint ali-
quę quæ de ſingulis indiuiduis appellētur. Illa vero quę ſubalterna vocantur/ita diffiniri que-
unt. Subalternum genus eſt qđ eſſe genus & ſpecies poterit:ad eum modū qui eſt in familijs q̄
procreant & procreantur/vt etiam ſubiectum mōſtrat exēplum. vt Agamēnon/ Atrides/& Pe-
lopides/& Tantalides/& vltimū Iouis. Atreus enim Pelopis filius tanq̄ eiuſdem ſpecies/ quaſi
Agamēnonis genus eſt. Item Agamēnon/ Atrides/& Pelopides/& Tantalides cum Pelops ad
Tantalum cōparatur/ Tātaluſq; ad Iouem quaſi ſpecies:itemq; Tantalus ad Pelopem/ Pelops
ad Atridem quaſi genera eſſe videantur/cum Iuppiter velut ſit horum generaliſſimū genus.
Sed in familijs quidem plerumq; reducuntur ad vnum principium verbi gratia ad Iouem.
» ❡In generibus vero & ſpeciebus nō ſic ſe habet. ❡Neq; enim eſt cōmune vnū genus omniū
» ens:nec omnia eiuſdem generis ſunt ſecundum vnū ſupremum genus/ quemadmodum dicit
» Ariſtoteles.ſed poſita ſint (quemadmodum in pręedicamentis dictū eſt) prima decem genera/
» quaſi prima decem principia. Et ſi quis omnia/entia vocet:æquiuoce (inquit) nūcupabit & nō
» vniuoce.ſi enim vnum eſſet cōmune omnium genus ens:vniuoce entia dicerentur. Cum vero
» decem ſint prima/cōmunio ſecundū nomen eſt ſolum/ non etiam ſecundū rationem/quæ ſe-
» cundum nomen eſt. ❡Quoniam de ſubalternis generibus diceret/familię cuiuſdam poſuit ex-
emplum.quę ab Agamēnone peruenit ad Iouem: quem quidem pro numinis reuerentia vlti-
mum poſuit. Quantum enim ad veteres Theologos/ refertur Iuppiter ad Saturnum/ Saturnꝰ
ad Celium/Celius vero ad antiquiſſimū Ophionem ducitur : cuius Ophionis nullum princi-
piū eſt. Ne igitur qđ in familijs eſt id in rebus quoq; eſſe credatur/ vt res omnes poſſint ad vnū
ſui nominis redire principium:iccirco determinat hoc in generibus ac ſpeciebus eſſe nō poſſe.

neq; sicut familię cuiuslibet: ita etiam omniũ rerum vnum esse principium potest. Fuerunt eni qui in hac opinione tenerentur: vt rerũ omnium quę sunt/ vnũ putarent esse genus qd ens nũcupatur/ tractũ ab eo qd dicimus/ est. omnia enim sunt: & de omnibus esse prędicatur. itaq; substantia est/ & qualitas est/ item quantitas est: cæteraq; esse dicũtur. Hic de his aliquid tractaretur: nisi hęc quę prædicamenta dicuntur/ esse constaret. Quę cum ita sint: vltimum omniũ genus ens posuerunt/ scilicet qd de omnibus prędicaretur. ab eo enim qd dicimus est/ participiũ inflectentes: gręco quidem sermone ὀν latine ens appellauerunt. Sed Aristoteles sapientissimus principiorum cognitor/ reclamat huic sententiæ: nec ad vnum res omnes putat duci posse primordium/ sed decem genera esse in rebus. quę cum a semetipsis diuersa sunt: tamen ad nullum cõmune principium reducũtur. Hęc autem decem genera statuit: substantiam/ qualitatẽ/ quantitatem/ ad aliquid/ vbi/ quãdo/ situm/ habere/ facere/ pati. Quod vero occurrebat/ quoniã de omnibus his esse prædicaretur (omnia eni quę superius dicta sunt genera/ esse dicuntur) ita discussit ac repulit/ dicens non omne cõmunę nomen cõmunem etiam formare substantiã: nec ex eo debere genus esse cõmune arbitrari/ ꝙ de aliquibus cõmune nomen prędicaretur. Quibus eni diffinitio cõmunis nominis cõuenit: illa cõmunis nominis iure species iudicabũtur/ & cõmuni illi vocabulo vniuoce prędicãtur. quibus vero nõ cõuenit: vox his cõmunis tantũ est/ nulla vero substantia. id autem manifestius declaratur hoc modo exemplis. Animal hominis atq; equi genus esse prædicamus. demus igitur animalis diffinitionem quæ est substantia animata sensibilis: hanc si ad hominem reducamus/ erit homo substantia animata sensibilis/ nec vlla falsitate diffinitio maculatur. rursus si ad equum: erit equus substantia animata sensibilis. id quoq; verum est. conuenit igitur diffinitio & animali qd cõmune est homini atq; equo: & ea eidem equo atq; homini/ quę species ponũtur animalis. ex quo fit: vt homo atq; equus vtraq; animalis vniuocę species prędicẽtur. At si quis hominẽ pictum/ hominẽq; verum cõmuni animalis nomine nũcupauerit: diffiniat (si libet) animal hoc modo substantiam animatã esse atq; sensibilem. sed hęc quidẽ diffinitio ei homini qui viuus est cõuenit: ei quidem qui pictus est/ minime. neq; eni est animata substantia. Igitur homini viuo atq; picto quibus cõmunis diffinitio idest animalis/ nõ potest conuenire: nõ est animal cõmune genus. sed tamen cõmune vocabulum dicitur/ ꝙ hoc nomen animalis in viuo homine atq; picto non genus est: sed vox plura significans. vox enim plura significans ęquiuoca nuncupatur: sicut ea vox quę genus ostendit/ vniuoca dicitur. Itaq; id qd dicitur ens etsi de omnibus dicitur prędicamentis: quoniã tamen nulla eius diffinitio inueniri potest quę omnibus prędicamentis possit aptari/ iccirco non dicitur vniuoce de prædicamentis/ idest vt genus/ sed ęquiuoce idest vt vox plura significans. Cõuincitur hac quoq; ratione id qd dicimus/ ens prędicamẽtorum genus esse nõ posse. vnius eni rei duo genera esse nõ possunt: nisi alterum alteri subijciatur. vt hominis genus est animal atq; animatum: cũ animal animato velut species supponatur. At si duo sint sibimet ita ęqualia/ vt nunq̃ alteri alterum supponatur: hęc vtraq; eidem speciei genera esse non possunt. Ens igitur atq; vnum neutrũ alteri supponitur: neq; vnius/ dicere possumus genus ens/ nec eius qd dicimus ens/ vnũ. Nam qd dicimus ens/ vnũ est/ & qd vnũ dicitur/ ens est: genus aũt & species sibi minime cõuertũtur. Si igitur prędicatur ens de omnibus prędicamentis: prędicatur & vnum. Nam substantia vnũ est/ qualitas vnũ est/ quãtitas vnum est/ cęteraq; ad hunc modum. Si igitur quoniam esse de omnibus his prędicatur/ omniũ genus erit ens: & vnum quoniam de omnibus prędicatur/ erit omniũ genus. sed vnũ atq; ens (vt demonstratũ est) minime alterum alteri pręponitur. duo igitur ęqualia singulorum prędicamentorum genera sunt: qd fieri nequit. Cum hoc igitur sit/ id Porphyrius determinauit dicẽs non ita in rebus/ vt in familijs omnia ad vnum principiũ posse deduci: nec omniũ rerũ commune esse genus posse/ vt Aristoteli placet/ sed sunt pręposita inquit (queadmodũ in prędicamẽtis dictũ est) prima decem genera quasi decem prima principia scilicet vt nulla interim ratio perquiratur: sed Aristotelis authoritati concedentes hęc decẽ genera nulli alij generi esse credamus subiecta. quę si quis entia nuncupat: ęquiuoce nũcupauit/ nõ vniuoce. Neq; enim vna eorum omniũ secundũ cõmune nomen diffinitio poterit adhiberi. quę res facit: vt nõ vniuoce de his aliquid prædicetur. Si enim vniuoce prędicaretur: genus esset eorum cõmune nomen quod de omnibus prędicaretur. At si genus esset: diffinitio generis cõueniret speciebꝰ. Quod quia nõ fit: cõmune his/ id qd dicimus ens vo
» cabulum est vocis significatione/ nõ ratione substantiæ. ¶ Decem igitur generalissima quidẽ
» sunt: specialissima vero in numero quidem quodã sunt/ nõ tamen infinito. indiuidua autẽ quæ
» sunt post specialissima: infinita sunt. ¶ Quapropter vsq; ad specialissima a generalissimis descẽ
» dentes iubebat Plato quiescere: descendere autem per media diuidentes specificis differentijs.

» infinita vero (inquit) relinquēda ſunt. neq; enim eorum diſciplinam poſſe fieri. ¶ Quoniā ſpecierum noſſe naturam ad ſectionē generis pertinet/ quoniā ſcientia infinita eſſe non poteſt (nullus enim intellectus infinita circūdat) iccirco de multitudine generum/ ſpecierū/ atq; indiuiduorum rectiſſima ratione perſequitur: dicens ſupremorū generū numerū notum. decem eni prędicamenta Ariſtotelis eſſe reperta quę rebus omnibus generis loco pręferenda ſunt. Species vero multo plures eſſe q̄ genera. Nam cū ſuprema ſint rerū genera/ cūq; vni generi nō vna ſed multæ ſpecies ſupponātur/ proximęq; ſpecies ſupremis generibus/ ſubalterna ſint genera vſq; dum ad vltimas ſpecies deſcendant: nimirum vnius generis multas ſpecies neceſſe eſt eſſe diffuſas. Specialiſſima vero multo plura eſſe q̄ ſubalterna: quoniam per multitudinē generū ſubalternorum vſq; ad ſpecialiſſima deſcenditur. ſpecies quidem multo plures eſſe q̄ genera ſubalterna: hoc maxime oſtenditur/ ꝙ inferiores ſunt/ & ſemper ſubalterna genera i plura ſubiecta diuiduntur. Decem vero generum ſpecies multo plures q̄ vnius exiſtere manifeſtū eſt. verumtamen etſi plures ſunt: certo tamē numero cōtinentur. quē facile ſi quis diſcutiat/ omniūq; generum ſpecies proſequatur: poſſit agnoſcere. Indiuidua vero quę ſub vnaquaq; ſpecie ſunt: infinita ſūt/ vel eo ꝙ tā multa ſunt diuerſiſq; in locis poſita vt ſcientia in vnū cōcludi cōprehēdiq; non poſſint/ vel ꝙ in generatione & corruptione poſita/ nūc quidem incipiūt eſſe/ nūc deſinūt. atq; iccirco ſuprema quidē genera/ & ſubalterna/ & ſpecies eas quę ſpecialiſſimę nuncupantur/ quoniam finito ſunt numero/ poteſt terminus ſcientiæ includere: indiuidua vero nullo modo.

Plato. Iccirco igitur Plato magis a generibus q̄ a ſpeciebus ſpecialiſſimis pręcipiebat facere ſectionē. per ea enim quę finita eſſent numero/ iubebat deſcēdere diuidentē: vbi autem ad indiuidua veniretur ſtādum eſſe ſuadebat/ nec (ꝙ natura nō ferret) infinita colligere. Ita vero genera in ſpecies diuidi cōprobat: vt in ſpecificis differentijs ſoluerētur. De ſpecificis vero differētijs melius in eo titulo vbi de differentia diſputatur ac largius diſſeremus. hic enim hoc tantū dixiſſe ſufficiat eas eſſe ſpecificas differētias: quibus ſpecies informantur/ vt rationale mortale/ hominis. Cum igitur diuidimus animal rationale/ mortale immortaleq; ſeparamus: ceteraq; genera talibus differētijs quę ſubiectas ſpecies informent/ Plato cōſuluit eſſe diuidenda vſq; dum ad ſpecialiſſima veniretur. dehinc cōſiſtere nec infinita ſequi: quoniā indiuiduorū nūq̄ eſſet nec diſciplina/ nec numerus.

» ¶ Deſcendētibus igitur ad ſpecialiſſima neceſſe eſt diuidētes per multitu-
» dinem ire: aſcendētibus vero ad generaliſſima neceſſe eſt colligere multitudinē in vnū. colle-
» ctiuum enim multorū in vnam naturā: ſpecies eſt/ & etiam magis id qđ genus eſt. particularia
» vero & ſingularia: ecōtrario ſemper in multitudinem diuidūt id qđ vnū eſt. participatione eni
» ſpeciei plures homines/ vnus: particularibus autē & ſingularibus vnus & cōmunis/ plures. di-
» uiſiuum eni ſemper eſt qđ ſingulare eſt: collectiuum aūt & adunatiuū qđ cōmune eſt.

¶ Diuidere enim eſt in multitudinem qđ vnū fuerat ante/ diſſoluere: omniſq; collectio ecōtrario cōpoſitionem/ coniūctionemq; meditatur. quod eni cum ſit vnum diſpertiēdo diuiditur: idipſum ex pluribus rurſus partibus adunādo cōponitur. vt igitur ſuperius dictū eſt/ indiuiduorū quidem

Quid ſimilitudo. ſimilitudinem ſpecies colligit: ſpecierum vero genus. Similitudo eni nichil eſt aliud niſi quędā vnitas qualitatis. ergo ſubſtantialē ſimilitudinē indiuiduorū/ ſpecies colligere manifeſtum eſt: ſubſtātialem vero genera/ ſimilitudinē ſpecierū contrahūt/ & ad ſeipſa reducunt. Rurſus generis adunationem differentię diſtribuunt in ſpecies: ſpecieiq; adunationē in ſingulares indiuiduaſq; perſonas/ accidentia partiūtur. Cum igitur hoc ita ſit: neceſſe eſt ſemper cū a genere deſcenditur/ ad ſpeciē diuidēdo ſemper facere multitudinem. cum vero a ſpeciebus aſcēditur ad genera cōponendo: colligere plures in ſpecierum differentijs quę diuerſę fuerant ſimilitudinū qualitates/ & adunare. i ſpeciebus etiam idē conſiderari poteſt. vt enim ipſa indiuidua quę ſūt infinita/ vnam ſimilitudinem ſubſtantialē colligūt: ita ſpeciem propriam/ infinitæ diſtribuunt. Omnia enim indiuidua diſgregatiua ſunt & diuiſiua: ſpecies vero & genera collectiua. ſpecies quidem indiuiduorū collectiua atq; adunatiua: ſpecierum vero genera. vt ita dicēdum ſit/ genus quidem ſpecies diſtribuit: & ſpecies ab indiuiduis multitudine deducūtur. Rurſus autē genus quidem multas ſpecies colligit: ſpecies autem ſingularem particularēq; multitudinē ad ſingularitatis perducit vnitatē. igitur plus genus adunatiuū eſt q̄ ſpecies. Species nāq; ſola indiuidua colligit: genus vero tam ſpecies/ q̄ ipſarum quoq; ſpecierū indiuidua contrahit ſingulareſq; perſonas. ſed in hoc cōuenienti vtitur exēplo dicens: participatione ſpeciei/ ideſt hominis Cato/ Plato/ Cicero/ plureſq; reliqui homines vnus/ ideſt milia hominum in eo ꝙ ſunt homines/ vnus homo eſt. at vero vnus homo qui ſpecialis eſt ſi ad hominum multitudinem qui ſub ipſo ſunt cōſideretur/ plures fiunt: ita & plures homines in ſpeciali homine vnus eſt/ & ſpecialis vnus eſt in pluribus infinitus. Sic igitur qđ ſingulare quidem eſt/ diuiſiuum eſt: qđ cōmune

» vero quoniam multorũ vnum est/ vt genus ac species: collectiuum est atq; adunatiuũ. ¶Assi-
» gnato autẽ genere & specie quid sit vtrũq; eorum/ & genere quidem vno/ speciebus vero pluri
» bus (semper eni in plures species: diuisio generis est) genus quidem semper de speciebus pre-
» dicatur/ & omnia superiora de inferioribus: species autem neq; de proximo sibi genere/ neq; de
» superioribus/ neq; enim conuertitur. Oportet enim aut ęqua de ęquis prędicari/ vt hinnibile de
» equo/ aut maiora de minoribus/ vt animal de homine: minora vero de maioribꝰ minime. neq;
» enim dices animal esse hominem: quẽadmodum hominẽ dices esse animal. ¶De quibus autẽ
» species prędicatur: de his necessario & speciei genus prędicabitur/ & generis genus vsq; ad ge-
» neralissimum. si enim verum est Socratẽ hominẽ dicere/ hominẽ autem animal/ animal autem
» substãtiam: verum est & Socratẽ & animal dicere/ atq; substãtiam. semper enim cum superio-
» ra de inferioribus prędicentur: & species quidẽ de indiuiduis prędicabitur/ genus autem & de
» specie/ & de indiuiduo. generalissimum vero: de genere vel generibus si plura sint media & sub-
» alterna/ & de specie/ & de indiuiduo. dicitur enim generalissimũ quidẽ de omnibus sub se posi-
» tis generibus/ & speciebus/ & indiuiduis. genus autẽ quod ante specialissimum est: de omnibus
» specialissimis & indiuiduis. solum autẽ species: de omnibus indiuiduis. indiuiduum autem: de
» vno solo particulari. ¶Breuiter quęcũq; superius dicta sunt/ cõmemorat hoc modo. cũ igitur
(inquit) assignauerimus quid sit genus/ & quid sit species/ cũq; suis etiam ea diffinitionibus cõ-
prehenderimus/ docuerimusq; vnũ genus semper in plurimas species solui: illud (inquit) adiũ
gimus/ quoniã omnia superiora de inferioribus prædicãtur/ inferiora vero de superioribus mi-
nime. & ea quę sunt vtilia de prędicationis modo rite pertractat. Ostendit autem vnũ genus in
plurimas species semper solui/ assignata generis diffinitione. quod eni de pluribus specie diffe-
rentibus in eo qđ quid sit prędicaretur: idem esse diffiniuit genus. nichil autem sũt plurimę res
specie differẽtes/ nisi plurimæ species. de quibus autem prędicatur genus: in ea ipa dissoluitur.
ostẽsum est igitur ex diffinitionis assignatione vnius generis semper esse species plures. quę cũ
ita sint: genus quidem de specie prædicatur/ species vero de indiuiduis/ omniaq; superiora de
inferioribus/ inferiora de superioribus nullo modo. id quare aueniat paucis absoluam. Quæ
superiora sunt substãtialiter/ ea genera esse prędiximus: quę vero genera sunt/ ampliora sunt q̃
vnaquęq; species. neq; enim in plurima diuideretur genus: nisi ab vnaquaq; specie magis exi-
steret. Id cum ita sit: nomẽ generis toti cõuenit speciei. nõ enim coęquatur solum speciei gene-
ris magnitudo: verumetiã speciẽ ipsam superuadit. iccirco igitur omnis homo animal est: quo-
niam intra animalis vocabulum & homo & cætera animalia cõtinentur. at vero nullus dixe-
rit omne animal/ homo est. non enim peruenit ad totũ animal/ hominis nomẽ: quia cum sit mi
nus/ nullo modo generis vocabulo coęquatur. Itaq; quę maiora sunt de minoribus prędicãtur:
quę vero minora sunt/ non cõuertuntur vt de maioribus prędicentur. at vero si qua sint ęqua-
lia: ea secundum naturę pluralitatem cõuerti necesse est. vt hinnibile atq; equus/ quoniam ita
sibimet coęquantur/ vt neq; equus nõ sit nisi hinnibile/ neq; qđ sit hinnibile/ non sit nisi equus:
fit ergo vt omne hinnibile equꝰ sit/ & omnis equus hinnibilis sit. quę cũ ita sint/ ea quę superio
ra sunt nõ modo de sibi proximis inferioribus: verumetiã de inferiorũ inferioribus prędicãtur.
Nam si illud recipitur/ vt ea quę superiora sunt de inferioribus prędicẽtur: inferiorum inferiora
superioribus multo magis inferiora sunt. velut substãtia prędicatur de animali qđ est inferius.
sed animali inferius est homo. prædicabitur igitur etiam substãtia de homine. rursus Socrates
inferius ẽ homine: prędicabitur igitur substãtia & de Socrate. Itaq; species quidẽ de indiuiduis
prędicãtur: genera vero & de speciebus & de indiuiduis/ qđ cõuerti non potest. Nam neq; indi
uidua de speciebus aut de generibus prędicãtur: nec species quidẽ de generibus. Itaq; fit/ vt ge
nus quidẽ generalissimum de omnibus subalternis generibus prædicari/ & de speciebus/ & de
indiuiduis possit: de ipso vero nichil. vltimũ vero genus id quod ante specialissimas species col
locatur sine medio: & de solis speciebus specialissimis dici potest/ & de earum indiuiduis. speci-
es vero de indiuiduis vt dictum est. indiuidua enim de singulis prędicantur: vt Socrates & Pla
to. eaq; maxime sunt indiuidua quę sub ostẽsione indicationeq; digiti cadunt. vt hoc scãnũ/ &
hoc veniẽs/ atq; quę ex aliqua proprietate accidẽtium designantur nota. vt si quis Socratẽ ve-
lit significatiõe ostẽdere/ nõ dicat Socrates/ ne sit alius qui forte hoc nomie nũcupet: sed dicat
Sophronisci filiꝰ si vnicꝰ Sophronisci fuerit. Indiuidua enĩ maxime ostẽdi q̃unt/ siue sub tacito
noie/ siue sub ipso oculorũ digito tactuue mõstrẽt/ vel ex aliquo ꝓprio accidẽte significẽtur/ vel
nomine si solus illud adeptus est nomẽ/ vel ex parẽtibus si illorũ est vnicus filius/ vel si ex quoli
bet alio accidẽti singularitas demonstratur: eo ꝙ accidentis ad vnam se prædicationẽ habeat/
eiusq; vel prædicatio vel dictio nõ transeat ad alterũ. sicut generis qđ ad species/ specierũ vero

» ad indiuidua. ¶ Indiuiduum autem dicitur Socrates/ & hoc album/ & hic veniens/ Sophroni-
» ſci filius/ ſi ſol9 ſit ei Socrates fili9. ¶ Indiuidua aũt dicũtur huiuſmodi: quoniã ex proprietati-
» bus conſiſtit vnũquodq; eorum quarũ collectio nunq̃ in alio eadẽ erit. Socratis enim proprieta-
» tes: nunq̃ in alio quolibet erunt particulariũ eędem. eę vero quę ſunt hominis proprietates (di-
» co autem eius qui eſt cõmunis) erunt eędem in pluribus/ magis autẽ & in omnibus particula-
» ribus hominibus in eo quod homines ſunt. ¶ Quoniam ſuperius indiuiduum appellauit: hu-
ius nominis rationẽ conatur oſtendere. Ea namq; ſola diuidũtur: quę plurimis cõmunia ſunt.
ab iis enim vnũquodq; diuiditur: quorum eſt cõmune / quorũq; naturam ac ſimilationem cõ-
tinet. illa vero in quibus cõmune diuiditur: cõmuni natura participant/ proprietaſq; cõmunis
rei ijs quibus cõmunis eſt cõuenit. at vero indiuiduorum proprietas nulli cõmunis eſt. Socra-
tis enim proprietas/ ſi fuit caluiſſimus/ propenſa aluo/ cęteriſq; corporis lineamentis/ aut morũ
inſtitutione/ aut forma vocis: nõ conueniebat & in alterum. eę enim proprietates quę ex acci-
dentibus ei obuenerant/ & eius formã figurãq; cõuinxerant: in nullo alio conueniebant. eiuſq;
proprietates nulli poterant eſſe cõmunes. cuius vero proprietates in nullũ alium conueniunt:
proprietates eius nulli poterant eſſe cõmunes. cuius proprietas nulli cõmunis eſt: nichil eſt qđ
eius proprietate participet. quod vero tale eſt/ vt proprietate eius nullus participet: diuidi i ea
quibus nõ participat/ non poteſt. recte igitur/ hęc quorum proprietates in aliud nõ conueniũt:
indiuidua nuncupãtur. At vero hominis proprietas/ ideſt ſpecialis: cõuenit in Socratem/ i Pla-
tonem/ & in cæteros quorũ proprietates ex accidẽtibus venientes in quẽlibet alium ſingularẽ
» nulla ratione cõueniunt. ¶ Continetur igitur indiuiduum quidẽ ſub ſpecie: ſpecies autem ſub
» genere. Totum eni quiddam eſt genus: indiuiduum autẽ pars. ſpecies vero & totũ eſt & pars.
» ſed pars quidẽ alterius: totum autem nõ alterius/ ſed in alijs. in partibus enim totũ eſt. ¶ Igi-
» tur de genere quidẽ & ſpecie/ & quid generaliſſimũ/ & quid ſpecialiſſimum/ & quę genera eadẽ
» & ſpecies ſint: quę etiã indiuidua/ & quot modis genus & ſpecies dicãtur/ ſufficienter dictũ eſt.
¶ Hic retractat omnia breuiter quę ſupra latius abſoluit dicens. indiuiduum a ſpecie cõtineri:
ſpecies vero ipſas a genere/ huiuſq; cauſam reddens ait. Omne genus totum eſt: indiuiduũ ve-
ro pars. genus enim in eo q; genus eſt: continet tantũ/ etſi ſpecies eſſe poteſt. totum enim nõ vt
genus/ eſt ſpecies: ſed vt ea quę ſupponitur generi. genus igitur in eo q; genus eſt/ totum ẽ ſpe-
ciebus. ſemper enim cõtinet eas. At vero indiuiduum ſemper eſt pars. nunq̃ enim ipſum aliquid
ſua proprietate concludit. Species vero: & totũ eſt/ & pars. pars quidẽ generis: totum vero indi-
uiduis. & cum pars eſt/ ad ſingularitatem refertur: cũ totũ/ ad pluralitatẽ. quoniã enim vnũ ge-
nus pluribus ſpeciebus ſupereſt/ vnaquęlibet ſpecies pars eſt generis/ ideſt vnius. quoniam aũt
ſpecies pluribus indiuiduis pręeſt: non eſt vni indiuiduorum totũ/ ſed plurimis. iccirco eni totũ
dicitur: quia plura cõtinet/ & coercet. Nam vt pars ſit aliquid/ vnum ipſum vnius pars eſſe po-
terit: vt vero totum ſit/ vnũ ipſum vnius totum eſſe nõ poterit. iccirco alterius quidem pars eſt
Epilogus. ſpecies: alijs vero totum. ¶ Et de genere quidem & ſpecie dictum eſt: quid ſit generaliſſimũ ge-
nus/ quoniam id cui nullum aliud ſuperponitur genus/ & quid ſpecialiſſima ſpecies/ quoniã ea
cui ſpecies nulla ſupponitur/ & quorum genera eadẽ ſunt/ eędem & ſpecies/ ſcilicet ſubalterna
quibus aliquid ſupraponitur/ aliquid vero ſupponitur/ quę etiam indiuidua/ ea quorum ſcilicet
proprietates alteri nequeunt cõuenire. Et quot modis genus & ſpecies dicitur. genus quidem
aut in multitudine/ aut in procreatione/ aut in participatione ſubſtantiæ conſiſtit. ſpecies autẽ
ex figura/ aut ex generis ſuperpoſitione: dictum eſt ſufficienter. Quibus abſolutis modũ volu-
minis terminabo: vt ſecũdi area libri differentiæ reſeruetur.

¶ PRIMI LIBRI SECVNDAE
EDI. BOE. IN POR.
FINIS.

¶ SECVNDAE EDITIONIS BOE. IN POR. LIBER SECVNDVS.


E differentia diſputãti nõ ęque illud debet occurrere: quod in generis ſpecieiq;
tractatu de collationis ordine quęrebatur. illic enim meminimus inquiſitũ/ cur
eſſet omnibus prępoſitum genus: vt id primũ ad diſputationẽ veniret. cur poſt
genus ſpecies eſſet iniecta. nũc vero ſuperuacuum eſt dicere/ cur poſt ſpeciẽ dif-
ferentia ſumpta ſit: cum illud iam fuerit inquiſitum/ cur non ante ſpeciem col-
locata ſit. Q2 ſi mirum videbatur ſpeciẽ differentiæ in diſputationis loco fuiſſe
prępoſitam/ eo q; differentia continẽtior ac magis amplior eſſet ſpecie: quid eſt
qđ poſſit quiſq; mirari/ ſi eandẽ differẽtiam ante proprium atq; accidens collo-
cauerit. cum proprium vnius ſemper ſit ſpeciei/ vt poſterius demõſtrabitur: accidẽs vero exte-

riorem quandam oſtendat naturā nec omnino in ſubſtantia prædicetur: differētia vero vtrūq; contineat & de pluribus ſpeciebus & in ſubſtantia prędicetur? Sed hęc hactenus: nunc ad ipſa verba Porphyrij redeamus.

❡DE DIFFERENTIA. Cap. III.

Differentia vero cōmuniter/ & proprie/ & magis proprie dicatur. Cōmuniter quidem differre alterū ab altero dicitur: quod alteritate quadam differt quocunq; modo/ vel a ſeipſo vel ab alio. differt enim Socrates a Platone alteritate quadam: & ipſe a ſeipſo/ & puero et iam viro & iam faciēte aliquid/ vel quieſcente: & ſemper in aliquo modo habendi ſe alteritatibus ſpectatur. Proprie autē differre alterum ab altero dicitur: quando inſeparabili accidente alterum ab altero differt. Inſeparabile vero accidēs eſt: vt naſi curuitas/ ceſitas oculorum/ cicatrix cum ex vulnere occaluerit. Magis proprie autem differre alterum ab altero dicitur: quando ſpecifica differētia differt. quemadmodū homo: ab equo ſpecifica differētia differt/ rationali qualitate. ❡Tribus modis aliud ab alio diſtare prędiximus/ genere/ ſpecie/ numero: in quibus omnibus aut ſecundum ſubſtantiales quaſdā differētias alia res diſtat ab alia/ aut ſecūdū accidēs. Nā quę genere vel ſpecie diſtāt: ſubſtātialibus quibuſdā differentijs diſgregata ſunt/ iccirco quoniam omnia genera & ſpecies quibuſdā differētijs ſubſtantialibus informantur. Nam cum homo ab arbore genere diſtet animalis: ſenſibilis qualitas in eo differentiā facit. Addita enim ſēſibilis qualitas animato/ animal facit: eadem quidē detracta/ facit animatum atq; inſenſibile/ quę ſunt virgulta. igitur homo atq; arbor quę genere differunt (vtraq; enī ſub animalis genere poni nō poſſunt) differentia ſenſibili ſecundū genus diſcrepāt/ quę vnius expoſiti tantūmodo genus/ ideſt hominis informat: vt dictum eſt. Illa vero quę ſpecie diſtant: manifeſtum eſt/ ꝙ ipſa quoq; differētijs ſubſtantialibus diſcrepant. vt rationalitate atq; irrationalitate homo atq; equus differētijs ſubſtātialibus diſtant. Ea vero quę indiuidua ſunt/ & ſolo numero diſcrepant: ſolis accidētibus diſtant. hęc autē ſunt vel ſeparabilia vel inſeparabilia. ſeparabilia quidē: vt moueri/ dormire. diſtat enim aliquis ab alio ꝙ ipſe ſomno prēmatur/ hic vigilet. diſtat item inſeparabilibus accidentibus: ꝙ hic ſtaturę ſit longioris/ hic minime. Quę cū ita ſint: in ternarium numerū has differētiarum diuerſitates Porphyrius colligit: iiſq; ipſe nomina quibus poſt vtatur/ apponit dicens. ❡Omnis differentia: vel cōmuniter/ vel propria/ vel magis propria nūcupatur. ❡Cōmuniter quidem eam differētiam ſumes: quę quodlibet accidens mōſtraret/ quę in quadā alteritate cōſiſtit. vt ſi Plato a Socrate differat ꝙ ille ſedeat/ hic ambulet: vel ꝙ ille ſenex/ hic vero ſit iuuenis. A ſeipſo etiā ſępe aliquis differre poteſt: vt ſi nūc quidem faciat aliquid cū ante quieuerit/ vel ſi nunc adoleſcens iam factus ſit/ cum prius tenera vixiſſet infantia. Cōmunes autē differentiæ nūcupatę ſunt: quoniam nullius proprię eſſe poſſunt differētię/ quę ſeparabilia accidentia ſola ſignificant. Nam & ſtare/ & ſedere/ & facere aliquid/ ac nō facere aliquid: multorū/ atq; ideo omniū ſunt/ & ſeparabilia eſſe accidētia manifeſtum eſt. quibus ſi qua differunt/ cōmunibus differentijs diſtare dicuntur. Præterea puerū eſſe/ atq; adoleſcentē/ vel ſenem: ea ſeparabilia ſunt accidētia. Nam ex pueritia ad adoleſcētiā atq; hinc ad ſenectutem. ab hac deniq; ad decrepitā vſq; ętatem naturæ ipſius neceſſitate progredimur. ❡Illud forſitan ſit dubitabile de vniuſcuiuſq; forma corporis: an vllo modo ſeparari queat? ſed ea quoq; eſt ſeparabilis forma. nullus enim diuturna ac ſtabili forma perdurat. iccirco nec peregrinus pater relictum domi puerum/ etſi adoleſcentē rediens viderit: poſſet agnoſcere. forma enī ſemper quę ante fuerat/ permutatur: atq; ipſa alteritas qua diſtamus ab altero ſemper diuerſa eſt. conſtat igitur hanc cōmunē differētiam ſeparabilibus maxime accidētibus applicari. ❡Propria vero eſt quę inſeparabilia ſignificat accidentia. ea huiuſmodi ſunt: vt ſi quis ceſijs naſcatur oculis/ ſi quis incuruo naſo. dum enim adeſt naſus atq; oculi: ille ceſius/ ille ſemper erit incuruus/ atq; hoc per naturam. Sunt vero alia quę per accidēs corporibus fiunt: vt ſi cui vulnus inflictum/ cicatrice fuerit obductū/ hoc ſi occaluerit propriā differētiam faciet. diſtabit enim alter ab altero/ ꝙ hic cicatricem habeat: ille vero minime. Poſtremoq; in his omnibus vel ſeparabilibus accidentibus vel inſeparabilibus: alia ſunt naturaliter accidentia/ alia extrinſecus. naturaliter quidē vt pueritia/ vel iuuentus/ & totius cōfirmatio corporis. ſic quoq; ceſitas oculorum/ & curuitas naſi. quorum ſuperiora quidem exēpla ſeparabilis accidentis per naturam ſunt: poſteriora vero inſeparabilis accidētis. Item extrinſecus vel ambulare/ vel currere. id enim non natura/ ſed ſola affert voluntas. natura vero poſſe tantū dat: non etiā facere. atq; hęc ſunt ſeparabilis accidentis extrinſecus venientis exempla: illa vero inſeparabilis accidentis extrinſecus. vt ſi qua cicatrix obducta vulneri occaluerit. ❡Magis proprię autē differē-

Dubium.

tiæ prædicãtur/ quę non accidẽs/ sed substantiã formant: vt hominis rationabilitas. differt enĩ
homo a cęteris ꝙ rationalis est/ vel ꝙ mortalis. Eę sunt igitur magis propriæ: quę mõstrãt vnius
cuiusq; substantiam. Nam si illę quidem iccirco cõmunes dicũtur quia separabiles atq; omnium
sunt/ aliæ autem proprię quoniam separari nõ possunt/ quãuis sint in accidentium numero:
illę magis iure proprię prædicantur/ atq; vt planius liqueat/ quę non modo a subiecto separari
nõ possunt/ verumetiã subiectis ipsis species substantiamq; perficiunt. Ex his igitur tribus
differentiarum diuersitatibus/ idest cõmunibus/ proprijs/ & magis proprijs: fiunt secundũ genus/
vel speciem/ vel numerum discrepantiæ. Nam ex cõmunibus/ & proprijs, secũdum nume-
» rum distantię nascuntur: ex magis proprijs vero/ secundum genus ac speciem. ¶ Vniuersaliter
» ergo omnis differentia alteratum facit cuilibet adueniens. sed eę quę cõmuniter & proprie est/
» alteratũ faciunt: illæ vero q̃ magis proprię sunt/ aliud. ¶ Differẽtiarũ ergo aliæ quidẽ alteratũ
» faciũt/ alię vero aliud. illę quidẽ/ quę aliud faciunt specificę vocantur: illę vero quę alteratum/
» simpliciter differẽtiæ. animali enim differẽtia adueniens rationalis: aliud facit/ & speciem ani-
» malis facit. illa vero quę est mouendi: alteratum solum a quiescẽte facit. quare hęc quidẽ aliud:
» illa vero alteratum solum facit. ¶ Omnis differentia alterius ab altero distantiam facit: sed hęc
vel est cõmunis & continẽs/ vel cum quodam proprio/ & magis proprio differentiarum modo.
quare quicquid qualibet ratione ab alio diuersum est: alteratum esse dicitur. si vero accesserit illi
diuersitati/ vt etiam specifica quadam differentia sit diuersum: nõ alteratum solum verũetiã
aliud esse prędicatur. alteratio igitur continẽs est: aliud vero intra alterationis spacium cõtine-
tur. igitur omne q̃d aliud est/ alteratũ est: sed nõ omne q̃d alteratum est/ aliud dici potest. itaq;
si accidentibus aliquibus fuerit facta diuersitas: alteratũ quidẽ effectum est. Quoniam quidem
quolibet modo vel ex quibuslibet differẽtijs cõsiderata diuersitas alterationẽ facit itelligi. ali-
ud vero nõ fit/ nisi substantiali differentia alterum ab altero fuerit dissociatum. itaq; cõmunes
& proprię differentiæ/ quoniam accidentium (vt dictum est) sunt quę solũ efficiunt alteratum/
aliud vero minime: magis autem proprię quoniã substantiam tenent/ & in subiecti forma præ-
dicãtur/ non modo alteratũ quod est cõmune vel substantiali vel accidẽtali differẽtiæ/ sed etiã
aliud faciunt. q̃d ea sola retinet differentia: quę substantiã continet formamq; subiecti. Atq; eę
quidem differẽtiæ quę faciunt aliud/ specificę nuncupãtur: iccirco/ ꝙ efficiunt speciem/ quã cũ
substantialibus differẽtijs informauerint ab alijs ita esse diuersam/ vt nõ alterum solum sit/ ve-
rumetiam toto alia esse prędicetur. itaq; fit huiusmodi diuisio. ¶ Differentiarũ aliæ alteratũ fa-
ciunt: alię vero aliud. & illę quidem quę faciunt alteratum simpliciter puroq; nomine differen-
tiæ nũcupãtur: illę vero quę aliud/ specificę differentiæ prędicantur. Atq; vt planius liqueat q̃d
sit alteratum/ quid aliud: tali describuntur termino/ vel declarãtur exemplo. ¶ Aliud est quod
tota speciei ratione diuersum est: vt equus ab homine/ quoniã rationalis differẽtia animali ad-
ueniens hominem fecit/ aliudq; eum q̃ equum esse constituit. Itẽ si vnus homo sedeat/ alter assi-
stat: nõ efficietur homo diuersus ab homine/ sed eos alteratio sola disiungit/ vt eum qui assistit
ab eo qui sedet alteratum faciat. Item si ille sit nigris oculis/ ille cesijs: nichil quãtum ad formã
humanitatis attinet/ permutatũ est. Item secundũ has differentias alteratio sola consistit. at si
equus quidem iaceat/ homo vero ambulet: & aliud est equus ab homine & alteratum. duplici-
ter quidem alteratum: semel vero aliud. Alteratum enim est: ꝙ omnino specie diuersum est/
& est aliud. omne enim aliud (vt dictũ est) etiã alteratum est. vel ꝙ accidentibus distat: ꝙ ille ia-
ceat/ hic ambulet. semel vero est aliud: ꝙ rationabili atq; irrationabili differẽtijs disgregatur/
quę specificę sunt & substãtiales dicũtur. Est igitur alteratum: quod ab altero qualibet ratione
» diuersum est. ¶ Secundum igitur aliud facientes differentias/ diuisiones fiunt a generibus in
» species/ & diffinitiones assignantur: quę sunt ex genere & huiusmodi differentijs. secũdũ autẽ
» eas quę solum alteratũ faciunt: alterationes solum cõsistunt/ & aliquo modo habẽtis se permu-
» tationes. ¶ Quoniam in principio operis generis/ speciei'q;/ differentiæ/ proprij/ & accidẽtis no-
ticiam ad diuisionem atq; diffinitionem vtilem esse prędixit: iccirco nunc differẽtiarum ipsarũ
facta diuisione/ eas departitur & segregat/ quę nam differentiæ diuisionibus ac diffinitionibus
accõmodentur/ quę vero minime. Quoniam igitur diuisio generis ita in species facienda est/ vt
illę a se species omni substãtiæ ratione diuersę sint: iccirco nõ probat esse assumendas eas ad di-
uisionem differentias/ quę vel separabilis vel inseparabilis accidentis significationem tenent/
vel eas differentias quę faciunt alterata. iccirco/ quoniã (vt dictum est) solum faciunt alteratũ:
aliud vero perficere & informare non possunt. inutiles igitur sunt ad diuisionem hę differentiæ
quę faciunt alteratum. segregatę igitur sunt communes & proprię a generis diuisione: illæ assu-
mendę tãtum quę sunt magis propriæ. Nam illę faciunt aliud: quod generis diuisio videtur ex-

poscere. Ad diffinitionē quoq; eædem magis ꝓpriæ plurimū valent. Cōmunes nāq; & propriæ
velut inutiles segregātur. Nā cōmunes & propriȩ/ quoniā accidēs diuersi generis ferunt: nichil
substātiȩ ratione cōformāt. diffinitio vero omnis substātiā conatur ostēdere. Specificȩ vero dif-
ferētiȩ illæ sunt: q̄ (vt superius dictū est) speciem informant substantiāq; perficiūt. hȩ sunt magis
propriȩ. eędē igitur sicut in diuisione generis: ita etiā in diffinitione specierum sumuntur. at vt
diuisiuæ ad partitionem generis accōmodātur. Ita igitur cum diuisiuæ sint generis aliud cōsti-
tuunt q̄ erat: in substantiæ vero diffinitione/ speciei informationē faciunt. cūq; magis propriæ
& aliud faciāt/ & specificæ sint: eo ꝙ aliud faciūt/ diuisionibus aptȩ sunt. eo vero ꝙ speciem in-
formāt: diffinitionibus accōmodatȩ sunt. cōmunes autē & propriȩ quoniā neq; aliud faciūt/ sed
alteratū/ neq; omnino substātiam monstrāt: æque a diuisione vt a diffinitione disiunctȩ sunt.
» ❡ A superioribus ergo rursus inchoāti dicēdū/ differētiarū quidē alias esse separabiles. alias ve-
» ro inseparabiles. moueri enim et quiescere/ & egrū esse & sanū esse/ & quęcūq; his proxima sunt:
» separabilia sunt. at vero aquilū esse/ vel simū/ vel rationale/ vel irrationale: inseparabilia sunt.
» ❡ Inseparabiliū aūt/ aliæ quidē sunt per se: aliæ vero per accidēs. Nā rationale per se inest homi-
» ni: & mortale/ & disciplinȩ esse ꝑceptibile. at vero aquilū esse/ vel simū: per accidēs/ & nō per se.
❡ Superius differētias triplici diuisione partitus est dicens/ aut cōmunes esse/ aut proprias/ aut
magis ꝓprias/ dehinc eas alia diuisione ī duas secuit partes dicēs has quidē aliud facere/ alias
vero alteratū: nunc tertiā earundē facit diuisionē/ dicēs alias esse separabiles/ alias inseparabi-
les. Posse autē de vnoquoq; cuius multȩ sunt differētiæ/ plurimas fieri diuisiones: vel ex ipsa diffe-
rentiarū natura manifestum est. Nā si omnis diuisio differētiis distribuitur: quorū multȩ sunt di-
ferētiȩ multas diuisiones esse necesse est. fit aūt vt animal quidē diuidatur hoc modo. Animaliū
alia quidē sunt rationalia: alia irrationalia. itē alia mortalia/ alia īmortalia. itē alia pedes habē-
tia/ alia minime. rursus alia herbis vescētia/ alia carnibus/ alia seminibus. Ita nichil mirū videri
debet si multiplex differētiȩ est partitio facta/ ac primū quidē cum in ternariū differentiæ mēbra
secuisset: cōmunes/ proprias/ & magis proprias nūcupauit. secūda vero diuisio cōmunes & pro-
prias intra nomē alteratū faciētis inclusit: magis proprias vero/ intra aliud faciētis. hęc vero ter-
tia diuisio qua ait differentiarū alias esse separabiles/ alias inseparabiles: intra vocabulū insepa-
rabilis vnam quidē ex faciētibus alteratū inseparabilibus differētiis ponit/ cętera vero intra se-
parabilis differentiæ vocabulū claudit. vna enim ex alteratū faciētibus id est propria differen-
tia/ & reliqua q̄ aliud facere demōstrata est/ id est magis propria: inseparabiles differētiæ esse di-
cūtur. quarū quidē subdiuisio fit. ❡ Inseparabiliū differentiarū alię sunt per se: aliæ per accidēs.
quę per se quidē/ magis proprię: secūdū accidens vero/ proprię. ❡ Per se autē aliquid inesse dici-
tur: qđ alicuius substantiā informat. Si eni iccirco quęlibet species est quoniā substātiali differē-
tia cōstituitur: illa differētia per se adest subiecto/ neq; per accidēs/ aut quodlibet aliud medium/
sed sui præsentia speciē quā tuetur informat: vt hominē rationalitas. homini eni huiusmodi dif-
ferētia p se inest. iccirco hō est: q̄ rationalitas adest. q̄ si discesserit: species hominis nō manebit.
Et has qdē q̄ substātiales sūt: īseparabiles esse null⁹ ignorat. separari eni a subiecto nō poterūt:
nisi interēpta sit natura subiecti. Secūdū accidēs vero q̄ inseparabiles differētię sūt/ eæ ꝓprię nū-
cupant: vt aqlū esse/ vel simū. q̄ iccirco p accidēs nūcupātur: quoniā iā cōstitutę speciei extrinse-
» cus accidūt/ nichil subiecto substātiæ cōmodātes. ❡ Illę igit̄ quæ p se sunt ī substātię ratione ac-
» cipiūtur/ et faciūt aliud: illæ vero q̄ secundū accidēs/ nec ī substātię ratione accipiunt̄/ nec faciūt
» aliud/ sed alteratū. Et illę quidē q̄ per se sūt/ nō suscipiunt magis et min⁹: illæ vero q̄ per accidēs
» (et si inseparabiles sint) intēsionē accipiūt & remissionē. nā neq; genus aut magis & min⁹ ꝑdicat̄
» de eo cui⁹ fuerit gen⁹: neq; generis differētiæ secūdū quas diuiditur. ipsę eni sunt q̄ vniuscuiusq;
» rationē cōplēt. esse autē vnicuiq; vnū et idē: neq; intēsionē/ neq; remissionē suscipiens est. aquilu
» aūt esse/ vel simū/ vel coloratū: aliquo modo & intēdit̄/ & remittit̄. ❡ Differētiis rite partitis ea-
rum inter se distātiā mōstrat Porphyrius: atq; vnā quidem repetit quā superius dixit. Cū enim
tres esse dixisset/ scilicet differētias cōmunes/ proprias/ magis ꝓprias: alteratū facere dixit pro-
prias sicut etiā cōmunes/ aliud vero minime. sed hoc solis magis propriis reseruauit. nunc igi-
tur idē repetit dicēs. quoniā inseparabiles differētiæ quę substantiā monstrant. idest quæ per se
subiectis speciebus insunt easq; perficiūt/ aliud faciūt: illæ vero q̄ sunt ꝓprię id est secūdum ac-
cidens inseparabiles differētiæ/ neq; in substātia sunt neq; aliud faciunt/ sed tantū (vt superius
dictū est) alteratū. Item alia distātia est earū differentiarū quæ secundum substantiā sunt: ab iis
quæ secundū accidēs. quoniam quæ substantiā monstrāt: intendi aut remitti non possunt. quæ
vero secūdū accidēs: & intensione crescūt/ & remissione decrescūt. Id autē probatur hoc modo.
vnicuiq; autem rei esse suū neq; crescere neq; diminui potest. Nā qui homo est: humanitatis suę
nec crementa potest/ nec decrementa suscipere. Nā neq; ipse a se plus aut minus hodie vel quo-

libet alio tempore homo eſſe poteſt: nec homo rurſus ab alio homine plus homo poteſt eſſe vel animal. vtriq; enī: ęqualiter animalia/ ęqualiter homines eſſe dicūtur. q: ſi vnicuiq; eſſe ſuū nec cremēto ampliari poteſt/ nec iminutione vel diminutione decreſcere/ qđ per id facile mōſtrari poteſt/ quoniā quę genera ſunt vel ſpecies nulla intēſione vel remiſſione variātur: nō eſt dubiū quin differētię quoq; quę vniuſcuiuſq; ſpeciei cui⁹ ſubſtantiā informāt/ nec remiſſionis detrimēta ſuſcipiāt/ nec intēſionis augmēta. Itaq; ſubſtātiales differētię/ neq; intenſionē neq; remiſſionē ſuſcipiūt. huius cauſa hęc eſt: quoniā eſſe vnicuiq; vnū & idem eſt/ & intēſionē remiſſionēq; non ſuſcipit. huius exēplū ſit. Genus enī dici nō poteſt plus minuſue cuilibet eſſe genus. omnib⁹ enī genus ęqualiter ſemper ponitur. Differētię quoq; quæ diuidūt genus/ & informāt ſpeciē/ quoniā ſpeciei eſſentiā copulant vel cōplēt: nec intenſionem recipiūt nec remiſſionē. quæ vero ſecūdū accidens differētiæ ſunt inſeparabiles/ vt ſimū eſſe/ vel aquilinum/ vel coloratū: aliquo modo & intenſionē ſuſcipiūt & remiſſionē. Fieri enim poteſt vt hic paulo ſit nigrior/ hic vero amplius ſimus ſit/ ille minus aquilinus. at vero quoniā omnes homines æqualiter rationales mortaleſq;
» ſunt: nec ſpecierū/ nec differētiarum natura videtur admittere. ❡ Cum igitur tres ſpecies diffe-
» rentiæ cōſiderētur/ et cū hę quidē ſint ſeparabiles/ illę vero inſeparabiles/ et rurſus inſeparabiliū
» cū hæ quidem ſint per ſe/ illę vero per accidēs: rurſus earū quę per ſe ſunt differētiarū/ alię qui-
» dem ſunt ſecundum quas diuidimus genera ī ſpecies/ alię vero ſecūdū quas ea quę diuiſa ſunt
» ſpecificantur. vt cū per ſe differētię omnes huiuſmodi animalis ſint/ animati/ et ſenſibilis/ ratio-
» nalis & irrationalis/ mortalis et immortalis: ea quidē quę eſt animati & ſenſibilis differētia con-
» ſtitutiua eſt ſubſtātię animalis (eſt enim animal: ſubſtātia animata ſenſibilis) ea vero quę eſt mor-
» talis & immortalis differētia/ et quę rationalis & irrationalis: diuiſiuę ſūt animalis differētię. per
» eas enim: genera in ſpecies diuidimus. ❡ Fit nūc differentiarū plena & ſuprema diuiſio: quę eſt huiuſmodi. Differentiarū alię ſeparabiles/ alię inſeparabiles. Inſeparabilium: alię ſunt ſecundū accidēs/ alię ſubſtantiales. Subſtātialiū: alię ſunt diuiſibiles generis/ aliæ cōſtitutiuę ſpecierum. qđ vero ait/ cū igitur tres ſpecies differētię cōſiderētur: ad hoc retulit q: in prima differētiarū diuiſione partim eas cōmunes eſſe/ partim proprias/ partim magis proprias dixit. quas rurſus tres differētias: alias ſeparabiles eſſe mōſtrauit/ alias iſeparabiles. ſeparabiles quidē cōmunes: inſeparabiles vero proprias/ ac magis proprias. Inſeparabiliū vero fecit diuiſionē dicēs/ alias eſſe ſecundū accidēs: alias ſecūdum ſubſtantiā cōſiderari. et illas eſſe ſecūdū accidēs quę proprię nuncupātur: magis proprias vero ſecundū ſubſtantiā cōſiderari. earum vero q̄ ſecundū ſubſtantiā ſunt: ſubdiuiſionē facit/ q: alię earum genus diuidūt/ alię ſpeciē informāt. Ad cuius rei facilē cognitionē illa primi libri ſpecierū generūq; diſpoſitio/ vel deſcriptio trāſcribať. ſitq; primū ſubſtātia/ ſub hac corporeū atq; incorporeū/ ſub corporeo animatū atq; inanimatū/ ſub animato ſenſibile atq; iſenſibile/ ſub quo animal/ ſub animali rationale/ ſub rationali atq; irrationali mortale atq; imortale/ et ſub mortali ſpecies hominis q̄ ſolis deinceps indiuiduis ꝓponatur. ī hac igiť diuiſione omnes hę differētię ſpecificę nūcupātur. Generū enim ſpecierūq; differētię ſūt: ſed generū quidē diuiſiuę ſpecierum autē cōſtitutiuę. id autē ꝓbatur hoc modo. Subſtantiā quidē corporei atq; icorporei differētię partiūtur. corporeū vero animati atq; ianimati. animatū enī ſenſibilis atq; inſēſibilis partiūtur. ita igiť genera ſubſtātiales differētię partiunť: & dicūtur generū diuiſiuę. At vero ſi eædē differētię a genere deſcēdētes q̄ genus diuidunt colligātur/ & ad vnū ad qđ poſſunt iūgi copulēť: ſpecies informātur/ vt quidē animal ſubſtātię ſit ſpecies. Omnia enī ſuperiora de inferioribus p̄dicātur: & q̄cquid inferius fuerit/ ſpecies erit etiā ſuperioris. animatū tamē atq; ſenſibile q̄ ſunt eiuſdē differentię ſi referātur ad genera: diuiſiuę ſunt. cōſtitutiuę vero fiunt animalis/ eiuſq; ſubſtātiā formant atq; cōſtituunt/ diffinitionēq; cōformāt: vt ſit ſubſtātia animata ſenſibilis. ſubſtātia quidē eſt genus: animatū vero atq; ſenſibile cōſtitutiuę eiuſdē differentię. Itē animal rationali atq; irrationali/ mortali atq; imortali diuiditur: ſed iūcta rationalitas atq; mortalitas q̄ animalis diuiſiuę fuerāt/ fiūt hominis cōſtitutiuę/ atq; pficiūt ſpeciē/ atq; omnē eius rationē diffinitionis informāt atq; pficiūt. At ſi irrationalitas cū mortalitate iūgatur: fiet equus atq; quodlibet animal qđ ratione nō vtiť. Rationabilitas vero atq; imortalitas copulatę: ſubſtātiā dei informant. Ita igitur eædem cū referūtur ad genera diuiſiuę generū fiūt. ſi vero ad inferiores ſpecies cōſiderētur: informāt ſpecies/ earūq; ſubſtātiā cōuenienti copulatione cōſtituunt. In hoc quęſitum eſt quēadmodū dicerētur eſſe hę differētię ſpecierū conſtitutiuę: cū irrationabilis differētia atq; imortalis nullā ſpeciē videntur efficere. Reſpōdemus quidē primū placere Ariſtoteli celeſtia corpora animata nō eſſe. qđ vero animatū nō ſit: animal eſſe nō poſſe. qđ vero non ſit animal: nec rationale eſſe cōcedit. ſed eadem corpora propter ſimplicitatē et perpetuitatē motus/ æterna eſſe cōfirmat. Eſt igitur aliquid qđ ex duabus his differētiis conficiatur

irrationali scilicet atq; immortali. q; si magis concedendum Platoni est/ et celestia corpora ani
mata esse credendum: nullum irrationale est qđ his differentiis potest esse subiectum. quicquid
enim irrationale est/ corruptioni subiacens & generationi: immortale esse non poterit. sunt ta-
men hę differentię/ quoniam substantialium differentiarum in numero sunt: si iungi vllo modo
potuissent/ earum naturam & speciem quoq; possent efficere. atq; vt intelligatur quæ sit hæc po-
tentia efficiendę substantię speciciq; formandæ: respiciamus ad proprias atq; communes/ quæ
tametsi iungantur/ speciem substantiamq; nulla ratione constituunt. si quis enim loquatur am-
bulans/ quæ sunt duę cōmunes differētię/ vel si longus/ vel albus: vnum icci rco ab eisdem eius
substantia constituitur minime. cur? quia eiusdem sunt generis: quæ alicuius possunt constitue-
re et cōformare substantiā. Ita igitur hę idest irrationale atq; immortale etiam si subiectum ali-
quid substantiæ habere non possunt: tamen possent substātiam efficere/ si vllo modo iungi co-
pulariq; potuissent. Præterea irrationale iunctum cum mortali substantia: pecudem facit. est
igitur constitutiua irrationalis differentia. item immortale atq; rationale coniuncta/ efficiunt
deum. est igitur immortale qđ speciem formar. Qz si inter se iungi nequeunt: non icci rco quod
» in natura eorum est abrogatur. ¶ Sed eę quidem quæ diuisiuæ sunt differentię generum/ com-
» pletiuę sunt/ et constitutiuę specierum. Diuiditur autem animal rationali & irrationali differen-
» tia/ & rursus mortali & immortali differentia: sed rationalis & mortalis differētiæ constitutiuę
» sunt hominis/ rationalis vero & immortalis dei. illę vero quæ sunt irrationalis et mortalis: irra-
» tionalium sunt animalium. sic etiam & supremę substantiæ cum diuisiuę sint animati & inani-
» mati differentia/ sensibilis & insensibilis: animata & sensibilis congregatę ad substantiam/ ani-
» mal perfecerunt/ animata vero & insensibilis perfecerunt plantam. ¶ Geminum differētiarum
vsum esse demonstrat: vnum quidem quo genera diuiduntur/ alium quo species informantur.
neq; enim hoc solum differentiæ faciunt/ vt genera partiantur: verum etiam dum genera diui-
dunt/ species in quas genera deducuntur/ efficiunt. itaq; quæ diuisiuę sunt generum: fiunt con-
stitutiuę specierum. huiusq; illud exemplum est: qđ ipse subiecit. Animalis quippe differentiæ
sunt diuisiuę: rationale atq; irrationale. omne enim quod animal est: aut rationale aut irrationa
le/ aut mortale aut immortale est. Sed istę differentiæ quæ diuidunt genus quod est animal:
speciei substantiam formamq; constituunt. Nam cum sit homo animal: efficitur rationali mor-
taliq; differentiis/ quę dudū animal partiebātur. item cum sit equus animal: irrationali morta-
liq; differentiis cōstituitur/ quę dudum animal diuidebant. deus autem cum sit animal/ vt de so-
le dicamus/ rationali imortaliq; efficitur differentiis. quas diuidere genus conueniens habita
portio paulo ante monstrauit. sed hic (vt diximus) deum corporeum intelligi oportet/ vt solem/
& celum/ cæteraq; huiusmodi: quæ cum animata & rationalia Plato esse confirmat/ tum etiam
deorum vocabulo antiquitatis veneratione probantur esse subiecta. De primo quoq; genere
id est substantia demonstrantur venire. Nam cum eius diuisiuę sint differentiæ/ animatum atq;
inanimatum/ sensibile atq; insensibile: iunctæ differentię sensibile atq; animatum efficiunt sub-
stantiam animatam atq; sensibilem/ quod est animal. Iure igitur dictū est quæ diuisiuę sunt dif-
» ferentię generum: easdem esse constitutiuas/ & completiuas specierum. ¶ Quoniā ergo eędem
» aliquo modo quidem acceptæ sunt constitutiuę/ aliquo modo autem diuisiuæ: specificę omnes
» vocantur. et his maxime opus est ad diuisiones generum/ & diffinitiones specierum: sed nō iis
» quæ secundum accidens inseparabiles sunt/ nec magis iis quæ sunt separabiles. ¶ Omnes a ge
nere differentias procedentes genus ipsum a quo procedunt: nullus diuidere ignorat. ipsę autē
quę diuidunt genus: si ad posteriores species applicentur/ informāt substātias earum/ easq; per-
ficiunt. eædem igitur sunt constitutiuę specierum: eædem sunt diuisibiles generum/ tamen alio
modo atq; alio consideratę. vt si ad genus relatę quidem in contrariā diuisionem spectētur: di-
uisibiles generum inueniūtur. si vero iunctę aliquid efficere possunt: specierum cōstitutiuę sunt.
quæ cum ita sint: hę differentiæ quæ genus diuidūt/ rectissime diuisiuæ nominātur. Quæ enim
cōstituūt speciem: eædem specificę nūcupātur. sed cōstituūt speciem eę differentię quę sunt ge-
neris diuisiuæ. igitur quę sunt generū diuisiuę/ & cōstitutiuę: specificę nūcupātur. has igitur in
diuisione generis & in diffinitione specierum accipi oportere: manifestū est. quoniā enim diui-
siuę sunt/ p eas diuidi oportet genus: quoniā autē cōstitutiuę/ per eas species diffiniri. qbus enim
vnūquodq; cōstituitur: eisdē etiam diffinitur. cōstituitur autē species per differētias generis di-
uisiuas: quę sunt specificę. iure igitur hę specificę solę/ & in generis diuisione & in specierū diffi-
nitione ponuntur. et de specificis quidem hæc ratio est. De iis autem quæ vel separabilia vel
inseparabilia continent accidentia: nichil in generum diuisione vel diffinitione specierum po-
terit assumi. icci rco quoniam quę diuisibiles sunt/ substantiam generis diuidunt/ et quæ consti-

tutiuę ſunt/ ſubſtantiam ſpecici conſtituunt. quę vero ſunt inſeparabilia accidentia: nullius ſpe-
cici ſubſtantiam informant. vnde fit/ vt multo minus ſeparabilia accidentia ad diuiſionem ge-
nerum/ vel ſpecierum diffinitiones accõmodentur. omnino enim diſſimiles ſunt ſubſtantialib9
differentiis. Nam inſeparabilia accidentia hoc fortaſſe habeant cõmune cum ſpecificis: hoc eſt
cum ſubſtantialibus differentiis: ꝙ æque ſubiectum non derelinquunt/ ſicut nec ſpecificę diffe-
rentiæ. ſeparabilia autem accidentia: nec hoc quidem. ſeparari enim poſſunt/ nec tantum pote
ſtate & mentis ratione/ ſed actus etiam præſentia: & omnino veniendi vel diſcedendi varieta-
» tibus permutantur. ¶ Quas etiam determinantes dicunt. Differentia eſt qua abundat ſpecies a
» genere. homo enim ab animali plus habet rationale & mortale. animal enim ipſum/ neq; ni-
» chil horum eſt. ¶ Vnde nam habebunt ſpecies differentias? Neq; enim omnes oppoſitas ha-
» bet: quoniam in eodem ſimul habebit oppoſita. ſed queadmodũ probant/ poteſtate quidẽ ha-
» bet omnes ſub ſe differentias: actu vero nullam. ac ſi neq; ex iis quæ non ſunt aliquid fit: neq;
» oppoſita in eodem erunt. ¶ Specificas differentias diffinitione concludit: dicens/ ſubſtantiales
differẽtias a quibuſdam tali deſcriptionis ratione diffiniri. Differentia ſpecifica eſt qua abũdat
ſpecies a genere. Sit enim genus animal: ſpecies homo. habet igitur homo differentias in ſe: q̃
ipſũ conſtituunt vt rationale atq; mortale. omnis enim ſpecies conſtitutiuas formę ſuę differen
tias in ſe retinet: nec præter illas eſſe poteſt/ quarum congregatione perfecta eſt. ſi igitur animal
ſolum genus eſt/ homo vero animal rationale mortale: plus habet homo ab animali id quod ra
tionale eſt atq; mortale. quo igitur abundat ſpecies a genere/ id eſt quo ſuperat genus: & quod
plus habet a genere/ hoc eſt ſpecifica differentia. Sed huic diffinitioni quędam quęſtio videtur
occurrere/ habens principium ex duabus per ſe propoſitionibus notis: vna quidem quoniam
duo contraria in eodem eſſe non poſſunt/ alia vero quoniam ex nichilo nichil fit. Nam neq; cõ
traria pati ſeſe poſſunt in vnum vt in eodem ſimul ſint: nec aliquid ex nichilo fieri poteſt. Om-
ne enim qđ fit: habet aliquid vnde effici poſſit atq; formari. quæ propoſitiones talem faciunt
Quęſtio quęſtionem. Dictum eſt differentiam eſſe id/ qua plus abundat ſpecies a genere: quid igitur? di-
cendum ne eſt genus/ eas differentias quas habet ſpecies non habere? et vnde habebit ſpecies
differentias/ quas genus non habet? niſi enim ſit vnde veniant differẽtiæ: in ſpeciem venire nõ
poſſunt, ꝙ ſi genus quidem has differentias non habet/ ſpecies autem habet: videtur ex nichi-
lo differentia in ſpeciem conueniſſe/ et factum eſſe aliquid ex nichilo. quod fieri non poſſe ſupe-
rius dicta propoſitio monſtrauit. Q; ſi differentias omnes genus continet/ differentiæ autem
in contraria diſſoluuntur: fiet vt rationalitatem atq; irrationalitatem/ mortalitatem atq; immor
talitatem ſimul habeat animal qđ eſt genus/ & erunt in eodem bina contraria/ quod fieri non
poteſt. Neq; enim ſicut in corpore ſolet eſſe alia pars alba/ alia nigra: ita fieri in genere poteſt.
genus enim per ſe conſideratum: partes nõ habet/ niſi ad ſpecies referatur. quicquid igitur ha-
bet genus: non partibus/ ſed tota ſui magnitudine retinebit. Nec illud dubium eſt quin i parti-
bus genus habeat contrarietates. vt animal in homine habet rationabilitatem: in boue vero
contrarium. ſed nunc non de ſpeciebus quęrimus de quibus genus conſtat: ſed an ipſum per ſe
genus eas differentias/ quas habet ſpecies/ habere poſſit atq; intra ſuę ſubſtantię ambitum con
Dilutio tinere poſſit. Hanc igitur quęſtionem tali ratione diſſoluimus. Poteſt quilibet id qđ eſt/ non eſſe:
ſed alio modo eſſe/ alio vero non eſſe. vt Socrates cum ſtat: & ſedet & non ſedet. ſedet quidẽ po-
teſtate: actu vero non ſedet. cum enim ſtat: manifeſtum eſt eum non agere ſeſſionem/ ſed poti-
us ſtandi immobilitatem. ſed rurſus cum ſtat/ ſedet: non quia iam ſedet/ ſed quia ſedere poteſt.
ita actu quidem non ſedet: poteſtate vero ſedet. Et ouum animal eſt/ & nõ eſt animal: nõ eſt qui
dem animal actu. adhuc namq; ouum eſt/ nec animalis quidem proceſſit viuificatio. ſed idem
eſt tantum animal poteſtate/ quia poteſt effici animal: cum formam ac ſpeciem viuificationis
acceperit. Ita igitur genus habet has differẽtias & nõ habet: non habet quidem actu/ ſed ha-
bet poteſtate. ſi enim ipſum per ſe animal cõſideretur: differẽtias nõ habet/ ſi autem ad ſpecies
reducatur/ habere poteſt ſed diſtribute, atq; vt eius ſpeciebus ſeparatim nichil poteſt euenire
cõtrariũ: ita ipſum genus ſi per ſe conſideretur/ differentiis caret. ꝙ ſi ad ſpecies referatur: per
diſtributas ſpecies in partibus ſuis contraria retinebit. Atq; ita nec ex nichilo venerunt diffe-
rentię/ quas genus retinet poteſtate: nec vtraq; cõtraria in eodem ſunt/ cum contrarias diffe-
rentias in eo ꝙ dicitur genus/ actu non habet. Impoſſibilitas enim eius propoſitionis quæ
dicit contraria in eodem eſſe non poſſe: in eo conſiſtit ꝙ contraria actu in eodem eſſe non
poſſunt. Nam poteſtate & actu: duo cõtraria in eodem eſſe nichil impedit. Quę vero nos con-
traria diximus: Porphyrius oppoſita nuncupauit. eſt enim genus cõtrariis oppoſitum. omnia
» enim contraria ſibimetipſis conſiderantur oppoſita. ¶ Diffiniunt autem eam et hoc modo.

» ¶Differentia est quę de pluribus et differentibus specie in eo quod quale quid est prędicatur.
» Rationale enim & mortale de homine prędicatur in eo qd quale quid est/ homo dicitur: sed non
» in eo quod quid est. quid est enim homo nobis interrogatis: cõueniens est dicere animal. quale
» autẽ animal inquisitis: quoniam rationale & mortale est/ cõuenienter assignabimus. ¶Tres sũt
interrogationes ad quas genus/ species/ differẽtia/ proprium/ atq; accidẽs respondetur. hę autem
sunt: quid sit/ quale sit/ quomodo se habet. Nam si quis interroget quid est Socrates: responderi
per genus ac speciem poterit cõueniẽter/ vt animal/ aut homo. Si quis quomodo se habeat So
crates interroget: iure accidẽs respõdet id est aut sedet/ aut legit & cętera. Si quis vero qualis sit
Socrates interroget: aut differẽtia/ aut propriũ/ aut accidens respõdetur id est rationalis/ vel ri-
sibilis/ vel caluus. Sed in proprio quidẽ illa est obseruatio/ q illud propriũ dicitur quod de vna
sola specie dici potest: accidens vero tale est qđ qualitatẽ designat quæ nõ substantiã significat.
differẽtia vero talis est quæ substantiã demonstrat. Interroganti igitur qualis vnaquæq; res sit:
si volumus reddere substantiæ qualitatẽ/ differentiã prædicamus. quæ differentia nunq̃ de vna
tantũ specie prædicatur vt mortale/ vel rationale: sed de pluribus. Quod igitur de pluribus spe-
ciebus inter se differentibus p̃dicatur ad eã interrogationẽ/ quæ quale sit id de quo quęritur in-
terrogat: ea est differẽtia. cuius talẽ posuit diffinitionẽ. Differẽtia est quod de plurib⁹ specie dif-
ferentibus in eo quod quale sit prædicatur. cuius diffinitionis causam rationẽq; pertractãs ait.
» ¶Rebus enim ex materia et forma constantibus/ vel ad similitudinẽ proportionẽq; materię &
» formę/ constitutionem habentibus/ quẽadmodum statua ex materia quidem est ære/ ex forma
» autem figura: sic et homo cõmunis et specialis ex materia quidem similiter proportionaliterq;
» consistit ex genere/ ex forma autem differẽtia. totũ autem hoc animal rationale mortale/ homo
» est: quemadmodum illic statua. ¶Dixit superius differentias esse quę in qualitate speciei præ-
dicarentur: nunc autem causas exequitur cuius speciei qualitas/ differẽtia sit. Omnes inquit res:
vel ex materia formaq; cõsistunt/ vel ad similitudinem materię atq; formę substantiam sortiũ-
tur. Ex materia formaq; subsistunt omnia quęcũq; sunt corporalia. nisi enim sit subiectum cor-
pus quod suscipiat formam: nichil omnino esse potest. si enim lapides non fuissent: muri/ parie-
tesq; nõ essent. si lignum non fuisset omnino: nec mensa quidẽm quæ ex ligni materia/ esse po-
tuisset. Igitur supposita materia ac præiacente cum in ipsa figura superuenerit: fit quęlibet ipsa
res corporea ex materia formaq; subsistẽs. vt Achillis statua ex ęris materia: & ex illius Achillis
figura perficitur. Atq; ea quidem quæ corporea sunt: manifestum est ex materia formaq; sub-
sistere. ea vero quæ sunt incorporalia: ad similitudinem materię atq; formę habent superpositas
priores antiquioresq; naturas/ super quas differentię veniẽtes efficiũt aliquid/ quod eodẽ modo
sicut corpus/ tãq̃ ex materia ac forma cõsistere videatur. vt i genere ac specie additis generi diffe
rentiis species effecta est. Vt igitur est in Achillis statua æs qđ materia est/ forma vero Achillis
qualitas & quędã figura ex quibus efficit̃ Achillis statua/ quę subiecta visibus capitur: ita etiã in
specie quę est homo/ materia quidẽ genus est qđ est animal/ cui superueniens qualitas rationa-
lis/ animal rationale id est speciẽ fecit. igitur speciei materia quędã est genus: forma vero/ quasi
qualitas/ differentia. Qđ est igitur in statua es: hoc est in specie genus. qđ in statua est figura cõ-
formans: id in specie differentia. quod est igitur in statua ipsa statua/ quæ ex ære figuraq; con-
formatur: id in specie ipsa species quæ ex genere differentiaq; coniungitur. Qđ si materia qui-
dem speciei genus est/ forma autẽ differentia/ omnis vero forma qualis est: iure omnis differen-
tia qualitas appellatur. quę cum ita sint: iure in eo quod quale sit interrogãtibus respondetur.
» ¶Describunt autem huiusmodi differentiã & hoc modo. Differentia qđ natum est diuidere ea
» quæ sub eodem genere sunt. Rationale enim et irrationale: hominẽ et equũ/ quę sub eodẽ ge-
» nere sunt (quod est animal) diuidunt. ¶Hæc quidẽ diffinitio cũ sit vsitata/ et ante oculos dispo-
sita: eam tamen exẽpli insuper luce reserauit. Omnes enim differẽtiæ iccirco differentię nuncu-
pantur. q species ex se differre faciunt/ quas vnum genus includit. vt homo atq; equus propriis
discrepant differentiis. sed sicut homo animal est: ita etiã equus. ergo secundũ genus nullo mo-
do distant. quę igitur secundũ genus nullo modo discrepant: ea differentiis distribuuntur. addi-
tum enim rationale quidem homini/ irrationale vero equo: equus atq; homo quæ sub eodẽ fue-
» rant genere distribuuntur & discrepant additis scilicet differentiis. ¶Assignant autem et hoc
» modo. Differentia est qua differunt a se singula. Namq; homo et equus: secundũ genus nõ dif-
» ferunt. sumus enim animalia & nos/ et irrationalia: sed additũ rationale disiũxit nos ab illis. et
» rationales sumus & nos et dii: sed mortale appositũ/ diuisit nos ab illis. ¶Vitiosa ratione et non
sana quod vult explicat diffinitio quorũdam. Id enim dicunt esse differentiam: qua vnaquęq;
res ab alia distat. In qua diffinitione nichil interest: q ita dixit an ita concludat. Differentia est
id quod est differentia. etenim differentiæ nomine in eiusdẽ differentiæ est vsus diffinitione di-

Quę differẽtia nunq̃ de vna tãtum specie prædicatur. id Porphyrii sentẽtia dictũ est. sed q fit vt si differẽtia cũ spe subalterna quã cõstituit vt sessitiuũ cũ animali conuertatur: repibilis nõ sit quę cum specie vltima quã cõstituit etiã conuertatur sic rationale cõtra Platonicorum placita putãt Peripatetici cũ homine retrouerti atq; commeate.

cens/differentia est qua differunt a se singula.q̃ si adhuc differẽtia nõ scitur nisi diffinitione cla
rescat:differẽtia quoq̃ quid sit/quis potest agnoscere/ita nichil amplius attulit ad agnitionem:
qui differẽtię nomine in eiusdẽ vsus est diffinitione. Est autẽ cõmunis et vaga:nec includẽs sub-
stãtiales differẽtias/sed quaslibet etiã accidẽtales hoc modo. Differẽtia est qua a se differunt sin-
gula. Quæ enim genere sunt eadẽ:eadem differẽtia discrepant. vt cum homo atq̃ equus idẽ sut
in animalis genere/vtraq̃ sunt animalia:differunt tamẽ differẽtia rationali. vt cũ dii atq̃ homi
nes sub rationalitate sunt positi/ differũt tamẽ mortalitate. rationale igitur ad equum/hominis
differentia est:mortale hominis/ad deum. atq̃ hoc quidem modo substantiales differentię col-
ligũtur. Q̃ si Socrates sedeat/ Plato vero ambulet:erit differẽtia sessio vel ambulatio/ quę sub-
stãtialis nõ est. Namq̃ istã quoq̃ differentiã diffinitio videtur includere:cum dicit differẽtia est
qua differunt a se singula. cũq̃ enim Socrates a Platone distiterit (nullo autẽ modo distare ab
alio nisi accidentibus potest) id erit differẽtia secundũ superioris terminũ diffinitionis. quã rem
scilicet/viderunt etiã ij qui diffinitionis huius vagũ cõmunemq̃ finẽ repręhendẽtes: certæ con
» clusionis terminũ subiecerunt. ¶ Interius autem perscrutãtes differẽtiam/ dicunt nõ quodlibet
» eorũ quæ sub eodem genere sunt diuidentium/ esse differentiam:sed quod ad esse conducit/ et
» quod quid erat esse/ et eius rei pars est. Neq̃ enim quod natũ est nauigare: est hominis differen-
» tia/ et si sit propriũ hominis. dicimus enim animaliu hæc quidem apta esse ad nauigandum/illa
» vero minime:diuidẽtes hominẽ ab aliis. sed aptũ natũ esse ad nauigandũ non est substantię cõ-
» pletiuũ/nec eius pars:sed aptitudo quędã solũ/ iccirco quia nõ est talis/ quales sunt quę specificę
» dicũtur differẽtię. ¶ Erunt ergo specificę differẽtiæ:quęcũq̃ alteram faciũt speciẽ/& quęcũq̃ in
» eo quod quid erat esse accipiuntur. Et de differẽtiis quidẽ ista sufficiant. ¶ Sensus propositionis
huiusmodi est. Quoniã superius dixit determinasse quosdã differẽtiã esse qua a se singula discre-
parent:ait alios diligentius differẽtiã perscrutantes nõ fuisse arbitratos recte esse superius pro-
positam diffinitionẽ. Neq̃ enim omnia quęcũq̃ sub eodẽ posita sũt genere/ quę faciunt differre:
differẽtię de quibus nunc tractatur id est specificę nominari queunt. plures enim sunt quę ita di-
uidunt species sub vno genere positas/ vt tamẽ eorum substantiã minime cõforment/ quia non
vidẽtur esse differẽtiæ specificę:nisi illę tantũ quæ ad id quod est esse proficiunt/ idest hę quæ in
diffinitionibus alicuius partes ponuntur. ea autẽ sunt:vt rationale hominis. Nã substantiã ho-
minis cõformat/ et ad esse hominis proficit:et diffinitionis eius hominis pars est. Nisi ergo ad id
quod est esse/ cõducit/ et eius rei quod est esse/ pars est:specifica differẽtia nullo modo poterit nũ-
cupari. Quid est autẽ esse rei:nichil aliud nisi diffinitio. vnicuiq̃ enim rei interrogatę quid est/ si
quis q̃d est esse monstrare voluerit:diffinitionem dicit. ergo si quid diffinitionis pars fuerit: eius
Diffinitio erit pars quod vniuscuiusq̃ rei quid sit esse designet. Diffinitio est quidem quæ quid vna quæq̃
res sit ostẽdit ac profert:demõstraturq̃ q̃d vnicuiq̃ rei sit esse per diffinitionis assignationẽ. Illæ
vero differẽtiæ quæ nõ ad substantiã conducũt/ sed quoddã quasi extrinsecus accidens afferunt:
specificę nõ dicuntur/ licet sub eodẽ genere positas species faciãt discrepare. Vt si quis hominis
atq̃ equi hãc differẽtiã facit aptũ esse ad nauigandũ. homo autẽ aptus est ad nauigãdũ: equus
vero minime. et cũ sit equus atq̃ homo sub eodẽ genere animalis: addita differẽtia aptum esse
ad nauigãdũ/ equũ distinxit ab homine. sed aptum esse ad nauigãdum/ nõ est huiusmodi qua-
le illud per q̃d possit hominis formare substãtiã/ sicut rationale quæ est substãtialis qualitas:sed
tantũ quãdam quodã modo aptitudinem monstrat/ et ad faciendũ aliquid vel non faciendum
oportunitatẽ. iccirco specifica differentia esse nõ dicitur. Quo fit vt nõ omnis differentia quę po-
sitas sub se species distribuit/ specifica esse possit:sed ea tantũ quæ ad substantiam speciei profi-
cit/ & quæ in parte diffinitionis accipitur. Cõcludit ergo eas esse specificas differentias: quę alte-
ras a se species faciunt per distantiã substãtialẽ. Nã si vnicuiq̃ id est esse quodcũq̃ substãtialiter
fiunt: q̃cunq̃ differẽtiæ substantialiter diuersę sunt/ illas species quibus adsunt omni substãtia
faciunt alias ac discrepãtes/ atq̃ hę in diffinitionis parte sumũtur. Nã si diffinitio substantiã mõ
strat/ & substãtiales differẽtiæ species efficiunt:substantiales differẽtiæ partes sunt diffinitionũ.

¶ DE PROPRIO. Cap. IIII.



» Roprium vero quadrifatiã diuidunt. ¶ Nam & id quod soli alicui speciei acci
» dit/ etsi nõ omni:proprium dicitur. vt homini/ medicum esse/ vel geometram.
» ¶ Et quod omni accidit/ etsi nõ soli. quẽadmodum homini/ esse bipedẽ. ¶ Et
» quod soli et omni/ et aliquando. vt omni homini/ in senectute canescere. ¶ Et
» q̃d soli et omni/ et semp. quẽadmodũ homini/ esse risibile. ¶ Nã etsi nõ semper
» rideat:tamẽ risibilis dicitur/ nõ q̃ rideat semp/ sed q̃ aptus natus sit vt rideat.
» hoc autẽ ei semp cõnaturale est vt equo hinnibile. ¶ Hæc autẽ dicũt proprie
» propria: quoniã etiam cõuertuntur. Si quid enĩ equus: hinnibile est. et si quid

» hinnibile est:equus est. ¶ Superius dictũ est omnia propria ex accidentium genere descendere.
Quicquid eni de aliquo p̄dicatur: aut substãtiã informat/ aut secundũ accidẽs inest.nichil vero
est/ qd rei substantiã mõstret nisi genus/ species et differẽtia. genus quidẽ & differentia mõstrant
substantiã speciei:species vero indiuiduorũ.quicquid ergo reliquũ est:in accidentiũ numero po-
nitur.Sed quoniã ipsa accidẽtia habẽt inter se aliquã differentiam: iccirco alia quidem propria/
alia priore atq; antiquiore nomine accidentia nũcupantur.Et de accidentibus paulo post: nũc
de propriis/ quę quadrifariam diuiduntur/ nõ vt tanq̃ aliquod proprium in quattuor diuidi se-
cariq; possit.sed hoc qđ ait diuidunt:ita intelligendum tãq̃ si diceret nuncupant/ id est propriũ
quadrifariam dicũt. cuius quadrifariæ appellationis significationes enumerat:vt quæ sit con-
grua et cõueniens nuncupatio proprietatis/ ostẽdat. ¶ Dicit ergo ꝙ propriũ primo est accidẽs:
quod ita vni speciei adest/ vt tamen nullo modo coęquetur ei/ sed infra subsistat ac maneat. vt
hominis dicitur propriũ medicum esse:iccirco ꝙ nulli alii inesse animalium potest.nec illud at-
tẽdim⁹/ an hoc de omni homine dici potest/ medicũ esse.Et hęc quidem significatio proprii: di-
citur esse soli etiam si nõ omni.soli enim speciei etiam si nõ omni coęquatur.vt homini medicũ
esse/ soli quidẽ inest homini:sed non omnibus hominibus ad scientiã adesse potest. ¶ Aliud pro-
prium est quod huic cõtrario/ dicitur omni etiam si non soli.qđ huiusmodi est/ vt omnem quidẽ
speciem contineat eamq; transcendat. Et quoniam quidem nichil est ex subiectis speciei qđ illo
proprio nõ vtatur:dicimus omni.quoniam vero transcendit ad alias:dicimus non soli.hoc hu-
iusmodi est/ quale homini esse bipedem.proprium enim hominis est esse bipedem.omnis enim
homo bipes est:etiã si non solus.aues enim bipedes sunt. ¶ Geminę igitur significationes pro-
prii quę superius dictę sunt:habent aliquid minus.prima quidem qđ non omni: secunda vero
quod non soli/ quas si iungimus facimus omni & soli.Sed est minus aliquid secundum tempus
si ei adiciatur aliquando:vt sit hęc tertia proprii nuncupatio/ vt omni & soli sed aliquando. vt
est in senectute canescere/ vel in iuuentute pubescere. omni enim homini adest in iuuentute
pubescere/ & i senectute canescere & soli.pubescere enim solius est hominis: sed aliquãdo.neq;
enim in omni tempore:sed in sola tãtum iuuentute.Hæc igitur determinatio proprii in eo qui-
dem modo ꝙ omni & soli est/ absoluta est:sed & ex eo innuit aliud et cõtraxit cum dicimus ali-
quando.qđ si auferamus:fit proprii integra & simplex significatio/ hoc modo. ¶ Propriũ est qđ
omni & soli & semper adest.omni autem & soli speciei & semper intelligendum est: vt homini
risibile/ equo hinnibile. omnis enim homo & solus: risibilis est semper.Neq; illud nos vlla du- Dubii solu-
bitatione perturbet ꝙ semper homo non rideat.nõ enim ridere est proprium homini:sed risibi- tio
le qđ non est actu/ sed in potestate consistit.ergo etiam si non rideat:quia ridere tamen possit so-
li/ et omni homini adesse dicitur/ & cõuenienter proprium nuncupatur. Nam si actu separetur
a specie:potestate/ nulla ratione disiũgitur. ¶ Quattuor igitur significationes proprii dixit.Nã Recollectio
primam quidem/ quando accidens ita subiectæ speciei adest/ vt soli ei adsit etiam si non omni:
vt homini esse medicum.Secũdam autem cum omni/ & nõ soli accidit:vt homini esse bipedem.
Tertiam vero cum omni/ et soli/ sed aliquando:vt homini in iuuentute pubescere.Quartã cum
omni & soli/ et semper adest:vt esse risibile. Atq; ideo cætera conuerti non possunt. Neq; enim
coæquatur qđ soli/ sed non omni speciei adest.neq; coæquatur:quod non soli/ sed omni speciei
adest.species quidẽ de ipso dici potest:ipsum vero de specie minime.quod enim medic⁹ est: po-
test dici homo.homo vero qui est:medicus esse nõ dicitur.Rursum qđ ita est alii propriũ vt om-
ni adsit:etiam si nõ soli/ ipsum quidem de specie prædicari potest/ species vero de eo minime.Nã
bipes prædicari de homine potest:homo vero de bipede nullo modo. Rursus qđ ita adest quod
omni/ et soli/ sed aliquando adsit/ quoniam de tempore habet aliquid diminutum: reciprocari
nõ poterit.Possumus enim dicere omnis qui pubescit/ homo est:nõ tamẽ dicimus omnis qui est
homo/ pubescit.potest enim minime ad iuuentutẽ venire/ atq; ideo nõ pubescere. nisi forte non
sit pubescere hominis propriũ/ sed in iuuentute pubescere solũmodo/ aut etiam ꝙ nondũ est in
iuuentute/ aut etiã præter:tamẽ adsit ei proprium nõ tale/ quale tũc est cum præter iuuentutem
est/ sed quale tũc fieri posset cum in iuuentute cõsistit.atq; ideo qđ non in omne tẽpus tenditur/
etiam si tale est quod omni speciei adsit:ꝙ tamen in aliquod tempus differatur/ integrũ atq; ab-
solutum propriũ esse nõ dicitur.Quartum est quod ita adest ꝙ solã teneat speciẽ/ & omni adsit/
& absolutum sit a temporis cõditione. vt risibile quod a superiori plurimũ distat.Nam quod ri-
sibile est:semper ridere potest.Rursus qui potest in iuuentute pubescere:cũ ipsa iuuentus nõ sit
semper/ non ei est semper vt in iuuentute pubescat.Hæc autẽ proprii significatio quã nulla tem
poris diffinitio cõstringit:absoluta est/ atq; ideo etiam conuertitur/ et inuicẽ de se proprium atq;
species prædicantur.homo enim risibilis est:et risibilis homo.

¶ DE ACCIDENTE. Cap. V.

ACcidens est quod adest & abest præter subiecti corruptionem. ¶ Diuiditur autem in duo: namq; id eius separabile est & illud inseparabile. est enim dormire/ separabile accidens. nigrũ vero: inseparabiliter coruo et æthiopi accidit. ¶ Potest autem subintelligi & coruus albus/ & æthiops nitens colore præter subiecti corruptionem. ¶ Diffinitur autem sic quoq;. Accidens est quod contingit eidem inesse et non inesse. ¶ Et quod neq; genus est/ neq; differentia/ neq; species/ neq; propriũ: semper autem est in subiecto subsistens. Omnibus igitur determinatis quę proposita sunt (dico autem genere/ specie/ differẽtia/ proprio/ accidente) dicendũ est quæ eis cõmunia sunt/ & quę propria. ¶ Quoniã vt superius dictum est/ omnia quæ de aliquo prædicãtur/ vel substantialiter vel accidentaliter dicuntur: cũq; ea quę substantialiter prędicantur/ eius de quo dicuntur substantiam diffinitione contineant/ & sint eo antiquiora atq; maiora quod ex substantialibus prædicatis efficitur/ cumq; ea quæ substantialiter dicuntur pereunt: necesse est vt simul etiam ea intermantur quorũ naturam substãtiamq; formabant. quæ cum ita sint: necesse est vt quæ accidentaliter dicuntur/ quoniam substantiam minime informant/ adesse & abesse possint præter subiecti corruptionem. Ea enim tãtum cum absunt/ subiectum corrumpere possunt: quæ efficiunt atq; conformant quæ sunt substantialia. quę vero nõ efficiunt substantiam vt accidentia: ea cum adsunt vel absunt/ nec informant substantiam/ nec corrũpunt. ¶ Est igitur accidens/ quod adest & abest pręter subiecti corruptionem. Id autẽ diuiditur in partes duas. Accidens enim aliud est separabile: aliud inseparabile. separabile quidẽ dormire/ sedere: inseparabile vero/ æthiopi atq; coruo color niger. In qua re talis oritur dubitatio. ita enim est definitum/ accidens est quod adest et abest præter subiecti corruptionẽ: idem tamen accidens inseparabile dicitur. ꝙ si inseparabile est: abesse non poterit. frustra igitur positum est accidens esse qđ adesse & abesse possit: cum sint quędam accidẽtia/ quę a subiecto nõ valeant separari. Sed fit sæpe vt quæ actu disiungi non valeant: mente et cogitatione separentur. sed si animi ratione disiunctę sunt qualitates a subiectis: nõ ea perimunt/ sed in sua substãtia permanẽt atq; perdurant/ accidentes tamen esse intelliguntur. Age igitur quoniam æthiopi color niger auferri non potest: animo eum & cognitione separemus. erit igitur color albus ęthiopi. Num iccirco species cõsumptę sunt? minime. ita etiam coruus/ si ab eo colorem nigrũ imaginatione separemus: permanet tamen auis nec interiit species. ergo qđ dictum est adesse & abesse: nõ re sed animo intelligendum est. alioquin & substantialia quę omnino separari nõ possunt: sępe animo & cogitatione disiungimus. vt si ab homine rationalitatẽ auferamus: quã licet actu separare non possumus/ tamen si animi imaginatione disiungimus/ statim perit hominis species. qđ idem in accidẽtibus non fit. sublato enim accidente cogitatione: species manet. ¶ Est alia accidentis diffinitio cæterorũ omnium priuatione/ vt id dicatur esse accidens quod neq; genus sit/ neq; species/ neq; differentia/ neq; proprium: quæ diffinitio plurimum vaga est/ valdeq; cõmunis. Sic etiam genus diffiniri potest: qđ neq; species/ neq; differẽtia/ neq; proprium sit/ nec accidens. eodem quoq; modo species ac differẽtia atq; proprium. Cum autem eadem similitudine definitionis plurima definiri queunt/ nõ est terminans & circunclusa descriptio: pręsertim cum longe sit ab definitionis integritate seiunctum/ qđ cuiuslibet rei formã aliarum rerum negatione demonstrat. Quibus omnibus expeditis genere quidem/ specie/ differentia/ proprio/ atq; accidẽte/ descriptisq; eorum terminis quantũ postulabat institutionis breuitas: ea ipsa communiter pertractanda persequitur/ vt quas inter se habeant differentias hęc quinq; de quibus superius disputatum est/ quasue cõmunitates mediocri consideratione demonstret: vt nõ solum quę ipsa sint/ verumetiam quẽadmodum ipsa inter se cõparentur appareat.

Obiectio

Solutio

Accidentes tamẽ, qualitates illę intelliguntur accidentes suis subiectis.

EXpeditis per se omnibus quæ per se proposuit/ & quantum in vniuscuiusq; consideratione poterat ad scientiæ terminum breuiter adductis: nunciam non de singulorum natura idest vel generis/ vel differentiæ/ vel speciei/ vel proprii/ vel accidẽtis/ sed de adinuicem relatione pertractat. Nam qui cõmuniones ac differentias rerum colligit: non vt sunt per se res illæ/ considerat/ sed vt aliis comparentur. Id autem duplici fit modo/ vel similitudine dum cõmuniones tractãtur/ vel dissimilitudine dũ differentiæ/ quæ cũ ita sint nos quoq; (vt adhuc fecimus) propter planiorem intellectum philosophi vestigia persequentes: ordiemur de iis cõmunitatibus quæ adsunt generi/ speciei/ differentię/ vel proprio/ vel accidenti.

¶DE COMMVNITATIBVS ET DIFFERENTIIS QVINQVE VOCVM. Cap.VI. r



» Ommune quidem est omnibus de pluribus prędicari/ quemadmodum dictũ Cõitas.
» est. Sed genus quidem: de omnibus sub se speciebus & indiuiduis. & differẽ- G
» tia similiter. species autem de ijs quę sub ipsa sunt indiuiduis. at vero propri- S
» um & de specie cuius est propriũ: & de ijs quę sub specie sunt indiuiduis. acci D
» dens autem & de speciebus & de indiuiduis. Namq; animal de equo & boue P
» prędicatur/ quę sunt species: & de hoc equo & de hoc boue quę sunt indiui- A
» dua. irrationale vero & de equo & boue/ & de ijs qui sunt particulares prędi
» catur. species autẽ vt homo/ solum de ijs qui sunt particulares homines prę-
» dicatur. proprium vero de specie cuius est proprium: & de ijs quę sub specie
» sunt indiuiduis. vt risibile de homine & de ijs qui sunt particulares. nigrum autem & de specie
» coruorum & de ijs qui sunt particulares: quod est accidens inseparabile. & moueri de homine/
» & de equo: qđ est accidens separabile. sed principaliter quidẽ de indiuiduis: secundo vero loco
» de ijs quę continẽt indiuidua. ¶Anteq̃ singulorum ad vnumquodq; habitudinẽ tractet: illam 1
prius respicit/ quam omnes ad seinuicem habere videãtur. hęc autem est vna cõmunio: quę po
sitarum quinq; rerum numerũ pluralitate prędicationis includit. omnia enim de pluribus prę-
dicantur. in hoc ergo sibi cuncta cõmunicãt. Nam & genus de pluribus prędicatur: itemq; spe
cies/ ac differentia/ & proprium/ et accidens. quę cum ita sint: est eorum vna atq; indiscreta cõ-
munio/ de pluribus prędicari. Designat autẽ Porphyrius ipsam de pluribus prędicationẽ/ quẽ-
admodum in singulis fiat: q; vnumquodq; propositorũ de quibus pluribus prędicetur ostẽdit.
Ait enim genus quidẽ de pluribus prędicari: idest speciebus ac idiuiduis: vt animal prędicatur
de homine & equo/ ac de ijs indiuiduis quę sub homine sunt atq; equo. Item genus prędicatur
de differentijs specierum: atq; id iure. quoniam enim species/ differentiæ informant: cũ genus
de speciebus prędicatur/ consequens est vt etiã de ijs dicatur quę specierum substantiam/ for-
mamq; efficiũt. quo fit vt etiam de differẽtijs prædicetur: ac nõ de vna sola/ sed de pluribus. di-
citur enim quod rationale est/ esse animal: & rursus quidẽ qđ irrationale est/ esse animal. ita ge-
nus de speciebus ac differentijs prędicatur/ & de ijs quę sub ipsis sunt indiuiduis. Differentia
vero dicitur de pluribus speciebus ac de earum indiuiduis: vt irrationale de equo prędicatur ac
boue quę sunt plures species/ & de ijs quę sub ipsis sunt indiuiduis/ eodem modo dicitur. Nam
quod de vniuersali prędicatur: prędicatur & de indiuiduo. q; differẽtia de speciebus dicitur/ pr-
dicabitur etiam de eiusdẽ speciei subiectis. Species vero de suis tãtum indiuiduis prędicatur.
neq; enim fieri potest/ vt quę species est vltima (quę vere species ac magis species nũcupatur)
nec alias deducatur in species. q; si ita est: sola post speciẽ indiuidua restant. iure igitur species
de suis tantum indiuiduis prędicatur: vt homo de Socrate/ Platone/ & Cicerone/ & cæteris.
Proprium item de specie prędicatur cuius est proprium. neq; enim esset proprium alicuius nisi
de aliquo prędicaretur. de quo eni vnaquęq; res & soli & omni dicitur/ et semper: eiusdem pro-
prium esse monstratur. quę cum ita sint: propriũ de specie dicitur. vt risibile de homine. omnis
enim homo risibilis est. Dicitur etiam de indiuiduis speciei de qua prędicatur. est eni Plato &
Socrates/ risibilis. Accidens vero de speciebus pluribus dicitur: et de diuersarum specierũ indi-
uiduis. dicuntur enim coruus atq; æthiops nigri. & hic ęthiops atq; coruus qui sunt indiuidui/
nigri secundum nigredinis qualitatem vocãtur: atq; hoc est quidem accidens inseparabile. sed
multomagis separabilia accidẽtia pluribus inhęrescunt: vt moueri homini/ & boui. vterq; enĩ
mouetur. et rursus ea quę sũt sub homine atq; boue indiuidua/ moueri semper prędicãtur. Sed
aduertendum est authore Porphyrio/ q; ea quę accidentia sunt/ principaliter quidem de ijs di-
cuntur in quibus indiuiduis sunt: secũdo vero loco ad vniuersalia indiuiduorum referuntur/
atq; ita prędicatio superioribus redditur. vt quoniã nigredo singulis coruis adest: dicitur adesse
coruo. Nam quia omnia particularia/ qualitas ista accidentis nigrẽdinis inficit: iccirco eam de
specie quoq; prędicamus dicentes coruũ ipsam speciem/ nigrũ esse. ¶In quibus omnibus mirũ Dubium.
videri potest: cur genus de proprio prædicari non dixerit/ nec vero speciẽ de eodẽ proprio/ nec
differentiam de proprio/ sed tantum genus quidẽ de speciebus & de indiuiduis: differẽtiam ve
ro de speciebus atq; indiuiduis/ speciem de indiuiduis/ proprium de specie atq; indiuiduis/ acci
dens de speciebus atq; indiuiduis. Fieri enim potest vt quę maioris prædicatiõis sint/ ea de cũ-
ctis minoribus prædicentur: & quę equalia sint/ sibimet conuertantur. coq; fit: vt genus de dif
ferentijs/ & de speciebus/ & de proprijs/ & de accidẽtibus prædicetur. vt cum dicimus q; ratio-
nale est animal/ genus de differentia: q; homo est animal/ genus de specie. rursus qđ risibile est/
animal est/ genus de proprio. qđ nigrum (si forte coruũ vel æthiopem demonstremus) animal

eſt: genus de accidente prędicamus. rurſus ꝙ homo rationale: differentiam de ſpecie. ꝙ riſibi-
le eſt rationale: differentiam de proprio. ꝙ nigrum eſt rationale/ ſi ęthiopem demõſtremus: dif
ferentiam de accidente. item ꝙ riſibile eſt homo: eſt ſpecies de proprio. ꝙ nigrum eſt homo/ ſi
æthiopem deſignemus: eſt ſpecies de accidente. qua in re/ qđ nigrum eſt etiã riſibile eſt i ęthio-
pis demonſtratione: vt proprium etiã prędicetur. cõuerti aũt ad totum/ accidẽs poteſt: vt quo-
niam in indiuiduis ſingulorũ eſſe pręponitur/ iccirco de ſuperioribus etiam prędicatur. vt quo-
niam Socrates animal eſt/ rationale eſt/ riſibile eſt & homo eſt/ cumq; in Socrate ſit caluitium:
prędicatur idem accidens de animali/ de rationali/ de riſibili/ de homine: vt accidens de quat-
tuor reliquis prędicetur. Sed horũ profundior quęſtio eſt/ nec ad ſoluẽdum eſt ſatis temporis:
hoc tantũ ingredientiũ intelligẽtia expectet/ ꝙ alia quidẽ recto ordine p̄dicãtur/ alia vero obli
quo. quoniã moueri hominẽ rectũ eſt: id qđ mouetur hominẽ eſſe/ conuerſa locutione proponi-
tur. quocirca rectã Porphyrius in omnibus proportionem ſumpſit. Q; ſi vim quis prędicatiõis
ſolutioniſq; attẽderit/ in ſingulis cõparãs p̄dicationibus: eas quidẽ prolatiões quę rectę ſũt iue
niet a Porphyrio eſſe numeratas/ eas vero quę conuerſo ordine prędicantur/ fuiſſe ſepoſitas.
3 » ¶Commune autem eſt generi/ & differentiæ continẽtia ſpecierum. Continet enim & differẽtia
Cõmu. » ſpecies/ etſi non omnes quot genera. rationale enim (etſi non cõtinet ea quę ſunt irrationalia
G » vt genus/ quẽadmodum animal) tamen cõtinet hominem & deũ/ quę ſunt ſpecies. ¶Et q̃cũq;
D » prędicantur de genere vt genere: & de ijs quę ſub ipſo ſpeciebus prędicantur. & quęcũq; prędi
» cantur de differentia vt differentia: & de ea (quę ex ipſa eſt) ſpecie prędicabuntur. Nam cum ge
» nus animal ſit/ non ſolum de eo prędicantur vt genere/ ſubſtantia & animatum & ſenſibile: ſed
» etiam de ijs quę ſunt ſub animali ſpeciebus omnibus prędicantur hęc/ vſq; ad indiuidua. cũq;
» differentia ſit rationale/ prędicatur de ea vt differẽtia id qđ eſt ratione vti: & nõ ſolum de eo qđ
» eſt rationale/ ſed etiam de ijs quę ſunt ſub rationali ſpeciebus/ prędicabitur ratione vti. ¶Cõ-
» mune autem eſt perempto genere/ vel differentia: ſimul perimi quę ſub ipſis ſunt. Quẽadmodũ
» enim ſi nõ ſit animal/ nõ eſt equus neq; homo: ita ſi nõ ſit rationale/ nullum erit animal qđ vta
» tur ratione. ¶Poſt eam quę cunctis viſa eſt cõmunitatem: ſingulorum ſimilitudines ac diſſimi
litudines quęrit. Et quoniam inter quinq; propoſita/ genus & differentia vniuerſalioris prędica
tionis ſunt (ſiquidem genus ſpecies continet & differentias: differentiæ vero ſpecies continẽt/
& neq; ab his vllo modo continẽtur) primum generis ac differentiarum ſimilitudines colligit:
1 ac primam quidẽ ponit hanc. Dicit enim cõmune eſſe generi ac differẽtiæ: vt ſpecies claudãt.
Nam ſicut genus ſub ſe habet ſpecies: ita etiam differẽtiæ/ tamen non tãtas quantas habet ge
nus. Etenim quoniam genus differẽtiam etiam claudit & non vnam tãtum differentiã coercet
ac retinet: plures neceſſe ẽ vt habeat ſub ſe ſpecies/ q̃ quęlibet vna earũ quã claudit differẽtia-
rum. vt animal prędicatur de rationabili & irrationabili. ꝙ ſi ita eſt: prędicabitur & de ijs quæ
ſub rationali ſunt poſitę ſpeciebus/ & quę ſub irrationali. eſt ergo commune animali & rationa
li/ ideſt generi & differẽtię ꝙ ſicut genus de deo & homine prędicatur: ita etiam rationale qui-
dem differentia de deo & de homine dicitur/ ſed non in tantũ eius prędicatio funditur quantũ
animalis/ ideſt generis. Animal enim non de deo ſolum atq; homine dicitur: ſed de equo & bo-
ue prædicatur/ ad quę rationalis differẽtia nõ peruenit. Sed quandocũq; deũ ſupponimus ani
mali: ſecundũ eam opinionem facimus/ qua ſolem ſtellaſq; atq; cunctum hunc mundũ anima-
2 tum eſſe confirmant/ quos etiam deorum nomine (vt ſępe dictum eſt) appellauerunt. ¶Secũ-
da item cõmunio eſt generis ac differentiæ: quoniam quę prædicãtur de genere vt genera/ ea-
dem & de ijs quę ſub ipſis ſunt ſpeciebus prædicantur ad hanc ſimilitudinem. & quęcũq; præ-
dicantur de differentia vt differẽtia: eadem quoq; & de ijs quę ſub differentia ſunt vt differẽtię
prædicantur. cuius ſentẽtia talis eſt. Sunt plura quę de generibus p̄dicantur: vt de animali di-
citur animatum/ & ſubſtantia atq; hęc vt genera. hęc igitur prędicantur & de ijs quę ſub ani-
mali ſunt: vt rurſus genera. Nam hominis & animatum et ſubſtantia genus eſt: ſicut ante fue-
rat animalis. Item in ipſis differẽtijs quędam differẽtiæ inueniuntur/ quę ipſis de differẽtijs p̄di
cantur: vt de rationali duæ differentiæ dicuntur. qđ enim rationale eſt: vtitur ratione/ vel habet
rationem. Aliud eſt autem vti ratione: aliud eſt habere rationẽ. vt aliud eſt habere ſenſum: ali-
ud vti ſenſu. habet quippe ſenſum et dormiens/ ſed non vtitur: ita quoq; dormiẽs habet ratio-
nem/ ſed minime vtitur. Sed ipſius rationabilitatis/ quædã differẽtia eſt ratione vti: ſed ſub ra-
tionabilitate homo poſitus eſſe p̄dicatur. prædicatur igitur de homine ratione vti vt quędam
differentia. differt enim a cęteris animalibus homo/ quia ratione vtitur. Demonſtratum eſt igi-
tur ꝙ ſicut ea quę de genere prędicantur/ dicuntur de ſubiectis generi: ita etiam ea quę de dif-
3 ferentia prędicantur/ dicuntur de ijs quoq; q̃ differẽtijs ſupponuntur. ¶Tertiũ vero cõmune

eſt/ ꝙ ſicut abruptis generibus/ ſpecies interimuntur:ita conſumptis differẽtijs/ſpecies de qui-
bus differentiæ prędicantur/intereunt.Cõmune enim eſt hoc:vniuerſalium in ſubſtãtia pereũ
tium/ perire ſubiecta.ſed prima cõmunio demõſtrauit genera de ſpeciebus prędicari: ſicut etiã
differentias.Propter hanc igitur ſimilitudinem ſi auferantur genera:ſpecies pereunt.ſicut etiã
ſpecies perire neceſſe eſt quę ſub differẽtijs ſunt:ſi vniuerſales earum differẽtiæ conſumantur.
cuius exemplum eſt. Si enim auferas animal:hominẽ atq; equũ ſuſtuleris/ quę ſunt ſub ratio-
nali differentia collecta.Et de cõmunitatibus quidem hactenus:nunc de generis/ & differentię 6
» diſſimilitudine perpendit. ¶Proprium autem eſt generi de pluribus prædicari q̃ differentia/ & Differẽtię.
» ſpecies/ & proprium/ & accidens.Animal enim de homine & equo/ & aue/ & ſerpente prędica- G
» tur.quadrupes vero de ſolis quattuor pedes habentibus.homo vero de ſolis indiuiduis.& hin
» nibile/ de equo ſolum/ & de ijs qui ſunt particulares.& accidens ſimiliter de paucioribus. Opor
» tet autem differẽtias accipere/ quibus diuiditur genus:non eas quę cõplent ſubſtantiam gene-
» ris/ ſed q̃ ſunt diuiſiuæ. ¶Amplius.Genus cõtinet differentiã poteſtate (animalis eni hoc qui-
» dem rationale eſt:illud vero irrationale) differentię vero nõ continẽt genera. ¶Amplius.Ge-
» nera quidem priora ſunt iis quę ſunt ſub ſe poſitę differentijs/ propter quod ſimul quidẽ eas au-
» ferunt:non autẽ ſimul auferũtur ab eis.Sublato enim animali aufertur rationale & irrationa-
» le:differentię vero nõ amplius ſimul auferunt genus.nam etſi omnes interimantur: tamẽ ſub-
» ſtantia animata ſenſibilis ſubintelligi poteſt quę eſt animal. ¶Amplius.Genus quidẽ in eo qđ
» quid eſt:differentia vero in eo quod quale quiddam eſt (quẽadmodum dictum eſt) prędicatur.
» ¶Amplius. Genus quidem vnum eſt ſecundum vnamquãq; ſpeciem/ vt hominis id quod eſt
» animal:differentię vero plurimæ ſunt/ vt rationale/ mortale/ mentis & diſciplinę perceptibile/
» quibus ab alijs animalibus differt. ¶Et genus quidem cõſimile eſt materię: formę vero differẽ
» tia.Cum autẽ ſint & alia cõmunia/ & propria generis et differentię:nunc iſta ſufficiant. ¶Pro-
prium vero quid ſit/ cõuenienti atq; integro vocabulo diffinitum eſt:ſed per abuſionem illa etiã
propria quorumlibet dicũtur/ quę in vnaquaq; re ab alijs continẽt differẽtiam/ licet cũ alijs ſint
ea ipſa cõmunia.Per ſe quippe proprium eſt homini qđ ei omni/ & ſoli/ & ſemper adeſt/ vt riſibi
litas:per vſurpatam vero locutionẽ etiam propriũ hominis rationalitas dicitur.nõ per ſe pro-
prium/ quippe ꝙ ei cũ deorum eſt natura cõmune: ſed hominis rationabilitas propriũ dicitur
ad diſcretionem pecudis q᷑ rationale nõ eſt.id vero propter hanc cauſam/ quoniam id propri- Platonicũ.
um vniuſcuiuſq; dicitur:qđ habet ſuum.quo igitur quis ab alio differt: proprium eius nõ abſur
da vſurpatione prędicatur.Sed nunc qđ dicit propriũ generis eſſe de pluribus prędicari q̃ cęte- 1 differẽtia.
ra quattuor:id ipſius generis tale propriũ eſt quale per ſe proprium dici ſolet/ ideſt qđ ſemper/
ſoli/ & omni adſit generi. Generi enim ſoli adeſt: vt differẽtia/ ſpecie/ proprio/ & accidente vbẽ
rius atq; fluentius prędicetur.ſed de his ſpeciebus/ differẽtijs/ proprijs atq; accidentibus id di-
ci poteſt:quę ſub quolibet genere ſunt.ideſt differentiæ quidem quę quodlibet diuidũt genus.
ſpecies vero quę diuiſibilis eſt:generis differẽtijs informatur.proprium autẽ/ illi ſpeciei quę ſub
illo genere eſt:qđ differẽtijs eſt diuiſiuũ.accidentia ijs hęrent indiuiduis quę ſub ea ſpecie ſũt:
quã deſignatũ genus includit.hoc facilius exempla declarant.Sit enim genus animal/ quadru
pes ac bipes differẽtię ſub animalis poſitæ continentia.homo autẽ atq; equus:ſpecies ſub eodẽ
genere cõſtitutę.riſibile atq; hinnibile: propria earum ſpecierum.velox vero vel bellator dux:
ſunt accidentia/ quę ijs indiuiduis accidunt/ quę ſub ſpeciebus hominis atq; equi continẽtur.
Animal igitur qđ eſt genus:prędicatur de quadrupede/ & bipede quę ſunt differentiæ.quadru-
pes vero non dicitur de bipede/ ſed tantum de ijs animalibus quę quattuor pedes habẽt.plus
igitur prędicatur genus q̃ differentia.rurſus homo de Platone & Socrate prædicatur/ & de cę-
teris:animal vero nõ modo de hominis indiuiduis/ verum etiam de cęteris irrationalibus indi
uiduis dicitur.plus enim genus q̃ ſpecies prędicatur. Sed cum ſit propriũ ęquum ſpeciei/ cũq;
genus q̃ ſpecies vberius prædicetur:prędicatio quoq; generis/ proprij ſupergreditur prędicati-
onem.Accidens quoq; etſi pluribus ineſſe poteſt:tamẽ ſępe genere cõtractius inuenitur.vt bel
lator nõ niſi homo dicitur:& velocitas in paucis animalibus inuenitur.quo fit vt genus & diffe
rentia/ & ſpecie/ & proprio/ & accidẽte amplius prædicetur.Atq; hęc eſt vna proprietas generis
quę genus ab omnibus alijs disiungat ac ſeparet.oportet autem (inquit) nunc eas differentias
intelligere/ quibus diuiditur genus:nõ quibus informatur genus.illę enim a quibus informa-
tur genus:plus q̃ ipſum genus ſine dubio prędicantur.vt animatum & corporeũ vltra animal
tendunt:cum ſint differẽtiæ animalis/ & nõ diuiſiuę/ ſed potius cõſtitutiuę. Omnia enim ſupe-
riora de inferioribus prędicãtur.quæ vero de inferioribus prædicãtur nec conuerti poſſunt:hęc
ab eis quę inferiora ſunt amplius prædicãtur. ¶Poſt hoc aliud propriũ generis oſtẽdit quo ab 2

ijs differentijs quę sub eodem sunt segregatur. Omne enim genus cōtinet differentias potesta
te:differentia vero genus non potest cōtinere. Animal enim:rationale atq; irrationale cōtinet
potestate.neq; enim irrationabilitas neq; rationabilitas animal poterit continere. potestate ait
continere animal differētias proprias:quia (vt superius dictum est) genus omnes habet sub se
3 differentias potestate/actu vero minime. ¶Ex quo fit vt alia proprietas oriatur. Sublato enim
genere:perit differentia.velut sublato animali/interimitur rationalitas:qđ est differētia.at si ra
Obiectio. tionale interimas:irrationale animal manet. ¶Sed obijci potest ꝙ si vtrasq; differētias simul
Responsio. abstuleto:non poterit remanere genus. Dicimus potest.vnumqdq; enim nō ex ijs de quibus
prædicatur:sed ex iis ex quibus efficitur/ substantiā sumit.itaq; fit vt genus sublatis differētijs
diuisiuis permanere possit:dum tamē maneant illę quę ipsius generis formam substātiamq; cō
stituunt.Quoniam enim animal/animati atq; sensibilis differētię constituunt/hę si maneāt atq;
fungantur:perire animal nō potest/ licet ea pereant de quibus animal prędicatur/ rationale sci
licet atq; irrationale. vnumquodq; enim (vt dictum est) ex iis substantię proprietatē sumit ex
quibus efficitur:nō ab ijs de quibus prædicatur. Amplius si vtrasq; differētias genus potestate
continet:ipsum per se neutram earum intra se positam collocatamq; cōcludit. ꝙ si actu quidē
eas non continet sed potestate:actu etiam ab his poterit separari. hoc ipsum enim eas potesta-
te cōtinere:id erat actu non cōtinere.Genus vero ꝙ quaslibet differentias actu non continet:
4 actu ab eisdem etiam separatur. ¶Rursus aliud est generis proprium/qđ ex proprietate prędi-
cationis agnoscitur.Omne enim genus ad interrogationem qđ est vnūquodq;/respondere cō-
uenit/vt animal in eo qđ qđ est de homine prędicatur: differētia vero minime/sed i eo qđ qua-
le sit.omnis enim differētia in qualitate cōsistit.Sed hoc proprium tale est quale superius dixi-
mus:non per se/sed secundum alicuius differentiam dictum. alioquin cōmune est hoc generi
cum specie:vt in eo qđ quid sit prædicetur.sed quia hac re genus a differentia discrepat/quoni-
am differentia quidem in eo qđ quale est/ genus vero in eo qđ quid est prędicatur:generis pro-
prium dicitur nō per se/sed differētię cōparatione/ & in omnibus reliquis eandem rationem cō-
5 ueniet speculari. ¶Alia rursus generis & differentię separatio est/ꝙ genus quidem speciei vni
sēper adest scilicet proximū(plura eni possūt eē superiora/velut hominis animal atq; substātia:
sed proximum eiusdem hominis animal tātum) differentiæ vero plures vni speciei adesse pote
runt/vt rationale atq; mortale.Itaq; fit diffinitio ex vno quidem genere sed pluribus differen-
6 tijs:vt hominis/animal rationale atq; mortale. ¶Rursus alia discretio est/ꝙ genus velut subie
cti velit locum:differētia vero formę.itaq; illud fit materia quędam/quæ figuram suscipiat:hęc
vero fit forma/quę superueniens speciei substātiam rationēq; perficiat. Icirco pluribus differē
tijs a genere differētiam segregauit:quia hęc maxime generis quandā similitudinem continet
quia est vniuersalis/ & pręter genus inter cætera maxima.sed cum alia plura cōmunia pluraq;
propria generis inter se ac differētię valeant inueniri:sufficiunt(inquit)illa.Satis eni ad discre
3 » tionem quaslibet differētias assumere: etiam si quę dici possunt omnia nō colligātur. ¶Genus
Cōmu. » autem & species cōmune quidem habent de pluribus (quēadmodum dictum est) prędicari.Su
G » matur autem species vt species solum/ nō etiam vt genus:si fuerit idem species & genus. ¶Cō
S » mune autem his est:& priora esse iis de quibus prędicantur. ¶Et totum quoddam esse vtruq;.
1 ¶Generis quidem & speciei enumerat tria cōmunia/ vnum quidē:de pluribus prędicari. genus
enim & species de pluribus prędicātur:sed genus de speciebus vt dictū est/species vero de indi
uiduis.Sed nunc de illa specie loquitur inquātum species ē:idest quę non erit genus/ vt vltima
species.ꝙ si talem speciem ponamus/ quę etiam genus esse potest/ ac de ea dicamus ꝙ cōmu-
ne habet cū genere de pluribus prędicari:nichil interest an ita dicamus ipsum genus id secum
habere cōmune de pluribus prędicari.Talis est enim species:quę nō solum est species/ sed etiā
2 genus est. ¶Est autem cōmune his quoq; ꝙ vtraq; priora sunt ijs de quibus prędicātur. om-
ne enim qđ de pluribus prędicatur/si recto(vt superius dictum est) ordine dicatur:prius est ijs
3 de quibus prędicatur. ¶Præterea est illis hoc etiam cōmune:ꝙ genus ac species totum sunt
eorum quę intra suum ambitum continēt & coercent.omnium enim specierū totum est genus
& omnium indiuiduorum totū est species. æque enim genus & species adunatiua ē: ideo eorū
5 » quę ad vnam formam reducit/recte dicitur totum. ¶Differunt autē eo quod genus quidē cōti-
Differē » net species sub se:species vero continetur/ & nō continet genera.de pluribus enim genus q̄ spe
tiæ. » cies prædicatur. ¶Amplius genera pręiacere oportet/ & informata specificis differētijs perfice-
G » re species.vnde & priora sunt naturaliter genera/ & simul interimētia:sed quę non simul interi-
S » mantur.& species quidem cum sit:est & genus omnino.genus vero cum sit:nō omnino erit spe
» cies. ¶Et genera quidē vniuoce de speciebus prædicātur: species vero de generibus minime.

¶Amplius.Genera quidem abundant earum quę sub ipsis sunt specierum cõtinentia:species
» vero a generibus abundãt proprijs differẽtijs.¶Amplius.Neq; species fiet vnq̃ generalissimũ:
» neq; genus fiet vnq̃ specialissimum. ¶Expeditis cõmunibus generis & speciei:nunc de eorum
» discretione pertractat.Differre enim dicit genus a specie/ quoniã genus cõtinet species/ vt ani- 1
mal cõtinet hominem:species vero non cõtinet genera. neq; enim homo de animali prędica-
tur.itaq; fit vt species contineãtur a generibus:nunq̃ vero contineãt genera.Omne eni qđ am
plius p̃dicat:illius est cõtinẽs qd min⁹ dicit/ atq; illud qđ min⁹ dicit/ cõtinet.q; si gen⁹ amplius
p̃dicetur q̃ species:necesse est vt species quidẽ cõtineat a genere/ genus vero speciei nullo ãbi-
tu prędicationis includatur.¶Huius autem ratio est/ quoniam genus semper suscipiens diffe- 2
rentiam speciem facit.hoc enim est genus qđ habet latissimam prędicationem:coarctatum dif
ferentia & cõtractum/speciem facit.omnino enim generi iuncta differentia speciem reddit:&
ex vniuersalitate & latissima prędicatione in angustum speciei terminũ contrahit. Animal eni
cuius prędicatio per se longe lateq; diffusa est/ si arripiat rationalis differẽtiam si & mortalis:di-
minuit atq; contrahit in vnum hominis speciem.vnde fit vt minor sit semper species q̃ genus:
atq; ab eo cõtineatur sed nõ contineat/sublatoq; genere/auferatur & species.si enim totũ aufe
ras:pars nõ erit.q; si species auferatur:genus manet.veluti cum animal sustuleris/ interimitur
etiam homo:si hominem auferas/animal restat.¶Hęc etiam causa est vt genus de specie vni- 3
uoce prędicetur:& vt species suscipiat diffinitionem generis & nomen/sed non est cõuersio.dif
finitionem quippe speciei genus nõ suscipere videtur.substantiam enim priorum/inferiora su-
scipiunt. Si enim diffinias animal: dicas substãtiam esse animatã atq; sensibilem.at si prędices
de homine animal:verum dixeris.si etiam animalis diffinitionem de homine prędicaueris/ di-
casq; hominem esse substantiã animatã atq; sensibilem:nichil fuerit in propositione falsi.sed si
hominis rationẽ reddas/aial rõnale mortale:ea aiali nõ cõueniũt.neq; eni ei qd aial est addici
poterit aial rõale mortale.Fit igitur vt sicut species generis nomẽ suscipit:ita etiã capiat diffini
tionẽ. & sicut genus nomẽ speciei nõ suscipit:ita nec eiusdẽ diffinitione mõstretur.sed cuius no
men & diffinitio de aliquo prędicatur:id vniuoce dicitur. Cum igitur generis nomen & diffini-
tio de specie prędicetur:genus de specie vniuoce dicitur. quoniam vero speciei de genere neq;
nomen neq; diffinitio prædicatur:non cõuertitur vniuoca prędicatio¶Differunt genera a spe-
ciebus hoc quoq;/q; genera superuadũt species suas aliarum continẽtia specierum:species ve- 4
ro genera differentiarum pluralitate.Animal enim qđ est genus superuadit hominẽ qđ est spe-
cies/quia nõ hominem solum continet:verumetiã bouem/equũ aliasq; species/quas suę spacio
prædicationis includit.Species vero vt homo superuadit genus/ vt animal/ multitudine diffe-
rentiarum.Nam actu genus nõ habet rationale vel mortale/ nullas quippe actu genus retinet
differẽtias:easdem species suę substantię inhęrentes atq; insitas tenet.Homo enĩ rationalis est
atq; mortalis:qđ genus minime est.aial eni neq; mortale ẽ per se: neq; p se rationale. Q; si ge-
nus quidem plus vna cõtinet specie/ at vero species multis differẽtijs informatur:superat qui-
dem genus speciem continẽtia specierum/species vero vincit genus differẽtiarum pluralitate.
¶Illa quoq; est differẽtia/ q; genus quoniam omniũ primũ est/ nunq̃ in tantũ descendere pote-
rit vt fiat vltimum:species vero quę cũctis est inferior/ nunq̃ in tãtum ascendere poterit/ vt su- 5
prema omnium fiat.nunq̃ igitur nec species generalissimũ fiet:nec genus specialissimum. Sed
ex ijs quę dictæ sunt differẽtijs/ aliæ sunt quę genus a specie proprie coniũcteq; disterminant:
aliæ vero quę non solum genus a specie/ verũetiam a cęteris deducunt ac disterminãt.neq; enĩ
in ijs tantum differentijs quę sunt dictæ: verumetiã in cęteris cõsiderari oportet/ si proprię nor-
mam discretionis quęrimus cognoscere. ¶Generis autẽ & proprij cõmune quidem est:sequi
» species.Nam si homo est:animal est.& si homo est:risibile est. ¶Et ęqualiter prædicari genus
» de speciebus:& propriũ de iis quę illo participant indiuiduis.ęqualiter enĩ & homo/ & bos ani- 3
» mal est.& Cato/ & Cicero risibile est. ¶Cõmune autem est etiam vniuoce prędicari genus de Commu.
» proprijs speciebus:& proprium de iis quorum est proprium. ¶Tria interim generis ac proprij G
» dicit esse cõmunia/ quorum primũ illud est:quõniã ita genus sequitur species/ vt proprium.po- P
sita enim specie/ necesse est intelligamus & proprium. neutrum enim species proprias derelin- 1
quit. Nam si homo est/animal est:si homo est/ risibile est.ita/quẽadmodum genus:sic propriũ
ab ea specie cuius est proprium nõ recedit.¶Illud quoq; q; æqualis est generis participatio si-
cut etiam proprij.Omne enim genus ęqualiter a suis speciebus participatur: propriũ vero indi
uiduis omnibus ęqualiter adhęrescit.Manifestum est autem participatione esse generi æquale 2
proprium.neq; enim plus homo animal est q̃ equus/ atq; bos:sed in eo q; sunt animalia/ ęqua-
liter animalis/ idest generis vocabulum trahunt. Cato etiam & Cicero ęqualiter risibiles sunt:

etiam si ęqualiter non rideant.in eo enim ꝙ apti ad ridendum sunt/dici risibiles possunt: nō ꝙ
iam rideāt. Aequaliter ergo ea quę sub genere sunt/ suscipiūt genera: sicut ea que sub proprijs/
3 propria. ¶ Tertium illud/ꝙ sicut genus de proprijs speciebus vniuoce prędicatur: ita etiā pro-
prium de sua specie vniuoce dicitur. Genus enim quoniam substantiam speciei cōtinet: nō mo
do eius nomen de specie/ verumetiam diffinitio prædicatur. proprium vero speciē nō relinquit/
quā semper sequitur: nec in aliam speciem transgreditur/ nec infra subsistit. Diffinitionē quoq;
propria speciebus tradunt. cuius enim nomē vni tātum conuenit speciei cui coęquatur: dubi-
tari nō potest/ quin eius quoq; diffinitio speciei cōueniat. quo fit vt sicut genus de speciebus: ita
5 » proprium de sua specie vniuoce prædicetur. ¶ Differunt autē/ quoniam genus quidē prius est:
Differētiæ. » posterius vero proprium. Oportet enim esse animal: dehinc diuidi differentijs & proprijs. ¶ Et
» genus quidē de pluribus speciebus prędicatur: proprium vero de vna sola specie cuius est pro-
G » prium. ¶ Amplius proprium quidē cōuersim prędicatur de eo cuius est proprium: genus vero
P » de nullo conuersim prędicatur. Nam neq; si animal est: homo est. neq; si animal est: risibile est.
» sin vero homo est: risibile est. & ecōuerso. ¶ Amplius. Proprium omni speciei inest cuius est ꝓ-
» prium & soli/ & semper: genus vero omni quidē speciei inest cuius fuerit genus/ & semper/ non
» autem soli. ¶ Amplius. Species quidem interemptę/ nō simul interimunt genera quorum sunt
» species: propria vero interempta/ simul interimunt ea quorum sunt propria. & ijs quorum sunt
» propria interemptis: & ipsa simul interimūtur. ¶ Rursus tale propriū sumit: qđ ad alterius nū-
1 cupationem proprium nūcupetur. dicit enim proprium esse generis prius esse q̄ propria. opor-
tet enim prius esse genus/ qđ veluti materia differentijs supponatur: venientibusq; differentijs
fieri speciem cum quibus propria nascuntur. Si igitur prius est genus q̄ differētiæ/ prius etiam
differētię q̄ species/ & speciebus propria coęquantur: nō est dubiū quin propria generibus poste
riora sint/ ac per hoc qđ dictum est proprium esse generis prius esse q̄ propria/ comune est gene
ris cum differētijs. Differentiæ enim species cōformantes: priores considerātur esse q̄ propria.
siquidem speciebus ipsis priores sunt/ quas propria ratione determinant. sed vt dictum est/ hoc
proprium ad differentiam proprij intelligendum est/ nō quale superius proprium per se cōstitu
tum est. ¶ Rursus differt genus a proprio/ ꝙ genus quidem de pluribus prędicatur speciebus:
2 proprium vero minime. Nam neq; genus est nisi plures ex se species proferat: nec proprium si
alteri cuilibet speciei possit esse cōmune. Fit igitur vt genus quidem plurimas species sub se ha
3 beat/ vt animal/ hominem atq; equū: proprium vero vnā tantū sicut risibile/ hominem. ¶ Quo
fit vt illa quoq; proprietas ex differentia nascatur. Genus enim pręđicatur quidē de speciebus/
ipsum vero in nulla prædicatione supponitur: proprium vero & species alterna prædicatione
mutantur. Fit enim pręđicatio aut a minoribus ad maiora: aut ab ęqualibus ad ęqualia. genus
igitur qđ maius est/ de speciebus pręđicatur omnibus: species quoniam minores sunt/ de gene
ribus non dicuntur. vt animal de homine dicitur: homo vero de animali nullo modo pręđica-
tur. at vero proprium quoniam speciei ęquale est: æque prædicatur/ atq; præponitur. vt risibile
de homine dicitur. omnis enim homo: risibilis est/ eodemq; modo conuertitur. omne enim risi
4 bile: homo ē. ¶ Differt etiā proprium a genere/ ꝙ propriū vni speciei & omni & semper adest:
genus vero ex his quidem duo retinet/ in vno vero semper diuersum est. Nam speciebus suis &
semper adest & omnibus: non vero solis. hoc enim erat tantū proprijs esse/ ꝙ singulas tantum
species continent: hoc enim generibus/ ꝙ plures. igitur propria quidem singulas obtinent spe-
cies: genera vero non singulas. adest igitur proprium vni soli/ & speciei/ & semper/ & omni: ge-
nus vero & omni quidem & semper/ & nō soli. vt risibile homini soli: animal vero eidē homini
5 sed non soli. pręest enim cunctis quę irrationabilia nūcupamus. ¶ Præterea si auferamus ge-
nus: species interimuntur. Nam si nō sit animal: non erit homo. si auferamus species: non inte-
rimitur genus. Nam si non sit homo: animal nō peribit. Species vero & propria quoniam sunt
ęqualia: alterna se vice consumunt. Nam si nō sit risibile/ homo nō erit: si homo non sit/ risibile
non manebit. Consumunt igitur genera sub se positas species/ non vero ab his inuicem consu-
1 » muntur: species vero & proprium inuicem perimuntur/ & perimunt. ¶ Generis vero & accidē-
Cōmu. » tis cōmune est/ de pluribus (quemadmodum dictum est) pręđicari/ siue separabilium illud acci
G » dens sit/ siue inseparabilium. Etenim moueri de pluribus: & nigrum de coruis/ & de omnibus
A » æthiopibus/ & aliquibus inanimatis prædicatur. ¶ Nichil est qđ in cæteris ita sit a generis ra-
tione disiunctum sicut est accidens. Nam cum genus cuiuslibet monstret substantiam/ accidēs
vero a substantia longe disiunctum sit & extrinsecus veniens: nichil vero notius commune ha
bere potest cum genere q̄ de pluribus pręđicari. Genus enim de pluribus pręđicatur speciebus:
accidens vero de pluribus non modo speciebus/ verumetiam generibus animatis atq; inani-

matis. vt nigrum: dicitur de rationali homine/ & de irrationali coruo/ & de inanimato hebe-
no. album etiam de cigno/ & marmore. moueri de homine/ de equo/ & de stellis/ ac de agitatis/
» quę sunt separabilis accidentis exempla. ¶ Differt autem genus ab accidēte/ quoniam genus 4
» ante speciem est: accidētia vero speciebus posteriora sunt. Nam etsi etiam inseparabile suma- Differen.
» tur accidens: tamen prius est illud cui accidit/ q̄ accidens. ¶ Et genere quidem quę participāt/ G
» ęqualiter participant: accidente vero non ęqualiter. Intensionem enim & remissionem suscipit A
» accidentium participatio: generum vero minime. ¶ Et accidētia quidem in indiuiduis princi-
» paliter subsistūt: genera vero & species naturaliter priora sunt indiuiduis substantijs. ¶ Et ge-
» nera quidē in eo qd quid est prędicantur de iis quę sub ipsis sunt: accidentia vero in eo qd qua-
» le aliquid est/ vel quomodo se habeat vnumquodq;. Qualis enim est æthiops interrogatus: di-
» cis/ niger. & quemadmodum se Socrates habeat: dicis/ quoniam sedet vel ambulat. ¶ Differē- 1
tiam generis & accidentis hanc primam proponit/ ꝙ genus quidem ante species sit. quippe ꝙ
materiæ loco est/ & differentijs informatū: species gignit. at vero accidēs esse post species inue
nitur. Oportet enim prius esse cui aliquid accidat: post vero ipsum accidēs superuenire. Nam si
subiectum nō sit qd suscipiat: accidens esse nō poterit. Q2 si genus quidem speciebus subiectū
est: non possunt esse species/ nisi eis genus velut materia supponatur. accidētia vero esse nō pos
sunt/ nisi eis species supponatur. Nam manifestum est genus quidem esse ante species: accidē-
tia vero post species. ¶ Rursus alia differētia: quoniā genus neq; intēsionē neq; remissionē su-
scipere potest. Quo fit vt quæ participabāt genere: ęqualiter eius nomē diffinitionēq; suscipiāt. 2
Omnes enim homines ęqualiter animalia sunt/ eodem modo equi: necnon inter se homo atq;
equus & cętera animalia cōparata/ ęque animalia prędicantur. Accidentis vero participatio: &
intenditur & remittitur. Inuenies enim quēlibet paulo diutius ambulantē/ & paulo amplius ni-
grum. si in ipsis ęthiopibus considerabis: omnes nō ęque nigro colore esse obductos inuenies.
¶ Alia quoq; differentia est/ quoniam omne accidēs in indiuiduis principaliter subsistit: gene-
ra vero speciebus & indiuiduis priora sunt. Nisi enim singulariter corui nigredine infecti sint: 3
corui species nigra esse nullo modo diceretur. Ita fit vt accidentia post indiuidua esse videātur.
Nam si prius est id cui aliquid accidit q̄ illud qd accidit: nō est dubium prius esse indiuidua/ po-
sterius vero accidens. Genera vero & species supra indiuidua cōsiderantur: hoc iccirco quoniā
de omnibus his prędicantur/ eorumq; substātiam propria prędicatione constituūt. sed dici po-
test genera quoq; & species posteriora indiuiduis inueniri. Nisi enim sint singuli homines/ sin-
guliq; equi: hominis atq; equi species esse non possunt. & nisi sint singulę species: eorum genus
animal esse nō poterit. Sed meminisse debemus superius dictum esse genus non ex ijs sumere
substantiam de quibus prędicatur: sed de eo potius qd differētijs constitutiuis eius substātiam
formamq; perficit. ita ꝙ si genus quidem diuisiuis differētijs interemptis nō perimitur: manet i
qd eius cōstitutiuæ sunt/ quę eius formam diffinitionēq; perficiunt. Cumq; differentiæ diuisiuę
generis speciebus sint priores (ipsę enim species cōformant/ atq; constituūt) nō est dubiū quin
genus etiam pereuntibus speciebus possit in propria permanere substantia. Idem de speciebus
dictum sit. Species enim superioribus differentijs: nō posterioribus indiuiduis informatur. quę
cum ita sint: species quoq; ante indiuidua subsistunt. Accidentia vero nisi sint quibus adsint/
esse nō possunt: nullis vero prius accidunt/ q̄ indiuiduis. hęc eni generationi & corruptioni sup
posita varijs semper accidentibus permutātur. ¶ Illam quoq; annumerat differētiam quę est
superius dicta/ ꝙ genus quia rem demōstrat & de substātia prędicatur in eo qd quid est dicitur: 4
accidens vero aut in eo quod quale est/ aut in eo qd quo modo habet sese. Nam si qualitatem
interroges: accidens respondebitur. vt si qualis est coruus: niger. si quomodo se habet: aliud
rursus accidens aut sedet/ aut volat/ aut crocitat. Nam cum accidens in nouem prædicamenta
diuidatur/ qualitatem/ quātitatē/ ad aliquid/ vbi/ situm/ habere/ quādo/ facere/ pati: cætera qui-
dem omnia in quomodo se habet interrogatione ponuntur. qualitas vero in qualitatis sciscita
tione responderi solet. Nam si interrogemur qualis est ęthiops: respondebimus accidēs/ idest ni
ger. si quomodo se habeat Socrates: tunc dicemus aut sedet/ aut ambulat/ aut superiorum ali-
» quod accidentium. ¶ Genus igitur quo ab alijs quattuor differat dictum est. contingit autem Dubium.
» etiam vnumquodq; aliorum differre ab alijs quattuor. quare cum quinq; quidē sint/ vnūqdq;
» autem ab alijs quattuor differat: quater quinq;/ viginti fiunt omnes differentiæ. ¶ Sed semper
» deinceps enumeratis/ & secundis quidem vna differētia deficiētibus (propterea quoniam iam
» sumpta est) tertijs vero duabus/ quartis vero tribus/ quintis vero quattuor: decem omnes fiūt
» quattuor/ tres/ duę/ vna. genus enim quo differt a differentia/ & specie/ & proprio/ & accidente:
» dictum est. quattuor igitur differentiæ. Differētia vero quo differat a genere dictum est/ quādo

> quo differt genus ab ea dicebatur: reliquum est igitur quo differat differentia a specie/ proprio/ & accidente dicatur. & fiūt tres. rursus species quo quidem differat a differētia dictum est: quādo quo differt a specie/ differētia dicebatur. quo etiam differat species a genere dictum est/ quādo quo differt genus a specie dicebatur. reliquum est igitur vt quo differat species a proprio/ & accidente dicatur. duæ igitur sunt hę differentiæ. Proprium autem quo differat ab accidēte relinquetur. nam quo a specie/ & differentia/ & genere differat prędictum est/ in illorum ad ipsum differentijs. Quattuor igitur sumptis generis ad alia differentijs/ tribus vero differētiæ/ duabus autem speciei/ vna vero proprij ad accidens: decem erunt omnes. quarum quattuor quę sunt generis ad reliqua/ superius demonstrauimus.

¶Quoniam differentias & cōmunitates generis ad differentiam/ ad speciem/ ad accidens/ & ad proprium persecutus est: idem quoq; de cęteris facere contēdens prędicit/ quot omnes differentię possunt esse/ quę inter se comparatis commixtisq; rebus ijs quę suprapositę sunt/ efficiantur. sunt autem 20. Nam cum quinq; sint res/ & vnaqueq; res earum si a quattuor alijs differat: quinquies quater/ 20 differētię fiunt. qđ appositarum litterarū manifestatur exemplo. Sint quinq; res veluti quinq; litterę: a/ b/ c/ d/ e. differat igitur a/ quidem ab alijs quattuor idest/ b/ c/ d/ e: fient quattuor differentię. rursus b/ differat ab alijs quattuor idest/ a/ c/ d/ e: erunt rursus quattuor/ quę superioribus iunctę octo coniungunt. c vero tertia a reliquis differt quattuor scilicet/ a/ b/ d/ e: quæ quattuor differentiæ superioribus octo copulatę/ 12 reddunt. quarta d/ si reliquis quattuor comparetur: differet ęque ab eisdem a/ b/ c/ e. fient igitur rursus quattuor quę superioribus 12 appositæ: 16 copulant. q; si vltima e/ ab alijs quattuor differat scilicet a/ b/ c/ d: fient alię quattuor differentiæ/ quę cōpositę prioribus/ 20 perficiunt. & fit quidem huiusmodi descriptio.

Exactiorē figuram eiusq; explicationē require ex logica fabriana fo. 16.

a	b	c	d	e
b c d e	a c d e	a b d e	a b c e	a b c d

¶Quę cum ita sint: in generibus quoq; & speciebus & cęteris idem considerabitur. erunt ergo quattuor differentię quibus genus a differentia/ specie/ proprio/ accidenteq; disiūgitur. aliæ rursus quattuor: quibus differentia a genere/ specie/ proprio/ atq; accidente discrepat. rursus quattuor speciei ad genus/ differentiam/ proprium/ atq; accidens. quattuor etiam proprij ad genus/ differentiam/ speciem/ atq; accidens. quattuor insuper accidentis ad genus/ differētiam/ speciē/ atq; proprium. quę coniunctæ omnes/ 20 explicant differentias: sed hoc si ad numeri referatur naturam/ cōparationisq; alternationem. Nam si ad ipsas differētiarum naturas vigilans lector aspiciat: easdem sępe sumptas differētias inuenit. Quo enim genus differt a differētia: eodē differentia differt a genere. & quo differentia distat a specie: eodem species a differentia disgregatur/ & in cunctis eodem modo. In hac igitur disputatione differentiarū quā supra disposui: easdem annumeraui sępius. Itaq; si differētiarum similitudines subtrahamus: decem fiet omnino differentiæ/ quas ad pręsentem tractatum velut diuersas atq; dissimiles oportet assumere. Age enim differat genus a differentia/ specie/ proprio/ atq; accidente: quattuor differentijs quas supra iam diximus. item sumamus differentiam: distabit hęc a genere primum/ dehinc a specie/ proprio/ atq; accidēte. sed quo discrepet a genere: iam superius explicatum est/ cum diceremus quo genus a differētia discreparet. detracta ergo hac comparatione quoniam supra cōmemorata est: relinquuntur tres differētiæ/ quibus differētia a proprio/ a specie/ accidēteq; disiūgitur. quę iunctæ cum superioribus 4: 7 reddunt differentias. post hanc species si sumatur/ quattuor quidem eius essent differētiæ secundum numeri diuersitatem/ cum ad genus/ differētiam/ proprium/ atq; accidens cōparatur: sed priores duę cōparationes iam dictę sunt. Nam quo species differat a genere: tunc dictum est cū quid genus differret a specie dicebamus. quid vero species a differentia distet cōmemoratum est: cum differētię ad speciem dissimilitudines redderemus. quibus detractis duę supersunt integrę atq; intactę speciei ad propriū/ & accidens discrepātiæ. quę iunctę cum 7: 9 differētias copulant. proprij vero si ad numerum/ differentię considerētur/ quattuor erunt scilicet ad genus/ differētiam/ speciē/ atq; accidēs comparati: quarum quidē tres superiores differentiæ iam dictę sunt. Nam quo a genere propriū distet: tūc dictum est/ cū quid genus a proprio distaret/ ostendimus. rursus quid proprium a differentia discrepet: in colligenda distantia differētiæ proprijq; superius demōstratum est. quid vero proprium differt a specie/ tunc expositum est/ quādo quid species distaret a proprio dicebatur. restat igitur differētia vna proprij ad accidens: quę superioribus iuncta/ decem differentias claudit. accidentis vero ad cętera possent quidem esse quattuor: nisi iam omnes probarētur esse consumptę. Nam quid differat vel genus/ vel differentia/ vel species/ vel proprium ab accidente supra monstratū est: nec

ſunt plus differentię diuerſę accidentis ad cætera/ q̄ cęterorum ad accidens. Itaq; fit vt cum ſit
quinq; rerum numerus: ſi prima aſſumatur/ 4 fiant differentię. ſi ſecūda tres: vincanturq; ſecun-
dę rei ad cæteras differentię/ a prima ad cęteras/ vna tantum diſtantia. Nam cū prima habuerit
quattuor / ſecunda retinet 3: tertia vero ſi aſſumatur duas habebit differētias quæ vincantur a
primis 4/ differentiis duabus. quarta ſi ſumatur: vnam habebit differētiā/ quę vincitur a primis
quattuor/ differentiis tribus. quinta vero quoniā nullam habebit omnino differentiā nouam:
totis 4 a prima differentiis ſuperatur. atq; hoc numerorum gradu quidē vſq; ad denariū nume-
rum tenditur: quattuor/ tres/ duę/ vna. vt generis quidē 4/ differentię vero tres/ ſpeciei 2/ proprij
1/ accidentis nulla eſt. Primę generis quidem cōparationes/ 4 nouas tenent differentias: ſecun-
dę vero differētiæ cōparationes/ tres nouas tenēt. vna enim ſuperius annumerata eſt. vincitur
autem a primis 4 nouis differentiis/ vna tātum. ſpeciei vero tertia comparatio/ duas tantū ha-
bet differentias nouas. duas quippe ſuperius enumeratas cognoſcimus: et vincitur a quattuor
primis/ duabus tantū differētiis nouis. proprii vero vnam tantū retinet nouā/ quoniā tres habet
ſuperius numeratas: vinciturq; a primis/ nouis tribus differētiis. quinti vero accidentis compa-
rationes/ quoniā nullam retinent nouā differentiam: totis quattuor a primis generis tranſcen-
duntur. Atq; ad hunc modum ex 20 differentiis ſecundum numerum: 10 ſecundū diſſimilitudi-
nem contrahūtur. Vt tamen has ſecūdum diſſimilitudinē differentias non in quinario tantum
numero/ verū in cęteris notas habere poſſimus: talis dabitur regula quę plenā differētiarū diſſi-
militudinē in qualibet numeri pluralitate reperiat. ¶ Propoſitarū enim numero rerū ſi vnum Regula
dempſeris/ atq; id quod dempto vno relinquitur/ in totam ſummā numeri multiplicaueris: dimi-
dium eius qđ ex multiplicatione factum eſt/ coęquabitur ei pluralitati quā propoſitarum rerum
differentię continebant. Sint ergo res quattuor a/ b/ c/ d: his aufero vnū/ & fiunt tres. has igitur
quater multiplico: fiunt 12. horum ſi dimidium teneo: ſex erūt. tot erunt igitur differētiæ/ inter ſe
rebus quattuor cōparatis. A quippe ad b/ & c/ & d tres retinet differētias. rurſus/ b ad c/ & d du-
as. c vero ad d: vnā. quę iunctæ ſenariū numerū cōplent. Atq; hanc quidem regulā ſimpliciter
ac ſine demōſtratione nunc dediſſe ſufficiat: in prędicamentorum vero expoſitione ratio quoq; 2
» cur ita ſit/ explicabitur. ¶ Cōmune ergo differentiæ et ſpeciei eſt: æqualiter participari. homine Cōmu.
» enim æqualiter participāt particulares homines/ et rationali differentia. ¶ Cōmune vero eſt et D
» ſemp adeſſe iis q̄ illis participāt. Semp enim Socrates rationalis eſt/ & ſemper Socrates homo. S
¶ Dictum eſt ſępius ea q̄ ſubſtantiam formāt: nec remiſſione cōtrahi nec intēſione produci. vni-
cuiq; eni id qđ eſt/ vnū atq; idē eſt. Qr ſi differētia ſpecierū ſubſtātiā mōſtrat/ ſpecies vero indiui-
duorum: æqualiter vtręq; ab intēſione & remiſſione ſeiūctę ſūt. quo fit vt ęqualiter participētur. 1
Omnes eni indiuidui mortales atq; rationales ſūt homines. Nā ſi idē eſt eſſe homini qđ eſt ratio-
nale eſſe: cū homines æque ſint homines/ neceſſe eſt vt ſint ęqualiter rationales. ¶ Aliud quoq;
cōmune habet differētia cū ſpecie: quoniā ita differētiæ ſui participātia nō relinquūt/ vt ſpecies. 2
Semp enim Socrates rationalis eſt (Socrates enim rationabilitate participat) ſemper homo eſt:
quia ſcilicet humanitate participat. Vt igitur differētię ſui participantia nō relinquūt: ita ſpecies 4
» iis quę eam participant/ ſemper adiuncta eſt. ¶ Proprium autem differentiæ quidem eſt in eo Differen.
» quod quale eſt prædicari: ſpeciei vero in eo qđ quid eſt. Nam et ſi homo velut quale quid acci- D
» piatur: non tamen ſimpliciter erit quale/ ſed ſecundum id qđ generi aduenientes differentiæ eū S
» conſtituerunt. ¶ Amplius differentia quidem in pluribus ſæpe ſpeciebus conſideratur/ quēad-
» modum quadrupes in pluribus animalibus ſpecie differentibus: ſpecies vero in ſolis iis quę ſub
» ſpecie ſunt/ indiuiduis eſt. ¶ Amplius. Differentia prior eſt ea ſpecie quę eſt ſecundū ipſam. Si-
» mul enim ablatum rationale interimit hominem: homo vero interemptus/ nō aufert rationale
» cum ſit deus. ¶ Amplius. Differentia quidem componitur cum alia differentia (rationale enim
» & mortale compoſitum eſt in ſubſtātia hominis) ſpecies vero ſpeciei nō componitur/ vt gignat
» aliam aliquam ſpeciem. Quædam enim equa cuidam aſino permiſcetur ad muli generatio-
» nem: equa autem ſimpliciter/ aſino compoſita/ nunq̄ perficeret mulum. ¶ Expoſitis cōmunita- 1
tibus quantum ad inſtitutionem pertinebat differentiæ & ſpeciei: earundem nunc diſſimilitu-
dines colligit dicens/ quoniam differunt q̄ ſpecies in eo quod quid ſit prędicatur/ differentia au-
tem in eo qđ quale ſit. ¶ Huic differētiæ poterat quęſtio occurrere. Nam ſi humanitas ipſa quę Quęſtio
ſpecies eſt/ qualitas quędam eſt/ cur dicatur ſpecies in eo quod quid ſit prędicari: cū propter quā-
dam ſuę natuę proprietatē quędā qualitas eſſe videatur. ¶ Huic reſpondemus/ quia differētia Solutio
ſolū qualitas eſt: humanitas vero non ſolū eſt qualitas/ ſed tantū qualitate perficitur. Differētia
enim ſuperueniēs generi ſpeciē facit. ergo genus quadā differētia/ et qualitate formatum eſt/ vt
procederet in ſpeciem: ſpecies vero ipſa qualis quidē eſt ſecundū differentiam illius quę eſt pu-

ra ac simplex qualitas/qua scilicet perficitur et cõformatur. Qualitas vero ipsa/pura simplexq̃
nullo modo est:sed ex qualitatibus effecta substãtia. Itaq̃ iure differẽtia quæ pure ac simpliciter
qualitas est/in eo qđ quale est sciscitãtibus respondetur:species vero in eo quod quid sit iure re-
spondetur/licet ipsa quoq̃ quędam qualitas sit non simplex/sed aliis qualitatibus informata.
2 ¶ Rursus quoq̃ differẽtia ipsa est/quia plures sub se species differẽtia cõtinet: species vero tãtũ
idiuiduis pest. Rationalitas enĩ et hominẽ claudit/& deũ:quadrupes equũ/bouẽ et cętera talia.
homo vero sola indiuidua:atq̃ in aliis speciebus eadẽ ratio est. Iccirco eium diffinitiones quoq̃
secutę sunt/vt differẽtia vocaretur qđ de pluribus specie differẽtibus in eo qđ quale sit p̃dicetur:
3 species vero qđ de pluribus numero differẽtibus in eo qđ quid sit p̃dicetur. ¶ Ideo etiã superio
ris naturę sunt differẽtiæ:quoniã cõtinentes sunt specierũ. Nã si quis auferat differentiã: speciẽ
quoq̃ sustulerit. vt si quis auferat rationabilitatẽ hominem deũq̃ cõsumpserit. si quis vero ho-
minem tollat:rationabilitas in speciebus reliquis cõstituta est. Igitur differẽtię distãt a specie/q̃
4 vna differẽtia plures species cõtinere sub se potest:species vero nullo modo. ¶ Alia rursꝰ est dif-
ferentia/quoniã ex pluribus differẽtiis vna species iũgitur:ex pluribꝰ vero speciebus/nulla spe-
ciei substãtia copulat̃. Iunctis enim differẽtiis mortali ac rationali/factus est homo:iunctis vero
Obiectio speciebus nulla vnq̃ species informatur. Q; si quis occurrat dicẽs quoniã p̃mixtus asino equus
efficit mulũ:nõ recte dixerit. Indiuidua enĩ indiuiduis iuncta/indiuidua rursus alia fortasse p̃fi-
cient:ipse vero equus simpliciter id est vniuersaliter & asinꝰ vniuersaliter/neq̃ p̃misceri possint/
neq̃ aliquid si cogitatione misceãtur/efficiunt. Cõstat igitur differẽtias quidẽ plurimas ad vnius
2 speciei substantiã conuenire:species vero in alterius speciei naturã nullo modo posse cõgruere.
Cõmu. » ¶ Differentia vero et propriũ cõmune quidẽ habẽt:æqualiter participari ab iis quę illis partici-
D » pant. æqualiter enim rationalia/rationalia sunt:et risibilia/risibilia sunt. ¶ Et semper et omni
P » adesse/cõmune vtrisq̃ est. Et si enĩ curtetur qui bipes est: tamẽ ad id quod natũ est semp dicit̃.
1 » quoniã & risibile in eo qđ natũ est semp/dicitur:sed nõ in eo qđ semper rideat. ¶ Nũc differẽtię
p̃priiq̃ cõmunia continua ratione prosequitur. Cõmune enim dicit esse proprio ac differẽtię:q̃
æqualiter p̃ticipãtur. æque enĩ omnes hões rationales sũt/æque risibiles:illud q̃a substãtiã mõ
2 strat/istud q̃a est ęquũ proprię speciei et subiectã speciẽ nõ relinquit. ¶ Aliud etiã in iis cõmune
subiũgit. ęqualiter enim differẽtia semper subiectis adest:vt p̃priũ. semp enim omnes homines
Obiectio rationales sũt:vt semper quoq̃ risibiles. ¶ Sed obiici poterat nõ semper esse bipedẽ hominẽ cũ
Obiectiõis sit bipes differentia:si vnius pedis perfectione curtetur. quã tali modo soluimus quęstionẽ. Pro-
solutio pria & differentię non in eo q̃ semper habeãtur:sed in eo q̃ semper naturaliter haberi possunt/
semper dicuntur adesse subiectis. Si enim quis curtetur pede nichil attinet ad naturam:sicut ni-
chil ad detrahendum proprium valet si homo nõ rideat. Hæc enim nõ in eo q̃ adsint/sed eo q̃
per naturam adesse possint: semper adesse dicũtur. ipsum enim semper/ nõ actu esse dicimꝰ:sed
natura. Nunq̃ enim fieri potest:vt per naturæ ipsius proprietatem nõ semper bipes sit/etiam si
fieri potest vt pede curtetur/ vel etiã si diminuto pede sit natus. In his enim nõ speciei atq̃ sub-
2 » stantię:sed nascenti indiuiduo derogatur. ¶ Propriũ autem differentię est quoniã hæc quidem
Diffe. » de pluribus speciebus dicitur sępe/vt rationale de deo/et homine:proprium vero dicitur de vna
D » sola specie cuius est propriũ. ¶ Et differentia quidem illis est cõsequens quorum est differentia/
P » sed nõ conuertitur:propria vero conuersim prædicãtur de iis quorum sunt propria/ propter id
1 » quod cõuertũtur ¶ Distat a proprio differentia q̃ differentia plurimas species claudit/ac de his
omnibus prædicatur:propriũ vero vni tantũ speciei coniungitur/atq̃ ęquatur. Rationale enim
de homine atq̃ de deo prædicatur/quadrupes vero de equo & cęteris animalibus. risibile vero
vnam tantum speciem continet/idest hominẽ. ¶ Vnde fit vt differentia semper speciem conse-
2 quatur/species vero differentiam minime: proprium vero ac species alternis sese vicibus ęqua
prędicatione comitãtur. Sequi vero dicitur aliquid:quoties quomodolibet rẽ prius natura/po-
sterius reliqua cõuenit nũcupari. vt si dicã omnis homo rationabilis est:prius homo est/posteri-
us posui differentiam. sequitur ergo differentia speciem. At si cõuertam nomina dicãq̃ omne ra
tionabile homo est: propositio non tenet veritatem. Igitur species nulla ratione differentiam
comitatur:propriũ vero & species quia cõuerti possunt/mutuo se sequũtur. Omnis enim homo
2 » risibilis est:& omne risibile homo est. ¶ Differentię autẽ et accidenti cõmune quidẽ est:de pluri
Cõmu. » bus dici. ¶ Cõmune vero est & ad ea quæ sunt inseparabilia accidẽtia/semp/et omni adesse. Bi-
D » pes enim semper adest omni homini:et omnibus coruis nigrũ esse similiter. ¶ Duo quidẽ diffe-
A rẽtię & accidẽtis cõmunia sunt/quorũ vnũ inseparabilibus & separabilibus accidẽtibus cũ diffe
1 rentia cõmune est. ab altero vero separabile accidens segregat:tantũ vero inseparabile secundo
cõmuni clauditur. Est enim cõmune differẽtiæ cũ omnibus accidẽtibus:de pluribus prędicari.

Nam et ſeparabilia & inſeparabilia accidētia ſicut differētia/ de pluribus ſpecieb9 et indiuiduis
ƥdicātur:vt bipes de coruo atq; cigno nuncupat̃/& de iis indiuiduis quę ſub coruo ſunt.item de
eodē coruo atq; cigno album/& nigrū:quę ſunt inſeparabilia accidētia prædicātur. Ambulare
enim vel ſtare/dormire ac vigilare de iiſdem dicimus:quę ſunt ſeparabilia accidētia. ℭReliqua 2
vero cōmunitas:ea tantū accidentia videtur includere quę ſunt inſeparabilia.Nā ſicut differen-
tia ſemper ſubiectis ſpeciebus adhęreſcit: ita etiā inſeparabilia accidētia nunq̄ vident̃ deſerere
ſubiectū.vt enim bipes qđ eſt differētia/nunq̄ ſpeciē coruorū derelinquit:ita nec nigrū quod ac-
cidēs inſeparabile eſt.differētia vero iccirco nō relinquit ſubiectū: quoniā eius ſubſtātiā cōplet
ac perficit. accidēs vero huiuſmodi eſt:quoniā nō poteſt ſeparari. neq; enim poſſet eſſe accidēs
» inſeparabile:ſi ſubiectū aliquādo relinqueret. ℭDifferunt autē/ quoniā differētia quidē cōtinet 3
» ſpecies & nō cōtinetur(cōtinet enim rationale deū et hominē)accidētia vero aliquo quidē mo- Differēt.
» do cōtinent/ eo ꝙ in pluribus ſint:aliquo vero modo continentur/ eo ꝙ nō vnius accidētis ſu- D
» ſceptibilia ſūt ſubiecta/ſed pluriū. ℭEt differētia quidē initēſibilis eſt/ et irremiſſibilis: accidētia A
» vero magis & minus ſuſcipiunt. ℭEt impermixtę quidē ſunt cōtrarię differētiæ:mixta vero nō-
» nunq̄ ſunt cōtraria accidētia. Huiuſmodi quidē cōmuniones et proprietates differētię/ et cętero-
» rū ſunt. Species vero quo quidē differt a genere/ & differentia dictū eſt:in eo qđ dicebamus quo
» genus differt a cęteris/ et quo differētia differt a cęteris.reliquū eſt quo differt a proprio et accidē
» te/ vt dicatur. ℭPoſt differētię et accidētis redditas cōmunitates: nūc de eorū differētiis tractat/ 1
ac primū quidem tale ƥponit. Differētia quidem omnis:ſpeciē cōtinet(rationabilitas enim cō-
tinet hominē quoniā plus rationabilitas q̄ ſpecies ideſt homo ƥdicatur.ſupergreſſa enim ſubſtā
tiam hominis/ in deū vſq; diffunditur)accidētia vero aliquādo cōtinēt/ aliquādo continentur.cō
tinent quidē: quia quodlibet vnū accidens/ ſpeciebus adeſſe pluribus cōſueuit.vt albū cigno/ et
lapidi: vt nigrū coruo/ et ęthiopi/ atq; ebeno.Cōtinentur vero:quoniā plura accidētia vni acci-
dunt ſpeciei/ vt videatur illa ſpecies plura accidētia cōtinere.Cum enim ęthiopi accidit vt ſit ni-
ger/ accidit vt ſit ſimus/ vt criſpus quæ cūcta accidētia ſūt ęthiopis:ſpecies quodā modo intra ſe
plurima accidētia videt̃ includere. ℭHuic occurri poteſt: quoniā differētiæ quoq; aliquo modo Obiectio
cōtinētur:aliquo modo cōtinēt.vt rationabilitas cōtinet hominē. plus enim q̄ de homine ƥdi-
catur.cōtinetur quoq; ab homine:quoniā nō ſolum hāc differentiam homo continet/ verū etiā
mortale. ℭReſpōdebimus cōtra hoc.omnia q̄cūq; ſubſtātialiter de pluribus ƥdicātur:ab iis de Dilutio
quibus dicūtur/ nō poterunt cōtineri. Quo fit vt differentię quidē nō cōtineātur a ſpecie: et ſi ſint
plures differētię q̄ ſpeciem forment:accidētia vero cōtinentur/ quoniā accidentia ſpeciei ſubſtā-
tiam nulla prędicatione cōſtituūt.Nam nec proprie vniuerſalia dicūtur accidētia/ cū de ſpecie-
bus pluribus dicūtur:differētiæ vero maxime & proprie dicūtur vniuerſalia.Quæ eni quorūlibet
vniuerſalia ſunt:ea neceſſe eſt eorū quorū ſunt vniuerſalia/ etiā ſubſtantiā continere. ℭQuo fit 2
quia differētię ſubſtātiā mōſtrant:intenſione ac remiſſione careāt (vna eni quęq; ſubſtātia neq;
cōtrahi neq; remitti poteſt)at vero accidentia quoniā nullā cōſtitutionē ſubſtātiæ profitentur:
intenſione creſcūt & remiſſione decreſcūt. ℭIlla quoq; eorū eſt differentia/ ꝙ differentię cōtra- 3
rię permiſceri vt ex ſe fiat aliquod/ nō queunt:accidētia vero cōtrarie/ & quędā medietas ex al-
terutra cōtrarietate/ cōiūguntur. Ex rationabili enim & irrationabili nichil vnū iungi poteſt. ex
albo vero & nigro/ fit aliquis medius color. Expeditis igitur diſtātiis differentiæ ad cætera:reſtat
de ſpecie dicere cuius quidē differentias ad genus ante collegimus/ cū generis ad ſpecies diffe-
rentias dicebamus.eiuſdēq; etiā ſpeciei diſtātias ad differentiā diximus:cū differentiæ ad ſpeciē
diſſimilitudines mōſtrabamus. Reſtat igitur ſpeciē proprio & accidēti: cū cōmunione cōiūgere/
» tū differētiis ſegregare. ℭSpeciei autē & proprii cōmune qdē eſt: ad inuicē cōuerſim ƥdicari. Nā 2
» ſi hō eſt: riſibile ē. et ſi riſibile ē: homo eſt. Riſibile vero qm̄ ſecundū id qđ natū eſt ridere ſumēdū: Cōmu.
» ſæpe iā dictum eſt. ℭCōmune autē eſt ęqualiter eſſe. æqualiter eni aſſunt ſpecies iis q̄ illis parti- S
» cipāt: et propria iis quorū ſunt propria. ℭCōmune inquit habēt propriū atq; ſpecies: ad ſe ipſa P
prædicationes habere cōuerſas. Nā ſicut ſpecies de proprio: ita propriū de ſpecie prędicatur. 1
nam vt eſt homo riſibilis: ita riſibile homo eſt. ℭIdq; iā ſuperius dictū eſſe commemorat/ cuius 2
cōmunitatis rationē ſubdit eā ſcilicet qua ęqualiter ſpecies idiuiduis participantur: ſicut eadem
propria iis quorū ſunt ƥpria. q̄ ratio nō videtur ad cōuerſionē prędicationis accōmodata : ſed
potius ad illam aliam ſimilitudinē. quia ſicut ſpecies ęqualiter ab indiuiduis participantur: ita
etiam propria. æque enim Socrates & Plato homines ſunt: ſicut etiam riſibiles. Itaq; tāq̄ aliam
cōmunionē debemus accipere illud qđ eſt additū (ęqualiter enim ſunt ſpecies iis q̄ eas partici-
pant: et propria quorum ſunt propria)an magis intelligendum hoc modo dictū tanq̄ ſi diceret
æqualia ſunt ſpecies et propria/ Nā quia ſpecies eorū ſunt ſpecies q̄ ſpeciebus ipſis participant/
et propria eorū propria quæ propriis participāt: propriū atq; ſpecies ęqualiter vtriſq; ſunt. id eſt

neq; ſpecies ſuperuadit ea q̄ ſpecie participāt: nec propria ſuperuadūt ea q̄ propriis participant.
cūq; propria ſpecierū ſint propria: ſpecies ac propria ęqualia eſſe neceſſe eſt atq; inuicē p̄dicari.
4 » ℂDiffert autem ſpecies a proprio/ quoniā ſpecies quidē poteſt et aliorū genus eſſe: propriū vero
Diffe. » & aliarū ſpecierū eſſe propriū impoſſibile eſt. ℂEt ſpecies quidē ante ſubſiſtit q̄ propriū: propriū
S » vero poſt ſit in ſpecie. Oportet enim hominem eſſe: vt ſit riſibile. ℂAmplius. Species quidem
P » ſemper actu adeſt ſubiecto: proprium vero aliquādo/ & poteſtate. Homo enim ſemper actu eſt
» Socrates: nō vero ſemper ridet/ quis natus ſit ſemp vt ſię riſibilis. ℂAmplius. Quorum termini
» ſunt differētes: et ipſa ſunt differentia. Eſt autem ſpeciei quidē ſub genere eſſe: et de pluribus et
» differētibus numero in eo qđ quid eſt prędicari. et cætera huiuſmodi. proprii vero: & ſoli/ et om-
» ni/ & ſemper adeſſe. ℂPrimā propriū et ſpeciei differētiā dicit/ quoniā ſpecies poteſt aliquādo in
1 alias ſpecies deriuari idest poteſt eſſe genus: vt animal cū ſit ſpecies animati/ poteſt eſſe genus
hominis. ſed nūc nō de iis ſp̄ebus loquitur q̄ ſunt ſpecialiſſimę. atq; hūc cōfundere videtur erro
rē/ q cū de iis ſpeciebus dicere propoſuerit q̄ eſſent vltimæ: nūc de iis q̄ ſunt ſubalternæ/ & ſæ-
pe locū generis obtineāt/ differit. propria vero nullo modo genera eſſe poſſunt: qm̄ ſpecialiſſimis
2 adęquātur. q̄ quoniā genera eſſe nequeūt: nec propria q̄ ſunt ſibi ęqualia/ eſſe p̄mittūtur. ℂRur-
ſus ſpecies ſemp ante ſubſiſtit q̄ propriū. Niſi enim ſit homo: riſibile eſſe non poterit. & cū iſta ſi-
mul ſint: tamē ſubſtātię cogitatio p̄cedit proprii rationē. Omne eni propriū in accidētis genere
collocatur. Eo eni differt ab accidēte: quia circa omnē ſolā quālibet vnā ſpeciē vim proprię prę-
dicationis cōtinet. Q2 ſi priores ſunt ſubſtātię q̄ accidētia/ ſpecies vero ſubſtātia eſt/ propriū ve-
3 ro accidēs: nō eſt dubiū quin prior ſit ſpecies/ propriū vero poſterius. ℂDiſcernūtur etiam prio-
ris actu poteſtateq; natura. Species eni actu ſemper ĩdiuiduis adeſt: p̄pria vero aliquoties actu/
poteſtate autē ſemp. Socrates eni et Plato actu ſunt homines: nō vero ſēper actu ridēt/ ſed riſibi
les eſſe dicūtur/ tametſi nō rideāt/ ridere tamē poterūt. Natura itaq; ſpecies & propriū ſemp ſub-
iectis adeſt: ſed actu ſpecies/ p̄priū vero nō ſemp actu vt dictū eſt. ℂAt rurſus quoniā diffinitio
ſubſtātiā mōſtrat: eorū quorū diuerſę ſunt diffinitiones/ diuerſę ſunt ſubſtātię. Eſt autem ſpeciei
diffinitio ſub genere eſſe/ et de pluribꝰ numero differētibus in eo qđ quid ſit p̄dicari/ quā ſuperiꝰ
expoſitā frequēter nunc iterare opus nō eſt: p̄priū vero ita diffinitur. Propriū eſt qđ vni et omni
1 & ſemp ſpeciei adeſt. quorū diffinitiones diuerſę ſunt. nō eſt dubiū igitur ſpeciē ac propriū ſecū-
Cōmu. » dum naturę ſuę terminos diſcrepare. ℂSpeciei vero & accidētis cōmune quidē eſt de pluribus
S » prędicari. Rarę vero ſunt alię cōmunitates: p̄pterea q q̄ plurimū diſtāt ab inuicē accidēs/ & id
A » cui accidit. ℂSpeciei & accidētis ſimilitudinē cōmunē dicit de pluribus p̄dicari. De pluribꝰ eni
1 dicitur ſpecies: ſicut & accidēs. Raras vero dicit alias eſſe eorū cōmuniones: iccirco quoniā lōge
diuerſū eſt id qđ accidit/ et cui accidit. Cui eni accidit ſubiectū eſt atq; ſuppoſitū. qđ vero accidit:
extrarię eſt atq; aduenīētis naturę. Itē qđ ſupponit/ ſubſtātia eſt: qđ vero velut accidēs p̄dicat/ ex-
trinſecus venit. Quæ omnia: multā eius qđ eſt ſubiectū/ et eius qđ eſt accidēs differētiā faciunt.
tamē inueniri etiā alię poſſunt ſpeciei et accidētis inſeparabilis cōmunitates/ vt ſemp ſubiectis
adeſſe. æque eni homo ſingulis hominibus ſēper adeſt: et inſeparabilia accidētia ſingulis indi-
uiduis præſto ſunt. Et q ſpecies de iis quę indiuidua cōtinēt/ æque de pluribus vt accidētia/ in-
4 diuiduis p̄dicātur. Nā homo de Socrate/ Platone: nigrum vero atq; albū de pluribus coruis/ et
Diffe. » cignis quibus accidēs eſt/ nuncupatur. ℂPropria vero ſunt vtriuſq;/ ſpeciei quidē in eo qđ quid
S » eſt p̄dicari de iis quorū eſt ſpecies: accidētis autē in eo qđ quale quiddā eſt/ vel quo modo ſe ha-
A » bēs eſt. ℂEt vnāquāq; ſubſtātiā vna quidē ſpecie participare: pluribus autē accidētibus et ſepa-
» rabilibus et inſeparabilibus. ℂEt ſpecies quidē preintelligūtur accidētibus/ etſi etiam ſint inſe-
» parabilia (oportet enim eſſe ſubiectū: vt illi aliquid accidat) accidentia vero poſterioris generis
» ſunt/ et aduēticię naturę. ℂEt ſpeciei quidē participatio ęqualiter eſt: accidentis vero et ſi inſe-
» parabile ſit/ nō æqualiter. æthiops eni ęthiope habebit colorē vel intēſum amplius/ vel remiſſū
» ſecūdū nigredinē. Reſtat autē de proprio & accidēte dicere. quo enim propriū a ſpecie/ et differē-
» tia/ & genere differt/ dictū eſt ℂQđ nūc propriū ſpeciei & accidentis ſe exequi pollicet: tale p̄priū
» intelligēdum eſt qđ (vt ſuperius dictū eſt) ad cōparationē dicitur differētię. Species vero in eo qđ
1 quid eſt prędicatur: accidēs vero in eo qđ quale. qua differētia non ab accidētibus ſolum ſpecies
diſcernitur: verū etiā a differētiis/ et propriis. nec ſolū ſpecies ab eiſdem/ verū etiā genus. præ-
terea q ſpecies in eo qđ quid eſt prædicatur: accidens vero in eo quod quomodo ſe habeat. id
quoq; cōmune eſt cum genere. genus quoq; ab accidēte in eo quod quid eſt/ & quomodo ſe ha-
2 beat prædicatione: diuiditur. ℂItem vnāquāq; ſubſtantiā vna videtur ſpecies continere/ vt So
cratem homo: atq; ideo Socrati vna tantum propinqua eſt ſpecies hominis. rurſus indiuiduo
equo vna ſpecies equi eſt proxima. itēq; in cæteris. vnicuiq; enim ſubſtantię vna ſpecies præeſt:
at vero vnicuiq; ſubſtantię non vnum accidēs iungitur. Vnicuiq; enim ſubſtantię plura ſemper

accidētia supueniūt: vt Socrati ꝙ caluus/ ꝙ simus/ ꝙ glaucus/ ꝙ propēso vētre. et in aliis quidē
substātiis de numero accidētū idē cōuenit dicere. ¶ Dehinc semp ante accidētia species intelli 3
gunt. Nisi eni sit homo cui accidit aliquid/ accidēs esse nō poterit: & nisi sit q̄libet substantia cui
accidēs possit adiungi/ accidēs nō erit. Omnis autē substātia: propria specie cōtinet. recte igitur
prius species: accidētia vero posterius intelligūtur. posterioris eni sunt (vt ait) generis & aduen-
ticię naturę. Nā quę substātiā nō informāt: recte aduēticię naturæ esse dicūtur/ et posterioris ge-
neris. in iis eni substātiis sunt: q̄ ante differētiis informatę sunt. ¶ Rursus quoniā species substā- 4
tiam mōstrat/ substantia vero (vt dictū est) intēsione ac remissione caret. speciei participatio in-
tēsionē remissionēq; nō suscipit: accidēs vero vel si inseparabile sit/ potest intēsionis remissionisq;
cremēto & decremēto variari. vt ipsum iseparabile accidēs qđ æthiopibus iest/ scilicet nigredo.
potest eni quibusdā talis adesse vt sit fuscis ꝓxima: aliis vero talis/ vt sit nigerrima. Restat nunc
ꝓprii cōmuniones ac differētias perseq. Sed ꝙ propriū differat a genere vel specie vel differētia
superius demōstratū est: cū qđ genus/ vel species/ vel differētia a proprio distaret/ ostēdim9. nūc
reliqua ad cōmunitatē vel differētiā cōsideratio est/ q̄ propriū accidētib9 aut iūgat aut segreget. 2
» ¶ Cōmune autē proprio & inseparabili accidēti est: q, pręter ea nūq̄ cōsistāt illa in quibus con- Cōmu.
» siderātur. Queādmodū enim præter risibile nō subsistit homo: ita nec præter nigredinē subsistit P
» æthiops. ¶ Et queādmodū semper/ et omni adest propriū: sic et inseparabile accidēs. ¶ Quoniā A
propriū semp adest speciebus/ nec eas vllo modo relinquit/ quoniāq; inseparabile accidēs a sub- 1
iecto nō potest segregari: hoc illis inter se videt esse cōmune/ ꝙ ea i quibus insunt p̄ter propria
vel inseparabilia accidētia esse nō possunt. Inseparabilia vero accidētia cōparat ꝓprio: quoniā
vt i specie dictū est rarissimę sunt speciei atq; accidētis similitudines/ quocirca multo magis pro-
prii atq; accidētis cōmunitates difficile reperiūtur. Accidēs eni i cōtrariū diuidi solet i insepara-
bile accidēs/ atq; separabile. q̄ vero sub genere i cōtrariū diuidūt/ ea nullo alio nisi tātū generis
p̄dicatione participāt. Qz si propriū inseparabile quoddā accidēs est: a separabili accidēti pluri-
mū differt/ atq; ideo nullas proprij & separabilis accidētis similitudines quęrit. Sed quoniā ipsū
certis quibusdā causis ab inseparabilib9 accidētib9 differt: horū & cōmunitates inueniri possunt
et inter se differētię/ quarū vna quidē ea est quā superius exposuimus. ¶ Secūda vero quoniā si-
cut ꝓpriū semp/ & omni speciei adest: ita etiā inseparabile accidēs. Nā sicut risibile omni homini 2
» & semp adest: ita etiā nigredo omni coruo/ & sēper adiuncta est. ¶ Differūt autē/ quoniā propriū
» vni soli speciei adest/ queādmodū risibile homini: inseparabile vero accidēs vt nigrū/ nō solum 3
» ęthiopi/ sed etiā coruo adest et carboni/ & ebeno & quibusdā aliis. ¶ Amplius propriū cōuersim Differētię
» prędicatur de eo cuius est propriū/ & æqualiter: inseparabile vero accidēs cōuersim nō p̄dicat. P
» ¶ Et propriorū quidē ęqualis est participatio: accidentiū vero vel magis vel minus. Sunt quidē A
» aliæ cōmunitates vel proprietates eorū q̄ dicta sunt: sed sufficiūt etiā hæc ad discretionē eorum/
» cōmunitatisq; traditionē. ¶ Proprij atq; accidētis prima quidē differētia est/ quoniā propriū sem 1
per de vna tātū specie dicit/ accidēs vero minime: sed eius prędicatio i plurimas diuersi generis
substātias speciesq; diffūditur. Risibile eni de nullo alio nisi de homine p̄dicat: nigrū vero qđ est
inseparabile quibusdā accidēs/ tā coruo q̄ ęthiopi q̄ diuersa sunt specie/ coruo vero atq; ebeno q̄
differūt generib9 nō tātū specie/ p̄sto est. ¶ Quo fit vt i propriis quidē cōuersio æqua seruet: i ac- 2
cidētibus vero minime. Quoniā eni propria in singulis esse suū habēt/ atq; omnes cōtinēt speci-
es: cōuerso ordine p̄dicātur. Nā qđ risibile est/ homo est: & qđ homo/ risibile. nigrū vero non ita/
sed ipsum quidē de iis prædicari potest quibus inest: illa vero ad hui9 p̄dicationē cōuerti retra-
hiq; non possunt. Nigrū eni de carbone/ ebeno/ homine/ coruo p̄dicat: hęc vero de nigro mini-
me. Nā q̄ plurima cōtinēt/ de iis quę cōtinēt p̄dicari possūt: ea vero q̄ cōtinētur de sese cōtinētib9
nullo modo p̄dicātur. ¶ Rursus propriū quidē ęqualiter participat: accidēs remissionib9 atq; in- 3
tēsionib9 pmutat. omnis eni homo ęque risibilis est: æthiops vero nō æqualiter niger est. sed (vt
dictū est) aliquis quidē paulomin9 niger/ alius vero teterrimus inuenitur. et de proprii quidem
atq; accidētis differētiis satis dictū est. Restabat vero accidētis ad cętera cōmunitates proprieta-
tesq; explicare: sed iā superius annumeratę sunt cū generis/ & differētiæ/ speciei/ proprii/ & acci-
dētis similitudines ac differētias assignauimus. Fortasse aūt his institutis animus solertior fact9
alias p̄ter eas (quas nūc diximus) cōmunitates vel differētias quinq; rerū q̄ superius sunt positę
reperiet: sed ad discretionē atq; eorū similitudines cōparādas ea fere q̄ sunt dicta/ sufficiūt. Nos
etiā quoniā promissi operis portū tenemus/ atq; hui9 libri seriē primo quidē a rhetore Victorino/
post vero a nobis latina oratione cōuersam gemina expositione patefecimus: hic terminū lon-
go statuimus operi cōtinēti quinq; rerum disputationē/ et ad prędicamenta seruanti.

¶ SECVNDI LIBRI II EDI. BOETII IN PRAEDICABILIA PORPHYRII FINIS.

ANITII MANLII SEVERINI BOETII VIRI CLARISSIMI IN CATEGORIAS ARISTOTELIS EDITIO PRIMA.



XPEDITIS iis q̃ ad prædicaměta Aristotelis/ Porphyrij institutione di-
gesta sunt: hos quoq; commentarios in prædicaměta perscribens medio-
cris stili seriem persecutus/ nichil de altiorũ quæstionum tractatione per-
miscui/ sed dilucidãdi moderatione seruata nec augere lectorẽ breuitate
volui/ nec dilatatione cõfundere. Quare prius breuiter huius operis ape-
Intẽtio hu- rienda videtur intentio: quæ est huiusmodi. Rebus pręiacẽtibus/ et in pro-
ius operis pria principaliter naturę cõstitutione manentibus: humanũ solum genus
extitit/ quod rebus nomina posset imponere. Vnde factum est/ vt singula-
tim omnia prosecutus hominis animus: singulis vocabula rebus aptaret.
et hoc quidẽ verbi gratia/ corpus/ hominẽ vocauit: illud vero lapidẽ/ aliud lignũ/ aliud vero co-
lorem. Et rursus quicunq; ex se alium genuisset: patris vocabulo nũcupauit. mensurã quoq; ma
gnitudinis/ proprii forma nominis terminauit/ vt diceret bipedale esse/ aut tripedale: et in aliis
eodem modo. Ergo omnibus nominibus ordinatis/ ad ipsorum rursus vocabulorum proprieta-
tes figurasq; reuersus est. et huiusmodi vocabuli formam quæ inflecti casibus posset/ nomen vo-
Prima im- cauit: quę vero tẽporibus distribui/ verbum. Prima igitur illa fuit nominũ positio per quã vel in-
positio tellectui subiecta vel sensibus designarẽt. Secunda consideratio: qua singulas nominũ proprie-
Secunda tates figurasq; perspicerent/ ita vt primũ nomẽ sit ipsum rei vocabulũ. vt verbi gratia: cũ quęli-
bet res homo dicatur. Qz autem ipsum vocabulũ idest homo nomẽ vocatur/ nõ ad significatio-
nem nominis ipsius refertur: sed ad figuram/ iccirco ꝙ possit casib9 inflecti. Ergo prima positio
nominis secundum significationem vocabuli facta est: secunda vero/ secundum figuram. et est
prima positio/ vt nomina rebus imponerentur: secunda vero vt aliis nominibus ipsa nomina
designarentur. Nam cum homo vocabulum sit subiectę substantię: id qđ dicitur homo/ nomen
est hominis/ idest ipsius nominis appellatio est. Dicimus enim quale vocabulũ est homo: et pro-
prie respõdetur/ nomẽ. In hoc igitur opere hæc intentio est/ de primis rerum nominibus/ et de
vocibus res significantibus disputare: nõ in eo ꝙ secũdũ aliquã proprietatem figurãq; formãt/
sed i eo ꝙ significãtes sũt. Nã cũ vel de substãtia vel facere vel pati dicit/ nõ ita tractat/ quasi vnũ
eorũ casibus inflecti possit/ aliud tẽporib9 pmutari: sed quasi aut hominẽ/ aut equũ/ aut idiuiduũ
aliqđ/ aut speciẽ genusue significet. Est igit huius operis intentio: de vocib9 res significãtibus in
eo ꝙ significãtes sunt ptractare. Hæc quidẽ est tempori introductionis et simplicis expositionis
apta sentẽtia: quã nos nunc Porphyrium sequẽtes/ ꝙ videbatur expeditior esse planiorq; diges-
simus. Est vero in mente de tribus olim quęstionibus disputare: quarũ vna est quid prędicamẽ-
torum velit intentio. ibiq; numeratis diuersorum sententiis docebimus cui nostrum quoq; acce-
dat arbitrium: qđ nemo huic impræsentiarum sententiæ repugnare miretur/ cum videat quan-
to illa sit altior Porphyrii/ cuius non nimium ingredientium mentes capaces esse potuissent/ ad
quos mediocriter imbuendos ista conscripsimus. Afficiendi ergo/ et quodã modo disponendi
mediocri expositione sunt in ipsis quasi disciplinę huius foribus: quos ad hanc paramus scien-
tiam admittere. Hanc igitur causam mutatę sententiæ vtriusq; operis lector agnoscat/ ꝙ illic ad
scientiã Pithagoricã perfectamq; doctrinã: hic ad simplices introducendorũ motus expositio-
nis sit accõmodata sentẽtia. Sed nunc ad propositũ reuertamur sitq; in pręsens prædicamento-
rũ intẽtio quę superius est cõpręhensa: idest de primis vocibus significãtibus prima rerũ gene-
Obiectio ra/ in eo ꝙ significãtes sunt disputare. Et quoniã res infinitæ sunt: infinitas quoq; voces quæ si-
gnificẽt eas esse necesse est. sed infinitorum/ nulla cognitio est infinita. namq; animo compręhẽ-
di nequeunt. quod autem ratione mentis circũdari non potest: nullius scientię fine cõcluditur.
Solutio quare infinitorum scientia nulla est. Sed hic Aristoteles non de infinitis rerum significationib9
tractat: sed decem prędicamenta cõstituens ad quę ipsa infinita multitudo significantium vocũ
referri debeat/ terminauit. Verbi gratia: cũ dico homo/ lignũ/ lapis/ equ9/ animal/ plũbũ/ stagnũ/
argentum/ aurum/ hęc & alia huiusmodi quę nimirum infinita sunt: hęc omnia ad vnum sub-
stantiæ vocabulum deducuntur. hęc namq; et si qua sunt alia quę certe sunt infinita vocabula:
vnum substantiæ nomen includit. Rursus cum dico bipedale/ tripedale/ sex/ quattuor/ decem/ li
neam/ superficiem/ soliditatem/ & quæcumq; alia ex eodem sunt genere infinita: vno quantita-
tis nomine continentur/ vt hæc omnia sub quantitate ponantur. Rursus cum dico album/ vel
scientiam/ vel bonum/ vel malum/ vel alia huiusmodi quęq; in hoc genere quoq; infinita sunt:
vnum tamen nomẽ cõcludẽs omnia qualitatis occurrit/ et de aliis quoq; similiter. Rerum ergo
diuersarum indeterminatam infinitamq; multitudinem/ decem prędicamẽtorũ paucissima nu-

merositate cōclusit: vt quę infinita sub scientiā cadere nō poterant/ decem generibus propriis
diffinita scientię cōpręhensione claudātur. Ergo decem prædicamēta quę dicimus: infinitarum
in vocibus significationū genera sunt. Sed quoniam omnis vocū significatio de rebus est quę
voce significantur: in eo ꝙ significantes sunt/ genera rerum necessario significabunt. Vt igitur
cōcludenda sit intētio: dicēdum est in hoc libro de primis vocibus prima rerū genera significā=
tibus in eo ꝙ significantes sunt/ dispositum esse tractatū. ¶ Sed quoniā de intētione dictū est:
breuiter huius operis vtilitas explanāda est. Nam cum res infinitę infinitis quoqꝫ vocibus signi Vtilitas
ficarētur/ et (vt dictū est) sub scientia venire nō possent: hac definitione qua decē prędicamēto=
rum diuisio facta est/ cunctarum rerū et vocum significantiū acquirimus disciplinā. Hinc est ꝙ
ad logicā tēdētibus: primus hic legēdus liber occurrit. iccirco/ ꝙ cum omnis logica syllogismo=
rum ratione sit cōstituta/ syllogismi vero propositionibus coniungātur/ propositiones vero ser=
monibus cōstēt: prima est vtilitas quid quisqꝫ sermo significet propria sciētiæ diffinitione cogno
scere. Hæc quoqꝫ nobis de decē prædicamentis inspectio/ et in physica Aristotelis doctrina/ et
in moralis philosophiæ cognitione perutilis est: qđ p singula currētibus magis liquebit. ¶ Quo= Ordo
circa de ordine quoqꝫ huius libri eadē ratio est. Nam quoniā res simplices cōpositis priores sūt
(quæ enim cōposita sūt/ ex simplicibus cōponūtur) hic quoniā de simplicibus vocibus res signi
ficātibus disputatur secundū ipsius simplicitatis principalē naturam: primus hic Aristotelis in=
choantibus liber addiscitur. Nec illud fere dubium est: ad quā partē philosophiæ huius libri du
catur intētio. iccirco/ quoniā quidē q de significātib⁹ vocibus tradit: de rebus quoqꝫ est aliqua=
tenus tractaturus. Res etenim & rerū significatio iūcta est: sed principaliter erit illa disputatio
quæ de sermonibus est: secūdo vero loco illa quę de rerū ratione formatur. quare/ quoniam om=
nis ars logica/ de oratione est: et ī hoc opere de vocibus principaliter pertractaī. Quāq̄ enim sit
huius libri relatio ad ceteras quoqꝫ philosophiæ partes: principaliter tamen refertur ad logicā.
de cuius quodā modo simplicibus elemētis/ id est de sermonibus in eo principaliter disputatur.
¶ Aristotelis vero neqꝫ vlli⁹ alterius liber est: iccirco ꝙ in omni philosophia sibi ipse de huius
operis disputatione cōsentit/ et breuitas ipsa atqꝫ subtilitas ab Aristotele nō discrepat. alioquin
interruptū imperfectūqꝫ opus edidisse videretur qui de syllogismis scriberet: si aut de proposi=
tionibus prætermisisset/ aut de primis vocibus tractatum quibus ipsę propositiones cōtinētur/
omitteret. quāq̄ extet alter Aristotelis liber de eisdē disputans eadē fere cōtinēs/ cū sit oratione
diuersus: sed hic proprietatis liber calculum cepit. Architas autem duos composuit libros/ quos Alter Aristo
καθολου λογουσ inscripsit: quorū in primo hæc decē prędicamēta disposuit. Vnde posteriu telis liber=
res quidā nō esse Aristotelem huius diuisionis inuētorem suspicati sunt: ꝙ Pithagoricus vir ea= metaphysi=
dem cōscripsisset. in qua sentētia Iamblicus philosophus est nō ignobilis. cui non cōsentit The= cā intelligit
mistius/ neqꝫ cōcedit eū fuisse Architā qui Pithagoric⁹ Tarētinusqꝫ esset/ quiqꝫ cum Platone ali=
quātulū vixisset: sed Peripateticū aliquē Architā/ qui nouo operi authoritatē vetustate nomi=
ni cōcederet. sed de his alias. ¶ Restat inscriptio quæ varia fuit. Inscripsere nāqꝫ alij de rebus/ Inscriptio
alij de generibus rerū: quos eadē similisqꝫ culpa cōfudit. Nāqꝫ (vt docuimus) nō de rerū generi=
bus/ neqꝫ de rebus: sed de sermonibus rerum genera significātibus in hoc opere tractatus ha=
betur. hoc vero Aristoteles ipse declarat cū dicit. Eorum quæ secundū nullam cōplexionem di=
cuntur: singulum aut substātiam significat/ aut quantitatem. Qꝫ si de rebus diuisionē faceret:
nō dixisset significat. res enim significatur: non ipsa significat. Illud quoqꝫ maximo argumento
est/ Aristotelē non de rebus/ sed de sermonibus res significantibus speculari: qđ ait. singula igiē
eorū quę dicta sunt/ ipsa quidē secundū se in nulla affirmatione dicūtur vel negatiōe. horū autē
ad se inuicē cōplexione: affirmatio vel negatio fit. Res enī si iungātur: affirmationē nullo modo
perficiūt. affirmatio nāqꝫ in oratione est. Quocirca si prędicamēta iuncta faciūt affirmationem/
affirmatio vero nō nisi in oratione est/ quę autē iungūtur vt affirmatio fiat hęc sunt rerū signi=
ficātes voces: prędicamentorū tractatus nō de rebus sed de vocibus est. male igitur vel de reb⁹
vel de rerū generibus inscripserunt. ¶ Annotāt alii hunc librū legēdū ante topica: qđ nimis ab=
surdum est. Cur enim nō magis ante physicam: quasi vero minor huius sit libri vsus in physicis
cum primi resolutorii ante topica prælegātur/ & ante primos resolutorios/ peri hermenias liber
ad cognitionem veniat inchoantis? cur nō magis hūc librum vel ante peri hermenias/ vel an=
te resolutorios inscripserūt? quare repudiāda est inscriptionis istius quoqꝫ ista sententia. Dicen=
dumqꝫ est/ quoniā rerū prima decem genera sunt: necesse fuit decē quoqꝫ esse simplices voces q̄
de subiectis rebus dicerētur. omne enim qđ significat: de illa re dicitur quā significat. Inscribēdꝰ
igitur liber est de decem prędicamentis. ¶ Sed forte quis dicat/ si de significātib⁹ rerū vocibus
ipsa disputatio est: cur de ipsis disputat rebus? Cui dicēdum est/ quoniā res semper cum propria Obiectio
significatione cōiūctę sunt: et quicquid in res venit hoc idē in rerū vocabulis inuenit. quare recte Solutio

de vocabulis disputās: proprietatē significātium vocū de iis quę significabantur id est de rebus
Quęstio assumpsit. ¶ Erit alia quoq; fortasse quęstio: cur cū hic orationē in decē prædicamēta sit partitꝰ/
Dilutio in peri hermenias libro/ in duas tātū partes diuisionē fecit/ in verbum videlicet & in nomē. Sed
hoc interest/ ꝙ illic figuras vocabulorū diuidit: in hoc de significationibus tractat. quare non
est sibiipsi cōtrarius. In peri hermenias enim libro de nomine & verbo cōsiderat quę secundum
figurā quandā vocabuli sunt: ꝙ illud inflecti casibus potest/ illud variari per tēpora. hic vero
nō secundū has figuras: sed in eo ꝙ voces significantes sunt/ disputatur. quare diuersam in di-
uersis rebus atq; tractatibus faciendo diuisionē: nulla cōtrarietate notabitur. Neq; nūc oratio-
nē diuidit: sed ad multitudinem generū nomina ipsa dispartit. nā quoniam decem rerū genera
sunt: nō secundū orationē/ sed secundū rerū significationem in decē prędicamenta voces diui-
dit/ deq; his tractat. Atq; ideo necesse fuit quodā modo disputationem de rebus quoq; misceri:
ita (vt dictū est) vt non aliter nisi ex rebus/ proprietates in sermonibus apparerent. atq; ita non
de rebus proprie sed de prædicamētis: id est de ipsis rerū significatiuis vocibus in eo ꝙ signifi-
Quęstio cantes sunt seriē disputationis orditur. Cur autē si de prædicamentis disputat: de ęquiuocis vel
Respōsio vniuocis vel de denominatiuis/ primus illi tractatus est? Iccirco nimirū ꝙ quędā semper a dispu
tantibus pręmittuntur: quibus positis facilior de sequentibus possit esse doctrina. vt in geome-
tria prius termini pręponūtur: post theorematū ordo cōtexitur. Ita quoq; hic quicquid ad præ-
dicamentorū disputationes esse possit vtile: prius q̃ ad ipsa prædicamēta veniret/ exposuit. qua-
re quoniā quę prædicenda erant explicaui nunc ad ipsius disputationis seriē/ textūq; veniamus.

¶ DE AEQVIVOCIS/ VNIVOCIS ET DENOMINATIVIS. Cap. I.

» EQVIuoca dicuntur quorū nomen solū cōmune est: secūdum nomē vero substā-
» tiæ ratio diuersa. Vt animal et homo & qđ pictū est. Horū enim solū nomen cō-
» mune est: secundū nomē vero substātiæ ratio diuersa. si enim quis assignet quid
» sit eorum vtrūq; quo animal est: propriā assignabit vtriusq; rationem. ¶ Quid
autē æquiuoca/ vel vniuoca/ vel denominatiua vtilitatis habeāt: secundū ipsas
singulorū rationes/ diffinitionesq; tractabit. ¶ Omnis res: aut nomine aut diffi-
nitione mōstratur. namq; subiectā rem aut proprio nomine vocamus: aut diffi-
nitione quid sit ostēdimus. vt verbi gratia/ quādā substantiā vocamus hominis
nomine: & eiusdem definitionē damus dicentes/ hominem esse animal rationale mortale. ergo
quoniam omnis res aut diffinitione/ aut nomine declaratur: ex his duobꝰ nomine scilicet & dif-
Inuestigat. finitione diuersitates quattuor creātur. ¶ Omnes nāq; res: aut eodē nomine/ et eadē diffinitio-
vniuoca ne iunguntur/ vt homo et animal. vtraq; enim animalia dici possunt: & vtraq; vna diffinitione
iunguntur. est namq; animal/ substantia animata sensibilis: & homo rursus/ substantia animata
Diuersiuo- sensibilis/ et hęc vocantur vniuoca. ¶ Alia vero quę neq; nominibus/ neq; diffinitionibus con-
ca iunguntur. vt ignis/ lapis/ vel color/ vel quæ propriæ substantię natura discreta sunt. hęc autem
Multiuōca vocātur diuersiuoca. ¶ Alia vero quę diuersis nominibus nūcupātur/ & vni diffinitioni designa
tioniq; subduntur: vt gladius/ ensis. hęc enim multa sūt nomina: sed id qđ significant/ vna diffi-
Aequiuoca nitione declaratur. & hoc vocatur multiuocū. ¶ Alia vero q̃ nomine quidē cogruunt. sed diffi-
nitionibus discrepāt: vt est homo verus/ homo pictus. nā vtrūq;: vel animalia/ vel homines nū-
cupantur. si vero quis velit picturā hominēq; diffinire: diuersas vtrisq; diffinitiones coaptabit. &
hæc vocātur ęquiuoca. Quare quoniā quid sint ęquiuoca dictum est: singulas Aristotelicę diffi-
nitionis sentētias persequamur. ¶ Aequiuoca inquit dicūtur. Res per se ipsę æquiuocę no sunt:
nisi vno nomine prędicētur. quare quoniā vt ęquiuoca sint/ ex cōmuni vocabulo trahunt: recte
Qꝫ i verbis ait/ ęquiuoca dicūtur. nō enim sunt ęquiuoca. sed dicūtur. Fit autē nō solum in nominibus/ sed
fiat ęquiuo- etiā in verbis ęquiuocatio: vt cum dico cōplector te/ et cōplector a te. in quibus significationibꝰ
catio cū vnū nomen sit cōplector: alia tamen faciendi ratio est/ alia patiēdi. atq; ideo id quoq; ęqui-
uocatio est. vnū enim nomē qđ est complector: diuersis faciendi & patiēdi diffinitionibus termi
In pręposi- natur. In præ positionibus quoq; & in cōiunctionibus frequēter ęquiuocatio reperitur. atq; ideo
tionibus et qđ ait/ quorū nomen solum cōmune est: nomē accipiēdum est omnis rerū per vocē significatio.
coniūnctio- idest omne vocabulū nō propriū solum neq; appellatiuū/ qđ ad illud tantum nomē pertinet qđ
nibus casibus inflecti potest: sed ad omnem rerū significationē qua rebus imposita vocabula prędica-
mus. ¶ Solū autem duobus modis dicitur. semel/ cū aliquid vnū esse dicimus vt si dicamꝰ. solus
est mundus. idest vnus. Alio vero modo cū dicimus ad quādā ab altero diuisionē: vt si dicat qs
solā me habere tunicā/ idest non etiam togam/ ad diuisionē videlicet togę. hic ergo Aristoteles
posuit/ dicens solū nomē cōmune: quasi hoc voluisset intelligi/ nō etiam diffinitio. ęquiuoca eni
iungūtur nomine: sed diffinitione dissentiūt. ¶ Cōmune quoq; multis dicitur modis. Dicitur cō
mune qđ in partes diuiditur/ & nō iam totū/ cōmune est: sed partes eius ꝓprię singulorū/ vt do-

FRANCISCVS.

mus. Dicitur cõmune qđ in partes non diuiditur/ sed viciſſim in vſus habentium trãſit/ vt ſeruus cõmunis vel equus. Dicitur etiam cõmune qđ vtendo/ cuiuſq; fit proprium: poſt vſum vero in cõmune remittitur/ vt eſt theatrum. nam cũ eo vtor/ meũ eſt: cum inde diſcedo/ in cõmune remiſi. Dicitur quoq; cõmune/ qđ ipſum quidem nullis diuiſum partibus/ totum vno tempore in ſingulos venit. vt vox vel ſermo ad multorum aures vno eodemq; tẽpore totus atq; integer peruenit. Secundũ hanc igitur vltimam cõmunis ſignificationem: Ariſtoteles putat ęquiuocis rebus cõmune eſſe vocabulum. Namq; in homine picto & homine viuo/ in vtriſq; totũ vocabulum dicitur animalis: ſecundum nomen vero ſubſtantiæ ratio diuerſa. hoc hac ſignificatione pręmittit: vt ſi aliter reddantur diffinitiones q̃ ſecundum nomen/ ſtatim tota diffinitio labet & titubet. Ac primum de diffinitionis proprietate dicendum eſt.

Diffinitiõis proprietas.

¶ Illę enim certę diffinitiones ſunt: quę cõuertũtur. vt ſi dicas quid eſt homo/ animal rationale mortale: verũ eſt. quid eſt animal rationale mortale: homo: hoc quoq; verum eſt. At vero ſi ita quis dicat/ quid eſt homo/ ſubſtantia animata ſenſibilis: verum eſt. quid ſubſtantia animata ſenſibilis: homo. hoc nõ modis omnibus verum eſt: iccirco/ ꝙ equus quoq; eſt ſubſtantia animata ſenſibilis/ ſed homo non eſt. ergo illas conſtat eſſe diffinitiones integras quę cõuerti poſſunt. Sed hoc fit in ijs quæ non de cõmuni ſed vno tantũ/ vt cum de hominis nomine/ redduntur. verbi gratia/ animal eſt cõmune nomen/ ſi dixerit quis homo eſt ſubſtantia animata ſenſibilis/ procedit: ſed nõ cõuertitur/ quia de cõmuni nomine reddita eſt diffinitio. ſin vero de vno nomine redditur: tunc de ipſo nomine facienda eſt diffinitio/ ſic tamen eſt recte facienda vt hominis diffinitio ſit animal rationale mortale/ nõ ſubſtantia animata ſenſibilis. hęc enim ſecundũ hominis nomen: illa ſecundũ animalis eſt reddita. Idem etiam in ijs nominibus/ quę de duabus rebus cõmuniter prędicãtur: ſi ſecũdum nomẽ/ ſubſtantię ratio nõ reddatur.

Poteſt aliquoties fieri, exiſtimãt ſi cõmune nomẽ aĩal et cõem rationẽ reſpicis: hominẽ & equũ vniuoca eſſe. ꝙ ſi idẽ nomẽ ſed rationes ſpeciales: eẽ ęquoca. nam nomẽ cõe aĩal i vtriſq; rationibus reperies: ſed rationes ſubſtãtię diuerſas.

¶ Poteſt aliquoties fieri/ vt ex vniuocis ęquiuoca ſint: & ex ęquiuocis/ vniuoca. Namq; homo atq; equus/ cũ ſecundũ nomẽ animalis vniuoca ſint: poſſunt eſſe ęquiuoca/ ſi ſecundũ nomen minime diffinita ſint. Homo nãq; & equus/ cõmuni nomine animalia nũcupantur. ſi quis ergo hominis reddat diffinitionem dicẽs animal rationale mortale/ & equi/ animal irrationale hinnibile: diuerſas reddidit diffinitiões/ & erunt res vniuocę in ęquiuocas permutatę. hoc autẽ iccirco euenit/ ꝙ diffinitiones nõ ſecundum animalis nomẽ reddıtę ſunt: qđ eorum cõmune vocabulũ eſt: ſed ſecundum hominis atq; equi. Nam ſi ſecundũ cõmune nomẽ diffinitio redderetur/ ita fieret: homo eſt ſubſtãtia animata ſenſibilis/ ſecundũ nomẽ ſcilicet animalis. & rurſus equus eſt ſubſtãtia animata ſenſibilis/ ſecundum nomẽ rurſus animalis. ſecundum idẽ namq; animalis vocabulum: equus atq; homo vniuoce prędicãtur. ¶ Rurſus ex ęquiuocis vniuoca fiunt hoc modo. Si quis Pyrrum Achillis filium/ & Pyrrum Epyroten dicat eſſe ęquiuocos iccirco ꝙ vno nomine & Pyrri dicãtur/ & ſint animalia rationalia atq; mortalia: hic ſecundũ nomen hominis reddita diffinitio ex ęquiuocis fecit vniuoca. ꝙ ſi ſecundum nomẽ Pyrri/ diffinitionis ratio iungeretur vel a parentibus vel a patria: diuerſis oporteret diffinitionibus terminari. Recte igitur additum eſt/ ſecundũ nomen: iccirco ꝙ ſi aliter facta ſit diffinitio ſtabilis eſſe nõ poterit/ & frequẽter diuerſos ſecum ducit errores. ¶ Ratio quoq; multimode dicitur. Eſt enim ratio animę/ & eſt ratio cõputãdi/ & ratio naturę/ ipſa nimirũ ſimilitudo naſcẽtium/ eſt et ratio quę in diffinitionibus vel deſcriptionibus redditur. Et quoniam genera generaliſſima genere carent/ indiuidua vero nulla ſubſtantiali differentia diſcrepãt/ diffinitio vero ex genere & differẽtia trahıt: neq; generaliſſimorũ generũ neq; indiuiduorum vlla poteſt diffinitio reperiri. Subalternorum vero generũ/ quoniam & differentias habent & genera: diffinitiones eſſe poſſunt. At vero quorum diffinitiones reddi nequeunt: illa tantũ deſcriptionibus terminantur.

Deſcriptionis diffinitio.

¶ Deſcriptio aũt eſt: quę quãlibet rem quadã proprietate deſignat. Siue ergo diffinitio ſit/ ſiue deſcriptio: vtraq; rationẽ ſubſtantiæ deſignat. quare cum ſubſtantiæ rationem dixit: & diffinitionis & deſcriptionis nomẽ incluſit.

Aequocorũ diuiſio.

¶ Aequiuocorũ: alia ſunt caſu/ alia conſilio. Caſu: vt Alexãder Priami filius/ & Alexander magnus. caſus enim id egit: vt idem vtriq; nomẽ poneretur. Conſilio vero ea ſunt: quęcũq; hominũ voluntate ſunt poſita.

Equi. a cõſilio diuiſio.

¶ Horum autem alia ſunt ſecundũ ſimilitudinem/ vt homo pictus/ & homo verus: quo nunc vtitur Ariſtoteles exemplo. Alia ſecundũ proportionem: vt principium. namq; principium eſt in numero vnitas: in lineis punctus. & hęc æquiuocatio ſecundũ proportionem eſſe dicitur.

Secunda.

¶ Alia vero ſunt quę ab vno deſcendũt: vt medicinale ferramentum/ medicinale pigmẽtum. ab vna enim medicina ęquiuocatio iſta deſcẽdit. Alia quę ad vnum referuntur: vt ſi quis dicat ſalutaris vectatio eſt/ ſalutaris eſca eſt. hęc ſcilicet iccirco ſunt ęquiuoca: ꝙ ad ſalutis vnũ vocabulum referũtur.

Queſtio. Reſponſio.

¶ Cur autem prius de ęquiuocis: poſt de vniuocis tractat/ ¶ Iccirco ꝙ ipſa decem prędicamẽta cum diffinitionibus diuerſa ſint: vno prędicationis vocabulo nuncupantur, cuncta enim prædicamenta dicimus. Ipſa vero prędicamenta quoniam rerum genera

ſunt: de ſubiectis rebus vniuoce prædicantur. omne enim genus de ſpeciebus proprijs vni-
uoce dicitur/ quare rectius primo de omnium prędicamētorū cōmuni vocabulo tractat: quaſi
Alia q̄ſtio. quemadmodum ſingula de ſpeciebus proprijs prędicarētur/ exponeret. ¶ At ſi, vt dictū eſt/ nō
de rebus/ ſed de nominibus huius libri intentio eſt: cur de ęquiuocis & nō de ęquiuocatione tra
Solutio. ctauit/ ęquiuocę nāq; res ſunt: ęquiuocatio vero vocabulum. ¶ Iccirco/ quoniā ipſum nomē ni-
chil in ſe retinet æquiuocationis: niſi diuerſę ſint res/ de quibus illud vocabulum prædicetur.
De tranſla quare/ quia inde ſubſtantiam ipſa ęquiuocatio trahit: de ipſis dignius inchoatum eſt. ¶ Vide-
tione. tur autem alius eſſe modus ęquiuocationis/ quē Ariſtoteles omnino nō recipit. Nam ſicut dici-
tur pes hominis/ ita quoq; dicitur pes nauis/ & pes montis/ quę huiuſmodi omnia ſecundū trāſ
lationem dicūtur. tranſlatio vero nullius proprietatis eſt. quare ęquiuoca nunq̄ ſunt: niſi pro-
prijs & immutabilibus ſubiectæ res vocabulis appellentur. eſt autē talis horū: vniuerſalis iſpe
ctio. Neq; enim omnis tranſlatio ab ęquiuocatione ſeiungitur: ſed ea tantū/ cum ad res haben
tes poſitum vocabulū/ ab alia iam nominata re nomen/ ornatus cauſa trāſfertur. Vt quia iam
dicitur quidē auriga/ dicitur etiam gubernator/ ſi quis ornatus gratia eum qui gubernator eſt/
dicat aurigam: nō erit auriga nomē ęquiuocum/ licet id diuerſa/ ideſt moderatorem currus na-
uiſq; ſignificet. Sed quoties res quidē vocabulo eget/ & ab alia quidem re quę habet/ vocabu-
lum ſumit: tunc iſta tranſlatio ęquiuocationis retinet proprietatem. vt ex homine viuo: ad pi-
cturam nomen hominis dictum eſt. Et de ęquiuocis hactenus: nūc de vniuocis pertractemus.
» ¶ Vniuoca vero dicuntur quorum nomen cōmune eſt: & ſecundū nomē eadem ſubſtantiæ ra
» tio. vt animal & homo/ atq; bos. cōmuni enim nomine horum vtrūq; animal nūcupatur: & eſt
» ratio ſubſtātiæ eadem. Si quis enim aſſignet vtriuſq; rationem/ quid vtrūq; eſt quo animal eſt:
» eandem aſſignabit rationem. ¶ Poſt ęquiuocorum diffinitionem ad vniuocorū terminū/ trāſi
tum fecit: in quibus nichil aliud diſcrepat/ niſi q̄ ęquiuoca/ diffinitiōe diſiuncta ſunt/ vniuoca
ipſo quoq; termino cōiunguntur. ſed cætera omnia quęcūq; in ęquiuocorum diffinitione dicta
ſunt: in hac quoq; vniuocorū deſignatione cōueniūt. Nam queadmodū in æquiuocis ſecūdū
nomē/ ęquiuoca rerū diffinitio fiebat: ita quoq; in vniuocis ſecundum nomen/ ſubſtantię ratio
Genera ſpe aſſignabitur. ¶ Sunt autem vniuoca: aut genera ſpeciebus/ aut ſpecies ſpeciebus. ¶ Genera
ciebꝰ/ ideſt ſpeciebus vt animal atq; homo. Nam cū ſit hominis animal genus: dicitur homo animal. ergo
cū ſpeciebꝰ & animal & homo: animalia nuncupātur. ¶ Secūdum igitur cōmune nomē ſi vtrūq; diffinias:
& ſpecies dicis animal eſſe/ ſubſtantiā animatā atq; ſenſibilem. hominem quoq;/ ſecundum id q̄d animal
ſpēbꝰ/ ideſt eſt/ ſi ſubſtātiam animatā ſenſibilem dixeris: nichil in eo falſitatis iuenies. ¶ Species vero ſpe-
cū ſpeciebꝰ ciebus vniuocę ſunt: quę vno atq; eodē genere cōtinētur. vt homo/ equus/ atq; bos. his cōmu-
Cuncta. ne genus eſt animal: & cōmuni nomine animalia nominantur. ergo ſecūdum nomē vnum q̄d
cūcta illa illis cōmune eſt/ animalis: vna illis ratio diffinitionis aptabitur. cūcta enim ſunt/ ſubſtantię ani
tria homo/ matæ atq; ſenſibiles. Secūdū igit poſteriorē vniuocatiōis deſignationē Ariſtoteles (qua ſpecies
equus/ & ſpeciebus vniuocę ſunt: vt homo & equus atq; bos/ quę ſub eodē ſut genere) ſumpſit exēplū.
bos. » ¶ Denominatiua vero dicuntur quęcūq; ab aliquo/ ſolo differētia caſu: ſecūdum nomē habēt
» appellationē. vt a grāmatica grāmaticus: & a fortitudine fortis. ¶ Hęc quoq; diffinitio nichil
habet obſcurum. Caſus enī antiqui nominabant: aliquas nominū trāſfigurationes: vt eſt a iu
ſtitia iuſtus/ a fortitudine fortis & cętera. hęc igitur nominis trāſfiguratio. caſus ab āntiquioribꝰ
vocabatur. Atq; ideo quotieſcūq; aliqua res alia participat: ipſa participatione ſicut rem ita
quoq; nomē adipiſcitur. vt quidam homo/ quia iuſtitia participat: & rē quoq; inde trahit/ et no-
men. dicitur enim iuſtus. Ergo denominatiua vocātur: quęcūq; a principali nomine/ ſolo caſu/
ideſt ſola trāſfiguratione diſcrepāt. Nam cum ſit nomē principale iuſtitia: ab hoc trāſfiguratū
nomē iuſtus efficitur. Ergo illa ſunt denominatiua quęcūq; a pricipali nomine ſolo caſu/ ideſt
ſola trāſfiguratione nominis diſcrepātia: ſecūdum principale nomen habēt appellationem.
¶ Tria ſunt autē neceſſaria: vt denominatiua vocabula cōſtituātur. prius vt re participet/ poſt
vt nomine/ poſtremo vt ſit quædam nominis trāſfiguratio. vt cum aliquis dicitur a fortitudine
fortis. Eſt enim quędam fortitudo: qua fortis ille participet. habet quoq; nominis participatio-
nem. fortis enim dicitur, at vero eſt quędam trāſfiguratio. fortis enim & fortitudo nō eiſdē ſyl-
labis terminātur. ¶ Si quid vero ſit q̄d re nō participet: neq; nomine participare poteſt. quare
quęcūq; re nō participant: denominatiua eſſe nō poſſunt. ¶ Rurſus quę re quidem participāt/
nomine vero minime: ipſa quoq; a denominatiuorum natura diſcreta ſunt. vt ſi quis cū ſit ſtu-
dioſus virtute ipſa participet: nullo eum alio nomine niſi ſapientem vocamus. ſed virtus & ſa-
Stoicū. pientia. nomine ipſo diſiūcta ſunt. hic ergo re quidem participat: nomine vero minime. Quare
ſapiens a virtute denominatus eſſe nō dicitur: ſed a ſapiētia/ qua ſcilicet & participat/ & nomi-
ne iungitur/ & trāſfiguratione diuerſus eſt. ¶ Et rurſus ſi trāſfiguratio nō ſit, vt quædā mulier

muſica/participat quidē ipſa muſicę diſciplina:& dicitur muſica. hic igitur nō ē denominatiua: ſed ęquiuoca. vno enim nomine & diſciplina ipſa/& mulier: muſica dicitur. Quoniā ergo ſimilis terminus ſyllabarum eſt/& nomen ſimile/& nulla tranſfiguratio: denominatiua eſſe nō poteſtunt. Quare quicquid denominatiuum eſſe dicitur: illud & re participabit/& nomine/& aliqua tranſfiguratione vocabulum diſcrepabit. Hęc igitur quę ad prædicamenta neceſſaria credidit præmiſit. ¶Multiuoca vero & diuerſiuoca reſpuit: q̄ ad pręſentē tractatum vtilia nō putauit. breuiter tamē vtraq; diffinienda ſunt. ¶Multiuoca ſunt quorum plurima nomina/vna diffinitio eſt: vt eſt ſcutum clypeus. his eni plura nomina ſunt: ſed vna diffinitio eſt. Et Marcus Portius Cato. his enim tot nominibus/res vna ſubiecta eſt. ¶Diuerſiuoca ſunt: quorum neq; nomē idem eſt: neq; eadē diffinitio. vt homo/color/& quicquid omnino a ſe & nominis nuncupatiōe & diffinitionis ratione diſcretum eſt.

Diffinitio multiuocorum. Diffinitio diuerſiuocorum.

¶DE COMPLEXIS ET INCOMPLEXIS. Cap. II.

» EOrum quę dicuntur alia quidem ſecūdum cōplexionē dicuntur/alia vero ſine cōple-
» xione. Et ea igitur quę ſecūdū cōplexionē dicūtur ſunt/vt homo currit. homo vicit.
» Ea vero q̄ ſine cōplexione dicūtur ſunt/vt homo. bos. currit. vincit. ¶Poſtq̄ de cōiūctione diffinitionū/atq; nominū quantū ad pręſens attinebat opus/ſufficiēter expoſuit/quoniam de primis nominibus prima rerū genera ſignificantibus diuiſio faciēda eſt/nō nomine ſed genere diſcrepātibus: nunc oſtēdit quid ſine cōplexione ſit cuiuſlibet vocabuli facta prolatio. ¶Sine cōplexione enim dicūtur: quęcūq; ſecundū ſimplicē ipſum nominis proferūtur. vt homo. equus. his enim/extra nichil adiuctum eſt. ¶Secundū cōplexionem vero dicūtur: quęcūq; aut aliqua coniūctione copulantur/vt aut Socrates/aut Plato/vel quęcūq; ſecundū aliquod accidens coniūgūtur. Nam quia verbi gratia in Socratem venit ambulatio/dicimus Socrates ambulat.& eſt prolatio iſta ſecundū cōplexionē: iccirco quia cum dico Socrates ambulat/Socratē ſum cū ambulatione cōplexus. Qd autem ait/ eorū quę dicūtur: nichil aliud demōſtrare vult/niſi ſe de primis rerū vocabulis huius libelli diſpoſuiſſe tractatum.
» Rerum enim vocabula ſūt quę dicūtur. ipſa enim proprie nominamus. ¶Eorum quę ſunt/alia
» de ſubiecto aliquo dicūtur: i ſubiecto vero nullo ſunt. vt homo de ſubiecto quidē dicitur quo-
» dam homine: in ſubiecto vero nullo eſt. Alia autē in ſubiecto quidem ſunt: de ſubiecto autē nul-
» lo dicuntur. In ſubiecto vero eſſe dico qd cum in aliquo ſit nō ſicut quędā pars: impoſſibile ē eſſe
» ſine eo in quo eſt. vt quędā grāmatica in ſubiecto quidē eſt in anima: de ſubiecto vero nullo di-
» citur.& hoc albū in ſubiecto quidem eſt corpore. omnis enim color in corpore eſt. Alia vero de
» ſubiecto dicūtur:& in ſubiecto ſunt. vt ſcientia in ſubiecto quidē eſt in anima: de ſubiecto vero
» dicitur/vt de grāmatica. Alia vero neq; i ſubiecto ſūt: neq; de ſubiecto aliquo dicūtur. vt quidā
» homo & quidā equus. Nichil enim talium neq; in ſubiecto eſt: neq; de ſubiecto aliquo dicitur.
» Simpliciter autē quę ſunt indiuidua/& numero ſingularia: de ſubiecto nullo dicūtur. in ſubie-
» cto autem nichil aliqua prohibet eſſe. quędā enim grāmatica in ſubiecto eſt: at de ſubiecto nul-
» lo dicitur. ¶Hic Ariſtoteles ſermonū omnium multitudinē in paruiſſimā colligit diuiſionem. Nam q̄ rerum vocabula in decem prędicamēta diſtribuit: maior hac diuiſione nō poteſt inueniri. nichil eni eſſe poterit/qd huic diuiſioni vndecimū adijci queat. Omnis enim res: aut ſubſtātia eſt/aut quātitas/aut qualitas/aut ad aliquid/aut facere. aut pati/aut quādo/aut vbi/aut habere/aut ſitus. quocirca tot erunt etiam ſermones qui iſta ſignificent. Et hęc eſt maxima diuiſio cui vltra nichil poſſit adiungi: paruiſſima vero eſt quæ fit in quattuor in ſubſtantiam/& accidens/& vniuerſale/& particulare. Omnis enim res: aut ſubſtātia eſt/aut accidens/aut vniuerſalis/aut particularis. Sicut ergo decem ſuperioribus nichil adijci poterat: ita ex his quattuor nichil demi. nāq; nec minor vlla diuiſio his quattuor fieri poteſt: nec maior q̄ ſi denario limite prędicamēta claudātur. Cur aūt in his quattuor/diuiſio facta eſt: paucis exponam. Prima quidem rerum eſt omnium diuiſio in ſubſtantiā atq; accidens. Sed quoniam ſubſtātia proferri nō poteſt/niſi aut vniuerſaliter/aut particulariter intelligatur. Nam cum dico homo: rem dixi vniuerſalem/iccirco q̄ nomē hoc/ de multis indiuiduis prędicatur. cum vero dico Socrates vel Plato: rem dixi particularem. quoniā Socrates de nullo ſubiecto dicitur. Et accidens quoq; eodem modo. Nā cum dixero ſciētiam: rem protuli vniuerſalem/iccirco q̄ ſcientia & de grāmatica/& de rhetorica/& arithmetica/& de alijs omnibus ſub ſe poſitis prędicatur. ſi vero dixero Platonis ſcientiam/quoniam omne accidens qd in indiuidua venit: indiuiduū fit/particularē ſcientiam dico. nāq; Platonis ſcientia: ſicut ipſe Plato/particularis eſt. Igitur quoniā neq; ſubſtantia neq; accidens vllo modo proferri poteſt/niſi in ſuo nomine/aut vniuerſalitatis vim/aut particularitatis includat: recte in quattuor diuiſio facta eſt/vt ſit omnis res aut ſubſtantia/aut accidens/& horū aut vniuerſalis/aut particularis. Ex his igitur quattuor: quattuor fiunt com-

Paruiſſimā antiqua dicit grāmaticorū cōſuetudine/recta formatione ſuperlatiui a paruus. Paruiſſima āntiquo grāmaticorū vſu/vt dictū eſt/id eſt minima. Cur autē in his q̄ttuor. pmiſcue in his & i hęc dicere ſolet cōſuetu tamē ē pticulā i/poſt vocabula ſe-

ctionem diuiſioneq; importātia accuſatiuo ſugere.ſed exigua & de qbus'certent grammatici.

plexiones.Nam cum venerit vniuerſalitas in ſubſtantiam:fit vniuerſalis ſubſtantia. vt eſt homo/vel animal.Vniuerſale autem eſt qd aptum eſt de pluribus pręedicari.Particulare vero: qd de nullo ſubiecto prædicatur.Ergo eſt vna cōplexio vniuerſalitatis & ſubſtantię:vt ſit ſubſtantia vniuerſalis.Si vero particularitas ſubſtantiæ copuletur:fit ſubſtantia particularis.vt eſt Socrates/vel Plato:& quicquid in ſubſtātia indiuiduum reperitur.At cum miſcetur vniuerſalitas accidenti: fit accidens vniuerſale. vt ſcientia/ quę cum ſit accidens/ & præter animam cui accidit eſſe non poſſit:tamen vniuerſalis eſt q de ſubiecta grāmatica/vel alijs ſpeciebus prædicari poteſt. Cum vero particularitas accidenti coniungitur:fit accidēs particulare. vt Platonis/vel Ariſtotelis ſcientia.Fiunt enim quattuor cōplexiones:ſubſtantia vniuerſalis/ ſubſtātia particularis/accidens vniuerſale/accidens particulare.Vt autē accidens in ſubſtātię naturā trāſeat/vel ſubſtātia in accidens:fieri nullo modo poteſt.& accidens quoq; venit in ſubſtātiam: ſed non vt ſubſtātia ſit. Neq; enim quoniam color qd eſt accidens/venit in ſubſtantiā:iccirco color iam ſubſtātia eſt.nec quoniā ſubſtantia ſuſcipit colorē:iccirco color iam ſubſtantia fit.Quare neq; ſubſtantia in accidentis:neq; accidens in ſubſtantię naturam tranſit.At vero nec particularitas/ nec vniuerſalitas in ſe tranſeunt.Namq; vniuerſalitas poteſt de particularitate prædicari:vt animal de Socrate/vel Platone. et particularitas ſuſcipiet vniuerſalitatis pręedicationem:ſed nō vt vniuerſalitas ſit particularitas. nec rurſus qd particulare eſt:vniuerſalitas fiat. Ergo quattuor cōplexiones/vniuerſalē ſubſtantiā/vniuerſale accidens/particularem ſubſtantiam/particulare accidens/ Ariſtoteles diſponere cupiens: nō eorum nomina/ſed deſcriptiones appoſuit. ¶ Et quoniam generaliſſimorū generū diffinitiōes nō poterat inuenire: deſcriptionibus vſus eſt/id ſubſtantiā eſſe dicens qd in ſubiecto nō eſſet/accidens vero qd in ſubiecto eſſet. Omne namq; accidens in aliquo eſt/vt color in corpore/ſcientia in anima:& ſubiectam habet ſubſtantiam omne accidens.ſi quis enim ſubſtantiam tollat:accidens nō erit.Quare ſubſtātia locus quidam eſt:vbi accidens valeat natura cōſiſtere. Ipſa vero ſubſtantia per ſe cōſtat/ atq; ideo dicitur ſubſtantia:nec vllo ſubiecto alio nititur/ ſed cūctis ipſa ſubiecta eſt.alioquin ſi ſubſtantia in vllo ſubiecto eſſe poſſet:eſſet accidens. Omne enim accidēs in ſubiecto eſt:& quicqd in ſubiecto eſt illud eſt accidens. q ſi ſubſtantia eſſet in aliquo ſubiecto: cōtinuo fieret accidēs. ſed ſubſtantia accidens eſſe nō poteſt: ſicut ſupra docuimus.Quare quoniam accidens in ſubiecto eſt/ſubſtantia vero accidens non eſt:ſubſtātia in ſubiecto non eſt. ¶ Vniuerſalitatis vero deſcriptio eſt:de ſubiecto pręedicari.omnis namq; vniuerſalitas de ſubiectis particularibus pręedicatur.Nam quoniā vniuerſale eſt animal/vel homo:de Socrate prædicatur/& Platone.dicitur enim Socrates:animal/atq; homo.Et quoniam vniuerſale eſt accidens/ ſcientia:dicitur de ſubiecta grāmatica.grammatica enim ſcientia eſt. ¶ Particularitas vero quoniam ipſa eſt rerum vltima/& nichil eſt illi ſubiectum: de nullo ſubiecto prædicatur. Nam quoniam vniuerſalitas de ſubiecto pręedicatur/particularitas vero vniuerſalitas nō eſt: particularitas de ſubiecto non pręedicabitur. Vbi enim res diſcrepant:& diffinitio diſcrepabit. Ita quoq; in his.nam quoniam diſcrepat ſubſtantia & accidens: diffinitiones quoq; eorum diſcrepabunt.vt quoniā eſt accidens in ſubiecto:erit ſubſtātia nō in ſubiecto.Et quoniam vniuerſalitas de ſubiecto prædicatur/particularitas autem ab vniuerſalitate diſcrepat:de ſubiecto nō prædicatur.Has igitur huiuſmodi deſcriptiones Ariſtoteles ita permiſcuit: dicēs/ eorum quę ſunt/ alia de ſubiecto quodam dicuntur:in ſubiecto vero nullo ſunt/volens ſcilicet vniuerſalem ſubſtantiam demōſtrare.Nam quoniam dixit de ſubiecto dicūtur:vniuerſale eſt.qd vero ait ī ſubiecto nullo ſūt:ſubſtantia.Ergo qd ait quędam de ſubiecto dici/in ſubiecto vero nullo eſſe:vniuerſalem ſubſtantiam demōſtrare contēdit.vt enim ſępius dictum eſt/qd de ſubiecto dicitur:vniuerſale eſt.qd ī nullo ſubiecto eſt:ſubſtātia.Hec iuncta/ideſt de ſubiecto quodam dici/& in ſubiecto nullo eſſe: vniuerſalem ſubſtantiam monſtrant. Poſt vniuerſalem ſubſtantiam particulare accidens poſuit dicens.Alia aūt in ſubiecto quidem ſunt:de ſubiecto autem nullo dicuntur.Nam qd ait in ſubiecto ſunt:accidens monſtrat.quod vero addidit/de ſubiecto autem nullo dicūtur:particulare.Accidens enim in ſubiecto eſt:particularitas de nullo ſubiecto prædicatur.Ergo quęcunq; res ipſa in ſubiecto eſt/ſi de nullo ſubiecto prædicatur: accidens eſt particulare. vt eſt quędam grammatica/ideſt Ariſtarchi/vel alicuius hominis indiuidua grāmatica. Illa enim quoniam indiuidui hominis ē: ipſa quoq; facta ē indiuidua/& particularis.Ergo quoniam quædam grāmatica in anima eſt:accidens eſt.& quoniam de nullo ſubiecto prædicatur:particularis ē.Quēadmodum enim ipſe Ariſtarchus de nullo ſubiecto dicitur:ita quoq; eius grāmatica de nullo ſubiecto pręedicatur.Non autem dicit q ipſa grammatica particularis eſt: ſed q quædam grāmatica/ideſt alicuius hominis indiuidui grāmatica/quā ſcilicet homo particularis/ propria re-

tinet cognitione. Et quoniam incorporale accidens posuit qđ animę accideret/ idest grāmaticam quę esset in anima: ponit quoq; aliud exemplū corporale. ait enim: & quoddam album in subiecto est corpore. omnis enim color/ est in corpore. Hic quoq; nō omne album dicit esse particulare: sed qđ in indiuiduū corpus album venit. Probatur quoq; particulare album in subiecto esse hoc modo. Nam color qđ genus est albi/ vel cuiusdam albi in corpore est: & est in subiecto. quare cuius genus in subiecto est: ipsum quoq; in subiecto est. Omnes enim species/ vel indiuidua: proprio genere cōtinentur/ & eiusdem habēt naturam. Quoniam vero esse i aliquo multis dicitur modis: quid velit Aristoteles ostēdere esse i subiecto/ paucis absoluam. ¶ Dicitur eni esse in aliquo nouem modis. Dicimus enim aliquid esse in loco: vt in foro/ vel in theatro. ¶ Dicimus quoq; esse in aliquo/ vt in aliquo vase: vt triticū in modio. ¶ Dicitur esse in aliquo velut pars in toto: vt manus in corpore. ¶ Dicitur esse in aliquo/ velut totum i partibus: vt corpus in omnibus suis partibus. ¶ Rursus velut in genere species/ vt in animali homo: vel genus i speciebus suis. ¶ Dicimus quoq; esse in aliquo/ velut aliquid in fine esse. vt quoniam bonę vitę finis beatitudo est: si quis sit beatus/ in fine est scilicet bonę vitæ. ¶ Dicimus quoq; esse in aliquo vt in quolibet potente: vt in imperatore esse regimen ciuitatis. ¶ Dicimus quoq; velut formā in materia. vt similitudinem Achillis i ære/ vel in marmore. Nouem igitur modis in aliquo esse dicitur: vt in loco/ vt in vase/ vt pars in toto/ vt totum in partibus/ vt in genere species/ vt i speciebus genus/ vt in fine/ vt in imperatore/ vt in materia forma. ¶ Horum igitur Aristoteles tria sola cōmemorat: sed duo in vnum coniūcta/ aliud separatum. Ait enim. In subiecto autem esse dico/ qđ cum in aliquo sit/ nō sicut quędam pars: impossibile est esse sine eo in quo est. Sensus autem talis est. Hoc (inquit) dico esse accidēs: qđ sit in subiecto/ idest quod sit in altero vt pars eius nō sit/ & sine aliquo subiecto esse non possit. vt verbi gratia/ color cum est in corpore: nulla pars corporis est. & si color a corpore separatur: color nusq̄ est. Omnis enim color/ in solo corpore est. Ergo illud est accidens quod semper in subiecto est altero/ vt eius pars nō sit: et cum ab eo in quo est separatur ad nichilum redigatur/ & per se sine alterius subiecto esse nō possit. Qđ autem ait vt nō sit sicut aliqua pars: ab ea scilicet significatione in aliquo consistendi/ diuidere voluit/ secundum quā partes in toto esse dicimus. nō eni tale est subiectum: vt eius accidens pars sit. Qđ vero dicit impossibile est esse sine eo in quo est: ab ea scilicet significatione diuisit q̄ est esse aliquid in vase vel in loco. qđ enim in vase/ vel in loco est: a vase/ vel loco poterit separari. vt triticum qđ in modio est/ potest a modio segregari: & homo/ a theatro discedere. Accidens vero ab eo in quo est segregari nō potest. quare solas tres posuit significationes/ idest secundum quā in vase/ vel in loco dicitur esse/ & secundū quā pars in toto est. Sed vt in vase/ & vt in loco vna sententia distribuit: dicens/ impossibile est esse sine eo in quo est. ¶ Sed fortasse quis dicat nō esse diffinitionem veram: illa esse in subiecto quę sic sint in alio vt nō sint partes/ & sine eo in quo sint esse non possint. Socrates enim vel homo quilibet/ cum accidens non sit: tamen semper in loco est/ & sine loco esse non potest. ¶ Quibus respōdendum est/ q; Socrates loca poterit permutare/ & esse præter locum in quo fuit. Et postremo si intelligētia capiamus/ per se subsistit: accidentia vero per seipsa nō constant. ¶ Sed si quis hoc quoq; obijciat: posse locum accidentia permutare. Malum namq; si in manu teneatur: manus mali odore completur. adeo odor qđ est accidēs: in aliud subiectum transire potest. ¶ Sed nō hoc ait Aristoteles/ quoniam mutare accidens locum nō potest/ nec ita dixit impossibile esse sine eo in quo erat: sed sine eo in quo est. hoc autem significat mutare posse locum: sed sine aliquo subiecto esse nō posse. Quare recta est atq; integra diffinitio eius qđ in subiecto est/ qđ in altero sit ita/ non sicut q̄dā pars: & impossibile sit esse sine eo in quo est. Secundum autem illā significationem dictum est: secundū quā/ formā in materia esse dicimus. namq; forma si in materia nō sit: per seipsam nulla ratione consistit. ¶ Postq̄ igitur particulare accidens quid esset ostendit/ dicens: qđ in subiecto est/ & de subiecto nō prædicatur. & in subiecto cōsistentis rei diffinitionem reddidit dicens/ qđ cum in aliquo sit/ nō sicut quędam pars/ impossibile est esse sine eo in quo est: ad vniuersale accidēs/ cōtinenti disputatione reuertitur. qđ definit hoc modo. Namq; post eius rei quę in subiecto est diffinitionem/ & post particularis accidētis exempla: ad vniuersale accidēs trāsitū fecit/ inquiens alia esse quę in subiecto sint/ & de subiecto prędicētur/ qđ scilicet accidēs vniuersale significet. nam quoniam de subiecto dicitur/ vniuersale est: quoniam in subiecto est/ accidens. In subiecto ergo esse & de subiecto prędicari: vniuersale accidēs mōstrat. Huius quoq; cōplexionis conueniētia proponit exempla. ait enim scientiam in subiecto esse in anima. nam nisi sit anima in qua sit/ scientia nulla est: iccirco/ q; scientia actus est animę. nam ea quę sunt inanimata: nichil sciunt. Hinc sequitur substantiæ particularis/ definitio: quā scilicet ita declarat/ qđ neq; in subiecto sit/ neq; de subiecto prædicetur. Nam qđ in subiecto nō est/ substantia est: &

Esse in aliquo nouē dicitur modis.

Obiectio.

Dilutio.

Alia obiectio.

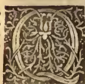
Solutio.

Actus ē animæ. act⁹/ affectio & operationē et habitum sub se cōprehendens.

qd de subiecto non prædicatur/ particularitas. Vtraq; igitur res/ de subiecto nō prędicari/ & in subiecto nō esse: particularis est substātia. Res igitur quattuor: cum propria complexione non secundum propria nomina/ sed secundum proprias rationes diffinitionesq; cōtexuit. Nam pro substantia vniuersali posuit/ qd in subiecto non est: & de subiecto prædicatur. pro accidēte particulari dixit/ qd in subiecto est: & de subiecto nō prędicatur. accidens vero vniuersale per hoc designauit qd ait/ qd & in subiecto est: & de subiecto dicitur. pro particulari substantia interposuit/ qd nec in subiecto est: nec de subiecto prædicatur. *Simpliciter autē quę sunt indiuidua & numero singularia: de subiecto nullo dicuntur/ in subiecto autem nichil ea prohibet esse.* q̄dam enim grammatica in subiecto est. Omnis particularitas/ aut substantia erit aut accidens. Nam cum dico Socratem: indiuiduam & particularē significaui substantiā. cum dico quandam grāmaticam: indiuiduum/ & particulare accidens dixi. Indiuidua autē sunt: quę neq; in alias species diuidi possunt/ neq; in alia indiuidua. Nam quēadmodum animal diuiditur in species hominem/ atq; equum/ homo autem in singulos homines/ idest in Socratem/ & Platonem/ & cæteros: sic Plato/ & Socrates nō diuidūtur in alios. Atq; hoc idem de accidentibus dici cōuenit. Nam quēadmodum sciētia diuiditur in species grammaticā/ & rhetoricam/ grammatica vero ipsa/ in particulares grāmaticas/ quas scilicet particulares homines norunt: sic ipsa particularis grāmatica in particulares grammaticas non secatur. Ergo indiuidua sunt quęcūq; numero sunt singularia: & in nullas alias multitudines secundum species/ vel secundum indiuidua diuiduntur. Omne indiuiduum quoniam particulare est: de subiecto nō prędicatur. omne autem quod de subiecto non prædicatur: aut substantia erit vt Plato/ aut accidens vt quędam grammatica. Ex his ergo particularibus substātia scilicet atq; accidēte/ quę de subiecto nō prędicantur: substantia quidem nec in subiecto est/ accidens vero in subiecto est. itaq; illa indiuidua/ quę substantiæ sunt/ in subiecto esse non poterunt: alia vero indiuidua quę secundū accidentis naturam dicuntur/ illa in subiecto esse nichil prohibet. atq; hoc est qd ait. *Simpliciter autē quę sunt indiuidua & numero singularia/ de nullo subiecto dicūtur: in subiecto autem nichil prohibet aliqua esse. Quędam enim grammatica in subiecto est: de subiecto autem nullo dicitur.* Hoc enim maluit demonstrare: & accidentibus & substantijs particularibus hoc esse cōmune/ q̄ de subiecto nō prędicantur. hoc enim dixit. *Simpliciter autē quę sunt indiuidua & numero singularia/ de nullo subiecto dicuntur*/ subaudiendo scilicet siue substantiæ sint/ siue accidētia: sed nō omnia indiuidua non sunt in subiecto. Indiuidua enim accidētia in subiecto esse nichil prohibet. quędam enim grāmatica cum sit indiuidua/ & de subiecto non prædicetur: tamen in subiecto est/ idest in anima. Sed vt cōgregatim dicatur/ sensus huiusmodi ē. Omnia quidē quęcunq; sunt indiuidua/ de subiecto quidem nullo dicuntur: sed nō omnia non sunt in subiecto. Nam cū particularis substantia in subiecto nō sit/ vt Plato: particulare tamen accidens in subiecto est/ vt quędam grāmatica in anima. ¶ Illud quoq; magna attentione notandum est: quis sit huius ordo propositi. Nam cum sint quattuor cōplexiones factę ex quattuor rebus/ quarum duę natura discrepant/ vt substātia & accidēs/ duę quātitate vt particularitas & vniuersalitas: coniunctis compositisq; his quattuor/ omnibus dissentientem lateribus dispositionem fecit. Posuit enim prius substātiam vniuersalem dicens: qd in subiecto nō est/ & de subiecto dicitur. post hanc propositionem: totis discrepantem rebus rem subdidit/ idest accidens particulare/ qd in subiecto esset & de subiecto non prædicaretur. Nam nō substantia dixit/ aut substantia discrepat: qd particulare dedit/ ab vniuersali disiūxit. Rursus ex alio latere disposuit in diuisione accidens vniuersale: dicens/ qd in subiecto est & de subiecto prædicatur. & vltimo substātiā particularem contrariam superiori accidenti dixit/ qd neq; in subiecto est: neq; de subiecto prædicatur/ substantię particularitatem/ vniuersalitati accidentis opponens. Sed vt planius qd dicimus fiat/ figuram descriptionemq; subiecimus: in qua superius latus substantiæ accidentisq; notauimus/ reliquum particularitatis & vniuersalitatis titulo inscripsimus/ Aristotelicam cōplexionem angulariter & per latera designantes.



¶DE REGVLIS. Cap.III.



Vando alterum de altero prædicatur vt de ſubiecto: quęcunq; (de eo quod prædicatur) dicũtur/ omnia etiam de ſubiecto dicentur. Vt homo de homine quodam prædicatur/ animal vero de homine: ergo & de quodam homine animal prędicabitur. quidam enim homo: & homo eſt/ & animal. ¶Cũ ſuperius de ijs quę in ſubiecto ſunt/ ideſt de accidentibus loqueretur/ diffinitionem cõſtitutę in ſubiecto rei/ & pręter ſubiectum nullo modo permanentis/ in media tractatione diſpoſuit: dicens illud eſſe/ qđ neq; pars eſſet alicuius/ nec ſine ſubiecto poſſet vllo modo permanere. Patefacto igitur quid ſit eſſe in ſubiecto: nunc quid ſit prędicari de ſubiecto declarat. duplici enim modo prædicatiões fiunt. vno ſecũdum accidẽs: alio de ſubiecto. De homine namq; prędicatur album. dicitur enĩ homo albus. Rurſus de eodẽ homine prædicatur animal. dicitur enim homo/ animal eſſe. Sed illa prior prędicatio quę eſt/ homo eſt albus: ſecundum accidẽs eſt. nãq; accidens qđ eſt album/ de ſubiecto homine prędicatur: ſed non in eo qđ quid ſit. nam cũ album ſit accidẽs/ homo ſubſtantia: accidens de ſubſtãtia in eo qđ quid ſit prędicari nõ poteſt. ergo iſta prædicatio ſecundũ accidens dicitur. De ſubiecto vero prędicari: eſt quoties altera res de altera ĩ ipſa ſubſtãtia prędicatur: vt animal de homine. nam quoniam & animal ſubſtantia eſt/ & genus eſt hominis: iccirco in eo qđ quid ſit de homine prędicatur. Quare illa ſola de ſubiecto prędicari dicũtur: quęcunq; in cuiuſlibet rei ſubſtantia/ & diffinitione ponuntur. Ergo quotieſcunq; huiuſmodi fuerit prędicatio vt alterum de altero vt de ſubiecto prędicetur/ ideſt vt de eius ſubſtãtia dicatur/ vt animal de homine: hanc proprietatẽ euenire neceſſe eſt/ vt ſi de eo qđ prędicatur/ quippiam vt de ſubiecto/ ideſt in eius ſubſtantia prędicetur neceſſario idẽ in hoc ꝙ de prędicato dicitur/ dicatur etiam de prędicati ſubiecto. vt homo prędicatur quidem de Socrate in eo qđ quid ſit. Interrogantibus enim quid ſit Socrates: hominẽ reſpondemus. at vero de ipſo homine/ in eo qđ quid ſit animal dicitur. In ſubſtãtia enim hominis/ animal prędicatur. atq; ita fit vt animal quidem de homine: homo vero de Socrate in eo qđ quid ſit/ vt de ſubiecto prędicentur. Ergo quoniam iſta eſt cõſequentia: & animal de Socrate in eo qđ quid ſit prędicabitur. poteſt enĩ dici interrogantibus quid eſt Socrates: animal. Ergo manifeſtum eſt ꝙ ſi qua res de aliquo vt de

FRANCISCVS.

subiecto prædicetur/ vt homo de Socrate/ de eadem vero re quę prædicatur/ de homine scilicet alia rursus superior vt de subiecto prędicetur/ vt animal: necesse erit/ & hanc eandem de subiecto eius de quo ipsum dicitur prędicari/ vt animal de Socrate. Socrates nãq; subiectus est homini: de quo animal prędicatur. Ergo constat huiusmodi regula quę dicit/ quoties alterum de altero prædicatur vt de subiecto/ vt si quid sit qd de eo qd prędicatur in eo qd quid sit dici possit: hoc idẽ ipsum/ de eo qd prius subiectum erat/ possit prędicari.

Obiectio.

¶Sed fortasse quisq̃ dicat minime verum esse qd dictum est. Nam cũ homo de Socrate prędicetur (Socrates enim/ homo ẽ) de homine/ vero species (homo enim/ species est) Socrates/ species esse nõ dicitur. Et rursus cũ animal de homine prędicetur: de animali vero genus (animal enim genus est) homo generis vocabulo caret. nõ enim dicitur homo esse genus. homo enim genus nõ est: sed tantũ species.

Dilutio.

Nũc autem species de homine. Nã si dicas homo spẽs est: hęc nõ est i quid p̃dicatio. scd spẽs hic designat q̃ nomẽ subiectũ homo/ de differentib⁹ nũero in qd p̃dicatur. est eni spẽs: scdm nomẽ et nominis nomen.

¶His dicendum est: q̃ minus aduerterint illã esse diffinitionem de subiecto prędicationis quę in eo qd quid sit vnũquodq;/ & in eius substãtia prędicaretur. nũc autẽ species de homine non in eo qd quid sit prædicatur. Neq; enim si quis hominis diffinitionẽ reddat/ speciem nominauit: sed designatiuum nomen est tãtum/ vtrum de pluribus specie differentibus prędicetur hoc nomen qd est homo/ an certe tantũ de solis indiuiduis. Nam quoniam de indiuiduis solis homo prędicatur: iccirco species dicitur. et quoniam de specie differentibus animal dicitur: iccirco animal genus vocamus. & sunt quodã modo nominum nomina. Quare neq; genus de animali/ neq; species de homine in eo quod quid sit prędicatur: sed tantũ designatiua sut illa/ quomodo homo & animal de subiectis (vt dictum est) prędicentur proprijs. Ergo nõ est mirandũ si ad eorum subiectum quę de subiecto dicuntur: eius prędicari qd de subiecto non dicitur/ prędicatio peruenire non potest. ¶Diuersorum generum & nõ subalternatim positorum: diuersæ sunt species/ & differentiæ. vt animalis/ & scientię. animalis enim differentiæ sunt: gressibile/ bipes & volatile & aquatile/ scientię vero nulla earum est. neq; enim sciẽtia a scientia differt: in eo qd bipes est. subalternorum vero generum: nichil prohibet easdem esse differentias. superiora enim de ijs quę sub ipsis sunt generibus prędicantur. quare quęcũq; differentię prædicati fuerint: eędem erunt etiam subiecti. ¶Cum multis modis genus dicatur: solum qd nunc tractari conuenit/ assumamus. Dicitur enim genus/ qd de pluribus specie differẽtibus in eo qd quid sit prędicatur. vt animal prædicatur de homine/ & de equo/ & de cane/ & de boue/ & de cęteris: q̃ omnia specie a seip̃is discreta sunt. ¶Species vero est: qd de pluribus numero differentibus in eo qd quid sit prędicatur. vt homo prędicatur de Catone/ Socrate/ Platone/ Virgilio/ Cicerone/ & de singulis hominibus: quoniam specie ipsa non differunt/ sed tantum a se numero distant.

¶Differẽtia vero est: quę sub eodem genere positas species/ propria qualitate determinat. Nã cum equus & homo quantum ad genus vnum sint (vterq; enim animal est) differentia rationalis & irrationalis vtrosq; disiungit/ ac discernit. qualitate enim quadam rationalitatis/ & irrationalitatis: vterq; a proprię substantiæ diffinitione dissentit. Ergo differentia est quę de pluribus specie differentibus in eo qd quale sit prædicatur. Namq; hęc ipsa differẽtia quę est irrationalitas de multis specie differentibus prædicatur/ vt de cigno/ & equo vel pisce: quę omnia a se cum specie ipsa dissentiunt/ irrationalitatis tamen qualitate coniũcta sunt. Sed nõ in omnibus differentia de pluribus specie differentibus prædicatur. Sunt enim quędam quæ nõ nisi de vna specie prædicantur: vt grauitas de sola terra/ leuitas de solo igne proprie dicitur. At vero nec species semper de pluribus numero differentibus prædicatur. Mundi enim species de vno solo mundo dicitur: & phœnicis species de vna tantũ phœnice. sed iccirco ita diffinita est q̃ frequẽtius differentia de pluribus specie differẽtibus prædicatur/ q̃ de vno. Eodemq; modo & species frequẽtius inuenitur de pluribus numero differentibus prędicari: q̃ de vna tantum re ac singulari. ¶His ita positis sunt quædam genera/ quę generalissima nuncupãtur: quibus genus inueniri nõ possit. sunt species q̃bus alias subiectas species null⁹ inueniet. inter vtraq; aũt sunt alia q̃ subalterna genera nominãtur: quę superiorum quidem species sunt/ posteriorũ vero genera. Vt substantia genus quidem est generalissimũ/ vt eius genus inueniri nõ possit: homo vero species est specialissima/ vt eius species alia reperiri nõ valeat. aĩal vero ad substãtiã quidẽ species est: ad hominem vero genus. Decem igitur prędicamẽtorũ significatio: nichil aliud demostrat/ nisi rerum decem genera quę generalissima nominamus. Ergo quoties genera generalissima discrepant: eorumq; species discrepabunt. & quoties species discrepant (quoniam differentijs disiunguntur/ atq; informãtur) differentię quoq; diuersarum specierum discrepabunt. Animal namq; & scientia quoniam est animal substantia/ scientia vero ad aliquid/ quoniãq; genus animalis est substantia/ & genus scientiæ est ad aliquid: omnis substantię a se ratione discreta sunt/ & differentię quoq; scientię atq; animalis/ omnibus qualitatibus disiungũtur. Est namq; diffe-

rẽtia animalis/ bipes & quadrupes. animal eni ab alio animali differt sic/ ꝙ hoc quidẽ bipes sit/ vt homo vel auis : illud vero quadrupes/ vt equus atq; bos/ illud vero multipes vt formica vel apis. sed sciẽtia/ differẽtias huiusmodi non habet. neq; eni scientia a sciẽtia differt in eo qd bipes est. Quare constat quoties diuersa sunt genera/ specierũ quoq; differẽtias esse discretas. atq; hoc est qd ait diuersorum generum & nõ subalternatim positorum: diuersas secundũ speciem differentias esse. et hoc exẽpli adiectione firmauit: dicẽs/ animalis & sciẽtię diuersas esse differentias. nam cũ sit bipes/ animalis differẽtia: sciẽtiæ non est. Et hoc quidẽ de diuersis generibus dictum est: idest quę subalterna nõ sunt. Q2 si subalterna sunt genera: nichil prohibet alias easdem esse differentias/ alias diuersas. vt auis est species animalis: & rursus est genus corui/ & est subalternatũ genus/ auis. sed animalis differẽtię sunt rationalis scilicet & irrationalis: auis vero differẽtia rationalis nõ est. Nulla eni auis ab alia aue differt: ꝙ sit rationalis. ergo hoc loco/ nõ sũt eędẽ subalternorũ generũ differẽtię. Si qs vero has generis id ẽ animalis differẽtias dicat/ vt animalium/ alia sunt q̃ pascãtur herbis/ alia q̃ seminibus/ alia q̃ carnibus: hæ differẽtię cõueniũt in subalterno genere/ in aue. Nãq; auiũ: sunt aliæ q̃ seminibus vescuntur/ alię q̃ herbis/ aliæ vero quæ carnib9/ vt vultur vel miluus. Ergo in subalternis generibus nichil prohiber easdẽ esse differentias: et iterum discrepare. hoc autem iccirco euenit/ quia q̃ de prędicato dicũtur: possunt de subiecto p̃dicari. Quare qd dicitur de genere: potest etiã dici de specie. atq; hoc est qd ait. Subalternorũ vero generum: nichil prohibet easdẽ esse differẽtias. superiora enim de inferioribus generibus p̃dicãtur. sed cũ diceret/ nichil ꝓhibet easdẽ esse differẽtias: hoc/ quodã modo voluit demõstrare esse quasdã easdẽ differẽtias/ alias vero posse esse diuersas. Cui rẽ cõtrariã intulisse videtur/. cũ dicit/ quare quęcũq; prędicati differẽtię fuerint: eædẽ erũt etiã subiecti. Nã cũ illic dixisset/ nichil ꝓhibet esse easdẽ differẽtias generũ subalternorũ: hic omnes easdẽ esse declarat. dicit enĩ: quęcũq; fuerint differẽtiæ p̃dicati: easdẽ etiã subiecti esse. ¶ Atq; hęc res plures maximis illigauit erroribus/ vt emẽdandũ crederent locũ/ vt nõ esset ita/ quare quæcũq; prædicati differentiæ fuerint/ eędẽ erunt etiã subiecti: sed vt hoc modo/ quare quæcũq; subiecti differẽtię fuerint/ eædem erũt etiã prędicati. Sed hoc abiiciendũ est: neq; fieri potest vt in rẽ superiorem prędicatio posterioris redũdet. Nam cũ dicitur quęcũq; subiecti fuerint differẽtię/ eędẽ erunt prędicati: hoc scilicet significatur vt p̃dicatio subiecti redeat in prędicatũ/ qd fieri nõ potest. Sed dicendũ est ꝙ sũt aliæ differentiæ quæ dicũtur cõpletiuæ prędicati/ et cuiuslibet illius speciẽ informãtes/ quę communi nomine specificę nominãtur. Nã cum dico animatum et sensibile/ si substantiæ coniungantur: diffinitionem & speciẽ mox animalis efficiũt. Animal enim est substãtia animata sensibilis: atq; hæ differentiæ dicuntur specificę & completiuę. Sunt autem alię/ quę ipsę quidem nichil cõplent/ nec vllam speciem reddunt: sed genus tantum diuidunt/ vt rationale/ & irrationale. hæc enim diuidunt genus id est animal. animal enim: rationali differentia/ irrationaliq; diuiditur. Ergo illę quę sunt generis diuisiuę differẽtię: possunt aliquoties eędẽ esse/ possunt aliquoties non eædem. Vt animalis quoniã diuisibilis est differẽtia quę est rationale: potest eã non habere auis quæ est subalternum genus. Et rursus easdem diuisibiles habere potest: vt easdem quas superi9 diximus. Nam cum diuidant animal differentiæ/ quę carnibus/ herbis/ & seminibns vescuntur: eædẽ possunt esse subalterni generis id est auis. Ergo hę q̃ diuisibiles/ possunt etiã esse diuersæ. Illę vero quę completiuę et specificæ sunt: aliquando non prędicari de subiecto non possunt. Vt quoniã animal habet differẽtias cõpletiuas et suę speciei effectiuas/ sensibile scilicet & animatũ: hæ differentię de homine qd est subiectum animalis nõ prędicari nõ possunt. Omnes enim specificę differentię de iis p̃dicãtur: quorum speciẽ cõplent. vt de animali p̃dicatur sensibile & animatũ: & hoc vt de subiecto. in substantia enim animalis vtraq; p̃dicantur: sed animal p̃dicatur de homine vt de subiecto. Necesse est ergo animatum atq; sensibile de homine prędicari/ vt de subiecto. hoc est enim qd superius prętmisit cum diceret/ quando alterum de altero prædicatur vt de subiecto: quęcũq; (de eo qd prędicatur) dicuntur/ omnia etiam de subiecto dicuntur. atq; hoc in omnibus generibus recte constat intelligi. Ergo diuisibiles differentię possunt aliquando cum subiectis esse communes/ aliquando diuersę: specificæ vero & completiuæ cum subiectis communes non esse non possunt. Qd ergo Aristoteles ait subalternorum generum nichil prohibere easdem esse differentias: diuisibiles differentias easdem esse nichil prohibere putãdum est/ quę possunt esse etiã diuersę. Quod vero ait/ quęcunq; prædicati differẽtię fuerint/ eędẽ erunt etiam subiecti: de specificis intelligendum est. quæ cum speciem cuiuslibet informent/ & de eo quod informant/ vt de subiecto prædicentur: ad quodcunq; vt de subiecto prædicatur illud quod ipsę differentiæ informant/ de eo vt de subiecto prędicabuntur/ et de eo non prędicari non possunt. Quare nichil est in huiusmodi theoremate/ quod vllo modo debeat emendari.

FRANCISCVS.

¶DE DECEM PRAEDICAMENTIS GENERATIM. Cap. IIII.



Orum quæ secundũ nullã cõplexionem dicuntur: singulũ/ aut substantiã significat. aut quãtitatē. aut qualitatē. aut ad aliquid. aut vbi. aut quãdo. aut sitũ esse. aut habere. aut agere. aut pati. Est autē substantia quidem/ vt figuraliter dicatur. vt homo/ equ9. Quãtitas autem. vt bicubitũ/ tricubitũ. Qualitas. vt album/ grammaticum. Ad aliquid. vt duplum/ dimidiũ/ maius. Vbi vero. in foro/ in lycio. Quãdo autem. vt heri/ superiore anno. Situm vero esse. vt iacet/ sedet. Habere autem. vt calciatum esse/ armatũ esse. Agere vero. vt secare/ vrere. Pati. vt secari/ vri. ¶Singula igitur eorum quę dicta sunt: ipsa quidem secundum se/ in nulla affirmatione dicuntur vel negatione. Horum autem ad se inuicem complexione: affirmatio vel negatio fit. Videtur autē omnis affirmatio vel vera/ vel falsa esse. eorum autem quę secundũ nullã cõplexionem dicuntur: nullũ neq; verum neq; falsum est. vt homo. albũ. currit. vincit. ¶Post paruissimam enumerationem in quattuor id est in substantiã/ accidēs/ vniuersalitatem/ particularitatē: nunc est de partitione maxima tractaturus/ quę fit in decem. hãc enim enumeratione maior non potest inueniri. neq; enim vndecim prędicamẽta poterũt inueniri: nec vltra decem vllo modo aliquod genus recte excogitari potest. Quare huiusmodi facit enumerationem: sed non diuisionem. Diuisio nãq;: fere est generis in species. prędicamentorum vero/ quoniam genus vnum non habent: diuisio esse non potest/ sed potius enumeratio est. ¶Sunt vero quidam qui contendunt recte enumerationem non esse dispositam. alii namq;: vt superuacua/ quædã demunt. alii vt curto operi addunt. alii vero permutant: quos nimirum non recte sentire alio nobis opere dicendũ est. Ait autē/ eorum quæ secundum nullã cõplexionem dicuntur. adeo nõ de rebus/ sed de vocibus tractaturus est: vt diceret. Res enim proprię nõ dicuntur/ sed voces. Et ꝙ addidit/ singulũ aut substãtiã significat: late patet eũ de vocibus disputare. nõ enim res/ sed voces significãt: res autē significantur. Sine complexione vero dicũtur (vt dictum est) quęcũq; singulari intellectu/ et voce proferũtur: secundum cõplexionē vero quęcũq; aliqua cõiunctione/ vel accidentis copulatione miscentur. Sed quid ex iis quę secundũ nullam cõplexionem dicũtur efficitur: ipse demonstrat/ cũ dicit. Singula igitur eorũ quę dicta sunt: ipsa quidem secundũ se in nulla affirmatione dicũtur. Horũ aũt ad se inuicē cõplexione affirmatio fit. Videt enim omnis affirmatio vel falsa esse vel vera. eorũ autem quę secundũ nullã cõplexionē dicũt: neq; verũ quicq̃/ neq; falsum est. vt homo/ albũ/ currit/ vincit. Significat ergo et hic ea quę sine vlla cõplexione dicuntur: affirmationis vim non obtinere. si quis enim dicat homo/ vel album/ vel decē/ vel quidlibet simplici modo: i eo neq; verũ quid inueniet/ neq; falsum. sed omnis affirmatio: vel vera/ vel falsa est. Igitur vniuersaliter prædicamenta pronũciat: affirmationis ratione penitus nõ teneri. Sed hæc eadem si cũ quadam cõplexione cõiuncta sint: fieri propositiones necesse est/ quę in se verum falsumue contineant. Sed non omnis cõplexio propositionem facit. Nec si dixero/ Socrates in foro: iccirco iam propositio est. sed si quis dicat/ Socrates in foro ambulat: tunc fit propositio/ quę aut affirmatio est/ aut negatio. Affirmationes vero et negationes: vel verę videntur esse/ vel falsę. atq; ideo quodcũq; neq; verum neq; falsum est: illud propositio non est. Ergo quadam complexione ex iis quæ secundũ nullam complexionem dicuntur: veritas falsitasq; cõficitur. ¶Affirmationem autem solam nũc Aristoteles interposuit: iccirco ꝙ omnis affirmatio prior est (hoc enim negatio tollit: qd affirmatio ante cõstituit) prior quidem secũdum significationem/ sed nõ secundũ genus. qd alio liquebit loco. ¶Maxime autem monstrat Aristoteles se nõ de rebus: sed de vocibus tractaturum/ cũ ait. horum autem ad se inuicem cõplexione/ affirmatio fit. Non enim rerum complexione: fit affirmatio vel negatio/ sed sermonũ. nec in rebus est veritas et falsitas/ sed in intellectibus atq; opinionibus. & post hæc in vocibus atq; sermonibus. hic hactenus. Secundũ complexionem ergo sunt: quęcũq; ex integris compositis fiunt. vt Socrates ambulat. Nam & Socrates & ambulat vterq; integer sermo est: et coniunctus affirmationem fecit: at vero si quis dicat flamiger/ vel multisonus/ vel fluctiuagus/ secũdum complexionem non erit ista prolatio: iccirco/ ꝙ ex neutris integris factum est. ¶Horum autem decem prædicamentorum diffinitiones inueniri nõ possunt: iccirco/ ꝙ ea quę significant generalissima sunt. Substantia enim & quantitas & qualitas: nulli vnq̃ generi videntur esse subiecta. quare quoniam diffinitio omnis/ a genere dicitur: gen9 qd alii generi subiectum nõ est/ a diffinitione relinquitur. sed nunc quidem omnium prędicamentorum conuenientia dixit exempla: post vero latius de vnoquoq; tractabitur. et quoniam diffinitio inueniri nulla potest: quibusdam proprietatibus informantur. quare/ quoniam de his dictum est plene: ad tractatum substantiæ transeamus.

Post puissimã. antiqui regulari superlatiuo paruissim9 a paruo interdum vsi reperiũt/ qd & hic facit Boeti9. frequēti9 tamē vti solent irregulari minim9/ sed de his cõcertēt grãmatici.

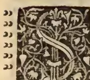
Res eni nõ ꝓprie dicũtur. id ē nõ proprie ꝑdicantur.

Affirmationē autē solam. Boeti9 exēplari eo forte vsus ē qd hac particula et negatione/ carebat. Nũc autem codices cũ græci tum latini eam habēt ꝑinde ea in litera adiecta est.

Sermo est. sermonē vocat omnem oris ꝑlationē: seu simplex sit seu cõposita.

Ex neutris integris. ex neutris integris dictionib9. Nã et respublica quãdo vna

¶DE SVBSTANTIA. Cap.V.



Vbstantia autē est quæ proprię et principaliter et maxime dicitur: quę neq; de subiecto aliquo dicitur/ neq; in subiecto aliquo est. vt quidā homo/ et quidam equus. ¶Secundæ autē substātię dicuntur species/ in quibus eę (quæ principaliter substātię dicūtur) insunt: & hę quidem et harū specierū/ genera. vt quidā homo/ in specie quidem est in homine: genus vero speciei animal est. secūdæ igitur hę substantię dicuntur: vt est homo/ atq; animal. ¶Quęritur cur p̄dicamentorū tractatum a substantiis inchoauerit. Nam quoniam omnis res aut in subiecto est aut in subiecto nō est: quicquid in subiecto est/ eget subiecto/ quoniam in propria natura nō potest cōsistere. et quoniā rebus omnib9 substātia subiecta est: nichil eorū quæ sunt in subiecto pręter substantiā poterit permanere. sed prior illa/ natura est: sine qua alia esse nō possunt. quocirca prior naturaliter videtur esse substantia. Non absurde igitur in disputationem qd̄ prius per naturam fuit: prius etiā sumpsit. ¶Et diffinitionem quidem substātię proferre non potuit: sed post exemplū superius datū/ descriptionem quandā profert/ qua quid sit ipsa substātia queamus agnoscere. hoc est aūt/ nō esse in subiecto. substātia enim in subiecto nō est. ¶Facit autem quandā substantiarū diuisionē: cū dicit/ alias primas esse substātias/ alias secundas. primas/ vocans indiuiduas: secundas vero/ indiuiduarū species et genera. Ergo cū primis secūdisq; substātiis cōmune sit nō esse in subiecto: addidit primis substātiis de subiectis non p̄dicari/ primas substātias a secūdis substātiis separat. Substātia eni indiuidua: i eo q3 est substātia in subiecto nō est. q3 aūt īdiuidua est: de subiecto nō p̄dicat̄. Sūt ergo primę substātię: q̄ neq; in subiecto sūt/ neq; de subiecto dicunt̄. vt est Socrates/ vel Plato. Hi eni q̄m̄ substātię sunt: i subiecto nullo sūt. quoniā vero particulares indiuiduiq; sūt: de nullo subiecto p̄dicātur. Secūdę vero substātiæ sunt/ quibus cōmune est cū primis substātiis/ q3 in subiecto nō sunt: propriū vero/ q3 de subiecto p̄dicātur. q̄ secūdę substantiæ/ sunt vniuersales: vt est homo atq; animal. homo naq; et animal in nullo sunt subiecto: sed de subiecto aliquo prędicātur. Sūt igitur primę substantiæ particulares: secūdę vniuersales. ¶Proprie autē substātias indiuiduas dicit: q3 hominē quidem ipsam speciē/ vel animal qd̄ est genus/ nō nisi ex indiuiduorū cognitione colligimus. quare/ quoniam ex singulorum sensibus generalitas intellecta est: merito proprie substantiæ/ indiuidua et singularia nominātur. ¶Principaliter vero indiuiduæ substātię dictę sūt: q3 omne accidēs prius in indiuiduū/ post vero in secūdas substātias venit. Nā quoniam Aristarchus græcus est/ homo vero est Aristarchus: est homo/ græcus. Ita prius omne accidēs in indiuiduū venit: secūdo vero loco etiā in species generaq; substātiarum accidēs illud venire putabitur. Recte igitur qd̄ prius subiectum est: hoc substātia principaliter appellatur. ¶Maxime autem substātia prima dicitur: iccirco/ q3 quę maxime subiecta est rebus aliis/ ea maxime substātia dici potest. maxime autem subiecta: est prima substātia. Omnia enim de primis substantiis dicūtur/ aut in primis substātiis insunt. vt genera et species. naq; genera & species: prędicātur de propriis indiuiduis. vt animal atq; homo/ prędicātur de Socrate. id est secūdę substātię/ de primis. Sin vero sint accidētia: i primis substātiis principaliter sunt. Quare (quoniā vel accidētia in primis substantiis principaliter sunt: vel secūdæ substātiæ de primis substātiis prędicātur) primę substantię secundis substantiis accidētibusq; subiectę sunt. Quare/ quoniā istę maxime subiectę sunt vel vt accidētium substantiæ/ vel secundarum substantiarum prędicationi: iccirco maxime substantię nuncupantur. Dicit autem/ nō omnis species/ neq; omnia genera secundas esse substantias: sed eas tantum quæ primas substantias cōtinerēt/ vt est homo atq; animal. homo namq; continet Socratem/ et aliquā indiuiduam substantiam. animal vero continet indiuiduū/ speciēq; id est hominem & aliquē hominē. quare genera et species quę de primis substātiis p̄dicātur: ipsas secūdas putat esse substantias. hoc aūt hoc modo ait. Secūdę autē substātię dicūt̄ species in quibus eæ (q̄ principaliter substātiæ dicūtur) isunt. et hę qdē et harū specierū genera. Et inde cōueniētia ponit exēpla. ac si diceret: nō omnia genera neq; oēs species/ secūdas substātias dico: sed eas tantū species in qb9 indiuidua illa id est primæ substātię isunt/ & harū specierū id ē q̄ cōtinent primas substātias genera. Hoc aūt iccirco dictū videt̄/ ne quis colorē qd̄ genus est/ vel albū qd̄ est species: secūdas putet esse substātias. ista eni primas sub se nō cōtinēt. ¶Sed dicat aliqs queadmodū primę poterūt esse substātię indiuiduę/ cū omne qd̄ prius est sublatū/ aufert id qd̄ est posterius: posteriorib9 vero sublatis priora nō pereūt? homo naq; si pereat: Socrates quoq; sit cōtinuo periturus. si vero Socrates interierit: homo cōtinuo nō peribit. Si igit̄ sublatis generibus et speciebus īdiuidua perimūt̄/ sublatis indiuiduis genera speciesq; p̄manent: magis primas substātias species et genera nominari dignū fuit. ¶Sed hoc modo indiuiduorum natura non recte accipitur. Neq; enim cuncta

dictio est cōposita/ p̄ide atq; polita simplex dictio significās/ iccirco oratio siue secūdū cōplexionem p̄latio non ē/ q3 ex duab9 integris dictionibus nō coalescit alioqui duę essēt dictiones et non vna. sed q3 apud grammaticos ex duabus itegris ē cōposita hoc est secundū similitudinem nō secundum dictionū pluralitatem.

Aliquē hominē: singulare hominis

Obiectio.

Solutio

Quolibet vno homine: quouis singulari et indiuiduo homine.

indiuiduorũ substantia in vno Socrate est/ vel quolibet vno homine: sed in omnibus singulis. Genera nãq; & species non ex vno singulo intellecta sunt: sed ex omnibus singulis indiuiduis/ mentis ratione cõcepta. Sẽper etiam q̃ sensib⁹ propinquiora sunt: ea etiã proxime nũcupanda vocabulis arbitramur. qui enim primus hominẽ dixit: nõ illũ qui ex singulis hominibus cõficitur cõcepit animo/ sed quẽdam singularẽ atq; indiuiduum cui hominis nomẽ imponeret. Ergo sublatis singulis hominibus/ homo nõ remanet: et sublatis singulis animalibus/ animal interibit. Quocirca/ quoniã in hoc libro de vocabulorũ significatione tractatus habetur: ea quib⁹ vocabula prius posita sunt/ merito primas substãtias nũcupauit. prius autẽ illis vocabula sunt indita: q̃ prius sub sensibus cadere potuerũt. sensibus vero obiiciũtur prima indiuidua. merito igitur eas/ primas in diuisione posuit.

Alia questio

¶ Eodẽ quoq; modo: illa questio soluitur/ quę dicit. Cũ naturaliter primę/ intelligibiles sint substãtię/ vt deus vel animus: cur nõ has primas substãtias nuncupauerit?

Solutio

¶ Quoniã hic de nominibus tractatus habetur: nomina autẽ primo illis indita sunt/ q̃ principaliter sensibus fuere subiecta. Posteriora vero in nominibus ponendis putãtur: quęcũq; ad intelligibilẽ pertinẽt incorporalitatẽ vt ad deũ/ vel animã/ vel ad genus/ vel ad speciẽ. Quare/ quoniã in hoc opere principaliter de nominibus tractatus est/ de indiuiduis vero substãtiis q̃ primę sensibus subiacent/ prima sunt dicta vocabula: in opere quo de vocabulis tractabatur/ merito indiuiduę sensibilesq; substãtiæ/ primæ substãtiæ sunt positę. Cũ autẽ tres substãtię sint/ materia/ species/ et quæ ex vtrisq; cõficitur/ vndiq; cõposita et compacta substãtia: hic neq; de sola specie/ neq; de sola materia/ sed de vtrisq; mixtis cõpositisq; proposuit. Partes autem substantiæ incõpositę et simplices/ sunt ex quibus substãtia ipsa cõficitur/ species/ et materia: quas post per transitũ nominat/ dicẽs substantiarũ partes/ & ipsas esse substantias. atq; hæc hactenus. Nunc

Species & forma eadem sunt.

» expositionis cursum ad sequẽtia cõuertamus. ¶ Manifestũ est autẽ ex iis quę dicta sunt: quoniã
» eorũ quę de subiecto dicũtur/ necesse ẽ & nomẽ et rationẽ de subiecto p̃dicari. vt homo de subie-
» cto quodã homine dicit: p̃dicatur etiã & nomen. hominẽ enim de quodã homine p̃dicabis: et ra-
» tio quoq; hominis de quodã homine p̃dicabit. quidã eni homo et homo est/ et animal rationa-
» le mortale. quare & nomẽ et ratio de subiecto pr̨dicabitur. Eorũ vero q̃ in subiecto sunt: in plu-
» rimis quidẽ neq; nomẽ/ neq; ratio pr̨dicabit de subiecto: in aliquibus autẽ nomẽ quidem nichil
» prohibet p̃dicari aliquãdo de subiecto/ rationem vero impossibile est. vt albũ cum in subiecto sit
» corpore: pr̨dicatur de subiecto (dicitur enim corpus album) ratio vero albi nũq̃ de corpore p̃di-
» cabitur. alia vero omnia aut de subiectis dicũtur primis substãtiis: aut in subiectis eis sunt. Hoc
» autẽ manifestum est ex iis quæ per singula proponũtur. vt animal de homine pr̨dicatur: ergo
» & de quodã homine animal pr̨dicabitur. Nã si de nullo quorũdã hominũ: neq; omnino de ho-
» mine. rursus color in corpore est: ergo et in quodã corpore. Nã si nõ in aliquo esset singulorum:
» nec omnino in corpore. quare alia omnia aut de subiectis primis dicũtur substãtiis: aut in sub-
» iectis eis sunt. ¶ Nõ ergo existentibus primis substantiis: impossibile est aliquid aliorũ esse. Om-
» nia enim alia aut pr̨dicãtur de eis: aut in subiectis eis sunt. quare nõ existentibus primis substã-
» tiis: impossibile est aliorum aliquid esse.

¶ Omnia quęcũq; dicta sunt: vel in subiecto sunt/ vel de subiecto pr̨dicãtur. sed nõ omnia quæcunq; in subiecto sunt: de subiectis propriis dicũtur. nãq; qd in subiecto aliquo est: de proprio subiecto pr̨dicatur. vt album prædicatur de corpore. dicitur enim corpus album. Sed quoniã secũdæ substantiæ primarum substãtiarum vel species vel genera sunt (Socratis enim species/ homo est: et animal/ genus. genus autẽ: de subiectis speciebus/ et indiuiduis vniuoce pr̨dicatur) secundæ substantiæ de subiectis speciebus vniuoca p̃dicatione dicũtur. cõuenit nãq; primarũ et secundarũ substãtiarũ si sit vna facta/ diffinitio (namq; animal vel homo vel Socrates vna diffinitione iungũtur) q᷑ sunt substãtię animatæ atq; sensibiles. Igitur secundę substãtię ita de subiectis p̃dicãt propriis idest de primis substãtiis: vt vniuoce p̃dicentur. Illorũ vero quę sunt in subiecto: aliquoties quidẽ neq; nomẽ ipsum de subiecto dicitur (nam virtus in anima est: sed virtus de anima minime p̃dicatur) aliquoties autẽ denominatiue dicitur. vt grãmatica/ quoniã est in homine: denominatiue grãmatic⁹ a grãmatica dicitur. Sępe autẽ ipsum nomẽ de subiecto prædicatur: vt quoniã albũ est i corpore corp⁹ albũ dicit. sed siue nomẽ nõ p̃dicetur/ siue denominatiue dicatur/ siue ꝓprio nomine p̃dicatio sit: diffinitio ei⁹ qd est in subiecto/ de proprio subiecto nunq̃ p̃dicabitur. vt albũ quoniã est in subiecto corpore/ p̃dicatur albi quidẽ nomẽ de corpore: diffinitio vero albi ad corpus nullo modo dicit. albũ nãq; vel corpus: vna ratione vtraq; diffiniri nõ possunt. Ampli⁹ si omne accidẽs in subiecto ẽ/ & substãtia subiectũ est/ ac differt ab accidẽte substãtia: differt etiã diffinitio substãtię atq; accidẽtis/ q᷑ eadẽ diffinitio subiecti/ et ei⁹ quidẽ qd est in subiecto/ esse nõ potest. atq; hoc est qd ait. Eorũ vero q̃ in subiecto sunt: in plurimis qdẽ neq; nomẽ/ neq; ratio p̃dicabit de subiecto. vt virt⁹ in anima. Addidit quoq; de quibusdã nichil ꝓhibere pr̨dicari: & in aliis quidẽ denominatiue/ in aliis vero

FRANCISCVS. Recto noīe accidēs de ſubiecto p̄dicatur: cum ſubiecto accidentaliter adiungit̄ vt animę ineſt virtus.

recto nomine ſit p̄dicatio. De ſecūdis vero ſubſtātiis: ſemp ad primas ſubſtātias p̄dicatio peruenit. Nā ſi quidā homo/ et homo eſt & animal: & certe vna diffinitio animalis/ & ad hominē & ad quēdā hominē cōuenienter aptabit̄. magis tamē/ eſſe ſubſtātias indiuiduas & particulares: ipſe ſignificātius mōſtrat. Nā cū omnis res aut ſubſtātia ſit aut accidēs/ & ſubſtantiarū alię ſint primę/ alię ſecundę: fit trina partitio/ ita vt omnis res aut accidēs ſit/ aut ſecūda ſubſtantia/ aut prima. Horū aūt vt ſub deſcriptione diuiſio fiat: hoc modo dicim⁹. Omnis res: aut i ſubiecto ē/ aut in ſubiecto nō eſt. eorū q̄ in ſubiecto ſunt: alia p̄dicātur de ſubiecto/ alia minime. eorum q̄ in ſubiecto nō ſunt: alia de nullo ſubiecto p̄dicātur/ alia vero predicātur. Ergo omnis res: aut in ſubiecto eſt/ aut in ſubiecto nō eſt. Aut in ſubiecto eſt: & de ſubiecto p̄dicatur. aut in ſubiecto eſt: et de nullo ſubiecto p̄dicatur. Aut in ſubiecto nō eſt: & de ſubiecto prędicatur. aut in ſubiecto nō eſt: & de nullo ſubiecto p̄dicatur. His igitur ſumptis ſi primas ſubſtātias ſeparam⁹: remanēt ſecūdę ſubſtātię/ atq̧ accidētia. ſed ſecūdę ſubſtantię ſunt: q̄ in ſubiecto nō ſunt/ et de ſubiecto p̄dicātur. ergo eſſe ſuum/ niſi in hoc q̄ de aliquo p̄dicantur: nō retinēt. Prædicant̄ autē ſecundæ ſubſtantiæ de primis. ergo vt ſecūdę ſubſtātiæ ſint: p̄dicatio de primis ſubſtātiis cauſa eſt. Nō enim eſſēt ſecundæ ſubſtātię: niſi de primis ſubſtātiis p̄dicarentur. illa vero q̄ in ſubiecto ſunt: penitus cōſiſtere non valerent/ niſi fundamēti quodā modo loco primis ſubſtantiis niterentur. ergo omnia quęcūq̧ ſunt pręter primas ſubſtātias: aut ſecūdæ ſubſtantiæ erunt/ aut accidētia. ſed ſecundæ ſubſtātię de primis ſubſtantiis p̄dicātur: accidētia vero in primis ſubſtātiis ſūt. Quocirca oīa aut de primis ſubſtātiis p̄dicātur/ vt ſecūdę ſubſtātię: aut in primis ſubſtātiis ſūt/ vt accidētia. qđ Ariſtoteles p̄poſuit hoc modo. Cętera vero omnia: aut de ſubiectis dicūtur primis ſubſtātiis/ aut ī eiſdē ſubiectis ſunt. hic quoq̧ veriſſima ſumit exēpla. Ait enim. Si accidēs in nullo ſubiecto corpore eſſet: nec in corpore eſſet omnino. Nā ſi in nullo ſingulorū: in nullo generaliter eſſe diceretur. Et itē animal niſi de ſingularibus atq̧ indiuiduis hominibus prædicaretur: nec de homine p̄dicaretur omnino. Quare (quoniā iccirco p̄dicātur ſecūdę ſubſtātię/ quoniā ſunt primę: et iccirco ſunt aliquid accidētia/ quoniā eiſdem primę ſubſtātię ſubiectę ſunt) ſi primę ſubſtātiæ nō ſūt: neq̧ q̄ de his prędicātur māſura ſunt/ neq̧ q̄ in his ſubiectis ſunt/ p̄manebūt. ¶ Secundarū vero ſubſtantiarū/ magis ſubſtātia eſt ſpecies q̄ gen⁹. Propinquior enim eſt primę ſubſtantiæ. ſi q̄s enim aſſignet primam ſubſtantiam quid eſt: euidētius & cōuenientius aſſignabit/ ſpeciē q̄ genus aſſignans. vt hominem quēdam manifeſtius aſſignabit: hominē q̄ animal aſſignans. illud enim proprium magis cuiuſdā hominis: hoc autē cōmunius. et cū quandā arborē aſſignauerit: manifeſtius aſſignabit aſſignādo arborē q̄ plantam. ¶ Cōſtat indiuiduas ſubſtātias: primas/ & maxime/ & proprie eſſe ſubſtantias. ſecūdę vero ſubſtātiæ/ id eſt genera & ſpecies ſicut nō æqualiter a prima ſubſtātia diſtant: ita nō æqualiter ſubſtātiæ ſunt. nam quoniam propinquior eſt ſpecies primę ſubſtātię q̄ genus: iccirco magis eſt ſpecies ſubſtātia/ q̄ gen⁹ propriū. Vt homo p̄pinquior eſt Socrati q̄ animal: atq̧ ideo magis ē homo ſubſtātia. animal vero quāq̄ & ipſū ſubſtantia ſit: tamē minus homine. hoc aūt iccirco euenit: q̄ i omni diffinitione cōuenietius ſpecies ad primā ſubſtantiam dicit̄ q̄ genus. Nā ſi quid ſit Socrates aliquis velit oſtēdere: propinquius ſubſtantiā Socratis proprietatēq̧ monſtrabit ſi dixerit eum eſſe hominem/ q̄ ſi animal. Qz enim animal eſt Socrates: cōmune eſt cū cęteris/ q̄ homines nō ſunt id eſt cū equo/ atq̧ boue. q̄ vero homo eſt: cum nullo alio eſt cōmune/ niſi cū iis q̄ ſub eadē ſpecie hominis/ cōtinētur. quocirca p̄pinquior erit ad ſignificationē deſignatio: cū indiuiduo ſpecies reddit/ q̄ ſi generis vocabulū p̄dicet̄. Rurſus ſi qualibet indiuiduā arborē deſignare aliquis volēs/ arborē dicat: propinqui⁹ deſignabit qđ ſit id qđ diffiniuit/ q̄ ſi plantā nominet. planta aūt/ genus eſt arboris. p̄dicat̄ eni planta & de iis q̄ arbores non ſunt: vt de caulibus/ atq̧ lactucis. Quare cōſtat ſpecies magis eſſe ſubſtātias/ eo q̄ ſint primis & maxime ſubſtantiis p̄pinquiores/ et q̄ in eo qđ quid ſit aſſignata ſpecies cōuenientius/ et euidētius aſſignet: gen⁹ vero lōgius/ atq̧ cōmunius. ¶ Amplius. Primę ſubſtātię ideo q̄ aliis omnibus ſubiiciūtur/ et omnia alia vel de ipſis p̄dicant̄/ vel in ipſis ſunt: propter hoc maxime ſubſtātię primę dicūtur. quēadmodū autē primę ſubſtantię ad alia omnia ſe habēt: ſic & ſpecies ad gen⁹ ſe habet. ſubiicit̄ eni ſpecies generi. genera eni de ſpecieb⁹ p̄dicant̄: ſpecies aūt cū generib⁹ nō cōuertūtur. Quare et ex his ſpecies/ genere magis ſubſtantia eſt. ¶ Magis eſſe ſubſtantias ſpecies/ validiori rurſus argumētatione cōfirmat. per ſimilitudinem namq̧ hoc ita eſſe declarat. Nam cū omnes ſubſtātię/ aut primę ſint aut ſecundę/ ſecūdarū autem aut genera/ aut ſpecies: ſpecierū atq̧ generum quicquid ſimilius primis ſubſtātiis iuenitur/ hoc magis ſubſtātia merito putabitur. Sed primę ſubſtātiæ iccirco maxime ſubſtantię dicūtur: q̄ omnib⁹ ita ſubiectę ſunt/ vt aut in ipſis ſint cętera vt accidētia/ aut de ipſis alia p̄dicent̄ vt ſubſtātiæ ſecūdę. Qđ ergo in primas ſubſtantias: hoc idem in ſpecies venit. Namq̧ ſpecies & cunctis ſubiacent accidentibus/ et de ſpeciebus genera prędicantur: de generibus vero ſpecies non prædicantur. qua-

re nō ſimiliter genera ſubiacēt: quēadmodū ſpecies. non enim de generibus ſpecies pdicantur. Ergo ſicut primę ſubſtantię ſubiectæ ſunt ſecundis ſubſtātiis/ et accidētibus: ita ſpecies ſubiectę ſunt & accidētibus/ & generibus. genera vero q̄q̄ ſubiecta ſint accidētibus: ſpeciebus tamen ipſa nō ſubiacent. Quocirca maior eſt ſimilitudo ſpeciei ad primas ſubſtātias: q̄ generis. ꝙ ſi maior eſt ſimilitudo ſpecierū ad maximas ſubſtātias: ipſę erunt magis ſubſtātię. Sed nec quis nos arbitretur dicere/ ꝙ ea q̄ ſunt genera/ ſpecies eſſe nō poſſunt: ſed id qđ ſunt genera/ ſpecies eſſe nō poſſunt. Nam in eo ꝙ ſpecies eſt/ de ſuperioribus nō pdicatur: ſed in eo ꝙ genus/ de eo prædicabitur cuius eſt genus. quocirca genera ipſa quorum ſunt genera/ iis ſubiacere nō poſſunt;

»» ſpecies vero quorū ſunt ſpecies: de iis pdicari non poſſunt. ℂ Ipſarum vero ſpecierū quæcunq
»» non ſunt genera: nichil magis alterū altero ſubſtātia eſt. Nichil enim familiarius aſſignabis de
»» quodā homine/ hominē aſſignādo: q̄ de quodā equo/ equū. ℂ Similiter autem et in primis ſub-
»» ſtātiis: nichil magis alterum altero ſubſtātia eſt. Nichil enim magis quidā homo ſubſtātia eſt: q̄
»» quidā bos. ℂ Merito autem poſt primas ſubſtātias: ſola aliorū omnium ſpecies & genera ſecū-
»» dæ ſubſtātię dicūtur. ſola enim hæc: eorū q̄ prædicātur primā ſubſtantiam indicāt. quendā enim
»» hominē ſi quis aſſignauerit quid eſt: ſpeciē quidem q̄ genus aſſignādo familiarius demōſtrabit/
»» et manifeſtius faciet hominē aſſignando/ q̄ animal. Aliorū vero omnium quicquid aſſignauerit
»» quis/ aſſignabit extranee: velut albū/ aut currit/ aut aliud quodcūq talium aſſignans. quare me-
»» rito hę ſole aliorum ſecūdę ſubſtātię dicuntur. ℂ Amplius. Primę ſubſtātiæ eo ꝙ aliis omnib9
»» ſubiiciūtur/ & omnia alia de illis prædicantur vel in ipſis ſunt: propriiſſimę ſubſtantiæ dicūtur.
»» ſicut autē primę ſubſtātię ad alia omnia ſe habēt: ita genera & ſpecies primarū ſubſtātiarum ad
»» reliqua omnia ſe habēt. de his enim reliqua omnia prędicantur. quendam enim hominem dices
»» grammaticum eſſe: ergo & hominem et animal grāmaticum dices. Similiter autem & in aliis.

ℂ Prędictum eſt (vt Porphyrius quoq in libro de generibus/ ſpeciebus/ differētiis/ propriis atq accidētibus planiſſime docuit) alia eſſe ſolū genera/ quorū genus inueniri nō poſſet: alia ſolum ſpecies/ q̄ in alias ſpecies diuidi nō valerent. hę autem ſunt q̄ de pluribus numero differentibus in eo qđ quid ſit pdicantur. Vt homo de ſingulis hominibus dicitur/ & equus de ſingulis equis/ et bos de ſingulis bobus: qui ſub propria ſpecie poſiti a ſeipſis proprię naturæ figura nō diſcrepāt. Ergo huiuſmodi ſpecies/ vt eſt homo/ atq equus q̄ ſolis indiuiduis pręſunt: quoniā genera eſſe nō poſſunt/ æqualiter ſemper ſubſtātiæ ſunt. Nā tam propinque redditur de quolibet indiuiduo equo nomē equi: q̄ de quolibet indiuiduo homine/ hominis nomē. Quocirca ſi ęqualiter ſpecies hæ q̄ genera nō ſunt/ ad primas ſubſtātias ſunt: ęqualiter eſſe ſubſtātię merito putabuntur. hoc autē dicit nō ꝙ omnes ſpecies ęqualiter ſubſtātię ſunt: ſed q̄ æqualiter a primis ſubſtantiis diſtāt. Poteſt enim fieri vt cuiuſlibet ſuperioris generis/ vna quęlibet ſpecies ſit: q̄ comparata ad propriā ſpeciē minus illa ſuperior videatur eſſe ſubſtātia. Vt animalis ſi qs dicat ſpeciē eſſe auē/ eiuſdem quoq ſpeciē hominē: auis & homo nō ęqualiter ſubſtātię ſunt/ idcirco ꝙ auis homine ſuperior eſt. homo nāq in alias ſpecies nō diuiditur. eſt eni magis ſpecies. auis autē poteſt i alias diuidi ſpecies/ vt in accipitrem vel vulturem: q̄ quāq̄ aues ſint/ ſpecie tamen ipſę diſſentiunt. Proprie aūt ſpecies/ accipiter & vultur eſt. hec eni ſolis indiuiduis pſunt. quare homo atq accipiter/ æqualiter a primis ſubſtātiis diſtāt: & ſunt æqualiter ſubſtātiæ. Homo vero atq auis/ quoniā ſuperior eſt auis hoie: nō ęqualiter ſubſtātię ſunt. magis eni ſubſtātia homo eſt. Ergo q̄cūq ſpecies ęqualiter a ſuis indiuiduis diſtāt: æqualiter ſubſtātię ſunt. Et quoniā ſpecies hæ q̄ genera nō ſunt ęqualiter a primis ſubſtātiis abſunt: ęqualiter ſubſtātiæ dicūtur. Planū aūt eſt/ vt nō egeat expoſitione: primas quoq ſubſtātias ęqualiter eſſe ſubſtātias. aliqs homo enī/ atq aliquis equus/ quoniā ſunt indiuidua: pricipaliter ſubſtātię ſunt/ & pprie/ & maxime. quocirca in maximis ſubſtātiis: neq min9 neq magis ſubſtātia poterit īueniri. indiuidua igit̄ æqualiter ſubſtātiæ ſunt. Recte autē poſt primas ſubſtātias: ſola aliorū ſpecies & genera/ ſecūdę dicūtur eſſe ſubſtātię. eorū enim q̄ pdicantur: primam ſubſtātiam ſola hęc ſignificāt. ℂ Ordine & conueniēter poſt primas ſubſtātias/ ideſt indiuidua: genera & ſpecies ſecūdas eſſe ſubſtātias cōſtitutas monſtrat Ariſtoteles/ q̄ eſt firma atq expedita probatio. ait eni/ poſt primas ſubſtātias: recte genera & ſpecies ſecūdas ſubſtātias eſſe nominatas. In diffinitionib9 eni vbi ſubſtātia cuiuſlibet oſtenditur: nichil aliud primā ſubſtantiā mōſtrat/ niſi genus & ſpecies. Socrates nāq ſi quis qđ ſit interroget: dicit homo/ vel animal. et i eo qđ qđ ſit Socrates interrogatus/ recte hominē vel animal eſſe reſpōdet. quare quid ſint primæ: ſecūdę ſubſtātię mōſtrant. Q3 ſi quis pter ſecūdas ſubſtātias in interrogatione quid ſit prima ſubſtātia dicat: id alieniſſime profert. vt ſi quid ſit Socrates interroganti: aliquis reſpōdeat albū/ vel currit/ vel aliqd huiuſmodi/ qđ ſecūda ſubſtātia nō ſit. nichil eni cōueniēter vnq̄ pfert/ ſi quid de prima ſubſtātia/ pter ſecūdas ſubſtātias dicat. Quare quoniam nichil eorum q̄ nō ſunt ſecūdę ſubſtātię quid ſit prima declarat/ ſecundæ autem ſubſtātię

Superior ē auis homine. qa au's ſpecies multas ſub ſe habet vt iuriurē/ paſſerem colūbā/ coruū/ gallū/ aquilam & innumeras alias. Hō autē ſub ſe nullā ſpeciē habet/ ſed indiuidua ſola. itaq auis ſupior ē/ ideſt a prima ſubſtantia remotior q̄ homo.

genera et species sunt: recte post primas substātias species & genera dicūtur esse secūdę substā-
tiæ. ¶ Amplius. primę substāntię propterea ꝙ omnibus aliis subiacēt/ iccirco proprię substantiæ
dicūtur: hęc quoqꝫ de eadē re probatio recte post primas substantias genera et species esse posi-
tas verissima ratione cōfirmat. nāqꝫ indiuidua iccirco primę dicunt esse substātię: ꝙ aliis cunctis
subiaceant. Nā quoniā de secundis substātiis ad prędicationē suppositę sunt/ & de his secundæ
substātię dicūtur/ vel quoniam accidētibus vt possint esse accidētia subdūtur: iccirco primę sub-
stantię sunt. et sicut primę substātiæ cūctis subiacent accidētibus: sic etiam secundæ. Nam quo-
niā aliquis homo accidentibus subiacet: & homo & animal accidēti supponitur. & quoniam est
quidā homo gręcus idest Aristarchus: est homo græcus/ est etiā animal gręcum. quocirca acci-
dētibus/ primę substātię principaliter subdūtur: secundę vero/ secūdo loco. et queadmodū primę
substātię & accidētibus et secundis substātiis subiacēt: sic secūdę substantiæ accidētibus suppo-
nūtur/ sed secūdę substātię species & genera sūt. Recte igit̃ post primas substātias: species/ & ge-
» nera/ secundas substātias esse proposuit. ¶ Cōmune autem omni substantię est in subiecto non
» esse. Prima namqꝫ substātia: nec in subiecto est nec de subiecto aliquo dicitur. secundarum vero
» substantiarum cōstat quidē etiam sic/ quia nulla est in subiecto. homo enim de subiecto quidē/
» quodā homine dicitur: in subiecto vero nullo est. neqꝫ enim in quodā homine homo est. simili-
» ter autem et animal de subiecto quidem dicitur quodam homine: non etiam est animal in quo-
» dam homine. ¶ Amplius. Eorum quę in subiecto sunt/ nomen quidem de subiecto aliquando
» nichil prohibet prædicari: rationem vero impossibile est. secundarum vero substantiarū de sub-
» iecto ratio prędicatur / & nomen. rationem enim hominis de quodam homine prędicabis: et
» animalis similiter. quare nō erit eorum substantia: quę sunt in subiecto. Non est autem propriū
» substantiæ hoc: sed et differentia eorum est/ quę non sunt in subiecto. bipes enim & gressibile de
» subiecto quidem quodā homine dicitur: in subiecto vero nullo est. neqꝫ enim in homine est bi-
» pes/ neqꝫ gressibile. ratio quoqꝫ differētię de illo prędicatur: de quocunqꝫ ipsa differentia dicitur.
» velut si gressibile de homine prędicatur/ & ratio gressibilis de homine p̄dicabitur. est enim ho-
» mo gressibilis. ¶ Nō vos vero conturbēt substātiarum partes/ quæ ita sunt in toto/ quasi in sub-
» iecto sint: ne forte cogamur eas nō esse substātias cōfiteri. Non enim sic in subiecto esse diceban-
» tur quasi partes essent. ¶ Post enumerationē substantiarū/ & diuisionē in qua alias primas/ ali-
as secūdas esse proposuit: quoniā substātię diffinitio nulla est reddita/ iccirco quia generalissimū
genus diffinitionibus nō tenetur/ proprietatem quādam cupit exquirere quasi signum aliquod
quo substantiam queamus agnoscere. priusqꝫ quid ipsis substātiis cōmuniter possit euenire pro-
ponit: post vero quid illis proprium sit quęrit. sed iccirco ista pręmittit: vt ad illud verū proprium
sine vllo errore perueniat/ et quod vere est substantiarū proprium/ vltimū dicat. ¶ Tribus au-
tem modis proprium significatur. Est enim proprium: qđ alicui speciei omni euenit/ et non soli.
vt homini/ bipedem esse. Omnis enim homo bipes est: sed nō solus. aues namqꝫ & ipsæ: sunt bi-
pedes. Aut soli/ & nō omni. vt eidem homini euenit vt sit grāmaticus: sed nō omni homini. neqꝫ
enim omnis homo grāmaticus est. At vero tertia proprii significatio est: q̄ omni/ & soli/ & semp.
vt risibile. Omnis enim homo risibilis est: et solū/ est animal homo qđ rideat. Ex his igit̃ illa duo
superiora quę diximus/ vbi omni & nō soli/ aut soli & non omni esse quędā propria dicebamus:
a propriorū veritate esse vidētur aliena. hoc vero tertium qđ omni inest/ et soli: vere est propriū.
Illa autem superiora/ cōsequentia quidem dicūtur: non tamē vere propria. hoc autem vltimum/
vere est ꝓpriū. Quæcūqꝫ ergo talia ꝓpria Aristoteles inuenerit/ q̄ aut solis/ & nō omnib⁹ substā-
tiis/ aut omnibus/ & nō solis eueniāt: velut nō vere in natura cuiuslibet cōstituta/ repudiat. illud
vero vltimum ponit: qđ et omni substantiæ & soli valeat euenire. Illa enim sunt propria: q̄ con-
uertuntur. vt si quid fuerit homo/ risibile est: si quid est risibile/ homo est. hæc autē solum cōuer-
ti possunt: q̄ omni soliqꝫ contingunt. nā neqꝫ vlli alii magis: neqꝫ vlli minus euenient. quare his
p̄dictis ad loci ipsius rationē expositionemqꝫ veniamus. Quod ergo dicit/ hoc est. Omnib⁹ sub-
stantiis cōmune est: vt in subiecto nō sint. Nāqꝫ primę substātię/ id est indiuidua in subiecto non
sunt. qđ planissime his demōstratur. Nunq̄ enim particularis substātia alicui accidēs potest esse:
secūdæ vero substātiæ habēt quandā imaginē ꝙ sint in subiecto. Vidētur enim secūdę substātiæ
in subiectis primis substātiis esse: sed falso. Nam secūdæ substātię de primis substātiis solum p̄di-
cantur: nō in ipsis sunt. Animal enim de quodā homine tantū dicitur: nō etiā in aliquo homine
cōsistit/ vt in subiecto. Hoc autem illa res probat/ ꝙ omnia quęcūqꝫ in subiecto sūt: eorū quoqꝫ
indiuidua i subiecto sūt. color quoniā in subiecto corpore ē: & quidā color subiecto corpore nitit
in hoc vero quoniā primę substātiæ/ idest indiuidua in subiecto nō sūt: nec eorū vniuersalia/ id ē
secūdæ substātiæ q̄ genera & species sūt/ possunt aliquo niti subiecto. Quare secūdę substātię pri-
mas substātias ad p̄dicationē tātū subiecta habēt: nō etiā vt ipsę primis substātiis accidāt. Illud

Tribus aūt modis. tertium cōsuetū modum ꝙ nuīn⁹ sit disciplinis accōmodatū/ relinquit eū qui quart⁹ assignari solet/ tertio loco collocās.

Quidā/ nota est singularitatis authore Laurentio.

FRANCISCVS.

quoq maximū argumentū est secūdas substātias nō esse in subiecto: quoniā omne qđ in subiecto est potest mutari/ illa quę subiecta est nō mutatur. Vt color qui est in corpore/ eodē corpore manente potest mutari: vt niger/ fiat ex albo. manētibus autē substantiis primis. secundę substantiæ nō mutātur. Quā vero ipse Aristoteles posuit probationē/ secundas substantias non esse in subiecto: huiusmodi est. Prędocuit enim quorundā q̄ sunt i subiecto/ nomē de subiectis posse prędicari: rationē vero nūq̄. Albū eni cū sit in corpore/ dicitur corpus albū/ et prędicatur albedo de corpore: sed alia est diffinitio albedinis/ alia corporis. Secūdæ vero substātiæ: de primis substantiis & nomine prędicātur/ et diffinitione iunguntur. Nā quidam homo: animal est/ & homo est. sed quidā homo: & hominis/ & animalis ratione diffinitur. Et vt veracissime sentētia cōcludat/ omne qđ est in subiecto: æquiuoce de subiecto dicitur. secundæ vero substantię de primis nō equiuoce sed vniuoce nūcupātur: iccirco/ q (vt dictum est) & nomine & diffinitione cōsentiunt. Quare quēadmodū primę substātię in subiecto nō sunt: sic secundę subiecto carebunt. Cōmune est igitur omnibus substātiis & secūdis/ & primis: in subiecto nō esse. et quodcūq substātia fuerit: cōsequens est/ vt in nullo subiecto sit.

Questio

¶ Sed queritur an hoc soli substātię insit: an etiā aliis? nam si soli substantię inest/ quoniā omni substātiæ hoc inesse monstrauimus qđ in subiecto non sit: verū propriū dicitur esse substantię/ nō esse in subiecto. Hoc enim dictū est esse maxime proprium: qđ omnibus inesset/ et solis.

Dilutio

¶ Sed hoc nō esse substātiæ proprium verissima Aristoteles probatione confirmat dicēs. Nō est autem propriū substantię hoc. Namq differētia eorum est: quę in subiecto non sunt. bipes enim & gressibile de subiecto quidē homine prędicatur: in subiecto vero nullo est. nō enim in homine est bipes/ neq gressibile. Et ratio quoq differētię de illo dicitur: de quo ipsa differentia prędicatur. vt si gressibile de homine dicatur: et ratio gressibilis de homine prædicabitur. est enim homo gressibilis. Non esse propriū hoc substātiæ dicit: iccirco q in differētiis idem sit. in nullo enim differētia subiecto est. Ad illud nāq recurritur/ si differentia in subiecto esset: nomine tātū de subiecto prędicaretur/ nō etiam ratione. Differentia vero de eo de quo dicitur: vniuoce prædicatur. Vt si quis dicat gressibile differētiam de homine: ipsius differentię diffinitio quoq homini cōuenienter aptabitur. Gressibile nam est/ qđ per terram pedibus ambulat: et homo est/ q per terram pedibus ambulet. ita differentię/ & eius de quo ipsa differētia dicitur: vna poterit esse ratio substātię. idest vni⁹ possunt & nominis nūcupatione/ & diffinitionis determinatione cōiungi. Q2 si in subiecto esset differētia: nunq̄ de subiecto sibi/ vniuoce prædicaretur. Quare nō proprium est substātię: qđ retinet etiā differētia. differētia nāq substātia nō est. esset eni propriū substātię in subiecto nō esse. Non est autē differentia accidēs. esset eni in subiecto. Omnis autē res aut accidens est/ aut substantia: idest aut in subiecto est/ aut i subiecto nō est. Et sunt accidētia quęcūq i substātiā subiecti veniūt: quęq pmutata/ naturā substātiæ non perimunt. Si quib⁹ vero peremptis subiecta interimātur: illa proprie accidētia nō vocamus. differētia vero est quę de pluribus specie differētibus in eo qđ quale sit prædicatur. sed differentia substantia nō est: iccirco/ q si esset substantia nō in eo quod quale sit de subiecto: sed in eo qđ quid sit prædicaretur. Qualitas vero/ solū non est. esset enim accidens et in subiecto. an magis a substātia & qualitate differētia ipsa cōficitur? et ita vt illud de quo prædicatur: perempta differētia simul interimatur. vt calor cū est in aqua: perēpto calore potest aqua in sua substātia permanere. et est calor in subiecto aqua: quo interēpto/ aqua nō peribit. Idē tamen calor est in igne: sed perēpto calore ignē interire/ necesse est. Quare hęc qualitas caloris/ substātialiter inest igni: & est propria differētia idest substātialis. ¶ Cōcludendū est igitur differētiā/ neq solū substantiā esse neq solū qualitatē: sed qđ ex vtroq cōficitur substātialem qualitatē/ quę permanet i natura subiecti. atq ideo quoniā substātiā participat: accidens non est. quoniā qualitate: a substātia relinquitur. sed quoddā medium est inter substantiā & qualitatem. quæ quoniā in subiecto nō est/ & substātia nō est: propriū substātię nō est nō esse i subiecto. ¶ Post hoc/ illud quoq dicit nō debere nos cōturbari: ne forte substātiarū partes quæ ita sunt in toto quasi in aliquo subiecto/ aliquādo cogamur accidētia/ nō substantias cōfiteri. Substātiarū partes in subiecto sūt: sed nō vt accidētia. videmus eni quasdā partes substātiarū ita esse i toto: quasi sint in subiecto. vt caput/ i toto corpore est: et manus/ in toto corpore est. forma quoq & materia q̄ sunt partes cōpositę substātię: in ipsa cōposita substātia sunt. Ne forte ergo cogamur aliquādo partes substātiarū quoniam sunt in subiecto/ suspicari nō esse substātias sed accidentia: prę monet dicēs. Nō nos vero cōturbent substātiarum partes/ quę ita sunt in toto quasi i subiecto sint: ne forte cogamur dicere nō esse eas substātias. Nō eni sic dicebātur esse/ quę sunt i subiecto: vt quasi partes essent in aliquo. hoc enim rationis affert: cur ista accidētia aliquis suspicari nō debeat. Illa enim esse/ diffinita sūt in subiecto: quæ nō essent vt quędā pars. hoc eni superaddit. In subiecto autem esse dico qđ cū in aliquo sit nō sicut quędā pars: impossibile est esse/ sine eo i quo est. Quocirca/ qm accidētia ita sūt

Esse i differētis/ esse i numero differētiarū pro eodē capit Boetius

Differentia nāq substātia nō ē. nā sola genera species & indiuidua substātię: dicūt substantiæ/ hęc primę/ illa secundæ. et si dicas differentias esse substantias/ cū non esse in subiecto solis substātiis cōueniret et etiā oib⁹: ppriē propriū id esset. qđ nequaq̄ vult Aristoteles. differentiæ igit substātiæ nō sunt. Q2 si essent substātię: essent secūdæ substātię/ cū

in subiecto/ vt subiecti partes non sint/ substantiarũ vero in toto partes ita sunt/ vt in subiecto
» non sint: partes substantiarum partes accidẽtium esse nullus recte suspicari potest. ℂInest au-
» tem substantijs & differentijs omnia vniuoce prędicari. Omnia enim quę ab his prædicata su-
» muntur: aut de indiuiduis prędicãtur/ aut de speciebus. a prima namq; substantia: nulla est p̄-
» dicatio. de nullo enim subiecto dicitur. secũdarum vero substantiarũ/ species quidem de indiui
» duo prædicatur: genus vero & de specie & de indiuiduo. Similiter autem & differẽtię: & de spe
» ciebus et de indiuiduis prędicãtur. & rationem quoq; suscipiunt primę substãtiæ specierũ & ge
» nerum/ & species generis. quęcunq; enim de prędicato dicuntur: eadem & de subiecto dicẽtur.
» similiter autẽ rationẽ differẽtiarũ suscipiũt species & indiuidua. vniuoca autẽ sunt quorũ & no
» men cõmune est: et ratio eadem. quare omnia quę a substantijs & differentijs sunt: vniuoce p̄-
» dicantur. ℂQuoniam in subiecto nõ esse differẽtijs & substantijs cõmune mõstrauit: aliam rur
sus cõmunitatem substãtiarum differentiarũq; proposuit. Nam cũ substãtiarũ alię sint primę/
alię secundæ/ & primę substãtię sint indiuiduæ: quoniam nichil indiuidua possunt habere sub-
iectum/ ab indiuiduis nulla prędicatio est. Secũdę vero substantiæ de indiuiduis/ idest de pri-
mis substantijs prędicantur: & de his vniuoce dicũtur. Secundarum eni substantiarum nomẽ
de indiuiduis prędicatur/ & ratio. Et de indiuiduo quidem: & species p̄dicatur & genus. vt de
Platone/ idest de aliquo homine: & homo dicitur/ & animal. aliquis enim homo: et homo est/
& animal. & vtriusq; de indiuiduo prædicatur/ ratio. Dicimus eni aliquem hominẽ animal esse
rationale mortale: quę est speciei diffinitio/ idest hominis. & rursus aliquem hominẽ dicimus
substantiam animatã atq; sensibilem: quę est generis diffinitio/ idest animalis. Species vero ge
neris sui: & diffinitionem suscipit & vocabulum. de homine enĩ animal p̄dicatur. dicitur enim
homo/ animal est. Et ipse rursus homo: rationẽ suscipit animalis. dicimus enim esse hominem:
substantiam animatã atq; sensibilem. Cõstat ergo/ quoniam & genera & species de indiuiduis:
& genera de speciebus vniuoce prędicãtur. idest in omni predicatione/ secundę substãtię vniuo
ca appellatione de subiectis dicũtur: qđ his cũ differẽtia cõmune est. Differentia namq; de spe-
cie de qua dicitur/ & de eius indiuiduo: ipa quoq; vniuoce p̄dicatur. Nam cum sit gressibilis dif
ferentia: de aliquo homine prædicatur. dicitur enim quidã homo: gressibilis/ vt Plato vt Cice-
ro. Sed & diffinitionem differentię suscipiunt indiuidua: de quibus illa differentia prædicatur.
Gressibile namq; est: qđ per terram pedibus ambulare potest. Et quẽdam hominem possis ita
secundũ nomen differentiæ diffinire: vt dicas Platonem esse qui per terram pedibus ambulare
possit. Et hoc idẽ euenit de specie cuiusdã hominis: idest de homine. homo nãq;/ idest ipsa spe-
cies cum sit gressibilis: potest diffiniri. homo est qđ per terrã pedibus ambulare possit. Ergo &
differentię de ijs de quibus prædicantur: vniuoce dicuntur. quocirca/ quoniã & secũdæ substã
tiæ de ijs de quibus prędicantur/ vniuoce dicũtur: & differẽtię eodẽ modo. Quęcũq; eni a sub-
stantijs vel differentijs p̄dicationes fuerint: hę & vniuoce de subiectis prędicabuntur. Quę au-
tem causa sit/ vt secundę substantiæ de primis substantijs vniuoce p̄dicentur: illam quã supra
docuit Aristoteles nos admonẽs dixit. omnia enim quęcunq; de prędicato dicuntur: eadẽ etiã
dicentur de subiecto. Omnes enim differentiæ quę sunt specificę generis: prędicantur & de spe-
cie/ & de indiuiduo. vt quoniam animal efficiunt differẽtię animatum atq; sensibile: eadẽ & de
specie/ idest homine/ & de indiuiduo/ idest aliquo homine prędicabuntur. qđ/ quoniã superius
» dictum est: nunc q̃tum expositionis breuitas postulat/ dixisse sufficiat. ℂOmnis autẽ substantia
» videtur hoc aliquid significare. et in primis igitur substantijs indubitabile/ & verum est: quoni
» am hoc aliquid significãt. Indiuiduum enim & vnũ numero est quod significatur. In secundis
» vero substantijs videtur quidem similiter propter appellationis figuram hoc aliquid significa-
» re/ quãdo quis dixerit hominẽ vel animal: nõ tamen verum est/ sed magis quale aliquid significi
» cant. neq; enim vnũ est qđ subiectum est/ quẽadmodum primę substãtię: sed de pluribus homo
» dicitur/ & animal. ℂNon autẽ simpliciter quale quid significat quẽadmodum albũ (nichil eni
» aliud significat album/ q̃ qualitatem) at species & genus circa substantiam qualitatem deter-
» minant. qualem eni quandã substantiã significãt. plus autẽ in genere determinatio fit/ q̃ i spe-
» cie. dicens enim animal: plus cõplectitur/ q̃ qui hominem. ℂPostq̃ superius geminas dixit sub-
stantię consequẽtias/ idest in subiecto non esse/ & cuncta ab his vniuoce prędicari/ & eas maxi-
me proprio substãtię separauit/ iccirco ꝙ differentijs etiam vidẽtur esse cõmunes: aliud adijcit/
quod iccirco substantiæ propriũ nõ sit/ ꝙ non sit in omni substãtia. Nam quẽadmodũ quãtitas
quãtum significat/ & qualitas quale: sic etiam substãtia videtur hoc aliquid significare. Nã cũ
dico Socrates/ vel Plato/ vel aliquã indiuiduam substãtiam nomino: hoc aliquid significo. sed
omnibus hoc substantiis nõ inest. Indiuiduis namq; (quoniã particularia sunt & numero sin-
gularia) verum est hoc aliquid a substantijs significari: in secundis vero substantijs/ nõ idẽ est.

nõ sint singularia ac indiuidua. secũdæ aũt substãtię genera aut species: p̄dicãtur in quid. ℂIdẽ tamẽ calor i igne Actualis calor nõ ẽ substãtialis igni/ et sine illo forte fuit in camino triũ puerorũ Nabugodonosur: vbi tãtꝰ ignis nec capillũ eorũ adussit. sed habitualis calor/ q & fontanꝰ & quẽ nõnulli calefactiuitatem appellãt: substãtialis est igni vt rationalitas homini.

Scđm nomẽ differẽtię/ diffinire idest ei adaptare et facere conuenire diffinitionẽ differentiæ.

Namq; secūdę substātiæ nō sunt vnę/ nec numero singulares: sed species/ intra se plurima indi-
uidua continent/ & multas intra se species genus includit. quocirca cū dico homo: nō hoc ali-
quid significaui. neq; enim singulare est hominis nomen/ iccirco ꝙ de pluribus indiuiduis prę-
dicatur: sed potius quale quiddā. qualis enim substātia sit demōstratur: cū dicitur homo. Qua-
litas aūt hęc: circa substantiā terminatur. Nam sicut indiuidua qualitas/ species & genera qua-
litatis habet/ & sicut singulas quātitates/ quantitas speciebus & generibꝰ claudit: ita quoq; indi-
uiduarum substantiarū species & genera/ secundę substantię sunt. Ergo cū dico homo: talem
substantiam significo/ quę de pluribus numero differētibus in eo qđ quid sit prædicatur. qualē
ergo quandā substantiā significo/ cū hominem dixi: talē scilicet quę de indiuiduis nominetur.
Idem quoq; de genere est. Nam cū dico animal: talē substantiam significo/ quę de pluribus spe-
ciebus dicatur. Est igitur qualitas vt albū/ quę semper sit in substantia: sed nō vt ipsam substā-
tiam interimat/ iccirco ꝙ proprietatem substantię albedo non habet. Qualitas vero hęc quę de
substantijs dicitur: circa substantiam qualitatē determinat. qualis sit enim illa substātia/ demō-
strat. Nam si rationalis homo est: & substantia erit rationalis. sed rationalis/ qualitas est. qualē
ergo substantiā: monstrant secundę substantiæ. Quocirca nō est hoc proprium substantię. hoc
aliquid significare. Secundę enim substantiæ nō hoc aliquid/ sed quale aliquid (vt dictum est)
monstrant: ita tamē quale aliquid mōstrant/ vt ipsam qualitatem circa substantias determinēt.
qualitas enim secūdarum substantiarum i indiuiduis est. de ipsis enim naturaliter prędicatur:
quę ipsa/ indiuiduę substantię sunt. Qualitas igitur secundarū substātiarū: circa indiuidua/ idest
quę prima sunt/ & ipsas quoq; substantias/ terminatur. Determinatio vero/ quoties ipse termi-
nus multa concludit/ maior est: minor/ quoties pauciora. quocirca genus plurima colligit: spe-
cies vero nō tam plura. Nam cū dico animal: etiam hominē/ bouēq;/ & alia cūcta animalia hoc
vno nomine clausi. cum vero dico homo: solos homines indiuiduos hac nominis significatio-
ne conclusi. quocirca maior fit determinatio per genus q̄ per speciem. Et fit determinatio cir-
ca substantiam/ qualitatis: vel ꝙ substantialis qualitas in genere & specie est/ vel ꝙ secundum
quandam cōmunionē subiectorū/ dicitur. Sed per se qualitas vt album: neq; vllius substātiam
significat/ neq; vllam cōmunionem sicut genus specierum suarū/ & indiuiduorum species ostē-
» dit. quocirca aliud substantię proprium requirendum est. ¶ Inest autem substantijs nichil illis
» esse cōtrarium. Primę enim substantię quid erit contrariū/ vt cuidā homini/ vel cuidā animali:
» nichil est cōtrarium. at vero nec homini nec animali aliquid est cōtrarium. Non est autem hoc
» substantiæ proprium/ sed etiam multorū aliorum/ vt quantitati. bicubito enim vel tricubito/ ni
» chil est contrarium. at vero nec decem/ nec alicui talium. ¶ Nisi forte quis multum pauco di-
» cat esse cōtrarium/ vel magnum paruo. Determinatorū vero quantorū/ nullū nulli ē cōtrariū.
¶ Adiecit quoq; aliud substantię proprium: dicens/ substantię nichil esse cōtrarium. hoc autem
ex ea quę sigillatim fit inductiōe: cōfirmat. Homo eni homini/ vel equo/ vel alicui alij anima-
lium: non est contrarius. ¶ Sed si quis forsitan dicat cum ignis atq; aqua substantię sint/ ignē
Causlli re- aquę esse contrarium: mentietur. Nō enim ignis aquę contrarius est: sed qualitates ignis quali-
motio. tatibus aquę opponūtur. Calor enim & frigus cōtraria sunt/ & humor & siccitas. quę qualitates
cum alię sint in igne/ aliæ in aqua/ ipsas substantias cōtrarias facere videtur. sed nō sunt. Hoc
autem ex omnibus alijs substantijs potest probari: in quibus quisq; nichil poterit inuenire cō-
trarium. Sed hoc solius substantię: proprium nō est. Namq; & quantitas definita: cōtrarijs ca-
ret. nam neq; duo tribus cōtraria sunt/ nec duobus quattuor: nec aliquid huiusmodi. nam si di-
camus tres duobꝰ esse cōtrarios: cur nō his duobꝰ etiā quattuor vel qnq; cōtrarios esse pona-
mus/ nulla eni afferri ratio potest cū tres duobꝰ cōtrarij sint: cur q̄ttuor vel qnq; duobꝰ cōtra-
rij nō sint. Qꝫ si hoc est/ vel q̄tuor/ vel tres/ vel quinq;/ vel quicūq; a duobus distant numeri: cō-
trarij fiēt duobꝰ & erūt vni rei multa cōtraria. qđ fieri nō potest. Nō est igit̄ cōtrariū aliqđ quā-
titati. ¶ Sed si quis dicat magnū paruo/ vel multa paucis esse cōtraria: hęc quidē etiā si qs quā-
titates esse confirmet/ tamen definitę quantitates nō sunt. Quantū enim sit magnū/ vel quātū
paruum: nō definit qui loquitur. eodē modo etiam in multis atq; paucis. quare si quis hęc quā-
titates esse dicat: indeterminatas indefinitasq; esse cōfitebitur. Dicit autem Aristoteles termi-
natę quantitati nichil esse cōtrarium: vt duobus/ vel tribus/ vel lineę/ vel superficiei. Qꝫ si etiā
alię quantitates habēt cōtraria/ alię vero nō habent: nichil omnino impedit ad hoc qđ dicitur
proprium non esse substantię/ iccirco ꝙ cōstat quasdam quātitates nō habere cōtraria. ꝙ si hoc
& in quantitatibus euenit nō esse contrarium: substantiarum proprium nō est. Atq; hęc quidē/
si quis magnum vel paruum in quātitatibus ponat/ manifestum est (vt ipse est posterius mon-
straturus) nō esse quantitatis/ sed ad aliquid. magnum enim ad paruum dicitur. Sed cum ad

ea loca venerimus: propositi ordinem loci diligentius exequemur. Nunc quoniam declaratũ est & substantiæ nichil esse contrarium/ & hoc ei propriũ nõ esse: quoniam idem etiam in quãtitatibus cõsideratur/ ad sequens propriũ expositionis semitam conuertamus. ¶ Videtur autẽ substantia nõ suscipere magis & minus. ¶ Dico autem/ non quoniã substantia nõ est a substãtia magis & minus substantia (hoc enim dictũ est quoniam est) sed quoniam vnaquęq; substãtia hoc ipsum quod est/ nõ dicitur magis et minus. vt si ẽ hęc substantia/ homo: nõ erit magis & minus homo/ nec ipse a seipso/ nec alter ab altero. nõ enim est alter altero magis homo: sicut est album alterum altero magis album/ & bonũ alterum altero magis bonũ. sed et ipsum a se magis & minus dicitur. vt corpus cum sit albũ/ magis nũc album esse dicetur q̃ prius. & cũ calidum sit: magis & minus calidum dicitur. Substãtia vero non dicitur magis neq; minus. nichil enim homo magis nũc homo q̃ prius dicitur: neq; aliorum quicq̃ quę substantiæ sunt. quapropter non recipiet substãtia magis & minus. ¶ Hoc proprium non simpliciter dicitur: sed cũ aliqua distinctione. Ait enim substãtiam neq; magis recipere/ neq; minus: nõ hoc dicẽs/ quoniam substãtia non est magis ab alia substãtia. Namq; quidam homo cũ sit substãtia/ magis est substantia ab homine/ idest a specie: & homo ab animali/ idest a genere. Ergo non hoc dicit: quoniam non ieniuntur substãtiæ quę a substãtijs magis substãtię sint. hoc enim dictũ est/ quoniã est: idest quoniã inueniũtur. Ait enim superius primas substãtias/ idest indiuiduas maxime esse substantias: in secũdis vero substãtijs magis esse substãtias species/ q̃ genera. Ergo hic nõ dicit quoniam nulla substantia ab alia substãna/ magis substãtia est: sed hoc ipsum qđ est/ quęlibet illa substãtia nõ dicitur magis & minus. Vt si est substãtia homo/ non dicit quoniam homo nõ est magis & minus substantia (indiuiduus eni homo magis est substantia: species vero minus si ad primam/ idest indiuiduã substantiã referatur) sed hoc dicit: hoc ipsum qđ est/ idest homo/ non erit magis homo/ vel minus homo. Quocirca nõ dicit/ quoniam homo non est magis substantia/ vel minus: sed quoniã homo hoc ipsum qđ est/ non ẽ magis vel minus homo. non ẽ enĩ aliquis homo: magis/ & minus homo. Et hoc idẽ: in eiusdem cõparatione conuenit speculari. Nam ipse homo: seipso non ẽ plus homo. at vero nec si ad alterum conferatur: ad alterũ vero ita vt sub eadem coniugatione sint. vt quidam homo indiuiduus/ ad aliquẽ indiuiduum hominem cõparatus: nõ erit magis & minus homo. vel ipsa species: seipsa non erit magis/ & minus homo. Sed hoc palam ẽ in substantijs. In qualitatibus vero: potest esse magis & minus. album enim potest fieri magis albũ seipso: & suscipere magis & minus/ vt fit magis albũ & minus album. Potest & alio albo plus esse albũ/ vt lilium lana/ & alio albo minus esse albũ. vt lana lilio/ vel cignus niue: atq; idem in alijs qualitatibus/ vt bono/ vel calido. Namq; hęc possunt tẽporibus permutari: & in plus minusue transduci. fit enim aliquoties bono/ melius & deterius: & calido/ feruẽtius & tepidius. Homo vero qđ ẽ substantia: neq; nunc plus erit homo q̃ fuit antea/ neq; post magis aut minus erit homo q̃ nũc est. Quocirca cũm substantia non suscipiat magis & minus: tamen propriũ eius hoc non erit. Sed cur non sit proprium/ ipse Aristoteles velut notum conticuit: nos autem addimus. Quoniam non solũ substantiæ nõ suscipiunt magis & minus: sed & alia multa. Circulus enim alio circulo non erit magis circulus/ aut minus: nec duplũ magis duplum vel minus. æqualiter enim duplus est quaternarius ad binariũ: vel denarius ad quinarium cõparatus. Quocirca quoniam etiã & in alijs idẽ est/ hoc: substantię propriũ nõ esse putandum est. Sed hęc quidẽ omnia quæcũq; sunt in substantijs omnibus/ propria tamẽ substantiæ non sunt/ eo q etiam in alijs sunt: consequẽtia substãtię appellantur. Nec enim omnia substantias consequũtur/ vt vbicũq; fuerit substãtia/ ea quę dicta sunt sint: illa vero quę nõ omnibus substantijs insunt/ accidẽtia sunt substãtijs. quocirca propria non sũt. Qz si propria non sunt: nondũ quale sit substantia demonstrant. Quare vt substãtiæ qualitatem proprie cognoscamus: talis est huic requirenda proprietas/ quę & solis substãtijs insit & omnibus. hęc autem huiusmodi est: quã ipse proposuit. ¶ Maxime vero proprium substantiæ esse videtur: qđ cum vnum/ & idẽ numero sit/ cõtrariorum susceptiuũ esse. vt ĩ alijs quidem nõ habeat quisq̃ qđ proferat quęcũq; nõ sunt substantiæ: quod cum sit vnũ numero/ susceptibile cõtrariorum sit. velut color/ qui est vnus & idem numero: nõ dicitur albus et niger. neq; eadẽ actio & vna numero: praua et studiosa. similiter autem & in alijs quęcunq; nõ sunt substantię. Substantia vero cum vnum & idem numero sit: capax cõtrariorum est. vt quidam homo/ cũ vnus et idem sit: aliquãdoquidem albus/ aliquãdo fit niger/ et calidus et frigidus/ et prauus et studiosus. in alijs autẽ nullis: aliquid tale videtur. ¶ Nisi quis forsitan instet: dicẽs orationem & opinionẽ contrariorum esse susceptibilia. eadem enim oratio vera & falsa videtur esse. veluti si vera sit oratio sedere quendam: eo surgente ipsa eadem falsa erit. similiter autem et de opinione. si quis enim verum putet aliquem sedere/ surgente eo/ falso putabit eãdem de eodẽ opinionem habẽs. ¶ Sed

Nõ simpliciter/ equiuoce.

et si quis hoc suscipiat: tamen modo differt. nam ea quę in substantijs sunt: ipsa quidem mutata susceptibilia sunt cõtrariorum. Frigidum eni ex calido factum/ mutatũ est (alteratũ enim ẽ) & nigrum ex albo/ & studiosum ex prauo. similiter autẽ et in alijs vnũquodq; eorũ mutationẽ suscipiẽs: susceptibile cõtrariorum ẽ. Oratio nãq; et opinio ipsa quidẽ immobilia omnino perseuerant. cum vero res mouetur: contraria circa ipsam fiunt. oratio nãq; eius ꝙ sedeat aliquis: permanet eadem. cum vero res mota sit: aliquando quidem vera/ aliquãdo autẽ falsa dicitur. similiter autẽ est & in opinione. quapropter saltem modo propriũ substantiæ est: vt secundum mutationem suipsius susceptibilis sit cõtrariorũ. ¶ Si quis autem recipiat etiam hęc orationẽ & opinionẽ susceptibilia esse contrariorũ: nõ est hoc verum. Oratio nãq; et opinio nõ in eo ꝙ ipsa aliqd recipiãt/ cõtrariorũ susceptibilia esse dicũtur: sed eo ꝙ circa alterũ aliqua passio facta sit. nam i eo ꝙ res est/ aut nõ est: in eo etiã oratio vera vel falsa esse dicitur/ nõ in eo ꝙ ipsa susceptibilis sit contrariorũ. simpliciter enim a nullo: neq; oratio neq; opinio mouetur. quapropter nõ erunt susceptibilia contrariorũ/ cum nulla cõtrarij sit passio in eis facta. verum substantia in eo quod ipsa contraria recipiat/ in hoc susceptibilis esse cõtrariorũ dicitur. languorem enim & sanitatem suscipit et candorẽ et nigredinem: & vnũquodq; talium ipsa suscipiendo/ cõtrariorũ susceptibilis esse dicitur. quare proprium erit substãtiæ hoc/ quod cũ vnum & idem numero sit: secundũ suiipsius mutationẽ/ susceptibilem contrariorũ esse. De substantia quidẽ hęc dicta sint.

¶ Ait maxime proprium esse substantię: ꝙ eadem et vna numero contrariorũ susceptiua sit/ nichil contrariũ superioribus dicens. Illic enim dixerat substãtias substantijs nõ esse contrarias: hic vero dicit nõ substantias substantijs esse contrarias/ sed res in se contrarias posse suscipere. vt vnus atq; idem homo: nunc quidẽ sit sanus/ alio vero tempore sit eger. egritudo autem & sanitas: contraria sunt. Ergo quoniam declaratum est substantiam posse contraria suscipere: demonstrandũ est/ queadmodum hoc solis substantijs insit. Hoc autem in nullis alijs inuenitur. namq; in qualitate: qualitas nõ erit eadem/ atq; vna numero contrariorũ susceptiua. Idem eni & vnum numero: nõ erit albũ/ atq; nigrũ. cũ eni albũ fuerit/ & post in nigrũ vertitur: tota qualitatis species permutatur/ & nõ erit vnũ atq; idem numero/ qđ cõtrarium est/ sed diuersum. At vero & actio eadẽ/ & vna numero nõ erit bona/ atq; mala: sed fortasse vna bona/ alia mala/ ita vt diuersę sint nõ eędem numero. hoc etiam in alijs reperitur. Ipsa vero substantia cũ vna sit/ et numero singularis: cõtraria suscipit. vt idem atq; vnus homo cũ fuerit candidus atq; albus/ sole tactus nigrescit: & album in nigrum vertitur/ & in contrariũ permutatur vtrasq; res in se cõtrarias suscipiens. Nulli igitur alij inesse hoc/ nisi solis substantijs: satis superiora demõstrant.

Obiectio. ¶ Si quis autem apponat orationem & opinionẽ vnam atq; eandẽ contrariorũ esse susceptibilem: ideo ꝙ cum dico Cicero sedet/ vel eum sedere opinor/ cum vere sedet vera est et oratio de eodem & opinio quoniam sedet. cum vero surrexit ille/ eadẽ permanet opinio vel oratio quę dicit vel arbitratur/ Cicero sedet: sed falsa est/ quoniam nõ sedet. videtur enim opinio atq; oratio eadem & vna numero: nũc quidẽ esse vera/ nũc autẽ falsa/ & cõtraria ipsa suscipere.

Solutio. ¶ Sed hoc falsum est: ꝙ oratio/ et opinio contraria nõ recipiunt. Nam si quis hoc recipiat ꝙ etiam oratio atq; opinio contrariorum susceptiua sint: non tamen eodem modo quo substantia. Nam substantia: ipsa contraria suscipiens/ permutatur. Cicero namq;/ ipse in se egritudinem suscipiẽs ex sano factus est eger: et mutatus/ ipe cõtraria suscipit. Sermo vero vel opinio ipsa quidem imutata permanent: sed cum rebus de quibus dicuntur permutatis/ ipsę inueniuntur falsę esse vel verę. at substantia quidem ipsa: cum ijs quę suscipit contrarijs permutatur. Oratio vero & opinio eo ꝙ res de quibus dicuntur vel arbitrantur/ permutentur: ipsę videntur falsę esse vel verę. Nam cum dico Cicero sedet: si ille surrexit/ oratio quidẽ ipsa nichil passa est sed res de qua illa fuit oratio/ mota est. Qui enim sedebat: surrexit. iccirco ex vera oratione/ facta est falsa. Quocirca substantia ipsa suscipiens (vt dictum est) contraria/ permutatur: oratio & opinio nõ mutãtur/ sed re circa eas mota/ ipsę verę vel falsę sunt. Quare proprium substantiæ ita esse putabitur contrariorum susceptibile: vt ipsa permutata contraria suscipiat/ nõ vt re mutata ipa immutata imutabilisq; permaneat. Atq; hoc dictum est/ si quis orationem atq; opinionẽ contrariorũ susceptibiles putet: nõ autem esse orationẽ atq; opinionem cõtrariorum susceptibiles ipse rursus adiecit. Non est autem hoc verum. Etenim oratio & opinio/ nõ quo ipsa suscipiant aliquid/ contrariorum susceptibilia esse dicuntur: sed quo circa alterum/ aliqua passio facta sit. Ait enim orationem atq; opinionem ipsa quidem nullius esse contrariorum susceptibilia. neq; enim falsitas veritasq;: in oratione/ vel opinione insita est. Sed iccirco videntur contrariorum esse susceptibilia: ꝙ (vt ipse ait) circa alteram quandã passionem sint/ hoc est circa hoc esse opinionẽ vel orationem. Nam circa sedere & non sedere quę sunt contraria: est sedendi aliquem/ & nõ sedẽdi opinio/ vel oratio. atq; ideo quoniam circa alia res sunt/ quæ sibi sunt contrariæ: illis permu-

tatis ista videntur esse contraria/ non q ipsa suscipiant/ sed q circa contrarias passiones rerum sint. Nam neq; oratio neq; opinio permutatur: sed sola tantū de quibus est ipsa oratio atq; opinio/ idest sedere & nō sedere. Quocirca quoniam nullā ipa oratio vel opinio suscipiūt passionē/ nec quicq̄ in eis fit/ atq; eueniat contrarium: contrariorū esse susceptibilia non videtur. At substantia eo q ipsa suscipiat contrarium: contrariorum dicitur esse susceptibilis. Cicero eni suscipiens sanitatem/ sanus fit: suscipiens egritudinem/ fit eger. Oratio vero atq; opinio (vt dictum est) contraria nō suscipiunt. Quare erit hoc proprium substantiæ: contrariorum esse susceptibilem. ¶ Sed si quis forsitan dicat: cur cum ignis calidus sit nunq̄ frigus suscipiat/ & cur cū aqua sit humida/ nunq̄ suscipiat siccitatem? His enim oppositis/ videtur nō omnis substātia contrariorum esse susceptibilis: et substantiæ hoc proprium infirmabitur/ cū non sit in omnibus substantijs. ¶ Sed dicendum est quoniam ea cōtraria suscipere videtur substātiæ/ quę sunt in eius natura nō insita: alioquin non suscipit quicquid illi substantialiter adest. Suscipere eni dicimus aliquid: de rebus extrinsecus positis/ & præter substantiā constitutis. quoniam igitur in substantia ignis inest calidum esse: ignis/ calorem nō suscipit. Quocirca neq; est ignis caloris susceptibilis/ neq; frigoris. Calorem quidem nō suscipit: iccirco/ q eius naturę substantiæq; immutabiliter adhęsit. Frigus enim nō suscipit: quoniam caloris natura ipsius ignis contrarium spōte repudiat. Quocirca si quid est qd suscipiat ignis/ idest extrinsecus positum: accipiat necesse est eius quoq; contrarium ipse vnus permanens/ ac singularis. Idem quoq; de aqua dicendum est. Illa enim/ sicut ignis calorem/ sic nō suscipit humiditatē: sed est quodā modo & ipsi humiditas naturaliter insita. Atq; ideo calor ignis/ vel humiditas aquę/ non solū qualitates dicuntur: sed etiā substantiales ignis & aquę qualitates. Namq; aqua quoniam in se neq; frigus/ neq; calorē substantialiter habet: susceptibilis & frigoris/ & caloris esse dicitur. Quocirca non de ijs contrarijs loquitur/ quę substantialiter insunt: sed de ijs quę potest suscipere vnaquęq; substantia/ idest qđ potest extrinsecus exhiberi. Hoc autem in omnibus esse substātijs manifestū est. Nam quoniā si Cicero san9 et eger est: homo sanus & eger ē. & si homo sanus/ & eger est: aīal sanū atq; egrotū est. Sed cū duobus modis animal atq; homo spectētur/ vno q de pluribus prędicentur/ altero q substantiæ sint: in eo q de pluribus prædicantur/ cōtrariorum susceptiua nō sunt. vt animal in eo q de speciebus dicitur: neq; sapiens est/ neq; insipiens. & homo in eo q de indiuiduis dicitur: neq; sanus/ neq; eger. In eo vero q substantiæ sunt/ & q indiuiduis substātijs pręsunt: cōtrariorum susceptibilem. Hęc de substantia dicta sufficiant. Secundi vero voluminis series/ ab expositione inchoabitur quantitatis.

Obiectio.

Dilutio.

¶ LIBRI PRIMI COMMENTARIORVM BOE. IN PRAEDICAMENTA ARISTOTELIS FINIS.

¶ EDITIONIS BOE. IN PRAEDI. ARISTOTELIS LIBER SECVNDVS.

ET si nos curę officij consularis impediūt/ quo minus in his studijs omne ocium/ plenamq; operam consumamus: pertinere tamen videtur hoc ad aliquā reipublicę curam/ elucubratę rei doctrina ciues instruere. Nec male de ciuibus meis merear/ si cum prisca hominum virtus vrbium cæterarū ad hanc vnam rempublicam/ dominationem/ imperiumq; transtulerit: ego id saltem qđ reliquum est/ grecę sapientiæ artibus/ mores nostrę ciuitatis instruxero. Quare ne hoc quidem ipsum consulis vacet officio/ cum Rhomani fuerit semper moris qđ vbicūq; gentium pulchrū esset atq; laudabile/ id magis ac magis imitatione honestare: aggrediar igitur & propositi sententiam operis/ ordinemq; contexam.

¶ DE QVANTITATE. Cap. VI.

» QVantitatis autem/ aliud est cōtinuum/ aliud discretū. & aliud quidem ex habentibus positionem ad seinuicē in ipsis/ partibus constat. aliud autē ex nō habentibus positionem. ¶ Est autem discreta quātitas: vt numerus/ & oratio. continua vero: vt linea/ superficies/ corpus. amplius autem pręter hęc: tempus & locus. Partium etenim numeri nullus est cōmunis terminus: ad quē copulantur partes eius. vt quinq; si sunt denarij partes: ad nullum terminum communem copulantur quinq; & quinq; sed semper discreta sunt. & tria & septem ad nullum cōmunem terminū copulantur. neq; omnino habeas in numero cōmunē terminum partium accipere: sed semper discretę & separatę sūt. quapropter numerus quidem discretorum est. Similiter autem & oratio discretorū est. Q2 etenim

» quantitas est oratio: manifestum est. mensuratur enim syllaba breui & longa. dico autem cum
» voce orationem factam. ad nullũ enim cõmunem terminum particulę eius copulantur. nõ eni
» est cõmunis terminus ad quẽ syllabę copulentur/ sed vnaquęq; diuisa est/ ipsa secũdũ seipsam.

Prima ratio cur pri⁹ de quãtitate tractet Aristo. ¶Post substantiæ tractatum/ cur de quantitate potius/ ac nõ de qualitate proposuerit: hęc causa est/ ꝙ omnia quęcunq; sunt/ simulatq; sunt/ in numerum cadunt. omnis enim res: aut est vna aut plures. vnũ vero/ vel plures: quãtitatis sciẽtia colligũtur. Sed non omnis res simulatq; est: aliquam accipit qualitatem. Ipsa enim materia sub quãtitatis quidem principium cadit/ ꝙ vna est: sub qualitate vero minime. Ipsa enĩ est interim a cunctis qualitatibus absoluta: superaddita vero forma/ quadam afficitur qualitate. per se autem/ numero quidem vna ẽ: qualitate vero nulla. Quocirca si res omnis simulatq; est/ cadit in numerum/ non autem omnis res mox vt est statim suscipiet qualitatem: recte prius de quantitate proposuit.

Secunda. ¶Est quoq; alia causa: cur prius de quantitatis ratione pertractet. Omne enim corpus vt sit/ tribus dimensionibus constat: longitudine/ latitudine/ altitudine. vt vero sit corpus cum qualitate: tunc erit aut albũ/ aut nigrum/ aut quodlibet aliud. Et quoniam prius est esse corpus/ post vero esse corpus album: prius erit corpori tribus constare dimensionibus q̃ esse album. sed tres dimensiones: & numero/ & cõtinuatione spacij quãtitates sunt. Longitudo enim/ & latitudo/ & altitudo in quãtitatibus numerantur: album vero qualitatis est. Quocirca si prius est/ ex tribus constare dimensionibus q̃ esse album: prior erit qualitate quãtitas. quocirca recte est tractatus de quantitate præpositus.

Tertia. ¶Item alia causa: ꝙ quãtitas plura habet substantiæ consimilia. Nam quẽadmodũ substãtiæ nichil est contrarium/ & substantia nõ recipit magis & minus: sic etiã quãtitas. Quãtitati enim nichil est cõtrariũ: nec quãtitas recipit magis & minus/ vt paulopost docebimus. Qualitas vero & contraria suscipit/ vt album & nigrum: & magis & minus/ vt candidius & nigrius & caldissimum & nigerrimũ. Id enim sumit intẽsionẽ: qđ potest sumere diminutionem. Qz si substãtię similior quãtitas est: recte post substantiam de quãtitate proposuit. ¶Quantitatis autẽ: dicit esse differentias duas. Quantitatis nãq; alia discreta & disgregata: alia vero continua. Post hãc rursus diuisionem: alio modo partitus est quãtitatem. dicit enĩ quãtitatis aliam esse quę cõstat ex habentibus positionem ad seinuicem suis partibus: aliam vero ex nõ habentibus positionẽ. Vnam vero rem/ diuerse posse diuidi manifestum ẽ/ hoc modo. Vt si quis diuidat animal dicẽs. animalium alia sunt rationalia: alia irrationalia. & rursus eandẽ ipsam rem alio partiamur modo vt est. animalium alia sunt gressibilia: alia nõ gressibilia. eorumq; animaliũ rursus: alia sunt carnibus vescentia/ alia herbis/ alia seminibus. Hic ergo vna eademq; res diuerso ordine/ modoq; diuisa est. Ita igitur Aristoteles vnũ idemq; quãtitatis nomen diuerse partitus est: in ea scilicet quę discreta essent/ vel quę continua. & in ea quę haberẽt positionem partium: vel quę nõ haberent. Sed de secunda diuisione posterius dicendum est: nunc prima tractetur. Ait enim de

Quãtitatis prima diuisio. prima diuisione hoc modo. ¶Quann aliud est continuum: aliud disgregatum. Disgregatũ est cuius partes nullo cõmuni termino coniũguntur. Continuũ vero: cuius partes habent aliquẽ cõmunem terminũ: ad quẽ videantur esse coniunctę. ¶Discretarum nãq; quãtitatum ipse exẽ-

Numerus. pla ponit et species. Oratio enim: discreta est quãtitas/ eodemq; modo & numerus. Et numerũ esse quãtitatẽ nemo dubitat. discreta vero est/ quoniam denarius numerus cum cõstet ex quinq; & quinq;: res quę quinarium ad quinariũ iũgat vt faciat denarij corpus/ nõ potest inueniri. Nã si tres & septem quis dixerit: quo cõmuni termino tres et septem cõiungãtur/ vt denarij reddatur vnum integrum corpus/ nullus inueniet. atq; hoc quidem in omni numero speculari licet. Nullus enim numerus ita partes habet/ vt eas aliquis cõmunis terminus iungat: sed semper partes ipsę disiũctæ atq; discretę sũt. & huiusmodi vocatur quãtitas discreta. numerus ergo di-

Oratio orationisq; tenor. screta quãtitas est. Orationẽ vero quãtitatẽ esse dicit: iccirco ꝙ omnis oratio ex nomine & verbo constet/ sed hęc syllabis constãt. omnis autẽ syllaba: vel longa/ vel breuis est. longum vero vel breue: sine vlla dubitatiõe quãtitas est. quocirca qđ ex quãtitatib⁹ constat: id quãtitatẽ esse quis dubitet/ at vero oratio ipsa/ cum sit quãtitas: illa quoq; discreta est. Cum enim dico Cicero qđ orationis est pars: partes huius nominis/ ci/ & ce/ & ro/ nullo cõmuni termino cõiungũtur. non enim reperimus: quo cõmuni termino iungatur ci syllaba/ ad ce syllabam. vel rursus ce

Tacitę obiectionis solutio. syllaba/ ad ro syllabam. quocirca etiam oratio: quãtitas videtur esse discreta. ¶Sed si quis fortasse dicat hunc esse cõmunem terminũ quo ita iungũtur/ vt aliquid significent. vt in hoc ipso nomine Cicero: cõmunis syllabarum terminus ipsa significatio fit. Si enim ce syllaba quę media est prima ponatur/ & ro quę vltima est media/ & ci quæ prima/ vltima: nomẽ qđ erat antea/ idest Cicero transuersis per loca syllabis/ nichil significabit. Illi dicendum est quoniam si q̃cũq; in quadam oratione proferantur siue significent/ siue nichil significent: syllabarum cõmunis terminus nullus est. Nam si quis dicat permutatis syllabis qđ est Cicero Ceroci: significationẽ

quidem amisit/sed ęqualiter syllabę ad nullum cõmunem terminũ coniũgũtur. Qz si quis hũc
quidem ipsum sermonem aliquid significare posuerit/ vt hoc ipsum cicer aliquid significet: si-
gnificatio quidem addita est/ nullus tamẽ syllabis cõmunis terminus appositus. Quare siue si-
gnificet/ siue nichil significet nomen: partes eius discretę atq; disiunctæ sunt/ & nullo cõmuni
termino cõiungũtur. Quoniam vero greca oratiõe λογος dicitur etiam animi cogitatio et in-
tra se ratiocinatio/ λογος quoq; & oratio dicitur: ne quis Aristotelem cũ diceret λογον idest
orationem quantitatẽ esse discretam: de eo putaret dicere quem quisq; λογον idest rationẽ in
propria cogitatione disponeret/ hoc addidi/ dico autem cum voce orationem factam. Apud
Rhomanam namq; linguam discreta sunt vocabula orationis/ atq; rationis: gręca vero oratio
vtriusq; vocabulum & rationis/ & orationis λογον appellat. Quare ne quid mendax transla-
tio culparetur: icciirco hoc quoq; addidi. dico autem cum voce orationem factam. Apud la-
tinos enim nulla alia oratio est/ præter hanc solam quę fit cum voce orationẽ: apud grecos ve-
ro est alius λογος qui fit in animi cogitatione. quocirca ne quid deesset: etiam hoc qđ ad lati-
nam orationem minus esset conueniens/ transtuli. qđ/ quare ita fecerim: hac expositione pate-
feci. Atq; hęc quidem de discreta quantitate sufficiant. ¶Continua vero quãtitas est (vt dictũ
est) cuius quantitatis partium cõmunis terminus inuenitur: vt est linea/ superficies/ corpus/ &
pręter hęc tempus/ & locus/ qđ ipse Aristoteles designat his verbis. ¶Linea vero continuum
» est. est enim sumere cõmunem terminũ ad quẽ partes eius copulentur/ idest pũctum. & superfi-
» ciei: lineam. plani namq; partes ad aliquem cõmunem terminũ copulantur. similiter autẽ & in
» corpore habeas sumere cõmunem terminũ/ lineam vel superficiem: ad quã corporis partes co
» pulantur. ¶Postq̃ de discretis explicuit: transijt ad species continuę quãtitatis. Cõtinuę autem
» quãtitates sunt (vt dictum est) quarum partibus quidam cõmunis est terminus: vt linea. Si qs
enim diuidat lineam/ quę est longitudo sine latitudine/ duas in vtraq; diuisione lineas facit: &
vtriusq; ex diuisione linee/ singula in extremitatibus puncta reddũtur. Linee enim termini pũ
cta sunt. Quocirca cũ illa linea diuisa nõ esset: vtraq; pũcta quę in vtrisq; linearũ capitibus post
diuisionem apparent/ simul antea fuisse intelligũtur/ quę sunt in diuisione separata. Intelligitur
ergo partium linee cõmunis terminus punctũ: idest quoddã paruissimũ/ qđ in partes diuidi se-
cariq; nõ possit. Superficies quoq;/ quę est latitudo sine altitudine/ cõmunem terminum habet
in partibus lineam: corpus vero solidum/ superficiem. Eodem vero modo diuisa superficies du
as per singulas partes lineas efficiet: quẽadmodum & linea diuisa/ duo pũcta altrinsecus red-
debantur. Corpus quoq; solidum cũ diuiseris/ duas in vtrisq; diuisionis partibus superficies fa-
cies: quę cum cõiuncta sint atq; indiuisa/ punctũ quidem partiũ linee intelligitur cõmunis ter-
minus/ linea vero superficiei/ superficies autem solidi corporis. Est autem signũ continui cor-
poris: si vna pars mota sit totum corpus moueri/ vel si totum corpus mouetur/ certe simul aliæ
partes vicinę mouebuntur. Vt si iaceat virgula vel ex ęre/ vel ex ligno/ vel ex quolibet alio me-
tallo/ si quis vnum eius caput vel quãlibet eius partem moueat: tota mox virgula cõmouetur.
Hoc autem icciirco euenit q; eius partes quodã cõmuni termino coniũguntur: & ille cõmunis
terminus vna parte mota cęteras mouet. ¶Hoc vero in discretis nõ est. In numero nãq; cũ sint
decem: si vnũ mouero/ cęteri non mouentur. immoti enim permanẽt nouem. Et plenus tritico
sit modius: si vnum tritici granum mouero/ non omnia cõtinuo grana cõmouebuntur. icciirco
q; discreta est multitudo: nec granũ grano vllo cõmuni termino videtur implicitum. At vero
si ipsius grani pars vna sit mota: totum corpus grani moueatur/ necesse est. Nõ autem nũc hoc
dicitur/ q; linea constet ex punctis/ aut superficies ex lineis/ aut solidum corpus ex superficieb9:
sed q; vel linee termini puncta sunt/ vel superficiei linee/ vel solidi corporis superficies. nulla
namq; res suis terminis cõstat. Quocirca punctũ linee nõ erit pars: sed cõmunis terminus par-
tium. superficiei linea/ vel superficies solidi corporis non erũt partes: sed partium termini com-
munes. Constat igitur & lineam/ & superficiem/ & solidi corporis crassitudinem esse continuam
quãtitatem. His alia rursus apponit. ¶Est autem talium & tempus & locus. pręsens enim tem-
» pus: copulatur ad pręteritum & ad futurũ. rursus locus continuorum est. locum enim quẽdam
» partes corporis obtinẽt: quę ad cõmunem terminũ copulantur. ergo & loci partes quę obtinẽt
» singulas corporis partes/ ad eundem cõmunem terminum copulãtur/ ad quẽ & corporis par-
» tes. quapropter cõtinuus erit & locus. Ad vnũ enim cõmunẽ terminũ eius partes copulantur.
» ¶Tempus quoq; & locum cõtinuę quãtitatis esse pronunciat. Tempus namq; esse quãtitatem Tempus.
res illa demõstrat q; in spacio/ idest in longitudine & in breuitate consideratur: continuum ve-
ro esse res illa demõstrat/ q; partes tẽporis habent aliquem cõmunem terminũ ac medium/ ad
quem coniũgantur extrema. Nam cum sint partes temporis pręteritum & futurum: horum prę
sens tempus cõmunis est terminus. huius namq; finis est: illius initium. Locus quoq; cõtinuo-

Boe. locum pro dimenſione & ſpacio ſeparato: vt ātiq; capere videtur.

rum eſt. Locū vero dicimus: quodcunq; illud ſit/ qd̄ partes corporis tenet. ſiue ſupra/ ſiue a la-
tere/ ſeu ſubter ſit: locus dicitur. Q2 ſi cunctę partes corporis locū aliquē tenēt/ & qui circa cor-
pus eſt locus per omne corporis ſpacium parteſq; diffūditur: omnes corporis partes a loci par-
tibus occupabūtur. qd̄ ſi ita eſt/ qui cōmunis terminus coniūgebat corporis partes: eius termi-
ni locus/ illa quoq; loca quę ſunt corporis partium iungit. & eſt eodem modo locus de cōtinua
quātitate/ quēadmodum & corpus. Ita enim cōmunis terminus inuenitur in loco partium quē-
admodum corporis: iccirco ꝙ corporis locus/ per corpus omne diffūditur. Qd̄ autem dixit / eſt
autem taliū & tēpus & locus: quoniam ſuperius de cōtinuis loquębatur/ tempus quoq; vel lo-
cum continuis addidit/ dicens. eſt autem talium & tēpus & locus/ ideſt continuorum. Sed poſt
» continuę diſcretęq; quātitatis diuiſionem: aliam a principio rurſus orditur. ¶ Amplius autem.
» Alia quidem cōſtant ex partibus quę in eis ſunt/ poſitionem habentibus ad ſeinuicem: alia au
» tem ex non habētibus poſitionem. vt lineę quidem partes poſitionem habent ad ſeinuicem.
» ſingulum nāq; eorum ſitum eſt alicubi: & habes vnde ſumas/ & aſſignes vbi vnūquodq; ſitum
» eſt in plano/ & ad quā partem reliquarū/ copulatur. ſimiliter autē & partes plani poſitionem ha
» bent aliquam. ſimiliter nāq; aſſignetur vnūquodq; vbi iacet: & quę copulantur ad ſeinuicem.
» ſed & ſoliditatis quoq; ſimiliter & loci. ¶ Rurſus digerit quātitatis differentias. Sunt eni quā-

Quātitatis diui. ſcd̄a. Modus diuidēdi gręcus.

titatis aliæ quidem quę ex habentibus poſitionem ad ſeinuicem ſuis partibus cōſtant: alię ve-
ro quę nullam partium habent poſitionem. Poſitionem vero partiū retinere dicūtur: quarū tri
plex iſta natura eſt. primum: vt eius partes alicubi ſint. deinde: ne pereant. tertio vero: vt ſeſe
partes ipſę coniūgant/ & propria ſe ordinatione cōtinuēt/ vt eſt linea. poſita enim linea in ſup-
ficie: poſſis agnoſcere vbi partes eius ſunt. vt dicas/ caput quidem lineę eſt ad dexteram/ medi
um vero hoc loco/ extremitas eſt ad ſiniſtram. & hęc manentibus ipſis partibus dicūtur. partes
enim lineę nō pereunt: ſed in loco in quo ſunt/ permanent. Poſſis quoq; monſtrare/ quę pars li-
neę cui parti continuetur: ideſt ad quā partem caput alterius partis/ extremitaſq; coniungitur.
vt dicas hęc pars/ verbi gratia medietas lineę/ hic diffinitur/ locum vbi deſinit monſtrans: alia
rurſus pars lineę totius/ hic incipit. Ergo linea poſita in ſuperficie qualibet: & locum aliquē par
tes eius retinēt/ & partes ipſę nō pereūt/ vt poſſit qlibet agnoſcere vbi extremitas partiū coniū-
gatur/ & quo ad ſeinuicem loco continuētur. Hoc quoq; idem in ſuperficie euenit. Partes eni
ſuperficiei in aliquo loco ſunt/ & ipſę quoq; nō pereūt: & vbi pars parti iungatur/ oſtenditur. Idē

Soliditas Corpus.

quoq; ſoliditas habet. Et loci quoq; partes cōtinuantur ad eas ſcilicet partes/ ad quas corporis
partes ſibimet continuātur: ſicut iam ſupra dictum eſt. Quocirca eiuſdem naturę erit & locus:
cuius tota ſoliditas erat. ergo & locus ex eodē genere quātitatis eſt: ex quo eſt & ſoliditas/ ideſt
ex habentibus ad ſeinuicem poſitionem/ ſuis partibus conſtans. Locus igitur & ipſe: ex haben
tibus ſuis partibus poſitionem ad ſeinuicem/ conſtat. Ergo tria hęc (ſicut ſupra dictum eſt) cō-
ſideranda ſunt: vt ad ſeinuicem poſitionem partes habere videātur/ ideſt locum in quo partes

Obiectiōis dilutio. In loco ſint tanq̄ cōtinuās in cōtinuato.

ipſę ſint poſitæ/ vt partes illę nō pereant/ vt ſit partium cōtinētia atq; continuatio. ¶ Q2 ſi quis
dicat hoc/ loco deeſſe/ eo ꝙ in loco nō ſit (in loco enim cuncta ſunt: locus vero in loco eſſe nō
poterit) dicendū eſt/ quoniam iccirco ſuperficies/ & ſoliditas/ & linea habere poſitionem par-
tium dicūtur: ꝙ in loco ſint/ & partes permaneant/ & ſint continuę. quare multo magis ipſe lo-
cus cuius neq; partes pereunt/ & ſibi perpetuę cōtinuatimq; cōiunctæ ſunt: habere poſitionem
partium dicitur. Et de ijs quidem quę ex habentibus poſitionem ad ſeinuicem ſuis partibus cō
» ſtant: hęc dicta ſint. Quę vero nō habent poſitionem: ipſe rurſus adiecit. ¶ In numero autē nō
» poſſit quiſq; oſtendere/ quēadmodum partes eius poſitionem aliquā habent ad ſeinuicem: aut
» vbi iacent/ aut quę partes ad ſeinuicem cōnectuntur. neq; eę quę tēporis ſunt. nichil enim per-
» manent partes temporis. qd̄ autem nō eſt permanēs: quomodo poſitionem aliquam habebit?
» ¶ Sed magis ordinem quendam particularum dices habere: eo ꝙ aliud quidē prius ſit tēpo-
» ris/ aliud vero poſterius. Sed & de numero ſimiliter: eo ꝙ prius numeratur vnus q̄ duo/ & duo
» q̄ tria. & ſic habebunt aliquem ordinem: poſitionē vero nō multum accipies. ſed & oratio ſimi-
» liter. nichil enim permanent partes eius/ ſed dictum eſt/ & nō poteſt hoc amplius aſſumi. Qua-
» propter nō erit vlla poſitio partium eius. ſiquidem nichil permanent. Igitur alia ex habētibus
» poſitionem partibus cōſtant: alia ex nō habentibus poſitionē. ¶ Hęc ſcilicet iccirco nullā poſi
tionem ad ſeinuicem partium retinēt: ꝙ his aliquid de ſupradictis rebus deeſſe manifeſtū eſt.
Numerus enim ipſe diſcretus eſt: nec partes eius ad ſeinuicem coniūguntur/ ſed omnino diſcre
tæ ſunt. Atq; iccirco nō eſt ex ijs quę habent ad ſeinuicem aliquā partium poſitionē. Nec vero
poſſis oſtendere: qui numerus quo loco iaceat. habere autem poſitionē dicitur qd̄ (vt dictū eſt)
& in loco aliquo poſitum eſt/ & ipſa poſitio manētibus partibus cōſtat/ & ad ſeinuicē cōiunctis

cõtinuatisq;:vt vbi queq; iaceat/ et q̃ ad quã cõtinueẽ/ possit ostẽdi. In nũero vero nichil horũ ẽ.
Nã neq; i aliquo loco esse posit⁹ demõstratur:nec ei⁹ partes coniũctę sunt. quocirca numero ex
his trib⁹ q̃ diximus duę res desũt:loci positio/ et partiũ cõtinuatio. Tẽpus etiã q̃q̃ sint ei⁹ partes:
cõtinuę tamẽ quoniã nõ pmanẽt/ sed semp mouẽtur semp q; ptereunt/ habere positionẽ partiũ
nõ dicitur. Semp enim veloci agitatione torq̃tur:et currẽtis aq̃ more/ in nulla vnq̃ statione cõsi-
stit. qd quia partes ei⁹ nõ permanẽt:ex habẽtibus ad se inuicẽ positionẽ suis partibus cõstare non
dicit. Sed hęc q̃q̃ positionẽ partiũ habere nõ possũt:tamẽ habẽt ordinẽ quẽdã/ quẽ pter positionẽ
partiũ tantũ retinẽt. Dicimus eni priorẽ esse binariũ q̃ ternariũ/ atq; hũc q̃ quaternariũ. Et in tẽ-
pore nimirũ idẽ ordo cõuertitur. prius eni futurũ psente:psensq; preterito. quocirca/ et si hęc nõ
habẽt aliquã partiũ positionẽ:retinẽt tamẽ ordinẽ. Qd vero dicit/ positionẽ vero nõ multũ acci-
pies:tale est ac si diceret penit⁹ nõ accipies. multũ eni p omnino videt adiũctũ/ ac si diceret:po
sitionẽ vero oino nõ accipies. Iccirco q ipsa qdẽ cõtinuatio dat aliquã imaginẽ:q possit habere
aliquã partiõ positionẽ. sed hoc minime est/ iccirco q quãuis sint cõtinuę quãtitates:si tamẽ vno
careãt ex iis q̃ superi⁹ dicta sunt/ positionẽ partiũ habere nõ possũt. Nã aqua quã fistula euomit/
dũ cadit quidẽ retinet positionẽ:cũ vero iã effusę vndę se miscuerit/ positionẽ partiũ perdit. Et flu
ui⁹ quoq; quãdo in pelagus fluit/ et positionẽ videt habere partiũ et esse cõtinuus/ cũ nõdũ ma
rinæ aquę fluuii superficies ipsa permixta est:cũ vero extremitas amnis maxima alluuione con-
tingit/ totã sine dubio positionẽ videtur amittere. Oratio quoq; similiter sese habet. nã nec ipsa
vllo loco posita est/ nec eios partes ad aliquã cõiunguntur:sed ad se inuicẽ illę discretę sunt/ nec
cõ ei⁹ partes dictę sũt/ pmanẽt. Atq; hoc ẽ qd ait. Sed dictũ est:et nõ potest hoc ãpli⁹ assumi. Mox
enim dicit sermo/ mox pterit:nec vlla ratione poterit pmanere. quare mox vt aliq̃d dictũ sit:ei⁹
partes ostẽdi/ et ad demõstrationẽ sumi nõ possunt. Cõstat igitur orationẽ quoq; ex iis esse q̃ po-
sitionẽ partiũ nõ habẽt:de ordine vero dubiũ ẽ. Nã si quis sermo/ aliquid significet/ vt est cicero:
est in eo quidã ordo q ci syllaba prima dicit/ secũda vero ce/ tertia ro. et potius ex significatio-
ne ordinẽ sumit. si vero nichil significet:nec ordinẽ dicitur habere. vt scidapsus nichil qdẽ signi-
ficat/ sed siue secũdã syllabã/ primã ponas/ siue vltimã primã/ siue quomodolibet syllabarũ ordi
nẽ serieq; pmisceas:idẽ erit. In significatiuis eni vocib⁹ iccirco esse dicitur:q illo ordine pmuta-
to vis significationis euertit. hic vero vbi nulla est significatio:nichil interest qoomodolibet ia-
ceãt partes. Quare oratio i aliquib⁹ quidẽ habet ordinẽ partiũ: in aliis vero nec ordo ipse pote-
rit inueniri. An fortasse oratio dici nõ potest q̃ nichil significat:et nulla ẽ oratio/ q̃ ordinẽ nõ ha-
beat/ Ergo secũdũ priorẽ quãtitatis diuisionẽ vbi dicebat quãtitatis alia esse continoa/ alia vero
discreta:quinq; sũt cõtinua/ duo vero discreta. Cõtinua quidẽ:linea/ supficies/ soliditas/ loc⁹/ tẽ-
p⁹. discreta vero:nũerus/ et oratio. In hac vero secũda diuisione qua dicit alias quãtitates ex ha-
bẽtib⁹/ ad se inuicẽ positionẽ cõstare partib⁹/ quattuor qdẽ sunt q̃ retinẽt positionẽ id est linea/ su
perficies/ corp⁹/ loc⁹:tria vero q̃ positionẽ nõ habẽt/ sed ex his duo semp ordinẽ retinẽt/ temp⁹
scilicet et numer⁹. Oratio vero si qd significet/ habet ordinẽ:si vero nichil significet/ inordinata
est/ si tamen oratio/ nichil significãs dici possit. His dictis ipse cõcludit dicens. Igitur alia ex ha-
bẽtibus positionem partibus constãt:alia vero ex non habentibus positionem. Hac igitur diui-
sione finita/ transit ad cætera:monstrans quæ propriæ quantitates nuncupantur/ quæ secũdum
» accidẽs. ¶ Proprie autẽ quãta dicũtur quę dicta sunt:alia vero omnia secũdum accidẽs. Ad hęc
» enim aspiciẽtes & alia dicim⁹ quãta. vt multum dicitur albũ: eo q superficies multa sit. et actio
» lõga:eo q tẽpus multum sit. et motus multus. Neq; enim horũ singulũ:per se qoãtum dicitur.
» vt si quis assignet quãta actio est: tẽpore definiet annuã/ vel sic aliquo modo assignãs. & album
» quãtum quid sit assignãs:superficie definiet. quanta enim fuerit superficies:tãtum albũ esse di-
» cet. quare sola proprie et secundum seipsa dicũtur quanta:quæ dicta sunt. aliorum vero nichil
» per se:sed si forte/ per accidens. ¶ Principaliter aliquid esse dicitur/ qd per se tale est/ quale esse
demonstratur/ secundũ accidens vero illud qd non p se/ sed per aliud tale est quale esse dicit. Vt
albedo p se inest colori. secundũ naturã eni albi:color esse dicitur albedo. cũ vero homo dicit co
lorat⁹:nõ p se dicit. iccirco q homo in eo qd homo ẽ/ color nõ est:sed quoniã habet colorẽ/ iccir-
co dicitur colorat⁹. Ergo quẽadmodũ albũ iccirco color est per se/ quoniã color naturale quod-
dã est genus/ homo vero iccirco coloratus dicitur/ quoniã habet colorẽ: dicitur albũ quidẽ per
se et principaliter color/ homo vero secũdũ accidẽs colorat⁹. Ita quoq; et quãtitates. Hęc enim
oia quę dicta sunt id est linea/ superficies/ corp⁹ numerus/ oratio/ et tẽpus p se & secũdũ propriã
naturã quãtitates dicũt. siqua vero alia dicũt secũdũ aliquã quãtitatẽ: nõ p se/ sed secũdũ acci-
dens nominãtur. vt albũ dicitur multũ: non iccirco q albedo sit quãtitas/ sed quoniã multa sit
superficies in qua illud albũ sit. Si enim multũ spacium fuerit in quo albũ sit: multũ erit album.
quocirca nõ quoniã ipsa albedo per se aliquã quãtitatẽ habet:sed quoniã in aliqua quãtitate est

cōstituta/id est in superficie: iccirco secundū superficiem qđ est quātitas q̄ scilicet per se multa ē/
albū multū dicitur/nō secundū se.atq; ideo albū non per se/nec principaliter: sed secundū acci-
dens multū dicitur. Actio quoq; ideo dicitur longa: q̄ multo tēpore sit acta.multā vero egritu-
dinem iccirco dicimus: si eadē multo fit tēpore.et motū multū/iccirco q̄ multo tēpore factus sit,
vt si quis multo tempore currat. Si quis vero multū cursum dicat illū esse/qui sit velocissimus:
illę nō cōuenienti sermone vtitur. Velocitas enim non quātitas: sed potius qualitas est.quales
enim secundū eam dicimur id est veloces/ nō quāti.secundū quantitatē vero multū dicitur.hoc
autē monstrat ipsa rerū diffinitio.qui enim multum albū mōstrare desideret/et proprio termino
rationis includere: illi dicendū est multū esse album/qđ in multa iaceat superficie/ et motū atq;
actionē multā/q̄ lōgo tēpore perficiantur. Quare/quoniā ad proprias quātitates aspiciētes/atq;
ad eas/res ceteras referētes quātitates vocamus/ vt albū ad superficiem quę vere est quātitas et
cursum et aliquē motū atq; actionē ad tēpus/q̄ ipsum vere quātitas est/reducim⁹: hęc nō per se
quātitates/sed per eas quę proprie qoātitates dictę sunt/nominātur. Quocirca quoniā qđ per se
non est/secūdō accidēs est: recte cetera omnia p̄ter ea quæ soperius in quātitate numerata sūt/
p accidēs esse/nō p se quātitates dicūtur. Solæ igitur proprie & secūdū se ipsas/quātitates dicūt
eæ/quę superius cōpræhensę sunt: alia vero per se quantitates nō sunt/ sed (vt ipse ait) forte per
accidens. ¶ Post diuisionē vero cōtinui atq; discreti/et habētis positionē partiū et nō habentis
et q̄ per se sunt principaliter & rursus per accidēs quātitates: solito more viā inueniendi quan-
» titatum proprietates ingreditur. ¶ Amplius. Quātitati vero: nichil est cōtrariū. In definitis eni
» manifestō est: quoniā nichil ē cōtrariū. vt bicubito vel tricubito/vel superficiei/vel alicui taliū,
» nichil enim illis est cōtrariū. ¶ Nisi quis forte dicat multū pauco esse cōtrariū: vel magnū par-
» uo. Horū aūt nichil est quātitas: sed magis ad aliquid. Nichil enim per seipsum magnū vel par-
» uum dicitur: sed eo q̄ ad alterū refertur. vt mons quidē paruus dicit/miliū vero magnum. eo q̄
» hoc iis quę sunt sui generis maius sit/illud iis q̄ sui sunt generis/minus. ergo ad aliud est eorum
» relatio. nā si per seipsū magnū vel paruū diceretur: nūq̄ mōs quidē aliquādo paruus/miliū vero
» magnū diceretur. Rursus in vico quidē plores homines esse dicimus: Athenis vero paucos/ cū
» sint illis multo plures. et i domo quidē multos: i theatro vero paucos: cū sint plures. ¶ Ampl⁹.
» Bicubitū vero et tricubitū et vnū quodq; taliū quantitatē significat: magnū vero vel paruū nō
» significat quantitatē/sed magis ad aliquid. quoniā ad aliud cōsideratur magnū et paruū. quare
» manifestū est: qooniā hæc ad aliquid dicūtur. ¶ Ampli⁹. Siue aliquis ponat quātitates esse hęc/
» siue nō ponat: nichil illis cōtrariū est. qđ enim nō potest sumi per seipsum/sed ad solā alterius re-
» lationē refertur: quomodo huic aliquid erit cōtrariū/ ¶ Amplius. Si sunt magnū et paruū con-
» traria: cōtingit idē simul cōtraria suscipere/et ea ipsa sibimet esse contraria. cōtingit enim simul
» idē paruū esse et magnū. est eni ad hoc quidē paruū: ad aliud vero/idipsum magnū. quare idē et
» paruū et magnū eodē tēpore esse cōtingit. quare simul cōtraria suscipit. sed nichil est qđ videa-
» tur simul cōtraria suscipere posse. vt in substātia quidē. susceptibilis eni cōtrariorū esse videtur:
» sed nullus simul sanus est et eger/ neq; albus et niger est simul. nichilq; aliud simul cōtraria su-
» scipiet. Et eadē sibiipsis cōtingit esse contraria. nā si est magnū paruo contrariū/ipsum autē idē
» simul est magnū et paruū: ipsum sibi erit cōtrariū. sed impossibile est aliquid sibiipsi esse cōtrariū.
» nō ē igitur magnū paruo cōtrariū: neq; multū pauco. quare vel si nō ad aliquid hęc quis dicat/
» sed quātitatis: nichil contrariū habebunt. ¶ Definita quantitas/est quæ alicui⁹ termino nume-
ri coercetur: vt sunt duo/vel tres/et q̄ ad hūc modū dicūtur vt si dicas bicubitū tricubitū/et cete-
ra q̄ aliqua propria significatione definita sūt/vt est supficies/vel soliditas. qđ eni/et q̄ quātita-
tes dicātur: agnoscit. Quocirca harū quoniā sunt definitæ: nulla vlli cōtraria est. Neq; eni bicu-
bito tricubitū cōtrariū est: sicut neq; numer⁹ vlli numero. At vero nec superficies soliditati: nec
aliqđ horū. Sed quoniā quędā indefinita imaginē quādā quātitatis ostēdūt/ vt magnū vel par-
uū/q̄ videtur esse cōtraria: hęc sibi Aristoteles opponit dicēs/nō esse quātitates sed magis ad ali-
quid/qđ ipsius sermonibus astruamos. Sed nō est propriū quātitatis nō habere contraria. Non
enim oīs quātitas cōtrariis caret: sed nobis per singula queq; currētibus q̄ quātitatis species cō-
traria nō habeāt/ q̄oe habeant demonstrādō est. Linea quidē contrario caret. linea enim lineæ
contraria nō est. ¶ Sed si q̄s dicat rectā lineā curuę lineę esse cōtrariā: fallitur. Nō enim in eo qđ
linea est/ curua linea rectę lineę cōtraria est/sed in eo qđ curua est. et in his non lineę videtur esse
cōtrarię: sed ipsa rectitudo/vel curuitas. quare non in eo qđ quātitas est/linea curua rectę lineæ
contraria est: sed in eo qđ qualis. Nā quoniā curuitas et rectitudo cōtraria sunt: secundum id qđ
curua et recta est linea/non secundū qđ lineæ sunt/suscipiūt cōtrarietatem. quocirca in eo quod
linea est/contrario caret. At vero nec superficies superficiei cōtraria est. ¶ Sed forte dicat aliq̄s
albam superficiem: nigræ superficiei esse contrariam. Cui similiter occurrēdum est: nō in eo qđ

sup̄ficies sunt esse cōtraria/sed in eo qđ est in his albedo/atq; nigredo/q̄ cōtraria esse quis dubi-
tat? Eodē quoq; modo et lenē/et asperā superficiē si quis contrarias dixerit : refellitur/ꝙ nō se-
cūdū quātitatē superficiei/sed secūdū qualitatē asperitatis lenitatisq; ipsę superficies cōtraria te-
nēt. At vero nec corpori quicq̄ vllo modo cōtrarietatis opponit̄:cui si quis dicat icorporale esse
cōtrariū/refutabitur.ꝙ omnis contrarietas propriis nominibꝰ dicitur.vt bonū malū/album ni-
grū. Corporale vero et incorporale/non secundū cōtrarietatē:sed secundū priuationē habitūq;
p̄ferūtur. Incorporale eni corporis est priuatio. ¶ Nec tēpori quoq; quicq̄ cōtrariū est.sed si nox
diei videtur opposita:nō in eo ꝙ tēpus est/sed i eo ꝙ dies est aer lucidus/nox aer obscurus. Aer
vero neq; tēpꝰ neq; quātitas est:lumē quoq; et obscuritas qualitates sūt & nō quātitates. ¶ Ora-
tio etiā q̄q̄ videatur habere contrariū tamē cōtrariā nō habet oppositionē. Videtur enim vera
oratio esse/vel falsa quę sunt cōtraria:sed oratio vera vel falsa in significatione est. Cū enim qđ
est oratio significat/vera est:cū vero qđ nō est designat/tūc falsa est. Oratio vero nō secundū id
qđ significat in quātitate numeratur:sed secundū id qđ profertur. Secundū enim id qđ proferi-
mus orationē:lōga syllaba breuiq; cōponitur/q̄ omnē orationē nō secundū id qđ ipsa significat/
sed secūdū id qđ ad p̄lationē est/metiūtur. ¶ Illud quoq; manifestū est in numero nō esse cōtra-
ria. Duo enim/tribus vel tres quaternario cōtrarii non sūt:nec vllus alter numerus cuilibet alii
numero cōtrarius est. ¶ Locus vero habet aliquā cōtrarietatē.sursū eni/et deorsū:contrariū est.
Sed quidā volūt non esse quātitates qđ sursū dicit̄ & deorsum:sed potiꝰ habitudines/quas gręci
σχεσεισ vocant.q̄ enim pars ad caput nostrū est:hāc sursum vocamus.q̄ pars pedibus subia-
cet:illa deorsū dicitur. quocirca secūdū habitudinē quādā quodā modo ad nos ipsos relata:sur
sum deorsūq; p̄dicamus. Herminiꝰ quoq; ait sursum et deorsum nō esse loca: sed quādā quodā — Herminius
modo positionē loci. est enim res sursum/atq; deorsū. Non est autē idē esse aliquid loci/qđ locū. — Non est aūt
loci eni est positio/in loco:locus vero ipse/positio nō est. Sed si quis omnē mūdi respiciat formā/ — idē esse ali-
quoniā rerū omniū formā spærę ambitus amplectitur/et terra media est/ in spęra vero nichil est — quid loci.id
vltimū/nisi qđ eiusdem terminū medietatis obtinuit:quicquid in extremo cęli cōuexitatis est/il- — est in loco.
lud sursum esse dicitur:qđ vero est mediū/illud deorsū. Quocirca sunt secundū totū sursū deor- — vt non est
sumq; cōtraria/sursū in celo/deorsum in terra: iccirco ꝙ a se lōge disiūcta sunt. Vnde post quoq; — idē esse do-
contraria hoc modo sunt diffinita. Cōtraria sunt q̄cūq; a se lōgissime distāt. Hic est videlicet tra- — mi et esse
cta diffinitio/ ꝙ quoniā celū terraq; distare lōgissime videbātur/et illud esse sursum/ illud vero — domum.
deorsum:quoniā deorsū atq; sursum nō ob aliā causam cōtraria dicūtur/ nisi ꝙ a se lōge disiun-
cta sunt/ qđ esse contrarium longissime distare diffiniunt. qđ Aristoteles hoc modo pronunciat.
» ¶ Maxime autē circa locū:esse videtur cōtrarietas quātitatis. sursū eni ei qđ est deorsū cōtrariū
» ponunt/locū qui in medio est deorsum dicētes: eo ꝙ plurima distātia est medietatis ad mundi
» terminos. Videntur et aliorū contrariorū ab his afferre diffinitionē.q̄ enim plurimū a seinuicem
» distant sub eodē genere:cōtraria esse diffiniunt. ¶ In omni spęra media terra est:qđ ipsa astrorū
demonstrat ordinata vertigo. Adiecit quoq; causam cur huiusmodi loca contraria dicantur:ꝙ
multa distātia est medietatis ad mūdi terminos. terminos vero mūdi:celi vltimā cōuexitatem
dicit.ex hac igitur loci cōtrarietate: et cętera definita esse cōtraria/sic demōstrat. Vid̄etur autem
et aliorum contrariorū afferre ab his diffinitionem.q̄ enim multū a se inuicē distant:in eodē ge-
nere cōtraria esse diffiniunt. Sed quoniā/ne ordo cōtrarietate quātitatis impediretur:iccirco su-
perioribus in quibus singulis quātitatibus nichil esse cōtrariū dicebamus/has loci contrarieta-
tes adiecimus/et quædā in medio pretermissa sunt. Rursus ad superiora redeamꝰ:vt expositio-
nis ordo sese ipse cōtinuet. Ait enim superiꝰ cū quātitati nichil esse cōtrariū proponeret:bicubi-
to/vel tricubito/vel superficiei/vel alicui taliū nichil posse esse cōtrariū. Definitis enim his quā-
titatibus cōtrariū nichil esse videtur/vt duobus/vel tribus: sed quædam cū sint indefinita / nec
quantitates /et cōtraria videātur/hęc rursꝰ adiecit. Nisi quis forte dicat multū pauco esse cōtra-
riū:vel magnū paruo. Horū autē nichil est quātitas:sed magis ad aliq̄d. Nichil eni p̄ seipsū ma-
gnū vel paruū dicit̄:sed eo ꝙ ad alterū refert̄.vt mōs qđē paruus dicitur/ miliū vero magnū: eo
ꝙ hoc iis q̄ sūt sui generis maiꝰ sit/illud iis q̄ sui sūt generis minꝰ. ergo ad aliud est eorū relatio.
Nā si p̄ seipsū paruū vel magnū diceretur:nūq̄ mōs quidē aliquādo paruus/miliū vero magnū
diceret̄. Rursus i vico qđē plures homines esse dicimus/ athenis vero paucos cū sint illis multo
plures:et i domo qđē multos/i theatro vero paucos cū sint plures. Ampliꝰ. Bicubitū vero et tri-
cubitū & vnūquodq; taliū quātitatē significat: magnū vero vel paruū nō significat quātitatē/
sed magis ad aliq̄d.quoniā ad aliud cōsiderat̄ magnū et paruū.q̄re manifestū ē q̄m hęc ad aliq̄d
dicūt̄. ¶ Queādmodū definitę quātitates cōtrariis nō tenēt̄:ip̄e supiꝰ cōprobauit dicēs/ bicubito
vel sup̄ficiei nichil esse cōtrariū.indefinitę aūt vt est magnū/vel paruū/vel multa/vel pauca:dāt
imaginē cōtrarietatis. ¶ Sed illud occurrit has nō esse quātitates. Ois eni quātitas per se dicit̄.

bicubitũ enim vel tricubitũ vel duo vel tres vel superficies ad nichil aliud refertur: magnũ ve-
ro vel paruũ sine aliis dici nõ possunt. Cũ enim dicis magnum: ad alicuius alterius cõparationẽ/
atq; equiparationẽ refertur/ eodem quoq; modo et paruũ. qđ ipsa Aristotelica ꝓbat inductio.
Si eni magnũ et paruũ per se dicerẽtur/ nõ ad alterius relationẽ: nũq̃ diceremus montẽ paruũ/
miliũ magnũ. Si enim magnũ paruũq; nõ ad relationẽ alterius dicerẽtur: mõs semper magnus/
semperq; paruũ miliũ diceretur. sed aliquẽ collẽ ad Athlantis altitudinẽ cõferẽtes/ dicimus paruũ
montẽ: et rursus miliũ ad minora alia grana milii cõferẽtes/ magnũ miliũ nominamus. et simpli-
citer quicqd magnũ vel paruũ dicitur ad eiusdẽ generis species referẽtes: magnũ paruũq; nomi
namus. vt mõti mõtẽ cõparamus/ miliũ vero milio/ et alia huiusmodi. Multa et pauca eodẽ mo
do dicũtur. Dicimus eni si fuerint hoies centũ in vico. plures esse hoies. hi vero si i ciuitate sint:
paucos dicimus/ nũc ad paruitatẽ vicorũ/ nũc ad magnitudinẽ ciuitatũ cõferẽtes. Rursus si sũt
in domo quinquagita/ multi sunt: si i theatro/ pauci. ideo ꝙ tũc in theatro esse paucos dicimus:
cũ ad eos/ quãti in theatro esse debebãt/ cõparamus. ❡ Amplius/ qñ cõstat & magnũ paruũq;
referri semꝑ ad alterũ/ singulas vero quãtitates nichil ad aliud cõparãtes/ suas ac ꝓprias noia-
mus/ vt tres/ vel duo/ vel quattuor/ vel lineã/ vel supficiẽ: magnũ paruũq;/ et multa/ vel pauca/ a
quãtitatis diuisione disiũcta sũt. sũt eni ista nõ quãtitates sed potius relatiua. ❡ Amplius/ siue aliqs
ponat eas esse quãtitates/ siue nõ ponat: nichil illis erit cõtrariũ. Qđ eni nõ est sumere ꝑ seipsũ/
sed ad solã alterius relationẽ: quomodo huic aliqd erit cõtrariũ? Hoc quoq; validissimo argumẽ
to approbat quãtitatibus usq̃ prędictę sunt nichil esse cõtrariũ: nisi soli fortitã loco. Nã si qs ma-
gnũ vel paruũ/ et multa vel pauca i quãtitatibus ponat. etiã hoc si cõcedatur/ tamẽ quoniã semꝑ
referũtur ad aliud/ cõtrariis nõ tenẽtur. Omne eni cõtrariũ ꝑ se cõsistit: nec illud ad alterius cõ-
parationẽ relationẽq; ꝓfert. vt bonũ nõ dicitur mali bonũ: nec rursus malũ boni malũ/ sed ipsũ
in propria natura & ꝓlatione cõsistit. Quęcũq; sunt cõtraria: eodẽ modo sunt. Magnũ vero vel
paruũ/ quoniã nõ ꝑ se cõstãt/ sed ad alterius relationẽ referũtur: cõtraria esse nõ possunt. ❡ Am-
plius si sunt magnũ et paruũ cõtraria: cõtingit idẽ simul cõtraria suscipere/ et ea ipsa sibi esse cõ
traria. Cõtigit eni simul idẽ paruũ esse et magnũ. Est eni aliqd ad hoc qdẽ paruũ: ad aliud vero
hoc idẽ ipsum magnũ. Quare idẽ paruũ et magnũ/ et eodẽ tẽpore esse cõtingit: quare simul cõ-
traria suscipiet. sed nichil est qđ videatur simul cõtraria posse suscipere. vt substãtia susceptibilis
quidẽ cõtrariorũ videtur esse: sed nullus simul est sanus et eger/ nec albus & niger simul/ nichilq;
aliud simul cõtraria suscipiet. ❡ Et eadẽ sibiipsis cõtingit esse cõtraria. Nam si est magnũ paruo
cõtrariũ/ ipsum aũt idẽ simul est paruũ & magnũ: ipsum sibi erit cõtrariũ. sed impossibile est ipsũ
sibi esse cõtrariũ: nõ est igitur magnũ paruo cõtrariũ. ❡ Constat hoc/ & imutabile in propria ra-
tione cõsistit: vnã eandẽq; rẽ vno eodẽq; tẽpore cõtraria non posse suscipere. vt substãtia susce-
ptibilis quidẽ cõtrariorũ est (homo nãq; cũ substãtia sit/ et egritudinẽ suscipiet & salutẽ: sed non
eodẽ tẽpore. & albedinẽ et nigredinẽ capit: sed alio atq; alio tẽpore) vt vero eodẽ tẽpore contra-
ria vtraq; suscipiat/ fieri nequit. Quod si magnũ paruo aliquis contrariũ ponat: eueniet quoddam
impossibile/ vt vna atq; eadẽ res eodẽ tẽpore vtrasq; suscipiat cõtrarietates/ et eadẽ ipsa sibi pos-
sint esse cõtraria. Ponamus ergo magnũ paruo esse contrariũ: sed vna atq; eadẽ res vno eodẽq;
tẽpore potest magna esse & parua. vt si sit decẽ pedum mẽsura collata ad duorũ pedũ magnitu
dinẽ/ magna ẽ: ad cẽtum vero cubitorũ magnitudinẽ mẽsurãq; collata/ eadẽ parua est. Potest er
go eadẽ res eodẽ tẽpore: & magnitudinis ẽẽ susceptibilis et paruitatis. Eadẽ eni res vno eodẽq;/
Vel proet hic sumit Boetius tẽpore ad maiorẽ minorẽq; collata: eadẽ magna/ vel parua est. Quod si magnũ paruo contrarium
est/ eadẽ vera res eodẽ tẽpore et magnitudinẽ suscipit et paruitatẽ: eodẽ tẽpore cõtingit vt eadẽ
res contraria vtraq; suscipiat. sed hoc impossibile est. Quocirca quoniã res eadẽ eodẽ tẽpore con
trariorũ susceptibilis non est/ potest vero vna atq; eadẽ res magnitudinem paruitatẽq; suscipe-
re: magnitudo et paruitas cõtraria non sunt. At vero si quis magnũ paruo cõtrariũ ponat: eadẽ
ratione vnã eandẽq; rem sibiipsi dicit esse contrariã. Nã si paruũ magno est cõtrariũ/ eadẽ vero
res (vt docui) parua et magna potest esse/ ad aliud et ad aliud scilicet cõparata: res quoq; q̃ parua
et magna est/ eadẽ sibi potest esse contraria (paruũ enim et magnũ contrarium dictum est) sed
est impossibile. Quocirca paruũ & magnum contraria non sũt. ❡ Post huiusmodi vero rationẽ
et argumẽtationis firmissimę propositionem: de contrarietate differit loci/ de qua tam supra di-
ximus. quocirca prætereunda est ne repetitę expositionis iteratio: fastidio sit potius q̃ doctrinę.
» ❡ Non videtur autem quantitas suscipere magis & minus/ vt bicubitum. neq; enim aliud est
» alio magis bicubitum neq; in numero. vt tria q̃ quinq; nichil magis dicuntur/ vel quinq; ma-
» gis q̃ tria. nec tempus aliud magis et minus dicitur tempus. nec in nullo eorum quæ dicta sunt:
» omnino magis et minus dicitur. quare quantitas non suscipit magis et minus. ❡ Aliud pro-
priũ rursus apposuit/ quod quãuis quantitatis proprium non sit: cur tamen non sit ipse reticuit/

nobis tamē eſt demonſtrandū.qđ autē dicit tale eſt.Quātitas magis et minus nō ſuſcipit. Nullꝰ
enim numerus alio numero:nec magis nec minus eſt numerus.Nā ternarius ſi quinario cōpa-
retur:nec magis nec minus eſt numerus.et rurſus ipſi tres ſibiipſis cōparati:nec magis nec mi-
nus ſunt tres.Nec tēpus quoqꝫ habet aliquid magis & minꝰ:vt magis aliud tēpus ſit alio tēpo-
re.Longius quidē tēpus tēpore eſſe poteſt:vt vero dicatur magis tēpus alio tempore vel minꝰ/
fieri nequit.Hoc quoqꝫ etiā in ſubſtātia demōſtratū eſt.homo nāqꝫ alio homine nō eſt magis ho
mo nec minus.Idē quoqꝫ euenit etiā in quātitate.Qđ quia etiā in ſubſtātia eſt: propriū quātita-
tis hoc nō eſt.habet hoc quoqꝫ quātitas vt in ſequēti ordine ipſe mōſtrauit. Quocirca quoniam
prius hoc de ſubſtātia dixerat/ nunc vero idē de quātitate propoſuit: icćirco nō eſſe hoc propriū
quātitatis cōmemorare neglexit. Cuius eni eſſet alterius nō ſuſcipere magis et minus:tūc dixit
cū de ſubſtātia diſputaret.Ait enim/ ꝙ ſubſtātię nunq̄ magis minuſue ſuſciperent. Quocirca ad
» maxime propria:ſolita cōſtituēdi ratione/regreſſus eſt. ¶ Propriū autē maxime quātitatis eſt:ꝙ
» æquale et inæquale dicit̄.Singula queqꝫ eni earū quę dictæ ſunt quātitatū: æqualis & inæqua-
» lis dicitur.vt corpus:ęquale et inæquale dicitur. et numerus et tempus:æquale et inæquale. et
» oratio:ęqualis et inęqualis.ſimiliter autē et in aliis quę dicta ſunt:vnūquodqꝫ ęquale & inęqua-
» le dicitur. ¶ Quantitatis propriū apertiſſime deſignat eſſe: ꝙ ſecundū quātitatem ęqualitas &
inæqualitas nūcupantur.Singulę enim quātitates/ æquales atqꝫ inęquales dicūtur.Vt ęqualis li
nea lineę/ et rurſus inæqualis.et ſuperficiei ſuperficies ęqualis/ atqꝫ inęqualis dicitur. et corpus:
ęquale/ et inęquale dicitur.numerus quoqꝫ/ et tempus/ et locus:ęqualis atqꝫ inæqualis dicitur.
» ¶ In cęteris vero q̄ quantitates nō ſunt:non multū videbitur æquale & inęquale dici.vt diſpo-
» ſitio ęqualis et inęqualis nō multū dicitur:ſed magis ſimilis et diſſimilis.& albū æquale & inæ-
» quale nō multū dicitur:ſed ſimile vel diſſimile.quare quātitatis maxime ſit proprium:ęquale et
» inęquale dici. ¶ In aliis vero q̄ quātitates nō ſunt:non eſt facile vt ęqualitas vel inęqualitas no-
minet̄.Diſpoſitiones ergo quę affectiones appellātur:nō dicūtur ęquales & inæquales/ ſed ma-
gis ſimiles & diſſimiles.Diſpoſitio aūt vel affectio:eſt ad aliquā rem accōmodatio et applicatio.
vt ſi quis grāmaticā legens/ quia nondū perdidicit:habet ad eā aliquā diſpoſitionē id eſt ea affe
ctus eſt/ et habet aliquid accōmodatū et quaſi propinquū.Poſſunt autē ſimiliter eſſe duo diſpo-
ſiti et affecti:ęqualiter vero minime.vt duo ſimiliter eſſe albi: ęqualiter vero nō. Nam ſi quis de
duobꝰ ſimiliter albis ęqualiter eſſe albos dicat:recta nominis nūcupatione nō vtitur. Omne eni
ęquale & inęquale:in mēſura/ et in quātitate perficitur. Simile vero et diſſimile queadmodū de
quātitate nō dicitur:ita nec de alia qualibet re niſi de quantitate/ recte ęqualitas & inęqualitas
nūcupātur.quare propriū eſt quātitatis/ ęquale & inęquale nominari.Sed quoniā de quātitate
dictū eſt:ad relatiuorū ordinē trāſeamus. ¶ Poſt quātitatis tractatū tertiū prędicamentū de re-
latiuis ingreditur.quare relatiua hoc modo diffinit.

¶ DE AD ALIQVID. Cap.VII.

AD aliquid vero talia dicūtur:quæcūqꝫ hoc ipſum qđ ſunt aliorū eſſe dicuntur/.
» vel quomodolibet aliter ad aliud. Vt maius hoc ipſum quod eſt altero dicitur:
» aliquo enim maius dicitur.et duplum alterius dicitur hoc ipſum qđ eſt:alicu-
» ius enim duplum dicitur.ſimiliter autem & alia quæcunqꝫ huiuſmodi ſunt.
» ¶ Cur aūt de iis quę ſunt ad aliquid diſſerat omiſſo interim de qualitate tracta
tu:hæc cauſa eſt ꝙ poſita quantitate magis minuſqꝫ eſſe neceſſe eſt.quare cū
quantitatem cōtinuo ad aliquid cōſequatur:recte poſt quātitatē relatiuorum
ſeries ordinata eſt.Illud quoqꝫ eſt in cauſa:ꝙ ſuperius cū de quātitate tracta-
ret/ relatiuorū mentio facta eſt/ cū de magno paruoqꝫ diceretur. vt ergo cōtinēs et nō eſſet ope-
ris interrupta diſtinctio:ideo quātitate finita de relatione ꝓpoſuit.Quod autē ait ad aliquid ve-
ro talia dicūtur:hoc mōſtrat/ ꝙ nō ſicut quātitas per ſe et ſingulariter itelligi poteſt.eodē quoqꝫ
modo ſubſtātia/ vel qualitas/ vel vnūquodqꝫ aliorū prędicamentorū/ ſicut per ſe cōſtat/ ita etiā
per ſe & ſingulariter itelligitur:ſic et ad aliquid per ſe et ſingulariter capi intellectu non poteſt/
vt dicamus eſſe ad aliquid et ſingulariter.Quicquid enim in natura relationis agnoſcitur: id cū
alio neceſſe eſt conſideretur. cum enim dico dominus: per ſe ipſum nichil eſt/ ſi ſeruus deſit.
Quocirca cū vnius relatiui nūcupatio mox ſecum etiā aliud trahat:ad aliquid vnum eſſe per ſe
non poteſt.atqꝫ ideo non dixit Ariſtoteles/ ad aliquid vero tale dicitur:ſed plurali numero talia
dicūtur inquit/ demōſtrans relatiuorū intelligētiā nō in ſimplicitate/ ſed i pluralitate cōſiſtere.
Non eſſe autē quandā per ſe relatiuorū naturā ſine cōiunctione aliqua alterius ſubſiſtētem:ipſe
Ariſtoteles monſtrat/ qui dicit ea eſſe relatiua/ quęcunqꝫ hoc ipſum qđ ſunt aliorum dicuntur.
Docet enim aliqua cōiunctione alterius:relatiua formari.hoc ipſum eni qđ ſunt/ aliorū dicūtur.
quod enim eſt dominus: hoc alterius dicitur/ id eſt ſerui. Siue autem relatiua dicamus/ ſiue ad

Singulariter : conceptione sola/ sine alterꝰ rei conceptione.

aliquid: nichil interest. Ad aliqd eni dicitur/ qd ipsum quidē cū per se nichil sit: relatū tamē ad ali
ud cōstat. vt dominus/ si desit id ad qd dicitur id est seruus: nō est. dicitur enim ad seruum. ma-
Quolibet nifestum ergo est si seruus desit: dominū dici nō posse. quare dominus: ad aliquid dicitur/ id est
modo. quo- ad seruū. Relatiua quoq; dicūtur iccirco/ ꝙ eorū nūcupatio semper ad aliquid referatur: vt do-
cūq; casu. mini ad seruū. quare nichil interest quolibet modo dicat. Huiusmodi aūt diffinitio Platonis esse
Plato creditur: quę ab Aristotele paulo posterius emēdatur. ¶ Relatiuorū autē: alia eisdē casibus refe-
runtur/ alia diuersis/ alia vero omni casu sunt carētia. qd scilicet mōstrans addidit/ vel quomo-
dolibet aliter ad aliud. qd autē est/ ipsius pene textus sermone mōstratur. Cū enim dico dominꝰ
serui dominꝰ ad genitiuū casū reddidi nominatiuū. et rursus ad eūdem si cōuertero/ dico enim
seruꝰ dñi seruus: et hic quoq; nominatiuꝰ ad genitiuū relatus est. Eodē quoq; modo habet sese
pater filii pater/ et filiꝰ patris filios: & magister discipuli magister/ & discipulus magistri discipu-
lus. hæc ergo id qd sunt similiter aliorū dicūtur. Nā ꝙ aliorū dicūtur: secundū genitiuū reddit
casū. Alia vero nō secūdū eūdē casū cōsequētiā reddūt. Sēsus enim ad aliqd est. sēsibilis eni rei/
sensꝰ est. qd enim sentit/ sētiri pōt. qd sētiri potest/ sensibile est. et nūc qdē sensus/ sēsibilis rei sēsꝰ/
genitiuo accōmodatꝰ est. huiꝰ eni rei sensibilis dictū est. At si cōuertas: fiet/ sensibilis res sēsu sēsi
bilis est. Sed cū casui septimo reddit nominatiuꝰ in hac relatione q̄ dicit sensibile sēsu sēsibile est:
nō eodē casu quo superios dictū est/ cōuertitur. Dicimos eni sensus sensibilis rei sensus est: et hic
nominatiuus redditur ad genitiuū. Hęc enim relatio ad septimū casum se aptari nō patitur. Sci
entia quoq; scibilis rei sciētia est. siqdē hoc scitur/ qd sciri potest. & qd sciri potest: scibile est. sed nō
eadē ratione/ nec ad eūdē casum relatio ista cōuertitur. Dicimus eni: scibilis res/ scientia scibilis
est. ē eni prima relatio ad genitiuū: secūda cōuersio ad septimū. Hęc quoq; relatio secūdū eosdē
cōuertitur casus: cū dicimus maius minore esse maius/ et minꝰ maiore esse minus. Duplū quoq;
et medietas relatiua sunt: sed et eisdē casibus cōuertūtur. Duplū nāq; dimidii duplū est: dimidiū
» vero dupli dimidiū est. Sont autem alia relatiua q̄ ipse sic addidit. ¶ At vero sunt etiā et hęc ad
» aliquid: vt habitus/ dispositio/ scientia/ sensus et positio. hæc enim omnia quę dicta sunt: hęc ipsa
» quæ sunt aliorum esse dicūtur/ vel quomodolibet aliter ad aliud/ et nō aliud quiddam. habitus
» enim alicuius habitus esse dicitur/ et sciētia alicuius sciētia/ et positio alicuius positio. et alia qui-
» dem similiter. ¶ De sensu quidem et sciētia dictum est superius: nūc vero de habitu/ dispositio-
ne/ et positione dicendum est. ¶ Dispositio est ad aliquā rem mobilis applicatio. vt si quisq̄ flā-
mæ propinquus/ caleat: ille dispositus dicitur ad calorē id est habens aliquā applicationē cōiū-
ctionemq; ad calorem. Idē vero est affectio qd dispositio: ne nouo nomine error oriatur. et ideo
dispositio cum sit quędā ad aliā rē cōiunctio/ vel ab alia affectio: tamē facile mobilis est. celerius
etenim permutatur. ¶ Habitus autē est dispositionis vel affectionis firma/ et nō facile permuta-
bilis recessio. vt si quisq̄ in sole ambulās fuscior fiat: dispositus ad nigredinem dicitur/ et nigre-
dine affectus. sin vero illa nigredo fortius et immutabiliter corpus infecerit: habitꝰ nominatur.
quocirca habitus est inueterata affectio. Vnde omnis habitus dispositio vel affectio est: nō autē
omnis dispositio/ vel affectio habitꝰ. Et ne multa dicēda sint: hoc distat in habitu & dispositione
ꝙ habitus immutabilis passio est/ dispositio vero nō similiter/ sed affectio quædam est ad aliquā
rem cōiunctio/ q̄ potest facile permutari. ¶ Positio vero est alicuius rei collocatio: vt est statio/
sessio/ īclinatio/ accubatio/ et alia huiusmodi. Nā et qui stat/ quodā modo positus esse dicit/ et col
locatus. et qui sedet/ & qui accumbit/ et qui secundū cæteras positiones est: positus appellatur.
quocirca & statio/ et sessio/ et accubatio positiones erunt. Sed quoniā quid essent dictū est: nunc
si sunt ad aliquid videamus. Habitum relatiue dici: ea res probat/ quæ aliis quoq; rebus hoc do-
cumento facit esse relatiua/ vt est in sensu atq; in scientia. Iccirco enim dictū est sensum sensibi-
lis rei esse sensum: ꝙ res sensibilis est quæ sentiri potest. est ergo habitus habilis rei habitus. Ha
bilis eni res: est quæ haberi potest. illius enim rei habitus est: q haberi potest. Quocirca erit habi
tꝰ habilis rei habitus: sed res quoq; habilis habitu erit habilis. ipso eni habitu res q̄ haberi pos-
sunt: habemus. Dispositio quoq; eodē modo. Dispositio nāq; dispositę rei dispositio ē: et disposi-
ta res dispositione disposita ē. Caloris eni dispositio calētis id est ad calorē dispositi/ dispositio ē.
Eodē modo dispositꝰ ad calorē/ caloris dispositione dispositꝰ est: velut si hoc modo sit dictū/ ōis
affectio affecti affectio est/ & omne affectū affectione affectū est. et calor calētis fit calor: & calēs
calore fit calidū. Positio quoq; relatiua ē. nā positio positę rei positio ē: et posita res positiōe posi
ta est. & hoc itelligi cōuenit secūdum priorē habitꝰ & dispositionis modū. Illa quoq; res ꝓbat po
sitionē esse ad aliqd: ꝙ eius species relatiuę sunt. Statio eni stantis rei statio est: et q stat statione
stat. & de sessiōe qdē/ et de accubitu idē dici potest. Quocirca & habitꝰ/ et dispositio/ vel affectio/
& positio: relatiua sūt. & hęc oīa vel similibꝰ vel dissimilibꝰ: cōuenietibꝰ tamē ꝑdicationis casibꝰ
cōuertūtur. Eorū autem quę secundū casus cōuertūtur: alia sunt quæ eodē nomine prędicātur/

alia vero quę dispari. Cū enim dico simile simili simile est/ et ęquale ęquali ęquale est/ et dissimi-
le dissimili dissimile est: eisdem vocabulis/ eisdēq nominibus tota fit p̄dicatio. Cū autē dico du-
plum medii duplū/ vel maius minore maius: disparibus vocabulis facta est prędicatio. Quoniā
vero relatiuorū diffinitionē ita proposuit/ vt diceret/ ad aliquid vero talia dicūtur: quęcunq; hoc
ipsum qd̄ sunt aliorū dicūtur/ vel quomodolibet aliter ad aliud: quia hoc ipsum quod sunt alio-
rum dicūtur/ iam diximus/ nunc quid sit qd̄ ait/ vel quomodolibet aliter ad aliud/ requirēdū est.
» qd̄ ipse Aristoteles conuenientibus in ordine probat exemplis. ait enim. ¶ Ad aliquid igitur sunt
» quęcūq; hoc ipsum qd̄ sunt/ aliorū esse dicuntur/ vel quomodolibet aliter ad aliud. vt mons ma
» gnus dicitur ad alium montem(magnū enim ad aliquid dicitur) et simile alicui simile/ et cæte-
» ra talia: similiter ad aliquid dicuntur. ¶ Sūt autē & accubitus/ et statio/ et sessio positiones quę-
» dam. positiones vero ad aliquid sunt. iacere aūt et stare vel sedere: ipsa quidem nō sunt positio-
» nes/ denominatiue vero dicuntur ab iis (quę dictę sunt) positionibus. ¶ Quoniam accubitus/ &
statio/ et sessio positiones dicūtur/ et quoniā omnis positio ad aliquid est: sufficienter superius cō
pręhensum est. nunc vero quid sit qd̄ ait/ vel quomodolibet aliter ad aliud/ expediemus. In rela-
tione per quā dicimus/ filius patris filius: nulla cōiunctio mixta est/ sed tantū sola casuū vis prę-
dicationis huius mēbra cōiungit. Cū eni dico mōtē magnū/ ad aliū referens paruū/ ac ita propo
no/ mons magnus ad mōtē paruū & mons paruus ad magnū: hic nullorū casuū vis est. q̄q̄ enim
accusatiuus videtur esse permixtus: tamē ille huius relationis vim nō tenet/ sed prępositio quæ
ad accusatiuum datur. Cū enim dico mons magnus ad puū montē: p̄positio sola est quę sic vim
huius cōtinet relationis/ vt si quis dicat/ magnus mōs puū montē/ nichil significet definitum.
Quocirca q̄uis accusatiuus casus in hac p̄dicatione sit: nō tamē hic vim casus tenet/ sed prępo-
sitio. atq; hoc est qd̄ ait/ vel quomodolibet aliter ad aliud . vt quoniā superius secūdū casus rela
tiones fieri dixerat/ erant autē quædā relationes quę nullis casibus tenerētur: adiecit hoc/ vel
quomodolibet aliter ad aliud/ ac si diceret. omnis relatio autē: casibus fit. qd̄ per hoc demōstra-
uit qd̄ ait/ quęcūq; id qd̄ sunt aliorum dicuntur. aut pręter casus fit: qd̄ hęc sententia docet/ vel
quomodolibet aliter ad aliud. atq; hęc hactenus. Sed cū positio sit ad aliquid/ & sint species eius
relatiuę(sessio enim/ & statio: relatiua sunt) sedere/ & stare nulla relatio est. Stare nāq;/ & sedere:
de statione/ et sessione denominatiue dicūtur. Omnis autē denominatio/ non est id qd̄ est ea res
de qua nominatur: vt grāmaticus. nō enim idē est qd̄ grammatica de qua nominatus est. Quo-
circa si sedere de sessione/ et stare de statione denominatiuū est/ sessio vero & statio relatiua sūt:
sedere et stare quę relatiuis denominatiua sunt/ relatiuorū genere non tenētur. et vniuersaliter
quidē quicquid ex quibuslibet positionibus denominatur: illud non ad relatiuā/ sed ad prędica-
» tionē quę situs dicitur reduci potest. ¶ Inest autem cōtrarietas in iis quæ sunt ad aliquid. vt vir-
» tus vicio cōtrariū/ cum sit vtrūq; eorū ad aliquid: et sciētia ignorantię. Nō autē omnibus iis quę
» sunt ad aliquid insunt cōtraria. duplici enim nichil est cōtrarium: neq; triplici/ neq; vlli talium.
¶ Quēadmodū in substantia/ vel quātitate si eorū esset propriū cōtraria suscipere rimat9 est: ita
quoq; nūc in relatiuis de cōtrarietate cōsiderat/ vtrū relatiuorū sit propriū cōtraria posse susci-
pere. Et quoniā virtus & vicia vtraq; sunt habitus(virtus enim est mētis affectio in bonā partē
difficile cōmutabilis: et viciū affectio in malā partē ipsa quoq; difficile mobilis diuturnitate per-
durans. quoniā igitur & viciū & virtus habitus sunt/ omnis autē habitus ad aliquid esse mōstra-
tus est (habilis enim rei habitus est) erūt et virtus atq; viciū relatiua. sed hęc cōtraria sunt. Igi-
tur relatiua cōtraria suscipere nō recusant. ¶ Sed dicat quis quid causæ est: vt virtutē atq; viciū/
ipsumq; habitū paulopost inter qualitates numeret/ Atqui vt alia significatione vna res diuer-
sis generibus supponatur: nichil prohibet. Socrates namq; in eo qd̄ est Socrates/ substātia est:
in eo vero qd̄ pater vel filius ad aliquid. ita ad aliud atq; aliud ducta p̄dicatione: eandem rē sub
diuerso genere poni nichil p̄hibet. Habitus quoq;/ & virt9 & viciū eodē modo. potest eni in qua-
litate poni habitus: q̄ ex eo quales homines nūcupētur. habētes enim dicim9/ aliquos rei habi-
tus retinētes. Virtus quoq; qualitas est/ icctrco q̄ ex ea boni homines dicūt: & secūdū illā quali-
tatē id est bonitatē quales homīes id est bonos homines nūcupam9. Similiter autē & viciū. Ipse
quoq; habit9 ad aliā p̄dicationē dictus/ fit iterū relatiu9. q̄ eni habit9/ habilis rei habitus ē: ad
aliquid est. et q̄ alicuius virt9 est: ad aliqd virtus est. & qd̄ alicui9 viciū est: ad aliqd quoq; ipsum
est. ergo nichil impedit easdē res ad aliud atq; aliud verias: diuersę p̄dicationis constitui. Ipsum
vero ad aliquid/ p̄ter vllū aliud p̄dicamentū intelligere nō possumus. vt patrē et filiū/ vel dn̄m
& seruū: secūdū substātiā cōsideramus. Nā et q dn̄s/ et qui seruus ē: substātia est. Duplū & triplū:
secūdū quātitatē. hęc eni in quātitate cōsistūt. Sciētia vero/ et insciētia: secūdū qualitatē. secūdū
eni has q̄les dicimur/ scientes scilicet atq; iscii. Quocirca/ q̄m p̄ter aliud p̄dicamentū p se relatiua
null9 intelliget: secūdū ea p̄dicamēta de quib9 intelligit relatio/ secūdū ea dicitur cōtraria posse

¶ Ipsum vero ad aliqd. res ad aliqd ferme aliorum prædicamētorū ē ratio vero/ ad aliquid. Vt patris res/ substantia. res similitudinis q̄litas. æqualitatis quātitas et ita de reliquis.

suscipere.vt Socrates ipse quidẽ substantia est/sed substãtia contrarium non recipit:pater vero atq; filius secundũ substantiã prędicatur.nõ est enim pater/atq; filius:nisi in substãtia sit.quocirca quoniã secundũ substantiã dicitur:contrarietate caret.Rursus duplũ vel dimidiũ secundum quãtitatem dicitur.quantitas vero cõtraria nõ habere mõstrata est.igitur nec duplũ atq; dimidium cõtrariis pugnat.Qualitas vero recipit cõtrarietatem.bonum enim/vel malũ:secundum qualitatem opponũtur.bonũ igitur et malũ:cõtrariis nõ caret.Igitur secundũ quæ prędicamẽta/relatiua dicũtur:si illa suscipiunt cõtraria/et relatio suscipit.sin vero illa prius repudiãt contrarietatem:nec illud ad aliquid qđ secundum ea dicitur/vlla vnq̃ cõtrarietate diuiditur.Quare habere cõtraria/relationis propriũ nõ est.Nã neq; in sola relatione est(habet enim hoc quoq; qualitas)nec in omnibus ad aliquid cõsiderari potest.Quæ enim secundum talia prædicamenta dicũtur ad aliquid/quæ non recipiunt cõtrarietatẽ/vt secundum substantiã pater et filius/vel secundũ quantitatem duplum & medium:in talibus relatiuis cõtraria nullo modo reperiũtur.quod vero neq; soli neq; omnibus inest:hoc propriũ non est.nõ est igitur proprium relationis
» habere cõtraria. ¶ Videntur autẽ magis et minus ea quę ad aliquid sunt:suscipere.Simile enim
» et dissimile magis & minus dicitur:et ęquale & inęquale magis & minus dicitur/cum vtrumq;
» sit ad aliquid.simile enim alicui simile dicitur/et inęquale alicui inęquale.Non autẽ omnia quę
» sunt ad aliquid/suscipiunt magis et minus.duplum enim nõ dicitur magis & minus duplũ/nec
» aliquid taliũ. ¶ Quęritur nunc an relationis sit propriũ suscipere magis et minus:sed in hoc illa ratio seruatur(quẽadmodũ in contrariis dictũ est)quoniã quęcunq; secundum ea dicũtur/quæ cõtraria nõ recipiunt:ipsa quoq; cõtrariis carent.In hoc vero/cũ secundum qualitatem dicatur æquale & inęquale:suscipit et magis & minus.dicitur enim magis æquale/& minꝰ ęquale.Eodem modo et simile:magis simile/& minus simile dicitur. ¶ Sed si forte quis dicat/cur cũ quãtitatis sit dici ęquale & inęquale/et quãtitas magis atq; minus nõ suscipiat:ęquale & inęquale & intensione crescat et remissione minuatur?Dicendũ est quoniam quẽadmodũ substantia ipsa per se in eo quod substantia est/nõ est proprium/ipsi tamen propriũ est cõtraria posse suscipere:ita et in quãtitate cõsideratur.propriũ enim est nõ hoc ipsum cuiꝰ est proprium:sed quędam alia extrinsecꝰ qualitas passioq;.passio enim quãtitatis est/et quędã qualitas:ęquale et inęquale dici.Q2 quoniã nõ est idẽ propriũ/qđ est illud cuius est propriũ:et ęquale vel inęquale dici/nõ ẽ quãtitas/cũ est propriũ/sed q̃dã qualitas et passio quãtitatis.hoc autẽ dicit ad aliqd.ipsum enĩ qđ est:alterꝰ dicit.ęquale enĩ/ęquali ęquale dicimus:et similiter simile/simili simile.Sed nõ capiũt omnia relatiua magis et minꝰ.Nullus enim potest dicere magis et minꝰ duplũ esse aliqd.nam siue denarius ad quinarium cõparetur/siue quaternarius ad binarium:ęque vterq; duplꝰ est/ęque vterq; medietas.Qualitas quoq; recipit magis et minus.dicimus enim magis album & minus album.quare quoniã neq; omni relationi/neq; soli inest suscipere magis & minus/et per relationẽ qualitas suscipit & magis et minus:relationis propriũ nõ est suscipere magis et minꝰ.
¶ Omnia aũt quę sunt ad aliquid ad cõuertentia dicuntur.vt seruus domini seruus:et dominꝰ »
serui dominus esse dicitur.et duplum dimidii duplum:et dimidium dupli dimidiũ.et maius mi »
nore maius:et minus maiore minus.similiter autem et in aliis. ¶ Sed casu aliquoties differunt »
secundum locutionẽ.vt disciplina disciplinati disciplina dicitur:et disciplinatum disciplina di »
sciplinatũ.et sensus sensibilis sensus:et sensibile sensu sensibile. ¶ Clara hęc est proponentis & »
nõ inuoluta sentẽtia.Dicit enim omnia relatiua ad cõuertentia dici:qđ ipse propriis patefecit exẽplis.Omne enim ad aliquid ita ad aliud prędicatur:vt illud ad quod p̃dicatur/videatur posse conuerti.et hoc est qđ ait.Omnia autẽ q̃ sunt ad aliqd ad cõuertentia dicũtur. ¶ Conuerti autem est vt si prima res dicitur ad secundam:secunda rursus dicatur ad primam.Ponatur enim primus pater/secundus filius/et dicatur hoc modo/pater filii pater est:id rursus cõuerti potest/vt prius ponamus filiũ/et talis sit prędicatio/filius patris filius.Ergo pater ad tale dicitur/id est ad filiũ qui cõuertitur:et filius qui dicitur ad patrẽ/ad talẽ rem dicitur/q̃ ipsa quoq; cõuertitur/vt de filio prædicetur.Omniaq; relatiua hoc modo sunt.Omne enim relatiuũ ad tale aliqd p̃dicatur qđ ipsum in p̃dicatione cõuerti possit:sed nec oĩa dicũtur secũdũ eandẽ vocis prolationẽ.Alia enim sunt q̃ eisdem casibus cõuertuntur:vt dictũ est.pater enim filii pater est/et filius patris filius est.Alia vero q̃ non eisdẽ:vt scientia scibilis rei scientia est.hic genitiuus est medius.Scibile autẽ sciẽtia scibile est/hic septimus p̃dicationẽ tenet.Alia vero nullo(vt supra dictũ est)casu cõiũcta sibimet cõuertũtur:vt mons magnus ad paruũ dicitur/et paruus ad magnũ.Ergo omnia relatiua ad cõuertẽtia dicũtur/q̃uis non eisdem casibus cõuertũtur:qđ ipse ait dicẽs.Sed casu aliquoties differunt secundũ locutionẽ.Quod vero addidit/nimis diligenter adiectũ est.
» ¶ At vero aliquoties nõ videbitur cõuerti:nisi cõuenienter ad qđ dicitur assignetur.sed peccet
» is qui assignat/vt ala si assignetur auis:nõ cõuertitur vt sit auis alę.nõ enim prius cõuenienter

Obiectio

Solutio

¶ Sed q̃dã alia extrinsecus.id est quãdã designat aduẽtitiã affectionẽ vt propriũ.Vt risibile/aduẽtitiũ homini risum.Simile/aduentitiã qualitati relationẽ et ita de reliquis.

» assignatũ est alla auis. neq; enim i eo ꝙ auis est/ alla auis dicitur: sed in eo ꝙ allata est. multo-
» rum enim et aliorũ allę sunt/ quę nõ sunt aues. Quare si assignetur cõueniẽter: & cõuertitur. vt
» alla/ allati alla est: & allatũ/ alla allatum. ❡Aliquoties autem forte & nomẽ fingere necesse erit:
» si non fuerit nomẽ impositum ad qđ conueniẽter assignetur. vt remus si assignetur nauis: nõ est
» assignatio cõueniẽs. neq; enim in eo ꝙ nauis est: in eo eius remus dicitur. sunt eni naues: qua-
» rum remi nõ sunt. quare nõ conuertitur. nauis enim nõ dicitur remi nauis. Sed forte conueniẽ-
» tior assignatio erit: si sic quodã modo assignetur. remus: remitę rei remus est/ aut quomodocũq;
» aliter. nomen enim nõ est positum. cõuertitur autẽ si conueniẽter assignetur. remitum enim re-
» mo remitum est. Similiter aũt & in alijs. vt caput cõuenientius assignabitur capitati caput: q̃ si
» animalis assignetur. neq; enim in eo ꝙ est animal: caput habet. multa enim animalia sunt ca-
» pita non habẽtia. ❡Supra iam de relatiuorum conuersione proposuit/ dixitq; quicquid est ad aliquid: vel eisdem casibus/ vel dissimilibus/ tamẽ ad cõuertentia dici. Hoc vero iccirco euenit: ꝙ omne ad aliquid/ esse suum ex alterius habitudine & comparatione trahit. ꝙ si vtraq; secundum aliquid sint opposita: ad aliquid nuncupãtur/ ęquã vim vocabuli nuncupationẽq; sortita. Nam & si pater & filius/ vtriq; ad aliquid sunt: si pater ad filiũ prædicatur quoniam ad aliquid est/ filius quoq; qui ad aliquid est/ ad quoddã aliud prędicabitur. sed nullius ẽ filius nisi patris. ergo hęc vocabula ex alterutra nũcupatione principiũ sumũt. Quocirca quę sibi inuicem substantiam donãt: recte ad seinuicem prędicãtur. & hoc quidem in omnibus relatiuis cõstat intelligi. Sed huiusmodi conuersio nõ vno modo/ nec quomodolibet fieri potest. Nisi enim conuenienter q̃libet illa res ad id ad qđ dicitur prędicetur: huiusmodi cõuersio nulla ratione cõuertitur. Cum enim dicatur caput animalis caput: dici nõ potest/ animal capitis animal. ergo ita redditum/ nulla ratione conuertitur. Atq; hoc ẽ qđ ait: nõ videri in omnibus relatiuis posse cõuerti/ nisi conueniẽter ad qđ dicitur/ assignetur. Si enim peccet is qui assignat/ vt nõ conueniẽtem prędicationem faciat: conuersio nõ procedit. ❡Quę tamen est ipsa cõueniẽtia qua possint semper relatiua cõuerti: huiusmodi est. Cũ enim dico allã auis esse allã: nõ conuertitur/ vt auis allę sit auis/ iccirco ꝙ nõ est cõueniẽter facta prædicatio. Non eni in eo ꝙ auis est: in eo habet allã. multa enim sunt quę habent allã: aues tamen nullo modo nominãtur. vt apes sunt/ & vespertilię. & quicquid est aliud tale: habere quidẽ dicimus allas/ eas tamẽ aues nõ dicimus. quare nõ in eo ꝙ auis est: in eo est eius alla/ sed in eo ꝙ allata est. Iccirco enim allam habet: quoniã allata est. & quicquid fuerit allatũ: allas habebit. quare ita facta prędicatio: illam cõuersionem retinet atq; custodit. alla eni/ allati alla est: & allatum/ alla allatũ ẽ. Eodem quoq; modo de capite. si quis dicat caput animalis est caput: nõ conueniẽter vim prædicationis aptabit. nõ enim i eo ꝙ animal est: in eo habet caput. multa enim sunt animalia quę capite carent: vt ostrea/ vel cõdium/ vel conchilia/ & cętera huiusmodi. Igitur dicendũ est, caput capitatę rei esse caput: & capitatam rem capite esse capitatam. Vides ne quẽadmodum conueniẽs prædicatio: alternam in se vocabuli conuersionẽ/ reuersionemq; reddiderit? Ita quoq; speculandum est & de alio exemplo qđ ipse proposuit. Remus enim si nauis remus dicatur: nullo modo cõuertitur/ vt nauis/ remi nauis esse nominetur. Sunt enim quędã naues quę remis penitus nõ vtũtur/ vt lintres quas solo subeunt cõto: & iccirco nõ conuertitur. Dicẽdum est igitur remũ & remitę rei esse remum: & remitam rem remo esse remitam. ❡Necesse quoq; erit nomẽ fingere si positũ nõ sit. Nã quẽadmodum filius patris filius/ & pater filij pater/ reciproca cõuersione prædicãtur/ & vtrũq; nomen in vsu est: sic si defuerit nomen, ipse tibi ad aliquid debebis affingere. Vt in eo ꝙ est alla: allati alla. allatum enim nouiter factum est/ & nũq̃ ante dictum. ❡Quo autem modo possimus nomina ipsa confingere, quoniam necessariũ esse posuimus; artem quoq; cõponẽdi sequẽti ordine demõstremus. ❡Sed hoc faciendũ est si prius illud purgauero: qđ quidã contra Aristotelẽ culpandi studio ponũt. Aiunt eni nõ esse solius relationis ad cõuertentia dici. Si quis enim sic dicat/ cum sol super terram est: dies ẽ. & cũ dies est/ super terram sol est: recipiunt hęc quoq; cõuersionem/ quę cõfesse a relatiuorũ definitione segregata sunt. non igitur in solis relatiuis inquiunt/ cadit ista cõuersio. ❡Sed Iamblicus duas huius rei protulit solutiões: vnam peruacuam/ aliam vero perfortem. Ait enim nichil officere ad Aristotelis sentẽtiam: si & alia cõuertantur. non enim (inquit) Aristoteles solis hoc relatiuis esse/ sed omnibus. nãq; hoc relatiuis inest: nec vlla ratione negari potest. quocirca quoniam nõ dixit Aristoteles solis hoc inesse relatiuis: illorum quęstio huius præclari philosophi sentẽtiam nõ moratur. sed hoc potius accidẽtis est q̃ naturę: & ad aliud quodã modo refugium cõcurrentis potius q̃ ex ipsa Aristotelis authoritate dictorum eius aliquod propugnaculum cõparantis. ❡Aliam vero attulit causam prorsus grauẽ. Ait enim proprium esse hoc relatiuorum: nõ secũdum suam nũcupationem/ sed secundum aliquam habitudinem eodem modo cõuerti. Qui enim dicit cum sol est super terram/ dies ẽ. & cũ

Erroris extirpatio.

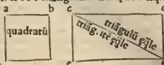
Iamblicus platonicus

dies est/ sol est super terram: nullam habitudinem monstrat/ sed tantũmodo consequẽtiam ostẽ
dit. Consequitur enim super terram solem esse/ cum dies est: & cũ sol super terram cursus agat/
diem esse. cum vero aliquis dicit filius patris filius/ & pater filij pater: habitudinẽ & cõparatio-
nem/ & quodã modo continentiã/ vtrũq; declarat. Atq; hoc quoq; in alia quauis relatione spe-
ctare licet. Quocirca quoniam omnia ad aliquid secũdũ quandam ad seinuicem habitudinem
continentiãq; dicũtur: secundum cõtinentiam quoq; & habitudinem eorum cõuersio faciẽda
est. qua in re nos quoq; grauiter dicentis Iamblici authoritati concedimus. Nunc vero quę sit
ars fingendi nomina sicubi desunt/ dicendum videtur: quã ipse Aristoteles his verbis tradit.
» ¶ Sic autem fortasse facillime quis sumet/ quibus posita non sunt nomina: si ab ijs quę prima
» sunt/ & ijs ad quę cõuertuntur/ nomina ponũtur. vt in ijs quę prædicta sunt: ab alla allatum/ a
» remo remitum. Omnia igitur quę ad aliquid dicũtur: si cõuenienter assignentur/ ad conuerten
» tia dicuntur. ¶ Quoniam sunt quę ita dicũtur ad aliquid/ vt nisi cõuenienter aptentur/ conuer
sio nulla sit/ in omnibus autem ad aliquid cõuersionem expectari necesse est: quę sit hęc cõue-
nientia/ & quẽadmodum assignari relationes oporteat/ ipse demõstrat. Si quid enim dicitur ad
aliquid qđ cõuerti non possit: ab ipso qđ dicitur si denominatio fit/ mox conuertitur. vt alla di-
citur auis/ & recta quidem est hęc prædicatio: sed ad naturam relationis incõgrua. Nunc igitur
quoniam dici nõ potest auis allę/ dicitur autem alla auis: ab ipsa prędicatione/ quę ad aliud prę-
dicatur/ si denominatiõ fit/ mox redit consueta reuersio relatiuis. Nam cum dicitur alla auis/ vt
dicatur auis allę: incõueniens est. si vero vel ex alla fiat denominatio/ vt dicatur alla allati: sic
conuersio manet. Allatum enim/ alla allatum esse dicimus: sicut allam allati esse allam. Et hoc
idem in remo euenit. Nam quoniã remus nauis nõ dicitur/ & remi nauis vt sit/ nulla ratione cõ
uertitur: si ex remo sit denominatio/ statim redit ex more conuersio. dicimus enim esse remũ re-
mitę rei remum. & hoc illi cõuertitur. remita enim res remo remita est. Ergo ex eo qđ prius di-
citur/ nomẽ fingendũ est: sicut ex eo qđ est alla (quoniam id prius ad auem dicitur/ quę auis ad
allam nõ conuertitur) denominatio facta est/ vt diceretur allatum. atq; hoc est qđ ait. si ab ijs q̃
prima sunt & ab ijs ad quę cõuertuntur nomina ponãtur. Prima namq; prædicatio est ab alla.
dicimus enim allam auis: & hoc quęrimus vt ad allam prædicatio cõuertatur. Ergo ab eo qđ
prius dicitur/ & ab eo ad qđ conuertitur/ nomẽ fingẽdũ est: vt ab ea quę prius dicitur alla atq;
ab eadem alla ad quã conuertitur/ si conuenienter aptatur/ fingendum est nomen allatum/ qđ
» ipsum ex alla denominatum est. atq; hoc idem & in cæteris relatiuis licet intelligi. ¶ Quoniam
» si ad quodlibet aliud assignentur/ & non ad id ad quod dicuntur: nõ conuertũtur. dico autem
» quoniam neq; eorum quę indubitãter ad conuertentia dicuntur/ & nomina eis posita sunt ni-
» chil conuertitur: si ad aliquid eorum quę sunt accidentia assignẽtur/ & nõ ad id ad qđ dicũtur.
» vt seruus si nõ domini assignetur/ sed hominis/ vel bipedis/ vel cuiuscũq; talium: nõ conuerti-
» tur. namq; dici non potest: homo est serui homo. non enim conueniens est assignatio. ¶ Aliud
quoq; argumentum dedit si relationes conueniẽter non reddãtur: non posse conuerti. Fortasse
enim dicat quis allam/ & caput nõ esse ad aliquid. q; si quis hoc quoq; concedat: illud tamẽ nul
lus negare poterit/ quin seruus aut filius semper ad aliud prædicẽtur. Ergo in hac quoq; re/ quę
confesse relatiua est: non erit relationis propria conuersio/ si nõ conueniẽter/ & ad aliud ad qđ
proprie dicitur/ assignetur. Nam cum sit ad aliquid seruus/ nisi domini reddatur/ idest ad id ad
qđ conuenienter dicitur: hac ratione nulla conuersio est. Dicatur ergo seruus hominis/ vel ser
uus bipedis: non conuertitur/ vt dicat quis bipedẽ esse serui/ aut hominẽ esse serui. Eodẽ quoq;
modo de filio. Ergo extrinsecus quęcũq; sunt: si ad ea id qđ est ad aliquid prædicetur/ nulla cõ
uersio est. Qđ aũt ait accidẽtia/ nõ q; homo sit accidens/ aut bipes differẽtia/ homini accidẽta-
liter insita/ id dicit: sed interdũ cõsuetudinis Aristotelicę est/ q̃ secũdo loco & extrinsecus prędi-
centur/ dicere secũdum accidens prædicari. Seruus autem prius ad dominum est: secundo ve-
ro loco ad hominem. Iccirco enim q; dominus homo est: ideo seruus ad hominẽ dicitur. & iccir
co q; dominus bipes est: ideo seruus bipedis dicitur. Ergo secundum accidens dixit secundo lo
co: volens ostendere extraneam & nõ conuenientem fieri prædicationem/ si quis ad hominem
vel bipedem/ seruum/ & nõ ad dominum referat. Manifestum igitur id est: quoniã i ijs quoq; q̃
cõfesse sunt ad aliquid/ & in qbus nomina sũt euenit. Nomẽ eni et serui & domini in vsu est: nõ
quemadmodum in remo aut in alla/ vbi neq; allatum neq; remitum nomẽ fuit/ nisi ipse finge-
ret Aristoteles. cum ergo hęc ita sint/ manifestum est quoniam si nõ cõueniẽter aptarentur: cõ
» uersionem prædicatio nõ teneret. ¶ Amplius. Si autem conueniẽter assignetur ad id ad quod
» dicitur/ omnibus alijs sublatis quęcunq; accidẽtia sunt/ relicto solo illo ad quod assignatum est
» conueniẽter: semper ad ipsum dicetur. vt si seruus ad dominum dicitur/ circumscriptis omni-
» bus quę accidentia sunt domino/ vt esse bipedem vel scientiæ susceptibilem/ vel hominẽ/ reli-

» cto vero solo quod dominus est:semper seruus ad ipsum dicetur. seruus enim domini seruus
» dicitur. Si autem nō conueniēter ad id ad quod dicitur assignetur: circūscriptis omnibus alijs/
» relicto eo solo ad quod assignatum est/ nō dicetur ad ipsum. assignetur enim seruus hominis/ &
» alla auis/ & circūscribatur ab homine esse dominum:nō iam seruus ad hominem dicetur. cum
» enim dominus nō sit:neq; seruus est. Similiter & de aue:si adimatur eam allatam esse. nō enim
» amplius erit alla ad aliquid. cum enim nō sit allatum:nec alla erit alicuius. Quare oportet assi-
» gnari ad id ad qd conueniēter dicitur. & si sit nomē positum facilis erit assignatio. si autem nō
» sit:fortasse necessarium erit nomen fingere. si autem sic assignetur:manifestum est quoniā om-
» nia ad cōuertentia dicuntur. ¶ Aliud quoq; validum addidit argumentū:in omni secūdum ad
aliquid prædicatione/ solam esse assignationis conueniētiam requirēdam. Quo enim permanē-
te cunctis alijs pereuntibus relatiuorum prędicatio constat/ & quo pereūte cūctis alijs perma-
nentibus/ ad aliquid prædicatio nō manet:illud est/ ad qd cōuenienter nominis relatio refera-
tur. Qui enim dominus est:idem & homo est/ idēq; bipes/ idem quoq; scientiæ perceptibilis. ad
quodlibet igitur horum seruus nō prędicabitur:si dominus non sit. ꝙ si dominus sit/ et qdlibet
horum pereat:nichil impedit prędicationem. Prędicetur enim seruus ad dominum:& ab eo cę-
tera perimātur. pereant enim ab eo/ ꝙ est homo/ ac bipes/ ꝙ sciētiæ perceptibilis:his omnibus
pereuntibus/ dominus solus permaneat. Cæteris igitur pereūtibus/ seruus tantū nichilominus
dicitur ad dominum:ad hominem vero nō dicitur. pereūte enim domini nomine:serui ad ho-
minem nulla prædicatio est. ꝙ si ad dominū seruus nō referatur/ pereatq; domini nomen/ om-
nibus alijs manētibus:nō erit prędicatio. Auferatur enim dominus & maneat homo/ & bipes/
& scientiæ perceptibilis:nō potest dici seruus hominis/ vel seruus bipedis. domino enim non
manente/ seruus interijt. Quare manente domino ad qd seruus cōueniēter aptatur/ cūctis alijs
pereuntibus:prędicatio manet. sublato vero domino/ ad quem est cōueniens prędicatio/ cūctis
alijs manentibus:prędicatio nō est. Eodem modo etiam de alla. Nisi enim ad allatū referatur:
cunctis alijs manētibus/ integra prędicatio nō est. Adeo nō solum nō conuertitur:sed nec præ-
dicatio vlla erit/ nisi relatio ei ad qd conueniēter dicitur/ assignetur. Simul etiam hęc quoq; ars
est & via noscendi:cum in natura multa sunt/ ad quod potissimū relatio prędicetur. Nam cum
in domino sit & homo/ & animal/ & disciplinę perceptibile/ & bipes/ in seruo quoq; idem:ad qd
horum aut domini nomē/ aut serui referre possimus/ sic ostenditur. Qua enim re manēte/ subla-
tis cæteris prędicatio valet/ & qua re sublata cęteris manētibus intercipitur prędicatio:ad illud
relatio rectissime prędicatur. ¶ His igitur positis totius argumenti vim sentētiamq; cōcludit.
Ait enim omnia quęcūq; ad aliquid sunt/ ęqua prædicatione conuerti. hoc autē huiusmodi est.
Quęcūq; enim ad sese inuicem ęqualiter prędicātur/ & cōuersione facta retorquētur: illa ęquali
natura & dimēsiōe fundata sūt/ vt sunt propria/ & species. Relatiua quoq; vt cōuertātur:ęqua-
lia esse oportet. Nam si vna res amplior/ alia fuerit minor:cōuersionem nō habent. Nam in eo
qd est alla auis:minus est auis alla. multa enim sunt quę allas habēt/ & aues nō sunt:atq; ideo
cōuersio nō fit. Et in eo qd est remus nauis:maior est nauis remo. multę enim naues sunt qua-
rum remi nō sunt. quare in his nulla potest esse conuersio. Si vero sint ęqualia vt filius/ atq; pa-
ter:conuersio nō fugit. Nunq̄ enim est filius: nisi patris:& rursus nūq̄ pater est/ nisi filij. Quocir-
ca ęqualia esse oportet:quęcūq; ad aliquid prędicantur. Horum vero si nomē sit positum/ posi-
tis nominibus vti oportet:si vero nomen positum nō sit/ ex ijs quę in prima prędicatione sunt
(vt superius dictum est) nomē oportet effingere. Qd si ita reddātur vt omne ad aliquid conueni-
enter ad qd dicitur/ prędicetur:& ęqualis erit prędicatio/ & mox conuersionis reciproca natura
» subsequitur. Cōstat igitur omnia relatiua ad conuertētia dici. His aliud proprium iungit. ¶ Vi-
» dentur autem ad aliquid:simul esse natura. & in plurimis quidem verum est:in aliquibus vero
» non verum. simul enim duplū & dimidium sunt. et cū sit dimidiū:duplum est. et cum sit domi-
» nus:seruus est. & cum sit seruus:dominus est. similiter autē his/ & alia. Simul autē hęc auferūt
» sese inuicem. si enim nō sit duplū: nō erit dimidium. & si nō sit dimidiū:nō erit duplum. simili-
» ter autē & in alijs quęcūq; talia sunt. ¶ Illa esse simul dicuntur quęcūq; talia sunt/ vt vno posito
quolibet/ aliud necessario subsequatur:& vno quolibet perempto aliud modis omnibus interi-
matur. vt pater & filius. Nam cū pater est/ filium quoq; esse necesse est:& cū sit filius/ pater est.
Rursus si pereat filius/ patrem quoq; perire manifestum est/ nō ꝙ pereat ipsa substātia (vt pere-
unte Hectore Priamus pereat) sed perit ipsa relatio. Ergo quoniam vel interēpto patris nomi-
ne:filij nomē perit. sublato quoq; filij nomine:nomē patris perit. posito etiam patre in substan-
tiaq; cōstituto:filij quoq; nomē infertur. & posito filij nomine:sequitur patris. & a patris nomi-
ne nūq̄ separatur. iccirco pater & filius simul esse dicūtur. Ergo simul ea sūt:que se inuicem vel
interimunt/ vel inferūt. Et de his quidem ipse posterius tractat:nūc autem hoc quoq; inesse re-

latiuis exposuit/ dicẽs relatiuis quoq; inesse vt simul sint. Nam cũ duplũ sit/ dimidiũ est: & cum
dimidium/ duplũ. huius autem argumẽtum est: ꝙ interẽpto duplo/ dimidiũ perit. rursus quoq;
duplo cõstituto: dimidium cõstituitur. Igitur quoniam duplum atq; dimidium relatiua sunt/ &
hęc simul sunt natura/ idest ipsa essentia: & hoc manifestũ est quoq; relatiuis accidere/ vt simul
natura esse videãtur. Idem quoq; est in eo qđ est seruus/ & dominus. Nam quoniam alterutris
interẽptis vterq; deperit/ alterutro cõstituto vterq; subsistit: cõstat seruum atq; dominũ cũ sint
ad aliquid/ simul esse natura. Sed hęc ita sunt/ vt sint quidem in relatiuis: sed omnibus ijs quæ
sunt ad aliquid/ nõ ęquentur. Sunt enim quędam relatiua quorum vnũ prius natura sit: qđ ip-
» se rursus adiecit. ❡ Non autem in omnibus relatiuis verum videtur/ esse simul natura. scibile
» enim scientia prius videbitur esse. namq; in pluribus subsistentibus rebus/ sciẽtias accipimus:
» in paucis vero vel nullo quisq̃ hoc perspiciet/ simul cum scibili scientiam esse factam. ❡ Pro-
posuit nõ in omnibus relatiuis esse hoc: vt videantur simul esse natura. hoc autẽ probat ex ijs:
ꝙ quoniam scientia ad aliquid est (scibilis enim rei scientia dicitur) nõ poterit esse scientia/ nisi
sit res aliqua quę sciri possit. Hanc autem primã esse necesse est: vt in matheseos disciplina. Sci-
mus enim triangulum: tres interiores angulos duobus rectis angulis ęquos habere. vnde ne-
cesse est prius fuisse qđ sciri posset: postea vero ad hanc rem aptam fuisse noticiã. atq; hoc est qđ
ait. Namq; in pluribus subsistentibus rebus/ sciẽtias accipimus. Prius enim rebus cõstitutis/ et
quasi prępositis: scientię ratio sequitur. Quare nõ est in omnibus relatiuis simul esse natura. Nã
cum scientia & scibile relatiua sunt: antiquius est scibile/ q̃ scientia. Qđ vero interposuit/ in pau
cis vero vel nullo hoc quisq̃ perspiciet/ simul cũ scibili sciẽtiam esse factã: tale est. Quasdã nãq;
res animus sibiipse cõfingit. vt chimerã/ vel centaurũ/ vel alia huiusmodi: quę tũc sciuntur/ cũ
ea sibi animus finxerit. tunc autẽ esse incipiũt/ quãdo prius in opinione versantur. tũc igitur sci
untur/ cum in opinione cõuersata sint: & hęc simul habent esse/ & sciri. Nam quoniam i opinio-
ne nascũtur/ mox esse incipiunt: sed cum in ratione sunt/ tunc eorum sciẽtia capitur. Igitur mox
vt fuerint: mox sciũtur/ & est eorũ scientia cũ eorũdem essentia coniũcta. Namq; anteq̃ chime-
ra fingeretur/ sicut ipsa in nulla opinione fuerat: ita quoq; scientia eius nõ erat. postq̃ vero i ip-
sa imaginatione cõstituta est: eius quoq; cum ipsa imaginatione sciẽtia cõsecuta est. Atq; ideo
ait/ in paucis hoc posse perspici/ vt simul cum scientia scibile sit: vt in hac eadem chimera/ q̃ cũ
sit scibilis cum sciẽtia nata est. Sed quoniam nichil qđ in substantia nõ permanet/ neq; in veri-
tate cõsistit: sciri potest (scientia enim est rerum quę sunt cõpręhensio veritatis) & quicquid sibi
animus fingit/ vel imaginatione reperit/ cum in substãtia atq; veritate constitutum nõ sit/ illud
posse sciri nõ dicitur. atq; ideo nõ est eorum scientia vlla: quę sola imaginatione subsistũt. iccir-
co itaq; dubitãs dixit: in paucis vero vel nullo. Hęc enim ipsa pauca ita quisq; reperiet: vt si ad
veram rationem examinationemq; cõtenderit/ nulla esse perpẽdat. Qꝛ si quisq̃ chimerę aliquã
esse scientiam dicat/ quę nõ est/ q̃q̃ hoc falsum sit: tamẽ hoc quoq; concesso pauca erunt/ in qui-
bus sciẽtia cum scibili simul natura sit. Multis enim rebus antepositis & cõstitutis sciẽtia nasci-
tur. Quocirca nõ in omnibus relatiuis verum est: vt simul esse dicantur natura. & sicut falsum
illud est/ in nullis hoc esse relatiuis: ita falsum est rursus in omnibus. Sed hũc tractatum lõgius
» texit. ❡ Amplius. Scibile sublatum simul aufert scientiam: scientia vero simul nõ aufert scibi-
» le. nam si scibile nõ sit: non erit sciẽtia. nullius enim erit sciẽtia. sciẽtia vero si nõ sit: nichil pro-
» hibet esse scibile. vt circuli quadratura si est scibilis/ sciẽtia quidem eius nõdum est: illa vero sci-
» bile est. ❡ Diximus illa esse simul: quęcũq; alterutro cõstituto/ vel alterutro interempto/ simul
vtraq; cõstituerentur/ vel etiam perimerẽtur. Constituto enim vt sit pater: cõstituetur esse filius/
& pater simul infert substantiã filij. Eodem quoq; modo filius simul infert vocabulum patris.
non est enim filius nisi patris. Eodem quoq; modo altero interempto/ vtrũq; perire necesse est.
❡ Alterum autem altero prius pluribus dicitur modis: sed qđ nũc quęrimus tale est. Nã priora
illa esse dicũtur/ quę ipsa quidem perẽpta/ res alias tollũt: ipa vero illata atq; cõstituta/ simul res
alias nõ inferũt. vt est vnus/ atq; duo. Interẽpto enim vno: duo quoq; pereũt. vnde enim ẽ vni-
us in duobus geminatio: si vnus intereat? Constituto vero atq; posito vt sit vnus: nõdum duo
sunt. nondum est enim facta vnius geminatio. Ergo dicũtur illa priora esse: quęcũq; alia simul
quidem illata nõ inferunt/ sed perimũt interempta. Scibile ergo & scientiã nõ esse simul/ illa res
probat: ꝙ si quis rem scibilem tollat/ sciẽtiam quoq; sustulerit. Nulla potest enim sciẽtia perma-
nere si res quę sciri possit/ intereat. at si scibile esse cõstituas: nõ omnino scientia cõsequitur. In-
fantibus enim ea nobis quę nunc nouimus erant/ & in suę naturæ substantia permanebãt: sed
eorum apud nos sciẽtia nõ erat. Multę quoq; sunt artes/ quas esse quidem in suę naturæ ratio-
ne perspicimus: quarum neglectus/ sciẽtiam sustulit. multũq; ego ipse/ & iam metuo/ ne hoc ve
rissime de omnibus studijs liberalibus dicatur. Quocirca si & scientiam sublatum scibile peri-

mit/ & illatum scibile scientiam nō infert neq̃ cōstituit: prius est id qđ sciri potest/ q̄ illud qđ cōprehendere valet/ atq̃ complecti noticia. Ipse autem ad hanc rem: obscurissimū comodauit exemplum. solet enim in geometria huiusmodi esse propositio. Iubemur enim proposito quattuor laterum spacio ęquale triangulum cōstituere: & facimus hoc modo. Sit quattuor laterū spacium a b. oportet ergo a b spacio/ ęquale triāgulum cōstituere. sit duplum a b spacio/ c d e f spacium. Ducatur angularis c f: dico quoniam c d f triangulum/ equale est a b spacio. quoniam c d e f spacium duplū est/ a b spacio. a b igitur: c d e f spacio/ medietas est. Sed c d f triangulū: c d e f spacio: medietas est. angularis enim f c/ totum c d e f spacium medium diuidit. quę autem eiusdem sunt media/ & sibi ęqualia sunt. c d f igitur/ & c e f triangulum/ a b spacio ęquale est. Posito igitur spacio a b/ ęquum triangulum cōstitutū est c d f: qđ oportebat facere. ℭ Eodē quoq̃ modo quęsitum est: si sit proposito circulo ęquū fieri quadratum. Quadratum ergo est: qđ ęqualibus lateribus/ omnes quattuor āgulos ęquos habet/ idest rectos. Et Aristotelis quidem tēporibus non fuisse inuētum videtur: post vero repertum est. cuius quoniam lōga demōstratio est: prætermittenda est.



Atq̃ hoc est/ qđ ait circuli quadratura. Sicut manente quadrato linea per obliquū ducta/ triangula figura producitur: ita circulo nō mutato circumpositis angulis/ qui & ipsius circuli lateribus ęqualiter diriguntur/ quadrati forma consurgit. qđ (vt potuimus) coniectura depinximus. Cum enim alicui circulo ęquum quadratū constituitur: in quadraturā circuli illius mēsura redigitur. Nūc ergo hoc est qđ dicit. hęc circuli quadratura/ idest ęqui quadrati ad circulum cōstitutio si fieri potest/ & si res quę est/ sciri possit: scientia quidem eius nondū inuēta est. Nondū enim quisq̄ sub Aristotele ęquum quadratū circulo constituerat. Q̃ si est aliqua eius sciētia/ quę nondum reperta est: certe prius est qđ sciri possit/ post vero sciētia. Nam cū posset Aristotele viuo/ sciri circuli quadratura: nulla tamen adhuc eius scientia reperta est/ atq̃ ideo prius erat qđ sciri

» posset/ q̄ ipsius rei vlla noticia. ℭ Amplius. Animali quidem sublato nō erit scientia: scibiliū ve-
» ro plurima esse cōtingit. Similiter his sese habent ea quę de sensu sunt. sensibile eni prius q̄ sen-
» sus esse videtur. sublatum enim sensibile: simul aufert sensum. sensus vero: sensibile non simul
» aufert. sensus enim circa corpus et in corpore sunt. sensibili autem sublato: aufertur et corpus.
» sensibile enim corpus est. cum autē corpus nō sit: aufertur sensus. quare simul aufert sensibile/
» sensum. Sensus vero: sensibile nō simul aufert. sublato enim animali/ sensus quidem aufertur:
» sensibile autem erit corpus/ vt calidum/ dulce/ amarum/ & omnia alia quęcunq̃ sunt sensibilia.

ℭ Addit aliud validius argumētum/ prius esse scibile scientia. Illud enim notū est si per desidiā disciplina depereat: interire quidem scientiā/ sed scibile permanere. Scire autē dico/ qđ sciri possit. Q̃ si omnino animal nō sit: cum qui scire possit omnino non fuerit/ scientia quidē ipsa funditus interibit. nichil tamen prohibet esse ea: quę permanēte animali possit ingrentis animus/ scientiæ ratione cōplecti. Id namq̃ proponit in sensibus inueniri. dicit enim sensu prius esse sensibile: qđ cōmuni priorum diffinitione probabile esse constituit. Dictum est nāq̃ illa esse priora quę simul quidem interempta/ perimerent: non autem simul alijs interemptis ipsa deperirent. vt orbem solis priorem dicimus proprio lumine. sublato enim orbe: lumen illud qđ ab eo est/ penitus nō manebit. sublato lumine: solis orbis manebit. Ita quoq̃ nūc in sensibilibus/ atq̃ i ipso sensu esse proposuit. Sublato qđ sentiri possit: sensus omnino sublatus est. Neq̃ enim esse poterit sensus: cum qđ possit sentiri/ nō fuerit. Q̃ si sensus omnino depereat: sensibile permanebit. Et hoc euidentibus firmat exemplis. Nam cū ea quę sunt in rebus/ vel incorporea sint/ vel certe corporea/ & quicquid ad corporis materiam referri potest/ hoc sensuum varietati subiaceat/ quicquid ad incorporalia/ intellectus ratione & speculatione teneatur: cum sit sensus omnis in corpore/ si omnino corpꝰ nō sit/ quoniā quę sūt incorporea sētiri nō possūt/ sēsꝰ nō ē. ergo si q̄ sētiri poterāt/ interempta sunt: omnino sensus euertitur. sed si sensus auferatur: sensibilia permanebunt. & quoniam sensus animalium effectiuus est: ęqua est vtrorūq̃ perditio. Siue enim sustuleris animal/ sensus peribit: siue sensus euertantur/ animalia quoq̃ sublata sunt. sed euersis atq̃ interemptis animalibus cū proprijs sensibus: permanēt corpora quę anima nō vtantur. q̃ si sublatis animalibus sensibusq̃ deperditis/ corpora inanimata subsistūt (cum corpora sint quę sentiri possunt) aīalia aūt quę sentire valeāt interēpta sint: manēte sensibili sensus euersus est. Non igitur sicut sensibilis interemptio/ sensus interimit: sic sensuum perditionem extinctio sensibilium comitatur. Id vero etiam/ hoc probabitur argumēto. Ante enim q̄ actu ipso aliquid sētiamus/ sensus nō est. Nam prius q̄ dulce aliquid degustemus: gustatio ipsa dulcedinis non est. qđ autem gustari possit/ idest mel vel quodlibet aliud: propriæ naturę ratione cōsistit. Quocirca

Angularis hoc ē diagonus. est eni diagonus de angulo in oppositū angulum ducta recta linea/ vt c f. id ferme existens in quadrato et polygonijs: quod in circulo diametrus.

c d duplū lineę a b.
e f similiter duplum.
c e ęquale a b.
d f similiter æquale.
Per 41 primi Euclidis triangulum c d f æquale quadrato a b. similiter autē triāgulum c e f: eidem quadrato.

Post vero repertū ē. Hoc dicit propter Archimedē syracusanum qui eam nisus est demōstrare. cuiꝰ demōstrādi modum plerīq̃ nō probant.





» prius esse qđ sentiri possit: post vero sensus (Aristotele authore) firmatur. ¶Amplius. Sensus
» quidem simul cũ sensitiuo fit. simul enim fit animal et sensus: sensibile vero ante animal & se-
» sum est. ignis eni et aqua & alia huiusmodi ex quibus ipsum animal cõstat: ante sunt q̃ animal
» omnino sit/ vel sensus. quare prius sensibile q̃ sensus esse videbitur. ¶In cõpositis rebus/ atq;
ex alijs iunctis: priores sunt eę res quę cõponunt aliquid/ ipsa substantia quā cõponunt. Namq;
cum corpus animalis sit ex igni/ aere/ & aqua/ vel terra: priora hęc esse necesse est q̃ ipsum sit ani
mal/ qđ illa elemẽta coniungũt. Hoc quoq; etiam in alijs patet. Nam cum sit liber ex versibus:
prior est versuum natura/ q̃ libri. Cũq; versus cõstet verbis/ atq; nominibus/ & cęteris quas grã
matici partes orationis vocant: hęc ex quibus ipse versus constat/ versu ipso priora necesse est
esse. Quocirca sensus quidẽ ipsis iam cõpositis superuenit. Nam cũ animal constet ex quattuor
elementis/ & cum sensus semper naturam animaliũ comitetur: cum ipsis animalibus sensus fie
ri/ & nasci necesse est. Qz si cum animalibus/ idest cõpositis rebus sensus nascitur/ sicut animali
priora sunt ea ex quibus ipsum animal cõstat: sic quoq; sensu qui cum animali nascitur/ illa pri
ora sunt/ ex quibus animalis natura coniũgitur. coniũgitur autem animal atq; componitur/ ex
quattuor elementis. quattuor igitur elemẽta sensu priora sunt. sed quattuor elementa corpora
sunt: corpus vero omne sensibile est. prius igitur sensibile: q̃ sensus est. Sensus enim cũ re cõpo
sita nascitur: illa vero quę cõponunt & sensibilia sunt/ & priora ipso cõposito. Vniuersaliter eni
si quę due res sint simul: cũ quęlibet res vna earum prior sit/ & altera prior erit. vt animal/ atq;
sensus/ cum vtraq; simul sunt simulq; nascuntur: cũ quattuor elementa quę sunt sensibilia prio
ra sint q̃ animal/ sensu quoq; esse priora necesse est. quocirca cõclusit dicẽs. Quare prius sensibile
q̃ sẽsus esse videbitur. Sed quidam/ quorum Porphyrius quoq; vnus est/ astruũt i omnibus ve-
Porphyrij sententia.
rum esse relatiuis/ vt simul natura sint: veluti ipsum quoq; sensum & scientiã non pręcedere sci
bile atq; sensibile/ sed simul esse. quã/ quoniam breuis est ratio: nõ grauabor opponere. Aut eni
si cuiuslibet scientia nõ sit/ ipsum quidem poterit per se permanere: scibile vero esse nõ poterit.
vt si formarum scientia pereat/ ipsę fortasse formæ permaneant/ atq; in priore natura consistãt:
scibiles vero nõ sint. Cum enim scientia quę illud compræhendere possit/ non sit: ipsa quoq; sci-
ri nõ potest res. namq; omnis res scientia scitur: quę si non sit/ sciri nõ possit. Porro autem res q̃
sciri nõ potest: scibilis non est. hoc idem de sensu. Si enim gustus pereat: mel forsitan permane-
bit/ gustabile autẽ non erit. Ita quoq; omnino si sensus pereat: res quidem quę sentiri poterant
sint/ sensibiles vero non sint sensu pereunte. & fortasse neq; scientia neq; sensus secundum sen-
tientes speculandus est: sed secundum ipsam naturam quę sensu valeat cõpræhendi. Nam res
quęcunq; per naturam sensibilis est: eam quoq; in natura sua proprium sensum quo sentiri pos-
sit/ habere necesse est. Et quodcũq; sciri potest per naturam: nũq̃ possit addisci nisi quędam eius
in natura scientia versaretur. hęc Porphyrius. Sed nos ad Aristotelis ordinem/ textumq; veni-
» amus. nam ille adiecit quoq; alias quęstiones. ¶Habet autem dubitationem vtrum nulla
» substantia ad aliquid dicatur/ quẽadmodum videtur: an hoc contingat secũdum quasdã secũ-
» das substantias. Nam in primis substantijs verũ est. nam neq; totę neq; partes primarum sub-
» stantiarum: dicũtur ad aliquid. nam quidam homo: nõ dicitur alicuius quidã homo. neq; qui-
» dam bos: alicuius quidam bos. Similiter autem & partes. quędam enim manus: dicitur nõ ali-
» cuius quædam manus/ sed alicuius manus. & quoddam caput: nõ dicitur alicuius quoddã ca-
» put/ sed alicuius caput. ¶Similiter autem & in secũdis substantijs: atq; hoc quidem in pluribus.
» vt homo non dicitur alicuius homo. nec bos alicuius bos. nec lignum alicuius lignum/ sed ali-
» cuius possessio dicitur. in huiusmodi ergo manifestum est: quoniam non sunt ad aliquid. In ali-
» quibus vero secundis substantijs: habet aliquam dubitationẽ. vt caput alicuius caput dicitur.
» et manus alicuius dicitur manus. & singula huiusmodi. quare hęc fortasse ad aliquid esse vide-
» buntur. ¶Contra ea quę superius disputata sunt: huiusmodi nodum quęstiõis opposuit. Quo-
niam enim prima diffinitio relatiuorũ fuerat/ illa esse relatiua quęcũq; hoc ipsum qđ essent/ ali-
orum dicerentur: secundũ hanc diffinitionem possunt quędam substãtiæ videri esse relatiuę. qđ
si fit: substantiæ in diffinitionem accidentiũ transeunt. Nam cũ sint accidẽtia/ relatiua: si quas
substantias relatiuas esse concedimus/ in accidentiũ numero ponẽdas esse censebimus. sed hoc
contrarium est. Si enim substantia in subiecto non est/ accidens autem in subiecto est: qui fieri
potest vt idem & in subiecto sit & in subiecto nõ sit? Vtrum autem possit quędam substãtia ac-
cidentium suscipere rationem: hoc modo quęrendum est. Primę namq; substãtiæ ipsę quidem
ad aliquid nõ dicuntur: neq; partes primarum substantiarum/ quas ipsas quoq; in primis sub-
stantijs numeramus. Socrates enim non dicitur alicuius aliquis Socrates/ nec homo alicuius
aliquis homo/ nec bos alicuius aliquis bos: nec partes primarum substantiarum quę ipsę quoq;
sunt primę substantiæ. Caput enim non dicitur alicuius aliquod caput/ sed tantum alicuius ca-

put:& manus non dicitur alicuius aliqua manus/sed tantum alicuius manus. Quarē neq; pri-
mę substantiæ neq; primarum substantiarum partes ad relationem dici poterunt. Qz si secun-
das substantias speculemur: nec ipsę quoq; ad aliquid dicentur. Neq; enim dicitur animal alicu
ius esse animal: aut homo alicuius esse homo. Qz si quis dicat posse esse animal alicu9/ vt equū
meum/ vel quodlibet aliud: nō in eo qđ animal est/ sed i eo qđ est possessio/ dicitur alicuius. & sic
nō dicit̄ aial alicuius aial: sed aialis possessio alicuius possessio. Ergo neq; primę substātiæ/ neq;
partes primarum substantiarū/ neq; secundę substantię: ad aliquid dicūtur. Partes autē secun-
darum substantiarū ad aliquid hoc ipsum qđ sunt/ dicūtur. caput enim alicuius caput dicitur:
siquidem capitati caput dicemus. & manus alicuius manus: si quidem ex manu nomē fingere
volumus ad qđ manus referri possit/ sicut caput ad capitatum/ & in alijs quidem rebus eodem
modo. Qz si partes secundarū substantiarum accidētes sint: & ipsę secūdę substantiæ accidētes
erunt. aut si hoc non placet: constabunt secundæ substantiæ ex partibus accidentibus. qđ fieri
nequit. quid igitur dicendū est? Aut enim diffinitio relatiuorum reprehēdēda est: aut aliter sol-
uenda dubietas. Sed posita atq; cōstituta priori diffinitione quę dicit/ illa esse relatiua quę id qđ
sunt aliorum dicuntur: hic quęstionis nodus solui nō poterit. qđ ipse Aristoteles hac adiūctio-
» ne testatur. ¶ Si igitur sufficienter eorum quę sunt ad aliquid diffinitio assignata est: aut nimis
» difficile/ aut impossibile est ostendere ꝙ nulla substantia eorum quę sunt ad aliquid/ dicitur. si
» autem non sufficienter/ sed sunt ad aliquid quibus hoc ipsum est esse/ ad aliquid quodam mo-
» do se habere: fortasse aliquid contra ista dicetur. Prior vero diffinitio sequitur quidem omnia
» ea quę sunt ad aliquid: nō tamen hoc eis est esse ꝙ sunt ad aliquid/ ꝙ ea ipsa quę sunt aliorū di
» cuntur. ¶ Proposita ergo atq; firmata priore relatiuorum diffinitione: difficile defendi poterit/
aut fortasse nunq̄/ quasdam substantias nō esse relatiuas. Nam si ad aliquid illa sunt quęcūq; id
qđ sunt aliorum dicūtur/ et id qđ est caput capitati dicitur caput: habebit igitur substantia quę
est caput/ ad aliquid relationem/ & ita erit substantia relatiua atq; accidens. qđ est impossibile.
Quare quoniam proposita atq; constituta priore diffinitione hęc incōmoditas in disputatione
consequitur: vt constet ratione nō integrę diffinitionis/ assignatio permutetur. Ait enim nō esse
integram diffinitionem quę supra sit reddita: nec magis illa esse ad aliquid quę id qđ sunt alio-
rum dicūtur potius q̄ ea quibus ipsū esse est ad aliquid quodā modo se habere. ¶ Sed fortasse Dubium.
videatur quibusdam incōsulte legentibus & minime cōsiderātibus: id qđ diffiniri oportuerat/
hac in diffinitione esse sumptū. qđ est viciosissimū. Si enim iccirco diffinitio sumitur/ vt res de
qua q̄ritur assignetur: qui fit vt magis sit aptior diffinitio si re ipsa quā diffinit i assignatiōe diffi-
nitionis vtatur? Diffinitio nāq; iccirco redditur vt res de cuius quidē esse dubitatur: diffinitiōe
patefiat. Qz si rem ipsam quā diffinit in diffinitione protulerit: nichilo planior diffinitio fit. vt si
quis hominem diffinire volens dicat hoc ipsum esse hominem/ qđ hominem. Ita quoq; nō con-
siderantibus: Aristoteles relatiuorum diffinitionem reddidisse videbitur. Ait enim esse ad ali-
quid: quibus hoc ipsum ē esse/ ad aliquid quodā modo se habere. ac si diceret/ ea sunt ad aliqđ
quę se ad aliquid quodā modo habēt. sed minutius atq; acutius cōsiderātibus: vis integrę diffi-
nitionis prompte atq; veraciter apparebit. nō enim i eo qđ est dici ad aliquid cōsideramus: sed
in eo qđ est esse. Ea namq; sunt relatiua: quę in quadam cōparatione/ & relationis habitudine
cōsideramus. vt quaternarius numerus: & hoc ipsum qđ est esse dicitur/ idest quattuor/ & aliud
quoddam idest duplum/ vt si ad binarium cōferatur. Sed qđ de quaternario numero/ dicimus
quaternarium: hoc ad ipsius quaternarij numeri naturam refertur. qđ vero duplū/ non est hoc
quaternarij sed duorum ad qđ duplum dicitur/ & ad qđ propria relatiōe duplum est. Binarius
quoq; numerus/ & binarius est & medietas: binarius quidem secundū suam naturā/ medietas
vero secundum quaternarij relationem. quocirca in cōparatione quadam atq; in habitudine
ea quę sunt ad aliquid speculamur. Quaternarius enim in eo qđ quaternari9 est/ ad aliquid nō
dicitur: in eo vero quod est duplus duorum/ relatiuus est scilicet ad binarium comparatus. Bi-
narius quoq; in eo quod sunt duo: ad aliquid non refertur/ sed in eo qđ est medietas/ scilicet ad
quaternarium cōparatus. Ergo vt sit duplus quaternarius nō duobus/ sed medietate eget: vt
sit medietas binarius/ non quaternario sed duplo opus est. Vides ne vt habitudine quadam &
comparatione res aliud in natura retinētes/ aliud tamē ad seinuicem sint: & hoc nō ex propria
sed ex inuicem natura mutuentur. nā qđ est duplus numerus/ ex medio trahit: qđ est medietas/
ex duplo. atq; hoc ijs quę sunt ad aliquid extra euenit. & ideo nichil patientibus neq; permuta
tis ipsis quę ad aliquid referuntur: ipsa ad aliquid fiunt. nichil enim permutato de quaternario
duplus ipse est/ si ad binarium referatur: & nichil de binario permutato medietas est binarius/
si ad quaternarium dicitur. Ergo relatiuorum hoc est esse/ idest hęc eorum natura atq; substā-
tia est: vt id qđ sunt ad aliquid referantur/ idest nō solum referri dicātur/ sed etiam referantur.

Atq; hoc est qd ait.sed sunt ad aliquid quibus hoc ipsum est esse/ ad aliquid quodã modo se ha
bere. ac si diceret quorum substantia est ad aliqd aliud referri: & quę ita sunt vt ipa id qd sunt
ad aliud referantur/ & esse eorum sit ad aliquid aliud referri.sed nõ omnia quę dicuntur ad ali-
ud/ & esse de alio mutuantur. Illa namq; diffinitio prior: maior est. Diffinitionem nãq; relatiuo-
rum supergressa est.includit enim ea quoq; quę relatiua nõ sunt. & quẽadmodũ cum dico ho-
minem/ mortalẽ eum esse necesse est/ cum vero dico mortalem/ nõ necesse est esse hominem: ita
quoq; ea quę hoc ipsum qd sunt ex altero trahunt/ & esse habent ad alterius relationem/ & esse
suum ad alterius referũt nũcupationem. quę vero ad aliud tantũ dicuntur: non necesse est/ vt
esse suum ad aliquid habeant relatum/ quo posteriorem diffinitionẽ suscipiant. Ista sentẽtia bre
uiter includatur vt quęcũq; hãc diffinitionem susceperint/ vt hoc ipsum esse sit ad aliquid quo-
dam modo se habere: habeant eam quoq; diffinitionem/ quę est/ relatiua esse q̃cunq; id qd sunt
aliorum dicũtur. quę vero hanc habuerint diffinitionem: illam nõ necessario habeãt/ vt & ea q̃
sunt ad aliquid/ etiam ad aliquid dicantur.sed ea quę dicuntur ad aliquid: nõ omnino ad aliqd
sũt. Qz si ista diffinitio posterior recipiatur/ quę dicit ea esse ad aliquid quibus hoc ipsum ẽ esse/
ad aliquid quodã modo se habere: poterit superior solui dubitatio/ quo dicam⁹ id quod ipse po
steriore disputatione secutus est. qd autẽ ait. prior vero diffinitio sequitur quidem omnia relati-
ua/ nõ tamen hoc eis est esse/ quod sint ad aliquid/ q; ea ipsa quę sunt aliorum dicũtur: hoc ẽ q;
non iccirco aliquid relatiuum esse dicitur/ quoniam alterius esse dicitur. sed tunc merito res ali
qua relationis nomine cõtinebitur: quoties nõ solũ ad aliquid dicitur/ sed hoc ipsum esse eius/
ad aliquid est quodã modo se habere. Quare quid hanc diffinitionem propriũ consequatur: ipe
addidit. ❡ Ex his ergo manifestum est q; si quis aliquid eorũ quę sunt ad aliquid definite sciet:
& illud ad quod dicitur definite sciturus est. Palam itaq; & ex his est. si eni nouit aliquis quid dã
quod ad aliquid ẽ (est autem esse ijs quę ad aliquid sunt: idem ac ad aliquid aliquo modo se ha
bere) & illud nouit ad quod hoc aliquo modo se habet. ❡ Proprium relationis secundum eam
quę superius dicta est diffinitionem/ hoc esse cõfirmat: q; si quis id qd est ad aliquid definite scit
quoniam relatiuum est/ & illud ad qd referri potest/ definite sciturus est quid sit. Nam relatiua
ea sunt: qbus hoc ipsũ est esse/ ad aliquid quodã modo se habere. quoniã vt sit quaternarius du
plus/ a binario trahit: si quis nouit esse quaternarium numerũ duplum/ & binarium necessario
sciturus est esse dimidium ad quẽ quaternarius duplus est. fieri enim nullo modo potest/ vt cũ
quis nouerit aliquã rem esse relatiuam definite: non illud quoq; sciat ad qd illa res dicitur defi-
nite. Huius aũt rei vna probatio est quę ex diffinitione venit. Diffinita enim sunt illa esse ad ali
quid/ quorum ea esset substantia: vt quodã modo se ad aliquid haberent. q; si eo est quaternari
um numerum esse duplum/ qd ad binarium quodam modo coniũgatur: nullus quaternarium
duplum esse poterit scire/ nisi qui sciet medietatem esse binarium. & hoc quidem in omnibus cõ
sideratur. Nam si nesciat quis ad quid aliquid referatur eorũ quę relatiua sunt: illud quoq; igno
rabit/ vtrum omnino ad aliquid referatur. qd his verbis Aristoteles ait. ❡ Si enim nõ nouit om
nino ad quod hoc aliquo modo se habet: neq; si ad aliquid hoc aliquo modo se habet/ noscet.
Sed in singulis palam hoc est. vt si quid nouit quis definite/ quia duplum est: & cuius duplũ est/
mox definite nouit. si vero nullius definitorũ nouit ipsum duplum esse: neq; si sit duplum om-
nino nouit. Similiter autem & hoc aliquid si nouit quis q; melius est/ definite: & quo melius est
statim definite necessarium est nosse. Propter hęc non indefinite sciet/ quia hoc est peiore meli-
us. suspicio enim hęc est/ non scientia. non enim sciuit exacte q; est peiore melius. si enim sic: ac-
cidit/ nichil est deterius ipso. Quapropter palam est quia necessarium est si nouerit quis aliquod
relatiuorum definite: & id ad quod dicitur definite nosse. ❡ Huius quoq; rei exempla persequi-
tur dicens: si duplum ad aliquid esse nouimus/ scimus quoq; id cuius duplum est. q; si nescimus
id cuius est duplum (duplũ autem esse cuiuslibet rei ex hoc est: q; ei sit medietas) ipsam quoq;
rem quę dupla sit: vtrum dupla sit scire non possumus. si igitur definite nouim⁹ quamlibet illã
rem esse duplam/ & eam cuius dupla est definite nos scire necesse ẽ. Vt si nouit quis Anchisem/
patrem definite esse Enee: & Eneam definite filium esse agnoscet. vel si idefinite nouit/ quoniã
pater est: indefinite etiam sciturus est/ quoniam filij pater est. Et rursus si Eneam quis indefini-
te nouit quoniam filius est: sciturus quoq; est indefinite/ quoniam patris est filius. Manifestum
est ergo quoniam ea quę sunt ad aliquid/ si definite ad aliquid esse sciantur: etiam illud defini-
te sciendum est/ ad qd illa referuntur. qd in substantijs non eodem modo esse Aristotele proba-
mus authore: qui huius quęstionis seriem ita concludit. ❡ Caput vero & manus/ & eorum sin-
gula quę substantię sunt/ ea ipsa quę sunt sciri definite possunt: ad quod vero dicantur non est
necessarium scire. cuius enim hoc caput/ vel cuius hęc manus sit: non est scire definite. quare
non erunt hęc ad aliquid. Si vero non sunt hęc eorum quę sunt ad aliquid: verum erit dicere/

» quia nulla ſubſtantia aliquid eorum eſt quę ſunt ad aliquid. ¶ In capite inquit/ et in manu et in aliis ſubſtantiis: non eſt verum. quoniā ſi quis aliquid horū alicuius eſſe nouit et ad aliquid aliud referri: iccirco et ad quā referatur definite ſciturus eſt. ſi quis enim operto capite/ atq; omnibus mēbris/ manū foras exerat: manifeſtū eſt quoniā manus illa alicuius manus eſt. cuiꝰ autē manꝰ ſit: dici definite nō poteſt. Similiter quoq; opertis oculis/ facieq; velata ſi cuiuſlibet caput aſpicias: illud quidē caput alicuiꝰ eſſe nō dubitas. cuius autē ſit: definite nō proferes. Quare quoniam hæc huiuſmodi ſūt/ vt ſi quis ea definite ſciat eſſe alicuiꝰ/ cuius ſint definite ſciri nō poterit: a relatiuorū diffinitione (quorū ſi vna res quęlibet definite ſciat̃ eſſe ad aliquid: illa quoq; res ad quā dicit̃/ definite ſcitur) ſubſtātię ſegregātur. Subiiciendū tamē eſt illud quoq;: ꝙ nō omnino verū eſt in diffinitionibus rē ipſam q̄ diffinitur/ ſumi nō oportere. Multa enim ſūt: q̄ aliter proferunt̃/ et diffiniūtur/ et aliter accipiūtur. vt ſi quis dicat albū eſſe colorē nigro cōtrariū: poteſt hoc et in corpore accipi. nāq; et color albū dicitur: & corpꝰ qđ albo participat/ albū nominatur. Quocirca ne quis putet tale albū eſſe diffinitū/ ꝙ ad participationē albi et corporis referat̃: ita dicendū eſt. albū eſt qđ cū in aliquibꝰ eſt: cū eſt albi color/ nigro cōtrariū. atq; ita rem ipſam in ſua diffinitione ſumimꝰ. qđ ſcilicet Ariſtoteles/ id eſt rē ipſam q̄ diffinitur in diffinitione ſumi inter veriſſimilia topicorū poſuit argumēta. Nūc autē poſt relatiuorū diſputationē: ad maiorē nos de his rebus
» tractatū ſtudioſus doctor hortatur dicens. ¶ Fortaſſe autē difficile ſit de huiuſmodi rebus cōfi-
» denter declarare: niſi id ſępe pertractatū ſit. dubitaſſe autem de horum vnoquoq;: nō eſt inutile. ¶ Quod ſcilicet nunq̄ diceret: niſi nos ad maiorē acuminis exercitationem/ conſiderationemq; reuocaret. quod quoniā eius eſt adhortatio: nos quoq; in aliis de his rebus dubitationes ſolutionesq; ponere minime grauabimur.

Ita dicēdū eſt. non ꝙ diffiniat ſed ꝙ auferat de quo dicit̃ albū/ de colore ne an de corpore ambiguitatem.

CONſueta in principio quęſtio eſt: cur poſt relationis p̄dicamētū diſputationē qualitatis aggreſſus eſt. qđ nimis curioſū eſt. Mirabile enim fuerat/ cur poſt quātitatis ordinē nō ſtatim de qualitate cępiſſet/ ſed quoniā quantitati quædā relationis admiſcuit/ et diſputationem de relatione cōtinuauit: iccirco nō eſt mirabile poſt expeditā relationis interpoſitionē ad qualitatis eū ordinē reuertiſſe. quāq̄ etiā ex hoc quoq; recta eſt ſeries. Nā poſt magnū paruūq;: ſtatim proportio/ et quædā ad aliud cōparatio cōſequitur/ vt ſit aut maius aut minus/ aut ęquale vel inæquale/ q̄ ſunt ad aliqđ. poſt hęc autē innaſci quaſdā neceſſe eſt paſſiones: quæ a qualitatis natura nō diſcrepant. vt album/ vel nigrū/ vel calidū/ vel frigidum/ vel quęcūq; iis ſunt conſimilia/ q̄ pręḋicatio qualitatis includit. Sed eſt titulus huius propoſiti de quali et de qualitate. ¶ Quęritur enim cur ei non aut de quali dixiſſe/ aut de qualitate ſuffecerit: qđ hoc modo ſoluitur. ¶ Dicimꝰ enim quale nō vno modo: qualitatē vero ſimpliciter. Quale enim dicimus: et ipſam qualitatē/ et illā rem q̄ qualitate illa participat. vt albedo quidē qualitas eſt: qui vero participat albedine albus dicitur. ſed et albedinē ipſā cōmuniter quale dicimus id eſt ipſam proprie qualitatē: et albū dicimus quale illud ſcilicet qđ ſuperius cōpręhēſa qualitate participat. Ita ergo et ipſā qualitatē et rem quę qualitate participat: qualia cōmuniter appellamus. qualitas vero ſimpliciter dicitur. Res enim ipſa quæ participari poteſt/ ſola qualitas nominatur: res vero quę participat/ qualitatis vocabulo nō tenetur. vt albedo qualitas quidē eſt: albꝰ vero qualitas nō eſt. Differūt ergo hoc qđ dicimus/ quale et qualitas: ꝙ illuc dupliciter/ illa ſimpliciter appellat̃. Quocirca quāq̄ quidā negent hūc titulū Ariſtotelis eſſe/ ideq; cōfirmēt poſteriore adiectione ſignatū: nos tamē dicimus propter quādam nominū ſimilitudinē demonſtrandā vtrūq; poſuiſſe. vt nichil diſtare videatur: vtrū quale an qualitas id qđ appoſitū eſt/ pręḋicamētū dicatur. quale enim ipſam aliquoties rē (vt diximꝰ) qualitatēq; ſignificat. Sit ergo ex rebꝰ ſūpta diffinitio qualitatis. Qđ vero inquā diffinitionē/ ꝙq; ſuperius in aliis quoq; pręḋicamētis/ eodem ſumus vſi vocabulo: nullus arbitretur generalē me diffinitionē voluiſſe ſignare/ ſed diffinitionis nomē in rē deſcriptionis accipiat. In iis enim quæ generaliſſima genera ſunt: diffinitio quęri non debet/ ſed deſcriptio q̄dam naturę. non eſt enim poſſibile inueniri diffinitionem eius rei: quę genus ipſa ſit/ et quę genus nullū habeat. Quocirca his propoſitis/ atq; antea conſtitutis incipiendum eſt de qualitate.

¶ DE QVALITATE. Cap. VIII.

» QValitatem vero dico: ſecundū quā quales quidā eſſe dicūtur. ¶ Hic quęritur cur omniū i diſceptatione doctiſſimꝰ tā culpabili qualitatē termino diffinitionis incluſerit. Volētibus eni nobis quid ſit qualitas ſcire: ita reſpōdet/ qualitas eſt ſecūdum quā quales quidā dicuntur. Nichil enim minus erit obſcuriꝰ atq; ignorabiliꝰ/ qđ ait/ ſecundū quā quales dicuntur: q̄ ſi de ipſa ſola qualitate dixiſſet. Nā ſi illi ſunt quales/ qui qualitatē habent: vt ſciātur quales/ prius qualitas cognoſcēda eſt. Amplius quoq; nichil differt dixiſſe eā qualitatē ſecundū quā quales qui-

Quæſtio

dã dicuntur: q̄ ſi diceret eam eſſe qualitatẽ quæ qualitas ſit. Nam ſic qualitatẽ diffinire volens
ait: ſecundum quã quales quidam ſunt. Rurſus ſi quis quales aliquos diffinire voluerit: eodem
modo dicere poterit qui in ſe retinent aliquã qualitatẽ. ꝙ ſi qualitas quidem quid ſit per quale/
quid autẽ ſit quale/ ſuperiore qualitate monſtratur: nichil intererit dicere qualitatẽ eſſe qualita-
Solutio tem/ q̄ qualitatẽ eſſe/ ſecundũ quã quales dicũtur. ¶ Sed ſi ordinata diffinitio/ generaliſꝙ in hoc
generaliſſimo genere poni potuiſſet: recte culpabilis determinatio videretur. Nunc autẽ fruſtra
cõtenditur: cũ iam (vt ſępe dictũ eſt) deſcriptionis potius hunc locũ terminũ q̄ alicuius diffini-
tionis addiderit. Quocirca ſi deſignatio tantũ quędam/ et quodã modo adumbratio rei eius de
qua quęritur et nõ diffinitio eſt: abſurda calumnia eſt rebus notioribus res ignotiores probãtẽ/
nõ ante pſpecta deſcriptionis ratione/ culpare. Illud autẽ quis dubitet: notiores eſſe eos qui qua-
les ſunt/ illa ipſa ex qua quales dicuntur qualitate/ vt quilibet albus/ notior eſt ipſa albedine. Nã
ſi albedo qualitas eſt/ albus vero ab albedine id eſt a qualitate denominatus eſt: albus erit qua-
lis/ nominat⁹ ab albedine qualitate. ꝙ ſi vt dictũ eſt notior albus eſt albedine: qualis notior erit
Notiora: notiora quoad ſenſum. qualitate. ſicut grãmaticus quoꝙ notior eſt grãmatica: grãmaticus autẽ qualis eſt denomina-
tus ſcilicet a grãmatica qualitate. Omnia enim quę ſenſibus ſubiecta ſunt: notiora ſunt nobis q̄
ea quę ſenſibus nõ tenent. Quare nichil impedit deſcribentẽ/ et quodã modo naturã rei eius de
» qua quęritur deſignãtem: res ignotiores notioribus approbare. ¶ Eſt autem qualitas: eorũ quę
» multipliciter dicuntur. Et vna quidẽ ſpecies qualitatis: habitus et diſpoſitio dicantur. ¶ Differt
» autem habitus a diſpoſitione: ꝙ permanentior et diuturnior eſt. Tales vero ſunt ſciẽtię et virtu
» tes. ſciẽtia enim videtur eſſe permanentiũ/ et eorũ quę difficile moueãtur. ſi quis vel mediocriter
» ſumat ſcientiã: niſi grandis permutatio facta ſit/ vel ab egritudine/ vel ab aliquo huiuſmodi. ſi-
» militer autẽ et virtus/ vt iuſtitia/ et caſtitas/ et ſingula taliũ: non videntur poſſe moueri/ neꝙ fa-
» cile permutari. diſpoſitiones vero dicuntur: quæ ſunt facile mobiles/ et cito permutabiles. vt ca-
» lor/ et frigiditas/ & egritudo/ et ſanitas/ & quæcunꝙ alia huiuſmodi. afficitur enim quodã modo
» ſecundũ eas homo: cito autẽ permutatur/ et ex calido frigidus fit/ et ex ſanitate in egritudinem
» tranſit. ſimiliter autẽ et in aliis. niſi forte: quę earum cõtingit per tẽporis longitudinẽ in naturã
» cuiuſꝙ transferri/ et immobilis vel difficile mobilis exiſtens. quã iam quilibet habitum vocet.
¶ Proponit qualitatem multipliciter dici: quæ res traxit aliquos/ vt eis ſuſpicio naſceretur Ari-
ſtotelem credere qualitatẽ æquiuoce nominari. Nã ſi omnis æquiuocatio multipliciter dicitur/
qualitas aũt ſecũdũ Ariſtotelẽ ipſa quoꝙ multipliciter appellat: ſecundũ Ariſtotelẽ nomẽ qua-
litatis æquiuocũ eſt. ¶ Nos vero defendimus multipliciter dici/ eſſe non vna tantũ ſignificatio-
ne nominari. Dicitur enim aliquid multipliciter dici: cum et æquiuoce dicitur/ et diuerſo modo/
cũ de ſuis ſpeciebus multipliciter prędicatur. Et cõmunis eſt multiplex appellatio etiã in iis no-
minibus quæ veluti genera de ſpeciebus dicuntur: velut æquiuoca de ſubiectis. Namꝙ & ani-
mal multipliciter dicitur. Nam ſi multę ſint ſpecies/ quę animali ſubiectę ſunt: ipſum quoꝙ mul
tipliciter quodã modo nominatur. Iſtam autẽ multiplicationẽ non ad æquiuocationem retuliſſe
Prima ſpecies qualitatis Ariſtotelem/ ſed potius vt qualitatem genus eſſe proponeret: illud monſtrat qđ ait. Et vna qui-
dem ſpecies qualitatis: habitus/ & diſpoſitio dicãtur. Nã qui ſpeciem dicit eſſe qualitatis habitũ
et affectionẽ: quis eum dubitet ipſam qualitatem/ vim obtinere generis arbitrari? Cur vero dicit
Quęſtio vnã ſpeciẽ eſſe qualitatis/ cũ geminas propoſuerit habitudinẽ ſcilicet et affectionẽ: quęritur. Nã
ſi vnũ idẽꝙ ſit habitus et affectio: ſuperflua eſt eiuſdẽ rei repetita propoſitio. ſin vero differant:
quare differant inueſtigandũ eſt. Genere enim ne diſtent illa res præuenit: ꝙ vtraꝙ ſub qualita
te cõſtituit. reſtat ergo vt aut ſpecie diſcrepent/ aut numero: ſed ſi ſpecie diſcreparent/ nõ ab Ari
ſtotele pro vna ſpecie ponerẽtur. Reliquũ eſt igitur ea neꝙ genere neꝙ ſpecie differre: ſed nume
Solutio ro. Habitus namꝙ et diſpoſitio/ idẽ eſt ſecundũ ſpeciẽ: ſed numero tantũ/ et propria quadã qua-
litate diſſentiunt: diſpoſitionẽ vero indiſcrete idem qđ affectionem voco. Nam ſicut Socrates a
Platone nil quidem ſecundũ ipſã humanitatis ſpeciẽ diſcrepat/ ſola tamẽ proprię pſonę qua-
litate diſiuncti ſunt. ita quoꝙ diſpoſitio atꝙ habit⁹. nec potius hoc modo/ ſed queadmodũ ipſe
Socrates dũ eſſet paruulus/ poſt vero pubeſcens a ſe ipſo diſtabat: eodẽ quoꝙ modo habitus et
diſpoſitio. Nãꝙ habitus firma eſt diſpoſitio: affectio infirmus eſt habitus. vt queadmodũ nichil
diſtat albus color ab albo colore/ ſi in pictura hic quidẽ pmaneat ille vero ſtatim peritur⁹ ſit/ niſi
ꝙ is q pmanẽtior eſt/ in habitu eſt/ ille vero q facile peritur⁹ eſt/ in affectione: ita nichil aliud in-
tereſt iter habitũ atꝙ diſpoſitionẽ. Nã quãuis permanẽtior ſit habit⁹/ facile vero mobilis diſpo-
ſitio/ nõ niſi tantũ diuturnitate differunt pmanẽdi. vnde fit vt genere et ſpecie habitus a diſpo-
ſitione nõ diſcrepet. Quocirca recte quę numero ſolo diſtabãt nõ ſpecie: ſub vnius ſpeciei nũcu-
patione vtraꝙ ſunt ab Ariſtotele propoſita. ſed eſt horũ propria differẽtia ꝙ habitus diuturniſſime
permanentes diſpoſitiones ſunt: diſpoſitio autem facile mobilis habitus. ſed ſi horum exempla

queramus: hęc poterunt inueniri. ¶ Habitudines sunt vt artes/ disciplinę/ virtutes. nãq; ars nõ facile mobilis videtur/ et diutissime permanet. hoc eni ars ipsa meditatur: vt vsu/ atq; exercitatione nõ pereat. Quis enim est qui sciẽs recte grãmaticã nulla vi interueniẽte validioris passionis/ amisit? Fertur eni quidã sũm⁹ orator egritudine/ febribusq; decoctus omnẽ litterarũ amisisse doctrinã: in aliis vero rebus sanus/ ac sibi cõstãs/ et in omni re veget⁹ pmãsisse. Disciplina quoq; etiã ipsa est in permutatione difficilis. Quis enim sciẽs triãgulũ duobus directis angulis tres interiores similes habere angulos: hãc scientiam pter vim (vt dictũ est) fortioris passionis amisit? Virtutes quoq; in eodẽ genere ponẽdæ sunt. virtus eni nisi difficile mutabilis/ nõ est. neq; enim qui semel iuste iudicat iust⁹ est/ neq; qui semel adulteriũ facit est adulter: sed cũ ista volũtas/ cogitatioq; permanserit. Aristoteles eni virtutes nõ putat sciẽtias/ vt Socrates: sed habitus in ethicis suis esse declarat. quocirca cõstat esse habitus stabiliter permanẽtes difficillimeq; mutabiles: hoc tantũ excepto/ vt nõ eas vis aliqua maior alicuius pmutationis impellat et destruat. ¶ Affectionis vero species sunt/ vt calefactio/ atq; perfrictio/ et egritudo atq; sanitas: eũ ad eas quodã modo sit homo dispositus atq; affect⁹/ nõ tamen immutabiliter aut caloris qualitatẽ habeat aut frigoris/ sicut nec perpetuo sanitatis aut ppetuo egritudinis. quinetiã si qua sunt q̃ per longi tẽporis egritudinẽ corporibus immutabiliter indurãtur: et ea iã in naturã quodã modo corporis cuiusq; transierunt. vt si quis percussus cicatricẽ faciat insanabilẽ: illi ex dispositione et affectione quidã factus est habitus. quocirca recte dictum est dispositiones inueteratas: habitus facere. Nã cũ quęlibet dispositio permanẽs et difficile mobilis facta sit: illa iã nõ dispositio aut affectio/
» sed habitus vocãdus est. ¶ Manifestũ est autẽ quoniã hæc volunt habitus dicere/ quę sunt diu-
» turniora/ vel difficile mobilia. nãq; in disciplinis nõ multũ retinẽtes/ sed facile mobiles: nõ dicũt
» habitũ habere/ q̃uis sint ad disciplinã peius/ meliusue dispositi. quare differt habit⁹ a dispositio-
» ne/ q͛ hæc quidẽ facile mobilis sit: ille vero diuturnior et difficilius mobilis. ¶ Habitus esse qualitates difficile mobiles et diuturnissime pmanẽtes hoc argumẽto cõfirmat: q͛ eos quibus quęlibet sciẽtia traditur/ si ab eis nõ fortiter addiscatur/ ei⁹ rei quã discũt/ habitũ retinere nõ dicim⁹. Qui enim litteras discens nondũ soluto cursu sermonis/ sed syllabatim quodã modo atq; intercise per imperitiã legerit: eũ quidẽ dispositũ esse atq; affectum dicimus ad sciẽtiã litterarũ/ nõ tamen adhuc vllũ habitũ retinere. Quare idẽ quoq; est in aliis rebus. Omnes enim quicũq; ad aliquã rem dispositi eius rei qua sunt aliquo modo affecti/ nõ diuturnã in se receptionẽ habẽt: eos ad illã rem dispositos quidẽ esse arbitramur/ habitũ vero habere nõ dicimus. Recte igitur habit⁹ diuturnior & permanẽtior: dispositio vero facile mobilis neq; perdurabilis ab Aristotele pro-
» ponitur. ¶ Sunt autẽ habitus & dispositiones: dispositiones vero nõ necesse est habitus esse. qui
» enim retinẽt habitũ: et quodã modo dispositi sunt ad ea quę habẽt vel peius/ vel melius. qui aũt
» dispositi sunt: nõ omnino retinẽt habitũ. ¶ Sensus quidẽ talis est/ q͛ omnis quicũq; habeat habitũ: habet quoq; in eodẽ habitu dispositionẽ. si quis vero habeat dispositionẽ: non sit eum necesse etiam habitũ retinere. Habitus ab habendo dictus est: iccirco q͛ ab aliquo immutabiliter habeatur. vt glauci oculi/ vel aduncę nares/ vel alicuius artis scientia atq; doctrina: quę si quis habeat/ etiã dispositus ad ea esse dicit. Si qs autẽ dispositus ad aliquã rẽ sit: nõ eũ necesse est etiã habitũ habere. vt si qs negligẽtius opertus algore quatiat: dispositus quidẽ tũc ad frig⁹ est/ nõ tamẽ eius retinet habitũ. Videt autẽ eandẽ similitudinẽ seruare gen⁹. Nã gen⁹ ampli⁹ pdicat: et vbicũq; species sit/ mox quoq; nomen generis pręsto est. vbi autẽ sit genus: nõ necessario speciei vocabulũ cõsequitur. vt si quis est homo: eũ animal esse necesse est. si quis est animal: nõ statim homo dicitur. Quocirca/ cũ quicquid est habitus/ dispositio sit/ quicquid dispositio non omnino sit habitus: videt genus esse quoddã habit⁹/ dispositio. sed illud verius/ vbi intẽsio est atq; remissio: genus intẽsionis remissionem esse non posse. Nã sicut in eo qđ est albũ et magis albũ: genus albũ esse nõ potest (idẽ namq; est album et magis album/ nisi forte q͛ sola discrepant intẽsione/ q͛ magis albũ quadã quasi intẽsione augmẽtoq; accrescit atq; porrigit) sic etiã habitus atq; dispositio cũ idem sint/ vtraq; sola differũt intensione: q͛ auctione quodã modo et cremento quodam/ et permanentior firmiorq; est habitus dispositione. quocirca dispositio habitus genus nõ est: eodem quoq; modo nec dispositionis species habitus. ¶ Sed nunc quidã ita est habitus/ vt non per dispositionem creuerit/ neq; per aliquã nondũ durabilem qualitatem ad perfectũ venerit statum. vt est nasi curuitas/ vel cesitas oculorum: si subita facta sit. hęc enim ab ipso habitu nulla pręcedente dispositione cęperunt. forte enim nũq̃ ad ea dispositus fuit aliquis qui adhuc non haberet. Alii vero habitus intensione fiunt/ atq; inueteratione dispositionis. vt ea quæ in artibus/ doctrinisq; versantur. prius enim quis ad ea dispositus est: post vero habitũ capit. Alia vero nõ intensione/ sed quadam permutatione ad habitũ veniũt. vt lac qđ ex liquido defigitur et constipatur in caseũ: et vinum qđ ex dulci atq; suaui in acidũ gustũ saporẽq; conuertitur. neq;

Messala coruinus

Similes/ equales

Habituum varietas

enim plus tūc vinū est q̄ fuit ante cū esset suaue:sed cū quadā permutatione in aliā qualitatē ha
» bitudineq; trāsgressum est. Et de prima quidē qualitatis specie sufficienter est dictū. ¶ Aliud ve-
» ro genus qualitatis est secundum qđ pugilatores vel cursores/ vel salubres/ vel insalubres dici-
» mus: et simpliciter quęcūq; secundum potētiam naturalem vel impotētiam dicuntur. Nō enim
» quoniā sunt dispositi aliquo modo/ vnūquodq; huiusmodi dicitur:sed ꝙ habēt naturalē poten-
» tiā/ vel impotētiam facile quidē facere/ vel nichil pati. vt pugilatores /vel cursores dicūtur : non
» ꝙ sint dispositi aliquo modo/ sed ꝙ habeāt potentiā naturalē hoc facile faciendi. Salubres vero
» dicūtur:eo ꝙ habeāt potentiā naturalē vt nichil a quibuslibet accidētibus facile patiātur. insa-
» lubres vero ꝙ impotentiā habeāt naturalē nichil facile ab accidētibus patiēdi. Similiter his/ du-
» rū et molle se habent. Durū enim dicit ꝙ habeat potētiā nō facile secari:molle vero ꝙ eiusdem
» ipsius habeat impotentiā. ¶ Secundā specię qualitatis esse cōmemorat:quæ ex quadā naturali
Secunda qualitatis species potētia impotentiaq; proueniat .hoc aūt huiusmodi est. vt cū aliquos validi corporis intuemur:
nōdum pugiles/ neq; huius peritia artis imbutos/ sed sic eos pugilatores dicimus/ non in eo ꝙ tā
sint pugiles sed eo ꝙ esse possint. et si quorū leue corpus aspicimꝰ/ surasq; nō magnas/ eos facile
moueri cursuq; veloces existimamus(quāq̄ eni nōdū ad cursus certamen aspirāt/ nec sunt cur-
sores: eos tamē cursores secundū potētiā nominamꝰ)nō ꝙ iā currāt/ sed ꝙ possint currere: non
absurde vocabimus. Eodē quoq; modo eos vocamus salubres vel insalubres:quos valenti cor-
pore vel fragiliore/ vel ad sanitatē aptos vel ad egritudinē credimus. Vnde fit vt quosdā egrotos
possimus salubres vocare:quosdā vero sanos/ insalubres dicere. non enim ꝙ iā actu vel sani vel
egroti sint/ salubres vel insalubres dicūtur:sed ꝙ vel sani diutius esse possint/ vel egroti. ¶ Sed
Quæstio quęstio est cur cū de qualitatis speciebus propositū sit:secundū genus dixerit qualitatis/ et non
speciē. ita enim ait. Aliud vero genus qualitatis est secundū qđ pugilatores/ vel cursores/ vel sa-
Dilutio lubres/ vel insalubres dicimꝰ. ¶ Sed qui hoc q̄runt ignorare videtur illud esse solū genus/ quod
sup se aliud genus nō habeat:illud vero solū speciē. qđ sub se nullas species claudat. illa vero q̄
inter genera generalissima speciesq; specialissimas sunt:cōmuni posse generis et speciei nomine
nūcupari. Quocirca quoniā de ea specie qualitatis Aristoteles tractat/ quę nōdū sit species spe-
cialissima/ sed magis generis prima species/ et huiusmodi species q̄ possit esse et genꝰ:nichil ab-
surdū est eandē et speciei et generis loco ponere. Sed vt sunt quędā qualitates/ a quibus deno-
minatione quadā facta q̄libet illa res dicitur/ vt ab albedine albū/ vel a luxuria luxuriosum/ vel
qcquid huiusmodi est:in iis q̄ secundū potētiā naturalem nō ita est. Ars enim ipsa pugilatoria
nō est proposita:a qua pugilatores dicamus. Pugilatores eni nō dicūtur ab eo ꝙ vsum pugila-
torię artis exerceāt:sed ab eo ꝙ ad eā secundū potentiā naturalē affecti sunt. quocirca quos di-
cimus pugilatores a pugilatoria dicti nō sūt/ neq; ab ea denominari possūt:sed magis a pugila-
toria arte pugiles appellantur. Pugil enim is est:q pugilatoria arte vtitur. atq; hoc idē in cęteris
licet videre. In his ergo nulla certa qualitas est:a qua cætera nominētur. sed si qua tamen inue-
nienda atq; exprimēda sit:talis est quā ipse Aristoteles hoc modo denūciat/ q̄ sit secundū poten
tiā aliqđ faciēdi/ vel impotētiā aliquid patiēdi. Pugilatores enim et cursores iccirco dicimus:ꝙ
habeāt potentiā facere/ id est currere atq; esse pugiles. Salubres vero denominamus:ꝙ ipsi ha-
beāt aliquā quodā modo impotētiā aliquid patiendi. qui enim minus ab extrinsecus accidenti-
bus patitur:hic de sanitate securus est. et qui de sanitate securus est:illum salubrem esse reuera
possumus prædicare. Alia vero est qualitas quę secundum nichil patiendi impotētiam dicitur:
vt ī iis quos insalubres vocamus. hi eni impotentiā habēt nichil patiēdi:iccirco ꝙ habeāt poten
tiā aliquid cito patiēdi. ꝙ si quis est qui ab extrinsecus accidētibus aliqđ facile patiatur:ille potēs
est facillimę egritudini subiacere/ secundū quā potentiā insalubres dicimus/ etiam si sint sani.
Eodē quoq; modo durū dicitur et molle. Durū enim est qđ habet potentiā non citius secari. qđ
enim durū est:difficillime aliqua sectione diuiditur. Molle autem:qđ habeat impotentiā diffici-
lius secari. quod quoniā molle secatur facile:secundū impotentiā difficilius secari molle dicimꝰ.
» Et hæc est secunda species qualitatis:nunc transeamus ad tertiam. ¶ Tertia vero species qua-
» litatis est:passibiles qualitates et passiones. Sūt autē huiusmodi/ vt dulcedo et amaritudo/ et au-
» steritas/ et omnia his cognata. amplius/ & calor et frigꝰ/ & albedo/ et nigredo. Et qm̄ igitur hæ
» qualitates sunt: manifestum est. quęcūq; enim has susceperint:qualia dicūtur secundū ipsas. vt
» mel quoniā dulcedinem suscipit: dicitur dulce. et corpus album: quoniā albedinem suscipit. si-
» militer autem et in cęteris. ¶ Tertiū genus qualitatis proponit:qđ nos in partem qualitatis spe-
Tertia qua: species cieq; conuertimus/ passibiles qualitates et passiones. Hę autem a se plurimū distant/ tamen cum
vtraq; qualitates sint/ vtraq; priꝰ docet:post vero quę eorū distātia esse videatur/ edisserit. et priꝰ
eorum cōuenientia proponit exempla. Nā quid sint passibiles qualitates dicens ait: vt dulcedo/
vel amaritudo/ calor et frigus/ et nigredo et albedo & alia his cognata. hęc q̄ superius cōprehē-

sa sunt: qualitates esse illa ratione cõfirmat/ quã in primordio de qualitatis disputatione/ ipsius qualitatis esse reddiderat. Diffinitionẽ enim qualitatis esse p̄dixerat: secundũ quã quales vocamus. Q̃ si secundũ qualitates quales vocamus/ ab amaritudine vero vel a dulcedine amarum vel dulce dicitur/a nigredine atq; albedine nigrũ atq; albũ: quis dubitet has esse qualitates in quibus qualitatis cõuenit diffinitio/ Illa enim semper eiusdem naturę esse creduntur: quæcũq; eiusdẽ descriptionis finibus terminantur. vt si qua res diffinitionem hanc q̃ est animal rationale mortale susceperit: eã/ hominẽ manifestũ est esse. quocirca si hęc (quas passibiles qualitates vel passiones dixerat) suscipiunt qualitatis diffinitionẽ/ eo q̄ qualia dicuntur q̃ illa susceperint: has
» etiã cõstat esse qualitates. ¶ Passibiles vero qualitates dicũtur nõ q̄ ea q̃ illas susceperint qua
» litates/ aliquid patiãtur (neq; enim mel quoniã aliquid passum sit: dicitur dulce/ neq; aliqd aliud
» huiusmodi. similiter autẽ his/ et calor et frigus passibiles qualitates dicũtur/ nõ (q̄ ea quæ illas
» suscipiunt aliquid passa sint) sed quoniã secundũ sensus vnaquæq; dictarũ qualitatum passionis
» effectiua est/ passibiles qualitates dicũtur. dulcedo enim passionẽ quandã secũdum gustũ efficit:
» et calor secundũ tactum. similiter autẽ et alię. ¶ Passibilium qualitatũ exempla cõstituerat dulcedinem vel amaritudinẽ/ frigus atq; calorẽ/ albedinem atq; nigredinem. quę cũ passibiles qualitates sint/ non tamẽ vno eodẽq; modo passibiles qualitates dicũtur: sed lõge distant rationes/ quibus hæc omnia qualitates passibiles appellãtur. vt prius dulcedo vel amaritudo/ calor et frigus passibiles qualitates dicuntur: non q̄ ea quę sunt dulcia/ aliquid extrinsecus patiantur/ nec vero ea q̃ sunt amara/ ex aliqua passione saporẽ asperum amaritudinẽq; susceperint. Neq; enim mel aliquid passum est/ vt ei dulcedo esset in natura: nec vero absinthiũ ab vlla aliqua extrinsecus passione amaritudinis horror infecit. quocirca hęc et his similia/ nõ iccirco dicũtur esse passibiles qualitates/ q̄ ipsę aliquid passę sint: sed q̄ ex his passiones quædã in sensibus dimittantur. Nãq; ex melle q̄ dulce est/ dulcedo quędã in gustu relinquitur: simulq; etiã calor et frigus passionem quãdã sensibus faciũt. Patimur dulcedinẽ/ cũ aliquid dulce gustamus: simulq; secundũ caloris et frigoris qualitatẽ taliũ sensuum passionẽ subimus. Quocirca calor et frigus/ amaritudo atq; dulcedo: iccirco passibiles qualitates dicũtur/ q̄ secundũ sensuũ qualitatẽ/ quandã in nobis
» efficiant passionẽ/ nõ q̄ ipsa extrinsecus aliquid patiãtur. ¶ Albedo autẽ et nigredo & cęteri co
» lores/ non eodem modo iis quę dicta sunt passibiles qualitates dicuntur: sed eo q̄ ipsę ab aliqua
» passione innascuntur. ¶ Quoniã vero passibiles qualitates etiã colores esse dicuntur/ id est albedo et nigredo/ nõ autẽ eodẽ modo passibiles qualitates dicũt: quẽadmodũ amaritudo atq; dulcedo/ calor et frigus) nũc q̃ eorum distãtię esse possint/ exponit. Amaritudo eni atq; dulcedo non q̄ ipsa aliquid extrinsecus paterẽtur/ sed q̄ ipsæ efficerent passiones: passibiles qualitates vocabantur. albedo vero et nigredo contrarie. nõ enim q̄ ipsæ aliquas sensibus passiones importẽt: sed q̄ ex aliis quibusdã passionib9 innascantur. Hoc autẽ videtur Aristoteles ex eo quodã modo
» cõsiderasse: qd post ipse proposuit/ hoc modo. ¶ Quoniã enim fiũt propter aliquã passionẽ/ mul
» tę colorũ mutationes: manifestũ est. erubescens enim aliquis: rubeus factus est. et timẽs pallid9/
» et vnũquodq; talium. ¶ Hoc autẽ ex nõ lõgi tẽporis passionibus/ ad passibiles qualitates et diutissime permanẽtes accutissima cõsideratione transfertur. fit enim rationis probabilitas hoc modo. Mõstrantur eni colorũ qualitates ex passionib9 nasci/ q̄ cũ verecũdia passio quędã sit: ex ea rubor exoritur. et cũ timor loco passionis habeatur: ab ea pallor metuẽtis vultũ atq; ora defigit. quare/ quoniã hi colores ex quadã passione videtur innasci: etiã in naturali colore eandẽ verisimile est euenisse rationẽ. Nã quoniã cũ verecũdia fit/ in os omnis sãguis egreditur/ et velut delictũ tecturus effunditur: ita quoq; fit rubor ex sanguinis progressione/ atq; in apertũ effusione. quocirca si hoc ex innaturali passione cõtigerit: naturali facies rubore p̄fundit. Pallor vero fit/ quoties a facie sanguis ad p̄cordiorũ interiora ingreditur. q̄ si hoc quoq; naturalis passio det: verisimile est eodẽ infectũ colore procreari. Quocirca siue per egritudinẽ pallor fit/ qd naturale nõ est/ siue p aliquę naturalem euentũ passionis accidat/ cęteraq; ad eundem modũ: passibiles qualitates dicũtur/ eo q̄ ex aliquibus passionibus sint. quod ipse Aristoteles hac voce testatur.
» ¶ Quare etiã si quis natura aliquid taliũ accidentiũ perturbationũue passus est: similẽ colorem
» verisimile est eum habere. Quæ enim affectio nunc in eo q̄ verecũdetur circa corpus facta est:
» etiam secundum naturalem cõstitutionem eadem fiet affectio/ vt et naturalis color similis fit.
¶ Nam siue aliquis vel nondũ natus aliquid patiatur quo faciem sanguis relinquat/ siue quolibet alio modo sanguis ex infantis vultu ad interiora migrauit: faciẽ naturalis inficit pallor. et quę nunc non naturales passiones dispositionesq; sunt/ vt cum hi colores faciem vel totũ corpus inficiunt: hæ si naturaliter contigerint eisdem/ similibus signatus coloribus vultus aspicietur. Nunc enim cũ estus in superficie vultus sanguinẽ impositum decoxerit: nigredinis perusti sanguinis rubor reddit colorem. Qd si idem aliqua passione in faciẽ nondum geniti infantis ac-

ciderit:eandē verisimile est affectionē coloris/ corpus suscipientis inficere. Quare quę in coloribꝰ
sunt: iccirco passibiles qualitates dicūtur/ nō ꝙ ipsę aliquid patiātur/ sed ꝙ ex aliquibus passio-
» nibus in cuiuslibet corpus atq; ora prouenīunt. ❡ Quęcūq; igitur taliū accidentium ab aliqui-
» bus passionibus difficile mobilibus et permanentibus principium sumpserunt: passibiles quali-
» tates dicūtur. siue enim secūdū naturalem cōstitutionē/ pallor fit aut nigredo: qualitates dicun
» tur(quales enim secundū eas dicimur)siue propter egritudinē longā/ vel propter estū aut aliqd
» tale cōtingit vel nigredo/ vel pallor. et nō facile pretereunt: vel etiā in vita permanēt. et passibi
» les qualitates istę dicuntur. similiter enim quales secūdum eas dicimur. ❡ Dat quoddā signum
quo perspecto valeamus agnoscere/ quas harū omniū quæ supradictę sunt/ qualitates oporteat
appellari. Si eni ita vel casu aliquo/ vel natura hæ qualitates euenerint/ vt eorū sit tardus exitꝰ
permutatioq; difficilis: qualitates vocātur. Si quis eni vel per egritudinē/ vel per naturā pallidꝰ
fiat/ sitq; in eius corpore permanēs pallor: tūc qualitas appellatur. et hoc nō in corporalibus so-
lum viciis: sed etiā in animi quoq; affectionibus inuenitur. si quis enim vel per naturā/ vel quo-
modolibet alio postea casu assiduis cōmessationibus delectetur/ et hoc illi quodā modo in ipsa
mētis dissolutione permaneat/ ab eoq; difficile moueatur: passibilis qualitas effecta est/ iccirco ꝙ
secundū eā quales dicuntur/ quibus illa prouenerit. Niget enim dicitur/ in quo nigredo permā-
serit: cōmessator/ cui voluptas perpetua cōmessandi est. Est ergo signū in passibilibus qualitati-
bus hoc: eas esse immobiles et permanētes. q̄ autē huiusmodi sunt q̄ facillime pmutātur et tem-
» porali statu sunt: de his talis Aristotelis videtur esse sētentia. ❡ Quæcunq; vero ex iis quę facile
» soluūtur/ et cito trāseuntes fiunt: passiones dicūtur/ qualitates vero minime. nō enim aliqui se-
» cundū ipsas dicūtur quales. neq; enim qui propter verecūdiā rubeus factus est: rubeus dicitur.
» neq; cui pallor propter timorē venit/ pallidus est/ sed magis eo ꝙ aliquid passus est. quare passio-
» nes quidē huiusmodi dicuntur: qualitates vero minime. Similiter autē his/ & secundū animam
» passibiles qualitates et passiones dicuntur. quęcūq; enim mox innascēdo ab aliquibus passioni-
» bus difficulter mobilibus fiunt: qualitates dicuntur et ipsę. vt amētia/ mentis alienatio/ et ira et
» alia huiusmodi. quales enim secūdum eas dicuntur/ id est iracundi atq; amētes. similiter aūt et
» quæcūq; alienationes nō naturales/ sed q̄ ab aliquibus aliis accidētibus factę sunt difficile præ-
» tereuntes/ et omnino immobiles: qualitates sunt etiā huiusmodi. quales enim et secundum eas
» dicūtur. Quęcūq; vero ab iis quę facile et cito pretereunt/ fiunt: passiones dicuntur. vt si quis cō-
» tristatus: iracundior fiat. nō enim dicitur iracūdus qui huiusmodi passione iracūdior est: sed ma-
» gis quia aliquid passus. quare passiones quidem huiusmodi dicuntur: qualitates vero minime.
❡ Quid de iis affectionibus iudicaret/ quę ad præsens tempus atq; ad momentū animis vel cor-
poribus inhęrerent: ipse non obscura oratione vulgauit. Nā cū prius eas esse passibiles qualita-
tes pronūciaret q̄ ex aliquibus passionibus gignerētur/ et tamē in subiectis immutabiliter per-
manerent: nūc illas affectiones q̄ ita sunt in subiectis/ vt cito pretereāt/ nō qualitates/ sed passio-
nes vocat. Si quis eni propter verecūdiam rubore infectus est: quoniā rubor ille non permanet/
rubeus nō vocatur. ꝙ si rubeus diceretur: esset quoq; ipse rubor passibilis qualitas/ quoniā i sub-
iecto corpore diutissime permaneret. Nunc autē quoniā nullo modo rubeus dicitur/ cui a vere-
cūdia rubor venit (qualitates autem sunt secundū quas quales vocamur) verecūdię rubor/ non
qualitas/ sed quædā passio est. nā si esset qualitas: ab eo rubore rubei dicerētur/ id est quales. sed
hoc non ita est. nō igitur/ huiusmodi affectiones quę nō multo durant tēpore: qualitates vocan
tur/ sed potius passiones. passus enim aliquid dicitur/ qui propter verecundiā rubeus sit. Eadē ra
tio est in animę passionibus. Nā si ad momentum quis iratus est/ nō iccirco eū iure aliquis iracū-
dum vocet: sed si huiusmodi viciū in cuiuslibet animo cōstanter inhęserit. Nā si quis vel per na-
turā vel per egritudinē sit lesus corpore/ vt vel perpetuā dementiā/ vel immobilem incurrat ira-
cundiā: ille vel demens vel iracundus dicitur. Et quęcūq; alienationes (vt ipse ait) vel secundū
naturā/ vel per casum permanētes fuerint: illę in passibili qualitate numerātur/ iccirco ꝙ secun-
dū eas quales dicimur. q̄ autē (vt dictum est) non permanent/ sed facile trāseunt/ eas nō quali-
tates/ sed solum vocamꝰ passiones. ❡ Sed quoniā tres species qualitatis enumerauit: vnā secū-
dū quā habitus dispositionesq; dicerentur. alterā/ secundū quā naturalis potētia vel impotētia
ad aliquid faciendum vel patiēdum subiectarū rerū naturas pararet. terniā/ secundū quā passi-
biles qualitates dicerentur. et hanc tali duplicitate partitus est: vt alias iccirco diceret passibiles
esse qualitates/ ꝙ ipsę aliquas gignerent passiones/ alias vero ꝙ ab aliquibus ipsę passionibꝰ na-
Quæstio scerētur: quęri potest quomodo hę quoq; passibiles qualitates distēt a prima illa specie qualitatis
q̄ secundū habitū dispositionēq; pręposita est. Nā si quis calorē frigusq; persenserit: habet quidē
qualitatē passibilē/ sed tamen in eiusdem ipsius dispositione atq; affectione versatur. dispositus
nāq; est ad eundē calorem atq; frigus: quē sumpsit atq; habuit. qd scilicet ipse Aristoteles videns

calorē frigusq̧ in vtraq̧ specie numerauit, nāq̧ et dispositionē dixit calorem atq̧ frigus: et pas-
sibilem qualitatē. ¶ Huius quęstionis talis solutio est. nichil impedit secundū aliam scilicet atq̧ Solutio
aliā causam/ vnam eādēq̧ rem gemino generi specieiue supponere. vt Socrates in eo qđ pater
est/ ad aliquid dicitur: in eo vero qđ homo/ substantia est. sic in calore atq̧ frigore in eo qđ quis
secundū ea videtur esse dispositus/ in dispositione numerata sunt: secundū vero qđ ex aliquib⁹
passionibus innascuntur/ passibiles qualitates dictę sunt. Ipsę vero ab habitu distant/ idest passi-
biles qualitates: ꝙ in plurimis ad habitus rebus per artes atq̧ sciētias peruenitur: ita vt ipse ha-
bitus ordine et filo quodā perficiatur. Passibiles vero qualitates eo modo minime. ¶ Quo vero
distēt hæ passibiles qualitates a secunda specie/ quæ secundū naturalē potentiā vel impotentiā
dicitur: quęritur. ¶ Perplana distantia est. Dicimus enim secūdū potentiæ naturalis speciē ali-
quid dici: nō secundū præsentem actū/ sed secūdū id qđ ad hoc esse potest. frigus vero calorq̧/ et
dulcedo vel amaritudo nō secūdū qđ possit esse: sed secūdū id qđ iam sit/ consideratur. quocirca
distat hæc tertia species a secunda: ꝙ hęc secundū possibilitatem dicitur: tertia vero secundum
actū. ¶ Sed ꝙ dudū promiscue passiones affectionū nomine vocabamus: hæc quoq̧ nō longa
quęstio est. sic enim inueniemus ꝙ passio ab affectionibus discrepare videat̃. Si qua enim corpo-
ra ita calefacta sint/ vt ex se quoq̧/ ipsa aliquē calorē emittere valeant: illa ad calorē affecta nū-
cupant̃. si qua vero tantū calorē momēto susceperint: passiones dicim⁹/ et ab affectionib⁹ segre-
gamus/ vt hoc sit interim passionum. affectionūq̧ ad habitus augmentū: vt amplificata passio
in affectionem transeat/ augmētata affectio/ in habitū permutetur. et hæc quidem de tertia spe-
cie qualitatis pronunciasse sufficiat. Nunc quartę speciei vim naturamq̧ veracissima disputatio-
ne cōfirmat: vsquequo progressa qualitatis distributio conquiescit. Nobis quoq̧ disputationum
prolixitas moderanda est. prouidendū quoq̧ est vt sufficiens breuitas ordini expositionis adhi-
beatur: ne aut breuitatē comitetur obscuritas/ aut planitiem minus moderata oratio odioso fa-
» stidio in longinquitate deformet. ¶ Quartum vero genus qualitatis est figura/ et circa vnum-
» quodq̧ cōstans forma/ ampli⁹ autē ad hęc rectitudo/ et curuitas/ et si qđ aliud his simile est. secū-
» dum enim vnūquodq̧ eorū quale quid dicitur. triāgulum enim vel quadrāgulū esse quale quid
» dicitur/ et rectū aut curuū: et secundū etiā formā vnūquodq̧ quale dicitur. ¶ Quarta est species Quarta species qualitatis.
qualitatis quę secundū vnāquāq̧ formā figuramq̧ perspicitur. Est autē figura: vt triāgulū/ vel
quadratū. Forma autē ipsius figurę quędā qualitas est. vt figura quidē est triangulū vel quadra-
tum. forma autē ipsius triāguli vel quadrati/ quędā qualitas. vnde etiam formosos homines di-
cimus. Figura enim quędā vel pulchrior/ vel mediocris/ vel alio quodā modo cōstituta: qualitas
formaq̧ nominatur. Has autē esse qualitates nullus dubitat. siquidē & a figura dicitur figura-
tus: et a forma formosus. Amplius quoq̧ triāgulum etiam a triangulatione denominatum est:
et quadratum a quadratura. Q̄z si illę sunt qualitates/ secundum quas quale aliquid appellatur:
non est qui dubitet formam figuramq̧ esse qualitates/ quoniam omnia quæ his participant/ ex
his ipsis qualia nominātur. sed qm̄ in cōtinuę quātitatis speciebus et triangulum et superficies
enumerata est: ipsa quidē superficies quātitas est/ ipsius vero superficiei cōpositio/ qualitas. Est
enim figura (vt geometrici definiunt) quę sub aliquo vel aliquibus terminis cōtinetur. sub ali-
quo quidem/ vt circulus: sub aliquibus vero vt triāgulū vel quadratū. quare spaciū quidē ipsū
qđ ex supradictis lineis cōtinetur: superficies dicitur/ q̄ est quantitas. Superficies nāq̧ quoniam
in dilatione quadā et spacio cōstat/ quātitas est: sed cōpositio ipsius superficiei/ qualitas. Nā quo-
niam tres lineę cōuenièter in se iunctis terminis spaciū eōclusere/ qđ tribus angulis et tribus li-
neis cōtinetur: hoc ipsum spaciū qđ cōcludunt/ ad quantitatē referri potest. qđ vero trib⁹ lineis:
hoc est qualitas. figura enim est triāgula. hoc idem quoq̧ dici potest etiā in linea. Nā quoniā lō-
gitudo sine latitudine est: ad quātitatē dicit̃. ꝙ recta siue curua est: redditur rursus ad qualitatē.
» ¶ Rarū vero et spissum et asperū et leue putabuntur quidem quale quid significare: sed aliena
» huiusmodi putantur esse a diuisione quæ circa qualitatē est. quandā enim positionē magis vidē-
» tur partiū vtrūq̧ mōstrare. spissum enim dicitur: eo ꝙ partes sibi/ ipsę propinquę sint. rarū vero:
» eo ꝙ distent a seinuicē. et leue quidē: ꝙ in rectitudinē aliquo modo partes iaceant. asperū vero/
» ꝙ hęc quidem superet: illa vero sit inferior. et fortasse alius quicūq̧ modus apparuerit qualita-
» tis: sed fere qui maxime dicūtur hi sunt. qualitates itaq̧ sunt/ quę dictę sunt. ¶ Qualia vero sūt:
» quæ secundum has denominatiue dicuntur/ vel quomodolibet aliter ab his. ¶ Quædam sunt
quę videntur esse qualitates: quoniā ex his aliqua denominatiue dicuntur. vt lene quoniam di- Lene et le-
citur a lenitate: et asperū quoniā dicit̃ ab asperitate. spissum quoq̧ et rarū a raritate et spissitate ue hic ꝓ eo-
nominātur. vidētur ergo hęc quoq̧ in qualitatibus posse nūerari. Sed rectā rationem ꝑspiciēti- dē capiunt̃.
bus nec solū auribus q̄ dicuntur/ sed etiā mēte atq̧ animo iudicātibus: in qualitatibus hęc poni
nō oportere manifestum est. Nam qđ dicimus rarū: positio quędā partiū est/ non qualitas. Nam

quia ita partes a se separatę distant/ vt inter eas alieni generis corpus possit admitti: ideo rarum vocatur. vt spōgię pumicesq́/ quoniā in eorum cauernis surculus vel aliud quid immitti potest/ ita vt inter rimas partiū sit: iccirco rarū dicitur. Porro autē spissum/ quoniā ita sibi partes vicinę sunt atq́ ad se inuicē strictę/ vt inter eas nullū corpus possit incidere: atq́ ideo spissum vocatur. vt est ferrū/ vel adamas. Positio ergo quędā partium his inest/ nō qualitas: nec vero illud quoq́ distat/ qđ dicitur lene. Nam quoniā partes ita sunt positę vt neutra superet/ neutra sit minor/ sed ęqualibus extremitatibus iunctę sunt: iccirco quædā lenitas est. vt adducta manus/ illam quę ex ęqualitate iunctis partibus nata est: sentiat lenitatē. vt est argentum. Asperitas vero est partium nō ęqualis positio: sed aliarū eminētium/ aliarū vero depressarum. vt cuius aliæ partes eminent: alię vero depressæ sunt. Ergo secundū vnamquāq́ partium positionē: vel raritas vel spissitudo/ vel asperitas vel lenitas corporibus inest. Nō igitur hæc secundū qualitatē dicuntur: sed potius secundū positionem. positio autē in relationis genere nominata est. non igitur hæ/ qualitates: sed potius relatiuę sunt.

Positio autem. non ꝙ proprie: sed cōmuniter ad aliqd sit.

¶ Et enumerationes quidem specierū qualitatis Aristoteles hic terminat: non sunt tamen putandæ solum esse qualitates quas supra posuit. Ipse enim testatur esse quoq́ alias qualitates: quas modo omnes numerare neglexit. sed cur neglexerit: multę sūt causę. ¶ Prima ꝙ elementi vicem hic obtinet liber/ nec perfectam scientiam tradit: sed tantūmodo aditus atq́ pons quidā/ in altiora philosophiæ introitū pandit. Quocirca si hoc ita est: tantū dicere oportuit/ quantū ingredientibus satis esset/ ne eorum animos nondū ad scientiam firmos multiplici doctrinæ subtilitate confunderet. Quæ vero hic desunt: in libris (qui μετα φυσικα inscribuntur) apposuit. Perfectis nāq́ opus illud: non ingredientibus/ præparatur. Est quoq́ alia causa/ vt nos ad exquirēdas alias qualitates non solū propriorū dictorū: sed etiā nostrorum aliquid inueniendi incitator admitteret. Quocirca cōcludit eas quę maxime dicerētur: quas supra proposuit esse qualitates. illa vero dici qualia: quę secūdum prędictas qualitates dicerētur. Sed quoniā addidit/ vel quomodolibet ab his: q̄ sit huiusce propositionis sententia prius appositis

» Aristotelis verbis sequens expositionis ordo contexit. ¶ In plurimis siquidē et fere in omnibus
» denominatiue dicunť. vt a cādore candidus/ et a grāmatica grāmaticus/ et a iustitia iustus. simi
» liter et in aliis. In aliquibus vero eo ꝙ nō sunt posita qualitati nomina: nō contingit ea quę di
» cuntur/ ab eis denominatiue dici. vt cursor/ aut pugilator/ qui secundū naturalē dicitur poten
» tiam: a nulla qualitate denominatiuę dicitur. non enim posita sunt nomina potentiis secūdum
» quas isti quales dicunť: sicuti disciplinis/ secundū quas pugiles vel palestrici secūdū dispositio
» nē dicūtur. Pugilatoria enim et palestrica disciplina dicitur. quales vero ab his denominatiue
» dicuntur: qui disponuntur. Aliquādo autē et posito nomine nō dicitur denominatiue: qđ secūdū
» eam quale dicitur. vt a virtute studiosus. eo enim ꝙ virtutē habeat/ studiosus dicitur: sed nō de
» nominatiue a virtute. Nō autem in pluribus hoc tale est. qualia ergo dicūtur/ quæ denominati
» ue a dictis qualitatibus dicūtur/ aut aliquo modo aliter ab eis.

Qualitatū discrimina

¶ Multæ (inquit) sunt qualitates quibus positis et proprio nomine nūcupatis/ ab his alia denominatiue dicuntur. vt ea quæ ipse planissime adiecit exempla. Nam cū albedo cuiusdā nomen sit qualitatis: ab eo dicitur albus. Eodē quoq́ modo et grāmatica: cū rei sit nomē/ ab ipso quales dicuntur. Grāmatici enim a grāmatica nominantur. atq́ hoc est in pluribus vt posito nomine si quid secundum ipsas qualitates quale dicitur: ex his ipsis qualitatibus appellatio deriuetur. Alię vero qualitates sunt/ in quibus cū nomen positū nō sit: tamen quales dicūtur. quales quidē quia alia qualitate participāt: sed nō secundū eam qualitatē quales dicuntur/ ex qua (si his esset qualitatibus nomē positum) poterant appellari. vt in ea qualitate quę secundum potentiā naturalē dicitur. Illi enim q̄q̄ quales dicūtur/ ii qui secundū ipsam potentiā nominātur: ipsi tamē (vt dictū est) nullo proprio nomine nūcupantur. Nā qui pugiles appellātur ab arte pugilatoria: iccirco ab ea pugiles dicūtur/ ꝙ ad eandē ipsam artē pugilatoriam quodā modo affecti sunt. Iā enim pugiles ab arte pugilatoria prędicātur. Qui vero nondū pugiles sunt/ sed esse possunt: nō secūdū ipsam artem id est pugilatoriā: sed secundum potentiā pugilatorię artis/ pugilatores vocantur. Ipsi autē potētię nomen proprium positū non est. Nam quēadmodū a cursu cursores/ a palestra palestrici/ a pugilatoria pugiles distinctis qualitatū vocabulis appellantur: nō eodē modo est etiam in vniuscuiusq́ rei potētia naturali. cursus enim potētia naturalis/ secūdū quā cursores vocamus: & rursꝰ potentia pugilandi/ vel potentia palestrisādi suo nomine distincta nō est. Cur enim dicitur cursor si interrogemur/ de eo qui nondū est cursor: dicimus secūdū potentiā naturalē. Cur palestricus/ eodem quoq́ modo naturalem potentiā respodemus. quare pugilator qui nondū est pugil: ab eadē quoq́ potētia naturali nominať. Si igitur haberet hęc naturalis potētia propriū nomē: ita distinctis vocabulis appellaretur/ vt in iis qualitatibꝰ in quibus ꝓprie nomē est positum. vt in cursu vel palestra vel arte pugilatoria. et hoc est quod ait. In aliquibus vero eo ꝙ non sunt

posita qualitati noia: nō cōtigit ea q̄ dicūtur ab eis denominatiue dici. vt hoc scilicet demōstraret cursorē quidem qui iam curreret a cursu esse dictum: cursorem vero qui secundū potentiam currendi diceretur/ nō vocari a cursu/ sed tantum a potentia/ cuius potentiæ nomen proprium nō esset positum. Quare hęc omnia quę secundū potentiam naturalē dicuntur: a nulla qualitate denominatiua sunt/ ideirco ꝙ ęę qualitates a quibus denominari possūt/ proprijs nominibus carent. quę vero ita sunt vt non ex potētia/ sed ex affectiōe dicātur: ab ijs qualitatibus ad quas sese aliquo modo habent/ denominatiue dicuntur. qđ Aristoteles hoc protulit modo/ dicens non ita esse secundum potentiā naturalem: quemadmodū etiam in disciplinis secūdum quas vel pugilatores vel paleitrici secundū affectionem dicūtur. Pugilatoria enim disciplina dicitur & paleitrica: quales vero ab his denominatiue/ qui ad eas sunt cōtinentes/ dicūtur. Docuit igitur omnia quę a quibusdam qualitatibus dici putarentur: vere quoqꝫ a qualitatibus non prędicari. vt in ijs qualitatibus quibus nomen proprium nō est. Illud quoqꝫ monstrauit: hoc in pluribus euenire vt de propositis qualitatibus/ qualia denominatiue dicerentur. restat ergo qđ reliquum est/ vt dicat esse quasdam qualitates quarum cū nomen sit positum: ab his ipsis tamen q̄ illarum rerum participant denominatiue nō dici/ vt virtus. Nam cum virtus qualitas sit (est enim habitus quidam: omnis vero habitus/ qualitas) ergo quicunqꝫ virtute participat: non secundum eā denominatiue dicitur. In denominatione enim quęrendū est: vt semper idem permaneat nomen. In eo autem qui virtute participat. nulla virtutis denominatio est. vt qui bonitate participat: bonus dicitur. qui iustitia: iustus. & alia huiusmodi. qui vero virtute participat: aut probus nominatur aut sapiens. sed neqꝫ probus neqꝫ sapiens a virtute/ denominatiua sunt: ideirco ꝙ vtrūqꝫ nomē a virtute longe dissimile est. qđ ipse sic ait. Aliquando autē & posito nomine nō dicitur denominatiue qđ secundū eam quale dicitur. & eius rei proponere nō omisit exemplum: sed hoc in multis nō potest inueniri. pauca enim sunt (vt ipse ait) in quibus posito qualitatis nomine quę his participant: a superiori qualitate qualia nō dicantur. dat autem his qualitatibus pluralitatis calculum: ex quibus qualia nominātur ea quę his participant. Nā (vt ipse ait superius) in pluribus & pene in omnibus denominatiue dicūtur. quocirca recta diffinitio est & proprio ordine cōstituta. Namqꝫ in pricipio hoc solum dictum est esse qualitatem: secundum quam qualia dicerētur. Sed quoniam sunt quędam quorum qualitates ipsę proprijs nominibus carent/ quę vero his participant/ suis vocabulis appellantur/ vt in naturali potētia/ et rursus sunt quędam/ quę in qualitatibus quidem habent propria nomina/ in ijs vero quę ad eas ipsas qualitates essent affecta/ nulla ex propositis qualitatibus denominatio fieret: hoc addidit. Ab omnibus qualitatibus aut denominatiue dici qualia/ quę illis qualitatibus participarent: aut quomodolibet aliter. idest siue posito nomine qualitatis de eo nō dicerentur/ quę illa participarent/ vt in eo qđ est virtus: siue ipsi qualitati positum nomē nō esset/ vt in eo qđ est potentia naturalis. Quare quoniam in ijs duabus qualitatibus/ in quibus vel posito nomine non secundum nomē quę sunt qualia denominatiue dicuntur/ vel cum ipsis qualitatibus nomē positum non sit/ neutra ipsorum prædicatio denominatiue fit: ad concludendum omnem terminum qualitatis ait/ aut denominatiue qualia a qualitatibus appellari/ aut quomodolibet aliter ab ipsis/ vt non denominatiue/ sed aliquoties quidem secundum potentiā/ aliquoties vero secundum eādem qualitatē virtutis. eadem enim qualitas est virtutis & sapiētię. quocirca cōcludit ita qualia dici quęcūqꝫ ex his qualitatibus dēnominatiue dicerētur: vel quomodolibet alio ab ipsis modo. Digestis in ordine prius omnibus qualitatibus: ex eorum conclusione reperta/ consueto ordine vnaquęqꝫ proprietas vestigatur.

„ ¶ Inest autem & contrarietas secundū quali-
„ tatem. vt iustitię iniustitia cōtraria est: & albedo nigredini/ & alia. Similiter autem & ea quę se-
„ cundum eas qualia dicūtur. vt iniustum iusto: & album nigro. Non in omnibus autem hoc est.
„ rubro enim & pallido/ aut huiusmodi coloribus: nichil est cōtrarium earū quę qualitates sunt.

¶ Dicit in qualitatibus quędam esse contraria: atqꝫ hoc probat exemplis. albedo namqꝫ & nigredo contraria sunt/ & quęcūqꝫ albedine nigredineqꝫ participant. hoc est enim qđ ait/ & ea q̄ secūdum eas qualia dicuntur. nam sicut albedo nigredini contraria est: ita quoqꝫ albus nigro. sed hoc qualitatis proprium nō est. nam cum rubrū & pallidum qualitates sint/ alijqꝫ etiam colores huiusmodi: in his contrarium nō est. nullus enim dicit aliquid rubro vel pallido esse contrarium. Nam quoniam album & nigrū extremitates quędam colorum sunt/ & longissime a se distant: contraria sunt. medietates vero contraria non habent. Nam si quis ponat rubrum nigro esse cōtrarium: longissimeqꝫ distant quia sunt cōtraria. longissime igitur nigredo a rubore distabit: & rursus albedo a nigredine plurimū distat. est igitur nigredini rubor atqꝫ albedo contraria/ vniusqꝫ rei duo contraria inueniūtur: qđ fieri non potest. non est igitur nigredini cōtrarius rubor. Similiter autem monstrabimus/ & in alijs medijs coloribus cōtrarium nō esse. quo-

FRANCISCVS.

Vt virtus. quia q virtutē habet a noie non dicit/ virtuos9: sed aut pb9 aut studiosus aut aliqd simile. nā latin9 sermo a nomine virtuosi abhorret.

Eadē enī ē qualitas. qa siue virtutē hēat/ siue sapiētiā/ semp studiosus dicit. adde ꝙ & Socrates virtutē oēm sapientiam quādā appellabat. hic omnis virtute pditus & studiosus & sapiens appellatur.

circa ſi huiuſmodi coloribus cõtrarium nichil eſt: non in omni qualitate cõtrarietas reperitur.
Obiectio. qđ ſi ita eſt:ſuſcipere cõtraria qualitatis proprium nõ eſt. ¶ At vero nec in ipſis quoq; formis q̃
manifeſte qualitates ſunt: contrarietas inuenitur. nam neq; circulus quadrato/ neq; quadratus
triangulo: nec vlla figura vlli figurę poteſt eſſe cõtraria. quocirca manifeſtum eſt ſuſcipere cõ
trarium: non eſſe proprium qualitatis. Sed quoniam ſunt quędã in qualitate quę ſibimet vide-
antur eſſe contraria/ vt iuſtitia & iniuſtitia: hinc quędam quęſtio ſolet oriri. Dicut enim quidã
iuſtitię iniuſtitiam non eſſe contrariã. putãt enim qđ dicitur iniuſtitia/ priuationem eſſe iuſtitię:
non tamen contrarietatem. contraria enim proprijs nominibus nõ contrarij priuatione nomi-
nari/ vt album nigro: habere tamẽ iuſtitiam aliquã contrarietatem/ cuius adhuc proprium no-
men non ſit inuentum. qđ omnino falſum eſt. Multę enim habitudines priuationis vocabulo
proferuntur/ vt liberalitas & illiberalitas/ prudentia & imprudẽtia: quę nunq̃ virtutibus oppo-
nerentur/ quę ſunt habitus/ niſi ipſę quoq; habitus eſſent/ & in animis habentium immutabili-
ter permanerent. At vero neq; illud verum eſt: omnes priuationes negatione proferri. Surdi-
tas enim cum ſit auditus priuatio/ ſine negatione profertur: eodem quoq; modo cecitas. Null9
enim dicit inauditio/ neq; inuiſio/ nec aliquid huiuſmodi: ſed tantum ſurditas/ cecitaſq; nomi-
nãtur proprijs nominibus/ cũ ſint viſus et auditus in habitu/ illa vero in priuatione ponẽda. Igi
tur iuſtitia iniuſtitię contraria eſt. Tradit ergo regulam eorũ quę contraria ſunt ſub quo gene-
» re conuenienter aptentur: quã regulam his verbis ipſe perſcribit. ¶ Amplius. Si contrariorum
» alterum fuerit qualitas: et reliquũ erit qualitas. hoc palam eſt proponẽti ex ſingulis alia prædi
» camenta. Nam ſi eſt iuſtitia iniuſtitię contrarium/ qualitas autẽ eſt iuſtitia: qualitas igitur & in-
» iuſtitia. nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iuſtitię: neq; quantitas/ neq; ad ali-
» quid/ neq; vbi/ nec omnino aliquid huiuſmodi niſi quale. ſic autẽ & in alijs quę ſecundum qua-
» le ſunt contraria. ¶ Si ex duobus (inquit) contrarijs manifeſtum fuerit vnum eorũ contrario-
rum ſub qualitate poni: ſimul manifeſtum erit ꝙ etiam eius contrarium cõuenienter qualita-
ti ſupponatur. ſimulq; demonſtrat iniuſtitiam eſſe qualitatem. Nam ſi iuſtitia apertiſſime qua-
litas ẽſt/ iccirco ꝙ neq; quãtitas/ neq; ad aliquid/ neq; vbi/ nec quando/ nec aliud vllum prædi-
camentum eſt/ nec ſub vllo alio genere poni poteſt niſi ſub ſola qualitate. cum ei contraria ſit
iniuſtitia/ non eſt dubium iniuſtitiã quoq; qualitati ſubnecti. qđ ipſe quoniam planius dixit/ &
» ipſa exemplorum luce vulgauit: ad aliud nobis eſt tranſeundum. ¶ Suſcipiunt autẽ qualia ma
» gis & minus. Album enim magis & minus album altero albo dicitur: & iuſtum alterum altero
» magis vel minus. ſed & ipſa cremẽtum ſuſcipiunt. cũ candidũ namq; ſit: cõtingit amplius can-
» didum fieri. nõ tamen omnia ſed plura. ¶ Iuſtitia namq; ſi dicatur magis & minus iuſtitia: po-
» teſt quilibet ambigere/ ſimiliter autem & in alijs diſpoſitionibus. quidam enĩ dubitant de tali-
» bus. iuſtitiam nãq; iuſtitia nõ multum aiũt magis & minus dici: nec ſanitatem ſanitate. minus
» autem habere alterũ altero ſanitatem aiunt: & iuſtitiam alterũ minus altero habere dicitur/ ſic
» autem & grãmaticam/ & alias diſpoſitiones. ſed tamen ea quę ſecundũ eas dicuntur: indubitã
» ter recipiunt magis & minus. grãmaticior enim alter altero dicitur: & iuſtior/ & ſanior/ ſic autẽ
» & in alijs. ¶ Aliud quoq; proprium protulit: qđ tracta ratione/ ab integra proprietate qualita-
tis excluſit. Ait enim qualitates poſſe vel intendi vel minui. poſſe enim dici alterum altero plus
album/ vt nix argento/ & quę candidiora ſunt marmora: & iuſtum alterum altero magis & mi-
nus dicimus. namq; iuſtius aliquid factum/ necnon iuſtiſſimũ eſt. In quibus aũt cõparationes
ſunt: in his magis minuſq; dici manifeſtum eſt. hoc quoq; modo ipſum albũ/ vel alia qualitas
non ſolum contra alteram eiuſdem ſpeciei cõparata/ & intenſione creſcit & relaxatiõe minui-
tur: ſed etiam ad ſeipſam recipit cõparationem. dicitur enim nunc quidem argentum candidi-
us eſſe q̃ antea/ cum fuerit deterſum. Sed cũ hoc ita ſit: nõ eſt/ magis minuſq; ſuſcipere/ propriũ
qualitatis. neq; enim ſola qualitas magis minuſq; ſuſcipit. hęc enim intenſio & relaxatio: in ijs
quoq; quę ſunt ad aliquid inuenitur. vt in eo quod eſt ęquale & inęquale: poſſumus dicere plus
ęquale vel minus/ & in cæteris huiuſmodi. nec vero omnes qualitates ſuſcipiũt magis & min9
Dubium. qđ ipſe ſic ponit. Non autem in omnibus hoc eſt: ſed in pluribus. ¶ Dubitabit enim quis an iu
ſtitia magis eſſe iuſtitia dicatur: ſimiliter autem & in alijs affectiõibus. quidam vero in hoc du-
bitant. dicunt enim iuſtitiam iuſtitia non magis vel minus dici: nec ſanitatem ſanitate. minus
autem habere alterum altero ſanitatem dicunt: & iuſtitiã minus alterũ altero habere. ¶ In hoc
Prima ſen- tres fuere ſententiæ. Quędam namq; dicebat in omnibus/ ſecundũ materiæ habitudinem repe-
tentia. riri poſſe magis & minus. proprium nãq; eſſe materiæ corporumq; intẽſione creſcere & minui
Secunda. relaxatione: quę quorundam Platonicorum ſententia fuit. Alia vero quę ſecũdum certiſſimas
veriſſimaſq; artes atq; virtutes non diceret eſſe magis & minus: ſecundum autem medias dici
poſſe. vt hęc ipſa grãmatica atq; iuſtitia: nõ dicitur magis grãmatica/ neq; magis iuſtitia. eſſe

autem quasdam alias mediocres artes:in quibus idipsum posset euenire. Tertia est de qua Ari Tertia.
stoteles loquitur ꝙ ipsas quidem habitudines nulla intensione crescere/ nec diminutione de-
crescere putat:sed eorum participãtes posse sub examine comparationis venire/ vt de his ma-
gis minusue dicatur. Sanitatem nãqꝫ ipsam & iustitiã:alteram altera magis/ minusue non esse.
Neqꝫ enim quisq̃ dicit magis esse sanitatem/ alia sanitate: sed hoc solum dicere possumus ma-
gis sanitatem habere aliquem/ idest esse saniorem/ & magis sanum & minus sanũ. Dicimus er-
go ꝙ ipsę quidem qualitates nõ suscipiunt magis & minus:qui vero secundum eas quales dicũ
tur/ ipsi sub comparationẽ cadunt. vt iustior/ & sanior/ & grãmaticior. Namqꝫ ipsa grammatica
idest litteratura:nõ suscipit magis & min9.nullus enim dicit alteram altera magis esse grãma-
ticam.sed eum qui grãmatica ipsa participat dicimus litteratũ/ quẽ a litteratura scilicet deno-
minamus. litteratus autem suscipit magis & minus: vt donatus grãmaticus/ plus erat ętate iã
prouecta grãmaticus/ idest litteratus q̃ cum primũ ad huiusmodi studia deuenisset. & q̃q̃ se hęc
ita habeant: tamẽ inuenimus aliquas qualitates/ i quibus indubitãter comparatio inueniri nõ
» possit. vt sunt hę/ quas ipse supposuit. ❡Triangulum vero & quadrangulũ nõ videntur magis
» & minus suscipere: neqꝫ aliqua aliarum figurarũ. ❡Hęc enim quę ex quarta specie qualitatis
dicta sunt: magis minusue nulla ratione suscipiunt. nullus enim dicit plus esse alium circulum
q̃ alium: nec magis esse illud triangulum q̃ illud. dicitqꝫ fortasse maius est: magis autem nõ di-
cit. Huius autem rei hęc ratio est/ vt cũ sit trianguli diffinitio/ figura quę sub tribus rectis lineis
continetur: siqua sunt quę hanc diffinitionem in se suscipiant/ vt & ipsa tribus rectis lineis cõti-
neantur/ proprie triangulę formæ sunt. eodem quoqꝫ modo & circulus ita diffinitur. Circulus ẽ
figura plana/ quę sub vna linea cõtinetur: ad quã ex vno pũcto qui intra ipsam est/ omnes quę
exeunt/ lineę ęquę sibi sunt. Rursus quadrati diffinitio talis est. Quadratũ est qđ quattuor ęqua-
libus lineis & quattuor rectis angulis continetur. quęcunqꝫ igitur vel circuli diffinitionem su-
scipiunt/ vel quadrati: ęqualiter vel circuli vel quadratę formæ sunt. siqua vero nõ suscipiunt:
nullo modo sunt. Siqua vero sunt/ quę neqꝫ quadrati suscipiunt diffinitionẽ/ neqꝫ circuli: neqꝫ
quadrati sunt/ neqꝫ circuli. vt est figura quę parte altera longior dicitur. Illa enim ita diffinitur
Parte altera longior/ figura est quę sub quattuor lineis continetur/ rectisqꝫ angulis: quę quattu
or lineę equę sibi quidem nõ sunt/ contra se vero positę binę sibi ęquę sũt. ergo quia huiusmodi
figura neqꝫ circuli diffinitionem capit/ neqꝫ quadrati: ęqualiter neqꝫ circulus/ neqꝫ quadratus ẽ.
Siqua enim cuiuslibet formæ diffinitionẽ suscipiunt: omnino eadem sunt. vt qui circuli/ circu-
lus. qui quadrati/ quadratus. qui trianguli/ triangulus. qui parte altera lõgioris/ parte altera lõ-
gior. & in ceteris eodem modo. Siqua vero nõ suscipiunt/ vt triangulum/ circuli diffinitionem
non capit: neqꝫ omnino circulus est. nec potest dici inter quadratum & triãgulũ/ quoniã vtraqꝫ
circuli diffinitionem nõ capiunt: quadratum quidẽ plus esse circulũ/ triangulũ vero minus. om
» nino enim vtraqꝫ a circuli ratione disiuncta sunt: qđ his verbis ab Aristotele tractatur. ❡Quę
» enim diffinitionem trianguli recipiunt & circuli: omnia similiter trianguli vel circuli sunt. eorũ
» autem quę nõ recipiũt rationẽ ipsam: nichil magis alterum altero dicetur. nichil enim quadra-
» tum magis q̃ parte altera longius/ circulus est. neqꝫ alterum enim: recipit circuli rationem. sim
» pliciter autẽ si vtraqꝫ nõ recipiunt propositi rationem: nõ dicetur alterũ altero magis. nõ ergo
» omnia qualia recipiunt magis & minus. Horum itaqꝫ quę prędicta sunt: nichil est propriũ qua-
» litatis. ❡Nam & si hoc diffinitio facit/ vt demonstret rationem cuiusqꝫ substãtiæ: quęcunqꝫ dif
finitione discrepant illa etiam ipsa naturę substantia discrepabũt. Recte igitur siqua cuiuslibet
rei propositę siue trianguli/ siue quadrati diffinitionem nõ capiunt: ab eiusdem ratione natura
disiuncta sunt. Quocirca neqꝫ triangulũ/ neqꝫ quadratum/ neqꝫ circulus/ neqꝫ quicquid horum
est: suscipiunt magis & minus. sed cum hęc/ qualitates sint: non omnes qualitates ęque magis
minusue suscipiunt. Qꝛ si neqꝫ i omni qualitate intẽsio diminutioqꝫ prouenit/ neqꝫ i sola ꝙ hęc
eadem in relatione reperias: non est magis minusue suscipere/ propriũ qualitatis. Quoniam igi
» tur qualitatis proprium esse dicendũ est: id ergo planissime ipse subterposuit. ❡Similia vero &
» dissimilia secundũ solas dicũtur qualitates. Simile eni & dissimile alterum alteri nõ est secũdũ
» aliud: nisi secũdum id qđ quale est. Quare proprium est qualitatis secundũ eam simile vel dissi-
» mile dici. ❡Simile (inquit) & dissimile: solę retinent qualitates. Nam q̃uis simile ad aliquid sit/
tamen hoc ipsum qđ dicimus simile: non dicimus nisi qđ quale est. Nam si eadẽ qualitas sit in
duobus: illa in quibus est/ similia sunt. nec est aliud prędicamẽtum/ secundũ quod simile & dis-
simile dici possit: & de alijs quidẽ omnibus notum est/ quoniã de vllo nõ dicitur. Qꝛ si quis de
quantitate affirmet dici posse/ secundũ eam simile atqꝫ dissimile: monstratũ est secũdum quãti-
tatem nõ simile & dissimile/ sed ęquale & inęquale prædicari. Et quoniã per singula quęqꝫ per-
gentibus/ et in omnibus idem qualitatibus inuenitur/ & in nullo alio prædicamẽto esse perspi-

FRANCISCVS.

citur: recte hoc proprium qualitatis esse firmauit. ¶Sed quoniam cum de iis quę referūtur ad
aliquid tractaretur/ affectus atq; habitus in iis quę sunt ad aliquid numerauit/ nunc vero easdē
quoq; qualitati supposuit: ipse sibi quādā obiecit quęstionem/ cur si prius sub iis quę ad aliquid
referuntur/ ista subiecerit/ nunc sub qualitatibus ea ipsa posuerit. Superius namq; mōstrauit ea
quę essent a se diuersa: easdem species habere nō posse/ cū dixit. diuersorum generū & nō sub-
alternatim positorū: diuersę sunt species et differētiæ. Quocirca cum relatio atq; qualitas diuer
» sa sint genera: easdem vtriq; supponi species nō oportet. hoc est enim quod dicit. ¶At vero nō
» decet cōturbari: ne quis nos dicat de qualitate propositionem facientes/ multa eorum quę sūt
» ad aliquid interposuisse. habitus enim & dispositiones eorū (quę ad aliquid sunt) esse diceba-
» mus. Pene enim in omnibus talibus genera ad aliquid dicūtur: nichil autem eorum quę sunt
» singularia. nam cū disciplina genus sit: id ipsum qđ ē/ alterius dicitur. alicuius enim disciplina
» dicitur. eorum vero quę singularia sunt: nichil ipsum quod est/ alterius dicitur. vt grāmatica nō
» dicitur alterius grāmatica: nec musica alicuius alterius musica. sed forte secūdum genus & hę
» ad aliquid dicūtur. vt grammatica alicuius dicitur disciplina: non alicuius grāmatica. & musi-
» ca alicuius disciplina: nō alicuius musica. quapropter q̄ singularia quidē sunt: nō sunt ad aliqđ.

Pene enī. Intellige homonyme dicta et nō i eadē significatione. Habitudo/ habitus. In hoc igit. Hoc intellige i vna significatiōe scđm enim rationē illā qua ab ea aliqđ q̄le/ sciēsq; dicitur: ad alterum referri nō potest.

¶Quā quęstionem validissima argumentatione dissoluit his scilicet verbis. Pene enim ea quę
sunt in omnibus his generibus/ ad aliquid dicuntur: eorum vero quę sunt sigillatim/ idest spe-
cies/ nichil huiusmodi sunt. Hęc enim est argumētatio: quā gręci επιχειρημα vocant. In hu-
iusmodi affectiōibus atq; habitudinibus/ quę interea sunt genera/ eas solas ad aliquid posse re-
duci: quę vero species essent illorum generum/ nō posse in relatiuis/ sed in qualitatib9 numera-
ri. vt scientia cū sit habitudo/ habet sub se alias habitudines grāmaticam & geometricā. In hoc
igitur scientia ipsa qđ genus est: ad aliquid semper refertur. dicimus enim scientiā alicuius sci-
entiam. grāmaticam vero quę eius species est: nullus dicit alicuius esse grammaticā. Dicatur
enim si fieri potest: grāmaticā Aristarchi esse grāmaticam. sed omnia quęcunq; dicuntur ad ali-
quid: cōuertuntur. dicitur ergo & Aristarchus grāmaticę Aristarchus: qđ fieri nō potest. nō igi-
tur grāmatica/ Aristarchi: vt ad aliquid dicitur. Est etiā hęc argumētatio: nō species/ sed huius-
modi genera ad aliquid appellari/ vt cum ipsę quidem species ad aliquid non dicantur. vt grā-
matica non dicitur alicuius grammatica. si quando tamen est vt species ad aliquid referatur:
id nō secundum se/ sed secundū genus. vt grāmaticę quoniā genus est scientia/ quę relatiua ē:
si quis grāmaticam ad aliquid referre contēdat/ nō potest secundū ipsam grāmaticam eā ad ali-
quid prædicare/ sed secundū scientiam/ idest secundū genus suum. Non enī dicitur grāmatica
alicuius grāmatica: sed fortasse grāmatica alicuius scientia. Non ergo grāmatica secundū grā-
maticam ad aliquid dicitur: sed secūdum scientiam. Et hoc est qđ ait. vt grāmatica non dicitur
alterius grāmatica/ nec musica: sed fortasse secundū genus proprium/ ista dicuntur alicuius. vt
grāmatica alicuius dicitur scientia: nō alicuius grāmatica. Ergo singularum specierū/ nichil est
quod aliqua relatione p̄dicetur: genera vero harum specierum relatiua sunt/ quæ paulo supe-
rius dixi. Quod enim ait/ pene enim in omnibus talibus genera ad aliquid dicūtur/ nichil eorū
autem quę sunt singularia: hoc demonstrare voluit/ genera ipa habitudinum dispositionumq;
esse relatiua/ species vero generum quas sigillatim esse dixit/ ad aliquid nullo modo prædicari.
quas iccirco esse sigillatim vocauit quia grāmatica vna est/ & rursus musica vna: scientia vero
non vna. Recte igitur species scientiæ sigillatim esse nominauit. Constat igitur ꝙ genera hu-
iusmodi habitudinū dicantur ad aliquid: species vero ad nichil aliud propria prędicatione re-
ferantur. Quocirca quoniam huiusmodi species relatiuas nō esse demonstrauit: nunc quod re-
» liquum est/ qualitates esse confirmat. ¶Dicimur autē quales secundū singula. hæc enim & ha-
» bemus. scientes enim dicimur: eo ꝙ habemus singularum scientiarum aliquas. quare hę erunt
» etiam qualitates quę singulares sunt: secundū quas aliquando & quales dicimur. hę autem nō
» sunt eorum quæ sunt ad aliquid. ¶Illas esse qualitates superius confirmatū est: ex quibus ali-
qui quales vocarentur. nos autem iccirco grāmatici dicimur: non ꝙ vniuersalem sciētiam/ sed
ꝙ ipsam grāmaticam habeamus. Et hoc vere dicitur/ iccirco nos dici scientes/ quia grāmatici
sumus: potius q̄ iccirco grāmaticos/ ꝙ aliquā scientiam retinemus. Nullus enim a generali sci-
entia grāmaticus aut sciens: nisi a sigillati scientia sciens/ grāmaticusq; perhibetur. Igitur quo-
niam ex his habitudinum speciebus quales vocamur: ipsę species in qualitate numerādę sunt.
sed cum quis grammatica participat/ de ea etiam genus dicitur: & secūdum eam nō solum ad
grammaticam/ sed ad scientiam quoq; cōiungitur. dicitur enim iccirco sciens. ergo quoniā ha-
bens grāmaticam/ & sciens/ & grāmaticus dicitur: nō potest vlla scientia participare/ qui singu-
las non habuerit. qui enim cunctis speciebus caret: illi quoq; genere ipso carendum est. Quare
quoniam has species habemus/ & secundum eas quales esse dicimur/ vt a grāmatica sciētes &

grammatici nuncupamur/ has autem ipsas species monstratum est ad aliquid nõ referri: recte igitur huiusmodi habitudines quę ĩ alterius relatiuis species sunt/ in qualitate enumeratę sunt. Qz si quis hoc quoq₃ inuitus accipiat: aliud addit quo totum quęstionis vinculum solueretur. ait enim. ¶ Amplius. Si contingit idem ipsum & quale & ad aliquid esse: nichil est incõueniens in vtrisq₃ hoc generibus enumerare. ¶ Nam cum sit verũ vnam eandẽq₃ rem duobus diuersis generibus non posse esse suppositam: illud tamen cõuenit secundũ aliud atq₃ aliud vnam eandemq₃ speciem duobus generibus posse subnecti. vt ĩ eo qđ supra dictum est/ cum homo substantia sit/ pater vero ad aliquid/ cumq₃ substantia discrepet atq₃ relatio: nichil tamen est incõueniens eundem ipsum Socratẽ in eo quod homo est substantiæ supponi/ in eo quod habet filium relationi. quocirca si secundum aliam atq₃ aliam rem/ duobus generibus eadem res quęlibet diuersissimis supponatur: nichil incõueniens cadit. Ita quoq₃ & habitudines in eo qđ alicuius rei habitudines sunt: in relatione ponuntur. in eo qđ secũdum eas quales dicuntur: in qualitate numerantur. quocirca nichil est incõueniens vnam atq₃ eandẽ rem secundũ diuersas naturę suæ potentias geminis (etsi contingat pluribus) annumerare generibus. Quocirca quoniã de qualitate tractatũ est: nos quoq₃ orationis cursum ad reliqua prędicamẽta vertamus.

FRANCISCVS.

Vnã eãdẽq₃ rem. Id qđ est/ cõphendẽdo & ratione. vt bicubitũ solũ est generis quantitatis et calidũ q̃litatis. et nomen rei hic ad rẽ ipsam subiectã & rationẽ rei accõmodatur.

¶ DE ACTIONE ET PASSIONE. Cap. IX.

Ecipit autem agere et pati & cõtrarietatem & magis & minus. Calefacere enim ei quod est frigefacere contrariũ est/ & calefieri ei quod est frigefieri/ & delectari ei quod est cõtristari. quare suscipiunt contrarietatem. Et magis et minus. est enĩ calefacere et magis & minus: et calefieri magis et minus/ & tristari magis & minus. suscipiunt igitur magis & minus agere & pati. et de his igitur hęc dicta sint. ¶ Dictum est autem et de eo quod est situm esse in ijs quę sunt ad aliquid: q̧ denominatiue a positionibus dicitur. De reliquis vero/ id est quando/ & vbi/ et habere propterea q̧ manifesta sunt/ nichil de his aliud dicit̃ q̃ quæ in principio dicta sunt: q̧ habere quidẽ significat calciatũ esse/ armatũ esse. vbi vero: vt in lycio in foro/ & alia quęcunq₃ de his dicta sunt. Igitur de omnibus generibus quę proposuimus sufficiunt dicta. ¶ Decursis quattuor prædicamentis quę aliqua quęstione & cõsideratione egere videbantur: tenuiter cętera breuiterq₃ perstringit. Et de facere quidem & pati nichil in hoc libro/ nisi q̧ contraria suscipiant vel intensionem immutationẽq₃/ ab Aristotele est disputatum. Alijs vero eius operibus plene ab eo perfecteq₃ tractata sunt: vt hoc ipsum de facere & pati in ijs libris quos περι γενεσεοσ και φθορασ inscripsit. de alijs quoq₃ prædicamentis nõ illi minor in alijs operibus disputatio fuit: vt de eo qđ est vbi/ & quando in physicis. & de omnibus quidẽ altius subtiliusq₃ in libris quos μετα τα φυσικα vocauit: exquiritur. ¶ Ac de facere quidem & pati: ipse planissime posuit posse eas suscipere contrarietates. Dicimus enĩ calefacere & frigidum facere: qđ scilicet ad faciendum refertur. dicimus aquam calefieri & frigidam fieri: qđ nichilominus ad patiẽdi ducitur prædicamentũ. ¶ Magis quoq₃ & minus suscipere apertissimis demõstrat exemplis. Sic enim magis calefacere et minus: & magis calefieri vel minus dicitur. atq₃ hęc hactenus. ipse enim hęc apertissime posuit. ¶ Est autem eorũ descriptio talis: q̧ in faciẽdo quidem/ actus quidã a quolibet in aliam rem veniens/ consideratur. In patiendo autem in eo ille actus consideratur/ in quem venit. Actus enim & passio simul in physicis esse mõstrata sunt. Et de facere quidem & pati ad præsens tẽpus hęc disputata sufficiant. ¶ Dictum est de situ in relatiuis quoniam denominatiue a positionibus dicitur. Positio quidem quoniam ĩpa est alicuius: in ijs quę sunt ad aliquid/ numerata est. sed quoniam omnis res quę ab alio denominatur/ aliud est q̃ idipsum a quo denominata ẽ/ vt alius est qui est grãmaticus/ atq₃ grãmatica/ q̃uis grãmaticus a grãmatica denominetur: ita cum sit positio relatiua/ quicquid denominatiue a positionibus dicitur/ hoc relatiuorum genere nõ tenetur. Positio aũt ipsa relatiua est: positum vero est a positione denominatum. Statio enim cuiusdam statio est: stare vero quoniam a statione denominatum est/ non ponitur in eo genere in quo statio fuit. quare sub relatione hoc prædicamentum nõ inuenitur. Sed quoniã nichil est ad quod hoc reducere genus atq₃ aptare possimus: dicendum est suum esse genus. vt accumbere ab accubitu/ stare a statione/ & cætera quidem: quę iccirco se Aristoteles exequi denegat/ quoniam planissima sunt. ait enim. De reliquis vero/ idest quãdo & vbi & habere: propterea q̧ manifesta sũt/ nichil de his aliud dicitur q̃ quę in principio dicta sunt/ & eorum prædicta ponit exempla. ¶ Dicendum est autem breuiter de prædicatione quę est vbi/ & quando. Sicut ipsum ad aliquid per se esse nõ potest/ nisi ex alio aliquo naturam trahat: ita & quando vel vbi esse non possit/ nisi locus ac tempus fuerit. Locus enim vbi: tempus vero quando comitatur. non est autẽ idem tempus & quando/ nec vbi & locus: sed proposito prius loco si qua res ĩ eo loco sit posita/ vbi esse dicitur. Rursus si certa res in

In quarto physicę auscultatiõis.

Tertio capite tertij physicorũ.

In ijs q̃ sũt ad aliquid sed cõiter. alioqui nõ essent decẽ sũma gña.

Quoniã planissima sũt. idest quasi vulgaria et parũ ad vocabula sciẽtię facitia.

tempore est: quãdo esse perhibetur. vt Apollinares ludi/ cũ sint in tempore: quando/ eos esse dicimus. Habent autem hęc quoq; proprias diuersitates. Vbi quidem: ꝙ aliquoties infinite dicitur. Alicubi enim esse dicimus aliquem/ vt Socratem: aliquoties autem definite/ vt in foro vel in Academia. Habet quoq; vbi secundum ipsum locũ in quo est/ aliquas cõtrarietates. Sursum enim esse/ et deorsum: vbi esse dicitur. Tẽporũ quoq; varietates/ in eo prædicamẽto qd est quãdo: esse manifestum est. Futura enim & pręsentia præteritaq; in quando prędicamento veniũt. Dicimus enim fuisse aliquando Scipionem consulem Rhomanũ/ nunc esse orientis imperatorem/ qui nunc Anastasius appellatur: futurum autem esse aliquem. qui scilicet secundum quando prędicamentum dicũtur. ¶ Habere autem est: quiddã extrinsecus veniens neq; innatũ ei a quo habetur/ aliudq; q̃ est illud ipsum a quo habetur/ in se retinere. vt armatũ esse/ vel vestitum esse. Habere enim est vestes atq; arma/ quę cũ eo nata non sunt/ neq; aliqua cum eo qui habet cõmuni natura proprietateq; iunguntur. Sed quoniam de his Aristoteles tacuit: nobis quoq; nunc eorum longior tractatus omittendus est.

Infinite indeterminate.

¶ DE OPPOSITIS. Cap. X.



» E oppositis quoties solent opponi dicendum est. dicitur enim alterum alteri
» opponi quadrupliciter. aut vt ad aliquid/ aut vt cõtraria/ aut vt priuatio & ha-
» bitus/ aut vt affirmatio & negatio. Opponitur autem vnumquodq; istorũ vt sit
» figuratim dicere. tanq̃ ad aliquid quidem: vt duplum dimidio. tanq̃ contraria:
» vt malum bono. tanq̃ autem secundum priuationem & habitum: vt cecitas &
» visio. tanq̃ vero affirmatio & negatio: vt sedet nõ sedet.

¶ Expeditis omnibus prædicamentis/ cur pręter propositum operis in hãc oppositarum disputationem sit ingressus: a multis ante quęsitum est. sed Andronicus hanc esse adiectionem Aristotelis nõ putat. simulq; illud arbitratur/ iccirco ab eo fortasse hanc adiectionẽ de oppositis/ & de ijs quę simul sunt/ & de priore & de motu/ et de ęquiuocatione habendi/ esse nõ factam: ꝙ hũc libellum ante topica scripserit/ ꝙq; hęc ad illud opus nõ ita necessaria esse putauerit/ sicut ipsę categoriæ prosunt ad scientiam topicorum/ ignorans scilicet sufficienter in topicis/ quantum ad argumenta pertinebat/ & de ijs omnibus quę adiecta sunt/ & de prędicamẽtis/ fuisse propositum. sed hęc Andronicus. Porphyrius vero: hãc adiectionem vacare/ & carere ratione non putat. cuius hanc prodidit causam. Vt enim multa sunt/ quę ꝙ cõmunibus conceptionibus nõ sese suggererẽt: in huius libri principijs ab Aristotele prædicta sunt. vt de ęquiuocis/ & vniuocis/ & denominatiuis/ & de ijs omnibus/ quęcũq; vsq; ad substãtiæ disputationẽ ad ipsorum cõmentorum vtilitatem cognitionẽq; prędicta sunt. & ita quędam fuisse/ quę essent quidem in cõmunibus sensibus: egerent tamen vtilioris diuisionis modo. hęc diligenter supposita sunt: vt quid essent prope teneretur/ ne falsis opinionibus traductus audientis animus luderetur. Docet autem hoc (inquit) etiam ipse ordo congruus/ rationiq; conueniẽs titulorum: hanc adiectionem fuisse perutilem atq; necessariã. prius enim de oppositis: post vero de ijs quę simul sunt/ & de ijs quę posteriora sunt. post autẽ de motu. & ad postremũ de huiusmodi ęquiuocatione sermonem faciens/ seriem terminauit. Iccirco ꝙ in omnibus quidem prædicamentis ante quęsiuit/ vtrum possint habere cõtraria. in ijs vero quę sunt ad aliquid: dixit magnum paruo nõ posse esse contrariũ/ sed oppositum. ꝙ vero esset oppositum: dicere prętermisit/ ne ordo disputandi continuus rũperetur. hoc igitur recte/ qđ illic prętermiserat: prius edocuit. In relatiuis quoq; de ijs quę sunt prius/ quęq; simul natura gignuntur: strictim tetigit/ qđ nunc diligenter explicat. Faciendi vero patiendiq; prædicamenta sunt: in quibus quidam quasi motus agitatioq; cõsideratur. Necesse igitur fuit de motu dicere: qui naturã faciendi vellet ostendere. Quis autem dubitet cuiuslibet illius sermonis æquiuocationem monstrare/ esse perutile/ quare quoniam habere quoq; prędicamentũ est: non fuit inconueniẽs/ neq; superfluum de habendi ęquiuocatione tractasse. ¶ Illud quoq; quęritur: vtrum oppositionis nomen ęquiuoce prædicetur/ Dicimus enim quattuor modis opponi: aut vt cõtraria/ aut vt ad aliquid/ aut vt habitũ & priuationem/ aut vt affirmationem & negationẽ. Hic ergo contẽditur: vtrum ęquiuocatio quędam circa has quattuor diuersitates sit: an id ipsum quod dicimus oppositũ generis vice prædicetur/ vt sit vniuocum/ ¶ Sed in hoc Stoicorũ Peripateticorũq; diuersa sentẽtia fuit: vt ipsi inter se Peripatetici diuersa sectati sunt. Stoicorum/ quoniã longa sententia est: prætermittatur. ¶ Alijs autẽ Peripateticis placet nomen hoc oppositi de subiectis ęquiuoce prædicari: ita affirmantibus/ quoniam Aristoteles ita dixit/ de oppositis quoties solent opponi dicendum/ est hoc idem quoties/ ad multiplicitatem pertinet ęquiuocationis. ¶ Sed qui melius iudicauere: ij oppositionis nomen generis loco dicunt debere prædicari/ iccirco ꝙ cum nomẽ oppositionis de subiectis quattuor oppositionibus prædicetur/ ab his quoq; diffinitio nõ oberret. ¶ Sunt enim

Andronic9.

Porphyri9.

Aequocatione. ponẽdo modos prioris/ simul et habere.

Questio.

opposita: quę in eodem/ secũdum idem/ in eodem tempore/ circa vnam eandẽq; rem simul esse non possunt. quod per singula queq; pergentibus/ in singulis oppositis inuenitur. Namq; albũ & nigrum quę sunt contraria: vno eodẽq; tempore circa vnum/ idemq; corpus/ partemq; corporis simul esse non possunt. nec seruus atq; dominus: eiusdem/ eodem tẽpore/ idem seruus/ idẽ dominus est. nec habitus & priuatio. quis enim dicat in eodem oculo/ vno eodẽq; tẽpore/ & visum posse esse & cecitatem? Iam vero affirmatio & negatio q̃ repugnantes sint/ q̃q; in eodem simul esse nõ possint: nulli dubium est. Quare si ea quę sub oppositione ponuntur/ oppositionis nomen diffinitionẽq; suscipiunt: quid est dubium oppositionem nõ ęquiuoce prædicari? his igitur positis: ad eorum distantias differentiasq; veniamus. ¶ Quęcũq; igitur vt ad aliquid opponuntur: ea ipsa quę sunt oppositorum dicũtur/ aut quomodolibet aliter ad ipsa. vt duplum dimidij hoc ipsum quod est: alterius dicitur. alicuius enim duplũ dicitur. et disciplina: disciplinato tanq̃ ei qđ est ad aliquid opponitur. & dicitur disciplina ipsum quod est disciplinati: & disciplinatum dicitur ipsum quod est ad oppositũ/ ad disciplinam. disciplinatum enim aliquo dicitur/ scilicet disciplina disciplinatum. quęcunq; ergo opposita sunt tanq̃ ad aliquid: ea ipsa quæ sunt oppositorum/ vel alio quolibet modo adinuicem dicuntur. ¶ Ea quidem huius oppositionis quę secundum relationem dicũtur: & per seipsa plana atq; vulgata sunt/ & superiori relationis disputatione iam cognita. Illa enim sunt ad aliquid quęcunq; id quod sunt aliorũ dicũtur/ vel quomodolibet aliter ad ea: vt seruus domini seruus/ & dominus serui dominus/ & magnum ad paruũ dicitur/ & rursus paruus refertur ad magnũ. ꝙ si hoc in relatiuis omnibus inuenitur: nulla est dubitatio/ quin etiam in ijs hoc deprẹhendi possit/ quę secundũ ad aliquid opponuntur/ vt ea ipsa id quod sunt oppositorum dicantur vel quomodolibet aliter ad opposita. vt si est seruus domino oppositus/ dominus serui dicatur: idest oppositi sui. & rursus si dominus seruo oppositus est: domini seruus dicatur. paruum vero ad magnũ/ & magnum ad paruũ/ id est ad oppositum sibi. Atq; hoc quidem in omnibus secundum ad aliquid/ oppositionibus/ inueniri necesse est. Quocirca sit hęc proprietas eorum quę secundũ ad aliquid opponuntur: ꝙ ea ipsa quę sunt ad opposita referuntur/ & ipsorum esse dicuntur. His ergo ante constitutis: docet differentiam qua inter se ea quę secundum cõtrarietatem dicũtur/ vel ea quę secundum ad aliquid/ discrepant & dissentiunt. ait enim. ¶ Illa vero quę opponuntur vt cõtraria/ ea ipsa quidẽ quę sunt nullo modo ad seinuicem dicũtur. cõtraria vero sibiinuicẽ dicuntur. neq; enim bonũ mali dicitur bonũ: sed contrariũ. nec album nigri albũ: sed contrariũ. quare differunt ab inuicẽ hę oppositiones. ¶ Dictum est in ijs quę secundum ad aliquid opponũtur: ꝙ ea ipsa id qđ sunt ad id quod sibi est oppositum/ dicerentur. Cõtraria vero/ ipsa quidem opponũtur sibi: sed id qđ sunt/ ad opposita nõ dicuntur/ contraria autẽ dicũtur. hoc autẽ huiusmodi est. Bonum malo cõtrarium dicimus esse: & rursus malum bono. Nigrum quoq; albo cõtrarium putamus: nichilominus quoq; album nigro. sed cũ hoc arbitramur: nõ tamen dicimus ea id qđ sunt/ esse oppositorum. Si enim diceremus id qđ est bonũ/ esse oppositi sui: non diceretur bonum malo esse contrarium/ sed bonum esse mali bonum nec ita prædicationem quis faceret: nigrum albo esse cõtrarium/ sed nigrum albi esse nigrum. hoc ẽ enim id qđ est nigrũ/ dici ad oppositum suũ: si quis dicat nigrum albi esse nigrum. qđ quoniam nõ dicitur: ea ipsa quę sunt nõ dicũtur oppositorum ea quę sibi scilicet vt cõtraria videntur opponi. Sed quoniam dicimus bonum malo contrariũ & nigrum albo contrarium: q̃q̃ id qđ sunt oppositorum nõ dicũtur/ tamen ad opposita vt contraria nominantur. Atq; hoc est qđ ait. Ipsa quidem quę sunt nullo modo ad seinuicem dicuntur: contraria vero sibi inuicem dicũtur. Non enim dicitur bonum mali bonum (hoc est enim id quod est oppositi prædicare) sed dicimus bonum malo contrariũ. Quocirca differunt ea quæ simpliciter vt ad aliquid opponũtur/ ijs quę secundũ contrarietatẽ sibi sunt opposita: ꝙ ea quidem quę secũdum relationem opposita sunt/ id qđ sunt oppositorum dicuntur. illa vero quę vt contraria: ipsa quidem qđ sunt oppositorum nomine minime/ sed tantum contraria prædicantur. vt bonum cõtrariũ esse dicatur oppositi sui/ nõ boni. Dicimus enim bonũ malo cõtrarium: cum nõ dicamus bonum mali bonũ. Sed quoniam differentiam secũdum ad aliquid oppositionis contrariorũq; mõstrauit: ipsorum inter se contrariorum differẽtiam/ discrepantiamq; persequitur. ¶ Quęcunq; vero contrariorũ talia sunt/ vt in quibus nata sunt fieri et de quibus prędicantur/ necessarium sit alterum ipsorũ inesse: horum nichil est medium. ¶ Quorum vero non est necessarium alterũ inesse: horum omnino est aliquid medium. vt egritudo et sanitas in corpore animalis nata sunt fieri/ et necessarium ẽ alterũ ipsorum inesse animalis corpori/ vel egritudinem/ vel sanitatem. & par quidem & impar de numero prædicantur: & necesse est horũ alterum numero inesse vel par vel impar. & non est horum aliquod mediũ: neq; egritudinis & sanitatis/ neq; imparis atq; paris. Quorum autem nõ est necessarium alterũ inesse: eorum est ali-

Oppositoꝝ diffinitio.

Cõtraria vero. quia cõtrariũ est cõtrarij cõtrarium. sed id qđ sunt/ idest albũ et nigrum ad opposita nõ dicũtur. nã albũ nõ dicit nigri albũ/ aut nigrũ albi nigrum.

» quod medium.vt nigrum et albū in corpore nata ſunt fieri: & non eſt neceſſarium alterum eo-
» rum ineſſe corpori. non enim omne corpus vel album vel nigrum eſt.ſed & prauum & ſtudio-
» ſum prædicantur quidem de homine et de alijs compluribus. non eſt autem neceſſarium alte-
» rum eorū ineſſe ijs de quibus prędicantur. non enim omnia aut praua aut ſtudioſa ſunt:ſed eſt
» aliquid eorum medium/ vt albi & nigri fuſcum et pallidum/& quicunq; alij colores.praui vero
» et ſtudioſi:quod neq; prauū neq; ſtudioſum eſt.in aliquibus igitur medijs poſita ſunt nomina.
» vt albi et nigri fuſcum et pallidum/ & quicūq; alij huiuſmodi colores:in aliquibus vero nō eſt
» nomine facile medium aſſignare.vtriuſq; vero extremorū negatione medium definitur:vt qđ
» neq; bonum neq; malum eſt/neq; iuſtum neq; iniuſtum.

Diuiſſio cō-
trariorum.

¶ Breuis contrariorū partitio hoc modo facienda eſt.Contrariorum alia ſunt habentia medietatem: alia vero nō habentia.Et eorū quorum eſt aliquid medium:in alijs plures medietates/ in alijs vero vna tantum medietas inuenitur.Atq; horum aliquę medietates proprijs nominibus appellantur: in aliquibus vero ipſę quidem medietates proprijs appellationibus carent/contrariorum vero negatione ſignātur. Sed hęc quę dicta ſunt a primordio repetentes: proprijs probemus exēplis. ¶ Illa vero cōtraria quę medio carent talia ſunt:vt neceſſe ſit alterum eorum proprio ineſſe ſubiecto/ vt ē egritudo & ſanitas.Omne enim corpus in quo egritudo ſanitaſq; verſatur:aut egrum/aut ſanū eſt. atq; ideo quoniam egritudo & ſanitas medietate carēt:alterutrum eorū inhęret ei ſubiecto in quo vtraq; nata ſunt fieri/& de quo prædicantur. Nam quoniā in corpore animalis/ſanitas & egritudo fieri nata eſt/ideſt ita fieri ſolet/& ita omne natum eſt animal/vt aut ſanum eſſe poſſit aut egrum/ et quoniam de animalis corpore aut ſanum aut egrū prędicatur: neceſſe eſt quoniam hec medio carent/ in omni corpore animalis aut egritudinem/ aut ſanitatem eſſe.quocirca eorum quę medio carent:neceſſe alterū intereſſe ſubiecto.& quęcunq; talia ſunt vt alterum ipſorū ſubiecto ineſſe neceſſe ſit:nulla inter ea medietas clauditur. ¶ Illa vero cōtraria in quibus aliqua medietas eſt/ nō ſunt talia:vt eorum neceſſe ſit alterum ineſſe ſubiecto.Nam in illis quæ medio carent:iccirco alterutrum ſubiecto ineſſe neceſſe eſt/ ꝙ eorū medietas nulla eſt quę poſſit interea ſubiectę ineſſe ſubſtātię.vt in numero/ quoniam paritas & imparitas medium nichil habent (omnis enim numerus aut par aut impar eſt:nec eſt qđ præterea numero ineſſe poſſit) ideo numerus aut par aut impar eſt.In ijs vero quę inter ſe medietatem aliquā cōplectuntur: non eſt neceſſe ſemper alterum cōtrariorum ineſſe.poteſt namq; ineſſe medietas.vt in colore/ quoniam album atq; nigrū contrarietatis vice diuerſa ſunt/ habent autē medium qđ eſt rubrū vel pallidū:iccirco nō omne corpus vel album vel nigrū eſt/ quoniam poteſt aliquādo in ſubiectis corporibus albi atq; nigri medietas/inueniri.videmus namq; rubrum corpus:vt roſam/ multoſq; præterea flores/ quos verni temporis clementia parturit. Recte igitur dictum eſt eorū quorum nō ſunt aliquę medietates alterū ſemper ineſſe ſubiectis:& in quibus neceſſe eſt alterū ineſſe/ fieri non poſſe quin illic medietas vlla ſit. Eodem quoq; modo & quę medietates habēt: nō neceſſario alterutra ſubiectis ineſſe.& quę nō eſt neceſſe alterutra ſubiectis ieſſe:nō eſt dubium/ quin illic quędam poſſit eſſe medietas.ſed in aliquibus quidem plures/ in aliquibus autem vna eſt medietas. Vt in colore inter album atq; nigrum plures medietates ſunt.eſt eni quędam (vt dictum eſt)rubrum:eſt quoq; pallidū/eodē modo venetū/& multa pręterea huiuſmodi. in calido vero atq; frigido vna medietas eſt quę dicitur tepor. Horū autem quibus vna medietas eſt: in alijs nomen eſt poſitum/ in alijs non.Et poſitum quidem nomē eſt vt inter calidum frigidumq;.hanc eni medietatem tepidū eſſe prædicamus.Non eſt vero poſitum in eo qđ Ariſtoteles ipſe ſic dixit.Improbi vero &probi:qđ neq; probum eſt neq; improbū.Nam quoniā bonum atq; malum ſibi ſunt contraria (nō autem neceſſe eſt omne qđ boni maliue ſuſceptibile eſt/ vel bonum eſſe vel malū) iccirco dixit/ bonum malūq; cum ſint contraria:habere quandā medietatem/ cui nomen poſitum quidem nō ſit/ ſed nichilominus eam quis inter has cōtrariorū naturas inueniet . Nam ꝙ dictum eſt a poſterioribus inter bonum malūq; eſſe ea quę dicātur indifferentia/ vt eſt inter virtutem atq; turpitudinē/ quę vtraq; ſibi ſunt contraria/ diuitiæ et pulchritudo/ quæ (vt Stoici putant) neq; mala neq; bona ſunt:atq; iccirco indifferentia nominauere.ſed hoc ipſum quod dicimus indifferens: apud priores nomen nō erat/ & a poſterioribus inuentū eſt.Ariſtoteles aūt qui hoc nomine vſus nūq̄ eſt/ ait probū atq; improbū habere quidē aliquā medietatem: verūtamen eam nullo nomine nūcupari/ ſed eā vtriuſq; cōtrarij negatione diffiniuit.Ait enim medietatem probi atq; improbi eſſe: qđ neq; probū eſſet neq; improbū. vt iuſti atq; iniuſti medietas eſt:qđ neq; iuſtum neq; iniuſtū eſt. Sed ne videatur inconueniens aliquid negationibus diffiniri:ipſe ait.In aliquibus vero non eſt nomine aſſignare medietatē: vtriuſq; vero negatione diffinitur.Namq; vbi eſt vna medietas:ſi vtraq; contraria ſint remota ſola tātum medietas permanebit.vt in eo qđ eſt bonum & malum:quoniam his medietas vna

Venetū/ cęruleum viride nigro admixtū.

est:sublato bono atq; malo solum qd neq; bonum neq; malũ est relinquitur.Quocirca tota rur-
sus diuisio breuiter assumenda est.Eorum quæ sunt contraria/quorũ necesse est semper alterum
inesse iis in quibus ea secundũ propriam naturam inesse cõtingunt: ea nullam inter se retinent
medietatem.vt in corpore sanitas et egritudo:in numero paritas atq; imparitas.Quæcũq; vero
in iis in quibus esse possunt/non ita sunt/vt eorũ necesse sit alterũ inesse:hęc aliquã inter se qua-
litatẽ medietatis amplectuntur. vt albedo atq; nigredo/rubrum/ frigidũ atq; calidum/ teporẽ.
Horum autem alia sunt quæ vnã solã continent medietatẽ: alia vero quæ multas.et multas vt
inter albũ atq; nigrũ:pallidũ et venetũ/quę medietates sunt. Inter calidum atq; frigidum: vna
sola est medietas/tepor.Horũ autem quæ vnã retinẽt medietatẽ:in aliis nomina sunt posita/ vt
in eo ipso calore ac frigore.est enim tepor medietas caloris atq; frigoris.In aliquibus vero no-
men positum nõ est:vt in eo qd est bonũ atq; malum/iustum atq; iniustum. in his enim medie-
tas nomen positum nõ habet: sed vtrorũq; contrariorum negationibus desitutur. vt dicamus
eam esse boni atq; mali medietatem/ qd neq; bonũ est neq; malũ/ eamq; esse iusti et iniusti me-
dietatem/ quę vtraq; cõtrarietate summota/ vtrorũq; negatione relinquitur. vt est neq; iustum
» neq; iniustum. ¶ Priuatio vero et habitus dicuntur quidẽ circa idem aliquid.vt visio et cęcitas
» circa oculum. Vniuersaliter autẽ dicere est in quo natus est habitus fieri:circa hoc dicitur vtrũq;
» eorum fieri. ¶ Tertiã speciem propositę oppositionis exequitur:eam quę secundũ habitũ priua-
tionemq; dicitur. atq; in ea vnam similitudinem posuit:quę illi est cum contrarietate cõiuncta.
Nã sicut ea quę sunt cõtraria circa idem sunt/vt albũ/quoniã semper in corpore est/ nigrũ quoq;
semper est in corpore/et iustitia/quoniã semper animo inserta est/ iniustitia quoq; mentis est vi-
cium:ita quoq; ea quę secundũ priuationem habitũq; dicuntur/circa idẽ semper necesse est in-
ueniri.vt quoniã visus habitus est(habemus enim visũ)et visus est in oculo/ et circa oculũ:cęci-
tas quoq; quæ priuatio visus est/ pręter oculum non est.auditus etiã qui habitus est/quoniã cir-
ca aures est:eius quoq; priuatio quæ surditas dicitur/ab auribus non recedit.ita et circa qd fue-
rit habitus:circa idẽ ipsũ illius habitus priuatio cõsideratur.Atq; hinc regulã dat. Vniuersaliter
enim dicit in quo fit habitus:in eo fieri priuationẽ.quid vero sit priuari continuata dispositione
» subiũxit. ¶ Priuari vero tũc dicimus vnũquodq; habitus susceptibilium:quando is/in quo nat⁹
» est inesse/vel quãdo illud natũ est habere/nullo modo insit. ¶ Quid sit priuatio hac Aristoteles
diffinitione cõclusit.Neq; eñi quęcũq; nõ habẽt visum/cęca dicũtur:nec vero surdũ est omne qd
nõ sentit auditũ.nemo enim neq; parietẽ cæcũ dixerit/nec surdũ lapidẽ/nec quicquid huiusmo-
di est.sed ea sola priuari dicimus habitu: quęcũq; aut habuere habitũ eoq; caruere/ aut habere
potuere et non habẽt.parietẽ autẽ iccirco nõ dicimus cęcum:q; in eo visus naturaliter venire nõ
potuit.paruos vero catulos quibus visus nõ est/non satis digne aliquis cęcos esse pronũciet.eo
eñi tẽpore nõdũ naturaliter visũ habere possunt.si vero exhaustis diebus quibus his oculi pate-
fieri/et lucẽ haurire naturaliter possũt/nõ habeãt visũ:eos cęcos esse manifestũ est.At vero neq;
ostrea dicuntur edẽtula/quoniam naturaliter nõ habẽt dẽtes/sed nec infantulos quibus adhuc
nõdũ huiusmodi ętas est vt habeãt dentes / vocamus edẽtulos:sed si aut is qui ante habuit/dẽ-
tes amiserit/aut quo iam tẽpore habere naturaliter debet / dẽtes nõ habet.vt si quis puerorũ/se-
» ptimo anno omnino nullũ creauerit:illũ iure edentulũ appellamus.atq; hoc est qd ait. ¶ Eden- Creauerit: produxerit/ emiserit.
» tulũ enim dicimus nõ qd nõ habet dentes/et cęcũ non qd non habet visum:sed quod nõ habet
» quando natũ est habere.aliqua enim ex natiuitate:neq; dentes habẽt/ neq; visum. sed nõ dicũ-
» tur edentula/neq; cęca. ¶ Hoc est/nõ omne qd non videt cęcũ:nec qd dentes nõ habet/edẽtulũ
appellamus.plura enim sunt q̃ aut omnino/aut certo tẽpore naturaliter hęc habere nõ possunt.
sed est illa priuatio quoties is habitũ non habet qui habere naturaliter potest/& eo tẽpore cum
iam per naturã illius esse cõpos habitus possit. vel si habẽs quis retinẽsq; habitũ/ illũ cuiuslibet
incursione casus amiserit:vt in pueris iam adultis si nõ habeãt dẽtes.Nã quoniã homines sunt/
possunt habere.q; si habentes amiserint/edentuli dicũtur.si vero omnino non creuerint dentes
quoniam iam pueris atq; adultis vt dẽtes haberẽt naturaliter poterat euenire:id q; casu aliquo
vel egritudine officiẽte factum est/eos edẽtulos et habitu dentium priuatos esse nominamus.
» ¶ Priuari vero et habere habitũ:non est priuatio et habitus. Habitus eñi visus est:priuatio ve-
» ro cęcitas.habere autẽ visum/ nõ est visus:nec cęcũ esse/ cęcitas.Priuatio eñi quędã est/cæcitas:
» cęcum vero esse priuari/nõ priuatio est. ¶ Hic verissima ratione mõstratur:vtrũ ea q̃ sub priua-
tione atq; habitu cadãt/priuationes sint atq; habitus/ an minime.nam quoniã habit⁹ est visus/
priuatio vero cęcitas/sub habitu vero est habere visũ et sub priuatiõe esse cęcũ:vtrũ habere vi-
sum idẽ sit qd ipse qui habetur visus/et vtrũ idẽ sit cęcũ esse qd cęcitas. Perspicaciter intuẽtibus
aliud quoddã est habere aliquid:aliud qd habetur. Tres namq; res sunt in eo qd est habitus:is
qui habet/ ea res quæ habetur/ et habere.vt est is qui videt/et ipse visus/et hoc ipsum quod ex

vtrisq; fit ex eo scilicet qui videt et visu qđ est videre. Distat aūt & videre ab eo qui videt: & hoc
ipsum videre rursus a visu. aliud est enim id qd fit / q̄ is qui facit. videre autem videns operatur:
aliud est igitur videre q̄ videns. Distat autē videre etiam a visu. aliud namq; est id quod fit / q̄ id
per quod geritur. videre autē per visum fit. distat ergo videre ab eo ipso (qui ipsum videre effi-
cit) visu. sed videre visum habere est: visum autem habere / habitum retinere est et visus / habi-
tus est. non est igitur idem habitus / et qđ est sub habitu idest quēlibet habitum retinere. Eodem
quoq; modo etiam in priuatione. illic quoq; tres sunt res: is qui priuatur / hoc ipsum quod fit
idest priuari / & ipsum quo quis priuatur id est ipsa priuatio. ꝙ si distat is qui habet / eoipso qđ est
habitum habere: distat et is qui priuatur eo qđ est priuari. ꝙ si etiam distat quod est habere ha-
bitum illo ipso habitu qui habetur: distat necessario id qđ est priuari illa ipsa scilicet priuatione
qua quisq; priuatur. quare neq; id quod sub habitu est habitus appellari potest: neq; id qđ sub
priuatione / priuatio. Recte igitur dictum est habitum habere non esse habitum / priuariq; non
esse priuationem: cui rei alia quædam validior vis argumentationis adiungitur / quā Aristote-
» les ita pronunciat. ¶ Amplius si idem esset cæcitas & cæcum esse: vtraq; de eodem predicaren-
» tur. sed cęcus quidem dicitur homo: cecitas vero homo nullo modo dicitur. ¶ Si idem inquit
esset cæcitas qđ est esse cęcum: de quocunq; cęcum esse diceretur / de eo quoq; cęcitas prædicare-
tur. sed cæcum esse dicimus hominem: cęcitatem vero esse ipsum hominem nullus dicit. quare
quoniam in vtrisq; diuersa est predicatio / & de quo cęcitas dicitur nō de eodem dicitur cæcum /
rursumq; de quo cęcum esse predicatur / is cæcitas esse non potest: non est dubium / quin aliud sit
cęcum esse / q̄ cęcitas id est aliud esse priuari q̄ priuationē. sed quāuis distent: ęquali tamen oppo-
» sitionis vice iunguntur. quod ipse loquitur sic. ¶ Opponi quidem etiā ista videntur priuari scili-
» cet et habere habitum: quēadmodum priuatio et habitus. idem enim modus est oppositionis.
» nam sicut cęcitas visui opponitur: sic cęcum esse & visum habere opponūtur. ¶ Aequa namq;
proportione sibi priuatio atq; habitus opponuntur: et ea quę sub priuatione habituq; claudun-
tur. Cur enim si priuatio atq; habitus id est visus & cęcitas sibi sunt opposita: non etiam videre
atq; esse cæcum eodem modo inuicem sibimet opponātur / quare quāq̄ hæc distant: tamen mo-
» dus in his oppositionis ęqualis est. ¶ Non est autē neq; hoc quod sub affirmatione et negatione
» est: affirmatio et negatio. affirmatio namq; oratio affirmatiua est: et negatio oratio negatiua.
» quod vero sub affirmatione et negatione est: nulla est oratio. dicuntur autem etiā hæc esse op-
» posita adinuicem / tanq̄ affirmatio et negatio. nam et in his: modus oppositionis idem est. sicut
» enim affirmatio ad negationem opponitur (vt qđ sedet / ei qđ non sedet) sic et res quę sub vtroq;
» est opponitur / scilicet sedere aliquē ad non sedere. ¶ Ad quartam oppositionis speciem transitu
fecit: quę secundum affirmationē negationemq; dicitur. Affirmatio autem est: quę aliquam rem
alicui quadam participatione cōiungit. Negatio vero: quę aliquā rem ab aliqua re / quadam se-
paratione disiungit. Vt est / omnis homo est animal. animal enim / ad hominē hęc oratio iungit.
participat enim homo proprio genere scilicet animali. Negatio vero: homo lapis nō est. disiun-
git enim naturā lapidis ab humanitate: qui negat. sed multa de his in libro de interpretatione
dicēda sūt. quare plenior horū disputatio in tēpus aliud differatur. Aristoteles vero simplicissime
et pene incuriose propter eos qui instituūtur / diffinitiones affirmationis negationisq; signauit:
dicēs negationē affirmationēq; / affirmatiuas esse negatiuasq; orationes. ꝙ si examinati⁹ ac sub-
tili⁹ definisset: per affirmatiuā orationē nō definiret. Nam si dubiū est quid sit affirmatio: nichilo
magis clarū atq; perspicuū est quid sit affirmatiua oratio. iccirco ꝙ si quis nescit qd sit affirma-
tio: idē sine dubio nesciturus est / quid oratio sit affirmatiua. sed iccirco hic indulgētius termina-
uit: ꝙ in libro περι ερμηνειας / vtriusq; verā / plenāq; vim diffinitionis aptauit. Eadē quoq; in
iis ratio est quę sunt sub affirmatione et negatione: q̄ in iis quę sub priuatione atq; habitu pone-
bantur. nam sicut non est idē habitus atq; priuatio / qđ habere habitū atq; priuari: ita non idem
est affirmationē et negationē esse / et id qd est sub affirmatione et negatione. Affirmatio est verbi
gratia: sedet Socrates. negatio vero: nō sedet Socrates. Sub affirmatione autem hoc ipsum se-
dere Socratē: id est hoc qđ affirmatione dicit facere. sub negatione vero nō sedere Socratē: id est
non facere id qđ negatio submouet. hoc autē ita probatur / ꝙ omnis affirmatio omnisq; negatio
orationes sūt: sicut eorū supradicta definitio determinatioq; mōstrauit. sedere autē et nō sedere /
id est facere et nō facere: orationes nō sunt. ꝙ si affirmatio atq; negatio orationes sūt: dicit id qđ
sub affirmatiōe & negatione est / ab ea ipsa affirmatione et negatione distare. Sed i hoc seruāt il-
lā quoq; similitudinē: ꝙ ea ipsa sic sibi sūt opposita: ac q̄ secūdū affirmationē negationēq; dicūt.
Oppositorum inter se differentiæ — Sicut enim ipsa affirmatio quę dicit sedet Socrates: et q̄ dicit nō sedet Socrates: ita quoq; id ipsū
qđ ē sedere Socratē et nō sedere certa ratione similitudinis opponūtur. ¶ Sed quoniā quattuor
species oppositionis dictę sunt: nunc Aristotelis vestigia persequentes / earum differentias colli-

gamus quę sunt numero sex. Nam si quę res sint quattuor/ easq; differre a se ac distare volumus:
sex solas differētias inuenimus. cum enim primā differre a secūda ac tertia atq; quarta ponim⁹:
tres sunt differentię. item secundā rem a prima re differre ostendere atq; demonstrare: superfluū
est. cum enim primę rei ad secūdā distantiam colligeremus: ꝙ secunda distaret a prima docui-
mus. Relicta igitur primę ad secundam rem differentia/ secundę et tertię/ item secundæ quartęq;
differentię monstrabuntur/ quę sunt duę quæ tribus superioribus iunctæ/ quinq; solas efficiunt.
Restat tertię rei quartęq; distantia. Nam tertię ad secūdam atq; ad primam demonstrata est di-
screpātia: cum primā a secunda distare/ atq; eodem modo a tertia monstrabamus. Id his proba-
tur exemplis. Nam cū oppositio ea quę est secundum ad aliquid/ ab iis oppositionibus quæ sunt
secundū contrarietatem/ priuationē atq; habitum/ atq; affirmationē et negationem distare pro-
ponitur: tres sunt differētiæ. cū vero ea quę secundū priuationē atq; habitum oppositio est/ a cō-
trariis/ et ab affirmatione negationeq; discrepat: duę sūt differētiæ q̄ iunctę superioribus/ quinq;
perficiūt. Iccirco enim quid distaret habit⁹ atq; priuatio/ ab ea oppositione q̄ relatiua est/ ꝑtermi-
sim⁹: quoniā prius mōstrauimus quid relatiua oppositio ab habitu priuationeq; differret. nō est
enim dubiū æquam esse in vtrisq; differentiam cū vna ab alia discrepauerit. Restat vna sola dif-
ferentia: quę est cōtrariorum ad affirmationē scilicet et negationem. prætermissa nāq; est cōtra-
riorum differentia de relatiua scilicet et secundū habitū priuationēq; oppositione. quid eni hæc
superius a cōtrarietate distaret: mōstratū est. quare quoniā quot sunt horū differentię cognitum
» est: ad sequentis operis ordinem veniamus. ❡ Quoniam autem priuatio et habitus non oppo-
» nūtur vt ad aliquid manifestum est. non enim dicitur idipsum quod est oppositorum. visus enim
» non est cecitatis visus: nec vllo alio modo idipsum dicitur. similiter autē neq; cecitas visionis ce-
» citas dicatur/ sed priuatio quidem visionis dicitur. cecitas vero visionis non dicitur: neq; visus
» cecitatis. Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia dicuntur. quare si cecitas eorū quę ad ali-
» quid sunt/ esset: vtiq; et conuerteretur ad illud ad quod dicitur/ sed nō conuertitur. non enim di-
» citur visus/ cecitatis visus. ❡ Et cætera quidē de ea differentia perspicua: et superius in contra-
riorū differentia a relatiua oppositione ante præmissa sunt. Vnam nāq; differentiam contrario-
rum relatiuorūq; dixit esse: ꝙ cōtraria nō ita vt ea quę sunt ad aliquid/ cōuerterētur. Neq; enim
quis pronūciat maliciam bonitatis esse maliciā: neq; bonitatem malicię esse bonitatē. velut filiū
patris esse filium: rursusq; patrem filii patrē. Eadēquoq; et in iis quę secundū priuationem habi-
tūq; redduntur: dicitur differentia. Nam sicut ea quę sunt secundū ad aliquid opposita/ aduersū
semetipsa redduntur/ et omnia ad opposita prędicantur: nō eodem modo in habitu atq; priua-
tione est. Nullus enim dicit cecitatis esse visum: nec rursus visus esse cecitatē. Quocirca si ea quę
sunt relatiua ad opposita prędicātur/ cōuersimq; dicūtur (cū sit enim oppositus filio pater/ pater
filii dicitur/ scilicet ad oppositum: rursusq; cōuertitur vt patris filius appelletur) quoniā hoc in iis
quę sunt secundum priuationem atq; habitum non dicitur (neq; enim cum sit visus oppositus
cecitati secundū priuationē atq; habitum dicitur: visus cecitatis. id est nunq̄ secundū oppositio-
nem aliquid oppositi prędicatur neq; cōuertitur. neq; enim dicitur cecitas visus) recte priuatio
» atq; habitus non in eadem qua relatiua/ sed in alia specie numerata sunt. ❡ Quoniā autem neq;
» vt contraria opponūtur quę secundum priuationē et habitum dicuntur: ex his manifestum est.
» contrariorū enim quorū nichil est medium: necesse est in quibus fieri nata sunt/ aut de quibus
» prędicari/ alterū ipsorum inesse semper. eorū enim nichil mediū erat: quorum alterū inesse susce-
» ptibili necessarium erat: vt in languore et sanitate/ et impari atq; pari. quorū vero aliquid mediū
» est: nunq̄ necesse est omni susceptibili inesse alterū. neq; enim necesse est omne susceptibile vel
» candidum/ vel nigrum esse: neq; frigidum vel calidum. horum enim mediū aliquid/ nichil esse
» prohibet. insuper autem et eorum erat aliquid mediū: quorū alterū inesse susceptibili nō neces-
» sarium erat/ pręter illa quibus vnum inest naturaliter/ vt igni calidū esse/ et niui candidū. in his
» enim determinate necessarium alterū est inesse/ & non alterutrū contingit. nō enim possibile est
» ignem/ frigidum esse/ neq; niuem nigrā. quare omni quidem susceptibili nō necessariū est alterū
» ipsorū inesse: sed solis quibus natura vnū inest. et his determinate vnum nō alterutrū cōtingit.
❡ Prolixitatē textus iccirco contraxi/ ꝙ et eaipsa quę dicūtur/ supra iā dicta sunt: ne longior or-
do possit aliquod creare fastidiū. qd̄ nos hac textus diuisione seiunximus. et prius quidē propo-
suit ante oculos/ omnes inter se cōtrariorū differētias: quas ipse quantū potero breuissime cōme-
morabo. ait enim. Cōtrariorū quæ mediis carēt: semper alterum inesse ei qd̄ illas cōtrarietates
suscipere potest. vt egritudo et sanitas/ quoniā semp̄ i animalis corpore reperitur/ et ea sine vllo
est aduersus suum contrarium medio: iccirco omne corpus animalis: semper aut egrotat aut sa-
num est/ et semper alterum aut sanitatis aut egritudinis inest ei qd̄ has suscipit contrarietates.
Eorum vero cōtrariorum quę habent aliquā medietatem: nō necesse est semper alterum inesse

ei cui accidunt. vt album atq; nigrum/ cum ſint vtraq; cõtraria: quoniã habent aliquã medieta-
tem vt rubrum/ nõ veniunt ſemper in corpora. nã non neceſſe eſt omne corpus fieri aut album
aut nigrum. quoniã poteſt aliquãdo contingere: vt illa eorũ medietas corpori cuilibet eueniat.
Atq; hoc ita eſt in iis quæ medio nõ carent/ quæ ipſa mediata vocamus: exceptis iis quibus vna
contrarietas eſt inſita per naturã. vt nix alba eſt/ ignis calidus. In his enim vnam ſemper neceſſe
eſt euenire/ nõ aliam: nec vtrumlibet ſed definite vnam. id enim nõ venit in ignẽ: vt aliquando
ſit calidũ/ aliquando frigidũ/ aliquando vero quæ horum medietas eſt tepidũ/ ſed ſemper na-
turali calore ſuccenditur. nec nix aliquando fit nigra/ nec rurſus rubea/ nec vllis aliis coloribus
permutatur: ſed ſolum ſemper alba eſt. Cum hæc ita ſint/ ea quę ſecundũ habitum priuationẽq;
opponuntur/ ſi et ab iis contrariis diſtare mõſtrata ſint quæ mediis carent/ et ab iis quæ intra ſe
quandam medietatẽ qualitatis includunt/ et ab iis quoq; quę cum mediata ſunt/ tamen definite
alicui inſunt: perfecte monſtratũ eſt ea quę ſecundũ habitum et priuationẽ ſunt/ a contrariis di-
» ſcrepare. quare quid diſtent Ariſtotele teneamus authore. ¶ In priuatione autẽ et habitu: neu-
» trum eorum quę dicta ſunt verum eſt. non enim ſemper alterũ eorum ineſſe ſuſceptibili neceſſa-
» rium eſt. quod enim nondũ natum eſt habere viſum: neq; cecum neq; viſum habẽs dicitur. qua-
» re nõ erunt hæc: vt ea cõtraria quorũ nichil eſt medium/ ſed neq; vt ea quorũ aliquid eſt mediũ.
» neceſſarium enim eſt aliquando omni ſuſceptibili alterũ eorũ ineſſe. quãdo enim iam ad haben
» dam viſionem natũ fuerit: tunc aut cecum aut habens viſum dicetur. Et eorũ non determinate
» alterum: ſed alterutrum cõtingit. non enim neceſſarium eſt vel cecũ vel viſum habens eſſe: ſed
» vtrumuis contingit. in contrariis autem quorũ aliquid medium eſt: nunq̃ neceſſarium erat om-
» ni ſuſceptibili alterum ineſſe/ ſed quibuſdam. et his determinate vnum: et non vtrũuis cõtingit.
» Vnde palam eſt ꝙ ſecundũ neutrum modorum tanq̃ contraria opponũtur/ ea quæ ſecundum
» priuationem et habitum opponuntur. ¶ Dat primo differentias quibus ea quę ſunt ſecundum
habitum et priuationem oppoſita: ab iis quæ ſunt immediata contrariis diſtent. In iis enim con
trariis quæ medium non habent: ſemper neceſſe eſt ipſorum alterũ ineſſe ei qđ his ipſis ſubiectũ
eſt. in habitu vero et priuatione nõ ita eſt. Non enim ſemper quęlibet res: aut habitũ habet/ aut
priuationem/ ſed eſt tempus quando vtrũq; nõ habeat. vt catuli quibus nondum per naturam
oculi patent. illos enim nec habere habitũ dicimus/ quoniã non vident: nec priuatos viſu/ quo-
niam paruuli adhuc viſum per naturam habere non poſſunt. Igitur eorum quæ ſibi ſecundum
priuationem habitũq; ſunt oppoſita: non ſemper alterum ſubiecto eſt eorum. ſed eorũ quę ſunt
contraria immediata id eſt medio carentia: ſemper alterum ſuſceptibili ineſt. diſtat igitur ea quę
ſecundum habitum et priuationem eſt oppoſitio: iis quę ſecundum contraria putantur opponi.
Sed quoniam ſunt quędam contraria quę inſunt alicui per naturam. vt niui album/ igni calidũ/
coruo nigrum: etiam ab iis diſcrepat oppoſitio priuationis et habitus. Ea enim quæ per naturã
inſunt: definita ſunt/ et nullo modo permutantur. vt eſt album niui. non enim nix aut alba aut
nigra eſt: ſed tantum alba. et coruus non aut albus/ aut niger: ſed ſolũ niger. In priuatione vero
et habitu/ vna res non poteſt eſſe definita: ſed ſemper aut priuatio contingit/ aut habitus. et hoc
eſt qđ ait. et horum nõ definite alterũ/ ſed aut hoc aut illud. neq; enim neceſſe eſt aut cecũ eſſe/
aut habẽtem viſum: definite ſubaudiendũ eſt. catulus enim qui per naturam nondũ videt: aut
habitum habiturus eſt id eſt viſum/ aut eo priuandus eſt/ vt ſit cecus/ ſed non definite vnũ/ ſed
hoc aut illud indefinite contingit. diſtat igitur hęc oppoſitio/ ab iis contrariis quę aliquibus per
naturam immutabiliter accidunt. Reſtat igitur vt ab iis contrariis q̃ mediata ſunt: hanc oppo-
ſitionem differre doceamus. In illis enim. nõ ſemper neceſſe erat contraria ineſſe ſubiecto/ iccir-
co ꝙ eorum medietates poſſint ſubiectis euenire ſubſtantiis. vt album vel nigrum: quod non
eſt alicui per naturam/ ſed tantum ſecundum accidens. poſſunt enim vtraq; non eſſe in corpo-
ribus. quoniam iis vel rubrum vel pallidum quæ ſunt ſcilicet eorum medietates/ eueniunt. In
priuatione vero id/ et habitu nõ eſt. quando enim poterit per naturam habere habitum: vtriſq;
quæ ea ſuſcipiunt carere nõ poſſunt. Catulꝰ enim cum per naturã videre potuerit: aut habitum
habere dicitur/ et eſt videns/ aut priuationẽ/ ſi fuerit cecus. Ita ſemper ab eo tẽpore quo illi per
naturam vtrũlibet habere cõceſſum eſt: alterum retinebit id eſt aut priuationem retinebit/ aut
habitum. Quocirca ſi in iis contrariis quę medio non carent/ poteſt fieri vt vtraq; contraria in
ſubiecto non ſint/ in priuatione vero et habitu ab eo tempore quo per naturam poteſt vtrumq;
retinere/ fieri non poteſt niſi eorum habeat alterũ: diſtant hæc quoq; mediata ab iis quę ſecun-
dum vim priuationis atq; habitus opponuntur. ſed ante monſtratum eſt et iis contrariis quæ
per naturam eſſent/ et iis q̃ medio carerent: hãc oppoſitionẽ eſſe diſſimilem. Recte igitur poſitũ
» eſt priuationis atq; habitus oppoſitionẽ/ ab iis quę opponuntur vt contraria/ diſcrepare. ¶ Am-
» plius. In contrariis quidẽ cum ſit ſuſceptibile: adinuicem mutationẽ fieri poſſibile eſt/ niſi alicui

» vnum natura ineſt/ vt igni calidum. etenim ſanũ poſſibile eſt languere/ et candidũ nigrũ fieri/
» et calidum frigidum: et ex ſtudioſo prauũ: et ex prauo ſtudioſum fieri poſſibile eſt. prauus enim
» ad meliores exercitationes deduct9/ et doctrinas (etſi ad modicũ aliquid proficiat/ vt melior ſit)
» ſi certe ſemel quãuis modicum incrementũ ſumpſerit: palam eſt quia aut perfecte mutabitur/
» aut ſatis multũ incrementũ ſumet. ſemper enim bene mobilior ad virtutẽ fit/ etiam quodcunq;
» crementum ſumpſerit a principio. quare etiam veriſimile eſt plenius eum ſumere incremẽtum.
» et hoc dũ ſemper fit: perfecte in contrariũ habitum reſtituetur/ niſi forte tempore prohibeatur.
» Verum in priuatione et habitu impoſſibile eſt adinuicẽ mutationem fieri. et ex habitu enim in
» priuationem mutatio fit: a priuatione vero in habitũ impoſſibile eſt. neq; enim cecus factus ali-
» quis: rurſus vidit. neq; cum caluus fuerit: rurſus comatus factus eſt. neq; cum fuerit edentulus:
» dentes ei iterum orti ſunt. ¶ Aliã rurſus cõtrariorum et huius oppoſitionis quę ſecundum habi
tum priuationẽq; dicitur: diſcrepantiã ponit. Ea enim quę cõtraria ſunt: poſſunt in alterna va-
riatis vicibus permutari. quod enim calidum eſt: poteſt effici frigidum. rurſuſq; qđ frigidum eſt:
poteſt in caloris verti qualitatẽ. iis tamen (vt dictũ eſt) ſolis exceptis quibus vna quęlibet res cõ
trariorum naturaliter inſita eſt. in his enim ſolis: fieri nõ poteſt alterna mutatio. In iis vero quæ
accidenter/ et non per naturã ſubiectis eueniunt: fit ſemper in contraria permutatio. vt ex ſano
egrum: ex egro rurſus ſanũ corpus efficitur animalis. Iam vero illud verũ eſt: ex bono procliui-
or ſemper ſemita videtur ad malum/ et facillima eſſe ex probitate ad maliciã permutatio. id Te- Terentius
rentiano docetur exemplo. A labore procliuẽ ad libidinẽ. Sed q̃q̃ difficilis eſt trãſitus ad virtutes in andria
a turpitudine viciorũ: Ariſtoteles tamẽ fieri hũc trãſitum cõfirmat. huius enim philoſophi ſen-
tentia eſt: virtutes eſſe nõ ſciẽtias/ vt Socrates ait. neq; vt Stoici/ naturaliter eas eſſe: ſed diſcibi-
les et per quandã boni cõſuetudinem hominum mentibus inſeri. atq; ideo ſi quis ſit quibuſlibet
prioribus viciis obnoxius: ſi eum melior ſermo ſuſceperit/ et ſapientiu conſuetudine confabula-
tioneq; cõtra aliqd ex ante actis viciorũ illecebris emẽdabit: et ſeſe aliquãtulũ exuet/ et paululũ
liberior ad meliora procedet: ita vt ſi primo quidem minus malus/ poſt vero nõ malus/ deinde
iam iãq; aliquantulũ bonus. cui ſi huiuſmodi intẽtio frequentiſſime fiat/ nec paruitate temporis Offecerit:
pręueniatur/ aut terminus mortis offecerit: nõ eſt dubium illũ ex peſſimo per probas cõſuetudi- nocuerit/
nes cõfabulationeſq; ſapientũ/ in perfectã virtutis habitudinẽ permutari. Eſt igitur ex bono in ipedimẽtũ
malum: et ex malo in bonũ rurſus permutatio. atq; hoc quidẽ fit in contrariis: in habitu vero et pręſtiterit.
priuatione nõ fit. eſt namq; permutatio: ſed vna tantũ/ nulla ratione ſeſe conuertẽs. ait enim/ ab
habitu ad priuationẽ fit permutatio: a priuatione vero ad habitũ impoſſibile eſt. et hoc planius
docet exemplis. Quis enim vnq̃ ex ceco factus eſt vidẽs: quis aliquãdo caluus crinitus efficitur:
cui amiſſis etate dentibus rurſus alii procreãtur: quare ſi in cõtrariis fit alterna mutatio/ in pri-
uatione vero atq; habitu non fit: diſtat hęc oppoſitio/ ea ſcilicet oppoſitione quæ fit ſecundum
» contrarias qualitates. ¶ Quęcunq; vero tanq̃ affirmatio et negatio opponuntur/ palam eſt quia
» nullo prędictorũ modo opponuntur. in ſolis enim his neceſſariũ eſt ſemper/ hoc quidẽ eorũ ve-
» rum: illud autẽ falſum eſſe. neq; enim in cõtrariis: neceſſarium eſt ſemp alterũ verũ eſſe/ alterum
» autem falſum. neq; in iis quę ad aliquid ſunt. neq; in habitu et priuatione. vt ſanitas et languor
» cõtraria ſunt: et neutrũ neq; verum/ neq; falſum eſt. ſimiliter autem et duplum et dimidiũ tanq̃
» ad aliquid oppoſita ſunt: et non eſt eorum neutrũ/ neq; verũ/ neq; falſum. ſed neq; ea quę ſecũ-
» dum priuationẽ et habitum dicũtur: ſicut viſio & cecitas. Omnino autẽ eorũ quę ſecundũ nullã
» dicuntur cõplexionẽ: nichil neq; verum neq; falſum eſt. omnia autẽ quæ dicta ſunt: ſine cõple-
» xione dicuntur. ¶ Expoſitis iis differẽtiis/ quibus vel contrariis relatiua/ vel priuatio et habitus
relatiuis/ vel rurſus priuatio et habit9 diſcreparẽt cõtrariis: nunc ſequitur qđ his omnib9 ſecũdũ
affirmationẽ negationẽq; oppoſita diſtent. et dat ſignũ propriũ affirmationis et negationis/ vt
eas ſemper queam9 agnoſcere. vt ſi qua ſint q̃ hoc ſigno minime teneãtur/ illa ab affirmationis
negationiſq; oppoſitione differre dicam9. In affirmatione eni et negatione fieri nõ poteſt ſi af-
firmatio vera eſt: quin ſit ſtatim falſa negatio. ſi negatio vera: affirmatio mẽdacii nota carere nõ
poſſit. vt ſi qs dicat Socrates ambulat/ Socrates nõ ãbulat. ſi verũ eſt Socratẽ ambulare: falſũ eſt
nõ ambulare. et rurſ9 ſi falſũ eſt nõ ambulare: verũ eſt ambulare. hãc autẽ veri falſiq; diuiſio-
nem: nullus vnq̃ in aliis oppoſitionibus poterit inuenire. Nã in iis q̃ ſunt ad aliqd nõ ſolũ nõ eſt
neceſſe oppoſitionẽ ipſã ſibi verũ falſumq; diuidere: ſed in his nulla omnino/ neq; veritas neq;
falſitas inueniẽ. ſi qs eni dicat hoc tantũ/ pater/ vel rurſus fili9: neq; verũ aliqd neq; falſũ pnũci-
at. Et i cõtrariis quoq; idẽ eſt. nã cũ bono malũ ſit cõtrariũ/ ſi qs nominet bonũ/ et ſi quis rurſus
ſimpliciter pnũciet malũ: nulla i hac pdicatione neq; falſitas neq; veritas ẽ. Eodẽ quoq; ſe mo-
do habet etiã in iis q̃ ſecundũ habitũ priuationẽq; dicũtur. ſimiliter eni nichil neq; verũ neq; fal
ſum eſt: ſi qs viſũ nominet vel cecitatẽ. hoc aũt iccirco euenit/ qa oia q̃cũq; ſunt in quibus aut

falſitas aut veritas īuenitur: ſecūdū aliquā cōplexionē dicūtur. ea vero q̄ ſimpliciter proferūtur:
veri atq; falſi prolatione carent. vt ipſe ait: cū in principio omnia prædicamēta numeraret. Dixit
ſingula eorum quæ eſſent dicta/ in nulla affirmatione dici: quadam vero cōplexione inter ſe
horū prædicamentorū/ veritatem falſitatēq; gigni/ de quibus Ariſtoteles edocuit præter complexionem
aliquā in ſermonib9 veritatē falſitatemq; inueniri nō poſſe. Siquidē exemplo quoq;
hoc manifeſtū eſt. ſi enim dixero/ Socrates homo eſt: aut verū/ aut falſum eſt. q̄ ſi hoc tantū dicā
Socrates/ aut rurſus homo: nichil in eo neq; veritatis neq; falſitatis eſt. Quocirca quoniā omnis
affirmatio cū cōplexione profertur: poteſt in ea aut veritas aut falſitas inueniri. Ea vero quę
ſunt ad aliquid: ſimpliciter et ſine vlla cōplexione dicuntur. ſimiliter autē et contraria/ et ea quę
ſunt ſecūdum habitū priuationēq; ſibimet oppoſita. vt eſt pater filius/ bonū malum/ viſus cecitas:
quę quoniā ſine cōplexione dicuntur (vbi autē cōplexio non eſt: illic nec falſitas neq; veritas
eſt. in affirmationibus vero ſolis et negationibus quæ ſecundū cōplexionē dicūtur: aut veritas
aut falſitas reperitur) ſecundū affirmationē et negationem oppoſitio/ a cūctis aliis ſuperioribus
» diſtat. ¶ Verūtamen maxime tale hoc cōtingere videbitur in iis q̄ ſecūdū cōplexionē cōtraria
» dicuntur. ſanum nāq; eſſe Socratē: ad languere Socratē cōtrarium eſt. Sed neq; in his neceſſarium
» ſemper alterū verū eſſe/ et alterū falſum. cū enim Socrates ſit: aliud quidē verū/ aliud autē
» falſum erit. cum vero nō ſit: ambo falſa ſunt. neq; enim lāguere/ neq; ſanū eſſe verū eſt: cum ipſe
» nō ſit omnino Socrates. In priuatione vero et habitu cū nō ſit omnino: neutrum verū eſt. cum
» autē ſit: nō ſemper alterū quidē verū erit/ alterū autē falſum. habere nāq; viſum Socratē ei quod
» eſt cecū eſſe Socratē/ opponitur/ ſicut priuatio et habitus. et cū ſit: nō neceſſariū eſt alterū verum
» eſſe vel falſū. cū enim nōdū ſit natus habere: vtraq; falſa ſūt. et cū nō ſit omnino Socrates: ſimi-
» liter quoq; falſa ſunt vtraq; et viſum eum habere/ et cecū eum eſſe. ¶ Quoniam videntur quædā
cōtraria ſecūdū cōplexionē dici: in quibus aut falſitas reperitur aut veritas/ ſed neq; vt affirmatio
ſit neq; vt negatio. de his quoq; dicit quid diſtent iis cōplexionibus quę ſecundum affirmationē
negationēq; dicuntur. Nā ſicut egritudo eſt cōtraria ſanitati: ita quoq; egrotū eſſe Socratē/
ei quod eſt ſanum eſſe/ cōtrarium eſt. oratio quoq; quę dicit Socrates ſanus eſt: cōtraria eſt
ei quæ pronunciat Socrates egrotat. in his ergo: et veritas inuenitur/ et falſitas. Qz igitur hæc
diſtant ea oppoſitione/ quę ſecundū vim affirmationis aut negationis opponitur: hoc ſcilicet eſt
q̄ ſubſiſtente re/ de qua vtraq; dicuntur/ vtrūlibet eorum veru eſt/ ſi tamen ea cōtraria prędicātur:
quæ mediis carent. nā viuente et ſubſiſtente Socrate/ quoniā egritudo et ſanitas immediata
cōtraria ſunt/ ſi quis de Socrate dicat/ Socrates ſanus eſt/ rurſuſq; alius pronunciet Socrates
egrotat/ vnam veram/ vnam falſā eſſe neceſſe eſt. Socrates enim viuens aut egrotat aut ſanus
eſt. et ſi verum eſt eum egrotare: ſanum eſſe falſum eſt. et ſi falſum eſt egrotare: ſanum eſſe verum
eſt. ſi vero Socrates ipſe non ſubſiſtat/ neq; omnino ſit: vtrumq; de eo falſum eſt dicere/
quoniam egrotat/ et ſanus eſt. Qui enim omnino nō eſt: neq; omnino poterit egrotus eſſe/ nec
ſanus. Ergo in contrariis ſubſiſtente re de qua prędicantur: ſemper vna prædicatio vera eſt alia
falſa/ in iis ſcilicet cōtrariis quę ſecundum complexionem dicuntur/ et carent medio. non ſubſiſtente
autem re/ cōtrarietates vtręq; ſunt falſæ. Illa vero quæ ſecundum priuationem habitūq;
dicuntur/ ſi cū cōplexione prędicētur/ et ſubſiſtat res: non neceſſe eſt aliā veram eſſe/ aliam falſā.
et cum res omnino nō ſit: vtręq; ſunt falſæ. Socrates enim cū ſit iam in ſuę matris aluo/ et nondum
ſit ęditus: in lucem quidem æditus nō eſt: ipſe tamen eſt atq; viuit/ ſed tunc neq; videns eſt
neq; cecus. et videns quidē nō eſt: quoniam nondū in lucē eſt ędit9. cecus vero iccirco nō dicitur/
quoniā adhuc videre non poterat. Ergo cum ſit atq; ſubſiſtat res de qua habitus et priuatio
prædicantur: poteſt fieri vt de ea/ falſo vtraq; prædicentur. ſi vero res de qua dicitur nō ſit omnino:
vtraſq; falſas eſſe neceſſe eſt. vt cū Socrates omnino nō eſt: falſum eſt eum dicere vel videntē
eſſe vel cecū. is enim videt/ atq; cecus eſt: qui viuit/ atq; ſubſiſtit. Cum vero de quo dicitur
nō ſit omnino: vtraq; de eo falſo dicūtur. In catulis quoq; idē eſt. nam cū iam ſunt ęditi: ſubſiſtūt
quidē/ ſed neq; ceci ſunt neq; videntes/ quia nondū per naturā viſum habere potuerūt. ſin vero
omnino nō ſint: rurſus falſū eſt de his vtrūq; prædicari. In affirmatione vero et negatione non
» ita eſt: vt ipſe pronunciat. ¶ In affirmatione vero et negatione ſemper ſiue ſit/ ſiue non ſit: hoc
» quidē falſum erit/ illud autē verū. Lāguere nāq; Socratem/ et nō languere Socratem cū ipſe ſit:
» palā eſt quoniā alterum eorum verū/ alterū vero falſum eſt. et cum non ſit: ſimiliter. Languere
» etenim cum non ſit: falſum eſt. nō languere autem: verum. Quare in his ſolis proprium erit ſem-
» per alterum eorum verum/ alterū falſum eſſe: quæcūq; tanq̄ affirmatio et negatio opponūtur.
¶ In affirmatiōe inq̄t et negatione ſiue res ſubiecta ſubſiſtat/ ſiue nō ſit omnino: ſēper i vna veritas/
i alia falſitas iuenit. Nō eſt enim idē dicere egrotare aliquē: qd nō eſſe ſanū. Nā ſi egrotat:
niſi ſubſiſtat nō poteſt egrotare. Nō eſſe autē ſanū: nō ita eſt. nā etiam ſi nō ſit omnino aliquis:

potest de eo qui nõ est/ hęc negatio prędicari. qđ enim omnino nõ est: sanũ esse nõ potest. qđ sanũ esse nõ potest: non est vtiq; sanũ. Eodẽ quoq; modo ẽ et de cecitate/ et de visu. neq; enim idẽ est dicere cecum esse aliquẽ qđ nõ videre. qui enim cecus est: subsistit/ viuitq;/ vt sit cecus. nõ videre vero: etiam de omnino nõ subsistẽte/ dici potest. quod enim nõ subsistit: omnino videre nõ potest. et quod videre nõ potest: nõ videt. Quocirca i affirmatione et negatione/ siue sit de quo dicitur/ siue nõ sit: vna semper vera est/ altera falsa. Nã cũ sit Socrates et viuat/ si de eo verũ est dicere quoniã videt: falsum est dicere quoniã nõ videt. et si de eo verum est dicere quoniã sanus est: falsum est dicere quoniam non est sanus. si negationes verę sunt: falsæ sunt affirmationes. Si vero res subiecta non subsistat omnino: de eo quidem affirmatio falsa est/ negatio semper vera. Nostro enim tempore cũ Socrates nõ est/ neq; subsistit/ si quis dicat Socrates videt/ et alius dicat Socrates nõ videt: falsum quidẽ est de eo dicere/ quoniã videt/ verũ autẽ quoniã non videt. Qui eni omnino nõ est: videre nõ potest. qui videre nõ potest: nõ videt. Itaq; firmũ imutabileq; semper manet in affirmationibus et negationibus: alterã semper verã/ alterã falsam in prędicatione cõstitui. Quocirca quoniã in contrariis et in iis quę secundũ priuationẽ habitũq; sunt/ si cũ complexione vtraq; dicãtur de re nõ subsistente/ falsa sunt vtraq; quæ pdicãtur: cũ hoc idem in affirmationib9 et negationibus nõ fit/ omnes cęterę oppositiones ab affirmatione et negatione dissentiũt. Monstratę sunt igitur oppositiones quattuor/ et sex differentię. vna quidẽ cõtrariorũ/ et eius quę est ad aliquid. secunda cõtrariorũ/ et eorũ quę sunt secũdũ habitum et priuationem. tertia cõtrariorũ/ et eius oppositionis q̃ est secundũ affirmationẽ et negationẽ. quarta vero relatiuorũ/ et eius quę est secundũ habitũ et priuationem. quinta relatiuorũ/ et eius quę est affirmationis et negationis. sexta priuationis et habitus ad negationẽ et affirmationẽ. Sed post has oppositionũ differẽtias: quędã de cõtrariis ad multas proficiẽtia quęstiones ab Aristotele tradũtur.

Epilogus

¶ Contrariũ autem bono quidẽ ex necessitate malũ est. hoc autẽ per singulorũ inductionẽ palã est. vt sanitati lãguor/ & iustitiæ iniustitia/ & fortitudini timiditas: similiter autẽ et in aliis. ¶ Malo autẽ aliquando quidẽ bonum est contrariũ: aliquando malũ. defectui enim (cũ malum sit) superabundãtia cõtraria est/ cũ sit etiã ipsa malũ. similiter autẽ et mediocritas cũ vtriq; contraria sit: bonũ est. Sed in paucis quis tale hoc aspiciet: in pluribus vero semp malo bonũ cõtrariũ est.

¶ Hoc loco monstratur/ q; omne bonum semper malo contrarium est: non autem omni malo semper bonum. nam quodcũq; fuerit bonũ/ solum illi malũ contrariũ ẽ: malo autem et bonum potest esse contrariũ/ et malum. Sanitati enim quę bona est: egritudo quę est mala/ contraria est. rursus fœlicitati quæ est bona/ infœlicitas quę ipsa quoq; est mala: cõtraria est. Est autem inuenire malum qđ duas habet contrarietates: boni scilicet/ et alterius mali. Nam cũ ea sunt cõtraria quæ a se plurimũ distent: cum sit timiditas habitus animi pessimus/ duas habet contrarietates/ temeritatem scilicet/ et fortitudinem. nã qui omnia timet et est timidus/ et qui nichil timet omnino in quo est temeritas: longe a sese distant et discrepant. quocirca sibi cõtraria sunt: cum vtraq; sint mala. Rursus quoniam bonum malo cõtrarium/ et fortitudo bona est: timiditas mala erit/ et erit fortitudini cõtraria oppositaq; timiditas. Duę igitur cõtrarietates opponuntur timiditati: temeritas/ et fortitudo. sed temeritas cõtraria est secundum longissimã distantiã quantitatemq;/ discrepãtis habit9 atq; cõtrarii. timiditas vero fortitudini videtur opposita/ secũdum qualitatem bonitatis atq; malicię. quare sufficienter est demõstratum bona semper malis esse cõtraria: mala vero etiã malis. ¶ Inductio autem est: singulorũ exẽplorum collectio/ et ad vniuersalem per eam cognitionem collectionẽq; reductio. vt si quis dicat qui musicam nouit/ musicus est/ et ab ea denominatur/ et medicus qui medicinã/ rurs9 qui grãmaticam grãmaticus/ et ex his singulis reb9 colligat vniuersaliter: et quicunq; aliquã artẽ nouit/ eiusdẽ denominatione signatur. vt a grãmatica grãmaticus/ a medicina medicus: et cætera huiusmodi. Quocirca hoc quod supra diximus de contrariis: Aristoteles exẽplorum planissima inductione firmauit. Illud quoq; addidit mala posse malis esse cõtraria/ in paucissimis inueniri. semper autem mala bonis esse cõtraria. nam et in iis ipsis in quibus mala malis contraria sunt: inest tamen vt etiam simul bonis contraria esse videantur. vt timiditas/ quoniam temeritati contraria est: simul etiam fortitudini contraria est. sed non necesse est vt quodcũq; malum bono est cõtrarium: mox etiam malo esse contrarium. vt egritudo sanitati quidem qđ est bonum/ cõtraria est: alii vero malo contraria nõ est. Recte igitur dictum est malum malo cõtrarium: in paucioribus inueniri.

Non aũt oĩ malo. quia malo aliquãdo quidẽ bonũ cõtrarium est aliquando vero malũ. sed clarius si dicat/ nõ autẽ omne malo cõtrarium/ semp bonum.

Quid inductio

¶ Amplius. Contrariorum non necessarium est si alterum sit: et reliquum esse. Sanis namq; omnibus/ sanitas quidem erit/ languor vero non. similiter autem albis omnibus: albedo quidem erit/ nigredo vero non. ¶ Amplius. si et quod est Socratem sanum esse/ Socratem languere contrarium est: non contingit simul vtraq; eidem inesse. non vtiq; continget cum alterum contrariorum sit: et reliquum esse. cum enim sit Socratem sanum esse/ languere Socratem non erit.

¶Dictū eſt in relatione quędā relatiua ſimul eſſe naturaliter: vt cum ſit fili9/ pater eſt. cum vero
ſit pater: ſine filio eſſe nō poſſe. quocirca ſimul ſemper ſunt pater et filius. Hoc vero in cōtrariis
nō eſt. ait enim/ nō neceſſe eſt ſimul ſemp eſſe cōtraria. Si enim null9 egrotet et ſint omnes ſani:
cū ſit ſanitas nō erit egritudo/ et vna cōtrarietate manēte alia omnino nō erit. vt ſi quis hoc idē
dicat de cignis. etenim qa omnes cigni ſunt albi: in cignis nigredo nō erit. Atq; hoc idē ad vni-
uerſalia referendum eſt. Nā ſi omnia quę ſunt/ alba ſunt: omnino nigredo nō erit. Tractum hoc
videtur eſſe ſigillatim a partibus. Nam q̄ duo cōtraria in eodē/ vno eodēq; tempore eſſe nō poſ-
ſunt(vt Socrates cū ſanus eſt/ egrotus nō eſt: et cū ſanus eſt manēte ſanitate nō eſſe poterit egri-
tudo) et nō erit neceſſarium vno cōtrario poſito/ mox ſubſequi alterū. Nam ſi neceſſe eſſet vno
cōtrario cōſtituto mox aliud ſequi: poſſet idē Socrates vno eodēq; tempore et ſan9 eſſe/ et eger.
qđ fieri nō poteſt. non igitur neceſſe eſt cū ſit vna contrarietas: mox aliam ſequi. Quocirca fieri
poteſt vt cū vnū cōtrariū ſit: aliud nō ſit. Idq; i ſingularib9 etiā neceſſe eſt: vt i eo qđ eſt Socratē
eſſe ſanū/ nō eſt Socratē egrotare/ qđ Socratis ſanitati eſt cōtrariū. Socrates eni quāq̄ cōtrario-
rū ſuſceptibilis eſt/ quoniā ſubſtantia eſt: tamē vno eodemq; tēpore cōtraria vtraq; non ſuſcipit.
» ¶Palam vero eſt quia circa idē aut ſpecie aut genere nata ſunt fieri. Languor nāq; et ſanitas in
» corpore animalis nata ſunt fieri. albedo autem et nigredo: ſimpliciter in corpore. iuſtitia vero et
» iniuſtitia/ in anima hominis. ¶Docet circa quę ſemper poſſint eſſe cōtraria. Ait enim/ circa eas
res: q̄ aut genere eadem ſint/ aut ſpecie. vt eſt corpus quidē animalis vnū ſecundū genus. omni-
um enim animaliū vnū genus eſt: et circa hoc egritudo vel ſanitas inuenitur. Similiter et circa
corpus omne indiſcrete vel animalis vel inanimati albedo et nigredo eſt: q̄ ſcilicet omne cor-
pus et ipſum ſecundū genus eſt vnū. nāq; his genus eſt ſubſtantia. Iuſtitia quoq; et iniuſtitia in
anima eſt. Omnis aūt anima q̄ iuſtitiā iniuſtitiāq; ſuſcipit: rationalis ē/ id eſt hominis. ſed omnes
homines idē ſunt ſecūdū ſpeciem. omnes igitur animę eędē ſecundū ſpeciē ſunt. iuſtitia ergo et
iniuſtitia: circa eaſdē res ſecundū ſpeciem reperiuntur. Quocirca recte iā cōcluſum eſt omnia cō
» traria: circa eaſdem res vel ſecundū genus/ vel ſecundū ſpeciem inueniri. ¶Neceſſarium autem
» eſt omnia cōtraria: vel in eodē genere eſſe/ vel in cōtrariis generibus vel ipſa genera eſſe. album
» enim et nigrum in eodē genere ſunt. color enim eorū genus eſt. iuſtitia vero et iniuſtitia: in con
» trariis generibus. illius nāq; virtus genus eſt: huius autē vicium. bonum vero et malū nō in ge-
» nere ſunt: ſed ipſa ſunt genera aliquorū exiſtentia. ¶Monſtrat id qđ reliquū eſt: id eſt vbi poſſunt
ſemper contraria veſtigari. omnia enim quę ſunt cōtraria: aut ſub eodem genere ſunt/ aut ſub
cōtrariis generibus/ aut ipſa ſūt genera. Sub eodē genere ſunt contraria: vt albū et nigrum ſub
vno ſunt genere/ id eſt colore. color enim albedinis et nigredinis eſt genus. hæc igitur ſub vno
ſunt genere. Alia vero contraria in cōtrariis generibus inueniuntur: vt iuſtitia et iniuſtitia. Iuſti-
tiæ enim genus eſt bonū: iniuſtitię vero malū. malum vero bono cōtrariū eſt. iuſtitia ergo et in-
iuſtitia ſub cōtrariis generib9 ſunt. Rurſus alia: ipſa ſūt genera. vt bonū et malū. vtraq; eni ſunt
genera ſub ſe malorū bonorumq; poſitorū. et nō hoc nūc dicitur: q̄ bonitas et malicia nulli alii
generi ſubdūtur (ponūtur enim ſub qualitate) ſed particulariū bonorum et malorū nō eſſe alia
genera/ niſi ipſum bonū et malū generaliter. Recte igitur bonum et malum/ aliorū particulariū
bonorū malorūq; genera ſunt numerata. Quare rectiſſime dictū eſt: omnia cōtraria aut ſub eodē
eſſe genere/ vt album et nigrū ſub colore/ aut in cōtrariis generibus/ vt iuſtitia atq; iniuſtitia ſub
bono et malo/ aut ipſa eſſe genera/ vt eſt ipſum bonū et malū/ quę genera iuſtitiæ atq; iniuſtitię
numerata ſunt.

Hoc intelli ge de viciis generibus.

¶DE MODIS PRIORIS. Cap. XI.

Priusquintupliciter accipitur.



Rius autem alterum altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem et maxime »
proprie ſecundū tempus. ſecundum quod ſcilicet antiquius alterum altero/ et »
vetuſtius dicitur. In eo enim q̄ tempus amplius eſt: et antiquius et vetuſtius »
dicitur. ¶Poſtq̄ de oppoſitis diſputationē quantum ad præſens tempus attine »
bat explicuit: nunc q̄ priora dici poſſint/ quęue poſteriora differit. Et ait. primo
quidē et proprie et qđ in vſu eſt prius dicimus/ hoc eſt/ quando aliquā rem alia
res tempore præcedit/ et ſuperat. et dum proprie loquimur ſecūdum temporis
pręceſſionem: aliud antiquius dicimus/ aliud ſenius. Antiquius quidem in iis
quæ inanimata ſunt/ vt Porphyrio placet: ſenius vero in iis quę anima non carent. vt ſi quis di-
cat antiquius fuiſſe bellum Thebanorum atq; Græcorum Troię excidio: iccirco q̄ tempore
præcedat. filii namq; ducum qui Thebano periere prælio: Troiæ pręliis interfuerunt. vt Diome-
des Tydei filius: et Stenelus filius Capanei. atq; hoc quidem ita/ quoniam eſt: et in rebus ina-
nimatis antiquius dicitur. vt et cum dicimus antiquiorem eſſe dominationē regum in ciuitate
rhomana/ q̄ cōſulum magiſtratum. In rebus vero animatis: ſenius vocamus. Seniorem namq;

dicimus Pythagoram Socrate/Socratem Aristotele:idcirco q se temporibus antecedãt. Ergo prius alterum altero dicitur propter secundum tempus. prioris autem quattuor fuere distãtiæ: vt ipse Aristoteles dicit/cum ait. Prius alterũ altero dicitur quadrupliciter. Easq sigillatim breuiter enumerat:ad quas ipse addidit quintam/ quę priscis philosophis esset incognita. Et quoniam de primo prioris modo dictum est:de secundo dicamus. ¶Secundo autem q nõ conuertitur secundum subsistendi consequentiam.vt vnũ duobus prius est.duobus enim existẽtibus/ mox vnum esse cõsequens est.vno vero existente/ duo esse non necessarium est.quare non conuertitur ab vno consequentia:vt reliquum sit.prius autem illud esse videtur:a quo nõ conuertitur eius quod est esse cõsequẽtia. ¶Secunda (inquit)significatio prioris est:quę non tempore intelligitur/sed natura.& hoc ait/ a quo non cõuertitur subsistendi cõsequentia. Nam si duę res ita sunt oppositæ/vt si vna sit necesse sit esse aliam/ & si alia sit nõ necesse ẽ esse aliam:illa prior est qua posita vt sit/non est aliã necesse esse.& hoc quidem vniuersaliter dictum est.planius vero his fiet exemplis. Binarius enim numerus/&vnitas:eam retinẽt naturam.vt si quis duo esse proponat:vnum quoq esse monstrauerit. vnum enim in ipsis duobus concluditur: nec præter duas vnitates poterit esse binarius. quocirca si quis binarium numerũ esse posuerit: vnũ quoq esse consequitur:idcirco q binarius vt sit/ indiget vnitate. at vero si quis ponat esse vnitatẽ:nõdum necesse est esse binarium.ergo ab vnitate subsistendi consequẽtia non conuertitur. posita enim vnitate/ necesse nõ fuit binarij numeri subsequi quãtitatem:idcirco q binario nõ indiget vnitas/sicut indigens erat vnitate binarius. quare prior est vnitas binario. Qđ si ita est:& quicquid ita fuerit vt ab eo subsistendi consequẽtia nõ cõuertatur/prius (Aristotele authore)probabitur.vt in eo quod est homo/& animal.cũ eni dico hominẽ:mox dixi animal:at cũ animal dixero/nichil adhuc de homine dictum est.Omnis enim homo/animal est:nõ omne animal/ homo. ¶Tertio vero secundũ ordinẽ quędam prius dicitur:queãdmodũ & in disciplinis/& in orationibus.nam in demõstratiuis disciplinis est prius & posterius ordine. elementa enim in geometrica priora sunt ordine ijs quę describũtur. sed & in grãmatica: elemẽta syllabis priora sũt. & in orationibus similiter proœmium narratione prius ordine est. ¶Ponit tertiã prioris significationem:vt in geometria/priora sunt (inquit) elementa descriptionibus. Elementa vero ait quos terminos appellamus:idest vbi quid punctum sit/quid linea/quid figura prædicetur. His enim cognitis & fideliter animo apprehensis:postea omnes geometrię descriptiones fiunt/quę problemata & theoremata nuncupãtur.ergo quoniam prius discũtur elementa/ post ad descriptiones est trãsitus:priora sunt elemẽta descriptionibus/ ordine scilicet. quoniam vt descriptio possit intelligi:prius elementa traduntur.& in grãmatica quoq prius singulę traduntur litterę: q quę ex his syllabę coniũguntur. quocirca ipsęquoq ordine priores sunt syllabis. Rhetores vero nõ sępe a narratione/sed ab exordio agere causas incipiũt:ideo q exordia narrationibus priora sunt ordine. quare tertius modus prioris iste est: qui secũdum nexũ cuiusdam ordinis in qualibet arte est constitutus. ¶Amplius præter ea quę dicta sunt:quod melius & honorabilius est prius natura esse videtur.cõsueuerũt etiã multi honorabiliores & magis dilectos a se: priores apud se dicere. Est quidem et pene alienissimus priorũ hic modus. Modi igitur qui dicti sunt de priore: fere hi sunt. ¶Dicit prius videri/ qđ neq secundum tempus aliquoties/neq secundũ subsistendi consequentiam/ nec secũdum ordinem fit:sed quodcũq preciosius fuerit/prius esse videatur.vt sol/luna prior est.& anima/corpore. & animus/anima. Hoc vero tali argumento probat/ q ij qui aliquos venerantur/ & honorabiliores existimant: dicant eos esse priores. & ij qui in rebus publicis plurimum possunt: priores dicuntur ab ijs qui eos maxime venerantur. Sed vt ipse ait:alienissimus modus ẽ a significatione prioris hic quartus/qui nũc est dictus modus.etenim de his melius dici potest/ vt dicantur venerabiles & honorabiles: vt vero priores dicantur/abusio potius q̃ vlla proprietas est.Quintus modus quem ipse addidit huiusmodi est. ¶Videtur autem præter eos qui dicti sunt:alter esse prioris modus. Eorum enim quę conuertuntur secundum essentiæ consequentiam/quod alteri quomodolibet causa est:digne prius natura dici possit.quoniam vero quędam sunt huiusmodi:palam est.esse namq hominem:secundũ essentiæ consequentiam ad veram de se conuertitur orationẽ. Nam si homo est:vera est oratio qua dicitur/quia homo est.& si vera est oratio qua dicimus q homo est:etiam conuertetur.Nã si vera est oratio qua dicimus q homo est:est homo. Et vera quidem oratio:nequaq̃ causa est/ vt sit res. verumtamen res quodam modo causa videtur: vt sit vera oratio. eo enim q res ẽ aut non est:vera oratio aut falsa dicitur. quare secundũ quinq modos:prius alterũ altero dicatur. ¶Nouimus quasdã res in prædicatione posse cõuerti. q si vna earum quę conuertuntur/ alteri causa est/& veluti naturalem subsistentiam subministrat:illa naturaliter prius esse perhibetur. Ipse autem aptissimo qđ proposuit/firmauit exemplo. Nam si est aliqua res:verum est de ea di-

Et aĩa/corpore. animũ capit p mascula & virili parte mẽtis et vt ĩ se residet. aiam vero vt se corpori admiscet aiat/viuificatq vt femiinea qđã & cõsortij terrenę molis amica.

cere/quoniam est.rursus si de ea verum est dicere quoniam est:illam ipsam rem esse necesse est.
vt quoniam est homo:verum est dicere quoniam est homo. ꝙ si verum est dicere quoniam est
homo:nulla est dubitatio quin homo sit. Ergo quoniam duę hę sibimet conuertuntur: respicia
mus nũc quę sit harum causa alteri vt subsistere valeat/ atq; vt esse possit. Video autem rem di
cto vero/ subsistentię dare principium.nam quia homo est:iccirco verum est dicere quoniã est.
sed nõ iccirco homo est:quoniam de eo vere dici potest quoniam est.Res enim vt veritas adsit
dicto/principium est:sed non vt res subsistat/ vero efficitur dicto. quocirca prius est esse homi
nem:posterius verum de eo esse dictum. iccirco quoniam quãuis conuertantur: tamen vna ha
rum rerum alteri subsistendi causa est. Ait enim id esse prius inter ea quę conuertũtur secundũ
essentiæ consequẽtiam:qđ alterius quomodolibet causa est.vt in hoc ipso sermone de homine
conuertuntur vtraq; quidem:sed homo vt sit sermo verus/ causa est atq; principium.qđ Aristo
teles ita ait. Est autem verus sermo:nullo modo causa subsistendi rem/ res autem videtur quo
dam modo causa esse vt sermo verus sit.neq; enim iccirco res est/ quoniam sermo est:sed iccir
Epilogus. co verus est sermo/quoniam res ipsa subsistit. Quocirca quinq; hi prioris modi sunt:quorum su
perius quattuor dixit/secundum tẽpus scilicet/ secundum id qđ non cõuertitur ad subsistẽdi cõ
sequentiam/secundũ ordinem/secundũ reuerentiam/& secundum conuersionem/cum altera
res alij subsistendi causa est. Sed quoniam de priori dictũ est: nũc de ijs quę simul sunt incipit.

ℂDE MODIS SIMVL. Cap.XII.



Imul autem dicuntur simpliciter quidem & proprijssime:quorum generatio
» in eodem est tempore.neutrum enim eorũ:neq; prius neq; posterius est. Si
» mul itaq; secundũ tempus hęc dicuntur. ℂCum de prioribus disputaret illa
» proprie priora esse contenderat:quę secundum vim pręcedentis tẽporis dice
Modi simul tres sunt. rentur. quare cum de ijs quę simul sunt disputat:idem reuocat & recte.Nam
si maximum modum prioris/ solum efficiat tempus:cur nõ quoq; simul ędi
tam naturã tempus efficiet? Ait ergo et simpliciter & proprie dici simul esse
ea quę vnius temporis ortu prolata sunt.vt si illa sint antiquiora atq; priora
quęcunq; nõ ęquali/sed præcedenti tempore proferuntur:quę se temporibus non præcedunt/
rectissime simul esse ponuntur.cum enim vno tempore ędita atq; prolata sint:illa secundum tẽ
pus simul esse dicuntur/ idest simul naturale principium substãtiamq; sortita sunt.atq; hęc qui
dem secundum tempus simul esse dicuntur. Secundum naturã vero simul esse perhibentur: q̃
cunq; inuicem ad se conuertũtur/cum altera res alterius subsistendi neq; causa sit neq; princi
pium.vt sunt huiusmodi duplum/ & medium.nam cum sit duplum/ medium est:cum rursus sit
medium/ duplum est.seruus quoq; & dominus eodem modo sũt:filius quoq; & pater. Hęc enĩ
quęcunq; illata quidem inferunt alia/ sublata vero auferunt simul:sibimet semper inuicem cõ
uertuntur. nam si dicam patrem:filium quoq; intelligi necesse est.si dixero filiũ:pater mox sub
intelligentiam cadit. ꝙ si alterum sustulero: vtraq; perimo.nam si tollam filium: pater nõ est.si
patrem abstulero:filium quoq; perire necesse est. Atq; hęc ita sibimet cõuertuntur: vt tamen al
tera res alteri causa penitus non sit.nã quoniã pater filio in prædicatiõe conuertitur/ manifestũ
est:sed neq; pater filio causa est vt sit/ nec filius patri. Hoc autẽ huiusmodi est. si Eneas habuit
Ascanium filium:nõ dicimus/quoniam nõ fuit Eneas causa vt esset Ascanius / sed nõ fuit pa
ter causa vt esset filius. Nam cũ dico Ascanius:quędam propria substãtia est.cũ dico filius : esse
non potest/ nisi ad aliquid referatur.& cum eum nomino: substantiam dixi. si patrem appello:
nulla ratione constat/ nisi ad filium referatur. Igitur causa fuit Eneas vt esset Ascanius: sed nõ
est causa pater vt esset filius. pater namq; tũc sit/cum filius fuerit.nam si hęc tempore ipso prio
ra non sunt/ causa autem cuiuslibet rei prior est q̃ illa cuius causa est/oriatur: nulla dubitatio
est/quin pater atq; filius (quia vtręq; prædicationes æquales sunt tẽpore) neutra neutri causa
sit.cum tamen substantiæ ipsę vt sint causa non sit prædicationis.& nullo modo simile debet
videri ei qđ pauloante dictum ẽ de homine: esse verum de eo sermonem scilicet/ quoniam est.
Illic enim cũ res esset:tũc poterat esse verus de ea sermo.prius enim est vt sit aliquid: post vero
vt de eo verum aliquid esse dicatur.nunc vero nõ ita est vt prius aliquis sit pater:post vero fili
us.mox enim vt pater est/ filium esse necesse est:mox vt est filius/ patris sine dubio prædicatio
cõsequitur. Queadmodũ ergo iste modus sit/ qui scilicet simul secũdum naturã est: Aristoteles
» ita pronunciat. ℂNatura autem simul sunt: quęcunq; conuertuntur quidem secundũ quod est
» esse consequentiam/ sed nequaq̃ alterum alteri causa est vt sit. vt in duplo et dimidio.conuertũ
» tur etenim hæc. nam cum duplum sit:dimidium est.& cum dimidiũ sit: duplum est. sed neutrũ
» alteri causa est: vt sit. ℂIn ijs quę ita priora esse dicebantur/ vt conuerterentur: quamuis secũ
dum essentiam eorum consequentia esset/ tamen quia in his alia res alij causa atq; principium

eſt/ hoc erat ꝙ vna prior eſſe videretur ea quidem cuius cauſa erat. qđ diſtat ab iſs quę cõuer-
tuntur/ & ſe inuicem auferunt: quę cum neutra neutri cauſa ſit/ & tamen cõuertuntur/ digne ſi-
» mul naturaliter eſſe perhibentur. ¶Dicuntur autē ſimul natura: & quę ex eodem genere edi-
» uerſo ab inuicem diuiduntur. ediuerſo autem diuidi abinuicem dicuntur: quę ſecundũ eãdem
» ſunt diuiſionem. vt volatile/ greſſibile/ et aquatile. hęc enim ab inuicē ediuerſo diuiduntur: quę
» ex eodem genere ſunt. Animal namq; diuiditur in hęc: volatile/ greſſibile/ et aquatile. & nichil
» horum prius vel poſterius eſt: ſed ſimul hęc natura eſſe videntur. ¶Tertium modum eorũ quę
ſimul ſunt hunc addidit: illa quoq; ſimul eſſe/ quę æquali diuiſione ſub genere ponãtur. vt ſi po
nat quis animal genus hominis & equi/ hominem vero & equum a genere/ ideſt ab animali di
uidat: homo & equus quoniam ſub eodem genere ſunt/ ſimul eſſe natura dicuntur. Et cõueni- Regula.
ens regula eſt in omnibus quibuſcũq; generibus. cum enim ſpecierum diuiſiones fiũt: illic ſpe-
cies natura ſimul ſunt. & ſi ſub his ipſis ſpeciebus quędam alia ponantur: etiam ipſa ſimul na-
tura eſſe dicuntur. Diuidatur enim genus/ ideſt animal in volatile atq; greſſibile: & quoniã ſũt
ſub eodem genere/ ſimul natura ſunt. Et ſi quid horum in ſubiectas partes ſpecieſq; ſoluatur/
vt volatile quidem in iſs auibus quę ſeminibus veſcũtur/ et in iſs quę carnibus/ & in iſs quę her
bis: eę tres ſpecies rurſus/ quę ſub volatili ſunt/ ſimul eſſe naturaliter appellantur. quod Ariſto-
» teles ita dicit. ¶Diuiditur autem & ſingulum horum in ſpecies rurſus: vt volatile animal/ ali-
» ud greſſibile/ aliud aquatile. Erunt ergo et illa ſimul natura: quęcunq; ex eodem genere ſecun
» dum eandem ſunt diuiſionem. Genera vero ſpeciebus ſemper priora ſunt. neq; enim cõuertun
» tur ſecundum eius qđ eſt eſſe conſequentiam. vt cum quidem aquatile ſit: animal eſt. cum ve-
» ro ſit animal: non neceſſe eſt vt aquatile ſit. ¶Simul ergo natura dicuntur: quęcunq; quidē cõ-
» uertuntur ſecundum eius quod eſt eſſe conſequentiam/ ſed nequaq̃ alterum alteri vt ſit cauſa
» eſt/ & ea quę ex eodem genere ediuerſo diuiduntur abinuicem. & ſimpliciter ſimul ſunt: quorũ
» generatio in eodem ē tempore. ¶Atq; iccirco fieri nõ poteſt vt genus habeat vnam ſpeciem.
Nam ſi quęcunq; ſub genere ſunt: ſimul ſunt. ſimul autem niſi plura eſſe nõ poſſunt: genus igi
tur ſub ſe vnam ſpeciem habere nõ poteſt. Si enim vna fuerit: fieri nõ poteſt vt ſimul eſſe dica-
tur. quia illud eſt: ꝙ ſub eodem genere res quędam ſolent/ quę ſimul ſint naturaliter/ inueniri.
Sed hęc de ſpeciebus. Genera autem ſemper priora ſunt. non enim cõuertuntur ſecundũ ſubſi
ſtentiæ conſequentiam. prioris vnus modus eſt ſecundum quem illa priora dicerētur: quęcũq;
ab ſubſiſtendum nullo modo conuerterētur. qđ hoc idem in generibus cadit. genera eni/ non
conuertuntur ad ſubſiſtentiæ conſequentiam hoc modo. Sit enim animal genus: homo vero
ſpecies. Cum vero dico hominem eſſe: animal quoq; eſſe conſequitur. ſi animal dixero: ad ho-
minem ſubſiſtentiæ conſequentia non cõuertitur. poteſt enim eſſe animal: non tamen homo.
quocirca ab animali ad hominem: nõ conuertitur ſubſiſtentiæ conſequētia. ꝙ ſi poſito homi-
ne animal conſtat/ animali vero nominato non eſt neceſſe hominem eſſe: animal eſt prius ho-
mine. Illa quoq; priorum deſcriptio eſt/ ꝙ ea quę ſunt priora: ſublata quidem auferunt/ illata nõ
inferũt. Animal enim ſublatum/ ſecum quoq; hominem tollet: illatum vero vt dicatur eſſe ani-
mal non ſecũ ſtatim hominem infert. Poſteriora vero ediuerſo ſunt. Illata enim ſimul inferũt:
ſublata non auferũt. dictus quidem homo/ ſimul ſecum animal infert: omnis namq; homo: ani
mal eſt. ꝙ ſi homo ſubſtantialiter auferatur: non eſt neceſſe animal quoq; auferri/ ꝙ hoc nomē
animalis in pluribus ſpeciebus valet aptari. Qz ſi ita cõtingit: ſublato homine permanebit ani
mal. Quocirca concludit tres eſſe ſpecies eorum quę ſimul ſunt: ſecundũ tempus/ ſecundũ na-
turam cum vtraq; ita cõuertũtur vt neutra neutri cauſa ſit/ tertium genus eſt ſecundũ eandē
ſub genere diuiſionem. ¶Quoniam in faciēdo atq; patiendo inerat quidam motus/ facere au-
tem & pati prædicamentis adiunxerat: iccitco nũc de motibus tractat/ & ſex numero eſſe pro-
nunciat.

¶DE SPECIEBVS MOTVS. Cap. XIII.

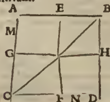


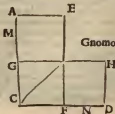
» Otus autem ſpecies ſunt ſex: generatio/ corruptio/ augmentũ/ diminutio/ al-
» teratio/ ſecundum locum mutatio. Alij itaq; motus palam eſt quia abinuicem
» diuerſi ſunt. non eni eſt generatio corruptio/ neq; augmentũ/ diminutio/ neq; Primo & ſe
» ſecundum locum mutatio. ſimiliter autē & alij. ¶In phyſicis Ariſtoteles mo- cundo cap.
tus ſpecies alia ratione partitus eſt. Ait enim aliud eſſe permutationem: aliud quinti.
motum. & permutationis quidē duas eſſe ſpecies ait/ generationem/ & corru-
ptionem: motus vero tres/ ſecundum quantitatem/ ſecundũ qualitatem/ ſecũ-
dum locũ. igitur quoniam hic liber ad introductionem factus eſt quodã mo-
do: noluit nimis diuiſionis attenuare rationem/ ne ingredientium animos ſubtiliori diuiſione
confunderet. Facit igitur diuiſionem motus hoc modo. eſt enim vna ſpecies motus ſecundum

Ius finxit ab itu itu/ vt ab auditu auditu/ auditus: significatq; p porrectione extésionemq;. q; mot⁹ dicũtur .quia ipse sp̃s cõmuni appellatione motus appelãtur.

substantiam/ alia secundum quantitatem/ alia secundũ qualitatem/ alia secundũ locum. Et secundum substantiam quidem est generatio & corruptio. hęc enim vtraq; in substantia fiunt. Nam & secundum substantiam generatur aliquid: & secundum substantiã corrũpitur. Secundum quantitatem vero: vt crementũ & diminutio. etenim secũdum quãtitatẽ: vel aucta creuisse/ vel detracta diminuta esse dicũtur. Secundũ qualitatem vero: quę dicitur cõmutatio/ secũdum aliquas scilicet passiones/ quas qualitates esse manifestũ est. Secundum locũ vero: vt itus in longitudinem/ vel in curuaturam flexus. & itus quidem in lõgitudinẽ: est vt a sursum in deorsum/ a prioribus retrorsum/ a dextera in sinistram. & rursus si hęc conuertas: i directum pergẽtes ijdem motus erunt. Illud quoq; verũ est has esse omnes species motus. nullo namq; sibi participant: nisi solo generis nomine/ q; motus dicuntur. nam neq; generatio idem est q; corruptio. namq; generatio est in substantia ingressus: corruptio vero ex substantia egressus. nec diminutio idem qđ crementũ. nec secundũ locum translatio alicui superiorum cõsimilis est. Cõmutatio autem: habet forte aliquã dubitationẽ/ q; non videatur a superioribus discrepare. quã quęstionem ita proposuit. ℂ In alteratione vero habet quandam dubitationẽ: ne sit forte necessarium id quod alteratur per aliquã reliquarum motionũ alterari. hoc autem nõ verum est. nã secũdum omnes pene passiones/ aut cõplures accidit nos alterari: nulla aliarũ cõmunicãte motionum. nam neq; augeri necessarium est quod per passionẽ mouetur: neq; diminui. similiter autem et in alijs. quare alia præter alios motus erit alteratio. nã si esset eadẽ: oporteret id qđ alteratur/ mox et augeri vel minui vel quandã aliarum motionũ sequi/ sed nõ necesse est. Similiter autem & qđ augetur/ aut alia aliqua mutatione mouetur: alterari oporteret. ℂ In cõmutatione vero est aliqua dubitatio: ne forte necesse sit qđ cõmutatur secundum aliquem reliquorum motuum cõmutari. Nam si omne qđ cõmutatur/ aut generatur/ aut corrũpitur/ aut minuitur/ aut crescit/ aut id secundum locũ transferri necesse est: dubium nõ est nichil superioribus cæteris hanc differre speciem/ quę secundũ cõmutationem dicitur. hoc autẽ non est verũ. Sed quoniam qđ cõmutatur non omnino neq; generatur/ neq; corrũpitur. vt qui in sole diutius stetit/ si ex candido niger est factus: cõmutatus quidẽ secundum colorẽ dicitur/ nõ tamen generatus est aut corruptus. nec vero illi aliqđ vel crementum factum est/ vel diminutio: sed nec loci translatio vlla est. potest enim aliquis vno eodẽq; loco consistens: aliquibus extrinsecus venientibus passionibus permutari. potest quoq; & crescere & decrescere: præter qualitatis cõmutationẽ. qđ ipse Aristoteles ita pronunciat. ℂ Sed sunt quędã quę augmentãtur: quę nõ alterantur. vt quadratum gnomone circũposito creuit quidẽ: alteratũ vero nichil factum est. sic & in alijs huiusmodi. quare alij motus sunt abinuicem. ℂ Qđ dicit/ tale est. Si quadrato (inquit) addatur gnomo: crescit quidem quadratus/ non tamen cõmutatur. ideoq; sublato gnomone quadratus diminuitur/ sed nõ cõmutatur. Sit enim quadratus a b c d/ & ducatur ei angularis b c/ & diuidãtur quattuor latera a c/ a b/ b d/ d c inęqualia g/ e/ h/ f pũctis. & ducantur g h/ f e linęę. diuisus igitur quadratus a d: in quattuor quadratos qui sunt e g/ f g e h/ h f. quorumlibet tres qui circa eandem angularẽ sunt si demãtur: figura ipsa gnomo vocatur. vt si quis tollat hos tres e g/ g f h: inuenitur m n gnomo/ qui m n gnomo separatur ab e h quadrato. totus quidẽ a d quadratus diminutus est: qui ex tam magno factus est paruus/ non tamen formam tetragoni cõmutauit. Quod si e h tetragonus solus sit/ & ei circũponatur gnomo/ qui est m n: creuit quidem tetragonus/ & maior factus est/ sed nõ cõmutatus est. omnes enim tetragoni: sibi sunt propria qualitate consimiles. Quod si cõmutatio huiusmodi esset vt non omnino a superioribus separaretur: nulla esset dubitatio/ quin semper oporteret quicquid cõmutatur secundum aliquem priorum motuum modum cõmutari. ita vt aut nasceretur/ aut corrũperetur/ aut minueretur/ aut cresceret/ aut secundum locũ fieret aliqua permutatio. qđ quoniam nõ est: ab omnibus superioribus motibus hęc motus species distat. sed monstratum superius est quinq; superiores motus species: a se omni ratione substantiæ discrepare. quocirca distant a se similiter hi sex motus atq; diuersi sunt.

Cõmutatio Alteratio.







¶Est autem simpliciter motui quidẽ: quies cõtrarium. iis vero quę per singula sunt: et singula. generationi quidem corruptio/ augmentato vero diminutio: secundum locum mutationi/ secundum locum quies maxime videtur oppositum esse/ & forte in contrarium loci mutatio. vt ei quę inferius est: ea quę superius est. & ei quæ superius est: ea quę inferius est. ¶Nunc iam motuum contrarietates exequitur: et ipsi quidem generi/ idest motui dicit quietem esse cõtrariam. habet enim motus quietem contrariã. singulis vero speciebus motuũ motus ipsi cõtrarij sunt: vt generationi corruptio. & cum generatio sit motus atq; corruptio: vtraq; tamen sibimet contraria sunt. cremento quoq; diminutio cõtraria est. Quare diuerso modo hę species motus contrarietatem habent: q̃ genus dudum habere mõstrauimus. Motus enim ipse/ habet quietem cõtrariam: specietũ vero motibus non quies/ sed alij motus contrarij sunt. vt generationi corruptio/ & cremento diminutio. secundum vero locũ translationis contrarietas/ simul est generis. Nam & ipsa habet contrariam secundũ locum quietẽ. cõtrarium nãq; est: moueri de loco in locum/ & non moueri. & est nõ moueri quidem secundũ locum/ quies: moueri vero secundum locum/ translatio. Maxime autem (inquit) secundũ locum mutationi: cõtraria est in contrarium locum permutatio. vt si qua res sursum sit/ atq; ibi maneat/ & sit quieta/ postea fit ei motus talis/ vt deorsum moueatur/ q̃q̃ ipsi superiori motui quies contraria est: multo magis quidẽ huiusmodi motus qui in contrariũ fit locum illi superiori motui cõtrarius est. atq; hoc quidem: & in alijs motibus accidit. vt si quis sit ad dexteram/ si ei in sinistrã motus sit: in contrarium locũ factus dicitur motus. atq; hoc idem i alijs motibus licet videre. Sed Aristoteles dubitat si reliquo motui/ idest cõmutationi aliquid possit esse contrarium: quã quęstionẽ ita proponit. ¶Reliquo vero assignatorum motuum: nõ facile est assignare quid forte est contrarium. videtur autẽ nichil esse ei contrarium: nisi quis & in hoc secundũ qualitatem quietẽ opponat/ aut in contrariũ qualitatis/ mutationem. sicut & in mutatione secundũ locũ: quietem secundũ locum/ aut in cõtrarium locũ mutationem. est enim et alteratio mutatio secundũ qualitatem. ¶Ex similitudine motuum contrarietates quoq; colligimus. Nam quoniam superius motui secundum locũ/ cõtrariam reperit secundũ locum quietem/ & quoniam omnis cõmutatio quę secundũ aliquã passionem fit/ secundum qualitatem cõmutatur: motus eius contrarietatẽ posuit secundum qualitatem quietẽ. vt si lapis cum frigidus est/ ita permaneat: qualitas illa mansit/ & quieuit. q̃ si tepeat: qualitas illa comutata est/ & est ipsa cõmutatio contraria/ & factus est quidem motus/ sed in tepore lapidis secundum qualitatẽ facta est permutatio. fuit autem in frigore quies secũdum eandẽ qualitatem. Quocirca licet videatur hic motus quidem omnino contrariũ non habere: attamen sicut superius dictum est secundum locũ translationi contrariã esse secundũ locum quietem/ cur non quoq; secundũ qualitatẽ cõmutationi dicatur quies secundũ qualitatem esse contraria/ definitio namq; cõmutationis est trãslatio secundũ qualitatem. Cũ enim qualitas cuiuslibet rei monetur: fit translatio scilicet secundum qualitatẽ. q̃d si maxime videatur secundum locũ translationi/ esse contraria non solũ secundũ locum quies/ sed etiam in contrariũ locum translatio: secundũ qualitatẽ quoq; mutationi/ non solũ erit contraria secundum qualitatem quies/ sed maxime in contrariã qualitatem cõmutatio. vt si quid cũ est albũ/ si rubrũ fiat: quieti quidem ei quę in albo colore poterat permanere/ contraria fuit qualitatis ipsa mutatio/ vt ex albo in rubrum mutaretur. si quid enim ex albo vertatur ĩ nigrum: illud maxime permutatur. & illud superiori mutationi contrariũ est/ quoniam permutatum est in contrariam qualitatem. atq; hoc est q̃d ait. ¶Quapropter opponitur mutationi secundum qualitatem: quies secundum qualitatem/ aut in contrariũ qualitatis mutatio. vt album fieri ad id quod nigrum est fieri. alteratur enim: in cõtraria qualitatis/ mutatione facta. ¶Id quoq; apertissimum vulgatur exemplo. Quare quoniam de motibus expeditum est: habendi ęquiuocationem quę sequitur/ explicemus.

¶DE MODIS HABERE. Cap. XIIII.



Abere secundum plures modos dicitur. Aut enim vt secundum habitum & dispositionem/ aut aliam aliquam qualitatẽ. dicimur eni disciplinam aliquã atq; virtutem habere. ¶Aut vt quantitatem: q̃ ei qui magnitudinem habet/ cõtingit. dicitur enim tricubitam habere magnitudinem/ vel quadricubitam. ¶Aut ea quę circa corpus sunt. vt vestimentum vel tunicam: aut vt in parte/ vt in manu anulum. ¶Aut vt partem vt pedem/ vel manũ. ¶Aut vt in vase/ vt modius grana tritici. aut lagena vinum. vinũ enim habere lagena dicitur/ & modius grana tritici. hęc enim omnia habere dicuntur: vt in vase. ¶Aut vt possessionẽ. Habere enim domum & agrum dicimus. ¶Dicitur etiam et vir vxorem habere: & vxor virũ. Sed qui nunc dictus est modus: alienissimus est eius quod est habere. nichil enim aliud vxorẽ

habere significamus:q̃q cohabitant. Forte tamen & alij quidam/ eius quod est habere apparebunt modi. sed qui dici consueuerunt/ pene omnes enumerati sunt. ¶Categoriarum/ prędicamentorumq; Aristotelis finis. ¶Aequiuocum esse/ habendi modum manifestum est. Habere enim ita multis dicitur modis: vt tamē equiuoce prædicetur. dicimur enim habere aliquā qualitatem: vt habitum vel dispositionem. dicimur quoq; habere scientiam vel virtutem. Quātitatem quoq; habere perhibemur. dicimur enim mensura habere quinq; vel quattuor pedes. Necnon etiam in ipsis partibus corporis aliquid: & ipsas partes habere prædicamur. dicimur enim & habere digitos & in digito anulos. Circa corpus quoq; aliquid habere dicimur: vt tunicam/ vel quodlibet aliud vestimentū. Necnon etiam in vase haberi aliquid dicitur: vt triticū in modio/ & vinum in dolio. hęc scilicet ita haberi dicuntur/ vt in vase. Dicitur etiam quis habere vxorem. quę scilicet significatio nulli supradictæ cōmunis est: sed (vt ipsi Aristoteli videtur) lōge diuersa est hęc significatio ab habendi prædicamento. non enim proprie habemus vxores: sed qđ habere quis dicitur vxorem/ hoc significat habitare cum eo vxorem. habere enim/ habitare dicimus. vt est exemplum Socratis. habēt/ idest habitant atq; colūt. Quare ipse quoq; Aristoteles (inquit) esse aliquos fortasse/ pręter eos qui dicantur/ habendi modos. hortatur quoq; nos ad vlteriorem aliquā inquisitionem: vt nos quoq; quęramꝰ per quos/ præter priores dictos modos/ alios possit habere prædicari. Et de hac ęquiuocatione quidem habendi sufficienter dictum est. ¶Sed forte quis dubitet/ cur cum habere superius in genere nominauerit/ nūc idipsum ęquiuocum ponat. sed hęc quęstio ita soluitur. Non absurdum est idem prędicamentū/ nūc vniuoce nūc ęquiuoce prædicari. vniuoce: vt superius quidem eiusdem specierū exempla proposuit. vt est calciatum esse vel armatum. horū enim talium genus est. æquiuoce vero: vt in iis modis quos superius exposuimus. Qz si & habet aliquas proprias species habendi prædicatio (dicitur autem & ipsum nomē multipliciter) nichil est incongruū in genere numerari. sufficit enim ad demonstrandum genus esse & habendi prædicationem: q᷑ sub se aliquas partes/ speciesq; contineat.

Modi habere septenario claudūtur.

Dubij solutio.

¶LIBRI SECVNDI COMMENTARIORVM BOE. IN PRAEDICAMENTA ARISTOTELIS FINIS.

¶EIVSDEM BOETII LIBRI περὶ ἑρμηνείας ARISTOTELIS TRADVCTIO: ET IN EANDEM COMMENTARIORVM AEDITIO PRIMA.



AGNA quidem libri huius apud Peripateticam sectam probatur authoritas. hic nāq; Aristoteles simplicium propositionū naturam diligēter examinat: sed eius series scropulosa impeditur semita/ & subtilibus pressa sententijs/ aditum intelligentiæ facilem non relinquit. Quocirca nos libri huius enodationē duplici cōmentatione suppleuimus: & quantū simplices quidem intellectus sententiarum oratio breuis obscuraq; cōplectitur/ tantum hac operis huius tractatione digessimus. quod vero alterius acumen considerationis exposcit: secūdæ series editionis expediet. nunc a me tantū lector expectet: vt pedetentim minutatimq; secūdum orationis ordinē textūq; sermonis/ id qđ angustia breuitatis latet/ intelligat. Et prius quę sit huius operis intētio: breuiter demōstrandum est. Inscribitur etenim grece liber περὶ ἑρμηνείας: quod latine de interpretatione significat. quid ergo sit interpretatio: paucis absoluā. ¶Interpretatio ē vox significatiua per seipsam aliquid significans. Siue enim nomen sit qđ per se significat/ vt est homo/ siue verbū vt est curro/ siue qđ grāmatici participium vocant/ siue pronomē est/ siue ex his iuncta oratio/ vt est: homo currit/ siue quolibet alio modo vel nomen vel verbum vel ex his oratio iūcta/ per se aliquid significat: interpretatio nominatur. Quare cum sint quędam in orationis partibus quę per se nichil significant/ alijs tamen iunctę designent/ vt sunt coniunctiones/ vel prępositiones: hęc interpretationes esse nō dicimus. Interpretatio enim siue simplex est/ vt nomen & verbum: siue composita vt ex his iuncta copulataq; oratio: vel per seipsum significare debet si simplex est/ vel ex ijs quę per se significant iuncta esse/ si composita est. quare interpretatio est vox aliquid

Interpretationis diffinitio.

per seipsam significans. Sed quoniam verba nominaq; interpretationes sunt: oratio quoq; omnis quę ex significantibus per se prædicamentis iungitur/ interpretatio nuncupatur. Sunt autẽ plurimę interpretationes/ inter quas illa quoq; est oratio/ in qua verũ falsumue inueniri potest: idest enunciatiua/ de qua hoc libro tractandum est. Iccirco igitur Aristoteles de cõmuni nomine & continenti/ libro titulum inscripsit. interpretatio namq; est nomen & verbum. Interpretatio etiam est huiusmodi oratio/ omnis homo animal est: sed i hac verum falsumq; auditor intelligit. hęc enim oratio quę dicit omnis homo animal est: vera vel falsa ẽ. Interpretatio quoq; ẽ etiam huiusmodi oratio/ da michi codicem: in qua verum falsumq; nullus inueniat. etenim/ da michi codicem: neq; verum esse poterit/ neq; falsum. Quocirca quoniã de ijs solis orationibus/ in quibus verum falsumq; reperitur/ quas enunciationes & propositiones vocamus/ quę interpretationes sunt disputaturus est/ quoniamq; illi de nominibus verbisq; dicendũ est/ quid sint/ quãue vim in significatione retineãt: recte librũ de interpretatione signauit. ¶ Nec hoc nos turbet: q sunt quędam interpretationes de quibus in hoc libro nõ tractet. tanq̃ enim si quis de homine disputãs titulum operis de animali posuisset: quãq̃ nõ de omni animali/ tamen quoniam de aliquo disputaturus esset / recte de animali libro nomen imponeret. ita licet nõ de omni interpretatione pertractet/ tamen quoniam de vna quę est enũciatio/ & de nominibus & verbis/ quę interpretationes simplices sunt/ dicendum erat: de cõmuni & generali/ vocabulum libri de interpretatione imposuit. ¶ Est autẽ intentio libri huius: de simplici enunciatiua oratione disserere. Simplex enim enunciatiua oratio est/ in qua cum verũ falsumue sit: illud tamẽ est/ vt sine cõiunctione totus orationis ordo proponatur. vt est: homo est/ homo est animal/ homo currit/ homo pauidus currit. hę enĩ propositiones sine cõiunctione propositę sunt. Et hę dicũtur p̃dicatiuę/ quę sũt cum nomine & verbo. illę vero quę sunt huiusmodi/ si sol super terram est/ dies est: duplices atq; hypotheticę/ necnon etiam conditionales vocãtur. ponitur enĩ si hoc sit/ hoc esse: idest si sol est/ esse diem. quare hę simplices nõ sunt. si sol est enim/ & dies est: duę propositiones sunt/ quas vna cõiũctio quę est si/ copulat atq; cõponit. sed de his nullus hoc libro tractatus habebitur. Quare quoniam de simplicibus enũciatiuis orationibus tractatum est/ idest de simplici affirmatione & simplici negatione/ quoniamq; affirmationes & negationes verbis ac nominibus coniungũtur (vt in ea quę est homo currit/ affirmatione: homo nomen est/ currit verbum. et rursum/ homo non currit negatio: eodem nomine verboq; coniũgitur) recte prius de simplici affirmatione & de simplici negatione/ omninoq; de enunciatione simplici disputaturus est. Quoniam omnis enunciatio simplex verbis nominibusq; cõiungitur: primã disputationem de nominibus & verbis cõstituit. his enim prius ad scientiã veniẽtibus: tota facillime natura orationis aperitur. De quibus autẽ et in toto dicendum est libro: inchoans ipse sic proponit.

Cauilli exclusio.

Intẽtio huius libri.

¶ DE SIGNIS. Cap. I.

PRimum oportet constituere quid sit nomen/ & quid verbum/ postea quid est negatio & affirmatio/ & enunciatio/ & oratio. ¶ In principio (inquit) huius sermonis qui de enũciatione instituitur: cõstituere/ idest definire oportet/ quid nomen sit/ quid verbum. hęc enim (vt dictum est) omnem cõiungere orationẽ valent. quę oratio genus est aliarum orationũ. ¶ Sunt enim principales quinq; orationum differentiæ. Est autem prima oratio deprecatiua. vt Iuppiter omnipotens precibus si flecteris vllis. secũda imperatiua: vt suggere tela michi. tertia iterrogatiua: vt quo te Meripedes. quarta vocatiua: vt huc ades o Melibee. quinta enunciatiua: in qua verum inesse falsumq; perspicitur. Huius autẽ duę sunt species: vna affirmatio/ altera negatio. Affirmatio est: vt homo animal est. Negatio: vt homo/ animal non est. ergo orationem verba nominaq; constituũt. Enunciationis autem oratio genus est: enunciatio vero affirmationis & negationis. Quare elementa quędam sunt quę coniungunt orationem/ verba & nomina/ & de his disputat primum: dehinc propositionis duas vltimas species sumit/ & dicit se de affirmatione & negatione dicturum. post has/ harum genus proponit/ idest enunciationem: vltimum vero/ quod horũ maximum est/ orationem. Est vero quodã modo cõuersus ordo ab speciebus vsq; dũ ad earũ genera prima peruenias. proponẽdo enĩ ab affirmatione & negatione: ad enunciationem qđ est genus/ ascensum est. ab enũciatione ad enunciationis genus/ qđ est oratio/ propositionem operis leuauit: diuerso tamen modo de cũctis disputat. prius enim de oratione: post de enunciatione. deinde de affirmatione: postremo de diffinitione negationis edisserit conuerso scilicet ordine. sed hoc posterius liquebit. Q2 autem prius negationem postea proposuit affirmationem: nichil interest cum omnes species ęquę sibimet sint/ & vni generi ęqualiter supponãtur. quocirca si affirmatio & negatio enũciationis species sunt: rectum est quamlibet earum prius indiscrete proponere. quemadmodum autem affirmatio

Quinq; orationũ differentiæ.

Genera prima/ idest huic disciplinæ accõmodata sũma.

& negatio species enunciationis sint/ & hęc earum genus: secunda ędițione monstrandum est.
» ℂSunt ergo ea quę sunt i voce/ earum quę sunt in anima passionum notę: & ea quę scribũtur/
» eorum quę sunt in voce. ℂEt quẽadmodum nec litterę omnibus eędem: sic nec eędem voces.
» Quarum autem hę primum notę sunt/ eędem omnibus passiones animæ sunt: et quarum hę si-
» militudines/ res etiam eędem. De his vero dictum est in ijs qui sunt de anima. alterius enim est
» negocij. ℂQuoniam nomen & verbum in definitionibus suis significatiua paulo post proposi-

Primæ positionis explanatio.

turus est: primum explicat quorum sint significatiua/ quęcunq; significant/ idest quę designant
ipsum nomen & verbum. Tota autẽ ratio sensus huiusmodi est. Tria sunt ex quibus omnis col-
locutio disputatioq; perficitur: res/ intellectus/ voces. Res sũt: quas animi ratione percipimus/
intellectuq; discernimus. Intellectus vero: quibus res ipsas addiscimus. Voces: quibus id qđ in-
tellectu capimus/ significamus. Pręter hęc autem tria: est aliud quoddam/ qđ significat voces.
eę sunt litteræ. harum enim scriptio: vocũ significatio est. cum igitur hęc sint quattuor: res/ intel-
lectus/ vox/ littera: rem corripit intellectus/ intellectum vero voces designant/ ipsas vero voces
litteræ significant. Intellectus vero: animę quædam passio est. Nisi enim quandam similitudinẽ

In aię ratione/ idest intellectu qui et ratio appellatur.

rei quã quis intelligit in animę ratione patiatur: nullus est intellectus. Cum enim video orbem/
vel quadratum: figuram eius mẽte concipio/ & eius michi similitudo in animę ratione forma-
tur patiturq; anima rei intellectę similitudinẽ. vnde fit vt intellectus: & similitudo sit rei. & ani-
mę passio. Horum autem rursus quattuor: duę sunt naturales/ duę secũdum hominum positio-
nem. Voces namq; & litteræ/ secũdum hominum positionem sunt: intellectus autem & res/ na-
turaliter. Hoc illo approbatur: q apud diuersas gentes diuersis vocibus vtuntur & litteris. iccir-
co quoniam ipsi sibi voces/ quibus vterentur: & litteras quibus scriberent/ composuerunt. Intel-
lectus autẽ & res nullus posuit: sed naturaliter sunt. neq; enim qđ apud Rhomanos est equus/
apud barbaros ceruus: sed apud diuersas gẽtes eadem rerum natura est. præterea neq; qđ nos
intelligimus esse equum/ canem barbari putant: sed eadem apud diuersissimas gentes substan-
tiarum/ intellectuumq; ratio est cõstituta. Quare duæ harum/ sunt secundum hominũ positio-
nem/ idest voces & litterę: duę secundum naturam/ res & intellectus. Nunc ergo hoc dicit/ quo-

Significãt/ indicant.

niam voces quidem significant intellectum: ipsas etiam voces litteræ significant. Sunt autem
intellectus: animę passiones. & voces quidem & litteræ naturales nõ sunt. quẽadmodum enim
vox nõ eadem apud omnes: ita nec litteræ. sed intellectus & res eadem apud omnes quaslibet
diuersissimas gentes inuenies. atq; hoc est qđ ait. Sunt ergo ea quę sunt in voce: earum quę sũt
in anima passionum/ notæ. Item ipsę (inquit) voces: intellectus qui sunt animæ passiones/ signi-
ficant/ eorumq; sunt significatiuę. ergo ea quę sunt in voce: significant illas/ & earum sunt notę
quę sunt animæ passiones. animę autem passiones: intellectus sunt. igitur ea quę sunt in voce:
intellectuum qui sunt animę passiones/ notę sunt/ eosq; significãt. quoniam his/ idest vocibus:
omnis significatur intelligentia mentisq; conceptio. At vero qđ addidit/ & ea quę scribũtur eo-
rum quę sunt in voce: tantũdem valet/ quãtum si diceret. Notę sunt litteræ quę scribuntur: ver-
borum & nominum quę sunt in voce. mõstrauit igitur voces intellectuum esse significatiuas/ &

Secunda positio.

litteras vocum: nunc de eorum natura pertractat dicẽs. ℂEt quẽadmodum nec litteræ omni-
bus eędem: sic nec eędem voces. hoc ad mõstrandum valet voces & litteras positione cõstitui/
non natura. Etenim diuersę apud diuersos sunt voces & litteræ/ & quemadmodũ litteræ eędẽ
apud omnes homines nõ inueniuntur: ita quoq; nec voces. quare hę secũdum positionẽ sunt:
qđ ipse reticuit velut planum. manifestum enim est: qđ per gẽtes singulas permutatur/ hoc nõ
natura constitutum esse/ sed positione. Qđ vero addidit/ quarum autem hę primum notę sunt/
eędem omnibus passiones animę sunt/ & quarum hę similitudines/ res etiã eędem: ad hoc per-
tinet vt naturales esse res intellectusq; declaret. ijdem namq; vt dictum est/ intellectus: passio-
nes quidem animę sunt/ rerum vero similitudines. Ergo nũc hoc dicit. quarum hę/ idest voces
de quibus supra dixerat notę sunt: eędem sunt animæ passiones. & vt nec litteræ sunt eędem:
sic nec eędem voces. Quarum ergo hę voces significatiuę sunt/ idest passionum animæ: hę sunt
apud omnes eędem. Significant autem voces illa quę sunt in intellectibus. Intellectus igitur
animæ passio est apud oẽs homines nõ diuersa. Ergo naturalis apud oẽs hoies est animi cõce-
ptio/ atq; animæ passio: quarum sunt notę ea quę versantur in vocibus. Docet autẽ & res qua-
rum sunt similitudines/ intellectus & animæ passiones: esse nõ positione sed naturaliter consti-
tutas. Iccirco q hę res quarum similitudines sunt intellectus/ qui intellectus animæ passiones
sunt: apud omnes eędem sunt. hoc est enim qđ ait. & quarũ hę similitudines scilicet animę pas-
siones/ quę sunt similitudines rerum: res etiam eędem. ac si diceret. Quarum intellectus sunt
similitudines/ qui intellectus animę passiones sunt/ idest rerum: apud omnes eędem sunt. quod
autem ita posuit/ quarum autem hę primum notę: hoc sentit. De vocibus enim dicit/ quoniam

quarū voces primū notæ sūt: apud omnes eędē sunt animæ passiones. Vox enim etiā intellectū
rei significat et ipsam rē. Vt cū dico lapis/ intellectū lapidis et ipsum lapidē id est ipsam substātiā
designat. Sed prius intellectum: secūdo vero loco significat rē. Ergo nō omnia q̄ vox significat/
passiones animæ sunt: sed illa sola q̄ prima. prim⁹ enim significat intellectus: secundo vero loco
res. sed intellectus passiones animę sunt. quarum ergo primum notę sunt voces: eędē sunt apud
omnes homines animę passiones. Est alia quoq; scriptura hoc modo se habens. Quarū autē hę
primū notę: eędē omnib⁹ passiones animę sunt. et quarū hæ similitudines: res etiā eędē. qd si ita
scriptū est: hoc dicere. ostendit enī quorū sint voces notæ/ et quorū rursus sint animę passiones:
tāq̄ si diceret. Voces qd significāt/ et quarū notę sunt: illæ sunt animę passiones. et rursus quarū
similitudines sūt eæ q̄ sunt animę passiones: hę sūt res. tāq̄ rursus si diceret/ quarū sūt similitudi-
nes ea q̄ in intellectibus atq; animę passionibus sunt: illę res sunt. Sed de his disputationes tra-
here lōgius nō vult. Ait enim/ de his quidē igitur dictū est: in iis quæ sunt dicta de anima. alte-
rius est enī negocii. Etenim aliud est principaliter de intellectibus animę disputare: aliud tantū
sibi ad disputationē sumere: quātum ad logicę possit pertinere peritiā. Quare alteri⁹ negocij est
» principaliter de animę passionibus disputare. ¶ Est autē quēadmodū in anima aliquādo quidē
» intellectus sine vero vel falso/ aliquādo autē cui iā necesse est horū alterū inesse: sic etiā in voce.
» Circa cōpositionē enim et diuisionē: est verū et falsum. ¶ De enūciatione dictur⁹/ in qua veritas
et falsitas inuenitur: recte prius mōstrare cōtēdit/ i qua prolatione vocū/ horū alterum id est aut
veritas aut falsitas īueniri queat. sed omnis vox: animi sensa significat. quare ex animi ītellecti-
bus quicquid euenit: vocibus indicatur. Ergo nūc hoc dicit. Similitudo est inquit quædā inter se
intellectuū atq; vocū. quēadmodū enim sunt quædā simplicia q̄ ratione animi cōcipiuntur/ cō-
stituūturq; intelligētia mētis/ in quibus neq; veritas vlla/ neq; falsitas inuenitur: ita quoq; in vo-
cibus est. Simplex enim intellectus/ vt verbi gratia hominis vel equi: neq; falsitatē vllā retinet/
neq; veritatē. cū enim intelligo simpliciter hominē/ vel substātiā ipsā: nichil veri vel falsi in co-
gitatione retineo. q; si cursum rursus animi cogitatione perspexero: cogitatio ipsa/ quoniā sim-
plicis rei tenet intuitū/ a veritate et falsitate seclusa est. Sed quādo cursū et hominē iūxero/ et ex
his aliquid intelligētia mea fecero: id quoq; si voce ꝓferā/ huiusmodi erit/ homo currit. et tūc ex
hac substātię et accidētis cōpositione et cōiunctione: huiusmodi intellect⁹ fit in quo vel falsitas
possit esse/ vel veritas. Ergo quēadmodum in intellectu quædā aliquoties simplicia vero falsoq;
carētia/ aliquoties autē cū iam necesse est aut veritatē inesse intellectui aut falsitatē: sic est etiam
in voce. Nam si simplicē intellectum vero falsoq; carentē vox proferat: ipsa quoq; vox a verita-
te & falsitate relinquitur. q; si huiusmodi proferat intellectū/ qui in se verū falsūq; cōtineat: ipsa
quoq; veri falsiq; retinet significationē. docuit autē per hoc qd ait. Circa cōpositionē enī et diui-
sionē: est veritas falsitasq;/ in qua prolatione vocis enūciationes possum⁹ inuenire. Quoties enī
substantiā cū accidente cōiungimus atq; componimus/ vel intellectū intellectui copulamus/ vt
fieri possit propositio in cogitatione: tūc fit idem in voce. Et est nūc affirmatio: vt homo currit.
hominē quippe cursumq; cōposuit atq; coniunxit: et inde affirmatio nata est veritatē cōtinēs vel
mendacium. Nunc vero negatio: si huic aduerbium negatiuū iunxero/ & substantiam ab acci-
dente diuisero atq; disiūxero. vt est homo nō currit. non/ qd est aduerbium negatiuū/ hominem
a cursu diuisit atq; disiunxit: factaq; est inde negatio rursus veritatem falsitatemue significans.
Recte igitur dictum est circa cōpositionem qd est affirmatio/ vel diuisionem quod est negatio:
» veritatis falsitatisq; cōstare naturam. ¶ Nomina igitur ipsa et verba consimilia sunt: ei (qui sine
» compositione et diuisione est) intellectui. vt homo vel album: quando non aliquid additur neq;
» enim falsum/ neq; verum adhuc est. ¶ Nunc quid sit intellectus sine vero vel falso/ continuata
oratione persequitur. Ea enim inquit q̄ simplicia dicūtur: similia sunt simplicibus intellectibus/
qui sine vlla cōpositione vel diuisione animi puro capiūtur intuitu. cū enim homo vel albū ip-
sa quidem simplicia sint/ et significēt aliquid: nichil tamē neq; verū neq; falsum designāt. omne
enim simplex nomē vel verbū: a veritate/ et falsitate secludit. atq; ideo quoniā (vt dictū est) quę-
cūq; sunt in vocibus/ significāt animę passiones: simplices voces & sine cōpositione vel diuisio-
ne/ similes sūt iis intellectibus quos sine cōpositione & diuisione simplex intelligētia cōcipit. In
his enim atq; in huiusmodi: nulla neq; veritas neq; falsitas inuenitur. nisi enim aliquid addatur
vt id quod simplex intelligis/ vel per se constituas esse / vel ei aliquid secundū esse coniungas: in
his veritas et falsitas non erit. vt cum simpliciter dico homo: si nō aliquid addidero/ vt verbū
est/ et fiat huiusmodi cōpositio/ homo est vel huiusmodi aliquid/ vt homo viuit qd idem valet/
tanq̄ si dicā/ homo viuēs est. ergo nisi aliquid huiusmodi fuerit adiunctū quod intellectam rem
vel per se esse cōstituat/ vt homo est (cū enī sic dixi: hominē per se esse designaui) vel iuncto acci-
dēte tale aliquid apponatur/ qd idē ei quod est esse significet/ vt est/ homo viuit (vita enim homi-

ni iūcta eſt:et viuit idē ſignificat/ qđ viuēs eſt)nulla veritas nec falſitas valet intelligi. hoc autē
» cōuenientiſſimo mōſtrat exēplo. ¶Signū autē huius eſt. hircoceru9 enim aliquid ſignificat:ſed
» nondū verū aliquid/ vel falſum ſi nō vel eſſe vel nō eſſe addatur/ vel ſimpliciter/ vel ſecūdū tēp9.
¶Magnā vim habet exempli huius ſubtilitas. nō enim ſola illa nomina vel verba a falſitate ac
mēdacio ſeparata ſunt/ q̄cūq; ſimplicia ſunt:ſed etiā illa quęcūq; ſunt cōpoſita/ ſi ſint ſimplici-
ter dicta. Hircoceruus enim cōpoſitū nomē eſt/ ſignificās hircū et ceruū. ſed niſi ei aut eſſe aut
nō eſſe addatur/ vt dicam9 hircoceru9 eſt/ vel hircoceruus nō eſt:null9 inde veri falſiue itellect9
poterit prouenire. Ipſū enim quāq̄ eſt cōpoſitū:tamē ſimpliciter dictū/ veritati vel falſitati proxi
mū nō eſt. ſi quis eni dicat tātum hircoceru9:nichil enūciat. ꝙ ſi nichil enūciat: p̄ter veritatem
falſitatēq; quoddā cōpoſitum deſignās nomē/ auditor intelligit. Qđ vero ait vel ſimpliciter vel
ſecūdū tēpus:ad hoc valet/ ne putaremus tunc fieri ſolū de nomine enūciationē/ cū ei præſens
tēp9/ adijcitur. vt cū dicimus hircoceruus eſt/ vel hircoceruus nō eſt:in his iā veritas eſt aut fal-
ſitas. ſed nō ſolū ſi pręſens tēpus deſignet propoſitio:ſed etiā ſi p̄teritū(vt ſi quis dicat/ hircocer-
uus fuit)vel futurū(vt ſi quis dicat hircoceru9 erit)enūciationē facit. ergo id eſt qđ ait/ vel ſimpli
citer/ vel ſecūdū tēp9. huiuſmodi enim eſt. Simpliciter facta enūciatio ſecūdū p̄ſens eſt. etenim
qđ præſens dicimus:tēpus nō eſt/ ſed cōfiniū tēporū. tēpus enim eſt:futurū/ aut p̄teritū. ergo nō
poteſt/ in eo qđ eſt hircoceruus veritas aut falſitas inueniri:niſi ei aut eſſe/ aut nō eſſe addatur/
vel p̄ſēs ſignificās qđ eſt ſimpliciter/ vel tēpus qđ eſt p̄teritū aut futurū. Si quis eni ſic dicat/ hir-
coceruus eſt:ſimpliciter dixit/ id eſt ſecundū p̄ſens. ſi quis autē hircoceru9 erit vel fuit: ſecundū
tēpus futurū ſcilicet et p̄teritū. hęc igitur q̄ erāt vtilia pręlocutus:ad definitionē nominis diſpu-
tationis curſum intendit.

¶DE NOMINE. Cap. II.

» NOmen igitur eſt vox ſignificatiua ſecūdū placitū ſine tēpore: cuius nulla pars
» ſignificatiua eſt ſeparata. ¶Omnis definitio genere et differentiis perficitur.
ſūpſit ergo ad definitionē vocē/ nominis genus:cętera vero q̄ executus eſt/ pro
differētiis aggregauit. Eſt autem huius termini talis expoſitio:nomē eſt inquit
vox. ſed vocū aliæ ſunt q̄ ſignificāt. alię quę nichil ſignificāt. nomē autē ſignifi-
cat:id cuius nomē eſt. Nomē igitur eſt vox ſignificatiua. Vocū ſignificatiuarū:
alię ſunt naturaliter/ alię nō naturaliter. Naturaliter eſt vox ſignificatiua:vt ea
quę dolores naturaliter mōſtrat/ aut gaudia. nō naturaliter vero ſignificatiuæ
voces ſunt:quas ſecūdū poſitionē eſſe dicim9. Secūdū poſitionē vero ſūt:quas ſibiipſi homines
poſuerunt. vt cū dixit aliquis prim9 qui rebus nomina cōdidit:hæc ſubſtātia dicatur aurū/ hæc
lapis/ hęc aqua/ et alia ſimilia. tales igitur voces ſecūdū poſitionē ſunt hominū. et ita ſecundum
poſitionē:quēadmodū ipſis hominibus placuit/ a quibus nomina ipſa formata ſunt. huiuſmodi
ergo voces q̄ ſecundū poſitionē ſunt:ſecūdū ponētiū placitū ſunt. Sed nomē non naturaliter ſi-
gnificat. apud diuerſas enim gentes:diuerſa ſunt nomina. quę autē apud diuerſos diuerſa ſunt:
ea nō ſunt naturaliter/ ſed ſecundū placitum eorū qui poſuerunt/ poſitionemq; ponētium. alio-
qui ſi naturaliter eſſent/ quēadmodū ea quæ dulcia ſunt apud Rhomanos/ nō eadem ſunt apud
Scythas amara nec acida/ ſed apud ipſos quoq; ſunt dulcia/ et apud omnes gētes ſunt eodē mo
do: ita quoq; omnia nomina ſi naturaliter eſſent/ eiſdem omnes homines vterētur. Quare quo-
niā nomina naturaliter nō ſunt/ nec naturaliter ſignificāt:ſecūdū placitū ſunt ſcilicet ponētium
atq; authorū/ & a quibus nomina ipſa reb9 impreſſa ſunt. Eſt ergo nomē vox ſignificatiua ſecū-
dum placitū. Secūdū placitū autē poſitionemq; ſignificātium vocū:alię tēpus ſecum ad ſignifi-
cationē trahūt/ aliæ præter tēpus pręదicātur. Tēpus ſecum trahunt:vt eſt curro & lego/ vel cu-
curri vel legi/ et quęcūq; ſunt verba. omne enim verbum cū tempore eſt:nomina vero ſine tem
pore ſūt. Cū enim dico Socrates/ vel Plato/ vel albedo/ vel aliquid huiuſmodi: temporibus ca-
rent. Nomē ergo vox eſt ſignificatiua ſecundū placitum ſine tēpore. Vocum ſignificatiuarū ſine
tempore ſecundū placitum:aliæ ſūt quarū partes aliquid extra ſignificāt/ alię quarū partes extra
nichil deſignāt. Hęc namq; vox/ quę eſt Socrates cū Platone aliiſq; diſcipulis quę eſt oratio:et
ſignificatiua eſt/ et ſecūdū placitū. partes namq; ipſius quę ſunt nomina: ſecundū placitū ſunt/
et ſine tēpore. nulla nāq; in ea nec imaginatio quidē tēporis inuenitur. ſed habet hoc ꝙ partes
ei9 extra ſignificāt. tota namq; oratio eſt/ Socrates cum Platone aliiſq; diſcipulis:ſed eius pars
Socrates/ ſi a tota oratione diſiuncta ſit/ ſignificat aliquid. nominis autē pars nichil extra ſignifi-
cat. ipſius eni nominis qđ eſt Socrates/ quod diſiūctum a tota cōnexione ſignificat aliquid:par-
tes nichil extra deſignant. Neq; enim So/ neq; cra/ neq; tes/ neq; aliquid præter totum nomen:
extra deſignat. Quare rectiſſime diffinitio cōſtituta eſt: nomē eſſe vocem ſecūdum placitū/ deſi-
gnatiuam ſine tempore/ cuius partes nichil extra ſignificant. hoc autē propoſitis docet exēplis.
» ¶In nomine enim qđ eſt equiferus:ferus nichil per ſe ſignificat/ quēadmodū in oratione quæ

» est equus ferus. ¶ Si enim sit oratio q̄ dicat equus ferus: duas res significat/ equū/ et ferū. Vtrūq;
enim est: vnū substātia/ alterū quale. qui vero dicit equiferus: vnū nomen est/ et ei vnū qd signi-
ficat subiectū ē. Quocirca vnū quoq; permixtio illa significat. ꝙ si vnū significat tota permixtio:
pars inde separata/ nichil extra designat. In toto enim nomine qd est equiferꝰ: cōsignificat quidē
ferus/ per se vero nichil significat. ꝙ si per se id qd dicimus ferus/ aliquid significare arbitremur:
nō iā erit pars nominis/ sed ipsū erit integrū nomē/ et habebit partes/ fe/ et rus. Quocirca quoniā
nominibus vnū subiectū est: et vnū significat totū nomen/ vel si sit ęquiuocū/ vel si non sit. canis
enim cū sit ęquiuocū: semel totū latrabilē/ secundo totū celestē/ et rursus totū marinū significat.
quare quoniā quodlibet nomē vnū aliqd significat totū: pars eius separata/ et velut a tota cōpo
sitione seiūcta/ i qua vnū aliqd cōsignificabat/ nichil extra significat. Dat autē differētias simpli-
» cium nominū/ et cōpositorū. ¶ At vero nō quēadmodū in simplicibꝰ nominibꝰ: sic se habet i cō
» positis. In illis enim nullo modo pars/ significatiua est: in his autē vult quidē/ sed nullius est/ se-
» parata. vt in eo qd est equiferus hoc quod est ferus. ¶ Simplicis inquit nominis partes/ quoniā
nō cōstāt ex aliis partibus: nec imaginatione quidē significationis aliqd produūt. vt i eo nomine
qd est homo: neq; ho/ neq; mo/ quicq̄ significāt/ neq; significare putātur/ iccirco quoniā simplex
nomē est. in iis quoq; q̄ cōposita sunt quoniā ex duobus significatiuis in vnā significātiā redigū-
tur: vult quidē significare aliqd pars/ sed nichil separata designat. In eo enī qd est equiferus: dat
quidē imaginationē aliquā significationis/ et putatur significare ferus. Hoc est enī qd dicit: vult
quidē/ sed nichil extra/ separatūq; significat. si enī hoc ipsū ferus vt pars nominis dicatꝰ/ dimidiū
nomē dicitur eius qd est equiferus/ dimidiū autē nomē designat nichil: ergo id qd dicimus ferus/
cū alia parte nominis q̄ est equi/ vnū consignificat/ id est equiferus/ separatū vero nichil extra si-
gnificat. Qꝫ si rursus ipsum nomē extrinsecus nō in alterius nominis parte ponatur: p se sibi si-
gnificat velut nomen. Ergo nō est similis in simplicibus nominibꝰ/ cōpositisq;: partiū cōsignifi-
catio. sed simpliciū quidē nominū partes: nec ipsæ significāt/ nec significare putātur. cōpositorū
vero volunt quidē partes aliquid significare/ et dant significationis imaginationē/ et significare
aliquid putātur: sed nullius separatim retinēt significationē. ¶ Secundū placitū vero: quoniam
» natura/ nominū nullū est/ sed quādo fit nota. ¶ Tunc enī significat nomē secundū placitū: quā-
» do fit nota alicuius rei id est quādo significat aliquā rem. vt metapsus. Quādiu enim huic nichil
subiecti est: metapsus nomē nō est. Nā nominis est significare subiectū: metapsus autē subiectū
nō significat. nō igitꝰ nomē est. Ac rursus si huius cōstituere est subiectū/ nominis aūt significare
subiectū est (nō enim nomē aliquid diceretur/ nisi a subiecti significatione hoc traheret: ꝑcipue
cū nomē dicitꝰ a notamine) itaq; cū metapsus subiectū signat/ nomē est. cōstat igitur nomen esse
» secundū placitū: sed tunc quādo fit nota id est quādo aliquod subiectū significat. ¶ Quoniā de-
» signant et illiterati soni/ vt ferarū: quorū nichil nomen est. ¶ Dixerat superius in diffinitione:
nomen esse secundum placitū nō natura. hoc autē diligētius mōstrat nūc dicens: nichil esse no-
minū naturaliter. Atq; ideo nō illi sufficit ad definitionē/ ꝙ est significatiua vox: nisi illud quoq;
adderet/ ꝙ secūdū placitū vox significatiua est. alioqui multi illiterati soni/ significant. vt sibilꝰ
aliquid interdū significat. Ferarū quoq; multorūq; animalium voces: interdum aliqua signifi-
catione ꝑditas esse perspicimus. quædā enim vox canum irā significat. hinnitus quoq; equorū:
sępe alterius equi cōsuetudinē quęrit. sed hęc naturaliter significāt: atq; ideo nomina nō sūt. qd
igitur naturaliter significat: nomē nō est. Atq; hęc hactenus: nūc quēadmodū facta sit definitio/
videamꝰ. Qꝫ dixit nomē esse vocē: traxit a genere definitionem. ꝙ significatiuā esse cōsequēter
apposuit: nomē ab nō significātibus vocibus separauit. ꝙ secūdū placitū: a naturaliter significā-
tibus vocibus nominis natura diuisa est. ꝙ sine tēpore: ad verborū discrepantiā respicit. ꝙ eius
nullā partē extra/ significare propositū ē: iccirco dictū est/ vt nomē ab orationibꝰ distare viderē.
Hactenus quidē de tota nominis definitione tractatū est et quibus differentiis ab aliis vocibus
distare possit nomē explicitū est: nunc autē quę videtur in definitiones nominis incurrere/ an no
» mina sint/ diligētius quęrit. ¶ Nō homo vero nō est nomen. at vero nec positum nomē est: quo
» illud oportet appellare. neq; enim oratio/ neq; negatio est: sed sit nomē infinitū/ quoniā similiter
» in quolibet est/ et quod est et quod nō est. ¶ Nunc differit qualia esse arbitrari oportet: quæ cum
sub definitione nominis quidem cadant/ integra tamē nomina nō esse videātur. vnde fit: vt his
diligentissime distributis/ integerrima nominis definitio concludatur. hoc enim quod dicimus
nō homo: quid sit ambigitur. oratio enim nō est. Omnis enī oratio verbis nominibusq; cōiūgi-
tur. hoc autem quod dicimus nō homo: duabus quidē partibus cōstat/ sed vnum i se retinet no-
mē/ verbum vero non habet. Negatiua enim particula/ quę est nō: neq; nomen neq; verbū est.
Rursus/ negatio nō est. omnis enim negatio: verum falsumue significat. non homo vero quod
dicimus: neq; verū est/ neq; falsum. Nisi enim (vt supra ait) aliquid qd sit proximum ad id qd est

Permixtio/ cōpositio

Metapsus/ vox nondū īposita ad significandū: ꝑinde ac si diceremꝰ bubapsus.

esse addatur: nulla veritatis aut falsitatis ratio in qualibet orationis partiū cōpositione pficitur. at vero nomē nō est. omne enim nomē: vnā rē significat definitā. vt cū dicimus homo/ substātiā significat: nec quālibet. sed rationalē atq̧ mortalē. Eodem modo et cętera nomina. Qui vero dicit nō homo: hominē quidē tollit. quid autē illa significatione velit ostēdere: nō definit. potest enim qd homo nō est: et equus esse/ & canis/ & lapis/ & cętera quęcūq̧ homo nō fuerint. Quare quoniā id qd definite significare potest/ aufert in eo negatiua particula/ qd vero significare debeat/ definite nō dicit/ sed multa atq̧ infinita vnusquisq̧ auditor intelligit: dicatur inquit nomē infinitū. hoc eni quod dicimus non homo: tā multa significat/ q̄ multa sunt/ q̄ a definitione hominis disiungūtur. Sed hoc Aristoteles vocabulū/ cum infinitū nomē vocaret: primus inuenit. apud antiquiores enim ista quidē erat dubitatio: sed huic differētiæ qua differt nomē definitū ab eiusmodi nomine qd cū negatione proponitur/ impressum vocabulū nō erat. quod ipse testatur dicēs. At vero nec positū nomē est: quo illud oporteat appellare. Nullus enim posuit vocabulū: quo oporteat appellare id qd dicimus nō homo. sed Aristoteles perspicaciter infinitū nomē huiusmodi prędicamentū censuit appellari. ¶ Catonis autē et catoni et quęcūq̧ talia sunt: non sūt » nomina/ sed casus nominis. ¶ Omnis inquit casus alterius casus est. » Itaq̧ fit vt quicunq̧ casus sit: alterius inflexio videat. Ergo qd dicimus huius Catonis/ vel huic Catoni vel alia huiusmodi: casus nominamus. Vnde fit vt hi casus inflexiones quoq̧ dicantur: sed omnis inflexio alicuius inflexio est. qd autē inflectitur: eo qd ipsa inflexione fit/ prius est. quare cū id qd dicim⁹ Cato nomē sit/ et sit primū: distat ab inflexionibus suis. Inflexio aūt nominatiui: genitiu⁹ et cæteri. null⁹ enim dixerit recte nominatiuū/ casum esse. si enim id qd dicim⁹ Cato/ alicuius casus sit: cuius casus esse possit/ oportet ostendi. sed ante id qd dicimus Cato nullus p̄dicatur casus. igitur quoniā Cato nomē/ nulli⁹ inflexio est: nec omnino cas⁹ est. Cęteri aūt casus q dicunt: nominatiui inflexione formātur. vt Catonis/ et Catoni/ et Catonē. quare si distāt ea q̄ ab inflexione nascūtur/ ab iis q̄ inflectūtur: distāt quoq̧ ij omnes casus/ q sunt Catonis/ Catoni/ Catonē/ ab eo qd est Cato/ id est a nomine principali. sed hic Cato/ nomē est. cas⁹ igitur nomina nō sunt. Aliud enim est ipse cas⁹: aliud cuius est casus. Quocirca si nominis hæc omnia casus sunt: hæc nomina nō sūt. Atq̧ ideo prudēter veteres omnes casus genitiuū/ datiuū/ accusatiuū/ vocatiuū et ablatiuū: suis diuersisq̧ nominibus vocauerūt. primū vero alias rectū/ quasi a nullo inflexū: alias nominis ipsius vocabulo nominatiuū dixerunt. Quare nunc hoc Aristoteles exequitur: qui casus nominū videātur » nō esse nomina/ sed tantū nominū inflexiones id est casus. ¶ Ratio autē eius est. alia tamen sūt » secundū seipsa: quoniā cum est/ vel fuit/ vel erit neq̧ verū/ neq̧ falsum est/ nomē vero semper. vt » Catonis est/ vel nō est. nondū enim aliquis neq̧ verū dicit: neq̧ falsum. ¶ Ratio inquit id est definitio/ nominis et cas⁹ nominis eadē est. nā sicut nomē vox significatiua est secūdū placitū sine tēpore/ vt eius pars nulla extra significet: sic etiā casus. Nā vox est & secūdū placitū designatiua: et cui⁹ separatę partes nichil extra designāt. ergo eadē definitio ratioq̧ nominis est et casus nominis. Sed his vna additur differētia: q̧ omne nomē cū eo qd dicitur est aut nō est cōiunctū/ aut affirmatiuā enūciationē facit/ aut negatiuā. vt Socrates est: vel Socrates nō est. hic eni quoniā veritas aut falsitas incidit: enūciationē esse necesse est. in casibus vero quāuis addas est/ aut non est: nulla inde affirmatio neq̧ negatio fit. neq̧ enim vlla in hos veritas aut falsitas cadit. Si quis eni dicat Socratis est/ Socratis nō est/ vel Catonis est/ vel Catonis nō est/ qd fit vel nō fit nō apponēs/ cū simplici casu/ est aut nō est iungens: imperfectā faciet orationē falsitate ac veritate disiunctā. quare nulla enūciatio est. Ergo differt nomē a casu: q̧ nomē quidem cū est/ aut nō est iunctū/ aut verū vel falsum facit. casus vero neq̧ verū dicit/ neq̧ mētitur. etenim nullo alio addito: trūca est/ atq̧ imperfecta sentētia. Sed quorsū istud/ scilicet vt definitio nominis: integerrima cōpleretur. etenim iā nunc definitio nominis hoc modo est. Nomē est vox significatiua secūdū placitū/ sine tempore cuius nulla pars significatiua est separata/ definitū aliqd significās cū est aut non est iuncta/ faciens enūciationē. Sed de nomine hactenus: nūc verbū diligentissima definitione determinat.

Prædicamētū id appellat vocabulum quod prædicari potest.

Quid sit vel nō sit. vt si dicas Catonis est agellus Catonis nō est agell⁹/ quid sit aut non sit apponis.

¶ DE VERBO. Cap. III.



» Erbū autem est quod consignificat tēpus/ cuius nulla pars significat extra: et est » semper eorū quæ de altero p̄dicātur nota. ¶ Verbum distat a nomine hoc solo q̧ nomen sine tēpore est/ vt supra iam dictū est: verbū autē tempus in significationibus trahit. et esset quidē plena definitio verbi/ si alia in eo omnia q̄ in nomine posita sunt ponerentur: hoc solo discrepante/ q̧ verbū consignificat tēpus. essetq̧ definitio ita. Verbum est vox significatiua secundū placitū cum tempore: cuius nulla pars extra significatiua est. Sed quoniā sunt illa nomini verboq̧ cōmunia/ proprium autē verbi est cōsignificare tempus: a proprietate definiti scilicet nominis verbum voluit definire. diligēter autem ait consignificat. Nam significant nomina/ tem-

pus: vt dies/ vel annus. hæc enim temporū nomina sunt: verbum autem proprie consignificat tempus. principaliter enim: aut passionē designat/ aut actum. vt cum dico accuso vel accusor: cum ipsa actus passionisq; significatione vim quoq; secū temporis trahit/ vt ille actus aut passio præter præsens/ aut futurū/ aut preteritū/ aut qđ inter hæc est/ esse non possit. ¶ Et est sēper eorū q̄ de altero p̄dicant nota: sensus huiusmodi est. Omne inquit verbū significat aliquod accidens: qđ accidēs sēper de altero p̄dicatur. Nā si omne verbum aut actionē aut passionē designat/ actio vero et passio in accidentibus numerātur: omne verbū vim significat accidentis. sed accidēs sēper de eo prædicatur/ qđ sibi subiectū est. vt albū de corpore/ & durū de ferro. quare omnia verba eiusmodi aliqua designāt/ quę semper de altero p̄dicantur. quod per hoc dixit/ qđ ait verbum notā esse id est significationē eorū quæ de altero prædicātur. quod idē valet tanq̄ si diceret: verbum semper accidētia significat/ quorū hæc natura est/ vt semper de altero p̄dicētur. cuius enim quælibet res nota est: hanc/ ipsa quæ nota est/ designat. ¶ Dico autē quoniā cōsignificat temp9. (A cōmuni scholę traditione euariantia)

» vt sanitas quidē nomē est: sanatur vero verbū. consignificat enim nūc esse. ¶ Supra in nominis
» definitione proposuit/ nomē esse sine tēpore: qđ nūc quoq; hoc monstrat exēplo/ et diligētissimo quidē. Nā idē predicamentū ad nomē relatū/ sine tēporis consignificatione mōstratur: ad verbū vero videtur esse cū tempore. Rursus enim simpliciter dictum vt nomen/ et vt res propria: sine tēpore est. si vero in actionē/ quę verbi semper est/ inducatur: mox proprietatē verbi/ ac tēporis in se suscipit significationē. Currit enim verbū est/ et significat actionē: et cum eadē temp9 ostēdit. mōstrat enim nūc esse: id est presens tēpus. Cōsignificat autē icctreo dictū est/ quoniā qđ dicim9 currit/ actū quidē quendā significat: cū eo vero actu/ in ipsa significatione verbi/ pręsens tempus inducitur. atq; ideo diligēter ait cōsignificat. et est hęc verborū subtilitas in Aristotele mirabilis.

¶ Et semper eorū quæ de altero dicūtur nota est/ vt eorū quę de subiecto vel in subiecto sunt.

» ¶ Semper inquit verbum ea significat: quę de altero prędicētur. quæ sunt autē: quāq̄ breuissime/ ipse tamen ostendit. Est autē cōsuetudo Aristotelis ea quæ accidētia sunt/ in subiecto esse dicere: necnō etiā eadem ipsa accidētia de subiecto prædicari. icctreo q̄ omnia q̄cunq; accidentia sunt: vel denominatiue vel quolibet alio modo et de subiecto prędicātur/ et in subiecto sūt. Nūc ergo hoc dicit. tale quiddā significat verbū: qđ semper accidens sit/ qđ accidens vel in subiecto semper/ vel de subiecto prędicatur. ¶ Est alia quoq; expositio/ hoc modo. de subiecto dicitur genus semper ad species. ergo eorū quę sunt accidētia: alia sunt indiuidua/ alia generalia. et illa quidē quę sunt indiuidua in subiecto sunt tantū: vt quodlibet particulari corpori accidēs. alia vero sūt generalia accidētia/ q̄ de aliis accidētibus p̄dicātur vt de subiectis/ vt est color. nāq; p̄dicatur de albedine/ et nigredine/ et cęteris. Ergo nunc omne inquit verbū: quiddā qđ de altero p̄dicatur/ significat. Sed hoc huiusmodi erit: qđ aut particulare sit/ et in subiecto tātū sit. vt est currit. cursus enim de nullo alio prędicatur subiecto: nisi tantū in subiecto est. Aut generale erit illud accidens et vniuersale: vt de alio rursus accidēte p̄dicetur/ vt de subiecto. vt si dicā mouet. hoc enim qđ dicim9 mouetur: de subiecto cursu p̄dicatur. qui currit eni: mouetur. Significat igitur verbū/ aut particulare accidēs qđ est tantū in subiecto: aut vniuersale qđ de alio accidēte velut de subiecto p̄dicetur. Hactenus definitionē verbi distribuit. nunc vero sicut fecit in nomine: ea quę in verbum incidere poterāt/ et verba nō esse/ a verbi ratione et proprietate disiūgit. ¶ Nō sanatur
» vero/ nō egrotat: nō verbū dico. Cōsignificat enim tēpus et sēper de aliquo est. Differentiæ autē
» huic/ nomē positum nō est: sed infinitū verbum sit. ¶ Sicuti in nomine fecit: ita quoq; in verbo
» ad integrā definitionē verbi proprietatēq; intendit. ait enim nō currit: non esse verbū. et icctreo q̄ verbum omne/ finitum aliquid designat. non currit autem quēadmodum infinitum sit: paulo post demonstrabitur/ q̄ neq; oratio est. In hoc enim quod dicitur non currit: neq; duo verba sunt/ neq; duo nomina/ neq; nomen et verbum/ quę sola possunt iungere orationem. at vero negatio nō est. etenim in toto imperfecta sententia est. Sed neq; huic inquit antiquiores posuere vocabulū. hęc enim differētia quę est nō currit/ et nō laborat/ quę a verbo puro et simplici distat: nullo apud antiquiores vocabulo nūcupata est. Differentiam autem vocauit ei9 qđ dicitur non currit/ et nō laborat: ab eo quod est currit/ et laborat. sed quoniam his nullum est nomē ab antiquis impositum: Aristoteles nomen ipse constituit dicens/ sit verbum infinitū. Alioqui maximam dubitationem facit huius prædicamenti similitudo: q̄ ipsum quidem prædicamētum/ vox est designatiua secundum placitum et de altero prædicatur/ & cōsignificat tempus/ idem scilicet quod verbum/ qđ est currit. sed hoc solo differre perspicitur: q̄ hoc finitum verbum est/ illud infinitum. cur autem illud infinitum est: cōtinua oratione persequitur. ¶ Quoniam similiter in quolibet est/ et qđ est/ et quod non est. ¶ Infinitū inquit verbū est/ quoniā cum de altero semper (Huius prędicamenti/ hui9 p̄dicabilis vocis)
» prędicetur (nō currit enim de altero dicitur) tamē ęque vel de subsistēte vel de nō subsistēte præ-
» dicari potest. vt in eo qđ est/ homo nō currit: homo res est subsistens. ergo dicitur id qđ est non

currit:de homine idest de re subsistente. Rursus dicimus chimera nõ currit: chimera vero non
est/ nec omnino subsistit/ et potest de ea vere dici/ quoniã non currit. qd eni nõ est: omnino nec
currit. ergo id qd est nõ currit: et de ea re quę subsistit atq; est in rebus dicitur/ et de ea quę neq;
est neq; esse poterit/ prędicatur. quare infinitu dicitur verbũ. Nec solũ hoc: sed illud etiam/ ꝙ qui
dicit currit/ rem quã quisq; faciat/ definite significat. cũ vero dicit nõ currit/ ipsum quidẽ cursum
videtur auferre: sed vtrũ sedeat/ an iaceat/ an ambulet an aliquid aliud faciat/ nõ relinquit. Qua
re quoniã et ea quæ sunt/ & ea q̃ nõ sunt/ infinita sunt/ et de his omnibus p̃dicatur/ quoniãq; id
» qd tollit finitũ est/ qd vero ponit/ infinitũ: propter hoc verbũ vocabitur infinitũ. ¶ Similiter aũt
» et sanabitur et sanabatur nõ verbũ est: sed casus verbi. Differunt autẽ a verbo: ꝙ hoc quidẽ prę-
» sens cõsignificat tẽpus/ illa vero id quod circũcirca est. ¶ Vt i nomine fecit cũ casus a nominib9
distribuit: ita quoq; casus verborũ nũc a verborum ratione disiũgit. Curret enim qd futurũ est/
vel currebat quod p̃teriti retinet partẽ/ vel cucurrit qd est integrum perfectũq; p̃teritũ: non sunt
verba/ sed verborũ casus. pręsens enim: aut futurũ expectat/ aut pręteritũ relinquit. atq; ideo fu-
turum tẽpus ad pręsens tẽdit: pręteritum a pręsenti inchoat. vnde fit principaliter cõtineat ver-
bum id quod est præsens: vt sit verbũ integrũ/ qd pręsens designat. hæc autẽ quę pręter præsens
in aliqua significatione sunt: nõ sunt verba/ sed verborũ casus. Hic quoq;/ sicut in nomine fecit:
verborũ et casuum differẽtiam prodit. Ait enim/ omne verbũ pręsens significat tẽpus: casus vero
verborum illud tẽpus significat/ quod circa ipsum pręsens est/ idq; cõplectitur. cõplectuntur aũt
id quod est præsens: circa quod ipsa sunt/ futurum et pręteritũ tempus. inter vtraq; enim tẽpora:
pręsens locatur. quicquid ergo vel futurũ tẽpus/ vel p̃teritum significat/ quę tẽpora pręsens com
plectuntur/ et circa sunt: non verba/ sed verborũ casus dicũtur. est ergo integra definitio verbi.
Verbũ est vox significatiua secundũ placitũ/ cum tẽpore: cuius nulla pars extra significatiua est
separata/ definitum aliquid significãs/ præsentis significationẽ tenẽs. quoniam vero pars verbi
nichil extra designet: ex eo manifestum est/ ꝙ ne nominis quidem pars quicq̃/ extra significat.
¶ Ipsa igitur secundũ se dicta verba/ nomina sunt/ et significant aliquid: cõstituit enim qui dicit »
intellectum/ et qui audit/ quiescit. ¶ Subtilissimũ quidem ingreditur sensum: sed est huiusmodi. »
Omne inquit verbũ per se/ et sine alterius cõiunctione prolatum: nominis quodã modo speciem
tenet/ et vere nomen est. Cũ eni dico homo currit. tũc id qd dixi currit/ ad hominẽ referens/ in-
tegrũ feci verbum/ quoniã sine dubio semper de altero prędicatur. sin vero per se dixero currit:
suum quidẽ quodã modo facio/ ipsum currit/ cũ nullo alio iungẽs/ et fit michi nomẽ. Vnde grę-
ci quoq; his per se dictis verbis: aliquoties addunt articularia p̃positiua. vt est το τρεχειν του
τρεχειν. si quis enim dicat velocius est id quod est currere/ eo qd est ambulare: in illo nomina-
tiuum iunxit articulũ dicẽs id quod est currere/ in illo vero ablatiuũ dicens/ eo qd est ambulare:
velut si quis in nomine dicat/ id qd est scamnũ/ leuius est eo quod est ostiũ. hoc quod diximus/ id
quod est scamnũ: ad ipsum scãnũ articulare p̃positiuũ iunximus/ tãq̃ si diceremus hoc scãnũ. et
qd rursus diximus eo qd ostium: tanq̃ si diceremus hoc ostio. Ita quoq; cũ dicimus velocius est
id qd est currere/ eo qd est ambulare: hoc quod dicimus id qd est currere/ ita ponimus tãq̃ si di-
camus/ hoc currere. et cursus eo qd est ambulare/ tãq̃ si diceremus ablatiuo modo/ ab hoc am-
bulare: quasi trãslatũ ad nomẽ sit dictũq; sit/ hac ambulatione. quare per se dicta verba/ nomina
sunt. Et est hui9 rei probatio quã ipse Aristoteles ponit. Cũ enim simplex dicimus nomẽ: audito-
ris inchoat intellectus cũ nostra prolatione. et dũ p̃ferimus: dicẽtis sequitur vocẽ/ et tũc quiescit
cũ illud nomẽ fuerit expletũ. Cũ enim dico hippocẽtaurus: ingreditur a prima syllaba audientis
intellectus/ et vsq; ad finẽ totius nominis nõ quiescit. vbi vero extremã audierit syllabam: mox
quid dictũ sit/ auditor intelligit/ et eius intelligẽtia cõquiescit. sic ergo et i verbo cũ dicimus cur-
rere: intellectus quoq; audiẽtis p eius syllabas q sunt cur/ et re/ et rursus re/ vadit. sed vbi extremã
audierit syllabã: mox totius verbi capiẽs significationẽ intellectus/ quiescit. Ergo verbum per se
dictũ nomini simile est: et ẽ quodã modo nomẽ. sic enim in nomine is q dicit: intellectũ audiẽtis
vltimę syllabę prolatione/ et toti9 nominis p̃fectione cõstituit. et is qui audit quiescit/ & vltra ei9
intelligẽtia nõ progredit. ita quoq; et verbũ si per se dicatur: audiẽtis cõstituit intellectũ. ꝙ si cũ
alio cõiungatur: nõdũ tota intelligẽtia cõstituitur audiẽtis. Vt cũ dico Socrates ambulat: in so-
lo ambulat qd est verbũ/ nõ cõsistit perfecta sententia/ nisi in toto/ qd est Socrates ambulat. Rur-
sus cũ dico ambulare moueri est: nõ in vnoquoq; horũ verborũ sentẽtia cõstituta est/ sed in tota
oratione cõquiescit auditor. iccirco quoniã si verbũ de altero subiecto prędicetur/ vtriusq; signi-
ficationẽ verbi iungit auditor/ et nõ p se verbũ ipsum cõsiderat qd dicitur/ sed ad alterũ refert. vt
ambulare moueri est/ ambulationẽ ad motũ: vel Socrates ambulat/ ambulationẽ ad Socratẽ.
Tunc ergo fit integrum verbum: cum refertur ad alterum. at si simpliciter prædicetur verbum:
nomen est. iccirco ꝙ sicut nomen dictum: ita quoq; verbum audientis constituit intellectum.

Futurũ tẽpus ad p̃sẽs tendit: quia mox cũ pręsẽs ẽ/ desinit esse futurũ/ sicq; præsẽs finit futurũ. sed præteritũ ichoat a pręsenti: qa mox præsẽs incipit esse pręteritum/ sicq; presẽs inchoamẽtũ quoddã est pręteriti.

FRANCISCVS.

¶Sed si est vel non est: nondum significat. neq; enim signum est rei/ esse vel non esse. ¶Sed q̄q̄ nomē sit (inquit) verbum/ et aliquid definite significet per se dictū: solum tamē nō faciet enunciationem: neq; verū aliquid falsumue cōstituit. hoc est enim qđ ait. Sed si est. vel non est: nondum significat. ad affirmatiōnē referens qđ dixit: sed si est. ad negationē/ quod ait: vel non est. Nichil enim horū significat: verbi per se prædicata prolatio. cū enim dico currit/ hoc ipsum currit significat quidē aliquid: sed si est aut nō est/ nōdū significat. Neq; enim esse: signū est rei/ aut non esse. qđ tantū valet/ tanq̄ si dicam: id qđ dico currit/ non significat esse ipsum cursū/ aut non esse. si enim significaret: ita diceretur. currere est/ vel currere nō est. nunc autē currit: nō designat esse ipsā rem vel nō esse. dicitur enim solū/ et est intellect⁹ quidā: sed neq; affirmationē significat neq; negationē/ iccirco q̄ neq; ponit rem esse/ nec eam interimit. quod per hoc monstrauit qđ ait. Neq; enim signū est rei/ esse vel non esse: idest neq; enim quodlibet verbū ita prædicatur/ vt signum sit rei illius de qua prædicatur/ quoniā est vel quoniā nō est. ¶Nec si hoc ipsum est purū dixeris. ipsum enim nichil est/ cōsignificat autem cōpositionē quandā: quā sine cōpositis nō est intelligere. ¶Est verbū/ iūctum cū alio verbo vel nomine: solet facere propositionem/ vt homo est vel currere est. ipsum autē est purū (inquit) si dictū fuerit: neq; verū neq; falsum est/ a quo omnes pene enūciationes fiunt quæ sunt simplices. Ergo nec si hoc ipsum est purū dixeris: esse aliquid/ aut nō esse significat/ idest aut affirmat aut negat. iccirco q̄ ipsum est simpliciter dictū nichil est. nō q̄ omnino nichil significet/ sed q̄ nichil veritatis habeat neq; falsitatis: id est non q̄ nichil sit ad significationē/ sed ad veritatis falsitatisq; significationem/ de qua nunc tractabitur. Cur autē nichil veri falsiq; monstraret: ostēdit. Est enim/ duobus modis dicitur: vt verū falsūq; desinat. aut cū vnā rem quālibet propria cōpositione constituit. vt cū dico/ homo est: ipsum est cū homine iunctū atq; compositum/ esse hominē cōstituit/ et fit exinde enūciatio. Aut rursus cū duæ res per ipsius verbi compositionē copulationēq; iunguntur: vt est/ homo animal est. homo nāq; et animal: copulātur atq; iungūtur per id qđ dicitur/ homo animal est. Ergo sic omnis veri falsiq; in enunciationem significatio eius qđ dicitur/ est: in cōpositione est/ cū aut sua compositione aliquid esse cōstituit/ aut duas res copulat atq; cōponit. Vis autem eius quæ in enunciationibus propositionibusq; mōstratur in veri falsiq; scilicet designatione: præter ipsas compositiones/ in quibus hoc solet efficere/ nulla est. atq; hoc est qđ ait. Consignificat autē cōpositionē quādā: quā sine cōpositis nō est intelligere. cū enim dico/ est: nichil significaui/ quid sit aut nō sit. q̄ si faciā enunciationē: cōponam necesse est. vt homo est: aut vt homo animal est. quare si omnis eius vis in veri falsiq; enunciatione ad cōpositionē refertur: cum præter cōpositionē dicitur/ quod in cōpositione designare potest/ id præter cōpositionem nō designat. potest autē compositione facta verū falsumq; in enunciatione mōstrare. hæc igitur sine cōpositis in verbo est: nullus valet aduertere. Recte igitur dictum est consignificare quandā compositionem: quæ sine compositis intelligi non valeret.

Ad affirmationē/ ad propositionem veram. Ad negationē/ ad falsā enūciationem.

Nec si hoc ipsum est. Codex grecus op habet qđ ens sonat. Ens aūt (vt prædictū est) verum. quare hoc/ de voce illa q̄ est verū: secundum rectā grecorū sententiam intelligendū est.

¶DE ORATIONE. Cap. IIII.

Oratio autē est vox significatiua/ cu⁹ partiū aliquid significatiuū est separatum/ vt dictio sed nō vt affirmatio vel negatio. ¶Omne qđ compositum est: eorū suscipit naturā/ ex quibus totum cōpositi ipsius corpus efficitur. quare quoniam oratio verbis constat atq; nominibus/ quę significatiua sunt: recte quoq; oratio significatiua eē definit. Sed distat oratio ab iis ex quib⁹ ipsa effecta est id est nominibus atq; verbis/ q̄ eorū partes nichil extra designāt: orationis vero pars aliquid/ separata significat. Nā si nomen et verbum partes orationis sunt/ hęc autē per se significāt: non est dubium separatas orationis partes significare. quomodo autē significant sequenti determinatione mōstrauit. significant igitur partes orationū/ vt dictio semp: nō semper vt affirmatio vel negatio. Nūc autē dictionē dicit simplicē verbi aut nominis nuncupationē. Sunt eni q̄dā orationes: quarū partes ita significant quasi affirmatio. vt in ea oratione q̄ est/ si dies est/ lux est: id qđ dicimus lux est/ totius orationis pars est/ et ita est significatiua vt quædā affirmatio. Sed nō omnis oratio affirmationē habet in parte. hæc eni ipsa q̄ dicit lux est: habet in partibus id qđ dicimus lux/ et rursus id qđ dicim⁹ est/ sed neutra ipsarū affirmatio est/ sed tātū simplex dictio. omnis ergo oratio dictione quidē habet in parte: nō vero omnis oratio affirmationem. recte igitur dictū est partes orationis significare: vt dictionē/ nō vt affirmationē. quid aūt sit dictio: ipse paulo post clarius demonstrabit. ¶Dico autē: vt homo aliquid significat/ sed nō quoniā est aut non est. sed erit affirmatio vel negatio: si quid addatur. Sed nō hominis syllaba vna. ¶Qđ supra posuit dicēs/ orationis partes vt dictionē significare/ nō vt affirmationē: hoc cōuenienti monstrauit exēplo. homo inq̄t dictio est: et est pars orationis/ si in tota oratione ponat. vt est: homo animal est. ergo id qđ dicim⁹ homo: dictio

quædã est/ sed affirmatio non est. Cũ ergo nomẽ hoc id est homo/ pars orationis sit/ et affirma-
tio non fit: docetur verum esse qd dicitur/ orationis partes significare vt dictionem/ nõ vt affir-
mationẽ. Docet autem illa res/ nomen hoc/ affirmationẽ non esse: q in affirmatione semper ve-
ritas/ aut falsitas inuenitur. nomẽ vero simpliciter dictum: neq verũ neq falsum est. quare no-
men hoc/ id est homo: vt affirmatio non significat/ sed designat aliquid simplex. significat igitur
aliquid vt dictio. Hæc autẽ dictio/ si ei aliquid addatur / vt est verbũ aut quodlibet verbũ aliud
qd enunciationem possit efficere: erit affirmatio. si enim quis dicat homo est/ vel homo viuit: fit
affirmatio. atq hoc est quod ait. Sed erit affirmatio vel negatio si quid addatur. si enim aliquid
ita apponatur vel appositum ita negetur/ vt enunciatio constitui possit: affirmatio negatione
perficitur. si quis enim dicat homo viuit: affirmatio est. homo nõ viuit: negatio est. Docet autem
dictionẽ esse secundum positionẽ per se significantẽ/ per hoc qd ait: sed nõ vna hominis syllaba.
vna enim syllaba hominis: dictio nõ est/ iccirco q nichil per se separata significat. vt ho/ & mo/
et in cęteris/ vt supra ostendimus. Omnis enim huiusmodi pars quę per se nichil significat: non
›› est dictio/ sed tãtũ in toto nomine quiddã positum/ designat et cõsignificat. vt in eo qd ipse po-
›› nit/ exemplo. ¶ Neq enim in eo qd est sorex: rex significat/ sed vox nunc est solũ. In duplicibus
vero significat quidẽ aliquid: sed non secundũ se/ quẽadmodũ dictum est. ¶ In eo inquit qd est
sorex/ rex videtur quidẽ aliquid significare: sed cũ toto nomine cõsignificat potius/ q quicq per
seipsum designet/ quẽadmodũ iam supra dictũ est. Docuit enim supra partes nominis nichil om-
nino significare separatas. Quod ergo dicit sed nõ secundũ se: id est, in eo qd est sorex/ rex per se
nichil significat: sed tamen quiddã cõsignificat/ q cum tota nominis cõpositione designat/ cũ
›› et so syllaba et rex iuncta in vnum/ id quod est sorex in tota syllabarum coniunctione designat.
Plato ›› ¶ Est autẽ oratio omnis quidem significatiua/ nõ sicut instrumentũ: sed quẽadmodum dictum
est secũdum placitum. ¶ Plato nomina naturalia esse cõstituit: et hoc hinc probare cõtendit q
quædam supellex/ et quodam modo instrumentũ sit inuicem sensa prodendi. naturalium vero
supellectiles sunt naturales: vt oculi instrumenta sunt quidem videndi/ qui visus res naturalis
Aristoteles est. quare oculos quoq naturales esse necesse est. ita etiam oratio rerum naturaliũ supellex est
atq instrumentũ/ id est sentẽtiarum. quare ipsa quoq est naturalis. Aristoteles autem dicit: non
secundũ naturã esse orationẽ/ sed secundũ placitum. quocirca nec esse orationẽ supellectilem
naturalẽ. Quod enim dicit non sicut instrumẽtũ: non dicit non per hoc instrumentũ sensa pro-
ferri. sed tantum res esse orationẽ secundum positionẽ/ per quas proprias sententias demõstre-
mus. Cuius enim rei partes ad placitũ sunt: ipsa quoq ad placitũ est. sed orationis partes: nomẽ
et verbũ sunt. hęc autẽ: sunt ad placitũ/ nõ natura. oratio igitur ipsa secundũ placitum positio-
nẽq est: sed non est naturaliter cõstituta. Est autem integra definitio orationis/ hęc. Oratio: est
›› vox significatiua secũdũ placitum/ cuius partes aliquid extra significant. ¶ Enunciatiua vero
›› non omnis: sed in qua verũ vel falsum est. nõ autẽ in omnibus inest. vt depręcatio/ oratio quidẽ
›› est: sed neq vera/ neq falsa. ¶ Orationis (vt supra iam diximus) multę sunt species. est enim oratio
Orationis species prima optatiua: vt vtinã tibi istam mentẽ dii immortales dent. Secunda vocatiua: vt heús tu.
Tertia imperatiua: vt cape/ da hoc Portio. Quarta depręcatiua: vt Iuppiter omnipotẽs et reliqua.
Quinta enunciatiua: vt dies est/ dies nõ est. sed in hac sola specie orationis veritas et falsitas in-
est: in illis vero cęteris minime. Volens autẽ Aristoteles ostendere multas esse orationes/ et non
omnẽ orationem esse enũciatiuã: hoc addidit. Depræcatio/ oratio quidẽ est: sed neq vera/ neq
falsa. etenim depręcatio in orationis speciebus ponitur: sed nulla in ea veritatis natura/ falsita-
›› tisq cognoscitur. ¶ Cętere igitur relinquantur. rhetoricę enim vel poeticę cõuenientior est con
›› sideratio. enunciatiua vero præsentis est speculationis. ¶ Depręcatiuã inquit/ et optatiuã et vo
catiuã/ atq imperatiuã: poetis atq oratoribus relinquamus. Illis enim vel ad imitandos/ vel ad
mouendos affectus: cętere orationis species assumuntur. nos vero philosophi quibus veritatis
falsitatisq discretio est curæ: de illa sola oratione tractam9/ in qua vtrũlibet horũ possit agnosci.
in enũciatione vero: aut veritas inest aut falsitas. quocirca nos quoq de enũciatione tractem9.
›› ¶ Est autẽ vna prima oratio enũciatiua affirmatio/ deinde negatio: alię vero omnes cõiunctio-
›› ne vnę. ¶ Enunciatiuarũ orationũ alię sunt per se vnę: vt est/ homo animal est. aliæ cõiunctio-
ne vnę: vt est/ si homo est/ animal est. Homo est enim/ et animal est: duę sunt/ sed addita cõiunctio-
ne quę est si/ vna redditur. ¶ Earũ autẽ quę vnę sunt per se: prima est affirmatio/ secunda nega-
tio. hoc enim tollit negatio: qd affirmatio ante cõstituit. et hoc negatio diuidit: qd illa coniũxit.
Enũciatiuarũ igitur orationum earũ quę sunt per se vnæ: prima est affirmatio/ deinde negatio.
›› aliæ vero sunt nõ per se vnæ: sed cũ plures sint vniuersaliter/ vnæ fiunt cõiunctione. ¶ Necesse
›› est autem omnem enunciatiuã orationẽ: ex verbo esse/ vel ex casu verbi. Etenim hominis ratio
›› (si non addatur aut est/ aut fuit/ aut erit/ aut aliquid huiusmodi) nondũ oratio enunciatiua est.

¶ Aristotelis in græco textus non habet ita/ vt nos supra posuimus: sed hoc modo. Etenim ho
minis si non aut est/ aut erit/ aut fuit/ & cætera. subintelligendum relinquēte philosopho: q̃ de
ratione diceret/ idest de diffinitione quā græci λογον dicunt. Sed cū supra de oratione tractas-
set quę apud illos eodem modo λογοσ vocatur/ dū de hominis ratione/ idest definitione vellet
dicere/ quoniam non significat verum vel falsum/ nisi ei aut est/ aut fuit/ addatur: cōmunione
vocabuli vsus ad λογον de quo superius tractabat retulit/ vt non orationem intelligeremus/
sed potius rationem. De qua re nūc illis satisfacimus: si qui grecę orationis periti nos forte cul-
pabunt/ cur qđ illic non fuit nostræ translationi adijceremus. Nos enim ad faciliorem intelle-
ctum latinę orationi famulantes/ hoc apposuimus: quia de oratione loquētibus intellectus ad
rationem/ nisi id esset adiectum/ transferri non poterat. Totum vero qđ dicit/ tale est. enuncia-
tiuę orationes si sunt simplices: has/ verba constituūt. Ex duobus enim nominibus solis enun-
ciatio non fit: ex nomine autem & verbo fit. vt est homo viuit. Fit quoq; ex solis verbis: vt est/
ambulare moueri est. Fit etiam ex casu verbi: vt Socrates fuit/ vel dies erit. erit eni & fuit: verbi
casus sunt. quocirca enūciatiuam orationem simplicem: sola maxime verba constituūt. eorūq;
ponit exemplum/ in quo cum plura sunt nomina: nisi addito tamen verbo in enūciationis pro-
prietatem/ & significantiam no venit. vt est definitio hominis (ratio eni hominis est: speciei ho
minis definitio) cui si non aut est/ aut non est/ aut aliquid huiusmodi addatur: enunciatio esse
non poterit. Nam si quis dicat animal rationale mortale: nulla in eo adhuc falsitas aut veritas
intelligitur. si vero additur est/ vt sit/ animal rationale mortale est: enunciatio sine vlla dubita-
» tione perficitur. Solum igitur verbum: enūciatiuam simplicē continet orationem. ¶ Quare au
» tem vnum quiddam est/ & nō multa animal gressibile bipes (non enim eo q̃ propinquę partes
» dicuntur: vna erit) est certe alterius hoc tractare negocij. ¶ Cum de simplicibus atq; vnis ora-
tionibus loqueretur: definitionem hominis interposuit/ de qua nunc hoc dicit. Ita quidē inter-
posita est definitio hominis: tanq̃ si vna esset oratio. cur autem vna sit oratio: nunc (inquit) di-
cere intermittemus. Neq; enim iccirco vna esse putanda est: quia continue dicuntur/ & sibimet
propique/ animal gressibile bipes. possunt enim videri horum cōtinua/ & sub vna prolatione di
cta/ vnam facere enūciationem: sed hoc Aristoteles negat. Nam nō iccirco vna oratio est/ quia
propinque & cōtinue dicitur. Cur autem vna sit alterius est hoc tractare negocij: & de eo dispu
tat in ijs libris/ quos metaphysica inscripsit/ qđ est primi opus philosophi. Nobis autem hoc in
» secunda ędítione monstrādum est. ¶ Est autem vna oratio enūciatiua: quę vnum significat/ vel
» coniūctione vna. ¶ Plures autem: quę plura/ & nō vnū/ vel incōiunctę. ¶ Duplicem modum
vnarum/ multarumq; orationum esse denūciat. Est namq; vna oratio: vel cum vnā rem signifi
cat/ vel cum cōiunctione vna est. vt est ea quę dicit: animal rationale mortale/ homo est. hāc eni
huius orationis sentētiam/ nullus in multas significationes deducere poterit: sed vnū quoddā
significat/ & est præter cōiūctionem. Alia vero oratio est vna: quę per cōiunctionem vna est. vt
si dies est: lux est. Est ergo vna oratio: quę vel vnam rem significat/ vel coniunctione iungitur.
¶ Plures autem sunt: quę plura significant. vt est canis mouetur. hanc enim potest & ad latra-
bilem/ & ad marinum/ & ad cęlestem auditor cōuertere: atq; ideo quoniam plura significat/ nō
est vna oratio/ sed plures. Sunt quoq; orationes per se plures & numero & significatione: quæ
nulla coniunctione copulantur. vt si quis dicat. sol est/ pax erit/ nox est/ cęlum voluitur. hęc eni
cum plura significent: nulla tamē coniūctione iungūtur/ atq; plures orationes inde vocantur.
¶ In summa igitur orationum vnarū: alię sunt significatione vnę/ aliæ coniūctione. Nō vnarū
vero orationum: aliæ sunt significatione plures/ alię eo quoniā nulla cōiunctione copulantur.
» ¶ Nomen igitur & verbum: dictio sit solum. quoniam nō est dicere sic aliquid significātē: voce
» enūciare/ vel aliquo interrogāte vel nō/ verum ipso proferente. ¶ Per hanc sentētiam: simplex
dictio quid sit/ exponit. dicit enim verbum nomēq; dictiones videri solum/ non etiā affirmatio-
nes: atq; huius sentētiæ causam subnectit. Iccirco enim verba & nomina dictiones solum sunt:
quoniam cum dicta fuerint simplicia/ siue aliquo proferente/ vel spōte dicente/ siue ad alterius
interrogationem aliquo respōdente/ neq; verum ex his/ neq; falsum valet intelligi. Si quis eni
per se dicat Socrates/ vel rursus per se solum simplexq; ambulat: neq; verū efficit/ neq; falsum.
Si vero aliquo interrogāte/ Socrates ne ambulat/ ille respōdeat ambulat: si huic ipsi verbo per
se quisq̃ vellet aduertere/ qđ dixit ambulat/ enūciatio nulla est. q̃ si cum superiore interrogati-
one cōiungat: tūc ex interrogationis & respōsionis cōiunctione enūciatio nascitur. Solū enim
nomen/ vel verbum: neq; dicente aliquo/ & sponte proferente/ nec respondēte potest quisq̃ di-
cere/ quoniam enūciatio facta est. & sensus quidem huiusmodi est: ordo autem verborum talis
est. Nomen ergo & verbum dictio sit sola: quoniam sic aliquid significātem voce/ idest nomen
aut verbum simpliciter proferentem/ non est dicere enunciare. Non enim possumus dicere q̃

Non habet ita. Codex grecus ita nūc habet sic eni dicit Aristo. και γαρ ο του ανθρωπου λογοσ. hoc ē. eteni hominis ratio.

aliquid enunciet is/qui simplex nomen aut simplex protulit verbum:siue alio interrogãte/vel
non interrogãte/sed ipso sponte proferẽte. ℂHarum autem hęc quidem simplex est enũciatio.
ℂVt aliquid de aliquo/vel aliquid ab aliquo.hęc autem ex his coniũcta/velut oratio quędam
iam composita. ℂNunc quid oratio sit simplex compositaq; declarat. Est enim simplex oratio/
quę duobus terminis cõstat. Termini autem sunt nomina & verba:quę in simplici propositio-
ne prædicamus.vt in eo qđ est. Socrates disputat: Socrates & disputat/ termini sunt. & qui mi-
nor terminus in enũciatione proponitur/vt Socrates:subiectus dicitur/& ponitur prior.qui ve-
ro maior:prędicatur/& locatur posterior.vt disputat.Quęcũq; propositio ex vno subiecto/& ex
vno prædicato facta est:illa simplex enũciatio nuncupatur/atq; hoc est qđ ait. Harum autem
idest enũciatiuarum/ simplex est enũciatio: vt aliquid de aliquo vt vnum prędicatum qđ est ali
quid de vno subiecto qđ est de aliquo prędicetur.Hoc autem pertinet ad affirmationem/vt ali
quid de aliquo prædices:ad negationem vero/vt vnũ aliquid ab vno aliquo prædicãdo disiũ-
gas.vt in eo qđ est/Socrates non disputat:disputare vnum terminum/ a Socrate alio termino
prędicando disiunxi.Alię vero sunt orationes enũciatiuæ/quę cõpositę nominãtur: quę ex sim
plicibus orationibus componũtur.vt est:si dies est/lux est.dies est/& lux est:duę sunt simplices
enũciatiuę orationes/iccirco q; binis terminis cõstant.ex duabus autẽ simplicibus orationibus
tota hęc oratio est quę dicit:si dies est/lux est.hoc est enim qđ ait.Hęc autem ex his coniuncta/
idest ex simplicibus orationibus enũciatiuis: velut oratio q̃dã iam cõposita.quippe quarũ totũ
corpus ex iis iũgitur:quas simplices esse iam supra docui. ℂEst autem simplex enũciatio:vox
significatiua de eo quod est aliquid/vel non est/quẽadmodum tempora diuisa sunt. ℂPostq̃ de
compositis orationibus simplicibusq; tractauit: diffinitionem enũciationis per affirmationẽ &
negationem ingreditur.ait enim.Enũciatio est vox significans affirmationem vel negationẽ
vel in preteritum/vel in pręsens/vel in futurum tempus.Qđ enim dixit de eo qđ est:ad affirma
tionem retulit.qđ addidit vel nõ est:ad negationem.qđ vero secutus est quẽadmodum tẽpora
diuisa sunt:ad singulorum temporũ retulit rationẽ. siue enim aliquis sic dicat/ Socrates viuit/
Socrates nõ viuit/siue Socrates vixit/Socrates nõ vixit/vel sic Socrates victurus est/Socrates
victurus non est:quoniam affirmatio est/aut negatio/& quoniam quęlibet ipsarum in aliquo tẽ
porũ est/q̃ diuidũtur in futurum/pręsens/ac pręteritum/ plenam retinet simplicis enũciationis
naturã. ℂAffirmatio vero est enũciatio alicuius de aliquo. ℂNegatio vero enũciatio alicuius
ab aliquo. ℂAd affirmationis & negationis determinationem:enũciationis nomẽ sũpsit/vt ge
neris. Est autem affirmatio: quoties aliquid de aliquo/cum eo qđ est esse prædicamus.vt cũ di-
cimus homo animal est:animal de homine prędicamus.Quoties autem aliquid ab aliquo prę-
dicãdo disiũgimus:negatio est.vt homo lapis non est.lapidem enim ab homine disiungimus.
quare recta affirmationis & negationis facta ẽ diffinitio. ℂQuoniam autem enũciare est/& qđ
est:non esse.& quod nõ est:esse.& quod est:esse.& qđ non est:nõ esse. & circa ea quę extra præ-
sens tempus sunt:similiter. omne vtiq; contingit quod quis affirmauerit/negare:& quod quis
negauerit affirmare. Quare manifestum est quoniam omni affirmationi:opposita est negatio.
& omni negationi:affirmatio. ℂEt sit hoc cõtradictio:affirmatio & negatio oppositę. ℂNunc
diuidit enũciationes:vel quę de iis fieri possunt rebus/quę sũt/vel quę de iis quę nõ sunt/siue in
affirmatione/siue in negatione.Dicit enim quoniam est enũciare qđ est/ nõ esse:vt si quis dicat
nullus homo/animal est.hoc eni qđ est:nõ esse proposuit.et hęc est falsa negatio.Secũda.& qđ
nõ est/esse: vt siquis dicat omnis lapis animal est.qđ enim nõ est/ esse constituit: & hęc est falsa
affirmatio.Tertia.& qđ est/esse. vt siquis dicat/omnis homo/animal est.qđ enim est/esse cõfir-
mat:& hęc est affirmatio vera.Quarta.& qđ nõ est/nõ esse.vt siquis dicat/nullus lapis/animal
est.qđ enim non est/non esse proposuit:& hęc est vera negatio.Et nõ solum hoc in pręsenti tẽ-
pore:sed circa ea quoq; quę præter pręsens sunt tempora.hoc autem tãtum valet/ac si diceret.
hoc nõ modo in præsenti tempore ita enunciari potest/ vt sit & vera & falsa negatio/ & rursus
vera falsaq; affirmatio:sed etiam in præteritum & futurũ/quę extra pręsens/tempora sunt.Simi
liter enim omne cõtingit qđ affirmatur/ negare:& qđ negatur ab alio/alium rursus affirmare.
Qz si omni veritati falsitas opponitur/omni etiam falsitati veritas (est autem & affirmationis et
negationis falsa proferre) constat q; omni negationi affirmatio/& omni affirmationi negatio
opponitur.Hinc ergo quid sit qđ dicitur contradictio/declaratur.Est enim cõtradictio:affirma
tionis & negationis oppositio.Cum enim quis affirmat/qđ alius negat:ipsa vtrarumq; propo-
sitionum pugna/contradictio nominatur.atq; hoc est/quod ait.Et sit hoc cõtradictio: affirma-
tio & negatio oppositæ.cum enim affirmatio negationi opponitur:contradictio est. Sed quę sit
affirmatio opposita negationi/aut quę sit harum propositionum oppositio:in sequẽtibus pro-
dit.Neq; enim quęlibet negatio/cuilibet affirmationi opposita est:sed tantum eę quas in sequẽ-

tibus ipse determinat. quocirca erit cõtradictio: affirmatio & negatio oppositæ. quę sunt autem oppositę: sequens expositionis ordo contexit. ¶Dico autem opponi eiusdem de eodem/ nõ autem æquiuoce: & quęcunq; cætera talium contra sophisticas determinauimus importunitates. ¶Fieri tunc oppositionem in affirmationibus negationibusq; demonstrat: cum idem subiectũ idemq; prędicatum i negatione sit/ qd quilibet in affirmatione proposuit. oportet enim semper si opposita ẽ affirmatio negationi: vnam esse verã & / alteram falsam. q; si vtręq; falsę sunt/ aut vtręq; veræ: non sunt oppositę. neq; enim se perimunt. Si aũt vna sit falsa/ alia vera: tunc vera perimit falsam. Et si alia fuerit vera: alia mox a veritate discedit. Qz si in qualibet affirmatione aut subiectum/ aut prædicatum fuerit ęquiuocum: nõ sunt oppositę. Si quis enim dicat/ Alexãder Helenam rapuit/ quoniam Alexandri nomen ęquiuocum est: potest vtrũq; esse verum/ & negatio si de Alexãdro magno loquatur/ & affirmatio si de Alexãdro Troiano proponat. quare nõ sunt hę oppositę. Illas autem esse dicit oppositas: quęcunq; eiusdem prædicati/ habent oppositionem de eodem subiecto/ vt ibi nulla æquiuocatio/ diuersitatis causa sit. hoc enim est qd ait. Dico autem opponi eiusdem de eodem/ nõ autem ęquiuoce: vt eiusdem pędicati sit oppositio in negatione/ quę fuit in affirmatione. et de eo subiecto fiat negatio/ de quo ante facta est affirmatio. Sed diligentius hęc in libro quem Sophisticum Elenchũ inscribit: edisserit. Illic eni Sophistarum/ quos fallaces argumẽtatores latine possumus dicere/ qui per huiusmodi propositiones quę verum inter se falsumq; nõ diuidunt/ mendaces colligunt syllogismos: argumẽta distinxit/ quibus capere respondẽtem atq; innectere consueuerũt. Ergo nũc hoc dicit etiam illa esse obseruanda: quę contra argumentatorum importunitatẽ determinata sunt. quę vero sunt: illa dicenda a me/ secundæ editionis textus expectet. Quid sophista.

¶DE SVBIECTIS ET PRAEDICATIS ENVNCIATIONVM. Cap. V.



Voniam autem sunt hęcquidem rerum vniuersalia: illa vero singularia. Dico autem vniuersale quod in pluribus prædicari natum est. Singulare vero quod non. vt homo quidem vniuersale est: Callias vero eorum quę sunt singularia. ¶Omnis propositio quemadmodum fiat/ ostendit. secũdum enim res quę significantur: propositionis natura perspicitur. ¶Rerum autẽ: alia sunt vniuersalia/ alia particularia. Vniuersale est qd de pluribus prędicatur: vt homo de pluribus dicitur/ & est vniuersalis. Singulare vero est: vt quęlibet res indiuidua/ cuius nulla prædicatio ad sibimet subiecta perueniat. vt Plato/ vel Socrates. horum autem naturam docet exẽplis. ait enim. vt homo quidem vniuersale: Plato vero eorum quę sunt singularia. Nam si hoc est vniuersale qd de pluribus prædicatur: homo vniuersale est. de pluribus enim indiuiduis dicitur. Qz si hoc rursus est singulare/ qd de nullo alio prædicatur: Plato singularis est. Indiuidua nãq; de nullis alijs prędicantur. Quoniam ergo sunt quędam rerum vniuersalia/ alia vero singularia: manifestum est/ quoniam omnis affirmatio aut negatio per hęc constituitur. ¶Necesse est autem enũciare cum inest aliquid aut non: aliquãdo quidem alicui eorum quę vniuersalia sunt/ aliquando autem quę singularia sunt. ¶Omnis namq; propositio aut singulare habet/ aut vniuersale subiectum: siue affirmatione annuat/ siue abnuat negatione. Si quis enim dicat homo animal est/ homo animal nõ est: vniuersalem rem/ idest hominem/ animal aut esse aut nõ esse proposuit. atq; hoc est qd ait. Necesse est autem enũciare: cũ inest aliquid/ aut nõ. aliquoties quidem eorum alicui quę sunt vniuersalia. Homo enim cũ sit viuersale: animal illi inesse affirmatio posuit/ quę dixit homo/ animal est. & non inesse negatio quę ait: homo/ animal non est. Si vero aliquis sic dicat. Socrates disputat/ Socrates nõ disputat: alicui eorum quę sunt singularia esse & nõ esse cõiunxit. et hoc ẽ qd ait. aliquãdo autem eorũ quæ singularia sunt. Nam cum Socrates singulare quiddam sit: disputatio ei ab affirmatione iũcta est/ sed a negatione seiuncta. ¶Si ergo in vniuersali vniuersaliter enunciet quis quoniam est aut non est: contrarię enunciationes erunt. Dico autem in vniuersali enunciare vniuersaliter. vt omnis homo albus est nullus homo albus est. Quãdo autem in vniuersalibus nõ vniuersaliter: nõ sunt contrarię. quę autem significãtur: est esse aliquãdo contraria. ¶Omnis affirmatio omnisq; negatio: aut vniuersalis est/ aut particularis/ aut indefinita. Vniuersalis est affirmatio: vt si quis dicat/ omnis homo/ animal est. Cum sit enim vniuersale subiectum homo (de multis enim prædicari alijs potest) vniuersaliter prædicatum est. diximus enim: omnis homo/ animal est. nec solum hominẽ/ qd est vniuersale posuim⁹: sed etiã omne & vniuersale/ idest omne adiecimus vniuersali/ idest homini. & hęc est affirmatio vniuersalis. Sin vero dicat aliquis/ nullus homo/ animal est: rursus homini vniuersali rei/ determinationem vniuersalem id qd dicitur nullus/ adiecit. Siue ergo in affirmatione/ siue in negatione: si eas vniuersaliter aliquis proferat/ vniuersale in vniuersali proponit. Non proponit autẽ vni-

Plato vero. Codex gręc. Callias habet.

FRANCISCVS.

uersale in vniuersali quoties ita dicit: homo animal est/ homo animal nõ est. cum enim homo sit res vniuersalis/ nulla adiectio vniuersalitatis/ quę est nullus/ aut omnis: affirmationẽ vel negationem fecit. quocirca repetẽdum est. Affirmatio vniuersalis ẽ: in qua vniuersale vniuersaliter prędicatur affirmatiuę. & negatio vniuersalis: in qua rursus vniuersale vniuersaliter prędicatur negatiuę. & hę huiusmodi cõtrariæ sunt. Fieri enim nõ potest vbi vera est affirmatio vniuersalis: illic vniuersalis negatio vera sit/ & ecõtrario. fieri tamen potest: vt vtręq; inueniri falsæ possint. vt omnis homo iustus est: nullus homo iustus est. hic enim vtręq; sunt falsę. Et vna quidem vera/ altera falsa reperiatur. vt in eo qđ est/ omnis homo animal est/ nullus homo animal est: vna vera est/ altera falsa. Vt vero vtręq; verę sint: fieri non potest. quocirca quoniam vtręq; falsę inueniuntur: oppositę nõ sunt/ sed sunt cõtrarię. cur autem cõtrariæ dicũtur: alio loco nobis dicendum est. ¶ Particulares vero propositiones sunt huiusmodi: quidam homo animal est/ quidam homo animal non est. hę dicũtur subalternæ. Affirmatio enim particularis: sub affirmatione vniuersali/ subalterna est. rursus eodem modo/ particularis negatio sub vniuersali negatione subalterna est. Sed hę vt vtręq; veræ sint/ et vt vna vera alia falsa: fieri potest. vt vtręq; vero falsę sint: nõ potest inueniri. vt in eo qđ est/ quidã homo/ iustus est/ quidã homo/ iustus non est: vtręq; sunt verę. cum vero dicimus quidam homo/ animal est/ quidam homo/ animal nõ est: vna vera est/ altera falsa. & dicũtur affirmatio & negatio particulares: subcontrarię. quare nec istę vocantur oppositæ: iccirco quia vtręq; verę inueniuntur interdum. Sit autem harum talis descriptio.

Oppositę nõ sunt: idest contradictorię. nã cõtradictio sc̃dm verum et falsum est. sed cõtrarias esse nichil p̃hibet. nã vt malũ malo (ceu timiditas & audacia) ita falsũ falso interdũ cõtrariũ est. sed vt subcõtrarię: sic opponũtur vt albũ/ et fuscũ quorum vtrũq; albũ/ vnũ i affirmatione et alterum in negatione.

Ergo neq; superioris vniuersales. id est contrarię/ neq; subcõtrarię: oppositę sunt/ idest contradictoriæ.

Affir. vl'is.
Nega. vl'is
Ois hõ iustus est.
Contrariæ
Nullus hõ iustus est.
Subalternæ.
Subalternę.
Quidã hõ iustus est.
Subcõtrarię
Quidã hõ iustus non est.
Affir. parti.
Neg. p̃ticula.

¶ Ergo neq; superiores vniuersales/ neq; inferiores particulares oppositę sunt: iccirco q inferiores quidem vtręq; verę: superiores vtræq; falsę esse possunt. Sũt autem oppositę contradictorię (vt ipse ait) si quis aspiciat angulares: vt affirmationẽ vniuersalem particulari comparet negationi. vt est/ omnis homo iustus est/ quidam homo iustus nõ est. hę enim neq; veræ possunt inueniri/ neq; falsę: sed in omnibus vna vera est/ altera falsa. Et rursus si vniuersalis negatio particulari affirmationi comparetur: reperiuntur oppositæ. vt est/ nullus homo iustus est/ quidam homo iustus est. Semper enim vna vera est/ altera falsa. & hoc in quibuslibet terminis si dispexeris: oratio non discrepabit. Sit autem plenissima hoc modo descriptio.

Affir. vl'is.
Negatio vl'is
Ois hõ iustus est.
Contrariæ
Nullus hõ iustus est.
Subalternæ.
Contradictorię
Contradictorię
Subalternę.
Quidã hõ iustus est
Subcõtrarię
Quidã hõ iustus nõ est.
Affir. p̃ticu.
Neg p̃ticularis

¶ Sunt ergo determinationes/ vniuersalium quidẽ omnis & nullus: particulariũ vero quidã et qdã nõ. Illę autẽ propositiones/ quę neq; vniuersale habet additũ/ neq; particulare: indefinitę vocantur/ & particularibus similes sunt. vt est/ homo iustus est/ homo iustus nõ est. Possunt eni vtręq; esse veræ: vt i hoc ipo exẽplo qđ diximus. & potest vna esse vera/ altera falsa: vt homo animal est/ homo animal nõ est. vtręq; vero vt falsę sint: nõ potest inueniri. & hę (vt dictum est) vocãtur indefinitę. Pręter has autẽ omnes/ singulares sunt: in quibus cõtradictio potest euenire. vt in eo qđ est Socrates animal est/ Socrates animal nõ est: Socrates iustus est/ Socrates iustus non est. Nam si nulla eas ęquiuocatio vel prædicati/ vel subiecti/ vel alterius temporis/ vel aliquid eorũ quę singulas determinant/ impediat: semper vna vera est/ altera falsa. Quare quoniam de omnibus in cõmune speculati sumus/ & quid queq; esset quãtum breuitas patiebatur/ expræssimus: ad textum nũc quoniam tẽpus est/ reuertamur. Si ergo (inquit) vniuersaliter enũciet in vniuersali/ quoniam est aut nõ: erunt contrariæ enũciationes. vniuersaliter enim enun-

ciat aliquis in vniuerſali: quoties vniuerſalem affirmationem/ aut vniuerſalem fecerit negati-
onem.cum enim dicit/omnis homo animal eſt:vniuerſalem hominem/ vniuerſaliter enuncia-
uit per id qđ addidit omnis.ꝙ ſi rurſus dicat nullus homo animal eſt:eodem modo vniuerſa-
lem hominem vniuerſaliter enunciat per id qđ ait nullus.& ſunt contrariæ. quas autem dicat
eſſe contrarias:ſubiecto declarat exemplo. Dico autem in vniuerſali enunciationem vniuerſa-
lem:vt omnis homo albus eſt/ nullus homo albus eſt. vna ſiquidem affirmatio vniuerſalis/ al-
tera negatio vniuerſalis:quas contrarias eſſe ſupra in deſcriptione docuimus. Quando autem
in vniuerſalibus non vniuerſaliter:non ſunt contrariæ.Quoties autem (inquit) indefinitę ſunt
propoſitiones/& vniuerſaliter vniuerſale nō proponitur:contrariæ nō ſunt. ea enim affirmatio
quæ dicit/ homo iuſtus eſt:ei quæ dicit homo iuſtus non eſt/ contraria non eſt. poſſunt enim
vtręq̧ ſimul eſſe verę & in eodē/ ideſt homine.qđ in contrarijs fieri impoſſibile eſt. Qđ vero ad-
didit/ quę autem ſignificantur eſt eſſe cōtraria:tale eſt. Ipſę quidem propoſitiones contrarię nō
ſunt:ſignificant tamen aliquando contraria. Si quis enim dicat homo albus eſt/ & alius neget
homo albus non eſt:ipſę quidem contrariæ non ſunt.qđ autem dicitur homo albus nō eſt:po-
teſt quiddam ſignificare contrariū.Nam deſignat hoc qđ dicitur/ homo albus non eſt: & rubri
coloris eſſe/ & pallidi/ & fuſci/ deſignat etiam nigri/ qđ eſt albo cōtrarium.poteſt igitur id qđ nō
eſt album/ eſſe nigrum.ergo quāq̄ ipſę cōtrarię nō ſunt:tamē poteſt aliquādo quiddam ſignifi-
care contrariū priori affirmationi/ vt in eo qđ diximus.Nam ſi id qđ dicitur/ non eſt homo al-
bus/ nigrum eſſe deſignet/ quoniam is qui niger eſt/ albus non eſt:cōtrarię quidem propoſitio-
nes non ſunt/ quoniam poſſunt eſſe vtręq̧ verę.quę autem ſignificātur:interdum contraria re-
periuntur. Quę autem ſint huiuſmodi propoſitiones:exemplorum ſubiectione monſtrabit.
» ¶Dico autem non vniuerſaliter enunciare in ijs quę vniuerſalia ſunt: vt eſt albus homo/ non
» eſt albus homo. ¶Et quid dicat eſſe vniuerſale non vniuerſaliter prædicare: planiſſime demō-
» ſtrauit dicens. ¶Cum enim vniuerſale ſit homo: nō vniuerſaliter vtitur enunciatione. omnis
» namq̧ nō vniuerſale ſignificat/ ſed quoniam vniuerſaliter. ¶Nam id quod dicitur omnis:illud
ad quod prędicatur colligit/ atq̧ in vnum corpus adducit.vt cū dicitur omnis homo iuſtus eſt:
nullum excipit hominem/ ſed totam colligit humanitatem/ & fit de re vniuerſali homine præ-
dicatio vniuerſalis/ cum dicimus omnis homo.Nam cum ſit vniuerſale homo:huic vniuerſali
vniuerſalitatem cōſignificat/ id qđ additur omnis/ & res vniuerſalis vniuerſaliter prædicatur.
» ¶In eo vero quod vniuerſale prędicatur:id quod eſt vniuerſaliter prædicari non eſt verum.
¶Hac nos ſentētia/ quē ad locum vniuerſalitatis determinationem recte ponamus/ inſtituit.
Docet enim ſemper iſtam vniuerſalitatem/ quā determinationē vniuerſalē vocamus:ad ſubie-
ctum poni debere terminum/ & nunq̄ ad prędicatum.ſi quis enim ſic dicat/ omnis homo ani-
mal eſt:recte dixerit/ omnis ad ſubiectum/ ideſt ad hominem ponens.Qꝫ ſi ſic dicat/ omnis ho-
mo omne animal eſt:falſum dixerit.Ergo hoc dicit. In eo vero quod vniuerſale prędicatur/ vt
animal de homine (animal enim vniuerſale eſt:de omni enim homine prædicatur) nō eſt ve-
rum hoc ipſum vniuerſale/ qđ eſt animal/ vniuerſaliter prędicare/ vt dicatur omne animal/ eſſe
hominem.nec ſolum in his:ſed in nulla recte fieri affirmatione concedit.ait enim. ¶Nulla enī
» affirmatio vera erit:in qua cum vniuerſale ſit prędicatum/ vniuerſaliter prędicatur. vt ē omnis
» homo omne animal. ¶Hoc autem cur eueniat:paucis oſtēdam. Prędicatum ſemper maius eſt
» ſubiecto/ vel ęquum.maius fit:vt cum dico/ homo/ animal eſt.animal prædicatur/ homo ſubij-
citur:ſed maius eſt animal homine.de pluribus enim:q̄ ipſe homo/ prędicatur. Rurſus ęquale
eſt:cum ſic dicimus/ homo riſibilis eſt. homo ſubiectum eſt/ riſibile prędicatum: ſed homo atq̧
riſibile/ ęqualia ſunt.proprium namq̧ eſt hominis:qđ eſt riſibile. Vt autem minus prædicatum
inueniatur/ q̄ ſubiectum:fieri nō poteſt. Siue ergo maius ſit prędicatum: falſum eſt vniuerſale
adijcere prędicato.vt in eo qđ ipſe poſuit/ exemplo.omnis homo omne animal eſt. Siue ęqua-
le ſit:ſuperfluum eſt/ ſi quis ſic dicat/ omnis homo omne riſibile eſt.quare vniuerſale prædica-
» tum:prædicare vniuerſaliter nō oportet. ¶Opponi autem affirmationem negationi dico con-
» tradictorie:quę vniuerſaliter ſignificat eidem quoniam nō vniuerſaliter. vt omnis homo albus
» eſt:non omnis homo albus eſt.nullus homo albus ē:aliquis homo albus ē. ¶Quid ſit proprie
contradictio:conſequenter exponit.Ait eni opponi contradictorie propoſitiones/ quoties vni-
uerſalem affirmationem particularis abnuit negatio: & quoties vniuerſalem negationem par-
ticularis affirmatio aſtruxerit.Cum enim omnis homo albus eſt/ dicitur: illa negatio quę dicit
non omnis homo albus eſt/ de eodem homine vniuerſaliter tollit/ quod vniuerſaliter affirma-
tio conſtruerat.Illa enim/ omnem hominem eſſe album ponit:iſta dicit nō omnem/ tanq̄ ſi cō-
cedat aliquem/ ſed ei tantum auferat vniuerſalē.hoc eſt enim qđ ait. Quę vniuerſaliter ſignifi-
cat eidem quoniam nō vniuerſaliter.Nam ſicut vniuerſale ſignificat affirmatio dicēs hominē

ita quoq; negatio vniuersale significat. habet enim & ipsa hominem. sed idem ipsum vniuersale docet nõ esse vniuersaliter/ idest nõ omne esse albũ: qd affirmatio esse vniuersaliter posuerat/ omnem hominẽ esse albũ proponens. eodẽ modo etiam & in negatione. quas nos supra angulares posuimus/ & contradictorias in descriptione: hic nunc easdem oppositas contradictorie/ vocat. Qz autem vniuersali affirmationi/ quæ est omnis homo albus est/ particularem negationem opposuit quę est nõ omnis homo albus est: tantũdem est tanq̃ si diceret/ quidam homo albus nõ est. Nam si nõ omnis homo albus est: quidam homo albus non est. ¶ Contrarie vero vniuersalem affirmationem & vniuersalem negationem. vt omnis homo iustus est: nullus homo iustus est. ¶ Planissime omnes exequitur. dicit eni cõtrarias vniuersalẽ affirmationẽ/ & vniuersalem negationem. has enim nos quoq; supra descripsimus: hic vero easdem/ contrarie demonstrat opponi.

¶ DE REGVLIS OPPOSITORVM. Cap. VI.



Vocirca has quidem impossibile est simul esse veras. ¶ His vero oppositas: contingit aliquando in eodem simul esse veras. vt non omnis homo albus est: & aliquis homo albus est. ¶ Illud quoq; addidit/ ꝙ eas ipossibile sit i eodem veras aliquando cognosci. Nam sicut contrariorum natura in eodem non potest inueniri (neq; enim vno eodẽq; tẽpore: aliquid nigrũ est atq; album) sic quoq; nec contrarię/ vt vtręq; simul sint verę: fieri potest. quod autẽ adiecit/ his vero oppositas cõtingit aliquãdo i eodẽ: particularẽ affirmationem/ & particularem negationem designat. Particularis namq; affirmatio/ vniuersali negationi opposita est contradictorie: particularis vero negatio/ vniuersali affirmationi. Contrariarum igitur opposite/ possunt in eodem verę aliquoties inueniri: vel particularis affirmatio & particularis negatio verę vt sint aliquoties fieri potest. vt ẽ/ quidam homo albus est: quidã homo albus nõ est. vtręq; eni sunt vere. ¶ Quęcũq; igitur cõtradictiones vniuersalium sunt vniuersaliter/ necesse est alteram esse verã vel falsam: & quęcunq; in singularibus sunt. vt est Socrates albus. nõ est Socrates albus. ¶ De contradictorie oppositis loquitur/ & de singularibus propositionibus: ꝙ vnam semper veram/ falsam semper alteram necesse est inueniri. hoc enim dicitur. cõtradictiones (inquit) eorum quę sunt vniuersalium vniuersaliter prædicatorum: vna semper vera est/ altera falsa. vniuersalium autẽ vniuersaliter prędicatorũ/ sunt contradictiones vniuersalium particulariter prędicatorum. Nam affirmatio vniuersalis & negatio vniuersalis/ vniuersaliter prædicantur: horum contradictorię particulares affirmationes vel negationes sunt/ si sibi angulariter comparentur. harum igitur contradictionum/ quę sunt vniuersalium vniuersaliter prędicatorum: vna semper vera est/ semper falsa altera reperitur. In singularibus quoq; idem est. Nam si nulla (vt dictum est) varietas ęquiuocationis impediat/ idemq; sit prędicatum/ idemq; subiectum/ ad vnum idemq; tempus/ ad vnam eandẽq; partem/ ad vnum idemq; relatum/ vno atq; eodem modo: vna semper vera est/ altera falsa/ & veritatis inter se naturam & mendacij partiuntur. ¶ Quęcunq; autem in vniuersalibus non vniuersaliter: non semper hęc quidem vera est/ illa vero falsa est. ¶ Quę vero sunt (inquit) indefinitæ/ vt neq; vniuersalem habeant/ neq; particularem determinationem (quod tacuit) nõ semper vna vera est/ altera falsa: sed vtręq; interdum inueniũtur verę. In vniuersalibus autem non vniuersaliter prędicatur aliquid hoc modo: homo albus est/ homo albus non est. in quo vno eodemq; tempore vtrasq; veras esse contingit. hic enim cum vniuersale sit homo: nõ vniuersaliter prędicatum est nomen. at vero nec particulariter. neq; enim quidã/ aut nullus/ aut omnis adiectum est. Docet autem huiusmodi propositiones: nõ inter se diuidere veritatem atq; mẽdacium hoc modo. ¶ Simul enim verum est dicere quoniam est homo albus: et quoniam nõ est homo albus. & est homo pulcher: & nõ est homo pulcher. si enim turpis est: nõ est pulcher. & si fit aliqd: non est. ¶ Documẽtum est huiusmodi dictum: indefinitam affirmationem/ negationẽq; veras vtrasq; posse inuenire. verum enim dicere est: est homo albus/ et nõ est homo albus. huius autẽ rei probatio est. nam si verum est dicere/ est homo niger/ & est homo albus simul vno eodemq; tempore (qui autem niger est: albus nõ est) verum est dicere vno eodemq; tempore/ quoniam est homo albus/ & nõ est homo albus. Rursus si verum est dicere/ quoniam est homo pulcher/ & est homo fedus vno eodemq; tempore (qui autẽ fedus est: pulcher nõ est) verum esse autẽ dicere hominem esse pulchrum/ & hominem esse fedum/ vno eodemq; tempore manifestum est. Cum enim Achilles esset pulcher: erat Clodius Thersides fedus. Rursus si verum est dicere esse hominem album/ & rursus eodem tempore fieri hominẽ albũ (nec eni hoc vlla cõtrarietas vetat/ vt sit homo albus/ & rursus fiat homo albus/ sed qui fit albus/ nondum albus est) verum est dicere igitur quoniam ẽ homo albus/ & nõ est homo albus. hoc est enim qđ ait. Et si fit aliquid

nō est. cum eni sit non est: sed potest dici quoniam est homo albus/ & sit homo albus vt vtrūq; vere dicatur. potest igitur vere vtrūq; dici: et est homo albus/ & nō est homo albus. ¶ Videbitur autem subito inconueniens esse. icc irco quoniam videtur significare hęc non est homo albus/ simul et hęc nullus homo est albus. ¶ Hęc autem neq; idem significat: neq; simul necessario. ¶ Tacitę hominum dubitationi respondet. qd enim dicimus/ est albus homo/ & non est albus homo: vtrūq; verum esse videtur aliquoties incōueniens esse. Si enim verum est dicere/ est albus homo: quēadmodum fieri potest/ vt verum sit dicere/ nō est albus homo? Hoc autem videtur icc irco quoniam apparet quibusdam id qd dicimus nō est homo albus/ hoc significare/ tanq̄ si dicamus nullus homo albus est. sed hoc verum nō est. Neq; enim idem est dicere: nō est albus homo/ & nullus homo albus est. Et quāq̄ cum dicimus nullus homo alb9 est/ simul significamus/ quoniam nō est homo albus: non tamen ex necessitate idem vtraq; significat. Cū eni dicimus/ nō est homo albus: simul nos dicere/ quoniam nullus homo albus est nō oportet intelligi. neq; enim semper simul est: non est homo albus/ & nullus homo albus est. Nam aliquoties simul est scilicet cum prius dicitur vniuersalis negatio: cum vero indefinita dicitur prius/ nō est simul negatio vniuersalis negationi indefinitę. Nam si dicam/ nullus homo albus est: simul dixi/ quoniam homo albus nō est. q; si dicam/ homo albus nō est: non ē simul dicta negatio vniuersalis/ quę est nullus homo albus est. quoniā potest quidam esse nō albus/ de quo dicatur homo albus non est/ neq; tamen omnis esse nō albus. Non igitur simul necessario sunt: nō est homo albus/ & nullus homo albus est. ¶ Manifestum est autem quoniam vna negatio vnius affirmationis est. hoc enim idem oportet negare negationem: quod affirmatio affirmauit/ & de eodem/ vel de aliquo singularium/ vel de aliquo vniuersalium vt vniuersaliter/ vel vt nō vniuersaliter. ¶ Hoc quoq; argumentum est: negationem indefinitam/ & vniuersalem idem nō significare/ & eas a se esse diuersas. Nam si vnius affirmationis vna negatio est: contra eam quę dicit/ nō est homo albus: illa est affirmatio/ quę dicit est homo albus. et contra eam quę dicit nullus homo albus ē: illa affirmatio ē quę dicit quidam homo albus est. sed hę affirmationes diuersę sunt/ idest/ est homo albus/ & quidam homo albus est. diuersæ igitur illæ quoq; sunt/ quę his proportionaliter opponuntur. diuersa igitur est negatio quę dicit/ nullus homo albus est: & ea quę dicit/ non est homo albus. Docet autem nos vnius affirmationis vnam esse negationē: idq; hac ratione demōstrat. Oportet enim idem predicatum negare negationē/ qd prędicauerit affirmatio: & rursus de eodem subiecto auferre prędicatum negationem oportet/ ad qd affirmatio ante coniūxerat. Qd si fit: dubium non est vnius esse affirmationis vnam negationem. siue autē hoc in vniuersalibus fiat/ siue vniuersaliter prędicatis/ siue indefinite/ & nō vniuersaliter/ siue ī singularibus: vna eademq; propositionū natura est/ vt vnius affirmationis sit tantū naturaliter vna negatio. hoc autem inductione probat. ¶ Dico autem vt est Socrates albus: nō est Socrates albus. ¶ In hac enim propositione idem subiectum est/ idem prędicatum: & in medio exemplorum subiecit. ¶ Si autem aliud aliquid de eodem vel de alio idem: non est opposita/ sed erit ab ea diuersa. ¶ Sensus huiusmodi est. Si autem aliud aliquid prædicauerit negatio/ q̄ affirmatio prędicauit/ vel de alio subiecto idem negatio prædicauerit/ qd in affirmatione fuerit prędicatū: non sunt sibi oppositę/ sed a se tantū diuersę sunt. Siquis enim dicat/ Socrates disputat/ & alius respondet Socrates nō ambulat: diuersum prędicatum est/ & diuersę sunt propositiones & nō oppositæ. & hoc est qd dixit/ si autem aliud aliquid. Aliud enim prędicauit negatio: q̄ affirmatio prædicauerat. Qz si quis sic dicat Socrates disputat/ aliusq; respondeat/ Plato nō disputat: de alio subiecto idem prædicauit/ & sunt a se diuersę propositiones/ & non oppositę. et erit id qd ait/ vel de alio idem. Qz si vtraq; sint diuersa: multo magis diuersę propositiones fiunt. Quibus positis ad proposita rursus exempla contendit/ & vni affirmationi vnā enunciationem negationis opponit: angularibus angulares/ affirmatiuis negatiuas/ particularibus vniuersales/ indefinitis indefinitas opponens & comparans. ¶ Huic vero quę est omnis homo albus est: contradictio est/ illa quę est nō omnis homo albus est. illi vero quę est aliquis homo albus est/ illa quę est nullus homo albus est. illi autem quę est/ est homo albus: illa quę est/ non est homo albus. ¶ Et post hęc concludit sentētiam dicens. ¶ Quoniam igitur vna affirmatio vni negationi opponitur contradictorie: et quę sunt hę dictum est. & quoniam contrarie alię: & quę sunt illę dictum est. & quoniam nō omnis vera vel falsa cōtradictio: et quare/ & quādo vera vel falsa. ¶ Reuoluit quoq; breuiter/ quoniam alię sunt contrariæ/ alię contradictorię: dicitq; se quę sint hę/ diligētius in superiore disputatione monstrasse. Illud quoq; non omnē esse verā vel falsam affirmationis & negationis oppositionem: quā nunc cōmuniter & improprie/ cōtradictionem vocat. Et quando non sint verę vel falsę/ vel cur ita se exposuisse cōmemorat.

Hoc a communi dialecticorum schola discrepat.

Nō sint verę vel falsę: id intellige determinate necessarioq; vna vera/ altera falsa.

❡DE AFFIRMATIONE ET NEGATIONE VNA. Cap.VII.



» Na autem affirmatio et negatio est:quę vnū de vno significat/ vel cum sit vni-
» uersale vniuersaliter/vel nō similiter. vt omnis homo albus est/ non omnis ho-
» mo albus est.est homo albus/ non est homo albus. nullus homo albus est/ ali-
» quis homo albus est. ❡Quid sit vna affirmatio: & supra iam diximus/ & nunc
quoq; idem docere non piget/cum idem Aristoteles reuoluerit. Vna enim affir-
matio est:quę vnā rem de vna significat/ idest quę huiusmodi habet prędicatū/
& huiusmodi subiectum:vt vtrūq; singula significet. Nam si vnū aliquid signifi
cet prædicatum:simplex atq; vnum est.ꝙ si rursus vnum aliquid significet sub-
iectum/ & non plura: simplex rursus est atq; vnum. Quocirca si vnum prædicatum de vno erit
subiecto:vtraq; singula significabūt/ & non plura. Eoq; fit/vt nō sit multiplex propositionis si-
gnificatio: & quę vnum significet/ vna sit. Idem autem oportet esse etiam in vniuersalibus vni-
uersaliter prędicatis/ & in particularibus quas vniuersalibus opponi necesse est. quorum etiam
subdit exempla. dicit enim vnam esse propositionem:omnis homo albus est.& sibi rursus oppo
» sitam vnam esse:nō omnis homo albus est. ❡Si album vnum significat. sin vero duobus vnū
» nomen positum est/ex quibus non est vnum: nō est vna affirmatio/ neq; vna negatio. ❡Si al-
bum (inquit) vnum significat.ꝙ si plura designat:nō est vna affirmatio/ nec vna negatio. Hoc
autem & in subiecto conuenit custodire:scilicet vt subiecti quoq; simplex significatio seruetur.
Docet autem non esse vnam propositionem: si prædicatum vel quodlibet in propositione ver-
bum/ multa significat hoc modo. sin vero duobus vnū nomē positum est ex quibus nō est vnū:
non est vna affirmatio/ neq; negatio. Sunt quędam res quę plura quidem significēt: ex quibus
omnibus iunctis vnum quiddam valet effici. hominis quidem nomē significat animal/ signifi-
cat mortale/ rationale quoq; designat:sed hęc iuncta vnum quiddam efficiūt/ qd est animal ra-
tionale mortale. hęc namq; omnia:vnum hominem cōplent. Sunt quoq; alia:quę duas vel plu
res huiusmodi res designant ex quibus iunctis/ vnū aliquid esse nō posset. vt liber. Dicitur nāq;
& Dionysius liber/ dicitur liber & ingenuus:sed ingenuus & Dionysius iuncti nichil efficiunt.
quare si quid tale sit (inquit) aut subiectum aut prædicatum/ qd plura significet ex quibus vnū
aliquid esse non possit: nō est illa vna affirmatio/ neq; vna negatio. Et hoc ficticij exempli rati-
» one confirmat. ❡Vt si quis ponat hoc nomen tunica/ homini & equo:ꝙ tunica alba est/ hęc nō
» est vna affirmatio/ nec vna negatio. Nichil enim differt hoc/ q̄ dicere quoniam est homo equus
» albus. hoc autem nichil differt q̄ dicere est homo albus:et est equus albus. ❡Dicatur eni (inqt)
equus & homo tunica/ & habeant verbi gratia hoc nomen. si quis dicit/ est tunica alba/ quoniā
tunica equum atq; hominem designat:videtur dicere quoniā est equus & homo albus. sed hoc
tale est: tanq̄ si quis dicat/ est equus albus/ & est homo albus. Sed hę sunt duę propositiones: &
non vna. duplex igiť illa quoq; propositio est: est homo & equus albus. quare duplex illa quoq;
quę dicit: est tunica alba. Etenim subiecti huius/ idest tunicæ duplex significatio: propositiones
fecit esse duplices. Qꝫ si quis dicat vnum quiddam significare/ est tunica alba/ quia significat
est homo & equus albus: impossibile est. Neq; enim ex homine & equo quiddam vnum fit: vt
hęc propositio vnum aliquid designet. quare & hęc propositio multa significat: aut si non mul-
ta/ nichil omnino designat. nichil enim ē homo equus: vt simul dicatur atq; intelligatur. Hoc
» est enim qd ait. ❡Si ergo hę multa significāt & sunt plures: manifestum est quoniam et prima
» vel multa vel nichil significat. neq; enim ē aliquis/ homo equus. ❡Si ergo hę multa significāt
& sunt plures: manifestum est ꝙ & prima/ idest ea quę dicit/ est tunica alba/ multa vel nichil si-
gnificat. Nichil autem/ iccirco quoniam si non multa designet propositio cuius quilibet termi-
nus ęquiuocus est/ cum illa quę nomine æquiuoco significātur/ iuncta fuerint/ neq; in vnā sub-
stantiam cōuenerint talis iuncturæ/ quę res sibimet incōtexas copulat: nō erit vllus intellectus.
vt ea quæ est/ tunica alba est: aliter esse vna non potest/ si tunica equum hominemq; significet/
nisi equus atq; homo iuncti vnum aliquid efficiant. sed hi termini tales sunt/ vt necesse sit hanc
propositionem vel multiplicem esse: vel nichil significare. nam si iungantur homo & equus: fit
nichil. Nichil enim est homo equus: qd per hoc monstrauit quod ait. Neq; eni est aliquis homo
equus. hoc autem cur nunc ab ipso propositum sit: lucidissime demonstrauit. cum enim de his
propositionibus loqueretur/ quę verū inter se falsumq; diuiderent: hoc addidit. ꝙ etiā eę quæ
habent vel prędicatum æquiuocum vel subiectum: verum falsumq; nō diuidunt. vtręq; eni ve-
rę esse possunt/ vt eę quæ dicunt/ est liber homo/ si ad ingenuitatem referas: & nō est liber ho-
» mo/ si ad Dionysium. recte igitur dictum est. ❡Quare nec in his necesse est hanc contradictio-
» nem veram/ illam vero falsam esse. ❡Cum enim multa significat: multiplex significatio in ne-
gatione/ atq; affirmatione seinuicem nō perimit. ꝙ si vna sit affirmatio/ & vna negatio: quoniā

vtreq; in eodem esse non possunt: vnam veram semper/ falsam alteram necesse est esse.

¶ DE FVTVRIS CONTINGENTIBVS. Cap. VIII.



N iis ergo quę sunt et quæ facta sunt/ necesse est affirmationem vel negationem veram esse vel falsam. In vniuersalibus quidem vniuersaliter/ semper hanc quidem verã: illam vero falsam esse/ et in iis quæ singularia sunt/ quẽadmodũ dictũ est) in iis vero quę in vniuersalibus nõ vniuersaliter dicũtur/ non necesse est. dictũ est autẽ & de his. ¶ In p̄sentib⁹ rebus/ et in p̄teritis factas contradictorie enunciationes: dicit definite vnã semper verã alterã definite semp esse mendacẽ. vt si quis dicat/ omnes fabri perierũt/ qui ad pugnã cõtra venientes priuata conspiratione progressi sunt/ hoc si negetur sic/ nõ omnes fabri perierunt/ qui ad pugnã contra venientes priuata cõspiratione progressi sunt: necesse est quidem vnam verã/ alterã esse falsam/ sed definite vera affirmatio est/ definite falsa negatio. Cum enim id qđ factum est/ dicitur factum: definite verum est. ꝙ si id factum denegetur: falsũ definite est. Siue ergo i vniuersalib⁹ vniuersaliter p̄dicatis cõtradictio per oppositionẽ particularitatis fiat/ siue in singularib⁹/ vt in Socrate et in cęteris indiuiduis/ in iis quæ sunt p̄terita: semper vna vera est/ altera falsa. vt in eo qđ est/ Socrates veneno perempt⁹ est/ Socrates veneno perẽptus non est: vera est affirmatio definite/ et ita rursus falsa negatio. In pręsentibus quoq; idem necesse est esse. Si enim disputãte Socrate/ dicat aliquis Socrates disputat/ et hoc alius neget: sicut disputare Socratẽ pręsentis temporis ratione definitum est/ ita quoq; definite affirmatio retinet veritatem/ negatio definite mendacium. Et in vniuersalibus quidem vel affirmatiuis vel negatiuis/ in quib⁹ vel affirmatio particularis/ vel negatio particularis opponitur/ idem est. hoc est enim qđ ait. ¶ In iis quę sunt/ & q̄ facta sunt id est i pręsentib⁹ atq; in pręteritis: vna semper definite vera est semper altera falsa definite. siue vniuersalis sit vna/ altera particularis: qđ per hoc monstratur qđ ait. In vniuersalibus quidem vniuersaliter semper hanc verã/ illam vero falsam. siue in singularibus/ atq; indiuiduis prædicamentis: qđ per hoc designat quod addidit. et in iis quę sunt singularia. Sed postq̃ dixit de cõtradictoriis/ adiecit. in ijs autem quæ indefinitę sunt/ non necesse est semper hanc quidem veram: illam vero esse mendacem. hoc scilicet designans qđ ait. In iis vero quæ in vniuersalibus nõ vniuersaliter dicuntur: non est necesse in ijs vnam veram/ alterã falsam proponi. potest enim fieri: vt vtręq; sint verę/ quę fuerint indefinitæ.

Litterę sincera expositio

Propositionũ diuisio

¶ In singularibus vero et futuris: non similiter. ¶ Propositionum alię sunt tantum inesse significantes. vt si quis Socrate viuo dixisset/ Socrates caluus est/ alius negaret Socrates caluus non est. Illa enim inesse posuit Socrati/ caluiciẽ: illa caluiciem a Socrate disiunxit. Alię vero sunt necessariæ. vt si quis dicat: necesse est solem annis omnibus in arietem rursus redire. Rem namq; necessariam et ex necessitate euenientem pręedicans: totam fecit necessariam propositionẽ. Aliæ autem sunt cõtingentes: quę cum non sint/ eas tamen in futurum euenire possibile est. vt si quis dicat: hodie Alexander pransurus est/ hodie Alexander pransurus non est. sunt enim cum ista dicantur/ quoniam illi adhuc prandere non inest/ inesse tamen contingit/ et potest fieri/ vt hodie prandeat: iccirco dicimus eas contingentes. contingit enim fieri: qđ adhuc nondum factum est. Sed hę non insunt quidem: vt dictũ est. sunt enim futuri temporis. quę autem nõ insũt/ si inesse possunt. necessarię non sunt/ quoniã huiusmodi retinent naturam/ vt eas et esse/ et non esse possibile sit. potest enim fieri: vt hodie Alexãder prãdeat/ et rursus potest fieri vt hodie nõ prandeat. Et hanc eueniendi vel non eueniendi possibilitatem: vtrumlibet vocamus. In huiusmodi enim rebus vtrumlibet contingit aut affirmatio/ aut negatio: et non est necesse aut affirmationem fieri aut negationem. Nam cum non sit affirmatio necessaria: non interclusum est contingere negationem. Rursus cum negatio necessaria non sit: interdum accidit/ vt affirmatio contingat. Quare hæc huiusmodi eueniendi vel non eueniendi potentia vtrumlibet vocatur/ ꝙ in his vtrumlibet id est vel affirmationes vel negationes euenire conceditur. Nunc ergo Aristoteles hoc validissima argumentatione cõtendit astruere. ꝙ quemadmodum in pręteritis et in iis quę sunt pręsentia/ non modo in affirmatione et negatione vnam veram alterã falsam esse necesse est/ sed definite vna vera est/ definite altera suscipit falsitatem: non ita in iis quę contingẽtes vocantur. Necesse enim est vt aut affirmatio vera sit/ aut negatio: sed non vt definite quælibet earum vera sit/ altera falsa definite. Nam qđ dicimus Alexander lauãdus est/ id si alius neget/ dicatq;/ Alexãder lauandus nõ est: totũ quidẽ hoc/ necesse est euenire/ vt aut lauetur/ aut nõ lauetur. et necesse est vnã esse verã/ alterã falsam/ aut affirmationẽ/ si lot⁹ fuerit: aut si nõ fuerit lot⁹/ negationẽ. Sed nõ est necesse vt definite affirmatio vera sit: iccirco ꝙ in huiusmodi rebus poterit euenire negatio. sed nec vnq̃ definitum est/ vt negatio vera sit/ falsa affirmatio: iccirco quo-

niam poteſt nõ euenire negatio. quare in tota contradictione: vnam quidẽ verã/ falſam alteram eſſe neceſſe eſt. Vt autẽ definite vna vera ſit/ altera falſa definite: ſicut in iis quæ ſunt pteritaquęq; præſentia/ nulla rerum ratione poſſibile eſt. ſed hoc prius Ariſtoteles in ſingularium prædicamentorum propoſitionibus probat/ poſt autem idem debere in vniuerſalibus docet intelligi. icc irco ait: in ſingularibus vero et futuris non ſimiliter. id eſt in ſingularibus propoſitionibus (de quibus prius tractat) et futuris id eſt contingentibus: nõ idem modus eſt verarum falſarumq; propoſitionum/ qui in præteritis atq; præſentibus. quoniam in præteritis atq; præſentibus: & totum contradictionis corpus in veritatem falſitatemq; diuiditur/ et vera vna eſt definite/ vt poſſit ex his certus aliquis ac ſciens dicere/ quoniam affirmatio vera ſit/ vel rurſus quoniam negatio. vel ſi id nullus dixerit: certa præteriti tamen temporis vel præſentis ſecundum ſui naturam ratio/ certuſq; euentus eſt. In iis vero in quibus contingens eſt et futurũ id eſt variabile et inſtabile: totum quidem corpus cõtradictionis veritatem falſitatemq; partitur/ ſed hæc veritas atq; falſitas indiſcreta eſt/ atq; volubilis. Nullus enim poteſt dicere: quoniam affirmatio vera eſt. non eſt enim neceſſe veram eſſe affirmationem: icc irco ꝙ negationem fieri poſſibile eſt. nec rurſus negationẽ: quoniam non eſt impoſſibile affirmationem cõtingere. & poſtremo quoniã vtrumlibet ipſorum contingit: icc irco vna earum vera eſſe definite & certe/ naturaliter non poteſt. quibus autem id argumentationibus exequatur: manifeſtum erit hoc modo.

» ℂNam ſi omnis affirmatio et negatio vera vel falſa eſt: et omne neceſſe eſt eſſe vel non eſſe.
» quare ſi hic dicat futurum eſſe aliquid/ ille vero non futurum dicat hoc ipſum: manifeſtum eſt
» quoniã neceſſe eſt verum dicere alterum ipſorum/ ſi omnis affirmatio vel negatio vera vel falſa
» eſt. vtraq; enim non erunt ſimul in talibus.

ℂSi quicquid in affirmationibus negationibuſq; proponitur verum vel falſum eſt definite: ſequitur vt quod illę negationes affirmationeſq; ſignificant/ aut euenire/ aut non euenire/ neceſſe ſit. hoc eſt enim quod dicit. Nam ſi omnis affirmatio vel negatio vera vel falſa eſt definite. icc irco enim addidit omnis. In iis enim quæ ſunt futura vel contingentia: non eſſe affirmationes et negationes veras vel falſas definite/ probare contendit. Nam ſi vnus dicat aliquid futurum/ alius neget: vt vtraq; eueniant/ fieri non poteſt. quis enim dixerit dicente alio/ Socrates cenaturus eſt/ alioq; Socrates cenaturus nõ eſt: vtraſq; veras in vno eodemq; contingere/ hoc igitur fieri non poteſt. vnus ergo eorum verũ dicturus eſt: alius mẽtietur. Ponatur enim definite vna eorum vera eſſe/ vel falſa. Si ergo omnis affirmatio et negatio vera vel falſa eſt definite/ et vterq;/ negans affirmanſq;/ veri in contradictionibus eſſe non poſſunt: neceſſe eſt vnum verum dicere/ alterum falſum/ et vnum definite verum/ alterũ definite falſum. hoc aũt ſi eſt in omnibus affirmationibus atq; negationibus/ vt vna definite falſa ſit/ altera vera definite: quicquid vera dicit euẽturũ/ euenire/ et quicquid non euenturum/ nõ euenire/ neceſſe eſt. hoc eſt enim q͛d ait. Manifeſtum eſt: quoniam neceſſe eſt verum dicere alterum ipſorum. neq; enim poteſt fieri: vt affirmatio negatioq; conſentiant in talibus id eſt in contradictionis propoſitionibus. Neceſſe autẽ eſt euenire quæcunq; vera definite affirmatio loquitur: & non euenire quod profert definite vera negatio. quod ſic probatur.

» ℂNam ſi verum eſt dicere quoniã album vel non album: neceſſe eſt eſſe album vel non album.
» Et ſi eſt album vel non album: verũ erat affirmare vel negare. et ſi non eſt/ falſum dicit. et ſi fal-
» ſum dicit/ non eſt. quare neceſſe eſt aut affirmationem aut negationem veram eſſe vel falſam.

ℂQꝫ de futuro poſſit eſſe iudicium: a præſentibus trahit exemplum. ait enim. Hanc eſſe rerum conſequentiam/ vt rem ſubſiſtentẽ propoſitionis veritas conſequatur: et veritatem propoſitionis/ rei de qua loquitur propoſitio/ eſſentia cõmittetur. Nam ſi hic lapis vel quodlibet aliud album eſt: verũ eſt de eo dicere/ quoniã album eſt/ et hæc conuertitur. Nã ſi verum eſt dicere de eo quoniã album eſt: ſine dubio album eſt/ et album eſſe neceſſe eſt. Itaq; fit: vt res veritatem/ et veritas rem/ de qua proponitur/ ſubſequatur. Rurſus ſi lapis hic/ albus non eſt: verum eſt de eo dicere/ quoniã non eſt albus. et ſi de eo verum eſt dicere quoniam non eſt albus: vt ſit albus fieri non poteſt/ cum vere dicatur/ quoniã nõ eſt albus. Idem quoq; in mendaciis valet. Nam ſi quid non eſt: cum hoc aliquis eſſe popoſuit/ mentietur. et ſi quis de alio mentiatur: illud de quo fit mẽdacium/ non eſt. vt ſi quã rem/ cũ alba non ſit/ dicat aliquis eſſe albam: mentitus eſt. quocirca neceſſe eſt illud quoq; non eſſe: de quo mentitus eſt. Ita igitur veritas quidem rei quę eſt/ et res quæ eſt/ veritati: falſitas vero rei quæ nõ eſt/ et res quæ non eſt/ falſitati conuertitur. ꝙ ſi hoc eſt in omnibus rebus/ et quicquid dicitur cum veritate vel falſitate ad rem quę eſt vel non eſt conuertitur/ ſiue negatio ſit/ ſiue affirmatio/ et vnam veram ſemper/ alteram falſam eſſe neceſſe eſt: ſi vna definite vera eſt/ ĩpoſſibile quiddã ex hac poſitione cõtinget. euenient nãq; omnia/ quęcũq; ſunt vel fiunt: ex neceſſitate fieri/ et nichil a caſu/ nichilq; eſſe poſſibile quod ſit/ et non eſſe po-

sibile.nichil etiam i liberi arbitrij moderamine relinquetur: sed totũ erit ex necessitate/quicquid euenerit.Nã si verum est definite de qualibet re dicere qm̃ erit:illã rẽ sine dubio futurã esse necesse est: et vt nõ fiat/ non potest euenire.verũ eni est dicere de ea quoniã futura est:nec verũ de ea/ quoniã futura est/poterat dici/ nisi eã fore esset necesse. quare si i omni affirmatione & negatione/aut affirmatio/aut negatio in futurũ definite vera vel falsa est: necesse est vel qđ ab affirmatione vera definite vel qđ a negatione dicit/euenire. In falsitate quoq; similis causa est. Nã qđ nõ erit: falsum est dicere quoniã erit. et qđ falsum est dicere/ quoniã erit: ex necessitate non erit. Itẽ quod erit: falsum est dicere quoniã non erit. et qđ falsum est dicere quoniã nõ erit: necessario erit. Vt igitur veras propositiones necessarius sequitur euentus vt fiat quod dicitur: ita et falsas propositiones necessarius sequitur euẽtus/ vt nõ fiat qđ dicitur a falsa propositione. Q2 si in futurũ omnis affirmatio vel negatio definite semper diuidũt veritatẽ/ et falsitatẽ: erit rerũ q̃ prędicuntur/ necessarius euẽtus/ et oia ex necessitate cõtingẽt vel non cõtingẽt. Itaq; et casus/ et possibilitas: & liberũ perit arbitriũ. Syllogismus autẽ huiusmodi est. Si omnis affirmatio vera est aut falsa definite/ et eodẽ modo negatio: eueniet/ vt omnia ineuitabili necessitatis ratione cõtingãt. q2 si hoc est: liberũ perit arbitriũ. sed hoc impossibile est. Nõ igitur verũ est omnẽ affirmationem vel negationẽ verã definite esse/ vel falsam. Omnia autẽ ex necessitate cõtingere/ si illę definite veræ vel falsę sunt: talis syllogismus ostẽdit. Omnis in futurũ definita veritas vel falsitas: euentum rei vel futurũ vel nõ futurũ ex necessitate cõstituit. sed omnes propositiones futurę definite verę vel falsę sunt. In omnibus est igitur eueniẽdi/ vel nõ eueniẽdi necessitas. pro qua conclusio-

» ne illud Aristoteles intulit qđ ait. ¶ Nichil igitur neq; est/ neq; fit nec a fortuna nec vtrũlibet/

» neq; erit neq; nõ erit: sed ex necessitate omnia/ et nõ vtrũlibet. aut eni qui dicit verus est: aut qui

» negat. ¶ Casus nãq;/ et id quod est vtrũlibet extinguitur/ libera etiã voluntas adimitur: si omnia quæcũq; fient/ ex necessitate futura sunt. et probat superiorem cõclusionem/ quę dicit omnia ex necessitate cõtigere: per hoc qđ ait. aut enim qui dicit verus est/ aut qui negat. si ergo veritas/ terum necessitati cõuertitur/ is aũt qui negat verus est/ aut qui affirmat: omnia fieri ex necessitate

» necesse est. Nã si non erunt ex necessitate: non erunt verę definite/ id qđ ipse subiunxit. ¶ Simili-

» ter enim vel fieret/ vel nõ fieret. vtrũlibet enim nichil magis sic vel nõ sic se habet vel habebit.

¶ Exponit enim quę sit cõtingentis natura: cũ quid sit vtrũlibet exponit. vtrũlibet est cuius indiscretus euentus est/ id est qđ æqualiter esse vel non esse cõtingit. hoc est enim quod ait. similiter enim fieret vel nõ fieret. Neq; enim directam viã necessariãq; habet vnã vel affirmationẽ vel negationẽ: sed nichil se magis sic habet vel sic non habet. Et est vtrũlibet qđ ęqualẽ cursũ et ad euenire retinet/ et ad nõ euenire. Nichil enim se magis vel sic habet vel sic nõ habet. id est ęqua-

» liter se habet ad esse/ et non esse. Nichil enim magis se habet: vt fiat q̃ vt nõ fiat. ¶ Amplius au-

» tem/ si est album nũc: verũ erat dicere prius quoniã erit album. quare semper fuit verum dicere

» quodlibet eorũ quę facta sunt quoniã est vel erit. ¶ Validam sibiipsi vim argumẽtationis opponit: quæ possit ostendere affirmationes negationesq; veras vel falsas esse definite. et ait prouidẽdum esse: ne forte necesse sit suspicari id qđ iam factum est vere dici potuisse anteq̃ fieret/ esse faciendũ. vt si Socrates extrema nocte cenauit: verũ fuit extrema matutina dicere/ quoniã cenaturus est. quocirca definite quoq; verũ fuisset: si de eo prędiceretur. omnia igitur ea quæ fient: definite poterãt vere prędici. hoc est enim qđ dicit. Si est albũ nunc: verum erat dicere prius/ quoniam erit albũ. nam si qua res nũc alba est: verum erat ante dicere/ quoniã erit alba. quare definite quoq; fuit quodlibet eorũ quę facta sunt: vere prędicere. hoc enim rei ipsius exitus cõprobauit. ¶ Huic oppositioni per eadem rursus occurrit. Nõ enim qui hæc dicit: licet ei laqueũ superioris argumẽtationis effugere. rursus enim eadẽ illũ cuncta circũueniunt: & eisdem iterum vr-

Obiectio

Dilutio.

» getur incõmodis. ¶ Si autem semper verũ fuit dicere quoniã est vel erit: nõ potest hoc non esse

» vel nõ futurũ esse. quod autem non potest nõ fieri: impossibile est nõ fieri. et quod impossibile est

» non fieri: necesse est fieri. omnia igitur quæ futura sunt: necesse est fieri. Nichil igitur vtrumlibet

» neq; a fortuna erit. nã si a fortuna/ non ex necessitate. ¶ Mira ratione superiorem argumẽtationem dicentis: ad idem reduxit incõmodum dicens. si verum est omnia quęcũq; facta sunt/ definite vere potuisse prædici quoniã veritatẽ propositionis rei necessitas sequitur: qđ vere definite prædictũ erat/ nõ euenire non poterat. sed si non euenire nõ poterat: vt nõ eueniret erat impossibile. quod autẽ non fieri impossibile est. fieri necesse est. Euentus igitur eius ex necessitate cõsequitur. Nichil ergo vtrũlibet/ neq; a casu erit. Nam si a casu esse poterit: non ex necessitate futurum est. q2 si non est ex necessitate futurum: non est impossibile non fieri. si non est impossibile non fieri: potest non fieri. si potest non fieri: non potest definite vere prędici. quod enim vere definite

» prædicitur: ex necessitate futurum est. quod autem casu: ex necessitate non euenit. ¶ At vero

» nec quoniam neutrum verum est: dicere contingit, vt quoniam neq; erit: neq; non erit. Pri-

» mũ enim cum sit affirmatio falsa: negatio nõ vera erit. Et cũ hæc falsa sit: cõtingit affirmationẽ
» non veram esse. ❡ Quattuor differentiis: cõtingentium futurorũ diuersitas cõstat. Aut enim et-
qđ affirmatur/ et negatur i futurũ: vtrũq; erit verũ/ aut vtrũq; falsum/ aut vnũ verum/ falsum al-
terum/ definite/ aut vnũ verũ/ falsum alterũ/ indefinite. Nõ esse quidẽ & affirmationẽ et negatio-
nem verã in iis propositionibus/ q̃ de rebus cõtingẽtibus in futurũ proponũtur: per hoc demon
strauit superius qđ ait. Manifestũ est quoniã necesse est verũ dicere/ alterũ ipsorũ: si omnis affir-
matio vera vel falsa est. vtraq; enim nõ erunt simul in talib9. Neq; eni fieri potest: vt in cõtradi-
ctoria propositionum oppositione/ vtrasq; veras quisq̃ valeat inuenire. Nunc autem mõstratur:
quoniã ne hoc quidẽ fieri potest/ vt vtræq; sint falsæ. ait enim. At vero: ne hoc quidẽ nobis con-
tingit dicere/ quoniã neutrum verum est/ id est affirmatio nec negatio. Cõtingeret autẽ vtrãq;
esse falsam affirmationẽ scilicet et negationẽ: si nec qđ diceret affirmatio/ futurũ esset/ nec quod
nõ esse negatio diceret/ nõ esset. Ita enim fieret: vt nec esset/ qđ affirmatio esse p̄dicauit/ nec non
esset/ qđ negatio nõ esse proposuit. Si quis ergo hoc ita dicat: primũ iquit illud incõueniẽs/ atq;
impossibile est. q in cõtradictoria propositione cũ affirmatio falsa sit/ nõ est vera negatio: et rur-
sus cũ negatio falsa sit/ falsa quoq; affirmatio sit. hoc eni in solis contrariis cõtingebat: nõ etiã
in cõtradictoria oppositione. In hac enim vnã semper verã esse necesse est/ semper alterã falsam.
» ❡ Ad hæc si verũ sit dicere quoniã albũ est & magnũ: oportet esse vtrũq;. si vero erit cras: opor-
» tet fore cras. Si autem neq; erit/ neq; nõ erit cras: nõ erit vtrũlibet. vt est nauale bellũ. oporteret
» enim neq; fieri nauale bellum: neq; nõ fieri. ❡ Quæ ergo cõtingunt incõuenientia hęc sunt/ &
» huiusmodi alia: si omnis affirmationis et negationis vel in iis q̃ in vniuersalibus dicũtur vt vni-
» uersaliter/ vel in ijs quæ sunt singularia/ necesse est oppositarũ hãc quidẽ veram esse/ illam vero
» falsam. nichil autẽ vtrũlibet esse in iis quę fiunt: sed omnia esse et fieri ex necessitate. Quare neq;
» consultare oportebit/ neq; negociari. quoniã si hoc quidẽ facimus: erit hoc. si vero nõ hoc: non
» erit hoc. Nichil enim prohibet/ et in annũ decies millesimũ/ hũc quidẽ dicere hoc futurum esse:
» illũ vero non dicere. quare ex necessitate erit: quodlibet eorũ verũ erat dicere tunc. At vero nec
» hoc differt si aliqui dixerint contradictionẽ vel nõ dixerint. manifestũ enim q sic se habent res:
» etiam si nõ hic quidem affirmauerit quid/ ille vero negauerit. nõ enim propter negare vel affir-
» mare: erit/ vel non erit/ nec in decies millesimũ annũ/ magis q̃ in quãtolibet tẽpore. Quare si in
» omni tempore sic se habebat vt alterũ vere diceretur: necesse erat hoc fieri. Et vnũquodq; eorũ
» quę fiunt sic se habebãt/ vt ex necessitate fieret. si enim vere dixit quis quoniã erit: nõ potest non
» fieri. et qđ factum est: verum erat dicere semper/ quoniã erit. ❡ Addidit quoq; aliud: quo magis
id qđ dicitur/ videatur incõgruũ. Omne enim qđ prędicitur i futurũ: si vere p̄dicitur/ erit. Siquis
enim dicat in p̄senti tẽpore/ hoc animal/ quodlibet albũ est/ vel magni corporis/ & hoc vere pro-
nunciet: album et magnũ illud animal esse/ necesse est. Ita etiã in futurũ si quis vere dicat/ quo-
niã hoc animal cras album fiet/ et corporis vastioris: necesse est cras vtraq; cõtingere/ vt et albũ
fiat/ et corporis vastioris Sin vero falso aliquid prędicatur: necesse est nõ esse qđ dicitur/ si sit affir
matio. vt siquis affirmet falso futurũ nauale bellũ: necesse est nõ fieri/ qđ a falsa affirmatione p̄di
citur. At si sit falsa negatio: necesse est fieri/ qđ falsa negatio futurũ nõ eẽ p̄dixit. Sin vero vtraq;
falsa sũt/ nec erit ex necessitate qđ dicitur/ quia definite affirmatio falsa est: nec nõ erit qđ dicitur
ex necessitate/ quia definite est falsa negatio. Vnde fit vt vtrũlibet qđ est i reb9: omnino perimat̃.
vtraq; eni necessario sunt/ et ex necessitate cõtingũt: et est necessitas illa impossibilis. Nam si qs
dicat cras futurũ nauale bellũ/ aliusq; neget/ et pronunciet nõ futurũ: si vtraq; sint falsa: necesse
quidẽ erit nõ esse cras nauale bellũ/ quoniã affirmatio q̃ illud dicit futurũ/ falsa est. rurs9 necesse
est esse cras nauale bellũ/ quoniã negatio q̃ dicit cras nõ futurũ: ipsa quoq; mẽtit̃. quare necesse
erit et esse nauale bellũ et nõ esse: qđ est impossibile/ et p̄ter cõmunẽ cogitationis naturam. Non
est igitur verũ vtrasq; et simul/ id est affirmationẽ negationẽq; mẽtiri. Quę ergo inquit/ cõtingũt
incõueniẽtia: hęc sunt & huiusmodi. Si quis dicat vel i iis q̃ vniuersalia sunt et vniuersaliter p̄di
cãtur/ vel i iis q̃ singularia i propositionibus enũciãtur/ vnã necessario definite esse verã/ defini-
te alterã falsam: talia illũ inquit incõueniẽtia cõsequẽtur/ et alia similia. hoc scilicet dicens: de su-
periorib9 argumẽtis. in quibus ostẽdebat oia ex necessitate cõtigere/ siquis vnã verã definite: al
terã diceret definite mẽdacẽ. Quęnã vero asserat alia icõueniẽtia ipossibiliaq; cõcurrere iis q vnã
definite verã p̄ponũt: hęc sũt. Siqs eni p̄ponat vnã esse verã/ alterã falsã: tollit (vt supra dictũ ẽ)
id qđ ẽ vtrũlibet i reb9/ et oia eẽ vel fieri ex necessitate cõstituit/ nichil casu/ nichil a p̄pria volũta
te. Vnde fit/ vt neq; negociari sit vtile/ nec inire actũ: q̃ oia consilij rõne tractãt̃. ipsũ eni consiliũ
supuacuũ ẽ: cũ oia q̃cũq; futura sint/ necesse sit euenire. quid eni vnusqsq; dicat/ si hoc faciã/ illud
michi eueniet atq; cõtiget: si vero hęc/ illa res eueniet/ eteni nichil p̄hibet quẽuis illũ affirmare
aliquid esse faciẽdũ/ aliũ vero negare: cũ oia vi necessitatis eueniãt. Nã si omnia q̃ fiũt nũc/ ante

aliquis vere prędiceret:quis dubitat quin illa q̃ facta sunt/ immutabili violẽtia necessitatis euenerit/hoc est eni qđ ait.quare ex necessitate erit: qđlibet eorũ verũ erat dicere tũc.Sed ne illud videatur incõgruum/ ꝙ rerũ euẽtum nõ ex ipsa rerũ natura/sed ex propositionũ veritate et falsitate ı dicamus: nũc scrupulũ ipse dissoluit dicẽs.At vero nec hoc differt:si aliqui dixerint cõtradictionẽ/vel nõ dixerit. Ad tollẽdũ enim priuãdũq; consiliũ/ꝙ nichil omnino homines oporteat cõsiliari:parũ valet aliquid ante p̃dici.Siue enim dicatur aliquid/siue nõ:quicquid vere p̃dici potuisset/siue illud etiã p̃dicatur/euenire necesse est.iccirco enim vere prędicit: quia vere prędici potest.iccirco vere prędici potest:quia imutabiliter futurũ est.quare futurũ est: si p̃dicitur vere.nec tãtum si prædicit:sed etiã si p̃dici vere potest.siue enim p̃dicatur/siue nõ prędicat:quicqđ vere prædici potest/hoc ex necessitate futurum est.Manifestũ est enim (inquit) ꝙ se sic habeat res/siue vnus eã affirmet/alius neget.ꝙ si euẽtura est/nichil illi negatio efficit:si euẽtura nõ est/nichil affirmatio prodest.Nõ enim inquit/propter negare & affirmare/erit vel non erit: nec hãc vim naturæ tẽpus mutabit.Eodẽ modo enim euenient ea quæ post millesimũ annũ euẽtura credũtur:iis q̃ post quantũlibet tẽpus ex necessitate futura sũt.vnde fit/ vt si in omni tẽpore omnia sic se habeãt/vt vnũ definite vere dici possit/definite alterũ false: omnia quęcũq; facta sunt vel fiẽt/immutabili rerũ ratione cõtingãt. hoc est enim qđ ait. necesse esset fieri vnũquodq; eorum quę fiunt:id est si sic se haberet/vt ex necessitate fierẽt omnia.& hoc superiore argumentatione cõfirmat dicẽs.Quãdo enim vere dicit quis/quoniã erit:nõ potest nõ fieri.euẽtus eni necessitas sequitur veritatẽ. et qđ factum est:verũ erat dicere semper/quoniã erit. veritas nãq; propositio-
» nis:ex rerum necessariis venit euẽtibus. ¶ Siquidẽ hæc impossibilia sunt.videmus enim esse fu-
» turorũ principiũ/& ab eo qđ cõsultamus:atq; aliquid agimus.& quoniã est omnino in iis q̃ non
» semper actu sunt/esse possibile/& nõ esse similiter:in quibus vtrũq; cõtigit & esse & nõ esse.quare
» & fieri/& non fieri. & multa nobis manifesta sũt sic se habẽtia.vt quoniã hanc vestem possibile
» est incidi:& nõ incidetur/sed prius exteretur.similiter autẽ & nõ incidi possibile est.nõ enim esset
» eã prius exteri:nisi possibile esset nõ incidi.quare et in aliis generationibus: q̃ secũdum huiusmodi
» potẽtiã dicũtur.manifestũ igitur est:quoniã nõ omnia ex necessitate vel sũt/vel fiũt. ¶ Sed alia
» qđẽ vtrũliber:& nichil magis vel affirmatio vel negatio vera. Alia vero magis quidẽ in pluribus
» alterũ.sed cõtigit fieri & alterũ/alterũ vero minime. ¶ Lõgũ hyperbatõ est:qđ nos prius exponimus/postea cõtinuamus.Liquet enim aliquarũ rerũ nos esse principium:vt actuũ nostrorũ. Si enĩ quis/aliquid cõsilio facit:quicquid cõsiliatione peregerit/eius rei/ ipse principiũ est.a me enim incipit:quicquid cõsilii solertia ministratur.Sunt enim quędã quæ actu nõ sunt: sed prestare q̃ p̃stas nõ fit ex necessitate.idest vt possit quidẽ fieri/non tamẽ necesse sit.vt hãc vel quãlibet tunicam/ possibile est quidẽ ferro incidi/ sed nõ est necesse. Fortasse enim vtẽdo vetustabit: et ipso quotidiano soluetur attritu.ergo potest quidẽ incidi/sed forte nõ incidetur:sed anteq̃ possit incidi/exteretur.Rursus potest fieri vt nõ diuidatur.neq; enim exteri eam possibile esset:nisi prius esset possibile nõ incidi.quare possunt quidẽ quędam fieri: sed si ita contingit/fortasse nõ fiet. sunt igitur quędam possibilia non necessaria.Et in aliis quoq; quę fiunt:eadẽ ratio est.Omne enim qđ fit a quolibet cõsilio:ipse qui cõsiliatur illius rei principium est/ non necessitas.& quæcũq; sunt possibilia: mutabiliter eueniẽt.quæ enim secundũ aliquã possibilitatẽ dicũtur.non eueniunt secundũ necessitatẽ. Vnde fit vt manifestũ sit quoniã non omnia ex necessitate vel sunt vel fiũt. Sed q̃dã sunt quę æquali modo vel fiunt vel nõ fiũt/ & hoc est vtrũlibet fieri. Alia vero in pluribus quidẽ fiunt:in paucioribus vero non fiũt. Et æqualiter quidẽ fiũt:vt egredientẽ domo/amicum videre.fit enim hoc/& fit æqualiter.Quædã vero frequentius fiunt q̃ non fiunt:vt sexagenariũ canescere/ frequẽtius fit q̃ nõ fit.& tamẽ ita hoc potest fieri:vt & nõ fieri impossibile non sit.hoc enim est qđ ait.Alia vero: magis quidẽ in pluribus alterũ/ vt canescere in pluribus sexagenariis q̃ nõ canescere.Sed contigit fieri alterũ/scilicet vt non canescat: alterum vero minime scilicet vt canescat.Est autẽ hyperbaton hoc modo.Quod si hęc impossibilia.videmus enim ꝙ sumus aliquibus ipsi principiũ:& quæcũq; possibilia sunt/fieri possunt & nõ fieri.si igitur possibile est vt & sint & nõ sint:manifestũ est nõ omnia ex necessitate cõtingere/sed alia ęqualiter/alia vero euenire qđẽ
» in pluribus/in paucioribus vero nõ euenire/sed vt nõ eueniãt necesse nõ est. ¶ Igitur esse qđ est/
» quãdo est/& non esse qđ non est quãdo non est/ necesse est.sed non omne qđ est:necesse est esse.
» nec qđ non est:necesse est non esse.nõ enim idẽ est/omne qđ est/ necessario esse quãdo est:& sim-
» pliciter ex necessitate esse.similiter autem et in eo qđ nõ est. ¶ Et in cõtradictione eadẽ ratio est.
» esse quidẽ vel nõ esse omne necesse est:et futurũ esse vel nõ.non tamen diuidentẽ: dicere alterũ
» necessariũ.dico autẽ vt necesse est futurũ esse bellũ nauale cras/vel nõ futurũ esse.sed nõ/futurũ
» esse cras bellum nauale/ necesse est:vel non futurũ esse.futurũ autẽ esse vel nõ esse: necesse est.
¶ Nũc qđ sit necessariũ tẽporale/describit. At eni res ois qñ est:cã sine dubio necesse est esse.Nõ

enim fieri potest:vt cū est/non sit.et rursus res quę nō est:quādo nō est/eam nō esse necesse est.
neqꝫ enim fieri potest:vt quādo nō est/sit.sed si quādo est/eā esse necesse est:nō iccirco simplici-
ter et sine tēporis præsētis descriptione ex necessitate est.quādo enim sedeo/nō potest fieri vt nō
sedeā/et necesse est michi tūc sedere cū sedeo:sed ipsum sedere michi nō ex necessitate inest.pos-
sum eni surgere.Rursus cū nō sedeo/tūc michi necesse est nō sedere:sed ipsum nō sedere/michi
ex necessitate nō inest.possum enim sedere.Ergo qđ est:quādo est/ex necessitate est.et qđ nō est:
tunc cū nō est/fieri vt sit nō potest.nō tamē omnia quęcūqꝫ sunt aut nō sunt:aut ex necessitate sunt
pter tēporis pſētis nūcupationē/aut ex necessitate nō sunt/nulla mētione pſentis tēporis facta.
Quare inquit/nō est idē tēporaliter necessariū esse/vt est michi sedere cū sedeo:et simpliciter ex
necessitate esse/vt homini mortalitas. nec idē est cū non est necessario nō esse/ vt michi cū non
sedeo/nō inest sedere:et qđ simpliciter & ex necessitate nō habeo/vt tres oculos/vel imortalita-
tem.atqꝫ hoc est qđ ait.similiter autē & in eo qđ nō est.Hoc autē cur dixerit/sequitur.et in cōtra
dictione eadē ratio est.esse quidē vel nō esse omne necesse ē:et futurū esse/vel nō.Similis est inqt
ratio in cōtradictionib⁹ cōtingētibus/et in iis q̄ cū sunt/secūdū tēpus necessaria sunt: simpliciter
autē necessaria nō sunt.Nā in futuris & in cōtingētibus cōtradictionib⁹: totā quidē cōtradictio-
nē necesse est vnā verā habere partē/alterā falsam.vt si quis affirmet cras bellū nauale futurū:
id ergo nō est necesse.& rursus si quis neget nō futurū:est quidē aut esse aut non esse necesse.sed
nō est necesse esse/nec rursus necesse est nō esse:sed tantū aut esse aut non esse.iccirco tota quidē
cōtradictio vnā habebit partē verā/alterā falsam:sed nō erit ipsorū vna definite vera/ falsa al-
tera definite.In pteritis enim sic dicimus.Rhomulus Rhomā cōdidit/Rhomulus Rhomam nō
cōdidit:vna quidē vera est/altera falsa.sed in his definite vera est affirmatio/definite falsa nega-
tio.Nā quia qđ factum est/fieri vt factū non sit/nō potest:ideo definite in præterito contradictio
vera vel falsa est.In futuris vero propositionibus nō idem est/in his scilicet quę cōtingentia signi
ficant.vt si dicā Philoxenus cenaturus est/Philoxen⁹ cenaturus nō est:in tota quidem cōtradi-
ctione vna vera est/altera falsa.sed nullus potest diuidere:vt dicat aut affirmationē cōstitute &
definite veram esse/aut negationē.Ante enim q̄ cenet/indefinitū est & variabile an cenet: postq̄
vero cenauerit pręteritū definitur.Igitur aut esse aut nō esse aliquid:in futuris cōtradictionibus
necesse est.vt autē vnū fiat/et vnū nō fiat:non est necesse.In quo igitur similitudo est cōtingen-
tis contradictionis et tēporalis/ nec ꝓ simplicis necessitatis est/ in eo scilicet quia sicut necesse est
esse qđ est/quādo est/non tamen simpliciter necesse est esse qđ est/quādo est pręter temporis ad-
iectionem:ita in cōtradictione contingenti affirmationem quidē vel negationē verā esse necesse
est/ non tamen vel affirmationē simpliciter ac definite veram vel negationem/ sed vtrālibet et
» quā certæ veritatis cōstituerit euentus. ¶Quare cum similiter orationes verę sint/quēadmodū
» & res:manifestū est quoniam quęcūqꝫ sic se habēt vt vtrūlibet sint/& contraria cōtingāt/necesse
» est similiter se habere & cōtradictionē.qđ contingit i iis:quę non semper sunt/vel nō semp non
» sunt.horū enim necesse est alterā partē contradictionis veram esse vel falsam:nō tamē hanc vel
» illā sed vtrūlibet.& magis quidē veram alteram:nō tamē iam veram vel falsam.Quare manife
» stum est quoniā nō est necesse omnis affirmationis vel negationis oppositarum:hanc quidē ve-
» ram illā autē falsam esse.nō enim quēadmodū in iis quę sunt:sic se habēt et in iis quæ non sunt
» quidē/possibilibus tamē esse vel non esse/sed quēadmodum dictū est. ¶Habēt inquit quandam
cognationē res:et illa q̄ res ipsas propria significatione designāt.Quare et oratio quæ designat
rem:sic se habebit/quēadmodū res ipsa.Ergo si res non fuerit:falsa oratio est. si res fuerit: vera
oratio est.& si vera vel falsa oratio est:erit qđ dicitur vel non erit/vt sibi res & oratio conuertan-
tur.Ergo si res cōstituta nō est/nec definita necessitate proueniēs:nec illa oratio quę rem ipsam
designat/definitæ est veritatis.Ergo in quibus rebus possibile est nō modo esse/ sed etiā nō esse
cōtigere:in his affirmatio et negatio vtrūlibet sese habet. & quēadmodū rē ipsā & esse & nō esse
cōtingit:ita quoqꝫ & cōtradictionē et veram & falsam esse indefinite proueniet. Hoc aūt in qui-
bus fiat:ipse declarat.ait enim. In iis quæ non semp sunt & nō semper nō sunt. sola enim sunt:
quę & esse & nō esse cōtingunt/q̄ nō semper sunt/et nō semper nō sunt.si enim semp essent:stat⁹
eorum mutari nō posset/atqꝫ ideo ex necessitate essent. si autē semper nō essent:eas nō esse ne-
cesse esset. Etenim sicut ipsa natura/rerū euētus est varia:ita quoqꝫ altera pars cōtradictionis ha
bet variabilē veritatē/et semper quidē vera vel falsa est/nō tamen vna definite/vt hoc verū sit
determinate/aut illud/sed vtrūlibet.Et sicut stat⁹ ipse rerum mutabilis est:ita quoqꝫ veritas aut
falsitas propositionū dubitabilis sit vt eueniat quidē/vt in aliquibus frequēti⁹ vna sit vera/nō ta-
mē semper/et vt vna rarius vera/ nō tamen eā falsam esse necesse sit. qđ per hoc demonstrauit:
qđ dixit. Et magis quidē verā alteram: non tamen iam verā vel falsam. Concludit igitur totam
de futuris cōtingentibus propositionibus quæstionē,& ait manifestū esse:nō necesse esse omnes

affirmationes et negationes definite verasesse.sed deest definite/atq ideo subaudiendū est. Il- larum enim q̄ cōtingētes et futuræ sunt: nunq̄ definite vna vera est/ altera falsa. Neq enim inqt/ quēadmodū in iis quę sunt: sic se habet in iis quę nō sunt/ possibilibus tamē esse/ aut nō esse. sed quēadmodū dictū est/ illa etenim q̄ sunt præsentis tēporis/ sicut ipsorū esse definitū est: ita quoq de his definita est propositionū veritas falsitasq. Illa vero quæ nō sunt quidem/ possunt tamen esse/ et nō esse/ et ita futura sūt vt nō ex necessitate proueniāt/ sed possunt ita esse/ vt etiā possint nō esse: in his hoc modo se habebit cōtradictio quēadmodū dictū est. Dictū autem est/ quoniam esse quidē vel nō esse omne: necesse est. et futurū esse vel nō/ necesse est: non tamē iam diuise ac definite alterum eorū esse necesse est. Erant autē quattuor diuersitates: vt aut vtrĕq veræ essēt/ quod sustulit per hoc qd ait. vtraq enim nō erunt simul in talibus. Aut vtræq falsę essent. quod per hoc euertit/ qd ait. At vero nec quoniā neutrum verum est: cōtingit dicere. Aut vt vna vera definite/ altera falsa definite etiā: qd illa argumentatione destruxit/ per quā omnia ex necessitate docuit euenire/ si hoc admitteretur. q̄ si res illę minime sunt: cōstat vnam quidem veram esse aliam vero in cōtradictione mendacem. sed sicut res ipsę mutabiliter & indefinite futuræ sunt: ita quoq enunciationes variabili nec definita veritate et falsitate proferuntur.

¶PRIMI LIBRI PERI HERMENIAS ARISTOTELIS FINIS.

¶SECVNDVS LIBER PERI HERMENIAS ARISTOTELIS.

¶DE ENVNCIATIONIBVS INFINITIS. Cap. I.



QVoniam autem est aliquid de aliquo affirmatio significans: hoc autē vel nomē est vel innominatum/ vnum autem oportet esse et de vno id quod est in affirmatione/ nomē autem dictū est et innominatum prius. nō homo enim nomen quidem non dico: sed nomen infinitum. vnum enim significat aliquo modo infinitum nomē. quēadmodum et non sanat non verbum: sed infinitum verbū/ erit omnis affirmatio et negatio vel ex nomine et verbo/ vel ex infinito nomine et verbo. Præter verbum autē nulla affirmatio vel negatio est. est enim vel fuit/ vel erit/ vel fit/ vel quęcūq alia huiusmodi verba: ex iis sunt quę posita sunt. cōsignificant enim tēpus. ¶Postq̄ de præteriti ac præsentis/ futuri etiā temporis veritate et falsitate disseruit: nunc in simplicis et prædicatiuæ propositionis informat. dicēs/ quoniā simplex affirmatio vnā rē de vna significatione id est de vno subiecto vnum prędicat. subiectū autē illud: aut nomē est/ aut qd apud veteres quidē fuit innominatū/ ab Aristotele vero infinitū nomē vocatum est. prius enim dictū est/ q̄ homo nomē esset/ nō homo vero innominatū quidē apud antiquos: sed nūc infinitū nomen. quoniā igitur manifestū est vnū de vno pdicare simplicem propositionē: omnis erit propositio simplex/ aut ex nomine et verbo/ aut ex infinito nomine et verbo. Qd autē dixit. non homo enim nomē nō dico quidē/ sed infinitum nomē: huiusmodi est. Nomē inquit omnia quidē definita significat: nō homo vero quāuis vnum quodlibet eorum designare possit/ quę homines nō sunt/ tamen quid designet/ infinitū est et dubiū. Nā cū multa sint quę homines nō sunt/ et vnū quodlibet eorū significare possit: quid significet/ ignoratur. sicut enim nō currit nō est verbū simpliciter/ sed infinitū verbū: ita nomina cū negatione/ nō sūt nomina/ sed infinita nomina. Erūt igitur in propositionibus subiecta: aut nomina/ aut īfinita nomina. Prter autem verbū: nulla est affirmatio vel negatio. Planissime docuit q̄ pars orationis in simplici propositione obtineat principatū. Nā si pter verbū fieri simplex propositio nō potest: cōstat omnē formā simplicis propositionis verba cōplecti. Omnis autē propositio aut esse aut fuisse/ aut futurū esse: aut huiusmodi aliquid habebit. Nā qui dicit currit: currens est/ dicit. et q dicit cucurrit: currens fuit proponit. et qui curret: currens erit. si ergo omnis ppositio aut esse/ aut fuisse/ aut futurū esse/ aut aliquid huiusmodi/ vt fit enūciatio/ retinebit: manifestū est q̄ pręter verbum esse nō possit. hęc enim/ id est fuit/ vel est/ aut futurū est: verba sunt. vt ex iis cognosci possit: q̄ sunt superius posita atq cōfessa/ cum diceremus verba esse q̄ consignificarent tēpus. Etenim est et fuit/ et cętera: significationem tēporis secū trahunt. ¶Quare prima est affirmatio et negatio. est homo. no est homo. deinde est non homo. nō est nō homo. Rursus est omnis homo. nō est omnis homo. est omnis nō homo. nō est omnis nō homo. Et in iis (quæ extrinsecus sunt) tēporibus eadē ratio est. ¶Simpliciū exēpla propositionū apposuit. simplices aūt supradiximus esse ppositiones: q̄ duobus terminis tñ gererūt. quare quoniā omne definitū prius est infinito: et nō homo nō est nomē/ sed infinitū nomen/ homo vero finitū: recte priores eas ppositiones q̄ ex definito sunt nomine/ in eorū pronūciauit exēplis. ait enim quare affirmatio prima

Apud Boetiū cōtinua ta lectio est: nō noui libri aut cōmētarii inceptio. Verum cōmunē scholę se cuti cōsuetudinem/ in duos libros ptiti sumus.

est et negatio.est homo.nō est homo.deinde infiniti nominis affirmationes et negationes sub-
iunxit dicens:est nō homo.nou est nō homo.Et post hæc vniuersalitate iungens easdem: rursꝰ
iterat propositiones.et prius illas proponit/ quæ ex finito nomine sunt:secundo vero loco eas/ q̄
ex infinito nomine proponit.vnde fit/ vt illud intelligere necesse sit:illas quantitates/ q̄ vniuer-
sale et particulare determināt/ in terminis nō haberi. Nā cum duorū terminorum propositio so
la simplex fit:inter simplices/ huiusmodi numerat propositionē quæ dicit est omnis homo/ cum
tres sint partes orationis.quare determinationes nō numerātur in terminis. Eodem modo dicit
eadēq; ratione in extrinsecus tēporibus simplices fieri propositiones: vt est/ fuit homo/ non fuit
homo/ fuit nō homo/ nō fuit non homo.et in aliis quidē temporibus idē modus est. Extrinsecus
vero tēpora vocat/ quę sunt præter præsens:id est p̄teritum/ et futurū.Sed hic de iis solis proposi
tionibus locutus est/ quæ vnū subiectum habent/ alterū prędicatū:nunc de iis loquitur/ q̄ vnum
habēt subiectū duo prędicata.An vero hæ quoq; simplices sint/ in secūdæ ędittonis expositione
» dicendū est:nūc vero pręter demōstrationem esse simplices intelligamus. ¶ Quando autem est
» tertiū adiacēs/ prædicatur:dupliciter dicūtur oppositiones.Dico autem: vt est iustus homo. est
» tertium/ dico adiacere nomē/ vel verbum in affirmatione.quare ob id ipsum quattuor erūt illę.
» quarū duę quidē ad affirmationē et negationē se habebunt secundū cōsequentiam vt priuatio-
» nes:duę vero minime.Dico aūt/ quoniā est:aut iusto adiacebit/ aut iniusto.quare etiam negatio.
» quattuor igitur erunt.Intelligimus vero qđ dicitur ex iis quæ subscripta sunt.

Vniuersalitate: vniuersaliter/ siue modo enunciandi vniuersali.

» A Homo iustus est	C Homo iustus non est.	Simplices
» C Homo iniustus non est	A Homo iniustus est.	Priuatorię
» C Homo nō iustus nō est	A Homo non iustus est.	Infinitę
» Vniuersales et particulares/ affirmationes/ et negationes.		
» A Omnis homo est iustus	C Non omnis homo est iustus	Simplices
» C Non ōis homo est nō iustꝰ	A Omnis homo est nō iustus	Infinitę

» Est iustꝰ homo huius negatio est/ nō est iustꝰ homo.est nō iustus homo:huius negatio est/ nō est
» nō iustꝰ homo.est enī hoc in loco et nō est:iusto et nō iusto adiacet.hęc igit̄ quēadmodū in reso-
» lutiuis dictū est: sic sunt disposita.Similiter aūt se habebūt et si vniuersalis nominis sit affirma-
» tio.vt omnis est homo iustus:negatio/ nō omnis est homo iustus.omnis est homo nō iustus:nō
» omnis est homo nō iustus.Sed nō similiter angulares veras esse cōtingit.cōtingit aūt aliquādo.
» ¶ Vnum subiectum/ et duo prædicata:quēadmodū possunt esse in propositione cōmemorat. Si
enim hoc modo sit vt dicamus/ est iustus/ homo:est/ et iustus prædicātur/ homo vero subiectus
est.Nunc enim nō illud aspiciamus:quid prius/ quid posterius dictū est.sed quoniā vniuersalius
est iustū esse q̄ hominē(potest enim iustus esse et qui homo non est/ vt deus:et rursus potest esse
simpliciter et qđ homo nō est)iccirco est atq; iustus/ quāq̄ primo dicūtur in eo qđ est/ est iustꝰ ho-
mo:tamen quoniam vniuersaliora sunt de his nō homo/ sed hæc de homine prędicantur/ & his
homo subiectꝰ est.Ex his igitur duplicē fieri oppositionem dicit/ et quattuor propositiones:qua-
rum subter exēpla subiecit addens. Dico autem/ quoniā est: aut iusto adiacebit/ aut iniusto. Si
quis enim sic dicat faciens duas affirmationes/ est iustus homo/ est nō iustus homo: hę cum duę
affirmationes sint/ duas habebunt negationes. Nā si verbum est in hac propositione quę dicit
est iustus homo ad iustū posuimus/ et in hac rursus propositione quæ dicit/ est nō iustus homo/
rursus ad nō iustū idem est verbū iunximus: quoniā negationis oppositionem effecit cū est ver-
bo iuncta negatio id est non/ manifestum est/ quoniā id quod dicitur nō est/ ad iustum rursus et
ad nō iustū adiungendū est/ vt negationes fiāt huiusmodi/ nō est iustus homo/ nō est non iustus
homo. Recte igitur dixit/ quare si est iusto et nō iusto adiacebit: etiam negatio iusto et nō iusto
adiacebit.Sunt autē propositiones quas dicit/ quattuor hę. Est iustus homo. in affirmatione ad
iustū/ verbum est adiunximus. Huius est negatio/ non est iustus homo. in hac quoq; negatione
quā dicit:nō est/ ad iustū rursus adiūximus. Iterū/ est nō iustus homo. in hac est/ ad nō iustū iū-
git. Huius negatio:nō est nō iustus homo.etiam in hac quoq; negatione quā dicit:nō est: ad nō
iustum ponitur.quod vero ait/ dico autem vt est iustus/ homo. est tertiū dico adiacere nomē vel
verbum in affirmatione:huiusmodi est.Tertiū inquit dico/ id est adiacere verbū est.Homo enim
et iustus duo sunt de quibus dicitur verbum est. Iccirco aūt dixit nomen vel verbū:quia superiꝰ
quoq; docuit ipsa verba nomina esse/ eo scilicet loco vbi ait ipsa quidē verba secūdū se dicta no-
mina sunt.Qđ aūt sequitur/ cōtinet difficillimū sensum:quē ipsa solita breuitate perstrixit.In me
dio nāq; totius sensus addidit.Quare iccirco quattuor istę erunt:quarū duę ad affirmationē & ne
gationē sese habebunt secūdū cōsequentiā/ vt priuationes:duæ vero minime.huiꝰ sententię mul
tiplex expositio ab Alexādro/ et Porphyrio/ Aspasio quoq;/ et Herminio p̄dit̄: in quibus qđ ex-

cellētissimus expositorū Porphyrius dixerit/ alias dicemus. quoniā vero simpliciorū explanatio Alexādri eē videt: eā nūc pro breuitate subiecimus. Priuatorię propositiones sunt: q̄cūq; p̄dicāt priuationē. priuatio autē est: vt si qs dicat iiust⁹. priuat eni eū iustitia. Ergo affirmatio priuatoria est/ quæ dicit/ homo ē iniustus: negatio rursus priuatoria est/ nō est homo iniustus. Sed neq; illa in significatione plena affirmatio est (aliquid enim tollit) sed priuatoria affirmatio: quoniā formam quidem affirmationis tenet/ sed priuationem prædicat/ & aliquid ab eo/ qđ in priuationē copulat/ abiūgit. vt in propositione est iniustus homo/ ab homine iustitiam. Nec hęc rursus pura negatio est. Iungas enim priuationem/ vt in ea quę est/ non est homo iniustus: habitum retinet/ idest iustitiam. Sed quoniam qđ affirmatio prędicabat/ hoc aufert negatio: licet habeat talis negatio quasi reponendi habitus significationem/ tamē quia ipsam priuationem subtrahit/ priuatoria negatio nominatur. Ergo nūc hoc dicit. Cum sint (inquit) quattuor propositiones: quarum duę ex finitis nominibus sunt. vt est iustus homo/ nō est iustus homo. duæ ex infinitis nominibus. vt est non iustus homo/ non est non iustus homo: duę (inquit) eę quarum vna affirmatio est habens infinitum nomen/ vt est non iustus homo/ & vna negatio habens rursus infinitum nomen/ vt est/ nō est nō iustus homo/ sic se habēt ad affirmationem & negationem/ idest eandem formā retinent affirmationis & negationis/ et similes sunt ad affirmādum aliquid vel negandum ijs quę sunt priuatorię. Nam quēadmodum priuatoria quę dicit/ est iniustus homo/ nō solum affirmatio est/ sed priuatoria affirmatio: ita quoq; ea quę dicit/ est nō iustus homo/ nō solum est affirmatio sed cum infinito nomine/ & cum aliqua priuatione affirmatio. Idem enim valet ad intelligentiam qđ dicitur iniustus: tanq̄ si dicatur nō iustus. Et rursus quēadmodū/ nō est iniustus homo/ non est solum negatio sed priuatoria negatio/ quoniā quāq̄ dat habitum/ tamen priuationem negat: ita quoq; & ea quę est ex infinito nomine/ nō est non iustus homo/ nō solum est negatio/ sed ex infinito facta nomine/ infinitum negās. Quia igitur infinitum negat/ & subiectum infinitū negādo priuat: priuatoriæ similis est. Nam si idem valet iniustum esse/ qđ non iustum: idem valebit nō esse iniustum/ qđ nō esse nō iustum. Igitur eę duæ quę infinitū nomen habēt: quantū ad speciem formāq; affirmationis & negationis similiter se habent ijs/ quæ sunt priuatorię affirmationes & negationes. Duę vero illę/ quę simplex definitumq; prędicāt nomen: ab omni similitudine priuationū seclusę sunt. Nichil enim similis ē illa quę dicit/ est iustus hō/ illi q̄ dicit ē iniust⁹ hō/ cū vtręq; sint affirmationes: sed illa ē simplex/ hęc priuatoria. At vero ea q̄ dicit/ nō est iustus hō/ ad eā quę dicit/ nō est iniustus hō/ nulla ratione similitudineue cōiūgitur/ cum sint vtręq; negationes: sed illa est simplex/ hęc priuatoria. quare duę/ quę ex infinito nomine sunt: similiter sese habent/ quemadmodum priuationes. similis nāq; affirmatio est ea q̄ dicit/ est nō iustus homo ei quę dicit/ est iniustus homo. et rursus ea quę dicit/ non est non iustus homo: ei quę dicit/ nō est iniustus homo. priuationes vero simplicibus propositionibus/ & ijs q̄ ex finitis nominibus fiunt: non coniūguntur. Neq; enim quisq̄ dixerit eam/ quę dicit/ est iustus homo: esse comparē ei quæ dicit/ est iniustus homo. nec vero eā quę dicit/ non est iustus homo: posse aliquid comparari cum ea quę dicit/ non est iniustus homo. Recte ergo dictum est de ijs quattuor propositionibus: duas ad affirmationem & negationem ita se habere/ vt sūt priuationes/ duas vero simplices & pręter aliquā priuationum similitudinem. Qđ autem ait ad consequentiam tanq̄ si dixisset ad similitudinem: ita debet intelligi. quę eni sibi sunt similia: a se quodam modo nō recedunt/ & seinuicē consequuntur. Describantur ergo duę prius simplices propositiones/ post has duę priuatoriæ/ postremę quę infinitis nominibus constant: vt affirmationes sub affirmationibus/ negationes sub negationibus constituantur.

Affir.	Est iustus/ homo.	Non est iustus/ homo.	Neg.
Affir.	Est iniustus/ homo.	Nō est iniustus/ homo.	Neg.
Affir.	Est nō iustus/ homo.	Nō est nō iustus/ hō.	Neg.

¶ Sed hę (inquit) ita sunt dispositę/ eandemq; ad se similitudinem gerunt: quēadmodū in analyticis/ idest resolutorijs dictū est. Scripsit autem duos resolutorios libros de syllogismis: i quorum primo de propositionum ex finito nomine & infinito consequentia/ disseruit. Est vero similitudo affirmatiuę quidē simplicis ex finito nomine: & negatiuę eius quę habet infinitum nomen. Namq; ea quę dicit/ est iustus homo/ affirmatio: ei quę dicit/ non est nō iustus homo/ negationi similis est. Negatio quoq; simplex finiti nominis: affirmationi infiniti nominis conuenit. Ea enim quę dicit/ non est iustus homo: similis est ei quę dicit/ est nō iustus homo. Sed quēadmodum illę sibi sint similes/ & quo modo in consequentia proprium teneant ordinem: nūc quidem exequi distulimus paulisper/ tamen describantur/ vt earum quędam proprietas ostendatur. Sit enim affirmatio finiti nominis/ & sub ea negatio nominis infiniti: sit item negatio finiti nominis/ & sub ea affirmatio nominis infiniti.

Affir. Est iustus homo. Non est iustus homo. Neg.
Angulares. Angulares.
Neg. Nō est nō iustus hō. Est nō iustus homo. Affir.

¶ In hac igitur descriptione negatio ex ifinito nomine sub affirmatione finiti nominis ponitur/ & rursus affirmatio infiniti nominis sub negatione finiti, quarum angulares quoniam sunt indefinitę: in omnibus simul nominibus verę esse possunt/ nisi in ijs tantum quæ aut naturaliter insunt/ aut naturaliter inesse nō possunt. vt si quis dicat/ est homo animal: nunq̄ cum hac vera esse potest/ quę dicit/ est homo nō animal quę est angularis. iccirco quoniam animal naturaliter in substantia hominis perspicitur inhęrere. Rursus si quis dicat/ est homo lapis/ est homo nō lapis: nec hę quidem simul verę esse possunt/ iccirco q̄ lapidem iesse homini naturaliter impossibile est. Q̄ si huiusmodi sunt/ quę nō insint naturaliter sed inesse possint/ vt in ijs quę supra ꝓposuimus exēplis: angulares verę sunt semper. Potest enim vera esse & ea q̄ dicit/ est iustus homo: & ea quę dicit/ est non iustus homo. Rursus potest vera esse ea quę dicit/ nō est iustus homo/ si hoc de Sylla dicatur: & ea quę dicit/ non est non iustus homo/ si hoc de Catone prædicetur. In ijs igitur quę sunt indefinitę/ si ea quę prædicantur/ naturaliter non insunt/ & ea inesse possibile est: semper angulares simul veras esse contingit. Q̄ si huiusmodi propositiones cū definitione quātitatis ponamus: ita dicendū est. est oīs hō iustus: huius negatio/ non est omnis homo iustus. rursus est omnis homo nō iustus: huius negatio/ non est omnis homo non iustus. quę disponantur hoc modo. vt negatio sub affirmatione sit/ & sub negatione affirmatio.

Affir. Est oīs homo iustus. Nō est oīs hō nō iust9. Neg.
Nō simul verę. Simul verę.
Neg. Nō est oīs homo iust9. Est oīs hō nō iust9. Affir.

¶ In his ergo quādam dissimilitudinē mōstrat. Nam in indefinitis si ea quę prędicātur: naturaliter nō inessent/ esse tamē in subiectis possent: semper angulares simul veras esse sine dubio cōtingebat. Nā & affirmationes affirmationibus: & negationes negationibus conueniebāt. In ijs autem quę cum definitione quantitatis dicūtur: nō idem modus est. affirmationes enim: affirmationibus nulla ratione iunguntur. Nam si vera sit ea quę dicit/ est omnis homo iustus: nunq̄ vera esse potest ea quæ dicit/ est omnis homo nō iustus/ quę est angularis/ & hoc discrepare nullo reperietur exemplo. Negationes autem particulares/ quę sunt sibi angulares: simul veras esse cōtingit. potest enim verum esse in ijs quę naturaliter nō sunt/ & possibilia sunt inesse: vt negatio particularis negationi particulari/ eiq; angulari conueniat. vt ea quę est/ non est omnis homo iustus: ei quę est angularis cōueniat/ non est omnis homo non iustus. sed hoc dissimiliter q̄ in indefinitis. Nam in illis/ & ea quę dicit/ est iustus homo: ei quę dicit/ est nō iustus homo/ angulari scilicet/ conueniebat. rursus ea quę dicit/ non est nō iustus homo: ei quę est/ non ē iustus homo/ angulariter positæ/ congruebat. In his autem id est secūdum quantitatē definitis: affirmationes quidē duę vniuersales/ quę sunt/ est omnis homo iustus/ & est omnis homo nō iustus/ nūq̄ simul verę esse possunt. angulares autem negationes quę particulares sunt/ idest nō est omnis homo iustus/ & nō est omnis homo nō iustus: in ijs q̄ & esse & nō esse possibilia sunt/ simul verę sunt. nō ergo similiter in ijs quę sunt definitæ: angulares sibimet congruunt/ vt in ijs quę indefinitæ sunt. qd per hoc demōstrat/ qd ait. Sed nō similiter angulares cōtingit veras esse. In illis eni sibimet vtręq; consentiunt angulares: in ijs autē angulares quidē affirmatiuas/ nunq̄ simul veras esse contingit/ alias vero angulares/ quę sunt particulares negationes/ cōtingit aliquado. hoc enim ipsius declarant verba dicentis. Sed nō similiter angulares contingit veras esse: contingit autem aliquando. Non similiter quidem cōtingit veras esse: iccirco q̄ affirmationes vniuersales angulares/ verę nunq̄ sunt. qd in ijs quę indefinitę sunt: contingebat. Cōtingere autē aliquando dixit: cum angularium/ quę sunt particulares negationes facimus comparationem/ si ea quæ prædi-
» cantur nō sint naturalia subiectis/ sed tamen inesse possibilia. ¶ Hę igitur duę oppositæ sunt.
» ¶ Alię autem duę ad non homo/ quasi subiectum aliquod additum. vt est iustus nō homo: non
» est iustus nō homo. est nō iustus non homo. non est non iustus nō homo. plures autem his non
» erunt oppositiones. Hę autem extra illas/ ipsę secundū se erunt: vt nomine vtentes eo quod est

non homo. ¶ Alias nobis rursus esse propositiones ostendit: quarum alijs quidē nō prędicatū/ sed subiectum infinitum sit/ alijs vtrūq;. Si quis enim dicat/ est iustus nō homo/ quoniā non homo subiectum est/ & est infinitum nomen: vocatur propositio ex infinito subiecto. idem est & in negatione/ quę est/ non est iustus nō homo. At vero alię sunt propositiones: quę ex prædicato & ex subiecto infinitis esse videantur. vt est cum dicimus: est nō iustus nō homo/ non est nō iustus non homo. In his enim nō iustus prędicatum est: non homo/ subiectum/ sed vtraq; sunt infinita. Vnde fit vt in ijs propositionibus/ in quibus est verbum tertium prædicatum: plures propositiones/ q̄ eę quę dictę sunt/ inueniri nō possunt. Aut enim ex vtrisq; erit finitis prędicato scilicet & subiecto/ vt est homo iustus/ non est homo iustus. aut solum prædicatum habebit infinitum: vt est nō iustus homo/ non est nō iustus homo. aut prędicatū quidem finitum erit/ infinitū vero subiectum: vt est iustus non homo/ nō est iustus nō homo. aut & prædicatū & subiectū infinita proponuntur: vt est nō iustus non homo/ non est nō iustus non homo. Vltra autem: propositiones in quibus est verbum tertiū prædicatum/ inueniri nō possunt. sed eę quę subiectū infinitum habēt/ vel vtrūq; infinitum: præter illas superiores sunt quę aut prædicatum infinitum habent/ aut vtraq; finita. atq; ideo præter illas esse dicuntur/ & nullam ad eas consequentiā seruant. & est ita positum in ea propositione quę dicit/ est iustus non homo/ nomē infinitum qđ est non homo: tanq̄ si finitū nomē aliqđ poneretur. Atq; hoc est qđ ait: vt nomine vtentes nō hō. Ita eni infinitū nomē positū ē/ tāq̄ si finitū nomē esset positū. nominis eni locū tenet: quāq̄ etiā cū ita positū sit/ nichilominus tamē nomē est. infinitum enim nomē licet simpliciter nomen nō sit: tamen cū infinito iuncto nomen est.

›› ¶ In quibus vero est nō conuenit/ vt in eo quod est sa-
›› num esse/ & ambulare: in ijs idem facit sic positum/ ac si est adderetur. vt est: sanus ē omnis ho-
›› mo. non sanus est omnis homo. sanus est omnis nō homo. non sanus est omnis non homo. nō
›› enim dicendum est non omnis homo: sed non negationem ad id quod est homo/ addendū est.
›› omnis enim nō vniuersale significat: sed quoniam vniuersaliter. Manifestum est autē ex eo qđ
›› est sanatur homo: nō sanatur homo. sanatur nō homo: non sanatur non homo. hęc enim ab il-
›› lis differunt: eo q vniuersaliter nō sunt. quare omnis vel nullus nichil aliud cōsignificat q̄ vni-
›› uersaliter de nomine vel affirmationem vel negationem. ergo & reliqua eadē oportet apponi.

Cū infinito iūcto/ cū ad iūctione illius vocis infinitum.

¶ Sunt (inquit) quędam propositiones/ quę cū est prædicātur: alię vero quas cū est verbo prædicare nō possumus. vt in eo qđ dicimus: homo ambulat/ homo currit. sed in his nichil differt/ an ita quis dicat/ vt dicitur/ idest homo currit/ & homo ambulat: an cum ē verbo eas prædicet. idem nāq; est dicere/ homo currit/ & homo ābulat: tanq̄ si dicatur/ homo currens est/ homo ambulans est. Quocirca nichil differt in huiusmodi propositionibus/ vtrū cum est verbo: an pręter est adiuncto verbi actu proponatur. Idem quoq; est etiā in vniuersalibus. Nam cū dicimus omnis homo currit/ omnis homo nō currit/ & rursus omnis nō homo currit/ omnis nō homo non currit: idem est tanq̄ si dicamus/ omnis homo currens est/ & omnis homo currens nō est/ & rursus omnis non homo currēs est/ omnis non homo currēs nō est. Docet autem illud quoq; multum differre/ an ad positum terminū iungatur negatio/ an certe ad determinationem. nā si ad subiectum terminū dicitur: fit nomē infinitū. vt omnis non homo currit. q si ad determinationem: fit negatio. vt est/ non omnis homo currit. vnde fit vt si nō ad determinationē vniuersalē/ sed ad rem ac terminum negatio ponatur: fit infinitum nomen/ vt est nō homo. q si non ad rē vniuersalem/ sed ad determinationē vniuersalem: negatio est. Cū enim dicimus nō omnis: omnis quidē vniuersale nō est/ sed cōsignificat/ quoniam illud de quo dicitur vniuersaliter dicitur. vt cum dicimus omnis homo/ homo quidem ipsum vniuersale ē: omnis vero nō est quidē vniuersale/ sed significat/ quoniā res vniuersalis/ idest homo/ vniuersaliter dicta ē. Ergo quoties ad determinationem/ quę rem quālibet vniuersalē vniuersaliter dictam demōstrat/ negatio ponit: non nomē infinitū/ sed negationem constituit. atq; hoc est qđ ait. Non enim dicendū est/ nō omnis homo: sed nō negationem/ ad homo addendū est. omnis eni nō vniuersale signat: sed quoniam vniuersaliter. Ipsū eni omnis nō est vniuersalis terminus/ nec omnino terminus: sed vniuersali prędicato additum facit illud vniuersaliter enūciari. probat autē hęc nō esse vniuersales terminos: sed tantū determinationes vniuersaliter consignificātes hoc modo. Cū enim dicim⁹ currit homo/ non currit homo/ currit nō homo/ non currit non homo: vniuersalia quidem subiecta sunt in his propositionibus/ sed nō vniuersaliter prędicantur. Distant autē hę ab his propositionibus i quibus sic dicimus/ omnis homo currit/ nullus homo currit: eo q istę quidē vniuersale vniuersaliter prędicant/ illę vero vniuersale non vniuersaliter. Manifestū est ergo/ quoniā omnis & nullus non sunt vniuersalia: sed id quod vniuersale prædicatur/ faciūt vt vniuersaliter enūcietur. quia eadem omnia ponēda sūt. Cū ergo dicimus/ currit omnis homo/ si ifinitū nomen volumus facere: nō dicamus/ currit non omnis homo/ sed negationē/ idest nō/ nomini

addemus/eadem in propositione cuncta seruãtes/si affirmationem volumus ex infinito nomine facere. q si ad determinationem vniuersalis rei negationẽ aptemus: fit nõ affirmatio nominis infiniti/sed propositionis ex nomine finito negatio. ❡Quoniam vero contraria est negatio et quę est omne est animal iustum/illa quę significat quoniam nullũ est animal iustũ: hæ quidẽ manifestum est quoniam nunq̃ erunt neq; veræ simul/neq; in eodem. his vero oppositę: erunt aliquando. vt non omne animal iustũ est/ et est aliquod animal iustũ. ❡Quoniam hę (inquit) contrarię sunt: simul verę esse non possunt/neq; in eodem. & possunt quidẽ vicissim/& cũ temporis diuersitate esse verę: simul autẽ esse non possunt. vt si quis dicat aureo quidem seculo omnes homines fuisse iustos/ terreo vero nullũ hominẽ esse iustum: vtreq; verę esse possũt/ sed non eodem tẽpore. Hoc est eni qd ait. neq; verę simul. qd autẽ secutus/ est. neq; in eodẽ ipo scilicet subiecto. vt si dicamus/ est omne viuens iustũ: si referamus ad celestes potestates/vera est. & nullũ viuẽs iustũ est: si referamꝰ ad equos/vera. vtreq; igiẗ verę/ sed nõ in eodẽ ipso. illud enim i diuinis: istud in equis retinet veritatem. His aũt quę sunt oppositę/idest particulares: possunt simul esse verę/ tunc cũ superiores vniuersales sint simul falsę. Quę autẽ sunt hę: ipse planissimo monstrauit exemplo dicẽs. nõ omne animal iustũ est/quę est particularis negatio: & est aliquod animal iustum/ quę est particularis affirmatio. ❡Sequuntur vero & hę/eam quidẽ quę est/ omnis ẽ homo non iustus/ hęc nullus homo est iustus: illam vero quę est aliquis est homo iustus/opposita/quoniã non omnis homo est non iustus. necesse est enim aliquẽ esse. ❡Ostendit superius affirmationem vniuersalẽ & vniuersalẽ negationem/ quoniã sibi essent contrarię: simul veras esse non posse. nunc autẽ monstrat vniuersali negationi nominis finiti/ consentire vniuersalẽ affirmationem nominis infiniti: & particulari affirmationi/quę ẽ opposita vniuersali negationi nominis finiti/ consentire eam/ quę est opposita affirmationi nominis infiniti/ scilicet particularem negationem prędicatum retinentẽ infinitum/ & prius describantur hoc modo.

Negatio.		Affirmatio.
Nullus hõ iustus est.	Cõsentaneę.	Ois hõ nõ iustus est.
Opposite.		Opposite.
Quidã hõ iustus est.	Cõsentaneę.	Non ois hõ nõ iustꝰ est.
Affirmatio.		Negatio.

❡Est ergo vniuersalis negatio ea quę dicit/ nullus homo iustus est. huic opposita ẽ cõtradictorie: particularis affirmatio/ quidam homo iustus est. Rursus est vniuersalis affirmatio infinitũ habẽs prædicatum ea quę dicit/ omnis homo nõ iustus est. huic contradictorie particularis opponitur infinitũ habens prædicatum: ea quę dicit/ non omnis homo non iustus est. hę igitur sese perimunt. Sed vniuersalis affirmatio nominis infiniti/ idest omnis homo non iustus est: sequitur negationẽ eam quæ dicit/ nullus homo iustus est. Nã si verum est nullũ esse hominem iustũ: verũ est omnẽ hominẽ esse nõ iustum. Sed his oppositę rursus sibiipsę consentiunt. Nam si verũ est dicere/ quoniam quidã homo iustus est: verũ est dicere/ non omnis homo nõ iustꝰ ẽ. si enim nõ omnis homo nõ iustus est: aliquem esse iustũ necesse est. ❡Manifestũ est autẽ etiã quoniam in singularibus si verum est interrogatũ negare: quoniam et affirmare verũ est. vt putas ne Socrates sapiens est/ non. Socrates igitur est non sapiens. In vniuersalibus vero non est vera quę similiter dicitur: vera autẽ negatio est. vt putasne omnis homo sapiẽs est/ non. omnis igitur homo nõ sapiens est. hoc enim falsum ẽ. sed nõ igitur omnis homo sapiẽs est: verum est. hęc enim opposita est. illa vero contraria. ❡Quones aliquis (inquit) in singularibus rebus interrogati & is qui interrogatur/negat: tunc is qui interrogat recte negationem cum singulari iungens/ex infinito nomine faciet affirmationem. vt si aliquis dicat. putasne Socrates sapiens est/alius respondeat nõ/ erit recta conclusio dicentis Socrates igitur nõ sapiens est. Ex negatione ergo respondentis & ex infinito nomine non sapiens: facta est affirmatio/ Socrates nõ sapiens est/ atq; hoc quidem in singularibus. Qz si hoc in vniuersalibus fiat vniuersaliter prædicatis: negationẽ potius fieri contigit/ q̃ affirmationem. vt si quis interroget/ putasne omnis homo sapiens est/ille respondeat/ non: nõ necesse est ita cõcludere vt dicatur. omnis homo igitur nõ sapiẽs est. Hoc enim falsum est: nec hoc euenit necessario ex interrogati respõsione. sed magis non omnis homo sapiens est. Nam cũ aliquis interrogat/ putasne omnis homo sapiẽs est/ si ille neget dicens non: tu concludas oporter/ nõ omnis igitur homo sapiẽs est. hoc enim ex illius responsione necesse est euenire. sed hęc contraiacens est interrogationi/ idest opposita. Interrogasti enim vniuersaliter affirmationem dicens/ putasne omnis homo animal est/ respõdit

non. concludes tu particularem negationem/ non omnis homo animal est. & hęc diuidit verū
vel falsum. Nā si contra/ eam interrogationē per quā affirmationē vniuersalem interrogasti/ il-
le neget/ & tu cōcludas eā propositionem quę dicit/ omnis homo igitur nō sapiens est: non po-
tius contraiacētem/ sed cōtrariam facies. Hęc eni quę dicit/ omnis homo non sapiēs est: consen
tit ei quę dicit/ nullus homo sapiens est. quare nichil differt/ vtrum hāc aliquis ex infinito nomi-
ne affirmationem respondeat: an ex finito nomine vniuersalē negationem quę cū affirmatione:
vniuersali quā interrogasti/ verum falsumq; nō diuidit. sed illa sola concludenda sunt i quibus
vnum verū est/ alterū falsum. non igitur ita debet fieri in vniuersalibus/ vt interrogata vniuer
sali affirmatione/ si alius negationē respōderit: vniuersalis affirmatio ex infinito nomine cōclu-
» datur/ sed potius particularis negatio ex nomine finito. ❡Illę vero secūdum infinita contraia-
» centes nomina et verba (vt in eo quod est nō homo/ vel non iustus) quasi negationes sine no-
» mine & verbo esse videbūtur: sed non sūt. Semper eni vel verā vel falsam esse necesse est nega-
» tionem. qui vero nō homo dixit/ nichil magis q̄ qui dicit homo: sed etiam minus/ verus vel fal-
» sus fuit/ si non aliquid addatur. ❡Cum de propositionibus ex infinitis nominibus loqueretur:
ipse infinita nomina sola sumpsit/ & de his qualia videātur esse pertractat. Sermonum (inquit)
prolationes/ quę secūdū cōtraiacētia nomina vel verba/ sibi oppositę sunt/ vt in eo qđ dicimus
homo nō homo/ currit nō currit: quoties finitū infinito cōparatur/ vidētur quasi quędā esse ne-
gationes. sed ita nō est. omnis nāq; negatio: vel vera vel falsa ē. qui autem dicit nō currit/ & nō
laborat/ & nō homo: neq; verum aliquid enūciauit neq; falsū. & fortasse minus aliquid veri vel
falsi significauit: q̄ is qui finitum nomē ponit. Nam qui finitū nomē constituit: nichil quidē ad-
huc verum falsumue enūciauit. sed quoniam quiddā finitum posuit: propinquior ē huiusmodi
prolatio ad veritatem quę aliquid finitum ponit/ ea prolatione quę aliquid infinitū. Sicut illa q̄
aliquid signant: propinquiora sunt ad enunciationē faciendam ijs quę nichil signāt. quia in ijs
quę infinita sunt: minus vlla veritas falsitasue perspicitur/ q̄ in ijs omnibus/ quę sunt finita. ac
multomagis nichil adhuc verum falsumue designat id qđ dicitur non homo/ vel nō currit: nisi
aliquid addatur/ qđ enunciationem possit efficere. Qđ autem dixit/ quasi negationes sine nomi
ne vel verbo esse videbūtur: iccirco addidit/ quoniam infinita nomina vel verba/ neq; nomina
sunt simpliciter neq; verba/ & videntur nō homo/ & nō currit negationes esse. Qđ si ita est: sine
nomine & verbo esse negationes videntur. Addidit etiā illud/ nichil magis de homine: sed etiā
minus verus fuit vel falsus. qui enim dicit homo: rem cōstituit. qui dicit nō homo: ipsam quidē
rem tulit/ sed nichil addidit. quocirca lōge minus quiddā enūciauit de homine: qui infinitū de
» homine dixit/ q̄ qui finitum. ❡Significat autē est omnis nō homo iustus: nulli illarum idē. nec
» huic opposita quę est/ nō est omnis non homo iustus. ea vero quę est/ omnis nō iustus nō homo
» est: illi quę est nullus est iustus non homo/ idem significat. ❡Illę propositiones in quibus infini
ta nomina subiecta sunt: longe aliud (inquit) signāt/ & nō idem ijs propositionibus quę vel se-
cundum finita vel secundū infinita prędicata dicūtur. ea enim quę dicit/ est omnis nō homo iu
stus: nichil idem signat illi quę dicit/ est omnis homo iustus/ vel nullus homo iustus est. vel ite-
rum ē omnis homo nō iustus/ vel nullus homo nō iustus. nulli eni similis est harū ea quę dicit/
est omnis nō homo iustus. nec huic opposita negatio particularis/ ea quę dicit/ nō est omnis nō
homo iustus: vlli earum idē signat quæ superius descriptę sunt/ vel alicui earum quę sunt supe
rius descriptis oppositę. Illę vero quę ex duobus terminis infinitis constitutæ sunt: illis sunt simi
les/ quę vniuersales negationes sunt/ habētes subiectum infinitū. vt ea quę dicit/ est omnis nō
iustus nō homo: illi idem signat eiq; consentit quę dicit/ nullus iustus non homo. & prior quidē
vtrosq; terminos retinet infinitos: hęc vero secunda prædicatum quidē finitū/ subiectum vero
infinitū. & illa est quidem affirmatio ex duobus infinitis: hęc vero ex finito prædicato/ & subie-
» cto infinito negatio vniuersalis. ❡Transposita vero nomina & verba idem significāt. vt est al-
» bus homo: & est homo albus. Nam si hoc nō est: eiusdem multę erunt negationes. sed ostēsum
» est quoniā vna vnius ē. eius enim quę est/ est albus homo: negatio est/ nō est albus homo. eius
» autem quę est/ est homo albus/ si non eadē est ei quę est/ est albus homo: erit negatio/ vel ea quę
» est/ non ē nō homo albus/ vel ea quę est non ē homo albus. Sed altera quidem est negatio eius
» quę est/ est nō homo albus: altera vero eius quę est/ est albus homo. quare erūt duę vnius. Quo-
» niam igitur trāsposito nomine & verbo/ eadem fit affirmatio et negatio manifestū est. ❡Quo-
ties (inquit) nomina permutantur & verba: eędem propositionum significationes permanent.
quoties autē negatio permutatur: nō eędem. nā si quis dicat/ est nō homo albus/ & non est ho-
mo albus: non idem signat permutata scilicet & trāsposita negatione. quoties autem dicitur/ est
albus homo/ & rursus est homo albus: idem trāsposita verba nominaq; signant: & erunt eędem
affirmationes. nā si quis hoc negat: contingit vt vnius affirmationis duę negationes sint. hoc

autem monstratum est superius fieri nõ posse: sed semper vnius affirmationis vnam esse negationem. Illius nãq; affirmationis quę dicit/ est albus homo: illa negatio est/ quę dicit/ non ẽ alb9 homo. Illius autem quę proponit/ est homo albus/ si non est eadẽ illi affirmationi quę enũciat/ ẽ albus homo/ & est ab ea diuersa: sit negatio vel ea quę dicit/ non est nõ homo albus/ vel ea quę dicit/ non est homo albus. sed illa quę proponit nõ est nõ homo albus: habet suam affirmationẽ ad quã referri debeat eã scilicet quę enunciat/ est nõ homo albus. Illa vero que dicit/ nõ ẽ homo albus: negatio est eius quę proponit/ est albus homo. sed si affirmationes eorũ diuersę sunt: diuersę erunt etiam negationes. Si quis ergo dicat affirmationem quę proponit/ est albus homo/ diuersam esse ab ea affirmatione/ quę enũciat/ est homo albus: illud quoq; concedat necesse est/ vt negationes quoq; ipsarũ diuersę sint. est autẽ negatio illius quę dicit/ est albus homo: illa scilicet quę proponit/ non est albus homo. rursus illius quę enũciat/ est homo albus: est negatio/ nõ est homo albus. quare hę duę negationes/ nõ est homo albus/ & nõ est albus homo: a se diuersę sunt. Rursus cũ dicimus/ est homo albus/ & negatur nõ est albus homo: si de eodem homine vtręq; dicantur/ vnã veram/ alteram falsam esse necesse est. vt si de Socrate dicatur/ ẽ homo albus/ non ẽ albus homo. quę cum ita sint/ necesse ẽ vt eius quę ait: est homo albus/ negatio sit ea quę dicit/ nõ est albus homo. sed posita est quidẽ prius negatio quę dicit/ nõ est albus homo/ eius affirmationis esse quę dicit/ est albus homo. Nũc vero monstramus illam quoq; quæ dicit/ non est homo albus: eius affirmationis negationem esse quę dicit/ est albus homo. vtręq; enim verũ inter se falsumq; diuidũt. neq; eni fieri potest: vt si de vno eodẽq; homine dicatur/ est alb9 hõ/ & non ẽ homo alb9/ quin vtręq; sint verę. q si ita vt nũc sunt positę/ aliquãdo i veritate cõcordãt: hoc ideirco euenit/ quia indefinitę sunt/ non quia verbis fiunt nominibusq; transpositis. quare euenit vnius affirmationis duplex sit negatio. qđ autem diximus: inferiore descriptione magis liquebit.

Est albus homo.	Contradictio.	Non est albus homo
Contra		dictio.
Contra		dictio.
Est homo albus	Contradictio.	Non est homo albus

❡DE CONIVNCTIS ET DIVISIS ENVNCIATIONIBVS. Cap. II.

AT vero vnum de pluribus/ vel plura de vno affirmare vel negare: nisi sit vnũ aliquid quod ex pluribus significatur/ nõ est affirmatio vel negatio vna. Dico autem vnũ: non si vnũ nomẽ positum sit/ nõ sit autẽ vnum aliquid ex illis. vt homo est fortasse & animal/ & bipes/ & mansuetum/ sed ex his vnũ fit. ex albo autem & homine & ambulare: non est vnum. Quare nec si vnũ aliquid de his affirmet aliquis: erit affirmatio vna. sed vox quidem vna: affirmationes vero multę. nec si de vno ista: sed similiter plures. ❡Multa Peripateticis de discernendis propositionibus/ quę essent vnę/ quę multæ: consideratio fuit/ atq; ideo nunc hoc dicit. & si vna res (inquit) de pluribus pręedicatur in propositionibus vel affirmatiuis/ vel negatiuis/ vel rursus si plures de vna iterum prædicentur/ & si pluribus illis rebus vnũ nomen sit positum/ vel vna res de vno nomine plura significãti prædicetur: si ex illis omnibus rebus aliquid non fit/ nõ est vna affirmatio/ nec vna negatio. Si quis enim dicat animal rationale bipes/ homo est: vnum hominẽ pluribus pręedicãdo subiecit. sed hęc quidem sigillatim dicta plura sunt: vnam vero quandã substantiã informant. Coeuntibus nãq; animali rationali & bipedi: fit vna substãtia animal rationale bipes/ qđ ẽ homo. quãq̃ hęc sigillatim dicta multa sint. si quis enim dicat animal/ & rursus rationale/ & intermisso tẽpore bipes/ discretim multa significantia: tamen iuncta in vnũ vnã faciunt naturam. & hoc est qđ ait. vt homo est fortasse & animal & bipes/ & mãsuetũ. sed ex his vnum fit: tanq̃ si diceret/ homo plura significat/ sed ita si ea quę significantur/ discretim dicãtur. Nam & animal/ & bipes/ & mansuetum designat. Dicimus enim hominẽ: esse animal & bipedẽ/ & mansuetũ. sed hęc iuncta vnum corpus efficiunt/ animal mansuetũ bipes/ qđ est homo. quare quãq̃ de vno plura prædicata sint: tamen quoniam ex omnibus vnum aliquid fit/ ex hoc vna est affirmatio atq; negatio. Qđ si duę res tales subiectæ sunt/ de quibus vna res prædicetur/ vt de his vnum fieri aliquid nequeat: non est vna affirmatio nec

vna negatio.si quis enim candido aliquo homine ambulante/dicat album & ambulans homo
est:album & ambulare in vnam naturã non conueniũt/nec fit ex vtrisq; aliquid vnũ/ita vt ali-
cuius hęc duo iuncta substantiã formẽt.quare siue affirmentur/siue negẽtur/siue subiecta sint/
siue prædicata:non erit vna affirmatio/nec vna negatio/sed vox quidem vna est. Tot aũt in ea
sunt affirmationes & negationes:quot termini sunt positi ex quibus vnũ non fit.siue autem de
pluribus vnũ prædicetur/siue plura de vno prædicentur:idẽ modus est. Vt si quis dicat homo/
animal rationale bipes ẽ/quoniã ex his vnũ quiddã fit:vna est propositio. Sin vero quis dicat/
homo/albus ãbulans est:quoniã ex his vnũ nichil fit/non est vna propositio.¶ Amplius quoq;
si pluribus rebus vnũ nomẽ sit positum/ex quibus coniũctis nulla vna natura sit/& de illo vno
nomine vnum quodlibet aliud prædicetur:non est vna affirmatio/ nec vna negatio. Marinus
nãq;/& hic latrabilis/vno vocabulo canes vocantur. Si quis igitur dicat/canis animal est:quo-
niam ex his quę significat canis/in vnũ iunctis nichil vnũ efficitur(ex cane enim latrabili/& ex
marino iunctis:nulla vna substantia est)illa propositio multiplex est/& multa significãs/& nõ
vna.Quare queadmodũ/si quis huiusmodi propositiones interroget/debeat responderi: docet
» dicens.¶ Si ergo dialectica interrogatio responsionis est petitio/vel propositionis/vel alterius
» partis contradictionis/propositio vero cõtradictionis est vnius pars: non erit vna responsio ad
» hęc.neq; enim interrogatio vna/nec si sit vera.dictum est autẽ de his in topicis.simul autẽ ma-
» nifestum est/quoniam nec hoc ipsum quid est:dialectica interrogatio ẽ. oportet enim datũ esse
» ex interrogatione eligere: vtrã velit contradictionis partẽ enũciare.sed oportet interrogãtem
» determinare:vtrum hoc sit homo/an nõ hoc.¶ Sensus huiusmodi est.quicũq; interrogat si ab
arte dialectica nõ declinet:icciрco interrogat vt ei respondeatur.respõdeatur aũt:aut tota pro-
positio/aut contradictionis vna particula.Si quis enim sic dicat interrogans/anima ne immor-
talis est/tunc respondens:aut est respondebit/aut nõ.hoc autem/est totius cõtradictionis vna
particula. contradictio enim est:anima immortalis est/ anima immortalis non est. ergo est &
non:cõtradictionis sunt particulę.Q, si quis sic interroget/anima ne ĩmortalis est/an nõ/tunc
ille ita respondebit si velit/totam propositionem dicẽs.videtur michi ĩmortalis esse:vel rursus
videtur michi nõ esse immortalis.Ergo quisquis interrogat:ita responsionẽ petit/vt illa respon
sionis petitio/vel propositionis petitio sit/vel vnius partis cõtradictionis.Propositio aũt vnius
contradictionis est:vt est/omnis affirmatio vna/vnam habebit negationem.& in duabus pro-
positionibus/vna erit contradictio. Quare si quis plura significantẽ propositionem dixerit:ille
non facit propositionem ad quã sit vna negatio.quocirca huiusmodi interrogationi quę plura
significat:nec si vera sit/debet eẽ vna respõsio.si quis eni interroget substãtia ne sit canis/quãq̃
verum sit dicere substantia est/quoniam & latrabilis & marinus substantię sunt:tamen non est
ad hanc vna faciẽda responsio.sed dicendũ est: de quo cane interroget.q; si dixerit de marino
vel rursus de latrabili: tunc cũ per illius determinationem definitionẽq; interrogationis facta
fuerit vna propositio/vnũq; significans/adhibenda est vna responsio. de his autẽ in topicis di-
ctum esse cõmemorat.Similiter autẽ manifestum est:quoniã nec hoc ipsum quid est/dialectica
est interrogatio.Qualis aũt debet esse modus dialecticę interrogationis:exeqtur.ait eni.Si quis
interroget quid est animal: hęc non est dialectica interrogatio. oportet enim per dialecticã in-
terrogationem optionẽ respondenti dari:vtrum affirmare velit/an negare qđ dicitur.vt si quis
id interroget putasne bonũ malo contrariũ est/ tunc respondenti datur electio/ vtrũ affirmare
velit an negare.dicit enim ille aut est aut nõ est.Qui autem ita interrogat/quid est animal/ nul
lum illi locum aut affirmationis aut negationis relinquit. quid eni dicturus est interrogãte ali-
quo/qđ est aial/dicturus est nõ/incõueniens erit respõsio.Eodẽ quoq; modo si dicã.ppter qđ ẽ
animal/sola igitur est dialectica interrogatio/ in qua datur respõdẽti ex interrogatione optio.
vtram velit partem contradictionis eligere/eamq; enũciare vel affirmãdo scilicet vel negãdo.
Oportet enim interrogantem determinare/vtrũ verbi gratia animal homo sit/an nõ:vt ex illa
» interrogatione/quã velit partẽ contradictionis/ possit is qui respondet/ eligere.¶ Quoniam ve-
» ro hęc quidem prædicantur cõposita/vt vnũ omne prędicatũ fiat/eorum quę extra prædicãtur:
» alia vero nõ/quę est differẽtia/De homine eni verum est dicere & extra animal/ & extra bipes:
» & hęc vt vnũ.& hominem/& album:& hęc vt vnũ.sed non si citharedus est & bonus:etiam ci-
» tharedus bonus.¶ Si enim quoniam vtrũq; verũ/esse oportet simul vtrũq;:multa incõuenien-
» tia erunt. De homine enim & hominẽ verum est dicere & albũ:quare & omne. rursus si album
» ipsum:& omne.quare erit homo albus albus.& hoc in infinitũ. Et rursus musicus albus ambu
» lans:& hęc eadem frequẽter implicita.Amplius.Si Socrates/Socrates ẽ/ & homo:& Socrates/
» Socrates homo.& si homo & bipes:erit homo bipes. Quoniam igitur si quis simpliciter dicat
» cõplexiones fieri:multa accidit dicere incõueniẽtia manifestum est. Queadmodũ autem ponẽ-

» dum est/ nunc dicimus. ¶ Postq̃ de vnitate propositionis explicuit/ & quid esset dialectica pro-
positio terminauit: nũc ad alia venit/ in quibus plura sępe de vno sigillatim veraciter prędicãt/
quę simul prędicata/ alias vera sũt/ alias falsa. Si quis eni sic dicat. Marius malus ē: fortasse ve-
rum est. rursus Marius dux est/ & hoc verũ est: quę iuncta in vnũ nulla ratione sunt vera. velut
si quis dicat/ Marius malus dux est. est nãq; optimus omniũ. Rursus homo animal est/ verũ est:
& homo bipes est/ verum est. & hęc iũcta: vera rursus sunt. si quis enim dicat/ homo animal bi-
pes est: verum est. Horũ ergo qui modus sit/ vel quando ea quę singula extra prædicãtur/ iun-
cta vera vel falsa sint: regulam daturus aggreditur. & sensus quidem huiusmodi est: ordo autẽ
sermonũ talis est. Quoniam vera (inquit) quędã sunt/ quę ita coniuncta de aliquo prædicãtur/
vt eorum prędicamentũ vnũ sit/ & in vnũ cõgruat forma/ eorũ quę extra vere poterãt p̃dicari.
vt in eo qđ est/ hõ animal bipes ē: de homine/ hęc iuncta cõpositaq; dicũtur/ et fit vna quodam
modo prędicatio/ cũ animal & bipes extra sigillatim valeãt prędicari. dicimus enim homo ani-
mal est: & rursus homo bipes est. alia vero quę nõ sunt eo modo/ quę sigillatim quidẽ prędicare
verum est/ cõposita vero falsum: quę eorũ differentia est. vel quando illud/ quãdo hoc eueniat/
dicendum est. & hoc docet exemplis. De homine eni (inquit) verum est dicere & extra animal/
& extra bipes: & vt vnũ/ vt de eo dicatur/ animal bipes. rursus quẽlibet hominẽ vt Socratẽ pos-
sumus dicere: ille homo albus est. rursus. ille homo: homo est. & hęc vt vnũ iuncta dicentes: ille
homo/ homo albus est. sed aliquoties euenit: vt aliquis homo citharedus quidem sit imperitus/
bonus autẽ homo. & si de ipso dicatur/ quoniam est citharedus: verũ est. & quia bonus est: hoc
quoq; verum est. sed nõ & si citharedus est & bonus: iccirco iam bonus est etiã citharedus. for-
tasse enim est imperitissimus: homo autẽ bonus. Si enim quoniam alterutrũ dicitur/ & vtrumq;
dicitur: multa incõueniẽtia erunt. si quis enim sit qui dicat omnia quęcũq; sigillatim verę dicũ-
tur/ ea iuncta etiam vere posse dici: multa incõuenientia impossibiliaq; contingũt. hoc est enim
qđ ait. Si eni quoniã alterutrũ dicitur/ & vtrũq; dicitur/ id est si eni aliquis dicat quoniã alteru-
trum extra vere dicitur/ & vtrũq; simul vere semper posse dici: multa sunt i possibilia/ quę cõtin-
gunt. quę autẽ sint impossibilia quę cõtingũt: hęc sunt. De homine enim possumus dicere/ quo-
niam homo est/ & rursus possumus dicere/ quoniã albus est: dicimus igitur & simul de homi-
ne/ homo/ homo albus ē. Rursus de homine albo possumus dicere/ quoniã hõ est/ possum⁹ etiã
dicere/ quoniam albus est: igitur & hęc iuncta dicũtur homo/ homo albus albus est. Nã si verũ
est dicere de homine quoniã hõ est/ & de albo quoniã albus ē: & omne hoc vere potest dici/ id-
est homo/ homo albus albus est. Et si de hoc iterũ homine albo/ verũ est dicere quoniã albus ē/
& verum est de eo albũ prædicare: & rursus omne prædicare verũ est. erit ergo homo albus al-
bus. & rursus de hoc/ albũ prædicare verũ est. erit igitur tertio homo albus albus albus: & hoc
in infinitum progreditur. Et rursus si verũ est dicere de homine quoniam musicus est/ & rursus
quoniã albus est/ & quoniã ambulans est: & hęc rursus in vnũ dicũtur/ homo/ musicus alb⁹ am-
bulans est. rursus qui musicus albus ambulãs est: & albus ē/ & ambulãs est/ & musicus est. dicũ-
tur hęc igitur simul rursus: homo/ albus albus/ musicus musicus/ ambulãs ambulans est. et hęc
assidue complexa eadem: faciũt superfluam locutionẽ. Necnõ etiam quoq; in singularibus idẽ
euenit. Si enim Socrates/ & Socrates est & homo: erit Socrates/ Socrates homo. et si Socrates
est et homo et bipes: erit Socrates/ Socrates homo bipes. et rursus si hic idẽ bipes est & homo:
erit Socrates/ Socrates homo homo/ bipes bipes. quę omnia q̃ sint incõuenientia: nullus igno-
rat. Non igitur dicendum est/ quoniã omnia quęcunq; sigillatim prædicãtur: eadem iũcta sem-
per poterunt prædicari. Ergo quę iuncta verę dici possunt/ et quę falso/ eorũ quę sigillatim atq;
extra ante vere dicũtur: exponit. hoc enim solum hactenus demonstratum est/ quoniam si quis
simpliciter et omni modo fieri cõplexiones dicat: multa incõueniẽtia euenire necesse est. Quẽ-
admodum autem fiant cõplexiones: ponendũ atq; tractandum est. ¶ Eorum igitur quę prędi-
» cantur/ et de quibus prædicari accidit quęcũq; secundũ accidẽs dicũtur/ vel de eodẽ/ vel alterũ
» de altero: hęc nõ erũt vnum. vt homo albus est/ et musicus: sed nõ est vnum album et musicũ.
» accidentia enim sunt vtraq; eidem. Nec si album/ musicum verũ est dicere: tamen nõ erit albũ
» musicum vnũ aliquid. secundum accidens enim albũ musicum. quare nõ erit albũ musicũ vnũ
» aliquid. quocirca nec citharedus bonus simpliciter: sed animal bipes. nõ enim secũdũ accidẽs.
» ¶ In ijs (inquit) quę prędicãtur/ et de ijs de quibus illa ipsa prædicantur: duplex ratio est. Aut
enim duo accidentia de vno subiecto dicuntur: vt Marius malus est/ et Marius dux est. aut vnũ
accidens de vno subiecto prædicatur: aliud vero accidens de illo prædicato accidenti prædica-
tur. vt si quis dicat. Cicero est caluus: caluus orator est. hic enim caluus de subiecto Cicerone:
orator de caluo prędicatur. hoc est eni qđ ait. Quęcũq; secundũ accidens dicũtur/ vel de eodẽ/
vel alterũ de altero. de eodẽ: vt si qua duo accidẽtia de vno prędicẽtur. alterũ de altero: vt si vnũ

accidēs de altero accidēte dicaꝛ/ et ipm accidēs de quo dicitꝛ de altero rursꝰ subiecto pdiceꝛ. Qꝫ si
ita fiat pdicatio: i vnū iūgi accidētia copularīqꝫ nō possūt. Eteni si qs sic dicat/ hō albꝰ ē: hō mu-
sicꝰ ē: hęc iūcta simul vnū nō faciēt. vt ē musicꝰ albꝰ. vel si rursus musicū pdiceꝛ de albo/ et albū
de homine dicatur/ et prędicetur illud albū musicum est: non idē est album musicū/ nec in vnam
substantiā coeunt/ quęcunqꝫ sic vere prædicari possunt sigillatim. iccirco enim de se inuicē vidē-
tur posse prædicari: quia de vno eodemqꝫ subiecto prędicantur/ non qꝫ ex his vnum aliquid
fiat. accidentia enim sunt vtraqꝫ. quare non idē erit albū musicum. sed quoniā homo albus idē
musicus est/ per id qꝫ vtraqꝫ vni accidūt: per accidens albū de musico prædicatur. Nec rursus si
citharedus est et bonus: iccirco iam bonus dici poterit citharedus. neqꝫ enim bonus et cithare-
dus: talia sunt vt ex his vnū fieri possit. sed quoniā vtraqꝫ eidē accidūt: iccirco de se secūdū ac-
cidens prędicātur. Sed magis fortasse possumus dicere homo animal est/ homo bipes est: vt hęc
iuncta dicamus animal bipes. et his iunctis: secundū substantiam/ nō secundum accidens est fa-
» cta prędicatio. ¶Amplius. Nec quęcunqꝫ insunt in altero. quare neqꝫ album frequēter: neqꝫ ho-
» mo/ homo animal est vel bipes. insunt enim in homine animal et bipes. ¶Quęcunqꝫ sigillati se-
cundum accidens prędicamus: ea simul pdicari non posse monstrauit. nunc aūt illud etiam do-
cet quoniā illa quoqꝫ q̄ substantialiꝛ pdicanꝛ/ nō semp simul iuncta prędiceneꝛ. & hęc ratio: & ac-
cidentibus conuenit/ & substantialibus rebus. quoties enim inest prædicato aliquid et nos illud
extra volumus pdicare/ et in vnū rursus duo prædicata coniungere: tunc fit incongrua prædi-
catio. & hoc aliquoties quidē in ipsa nominū prolatiōe dispicitur: aliquoties vero inuenitur ī in-
tellectu/ atqꝫ in termini cōtinētia. si quis eni sit homo albus/ & de eo dicaꝛ albꝰ/ verbi gr̄a Callias
homo albus est/ et rursus de eo dicatur Callias albus est: si qs id velit iūgere/ inconuenientissime
prędicabitur. Dicit enim Callias/ homo albus albus est: iccirco/ quoniam albus in homine albo
continebatur qđ ante de Callia prędicatū est. atqꝫ hoc est qđ ait. quare neqꝫ albū frequēter. Alia
vero sunt quę hoc in prolatione non habent/ sed in natura. si quis enim sic dicat Socrates Socra
tes est/ & rursus Socrates/ homo est/ & hæc simul iungat/ vt dicat Socrates/ Socrates homo est:
non recte fecerit prędicationē. Nam homo in Socrate inerat: & rursus homo de Socrate prędica
tū est. Tale est ergo qui hæc iuncta/ idest Socratē & hominē voluerit prędicare de Socrate: tanq̄
si dicat Socrates/ homo homo est. nam in Socrate inest hominis natura. Vel rursus si de aliquo
homine velit aliquis hominē prædicare/ & rursus animal: et dicat homo/ homo est & animal.
homo enim idem est qđ animal. ergo qui hæc duo iuncta cōponit: nichil differt q̄ si dicat homo
animal animal est. homo namqꝫ animal est. Eodem modo & si de aliquo homine hominē predi
cet aliqs/ & rursus bipedē/ atqꝫ hæc iuncta velit dicere: incōgruam faciet prædicationem. nichil
eni aliud dicit/ q dixerit homo/ hō bipes est: q̄ si dicat homo/ bipes bipes est. eteni homo/ bipes
est. Quare neqꝫ ea quæ in ipsa prolatione in altero insunt/ cum extra prędicantur/ recte iungun-
tur: nec ea q̄ in prolatione quidem non insunt/ sed tantū in natura atqꝫ substantia. Qꝫ si nec acci
dētia sint/ nec alterū in altero et ea sigillati pdicēꝛ: iūcta prędicāꝛ. si qs eni dicit de homine quo-
niā aial est: verū dixerit. et rursus quoniā bipes: verū hoc quoqꝫ dixerit. hęc si iūgat: faciet/ homo
est aial bipes. & hoc itidē recte prædicaꝛ. Nā neqꝫ accidētia dicūtur: nec alterū alteri inest. nō eni
sumiꝛ in definitiōe aialis bipes: ac p hoc nō inest illi substantialiter. Illa aūt sola aliquibus insunt
substantialiter: quęcunqꝫ in eorū definitione sumunꝛ. vt in definitione hominis sumiꝛ aial/ & in
definitione rursus hominis/ sumitur bipes: inest ergo bipes in homine. quare sola illa sigillatim
prędicata/ recte iuncta pdicāꝛ: q̄ neqꝫ accidentia sunt/ nec alterū ī altero inest vel platione vel na
tura. idqꝫ fiet manifestū/ si eorū alterꝰ definitio sumaꝛ. velut si quęraꝛ/ an de homine homo & bi
pes pdicari/ simul possint: definiēdus ē homo. & si in hoīs definitione bipes incurrerit: dicēdū est
bipes esse in hoie/ & vtrūqꝫ iunctū de hoie nō posse pdicari. quia cū dixeris homo/ homo bipes:
» tale est/ quasi dicas/ homo bipes bipes. quod est incongruum. ¶Verum est aūt dicere de aliquo
» & simpliciter: vt aliquē hominem hominem/ aut aliquem album hominem/ hominem album.
» ¶Dudum quęsiuit/ vtrum omnia quę sigillatim vere prędicarētur/ ea iūcta veraciter dicerētur:
nunc autē cōsiderat atqꝫ perpendit vtrū omnia quęcunqꝫ simul vere dicuntur/ et simpliciter ve-
re prædicentur. dicimus eni Socratē quēdam hominem esse et rursus simpliciter dicimus Socra
tem hominem esse. Rursus dicimus verbi gratia Calliam album hominē esse: et de eo albū sim-
pliciter prędicamus. dicimus enim Callias albus est. quęrit ergo vtrū hoc in omnibus prædica-
mentis esse videatur: vt quęcūqꝫ verū est iuncta prędicare/ eadem quoqꝫ verum sit simpliciter di
cere. sed hoc non in omnibus eueniet. Nā si qua huiusmodi sit prædicatio/ in qua aliquid oppo-
situm addatur ipsi prædicationi: pręter illud oppositum simpliciter illa prędicatio nō potest præ
dicari. vt si quis dicat de Socrate iam mortuo/ quoniā hoc qđ iacet/ homo mortuꝰ est: vere dicit.
simpliciter autem dicere non potest/ hoc qđ iacet/ homo est. iccirco quoniam additum est præ-
dicato idest homini: id qđ homini oppositum est idest mortuus. dictum est eni hoc qđ iacet: ho-

mo mortuus est. mortuus autẽ et homo: opposita quodã modo sunt. Nam si eorũ definitiões sumamus: facile hoc perspici potest. homo namq; est animatus: mortuus vero prẹter animã. atq; ideo quoniam quædam est oppositio secundum priuationem atq; habitum hominis et mortui/ & vtraq; simul vere prędicantur: vnũ ipsorum quod est homo simpliciter/ & prẹter mortuũ de cadauere non potest prędicari. atq; hoc est quod ait. ¶ Nõ autem semper. Sed quando in adiecto quidem aliquid oppositorũ inest/ quod cõsequitur cõtradictio: nõ verum sed falsum est. vt hominem mortuum: hominem dicere. Quando autẽ non inest: verum. ¶ An etiã quando inest/ sẽper non verũ est: quãdo vero non inest/ non semper verum est/ vt Homerus est aliquid/ vt poeta: ne ergo est/ an non/ secũdum accidens enĩ prędicatur est/ de Homero (quoniã enĩ est poeta) sed nõ secundũ se prædicatur de Homero/ ipsum est. ¶ Quæ vtraq; idest & prędicatũ et qđ additur prædicato: ex ipsa oppositione cõtradictio comitatur. vt quoniam homo et mortuus opposita sũt: ea quędã comitatur atq; cõsequitur p oppositionẽ cõtradictio. dicimus enim q homo & viuit: qui mortuus est non viuit. viuit autẽ et nõ viuit: quædã cõtradictio est. ergo in huiusmodi prędicationibus: non est verũ vnũ simpliciter prędicari. Quãdo autẽ huiusmodi oppositio ei qđ prędicatur non iungitur: potest simpliciter vere prædicari. Sed nec hoc semp/ magisq; illud verius dicitur: quoniã cum ipsa oppositio est/ nunq̃ verũ est eorũ quæ iuncta vere prędicantur/ simpliciter vere aliquid appellari. cũ autem ista oppositio nõ inest: non semper vere simpliciter prędicari eorũ aliquid/ quæ de aliquo vere iuncta dicuntur. Si quis enim sic dicat/ Homerus poeta est: verum dixerit. q si dicat Homerus est simpliciter præter poetam: falsũ est. atqui esse et poeta: non sunt opposita. Ergo non semper quando oppositio nõ est in prædicatis: verum est aliqđ simpliciter prædicari. cum aũt oppositio inest: semper falsum vnũ prędicamentorũ q̃ iũcta dicũtur/ simpliciter et præter aliud dicere. Nam cũ de Homero dicimus quoniã est aliquid/ idest quoniam Homerus poeta est: verũ est. Nunquid etiã dicẽdũ est per se quoniam est/ an potius esse nõ simpliciter/ sed secundum accidens de Homero prædicatum est/ Non enim qa est/ sed quia poeta est/ & quoniã ei vt poetæ/ esse accidit iccirco esse quoq; Homerum aliquid idest poetã/ nõ per se esse prædicamus. concludit igitur hoc modo. ¶ Quare in quibuscũq; prędicationibus neq; cõtrarietas inest/ si diffinitiones pro nominibus dicantur: & secundũ se prædicantur/ & non secundum accidens/ & in his aliquid & simpliciter verum erit dicere. Quod autem non est: quoniam opinabile est/ non est verum dicere esse aliquid. opinio enĩ eius est: nõ quoniã est/ sed quoniã nõ est. ¶ In quibusdã enim nominib9 dictis nõ apparet oppositio. q si definiantur: mox sese illa oppositio patefacit. vt in eo qđ est homo & mortuus/ nomina quidẽ ipsa opposita non sunt sed definita inueniuntur opposita. In huiusmodi igitur oppositionibus vel quoties non secundum accidens prædicatur aliquid, vt esse de Homero secũdum poetã scilicet/ qđ Homero accidens est) sed per se et scđm ipsum subiectũ: manifestũ est quoniã qcquid cõiunctæ vere dici potest/ idẽ vere dicitur et simpliciter prędicatũ. vt si quis dicat de aliquo homine quoniã hic homo albus est: verũ fortasse dixerit. et rursus hic albus est: hoc quoq; verũ est dicere/ iccirco quoniã de eo non ideo albũ prędicauit quia dixit illũ esse hominẽ/ sicut de Homero iccirco esse prędicatur/ quia poeta eẽ dicit: sed q p se alb9 est. sed hoc nõ scđm accidens prędicat: sed p se. Quare recte dictũ est quoniã in qbus iunctis p̃dicatiõibus neq; oppositio q̃dã inest/ nec ipsa p accidẽs p̃dicatio est: illa sĩpliciter etiã posse p̃dicari. qđ autẽ nõ est: qm̃ opinabile est/ nõ est verũ dicere esse aliqđ. opinatio enĩ nõ est/ quoniã est: sed quoniã nõ est. Quidã aũt volẽtes id qđ nõ est aliquo modo eẽ mõstrare: tali vtebãtur syllogismo. Qđ opinabile est/ est. qđ aũt nõ est. opinabile est. cõcludebãt/ qđ non est: igitur est. docẽtes ea q̃ essẽt: scibilia potius/ nõ opinabilia esse. qđ aũt nõ est: opinioni tãtũ subiacere/ nulla etiã scientia claudi. qđ Aristoteles hoc modo discutit. Ait enim nõ iccirco est opinabile: quoniã est. sed iccirco opinabile est: quoniã nõ est. sed hoc quod non est: est quidẽ/ sed non est per se/ sed opinabile. Et queãdmodũ Homerus est qdẽ qddã idest poeta/ nõ tamẽ est per se: ita id qđ nõ est/ ẽ quidẽ aliquid idest opinabile/ vel ignorabile/ vel nescibile/ nõ tamẽ est aliqđ per se in natura.

¶ DE ENVNCIATIONIBVS MODORVM: POSSIBILIS/ CONTINGENTIS/ IMPOSSIBILIS ET NECESSARII. CAP. III.



Is vero determinatis perspiciendum est/ queãdmodum sese habent negationes et affirmationes ad seinuicem: eæ scilicet quę sunt de possibili esse et non possibili: et de contingenti & non contingenti/ et impossibili et necessario. Habent enĩ aliquas dubitationes. ¶ Propositionum alię sunt/ q̃ simpliciter proferuntur: aliæ quibus aliquis modus in enunciatiõe miscetur. si quis enĩ dicat Socrates disputat: simplicem propositionem fecit. si vero aliquis dicat Socrates bene disputat: modum propositioni quã enunciabat/ adiunxit. quomodo enĩ disputaret apposuit: cum dixit bene. Nunc ergo hoc speculatur: quemadmodũ se habẽt affirma

tiones/et negatiões earū ꝓpositionū/q̄ cū modo aliquo proferūt(vt si q̄s dicat possibile ē hoc fie
ri:et rursꝰ/nō possibile ē hoc fieri)& quēadmodū sese i his affirmatiōis habeat negatiōisq; natura.
Similiter aūt et i eo qđ est ipossibile eē/et in eo qđ est necesse eē/ et i eo qđ dicitur cōtingere esse/
et nō cōtingere eē: q̄ horū sint affirmatiões/q̄ negationes/aut quā affirmationem cui negationi
recte aliquis opponat. De his omnibꝰ perspiciendū(inquit)quoniā ea quæ de cōiūctis predicati-
onibus & simplicibus dicēda fuerūt iterminata sunt. Nam de harū propositionum/quę cum mo
do proferūtur oppositionibꝰ:multa causatio est .quæ autē sint dubitationes/vel quēadmodū in Multa cau-
» his oppositiones inueniēdę sunt:cōtinua disputatione persequitur. ¶Nam si eorū quę cōplectū- satio/multꝰ
» tur/illę sunt sibiinuicē oppositę cōtradictiones. quęcūq; secundum esse et nō esse disponūtur. vt sermo/ mul
» eius q̄ est esse hominē:negatio est non esse hominē/non ea quę est esse nō hominē.& eius quę est ta cōtentio
» esse albū hominē:ea quę est nō esse albū hominem/sed non ea quę est esse non albū hominem.si
» enim de omni aut affirmatio/aut negatio est:lignū erit verū dicere esse nō albū hominē.quod si
» hoc modo et in quibuscūq; esse nō additur: idem faciet quod pro esse dicitur . vt eius quę est ho-
» mo ambulat:non hæc ambulat non homo negatio erit/sed hęc nō ambulat homo.nichil enim
» differt dicere hominē ambulare:vel hominē ambulātem esse.quare si hoc modo vbiq;:et eius q̄
» est possibile esse/negatio erit possibile nō esse:sed nō ea q̄ est nō possibile esse . Videtur autē idem
» posse & esse & non esse.omne enim quod est possibile diuidi vel ambulare:& non ābulare/ & nō
» diuidi possibile est. ¶Omnis propositio verborū et nominum cōplexione formatur.ergo propo
sitionū quę cōplectūtur/et quarū natura in cōplexione est:illę solę sūt(inquit)cōtradictiōes quę-
cunq; secundū esse & non esse ponūtur.vt in ea propositione q̄ dicit est homo:non est illa nega-
tio huius affirmationis quę proponit est non homo/sed illa potius quę enunciat nō est homo.vt
sit affirmatio et negatio:est homo/ non est homo. Illa vero quę dicit est non homo:nō est nega-
tio eius quę enunciat est homo/sed est affirmatio eius negationis q̄ est/ nō est nō homo. Rursus
cum dicimus est albꝰ homo:non est negatio illa huius affirmationis quę dicit est non albus ho-
mo/sed illa potius quę dicit nō est albus homo.hoc autē probatur sic.necesse est enim i cōtradi-
ctionibus vnā verā esse semp:alterā falsam.ergo si eius affirmationis q̄ dicit est albus homo/ne-
gatio esset est non albus homo:vnā verā/ alterā falsam esse cōstaret. Nunc aūt si quis de ligno di
cat est albus homo:falsum dixerit.si quis vero de ligno eodem neget dicēs/ est nō albus homo:
hoc quoq; falsum est.hæc eni propositio quę dicit est nō albus homo:hoc sentit/ hominem qui-
dem esse non tamen album/qđ de ligno falsum est prædicare. Ergo et ea quę dicit est albus ho-
mo/et illa quę proponit/ est non albus homo:vtręq; aliquando falsę sunt/vt in ligno.quare non
sunt sibimet oppositę.igitur nec ea quę dicit est albus nō homo:negatio eius est quæ dicit est al-
bus homo.quare illa huius negatio ponenda est quę dicit non est albus homo . In his nāq; vna
sēper vera est:semp altera falsā. Qđ si ita est:scđm esse semp et nō eē/ natura cōtradictiōis efficit.
Nā cū dico est hō:scđm id qđ est eē fit negatio nō est hō . et cū rursus dico est albus hō : scđm id
qđ est esse/rursus negatio fit non est albus homo. Et sensus quidē totus huiusmodi est:ipsi aūt in
oratione sermones/ propter similitudinē videntur quidem obscuri. Erit aūt planius pronuncian
tibus et suadentibus sic. Nam si eorum quæ cōplectuntur idest propositionum/quarum natura i
cōplexione est/ illę sibiinuicem oppositę sūt contradictiones/ quęcūq; secundum esse et non esse
disponuntur:vt hę quas supra digessimus/ quarūq; ipse exempla proponit.vt eius quę est esse ho
minem:negatio est/ non esse hominem. hec enim ipsius affirmationis secūdum esse et nō esse ne-
gatio est.& hic subaudiendum est/ non illa negatio est:per quam dicitur esse non hominē.vt sit
sensus. Affirmationis quæ est esse hominem:negatio est/ non esse hominem/ non illa quæ dicit
esse non hominem.& hoc quidē de simplicibus. Rursus de ijs in quibus est tertiū prędicatur/eiꝰ
quę est esse album hominem:non hic subaudiendum est/illa est negatio quę dicit esse non albū
hominem/sed hic quoq; subaudiendū est/illa quę dicit non esse album hominem.vt sit hic sen-
sus. Huius affirmationis quæ est esse album hominem:non est illa negatio/quæ dicit esse non al
bū hominē: sed illa potiꝰ q̄ proponit non esse albū hominē. Et hæc approbat iductione. Si enim
(inquit)de omni affirmatio est aut negatio vera: cū lignū falsū sit dicere esse album hominē:ve
rum debet esse de eo dicere esse nō albū hoiem.nam hęc negatio est superioris affirmatiōis.sed
vtręq; falsę sunt. hæc igitur non est illius affirmationis negatio. Ergo semper secūdū esse et non
esse contradictiones sibimet opponūtur. ꝙ si hoc modo:& in quantiscūq; esse non additur/ idē
faciet qđ pro esse dicitur. Sunt eni quędā propositiões in quibus esse non additur:sed id qđ in his
enunciatur/idem valet tanq̄ si esse poneretur . vt in eo quod est homo ambulat:quod dico ambu
lat/tale est tanq̄ si dicā homo ambulās est. Ergo in ijs quoq; quæ non habent verbum iunctum/
si negationem ad verbum illud iunxero quod pro esse positum est:talis michi negatio redditur/
qualis si negatio ad esse poneretur . vt in eo quod est ambulat homo: ambulat pro esse positum

eſt. Hu9 ergo affirmationis ãbulat homo: nõ eſt negatio ea q̃ dicit ambulat non homo / ſed illa poti9 quę dicit nõ ãbulat hõ. In hac eni ad id qđ eſt ãbulat / negatio iũcta eſt: qđ ambulat / homini pro eo qđ eſt eẽ coniunctũ eſt. tale eſt eni dicere homo ambulat: tãq̃ ſi quis dicat eſt ambulãs homo. Quare ſi hoc modo in oibus: et eius q̃ eſt poſſibile eſt eſſe / negatio eſt poſſibile eſt nõ eſſe / et nõ ea / nõ poſſibile eſt eẽ. nã ſi i oibus (inquit) ſcđm eẽ cõtradictio fit: in ijs quoq; q̃ poſſibilia dicũtur / ſecũdum eſſe et non eſſe contradictio faciẽda ẽ. in eo eni qđ dicimus poſſe eſſe: illa erit negatio quę dicit poſſe nõ eẽ / nõ illa q̃ eſt nõ poſſe eẽ. Nã ſi ei q̃ eſt poſſibile eſt eẽ / illa opponatᷓ q̃ eſt nõ poſſibile ẽ eſſe: nõ ſecũdũ eſſe et nõ eſſe oppoſitio facta eſt. Quocirca / quoniã ſupra docuit ſecundũ eſſe et non eẽ fieri contradictionẽ: dicẽdũ eſt ei9 q̃ eſt / poſſibile eſt eſſe / illã eſſe oppoſitionẽ q̃ dicit / poſſibile eſt nõ eſſe.

Quocirca. argumẽtaᷓ nõ ꝑ veritate dicit.

❡ Sed aliud rurſus occurrit: qđ nos ab hac opinione dimoueat. In omnib9 enim aut affirmatio vera eſt / aut negatio. in his autem vtręq; ſunt verę. Nã quod poſſibile eſt eẽ / poſſibile eſt nõ eſſe: vt quia poſſibile eſt hoiem ambulare / poſſibile eſt non ambulare. et qđ poſſibile eſt videri: poſſibile eſt non videri. rurſus quod poſſibile eſt ſecari / et diuidi: et nõ ſecari & nõ diuidi. quare vtręq; in eodẽ verę ſũt: poſſibile eſt eſſe / et poſſibile ẽ non eſſe. Nã cum dicimus poſſibile ẽ nõ eſſe: ita intelligendũ eſt / vt ſi diceremus poſſibile eſt hodie pluuiam non eſſe

» cum ſit poſſibile / vt ſit. Cur autem hoc ita eueniat: ipſe demonſtrat dicẽs. ❡ Ratio autem ẽ quo-
» niam omne quod ſic poſſibile eſt: non ſemp in actu eſt. quare inerit ipſi etiã negatio. poteſt igiᷓ
» et nõ ãbulare qđ eſt ãbulabile: et nõ videri qđ eſt viſibile. at vero ipoſſibile eſt de eodẽ oppoſitas
» veras eſſe enunciatiões. nõ igiᷓ ei9 q̃ ẽ poſſibile eſt eẽ: negatio eſt hęc / poſſibile eſt nõ eſſe. ❡ Cõ-
» tingit eni ex his: aut idẽ affirmare et negare ſimul de eodẽ / aut nõ ſecũdũ eſſe vel nõ eſſe quæ ap
» ponũtur / fieri affirmationes et negationes. ſi ergo illud impoſſibile eſt: hoc erit magis eligẽdum.

❡ Hoc huiuſmodi eſt. q̃cunq; ita ſunt poſſibilia vt ſint actu & opere: illa nulla ratione poſſunt nõ eſſe. vt cœlo ſemper actu eſt moueri. ſemper enim mouetur. & dicimus poſſibile eſt cęlũ moueri: iccirco quoniã cęli mot9 actu eſt / hoc eſt id agitur. mouetur enĩ. i hac ergo poſſibilitate talis propoſitio non poteſt cõuenire: vt prædicemus poſſibile eſt cęlũ nõ moueri. hoc eſt eni impoſſibile. Ergo in ijs q̃cunq; actu ſunt: hę duę ꝓpoſitiones / poſſibile eſt eſſe / poſſibile eſt nõ eſſe nulla ratione conueniũt. In ijs autẽ quæ nõ ſunt ſemper actu et ſunt poſſibilia eſſe: conuenire poſſũt propoſitiones / id ẽ poſſe eſſe / et poſſe non eſſe. Non ẽ enim ſemper actu pluuia: et poſſibile eſt eẽ aliquando. q̃re poſſibile eſt eã eẽ & nõ eẽ aliquãdo. hec igiᷓ ratio eſt cur vtręq; inueniunᷓ verę q in ijs poſſibilitatib9 / q̃ non ſẽper ſunt actu: & eẽ aliquid et nõ eſſe cõtingit. quare ſi ei9 q̃ eſt poſſibile eſt eſſe / negatio eſt ea q̃ dicit / poſſibile eſt nõ eẽ: in eodẽ ſimul et affirmatio et negatio erũt verę. et cũ rei ineſt affirmatio / vt ſit eſſe poſſibile: eidem rurſus inerit negatio / vt ſit poſſibile nõ eſſe. quare et qđ ambulabile eſt / ideſt qđ ambulare poteſt: poteſt nõ ambulare. et qđ viſibile eſt / ideſt qđ videri poteſt: poteſt etiã non videri. ſed impoſſibile eſt / vt de eodẽ oppoſitę et contraiacentes dictiones / ſimul verę ſint. in oibus eni: aut affirmatio vera eſt / aut negatio. Si ergo factis negationibus ſcđm eẽ / et nõ eſſe in ijs q̃ ſcđm aliquẽ modũ dicũtur / et affirmatio et negatio vtręq; ſũt verę / qđ fieri non poteſt: illud magis dicẽdũ eſt non faciendas ſecundũ eſſe et non eſſe negationes / ſed potius ſecundum modũ. qđ ſi illud eſt impoſſibilius / vt affirmatio et negatio ſimul ſint verę: illud magis eſt dicendũ / vt nõ ſecundũ eſſe et non eſſe fiat contradictio / ſed potius ſecundũ modũ. qđ aũt dixit / ſi ergo illud ipoſſibilius eſt / hoc erit magis eligendũ: nõ ſic dictũ eſt q vtraq; impoſſibilia ſint / et affirmationẽ et negationẽ verã eſſe / et nõ ſecundũ eſſe vel non eſſe fieri contradictionẽ. Illud enim vnũ ideſt cõtradictionẽ / ſimul verã eſſe impoſſibile eſt: ſecũdũ eẽ autem et nõ eẽ affirmationẽ nõ fieri & negationẽ / non impoſſibile ẽ. ſed ad hoc retulit impoſſibili9 eſt / tanq̃ ſi diceret min9 poſſibile. Minus eni poſſibile eſt / vt oppoſitę i eodem ꝓpoſitiones verę ſint: q̃ vt nõ ſecundũ eſſe et non eſſe negationes ponãtur. Quocirca eligendum eſt hoc / quod eſt poſſibilius: vt ſecundũ modũ poti9 / q̃ ſecundum eſſe et nõ eſſe negationes fiant. quod ipſe planius

Cõueniunt hoc ſonat verę ſunt

» exequitur dicens. ❡ Eſt igitur negatio eius q̃ eſt poſſibile eſſe: ea q̃ eſt nõ poſſibile eſſe / ſed nõ ea
» quæ eſt poſſibile nõ eſſe: eadẽ quoq; ratio eſt et in eo qđ eſt contingẽs eſſe. etenĩ negatio eius eſt
» non cõtingens eſſe. ❡ Hæ nãq; ſimul verę inueniri non poſſunt. nam ſi quid eſt poſſibile eẽ: vt idẽ illud nõ poſſibile ſit fieri nõ poteſt. nec hoc in ſolis poſſibilibus ſpeculãdũ eſt: ſed in omnib9 quoq; eadẽ ratio eſt. Nã in eo qđ eſt cõtingere eſſe: nõ eſt illa negatio q̃ dicit contingere nõ eſſe (hæc eni cõſẽtit ei / q̃ ẽ cõtingere eẽ) ſed illa q̃ proponit nõ cõtingere eſſe. has eni duas ſimul ve-
» ras inueniri impoſſibile eſt. ❡ Et in alijs quoq; ſimili modo: vt in neceſſario / & impoſſibili. Fiũt
» eni quemadmodũ in illis eẽ / et nõ eẽ appoſitiões: ſubiectę vero res / hoc qđẽ albũ / illud vero hõ.

❡ Et in alijs inquit omnibus idẽ faciendũ eſt. ſecundũ modũ eni negatio ponẽda eſt. vt ſi contingens eſt / ad cõtingere. ſi poſſibilis / ad poſſibile. ſi impoſſibilis / ad impoſſibile. ſi neceſſari9 / ad neceſſariũ negatio cõiungatur. quẽadmodũ eni inquit in ijs q̃ præter modũ aliquẽ ſũt et aliquid eſſe ꝓponũt / eſſe quidẽ et non eſſe appoſitiones quędam ideſt predicationes ſunt / res vero ſubie

cte(vt in eo quod est/homo est/et homo non est:homo quod est res/subiectũ est. appositio aũt quędã est et prędicatio/est et non est. vt in eo quod dicitur albũ est et albũ non est: albũ quidem res subiecta est/appositũ autẽ et predicatũ/est et nõ est)ita quoq; in ijs que scdm aliquẽ modum dicũtur:esse quidẽ subiectũ est velut quędã res. Mod⁹ autẽ de esse predicatur. nam cum dicimus hodie pluuiã esse possibile est:esse subiecim⁹/possibile prędicauim⁹. et sicut vim totã in propositionibus prędicatio tenet/et in simplicibus/et pręter modũ quoties aliquid esse prędicamus(vt in eo quod dicimus homo est:totam propositionis vim cõtinet verbum est)ita quoq; in ijs quę secundũ modũ dicũtur/quoniã totã ppositionẽ continet modus/aut possibilis/aut contingẽtis/aut ipossibilis/aut necessarij:hæc prędicari/res vero alię subiectę eẽ dicuntur. hoc est enim quod ait. ❡Eodem quoq; modo hoc ĩ loco esse quidẽ et nõ esse vt subiectũ fit:posse vero et cõtingere appositiones determinantes(quemadmodũ in illis esse et non esse)veritatem et falsitatem. similiter hę in eo quod ẽ esse possibile/et esse non possibile. ❡Nã quemadmodum in simplicibus si ad esse & non esse negationes fiant/vna semper vera est/altera falsa:ita quoq; in ijs quę secundum modum dicũtur/si ad ipsum modũ enũciatio negationis aptetur/velut ad quasdam appositiones predicationesq;/veritas ĩ appositionibus et falsitas terminata diuiditur. Atq; hoc est qđ ait. Similiter hę etiam in eo quod est esse possibile/et esse non possibile. Similiter eni secundum possibile et nõ possibile facta oppositio/veritatẽ falsitatemq; determinat: sicut in simplicibus et pręter modum positis secundũ esse et non esse negatio. hinc in omnibus secundum modũ affirmationib⁹/oppositiones digerit conuenientiũ negationũ. dicit enim. ❡Eius vero quæ est possibile est non esse: negatio est non ea quæ est non possibile est esse/sed ea quæ est non possibile est non esse. et eius quæ est possibile est esse: non ea quę est possibile ẽ nõ esse/ sed ea quæ est/non possibile est esse. quare et sequi sese inuicem videbuntur possibile est esse et possibile est non esse. Idem enim possibile est esse et non esse. Non enim contradictiones sunt sibi inuicem huiusmodi: possibile est esse/& possibile ẽ nõ esse. sed possibile est esse/et nõ possibile est esse: nunq̃ simul in eodem verę sunt. opponuntur eni. neq; ea quę est possibile non esse/et nõ possibile non esse: nũq̃ simul eodẽ verę sũt. similit aũt et ei⁹ q̃ est/ necessariũ ẽ esse: negatio non est ea quę est necessariũ non esse/sed ea quæ est nõ necessariũ ẽ esse. eius vero quæ est necessarium est non esse: ea quæ est non necessarium non esse. et eius quę est impossibile esse: nõ est ea quę est impossibile nõ esse/ sed hęc nõ ipossibile esse. eius vero quę est impossibile non esse: ea quæ est non impossibile non esse. ❡Vt demonstret eam quę dicit possibile est non esse/non modo nõ esse negationẽ eius quæ est possibile est esse/sed omnino negationẽ non esse: huius aliã inuenit negationẽ. Nam eius quæ est possibile ẽ non esse/ quam affirmationis loco posuit: negatio reperitur illa q̃ dicit non possibile est non esse/secundũ modum scilicet addita negatione. vnde fit inquit/ vt ea que dicit possibile est esse/et illa q̃ proponit possibile est non esse: sese inuicem consequantur. idem nãq; possibile est esse/ quod est possibile non esse. Cur aũt se consequi possũt/ hęc causa est: quoniã non sunt opposite. Nam si essent opposite: perimerent se potius q̃ consequerentur/ et dissentirent magis q̃ cõsentirent. vt est ĩ his: possibile est esse/et non possibile est esse. Hæ eni ita a se disiunctę sunt: vt simul esse non possint. Iccirco aũt hoc euenit/ quoniã sunt oppositæ. sẽper igitur scdm modũ ponẽda negatio est: si integra oppositionis natura facienda est. Qđ planissime exequitur singulis propositionũ modis negationes accõmodãs: atq; integras naturaliter efficiens oppositiões. At vero inquit ea q̃ est possibile est non esse: cũ ea q̃ dicit non possibile est non esse/ simul esse non poterit. Nãq; oppositas esse manifestũ est. siqdẽ harũ negatio ad modum est posita: qui est possibile esse. Ei⁹ aũt q̃ est necessariũ est esse: non oportet dici illã esse negationẽ per quã dicitur necessariũ est non esse. huius eni alia negatio inueniri potest: quoniam est affirmatio qdã/ est autem ei⁹ negatio ea q̃ dicit/ nõ necessarium est non esse/ sed poti⁹ ei que dicit necessariũ est esse: ea opposita ẽ quæ dicit non necessariũ est esse. Ad illã nãq; q̃ dicit necessariũ est non esse: opponitur(vt dictũ est)non necessariũ est non esse. Ei⁹ quoq; q̃ est/ ipossibile est esse: non dicẽda est illa eẽ negatio/ p quã dicimus ipossibile est nõ eẽ/ sed ea poti⁹ q̃ pponit nõ ipossibile est eẽ. Nãq; affirmatio qdã est ipossibile ẽ nõ eẽ. hui⁹ eni iuenitur negatio q̃ est nõ ipossibile ẽ nõ eẽ. ❡Vniuersaliter vero(quẽadmodũ dictũ est)esse quidẽ & non esse oportet ponere quemadmodum subiecta/ negationem vero et affirmationẽ hęc faciẽtẽ/ad esse & nõ esse apponere. & has oportet putare eẽ oppositas dictiões. possibile/ et nõ possibile. cõtigẽs/ nõ cõtigẽs. ipossibile/ nõ ipossibile. necessariũ/ nõ necessariũ. verũ/ nõ verũ. ❡Regulã dat vniuersalẽ dicẽs. hoc vniuersalit ĩ oĩb⁹ faciẽdũ ẽ/ qđ supra iã dixim⁹/ vt subiectũ eẽ et nõ esse ponat. affirmationẽ autẽ et negationẽ ipsos modos faciamus. hoc est enim qđ ait. negationẽ vero et affirmationẽ hęc facientem. Modos enim ipsos id est possibile et contingens/ et ceteros pro affirmationibus/ et ad hos negatiuo aduerbio iuncto/ pro negationibus disponẽtes: aut ad id qđ dicimus est aut nõ est apponimus. vt quẽadmodũ ad vnã rẽ/ qđ ẽ homo/ est verbũ et nõ est cũ est negatio/ prædicatũ quoddã est in iis propositionibus quæ pręter

Dictiones/ affirmatio; nes.

modũ sunt/ vt in ea per quã dicimus homo est: sic in iis propositionibus/ quę cũ modo sunt/ est quidẽ aut non est subiecta ponamus/ modos vero ipsos aut affirmationẽ/ si simpliciter dicantur/ aut negationẽ si cũ negatione ponãtur/ faciẽtes ad subiectũ qđ secundũ esse et nõ esse disponimus/ prędicemus. vt has arbitremur esse oppositas dictiones & negationes/ quę secũdũ modos factæ sint. earũ autẽ omnium negationes et affirmationes in cõtrariũ disponantur.

AFFIRMA-	Possibile est esse	OPPO	Non possibile est esse	NEGATIO
TIONES	Contingit esse	SI	Non contingit esse	NES SECVN
SECVN	Impossibile est esse	TIO	Non impossibile est esse	DVM.
DVM ESSE	Necessariũ est esse	NES	Non necessariũ est esse	MODOS
AFFIRMA	Possibile est nõ esse	OPPO	Non possibile est nõ esse	NEGATIO
TIONES SE-	Contingit non esse	SI	Non contingit non esse	NES SE
CVNDVM	Impossibile eẽ nõ eẽ	TIO	Nõ impossibile est nõ esse	CVNDVM
NON ESSE	Necessariũ eẽ nõ eẽ	NES	Nõ necessariũ est nõ esse	MODOS

¶ Quod autẽ addidit verum nõ verum: ad demonstrationẽ omniũ modorũ valet. Nã si quis dicat verum est: non est ipsius negatio verũ non est/ sed potius non verũ est. Alioqui eius quæ est verum non est: illa negatio est quę dicit/ nõ verũ non est. ¶ Consequẽtię vero secũdũ rationem
» fiunt cũ ita ponuntur. illã enim quę est possibile esse: sequitur ea quę est cõtingit esse/ et hæc illi
» conuertitur. et non impossibile esse/ et non necessarium esse. illã vero quę est possibile nõ esse/ et
» cõtingens non esse: ea quę est non necesse nõ esse/ et non impossibile nõ esse. illã autẽ quę est nõ
» possibile esse et nõ cõtingens esse: ea quę est impossibile esse/ et necesse nõ esse. illã vero q̃ est non
» possibile non esse/ et nõ cõtingens nõ esse: ea quę est impossibile est non esse/ et necessariũ est esse.
» Consideretur autem ex subscriptione quẽadmodum dicimus. ¶ Expeditis omnibus quæ de mo
» dorũ oppositionib⁹ disputabãtur: ad cõsequẽtias venit. hoc enim dicit/ quę propositiones supradictorũ modorũ/ quas propositiones cõsequũtur quibusq; cõsentiunt. Nos autẽ ex his quattuor fecimus ordines: et cõsequẽtias propositionũ sub vna serie disposuimus. hęc autẽ prius notans/ quid ab Aristotele dicatur: facilius lector intelligit.

	Consequentes		Consequentes.	
PRI	Possibile est esse		Possibile est non esse.	SECVN-
MVS	Contingit esse		Contingit non esse	DVS
OR	Nõ impossibile est esse		Nõ impossibile est nõ esse.	OR
DO	Non necesse est esse		Non necesse est non esse	DO
	Consequẽtes		Consequentes	
TER	Non possibile est esse		Non possibile est non esse.	QVAR
TIVS	Non contiugit esse		Non cõtingit nõ esse	TVS
OR	Necesse est non esse		Necesse est esse	OR
DO	Impossibile est esse		Impossibile est nõ esse	DO

¶ Superius autẽ descriptas consequẽtias ipse disponit: nobis autẽ reddenda est breuiter ratio cur hę propositiones sese inuicẽ cõsequãtur. Qđ possibile est esse: cõtingit aliquando vt sit: et hoc est cõtingit esse. qđ autẽ cõtingit esse: nõ est impossibile esse. et qđ nõ est ĩpossibile esse: nõ iccirco iam necesse est esse. Nõ est enim impossibile hodie esse pluuiã: sed non iccirco esse necesse est. qđ ergo nõ est impossibile: non necesse est esse. Et hic est vnus ordo cõsequẽtiæ. ¶ Rursus secũdus ordo propositionũ talẽ habet cõsequẽtiã. Qđ possibile est non esse: potest fieri vt non sit. quare cõtingit aliquãdo vt non sit. et qđ possibile est non esse: contingit nõ esse. qđ aũt contingit nõ esse: potest fieri vt non sit. sed qđ potest fieri vt non sit: non est impossibile vt non sit. ergo qđ contingit non esse: non est impossibile vt non sit. sed qđ nõ est impossibile non esse: non iccirco illud tã non esse necesse est. hodie eni pluuiã non esse nõ est impossibile (potest eni nõ esse) sed nõ iccirco ex necessitate hodie nõ pluet. quare qđ nõ est ipossibile nõ eẽ: nõ est necessariũ nõ esse. Et secũd⁹ qdẽ ordo sese sic habet. ¶ Nũc ad tertiũ trãseam⁹. Qđ non possibile est eẽ. hoc fieri nõ potest. qđ autẽ fieri nõ potest: vt aliquãdo sit/ nõ cõtingit. qđ ergo nõ possibile est esse: idẽ nõ cõtingit esse. sed qđ nõ contingit esse: necesse est vt nõ sit. et qđ nũq̃ cõtingit: nunq̃ esse potest. et qđ nũq̃ esse potest: necesse est non esse. qđ nõ igitur cõ tingit esse: idẽ necesse est nõ esse. sed qđ necesse est nõ esse: hoc fieri non potest. qđ autem fieri non potest: impossibile est vt fiat. qđ igitur necesse est nõ esse: impossibile est esse. ¶ Quartus etiã ordo hoc modo est. qđ non possibile est non esse: fieri non

potest vt nõ sit. quod fieri non potest vt non sit: non cõtingit non esse. vt quoniã non possibile est non esse motũ cœli: non contingit cœlũ non moueri. quare quod non possibile est non esse: idem non contingit non esse. sed qđ non contingit nõ esse: necesse est esse/ sicut de cœlo. necesse est enim cœlum moueri: quoniã non cõtingit cœlum non moueri. sed qđ necesse est esse: vt nõ sit/ fieri non potest. quare quod necesse est esse. impossibile est non esse. Et hęc quidem est ordinata ab Aristotele consequentia propositionum: de qua paulo latius disputauit.

» Prima descriptio consequentium

I	III
Possibile esse	Non possibile esse
Contingens esse	Non contingens esse
Nõ impossibile esse	Impossibile esse
Nõ necessarium esse	Necessarium non esse
Possibile non esse	Non possibile nõ esse
Cõtingens nõ esse	Nõ cõtingens nõ esse
Nõ ipossibile nõ esse	Impossibile non esse
Nõ necessariũ nõ eẽ	Necessarium esse
II	IIII

¶ Hæ igitur impossibile/ et nõ impossibile/ eam q̃ est cõtingens et possibile/ et non contigens & non possibile sequuntur quidẽ cõtradictorie: sed couersim. eã enim quæ est possibile esse: negatio impossibilis sequitur. negationẽ vero affirmatio. nã illam nõ possibile esse: ea quę est impossibile esse. affirmatio enim est impossibile esse: non impossibile vero negatio. ¶ Quędã de superiore consequẽtiũ ratione pertractat. In superioribꝰ enim descriptionibꝰ sese sequẽtiũ/ affirmatio impossibilis: seq̃bat̃ possibilis negationẽ. Rursus negatio ipossibilis seq̃bat̃ possibilis affirmationẽ. et de cõtingẽti eodẽ modo. Affirmatio nãq; impossibilis dicens impossibile esse: seq̃batur negationẽ possibilis/ dicẽtẽ nõ possibile ẽ esse. Rursus cũ impossibile negaret/ per id qđ dicebatur nõ impossibile esse: hęc affirmationẽ possibilis subsequebatur/ eã scilicet q̃ dicit possibile esse. atq; hoc idẽ de cõtingẽti. Affirmatio nãq; impossibilis ea q̃ est/ impossibile esse: sequebatur cõtingẽtis negationẽ/ eã q̃ est non contigit esse. Negatio vero impossibilis/ ea quę dicit non impossibile est esse: affirmationẽ contingẽtis seq̃batur/ eã q̃ dicit cõtingit esse. quare hæ propositiones inuicẽ se sequũtur: sed cõuerse. Nãq; affirmatio ipossibilis: contigẽtis negationẽ & possibilis seq̃tur. Negatio vero ipossibilis: affirmationẽ possibilis & cõtigẽtis/ vt subiecta descriptio docet.

Affirmatio	Impossibile est esse	Contradictorie	Non impossibile est esse	Nega.
Negatio	Nõ possibile est esse	Contradictorie	Possibile est esse	Affirma.
Negatio	Non contingit esse	Cõtradictorie	Contingit esse	Affirma.

¶ Iccirco nãq; ait/ sequuntur quidem contradictorie: sed conuersim: q; omnes in contrarium locatę contradictiones sunt. Cõtradictio namq; est: impossibile esse & non impossibile esse/ et contingere esse et non contingere esse/ & possibile esse/ et non possibile esse. Conuerse autẽ se sequũtur: quoniã affirmatio nõ sequitur affirmationẽ/ et negatio negationẽ: sed affirmationẽ negationes/ negationẽ vero affirmationes. qđ ad supradictã descriptionem reuertẽtibus planius liquet. Sensus ergo hic est: ordo autẽ seriesq; sermonũ sese sic habet. Ergo inquit cõtradictionẽ quæ est impossibile et non impossibile: illud qđ est contingẽs & possibile q̃ duæ affirmationes sunt/ ac se sequũtur/ et non cõtingẽs et nõ possibile/ quę duę sunt negationes/ sequũtur quidẽ cõtradictorie/ vt contradictiones sint in cõtrariũ ductę/ sed conuersim. vt affirmatio negationẽ: negatio sequatur affirmationẽ. huius talis ratio redditor. Illud enim qđ est possibile esse scilicet qđ affirmatio est: negationẽ impossibilis sequitur. est autẽ negatio impossibilis/ nõ impossibile esse. qđ est ergo possibile esse: sequitur nõ impossibile esse. negatio vero possibilis: affirmationẽ impossibilis sequitur illud nãq; qđ est non possibile esse: sequitur affirmationẽ q̃ est impossibile esse. etenĩ affirmatio est impossibile esse/ et non impossibile esse negatio. et in cõtingentibos eodẽ modo. Atq; hoc quidẽ de possibiliũ et impossibiliõ cõsequẽtia dictũ est: nũc de necessarii et impossibilis cõsequẽtia tractat. ¶ Necessariũ vero queadmodum se habet: considerandũ est. Manifestũ est enim quoniã non eodẽ modo/ sed cõtrarię sequũtur. contradictoriæ autẽ sunt extra. non enim est negatio eius quę est necesse non esse: ea quę est non necesse esse. contingit enim veras esse vtrasq; in eodẽ. qđ enim est necessariũ non esse/ non est necessariũ esse. ¶ Quod dicit/ huiusmodi est. In iis propositionibus q̃ erãt impossibilis et nõ possibilis: cõueniebat non possibile ei qđ est impossibile/ et possibile cõsentiebat ei qđ est nõ impossibile/ cõtradictionẽ scilicet impossibilis/ contradictio nõ possibilis sequebat̃ ordine cõuerso. i iis autẽ quę necessariũ ꝑdicãt vel affirmatiue vel negatiue/ q̃ & sequũtur possibilẽ propositionẽ: eius quæ possibili consentit cõtradictio/ non seq̃ contradictionẽ possibilis sed potius cõtraria. Necessarias vero nũc ꝓpositiones dico/ q̃ tã etsi nõ significent necessitatem: tamen siue affirmatiue/ siue negatiue necessariũ prędicãt. Siqua enim ex iis quę necessariõ prędicant/ consentit possibili propositioni: eius quę necessarium prędicant/ contradictio/ non sequitur possibilis contradictionem. sed eius quę necessarium prędicat con-

Quid cõtradictorie seq
Quid cõuersim

tradictionis contraria: ea consentit possibilis propositionis contradictioni. Prius autem disponamus q̃ sunt cõtradictorię quęue cõtrarię. Eius autẽ quę dicit necesse est esse: contradictio est non necesse est esse/ contraria vero necesse est non esse. rursus eius quę est necesse non esse/ contradictio est non necesse est nõ esse/ cõtraria vero necesse est esse. quare describãtur/ et circa vnã eãdẽq; cõtraria/ et cõtradictoria disponãtur: vt qd a nobis dicẽdũ est/ clarius possit liquere.

Affirmatio	Necesse est esse	Contradictio	Non necesse est esse	Negatio
Eadẽ affirmatio	Necesse est esse	Contraria	Necesse est nõ esse	Affirmatio
Affirmatio	Necesse est nõ esse	Cõtradictio	Nõ necesse est nõ esse	Negatio
Eadẽ affirmatio	Necesse est nõ esse	Contraria	Necesse est esse	Affirmatio

¶ His igitur cõmode breuiterq; descriptis. quis in eorũ cõsequentia ad possibiles propositiones mod⁹ possit euenire/ mõstrãdũ est. illam nãq; quæ est possibile est esse: sequitur ea quæ est/ nõ necesse est esse. Nam qd possibile est esse: non necesse est esse. qd enim possibile est esse: possibile est esse et possibile est nõ esse. sed qd possibile est nõ esse: nõ necesse est esse. quare id qd est possibile esse: recte sequitur nõ necesse est esse. sed negationẽ eius quæ dicit possibile est esse/ id est nõ possibile est esse: nõ sequitur affirmatio ei⁹ quæ dicit/ nõ necesse est esse/ quæ est scilicet necesse est esse. hęc enim est cõtradictio necessarię affirmationis. Neq; enim dici potest consentire propositiones quæ dicũt non possibile est esse/ et necesse est esse: sed huius cõtraria sequitur. Nãq; eã q̃ est/ non possibile est esse/ illa quæ dicit/ necesse est nõ esse comitatur. sed necesse est nõ esse: nõ est cõtradictoria ei⁹ q̃ est/ nõ necesse ẽ esse. possunt enĩ vtręq; in eodẽ simul verę inueniri. Nã quoniã necesse est nõ esse ignẽ frigidũ: nõ necesse est esse ignem frigidũ. quocirca hæ cõtradictorię nõ sũt. sed est contraria ea q̃ dicit/ necesse est nõ esse: eius quę dicit necesse est esse. q̃ necesse est esse/ cõtradictio est eius quę ponitur non necesse est esse. quare cõtradictionẽ eius q̃ dicit possibile est esse/ eã scilicet q̃ proponit nõ possibile est esse: nõ sequitur cõtradictio eius q̃ est nõ necesse est esse/ sed ea quę est necesse est nõ esse/ quę cõtraria scilicet est ei q̃ est/ necesse est esse/ quæ hæc ipsa cõtradictio est: ei⁹ quæ proponit/ non necesse est esse. Hoc autẽ descriptione melius patebit.

Affirmatio.	Possibile est esse	Cõtradictio	Non possibile est esse	Negatio
Negatio	Nõ necesse est esse	Contradictio	Necesse est esse	Affirmatio
Affirmatio	Necesse est esse	Contraria	Necesse est non esse	Affirmatio

¶ Ergo cum sit cõtradictio possibile esse/ et non possibile esse/ sequitur autẽ possibile esse/ non necesse esse: contradictio tamen eius quæ est necesse esse/ nõ sequetur contradictionem eius quę est possibile esse/ sed cõtraria cõtradictoriæ eius quæ est nõ necesse esse. Nam si contradictio est non necesse esse/ eius quæ est necesse esse/ cõtraria vero eiusdem necesse esse/ ea q̃ dicit/ necesse est nõ esse: sequetur autẽ necesse est nõ esse/ eam quę est non possibile esse/ quæ est contradictio ei⁹ quæ est possibile esse/ quã sequitur nõ necesse esse: recte dicitur cõtradictiones quidẽ extra esse/ cõtrarias vero cõtradictoriis cõsentire. Nam possibile esse & nõ possibile esse/ quę sunt cõtradictoriæ: sequuntur nõ necesse esse/ et necesse nõ esse/ quę non sunt cõtradictorię/ q; in eodem vtręq; veræ inueniri possũt. Qz si cõtradictio quęritur: sicut ea quæ est/ non necesse esse/ sequitur eam quæ est possibile esse/ sic eã quę est nõ possibile esse/ sequeretur necesse esse. sed hoc incõueniens est. Quare quoniã hęc illam non sequitur: cõtraria ipsius sequetur. contraria namq; est ei quę proponit/ necesse est esse: illa quę dicit necesse est nõ esse. ¶ Eodẽ quoq; modo & in eo qd est possibile nõ esse: cuius est cõtradictio nõ possibile non esse/ qd Aristoteles reticuit. Sequitur namq; eã quę est possibile est non esse: illa quę dicit non necesse est non esse. sed negationẽ eam quę est non possibile est non esse/ eius affirmationis quæ est possibile est non esse: non sequitur affirmatio negationis eius quę est non necesse est non esse/ quæ est/ necesse est non esse. Negatio enim eius quę dicit necesse est non esse: illa est quę dicit non necesse est non esse. Sed huius cõtraria id est affirmationis quę est necesse est nõ esse/ illa scilicet quæ est necesse est esse: sequitur negationem illam/ quę est/ non possibile est non esse. huius quoq; sit talis descriptio.

Affirmatio	Possibile est non esse	Contradictio	Non possibile est non esse	Negatio
Negatio	Non necesse est nõ esse	Contradictio	Necesse est non esse	Affirmatio
Affirmatio	Necesse est non esse	Contraria	Necesse est esse	Affirmatio

¶ Dissimili ergo modo euenit q̃ dudũ cõtingebat in iis quę erãt possibilia & q̃ impossibilia. Illic enim cõtradictio cõtradictionẽ sequebatur/ sed cõuersim/ vt negationẽ affirmatio/ affirmationẽ negatio seq̃ret. hic vero nõ idẽ mod⁹ ẽ. Nã cũ superiores cõtradictionę sint/ & inferior negatio affirmationẽ sequat: negationẽ nõ seq̃tur cõtradictoria affirmatio/ sed affirmationis illi⁹ cõtraria. qd si quis leget attẽtius: integre descriptũ esse ratione ꝓspiciet. cur autẽ hoc eueniat: causam ꝓdit.

¶Causa autem huius est/ cur nō sequitur similiter cęteris: quoniam contrarie/ impossibile esse/ necessario redditur idem valens. nam qđ impossibile est esse: necesse est hoc/ nō quidem esse/ sed potius non esse. quod vero impossibile est nō esse: hoc necessarium est esse. quare si illa similiter sequūtur possibile & nō possibile: hęc econtrario/ quoniā nō significāt idem necessarium & impossibile/ sed (queādmodū dictum est) cōuersim. ¶Ratio est cur nō simili modo consequētia secundum contradictionem propositionis eueniat: sicut in ijs quę sunt impossibilia & non ipossibilia/ huiusmodi. Omne necessariū/ contrario modo impossibile est. Nam qđ est impossibile esse: hoc est necessarium nō esse. nō enim est necessarium esse: qđ est impossibile esse. nullus enim dixerit/ necesse est esse: qđ impossibile est esse. nō ergo necesse est esse: sed potius necesse est nō esse/ qđ impossibile est esse. ergo cōuerse/ idem potest impossibile qđ necessariū. Qđ enim impossibile iūctum cū esse efficit: hoc efficit necessarium iunctū ad id qđ est nō esse. igitur quod ipossibile est esse: hoc necesse est nō esse. Rursus qđ impossibile est nō esse: hoc necesse est esse. vt igni ipossibile est nō inesse calorem: necesse est igitur inesse. quare hic quoq idem cōuertitur/ vt quod impossibile secundū nō esse efficit: idem valeat necessarium secundum esse positum. quare contrario modo: necessarium idem/ & impossibile idem potest. Qz si cōtrario modo impossibile et necessarium idem valēt: manifestum est/ cur nō similiter consequitur necessarium possibile & non possibile propositiones/ sicut easdem ipsas/ idest possibile & nō possibile propositiones/ impossibile & nō impossibile sequebatur. Nam si conuerso ordine necessariū/ atq impossibile idem valet secundum contrarieratem: nō similis cōsequentia est necessarij & possibilis/ ei quę fuit possibilis et impossibilis. Nam quoniam nō impossibile esse/ sequitur possibile esse: et hoc rursus/ idest possibile esse/ nō necesse esse comitatur. Rursus id qđ est/ impossibile est esse/ quoniā sequitur nō possibile eē/ necessarium autē impossibili cōuerso ordine idem valet: sequitur id qđ est ipossibile est esse/ necesse est nō esse. ac per hoc etiam id qđ est/ nō possibile esse: sequitur id qđ ē/ necesse est nō esse. Rursus quoniā ei qđ est nō impossibile nō esse/ cōsentit id qđ est possibile est nō esse/ & huic conuenit non necesse est nō esse (quoniam id quod dicitur impossibile est nō esse: socium est ei qđ est non possibile est non esse) ei autem qđ est impossibile non esse/ cōuerso modo redditum necessarium idem valet: sequitur id quod est impossibile est nō esse/ id quod dicimus necesse ē esse. & quod necesse est esse: sequitur id quod proponimus/ non possibile est non esse. Id vero descriptione monstratur.

Consequentes.	Consequentes.
Non impossibile est esse.	Impossibile est esse.
Possibile est esse.	Non possibile est esse.
Non necesse est esse.	Necesse est non esse.
ANTIQVORVM	SERIES.
Nō impossibile est no esse.	Impossibile est nō esse
Possibile est non esse.	Nō possibile est nō esse
Non necesse est no esse.	Necesse est esse.
Consequentes	Consequentes

¶Causa igitur diuersę consequētiæ: est in cōtrarium propositionum impossibilis & necessarij facta conuersio, sed de his hoc modo speculat⁹: sese quodam modo ipse repræhendit/ & ad aliā proprietatis consequentiam/ disputationē deflectit. ¶At certe impossibile est sic poni contradictiones necessarij. Nam quod est necessarium esse/ possibile est esse. nā si non: negatio cōsequetur. necesse enim est aut affirmare aut negare. quare si non est possibile esse/ impossibile est esse. igitur impossibile est esse: qđ necesse est esse. quod est inconueniens. ¶Forte (inquit) errauimus ita consequentias collocātes. Tunc enim disposuimus/ vt id qđ esset possibile: subsequeretur illud quod est non necessarium/ vt secundum præcessionem possibilis/ sequentē negationem necessarij poneremus. Nunc autem dicit hoc permutari oportere/ & non a possibili inchoandum & huic subijciēdum necessarij negationem: sed potius primo ponendū esse necessarium/ secūdo loco possibile. nāq illa propositio quę necessarium continet: continere videtur etiam possibilitatem. Nam qđ necessarium est: idem possibile est. quod enim necesse est esse: idem esse possibile est. Nam si quis hoc neget/ & id qđ est necessarium dicat/ non sequi possibilitatē: negatio possibilitatis/ id quod est necessarium comitabitur. Nam si id qđ necessarium est esse/ falsum est dicere possibile est esse: verum est dicere quoniam non possibile est esse. In omnibus enim: aut dictio est/ idest affirmatio/ aut negatio. vt si illa vera est: illa sit falsa: si illa non est/ illa mox esse necesse sit. sed non possibile esse sequi diximus id quod est impossibile esse: igitur id quod dicitur necesse esse/ impossibile est esse. sed hoc quidem inconueniens est. non igitur verum est quoniā ei quod est necessarium esse: id qđ est non possibile esse conuenit. quare sequitur id quod est necessarium/ possibilitas. ¶At vero illam quę est possibile esse: non impossibile esse/ sequitur. hanc vero: ea quę est non necessarium esse. quare contigit qđ est necessarium esse: nō necessariū esse.

» quod est inconueniés. ¶Diximus ei quod est necessarium esse/ consentire illam propositionem
quę dicit possibile esse: sed rursus hoc falsum videtur cogitantibus aspicientibusq;. quoniam ei
quod est possibile esse: consentit & conuenit illa propositio quę dicit non ipossibile esse. hoc ve-
ro quod dicitur nõ impossibile: sequitur id quod proponimus nõ necesse ẽ esse. sed possibile esse:
consentire proposuimus ei quę dicit necesse est esse/ eamq; cõsequi. sequitur ergo eã quę est non
necesse esse: illa quę dicit necesse est esse/ eiq; consentit. quod ipossibile est. Quia igitur de his du-
bitationibus est statuendũ: nõ potest quidem cõsentire possibile esse/ ei qđ est necesse esse. alio-
qui propositionem necesse est esse / id qđ est impossibile esse consequetur. si vero conueniret ei q̃
est necessarium esse/ illa quę est possibile esse: rursus fit/ vt id quod est necessarium/ nõ necessariũ
sit. sed hoc falsum est. Sed hoc quemadmodum sese habeat paulo post explicabitur: nunc vero
priorum sententiam permutãtes/ hoc dicimus. quoniam qđ est possibile esse/ non potest cõsequi
id quod est necesse esse: nec hę sibi propositiones consentiunt possibile esse/ & necesse esse. qđ Ari
» stoteles hoc modo proponit. ¶At vero neq; necessarium esse/ sequitur eam quę ẽ possibile esse:
» neq; ea quę est necessarium nõ esse. Illi enim vtraq; cõtingit accidere. harum autẽ vtralibet ve-
» ra fuerit: nõ erunt illa vera. simul enim possibile est esse/ & nõ esse. si vero necesse est esse/ vel nõ
» esse: nõ erit vtrũq; possibile. relinquitur ergo non necessariũ non esse: sequi eam quę est possibile
» esse. ¶Hęc enim vera est & de necesse esse. hęc enim fit contradictio eius quę sequitur illã quę ẽ
» non possibile esse. illam enim sequitur ea quę est impossibile esse/ & necesse est nõ esse: cuius ne-
» gatio est non necesse non esse. ¶Sequũtur igitur & hę contradictiones secundũ prædictũ mo-
» dum. & nichil impossibile cõtingit sic positis.

I	III
Possibile esse	Non possibile esse
Contingens esse	Non contingens esse
Non impossibile esse	Impossibile esse
Non necessarium nõ esse	Necessarium non esse
Possibile non esse	Non possibile non esse
Contingens non esse	Non contingens nõ esse
Non ipossibile nõ esse	Impossibile non esse
Non necessarium esse	Necessarium esse
II	IIII

¶Docet id quod est possibile: nõ cõsentire ei qđ est necessarium esse/ nec rursus ei quę ẽ necessarium est non esse. Nã quod necesse est esse: non potest nõ esse. quod autẽ necesse est non esse: nõ potest esse. Quod autem dicimus possibile esse: ita dicimus/ tanq̃ sit ẽ & nõ esse possibile sit. Vtrãq; igitur habet naturam id qđ dicimus possibile esse: vt sit esse possibile/ & sit possibile nõ esse. Qui vero dicit necesse esse: aufert non esse. & qui dicit necesse est non eẽ: aufert esse. itaq; si hę veræ sunt/ idest necesse esse/ aut rursus necesse non esse: vtręq; illę falsæ sunt/ quę dicunt & potest esse/ & potest non esse. Illa enim quę proponit necesse esse: posse non esse/ subruit. illa vero quæ dicit necesse est non esse: posse esse subuertit. neutra igitur cõsequetur eam propositionem quæ dicit possibile est esse: nec ea q̃ dicit ex necessitate esse/ nec illa quę dicit ex necessitate non esse. & sensus quidem huiusmodi est/ sermonum aũt ratio talis est. At vero (inquit) neq; id qđ est necessarium esse: sequitur propositionẽ illã quę proponit possibile esse/ nec rursus illa quę dicit necessariũ non esse. Illi enim/ idest possibili vtraq; contingit accidere: idest posse esse/ & posse non esse. Nam quod potest esse: idem potest nõ esse. harum aũt/ idest vel quę dicit/ necessarium ẽ esse/ vel quę dicit necessarium est non esse: vtrũlibet verum fuerit/ non erunt illa vera/ idest posse esse & posse non esse. quod enim possibile est esse: idem possibile est non esse. q; si neq; necesse est esse/ nec necesse non esse propositio/ eam quę est possibile esse consequitur: relinquitur/ vt illa ei consentiat quę dicit non necessarium est non esse. hęc enim sequitur eam quę proponit possibile ẽ esse. quicquid enim possibile est esse: nõ necesse est non esse. Vt quoniam hominem possibile est ambulare: non est necesse non ambulare. hoc enim verum est (inquit) & de eo quod est necesse non esse: idest hęc enim propositio q̃ dicit nõ necesse est non esse/ verum est vt contra eã opponatur contradictorie/ quę dicit necesse est non esse. Vnde & subiunxit. hęc enim fit contradictio eius quę sequitur non possibile esse. vnde huiusmodi facienda descriptio est.

Affirmatio.	Impossibile est esse.	Contradictio	Non ipossibile ẽ esse.	Neg.
Negatio.	Non possibile ẽ esse	Contradictio	Possibile est esse	Affir.
Affirmatio.	Necesse est non esse	Contradictio	Nõ necesse est nõ eẽ.	Neg.

¶Hęc enim quę dicit/ non necesse est non esse: contradictio est eius quę proponit/ necesse ẽ nõ esse / quę est sequens & consentiens ei quę est non possibile est esse/ quę consentit ei quę dicit impossibile est esse. quę rursus sequitur eam quę est vltima/ idest necesse est non esse: cuius contradictio est/ non necesse est non esse, affirmatio enim est/ necesse est non esse: negatio/ non necesse

est non esse. quocirca secundum contradictionem fit hęc quoqꝫ consequentia. Nam impossibile
esse/ & non impossibile esse cõtradictio est. sed affirmationem/ idest impossibile esse/ sequitur ne-
gatio/ non possibile esse: negationem vero/ idest non impossibile esse/ sequitur affirmatio possibi
le est esse. at non possibile est esse/ & possibile est esse contradictio est. sed negationem possibilis
idest non possibile esse: consequetur necesse est nõ esse affirmatio. sed affirmationem possibilis/
idest possibile esse: sequetur non necesse est nõ esse negatio. Quare ita positis nichil euenit impos
sibile: sed omnia cõsentiunt/ & secũdum superiorem possibilis & impossibilis modum/ affirma-
tionis & negationis conuerso ordine contradictorię sequuntur: et sensus quidem totius huius-
modi est. Est autem ordo sic verborum. Quoniam (inquit) ei quod est possibile esse/ nec illud/ qđ
est necesse esse/ nec illud quod est necesse nõ esse consentit: relinquitur vt id qđ est non necessa-
rium non esse/ sequatur possibile esse. Hoc enim quod dicitur non necessarium non esse: verũ est
dicere de necesse est non esse/ & subaudimus/ quoniam est eius contradictio. hęc enim quę di-
cit non necesse est non esse: contradictio fit eius quę sequitur negationẽ possibilis/ idest nõ pos-
sibile esse. hęc est autem ea quę dicit/ necesse est non esse. illud enim quod est non possibile esse:
vtrumqꝫ horum sequitur/ & quod est impossibile esse/ & qđ est/ necesse ẽ non esse. Cuius affirma-
tionis idest necesse est non esse: negatio est non necesse est non esse. sed hęc/ sequitur non impos
sibile esse & possibile esse. igitur hę contradictiones secundum prædictum modum se sequũtur/
scilicet contradictorie/ sed conuersim: & his positis atqꝫ ita ordinatis nichil contingit ĩpossibile.
» ¶ Dubitabit autem aliquis si illam quę est necessarium esse/ ea quę est possibile esse sequitur. nã
» si non sequitur: contradictio sequetur/ quę est non possibile esse. Et si quis/ hãc non esse dicat cõ-
» tradictionem: necesse est dicere possibile nõ esse. sed vtręqꝫ falsę sunt de necesse esse. At vero rur-
» sus idem videtur esse possibile incidi & non incidi: & esse & non esse. quare erit necesse esse/ con-
» tingens non esse. hoc autem falsum est. ¶ Ad superiorem possibilis & necessarij consequẽtię re-
uersus est quęstionem. dicit enim dubitari posse/ si id qđ est possibile esse: consentiat ei propositi-
oni quę est necessarium esse. siue enim consentire dicatur/ siue non consentire: aliquid impossi-
bile & inconueniens vtroqꝫ modo contingit. nam si quis dicat id quod dicitur possibile esse/ nõ
consentire ei quod est necessarium esse: consentiet negatio possibilis ea quę est non possibile eẽ.
sed si ista consentiet: erit idem necessarium esse/ quod est nõ possibile esse. Quod si hoc rursus aliquis
neget/ & dicat non esse negationem eius propositionis quę est possibile esse/ eam quæ dicit non
possibile esse/ sed illam potius quę proponit possibile est non esse: quãq̃ falsum ẽ/ tamẽ ne hęc q-
dem ei quod est necessarium esse cõuenire potest. Si enim est negatio eius quę est possibile esse/
ea quę dicit possibile est non esse/ si affirmatio possibile esse non sequitur affirmationem quę di-
cit necesse est esse: sequitur negatio quę est possibile est non esse. sed quod necesse est esse: falsũ
est dicere quoniam possibile est non esse. Quod enim necesse est esse: dici non potest/ fieri posse
vt nõ sit. Quod si quis dicat rursus sequi id quod dicitur necesse esse/ & consentire ei quę dicit pos-
sibile esse: sic quoqꝫ aliquid incõueniens reperitur. Qđ enim possibile est esse: id est possibile non
esse. erit igitur quod necesse est esse: possibile non esse. & erit contingens: quod necessarium est.
possibile enim & contingens: in vtramqꝫ partem facile vertitur/ & ad id qđ est esse & ad nõ esse.
quod autem necesse est: interclusum habet euentum ad contrariam dictionem. vt si necesse est
esse/ vt non sit fieri non potest: & si necesse est non esse/ vt sit impossibile est. quare qui dicit pos-
sibile esse/ consentire ei quod est necesse eẽ (quoniã id quod est possibile esse: potest etiam nõ eẽ/
& hoc est contingens) dicit id quod esse necesse est/ posse non esse/ & esse contingens. qđ est in-
» conueniens. Hanc igitur dubitationem soluẽs: ita sequitur. ¶ Manifestum est autem quoniam
» non omne possibile vel esse/ vel ambulare: etiam opposita posse. sed est in quibus nõ sit verum/
» & primum quidem in ijs quę non secundum rationem possunt. vt ignis calefactiuus est: & ha-
» bet vim irrationalem. quę igitur secundum rationem potestates sunt: ęędem plurium etiam cõ-
» trariorum sunt. irrationales vero non omnes sed (quẽadmodum dictum est) ignem nõ est pos
» sibile calefacere/ & non: neqꝫ quęcũqꝫ alia semper agunt. alia vero possunt & secundum irrati-
» onales potestates simul opposita suscipere. sed hoc huius gratia dictum est: quoniam nõ omnis
» potestas oppositorum susceptiua est/ neqꝫ quęcunqꝫ secũdum eãdem speciem dicuntur. ¶ Mul-
ta (inquit) sunt: quę vnum esse possunt id quod sunt/ non etiam aliud aliquid qđ non sunt. Plu-
ra enim sunt quę ab eo quod sunt: non mutantur. alia vero sunt quę mutari possunt. Vt cęlum
vnam rem solam potest/ idest moueri. huic vero oppositum/ idest non moueri: non potest. ergo
nõ omne quod est possibile vel esse vel ãbulare/ idest nõ omne de quo quęlibet possibilitas prę-
dicatur: etiam opposita valet vt vtrũqꝫ possit fieri/ & facere qđ facit/ & huic oppositum/ idest nõ
facere quod facit. Sed sunt quędam in quibus ita potestates prædicẽtur: vt nõ sit verum de his
dici/ quoniam & opposita possunt. vt etiam in ijs quę præter rationem aliqua possunt: vt ignis

Præter ratonē: præter ꝓpositū & arbitriū.

est.namq; ignis præter rationem aliquam calidus est. non est enim reddere rationem cur ignis
sit calidus.natura enim est calidus.& cum possit esse calidus: nō tamen potest id qd est opposi-
tum/ idest non potest non calere/ quod est oppositum ei scilicet qd est calere. ergo secundum ra-
tionem potestates ipsę: eędem plurimorum etiam contrariorum sunt. Potestates (inquit) quæ
sunt secundum rationem/ idest in quibus est aliqua ratio: non vnius possibilitatis/ sed plurimo-
rum sunt atq; oppositorum. vt possibilitas medicinę est curare. quę quoniam secundū rationem
fit/ vt curet medicus/ & est rationabilis potestas medico curandi: non solum potest curare/ sed
etiam non curare. & potest aliquid plusq̄ vnū: & ipsum quod potest oppositum est/ idest non cu-
rare. Oppositum namq; est ei qd est curare: id quod dicitur non curare/ q̄ opposita contraria vo-
cātur. Affirmatio namq; & negatio/ cōtrarietatibus discernūtur. Irrationabilis vero nō omnis:
sed quēadmodū dictū est/ ignē non est possibile nō calefacere. & hoc ē qd ait. Ois (inqt) secūdū
rationē potestas: opposita quoq; valet. Irrationabilium vero non omnis huiusmodi potestas ē:
vt opposita non valeat. nam cum ferrum sine ratione calere potens sit (non enim ex ratione ca-
let: quoniam rationem nō habet) potest nō etiam calere. igni autem cū irrationabilis potestas
sit calefacere: non potest non calefacere. Quare dictum est irrationabiles potestates non om-
nes nō posse contraria: sed quasdam. vt ignem qui cum sit calefactibilis: non calefactibilis non
est. Quę autem sint irrationabilia/ quę vnam tantū habeant potestatem non etiam oppositā: sic
demonstrat dicens. nec quęcūq; alia semper agunt. ignis enim opposita nō potest: sed non solū
ignis/ sed illa quoq; omnia vnum possunt & nō multa/ nec opposita/ quęcūq; agunt semper. vt
sol semper actu est lucidus: iccirco nō potest nō lucere. & nix semper actu frigida est: & ideo nūq̄
esse potest nō frigida. ergo quęcūq; semper agunt/ idest in eo qd sunt: semper in actu sunt. Ma-
nifestum est/ quoniam sicut ignis nō capit frigus: ita nec illa quoq; opposita possunt. Iccirco eni
ignis quoq; opposita nō potest: quia semper in actu habet propriam potestatem. semper enim
est calidus. Sed non omnia irrationabilia (vt dictum est) vnam tantū habent potestatē/ vt op-
posita nō possint: sed sunt quędam irrationabiles potestates/ quę vtrūq; possunt. vt in eo qd est
secari pellē/ vel nō secari pellem. Potest namq; secari pellis: potest etiam non secari. Sed hęc sūt
opposita. secundum igitur irrationabiles quoq; potestates/ possunt quędam opposita. sed iccir-
co superiora sunt dicta (inquit) quibus mōstrauimus/ quoniā ignis & quęcūq; semper sūt actu/
non possunt opposita: vt doceremus nō omnem potestatem oppositorum esse potentiā/ sed ali-
quas esse huiusmodi potestates quę actu essent/ & vnam rem solam possent/ ab oppositorum ve-
ro potestate discederent. hoc autem non solum in ijs quę secundum rationem potestates dicū-
tur: sed etiā secūdum eā speciē scdm quā irrationabiles dicūtur. Sunt enim quędam eorum quę
irrationabiles potestates esse dicuntur: quę nō solum id quod sunt/ verum etiā opposita possūt/
alia vero vnum tātum possunt. pellis enim potest secari/ & non secari: & iccirco opposita potest.
ignis vero cum sit calidus/ frigidus esse nō potest: & iccirco nulla illi est oppositorum potestas.
» ¶ Quędam vero potestates ęquiuocę sunt. possibile enim non simpliciter dicitur: sed hoc quidē
» quoniam verum est quod in actu est. vt possibile est ambulare: quoniam ambulat iam. & omni-
» no possibile est esse: quoniam iam est in actu quod dicitur esse possibile. illud vero quoniam erit
» actu. vt possibile est ambulare: quoniam ambulabit. & hęc quidem in solis mobilibus est pote-
» stas: illa vero & in immobilibus. vtrūq; vero verū est dicere possibile ambulare vel esse: et quod
» ambulat & agit/ & ambulabile est. ¶ Sic igitur possibile non est verum de necessario simpliciter
» dicere: alterum autem verum est. quare/ quoniam partem vniuersale sequitur: illud quod ex ne-
» cessitate/ consequetur posse esse/ sed nō omne. ¶ Possibilitatis breuis diuisio facienda est. possibi
le enim duobus dicitur modis. Est enim vnum possibile qd cum non sit: esse possit. vt homo cū
sedet: nō quidem ambulat/ sed ambulare potest. Aliud est possibile: qd cum sit/ esse possibile est.
vt quoniā ignis calet: potest esse calidus. & quoniā homo sedet: potest sedere. Huius aūt possibi
lis duę sunt species. Vna cum est quidem: potest tamen nō esse. vt si quis sedeat: ita quidem po-
test sedere/ vt possit etiam nō sedere. Alia vero vt cū sit/ nō esse nō possit. vt ignis calidus est: sed
non potest esse non calidus. atq; hoc est quod ait/ quędam vero potestates æquiuocę sunt. Possi
bile enim nō simpliciter dicitur: sed hoc quidem quoniam verum est/ vt in actu/ idest quoniam
est & fit quod dicitur possibile esse. vt in actu omnino possibile est ambulare: quoniam iam am
bulat/ & ē in actu. omnino eni possibile est esse/ quicqd in actu est. Illud vero ꝙ forsitā aget: idest
quod non ē quidem: sed esse poterit. vt possibile/ est ambulare: nō quoniam nunc quidem am-
bulat/ sed quoniam ambulaturus est aliquis. hęc autem sunt quęcūq; non secundum actum di-
cuntur/ sed secūdum potestatem tantum: quę nondum quidem in actu sit/ esse tamen possit. hęc
quidem in solis mobilibus est possibilitas: illa vero & in immobilibus. Mobilia vocat: quęcunq;
sunt naturalia & in generatione & in corruptione. quęcunq; enim generata sunt/ & corrupti-

poſſunt:ea ſemper in motu ſunt.ipſa etenim generatio/ motus quidam eſt:atq; ipſa corruptio.
ergo in huiuſmodi rebus quęcunq; generata ſunt atq; mortalia:in ijs vera eſt illa poteſtas/quæ
non ſecundum actum dicitur/ſed ſecundum id quod nō eſt quidem/ſed eſſe poteſt. Nuſq̄ enim
euenit huiuſmodi poteſtas:niſi in ijs quę naſcuntur/& mortem appetūt. illa vero quę ſunt im-
mobilia/ideſt quę in ſua natura fixa ſunt & conſtituta/vt mutari moueriq; non poſſint/ideſt di
uina:ſolam illam habent potentiam quę ſecundum actum dicitur.vt ſol immobilis quidem ad
ſubſtantiam:quāq̄ eſt mobilis ſecundum locum.quoniā ergo eſt imobilis ſecūdum ſubſtantiā/
& ab ea non permutatur/neq; mouetur:habet in ſe lumen/quod ita habere poteſt/ vt non ha-
bere nō poſſit.Sed in vtriſq; his vel mobilibus vel imobilibus illud verum eſt: q; de his dicitur
non impoſſibile eſt eſſe.Nam & qđ actu quidem nō eſt/eſſe tamen poterit/vt homo cum nō am
bulat/ ambulandi tamē retinet poteſtatē:non eſt eum impoſſibile ambulare.& ſolē non eſt im-
poſſibile habere lucem/quā actu retinet ſempiterno.In vtriſq; igitur & mobilibus & immobili-
bus:verum illud eſt qđ dicitur nō impoſſibile eſſe.Nam & de eo quod agit/& de eo qđ agere po
teſt:de vtriſq; idem vere dicitur/ quoniam nō eſt impoſſibile eſſe. nam & quod ambulat: nō eſt
impoſſibile ambulare.& qđ eſt ambulabile/ ideſt quod ambulare poteſt:non illi eſt impoſſibile
ambulare.Sed quoniam diximus eam quę ſecundum actum eſt poteſtatem duas habere ſpeci-
es/vnam quidem cum in actu ſit quidē/& nunq̄ poſſit nō eſſe(vt igni eſt actu calere: & nunq̄ eē
non poteſt calidus)aliam vero ſecundum id qđ dicimus eſſe quidem actu/ poſſe tamen nō eſſe
(vt aliquis cū ſedet/poteſt quidem ſedere:ſed poteſt etiam nō ſedere) huiuſmodi quidem ſecū-
dum actum poſſibile/de neceſſario nullo modo prædicatur.quod enim in actu eſt/ & neceſſariū
eſt eſſe:eſt quidem/ſed ita eſt vt non eſſe nō poſſit.hoc enim eſt qđ ait. Sic igitur poſſibile/ideſt
quod cum actu ſit/poſſit tamen non eſſe:non eſt verum de neceſſario ſimpliciter dicere. alterū
autem verum eſt.Nam qđ ita eſt actu/vt non eſſe non poſſit/& ſemper actu eſt: hoc iuſte de ne-
ceſſario prædicatur.quod enim neceſſe eſt eſſe:eſt quidem/ſed non eſſe nō poteſt.Quare quoniā
partem/id quod eſt vniuerſale ſequitur:illius qđ ex neceſſitate eſt/conſequēs eſt id quod eſt poſ
ſe eſſe/ſed non omnino.Quoniam ſemper(inquit)ſpeciem ſequitur genus:& partem ſuā ſequi-
tur vniuerſalitas. ſi enim homo eſt:animal eſt.ideſt ſi pars/& ſpecies eſt:vniuerſalitatem & ge
nus eſſe neceſſe eſt. Qz ſi ita eſt:ſequitur ſcilicet eam propoſitionem quæ dicit neceſſe eſſe/illa
propoſitio quę dicit poſſibile eſſe/eiq; cōſentit.ſed non omnis ſignificatio poſſibilitatis ſequitur
neceſſarium.Illa enim quę ita poſſunt/vt non ſint quidem/eſſe tamen poſſint: nulla ratione de
neceſſario prædicātur.neceſſariū nāq; nō modo eē neceſſe eſt:ſed etiā eſt. hoc eſt eni qđ ait:ſed
non omnino. Etenim de neceſſario quod iam eſt:non poteſt illud poſſibile prędicari/ qđ nō eſt
» adhuc quidem/ſed eſſe poterit. ❡Et eſt quidem fortaſſe principium qđ neceſſarium eſt/& quod
» non neceſſarium eſt omnium vel eſſe/vel non eſſe:& alia queadmodum horum conſequētia/cō
» ſiderare oportet.

Tertia deſcriptio.

I	III
Neceſſarium eſſe	Non neceſſarium eſſe
Non poſſibile non eſſe	Poſſibile non eſſe
Non contingens non eſſe	Contingens non eſſe
Impoſſibile non eſſe	Non impoſſibile nō eſſe
Neceſſarium non eſſe	Non neceſſarium nō eſſe
Non poſſibile eſſe	Poſſibile eſſe
Non contingens eſſe	Contingens eſſe
Impoſſibile eſſe	Non impoſſibile eſſe
II	IIII

❡Principium (inquit) eſt fortaſſe/ harū
propoſitionum conſequentias inueniē-
di:ſi quis primo loco neceſſarium ponat
& non neceſſarium/ ſecundo vero loco
poſſibile eſſe &c. Naturaliter enim id qđ
neceſſarium eſt:prius eſt. Nam ſi neceſ-
ſaria ſunt ea quę ſemper actu ſunt / quæ
autem ſemper actu ſunt /ſempiterna ſūt/
ſempiterna vero rerum omnium princi-
pia ſunt : recte initium quoq; ſpeculādi/
quę harum propoſitionum conſequētia
ſit/ ex ijs ſumemus quæ ſunt neceſſarij/
& propter has ex neceſſarij negationibꝰ
ideſt ex non neceſſario.conſtat igitur a neceſſario & non neceſſario:harum conſequentia inue-
niendi ſumenda eſſe principia. Illa enim ideſt poſſibile eſſe & contingens eſſe: & eſſe neceſſariū
& non neceſſarium/velut in natura ipſa præcedens ſubſequūtur.atq; ideo ait. Et alia/ideſt poſ-
ſibile eſſe/& cōtingēs eſſe:queadmodu horum conſequentia/ conſiderare oportet.hoc eſt ita hęc
conſiderari debent/ tanq̄ ſi quod eſt neceſſarium/& non neceſſariū præcedant:conſequātur ve-
» ro poſſibile & contingens.&c. ❡Manifeſtū eſt autem ex ijs quę dicta ſunt:quoniā qđ ex neceſ-
» ſitate eſt/ſecundum actum eſt.quare ſi priora ſunt ſempiterna:& quę actu ſunt/poteſtate priora
» ſunt.& hęc quidem ſine poteſtate actus ſunt.vt primę ſubſtantiæ.alia vero cum poteſtate: quæ
» natura priora ſunt/tēpore poſteriora.alia vero nunq̄ actus ſunt/ ſed poteſtates ſolum. ❡Patet

(inquit) ac liquet omnia quęcunque secundum necessitatem sunt: semper esse secundum actum. Quoniam enim ignis ex necessitate calidus est: actu quoque semper est. quocirca si quę sempiterna sunt/ omnibus quę non sunt sempiterna/ priora sunt: etiam ea quę semper actu sunt/ ijs quæ sunt potestate/ priora sunt. horum autem omnium diuisionem facit. Sunt enim (inquit) alia quidem præter potestatem actu tantum. vt sol non potestate mouetur/ sed actu. & illam mouendi potestatem non habet/ quę non est quidem: sed esse potest: sed actu habet solũ/ a potestate vero quę præter actum solet esse/ relinquitur. Primę etiam substantię actu quidem sunt: nũquam vero potestate. primas autem substantias dicit diuinas/ scilicet & sempiternas: non eas quas in prædicamentis primas esse monstrauit/ idest indiuiduas. Tunc enim de ijs loquebatur primis/ quę nobis primę sunt: nũc de ijs quę natura sunt primę: quę diuinę sunt scilicet & sempiternę. Alia vero sunt/ quę actu sunt cum potestate: idest quę & actum habent/ & aliquando habuerũt potestatem. vt fabricata iam domus aliquando potuit fabricari/ & prius habuit potestatem secundum tempus: postea vero actum. sed natura actus prior est potestate. Ars enim ipsa actum cogitatione percipit/ formamque domus prius sibi ipsa designat & efficit. quare natura actus/ prior est potestate: potestas/ actu prior est tempore. Alia vero sunt (inquit) quę actu quidem nũquam sunt: semper autem sunt potestate. vt numerus infinitus quidem est: quod eum semper in infinitum possis augere: sed actu infinitus non est. quęcunque enim numerũ sumpseris: actu finitus est. quẽlibet enim dicas numerum: finita illum numerositas necesse est complectatur/ vt decem vel centum. Infinitus vero iccirco est potestate: quod eum possis facere in infinitum concrescere/ non tamẽ vt quilibet actu sit numerus infinitus.

¶QVAE MAGIS APTE ENVNCIATIONES CONTRARIAE DICANTVR. Cap. IIII.

»» VTrum autẽ contraria est affirmatio negationi/ an affirmatio affirmationi: & oratio orationi quę dicit quoniam omnis homo iustus est/ ei quę ẽ nullus homo iustus est. aut omnis homo iustus est: ei quę est omnis homo iniustus est. vt est Callias iustus/ non est Callias iustus/ Callias iniustus est: quę harum contraria est/ ¶Nam si ea quę sunt in voce/ sequũtur ea quę sunt in anima/ illic autem contraria est opinio contrarij (vt quoniam omnis homo iustus est: ei quę est omnis homo iniustus est) etiam in ijs quę sunt in voce affirmationibus/ necesse est similiter sese habere. quod si neque illic contrarij opinio/ contraria est: nec affirmatio affirmationi erit contraria/ sed ea quę dicta est negatio. quare considerandum est quę opinio falsa opinioni verę contraria est. vtrum negationis: an certe ea quę contrarium opinatur. Dico autem hoc modo. est quędam opinio vera boni/ quoniam bonum est/ alia autem quoniam non bonum est falsa/ alia vero quoniam malũ similiter falsa: quę harum contraria verę/ & si est vna: secũdum quã cõtraria/ ¶Propositio quidem quęstionis talis est. Quęrit enim quoniam huic propositioni/ quę dicit omnis homo iustus est/ ea quę proponit nullus homo iustus est/ & rursus ea quę dicit omnis homo iniustus est/ videntur opposite: quę harum magis superiori affirmationi/ quę dicit omnis homo iustus est/ an affirmatio vniuersalis cõtraria est/ ea per quã proponimus omnis homo iniustus est/ an certe negatio vniuersalis/ ea quę est nullus homo iustus est. Similiter etiã huic propositioni quę est Callias iustus ẽ: an propositio quę proponit Callias iniustus ẽ/ an ea quę dicit Callias iustus non est/ contraria est. de qua re hanc viam disputationis ingreditur. Nam si ea (inquit) quę sunt in voce/ illis quę sunt in anima famulantur/ hisque in significatione consentiũt: necesse est/ vt quod in opinionibus animę reperitur/ hoc idem euenire videatur in voce. quod si illic ei opinioni quę arbitratur omnem hominem iustũ esse/ illa opinio opposita ẽ/ & illa est maxime contraria quę putat omnem hominem iniustũ esse: & in vocibus quoque affirmatio ea quę ẽ omnis homo iustus est/ ei affirmationi magis contraria est quę dicit omnis homo iniustus est. Quod si in opinionibus non hęc magis opponitur/ potiusque illa quę dicit nullus homo iustus est & in vocibus quoque affirmatio vniuersalis videatur esse contraria: vtræque ergo & affirmatio quę dicit omnis homo iniustus est/ & negatio quę dicit/ nullus homo iustus est/ erunt contrariæ ei quę dicit/ omnis homo iustus est. Quod autem dixit/ quod si neque illic contrarij opinio contraria est: tale est. iustum enim esse & iniustum esse/ quãquam sunt secundum habitum & priuationem: prædicatio tamen hęc nunc/ idest iniustum esse/ pro cõtrario sumitur. ergo si in opinionibus cõtrarij/ idest iniusti/ affirmatio contraria non est: non erit in vocibus contraria affirmatio/ sed potius negatio quę est nullus homo iustus ẽ. quare (inquit) considerandum est cui opinioni falsæ: opinio vera contraria est. Nam si qua res bona sit: verum est de ea dicere/ quoniam bonum est. contra/ quã propositionem falsum est dicere/ quia malum est: falsum etiam/ quia non bonum est. Sed videndum quę harum sit magis contraria veræ affirmationi/ quę dicit bonum esse quod bonum ẽ. vtrũ

falsa illa cõtraria est/ quę id quod bonum est/ dicit esse malum: an ea quę id quod bonum est/ di-
cit esse non bonum. Atq; hoc est quod ait. Dico autem hoc modo. est quędam opinatio vera bo
ni quoniam bonum est/ alia vero falsa quoniam nõ bonum est/ alia vero quoniam malum est:
quę nam ergo harum contraria est verę/ idest vtrum ea quę negat id qđ est/ an ea quę ponit id
qđ non est/ Quę ergo magis harũ ei quę dicit esse id quod est/ videatur esse contraria: requirẽdũ
est. Sed qđ his adiecit/ & si est vna/ secundũ quã cõtraria: tale est. Contrariorum alia sunt habẽ-
tia medium: alia vero sunt non habentia. Et illorum quę habent/ si quis vnum contrarium ne-
get: non necesse est per illam negationem illud aliud cõtrarium intelligere. Nam quoniã inter
album & nigrum est aliquid/ si quis dicat non est album: non iccirco nigrum esse monstrauit.
potest enim esse & rubrum: et quicquid aliud in talium contrariorum medietate locatum est. In
illis vero contrarijs quę medio carent: nichil differt negare rem propositam/ an affirmare con-
trariam. Nichil enim differt dicere diem nõ esse: q̃ dicere noctem esse. hoc est enim diẽ non esse:
quod esse noctem. nichil enim est inter noctem atq; diem. Ergo in his affirmatio cõtrarij: idem
valet/ quod propositę rei negatio. ergo nunc hoc dicit. Etiam si in aliquibus (inquit) tales pro-
positiones inueniuntur/ vt & negatio rei propositæ/ & affirmatio contrarij idem valeãt/ & sint
vnę significatione: quęrendum est secundũ quã enunciationem propositio magis est cõtraria.
an secundũ eam quę dicit non esse diem/ an secundum eã quę proponit esse noctem. Inuestigã-
dum igitur est: quę harum (quãq̃ vnum vtraq; significet) magis est contraria ei quę dicit esse di
em. hoc est enim qđ ait. et si est vna: secũdum quã contraria. idest & si vnum significabunt ali-
quando rei negatio et contrarij affirmatio: secundum quã harum magis est contraria proposi-
» tio/ superiori propositę enunciationi. ¶ Nã arbitrari contrarias opiniones diffiniri/ eo ꝙ cõtra-
» riorum sunt: falsum est. Boni enim quoniam bonũ est/ & mali quoniam malum est: eadem for-
» tasse opinio est etiam vera/ siue plures/ siue vna sit. sunt autem ista contraria: sed nõ eo ꝙ cõtra-
» riorum sint/ contraria sunt/ sed magis ꝙ contrarie. ¶ Contrariorum prius naturam recte deter
minat: q̃ de contrarijs propositionibus tractet. Quidam enim putant cõtrarias esse opiniones
quę sint cõtrariarum rerum/ qđ Aristoteles negat. dicit enim falsam esse diffinitionem/ quę de-
terminat eas esse contrarias opiniones/ quę sunt contrariarum rerum. Nam cum sit contrariũ
bonum/ malo: possumus habere opinionem de bono/ quoniam bonum est. & hęc vera est. pos-
sumus rursus id quod malum est/ putare malum: & hęc rursus vera est. & opiniones quidem bo
ni quoniam bonum est/ & mali quoniam malũ est: contrariarum rerum sunt/ tamen vtręq; sunt
verę. sed contrariæ vtręq; verę esse non possunt. Falso igitur definitum est eas esse cõtrarias opi-
niones: quę contrariarum sint rerum. Qđ autem ait/ boni enim quoniam bonũ est/ & mali quo-
niam malum est eadem fortasse opinio ẽ etiã vera: aut quod dixit eadem/ ad id retulit qđ post/
secutus est (vera namq; verę: in eo qđ verę sunt / eadem est) aut certe ꝙ eiusdem esset opinio-
nis/ qđ bonum esset/ bonum putare: quod malũ esset/ malum. Siue autem eadem sint/ siue plu-
res: contrariæ esse non poterũt/ icc irco quoniam simul verę sunt. sũt autem ista cõtraria: sed nõ
eo ꝙ contrariorum sint/ contraria sunt/ sed magis eo ꝙ contrarie. Sunt (inquit) ista scilicet quę
sunt in opinionibus/ contraria: non tamẽ contraria quãdo contrariorum sunt/ sed potius quo-
niã de vno eodemq;/ diuerso modo & contrarie suspicantur. hoc est enim qđ ait. Sunt autẽ ista
contraria: ea scilicet quę in animę opinionibus opposita sunt. quorum propositiones sunt cõtra-
riæ: non eo ꝙ sunt contrariorum/ sed potius eo ꝙ de vno eodemq; subiecto contrarie suspican
tur. vt si quis de bono suspicetur ꝙ bonum est / & rursus alius de eodem bono / quoniam ma-
lum est: hęc sunt contraria/ quę verę simul esse non possunt. at de eodem/ idest bono: nũc bene/
» nunc vero male/ idest contrarie suspicantur. ¶ Si ergo est boni quidem quoniam est bonũ opi-
» nio/ alia autem quoniam nõ bonũ est: est vero quoniam aliquid aliud est quod nõ est/ neq; esse
» potest. aliarũ quidẽ nulla ponenda est: neq; quęcunq; esse quod nõ est opinantur/ neq; quęcũq;
» non esse quod est. infinitæ enim vtręq; sunt: & quę esse opinantur quod nõ est/ & quę nõ esse qđ
» est. ¶ Sed in quibus fallacia est. hę autẽ sunt ex ijs ex quibus sunt generationes. ex oppositis ve
» ro generationes/ quare etiam fallaciæ. ¶ Huius argumenti principium est/ quo pro cõfesso vti-
tur/ & probato: ꝙ vnius rei plura atq; infinita non possint esse contraria. quare vnius rei vnum
erit contrarium. Est ergo opinio boni quoniam bonum est: & hęc vera est. ẽ rursus boni quoniã
bonum non est: & hęc falsa est. Potest esse etiam quę putet esse bonum: id qđ non est. vt si quis
dicat id quod est bonum: quoniam malum est/ vel quoniam quantitas ẽ/ vel quoniam ẽ aliquid
qđ non est. Sed hęc quę de bono dici possũt/ quæ ipsum bonum nõ est: infinita sunt. Rursus pos
sumus de bono arbitrari multa non esse/ quę est. Bonum enim qđ honestum est possumus dice-
re: quoniam honestum non est. possumus dicere: quoniam vtile non est. possumus quoq; dicere:
quoniam expetendum non est/ & alia plura. Infinita ergo sunt & ea quæ possumus arbitrari de

bono/ quoniam est id qd bonum ipsum non est. et ea quę opinamur non esse bonum qd est: ea quoq; sunt infinita. quare nec ea quę putat opinio/ bonum esse qd non est/ nec ea quæ putat nō esse qd est: ei opinioni ponenda est esse contraria/ quę putat bonum esse qd bonum est. Hoc est enim quod ait. Aliarum quidem nulla ponenda est/ neq; quęcunq; esse qd non est/ opinātur: vt dicamus de bono quoniam malum est/ vel inutile/ vel turpe. neq; quæcūq; non esse qd est: vt si de eodem bono dicamus/ bonum expetendum non est/ bonum honestum non est. Infinitæ enī vtræq; sunt: & quę esse opinantur qd non est/ & quę non esse qd est. Hę igitur reijciendę sunt/ & ad nullam contrarij oppositionem sumendę/ quoniam infinitę sunt: cum semper contrariorum oppositio sit finita. quę autem contrarię ponēdę sint opiniones: ꝓsequitur dicēs. Sed in quibus fallacia est. hę autē sunt ex ijs ex quibus sunt & generationes. ex oppositis vero generationes/ quare etiam fallaciæ. opinioni (inquit) de bono/ quoniam bonum est: contraria illa sola ponenda est/ in qua primum fallacia reperitur. in qua autem fallacia primum reperiatur: ostendit. Per id enī qd dixit/ ex quibus sūt generationes: fallacia facillime reperitur. generatio enim semper ex oppositis est. quoties enim aliquid fit album: non fit ex dulci/ nec ex duro/ nec ex liquido/ sed ex non albo. & qd dulce fit: nō fit ex calido/ neq; frigido/ nec nigro/ nec ex vlla alia qualitate/ nisi ex sibi opposito/ idest ex nō dulci. eodēq; modo in alijs sese habet. oīs nāq; generatio ex eo fit qd non fuit: vt dulce ex non dulci/ album ex non albo/ calidum ex nō calido. Quare si generationes quidē ex oppositis sunt/ in ijs aūt est prima fallacia/ in qbus sunt generationes: erit i oppositis prima fallacia. Prima namq; fallacia est: non putare aliquid esse qd est. Secunda putare esse qd non est. Vt in eo qd est bonum/ prima fallacia est putare illud non esse bonum. Secūda: malum esse arbitrari/ qd bonum est. Quocirca illic maxime ponenda est cōtrarietas: vbi prima est fallacia. in ijs autem est prima fallacia: ex quibus generationes oriuntur. generationes vero dico esse quę fiunt ex ijs quæ id qd fiunt/ non fuerunt. generationes autem ex oppositis. in oppositis est igitur prima fallacia. sed in quibus est prima fallacia: maxime contraria illa ponenda sunt. opposita igitur maxime contraria sunt. sed bonum esse/ & bonum nō esse opposita sunt. bonum igitur non esse/ ei qd est bonum esse/ contrarium est: non illud qd est malum esse. qd maiore argumentatione confirmat.

» ¶ Si ergo quod bonū est/ & bonum & non malū est/ & hoc qui-
» dem secundum se/ illud vero secundū accidēs (accidit enim ei nō malū esse) magis aūt in vno-
» quoq; vera est quę secundum se est: etiam falsa/ siquidem et vera. ergo ea quę est/ quoniam non
» est bonum quod bonū est/ eius quę secundū se est/ falsa est: illa vero quę est quoniam malū est/
» eius quę secundum accidens. quare magis erit falsa de bono: ea quę est negationis opinio/ q̄ ea
» quę est contrarij.

¶ Persubtilis argumentatio tali ratione formata est. bonum (inquit) & bonū est/ & non malum. quorum vnum secundum se & proxime/ & naturaliter est/ hoc scilicet qd bonum est: alterum vero est accidenter/ idest quod malū non est. accidit enim ei qd bonum est/ vt malū nō sit. ergo qd bonū est: naturalius habet bonum esse/ q̄ non esse malum. illud enim secūdum se inest: illud (vt dictum est) secundum accidēs. Quod si hoc est: verior est illa propositio quæ affirmat qd secundum se est/ q̄ illa quæ affirmat qd accidens est. est autem secūdum se bonum esse/ quod bonum est: secundū accidens vero malū non esse/ qd bonum est. verius igitur & propinquius est dicere de bono/ quoniam bonū est: q̄ dicere de bono/ quoniam malum nō est. qd si hoc est: etiam ea opinio quę secūdum se falsa est/ mēdacior iuste videbitur ab ea quę secundum accidens mentitur. Nam si illa vera est propiquius/ quę secūdum se est: illa erit falsa propinquius quę secundum se est. hoc est enim qd ait. magis autem in vnoquoq; est vera/ quę secundū se est: etiam falsa/ siquidem & vera. Si enī illa magis vera est quę scdm se est: recte illa magis falsa dicitur/ quę secundum se falsa est/ idest quę id negat qd secundum se verum est. Ergo ea quę est quoniā non est bonū/ qd bonum est: secundum se cōsistentis rei falsa est. Ad quid tēdat tota superior argumentatio continua disputatione subnectit. Superius enim dictum est opinionē eā quę putat bonum esse quod bonum est: secūdum se esse. quare illa opinio quę dicit nō esse bonū qd bonum est: falsa est/ & de ea re falsa est/ quę secundum se vera est. Secundum se enim vera ē opinio/ quę putat bonum esse qd bonum est: quæ vero arbitratur non esse bonum/ quod bonū ē eius quę secundum se est/ veritatem opinionis intercipit. Nam bonum esse qd bonum est: quisquis opinatur/ ac secundū ipsius boni naturam habet opinionem/ atq; ideo secundū se opiniones huiusmodi nominantur. quare erit hęc quoq; secundum se falsa: quoniam secundum se veritatis videtur auferre propositionem. Idem autem bonum/ secundū accidens est non malum. & hoc de bono verum est dicere: quoniam non est malum/ sed accidēter. bono enim accidit nō esse malum. illa vero quę putat malum esse/ qd bonum est: aufert nō malum ab eo qd bonum ē & interimit rem secundum accidens veram. vera namq; est opinio/ quę dicit non esse malū qd bonum est: sed secundum accidens. quare secundum accidēs falsa erit ea quę dicit malū esse/ qd

Ab ea: q̄ ea modus antiquior loquendi.

bonum est. Illã eni propositionẽ tollit: quę secũdũ accidẽs vera ẽ. quare quoniã prior ẽ/ ea q̃ se
cundũ se est/ q̃ ea quę secũdũ accidẽs: falsitas q̃ secũdũ se est/ fallacior erit ea falsitate/ quę secũ
dũ accidẽs est. sed ea quę putat bonũ nõ esse qd bonũ est: secundũ se veritatis perẽptoria est. ea
vero q̃ dicit malũ esse qd bonũ est: eius qd est nõ esse malũ qd bonũ est/ secundũ accidẽs rei ve
re peremptoria ẽ. quare falsior ẽ ea quę dicit nõ esse bonũ/ qd bonũ est: q̃ ea quę dicit esse malũ/
» id qd ẽ bonũ. ¶ Falsus aũt est maxime/ q circa singula habet cõtrariã opinionẽ. cõtraria eni/ est
» eorũ q̃ plurimũ circa idẽ differũt. si igitur harũ cõtraria est altera/ magis vero negationis est cõ
» traria: manifestũ est quoniã hęc erit cõtraria. ¶ Quęrebatur vtrũ affirmatio cõtrarij/ an negatio
propositę rei: eiusdẽ ꝓpositę rei affirmationi magis possit esse cõtraria. Sed nũc hoc dicit/ quoni
am quę falsa sũt magis: ea sũt magis cõtraria. cõtraria eni sũt q cũcq̧ circa eãdẽ rẽ plurimũ diffe
runt: vt circa colorẽ albũ & nigrũ. ergo q̃ maxime falsa sunt/ & maxime vera: ea plurimũ a se di
stant. maxime aũt vera ẽ secundũ se cõsistẽtis rei enũciatio: maxime aũt falsa secundũ se cõsistẽ
tis rei perẽptoria. Necesse est inter affirmationẽ cõtrarij/ & negationẽ ꝓpositę rei: vnã magis eẽ
cõtrariã. falsior autẽ & magis cõtraria est opinio illa q̃ cõtradictionẽ cogitat/ vt ea q̃ est nõ esse
bonũ qd bonũ est: q̃ ea opinio quę habet/ malũ eẽ qd bonũ est/ quoniã ea quę sunt in vocibus/
opiniones sequũtur. simili modo negatio eius q̃ est omne bonũ/ bonũ est: ea idest q̃ dicit nullũ
bonũ bonũ est/ magis eẽ cõtraria/ q̃ ea q̃ ꝓponit omne bonũ malũ est. quocirca & in alijs quocq̧.
vt in ea q̃ est omnis homo iustus est: magis est cõtraria illa q̃ dicit nullus homo iustus est/ q̃ ea
» quę dicit omnis homo iniustus ẽ. ¶ Illa vero q̃ est quoniã malũ est qd bonũ est: iplicita est. Eteni
» quoniã nõ bonũ est/ necesse est forte ipsũ eũdẽ opinari. ¶ Addit ad demõstrationẽ superiorẽ ar
gumẽtũ qd demõstret magis esse cõtrariã eã quę negat/ q̃ eã q̃ cõtrariũ affirmat. iplicita est (iqt)
affirmatio cõtrarij. Quisquis eni putat id qd bonum est/ malũ esse: fieri aliter nõ potest/ nisi illud
quocq̧ putet nõ esse bonũ. quare duplex quodã modo ꝓpositio est ea q̃ dicit/ malũ esse qd bonũ
est. nã etiã illud in se cõtinet: qd bonũ nõ est. Simplex aũt est ꝓpositio bonũ esse qd bonũ est/ & si
simplici simplex potest magis eẽ cõtraria/ simplexcq̧ ẽ negatio/ qd bonũ est nõ esse bonũ: hęc igi
» tur magis cõtraria est. ¶ Amplius. Si etiã in alijs similiter oportet se habere: & hoc modo vide
» bitur bene eẽ dictũ. Aut eni vbicq̧ ea q̃ est cõtradictionis/ aut nusq̃. qbus vero nõ sũt cõtraria: de
» illis quidẽ falsa ea q̃ est vere opposita. vt q hominẽ nõ putat esse hominẽ: falsus ẽ. si igitur hę cõ
» trarię sunt: etiã & alię q̃ sunt cõtradictiõis. ¶ Aut in oibus (inqt) vere dicitur cõtradictionẽ ma
gis esse cõtrariã/ q̃ cõtrarij affirmationẽ/ aut nusq̃. Aut eni & in alijs quocq̧ idẽ euenire oportet:
aut ne hic quidẽ verũ ẽ/ qd dicit cõtrariã esse eã q̃ cõtradictionis ẽ idest negationis/ potiusq̃ con
trarij affirmationẽ. hoc aũt speculemur (iqt) in ijs q̃ cõtrariũ nõ habẽt: vt in hoie. siquis eni pu
tet hoiem/ hoiem eẽ: vera ẽ. siqs vero hoiem putet nõ esse hoiem: falsa est. siqs aũt putet hoiem
equũ esse: nullus dixerit hãc magis esse cõtrariã q̃ eã/ q̃ q̃ hoiem nõ eẽ hoiem
arbitratur. q̃re si in ijs q̃ cõtraria nõ habẽt/ illa cõtraria ẽ q̃ cõtradictione formaẽ: i ijs quocq̧ quę
» habẽt cõtraria/ nõ cõtrarij affirmatio/ sed negatiõis ꝓpositio magis cõtraria ẽ. ¶ Amplius. Si
» militer se habet opinio boni quoniã bonũ ẽ: & nõ boni quoniã nõ bonũ est. & prӕter has boni
» quoniã nõ bonũ ẽ: & nõ boni quoniã bonũ ẽ. illi ergo q̃ nõ boni quoniã nõ bonũ vere opinioni
» q̃ est cõtraria? Nõ eni ea q̃ dicit quoniã malũ ẽ: simul eni aliquãdo erit vera. nũq̃ aũt vera verę
» cõtraria ẽ. est eni qddã nõ bonũ/ malũ. q̃re cõtigit simul eẽ veras. At vero nec illa q̃ ẽ quoniã nõ
» malũ. vera eni & hęc. simul eni & hęc erũt. relinq̃t igit ei q̃ ẽ nõ boni quoniã nõ bonũ ẽ: cõtraria
» ea q̃ est nõ boni/ quoniã bonũ ẽ. falsa eni hęc. q̃re & ea q̃ ẽ boni/ quoniã nõ bonũ ẽ: ei q̃ est boni/
» quoniã bonũ ẽ. ¶ Ex similitudine & ꝓportione cõtrarietatis vi ꝓpositionũ vestigare conatur.
sed has priꝰ disponamꝰ: post aũt quãtũ possumꝰ breuiẽ vi Aristotelicę argumẽtatiõis exeq̃mur.

Vera boni quoniã bonũ est.	Falsa boni quoniã bonũ nõ est.
Vera nõ boni quoniã nõ bonũ ẽ.	Falsa nõ boni quoniã bonũ est.

¶ Harũ quattuor opinionũ duę verę sunt/ duę falsę. illa
quidẽ/ q̃ ẽ boni quoniã bonũ ẽ: vera ẽ. illa vero q̃ ẽ boni quoniã bonũ nõ est: falsa ẽ. Rursus illa q̃
est nõ boni/ q̃m nõ bonũ ẽ: vera ẽ. illa vero q̃ ẽ nõ boni quoniã bonũ ẽ: falsa ẽ. Ergo hęc ẽ simili
tudo & proportio harũ q̃ttuor ꝓpositionũ. Nã queadmodũ se habet opinio boni quoniã bonũ
est/ ad eã opinionẽ q̃ est boni quoniã bonũ nõ ẽ: eodẽ modo sese habet & opinio q̃ ẽ nõ boni/ q̃m
nõ bonũ ẽ: ad eã q̃ ẽ nõ boni quoniã bonũ ẽ. Nã sicut illic vera vna est/ altera falsa: ita quocq̧ hic
vna vera ẽ/ altera falsa. Capit igit exẽplũ prius ab ea q̃ ẽ nõ boni quoniã nõ bonũ est. hęc enim
(inqt) cũ vera sit/ quã huic ponemꝰ eẽ cõtrariã? eã ne/ q̃ dicit malũ est/ sed nõ est cõtraria. potest
eni simul esse vera/ & ea q̃ dicit nõ eẽ bonũ/ qd nõ bonũ ẽ: & ea q̃ dicit malũ eẽ/ qd nõ bonũ est.
sunt eni qdã nõ bona q̃ mala sũt. quocirca cõtrarię nõ sũt: i quibꝰ ponit qd nõ bonũ ẽ/ nõ bonũ
esse/ & qd nõ est bonũ malũ esse. contrarię eni verę simul nequnt inueniri: & vera verę cõtraria
nunq̃ est. sed ne illa poterit huic esse cõtraria/ quę dicit nõ malũ eẽ qd bonũ nõ ẽ. possunt enim
q̃dã nõ qdẽ eẽ bona: nõ eẽ tñ mala. vt ex arbore nulliꝰ vtilitatis causa ramũ defringere/ si arbo

rem nichil ledat: neq; malũ neq; bonũ ẽ. quare verę simul possũt eẽ & hę quoq; q̃ opinanť id qđ
est nõ bonũ quoniã nõ bonũ ẽ: & idqđ nõ ẽ bonũ/ quoniã malũ nõ ẽ. quare nec hę cõtrarię sũt.
restat igiť vt ei⁹ opinionis q̃ ẽ nõ boni/ quoniã nõ bonũ ẽ: ea sit cõtraria q̃ est nõ boni quoniã bo
nũ est. Qr̃ si i ijs q̃ttuor ꝓpositionibus/ q̃s supra descripsim⁹/ similitudo seruať/ & sicut ẽ opinio
nõ boni quoniã nõ bonũ ẽ/ ad eã q̃ est nõ boni quoniã bonũ ẽ: sic opinio boni quoniã bonũ est/
ad opinionẽ boni quoniã bonũ nõ ẽ. cõtraria aũt ẽ opinio nõ boni quoniã non bonũ ẽ/ opinioni
nõ boni quoniã bonũ ẽ: cõtraria igiť erit opinioni boni quoniã bonũ ẽ/ opinio boni quoniã bo-
» nũ nõ est. ¶ Manifestũ ergo est quoniã nichil iterest/ nec si vniuersaliter ponam⁹ affirmationẽ.
» vniuersalis eni negatio cõtraria erit. vt opinioni q̃ opinať/ quoniã oẽ qđ ẽ bonũ/ bonũ ẽ: ea q̃ est
» quoniã nichil eorũ q̃ bona sũt/ bonũ est. nã ea q̃ ẽ boni quoniã bonũ/ si vniuersaliť sit bonũ: ea-
» dẽ est ei q̃ opinať quoniã quicq̃d bonũ est/ ꝙ bonũ ẽ. hoc autem nichil differt ab eo qđ ẽ: quoni-
» am omne qđ est bonum/ bonum est. similiter autem & in non bono. quare si in opinione sic se
» habet/ & sunt hę q̃ sunt in voce affirmationes & negationes/ notę earũ q̃ sũt in anima: manife-
» stũ est quoniã affirmationi cõtraria q̃dẽ negatio ẽ/ q̃ de eodẽ vniuersaliter. vt ei q̃ ẽ quoniã omne
» bonũ/ bonũ ẽ/ vel quoniã ois hõ bon⁹: ea q̃ ẽ quoniã nullũ/ vel null⁹. cõtradictorie aũt q̃ ẽ quo-
» niã nõ oẽ aut nõ ois. ¶ Illud quoq; recte cõmemorat/ ꝙ nichil differt i opinionib⁹ hęc eẽ cõtra-
ria nõ vniuersaliter cõstitutis: & i ijs q̃ sibi vniuersaliter opponũť. Similiter eni in ea quoq; opi-
nione q̃ arbitrať oẽ bonũ/ bonũ esse: illa cõtraria ẽ q̃ putat nullũ bonũ/ bonũ eẽ. Nã qđ dicimus
bonũ eẽ id qđ bonũ ẽ: id si i opinione vniuersaliť affirmeť/ ita putãdũ ẽ/ q̃cq̃d bonũ ẽ/ bonũ esse.
Hoc aũt nichil differt tãq̃ si dicam⁹: oẽ bonũ bonũ ẽ. q̃ opinio cũ sit vera: illa ei cõtrarie oppõit/
q̃ dicit quicq̃d bonũ ẽ/ bonũ nõ est. hoc aũt nichil differt tãq̃ si opinemur nullũ bonũ bonũ esse.
Et in nõ bono quoq; eodẽ modo. vt si ita dicam⁹ oẽ qđ nõ bonũ ẽ/ nõ ẽ bonũ/ & rursus oẽ qđ nõ
bonũ ẽ/ bonũ ẽ: eodẽ modo sibi sũt istę cõtrariæ/ vt vna vera sit/ altera falsa. qđ i cõtrarijs maxi-
me reperitur. q̃re tota disputatio q̃stioq; ita cõcludiť. Nã si ea q̃ sunt i aĩa/ principia q̃dã sunt eo-
rũ q̃ significãtur in voce/ vox aũt nota q̃dã est aĩę passionũ: quicq̃d cõtingit in aĩa/ idẽ quoq; in
voce redire necesse ẽ. Qr̃ si vniuersalis affirmatio & vniuersalis negatio sunt in opinione cõtra-
rię: eędẽ quoq; in vocib⁹ erũt/ idest nõ erit ea cõtraria q̃ cõtrariũ affirmat/ sed ea q̃ id qđ ante p-
positũ est/ p vniuersalitatis cõtrarietatẽ negat. vt est oẽ bonũ bonũ ẽ/ vel ois hõ bon⁹ est: his cõ-
traria ẽ nullũ bonũ bonũ ẽ/ vel nullus hõ bon⁹ ẽ. hoc ẽ eni qđ ait: quoniã nullũ/ vel null⁹. nullũ
ad illã referẽs ꝓpositionẽ/ q̃ dicit oẽ bonũ bonũ ẽ: null⁹ illi scilicet opponit q̃ dicit ois hõ bon⁹ ẽ.
vt sint hoc modo oẽ bonũ bonũ ẽ: huic cõtraria/ nullũ bonũ bonũ ẽ. rursus ois hõ bon⁹ ẽ: huic
cõtraria/ nullus hõ bon⁹ ẽ. cõtradictorias aũt dicit eas eẽ q̃s supra ꝓposuit: dũ de vniuersalibus
ac particularib⁹ loq̃reť eas scilicet q̃ sũt angulares. Vniuersalis eni affirmatio/ ꝑticulari negatio
» ni: & ꝑticularis affirmatio/ vniuersali negationi p cõtradictionẽ opponi mõstrata est. ¶ Manife-
» stum est aũt quoniã & verã/ verę nõ cõtingit esse cõtrariã: neq; opinionẽ/ neq; cõtradictionẽ. cõ-
» trarię eni circa idẽ opposita sunt. Circa eadẽ aũt cõtingit verũ dicere eũdẽ: simul aũt nõ cõtigit
» eidem inesse contraria. ¶ Ex ijs quę supra sunt dicta/ illud quoq; colligit: ꝙ nec ea quę sunt cõ-
traria/ vera simul eẽ possint/ nec ea q̃ vera sũt/ sibi possint eẽ cõtraria. & hoc nõ solũ i opinioni-
bus eẽ/ vt vera opinio verę opinioni cõtraria nõ sit: sed i ꝓpositionib⁹ quoq;. nec eni fieri potest
vt duas cõtrarias simul veras eẽ cõtingat. & hoc p syllogismũ colligit huiusmodi. Oia cõtraria
sunt opposita. q̃ aũt opposita sunt: simul eidẽ inesse nõ possũt. cõtraria igiť in vno eodẽq; eẽ ve-
ra nõ patitur. q̃re si duo de eodẽ prędicari possunt/ duo aũt cõtraria eidẽ inesse nõ possũt: q̃ con-
traria sunt/ vera eẽ nulla naturę ratione ꝑmittiť. Hoc ẽ eni qđ ait. cõtrarię eni circa idem oppo
sita sũt: idest oẽ cõtrariũ oppositũ ẽ. nec fieri potest/ vt nõ. q̃ sũt cõtraria in oppositis cõtineãtur.
sicut eni in p̃dicamẽtis edocuit: cõtrariorũ gen⁹ q̃ddã est oppositio. circa eadẽ aũt cõtingit ve-
rum dicere eũdem/ idest duo vera possũt simul esse/ & de eodẽ modo simul vere prædicari. vt cũ
dicimus aliquid bonũ nõ esse/ & malũ esse: vtraq; simul vere dici possunt. possunt enim quędam
quę cum bona non sint: tamen mala esse. vt turpitudo/ bona quidem nõ est: malum tamen est.
Ergo ea quæ vera sunt/ simul vt prædicentur vere fieri potest/ & vt in eodem sint: simul autem
eidem non contingit inesse contraria. Quocirca si vera quidem possunt eidem inesse/ contraria
autem eidem inesse nõ possunt: ea quę contraria sunt/ vera simul esse non possunt. quare conuer
titur: nec quę vera simul sunt/ contraria esse possunt. nõ igitur fieri potest: vt vel in opinionibus
vel in propositionibus ea quę vera sunt/ possit aliquis recte contraria suspicari. Hęc autem q̃tũ
breuitas expositionis permittebat expræssimus. quis autem altior huius libri tractatus erat: se-
cundæ ęditionis series explicabit.

AEDITIONIS.I.BOE.IN LIBROS PERI HER-
MENIAS ARISTOTELIS
FINIS.

¶EIVSDEM BOETII LIBRI περι ερμηνειας ARISTOTELIS EADEM TRADVCTIO: ET IN EAM/COMMENTARIORVM AEDITIONIS SECVNDAE LIBER PRIMVS.

PRAEFATIO.



LEXANDER in cōmentarijs suis hac se impulsum
causa/ pronunciat sumpsisse longissimum expositio-
nis laborem: q in multis ille a priorū sententijs scri-
ptorum dissideret. Michi vero maior persequendi
operis causa est: q non facile quisq̄ vel transferendi
vel etiam cōmētandi continuam sumpserit seriem.
nisi q Vegetius pretextatus: priores / postremosq; Vegetius
analyticos/ nō vertendo Aristotelem latino sermo-
ni tradidit/ sed transferendo Themistium: quod/ qui Themisti9.
vtrosq; legit: facile intelligit. Albinus quoq; de eis- Albinus.
dem rebus scripsisse perhibetur. cuius ego geometri
cos quidem libros ęditos scio: de dialectica vero diu
multumq; quęsitos reperire non valui. Siue igitur il
le omnino tacuit/ nos prætermissa dicemus: siue ali-
quid scripsit/ nos quoq; docti viri imitati studium/ in
eadem laude versabimur. Sed quāq̄ multa sunt Ari
stotelis quę subtilissima philosophiæ arte celata sit:
hic tamen ante omnia liber nimis & acumine sententiarum/ & verborum breuitate cōstrictus
est. quocirca plus hic/ q̄ in decē prędicamentorū expositione sudabitur. Prius ergo quid vox sit/
diffiniendum est. hoc enim perspicuo & manifesto: omnis libri huius patefiet intentio.

¶ISAGOGE AD HVNC LIBRVM.



Ox est aeris per linguam percussio: quę per quasdam gutturis partes/ quę arterię
vocantur/ ab animali profertur. Sunt enim quidam alij soni/ qui eodem perfici-
untur flatu: quos lingua non percutit/ vt est tussis. hęc enim flatu fit quodā per
arterias egrediente: sed nulla linguę impræssione formatur/ atq; ideo nullis sub-
iacet elementis. scribi enim nullo modo potest. quocirca hęc vox nō dicitur/ sed
tantum sonus. Illa quoq; potest esse diffinitio vocis: vt eam dicamus sonum esse
cum quadā imaginatione significādi. vox namq; cum emittitur: significationis
alicuius causa profertur. tussis vero cum sonus sit: nullius significationis causa
surrepit potius/ q̄ profertur. Quare quoniam flatus noster ita se habet/ vt si ita percutiatur atq;
formetur vt solum eum lingua percutiat: vox fit. si eum lingua ita percutiat/ vt terminato & cir
cumscripto quodam sono vox exeat: locutio fit/ quę græce dicitur lexis. Locutio enim est arti- λεξισ
culata vox. neq; enim hūc sermonem/ idest lexin dictionem dicemus: iccirco q phasin/ dictio- φασισ
nem interprætantur/ lexin vero locutionem. Cuius locutionis partes sunt litteræ: quę cum cō-
iunctę fuerint/ vnam efficiunt vocem coniunctam compositamq;/ quę locutio prædicatur. Si-
ue autem aliquid quęcunq; vox significet/ vt est hic sermo homo/ siue omnino nichil/ siue posi-
tum alicui nomen significare possit vt est blictiri (hęc enim vox cum per se nichil significet: po-
sita tamen vt alicui nomen sit/ significabit) siue per se quidem nichil significet/ cum alijs vero
iuncta designet/ vt sunt coniunctiones: hęc omnia locutiones vocantur/ vt sit propria locutio-
nis forma/ vox composita quę litteris describitur. Vt igitur sit locutio: voce opus est/ idest eo so
no quem percutit lingua. & vt vox ipsa sit per linguam determinata in eum sonum qui inscri-
bi litteris possit: similiter opus est eo sono quem percutit lingua. sed vt hęc locutio significatiua
sit: illud quoq; addi oportet vt sit aliqua significandi imaginatio/ per quam id quod in voce vel
in locutione est/ proferatur. Aut certe ita dicendum sit. si in hoc flatu quem per arterias emitti-
mus/ sit linguę sola percussio: vox est. si vero talis percussio sit/ vt in litteras redigat sonum: locu-
tio ē. q si vis quoq; q̄dā imaginationis addatur: illa significatiua vox redditur. Cōcurrētib9 his
tribus linguę pcussione/ articulato vocis sonitu/ imaginatione aliqua pferēdi: fit interptatio. In-
terptatio nāq; est vox articulata per seipsā significās. quocirca nō omnis vox interptatio ē. sunt

enim animalium cęterorum voces: quę interpraetationis vocabulo non tenentur. nec omnis locutio/ interpraetatio est. iccirco q (vt dictũ est) sunt locutiones quędam quę significatione carẽt. & cum per se quędam nõ significent: iuncta tamen cũ alijs significant/ vt coniũctiones. Interpraetatio autem: in solis per se significatiuis & articulatis vocibus permanet. Quare cõuertitur/ vt quicquid sit interpretatio: illud significet. & quicquid significat: interpretationis vocabulo nuncupetur. Vnde etiam ipse quoq Aristoteles in libris quos de arte poetica scripsit: locutionis esse partes/ syllabas & coniũctiones tradidit. Quare syllabę in eo q sunt syllabę: nichil omnino significant. coniũctiones vero consignificare quidẽ possunt: per se vero nichil designãt. Interpraetationis vero partes hoc libro constituit nomen & verbum: quę scilicet per seipsa significãt. nichilominus quoq orationem/ interpretationem esse constat: quę & ipsa cum vox sit & significatiuis partibus iuncta/ significatione non caret. quare quoniam nõ de oratione sola sed etiam de nomine & verbo/ nec vero de sola locutione/ sed etiam de significatiua locutione quę est in-

Intẽntio. terpraetatio/ in hoc libro ab Aristotele tractatur: iccirco quoniã verbis atq nominibus & significatiuis locutionibus nomen interpraetationis aptatur/ a cõmuni nomine eorum de quibus in hoc libro tractatur/ idest ab interpraetatione/ ipse quoq liber de interpraetatione inscriptus est. cuius expositionẽ nos scilicet q̃ maxime a Porphyrio/ quãq̃ etiam a cęteris transferentes: latina oratione digessimus. hic enim nobis expositor: & intellectus acumine/ & sententiarũ dispositione videtur excellere. Erunt ergo interpretationis duę primę partes/ nomen & verbum. his enim quicquid est in animi intellectibus designatur. his nãq totus ordo orationis efficitur. & inquãtum vox ipsa quidem intellectum significat: in has duas (vt dictum est) secatur partes nomen & verbum. inquãtum vero vox per intellectuũ medietatem subiectas intellectui res demõstrat: significantium vocũ Aristoteles numerũ/ in decẽ praedicamenta partitus est. atq hoc distat libri huius intentio a prędicamentorum in denariã multitudinem numerositate collecta: q hic quidem tantũ de numero significantiũ vocum quęratur quantũ ad ipsas attinet voces/ quibus significatiuis vocibus intellectus animi designetur/ quę sunt simplicia quidẽ nomina & verba/ ex his vero cõpositę orationes. Praedicamentorũ vero hęc intentio est: de significatiuis rerũ vocibus dicere intãtum/ quãtũ eas animi medius significat intellectus. vocis enim quędam qualitas est nomen & verbũ: quę nimirũ illa ipsa decẽ praedicamẽta significant. Decem nãq praedicamenta: nunq̃ sine aliqua verbi qualitate vel nominis proferũtur. Quare erit libri huius intẽtio: de significatiuis rerum vocibus intantũ quãtum conceptiones animi intellectusq significent. de decem autem praedicamentis libri intẽtio: in eius commẽtario dicta est/ quoniam iic de significatiuis rerum vocibus/ quot partibus distribui possit earum significatio intantũ quãtum per sensuum atq intellectuũ medietatẽ/ res subiectas intellectibus voces ipsę valeãt designare. In opere vero de arte poetica non eodẽ modo diuidit locutionẽ: sed omnes omnino locutionis partes apposuit/ confirmans esse locutionis partes elementa/ syllabas/ cõiunctiones/ articulos/ nomina/ casus/ verba/ orationes. locutio nãq non in solis significatiuis vocibus constat: sed supergrediens significationes vocum ad articulatos sonos vsq cõsistit. quęlibet enim syllaba vel quęlibet alia vox/ quę scribi litteris potest: locutionis nomine cõtinetur/ quę gręce dicitur lexis. Sed non eodem modo interpraetatio. huic namq non est satis/ vt sit huiusmodi vox/ quę litteris valeat annotari: sed adhuc vt aliquid quoq significet. Praedicamentorum vero in hoc ratio constituta est: in quo hę duae partes interpraetationis res intellectibus subiectas designant. Nã quoniam decem res omnino in omni natura reperiuntur: decem quoq intellectus erunt. quos intellectus quoniam nomina & verba significant: decẽ omnino erunt praedicamenta/ quę verbis atq nominibus designentur. Duo vero quaedam sunt/ idest nomen & verbum: quę ipsos significant intellectus. sunt igitur elementa interpraetationis/ verba & nomina: proprię vero par-

Orationũ diuisio. tes quibus ipsa constat interpraetatio/ sunt orationis. ¶ Orationum vero: alię sunt perfectę/ alię imperfectę. Perfectae sunt: ex quibus plene id quod dicitur valet intelligi. Imperfectę vero: in quibus aliquid adhuc animus plenius expectat audire. vt est/ Socrates cum Platone. Nullo enim addito: adhuc orationis intellectus pendet ac titubat/ & auditor aliquid vltra expectat audire. ¶ Perfectarum vero orationum partes quinq sunt. Deprecatiua. vt Iuppiter omnipotens precibus si flecteris vllis: da deinde auxilium pater/ atq hęc omnia firma. Imperatiua. vt vade age nate voca zephyros & labere pennis. Interrogatiua. vt dic michi Dameta cuiu pecus: an Melibei/ Vocatiua. vt o pater o hominum rerumq eterna potestas. Enunciatiua postremo: in qua veritas vel falsitas inuenitur. vt principio arboribus varia est natura creandis. ¶ Huius autem duae partes sunt. est namq & simplex oratio/ enunciatiua & composita. Simplex: vt dies est. lux est. Composita: vt si dies est/ lux est. In hoc igitur libro Aristoteles de enunciatiua simplici oratione disputat: & de eius elementis nomine scilicet atq verbo. Quae quoni-

niam significatiua sunt/& significatiua vox & articulata interpretationis nomine cōtinetur: de communi (vt dictū est) vocabulo librum de interpraetatione appellauit. Et Theophrastus quidem in eo libro quē de affirmatione & negatione cōposuit: de enūciatiua oratione tractauit. & Stoici quoq; in his librisquos περι αξιωματων appellant: de eisdem nichilominus disputāt. sed illi quidem & de simplici & de non simplici oratione enūciatiua speculātur: Aristoteles vero in hoc libro nichil nisi de sola simplici enūciatiua oratione cōsiderat. Aspasius quoq; & Alexander sicut in alijs Aristotelis libris: in hoc quoq; cōmentarios ędidere. sed vterq; Aristotelem de oratione tractasse pronūciat. Nam si proferre aliquid oratione (vt aiunt ipsi) interpraetari ē: de interpretatione nimirū liber veluti de oratione perscriptus est/ quasi vero sola oratio/ & non verba quoq; & nomina interpraetationis vocabulo cōcludātur. aeque namq; & oratio & verba ac nomina que sunt interpraetationis elementa: nomine interpraetationis vocātur. Sed Alexāder addidit imperfecte sese habere libri titulū. neq; enim designare de qua oratione perscripserit. multę namq; (vt dictū est) sunt orationes. sed adijciendū vel subintelligendū putat: de oratione illum scribere philosophica vel dialectica/ idest qua verū falsumq; valeat expediri. Sed q semel solam orationem interpraetationis nomine vocari recipit: in intellectu quoq; ipsius inscriptionis errauit. cur enim putaret imperfectū esse titulū: quoniā nichil de qua oratione disputaret/ adiecerit/ vt si quis interrogans quid est homo/ alio respondēte animal: culpet ac dicat imperfecte illum dixisse quid sit/ quoniam nō sit omnes differentias persecutus/ ꝙ si huic/ idest homini sunt quędam alia cōmunia ad nomē animalis: nichil tamen īpedit perfecte demonstrasse quid homo esset/ eum qui animal dixerit. siue enim differētias addat quis/ siue nō: hominē animal necesse est esse. Eodem quoq; modo & de oratione/ si quis hoc concedat primū nichil aliud interpraetationem dici nisi orationē: cur qui de interpraetatione inscripserit & de qua interpraetatione dicat nō addiderit/ culpetur/ Nū eni est satis eum libri titulū etiam de aliqua cōtinenti cōmunione fecisse (vt nos eum & de nominibus & verbis & orationibus/ cum hęc omnia vno interpretationis nomine cōtinerētur/ supra fecisse docuimus) cū hic liber ab eo de interpretatione nominatur/ Sed ꝙ addidit illam interpretationē solā dici/ qua ī oratione possit veritas & falsitas inueniri/ vt est enūciatiua oratio: fingentis est (vt ait Porphyrius) potius significationem nominis q̄ docētis. atq; ille quidē & in intētione libri/ & in titulo falsus est. ¶ Sed non eodē modo de iudicio quoq; libri huius erat. Andronicus enim librū hūc Aristotelis esse non putat: quē Alexāder vere fortiterq; redarguit. quia cum acutū diligētemq; Aristotelē librorū & iudicē & repertorē iudicauerit antiquitas: cur in huius libri iudicio sit falsus/ prorsus est magna admiratione dignissimum. Nō esse namq; proprium Aristotelis hunc conatur ostendere. quoniā quędā Aristoteles in principio libri huius de intellectibus animi tractat: quos intellectus animę passiones vocauit/ & de his se plenius in libris de anima disputasse cōmemorat. & quoniā passiones animę vocabat vel tristitiā vel gaudium vel cupiditatem vel alias huiusmodi affectiones: dicit Andronicus ex hoc probari hunc librum Aristotelis non esse/ ꝙ de huiusmodi affectionibus nichil in libris de anima tractauisset/ non intelligens in hoc libro Aristotelem passiones animę nō pro affectionibus/ sed pro intellectibus posuisse. His Alexāder multa alia addit argumēta: cur hoc opus maxime Aristotelis esse videatur. Ea namq; dicūtur hic/ quę sententijs Aristotelis q̄ sunt de enunciatiua oratione cōsentiant. Illud quoq; ꝙ stilus ipse propter breuitatem pręssior/ ab Aristotelis obscuritate nō discrepat. vel ꝙ Theophrastus vt in alijs solet/ cum de similibus rebus tractat quę scillicet ab Aristotele ante tractata sunt: in libro quoq; de affirmatione & negatione ijsdem aliquibus verbis vtitur/ quibus ī hoc libro Aristoteles visus est. Idē quoq; Theophrastus dat signum hūc Aristotelis librum esse. in omnibus enim de quibus ipse disputat post magistrum/ leuiter ea tangit quę ab Aristotele dicta ante cognouit: alias vero diligentius res non ab Aristotele tractatas/ exequitur. hic quoq; idem faciat. Nam quę Aristoteles hoc libro de enunciatione tractauit: leuiter ab illo transcursa sunt. quę vero magister eius tacuit: ipse subtiliori modo considerationis adiecit. Addidit quoq; hāc causam: quoniam Aristoteles quidem de syllogismis scribere animatus/ nunq̄ id recte facere potuisset/ nisi quędā de propositionibus annotaret. Michi quoq; videtur hoc subtiliter perpendentibus liquere: hūc librum ad analyticos esse pręparatum. Nam sicut hic de simplici propositione disputat: ita quoq; in analyticis de simplicibus tantum considerat syllogismis/ vt ipsa syllogismorum propositionumq; simplicitas/ nō ad aliud nisi ad continens opus Aristotelis pertinere videatur. Quare non est audiēdus Andronicus: qui propter passionum nomen/ hunc librum ab Aristotelis operibus separat. Aristoteles eni idcirco passiones animae intellectus vocauit: ꝙ intellectus quos sermone dicere/ & oratione proferre cōsueuimus: ex aliqua causa atq; vtilitate profecti sunt. vt enim dispersi homines colligerentur/ & legibus vellent esse subiecti/ ciuitatesq; condere: vtilitas quaedam fuit & causa.

De inscriptione huius libri.

Cuius sit liber peri hermenias.

quocirca quę ex aliqua vtilitate veniunt: ex passione quoq; venire necesse est. Nam vt diuina sine vlla sunt passione: ita nulla illis extrinsecus vtilitas valet adiungi. quę vero sunt passibilia: semper aliquā causam atq; vtilitatem quibus substentētur/ inueniūt. quocirca huiusmodi intellectus qui ad alterum oratione proferendi sunt/ quoniam ex aliqua causa atq; vtilitate videtur esse collecti: recte passiones animi nominati sunt. Et de intentione quidem/ & de libri inscriptione/ & de eo ꝙ hic maxime Aristotelis liber esse putandus est: hęc dicta sufficiāt. Quid vero vtilitatis habeat: non ignorabit/ qui sciet qua in oratione veritas constet & falsitas. in sola enim enunciatiua oratione: hęc consistunt. Iam vero quę diuidant verum falsumq;/ quęue definite vel quę varie & mutabiliter veritatem falsitatemq; partiantur/ quęue iuncta dici possint cū separata valeant prædicari/ quę separata dicantur cum iūcta nō sint prædicata/ quę sint negationes cum modo propositionum/ quę earum consequentię/ aliaq; plura in ipso opere cōsiderator poterit agnoscere: quorū magnā experietur vtilitatem/ qui animū cura alicuius inuestigationis aduerterit. sed nunc ad ipsius Aristotelis verba veniamus.

Vtilitas.

¶DE SIGNIS. Cap.I.

» Primum oportet constituere quid sit nomē/ & quid verbum/ postea quid est negatio & affirmatio/ & enunciatio/ & oratio. ¶Librum inchoans de quibus in libri omni serie tractaturus sit: ante proposuit. ait enim oportere prius de quibus disputaturus est definire. hic enim cōstituere/ definire intelligendū est. determinandum nāq; est quid hęc omnia sint: idest quid nomen sit/ quid verbum &c. quę elementa interprætationis esse prædiximus. sed affirmatio atq; negatio sub interprætatione sunt. quare nomen & verbum: affirmationis & negationis elementa esse manifestū est. his eni compositis: affirmatio & negatio coniungūtur. ¶Existit hic quędam quęstio/ cur duo tantū se nomē & verbum determinare promittat: cū plures partes orationis esse videātur? ¶Quibus hoc dicendum est/ tantū Aristotelē hoc libro definisse/ q̄tum illi ad id qđ instituerat tractare suffecerit. tractat namq; de simplici enunciatiua oratione quę scilicet huiusmodi est: vt iūctis tātū verbis & nominibus cōponatur. si quis eni nomē iūgat & verbum/ et dicat Socrates ambulat: simplicē enūciatiuā fecit orationē. Enūciatiua namq; oratio est (vt supra memoraui) quę habet in se veri falsiue designationē. sed in hoc qđ dicimus Socrates ambulat: aut veritas necesse est vt cōtineatur aut falsitas. hoc eni si ambulāte Socrate dicitur: verū est. si nō ambulāte: falsū est. perficitur ergo enunciatiua oratio simplex: ex solis nominibus atq; verbis. Quare superfluū est quęrere/ cur alias quoq; quę videtur orationis partes/ nō proposuerit: qui non totius simpliciter orationis/ sed tantū simplicis enūciationis instituit elementa partiri/ quāq̄ hę duę proprie partes orationis dicēdę sūt/ nomē scilicet & verbum. hęc eni per sese vtraq; significāt. Cōiunctiones aūt vel præpositiones/ nichil omnino nisi cum alijs iūctę designāt. Participia vero verbo cognata sunt: vel ꝙ a gerūdiuo modo veniant/ vel ꝙ tēpus propria significatione cōtineāt. Interiectiones vero atq; pronomina necnō aduerbia: i nominis loco ponēda sunt/ iccirco ꝙ aliquid definitū significāt/ vbi nulla est vel passionis significatio vel actionis. ꝙ si casibus horū quędā flecti nō possunt: nichil ipedit. sunt eni quędā nomina quę monoptota vocantur. Qđ si quis longius ista & nō proxime petita esse arbitretur: illud tamē cōcedat qđ supra iā diximus/ nō esse equū calūniari ei/ qui nō de omni oratione/ sed tātum de simplici enūciatione/ proponat: ꝙ tantū sibi ad diffinitionē sūpserit q̄tum arbitratus sit operi instituto sufficere. quare dicēdū est Aristotelē nō oīs orationis partes/ opere hoc velle diffinire: sed tantū solius simplicis orationis enūciatiuę/ quę sūt scilicet nomē & verbū. Argumētum autē huius rei hoc est. postq̄ enim proposuit dicēs/ primū oportet cōstituere qđ sit nomē/ & quid verbū: nō statim (inqt) quid sit oratio/ sed mox addidit quid negatio & qđ affirmatio/ & qđ enunciatio/ postremo vero quid oratio. ꝙ si de omni oratione loqueretur: post nomen & verbū nō de affirmatione & negatione/ & post hāc de enūciatione/ sed mox de oratione dixisset. Nunc vero quoniā post nominis & verbi ꝑpositionē/ affirmationē/ & negationē/ & enūciationē & post orationē proposuit: cōfitendū est id qđ ante diximus/ nō orationis vniuersalis/ sed simplicis enūciatiuę orationis/ quę diuiditur in affirmationē atq; negationē/ diuisionē partiū facere voluisse/ q̄ sūt nomina & verba. hęc eni per seipsa intellectū simplicē seruāt: quę eędē dictiones vocātur. sed nō solę dicuntur. Sunt namq; dictiones & alię quoq;/ vt orationes vel imperfectę/ vel perfectę. cuius plures esse partes supra iā docui: inter quas perfectę orationis species est enūciatio. Et huius quoq; alia simplex: alia cōposita ē. ¶De simplicis vero enūciatiōis spēbus iter philosophos cōmētatoresq; certat. Aiūt eni qdā affirmationē atq; negationē enūciatiōi vt spēs suppōi oportere: i qbus & Por. ē. Quidā vero nulla rōne cōsēnūt: sed cōtēdūt affirmationē & negationē ęquoca eē/ & vno qdē enūciatiōis vocabulo nūcupari. ꝑdicari aūt enūciationē ad vtrasq; vt nomē ęqui-

Quęstio.
Dilutio.

An affirmatio & negatio species sit enunciationis.

uocum/ non vt genus vniuocũ:quorum princeps Alexander est/ quorũ contẽtiones apponere non videtur inutile. Ac prius quibus modis affirmationẽ atq; negationẽ nõ esse species enũciationis Alexander putet: dicendũ est. post vero addã qua Porphyrius hęc/argumẽtatione dissoluerit. ¶ Alexãder nãq; iccirco dicit nõ eẽ species enũciationis affirmationẽ & negationẽ: quoniam affirmatio prior sit. priorẽ vero affirmationẽ iccirco conatur ostendere: q; omnis negatio affirmationem tollat ac destruat. q; si ita est: prior ẽ affirmatio/ quę subruatur/ q̃ negatio q̃ subruat. in quibus autẽ prius aliquid & posterius est: illa sub eodẽ genere poni nõ possunt. vt in eo titulo prædicamẽtorũ dictũ est: qui de eis quę sunt simul/ inscribitur. ¶ Amplius. negatio (inqt) diuisio est: affirmatio cõpositio atq; cõiũctio est. Cum enim dico Socrates viuit: vitã cũ Socrate coniũxi. cũ dico Socrates nõ viuit: vitam a Socrate disiunxi. diuisio igitur quędã negatio ẽ & coniũctio affirmatio. cõpositi autẽ est coniunctioq; diuisio. igitur affirmatio/ quędã est coniũctio: negatio vero/ cõpositi coniũctioq; est diuisio. prior igitur est coniũctio/ qd est affirmatio: posterior vero diuisio/ qd est negatio. ¶ Illud quoq; adiecit/ q; omnis per affirmationẽ facta enunciatio: simplicior sit per negationẽ facta enunciatione. Ex negatione eni/ particula negatiua si sublata sit: affirmatio sola relinquitur. De eo eni qd est Socrates nõ viuit: si nõ particula quę ẽ ad verbum auferatur: remanet Socrates viuit. simplicior igitur affirmatio est q̃ negatio. prius vero sit necesse est qd simplicius est. ¶ In quãtitate etiam/ qd ad quantitatẽ minus est: prius est eo qd ad quãtitatẽ plus est. omnis vero oratio quantitas est. sed cũ dico Socrates ambulat: minor oratio est/ q̃ cũ dico Socrates nõ ambulat. quare quoniã secũdũ quãtitatẽ affirmatio minor est: eam priorẽ quoq; esse necesse est. ¶ Illud quoq; adiũxit affirmationẽ quendã esse habitũ/ negationem vero priuationẽ: sed prior est habitus priuatione. affirmatio igitur / negatione prior est. Et ne singula persequi laborẽ: cũ his alijsq; modis demonstret affirmationem negatione priorẽ esse/ a cõmuni eas genere separauit. Nullus enim species arbitratur sub eodẽ genere esse posset in quibus prius vel posterius aliquid consideratur. ¶ Sed Porphyrius ait sese docuisse species enũciationis esse affirmationẽ & negationem in ijs cõmentarijs quos in Theophrastũ edidit. hic vero Alexãdri argumẽtationẽ tali ratione dissoluit. Aut eni nõ oporteret arbitrari quęcũq; quolibet modo priora essent alijs/ ea sub eodem genere nõ posse poni: sed quęcunq; secundum esse suum atq; substãtiã priora vel posteriora sunt/ ea sola sub eodem genere nõ ponũtur. & recte dicitur. Si enim quicquid quolibet modo prius est cũ eo qd posterius est sub vno genere esse non potest: nec primis substantijs & secũdis cõmune genus poterit esse substantia. qd qui dicit/ a recto ordine rationis exorbitat. Sed quemadmodũ/ quãq̃ sint primę & secũdę substãtiæ: tamẽ vtręq; equaliter in subiecto nõ sunt. & iccirco esse ipsorum ex eo pendet/ q; in subiecto non sunt. atq; ideo sub vno substantię genere collocãtur. ita quoq; quãq̃ affirmationes negationibus in orationis prolatione priores sĩt: tamẽ ad esse atq; ad naturam propriam ęqualiter enũciatione participant. Enũciatio vero est in qua veritas & falsitas inueniri potest. qua in re: & affirmatio & negatio ęquales sunt. æqualiter enim affirmatio & negatio veritate & falsitate participant. Quocirca/ quoniam id qd sunt affirmatio & negatio/ ęqualiter ab enunciatione participãt: a cõmuni eas enunciationis genere diuidi non oportet. michi quoq; videtur q; Porphyrij sit sequẽda sententia: vt affirmatio & negatio cõmuni enũciationis generi supponantur. Longa nãq; illa & multiplicia argumenta Alexandri soluta sunt: cum demonstrauit Porphyrius non modis omnibus ea quę priora sunt/ sub cõmuni genere constitui atq; poni non posse. sed quæcũq; ad esse proprium/ atq; substantiã priora sunt: illa sola sub communi genere constitui atq; poni non posse. ¶ Syrianus vero cui Philoxenus cognomen est/ hoc loco q̃rit: cur proponẽs prius de negatione/ post de affirmatione pronunciauerit/ dicens. primum oportet cõstituere quid sit nomẽ/ & quid verbũ/ postea quid negatio & affirmatio. & primo quidem nichil i proprijũ dixit. quoniam in quibus affirmatio potest & negatio prouenire: prius esse negatio/ postea vero affirmatio potest. vt de Socrate si sanus ẽ: potest ei talis affirmatio aptari vt de eo dicatur Socrates sanus est. & huiusmodi potest aptari negatio vt de eo dicatur: Socrates sanus nõ est. quoniã ergo in eum affirmatio & negatio poterit prouenire: prius euenit vt sit negatio/ q̃ affirmatio. ante enim q̃ natus esset: potuit de eo dici Socrates sanus nõ est. qui eni natus non erat: nec esse poterat sanus. Huic illud adiecit seruare Aristotelẽ conuersã propositionis et executionis distributionẽ. hic eni prius post nomẽ & verbũ/ de negatione ꝓposuit: post de affirmatiõe/ & hic de enũciatione/ tertio de affirmatione/ postremo vero de oratione. sed ꝓposita diffinitione nomis & verbi: priꝰ orationẽ/ postea enũciationẽ & affirmationẽ/ vltimo vero loco negationẽ determinauit/ quã hic post ꝓpositionẽ verbi/ & nois primã locauerat. Vt igit ordo seruaret cõuersus: iccirco negationẽ priꝰ ait eẽ ꝓpositã. q̃ i expositiõe ab Alexãdri quoq; sẽtẽtia nõ discedit. Illud quoq; ã

Alexandri sententia. Prima rõ.

3

4

5

Porphyrius

Quęstionis resolutio.

Alia q̃stio.

additum ꝙ non esset inutile enūciationem genus affirmationis & negationis accipi oportere: ꝙ quāq̄ (vt dictū est) ad prolationem prior est affirmatio/ tamē ad ipsam enūciationē/ idest veri falsiq; vim/ vtrasq; equaliter sub enūciatione Aristoteles cōstituit. Id etiam Aristotelem probare dicit. præmisit enim primam negationem: secundā posuit affirmationē. quę res nichil habet vicij/ si ad ipsam enūciationē affirmatio & negatio ponātur equales. quę eni natura æquales sūt: nichil retinent contrarij indifferenter acceptę. Est igitur ordo: ꝙ proposuit primū totius orationis elemētū scilicet nomen & verbū/ post hęc negationem & affirmationē/ quę species enūciationis sunt. quorū genus/ idest enunciationē tertiā nominauit: quartā vero orationē posuit/ quę ipsius enūciationis genus est. & horū se diffinitiones omniū daturū esse promisit. quas interim relinquens atq; pręteriēs & in posteriorē tractatū differēs: illud nūc addit/ quę sunt verba & nomina/ aut quid ipsa significent. ¶ Quare anteq̄ ad verba Aristotelis ipsa veniamus: pauca communiter de nominibus atq; verbis/ & de ijs quę significantur a verbis ac nominibus/ disputemus. Siue enim quęlibet perpetua interrogatio sit atq; responsio/ siue perpetua cuiuslibet orationis cōtinuatio/ atq; alterius auditus & intelligentia/ siue hic quidem doceat/ ille vero discat: tribus his totus orandi ordo perficitur/ rebus/ intellectibus/ atq; vocibus. Res enim ab intellectu concipitur. Vox vero cōceptiones animi/ intellectusq; significat. Ipsi vero intellectus: & cōcipiunt subiectas res/ & significantur a vocibus. Cum igitur tria sint hęc per quę omnis oratio collocutioq; perficitur/ res quę subiectæ sunt/ intellectus qui res concipiunt/ & rursus a vocibus significantur/ voces vero quę intellectus designant: quartū quoq; quiddā est/ quo voces ipsę valeant designari. id autem sunt litterę. scriptę namq; litteræ: ipsas significant voces. Quare quattuor ista sunt: vt litterę quidem significent voces/ voces vero intellectus/ intellectus autē res cōcipiant/ quę scilicet habēt quādam nō confusam neq; fortuitam consequētiā/ sed terminato naturæ suę ordine constāt. res enim semper comitantur eum/ qui ab ipsis cōcipitur/ intellectū: ipsum vero intellectum vox sequitur/ sed voces elementa/ idest litterę. rebus enim ante propositis & in propria substantia constitutis: intellectus oriuntur. Rerum enim semper intellectus sunt: quibus iterum cōstitutis mox significatio vocis exoritur. præter intellectum nāq;/ vox penitus nichil designat. Sed quoniam voces sunt: iccirco litterę quas vocamus elemēta/ repertę sunt: quibus vocum qualitas designetur. ad cognitionem vero/ cōuersim sese res habet. nāq; apud quos eędem sunt litterę/ & qui eisdem elementis vtūtur: eisdem quoq; nominibus eos ac verbis/ idest vocibus vti necesse est. & qui vocibus eisdem vtuntur: ijdē quoq; apud eos intellectus in animi conceptione versantur. Sed apud quos ijdem intellectus sunt: easdē res eorū intellectibus subiectas esse manifestum est. sed hoc nulla ratione conuertitur. Nāq; apud quos eędem res sunt/ ijdemq; intellectus: nō statim eędem voces/ eędēq; sunt litteræ. nā cum rhomanus/ grecus/ ac barbarus simul videant equū: habent quoq; de eo eundem intellectū/ ꝙ equus sit/ & apud eos eadē res subiecta est/ idēq; a re ipsa cōcipitur intellectus. sed grecus aliter equū vocat: alia quoq; vox in equi significatione rhomana est. & barbarus ab vtroq; in equi designatione dissentit. quocirca diuersis quoq; voces proprias/ elemētis inscribūt. Recte igitur dictum est apud quos eędem res/ ijdēq; intellectus sunt: nō statim apud eos/ vel easdē voces/ vel eadē elemēta cōsistere. pręcedit autē res intellectū/ intellectus vero vocē/ vox litteras. sed cōuerti hoc nō potest. neq; si litterę sunt: mox aliqua ex his significatio vocis existit. hominibus nāq; qui litteras ignorant: nullum nomē quęlibet elemēta significāt/ quippe q̄ nesciūt. Neq; si voces sunt: mox intellectus esse necesse est. plures eni voces inueniūtur: quę nichil omnino significēt. nec intellectui quoq; subiecta est res semper. sunt eni intellectus sine re vlla sibi subiecta: vt quos cētauros vel chimeras poetę finxerūt. horū eni intellectus sunt: quibus subiecta ē nulla substātia. Sed si quis ad naturā redeat/ eamq; cōsideret diligēter: agnoscet cū res est/ eius quoq; itellectū esse. ꝙ si nō apud homines: certe apud deū/ qui propria diuinitatis substātia in propria natura ipsius rei nichil ignorat. et si est intellectus: & vox est. ꝙ si fuerit vox: eius quoq; sunt litteræ. quę si ignorantur: nichil ad ipsam vocis naturā. Neq; enim quasi causa quędā est vocū intellectus/ aut vox causa litterarum: vt cū eędem sint apud aliquos litterę/ necesse sit eadem quoq; esse nomina & verba. Ita quoq; cum eędē sint res vel intellectus apud aliquos: nō mox necesse est intellectuū ipsorū vel rerum eadē esse vocabula. Namq; cū eadē sit & res & intellectus hominis: apud diuersos tamē homines huiusmodi substātia aliter & diuerso nomine nūcupatur. quare voces quoq; cū eędem sint: possunt litterę esse diuersę. vt in hoc nomine qđ est homo: cū vnū sit nomē/ diuersis litteris scribi potest. nā q̄ latinis scribi potest: potest etiā grecis/ pōt alijs nūc primū īuētis litterarū figuris. Quare quoniā apud quos eędē res sūt/ eosdē intellectꝰ esse necesse ē/ apud quos ijdē ītellectꝰ sunt/ voces eędē nō sunt/ & apud quos eędē voces sūt/ nō necesse ē eadē elemēta cōstitui: dicēdū est res/ & intellectus/ quoniam apud oēs ijdem sunt/ esse naturaliter cōstitutos. voces vero atq;

Intellectꝰ q;/ accusatiuꝰ pluralis. & ij intellectus sunt qui res cōcipiūt/ id est qui sunt cōceptiōes rerū instrumētaq; cōcipiendi.

litteras/quoniã diuersis hominum positionibus permutantur: non esse naturaliter sed positiõe.
Concludendũ est igitur quoniã apud quos elementa sunt eadem: apud quoq; eos eædem voces
sunt. et apud quos eędem voces sunt: ijdem sunt intellectus. apud quos autem ijdem sunt intel
lectus: apud eos quoq; res eędem subiectæ sunt. Rursus apud quos eædẽ res sũt: ijdem quoq; sũt
intellectus. apud quos ijdẽ intellectus: nõ eędẽ voces sunt. nec apud quos eędẽ voces sunt: eisdẽ
semper litteris verba ipsa vel nomina designãtur. Sed nõs in supradictis sentẽtijs: elemẽto atq;
littera promiscue vsi sumus. quę aũt sit horũ distãtia/ paucis absoluã. Littera inscriptio est atq; fi Quid littera:
gura partis minimę vocis articulatæ. Elemẽtum vero sonus ipsius inscriptionis. vt cũ scribo lit
teram quæ est a: a/ formula ipsa q̃ atramento vel graphio scribitur/ littera nominatur. ipse vero
sonus/ quo ipsam litterã voce proferimus: dicitur elemẽtum. quocirca hoc cognito illud dicẽdũ Quid elementum.
est: q̄ is qui docet/ vel qui cõtinua oratione loquitur/ vel qui interrogat/ cõtrarie se habet ijs vel
discunt/ vel qui audiũt/ vel respondẽt in his tribus voce scilicet/ intellectu/ et re. p̄termittãtur lit
terę propter eos/ qui earũ sunt expertes. Nam qui docet/ et qui dicit et qui interrogat: a rebus ad
intellectũ profectus per nomina et verba vim proprię actiõis exercet atq; officium. Rebus enim
subiectis ab his capiũt intellectus: et per nomina et verba pronũciant. qui vero discit/ vel qui au
dit/ vel qui respõdet: a nominibus ad intellectus progressus/ ad res vsq; peruenit. Accipiens enĩ
is qui discit/ vel qui audit/ vel qui respondet docentis/ vel dicentis/ vel interrogantis sermonem:
quid vnusquisq; illorum dicat intelligit/ et intelligens rerũ quoq; scientiam capit/ et in ea consi
stit. Recte igitur dictũ est in voce/ intellectu atq; re contrarie sese habere eos qui docẽt/ dicũt/ in
terrogant: atq; eos qui discunt/ audiunt/ et respondent. Cum igitur hæc sint quattuor litterę/ vo
ces/ intellectus/ et res: proxime quidẽ et pricipaliter litterę verba et nomina significant/ hæc ve
ro principaliter quidẽ intellectus/ secundo vero loco res quoq; designãt. Intellectus vero ipsi ni
chil alterius nisi rerũ significatiui sũt. Antiquiores vero quorũ est Plato/ Aristoteles/ siue Chry
sippus/ et Xenocrates: hi inter res et significationes intellectuũ/ medios sensus ponũt in sẽsibili
bus rebus vel imaginatiões quasdã/ in q̃bus intellect⁹ ipsius origo cõsistat. Et nũc q̃dẽ q̃d de hac
re Stoici dicũt/ pretermittendũ est. hoc autẽ ex his omnibus solũ cognosci oportet: q̄ ea quę sũt
in litteris eam significẽt orationẽ quę in voce consistit/ et q̄ ea quę est vocis oratio/ animi atq; in
tellectus orationem designet quę tacita cogitatione conficitur/ et q̄ hęc intellectus oratio/ sub
iectas principaliter sibi res concipiat ac designet. Ex quibus quattuor/ duas quidem Aristoteles
esse naturaliter dicit res/ et animi cõceptiones idest eam quæ fit in intellectibus orationẽ/ iccirco
q̄ apud omnes eędẽ atq; immutabiles sint: duas vero nõ naturaliter sed positione cõstituit quæ
sunt scilicet verba et nomina et litterę/ quas iccirco naturaliter fixas esse nõ dicit/ q̄ (vt supra de
monstratum est) non eisdẽ vocibus omnes: aut eisdem vtantur elementis/ atq; hoc est quod ait.
» ¶ Sũt ergo ea quę sunt in voce earũ quę sunt in anima passionũ notę: & ea q̃ scribunt/ eorũ quæ
» sũt in voce. ¶ Et queadmodũ nec litterę oĩbus eędẽ: sic nec eędẽ voces. Quarũ aũt hę primũ no
» tę sunt/ eędem omnibus passiones animę sunt: et quarũ hę similitudines/ res etiã eędem. De his
» vero dictum est in ijs qui sũt de anima. alterius enim est negocij. ¶ Cũ igitur prius pręposuisset
nomen et verbum/ et quęcunq; secutus est/ postea se diffinire promisisset: hęc interim prætermit
tens/ de passionibus animę deq; earum notis/ quę sũt scilicet voces/ pauca pręmittit. Sed cur hoc
ita interposuerit: plurimi commentatores causas reddere neglexerunt. sed a tribus tantum quã
tum adhuc sciam: ratio huius interpositiõis explicata est. quorũ Hermynij quidem a rerũ veri Hermyn⁹
tate longe disiũcta est. ait enim iccirco Aristotelem de notis animę passionũ interposuisse sermo
nem: vt vtilitatem propositi operis inculcaret. Disputaturus enim de vocibus quę sunt notę ani
mę passionũ: recte de his quædã ante præmisit. Nam cũ suę nullus animę passiones ignoret: no
tas quoq; cũ animę passionibus non nescire vtilissimum est. neq; enim illę cognosci possunt/ nisi
per voces quę sunt earũ scilicet notę. Alexãder vero aliã huiusmodi interpositionis reddit cau Alexander
sam. quoniam inquit nomina et verba interpretatione simplici continentur: oratio vero ex ver
bis nominibusq; coniuncta est et in ea iam veritas aut falsitas inuenitur. siue autem quilibet ser
mo sit simplex/ siue iam oratio cõiũcta atq; cõposita: ex ijs quę significãtur momentum sumũt.
In illis enim pri⁹ est eorũ ordo et cõtinentia: post redundat in voces. quocirca quoniã significã
tium momentũ ex ijs quę significantur oritur: iccirco prius nos de ijs quę voces ipsę significant/
docere proponit. Sed Hermynius hoc libro repudiãd⁹ est. nichil enim tale quod ad causas pro
positę sententiæ p̃tineret/ explicauit. Alexãder vero stricti proxima intelligentia p̃teruectus: te
tigit quidẽ causam/ non tamẽ principalem rationem Aristotelicę propositionis exoluit. Sed Por Porphyri⁹
phyrius hic ipsam plenius causam originẽq; sermonis huius ante oculos collocauit: qui omnem
apud priscos philosophos de significationibus cõtentionẽ litẽq; retexuit. Ait nanq; dubie apud

antiquorum philosophorum sentētias cōstitisse: quid esset proprie q̄ vocibus significaretur. putabant namq; alij res vocibus designari: earūq; vocabula esse ea quæ sonuerint in vocibus arbitrabantur. Alij vero incorporeas quasdā naturas meditabantur/ quarum essent significatiōes quęcūq; vocibus designarentur/ Platonis aliquo modo species incorporeas emulati/ dicēts hoc ipsum homo & hoc ipsum equus/ non hāc cuiuslibet subiectā substantiam: sed ipsum illū hominem specialē et illum ipsum equū vniuersaliter et incorporaliter cogitantes/ incorporales quasdam naturas constituebant/ quas ad significandum primas venire putabant/ et cum alijs item rebus in significationibus posse coniungi/ vt ex his aliqua enūciatio vel oratio conficeretur. Alij vero sensus/ alij imaginationes significari vocibus arbitrabantur. Cū igitur ista esset contentio apud superiores et hoc vsq; ad Aristotelis peruenisset etatem: necesse fuit vt qui nomē et verbū significatiua esse dicturus erat/ prædiceret quorū ista designatiua sint. Aristoteles enim nominibus et verbis res subiectas significari non putat: nec vero sensus vel etiam imaginatio. sensuū quidē nō esse significatiuas voces/ nomina et verba: in opere de iustitia sic declarat dicens φύσει γὰρ διῃρέχθησαν τά τε νοήματα καὶ τὰ αἰσθήματα. quę iterpręta ri lati ne potest hoc modo. Natura eni sunt diuersa intellectus et sensus. differre igitur aliquid arbitratur sensus atq; intellectus. sed qui passiones animę a vocibus significari dicit: is nō de sensibus loquitur. sensus enim passiones corporis sunt. si igitur ita dixisset passiōes corporis a vocibus significari: tūc merito sensus intelligeremus. Sed quoniam passiones animę nomina et verba significare proposuit: non sensus/ sed intellectus eum dicere putādum est. Sed quoniā imaginatio quoq; res animæ est: dubitauerit aliquis ne forte passiones animę imaginationes/ quas gręci phātasias vocāt/ dicat. sed hęc in libris de anima verissime diligentissimeq; separauit dicens. ἔστι δὲ φαντασία ἕτερον καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως. συμπλοκὴ γὰρ νοημάτων ἐστὶ τὸ ἀληθὲς ἢ ψεῦδος. τὰ δὲ πρῶτα νοήματα τί διοίσει τοῦ μὴ φαντάσματα εἶναι; ἢ οὐδὲ ταῦτα φαντάσματα, ἀλλ᾽ οὐκ ἄνευ φαντασμάτων. Quod sic interpręta t. Est aūt imaginatio diuersa ab affirmatione et negatione. complexio namq; intellectuū est veritas vel falsitas. primi vero intellectus/ quid discrepabunt vt nō sint imaginationes? an certe neq; hæc sunt imaginationes/ sed sine imaginationibus non sunt? q̄ sentētia demōstrat aliud quidem esse imaginationes aliud intellectus: ex intellectuum quidem complexione affirmatiōes fieri et negationes. Quocirca illud quoq; dubitauit: vtrum primi intellectus imaginatiōes quędā essent. primos autem intellectus dicimus: qui simplicē rem concipiunt. vt si quis dicat Socrates solum/ dubiteq; vtrum huiusmodi intellectus/ qui in se nichil neq; veri continet neq; falsi: intellectus sit/ an ipsius Socratis imaginatio. Sed de hoc quoq; aperte quidem videtur ostendere. ait enim an certe neq; hæc sunt imaginatiōes: sed nō sine imaginationibus sunt? Id enim q̄d hic sermo significat qui est Socrates/ vel alius simplex: non est quidē imaginatio/ sed intellectus/ qui intellectus pręter imaginationē fieri non potest. Sensus enim atq; imaginatio quædā primę figurę sunt: supra quas velut fundamento quodā/ superueniens intelligentia vtatur. Nam sicut pictores solēt designare lineati corpus atq; substernere/ vbi coloribus cuiuslibet exprimant vultū: sic sensus atq; imaginatio naturaliter in anima pceptiōe substernitur. Nā cū res aliqua sub sensum vel cogitationem cadit: prius eius necesse est vt quędā imaginatio nascatur/ post vero plenior superueniat intellectus/ cunctas eius explicans partes/ q̄ confusę fuerant i imaginatione presūptę. quocirca imperfectum quiddā est imaginatio. nomina vero et verba non curta quędā: sed perfecta significant. quare recta Aristotelis sententia est quęcūq; in verbis nominibusq; versantur: ea neq; sensus neq; imaginationes/ sed solā significare intellectuum qualitatē. Vnde illud quoq; ab Aristotele fluentes Peripatetici rectissime posuere tres esse orationes: vnā quę scribi possit elementis/ alteram quæ voce proferri/ tertiā quę cogitatione connectit. vnāq; intellectibus/ alteram voce/ tertiam litteris cōtineri. quocirca quoniā id quod significaretur a vocibus/ intellectus esse putabat/ nomina vero et verba significatiua esse in eorū erat diffinitionibus positurus: recte quorum essent significatiua prædixit/ errorēq; lectoris ex multiplici veterum lite venientem/ sententię suæ manifestatione cōpescuit. atq; hoc modo nichil in eo depręhenditurr esse superfluū/ nichilq; ab ordinis continuatione seiunctum.

Significari principaliter et significatiōe primaria.

Quæstio

¶ Quęrit vero Porphyrius: cur ita dixerit/ sunt ergo ea quæ sunt in voce et non sic/ sunt ergo voces. & rursus cur ita/ et ea quæ scribuntur: et non dixerit/ & litterę. quod resoluit hoc modo. Dictū est tres esse apud Peripateticos oratiōes: vnam quæ litteris scribitur/ aliā quę profertur in voce/ tertiam quę coniūgitur in animo. Q; si tres orationes sunt: partes quoq; orationis triplices esse nulla dubitatio est. Quare quoniam verbū & nomen principaliter partes orationis sunt: erūt alia verba & nomina quæ scribātur/ alia quę dicantur/ alia quæ tacita mente tractentur. Ergo quoniā proposuit dicens/ primum oportet cōstituere q̄d sit nomē et q̄d sit verbū/ triplex aūt nominū natura est atq; verborū: de q̄bus potissimū

proposuerit/& quæ diffinire velit ostendit. & quoniã de ijs nominibus loquitur ac verbis/quæ
voce proferuntur:id ipsum planius explicans ait. Sunt ergo ea quæ sunt in voce earum quę sũt
in anima passionum notę:et ea quæ scribuntur/eorũ quæ sunt in voce. velut si diceret. Ea ver-
ba et ea nomina quæ in vocali oratione proferuntur:animę passiones denunciant. Illa autẽ rur-
sus verba & nomina quę scribũtur: eorũ verborũ nominumq́ significationi ꝑsunt/q̃ voce pro-
feruntur. Nã sicut vocalis orationis verba et nomina/conceptiones animi intellectusq́ signifi-
cãt:ita quoq́ verba et nomina illa quæ in solis formulis litterarum iacent/illorum verborum &
nominũ significatiua sunt quę loquimur/idest quę per vocẽ sonamus. Nã cũ ait/sunt ergo ea quę
sunt in voce/subaudiendũ est nomina et verba. et rursus cum dicit/et ea quæ scribuntur:idem
subnectendũ rursus est/verba scilicet et nomina. & ꝙ rursus adiecit/eorũ quæ sunt in voce:ad-
dendũ est eorum nominum atq́ verborum/quæ profert atq́ explicat vocalis oratio. ꝙ si nichil
deesset omnino:ita foret totius plenitudo sententiæ. Sunt ergo ea nomina et verba quę in voce
sunt:earum quę sunt in anima passionum notę. et ea verba et nomina quę scribuntur:eorũ ver
borum et nominum quę sunt in voce. qđ communiter subintelligendum est/licet ea quę subiũ-
ximus deesse videantur. quare non est disiuncta sententia:sed primę propositioni cõtinua. Nam
cum quid sit verbum/et quid nomẽ diffinire cõstituit/cũ nominis et verbi natura sit multiplex:
de quo nomine et verbo tractare vellet/clara significatione distinxit. Incipiens igitur ab ijs no-
minibus et verbis quæ in voce sunt:quorum essent significatiua disseruit. Ait enim hæc/passio-
nes animę designare. Illud quoq́ adiecit: quibus ipsa nomina et verba/quæ in voce sunt/desi-
gnentur de ijs scilicet quę litterarum formulis exprimũtur. Sed quoniam nõ omnis vox signifi-
catiua est/verba autem et nomina nunq̃ significationibus carent/quoniamq́ non omnis vox
quę significat/quadã positione designat/sed quędã naturaliter(vt lachrymę/gemitus/atq́ mœ-
ror/animalium quoq́ cæterorum quędã voces naturaliter aliquid ostendunt/vt ex canũ latrati-
bus/iracũdia/eorũ quoq́ alia quadã voce blãdimẽta mõstrãtur)verba autẽ et nomina positiõe
significant: nec solũ sunt verba et noia voces/sed voces significatiuę/nec solum voces signifi-
catiuę/sed quæ positiõe designent aliqđ/non natura. Non eni dixit. sunt igitur voces earũ quæ
sunt in anima passionum notę. Nam neq́ omnis vox significatiua est. et sunt quędam significa-
tiuę/quę naturaliter/non positione significãt. qđ si ita dixisset:nichil ad proprietatẽ verborum &
nominum pertineret. Quocirca non voluit communiter dicere voces:sed dixit tantum quæ sũt
in voce. vox enim vniuersale quoddã est: nomina vero et verba partes. pars autem omnis in
toto est. verba ergo et nomina quoniam sunt intra vocem:recte dictum est ea quę sunt in vo-
ce. velut si diceret:quæ intra vocem cõtinẽtur/intellectuum significatiua sunt. sed hoc simile est
ac si ita dixisset:vox certo modo se habens significat intellectus. non enim (vt dictum est) no-
men et verbum voces tantum sunt. Sicut nummus quoq́ non solum æs impressum quadam fi- Analogia
gura est/vt nummus vocetur/sed etiam vt alterius sit rei preciũ:eodẽ quoq́ modo verba et no-
mina non solum voces sunt/sed posita ad quãdã intellectuũ significationem. vox enim quę ni-
chil designat/vt est gargulus:licet eam grãmatici figuram vocis intuentes nomen esse conten-
dant/tamẽ eam nomẽ philosophia non putauit/nisi sit posita vt designaret aliquã animi cõce-
ptionem/eoq́ modo significare aliquid rerũ possit. etenim nomen alicuius nomen esse necesse
erit:sed si vox aliqua nichil designat/nullius nomẽ est. quare si nullius nomẽ est: nec nomẽ qui-
dem esse dicetur. Atq́ ideo huiusmodi vox idest significatiua:nõ vox tãtum/sed verbum voca-
tur aut nomẽ. quemadmodum nummus non æs:sed proprio nomine nummus/quo ab alio ęre
discrepet/nũcupatur. Ergo Aristotelis hæc sentẽtia qua ait/ea quæ sũt in voce:nichil aliud desi-
gnat nisi eã vocẽ q̃ nõ solũ vox sit/sed q̃cũq́ vox sit/habeat tamẽ aliquã ꝓprietatẽ et aliquã quo
dam modo figuram positę significationis impressam. Horum vero idest verborum et nominum
q̃ sũt in voce aliquo modo sese habẽte:ea sũt scilicet significatiua q̃ scribũt. et hoc qđ dictũ ẽ/q̃
scribũt:de verbis et nominib⁹ dictũ/q̃ sunt i litteris itelligat. Potest vero hęc quoq́ esse ratio cur
dixerit et ea quæ scribuntur:quoniam litteras et scriptas figuras et voces quę eisdem significã-
tur formulis nuncupamus. vt a/et ipse sonus/litterę nomẽ capit:et illa quę in subiecto cerę vocẽ
significans forma describitur. Designare ergo volens quibus verbis atq́ nominibus ea q̃ in vo-
ce sunt apparerẽt:nõ dixit litteras/ꝙ etiã ad sonũ referri poterat litterarum. sed ait q̃ scribuntur
vt ostenderet de ijs litteris dicere quę inscriptione cõsisterent/idest quarum figura & in cera sti-
lo & in membrana calamo posset effingi. Alioqui illa etiam quę in sonis sunt ad ea nomina refe-
runtur quæ in voce sunt:quoniam sonis illis nomina et verba iunguntur. Sed Porphyrius de
vtraq́ expositione iudicauit dicens. Id qđ ait et quę scribuntur:nõ potius ad litteras/sed ad ver
ba et nomina quæ posita sunt in litterarum inscriptione/referẽdum. Restat igitur vt illud quoq́
addam:cur non ita dixerit/sunt ergo ea quæ sunt in voce intellectuum notę/sed ita/earum quæ

sunt in anima passionum notę. Nā cum ea quę sunt in voce res intellectusq́ significent: principa
liter quidem intellectus/ res vero quas ipsa intelligentia compræhendit / secundaria significati-
one per intellectuū medietatē. Intellectus nāq; ipsi: nō sine quibusdā passiōibus sunt quę in ani-
mam ex subiectis veniunt rebus. Passus enim quilibet eius rei proprietatem/ quā intellectu com-
plectitur: ad eius enunciationem designationemq; cōtendit. cum enim quis aliquā rem intelli-
git: prius imaginatione formā necesse est intellectę rei proprietatemq; suscipiat/ & fiat vel passio
vel cum passione quędam intellectus perceptio. hac vero posita ac in mētis sedibus collocata:
fit indicādę ad alterū passionis volūtas/ cui actus quidē cōtinuandę intelligentię protinus ex in-
timę rationis proprietate superuenit/ quē explicat scilicet et effūdit oratio nitēs / ea quæ primit9
in mēte fundata est passiōe/ siue quod est verius/ quē significatiōe progressa oratio explicat pro-
grediente simul & passiōe significāte/ ac se oratiōis motibus adęquāte. fit vero hæc passio vel vt
figurę alicuius impræssio: sed ita vt in animo fieri cōsueuit. Aliter nāq; naturaliter est in re qua-
libet propria figura: aliter vero eius ad animū forma transfertur. vel vt non eodem modo cerę
vel marmori vel chartis litterę/ idest vocū signa mandātur/ et imaginationem Stoici a rebus in
animam translatam loquuntur: sed cū adiectione semper dicentes/ vt in anima fieri consueuit.
Quocirca cum omnis animæ passio quędā rei videatur esse proprietas: porro autem cū designa-
tiuę voces intellectuū principaliter/ rerum dehinc a quibus intellectus profecti sunt significatio-
ne nitantur/ quicquid est in vocibus significatiuum/ id animæ passiōes designat. sed hæ passio-
nes animorū/ ex rerum similitudine procreātur. Videns nāq; aliquis spheram/ vel quadratū/ vel
quamlibet rerū aliā figuram: eam i animi intelligentia quadam vi ac similitudine capit. nā qui
spheram viderit: eius similitudinē in animo perpendit & cogitat. atq; eius animo quandam pas
sus imaginem: id cuius imaginē patitur agnoscit. Omnis vero imago / rei cuius imago est: simi-
litudinem tenet. mens igitur cū intelligit: rerū similitudinē depræhendit. Vnde fit vt cum duo-
rum corporum maius vnū/ minus alterum contuemur: a sensu postea remotis corporibus/ illa
ipsa corpora cogitātes/ illud quoq; memoria seruante noscemus sciemusq; qd minus / qd vero
maius corpus fuisse cōpleximus. qd nullatenus eueniret: nisi q̄s mēs semel passa est rerū simili-
tudines obtineret. Quare quoniam passiones animæ/ quas intellectus vocant/ rerum quædam
similitudines sunt: idcirco Aristoteles cū paulopost de passionibus loqueretur animæ/ continen-
ti ordine ad similitudinē transitū fecit, quoniam nichil differt: vtrum passiōes animę diceret/ an
similitudines. Eadē namq; res: animę quidem passio est/ rei vero similitudo. ¶ Et Alexāder hūc
locum (sunt ergo ea quæ sunt in voce/ earum quæ sunt in anima passionū notæ. & ea que scribū
tur/ eorum quę sunt in voce. & quēadmodum nec litterę omnibus eædem: sic nec eędem voces)
hoc modo conatur exponere. proposuit (inquit) ea q̄ sunt in voce: intellectus animi designare.
& hoc probat exemplo. Eodē enim modo ea quę sunt in voce passiones animæ significant: quē-
admodum ea quę scribuntur voces designant. et id quod ait/ et ea quę scribūtur ita: intelligam9/
tanq̄ si diceret. quemadmodū etiā ea quę scribuntur/ eorum quę sunt in voce. ea vero quę scribū
Alexander tur / inquit Alexāder / notas esse vocū idest nominū ac verborum/ ex hoc mōstrauit quod dixit:
& quēadmodū nec litterę oīnibus eędē/ sic nec eędē voces. Signū nāq; est vocū ipsarū significati
onem litteris cōtineri: q vbi varię sunt litterę et non eędem quę scribuntur/ varias quoq; voces
Porphyri9 esse necesse est. hęc Alexander. ¶ Porphyrius vero quoniam tres posuit orationes/ vnā quę litte
ris cōtineretur/ secundā quę verbis ac nominibus personaret/ tertiam quam mētis euolueret in-
tellectus: id Aristotelē significare pronunciat cum dicit / sunt ergo ea quę sunt in voce earum q̄
sunt in anima passionū notę/ quod ostēderet ac si ita dixisset. sunt ergo ea quę sunt in voce et ver
ba & nomina: animę passionū notę. & quoniam monstrauit quorum voces essent significatiuæ:
illud quoq; docuisse quibus signis verba & nomina panderentur. ideo addidisse et ea quę scribū
tur eorū quę sunt in voce/ tanq̄ si diceret. ea quę scribuntur nomina et verba: eorum quę sunt in
voce nominum et verborum notę sunt. nec disiūctā eē sentētiam. nec (vt Alexander putat) id qd
ait et ea quę scribuntur/ ita est intelligendū tanq̄ si diceret / sicut ea quę scribuntur idest litterę il
la quę sunt in voce significant: ita ea quę sunt in voce/ notas esse animę passionum. Primo quidē
q ad simplicem sensum nichil addi oportet. deinde q tā breuis ordo/ tamq; necessaria orationis
non est intercidēda partitio. tertio vero quoniam si similis est significatio litterarum vocumq; q̄
est vocū et animę passionū: oporteret sicut voces diuersis litteris permutantur / ita quoq; passio-
nes animę diuersis vocibus permutari. quod non fit. idem namq; intellectus potest variatis vo-
cibus significari. Sed Alexander id qd eum sensisse superius memoraui: hoc probare nititur ar-
gumento. ait enim etiam in hoc quoq; similē esse significationem litterarū ac vocum/ quoniam
sicut litterę non naturaliter voces sed positione significant: ita quoq; voces non naturaliter ani
mi intellectus/ sed aliqua positione designant. Sed qui prius recipit vt id qd Aristoteles ait/ & ea

quę scribuntur/ita dictum esse tanq̃ si diceret sicut ea quę scribuntur:quicquid ad hanc sententiam videtur adiungere/æqualiter non dubitatur errare. Quocirca nostro iudicio qui rectius tenere volent:sententijs Porphyrij se applicabunt. Aspasius quoq; sententię Alexãdri (quã supra ꝓposuimus) valde consentit qui a nobis ĩ eodẽ quo & Alexander culpabitur errore. Aristoteles vero duobus modis has notas esse putat litterarum/vocum/passionumq; animę cõstitutas: vno quidem positione/alio vero naturaliter. Atq; hoc est quod ait/& quemadmodũ nec litteræ oib⁹ eędem sunt:nec eędẽ voces. Nam si litterę voces/ipsę vero voces itellectus animi naturaliter designarent:omnes homines/eisdẽ litteris/eisdẽ vocibus etiã vterentur. quod quoniam apud omnes nec eędẽ litterę/neq; eędem voces sunt:constat eas non esse naturales. ❡ Sed hic duplex lectio est. Alexander enim hoc modo putat legi oportere. quarum autẽ hæ primum notę: eędem omnibus passiones animę sunt. & quarum hę similitudines:res etiam eędẽ. Volẽs enim Aristoteles ea q̃ positione significant/ab ijs quę aliquid designant naturaliter segregare:hoc interposuit/ea quę positione significant/varia esse. ea vero quę naturaliter:apud omnes eadẽ. et inchoans qdẽ a vocibus ad litteras venit:easq; primo non esse naturaliter significatiuas esse demonstrat/dicens. et quemadmodũ nec litterę omnibus eędem:sic nec eędem voces. nã si iccirco litteræ probantur non esse naturaliter significantes/ꝙ apud alios aliæ sint ac diuersę:eodẽ quoq; modo probabile erit voces quoq; non naturaliter significare/quoniam singulę hominum gentes/nõ eisdẽ inter se vocibus colloquũtur. Volens vero similitudinem intellectuum/rerũq; subiectarum docere naturaliter cõstitutã/ait. quarũ autem hę primũ notę sunt:eędem omnib⁹ passiones animę sunt. quarũ inquit voces/quę apud diuersas gentes ipsæ quoq; diuersę sunt/significationẽ retinẽt/quæ sunt scilicet animę passiones:illę apud omnes eędem sunt. Neq; enim fieri potest/vt quod apud rhomanos homo intelligit:lapis apud barbaros intelligatur. eodẽ quoq; modo de cęteris rebus. Ergo huiusmodi sentẽtia est quę dicit/ea quę voces significent apud omnes homines non mutari:vt ipsæ quidem voces(sicut supra mõstrauit/cũ dixit quemadmodum. nec litterę omnibus eędem:sic nec eędem voces)apud plures diuersę sint:illud vero quod voces ipsę significãt apud omnes homines idem sit/nec vlla ratione valeat permutari/qui sunt scilicet intellectus rerum. qui quoniam naturaliter sunt. permutari non possunt. atq; hoc est quod ait. quarum autem hæ primum notæ/idest voces: eædem omnibus passiones animæ sunt. vt demonstraret quidem voces esse diuersas:quarũ autem ipsę voces significatiuę essent/quę sunt scilicet animæ passiones/easdẽ apud omnes esse/nec vlla ratione (quoniam sunt constitutę naturaliter)permutari. Nec vero in hoc constituit:vt de solis vocibus atq; intellectibus loqueretur. sed quoniam voces atq; litteras non naturaliter constitutas per id significauit:ꝙ eas nõ apud omnes easdẽ esse proposuit. Rursus intellectus quos animæ passiões vocat:per hoc esse naturales ostendit/ꝙ apud omnes ijdẽ sint/a quibus idest intellectibus ad res transitum fecit. Ait eni/ quarum hæ similitudines:res etiam eędem. hoc scilicet sentiens:ꝙ res quoq; naturaliter apud omnes essent eędem. sicut enim ipsæ animæ passiones quæ ex rebus sumũtur/apud omnes homines eædẽ sunt:ita quoq; ipsę res quarũ similitudines sunt animæ passiones/eædem apud omnes sunt. quocirca quoq; res naturales sunt:sicut sunt etiam similitudines rerũ quæ sunt passiones animæ. ❡ Hermynius vero huic est expositioni contrarius. Dicit eni non esse verum eosdẽ apud omnes homines esse intellectus quorũ voces significatiuæ sunt. quid enim in æquiuocatione dicetur: vbi vnus idẽq; vocis modus plura significat/sed magis hanc lectionẽ verã putat: vt ita sit. quarũ autem hę primum notæ: hæ omnes passiones animæ sunt. et quarum hę similitudines/res iam eędem:vt demõstrasse videatur/quorũ voces significatiuę sint/vel quorũ passiones animę/similitudines. Et hoc simpliciter accipiendum est secundum Hermynium: vt ita dicamus. quorum voces significatiuę sunt:illę sunt animę passiones/tanq̃ si diceret. animę passiones sunt:quas significant voces. et rursus quorũ similitudines sunt/ea quæ intellectibus continentur:illæ sunt res. tanq̃ si dixisset. res sunt:quas significant intellectus. ❡ Sed Porphyrius de vtrisq; acute subtiliterq; iudicat:& Alexãdri sentẽtiã magis probat. hoc qd dicit/nõ debere dissimulari de multiplici æquocatiõis significatiõe. Nã et q dicit:ad vnã quãlibet rẽ accõmodat animum scilicet quam intelligens voce declarat/& vnum rursus intellectũ quẽlibet is qui audit/expectat. Qꝫ si cũ vterq; ex vno nomine res diuersas intelligit/ille qui nomẽ æquiuocum dixit designet clarius/quid illo nomine significare voluerit:accipit mox qui audit/& ad vnũ intellectũ vtriq; conueniunt. qui rursus fit vnus apud eosdẽ illos:apud quos primo diuersę fuerant animæ passiones propter æquiuocationẽ nominis. Neq; eni fieri potest/vt q voces positione significantes a natura/eo distinxit ꝙ easdem apud omnes esse nõ diceret:eas res quas naturaliter esse proponebat/non eo tales esse monstraret/ꝙ apud omnes easdem esse contenderet. Quocirca Alexander vel propria sentẽtia:vel Porphyrij authoritate probãdus est. Sed quoniã ita dixit Aristo-

teles/ quarum autem hę primum notę sunt / eędem omnibus passiones animę sunt: quærit
Alexander si rerum nomina sunt/ quid causæ est vt primorum intellectuum notas esse voces
dixerit Aristoteles: rei eni ponitur nomē. vt cum dicimus homo: significamus quidē intellectū/
rei tamē nomen est/ scilicet animal rationale mortale. Cur ergo non primarum rerum magis no
tę sunt voces quibus ponūtur: potiusq̄ intellectuum? Sed fortasse quidem ob hoc dictū est(inqt)
q̄ licet voces rerum nomina sint: tamen non iecirco vtimur vocibus vt res significemus / sed
vt eas quę nobis ex rebus innatę sunt/ animę passiones. Quocirca propter quorū significatiā/ vo
ces ipsę proferuntur: recte eorum primorum dixit esse notas. In hoc vero Aspasius permolestus
est. Ait enim qui fieri potest: vt eędem apud omnes animę passiones sint/ cum tam diuersa sentē
tia de iusto ac bono sit? Arbitratur enim Aspasius passiones animę non de rebus incorporalibus:
sed de ijs tantū quę sensibus capi possunt/ Aristotelem passiones animę dixisse/ quod perfalsum
est. Neq; enim vnq̄ intellexisse dicetur/ qui fallitur. et fortasse quidem passionem animi habuisse
dicetur/ quicunq; id quod bonum est/ non eodē modo quo est/ sed aliter arbitratur: intellexisse
vero non dicitur. Aristoteles autem cū de similitudine loquitur: de intellectu pronunciat. Neq;
enim fieri potest/ vt qui quod bonū est/ malum esse arbitretur: boni similitudinem mente cōce-
perit. neq; enim intellexit rem subiectam. Sed quoniam quę sunt iusta ac bona ad positionē om
nia naturāue referuntur/ et si de iusto ac bono ita loquitur/ vt de eo ciuile ius/ aut ciuilis iniuria
dicitur: recte nō eædē sunt passiones animę. quoniā ciuile ius: ciuile bonū positione est/ non na-
tura. naturale vero bonū atq; iustum: apud omnes gētes idem est. Et de deo quoq; idem est/ cu
iusq̄uis cultura diuersa sit: idē tamen cuiusdam eminentissimę naturę est intellectus. quare repe-
tendum breuiter a principio est. Partibus enim ad orationem vsq; peruenit. nam q̄ se prius quid
esset nomen/ quid verbum constituere dixit: hę minimę partes orationis sunt. q̄ vero affirmati-
onem et negationē: iam de composita ex verbis et nominibus oratione loquitur/ quæ eędē rursus
partes sunt enunciationis. et post enunciationis propositionem: de oratione loqui proposuit/ cu
ius ipsa quoq; enūciatio pars est. Et quoniam(vt dictum est) triplex est oratio/ quę in litteris / quę
in voce/ quę in intellectibus est: qui verbū et nomē diffiniturus esset eaq; significatiua positurus/
dicit prius quorum significatiua sint ipsa verba et nomina. et inchoat quidē ab ijs nominibus &
verbis quę sunt in voce dicēs. sunt ergo ea quę sunt in voce. et demonstrat quorum sint signifi-
catiua adijciens. earum quę sunt in anima passionū notę. Rursus nominū ipsorū verborūq; q̄ in
voce sunt: ea verba et noia quę essent in litteris cōstituta/ significatiua esse declarat dicēs. et ea q̄
scribūtur: eorū quę sunt in voce. & quoniā ista quattuor quędā sunt: litterę/ voces/ intellectus/ &
res/ quorū litterę et voces positione sunt/ natura vero res atq; intellectus. demōstrauit voces nō
esse naturaliter sed positione / per hoc q̄d ait nō easdē esse apud omnes/ sed varias/ vt est. & quē-
admodum nec literę omnibus eędem: sic nec eędē voces. Vt vero demonstraret intellectus / &
res esse naturaliter: ait apud omnes eosdem esse intellectus/ quorum voces essent significatiuę. et
rursus apud omnes easdem esse res: quarum similitudines essent animę passiones/ vt est. quarū
autem hę primum notę/ scilicet quę sunt in voce: eędē omnibus passiones animę sunt. & quarum
hę similitudines: res etiā eędem. Passiones autem animę dixit: quoniā alias diligenter ostensum
est omnem vocē animalis/ aut ex passione animę aut propter passionem proferri. Similitudinem
vero passionem animę vocauit: q̄ secundum Aristotelem nichil aliud est intelligere/ nisi cuiusli-
bet subiectę rei proprietatem atq; imaginationem in animę ipsius reputatione suscipere. de qui-
bus animę passionibus/ in libris se de anima cōmemorat diligentius disputasse. Sed quoniā de-
monstratum est quoniam verba/ & nomina/ et oratio intellectuū pricipaliter significatiua sunt:
quicquid est in voce significationis ab intellectibus venit. quare prius paululū de intellectibus
perspiciendum et erat: qui aliquid recte de vocibus disputaret. Ergo q̄d supra passiones animæ
» et similitudines vocauit: idem nūc apertius intellectū vocat dicens. ¶ Est autem quemadmodū
» in anima aliquando quidem intellectus sine vero vel falso/ aliquādo autem cui iam necesse est
» horum alterum inesse: sic etiam in voce. Circa compositionem enim & diuisionem: est verum &
» falsum. ¶ Nomina igitur ipsa et verba consimilia sunt: ei(qui sine compositione & diuisione est)
» intellectui. vt homo vel album: quando non aliquid additur. neq; enim falsum/ neq; verum ad-
» huc est. signum autem huius est. hircoceruus enim aliquid significat: sed nondum verū aliquid
» vel falsum si non vel esse vel non esse addatur/ vel simpliciter/ vel secundum tempus. ¶ Quo-
niam nomē/ et verbū atq; omnis oratio/ significatiua sunt animę passionum: ex ipsis sine dubio
quę designant in eisdē vocibus proprietas significationis innascitur. hic vero est totus atq; cō-
tinuus Aristotelicę ordo sententię. Quoniā inquit ea primū vocibus significantur/ quę in animo
et cogitatione versantur: intellectuū vero alios quidem simplices et sine veri vel falsi enunciati-
one perpendimus / vt cum nobis hominis proprietas tacita imaginatiōe suggeritur. nulla nāq;

ex hac intelligentię ſimplicitate: vel veritatis naſcitur vel falſitatis agnitio. Sunt vero intellect⁹
quidam compoſiti atq; coniũcti: in quibus ineſt iã q̃dã vel veritatis vel falſitatis iſpectio. vt cum
ad quamlibet ſimplicem perceptionem mentis: adiungit aliud qđ vel eſſe aliquid / vel non eſſe
conſtituat. vt ſi ad hominis intellectũ: eſſe vel non eſſe/ vel album eſſe vel non eſſe album copu-
letur. fient enim cogitabiles oratiões: veritatis vel falſitatis participes/ hoc modo. homo eſt. ho
mo non eſt. homo albus eſt. homo albus non eſt. quarũ quidem homo eſt/ vel homo albus eſt: cõ
poſitio dicitur. Nam prior/ eſſe atq; hominem: poſterior/ hominem albo compoſita intellectus p̃-
dicatione connectit. Si vero ad hominis intellectũ adiiciam quiddam vt ita ſit/ homo eſt/ vel nõ
eſt/ vel albus eſt/ aut aliquid tale: tũc in ipſa cogitatione veritas aut falſitas innaſcitur. Ergo (in-
quit) quemadmodum aliquoties quidam ſimplices intellectus ſunt qui vero falſoq; careãt/ qui-
dam vero in quibus alterum horum reperiatur: ſic etiam in voce. Nam quæ voces denunciant
ſimplices intellectus: ipſę quoq; a falſitate & veritate ſeiunctę ſunt. Quę vero huiuſmodi ſignifi-
cãt intellectus/ in quibus iã veritas vel falſitas cõſtituta eſt: in ipſis quoq; horum alterũ inueniri
neceſſe eſt. Nam ſi quis hoc ſolum dicit/ homo vel album/ vel etiam hircoceruus/ quãq̃ iſta qui-
dem ſignificẽt: quoniam tamen ſignificãt ſimplices intellectus/ manifeſtũ eſt omni veritatis vel
falſitatis proprietate carere. et tota quidem ſententia hoc modo ſe habet. ¶ Diligẽtius tamẽ eſt
attendẽdũ quid eſt qđ ait: circa compoſitionem enim et diuiſionẽ eſt veritas falſitaſq;. quid etiã
qđ dictum eſt: nomina igitur ipſa et verba conſimilia ſunt ſine compoſitione vel diuiſione intel
lectui. Illud quoq; cur cõpoſito nomine/ vel cur etiam vſus eſt rei non exiſtentis exemplo: vt di
ceret. hircoceruus enim ſignificat aliquid. Nec illud prętereũdũ eſt/ quid ſit qđ dictũ eſt: vel ſim-
pliciter vel ſecundum tẽpus. Primum quidem de eo dicendum eſt qđ ait: circa compoſitionem
enim et diuiſionem eſt veritas falſitaſq;. ¶ Quęritur namq; vtrum ne omnis veritas circa com- Queſtio
poſitionem et diuiſionem ſit: an quędã eſt/ quędam vero minime. Illud quoq; an in omni cõpoſi
tione vel diuiſione veritas falſitaſq; conſtituta ſit: an hoc nõ generaliter/ ſed in quadam compo
ſitionis vel diuiſiõis parte veritas falſitaſq; verſetur. In opinionibus nãq; veritas eſt: quoties ex
ſubiecta re capitur imaginatio/ vel etiam quoties ita vt ſeſe res habet/ imaginationẽ accipit in-
tellectus. Falſitas vero eſt quoties aut non ex ſubiecto/ aut ita vt ſeſe res non habet imagina-
tio ſubiicitur itellectui. Sed adhuc in veritate atq; falſitate nichil equidẽ aliud reperit/ niſi quędã
opinionis habitudo ad ſubiectã rem. quadã enim habitudine & quo modo ſe habet imagina-
tio ad rem ſubiectã: hoc ſolũ in hac veritate vel falſitate conſpicitur/ quã quidẽ habitudinẽ nul-
lus dixerit compoſitionem. In hoc vero diuiſionis nullus nec fictus quidem modus intelligi po-
teſt. Illud quoq; conſiderandũ eſt nonne aliqua ſit in iis compoſitio vel diuiſio/ quę ſecundũ ſub-
ſtantiam ſuam vera dicuntur/ aut falſa: vt eſt vera voluptas bene viuendi/ vt eſt falſa voluptas
bellandi. Etiã illud quoq; reſpiciendum eſt/ ꝙ in omniũ maximo deo quicquid intelligitur: non
in eo accidentaliter/ ſed ſubſtantialiter intelligitur. etenim quę bona ſũt/ ſubſtãtialiter de eo/ nõ
accidentaliter credimus. Qz ſi ſubſtantialiter credimus deũ/ deum vero nullus dixerit falſum/ ni
chilq; in eo accidentaliter poterit euenire: ipſa veritas deus dicendus eſt. non eſt igitur compo-
ſitio vel diuiſio in iis quę ſimplicia naturaliter ſunt/ nec vlla cuiuſlibet rei collatione iunguntur.
Quare non omnis veritas neq; falſitas circa compoſitionem diuiſionemq; conſiſtit: ſed ſola tan-
tum/ quę in intellectuum multitudine fit/ & in prolatione dicendi. Nam in ipſa quidem habitu-
dine imaginationis/ et rei nulla compoſitio eſt: in coniunctione vero intellectuum compoſitio
fit. Nam cum dico Socrates ambulat: hoc ipſum quidem qđ eum ambulare concepi/ nulla com
poſitio eſt. ꝙ vero intellectus progreſſione ambulationem cum Socrate coniungo: quędam iam
facta eſt compoſitio. q. ſi hoc oratione protulero: rurſus eadem compoſitio eſt/ & circa eam vis
veritatis & falſitatis apparet. Quocirca in iis ſolis cõpoſitionibus inuenitur veritas atq; menda-
cium/ de quibus tota nunc quęſtio eſt: in nomine ſcilicet & in verbo/ in negatione & affirmatio-
ne/ in enunciatione/ & oratione. Quã ſcilicet compoſitione veritatis & falſitatis naturam ab in
tellectibus accipientes in vocis prolatione conſeruant. De diuiſione autem quæ ad negationem
pertinet/ deq; compoſitione quæ ad affirmationem: paulopoſt enucleatiius dicam. Nunc illud
eſt videndum: vtrum verum ſit circa omnem compoſitionem circaq; omnem diuiſionem veri-
tatem vel mendacium prouenire. quod falſum eſt. quis enim dixerit huiuſmodi nominum con-
iunctionem/ et Socrates/ & Plato vel ſi a ſe hæc nomina diuidãtur/ nec Socrates/ nec Plato: ve-
ri aliquam falſine tenere ſignificantiam. Quare confitendum eſt/ nec circa omnem diuiſionem
neq; circa omnem compoſitionem eam ſcilicet quę in oratione verſat mendacium veritatemq;
ſubſiſtere. ſed illud veriſſimum eſt: ꝙ omnis quæ in oratione eſt veritas falſitaſq;/ in compoſitio-
ne & diuiſione naſcitur/ non tamen omnis orationis compoſitio vel diuiſio iterum retinet aut
verũ aut falſum. Ergo ſi ſic dixiſſet/ circa oẽm cõpoſitionẽ vel diuiſionẽ veritas falſitaſq; ẽ: mẽti-

retur. sed quoniam dixit simpliciter / veritas falsitasq; circa compositionem diuisionemq; est: verissime subtilissimeq; dixisse putandum est. Illa etiam nomina quæ ita dicuntur simplicia vt veritatem aut falsitatẽ quodam modo valeãt designare: huiusmodi sunt vt intra se atq; intra significationẽ suã quãdã retineãt cõpositionẽ. vt si qs dicat lego. hoc ẽ eni dicere lego: tanq̃ si diceret ego lego. hęc aũt cõpositio est. Sed vel quoties interrogãte alio / respondet alius vno tamen sermone: videtur quoq; tunc simplex sermo veritatem mendaciumq; perficere. qđ perfalsum est. Audientis namq; responsio: ad totũ ordinem superioris enunciationis adiungitur. vt si quis interroganti mũdus ne animal sit / respõdeat est: videtur hęc vna particula veritatem vel mendacium continere / sed falso. non enim vna est: sed ad vim ipsius responsionis intuenti tale est / ac si diceretur mundus animal est. Quod vero ait nomina ipsa et verba cõsimilia esse sine cõpositiõe vel diuisione intellectui: illud designat quod supra iam dixit / ea quę sunt in voce notas esse animę passionum. q⁹ si notę sunt: sicut litterę vocũ in se similitudinem gerunt / ita voces intellectuum. Et quoniam dictũ est cur de similitudine verborũ & nominum atq; animæ passionum dixerit: cur circa compositionem et diuisionem falsum verumq; esse proposuerit / dicendũ est & quid sit ipsa compositio vel diuisio in qua aut veritas / aut falsitas inuenitur. Nam quoniam de simplici enunciatiua oratione perpendit (vt posterius ipse in diuisione declarat dicens. Est autem vna prima oratio enunciatiua affirmatio / deinde negatio) illã nunc compositionem designare vult quę alicuius vel substãtiam cõstituit / vel aliquid secundũ esse cõiungit. nam cum dico Socrates est: hoc ipsum esse Socrati applico & substantiam eius esse constituo. si vero dixero Socrates philosophus est: philosophiam & Socratem secũdũ esse composui. vel si dicã Socrates ambulat: huiusmodi est tãq̃ si dicã Socrates ambulans est. igitur quoties huiusmodi fuerit cõpositio / quę secundũ esse verbum vel substantiam constituat / vel res coniungat: affirmatio dicitur / et in ea veri falsiq; natura perspicitur. & quoniã omnis negatio ad prędicationem constituitur (huius eni

Nõ Socrates nomen infinitum

affirmationis quę est Socrates est / negatio non ea quę dicit non Socrates est: sed ea quę pronunciat Socrates non est. & ad id qđ esse Socrates dictus est / non negatio / apponitur: vt cum id dicamus non esse / quod ante dictũ est esse) ergo quoniam id qđ in affirmatione secundũ esse vel cõstitutũ vel coniunctum fuerit / ad id addita negatio separat / vel istam substantię cõstitutionẽ / vel etiam factã per id qđ dictum est esse aliquid coniunctionem: diuisio vocatur. Quando eni dico Socrates non est: esse a Socrate seiunxi. & cum dico Socrates philosophus non est: Socratẽ ab eo ꝙ est philosophũ esse / separaui / quã separationem quę ad negationem pertinet / diuisionem vocauit. Ergo manifestum est / si simplex in animæ passionibus intellectus fuerit / cum ipse intellectus nullam adhuc veri falsiq; retineat naturã: eorũ quoq; prolationem ab vtrisq; esse separatam. Sed cum compositio secundum esse facta vel etiam diuisio / intellectibus in quibus principaliter veritas et falsitas procreatur euenerit: quoniã ex intellectibus voces capiunt significationem / eas quoq; secundum intellectuum qualitatẽ veras et falsas eẽ necesse est. Maximã vero habet vim hircoceruí exempli nouitas / et exquisita subtilitas. ad demonstrandum enim ꝙ vnũ solum nomen neq; verum sit neq; falsum: posuit huiusmodi nomen / quod compositum quidem esset / nulla tamen ei⁹ substantia reperiretur. Si qđ ergo nunq̃ nomẽ vnũ veritatem posset falsitatemue retinere: posuit huiusmodi nomen / qd est hircoceruus. sed quoniã omnino in rebus nulla illi substãtia est: falsum aliquid designare videtur / sed non designat aliquam falsitatem. Nisi enim dicatur hircoceruus vel esse vel non esse / quãq̃ ipsum per se non sit: solum tamen dictum / nil falsi in eo sermone veriue perpenditur. Ergo ad demonstrandam vim simplicis nominis / ꝙ omni veritate atq; mendacio careat: tale in exemplo posuit nomen / cui res nulla subiecta sit. Quod si quidem verum vel falsum vnũ nomen significare posset: nomẽ qđ eam rem esse designat / quæ in rebus non sit omnino / falsum esset. sed non est. nõ igitur vlla veritas falsitasq; in simplici vnq̃ noie reperiretur. Nec illđ paruę curę fuit nomẽ nõ ponere / qđ omnino nichil significaret: sed qđ cũ significaret qddã / tamẽ aut verũ aut falsũ eẽ nõ posset / vt nõ videat veritatis falsitatisq; causa eẽ in eo / quoniã nichil significaret. Sed quoniam esset simpliciter dictum / quanq̃ in eodem illud quoq; conficit vt ostenderet non solum simplex nomẽ veritate atq; mẽdacio esse alienissimum: sed etiam cõposita quoq; nomina / si non habeant aliquam secundum esse vel non esse (sicut superius dictum est) compositionem / verum vel falsum significare non posse. tanq̃ si diceret: nõ solum simplex nomen præter aliquam compositionem / nichil verum falsumue significat: sed etiã composita vtroq; carent (sicut iã ipse dixit) nisi illi aut eẽ aut nõ esse addat / et vel simpliciter vel secundum tempus. hoc vero idcirco addidit ꝙ in quibusdam ita enunciationes fiũt: vt quod de ipsis dicitur / secundum substantiam proponatur. in quibusdam vero hoc ipsum esse quod addit: non substantiam sed pręsentiam quandã significat. Cum enim dicimus deus est / non eum dicimus nunc esse: sed tantum in substantia esse / vt hoc ad immutabilitatem potius substantię q̃

ad tempus aliquod referatur. Si autem dicimus dies est: ad nullā diei substantiā pertinet nisi tantum ad temporis constitutionem. hoc enim qd est/ tale est: tanq̄ si dicamus nunc est. quare cū ita dicimus esse vt substātiam designemus: simpliciter est addimus. cum vero ita vt aliquid præsens significetur: secūdum tempus. Hęc est vna quam diximus expositio. ¶ Alia vero huiusmodi est. esse aliqd duobus modis dicit᷑: aut simpliciť/ aut scdm tēpus. simpliciť qdē scdm p̄sens tēpus: vt si qs dicat hircoceruꝰ est. pręsens autem qd dicitur: tempus nō est sed confiniū tēporū. finis nāq; preteriti est futuriq; principiū. Quocirca quisquis secūdum pręsens/ hoc sermone qd est esse vtitur: simpliciter vtitur. qui vero aut præteritum iungit aut futurum: ille nō simpliciter/ sed iam in ipsum tempus incurrit. Tempora namq; (vt dictum est) duo ponuntur/ pręteritū atq; futurum. Qz si quis cum pręsens nominat/ simpliciter dicit: cū vtrū libet præteritum vel futurum dixerit/ secūdū tempus vtitur enūciatiōe. ¶ Est quoq; tertia huiusmodi expositio: q aliquoties ita tēpore vtimur/ vt indefinite dicamꝰ. vt si quis dicat est hircoceruus/ fuit hircoceruus erit hircoceruus: hoc indefinite & simpliciť dictū ē. Sin vero aliqs addat nūc est/ vel heri fuit/ vel cras erit: ad hoc ipsum esse qd simpliciter dicitur addit tempus. quare scdm vnā trium harum expositionum intelligendum est qd ait/ si non vel esse vel nō esse addatur/ vel simpliciter vel secundum tempus.

Secūdū tēpꝰ/ idest designatiuū tēporis addimus

Sed ei qd ante proposuit/ quemadmodum aliquoties quidem in anima intellectus sine vero vel falso: post quasi consequens reddidit nomina ipsa per se verbaq; esse simplicibus intellectibus cōsimilia/ vt homo vel album. ei vero quod ait/ cui iam necesse sit alterum horum inesse: nichil interim reddidit/ sed hoc eo ipso suppleuisse putabitur q ait sed nondum verum vel falsum est si non esse vel non esse addatur. hoc est enim intellectuum quędam compositio: cui iam necesse est alterum horum inesse/ qua in oratione vel esse vel non esse additur. Quocirca quoniam de nomine verboq; proposuit/ & q̄ potuit breuiter/ vocum/ litterarum/ intellectuum: rerumq; consequentias altissima ratione monstrauit: ad id qd primum proposuit dicens. Primum oportet constituere: qd sit nomen/ & quid verbū. ad hoc inquam quod p̄miserat diffinire reuertitur. nomē enim diffiniens ita subiecit.

¶ DE NOMINE. Cap. II.



NOmen igitur est vox significatiua secundum placitum sine tempore: cuius nulla pars significatiua est separata. ¶ In nomine enim quod est equiferꝰ: ferus nichil per se significat/ quemadmodū in oratiōe quę est equus ferus. ¶ Omnis diffinitio generis constitutione conformatur: differentiarum vero compositione perficitur. Nam si ad propositum genus differentias colligamꝰ/ easq; ad vnam quā diffinire volumus speciē aptemꝰ/ vsq; dū vni tantū speciei illa collectio cōueniat: nichil est qd vltra ad faciēdam diffinitionem desideretur. vt ipsum hominem si quis diffiniat: generi eius qd est animal/ duas necesse est differentias iungat rationale scilicet atq; mortale/ faciatq; huiusmodi ordinem/ animal rationale mortale. quę diffinitio si ad hominem referatur: plena est rationis substantiæq; descriptio. volens ergo Aristoteles diffinire quid esset nomen: prius eius genus sumpsit dicens vocem esse/ iccirco scilicet vt hoc quod dicimus nomen ab alijs quę non voces/ sed tantū soni sunt/ separaret. distat eni sonꝰ a voce. sonus eni est percussio aeris sensibilis: vox vero flatus/ qui per gutturis partes egrediens/ quę arterię vocantur/ aliqua linguę impræssione formatur. Et vox quidem nisi animantium non est: sonus vero aliquoties inanimatorum quoq; corporum cōflictatione perficitur. quare quoniam nomen vocem esse monstrauit: ab alijs quę voces non sunt/ sed tantum soni/ hanc oratiōis partē separauit atq; distribuit/ & vocem quidē nominis velut genꝰ sumpsit. Habet nāq; aliud quiddam speciei loco differens a nomine/ qd est verbum. habet quoq; quasdam locutiōes quę nichil vlla ratione significent: vt sunt inarticulatæ voces quarum ipsa significatio non potest inueniri/ vt sindapsus. huic ergo generi alias differētias rursus apponit: quę nomē sicut vox a sonis alijs segregauit/ ita quoq; hę differētię nomē ab alijs speciebꝰ sub voce positis/ diuidant atq; discernāt. qd eni addidit nomē vocē esse significatiuā: ab ijs inquā vocibꝰ nomē segregauit q̄ nichil omnino significāt/ vt sūt syllabę. Syllabę eni cū ex his totū nomē cōstet: adhuc ipę omnino nichil significāt. Sūt quoq; q̄dā voces syllabis litterisq; cōpositę: q̄ nullā habēt significationē/ vt ē blithiri. Ergo quoniam videbātur quædā voces esse/ q̄ significatiōe carerent: nomen qd vox est & alicuius designationis sēper causa profertur/ non aliter diffiniendū erat nisi illud ante

Mortale ad diffinitionē adiūgit Platonicorum placita secutus

a non significantibus vocibus segregaret. itaq; ait nomen esse vocē significatiuā: vt voce quidē ab alijs sonis / significatiōe vero addita / ab ijs quę sub voce sunt nichil designantia / segregaret. sed hoc nondum ad totam diffinitionem valet. Neq; enim solum nomen vox significatiua est: sed sunt quędam voces quæ significant quidem / sed nomina non sunt. vt ea quæ a nobis in aliquibus affectibus proferuntur: vt cum quis gemitum edit / vel cum dolore concitus emittit clamorem. Illud enim doloris animi: istud corporis signum est. & cum sint voces & significent quādam vel animi vel corporis passionem: nullus tamen gemitum clamoremq; dixerit nomē. Mutorum quoq; animalium / sunt voces quędam quę significant. vt canum latratus / iras significat canū: alia vero mollior quędā blādimenta designat. quare adiecta differentia separandum erat nomē ab ijs omnibus quę voces quidem essent / & significarent: sed nominis vocabulo non tenerentur. igitur adiecit nomen vocem esse significatiuā non simpliciter / sed secūdum placitum. Secundum placitum vero est: qđ secundum quandam positionem placitumq; ponētis aptatur. nullum enim nomen naturaliter cōstitutū est. neq; vnq̄ sicut subiecta res a natura est: ita quoq; a natura veniente vocabulo / nuncupatur. Sed hominum genus qđ & ratione & oratione vigeret / nomina posuit: eaq; quibus libuit litteris syllabisq; coniungens / singulis subiectarum rerum substantijs dedit. hoc autem illo probatur: ꝙ si natura essent nomina / eadem apud omnes gentes essent. vt sensus / quoniam naturaliter sunt: ijdem apud omnes sunt. Omnes enim gentes nō alijs nisi solis oculis intuentur / audiunt auribus / naribus odorantur / ore accipiunt gustus / tactu calidum vel frigidum / lene vel asperum iudicant: atq; hæc huiusmodi sunt vt apud omnes (vt dictum est) gentes eadem videantur. ipsa quoq; quę sentiuntur: quoniam constituta naturaliter sunt / non mutantur. Dulcedo enim et amaritudo / albū & nigrū / & quę alia / sensibus quinq; sentiūtur: eadem apud omnes sunt. Neq; enim qđ Italis dulce est in sensu: idē Persis videtur amarum. nec qđ apud nos oculis apparet album: apud Indos nigrū est. nisi forte aliqua sensus egritudine permutetur: sed hoc nichil attinet ad naturam. Igitur quoniā ista sunt naturaliter: apud omnes gentes eadem manent. Sic & nomina si naturaliter esse videantur: eadem essent apud omnes gentes / nec vllam susciperent mutationem. Nunc autem ipsum hominem alio vocabulo latini / alio gręci / diuersis quoq; vocabulis barbarę gentes appellant: quę in ponendis nominibus dissensio / signum est nō naturaliter / sed ad ponentium placitum voluntatemq; rebus nomina fuisse composita. idem quoq; monstrat: ꝙ sępe singulorum hominum sunt permutata vocabula. Quem enim nunc vocamus Platonem: Aristoteles antea vocabatur: & qui Theophrastus nunc dicitur / ante Aristotelem a suis parentibus Tirtamus appellabatur. in eadem quoq; ligua quando plura vocabula vni adduntur rei: monstratur rem illam non naturalibus sed appositis nominibus nuncupari. si enim naturalibus nominibus res quoq; vocarentur: vnam rē vno tantum nomine signaremus. Quid enim attinet si naturalia sunt vocabula: vnius rei plures nominum esse voces / quę ad vnam designationem demonstrationemq; concurrent? Dicimus eni gladius / ensis / mucro: & hęc tria ad vnam subiectam substantiam concurrunt. Ergo monstratū est noia esse scđm placitū / idest scđm ponētū placitū: ac si diceret nomē esse vocē quidē & significatiuā / sed non naturaliter / sed secūdū placitū volūtatēq; ponētis. hoc scilicet / vt diuideret ab ijs vocibus quę naturaliter designarēt: vt sunt hę quas nos in passionibus affectibusq; proloquimur / vel quas animalia muta conantur. Sed nondum supradicta differentia: plenam nominis formam diffinitionēq; constituit. Est namq; verbo cōmune cū nomine / ꝙ vox designatiua est & secundum placitum: sed addita differentia quę est / sine tempore / nomen à verbo distinxit. neq; enim nomen vllum cōsignificat tempus. verbi namq; est / cū aut passio significatur aut actio: aliquam quoq; secum trahere vi temporis q̄ illud cum vel facere vel pati dicitur / proferatur. Cum enim dico Socrates: nullius est temporis. cū lego vel legi vel legam: tempore nō carent. Addito ergo nomini ꝙ sine tēpore esse dicatur: nomen a verbo disiūgitur.

Obiectiōis tacitę solutio

¶ Sane nos nemo arbitretur opinari: ꝙ nullum nomē significet tempus. Sunt enim nomina quę tempus significanōe demonstrent: velut cum dico hodie vel cras / temporis nomina sunt. sed illud dicimus / ꝙ cum eodem nomine tempus quoq; nō consignificatur. Aliud est eni significare tempus / aliud cōsignificare. Verbum enim cum aliquo proprio modo tempus significat: vt cum agentis vel patientis modū demonstrat. Nam sine tempore: ipsa passio vel actio non profertur. vnde non dicimus ꝙ nomen non significet tempus: sed ꝙ nomen significatio tēporis non sequatur. ¶ Restat autem vna sola differētia: q̄ si superioribus adiungatur / plenissima fere nomē diffinitione formabit. hęc aūt est qua nomen ab oratione separat. Inueniunt eni quędā sine dubio orōnes quę cum voces sint / & significatiuę & scđm placitū / quippe q̄ sūt nominibus colligatę: tamē sunt sine tēpore. vt cum dico Socrates & Plato. hæc namq; oratio: cum ex nominibus iuncta sit / nomen quidem

non est/vox vero est significatiua secundum placitum & tempore vacat. vt igitur nomen ab hu
iusmodi oratione diuideret: addidit hanc differentiam/ quæ est cuius nulla pars est significatiua
separata. Oratio enim quoniam verbis nominibusq; coniūgitur/verba vero vel nomina signi-
ficatiua esse palam est: partes quoq; orationis significare aliquid dubium non est. Nominis ve-
ro pars quoniam simplex est: nichil omnino significat. Sed cum omnis oratio omneq; no-
men & verbum ex subiectis intellectibus vim significandi sumat: est autem aliquoties vt vnum
nomen multos significet intellectus. quocirca erit quoq; vt non simplex nomē sit/ qđ non vnam
tantum animi passionem intellectūq; designet. Nam cum dico suburbanum/ vrbanum imagi-
nationem significandi tenet: sed ita vt a toto nomine separatum/ cum ad ipsum refertur nomē
significet nichil. & vt in eo qđ dicimꝰ equiferus/ ferꝰ quidem aliquid significare vult: sed si a to-
ta compositione separatur/ nichil omnino designat in eo scilicet nomine in quo cum equi par-
ticula iunctum/ equiferum consignificabat. Omnis namq; huiusmodi compositio: vnius intel-
lectus designatiua est. quare in oratione quidem ferus significat. etenim equus ferus oratio/ du
os retinet intellectus. in nomine vero nichil: quoniam hoc qđ dicimus equiferus/ vnius intelle-
ctus designatiuum est. sed fortasse ferus cum ea parte qua iunctum est/ simul quidem consignifi-
» cat: separatū vero nichil. hoc est ergo qđ ait. ¶ At vero nō quemadmodū in simplicibꝰ nomini-
» bus: sic se habet in compositis. In illis enim nullo modo pars significatiua est: in his autem vult
» quidem/ sed nullius est/ separata. vt in eo quod est equiferus/ hoc quod est ferus. Secundum pla
» citum vero: quoniam natura/ nominum nullum est/ sed quando fit nota. quoniam designant &
» illitterati soni/ vt ferarum: quorum nichil nomē est. ¶ Simplex enim nomē nec imaginationem
aliquam partium significationis habet: composita vero tales habet partes/ vt quasi conentur
quidem aliquid significare/ sed consignificent potius q̃ quicq̃ extra significent. addito igitur no-
mini ꝙ eius partes nichil separatę significant: nomē ab oratiōe disiunctū est. ¶ Postq̃ adiectio-
nem quæ est cuius nulla pars est significatiua separata/ ꝙ in nominis distinctiōe valeret expli-
cuit/ hoc scilicet quo nomen ab oratione seiungeret: illud quoq; differit cur sit additum quod di
ctum est secūdum placitum. Nam quoniam nulla naturaliter nominum significatio est/ sed om-
ne nomen positionem designat: iccirco dictum est secundum placitum. qđ enim placuit ei qui
primus nomina indidit rebus: hoc illis vocabulis designatur. age enim quis naturaliter nomina
esse confirmet: quorum apud omnes gentes est tam diuersa varietas? Nec vero dicitur ꝙ nulla
vox naturaliter aliquid designet: sed ꝙ nomina non naturaliter/ sed positione significent. Alio-
qui habent hoc ferarum mutorumq; animalium soni: quorum vox quidem significat aliquid.
vt hinnitus equi/ cōsueti equi inquisitionem: latratus canum latrantium iracundiam monstrat/
et alia huiusmodi. Sed cum voces mutorum animaliū propria natura significent: nullis tamen
elementorum formulis conscribuntur. Nomen vero quāq̃ subiacet elementis: prius tamen q̃ ad
aliquam subiectę rei significationem ponatur/ per se nichil designat. vt cum dicimus sindapsus
vel herecelein. hæc per se nichil quidem significant. sed si ad subiectę rei alicuius significationē
ponantur/ vt dicatur vel homo sindapsus/ vel lapis herecelein: tunc hæc quę per se nichil signi-
ficabant/ positione & secundum ponentis quoddam placitum/ designant. Ergo tunc nomen si-
gnificatiuum est: quando (vt ipse ait) fit nota. tunc autem fit nota: cum secundum ponentis pla-
citum/ vocabulum qđ naturaliter nichil designabat/ ad subiectæ rei significationem datur. hoc
est enim quod ait/ fit. si enim naturaliter nomina significarent: nunq̃ de his Aristoteles diceret/
fit nota. tunc enim non fieret nota: sed esset. Ergo quoniam nomina secundum placitum signi-
ficatiua sunt/ ferarum vero illitterati soni secundum naturam: iccirco horum voces esse nomina
non dicūtur. Vniuersaliter autem dicimus/ omnium vocum: alię sunt quę inscribi litteris possūt/
alię quę non possunt. Et rursus earum quę inscribuntur vel minimę: alię quidem significant/ alię
vero nichil. Amplius quoq; omnium vocum: alię secundum placitum designant/ alię vero natu-
raliter. Nomen ergo secundum placitum est. positiōe enim/ factum est subiectæ rei nota. Nichil
enim nominum est: qđ naturaliter significet. non enim nomen informat significatio secundū
naturam: sed secundum placitum significatio. Nam & illitterati soni significant: vt sunt ferarū
quos ideo sonos vocauit/ quoniam sunt muta quædam animalia/ quę vocem omnino non ha-
bent/ sed tantum sonitu quodam concrepant. Quidam enim pisces nō voce: sed brancijs sonāt
&(vt Porphyrius autumat) cicada per pectus sonitum mittit/ quorum omnium nichil est nomē. Cicada
hoc autem dictum est non ꝙ nullum nomen sit harum vocum/ quas animalia proferunt: sed ꝙ
his nō velut nominibus vtanē. Nā q̃uis illitterata est vox & natura significat/ vt latratus canū: di
citur tamē latratus/ & leonis fremitus/ & tauri mugitus/ quæ sunt nomina ipsarū vocum/ q̃ a mu
tis aialibꝰ proferūtur. sed non hoc dicimꝰ/ quoniā eorū nichil est nomē: sed quoniā horū sonorū

nichil tale est vt nomē esse possit: idest vt secundum ea velut nominibus vtentes/ ferę sibi inuicem colloquātur. habēt eni significationē sed (vt dictū est) naturalē: nomē aūt scdm placitū est.

» ¶ Non homo vero nō est nomen. at vero nec positum nomen est: quo illud oportet appellare:
» neq; enim oratio/ neq; negatio est: sed sit nomen infinitum/ quoniam similiter in quolibet est &
» quod est & qd non est. ¶ Catonis autem et Catoni & quęcunq; talia sunt: nō sunt nomina/ sed
» casus nominis/ ratio autem eius est. alia tamen sunt secūdum seipsa: quoniam cum est/ vel fu-
» it/ vel erit/ neq; verum/ neq; falsum est. nomen vero semper. vt Catonis est/ vel non est. non-
» dum enim aliquis neq; verum dicit: neq; falsum.

De īfinitis nominibus

¶ Superius omnia quæcunq; extra nomen essent/ prædictis adiectionibus a nomine separauit. nunc vero quoniam sunt quædam quæ sub diffinitione quidem nominis cadunt/ videntur tamen a nomine discrepare: de ijs differit/ vt qd esse nomen integre videatur/ expediat. Quod enim dicimus nō homo vel non equus: oratio quidem nō est. Omnis enim oratio: aut nominibus constat & verbis/ aut solis duobus/ vel pluribus verbis/ vel solis nominibus. In eo autem qd est non homo: vnū tantum nomen est/ quod dicitur homo. id autem qd est non: neq; nomē est neq; verbum. Quare neq; ex duobus verbis cōstat/ aut ex verbo & nomine. verbum enim in eo nullum est. quare id qd dicimus non homo: oratio non est. Iā vero nec verbū esse monstrare superfluum est: cum in verbis semper tempora repertantur/ in hoc vero nullum quisq omnino tempus inueniat. sed nec negatio est. Omnis eni negatio oratio est. non homo vero cum oratio non sit: nec negatio esse potest. Illud quoq; q omnis negatio aut vera aut falsa est: non homo vero neq; verum neq; falsum est. sensus enim plenus nō est. quare negatio esse propter hoc quoq; non dicitur. Nomen vero esse quis dicat: cum omne nomen siue propriū siue appellatiuum sit/ definite designet/ Cum enim dico Cicero: vnā personam vnamq; substantiam nominaui. & cum dico homo/ qd est nomen appellatiuū: definitam substantiam significaui. Cum vero dico non homo: significo quidem quiddā quod homo non est/ sed hoc infinitum est. Potest enim & canis significari/ & equus & lapis/ & quodcūq; homo non fuerit: & ęqualiter dicitur & in eo qd est & in eo qd non est. Si quis enim de Scylla qui non est/ dicat non homo: significat quiddam/ qd in substātia atq; in rerum natura nō permanet. Si quis autem vel de lapide/ vel de ligno/ vel de alijs quæ sunt rebus/ dicat non homo: idem tamen aliqd significat/ & semper præter id qd nominat/ huiusmodi vocabuli significatio est. Sublato enim homine quicquid pręter hominem est: hoc significat non homo/ qd a nomine plurimum differt. omne enim nomen (vt dictum est) definite id significat qd nominatur: & non similiter & de eo qd est & de eo quod nō est dicitur. Sed hęc huiusmodi vox: et designatiua est/ & ad placitum/ & sine tempore/ & (vt dictū est) partes eius nichil extra designant. Quare dubia apud antiquos sententia fuit/ vtrum nomen hoc non dicerent: an hoc aliqua adiectiōe/ diffinitioni nominis subijcerent. Et qui hoc a nomine separabant: ita nomen diffinitione claudebant/ dicentes nomen esse vocem designatiuam secundum placitum/ sine tempore/ circunscriptæ significationis/ cuius partes nichil extra designarent. vt quoniam nō homo rem circūscriptam nō designaret: a nomine separetur. Alij vero non eodē modo: sed dicebāt qdē id esse nomen/ sed non simpliciter. Quadā namq; adiectione sub nomine poni posse illud putabant hoc modo. vt sicut homo mortuus non dicitur simpliciter homo/ sed homo mortuus: ita quoq; & nomen hoc quod nichil definite significaret/ non diceretur nomen simpliciter/ sed nomen infinitum. cuius sententię Aristoteles est author: q se hoc vocabulum ei autumat inuenisse. Ait enim/ at vero nec nomē est positum: quo illud oportet appellare. dicens id qd dicimus non homo/ quo vocabulo debeat appellari: non nouit antiquitas/ & vsq; ad Aristotelem nullus nouerat quid esset id qd non homo diceretur. sed hic huic vocabulum sermoni posuit dicēs: sed sit nomen infinitum, non simpliciter nomen: quoniā nulla circunscriptiōe significat. sed īfinitū nomē/ quoniā plura & ea infinite significat.

De casibus nominum

¶ Sed hoc nō solū huiusmodi vocibus cōtingit/ vt simpliciter sub noīe poni nō possint: sed sunt quędam alię quæ omnia quidem nominis habent/ & definite significant/ sed quadā alia discrepantia nomina simpliciter dici non possunt. vt sunt obliqui casus/ vt cum dicimus Catonis Catoni Catonem & cæteros. horum enim discrepantia est a nomine: q nomen rectum iūctum cum est vel non est/ enunciationē facit. vt si quis dicat Socrates est: hoc verum vel falsum est. Si enim viuēte Socrate diceretur: verum esset. si vero mortuo/ falsum esset. quare affirmatio est. Si quis autem dicat Socrates non est: rursus facit negationem/ & in ea quoq; veritas vel falsitas inuenitur. Ergo omne nomen rectum iunctum cum est vel non est: enunciationem facit. hi vero obliqui casus iuncti cum est vel non est: enunciationem nulla ratione perficiūt. Enūciatio namq; perfectus oratiōis intellectus est: in quem veritas vel falsitas cādit. Si qs ergo dicat Catonis est: nondū est plena sentētia. quid eni Catonis est/ nō dixit: atq; eodē modo Catoni ē/ vel Ca-

tonem eſt. In his ergo quoniam cum eſt vel nõ eſt iũcti / enũciationẽ non perficiunt: eſt quędã a nomine diſcrepãtia quãq̃ ſunt nomini omni diffinitione coniuncti. Magna enim eſt diſcrepãtia: ꝙ rectum nomẽ cum eſt iunctum/ perfectam orationem facit/ obliqui caſus imperfectam. Quod autem dictum eſt obliquos caſus cum eſt verbo iunctos/ orationem perfectam non facere: non dicimus quoniam cum nullo verbo obliqui caſus iungũtur/ ita vt nichil indigentem perficiant orationem. Cum enim dico Socratem penitet: enunciatio eſt. ſed non cum omni verbo/ ſed tãtum cum eſt vel non eſt/ hi caſus iuncti: perfectam orationẽ nulla ratione conſtituunt. Atq; hoc eſt quod ait. Catonis autem vel Catoni & quęcunq; talia ſunt: non ſunt nomina/ ſed caſus nominis. vnde etiã diſcrepare videntur. hæc enim nomina non vocãtur. Illa enim rectius dicũtur nomina quę prima poſita ſunt/ ideſt quæ aliquid monſtrant. genitiuus enim caſus non aliquid: ſed alicuius/ & datiuus alicui/ & cetęri eodem modo. Rectus vero qui eſt primus/ rem monſtrat. vt ſi quis dicat Socrates. atq; ideo hic nominatiuꝰ dicitur: ꝙ nominis quodã modo ſolus teneat vim nomenq; ſit. & veriſimile eſt eũ q primus nomina rebus impoſuit: ita dixiſſe/ vocetur hic homo/ & rurſus vocetur hic lapis. poſteriore vero vſu factum eſt/ vt in alios caſus primitus poſitum nomen/ deriuaretur. Illud quoq; maius eſt: ꝙ omnis caſus/ nominis caſus eſt alicuius. Ergo niſi ſit nomen cuius caſus ſit: caſus dici nominis recte non poteſt. Caſus autem omnis: inflexio eſt. ſed genitiuus & datiuus & cęteri: nominatiui inflexiones ſunt. quare nominatiui caſus erũt. ſed omnis caſus qui ſecundum nomen eſt: nominis caſus eſt. nomen igitur nominatiuus eſt. Aliud vero eſt caſus alicuius/ q̃ eſt idipſum cuius caſus eſt. caſus igitur nominis/ nomen non eſt. Quod vero adiecit/ ratio vero eius eſt in alijs quidem eadem: hoc inquit. Ratio et diffinitio obliqui caſus & nominis: eadem in omnibus alijs eſt. nam & voces ſunt/ & ſignificatiuæ & ſecundum placitum: & ſine tempore & circunſcriptę deſignant. ſed (vt ipſe ait) differt: quoniam cum eſt vel fuit vel erit adiunctum: neq; verum neq; falſum eſt. Qd a recto nomine ſine vlla dubitatione perficitur: vt cum eſt vel fuit vel erit adiunctũ/ verum vel falſum conficiat. quod deſignauit per hoc quod ait. Nomẽ vero ſemper/ ſubaudiendum eſt ſcilicet facit verum vel falſum: cum eſt vel fuit vel erit adiunctum. eorũq; ponit exempla/ Catonis eſt vel non eſt. in ijs enim (vt ipſe ait) neq; verum aliqd dicitur neq; falſum. quare integra nominis diffinitio/ eſt huiuſmodi. ¶ Nomen eſt vox deſignatiua ſecundum placitum/ ſine tempore/ circũſcriptę ſignificationis: cuius partes extra nichil deſignant: & cum eſt vel erit vel fuit adiunctum/ nullius indigentis orationis perficiens intellectum/ enunciationemq; conſtituens. quoniam igitur de nomine expeditum eſt: ad diffinitionem verbi veniamus. Integra nominis definitio.

¶ DE VERBO. Cap. III.

» VErbum autem eſt quod conſignificat tempus/ cuius nulla pars ſignificat extra:
» & eſt ſemper eorum quę de altero prædicãtur nota. ¶ Dico autem quoniam con-
» ſignificat tempus. vt ſanitas quidẽ nomen eſt: ſanatur vero verbum. cõſignificat
» enim nunc eſſe: & ſemper eorum quę de altero dicuntur nota eſt/ vt eorum quæ
» de ſubiecto vel in ſubiecto ſunt.

¶ Verbi quidem integra diffinitio eſt huiuſmodi. Verbum eſt vox ſignificatiua ſecundum placitum/ q̃ cõſignificat tempus/ & cuius nulla pars extra ſignificatiua eſt. Sed quoniam commune eſt illi cum nomine eſſe vocem/ & ſignificatiuam/ & ſecũdum placitum: iccirco illa reticuit. Ab ijs autem quæ propria ſunt verbi: inchoauit. verbi autem proprium eſt/ quo a diffinitione nominis ſegregatur: ꝙ conſignificat tempus. Omne enim verbum: conſignificationem temporis retinet/ ſignificationem non. Nomen enim ſignificat tempus: verbum autem cum principaliter actus paſſioneſq; ſignificet: cum ipſis actibus & paſſionibus/ temporis quoq; vim trahit. vt in eo qđ dico lego: actionem quidem quandam principaliter mõſtrat hoc verbum/ ſed cũ ea ipſa agẽdi ſignificatione/ pręſẽs quoq; tempus adducit. atq; ideo non ait verbum ſignificare tẽpus: ſed conſignificare. Neq; enim principaliter verbum ſignificat tempus (hoc enim nominis eſt) ſed cũ alijs quæ principaliter ſignat/ vim quoq; temporis inducit & inſerit. Ergo cum nomen & verbum voces ſignificatiuę ſint & ſecundum placitum: addito verbo quod cõſignificat tempus: a nomine ſegregatur. vt enim ſępe dictum eſt/ nomen ſignificare tempus poterit: verbũ vero conſignificare. Et ſicut in diffinitione nominis addidit/ nichil omnino partes ſeparatas a tota compoſitione nominis deſignare/ propter orationes quę nominibus eſſent compoſitę/ vt eſt Plato et Socrates: ita quoq; in verbo addidit/ nichil extra verbi partes ſignificare/ propter eas orationes quas verba componunt/ vt eſt ambulare et currere. hæc enim oratio ex verbis compoſita eſt/ et ſingula verba et in ipſa oratione & præter eam per ſe ipſa ſignificant: in verbo vero nullo modo. Et ſicut in nomine pars nominis nichil ſignificat ſeparata: ita & in verbo pars verbi

nichil extra designat. ¶ Dicit autem esse verbum semper eorum quę de altero prædicantur notam: qđ huiusmodi est ac si diceret nichil aliud nisi accidentia/ verba significare. Omne eni verbum aliquod accidens designat. cum enim dico cursus/ ipsum quidē est accidens. sed non ita dicitur: vt ipsum quidē alicui inesse vel non inesse dicatur. Si autem dixero currit: tunc ipsum accidens in alicuius actione proponens/ alicui inesse significo. & quoniā quod dicimus currit/ pręter aliquid subiectum esse non potest (neq; enim dici potest/ pręter eum qui currit) iccirco dictum est omne verbū eorum esse quæ de altero prędicantur significatiuum. vt verbum qđ est currit: tale significat quiddam/ qđ de altero prędicetur idest de currēte. Iis igitur expeditis: qđ ait verbū consignificare tempus/ exemplis aperuit. Ait eni/ dico aūt quoniā consignificat tēpus. vt cursus quidē est nomen: currit vero verbum. consignificat enim nunc esse. expeditissime quid verbum distaret a nomine: verbi et nominis interpositione monstrauit. etenim quoniam cursus accidēs est/ & nominatum est ita vt sit nomen: non consignificat tempus. Currit vero idest accidens in verbo positum: p̄sens tempus designat. & hoc verbū distare videtur a nomine/ ꝙ illud cōsignificat tempus: istud vero pręter omnem consignificationem temporis prędicatur. ¶ Sed postq̄ verbū consignificare tēpus ostendit: id qđ supra iā dixerat verbū semper de altero prędicari/ idē nunc memoriter quēadmodum prędicetur/ ostendit. Ait enim & semper eorum quę de altero dicuntur nota est: vt eorum quę de subiecto vel in subiecto. Hoc scilicet dicens/ ita verbum significat aliquid: vt id quod significat de altero prędicetur/ sed ita vt accidens. omne namq; accidens & in subiecto est/ & de subiecta substantia sibi prędicatur. Nam cum dico currit: id de homine/ si ita contingit/ prędico scilicet de subiecto/ & ipse cursus in homine est/ vnde verbum currit inflexum est. ergo qđ dicit semper eorum esse notam verbum quę de altero prędicētur: hoc monstrat/ verbum accidentia semper significare. quoniā ait eas res verbi significatione monstrari/ q̄ vel in subiecto essent vel de subiecto dicerētur. vel certe vt sit alius itellectus: quoniam solet indifferēter vti de subiecto aliquid prędicari/ tanq̄ si dicat in subiecto esse. & sępe cum dicit de subiecto aliquid prędicari: in subiecto esse significat. cum eni vellet ostendere accidētiū significationem contineri verbis: ait ea semper significari verbis quę de subiecto essent. Sed quoniam hoc videbatur obscurius: patefecit addito vel in subiecto. vt quid esset de quo supra dixerat de subiecto: exponeret/ cum addidit vel in subiecto/ tanq̄ enim si ita dixisset. Verbū quidem semper eorū nota est/ quę de altero prędicantur subiecto. sed ne hoc fortasse cuipiam videatur obscurius: hoc dico esse de subiecto qđ est esse in subiecto. Vel melior hec expositio est/ si similiter dixisse eū arbitremur: tanq̄ si diceret. omne verbum significat quidem accidens: sed ita vt id qđ significat aut particulare sit aut vniuersale. vt id quod ait de subiecto/ ad vniuersalitatem referamus: quod in subiecto/ ad solā particularitatem. Cum enim dico mouetur: verbum quidem est/ & accidens/ sed vniuersale. Motus enim plures species habet: vt cursus sub motu ponitur. ergo cursus si diffiniendus est: motū de cursu prędicamus. Quocirca motus genus quiddam est cursus: atq; ideo motus de cursu vt de subiecto prędicabitur. cursus vero ipse/ quoniam species alias non habet: in subiecto tantum est/ idest in currente. motus autem & ipse quanq̄ est in subiecto: tamē de subiecto prędicatur. Ideo dicit eorum esse notam verbum quę de altero prędicantur: atq; addit/ vt eorum quę de subiecto vel in subiecto. Hoc dicit/ ꝙ accidentium vim verba significant: sed talium q̄ aut vniuersalia sint aut particularia. vt cū dico mouetur: vniuersale qddā est/ & de subiecto dicitur vt de cursu. Cū vero dico curro: particulare est. & quoniam de subiecto non dicitur: in sub-
» iecto solum est. ¶ Non sanatur vero/ non egrotat: non verbum dico. Cōsignificat enim tempus
» & semper de aliquo est. Differentię autem huic/ nomen positum non est: sed infinitum verbum
» sit: quoniam similiter in quolibet est/ & qđ est/ & quod non est. ¶ Similiter autem & sanabitur &
» sanabatur non verbum est/ sed casus verbi. Differunt autem a verbo: ꝙ hoc quidem pręsens cō-
» significat tempus/ illa vero id quod circūcirca est. ¶ Quemadmodū dixit in nomine/ non homo non esse nomen/ iccirco ꝙ multis alijs cōueniret/ quę homines non essent/ quoniamq; de homine id qđ diceret auferret/ nichilq; definitum in eadem prędicatione relinqueret (qđ enim nō hō est: potest esse & cētaurus/ potest esse et equus/ et alia quę vel sūt/ vel non sunt) atq; ideo infinitū nomen vocatum est: ita quoq; in verbo qđ est non currit vel non laborat/ infinitum quoq; ipsū est/ quoniam non solum de eo quod est verū est/ sed etiam de eo qđ non est prędicari potest. Possum namq; dicere homo non currit: & id quod dico non currit vel non laborat de ea re quæ est prędico idest de homine. Possum rursus dicere Scylla nō currit/ sed Scylla non est: ergo hoc qđ dico non currit/ & de ea re quæ est valet/ & de ea quæ nichil est/ p̄dicari. ¶ Sed forte aliquis hoc quoq; in verbis eē finitis cōtēdat. Possū nāq; dicere equus currit/ hippocētaur⁹ currit: & de ea re scilicet q̄ ē/ & de ea q̄ nō est. ¶ Et de p̄terito dixit: ꝙ futurū qdē āte p̄sens tēp⁹ est/ p̄teritū vero retro relinqtur. & nouo admirabiliq; sermone vsus est/ ꝙ ait circūcirca est. sed nos id quātum la-

Sed forte. obiectioni non respondet: ꝙ stati non cōcludere depræhendatur. de eo enim qđ non est/ finitū verbū nō vere dicitur.

timitas passa est/transferre diu multumq; laborantes hoc solū potuimus: gręca vero oratione lu
culentius dictum est. Ita eni habet τα Δε, τον ϖερι ξ quod q grecę linguę peritus est/ quantū
>> melius græca oratione sonet agnoscit. ℂ Ipsa igitur secundum se dicta verba/ nomina sunt/ &
>> significāt aliquid. constituit enim qui dicit intellectum/ & qui audit quiescit. sed si est vel non est:
>> nondum significat. neq; enim signū est rei/ esse vel non esse/ nec si hoc ipsū est purū dixeris. ipsū
>> enim nichil est. cōsignificat autē cōpositionē quandā: quam sine compositis non est intelligere.
>> ℂ Hoc in loco Porphyrius de Stoicorum dialectica/ aliarūq; scholarū multa permiscet/ & in ali
js quoq; huius libri partibus idest in expositionibus idem facit. quod iterdum nobis est negligē-
dum. Sæpe enim superflua expositione magis obscuritas comparatur. Nunc autem Aristotelis
sententia huiusmodi est. verba autem (inquit) ipsa dicta secundū se nomina sunt/ non secundū
id ꝙ omnis pars orationis communiter nomen vocatur/ vt dicimus nomina rerum: sed ꝙ om-
ne verbum per se dictum neq; addito de quo illud prædicetur tale est vt nomini sit affine. Nam
si dicam Socrates ambulat: id qđ dixi ambulat/ totum pertinet ad Socratem. nulla enim ipsius
intelligentia propria est. At vero cum dico solum ambulat: ita quidē dixi tanq̄ si alicui insit/ idest
tanq̄ si qlibet ābulet/ sed tñ ꝑ se est ꝓpriāq; retinens sententiā huius verbi significatio. vnde fit vt
apud gręcos quoq; cum articularibus pręposițiuis sola verba dicta proferantur/ vt est. το ϖερι-
ϖατειν, του ϖεριϖατειν, τω ϖεριϖατειν. Qz si verba cum nominibus coniungantur
in oratiōe gręca: articularia ꝑpositiua addi nō possunt nisi sola dicta sint. Qm̄ vero significāt rē/
& ita vt q̄uis ea significant quę alicui insint: tamen ꝙ secūdum se et per suam essentiam dicātur
icctrco sunt nomina. & qđ Aristoteles ait/ ipsa quidē secundum se dicta verba nomina sunt: tale
est ac si diceret. ipsa quidem sola neq; cum alijs iuncta verba/ nomina sunt. Cuius rei hoc argu-
mentum reddit. Constituit enim (inquit) qui dicit intellectum: & qui audit quiescit. hoc autē ta-
le est. Omne nomē auditum/ quoniā per syllabas progrediens vox aliquantulum temporis spa-
cium decerpit: in ipsa progressione temporis qua dicitur nomen/ audientis quoq; animus pro-
greditur. vt cum dico imperterritus/ sicut per syllabas im/ & per/ & ter/ & cęteras progreditur no
men: ita quoq; animus audientis per easdē syllabas vadit. Sed vbi quis expleuerit nomē et dixe
rit imperterritus: sicut nomen a syllabarum progressione finitum consistit/ ita quoq; audientis
animus conquiescit. Nam cum nomen audit totum: totam significationem capit. & animus au-
dientis/ qui dicentis syllabas sequębatur/ volens qđ ille diceret intelligere: cum significationem
ceperit/ consistit/ & eius animus perfecto demū nomine constituitur. hoc est enim qđ ait. cōstitu
it enim qui dicit intellectum/ et qui audit quiescit. Etenim is qui loquitur: postq̄ totū sermonē di-
xerit/ audientis animum constituit (nō ē eni quo progrediatur intelligentia) ipsoq; nomine ter-
minato animus auditoris qui progrediebatur: explicatione nominis constituitur & quiescit/ &
vltra ad intelligentiam quippe expedita significatione nominis non procedit. at hoc verbo no-
minisq; commune est: sed si verbum solum dicatur. Nam si cū nomine coniungatur: nondum
audientis constituitur intellectus. est enim quo vltra progredi animus audiētis possit. ꝙ cum di-
co Socrates ambulat: hic ambulat non per se intelligitur/ sed ad Socratē refertur/ & in tota ora-
tione consistit intellectus non in solo sermone. at vero si solum dictū sit: ita in significatione cō-
sistit quemadmodū in nomine. Recte igitur dictū est: ipsa secundum se dicta verba/ nomina esse.
quoniam constituit is qui dicit intellectum: & qui audit quiescit. ℂ Vel certe erit melior ex-
positio: si ita dicamus verba ipsa secundum se dicta nomina esse: icctrco quoniam cuiusdam rei
habent significationem. neq; enim si talis rei significationem retinent verba quę semper aut in
altero sit/ aut de altero pręedicetur: icctrco iam nichil omnino significant. nec quia significāt ali-
quid qđ pręter subiectum esse non possit: icctrco iam etiam illud significant/ quod subiectum est.
vt cum dico sapit: non icctrco nichil significo/ quoniam hoc ipsum sapit sine eo qui sapere po-
test esse non possit. nec rursus cum dico sapit: illū ipsum qui sapiens est significo. sed illud quod
dico sapit: nomen est cuiusdam rei/ quæ semper sit in altero & de altero pręedicetur. vnde fit vt
intellectus quoq; sit. Nam qui audit sapit: licet per se constantem rem nō audiat (in altero nāq;
semper est) & in quo sit dictum non est/ tamē intelligit quiddam & ipsius verbi significatione ni
titur/ & in ea constituit intellectum & quiescit/ vt ad intelligentiam nichil vltra quęrat omnino
sicut fit in nomine. Quemadmodum enim nomē cuiusdam rei significatio propria est per se con
stantis: ita quoq; verbum significatio rei est non per se subsistentis/ sed alterius subiecto & quo-
dam modo fundamento nitentis. ℂ Est hic quęstio. non enim verū videri potest/ qđ ait. cōstituit Obiectio;
eni qui dicit itellectū/ & q audit qescit. nā neq; q dicit cōstituit itellectū: neq; q audit/ qescit. deest
enim qđdā sermoni vel nomini. vt si quis dicat Socrates: mox audientis anim⁹ reqrit qd Socra-
tes/ faciat ne aliqd/ an patiaſ. & nondū audiētis itellect⁹ ē qet⁹: cū horū aliqd reqrit. et in verbo
idē. vt cū dico legit: qs legat anim⁹ audiētis reqrit. Nōdū ergo q dicit cōstituit itellectū: nec q au

Solutio

dit quiescit. ¶ Sed ad hoc Aristotelem retulisse putandum est: quoniam quilibet audiens cum significatiuam vocem ceperit animo / eius intelligentia nititur. vt cum quis audit homo: quid sit hoc ipsum quod accipit / mēte compræhendit / constituitq; animo audisse se animal rationale mortale. Siquis vero huiuscemodi vocem ceperit / que nichil omnino designet: animus eius nulla designatiōe neq; intelligētia roboratus errat / ac vertit / nec vllis designationis finibus cōquiescit. quare Aristotelis recta sententia est: & verba secundum se dicta esse nomina / et dicentē cōstituere intellectum / audientēq; quiescere. Sed huiusmodi questio ab Aspasio proposita est / & ab eodem resoluta. ¶ Postq̄ igitur Aristoteles secūdū se dicta verba / nomina esse constituit: inquit / sed si est vel nō est nondū significāt / qd huiusmodi est ac si diceret. Significat qdē quiddā a verbis velut a nominibus: sed nulla tamen inde negatio / affirmatioue perficitur. Cum enim dico sapit: est quidem quedam significatio / sed nichil aut esse aut non esse demōstrat. idest neq; affirmatiuum aliquid / neq; negatiuum est. nam si affirmatio aut negatio in intellectuū cōpositionibus inuenitur / vt supra iā docuit: neq; sola nomina dicta neq; verba aut affirmationem / aut vllā facient negationem. Pluribus enim modis docuit Aristoteles alias / non in rebus sed in intellectibus veritatem falsitatemq; esse constitutam. quoniam si in rebus veritas falsitasue esset: vna res sola aut affirmatio esset / aut que ei contraria est negatio. Nūc vero quoniam in intellectibus iunctis veritas et falsitas ponitur: oratio vero opinionis atq; intellectus passionumq; animæ interpres est. quare sine compositione intellectuum verborumq;: veritas et falsitas non videtur existere. quocirca præter aliquā compositionem: nulla affirmatio vel negatio est. Verba igitur per se dicta significāt quidē quiddā / & sunt rei nomina: sed nondū ita significant / vt vel esse vel non esse aliquid constituant / idest vt affirmationem faciant aut negationem. Nam sicut in nominis partibus aut verbi / ptes ipse nichil significāt / oēs vero designāt simul: ita quoq; in affirmationibus aut negationibus partes quiddam significant / totę vero coniunctæ / verum falsumue designant. vt cū dico Socrates philosophus est / Socrates philosophus non est: sigillatim positę partes propria significatiōe nitunt / sed nichil verum falsumue significāt. omnes vero simul iunctę / vt cū dico Socrates philosophus est: veritatem faciūt / vel qd est huic contrariū / falsitatem. Quare cum verba secundum se dicta nomina sint / et significent aliquid / & partes quedam eius cōpositionis sint / quæ verū falsumue faciant: non tamen ipsa in propria significatione vel esse qd est affirmationis / vel nō esse quod est negationis / designant. nisi enim cui insit verbum / illud fuerit additum: non fit enunciatio. vt cū dico sapit: nisi quis sapiat dicā / propositio non est. ¶ Quod autem addit / neq; enim signū est rei / esse vel nō esse: tale quiddā est. esse quod verbum est / vel nō esse quod infinitum verbum est: non est signum rei: idest per se nichil significat. esse enim / nisi in aliqua compositione non ponitur. Vel certe omne verbum dictū per se significat quidem aliquid: sed si est vel non est nondum significat. Non enim cum aliquid dictum fuerit: iccirco aut esse aut non esse significat. Atq; hoc est quod ait. neq; enim signū est rei / esse vel non esse. eteni quam rē verbū designat: esse eius vel non esse / non est signum ipsum verbum quod de illa re dicitur. ac si diceret. neq; enim signum est verbum quod dicitur: rei esse vel nō esse / hoc est de qua dicitur re. vt id qd dico rei esse vel non esse: tale sit / tanq̄ si dicā rem ipsam significare esse vel nō esse. atq; hic est melior intellectus: vt non sit signū verbū eius rei de qua dicit esse vel nō esse / subsistēdi scilicet vel nō subsistēdi / q̄ illud qdē affirmatiōis est / istud vero negatiōis. vt sit talis sensus. neq; eni qd dicitur verbum: signū est subsistēdi rē vel non subsistendi. ¶ Sed quod addidit / nec si hoc ipsum est purum dixeris / vel si ita dicamus / nec si hoc ipsum ens purum dixeris: Alexander quidem dicit est vel ens æquiuocum esse. Omnia enim predicamenta que nullo communi generi subduntur: æquiuoca sunt / et de omnibus esse prædicatur. substantia enim est / et qualitas est / et cętera. Ergo nūc hic dicere videtur. ipsū ens vel est / vnde esse traductum est: per se nichil designat. omne enim ęquiuocum verbum per se positum: nichil designat. nisi enim ad res quas pro volūtate significat / aptetur: ipsum per se eo nullorum designatiuum est q̄ multa significat. ¶ Porphyrius vero aliquam protulit expositionem: que huiusmodi est. Sermo hic quem dicimus / est: nullam per se substantiam mōstrat / sed semper aliquam coniunctionem vel earum rerum que sunt / si simpliciter opponatur / vel alterius secundum participationem. Nam cum dico Socrates est: hoc quod dico Socrates / aliquid eorum est que sunt / & in rebus ijs que sunt / Socratem iungo. sin vero dicam Socrates philosophus est: hic inquam Socrates / philosophia participat / rursus hic quoq; Socratem philosophiamq; coniungo. ergo hoc quod dico est / vim cōiunctionis cuiusdam obtinet non rei. q̄ si propositionem aliquam copulationemq; promittit: solum dictum / nichil omnino significat. atq; hoc est quod ait / nec si hoc ipsum est purum dixeris / idest solum: non modo neq; veritatem neq; falsitatem designat / sed omnino nichil est. & quod sequutus est planum fecit. significat (inquit) quādā compositionem: quam sine composi-

Alexander

Porphyrius

tis non est intelligere. Nã si est verbum cõpositionis coniunctionisq̃ cuiusdã vim/ & proprium obtinet locum: purum & sine coniũctione prædicatum/ nichil significat. sed eã ipsã cõpositionẽ quã designat/ cum fuerit coniũctum ijs q̃ cõponuntur: significare potest. sine cõpositis vero qđ significet/ non est intelligere. ¶ Vel certe ita intelligendũ est qđ ait/ ipsum quidẽ nichil est: non quoniam nichil significet/ sed quoniam nichil verũ falsumue demunstret/ si purũ dictum sit. cũ enim coniũgitur: tunc fit enũciatio. Simpliciter enim dicto verbo: nulla veri vel falsi significatio est. ¶ Et sensus quidem totus huiusmodi ẽ. ipsa verba quidẽ per se dicta: nomina sunt. nam & qui dicit/ intellectũ cõstituit: & qui audit quiescit. sed quãq̃ significant aliquid verba: nondum tamen affirmationem negationẽue significant. Nam quãuis rem designant: nondũ tamẽ subsistendi eius rei signũ est. nec si hoc ipsum est vel ens dixerimus: aliquid ex eo verum vel falsum potest euenire. Ipsum enim quãq̃ significat aliquid: nõdum tamen verum vel falsum est. sed in cõpositione fit enũciatio/ & in ea veritas vel falsitas nascitur: quã veritatẽ falsitatemq̃ sine ijs q̃ componũtur cõiũgũturq̃/ intelligere impossibile est. Et de verbo quidem & nomine sufficiẽter dictum est: secundo vero volumine de oratione est considerandum.

Verior expositio.

¶ LIBER PRIMVS EXPLICITVS EST.

¶ INCIPIT COMMENTARIORVM LIBER SECVNDVS.

PROOEMIVM.



Nquantum labor humanũ genus excolit/ & beatissimis ingenij fructibus cõplet: si intantũ cura exercendæ mentis insisteret/ non tam raris hominės virtutibus vterentur. sed vbi desidia demittit animos: cõtinuo feralibus seminarijs animi vber horrescit. Nec hoc cognitione laboris euenire concesserim: sed potius ignorantia. quis enim laborandi peritus: vnq̃ a labore discessit/ quare intendenda vis mentis est: verũq̃ est amitti animũ/ si remittatur. Michi autem si potentior diuinitatis annuerit fauor: hęc fixa sententia est/ vt quãq̃ fuerũt pręclara ingenia/ quorũ labor ac studium multa de ijs q̃ nunc quoq̃ tractamus/ latinę linguæ contulerint/ non tamen quendam quodã modo ordinem stilumq̃ disponẽdo/ disciplinarũ gradus ędiderũt. Ego omne Aristotelis opus quodcũq̃ in manus venerit/ in rhomanũ stilũ vertens: eorum omnium cõmẽta/ latina oratione perscribã. vt si quid ex logicę artis subtilitate/ & ex moralis grauitate peritię/ & ex naturalis acumine veritatis ab Aristotele cõscriptum est: id omne ordinatum transferam/ atq̃ id quodã lumine cõmẽtationis illustrem. omnesq̃ Platonis dialogos vertendo/ vel etiam cõmentãdo: in latinam redigam formam. His peractis/ nõ equidem cõtempserim Aristotelis Platonisq̃ sentẽtias in vnam quodam modo reuocare concordiã/ eosq̃ non vt plerique dissentire in omnibus: sed in plerisq̃ ex his in philosophia maxime consentire demõstrem. & hęc si vita ociumq̃ supererit cum multa operis huius vtilitate/ necnõ etiam labore contẽderim: qua in re faueãt oportet/ quos nulla coquit inuidia. Sed nunc ad proposita reuertamur. ¶ Aristoteles nãq̃ inchoans librum prius nomen diffiniẽdum esse proposuit/ post verbũ/ hinc negationẽ/ post hanc affirmationẽ/ inde cõsequẽter enunciationem: orationẽ vero postremã. Sed nunc cum de nomine & verbo dixerit: conuerso ordine qđ vltimum proposuit/ nunc exequitur. primũ de oratione namq̃ disputat: quã postremam in operis dispositione proposuit. ait enim.

Vber/ mãma.

Concordia Aristotelis et Platonis

¶ DE ORATIONE. Cap. IIII.



Ratio autem est vox significatiua/ cuius partium aliquid significatiuum est separatum/ vt dictio sed nõ vt affirmatio vel negatio. ¶ Dico autem: vt homo aliquid significat/ sed non quoniam est aut nõ est. sed erit affirmatio vel negatio: si quid addatur. Sed non hominis syllaba vna. neq̃ enim in eo qđ est sorex: rex significat/ sed vox nũc est solum. In duplicibus vero significat quidem aliquid: sed non secundũ se/ quẽadmodum dictũ est. ¶ Videtur Aristoteles illas quoq̃ voces orationes putare: quęcunq̃ vel ex nominibus vel ex verbis constent/ non tantum quę integrum colligant intellectum. vt sunt Socrates & Plato. & ambulare & dicere. hęc enim quãq̃ pleni intellectus nõ sunt: verbis tamẽ & nominibus cõponuntur. ait enim orationem esse vocem significatiuã: cuius partes significarent aliquid separatim. significarent (inquit) non consignificarent: vt in nomine & verbo. Docet autem illa quoq̃ res: eum etiam imperfectas/ compositas tamẽ ex nominibus ac verbis voces/ orationes dicere. qđ ait/ cum de nomine loqueretur: in eo q̃ est equiferus nichil significare ferus/ quẽadmodum in oratione/ quę est equus ferus. Nam quę est equus ferus: vox composita ex nominibus est/ sed sententiam nõ habet plenam. & ille ait: quemadmodum in oratione quæ est equus ferus. Nam si secundum Aristotelem equus ferus est oratio: cur nõ alię quoq̃ quę no-

minibus verbisq; constent/ quanq̃ sunt imperfectę sententię/ tamẽ orationes esse videantur/ cũ
pręsertim orationẽ ipse ita diffiniat. Oratio ẽ vox significatiua: cuius partium aliquid significa-
tiuum est separatum. In ijs ergo vocibus quę verbis & nominibus componuntur: partes extra
significant/ & non cõsignificãt. Nam si nomen & verbum significatiuũ est separatũ/ in ijs vero
vocibus quę verbis & nominibus cõponũtur/ partes extra significant/ non cõsignificant: etiam
voces imperfectę nominibus & verbis cõpositæ/ orationes sunt. Nam si nomen omne & verbũ
significatiuum est/ hę autem voces idest orationes nominibus cõponũtur & verbis: dubiũ non
est in ijs vocibus quę ex nominibus & verbis coniunctę sunt/ partes per se significare. q̃ si hoc
est: & vox cuius partium aliquid separatum & per se significat/ licet sit imperfectę sententiæ/ ta-
Alexander men orationem esse manifestum est. ¶ Sed quod addit orationis partes significare/ vt dictionẽ/
non vt affirmationem vel negationẽ: Alexander ita dictum esse arbitratur. Sunt enim (inquit)
alię quidem simplices orationes/ quę solis verbis & nominibus coniũguntur: alię vero compo-
sitę/ quarum partes in vnũ corpus iunctę/ iã faciũt orationes. & simplices quidẽ orationes: par-
tes habent eas/ ex quibus componũtur/ verba & nomina. vt est Socrates ambulat. Compositæ
autem aliquoties quidem tantum orationes: aliquoties vero etiam affirmationes. vt cum dico
Socrates ambulat/ & Plato loquitur: vtręq; sũt affirmationes. vel cum dico/ Aio te Eacida rho
manos vincere posse: ex orationibus/ non ex affirmationibus componitur talis oratio. Prior au
tem/ simplicitas est: posterior vero/ compositio. In quibus est autem prius vel posterius aliquid:
illud sine dubio diffiniendũ est priori loco/ qđ natura quoq; pręcedit. Ita ergo quoniã prior sim-
plex oratio est/ posterior vero cõposita: prius simplicem orationẽ diffinitione constituit/ dicens
cuius partes significant vt dictio/ non vt affirmatio/ dictionem simplicis nominis aut verbi nũ-
cupationem ponens. In simplicibus enim orationibus/ huiusmodi partes sunt: in cõpositis ve-
ro aliquoties quidẽ orationes tantum/ aliquoties vero affirmationes/ vt supra monstrauimus.
addit quoq; illud. Omnem (inquit) diffinitionẽ: vel cõtractiorẽ esse diffinita specie/ vel excede-
re non oportet. q̃ si Aristoteles ita constituisset diffinitionẽ/ vt significare partes orationis dice-
ret vt orationes/ ac nõ vt dictiones: simplices orationes ab hac diffinitione secluderet. Oratio-
num namq; simplicium partes: non vt orationes/ sed vt simplicia verba nominaq; significant.
Nam si omnis oratio/ orationes habebit in partibus: rursus ipsę partes quę sunt orationes/ alijs
orationibus coniũgentur/ & rursus partium partes/ quę eędem quoq; orationes sunt/ alias ora-
tiones habebunt in partibus. at si quis hoc intelligentia sumpserit: ad infinitum procedet. nec
vlla erit prima oratio/ quę simplices habeat partes. Neq; eni fieri potest: vt prima dicatur ora-
tio/ quę alias orationes habet in partibus. partes enim/ priores sunt propria cõpositione. q̃ si in
infinitum ducatur intelligentia: nulla prima oratio reperitur. & cum nulla sit oratio prima: nec
vlla postrema est. Quocirca interempta prima/ atq; postrema: omnis quoq; interimitur/ & nul-
la omnino erit oratio. quare nõ recta fuisset diffinitio: si ita dixisset. Oratio est vox significatiua:
cuius partes aliquid extra significant vt orationes. At vero (inquit Alexander) nec si quędam/
orationes in partibus continent: icirco iam necesse est ipsarum orationũ partes affirmationes
esse. vt cum dico/ Desine meq; tuis incendere teq; quęrelis. Est ergo huius orationis pars vna/
Desine meq; tuis incendere: teq; querelis alia. neutra aũt harũ affirmatio est/ quãq̃ videtur esse
oratio. quocirca nec illa fuisset recta diffinitio: si ita dixisset. Oratio est vox significatiua: cuius
partes extra aliquid significant/ vt affirmatio. huiusmodi enim orationis cũ sint eius partes ex
orationibus iunctę: non tãtum affirmationibus totũ ipsius corpus orationis efficitur. Sed quo-
niam in omni oratione verba sunt & nomina/ quę simplices sunt dictiones/ nõ autem in omni-
bus orationibus aut affirmationes aut orationes partes sunt: qđ cõmune erat/ id in diffinitione
constituit/ tanq̃ si ita diceret. Oratio est vox significatiua secũdũ placitum: cuius partes aliquid
extra significant/ ex necessitate quidem vt dictio/ non tamen semper/ vt affirmatio aut oratio.
Neq; enim potest fieri/ vt inueniatur oratio: cuius partes non ita aliquid extra significẽt ex ne-
cessitate vt nomen aut verbum/ cum inueniri possit vt ita extra significent orationis partes/ vt
tantum orationes aut affirmationes non sint. Quare si ita dixisset/ oratio est vox significatiua/
cuius partes aliquid extra significant/ vt affirmatio: illas orationes hac diffinitione nõ circum-
scripsisset/ quarum partes quidem orationes sunt/ sed non affirmationes. vt ille versus est: quem
supra iam posui. Sin vero sic dixisset. Oratio est vox significatiua/ cuius partes extra significant
aliquid vt oratio: illas orationes in diffinitione reliquisset/ quarum partes simplices sunt. vt est
Socrates ambulat. Sed cum dicit orationis partes ita significare vt dictiones/ non omnino vt
affirmationes: & simplices & compositas hac diffinitione cõclusit. Simplices quidem icirco q̃
quęlibet simplex/ paruissimaq; oratio: nomine & verbo coniungitur/ quę sunt simplices dictio-
nes. compositas vero: quę cum habent orationes in partibus/ partes ipsę habent simplices di-

ctiones/quę ipsę simplices dictiones totius corporis partes sunt. vt cum dico si dies est/ lux est:
dies est/& lux est/partes sunt totius orationis. sed rursus harum partiũ partes sunt dies/& est:
& rursus lux/& est.quę rursus totius orationis per quam dico si dies est/ lux est:partes sunt. sed
dies & est/& rursus lux & est:sunt simplices dictiones. Quocirca etiam cõpositarum orationum
partes:indubitanter ita semper significant vt dictiones/non vt affirmationes/aut quędam ora-
tiones.quare hanc diffinitionem Aristoteles recte constituit. ❡Ad hanc ergo sententiã:locum
hunc Alexander expedit.Illud quoq; addens sępe Aristotelem de affirmationibus dicere dictio- Alexãder.
nes.qđ distinguere volens/cum diceret ita significare partes orationis tanq̃ dictionem: ne for-
te dictionem hanc aliquis in affirmationem susciperet/addidit vt dictio non vt affirmatio.tanq̃
si diceret/duplex quidẽ est dictio:vna simplex/alia vero affirmatio.Sed ita partes orationis ali-
quid extra significant:vt ea dictio q̃ est simplex/non vt ea q̃ est affirmatio.& huiuscemodi quo-
dam modo intellectum:tota Alexandri sententia tenet. ❡Porphyrius quoq; in eadem senten Porphyri9.
tia est:sed in vno discrepat/cuius expositio talis est. Dictio(inquit)est simplex nomen/& sim-
plex etiam verbum/et ex duob9 compositũ.vt cũ dico Socrates/ vel rursus ambulat/ vel equi-
ferus. procedit etiam nomen dictionis ad orationes quidem/ sed simplicibus verbis & nomini-
bus coniũctas/vt cum dico Socrates & Plato.& si sit ex composito nomine: vt est equiferus &
homo.hę eni orationes quãq̃ coniũctæ sunt/atq; iperfectæ:tamen dictionis nomine nuncupã-
tur. necnon etiam transit nomen hoc dictionis vsq; ad perfectas orationes: quas enũciationes
nuncupari posterius est dicendum. Est autẽ enunciatio simplex:vt si quis dicat Socrates ambu
lat.& hęc dicitur affirmatio.huius negatio est/Socrates nõ ambulat. Simplices ergo enuncia-
tiones.sunt affirmationes vel negationes/quę singulis verbis ac nominibus cõponũtur. Itaq;
cum dico/cum dies est/lux est:tota quidem huiusmodi oratio/dictio esse nõ dicitur.Composita
namq;/ coniũctaq; est ex orationibus/ quę sunt dies est/ & lux est.hę autem sunt affirmationes
& dicutur dictiones. Ipsę vero affirmationes/q̃ dictiones sunt:habẽt rursus alias dictiones sim-
plices.vt est dies/& est/& rursus & lux/& est.ergo cum dico Socrates ambulat:hęc oratio par-
tes habet dictiones/nomen scilicet & verbum/quę dictiones quidem sunt/nõ tamẽ affirmatio-
nes.Sin vero dicam Socrates in lycio cũ Platone/& cęteris discipulis disputauit:hęc pars ora-
tionis quę est Socrates in lycio/ipsa quoq; est dictio/sed non vt simplex nomen vel verbum/q̃
dictiones quidem sunt nõ tamen affirmationes/ neq; vt affirmatio/sed tantũ vt imperfecta ora-
tio/quę verbis tamẽ nominibusq; composita est.ꝙ si sic dicam/si homo est/animal est: hęc rur-
sus oratio habet dictiones in partibus/sed neq; vt simplices dictiones/neq; vt imperfectas ora-
tiones/sed vt perfectas simplicesq; affirmationes. & vna est affirmatio animal est:alia vero ho-
mo est.tota vero ipa oratio/dictio non est.ꝙ si dicam si animal non est/homo nõ est:rursus hęc
oratio ex duabus simplicibus dictionibus negatiuis videtur esse composita/quę nichilominus
tota/dictio nõ est.Ita ergo dictio inchoans a simplicibus nominibus atq; verbis vsq; ad oratio-
nes/quãuis ad imperfectas/ prouehitur.nec in his tantũ modo consistit:sed vltra etiam ad sim
plices affirmationes negationesq; trãsit/etsi in eo progressionis terminum facit.ergo quoniã nõ
omnis oratio partes habet affirmationes/& negationes quæ sunt simplicium dictionũ perfectę
enunciationes/quoniamq; nõ omnis oratio imperfectas orationes habet in partibus/omnis ta
mẽ oratio simplices dictiones retinet(quippe cum omnis oratio:ex verbis nominibusq; iunga-
tur)hoc ait/orationis partes significare semper quidem vt dictiones:non tamẽ semper vt affir-
mationes consentiente Alexandro/cuius expositionem supra iam docui.atq; ita diligentior le-
ctor:differentias eorum recte perspiciet:& cõsentientes/qui cõmunicant intellectus. ❡Hoc lo- Aspasius.
co Aspasius incõuenienter interstrepit.ait enim Aristotelem nõ in omnes orationes diffinitio-
nem constituere voluisse:sed tãtum i simplices quæ ex duobus constant verbo scilicet & nomi-
ne.sed ille perfalsus est. Neq; enim si simplex oratio simplicibus verbis nominibusq; consistit:
iccirco composita quoq; oratio verba & nomina similiter in partibus non habet. Qz si hoc cõ-
mune est simplicibus orationibus atq; cõpositis/vt habeant in partibus quidem dictiones sim-
plices/non etiam affirmationes:vt etiam orationes quę affirmationes habent/hę tamen habe-
ant in partibus simplices dictiones.Cur autem hanc quęstionem in Aristotelem iaciat: ratione
relinquitur. ❡Synanus vero qui Philoxenus cognominatur:non putat orationes esse/quoniã Syrianus.
intellectus sit imperfectus/atq; ideo nec eas aliquas habere partes. Nam cũ dicit Plato i Aca-
demia disputans:hęc quoniam perfecta non est/partes(inquit)non habet/arbitrans omne qđ
imperfectum est/nullis partibus contineri.atq; ideo cum dicit Aristoteles/ oratio est vox signi-
ficatiua/cuius partes aliquid extra significant:illam orationem constitui putat quæ perfectum
retinet sensum.ipsius enim partes esse verba & nomina. Sed hoc ridiculum est.neq; enim aliqđ
compositum fieri potest:nisi proprijs partibus.Qz si quęlibet res vt componatur habeat decem

partes/ eas tamen sigillatim apponi necesse sit/ anteq̃ ad decimam veniamus partẽ: nichilo tamen minus erunt/ quas sibi met ad componendã totius corporis summã sigillatim supponimus etiam si ad illud qđ componẽdũ fuit/ minime peruẽtũ est. quocirca si anteq̃ perueniatur ad decimam partem prioris effecti compositiq; partes sunt: nulla ratio ẽ imperfectę rei partes dici nõ posse. Neq; enim dicuntur totius cõpositi partes esse: quę sunt imperfecti, vt si sit integrũ nomẽ habẽs partes quattuor/ idest syllabas/ vt Mezentius: si vnam syllabam demã/ dicãq; Mezenti/ vel si vnam rursus duasq; ponam/ vt sunt Mezen: huius tamen vtraq; syllaba me scilicet & zen partes sunt. & cum sit compositio ipsa sensu vacua/ ac sit imperfecta: tamen partibus cõtinetur. Syrianus igitur minime audiendus est: sed Porphyrius potius/ qui ita Aristotelis mentem sententiamq; persequitur/ vt eius diffinitionem quę vera est/ labare & in aliquibus aliis discrepare non faciat. De his quidem hactenus. ¶ Porphyrius autem ita dicit. Volens (inquit) Aristoteles ostendere non omnem orationẽ/ aut simplices tantũ habere partes aut compositas: a simplicibus sumpsit exemplũ/ vt diceret significare partes orationis vt dictionẽ/ nõ vt affirmationẽ. vt cum est oratio Plato disputat: dictiones quidem sunt/ sed nõ vt affirmationes. Si vero sic esset oratio/ si Plato disputat/ verum dicit: Plato disputat/ & verum dicit/ cum sint dictiones/ nõ sunt tantũ vt simplices/ sed etiã vt affirmationes. neq; eni simplex dictio: affirmatio est aut negatio. sed tunc fit: cum additur aliquid/ qđ aut affirmationis vim teneat aut negationis. atq; hoc ẽ qđ ait. Dico autem vt homo: significat autẽ aliquid/ sed non quoniã est/ aut nõ est. sed erit affirmatio vel negatio: si quid addatur. Huiusmodi hoc est/ tanq̃ si diceret. nomen quidem simplex/ affirmationẽ/ aut negationem nõ facit: nisi aut est verbum addatur/ quę est affirmatio/ aut non est quę est negatio. Qđ autẽ addit/ sed nõ vna hominis syllaba. neq; eni in eo qđ ẽ sorex: rex significat/ sed vox nunc est solũ. In duplicibus vero significat quidẽ aliqđ: sed nõ secundum se/ quemadmodum dictum est. huius loci duplex est expositio. Qđ enim dixerat prius/ sed erit affirmatio vel negatio si quid addatur ei dictioni/ quã supra simplicem esse proposuit/ cum de significatiua orationis parte loqueretur: nunc id adimplet & explicat dicens/ nõ si quidlibet addatur simplici dictioni/ statim fieri affirmationẽ vel negationem/ nec vero orationem. neq; enim si quid non per se significatiuum dictioni simplici copuletur: iccirco iam vel oratio vel affirmatio vel etiam negatio procreabitur. neq; enim si vna syllaba hominis quę significatiua per se nõ est/ copuletur eidem ipsi dictioni: iam vlla inde procreatur oratio. q; si oratio non sit: nec affirmatio nec propositio est. hę enim orationes quędam sunt. Vt si quis ex eo qđ ẽ homo/ tollat vnam syllabã/ eamq; toti dictioni simplici aptet/ dicatq; ho homo/ vel alio quolibet modo decidẽs partem/ toti corpori dictionis adiiciat: non faciet orationẽ. q; si hoc est: nec affirmationẽ nec negationẽ/ quę quędam sunt orationes. Ita ergo accipiendum est: tanq̃ si hoc modo dixisset. dico autem vt homo significat aliquid: sed non quoniam est aut nõ est. sed erit affirmatio vel negatio: si quid addatur. sed non vt vna hominis syllaba addatur: nec cuiuslibet alterius dictionis/ si quid non per se significat. vt in eo qđ est sorex: rex non significat/ sed vox est nũc sola. Atq; ideo si quis velut partem tollat id quod est rex/ apponatq; ei qđ est sorex/ dicatq; sorex rex/ vt rex tanq̃ pars sit eius qđ est sorex: oratio nulla est/ atq; ideo neq; affirmatio nec negatio. hę enim: ex vocibus per se significatiuis cõstant. Rex vero in eo quod est sorex: quoniam pars est nominis/ nichil ipsa significat. Vel certe erit melior intellectus si hoc qđ ait/ sed non vna hominis syllaba: non aptemus ad orationis perfectionem/ sed potius ad dictionis significationem. vt quoniam dixit superius orationis partes significare ita vt dictionem/ non vt affirmationem: quę esset dictio manifeste monstret. Dictionem nãq; constituit/ vocem per se significantem. ergo cum dicit/ sed nõ vna hominis syllaba: tale est ac si diceret. significat quidem pars orationis vt dictio. sed hę ipsæ dictiones perfectæ: nomina sunt & verba/ non partes nominum verborumq;. In eo enim quod est equiferus currit: equiferus quidem dictio est totius orationis. significat enim vt pars orationis. sed ferus consignificat vt pars nominis/ atq; ideo ferus dictio non est. Quocirca si quę aliæ syllabę in parte orationis sunt/ idest in nomine vel verbo: nichil p se significãt. quãq̃ eni sunt in parte nominis/ qđ nomen pars orationis est: nichil tamen ipsæ significãt in tota oratione. quare nec dictiões erũt. Audiẽdũ ergo est ita: tanq̃ si sic diceret. Oratio autem est vox significatiua/ cuius partium aliquid significatiuum est separatum/ vt dictio nõ vt affirmatio. dico autem vt homo significat aliquid: & est quędam dictio simplex. Nam neq; oratio est/ quoniam simplex ẽ: nec affirmatio neq; negatio/ quoniã nõ significat aut eẽ aut nõ esse. sed erit tũc affirmatio: quãdo aliquid additur/ quod affirmationem negationemue cõstituat. Sed quoad dictionem esse: id quod dicimus homo/ iccirco dictio est/ quoniam per se significat. syllaba vero eius nominis qđ est homo: quoniã nichil designat/ nõ est dictio. Hoc est eni qđ ait/ sed nõ vna hominis syllaba. vel si videatur quidem significare/ pars tamen sit nominis/ & consignificet in nomine: in tota

oratione nichil significat. neq; enim est pars orationis. qđ per hoc dixit qđ ait. neq; enī in eo qđ
est sorex: rex significat/ sed vox nunc est solū nichil significans. vnde probatur huiusmodi par-
ticulas/ non esse dictiones. vox enim sola/ non est dictio: sed vox per se significans. Si qua autē
sunt (inquit) nomina/ quę sint cōposita ex alijs/ vt est equiferus: emittūt quidem quandā ima-
ginem significandi/ sed per se nichil significant/ cōsignificant autē. In simplicibus vero nomi-
nibus: nec imaginatio vlla significandi est. vt in eo qđ est Cicero/ partes eius/ cum simplices so-
no/ tum etiam intellectu: præter cuiuslibet imaginationis similitudinem significationēue sunt.
In duplicibus vero vult qđ est pars significare: sed nullius separatim significatio ē/ Iccirco quo-
niam solum consignificat id qđ totum cōpositi nominis corpus designat. ipsum vero separatū
» (vt sępius dictū est) nichil extra significat. ¶Est autē oratio omnis quidē significatiua/ nō sicut
» instrumentum: sed quēadmodum dictū est secundum placitum. ¶Secundū placitum esse ora-
tiones illa res approbat: q̄ earum partes sunt ad placitum/ idest nomen & verbum. q̄ si omne
compositum ab ijs ex quibus est compositū/ sumit naturā: vox quę positione constitutis vocib⁹
iungitur/ ipsa quoq; secundum placitū positionē q; formatur. quare manifestum est orationē se-
cundum placitum esse. ¶Plato vero in eo libro/ qui scribitur Cratylus: aliter esse cōstituit/ eāq; Plato.
dicit supellectilem quandā atq; instrumentū esse significādi res eas quę naturaliter intellecti-
bus concipiuntur/ earūq; intellectū vocabulis discernendi. Qz si omne instrumentū naturaliū
rerū scđm naturā ē/ vt vidēdi ocul⁹: noia quoq; scđm naturā esse arbitratur. Sed hoc Aristoteles
negat/ & Alexāder multis i eo nititur argumētis/ mōstrās orationē nō esse instrumētū naturale.
¶Aristoteles vero ita vtitur dicēs. Est aūt oratio omnis qdē significatiua: nō sicut instrumētū/ Aristoteles
tanq̄ si diceret. est quidem omnis oratio significatiua: non tamen naturaliter. instrumētū enim
hoc demonstrat: tanq̄ si diceret naturaliter significare. q̄ qui instrumētū orationem esse negāt
non eam naturaliter significare dicunt/ sed ad placitum. naturalium enim rerū: naturalia sunt
instrumenta. Iccirco autem instrumentum pro natura posuit: q̄ (vt dictum est) Plato omnium
artium instrumenta secundū naturā ipsarum artiū consistere proponebat. ¶Et Alexāder qui- Alexāder.
dem non esse instrumentū orationem/ sic ingreditur approbare. Omnis (inquit) naturalium re-
rum supellex: ipsa quoq; naturalis est. vt visus quoniam natura datur: eius quoq; supellex est
naturalis/ vt oculus. Eodem quoq; modo auditus cum naturalis sit: aures nobis quę sunt audiē-
di instrumenta/ naturaliter esse datas cognoscimus. Quare quoniam oratio ad placitum nō na-
turaliter est partes enim manifestum est orationis ad placitum positas/ quę sunt scilicet nomi-
na & verba: sicut monstrat apud omnes gētes diuersitas vocabulorum. quoniam ergo per hęc
secundum placitum omnis oratio esse monstratur/ qđ autem secundū placitum est/ non est secū-
dum naturam: non est ergo oratio supellex. Significandi enim ratio atq; potestas: naturaliter
non est. q̄ si oratio naturaliter non est: nō est supellex. his alijsq; similibus rationibus: mōstrat
nō esse supellectilem orationem. Quocirca dicēdum nobis est/ naturaliter quidem esse voces/
potestatesq; naturaliter vocabula rebus imprimendi: non tamen naturaliter significatiuas/ sed
positione. Sicut ergo naturaliter singularium artium sumus susceptibiles/ sed eas nō naturali- Analogia.
ter habemus/ sed doctrina concipimus: ita vox quidem naturaliter est/ sed per vocem significa-
tio non naturaliter. Neq; enim vox sola/ nomen est aut verbum: sed vox quędam/ addita signi-
ficatione. & sicut naturaliter est moueri/ saltare vero cuiusdam iam artificij & positionis/ & quē-
admodum æs quidem naturaliter est/ statua vero positione vel arte: ita quoq; possibilitas ipa si-
gnificandi & vox/ naturalis est/ significatio vero per vocem/ positionis est/ non naturæ. Hacte-
nus quidem de communi oratione locutus est: nonc autem transit ad species eius. ait enim.
» ¶Enunciatiua vero non omnis: sed in qua verū vel falsum est. nō aūt in omnibus inest. vt de-
» præcatio/ oratio quidem est: sed neq; vera/ neq; falsa. Cæterę igitur relinquātur. rhetoricę enim
» vel poeticę cōuenientior est cōsideratio. enūciatiua vero pręsentis est speculationis. ¶Species
quidem orationis multę sunt: sed eas varie partiūtur. At vero Peripatetici: quinq; partibus om-
nes species orationis ac membra distribuunt. Orationis autem species dicimus perfectę/ nō ei⁹
quę est imperfecta. perfectas autem voco eas: quę cōplent expediuntq; sententiam. Et sit nobis
hoc modo diuisio. sit genus/ oratio. ¶Orationis aliud est imperfectum: qđ sententiam non ex- Orationis
pedit. vt si dicam Plato in lycio. aliud vero perfectum. ¶Perfectæ autē orationis: alia est depræ- diuisio.
catiua/ vt adsit letici̧ę Bacchus dator. Alia imperatiua: vt accipe daq; fidem. Alia interrogati-
ua: vt quo te Meri pedes/ an quo via ducit in vrbem? Alia vocatiua: vt o qui rex hominumq;
deumq; æternis regis imperijs. Alia enunciatiua: vt dies est/ dies nō est. In hac sola quę est enū-
ciatiua: veri falsiue natura perspicitur. In cęteris enim: neq; veritas neq; falsitas iuenitur. ¶Et
multi quidem plures species esse dicunt perfectę orationis: alij autem innumeras earum differē-
tias produnt/ sed nichil ad nos. Cunctę eni species orationis: aut oratoribus accōmodatę sunt/

aut poetis/ sola enunciatiua philosophis. ergo hoc dicit/ non omnis oratio enunciatiua est. Sūt
enim plurimę quę enūciatiuę non sunt: vt hę quas supra posui. hęc autem sola est: in qua verum
falsumue inueniri queat. Quocirca quoniam istam in qua veritas vel falsitas inuenitur/ dialecti
cis philosophisq; est requirere/ cęteræ autē oratoribus atq; poetis accōmodatę sunt: iure de hac
sola tractabitur/ idest de enūciatiua oratione. Hucusq; ergo de partibus interprætationis/ & de
cōmuni oratione locutus est: nunc autem astringit modum disputationis in speciem/ & de vna
specie orationis tractat/ deq; vna interprætatione quę est enunciatiua. Species nāq; est enūcia-
tio/ interpræationis: negatio vero & affirmatio/ enunciationis. quare de enunciatiua oratione
considerandi/ hinc cum ipso Aristotele cōmodissimū sumamus initium. ¶ Est autem vna prima
oratio enunciatiua/ affirmatio/ deinde negatio: alię vero omnes cōiunctione vnę. ¶ Necesse est
autem omnē enunciatiuā orationem: ex verbo esse/ vel ex casu verbi. Etenim hominis ratio (si
non addatur aut est/ aut fuit/ aut erit/ aut aliquid huiusmodi) nondum oratio enunciatiua est.
Quare autem vnū quiddā est/ & nō multa animal gressibile bipes (nō eni eo q; propinquę par-
tes dicuntur: vna erit) est certe alterius hoc tractare negocij. ¶ Vna oratio duplici modo tra-
ctatur: vel cum per se vna est/ vel cum per aliquā coniunctionē iungitur. vel certe ita dicēdum
est. Alię orationes naturaliter vnę sunt: alię vero positione. Et naturaliter vnę quidē sunt orati-
ones quę non dissoluuntur in alias orationes: vt est sol oritur. quę autem positione sunt vnæ: in
alias orationes dissoluuntur. vt est/ si homo est/ animal est. hęc enim in orationes alias separatē.
& quemadmodū lignū vel lapis sigillatim in propria natura consistunt/ & sunt vna/ ex ijs autē
facta nauis vel domus quę cum pluribus quidem constent/ vnę tamen arte sunt/ non natura: ita
quoq; in orationibus/ simplices eas & per se naturaliter vnas orationes dicimus/ quę verbo tā-
tum et nomine funguntur/ cōpositas autem quę in alias (vt dictum est) orationes diuiduntur.
multas enim orationes in huiusmodi orationibus cōiunctio iungit. vt si dicam Plato est/ & So-
crates est: hęc coniunctio & vtrasq; cōiunxit/ atq; ideo vna videtur positione/ quę naturaliter &
per se vna nō fuerat. naturaliter autem vnius orationis: duę partes sunt/ affirmatio & negatio.
Sed quoniam nō ita dixit/ est autem vna prima oratio enūciatiua affirmatio vel negatio/ deide
cōiunctione vnæ/ sed ait/ est aūt vna prima oratio enunciatiua affirmatio/ deinde negatio: hu-
iusmodi oritur quęstio. ¶ Vtrum id qd ait prima/ ad affirmationem referatur/ vt sit posterior ne-
Quęstio. gatio: an id qd ait prima ad simplicem retulerit orationē/ vt secunda sit quę ex orationibus iū-
Solutio. gitur/ quā dubietatem ipse dissoluit. sic enim inquit. Est autem vna prima oratio enunciatiua
affirmatio. & vt quā secundā diceret/ demonstraret: ait. deinde negatio. vt primam affirmatio-
nem poneret/ secundam negationem. Qz si ita dixisset/ est autem vna prima enūciatiua oratio
affirmatio/ vel negatio/ deinde cōiunctione vnę: ita oporteret intelligi tanq̄ si diceret illam esse
primam orationē quę simplex esset/ cuius partes affirmatio essent atq; negatio/ secundam vero
illam quę coniunctione quadā vna fieret/ cum ex orationibus iungeretur. Sed quoniā id quod
ait prima ad affirmationem iunxit dicens/ est autē vna prima oratio enunciatiua affirmatio/ ad
negationem vero deinde subiunxit dicens/ deinde negatio: dicendum est primā eum orationē
esse arbitrari affirmationem/ secundā vero negationem/ cui deinde cōtinenter apposuit. ¶ Sed
rursus incurrimus Alexandri quęstionem. per hoc enim negat affirmationem negationēq; sub
vno genere poni oportere/ idest sub enunciatione: q; in ijs quę priora vel posteriora sunt/ com-
mune genus nō potest inueniri. Sed hoc supra iam dictū est/ non oportere omnia quęcūq; quo-
libet modo priora vel posteriora sunt: a genere cōmuni secernere. alioqui sic primæ & secundæ
substantiæ: sub vno genere substantiæ nō ponentur. sic etiam simplices/ & cōpositę orationes
quarum simplices propositiones primę sunt/ posteriores cōpositę: vno genere nō continebūtur.
Sed illa sola putāda sunt sub eodem genere poni nō posse: quę ad substantiam priora vel poste-
riora esse cognoscimus. quę vero ad suum esse ęqualia sunt: nichil prohibet sub eodem genere
vtraq; cōstitui. Ergo quoniam affirmationi & negationi hoc est esse/ q; in his veritas & falsitas
reperitur (hęc autem est enunciatio: in qua scilicet veritatis & falsitatis constituta sit ratio) quo-
niāq; ad id quod veri falsiue significatiuæ sunt neq; affirmatio prior/ neq; negatio posterior ē:
nullus dubitat ex quo ęqualiter participant affirmatio & negatio/ eidē generi posse supponi. sed
affirmatio & negatio: ęqualiter participāt enūciatione. siquidem enūciatio veri falsiq; vtitur si-
gnificatione: & affirmatio & negatio veritatem atq; mendacium ęqualiter monstrant. enūcia-
tio igitur: affirmationis & negationis genus esse ponenda est. Qd ergo ait/ est autem vna prima
oratio enūciatiua affirmatio/ deinde negatio/ alię vero coniunctione vnę: ita intelligendum est
q; affirmationem primam/ secundam vero negationem cui addidit deinde/ in prolatione posue
rit. prior enim est affirmatio/ posterior negatio in prolatione dumtaxat: non secundū veri falsiq;
designationem. quocirca nichil prohibet & priorem putari affirmationem negatione: & tamen

vtrasq; sub vno genere/ idest enunciatione constitui. Sed qđ secutus est/ necesse est autem omnem orationem enũciatiuam ex verbo esse vel casu: huiusmodi est. volẽs Aristoteles distribuere dictionem/ affirmationem/ negationẽ/ enũciationem/ cõtradictionẽ: sensum cõfusa breuitate permiscuit/ & nebulis obscuritatis implicuit. oportuit namq; prius quid esset dictio/ post autem quid affirmatio/ & negatio/ & rursus quid esset enunciatio & cõtradictio: cõstituere. sed hoc interim prætermittit: nũc vero quemadmodũ constituatur enũciatio docet/ dicens ꝙ omnis enũciatio constet verbo/ quoniam simplex dictio est nomen aut verbum. Omnis enũciatio simplex huiusmodi est: vt semper quidem vel verbum vel aliquid qđ idem valeat/ tanq̃ si diceretur verbum/ vel casum verbi in prædicatione retineat. sed non semper subiectus terminus fit ex nomine: semper tamen pędicatus ex verbo. Sit enim huiusmodi propositio: quę est sol oritur. in hac ergo propositione qđ dico sol oritur/ subiectũ est sol: qđ vero dico oritur/ prædicatum. & vtrasq; has dictiones: terminos voco. sed quodcunq; prius dicitur in simplici enũciatione: illud subiectum est/ vt in hac sol. qđ vero posterius: illud pędicatum/ vt in eadẽ oritur. Ergo necesse est omnem enũciatiuam orationẽ si simplex sit: verbum in prædicatione retinere. vt in eadem ipsa cũ dico sol oritur: oritur verbum est. vel qđ idem valeat: vt est Socrates nõ ambulat. non ambulat enim infinitum verbum est: & verbum quidem nõ est/ sed eandẽ vim retinet quã verbũ. Casus etiam verbi ponitur sępe/ vt Socrates fuit. Subiectus vero terminus nõ semper cõsistit in nomine. potest enim infinitum nomẽ habere vt cum dico/ non homo ambulat. potest & verbum: vt cum dico/ ambulare/ moueri est. ergo (vt arbitror) plene mõstratum est nõ semper subiectum nomẽ esse: sed semper prædicatum in solo verbo cõsistere. Approbans ergo verba semper in p̄dicationibus poni: hoc addidit. nisi enim aut est/ aut fuit/ aut aliquid huiusmodi sit additũ/ aut qđ idem valeat apponatur: enunciatio nõ fit. cum enim dico homo est: est verbum/ in prædicatione proposui. sin vero dixero/ homo viuit: idem valet tanq̃ si dicam homo viuus est. Ergo nõ posse sine verbo affirmationem negationẽue constitui: docuit per id qđ ait. etenim hominis ratio si nõ aut est/ aut erit/ aut fuit/ aut aliquid huiusmodi addatur: nondum est oratio enunciatiua. hoc enim dicere videtur. Diffinitio hominis est verbi gratia/ animal gressibile bipes: & hæc ratio est humanę substãtiæ. ergo hęc ratio nisi ei est/ aut erit/ aut fuit/ aut quodlibet verbũ (sicut supra dictum est) apponatur: enunciatio nõ fit. neq; enim verũ neq; falsum est. Si enim dicam tantum animal gressibile bipes: nulla me veritas/ mendaciumue cõsequitur. Sin autem dixero animal gressibile bipes est vel nõ est: affirmatio mox negatioq; cõficitur/ quas enũciationes esse quis dubitet? Sed cum de simplicibus enũciationibus loqueretur: ait hominis rationem/ idest diffinitionem nõ esse enunciationem nisi ei aut est/ aut erit/ aut huiusmodi aliquid apponatur. approbans scilicet vnam esse & nõ multiplicem orationem diffinitionis humanę: cui si est/ aut erit/ aut fuit adderetur/ enunciationẽ simplicem faceret.

Quęstio/ cur diffinitio sit vna oratio.

¶Cur vero vna sit talis oratio: causa quęritur. neq; enim ex solis duobus terminis cõstat/ id quod dicimus animal gressibile bipes: & quę nominat/ plura sunt. quare ipse sibi institit/ & de sua propositione rationẽ quęsiuit: quã nũc dicere supersedit. ait enim. Quare autẽ vnũ quiddã est/ & nõ multa animal gressibile bipes (nõ enim eo ꝙ propinquę partes dicuntur: vna erit) est certe alterius hoc tractare negocij. Hoc scilicet quęrens/ tanq̃ si ita ipse ex persona sua diceret. de simplicibus enũciationibus omnibus ipse loquebar: deq; his proposui/ eas præter verbum esse nõ posse. & ad hanc rem probãdam exemplum sumpsi diffinitionẽ hominis/ cui nisi est/ aut erit/ aut fuit apponatur: enũciationẽ nõ fieri dixi/ quasi vna & nõ multiplex esset oratio ea per quã dicitur animal gressibile bipes/ de qua fieri possit simplex enũciatio. Cur autem esset vna oratio animal gressibile bipes: alterius (inquit) est hoc tractare negocij/ cum de rebus/ non de propositionibus perspiciendum est. Nam nõ iccirco vna oratio est: quia continue dicitur/ & coniũcte sibimet/ animal gressibile bipes. hoc enĩ si ita esset: possemus & hanc orationem quę tam multa significat/ vnam dicere si cõtinue proferatur/ vt est Socrates philosophus simus caluus senex. ergo quemadmodum huiusmodi oratio sit multiplex/ & nõ vna: posterius dicemus. ergo nũc manifestũ fit hãc orationẽ quę dicit Socrates philosophus simus caluus senex: nõ esse vnam sed multiplicem. si ergo propinquitas proferendi ipsa cõtinuatione vnam faceret orationẽ: posset hęc quoq; vna esse oratio/ quę manifeste non vna esse docebitur. Quare nõ iccirco erit vna oratio ea quę dicit animal gressibile bipes: ꝙ continue & propinque profertur. Quę autem causa sit vt vna sit: ipse dicere sustulit. sed in libris eius operis qđ μετα τα φυσικα inscribitur/ expediuit. Theophrastus autem in libro de affirmatione & negatione: sic docuit diffinitionem vnam semper esse orationẽ/ eãq; oportere continuatim proferri. illa enim vna oratio esse dicitur: quę vnius substantiæ designatiua est. Diffinitio autem/ vt verbi gratia hominis animal gressibile bipes: vna ẽ oratio per hoc/ quoniam vnũ subiectum idest hominem/ monstrat. Si ergo continue proferatur & non diuise: vna est oratio.

Theophrastus.

& quia continue dicitur/ & quia vnius rei substantiam monstrat. Sin vero quis diuidat/ & orationem vnam rem significantem proferendi intermissione distribuat: multiplex fit oratio. vt si dicat animal gressibile bipes: vnã rem michi tota monstrat oratio/ & continue dicta est. sin vero dicat animal/ & rursus gressibile/ & sub intermissione repetat bipes: multiplex erit distributa

Obiectio.

intermissione oratio. ¶ Et rursum aduersum id questio. & quis hoc non iure culpet/ posse eã quę vna est orationem intermissione proferendi fieri multiplicem: cũ continuatio proferendi nõ faceret vnam/ quę esset multiplex per naturam? Sicut enim i illis quę multiplices sunt/ naturaliter non potest continuatio proferendi vnam facere orationẽ: sic quoqꝫ non debet quę est vna naturaliter oratio/ iccirco ꝙ de vno subiecto dicatur/ fieri multiplex per intermissionẽ.

Solutio.

¶ Sed hoc ita soluitur. Nam cum animal dicimus/ & sub intermissione rursus gressibile/ eodemqꝫ modo iterũ bipes: non hęc ita dicimus/ tanq̃ si in vnum cuncta cõiuncta sint. quocirca quoniam est quidem animal/ rursus gressibile est/ rursus bipes/ quoniã plura sunt/ & pluraliter dicta/ idest distributa: non videtur ad vnum subiectum distributa posse pędicari. sicut cũ dico Socrates philosophus simos/ caluus/ senex. hęc omnia non est simplex oratio/ nec si continue proferatur: ꝙ ad vnam substantiam non tendunt. accidentia enim sunt: et extrinsecus veniunt. Probatur autem neqꝫ eas orationes/ quę per diuisionem dicuntur/ neqꝫ eas quę non ad vnã substantiã tendunt: vnas esse hoc modo. si dicat quis animal/ & rursus gressibile/ & iterum bipes: non vnum est animal/ nec vnum gressibile/ nec vnũ bipes. Sin vero dixero animal gressibile bipes cõtinue/ & propinque: vnũ est qđ tria ista iuncta significant/ idest homo. Conuertamus nũc animũ ad eas/ q̃ plura quidem significant/ sed continue proferuntur. vt cum dico Socrates philosophus/ caluus/ senex: videtur quasi quędã Socratis esse diffinitio philosophus/ caluus/ senex. sed non est. Necesse est enim si huiusmodi ratio Socratis fuit: omnem quicunqꝫ philosophus est senex caluus/ etiam Socratem esse. In multis ergo continuatio ista valet accidere. Quocirca non vnum significat: quãq̃ continue profertur. Ergo si ex omnibus vnum quidẽ significetur/ & cõtinue proferatur: vna est oratio/ vt partes quędam rei definitę sint ea quę in diffinitione ponũtur/ nõ accidentia. & proficit quidem aliquid continua prolatio ad perficiẽdam vnam orationem: sed ipsa sola nõ sufficit/ nisi vnũquodqꝫ subiectum sit. atqꝫ ideo dixit Aristoteles animal gressibile bipes: nõ icirco esse vnam orationẽ/ ꝙ propinque dicatur. nam neqꝫ sufficit ad cõstituendam vnã orationem propinquitas proferendi/ nichilqꝫ prohiberet quę naturaliter essent multiplices: eas continue & propinque prolatas/ vnas videri. sed huius rei rationem Aristoteles ponere distulit. Sensus ergo huiusmodi est. Necesse est inquit: omnem enunciatiuam orationem ex verbo esse vel casu. Eteni hominis ratio/ quę & ipsa quoqꝫ oratio est/ si nõ est/ aut erit/ aut fuit/ aut aliquid huiusmodi illi addatur: nõdum est enũciatio. hoc vero in solis simplicibus enunciationibus venit. In ijs autem quę coniũctione vnę sunt (vt supra iam ait) nõ omnino est. Cum enim dico dies est: vis tota in verbo est. si autem cum cõiunctione proferã/ si dies est/ lux est: tota vis in coniũctione cõsistit. veritatis enim aut falsitatis rationem sola coniũctio tenet: quę conditionem proponit/ cũ dicit/ si dies est/ lux est. si enim illud est: aliud euenit. igitur in cõiunctione omnis vis huiusmodi propositionis est. omnis autẽ simplex propositio: totam vim in verbo habet positam. Et quẽadmodũ in ijs/ quę hypotheticę vel cõditionales dicuntur/ cõiunctiones vim propositionis tenẽt: sic in simplicibus ꝓpositionibus prædicatio vim obtinet. vnde & gręce quoqꝫ tales propositiones categoricę/ idest prædicatiuę dicũtur/ scilicet quę sunt simplices: ꝙ in his totam propositionem obtineat prædicatio. atqꝫ ideo Aristoteles ait: ex verbo vel casu fieri simplicem enunciationem. Nam pręter id qđ cõtinet totam propositionem pędicatiuã/ scilicet pręter prædicationem: enunciatio non fit. Non est/ vt negatio quoqꝫ/ non ad subiectum sed ad prædicatũ semper aptetur. Nam cum dico sol oritur: non est huius negatio/ nõ sol oritur/ sed illa quę est sol nõ oritur. atqꝫ ideo negatio ad subiectum posita/ nõ facit contrariam propositionem: ad prædicatum vero reddit contrariam. Recte igitur Aristoteles de subiecto nichil locutus est. non enim pędicatiuam propositionem subiectus terminus tenet: sed tantum prædicatus/ qui totam enunciationem propria virtute confirmat. ¶ Est autem vna oratio enũciatiua: quę vnum significat/ vel coniũctione vna. ¶ Plures autẽ: quę plura/ & nõ vnum/ vel incõiunctę. ¶ Nomen igitur & verbum: dictio sit solum. quoniã nõ est dicere sic aliquid significãtem: voce enũciare/ vel aliquo interrogante vel nõ/ verum ipso proferente. ¶ Hinc mõstratur quoniam tunc cum dixit/ est autẽ vna prima oratio enũciatiua affirmatio/ deinde negatio: primam eum nõ de ea oratione dixisse putandum est/ quę naturaliter vna est/ sed de affirmatione. alioqui hic quoqꝫ repetens ita dixisset. Est autem oratio vna prima enũciatiua/ quę vnum significat. sed quoniam non ita dixit: manifestum est qđ dudum ait primam/ nõ ad orationem/ quę præter cõiunctionem vna est/ retulisse/ sed ad affirmationem quã negatione priorem esse constaret. sed hoc iam superius dictũ

Nõ sol orit᷑. id intelligit᷑ quãdo negatiõis nota nõ/ solũ fertur i subiectum. tũc eni infinitũ nomẽ facit nõ negationẽ/ idest negatiuã orationem.

est. Quid autē sibi velit hęc enūciatio: paucis exponā. multas eni cōfusiones/ multosq; in orationibus errores: hic loc⁹ optime intellectus/ veraciterq; percept⁹/ sustulit. & hæc est expositio: quā nullus ante Porphyrium expositorū vidit. Nō est idem namq; vnā esse orationē & multiplicem/ qđ simplicē & cōpositā: & distat vna a simplici/ distat etiā multiplex a cōposita. Est ergo vnā oratio quę vnū significat: multiplex aūt quę nō vnū sed plura. fit aūt hoc in huiusmodi orationib⁹. vt cū dico Cato philosophus est: hæc oratio non est vna. non enim vnū significat. potest enim monstrare & Catonem Vticensem esse philosophum: potest etiam ostendere & Catonem Censorinū oratorē/ esse philosophū. qua in re non vna est oratio. atq; iccirco in Vticensi quidem Catone est vera: in oratore vero falsa. huiusmodi ergo orationes/ multas vocamus. Sin vero vnum significat/ vt cū dicimus in charta scribit: illā dicimus vnam. ergo vna quę sit/ vel multiplex oratio: ex ijs intelligitur q̄ significantur. si eni vnā significat rē: vna est. si multas: multiplex. Simplices autē & cōpositę orationes nō ad significationem: sed ad terminos ipsos dictionesq; quę i ꝓpositionibus sumūtur/ referendę sunt. Et est quidē simplex oratio enūciatiua: q̄ ex solis duobus terminis cōstat/ vt est homo viuit. Siue aūt his propositionibus omnis addatur/ vt est omnis homo viuit/ siue nullus vt nullus lapis viuit/ siue aliquis vt aliquis homo viuit/ vel aliquis homo non viuit: quoniam termini ipsi duo sunt/ simplex vocatur propositio. cōposita vero: si vltra terminos duos enunciat. vt est/ Plato philosophus in lycio ambulat. hic enim quattuor sunt termini. vel si tres sint: vt Plato philosoph⁹ ambulat. hę quoq;/ si eis omnis aut nullus aut aliquis addatur: eodem modo compositę sunt. Ergo vna vel multiplex oratio intelligitur: si vnū vel multa significat/ & de propria significatione semper iudicantur. Simplex autem et cōposita: non ex significatiōe/ sed ex verborū & nominū pluralitate cognoscitur. si eteni vltra duos terminos habet propositio: composita est. si duos tantū: simplex. si ergo semper oratio quę simplex est/ idest quę duobus terminis constat/ vnā tantū significātiā retineret: indifferenter dici posset vna oratio/ & simplex. eadem eni vna esset: quę etiam simplex. sed quoniam non omnis simplex vnum significat: non omnis simplex vna est. Potest ergo fieri/ vt simplex quidem sit propositio: multæ tamen orationes sint. simplex quidē ad compositionem dictionū: multæ vero ad significationē sententiarum. quare erit in hoc gemina differentia: vt vnam/ dicamus simplicem vnamq; orationem/ alteram/ simplicē & plures oratiōes. Rursus si omnes cōpositę orationes plures etiā res significarent: indifferēter diceremus multiplicē & cōpositā. sed quoniā fieri potest vt propositio aliquoties quidē cōstet ex numerosis pluribusq; terminis q̄ sint duo/ vnā tamē sententiā monstret: potest quidem fieri vt composita sit/ vna tamen oratio sit significatione/ cōposita dictione. vt est animal rationale mortale mentis & disciplinę capax. hęc quidem plura sunt: sed his vna substantia subiecta est idest homo. quare vna quoq; sententia est. Sin vero quis dicat: Socrates et ambulat & loquitur et cogitat: multa sūt. diuersa sunt enim & qđ ambulat/ & qđ loqtur/ & qđ cogitat. Quare erit aliquādo cōposita qdē oratio: vna tamē. sed quoniā cōposita oratio aliquoties quidē cōtinue sine coniūctiōe dicit/ aliquoties cōiunctione copulat: fiunt hinc quattuor differētię. est eni vna oratio cōposita ex terminis cōtinuati dictis/ & sine cōiūctiōe vnā sentētiā mōstrās: vt est animal ratiōale mortale mentis & disciplinę ꝑceptibile. hęc eni oratio cōposita quidē est ex multis terminis/ sed coniūctionem nō habet. Nā qđ dictū est mētis & disciplinę ꝑceptibile: hęc coniunctio q̄ est &/ nullā in tota propositione vim obtinet. neq; enim coniungit ꝓpositionē: sed artē vel rē addit/ cui⁹ susceptibilis homo esse videatur/ & habet vnā substantiam subiectā/ quę est homo. Alia vero est composita ex terminis nulla cōiūctione copulatis multiplex/ & non vnā significās ꝓpositionem. vt est Plato/ Atheniensis/ philosophus/ disputat. Aliud eni est esse Platonē/ aliud eē philosophū/ aliud esse Atheniēsē/ aliud disputātē: & hęc cōiūcta vnū aliqđ nō faciūt/ quasi substātiā. quare hęc multiplex est: sed eā manifestum est nulla cōiūctione copulati. Alia vero est cōposita ex propositionibus incōiunctis multiplex: vt est Iupiter optimus/ maximus est. Iuno regina est/ Minerua dea sapiētię ē. q̄s si qs sub vnū cōtinueq; ꝓferat: plures qdē ꝓpositiōes sūt & oratio multiplex/ sed cōiūctiōe caret. Alia vero ē cōposita/ vel ex terminis vel ex ꝓpositiōib⁹ cōiūctiōe copulatis multiplex & multa significās. & ex terminis qdē cōposita: vt si qs dicat Iupiter & Apollo sunt dij. ex ꝓpositionibus aūt coniūcta multa significans est: vt si qs dicat & Apollo vates est/ & Iupiter tonat. Est autem præter has alia cōposita oratio ex ꝓpositionib⁹ cōiūctiōe cōiunctis vnā significās orationē: vt cū dico si dies est/ lux est. duę eni ꝓpositiones q̄ sūt istę/ dies ē/ lux est: si coniūctiōe/ copulant. sed hęc oratio nō significat multa. neq; eni diē eē/ & lucē ꝓponit eē: sed si dies est/ lucē eē. quocirca significat cōsequētiā quādā: nō existētiā ꝓpositiōis. nō eni dicit vtrasq; eē: sed si vna ē aliā eē cōseq: ꝙ vtrūq; in vnā quodā modo intelligentiā congruit. ¶ Sed hanc Porphyrius propositionem extrinsecus ponit/ iccirco ꝙ plura significare videbatur. ipsa eni propositionū pluralitas/ multitudinē similat significationū: sed/ vt

Vt ē Plato/ Atheniēsis/ philosoph/ disputat. disputēt Plato: Socrates/ Aristoteles. & de his itelligatur oratio illa cōposita ex terminis illis nulla cōiūctione copulatis: tunc sane multiplex erit & non vnā significans propositionem Porphyrij

dictum est)non plures significat res/sed vnam consequētiam. Compositarum igitur & vnam rē significātiū propositionum: duplex modus est. Aut enim ex terminis incōiūctis vnam rem significās cōposita oratio est/ vt animal rationale mortale est: aut ex propositionibus cōposita & coniunctione copulata/imaginem quidem emittens plura significandi/ vnā vero rem significans oratio. vt si dicamus: si dies est/ lux est. Cum ergo hęc sit distributio cōpositarum & simpliciū orationū: duplici modo vnę orationes sūt/ & duplici multę. simplici autem icōpositę: & simplici compositę. ❡ Et vno quidem modo vna oratio dicitur/ cum sine coniunctione non est: alio vero/ cum vnam rem significat. Rursus vno dicitur modo oratio multiplex: cum/ aliqua coniūctione non copulatur. alio vero/ cum plura significat. atq; hoc est qđ ait. Est aūt vna oratio enūciatiua quę vnum significat: vel coniunctione vna. plures autem quę plura & non vnū: vel inconiunctę. Est enim(vt dictum est)dupliciter vna oratio: vel quando cum coniunctione est/ vel cum vnam rem significat. Multiplex autem oratio est: vel quę multa significat/ vel quę sine coniunctione coniungitur. multas enim orationes vocauit eas: quę sint multiplices/ vel significationis pluralitatem teneāt/ vel pręter coniunctiones sint. Qđ autem ait/ vel inconiūctę: totū complexus est. multiplex est enim propositio: vel si fuerit incomposita/ quemadmodū est Cato philosophus est. multiplex etiam vel si fuerit composita ex terminis pręter cōiunctionem/ quēadmodum dictum est: vt Plato Atheniēsis in lycio disputat. vel si cōposita sit ex propositionibus pręter coniunctionem: quēadmodum est/ homo est/ animal est. vel si composita sit ex terminis coniunctione copularis: vt & Iupiter & Appollo dij sunt. vel si composita sit ex propositionibus per coniunctionem: quemadmodum est/ & Appollo vates est/ & Iupiter tonat. Cur autem dixit plures autem quę plura/ & non vnum addit: hoc est ꝙ sunt quędam quę plura significēt in sermonibus/ vnum tamen in tota compositione demonstrent. vt est animal rationale mortale. hęc enī omnia: multa significant. aliud est enim animal/ aliud rationale/ aliud mortale: sed totum simul vnum est/ qđ est homo. Cum autē dico Socrates/ Atheniēsis/ philosophus: & singula/ plura sūt/ & omnia simul plura nichilominus sunt. hęc enim accidentia sunt: & nullam substantiam informant. atq; hoc quidem dixit de orationibus: quę vel coniunctione vnę sunt/ vel significatione. & rursus de multis quę vel pręter coniunctionem multę essent: vel significatiōe multiplici. Quę vero i simplicibus atq; compositis/ posterius dixit: cum ad id loci expositio venerit: explicabitur. nunc autem reuertamur ad ordinem. Igitur quoniam supra dixerat simplicem propositionem quam categoricam græci dicunt/ nos prędicatiuam interprætari possumus: semper verbi prędicatione constitui/ non autem semper nomine subiecto/ ꝙ aliquoties quidem vel infinitum nomen vel casus nominis/ vel verba subiecta sunt. Cum ergo dictionibus simplicibus cōstitui diceret simplicem orationem/ & affirmationem negationemq; orationes esse constaret: manifestum fecit affirmationem & negationem dictione constitui & formari/ ita quidem vt affirmationem & negationem semper sola verbi dictio/ prędicata/ non autē semper dictio nominis/ subiecta perficeret. Cum igitur hęc ita proposuisset: nunc quid sit dictio quę prędicatiuas idest simplices propositiones format/ exponit dicēs. Nomē ergo et verbum dictio sit sola. qđ ideo ait dictio sit sola: quia sunt quędā dictiones simul etiā affirmationes vel imperfectæ orationes. qđ iam supra dictum est. Cur autem nomen & verbum solę sint dictiones monstrat. quoniā non est dicere sic aliquid significātē/ voce enūciare: vel aliquo interrogāte vel nō/ sed ipso proferente. ❡ Sensus aūt huiusmodi est.

Natura enūciatiōis

Enūciatiua propositio his maxime duobus formatur: per propriā naturā atq; substantiam/ & per eius vsum atq; tractatū. & natura quidem ipsius est: vt in ea veritas inueniatur aut falsitas. vsus autē cum aliquid aut interrogando proponitur & respōdetur vt verū anima immortalis est/ aut certe cū aliquis per suam sententiam enunciat atq; profert. vt si quis dicat hoc ipsum ex propria voluntate/ anima immortalis est. vnde definitio quoq; enunciationis vnius quidē naturę atq; substantię talis redditur. Enunciatio est oratio: in qua verū falsumue ē.

Vsus eiusdē

❡ Ex vsu vero eius atq; tractatu/ enunciatiua oratio est quā interrogantes proponimus vt verū vel falsum aliquid audiamus: ex nostra vero prolatione/ quam proponentes aliquid verum falsumue monstramus. Ergo cum omnis enunciatiua oratio aut in interrogatione posita sit/ aut in spontanea prolatione/ & in vtraq; enunciationum natura & substantia illa versetur/ vt siue in iterrogatione sit posita cum respōsione coniuncta/ verū habeat vel falsum/ siue per se ꝓlata vtrūlibet retineat: dictiones inqt vel alio iterrogāte vel quolibet proferente & spōte dicēte/ verum falsūue nō cōtinēt. Si eni quis dicat interrogans Socrates ne disputat/ alius respondeat/ disputat: hoc quod respondit disputat/ si cum tota interrogatione iungatur/ potest habere intellectum verum falsumue significātis orationis. Sin vero per se intelligatur disputat/ quāq̄ alio interrogāte responderit: sine vero tamen falsoq; relinquitur. Similiter etiam si quis dicat Socrates vel ambulat/ nullo interrogāte sed ipse proferēs: nec verū aliqd nec falsū designat. ergo ver

ba & nomina dictiones solũ sunt:quoniam & simplices sunt. Erant enim alię quędam dictiones
in oratiõibus/nominibus verbisq; cõpositis:sed nõdũ pfectę sentẽtię: quoniã neq; verũ neq; fal-
sum/vel alio interrogante / vel quolibet sponte proferente significant. Erant etiam alię quędã
dictiones quę alio interrogante & quolibet sponte proferente verũ falsumue retinerent/in ijs
scilicet quę erant affirmationes aut negationes. Quocirca sensus huiusmodi est: ordo autẽ ver-
borum sic se habet. nomen ergo & verbum dictio sit sola: quoniam non possumus dicere signi-
ficantẽ aliquid sic/voce idest verbo vel nomine/enũciare. Non enim possumus dicere/quoniã
quisquis verbo vel nomine significat aliquid: ille enunciat/vel aliquo interrogante/ vel nõ/ sed
ipso proferẽte/ tanq̃ si sic diceret. verba ipsa & nomina dictiones solę sunt/quoniam verbis & no
minibus significãtem hominẽ aliquid/non possumus dicere quoniam enunciat quicq̃/ siue cum
aliquis interroget/siue ipse sponte proferat simplicem dictionẽ. Enunciare autem: est orationẽ
» diceret quę verum falsumue designat. ¶ Harũ autem/ hęc quidem simplex est enunciatio. ¶ Vt
» aliquid de aliquo vel aliquid ab aliquo. hęc autem ex his coniuncta/ velut oratio quędam iam
» composita. ¶ Quoniam superius de vnis orationibus atq; pluribus dixit/ & vnam quidem posu
it quę aut coniunctione vna esset secundum Platonem/aut significatione secundũ propriã na-
turam/plures vero quę aut coniunctione carerent/aut multa/ significatione sua complecterẽt/
quoniamq; aliud erat vna oratio/ aliud simplex/ aliud cõposita/ aliud plures: post illa ad simpli-
cẽ compositãq; reuertitur/ dicẽs simplicẽ eẽ orationẽ enunciatiuam/ quę duobus terminis conti
netur quorum vnum subiectũ est/ alterũ prędicatũ. Qz vero ait harũ aũt: enunciatiuarũ scilicet
orationũ dixit/quarũ hæc quidẽ simplex est enũciatio. & q̃ siplex ẽ enũciatio: ipe pposuit/ dicẽs
vt aliqd de aliquo subaudiendũ est pdicemus/ vt sit hic sensus. Harũ aũt enũciatiuarũ oratio-
nũ est simplex enũciatio/ si aliqd vnũ de vno aliquo pdicem⁹. vt si dicã Plato disputat: de aliquo
Platone aliquid idest disputat prędicaui. & hęc simplex est enunciatio/ iccirco quoniam duobus
terminis partibusq; cõiungitur. Siqua vero plures habeat terminos/ & eius partes duorũ termi
norum multitudinem egrediantur: illę compositę orationes dicuntur. etenim enunciatio com-
posita huiusmodi est: si dies est/ lux est. dies enim est/ & lux est: duę sunt simplices enunciatiões/
quæ coniunctæ vnam compositam perfecerunt. atq; hoc est qd ait. hæc autem idest alia oratio
ex his coniũcta idest ex simplicibus enunciationibus: velut oratio quędam iam composita est.
hęc enim non simplex est oratio. Simplex enim oratio/ solas dictiones habet duas in partibus:
cõposita vero/ etiã orationes/ sicut hęc quã supra posui. ¶ Est ergo hic ordo quem ipse cõfudit.
prius enim de affirmatione & negatione quę prima esset/ & q̇ posterior expediuit: dehic de vnis
oratiõibus & de pluribus dixit/ postremo de simplicibus atq; compositis. Sed quoniam quędam
in medio permiscuit: ea paululum differentes directã sententię seriem continuauimus longum
Aristotelis hyperbaton partiũ cõiunctione recidẽtes. Neq; enim simile videtur quod ait/ est aũt
vna prima oratio enunciatiua affirmatio deide negatio/ alię vero coniunctione vnę: & rursus
cum dixit/ est vna oratio enunciatiua quę vnum significat vel coniunctione vna: plures aũt quę
plura/ & non vnum / vel icõiunctę. vel cum rursus addit. harum autem hæc simplex quidem est
enunciatio: vt aliquid de aliquo/ vel aliquid ab aliquo. hęc aũt ex his cõiuncta velut oratio q̃dã
iam composita. Sed illud quidem qđ prius dixit/ est autem vna prima oratio enũciatiua affir-
matio/ deinde negatio: ad hoc retulit vt priorem affirmationem esse monstraret/ posteriorẽ ve-
ro negationem. ait eni deide negatio. vnde qđ ait prima/ ad affirmationẽ ponẽdũ est. Quod ve-
ro secutus est paulopost / est autem oratio vna enunciatiua : quę vnũ significat vel coniunctio-
ne vna. plures autẽ quę plura & non vnũ vel inconiũctę: ad hoc retulit vt doceret quas vnas
esse orationes putari oportet/ expediens/ aut quę vnum significarent aut quas cõiunctio vnas
faceret/ vel quas plures/ aut quę multa in significatione retinerent / aut quarũ corpus nulla es-
set coniunctione compositum. Qz vero postremo addidit/ harum autem hæc quidem simplex
est enũciatio vt aliquid de aliquo/ vel aliquid ab aliquo / hęc autem ex his cõiuncta velut ora-
tio quędã iam composita: ad simplices oratiões retulit atq; compositas. Simplices dicens duo-
bus solis terminis iunctas: cõpositas quę ex simplicibus orationibus enunciatiuis cõiũgerẽtur/
vt sit totus ordo hoc modo. Est autem vna prima oratio enũciatiua affirmatio: deide negatio.
& rursus intermissis quę sequũtur/ hoc subijciatur. Est autẽ vna oratio enũciatiua quę vnũ signi
ficat: vel cõiũctione vna. Plures autẽ quę plurima/ & nõ vnũ vel icõiunctę. & post hoc intermis
sis quoq; sequẽtib⁹/ hoc sequatur. harum aũt hęc quidẽ est simplex enunciatio: vt aliquid de ali
quo vel aliquid ab aliquo. hęc autem ex his coniuncta: velut oratio q̃dã iã cõposita/ tãq̃ si sic di-
ceret. prima quidẽ inter enunciationes oratio affirmatiua est: secunda vero negatio. affirma-
tionum autem & negationum vna oratio est/ quę vnum significat vel quę coniunctione vna
est. multiplex autem/ vel cuius partes coniunctione copulantur quę multa significat: vel quę

coniunctione non iungitur. Harum autem simplex est quę duobus terminis constat: vt aliquid de aliquo / vel aliquid ab aliquo. alia vero composita: quæ ex simplicibus affirmationibus iungitur. Quod autem dicit aliquid de aliquo / vel aliquid ab aliquo: tale est. aliquid enim de aliquo affirmationē significat. vt cum dico Socrates disputat: de aliquo Socrate aliquid idest disputat prędicaui / & fit affirmatio. Si autem dico Socrates non disputat: a Socrate disputationē seiunxi / & ab eo abstuli / & hęc negatio est. Affirmatio enim aliā rē de alia prędicat / eiq; coniūgit. Negatio vero a qualibet re / quamlibet rem prędicando tollit. Ergo hoc qd ait aliquid de aliquo: affirmationē simplicem significauit. quod autē dixit aliquid ab aliquo: negationē simplicē.

» ❡ Est autem simplex enunciatio: vox significatiua de eo quod est aliquid / vel non est: quemad-
» modum tempora diuisa sunt. ❡ Affirmatio vero: est enunciatio alicuius de aliquo. ❡ Negatio
» vero: enunciatio alicuius ab aliquo.

❡ Postq̄ de multis atq; vnis necnon simplicibus cōpositisq; enunciationibus expediuit: enunciationem simplicem tractat / & eam diffinitione cōcludit / dicens vocem eam esse significantem aliquid esse vel non esse. Qz ergo ait vocē eam esse / ad genus retulit: ꝙ significatiuam / ad ipsius differentiam vocis. ꝙ de eo quod esset aut nō esset aliquid: ad significatarum rerum rursus differentiam retulit. habet enim secum ipsam vocem: qua profertur vt significet quiddam. quid autem significet / aut circa quid designationem enunciatio retineat: ad differentiam significatiuarum pertinet vocū. ita enim dictum est tanq̄ si diceretur: non omnia enunciatio significat / sed esse aliquid aut non esse. Ergo est enunciatio simplex: vox significatiua de eo quod est esse aliquid vel non esse. idest omnis enunciatio / aut affirmatio aut negatio est. esse enim ponit affirmatio: non esse negatio. ❡ Sed quanta diffinitionem breuitate constrixit: quidam non videntes in errorem stolidum falsitatis abducti sunt. contendunt igitur affirmationis et negationis: non esse enūciationem genus. Nam si hęc (inquiunt) diffinitio ē enunciationis / omnis autem generis diffinitio proprijs speciebus accommodari potest (omne enim genus vniuoce de speciebus proprijs prędicatur) dubium non est quin hęc quoq; diffinitio enunciationis / si eis enunciatio genus est / affirmationi negationiq; conueniat / si tamen eius species hę sunt. sed quis vnq̄ dixerit affirmationi conuenire hāc diffinitionem quę est: vox enunciatiua de eo qd est aliquid esse vel nō esse / Neq; enim fieri potest vt affirmatio vox sit significatiua de eo quod ē esse & non esse: sed tantū de eo qd est esse. negatio rursus non de eo qd est eē et de eo qd est non esse: sed tantum de non esse / nunq̄ etiam de esse. Interimit enim semper negatio: iungit atq; constituit affirmatio. Quare si hęc diffinitio enunciationis ad affirmationem negationemq; non potest prędicari: affirmatio & negatio enunciationis species non sunt. ❡ Qui michi nimium videntur errare: quasi vero quicq̄ vetet vtrasq; affirmationem et negationem simul eadem diffinitione cōcludere. Possum enim dicere: affirmatio & negatio / est vox significatiua de eo qd est esse aliquid vel nō esse. vt vox significatiua vtrisq; cōmunis sit. de eo qd est esse aliquid / affirmationis solius: de eo quod est non esse / solius sit negationis. Sed nichil potuit fieri breuius / nisi vt in eadem diffinitione: & enunciationis naturam constitueret / & ipsius faceret diuisionem. tanq̄ enim si ita dixisset. enunciatio vox est significatiua: in qua verum falsumq; designatur. huius vna aūt species affirmatiua est: alia negatiua. ita eni ait. Enunciatio est vox significatiua de eo qd est aliquid vel nō est. Nam ꝙ dixit / de eo qd est aliquid vel non est: tale est ac si diceret / quę verum falsumq; demonstrat. omne enim qd esse ponit aliquid / vt si dicam dies est / vel non esse / vt si dicam dies non est: verū falsumq; demonstrat. Si ergo aliquid ponatur eē vel nō esse: in eo veritas & falsitas inuenitur. Est igitur in hoc ꝙ ait vocem significatiuam esse / de eo quod est aliquid vel non est: tanq̄ si diceret / est enunciatio vox significatiua verum falsūq; significans. Significatio namq; de eo quod est esse aliquid / vel non esse: veri falsiq; demonstratio est. sed in eadem diffinitione species admirabili breuitate partitus est. tanq̄ eni si diceret / vox enim significatiua est enunciatio in qua verum falsumq; demonstratur / sed vna eius pars affirmatiua est / alia negatiua: ita ait / de eo quod est aliqd vel nō est. Significatio enim de eo qd est aliquid / affirmatio est: de eo vero qd non est / negatio. itaq; id quod ait designatiuā esse vocē enūciationē de eo qd est aliquid aut non est: vtrūq; vna colligit intelligentia. hoc eni qd dixit de eo qd est aliquid aut non est: vtrunq; significat & veri falsiq; demonstrationem / & affirmationis

Alexander negationisq; diuisionem. ❡ Sed Alexander a propria sententia non desistit: nec alio q̄ cęteri tenetur errore. ait enim hic quoq; apparere non esse genus affirmationis et negationis enunciationē: qm̄ ita in diffinitione enūciationis affirmatioe et negatione vt partibꝰ vsus est. Oē aūt cōpositū atq; oē æquocū: vel suis partibus vel suis significatis definiri potest. vt si qs ternariū numerū definire volens dicat: ternarius numerus est q ex vno duobusq; coniunctus est. vel si quis hominem definire volēs dicat homo est / aut animal rationale mortale: aut huiusmodi coloribꝰ

vel metallo facta simulatio.ita nomen æquiuocũ ex ijs q̃ ipsum nomen ęquocũ designabãt ostẽ
sum est.hic ergo eodem modo / enunciatio inquit est vox significatiua de eo qd est aliquid vel
non est:tanq̃ si diceret , enunciatio est vox aut affirmatiua aut negatiua:in eundem scilicet erro
rem labens nec videns queadmodum vna diffinitione/&. diuisionem fecerit/& naturam enun-
ciationis ostenderit.sed hanc expositionẽ(qd adhuc sciam)neq; Porphyri9/neq; vllus alius cõ-
mentatorum vidit. ¶ Aspasius etiam consentit Alexandro.dicit enim Alexander eodem mo- Aspasius
do hic diffinisse Aristotelẽ enunciationem: sicut alibi quoq; idest in resolutorijs.illic enim ita ,p-
positionem quę est enunciatio/ diffinitione conclusit dicens.propositio ergo est oratio affirmati-
ua vel negatiua:alicuius de aliquo/ vel alicuius ab aliquo. Idem quoq; Aspasius / sequitur eum.
¶ Porphyrius autem sic dicit/ admirabilem esse subtilitatem diffinitiõis.ex sua enim vi affirma- Porphyri9
tionis & negationis enunciatio diffinita est.ex terminis vero/ ipsa affirmatio atq; negatio. Affir-
matio namq; in duobus terminis cõstans:aliquid alicui inesse significat.tota autẽ vis ipsius est
aliquid annuere. Negatio quoq; aliquid alicui nõ inesse significat:sed tota vis ipsius est aliquid
abnuere atq; disiungere . Vel rursus affirmatio aliquid alicui inesse designat:sed vis ipsius tota
ponere aliquid est.cũ enim aliquid alicui inesse demõstrat : ponit aliquid. Rursus negatio ali-
quid alicui non inesse declarat:sed tota vis eius auferre est. Ergo inquit enunciationem ex tota
vi affirmationis negationisq; diffiniuit dicens:enunciatio est vox significatiua/ de eo quod ali-
quid est vel non est.Hoc autem ad negationis pertinet affirmationisq; vim:tanq̃ si diceret .enũ-
ciatio est vox significatiua quę ponit aliquid aut tollit/ quę propriæ virtutes sunt affirmationis &
negationis .Si enim ita dixisset / enunciatio est de eo quod est aliquid alicui vel non est:tunc ex
terminis affirmationis vel negationis enunciationem diffinisse videretur .Cum autem dicit de
eo qd est aliquid vel non est:de tota vtrorumq; vi determinat.in hac enim affirmatione quę di-
cit dies est:aliquid alicui secundum terminos adesse monstrauit.est eni / diei applicuit .sed to-
ta huius propositionis vis est aliquid esse declarare.rursus cum dico dies non est :aliquid ali-
cui non esse pronuncio.sed tota vis est huius non esse dicere.quare manifestũ est secundum Por
phyrium ex tota vi affirmationis & negationis enũciationem esse descriptam : ex suis vero ter-
minis/ipsam affirmationem & negatiunem.ait enim/affirmatio vero est enunciatio alicuius de
aliquo:in affirmationis diffinitione genus sumens.enunciatio enim (vt dictum est)genus est af
firmationis & negationis . qd ipse Aristoteles plenius demonstrat:qui in vtrorumq; diffinitio-
ne enunciationis nomen ascripsit dicens:affirmatio vero est enunciatio.hoc enim retulit ad ge-
nus . quod vero addidit alicuius de aliquo:reduxit ad terminos.in simplici enim affirmatione
aliquid de aliquo enunciando prędicatur.vt in eo quod est/ dies est:esse diem.Negatio quoq; ita
diffinita est.negatio est enunciatio alicuius ab aliquo.quantum ad enunciationem/rursus a ge A gñe ad
nere :quantum alicuius ab aliquo/rursus ad terminos.In hac enim negatione quę est dies non terminos:
est:eẽ a die enunciando tollimus.sed vt nõ solũ pręsentis tẽporis enunciationẽ diffinisse videre- a gñe addif
tur:addidit enunciationis diffinitionem de alijs quoq; temporibus intelligi. ait enim enũciatio ferentias
est vox significatiua de eo quod est aliquid vel non est: adiecitq; quemadmodũ tempora diuisa
sunt.diuisa enim sunt tempora in tribus.omne enim tempus:aut futurũ est/ aut pręsens / aut prę
teritum / aut ex his mixtum . Enunciatio autem est vox significatiua:significans aut esse ali-
quid / aut non esse.Sed quoniam hoc tempus pręsens designat:non solum de pręsenti inquit lo-
quimur /sed etiam de ijs tẽporibus quę diuiduntur/ vt hic esse & non esse / & in futurum veniat
& in preteritum vt aliquoties sic esse & non esse significet/ idest sic ponat atq; auferat enunciatio
vt et p̃sens tẽpus ponat & auferat.vt est Socrates ẽ/ Socrates nõ est.& p̃teritũ ponat et auferat:
vt Socrates fuit/ Socrates nõ fuit.eodem quoq; modo futurũ: vt Socrates erit/ Socrates nõ erit.
ergo in his omnibus temporibus secundũ esse aliquid vel non esse aliqd/ idest secundum pone-
re & auferre : tota enunciationis vis est.hoc ergo est qd ait.de eo quod est aliquid/ vel non est/
quemadmodum tempora diuisa sunt : tanq̃ si diceret . de eo quod est aliquid vel non est:vox
enunciatiua significat vel in pręsens vel in pręteritum vel in futurum quemadmodum ipsa tẽ-
pora diuiduntur.Cur aũt talis ordo diffinitionis fuerit paucis absoluam. Prius enim de nomine
post de verbo/ hinc de oratione/ rursus de enunciatione/ dehinc de affirmatiõe: postremo de ne-
gatiõe disseruit.Omne compositum:suis partibus posterius est.oẽ aũt genus suis partibus prius.
ergo in compositis toto partes priores sunt:in generibus et speciebus partes toto posteriores.
Rursus in compositis totum partibus posterius:in speciebus & generibus totum partibus prius
est.ergo quoniã verba & noia neq; affirmatiõis neq; negatiõis neq; enũciatiõis neq; oratiõis spe
cies erant/ sed quędam horum omnium partes quibus hęc omnia iũgerent/ oratio aũt gen9 enũ
ciationis/ enunciatio affirmationis et negationis:affirmatio prior negatione scilicet secundum
prolationem /sicut ipse testatus est.Ergo quoniam hæc omnia/ & oratio/ & enunciatio/ et affir-

matio/& negatio verbis & nominibus cõiunguntur: his omnibus nomina & verba priora sunt.
Nomine autem res/ aut per se subsistens /aut tanq̃ per se subsistens significat: verbo vero acci-
dens designatur/& velut alij accidens. quod ex supradictis planum est. qđ autem per se consi-
stit/ prius est. ergo id qđ nomen significat: prius est: q̃ id qđ verbum. quare prius verbo est nomẽ.
ergo quoniam nomen & verbum oratione / enunciatione / affirmatione & negatione priora
sunt (partes enim priores sunt ijs quę componuntur) iure ante hęc omnia/ definita sunt. Quo-
niam vero nomen prius est verbo: prius nomen / postea vero diffinitum est verbum. Sed quia
omne genus speciebus suis prius est: post hæc idest nomen & verbum /orationem diffinitione
descripsit/ quę et proximum enunciatiõis genus esset / & superius affirmatiõis et negatiõis. post
orationem vero: enunciationem. q̃ cum sit species orationis/ affirmationis tamen & negationis
esset genus. post enunciationem vero: affirmationem. quę quãq̃ negationi æqueua species esset
secundum genus proprium idest enunciationem: in prolatione tamen prior est vt ipse supra iã
docuit/ dicens. Est autem vna prima oratio enunciatiua affirmatio: deinde negatio. Sed quoni-
am a nobis superius dictum est has eum quinq; res diffinire velle/ quid sit dictio/ quid enuncia-
tio/ quid affirmatio/ quid negatio/ quid contradictio: dictionem quid sit ostẽdit per id qđ ait. no-
men ergo & verbum dictio sit sola. enunciationem autẽ per id qđ ait. est autem simplex enunci
atio vox significatiua de eo qđ est aliquid vel nõ est /quemadmodum tempora diuisa sunt. affir
mationem vero per id quod ait. est autem affirmatio enunciatio alicuius de aliquo. negationẽ
quoq; diffiniuit dicens. negatio vero alicuius enunciatio ab aliquo. Restat ergo de cõtradictio-
» ne differere. quid sit ergo contradictio/ ipse prosequitur dicens. ¶ Quoniã aũt enũciare est/ & qđ
» est: non esse. & quod non est: esse. & quod est: esse. & quod non est: non esse. et circa ea quę extra
» pręsens tempus sunt: similiter. omne vtiq; contingit quod quis affirmauerit / negare: et quod qs
» negauerit affirmare. Quare manifestum est quoniam omni affirmationi: opposita est negatio. &
» omni negationi: affirmatio. ¶ Et sit hoc cõtradictio: affirmatio & negatio opposite. ¶ Expeditis
omnibus quę sese explicaturum esse promiserat: nunc ad reliquam scilicet cõtradictionem/ or-
dine venit/ eamq; ab affirmationibus negationibusq; reperit / dicens omnibus affirmationibꝰ
posse proprias negationes opponi/ & omnibus negationibus proprias rursus ex aduerso affir-
mationes posse constitui. hoc autem hinc sumitur. Quoniam nouimus alias res esse/ alias non
Primꝰ enũciandi modus
esse /& quoniam nosipsi dicere possumus & sentire alias res esse/ alias non esse: ex his quattuor
enunciationibus fiunt geminę contradictiones. Si quis enim id qđ est dicat non esse/ vt si viuen
te Socrate dicat / Socrates non viuit: quod est negat & erit negatio falsa. Rursus si quis id quod
2 non est/ esse confirmet/ vt si non viuente Socrate dicat/ Socrates viuit: hęc rursus affirmatio fal-
3 sa est. Si quis etiam id qđ est/ esse enunciatione constituat/ vt si viuente Socrate dicat/ viuit So-
4 crates: vera erit affirmatio. Sin vero quod nõ est/ esse negauerit: est negatio vera. vt si quis non
viuente Socrate dicat/ Socrates non viuit. Ex his igitur idest ex affirmatione vera & negatione
falsa/ & rursus ex negatione vera et affirmatione falsa: q̃ttuor quidem sunt enunciationes/ sed in
duabus affirmatio / in duabus negatio continetur. contradictiones vero duæ. Per hoc enim
quod ait/ quoniam autem enunciare est & quod est non esse: falsam enunciationem negatiõis
ostendit. q̃ꝙ addidit & quod nõ est esse: falsam affirmationem in enunciatione proposuit. illud
quoq; qđ dixit et qđ est/ esse: enunciationem veram designat. quia id quod est/ esse: vera affirma-
tione profertur. amplius ꝙ ait/ & quod non est/ non esse: verę negationis speciem dedit. Quare
et si quod est/ vere potest dici esse / & id quod est falso potest prędicari non esse / et id qđ non est/
vere potest enunciari non esse/ & id qđ non est / falso esse poterit affirmari: manifestum est omnẽ
affirmationem habere aliquam contradictionem negationis oppositam. et omnem rursus nega-
tionem: affirmationis oppositione facere contradictionem. etenim si omne qđ quis affirmaue-
rit/ negari poterit/ & quod qs negauerit/ poterit affirmari: quis dubitauerit nec affirmationẽ pos-
se cõstitui cui nõ negatio cõtradicat/ nec negationẽ cuiꝰ nulla affirmatio opposita valeat inueni
ri/ Omnis igitur affirmatio negationem: & negatio habet oppositam affirmationem. est igitur
contradictio affirmatio et negatio opposite. quid autem sit oppositio: posterius dicendũ est. aut
quid sit contradictio: post/ diligentissima ratione mõstrabo. Qđ autem ait/ & circa ea quę sunt ex-
tra pręsens tempora: tale est tanq̃ si diceret. Sicut affirmatio & negatio/ in præsenti tempore fie-
ri potest: ita etiam vel in pręterito vel in futuro. Nam sicut potest id quod est/ esse cõstitui: ita po
test id quod fuit / fuisse proponi/ & id quod futurum est/ in specie futuri temporis affirmari. vt cũ
dicimus Socrates fuit/ sol eclipsim in cancro futurus est. Eodẽ modo ergo & de futuro & de præte-
rito: affirmatio & negatio constituũtur/ quẽadmodũ de pñsenti. futurum aũt & pteritũ extrinse-
cus est / & pręter pręsens tẽpus est. Illud eñi veniet: istud recessit. Recte igitur et circa ea quę sunt
extra pręsens tẽpora: huiusmodi posse affirmatiões negationesq; dixit euenire. circa eñi pteritũ

& futurū/qđ ē extrīsecus a pręsenti tēpore:similiter oīhec cōtigit(vt ipse ait)qđ qs affirmauerit negare/&qđ quis negauerit affirmare.vnde fit vt i oībus tēporibus illud cōllet oi affirmatiōi posse opponi negationem :omniqꝫ negationi oppositam affirmationē posse constitui.Nunc autem q̄lis debeat sumi oppositio in affirmatione & negatione/demōstrat.hoc eni est cōtradictio:affirmatio & negatio oppositę.Qꝛ si hæ oppositæ cōstituunt contradictionem:qualis in his debeat » esse oppositio/quę contradictionem constituit/recte prosequitur.¶Dico autem opponi eiusdem » de eodem/non autē æquiuoce:& quęcunqꝫ cętera talium contra sophisticas determinauimus » importunitates.¶Cū duobus terminis simplex propositio constet/& vnus subiect⁹ sit & alius p̄dicet/subiectus autē sit qui primus dicitur/pręd icatus vero qui posterius:dicit illa oppositione affirmationē & negationē integram constituere contradictionem quę idem subiectū habent/idē etiā prædicatum/vt neqꝫ subiectū neqꝫ pręd icatū plura significet.alioqui nō erit contra/dictio/neqꝫ aliqua oppositio.Vt cū dico Socrates alb⁹ est/& alius dicit ethiops alb⁹ nō est:hę/affirmatio atqꝫ negatio nō sunt oppositę/icc irco qa ē aliud subiectū & idē p̄dicatū.In affirmatiōe eni Socrates subiectus fuit:in negatione ethiops.Rursus cum dico Socrates albus est/& alius dicit Socrates philosophus non est: nec hæc rursus negatio contra affirmationem tetinet oppositionē/ideo qa aliud pręd icatū in vtrisqꝫ proponitur.In affirmatione eni albū prædicatur ad Socratē:in negatione philosophus.Qꝛ si vtraqꝫ sunt diuersa:multomagis nulla fit oppositio.vt cū dico Socrates philosophus est/si respondeat alius/Plato rhomanus non est: hic neqꝫ idē subiectum est/neqꝫ idem pręd icatum.& plus istę diuersę sunt:& nulla contra se oppositione cōpositę.atqꝫ ideo possunt vtręqꝫ simul esse verę.& si ita cōtingit/vtręqꝫ simul esse falsę:necnon etiam vna vera/altera falsa.Quę enim se non perimunt:nichil eas impedit aut vtrasqꝫ falsas/aut vtrasqꝫ veras/aut vnam veram/falsam alteram repetiri.quare quorum vel aliud subiectum est/vel aliud pręd icatum:illa opposita esse non dicimus.vnde fit vt nec illa quoqꝫ quę plura significāt/si subiecta aut pręd icata sint:contradictoriam negationem valeant custodire.si quis enim nomen æquiuocum subijciat & aliud pręd icet/& si quis contra huiusmodi affirmationē constituat negationem:non faciet oppositionem.vt cum dico Cato se Vticę occidit:nomen hoc qđ dicitur Cato/ęquiuocum est.potest enim & orator itelligi/& hic qui exercitū duxit in Aphricā.Si quis igitur dicat Cato se Vticę occidit:potest fortasse itelligi de Catone Martię.si qs respōdeat Cato se Vticę non occidit:potest de Catone censorino constituisse negationē.Sed quoniā diuersus est Cato cēsorinus a Catone Martię/& nomen ipsum Catonis diuersa significat:diuersę erunt a se affirmatio & negatio & id non omnino perimit negatio/qđ constituit affirmatio. Affirmatio enim constituit Martiæ Catonem se Vticæ peremisse : negatio vero dicit Catonem si ita contigit/oratorem non se Vticę peremisse.quare non cōstituūt verum inter se falsumqꝫ:icc irco ꝙ a se diuersę sunt.nā vtrūqꝫ verū est & ꝙ se Cato vticę occidit/scilicet Martię:& ꝙ se Cato Vticę nō occidit scilicet orator.atqꝫ hic/æquiuocum subiectum fecit:vt hæc affirmatio & negatio oppositionem nullo modo constituerent.Qꝛ si pręd icatum fuerit æquiuocum:eodem modo contradictio non fit .dicat enim q̄sq̄ Cato fortis est / & de Catone prædicet fortitudinem mentis/aliusqꝫ respondeat Cato fortis non est/ad imbecillitatem corporis spectans:ita igitur æquiuocatio fortitudinis ambiguitatem fecit/quę oppositionem nulla ratione cōponeret.& si vterqꝫ terminus subiectus & pręd icatus æquiuoci fuerint:multomagis diuersę a se erunt propositiones/& non oppositę nec inter se verū falsumqꝫ diuidentes/sed vtrasqꝫ veras/interdum vtrasqꝫ falsas esse contingit.Quare vnum oportet esse subiectum vnumqꝫ pręd icatum:vt id quod affirmatio p̄dicauit & iunxit/idem negatio diuidat & abiungat.et id quod de subiecto affirmatio pręd icauit:de eodem negatio neget. Nam si sit vterqꝫ æquiuocus terminus / aut quilibet vnus eorum: fieri potest vt aliud tollat negatio q̄ affirmatio posuerat/ita ꝙ nulla sit oppositio.quare non ita faciendū est:sed idem subiectū & pręd icatū in affirmatiōe esse debet/idē in negatiōe.atqꝫ hoc est qđ ait/dico aūt opponi eiusdē de eodē:nō aūt æquoce.Qđ eni ait eiusdē/ad p̄dicatū retulit:qđ de eodem/ad subiectū.& subaudiēdū est.dico autem opponi negationem eiusdem pręd icati de eodem subiecto:sed vt non sint ęquiuoca/neqꝫ subiectum neqꝫ pręd icatum/& multominus vtraqꝫ:sed vnum aliquid significēt.quod per hoc dixit:qđ ait.non autem æquiuoce.nec sola si non sit æquiuocatio:ratio firma est ad constituendam oppositionem. Multa eni sunt q̄ in sophisticis elenchis cōtra eos qui argumētis fallacibus verę rationis viam conantur euertere : determinauit quemadmodum faciendæ essent propositiones/& quēadmodum inuenienda esset argumentorum fallacia . quod hic ait.& quæcunqꝫ cętera taliū contra sophisticas determinauimus importunitates/tanq̄ si diceret.dico quidem opponi affirmationem negationi eiusdem pręd icati de eodē subiecto:hoc & quęcunqꝫ alia suntq̄ in sophisticis elēchis determinata sunt cōtra argumētorū iportunitates.& hic q̄dē quoniā aliud negociū erat commodissime breuiterqꝫ pstrinxit,nos aūt qđ in sophisticis elēchis determi

nauerit ad cõstituendam oppositionis contradictionem quantum breuitas patitur: non grauamur opponere. ¶ Non enim solum si æquiuocatio in propositionibus collocetur / nulla fit contradictio: verum etiam si vniuocatio in negatione ponitur / illa oppositio contradictionem penitus non habebit. est enim oppositio habens contradictionem: in qua affirmatio si vera est: negatio falsa sit. si negatio vera est: fallax affirmatio videatur. Positis ergo secundũ vniuocationẽ terminis: vtrasq; simul et affirmationem et negationem veras esse cõtingit. vt si quis dicat homo ambulat / homo nõ ambulat: affirmatio de quodã homine vera est / negatio de speciali vera. sed specialis homo / & particularis vniuoca sunt. quocirca sumptis vniuocis: cõtradictio nõ fit. ¶ At vero nec si ad aliam & aliam partem affirmatio negatioq; ponatur: fit in ipsis vlla veri falsiq; diuisio / sed vtrasq; veras esse contingit. vt cum dico oculus albus est. oculus albus non est. In alia enim parte albus est: in alia albus non est. atq; ita negatio vera est / & affirmatio. ¶ Nec si ad aliud / atq; aliud referens dicat: nulla inde contradictio procreatur. vt cum dico / decem dupli sunt. decem dupli nõ sũt. nã si ad quinariũ referã: vera est affirmatio. si ad senariũ: vera negatio. ¶ Nec si diuersũ tẽpus / i affirmatiõe ac negatiõe sumat̃. vt cum dico Socrates sedet. Socrates nõ sedet. alio enĩ tẽpore sũptũ sedere / verã facit affirmationẽ: alio tẽpore nõ sedere / verã facit negationẽ. ¶ Amplius quoq; si diuerso modo qs dicat in negatiõe qd iam in affirmatiõe ꝓposuit: vt cõtradictiõis intercipit. Si quis enĩ dicat affirmationẽ potestate / negationẽ vero actu: possunt affirmatio & negatio vno tẽpore cõgruente veritate constitui. vt si quis dicat catulus videt: catulus nõ videt. potestate enim videt: actu vero non videt. Quocirca oportet fieri / si facienda est contradictio: eiusdem (vt ipse ait) prędicari de eodem subiecto non ęquiuoce sed vniuoce / ad eandem partem / ad idem relatum / ad idem tempus / eodẽq; modo constitui / quæ omnia in sophisticis elenchis diligentissime prosecutus est. nunc pauca cõmemorans distulit in illis libris integrã disputationẽ. ¶ Est autem enũciatio de eo quod est aliquid esse / vel non esse. Affirmatio quidẽ: de eo qd est / esse. vt Plato philosophus est. Negatio vero: de eo quod est / nõ esse. vt Plato philosophus nõ est. hæc vtraq; enunciatio / Plato philosophus est / Plato philosophus non est: sese perimentia / & in contrariũ quasi quodam locata litigio / faciunt contradictionẽ. Contradictio vero est oppositio affirmationis & negationis: in qua neq; ambas falsas / neq; ambas veras esse cõtingit / sed vnam semper veram / alteram vero falsam. si qua autẽ sunt huiusmodi / in quibus verũ falsumq; affirmatio negatioq; non diuidãt: in illis aliquid diuersum & non ad oppositionẽ integram reperitur. ¶ Dicit autẽ Porphyrius argumẽtũ esse ad id qd dicimus affirmationẽ negationi ita oportere opponi / vt vna vera opposita / in alteram mox falsitas veniat: cõmunem inter nos consuetudinem colloquendi. Quando enim quis aliquid esse dixerit / idem alius negauerit: vnum ipsorum verũ dicere / mẽtiri alium suspicamur. ¶ Amplius quoq; si aliquid aut est aut non est / medium inter esse & nõ esse nichil poterit inueniri / affirmatio autem ponit aliquid esse / idẽq; aufert negatio / & est contradictio / affirmatio etiam negatio oppositæ: talis oppositio integram facit contradictionẽ / in qua affirmatio & negatio vtręq; verę simul esse non possunt. Affirmationis autem negationisq; natura: ad qualitatem quãdam refertur. qualitas enim quędam est affirmatio atq; negatio. pręter hanc vero qualitatẽ est etiã quantitas propositionum / de qua posterius paulo dicendũ est. Sed volens Aristoteles quid esset contradictio nos docere: prius vbi esset ostedit. in oppositiõe enim contradictionẽ omnem necesse est esse. Quare quoniam contradictio in oppositione est: qualis autem oppositio hanc cõtradictionẽ faciat / adhuc ignota est. Estq; hęc oppositio: aut in qualitate propositionum / aut in quantitate / aut in vtroq;. & de qualitate propositionum quę in affirmatione & negatione consistit / dictũ est: nunc de quãtitate dicetur / vt ea quoq; cognita perspiciatur an in qualitate / an in quantitate / an in vtroq; propositionum contradictio sit.

Porphyrius

¶ DE SVBIECTIS ET PRAEDICATIS ENVNCIATIONVM. Cap. V.

Voniam autem sunt hęc quidẽ rerũ vniuersalia: illa vero singularia. ¶ Dico autem vniuersale / quod in pluribꝰ prędicari natũ est. Singulare vero / qd nõ. vt hõ quidẽ vniuersale est: Callias vero eorũ quæ sunt singularia. necesse est autem enunciare cum inest aliquid aut non: aliquando quidem alicui eorũ quę vniuersalia sunt / aliquando autem quę singularia sunt. ¶ Omnis propositio significationis suę proprietatem ex subiectis itellectibus capit. Sed quoniam necesse est intellectus rerũ esse similitudines: vt propositionũ ꝑ intellectus ad res quoq; cõtinuat̃. atq; ideo cum aliqd vel affirmare cupimꝰ vel negare: hoc ad itellectꝰ & cõceptiõis animi q̃litatẽ refert̃. Qd enĩ imaginatione intellectuq; cõcipimus: id in affirmatiõe aut in negatione ponẽtes / affirmamꝰ scilicet & negamꝰ & pricipalit̃ qdẽ ab intelligẽtia / ꝓpositiões vi capiunt / & proprietatẽ. Scdo vero loco ex rebus sumũt: ex quibus

ipsos intellectus constare necesse est. vnde fit vt & quãtitate propositio/ & qualitate participet. Qualitate quidem in ipsa affirmationis & negationis prolatione: quã ex proprio quis iudicio emittit ac profert. Quãtitate vero/ ex subiectis reb9 quas capiũt intellectus. Videmus nãq; alias esse in rebus huiusmodi qualitates: quę in aliam conuenire nõ possunt/ nisi in vnamquãq; particularem singularemq; substantiã. alia est enim qualitas singularis/ vt Platonis/ vel Socratis: alia est quę cõmunicata cum pluribus/ totam se singulis & omnibus prębet/ & est ipsa humanitas. Est enim quędã huiusmodi qualitas: quę & in singulis tota sit/ & in omnibus tota. Quotiẽscunq; enim aliquid tale animo speculamur: nõ in qualibet vnam personam per nomẽ hoc/ mẽtis cogitatione deducimur/ sed in omnes eos quicũq; humanitatis diffinitione participãt. vnde fit vt hęc quidem sit cõmunis omnibus: illa vero prior incõmunicabilis quidem cunctis/ vni tamen propria. Nam si nomẽ fingere liceret: illam singularem quãdã qualitatem & incõmunicabilem alicui alij substantię/ suo ficto nomine nuncuparẽ/ vt clarior fieret forma propositi. Age enim incõmunicabilis Platonis illa proprietas/ Platonitas appelletur. eo enim modo qualitatẽ hanc Platonitatem ficto vocabulo nũcupare possumus: quomodo hominis qualitatem/ dicim9 humanitatem. Hęc ergo platonitas solius vnius est hominis: & hoc non cuiuslibet/ sed solius Platonis. humanitas vero & Platonis & cęterorum quicunq; hoc vocabulo continentur. vnde fit/ vt quoniam Platonitas in vnũ cõuenit Platonem: audientis animus Platonis vocabulũ ad vnam personam/ vnãq; particularem substantiam referat. Cum autẽ audit hominẽ: ad plures quosq; intellectum referat/ quoscũq; humanitatem cõtinere nouit. atq; ideo quoniam humanitas/ & omnibus hominibus cõmunis est & in singulis tota est: ęqualiter cũcti homines retinẽt humanitatem/ sicut vn9 homo. Si enim id ita nõ esset: nunq̃ specialis hominis diffinitio/ particularis hominis substantiæ conueniret. Quoniam igitur hęc ita sunt: iccirco homo quidem dicitur vniuersale quiddã/ ipsa vero Platonitas & Plato particulare. His ergo ita positis/ quoniã vniuersalis illa qualitas & in omnibus potest & in singulis prędicari/ cum dicimus homo: ambiguum est & dubitari potest/ vtrum de speciali dictũ sit/ an de aliquo particulari. iccirco ꝙ nomẽ hominis & de omnibus dici potest & de singulis quibusq;/ qui sub humanitatis specie continẽtur. Quare indefinitũ est vtrũ de omnibus dictum sit id qđ diximus homo: an de vnaquaq; indiuidua hominis & particulari substãtia. Hanc igitur qualitatem humanitatis/ si ambiguitate intellectus separare nitamur/ determinãda est: aut in pluralitate distendẽda/ aut in vnitate numeri colligenda. nam cũ dicimus homo: indefinitum est/ vtrũ omnes dicamus vnũ. sin vero additũ fuerit oĩs vel qdã/ vt sit prædicatio omnis homo vel quidã: tũc fit distributio & determinatio vniuersalitatis. & nomen quidem qđ vniuersale est/ idest homo vniuersaliter proferimus/ dicentes omnis homo: aut particulariter dicẽtes quidam homo. omnis enim: nomen vniuersalitatis significatiuũ est. Quocirca si omnis qđ vniuersale significat/ ad hominẽ qđ idem ipsum vniuersale est/ adiungatur: res vniuersalis quę est homo/ vniuersaliter prædicatur secũdũ id qđ definitio ei adijcitur quãtitatis. Sin vero dictum fuerit quidam homo: tunc vniuersale qđ est homo/ addita particularitate per id qđ adiectum ẽ quidam/ particulariter profertur/ & dicitur res vniuersalis prolata particulariter. Sed quoniam particularis est prędicatio quidam homo/ particularis rursus prædicatio Platonis (de vno eni dicitur quidam homo/ & de vno dicitur Plato) nõ eodem modo particulares vtręq; esse dicũtur. Plato enim vnam ac definitã substantiã proprietatemq; demonstrat/ quę cõuenire in alium nõ potest: quidam homo vero/ quod dicitur particulariter/ ipsum nomen vniuersale determinat. sed si deesset quidam/ id qđ dicimus homo vniuersale esset ac per hoc ambiguũ permaneret: qđ vero dicimus Plato nunq̃ esse poterit vniuersale. Nam etsi quando nomen hoc Plato pluribus imponatur: nõ tamen hoc nomẽ iccirco erit vniuersale. Namq; humanitas ex singulorum hominũ collecta naturis/ in vnam quodã modo redigitur intelligentiam atq; naturã. nomen vero hoc qđ dicimus Plato: multis secundũ vocabulum fortasse cõmune esse videretur/ nulli tamen illa proprietas Platonis cõueniret/ quę erat ꝓprietatis aut naturæ eius Platonis qui fuit Socratis auditor/ licet eodem vocabulo nũcuparetur. hoc vero ideo quoniam humanitas/ naturalis est: nomen vero propriũ/ positionis. Nec hoc nunc dicitur/ ꝙ nomen Platonis de pluribus non potest prædicari: sed proprietas Platonis. Illa enim proprietas naturaliter de pluribus non dicitur/ sicut hominis. & ideo incõmunicabilis (vt dictum est) qualitas est ipsa Platonitas: cõmunicabilis vero qualitas vniuersalis/ quę & in pluribus/ & in singulis est. vnde fit/ vt cũ dico omnis homo: in numerum propositionem tendã. cũ vero dico Socrates aut Plato: nõ in numerũ emittam/ sed qualitatem proprietatẽq; vnius ĩ sua indiuidua singulariq; substantia cõstringam ac prædicem. Quare in hoc quoq; maxime hę duę particularitates quidam homo & Plato distant: ꝙ cum dico Plato/ quem hominẽ dixerim vocabulo designaui/ proprietatemq; vniuscuiusq; quem nomino. cum vero dico quidam homo:

Qualitas. Quantitas.

Definitio/ determinatio.

Platonis nomen/ de plurib9 ꝑdicari potest sed equoce nisi vocis placitũ mutetur.

numerum tantū releci/ & ad vnitatem/ propositionem redegi. de quo aūt dicam: hęc particularitas michi nonsubdidit. quidā enim homo potest esse: & Socrates/ & Plato/ & Cicero/ & vnusquisq; singulorum/ quorū proprietates a se i singularitatis ratione/ & natura diuersę sunt. vnde commodissime Theophrastus huiusmodi particulares propositiones/ qualis est quidam homo iustus: particulares indefinitas vocauit. Partem nāq; tollit ex homine qd est vniuersale vel vocabulo/ vel natura. q̄ tamē ipsa sit pars/ & qua proprietate descripta: nō determinat nec definit. vnde vniuersale vocauit/ quod de pluribus naturaliter prædicatur/ vt homo: non qd positione quemadmodū nomē Alexandri/ de Troiano & de Macedone Philippi filio/ de pluribus dicitur. hoc enim positione de pluribus dicitur: illud natura. & persubtiliter ait/ qd in pluribus p̄dicari natū est. est enim hęc vniuersalitas naturalis. Jllam vero nominis reiq; proprietatē quę particularis est: singularem vocauit/ dicēs. Callias vero eorū quę sunt singularia. Quod autem secutus est dicens/ necesse est autem enunciare cum incit aliquid aut non: aliquādo quidem alicui eorum quæ vniuersalia sunt/ aliquando autem quæ singularia sunt: huiusmodi est/ tanq̄ si diceret. omnis quidem affirmatio & negatio: inesse aut nō inesse demōstrat. & quicquid enūciatur: aut de eo qd est esse proponitur. vt Plato philosoph9. hęc enim propositio Platoni philosophiā inesse constituit. aut de eo qd est nō inesse: vt Plato philosophus nō est. hęc enim a Platone philosophiam diuidens: eidem philosophiā non inesse proponit. ergo quoniam necesse est/ aut aliquid alicui inesse dicere/ aut aliquid alicui nō inesse: illud quoq; necesse est vt intelligamus cui inesse aliquid dicimus/ aut vniuersale esse (vt cum dicimus homo albus est/ albedinē vniuersali rei inesse monstramus/ idest homini) aut certe particulare ac singulare. vt siquis dicat Socrates albus est. albedinem enim Socrati singulari substātię/ & proprietati incōmunicabili inesse significauit. sed in singularibus siue affirmetur aliquid siue negetur: vnus oppositionis modus est/ q vim cōtradictionis obtineat. nā quoniā singulare atq; indiuiduum nulla sectione diuiditur: secundū ipsum quoq; facta cōtradictio/ simplex erit. In ijs autē quę in vniuersalibus fiunt: nō est vnus modus contradictionis. Nam cū dico Socrates homo est/ Socrates homo nō est: sola huiusmodi oppositio si omnia illa cōueniant/ quę cōtra argumentorum importunitates supra iam dicta sunt/ ad faciendā contradictionē idonea reperitur. Sin vero tale aliquid subiectum sit/ de quo aliquid prędicetur qd sit vniuersale/ & in pluribus (vt ipse ait) natū sit prędicari: nō est simplex oppositio cōtradictionis. ¶ Sunt enim earum propositionum quę de vniuersalibus rebus fiunt: tres differentiæ. Vna quę omnia cōplectitur: vt cum dico omnis homo animal est. Alia q̄ ex indefinita multitudine & innumera pluralitate/ ad vnam propositionis vim colligit atq; cōstringit. hęc huiusmodi est tanq̄ si quis dicat/ quidam homo animal est. Alia vero est quę neq; in pluralitatem/ propositionē tendit: neq; in particularitatem redigit. vt ea quę sine vlla determinatione proponitur/ vt est homo animal est/ homo animal nō est. huic enim nec quidam quod particularitatis: nec omnis qd est vniuersalitatis/ adiunximus. vnde fit vt singularitas simpliciter prædicetur: vniuersalitas vero aliquoties vniuersaliter/ vt omnis homo animal ē. homo res vniuersalis vniuersaliter: prędicata est. nā cū sit homo vniuersalis/ q̄ ei adiectū est omnis/ vniuersalitatem vniuersaliter appellari facit. Rursus est/ vt vniuersalitas particulariter predicetur. vt cum dico quidam homo animal est: quidam particulare determinat. sed iunctum ad hominem vniuersalem substantiam: particulariter prædicari fecit. Est quoq; vniuersale nō vniuersaliter prædicare: quoties sine adiectiōe vniuersalitatis vel particularitatis simpliciter nomē vniuersale ponitur/ vt est/ homo animal est. Determinationes autē dicūtur/ quę rem vniuersalem: vel in totum fundunt/ vt omnis/ vel in parte contrahūt/ vt quidā. omnis vero vel quidā quātitatem propositionis determināt. quę quātitas iuncta cū qualitate propositionū: quattuor variatur modis. Qualitas aūt propositionū in affirmatione & negatione est. Aut enim vniuersalem rem vniuersaliter prædicat affirmatiue: vt omnis homo/ animal est. aut vniuersalē rem particulariter affirmatiue: vt quidā hō/ animal est. aut vniuersalem rē vniuersaliter negatiue: vt nullus homo/ lapis est. aut vniuersalem rē particulariter negatiue: vt quidam homo/ lapis non est. Oporter autē in ijs quę vniuersali determinatione proponūtur: in ipsis determinationibus fieri negationem. vt quoniam determinatio vniuersalis rei est vniuersaliter/ cum dicimus omnis homo iustus est: si vniuersaliter negabimus/ dicamus nullus homo iustus est. & qd aio nullus: eā vniuersalitatem quę est omnis/ intercipit/ nō eam quę ē homo. Rursus si idem ipsum omnis homo iustus est/ negare particulariter velim: dicam non omnis homo iustus est/ per particularem negationem vniuersalitatis vim interimens. in particularibus vero nō idem. Si enim eam quæ est particularis determinatio vniuersalis rei/ vt est quidam homo iustus est/ negare velim particulariter: dicam quidam homo iustus nō est. hoc autem iccirco fit/ quoniam habet quandā similitudinem atq; ambiguitatē: vtrum vniuersaliter an sit particulariter dictum/ si in vniuersa-

Nomē Alexandri. Paris troian9/ Alexander vocatus ē.

Vniuersalis vniuersaliter p̄dicata est. refer vniuersalit in p̄cedens vniuersalis nō i sequēs p̄dicata est. q̄ si vis i p̄dicata refer rū: idē intellige p̄dicata qd enunciata. p̄dicatiuū eni enūciatiuū ē/ siue affirmatiuū siue negatiuum.

libus propositionibus/ negatiuę particulę ad prędicationes potius q̄ ad determinationes ponātur. Si enim contra hanc affirmationē quę est omnis homo iustus est/ ponā hanc quę dicit omnis homo iustus nō est: hęc duas res significare videbitur. & q nullus iustus sit. omnem enī iustum nō esse proposuit. & q sint quidam homines nō iusti. omnem enī hominē negauit iustum esse. hoc autem nichil impedit: vt aliquis sit iniustus/ aliquis iustus. nam si aliquis est iustus: nō repugnat ne vera sit propositio quę dicit omnis homo iustus nō est. non enim est iustus omnis homo: si alij iusti sint/ alij vero iniusti. quare quoniam duplicis significationis ē: idcirco vniuersalis negationis definitio quę est nullus/ vniuersalis affirmationis tollit determinationem quæ est omnis. atq ideo in particularibus negationibus ad ipsam vniuersalitatem affirmationum/ negatio necesse est apponatur. vt in eo qd est omnis homo iustus est: illa est et opposita negatio quę est/ nō omnis homo iustus est/ non illa quę est omnis homo iustus nō est/ ne sit ambiguum vtrum vniuersaliter an particulariter neget. Dictum est enim hāc negationē/ quę est omnis homo iustus nō est: & vniuersalitatis interpraetationē designare/ & particularitatis propositionē. Quoties vero particulare aliquid tollitur: in ijs non iam ad determinationē/ sed ad prædicatū particula negationis apponitur. vt in eo qd est quidam homo iustus est: nullus dicit/ non quidā homo iustus est. Neq enim hic ad determinationem particularem/ q̄ est quidā/ negatio ponit: sed dicimus quidam homo iustus nō est/ scilicet ad prędicatū qd est iustus. Vnde etiam ad indeterminatas propositiones quę sunt sine omnis aut nullus/ aut alicuius determinatione: ad prędicatum semper apponitur particula negatiua/ vt est homo iustus est. nemo enim dicit non homo iustus est: sed homo iustus nō est. In singularibus quoq nō dico/ nō Socrates iustus est: sed Socrates iustus nō est. & nisi aliquoties ambiguitas impediret: ad prædicatum semper negatio poneretur. Sed omnia quęcūq in determinatione ponuntur: talia sunt quę aut totum colligant in affirmatiuo/ vt est omnis/ aut totum perimant in negatiuo/ vt est nullus/ aut colligāt in affirmatiuo partem vt est quidam/ aut interimant in negatiuo partem vt quidam nō/ aut in negatiuo perimāt totum particulariter/ vt est nō omnis. sed quidam nō/ & nō omnis: particulares negationes sunt. Siue enim quis partem ex toto surripiat: particulare est qd reliquit/ quia a totius perfectione discessit. siue quis totum esse neget/ siue partem relinquat: rursus particulare est qd reliquum fit. Nā cum dico quidam homo iustus nō est: abstuli partem. & rursus cū dico nō omnis homo iustus est; eum negaui omnem/ aliquem q iustus nō esset ostendi. hę ergo nō omnis & quidā nō/ determinatiōes planissimę sunt: & cōmuni intelligētię subiectę. has enī duæ pticulares recipiunt negationes. vt ea quę est quidam nō/ determinationem particularem negat: ea vero quę est nō omnis/ vniuersalem negat determinationem. sed vtręq negationem (vt dictū est) in particularitatem cōstringunt. Qd autem dicimus nullus: proprium qddā videtur esse vocabulum. nō omnis vero qd dicitur: omne per aduerbiū negatiuū qd est nō/ adimit. Rursus cū dicimus quidā nō/ in eo qd est quidam/ aduerbium quod ē nō/ additū: a subiecto termino particulare separat. Nullus vero in vocabulo ipō/ qd separet nō mōstrat: & videtur quodā modo nō potius esse negatio q̄ affirmatio. neq enim aduerbium est/ nec coniūctio. aduerbiū nāq atq coniunctio: declinationibus carent. nullus vero qd dicimus: & generibus subiacet/ & inflectitur casibus. quid igitur est? an erit nomen? sed nulla negatio nomē esse monstratur. quid sit ergo tali inuestigatione quęrēdū est. Videtur enim qd dicitur nullus/ tale esse tanq̄ si dicamus nec vnus. nam qui dicit nullus homo animal est: tantūdem valet quantū nec vnus homo/ animal est. qd vero dicimus vllus: hoc ab eo diminutiuū est quod ē vnus. Diminutiuū namq vnius vllus est: tanq̄ si dicerem vnullus. ergo plus negat: quisquis etiam negat diminutionem. vt si quis dicat non modo nō habet gemmā/ qd maius est: verum etiam nec gēmulam/ qd est minus. Sic ergo qui negare vult etiam vnū: plus negat si dicat nec ipsum vnius diminutiuū/ illud esse qd dicit. vt si quis velit dicere nec vnum esse hominem in theatro: ita dicat/ non modo illic vnus homo non est/ verum nec vllus. Cum ergo dicimus nullus: ita proponimus tāq̄ si dicamus nec vllus. tenet igitur hęc in se determinatio/ quę est nullus: vicem neg tionis & nominis. negationis quidem in eo qd est nec: nominis vero in eo qd est vllus/ qd est diminutiuum vnius. Ita igitur maxima fit negatio rei paruissimę q̄ est vnus: si ipsius diminutiuum quoq subtrahat qd est vllus. quare & omnem & quendam statim tollit negatio: quę vnius quoq ipsius/ diminutiuum prędicatione subducit. vt ea quę est nullus homo iustus est. hoc enim tantum est/ tanq̄ si dicat: nō vllus homo iustus est. hoc aūt idē valet tanq̄ si dicatur/ nō vnus homo iustus est. Quare quoniam de his quoq sufficienter dictum est: ad Aristotelis verba consequenti ordine ueniamus.

» ¶ Si ergo in vniuersali vniuersaliter enūciet quis quoniam est aut non est: contrarię enunciationes erunt. Dico autem in vniuersali enūciare vniuersaliter. vt omnis homo albus est/ nullus homo albus est.

¶ Demonstrare oppositionem cōtradictionis intendit/ sed quoniam viam reperiendi

Non homo iustus ē. vt negatio ne gans nō/ solum cadat ī subiectum. nā nō negatiua sed infinitiua esset.

NVLLVS

ordinemq́ꝫ permiſcuit: icci rco nos quoqꝫ pauca quędam prius ordinata expoſitione prędicim⁹/ ne lector confuſionis caligine atqꝫ obſcuritate turbetur. Omnium propoſitionũ quę ſunt ſimplices quas categoricas gręci vocãt/ nos prędicatiuas dicere poſſumus: quattuor ſunt diuerſitates. Aut enim affirmatio eſt & negatio vniuerſalis: vt eſt omnis homo iuſtus ē/ nullus homo iuſtus eſt. Aut affirmatio & negatio particularis: vt eſt quidam homo iuſtus eſt/ quidam homo iuſtus non eſt. Aut affirmatio & negatio indefinita: vt homo iuſtus eſt/ homo iuſtus nõ eſt. Aut de ſingulari ſubiecto affirmatio & negatio: vt Cato iuſtus eſt/ Cato iuſtus non eſt. harum vero inter ſe veritas falſitaſq́ꝫ: nõ ſe habet ſimiliter/ ſed diuerſe. Et prius de vniuerſalibus atqꝫ particularibus/ ideſt de ijs quę determinatę ſunt/ dicendum eſt: poſt de reliquis diſputabitur. Diſponatur ergo affirmatio vniuerſalis quę eſt omnis homo iuſtus eſt/ & cõtra hanc negatio vniuerſalis quę eſt nullus homo iuſtus eſt. ſub his autem: ſub affirmatione quidem vniuerſali/ particularis affirmatio quę eſt quidam homo iuſtus eſt. ſub vniuerſali negatione: particularis negatio/ quę eſt quidam homo iuſtus nõ eſt. hoc autem demonſtrat deſcriptio ſubiecta.

Subalternæ.

Vñis affir.		Vñis neg.
Oĩs hõ iuſtus eſt.		Null⁹ hõ iuſtus eſt.
Quidã ho iuſtus eſt.		Quidã hõ iuſt⁹ nõ ē.
Par. affir.		Par. neg.

¶ Hę igitur duæ vniuerſalis affirmatio/ & particularis affirmatio: dicuntur ſubalternę. Rurſus vniuerſalis negatio & particularis negatio: dicũtur ſubalternę/ icci rco quoniam particularis ſemper ſub vniuerſalitate concluditur. in quibus illud eſt conſiderãdum/ ꝙ vbi eſt affirmatio vniuerſalis vera: affirmatio quoqꝫ particularis vera eſt. & vbi negatio vniuerſalis vera eſt: particularis quoqꝫ negatio vera eſt. Nam ſi vera eſt omnis homo/ animal eſt: vera eſt/ quidam homo animal eſt. & ſi vera eſt quoniam nullus homo lapis eſt: vera eſt quoniam quidam homo lapis non eſt. At ſi falſa ſit particularis affirmatio/ vt ea quę eſt quidam homo lapis eſt: falſa eſt vniuerſalis affirmatio omnis homo lapis eſt. Idem in negatione. ſi enĩ negatio particularis falſa eſt/ vt quidã homo animal nõ eſt: falſa ē vniuerſalis/ nullus homo animal eſt. Et vt præcedunt vniuerſales in vero: eodem modo præcedunt particulares in falſo.

Contrariæ.

¶ Dicuntur vero affirmatio vniuerſalis & negatio vniuerſalis: contrarię. hoc autem icci rco: quoniam contrariorum huiuſmodi natura eſt/ vt longiſſime a ſe diſtent. & ſi aliquã inter ſe habeant medietatem: vt nõ ſemper alterum ipſorum ſubiecto inſit/ vt album & nigrũ. nõ enĩ poſſumus dicere quoniam omne corpus aut album aut nigrum eſt. poteſt enim nec album nec nigrum eſſe: & vtrumqꝫ falſum eſſe qđ dicitur/ icci rco quoniam medius eſt color. ꝙ ſi non habent medietatem: alterum ipſorũ neceſſe eſt inhęrere ſubiectis. vt cum dicimus omne corpus aut quietum eſt/ aut mouetur: horum nichil ē medium. & neceſſe eſt omne corpus: vel conſiſtere vel moueri. vt aũt in eodem ſimul poſſint eſſe contraria: fieri non poteſt. Neqꝫ enim poſſibile eſt vt idem album nigrumqꝫ ſit: qđ in affirmationibus & negationibus vniuerſalibus apparet. negatiua enim & affirmatiua vniuerſales: plurimum quidem diſtant a ſe. nam qđ iſta ponit omnibus: illa tollit omnibus/ & totum negat. nam quę dicit omnis homo iuſtus eſt: omnem hominem ponit. quę dicit nullus homo iuſtus eſt: nichil eorum quę in humanitatis ſunt diffinitione/ iuſtum eſſe concedit. Ita ergo a ſe longiſſime diſcrepant/ & adhuc ſi ea quę ſignificant habeãt inter ſe aliquã medietatem: vnam veram & vnã falſam eſſe non eſt neceſſe. vt in eo qđ eſt omnis homo iuſtus eſt/ nullus homo iuſtus eſt: quoniam poteſt quędam eſſe medietas/ vt nec nullus homo iuſtus ſit cum ſit quidam/ nec omnis homo iuſtus ſit cum nõ ſit quidam. Et poſſũt vtręqꝫ falſę & affirmatio & negatio reperiri. Neqꝫ enĩ verum eſt: aut omnem hominem iuſtũ eſſe/ aut nullum hominẽ iuſtũ eſſe. Quocirca poteſt fieri/ vt in ijs in quibus aliqua medietas inuenitur: vniuerſalis affirmatio & vniuerſalis negatio veritatem falſitatemqꝫ non diuidant/ ſed vtręqꝫ ſint falſę ad exemplum ſcilicet contrariorum/ quę aliquã inter ſe continent medietatem. Poteſt enim in illis fieri vt vtraqꝫ contraria poſſint non ineſſe ſubiecto: ſicut ſupra docuimus. In ijs vero quę medietate carẽt: neceſſe eſt vt vna vera ſit ſemper/ altera ſemper falſa. vt in eo qđ eſt omnis homo animal eſt/ nullus homo animal eſt: hę propoſitiones huiuſmodi ſunt/ vt vna vera ſit/ & vna falſa. Icci rco quoniam inter animal eſſe & non eſſe nichil intereſt ad eorum ſcilicet contrariorum ſimilitudinem quę medietate carent. In illis enim: neceſſe erat alterum eorum ineſſe ſubiecto. Sic ergo vniuerſalis affirmatio & vniuerſalis negatio: vtræqꝫ falſę eſſe poſſunt. Vt vero vna vera ſit/ altera falſa: id quoqꝫ conceditur. vt aũt vtręqꝫ ſint verę/ fieri nõ poteſt: ſicut illud quoqꝫ verũ eſt cõtraria ſimul eſſe non poſſe. rectiſſime igitur vniuerſalis affirmatio vniuerſaliſqꝫ negatio cõtrarię nominantur.

Cum nõ ſit quidã. hoc perinde ſonat ac ſi dixeris cũ quidã nõ ſit iuſtus.

Subcõtrariarũ ꝓprietates.

¶ Particularis aũt affirmatio quę eſt quidam homo iuſtus eſt/ & particularis negatio quæ eſt quidam homo iuſtus non eſt: vniuerſalibus contrarijs contrarias proprietates habent. Illę enim ſimul verę eſſe non

poterant: vt vero eſſent ſimul falſę/ ſępe aliqua ratione concedebaꝰ. Particulares vero vt vtreq; verę ſint/ euenire poteſt: vt vtreq; falſę ſint/ fieri nō poteſt. vt in eo qđ eſt/ quidam homo iuſtus eſt/ verum eſt: quidam homo iuſtus nō eſt/ id quoq; verū eſt. vt aūt vtreq; falſę ſint: inueniri nō poteſt. & in hoc quidem ſunt diſſimiles contrarijs. Similes autem eis videntur/ ꝙ ſicut cōtrariæ aliquoties verū falſumq; diuidunt/ vt vna vera ſit/ altera falſa: ita quoq; & particularis vna vera poteſt eſſe/ altera falſa. vt quidā homo animal eſt: quidā homo animal nō eſt. Seruāt aūt ſtabilem incōmutabileq; ordinem & ſimilitudinis & cōtrarietatis. Contrarię enim quoniam poſſūt eſſe vtreq; falſę: in quibuſcūq; vtreq; falſę contrarię reperiuntur/ in ijs ſubcontrarię vtreq; verę ſunt. Sed quoniam vtreq; contrarię verę inueniri nō poſſunt: ideo vtreq; ſubcontrarię falſę nequeunt reperiri. vt in eo qđ eſt omnis homo iuſtus eſt/ nullus homo iuſtus eſt: quoniam hę falſę ſunt/ hę quas ſub ſe continent particulares/ verę ſunt. vt eſt quidam homo iuſtus eſt/ quidam homo iuſtus nō eſt. ſed ſi vniuerſales inter ſe verum falſumq; diuidūt/ & vna vera eſt & altera falſa: particulares quoq; idem faciūt. vt in eo quod eſt omnis homo animal eſt/ nullus homo animal eſt: vniuerſalis affirmatio vera eſt/ falſa negatio. ſed cum dico quidam homo animal eſt/ quidam homo animal non eſt: particularis affirmatio vera eſt/ falſa negatio particularis. hę igitur dicuntur ſubcontrariæ: vel ꝙ ſub contrarijs poſitæ ſunt/ vel ꝙ ipſæ ſuperioribus ſub quibus ſunt (vt dictum eſt) contrarias proprietates habent. In hac igitur recta oppoſitione contrariarum & ſubcōtrariarum: in ſuperioribus vtriſq; falſitas eſſe poteſt/ nūq̄ veritas. in inferioribus vero: vtriſq; quidē veritas ineſſe poteſt/ nunq̄ falſitas. ❡Sin vero quis reſpiciat angulares/ & vniuerſalem affirmationem particulari opponat negationi/ vniuerſaleq; negationem particulari comparet affirmationi: vna vera ſemper/ altera falſa reperietur. Nec vnq̄ fieri poteſt vt affirmatione vniuerſali vera/ particularis negatio non falſa ſit: vel hac vera/ nō illā continuo falſitas ſubſequatur. Rurſus ſi negatio vniuerſalis vera eſt: falſa particularis affirmatio. ſi particularis affirmatio vera eſt: falſa vniuerſalis negatio eſt. licet autem hoc & in ſubiecta deſcriptione metiri: & in alijs quoq; terminis quoſcūq; ſibi mens cōſiderātis affixerit/ idem videbitur. nā in eo qđ eſt omnis hō iuſtus ē/ quoniā hęc falſa eſt: vera eſt quidam homo iuſtus nō eſt. Et rurſus in eo qđ eſt/ nullus homo iuſtus eſt: quoniam falſa negatio eſt/ vera eſt affirmatio quidam homo iuſtus eſt. Hęc autem vniuerſalis affirmatio & particularis negatio quę ſunt angulares/ & vniuerſalis negatio & particularis affirmatio/ quę ipſę quoq; ſunt angulares: cōtradictorię nominantur. Et hęc illa eſt/ quā quęrit/ contradictio: in qua vna ſemper vera/ altera ſēper falſa ſit. Superioris autem diſputationis integrum deſcriptionis ſubdidimus exēplar: quatenus qđ animo cogitationeq; conceptū eſt/ oculis expoſitum/ memorię tenacius infigatur. De contradictorijs.

Affir. vl'is.		Neg. vl'is.
Oīs hō iuſtus eſt.	Cōtrariæ	Nullus hō iuſtus eſt.
Subalternæ.	Contradi- ctoriæ. Contradi- ctoriæ.	Subalternæ.
Quidā hō iuſtus eſt.	Subcōtrarię	Quidā hō iuſtus nō eſt.
Affir. pti.		Neg. pticu.

❡His ergo ita ſeſe habentibus indefinitas propoſitiones ſingulareſq; videamꝰ & primū de indefinitis diſputādum eſt. ❡Indefinitę igitur: per ſe veritatem falſitatemq; nō diuidunt. etenim cum dico homo iuſtus eſt/ homo iuſtus nō eſt: vtraſq; veras cōtingit eſſe indefinitas. quocirca eas a cōtradictione ſeparamus. cōtradictio namq; conſtituitur (vt ſępe dictum eſt) eo ꝙ nunq̄ vtreq; verę/ aut vtreq; falſę reperiri queant: ſed vna ſemper veritatis/ altera falſitatis capax eſt. Sed q̄ vniuerſalitatem proferūt indefinitam: illę definitarū particularium vim tenēt. tale enim eſt qđ dico/ homo iuſtus eſt: tanq̄ ſi dicam quidā homo iuſtus eſt. & rurſus tale eſt qđ dico/ homo iuſtus nō eſt: tāq̄ ſi dicam/ quidam homo iuſtus nō eſt. hoc illa res approbat/ ꝙ quemadmodum definitę & particulares in aliquibus verę eſſe poſſunt/ in aliquibus verum falſumq; diuidunt/ nūq̄ vero vtraſq; falſas eſſe contingit: ita quoq; in indefinitis vniuerſale ſignificantibus vtraſq; ſimul veras eſſe contingit/ vt in eo qđ dicimus homo iuſtus eſt/ hō iuſtus nō eſt. vtraſq; aūt falſas proferre impoſſibile eſt: ſed vnā veram/ alteram falſam in his facillime reperimus/ in ijs ſcilicet terminis qui naturaliter & neceſſario ſubiectis ſubſtantijs inhęreſcunt/ & in ijs qui ineſſe nō poſſunt. vt quoniam animal homini ex neceſſitate ineſt/ ſi quis dicat homo animal eſt/ idq; negetur homo animal non eſt/ vel homo lapis eſt/ homo lapis nō eſt: vna vera ſtatim/ falſa altera reperitur. atq; ideo hę contra vniuerſales vniuerſaliter prædicatas/ faciunt contradictionem. Nam ſi contra illam quę eſt omnis homo iuſtus eſt/ homo iuſtus non eſt in oppoſitione cōſtituatur: vna ſemper vera eſt/ altera falſa. De indefinitis.

Et si cõtra eam quę est nullus homo iustus est/ indefinita propositio quę est homo iustus est op-
ponatur/ verum inter se propositiones falsumq; distribuunt: sicut definitę quoq; vniuersaliũ ꝓ-
positiones secundum particulares atq; vniuersales oppositę quãtitates/ contradictorias faciunt
oppositiones. Quare constat eas quę vniuersale non vniuersaliter proferunt/ & sunt indefinitę
neq; particulare/ neq; vniuersale proferentes: ipsas quidem non semper inter se verum falsũq;
De singularibus. diuidere/ particularibus tamen definitis esse consimiles. ¶ Singulares vero quę sunt: vnum op-
positionis modum inter se tenẽt. has nãq; si ad idem subiectũ/ ad idẽ prædicatum/ ad eandem
partem/ ad idem tempus/ ad eandem relationem/ eodẽq; modo proposueris: inter se verum fal-
sumue distribuunt. vt est Socrates iustus est: Socrates iustus nõ est. Sunt igitur duę cõtradicti-
ones/ vna quę fit in vniuersalibus angulariter particularibus cõtrapositis: altera quę fit in sin-
gularibus cum omnibus ijs/ quas in sophisticis elẽchis exposuit/ determinationibus expositis.
quare quoniam quẽadmodum se habeant propositiones/ quoue modo faciant contradictorias
oppositiones ostendimus: ad ipsa Aristotelis verba veniamus/ in quibus per hęc ante cognita
facilis poterit euenire cognitio. Superioris descriptionis intelligentiam plenius notat. ait enim
quando res vniuersalis vniuersaliter designatur/ & eam quis vniuersaliter affirmat: si eandem
alius vniuersaliter neget/ ita sibimet comparatas propositiones esse contrarias. atq; in hoc su-
am sententiam manifestius ostendit. Ait enim/ dico autem vniuersalem enũciationem in vni-
uersali: vt omnis homo albus est. nam cum vniuersalis sit homo: in vniuersali homine vniuer-
Res/ terminus. salis est enunciatio per quã dicitur/ omnis homo. Res ergo vniuersalis/ idest homo: per omnis
quę est determinatio/ vniuersaliter/ prædicata est/ & hoc affirmatiue. negatiue vero vniuersa-
liter ita dicetur: nullus homo albus est. nullus enim vniuersalitas: vniuersalitati quę est homo/
adiecta est. hoc modo igitur vniuersale vniuersaliter enunciantes/ affirmatio & negatio cõtra-
» riæ sunt: sicut & ipse testatur/ & nos in superiori expositione digessimus. ¶ Quando aũt in vni-
» uersalibus nõ vniuersaliter: non sunt contrariæ. quę autem significantur: est esse aliquando cõ-
» traria. Dico autem nõ vniuersaliter enũciare in ijs quę vniuersalia sunt: vt est albus homo/ nõ
» est albus homo. cum enim vniuersale sit homo: nõ vniuersaliter vtitur enũciatione. omnis nãq;
» non vniuersale significat: sed quoniam vniuersaliter. ¶ Volenti indefinitam propositionẽ qua-
lis esset ostendere: nõ modo auferẽda fuit ab vniuersali termino vniuersalis determinatio/ ve-
rum etiam particularis/ & oportuit dici hoc modo. Quando autẽ in vniuersalibus non vniuer-
saliter neq; particulariter: non sunt contrarię. Nunc autem quoniam non addidit neq; particu-
lariter: videtur non de indefinitis/ in quibus neq; vniuersalitas neq; particularitas adest/ sed tã-
tum de particularib⁹ loqui/ a quibus solum vniuersale nõ etiam particulare subtraxit. sed quid
velit ostendere/ ipse conuenientibus exemplis edocuit. nõ enim proposuit exempla particularis
propositionis/ sed indefinitę. Ait enim/ dico autem non vniuersaliter enunciare in ijs quę vni-
uersalia sunt: vt est albus homo/ nõ est albus homo. q si particularem mõstrare voluisset: ita di-
ceret/ vt est quidam homo albus/ nõ est quidam homo albus. sed quoniam per exemplum quid
vellet/ ostendit: nos quoq; superiori propositioni quę est/ quando autem in vniuersalibus non
vniuersaliter/ deesse putemus aut particulariter/ vt & particularitatem & vniuersalitatẽ ex to-
ta auferat dictione. vt post exempla docuerunt nõ eũ loqui de particularibus/ sed de indefinita.
Quare hoc dicit/ vt si neq; vniuersales sint propositiones/ neq; particulares/ qđ subaudiendum
est: illę non sunt contrarię. sunt enim contrariæ: quę vniuersaliter vniuersalem terminũ propo-
nunt. Indefinitę vero: ad vniuersalem terminũ/ vniuersalẽ determinationem non habẽt. Iccir-
co autem ab indefinitis/ vniuersalitatem solam & non particularitatem quoq; seiunxit: q inde-
finitas propositiones a contrarijs solum/ non etiam a particularibus segregabat. Qđ autem di-
co tale est/ si vellet ostendere indefinitas propositiones: proprie diceret indefinitas/ neq; parti-
culares esse neq; vniuersales. quę autem in vniuersali neq; vniuersaliter neq; particulariter ꝓ-
ponũtur/ idest quę neq; vniuersales sunt neq; particulares: indefinitę sunt. Nam q̃ neq; vniuer-
sales sunt neq; particulares: hę neq; contrariæ sunt/ neq; subcontrariæ. Subcontrariæ quidem
iccirco non sunt: quia non habent additam particularem determinationem. iccirco vero con-
trariæ non sunt: quia determinatio vniuersalis in his non est. Nunc autem cum tantum vellet
ostendere eas contrarias non esse/ de subcõtrarijs vero in præsenti veller omittere: has esse in-
definitas dixit/ quę vniuersale determinatum vniuersaliter nõ habẽt/ vt scilicet has non esse cõ-
trarias intelligeremus. Iccirco vero non adiecit particularitatem eas nõ habere: quoniam a so-
lis contrarijs separare indefinitas volebat/ nõ etiam a subcõtrarijs. Ergo si indefinitas a cõtra-
rijs/ & subcontrarijs separare voluisset: ita diceret. Quando autem in vniuersalibus nõ vniuer-
saliter/ nec particulariter: non sunt contrariæ neq; subcontrariæ. sed quoniam non eas volebat
nunc nõ esse subcontrarias demonstrare/ sed tantum non esse contrarias: iccirco ei dicto qđ est

quando autem in vniuersalibus non vniuersaliter/ non addidit vel particulariter. hoc enim si
addidisset: ad subcõtrarias tenderet/ de quibus nichil est additum. quare hoc dicit/ eę quæ inde-
finitę sunt/ quoniam non habent vniuersalitatem: contrarię nõ sunt. ¶ Sed cum per se quidẽ cõ-
trarię non sint: possunt tamen quædam significare contraria. hoc quid sit: multipliciter exposi-
torum sententijs expeditur. Hermynius namq; dicit iccirco indefinitas posse aliqoando signi- Hermyni9
ficare contraria/ cum ipsę careant contrarietate: quippe quę vniuersalium rerũ sunt/ additũ ta-
men vniuersale nõ habẽt. In solis enim ijs qoibus ea qoę affirmãtur aut negantur subiecto natu-
raliter insunt (vt cum dicimus homo rationalis est/ homo rationalis nõ est: quoniam rationali-
tas huiusmodi est/ quę in natura sit hominis) et affirmatio & negatio inter se verum falsumq; di
uidunt/ & qoędam quodam modo ab his contraria significantur. sed nichil hoc attinet ad cõ-
traria significanda: in ijs quę sunt indefinitæ. Nam etiam partcolares ipsę quoq;: in talibus ve-
rum falsumq; diuidunt. vt est quidam homo rationalis est/ quidam homo rationalis nõ est. has
igitur secundũ Hermynium videmus posse significare contraria. quare ergo dixit in his quoq;
quoniam quidem contrariæ nõ sunt: quę autẽ significantur est esse contraria. Alexãder autem Alexãder.
hoc dicit/ quoniã indefinitę sunt hę: nichil eas (inqoit) prohibet sicot ad particulares/ ita quoq;
ad vniuersales reducere/ quę videntur esse cõtrarię. vt in eo qd est homo animal est/ homo ani
mal nõ est: quoniam hę propositiones indefinitę sunt/ possunt accipi quasi contrarię. Nam si di
cimus homo animal est/ potest ita accipi tanq̃ si dicatur omnis homo animal est. & rursus ho-
mo animal nõ est: ita audiri potest/ tanq̃ si dicatur nullus homo animal est. Cum autem dicitur
homo ambulat/ homo nõ ambulat: non ad contrarias/ sed ad sobcontrarias mens ducitur au-
ditoris. Quocirca possunt indefinitę aliqoando significare cõtraria: quoniam eo ipso quo sunt
indefinitę/ nichil eas prohibet ad contrariorum significationẽ/ vniuersaliũq; reduci. & hęc qui-
dem sententia habet aliquid rationis: nõ tamen integre id qd ab Aristotele dicitur ostendit/ &
meliorem seotẽtiam spõte reiecit/ quã Porphyrius approbauit. Sũt enim quędã negationes: q̃ Porphyri9.
intra se affirmationis eius quã negant/ retineãt contrarietatem. vt in eo qd est sanus est/ & non
est sanus: id qd dicitur nõ est sanus/ significat eger est/ qd est contrariũ sano esse. Rursus cum di
cimus homo albus est/ si cõtra hanc negemus per eam quę dicit homo albus nõ est: significare
poterit/ quoniam homo niger est. nam qui niger est: albus nõ est. sed nigrum esse/ & album con
trarium est. Quare significãt quędam negationes affirmationesq; cõtraria: sed hoc nõ semper.
nam in eo qd est homo ambulat/ homo nõ ambulat: nullum contrariũ cõtioetur. ambulationi
enim nichil est contrarium. Atq; ideo dicit/ constat doas has quidem cõtrarias non esse: iccirco
q cũ sint vniuersales/ nõ vniuersaliter enũciantur. posse autem aliquoties cõtraria significare:
cum intra negationem cõtrariũ affirmationis includitur. Aspasius vero & Alexander hanc po- Aspasius.
steriorem non probãt: nos vero dicimus nõ quidem Alexãdri sentẽtiam abhorrere ratione/ sed
hanc Porphyrij esse meliorẽ. Nã q ait/ quando autẽ in vniuersalibus nõ vniuersaliter: nõ sunt
contrariæ. quę autem significãtur/ est esse cõtraria: ab Alexandro nõ est expositũ/ sed tãtum di-
ctum quoniam possunt esse propositiones ipsę cõtrarię. a Porphyrio vero expositum diligenter
est: quãdo ea quę significantur/ possunt esse contraria. qd ipse Aristotelis textus expræssit. quãq̃
Alexander quoq; eandẽ/ quã Porphyrius exposuit/ viderit expositionem: eã tamẽ (vt dictũ est)
sponte reiecit/ & sibi huiusmodi expositionis confirmauit sententiam displicere. Michi vero aut
vtręq; recipiendæ expositiones videtur: aot melior iudicãda posterior. hoc enim ipse quoq; Ari
stoteles quodã modo subter ostendit/ cum dicit. Simul enim verũ est dicere/ quoniam est homo
albus/ nõ est homo albus. & est homo probus & nõ est homo probus. si enim turpis est/ non est
probus: & si fit aliquid/ nõ est. cuius quidem loci quę sit expositio: cum ad id venerimus/ demõ-
strabimus. Cognoscendum autẽ est/ & memoria retinendũ: q quęcũq; propositiones vniuersa-
les vniuersaliter fuerint prædicatę si hę affirmatiuę/ illæ vero sint negatiuæ/ semper vtrasq; esse
contrarias/ si nichil ęquiuocationis/ aut tẽporis/ aut aliquorũ quę supra determinata sunt/ ad fa
ciendam oppositiooẽ cõtrarietatis impediat. Non tamẽ omnes quęcõq; cõtrarię sunt: hę aut in
vniuersalibus vniuersaliter ponũt enũciatiooem/ aut vna affirmatiua est/ altera negatioa. vt in
eo qd est/ Socrates sanus est/ Socrates eger est. hic enim neq; in vniuersali vniuersalitas posita
est/ neq; rursus vna est affirmatio/ altera vero negatio: sed sunt contrariæ propositiones. cõtra-
ria enim sunt qoę significãt. Quocirca rectissime dictum est: q quęcũq; in vniuersalibus vniuer
saliter enũciarent/ si vna earum esset affirmatiua altera negatiua/ statim naturaliter essent con
trariæ. Quę autẽ cõtrarię essent: nõ necesse est eas vel vniuersale vniuersaliter enũciare/ vel vnã
esse affirmatiuam/ alterã negatiuam. sed aliquoties quidem posse has esse cõtrarias/ quę vniuer
sale in vniuersalibus nõ significarent: sed hoc in ijs tãtum quę essent in subiecto/ de quo fit af-
firmatio naturalis/ vt in eo qd est aial & homo. Cũ eni dicimus homo animal est/ homo animal

non est: quoniam in natura hominis animal est/ iccirco hęc affirmans/ illa negans videntur esse
» cõtraria/ quã q̃ illic nulla determinatio neq; particularitatis neq; vniuersalitatis additur. ¶ In
» eo vero q᷑ vniuersale prædicatur: id qd est vniuersaliter prędicari/ nõ est verum. Nulla enim af
» firmatio vera erit: in qua cum vniuersale sit prędicatum/ vniuersaliter prædicatur. vt est omnis
» homo omne animal. ¶ Qd dicit/ huiusmodi est. omnis propositio simplex: duobus terminis cõ
stat. his sępe additur aut vniuersalitatis aut particularitatis determinatio: sed ad quã partẽ hæ
determinationes addantur/ exponit. Videtur enim Aristoteli prędicato termino determinatio-
nem nõ oportere coniũgi. in hac enim propositione quę est homo animal est: quęritur subiectũ
ne debeat cum determinatione dici/ vt sit omnis homo animal est/ an prædicatum/ vt sit homo
omne animal est/ an vtrũq;/ vt sit omnis homo omne animal est/ sed neutrũ eorum quę poste-
rius dicta sunt: fieri oportet. Namq; ad prædicatum nunq̃ determinatio iungitur: sed ad subie-
ctum tãtum. neq; enim verũ est dicere omne animal omnis homo est: icirco quoniam omnis
prædicatio/ aut maior ẽ subiecto/ aut ęqualis. vt in eo qd dicimus omnis homo animal est: plus
est animal q̃ homo. & rursus in eo quod dicimus homo risibilis est: risibile æquatur homini. vt
autem sit minus prædicatum atq; angustius subiecto: fieri nõ potest. Ergo in ijs prędicatis quæ
subiecto maiora sunt/ vt in eo qd est animal: perspicue falsa est propositio/ si determinatio vni-
uersalitatis ad prędicatum terminũ ponitur. Nam si dicamus/ homo est omne animal: animal
qd maius est homine/ per hanc determinationẽ ad subiectũ hominem vsq; cõtrahimus/ cũ nõ
solũ ad hominẽ sed ad alia quoq; nomen animalis possit aptari. Rursus in ijs quę æqualia sunt:
idem euenit. Nam si dicam omnis homo omne risibile est: primũ si ad humanitatem ipam/ refe
ram/ superfluum est adijcere determinationem. Qz si ad singulos quosq; hominũ: falsa est pro-
positio. nam cũ dico omnis homo omne risibile est: hoc videor significare/ singuli homines om
ne risibile sunt/ qd fieri nõ potest. Nõ igitur ad prædicatum: sed ad subiectum ponẽda determi-
natio est. verba autem Aristotelis hoc modo sunt/ & ad hanc sententiam ducuntur. In ijs præ-
dicatis quę sunt vniuersalia: his adijcere vniuersale aliquid/ vt vniuersale prædicatum vniuer-
saliter prædicetur/ nõ est verum. hoc enim est/ qd ait. In eo vero qd prędicatur vniuersale/ idest
quod habet prædicatũ vniuersale: ipsũ vniuersale prędicatũ/ vniuersaliter p̄dicari nõ est verũ.
In prędicato eni vniuersaliter/ idest qd vniuersale est/ & prædicatur ipsum prędicatũ qd vniuer
sale est: vniuersaliter prędicari/ idest adiecta determinatione vniuersalitatis/ nõ est verum. neq;
enim potest fieri vt vlla sit affirmatio: in qua de vniuersaliter pręd icaro/ vniuersalis determina-
tio prædicetur. eiusq; rei notionem exemplo aperit dicens/ vt omnis homo omne animal est.
» hoc autem q̃ sit inconueniens: supra iam diximus. ¶ Opponi autem affirmationẽ negationi di
» co contradictorie: quę vniuersaliter significat eidem quoniam nõ vniuersaliter. vt omnis ho-
» mo albus est: non omnis homo albus est. nullus homo albus est: aliquis homo albus est. Con-
» trariæ vero vniuersalem affirmationẽ & vniuersalem negationẽ. vt omnis homo iustus est: nul
» lus homo iustus est. ¶ Quę sit integra contradictio: his verbis ostendit. ait enim illã esse oppo-
sitionem contradictoriam quęcunq; dicit non esse vniuersaliter rem vniuersalem contra eam
quę rem vniuersalem vniuersaliter proponit. atq; hoc est qd ait. Opponi autem affirmationem
negationi dico contradictorie: quę vniuersaliter significat eidem quoniam non vniuersaliter.
vt ei q̃ est/ omnis homo iustus est: opponitur ea quę vniuersale significat non tamen vniuersa-
liter. vt ea quę est/ quidam homo iustus nõ est. hominem enim vniuersalem/ significat non vni-
uersaliter: vt cum dicit nõ omnis hõ iustus est. hęc nãq; est cõtradictoria oppositio/ vt si sit vni-
uersalis affirmatio/ sit particularis negatio: si sit vniuersalis negatio/ sit particularis affirmatio.
Angulares enim (vt dictum est) solę faciunt contradictionem. vt verba igitur se obscure habẽt:
sic sentẽtia manifesta est. dicit enim eam opponi contradictorie affirmationem negationi/ vel
negationẽ affirmationi quęcũq; id qd res altera vniuersale vniuersaliter significaret/ idem si-
gnificaret non vniuersaliter qd esset vniuersale/ vt in ijs quas supra diximus. & vt hęc q̃ est om-
nis homo iustus est/ rem vniuersalem vniuersaliter significauit: illa quę est nõ omnis homo iu-
stus est eidem affirmationi opposita/ de vniuersali homine nõ vniuersaliter negauit dicens/ nõ
omnis homo iustus est. Rursus ea quę dicit nullus homo iustus est/ rẽ vniuersalem vniuersali-
ter negauit dicens nullus: ea vero quę dicit/ quidam homo iustus est/ rem vniuersalem particu
lariter affirmauit & non vniuersaliter. hominem enim quẽdam iustum esse proposuit: sed homi
nem nõ vniuersaliter enũciauit rem vniuersalem. Prosequitur ergo omnes proprietates propo
sitionum. ait enim/ contrariæ vero vniuersalem affirmationem/ & vniuersalem negationem. si-
cut enim supra dixit eas q̃ vniuersaliter vniuersale significarẽt/ vel in affirmatione vel in nega-
tione esse contrarias: ita nũc quoq; idem repetit cõtrarias esse dicens vniuersalem affirmationẽ/
vniuersalemq; negationem. earũq; ponit exempla/ quę vniuersales vtrasq; esse monstrarent: vt
omnis homo iustus est. nullus homo iustus est.

Cõtrahim9 designam9 cõtrahi. qd falsũ est. qd est eni homo oẽ aial est q̃ qd nõ est aial qd nõ sit hõ/

¶ DE REGVLIS OPPOSITORVM. Cap.VI.



Vocirca has qdē impossibile est simul eē veras. ¶ His vero oppositas: cōtigit aliqñ in eodē simul esse veras. vt nō oīs hō alb⁹ ē: et aliqs hō albus ē. ¶ Horū aūt q̄ pprietas eēt, pposuit dicēs: huiusmodi ppositiōes ipossibile eē vtrasq̧, sibi in veritate iuicē cōsētire. q̄ aūt his esset opposite: cōtigere vtrasq̧ veras eē. sunt aūt opposite his vtreq̧ pticulares. vniuersali eni affirmatiōi pticularis negatio opponit: & vniuersali negatiōi pticularis affirmatio opposita ē. Quocirca eę duę pticularis negatio & affirmatio, q̄ opposite sunt affirmatiōi & negatiōi vniuersalibus āgulariter: hę possūt aliqn eē verę & in eodē. vt in eo qd ē, qdā hō iust⁹ ē: qdā hō iust⁹ nō est. sed qdā homo iust⁹ ē, opposita ē ei q̄ ē null⁹ hō iust⁹ ē: illa vero q̄ ē, qdā hō iust⁹ non ē, opposita ē ei q̄ ē oīs hō iust⁹ ē. sed vtreq̧ int se qdē qdā hō iust⁹ ē, & qdā hō iust⁹ nō ē: i veritate cōsentiūt. hoc est ergo qd ait. His vero oppositas cōtigit aliqñ i eodē: easq̧ designat exēplis. vt nō oīs hō alb⁹ est, ē qdā hō albus. positis igi duab⁹ ppositiōib⁹ affirmatiōe vniuersali, & vniuersali negatiōe: ars dāda est q̄tenus earū ieniātur opposita. Opposita autem dico cōtradictorie nō cōtrarie: neq̧ vllo modo alio. Sit eni hęc affirmatio oīs homo iustus est & hęc negatio nullus homo iustus est. cōtra affirmationē quę est oīs hō iustus est, videntur ergo esse negationes hę: vna nullus homo iustus est, altera quidā homo iustus non est, altera non omnis hō iustus est, & postrema indefinita hō iust⁹ non est. q̄ harū igit cōtra eā quę est omnis homo iustus est: cōtradictione constituitur? Contradictorie aūt voco oppositionē, in q̄ affirmatio & negatio, neq̧ vtreq̧ verę sint, neq̧ falsę vtreq̧: sed vna semper vera, altera falsa. Si ergo opponatur cōtra eā q̄ est omnis hō iustus est, ea q̄ est nullus homo iustus est vniuersalis scilicet negatio: non est oppositio cōtradictoria. vtreq̧ enim falsę sunt. si vero opponatur ea quę est homo iustus nō est, idefinita: nec ipsa quoq̧ facit oppositionē. quoniā eni indefinita est: potest aliquoties pro vniuersali negatiōe p expectatiōe auditoris intelligi. quocirca nec ipsa facit oppositionē. si eni hoc modo audita sit, cū ita accipitur vt cōtraria: simul eas falsas inueniri contingit. Restat ergo vt aut ea sit quæ est non omnis homo iustus est: aut ea quę ē quidā hō iustus non est. sed hę sibi consentiunt. Idem enim dicit qui proponit, qdam hō iustus nō est: & idē qui dicit, nō omnis homo iustus est. Nā si quidā homo iustus nō est: nō omnis homo iustus ē. & si non oīs hō iustus est: quidā hō iustus non est. quare vtræq̧ particulares negationes: cōtradictorie opponunt cōtra vniuersalē affirmationē. In his eni neq̧ verę vtreq̧ sunt, neq̧ vtreq̧ falsę: sed vna vera, altera falsa. Rursus sit negatio vniuersalis ea quę est nullus hō iustus est: cōtra hāc vident opposite affirmatiōes hę, oīs hō iustus est, homo iustus est, quidam homo iustus est. sed cōtra hanc q̄ est nullus hō iust⁹ est: si opponatur ea q̄ est omnis homo iustus est, possunt vtreq̧ esse falsę. q̄re non opponuntur cōtradictorie. At vero etiā ea q̄ dicit homo iustus est, quoniā indefinita est: potest ita in aliqbus intelligi tāq̄ si dicat oīs homo iustus est. qd si sic est: poterit aliquādo cū ea negatiōe q̄ est nullus hō iustus ē, simul esse falsa, quare non est opposita. Relinquitur ergo vt ea quę est quidam homo iustus est: contra eam quę est nullus homo iustus est, contradictorie videatur opposita. angulariter igitur requirendę sunt: vt cōtra vniuersalē affirmationē, illa opponatur quę sub vniuersali negatione est. cōtra vniuersalē negationē, illa contradictorie constituatur, quæ est sub vniuersali affirmatione. qd scilicet volēs Aristoteles ostendere: sic ait. ¶ Quęcūq̧ igitur cōtradictiones vniuersaliū sunt vniuersaliter: necesse ē alterā eē verā vel falsam, & quęcūq̧ in singularib⁹ sūt. vt est Socrates albus. nō est Socrates albus. ¶ In illis eni q̄ cōtradictorię sunt vniuersalib⁹ vniuersaliter pdicatis: i his verū sēp falsumq̧ diuidit. cōtradictorię autē sūt: vniuersali affirmatiōi, pticularis negatio, & vniuersali negatiōi pticularis affirmatio. In his igit vna sēp vera: altera sēp falsa. atq̧ hoc ē qd ait. Quæcūq̧ igit cōtradictiōes sūt vniuersaliū vniuersaliter. & hic distiguēdū ē: vt itelligat sic. q̄cūq̧ igit contradictiōes sūt vniuersaliū ppositionū vniuersaliter ppositarū: necesse ē alterā verā eē, alterā falsā. Et i his primū diuidit veritas falsitasq̧: q̄ sibi & quātitate & q̄litate opposite sūt. q̄litate: q̧ illa negatio ē, illa affirmatio. quātitate: q̧ illa vniuersalis, illa pticularis ē. scdo aūt mō i ijs q̄ sūt singularia: si nullę argumētorū nebulę sit veritas falsitasq̧ diuidit. vt i eo qd ē Socrates alb⁹ ē Socrates alb⁹ nō ē. vna eni vera ē: altera falsa ē, si (vt dictū ē) nulla ābiguitas æquocationis impediat. ¶ Quęcūq̧ aūt in vniuersalib⁹ nō vniuersalit: nō sēp hęc qdē vera ē, illa vero falsa ē. Simul enim verū ē dicere qm̄ est hō alb⁹: & qm̄ nō ē hō alb⁹. & ē hō pulcher: & nō ē hō pulcher. si eni turpis est: non est pulcher. & si fit aliqd: nō est. Videbit aūt subito incōueniēs eē: iccirco quoniā videt significare hęc nō est hō alb⁹, simul & hęc null⁹ hō ē alb⁹. ¶ Hęc aūt neq̧ idē significat: neq̧ simul necessario. ¶ Propositiōes eas q̄ i vniuersalib⁹ nō vniuersalit pferunt: nō sēp veras esse vel falsas conat ostēdere, hoc aūt per cōtraria mōstrat. Ea enim propositio quę est, homo albus est & huius negatio quę est homo albus non est: hoc modo ostenduntur verum & falsum inter se interdum non posse diuidere. Nam si verum est vt hę duę affirmatiōes homo albus est, homo

Cōtradictione, cōtradicendo cōtradictorie.

niger est/ vtręq; vno tẽpore verę sint: verum est quoq; affirmationem indefinitam / & indefinitã
negationẽ/ vtrasq; veras aliquoties iueniri. Nã si verũ est quoniã est homo albus: verum itidem
est quoniã est homo niger. nã cũ gallus sit cãdidus: ethiops nigerrimus inuenitur. simul ergo ve
rum est dicere: quoniã est homo albus/ & nõ est homo albus. idẽ quoq; de probo & turpi. nã si
verum est dicere quoniã est homo ꝓbus si quis hoc de philosopho dicat/ & rursus quoniam est
homo turpis verũ est si quis hoc de Sylla diceret: verum esset vtrũq; & quoniã est homo prob9/
& est homo turpis. sed qui turpis est/ probus nõ est. simul igitur verum est dicere: quoniã est ho-
mo probus/ & non est homo probus. Sed videbitur fortasse aliquid sibi dixisse contrarium: & dif
ficilior procedit ostensio/ quę per huiusmodi exẽpla proponitur/ quę cõtraria esse videantur. Al-
bus enim et niger/ & probus & turpis contraria sunt. & fortasse dubitet quidã: vtrum vno tẽpo-
re contraria hęc/ in aliquibus valeant reperiri. Sed adiecit exẽplum aliud quod cũ cõtrarium nõ
sit: tamen ex eo sicut in cõtrarijs quoq; negatio procreaꝛ. vt si quis dicat est homo probus: & ali-
us dicat fit homo probus si quis vel alio docẽte vel seipso corrigente aliqua disciplina rationis
eniteat. nichil ergo contrariũ habet esse probũ/ & fieri probum. neq; enim ita cõtrariũ est: vt esse
hominem probum/ & esse hominem turpẽ. Quare si nichil contrariũ habet: dubiũ non est quin
simul esse possint. sed qd fit: nondum est adhuc cum fit. quare nondũ est probus/ qui fit probus.
sed verum ẽ dicere cum eo qd est/ est homo probus: quoniã fit homo probus. sed qui fit probus
homo: non est probus homo. verũ est igitur dicere simul quoniã est homo probus & non est
homo probus: licet non inualida exempla sint posita de contrarijs. Nichil enim prohibet vno
tempore contraria alijs atq; alijs inesse subiectis. quocirca cõstat indefinitas per id qd in exem
plis supra posuit: simul aliquoties veras videri/ & non semper inter se verũ falsumq; partiri. Qd
vero ait/ videbitur autem subito inconueniens esse iccirco quoniã videtur significare non est al
bus homo/ simul etiã quoniam nemo homo albus est: huiusmodi est. Dixit enim propositionem
affirmationis eam quæ dicit est homo albus: veram posse esse cũ ea quę dicit/ nõ ẽ homo albus.
nunc hoc notat. videtur inquit aliquoties inconueniens esse/ & incõgruum dicere eam quę dicit
est homo albus & eam quę est/ nõ est homo albus simul veras esse posse: iccirco ꝙ ea quę est/ non
est homo albus/ emittit imaginationem quandã ꝙ significet quoniã nullus homo albus est. Vi
detur enim negatio huiusmodi quę est non est homo albus: illud quoq; significare simul/ quoni
am nullus homo albus est. vt si quis dixerit non est homo albus: hoc eum dixisse putandum sit/
quoniam nullus homo albus est. Hoc autẽ inquit/ idest non est homo albus/ & rursus nullus ho
mo albus est: neq; idẽ significãt/ neq; semper simul sunt. Nã qui dicit nullus homo albus est: vni-
uersalitatẽ determinans / negationem de vniuersalitate proponit. Qui vero dicit non est homo
albus/ nõ omnino de tota vniuersalitate negat/ sed ei tãtũ sufficit de particularitate negasse. atq;
ea quę est nullus homo albus est/ si vnus homo albus fuerit: falsa est. ea vero quę dicit/ nõ est ho
mo albus/ si vnus hõ albus non fuerit: vera est. quare non significat idem. Dico autem quoniam
nec omnino quotiescũq; dictũ fuerit quoniã non est hõ albus: mox significat quoniã nullus est
homo albus. Nã cũ dico nullus hõ albus est: hęc eadẽ significat/ quoniã nõ est hõ albus. vniuer
salis eni intra se cõtinet idefinitã. Cũ autẽ dicimus/ nõ est hõ albus: nõ omnino significat/ quo-
niã nullus hõ albus est. indefinita eni nõ intra se cõtinet vniuersalẽ. Superius nãq; mõstrauim9
ꝙ indefinitę vim particularium obtinerẽt. quare si cũ est vniuersalis negatio / est indefinita ne-
gatio cũ vero est indefinita negatio/ non omnino est vniuersalis negatio: nõ cõuertũtur secũ-
dum subsistendi consequentiã. quare non sunt simul. Quæ eni non cõuertuntur: simul nõ sunt/
vt nos prędicamẽtorũ liber edocuit. quare neq; idẽ significãt negatiões nõ est hõ albus/ & null9
Syrianus hõ albus est. neq; simul sunt/ quoniã nõ cõuertunꝛ ad cõsequẽtiã subsistẽdi. Syrianus tamẽ nitiꝛ
indefinitã negationẽ vĩ definitę obtinere negationis ostẽdere. & hoc multis ꝓbare nitiꝛ argumẽ
tis/ Aristotele maxie reclamãte. neq; hoc tantũ suis/ sed Platonicis quoq; Aristotelicisq; rationi-
bus probare cõtendit eã quę dicit nõ est hõ iust9: huiusmodi eẽ/ q̃lis est ea q̃ dicit nullus hõ iust9
est. Sed nos Aristotelicę authoritati seruientes: id qd ab illo veraciter diciꝛ / approbamus. Nã ꝙ
Syrianus dicit indefinitã quidẽ affirmationẽ pticularis obtinere vĩ/ indefinitã vero negationem
vniuersalis/ q̃ mẽdaciter diceretur / q̃q; vtręq; in particularibus rectissime proponerentur: & su-
pra monstrauimus & in ijs libris quos de categoricis syllogismis cõposuim9/ in libro primo dili-
genter expręssimus. Nunc nobis ipse quoq; Aristoteles testis est: & Syrianus facillima ratione
cõuinciꝛ. ꝙ in analyticis quoq; ex duabus idefinitis diciꝛ nõ posse colligi syllogismũ: cũ ex affir-
matiua pticulari & negatiua vniuersali/ pticularis negatiua possit eẽ collectio. Qz si idefinitę affir
matio & negatio/ negationis vniuersalis & particularis affirmationis vim obtinerent: nunq̃ Ari
stoteles diceret has propositiones non colligere syllogismum. Sed illud verius est / quoniam ex
duabus particularib9 nichil in qualibet propositionũ complexiõe colligitur: ꝙ in ijs propositio-

nibus quę indefinite sunt/ nichil colligi dixit/ quia particularium vim propositiones indefinitas
arbitratus est obtinere. Quare multis modis Syriani argumenta franguntur. Sed nos expositi-
» onis cursum ad sequentia conuertamus. ¶Manifestum est autem quoniam vna negatio vni⁊
» affirmationis est. hoc enim idem oportet negare/ negationem: quod affirmatio affirmauit/ & de
» eodem/ vel de aliquo singularium/ vel de aliquo vniuersalium vt vniuersaliter/ vel vt non vni-
» uersaliter. dico autem vt est Socrates albus: non est Socrates albus. si autē aliud aliquid de eo-
» dem vel de alio idem: non est opposita/ sed erit ab ea diuersa. huic vero quę est omnis homo al-
» bus est: contradictio est/ illa quę est non omnis homo albus est. illi vero quę est/ aliquis homo al
» bus est: illa quę est/ nullus homo albus est. illi autem quę est/ est homo albus: illa quę est/ non est
» hō albus. ¶Hinc quoqꝫ apparet affirmationē indefinitā & idefinitā negationē: nō sēper vnā in
veritate/ aliam in falsitate consistere. atqꝫ hinc docetur indefinitam negationem/ non idem va-
lere qđ vniuersalis negatio potest: & est alia vniuersalis/ alia indefinita negatio. Nam si vnicuiqꝫ
affirmationi vna negatio videtur opponi/ cūqꝫ diuersę sint ea affirmatio quę dicit: est homo al-
bus/ & ea quę dicit/ est quidam homo albus: diuersas quoqꝫ habebunt in negationibus enuncia-
tiones. & illa quę indefinita est affirmatio: habebit indefinitam negationē. vt ea quę dicit est ho
mo albus: huic opponitur/ nō est homo albus. ea vero quę dicit est quidam homo albus: negā-
tionem habebit oppositā eā quę dicit: null⁹ homo albus est. Quare si particularis affirmatio de-
finita/ & rursus affirmatio indefinita a se ipsę diuersę sunt: illud verum est oppositas quoqꝫ cōtra-
dictorie negatiōes/ habere dissimiles. quare ea q̄ est nullus homo iustus est: diuersa est ab ea quę
dicit/ homo iustus non est. & hoc nunc Aristoteles exequitur. Ait enim vnā semper negationem
cōtra vnā affirmationem posse cōstitui. & eius causam conatur ostendere: qꝫ omnis negatio eos-
dem terminos habet in enunciatione/ sed in enunciādi modo diuersa est. Nā qđ ponit affirma-
tio: id aufert negatio. & qđ illa prędicatum subiecto iungit: hoc illa diuidit atqꝫ disiungit. Qua-
re si idem subiectum/ idemqꝫ prędicatum in negatione sit/ quod affirmatio ante posuerat: non
est dubium quin vnius affirmatiōis vna negatio esse videatur. nā si duę sint: aut subiectū altera
mutatura est/ aut prędicatum. sed quęcunqꝫ sunt huiusmodi: non sunt oppositę. hoc enim est
qđ ait. Si autem aliud aliquid de eodē/ vel de alio idē: nō ē opposita/ sed erit ab ea diuersa. sēsus
eni huiusmodi est. Si negatio aliud aliquid prædicando neget/ q̄ in affirmatione fuit/ vt si sit af-
firmatio est homo albus/ negatio dicat non est homo iustus: aliud prędicauit in negatione q̄ in
affirmatione fuerat cōstitutū. vel si de alio subiecto q̄ in affirmatiōe fuerat: idē qđ in affirmatiōe
fuerit/ dixerit prędicatum. vt si affirmatio sit est homo iustus/ negatio respondeat non est leo iu
stus: idē prędicatū est/ subiecta aūt sunt diuersa. Si ergo vel aliud aliquid prędicet in enunciatio-
ne ꝑpositio/ vel de alio subiecto p̄dicet idē qđ affirmatio ante posuerat: non erūt illa/ affirmatio
negatioqꝫ oppositę/ sed tantum a se diuersę. neqꝫ eni se perimunt. & hanc rem demōstratiuā ad-
dit & quę esset argumentum vnius affirmationis pręter vnam negationem esse nō posse/ siue in
singularibus (vt in eo qđ ipse dicit exemplo/ est Socrates albus/ non est Socrates albus) siue in
vniuersalibus vniuersaliter prędicatis: cū his particulares in oppositione contradictorie consti-
tuantur. vt in vniuersali vniuersaliter affirmatiua/ omnis homo est albus: in vniuersali particu-
lariter negatiua prędicatur non omnis homo albus est. Illi vero quę est in vniuersali particula-
riter affirmatiua/ quidam homo albus est: opponitur in vniuersali vniuersaliter/ propositio ne-
gatiua/ nullus homo albus est. Illi vero quę in vniuersali non vniuersaliter affirmatio est/ est ho-
mo albus: illa q̄ in vniuersali non vniuersaliter negatiua est/ non est hō albus. et qđ ait vel de ali
quo singulariū ad hæc ꝑtinet exēpla: est Socrates albus/ non est Socrates alb⁹. qđ aūt secut⁹ est
vel de aliquo vniuersaliū vniuersaliter: ad illa exēpla dictū esse videatur: q̄ sunt omnis homo al-
bus est/ non omnis homo albus est/ aliquis homo albus est/ nullus homo albus est. qđ vero ad-
dit vel non vniuersaliter scilicet in vniuersalibus: ad illa exempla retulit quæ sunt/ homo albus
» est/ homo albus non est. ¶Quoniam igitur vna affirmatio vni negationi opponitur contradi-
» ctorie: & quę sunt hę dictum est. & quoniam contrarię alię: & quę sunt illę dictū est. & quoniā non
» omnis vera vel falsa contradictio: & quare & quando vera vel falsa. ¶Hic ergo rursus oīa bre-
uissime repetit dicēs/ iam se dixisse quoniam vni negationi vna affirmatio esset opposita: & hoc
non quomodolibet sed cōtradictorie in quibus scilicet verum falsumue divideretur. dixisse etiā
commemorat/ quę essent hę quas cōtradictorias nominaret. dixit autem esse angulares affirma-
tiuā vniuersalē/ & negatiuā particularē: rursus affirmatiuā particularē & negatiuā vniuersalē.
Differūt quoqꝫ (inquit) qm̄ alię sūt cōtrarię/ alię cōtradictorię. non eni eędē sunt cōtrarię q̄ sūt con-
tradictorię. Cōtrarię eni sunt/ vniuersalis affirmatio vniuersalisqꝫ negatio. Exposui illud quoqꝫ
inquit/ quoniam nō oīs vera vel falsa est cōtradictio. nunc aūt cōtradictionem nō illā ꝑprie/ sed
cōmuniter: de ijs dixit quę sunt oppositæ/ siue cōtrario modo/ siue subcōtrario. hę nāqꝫ nō sem-

per inter se verum falsumq; diuidebant: vt vna sēper esset vera/alia falsa. poterat enim fieri: vt contrarię simul inuenirentur falsæ/subcontrariæ simul veræ. De ijs autē quæ proprie contradictoriæ sunt: sequitur/& se iam exposuisse commemorat. & quare vna vera/altera falsa est/ & quando. Iccirco enim vniuersalis affirmatio particulari negationi vi cōtradictionis opponitur: q̄ in omnibus a se ipsę diuersę sunt & qualitate & quātitate. illa eni est affirmatio/ista negatio: illa vniuersalis/ista pticularis. Ideo ergo aut vtręq; falsę/aut vtręq; verę: inueniri nō possut. quādo aūt ita fuerit: cōstat vnam verā esse/alterā falsam. atq; hoc est quod ait/& quare & quādo vera vel falsa: dictū est scilicet. memoratur eni quare oppositio/& quādo semp vna sit vera/altera falsa: tunc vtiq; quando angulariter constituuntur/iccirco quoniam quantitate a se propositiones/& qualitate diuersę sunt. Nobis autem dicendum est quando oppositiones contrariæ vel subcōtarię: aut vtręq; illę simul falsę sint/aut vtręq; illę simul verę/aut vna falsa/alia vera rursus inueniatur. In contrarijs enim si ea quę non sunt naturaliter/prędicentur: vtræq; sunt falsæ. vt albedo quoniam naturaliter homini non inest: vtręq; falsę sunt quę albedinem prędicant. falsa est enim/omnis homo albus est: & falsa est nullus homo albus est. sed quando illę ambę falsę sunt: verę sunt subcontrarię/vt est quidam homo albus est/quidā homo albus non est. Q; si qd naturale prędicetur in contrarijs: affirmatio vera est/falsa negatio. vt quoniam naturale est homini esse animal: vera est ea q̄ dicit omnis homo animal est/falsa quę dicit nullus homo animal est. Eodem quoq; modo in subcontrarijs vera est affirmatio: falsa negatio. sin vero aliquid impossibile prędicetur: falsa est affirmatio/vera negatio. vt quoniā impossibile est hominem lapidem esse/si dicam⁹ omnis homo lapis est/falsum est/nullus homo lapis est verū est. eādē vi quoq; retinet subcontrarij natura. affirmatio enim hic falsa est: vera negatio.

❡DE AFFIRMATIONE ET NEGATIONE VNA Cap. VII.



Na autem affirmatio & negatio est: quę vnum de vno significat/vel cum sit vniuersale vniuersaliter/vel non similiter. vt ois hō albus est/non omnis homo alb⁹ est. est homo albus/non est homo albus. nullus homo albus est/aliquis homo albus est/si albū vnū significat. ❡Ea q̄ sunt a nobis diligēter superius exposita: nūc ipse clarius monstrat. diximus namq; vnam propositionem esse quę vnā qualibet rem significaret & non plurimas: ita vt nec æquiuocum subiectum haberet/nec æquiuocū p̄dicatū. vna eni p̄positio sic fit. nūc hoc dicit. Vna propositio est quę vnam rē significat: idest quę neq; æquiuocū habet subiectū/neq; prędicatū. siue autem vniuersalis sit affirmatio/siue vniuersalis negatio/siue particularis negatio/siue particularis affirmatio/siue indefinitę vtręq;/siue contra se angulariter ponantur: vna illa propositio est/quę vnā rē in affirmatiōe vel negatione significat.

Questio ❡Sed hic quęstio est queadmodū vniuersalis affirmatio vnā rem significare possit: cum vniuersalitas ipsa nō de vno/sed de pluribus prędicetur. Nā cū dico omnis hō albus est: singulos homines qui plures sunt significās/multa in ipsa affirmationis prędicatione designo. quocirca nulla erit affirmatio vel negatio vniuersalis q̄ vnā rē significare possit: iccirco q̄ ipsa vniuersalitas de plurib⁹ (vt dictū est) indiuiduis p̄dicatur.

Responsio ❡Sed ad hoc respōdemus cum vniuersale quiddā dicitur: ad vnam quodā modo collectionē totius propositionis ordo ducitur/& eius non ad particularitatem sed ad vniuersalitatem/q̄ est vna q̄litas applicatur. vt cum dicimus omnis hō iustus est: nō tunc singulos intelligimus/sed ad vnā humanitatē quicqd de homine dictū est/dicitur. Quare siue sit vniuersalis affirmatio/siue vniuersalis negatio/vel in singularibus: potest fieri vt hę vnę sint/si vna significatione teneantur. atq; hoc est qd ait propositiones quas supra posuit/quæ sunt omnis homo albus est/non omnis homo albus est/homo albus est/homo albus non est/nullus homo alb⁹ est/est quidam homo albus: vnas videri si album inquit vnum significat. si enim albū qd prędicatur/multa significet/vel si homo qui subiectus est/nō vnū: non est vna affirmatio/nec vna negatio. Hoc autem in sequentibus clarius monstrat dicēs. ❡Sin vero duobus vnū nomē positū est/ex quibus non est vnū: nō est vna affirmatio/neq; vna negatio. ❡Sensus huiusmodi est. si vna res plura significet/ex quibus multis vnū effici non possit: illa affirmatio in qua illud nomē vel prędicatur/vel subijcitur/multa significat. vt in eo qd est homo/qd dicimus homo significat animal/significat rationale/significat mortale: sed ex ijs quę multa significat/vnū potest effici/qd est animal rationale mortale. Quare hoc nomē hō/licet plura sint quę significet: tamen quoniā cōiuncta in vnum quodā modo veniunt corpus/& vnum quiddam ex se iūcta perficiunt/cum id dictum ita fuerit quasi ex ijs quæ significet/vnum aliquid fiat: vnum quod tota illa iuncta perficiunt/nomen illud significare manifestum est. atq; hoc est quod ait. sin vero duobus vnum nomen positum est/ex quibus non est vnū: non est vna affirmatio/nec vna negatio. Si eni talia quilibet sermo plura significet/ex quibus iūctis vnum nequeat fieri corpus/nec possint ea quę significantur

vno illo nomine in vnā speciem substātiæ conuenire: nō est illa vna affirmatio. Quale aūt nomē sit quod positum vnam affirmationem non faciat/ iccirco q̄ plura significet ex quibus vnum fieri nō possit: exempli solertissima virtute monstrauit dicens. ¶ Vt si quis ponat hoc nomen tunica/ homini et equo: q̄ tunica alba est/ hæc non est vna affirmatio/ nec vna negatio. Nichil enim differt hoc q̄ dicere quoniam est homo equus/ albus. hoc autē nichil differt q̄ dicere est homo albus: et est equus albus. ¶ Si quis ponat homini et equo nomē tunica (inquit) & in ꝓpositione nomē hoc ponat: illa propositio nō vna sed multiplex est. nam si verbi gratia/ tunica homo atq̧ equus dicatur/ vt cum dicit aliquis tunica/ aut hominē aut equū designet: si quis dicat ī propositione tunica alba est/ non est vna affirmatio. qđ enim dicit tunica alba est: huiusmodi ē/ q̄si dicat hō & equus alb⁹ est. tunica eni hominē atq̧ equū significatiōe mōstrauit. Qđ vero dicit homo & equus albus est: nichil differt/ tāq̄ si dicat equus albus est & homo albus est. sed hę duæ sunt propositiones & nō similes. in his enim subiecta diuersa sunt. quocirca si hę duę affirmationes sunt: duplex quoq̧ illa est affirmatio quę dicit hō atq̧ equus albus est. Q̄ si hęc rursus est duplex quoniam hominem atq̧ equum tunicam significare positum est: eum dicimus tunica alba est/ nō vnum sed plura significat. Quocirca si ea affirmatio quę multa designat/ non est vna: hęc quoq̧ affirmatio vna nō erit/ cuius aut prędicatio æquiuoca fuerit/ aut subiectū. atq̧ hoc est quod ait. ¶ Si ergo hę multa significāt & sunt plures: manifestū est quoniam & prima vel multa vel nichil significat. neq̧ enim est aliquis/ homo equus. ¶ Quare nec in his necesse est hanc contradictionem veram/ illam vero falsam esse. ¶ Q̄ si (inquit) est equus albus/ & est homo alb⁹ multa significant: illa quoq̧ prima propositio quę est tunica alba est/ vnde hę fluxerunt/ multa significat. aut si quis dicat non eam multa significare: concedit profecto nichil omnino propositionis ipsius significatione monstrari. Tunc enim multa vnum nomen significans/ in vnam significationem poterat conuenire: quoties ex ijs quę significat/ vna posset coniungi constituiq̧ substantia. vt in eo quod supra posui: cū homo animal ratiōale & mortale significet/ quę in vnū possunt coniuncta congruere. Nunc autem si tunica hominem equumq̧ significet: multa designat/ sed ea ipsa in vnum corpus non veniunt. neq̧ enim fieri potest: vt aliquis/ homo equus sit. quare aut multa significat/ qđ verum est/ aut si contendat nō eam multa significare/ sed quiddam ex ijs quę significat iunctū (quoniam nichil est/ qđ ex equo & homine coniungatur) nichil omnino significat. hoc enim est quod dixit. neq̧ enim est aliquis/ homo equus. & hoc quidē sub vno accentu legendū est/ & nō discrete ꝓnunciandū hō & rursus equus/ sed hō equ⁹: vt ex his iunctis nichil appareat omnino posse construi. cur autem hoc dixit: sequens monstrat oratio. Si enim ita facienda cōtradictio est vt cōtra affirmationem huiusmodi opponatur negatio quę in oppositione verum falsumq̧ diuidat/ vt vna vera/ altera falsa sit: vnam oportet esse affirmationem & vnam negationem. qđ contingit: si neq̧ subiectum neq̧ p̄dicatum multa significet. q̄ si plura designet/ & æquiuocum sit: non erit in huiusmodi propositionibus vna semper vera/ altera falsa. ¶ Hermynius vero sic sentit: qđ ait Aristoteles. sin vero duobus vnū nomē est positum/ ex quibus non est vnum: non est vna affirmatio nec vna negatio. vt in eo inquit qđ est homo gressibilis est/ quoniam quod dicimus gressibile/ potest & bipes esse/ & quadrupes/ & multipes animal demonstrari & ex his inquit omnibus vnum fit quod est pedes habēs: ista inquit huiusmodi affirmatio non multa significat. ¶ Sed sententiam Aristotelis: omnino non sequitur. neq̧ enim ex his omnibus vnum fit. nec quadrupes/ bipes/ & multipes: pedes habere faciunt. hic enim numerus pedum est: non pedum constitutio. quare Hermynius prætermittendus est. Huic autem expositioni quam supra disserui: Aspasius/ & Porphyrius/ & Alexāder in ijs quos ī hunc librum ędidere/ commentarijs/ consensere. sed ne diutius nobis Aristotelis exemplum caliginis obscuritatē ferat: hoc in aliquo noto exēplo vocabuloq̧ vidēdū est. Cum enim dicimus Aiax se peremit: & Thelamonis Aiacem filiū/ & Oileum demonstrat/ ex quibus duobus vnum fieri aliquid non potest. ex duobus enim indiuiduis nichil omnino iungitur. quare huiusmodi propositio multa significat. sed hęc hactenus.

Hermyni⁹

Refellit Hermynii sententiā

¶ DE FVTVRIS CONTINGENTIBVS. Cap. VIII.

N ijs ergo quę sunt & quę facta sunt/ necesse est affirmationem vel negationem veram esse vel falsam. In vniuersalibus quidem vniuersaliter/ semper hanc quidem veram: illam vero falsā esse. & in ijs quę singularia sunt (quēadmodum dictum est) in ijs vero quę vniuersalibus non vniuersaliter dicūtur/ non necesse est. dictum est autem & de his. ¶ Nunc autem determinat hęc quę de propositionibus supra iam dixerat: non de omni tempore/ sed de solis tantum pręterito & pręsenti/ quemadmodum se in veritate & falsitate habent disseruisse. In futuris vero non idem est/ quale de pręsenti & pręteri-

to in propositione iudicium: iccirco quia iam/ vel cum fuit/ vel cum est/ definita veritas & falsitas in propositionibus inuenitur. vt cum dico Brutus consulatū primus instituit sub rege Tarquinio/ dicat alius Brutus consulatum non primus instituit sub rege Tarquinio: hic vna vera/ altera falsa est. et iam affirmatio/ definite vera est: definite falsa negatio. Rursus in præsenti cum dicimus vernum tempus est/ vernum tempus nō est: si hoc verno tempore dictum sit/ affirmatio vera est & definite vera/ negatio falsa et definite falsa est. ꝙ si haud verno tempore dictū sit: definite falsa affirmatio/ & definite vera est negatio. iccirco/ ꝙ siue in presenti/ siue in preterito: veritas affirmationis negationisue iam contingit. In futuro vero non eodem modo se habet. vt cum dicimus Franci Gothos superabunt: si quis negat Franci Gothos non superabunt/ vna quidē vera est/ altera falsa. sed quę vera/ quęue falsa sit: nullus ante exitum agnoscit. atq; hoc est quod ait. In ijs ergo quę sunt & quę facta sunt: necesse est affirmationē vel negationem verā vel falsam esse. in vniuersalibus quidem vniuersaliter: semper hanc quidem veram/ illam vero falsam. Et in ijs quę sunt singularia (vt dictum est) vt non modo vna semper vera sit/ altera falsa in tota contradictione: sed illud quoq; habeat/ vt in vna qualibet definite veritas aut falsitas reperiať/ ita vt in his singularib9/ veritas & falsitas i ꝑpositiōib9 diuidať. in vniuersalib9 aūt: si his particularitates opponanť (quemadmodum dictū est) vnā necesse est veram esse/ alteram falsā/ sed definita propositionum veritate vel falsitate sicut supra disserui. Quare in sequentibus quędam de futuris tractanda sunt. & quoniam maius opus est q̄ hic breuiter dici posse viderimus/ & nos secundi voluminis seriem longius extraximus: hoc loco fastidiosam longitudinem terminemus.·.

¶ SECVNDI LIBRI.II.EDI.BOETII FINIS.

¶ INCIPIT COMMENTARIORVM LIBER TERTIVS. PROOEMIVM

EA quę huius libri series continebit/ exponere: altioris pene tractatus est/ q̄ vt in logica disciplina conueniat disputari. sed quoniam (vt sępe dictum est) orationibus sensa proferuntur quibus subiectas esse res manifestum est: non est dubium quin quod in rebus sit/ id sępe transferatur ad voces. quare michi recte consilium fuit: subtilissimas Aristotelis sententias gemino ordine commentationis aperire. Nā quod prior tenet ęditio: ingredientibus ad hæc altiora & subtiliora/ quandā quodam modo faciliorem semitam parat. Qd autem secunda ęditio in patefaciendis subtilibus sententijs elaborat: hoc studio doctrinaq; ꝑuectis legendum discēdūq; proponitur. quare prius quędā pauca dicenda sunt: quatenus ea de quibus postea tractaturi sumus/ hęc ipsa legentibus non videantur ignota.

¶ INTRODVCTIO AD SEQVENTIA.

CAtegoricas propositiones gręci vocant: quę sine aliqua conditione propositionis promuntur. vt est/ dies est/ sol est/ homo est/ sol calet & cętera quę sine alicuius cōditionis nodo atq; ligamine proponunt. ¶ Sunt autem conditionales propositiōes huiusmodi/ si dies est lux est: quas gręci hypotheticas vocant. Conditionales autem dicuntur: q; talis quędam proponitur conditio/ vt dicatur si hoc est/ illud est. & illas quidem quas categoricas gręci nominant: latine prędicatiuas dicere possumus. Nam si categoria ꝑdicamētū est: quare non quoq; categoricę propositiōes prędicatiuę dicantur? Harum autem quędam sunt quę cum sempiterna significent/ sicut eę res quas significant semper sunt/ & nunq̄ a propria natura discedunt/ ita quoq; ipsę propositiones immutabili significatione sunt. vt si quis dicat deus est/ deus immortalis est. hę namq; propositiōes sicut de immortalibus dicuntur: ita quoq; sempiternam habēt et necessariam significationem. neq; hoc in vnius tēporis natura perspicitur: sed in omnium. Nam cum dicimus deus immortalis est/ vel immortalis fuit/ vel immortalis erit: a propria significationis necessitate nō discrepant. Necessarias autem propositiones vocamus: in quibus id quod dicitur aut fuisse/ aut esse/ aut fore/ necesse est euenire. & hæc quidē quę sempiterna significant: sempiternæ necessitatis sunt. Nā etiam si in his non sit manifesta veritatis natura: nichil tamē prohibet fixā esse necessitatis/ natura cōstantiā. vt si nobis ignotū est vtrū paria sint astra an iparia: nō tn̄ iccirco poterit euenire/ vt nec paria nec imparia videātur/ sed sine vlla dubitatiōe aut paria sunt aut iparia. Omnis eni multitudo: horum alterū retinet in natura. quocirca & in his si quis dicat astra paria sunt/ aliusq; respōdeat astra paria non sunt/ vel si quis dicat astra iparia sunt/ aliusq; respōdeat astra iparia non sunt: vnus horum verum ex necessitate proponit. & quāq̄ id qd quilibet horū verum dixerit/ nobis ignotū est: necesse est tamen imutabiliter esse qd dicitur/ atq; hæ quidē sunt imutabiliter ne-

Quid ꝑpositiones necessarię

cessarię propositiones. Alię vero sunt quę nō sempiterna significantes sunt/ tamen & ipsę necessarię/ quousq; illa subiecta sunt de quibus propositio aliquid affirmat aut negat. vt cū dico homo mortalis est. q̄diu eni homo est: tandiu hominē eē mortalem necesse est. nam si quis dicat ignis calidus est: quandiu est ignis/ tandiu ex necessitate vera est propositio. Alię vero sunt quę a natura necessitatis recedunt/ & quædam tantum contingentia significant: sed hæc aut æqualiter se ad affirmationem negationemq; habentia sunt/ aut ad vnum vergentia frequentius. æqualiter se quidem habent: vt si quis dicat me hodie esse lauandū/ hodie me non esse lauandū. Nichil eni negatio vel affirmatio fiet magis. vtręq; eni æq̄liter necessarię nō sunt. Illę vero q̄ plus ad alteram partē vergūt: huiusmodi sunt. vt si quis dicat hominem in senectute canescere/ hominem in senectute non canescere: fit quidē frequentius vt canescat/ nō tamen interclusū est vt nō canescat. ¶ Prędicatiuarum autē propositionum natura ex rerum veritate & falsitate colligitur. quēadmodū eni sese res habent: ita sese propositiōes habebūt quæ res significant. Nam si in se res vllam retinēt necessitatē: propositiōes quoq; necessarię sunt. sin vero tantū inesse significent (vt si quis dicat homo ambulat: homini inesse ambulationē mōstrauit) pręter aliquā necessitatē sunt/ tantū inesse significātes/ omni vacuę necessitate. Q2 si res impossibiles sunt: propositiones quę illas demonstrant/ impossibiles nominantur. si vero res contingenter sunt venientes atq; abeuntes: quę illas res produnt/ contingentes propositiones nuncupātur. ¶ Quoniam autem temporum alia sunt futura/ alia pręsentia/ alia vero pręterita: res quoq; subiectę temporibus/ his quoq; temporum diuersitatibus varię sunt. alię enim præsentis temporis sunt/ alię futuri/ alię p̄teriti. Eodem quoq; modo: propositiones alię pręteriti temporis significationem tenēt. vt cū dico/ Gręci Troiam euertere. Alię pręsētis. vt Francorum Gothorūq; pugna committitur. Alię futuri. vt Persę & Gręci bello morituri sunt. ¶ Et de pręteritis quidē/ & de p̄sentibus: vt res ipsę stabiles sunt & definitę/ sic & propositiones. Nā qđ factū est: non est nō factum. & qđ est non factū: nondū factum est. ideirco de eo qđ factū est: verum est dicere definite/ quoniam factum est/ & falsum est dicere quoniā factum nō est. rursus de eo qđ factum non est: verum est dicere quoniam factū nō est/ falsum aūt est quoniā factū est. Et de pręsenti quoq; qđ fit/ definitam habet naturā i eo quod fit: definitam quoq; in propositionibus veritatem falsitatemq; habere necesse est. Nā qđ fit: definite verū est dicere quoniam fit/ falsum quoniam non fit. quod non fit: verū est dicere non fieri/ fieri autem falsum. ¶ De definitione ergo propositionū pręteriti vel pręsentis supra iam dictū est: nunc vero ad illarum propositionum veritatem falsitatemq; disputationis ordinē conuertit/ quę in futuro dicuntur/ quęq; sunt contingentia. solet autem futura vocare: quę eadē contingentia dicere consueuit. Contingens secundum Aristotelicam sententiam est: quodcūq; aut casus fert/ aut ex libero cuiuslibet arbitrio & propria volūtate venit/ aut facilitate naturę in vtrāq; partem redire possibile est/ vt fiat scilicet & non fiat. hęc ergo in præterito quidem & pręsenti/ definitum & constitutum habent euentum. quę enim euenerunt: non euenisse non possunt. & quę nunc fiunt: vt nunc non fiant cum fiunt/ fieri non potest. in ijs autem quæ in futuro sunt/ & contingentia sunt: & fieri potest aliquid & non fieri. Sed quoniā tres modos supra posuimus contingentis/ de quibus melius in physicis tractauimus: singulorum subdamus exempla. si hesterno die egressus domo inueni amicū/ quē in animo habebā quęrere/ non tamen tūc quęrebā: vt non inuenirē quē inueni anteq̄ inuenirē/ fieri poterat. cum autem inueni/ vel postq̄ inueni: vt non inuenissem fieri nō poterat. Rursus si ipse sponte pręterita nocte profectus sum in agrū: anteq̄ hoc fieret vt nō proficiscerer fieri poterat. postq̄ profectus sum vel cum profectus sum: vt non hoc fieret qđ fiebat/ aut non factū esset qd erat factū/ fieri nō valebat. Amplius possibile est scindi hanc/ quam vestior/ tunicam: si hesterno die scissa est/ cum scindebatur aut postq̄ scissa est/ vt non scinderetur/ aut nō esset scissa fieri nequibat. ante vero q̄ scinderetur: fieri poterat vt nō scinderetur. perspicuū ergo est in pręsentibus/ & pręteritis earundē rerū quę sunt contingentes: definitum constitutūq; esse euētum. In futuris autē vnū quodlibet duorum fieri posse: vnum vero definitum nō esse/ sed in vtrāq; partē vergere/ & aut hoc quidem aut illud ex necessitate euenire/ vt autem hoc quodlibet definite/ vel quodlibet aliud/ definite fieri non posse. quę eni cōtingētia sunt: in vtraq; parte contingūt. Qđ aūt dico tale est. egrediente me hodie domo amicum inuenire/ aut nō inuenire necesse est. In omnibus eni aut affirmatio est/ aut negatio. sed inuenire sine dubio definite aut certe/ si hoc non est rursus definite nō inuenire: nō est necesse. quēadmodum hesterno die quo amicū egrediens domo/ inueni: definitū est. definitū est aūt q' non est verū me nō iuenisse. Nō eni eodē modo in ijs quę sunt cōtingētia & futura: sed tātū aut hoc qdē aut illud est/ & hoc ex necessitate. Q2 aūt vna res/ vel q̄libet vnus euētus definitꝰ/ & tā quasi certus sit: i futuris fieri nō potest. & in hac re dissimiles sunt propositiones contingentiū/ & futurorum: ijs q̄ sunt p̄teritorū vel pręsentiū. nā cū similes sint in eo q' in his aut affirmatio est aut ne-

Cōtingētis diffinitio.

gatio sicut etiam in ijs quę sunt preterita vel presentia:in illo diuersę sűt/ ꝙ in his quidem idest
preteritis & presentibus/rerű definitus euentus est. in futuris vero & contingentibus: indefini
tus est & incertus. Videntur tamen quędã presentia vel preterita:incerta & indefinita/sed solum
nobis ignorantibus non naturę. nam licet ignoremus nos/vtrű astra paria sint an imparia:vnű
tamen quodlibet definite in natura stellarű manifestű est esse.& hoc nobis quidẽ ignotum est:
naturę vero notissimű.Sed non ita hodie me visurum esse amicű/aut non visurum:nobis quidẽ
quid eueniat ignotum est/notű vero naturę.non enim hoc naturaliter/ sed casu euenit: quare
huiusmodi propositiones:non modo ad nostram/ sed ad naturę ipsius noticiam secűdum incer-
tum euentű & inconstantem veritatem atq mendaciű deriuabuntur.talis enim est contingen-
tis natura : vt vel in vtraq parte æqualiter sese habeat. vt hodie me esse lauandum/ vel hodie
me nő esse lauãdum.vel in vna plus/ minus in altera.vt hominẽ canescere i senectute:vel homi-
nem non canescere in senectute.illud enim plus fit:illud minus.Sed nichil prohibet id qđ rari-
us fit:tamen fieri.de his ergo Aristotelica subtilitas disputatura:primű a singularibus inchoãs/
ad vniuersalia tractatui viam pandit.duobus enim modis contradictiőes fiebant:aut in singu-
laribus/aut in vniuersalibus vniuersaliter predicatis/& his oppositis.Ingredit autẽ ex ijs tribus
quę supra iã dicta sunt:ex casu ex libero arbitrio/ex possibilitate/quę omnia vno nomine vtrű-
libet vocauit/fingens scilicet nomẽ ad hoc/ ꝙ non vnius & certi euẽtus sunt ista/sed vtriuslibet
& quomodo contingit ea fieri vel non fieri. hoc autem monstratiuum est naturę instabilis/ & ad
vtramq partem sine vllius rei obluctatione vergentis. Non autem oportet arbitrari illa esse
vtrumlibet & contingentium naturæ:quæcunq nobis ignota sunt.Neq enim si nobis ignotű
est a Persis ad Grecos missos legatos:iccirco missos esse incerti euentus est.nec si letale signum
in egrotantis facie medicina deprehẽdit/ vt aliud esse non possit/ nisi ille moriatur/ nobis autem
ignotum sit propter artis imperitiam:iccirco illum egrum esse moriturum vtrumlibet & contin
gẽtis naturę esse iudicandű est.sed illa sola talia sine dubio esse putanda sunt:quęcunq iccirco
nobis ignota sunt/ ꝙ per propriam naturam qualem habeant euentum sciri non possunt: iccir-
co quoniã propria instabilitate naturę ad vtraq vergűt/idest ad affirmationis et negationis euẽ
tum propria instabilitate atq inconstantia permutantur. ℭ Est autẽ inter philosophos disputa-
tio rerum quę fiunt causis : necessitate ne omnia fiãt/an quędã casu. & in hoc Epicureis & Stoi
Peripatetici — cis & Peripateticis nostris magna contentio est:quorum paulisper sententias explicemus. Peri
patetici enim/quorum Aristoteles princeps est:& casum/& liberi arbitrium iudicij/& necessitatẽ
in rebus quę fiunt quęq agűtur/tum grauissima authoritate/ tum apertissima ratione cőfirmãt.
Et casum quidem esse in physicis probãt/quoties aliquid agitur & non id euenit propter quod
illa res cœpta est quę agebatur : id quod euenit ex casu euenisse putandum est/ et casus quidẽ
nő sine aliqua actione fit.quoties aűt aliud quiddam euenit per actionẽ quæ geritur q̃ speratur:
illud euenisse casu / Peripatetica probat authoritas. Si quis enim in terram fodiens vel scrobẽ
demittens agri cultus causa/thesaurum reperiat:casu ille thesaurus inuentus est/non sine ali-
qua quidem actione.terra eni fossa est:cum thesaurus est inuentus.sed nő illa erat agẽtis intẽ-
tio:vt thesaurus iueniretur.ergo aliquid agenti homini:propter aliud tamen agenti/res diuer-
sa successit.Hoc igitur ex casu euenire dicitur:quodcunq per quamlibet actionem euenit/non
propter eam rem cœptã quę aliquid agenti successerit. Et hoc/ ꝙ in ipsa rerű natura est/et non
hoc ex nostra constaret ignorantia:vt non iccirco quędã esse casu viderentur/ ꝙ nobis ignota
essent.sed potius iccirco a nobis ignorarentur: ꝙ hęc in natura quęcunq casu fiűt nullam ne-
Stoici — cessitatis constantiã aut ꝓuidentiã modo tenerẽt. ℭ Stoici quidem oĩa ex necessitate & prouidẽ
tia fieri putantes:id quod ex casu fit/non secundum ipsius naturam fortunę/sed secundum no-
stram ignorantiam metiuntur.id enim casu fieri putant:quod cű necessitate sit/tamen ab homi
De libero arbitrio — nibus ignoretur. ℭ Et de libero quidem arbitrio:eadem nobis pene illisq contẽtio est.Nos eni
liberű arbitrium ponimus nullo extrinsecus cogente/in id qđ nobis faciendű vel non faciendű
iudicantibus perpendentibusq videatur:ad quam rem presumpta prius cogitatione perficien-
dam & agendam venimus/vt id quod fit ex nobis & ex nostro principium iudicio sumat nul-
lo extrinsecus aut violenter cogente/aut violenter impediente. ℭ Stoici autem omnia necessi-
tatibꝰ dantes:cőuerso quodã ordine liberű voluntatis arbitriű custodire conantur.dicunt eni na
turaliter quidẽ animã habere quandã volűtatẽ / ad quã ꝓpria natura ipsiꝰ volűtatis ipellit.& si-
cut i corporibus ianimatis q̃dã naturaliter grauia ferűt ad terrã/leuia sursű meãt/& hęc natura
fieri nullꝰ dubitat:ita quoq i nobis & in ceteris aialibus volűtatẽ quidem naturalẽ esse cűctis/&
quicqd fit a nobis/secundű volűtatẽ q̃ naturalis nobis ẽ putãt fieri. illud tñ addűt ꝙ ea volumꝰ
q̃ prouidentię illius necessitas iperauit:vt sit qdẽ nobis voluntas cőcessa naturaliter/& id qđ fa-
cimus voluntate faciamus / quæ scilicet in nobis est/ipsam tamẽ voluntatem illius prouidentiæ

necessitatẽ cõstringi.itaq; fieri quidem omnia ex necessitate: q; voluntas ipsa naturalis necessitatem sequatur.fieri etiam qđ facimus ex nobis:q; ipsa voluntas ex nobis est/ & secundũ animalis naturã. ¶Nos autem liberum voluntatis arbitriũ non id dicimus/ qđ quisq; voluerit:sed qđ quisq; iudicio & examinatione collegit.alioqui muta quoq; animalia: habebunt liberũ voluntatis arbitrium. Illa enim videmus sponte quędam refugere:quibusdam spõte cõcurrere. q; si velle aliquid/ vel nolle/ recte liberi arbitrij vocabulo teneretur:non solũ hoc esset hominum/ sed cęterorum quoq; animalium/ quibus hãc liberi arbitrij potestatem abesse quis dubitet? sed est liberum arbitriũ/ qđ ipsa quoq; vocabula produnt:liberũ nobis de voluntate iudiciũ. Quotiescunq; enĩ imaginationes quędam concurrunt animo/ & voluntatem irritant: eas ratio perpendit/ & de his iudicat/ & qđ ei melius videtur/ cum arbitrio perpenderit & iudicatione collegerit/ facit.atq; ideo quędam dulcia & speciem vtilitatis mõstrantia spernimus:quędam amara vel ardua licet nolentes/ fortiter sustinemus. Ideo nõ in voluntate/ sed in iudicatione volũtatis liberum constat arbitriũ:& nõ in imaginatione/ sed in ipsius imaginationis perpensione consistit.atq; ideo quarundã actionum nos ipsi principia/ nõ sequaces sumus.hoc est enim vti ratione: vti iudicatione. Esse enim cõmune nobis est cũ cęteris animantibus:ˢ sola ratione disiungimur. Qz si sola etiã iudicatione inter nos & cętera animalia est distãtia:cur dubitemus ratione vti/ hoc esse qđ vti iudicatione? quã si quis ex rebus tollat:rationẽ hominis sustulit.hominis ratione sublata:nec ipa quoq; humanitas permanebit.Melius igitur Peripatetici nostri & casum in rebus ipsis fortuitum dantes & pręter vllam necessitatem/ & liberũ quoq; arbitrium neq; in necessitate neq; in eo qđ ex necessitate quidem nõ est/ nõ tamen in nobis est vt casus:sed in electione iudicationis & in voluntatis examinatione posuere.

De possibili

¶In eo autem qđ possibile esse dicitur:est quędam inter Peripateticos & Stoicos dissensio/ quã hoc modo paucis absoluimus. Illi enim diffiniunt possibile esse:qđ possit fieri/ & qđ fieri nõ prohibetur vt nõ fit/ hoc ad nostram possibilitatem scilicet referẽtes/ vt qđ nos possumus id possibile dicerẽt.quod vero nobis impossibile esset:id possibile negarẽt. Peripatetici autem nõ in nobis hoc/ sed in ipsa natura posuere: vt quędam ita possibilia essent fieri/ vt essent possibilia nõ fieri. vt hunc calamũ frangi quidem possibile est/ & etiam nõ frangi:& hoc nõ ad nostram possibilitatẽ referunt/ sed ad ipsius rei naturam. Cui sententiæ contraria est illa quę dicit omnia fato fieri: cuius Stoici authores sunt.qđ enim fato fit:ex principalibus causis euenit.sed si ita est: hoc/ q; nõ fiat/ non potest permutari. Nos aũt dicimus ita quędam esse possibilia fieri/ vt eadem sint possibilia nõ fieri:hoc nec ex necessitate vel ex possibilitate nostra metientes. ¶His ergo expeditis/ illud addere sufficiat hoc Aristoteli fixum in sententia & disciplina retinenti:facile fuisse contingẽtium propositionũ modum de futuris ostendere/ idest æqualiter se habere in affirmatione & negatione/ & in vtraq; pte facere/ atq; ideo determinatã euentus constantiã nõ habere.qđ nisi ita esset: omnia ex necessitate fieri crederentur.qđ melius liquebit cum ad ipsa Aristotelis verba venerimus. Nõ autem incõmode neq; incongrue Aristoteles de rebus altioribus & fortasse nõ pertinentibus ad artem logicam disputationem transtulit:cũ de propositionibus loqueretur. Neq; enim esset firmã rectitudinem & significantiã propositionũ cõstituere:nisi hanc ex rebus ita esse probauisset. Pręmdicatiuę enim propositiones (vt dictum est) nõ in sermonibus neq; in complexione prędicationum:sed in rerum significatione cõsistunt.quare omnibus quę prædicenda erant explicitis:ad ipsius Aristotelis sentẽtias aperiẽdas enodãdasq; pueniamus. ¶Categoricas propositiones q̄ prædicatiuę latine possunt nominari (vt supra iam diximus) ex rebus quas ipsę propositiones significant integra ratiocinandi norma dijudicat. Illę nãq; quas hypotheticas vel conditionales vocamus:ex ipsa cõditione viam propriã trahunt/ nõ ex ijs quę significãt. Cum enim dico si homo est animal est/ & si lapis est animal nõ est:illud est cõsequens/ istud repugnãs. quare ex repugnantia/ & consequentia propositionum:tota in propositione vis vertitur. vnde fit vt non significatio/ sed cõditio posita/ hypotheticarum enũciationũ vim naturãq; cõstituat. prędicatiuę vero propositiones (vt dictũ est) ex rebus principaliter substantiam sumũt.atq; ideo quoniã quędam res sunt præsentis temporis/ quędam pręteriti:sicut euentus ipsarum rerũ pręsentis tẽporis vel pręteriti certus est/ ita quoq; prędicatiuarum propositionũ de pręteritis & de pręsentibus certa veritas falsitasq; est. Erat autẽ contradictionis modus duplex. aut enim vniuersales particularibus angulariter opponebãtur:aut singularis significatio affirmatiua/ singularẽ negationem cõtradictoria oppositione perimebat.& in his vna vera semper: altera falsa reperiebatur. In ijs autem quę essent indefinitę:nõ necesse erat vnam veram esse/ alterã falsam. sed in ijs in quibus veritas & falsitas diuidebatur:in his nõ solum vna vera semper est/ altera falsa in præterito scilicet & in pręsenti/ sed etiam vna certã & definitam veritatẽ retinet/ certam & definitam altera falsitatem. In ijs autem quę sunt in futuro/ si necessarię quidem propositiones sũt/

licet secundum tempus futurũ dicantur: necesse est tamen nõ modo vnam veram esse/ alteram falsam/ sed etiã vnam definite veram/ alterã falsam definite. Vt cum dico/ sol hoc anno verno tempore in arietem venturus est/ si hoc alius neget: nõ solum vna vera est/ altera falsa/ sed etiã in hoc vera est affirmatio definite/ falsa negatio. sed Aristoteles nõ solet illa futura vocare quæ sunt necessaria: sed potius quę sunt cõtingentia. Contingentia autem sunt (vt supra diximus) quęcũq; vel ad esse vel nõ ad esse/ æqualiter sese habent. & sicut ipsa indefinitũ habẽt & esse & non esse: ita quoq; de his affirmationes & negationes indefinitam habent veritatem vel falsitatem/ cum vna semper vera sit/ altera falsa. sed quę vera sit & quę falsa: nondum in contingentibus notum est. Nam sicut quę sunt necessaria esse/ in his esse definitum est/ quę aũt sunt impossibilia esse/ in his definitum nõ esse: ita quoq; quę possunt esse/ & possunt nõ esse/ in his neq; esse neq; nõ esse est definitum. sed veritas & falsitas ex eo qđ est esse rei & ex eo qđ nõ est esse rei sumuntur. nã si sit qđ dicitur/ verum est: si nõ sit qđ dicitur/ falsum est. Igitur in contingẽtib9 & futuris sicut ipsum esse instabile est & nõ esse/ esse tamẽ aut nõ esse necesse est: ita quoq; in affirmationibus contingẽtia ipsa prodentibus/ veritas quidem & falsitas in incerto est. Quę enim vera sit/ quęue falsa: secunda ipsarum propositionum naturam ignoratur/ necesse est tamen vnã veram esse/ alteram falsam. Porphyrius tamen quędam de Stoica dialectica permiscet: quę cũ latinis auribus nota nõ sint/ nec hoc ipsum qđ in quęstione venit agnoscitur/ atq; ideo illa studio

Aduerte.

» prætermittemus. ¶ In singularibus vero & futuris: nõ similiter. Nam si omnis affirmatio & ne-
» gatio vera vel falsa est: & omne necesse est esse vel nõ esse. quare si hic dicat futurũ esse aliquid/
» ille vero non futurum dicat hoc ipsum: manifestum est quoniã necesse est verum dicere alterũ
» ipsorum/ si omnis affirmatio vel negatio vera vel falsa est. vtraq; enim nõ erũt simul in talibus.
» nam si verum est dicere quoniam album vel nõ album: necesse est esse albũ vel nõ album. Et si
» est album vel nõ albũ: verũ erat affirmare vel negare. & si nõ est/ falsum dicit: & si falsum dicit/
» non est. quare necesse est aut affirmationem aut negationẽ veram esse vel falsam. Nichil igitur
» neq; est/ neq; fit/ nec a fortuna/ nec vtrũlibet/ neq; erit neq; non erit: sed ex necessitate omnia/ &
» nõ vtrũlibet. aut enim qui dicit verus est: aut qui negat. Similiter enim vel fieret/ vel nõ fieret.

¶ Geminas esse contradictiones in propositionibus supra iam dictum est/ & nunc quoq; cõmemorat in quibus necesse est vnã verã esse & alterã falsam: sed ea quę dicẽtur de futuris & cõtingentibus melius intelligentur si de ijs contingẽtibus loquatur quę in singulari contradictione prouentunt. est enim vniuersalium angularis contradictio in contingentibus huiusmodi. Cras omnes Athenienses bello nauali pugnaturi sunt/ cras nõ omnes Atheniẽses bello nauali pugnaturi sunt. In singularibus autem talis est. Cras Socrates in palestra pugnaturus ẽ/ cras Socrates in palestra pugnaturus nõ est. Non autem oportet ignorare non esse similiter cõtingentes has quę dicunt Socrates morietur/ & Socrates nõ morietur: & illas quę dicũt Socrates morietur cras/ Socrates nõ morietur cras. Illę enim superiores omnino cõtingentes non sunt: sed sunt necessariæ. morietur enim Socrates ex necessitate. hę vero quę tempus definiunt: nec ipsę in numero cõtingẽtium recipiuntur/ iccirco ꝙ nobis quidem cras moriturum esse Socratem incertum est. naturę autem incertum nõ est: atq; ideo nec deo quoq; incertum est/ qui ipsam naturam optime nouit. Sed illę proprie contingẽtes sunt: quę neq; in natura sunt/ neq; in necessitate/ sed aut in casu/ aut in libero arbitrio/ aut in possibilitate naturę. Ex casu quidem: vt cũ egredior domo vt amicum videam/ nõ ob hoc egrediens. Ex libero arbitrio: vt ꝙ possum & velle & non velle/ an velim hoc anteq̄ fiat/ incertum est. Ex possibilitate: ꝙ cum fieri possit & non fieri possit/ & anteq̄ fiat ꝙ vtroq; modo potest fieri: incertum sit. Ideoq; cras Socrates pugnaturus est in palestra cõtingens est: ꝙ hoc ex libero venit arbitrio. Ergo in huiusmodi contingentibus si in futuro vna semper vera est altera falsa/ & vna definite vera altera falsa definite/ & res verbis cõgruãt: omnia necesse est esse vel nõ esse. & quicquid fit: ex necessitate fit/ & nichil neq; possibile est esse qđ possibile sit nõ esse/ neq; liberum erit arbitrium/ neq; in rebus vllus casus erit/ in omnibus necessitate dominante. In his namq;/ idest in singularibus cõtradictionibus verũ dicere vterq; nõ potest. contradictorię enim erant quę simul esse nõ poterant. sed nec vtręq; negationes atq; affirmationes falsę esse in cõtradictorijs possunt. illę enim cõtradictoriæ erãt: quę simul esse no poterant. quare vnus verum dicturus est: vnus falsum. ꝙ si nichil datur in huiusmodi rebus/ idest cõtingentibus instabili euentus ordine/ & valde incerta veritatis & falsitatis enunciatione prouenire: quicquid verum dicitur in affirmatione definite/ hoc definite esse necesse est. quicquid falsum dicitur in negatione: hoc nõ esse necesse est. Omnia igitur: ex necessitate aut erunt/ aut ex necessitate nõ erunt. Nichil ergo nec casus/ nec liberum arbitriũ/ nec possibilitas vlla in rebus est. siquidem tenet cuncta necessitas. Aristoteles vero sumens istam hypotheticam propositionem/ si omne qđ in futuro dicitur aut definite verum/ aut falsum est de-

finite: omnia ex necessitate fieri/ & nichil casu/ nichil iudicio/ nichil possibilitate ex conuenienti ordine monstrat. & hoc posito/ vnam scilicet veram/ alterã falsam definite esse: omnia ex necessitate contingere. Ex consensu rerum propositionũqꝫ: omnia fieri ex necessitate mõstrat hoc modo. proponit enim hanc cõditionem: & hanc veram esse ex rerum ipsarũ necessitate cõfirmat. Est autem conditio/ si omnis affirmatio vel negatio in futurum ducta vera vel falsa ẽ definite: & omne quicquid fit ex necessitate fieri/ & nichil neqꝫ casu neqꝫ propria & libera voluntate atqꝫ iudicio/ nec vero aliqua possibilitate: quę omnia vtrumlibet vocabulo/ nuncupauit. Ponit enim hanc conditionem dicens. Nam si omnis affirmatio vel negatio vera vel falsa est/ subaudiendum definite: & omne necesse est esse vel nõ esse. Quare si hic quidem dicat futurum aliquid/ ille vero nõ dicat hoc idem ipsum: manifestũ est quoniam necesse est dicere verũ alterũ ipsorum/ si omnis affirmatio vel negatio vera vel falsa est. vtręqꝫ enim non erunt simul in talibus. Ergo sensus huiusmodi est. si omnis (inquit) affirmatio vel negatio vera vel falsa est definite: & oẽ necesse est aut esse aut nõ esse/ qđ vel affirmatio ponit/ vel negatio perimit. Nã si quilibet dixerit esse aliquid/ & alius dixerit/ idem ipsum non esse: vnus quidem affirmat/ alius vero negat. sed in affirmatione & negatione quę in contradictione ponuntur: vna semper vera est/ altera falsa. neqꝫ enim fieri potest vt vtręqꝫ sint verę. nõ enim nũc sermo est: aut de subcõtrarijs/ aut de indefinitis. nam & subcõtrarię/ idest particularis negatio & affirmatio particularis/ & indefinitę vtręqꝫ: verę in eodem esse poterant. contradictorię aut minime. Neqꝫ enim fieri potest: vt eę quę vel in singularibus cõtradictiones sunt/ vel in vniuersalibus angulariter opponũtur/ simul vnq̃ verę sint. hoc enim est qđ ait. vtraqꝫ enim nõ erunt simul in talibus/ idest vtręqꝫ enũciationes nõ erunt verę in enũciationibus contradictorijs. Posita ergo hac cõditione/ si omnis affirmatio definite vera vel falsa sit/ omnia ex necessitate euenire: hanc ipsam rerum ipsarũ & propositionum cõsequentiã & similitudinẽ monstrare contẽdit dicens. Nam si verũ est dicere quoniam est album vel nõ albũ: necesse est albũ esse vel nõ album. & si est album vel nõ albũ: verum est affirmare vel negare. & si nõ est/ mentitur: & si mentitur/ nõ est. quare necesse est: affirmationẽ vel negationem veram esse vel falsam. Omnis (inquit) affirmatio omnisqꝫ negatio: cum rebus ipsis vel vera vel falsa est. huius autem rei ex præsentibꝫ exempla sumit. Nam sicut se habent secundum necessitatem in pręsenti tempore enũciationes: ita se habent & in futuro. speculemur igitur: & in pręsenti quę sit rerũ propositionũqꝫ necessitas. Si qua enim propositio de qualibet re dicta vera est: illam rem quã dixit esse necesse est. si enim dixerit quoniam nix alba est/ & hoc verum est: veritatem propositionis sequitur necessitas rei. Necesse est enim niuem esse albam: si propositio quę de eadem re prædicata est vera est. ꝙ si dixerit quis nõ esse albam picem/ & hęc vera est: manifestũ quoqꝫ rem/ propositionis consequi veritatem. Amplius quoqꝫ & propositiones/ rerum necessitatem sequũtur. si enim est aliqua res: verũ est de ea dicere quoniam est. & si non est aliqua res: verum est de ea dicere quoniam nõ est. Itaqꝫ secũdum veritatẽ affirmationis vel negationis/ necessitas rei substantiam sequitur: & rerum necessitas propositionum comitatur necessitatem. atqꝫ hoc quidem in veris. In falsis quoqꝫ idem est contrario. Nã si falsa est affirmatio: rem de qua loquitur non esse necesse est. vt si falsa est affirmatio/ quę dicit picem esse albam: nõ esse albam picem necesse est. Rursus si falsa est negatio quę dicit niuem nõ esse albam: niuẽ esse albam necesse est. Rursus si nõ est res: affirmatio quoqꝫ de eadem re necessario falsa est. ꝙ si rursus res nõ sit id quod potest dicere falsa negatio: sine vlla dubitatione illa negatio falsa est/ & hoc esse necesse est. vt quoniam de niue potest dicere falsa negatio quoniam alba nõ est: hoc ipsum qđ falsa negatio dicit/ idest albam nõ esse/ nõ est. Nix enim: nõ alba nõ est. quare rerum necessitati: falsitas quoqꝫ conuertitur. Nam si est aliquid: vere de eodem dicitur quoniam est. & si vere dicitur: illam rem de qua vere dicitur aliquid/ esse necesse ẽ. ꝙ si nõ est id qđ dicitur: falsa enũciatio est. & si enunciationes falsę sunt: res nõ esse necesse est. Quod si hęc ita sunt/ propositũ est autẽ omnẽ affirmationẽ & negationẽ verã vel falsã esse definite/ quoniã propositionum veritatem vel falsitatẽ rerũ necessitas secundũ esse vel nõ esse cõsequitur/ esse quidem secundum veritatem vt dictum est/ nõ esse secundum falsitatem: nichil fit casu/ neqꝫ libera voluntate/ neqꝫ aliqua possibilitate. Hęc enim quę vtrũlibet vocamus talia sunt: quę cũ nõdum sunt facta & fieri possunt & nõ fieri. si enim facta sunt: nõ fieri potuerũt. vt hodie me librũ Virgilij legere: ꝙ nõdum feci/ potest quidem non fieri/ potest etiam fieri. ꝙ si fecero: potui nõ facere. hęc igitur huiusmodi sunt quęcũqꝫ vtrũlibet dicũtur. Vtrũlibet autem quid sit ipse planius demonstrat dicens. ¶ Vtrumlibet enim nichil magis sic vel non sic se habet vel habebit. ¶ Est enim vtrumlibet: qđ ad esse vel non ad esse æqualiter se habet idest neqꝫ illud esse necesse sit/ neqꝫ non esse necesse sit. ¶ Putauerunt autẽ quidam/ quorum Stoici quoqꝫ sunt: Aristotelẽ dicere in futuro cõtingentes/ nec veras esse nec falsas. quod enim dixit nichil se magis ad esse Stoicorum error.

habere q̃ ad non esse: hoc putauerunt tanq̃ nichil eas interesset falsas an veras putari. neq; ve-
ras enim neq; falsas esse arbitrati sunt: sed falsum est. non enim Aristoteles hoc dicit ꝙ vtræq;
nec verę nec falsę sint: sed ꝙ vna quidem ipsarũ quęlibet aut vera/ aut falsa est/ non tamen quẽ-
admodum in præteritis definite/ nec quemadmodum in pręsentibus. sed enũciatiuarum vocũ
duplicem quodã modo esse naturam: quarum quędam essent/ in quibus nõ modo verum & fal
sum inuenirentur/ sed in quibus etiam vnã esse definite veram/ alteram definite falsam. in alijs
vero vna quidem vera/ altera falsa: sed indefinite & cõmutabiliter & hoc per suam naturã/ non
ad nostram ignorantiam atq; noticiã. Quocirca recte dictum est/ si omnis affirmatio vel nega-
tio vera definite esset: nichil fieri neq; esse vel casu/ vel a cõmuni nomine vtrũlibet/ nec esse aut
non esse cõtingenter/ sed aut esse aut nõ esse definite/ sed magis ex necessitate omnia. hoc enim
cõsequitur eũ qui dicit/ aut eum qui affirmat verum esse: aut eũ qui negat. ꝙ si hoc verum esset:
similiter cum veritate fieret/ vel cum falsitate nõ fieret & qđ vere falseue ab enunciationibꝰ di-
cebatur. Qꝛ si hoc impossibile est/ & sunt quędam res/ quę necessitate nõ sunt (videmus autem
quasdam esse casu/ quasdam ex volũtate/ quasdã ex propria possibilitate naturę) frustra putatur
sicut in præteritis/ ita quoq; in futuris enũciationibus vnam esse verũ/ alteram falsam definite.
Quare hęc vna fuit eius argumẽtatio: aliam vero quasi ipse sibi opponens quãdam quęstionẽ/
» ingreditur validiore tractatu. ❡Amplius autem/ si est album nũc: verũ erat dicere prius quo-
» niam erit album. quare semper fuit verum dicere quodlibet eorũ quę facta sunt quoniã est vel
» erit. si autem semper verum fuit dicere quoniam est vel erit: non potest hoc nõ esse/ vel nõ futu-
» rum esse. quod autem nõ potest non fieri: impossibile est nõ fieri. & quod impossibile est nõ fieri:
» necesse est fieri. omnia igitur quę futura sunt: necesse est fieri. Nichil igitur vtrũlibet neq; a for-
» tuna erit. nam si a fortuna/ non ex necessitate. ❡Ad destruendum nõ esse omnes enũciationes
veras definite in futuro vel falsas: ex eadem argumentationis virtute/ & ex eodem possibilita-
tis euentu/ diuersam tamẽ ingreditur rationis viam. Dudũ enim ex ijs quę nondũ erant facta/
si vera futura esse prędicerentur/ in rebus necessitatem solam esse posse collegit. nunc autem ex
rebus quę factę sunt/ argumentationem capit/ si verę anteq̃ fierent prædicerentur: necessitatis
nexu euentus rerum omnium contineri. arbitrantur enim ij qui dicunt contigentiũ quoq; pro-
positionum stabilem esse in enunciationibus modum secundum veritatẽ scilicet atq; mendaci-
um: ꝙ omnia quęcũq; facta sunt inquiunt/ potuere prædici quoniam fient. hoc enim in natura
fuit ante: sed nobis hoc rei ipsius patefecit euentus. Quare si omnia quęcunq; euenerũt sunt/ &
ea quę sunt futura/ esse prædici potuerunt: necesse est omnia quę dicuntur/ aut definite vera esse
aut definite falsa/ quoniam definitus eorum euentus secundũ præsens tẽpus est. Quare in om-
nibus in quibus aliquid euenit: verum erat dicere quoniam euenturũ est/ etsi nõdum adhuc fa
ctum est. hoc autem illa res probat verum fuisse tũc dici: quoniam euenit id qđ prædici potue-
rat. qđ si prædictum esset: res euenturæ definita veritate prædicerẽtur. hoc Aristoteles sumens
ad idem impossibile validissima ratione perducit: & præsentis temporis naturam cũ futuri enũ
ciatione cõiungit. Ait enim simile esse de præsentibus enũciare secundum veritatis necessitatẽ/
& de futuris. Nam si verum est dicere quoniam est aliquid: esse necesse est. & si verum est dicere
quoniam erit: futurũ esse sine dubio necesse est. omnia igitur ex necessitate futura sunt: ad idẽ
impossibile scilicet argumentationem trahẽs. Sumit autem huius impossibilitatis ordinem ex
ijs propositionibus quę faciliores quidem ad intellectum sunt: idem tamen valent hoc modo.
si semper (inquit) verum est dicere quoniam est vel erit: quicquid tunc fuit verum prædicere/
illud nõ potest non esse/ necnon futurum esse. quemadmodum enim id quod in pręsenti vere di
citur esse/ hoc non potest nõ esse/ & vera de ea propositio fuit/ quę dicebat esse: ita quoq; in futu
ro quę dicit aliquid futurum esse/ illa si vera est/ nõ potest non futurum esse qđ prędicit. Qꝛ si nõ
potest nõ fieri qđ a vera propositione prædicitur: impossibile est non fieri. idem enim est dicere
non potest nõ fieri: qđ dicere impossibile est nõ fieri. qđ autẽ impossibile est non fieri: necesse est
fieri. Impossibile enim esse: idem necessitati valet contrarie prædicatum/ vt ipse post docuit. Nã
qđ impossibile est esse/ necesse est nõ esse. qđ enim vt sit possibile nõ est: non esse necesse est. Qꝛ si
hoc est/ & contraria se eodem modo habebunt: qđ est impossibile non esse/ hoc esse necesse est.
Sed dictum est ea quę vere prædicuntur impossibile esse non esse: hoc autem est ex necessitate
esse. Ea igitur quę prædicuntur: ex necessitate futura sunt. Nichil igitur vtrumlibet/ neq; casu/
nec omnino secũdum liberum arbitrium: qđ vtrũlibet clausit totum significatio. nam qđ dicit
vtrumlibet: possibilitatem/ & casum/ & liberum arbitrium tenet in significatione. ergo nichil fit
casu. Nam si quędam fieri casu dicat: ille rursus in ea re perimit necessitatem. qđ enim casu est:
non est ex necessitate. nichil autem fit casu/ quoniam omnia ex necessitate proueniũt: quęcũq;
enunciatio vera prædixerit. euenit autem huiusmodi impossibilitas ex eo qđ cõcessum est prius

omnia scilicet quęcūq; facta sunt/ definite vere p̄dici potuisse. nā si ex necessitate cōtingit id qđ euenit: verum fuit dicere quoniam erit. ꝙ si ex necessitate hoc nō contingit sed cōtingenter: nō potius verum fuit dicere quoniā erit/ sed magis quoniā cōtingit esse. nam qui dicit erit: ille quādam necessitatem in ipsa prædicatione ponit. hoc inde intelligitur/ ꝙ si vere dicat futurum esse id qđ prædicitur: impossibile sit nō fieri. hoc autem/ ex necessitate sit fieri. ergo qui dicit quoniā erit aliquid eorum quę cōtingenter eueniunt: in eo ꝙ futurū esse dicit id qđ contingenter euenit/ fortasse mentitur. vel si contigerit res illa/ quā prædixit: ille tamē mentitus est. nō enim euētus falsus est: sed modus prędicationis. Namq; ita dicere/ cras bellum nauale cōtingenter eueniet: hoc est dicere/ ita eueniet si euenerit vt potuerit non euenire. Hoc ergo qui dicit: verum dicit. euentum enim contingenter prędicit. qui autem ita dicit/ cras erit bellum nauale: quasi necesse esse sit/ ita pronunciat. ꝙ si euenerit: nō iam icirco quia prędixit/ verum dixerit. quoniam id quod contingenter euenturum erat: necessarie futurum esse prędixit. Non ergo in euentu est falsitas: sed in prædicationis modo. Quemadmodū enim si quis Socrate ambulante dicat Socrates ex necessitate ambulat/ ille mentitus est/ non in eo ꝙ Socrates ambulat/ sed in eo ꝙ ille ex necessitate eum ambulare prędicauit: ita quoq; in hoc ꝙ dicit quoniam erit aliquid/ etiam si hoc fiat/ ille tamen falsus est non in eo ꝙ factum est/ sed in eo ꝙ ita factum non est vt ille prędixit futurum. Qꝛ si verum esset definite: ex necessitate esset futurum. Igitur ex necessitate futurum esse prędixit: quodcunq; sine vllo alio modo euenturum enunciauit. quare non in euentu rei: sed in prædicationis enunciatione falsitas inuenitur. Oportet enim in contingentibus ita aliquid prædicere si vera erit enunciatio: vt dicat quidem futurum esse aliquid/ sed ita vt rursus relinquat esse possibile vt futurum nō sit. hęc autem est contingētis natura/ contingenter in enunciatione prædicare. Qꝛ si quis simpliciter id qđ fortasse cōtingenter eueniet/ futurum esse prędixit: ille rem cōtingentem necessarie futuram prędicit. ideo etiam si euenerit id qđ dicitur: tamen ille mētitur in eo ꝙ hoc quidē contingēter euenit/ ille autem ex necessitate futurum esse prædixerat. Cum ergo sint quattuor enunciationis & veritatis & falsitatis modi de ijs scilicet propositionibus quę in futuro prædicantur/ aut quoniam erit & non erit id quod dicitur/ idest vt affirmatio & negatio vera sit/ aut quoniam nec erit nec non erit/ vt affirmatio & negatio falsæ sint/ aut quoniam erit aut non erit/ vt vna definite vera altera falsa/ aut rursus quoniam erit aut non erit vtrisq; secundum veritatem aut falsitatem indefinitis/ & æqualiter ad veritatem mendaciumq; vergentibus: docuit quidem supra & esse & non esse fieri non posse/ cum dixit. vtręq; enim simul non erunt in talibus. Docuit etiam aliquantisper: aut esse aut non esse definite/ in cōtingentibus & futuris propositionibus esse nō posse. Nunc illud addidit: ꝙ neq; esse neq; nō esse/ idest ꝙ nec illud vere dici possit/ posse scilicet vtrasq; iuenire falsas q̄ dicūtur in futuro ꝓpositiones. Qꝛ si neq; vtręq; verę sunt/ neq; vtręq; falsę/ neq; vna definite vera altera falsa definite: restat vt vna vera sit/ altera falsa/ nō tamē definite/ sed vtrumlibet & instabili modo. vt hoc quidem aut hoc euenire necesse sit: vt tamen vna res quęlibet quasi necessarie & definite proueniat aut nō proueniat/ fieri nō possit. Quemadmodum aūt vtrasq; falsas nō esse demonstraret: hic inchoat.

» ¶ At vero nec quoniam neutrum verum est: dicere cōtingit. vt
» quoniam neq; erit: neq; nō erit. Primū enim cū sit affirmatio falsa: negatio nō vera erit. Et cum
» hęc falsa sit: contingit affirmationem nō veram esse. Ad hęc si verum sit dicere quoniam album
» est & magnum: oportet esse vtrūq;. si vero erit cras: oportet fore cras. *Si* autem neq; erit/ neq;
» nō erit cras: nō erit vtrūlibet. vt est nauale bellū. oporteret eni neq; fieri nauale bellū: neq; nō
» fieri.

¶ Sensus huiusmodi argumentationis est. nec illud (inquit) dici poterit/ ꝙ contingentiū propositionum neutra vera est in futuro. hoc autem nichil differt dicere: q̄ si quis dicat vtrasq; esse falsas. hoc enim impossibile est in contradictionibus. nam vtręq; falsę inueniri nō possunt. hoc enim proprium contradictionū est/ vt proprietatem subcōtrariarum fugiāt in eo ꝙ simul verę esse nō possunt: ita quoq; contrariarum proprietatem vitent/ vt in eo ꝙ falsę simul nō reperiuntur. habent ergo propriam naturam/ vt neq; falsę sint simul/ neq; verę. quare vna ipsarū semper vera: semper altera falsa. impossibile est igitur cum sit falsa negatio: non veram esse affirmationem. rursus cum sit falsa affirmatio: negationem esse nō veram. Igitur nec hoc est dicere: ꝙ vtręq; non verę sint. qđ per hoc dixit qđ ait. at vero nec quoniam neutrum verū est: dicere contingit. idest nō nobis cōtingit dicere/ hoc est impossibile dicere: quoniā neutrū verum est scilicet qđ in affirmationibus negationibusq; proponitur contingentibus scilicet & futuris. Qui autem Aristotelem arbitrati sunt vtrasq; propositiones i futuro falsas arbitrari: si hęc quæ nunc dicit diligentissime perlegissent: nūq̄ tantis laberentur erroribus. Neq; enim idem est dicere neutra vera est/ qđ dicere neutra vera est definite. Futurum enim esse cras nauale bellum/ & non futurum/ nō dicitur quoniam vtręq; omnino falsę sint: sed quoniam neutra vera sit de-

finite/aut quęlibet ipsarum definite sit falsa.sed hęc quidem vera/illa vero falsa:nō tamen vna
ipsarum definite/sed quęlibet illarum contingenter.His autem adiecit aliud quiddam dicens.
si propositionum veritas ex rerum substantia pēdet:et quicquid verum est in propositionibus
dicere/hoc esse necesse est.ꝙ si verum est dicere quoniam erit album aliquid:veritatem propo-
sitionis sequitur rei necessarius euentus.Qꝫ si quis dicat quālibet illā rem cras albam futurā:si
hoc vere dixerit/cras ex necessitate alba futura est.Sic igitur si quis verū dicit neutram veram
esse propositionum earū/quę in futuro dicuntur:necesse est id qđ dicitur/& qđ significatur ab
illis propositionibus nec esse nec nō esse.falsa enim & affirmatio et negatio est:nec qđ affirma-
tio dicit fieri potest/nec qđ negatio.ergo ex necessitate neutrū fit:vel qđ affirmatio dicit/vel qđ
negatio.Ergo si dicat affirmatio cras bellum nauale futurū/quoniam falsa est:nō erit cras bel-
lum nauale.Rursus si idem neget negatio dicēs/ nō erit cras nauale bellum:quoniā hęc quoqꝫ
falsa est/erit cras nauale bellū.quare neqꝫ erit bellū nauale/quia affirmatio falsa est:nec nō erit
bellum nauale/quia negatio falsa est.Sed hanc ineptiā/nec animus sibi fingere potest.quis enī
vnq̄ dixerit aliquā rē ex necessitate nec esse nec nō esse/qđ ille scilicet dicit q vtrasqꝫ propositio-
» nes dicit i futuro falsas existere. ¶Quę ergo cōtingūt incōueniētia hęc sunt/& huiusmodi alia:
» si omnis affirmationis & negationis vel in ijs quę in vniuersalibus dicūtur vt vniuersaliter/vel
» in ijs quę sunt singularia necesse est oppositarum hāc quidem veram esse/illam vero falsam.ni-
» chil autem vtrūlibet esse in ijs quę fiunt:sed omnia esse & fieri ex necessitate.Quare neqꝫ cōsul-
» tare oportebit/neqꝫ negociari.quoniam si hoc quidem facimus:erit hoc. si vero nō hoc:nō erit
» hoc.Nichil enim prohibet/& in annum decies millesimū/hunc quidem dicere hoc futurū esse:
» illum vero non dicere.quare ex necessitate erit:quodlibet eorum verū erat dicere tunc. ¶Om-
nia in futuro vel vera vel falsa definite esse in propositionibus arbitrātes/ impossibilitas illa cō
sequitur.nichil enim neqꝫ ex libero volūtatis arbitrio/ neqꝫ ex aliqua possibilitate/ neqꝫ ex casu
quicq̄ fieri potest:sed omnia necessitati subiecta sunt.quāq̄ quidā nō dubitauerūt dicere omnia
ex necessitate esse:& quibusdam artibus conati sunt id quod in nobis est/cum rerum necessita-
te coniūgere.Dicunt enim quidam quorū sunt Stoici omnia quęcunqꝫ fiunt/fati prouenire ne-
cessitate:& omnia q̄ fatalis agit ratio/sine dubio ex necessitate cōtingere. sed illa esse sola ī no-
bis & ex voluntate nostra:quęcunqꝫ per voluntatem nostrā & per nosipsos vis fati cōplet ac pꝰ-
ficit.neqꝫ enim (inquiūt)volūtas nostra in nobis est:sed idem volumus ideqꝫ nolumus/quicqđ
fati necessitas imperauit.& vt volūtas nostra quoqꝫ ex fato pendere videtur:ita quoniā p volū
tatem nostrā/ quędā ex nobis fiunt/& ea quę fiunt/in nobis fiunt/quoniāqꝫ volūtas ipsa ex ne-
cessitate fati est:etiam quę nos nostra facimus voluntate/eo ꝙ necessitas imperauit/ea ipsa im-
pulsi facimus necessitate.Quare hoc modo significationem liberi arbitrij permutantes nec:ssi
tate:& id qđ in nobis est cōiungere impossibiliter & copulare cōtendunt. Illud enim in nobis ē
liberum arbitrium:qđ sit omni necessitate vacuum/& ingenuū/& suę potestatis/quorū nos do
mini quodā modo sumus vel faciendi vel nō faciendi.ꝙ si voluntates quoqꝫ nostri fati nobis
necessitas imperet:in nobis voluntas ipsa nō erit/sed in fato.nec erit liberum arbitrium/sed po
tius seruiens necessitati.vnde fit/vt qui omnes actus euentuū necessitate cōstringūt:dicāt per
hoc poplitem quoqꝫ nos nō flectere nisi fatalis quoqꝫ necessitas iusserit.caput quoqꝫ nō scalpe-
re:quare nec lauare/nec agere aliquid.His etiam adijciam vel aliquid fęliciter/ vel aliquid in-
fęliciter facere vel pati. Vnde fit vt neqꝫ casum/ neqꝫ liberum arbitriū/nec possibile ī rebus vllū
esse cōtendant:q̄uis liberum destruere metuētes arbitrium aliā ei fingāt significationē per quā
nichilominus libera hominis voluntas euertitur.Aristotelica vero authoritas:ita hęc in rebus
posita & cōstituta esse cōfirmat/vt nō exponat nunc quid sit casus/ quidue possibile/ quidue in
nobis/nec ea esse in rebus probat atqꝫ demonstrat. sed in tantum apud illum hoc in rebus esse
manifestum est:vt opinionem qua quis arbitratur enunciationes in futuro omnes veras esse/ p
hoc impossibilem esse dicat/ꝙ casum/& possibilitatem/ liberūqꝫ arbitrium euertat.Hęc enim in
rebus ita constituta putat/vt nō de his vlla opus sit demōstratione:sed impossibilis ratio iudi-
cetur/quęcunqꝫ vel possibile/vel casum/vel id qđ in nobis est conatur euertere.& casum quidē/
quemadmodū definita in propositionibus futuris destruat veritas/supra monstrauit.Nūc autē
quemadmodū eadem ipsa veritas definita futurarum & cōtingentiū propositionū/tollat liberi
arbitrij facultatem:maxima vi argumentationis exequitur/dicens huiusmodi cuncta contin-
gere impossibilia/ si quis vnā enunciationis partem definite veram vel falsam esse confingat.
Porphyriꝰ. Sed nos secuti Porphyrium cum huius disputationis expositionem cępimus:id quod prius di-
xit in singularibus & futuris/ob hoc dixisse prędiximus ꝙ facilior sit intellectus disputationis/
si hęc prius in singularibus perspicerentur.de quibus singularibus diligentissime prælocutus:
nunc de vniuersalibus vniuersaliter prædicatis/ & de ijs quę fiunt contradictiones loquitur.

Ita enim dicit. Si omnis affirmationis & negationis vel in ijs quę in vniuersalibus dicũtur vniuersaliter/ vel in ijs quę sunt singularia: necesse est oppositarum hanc quidem esse veram/ illam vero falsam. Alexander autem in singularibus/ & futuris dixisse eum arbitratur: tanq̃ si diceretur in ijs futuris quę in generatione & corruptione sunt. Sunt enim quędã futura quę in generatione & corruptione nõ sunt: vt qd de sole/ & luna/ & de cęteris cęlestibus pronunciatur. hęc vero quę sunt in rebus ijs quarũ est nasci & corrumpi natura: vnam semper nõ necesse est verã esse/ alteram falsam. Sed neutram ego improbo expositionem. vtrãq3 enim: verissima ratione firmantur. Omnis aũt sensus talis est illi9/ quo necessitatẽ solam in rebus imperare destruit Aristoteles. Omne enim qd natura est: nõ frustra est. cõsiliari autem homines/ naturaliter habẽt. q2 si necessitas in rebus sola dominabitur: sine causa est consiliatio. sed cõsiliatio frustra nõ est. natura enim est. nõ igitur in rebus potest cuncta necessitas. Ordo autem se sic habet. Quę ergo (inquit) cõtingunt incõueniẽtia hęc sunt & huiusmodi: alia scilicet quoniã qui est in rebus casus/ euertitur. Alia vero quoniã possibilitas/ & liberi arbitrij volũtas amittitur. & hęc quomodo contingũt: ipse secutus est dicens. Si omnis affirmationis & negationis vel in ijs quę in vniuersalibus dicũtur vniuersaliter/ vel in ijs quę sunt singularia: necesse est oppositarum hanc quidẽ veram esse/ illam vero falsam. nichil autem vtrũlibet esse in ijs quę fiunt: sed omnia esse & fieri ex necessitate. tunc enim incõuenientia illa cõtingunt: si omnis affirmatio vel negatio definite vera vel falsa est: siue in ijs cõtradictionibus quę in vniuersalibus angulariter fiunt/ siue in singularibus. Tunc enim nichil est vtrũlibet: sed ex necessitate omnia/ quoniam veritatẽ & falsitatẽ propositionũ rerũ euentus ex necessitate cõsequitur. Quare (vt ipse ait) nõ oportebit neq3 consiliari/ neq3 negociari. quoniam si hoc facimus: erit hoc. si vero nõ hoc: nõ erit hoc. Euertiẽ enim consiliatio/ si frustra est. frustra autẽ eam dicit esse/ quisquis in rebus solam ponit fati necessitatem. Cur enim quis consilium habeat: si nichil ex eo qd cõsiliatur efficiet/ cũ administret cuncta necessitas? quare nõ oportebit consiliari: vel si quis consiliatur/ negociari nõ debet. Negociari autẽ est actu aliquid/ & negocio agere/ non lucrũ: sed aliquã causam vel actum. Nichil enim ipse per actũ suum consiliũq3 expediet: nisi fati necessitas iubeat. Docuit autem quid esset consiliatio per id qd ait/ quoniam si hoc quidẽ facimus: erit hoc. si vero nõ hoc: nõ erit hoc. Ita enim semper fit consiliatio. vt si sit Scipio/ ita cõsiliabitur. Si in Aphricã exercitũ ducam: cladẽ Hannibalis ab Italia remouebo. sin vero non ducã: nõ eripietur Italia. hoc est enim dicere. Si hoc faciam/ vt si in Aphricã exercitũ ducam: erit hoc/ idest eripietur Italia. si vero nõ hoc/ idest si hic mansero: nõ erit hoc/ idest nõ eripietur Italia. & in alijs omnibus rebus eodẽ modo. simul autem mõstrauit i cõsilijs nõ esse necessitatem. Si eni hoc (inquit) faciam/ hoc erit: & si nõ hoc/ nõ erit hoc. q9 si necessitas esset i rebus: siue hoc qs faceret/ siue nõ faceret/ qd necesse esset/ eueniret. quare qd cõsilij ratione fit: non fit violentia necessitatis. adiunxit autẽ ei qd est consiliari negociari/ & est ordo hoc modo. Quare nõ oportebit neq3 consiliari/ quoniã si hoc facimus: erit hoc. si vero nõ hoc: nõ erit hoc. nichil enim prohibet in millesimũ annũ hunc quidẽ dicere hoc futurum esse: hũc vero nõ dicere. Quare ex necessitate erit/ quodlibet eorũ verũ erat dicere tũc. neq3 negociari/ idest actũ incipere atq3 negociũ gerere. prior ẽ eni cõsiliatio/ posterius negociũ. sed negociũ post cõsiliationem posuit: & cũcta quę ad cõsiliationis naturã addi oportebat/ post negationis subdidit interpositionẽ. Est autẽ ordo hoc modo. Si omnia (inquit) necessitas agit: non oportet cõsiliari/ quoniã si hoc facimus: proueniet hoc nobis. si vero hoc nõ facimus: non proueniet. Nichil enim prohibet frustra vnũ dicere: alterũ negare/ dicentẽ si hoc facimus/ hoc erit aut nõ erit. qd enim venturũ est: fiet: siue ille per consiliũ cõiectet hoc posse fieri/ etiam si qd aliud fecerit/ siue ille per consiliũ neget hoc posse fieri etiam si hoc qd dixit/ faciat. Ex necessitate enim futurũ est: quicquid vnus eorũ verũ dixerit. Qz si consiliari nõ oportet omnino: nec negociari oportebit/ idest nullũ incipere negociũ. Siue enim quis incipiat/ siue nõ incipiat: quicquid ex necessitate est/ sine vlla dubitatione proueniet. quare nichil alter homo distabit ab altero homine. Eo enim meliores homines iudicamus: q9 meliores sunt in cõsilio. sed vbi consiliatio frustra est cuncta necessitate faciente: homines quoq3 inter se nichil differunt. ipsa enim consiliatio nichil differt: vtrum bona an mala sit/ cũ prouentus necessitas in fati administratione consistat. quare si boni cõsilij homines/ laude digni sunt/ mali cõsilij/ vituperatione: nõ aliter hoc erit iuste/ nisi vt malus actus malũq3 consilium/ & ecõtra bonũ in nostra sit potestate & nõ in fato. Cum enim nulla ex necessitate cõstringatur euentus rei: tũc & liberum arbitrium voluntatis est/ vt nõ sit fatali seruiens necessitati. Ergo neq3 qui in hoc mũdo simplices rerum ordines posuere: recipiẽdi sunt. & ij qui in permixta hac mũdana mole nõ permixtas quoq3 actorum causas accipiunt: repudiandi. Nam neq3 qui casu omnia euenire dicunt/ recte arbitrantur: neq3 qui omnia necessitatis violentia fingunt/ sana opinione tenentur. neq3 enim omnia ex libe

Alexãder.

Quid negociari.

In hac materia disputat Boetius more eorũ q post Aristotelem disputationis callẽ igressi sunt. mare nostrũ impuiã ad centrũ habet pfũditatẽ. hoc aũt ad circũferẽtiã vastitatem habet infinitã. videat q i hac materia disputat: vt medio tutissi•

mus eat. in sublimibus mare necessitatis est: i inferioribꝰ cõtingẽtię. sed neq; necessitas contingẽtiã impedit: neq; cõtingẽtia necessitatẽ tollit. peperit eni necessitas cõtingentiã.

ro esse arbitrio manifestum est: sed horum omnium & causę mixtę sunt/ & euentus. Sunt enim quędam ex casu/ sunt aliqua ex necessitate: quędam etiã videmus libero teneri iudicio: & actuũ quidem nostrorũ voluntas in nobis est. Nostra enim volũtas domina quodã modo est nostrorũ actuum/ & totius vitę rationis: sed non eodem modo euẽtus quoq; in nostra sunt potestate. pro alia nãq; re aliquid ex libero arbitrio faciẽtibus: ex eisdem veniẽs causis/ casus interstrepit. vt cũ Scrobem deponẽs quis vt fodiat vitẽ: si thesaurũ inueniat/ scrobẽ quidem deponere ex libero venit arbitrio. vt aũt tũc inueniret thesaurũ: solus attulit casus/ eã tamẽ causam habens casus/ quã voluntas attulit. nisi enim foderetur scrobs: thesaurus nõ esset inuentus. Quidam aũt euẽtus nostris voluntatibus suppetũt: quosdã vero impedit quędam violenta necessitas. Prandere enim & legere/ & alia huiusmodi/ sicut ex nostra voluntate sunt: ita quoq; eorum pendet euentus ex nostra voluntate. ꝙ si nũc imperare Persis velit Rhomanus: arbitriũ quidẽ voluntatis in ipso est/ sed hunc euentũ durior necessitas retinet/ & ad perfectionẽ vetat adduci. Ita quoq; omnium rerum/ & casus/ & voluntas/ & necessitas dominãtur. Nec vna harum res in omnibus ponenda est: sed trium mixta potentia. vnde fit vt peccantiũ magis animus consideretur potiusq̃ euentus/ & puniatur animus nõ perfectio: idcirco ꝙ voluntas quidem nobis libera est/ sed aliquoties perfectionis ordo retinetur. Qz si omnia vel casu/ vel necessitate fierent: nec laus digna bene facientibus/ nec vltio delinquẽtibus/ nec leges vllę essent iustæ/ quę aut bonis pręmia/ aut malis restituerent penas.

Quęstio.

℄ Venio nũc ad illud qđ multis quęritur modis. an diuinatio maneat: si nõ in rebus omnia ex necessitate cõtingãt/ nã qđ in vera prędicatione est: idem est in sciẽtia. & sicut cũ quis verum prædicit/ qđ vere prędicitur esse necesse est: ita qđ quis futurũ nouit/ illud futurum esse necesse est. Sed diuinatio non nouit sic omnia/ vt ex necessitate futura pronũciet: atq; idcirco frequenter ita diuinatur/ qđ facillime in vtrũlibet agnoscitur/ hoc quidem futurum est. Sed si hoc fit: non eueniet/ quasi interdici possit & alio modo euenire. ꝙ si ita est: necessitate non euenit.

Alia q̄stio.

℄ Vtrũ autẽ si omnia futura sciat deus: omnia esse necesse est/ ita quęramus. Si quis dicat dei scientiam de futuris/ euentũ rerũ subsequi ex necessitate: is profecto cõuersurus est/ si omnia ex necessitate nõ contingũt/ omnia deum scire nõ posse. Nam sciẽtiam dei: sequitur euẽtuum necessitas. si necessitas euentuũ non sit: diuina scientia perimitur. Et quis tam impia ratione animũ torqueat: vt hoc de deo dicere audeat? Sed fortasse quis dicat/ quoniã euenire nõ potest/ vt deus omnia futura nõ nouerit: hinc euenire/ vt omnia ex necessitate sint/ quoniã deo noticiam rerum futurarum tollere nefas est. Sed si quis hoc dicat: illi vidẽdum est/ ꝙ deum dũ omnia scire conatur efficere/ omnia nescire contendit. Binarium enim numerũ esse imparem si quis se scire proponat: non ille nouerit/ sed potius nescit. Ita quoq; nõ est id potẽtię nosse: sed id arbitrari nosse/ potius impotẽtię est. quisquis ergo dicat deũ cũcta nosse/ & ob hoc cũcta ex necessitate esse futura: is deum dicit ex necessitate cũcta ventura credere/ quęcunq; ex necessitate non eueniunt. Nam si omnia ex necessitate vẽtura nouit deus: in noticia sua fallitur. nõ enĩ omnia ex necessitate eueniunt: sed aliqua contingenter. Ergo si quę cõtingenter euentura sunt/ ex necessitate euentura nouerit: in propria prouidẽtia falsus est. Nouit enim futura deus nõ vt ex necessitate euenientia/ sed vt contingẽter: ita vt aliud posse fieri nõ ignoret/ qđ tamen fiet ex ipsorum hominũ & actuum ratione/ perscisciat. quare si quis omnia ex necessitate fieri dicat: deo quoq; beniuolentiam surripiat necesse est. nichil enim illius benignitas partit: quando quidem cuncta necessitas administrat/ vt ipsum dei benefacere ex necessitate quodã modo sit/ nõ ex ipsius voluntate. nam si ex ipsius volũtate quędam fiunt/ vt ipse nulla necessitate claudatur: non omnia ex necessitate cõtingũt. Quis igitur tam impie sapiens: deum quoq; necessitate cõstringat/ ꝙ si qs omnia ex necessitate fieri dicat: ista quoq; vis ipossibilitatis eueniet. quare ponẽdũ in rebus est casu quędam posse/ & voluntate effici/ & necessitate constrigi. Et ratio quę vtrũuis horum subruit: impossibilis iudicãda est. Non igitur immerito Aristoteles ad impossibilẽ rationem perduxit dicens & possibilitatem/ & casum/ & liberum arbitriũ deperire/ qđ fieri nequit: si omniũ futurarũ enũciationũ vna semper vera ẽ definite/ falsa semper altera definite. harũ enĩ definitã veritatẽ & falsitatẽ necessitas cõsequitur: quę & casum de rebus/ & liberũ subducat arbitrium. vnde nunc quoq; idem repetit dicens nichil impedire/ verum aliquis ante mille annos aliquid futurũ esse dicat: an alius neget. Non enĩ qcq̃ facit dicere vel negare cuncta quę facienda sunt/ vel non facienda: sed si necesse est dicentem vel negantem res quoq; affirmatas vel negatas subsequi/ etiã si illi nõ dicãt/ quę illis dicẽtibus euenire necesse erãt/ etiã nõ dicẽtibus euenire necesse est. dicit aũt hoc modo.

» ℄ At vero nec hoc differt si aliqui dixerint cõtradictionem
» vel non dixerint. manifestũ enĩ ꝙ sic se habẽt res: etiã si nõ hic quidẽ affirmauerit quid/ ille ve-
» ro negauerit. nõ enĩ propter negare vel affirmare: erit/ vel nõ erit/ nec ĩ decies millesimũ annũ/
» magis q̃ in quãtolibet tempore. Quare si ĩ omni tẽpore sic se habebat vt alterũ vere diceretur:

»» necesse erat hoc fieri. Et vnũquodq; eorum quę fiunt sic se habebat/ vt ex necessitate fieret.
»» si enim vere dixit quis quoniam erit: non potest non fieri. & quod factum est: verum erat di-
»» cere semper/quoniam erit. siquidem hęc impossibilia sunt. videmus enim esse futurorum pri-
»» cipium/ & ab eo quod consulramus: atq; aliquid agimus. ¶ Euentus necessariarum rerum
Aristoteles non ex prædicentium veritate/ sed ex ipsarum rerum natura considerans/ ait ꝙ li-
cet necesse sit quisquis de re aliqua vere prædixerit/ rem quam ante pronunciauerit/ eue-
nire: non tamen iccirco rerum necessitas ex prędicationis veritate pendet/ sed diuinandi ve-
ritas ex rerum potius necessitate perpēditur. Non enim iccirco necesse est illud esse/ quoniā ve-
rum aliquid prędictum est: sed quoniam necessario erat futurum/ iccirco de ea re potuit ali-
quid vere prędici. quod si ita est: eueniendi rei vel non eueniendi non est causa is qui prędicit
rem futuram esse vel negat. Nō enim propter affirmationem vel negationem esse necesse est:
sed iccirco ea esse necesse est/ quæ futura sunt/ quoniam in natura propria habent necessita-
tem quandam/ in quam si quis incurrerit/ verum prædixit Ergo si quæcunq; nunc facta
sunt/ verum prius de his fuisset dicere quoniam erunt/ siue ille dixisset futura ea esse/ siue
eadem rursus futura esse minime protulisset: hæc quæ facta sunt/ erunt ex necessitate futu-
ra. non enim propter dicentem vel negantem in rebus necessitas est: sed propter rerum ne-
cessitatem/ veritas in pronunciatione vel falsitas inuenitur. quare si etiam ea quæ nunc
facta sunt/ vere potuissent prædici quoniam erunt: his ita positis/ rem necesse esset eueni-
re/ siue illi prædicerent siue nō. necesse est igitur id quod fit: ex necessitate esse futurũ/ & nichil
omnino vtrumliber in rebus est. namq; si nichil necessitatem rerum adiuuat diuinatio/
& nichil interest vtrum quis prædicet futurum esse aliquid an neget/ an nullus omnino ali-
quid/ nec in affirmatione nec in negatione prædicet: manifestum est & quoniam de eo nul-
la distantia est/ siue quis ante quodlibet multum tempus aliquid euenturum vere esse præ-
dixit/ siue ante quoslibet paucos dies vel horas vel momenta. Nichil enim id interest siue
quis ante mille annos prædiceret: ꝙ ex necessitate rei euenturæ nichil moueret. qđ enim
nichil interesset vtrum prædiceretur/ an non prædiceretur: nichil quoq; interest an iuxta prę-
dicatur an longe. Quod si hæc ita sunt/ & omnia quæcũq; euenerunt futura fuisse necesse est:
totum liberum arbitrium perit/ totus casus absumitur/ rerum possibilitas propter necessi-
tatem/ omnis excluditur. Simul autem Aristoteles prænunciationem euentumq; contin-
gens/ rerum necessitatem ex ipsa propositionum veritate confirmat dicens. *Si hæc ita
sunt/ vt in omni tempore se sic habeat vnumquodq; quod factum est/ vt hoc ipsum vere prę-
diceretur: necesse esset hoc fieri/* idest necesse esset quod prædictum est vere/ euenire. *vnum-
quodq; enim eorum quæ fiunt/ & vere prædicuntur sic sese habet: vt ex necessitate fiat.*
hoc autem cur fiat: hæc ratio est. Quod enim vere quis dicit: fieri necesse est. Illa enim ve-
ritas: ex necessitate rerum procreatur. ꝙ si etiam id quod factum est veraciter pronuncia-
retur futurum: nulla esset dubitatio omnia ex necessitate prouenire. Qz si hoc inquit impos-
sibile est (videmus enim quasdam res ex principio liberi arbitrij/ & ex nostrorum actuum
fonte descendere) quid dubitam9/ friuolā rationem omniũ rerũ necessitatis excludere/ & de-
lectum humanę vitæ interpositione necessitatis non absumere/ quæ enim erit vlla discretio
inter homines: si liberi arbitrij iudicium perit/ cur postremum leges conditæ/ Cur rei publi-
cę iura/ Cur respōsa sunt/ Cur istituta/ Cur mores publici/ & priuati act9 cōstitutiōibus prin-
cipũ/ & iudiciorũ nexibus continentur: si certũ est nichil humanis licere ꝓpositis/ frustra
enim cuncta sunt: si liberum arbitrium non est. leges enim & cætera ad continendos ani-
mos hominum condita scimus. Qz si se/ ipsi animi non regunt/ & eos aliqua quædam vi-
olentia necessitatis impellit: dubium non est/ quin vacuæ illæ leges sint quæ nichil spon-
te facientibus proponuntur. Sed hæc q̄ sint impossibilia ipse Aristoteles probat: cuius re-
cta sententia neq; casum neq; necessitatem/ neq; possibilitatem in vtraq; parte naturæ neq;
liberum tollit arbitrium: sed cuncta permiscēs rebus plurimis/ arbitratur mundũ compositũ
non simplici vel casu/ vel necessitate/ vel liberę volũtatis iudicio contineri. Qz si hęc non sunt
possibilia (videmus enim nos esse principiũ futurorum & ab eo quod consiliamur atq; agim9
aliquid) ipossibilia (inquit) ista sunt vt oia ex necessitate proueniant. Sumus eni quorũdā nos
ipi quoq; pricipia: & anim9 noster ratiōe format9/ actionesq; nostrę ea ratiōe directę/ q̄rũdā re-
rũ pricipiũ tenēt. Sic eni id qđ i nobis ē habere dicimus: cũ nullo extra ipediēte vel cogēte/ ad

quod nobis videtur ratione iudicante prosilimus. Nec omnia necessitatibus surripienda sunt. Omnium namq; animalium genus in eo qđ animalia sunt: subiectum est aliud naturę / aliud cęlestibus siderum cursibus / aliud rationi quoq; mentis & animi cogitatiõi. Arbores namq; & animalia non rationabilia / illa quidem tantum naturę subiecta sunt. Pecora vero / quia liberum arbitrium non habẽt: cęlestium etiam decretis. Homines autem: & naturę / & sideribus / & propriæ voluntati subiecti sunt. Multa enim natura dominante: vel facimus / vel patimur. vt mortem / vel huiusmodi habitudinem corporis. multa etiam secum rerum ipsarum necessitas trahit: vt ea quę cum facere volumus / non tamen facere valeamus. multa autem dat voluntatis liberum arbitrium: quę nobis volentibus fiunt / quę non fierent nisi vellemus. Vnde fit vt natura quę motꝰ est principium: & liberi arbitrij facultate / & animi quoq; ratione participet. anima vero velut illigata corporibus / quibus natura dominatur: imaginationibus & cupiditatibus & iracundię ardoribus cęterisq; quę afferunt corpora / ex ipsa cui illigata est natura / participat. Cuncti autem diuinę prouidentię subiecti / ex illa quoq; diuinorum voluntate pẽdemus. itaq; nec cęlestium necessitas tota subruitur / nec casum disputatio hęc de rebꝰ eliminat: & liberum firmat arbitrium. sed hęc maiora sunt / q̃ vt nunc digne pertractari queant. Sumus igitur & nos quoq; rerum principia: & ex nostris consilijs / atq; actibus in rebus plura consistunt. Qz si ea quę per hanc rationẽ afferuntur / perspicua sunt / quod vero ponitur / idest affirmationes & negationes omnes in futuro veras esse / nõ æque perspicuum est: cur dubitamus mendacem subterfugere rationis viam / & tenere ea quę cum vera sint / tum manifesta sunt / repudiatis ijs quę nec veritate vlla firma sunt / nec perspicue clarescunt. Et quoniam iam supra dixerat / quare neq; consultare oportebit / neq; negociari: nunc hoc reddidit ad id qđ ait consultare / dicẽs nos esse principium futurorum / & ab eo quod cõsultamꝰ. ad id vero qđ ait neq; negociari: reddidit id quod subiecit / ab eo qđ agimus. quare tanta breuitate oratio constricta est: vt in ea teneatur orationis ordinisq; necessitas.

Cęlestium etiã decretis. hæc nõ sunt decreta Astrologorum: sed q deus vnicuiq; naturę fixit / seu moderãtibꝰ sideribꝰ / seu ãgelis / seu qbuscumq alijs ita disponente deo rebus.

>> ¶ Et quoniam est omnino in ijs quę non semper actu sunt / esse possibile / & non esse similiter: in quibꝰ vtrumq; contingit & esse et non esse. quare & fieri / et non fieri. & multa nobis manifesta sunt sic se habentia. vt quoniam hanc vestem possibile est incidi: & non incidetur / sed prius exteretur. similiter autem & non incidi possibile est. non enim esset eam prius exteri: nisi possibile esset non incidi. quare & in alijs generationibus: quę secundum huiusmodi potentiam dicuntur. manifestum igitur est: quoniã non omnia ex necessitate vel sunt / vel fiunt. ¶ Sed alia quidẽ vtrũlibet: & nichil magis vel affirmatio vel negatio vera. Alia vero magis quidem in pluribus alterũ: sed contingit fieri & alterum: alterum vero minime.

¶ Cõtinuus quidem sensus est ex superioribus hoc modo. supra eni ait / siqdẽ hęc non sunt possibilia / idest vt omnia necessitas administret. videmus enim a nobis quoddam esse principium futurorum / & a nostris actibus atq; consilijs. his illud addit / quoniam sunt aliqua quę possibilia sunt esse cum non sint / & non esse cum sint. hæc etiam simul auferentur: si necessitas in omnibus dominetur. & sensus quidem cum superioribus ita coniunctus est. Quid autem habet argumentationis tota sententia: hoc modo perspiciendum est. possibile esse dicitur qđ in vtramq; partem facile naturę suę ratiõe vertatur: vt cum non sit / possibile sit esse / nec cum sit vt non sit / res vlla prohibeat. ita ergo & qđ possibile dicimus: a necessitate seiungimus. Aliter enim dicitur possibile me esse ambulare / cum sedeam: aliter solẽ nũc esse in sagittario & post paucos dies in aquarium transgredi. ita eni possibile istud est: vt etiã esse necesse sit. possibile autem dicere solemus qđ & cum non sit / esse possit: & cum sit / non esse iterum possit. Si quis ergo omnia necessitati subiecerit: ille naturam possibilitatis intercipit. Tres ergo sunt sententię de possibilitate.

Tres de possibilitate sentẽtię.

Philo

¶ Philo enim dicit possibile esse quod natura propria enunciationis suscipiat veritatem. vt cum dico me hodie esse Theocriti bucolica lecturum: hoc si nichil extra prohibeat / qãntum in se est / potest veraciter prędicari. Eodem autem modo idem ipse Philo necessarium esse definit: qđ cum verum sit / q̃tum in se est nunq̃ possit susceptiuũ esse mẽdacij. Non necessarium autem esse determinat: quod q̃tum in se est / possit suscipere falsitatem. Impossibile vero: qđ secundũ propriam naturã nunq̃ possit suscipere veritatem. Idem tamen ipse / & contingens & possibile vnum esse cõfirmat.

Diodorus

¶ Diodorus possibile esse determinat quod aut est aut erit. Impossibile quod cum falsum sit: non erit verum. Necessarium quod cum sit verum: non erit falsum. Nõ necessarium: quod aut iam est / aut erit falsum.

Stoici

¶ Stoici vero possibile quidẽ posuerũt qđ susceptibile esset verę prędicatiõis nichil ꝓhibentibus alijs / q̃ cũ extra sint cũ ipso tñ fieri cõtigũt. Impossibile aũt: qđ nullã vnq̃ suscipiat veritatẽ / alijs extra euẽtũ ipsius ꝓhibẽtibus. Necessariũ aũt: qđ cũ verũ sit / falsam p̃dicationẽ nulla ratiõe suscipiat. ¶ Sed si oia ex necessita-

te fiunt: in Diodori sententiam non rectam sine vlla dubitatione veniendum est. Ille enim arbitratus est si quis in mari moreretur: eum in terra mortem non potuisse suscipere. qd neq; Philo/ neq; Stoici dicūt. sed quāq̄ ista non dicūt: tamen si vnam partem contradictionis euentu necessitatis metiuntur/ idem cum Diodoro sentire coguntur. Nam si quis in mari mortuus est: illū necesse fuit i mari necari. impossibile enim eum fuit in terra mortem suscipere: quod falsum est. atq; hæc omnia impossibilia subire cogūtur. quicunq; enim definite alteram cōtradictionis partem in futuro veram esse contendunt: solam necessitatem in rebus inducunt. Neq; enim si quis naufragio perijt in pelago: iccirco si nunq̄ nauigasset immortalis in terra futurus fuisset. At vero non ex euentu rerum: sed ex natura euentus ipsos suscipientium propositionum cōtradictiones iudicandę sunt. Si enim michi omnia suppetunt nunc/ vt Athenas eam: etiam si non vadā/ posse tamen me ire manifestū est. & cum iuero: potuisse non ire. Id quoq; apud eos qui euentus ex rerum natura recta ratione diiudicant/ indubitatū est. non ergo idem e possibile: vt sit necessarium. Sed quāq̄ qd necessarium est possibile est: est tamen alia quędam extrinsecus possibilitatis natura/ quæ & ab impossibili/ & a necessitate seiuncta est. Aristoteles enim hanc habens opinionem de his: quę semper necesse est esse/ ea putat nullam habere ad contraria cognationē. vt nix quoniam semper est frigida: nunq̄ calori coniuncta est. Ignis quoq;/ nunq̄ frigori cognatus est: iccirco quoniam semper in frigoris contrarietate versatur/ id est in calore. Ergo omnia quęcunq; sunt necessaria: nullam ad contrariorum qualitatem/ quam ipsa retinet/ habent cognationē. Qz si aliquā cognationem haberet ignis ad frigus: frustra esset illa cognatio. nunq̄ enim ignis se in frigoris qualitatem verteret. sed nouim⁹ nichil proprium natum frustra naturam solere perficere. Ergo illa sunt posita necessaria: quęcunq; ad contraria nullam habent cognationem. quæcunq; autem habent: illa sunt non necessaria. Sed quoniam ad vtramq; partem contrarietatis naturali quadam cognatione videntur esse coniuncta: iccirco ad vtramq; partem eorum euentus possibilis est. vt lignū hoc. potest eni secari: sed nichilominus tamē habet ad cōtraria cognationem. potest enim non secari. & aqua quidem potest calescere: sed nichil eam prohibet & frigori quoq; esse coniunctam. Et vniuersaliter dicere est/ quæcunq; neq; semper sunt/ neq; semper non sunt/ sed aliquoties sunt/ aliquoties non sunt: ea per hoc ipsum quod sunt & nō sunt/ habent aliquam ad contraria cognationē. Hæc autem impossibilium & necessariorū media sunt. Impossibile enim nunq̄ esse potest: necessarium nunq̄ non esse. inter hæc propria quorūdam natura est: quæ horum vtrorumq; sit media/ quæ & esse scilicet possit & non esse. ergo hoc nunc dicit. videmus (inquit) in ijs quæ nō semper actu sunt. Illa vero non semper sunt actu: q̄ ad vtraq; contraria habent cognationem. ignis semper actu calidus est: aqua vero non semper. Quocirca videmus in ijs quæ non semper sunt actu: esse quędam possibilia esse & nō esse/ id est vt & sint & non sint. qd in ijs euenit in quibus vtrumq; contingit id est esse & non esse. vt aquam & esse calidam & non esse/ fieri quoq; & non fieri calidam. Multaq; nobis perspicua sunt ita se se habētia: vt in vtramq; partem euentus sine vllo alicuius rei impedimento vertatur. vt vestem possibile ē quidē secari: sed fortasse ita contingit/ vt non ante ferro diuidatur/ q̄ eam exterat vetustas. & hoc fieri potest: vt quęlibet vestis non ferro potius minutatim pereat/ q̄ vsu ipso exteratur. Similiter autem non solum eam secari possibile est: sed eam prius exteri q̄ secari. non enim esset possibile nō secari/ nisi prius esset possibile exteri. Cū eni exteritur: nō secat̄. hoc aūt in qbus eueniat: vniuersaliter mōstrat. Euenit hoc nāq; in facturis. facturę autē sunt: in qbuscūq; generatio est atq; corruptio. Siue eni qd natura fiat siue arte: in his a faciēdo factura dicit̄. In his ergo facturis: alia potestate quidē sūt/ alia actu. vt aqua quidē est calida possibilitate. potest eni fieri calida. frigida autem actu est. est enim frigida a natura. hoc autē actu & potestate fieri: ex materia venit. Nam cum sit materia cōtrarietatis susceptrix/ & ipsa in se vtriusq; cōtrarietatis habeat cognationem: si ipsa per se cogitetur/ nichil eorum habet quę in se suscipit/ & ipsa quidem nichil actu est/ omnia tamen potestate. Suscipiens autem contraria quāq̄ vnam habet contrarietatem: habet tamen & alteram simul/ sed non actu. vt in eadem aqua. huius enim materia: & caloris susceptrix est & frigoris. sed cum vtrumlibet eorum susceperit vel calorem vel frigus: est quidem si ita contingit calida/ est etiam simul & frigida/ & non eodem modo. Nam fortasse actu calida est: frigida potestate. ergo qd potestate est in rebus: ex materia venit. Propterea diuinis corporib⁹ nichil omnino est potestate: sed oē actu. vt i sole nūq̄ est lumē potestate: sed actu. nec potestate qdē vlla obscuritas/ vel toto celo nulla ges. ita ergo se se habēt ex materia vt oia ipā essēt potestate: nichil aūt actu introducta. sed natura quę i ipsa materia est/ singulos pro ratiōe distribuit motus/ & singulas qualitatū ꝓprietates singulis materiæ partibus ponit: vt alias quidē natura ipsa necessarias res ordinauerit/ ita vt q̄diu res illa esset eius in ipsa proprietas ꝑmaneret/ vt igni calor. Nam q̄diu ignis est: tandiu ignem calidum esse necesse est. alijs vero rebus tales qualitates apposuit:

quib⁹ carere possunt. Et illa quidē necessaria qualitas informat vniuscuiusq; substātiā. illa eni est
qualitas: cū ipsa materia ex natura cōiūcta est. Istę vero alię qualitates extra sunt: q̄ admitti pos
sunt & nō admitti. atq; hinc est generatio & corruptio. Ex natura ergo & ex materia ista: i rebus
non necessaria possibilitas venit. qua in re casus quoq; aliquando subrepit: quę ē indeterminata
causa & sine vlla ratione cadens. Neq; enim casus natura est quę frustra nichil efficit/ nec liberū
est casus arbitrium/ quod in iudicio & ratione consistit: sed extra est casus/ qui propter aliam rem
quibusdam factis ipse subitus & impulsus exoritur. Et ex hac autem quę est vtrumlibet possibili-
tate: etiam illa liberi arbitrij ratio venit. si enim non esset fieri aliquid possibile/ sed omnia aut ex
necessitate essent/ aut ex necessitate non essent: liberum arbitrium non maneret. recte igitur nec
omnia casu vt Epicurus/ nec omnia necessitate vt Stoicus: nec rursus omnia libero arbitrio fi-
eri proposuit. sed cuncta pmiscens in permixto mundo/ permixtas quoq; rerum causas esse pro-
posuit: vt alię quidem ex necessitate/ alię vero casu/ vel libero arbitrio/ vel postremo possibilitate
contingerent. quorum omnium vnū nomen est vtrumlibet vel in casu/ vel i voluntate/ vel i pos
sibilitate. sed horum diuisionem fecit. Nam eorum quæ sunt vtrumlibet: alia sunt quę æquali-
ter ad affirmationem & negationem se habent. vt est lecturū me esse hodie Virgilium/ & nō le-
cturū. Vtroq; eni modo vtrūq; est. hoc est enim qd ait/ & nichil magis vel affirmatio vel negatio
vera. æqualiter enim & possum legere Virgiliū nunc: & possum non legere. Alia vero sunt quæ
non se æqualiter habent: sed quāq̄ in vna re frequentius eueniunt/ non tamen prohibitum est
in altera prouenire. vt in eo quod est hominem in senecta canescere. In pluribus quidē hoc cō-
tingit/ sed contingit fieri & alterum idest vt non canescat/ alterum vero minime idest vt cane-
scat. Ita ergo ex possibilitate/ & casu/ & libero arbitrio: contradictionem in vna parte de futuro
definite non esse veram vel falsam per firmissimam & validissimam argumentationem con-
>> stituit. His autem adijcit hoc. ¶ Igitur esse quod est: quādo est/ & non esse quod non est: quādo
>> non est/ necesse est. sed non omne quod est: necesse est esse/ nec quod nō est: necesse est non esse.
>> non enim idem est/ omne quod est/ necessario esse quando est: & simpliciter ex necessitate esse.
>> similiter autem et in eo quod nō est. ¶ Duplex modus necessitatis ostenditur. vnus/ qui cum ali-
cuius accidentis necessitate proponitur: alter qui simplici prædicatione profertur. vt cum dici-
mus solem moueri necesse est. non enim solem quia nunc mouetur: sed quia nunq̄ non mouebi
tur/ iccirco in solis motu necessitas venit. Alter vero qui cum conditione dicitur: talis est. vt cū
dicimus Socratem sedere necesse est cum sedet: & non sedere necesse est/ cum non sedet. Nam
cum idem in eodē tempore sedere & non sedere non possit: quicunq; sedet non potest nō sede-
re tunc cum sedet. Igitur tunc quando quis sedet/ eum sedere necesse est. fieri enim nō potest vt
cum sedet non sedeat. Rursus quando quis non sedet: tunc cum non sedet/ non sedere eum ma
nifestum est. Non enim potest idem sedere & non sedere. & potest ista esse cum cōditione neces-
sitas: vt cum sedet aliquis tunc cum sedet ex necessitate sedeat/ & cū nō sedet/ tunc cum nō se-
det/ ex necessitate non sedeat. sed ista cum conditione quæ proponitur necessitas: nō illam sim
plicem secum trahit. Non enim quicunq; sedet simpliciter: eum sedere necesse est/ sed cum ad-
iectione ea q̄ ē/ tunc cum sedet. At solem dicimus necesse est moueri/ nec hoc addimus/ vt solē
moueri necesse sit cum mouetur: sed tantum simpliciter dicimus solem moueri necesse est. & hęc
necessitas simpliciter de sole dicta/ veritatē in oratione perficiet. At vero illa quę cū cōditione di
citur/ vt cum dicimus Socratem sedere necesse est tunc cum sedet: id qd proponimus tunc cum
sedet/ & hanc conditionem temporis si a propositione diuidimus/ de tota propositiōe veritas pe
rit. Nō enim possumus dicere quoniam ex necessitate Socrates sedet. potest enim & non sedere.
habet enim quandam conuenientiam & cognationem potestas Socratis: sicut ad sedēdum/ sic
etiam ad non sedēdum. Ergo id quod dicimus ex necessitate Socratem sedere tūc cum sedet: ad
accidens respicientes proponimus. Nam quando accidit Socrati sedere/ & eo tempore quo ac-
cidit: ei non accidisse non potest. sic enim fiet vt eadem res/ & accidat vno eodēq; tempore & nō
accidat: quod impossibile est. Iccirco accidens eius inspicientes/ dicimus necesse est Socratem
sedere: sed non simpliciter/ sed tunc cum sedet. Et sicut simpliciter ethiopem dicere esse candidū
falsum est: verum tamen est in aliquo esse candidum (in oculis enim & dentibus illi candor in-
est) ita quoq; falsum est Socratem ex necessitate sedere simpliciter: verū autem est hanc necessita
tem in aliquo quodam ponere/ & non simpliciter prædicari/ vt dicamus tunc cum sedet. quē-
admodum enim in sole dicimus quoniam solem moueri necesse est simpliciter: si ita dicamus
Socratem sedere necesse est/ falsum est. sin vero marmoreum Socratem dicamus/ quoniam
marmoreum Socratem sedere necesse est/ si fortasse sedens formatus sit: verum est & simpli-
citer de tali Socrate necessitas poterit prædicari. de ipso autē Socrate simpliciter talis necessitas
nō dicit̄. Neq; eni fieri potest: vt Socrates ex necessitate sedeat: nisi fortasse cū sedet. tūc eni cum

sedet: quoniam sedet & nō potest non sedere: ex necessitate sedet. alioqui ex necessitate nō sedet
simpliciter: sed contingenter. potest eni surgere. Qđ autē ex necessitate simpliciter/ ē: illā pmuta-
te nō potest necessitatē. vt qm̄ simpliciter solem moueri necesse ē: sol stare nulla ratiōe potest. hoc
igit Aristoteles dicit. oē qđ est qn̄ est/ & oē qđ nō est quādo nō est: esse cū cōditiōe & nō esse neces-
se est. sed non sine cōditione aut esse aut nō esse simpliciter. hęc enim solis illis necessitatibus at-
tributa sunt: quęcūq; nullius potentię aut cognationis ad opposita sunt. vt sol ad quietem/ vel
ignis ad frigus. Neq; eni idē ē inqt Aristoteles ex necessitate esse aliqd cū quādo est conditione/
vel nō esse cū quādo non est: & simpliciter dicere oia ex necessitate ēē/ vel non esse. illud eni con
ditione verum fit: in hac simplicitatis natura efficit veritatem. Similiter autē (inquit) & in eo qđ
non est/ idem est. Non enim omne qđ non est/ non esse necesse est: sed tunc cum non est tunc nō
esse necesse est. & hoc in conditione rursus/ nō simpliciter. Duabus igitur necessitatibus demon-
stratis vna scilicet conditionali/ altera simplici: rursus ad contradictionem de futuro/ contingen
» tiq; reuertitur. ¶ Et in contradictione eadem ratio est. esse quidem vel non esse omne necesse
» est: & futurū esse vel non. nō tamē diuidētem: dicere alterum necessarium. dico autem vt neces-
» se est futurum esse bellum nauale cras/ vel non futurum esse. sed non futurum esse cras bellū na
» uale/ necesse est: vel non futurum esse. futurum autem esse vel non esse: necesse est. ¶ Planissime
quę sententia haberetur de contingentibus propositionibus & futuris exposuit/ dicens in his
totam quidem cōtradictionem dictam/ vnam quālibet partem veram habere/ alteram falsam:
sed non vt aliquis diuidat atq; respondeat hanc quidem ex necessitate esse veram/ illam ve-
ro ex necessitate esse falsam/ vt in eo quod dicimus sol hodie occidet/ sol hodie non occidet.
facillime eni in his aliquis diuidens dicit/ quoniā solem hodie occidere ex necessitate est verū: nō
occidere ex necessitate falsum. Ita & sese habet diuinorū corporū ratio & natura: vt in his nulla
cognatio sit ad opposita. atq; ideo vel qđ sunt/ ex necessitate sunt: vel qđ nō sunt/ ex necessitate
nō sūt. Ea vero q in generatione & corruptiōe sunt: nō sunt ita. etenī habēt hoc ipso q̄ gignunt
& corrumpuntur/ ad opposita cognationem. atq; ideo in his non est vnam partem cōtradictio-
nis assumere/ & eam necessario eē prędicare: & rursus aliam necessario non esse proponere. q̄uis
totius contradictionis vna quęlibet pars vera sit/ altera falsa: sed incognite & indefinite/ & non
nobis/ verum natura ipsarum rerum quę proponūtur dubitabilis. vt in ea ꝑpositione quę est So
crates hodie lecturus est/ Socrates hodie lecturus non est: totius quidē contradictionis vna ve-
ra est/ altera falsa. aut enim lecturus est/ aut non lecturus: & hoc confuse & in tota oratione im-
perspectum. sed nullus potest diuidere & respōdere quoniam vera est lecturum eum esse: vel cer
te quoniam est vera non eum esse lecturum. Hoc autem nō q̄ audientes/ de futuro nesciamus:
sed q̄ eadē res & esse possit & non esse. alioqui si ex nostra scientia hoc eueniret/ & non ex ipsa-
rum rerum variabili & indefinito prouentu: illa rursus impossibilitas contingeret/ vt omnia ne-
cessitas administraret. Non enim propter scientiam nostram quod ex necessitate est: euenturum
est. sed etiam si nos nesciamus: erit tamen alicuius rei euētus constitutus/ & indubitanter illam
rem futuram esse necesse est. Ergo quoniam hoc fieri non potest/ et sunt quędam quę non ex ne-
cessitate proueniant/ sed contingenter: in his quāq̄ totius contradictionis in qualibet eius parte
veritas inuenitur aut falsitas/ non tamen vt aliquis diuidat & dicat hanc quidem veram esse/
illam vero falsam. quod huiusmodi monstrauit exemplo. Cras enim bellum nauale fieri/ aut nō
fieri necesse est: nō tamē ex necessitate fiet cras/ aut ex necessitate nō fiet cras. at vt possit aliquis
diuidere & prędicare dicens cras fiet/ vt hoc vere dicat & ita ex definito cōtingat/ vel rursus cras
non fiet/ & hoc eodem modo proueniat: hoc fieri non potest/ sed tamen indefinite quęcūq; vna
pars contradictionis vera est/ altera falsa/ sed quę euenerit. Euentus autem ipsorum indiscretus
est. & illud enim & istud poterit euenire. hoc autem icirco est quoniam non est ex antiquioribꝰ
quibusdā causis pendens rerum euētus/ vt quędam quodā modo necessitatis catena sit: sed po
tius hęc ex nostro arbitrio & libera volūtate sūt/ i qbus ē nulla necessitas. q̄ si (inqt) similiter ora-
tiōes verę sūt/ quēadmodū & res. hoc sūpsit a Platone q dixit similiter se habere oratiōes rebꝰ
& cognatas quodam modo esse in ipsa significatiōe) si sint res impermutabiles & ratione stabi
li permanentes/ oratio quoq; de his vera esset et necessaria. sin vero essēt res quę varietate naturę
nūq̄ perpetuo permanerent: in orationibus quoq; fixa veritas non esset/ & nulla per huiusmo-
di orationes demonstratio proueniret. hoc ergo sumens Aristoteles vt optime dictum/ ait.
» ¶ Quare cū similiter orationes verę sint/ quemadmodum & res: manifestum est quoniam quę-
» cunq; sic se habent vt vtrumlibet sint/ & contraria contigāt/ necesse est similiter se habere & con
» tradictionem. quod contingit in iis: quę non semper sunt vel non semp non sunt. ¶ Necesse est
ita contradictionem se habere/ quę de illius naturę instabilibꝰ atq; indefinitis rebus est: q̄ si res
sint dubitabiles/ & indefinito variabiliq; ꝓuētu/ cōtradictio quoq; quę de his rebus fit/ variabili

& indefinito ꝓuentu sit. quę autem essent huiusmodi res/ quarũ euentus vari⁹ indefinitusq; cō-
staret: planissime demōstrauit dicens/ qđ contingit in ijs quę non semper sunt/ & non semper nō
sunt. Ea enim sunt in quibus contingit vtrumlibet/ quæ neq; semper sunt(possunt enim corrum
pi)neq; semper non sunt. possunt enim generari & fieri. hæc enim sunt quæ habent ad opposita
cognationem / sicut in ipsa propria substantia rerum ipsarum euẽtus docet. Nam esse ad nō esse
oppositum est. qđ autem non fuit/ & generatur/ & fit: ex eo quod non fuit/ est. habuit igitur i hoc
ad esse & non esse/ idest ad opposita cognationem. Si vero idem ipsum qđ est/ corrumpatur: ex
eo qđ fuit/ non erit. habebit igitur rursus ad opposita cognationem. Quare & sicut harum quæ
sunt in generatione & corruptione / rerũ prouentus indefinitus est: ita quoq; & cōtradictionum
partes/ quāq̃ in tota contradictione vna vera est/ altera falsa. Indefinitum enim & indiscretũ est:
>> quę vna harũ vera sit/ quę altera falsa. ℂ Horũ eni necesse est alterã partẽ contradictionis verã
>> esse vel falsam: non tamen hanc vel illam/ sed vtrumlibet. & magis quidem veram alteram: nō
>> tamen iam veram vel falsam. Quare manifestum est quoniam non est necesse omnis affirmatio-
>> nis vel negationis oppositarum: hanc quidem veram/ illam autem falsam esse. ℂ Docuit supra
nos/ in ijs quę vtrumlibet sunt rebus/ contradictionis vnã partem non esse definite veram/ falsã
vero esse alteram definite: nunc a frequentiori & a rariori argumẽtum trahit. Supra namq; mō-
strauit esse quasdã res quę frequẽtius quidem contingunt: non tamen interclusum sit/ vt et oppo
sita nō aliquando cōtigant. Contingũt enim etsi rarius infrequentiusq; contingant. Ergo in ijs
quæcunq; in pluribus eueniunt/ non necesse est vnam veram esse/ alteram falsam: iccirco quo-
niam quicunq; dixerit hominem in senecta canescere/ & hoc ex necessitate esse protulerit/ men-
tietur. potest enim et non canescere. Si in iis ergo non est definite vna vera /altera falsa /in qui
bus vna res frequentius venit /rarius altera: multo minus in ijs in quib⁹ oppositorum euentus
ęqualis est. & verum est quidem dicere quoniam hoc contingit frequentius : nō tamen omnino
quoniã cōtingit/ iccirco q; licet rarius/ tamẽ cōtingit oppositum. Q2 si neq; in ijs quę in pluribus
pręḋicantur vna definite vera est/ altera falsa/ & multo minus in ijs quorum æqualiter indiscre-
tus euentus est : manifestum est in futuris & contingentibus propositionibus non esse veram
vnã/ alteram falsam. hoc enim in principio vt monstraret/ validissima argumentatione conten
>> dit. ℂ Non enim quemadmodum in ijs quę sunt: sic se habent & in ijs quę nō sunt quidem/ pos-
>> sibilibus tamen esse vel non esse /sed quemadmodum dictum est. ℂ Ad diuisionem temporum ĩ
principio factam totam reuocat quęstionem. Ait enim prius propositiones eas quę fierẽt : aut in
præsenti/ aut in futuro/ aut in pręterito prædicari/ & eas quidem quæ de pręterito / vel præsenti
dicerentur/ definitam veritatem vel falsitatem habere/ siue in sempiternis & diuinis rebus dice-
rentur/ siue in nascentibus & moriẽtibus/ in quibus vtrumlibet contingeret/ vt haberent ad op
posita cognationem. in futuris vero si de diuinis quidem rebus aliquis & imutabilibus loquere-
tur: eodem modo vnam veram definite/ alteram falsam esse definite. Non enim habent huius-
modi/ naturę ad opposita cognationem. In ijs autem quę in generatiōe & corruptione essent de
futuro pręḋicatis vel affirmatiue vel negatiue: non eundem esse modũ veritatis definitę/ sed to-
tius quidem cōtradictionis vnam partem veram esse/ alteram falsam/ definite autem vnam ve-
rã/ & definite alteram falsam minime. Nunc autem non vtraq; tempora posuit pręsens scilicet &
præteritum: sed tantum præsens. dixit nanq; / nō enim quemadmodum in ijs quę sunt / idest q̃
præsentia sunt. Quod vero ait ĩ ijs quæ nō sunt quidem possibilibus tamen esse: de futuris loquit
quę cum non sint/ tamen esse possunt. Non enim sic se habet in pręsenti pręḋicta propositio: quē-
admodũ in futuro/ in ijs scilicet quę vtrumlibet sunt/ & in generatione & corruptione cōsistunt.
in illis enim idest pręsentibus & pręteritis: definite vna vera est/ altera falsa. in ijs vero idest futu
ris & contingentibus: veritas & falsitas propositionum nulla definitione constringitur. sed quo-
niam de futuris propositionibus Aristotelicam sentẽtiam quantum facultas fuit/ diligenter ex-
pręssimus: prolixitatem voluminis terminemus.

ℂ TERTII LIBRI COMMENTA-
RIORVM .II. EDI. BOE.
FINIS.

¶INCIPIT COMMENTARIORVM.II.EDI.BOE.IN PERI HERMENIAS ARISTOTELIS LIBER QVARTVS.



Est quidē libri huius/ qui de interpretatione apud latinos / apud grecos vero περι ερμηνειασ inscribitur: obscura orationis series obscurissimis adiecta sententijs. atq; ideo non hoc magnis expedissem voluminibus: nisi etiam nichil labori concedens/ q̄ possem planissime quod in prima æditiōe altitudinis & subtilitatis omiserā/ secūda cōmentatione complerem. Sed dāda est prolixitati venia: & operis longitudo libri obscuritate pēsanda est. sunt tamen gradus apud nos satisfaciētes lectoris & diligentię & studio cupiētis facillime magna cognoscere. Huius eni libri post has geminas cōmētatiōes quoddam breuiarium faciemus: ita vt in qbusdā & fere in oibus Aristotelis ipsius verbis vtamur. taṁē qđ ille breuitate dixit obscure: nos aliquibus additis dulciorē seriē adiectione faciemus / vt quasi inter textus breuitatē commentationisq; diffusionē/ medius ingrediatur stilus diffuse dicta colligēs/ & angustissime dicta diffundēs/ atq; hoc posterius. ¶Nūc vero quoniā ab Aristotele supra mōstratū est/ in futuro contingētium propositionum veritatem & falsitatem non stabili neq; definita ratione esse diuisam/ & quicquid supra latissima disputatio complexa est: nūc hęc eius intentio est/ vt categoricarū propositionū nūerū tradat/ quęcūq; cū finito vel ifinito nomine simpliciter fiunt. Primo enim volumine dictū est nomen esse vt hō: infinitū nomē vero vt non homo. Prædicatiuæ autem & categoricę propositiones sunt: quæ duobus tantum simplicibus terminis constant. hę autem sunt siue cum finito nomine vt est homo ambulat: siue cum nomine infinito/ vt est hæc non homo ambulat. Harum igitur propositionum categoricarum atq; simplicium tradere numerum contendit: quęcunq; fiunt adiectione nominis infiniti. Sed quoniam propositiones omnes: aut secundum qualitatem differunt / aut secundum quantitatem (secundum qualitatem: q̄ hęc quidem affirmatiua/ illa vero negatiua. secundum quātitatē vero: q̄ hęc quidem plura cōplectitur/ illa vero pauca) secūdum quam differētiam hę ꝓpositiones quæ dicunt homo ambulat/ & rursus non homo ambulat: a se differunt/ an secundum quātitatē/ aut secundū qualitatē videamus. Nam qđ dico homo ambulat: qualitatē quidē quādā substantię idest hominem ambulare designat/ & rem definitam atq; substantiam / quæ vnam speciem ambulabilem esse pronunciat. Cū autem dico non homo ambulat: hominem quidem rem definitā tollo/ innumerabilia vero significo. quare illa quidē quę dicit homo ambulat: videbitur secundum quantitatem potius discrepare ab ea quæ dicit nō homo ambulat. An certe illud magis est verū: vt qđ dico homo ambulat / homo simplex nomē quasi affirmationi est proximum / qđ vero non homo ambulat / non homo infinitum nomen negationi videbitur esse consimile? Sed affirmatio & negatio secundum qualitatem differunt. hæc autem affirmationi sunt negationiq; consimilia. qualitate igitur potius: q̄ vlla discrepant quantitate. An magis illud est verius/ q̄ quemadmodum se habet propositio quę dicit Socrates ambulat ad eam quę dicit quidam homo ambulat: ita sese habet homo ambulat/ ad eam quæ dicit non homo ambulat? Propositio namq; quæ est quidam homo ambulat: si plures ambulēt / necesse est vt vera sit. si autem plures ambulent: vt Socrates ambulet non est necesse. possunt enim plures ambulare: & Socrates non ambulare. sed cum plures ambulant: quidam homo ambulat. hoc autem ideo euenit. Quia cū dicimus quidam homo ambulat: particularitatem iungimus vniuersalitati idest homini. et si qui sub ipsa vniuersalitate sunt / idest sub homine / ambulantes sunt: eam quę dicit quidam homo ambulat veram esse necesse est. At vero cū dicitur Socrates ambulat: quoniā Socrates circa vnius cuiusdā proprietatē est/ nisi ipse Socrates ambulauerit/ quanq̄ omnes homines ambulant/ non est verum dicere Socrates ambulat. Sic ergo quidam homo ambulat: definite verum est / si plures ambulant. Non autem Socrates ambulat/ quamuis plures ambulāt: nisi ipse Socrates ambulet. sic etiam in eo quod est homo & non homo. Qui eni dicit hō ābulat/ dicit quoniā quoddā animal ābulat. & hoc nomine & qualitate determinat dicēs hō ambulat. Qui vero dicit nō hō ābulat: nō qdē oia subruit/ sed hoiem tātū: cętera vero animalia ambulabilia esse ꝓnunciat. Ergo siue equus/ siue bos/ siue leo ambulat: verum est non homo ambulat. sed non est verum homo ambulat/ si non homo ipse ambulet. quare quemadmodum se habet quidā homo ambulat/ ad Socrates ambulat/ q̄ illic si plures homines ambularent / verum erat quidam homo ambulat/ non etiam Socrates ambulat / nisi ipse Socrates ambularet: ita quoq; in eo qđ est homo ābulat & non homo ambulat/ dici potest. Nam si plura quæ sunt non homines ambulent: verum est dicere quoniam non homo

ambulat.non autem verum est dicere quoniam homo ambulat/ nisi ipse homo ambulet.& secundum definitionem ergo potius & proprietatem videntur discrepare:q̄ secundum aliquā totam quantitatē/ vel partem quantitatis. vel rursum secundum aliquā qualitatē.Nam sicut posterius demōstrabitur /ea quę dicit nō homo ambulat: affirmatio potius q̄ negatio est.atq; hæc hactenus prędixisse sufficiat.

ℂLIBER SECVNDVS PERI HERMENIAS ARISTOTELIS.

ℂDE ENVNCIATIONIBVS INFINITIS. Cap.I.

Hic nō noui libri inceptio apud Aristotelē est: sed (vt & prius i p̄cedenti ædi tione notauimus) i duos libros cōmunem scholę secuti consuetudinem, p̄titi sumus



Voniam autem est aliquid de aliquo affirmatio significans: hoc autem vel nomen est vel innominatum / vnū autē oportet esse & de vno id quod ē in affirmatione(nomen autem dictum est & innominatum prius. non homo enim nomen quidem non dico: sed nomē infinitum. vnum enim significat aliquo modo infinitum nomen. quemadmodum & non sanatur non verbum sed infinitum verbum)erit omnis affirmatio & negatio: vel ex nomine & verbo/ vel ex infinito nomine & verbo. Pręter verbum autē nulla affirmatio vel negatio est.est enim vel fuit/ vel erit/ vel fit / vel quecunq; alia huiusmodi verba: ex ijs sunt quę posita sunt.consignificant enim tēpus. ℂQuare prima est affirmatio & negatio.est homo.non est homo.deinde est non homo.non est non homo. Rursus est omnis homo.non est omnis homo.est omnis non homo.non est omnis nō homo. Et in ijs (quę extrisecus sunt)tēporibus eadem ratio est. ℂIn secundo (vt arbitror) libro p̄diximus omnem enunciationem simplicem/ idest prędicatiuam ex subiecto & prędicato consistere. quorū semper prædicatū aut verbum esset/ aut qđ idem posset tanq̄ si verbi dictio poneretur.vt cum dicimus/ homo ambulat: verbum ponitur.cum vero dicim⁹ homo rationalis: subaudiatur hic verbum est/ vt totus intellectus sit homo rationalis est.quocirca necesse est: aut verbum semper esse qđ prędicatur/ aut qđ sit verbo consimile/ idemq; in enūciationibus possit.qđ vero subiectum esset: aut omnino nomē esset/ aut qđ vice nominis fungeretur. Quocirca illud maxime colligendum est: omne in categorica propositione subiectum esse nomen/ omne vero prędicatum verbum.Sed quoniam cum de nomine loqueretur/ aliud quoddam nomē introduxit qđ vt simpliciter quidem & per se nomen non esset: infinitum tamen nomen vocaretur: id cū negatiua particula proferretur.omnis autem propositio: ex nominis subiectione consistit. Est aūt categorica propositio: quę aliquid de aliquo prędicat vel negat/ & de quo prędicat quidem nomen est.Quādoqdē in nomine/ infinitū etiā nomē dicitur: necesse est vero semper categoricā propositionem aut nomen habere subiectū/ aut illud qđ infinitum dicitur.Infinitum vero nomē est/ qđ ipse nūc innominatum vocat.Omnis ergo propositio prędicatiua: in duas diuiditur species.aut enim ex infinito nomine/ subiectum est: aut ex simplici & finito.Ex ifinito quidem: quemadmodum cum dico/ nō homo ambulat.ex finito autem & simplici: vt homo ambulat. Huius autem quę ex finito & simplici est: species sunt duę.quę/ aut vniuersale nomen subijcit vt homo ambulat: aut singulare/ vt Socrates ambulat.quare ita fit diuisio. ℂOmniū enūciationū simplicium/ quę duob⁹ terminis constant: alię sunt ex infinito nomine subiecto/ alię vero ex finito & simplici. Earū quę simplex habent subiectum: alię sunt quę vniuersale simplex subijciunt / alię quę singulare.Supra vero docuit quę sint differētię propositionum simplex nomē in subiecto ponentium: q̄ alię sunt vniuersales/ alię sunt particulares/ alię sunt indefinitę.& secundum quantitatem quidem hoc modo differunt.Secūdum qualitatem vero q̄ alię affirmatiuę sunt: alię negatiue. Idē quoq; in ijs propositiōibus quę ex ifinito nomine subiecto enūciātur. Alię namq; earum indefinitę sunt/ alię definitę. Definitarum alię sunt vniuersales/ alię particulares. hic quoq; secundum quātitatem/ nec minus secundum qualitatem: eędem infinitorū quoq; nominū in propositiōibus differētię sunt. Dicimus eni alias eē affirmatiuas/ alias negatiuas.subiecta vero descriptio docet q̄ sint affirmatiuę sīplices & q̄ sint negatiuæ.& rursus q sit negatiuę ex infinito nomine/ & q̄ affirmatiuę: easq; oēs in ꝓprijs determinatiōibus adiūxim⁹. nec minus etiam idefinitas in vtraq; specie propositionū posuimus: singulare habētibus subiectum/ simplicibus propositionibus reiectis.Sunt enim indefinitę propositiones simplices hę: homo ambulat/ homo nō ambulat.contra eas vero diuisę secundum nomen infinitum hę: nō homo ambulat/ non homo non ābulat. Vniuersales ex simplici subiecto nomine sunt hę: omnis homo ambulat/ nullus homo ambulat.Contra has diuisę ex infinito nomine vniuersales: omnis non homo ambulat/ nullus non homo ambulat.Rursus particulares ex simplici nomine subiecto sunt hę: quidā hō ambulat/ quidā hō non ambular.Rursus particulares cōtra has diuisę ex infinito nomine subiecto sunt hæ: quidam non homo ambulat/ quidam non homo non ambulat.Hoc autem subiecta descriptione declaratur.

	INDEFINITAE EX SIMPLICI NOMINE SVBIECTO.		
Affir.	Homo ambulat	Homo non ambulat.	Neg.
	INDEFINITAE EX INFINITO NOMINE SVBIECTO.		
Affir.	Non homo ambulat	Non homo nõ ambulat.	Neg.
	VNIVERSALES EX SIMPLICI NOMINE SVBIECTO		
Affir.	Omnis homo ambulat	Nullus homo ambulat.	Neg.
	VNIVERSALES EX INFINITO NOMINE SVBIECTO		
Affir.	Omnis nõ homo ambulat	Nullus nõ homo ambulat.	Neg.
	PARTICVLARES EX SIMPLICI NOMINE SVBIECTO.		
Affir.	Quidam homo ambulat	Quidam homo nõ ambulat.	Neg.
	PARTICVLARES EX INFINITO NOMINE SVBIECTO.		
Affir.	Quidam nõ homo ambulat	Quidã nõ homo nõ ambulat.	Neg.

¶Hęc ergo partiens/ & de propositionibus ex duobus terminis constitutis faciens propositionem: inquit omnes ex subiecto fieri nomine propositiones. & eas tantũ ad diuisionem sumit q̃ ex infinito nomine & finito nomine fiunt: faciens huiusmodi diuisionem principalem/ vt sit. Propositionũ: aliæ sunt ex finito nomine/ alię ex infinito. Oportuerat quidem volentẽ cuncta partiri: ad differentias propositionum nõ solum infinita sumere nomina/ sed etiam verba. Sed quoniam nouerat nomẽ quidem infinitũ cõseruare propositionem quã inuenisset(vt si in affirmatiua diceretur/ affirmatiuã seruaret enũciationẽ/ vt est nõ homo ambulat. si in negatiua: negatiuam seruaret enũciationem. negatiua aũt est/ vt est nõ homo nõ ambulat)verba vero quę sunt infinita iũcta in propositione nõ affirmationẽ/ sed perficere negationẽ: iccirco de his reticuit/ ꝙ hę magis quę ex verbo infinito sunt/ ad vnã qualitatẽ pertinent propositionis/ idest ad negatiuam. semper enim fit ex infinito verbo: negatio. hęc igitur colligens ait. Quoniã autẽ est aliquid de aliquo subiecto affirmatio significans/ idest prædicans: hoc est quoniam omnis propositio est ex subiecto & prædicato. qđ aũt subiectũ est: vel nomen est vel innominatũ. Innominatum autẽ est: qđ propositum subruit/ vt est nõ homo. Nomen enim qđ est homo: differt a nominis finiti priuatione qđ est non homo/ atq3 ideo & innominatũ vocauit. Qualis aũt debeat esse propositio de qua tractat/ ostẽdit dicens. vnum autẽ oportet esse/ & de vno hoc qđ est in affirmatione: idest ex duobus terminis propositionem oportet cõsistere. Cõmemorat quoq3 quid sit innominatum se supra dixisse: quoniam qđ dicimus nõ homo/ nomen quidẽ Aristoteles non diceret. sed qđ nomẽ simpliciter nõ vocaret: hoc addito infinito/ nomen diceret infinitum. iccirco ꝙ vnum quidẽ significat/ sed infinitum. nomen eni qđ ipsam significationẽ eius qđ dicimus homo tollit/ idest nõ homo: vnum est/ & vnã per se significationẽ surripiẽs/ multa aũt sunt quæ intelligentium sensibus relinquũtur. cõmemorat etiã quoniam nõ currit verbũ superius infinitum vocauit/ & non simpliciter verbum. Quoniam ergo aliquid de aliquo affirmatio est. hoc autem qđ subiectum est/ aut nomen esse oportet/ aut innominatũ/ idest infinitum nomẽ: duplex propositionis species inuenitur. Omnis enim affirmatio: vel ex finito nomine est & verbo/ vel ex infinito nomine & verbo. eodem quoq3 modo & negatio. Neq3 enim repetietur vnq̃ vlla affirmatio: cuius negatio inueniri nõ possit. ꝙ si duplex est species affirmationũ: duplex quoq3 est species negationũ. Illud quoq3 cõmemorat qđ supra iam dixit. Nam licet ex nomine & verbo & rursus ex eo qđ nõ est nomen sed infinitum nomen & verbo sit affirmatio & negatio prędicatiua/ idest categorica: vt autem fiat prętet verbum vlla affirmatio atq3 negatio/ aut præter id quod idem significet verbum vel in subauditione vel aliquo alio modo/ fieri non potest. Ponit quoq3 verba quę pene in omnibus propositionibus aut ipsa cadant: aut quę idem valeant. est enim (inquit)vel erit/ vel fuit/ vel quęcũq3 alia cõsignificant tempus: verba sunt sicut doceri ex ijs possumus quę antea posita sunt atq3 concessa/ cum diffinitio verborum daretur/ verba esse q̃ consignificarent tẽpus. quare si hęc consignificẽt tempus: non est dubium quin verba sint. sed præter hęc aut idem valentia: nulla propositio est. recte igitur dictum est: pręter verba prædicatiuam propositionem nõ posse constitui. Iuste tamẽ aliquis quęstionem videatur opponere. cur cum iam dixerit præter verbum enũciationes nulla ratione posse constitui: nunc idem repetiet quasi nichil de hoc antea prædixisset/ sed superfluum videri nõ debet. Quoniam enim finitum nomen cum negatiua particula nomen est infinitum: iccirco putaretur fortasse negatio esse qđ dicimus non homo. ꝙ si hęc est negatio: homo est affirmatio. Ne in hũc ergo quisq̃ laberetur errorem: hoc dixit/ & congrue repetiuit/ quoniam præter verbum enũciatio esse nõ potest. tãq̃ si diceret. nemo arbitretur infinitũ nomen esse negationẽ/ nec nomẽ finitũ affirmationẽ. pręter

Et negatio. si i ꝓpositione ponat: negationē asserit. idē eni qđ p se dictū & extra orationē verbum ĩfinitū ē: in enūciatione positū verbū negatū ē. hęc eni ipsius sententia ē.

verbum enim: affirmatio & negatio nulla potest vnq̄ ratione constitui. In hoc illud quoq; notauerat: ꝙ verbum infinitū & negationem significaret & infinitū verbum. Id enim qđ dicimus nō ambulat: & infinitum verbū est/ & negatio. sed per se quidem si dicatur/ simplex sine aliquibus alijs adiectionibus: infinitum verbū est. sin vero cum nomine/ aut cum infinito nomine ꝓferatur: nō iam verbum infinitū/ sed negatio accipitur. sed ita vt nō negatiua particula iuncta cum ambulat/ infinitū verbū efficiat nō ambulat: sed in propositione quę est homo non ambulat/ hominem nō ambulare designet. atq; ideo ait subiecta quidem i propositionibus posse esse vel nomina vel infinita nomina: prædicata vero præter verba esse nō posse. Nā siue in affirmationibus quis ponat: id verbum sine dubio prædicauit. siue in negationibus: est non infinitum verbum/ sed tantū verbū/ cui addita nō particula totam qualitatē propositionis ex affirmatiua in negatiuam cōmutat. quare recte nullā differētiam propositionū de infinitis verbis fecit. Infinita eni verba: tunc sunt infinita/ cum sola sunt. si vero cum infinito nomine iungātur aut nomine: nō infinita verba iam sunt/ sed finita/ cum negatione tamen in tota propositione intelliguntur. *Si* ergo quemadmodū Stoici volunt ad nomina negationes ponātur/ vt esset nō homo ambulat negatio: ambiguū esse posset cum dicimus nō homo/ an infinitum nomen esset/ an vero finitum cū negatione coniūctum. Sed quoniam Aristoteli placet verbis negationes oportere coniūgi: infinita magis verba ambigui intellectus sunt/ an infinita videātur/ an cū negatione finita. atq; ideo ita discernitur. Sumptū cū nomine infinitū verbum: negatio fit & negatiua propositio/ vt ē homo nō ambulat. per se vero dictum: infinitum verbū est/ vt nō ambulat. atq; ideo hic solam differentiam/ nominū & infinitorum nominū in propositionibus dedit/ nō etiam infinitorū verborum: iccirco ꝙ de coniūctis loquebatur/ idest de nominibus vel infinitis nominibus atq; verbis. In qua coniunctione/ id qđ per se infinitū verbū dicitur: negatio est. Neq; eni

Ex infinito verbo constare, quia in enūciatione positū/ ꝑdit verbi infiniti nomen.

oportet si omnis propositio aut ex finito nomine aut ex infinito constat: sic quoq; aut ex finito aut infinito verbo cōstare. Infinitum enim verbū in propositionibus nō est: sed quoties aliquid (vt dictum est) tale per se ponitur. finitum quidē verbum est: sed illi cōiuncta negatio/ totā propositionem priuat ac destruit/ & verbum quidem infinitū iunctū nominibus negationem vt faciat/ necesse est. nomē vero infinitū iunctū verbo: nō necesse est vt faciat negationē. qđ enim dicimus/ nō homo ambulat: affirmatio/ nō negatio est. Ergo quoniam affirmationē oportet aliquid de aliquo significare/ nomē aūt infinitū est aliqd: quoties dicim⁹ nō hō ābulat/ ābulationē idest aliqd/ de nō homine idest de aliquo/ ꝑdicam⁹. sed si dicam⁹ nō ābulat: nō poti⁹ de aliquo ꝑdicam⁹ aliqd/ sed ab aliquo tollim⁹. q eni dicit hō nō ābulat: ābulationē ab hoie tollit/ nō de hoie prędicat. quare negatio potius q̄ affirmatio ē. *Si* eni affirmatio esset/ idest si verbū esset infinitum: aliquid de aliquo prędicaret. nunc autem aliquid ab aliquo tollit. Non est igitur verbū infinitum: sed potius negatio/ quoties i tota sumitur propositione. Numerū vero propositionū/ quas nos supra quidē descripsimus: ipse subiecit. & infinitas quidem prius/ post vero cōtraiacētes. ꝙ si quis ad illa reuertitur vel hic intendit animū: in quo vel nostra vel Aristotelica disputatio discrepet/ diligēter agnoscit. Nos enim & cōtrarias proposuimus/ & subcōtrarias: Aristoteles vero solum cōtradictorie sibimet contraiacētes oppositasq; proposuit. sed Aristoteles non solum in pręsenti tēpore easdem propositionū dicit esse differētias quas proposuit: sed etiam in alijs quoq; duobus temporibus/ quę extrinsecus sunt. extrinsecus autē tempora vocat: quę pręter præsentis significationes sunt/ præteritum scilicet & futurum. ¶Quando autem est tertium

» adiacēs/ prædicatur: dupliciter dicūtur oppositiones. Dico autem: vt est iustus homo. est tertiū/
» dico adiacere nomen/ vel verbū in affirmatione. quare ob id ipsum quattuor erunt illę. quarū
» duę quidem ad affirmationē & negationē se habebūt secūdum cōsequentiā vt priuationes: duę
» vero minime. Dico autem quoniā est: aut iusto adiacebit/ aut iniusto. quare etiā negatio. quat-
» tuor igitur erunt. Intelligimus vero quod dicitur ex ijs quę subscripta sunt.

» A Homo iustus est	C Homo iustus non est.	Simplices
» C Homo iniustus non est	A Homo iniustus est.	Priuatoriæ
» C Homo nō iustus no est	A Homo non iustus est.	Infinitę.

» VNIVERSALES ET PARTICVLARES/ AFFIRMATIONES/ ET NEGATIONES.

» A Omnis homo est iustus	C Non omnis homo est iustus.	Simplices
» C Non ois homo est nō iustus	A Omnis homo est nō iustus.	Infinitę

» Est iustus homo: huius negatio est/ non est iustus homo. est non iustus homo: huius negatio ē/
» non est nō iustus homo. est enim hoc in loco & nō est: iusto et non iusto adiacet. hęc igitur quē-
» admodum in resolutiuis dictum est: sic sunt disposita. ¶Qđ autem dicitur perobscurū est & ex-
» positum a pluribus incurate: quorum cum iudicio cōpetenti enumerabo sententias. Postq̄ de

ijs propositionibus expediuit/ quę duobus constiterant terminis/ & subiectũ habuerant/ aut no
men/ aut (vt ipse ait) innominatũ/ idest infinitum nomen: nunc ad eas transit/ in quibus est ter-
tium adiacens prædicatur/ vno subiecto/ duobus prædicatis. vt in eo qđ dicimus homo iustus
est: homo subiectum est/ & iustus/ & est/ vtraq; prędicãtur. Ergo in hoc duo sunt prędicata: vnũ
vero subiectum. ¶ Et fortasse aliquis inquirat cur ita dixerit: quãdo autem est tertiũ adiacẽs/ p̄- Quęstio.
dicatur. nõ enim tertiũ prædicatur: sed secũdum. Duo enim sunt quę prædicantur: vnum vero
subiectum est. ¶ Sed nõ ita dictũ est quasi est/ in propositione quę dicit homo iustus est/ tertium Solutio.
prædicaretur: sed quoniã adiacet tertium & prędicatur. ergo qđ dicitur tertium/ ad adiacere re-
fertur. etenim in ea ipsa propositione quę dicit/ homo iustus est: est tertium adiacet/ prędicatũ
autem iam nõ tertiũ/ sed secundũ. ergo tertium numeratũ adiacet: secũdum vero numeratum
prędicatur. hoc est igitur qđ ait/ quando autem est tertiũ adiacens/ prędicatur: nõ quoniã ter-
tium prædicatur/ sed prædicatur tertium adiacens/ idest tertio loco. facit igitur nunc in ijs pro-
positionibus considerationem in quibus est tertium adiacens/ est secundum prędicatum. Et si-
cut in ijs in quibus tantum prędicatur est/ nõ etiam adiacẽs prędicabatur/ vt homo est/ de sub-
iecto cõsiderationem fecit/ quot modis subiectum sumptũ differẽtias faceret propositionũ (aut
enim nomen dicebat esse subiectum/ aut infinitum nomen) ita hic nũc de prędicato loquitur/
& de prędicati differentijs tractat. In ijs enim propositionibus in quibus est tertiũ adiacẽs/ prę-
dicatur: sumptũ prædicatum alias nomen/ alias infinitũ nomẽ/ facit differentias propositionũ.
Prędicatum autẽ dico in ea propositione quę proponit/ homo iustus est/ iustus. hoc enim prędi
catum de homine est. est autẽ/ nõ prædicatur: sed tertium adiacens prædicatur/ idest secundo lo
co/ & adiacẽs iusto. tertium vero/ in tota propositione prædicatur/ nõ quasi quędam pars totius
propositionis: sed potius demõstratio qualitatis. hoc enim qđ dicimus est/ nõ constituit proposi
tionem totã: sed qualis sit/ idest quoniã est affirmatiua demõstrat. atq; ideo nõ dixit tertium prę
dicatur tantum/ sed tertium adiacens prædicatur. Non enim positum est tertium prędicatur so
lum: sed adiacens tertium/ secundo loco/ & (quẽadmodũ dictum est) accidenter prędicatur. Po-
test autem & sic intelligi/ iccirco dixisse Aristotelem est in ijs tertiũ adiacens prędicari: quoniã
possit aliquoties & per se prædicari. vt si quis dicat Socrates philosophus est: vt propositio hæc
hoc sentiat/ Socrates philosophus viuit. est enim pro viuit positum ẽ. si quis ergo sic dicat: duo
inueniũtur subiecta/ est vero solum prędicatur/ non etiam adiacens. qđ enim dicimus Socrates
philosophus: vtraq; subiecta sunt. est enim prædicatur solũ. si quis aũt dicat sic/ Socrates philo
sophus est/ vt nõ iam Socratem philosophũ esse atq; viuere/ sed Socratem philosophari & phi-
losophum esse enũciatione significet: tunc inuenitur vnũ subiectum & duo prædicata. Socra-
tes enim subiectum est: philosophus autem & est prædicata. quorum philosophus quidem pri-
cipaliter prędicatur: est autem adiacens nomini qđ est philosophus/ & ipsum prędicatur/ sed nõ
simpliciter prædicatur/ sed adiacens. Sunt autem alię propositiones hoc modo/ Socrates in ly-
cio disputat: & sunt hę ex tribus terminis. sed de hac iterim propositionũ natura nichil tractat:
sed de ijs solum in quibus est tertiũ adiacens prędicatur/ vt est homo iustus est. sed de his duas
qdẽ ponit oppositiones. Quocirca recte duę oppositiones: quattuor propositionũ sunt. hoc aũt
huiusmodi est. Quãdo autẽ est tertiũ adiacẽs/ prędicatur: qđ principaliter prędicatur/ aut nomẽ
erit/ aut infinitum nomen. & hęc aut affirmatiue prædicãda sunt: aut negatiue. Quocirca sim-
plicis nominis affirmatio/ & simplicis nominis negatio vna est oppositio: & duę propositiones.
Finitum autẽ & infinitum hic nõ subiectum/ sed sumitur prędicatũ. vt in eo qđ est homo iustus
est: iustus prędicatur. hoc autẽ nomen erit aut infinitum nomẽ. Fiunt ergo ex his duę affirma-
tiones & negationes: homo iustus est/ homo est nõ iustus/ nõ est non iustus homo/ nõ est iustus
homo. atq; hoc quidem in indefinitis. Posterius autem mõstrabitur hoc etiã in ijs esse/ quę de-
terminationem habẽt vniuersalitatis vel particularitatis. nunc autem horum ordo subiectus/
numerum oppositionemq; declarat.

AFFIR. SIMPLEX		NEGATIO SIMPLEX.
Homo iustus est	Oppositio vna	Homo iustus nõ est.
AFFIR. EX INFINITO		NEGATIO EX INFINITO.
Homo nõ iustus est	Oppositio vna	Homo non iustus non est.

¶ Simplices in supraposita descriptione propositiones vocaui: in quibus nomẽ prædicatur/ vt
homo iustus est/ homo iustus nõ est. Ex infinitis autẽ: in quibus nomẽ infinitũ principaliter p̄-
dicatur/ vt homo nõ iustus ẽ/ homo nõ iustus nõ est. siue aũt est/ primo prędicatur/ siue postea:
idem est. nec hoc turbet q̄ Aristoteles est/ primũ dixit/ nos vero posterius: sed idem est. fiũt igit̃
oppositiones duę/ propositiones quattuor: & propositiones ex senario propositionum numero

ad pauciora reductę sunt. Si enim simplices & ex duobus terminis fuissent: hoc modo essent/ ho
mo est/ homo nō est/ iustus est/ iustus nō est/ non iustus est/ nō iustus nō est. & essent hę sex pro-
positiones. posset quidem adijci hoc etiam: vt de infinito nomine subiecto fierēt propositiones.
vt est/ nō homo est/ nō homo nō est. sed de his posterius dicit. Nūc aūt sex illę simplices in quat
tuor reductę sunt/ idcirco q res simplices iunctę/ naturaliter redeūt pauciores. coniūctio eni ip-
sa numerū minuit. vt si sint decē res/ & singulę singulis iungātur/ vt binę fiāt: quinarius nume-
rus coniūctionis redit. Ita enim hoc modo sex erant propositiones (vt supra docui) quę & sim-
pliciter dicerentur: sed hę astrictę sunt/ & coniunctione diminutæ. Namq; propositæ illæ quat
tuor homo est/ homo non est/ iustus est/ iustus non est: hę coniunctione/ in duas reductę sunt.
iunctus enim homo cum iusto: duas propositiones fecit/ homo iustus est/ homo iustus non est.
Rursus ad eūdem ipsum hominē/ infinitū cum prędicatur: alię duę propositiones ex infinito p̄-
dicato rationabiliter oriuntur/ homo nō iustus est/ homo nō iustus nō est. quarū duę oppositio-
nes sunt: propositiones vero quattuor. Ita igitur ex sex propositionibus/ idest est homo/ non est
est homo/ est iustus/ nō est iustus/ est nō iustus/ nō est nō iustus/ quę cū sint sex ꝓpositiones/ tres
tantum habent oppositiones: homo iusto/ & homo nō iusto subiectus/ quattuor solas proposi-
tiones fecit/ duplicē vero oppositionem. qui vero dixerint numerosiores fieri propositiones ex
ijs/ in quibus est adiacens prædicatur/ q̄ ex ijs quę duobus terminis cōstarent: illos nō intelle-
xisse rerum naturam manifestū est/ quę ita fert/ vt semper ex pluribus simplicibus rariores rede
ant res paucioresq; cōiunctę. Ait igitur in ijs in quibus est tertiū adiacens prędicatur: vt hoc qđ
ait tertium/ nō ad prædicationē referatur/ sed potius ad ordinē/ vt ipse distinxit dicens. Dico au
tem vt est iustus homo: est tertium dico adiacere nomē/ vel verbum i affirmatione. nō aūt inqt
tertium prædicari/ sed adiacere tertiū. at ad ordinē scilicet/ non ad prædicationem refert: vt ter
tium quidem adiaceret/ adiacens autē prædicaretur/ idest nō simpliciter prędicaretur. Neq; eni
superius est terminatū: vt in propositione ē/ sit terminus. atq; ideo si quis resoluere ꝓpositiones
velit i suos terminos: ille nō resoluit in ē. vt i eo qđ est hō ē iust⁹: nō in e resoluit sed i hō & iust⁹/
& erūt duo termini/ subiectus qdē hō/ prædicatus vero iustus. Est aūt qđ adiacēs p̄dicat/ & ter-
tiū adiacēs nō in terminis: sed in qualitate potius propositionis (vt dictū est) accipitur. nomen
autem vel verbum (ait) est propter hāc causam. tertium enim nomen adiacere dixit est: vt do-
ceret prima duo esse homo scilicet & iustus. idcirco aūt ait nomen vel verbum: quoniam verba
quoq; nomina sunt. hoc autē prius dixit dicens: ipsa quidem secundum se dicta verba/ nomina
sunt. Postq̄ igitur dixit quid vellet ostendere per id qđ ait/ est tertium adiacēs prædicatur/ quo-
niam q̄tum ad ordinem nō ad prædicationem refertur: subter exposuit quot fierēt propositio-
Accidētia/ nes dicens. quare quattuor istę erūt. Dixit aūt i his quattuor cōmunē accidētiā: quā paulopost
cōsequētia. diligenter exponā. qđ autem accidit: hoc est. Cum sint hę quattuor propositiones/ quas posi-
turus est: duę ipsarum sese ad affirmationem & negatione ita habebūt secundum cōsequentiā
vt priuationes/ duę vero minime. Sed hanc in his propositionibus accidētiam/ paulopost de-
mōstrabo: nunc autē illud respiciamus quēadmodū ipsę quattuor fieri propositiones dicat. Ait
enim/ dico aūt quoniam est/ aut iusto adiacebit/ aut nō iusto. Fiet enim duplex propositio si aut
iusto aut nō iusto/ est adiacet hoc modo: est iustus homo/ est nō iustus homo. Quare (inquit) si
est affirmatiuo modo positum nūc quidem cū iusto/ nūc autem cū nō iusto/ geminas fecit pro-
positiones scilicet affirmatiuas: idem quoq; est cū negatione cōiunctū idest nō/ geminas quoq;
facit negationes/ eas scilicet quę sunt/ nō est homo iustus/ non ē homo nō iustus. hoc est autem
quod ait. Dico autē quoniā est: aut iusto adiacebit/ aut ininsto. si enim adiacet iusto: facit hanc
affirmationem/ est iustus homo. si adiacet nō iusto: facit hāc affirmationē/ est nō iustus homo.
quare etiam negatio iuncta cū est/ idem facit. hęc igitur negatio quę est non/ copulata iusto &
non iusto: duas faciet negationes cōtra eas/ quas supra diximus/ propositiones. Si enim adda-
tur iusto: talem facit negationem/ non est iustus homo. si nō iusto: nō est non iustus homo. hoc
autem ideo euenit (quoniā est & non est iusto/ & nō iusto adiacet) est cum iusto & nō iusto duas
faciens propositiones/ non est iterum negatio cū iusto & nō iusto/ alias duas negationes. ex q-
bus quattuor/ duę oppositiones sunt: vt ait supra. Quando autē est tertiū adiacens prædicatur:
dupliciter dicuntur oppositiones. quare sensus sese totus hoc modo habeat. Sed quoniam est
quoq; alia descriptio loci quę sic dicit (Dico aūt quoniā ē aut homini adiacebit/ aut nō homini/
quare & negatio. quattuor ergo propositiones erūt. Intelligimus aūt qđ diximus ex ijs quę sub-
scripta sunt. Est iustus homo: huius negatio/ nō est iustus homo. est no iustus homo: huius ne-
gatio/ non est non iustus homo. est enim hoc loco & non est/ homini & nō homini adiacet) tur-
babat expositores/ & dubitabant quid hoc esset q cum supra dixisset/ dico autem quoniā e aut
homini adiacebit aut non homini: in eorum exemplo & dispositione est non apposuit homini/

aut non homini/ sed iusto & non iusto dicens. Intelligimus vero qđ dicitur ex ijs quę subscripta
sunt. est iustus homo: huius negatio/ non est iustus homo. est non iustus homo: huius negatio/
non est nō iustus homo. & postq̄ iusto & nō iusto/ est & nō est apposuit/ qđ ante nō dixit sed ad
hominem & nō hominē est adiacere proposuit: postea infert/ est enim hoc loco homini adiacet
& non homini/ qui posuerat iusto & nō iusto/ est/ & nō est adiacere. vnde Alexander quoq; dicit Alexāder.
scripturę esse culpam nō philosophi recte dicētis: & emendādam esse scripturā. Sed nō eū opor-
tuit confundi/ si pro homine & non homine iustum & non iustū intulit. hęc enim exempla sunt
potius q̄ propositionis necessitas. qđ enim dixit est homini & non homini adiacere: ita sumpsit
tanq̄ si homo prædicaretur. vt in eo qđ est Socrates homo est: vel rursus Socrates nō homo ē.
Ergo volens sumere quodcūq; prædicatum/ nūc quidem simplex/ nunc aūt infinitū: intulit iu-
stū & nō iustū/ indifferēter habēs an homo & nō homo prędicaretur/ an iustus & nō iustus/ dū
modo solū in prędicato alias sumeret nomen/ alias infinitū nomē. non ergo oportuit Alexadrū
conturbari. Aliosq; in hac scriptione/ in qua nos philosophus exercere voluit/ sicut Porphyriū
& Hermyniū non turbabat: qui dicunt exempla hęc esse finiti prędicati & infiniti/ in q̄bus qđli-
bet prædicatum sit/ ęque accipi oporteret. vel sic cum dixisset homini & nō homini adiacere est
& non est: album & nō album postea intulisset/ sufficeret. hoc enim & illud prędicatum alias fi-
nitum/ alias infinitum sumere: in quibuscūq; nominibus ęque oportet. & qđ homini ait & non
homini adiacere est/ & postea intulit iusto & nō iusto/ & subiecit hominem: nō ita id putādum
est tanq̄ de subiectis/ idest homo/ & non homo loqui voluerit/ et postea per errorem intulerit in
prædicato iustū et nō iustū. sed potius ipsum homini & nō homini ita sumpsit/ tanq̄ i aliquo p̄-
dicaretur: vt sicut dictum est/ Socrates homo est/ Socrates nō homo est. hic ergo homo & non
homo prędicatur. rursus si quis dicat homo iustus est/ homo nō iustus est: nichil differt. eodē eñ
modo prędicatum in vna propositione simplex sumptū est/ in altera infinitum. velut si dicā nix
alba est/ nix nō alba est: eodem modo. nō ergo culpanda est scriptura quę cum prius proposuis-
set homini & nō homini adiacere est: iustum & nō iustum intulit. Nichil enim interest siue iustū
aut nō iustum prędicetur/ siue homo siue nō homo: dūmodo prędicationem alias infinitā/ alias
vero sumat finitā/ tunc cū est tertium adiacens prędicatur. Exercere igitur intelligētiam nostrā
acumenq; philosophus voluit rerum omnium solertissimus/ nō scriptura falsa cōfundere: quā-
do aūt ea q supra dixit/ colligēs ait. Est eni hoc loco/ et nō est: hoī et nō hoī adiacet. hoc aūt sen
tit/ quoniam in hac propositione/ quę dicit homo iustus est/ quā supra proposuerat/ iustus de ho
mine prędicatur: est autem adiacens iusto/ adiacebit & homini. et in ea quę dicit/ homo iustus
non est/ quoniā iustus prędicatur de hoīe/ non ē aūt iusto adiacet: nō est ergo homini quoq; ad-
iacebit. hoc enim est quod ait. est enim hoc in loco et non est: hoī et nō homini adiacet. Nam si
iustus prædicatur de homine/ est autem & non est adiacet iusto: et homini quoq; adiacebit/ vt
dictum est. Hanc quoq; scripturam emēdandā esse: faciendūq; esse Alexāder opinatur hoc mo-
do/ sicut prius quoq; exposuimus/ est enim hoc loco & non est iusto et nō iusto adiacet. Sed or-
do quidem totius sentētiæ diligenter expositus est/ siue ista scriptio sit/ siue illa: neutra enim mu
tanda est. Et vna quidem plus habet exercitij/ altera vero facilitatis: sed ad vnam intelligentiā
vtręq; proueniunt. ¶Restat igitur vt qđ ait/ quare ob id ipsum quattuor erūt illę. quarū duę q̄-
dem ad affirmationem et negationē se habebūt secundū consequentiā vt priuationes: duę ve-
ro minime: diligētius exponamus. Locus enim magna breuitate constrictus est/ & nimia sub-
tilitate ac obscuritate difficilis: & hūc quidem in prima ędicione huius operis trāscurrentes ex-
posuimus, atq; in eo breuissimā/ vt in alijs: dedimus expositionē. Nunc aūt quid in se sensus ha-
beat veri/ quid hac breuitate latitet: q̄tum facultas suppetit/ nos ipsi patefaciamus/ & q̄tum va-
let/ animus lectoris intēdat. cui si forte paulo obscuriora videntur: rerum imputet difficultati. si
vero planiora q̄ putauerit: suo gratiam debebit acumini. Sed prius quid hoc loco Hermynius
arbitretur: q̄ possibiliter expedia. ¶Ait Hermynius tribus modis cū infinito nomine propositi- Hermyn9.
ones posse proferri. aut enim infinitū subiectum habēt: vt nō homo iustus est. aut infinitū prędi
catum: vt homo nō iustus est. aut infinitū subiectū & infinitū prædicatū: vt nō homo non iu-
stus est. Harum igitur (inquit) quęcunq; ad prædicatum terminū habent nomen infinitum: si-
miles sunt ijs/ quę aliquā denūciant priuationem. Denūciant autē priuationem eę quę dicunt:
homo iniustus est/ homo iniustus non ē. ergo istiusmodi quę proponūtur/ homo iniustus est/ ho
mo iniustus nō est: illæ (inquit) cōsentiunt quę sunt ex infinito prædicato/ vt ea quę ē homo nō
iustus est/ homo nō iustus non est. Idem enim est inquit/ esse hominem iniustum: q; hominē nō
iustum. Illę vero quę habent aut subiectum infinitum/ vt est nō homo iustus est/ aut vtraq; infi-
nita/ vt est non homo nō iustus est: non cōsentiunt ad priuatoriam propositionem quę ē homo
iniustus est. Nulla enim similitudo est eius propositionis quę est/ non homo iustus ē: & eius quę

dicit/homo iniustus est. Nec vero eius quę proponit non homo nō iustus ē:& eius quę enūciat/ homo iniustus non est. Nāq; illę quę infinitum nomen habēt in prædicatione:eę priuatorijs cōsentiunt. Illę vero propositiones quę aut subiectum habent infinitū/ aut vtraq; infinita: priuatorijs longe diuersę sunt. sed hic Hermynius longe a toto intellectu & ratione sentētiæ discrepās: has interposuit/ quę aut ex vtrisq; infinitis/ aut ex subiecto fierēt infinito. Quid aūt esset qđ ait secundum cōsequētiam/ vel quę duæ haberent se secūdum cōsequentiā vt priuationes/ quę vero nō/ exponens: nichil planū fecit/ & sensus nichilo magis ante expositionem Hermynij: q̄ post expositionem obscurus est. Nos aūt Porphyrium sequentes/ eiq; doctissimo viro cōsentientes: dicimus esse quattuor propositiones/ quarum duę quidem ex finitis nominibus sunt/ duæ vero ex infinitis nominibus prędicatis. Sunt autē ex finitis nominibus hoc modo: affirmatio: ē iustus homo/ negatio non ē iustus homo. Ex infinitis vero nominibus prædicatis affirmatio est quę dicit/ est nō iustus homo: negatio quę promit/ non ē nō iustus homo. sed has ex infinitis nominibus prędicatis propositiones in reliquo sermone infinitas vocabimus: vt affirmatio infinita/ sit in hac expositione ea quę dicit/ est nō iustus homo. negatio infinita ea quę dicit/ nō est nō iustus homo. vt qđ dicturi eramus propositionem ex infinito nomine prædicato: hanc infinitā nominemus. illas autem duas quę nullum nomē habēt infinitū/ nec subiectū nec prędicatum: simplices vocemus. Sunt ergo simplices propositiones hę: est homo iustus/ non ē homo iustus. Priuatorias autem propositiones voco: quęcunq; habent priuationē. priuatoriæ autē sunt hoc modo: est iniustus homo. hęc enim iustitia subiectum priuat. & rursus non ē iniustus homo: hęc rursus iniustitia subiectum priuat. ergo cum sint duę propositiones simplices/ vna affirmatiua/ altera negatiua/ & sint aliæ duę priuatorię/ earum quoq; vna affirmatiua/ altera negatiua/ necnon etiam sint aliæ duę infinitę/ affirmatiua rursus & negatiua: dico quoniā quēadmodū se priuatoriæ propositiones affirmatio scilicet & negatio ad affirmatiōes & negationes simplices habuerint: sic se habebunt/ & quę sunt infinitę ad easdem ipsas scilicet simplices/ scilicet secundū consequētiam. qđ autē dico tale est. disponātur prius duę simplices/ idest affirmatio quę dicit est iustus homo/ & rursus negatio quę dicit non est iustus homo. sub his autem disponātur priuatorię: sub affirmatione quidem simplici/ priuatoria negatiua. sub negatiua simplici: affirmatiua priuatoria. vt sub ea quę dicit est iustus homo: ponatur q̄ dicit nō est iniustus homo. & sub ea q̄ dicit non ē iustus homo: ponatur ea quę proponit est iniustus homo. rursus sub priuatorijs disponantur infinitæ: sub affirmatione affirmatio/ sub negatione negatio. sub affirmatione quidē priuatoria/ quę dicit est iniustus homo: disponatur affirmatiua infinita q̄ est/ ē nō iustus homo. sub negatiua vero priuatoria q̄ dicit nō ē iniustus homo: ponatur negatio infinita quę dicit nō est nō iustus homo. hoc autem subiecta descriptio docet.

AFFIR.	Est iustus homo.	Simplices	Nō est iustus homo.	NEG.
NEG.	Nō est iniustus homo	Priuatoriæ	Est iniustus homo.	AFFIR.
NEG.	Nō est nō iustus homo	Infinitæ	Est nō iustus homo.	AFFIR.

¶ His igitur ita dispositis dico/ quoniam quēadmodum se habent priuatoriæ/ idest affirmatio & negatio quę dicunt est iniustus homo/ nō est iniustus homo/ ad simplices quę proponūt ē iustus homo/ non est iustus homo/ secundū consequētiam: sic se habebunt etiam infinitę propositiones affirmatio et negatio eę scilicet quę sunt est nō iustus homo/ non ē non iustus homo/ ad easdem simplices quę sunt/ est iustus homo/ nō est iustus homo. videamus aūt quę sit simplicium & priuatoriarū consequentia: vt vtrum se sic habeant infinitę ad simplices/ quēadmodū se habent priuatoriæ ad easdem simplices cognoscamus. dispositę igitur sunt in primo quidem ordine simplices propositiones: affirmatio simplex quę dicit/ est iustus homo/ & negatio simplex q̄ dicit/ non est iustus homo. Sub his/ idest sub affirmatione simplici: duę negationes/ vna priuatoria quę est non est iniustus homo/ & altera infinita quę est non est non iustus homo. Sub negatione vero simplici quę dicit/ nō est iustus homo: duę affirmationes/ vna priuatoria quę dicit/ est iniustus homo/ altera infinita quę dicit/ est nō iustus homo. Illud quoq; in descriptione vidē dum est: q; angulariter se affirmationes negationesq; respiciūt. nam affirmatio quę est simplex est iustus homo: angulariter contra se respicit vtrasq; affirmationes/ infinitam scilicet & priuatoriam quę sunt/ est non iustus homo/ est iniustus homo. Rursus negatio simplex quę ē non est iustus homo: angulariter respicit duas negationes infinitam scilicet & priuatoriam. & in veritate simplicem affirmationem priuatoria negatio sequitur. Nā si verū est dicere quoniam ē iustus homo: verum ē dicere quoniā non ē iniustus homo. nam qui iustus est: non ē iniustus. & possumus istam continuā propositionem/ coniūctamq; proponere: si iustus est homo/ non ē iniustus homo. sequitur ergo affirmationem simplicē/ priuatoria negatio: vt si vera fuerit affirmatio sim

plex/ vera quoq; sit negatio priuatoria/ & affirmatiōis simplicis veritatē/ negationis priuatoriæ veritas cōsequat̄. At vero nō hęc cōuersio ē. neq; eni affirmatio simplex/ negationē seqtur priuatoriā. Nā si verū est dicere quoniā non ē iniustus hō: nō omnino verū ē dicere quoniā est iustus homo. potest enim vere de equo dici quoniam equus nō est iniustus homo. neq; enim omnino homo est: & ideo nec iniustus homo est. sed nō potest dici de equo/ quoniam equus ē iustus homo. ita ergo veritatem priuatorię negationis/ non sequitur veritas simplicis affirmationis: atq; ideo nec cōtinua propositio hinc & coniūcta proponi proferriq; potest. Non enim vera propositio est si quis dicat: si nō est iniustus homo/ est iustus homo. de equo enim verū est (vt dictū est) quia non est iniustus homo: nō tamen verum est esse iustum hominē/ equū. quare negationem priuatoriam simplex affirmatio non sequitur. mōstratum est igitur quoniam affirmationē simplicem/ negatio priuatoria sequeretur: negationē vero priuatoriā simplex affirmatio nō sequeretur. Rursus videamus & in opposita parte: qualis sit cōsequentia. In diuersa enim parte affirmationem quidem priuatoriā/ sequitur negatio simplex: negationē vero simplicem/ affirmatio priuatoria non sequitur. Nam si verum est dicere/ quoniam est iniustus homo: verum est dicere quoniam non est iustus homo. qui enim iniustus est: iustus nō est. & affirmatiuę priuatorię/ eius scilicet quę dicit est iniustus homo/ veritatem: sequitur negatiua simplex quę est/ nō est iust⁹ homo. hoc autem nō conuertitur. Neq; enim simplicē negatiuā: sequitur priuatoria affirmatiua. Nam si verum est dicere quoniā nō est iustus homo: non est omnino verū/ quoniam ē iniustus homo. de equo enim verum est dicere quoniā equus nō est iustus homo. nam qui omnino homo nō est: nec iustus homo est. sed nō de eodem equo potest dici vere quoniam equus est iniustus homo. nam qui homo nō est: nec iniustus homo esse potest. quare veritatem negatiuę simplicis: nō sequitur veritas priuatoriæ affirmationis. veritatem autē affirmationis priuatorię: sequitur ex necessitate veritas simplicis negatiuę. Quocirca mōstratum est hoc in vtrisq;: quoniā affirmationem quidē simplicem sequeretur negatio priuatoria/ negationem vero priuatoriam nō sequitur affirmatio simplex. Rursus affirmationē priuatoriam sequitur negatio simplex: negationem simplicē nō sequitur affirmatio priuatoria. His ergo ita positis: de infinitis priuatoriisq; tractemus. Priuatorię nāq; & infinitę: affirmationes affirmationibus/ negationes cōsentiunt negationibus hoc modo. Affirmatio enim priuatoria quę dicit est iniustus homo: consentit infinitę affirmationi quę dicit/ est non iustus homo. nā si idem in re significāt vtręq;/ priuatoria affirmatio & infinita/ & quāq̄ in aliqua sermonis prolatione discrepant: tamen significatione nil discrepāt/ nisi tātū ꝙ quē illa iiustū ponit idest priuatoria/ hęc ponit esse nō iustū idest infinita. Et rursus negatio priuatoria q̄ est/ non ē iniustus homo: cōsentit atq; cōcordat ei negationi quę est infinita/ non est nō iustus homo. hę quoq; idest negationes/ ꝙ sibi in cōsequentia cōsentiunt: manifestum est. Sequitur autem simplicē affirmationē eam quę dicit est iustus homo: priuatoria negatio/ quę dicit nō est iniustus homo. sequitur ergo eandē ipsam simplicem affirmationem infinita negatio: idest eam quę dicit est iustus homo/ ea quę proponit nō est non iustus homo. nam si sibi priuatoria negatio/ & infinita cōsentiunt: si eam sequitur priuatoria negatio/ eandem quoq; infinita negatio consequitur. sed affirmationem simplicem quę proponit est iustus homo: priuatoria negatio sequitur/ quę dicit nō est iniustus homo. quare sequitur etiā eādem simplicem affirmationē quę enūciat est iustus homo: infinita negatio q̄ est/ non ē nō iustus homo. Rursus e diuersa parte idem euenit/ quoniam affirmationē priuatoriā q̄ dicit est iniustus homo/ sequebatur negatiua simplex quę proponit non est iustus homo: sequitur quoq; infinitam affirmationem quę dicit est nō iustus homo/ simplex negatio quę proponit non ē iustus homo. Nam si priuatoria affirmatio & infinita cōsentiunt: quę propositio sequitur priuatoriam/ eadem sequitur infinitam. sed priuatoriam affirmationē/ quę dicit est iniustus homo: sequitur simplex negatio quę proponit/ non ē iustus homo. sed priuatoria affirmatio & infinita affirmatio: idem significant/ sibiq; consentiunt. sequitur ergo simplex negatio quę est/ nō est iustus homo: infinitam affirmationem quę dicit/ est nō iustus homo. sed hoc ecōuerso non euenit. Nunc enim demonstratū est ꝙ simplicem affirmationem sequeretur infinita negatio/ & simplex negatio veritatem infinitę affirmationis sequeretur: sed nō est cōuersio/ vt rursus infinitam negationem sequatur finita affirmatio/ & simplicem negationē īfinita rursus affirmatio cōsequatur. nam si idem priuatoria negatio quæ est/ non est iniustus homo/ & infinita negatio significant/ quę est nō est nō iustus homo: quoniam affirmatio simplex quę dicit est iustus homo/ nō sequitur priuatoriam negationē quę est/ non est iniustus homo/ vt supra mōstrauimus: eadē ipsa simplex affirmatio quę proponit est iustus homo/ non sequitur infinitam negationē quę enunciat/ non ē nō iustus homo. Rursus in parte altera/ si affirmatio priuatoria quę proponit est iniustus homo/ idem significat cū infinita affirmatione/ quę dicit est nō iustus homo/ priuatoria autem

affirmatio quę proponit est iniustus homo/ nō sequebatur simplicem negationē/ quę dicit nō est iustus homo: nec eandem quoq; simplicem negationem quę proponit nō est iustus homo/ sequitur infinita affirmatio/ quę dicit est non iustus homo. Sed quāq; hoc ratio cōsequentiæ & necessitas mōstraret: nos tamen id qđ demōstrauimus ratione/ exemplis quoq; doceamus. dico eni affirmationē simplicem quę dicit est iustus homo/ sequi infinitam negationem/ quę dicit nō est non iustus homo: sicut eādem quoq; simplicē affirmationē/ sequebatur priuatoria negatio/ quę proponit nō est iniustus homo. nam si verū est dicere quoniam est iustus homo: verū quoq; de eodem ē dicere quoniam nō ē nō iustus homo. nā qui iustus est/ non ē nō iustus: sicut verū erat dicere quoniam idē qui iustus est/ nō est iniustus. quare simplicem affirmationē sequitur infinita negatio: sicut eādem quoq; simplicē/ priuatoria negatio sequebatur. sed hoc nō conuertitur. neq; statim verum ē/ quoniam nō est nō iustus homo: eūdem esse iustū. Equus enim: nō est nō iustus homo. neq; enim omnino homo est. qđ autē omnino homo nō est: nō poterit esse homo non iustus. sed de equo de quo verum est dicere quoniam non ē nō iustus homo: non est de eo verum dicere quoniam est iustus homo. sicut de eodem equo verum esset dicere priuatoriam negationem/ quæ proponit non est iniustus homo (hęc enim poterat etiam de equo dici) nec erat verū quoniam sequeretur hanc/ idest priuatoriā negationē: simplex affirmatio/ quę dicit ē iustus homo. Quare nō sequitur infinitam negationē quę ē nō est non iustus homo/ simplex affirmatio quę proponit est iustus homo: sicut nec illā quidem quę consentit infinitę negationi/ idest priuatoriam negationem quę proponit non ē iniustus homo/ ea quę dicit est iustus homo/ simplex affirmatio/ sequebatur. Cōcludenti igitur dicendū est: quoniam affirmationē quidē simplicem sequitur infinita negatio/ sicut eam priuatoria sequebatur. infinitam vero negationem nō sequitur simplex affirmatio: sicut nec negationem priuatoriam sequebatur. Rursus in altera parte idem ecōuerso euenit. affirmationem enim infinitā sequitur negatio simplex: sicut priuatoriam quoq; affirmationē eadem simplex negatio sequebatur. nā qui est non iustus homo/ ille ex necessitate nō ē iustus hō: sicut etiā qui est iniustus homo/ ille ex necessitate nō est iustus homo. At vero si verum est dicere quoniā nō est iustus homo: nō omnino necesse est illum esse nō iustū hominē. equus enim non ē iustus homo. nam qui omnino homo nō est: nec iustus homo esse potest. sed nullus de eodem dicere potest/ quoniam equus est nō iustus homo. qđ enim homo nō est: nec nō iustus homo esse potest. sicut etiam cū diceremus nō est iustus homo: nō sequebatur priuatoria affirmatio/ quę dicit est iniustus homo. equus nāq; non est iustus homo: sed de eodem equo nemo dicit/ quoniam est iniustus homo. Iterū igitur cōcludenti dicēdū est affirmationem infinitā/ sequi simplicem negationē: sicut affirmationē quoq; priuatoriā sequebatur. sed nō conuertitur. neq; enim sequitur simplicē negationē infinita affirmatio: sicut eam nec priuatoria affirmatio sequebatur. sic ergo cū sint quattuor propositiones: duę simplices/ duæ infinitæ sunt. quarum quattuor duę simplices sunt/ est iustus homo/ nō est iustus homo: duę vero infinitę/ est nō iustus homo/ nō est nō iustus homo. & harum quattuor: duę quidē/ idest negatio infinita & negatio simplex sequūtur duas - idest negatio infinita simplicē affirmationē: ea scilicet q̄ dicit nō ē nō iustus homo/ eā quę dicit ē iustus homo. affirmationē vero infinitam/ sequitur negatio simplex. affirmationem enim infinitā quę dicit est nō iustus homo: sequitur ea quę proponit non ē iustus homo negatiua simplex. duę vero alię/ idest affirmatio simplex & affirmatio infinita: nō sequūtur negationē infinitam & simplicem negationē. hoc autē etiam in priuatoriis euenit/ vt affirmatio priuatoria nō sequatur simplicem negationem: cū illam/ simplex negatio sequatur. & rursus negatio priuatoria sequatur affirmationē simplicē: cum simplex affirmatio nō sequatur priuatoriā negationem. Recte igitur dictum est/ harum quattuor idest duarū simpliciū propositionum/ & duarū infinitarū: duas duabus esse cōsequentes/ & habere quandā cōsequētiam ad alias/ sicut infinita negatio & simplex negatio/ sequuntur simplicem affirmationē/ & infinitam affirmationem. sicut priuationes quoq;. nam & priuatoria negatio sequebatur simplicem affirmationem/ & simplex negatio sequebatur priuatoriam affirmationē. ergo duę habent cōsequentiam/ idest infinita negatio & simplex negatio: ad simplicem & infinitam affirmationes/ sicut priuationes quoq; (nāq; & priuationes similiter sunt/ vt supra sępe mōstrauit) duę vero minime habent consequentiam. neq; enim negatiuam infinitam simplex sequitur affirmatiua/ aut infinita affirmatiua simplicem negatiuā sequitur: sicut in priuationibus quoq; fuit. In priuationibus namq; nec affirmatio simplex priuatoriā negationem sequebatur: nec simplicem negationem priuatoria affirmatio consecuta ē. sensus ergo huiusmodi ē. quattuor istę erūt idest quattuor propositiones/ ex quibus duplicem fieri oppositionem dixerat. quattuor aut illę sunt/ duę simplices/ affirmatiua scilicet est iustus homo/ negatiua nō ē iustus homo: & duæ infinitę/ affirmatiua est nō iustus homo/ negatiua non est non iustus homo. Quarum (inquit) duæ

negatiua scȝ infinita / & negatiua siplex sic se habebũt ad affirmationẽ & negationẽ scd̃m cõsequẽtiã / idest ita alias duas affirmatiões siplicẽ & ifinitã ipsę duę negatiões sequũt / vt eas priuatiões seq̃bãt: duę vero mime idest siplex affirmatio & ifinita affirmatio nõ sese habebũt / scd̃m cõsequẽtiã / ipsę duę affirmatiões ad duas negatiões infinitã scȝ & simplicẽ: q̃s nõ sequebãt / sicut nec dudum has negationes priuatorię quoqȝ affirmationes secutę sunt. Qd̃ vero ait secundũ cõsequẽtiã ad affirmationẽ & negationẽ: nõ ita intelligẽdũ ẽ q̃si vna sit affirmatio aut vna negatio. sed quoniã in q̃ttuor ꝑpositioibꝰ / i qbꝰ duę qdẽ affirmatiões erũt / duę vero negatiões, affirmatiões: simplex qdẽ est iustus hõ / ifinita aũt ẽ nõ iustꝰ hõ. negatiões aũt: siplex qdẽ nõ ẽ iustꝰ hõ / ifinita aũt / nõ ẽ nõ iustus hõ) qm̃ affirmatiões duas siplicẽ quidẽ est iustus hõ / infinitã aũt est nõ iustus hõ: duę negationes seq̃bant / simplex scȝ negatio q̃ est nõ ẽ iustus hõ / infinitã affirmationẽ q̃ dicit est non iustus hõ / & rursus infinita negatio simplicẽ affirmationẽ seq̃bat. quoniã ergo (vt dictũ est) duas affirmatiões & simplicẽ & ifinitã / duę negatiões simplex & ifinita seq̃bãt / hoc aũt & in priuatiõibus erat: icciteo dictũ ẽ ad affirmationẽ & negationẽ scd̃m cõsequẽtiã sic se habere harũ q̃ttuor ꝑpositionũ duas / sicut etiã se priuationes haberẽt. Ad affirmationẽ aũt & negationẽ dixit: ꝙ duas affirmationes duę negatiões cõsequerent / duę vero minime / idest duę affirmationes negatiões duas nõ seq̃rent. neqȝ eni seq̃bat negationẽ infinitã simplex affirmatio / aut simplicẽ negationẽ infinita affirmatio: sicut nec in priuationibꝰ erat / qd̃ sępe supra mõstratũ est. Ne qs aũt nos arbitret de eodẽ genere ꝑpositionũ dicere seq̃ negatiões / affirmatiões. neqȝ eni dicimꝰ negationẽ siplicẽ: seq̃ affirmationẽ siplicẽ. hoc eni ipossibile ẽ. nũq̃ eni sibi cõsẽtiũt siplex affirmatio siplexqȝ negatio: nec rursꝰ ifinita negatio / & ifinita affirmatio. neqȝ eni fieri potest / vt aut negatio q̃ dicit nõ ẽ iustꝰ hõ / affirmatiõi q̃ ꝑponit ẽ iustꝰ hõ cõsentiat: aut affirmatio q̃ dicit ẽ nõ iustꝰ hõ / cõsẽtiat negatiõi q̃ dicit nõ ẽ nõ iustus hõ. eã eni q̃ dicit ẽ iustꝰ hõ simplicẽ affirmationẽ: seq̃tur priuatoria negatio / q̃ dicit nõ est iiustus hõ. Sed negatiuã (inquunt) infinitã q̃ est / nõ est nõ iustus hõ: nõ sequitur affirmatiua simplex q̃ dicit ẽ iustus hõ. ergo queadmodũ negatiua priuatoria / q̃ ẽ nõ ẽ iiustus hõ / seq̃tur affirmatiuã simplicẽ q̃ dicit est iustꝰ hõ: nõ eodẽ modo eadẽ simplex affirmatio / q̃ dicit est iustus hõ sequit infinitã negationẽ / q̃ dicit nõ est non iustꝰ hõ. Quibus dicẽdũ est nõ eos hanc consequẽtiam recte intelligere: necq̃q̃ in hac huiusmodi ꝑpositionũ consequentia discrepare. Cur eni hoc notauerũt / ꝙ nõ sequit negationẽ infinitã quę est nõ est nõ iustus hõ: affirmatio q̃ dicit est iustus hõ / nã hoc nichil mirabile debet videri. icciteo eni simplex affirmatio q̃ dicit est iustus hõ / nõ seq̃tur infinitã negationẽ q̃ dicit nõ est nõ iustus hõ: quoniã nec antea priuatoriã seq̃bat. neqȝ eni seq̃bat eadẽ simplex affirmatio q̃ dicit est iustꝰ hõ: priuatoriã negationẽ / q̃ dicit nõ est iiustus hõ. & ea causa est: cur ifinitã quoqȝ nõ seq̃tur. infinita eni & priuatoria (vt supra sępe dictũ ẽ) sibi cõsẽtiũt. quare nulla est discrepãtia. nã si simplex affirmatio negationẽ priuatoriã sequeret: eodẽ quoqȝ modo infinitã negationẽ sequeret. nunc aũt quoniã simplex affirmatio negationẽ priuatoriã nõ sequit: nec infinitã quoqȝ sequit negatiuã. Illi aũt q sumpserũt quoniã sequeret priuatoria negatio simplicẽ affirmationẽ / & in eadem cõsequẽtia discrepare dixerũt / ꝙ simplex affirmatio nõ seq̃ret infinitã negationẽ: nõ ita oportuit discrepãtiã sumere. sed magis si queadmodũ priuatoria negatio sequeret affirmationẽ simplicẽ: sic infinita negatio nõ sequeret simplicẽ affirmationẽ: tunc in cõsequẽtia discrepare. nũc autẽ nulla est omnino discrepãtia. atqȝ in hac quidẽ pte nichil omnino discrepãt / atqȝ discordãt. videamus nũc in altera parte: quã illi esse discrepantiã dicũt infinitarũ cõsequẽtię & priuatoriarũ ad simplices / vt i ea quoqȝ si qd vere discrepet videamꝰ. Dicũt eni affirmatiõi qdẽ priuatorię / q̃ dicit est iniustus hõ: cõsentiẽtẽ eẽ & cõcordãtẽ simplicẽ negatiuã q̃ dicit nõ est iustꝰ hõ. et sicut simplex negatio priuatoriã sequit affirmationẽ / & sicut negatio priuatoria seq̃t siplicẽ affirmationẽ: aiũt qm̃ nõ ita seq̃tur simplicẽ negationẽ q̃ dicit nõ ẽ iustꝰ hõ / infinita affirmatio q̃ dicit ẽ nõ iustus homo. hęc enim illam nõ sequitur. Quibus dicẽdũ est rursus / quoniã icciteo ifinita affirmatio quę dicit est non iustus homo / non sequitur simplicem negationẽ quę proponit nõ est iustus hõ: qm̃ priuatoria affirmatio / q̃ dicit ẽ iniustꝰ hõ / nõ seq̃t siplicẽ negationẽ q̃ ꝑponit nõ ẽ iustus hõ. ꝙ si priuatoria affirmatio seq̃retur simplicẽ negationẽ: seq̃retur sine dubio infinita quoqȝ affirmatio eandem simplicem negationẽ. Nunc aũt quoniã priuatoria affirmatio simplicẽ negationem nõ sequitur: neqȝ ifinita affirmatio simplicẽ sequitur negationẽ. affirmatio eni priuatoria & affirmatio infinita / sibimet consentiunt. Illi ergo qui discrepãtiã voluerunt ostẽdere i infinitarũ & priuatoriarũ cõsequẽtia ad simplicẽ / ꝙ cũ negatio simplex sequeretur affirmationẽ priuatoriã nõ eodẽ modo affirmatio infinita sequeretur simplicẽ negationẽ: non ita oportuit colligi discrepantiã. sed potius si queadmodũ affirmatio priuatoria / quę dicit est iniustus homo / nõ ita infinita affirmatio quę enũciat est non iustus homo / sequeretur simplicem negationẽ quę est non est iustus homo: tunc oportuerat dicere aliquid discrepare consequẽtiã priuatoriarũ & infinitarũ ad simplices. nũc aũt cũ eodẽ modo quo priuatoria affirmatio non sequitur simplicem

negationem/ eodē quoq; modo infinita affirmatio non sequitur eandem simplicē negationem: manifestum est nullam esse in his discrepantiam / immo in omnibus simillimā cōsequētiam, & illos nichil per hāc rationem quam volunt addere/ recte differere/ immo potius maioribus obscurā sententiam obscuritatibus implicare. sed potius ita intelligēdū est: vt id qđ ait (quarū duæ qdē ad affirmationē & negationē se habebūt secūdū consequētiā/ vt priuationes: duę vero minime) ita accipiam⁹ tanq̄ si ita dixisset/ quattuor ꝓpositionū/ duarū simplicium/ duarū vero infinitarū: duas idest affirmationes simplicē & infinitā/ sequuntur duę negationes simplex & infinita scilicet sicut priuationes quoq;. In priuationibus enim affirmatiuam simplicē sequebatur priuatoria negatio/ & simplex negatio priuatoriā affirmationē. reliquę vero duę idest simplex affirmatio & infinita affirmatio: nullā habent consequentiam ad negationes idest ad simplicē & infinitā/ sicut nec priuationes quoq;. nā affirmatio priuatoria nō sequebatur negationē simplicē: nec simplex affirmatio priuatoriā negationem vt dicamus hoc modo. quare quattuor istę erūt: duę simplices/ duę īfinitę. quarum idest duarū simplicium & duarum infinitarum: duę quidem idest negationes simplex & infinita ad duas affirmationes sequuntur idest simplicē & infinitā. hoc est eni qđ ait/ ad affirmationē & negationē se habebūt scđm consequentiā idest consequūt negationes ad eas quę sunt affirmationes/ sicut in priuationib⁹ quoq; dicebatur. duę vero idest affirmationes simplex & infinita: non habent se secūdum consequentiam ad duas negationes/ idest simplicem & infinitā/ sicut priuationes quoq; se secundum consequentiam non habebant. nam priuatoriā negationem/ nō sequebatur affirmatio simplex: nec simplicē negationē/ priuatoria affirmatio. Est alia quoq; simplicior expositio quā Alexander post multas alias expositiones in quibus animaduertit/ ędidit hoc modo. Cū sint (inquit) quattuor ꝓpositiōes/ quarū duę sunt infinitę/ duę vero simplices: duę (inquit) infinitę æqualiter se habent secundum affirmationē & negationē ad priuatorias/ duę vero simplices ad easdem priuatorias se similiter non habent hoc modo. Affirmatiua enim īfinita cōsentit affirmatiuę priuatorię. ea eni quę dicit infinita affirmatio est nō iustus homo: ei consentit affirmatiuę priuatorię quę dicit est iniust⁹ homo. ea vero infinita negatio q̄ dicit non ē nō iustus hō: priuatorię negationi cōsentit q̄ dicit nō est iniustus hō. atq; hæ quidē duę idest infinita affirmatio & infinita negatio: ita se habent ad affirmationem & negationē vt priuationes/ idest eadē affirmant vel negant q̄ priuationes affirmant vel negant. duę vero minime: idest duę simplices/ minime se ita habēt ad affirmationē & negationem sicut priuationes. nā omnino non consentit simplex affirmatio priuatoriæ affirmationi. ea enim quæ dicit est iustus homo: non cōsentit ei quę dicit est iniustus homo. nec rursus negatio simplex priuatorię negationi consentit. ea enim q̄ dicit non est iustus homo quę est simplex negatio: plurimum dissidet ab ea q̄ dicit/ non est iniustus homo/ quę est priuatoria negatio. ergo cum sint quattuor affirmatio simplex/ & negatio simplex/ affirmatio infinita/ & negatio infinita: harum duæ idest affirmatio infinita & negatio infinita/ ita aliquid affirmant vel negant vt priuationes. hoc est enim quod ait. quarum duę quidē ad affirmationem & negationem sese habebunt secundū cōsequētiā vt priuatiōes: duę vero minime. neq; eni ita affirmāt & negant duę sīplices: sicut duę priuatorię. Affirmatio nāq; sīplex ab affirmatiōe priuatoria discrepat: & rursus negatio simplex a negatione priuatoria longe dissidet atq; discordat. sed hęc (vt diximus) Alexādri expositio ē post multas alias simplicior/ nō tn̄ repudiāda: sed illa superior verior eē videt/ qđ Aristoteles ipse testat. ait eni paulo post: hęc igitur quēadmodum i resolutiuis dictū est sic sūt disposita. hāc eni cōsequētiā quā in superiori expositiōe memoraui priuatoriarū & infinitarū ad simplices: i primi libri priorū resolutiuorū/ q̄ analytica gręci vocāt/ fine disposuit. Dicit aūt Porphyri⁹ fuisse quosdā sui tēporis/ q hūc exponerēt locū/ & qm̄ ab Hermynio vel Aspasio vel Alexandro expositiones singulas proferentes multa contraria & in expositionibus male ab illis ædita & dissidentia reperierunt: arbitratos fuisse hunc librum Aristotelis vt dignum esset/ exponi omnino nō posse/ multosq; illo tēpore viros totā huius libri pręterijsse doctrinā/ q inexplicabilē putarent esse caliginem. Nos aūt breuissime hūc locū in prima æditione pręteriuimus. sed quod illic pro intellectus simplicitate breuiter posuim⁹: hic omni latitudine totā sententię vi & prolixitatē digessim⁹. quare quoniā superiora digne (vt michi videtur) expressimus: sequentis textus ordinem sententiamq; videamus.

» ¶ Similiter autem se habebunt & si vniuersalis nominis fit affirmatio vt om-
» nis est homo iustus: negatio/ non omnis est homo iustus. omnis est homo non iustus: non om-
» nis est hō non iustus. Sed non similiter angulares veras esse contingit. contingit aūt aliquādo.
» ¶ De īfinitis q̄dā propositiōib⁹ pręlocut⁹: nūc de ijs q̄ determinatę sunt scđm vniuersalitatis & particularitatis adiectionem dicit q etiam similiter ipsę se habent/ sicut illæ quoq; quæ sine vlla determinatione dicebātur/ simplex scilicet ꝓpositio atq; infinitā. qđ vero ait/ similiter aūt se habebūt et si vniuersalis nominis fit affirmatio: alij ita intellexerunt/ vt qđ ait similiter/ referatur ad numerum propositionū & oppositionū. Nā sicut in ijs q̄ indefinitę sunt & indeterminatę duę

sunt oppositiones/ vna simplicis negationis & simplicis affirmationis/altera infinitę affirmationis & infinitę negationis/quattuor autē propositiões/ qđ supra iā dictū est:ita quoq; in ijs q̄ determinationē secūdum vniuersalitatē particularitatēq; habent/ fiunt quattuor ꝓpositiones/ & oppositio duplex. Oppositio enim vna est vniuersalis affirmationis simplicis/ & particularis negationis simplicis. vt est/omnis hō iustus est/ non omnis homo iustus est: hęc est quidē vna opposition. Alia vero infinitę vniuersalis affirmatiōis/ & infinitę particularis negationis. vt est: ois homo nō iustus est/ non omnis homo non iustus est. Quare hic quoq; cū duę sint oppositiones: erunt sine dubio ꝓpositiones quattuor/ sicut in ijs de quibus supra iā dixerat/ quę scilicet determinatiōe carebāt. Alij vero q̄ Aristotelis animū penitus inspexerūt/ nō aiunt similiter solū se habere determinatas ꝓpositiões ad nūerū oppositionū & ꝓpositionū: sed etiā ad cōsequētiā. Nā q̄ ē cōsequētia negationū ad affirmatiões in ijs ꝓpositionibus sīplicibus & infinitis/ q̄ ꝑter determinationē dicūt: eadē similitudo habet i ijs quę cū determinatiōe proferunt. sed quoniā nō in oibus omnia similia habent: iccirco addidit/ id notās/ sed non similiter angulares cōtingit esse veras/ contingit aūt aliqñ. Sensus autē totus huiusmodi est. Similiter (inquit) se habent eę ꝓpositiones q̄ secūdū determinationē dicūtur infinitę ad simplices & sīplices ad infinitas: quēadmodū illę quoq; se habebāt quę sine determinatione indefinitę dicebātur. Sed habēt quādā dissimilitudinem: q̄ angulares ꝓpositiones in ijs quę cū determinatione dicūtur/ non eodē modo verę sunt/ quo modo illę veræ sunt/ q̄ sine determinatione ꝓferebant/ vel infinitę vel simplices. videamus ergo prius an eadē in ijs quę determinatę sunt/ consequētia sit: quę in ijs est q̄ indefinite proferūtur. post videamus quę sit in angularibus dissimilitudo. Disponātur ergo non solū eę q̄ simplices/ vel infinitę sunt: sed etiā quæ sunt priuatorię/ & prius quidem disponātur hoc modo. Simplex quidem affirmatio/ simplexq; negatio: et hęc quidē indefinitę idest pręter vniuersalitatis/ aut particularitatis adiectionē. Sub his/ idest sub affirmatiōe quidem simplici ponatur negatio priuatoria: sub negatione vero simplici/ affirmatio priuatoria/ et hę quoq; rursus indefinitę. Sub his aūt ponat/ idest sub affirmatione priuatoria & sub simplici negatione/ affirmatio infinita. Sub priuatoria aūt negatiōe & simplici affirmatiōe/ ponat negatiua infinita: & hę quoq; indefinitę & indeterminatę sine vlla vel vniuersalitate aut ꝑticularitate. Sub his aūt disponant eę q̄s determinatas vel vniuersalitatis quātitate vel ꝑticulatitatis vocamꝰ. & primo qdē affirmatio vniuersalis simplex/contra hāc negatio particularis simplex. Sub affirmatiōe autem vniuersali sīplici ponat negatio ꝑticularis priuatoria. sub negatiōe aūt ꝑticulari simplici/ vniuersalis affirmatio priuatoria. Rursus sub negatiōe ꝑticulari priuatoria & sub affirmatiōe vniuersali simplici/ ponatur negatio particularis infinita. Sub affirmatione vero vniuersali priuatoria & sub negatione simplici particulari: ponatur vniuersalis affirmatio infinita. erit autem huiusmodi descriptio.

Affirmatio simplex	Homo iustus est
Negatio priuatoria	Homo iniustus non est
Negatio infinita	Homo non iustus non est
¶INDEFINITAE PROPOSITIONES	
Homo iustus non est	Negatio simplex
Homo iniustus est	Affirmatio priuatoria
Homo non iustus est	Affirmatio infinita
Affirmatio vniuersalis simplex	Omnis homo iustus est
Negatio particularis priuatoria	Non omnis homo iniustus est
Negatio particularis infinita	Non omnis homo non iustus est
¶DEFINITAE PROPOSITIONES	
Non omnis homo iustus est	Negatio particularis simplex
Omnis homo iniustus est	Affirmatio vniuersal' priuatoria
Omnis homo non iustus est	Affirmatio vniuersalis infinita

¶In hoc ordine propositionū quem supra descripsimus: quæ sint angulares manifestum est. Sunt namq; affirmationes quidem affirmationibus/ negationes vero negationibus: & in iis quidem quæ indefinitæ sunt/ eodem modo āgulares sunt affirmatiões. Simplex quidē affirmatio quę dicit est homo iustus: priuatoriæ affirmationi quę dicit est homo iniustus/ & infinitę affirmationi q̄ ꝓponit est homo nō iustus/ angularis ē. Negatio vero simplex q̄ est nō est hō iustus: negationi priuatorię q̄ dicit non est hō iniustus/ & negatiōi infinitę q̄ est non ē hō nō iustus angularis est. Itē si quis ad definitas ꝓpositiões aspiciat: idē sine aliqua dubitatione repenet. Affirmatio eni vniuersalis simplex q̄ est ois homo iustus est: affirmationi vniuersali priuatorię q̄ enūciat omnis hō iniustus est/ & affirmationi vniuersali infinitę q̄ dicit ois est homo nō iustus/ angularis ē. Itē negatio particularis simplex quę est nō ois ē hō iustus: negationi particulari priuatorię q̄ dicit nō ois est homo iniustus/ & negatiōi particulari infinitę q̄ proponit nō ois est homo nō

iuſtus/angularis ē.igiť affirmationes affirmationibus/ & negatiões negationibꝰ angulares ſūt/ & in ordine indefinitarū ꝓpoſitionū/ & in ordine definitarū . quocirca de earū conſequētia ſpeculādū eſt. Dictū ē eni prius ꝙ affirmationē indefinitā ſimplice ſequeretur priuatoria & infinita negatio:eas vero ſimplex affirmatio non ſequeretur . rurſus infinitā affirmationē priuatoriāq; affirmationē ſequitur ſimplex negatio:hæ vero ſimplicem negationem non ſequuntur. Rurſus ſi quis ad ordinē definitarum reſpiciat:idem inueniet.affirmationem nāq; vniuerſalē ſimplicē ſequitur particularis priuatoria negatio/ & particularis infinita negatio. Nam ſi vera eſt vniuerſalis affirmatio ſimplex quę dicit/ oīs eſt homo iuſtꝰ:vera eſt etiā particularis priuatoria negatio q̄ dicit/ nō omnis eſt hō iniuſtus. hoc aūt iccirco euęnit/ ꝙ ea q̄ dicit nō oīs hō iiuſtus eſt:idē poteſt qd ſimplex/ & ſimilis eſt ei q̄ ꝓponit quidā hō iuſtus eſt/ particulari ſimplici affirmationi. nam ſi nō omnis hō iiuſtus eſt:quidā homo iuſtus eſt. ſed particularis affirmatio ſimplex ſequitur vniuerſalē affirmatiuā ſimplicē. Quando enim vera eſt vniuerſalis affirmatio q̄ dicit omnis homo eſt iuſtus:vera eſt & particularis affirmatiua q̄ proponit quidā hō iuſtus eſt. ſed ei q̄ dicit quidā homo iuſtus eſt:cōſentit particularis negatio priuatoria q proponit/ non omnis hō ē iniuſtus. Quocirca etiā particularis negatio priuatoria:vniuerſali ſimplici affirmationi conſentit. ſequitur igitur eam q̄ dicit/ omnis eſt homo iuſtus/ vniuerſalē ſcilicet ſimplicē affirmationē:ea q̄ proponit/ non oīs eſt homo iiuſtus/ particularis negatio priuatoria. Sed huic particulari negationi priuatorię/ q̄ dicit non omnis eſt homo iniuſtus:cōſentit particularis infinita negatio/ quę dicit non oīs eſt homo nō iuſtus. & verum eſt ſi non omnis eſt hō iniuſtus:quoniā non omnis ē homo nō iuſtus. idem enim eſt eſſe iniuſtū:qđ non iuſtū. ſed particularis priuatoria negatio:ſequiť ſimplicē vniuerſalē affirmationē. Infinita igiť negatio particularis: ſeqtur ſimplicē affirmationē vniuerſalē/ eiq; cōſentit/ ſi prius affirmatio vniuerſalis vera ſit. quocirca eam quę dicit omnis eſt homo iuſtus/ vniuerſalē ſimplicē affirmatiuā:ſequunť ſine dubio particularis negatio priuatoria/ non omnis eſt hō iniuſtus/ & particularis negatiua infinita/ nō omnis eſt homo non iuſtus. Quare hic quoq; affirmationē negatiões ſequūť. ſed hoc non cōuertitur. quoniā eni(vt dictum eſt)negatio particularis priuatoria q̄ dicit/ nō omnis eſt homo iniuſtus cōſentit particulari affirmationi ſimplici/ ei ſcilicet q̄ dicit qdam hō iuſtus eſt. hanc aūt particularē affirmatiuā:nō ſequitur vniuerſalis affirmatiua. neq; eni ſi verū eſt quēdā hominē eſſe iuſtum:iccirco iam & omnem eſſe hominē iuſtū neceſſe ē. quare nō ſequiť affirmatio vniuerſalis ſimplex/ oīs eſt hō iuſtꝰ: affirmationem particularem/ quidā homo eſt iuſtus. poteſt enim hac vera ideſt particulari:vniuerſalis eſſe falſa. ſed particularis affirmatio ſimplex: particulari negationi priuatoriæ cōſentit. quare nec priuatoriam particularē negationē: ſimplex affirmatio ſequitur vniuerſalis. Eā igitur quæ dicit/ non oīs eſt hō iniuſtus:non ſequiť affirmatio vniuerſalis ſimplex q̄ proponit omnis homo iuſtus eſt. ſed particularis priuatoria negatio: conſentit particulari negatiōi infinitę. vniuerſalis igitur affirmatio ſimplex:non ſequitur particularē negationem infinitā. ea igitur q̄ dicit oīs eſt hō iuſtus/ affirmatio vniuerſalis ſimplex:nō ſequiť eam q̄ dicit nō omnis eſt homo nō iuſtus particularē infinitam negationē. duę igitur negatiōes infinita/ & priuatoria particulares: ſequunť vniuerſalem ſimplicē affirmatiuā/ ſicut in iis quoq; erat quę ſūt indefinitę. duę eni negationes infinita & priuatoria/ indefinitę:ſimplicē affirmatiuā ſequebantur indefinitam. ſed nō econuerſo. affirmatio enim vniuerſalis ſimplex/ non ſequitur negationē particularē infinitam & priuatoriā:ſicut nec indefinita quoq; affirmatio ſimplex/ indefinitas ſequebatur negationes priuatoriā atq; infinitā. quare in hoc vno ordine ſimiliter ſe habent definitę:iis quę ſunt indefinitę. æqualiter enim affirmationibus veris:verę ſunt negationes. negationū veritatē:affirmationum veritas non ſequitur/ nec his cōſentit. Rurſus in altera parte perſpiciamus quēadmodū affirmationes vniuerſales priuatoriā ſcilicet & infinitā: particularis negatio ſimplex ſequať. nā affirmationē vniuerſalē priuatoriā oīs eſt hō iiuſtus: ſequitur particularis negatio ſimplex nō omnis eſt hō iuſtus. ea eni q̄ dicit oīs eſt hō iniuſtus: conſentit ſimplici vniuerſali negationi q̄ dicit nullus hō eſt iuſtus. nā ſi omnis eſt homo iniuſtus:nullus eſt homo iuſtus . ſed hāc ideſt vniuerſalē ſimplicē negatiuā:ſequitur particularis ſimplex negatio. Nā ſi vera eſt quoniā nullꝰ homo iuſtus eſt:vera quoniā nō oīs homo iuſtus eſt. ſed vniuerſalis negatio ſimplex:vniuerſali priuatorię affirmationi cōſentit. ſequiť ergo particularis ſimplex negatiua q̄ eſt nō oīs hō iuſtus:vniuerſalē affirmationē priuatoriam q̄ proponit omnis eſt homo iiuſtus. ſed hęc vniuerſali affirmationi infinitę conſentit. idem enim ſignificat omnis eſt homo iniuſtus :& oīus eſt hō non iuſtꝰ. quare ſequiť quoq; pticularis negatio ſimplex q̄ eſt nō omnis eſt hō iuſtus:vniuerſalē affirmationē infinitā q̄ dicit oīs eſt hō nō iuſtꝰ . Hic ergo affirmatiōes vniuerſales priuatoriā atq; īfinitā: ſeqtur pticularis negatio ſimplex q̄ eſt nō oīs ē hō iuſtꝰ ſed nō cōuertit. Eteni qm̄ ſimplicē negationem particularē q dicit nō omnis ē homo iuſtꝰ:nō ſequitur vniuerſalis negatio quę proponit

nullus hō iustus est. neq enim si vera ē non omnem hominē esse iustum: vera est nullum hominem esse iustum. hęc autem idest vniuersalis simplex negatio: cōsentit vnūq significat/ cū affirmatione vniuersali priuatoria. non sequitur igiť vniuersalis affirmatiua quę dicit omnis ē homo iniustus: simplicem particularē negationē q̄ proponit non omnis ē homo iustus/ sicut nec eādē particularē negationē vniuersalis negatio sequebatur. sed priuatoria vniuersalis affirmatio: cōsentit cum infinita affirmatione vniuersali. igitur particularē negationem q̄ dicit non omnis est homo iustus: vniuersalis affirmatio infinita non sequiť/ quę pponit omnis ē hō nō iustus. quare hic quoq affirmationes duas vniuersales/ idest priuatoriā atq īfinitā/ pticularis simplex negatio sequitur: sicut affirmationes duas quoq indefinitas/ negatiua indefinita sequebatur. sed duę affirmatiōes vniuersales priuatoria & infinita/ non sequūtur particularē simplicem negationē: sicut duę quoq indefinitę affirmationes priuatoria & infinita/ simplicem negationē non sequebantur. similiter igitur se habent definitę indefinitis scđm consequentiā: angulares aūt nō eodē modo se habent. nā indefinitarū propositionū angulares simul veras eē contingit. nam si verū est quoniā est homo iustus/ quę est indefinita affirmatio simplex: nichil phibet veram esse etiā eā q̄ dicit est hō iniustus/ & rursus eā quę dicit est hō nō iustus/ q̄ sunt indefinitę affirmationes priuatoria & infinita. rursus negationes negationibus q̄ sunt angulares: veras esse contigit. vt ea q̄ dicit non est hō iustus/ si vera est: nichil phibet verā esse etiā eā q̄ dicit nō est hō iniustus/ & eā quę pponit nō est homo non iustus. angulares ergo sibi indefinitas in veritate cōsentire nichil phibet: sed in his terminis tantū (vt in secūdo huius operis volumine docuimus) q̄ neq naturalia sunt inesse/ neq impossibilia. Si qs enim sic dicat est hō ratiōalis: huic angulares verę esse non possunt/ hę scilicet quę dicunt/ est hō irrationalis/ & rursus est homo nō rationalis. Rationalitas eni homini per naturā est. similiter autem & de impossibilibus dicendū est. Qz si sint talia quæ neq impossibilia sint inesse/ nec naturalia sint inesse/ vt in ea propositione q̄ dicit est hō iustus/ iustitiā neq naturalē esse necesse est homini/ nec impossibilē esse: manifestū est quoniam angulares sibimet semper in veritate consentiūt. atq hoc idē de negatiuis quoq angularibus recte dicitur. In ijs igitur terminis q nec naturales sunt/ nec impossibiles: semp angulares & negationes negationibus/ & affirmationes affirmationibus simul veras esse contingit. & hoc quidem in ijs q̄ indefinitę sūt. In ijs aūt quę definitę sunt/ & vniuersalitatis particularitatisq participes: nō eodē modo sunt. In quibusuis autem terminis/ siue possibilibus/ siue naturalibus/ siue impossibilibus: affirmationes affirmationibus sibimet angularibus in veritate cōsentire nō possunt. negatiōes autē negationibus/ angulares angularibus: in ijs tantū terminis qui neq naturales neq impossibiles sunt/ in veritate poterūt cōuenire. Et primum queadmodū affirmatiōes affirmationibus sibimet angularibus in veritate cōsentire non possunt: in quibuslibet terminis demonstrandum est. Ea quę dicit omnis est homo iustus/ & ea quę dicit omnis est homo iniust⁹/ quę est scilicet angularis: verę simul esse non possunt. Ea namq quę dicit omnis est homo iustus: nichil differt ab ea quę pponit nullus est homo iustus. sed omnis est homo iustus/ & nullus est hō iust⁹: qm̄ cōtrarię sunt/ simul verę esse nō possunt. sed ea quę dicit nullus est hō iustus: cōuenit atq consentit ei quę pponit omnis homo est iniustus. quare omnis homo iustus est/ & omnis homo est iniustus: simul verę esse nō possunt. sed eadē quę proponit omnis est homo iniustus: consentit (vt sępe dictū est) ei quę dicit omnis est hō nō iustus. quare nec in his hęc in veritate cōsentire poterit ei q̄ dicit quoniā omnis est homo iustus. affirmatio igitur vniuersalis simplex omnis est homo iustus/ affirmatiōibus vniuersalibus priuatorię & infinitę q̄ sunt ois est hō iniust⁹/ & ois ē hō nō iustus/ sibimet angularib⁹/ in veritate simul nulla ratiōe cōsentit: sicut i ijs quę indefinitę erant/ & affirmatiōes affirmatiōib⁹ & negatiōes negatiōibus in veritate poterāt cōsentire. in ijs ergo quę sunt definitę affirmationes: angulares simul verę esse non possunt. Recte igitur dictum est: quoniam in alijs omnibus similis est cōsequētia definitarum & indefinitarū. affirmationibus enim consentiūt in veritate negationes: negationibus autem affirmationes non omnino consentiunt. quę similitudo consequentię in vtrisq est: idest & in ijs q̄ definitę sunt/ & in ijs q̄ indefinitę sunt. sed est distantia/ q non similiter angulares cōtingit veras esse: & affirmatiōes affirmatiōibus & negatiōes negatiōibus. in idefinitis aūt vera sesse cōtingit eas scilicet quę sūt angulares: in ijs autem quæ sunt definitę/ affirmationes affirmationibus angulares veras esse aliquando/ nulla ratione contingit. hoc aūt manifestū erit: si qs & ea sibi pponat exēpla/ in quibus sunt termini naturales atq ipossibiles/ & ea in qbus sunt possibiles & nō naturales neq ipossibiles. in omnibus eni inueniet affirmatiōes affirmatiōib⁹ definitis/ definitas: angulares simul veras esse non posse. Qđ autem addidit/ contingit autē aliquādo: huiusmodi est. quāq enim affirmationes affirmationibus angulares definitę/ simul verę esse nō possunt quibuscunq ppositis terminis: potest tamē fieri vt negationes negationibus verę iueniātur/ & sit hęc

similitudo ad infinitas angulares. nã sicut illic negatiões negationibꝰ indefinitę ãgulares / verę simul esse poterant in ijs q̄ neq̧ naturalia sunt neq̧ impossibilia: ita hic quoq̧ idest in ordine definitarum negationes definitas negatiõibus definitis / angulares angularibus simul veras eẽ cõtigit / i ijs quæ neq̧ sunt ipossibiles nec naturales. negatio eni simplex particularis quę dicit non omnis est hõ iustus: potest simul vera esse cũ ea q̄ dicit nõ omnis est hõ iniustus. potest eni fieri vt quidã sint iusti: quidã autẽ nõ sint iusti. et in eo vtręq̧ verę sunt / & ea q̄ dicit nõ ois est hõ iustus / quia sunt quidã iniusti: & ea q̄ dicit non omnis est hõ iniustus / quia poterant aliqui esse iusti. sed hęc cõsentit infinitę negationi particulari / q̄ dicit non omnis est homo nõ iustus. idẽ eni est dicere non omnis est hõ iniustus / q̄d nõ omnis est hõ non iustus. quocirca & hæ sibi angulares simul verę esse possunt. Nã si q̄dã sunt iusti / quidã iniusti: verũ est dicere quoniã nõ omnis est homo iustus / q̄a sunt quidã iniusti. rursus verũ est dicere nõ ois est hõ nõ iustus: quia sunt quidã iusti. negatiõibus igitur negatiões angulares definitę / simul verę eẽ possunt. & hoc est simile indefinitis in q̄bꝰ sicut affirmatiões affirmatiõibus: ita quoq̧ i veritate angulares negatiões negationibꝰ cõsentiunt. Sensus ergo totus huiusmodi est. Similiter autẽ (inquit) se habet: idest similis erit cõsequentia propositionũ: queãdmodum fuit in idefinitis etiã si vniuersalis nominis sit affirmatio idest etiã si definitę affirmatiões negationesq̧ ponantur. vt per subiecta exempla monstrauit / dicens affirmationi simplici vniuersali / ois est hõ iustus: opponi nõ ois est hõ iustꝰ / particularem scilicet simplicẽ. & rursus vniuersalẽ affirmationẽ infinitã ꝓponens / eam scilicet q̄ est omnis est homo non iustus: huic illam opposuit q̄ dicit non omnis est homo non iustus. hæ (inquit) similiter se habent ad consequentiã quemadmodũ indefinitę. quomodo autẽ se illę habent ad cõsequẽtiam: supra monstratũ est. sed non (inquit) similiter angulares veras eẽ cõtingit. In ijs eni quę erãt indefinitę: affirmationes affirmationibus angulares / simul verę esse poterãt. In ijs aũt quę definitę sunt: simul verę esse non possunt. Contingit autẽ aliquãdo / vt similiter angulares verę sint i ijs quę definitę sũt / queãdmodũ & i indefinitis. negatiões eni negationibus angulares definitę / simul in veritate consentiũt: vt i ijs quoq̧ inueniebatur / quas indefinitas supra descripsimus. Plenus est igit̃ huiusmodi intellectus.

Hermyniꝰ ❡Hermynius autẽ hoc aliter sic exponit: similiter (inquit) duas facient oppositiões q̄ttuor ꝓpositiões: si fuerint duę simplices / duę infinitę determinatione tamen adiecta. hoc autẽ sic monstrat / proponẽs prius simplicẽ affirmationem vniuersalem quę dicit omnis est iustus homo. contra hanc particularẽ simplicẽ negationẽ / non omnis est iustus homo. sub affirmatione vniuersali simplici: affirmationem vniuersalẽ infinitã quę dicit omnis est non iustus homo. contra hanc / sub negatione particulari simplici: particularem negationem infinitã quę proponit non omnis est non iustus homo.

Omnis est iustus homo	Simplices	Non omnis est iustus homo
Omnis est non iustus homo	Infinitę	Non omnis est non iustus homo

❡His ergo ita dispositis duę (inquit) fiunt oppositiones. Cõtra eni eã q̄ est ois est iustus hõ: opponitur illa q̄ ꝓponit nõ ois est iustus hõ. hoc aũt iccirco quoniã sibi cõtradictorie oppositę sunt vniuersalis affirmatio simplex / & particularis negatio simplex. & est hęc quidem vna oppositio. Rursus contra eãdẽ affirmationẽ simplicẽ q̄ dicit omnis est iustus hõ: opponitur vniuersalis affirmatio infinita q̄ dicit omnis est nõ iustus homo / & hoc cõtrario modo. Ea nãq̧ q̄ dicit ois ẽ nõ iustus homo: idem significat eiq̧ cõsentit q̄ dicit nullus hõ iustus est. sed hęc q̄ ꝓponit nullus homo iustus est: contrario modo opposita est ei q̄ proponit ois est iustus hõ. quocirca etiã ea q̄ dicit ois est nõ iustus hõ: cõtrarie erit opposita ei q̄ dicit omnis est iustus hõ. Est igitur hic quoq̧ altera oppositio. duę ergo sunt oppositiões queãdmodũ etiã i ijs q̄ sunt indefinitę. licet eni alio modo essent oppositę: tñ duę erãt oppositiones. Scd̃m diametrũ aũt nõ cõtingit similiter veras esse: vt ipse ait. Illæ eni q̄ñ indefinitę erãt: & scd̃m diametrũ q̄ erãt / simul veras esse cõtigebat / & oẽs oibus. q̄d si q̄s in idefinitarum descriptiones redeat: diligenter agnoscet. hic aũt (inquit) hoc est in ijs q̄ definitę sunt: nõ idem ẽ. hoc sic mõstrat. Ea eni ꝓpositio q̄ dicit ois ẽ iustꝰ hõ: nõ cõsentit cõtradictioni suę q̄ dicit nõ ois est iustus hõ. Rursus ea quę dicit omnis est nõ iustꝰ homo: nõ cõsentit rursus ei quę dicit non omnis est non iustus homo. hęc enim cõtrarię ipsius cõsentiebat. quare cum vera est vniuersalis affirmatio simplex q̄ dicit ois est iustus hõ: sine dubio falsa ẽ ea q̄ dicit ois ẽ nõ iustus hõ. sed hac falsa / cõtradictio eiꝰ vera erit. vera est igit̃ ea q̄ negat dicens nõ omnis est non iustus homo. Quocirca hę duę ꝓpositiões angulares verę aliquoties iueniunt̃: ois est iustus homo / non omnis est non iustus homo. contingit ergo aliquando veras esse: sed nõ (inquit) omnino. Nam si a particulari negatione infinita cęperis: nõ idem est / idest nõ eadẽ veritas venit. hoc autem tali probatur modo. Si enim vera est / quoniam non omnis est nõ iustus homo: falsa est ea quæ dicit omnis est non iustus homo. est enim ei contradictorie opposita. hac autẽ falsa quę dicit omnis est nõ iustus homo: non omnino veram necesse est esse eam quę pro-

ponit omnis est iustus homo. iccirco quoniam hę duę sibi contrariorum loco oppositę sunt. cō-
trarias autem propositiones simul falsas esse posse supra docuimus. ergo non necesse est/ si falsa
est omnis est non iustus homo: veram esse eam quæ dicit/ omnis est iustus homo. ꝙ si non ne-
cesse est/ hoc potest fieri vt vtreq; sint falsę. quare euenit aliquando vera hac propositione quæ
dicit non omnis est non iustus homo: falsa sit illa quę ꝓponit omnis est iustus homo. quare nō
similiter secundū diametrū in veritate sibi propositiones cōsentiunt. atq; hoc quod Hermyni⁹
non recta expositione dicit/ ordinē turbat. Si quis autē vel hoc quod Hermynius ait diligenter
agnoscit/ vel id qđ supra nos diximus: cognoscit multam esse differentiam expositionis & meli-
»» orem superiorem iudicans ei q; si quis nobis credit/ recte consentiet. ❡Hę igitur duę oppositæ
»» sunt. Alię autem duæ ad non homo quasi subiectum aliquod additum. vt est iustus non ho-
»» mo: non est iustus non homo. est non iustus non homo: non est non iustus non homo. plures
»» autem his non erunt oppositiones. Hę autē extra illas/ ipsę secundum se erunt: vt nomine vtē-
»» tes eo quod est non homo. ❡Supra iam dixerat omne subiectum/ aut ex nomine simplici & fi-
nito/ aut ex nomine rursus infinito consistere: & eorum oppositiones ostendit ꝙ essent duę/ &
quattuor ꝓpositiones. duę quidem simplex subiectum nomē habētes: duę vero infinitū. & post
has quando est tertium adiacens prędicaretur: illic quoq; dupliciter oppositiones fieri dixit/ cū
scilicet finitum nomen esset/ vel infinitum prędicatum. earumq; inter se eam consequentiā de-
monstrauit: qualem haberent priuatorię ad easdem ipsas simplices/ quibus ex finito nomine
propositiones compararētur. & quoniā omnis harum varietas propositionū ita fit cum est ter-
tium prędicaretur/ vt aut subiectum & prędicatū finita sint/ aut subiectum quidem finitum prę-
dicatum vero infinitum: de quibus supra locutus ē/ cum earum consequentiā demōstrauit. aut
infinitū habēt subiectū: finitū vero p̄dicatū. aut i finitū & subiectū & prędicatū. & habēt qdē ꝓ-
positiōes vtrūq; finitū: vt est/ hō iustus est/ hō iustus nō est. finitū vero subiectū ifinitū p̄dicatū:
vt est hō non iustus est/ hō nō iust⁹ nō est. & harū quidē cōsequētia supra monstrata est. Alię ve-
ro sunt quę infinitum habent subiectū/ & quasi nomine vtantur nomine infinito: vt non homo
iustus est/ non homo iustus non est. vtuntur eni hæ propositiones subiecto/ idest non homo/ vt
nomine: prędicato vero eo quod est iustus. hoc est enim quod ait/ alię autem duę ad non homo
quasi subiectum aliquod additum. Si quis enim ponat non homo quidem subiectum/ & de hoc
aut finitum nomen prędicet vt est iustus/ aut infinitum vt est nō iustus: vtroq; modo rursus du-
plicem faciet oppositionem. quattuor autem sunt propositiones hę.

Est non homo iustus.		Non est non homo iustus.
Est non homo non iustus		Non est non homo non iustus

In his igitur quattuor propositionibus oppositionibus vero duplicibus: non homo quidē sub-
iectū est. sed in superiori oppositione/ finitum quidē prędicatur nomen qđ est iustus: in inferiore
vero infinitum/ quod est non iustus. sed illę (inquit) quę prędicatum quidē infinitum habēt/ sub-
iectum vero finitum/ vel quibus & prędicatum finitum est & subiectū: habēt aliquam ad se cō-
sequentiam. hę vero quas postea memorauimus idest quę infinitū habent subiectū/ & prędica-
tū vel finitū vel infinitum: nullā habēt cōsequentiā ad eas propositiones/ quę siue finito prędi-
cato/ siue infinito & finito tamē subiecto consisterēt. hoc enim est qđ ait. hę autem extra illas ip-
sę secundum se erunt: idest nullam consequentiam ad superiores quæ ex finito subiecto consta-
rent/ habere ait eas quę infinitum subiectum i propositionū ordine retinerent. Postq̄ igitur enu-
merauit & eas quę ex vtrisq; finitis cōsisterent idest & subiecto & prędicato/ & illas quę ex subie-
cto quidem finito prædicato vero ifinito essent: his etiam illas quę ex subiecto infinito essent &
ex finito prædicato/ necnon illas addidit quæ ex vtrisq; infinitis constare viderentur. Postq̄
igitur has enumerauit: ait. plures autem his non erunt oppositiones. omnis enim oppositio
(quod supra iam dictum est) aut est ex vtrisq; finitis/ vt est homo iustus/ nō est homo iustus. aut
ex finito quidem subiecto & infinito prędicato: vt est homo non iustus est/ homo non iustus nō
est. aut ex infinito quidē subiecto/ finito vero prędicato: vt est non hō iustus/ nō est nō homo iu-
stus. aut ex infinitis quidem vtrisq;: vt est non homo non iustus est/ nō homo nō iustus non est.
vt aūt quinta oppositio reperiri possit: nulla rerū ratiōe possibile est. de ijs ergo hęc dicta sunt: in
»» qbus est tertiū adiacēs/ prędicatur. ❡In quibus vero est nō conuenit vt in eo quod ē sanuū esse &
»» ambulare: in ijs idem facit sic positum/ ac si est adderetur. vt est: sanus est omnis homo. nō san⁹
»» est omnis homo. sanus est omnis non hō. non sanus est ois non hō. non enim dicendū ē nō ois
»» hō: sed nō negationē ad id qđ est hō addēdū est. ois eni nō vniuersale significat: sed qm̄ vniuer-
»» saliter. Manifestū est aūt ex eo qđ est sanat hō: nō sanatur hō. sanatur nō homo: nō sanatur nō
»» hō. hęc eni ab illis differunt: eo ꝙ vniuersaliter nō sunt. qre ois vel nullus nihil aliud consigni-
»» ficat q̄ vniuersaliter de noie vel affirmationē vel negationē. ergo & reliq̄ eadē oportet apponi.

¶ Sunt quædam propositiones in quibus est quidem tertium adiacens/ prædicatum est: & hoc
sono ipso & prolatione dinoscitur. aliç vero sunt in quibus tale verbũ prędicatur/ quod tertium
quidem adiacens/ nõ prędicetur/ habet tamen coniunctũ atq; intra se verbũ est: quę propositio
si soluatur in participium atq; verbum est/ qđ ante solo verbo dictum prędicatum/ secũdo præ-
dicabitur/ tertio aũt loco prędicabitur est/ & fit similis propositio tanq̃ si prolatione quoq; haberet
est verbum. si quis enim dicat omnis homo currit: in hac propositione vnum subiectum est/ al-
terum prędicatum. homo enim subiectum est: prędicatum autẽ currit. neq; enim possumus arbi
trari in hac propositiõe tres esse terminos: iccirco q; omnis/ quidam terminus non est/ sed sub-
iecti termini determinatio. Significat enim quoniã res vniuersalis idest homo/ vniuersali subii-
citur cursui: cũ dicitur omnis homo currit. nulla est enim hominis exceptio: vbi omnem curre-
re determinatio est. ergo nõ ponit loco termini id qđ dicim9 ois: sed potius subiecti termini de-
terminatio est. Quocirca in hac ꝓpositione quę dicit ois hõ currit: duo sunt termini/ hõ & currit.
ergo i hac eadẽ quãq̃ verbum est/ nõ prędicet: in prolatione tamen verbi qđ est currit/ significa-
tione cõcluditur. Si quis enim hãc propositionem quę dicit omnis homo currit/ soluat in partici
pium atq; verbum: faciet omnis homo currens est. & idem significat participium verbo cõiun-
ctum: quod significat verbum/ quod vtraq; cõplectitur. nã cum dico omnis homo currit: omni
homini actionem pręsto esse pronuncio. q; si idẽ rursus dicã/ omnis homo currens est: eandem
actionem homini rursus adesse pronuncio. idẽ igitur significat verbum currit quod currens est.
& in eadem propositione quę dicit omnis homo currit/ licet in prolatione est non dicatur: tamẽ
tertium potestate prędicatur. quod hinc cognoscitur/ si tota propositio soluatur in participium
scilicet atq; verbũ. Quãobrẽ sicut ex nomine infinito subiecto/ fit affirmatio: non eodẽ modo ex
infinito verbo affirmatio fieri potest/ sed mox in ea vis negationis agnoscitur. quoniam enim fa
cimus affirmationem dicentes omnis nõ homo currit/ non homo scilicet subiectum infinitũ po
nentes: non ita possumus dicere affirmationem fieri/ cum proponimus omnis homo nõ currit.
hęc enim iam negatio est. quare vbicunq; fuerit non currit/ vel non laborat/ vel non ambulat/
Dubitatio vel non legit: in omnibus negatio fit/ in quibuscunq; infinitum verbũ prędicabitur. ¶ Dubita-
bit autẽ aliquis an si ex infinito verbo fieri affirmatio nõ potest/ sed semper negatio ex hoc præ-
dicamẽto fit: ita quoq; si eadem propositio soluatur in participium atq; verbum/ an ex infinito
possit affirmatio fieri participio. Quęritur enim/ an sicut in hac propositione quę dicit omnis ho
mo currit/ qui ita ꝓponit dicens omnis homo non currit/ facere affirmationem nõ potest/ sed si-
ne dubio negationẽ facit: ita quoq; si eadem soluat i participiũ atq; verbũ/ vt si quis dicat om-
nis hõ currens est/ currens est/ si fiat infinitum non currens est/ & dicatur omnis homo non cur
rens est: an hęc affirmatio sit an certe negatio tantũdem valens/ tãq̃ si aliquis dicat omnis ho-
mo nõ est currẽs. ¶ Sed fuerunt qui hoc tum ex multis alijs/ tũ ex aliquo Platonico syllogismo
colligerẽt: vt quid ex ea re definirẽt/ doctissimorum virorum authoritate cognoscerẽt. ex duab9
Plato enim negatiuis syllogismus fieri non potest. In quodam enim dialogo Plato huiusmodi in-
terrogat syllogismum. Sensus (inquit) non contingit rationem substantię. qđ non contingit ra
tionem substantię: nec ipsius veritatis notionem contingit. sensus igitur veritatis nõ contingit
notionem. videtur enim ex omnibus negatiuis fecisse syllogismũ: quod fieri nõ potest. atq; ideo
aiunt infinitum verbum quod est non contingit: pro participio infinito posuisse/ idest non con-
tingens est. est enim in pluribus alijs inueniendi facultas/ frequenter verbum infinitum po-
situm pro nomine infinito. quare verbum quidẽ dixere semper facere negationem/ si infinitum
apponatur: participia autem vel nomina si sint infinita/ posse facere affirmationẽ. & ideo quo-
tiescũq; a magnis viris infinitum verbum/ & duę negationes in syllogismo ponuntur: hac ra-
tione defenditur/ quo dicatur verbum infinitũ pro participio esse positũ/ qđ participium nomi-
Alexander nis loco in propositione prędicatur. & hoc quidẽ Alexander Aphrodiseus arbitrabatur/ cęteriq;
q̃ plures. iccirco enim aiunt non posse fieri ex infinito verbo affirmationem: quoniã sic ad ver-
bũ esti iuncta particula negatiua mox totam perficiet negationem/ sic etiam verba quę sunt in-
finita vel quę in se complectuntur verbum est/ non facient infinitam affirmationem sed potius
negationem. Si quis enim sic dicat homo currens non est: nullus hanc dixerit affirmationem:
si quis vero sic dicit/ homo non currit: iccirco nec hæc propositio affirmatio est/ quoniam cur-
rit/ est verbum intra se continet. & sicut ad est verbum particula negatiua iuncta/ non facit affir
mationẽ/ sed potiꝰ negationem: ita quoq; ad illud verbum iũcta negatio/ qđ intra se cõtinet est
verbũ/ plenã pficit negationẽ. ¶ Aristoteles autẽ non videtur ista discernere/ sed similiter arbi-
trari: siue cum participio ponatur est verbum/ siue sine participio verbũ illud qđ verbũ est/ est
intra se claudat atq; complectatur. dicit enim hoc modo. In quibus vero est non conuenit vt in
eo quod est sanum esse & ambulare: in his idẽ facit sic positum ac si est adderetur. & huius sub-

fecit exēplū/vt eſt currit omnis homo. In hac enim propoſitione q̄ dicit currit oīs homo: nō q•
dē cōuenit poni ē verbū. & eodē modo vel ſi quis dicat omnis hō ābulat: hic quoq; ē verbū nō
cōuenit poni. ſed hęc talia ſunt tanq̄ ſi eſt adderetur/ qđ exemplo docuit. nā ſicut eſt currēs om•
nis homo/ affirmatio eſt curſus pręſentiam mōſtrans: ita quoq; currit omnis homo affirmatio
idem valens idemq; ſignificās. Has ex ſimplicibus ſubiectis affirmationes in quibus eſt dici nō
conuenit: cōſequenter enumerat dicens/ currit omnis homo/ mediam ponens determinationē/
quę eſt omnis inter currit qđ eſt prædicatū/ & ſubiectum quod eſt homo. contra hanc opponit
ſimplicem negationem dicēs/ nō currit omnis homo. rurſus facit affirmationem ex infinito no
mine/ currit omnis nō homo. huic opponit negationem infiniti nominis ſubiecti/ nō currit om
nis non homo. & has idcirco propoſuit: vt monſtraret idem in ijs euenire in quibus eſt nō con•
uenit prędicari/ qđ in illis quoq; in quibus eſt tertium adiacēs/ prędicabatur. Sed quoniā in ne•
gationem infiniti nominis ſubſtituit/ nō currit omnis nō homo: ait. nō enim dicendū eſt nō om
nis homo: ſed nō negationē ad id qđ eſt homo addendū eſt. poterat eni quis dicere/ nō recte fe•
ciſſe negationem eius affirmationis quę eſt currit omnis nō homo/ hāc quę dicit non currit om•
nis nō homo: ſed potius ita debuiſſe oppoſitionē cōſtitui/ currit omnis nō homo/ non currit non
omnis homo. ex hoc aūt demōſtrat ita faciendā eſſe negationē/ vt eam ipſe diſpoſuit. dicit eni/
non eni dicendū eſt nō omnis homo: ſed nō negationē ad homo addendū eſt. qui ſenſus eſt hu
iuſmodi. quoties facimus (inquit) negationē cōtra hanc affirmationem quę dicit currit omnis
non homo: nō negatiua particula/ nō adiūgenda eſt ei qđ eſt omnis/ ſed potius ſubiecto qđ eſt
homo. Cum enim ita dicimus currit omnis nō homo: facienda eſt negatio/ nō currit omnis nō
homo. non enim dicendum eſt nō currit non omnis homo: ideſt non negatiua particula nō eſt
adijcienda ad omnis/ ſed potius ad homo. huius hęc cauſa eſt/ q; omnis determinatio in termi•
norum numero nō aſcribitur: ſed potius ad vim ſuam/ ideſt ad determinationē. nō enim aliqd
vniuerſale ſignificat ipſū omnis: ſed ſignificat quidē vniuerſale qđ eſt hō vniuerſaliter p̄dicari.
omnis autē/ determinatio eſt: quoniam id qđ vniuerſale eſt ideſt homo/ vniuerſaliter prędicat.
non ergo aliquid vniuerſale ſignificat determinatio omnis: ſed potius q; vniuerſale nomē vni•
uerſaliter prędicatur. atq; ideo quoties in his negatio fit: ad ſubiectū potius nomē/ trahi opor•
tet negationē/ nō ad determinationem. Sed ne forte quis dubitet: vt etiam in alijs quoq;/ ita fie
ri oportere oppoſitiones dicat. In ijs enim quę ſubiectum finitū habēt/ cum dicimus omnis ho•
mo currit: ſi cōtra hanc cōtradictorie oppoſita negatio ponitur ad determinationem negatiua
particula eſt conſtituenda. vt contra eam quę dicit omnis homo currit/ ea ſit quę dicit non om•
nis homo currit. In iis autē quę ex infinito nomine ſubiecto fiūt/ ſiue in affirmatione/ ſiue in ne•
gatione: a ſubiecto nomine nō ē ſeparāda negatio. hoc autē ita eſſe facillima ratione cognoſci•
tur: ſi determinationes pauliſper auferantur/ & in ijs propoſitionibus ex infinito nomine ſubie•
cto quę ſunt indefinitę/ ſpeculatio fiat. Sit enim affirmatio idefinita/ nō homo currit: cōtra hāc
erit negatio/ nō homo nō currit. ſi igitur hę propoſitiones factæ ſunt in vniuerſalibus terminis
(vniuerſalis enim terminus eſt nō homo) ſed nō haberent additā determinationē ideſt omnis/
quoniā nō vniuerſaliter prædicātur/ & ſeruata eſt & i affirmatione & negatione ad ſubiectū ne•
gatiua particula (ſemper enim fiebat neceſſario infinitū) etiam tunc quādo additur aliquid qđ
determinet: non ad determinationem addenda eſt negatio/ ſed potius ad ſubiectum nomē/ qđ
cum in affirmatione fuerit infinitū: hoc idem infinitū & in negatione reuertatur/ prouidēdum
eſt. Sicut enim finitū terminū & ſimplicem i his indefinitis propoſitionibus ad affirmationem
& negationem cuſtodiri oportet vt dicamus currit homo/ nō currit homo: ita quoq; in ea pro•
poſitione quę eſt ex infinito nomine ſubiecto/ idem ſeruandū eſt/ vt qđ in affirmatione ſubiectū
eſt/ idem ſeruetur etiam in negatione. q; ſi hoc in ijs quę ſunt indefinitę venit: cur nō etiam in il
lis idem fieri oportere videatur/ quę definitæ ſunt? hoc ſolum enim definitę ab indefinitis diffe•
runt: q; cū indefinitę vniuerſalia prædicant pręter vniuerſalitatis determinationē/ determina•
tę & definitæ idem prędicant vniuerſale cū adiectione & ſignificatione/ quoniam vniuerſaliter
prędicatur. Nichil igitur aliud omnis vel nullus ſignificat: niſi quoniā id qđ vniuerſale dicitur/
vniuerſaliter prædicatur. ergo omnia eadem quę in affirmatione & negatione in indefinitis po
nebantur: eadem quoq; et in eiſdem determinatis ſeruāda ſunt. omnis enim & nullus nō ſunt
termini: ſed vniuerſalis termini determinationes. His igitur ab Ariſtotele decurſis: nos quoq; a
Syriano/ cui Philoxeno cognomen eſſe ſupra retulimus/ propoſitionum omniū numerū/ de q•
bus in hac libri diſputatione perpendit/ nimis ad rem pertinentē atq; vtilem transferamus. & p•
ſpiciendum eſt in categoricis propoſitionibus quot indefinitę ſint. Quot enim fuerint indefini•
tæ: tot erunt vniuerſales/ tot particulares/ tot ſingularium atq; indiuiduorum propoſitiones/ &
prius quidem affirmationes perſpiciamus hoc modo. Quattuor modi ſunt propoſitionum, aut

Negatiua pticula. negatiuā pticulā appellat hic infinitādi notā

Determinationes: vniuerſales aut pticulares notę.

y.v.

enim indefinitę sunt/ aut vniuersales/ aut particulares/ aut singularium atq; indiuiduorū. Si ergo perspiciantur quantę sint indefinitę affirmationes/ & has si per quaternarium numerū multiplicauero: colligitur michi numerus affirmationū. quē si duplico: colligitur etiam negationū hoc modo. Prędicatur enim est: aut ipsum solum/ aut certe tertiū adiacens cum alio. & si solum prędicatur: aut ad nomen simplex atq; finitū/ prędicatū est/ aut ad infinitū ex ijs quę sunt affirmationes. vt est homo/ est nō homo. Quoties aūt est tertiū adiacēs prædicatur: quattuor erunt affirmationes. aut cum subiectum infinitū est solum: vt est nō homo iustus. aut cum prædicatū infinitum est solū: vt est homo est nō iustus. aut cū vtraq; finita sunt: vt est iustus homo. aut cū vtraq; infinita sunt: vt est nō iustus nō homo. Magis autem plures his nō erunt oppositiones: vt ipse ait. cū igitur sex sint affirmationes/ duæ in quibus est prędicatur/ quattuor vero adiacentes: has si per quaternariū ducam/ 24 fient. quas rursus si binario numero multiplicem: 48 in summā succrescent. tot igitur erūt affirmationes/ & negationes quęcunq; vel prędicato est verbo/ vel adiacenti ex prędicato fiunt. Quare quoniam tres sunt alię qualitates propositionū/ quę sunt necessarię/ cōtingentes/ & inesse tantū significātes/ secundū quas qualitates istę omnes propositiones proferūtur: has 48 propositiones si in ternarium numerū duxerimus/ scilicet secūdum propositionū qualitates/ 144 omnium propositionū prędicatiuarū/ de quibus hoc libro tractat/ numerositas crescet. Sed nūc preter has tres qualitates: eas q̄ sunt 48 propositiones cū negationibus suis/ quas si per qualitates propositionis necessariā scilicet & cōtingentē & inesse significantem multiplicauero/ 144 fient/ subter ascripsimus.

	ℂ Propositiones in quibus est /solum prędicatū est/ simplices.			
AFFIR.	Est homo	Indefinitę	Non est homo.	NEGA.
	Est omnis homo	Vniuersales	Non est omnis homo.	
	Est quidam homo	Particulares	Non est quidam homo	
	Est Socrates	Singulares	Non est Socrates.	
	ℂ Propositiones in quibus rursus est solum prędicatur/ infinitæ.			
AFFIR.	Est non homo	Indefinitę	Non est nō homo.	NEGA.
	Est omnis nō homo	Vniuersales	Non est omnis nō homo.	
	Est quidam non homo	Particulares	Non est quidam nō homo.	
	Est nō Socrates	Singulares	Non est nō Socrates.	
	ℂ Propositiones in quibus est tertiū adiacet/ infinitę q̄tum ad subiectū.			
AFFIR.	Est iustus nō homo	Indefinitæ	Non est iustus nō homo.	NEGA.
	Est iustus omnis nō homo	Vniuersales	Nō est iustus omnis nō homo	
	Est iustus quidā nō homo	Particulares	Nō est iustus quidā nō homo.	
	Est iustus non Socrates	Singulares	Non est iustus nō Socrates.	
	ℂ Propositiones in quibus est tertiū adiacet/ infinitę quoad prędicatū.			
AFFIR.	Est non iustus homo	Indefinitę	Non est nō iustus homo.	NEGA.
	Est nō iustus omnis homo	Vniuersales	Nō est nō iustus ōis homo.	
	Est nō iustus quidā homo	Particulares	Nō est nō iustus quidā homo.	
	Est nō iustus Socrates	Singulares	Non est nō iustus Socrates.	
	ℂ Propositiones in quibus est tertio adiacet loco/ simplices.			
AFFIR.	Est iustus homo	Indefinitæ	Non est iustus homo.	NEGA.
	Est iustus omnis homo	Vniuersales	Nō est iustus omnis homo.	
	Est iustus quidā homo	Particulares	Non est iustus quidā homo.	
	Est iustus Socrates	Singulares	Non est iustus Socrates.	
	ℂ Propositiones de est tertio adiacēte/ q̄tum ad vtraq; extrema infinitę.			
AFFIR.	Est nō iustus nō homo	Indefinitę	Non est nō iustus nō homo.	NEGA.
	Est nō iustus omnis nō hō	Vniuersales	Nō est nō iustus ōis nō homo.	
	Est nō iustus quidā nō homo	Particulares	Nō est nō iust9 quidā nō hō.	
	Est non iustus nō Socrates	Singulares	Nō est nō iustus nō Socrates.	

ℂ Has igitur propositiones Syriano calculis colligente: nos quoq; nominatim disposuimus. ideirco quoniam facilior fides habebitur numero/ si per exempla prodantur. Simul etiam quoniā male doctus de his propositionibus peruersissime contēdebat: & affirmationes quidem nega-

tionum loco ponens/ per negationes vero affirmationum totũ ordinem cõfundebat. quare ne
quem illius oratio a recte rationis veritate traduceret: icirco hanc ad elationis memorię sub-
» sidium/ fęcimus dispositionẽ. ¶Quoniam vero cõtraria est negatio ei quę est omne ẽ animal iu
» stum/ illa quę significat quoniam nullũ est animal iustum: hę quidẽ manifestũ est quoniam nũ-
» q̃ erunt neq; veræ simul/ neq; in eodem. his vero oppositæ: erunt aliquando. vt nõ omne ani-
» mal iustum est/ & est aliquod animal iustum. ¶Hoc quoq; diligentissime supra demõstratũ est/
q contrarię aliquoties verum falsumq; diuiderent/ si aut in rebus naturalibus aut in impossibi
libus proponeretur: aliquoties vero simul inueniri posse falsas/ si res neq; naturales neq; ipos-
sibiles prædicarent. contrarias autẽ esse dictũ est: si quis affirmatiue & negatiue vniuersalem
faceret enumerationem. ergo nunc hoc dicit/ quę sunt (inquit) cõtrarię: simul verę esse nõ pos-
sunt. & hoc quidem nõ sine rerum determinatione locutus est. ait enim/ quoniam vero cõtraria
est negatio ei quę est omne est animal iustũ scilicet affirmationi: illa quę significat quoniã nul-
lum est animal iustum/ scilicet negatio. hę quidem (inquit) quoniam sunt contrarię: simul veræ
esse non possunt. manifestũ est igit quoniã nũq̃ erunt neq; verę simul/ neq; in eodẽ. sed qđ dixit
neq; verę simul/ huiusmodi est. Nichil enim prohibet alio & alio tempore: & affirmationẽ vni-
uersalem & negationem veraciter posse proponi. vt si quis dicat omnis homo iustus est: hoc si
aureo sęculo diceretur/ verissime proponeretur. q si quis rursus dicat/ nullus homo iustus est:
hoc si ferreo sęculo enũciaret/ erit vera propositio. quare cõtingit affirmationẽ & negationem
vniuersalem veras esse/ quas manifestũ est esse contrarias: sed no simul. Illa enim in aureo sęcu
lo/ si ita contingit: ista in ferreo sęculo. sed hęc tẽpora diuersa sunt: & nõ sunt simul. quare recte
hoc quoq; addidit vt diceret: manifestũ est quoniam nũq̃ possunt neq; verę simul. qđ autẽ ad-
didit neq; in eodem: ad aliam eiusdem rei determinationẽ valet. possunt enim rursus eodem tẽ-
pore & simul vniuersalis affirmatio & vniuersalis negatio verę esse: sed si nõ de eodem prędicẽ-
tur. vt si quis dicat omne animal rationale est: hoc si de hominibus prædicetur/ vera ẽ affirma-
tio. q si quis dicat nullum animal rationale est: hoc si de equis enũciet/ vera erit vno eodemq;
tempore contra vniuersalem affirmationem vniuersalis facta negatio/ sed nõ de eodẽ. Illa enĩ
affirmatio de hominibus facta est: hęc vero de equis negatio. Quãobrem dictum est nunq̃ esse
posse simul contrarias veras/ neq; in eodẽ: idest nec vno eodemq; tẽpore/ nec de vno subiecto.
Sed quoniam his oppositę erãt vniuersali quidem affirmationi particularis negatio/ vniuersa-
li autem negationi particularis affirmatio/ & has diximus icirco subcontrarias dici/ q diuersa
quodã modo contrarijs patiantur: manifestũ est quoniam sicut cõtrarię verę simul esse nõ pos-
sunt/ diuidunt tamen aliquoties inter se veritatem & falsitatem/ ita quoq; subcõtrarię diuidunt
quidem inter se verum falsumq; aliquoties/ qđ contrarię quoq; diuiserint. simul autem verę in-
ueniri possunt: quandoquidẽ vniuersales & cõtrarię simul falsę sunt. vt autem simul falsę sint:
nulla rerũ ratione cõtingit. Ergo contrarias quidem simul veras esse atq; in eodem: nũq̃ quisq̃
poterit inuenire. Subcontrarię autẽ quę vniuersalibus & contrarijs oppositæ sunt: sibiinuicẽ cõ
paratas veras inueniri possibile est. vt in eo ipso exemplo qđ ipse proposuit/ nõ omne animal iu
stum est: vera est. rursus est aliquod animal iustum: hęc quoq; vera est. quare contrarię simul ve
rę esse nõ possunt: subcõtrarias simul veras nichil prohibet inueniri. ¶Sequũtur vero & hę/ eã
» quidem quę est omnis est homo nõ iustus/ hęc nullus homo est iustus: illam vero quę est aliquis
» est homo iustus/ opposita/ quoniam non omnis homo est non iustus. necesse enim aliquem esse.
» ¶De cõsequentia propositionũ simplicium atq; infinitarum: supra sufficiẽter disseruit. sed nũc
hęc est huic intentio nõ quę particularis affirmatio quã vniuersalem affirmationẽ vel negatio-
nem sequitur/ qđ supra iam m onstrauit: sed quę vniuersalis negatio vniuersalem sequatur affir
mationem/ vel quę particularis negatio particulari scilicet affirmationi consentiat. proponitq;
has quattuor/ dicens negationem simplicem vniuersalem: & affirmationem infinitam vniuer
salem sequi/ & sibimet cõsentire: nec minus his oppositas/ idest particularem affirmationẽ sim-
plicem/ & particularem infinitã negationẽ & in veritate & in falsitate se sequi/ & a se nullo mo-
do discrepare. Disponãtur enim hę quattuor: prior affirmatio infinita vniuersalis quę dicit om
nis est homo nõ iustus. sub hac ei consentiens simplex vniuersalis negatio quę proponit nullus
est homo iustus. rursus in altera parte contra affirmationem infinitã: particularis simplex affir-
matio quę dicit ẽ aliquis homo iustus. & sub hac particularis infinita negatio quę proponit nõ
omnis est homo non iustus.

Omnis est homo nõ iustus		Est aliquis homo iustus.
Nullus est homo iustus		Nõ ois ẽ homo nõ iustus.

¶His ergo ita dispositis si af
firmatio vniuersalis infinita
vera sit ea quę dicit omnis est homo nõ iustus : vera est etiam ea quę proponit/ nullus est homo
iustus/ quę ẽ vniuersalis simplex negatio. hoc autem melius in inferioribus cognoscitur exem-

plis. Dicatur enim omnis est homo non quadrupes: vera est. rursus est homo nullus quadru-
pes: hęc quoq; vera est. q̃ si vna harum falsa sit: falsa quoq; erit & altera. nam si falsa est quoni-
am omnis est homo nõ iustus/ sicut vere quoq; falsa est: illa quoq; negatio simplex mendacissi-
me prædicabit/ quę dicit/ nullus est homo iustus. quocirca affirmatio vniuersalis infinita/ & ne-
gatio vniuersalis simplex/ sibimet cõsentiunt: vt vna vera alterã verã esse necesse sit/ & alterius
falsitatem reliquę quoq; falsitas consequatur. idem quoq; venit in parte altera. nam si vera est
quoniam quidam homo iust⁹ est: vera quoq; est quoniam nõ omnis est homo nõ iustus. est enĩ
aliquis. Nam si qđ dicitur nõ omnis/ tantũdem est tanq̃ si quis dicat/ quidam nõ (quod in alio
quoq; exemplo manifestius apparebit) si quis dicat non omnis ē homo iustus: hoc est dicere
quidam homo iust⁹ non ē. ergo nõ omnis: quidam nõ/ significat. si quis ergo ita proponat qui-
dam homo nõ iustus non ē: quẽ dicit nõ esse nõ iustum/ iustum esse confirmat. quare ille de quo
dicitur quoniam nõ iustus non ē: erit iustus. Vnde fit vt ea quę dicit nõ omnis ē iustus homo:
consentiat ei quę dicit quidam homo nõ iustus est. sed hęc nõ cõsentit ei quę dicit quidã homo
iustus ē. non igitur cõsentit ei quę proponit non omnis homo est nõ iustus. Sed quoniam hoc
fortasse aliquatenus videtur obscurius: cõsequentiæ ipsarum hoc modo sumendę sunt. sitq; no-
bis hoc positũ affirmationem vniuersalem infinitã/ & negationẽ vniuersalem simplicem sibi-
met consentire: vt vnius veritatem & falsitatem/ alterius veritas aut falsitas cõsequatur. Si fal-
sa est affirmatio infinita vniuersalis quę dicit omnis ē homo nõ iustus: vera ē huic opposita pti-
cularis infinita negatio quę proponit nõ omnis ē homo non iustus. sed cum falsa est affirmatio
vniuersalis infinita: falsa quoq; vniuersalis simplex negatio quę dicit nullus ē homo iustus. sed
hac falsa: particularem affirmationem quę huic contradictorie opposita ē/ verã esse necesse est/
quę ē/ quidam homo iustus ē. Quocirca quando affirmatio vniuersalis infinita falsa est: vera est
particularis infinita negatio. & quando vniuersalis negatio simplex falsa ē: vera est simplex af-
firmatio particularis. sed affirmatio vniuersalis ifinita/ & negatio vniuersalis simplex simul fal-
sę sunt/ & sibimet in falsitate consentiũt: simul igitur verę erunt/ simplex particularis affirmatio
& infinita negatio particularis. Rursus si vera ē vniuersalis affirmatio infinita: falsa erit nega-
tio particularis infinita. ei enim cõtradictorie opposita est. si rursus vera est vniuersalis simplex
negatio: falsa ē particularis simplex affirmatio. sed vniuersalis affirmatio infinita & vniuersalis
negatio simplex/ simul verę sunt. simul igitur erunt falsę: particularis affirmatio simplex & par-
ticularis ifinita negatio. quarę hę quoq;/ idest particularis affirmatio simplex/ & particularis i-
finita negatio: sibimet in veritate & falsitate consentiũt/ & veritatẽ suã & mendaciũ inuicẽ con-
sequuntur. quare affirmatio quidẽ & negatio vtraq; vniuersalis/ hęc simplex/ illa infinita: sequũ-
tur sese/ sibiq; consentiũt. Particulares autẽ/ idest vniuersalibus oppositę simplex affirmatiua &
negatiua infinita: ipę quoq; sibimet cõsentiunt. quare rectus ordo est/ vt sicut affirmationi vni-
uersali infinitæ cõsentit simplex vniuersalis negatio: ita particulari affirmationi simplici parti-
» cularis negatio infinita consentiat. ¶ Manifestum ē autem etiam quoniã in singularibus si ve-
» rum est interrogatũ negare: quoniam & affirmare verũ est. vt putas ne Socrates sapiens ē/ nõ.
» Socrates igitur est nõ sapiens. In vniuersalibus vero non ē vera quę similiter dicitur: vera aũt
» negatio est. vt putasne omnis homo sapiens est/ non. omnis igitur homo nõ sapiens ē. hoc enĩ
» falsum est. sed non igitur omnis homo sapiens ē: verum est. hęc enim opposita est: illa vero cõ-
» traria. ¶ De cõsequentia propositionũ disputãs/ & sibi quemadmodũ consentirẽt: illum tracta-
tum parõper egressus/ docere proposuit quę veniant in responsionẽ de singularibus/ si ad prędi-
cationem eorũ sit particula negatiua apposita/ quę rursus in ijs quę de vniuersalibus sunt pro-
positionibus/ si ad prędicationem addita particula negatioa concurrat. neq; enĩ oportet simili-
ter facere enũciationes. Non enim simile ē: qđ ex vtraq; prędicatione contigit. hoc autẽ ita ma-
nifestum ē si quis de singulari aliquo interrogatus neget: ille qui interrogauerit potest facere
ex infinito nomine prędicato conclusionem/ illam scilicet negationem iũgens quã respõdens
ante negauerat/ & hoc veraciter prędicabit. De vniuersalibus autẽ apparebit nõ eandem ve-
ritatem posse cõtingere: si ex his affirmatio componatur. Si quis enim interroget alium putas-
ne Socrates sapiens est: si ille respondet nõ/ vere ille concludit dicens. Socrates igitur nõ sapi-
ens est. Sit aũt hoc quoq; in alio clariori exemplo manifestũ. Si interrogamus aliquẽ hoc mo-
do/ Socrates ne Rhomanus ē/ atq; ille respondeat nõ: nos vere cõcludere possumus/ Socrates
igitur non Rhomanus ē/ faciẽtes ex negatione quã ille respondebat/ & ex nomine/ qđ in pro-
positione nos prędicauimus: affirmationem ex infinito nomine quę dicit/ Socrates nõ sapiens
est/ vel Socrates non Rhomanus est. has enim affirmationes esse ex infinito nomine supra mõ-
stratum est. Si igitur eodem modo aliquis in vniuersalibus subiectis interroget dicẽs/ omnis ne
homo sapiens ē/ nos vtiq; respondebimus nõ. Tum ille eadem similitudine concludit, dicit enĩ

omnis igitur homo non sapiens est. quocirca nullus homo sapiẽs est. ea enim quę dicit/ omnis homo nõ sapiens est: consennire monstrata est ei quę dicit nullus homo sapiens est. Videbitur igitur quodã modo ex vera responsione: falsa illata esse cõclusio. ¶Cui nos dicimus negationem quidem nos respondisse/ nõ vt ea negatio ad prędicatum iungeretur: sed ad determinationem, neq; eni nos voluisse ab omni homine sapientiã tollere: cũ interrogãte aliquo an omnis homo sapiens esset/ nos negaremus. sed ab omni potius/ idest determinatione voluisse nos abstrahere sapientiam: illud scilicet significantes/ q alicui esset/ & alicui nõ esset sapientia. vt qd dicimus nõ: tantum valeret quãtum si diceremus nõ omnis. igitur si illa negatio ad nomen/ idest ad sapiẽs iungatur: vniuersalis fit affirmatio quę dicit omnis homo nõ sapiẽs est/ cõsentiẽs vniuersali negationi/ quę proponit nullus homo sapiens ẽ. sed hęc cõtraria est interrogationi. fuit enim interrogatio: omnis ne homo sapiens est. hęc habet vniuersalem affirmationẽ: cui cõtraria est vniuersalis negatio/ cui rursus negationi cõsentit vniuersalis affirmatio infinita. Quocirca affirmationi quoq; vniuersali simplici/ quę in interrogatione est posita/ idest omnis ne homo sapiens est: contraria est ea quę dicit conclusio/ quoniam omnis homo nõ sapiens est. q si dicatur non omnis homo sapiens est: & verum est/ & ei opposita est. Contra enim eam quę dicit interrogationem omnis ne homo sapiens est/ cui responsum fuit nõ/ & iuncta negatio fuerit ad omnis: particularis negatio fit dicens non omnis homo sapiens est/ quę est opposita vniuersali affirmationi ei quę in interrogatione est posita. hoc enim est qd ait. hęc eni est opposita: illa vero contraria. Per verba autem sensus iste sic cõstat. Manifestum est autẽ (inquit) quoniã in singularibus vt est Socrates/ & quicquid indiuiduũ est/ si verum est interrogatum negare/ idest si quãdo aliquid quis interrogat vere ille negauerit/ vt cum aliquis interrogat an Rhomanus sit Socrates/ ille neget: quoniam & affirmare verum est vt ille qui interrogat ex negatione & nomine prædicato infinitam faciat affirmationem. & huius est exemplũ putasne Socrates sapiẽs est/ responsio nõ. cõclusio: Socrates ergo nõ sapiens est. sed hoc nõ similiter in vniuersalibus se habet: qd per hoc monstrat qd ait. In vniuersalibus vero nõ est vera quę similiter dicitur/ idest non est vera affirmatio infinita facta ex prædicato nomine & respondentis negatione: sed potius vera est negatio non affirmatio. huius exemplũ tale est. nã interrogatio est putasne homo omnis sapiens est/ responsio nõ. falsa conclusio: omnis igitur homo nõ sapiens est. hoc autem falsum est/ & nõ simile est ei qd supra de singulari subiecto prędiximus: sed potius illa quę dicit non omnis igitur homo sapiens est/ vt respondẽns negatio adiungatur ad omnis/ & fiat negatio particularis. hęc enim est vera: hęc autẽ est etiam opposita. Nam cum affirmatio vniuersalis interrogata esset ea quę dicit omnis ne homo sapiens est: ex negatiua particula factum est non omnis homo sapiẽs est in cõclusione/ & sunt oppositæ. illa est enim affirmatio vniuersalis: hæc autem particularis negatio. Illa vero contraria. Nã si nõ negatio/ ad prædicatum iungatur: fit vniuersalis affirmatio infinita quę cõsentit vniuersali negationi finitę. sed cõtra vniuersalem affirmationem finitã quę in interrogatione ẽ posita: cõtraria est. Contraria igitur erit etiam illa q̃ vniuersalis ẽ affirmatio infinita. Quę autem causa est cur in singularibus vel affirmatio ex infinito nomine/ vel negatio finita sibimet cõsentiãt/ in vniuersalibus autem vniuersalis affirmatio ex infinito nomine nõ cõsentiat particulari negationi finitę: quęrendũ est. etenim si quis dicat Socrates nõ sapiens est/ & Socrates sapiẽs nõ est: idem est & hę duæ sibimet consentiunt. si quis autem dicat omnis homo nõ sapiens est/ & rursus nõ omnis homo sapiens est: hę duæ nõ sibimet consentiũt. Sed hęc ratio est/ q in singularibus subiectis nõ sunt duplices oppositiões: sed vna tãtum/ idest quę negationẽ facit. In vniuersalibus vniuersaliter prædicatis/ duplex oppositio est: vna contraria/ vna vero cõtradictoria. Sit ergo huiusmodi affirmatio quę dicit Socrates sapiens est: cõtra hanc vna oppositio est quę proponit Socrates sapiens nõ est. si ergo dicat aliquis Socrates nõ sapiens est: hęc nullum aliũ habebit intellectum q̃ ea quę dicit Socrates sapiens nõ est. vnam enim tantũ solam diximus in singularibus oppositionem. Quare quęcunq; alię fuerint: eadem significatione cõcurrent. In vniuersalibus vero vniuersaliter prædicatis nõ eodem modo est. Nam si sit affirmatio vniuersalis quę dicit omnis homo sapiens est: contra hanc etiã illa q̃ dicit nullus homo sapiẽs est opponit/ & etiã illa q̃ dicit nõ omnis homo sapiens est/ & illa est cõtraria/ hęc contradictoria. duplex ergo hęc oppositio sibi nõ potest cõsentire. illa enim totum tollit quę est vniuersalis negatio/ illa partem definite quę ẽ particularis negatio. Sed vniuersalis negatio vniuersali affirmationi ex infinito nomine cõsentit. diuersa igitur erit hęc quoq; a particulari finita negatione. & quoniã duplex est oppositio in vniuersalibus/ & simplex in singularibus: recte in eadem similitudine prædicationis nõ eadem veritas falsitasq; contingit.

Illa vero. illa scilicet q̃ est vniuersalis affirmatio infinita.

» ¶Illę vero secundum infinita cõtraiacẽtes nomina & verba (vt in eo qd est nõ homo/ vel nõ iustus) quasi negationes sine nomine & verbo esse videbuntur: sed non sunt. Sem-

per enim vel veram vel falsam esse necesse est negationem. qui vero non homo dixit/ nichil magis q̃ qui dicit homo: sed etiam minus verus vel falsus fuit/ si nõ aliquid addatur. ¶ Nouimus propositiones ex infinitis fieri posse nominibus: has ergo dissoluens Aristoteles sumit per se dictionem nominis infiniti/ & de ea disputat/ si cõtra finitum nomen cõparetur/ an quędam enũciatiua oppositio videatur. Si quis sumat id qđ dicitur nõ homo/ & opponat contra id qđ dicimus homo: videbitur fortasse aliquatenus facere oppositionem. quoniam enim omnis negatiua particula adiecta verbo qđ cõtinet propositionem/ negationẽ facit etiam si modus aliquis propositionis non prędicetur/ qđ posterius demonstrandũ est: ita etiam nomini videtur cũ adiecta fuerit negatiua particula/ quãdam facere negationem. vt si nõ particula iũgatur ei qđ est homo/ faciet nõ homo. hoc est enim qđ ait. Illę vero secũdum infinita contraiacẽtes nomina & verba (vt in eo quod est nõ homo/ vel non iustus) quasi negationes sine nomine & verbo esse videbũtur. si quis enim dicat non currit: hęc fit sine nomine negatio. ꝙ si quis dicat nõ homo: hęc est negatio sine verbo. quę dictiones secundum infinitũ nomen vel verbum: opponũtur finito nomini vel verbo/ qđ est homo/ & currit. videbuntur ergo hę negationes/ secũdũ infinitũ nomen vel verbum quę prędicantur: sed non sunt. Maxime enim ratio has negationes nõ esse conuincit: ꝙ omnis negatio vel vera vel falsa est. qđ autem dicimus nõ homo vel non currit: licet simplicia quoq; & finita homo scilicet atq; currit/ nichil verum falsumue significent/ tamen hęc infinita multo minus aliquid verum aut falsum demonstrãt. nõ aũt ꝙ simplicia verũ aliqđ falsumue significẽt/ icirco dicimus infinitas dictiones simplicibus minus verũ aut falsum mõstrare: sed ꝙ quãq̃ nichil verũ falsumue designat simplex nomen aut verbũ/ tamen definitum quiddã proponit. vt in eo qđ est hõ/ finitũ quiddã est & vna species. Is vero q̃ dicit nõ homo: pꝛsentem quidem speciẽ interimit/ ĩfinitas tamẽ alias dat intelligere ipsarũ nichil ponẽs. Quocirca quãq̃ finita verba/ vel nomina per se vera vel falsa esse nõ possunt/ nisi cum alijs iuncta sint: tamen longe minus veritatis aut falsitatis capacia sunt nomina infinita vel verba/ quę nec hoc ipsum quidẽ quod significant ponũt/ sed illud quidem perimũt/ nichilq; per se aliud ĩ significatione constituũt. postremo propinquius ad finita/ veritatis vel falsitatis sunt intellectus. minus igitur vera vel falsa est dictio nominis infiniti: q̃ alicuius simplicis & finiti vocabuli. ¶ Significat autem est omnis non homo iustus: nulli illarum idẽ. nec huic opposita quę est/ nõ est omnis nõ homo iustus. ea vero quę est/ omnis nõ iustus nõ homo est: illi quę est nullus est iustus non homo/ idem significat. ¶ Postq̃ de propositionibus infinitum habẽtibus prędicatum sufficienti disputatione locutus est/ earũq; oppositiones ostendit/ consequẽtiasq; demõstrauit/ in medioq; de infinitis nominibus ꝙ nõ essent negationes breuiter pernotauit: nunc redit ad eas propositiones quę subiectum habent infinitũ/ prędicatũ vero vel finitũ vel infinitum. & primum quidẽ an ęędem sint idẽq; significent/ habeantq; ordine aliquã cõsequẽtiam: hę propositiones quę ex infinito subiecto sunt/ cum ijs quę ex infinito prędicato sunt/ vel ex vtrisq; finitis/ docet. Ait eñi has duas propositiones quę sunt/ est omnis nõ homo iustus/ nõ omnis est iustus nõ homo: nulli illarum idem significare/ quę aut ex vtrisq; finitis sunt/ aut ex prędicato infinito. & disponãtur quidem illę/ quę aut ex vtrisq; finitis sunt/ aut ex prædicato infinito. & primũ quidẽ ponatur simplex affirmatio vniuersalis. sub hac negatio vniuersalis ex prędicato infinito superiori simplici affirmationi cõsentiens. Contra vero ponatur vniuersalis simplex negatio/ & sub hac vniuersalis ex infinito prædicato affirmatio: quas cõstat sibimet consentire/ pręcedẽte affirmatione vniuersali quę est ex infinito/ scilicet prædicato.

Est omnis homo iustus. | Cõtrarię simplices. | Nullus est homo iustus.
Consentientes. | Vt contrarię. | Vt contrarię. | Consentientes.
Nullus est homo nõ iustus | Cõtrarię infinitæ | Est omnis homo nõ iustus.

¶ Cum igitur ita sint affirmationes & negationes positę quę simplex quidem subiectum habent/ infinitum vero vel simplex prędicatum: nũc Aristoteles dicit/ quoniã eę propositiones quę subiectum habent infinitũ/ nulli illarũ superiorum/ quas disposuimus/ idem significant. hęc enim quę dicit est omnis nõ homo iustus: non cõsentit ei quę dicit est omnis homo iustus/ nec rursus ei quę dicit est omnis homo non iustus. nec his rursus quę sunt/ nullus ẽ homo iustus/ vel nullus est homo nõ iustus. hę eni omnes/ hominem subiectum habẽt: illę vero non hominem. Quocirca nec huius negatio/ idest vniuersalis affirmationis ex ĩfinito subiecto particularis scilicet negatio: cum nulla earum quę finitum habent subiectum/ poterit cõsentire. Ea enim quę dicit non est omnis nõ homo iustus: neq; cũ ea quę proponit est omnis homo iustus/

nec rursus cum ea quę proponit est omnis homo non iustus/ nec cum ijs quę enũciant nullus est homo iustus/ vel nullus est hõ nõ iustus cõsẽtit. Sed nõ hoc dicit quoniã ex infinito subiecto propositiones/ diuersę sunt ijs quę sunt vel ex finito prædicato/ vel ex infinito/ subiecto tamẽ finito. possunt enim diuersę quidem esse prędicationes: idem tamen aliquoties significare. vt ea quę dicit omnis est homo iniustus/ cum diuersa sit ab ea quę dicit nullus est homo iustus: idẽ tamen aliquãdo significant/ si affirmatio priuatoria pręcesserit. Dictum est eni ꝙ affirmationibus pręcedentibus: negationes sine dubio sequerẽtur. ergo hoc nõ dicit quoniam diuersę sunt propositiones ex infinito nomine subiecto/ ijs quę sunt ex prędicato/ vel finito/ vel infinito subiecto tamen finito: sed ꝙ omnino sibi nõ consentiant/ vel non idem significent/ idest tota sint virtute propositionis dissimiles. Atq; quidem hęc dixit de ijs quę infinitum subiectum haberent/ infinitum vero vel finitum prędicatum. venit autem nũc ad ipsarum cõsequẽtias quę ex infinito nomine subiecto cõstant/ & ex vtroq; infinito. & sicut supra cõsequentiam earũ quę ex vtrisq; finitis erant/ vel ex infinito prędicato docuit: ita quoq; ecõuerso quę ex vtrisq; infinitis nominibus constant/ vel ex infinito nomine subiecto/ qualẽ ad se habeãt cõsequentiam/ mõstrat dicẽs. Ea vero quę est omnis nõ iustus non homo/ illi quę est nullus iustus nõ homo: idem significat. has tantum duas propositiones mõstrat/ affirmatiuã scilicet vniuersalem ex vtrisq; infinitis quę dicit/ ois nõ iustus nõ hõ: ei consentire quę est vniuersalis negatio ex solo infinito subiecto/ quę dicit nullus iustus non homo. In his autem subauditur particula est: vt sit tota propositio omnis non iustus nõ homo est/ & rursus nullus iustus non homo est. nam sicut in ijs quę finitum habebãt subiectum/ infinitum vero vel finitum prædicatum/ affirmationem ex finito subiecto & infinito prędicato/ eam scilicet quę dicit est omnis homo nõ iustus/ sequebatur simplex vniuersalis negatio/ quę ex vtrisq; finitis cõstat/ nullus homo iustus est: ita quoq; in his permutatis tãtum subiectis idẽ venit. Nam sicut illic negatio ex vtrisq; finitis vniuersalis sequebatur affirmationem ex finito subiecto & infinito prædicato: ita quoq; affirmationem ex vtrisq; infinitis vniuersalem/ sequitur negatio ex infinito tantũ subiecto ipsa quoq; vniuersalis. Et has duas quidẽ propositiones ascripsit solam in his cõsequentiã spectans. Cęteras autẽ quia putabat intellectu esse faciles: persequi neglexit. Nos autem eas ne quid relictum videatur apponimus. est enim consequentia hoc modo.

¶VNIVERSALIVM PROPOSITIONVM INFINITARVM HABITVDINES.

Est omnis nõ homo nõ iustus	Cõsentientes	Nullus non homo iustus est.
Est omnis nõ homo iustus	Cõsentientes	Nullus nõ homo non iustus est.

¶PARTICVLARIVM INFINITARVM RVRSVS HABITVDINES.

Quidam nõ homo iustus est	Consentietes	Non omnis est non homo nõ iustus.
Quidã nõ homo nõ iustus est	Consentiẽtes	Non omnis non homo iustus est.

¶Has igitur si quis diligenter inspexerit duas comparationes: duabus conuenientissimam cõsequentiam consensumq; monstrabunt.

¶QVARTI LIBRI EDI.II.BOE.
IN PERI HERMENIAS
FINIS.

¶LIBER QVINTVS.II.EDI.BOE.IN PERI HERMENIAS.



Aximam operis huius emensi partem/ ea quę sequuntur licet magnis quęstionibus impedita: tamen audacius atq; animosius exequemur/ nec defatigari ĩ singulis partibus oportet totius dialecticę ꝑdere aggressum/ atq; expedire doctrinam. itaq; rectam cõmentationis seriem teximus. ¶Transposita vero nomina & verba idem significant. vt est albus homo: & est homo albus. Nam si hoc nõ est: eiusdem multæ erũt negationes. sed ostensum est quoniã vna vnius est. eius enim quę est/ est albus homo: negatio est/ non est albus homo. eius autem quę est/ est homo albus/ si non eadem est ei quę est/ est albus homo: erit negatio/ vel ea quę est/ non est nõ homo albus/ vel ea quę ẽ nõ est homo albus. Sed altera quidem est negatio eius quę est/ est nõ homo albus: altera vero eius quę est/ est albus homo. quare erunt duę vnius. ¶Docet nũc quoniam si nomina & verba transferantur/ & aliud prius/ aliud vero posterius prędicetur: vnam sine dubio significantiam retinere. Siue enim quis dicat/ ẽ homo albus/ siue est albus homo/ siue homo albus est/ siue albus homo est/ siue quomodolibet aliter ordinem prædicationis permutet: eadem sine dubio significatio permanebit. & hoc quidẽ

fortasse oratoribus vel poetis nõ eodem modo perspiciendum est: quo dialecticis. Eteni quantum ad compositionẽ orationis spectat: maxime differt quo verba & nomina predicationis sue ordine proferantur. Multum enim interest in eo qd ait Cicero / ad hanc te amentiam natura peperit / voluntas exercuit / fortuna seruauit / ita dixisse vt dictum ẽ: an ita / ad hanc te amentiã peperit natura / exercuit volũtas / seruauit fortuna. sic enim minor ẽ sententie magnitudo: minusq in ea lucet id qd si sic cõponatur eminet / & sese vel nolentibus hominum auribus animisq patefacit. Rursus cum dicit Virgilius / paciq imponere morẽ: potuisset seruare metrum / si ita dixisset / moreq imponere paci. sed esset debilior sonus: nec eo ictu versus tam preclare vt nũc / cõpositus diceretur. ergo nõ idem valet oratoribus vel poetis verborum nominũq ordo mutatus. qui enim ad cõpositionem spectant: multum in ordine sermonum ornamenti reperient. Dialecticis vero quibus nulla est ad orationis leporem cura loquendi / a quibusq sola veritas perscrutatur: nichil differt quolibet ordine verba & nomina permutentur / cum tamẽ eandem vim quã prius in significatione retineãt. Sed nec apud ipsos modis omnibus permutato ordine: dictionis eadem semper vis significatioq seruatur. Hec eni particula que negatiua est idest nõ / multum valet multamq differentiam perficit varijs adiecta locis. Si quis enim dicat homo albus non est: faciet indefinitã simplicem negationem. si quis vero dicat / homo nõ albus est: faciet indefinitam ex infinito predicato affirmationem. si quis autem predicet nõ homo albus est: idem quoq cõstituit ex infinito subiecto indefinitam affirmationẽ. Rursus si quis dicat omnis homo non iustus est: hec consentit ei que dicit nullus homo iustus est. qui si idem nõ ad vniuersalẽ determinationem ponatur / vt dicatur non omnis homo iustus est: non iam vniuersalis affirmatio infinite predicationis / consentiẽs vniuersali simplici negationi fit / sed potius particularis negatio simplex. vides ne igitur quam multas faciat differentias: negatiua particula diuerse nominũ predicationi coniũcta / Sed quãq hec ita sunt: potest tamẽ alio modo eadẽ diuersis in locis posita / eandem vim significationẽq seruare. si enim sit posita nõ particula / cũ vniuersalitate sua: cum eadem ipsa sepius permutetur / idem sine dubio in significatione cõsistit. Si quis enim dicat nõ omnis homo albus est: particularis est simplex negatio. si quis vero sic dicat / homo non omnis albus est: eadem significatio est. vel si hoc modo / homo albus non omnis ẽ: nec hec a superiore significatione discedit. vel si quis amplius permutet dicens homo albus est nõ omnis: a superiore significatione nil discrepat. Eodẽ modo vel si quomodolibet aliter permutetur: cum propria tamen vniuersalitatis determinatione diuerso modo permutata / idem semper necesse ẽ in significatione seruetur. Eodẽ modo si eadem nõ particula / cũ alio nomine vel verbo iuncta sepius transferatur / vt cum dicimus homo iustus nõ est / rursus homo nõ est iustus / rursus nõ ẽ homo iustus: eadem significatio retinetur. Quocirca si sola particula negatiua permutata sit / & nõ eodem semper ordine predicetur: multas differẽtias faciet propositionũ. si vero iuncta cũ alio nomine sepius (vt dictum est) transferatur: eadem in translationibus omnibus significatio permanebit. His igitur ita dispositis videndũ est que sit Aristotelis demonstratio: verba & nomina transposita eandem semper vim significationẽq subijcere. ait enim / transposita vero nomina & verba idem significant. vt est albus homo: & est homo albus. hec enim trãspositis nominibus atq verbis / eãdem retinent significationem. In illa enim prius albus est: posterius homo. in hac autem prior homo: posterior albus. Quod si hoc falsum est / & nõ sint eedem / sed a se diuerse sint: impossibile aliquid incõueniensq cõtingit. erunt enim due negationes vnius affirmationis qd est impossibile. Ostẽsum enim est quoniã vna vnius est affirmationis negatio. Nũc igitur videamus si he affirmationes que dicunt est albus homo / & est homo albus / nõ sunt eedem / sed diuerse: queadmodũ vnius affirmationis due sunt negationes. & primo quidem disponantur hoc modo: est albus homo / est homo albus. huius ergo propositionis que dicit est albus homo: erit negatio ea scilicet que proponit non est albus homo. alia namq que esse possit rationabiliter non poterit inueniri. disponantur igitur rursus eedem / & superior affirmatio cum propria negatione.

Est albus homo.
Non ẽ albus homo.
Est homo albus.

¶ Cum igitur eius que dicit est albus homo / negatio sit ea que proponit non est albus homo: si ea que dicit est homo albus diuersa erit ab ea propositione que pronũciat est albus homo: alia erit eius negatio. sit ergo aut ea que dicit non est nõ homo albus: aut ea que dicit non ẽ homo albus. Rursus igitur disponãtur due quidem affirmationes prime alternatim positae: & ecõtrario cõfessa prioris negatio. Contra secũdũ vero: vtreq he negationes quas diximus ascribãtur.

Est albus homo		Non est albus homo.
Est homo albus		Non est homo albus.
Non est non homo albus.		

¶ His igitur ita descriptis eius propositionis que dicit est homo albus: non potest esse illa negatio que dicit nõ est nõ homo albus. Illius est eni

negatio quę habet subiectum infinitum: quę dicit/ est non homo albus. similiter aūt si quālibet aliam quis posuerit negationē: eius sine dubio alia reperitur affirmatio. vnde fit vt relinquatur ea eius esse negatio/ quę proponit non est homo albus. est ergo negatio eius quæ dicit est homo albus: ea quę dicit non est homo albus. sed eius affirmationis quę proponit ē albus homo/ negatio est & ista quæ dicit non est homo albus. quod probat ea res: ꝙ inter se verum falsumq; diuidunt. nam si verum est esse album hominem: falsum est non esse hominem album. Quæ si in aliquibus verum inuenitur: hoc secundum indefinitionem propositionis agnoscitur/ non secundum negationis formam: vt magis secundum quantitatem non sint sibi oppositæ potius q̄ secundum qualitatē. quod illa res mōstrat. si quis enī sic dicat: est albus omnis homo: si contra hanc ponatur non est omnis homo albus/ perspicuum est quoniam inter se & veritatem diuidunt & falsitatem. vnam enim veram esse necesse est: vnam falsam. quare etiam si determinationes auferantur: eadem oppositio redit/ licet sit indefinita. Nam sicut in ea quæ dicit omnis homo iustus est / non omnis homo iustus est sublatis omnis & non omnis: homo iustus est/ homo iustus nōn est/ affirmatio & negatio oppositæ sunt: ita quoq; in his sublato omnis & non omnis/ ea quę dicit est albus homo/ ei quæ dicit non est homo albus opposita est. additis enim determinatiōibus vna semper vera est: altera falsa. sed diximus quoniam affirmationis eius quę dicit est albus homo: negatio est non est albus homo. Duę igitur negationes non est albus homo/ & nō est homo albus: vnius affirmationis sunt quæ enunciat est homo albus. quod euenit/ si negatiōes eę quæ dicūt non est homo albus/ & non est albus homo a se diuersę sunt. quod ex eo contingit ꝙ prius propositum est eam quæ dicit est albus homo diuersam esse ab ea quę dicit est homo albus. ꝙ si hoc impossibile est vt vna affirmatio duas habeat negationes/ & perspicuum est contra eam affirmationem quę dicit est homo albus/ vtrasq; has negationes quæ dicunt non est albus homo/ & non est homo albus opponi: hæ a se diuersę non sunt sibiq; consentiunt/ & tātum permutatione nominis distant/ cęteris autem omnibus eędem sunt. ꝙ si hę negatiōes eędē sunt: eędē quoq; sūt affirmatiōes. Recte igiť dictū est quoniā transposita noīa & verba eādem vim significationēq; tenent. Sensus ergo totus ita se habet: hoc autem modo/ ordo verborum. Transposita (inquit) nomina & verba idem significāt. & est horum exemplum: vt est homo albus/ est albus homo. In his enim nomina transposita sunt. Nam si hoc nō est/ idest si non idem significant nomina & verba transposita: quiddam impossibile & inconueniens contingit. Ait enim eiusdem multę erunt negationes/ idest eiusdem affirmationis multę negationes erunt. sed hoc impossibile est. ostensum est enim quoniam vna/ vnius est. Duę ergo negationes vnī opponi affirmationi/ si verba & nomina transposita non idem significant: sic demonstrat. Eius enī quę est/ est albus homo scilicet affirmationis: negatio est nō est albus homo. contra illam enim affirmationem hæc negatio iuste opponitur. eius vero quæ est/ est homo albus/ idest alterius affirmationis: si non eadem est ei quæ est/ est albus homo idest si diuersa est a priori propositione quę dicit est albus homo/ & nō est ei eadem/ ac si diceret si ei non consentit: erit negatio vel ea quæ est non est homo albus/ vel quæcunq; alia. quam si quis ponat esse negationem: vna ratione refellitur/ quam hic quoq; posuit. refellitur autem hoc modo/ ait enim. Sed altera quidem est negatio eius que est / est non homo albus: altera vero eius quę est / est albus homo. Inter duas enim negationes quas posuit/ illam scilicet quę dicit non est non homo albus/ & eam quę proponit non est homo albus: illa quę dicit non est non homo albus negatio est affirmationis infinitum habentis subiectū quę dicit/ est non homo albus. alia vero scilicet quę proponit nō est homo albus: eius est negatio quę dicit est alb9 hō. cū ea enim verum diuidit atq; falsum. quare erunt duę negationes vnius affirmationis: sed hoc īpossibile est. Qđ vt clari9 pateat: subiūgat sequēs formula.

Diuersæ affirma. ex hypothesi	Est albus homo	Contradictoriæ	Non est albus homo	Diuersę negatiōes ex hypothesi
		Contradictorię / Cōtradictorię		
	Est homo alb9	Contradictorię	Non est homo albus	
Affir.	Est nō hō albus	Contradictoriæ	Non est nō hō albus	Neg.

» ¶Quoniam igitur transposito nomine & verbo eadē fit affirmatio & negatio/ manifestū est.
¶Superiorem argumentationem hac huius sententię conclusione confirmat. fecit autem hunc syllogismum in secundo modo hypotetico: quem ad impossibile vocat/ hoc modo. si primum est/ secundum est. sed secundum non est. primum igitur non est. idest si transpositis verbis & nominibus non sunt eædem propositiones: vnius affirmationis duæ sunt negationes. sed hoc impossibile est. Non igitur diuersæ sunt propositiones transpositis verbis & nominibus.

¶DE CONIVNCTIS ET DIVISIS ENVNCIATIONIBVS. Cap. II.

» AT vero vnū de pluribus/ vel plura de vno affirmare vel negare: nisi sit vnū
» aliquid quod ex pluribus significatur/ non est affirmatio vel negatio vna.
» Dico autem vnum: non si vnum nomen positum sit/ non sit autem vnum
» aliquid ex illis. vt homo est fortasse & animal/ & bipes/ & mansuetum: sed
» ex his vnum fit. ex albo autem & homine & ambulare: nō est vnum. Qua-
» re nec si vnum aliquid de his affirmet aliquis: erit affirmatio vna. sed vox
» quidem vna: affirmationes vero multę. nec si de vno ista: sed similiter plu-
» res. ¶Multos talis loci huius caligo confundit: vt digne exequi/ & quod ab
» Aristotele dicebatur expedire non possent. Nos autem supra iam diximus magnę fuisse curę apud Peripateticę sectę principes diiudicare quę esset vna affirmatio vel negatio/ quę plures. Neq; enim vocis sonitu cognoscuntur/ aut numero terminorum. Est enim vt vna quidē res de vna prędicetur: & non sit vna enūciatio. potest etiā fieri: vt vel plures de vna re prędicentur/ vel vna de pluribus. vna tamen ex his omnibus enunciatio fiat: quę res maximę apud eos cautelę fuit/ vt vbi incidisset perspecta regula non lateret. Nam si quis dicat canis animal est: non vna est enunciatio. canis enim multa significat. si quis vero dicat homo animal rationale mortale est/ vel animal rationale mortale homo: singulę enūciatiōes sunt: idcirco quoniam quidem vnum ex omnibus fieri potest. nam de animali ratiōali atq; mortali simul iunctis/ vnus homo perficitur. Item alia sunt/ quę plura prędicantur/ de quibus vnum aliquid effici constituiq; non possit. neq; enim si illa de altero prędicentur/ neq; si de illis aliud: vna affirmatio vel negatio est/ sed tot dicende sunt affirmationes esse/ quot sint hę res/ q̄ vel de vna prędicantur/ vel de quibus vna dicitur. vt cum dicimus Socrates caluus/ philosophus/ ambulat: ex caluicie & philosophia & ambulatione nichil vnū coniungitur/ vt hæc quasi alicuius speciem forment. Quocirca siue hęc de vno prędicētur/ siue vnum de istis: nō poterit vna esse enunciatio. & communiter quidem totius propositi/ sensus huiusmodi est. Nūc aut ad ipsius Aristotelis verba veniamus. dicit eni. At vero vnū de pluribus/ vel plura de vno affirmare vel negare/ nisi sit vnum aliquid quod ex plurib9 significat: nō est affirmatio vel negatio vna. si (inqt) plura de vno p̄dices/ vt cū dicis philosoph9/ simus/ caluus Socrates est/ vel rursus cum vnum de plurib9 prędicas/ cum dicis Socrates simus/ philosoph9/ caluus est: si ex ijs pluribus quę vel prędicas vel subijcis/ vnum aliquid non fit quemadmodum vnum fieri potest de ijs quę prædicamus substantia animata sensibilis/ id quod est animal: non fit vna affirmatio nec vna negatio quandoquidē plura vel prędicantur vel subijciuntur/ ex quibus congregatis vna species non existit. q; si vnum de vno aliquis prędicauerit: quorum nomen vnum plura significat/ ex quibus vnum aliquid non fiat/ rursus nō est vna affirmatio nec vna negatio. Si quis enim dicat canis animal est: nomen hoc canis significat/ & latrabilē/ & cęlestē/ & marinū/ ex quibus iūctis nichil vnū efficitur. quare quoniā ex his pluribus vnum aliquid effici non potest: ex illo quoq; canis nomine/ non fit vna affirmatio & vna negatio/ quod prędicatur aut subijcitur/ cum multa significet ex quibus vnum fieri non possit. quod per hoc ostendit quod ait. Dico autē vnū: non si vnū nomen positū sit/ nō sit aūt vnū aliqd ex illis. Potest eni fieri vt vnū nomē de vno p̄dicet. sed si vnū ipsorū plura significat/ ex quib9 vnū nō fit: nō est vna negatio vel affirmatio. Neq; eni vox vnā p̄ficit enūciationē: sed ei9 qd̄ significat simplicitas/ vel si plura sint i vnū collecta/ aliqd vnū faciēdi potētia. hui9 aūt rei subiecit exēplū/ qd̄ plurimos fefellit dicens. vt hō est fortasse & animal & bipes & mansuetum: sed ex his vnum fit. ex albo autē & homine & ambulare: nō ē vnū. Putauerunt alij hunc ita dixisse vt ostenderet exēpli gratia se hāc quasi diffinitionē dedisse: ne forte aliqs arbitret hāc quasi verā hominis diffinitionē posuisse/ q̄ est aial bipes māsuetū. Ic-

circo eni (ĩquiũt) dixit fortasse/ & aial/ & bipes/ & mãsuetũ: ne qs omnino putaret huiusmodi eẽ
hois diffinitionẽ/ Aristotelẽ arbitrari. Alij vero hoc nõ ita dictũ accepere: sed potiꝰ i hãc sentẽtiã
dictũ Aristotelis scripturãq; iterpretati sunt. vt hõ est quod & animal & bipes & mãsuetũ. sed ex
his vnum fit. vt ita intelligeretur. homo quidem æqualiter se habet ad id qđ est homo/ & ad id
quod est animal bipes mansuetum. Quocirca si idem est & æquum dicere hominem quod ani
mal/ bipes/ mansuetum: necesse est quoties de vno plura hęc prędicabis idest animal/ bipes/ mã
suetum de homine/ quoniam ęquale est homini quod vnum est/ vnũ quiddã prędices q̃uis tres
voces p̄dicare videaris. ❡Sed omnes hi nichil omnino itelligunt: sed est melior expositio/ quã
Porphyrius dedit. Volẽs (inquit) Aristoteles demonstrare quę vna esset affirmatio/ quę nõ vna: Porphyrꝰ
dixit primo quoniam plura de vno prędicare/ vel plura vni subijcere/ non est vnam enunciatio-
nem facere/ nisi ex illis pluribus vnum aliquid fieret. videns idem q͂ adhuc plures possent esse
affirmationes etiam in ijs prędicatis/ quę cum plura sint/ vnum tamen ex his fieri possit: hoc di-
xit homo est fortasse & animal/ & bipes/ & mansuetum. quod autem dico tale est. Manifestum
quidem fit quoniam si plura de vno prędicẽtur/ ex quibus vnum fieri non possit/ vel plura sub-
ijciantur vni/ ex quibus vnũ non fit: non est vna affirmatio nec vna negatio. Nunc autem tra-
ctemus de ijs pluribus/ ex quibus vnum aliquid fieri possit. Inueniemus enim & in his in ipso
modo enunciandi plures aliquoties enunciationes/ & non vnã reperiri/ quanq̃ ex pluribus vnũ
fieri aliquid potest. Si qs enim dicat animal rationale mortale: hõ est/ simul iungens animal ra
tionale mortale: quoniam continue dictum est/ & ex his vnum aliquid fit/ vna est affirmatio. Si
vero sit aliquid interualli/ vt ita quis dicat homo animal/ & rursus ratiõale/ & aliquantulum re-
quiescens dicat mortale est: nõ est vna affirmatio/ nec vna negatio. hæc enim intercapedo plu-
rimas efficit enunciationes. Rursus si cum coniunctione dicantur homo animal & ratiõale &
mortale est: sic quoq; multę sunt propositiones. Nec differt aliquid vel requiescẽdo/ vel interpo-
nendo coniunctiones dicere: q̃ si quis dicat homo animal est/ homo rationale est/ homo morta-
le est/ quę perspicue propositiones multæ sunt. Videns ergo hoc Aristoteles: ita dixit. homo est
fortasse & animal & bipes & mansuetum. ad hoc inquit fortasse/ tanq̃ si ita diceret. & de homi-
ne quidem & bipede & mansueto fit vnum: sed est aliquoties forte/ vt plures propositiones sint/
cum ea coniunctio quędam separat atq; discernit. Erit eni fortasse homo & animal/ vt hæc vna
sit propositio/ & bipes vt altera/ & mansuetum rursus vt altera. sed ex his omnibus vnum aliqđ
fit. quæ cum continue prolata sunt: quoniam ex his vnum aliquid efficitur/ vna est propositio.
Nõ autem idem euenit in omnibus. ex albo enim/ & homine/ & ambulare: non vnum fit. Si qs
enim dicat Socrates homo albus ambulat: nõ est vna affirmatio/ quoniam ex homine/ & albe-
dine/ & ambulare/ nulla omnino species fit. Quare conclusio est/ quoniam nec si de ijs pluribus
ex quibus vnum non fit vnum aliquid prędicetur (vt ex terreno/ latrabili/ & cęlesti & marino:
quoniam vnũ non fit: & de his vnũ aliquid prædicetᷣ/ qđ dicitᷣ canis) huiusmodi nomẽ qđ plura
significat/ ex quibus vnũ non fit/ si de altero p̄dicetᷣ/ vel subijciatᷣ alteri: nõ fit vna affirmatio nec
vna negatio. sed erit qdẽ vox vna: affirmationes vero plurimę. Siue eni vnũ de pluribꝰ prędicetᷣ
ex qbꝰ vnum nõ fit/ vel plura huiusmodi de vno/ vel si vnum de vno prædicetur/ quod prędica-
tum plura significet/ ex quibus vnum non fit/ siue illud prædicatum alteri subijciatur: omnino
nõ fit vna affirmatio/ nec vna negatio. Est autem regula huiusmodi. Vna affirmatio est: si aut
duo termini singulas res significet/ aut si plura ita de vno prędicentur/ vel vni subijciantur vt
ex his vnum aliquid fieri possit/ aut vnum nomen quod prędicatur vel subijcitur/ talia signifi-
»» cet plura quę omnia vnam quodam modo speciem valeãt congregare. ❡Si ergo dialectica in-
»» terrogatio responsionis est petitio/ vel propositionis/ vel alterius partis contradictionis/ propo-
»» sitio vero cõtradictionis est vnius pars: non erit vna respõsio ad hęc. neq; eni interrogatio vna/
»» nec si sit vera. dictum est autem de his in topicis. simul autem manifestum est/ quoniam nec hoc
»» ipsum quid est: dialectica interrogatio est. oportet enim datũ esse ex interrogatione eligere: vtrã
»» velit contradictionis partem enunciare. sed oportet interrogantem determinare: vtrum hoc sit
»» homo/ an non hoc. ❡Quisquis dialectica vtitur interrogatione: hic aut simpliciter interrogat/
atq; vnam propositionem interrogatione ponit vt contra eam sit vna responsio/ aut vtrasq; in-
terrogans dicit/ ad quas non fit simplex responsio/ sed vna tota propositio respondetur. Si quis
enim dicat interrogans/ Socrates ne animal est: contra hanc talis est responsio aut ita aut non.
si qs vero hoc modo interroget/ Socrates ne animal est an non: contra hãc nõ est vna respon-
sio. si enim respondetur ita: de qua annueris ignoratur/ de affirmatione an de negatione. rur-
sus si non/ respondeas: nescitur quam negari volueris/ affirmationem ne an negationem.
Quare contra huiusmodi interrogationes: tota propositio respondenda est/ idest altera pars

contradictiōis/ aut tota affirmatio/ aut tota negatio/ vt dicas aut est aial Socrates/ aut si hoc nō videtur/ respōdeas nō est animal Socrates. In ijs igitur q̄ multa sunt/ ex quibus vnum fieri neqt si fiat vna interrogatio: & ipsa repræhensibilis est/ & contra eam vna responsio. quisquis enim ea plura interrogat/ ex quibus vnum esse non possit: multas facit interrogationes. contra quas si simpliciter respondeatur: etiam si vera sit ipsa responsio/ tamen iure repræhenditur. Contra enim multiplicem interrogationem: multiplex debet esse responsio. Si quis enim dicat interrogans/ Socrates philosophus ne est/ & legit/ & ambulat: quia potest fieri/ vt sit quidem philosophus/ & legat non autem ambulet/ vel ambulet sed non legat/ potest item fieri/ vt & legat & ambulet/ contra huiusmodi propositionem non erit vna responsio. Nā qui ita interrogauit Socrates philosophus ne est/ & legit/ & ābulat: aut imperite/ aut captiose interrogauit. contra quam interrogationem si contigerit Socratem philosophum esse/ & legere/ & ambulare: si respondeatur ita est/ hęc quoq; responsio repræhenditur. Contra plures enim interrogationes vna respōsio non debet adhiberi/ etiam si per vnam illam vere respondeatur: sicut in hac quoq; si & philosophus est/ & legit/ & ambulat. Quocirca si interrogatio dialectica respōsionis petitio est/ per quam respōsionem fiat ꝓpositio (vt si dixerit quis interrogans dies ne est/ alius respōdeat nō/ fiet inde negatio dies non est: vel certe altera pars oppositionis cum ita interrogatur dies ne est an dies non est/ vt cōgrue respondeatur diē esse/ aut diem nō esse idest tota propositio) eę quę ex his pluribus fiunt atq; interrogantur/ cū vnum ex his fieri non possit/ non sunt simplices interrogationes. quocirca nec ad eas reddēda est simplex responsio. de his autem se in topicis dixisse commemorat. Rursus quia dialectica interrogatio responsionis est petitio (vt supra dictū est) vel propositionis vel alterius partis contradictionis/ quod paulopost demonstrabitur: imperite illi interrogant qui dicunt/ vel quid est animal/ vel quid est homo. oportet enim qui dialectice interrogat/ dare ex interrogatione optionē: an sibi respondens affirmationem eligere velit an negationem. Qui vero sic interrogat/ vt quid est aliqua res velit dicere respōdētem: non est illa interrogatio dialectica. Interrogat autem quidam hoc modo: putas ne anima ignis est/ cum respondens negauerit: addit nōne tibi videtur aliquid esse inter ignem atq; aerem medium corpus/ vt sit anima/ cum respōdens hoc quoq; abnuerit/ ille persequitur: an fortasse magis tibi videtur aquam esse animam vel terram/ cum ille neq; terram neq; aquā animam eē cōsenserit: tunc defessi interrogationibus ita interrogant/ quæ res est ergo anima/ hęc autem non est interrogatio dialectica/ sed potius discipuli ad magistrum aliquid discere cupiētis. qui eni aliquid cupit addiscere: interrogat eum qui docere potest/ quid sit de quo ambigit. Dialecticus autem (vt dictum est) ita interrogare debet: vt respondēti sit copia an affirmationem an negationem velit eligere. Oportet enim scire quoniam omnis interrogatio est petitio respōsionis. Dialectica vero non cuiusuis responsionis: sed eius quę in vtraq; parte habeat oppositionem. ergo hoc ipsum quid est: non est dialectica interrogatio. Oportet enim interrogare ita vt ex interrogatione respondens possit eligere alteram contradictionis partem. debet enim determinare & definire is qui interrogat/ an hoc sit quod dicitur an non/ vt homo animal est an non: vt ille aut affirmationem respōdeat aut negationem. quod autem dixit dialecticam interrogationem petitionem esse responsionis vel propositionis/ vel alterius partis contradictionis: huiusmodi est. Quisquis interrogat affirmationem: aut eandem expetit vt auditor sibi respondeat/ aut contradictionem. vt si quis sic interrogat/ homo animal ne est: si ille ānuerit/ propositionē reddidit eā scilicet quam proposuit interrogans. si vero interrogāte aliquo an homo animal sit/ respondēs dixerit non est: contradictionem respondisse videbitur. Ille enim affirmationem interrogauit: iste negationē respondit/ quod est contradictio. Rursus si negationem interroget/ & ille respondeat negationem: eandem propositionem reddidit quam is qui iterrogauit/ ante proposuit. sin vero interrogante aliquo negationem/ ille affirmationem responderit: contradictio responsa est. hoc est igitur quod ait/ interrogationem responsionis esse petitionem. & cuius responsionis addidit: vel propositionis/ si idem respondeat/ quod ille interrogat/ vel alterius partis contradictionis si cum ille affirmationem interroget/ ille responderit negationem/ vel si cum ille negationem in interrogatione posuerit/ ille affirmationem in respōsione reddiderit. Interrogatiōis autem secūdum Peripateticos duplex species est: aut cū dialectica interrogatio est/ aut cū non dialectica. Nō dialecticę aūt interrogationis duę species sunt. vna quidē quādo sumētes accidēs/ iterrogamus cui illud accidat. vt cu videm⁹ domū Ciceronis/ si iterrogem⁹/ qs illic maneat. vel quando subiectū quidē ipsum & rem sumimus: quid aūt illi accidat interrogamus. vt si ipsum Ciceronem quis videat/ & iterroget: quo diuertat. & hęc vna species est eorum quę secūdū accidēs non dialectice interrogamus. Altera vero quādo proponētes nomē/ qd sit quęrim⁹/

aut genus/ aut differentiam/ aut diffinitionem requirentes: vt si quis interroget quid sit animal. vel quando diffinitionem / aut aliquid supradictorum sumimus/ & quęrimus cuius illa sint : vt
» si quis quærat animal rationale mortale cuius sit diffinitio . ¶Quoniã vero hæc quidem prędi-
» cantur composita/ vt vnum omne prędicatum fiat eorum quę extra prędicãtur/ alia vero non/
» quę est differentia/ De homine enim verum est dicere & extra animal / & extra bipes & hæc vt
» vnum. & hominem/ & album: & hęc vt vnum . sed non si citharedus est & bonus: etiã citharę-
» dus bonus. ¶Si enim quoniam vtrunq; verum/ esse oportet simul vtrunq;: multa inconueni-
» entia erunt. De homine enim & hominem verum est dicere & album : quare & omne. rursus si
» album ipsum: & omne. quare erit homo albus albus. & hoc in infinitum. Et rursus musicus al-
» b9 ambulans: & hæc eadem frequẽter implicita. Amplius. Si Socrates/ Socrates est/ & homo:
» & Socrates/ Socrates homo. & si homo & bipes: erit homo bipes. ¶Multa sunt quæ cum si-
gillatim vere prędicentur : si quis ea coniungat & prędicet/ veram prędicationem tenent . Sunt autem aliqua quę si per se/ & disiuncta prędicentur/ vera sunt: sin vero coniuncta dicantur/ veritatem in prędicatione non tenent. quę ergo sit differentia eorum oportet agnosci . Si quis eni dicat Socrates animal est: verum dixerit. & si quis rursus prędicet/ quoniam Socrates bipes est: hoc quoq; verum est. quę si coniuncta dicantur/ vt est Socrates animal bipes est: a propria veritate non discrepant. atq; hęc quidem in genere & differentia ea quę substantialis est Socrati. ꝙ si de accidente quoq; dicatur : potest idem nichilominus euenire. Si quis enim sic dicat Socrates homo est: verũ est. & rursus Socrates caluus est: hoc quoq; verum est. ꝙ si iungat dicens Socrates homo caluus est: veram rursus ex coniunctis faciet prędicationem. atq; in his quidem ea quę sigillatim vere dicebantur: iuncta veraciter prędicata sunt . Sunt autem alia in quibus sigillatim quidem prędicata vera sunt: iuncta vero / qualitatẽ veritatis amitrũt. vt si quis dicat quoniam Socrates bonus est: verum est. rursus Socrates quidem citharedus est : sic quoq; hoc verũ est. at hęc coniungere non necesse est: vt sit verum Socrates bonus citharedus est. potest enĩ bonus quidem esse homo: & cũ sit citharedus non tamẽ esse bonus / sed in alia qdẽ re bonus/ & in alia tantum artis illius cognitor/ non tamen in ipsa perfectus. hoc autem facilius tali liquebit exẽplo. Si qs enim dicat quoniã Tiberius Gracchus malus est: verum est. rursus Tiberi9 Gracchus orator est: hoc quoq; verum est. si coniungens dicat/ Tiberius malus orator est : falso dixerit. optimus enim orator fuit. Sed ne quis nos ita dicentes ignorare putet oratoris esse diffinitionem virum bonum dicendi peritum: hęc ita dicta sunt ad exemplum potius ꝙ̃ ad veritatem. atq; hæc quidem proposita ab Aristotele sunt: cuius in textu verba sic constant. Quoniam vero (inquit) alia quidem prędicãtur coniuncta & composita: vt ex his vnum prędicamẽtum fiat eorum quę extra vere prędicata sunt. alia vero cum extra sigillatim vere prędicantur/ iuncta verã non faciunt prędicationem: inquirendum est quę eorum sit differentia . exempla autem horum talia sunt. Eorum quidem quę extra prędicantur vere/ nec si coniuncta sunt/ naturam veritatis amittunt: tale exemplum est. de homine enim verum est dicere quoniam & animal & bipes: rursus quoniam animal bipes/ verum est de eodem homine dicere vt de Socrate. de eodem quoq; Socrate & hominem extra/ & album si ita contingit verum est dicere/ & de eo prędicare animal & bipes a veritate non discrepat: atq; hęc quidẽ quę extra sigillatim prędicantur vere/ iũcta vera sunt. ꝙ si de aliquo prędicetur quoniam citharedus est/ & verum sit / rursus quoniam bonus sit/ & verum sit: non necesse est dicere quoniam bonus citharedus est. Potest enim solũ esse quidem citharedus: bonus autem homo. hucusq; quidem illa disposuit. Quoniam autem videbantur quidam arbitrari/ ꝙ omnia quę sigillatim vere prędicarentur/ eadem quoq; composita recte dicerentur : contra hos dicit quoniã multa erunt inconueniẽtia multaq; impossibilia sunt/ si qs dicat oẽ qđ sigillatim prędicatur veraciter/ id iunctũ vere prędicari. De homine enim verum est dicere quoniam homo est. nam de Socrate qui homo est: vere dicitur quoniã homo est. rursus vere de eodem dici potest/ quoniam albus est. Quare & si hęc iungas/ & vt vnum prędices: verũ est dicere de aliquo homine/ quoniam homo albus est. sed homo qui albus est : verum est dicere de eo quoniam albus est. quare etiam si iungas: erit prædicatio Socrates homo albus albus est. nam de Socrate verum erat dicere quoniam homo albus est: sed de homine albo verum est dicere: quoniã albus est. hęc ergo cõiũcta: Socrates hõ albus albus est/ faciunt. ꝙ si de homine eodem albo/ rursus album prędicare velis: verum est. quocirca & si iungas. erit igitur prędicatio hõ albus albus albus est/ atq; hoc in infinitũ. Rursus si quis de aliquo homine dicat/ quoniã ille homo musicus est/ si verum dicat adiiciatq; quoniam idem homo ambulans est: verum dicit/ si iungat/ quoniam ille homo ambulans musicus est. sed si verum est de aliquo homine p̃dicare quoniã sit ãbulans musicus/ de ãbulãte autẽ musico verũ ẽ dicere q̃m music9 ẽ: erit ille hõ ãbulãs music9 music9. sed de eodẽ verũ ẽ dicere q̃m ãbulãs ẽ. verũ erit igit̃ de eo rurs9 dicere q̃m

homo ambulans ambulans musicus musicus est. Amplius quoq; Socrates Socrates est/ & rursus homo. erit igitur Socrates/Socrates homo. sed & bipes. erit igitur Socrates Socrates homo bipes. sed de Socrate verum est dicere quoniam Socrates homo bipes est. sed cum dixi hominem: de eo iam & bipedem dixi. omnis enim homo bipes est. verũ est ergo de eo dicere quoniam bipes est. sed verũ erat dicere quoniam Socrates Socrates homo bipes est: vera igitur prędicatio erit/ Socrates bipes bipes homo est. sed rursus hominẽ dixi/ atq; in eo aliud bipes nominaui. oĩs eni hõ bipes est. Socrates igit hõ bipes bipes bipes est. & hoc ĩ ĩfinitũ ptracto: superflua loquacitas iuenit. nõ igit fieri potest vt modis oĩbus qcquid extra dicit: id iũctũ vere prędicet.

„ ¶ Quoniam igitur si quis simpliciter dicat complexiones fieri: multa accidit dicere inconuenien„ tia manifestum est. Quemadmodũ autẽ ponendum est/ nunc dicimus. ¶ Eorum igitur quę prę„ dicantur/ & de quibus prędicari accidit quęcũq; secundũ accidens dicuntur/ vel de eodẽ vel al„ terum de altero: hęc non erunt vnũ. vt homo albus est/ & musicus: sed nõ est vnũ album & mu„ sicum. accidentia enim sunt vtraq; eidem. Nec si album/ musicum verum est dicere: tamen non „ erit album musicũ vnũ aliquid. secundum accidens enim album musicum. quare non erit albũ „ musicum vnum aliquid. quocirca nec citharedus bonus simpliciter: sed animal bipes. non eni „ secundum accidens. ¶ Amplius. Nec quęcunq; insunt in altero. quare neq; album frequenter: „ neq; homo/ homo animal est vel bipes. insunt enim in homine animal & bipes. ¶ Quę superius cõprędendit: ea nunc apertissima ratione determinat: dicens de his solum extra prędicatis veraciter non posse vnam prędicationem fieri veram/ si coniuncta sint quęcunq; aut accidentia sunt eidem/ aut cum vnum alij accidit/ accidens aliud de illo accidente prędicatur. Si quis eni de Socrate dicat/ quoniã Socrates citharedus est/ rursus Socrates bonus est: si vtraq; vere prędicet/ duo accidentia de vno subiecto prędicauit/ idest de Socrate. quocirca non potest ex his fieri vna prędicatio: vt dicatur Socrates/ citharedus bonus est. Rursus si de Socrate prædicetur musicus (sit enim Socrates musicus) de musico autem prędicetur albus/ & hoc fortasse sit verum: non tamen iam necesse est musicum album esse. Si enim sit musicus Socrates/ & de eodem musico albus prędicetur: prędicatur quidem de Socrate subiecto musicus/ de musico autẽ quod est accidens/ prædicatur album rursus aliud accidens. Ergo non potest hic vna fieri vera propositio/ vt dicatur: Socrates/ albus musicus est. neq; enim semper musicus albus esse potest: sed hanc naturam habent accidentia/ vt veniant & recedant. ergo si eius qui musicus alb9 est/ in sole stantis cutem calor fuscauerit: non erit quidem albus cum sit musicus. Quocirca neq; tunc cum vere prędicabatur/ quoniã Socrates musicus albus est/ neq; tũc fuit vera rectaq; prędicatio. non enim habet naturam permanendi accidens: vt semper vere prędicetur. ratio autẽ verborum sic constat. Quoniã igitur si quis (inquit) dicat omnino quomodolibet complexiones fieri/ idest vt qd sigillatim prędicaueras/ hoc complexum connexumq; proponas: plurima inconuenientia dicere contingit. Multa enim concurrunt impossibilia/ sicut supra ipse mõstrauit: tũc quando ad nimiam loquacitatem perduxit eos eadem frequenter nomina repetẽtes. Quemad modũ aũt ponendum est nũc dicimus: idest quemadmodum autem debeant quę sigillatim vere dicuntur iuncta prędicari/ nunc (inquit) dicimus. Omnia inquit quę prędicãtur de alio/ & rursus de quibus alia ponuntur: duplici modo sunt. aut enim accidentia/ aut substantialia sunt. & alię quidem prędicationes sunt secundum accidens: quoties aut accidentia duo de substantia/ aut accidens de accidẽte alicuius substantiæ prędicatur. Alia vero non secundũ accidens: quoties aliquid de aliquo substantialiter dicitur. Eorum igitur quęcunq; secundum accidens dicuntur: eorum vel si duo sũt accidentia & de eodem prędicentur/ vel si alterum accidẽs de altero accidenti dicatur/ ex his non potest vna fieri propositio. neq; eni erit vnũ si iuncta sint: vt homo & albus est & musicus. album enim musicum/ quoniam in vnam formam non concurrunt: nõ faciunt vnam propositionem. Non enim idem est album & musicum. vtraq; enim eidem sunt accidentia: non tamen idem sunt. nec si album de musico prędicemus idest accidens de accidenti/ & hoc verum sit: non tamen necesse est id quod musicum est/ esse album. neq; enim est albũ musicum/ vnum aliquid. Accidenter enim id quod musicum est/ album est. quoniam enim id ipsum cui musicum accidit album est ticcirco musicum album dicitur. non est autem idem musicum album. Quocirca ea dem ratione tenetur/ vt non possit idem esse citharedus bonus: nec in vnum corpus coniuncta faciant vnum aliquid/ quanq̃ sigillatim vere prædicuntur. q̃ si quis aliquid substantialiter prędicet/ duasq; res sigillatim dicat: possunt in vnam propositionem redire/ quę substantialiter vere seiunctę separatimq; ponũtur. homo enim cũ & aĩal sit & bipes: est animal bipes/ & fit ex his vna prędicatio. Nã neq; animal secundum accidens inest homini nec bipes: quod per hoc ostendit quod ait. sed animal bipes. non enim secũdũ accidẽs. Addit quoq; illud/ quoniam nec ea iuncta recte ponuntur: quęcunq; vel latenter vel in prolatione in aliquo

terminorum continentur/ qui in propositione positi sunt. Iccirco enim de homine albo non debet dici albus: vt veniat prędicatio homo albus albus/ quoniam iam in homine albo continet albū. rursus de homine iccirco nō debet prędicari bipes: quoniā licet nō sit plātū/ tamēq hō ē bipes est. sed de homine si quis bipes prędicet de re duos habente pedes: neq; hac differētia qd est bipes/ prędicat bipes. quocirca erit hic quoq; homo bipes bipes. homo enim/ bipes continet intra se: & qui dicit hominem eū sua differentia dicit. Si quis ergo adhuc p̄dicet bipes: de re duos habente pedes/ bipedē prędicauit. Erit ergo homo bipes bipes. sed ita prędicari non debet. Cōtinetur enim in homine bipes ad qđ si rursus bipes prędices: molestissimā facies repetitionē. hoc enim est quod ait. Amplius nec quęcunq; insunt in altero/ idest continentur vel prolatione. vt in eo qđ est homo albus: continetur in eo albus: quoniam prolatione iam dictū est. aut potestate & vi/ vt in eo quod est homo continetur bipes: quāq̄ dictum penitus nō est. ¶ Verū est aūt dicere de aliquo & simpliciter: vt aliquē hominē hominē/ aut aliquē albū hominē/ hominē albū. non aūt semper. ¶ Sed quando in adiecto quidē aliquid oppositorū inest/ quod consequitur contradictio: non verū/ sed falsum est. vt hominē mortuum: hominem dicere. Quando autem non inest: verū. ¶ Hęc quæstio superiori cōtraria est. illic enim quęrebatur si quę sigillati prędicarentur/ an semper vere eadē cōiuncta cōpositaq; dicerent. hic aūt cōuerso ordine id q̄rit: an ea quę cōposita vere prędicātur/ sigillatim dicta/ vere dicātur. post obitū enim Socratis/ possumus dicere hoc cadauer hō mortuus est: & hominem mortuūq; iungentes vnam inde/ tamen veram prędicationē facere. solū autem hominem dicere cadauer: illud non est verū. rursus eūdem Socratem viuū verū est dicere/ quoniā animal bipes est: & sigillatim verū est dicere quoniam animal est. quare quęritur q̄ sit huius quoq; differentia prędicationis/ vt cū cōiuncta dicātur & vere de subiectis predicent: alias quidē extra vere dici possint/ alias vero p̄ter illā coniunctionem si simplicia dicantur/ falsa sunt. hoc autem quasi dubitans dixit. ita enim legendum est quasi si dubitans diceret sic. Verum est autem dicere de aliquo cōpositū cōiunctumq; aliquid: vt de aliquo homine hominē/ aut de aliquo albo albū ita vt extra horū aliquid simpliciter prędicetur. an vero non semper? Et dat regulā q̄ pernoscamus an q̄ cōposita dicūtur: eadē sigillatī dici possint an minime. Quoties enim talia sunt quæ prędicantur cū alio/ vt in se non habeant contradictionē prędicata: possunt dici & separata veraciter. q; si habent in se contradictionē aliquā/ quę prędicantur & composita dicuntur: separata vere prędicari non possunt. vt ea quę dicit cadauer hominē mortuum: vere dicit. solum autem dicere hominem vere non potest: iccirco quoniam prius cum coniunctione prędicauit dicens hominem mortuum/ mortuusq; a iacet hominis prædicamento. cum homine enim prædicatum mortuum/ contradictionem tenet contra hominem. Est enim homo/ animal: mortuus vero non animal. ergo mortuus & homo: contradictionem aliquam inter se habent. Illud enim est animal: illud vero non animal. Quocirca quoniā inter se habent hęc quādā cōtrarietatē: separatus homo de mortuo homine solus non dicitur. Eodē quoq; modo est/ si quis dicat manū esse marmoream statuæ verū dicit: solum autem manū dicere eā quę statuę est/ falsum est. habet enim manus potestatem dandi accipiēdiq;. sed illa marmorea non habet. ergo est quędā contradictio inter manū & manū marmoream: q; illa dare atq; accipere potest/ ista non potest. hęc enim sibi opponuntur contradictiōis modo. Ergo quotiescūq; tale aliquid prędicatur/ vt homo de cadauere/ cui tale aliquid cōiūctū sit atq; adiaceat quod faciat cōtradictionem contra prędicatum/ vt hic adiacet mortuus homini/ simulq; prędicatur de cadauere/ vt faciat contra ipsum hominem contradictionem/ eā quæ in se contineat: non potest separari vera prædicatio vt sigillatim dicatur. Si vero non sit illa cōtradictio: potest. vt in eo quod Socrates animal bipes est: animal & bipes nulla contradictione opponuntur. quocirca potest de eo: & animal sigillati atq; simpliciter/ & bipes dici. sensus quidem est huiusmodi: ordo autē se sic habet. dubitans eni sic dixit. Verū est autē aliquid dicere de aliquo cōposite & cōnexe/ & rursus simpliciter/ vt quēdā hoiem hominē/ aut quēdā albū hoiem hominē albū. an certe nō semper/ sed tūc quādo i adiecto idest i eo quod adiectū cū aliquo prędicatur: inest aliqd oppositorū taliū quę cōseqtur cōtradictio/ idest quā oppositionē mox cōseqtur cōtradictio/ vt oppositionē hominis & mortui sequatur cōtradictio/ scilicet aial & nō animal? Si igitur sic sint: nō est verū simpliciter prędicari sed falsum. vt hominē mortuū/ quē coniuncte vere dicere possis: eundem hominem solum non vere prędicabis. Quando enim hæc oppositio in iis quę prędicantur non est: verum est quod coniuncte prædicaueris/ & simpliciter prędicare. Adiectum est autem in quo venit aliquoties oppositio huiusmodi: vt in eo quod est homo mortuus/ mortuus adijcitur homini. Aliter enim vere homo de cadauere non potest prædicari.

¶ An etiā quando inest/ semp non verum est: quando vero non inest. nō semper verum est? vt Homerus est aliquid/ vt poeta: ne ergo est/ an non? secundū accidens enim prædicatur est/ de

» Homero (quoniam enĩ est poeta) sed nõ secũdum se pr̨edicatur de Homero/ ipsum est. ❡Quo-
niam supradixerat quando esset in adiecto contradictio non esse verum simpliciter prædicare/
quando vero non esset/ verũ esset qđ coniũcte diceretur simpliciter dicere: hoc ipsum quoniam
videbatur in aliquibus nõ esse verum/ consequenter emendat. Ait enim verum esse illud qđ su-
pra dictũ est: quãdocũq; in adiecto esset aliqua cõtradictio nõ esse verũ simpliciter pr̨edicare qđ
coniuncte diceretur. quando aũt nõ inest contradictio/ non sẽp verũ est pr̨edicare simpliciter qđ
coniuncte vere diceretur: sed aliquoties quidem verũ/ aliquoties autẽ falsum. Huius rei tale ex-
emplum est. Cũ dico Homerus poeta est: est & poeta coniuncte de Homero vere pr̨edicaui. sin
vero dixero Homerus est: falsum est/ quãq̃ non est aliqua contradictio inter est & poetam/ neq;
in adiecto est vlla oppositio talis quã cõsequatur contradictio. cur autẽ hoc eueniat talis ratio
est. De Homero enim poetã quidem principaliter pr̨edicamus: cum dicimus Homerus poeta ẽ.
est autẽ verbum/ de poeta quidẽ pr̨edicamus principaliter: de Homero autem secũdo loco. nõ
enim iccirco pr̨edicamus esse quia Homerus est: sed quia poeta est. Sublato igitur eo qđ princi-
paliter pr̨edicatur idest poeta/ licet nullam contradictionẽ habeat est quod adiacet poet̨e/ con-
tra poetam: nõ fit vera pr̨edicatio dicendo Homerus est. Secũdũ accidens enim/ est pr̨edicatur
non principaliter. sublata autem principali pr̨edicatione: qđ secũdum accidens pr̨edicabatur/
» continuo falsum reperitur. qđ autem addidit. ❡Quare in quibuscunq; pr̨edicationibus neq; cõ-
» trarietas inest/ si diffinitiones pro nominibus dicantur: & secundum se pr̨edicantur/ & non secũ-
» dum accidens/ & in his aliquid & simpliciter verum erit dicere. Quod autẽ non est: quoniã opi-
» nabile est/ non est verũ dicere esse aliquid. opinio enim eius est: non quoniam est/ sed quoniam
» non est. ❡Ea qųe supra dixit/ vna narratione colligit dicens. q̃cunq; eo modo pr̨edicantur/ vt
neq; in nominibus/ neq; in diffinitionibus proprijs aliquã teneãt contrarietatẽ: h̨ec & extra sim-
pliciterq; pr̨edicata/ vera sunt. vt in eo qđ est mortuus atq; homo: h̨ec quidem nominibus nulli9
contrarietatis contradictionisue sunt. sed si horũ pro nominibus diffinitiones reddãtur: mox cõ-
trarietas oppositionis agnoscitur. Si quis enim hominis diffinitionem dederit: dicet esse animal
rationale. si quis mortui: dicet esse corpus vita priuatũ atq; inanimatũ. & ex hoc tota vis cõtra-
dictionis apparet. Quocirca si sumantur diffinitiones pro nominibus/ & in his aliqua contrari-
etas inesse videbitur/ vel si secundum accidẽs aliquid pr̨edicetur/ vt est de Homero cum de eo
poeta principaliter pr̨edicetur: non pr̨edicabuntur simpliciter vere qųecunq; cõposita pr̨edica-
buntur. q̧ si neq; vlla contrarietas sit/ & per se pr̨edicẽtur & non per accidens: quicquid compo-
site vere dicitur/ hoc & simpliciter vere pr̨edicatur. Quoniam autem fuerũt quidam qui hoc ip-
sum quod nõ est esse dicerent/ totum syllogismum his propositionibus coniungẽtes. quod nõ
est: opinabile est. quod autem opinabile est/ est. ergo quod nõ est: est. hoc ergo dicit. si verum est
p̃dicare (inquit) de eo quod nõ est/ quoniam opinabile est. est quidem verbum de opinabili pr̨e-
dicamus. de eo aũt quod non est/ secundum accidens pr̨edicatur est. quoniam enim quod nõ ẽ:
opinabile est/ iccirco secundo loco de eo qđ non est/ verbum est pr̨edicamus. quare non possu-
mus simpliciter dicere esse quod non est. Iccirco enim opinabile est/ quia non est. Scibile enim
esset/ si per se esset non opinabile: sicut Homerus iccirco esse dicitur/ quia poeta est/ non quia p
se est. Vel certe iccirco dicitur Homerus esse poeta/ quia poesis ipsi9 extat ac permanet: sicut ali-
quos in filijs s̨epe viuere dicimus. quocirca id qđ nõ est iccirco esse dicitur opinabile: quoniam
ipsius est opinatio. nõ autem quoniã id quod no est/ per se aliquid esse potest. His ergo ante p-
strictis atq; ordine terminatis: ad propositionũ de modo/ rẽ in dialectica vtilissimam/ de propo-
sitionibus tractatũ disputationẽq; conuertit. Restat nũc de propositionum modis oppositionũq;
differere. multis enim dubitatũ est rationibus: an idem modus esset propositionum sine modo
propositarum/ qui illarum quoq; qųe proprijs modis/ & qualitatibus terminantur. inchoat aũt
de his rebus dubitationem sic.

❡DE ENVNCIATIONIBVS MODORVM: POSSIBILIS/ CONTINGENTIS/ IMPOSSIBILIS ET NECESSARII. Cap. III.

» HIs vero determinans perspiciendum est/ quẽadmodũ sese habent negatiões &
» affirmationes ad seinuicem: ę scilicet qųe sunt de possibili esse & non possibi-
» li/ & de cõtingenti & non contingenti/ & de impossibili & necessario. Habẽt eni
» aliquas dubitationes. ❡Omnis propositio/ aut sine vllo modo simpliciter pro-
nunciatur: vt Socrates ambulat/ vt dies est/ & quicquid simpliciter & sine vl-
la qualitate pr̨edicatur. Sunt autem alįe qųe cũ proprijs dicũtur modis: vt est
Socrates velociter ambulat. Ambulationi enim Socratis: modus est additus
cũ dicimus eum velociter ambulare. quomodo eni ambulat significat id qđ de
ambulatione eius velociter pr̨edicamus. Similiter autem si quis dicat Socrates bene doctus est:

quemadmodum sit doctus ostendit/ nec solum doctus dixit/ sed modum quoq; doctrinę Socratis adiũxit. Sed quoniam sunt modi alij/ per quos aliquid posse fieri dicimus/ aliquid inesse/ aliquid necesse esse/ aliquid cõtingere: quęritur in his quoq; quemadmodũ fieri cõtradictionis debeat oppositio. In ijs enim propositionibus quę simpliciter/ & sine vllo modo prędicãtur: facile locus contradictionis agnoscitur. Huius enim affirmationis quę est Socrates ambulat: negatio si ad verbum ponatur/ vt est Socrates nõ ambulat/ rectissime oppositione facta ambulare a Socrate disiunxit. Rursus huius propositionis quę est Socrates philosophus est: si quis ad est verbum negationem ponat/ integram faciet negationẽ dicens Socrates philosophus nõ est. neq; enim fieri potest: vt ad aliud in simplicibus affirmationibus negatio ponatur/ nisi ad id verbum qđ totius vim cõtinet propositionis. Si quis enim in hac propositione quę est homo albus est/ non dicat fieri negationem eã quę est homo albus nõ est/ sed potius homo nõ albus ẽ: hoc modo falsum ostenditur propositum per lapidem. Interrogetur enim ab eo an lapis ille homo albus sit: vt si ille negauerit ponens negationẽ eius quę est homo albus est/ eam quę dicit homo non albus ẽ/ dicatur ei si nõ est de hoc lapide vera affirmatio/ quę dicit homo albus ẽ/ vera erit de eo negatio scilicet ea quę dicit homo non albus est. sed hęc quoq; falsa est. Omnino enim lapis/ homo nõ est: atq; ideo de eo nõ poterit prędicari/ quoniã homo nõ albus est. Qz si neq; affirmatio neq; negatio de eo vera est (hoc autẽ impossibile est vt cõtradictorię affirmationes & negationes de eodem prędicatę vtrę q; falsę sint) constat eius affirmationis quę dicit homo albus est: non esse illam negationem quę dicit homo nõ albus est/ sed potius eam per quã proponitur quoniam homo albus nõ est. Nusq̃ igitur alibi ponenda est negatio in ijs quę simpliciter & sine modo aliquo ponũtur/ nisi ad verbum qđ totam continet propositionẽ. de his autẽ sufficienter supra iam diximus. In ijs autem in quibus modus aliquis apponitur: dubitatio est/ an ad modũ illum ponatur negatiua particula/ an locum suum seruet ad verbum/ sicut in ijs quoq; propositionibus fiebat/ quę simplices & sine vllo modo proponũtur. Nam si seruet locum suum negatiua particula vt ponatur ad verbum: proprietas contradictionis excidit/ & verum inter se falsumq; nõ diuidit. Modus enim quidã est faciẽdi aliquid: quoties dicimus aliquid possibile esse vel necesse esse/ vel quicquid huiusmodi est. Ergo si quis dicat me nũc posse ambulare/ idẽq; neget/ negationẽ ponens ad verbum qđ est ambulare/ dicatq; me posse non ambulare: affirmatio & negatio contradictorię de eodem dictę/ verę simul inuenientur. Me namq; & ambulare posse & non ambulare: manifestũ est. q̄ si in hoc modo possibilitatis/ nõ recte verbo particula negatiua cõiungitur: etiam in ijs quoq; quę nullam habent differentiam/ an ad modũ/ an ad verbum est/ ponatur negatio/ custodiẽda est talis oppositio/ quę huic speciei propositionũ cõueniat quæ cum modo proferuntur. vt in hac propositione quę dicit Socrates velociter ambulat: siue quis ita neget/ Socrates velociter nõ ambulat/ ad verbum ponens negationẽ/ siue sic Socrates nõ velociter ambulat/ modo negatiuam particulã iungens: prope simile esse videbitur. diuidit enĩ cum affirmatione veritatem falsitatemq; vtroq; modo aptata negatio. Sed quoniã sunt plures modi in quibus si ad verbum iungatur particula negatiua/ nõ est negatio superius enũciatę affirmationis: iccirco seruãda est in omnibus secundum modũ propositionibus ista proportio/ vt vno eodemq; modo cunctarũ fieri oppositiones dicantur. vt in illis quidem negatio quę simplices sunt/ rem neget: in ijs autẽ quę cum modo sunt/ modũ neget. vt in eo qđ est Socrates ambulat: rẽ ipsam/ idest ambulat/ neget adimatq; propositio dicens Socrates nõ ambulat. In ijs autẽ quę cum modo sunt: rẽ quidem esse consentiat/ modũ neget. vt in ea propositione quę dicit Socrates velociter ambulat: negatio dicat Socrates non velociter ambulat/ vt siue ambulet/ siue non ambulet/ nulla sit differentia. modũ autem idest velociter ambulandi/ perimat ex aduerso cõstituta negatio: quãq̃ hoc in quibusdam nõ fit. simul enim cum modo ipso/ & rem perimi necesse est: vt in eo qđ est Socrates potest ãbulare/ Socrates nõ potest ambulare/ & modũ & rem/ modo ipsi coniuncta particula negationis intercipit. sed hoc in ijs fere euenit in quibus nõ fieri quidem aliquid dicitur: & actui ipsius nõ additur modus/ sed potius faciẽdi in futuro modus. vt si quis dicat Socratem ambulare posse/ non q̄ iam ambulet/ sed q̄ eũ sit ambulare possibile: hic si possibili negatio cõiungatur etiã rem ipsam tulisse videbitur/ de qua illa possibilitas prædicabatur. si quis autem dicat quoniã Socrates velociter ambulat: facere eum aliquid dicit/ modumq; illi actui iungit/ vt quemadmodũ illud faciat qđ facere dicit/ quilibet agnuscat. in his res quidem permanet: modus autẽ subruitur/ vt supra dictũ est. An certe illud magis verius est dicendũ/ q̄ semper huiusmodi propositiones modũ quidem auferunt: rem vero de qua modus ille prędicatur/ nõ perimãt/ & in quibus ponitur res/ vt in eo qđ est Socrates velociter ambulat/ & in quibus prædicatur actus ipse & pręsens/ quia fiat atq; agatur: manifestũ est modum quidẽ subrui/ rem vero quę fieri dicitur permanere. vt cum dicimus Socrates non velociter ambulat.

Ambulare enim eũ quidem nõ substractum est: sed tantum hęc negatio velocitatem ab ambulatione disiũxit. In ijs aũt quę possibilitatẽ aliquid in futuro faciendi per modum ponũt: nullus omnino actus ponitur/ sed tantũ modus ad quẽ modum iũcta negatio/ modũ quidem perimit. sed res illa de qua modus prædicabatur nõ permanet: iccirco quoniã nec tunc cum prędicabatur cum modo aliquid fieri agiue propositum est. vt si quis dicat Socratem possibile esse ambulare: positus quidẽ modus est/ res vero actu cõstituta non est. Nõ enim dictũ est quoniam ambulat: sed quoniam eũ possibile est ambulare. hanc ergo possibilitatem: tollit negatio in propositione quę dicit Socratem nõ possibile est ambulare. sed in eadem propositione res de qua dicebatur modus ille non permanet. hoc autem iccirco euenit quia nec in affirmatione quidem posita est res de qua prędicatus est modus: atq ideo nõ a negatione perempta est res. quippe quã negatio positam nõ iuenit: sed tantũ modũ/ qui etiam ab affirmatione cõstitutus est. Magna autẽ distantia est an ad modum negatio ponatur/ an ad verbũ. nam si ad verbum ponatur: prędicatum a subiecto disiũgitur/ vt est Socrates nõ ambulat. Nam ambulat qđ est prędicatũ: a subiecto qđ est Socrates/ diuisum ẽ. Sin vero ad modum ponatur: nõ prędicatũ a subiecto diuiditur/ sed a prędicato potius disiungitur modus. vt in eo quod est Socrates nõ velociter ambulat: nõ ambulationem a Socrate propositio ista disiungit/ sed velocitatem ab ambulatione: idest modum a prædicato. & hoc in ijs facilius euidentiusq apparet: quęcũq ita prędicantur/ vt & fieri & non fieri posse dicãtur. Oportet autem quid sit possibile/ quid necessarium/ quid inesse diffinire/ eorumq significationes ostẽdere: qđ & nobis & ad huius loci subtilitatem proderit/ quę tractamus/ & superiora quęcunq de contingẽtibus dicta sunt magis liquebunt/ & analyticorum mentem nobis apertissima luce vulgabit. Quattuor modi sunt quos Aristoteles in hoc libro de interpretatione disponit. Aut enim esse aliquid dicitur/ aut cõtingens esse/ aut possibile esse/ aut necesse esse. quorum cõtingens esse & possibile esse idem significant. nec quicq̃ discrepat dicere cras posse esse Circẽses/ & rursus cõtingere cras esse Circẽses: nisi hoc tantum/ q possibile quidem potest priuatione subduci/ contingens vero minime. Contra enim id quod dicitur possibile esse: & negatio possibilitatis infertur aliquoties/ vt est non possibile est esse/ & priuatio/ vt est impossibile esse. Nam quod dicimus impossibile esse: priuatio possibilitatis est. In contingenti autem quanq̃ idem significat: sola tamen opponitur negatio. nulla enim priuatio reperitur. vt in eo qđ est cõtingens si hoc perimere volumus: dicimus non cõtingens/ & hęc negatio est. In contingẽs autem nullus dixerit: qđ est priuatio. Cum ergo contingẽs esse & possibile idem significent: multa in ijs diuersitas est secundum Porphyriũ quę sunt necessaria/ & esse tantum significãtia/ & cõtingẽtia vel possibilia. qđ enim esse aliquid dicitur: de pręsenti tempore iudicatur. Si quid enim nunc alicui inest: hoc esse prędicatur. qđ vero ita inest vt semper sit & nunq̃ mutetur: illud necesse esse dicitur. vt soli motus/ lunęq cum terra obsistit/ defectus. Quę autem contingere dicũtur vel possibilia esse: illorum neq secundũ pręsens/ neq secũdum aliquã immutabilitatem speculamur aduentũ/ sed tantũ respicimus/ quãtum contingentis propositio pollicetur. qđ enim posse esse vel contingere dicitur: nondũ quidem est/ sed esse potest. siue autem eueniat siue nõ eueniat: q tamẽ esse potest/ cõtingens & possibilis dicitur propositio. non enim ex euentu dijudicantur huiusmodi propositiones: sed potius ex significatione/ hoc modo. Si quis enim dicat posse esse cras Circenses: possibilis est cõtingensq affirmatio. q si cras sint Circẽses: non tamẽ est aliquid actu propositionis cõtingẽtis vel possibilis permutatũ/ vt necesse fuisse videatur/ qđ illa possibiliter promittebat. Q si rursus nõ sint Circensẽs: omnino nec sic aliquid pmutatum est/ vt necesse non fuisse Circenses videãtur. non enim (vt dictũ est) secundũ euentũ ista iudicãtur: sed secũdum propositionis potius ipsius promissum. Qđ enim dicit/ quisquis dixerit cras posse esse Circenses: hoc (vt opinor) dicit siue sint siue non sint/ nulla tamẽ interclusum necessitate/ ne nõ sint. Quare quattuor modorum: duo quidem ijdem sunt/ idest cõtingẽs & possibile. hi duo autem: cum duobus reliquis/ atq ipsi reliqui a se dissentiunt. Possibile enim aut cõtingens: distat ab ea propositione quę dicit aliquid esse. hęc enim secundum possibilitatem futuri temporis affirmationem proponit: illa vero secundũ pręsentis actũ. vtręq vero & ea quę esse/ & ea quę possibile esse vel contingere esse significãt: a necessaria propositione disiũctæ sunt. necessitas enim nõ modo inesse vult aliquid: sed etiam imutabiliter inesse/ vt illud qđ esse dicitur/ nunq̃ esse non possit. quocirca consequentiæ quoq ordinis: euidenter apparent. Qđ enim ẽ necessarium: sine eo qđ est esse/ vel contingere esse/ vel possibile esse nõ dicitur. quicquid enim necessarium est: & est/ & esse potest. vel si esse non posset: nõ esset omnino. q si nõ esset: nec necesse esse diceretur. Quare omne necessarium: & esse dicitur/ & possibile. sed non æque omne qđ est: necessarium est. possunt enim quędam esse: quę vt sint non necesse est. vt Socratem ambulare/ vel cętera quę de separabilibus sumuntur accidentibus. vel rursus qđ cõtingit esse/ vel esse pos-

sibile est: mox esse nō necesse est. quare necesse esse quidem: sequūtur esse & possibilitas. sed neq; esse neq; possibile esse: necessitas vlla cōsequitur. Rursus omne esse sequitur posse esse. qd enim est: & potest esse. Nam si esse nō posset: sine vlla dubitatione nō esset. possibile autem esse: nō sequitur esse. Qd enim possibile est esse: potest & non esse. vt me possibile est nunc quidem procedere: sed hoc nō est necesse. non enim nūc procedo. quare gradatim omnis est hęc cōsequentia. necesse est nāq;: & esse sequitur/ & possibilitas. rursus esse: eadē sequitur possibilitas. possibilitatem autem: nec esse sequitur nec necessitas. Liquet ergo quoniam duo modi sunt possibiliū: vnū qd iam sequitur necessitatem/ alterū qd nō sequitur ipsa necessitas. Nam cum dico necesse ē vt nūc sol moueatur: hoc etiam possibile est. cum dico possibile est nunc me sumere codicem: nō necesse est esse. Recte ergo ab Aristotele paulopost dubitatur: an sit illud possibile/ qd necessitati cōueniat. Sed cum ad eadē loca venerimus: quid sibi ista possibilium similitudo velit/ vel quēadmodum discerni possit/ agnoscemus. Nunc autē quoniam affirmatiuarū propositionū cōsequētias explicuimus: negatiuarum rursus cōsequentias exploremus. Harum nāq; quattuor propositionum quę fiunt ex esse/ & necesse esse/ ex possibili esse/ & cōtingere esse: quattuor negationes sunt/ non esse/ nō necesse esse/ nō possibile esse/ nō contingens esse. Sed quēadmodū affirmationes cōtingere esse & possibile esse/ eędem erant secundum significationū similitudinē: ita quoq; negationes eędem sunt. neq; enim discrepat quicq̄ dicere nō possibile est: q̄ si enunciet nō contingit. Consequentiæ autē se in affirmatiuis habebant hoc modo: vt necessarias propositiones sequerentur esse aliquid significantes/ atq; possibiles. eas autem quę esse aliquid dicerent: eędē possibiles sequerentur. sed neq; possibilibus: esse aliquid significātes/ nec necessarię cōsentiebāt. In negatiuis vero econtra est. negationē enim possibilitatis: sequitur et eius quę est esse aliquid significantis negatio/ & necessarię. Negationē vero necessarij: neq; eius qd est esse/ neq; eius qd est possibile esse/ negatio sequitur. Disponātur enim in ordine omnes hoc modo.

Possibile esse	CON-	Non possibile esse.
Contingens esse	TRADI	Non contingens esse.
Esse	CTO-	Non esse.
Necesse esse	RIAE.	Non necesse esse.

¶Repetendum igitur breuiter est affirmatiuarum cōsequentias: vt quēadmodum ecōuerso sint/ in negatiuis euidentius patefiat. Esse sequitur possibilitas & contingentia: possibilitatem vero & cōtingentiam/ esse nō sequitur. Necesse vero esse/ sequitur & esse/ & possibilitas/ & cōtingentia: possibilitatem autē & cōtingentiā/ nec esse sequitur/ nec necessitas. In negationibus vero ecōtra est. nō posse esse & nō contingere esse: sequitur nō esse. Quicquid enim nō potest esse: nō est. nō esse autē: nō posse esse nō sequitur. Qd enim non est: nō omnino interclusum est/ vt esse nō possit. Nunc enim ego Traiani forum nō video: sed non est necesse vt nō videam. fieri enim potest/ vt propius accedēs/ videam. Rursus nō posse esse/ & nō contingēs esse: nec nō esse sequitur/ nec nō necesse esse. Qd eni nō est: nō videbitur vere dici/ quoniā illud esse nō potest/ sed potius quoniā potest nō esse. vel nō posse esse/ qd est nō necesse esse. Qd enim esse nō potest: non videbitur vere dici/ quoniam illud non necesse est esse/ sed potius quoniam illud necesse est nō esse/ idest nullam essentiam habere. Negationem autē necessitatis/ idest nō necesse esse: neq; non esse sequitur/ neq; non possibile esse. Me enim ambulante non necesse est ambulare. neq; enim ex necessitate quisq̄ ambulat. nec rursus qd nō ē necesse/ id nō potest fieri. Quisquis enim ambulat: nō quidem ambulare illi necesse est sed tamen potest. Atq; ideo qd non est necesse esse: non omnino interclusum est/ vt esse non possit. & de nō contingenti eadem ratio est. diuerso ergo modo/ q̄ in affirmationibus: negatiua cōuersio est. Illic enim necessitatem/ & essentia & possibilitas sequebatur: essentiam autē/ possibilitas. sed neq; possibilitatem/ essentia vel necessitas: nec rursus necessitas/ essentiā sequebatur. Hic autem non possibile esse: & non esse/ & nō necesse esse consequitur/ & nō esse rursus/ nō necesse esse. sed neq; nō necesse esse/ nō esse seqtur: neq; vtrasq;/ possibilitatis negatio q̄ non posse esse aliqd proponit. An magis illud dicendū est/ q; sicut se in affirmationibus habet: ita quoq; in negationibus/ vt Theophrastus acutissime perspexit? Fuit enim consequentia in affirmatiuis: vt necessitatem & esse consequeretur & possibilitas: possibilitatē vero nec esse sequeretur nec necessitas. Idē quoq; penitus perspicientibus in negationibus apparebit. veniens nāq; negatio in necessario/ facitq; huiusmodi negationē quę dicit nō necesse ē esse: vim necessitatis infringit/ & totam propositionē ad possibile ducit. quod enim non necesse est esse: fracto rigore necessitatis ad possibilitatem perductū est. sed possibilitatē: nec esse sequebatur nec necessitas. recte ergo fractam necessitatē/ & ad possibilitatem perductam/ cū negatio dicit nō necesse esse: nec nō esse/ nec non cōtingere esse consequitur. Rursus qui dicit possibile esse: si ei disiunctio negationis addatur/ tollit possibile/ & ad necessitatis perpetuitatem negatiua forma totam propositionē reuocat/ vt est nō possi-

bile. qđ enim est possibile: non est adhuc quãdo dicitur: sed in futuro. sic quidem negatio illius in necessitatem versa: de eo qđ est mutare nõ poterit. qđ enim nõ possibile ẽ esse: fieri nõ potest vt sit. qđ autem fieri nõ potest vt sit: necesse est vt nõ sit. ergo necessariam quandam vim habet propositio in qua dicimus nõ posse esse aliquid. sed necessitatem sequebatur & essentia & possibilitas. non necesse autem esse/ ad possibilitatem respicit. Recte ergo nõ necesse esse/ qđ est tam possibilitatis: sequitur propositionem quę dicit nõ posse esse/ quod est necessitatis. Alij ergo ordines propositionum sunt/ vis tamẽ eadem: vt necessitatem cuncta sequãtur/ possibilitatem vero necessitas nõ sequatur.

Questio. ¶Hic oritur quęstio difficilis. nam si necessitatẽ sequitur possibilitas/ nõ necesse autẽ possibilitati confine est: cur necesse esse nõ sequatur id qđ dicimus non necesse esse? Nam si possibilitas sequitur necessitatem/ non necesse autem sequitur possibilitatem: sequi ergo debet necesse esse/ id quod non necesse esse prędicamus. ¶Quę hoc modo dissoluitur. Non possibile esse quanq̃ vim habeat necessitatis: differt tamen a necessitate/ ꝙ hęc affirmatiuã habet speciem/ illud vero negatiuam. sic etiam possibile esse & nõ necesse esse differunt eo tãtum/ ꝙ illud est affirmatiuum: illud vero negatiuum/ cũ vis eadem significationis sit. sed necessitatẽ: affirmatio possibilitatis & cõtingentis sequebatur. quãq̃ autẽ possibilitatem imitetur/ eiq; consentiat id quod dicimus nõ necesse esse: tamen quędam negatio est. Recte ergo affirmationem quę est necesse esse: nõ sequitur negatio/ per quã aliquid nõ necesse esse proponimus. Et hanc quidem huius solutionem quęstionis Theophrastus vir doctissimus reperit. Nos autem his determinatis ad sequentia procedamus. Sunt enim vt ipse Aristoteles ait/ in his multę dubitationes: sed totius textus plenissimũ sensum primo ponamus/ qui etsi longus est tamen ne intercisa videatur esse sententia/ non grauabor apponere. ¶Nam si eorum quę cõplectũtur/ illę sunt sibi

» inuicem oppositæ cõtradictiones/ quęcunq; secundum esse & non esse disponũtur. vt eius quæ
» est esse hominem: negatio est non esse hominẽ/ non ea quę est esse nõ hominem. & eius quę est
» esse album hominem: ea quę est nõ esse album hominẽ/ sed nõ ea quę est esse nõ albũ hominẽ. si
» enim de omni aut affirmatio/ aut negatio est: lignum erit verum dicere esse nõ album hominẽ.
» quod si hoc modo & i quibuscũq; esse nõ additur: idem faciet quod pro esse dicitur. vt eius quæ
» est homo ambulat: nõ hęc ambulat non homo negatio erit/ sed hęc non ambulat homo. nichil
» enim differt dicere hominẽ ambulare: vel hominem ambulãtẽ esse. ¶Hęc Aristotele subtiliter
» discutiente illud oportet agnoscere: ꝙ multum differt ipsius possibilitatis vim naturãq; diffinire/ vel proprię scientię qualitate concludere/ & possibilem enũciationem qualis esse debeat iudicare. Namq; in possibilis cognitione illud solum perspicitur: an id quod dicitur fieri possit nullo extrinsecus impediẽte casu. qđ etiam si accidat: nichil de statu prioris possibilitatis permutatur. verum ipsius possibilis enũciationis dijudicatio plurimũ differt: qđ mox poterit ex ipsa de possibilibus enũciationibus disputatione cognosci. Nam sicut non est idem hominis diffinitionẽ respondere quęrentibus/ & ipsam diffinitionem alio termino diffinitionis includere: ita nõ idẽ est de possibili enũciatione/ & quid ipsum possibile est/ tractare. Vnde fit vt cum possibile atq; cõtingens idẽ in significationibus sit: diuersum esse in enunciationibus videatur. Supra namq; docuimus possibilitatem & cõtingentiam eiusdem significationis esse: vt qđ contingeret fieri/ idẽ esset possibile/ & quod possibile esset/ idem quoq; cõtingeret. sed possibilis enũciatio nõ est eadẽ quę contingens. Neq; enim siquis possibilem affirmationẽ proponat/ eiq; opponat contingentẽ negationem: rectam faciet cõtradictionẽ. Si quis enim dicat quodlibet illud esse possibile/ alius respondeat negans rem illam cõtingere: licet quãtum in significatione est priorem possibilitatem abstulerit/ non tamen dicenda est cõtradictio/ in qua alij termini in negatione/ alij in affirmatione enunciati sunt. Possibilis enim affirmatio: de possibilitate negationem/ nõ de cõtingẽtia/ habere debebit. Idẽ quoq; in cõtingentibus. Neq; eni si quis aliquid cõtingere dixit: opponenda illi est possibilitatis negatio/ licet idem sit possibile qđ cõtingens. Constat ergo diuersissimam esse rationem modi per se dijudicandi/ & enunciationis quę cum modo/ & qualitate prędicatur. Vnde fit vt quãq̃ idem in significationibus possibilitas & contingẽtia sunt: quasi diuersę ab Aristotele in modorũ ordine proponãtur. ¶Illud autẽ ignorandũ nõ est: ꝙ Stoicis vniuersalius videatur esse possibile a necessario. Diuidunt enim enũciationes hoc modo. Enũciationum inquiũt: aliæ sunt possibiles/ alię impossibiles. Possibilium autem: alię sunt necessariæ/ alię non necessariæ. Rursus nõ necessariarum alię possibiles/ aliæ impossibiles: stulte atq; improuide idem possibile/ & genus nõ necessarij & speciem cõstituẽtes. Nouit autem Aristoteles id possibile/ qđ nõ necessarium est: & id possibile rursus/ qđ necessarium esse potest. Eodem nãq; modo dicitur possibile esse: quod vel ex falsitate in verum transit aliquando/ vel rursus ex veritate transit in falsitatem. vt si quis dicat nũc quoniã dies est verum dixerit: idem si hoc nocte prędicet/ falsum est. & hęc veritas propositionis in falsum est permutata. Sic ergo quędã sunt possibi-

Diuisio Stoicorum

litates/vt eas esse & non esse contingat:quę nō eodem modo dicuntur quemadmodū illæ quæ mutabilem naturam non habent/vt eę scilicet quas necessarias diximus.vt si quis dicat solem moueri/vel solem possibile esse moueri: hę nunq̄ ex veritate in falsitatem mutabūtur.Sed nūc de Aristotelis & Stoicorum dissensione tacendū est. Illud tamen solum studiosius perquirendū est:quo loco sit ponenda negatio in ijs propositionibus in quibus modus aliquis prędicatur/aut quę dicentur enūciationes esse possibiles/contingentes/& necessariæ/& quęcunq̧ cū modo sint propositiones.Illę veraciter esse secundum modū sicut alię secundū esse dicentur:in quarum significationibus/rei de qua prędicantur subsistendi qualitas inuenitur.vt cum dico Socrates bene loquitur:modus quidam est bene loquēdi Socratem.ergo sicut in ijs propositionibus/quęcunq̧ cuiuslibet illius rei subsistentiā promittunt/ad ipsam subsistentiā negatio ponitur (vt cū dicimus Socrates est:ad esse aptatur negatio/ cū negamus Socrates nō est) ita quoq̧ in ijs quę modum subsistentiæ dant/ad eum modū ponenda est negatio/qui ad illam subsistētiā videtur adiectus.vt cum dicimus Socrates bene loquitur:modus ipsius rei est id qđ prędicamus bene. ad hunc ergo modū & qualitatem:ponēda est negatio.Possibiles autem propositiones/vel contingentes eas esse dicimus: in quibus ipse modus mōstratur & nō potius esse de modo dicitur/sed modus de eo qđ est esse.Cum enim dicimus possibile est/ esse quidē quiddā dicimus:quēadmodum autē sit additum est ad possibile/ vt nō necessarium neq̧ alio aliquo modo/ nisi tātum secundum potestatem dicatur. fit ergo esse subiectum: prædicatum vero modus/ vel contingens/vel possibile/vel necessarium/vel quilibet alius.atq̧ eę quidem propositiones secundum modum dicuntur: in quibus de substantia nichil ambigitur/ de modo autem & sola qualitate tractatur.Sin vero subijciatur modus quidem/prędicetur vero esse:tunc de substantia rei quęritur/nō de modo.vt si quis dicat possibile est/vt ipsum possibile in rebus esse pronunciet:huic propositioni nullus modus adiectus est.Cū enim dicimus possibile est:modum habere hoc ita per se non dicimus/ sed sit particula propositionis ablata ita eam perspicimus/ quasi cum propositione esset coniūcta/quā si cum propria propositione iūximus quali modo prędicetur/appareret.Cum eni dicimus possibile est/vt modū significet: particula propositionis est quā si suo corpori aggregemus facientes aliquā propositionē/quid modus ille perficiat agnoscimus.age eni id qđ dicimus possibile est/cōiungamus alijs prædicamentis:atq̧ inde vna enūciatio conficiatur/dicamusq̧ Socratem ambulare possibile est. Vides ne modum in propositione possibile:vt etiam siue Socrates ambulet/siue nō ambulet/posse eum tamen ambulare ex ipso propositionis modo quilibet agnoscat/Ita ergo de toto auferentes partem/possibilem enūciationē/quasi tota sit propositio speculamur:vt in ijs dictionibus fieri solet/quę pluralitatem determināt.vt si dubitamus contra omnis an nullus ponatur an non omnis:ita eas speculamur quasi integras propositiones/quas determinationes propositionum esse manifestum est.Cōcludenti ergo dicēdum est in ijs quę modū prędicant:omnes alię res subiectę sunt vel esse vel ambulare vel legere vel dicere vel quicquid aliud cū aliquo modo fieri dicimus. in his aūt vbi modus ipe subijcitur/esse vero prædicatur/vt sit integra propositio:nō est cū modo propositio/sed ibi tantum de substantia modi proponitur.vt si quis dicat possibile est/quiddam in rebus dicit esse possibile.& rursus contingens est:quiddā in rebus dicit esse qđ cōtingat.& rursus necesse est:quiddā esse dicit in rebus qđ sit necesse.hic nō de modo/sed de solo esse tractatur.Quare quoties quidem esse subijcitur/modus autem prędicatur/ vt cū dicimus Socratem ambulare possibile est:ad modū iungenda negatio est.Quoties vero modus subijcitur/esse autem prædicatur:ad esse ponenda est negatio.vt cum dicimus possibile est/quia ita dicimus tanq̄ si diceremus possibilitas ē/ & cū dicimus contingens est/ ita dicimus tanq̄ si diceremus cōtingētia est: ad esse ponenda negatio est.dicendumq̧ est possibile nō est/qđ idem valet tanq̄ si diceremus possibilitas nō est. Eodem quoq̧ modo & de contingentia.Non autem perfecte speculantibus/idem semper videtur subiectum/qđ primo loco reperiri dicitur: idem prędicatum semper/qđ secūdo loco prędicatur.In quibusdam enim verum est:in alijs vero ex significatione potius propositionū colligimus/qui terminus subiectus sit/qui vero prædicatus.Nam cū dico homo animal est/prius michi necesse est hominem dicere/ post prędicare animal:atq̧ ideo subiectus dicitur homo/animal vero p̄dicatur.In ijs autem in quibus modus additur/sicut est cum dicimus Socrates bene loquitur: idem valet tanq̄ si dicamus/Socrates bene loquens est.& hic quidē bene prius dictū est:postea vero loquens est.& videtur esse quidem subiectum id qđ dictum est bene:prædicatum autē id qđ dictum est loquens est. sed hoc falsum est.& hinc facillime potest inueniri/ q̧ loquentē quidem eum esse nullus ignorat:quisquis audit Socratem bene loquentem esse. vim aūt totius p̄positionis modus continet.In id enim intendēdus est animus:nō si loquatur.hoc enim indubitatum est. nam qui eū bene dicit loqui:loqui quoq̧ consentit.Quare ad modum intendendus

Fit ergo eē subiectum. quia possibile/cōtingēs aut ali9 modus formā dicit: est vero/q̄si materiā & rē subiectam.

Quoties vero modus subijcit. vt cū designatur possibilitas esse: vt negationē habeam9/ negatio ferēda ē ad eē quia sēper negatio fertur ad p̄dicatum. tūc enī esse/est p̄dicatum.

est animus ad id quod dictum est bene. Socrates enim bene loquitur: qđ dixit loqui quidem nõ sufficit dicere/ nisi etiam dicat bene. continet ergo totam propositionẽ modus. Sed rursus totã propositionẽ continet prędicatio. modus igitur in his propositionibus potius prędicatur. Concludendum est ergo vniuersaliter omnem modorũ contradictionẽ nõ secundum esse verbũ fieri/ nec secundum id rursus verbũ qđ in se esse cõtineat: sed potius secundũ modum. Continere autem in se verba/ id qđ ẽ esse dicũtur: vt cum dicimus loquitur. tantũdem enim valet/ tãq̃ si dicamus loquens est. Quare quęcunq; propositiones quẽlibet illum in se retineant modum: dubitandum nõ est/ quin nõ ad id qđ ponit esse/ negatio iuste applicetur/ sed potius ad eũ modum/ quo aliquid esse fierue pronũciet. Omnis nãq; cum modo affirmatio talium est: vt nõ intẽdere debeat animũ auditor ad id quod esse dicitur/ sed ad id potius quo modo illud eẽ dicatur. vt cũ dicimus Socrates bene loquitur: non perspiciendũ est an loquatur/ sed potius illuc animi dirigẽda intentio est/ queãdmodum loquatur. hoc enim videtur cõtinere totam propositionem. Ergo contra possibile esse/ non est ea negatio/ quę dicit possibile nõ esse: sed nõ possibile esse. eodẽ modo & contra eam quę dicit cõtingere esse: nõ ea quę enũciat cõtingere nõ esse/ sed potius ea negatio est/ quę dicit non cõtigere esse. Idem quoq; in necessarijs/ impossibilibusq; modis cęterisq;/ quę nunc Aristoteles pro solita breuitate transgressus est/ faciendũ videtur. Sed quoniam cõmentarionis virtus est non solum vniuersaliter vim sensus exprimere/ verũ etiam textus ipsius sermonibus ordiniq; cõnectere: quę superius confuse dicta sunt/ nũc per sermonũ ipsorum ab Aristotele dictorum ordinẽ diuidamus.

Textus explanatio.

¶ His vero determinatis perspiciendum est queãdmodum se habent negationes & affirmationes adinuicẽ/ eę scilicet quę sunt de possibili esse/ & nõ possibili esse/ & contingere & nõ contingere/ & impossibili/ & de necessario. habent enim aliquas dubitationes. Perspiciendum (inquit) est de affirmationibus negationibusq; qua ratione videantur opponi/ in ijs propositionibus quas quidã modus cõtinet. vt in ijs quę sunt possibiles/ vel cõtingẽtes/ vel necessarię/ vel impossibiles/ vel vere/ vel falsę/ vel bene/ vel male/ vel qcquid aliqua qualitate prędicatur. Habent enim (inquit) aliquas dubitationes/ & quas dubitationes habeant continuo eas subijcit. Nam si eorum quę cõplectũtur/ illę sibijnuicem oppositę sunt cõtradictiones: quęcũq; secundũ esse & nõ esse disponũtur. Sensus aũt totus huiusmodi est. In omnibus cõplexionibus propositionũ illa in ijs oppositio valet/ quęcũq; secundum esse vel non esse fit. vt cum dicimus homo est: huius negatio est homo non est/ sed nõ ea quę dicit nõ homo est. & rursus eius quę proponit est albus homo: illa negatio est quę dicit non est albus homo. nõ ea quę proponit est nõ albus homo. hoc ipsum autẽ quoniã eius quę dicit est homo albus/ negatio est quę dicit non est albus homo/ nõ ea quę proponit est nõ albus homo: sic demõstrat. Si enim

Dictio/ affirmatio.

de omnibus aut dictio aut negatio ẽ: lignum erit verum dicere esse nõ album hominem. Breuiter dictum ẽ: sed ita posse videtur exponi. Propositum (ĩquit) sit lignum de quo duę enũciationes dicantur: illud tamẽ nobis manifestum sit de omnibus si affirmatio vera est falsam esse negationem/ eã scilicet quę cõtradictorie opponitur. et si vera negatio est: falsa affirmatio esse ꝓnuncietur. Igitur de proposito ligno/ quoniã lignũ hoc/ est albus homo: hoc falsum est. si igitur hęc affirmatio falsa ẽ: vera debet esse eius negatio. si ergo ea est negatio affirmationis quę dicit est albus homo/ quę negat dicens est nõ albus homo: hęc negatio vere prędicatur de ligno dicente quolibet/ q lignũ hoc est non albus homo. sed hoc fieri nõ potest. perspicue enim falsum est lignum nõ album hominẽ esse. qđ enim omnino non est homo: nec non albus homo esse potest. falsę ergo sunt vtręq;: & affirmatio quę dicit de ligno quoniam lignũ est albus homo/ & negatio de eo quę dicit quoniam est nõ albus homo. Qz si sunt falsę vtræq;: hęc negatio illius affirmationis non est. quęrenda est ergo alia: quę cum ea diuidat verũ atq; falsum. qua in re nulla alia reperitur contra eam quę dicit est albus homo/ præter eam quę dicit nõ est albus homo. Nam si ea dicitur esse affirmationis huius quę dicit est albus homo/ negatio quę enũciat est nõ albus homo: erit vt de ligno de quo affirmano dicta falsa est/ vera sit enunciata negatio/ eritq; de ligno verum dicere quoniã lignũ hoc/ est nõ albus homo. sed hoc impossibile est. Constat ergo eam propositionem quę dicit est non albus homo: illius affirmationis nõ esse negationẽ quę proponit est albus homo. sed eã quę dicit non est albus homo: negationẽ esse eiusdem affirmationis/ quę dicit est albus homo. Vides ne ergo vt prope in omnibus affirmationes & negationes secundum esse vel nõ esse fiãt? Illa enim album quidẽ esse dicit: ista negat album/ nõ esse dicens. rursus illa dicit hominem esse: ista vero negat/ dicens hominem nõ esse. & in cęteris eodẽ modo est. Qz si hoc modo/ & in quantiscũq; esse nõ additur: idẽ faciet qđ pro esse dicitur. vt eius quę est ambulat homo non ea quę est ambulat nõ homo negatio est: sed ea quę est nõ ambulat homo. Nichil enim differt dicere hominẽ ambulare/ vel hominem ambulante esse. Nec hoc solum inquit in ijs euenire potest propositionibus/ quę secundum esse vel non esse disponuntur;

sed etiam in ijs quęcunq; verbis talibus cõtinentur/ vt verba illa vim eius qđ est esse cõcludãt. vt est homo ambulat: ambulat in se continet esse. Idem enim est ambulat/ quod ambulans est. Ad hęc ergo verba quę in propositionibus esse cõtinent/ aptãda negatio est. Si enim omnis cõtradictio secundũ esse vel nõ esse fit/ hęc aũt verba/ esse propria significatione cõcludunt/ quoniamq; verba hęc ita ponuntur tanq̃ si hoc ipsum esse poneretur: manifestũ est ad ea verba quę esse cõtinent/ negationem poni oportere ad earum similitudinẽ propositionum quę secundum esse vel nõ esse supradicta ratione sibimet opponũtur. His ergo ante prędictis: quid incõuenientes ex his possit esse prosequitur. ¶ Quare si hoc modo vbiq;: & eius quę est possibile esse/ negatio erit possibile nõ esse/ sed non ea quę est nõ possibile esse. Videtur autem idem posse & esse & non esse. omne enim quod est possibile diuidi vel ambulare: & nõ ambulare/ & nõ diuidi possibile ẽ.

¶ Superius demonstratum est quẽadmodũ in ijs quę cõplectuntur enunciationibus/ secũdum esse potius & nõ esse fierẽt oppositiones: nunc hoc dicit. Si hoc (inquit) in omnibus propositionibus faciendũ est/ vt earum cõtradictiones secũdum esse & nõ esse ponantur: in ijs quę aliquid possibile esse pronũciant/ nõ ita ponenda negatio est/ vt dicat nõ possibile esse. sed potius secũdum nõ esse cõstituẽda est: vt dicatur possibile non esse negationem eius esse quę dicit possibile esse. Sed si hoc inquit dicimus: affirmatio & negatio contradictorię/ verum inter se falsumq; nõ diuidunt. omne enim qđ potest esse: idem etiam potest nõ esse. qđ enim potest diuidi: idem potest non diuidi. & qđ potest ambulare: idem potest nõ ambulare. Quę autem sit huiusmodi possibilitas per quã cum dicitur aliquid fieri posse/ illud tamen relinquatur posse nõ fieri: consequẽter explanat dicens. ¶ Ratio autem est/ quoniam omne qđ sic possibile est: non semper in actu est. quare inerit ipsi etiam negatio. potest igitur & non ambulare qđ est ambulabile: & nõ videri quod est visibile. at vero impossibile est de eodem oppositas veras esse enũciationes. non igitur eius quę ẽ possibile est esse: negatio est hęc/ possibile est nõ esse. ¶ Contingit enim ex his: aut idem affirmare & negare simul de eodem/ aut non secundũ esse vel non esse quę apponũtur/ fieri affirmationes & negationes. si ergo illud impossibile ẽ: hoc erit magis eligendũ. est igitur negatio eius quę est possibile esse: ea quę est non possibile esse/ sed non ea quę est possibile non esse. eadem quoq; ratio est: & in eo qđ est cõtingẽs esse. etenim negatio eius est non contingẽs esse. & in alijs quoq; simili modo: vt in necessario/ & impossibili. ¶ Causa est ergo (inquit) cur id qđ posse esse dicitur/ idem possit nõ esse: ꝗ omne qđ possibile dicimus/ ita pronũciamus vt nõ semper in actu sit/ idest nõ sit necessarium. omne namq; qđ semper in actu est: necessarium est. vt sol semper mouetur: itaq; illi semper agitur motus. Si quis autem me dicat ambulare posse/ quoniam michi ambulationis motus semper nõ agitur/ & inest michi aliquoties nõ ambulare: inest quoq; illud vt vere de me dicatur posse me nõ ambulare/ cũ vere pronũciatur posse ambulare. Ergo quęcunq; nõ semper in actu sunt: & posse esse & posse nõ esse recipiunt. potest ergo qđ est ambulabile/ idest qđ ambulare potest/ non ambulare: & qđ est visibile/ nõ videri. Quocirca docet non esse negationẽ eius quę dicit posse esse: eam quę proponit posse non esse/ iccirco quoniã vtręq; sunt verę/ vt in ijs quę (vt ipse ait) non semper actu sunt. Cõtingit enim vnũ ex vtrisq; q̃ Aristoteles dicit. aut enĩ idẽ ipsum dicere & negare simul de eodem: aut nõ secũdum esse & non esse/ quę opponũtur/ fieri affirmationes & negationes. idest vt aut idem sint affirmatio & negatio/ sibiq; consentiant: si secundũ esse & nõ esse in omnibus cõtradictio fit/ vt est in eo qđ est posse esse & posse nõ esse. Idem enim vtræq; sunt/ sibiq; consentiunt: & si quis dicit eam esse contradictionem/ dicit cõsentire sibi contradictionem/ qđ impossibile est. Aut certe nõ in omnibus affirmationibus & negationibus secundũ esse & non esse: eę quę opponũtur/ fieri affirmationes & negationes. idest non in omnibus affirmationibus & negationibus secundum oppositionẽ esse vel non esse vel eorum verborũ quę esse continent: fieri/ contradictionẽ. si ergo (inquit) illud impossibile est: hoc erit magis eligendum. Duo supra posuerat quę ex supradictis rationibus euenirent. Aut vnũ & idem dicere & negare simul de eodem/ idest vt & dictio & negatio idẽ essent simul de eodem prædicatæ/ sibiq; cõsentirent. aut nõ secundũ esse vel nõ esse contradictionem fieri. Sed videntur vtraq; quasi quodã modo incõuenientia esse. quippe cum illud vnũ etiã impossibile sit: vt affirmatio negatioq; cõsentiãt. illud alterum nõ secundũ esse vel nõ esse fieri oppositiones incõsentiẽs sit alijs propositionibus in quibus hoc modo fieri contradictionem manifestum est. Nunc ergo hoc dicit/ quoniam vtrũq; (inquit) inconueniens est: vnũ ex his erit eligendum/ idest qđ minus est impossibile/ hoc sumendũ est. Minus autem est impossibile/ vt secũdum esse & nõ esse non fiãt oppositiones. hoc enim nichil prohibet. illud autẽ impossibilius est: vt affirmatio negatioq; sibi cõsentiant. hoc ergo erit eligendum potius: idest has quę cum modo fiunt propositiones nõ eas habere oppositiones quę secũdum esse vel nõ esse fiũt: sed potius eas quę ad modum ponũtur. ¶ Non autẽ dixit ita impossibilius est tanq̃ si alterum impossibile

Caulli te- motio.

sit: sed ad hoc potius retulit/ ꝙ vtraq; quasi inconuenientia videtur/ quorum vnũ etiam impos-
sibile esse non dubium est. hinc quoq; disposuit ordinem secundũ modum aliquẽ pronũciatarũ
propositionum: quę nõ secũdũ esse negationes ponũt. Dicit enim. est igitur negatio eius quę est
possibile esse: ea quę est/ non possibile esse/ negationem scilicet addens non ad esse verbum/ sed
ad modum qđ est possibile. Eandem quoq; rationem dicit esse & in contingentibus. eius enim
quæ est contingere esse: negatio est nõ contingere esse. Docet etiam de necessario & impossibili
idem sibi videri. Quę autẽ natura sit huius oppositionis: licet breuiter/ veracissime tamẽ expres-
sa est: de qua nos superius diutius locuti sumus. ꝙ si quis perspicacius intendit: illius intelligen-
» tiam loci cum hac gradatim proficiscẽte expositione cõmunicet. ¶ Fiunt enim quẽadmodum
» in illis esse/ & nõ esse appositiones: subiectæ vero res/ hoc quidem album/ illud vero homo. eo-
» dem quoq; modo hoc in loco esse quidem & nõ esse vt subiectum fit: posse vero & cõtingere ap
» positiones determinãtes (quẽadmodum in illis esse & non esse) veritatem & falsitatẽ. similiter
» hę in eo qđ est esse possibile & esse nõ possibile. eius vero quę est possibile est nõ esse: negatio est/
» non ea quę est nõ possibile est esse/ sed ea quę est nõ possibile est nõ esse. & eius quę est possibile ẽ
» esse: nõ ea quę est possibile est nõ esse/ sed ea quę est/ nõ possibile est esse. quare & sequi seseinuicẽ
» videbuntur possibile est esse: & possibile est nõ esse. idem eni possibile est esse & nõ esse. non enim
» contradictiones sunt sibij nuicem huiusmodi: possibile est esse/ & possibile est nõ esse. sed possibi-
» le est esse/ & nõ possibile ẽ esse: nunq̃ simul in eodem verę sunt. opponũtur enim. neq; ea quę est
» possibile nõ esse/ & nõ possibile non esse: vnq̃ simul in eodem verę sunt. similiter autem & eius q̃
» est/ necessarium est esse: negatio nõ est ea quę est necessarium nõ esse/ sed ea quę est nõ necessari
» um est esse. eius vero quę est necessarium est nõ esse: ea quę est nõ necessariũ nõ esse. & eius quę ẽ
» impossibile esse: non ẽ ea quę est impossibile nõ esse. sed hęc nõ impossibile esse. eius vero quę est
» impossibile nõ esse: ea quę est nõ impossibile nõ esse. ¶ Appositiones vocat prędicationes. dicit
ergo ꝙ in ijs propositionibus quę preter aliquem modũ dicũtur/ prędicãtur q̃dem semper esse/
& non esse/ vel ea verba quę esse cõtinent: subijciũtur vero res de quibus illa prædicantur. vt al
bum/ cũ dicimus album est: vel homo/ cũ dicimus homo est. Atq; ideo quoniam in his prędica-
tio totam continet propositionẽ/ ac veritatem & falsitatẽ prędicatio illa determinat/ prędicatur
autem esse vel aliquid qđ esse continet: iure secundũ esse vel nõ esse contradictiones ponuntur.
In ijs autem/ idest in quibus modus aliquis prędicatur: esse quidem subiectum est/ vel ea verba
quę esse cõtinent. modus autem solus quodã modo prædicatur. Nam qđ dicitur esse solum sine
modo aliquo: ipsius rei substantia pronũciatur/ & quęritur in eo quodã modo an sit. iccirco esse
ponẽte affirmatione/ dicit negatio nõ esse. In ijs autem in quibus modus aliquis est/ nõ dicitur
aliquid esse: sed cum qualitate quadã esse/ vt esse quidem nec affirmatio ambigat nec negatio.
De qualitate autem/ idest quomodo sit: tunc inter aliquos dubitatur. atq; ideo ponente aliquo
quoniam Socrates bene loquitur: nõ ponitur negatio/ quoniam bene nõ loquitur/ sed quoniã
non bene loquitur. Iccirco quoniã (vt dictũ est) non ad esse/ vel ad verba quę esse continent/ &
propositionem totã constituũt: sed potius ad modum intẽditur animus audiẽtis/ cũ affirmatio
aliquid esse cũ modo pronũciat. Si igitur hoc cõtinet totius ꝓpositionis vim/ qđ aũt ꝓpositio-
nis vim continet prędicatur/ & secundũ id qđ prædicatur semper oppositiones fiunt: recte solis
modis vis negationis apponitur. His autem rationabiliter cõstitutis/ illud rursus exequitur/ ꝙ
non modo contradictio nõ est posse esse & posse nõ esse: verum etiam huiusmodi propositiones/
quę cum modo sunt positæ/ si negationem tantũ habent ad esse iunctam/ omnino negationes
non sunt/ sed affirmationes. possunt/ enim earũ negationes alię reperiri. Ait enim/ eius vero quę
est possibile nõ esse: negatio est nõ possibile non esse. In tantum (inquit) non est vlla contradictio
eius quę est posse esse & eius quę est posse nõ esse: vt ea quę dicit posse nõ esse/ non esse negatio/
sed potius affirmatio cõuincatur. Affirmatio autem affirmationi nunq̃ opponitur contradicto-
rie. docetur autem esse affirmatio ea quę dicit posse non esse: ꝙ eius quędam alia negatio repe-
ritur/ ea scilicet quę dicit non posse non esse/ simulq; illud adiungit. Cum sint (inquit) huius ꝓ-
positionis quę dicit aliquid posse esse/ duæ quę videãtur esse negationes/ ea scilicet quę dicit pos
se non esse/ & ea quę proponit non posse esse: hinc agnoscitur quæ harum sit contradictoria cõ-
tra eam quę dicit posse esse affirmationem. quę enim verũ falsumq; cum ea diuidit: ipsa potius
potest negatio esse/ q̃ ea quę illi consentit. Ei vero quæ est posse esse: consentit ea quę dicit posse
non esse/ vt supra iam docui. Ea autem quæ dicit non posse esse/ si falsa est: vera est quæ dicat
posse esse. sed si hæc rursus falsa est: vera est illa quę enunciat non posse esse. Diuidunt ergo hæ
veritatem falsitatẽq;. qđ in singulis exemplis facile poterit iueniri. Age enim dicat quis me pos
se ambulare: ille verum dixerit. si vero quis dicat non posse me ambulare: mentitus est. Rursus
si quis dicat posse solem consistere: mentitur. si quis vero dicat non posse solẽ cõsistere: de ipsius

nullus ambigit veritate. Diuidunt ergo veritatem falsitatḗq; eę scilicet quę dicunt posse esse/ &
nō posse esse: illę vero sese sequūtur quę dicunt posse esse/ & posse nō eē. Quę ergo sibi cōsentiūt/
cōtradictiones nō sunt: quę aūt veritatem falsitatēq; diuidūt/ ipsas eē cōtradictiones magis pu
tandum est/ qđ per hoc ait. quare & sequi sese inuicē videbūtur. quæ aūt propositiones sequātur
sese dicit/ idest possibile ē eē & possibile ē nō esse. Cur aūt sese sequātur mōstrat/ adijciens. nō eni
cōtradictiōes sūt sibiinuicē hmōi. si eni cōtradictiōes essēt: nūq̄ sese sequerētur. Sed q̄ sint cōtra-
dictiōes declarat dicēs. sed possibile ē eē & nō possibile ē eē: nūq̄ simł i eodē verę sūt. Cur aūt nū-
q̄ simul sūt: nō tacuit. ait nāq;. opponūtur eni. nā iccirco nūq̄ simul sūt: quia veritatē falsitatēq;
diuidūt/ quoniā opponūtur. Docet quoq; eius propositionis q̄ dicit posse nō eē/ illā esse negati-
onē q̄ ꝓponit nō posse nō eē: et ex ea demū ad hāc propositionē trāsit. Dicit eni. neq; ea q̄ ē possi
bile nō eē/ & nō possibile nō eē: vnq̄ simul i eodē verę sūt. p qđ oñdit illā eē affirmatiuā: illā vero
negatiuam. Vniuersaliter eni quęcūq; idē de eodē hęc ponit/ hęc aufert: si illa sit affirmatiua/ il-
la negatiua/ & nichil ęquiuocationis/ aut vniuersaliū determinationis ipediat/ cōtradictorie si-
bimet opponūtur. Cętera iam ita (ait) per se expedita sunt: vt longa expositione nō egeant. sed
quędā in eorū ordine permiscēda sunt: per quę id qđ per se est lucidū/ clarius mōstretur. Prose-
quitur eni similiter cęteros modos/ dicēs quę propositiōes quarū affirmationū nō sint negatio-
nes & quę sint: & eis quas negationes nō eē dicit/ vt affirmationes eē demōstret/ alias negatio-
nes opponit. Similiter aūt (inqt) & eius propositionis/ quę ē necessariū eē: nō est ea negatio quę
dicit necessariū nō esse. hęc eni affirmatio ē: sicut mox negatione opposita cōprobauit. sed pot9
ea negatio ē eius q̄ est necessariū eē/ quę dicit nō necessariū eē. Eodē quoq; modo cūcta proseq-
tur dicēs. eius vero q̄ est necessariū nō eē/ quā supradixit nō eē opposita ei q̄ dicit necessariū est
esse: illa negatio ē quę proponit nō necessariū nō eē. Quęcūq; eni negationē ad eē positā habēt:
illę si cū modo sunt/ affirmationes eē putādę sunt. Eius vero q̄ est ipossibile eē/ nō est ea negatio
quę dicit impossibile nō eē (nō eni ad modū habet negatiuā particulā iūctā) sed potius ea q̄ di-
cit nō impossibile eē. hę nāq; inter se verū falsūq; diuidūt. illius vero quę ad eē habet particulā
negatiuā/ quā affirmationē eē manifestū est/ idest eius quę dicit ipossibile nō eē: ea negatio est q̄
» dicit nō ipossibile nō esse. Cōcludit etiā breuiter id qđ supra demōstrauit dicēs. ¶ Vniuersaliter
» vero (queadmodū dictū est) esse quidē & nō esse oportet ponere queadmodū subiecta: negati-
» onem vero & affirmationē hęc facientē/ ad esse & nō eē apponere. et has oportet putare esse op
» positas dictiones. possibile/ & nō possibile. cōtingens/ nō cōtingens. impossibile/ nō impossibile.
» necessariū/ nō necessariū. verū/ nō verū. ¶ Vniuersaliter (inqt) dicimus sicut iā supradictū ē/ in
ijs propositionibus quę modos additos habēt: esse & non esse subiecta potius fieri/ modos vero
prędicari. atq; ideo ad vnū quēlibet modū/ idest secūdū vnū fieri debere affirmationē & nega-
tionem semper: vt sicut prędicatus mod9 affirmationē cōtinet/ ita negatiua particula ad modū
iuncta/ totā hoc modo cōtineat negationē. proponit aūt eas quas putat eē oppositas dictiones
hoc modo: possibile nō possibile/ cōtingēs nō cōtingēs/ ipossibile nō ipossibile/ necessariū nō ne-
cessarium. Qđ aūt addidit verū nō verū: ad hoc pertinet/ vt oēs modos includeret. vere eni mo
dus quidā ē/ sicut & bene/ sicut velociter/ sicut lete/ sicut grauiter/ & qcūq; modi sūt. Hoc modo
faciēda ē cōtradictio verū est/ nō verū ē: nō aūt verū nō est. velociter ābulare/ nō velociter am-
bulare: sed nō illa q̄ dicit velociter nō ābulare. Cōcludēti ergo sēper ad modū iūgēda negatio ē.
illę eni semper sibimet opponūtur/ vt supra iā dictū est: q̄ secundū prędicationes habēt negati-
uas particulas iūctas. prędicātur aūt in his modi: vt supra iā demōstrauim9. Secūdū modos er-
go in his negatio posita: integrā vim cōtradictionis efficiet. Expeditis modorū oppositionibus:
de cōsequētia propositionum atq; cōsensu habebitur subtilis vtilisq; tractatus. Si ergo possibile
esse simpliciter diceretur: simplex & facilis propositionū videretur eē cōsensus/ nec qcq̄ in earū
cōsequētia posset errari. Nūc aūt quoniā dupliciter dicitur: secūdū diuersos modos nō eędē pro-
positionū sunt consequētię. qđ autem dico tale est Possibilis duę sunt partes: vnū qđ cū non sit/
esse potest. alterum quod ideo sit possibile: q2 iam est. prior quidem pars corruptibilibus & per-
mutabilibus propria est. mortalis enim Socrates poterat esse cum non fuit: sicut ipsi mortales
qui sunt/ id quod ante non fuerant. potest eni homo cum non loquitur/ loqui: et cum nō ambu
lat/ ambulare. ergo hec pars secundum id dicitur qđ iam quidem non est/ esse tamen potest. Illa
vero alia pars possibilis/ quæ secūdum id dicitur quod iā est aliquid actu non potestate: vtrisq;
naturis accōmodatur/ & sempiternis scilicet & mortalibus. Nam quod in sempiternis est: esse
possibile est. rursus quod est in mortalibus/ nec hoc a subsistendi possibilitate discedit. sed tan-
tum differt quia id quod in eternis est nullo modo permutatur/ & semper esse necesse est: illud
vero quod in rebus mortalibus inuenitur/ poterit & non esse/ & vt sit non est necesse. Ego
namq; cū scribo: inest michi scribere. quocirca & scribere michi possibile est. sed quoniam ipse

mortalis sum: nō ē hęc potestas scribēdi necessaria. neqꝫ eni ex necessitate scribo. At vero cū dicimus cęlo inesse motū: nulla dubitatio ē quin necesse sit cęlū moueri. in mortalib⁹ ergo rebus cū ē aliqd: & eē potest/ & vt sit nō est necesse. in sēpiternis aūt qd est/ necesse ē eē: & quia est/ esse possibile ē. Cū ergo possibilis pricipaliter duę sint partes/ vna q̄ secūdū id dicitur qd cū nō sit eē tamen potest/ altera q̄ secūdū id pdicatur qd iā est aliqd actu nō solū potestate: huiusmodi possibile qd iā sit actu/ duas ex se species pfert. vnā quę cū sit/ nō est necessaria: alterā q̄ cū sit illud quoqꝫ habet/ vt eā eē necesse sit. Nec hoc solius Aristotelis subtilitas deprehēdit: verū Diodorus quoqꝫ possibile ita diffinit/ dicēs qd ē aut nō est. Vnde Aristoteles id qd Diodorus ait nō ē: illud possibile putat/ qd cū nō sit fieri tamē potest. qd aūt dixit Diodorus ē: id possibile Aristoteles interpretatur/ qd iccirco dicitur eē possibile/ quia iā est actu. Cuius possibilitatis modi duas partes esse docuimus: vnā scilicet quā necessariā dicimus/ alterā quā nō necessariā pdicamus. Huius autē nō necessarię/ duę rursus partes sunt: vna q̄ a potestate peruenit ad actū. altera quę semper actu fuit/ aliquādo aūt res illa q̄ susceptibilis illius ē/ fuit. Et illa qdē q̄ a possibilitate ad actū venit: vtriusqꝫ partis cōtradictionis susceptibilis est. vt nūc ego scribo/ & ex potestate ad actū veni: & agens possum scribere. ante eni q̄ scriberē: erat michi scribēdi potētia. sed ex potestate scribendi: veni ad actū scribēdi. Quare vtraqꝫ michi cōuenient: & scribere & nō scribere. possū enim & nō scribere/ possum & scribere: quę ē quodā modo cōtradictio. Atqꝫ ideo quęcūqꝫ a potestate ad actū venuīt: ea & facere possum & nō facere & esse & nō eē. vt qui loqtur quia ante potuit loqui q̄ loqueretur/ & nūc ideo potest loqui quia loqtur: & potest loqui & potest nō loqui. Alia vero q̄ nunq̄ antea potestate fuit/ sed sēper actu/ aliquādo aūt res ipsa fuit q̄ aliqd potestate esse diceretur: ad vnā rem tātū apta ē. vt ignis nūq̄ fuit ante potestate calidus: vt postea calidus actu sentiretur. nec nix antea frigida potestate: post actu. sed aliquando fuit ignis actu calidus: fuit & aliquādo nix frigida actu. quocirca hę potētię: nō sunt aptę ad vtraqꝫ. Neqꝫ eni ignis frigus incurrere: nec nix calidū vnq̄ potest efficere. Quare faciēda a principio huiusmodi diuisio ē. Possibilis alia pars ē: quę cū nō sit tamē eē potest. alia vero q̄ actu est/ & ideo possibile dicitur. Si eni esse nō posset: nec esset omnino. Huius aūt possibilitatis q̄ secundū illū dicitur modū/ qd iā actu sit: duę partes sunt. vna secūdū id qd ex necessitate eē dicimus: altera vero secundū id qd cū sit nō tamē eē ex necessitate aliqd arbitramur. Huius aūt nō necessarię potestatis duę sūt alię partes: vna q̄ quoniā ex potestate ad actū venit/ & eē & nō eē recipiet facultatē. altera q̄ quia nunq̄ actū habere destinit/ aliquādo fuit id qd dicitur ei eē possibile: ad vnā tātū partē apta ē/ atqꝫ possibilis ad eā scilicet quā actu semper exercuit. vt igni calor/ vel niui frigus/ vel adamāti duricies/ vel aquę liquor. Sed nullus arbitretur ex necessarię possibilitatis specie: eē id qd dicimus/ nunq̄ potestate fuisse act⁹ quosdā i quibusdā reb⁹/ vt igni calorē. Ipse eni extigui ignis potest. In illis aūt quę necessarię sunt: nō modo qualitas a subiecta re discedere nūq̄ debet (qd videt etiā i igni a quo sua qualitas caloris nō recedit) sed etiā illud/ qꝫ subiecta illa substātia imortalis eē videatur/ qd igni nō accidit. Solē eni & cętera huiusmodi corpora q̄ supna sunt & cęlestia: imortalia Peripatetica disciplina putat. atqꝫ ideo cōsentiēter sibi docet solem necessario moueri: qꝫ nō modo a sole motus ille nūq̄ recedit/ sed ne sol quidē ipse eē desinet. His ergo pdictis id ad qd hęc pmissa sunt/ idest cōsequētia ppositionū diligētius exequēda ē. ¶Cōsequētię vero secūdū rationē fiunt cū ita ponūtur. illā eni quę ē possibile eē: sequtur ea q̄ est cōtigit eē/ & hęc illi couertitur. & nō ipossibile eē/ & nō necessariū eē. illā vero quę ē possibile nō eē/ et cōtingēs nō eē: ea q̄ ē non necesse nō eē/ et nō ipossibile nō eē. illā aūt q̄ ē nō possibile eē & nō cōtingēs eē: ea q̄ ē ipossibile esse/ & necesse nō eē. illā vero q̄ est nō possibile nō eē/ & nō cōtingens nō eē: ea q̄ est impossibile est nō esse/ & necessariū est esse. Consideretur autem ex subscriptione quēadmodū dicimus.

Marginalia: Diodorus. — Sēper actu fuit/ quādo scilicet fuit. sed aliquādo cepit eē id qd ē: sed nō pri⁹ fuit id qd ē q̄ ta le actu. — Possibilis diuisio.

¶Prima descriptio consequentium.

I	III
Possibile esse	Non possibile esse
Contingens esse	Non contingens esse
Nō impossibile esse	Impossibile esse
Nō necessariū esse	Necessarium non esse
Possibile non esse	Non possibile nō esse
Contingens nō esse	Non cōtingens nō esse
Nō ipossibile nō eē	Impossibile non esse
Non necessariū nō eē	Necessarium esse
II	IIII

¶Hęc Aristoteles cōsentienter ijs quę nos supra pręmisimus addidit de cōsequētia propositionū: quę etsi manifesta sunt acute perspicientibus/ tamen ne nos nichil huic quoqꝫ loco addidisse videamur/ breuissima expositione ea pcurrimus. Primū voluit demōstrare/ quoniam quęcūqꝫ de possibili dicerētur: ea etiā de cōtingenti veracissime dici possunt. atqꝫ ideo ait illi quę ē possibile eē/ cōsequentē eē illam quę dicit cōtingere eē. Et ne in his aliqd discrepās videretur: adiecit dicēs/ & hęc illi couertit. vt intelligeremus qd esset possibile/ hoc cōtingere: & qd cōtigeret/ illud eē possibile. quare q̄ sibi couer-

tuntur:ea equalia sunt atq; eadem. Quicquid ergo in possibili dici potest:idē in cōtingēti prędicatur. hęc ergo idest cōtingēs & possibile:sequi dixit illā propositionē quę diceret nō impossibile esse/ & eā q̄ necessariū negat:idest nō necesse eē.ait eni. Illā eni quę ē possibile eē:sequtur ea q̄ ē cōtingit esse/ & hęc illi cōuertitur. & nō impossibile eē/ & nō necessariū eē.tāq̄ si hoc diceret. & possibile eē sequit cōtingētia/ & hęc vtraq; sibi cōuertūtur. sed has sequitur non iposibile eē & nō necessariū esse. hoc q̄ recte dictū sit neminē latet. Nā qd est possibile eē:id eē cōtingit/ vt sit nō ipossibile eē. Nam si esset ipossibile:nō diceretur posse eē/ q; vt nō esset ratio ipossibilitatis astrigeret. Ergo id qd potest eē:nō impossibile est eē. Similiter aūt nō est necesse eē:id qd posse eē dicit. Hoc autē iccirco euenit: quia id qd possibile pdicamus/ad vtrāq; partē facile vertitur. Nā & vt sit fieri potest/ & vt nō sit. At vero necessitas & ipossibilitas:in alterutra pte cōstringitur. nā qd impossibile ē esse:eē nūq̄ potest. Porro aūt qd necesse ē esse: nō eē nunq̄ potest. ergo id qd negamus ipossibile eē:cōsentire facimus possibilitati. Id aūt qd negamus necessariū:rursus eidē naturę vim possibilitatis adiūgimus. vt sit hoc modo dicendū/ & vt verius loquamur ita dicendū est:qd possibile est/ & eē potest & nō esse. Rursus qd ipossibile est eē:nō potest eē. qd necesse ē:nō potest nō esse. Ergo si ipossibilē enūciationē negationis adiectione frāgamus dicētes non ipossibile esse:illi partē possibilitatis adiūgimus in qua eē posse aliqd dicimus. Sin vero necessariā ꝓpositionis rigorē negatione minuamus dicētes nō necesse eē:illud euenit vt ad eā partē necessariam propositionē applicemus/ q̄ in possibilitate ē/ vt possit nō esse. Quare possibilitatē sequit nō esse impossibile:iccirco quia qd possibile ē/ fieri poterit. eandē possibilitatē rursus sequtur propositio/ quę dicit nō necesse est eē:iccirco quia qd possibile est/ potest & nō eē. Aliter idē dicimus. qd possibile est:nō est verū dicere quoniā impossibile ē/ quia fieri potest. Rursus qd possibile ē: non est verū dicere quoniā necesse est. potest enim qd possibile est eē:idem nō eē. Quare si de possibilitate/ impossibilitas & necessitas recte dici nō potest:eorū negationes possibilitati cōsentient/ q̄ sunt nō impossibile esse/ & nō necessariū esse. Sed meminisse debemus eandē semper in omnibꝰ de cōtingenti & de possibili ratione esse. de eo scilicet possibili qd cū adhuc nō sit/ poterit tamen esse aut nō esse. Aliam rursus cōsequentiā dicit hoc modo. Illā vero quę ē possibile nō esse/ & cōtingens non esse:ea quę est nō necesse nō esse/ & non impossibile nō esse. propter eandē causam hanc quoq; consequentiā dicit. Illi enim quę ē possibile nō esse & ei q̄ est cōtingere nō eē:illā cōsentire ait quę dicit/ nō necesse nō esse/ & nō impossibile nō esse. hoc autē ideo quia qd potest nō esse:potest etiam esse. & rursus q̄d cōtingit nō esse:cōtingit esse. At vero qd necesse est nō esse:illud nō potest esse. qd aūt impossibile est nō esse:illud nō esse non poterit. quare a possibili vtreq; discrepant. Nāq; possibili tali quę posse aliquid esse promittit:contrariū sentit ea quę dicit necesse esse non esse. Rursus quia possibilitas habet in se vim/ vt id qd potest esse/ possit & nō esse:dissentit ab ea multumq; discrepat quę dicit impossibile esse nō esse. Qr si propositio quę prædicat necesse esse nō esse/ & rursus quę dicit impossibile esse nō esse/ a possibilitate dissentiunt:recte mirum harū negationes possibilitati cōsentire credūtur. Possibiles autē propositiones voco huiusmodi:quę vel in affirmatione vel negatione possibilitatē aliquā monstrant altera parte non interclusa. vt quę dicit possibile esse aliquid:ab hac non intercluditur ea per quā dici potest possibile esse non esse. vel si quis dicat possibile aliquid nō esse:ab hac rursus interclusum nō est/ vt esse possit. atq; ideo affirmationem quę dicit posse esse/ possibilē voco:nec minus eam quę dicit aliquid posse nō esse. Et in istis propositionibus quas Aristoteles ponit/ in quibus dicit possibile non esse:non videatur ita dicere tanq̄ si hoc modo pronunciet/ vt velit intendere aliquid impossibile esse/ cum dicit possibile non esse. Ita enim hanc propositionem dicit/ non q; possibilitatem illam auferat:sed q; dicat possibile esse aliquid vt non sit. Subaudiendum enim est/ adiungendumq; ad possibile verbum quod est esse:vt cum ille dicit possibile non esse/ nos intelligamus possibile esse non esse/ idest possibile esse vt non sit. Tertiam consequentiam ponit hanc in qua consentire dicit illi quę est non possibile esse/ & non contingens esse:illam quę dicit necessarium non esse/ & impossibile esse. hoc ita planum est vt expositione non egeat. Qd enim non possibile est:hoc fieri non potest. quod fieri non potest: necesse est/ vt non sit. quod autem necesse est vt non sit/ impossibile est. Recte ergo dicitur eam propositionem quę dicit aliquid non posse eē/ & eam quę dicit non contingere esse: consequi illas & quæ esse cum necesse esse negant/ & quæ impossibilitatem affirmant. Quod autem dicit tale est. non necesse esse:contingens est esse. necesse autem non esse/ non contingens esse. non contingens enim esse/ est necessarium non esse. Reliquam consequentiam in qua eas propositiones quæ diceret non possibile esse aliquid non esse/ & non contingere non esse : illis quæ proponerent necesse esse / & impossibile non esse consentire dicit. neq; vllam habet hoc obscuritatem. Nam illud quod non est possibile vt non sit : hoc impossibile est vt non sit. id enim quod dicimus impossibile esse : idem valet tanq̄ si

dicamus non possibile esse. quod enim facit negatio in ea interpraetatione qua dicimus non possibile: idem facit priuatio in ea qua dicimus impossibile. qđ autem impossibile est non esse: late patet quia necesse est esse. Ergo & qđ nō est possibile vt non sit: manifestum est quoniam necesse est esse. Idem quoq; & de contingenti dicendum est. Describit autem eas hoc modo/ vt non solum mente & ratione capiantur: verū etiam subiectis oculis facilior intellectus sit. Nos autem vt sit lucidior explanatio/ de his duos facimus ordines. & in primo quidem eas posuimus quæ pręcedunt: in secundo vero eas quę sequūtur/ vt sit multa facultas per se earū rationes nō intelligentibus/ ad descriptionem tamen respicientibus/ quę quā sequatur/ agnoscere.

Primus ordo pręcedētium enunciationū de possibili & contingēti.

Secundus ordo sequentiū enunciationū de impossibili & necessario.

	ℂPræcedentes		ℂSequentes.
A	Possibile est esse	I	Non impossibile est esse.
A	Contingens est esse	I	Non necesse est esse.
	ℂPræcedentes		ℂSequentes.
E	Possibile est non esse	V	Non impossibile est non esse.
E	Contingens est non esse	V	Non necessarium est nō esse.
	ℂPræcedentes		ℂSequentes.
I	Non possibile est esse	A	Impossibile est esse.
I	Non contingens est esse	E	Necessarium est nō esse.
	ℂPręcedentes		ℂSequentes.
V	Non possibile est non esse	E	Impossibile est non esse.
V	Non contingens est non esse	A	Necesse est esse.

A Vtrolibet affir.
E verbi negatio.
I Modi neg
V Vtrolibet neg.

ℂHac ergo descriptione facta quid Aristoteles cōmuniter de propositionibus vniuersaliterq; tractauerit: nulli solertius intuenti videtur ambiguum. Cætera vero quę singulatim de eorum consequentijs disputauit: quoniā defatigari nolumus lectores/ sextū volume expediet.

ℂQVINTI LIBRI EDI.II.BOE.
IN PERI HERMENIAS
FINIS.

ℂLIBER SEXTVS.II.EDI.BOE.IN PERI HERMENIAS.



Extus hic liber longę cōmētationi terminū ponit: quę quodā magno labore cōstiterit/ ac temporis mora. Nā & plurimorū sunt in vnū coaceruatę sententię: & duorū ferme annorū spaciū/ cōtinuo cōmentādi sudore cōsumpsimus. Neq; ego arbitror quibusdā sinistre interpraetantibus gloriose factū videri: vt qđ dici breuiter posset/ id nos ostentatione doctrinę/ nō ad lectorū scientiā potius q̄ prolixitate ad fastidiū tēderemus. Quib9 responsum velim non hoc tā mendaciter esse censuros: si prioris cōmenti perlegerēt breuitatē. nā neq; breuius explicari potuit angustissimorū obscuritas ipedita sermonū: & q̄ multa ad plenam huius libri intelligentiā desint/ agnoscēt. Quid autē vtrūq; opus legētibus vtilitatis exhibeat: hinc facillime mihi videtur posse perpendi. q cum hāc secūdā ęditionem in manus quisq̄ primū sumpserit: ipsarū rerū spaciosa varietate confunditur/ vt qui i maiorib9 mentē intēdere nequit/ ęditionis primę breuitatē simplicitatēq; desideret. Qz si quis ad prioris ęditionis duos libros lector accesserit: sumpsisse sibi ad sciētiā quiddā forrasse videbit. sed cū postremo hāc secūdā cognouerit ęditionē: q̄ multa in prima ignoraret agnoscit. Nec homines a legēdo lōgū opus labor deterreat: cū nos non impedierit ad scribendū. Sed ne ipsum quoq; procemiū tendi longius videatur: ad Aristotelis seriē/ & ad ea quę de cōsequētia propositionū diligēter exequitur/ reuertamur. Ea q̄ cōmuniter vniuersaliterq; de ꝓpositionibus/ & de earū ad seinuicē cōsequētijs specu landa fuerāt: in superiori ipsarū propositionū descriptione disposuit. Nunc vero q̄
» sigillatim singulis accidūt: diligentissimo tractatu ꝑsequitur. ait eni ita. ℂHę igitur impossibi-
» le/ & nō ipossibile/ eā quę est cōtingēs et possibile/ & nō cōtingēs & nō possibile/ sequūtur quidē
» contradictorie: sed cōuersim. eā eni quę ē possibile eē: negatio ipossibilis seqtur. negationē vero
» affirmatio. nā illā nō possibile esse: ea quę ē impossibile esse. affirmatio eni est impossibile esse: nō
» impossibile vero negatio. ℂConsequentia propositionum (vt superior descriptio docet) secundū possibile/ & necessariū facta est: quā rem illa quoq; secuta est/ vt ex cōtingētibus & ipossibilibus propositionibus consequentijsq; diceret. Nam cum contingens recto modo possibili con-

sentiat: impossibile cõuerso ordine necessarium est/ vt paulopost docebimus. Speculatur ergo de possibili & contingenti & impossibili: quẽadmodum ad seinuicem vel quas habeant cõsequẽtias/ idq; constituit hoc modo dicens. Impossibile & non impossibile: sequũtur quidem possibile/ & non possibile contradictorie quidem/ sed conuersim. hoc aũt huiusmodi est. Scimus affirmationem priuatoriã esse eam quę dicit impossibile esse: huius vero negationẽ non impossibile esse. Rursus affirmationem possibile eam quę dicit possibile eẽ: huius negationẽ quę ꝓponit nõ possibile eẽ. Sequitur ergo affirmationem possibilem: negatio impossibilis. nam qd possibile est: idem est non impossibile. alioqui si ea quę dicit nõ impossibile esse/ non sequitur possibilitatem: sequitur eius affirmatio/ idest impossibile eẽ. Erit ergo qd possibile est: impossibile/ qd fieri non potest. Q; si impossibilitas possibilitatẽ non sequitur: non impossibile eẽ sequitur possibilitatem. At vero negationẽ possibilitatis: sequitur affirmatio impossibilitatis. nã qd nõ possibile est: impossibile est. Eandem eni vim obtinet negatio in propositionibus quã & priuatio. & de cõtingẽti hocmodo. Nam qd contingẽs est eẽ: illud est nõ impossibile. Nam si contingẽs & possibile sequuntur se/ possibile vero & nõ impossibile cõsentiunt: contingẽs etiam & non impossibile idẽ designant. Rursus nõ contingens & impossibile idem videri poterit perspicienti: q; nõ contingens quidem & non possibile idem sentiunt. sed non possibile impossibili consentit. quocirca & non cõtingens quoq;: impossibile aliquid esse denunciat. Fit ergo vt affirmatio impossibilitatis contradictionem possibilitatis sequatur/ sed nõ vt affirmatio affirmationẽ/ nec vt negatio negationem: sed conuersim/ idest vt affirmatio negationi/ negatio vero affirmationi cõsentiat. Affirmationem namq; quę est possibile esse/ sequitur negatio impossibilitatis quę dicit non impossibile esse: negationem vero possibilitatis quę est nõ possibile esse/ sequitur impossibilitatis affirmatio/ quę proponit impossibile eẽ. Idem quoq; & de contingenti dicendũ est. affirmationẽ namq; contingẽtis: sequitur negatio impossibilitatis. negationem vero cõtingentis: sequitur affirmatio impossibilitatis. omnino enim quicquid de possibilitate proponitur: idem de cõtingentibus iudicatur. Disponãtur ergo hoc modo. primum affirmatio impossibilis: cõtra eam negatio impossibilis. & sub affirmatione impossibili: ponãtur ex contingẽtibus & possibilibus/ quas ipsa sequitur impossibilitas. Sub negatione vero impossibilitatis: illę possibilis & contingentis propositiones/ quibus ipsa impossibilitatis negatio consentit. hoc modo.

Consequentes		Cõsequẽtes
Impossibile esse	Contradict.	Nõ ipossibile esse
Nõ possibile esse	Contradict.	Possibile esse.
Nõ cõtingẽs esse	Contradict.	Contingens esse.

¶ Patet ergo vt cõtradictiones quidem: alijs contradictionibus cõsentiant. qua in re illud quoq; manifestum est: q; affirmationes negationibus/ negationes vero affirmationibus cõsentiant. Sensus ergo totus talis: sermonum vero ratio hęc est. Impossibile (inquit) & nõ impossibile/ scilicet quę est contradictio: duas contradictiones idest illud qd est contingens & possibile/ & non contingens & nõ possibile/ sequitur quidẽ contradictorie. Nam vna contradictio impossibilis/ & non impossibilis: duas sequitur contradictiones idest contingens & non cõtingẽs/ possibile & non possibile. sed quãq; contradictiones sequitur alia cõtradictio: conuersim tamẽ sibi consentiunt. Nam qd est possibile esse: sequitur negatio impossibilis/ vt superior descriptio docet. negationẽ vero possibilis: sequitur affirmatio impossibilis. nam qd est nõ possibile: cõsentit ei qd impossibile. est autem affirmatio impossibilis/ ea quę dicit impossibile esse. Et quãq; inuoluta sit sermonum ratio: tamen si quis secũdum superiorem expositionem ad ipsius Aristotelis sermones superiores redeat/ & qd illis deest ex nostra expositione cõpenset/ sensus planissimus a ratione non deuiat. ¶ Necessarium vero quẽadmodum se habet: considerandum est. Manifestum est enim quoniam nõ eodem modo/ sed contrarię sequũtur. contradictorię aũt sunt extra. non enim est negatio eius quę est necesse non esse: ea quę est non necesse esse. contingit eni veras esse vtrasq; in eodem. quod enim est necessarium nõ esse/ non est necessarium esse. ¶ Possibilis atq; impossibilis dudũ cõparatione didicimus/ q; affirmationẽ possibilẽ impossibilis negatio sequeretur. rursus negationi possibilis/ affirmatio ipossibilis cõsentiret. Quęrens ergo nũc quẽadmodũ possibiliũ & necessariarũ ꝓpositionũ fiant cõsequẽtię: dicit nõ eodem modo in his euenire quẽadmodum in illis euenit/ quę ex possibilis & impossibilis cõparationibus nascebãtur. in illis enim cõtradictiones oppositę: cõtradictiones rursus oppositas sequebãtur/ vt affirmationẽ negatio/ negationẽ affirmatio sequeretur. In his aũt hoc est in possibilibus & necessarijs: nõ codẽ modo est. sed contrarię quidem consequuntur: contradictorię vero & oppositę extra sunt/ & nõ sequuntur. Et prius quidem quę sint contrariæ/ quę contradictoriæ disponamus. Propositionis enim quę dicit necesse esse: ea quę proponit non necesse esse contradictoria est. ea vero quę dicit necesse non esse contraria. Vt si quis dicat solem esse necesse moueri: huic est opposita contradictione solem non necesse esse moueri. contraria vero: solem necesse esse nõ moueri. Possibilem

ergo propositionem/ sequitur contradictio necessaria: contradictionem vero possibilis/ non sequitur necessitas (qd eueniret si in his sese oppositæ sequerentur) sed potius ea quę est contraria necessitati. Age enim oppositioni quę dicit possibile esse/ videamus quę ex necessarijs cõsentiant. Illa quidem quę dicit necesse esse: non ei poterit cõsentire. qd enim possibile est esse: potest & non esse. qd autem necesse est esse: non poterit nõ esse. Ergo si possibilitatem necessitas nõ sequitur: sequitur eam necessitatis cõtradictio. non sequitur ergo propositionem possibilẽ: ea quæ proponit necesse esse/ sed contradictio necessitatis quę proponit non necesse esse. Sed contradictioni possibilis: necessitas nõ consentit. Neq; enim dicere possumus quoniam eam propositionem quę dicit nõ possibile esse: sequitur ea quę proponit necesse esse/ sed potius contraria necessariæ/ illa quę dicit necesse esse non esse. Nã cũ nõ possibile est eẽ: necesse est nõ esse. Disponãtur enim eę scilicet q̃ sequũtur/ & sub his necessarię: & q̃ sit cõtradictio/ q̃ cõtrarietas ascribatur.

Consequentes				Consequentes.
Possibile esse	Con tra di cto riæ.			Non possibile esse.
Non necesse esse	Cõtradictorię.	Necesse esse	Cõtrarię	Necesse esse nõ esse.

¶ Nulli ergo dubium est/ quin affirmationem possibilis sequatur necessarij negatio: negationẽ vero possibilis nõ sequatur necessarium/ sed potius cõtrarietas necessarij. nam cũ possibile esse/ sequatur contradictio necessitatis quę est nõ necesse esse: contradictionẽ possibilis/ quę dicit nõ possibile esse/ non sequitur necessitas ipa/ sed potius cõtraria/ illa scilicet quę proponit necesse eẽ non esse. Sensus ergo huiusmodi est: talis vero ẽ ordo sermonũ. Necessarium vero (inquit) quẽadmodũ se habet/ idest quas habeat cõsequẽtias: cõsiderãdũ est. primo quidem definit dicens. Manifestũ est enim quoniã nõ eodẽ modo. quo loco subaudiẽdũ est quẽadmodũ in ijs quę possibiles sunt & impossibiles/ sed contrarię sequuntur: contradictorię autẽ extra sunt/ & nõ sequũtur. Namq; contradictionem possibilis: nõ necessarij cõtradictio/ sed (vt supra docuimus) contrarietas sequebatur. Non eni contradictio cõtradictioni in hac necessarij cõsequẽtia cõsentiebat. Sequebatur namq; possibilitatẽ illud qd est nõ necessarium: nõ possibile aut sequebatur/ ex ppositio quę dicit necesse esse nõ esse/ nõ aũt ea q̃ dicit necesse eẽ. Sed rursus necesse esse nõ esse/ & nõ necesse esse: nõ sunt contradictiones. sed nõ necesse esse quidem negatio necessarij est: illa vero q̃ dicit necesse eẽ nõ eẽ/ cõtraria necessarij. contra se autem nõ sunt cõtradictorię. Possunt namq; in vno eodẽq; simul inueniri. qd per hoc ait/ qd dixit. contingit enim veras esse vtrasq; in eodẽ. Nam qd necessariũ nõ esse/ no est necessarium eẽ: vt quoniam necesse est hominẽ quadrupedem nõ esse/ non est necessarium hominẽ quadrupedẽ esse. Nam si hoc falsum est: necesse erit hominẽ esse quadrupedem/ cũ necesse sit nõ esse. Quocirca manifestũ est quoniam simul aliquando inueniri possunt nõ necesse esse/ & rursus necesse eẽ nõ esse propositiones: quę cũ contra se sunt contradictiones nõ sunt. Causam vero reddẽs/ cur cũ secundũ possibilis cõparationẽ ad cõtradictiones sit reddita cõsequẽtia/ nõ eodẽ modo in necessarijs potuerit euenire: sic dicit.

» ¶ Causa autẽ huius est/ cur non sequitur similiter cęteris: quoniã contrarie/ impossibile esse/ ne-
» cessario redditur idem valẽs. nã qd impossibile est eẽ: necesse est hoc/ nõ quidẽ esse/ sed potius nõ
» esse. qd vero impossibile est nõ eẽ: hoc necessariũ est eẽ. quare si illa similiter sequuntur possibile
» & nõ possibile: hęc ecõtrario/ quoniã nõ significant idẽ necessariũ & impossibile/ sed (quẽadmo-
» dum dictũ est) cõuersim.

¶ Causa est (inqt) cur cõsequẽtia in necessarijs ita redditur: q; necessarium semper ĩpossibili cõtraria ratione cõsentit. Nã qd impossibile est eẽ: necessariũ est non esse. & rursus qd necesse est eẽ: hoc impossibile est nõ eẽ. fit igitur cõtrarietas quędã. nam cũ impossibilitas esse habet/ necessitas nõ esse: & cũ necessitas eẽ/ impossibilitas nõ esse. Ergo idẽ valet impossibilitas & necessitas nõ eodẽ modo reddita: sed si necessitas secũdũ eẽ/ impossibilitas secundum nõ esse redditur. & si impossibilitas secũdum esse: secundũ nõ esse necessitas. quare iccirco euenit ista contrario modo conuersio. nam vbi est impossibile esse: ibi est necesse nõ esse. sed impossibile esse & nõ possibile esse cõsentiunt. Igitur nõ possibile esse: & necesse nõ esse consentiũt. Nulli ergo dubium est iccirco necesse non esse sequi possibilis negationẽ: quoniã impossibilitas quę sequitur possibilis negationem cõsentit ei que dicit necesse nõ esse. hoc aũt ideo quia impossibilitas & necessitas idem valent (vt dixi) si cõtrarie proponãtur. Quare qd dicitur hoc modo est. Causa aũt est (inqt) cur non sequitur similiter cęteris/ idest quę secũdum possibile & nõ impossibile factę sunt: quoniam contrarie impossibile necessario redditur idem valens/ idest cõtrario modo reddita & pronũciata impossibilitas necessitati idẽ valet. Nam si impossibile est eẽ: necesse est hoc nõ eẽ. sed si est necesse non eẽ: hoc non est possibile esse. nullus ergo dixerit quoniã necesse est eẽ/ sed potius quoniam necesse est nõ eẽ/ tanq̃ si ita dixisset. nam si impossibile est eẽ: necesse est hoc non eẽ. sed nõ putandũ est: quoniã impossibile est eẽ/ hoc ẽ quod necesse est esse.

q; si rursus impossibile est non esse: hoc necesse est esse. Conuersim igitur & contrarie impossibilitas necessitati redditur idem valens/ idest contrario modo reddita & pronunciata impossibilitas necessitati. Q2 si impossibilitas ad possibile simili contradictione/ & contradictionũ conuersione consequentiam reddit/ idem autem valet impossibilitas & necessitas contrarie prædicata: nulli dubium est quin recte hic contraria & nõ opposita fuerit consequẽtia. An certe ita exponendum est/ quoniam in consequentia impossibilis/ & nõ impossibilis ad eas quę proponebant possibile & nõ possibile/ eam quę est non possibile ea quę dicit aliquid esse impossibile sequebatur/ contrarie vero impossibile idem valet qđ necessarium: manifestũ est (quoniã similiter se habet/ idest eo modo quo dictum est impossibile ad consequentiam possibilis & nõ possibilis. impossibile vero ei qđ est non possibile consentaneum sit) id quod econtrario idem valet/ idest necessarium non esse/ sequi eam propositionem quam etiam impossibilitas sequebatur. Est autem contrarie idem valens impossibilitati/ ea quę est necessarium non esse/ sequiturq; impossibilitas eam propositionem/ quę est nõ possibile esse: necessarium non esse igitur/ sequitur eam quę ẽ nõ possibile esse. vt sit sensus hic. quoniam impossibile necessario idem potest/ econtrario: similiter vero sese habet/ idest eodem modo quo dicta est impossibilis consequentia/ ad eas quas dixi
» possibile et non possibile. ¶ At certe impossibile est sic poni contradictiones necessarij. Nam qđ
» est necessarium esse/ possibile est esse. nã si nõ: negatio consequetur. necesse enim est aut affirma-
» re aut negare. quare si non est possibile esse/ impossibile est esse. igitur impossibile est esse: qđ ne-
» cesse est esse. quod est incõueniens. At vero illam quę est possibile esse: nõ impossibile esse sequi-
» tur. hanc vero: ea quę est non necessarium esse. quare cõtingit quod est necessarium esse: nõ ne-
» cessarium esse. quod est incõueniens. ¶ At vero neq; necessarium esse/ sequitur eam quę est pos-
» sibile esse: neq; ea quę est necessarium non esse. Illi enim vtraq; contingit accidere. harum autẽ
» vtralibet vera fuerit: non erunt illa vera. simul enim possibile est esse/ & non esse. si vero necesse
» est esse/ vel non esse: non erit vtrũq; possibile. relinquitur ergo nõ necessarium nõ esse: sequi eam
» quę est possibile esse. ¶ Hęc enim vera est & de necesse esse. hęc enim fit cõtradictio eius quę se-
» quitur illam quę est non possibile esse. illam enim sequitur ea quæ est impossibile esse/ & necesse
» non esse: cuius negatio est non necesse non esse. ¶ Sequuntur igitur & hę contradictiones se-
» cundum prędictum modũ. & nichil impossibile contingit sic positis.

I	III
Possibile esse	Non possibile esse
Contingens esse	Non contingens esse
Nõ impossibile esse	Impossibile esse
Nõ necessariũ nõ eẽ	Necessarium non esse
Possibile non esse	Non possibile nõ esse
Contingens nõ esse	Non cõtingens nõ esse
Nõ ipossibile nõ eẽ	Impossibile non esse
Non necessariũ esse	Necessarium esse
II	IIII

¶ Superius quidem propositionum facta cõuersio ita est: vt possibilem propositionem/ necessarij negatio sequeretur. atq; his ita positis nõ euenit: vt contradictio cõtradictionem sequeretur/ nec vt conuerso modo sequeretur. quod in illis scilicet eueniebat in quibus possibilium & impossibilium consequentia considerabatur. quoniam contradictio necessarij qđ est scilicet non necessarium esse/ sequebatur possibilem propositionem: possibilis vero contradictionem/ non consecuta est necessitas/ sed contrarium necessitatis. Hoc permutare volens intendit ita constituere consequentias: vt simili modo contradictio quidem contradictioni consentiat/ sed conuersim. hoc autem hac ratione disponit. Dicit enim errauı forrasse q; necessarij & possibilis consequentiam ex possibili inchoaui & non ex necessario: vt hac eius consensione mentiretur. posuit enim pręcedens possibile esse: eiq; fuit consentiens non necessarium esse/ & hoc quidem superius. Nunc autem conuertit & dicit. An fortasse (inquit) errore lapsi ita has consequentias constituimus: vt primo poneremus possibile esse/ huic autem adiungeremus velut consequens necessarij negationem/ quæ diceret non necesse esse? An potius illud verum est: vt posito prius necessario/ necessitati possibilitas consentiens subsequatur? Videtur enim omnem necessariam propositionem: possibilitas consequi. q; si quis negat: illi confitendum est/ quoniam negatio possibilis sequitur necessitatem. In omnibus enim: aut affirmatio aut negatio est. ergo si necessariã propositionem non sequitur possibilitas: possibilitatis negatio consequitur/ vt ita dicatur. ergo recta consequentia ita dicit. qđ necesse est esse: non possibile est esse. sed dudum dictum est q; ei propositioni quę proponeret non possibile esse/ impossibilitas consentiret/ & non possibile esse consequitur necessitatem: & impossibilitas igitur consequetur necessitatem. erit itaq; recta propositionũ consequẽtia. si necesse est esse: impossibile est esse. sed hoc fieri nõ potest. Si igitur impossibilitas nõ sequitur necessitatẽ/ sequitur autẽ propositio quę aliquid nõ posse esse denunciat impossibilẽ propositionẽ: necessarię propositioni possibilitatis negatio q̃ est nõ possibile esse/ nõ

consentit. ꝙ si hęc necessariæ enunciationi non consentit: cōsentiet affirmatio. Necessitatem igitur: possibilitas consequitur. erit ego recta propositionū consequentia hoc modo. Si necesse est esse: possibile est. sed rursus alia nobis ex his impedimenta nascuntur. Nam si quis necessitati dicat propositionem possibilem cōsentire: quoniam possibilitati ea propositio quę dicit nō impossibile esse/ & rursus ea quę enūciat non necesse esse consentit/ qđ superior ordo prędocuit: erit vt necessariæ propositioni consentiat ea quę dicit nō necesse esse. erit igitur recta cōsequētia si necesse est esse/ nō necesse est esse. sed hoc rursus est impossibile. Qꝫ si ita est: aliquid impossibile cōsequentijs propositionum permutandū est/ vt possit ipsa sibi ratio cōsentire. Aut igitur illud primo incōuenienter dictum est/ ꝙ necessarij negatio affirmationem possibilē sequeretur: vt ea q̄ est nō necesse esse/ sequatur eam quę dicit possibile esse. vel certe illud nō recte sensimus/ possibilem propositionem ad necessariam cōsentire. qđ quia perabsurdum est (nullus enim dixerit necessitati/ possibilitatem esse cōtrariā. eueniret enim qđ necesse est: hoc fieri non posse/ rectaq; est hęc consequētia. si necesse est esse: possibile est esse) fit vt potius contradictio necessarij propositionem possibilem nō sequatur. sed cum hęc dicūtur/ illud intelligi placet: ꝙ necessitatem possibilitas sequatur/ vt id qđ est necesse/ hoc possibile esse dicatur. Istud altius perspicientibus propositum est. nā aliud est rē dicere/ aliud esse possibile. Illud aūt qđ per se possibile est: nō modis omnib9 fit necesse. Nā si necesse ē: fieri nō potest/ vt nō sit. qđ vero possibile est & nō eē potest. igiᷓ qđ possibile ē: nō erit necesse. Dico aūt quia neq; ea propositio seqtur possibilitatē q̄ necessitati omnino cōtraria ē. ē nāq; necessarię propositioni cōtraria: ea q̄ dicit necesse ē nō eē. hāc aūt possibilitati cōsētire nullus ipellet. Nā qđ necesse ē nō esse: illud nō potest esse. qđ aūt possibile ē: illud esse & nō esse potest. Necessitas ergo propositionis quę secūdum esse prędicatur: iccirco nō sequitur possibilitatem/ quoniā possibilitas quidem & nō esse potest/ necessitas vero quę secūdū esse est/ non potest nō esse. Rursus necessitas quę secundū non esse prædicatur/ a possibilitate differt eamq; non sequitur: ꝙ necessitas ea quę secundum nō esse dicitur/ non potest esse. possibile vero: & esse & non esse potest. ē igitur vt neq; opposita negatio necessarij possibilitatem sequatur/ quę non necesse esse proponit: nec ipsa necessitas affirmandi quę dicit necesse esse/ neq; huic contraria quę dicit necesse esse non esse. Sed in his quattuor videbūtur. est enim necessaria affirmatio quę dicit necesse est esse. huic opposita est ea quę prędicat non necesse esse. Rursus contraria necessitati: affirmatio est quę dicit necesse est nō esse. huic opponitur ea quę proponit nō necesse est non esse: quod subiecta descriptio docet.

cōtrariæ.	Necesse est esse	Contradictorię	Non necesse est esse.
	Necesse est non esse	Cōtradictoriæ.	Non necesse est non esse.

¶ Si igitur neq; ea quę dicit necesse est esse/ neq; huic opposita quę proponit nō necesse est esse/ nec necessitati contraria cuius sententia est quoniam necesse est non esse/ possibilitati cōsentit: restat vt ei consentiat quarta quę dicit non necesse est non esse. quę scilicet quarta aliquatenus etiā ipsi necessitati consentit: necessitas vero ipsi possibilitati minime. Omne enim qđ necesse ē esse: & possibile est esse/ & vt non sit nō est necesse. Iccirco autem hęc propositio quę dicit/ nō necesse est non esse: necessitati consentit/ quia necessitati quidem contraria est ea quę dicit necesse est non esse/ huic vero opposita est ea quę proponit nō necesse est nō esse. quare consentiet ei ꝓpositio: quę contradictoria est sibimet opposite affirmationi. Qđ si quis attentius inspicit/ & ad suprascriptum omnino reuertitur: facile cognoscit. Si igitur possibile esse (vt dictum est) sequitur ea propositio quę dicit non necesse est non esse: negationem possibilem sequitur huic opposita quę dicit necesse est non esse. erit itaq; huiusmodi consequētia/ si possibile est esse/ non necesse est non esse. rursus si nō possibile est esse/ necesse est non esse. Reuersa est igitur illa consequētia quę contradictorie quidem fiebat/ sed cōuersim: sicut supra de impossibilibus dictum est. hic namq; affirmationem possibilem: negatio sequitur quę necessarium quidem destruit/ sed id qđ ad non esse ponitur/ ea scilicet quę dicit non necesse est non esse. rursus negationem possibilem: affirmatio sequitur necessaria quę secundum nō esse ponitur. Est igitur hic quoq; eadem cōuersio/ vt contradictio quidem contradictionem sequatur sed conuersim: vt affirmatio negationi/ negatio vero affirmationi cōueniat. Melius vero hoc si sub oculis cadat/ liquere credimus: atq; ideo apertissime sententiam rei subiectæ dispositionis nos ordo cōmoneat.

Consequentes	Consequētes.
Possibile est esse	Nō possibile ē esse.
Non necesse ē nō esse	Necesse ē nō esse.

¶ Omnis quidē sentētia talis est: ordo autē sermonum huiusmodi est. Postq̄ dixit de possibiliū & impossibiliū consequentia/ ꝙ contradictiones quidem cōtradictionibus conuenirent sed conuersim/ idest ꝙ affirmatio negationi/ negatio vero consentiret affirmationi: hęc eadem (inquit) consequentia quēadmodum in necessarijs eue-

niat videndum est. Speculatus igitur: & de necessarijs idem nō reperit. nam cum dixisset necessarij negationem possibilitati consentire: affirmatio necessaria negationi possibilitatis nō cōsentit. Eiusdem rei reddens causas illud arguit: ꝙ impossibilitas necessitati idem valeret contrarie reddita. quā rē emēdare volens ita dixit. At certe (inqt) īpossibile est sic poni necessarij cōtradictiones: vt negationem scilicet necessarij possibilitati consentire diceremus. Addidit autem dubitationem quandā: q̄ ita sese habet. Nā qđ est (inquit) necessarium esse: illud sine dubio possibile est esse. Nam si non / idest si quod necessariū est / possibile non est: negatio possibilitatis cōsequitur. Necesse enim in omnibus rebus: aut dicere idest affirmare / aut certe negare. in omnibus namq; rebus: aut affirmatio vera est / aut negatio. quare si nō possibile est esse / idest si hoc est nō possibile esse: quod impossibile est fiet / id quod necessarium est esse. Sequitur autem propositionem quę dicit nō possibile est esse: illa quę proponit īpossibile est eē / & fit aliquid īpossibile vt dicat. igitur īpossibile est esse / id qđ necesse est eē. sed hoc incōuentēs ē. ergo id docuit ꝙ necessitatē possibilitas sequeret̄. Nūc autē aliud addit / quoniā supra dixit possibili ꝓpositiōi / necessarię affirmationis negationem consentire: nunc de eadē re dubitationem profert dicens. At vero illud quod possibile est esse: non impossibile esse sequitur. Nam quod possibile est: hoc nō est impossibile. sed quod nō est impossibile esse: non necesse est esse. ergo si non impossibile est esse sequitur possibilitatem / non impossibilitatem autē sequitur id quod dicitur non necessariū esse / sequiturq; possibilē propositionem id quod dicimus non necessarium esse: nulli dubium quin si necessitatem possibilitas sequitur / sequatur affirmationem necessariam negatio necessarij. quare contigit qđ necessarium est esse: id ipsum non necessarium esse. quod est inconueniens. Constat ergo quoniam affirmationem possibilē nō sequitur opposita negatio necessarię affirmationi: iccirco ꝙ illud remouendum est (vt supra diximus) ne sequatur possibilem affirmationem negatio necessarię / vt necessitatem possibilitas sequatur. Qđ quia fieri nullo modo potest: illud est remouendū / ne possibilitatem / necessitati opposita negatio subsequatur. Igitur ea q̄ dicit non necesse est esse: nō sequitur possibilitatē. Et quia hęc oīa in medio tacuerat: supradictis addidit. At vero neq; necessariū eē sequitur eā q̄ ē possibile esse / hoc scilicet sentētię includēs possibilitati nō consentire necessarium. Nec hoc solum: sed neq; illud quod dicimus necessariū non esse. hoc vt tractatum sit / ipse planius monstrat. Illi enim idest possibili vtraq; contingit accidere / & esse scilicet & non esse. horum autem idest necessarij secundum esse / & necessarij secūdum non esse: si vtrūlibet verum fuerit / non erunt illa vera. & hoc ipse exponit. de possibili enim vtroq; / ita dicit. Simul enim est possibile et esse & non esse. hoc est ergo quod ait. Illi enim vtraq; cōtingit accidere. Sin vero inquit necesse est esse & non esse / idest si non potest non esse / & nō poterit esse: non erit possibile vtrumq;. vt si esse necesse est: non poterit non esse. vel si nō esse necesse sit: non poterit esse. tres igitur propositiones nō necesse esse / necesse esse / necesse esse non esse: possibilitatem non sequunt̄. relinquitur ergo hoc / idest vt quarta propositio quę opponitur necessarię secundū non esse affirmationi / possibilitatem sequatur: idest non necessarium nō esse / sequi possibile esse. sed quia possibile consentit necessario: hęc quoq; cōsentit necessario. Namq; hoc est quod dixit. hęc enim vera est & de necesse esse. Nam quod necesse est esse: non necesse est vt nō sit. hęc igitur ꝓpositio quę dicit non necesse est non esse: cōtradictio eius affirmatiōis est quę sequitur negationē possibilitatis / eam scilicet quę dicit nō possibile esse. Nam cum affirmationem eam quę est scilicet possibile esse / sequatur necessarij secūdum non esse negatio ea quę proponit nō necesse est non esse: negationē possibilem eam scilicet quę proponit nō possibile esse / sequitur affirmatio necessaria secūdum nō esse quę dicit necesse est nō esse. quam eandem quę proponit nō possibile est esse quę est scilicet negatio possibilitatis: impossibilis affirmatio sequitur quę proponit impossibile est esse. hoc est ergo quod ait. hęc enim fit contradictio eius quę sequitur illam quæ est non possibile esse. Nā cum possibilem affirmationem sequatur necessarię secundum non esse negatio / quę dicit non necesse est non esse: hęc necessaria secundum non esse negatio / contradictio est eius quę sequitur negationem possibilitatis. Illud enim idest negationem possibilitatis: sequitur / id quod est impossibile. Nam cum negatio possibilitatis sit quę dicit non possibile esse: hanc sequitur ea quę dicit impossibile est esse / cui consentit ea quę dicit necesse esse nō esse. Sequitur igitur possibilis ꝓpositiōis negationē / ea q̄ dicit necesse esse nō eē. cuiꝰ est cōtradictio ea quę dicit / nō necesse est non esse. fit ergo id quoq; vt cōtradictio contradictionem sequatur / sed conuersim: quod ait per hoc cum dicit. Sequuntur igitur et hę contradictiones secundum prædictū modum / eum scilicet vt affirmatio negationem: negatio vero sequatur affirmationem. & nichil quidem erit vel inconueniens vel impossibile ita positis consequētijs: vt affirmationem quidem possibilem / negatio necessarij secundum non esse sequatur: negationi vero possibilis / affirmatio

&.v.

necessaria secundum non esse consentiat. quibus explicitis / alias rursus adijcit dubitationes.
» ❡Dubitabit autem aliquis si illā quę est necessarium eē / ea quę est possibile esse sequitur. nam si
» non sequitur: cōtradictio sequetur / quę est non possibile esse. Et si quis hanc non esse dicat con
» tradictionē: necesse est dicere possibile non esse. sed vtreq; falsę sunt de necesse esse. At vero rur-
» sus idem videtur esse possibile incidi & non incidi / & eē & nō esse. quare erit necesse esse / contin-
» gēs non esse. hoc autē falsum est. ❡Supra consequentias ita disposuit / vt precedens necessariū possibilitas sequeretur: nunc de eodem ipse ambigit. Siue enim qs ponat consentire necessario possibile / siue quis neget: vtrumq; videtur incōgruum. Nam si quis neget possibilitatem necessitati congruere: id dicit quoniam possibilitatis negatio necessarię propositioni conueniet. Si qs enim abnuat propositioni quæ dicit aliquid necesse esse / consentire eam quæ proponit possibile esse: is illud abnuere non potest quin negatio possibilitatis necessitati consentiat. eritq; integra consequentia / q̄ dicit: si necesse est eē / non possibile est esse. quandoquidem illa falsa est cōsequētia / quę dicit: si necesse est eē / possibile est eē. ꝙ si hoc fieri non potest / vt possibilitatis negatio necessarię consentiat affirmationi: illud verū est affirmationem possibilē necessarię conuenire. Sed in hoc quoq; maior inerit difficultas. Omne nāq; qd possibile est eē: possibile est & non eē. ergo si possibilitas necessitatem sequitur: erit id quod necesse est eē / vt possit eē & possit non eē / secūdum naturam scilicet possibilitatis / quę ipsi cōuenit necessitati. sed hoc impossibile est. non igitur possibilitas / sequitur necessitatem. ꝙ si possibilitas necessitatem non sequitur: negatio possibilitatis sequetur / ea scilicet quę est non possibile eē / euenientq; ea rursus incommoda quę dudū cum eum locum tractaremus / expressimus. Qz si quis possibilitatis non velit esse negationē eam quæ dicit non possibile eē / sed ponus eam quę dicit possibile esse non esse / q̄q̄ ille non recto ordine affirmationi negationem accōmodat / cū dictum supra sit quoties cum modo propositiones dicuntur / ad modos ipsos potius negationem poni oportere q̄ ad verba: dandæ tamen manus sunt / vt cum eo quoq; concesso quod ad defensionem vtile aliquibus videri possit / argumentationis falsam sententiam fregerimus / penitus atq; altius sit veritas constituta. Sit ergo negatio possibilitatis quam ipsi volūt / idest ea quę dicit possibile esse non esse. sed hęc quoq; necessitati nō conuenit. Si quis enim dicat quoniam possibile eē necessarium non sequitur: sequitur mox possibilis contradictio necessitatem. ꝙ si quis cōtradictionem possibilis ponat eam quę dicit possibile non esse / eamq; necessitati consentire putet: erit secundum eum recta consequentia. si necesse est esse / possibile est nō esse. sed hoc fieri non potest. quod enim necesse est esse: nō potest nō esse. si igitur possibilitas non sequitur necessitatē (erit enim quod necesse est / contingens. possibile namq; & contingens idem valent) negationes possibilitatis / siue ea quæ dicit non possibile eē / siue ea cuius sententia est / possibile est non esse: necessitati conuenient. sed vtrumq; ipossibile est. ꝙ si hęc non sequuntur: sequitur ea quę est earū affirmatio idest possibilitas. sed hoc quoq; fieri non potest / vt sępius supra mōstrauimus. hęc ergo huiusmodi q̄stio in sequēti ordine ab ipso resoluitur. Nunc autem quoniam quęstionis supradictę talis sensus est: verba ipsa sermonumq; ordo videatur. ait namq;. Dubitabit autem (inquit) aliquis si illud quod est necessariū eē possibile esse sequatur: idest si necessitati possibilitas consentit. Nam si non sequitur / idest si negat aliquis vt possibilitas necessitatem sequatur: contradictio consequitur possibilitatis. Nā quod possibilitas non sequitur: cōtradictio possibilitatis sequitur / ea scilicet quę dicit nō possibile eē. & pretermisit quod ex his esset impossibile. Hoc autem est / vt si necessitatem possibilitas nō sequatur / & contradictio possibilitatis consentiat: fit recta consequentia. si necessarium est eē / non possibile est esse. quod est inconueniens. et si quis non hanc dicat esse contradictionem idest si quis neget possibilitatis contradictionem esse quæ dicit non possibile esse: illud certe necesse est ei dicere ꝙ possibilitatis contradictio ea sit quæ dicit possibile esse non esse. sed vtræq; falsę sunt / de necesse esse. Nam quod necesse est: fieri non potest vt non possibile sit. & rursus quod necesse est: fieri non potest vt possibile sit non esse. Rursus videtur idem esse: possibile incidi & non incidi. possibilitas enim: affirmationi negationiq; communis est. namq; et esse & non esse potest: quod possibile esse dicitur. hoc autem falsum est de necessario prædicari. Necessarium namq; si est: non esse non poterit. si non est: nulla ratione contingit. Qz si quis dicat quoniam possibilitas necessitatem sequitur: eadem possibilitas consentit contingenti / & erit necesse esse contingens non esse / idest erit cōtingens / id quod necesse eē prędicatur. Nam si qd possibile est esse / potest non esse / quod autem potest non esse / contingit vt non sit: non dubium est quin si necessitatem possibilitas sequitur / eam sequatur quoq; & contingentia. sed cōtingens possumus dicere in negatione / vt dicatur contingit non esse. est igitur quod necesse ē esse: contingens nō eē. hoc aūt falsum est. atq; hic quidem ordo sermonū est / vt in alijs fere omnibus / perplexus atq; constrictus. alias enim similitudo enunciationum: alias id quod deest im

plicitam reddit obscurāq; sentētiam. Q; si quis Aristotelis verbis seriem nostrę expositionis annectat: & q̄ illic propter similitudinem confusum est/ per expositionis nostrę distinctionem ac separationem disgreget/ quod vero in Aristotelis sermonibus minus est/ hic compenset: sententię ratio totius elucebit. Nunc ergo quoniam proposuit quęstionem: eam cōtinenter exequitur his verbis. ❡ Manifestum est autem quoniam non omne possibile vel esse / vel ambulare: etiā opposita posse. sed est in quibus non sit verum. & primum quidem in iis quę non secundum rationem possunt. vt ignis calefactiuus est: & habet vim irrationalem. quę igitur secūdum rationem potestates sunt: eędem plurium etiam cōtrariorum sunt. irrationales vero non omnes. sed (quemadmodum dictum est) ignem non est possibile calefacere/ & non: neq; quęcūq; alia semper agunt. alia vero possunt & secundum irrationales potestates simul opposita suscipere. sed hoc huius gratia dictum est: quoniam non omnis potestas oppositorum susceptiua est / neq; quæcunq; secundum eandem speciem dicuntur. ❡ Cum de possibilis & necessarij consequentia dubitasset/ cūq; si possibilitas necessitati consentiret/ quod erat incommodū/ vel si possibilitas rursus necessitatem sequeretur/ necessitas ipsa cui possibilitas consentiret/ in se & esse & non esse susciperet: nunc incongruentem ambiguitatē ratiocinabili argumentatione dissoluit dicens. Non vere illud metuit/ ne possibilitas necessitatem cōsequens/ ipsam naturā necessitatis atq; rigorem frangeret: vt id quod necesse esset/ in cōtingētiā permutetur. neq; enim (inquit) omne q̄d possibile est esse/ & possibile est non eē. Sunt enim plura quę vnam tantum vim continent: & ad negationem nullo modo sunt apta. vt in iis possibilitatibus quas irratiōabilis actus efficit. Nā cum sit possibile ignē calefacere: non est possibile vt non calefaciat. quare hæc potestas: non potest opposita. Siqua enim potestas opposita potest: illa & non esse potest & esse/ & facere & non facere. quę vero non potest opposita: vnā rem tantum potest / quę affirmationem tantum dat/ negationem vero repudiat. Si quis eni ponat possibilitatē necessitati cōsentire: nō iccirco iā necesse est ipsā necessitatē in cōtigētiā verti/ cui cōtigētię scilicet possibilitas cōsentit. Nō eni (inq̄t) omne possibile vtrumq; potest: idest & posse esse & posse non esse. atq; ideo non omne possibile contingentię consentit. docet autem hoc his modis. In iis (inquit) quę non secundū rationē possunt: possibilitas quę esse dicitur / non valet opposita. vt ignem calefacere irrationabile est. nulla enim ratio est cur ignis calefaciat. Omnium namq; quę naturaliter fiūt: nulla ratio est. ergo hęc quorum potestas irrationabilis est: non possunt opposita. vt ignis non potest calefacere & non calefacere. si enim vtrumq; possunt: opposita possunt. Calefacere eni & nō calefacere: opposita sunt. Cū ergo irrationabiles potestates/ opposita non habeāt agendi facultatem: illa quę secūdum rationem fiunt ad oppositorum actum poterūt retineri/ vt quicquid ex voluntate & ratione cōceptū est/ ad vtrumq; valeat. Medicinam nāq; mihi exercere possibile est/ & possibile nō est. vel rursus ambulare & non ambulare. quod eni quisquis animi ratione vel appetentia vult/ hoc ex ratione venire dicitur. Et in his omnibus illa potestas est quę ad vtrūq; valeat: idest ad affirmationem & negationem vt sit scilicet & non sit. In iis autem quę sunt irrationabilia/ licet ī solis venire possit vt ea potestas quę dicitur/ nō etiā possit opposita: tamē nō oīs irratiōabilis potestas opposita nō potest. vt aqua et frigida & humida est: ergo & frigescere potest facile & humectari. sed eadem permutata in calidam: potest frigescendi vim habere/ cum non possit humectandi amittere potestatem dum aqua sit. Quocirca non omnis potestas valet opposita. sed valet quidem opposita potestas: ea que secundum rationabiles motus valuit. Illa vero potestas quę opposita non valet: in solis irrationabilibus inuenitur/ licet non in omnibus. Sunt enim irrationabiles potestates quę vtrumq; possunt: vt id quod dictū est de aquę frigore. Et tota quidē sententię vis talis est: nūc quis sit sermonum modo explicetur. Manifestū est aūt (inquit) quoniam nō oē possibile vel esse vel ābulare: etiā opposita posse. quod ita dictū esse manifestū est: non vt putaremus q̄ omne quod ambulare potest/ vel quod eē potest: non possit opposita idest non possit non esse. hoc eni videtur textus ostendere: sed nemo ita intelligat/ potiusq; sic dictū videatur. Manifestum est quoniam non omne possibile/ vt possibile frequenter solemus vsurpare cū dicimus possibile eē ambulare: opposita valet. Neq; enim omnis potestas affirmatiōi negationiq; cōuenit. sed sunt quędam quę vnum tātum possunt (vt supra iam diximus) atq; hoc apertius intelligitur si ita dicamus. Manifestum est enim quoniam non omne possibile & opposita valet: quoniam scilicet possibile frequenter & de esse & de ambulare prædicamus. hoc ita cogitans facilius quis agnoscit: quid ipsius textus verba denunciēt/ cū etiam adminiculari quis debeat obscuris sensibus patentia atq; consensu. quod ad sententiā potius dicētis spectet / etsi sermonum ratio ita non habeat. Hoc ergo ita constituto manifestum est/ scilicet non omnes potestates opposita valere: sed esse quasdam in quibus non sit verum dicere quoniam opposita valent. & datur exemplum in iis quidem quæ irrationabiliter possunt/ idest non secundum aliquā

rationem/ quarum scilicet potestatum ratio reddi non potest/ ꝙ ipsarum sit natura. vt quoniam
ignis calefactibilis est: iccirco de eo ratio reddi non potest. hoc nāq; illi naturaliter adest: vt hęc
quidem ignis potestas non valeat opposita/ licet sit irrationabilis. Quę vero rationabiles sunt/ &
secundum rationabilem potestatem: eędem plurimorum etiā contrariorum sunt. Nam quibus
ratio dominatur: ad vtraq; opposita natura ipsorum apta est/ vt eędem potestates sint plurimo-
rum quæ sunt contraria. vt si est michi possibile ambulare: quoniam hoc ex ratione & volun-
tate fit/ sit possibile non ambulare. & est hoc potestatis non vnius sed plurimorum eorūq; con-
trariorum. licet enim affirmatio & negatio sit quodam modo ambulare & non ambulare: tamē
nūc ab Aristotele in cōtrarij vice disponitur. & hoc qdē in omnibus rationabilibus potestatib9
planum est eas plurimorum esse contrariorum & opposita valere. quę vero secundum rationē
non sunt: licet sint quędam quę opposita valeant/ non tamen omnia. Nam cum aqua frigefa-
ciendi habeat potestatem/ quod irrationabile ē: est ei rursus alia potestas calefaciendi/ cum ip
sa sit calefacta. sed nō in omnibus potestatibus irratiōabilibus hoc inueniri potest. Ignis eni(vt
dictū est) vnā calefaciendi tantum videtur habere potestatē. hoc enim est quod ait. irrationales
vero non oēs idest opposita valēt. sed(quēadmodū dictū est) ignē nō est possibile/ calefacere/ &
non. daturq; in omnibus regula quę non sint possibilia contrariorū: ea scilicet quę semper vnā
rem actu cōtinēt. vt ignis semper calet/ sol semper mouetur/ & cętera huiusmodi. quod per hoc
ait/ quod dixit. neq; quęcunq; alia semper agunt. alia vero possunt & secundum irrationales
potestates simul opposita suscipere. vt dictum est de aqua. Sed hoc iccirco dictum esse testatur
vt cognosceremus nichil euenire contrariorum: si quis diceret possibilitatem necessario consen-
tire. Cum enim non omnis possibilitas contraria valeret: ea scilicet necessitati consentit/ q̄ con
traria non valet/ sed vnam rem semper agit. hoc est enim quod ait. Sed hoc huius gratia dictū
est: quoniam non omnis potestas oppositorū susceptiua est/ neq; quęcūq; secundum eandē spe-
ciem dicuntur. quod aūt ait/ neq; quæcūq; secūdum eandē speciē dicuntur: tale est. Non modo
omne quod dicitur possibile contrariorum esse non potest: sed etiam ea quę sub eadē specie sunt
quędam cōtraria non possunt/ vt ea quę sunt irrationabilium. Nam cum omnium irrationabili-
um in eo quod irrationabilia sunt vna sit species: tamen ne in his quidem inueniri potest vt in
omnibus eadē sit contrariorum potestas/ vt de igne quod supra dictum est. Nam cum eius irra-
tionabilis sit potestas: non tamen talis est vt ad contraria transferatur. Recte igitur dictum est/
quoniam neq; quę sub eadem specie sunt: poterunt omnia contrariorum eē potētia. Nam cum
ignis potestas cū alijs omnibus potestatibus irrationabilibus sub ea sit specie quę irrationabilis
est potestas: tamē nō valet opposita. Atq; hoc quidē quod attentare possit totā quęstionē: non
tamen validissime dissoluere prędiximus. quod vero maxime dirigat dubitationem ambiguita-
tēq; cōstituat: ipse cōtinuata oratione addidit dicēs. ❡Quędā vero potestates æquocę sunt. pos
» sibile enim non simpliciter dicitur: sed hoc quidem quoniam verum est quod in actu est. vt pos
» sibile est ambulare: quoniā ambulat iā. & omnino possibile est esse: quoniā iam ē in actu qd dici-
» tur esse possibile. illud vero qm̄ erit actu. vt possibile est āmbulare: qm̄ āmbulabit. et hęc qdē i solis
» mobilib9 ē potestas: illa vero & i imobilib9. vtrūq; vero verū ē dicere possibile āmbulare vel esse:
» & qd̄ ambulat & agit/ & āmbulabile est. ❡Sic igitur possibile nō est verū de necessario simpliciter
» dicere: alterum autē verum est. quare quoniam partem vniuersale sequitur: illud quod ex neces
» sitate/ consequetur posse esse/ sed nō omne. ❡Quid hæc sententia contineret quam nunc Aristo
teles proposuit: quinto quidem librorum diligenter exprę́ssimus/ & nunc eam breuiter exequa-
mur. Expositionis enim causa doctrinęq; hunc secundum nobis expositionis sumimus laborē/
non augendi prolixitate fastidij. Talis ergo est sententia tota. Possibile quod frequenter in re-
bus dicimus: non simpliciter dicitur. Atq; ideo quoniam possibile a potestate traductum est: vt
ipsa quoq; potestas æquiuocum est. Hoc hinc manifestum est: ꝙ quędam possibilitates ad hoc
dicuntur non quoniā aguntur/ sed quoniam vt agantur nichil impedit. vt si de aliquo sano cor-
pore omnibusq; alijs quę impedire poterāt remotis/ sedente dicatur possibile esse ambulare eū:
non quoniā ambulat/ sed quoniam vt ambulet nichil omnino prohibet. Quędam vero possibi-
litates ita dicuntur/ quoniam iam actu sunt atq; aguntur. vt si quis de ambulante homine dicat
possibile esse eum ambulare. Atq; ideo ea possibilitas quę non secūdum actum aliquem dicitur/
sed secūdū id quod posset agere dicitur/ eo ꝙ agere non prohibetur: a potestate possibilitas no-
minatur. hęc vero quę iā agit atq; in actu est: actus ipse possibilitatis appellatur. Duę ergo sunt
significationes possibilitatis. vna quæ eam possibilitatē designat/ quę est potestate/ quę secūdū
actum non sit. altera quæ eam possibilitatem significat quæ actu sit. Hæc autem possibilitas
quę iam actu est: aut ex potestate ad actum transit/ aut semper in actu naturaliter fuit. vt cum
homo ex eo ꝙ sedet non ambulat/ potest tamē āmbulare: atq; ideo ex potestate in actum vertitur.

Sol vero cum mouetur: nūq̄ ex potestate in actum vertitur. neq; enim aliquando hunc motum non egit. Neq; ignis vt nunc non caleret: aliquando non caluit. Ergo ea rursus possibilitas quę secundum actum aliquem dicitur/ duas intra se species continet. vnam quę talem actum possibilitatis designet/ quemq; non esse non liceat. & hæc dicitur necessaria/ quæ nunq̄ ex potestate in actum vertitur: sed in actu naturaliter mansit. Alteram vero quam liceat & non esse: quę scilicet ex potestate in actum migrauit/ & hoc non necessarium cum sit actu. & hęc talis possibilitas quę ex potestate in actum vertitur: in solis mobilibus est/ hoc est quę moueri possunt. hęc autē sunt corporalia. Incorporalia vero non moueri: quibus rationibus astruatur paulopost dicemus. Illę vero quę semper in actu proprię naturę qualitate manserunt: & in mobilibus inueniuntur. vt igni calor qui semper actu & nunq̄ fuerit potestate. & in ijs quæ sunt immobilia. hæc autē sunt incorporalia & diuina. Quare possibilitas ea quę ex potestate in actū migrauit: solorū est corruptibilium & corporalium. Ea vero quę semper actu fuit: diuinis corporalibusq; communis est. vt igitur tota ratio breuiter attingatur: ita dicendum est. Possibilitas ęquiuoca est/ & multa significans. Est enim vna possibilitas: quę ipsa quidem cum non sit/ in actu esse possit. atq; ideo de ea possibilitas prędicatur. Est autem alia quę iam est actu. hęc autē quę iam actu est/ nō æquiuoca est: sed gen⁹. habet enim sub se species. eā scilicet possibilitatē quę actu quidē est: sed ex potestate migrauit. aliā vero quę actu est: sed ex potestate non migrauit. Et illa quidem quę ex potestate nō migrauit: ipsa dicitur necessaria quę nunq̄ relinquit subiectum. Illa vero quę ex potestate ad actum transit: sine vlla dubitatione dicitur non necessaria/ iccirco q̄ poterit relinquere aliquando subiectū. sed de ijs vtrisq; scilicet quę vel in potestate vel in actu possibilitates dicūtur: communis esse poterit prędicatio/ si dicamus vtrasq; esse nō impossibiles. Nam & qui potest ambulare cum non ambulet/ & qui iam ambulat: verum est de ijs dicere quoniam non est impossibile eos id agere/ quod possunt agere vel agunt. Cum vero sub significatiōe possibilitatis duo sint/ vna possibilitas quę actu non est/ alia vero quę actu est: illa possibilitas quę secundum potestatem dicitur/ necessitati non accommodatur/ neq; aliquādo necessitati poterit consentire. Restat igitur vt sub ea possibilitate necessitas ponatur quæ actu est. sed ea quoq; habet vnā speciē p quā ex potestate in actū migrat/ q̄ ē nō necessaria. quare ne in hac qdē poni potest necessitas. Restat igitur vt (quoniam id quod necesse est esse nullus negat esse possibile/ sub possibili autē est & ea quę potestate esse dicitur: sed necessitas non ponitur/ neq; sub ea potestate quę actu est & subiectum poterit relinquere) ponatur sub eo actu qui subiectum relinquere non potest/ vt sit necessitas possibilitas quæ actum & subiectum nunq̄ relinquat eo quod ad actum ex potestate non venerit. Species igitur quędam erit necessitas possibilitatis. siquidem illic ponitur vbi est ea possibilitas quę actu semper est. q̄ si speciem sequitur genus/ & vbi est species/ genus deesse nō potest: sequitur speciem suam idest necessitatem/ genus propriū idest possibilitas/ sed nō omne. Ea vero possibilitas necessitatem non sequitur quæ potestate tantū est non etiam actu/ neq; ea quę cum sit actu relinquere subiectum potest: sed ea tantum quę cum actu sit nunq̄ poterit a subiecto discedere. Sequitur ergo possibilitas necessitatē/ nichilq; euenit impossibile: sed ea vt dictum est quæ in actu sit/ & nunq̄ in subiecto natura esse desistat. Totus quidem sensus huiusmodi est: ratio vero verborum ita cōstabit. Quędam vero (inquit) potestates æquiuocę sunt: sed hoc iccirco dictum est quoniam non omnis potestas æquiuoca est. Est enim potestas quę vt genus sit/ ea scilicet quę secundū actū prędicatur. quēadmodū aūt quædā potestates æquiuocę sint exequitur dicens. Possibile enim non simpliciter dicitur. & hoc sic partitur. sed hoc quidē quoniam verum est qđ in actu est. vt possibile est ambulare/ quoniā ambulat iam. & omnino possibile est esse/ qm̄ iam est i actu qđ dicitur esse possibile. Hoc plani⁹ nichil potuerit demōstrari: q̄ si illud possibile dicatur/ qđ iam agitur. Qz si quis possibile esse neget: hoc ait/ & fieri atq; esse dicit quod impossibile est/ sed hoc omnem modum rationabilitatis excedit. Aliā vero partem significationis possibilitatis hanc dicit. Illud vero quoniam erit actu. & dat huius exemplum. vt possibile ē ambulare quoniam ambulabit. non ergo quod iam agit: sed qđ forsitā aget. idest quod vt agat fortasse nichil prohibet. & hoc quidem (inquit) in mobilibus solis est potestas: hęc scilicet potestas quę potestate dicitur non secundum actum. Mobilia vero vt dictum est: sola corpora dicit. Illa vero idest quę actu est: & in immobilibus. atq; ideo addidit hoc cum dicit/ & in immobilib⁹: vt non suspicemur in solis esse diuinis actus possibilitatem/ sed etiam in mortalibus atq; corporeis. In vtrisq; vero verum est dicere: non impossibile esse ambulare vel esse quod ambulat iā/ & quod agit & ambulabile. In vtrisq; (inquit) significationibus vna prædicatio poterit conuenire: vt dicamus nō esse impossibile/ vel ambulare quod iam ambulat/ vel ambulare quod potest ambulare & non ambulat/ quod per hoc ait quod diximus ambulabile. Ambulabile enim ē qđ nō quidem ābulat: possit tamē ambulare. his addit. sic igitur possibile nō est verū de necessario

ſimpliciter dicere/ ideſt ſic poſſibile queadmodum æquiuoce poſſibilitas prędicatur: non eſt verum de neceſſario ſimpliciter & vniuerſaliter/ atq; omnino prędicare. hoc eſt/ non omne poſſibile: neceſſario conſentit. Alterum autem ideſt poſſibile/ verũ eſt: hoc eſt de neceſſario prędicare/ illud ſcilicet quod ſcdm actũ dicitur immutabilem. Quare quoniã partẽ ſuã ideſt ſpeciem id qđ eſt vniuerſale ideſt genus ſequitur: illud quod ex neceſſitate eſt/ quod ſcilicet ſpecies eſt poſſibilitatis/ ſequitur poſſe eſſe/ ideſt poſſibilitas/ ſed non inquit omne. Nam illa poſſibilitas quę in actu prędicatur/ & relinquere ſubiectum poteſt/ non ſequitur neceſſitatem: ſed ea tantum quæ cum in actu ſit/ neq; ex poteſtate in actum vertitur/ neq; poterit ſubiectum relinquere. Atq; hęc quidem quæ Ariſtoteles dixit huiuſmodi ſunt: quę vero nos diſtulimus vt doceremus immobilia eſſe diuina. Mobilia vero ſola corpora vocari breuiſſime demõſtrandum eſt. Sex motus ſpecies eẽ manifeſtũ eſt: ſicut in prędicamẽtorũ libro Ariſtoteles digeſſit/ quãq̃ hoc in phyſicis permutauerit. ſed nunc ita ponamus tanq̃ ſi omnino ſex ſint. Si ſecundũ nullam motus ſpeciẽ moueri diuina atq; incorporalia ratio declarauerit: ordine cõuincitur non moueri diuina. Ergo q̃ neq; generantur neq; corrumpuntur/ neq; creſcunt/ neq; minuuntur/ neq; de loco in locũ trãſeunt: quippe quę plenitudine naturę ſuę vbiq; tota ſunt/ nec de deo aliquid intelligi fas eſt/ nec rurſus aliquibus paſſionibus permutantur. Q2 ſi ſecundum nullum horum motuum diuinarũ rerum permutabilis eſt natura: manifeſtum eſt ea omnino non eſſe mobilia/ atq; ſex mot9 hos ſolis corporibus euenire. Atq; hęc quidẽ de plurimis quę de ea re poſſunt dici rationibus/ atq; argumentis: libaſſe ſufficiat. Nunc quoniam Ariſtoteles conſentire neceſſario poſſibilitatem non omnem docuit/ & quę ei conueniret expreſſit: rurſus de ipſorum conſequentia/ & quid primo/ & quid poſterius poni debeat memoriter ſubijcit dicens.

Tertia deſcriptio

I	III
Neceſſarium eſſe	Non neceſſarium eẽ
Non poſſibile nõ eſſe	Poſſibile non eſſe
Non cõtingens nõ eſſe	Contingens nõ eſſe
Impoſſibile non eſſe	Nõ ipoſſibile nõ eſſe
Neceſſarium nõ eſſe	Nõ neceſſariũ nõ eẽ
Non poſſibile eſſe	Poſſibile eſſe
Non cõtingens eſſe	Contingens eſſe
Impoſſibile eſſe	Nõ impoſſibile eſſe
II	IIII

¶ Et eſt quidẽ fortaſſe principium quod neceſſarium eſt/ & quod nõ neceſſarium eſt omniũ vel eſſe/ vel non eſſe: & alia quemadmodũ horum conſequentia/ cõſiderare oportet. Manifeſtum eſt autem ex ijs q̃ dicta ſũt: quoniã qđ ex neceſſitate ẽ/ ſecũdũ actũ eſt. quare ſi priora ſunt ſempiterna: & quę actu ſunt/ poteſtate priora ſũt. & hęc quidẽ ſine poteſtate act9 ſũt. vt primę ſubſtantię. alia vero cũ poteſtate: q̃ natura priora ſunt/ tẽpore poſteriora. alia vero nũq̃ actus ſunt/ ſed poteſtates ſolũ. ¶ Poſtq̃ de poſſibilis & neceſſarij cõſequẽtia qđ videret expoſuit: hęc ad emendationem quodam modo ſuperioris cardinis apponit. Et quoniam ſuperius a poſſibili inchoans cæteras omnes propoſitiones ad poſſibile & contingens & ad eorum conſenſum reduxit: nunc hoc rationabiliter mutat/ vt non potius a poſſibilitate inchoandum ſit/ ſed a neceſſitate. Nam ſi quis aduertat diligẽtius ſuperiorem deſcriptionem: primo poſitum eſt poſſibile et contingens/ & ad eadem cũctorũ ſenſus relatus eſt. nunc hoc permutandum videtur. Dicit enim fortaſſe hoc eſſe rectius/ vt magis propoſitionum conſequentia a neceſſarijs inchoetur. eſt autẽ totus ſenſus huiuſmodi. Quoniam (inquit) neceſſaria ſempiterna ſunt/ quę autem ſempiterna ſunt/ omnium aliorũ quę ſempiterna non ſunt/ principium ſunt: neceſſe eſt vt id qđ neceſſarium eſt/ cęteris omnibus prius eẽ videatur. ergo conſequentię quoq; eodem modo faciendę ſunt: vt primum quidem neceſſitas/ poſt vero poſſibilitas & cætera proponãtur/ ſintq; conſequentię hoc modo.

Neceſſe eſſe	Non neceſſe eſſe
Non poſſibile nõ eſſe	Poſſibile non eſſe

¶ Vides ne igitur vt primo quidem neceſſe eſſe & non neceſſe eſſe propoſitum ſit: ſecũdo vero loco ad neceſſitatis cętera conſenſum conſequẽtiaq; relata ſint. Hoc eſt ergo qđ dicit fortaſſe principium quoddam eſſe omnium vel eẽ vel non eſſe id quod eſſet neceſſarium: vt a neceſſario ſpeculandarũ propoſitionum principium ſumeretur/ quod eẽ aliarum propoſitionũ vel non eſſe ſecundum cõſequentiam conſenſum conſtitueret. & quoniam prius poſitum eſt neceſſe eſſe. huic conſentit ea quę dicit non poſſibile non eſſe. Iſtius ergo propoſitionis quę dicit non eſſe poſſibile vt non ſit/ quę ſcilicet non eẽ denunciat/ tollit autem poſſibile/ qđ modus eſt: principium eſt neceſſitas/ cui ſine vlla dubitatione cõſentit. & rurſus quoniã ei quę dicit non neceſſe eſſe/ conſentit ea quę dicit poſſibile eſſe non eſſe: huius propoſitionis q̃ aliquid eſſe conſtituit ideſt poſſibile/ principium eſt ea propoſitio quę dicit non neceſſe eſſe. Ergo ſiue affirmatiue neceſſitas proponatur/ ſiue negatiue: videtur quoddam principium eſſe cęterorum/ & cętera velut his ideſt neceſſarijs conſentientia iudicari oportere. Et hoc eſt quod ait.

& alia quemadmodũ horum consequentia / cõsiderate oportet. Cur autem illud eueniat cõsequenter ostẽdit dicens. Quoniam ea quę necessaria sunt actu sunt / vt frequenter supra mõstratum est. ea vero quę necessaria sunt: sempiterna sunt. quę vero sempiterna sũt / priora sunt ijs quorũ sunt huiusmodi potestates quę in actu nõdum sunt: manifestum est quoniã & quę actu sunt / & ex potestate ad actum non veniunt / priora sunt. sed de eo actu loquimur qui ex potestate ad actum nõ venit: sed semper actu proprię naturę constitutione permansit. vt cum ignis calet / vel sol mouetur / & cætera huiusmodi: ita sunt vt actum nunq̃ reliquerint / neq; ab his actus abfuerit aliquando / neq; ex potestate ad hunc venerint actum. Quoniam ergo huiusmodi fuerunt vt semper essent / quę autem semper sunt / ea omnibus sunt priora: erũt etiam potestate secũdum propriam naturã priora. sed quę priora sunt semper sempiterna sunt / & rursus eadẽ necessaria sunt actu: & necesse est vt ea q̃ actu sunt ijs quę sunt potestate / priora sint. Post hęc fit rerum diuisio ab Aristotele hoc modo. Rerum / alię sunt actu semper qui ex potestate non venerit. & istę sunt quarum nullę sunt potestates / sed semper in actu sunt. Alię vero quæ ex potestate in actum remigrauerunt: quarum quidem substantia & actus: secundum tempus posterior est potestate / natura vero prior. In omnibus enim illud quod est actu: prius est & nobilius / q̃ id quod potestate est. Illud eni quod potestate est: adhuc ad actum festinat. & ideo perfectio quędã actus est: potestas vero adhuc quiddam est imperfectum / quod tunc perficitur cum ad actũ aliquando peruenitur. Quod autem perfectum est: eo quod est imperfectũ generosius & prius esse manifestum est. Nam si res quę ad actum suum ex potestate venerũt / pri9 fuerũt potestate / post vero actu: ergo actus earũ rerũ posterior est potestate si ad tempus referamus / prior vero eadẽ potestate si ad naturam. & hoc est quod ait alias res esse quę cum possibilitate sunt & actu sunt: sed actũ potestate tẽpore quidẽ posteriorẽ habẽt / natura vero priorẽ. quasdam autem res esse in quibus sola potestas sit: nũq̃ act9 / vt nũerus ĩfinit9. Crescere eni nũer9 potest in infinita. quicũq; vero numerus dictus sit vel centũ / vel mille / vel decẽ milia / & cęteri: finitũ esse necesse est. ergo actu nũerus nũq̃ est infinitus. quoniã vero potest in infinita concrescere: iccirco solum potestate est infinitus. Eodem quoq; modo / & tempus. quantũcũq; enim tempus dixeris: finitum est. sed quoniam tempus potest in infinita concrescere: iccirco dicimus tempus esse infinitum / q; potestate sit infinitum / nõ actu. nichil eni actu poterit esse infinitũ. Quod aũt supradixim9 q̃ sẽp actu essent / primas esse substantias: non ita putandũ est / primas eum substantias dicere quemadmodum in categorijs vbi primas substantias indiuiduas dicit. hic autẽ primas substãtias quę semper actu sunt / iccirco nominat: qa vt dictũ est / quę semp actu sunt / principalia cęterarũ rerũ sunt / atq; ideo primas substãtias eas esse necesse est.

¶QVE MAGIS APTE / ENVNCIATIONES CONTRARIAE DICANTVR. Cap. IIII.



Trum autem cõtraria est affirmatio negationi / an affirmatio affirmatiõi: & oratio orationi quæ dicit quoniã omnis homo iustus est / ei quę est null9 homo iustus est. aut omnis homo iustus est: ei quę est omnis hõ iniustus est. vt est Callias iustus / nõ est Callias iustus / Callias iniustus ẽ: quę harũ cõtraria est / ¶Post propositionũ consequentias pertractatas / & eas subtili inquisitione dispositas: illud exoritur inquirendum quod magnam vtilitatem ita pręfert / vt quantum in eo vtilitatis sit / prima quoq; fronte legentium mẽtibus ingeratur. Nam cum sit manifestũ quoniam affirmationẽ opposita negatio semper oppugnet / maximeq; perimat vniuersalem affirmationem vniuersalis negatio: quoniamq; non ignoratur q; affirmatio priuatoria quę contrarium affirmat ipsi quoq; contrarij perimat propositionem: quęritur quæ magis perimat / magisq; oppugnet affirmatiuam / vtrum ne ea quę vniuersalis negatio est / an ea quę contrarij vel priuationis affirmatio. sit enim positũ hãc esse affirmationẽ quę proponit omnis homo iustus est: hanc ergo duę perimunt propositiões / & vniuersalis scilicet negatio quę dicit quoniã nullus homo iustus est / & ea quę priuationem iustitię prædicat affirmãdo / ea scilicet quę dicit / omnis homo iniustus est. Affirmatio igitur quę proponit / omnis homo iust9 est: perimitur & a negatione propria vniuersali quæ dicit / nullus homo iustus est / & ab affirmatione priuatoria quæ proponit / omnis homo iniustus est. Cum igitur ab vtrisq; perimatur / quæ autem perimitur / ei quæ eam perimit videtur esse contraria / quoniamq; vt dictum est a duab9 perimitur / & duę vnius contrarię esse non possunt: quę duarum propositionum quas supra memorauimus idest negationis vniuersalis / & priuatorię affirmatiuę / contraria sit vniuersali affirmationi superius compręhensę quęrendum est. In qua re q̃ sit vtilis quæstio / nullus ignorat qui cogitat: quia nisi hoc ab Aristotele quęsitum enodatumq; esset / magna foret dubitatio / an illud reciperetur / vt duo vnius possent esse contraria / quod manifeste fieri nõ potest. Nam cum duo vnam rem perimãt: quis esset qui dubitaret aut vnam rẽ duabus opponi / aut duabus vnã rem

perimentibus quæri oportere quæ magis earum videretur contraria? Contrarias autem dici-
mus/ non secundum eum modum quem Aristoteles in prędicamentis explicuit: sed tantum ad
id quod res rem/ vel propositio perimit propositionem/ vt quasi hoc modo quæratur. Affirma-
tio vniuersalis secundum quam magis perimitur: vtrũne secundum eam quę vniuersalis est ne-
gatio/ aut secundum eam quę vel priuationem prędicat/ vel quodlibet aliud quod ex ipsa oppo-
sitione vim contrarij repręsentet. vnde etiam illud latere non oportet: vniuersali/ esse dubiũ in-
ter vniuersalem affirmationem priuatoriã/ & vniuersalem negationem quę esset opposita con
trarie. Supra enim iã dictum est affirmationi vniuersali: negationem vniuersalem esse contrari-
am. sed hic vt dictum est: non hoc dicitur/ sed illud potius quę magis perimat rem. Nã quę ma-
gis perimit: ea prope modum videbitur esse magis cõtraria. Atq; ideo non solum de vniuersa-
libus proposuit/ sed ne suspicaretur quis ꝙ illam contrarietatem diceret quam vel in prædica-
mentis locutus est/ vel rursus supra cum de vniuersali affirmatione & negatione loqueretur: de
particularibus adiecit/ quibus non erant cõtrarię affirmatio & negatio. Nam si recte superius cõ
pręhensa meminimus: affirmatio vniuersalis & negatio vniuersalis cõtrarię esse dicebãtur. Nec
solum hoc: sed etiam secundum iustum & iniustum constituit quęstionem/ ꝙ habitus & priua-
tio potius est/ q̃ vlla contrarietas. Quare vt diximus intelligendum est esse nunc in quæstione:
quę propositio/ quam propositionem proxime efficaciusq; destruat ac perimat. huius inquiren-
» dę rei ratio exister hoc modo. ¶ Nam si ea quę sunt in voce/ sequuntur ea quę sunt in anima/ il-
» lic autem contraria est opinio contrarij (vt quoniam omnis homo iustus est: ei quę est omnis bõ
» iniustus est) etiã in ijs quę sunt in voce affirmatiõibus/ necesse est similiter sese habere. ꝙ si neq;
» illic contrarij opinio contraria est: nec affirmatio affirmationi erit contraria/ sed ea quę dicta est
» negatio. quare cõsiderandũ ẽ quę opinio falsa opinioni verę cõtraria est. vtrum negationis: an
» certe ea quę cõtrariũ opinatur. Dico autem hoc modo. Est quędam opinio vera boni/ quoniã bo
» num est/ alia autem quoniã non bonũ est falsa/ alia vero quoniam malum/ similiter falsa: quæ
» harum contraria veræ? & si est vna: secundum quam contraria? ¶ Hæc est inuestigatio quæ
magis sit vniuersali affirmationi cõtraria: vtrumne priuatoria vniuersalis affirmatio/ an vni-
uersalis negatio. Hinc sumitur ꝙ omnis fere proprietas quam in vocibus necesse euenire est: ex
opinionibus venit/ quas voces ipsę significant. quod igitur quęrendum in vocibus est: hoc pri⁹
est in opinionibus perspiciendum. Neq; enim fieri potest vt cum vocum significationes ex opi-
nionibus veniãt/ quas scilicet voces ipsę significant: nõ prius proprietates vocum in opinioni-
bus reperiantur. Requirendũ igitur est quemadmodũ se ista in opinionibus posita habeant: vt
quod in his fuerit repertum/ ad voces rationabiliter transferatur. quæratur igitur prius in opi-
nionibus hoc modo. Si opinio priuatoria vniuersalis affirmationis/ magis est cõtraria opinio-
ni simplicis vniuersalis affirmatiõis q̃ opinio vniuersalis negatiõis: manifestũ est qm̃ priuato-
ria vniuersalis affirmatio/ magis perimit vniuersalẽ simplicem affirmationẽ/ q̃ vniuersalis nega-
tio. Q2 si illud magis repererit/ ꝙ opinio vniuersalis negationis opinionẽ vniuersalis affirma-
tiõis magis perimat/ potius q̃ opinio priuatorię affirmatiõis: constat ꝙ vniuersalis negatio ma-
gis cõtraria est vniuersali affirmationi/ potiusq̃ priuatoria affirmatio. Hoc aũt vt inueniat/ ita fa-
ciendum est. ponatur opinio quędam vera: cõtra eã duę falsę/ quarum vna affirmatio sit priua-
toria/ altera vniuersalis negatio. de duabus igitur falsis quam mendaciorem ratio inuenit: eam
dicimus verę opinioni magis esse cõtrariam. Sint igitur tres opiniões: vna vera/ duę falsæ. & sit
quidem vera hęc quę id quod bonum est bonum esse arbitratur/ ea scilicet quã dicit Aristoteles
opinionem esse boni quoniã bonum est. falsa vero vna quę quod bonum est bonum non esse di
cit: ea est quã dicit Aristoteles falsa boni quoniam non bonũ ẽ. reliqua quę id quod bonũ est ma
lum esse arbitratur: ea est quę ab Aristotele dicta est opinio boni quoniam malũ est. Ex his igi-
tur tribus vna vera/ duabus falsis: quærẽdum est quę magis sit contraria verę. sed quia contin-
git sępe & negationem/ & priuationem vnum significare in ijs pręsertim contrarijs in quibus
nulla medietas inuenitur: addit/ & si est vna/ secundum quam contraria? Hoc autem huiusmo
di est. in ijs cõtrarijs in quibus nulla medietas est: idem negatio valet/ quod etiam priuatio. In
ijs vero in quibus est quędam medietas: affirmatio priuatoria/ & negatio non eiusdẽ significa-
tionis sunt. Age enim: sint huiusmodi contraria quę sint immediata genitum esse & ingenitum
esse. In contrarijs igitur immediatis: idẽ priuatoria affirmatio/ quod negatio valet. in ijs autem
quę medietatem habẽt: non idem. Neq; enim æquum est dicere quemliber illum esse malũ: &
rursus non esse bonũ. Nã cum bonum negatur: potest aliquid medium audientis animus suspi-
cari. Cũ vero malũ ponitur: tota audientis suspicatio in cõtrariũ relecta est. atq; ideo non idẽ
significant. Sed quia sępe (vt dictum est) priuatio vel contrarietas negationi consentit: quoties
tales quędã propositiones reperiuntur in quibus nihil a negatiõe discrepet priuatoria affirma-

tio/quęrendum est vt Aristoteli videtur/ secundum quam potius prolationem vel opinionem
verę affirmationi vel opinioni contraria propositio vel opinio fiat. Quanq̃ enim interdum idẽ
significent: alio tamen modo ipsis propositionibus vtimur. Nam qui negationem ponit/ id qđ
est dicit non esse: qui vero priuationem/ id quod non est dicit esse. Cum igitur diuersum initiũ &
diuersa intentio quodam modo sit propositionum sub eadem significatione: & quæ earum ma
gis verę propositioni contraria sit/ & secundum quem motum animi magis vera propositio pe
rimatur/ quęrendum est. hoc est enim quod ait. & si est vna/ secundum quam contraria? Non
enim dicit ꝙ omnino negatio & priuatio vnum sunt: sed in iis in quibus idem sunt/ hoc est
in immediatis contrariis/ & quando idem significant (quoniam non secundum vnum motum
animi/ vnam significationem dicunt: qui contrarium vel priuationem ponunt/ & qui negati-
onem secundum quam contraria magis est propositio) vtrum ne secundum eam quæ priuati-
onem ponit/ an secundum eam quæ negationem? Post hæc quemadmodum sit contrarieta-
» tis natura designat. ¶ Nam arbitrari contrarias opiniones diffiniri/ eo ꝙ contrariorum sunt: fal
» sum est. boni enim quoniam bonum est/ & mali quoniam malum est: eadem fortasse opinio est
» etiam vera/ siue plures/ siue vna sit. sunt autem ista contraria: sed non eo ꝙ contrariorum sint/
» contraria sunt/ sed magis ꝙ contrarie. ¶ Sensus quidem breuiter expeditus: sed summa ratio-
nis veritate cõtextus est. Cũ enim de contrariis disputat/ quemadmodum contrariæ opiniones
esse possint: prima frõte disponit. Arbitrabantur enim quidam contrarias esse opiniones/ quę de
contrariis aliquid arbitrarentur: sed hoc falsum esse cõuincitur. Neq; enim si bonum & malum
contrarium est/ & aliquid de bono & malo opinetur: mox necesse est/ vt cõtrarietas subsequatur.
Age eni qlibet de bono opinetur quoniam bonum est/ rursus de malo opinetur quoniam malũ
est: cum igitur idem de bono & malo opinetur/ illud quoniam bonum est: hoc quoniam malũ/
tamen contrarię opiniones non sunt. Neq; enim contrarium est opinari id quod bonum est/ bo
num esse: & id quod malum est/ malũ esse. vtręq; eni veræ sunt. Opinionũ autem contrarietas:
veritate & falsitate agnoscitur. Hoc autem modo huiusmodi opiniões contrarię esse possunt: q̃
de eadem quodam modo affectione animi proficiscuntur/ idest opiniones cognoscentes quicq̃
quod verũ est. Non igitur si quis cõtrariorum aliquã opinionẽ habeat/ & quicq̃ de cõtrariis ar-
bitretur: stati necesse est subsequi in opinionibus contrarietatem. ergo non est contrarietas opi-
nionum: in ea arbitratione quæ contrariorum est/ vel quę de contrariis habetur. sed potius cõ
trarietas in opinionibus tunc fit/ quoties de vna eademq; re contrarie quis opinatur. vt quæli-
bet res sit proposita bona/ de ea si quis contrario modo opinetur/ quoniam bonum est/ de ea-
dem rursus quoniam malum est: opinio quæ id quod est bonum/ bonum esse putat/ vera est.
altera vero/ quę id quod est bonũ malũ esse arbitratur: falsa est. Vera autẽ & falsa: cõtrarię sunt.
recte igitur has opiniones/ quas veritas falsitasq; disiũgit: cõtrarias esse dicimus/ etsi nõ cõtra-
riorum sunt/ sed de vna eademq; re per contrarietatem dictę. Recte igitur dictum est non opor
tere definire contrarias opiniones in eo quod contrariorum sint: sed potius in eo qđ de eadem
re contraria suspicentur. ordo vero sermonum talis est. Nam arbitrari (inquit) contrarias opi-
niones definiri in eo quod contrariorum sint/ idest in eo quod quędam de contrariis opinentur:
falsum est. quomodo autem falsum sit: ipse declarat. Boni enim quoniam bonum est/ & ma-
li quoniam malum est: eadem fortasse est/ idest non sibi sunt contrarię opiniones/ sed vtręq; idẽ
sunt. Quemadmodum autẽ idem sint: ipse subiungit dicens/ etiã vera. idcirco enim idem sunt:
quia veræ sunt. Contrarietas aũt: in veritate (vt dictum est) & falsitate est posita. quare si con
sentiunt: idem in veritate & in falsitate esse videbuntur. Nec hic numerositas impediet. siue
enim plures/ siue vna sit: in eo quod verę sunt/ idem sunt. Sunt autẽ (inquit) ista contraria idest
quę in opinionibus versantur/ sed non in eo quod vel contrariorum sunt/ vel de contrariis arbi
trantur/ contrarię opiniones inueniuntur: sed ipsorum cõtrarietas inde nascitur/ ꝙ de vna re cõ
trario modo opinantur. hoc est/ quod ait. sed magis ꝙ contrarie. Hic autẽ contrarie aduerbii
loco positum est/ tanq̃ si diceret. sed magis ea re cõtrarię sunt/ ꝙ contrarie opinantur: & subin-
telligimus de vna scilicet re. Si eni de vna re non contrarie opinentur/ sed de pluribus: poterũt
» non esse contrariæ. quod facile cauteq; perspiciens: vnusquisq; reperiet. ¶ Si ergo ẽ boni qui-
» dem quoniam est bonum opinio/ alia autem quoniam non bonum est: est vero quoniam aliqđ
» aliud est quod non est/ neq; esse potest. aliarum quidem nulla ponenda est: neq; quæcunq; esse
» quod non est opinantur/ neq; quęcunq; non esse quod est. infinitę enim vtręq; sunt: & quæ esse
» opinantur quod non est/ & quę non esse quod est. ¶ Sed in quibus fallacia est. hę autem sunt ex
» iis ex quibus sunt generationes. ex oppositis vero generationes/ quare etiam fallaciæ. ¶ Va-
lidam quidem sententiam breuissimis sermonibus clausit: cuius vt breuiter dicendum sit/ hæc
vis est. Qui de cõtrarietate propositionum nosse quęrebat: debebat primo quæ propositionum

esset infinitas constituere / atq; ad eã vim contrarietatis aptare. In omnibus eni contarijs: vnũ vni cõtrarium est. si autem sit quędam in propositionibus infinitas: illa tota infinitas propositionum vni propositioni contraria esse non poterit. Hoc sumendo totum textum argumentationis ingreditur. Atq; non solum expectari oportet in propositionibus q falsa verę sit contraria: sed q inter omnes falsas / illa falsa sit verę contraria quę vna est & non infinita. Possunt autem esse infinitę propositiones & falsæ / potest vna infinita eadem quoq; falsa: quæ verę contraria eẽ rationabiliter ponenda est. Volens ergo constituere quoniam negatio potius contraria sit affirmationi q̃ ea affirmatio quæ contrarium ponit / hoc dicit. Potest (inquit) esse opinatio quędam quæ id quod est de vnaquaq; re esse opinetur. Est etiam alia quæ id quod non est: rem illam esse arbitretur. Est autem alia quę id quod secum habet res illa proposita: nõ eam habere putet. Et rursus alia quę id quod est res ipsa: non eam id esse abitretur. Vt autem hoc peruagatum luceat: exemplum sumpsit propositum de quo opinaretur aliquis id quod est bonum. Si quis igitur hoc bonum / bonum esse opinetur: vere opinabitur. Rursus si quis hoc esse bonum quod nõ est bonum putet: false opinabitur. vt si quis arbitretur quoniam bonum ledit / quoniam inutile est / quoniam bonum iniustum est: is ea de bono opinabitur quæ non sunt / & hoc falsum est.

Rursus qui id quod in se habet bonum non habere arbitratur: is opinabitur hoc modo: bonũ non est vtile / bonum non est iustum / bonum non est expetendum / & is quoq; fallitur. Q si qs sit qui hoc ipsum quod est bonum / non esse bonũ arbitretur: vt non putet bonum / neq; malum esse id quod non est / neq; expetendum esse id quod in se habet / sed id quod est ipsum bonũ idest ipsam boni essentiam / ita arbitretur bonum non esse bonum. Cętere igitur omnes opiniones infinite sunt. Possumus enim permulta colligere falsa quæ cum non sint de vnaq̃q; re: ea tamen esse dicamus. vt in eo ipso bono: possum dicere / quoniam malum est / possum quia turpe / quia iniustum / quia vitabile / quia periculosum est / & cætera quæcunq; in bono nullus inueniet / & hæc sunt infinita. Rursus possum dicere ea quę habet bonum: non esse in bono. vt si dicam bonum non esse vtile / bonum non esse expetendum / bonum non esse quod auget / atq; hęc quidem rursus infinita sunt. Sed quando id quod est aliqua res aufert opinio: hoc facere nisi semel non potest. neq; enim aliqua per id effici possunt: si quod bonum est / non esse bonum arbitratur. Ergo cæterę quęcunq; id quod non est esse arbitrantur / aut id quod habet in se bonum / nõ habere arbitrantur: falsę sunt / sed in infinitum. Bonum autem nũc ita vsurpat: tanq̃ si dicat bonitas. Si quis autem ipsam bonitatem non esse bonum arbitretur: is & falsus est / & definito modo falsus est. sed in falsis quę definita sunt / & vna numero: ea magis et proxime veris videntur esse contraria. vna enim res: semper vni rei est contraria. Quocirca hæc recte magis contraria est quæ negat id qđ est: potius q̃ ea quę negat vel id quod in se habet / vel affirmat quod in se non habet. Hoc autem vt clauderet non recto sermone vsus est: sed ad quiddã aliud orationem detorsit / quæ res confusionem non minimam fecit. Nam cum dixisset non debere nos illas potius ponere contrarias / verę opinioni / quę infinitę sunt: subiunxit illud quod ait / sed in quibus est fallacia. hæ autem sunt ex ijs ex quibus sunt & generationes. hoc autem talem sententiam claudit. inquit opiniones veris opinionibus opponendum esse contrarias / in quibus principium est fallacię. Fallaciæ autem ex ijs nascuntur: ex quibus etiam generationes. generationes autem in oppositis inueniuntur. hoc autem tale est. Omnis generatio: ex permutatione eius quod fuit surgit. nisi enim id quod fuit / prius esse desierit: nõ potest esse generatio. Omne enim quod gignitur: in aliam quodam modo formam substantię permutatur. Ergo cum nõ fuerit id quod fuit: tunc gignitur / & est quoddam aliud q̃ fuerit. & qui fallitur: id quod est quęlibet res / non esse arbitratur. Nam qui quod bonum est malum esse putat: fallitur. sed fieri aliter non potest: vt sit malum nisi non sit bonum / & de cæteris eodem modo. Fallacia igitur est / & principium fallacię: cum quis id quod est aliqua res / non eam esse arbitratur. Hæc autem fallacia ex ijs est ex quibus sunt generationes. Omnis enim generatio vt dixi: ex detrimento surgit. vt qđ fit dulce / nõ fit ex albo / sed ex non dulci. et rursus quod fit album: non fit ex duro / sed ex non albo. & cæterę generationes ex generationibus potius proficiscuntur: & est prima fallacia. Q si ibi prima fallacia ex quibus sunt generationes / vbi integerrima falsitas est & proxima veræ opinioni / hæc autem non nisi in oppositis reperiuntur / hoc est in affirmationibus & negationibus: dubium non est quin negationis opinio magis contraria sit ei opinioni: quę contrarium aliquid in arbitratione cõfirmat. Et sensus quidem huiusmodi est: verba autem lete sic habent. Si ergo (inquit) est boni quoniam bonum est opinatio: quę scilicet vera est. Est aũt quoniã non bonum est: quæ falsa est ac definita. Est vero quoniam aliquid aliud est: qđ nõ est / neq; potest esse idest ea q̃ id esse ascribit qđ nõ est. aliarũ quidem omnium nulla ponenda est / neq; q̃-

cunq; esse quod non est opinatur/ idest quæ id quod non est res proposita/ eam esse putat: neq;
quæcunq; non esse quod est idest neq; ea quę id quod habet res proposita i opinionib⁹ negat.
Cur aũt ista non opinanẽ contrarie: docet hoc modo. Infinitę eni (inqt) vtręq; sunt: & q̇ esse opi-
nantur quod non est/ & quę nõ esse quod est. sed quę magis ponenda est? In quibus est (inquit)
fallacia/ idest in quibus principium fallaciæ est. Principium autem fallacię vnde ducitur: ex ijs
ducitur: ex quibus sunt & generatiões. vnde autem sunt generationes: ex oppositis. Omnis eni
(vt dictũ est) generatio/ ex eo ẽ qđ nõ est: ꝙ scilicet ad negationẽ vergit id quod fuit. Quare (in-
quit) etiam fallacia/ & principium fallacię in oppositis inuenitur: vbi etiam generationes/ ex q-
» bus est ipsa fallacia. ¶ Si ergo quod bonum est/ & bonum & non malum est/ & hoc quidem se-
» cundum se/ illud vero secundũ accidens (accidit eni ei non malum esse) magis aũt in vnoquoq;
» vera ẽ quę secũdum se est: etiam falsa/ siquidem & vera. ergo ea quę est/ quoniam non est bonu
» quod bonum est/ eiusq; secundum se est/ falsa est: illa vero quę est quoniam malum est/ eius q̇
» secundum accidens. quare magis erit falsa de bono: ea quę est negationis opinio/ q̄ ea quæ est
» contrarij. ¶ Licet hæc omnia primę æditionis commentario diligentissime explicuerimus: ne
tamen curta expositio huius libri esse videatur/ hic quoq; eadem repetentes explicabimus. Est
namq; ingressus huius argumentationis huiusmodi. Si (inquit) vera posita propositione/ plu-
res sunt quę eam perimũt falsę: illa inter eas verę ꝓpositioni magis erit contraria/ quęcunq; ma-
gis est falsa. Quęrendum igitur est/ quę inter plures falsas propositiões magis falsa sit: vt ea ve-
rę propositioni magis videatur esse contraria. hoc autem per veritatem dicendum est. Nam cũ
vere & per se aliquid dici possit/ & per accidens: illud tamen maxime veritatis naturam tenet/
quod secundum rem ipsam dicitur/ potius q̄ quod secundum accidens venit. vt si quis de bono
opinetur/ quoniam bonum est: hic secundum rem ipsam veram opinionem habet. Sin quis ve-
ro arbitretur/ quoniam bonum vtile est: verum quidem opinabitur/ sed illa veritas de bono per
accidens fit boni. accidit enim bono/ vt vtile quoq; sit. Quare illa quę bonum bonum esse ar-
bitratur per se vera est/ idest secundum ipsam rem vera est: illa vero quę id quod bonum est vti-
le esse opinatur/ per accidens boni/ vera est. In quam rem propinquior naturę bonitatis est ea q̄
id quod bonum est/ bonum esse arbitratur: q̄ ea quę id quod bonum est vtile. quod si ita est: ve-
rior illa quę secundum ipsam rem vera est/ potius q̄ ea quę est secundum accidẽs vera/ esse vi-
detur. His igitur ita constitutis/ & de falsitate idem dicendum est. Falsa enim propositio quę illi
verę contraria est quæ secundum se est: magis falsa est q̄ ea quæ eam veram perimat/ quæ se-
cũdum accidens est. Nam si verior est ea quæ de ipsa natura rei verũ aliqd opinaẽ: illa erit ma-
gis falsa quę perimit veriorem. ꝙ si illa quãq̄ est vera/ minus tamen/ quia de rei accidẽte pronun
ciat: minus quoq; illa erit falsa/ quę minus veriorem perimit. His igitur ita constitutis: videmus
nunc quemadmodum se in ijs habent opinionibus/ vel propositionibus de quibus nũc tracta-
tur. idem igitur sit exemplum vt supradictum est/ id quod bonum est: & bonum est/ & non ma-
lum. sed quod bonum est: secundum ipsam rem est. qđ vero malum nõ est: accidit ei. nam id qđ
bonum est: per naturam bonum est. quod vero malum non est: secundo loco/ & quasi acciden-
ter est. Ergo opinio de bono quoniam bonum est: verior est propinquiorq; naturę ea opinione
quæ est de bono/ quoniam malũ nõ est. Si igitur ita est/ & ea quę veriorem opinionem perimit/
magis falsa est/ q̄ ea quę veram: quæ quãq̄ vera sit minus tamen est vera: manifestum est quoni
am negatio magis falsior est/ q̄ affirmatio quæ contrarium ponit. Nam negatio dicit non eẽ bo
num quod bonũ est: affirmatio vero malum esse quod bouum est. uegario quæ est non esse bo-
num quod bonum est: illam secundum se opinionem veram perimit/ quæ dicit bonum esse qđ
bonum est. Illa vero affirmatio cõtrarij/ quæ est malum esse quod bonum est: illam opinionem
perimit veram quę de bono secundum accidens est/ idest non malum esse quod bonum est. Cõ
stat igitur magis falsam esse opinionem quę dicit non esse bonum quod bonum est: potius q̄ ea
quę opinatur malum esse quod bonum est. Qz si est falsior/ magis contraria. magis igitur con-
traria est negationis opinio/ q̄ contrarię affirmationis. Expedito igitur sensu: verba ipsa demõ-
stranda sunt. Si ergo (inquit) quod bonum est/ sit bonum & non sit malũ/ & hoc quidem secun-
dum se idest vt quod bonum sit/ bonum esse dicatur: illud vero secundum accidens/ hoc est qđ
bonum est/ vt malum non sit. accidit enim ei malum non esse. Magis autem in vnoquoq; est
vera quæ secundum se est. Nam quod secundum vniuscuiusq; naturã est: propinquius est ei rei
cui est secundum naturam. Quocirca & veritas secundum rem: quia rei proxima/ verior est q̄
ea quæ secundum accidẽs est. hoc est enim quod ait. Magis autem in vnoquoq; vera est q̄ secũ-
dum se est. qđ si hoc ita est: etiã falsa/ idest etiã illa falsitas est magis falsior q̄ illã perimit opinio-
nẽ/ vel ꝓpositionẽ q̇ secũdũ se vera ẽ. Siquidẽ illa scdm se vera verior est q̄ q̇ secũdũ accidẽs rei
vera est. hoc est eni/ quod dicit. siquidem & vera. hoc igitur exponens exemplo confirmat. Ex-

go ea quę est/ quoniam non est bonum quod bonum est: eius quę secundum se est/ falsa est: hoc
est illa quę opponitur illi opinioni quę secundum se vera fuit. hoc enim hęc verba demōstrant:
cū dixit. Ergo ea quæ est/ quoniam non est bonum quod bonum est: eius quæ secundum se est/
falsa est. idest quę ipsum bonum negat bonum esse: per se verę propositionis falsa est idest oppo-
sita. falsitas enim: veritati opponitur. Illa vero quę est quoniam malum est: eius quæ est secun-
dum accidens. hoc est illa opinio/ quę id quod bonum est/ malū arbitratur esse: falsa ē & oppo-
sita ei propositioni quę est secundum accidens vera/ idest quę opinatur bonum nō esse malum.
Quare magis erit falsa de bono ea quę est negationis opinio: q̄ ea quę est contrarij. idest magis
contraria est negatio: q̄ affirmatio contrarij. Siquidem cum sint de bono vtræq; prędicatę: falsi-
or tamen negatio reperitur. Sed quod dixit bono accidere vt malum non sit: non ita intelligē-
dum est quemadmodum solemus dicere/ substantiæ aliquid accidere(neq; enim fieri potest) sed
accidere hic intelligēdum est secundo loco dici. principaliter enim quod est bonū/ dicitur bonū:
secundo vero loco dicitur/ non esse malum. hoc autem tractum est a similitudine substantiæ/ &
accidētis. vnaquęq; eni substātia principaliter quidē substātia est: scdo vero loco/ vel alba/ vel bi
» peda/ vel iacens/ vel quicquid substantijs accidere potest. ¶ Falsus autem est maxime/ qui circa
» singula habet contrariam opinionem. contraria enim est eorum quę plurimum circa idem dif-
» ferunt. si igitur harum contraria est altera/ magis vero negationis est cōtraria: manifestum est
» quoniam hæc erit contraria. ¶ Vis omnis argumentationis/ vt breuissime expediatur: huius-
modi est. Omne verum: aut secundum se verum est/ aut secundum accidens. quia necesse est
etiam falsum: aut secundum se falsum esse/ aut per accidens. Verum autem illud esse verius con
stat/ quod secundū se ē potiusq̄ illud qđ per accidens. qui vero cōtrariā de re alicuius habet opi-
nionem q̄ res ipsa est: necesse est vt plurimū falsus sit. etenim contrarietas opinionum est/ quo-
ties de vna eademq; re longissime a se absistentes opiniones sunt. Quod igitur magis falsum est:
hoc erit etiam cōtrarium. Illud enim quod magis a veritate abest: hoc magis falsum est. In opi-
nionibus vero quæ a se plurimum differunt: ea sunt contraria. illa igitur in opinionibus cōtra-
ria est: q̄ plurimum falsa est. Est autem vt dictum est plurimum falsa: quæ secundum se falsa
est/ idest q̄ illam perimit propositionem quæ secundum se vera est. hęc autem negatio est. ne-
gatio igitur contraria est affirmationi potius q̄ ea affirmatio quæ contrarium ponit. Talis igi-
tur sensus his verbis includitur. Falsus est autem magis (inquit) circa singula qui habet con-
trariam opinionem. Quamq̄ enim potest esse quilibet falsus/ etiam si de eadem re contrariam
non habeat opinionem: ille tamen magis fallitur qui contrarium aliquid opinatur. Hoc autem
cur eueniat dicit. contraria enim: eorum sunt quæ plurimum circa idem differunt. Iccirco enim
maxime falsa contraria opponuntur: quia contrarietas non nisi in plurimum discrepātibus in-
uenitur. Quod si harum contraria est altera/ idest ꝙ si harum propositionum vel quæ per se falsa
est/ vel quæ per accidens/ vnam contrariam esse necesse est: magis vero contraria contradicti-
onis/ hoc est magis autem falsa negatio. Hoc eni ē quod ait. magis vero negationis est contra-
ria. hoc sensit tanq̄ si dixisset. magis vero falsa cōtradictionis est/ idest magis vero falsa negatio
est. concludit/ si illa vt dictum est superius/ ita sunt: manifestum esse quoniam hęc idest contra-
» dictionis erit contraria. ¶ Illa vero quæ est quoniam malum est quod bonum est: implicita est.
» Etenim quoniam non bonum est/ necesse est forte ipsum eundem opinari. ¶ Postq̄ iccirco cō
trariam potius negationem monstrauit esse: ꝙ hęc magis esset falsa q̄ ea quæ contrarium af-
firmaret/ & distinctione falsitatis contrariam esse propositionem opinonemq;/ quæ rem pro-
positam negaret/ edocuit: nunc ex simplicibus implicitisq; propositionibus opinionibusq;
idem nititur approbare. Dicit enim ꝙ ea affirmatio quæ contrarium ponit implicita & non
sit simplex. Iccirco aūt implicita est: ꝙ qui arbitratur id quod bonum est malum esse/ mox il-
lum quoq; opinari necesse est id quod bonū ē bonū nō esse. Neq; eni aliter malum esse potest/ ni
si bonum non sit. Quare q quod bonum est malum esse arbitratur/ & rem bonam malum pu-
tat: & eandem ipsam nō esse bonum. Non igitur simplex est hæc opinio de bono/ quoniam ma-
lum est. continet enim intra se illam/ quoniam non est bonum. Qui vero opinatur nō esse bo-
num quod bonum est: nō illi quoq; necesse est opinari/ quoniam malum est. Potest enim: & nō
esse aliquid bonum/ et malum non esse. Atq; hoc quidem in ijs inuenitur rebus in quibus ali-
qua medietas poterit inueniri. hoc quoq; cautissime addidit. His igitur ita positis/ quoniam
contrarij opinio non est simplex/ simplex vero est negationis: necesse est vt contra simplicem
opinionem/ simplex potius videatur esse contraria. Est autem simplex opinio boni/ quoni-
am bonum est/ vera: simplex vero boni quoniam bonum non est/ falsa. Simplici igitur opini-
oni de bono quoniam bonum ē: simplex erit cōtraria negatiōis/ quę est boni qm̄ nō est bonū.
Tota vero vis hui⁹ argumentatiōis hic tracta est: quoties vera est quędā ꝓpositio & duę q̄ ea

perimere possint/ si vna earũ nichil indigens alterius/ veram propositionẽ perimat/ reliqua vero præter alteram eandem propositionem perimere non possit: illa magis dicenda contraria est/ quę sibi sufficiens/ nec reliquę indigens/ propositam propositionem perimere valet. veram autem propositionem de bono quoniam bonum est: sola negatio perimere potest. & ad illius verę interitum est sibi ipsa sufficiens quę dicit quoniam bonum non est. Illa vero quę opinatur malum esse sibi sola non sufficiet: nisi illa quoq; ei auxilietur/ quę ait id quod bonum est bonum nõ esse. Iccirco enim contraria illam aufert: quia secum negationes trahit. manifestũ ergo est hanc q̃ ad verę propositionis interitum sibi ipsa sufficit: recte magis contrariam videri/ q̃ quę sibi ipsa » non sufficit/ nisi ei vis negatiuę ꝓpositiõis addat. ¶ Amplius. Si etiã in alijs similiter oportet se » habere: & hoc modo videbitur bene esse dictum. Aut enim vbiq; ea quæ est cõtradictionis/ aut » nusq̃. quibus vero non sunt contraria: de illis quidem falsa/ ea quę est verę opposita. vt qui ho» minem non putat esse hominem: falsus est. si igitur hę contrarię sunt: etiam et alię quę sunt cõ» tradictionis. ¶ Quod de his (inquit) propositionibus dicimus: si hoc in omnibus inuenitur/ firmum debet esse quod dicimus. Neq; enim verisimile est in alijs quidem propositionibus negationes esse contrarias: in alijs vero affirmationes/ quę contrarium ponunt. Sed si hoc in omnibus propositionibus inuenitur/ & cõtradictionibus/ vt contradictio potius cõtraria sit idest negatio/ q̃ quę contrarium habet: nichil est dubium quin hæc ratio consistat in omnibus. Sin vero in alijs ea quę contrarium ponit/ magis contraria est q̃ negatio: hic quoq; ita sese manifestum est habere. vbi enim inueniri potest contrarietas: in ijs dubitatio est quę nam sit cõtraria/ vtrumne ea quę cõtrarium affirmat/ an ea quę id quod propositum est/ negat. Ergo in ijs in quibus dubium non est/ quemadmodum sit: hoc speculandum est. Dubium autem non est in ijs in quibus non est contrarietas: vt in substantijs. hic enim: solę sunt contrarię negationes. Si ergo huic contrarię opinioni quæ est de homine quoniam homo est/ illa opponitur quę est de homine quoniam homo non est: manifestum est in alijs quoq; in quibus contrarietas inuenitur/ locũ contrarietatis negationem potius obtinere. Nam si in ijs in quibus contrarietas est in bono vel in malo/ manifestum est non potius illam esse contrariam quę bonum negaret/ q̃ illam quę malum obtineret ei quę id quod bonũ est bonũ esse arbitretur: nec in ijs eam cõtrariam esse oporteret/ ĩ qb⁹ cõtrarietas nulla est. Quid eni attinet cũ ex homine dicim⁹ qd cõtrariũ nõ habet/ ibi esse negationẽ cõtrariã: cum vero de bono quod cõtrariũ habet/ ibi non esse/ sed potius eã q̃ cõtrarium poneret/ quocunq; enim vertitur negatio: suam vim in omnibus seruare debet. Qđ ergo dicitur ab Aristotele/ vt breuiter explicẽ/ tale est. si in alijs negatio est contraria/ hic quoq; negationem esse contrariã manifestũ est. ꝙ si in alijs minime: nec in ijs quoq; quę supra posuit. sed in omnibus alijs in quibus contrarietas non inuenitur: contradictio contrarietatis locũ tenet. & in ijs igitur in quibus est contrarietas/ eundẽ locũ neq; aliũ tenebit. qđ his verbis explicuit. Ampli⁹ si etiã in alijs similiter oportet se habere: & hoc modo videbitur bene eẽ dictũ. Nã si in omnib⁹ alijs ita se habere necesse est: et in ijs quę supradicta sunt ita sese habet. & id quod dictum est/ optime dictum esse videbitur. aut enim vbiq; ea quæ est contradictionis: aut nusq̃. alicubi quidem contrariam reperiet: alicubi vero minime. quibus vero non est contrarium/ vt in substantijs in quibus nulla est contrarietas (hoc enim nos si bene meminimus/ prædicamẽta docuerunt) de ijs est quidem falsa ea quę est opposita verę: idest in his inuenitur quidem opposita falsa opinio veræ opinioni/ sed quę sit ista manifestum est. Nam vbi nulla contrarietas ẽ: liquet contradictionis esse contrarietatem/ vt qui hominem nõ putat hominem/ falsus est. Hæc enim sola contrarietas verę propositionis inuenitur. Si ergo hę contrariæ sunt: & illę alię q̃ sunt contradictionis. idest si in ijs quæ contrarietatem non habent negationes sunt contrariæ (necesse est eni aliquas esse cõtrarias) in alijs oib⁹ etiã in quibus est aliqua contrarietas/ vt bono & malo: negatio locum obtinet contrarietatis. ¶ Amplius. Similiter se habet opinio boni quoni» am bonum est: & non boni quoniam non bonum est. & pręter has boni quoniam non bonum » est: & non boni quoniam bonum est. illi ergo quæ non boni quoniam non bonum verę opini» oni: quæ est contraria? Non enim ea quæ dicit quoniam malum est: simul enim aliquando erit » vera. nunq̃ autem vera verę contraria est. est enim quoddam non bonum/ malum. quare con» tingit simul esse veras. At vero nec illa quæ est quoniam non malum. vera enim & hæc. simul » eni & hæc erunt. relinquitur igiẽ ei q̃ est nõ boni quoniã non bonũ est: cõtraria ea q̃ est nõ boni » quoniam bonum est. falsa eni hęc. q̃re & ea q̃ est boni q̃m nõ bonũ est: ei q̃ est boni q̃m bonũ est.

¶ Quęcunq; superius dicta sunt: ea rursus validiore per proportionem argumentatione/ confirmat. Proportio autem: est rerum inter seinuicem similitudo. Si igitur positę sint res quattuor/ quarum duę sunt pręcedentes/ reliquę sequentes: & sic se habet prima ad secundam quemadmodum tertia ad quartam: necesse est ita se habere primam ad tertiam/ quemadmodum fue-

rit secũda ad quartam. Hoc enim ipsum breuiter facillimeq; numeris agnoscimus. Sit eni primus numerus 2/secundus 6. rursus inchoantibus tertius 4/quart⁹ 12. In his igit̃ præcedẽtes qdẽ sunt duo & q̃ttuor: seq̃ntes vero sex/& duodeci. Sunt aũt vt duo ad sex: ita q̃ttuor ad duodeci. Nã sicut duo senarij tertia ps est: ita q̃ternari⁹ duodenarij tertia ps ẽ. quocirca sicut q̃ternari⁹ p̃cedẽs ad sequẽtẽ/ita alius p̃cedẽs ad aliũ sequẽtẽ erit. & vt p̃cedẽs ad p̃cedẽtẽ: ita seq̃s ad sequentẽ. sed ad q̃ttuor qui sunt p̃cedẽtes duo medietas est, sex igit̃ ad duodeci medietas est. Ergo i omni ꝓportiõe hoc respiciendũ est/q; si de q̃ttuor ꝓpositis rebus sicut prima est ad secũdam ita tertia ad quartam: erit vt prima ad tertiam/ita secunda ad quartã. Ista igitur numerorum proportio ad propositionum vim naturamq; trãsferatur. sintq; duæ propositiones primę: quarum vna pręcedens/altera seq̃s. & alię rursus duę: quarum vna præcedẽs/altera similiter seq̃s. & in his sit aliqua similitudo. Sit eni prima boni quoniã bonũ est p̃cedẽs/hanc sequatur boni quoniam non bonum est. Rursus sit pręcedẽs tertia non boni quoniam non bonum/hãc autẽ sequens quarta non boni quoniam bonum est.

Præcedentes	1	2	Sequentes
	Boni quoniam bonum est	Boni quoniam nõ bonum est	
	Non boni quoniam non bonũ est	Nõ boni quoniã bonum est	
	3	4	

¶ Perspiciatur igitur in his quæ sit similitudo proportionum. Est enim vt prima boni quoniam bonum est/ad secundam boni quoniã bonum non est: ita tertia non boni quoniam bonum nõ est/ad quartam non boni quoniam bonum est. Nam sicut boni quoniam bonum est/vera propositio est/falsa autem boni quoniam non est bonum: ita quoq; non boni quoniam non est bonum/vera propositio est/falsa autem nõ boni quoniã est bonum. Quod si ita est/& eodem modo sese habet opinio boni quoniam bonum est/ad opinionem quę est boni quoniam bonum non est/quẽadmodum etiam opinio non boni quoniam nõ bonum est ad opinionem nõ boni quoniam bonum est: & quẽadmodum se habet prima ad tertiã/ita sese habebit secunda ad quartam. Quemadmodum sese habet igitur boni quoniam bonum est/ad eam quæ est non boni quoniã non bonum est/cum vtręq; sint veræ: ita sese habet opinio boni quoniam bonum non est/ad opinionem non boni quoniam bonum est/q; ipsę quoq; vtręq; sũt falsæ. nam sicut illę simul verę: ita istę simul falsæ. quocirca vt est prima ad tertiam: ita secunda ad quartam. Ostensa igitur hac proportione immutato ordine eędem disponantur: sed sit prior opinio ea quæ est non boni quoniam bonum non est/eamq; sequatur boni quoniam bonũ est. & sub his præcedens tertia non boni quoniam bonum est/quarta sequens boni quoniam bonũ non est.

Præcedentes	1 Vera	2 Vera	Sequentes
	Nõ boni quoniam bonum non est	Boni quoniam bonum est	
	Non boni quoniam bonum est	Boni quoniam bonum non est	
	3 Falsa	4 Falsa	

¶ Vt igitur superi⁹ demonstratum est: ita sese habet opinio non boni quoniam non bonum est/ad eam opinionem quæ est boni quoniam bonum est/quemadmodum non boni quoniã bonum est/ad eam quę est boni quoniam nõ bonum est. vt enim illę simul verę: ita hę simul falsę/eademq; proportio est. Quocirca erit sicut prima quæ est non boni quoniam non bonum est/ad tertiã eã quę est nõ boni quoniam bonũ est/ita erit secũda boni quoniã bonum est/ad quartam boni quoniam nõ est bonum. Requirẽdum igitur est quemadmodum sit prima ad tertiam: vt ex eo speculemur quemadmodum sit secunda ad quartam. Dico enim quoniam huic opinioni quę arbitratur non esse bonum quod nõ bonum est: quoniam cõtra illam est quę arbitratur id quod bonum non est/bonũ esse. Age enim (si potius est) contra eam opinionem quæ id quod bonum non est/nõ bonũ putat: sit ea quę id quod bonum nõ est malum putat. sed hoc fieri non potest. Cõtrariæ enim opiniones simul nunq̃ verę sunt. possunt autem simul hę esse veræ. Si quis enim parricidium quod non est bonum putet non esse bonum/idem quoq; parricidium quod per naturã non est bonũ/malũ putet: vere vtraq; opiniõe arbitratur. igitur nõ est cõtraria opinio ea quę id qđ bonũ nõ est/nõ bonũ putet: ei q̃ id qđ bonũ nõ est/malũ arbitratur. Rursus ponat̃ eidẽ opinioni de nõ bono/q̃m nõ est bonũ: cõtraria ea q̃ arbitratur id qđ nõ ẽ bonũ nõ eẽ malũ. id quoq; cõtrariũ non est. Fieri eni potest/vt id qđ bonũ nõ ẽ nec malũ sit. Neq; enim oia quęcũq; bonũ non sunt: mala sunt stati/sed est vt bona quidẽ non sint/tamẽ nec mala sint. Si quis enim lapidem nequicq̃ iacentem quod per se bonum nõ est/non bonum esse putet:

vere arbitretur idē ipsum lapidē ꝙ per se bonū nō est. si nō malū putet: nichil ei⁹ opinioni falsitatis incurrit. Quare quoniā ea quę est non boni quoniam nō bonum est/ & cum ea quę est non boni quoniam malum est/ & cum ea quę non boni quoniā nō est malū/ vera aliquoties iuenit: neutri cōtraria est. Restat igitur vt ei sit cōtraria opinio nō boni quoniā bonum est: quoniā opinat̄ id qđ nō est bonū bonū esse. Contraria igitur est non boni/ quoniam non bonum est: ei quæ est non boni quoniam bonum est. Sed hic ita sese habet opinio non boni quoniam bonum est/ ad opinionem nō boni quoniā non bonum est: quemadmodum opinio boni quoniam bonum est/ ad eandem opinionē quę est boni quoniam non bonum est. sed prima tertiaq; contrarię: secunda igitur quartaq; secundū similitudinem proportionis sunt sine vlla dubitatione cōtrarię. Potest vero & simplicius intelligi hoc modo. Si boni quoniam bonum est opinio/ & non boni quoniam non bonum est opinio/ similes secundum veritatem sunt/ boni autem quoniam non bonum est/ & rursus non boni quoniam bonū est/ ipsę quoq; similes secundū falsitatē sunt: si vna falsarum vni verarum opinionū inuenta fuerit contraria/ erit reliqua falsa reliquæ verę contraria/ quod sola efficit similitudo. Ostenditur autem vna falsa vni verę quemadmodum supra exposuimus/ contraria. hoc est ea q̄ dicit id qđ non est bonum esse bonū/ ei quę arbitratur id qđ nō est bonum non esse bonum. relinquitur igitur ea quę arbitratur id quod bonum est nō esse bonum/ contraria esse ei quę opinatur id quod bonū est esse bonum. Qua in re colligitur negationem potius q̄ cōtrarium ponētem affirmationem: verę affirmationi esse contrariā. Perplexa igitur sententia ijs modis quibus diximus/ expedita est: sed se sic habet ordo sermonum. Amplius (inquit) similiter se habet opinio boni quoniam bonū est/ & non boni quoniam nō bonum est: quæ vtræq; verę sunt. & p̄ter has boni quoniam non bonum est/ & non boni quoniam bonum est/ quę sunt vtręq; mendaces. Illi ergo quę est non boni quoniam non bonum est verę opinioni: quęnam est contraria/ hoc quasi interrogatiuo modo dictū est. Non eni ea quę dicit/ quoniā malū est: quoniā simul aliquando esse poterunt verę. hoc autem in contrarijs non potest inueniri. nunq̄ enim verę vera contraria est. queādmodum autē fieri potest vt simul sint verę/ quoniam est quiddam nō bonum malum. quare contingit simul veras esse. At vero nec illa quæ est non malum. Simul enim & hę erunt/ idest possunt aliquando simul esse verę: in ijs prędertim rebus quę inter bonum malūq; sunt. Relinquitur ergo ei quę est non boni quoniam non bonum est quę vera est: contraria ea quę est non boni/ quoniam bonū est/ quę falsa est/ & simul vera non potest inueniri. Quare ad similitudinem superi⁹ positā reuertitur: vt dicat & eā quę est boni quoniam nō bonum est contrariam ei quæ est boni quoniam bonum est. ꝙ si quis ea quæ superius

» dicta sunt diligentius intuetur: nec in totius sententię statu/ nec quicq̄ in ordine fallitur. ¶ Ma-
» nifestū ergo est quoniam nichil interest/ nec si vniuersaliter ponamus affirmationem. vniuersa-
» lis enim negatio cōtraria erit. vt opinioni quę opinatur/ quoniam oē quod est bonū/ bonum est:
» ea quę est quoniam nichil eorum quę bona sunt/ bonum est. ¶ In superiori argumētatione om-

nia de indefinitis explicuit. sed quoniam fortasse aliquis poterat suspicari non eandem rationem esse posse in ijs propositionibus quę sunt definitę/ atq; in his aliquid iteresse vtrum eadem demonstratio eis quę definitæ sunt eueniret: hoc addit. nichil interest vtrum eandem demōstrationem/ quam ipse superius in propositiōibus indefinitis fecit/ quisq̄ faciat in vniuersalibus: quę iam sine dubio definitę sunt. Si quis enim secundum indefinitarum propositionum superiorem dispositionē/ definitas disponat/ easq; secundum prędictum modum speculetur: non aliam vniuersalis affirmationis opinioni cōtrariā reperiet q̄ eam quę vniuersalis negationis opinio. Nichil enim interest inter idefinitas definitasq; propositiones: nisi ꝙ indefinitę quidem sine determinatiōe/ definitę vero cum augmento determinationis sunt vel vniuersalitatis vel particularitatis. hoc est enim quod ait. nichil interest nec si vniuersaliter ponam⁹ affirmationem. vniuersali namq; affirmationi vniuersalis contraria erit negatio. vt opinioni quę opinatur quoniam omne quod est bonum bonum est/ quę scilicet est vniuersalis affirmationis: ea fit contraria quę est/ quoniam nichil eorum quę bona sunt bonum est/ hoc est opinio vniuersalis negationis. hoc

autem cur fiat ostendit. ¶ Nam ea quę est boni quoniam bonum/ si vniuersaliter sit bonū: ea-
» dem est ei quę opinatur quoniam quicquid bonū est ꝙ bonum est. hoc autem nichil differt ab
» eo quod est: quoniam omne quod est bonum/ bonum est. similiter autem & in nō bono. ¶ Gra-
» datim indefinitā propositionem ad similitudinem vniuersalis adduxit. Dicit autem quęcunq;

fuerit indefinita propositio/ et si qđ in sermone solemus dicere q̄cquid addatur/ vniuersalis fit: vt nichil omnino distet ab ea q̄ ad rē in affirmatiōe oē p̄dicat. vt ea opinio vel ꝓpositio q̄ est de bono qm̄ bonū est: hoc scilicet opinat̄ quoniā bonū bonū est. huic si addat̄ q̄cquid/ vt ita dicam⁹ quicquid bonum est bonū est: nichil differt ab ea q̄ opinatur omne bonum bonū est. Quare eadem vis est superioris demonstrationis in propositionibus indefinitis/ quæ etiā in vniuersalibus

quępaululum quiddam distant / sed non ad qualitatem / nec ad vim propositionis / sed ad quan
titatem refertur. vniuersalitas enim quãtitati opponitur. Et sensus qdē huiusmodi est: verba ve-
rosic sunt. Superius proposuerat nichil interesse an indefinita esset propositio / an vniuersalis:
cur autem nichil intersit / hoc modo dicit. Nam ea quę est boni quoniam bonum est idest indefi
nita affirmatio: si vniuersaliter sit bonum idest si bonum vniuersaliter proferatur / eadem est ei
quæ opinatur quicquid bonum est quoniam bonum est / idest nichil discrepat ab ea opinione q̄
opinatur quicquid bonum est bonum esse. huiusmodi autem opinio nichil differt ab ea quę apte
vniuersaliter proponitur: quę est omne quod est bonum / bonū est. Similiter autem & in nō bo-
no / idest non bonum eadē ratione dicimus. Ea namq; propositio vel opinio q̄ opinatur non bo
num esse: si ei addatur vniuersalitas / nichil differt ab ea q̄ vniuersaliter aperte proponitur / quæ
est omne qd bonum nō est non est bonum. ¶Quare si in opinione sic se habet / & sunt eę q̄ sunt
» in voce affirmationes & negationes / notę earum quę sunt in anima: manifestū est quoniam af
» firmationi contraria quidē negatio est / quę de eodē vniuersaliter. vt ei quæ est quoniam omne
» bonum / bonū est / vel quoniam omnis homo bonus: ea q̄ est quoniā nullum / vel nullus. cōtra-
» dictorie autem quę est quoniā non omne aut non omnis. ¶Superiores omnes argumentatio-
» nes ad bonum tollit: redigitq; ad conclusionem omnem quęstionis vim. Supra enim negatio-
nes & affirmationes earū / contrarietates de opinionibus pensare oportere prędixerat. nunc ve-
ro quoniam in opinionibus reperit illā cōtrariam esse quę esset vniuersalis negatio: idem refert
ad propositiōes / quas manifestū est (quoniā voces sunt & significatiuę) passiōes animi designa-
re. In principio enim libri significatiuas voces passiones animę monstrare veraciter docuit: nūc
ea velut probaturus / quoniam in opinionibus illa contraria vniuersali affirmationi reperta es-
set q̄ esset vniuersalis negatio / potius q̄ ea quæ contrariū vniuersali affirmatiōi affirmaret: idem
quoq; arbitratur in vocibus prouenire / hoc est affirmationi vniuersali nō affirmationem cōtra-
riam rem ponentem / sed vniuersalem negationē esse contrariā. contradictorias vero eas quę cū
affirmatio vniuersalis esset: particularis negatio inueniretur. Atq; hoc quidem plenissime dictū
est: nec aliqs in verbis error ē. sed nos (vt cętera) nichil ābiguū relinquētes / ipsorū quoq; verbo-
rū sensū eorūq; ordinē psequmur. ait enī. Quare si i opiniōe sic se habet / idest q̄ opinio negatiōis
cōtraria inuenit opinioni affirmationis / potius q̄ cōtrariū ponēs affirmatio. & sunt eę q̄ sunt i vo
ce affirmationes & negationes / notę earū q̄ sunt in aīa. Nā sicut in voce affirmatio & negatio ē:
ita quoq; etiā in opinione / cū ipse animus in cogitatione sua aliqd affirmat / aut aliquid negat.
qd nos alio loco diligentius expediemus. Ergo qm̄ affirmatiōes & negationes quæ sunt in voce
notæ earū sunt affirmationum vel negationum quæ sunt in anima: manifestum est qm̄ affir-
mationi contraria quidem negatio ē / q de eodem vniuersaliter. de eodem autem addidit / ne dis-
iunctim affirmationes & negationes contrarias diceremus: sed ait / affirmatio & negatio esset de
vna eadēq; re: & illam quidem vniuersaliter affirmare / illam vero vniuersaliter negare. Earum
autem hæc sunt exempla / vt ei quæ est quoniā omne bonū bonum est / vel quoniam omnis ho
mo bonus est: ea quæ est quoniam nullū idest nullū bonū bonū est / q̄ cōtraria est. vel qd nullus /
hoc est nullus hō bonus est. Contradictoria autē: aut non oīs idest nō omnis hō bonus est: con-
tra eam quę dicit omnis homo bonus est. aut non omne hoc est non omne bonū bonum est / cō
tra eam quę dicit quoniam omne bonū bonum est. Constat igitur i ijs propositionibus quas su-
pra posuit magis esse contrariam affirmationi quæ dicit omnis homo iustus ē / eā quę dicit nullus
» homo iustus est: potius q̄ eam quę dicit omnis homo iniustus est. ¶Manifestum est autem quo-
» niam & veram / verę non contingit esse cōtrariam: neq; opinionem / neq; contradictionem. con
» trarię enim circa idem opposita sunt. Circa eadem autem contingit verum dicere eūdem: simul
» autem non contingit eidem inesse contraria. ¶Post hæc libri terminum expedit in ea specula-
tione & demonstratione: per quam / licet verum sit manifestumq; omnibus duas propositiones
veras non esse contrarias / tamen idipsum monstrare conatur. Est autem huius argumentatio-
nis ingressus huiusmodi. ea quę sunt contraria / opposita sunt. opposita vero non possunt eidem
simul inesse. Contraria igitur eidem simul inesse non possunt. de quibus autem simul aliquid
verum dici potest: illa simul eidem inesse possunt. quæ vero simul eidem inesse non possunt:
de ijs simul verę propositiones affirmatio & negatio esse non possunt. sed contraria simul ei-
dem inesse non possunt. quæ igitur simul verum dicunt: contrariæ nō sunt. iccirco quoniam de
quibus affirmatio & negatio simul veræ esse possunt: illa simul eidem insunt. quocirca quæ
simul veræ sunt: contrariæ non sunt. Sensus quidem hic est: verba autem sic constāt. Ma-
nifestum est autem (inquit) quoniam & veram veræ non contingit esse contrariam / idest duas
veras propositiones non posse esse contrarias / nec opinionem / nec contradictionem. si opinio
non est vera verę contraria: multo magis nec contradictio quę ex opinionibus venit. Contradi

ctionem autẽ hic pro contrarietate posuit. de ea enim nõ agebatur. Cõtrarię enĩ sunt quę circa opposita sunt/ idest omne cõtrariũ est oppositum. Circa autẽ eadem contingit verum eundẽ dicere: iccirco q̄ de ijs solis & negatio & affirmatio verę simul esse possunt/ quę eidẽ simul inesse contingit. simul autem eidem non contingit inesse contraria: vt concludatur quoniam de quibus & affirmatio & negatio simul verę sunt/ ea simul eidem inesse possunt. cõtraria vero simul eidem inesse non possunt. quę ergo simul verę sunt: nõ possunt esse contrariæ.

¶PERORATIO. ¶Noster quoq; labor iam trãquillo cõstat portu. nichil enim (vt arbitror) relictum est: qd̃ ad plenam huius libri noticiam pertineret. Quare si rem propositã studio diligẽtiaq; perfecimus: erit perutile ijs qui harum rerũ scientia cõplectendarum cupiditate tenebũtur. Sin vero minus id effecimus/ qd̃ nobis propositum fuit/ vt obscurissimas huius libri sententias enodaremus: labori nostro nichil vt alijs nocituro/ etsi nõ obtinuerit/ obloquitur.

¶SEXTI LIBRI EDI. II. BOE.
IN PERI HERMENIAS
FINIS.

¶SEVERINI BOETII AD CATEGORICOS SYLLOGISMOS INTRODVCTIO.

PRAEFATIO.



VLTA veteres philosophiæ duces/ posteriorum studijs contulerunt: in quibus priusq̃ ad res profunda mersas caligine peruenirẽt/ quadam quasi intelligẽtiæ luctatione prę luderẽt. hinc institutionũ breuior cõpẽdij facilitate doctrina: hinc per ea quę illi prolegomena vocant/ ad intelligentiã prõprior via munitur. Huius igitur emulus prouidẽtię/ statui obscurarum aditus doctrinarũ pręmissę institutionis lucereserare: & præsentẽ operam syllogismis quorũ connexionibus omnis ratio continetur/ addicere. modumq; eum custodire dicendi/ vt facilitati atq; intelligentię seruiẽtes: astringamus a veteribus dicta latius/ enũciata breuius porrigam⁹/ obscurata improprij nouitate sermonis/ cõsueti vocabuli ꝓprietate præbeamus. Sed qui ad hoc opus lector accedit: ab eo primitus petitum velimus/ ne in ijs quę nunq̃ alias attigerit/ statim audeat iudicare. neue si quid in ludo puerilium disciplinarum rudis adhuc/ & nondum firmus acceperit: amplexandũ atq; etiã colendum putet. alia enim teneris atq; imbuendis adhuc auribus accõmodata: alia firmis ac robustioribus doctrina mẽtibus reseruatur. quare si quid ẽ qd discrepabit/ ne statim obstrepet: sed ratione consulta quid ipse sentiat/ quid nos afferamus veriore mentis acumine/ & subtiliore consideratione dijudicet. Ita namq; eueniet: vt quę in primo statim studendi aditu didicerunt/ perspecta penitus ac potius depręhensa/ cõtẽnant. At si iam quisq; suę scientiæ defensor esse cupidus malit (habent hoc quoq; vicij homines quos compræhendit discẽdi vetus ac lõga segnicies: vt ab arreptis semel opinionibus non recedant/ ne in senectute discendo/ nichil vsq; in senectutem didicisse videantur) si inquã malũt vindicare quã vertere/ quę vulgatis semel studijs imbiberunt: nemo expetit vt priora condẽnent/ sed vt maiora quędam construant atq; altiora coniungant. Non enim vna atq; eadẽ diuersarũ ratio disciplinarum: cũ sit diuersissimis disciplinis vna atq; eadem subiecta materies. Aliter enim de qualibet orationis parte grammatico: aliter dialectico disserendũ est. nec eodem modo lineã vel superficiem: mathematicus ac physicus tractant. Quo fit vt altera alteram non impediat disciplina: sed multorũ cõsideratione cõiuncta fiat vera naturæ/ atq; ex omnibus explicata cognitio. sed de his hactenus: nunc de propositis ordiamur. Quoniam igitur nobis hoc opus est in categoricos syllogismos/ syllogismorum vero compago propositionibus texitur/ propositionum vero partes sunt nomen & verbũ/ pars autem ab eo cuius pars est prior est: de nomine & verbo quę prima sunt/ disputatio prima ponatur/ de hinc de propositione/ vsq; ad vltimum de syllogismorũ cõnexione tractabitur.

DE NOMINE ET VERBO.



Omen est vox significatiua secũdum placitum/ sine tempore: cuius nulla pars significatiua est separata. quę diffinitio paulo enodatius explicanda est. Nomẽ enim vocem esse dicimus: quoniam vox nominum genus est. omne aũt genus de sua specie prædicatur: omnisq; diffinitio a genere sumitur. vt si diffinias hominem: prius animal dicas qđ est genus/ post vero differentias iũgas/ quę sunt rationale mortale. Ita igitur nos quoq; in nominis diffinitione/ vocem quidem vt genus sumimus: cętera autẽ voci quasi differentias aggregamus. Sũt enim voces quę nichil designant: vt syllabę. nomen vero: designatiua vox est/ quoniam nomen designat semper cuius nomen est. Secundũ placitum vero adiunctũ est: quoniã nullum nomen natura significat/ sed secundũ placitũ ponentis constituentisq; vocabulũ. Illud enim vnaquęq; res dicitur: qđ ei placuit qui prius ei nomen impressit. Aliæ eni sunt voces naturaliter significantes. vt canum latratus/ iras canum significat: & alia eius vox/ blandimenta. gemitus etiam designant dolorem: sed non sunt nomina/ quia non designant secundum placitum/ sed secũdum naturam. Sine tempore vero: q; & verba voces sunt significatiuę/ & secũdum placitum. sed distãt a nominibus: quia nomina quidem sine tempore sunt/ verba vero cũ tempore. Cuius vero nulla pars significatiua est separata: nomina ab oratione disiũgit. Oratio namq;: vox est significatiua secundũ placitũ/ & aliquoties sine tempore. vt hic versus. Nerinæ galathea thymo michi dulcior hyblæ. sed orationis partes separatę a tota oratione designant: nominum vero nichil extra designat. atq; in illis quidem nominibus quę figurę sunt simplicis: nichil pars omnino significare manifestum est. vt in eo qđ est Cicero: nulla pars separata designat/ neq; ci/ neq; ce/ neq; ro. At si nomẽ compositũ fiat: significare aliquid separatę partes videntur. sed in eodem nomine qđ ex vtrisq; cõpositum est: separatę nichil designãt. vt si dicam magister: partes eius nominis sunt magis/ atq; ter/ quę sumptę extrisecus & a nominis parte separatę/ significatione nõ carent. vtraq; enim aduerbialiter significat qualitatem. sed cũ magister qđ est compositum nomẽ/ alicuius artis peritũ doctorẽq; significet: magis neq; partem doctoris/ neq; totum doctorẽ poterit designare. eodem quoq; modo ter: neq; i toto significat/ neq; in parte doctorẽ. idest rem illam quę magistri vocabulo subiecta est/ nulla ratione designat. Cõpositorum ergo nominũ partes nichil eius rei/ quã in vnũ cõuenientes vocabulũ designabant: disiunctę distractæq; significant. alia vero significare possunt: sed tunc non partes nominis/ sed ipsa sunt nomina. qđ enim cõiuncta significant: id diuisa atq; seposita non designãt. Iuncta autem magis & ter doctoris significationem tenebant: separata igitur omnem significationẽ doctoris amittũt. Sed ne quis superius posito calumnietur exẽplo/ nec magister cõpositum nomẽ esse concedat: vir fortis esse compositum nomen si vno proferatur accentu/ nullus negabit. cuius partes vir atq; fortis/ q; in eo qđ est vir fortis significare dicantur: non iam nominis partes sed ipsa sunt nomina. nec vir fortis vnius erit nomen: sed potius oratio/ quę duorũ nominũ collata significatione cõuincitur. q; si vir fortis cũ vnius accentus intẽtione prolatũ/ nõ est oratio/ sed nomen: eius partes nomina esse non poterunt. at si nomina nõ sunt/ cum neq; naturales affectus neq; vt verba significent: omnino nichil designant. Quare concludendũ est: cũ quęlibet voces propriã significationẽ tenent/ nõ partes nominum sed ipsa esse nomina. cum vero vnius formam nominis copulauerint/ et cõsiderãtur vt partes: vim proprię significationis amittere. sed de his in cõmentario libri Aristotelis peri hermenias satis dictum est/ & maior eius tractatus est q̃ vt nũc totus valeat expediri. Sed quoniam sunt quędã voces/ quę & designatiuę sunt/ & secundum placitũ/ & sine tempore/ quarũq; partes nichil extra significant/ neq; tamen proprietates nominis naturãq; obseruent: discernẽdæ prius sunt/ additisq; differẽtijs a nomine segregandę/ vt quę sit vis nominis euidenter appareat. Adiecta enim semper negatione nomini: vocem dubiã facit/ quę neq; verbo neq; orationi & (si interius cõsideratum sit) neq; nomini possit annecti. vt si quis dicat/ non homo: vox est significatiua. designat enim quicquid homo non fuerit. secundum placitũ. eas enim omnino partes habet: quas ad significationem vel negationis vel hominis/ placitum vocabula ponentis assumpsit. sine tempore. quę res eam vocẽ quę dicit nõ homo/ separat ac seiungit a verbo. & eius partes nichil extra significãt: ne oratio esse videatur. non homo enim: vox iuncta est ex negatiua particula/ & homine quæ in eodem nomine separata nichil designant. significat eni nõ homo: vel equũ/ vel canẽ/ vel quicquid (vt dictũ est) homo non fuerit. sed quę est negatiua: neq; hominis neq; equi neq; vllius substantię significationem tenet. item homo/ neq; canem/ neq; quicquid homo non fuerit: significare potest. quocirca in ea voce quę est non homo: partes nichil separatę significãt eius rei/ quã tota vocis compositio designabat. atq; ideo nec in oratione quidẽ poni potest. Si quis enim eam vocẽ quę

est non homo/orationem concedat:nichil aliud eam esse fatebitur/q̄ negationem. negatio autem omnis:vera vel falsa est.qui autem dicit nō homo:neq͂ veritatem nūciat/neq͂ mendaciū. Preterea ab omni negatione si quis negatiuum seiungat aduerbium/affirmatio relinquetur.ab ea autem voce quę est nō homo/si quis auferat id qđ est negatiuum aduerbiū:homo relinquetur/qđ nondū est affirmatio.Quocirca si hęc vox non homo negatio esse nō potest/ nichil autē aliud esse videretur si esset oratio: concludendū est negationem iunctā cum nomine/ orationē esse non posse. Nomē quoq͂ omne:certum aliquid definitūq͂ significat.vt homo/equus/canis/ & cętera.non homo autem vox nō aufert quidem qđ significatur a nomine:nec pręscribit quid ipsa significet.quocirca quoniā significat quidem aliquid/sed non finitū negatio iuncta cū homine:infinitum nomen vocetur.Addenda est ergo diffinitioni nominis differētia/scilicet vt nomen sit qđ cum cęteris quę dicta sunt:sit definitę significationis. Iam vero casus nominum:nō/ altius intuentibus/nomina videātur. Quis enim Catonis/ & Catoni atq͂ huiusmodi voces quę a rectis nominibus inflectūtur:nomina esse nō existimet/sed hę quoq͂ voces:a nomine quadā differentia discrepabunt. Omne enim nomen iunctū cum est verbo:enūciationem reddit/ac suscipit mendacij veritatisq͂ naturā.vt Cato est/vel dies est.at si est verbum casibus adiungatur: neq͂ enunciatio fit/neq͂ plena sententia orationis absoluitur.vt Catonis est:nec sentētiam habet absolutam/nec veri aliquid potest notare nec falsi.atq͂ iccirco nō nomina sed casus nominum nuncupātur.nam cū id a quo quidq͂ iflectitur/primū sit/illud vero qđ ab inflexione primi nascitur/sit secūdū/neq͂ idē primū ac secundū esse possit:manifestū est casus nominū nō idē esse qđ nomina.iccirco cęteros quidē genitiuum/datiuū/ accusatiuum/casus appellant grāmatici: primum vero rectū ac nominatiuū.q͂ hic locum principē in significatione possederit. Faciēda est igitur nominis plena/neq͂ vllo diminuta diffinitio sic. ¶Nomē est vox significatiua secūdū placitum/sine tempore:cuius nulla pars significatiua est separata/ aliquid finitum designans/ cum est verbo coniuncta/ faciens enunciationem. Separat igitur nomē vox quidē/ab articulis atq͂ inanimatis sonis.Designatiua vero a vocibus quę nichil significant. Secundum placitū: a vocibus natura significantibus.Sine tempore:a verbo qđ a temporis significatione nō recedit. Cuius nulla pars separata significat: ab oratione/cuius quemadmodum partes extra significent/paulo posterius disseram. Aliquid definitū designans:ab iis vocibus quę nomen negationemq͂ coniungūt/& nomina faciunt infinita. Cum est verbo faciens enunciationē: a casibus qui cū est copulati/nō possunt plenā perficere atq͂ explicare sententiā.

Absoluta nominis diffinitio.

Inanimatis/ nō animatorum.

De verbo.

¶In verbo quoq͂: eadē fere cuncta conueniunt/& nisi in significatione temporis a nomine separatur. Omne eni verbum actionē passionemue designat:quę fieri sine tēporis notatione non potest.est itaq͂ verbi diffinitio hęc. ¶Verbū est vox significatiua secundū placitum/cū tempore/ cuius nulla pars significatiua est separata.vt currit/vincit.sed si verbis negatiua copulentur aduerbia/fiunt infinita verba:sicut fieri nomina diximus infinita. vt cum currit aut vincit certū aliquid finitūue designet:addita negatione id quidē qđ a verbo designatur/ intercipit. quid vero aliud fieri dicat:tali significatione nō terminat.prӕterea negatio iūcta cū verbo siue i eo qđ est/siue i eo qđ nō ē: recte dici potest/vt hō nō currit.chimera nō currit. Nō eē aūt orationē/aut enūciationē negatiuā:illa prorsus argumenta monstrabunt/quę infinitum nomen ab oratione aut negatione diuidebant. Sed quoniam principaliter prӕsentia queq͂ sentimus/ his autem rebus quas prӕsenti sensu concipimus/indita esse a mortalibus vocabula manifestum est:recte dicis verbum semper significationē temporis habere prӕsentis/vt currit aut vincit.Curret autē aut vincet/& cucurrerit aut vicerit:nō sunt verba/sed verborum casus scilicet quia a pręsentis temporis significatione flectūtur.est ergo verbi plena diffinitio sic. ¶Verbū est vox significatiua secundum placitum/cū significatione temporis: cuius nulla pars significatiua est separata/aliquid finitum designans/& prӕsens. Restat igitur vt de oratione dicamus.sed prius videtur esse monstrādum/vtrum ne nomen & verbum sola in partibus orationis ponātur:an vt grāmatici volunt/& reliqua/orationis partibus debeant aggregari.Grāmatici enim cōsiderantes vocum figuras:octo orationis partes annumerāt. Philosophi vero quorum omnis de nomine verboq͂ tractatus in significatione est:duas tantū orationis partes esse docuerunt/quicquid plenam significationem tenet.si quiddam sine tempore significat/nomen vocātes:verbum vero/ si cum tempore.atq͂ ideo aduerbia quidem/atq͂ pronomina nominibus iungunt. sine tempore enim quiddam constitutum definitūq͂ significāt:nec interest q͂ flecti casibus nequeunt. Non est eni hoc nominum propriū vt casibus inflectātur. sunt eni nomina quę a grāmaticis aptota nominantur.Participium vero quia temporis significationem trahit/ etsi casibus effertur: verbo tamen recte coniūgitur. Interiectiones autē si quidem naturaliter significent/nec verbo nec nomini copulandӕ sunt.verbi enim ac nominis diffinitiones:nō habent esse naturalia/sed ad po-

Verbi completa diffinitio.

nentis placitum constituta/ atq; ideo nec in orationis partibus numerabuntur. Oratio enim po sitione significat. nam si naturaliter significaret oratio: nō diuersę gentes oratione loquerētur. Si quę vero interiectionum positione significant: quoniam finitā sine tempore affectionem designant/ recte nominibus annumerātur. Quę vero ipsę quidem nulla propria significatione nituntur/ cum alijs vero iunctæ designant/ vt cōiunctiones atq; præpositiones: illę ne partes quidem orationis esse dicendę sunt. oratio enim ex significatiuis partibus iuncta est. quocirca recte nomen ac verbum: solę orationis partes esse dicuntur.

¶ DE ORATIONE.



Ratio ē vox significatiua secūdū placitū: cuius partes aliqd extra significāt. Oratio igitur habet simul cum verbo & nomine cōmune: ꝙ vox est/ ꝙ significatiua est/ ꝙ secūdū placitum ē. separatim vero cum nomine illi cōmune ē: ꝙ aliquando sine tempore est/ vt Virgilianus quem supra diximus versus. Nerine galathea thymo michi dulcior hyblæ. & qui sequitur. Candidior cygnis hedera formosior alba. Cum verbo autē: ꝙ interdum cū temporis significatione profertur. vt si qua tui Corydonis habet te cura: venito. Differt autem ab vtroq;: ꝙ partes orationis a tota separatę oratione significant. sunt enim partes orationis: nomen & verbum/ quę significatiua esse dum ea diffiniremus/ ostendimus. significant igitur partes orationis/ vt dictio/ non vt affirmatio: quāq aliquoties quidē vt affirmatio/ sed nō semper tamē: semper aūt vt dictio. est eni dictio simplex verbi ac nominis nūcupatio. nam cū dicimus si dies est/ lux est: hanc totam orationem si diuidere in partes velim? scilicet dies est/ lux est/ vtraq; pars vt affirmatio significabit. nā dies est/ lux ē: affirmationes esse manifestū est. At si minuatim tota orationis mēbra carpamus: vsq; in nomina ac verba postrema fiet resolutio. Dicemus enim partes esse superius positæ orationis dies & lux & est: quę per se prolatę non sunt affirmationes. i quas solui possibile est/ veluti si qs dicat lux ē: huius partes sunt/ lux atq; est/ quas non esse affirmationes sed simplices dictiones nullus ignorat. cum igitur oratio quidem nō semper in affirmationem solui queat/ semper aūt in simplices dictiones: vere dictum ē orationis partes extra aliquid designare nō vt affirmationes/ sed potius vt dictiones. Orationis autē species/ vt arctissime diuidamus: sunt quinq;. Interrogatiua: vt quo te Meri pedes an quo vta ducit in vrbē. Imperatiua: vt suggere tela michi. Inuocatiua: vt dij maris & terre/ tempestatumq; potentes. Deprecatiua. ferte viam venti facilem: & spirate secundi. Enūciatiua: est michi disparibus septem cōpacta cicutis/ fistula. Quarum quidem pręter enūciationem nulla: vel esse aliquid vel non esse designat. cæterę namq; vel interrogant/ vel inuocāt/ vel imperant/ vel precantur. Enunciatio vero: semper esse aliquid/ aut non esse significat. atq; ideo sola enunciatio est: in qua veritas vel falsitas inueniri queat. vnde etiam enunciationis nascitur diffinitio. ¶ Est eni enūciatio: quę verum/ falsumue denūciat. Hanc etiam proloquiū vel propositionem Tullius vocat: quę quidem partim simplex/ partim cōposita. simplex est: quę conditione seposita/ esse aliquid vel nō esse proponit. vt Plato philosophus est. Composita vero: quæ ex duabus simplicibus copulāte cōditione cōsistit. vt Plato si doctus est/ philosophus est. Simplicium vero enunciationum alias in qualitate sitas: alias in quātitate differētias inuenimus. In qualitate quidem: ꝙ alia affirmatiua/ alia negatiua est. enūciatio affirmatiua est enunciatio aliquid de aliquo significans. vt Plato philosophus est: philosophum de Platone prędicamus. Negatiua vero est enunciatio/ aliquid ab aliquo prædicatione seiungēs. vt Plato philosophus non est. philosophū enim a Platone tali prædicatione seiunximus. Secundum quātitatem vero differentiæ enunciationū sunt: ꝙ alię quidem vniuersales/ aliæ particulares/ aliæ indefinitę/ aliæ singulares. Vniuersales sunt q siue affirment/ siue negēt: vniuersaliter tamē enūciant vniuersale subiectum. vt omnis homo sapiens est/ nullus homo sapiēs est. homo vniuersale quiddam est. multos enim sub se indiuiduos coercet & continet: qui vniuersaliter enunciātur dū ei omnis/ vel nullus adiungitur. Particulares vero quę vel affirmando vel negando/ ambitū subiecti vniuersalis in partem redigunt. vt quidam homo sapiēs est/ quidam homo sapiens nō est. hic enim vniuersalitas hominis adiecta particulari determinatione/ minuta est: atq; in partem redacta. Indefinitę vero sūt: q absq; vniuersalitatis & pticularitatis determinatiōe dicūtur: vt ē homo sapiēs/ nō est homo sapiēs. Singulares vero sunt q de singulari aliqd/ & de indiuiduo affirmando negandoue proponūt. vt Socrates sapiens est: Socrates sapiens nō est. ¶ Differt autem particularis ppositio a singulari: ꝙ particularis quidem vnū aliquem subijcit/ nec quis sit iste designat. vt quidam homo sapiens est: quis iste homo sit/ propositio nō declarat. Singularis vero vnum aliquem sumit: & quis iste sit significat. vt Socrates sapiens est. vnum enim/ & hunc Socratem sapientem esse proposuit. Amplius particularis omnis/ vniuersalem quidē ter-

minum poniti sed ei detrahit vniuersalitatem dum qualitatem particularitatis adiungit. vt in propositione/ quidam homo sapiens est: homo vniuersalis est terminus. multos enim propria prædicatione concludit. sed quia dicitur quidam: ad vnum homo redigitur/ qui vniuersale persisteret nisi particularitas fuisset adiuncta. in singularibus vero propositionibus prædicato termino/ semper indiuiduum supponitur. vt Socrates sapiēs est. Socrates enim singularis est/ atq; indiuiduus. Iccirco igitur illa ē particularis propositio: quę partē ex vniuersalitate detrahit. hęc singularis: quę in singularis atq; indiuidui prędicatione consistit. Simplicium vero enūciationum partes: sunt subiectum atq; prędicatum. Subiectum est qđ prędicati suscipit dictionem. vt in ea propositione quę est Plato philosophus ē: Plato subiectum est. de ipso enim philosophus prædicatur: & in eo philosophi suscipit dictionē. Prędicatum vero est: qđ dicitur de subiecto. vt in eadem propositione philosophus dicitur de Platone subiecto. Semper enim qđ subiectū est: vel minus est/ vel ęquale prędicato. minus quidem: vt in ea propositione de qua paulo ante tractauimus. Plato enim philosophi nomen non potest ęquare: neq; solus Plato philosophus est. ęqualis vero est subiectus terminus prædicato: vt si quis dicat homo risibilis est. homo eni qui subiectus ē terminus/ prędicato risibili coęquatur. vnde fit vt possit reddi reciproca prędicatio: scilicet vt vices subiectum prędicatūq; permutent. fiatq; subiectum qđ erat antea prędicatum: versoq; ordine prędicetur/ qđ fuerat ante subiectum. vt si dicatur: qđ risibile est/ homo ē. omnia enim quę sunt ęqualia: de seinuicem prędicātur. Vt vero id quod subiectum ē maius possit esse prędicato: nulla prorsus enūciatione cōtingit. ipsa enim prædicata: natura/ minora esse nō patitur. sed q; ęquale vel maius est: id semper de ęquali vel minore prędicatur. Has vero enunciationum partes/ idest prędicatum atq; subiectum: terminos appellamus. Termini vero dicūtur: q; in eos postrema sit resolutio. itaq; in singularibus vel i indefinitis propositionibus: duos terminos semper inuenimus/ & verbum qđ propositionis determinet qualitatem. vt i propositione qua dicimus Socrates sapiens est/ Socrates quidem ac sapiēs terminos esse manifestum est: est vero verbum non est terminus/ sed designatio qualitatis/ & qualis propositio sit negatiua an affirmatiua/ significat. & nunc quidem solo est verbo propositioni accōmodato: facta ē affirmatio. At si non/ qđ est aduerbium negatiuum/ esset adiūctum: ita diceretur Socrates sapiens non est/ atq; hoc modo mutata qualitate fieret de affirmatione negatio. est igitur & nō est/ non sunt termini: sed vt dictum est significatio qualitatis. eadem omnia etiam in indefinita propositione conueniunt. q; si sint tales orationes Socrates est/ dies est: est/ vi gemina fungitur scilicet pdicati (est enim verbum: de Socrate vel die prędicatū) vel significatione qualitatis. idem nāq; est/ solum positū/ affirmationem efficit: cū negatiuo aduerbio/ negationē. Ac si sint propositiones quę differentias secum habeant quātitatum/ vt sunt vniuersales ac particulares: eadem vis permanet terminorum. omnis enim ac nullus & quidā terminis non annumerātur: sed enunciationum significant quātitatē. atq; ideo recte qđ subijcitur ac prædicatur: termini nuncupati sunt/ quoniā in eos tantum resoluitur propositio. Cætera enim quę simplicibus enūciationibus adiungūtur: aut qualitatem propositionū retinēt/ aut quātitatem significant. Propositionū vero simplicium: alię sunt/ quę in nulla parte conueniunt/ vt Plato philosophus est/ & virtus bona est. in vtraq; eni aliud quiddam de alio prędicatur: nec habent aliquid in proponendi ratione cōmune. illa enim Platonē philosophum dicit: ista virtutem bonā esse pronunciat. Alię vero sunt q̄ aliqua terminorū participatione iungūtur. id autē duobus fieri modis potest: aut enim ordine eodem/ aut per ordinis cōmutationem. Eodem vero ordine duplici modo: si vel simplices terminos in vtrisq; cōstituas/ vel si per oppositionem fiat participatio terminorū. qđ tribus neq; amplius continget modis. nā vel prędicato/ vel subiecto/ vel vtrisq; terminis: negatio copulatur. Ordinis etiam cōmutatione cōueniunt duobus modis. aut enim per simplicem terminorum prędicationē/ aut per eorūdē terminorū oppositionē. hęc quoq; oppositio terminorū triplicem recipit modum: cū negatio vel prędicato/ vel subiecto/ vel vtrisq; coniūgitur. Illę vero q̄ altero termino participant/ & tribus modis: vel cum in vna propositione qđ prędicatur/ in altera subiectum est. vel cum idē in vtrisq; prędicatur. vel cum idē in vtrisq; subiectus est. & quoniā omnium sibimet cōuenientium propositionū ordinatissimā fecimus diuisionem: nūc de singulis quibusq; tractemus. Ac primū de ea propositionū cōueniētia/ quę cum vtrisq; participēt terminis/ participandi tamē ordinē seruēt: ea est huiusmodi. omnis homo sapiens est: nullus homo sapiens est. vtraq; enim propositio hominē subijcit: & prędicat sapientē. & cum vtroq; termino congruūt: sunt tamē diuersę/ quoniā hęc affirmatio est/ illa negatio. & hoc quidem exempli gratia dictum sit. plenius vero fiet de tali participatione tractatus. Hoc modo cunctarum simplicium propositionū differentias/ vel in qualitate/ vel in quātitate sitas esse ostēdimus. in quātitate: cum vniuersaliter pronūciant/ vel particulariter/ vel indefinitæ/ vel singulariter proferū-

tur. in qualitate vero/ cum hę quidem affirmatiuæ sunt: illę vero negatiuæ. Si igitur duas affirmatiuas aggregamus: fiunt mixtę cum vtrisq; octo differentiæ/ quę simul qualitatem quātitatemq; cōtineant. Sunt aūt mixtę hę: affirmatio vniuersalis/ negatio vniuersalis/ affirmatio particularis/ negatio particularis/ affirmatio indefinita/ negatio indefinita/ affirmatio singularis/ negatio singularis. quarum quidem indefinitas singularesq; segregemus: & de vniuersalibus/ ac particularibus disseramus. Describatur ergo vniuersalis primū affirmatio/ omnis homo iustus est: cuius aduersum tenet locū negatiua propositio vniuersalis/ nullus homo iustus ē. item sub vniuersali affirmatione ponatur particularis affirmatio/ quidam homo iustus est: hanc aduersa frōte respiciat/ sitq; vniuersali negatiuę supposita pticularis negatio/ qdā hō iustus nō est.

Vlis affir.	Omnis homo iustus est		Nullus homo iustus est.	Vlis neg.
Parti. affir.	Quidā homo iustus est		Quidā homo iustus nō ē.	Parti. neg.

¶ Harum igitur affirmatio atq; negatio vniuersalis qualitate quidem discrepant: sed quātitate concordant. nam ꝙ hęc quidem affirmatio est/ illa vero negatiua est: sunt in qualitate diuersę. quia vero vtraq; vniuersalis est: quantitate conueniūt. harum igitur vel vtrasq; falsas/ vel vnā veram/ alterā falsam recipere possibile est. vtręq; autem simul verę nequeūt inueniri. nam in pposita descriptione affirmatio quę est omnis homo iustus est/ & negatio quę est/ nullus homo iustus est: cum vtręq; sint vniuersales/ neutra tamen est vera. At si sit affirmatio/ omnis homo animal est/ atq; vniuersaliter denegetur ita nullus homo animal est/ vel ita omnis homo lapis est/ nullus homo lapis est: vnam veram/ alterā falsam esse necesse est. Atq; ideo quoties ea prędicātur quę & conuenire subiecto & ab eo valeant segregari/ & vniuersaliter illa confirmat/ hęc denegat: vtrasq; falsas esse contingit/ velut in superius positis declaratur exemplis. iustitia eni cū esse in hominibus possit/ nō tamen ita hominibus inhesit/ vt ab eis separari nullo modo queat: atq; ideo neq; omnis homo iustus est/ neq; omnis hō iustus nō est. cōtingit eni vtrasq; mentiri. at si tale sit qd a subiecto abstrahi separariq; non possit/ vel qd nunq̄ possit euenire subiecto/ & q̄ vniuersaliter affirmatiua est/ vniuersaliter abnuatur: euenit vni veritatem/ alteri semper adesse mendacium. sed ita vt si a subiecto qd prędicatur/ non potest segregari: vera sit semper affirmatio/ falsa negatio. At si qd euenire nō potest/ prędicatur: affirmatio quidē falsa sit/ sed vera sit negatio. nam quoniam animal nō ab homine potest segregari/ quę hominem animal esse confirmat/ vera est: falsa vero illa quę denegat. item si qd nō potest fieri/ prædicetur/ fiatq; affirmatio omnem hominē esse lapidem/ idq; aduersa propositio neget/ nullumq; hominē lapidē esse concedat: negatio quidem veritati/ affirmatio autē iuncta est mendacio. simul autem veras esse affirmationem vniuersalem/ vniuersaleq; negationē: nulla poterūt exempla monstrare. atq; ideo vniuersalis quidem affirmatio/ vniuersalisq; negatio: contraria dicūtur. nam vt in cōtrarijs aliquid medium cōtinētibus/ potest neutrum inesse subiecto/ vt corpus neq; nigrum sit neq; albū/ quoniā est qd pręter ea esse possit vt rubrum/ itemq; in contrarijs medietate carentibus necesse est alterum semper inesse subiecto/ vt omne animal aut dormit aut vigilat/ quoniā inter dormire ac vigilare nichil medium est/ vt autem simul atq; in eodem vtraq; contraria reperiantur fieri nequit: ita etiam in vniuersalibus affirmatione ac negatione vt vtręq; falsę sint/ exemplo cōtrariorum q̄ aliquid mediū claudūt/ vel altera vera falsa vero altera/ sicut in cōtrarijs quę medio carent fieri posse manifestū est. sed impossibile est vt vtriusq; sentētia in veritate cōueniat/ sicut nulla cōtraria simul esse patiuntur. Atq; ideo vniuersalis affirmatio vniuersalisq; negatio: contrarię nominantur. Hę igitur non eam vim ipsa semper aduersitate conseruāt/ vt eis sit pꝑpetua atq; inconciliata discordia: nec se semper inuicem perimunt/ quę cum sententia dissideāt/ cōmuni tamen falsitate concordant. si igitur earum vna summota sit: non necesse est vt esse altera consequatur. fieri enim potest vt neutra sit/ velut si omnem iustū esse hominē destruat/ nō est consequens vt nullus homo sit iustus. ¶ Quę sub his propositionibus collocātur/ idest particularis affirmatiua atq; negatio subcontrariæ nomen habent: iccirco ꝙ vniuersalitati particulare cōmune subiectum est. cum igitur vniuersales intelliguntur esse contrarię: subcōtrarias esse necesse est quę sub vniuersalibus collocantur. Harū quoq; quantitas eadem: quoniā vtręq; sunt particulares. diuersa qualitas intelligitur: quoniam hęc affirmatio ē/ illa vero negatio. sed quanq̄ contrarijs videantur esse subiectæ: cōuerso tamē modo particulares in veritate sibimet non in falsitate consentiunt. nā vt hęc verum/ falsum illa pronūciet: atq; vtræq; sint verę facile propositis declaratur exemplis. vt vero vtręq; falsę sint: non potest inueniri. nam si quidem qd neq; separari/ neq; possit adesse subiecto/ alterutra enūciet propositio: vna est veritati/ altera cognata mēdacio. Et si quidem quod a subiecto separari nō potest prędicetur: affirmatio sola veritatis calculum tenet. at si qd subiecto impossibile adesse dicatur: sola obtinet negatio veritatem. vt si quis enunciet/ quidam homo animal est/ & alius neget/ quidā homo animal non est;

vel ita/quidam homo lapis est/quidam homo lapis nō est: vtraq; affirmationū negationūq; op-
positio verū inter se falsumq; partitur. Sed in prioribus quidem affirmatio: in posterioribus au-
tem vera negatio est. At si quod euenire quidem possit/sed a subiecto tamen aliquando valeat
segregari/affirmatio particularis negatioq; pronunciet : vtrasq; veras esse possibile est. vt qui-
dam homo iustus est/quidam homo iustus nō est. vt vero vtręq; falsę sint: nulla poterunt exem
pla congruere. quocirca ne istę quidem quas subcontrarias appellamus/semper sese inuicē pe-
rimunt: quandoquidem aliquoties in veritate concordant. ¶ At si omnibus differentijs dissidē
tes/ac seinuicem destruentes inuenire conemur: respiciendę sunt angulares. hę vero sunt vni-
uersalis affirmatio & negatio particularis/vel vniuersalis negatio & affirmatio particularis. his
enim tanta inter se discordia manifesta est: vt neq; in falsitate vnq̄/neq; in veritate cōueniant.
semperq; necesse est cum affirmatio sit vera/negationem esse mendacem: cum negationi adsit
veritas/affirmationi esse propriā falsitatem. At primum cū geminas esse propositionum differē
tias dixerimus in qualitate scilicet & quātitate: harum & qualitas diuisa esse probatur & quan-
titas. nam ꝙ hęc affirmatio est/illa negatio: in qualitate dissentiunt. ꝙ vero hęc vniuersalis/illa
particularis: quātitate discordant. item neq; in falsitate/neq; in veritate vnq̄ poterunt conueni-
re. Siue enim de ijs quę a subiecto abesse possūt siue nō: vnā semper verā esse necesse est/alterā
falsam. nam si talis terminus prędicatur/ vt eum vel adesse subiecto vel nō adesse cōtigat: vni-
uersales semper falsę sunt/particulares verę sunt. si quis enim ita proponat/omnis homo iustus
est/atq; alius neget/quidam homo iustus nō est: vniuersalis affirmatio falsa est/particularis est
vera negatio. Similiter aūt si qs ita pronūciet/ null9 hō iust9 ē/qdā hō iust9 ē: vniuersalis nega-
tionis falsa/particularis affirmationis vera sentētia est. ita in ijs quę vel adesse subiecto vel ab-
esse contingant: vniuersales falsitati cōiunctæ sunt/particulares obtinent veritatem. At si tales
termini sunt/qui separari atq; a subiecto diuidi nequeant: siue illa sit vniuersalis siue particula-
ris/hęrebit semper affirmationi veritas/negationi mendaciū. vt si quis vniuersaliter enunciet/
omnem hominem esse animal/aliusq; particulariter neget/quēdam hominē nō esse animal: af-
firmatio vniuersalis verum loquitur/ particularis negatiuę falsa sententia est. item si quis vni-
uersaliter negādo proponat nullum hominē esse animal: particularem affirmationē veritas se-
quitur/ hęret vniuersalis negatio falsitati. ꝙ si sint quę prędicantur/vt nunq̄ possint adesse sub-
iecto/seu illę vniuersaliter/seu particulariter proponātur: negationes ornat veritas/affirmatio-
nes falsitas decolorat. Si quis enim cōfirmat dicens omnē hominem lapidē esse/aliusq; quendā
hominem nō esse lapidē respondeat: vniuersalem affirmationē falsitas/particularē negationem
veritas tenet. ꝙ si ita quis vniuersaliter neget/nullus homo lapis ē/& particulariter affirmet q-
dam homo lapis est: vniuersali cōstat negationi veritas/ particularis affirmatio nō caret falsi-
tate. Quoquo igitur modo prędicata vel subiecta mutaueris/ si tamen vniuersalem affirmatiuā
particulari negatiuæ/vel vniuersalem negatiuam particulari affirmatiuę cōsertam/a singula-
riter consideratione cōmittas: si hęc falsa/illā verā esse cōtingit/& si hęc vera est/illā falsam ne-
cesse est inueniri. atq; iccirco has inter se oppositas & contradictorias nūcupamus. ¶ Et hacte-
nus quidem affirmationes & negationes aduersis intentionibus cōferentes/quid in eis discor-
diæ ac diuersitatis esset ostendimus: nunc vniuersalē affirmationem particulari affirmatiuę/&
vniuersalem negationē particulari negatiuę/ad veritatis falsitatisq; conuenientiā cōparemus.
harum nāq; inter se nulla discordia ē: atq; ideo nō de earum dissensu/ sed de cōsensu potius vi-
detur esse quęrendum. Primū igitur vniuersalis affirmatio & particularis affirmatio subalternæ
dicuntur: quoniā altera subiacet alteri/idest particularis affirmatio vniuersali affirmationi sup-
posita est/atq; subiecta/veluti pars intra totius semper ambitū latet. idemq; de vniuersali & p-
ticulari negatiua dicendū est. subalternę eni vocantur: ꝙ superior atq; amplior vniuersalis ne-
gatio intra se particularem negationem claudit & cōtinet. Hę igitur tali ratione consentiunt. si
enim vniuersales in veritate præcedant: particulares veras esse necesse est. vt si quis vniuersali-
ter affirmando proponat/omnem hominē animal esse: quę cū sit vera/particularis sibi affirma-
tionis veritatem comitem trahit. ea vero est/quidā homo animal est. nam si verum est omnem
hominem esse animal: verū est esse aliquem. item si quis vniuersaliter enunciet nullum hominē
esse lapidem: verum dixerit. at subiecta ei particularis negatio idem retinet: nec mētitur qui di
xerit/quendā hominem lapidē non esse. ita igitur vniuersalibus affirmatione ac negatione ve-
ra dicentibus: particularis affirmatio & negatio veram vniuersaliū sententiā cōsequuntur. at si
vniuersales falsę sint: non necesse est particulares vniuersalium cōsensu præbere mēdaciū. ve-
lut in ijs vniuersalibus quę proponūt omnē hominem esse iustum/vel nullū hominē esse iustū:
quę cum vna sit affirmatio/altera vero negatio/vtręq; sunt falsæ. sed eas particularium falsitas
non ex necessitate consequitur. nam & quendam hominē esse iustum/quę particularis est affir-

matio: verę quis dixerit. atq; ideo falsis vniuersalibus particulares veras esse non necesse est: quoniam si vniuersalis affirmatio falsa dicatur/ omnem hominem esse lapidem/ errat particularis affirmatio/ quę proponit quendā hominē esse lapidē. at si vniuersalis negatio falsa proponatur/ nullum hominem esse animal: non iccirco particularis erit vera negatio/ si pronunciet quempiam hominem nō esse animal. atq; ideo vniuersalibus quidē in veritate manētib9/ particulares necesse est vniuersalium cōsentire veritati. at si vniuersalibus falsitas inhęrebit: particulares tum veras/ tum etiam falsas esse possibile est. veras quidem: si quid tale prædicetur qd adesse subiecto possit/ & a subiecto valeat separari. falsas esse vtrasq;: affirmationem quidē particularem/ si in eo sit vniuersalis falsa affirmatio/ qd subiecto nō potest cōuenire. negationē particularem: si in eo vniuersalis negatio mentiatur qd a subiecto non potest segregari/ vt posita superius exēpla declarant. quod si ad veritatis & falsitatis consequētiam particulares propositiones locum principem sortiātur: contrarię eis vniuersales propositiones ratione conueniūt. nam si sint falsę particulares: vniuersales falsas esse necesse est. sin vero particulares verę sint: tum vniuersales verę sunt/ tum etiam falsę. nam si particularis affirmatio est falsa/ quę dicit/ aliquem hominē esse lapidem: vniuersalis quoq; affirmatio falsa est/ quę proponit omnem hominem esse lapidē. item si particularis est falsa negatio/ quę decernit quendā hominem nō esse animal: falsa erit vniuersalis negatio quę nullum hominē animal esse contendit. at si particularis affirmatio vel negatio verę sunt/ idq; prædicatur qd a subiecto diuidi ac segregari queat: affirmationē negationēq; vniuersales non est dubiū posse mentiri. vt quoniam verę sint particulares quę proponūt quendam hominē esse iustū/ & quendam hominē nō esse iustū: his superpositas vniuersales falsas eē manifestum est/ vt ea quę dicit/ omnis homo iustus est/ & nullus homo iustus est. at si quid tale affirmatio particularis pronūciet/ quo subiectum carere nō possit: vera erit superposita affirmatio vniuersalis. vt cum aliquis enūciat/ quendam hominē esse animal: huic vniuersalis affirmatio in veritate cōsentit/ quę est/ omnis homo animal est. at si quid particularis negatio tale proponat qd subiecto nequeat inhęrere: veritatē particularis negationis vniuersalis negatiuę veritas necesse est cōsequatur. vt cū aliquis dicit/ quendā hominem lapidē nō esse: consonat vniuersalis veritas propositionis/ quę nullum hominē lapidē esse pronūciat. Quo fit vt præcedētibus quidem vniuersalibus veris/ particulares veras esse necesse sit. pręcedētibus vero in falsitate particularibus: vniuersaliū falsitas subsequatur. Manentibus vero vniuersalib9 falsis: particulares mendaciū dicere nō sit necesse: sicut ne vera quidem particularibus proponētibus veram vniuersalium necesse est esse sententiā. & hoc quidem exempla docuerunt. vt aūt firma demonstratione clarescat: vtilis ad euidentiam rerū descriptio proponatur.

Vlis affir. | Contrariæ. | Vlis neg.

Hę tum diuidunt verum & falsum: tum falsę sunt vtręq; veræ nunq̄.

Subalternę. | Falsa particulari: falsa est vniuersalis/ sed non conuertitur. | Vera vniuersali: vera est particularis/ sed non conuertitur.

Hę semper diuidunt verū & falsum. Contradictoriæ.

Hę semper diuidunt verū & falsū. Contradictoriæ.

Falsa particulari: falsa est vniuersalis/ sed non conuertitur. | Vera vniuersali: vera est particularis/ sed non conuertitur. | Subalternę.

Hę tum diuidunt verum & falsum: tum veræ sunt vtręq; / falsę nunq̄.

Parti. affir. | Subcontrarię. | Parti. neg.

¶Ex ijs ergo quę superius dicta sunt: intelligi potest contrarias quidem vel verum inter se falsumq; diuidere/ vel simul posse mentiri/ veras simul esse non posse. subcontrarias vero: vel vtrasq; veras esse/ vel alterā veram/ alterā falsam/ nunq̄ tamen simul proferre mēdacium. Angulares autem neq; in veritate vnq̄/ neq; in mendacio cōsonare: sed vni semper veram/ alteri semper falsam esse sententiam.

¶Nunc demōstrandū est vniuersalibus veris: particulares nō posse mentiri. falsis aūt vniuersalib9: posse particulares nō falsa proferre. Dico enim si vniuersalis affirmatio sit vera: particularem quoq; affirmationem veram futurā. nā si falsa est: erit vera quę particulari affirmationi opponitur vniuersalis negatio. sed posita est vera affirmatio vniuersalis. hoc igitur modo vtrasq; simul veras esse contingit/ affirmationem scilicet vniuersalem/ vniuersalēq; negationē/ quod euenire nō posse mostratum est. non igitur fieri potest/ vt affirmatiua vniuersali vera proposita: particularis affirmatio mentiatur. Rursus si vera est vniuersalis negatio: particularem quoq; negationem veram esse concedo. nam si falsam quis dixerit: vniuersalem affirmationem

quæ est ei opposita/ veram necessario esse fatebitur. atq; vniuersalis negatio vera esse proposita est. simul igitur vniuersales negationem & affirmationem veras esse contingit. quod fieri non posse superius posita exempla docuerunt. At si falsa est vniuersalis affirmatio: particularis vel falsum poterit enūciare/ vel verum. quo posito/ nichil impossibile cōmitatur. siue enim falsa sit/ erit vera negatio vniuersalis: seu vera illa sit/ vniuersalem negationem falsitas obtinebit. quo fit/ vt falsa vniuersali affirmatione: vniuersalis negatio/ tum ei falsitate consonet/ tum ab ea veritate discordet. quod non esse impossibile superioribus docetur exemplis. Eodem quoq; modo & si vniuersalis negatio falsa sit/ particularem negationem vel veram vel falsam esse possibile est: neq; iccirco aliquid sequitur incongruum. Particulari namq; negatione vera/ vniuersalis affirmatio mentietur. eadem falsa: verum vniuersalis affirmatio pronunciat. quo fit vt falsa vniuersali negatione proposita: affirmationem vniuersalem tum veram/ tum falsam rationis demonstret euentus. quod impossibile non est. Rursus si particulares falsæ sint: vniuersalis quoq; falsitas sequitur. nam si particularis affirmatiua pronunciet mēdacium: vniuersalis quoq; affirmationi falsitas inhęrebit. nā si hæc vera est: falsa erit ei opposita negatio particularis. sed affirmationem particularē constituimus esse mendacem. Simul igitur particularis affirmatio & negatio falsę sunt. qd esse inconueniens pręcedens tractatus declarauit. Itē si pticularis negatio falsa dicatur: vniuersalis quoq; negationis falsitas consonabit. nam si negatio vniuersalis vera est: falsa est opposita quæ est affirmatio particularis. quare vtrasq; particulares affirmationem scilicet ac negationem: simul falsas esse contingit. quod fieri non posse prędiximus. At si vera sit affirmatio particularis: falsa vel vera vniuersalis affirmatio eē potest. sed siue falsa sit: particularem negationem veram esse necesse est. siue vera sit: habebit particularis negatiua mendaciū. Sed cum vera sit affirmatio particularis: negationem particularem vel falsam esse vel veram nichil est impossibile. Rursus si negatio particularis teneat veritatē: vniuersalis negatio vel veritatem tenere potest/ vel proferre mendacium. Nam si vera est: oppositam affirmationem particularem falsam esse manifestum est. si falsa est: veritatem particularis affirmatiua custodiet. quo fit vt si particularis negatio teneat veritatem: affirmatio particularis vera vel falsa sit. quorum neutrum impossibile esse præmissa docuerunt/ atq; hæc quidem de vniuersalibus dicta sufficiant. ¶ Nunc de indefinitis/ ac singularibus disseramus. quarum quidem indefinitę sunt quibus nulla significatio determinationis adiungitur/ sed præter vniuersalis & particularis intelligentiam quantitatis/ proferuntur. vt homo iustus est/ homo iustus non est. quibus tametsi (vt dictum est) nulla significatio determinationis adiungatur: vim tamen obtinent particularium propositionum. Namq; vt illę/ quas subcontrarias in priore descriptione signauimus/ alias quidem inter se verum falsumq; distribuunt/ alias quidem in dicenda veritate conspirant/ nunq̄ tamē simul videntur posse mētiri: ita etiam idefinitę. Si quidem tale est quod enūciāt/ quod subiecto semper inesse necesse sit: affirmatio est vera/ falsa negatio. vt in his propositionibus/ homo animal est/ homo animal nō est. at si id in indefinitis propositionibus efferatur quod subiecti natura/ nō suscipit: negatio quidē vera est/ sed affirmatio iuncta est falsitati. vt si quis dicat homo lapis est/ homo lapis nō ē. vt vero vtræq; i pronunciāda falsitate consentiant atq; conueniant: non potest inueniri. Eædem tamen ab vniuersalibus affirmatiuis/ atq; negatiuis ita dissentiūt: vt quoquomodo subiecta pmutes: vna semper veritatis/ altera sit semp plena mendacij. Exēplū vero huiusmodi p̄dican qd subiecto semp ihæreat hoc est. ois hō aial est/ hō aial non est/ nullus hō aial est/ hō animal est. hic indefinitę vi eadē funguntur/ q̄ & pticulares. Huius vero qd nūq̄ inhęret hoc est. ois hō lapis est/ homo lapis nō est. nullus homo lapis est/ homo lapis est. in his quoq; indefinitę vniuersalib9 opposite/ per vnāquāq; oppositionem vnam verā/ falsam alteram reddiderunt. Item qd suscipere subiecti naturam valeat & possit amittere. ois homo iustus est/ homo iustus non est. nullus homo iustus est/ homo iustus est. in his etiam indefinitę particularibus immutatę sunt: quę vniuersalibus obiectę per vnāquāq; propositionū aduersitatē/ vni sēp verum/ alteri diuisere mendacium. Pręterea quoquomodo terminorū exempla ponanē/ si affirmationes affirmationib9 negationes negationibus cōparem9: vniuersalibus veris indefinitarū veritas ꝑuenit. vt cum verę sunt/ omnē hominē esse animal/ & nullū hominem esse lapidem: cōstat veritas indefinitis quę proponunt/ & hominem animal esse & hominem lapidem non esse. At si vniuersalium falsitas antecedat: indefinitarū vel veritas/ vel mendaciū variabiť/ hoc modo. Falsa enim est vniuersalis enunciatio quæ proponit/ omnem hominē eē iustū: sed ea q̄ dicit hominē esse iustū/ tenet in humanę naturę parte veritatē. Nā si nō habet ois hō iustitiā cū tamē aliquis habeat: vere dici potest hominem esse iustū. Item cum proponitur vniuersaliter/ nullus homo iustus est: falsum est. At si id indefinite denegetur: a veritate non discrepat. nam cum sit aliquis homo non iustus: non mentietur qui pronunciauerit hominem esse non iustum. Item cū

Per vnamquāq; oppositionem. idest tā opponēdo indefinitā affirmatiuā vniuersali negatiuæ q̄ indefinitā negatiuam vniuersali affirmatiuę

sit falsa quæ vniuersaliter affirmat dicens / omnem hominem esse lapidem : falsa est quæ idem indefinita enunciatione confirmat / dicens hominem esse lapidem. Rursus cum sit falsa negatio per quam proponitur / nullum hominem esse animal: falsa est indefinita negatio / quæ pronunciat hominem nō esse animal. Hic quoq; particularium similitudo seruata est. Nam in subalternis: vera vniuersalitas / veritatem particularitatis trahebat. Falsa vero vniuersalitas: nec veritatis nec mendacij necessitatem particularibus afferebat. Eadem omnia vniuersalium atq; indefinitarum collatione proueniunt. Rursus si indefinitas primum falsas constet: vniuersales quoq; necesse est esse mendaces. vt si falsum sit hominem esse iustum: falsum erit omnem hominem esse iustum. quandoquidem non capit veritatem: si iustus vel vnus homo non fuerit. Item si indefinita negatio mentiatur: verū vniuersalis negatio nō habebit. veluti si falsa sit ea q̄ dicit hoiem nō esse iustū: falsa quoq; erit nullū hoiem eē iustū. quādoquidē nō potest vniuersaliter ab hoie denegari / si vel vni hominum probabitur adesse iustitia. At si indefinitę sententiam veritatis obtineāt: vniuersales tum veras / tum eueniet esse mendaces. velut cum dicimus hoiem esse iustum / verum est. est enim hō qui iustitia non careat. huius vniuersalis negatio mētietur / cum quis dixerit nullum hominem esse iustum. At si id affirmabitur indefinite quod a subiecto diuelli secerniq; non possit: vera nichilominus erit affirmatiua quæ proponit omnē hominem esse animal. At si id quod subiecti naturam non recipit proponit indefinita negatio / veluti si dicat hominem lapidem non esse: nichil ab eius veritate vniuersalis negatiua dissentiet / vt ea quæ nullum animal esse proponit. nichil igitur dubium est indefinitas particularibus esse consimiles / eandemq; vim veritatis ac falsitatis significationibus obtinere / de quibus sufficienter dictum est.

¶ Nūc de singularibus explicemus: quæ nichil superioribus similes extant. Illę namq; quoniam constituebant vniuersale subiectum de quo prædicatum terminum dicerent: iccirco suscipiebant etiam differentias quantitatis. Nā quod vniuersale est: & vniuersaliter & particulariter & indefinite poterit pronunciari. At hę quæ vnum aliquid ponūt singulariter atq; indiuidue: differentias quantitatis habere non possunt. atq; ideo sola in eis relinquitur discrepantia qualitatis: q̄ hæc quidem affirmatio / illa vero negatio. Semper igitur inter se affirmatio & negatio singularis: verum falsumq; distribuent / si non cætera impediant quæ sensum in alias atq; in alias significatiōes solent deflectere ac detorquere. Cum vero vnum atq; idem prædicatum atq; subiectum in affirmatione & negatione constiterit / vno eodemq; sumptum tempore / vno eodemq; prolatū modo / ad vnum atq; idem relatum / de vna atq; eadem parte propositum: necesse est ex his vnam semper esse veram / alteram semper esse falsam. Nam siue æquiuocos terminos sumant / siue non ad idem tempus procedant / siue alius vtrisq; insit modus / siue ad alias partes vel ad aliquid aliud referantur: veras vtrasq; esse contingit. Age enim ęquiuocum terminum sumat affirmatio: dicatq; Cato Vticę se peremit negetq; negatio Cato se vticę non peremit. Hic igitur vtræq; sunt veræ quoniam Cato æquiuocum est. Namq; Cato pretorius Vticę sibi manus intulit: Cato vero censorius minime. Item proponatur affirmatiua hoc modo / nocte lucet: negatio respondeat / nocte non lucet. hic igitur lucere æquiuocum est. atq; ideo nichil impedit quo minus vtręq; in veritate permaneant. Affirmatio namq; cum dicit lucere nocte: lunæ loquitur lucem. illa vero cum negat: de solis luce significat. Hic igitur æquiuocum prædicatum: vtrasq; verum conseruare permisit. Item si quis de Socrate proponat dicens / Socrates sedet / atq; alius neget / Socrates non sedet: vtræq; verę esse queunt / si ad diuersa tempora referantur. Potest enim nunc quidem Socrates sedere: alio vero tempore non sedere. Rursus si quis humani oculi colorem nigrum esse confirmet / aliusq; nigrum non esse contendat: vtriq; verum loquētur / si ad singulas oculi partes affirmatio negatioq; referātur. Nam quod circa orbem est qui medius pupillam tenet: album est. Ipse vero orbis: niger visitur. Rursus si de Socrate inter duos locato / quis dixerit Socrates dexter est / aliusq; respondeat Socrates dexter non est: vtrisq; constare veritas potest. Ad eū qui cū sinistra Socratis est / dexter est: ad eum vero cuius leuo lateris / pars Socratis dextra coniungitur / dexter non est. Item si quis ouum animal esse constituat / aliusq; ouum animal esse neget: vtręq; a veritate non dissonant. Namq; ouum potestate animal est: actu animal non est. ita igitur inter se singularium subiectorum propositiones verum falsumq; distribuent: vt vnam veritatem necesse sit habere / alteram mendacium / si neq; quod subiectum est / neq; quod est prædicatū aliqua sit æquiuocatione confusum / ad idem tempus / ad easdem partes / ad eundem modum / eandemq; rem ad quam affirmatio retulit / ea quę proponuntur in negatione afferantur. vt si q̄s de Socrate pronunciet Socrates caluus est: Socrates caluus non est. Si igitur de Socrate eodē affirmatio negatioq; proponāt: si eandē caluicij significationē affirmatio sumpserit & negatio / si eandem vtræq; capitis partem loquantur / si vel actum vtræq; potestatēue significent / si nul

la diuersitate tēporis erretur ābage / si nō ad aliū affirmatio/ad aliū negatio referatur: vna semper veritati cōiūcta est: retinet semp altera falsitatē. Q̄m de ea cōuentētia ꝓpositionū / q̄ vtrisq̧ simplicibus terminis eodemq̧ ordine captaretur explicui: nunc de ea participatione dicendum est / quę & vtrosq̧ terminos & eundem ordinem seruat. hoc autem (vt dictum est) tribus contingere modis potest. aut enim prædicatus tantum: aut subiectus terminus / aut vterq̧ cum negatione proponitur. Ac tunc enunciatio: vel ab infinito subiecto: vel ab infinito prædicato / vel ab infinitis vtrisq̧ consistit. Quoties enim nomini negatio subiungitur: nomen redditur infinitum. atq̧ ideo per oppositionem participatio fieri dicitur. Nomini enim simplici: semper infinitum nomē opponitur. vt homo / non homo: animal / non animal / & cętera. quę cum ita sint: disponantur simplices / atq̧ ex earum natura cæteras colligamus. Primo igitur propositionum series describatur ea scilicet quę vtrisq̧ iūgitur finitis: propositisq̧ simplicibus / ita & ex infinitis omnibus copulatarum propositionum ordo iungatur / vt affirmationes affirmationibus / negationes negationibus / aduersis frontibus collocentur.

	Simplices		Ex vtrisq̧ infinitis	
ENVNCIATIONES IN QVIBVS PREDICATVM SVBIECTO MAIVS NON ABEST				
Affir.	Omnis homo rationalis est	Vniuer.	Omnis nō homo nō rationalis est	Affir.
Neg.	Nullus homo rationalis est	Vniuer.	Nullus nō homo nō rationalis est	Neg.
Affir.	Quidam homo rationalis ē	Particu.	Quidā non hō non rationalis est	Affir.
Neg.	Quidā hō rationalis nō est	Particu.	Quidā nō hō nō rationalis nō est	Neg.
ENVNCIATIONES IN QVIBVS PREDICATVM SVBIECTO MINVS / ABEST				
Affir.	Omnis hō grāmaticus est	Vniuer.	Omnis non hō nō grāmatic⁹ est	Affir.
Neg.	Nullus homo grāmatic⁹ est	Vniuer.	Null⁹ nō hō nō grāmaticus ē	Neg.
Affir.	Quidam hō grāmaticus est	Particu.	Quidā non hō nō grāmaticus est	Affir.
Neg.	Quidam hō grāmatic⁹ nō ē	Particu.	Quidā nō hō nō grāmaticus nō est	Neg.
ENVNCIA. IN QVIBVS PRAEDICATVM NVNQVAM SVBIECTO ADEST				
Affir.	Omnis homo lapis est	Vniuer.	Omnis non homo non lapis est	Affir.
Neg.	Nullus homo lapis est	Vniuer.	Nullus nō homo non lapis est	Neg.
Affir.	Quidam homo lapis est	Particu.	Quidam nō homo nō lapis est	Affir.
Neg.	Quidam homo lapis non est	Particu.	Quidam nō homo nō lapis nō est	Neg.
ENVNCIATIONES IN QVIBVS PREDICATVM SVBIECTO MAIVS ABEST				
Affir.	Omnis homo iustus est	Vniuer.	Omnis nō hō non iustus est	Affir.
Neg.	Nullus homo iust⁹ est	Vniuer.	Nullus non homo nō iustus est	Neg.
Affir	Quidam homo iustus est	Particu.	Quidam non homo nō iustus est	Affir.
Neg.	Quidam homo iustus nō est	Particu.	Quidā nō hō nō iust⁹ nō est	Neg.
ENVNCIA. IN QVIBVS PREDICATVM SVBIECTO AEQVALE NON ABEST				
Affir.	Omnis homo risibilis est	Vniuer.	Oīs nō homo nō risibilis est	Affir.
Neg.	Nullus hō risibilis est	Vniuer.	Nullus nō hō non risibilis est	Neg.
Affir.	Quidam homo risibilis est	Particu.	Quidam nō hō nō risibilis est	Affir.
Neg.	Quidā homo risibilis non est	Particu.	Quidā nō hō nō risibilis nō ē	Neg.

❡ Harum igitur talis est consonanda falsitate vel veritate proprietas / vt affirmationes quidē inter se vniuersales / particularesq̧ negationes: vel in veritate / vel in mēdacio consentire queant / vel verū iter se falsūq̧ diuidere. Si qd eni de subiecto tale ꝑdicet̃ qđ vel a subiecto neq̄at segregari / vt ab hoie ratiōabilitas / vel a subiecto quidē recedere queat / sed subiecti naturā nō possit ęquare / vt hois grāmatic⁹: vnā verā / alterā falsam eē ꝓueniet. Nā qui dicit oīs hō rationalis est: verum loquitur. & qui dixerit / omnis non homo non rationalis est: mentietur. Diuinæ namq̧ substantiæ: rationis quidem compotes sunt / sed homines non sunt. Item si quis pronun-

dicet/ omnis homo grammatic9 est: falsum dixerit. At qui proponit/ omnis nō homo non grāmaticus est: verum dixerit. Nam qui homo non est: grammaticus esse non potest. At si id de subiecto prædicetur/ quod vel nunq̄ subiecto valeat conuenire/ vt lapis homini/ vel cōueniens ab eo possit abscedere cum sit maius atq; vniuersalius subiecto vt iustitia homini: simul vtrisq; falsitas prouenit. Nam si quis dicit omnis homo lapis est: falsam fecerit propositionem. Eodē quoq; modo qui dixerit/ omnis non homo non lapis est: cum silex homo non sit/ sed lapis. Item propositio omnis homo iustus est falsa est: cuius sequitur falsitatem omnis non homo non iustus est. Nam diuinis substantijs adest semper iustitia: cum non sit humanitas. At si qd tale de subiecto prædicetur quod & semp ei copuletur/ neq; tamen subiectum possit excedere/ vt risibile homini: vtrinq; sententia in significandi veritate concurrit. Omnis homo risibilis est vera est: omnis nō hō non risibilis est/ hęc etiā retinet veritatem. Nam quia risibile hominis proprium est: recte dicitur non esse risibile/ quicquid homo non fuerit. Eadem omnia in particulari negatione reddunt. Nā siue quę sunt maiora subiecto atq; ab eo discedere nequeūt/ vt rationabilitas ab hoie/ vel q̄ discedūt qdē sed sunt minora subiecto vt grāmatic9 hoie/ de subiecto prędicēt: vnā verā/ alterā falsam faciūt. Nā qui dicit quidā hō rationalis non est: falsum proposuit. qui vero respōdet/ quidam non homo non rationalis non est: verum loquitur. Diuina quippe substantia non est quidam homo: sed carere non potest humanę ratione naturę. Item quidam homo grammaticus non est/ vera est: sed falsa est si dicā/ quidam non homo non grammaticus non est. cum illud sit verius/ quoniam qui homo non fuerit/ non potest esse grammaticus. At si quæ vel nūq̄ de subiecto possunt vere prędicari/ vt lapis de homine/ vel prædicātur quidem & sunt maiora subiecto/ sed ab eo discedere separariq; patiuntur/ vt iustitia ab homine: veras protinus vtrasq; cōseruant. Nam qui dicit/ quidam homo lapis non est: verum dixerit. At si quis respondeat/ quidā non homo non lapis non est: is quoq; verum dixerit. si quidem de silice/ vel de huiusmodi cæteris velit intelligi: quę cum non sint homines/ non lapides non sunt. Item quidam homo iust9 non est: propositio veritatem tenet. Sed ne illa quidem falsa est/ quæ proponit quendam non hominem non iustum non esse. hoc enim (vt dictū est) diuinis substantijs inuenitur/ vt iustitiā teneāt: q̄uis ab hominis diffinitione seiunctæ sunt. Ite si id quod abesse non potest/ & sit æquale subiecto/ de eodem subiecto prędicetur/ vt risibile homini: incurrit vtrisq; mendacium. Nam quidam homo risibilis non est: falsa est, cuius falsitati sese emulam præstat q̄ proponit/ quidam non homo non risibile non est/ quasi qui homo nō sit possit esse risibilis. Ita igitur quidem in affirmationibus vniuersalibus/ & particularib9 negatiuis veritas falsitasq; & simul aliquoties inuenitur/ & inter vtrasq; diuiditur. Negatiōes vero vniuersales/ & particulares affirmatiōes: nō similis respondēt modo. Sed negationes quidem vniuersales vnam verum dicere/ alteram falsum: simul vtrasq; falsas esse possibile est. simul autem veras nunq̄ esse cōtingit. Nam si id quod adesse subiecto non potest prędicetur/ vt lapis homini: vnam veram faciunt/ alteram falsam. vt est nullus homo lapis est vera est: falsa est quæ proponit nullus non homo non lapis est. Omnia quippe animalia preter hominem ita non sunt lapides/ sicut ab hominum natura seiūcta sunt. Quicquid vero aliud de subiecto prędicet: neutri constare veritas potest. vt si quis proponat nullus homo rationalis est: falsum dixerit. aliusq; respondeat nullus non homo non rationalis est: hanc quoq; conuincit ratio mentiri. equus quippe non homo est: nec eum quis dixerit rationis esse participem. vt autem simul verę sint: nullus poterit terminus approbare. Particulares autem affirmatiuę in differentiam veritatis falsitatisq; discedunt: quoties aliquid tale de subiecto dicitur/ quod nunq̄ possit adesse subiecto/ vt lapis. Nam si quis enunciet quidam homo lapis est: falsa propositio est. At si quis respondeat quidam non homo non lapis est: tenet contrariam veritatem. equus quippe non homo est/ nec lapis esse dicetur. Quicquid vero aliud de subiecto prædicabitur/ est eas in veritatis significationem conuenire. vt quidam homo rationalis est/ vera est: quidam non homo non rationalis est/ huic quoq; veritas constat. equus quippe non hō est/ nec ratione subsistit. vt vero simul falsæ sint/ nullis reperietur exemplis. Ad hunc igitur modum & de cęteris quæ vel subiectum vel prædicatum retinent infinitum: ad veritatis falsitatisq; consensum enunciationum proprietas considerāda est/ de quibus modo breuiter quid eueniat tetigisse sufficiat. singula vero lectoris exploranda diligentiæ/ & per conuenientes terminos rimanda permittimus. Disponantur igitur propositiones quæ ex vtrisq; simplicibus terminis constant: easq; quarum subiectum tantum abnuatur/ ex aduersa parte respiciāt.

	Simplices		Ex subiectis infinitis	
Affir.	Omnis homo rationalis est	Vniuer.	Omnis non homo rationalis est	Affir.
Neg.	Nullus homo rationalis est	Vniuer.	Nullus non homo rationalis est	Neg.
Affir.	Quidam homo rationalis est	Particu.	Quidā non homo rationalis est	Affir.
Neg.	Quidam hō rationalis nō est	Particu.	Quidā nō hō rationalis non est	Neg.
Affir.	Omnis homo risibilis est	Vniuer.	Omnis nō homo risibilis est	Affir.
Neg.	Nullus homo risibilis est	Vniuer.	Nullus non hō risibilis est	Neg.
Affir.	Quidam homo risibilis est	Particu.	Quidam non homo risibilis est	Affir.
Neg.	Quidam homo risibilis non est	Particu.	Quidā non hō risibilis non est	Neg.
Affir.	Omnis homo iustus est	Vniuer.	Ois non hō iustus est	Affir.
Neg.	Nullus homo iust9 est	Vniuer.	Nullus non homo iustus est	Neg.
Affir.	Quidā homo iustus est	Particu.	Quidā non hō iustus est	Affir.
Neg.	Quidā homo iustus non est	Particu.	Quidā nō homo iustus nō est	Neg.
Affir.	Omnis homo grammaticus est	Vniuer.	Omnis non hō grāmaticus est	Affir.
Neg.	Nullus homo grammaticus est	Vniuer.	Nullus nō hō grāmaticus est	Neg.
Affir.	Quidam homo grāmaticus est	Particu.	Quidā non hō grāmaticus est	Affir.
Neg.	Quidam hō grāmaticus nō est	Particu.	Quidā nō hō grāmaticus nō est	Neg.
Affir.	Omnis homo lapis est	Vniuer.	Omnis non homo lapis est	Affir.
Neg.	Nullus homo lapis est	Vniuer.	Nullus non homo lapis est	Neg.
Affir.	Quidam homo lapis est	Particu.	Quidam nō homo lapis est	Affir.
Neg.	Quidam homo lapis non est	Particu.	Quidam nō hō lapis non est	Neg.

¶ In harum igitur affirmatiōibus quidem vniuersalibus veritas & falsitas distribuitur: si quid tale de subiecto prædicetur/ quod abesse non possit. siue illud maius sit/ vt animal homine: siue æquale/ vt risibile homini. In his enim vnam veram: alteram falsam esse necesse est. quicquid vero prĕter ea fuerit prĕdicatum: vnam semper veritas/ alteram semper falsitas sequetur. vt autem simul verĕ sint/ nequit ostendi. Particularium vero in affirmatiōibus quidem/ si quidem ea prĕdicentur quæ valeant transire subiectum/ siue ab eo separari nequeant / vt animal ab homine/ seu possint vt iustitia ab homine: loquitur vtraq; vera sententia. quicquid vero præter ea fuerit prĕdicatum: vnam veritas/ alteram falsitas tenet/ falsæ vero simul nequeunt inueniri. Negationes vero particulares si quidem id prædicent quod a subiecto non possit abscedere/ siue illud maius sit vt rationale homine/ seu æquale/ vt risibile homini: vni constabit veritas/ altera mentietur. Si quid vero præter ea fuerit prædicatum: veras semper vtrasq; esse cōstat/ vt in eas cōmunis falsitas nunq̄ possit incidere. ¶ Itē disponantur in ordinem primum quidem simplices: has e regione respiciant quæ subiecto simplici/ denegantur prædicato.

	Simplices		Ex infinito prædicato.	
Affir.	Omnis homo lapis est	Vniuer.	Omnis homo non lapis est	Affir.
Neg.	Nullus homo lapis est	Vniuer.	Nullus homo non lapis est	Neg.
Affir.	Quidam homo lapis est	Particu.	Quidam homo nō lapis est	Affir.
Neg.	Quidam homo lapis non est	Particu.	Quidam homo nō lapis non est	Neg.
Affir.	Omnis homo animal est	Vniuer.	Omnis hō non animal est	Affir.
Neg.	Nullus homo animal est	Vniuer.	Nullus hō non aial est	Neg.
Affir.	Quidam homo animal est	Particu.	Quidam homo non aial est	Affir.
Neg.	Quidam homo animal non est	Particu.	Quidā hō nō animal non est	Neg.
Affir.	Omnis homo risibilis est	Vniuer.	Ois homo non risibilis est	Affir.
Neg.	Nullus hō risibilis est	Vniuer.	Nullus hō non risibilis est	Neg.

Affir.	Quidã homo risibilis est	Particu.	Quidã homo non risibilis est	Affir
Neg.	Quidam homo risibilis non est	Particu.	Quidã homo nõ risibilis non ẽ	Neg.

Affir.	Omnis homo iustus est	Vniuer.	Omnis homo nõ iustus est	Affir.
Neg.	Nullus homo iustus est	Vniuer.	Nullus homo nõ iustus est	Neg.
Affir.	Quidã homo iustus est	Particu	Quidã homo nõ iustus est	Affir.
Neg.	Quidã homo iust⁹ non est	Particu.	Quidam hõ non iustus nõ est	Neg.

Affir.	Omnis homo grammaticus est	Vniuer.	Omnis homo nõ grãmatic⁹ ẽ	Affir.
Neg.	Nullus homo grammaticus est	Vniuer.	Nullus hõ nõ grãmaticus est	Neg.
Affir.	Quidam homo grammaticus ẽ	Particu.	Quidã hõ non grammaticus ẽ	Affir.
Neg.	Quidam hõ grammaticus nõ ẽ	Particu.	Quidã hõ nõ grãmaticus nõ ẽ	Neg.

¶Harum igitur affirmationes vniuersales/ si quidẽ prædicẽt quod subiecto nequeat conuenire/ vt lapis homini/ vel a subiecto cum sit æquale/ vel sit maius non possit abscedere/ vt animal vel risibile ab homine: vnã semper necesse est veritatem/ alteram proferre mendaciũ. quicquid vero prẹter ea fuerit prædicatũ: vtrisq falsitas inuenitur/ vt ad veritatem cõuenire no possint. Negationes vero vniuersales si quidẽ id de subiecto prẹdicent quod subiecto adesse possit & abesse/ ita vt excedat vt virtus hominẽ/ vel id quod adesse quidem queat sed non possit adẹquare subiectum vt grãmaticus hominẽ: vtrẹq in falsitate communicant. quicquid vero aliud fuerit prẹdicatũ: vnam veritas/ alteram falsitas cõsequetur/ vt autem simul verẹ sint nequit ostendi. Particularium vero affirmationes quidem simul verẹ sunt/ si id quod vel adesse possit vel abesse prẹdicetur/ siue illud maius sit vt iustitia homine/ seu minus vt grammaticus homine. Si quid vero aliud fuerit prẹdicatũ: veritas in eas ac falsitas distribuit/ ita vt nunq̃ cõmunẽ consonẽt falsitatem. Particulares quoq negatioẹ in similibus terminis veritate cõcordant. Nã si quod adesse vel abesse potest/ siue illud maius sit/ vt iustus hoie/ siue minus vt grãmatic⁹ hoie/ de subiecto prẹdicetur: veritas vtrisq constabit. In alijs vero cunctis prẹdicationibus: vni veritas/ alteri falsitas cedit/ nunq̃ tamen vtrẹq in prodenda falsitate consentient. Præter hanc autem inter se cõuenientiam propositionum: habent aliquid hẹ proprium quẹ prẹdicatũ adiecta negatione pronunciant/ qđ cẹteris inesse non possit. Affirmationes namq negationibus negationesq affirmationibus quarũ vniuersalis est propositio/ itẽq particulares affirmationes negationibus/ negationes affirmationibus ita conueniunt: vt nũq̃ neq in falsitate neq in veritate discordent. Cõuenientium autẽ ordinem seriẽq describimus: quas si quis in superius posita respexerit/ videbit angulariter conuersas.

Affirma.	Omnis homo rationalis est	CON	Nullus homo non rationalis est	Nega.
	Omnis homo nonrationalis est	VE	Nullus homo rationalis est	
	Quidã homo nõ rationalis est	NI	Quidam homo rationalis non est	
	Quidam homo rationalis est	VNT	Quidam homo no rationalis non e	

¶Quod icirco in his tantum videtur euenire/ q̧ de eodem subiecto vterq intelligitur ordo opponere. Nam quæ dicit omnis homo rationalis est: de homine rationale prẹdicauit. Item quẹ ꝓponit/ omnis homo nõ ratiõalis est: de eodem hoie rationale seiunxit/ vt merito simplices affirmationes negationi consentiant. At non in alijs intelligitur idem esse subiectum. Nam & illa q̃ proponit/ omnem non hominem esse rationalem/ & illa quẹ enunciat/ omnem non hominẽ esse non risibilem: de homine non loquuntur/ sed quolibet alio quod hominis negatione relinquitur. Atq ideo velut extraneẹ atq a semet alienẹ: nec in veritate possident aliquam nec in falsitate concordiam. Indefinitas autem propositiões/ quoniã particularibus similes esse mõstrauimus: adiungendas superioribus nõ putaui. Idẽ enim indefinitis necesse est euenire/ qđ particularib⁹ solet incurrere. ¶Expeditis igit̃ his propositionibus q ex vtrisq communicant terminis/ atq eodẽ ordine collocatis: nũc eã ꝓpositionũ cõuenientiã/ vel pticipationẽ loq̃mur q̃ i vtrisq q̃dem terminis cõueniẽtia/ sed ordinis cõmutatiõe cõsistunt/ cuius disceptationis hic finis est de propositionũ conuersione docuisse. qđ eni est aliud ꝓpositiões mutato ordine cõuenire vtrisq terminis: nisi ꝓpositiones cõuerti? Conuerti aũt vel sibi vel alijs propositiões dicuntur: quões mutato ordine terminorum/ idest quod subiectum fuerat prædicato: & quod prædicabatur ante

DE CONVERSIONE PROPOSITIONVM.

subiecto: veritatem simul obtinent vel falsitatem. de quibus plenissime hic disputandi sumemus exordium. Quattuor propositiones esse prædiximus/ quæ habeant differentias q̃titatū/ & vtrisq; terminis absq; ordinis p̄mutatione participāt. hę vero sunt affirmatio vniuersalis/ negatio vniuersalis/ affirmatio particularis/ negatio particularis. Harū igitur particularis affirmatio/ p̄ticulariter quidem sibiipsa conuertitur: vniuersali autem affirmationi per accidēs. & rursus vniuersalis negatio loco principe: sui recipit cōuersionem: ad particularem vero negationem/ per accidens conuerti potest. Affirmationis vero vniuersalis ad seipsam perpetua non potest esse conuersio: ad particularem vero affirmationem/ per accidens potest. Nec vero negationis particularis/ ad seipsam principaliter stabilis ac firma cōuersio est: sed negationi vniuersali/ secundo loco atq; accidentaliter. quę omnia facilius declarātur exemplis. Affirmatio enim particularis vt ea quę proponit quidam homo albus est: facile sibiipsa cōuertitur/ si dicamus quoddam album homo est/ atq; in vtrisq; simul veritas cōstat. At si quis proponat quendam hominē esse lapidē/ eamq; conuertat dicens quendam lapidem esse hominem: mansit in vtrisq; mendacium. Hoc igitur modo affirmatio p̄ticularis: sui recipit cōuersionē. Itē negatio vniuersalis conuerti potest: vt si q̄s enunciet nullū hoiem esse lapidē/ eādēq; cōuersis terminis dicat nullū lapidē eē hoiem/ simul veritatē tuent̄. At si q̄s dicat nullum hoiem esse animal/ atq; eandem sub terminorum cōuersione proponat dicēs nullū animal esse hominem: neutra suam perdidit falsitatem. Hoc igitur modo vniuersalis quoq; negatio sibiipsa conuertitur: vniuersalis vero affirmatio non tenet perpetuam conuersionem. quis enim quoties de speciebus propria pręedicātur/ conuerti vniuersales affirmationes queant/ vt si quis dicat omnis homo risibilis est/ poterit terminorum ordinē permutare omne risibile esse hominem: tamen non est hęc æqualis atq; in omnibus terminis fida conuersio. quid enim cum quis ita proponit omnis homo animal est: nunquid cōuertere vere potest/ vt omne animal hominem esse pronūciet? Quare cum aliquoties vniuersalis affirmatio conuersa propriam non teneat veritatem: dicitur cōuersionis naturam non posse suscipere. Negatio quoq; particularis interdū videtur posse cōuerti/ veluti si quis enunciet quendā hominem lapidem non esse: verum loquatur cum dixerit quendam lapidem hominem non esse. sed est instabilis & incerta conuersio. nam cum quidam homo grammaticus non sit: falsum est dicere quendam grammaticum/ hominem non esse. Ita igitur hæc quoq; cōuersio protinus a sua veritate desinit. Superius igitur propositarum quattuor enunciationum: duę quidem oppositę: idest particularis affirmatio & vniuersalis negatio/ cōuersionem sui firmam perpetuamq; suscipiunt. duę vero oppositę/ idest affirmatio vniuersalis & negatio particularis: conuersionis non tenent firmitatem. sed quia vniuersalis affirmatio quę in sui cōuersione videtur instabilis/ si vera est/ particularem quoq; affirmationem veram esse necesse est: si autem particularis affirmatio conuersa non amittit propriam veritatem/ vniuersalis quoq; affirmatio conuersa particulari affirmationi eandem veritatem sonabit/ velut his exemplis probabitur. Si quis enim proponat omnem hominem esse animal: verum dixerit. huius subalterna particularis affirmatio quendā hominem esse animal: ea quoq; vera est/ quoniam vniuersalis affirmationis veritas antecessit. sed eadē conuerti sibi verissime potest. dicitur enim quoddam animal esse hominem. Quocirca affirmatio vniuersalis quæ proponit omnem hominem esse animal/ & conuersa particularis affirmatio quę pronunciat quoddā animal esse hominem: vtræq; simul a veritatis significatione non desinunt. Ita igitur vniuersalis affirmatio quę sui conuersionem perpetuā ferre non poterat: per accidens particulari affirmationi conuersa est. per accidens autem ideo/ quoniam particularis affirmatio principe sibiipsi loco conuertitur. cōuersæ autē particulari affirmationi: vniuersalis affirmatio eandē retinet in veritate sententiam. Eadem ideo est etiā vniuersalis negationis/ quę quoniam ipsa principaliter conuerti potest/ conuersæq; negatiōi vniuersali illa quæ subalterna est eandem veritatis refert sententiam: particularis negatio conuersa ad veritatis significationem poterit conuenire. vt si quis nullum hominē esse lapidē confirmet/ & huius conuersio est nullum lapidē esse hominē/ quæ cum vera præcedat: subalternę particularis negatiuę p̄ficit veritatē. ea vero ē q̄dā lapis hō nō ē/ q̄ cōparata vniuersali negatiōi q̄ dicit nullū hoiem eē lapidē: q̄ terminis tam similis veritate proponitur. Igitur particularis negatio quæ sibiipsi conuerti non poterit: vniuersali negationi per accidens conuerti potest. Per accidens autem idcirco: quoniam vniuersalis negatio in seipsam priore loco conuerti potest. Per conuersionem autem sui cum particulari negatione similem veritatis videtur obtinere sententiam. Itaq; concludendum est particularem quoq; affirmationem/ vniuersalemq; negationem: conuersionem sui firmam ac stabilem custodire. Affirmationem autem vniuersalem particularemq; negationem in cōuertendo firmas esse non posse: sed illā affirmationi particulari/ hanc vero vniuersali negationi per accidēs posse cōuerti. ¶ Restat nūc de ea p̄positionū cōuenientia vel participatiōe

Loco principe. loco scilicet per se: sui recipit conuersionē. secūdo vero & loco minus principe: cōuersionē p̄ accidens.

differere/ in qua vtrinq; terminorum ordine permutato vni/ vel vtriq; eorum negatiuũ copulatur aduerbium. Atq; in his enũciationibus conuerti termini per oppositionẽ dicũtur. vnusq́q; enim terminorum negatione prępositia terminis simpliciter pronunciatis videtur oppositus. Huius vero participationis est triplex modus. aut enim prædicato tantum termino negatio iũgitur / aut subiecto / aut vtriq; termini denegantur. Primũ igitur supposita descriptione pãdãtur exempla: post autem quemadmodũ se habent ad veritatis falsitatisue consensum consequẽti ordine disputatur. At primũ quidẽ de hac differemus: cuius subiectum prædicatũq; negatur. post vero cuius subiectũ solum. postremo cuius qui prędicat̃ terminus cum negatione profertur/ atq; earum quidem naturam atq; ordinem ex simplicibus informabim9. Simplices autem in quantitatum differentijs constitutas: quattuor esse monstrauimus. Sit igitur prima quidem affirmatio vniuersalis quę proponat omnem hominem esse animal: aduersum hanc collocetur affirmatio vniuersalis / quæ non solum conuersis terminis enuncietur / verum in vnoquoq; termino negatiuum aduerbium habeat adiunctum hoc modo / omne non animal non homo est. Rursus proponatur vniuersalis negatio ea quæ est nullus homo animal est: huic aduersum teneat locum vniuersalis negatio terminis cum negatione conuersis / idest nullum non animal non homo est. Item sit particularis affirmatio simplex quidam homo animal est: huic terminis atq; ex aduerso referatur particularis affirmatio/ quę cõmutatis in ordinem terminis negationes vtrisq; gestet oppositas/ vt est quoddam non animal/ non homo est. Item sit particularis simplex negatio quę proponat quẽdã hominem animal non esse: hanc ex aduerso respiciat particularis negatio quę permutatis ad ordinem terminis aduerbium negationis adiecerit vt est quoddam non animal non homo non est.

	Simplices		Cõuersę vtrisq; infinitis	
Affir.	Omnis hõ aial est	Vni.	Omne non animal non homo est	Affir.
Neg.	Nullus hõ aial est	Vni.	Nullum non animal non homo est	Neg.
Affir.	Quidam homo animal est	Par.	Quoddã nõ animal non homo est	Affir.
Neg.	Quidã homo aial non est	Par.	Quoddã non aial non hõ non est	Nega.

¶ Sed quãq huiusmodi participationis plures esse differẽtias nouimus: ad instructionem tamẽ categoricorum syllogismorum de hac tantum proposuisse sufficiat. quarũ quidem propositionũ pars ex simplicibus nominibus cõstat/ pars vero ex infinitis. Nã propositio vniuersalis q̃ est omnis homo animal est: ex vtrisq; nominibus finitis constat. Namq; et hõ & animal: finita nomina esse manifestũ est. Ea vero affirmatio quæ proponit omne non animal non hominem esse: infinitorum terminorum positione coniuncta est. Nõ animal enim/ & non homo: nomina esse infinita i nominis definitione prædiximus/ quę quidẽ sese ad veritatis falsitatisue rationem sic habent. Vt enim negationibus adiunctis infinita nomina simplicibus opponuntur: ita etiã cõuersio propositionum contrario contingit/ q̃ paulo ante in simplicibus habebatur. In illis enim affirmatio vniuersalis particularisq; negatio: conuersionem stabilem non tenebãt. Affirmatio autem particularis atq; vniuersalis negatio conuersæ: certissime tuebantur vel in veritate / vel in falsitate consensum. hic omne diuersum ẽ. Vniuersalis nãq; affirmatio; & particularis negatio per oppositionem sibi ipsa conuertitur: vniuersalis autem negationis & particularis affirmationis non est ad veritatis falsitatisue consensum fida conuersio. At primum de vniuersali affirmatione tractemus/ quæ cũ in simplicibus vera sit: veritatem quoq; per oppositionem cõuersa custodit. vt ea quę dicit omnem hominem esse animal vera est: atq; illi per oppositionem cõuertitur/ idest omne non animal non homo est/ eam quoq; veram esse necesse est. Propositionis autẽ huius ista sententia est/ quoniam non est homo quicquid animal non est: qđ verum esse nullus ignorat. Itẽ si sit falsa vniuersalis affirmatio in simplicibus terminis constituta: falsa quoq; eius per oppositionem probabitur esse conuersio. nam cum dicimus omnis lapis animal est/ falsa ẽ: atq; illi per oppositionem conuertitur idest omne non animal non lapis est/ eam quoq; falsam esse necesse est. Id eni ex tali enunciatione sentitur: quoniã quicquid animal non fuerit id lapis nõ est/ qđ apertissime falsum est/ cũ lapis ipse aial non sit. ꝙ si vniuersalis affirmatio terminorum oppositione conuersa sibimet in veritate conuenit & in falsitate: nõ est dubiũ qui vniuersalis simplex affirmatio stabili per oppositionẽ conuersione monstretur. Idem de simplici etiam particulari negatione dicemus. Nam cum hæc falsa est/ vt ea quæ dicit quidam homo animal non est: illa quoq; falsitatem tenebit quæ huic terminorum oppositione conuertitur / vt ea quæ proponit quoddam non animal non homo non est. Id enim ex hac enunciatione colligitur: ꝙ res quæ non sit animal/ sit homo. Etenim hoc est esse hominem: quod non esse non hominem. At si vera sit negatio particularis ex simplicibus terminis iuncta/ vt est quidam lapis animal nõ

eſt: non decrit veritas cum terminorum oppoſitione cōuerſę/ quę proponit quoddā nō animal non lapidem nō eſſe. Id enim conuerſio ita ſignificat ꝙ res quędam quę animal nō ſit: lapis ſit, hoc eſt enim eſſe lapidem: qđ nō eſſe nō lapidem. ꝙ ſi particularis ſimplex negatio per oppoſitiones proprię conuerſioni & in veritatis & in falſitatis ſignificatione cōcordat: nō eſt dubium particularem ſimplicem negationem/ certo ſibi ac ſtabili modo per oppoſitionem terminorū poſſe conuerti. In negatione vero vniuerſali: non eſt perpetua neq; fida cōuerſio. qđ quidē fallere poterit: ſi quis ad ſolam reſpiciat conuenientiam falſitatis. Nam cum ſit falſa ſimplex vniuerſalis negatio/ quę proponit nullū hominem eſſe animal: falſa eſt quę ei per oppoſitionem cōuertitur/ vt eſt nullum nō animal nō homo eſt. Id enim ex hac propoſitione mōſtratur/ quoniā omne qđ animal nō eſt/ id homo eſt. hominem eſſe ſignificat quicquid animal non ſit: qui proponit nullum eſſe nō hominē qui animal nō ſit. ſed hic in falſitate conſenſus/ ad veritatem vſq; non peruenit. Age enim ſit vera ſimplex vniuerſalis negatio/ nullus homo lapis eſt: non vera poteſt eſſe/ nullus nō lapis nō homo eſt. Id namq; deſignat iſta conuerſio quoniam quicquid lapis non fuerit: id homo eſt. hominē namq; eſſe deſignat qđ lapis nō ſit: qui pronunciat nullum eſſe non hominem qđ lapis nō eſt/ qđ apertiſſime falſum eſt. quis enim multa proferam quę cū lapides non ſint: tamē ab hominum natura ſeiuncta ſunt/ vt equus/ arbor/ atq; alia plurima. Si igitur negatio vniuerſalis per oppoſitionem proprię conuerſioni in falſitate quidem conuenit/ nec tamen in veritate cōſentit: recte pronūciatur cōuerſionem perpetuā atq; ęquabilem nō habere. Eadem quoq; ratio eſt in affirmatione ſimplici particulari. Nam in hoc quoq; ſępe error appręhēditur: vt certe propoſitionum cōuerſiones putētur/ ſi quis nō ad falſitatis quoq; ſed ad ſolam cōuenientiam veritatis aſpiciat. Nam cū affirmatio ſimplex particularis vera ſit/ vt eſt quędam homo animal eſt: ſi huius termini cum oppoſitione cōuertantur/ fiatq; propoſitio quoddam nō animal nō homo eſt/ a veritate nō diſcrepat. Quid enim aliud enūciatio iſta deſignat: q̄ eſſe rē aliquā quę cū animal non ſit ne homo quidem ſit/ vt lapis ſimul & ab animalis & hominis natura deficit? Sed hic in veritate cōſenſus: ad falſitatem vſq; nō tendit. Quid enim ſi ſit falſa ſimplex affirmatio particularis vt eſt/ quidam homo lapis eſt: nō erit eius per oppoſitionem falſa conuerſio/ quidam nō lapis non homo eſt? atqui hęc firma veritate conſiſtit. id enī ex hac propoſitione datur intelligi/ ꝙ ſit quiddam qđ cū lapis nō ſit/ ne homo quidē ſit: vt equus atq; arbor/ quę neq; hominis neq; lapidis diffinitione claudūtur. ꝙ ſi particularis affirmatio dū per oppoſitionem conuertitur in veritate quidē tenet ſecum ipſam concordiam/ in falſitate autem ſibimet ipſa diſſentit: rectum eſt pronūciare ꝙ termini negatione coniuncta/ cōuerſionē firmā ſtabilemq; nō teneant. Quare cū in ſimplicibus/ ac pręter oppoſitionem cōuerſionibus vniuerſalis quidem negatio particularisq; affirmatio perpetua fidaq; terminorum permutatione vertantur/ affirmatio vero vniuerſalis particularisq; negatio minime: dum per terminorū oppoſitionem ſimplex propoſitio ſibi ipſa cōuertitur/ omnia (vt dictū eſt) aduerſa ratione contingūt. Vniuerſalis nāq; affirmatio & particularis negatio/ firmam negatarū partiū retinent conuerſionem. Vniuerſalis autem negatio in falſitate quidem: recte ſibi ipſa cōuertitur. in veritate autē ſibi ipſa diſcordat. particularis autem affirmatio in veritate quidem ſibi conuenit/ ſed in falſitate diſſentit. Similis autem contēplatio eſt in iis quę conuerſo ordine terminorum prędicato tātum vel ſubiecto ſibi copulant negationem: in quibus/ vt in ſuperioribus quoq; fecimus/ propoſitionū tantū ordinē deſcribemus & quid eueniat ſub breuitate mōſtrabimus/ perquirenda atq; examinanda ſingula lectoris diligentię derelinquētes. Deſcriptis ergo ſimplicibus: ex aduerſa parte quę conuerſo ordine prędicatum cū negatione pronunciant/ conferantur.

	Simplices		Conuerſę de prædicato infinito.	
Affir.	Omnis homo/ animal eſt.	Vniuer.	Omne non animal/ homo eſt.	Affir.
Neg.	Nullus homo/ animal eſt	Vniuer.	Nullum nō animal/ homo eſt.	Neg.
Affir.	Quidam homo/ animal eſt	Particu.	Quoddam non aīal/ homo eſt.	Affir.
Neg.	Quidā homo/ animal nō ē	Particu.	Quoddā nō aīal/ homo nō eſt.	Neg.
Affir.	Omnis homo/ iuſtus eſt	Vniuer.	Omnis non iuſtus/ homo eſt.	Affir.
Neg.	Nullus homo/ iuſtus eſt	Vniuer.	Nullus non iuſtus/ homo eſt.	Neg.
Affir.	Quidam homo/ iuſtus eſt	Particu.	Quidam non iuſtus/ homo eſt.	Affir.
Neg.	Quidā homo/ iuſtus nō eſt	Particu.	Quidā non iuſtus/ homo nō eſt.	Neg.

Affir.	Omnis hō/ grāmaticus est	Vniuer.	Omnis nō grāmatic9/ hō est.	Affir.
Neg.	Nullus hō/ grāmaticus est	Vniuer.	Nullus nō grāmatic9/ hō est.	Neg.
Affir.	Quidā hō/ grāmaticus est	Parti.	Quidā nō grāmaticus/ hō est.	Affir.
Neg.	Quidā hō/ grāmatic9 nō ē	Parti.	Quidā nō grāmatic9/ hō nō est.	Neg.

Affir.	Omnis homo/ lapis est	Vniuer.	Omnis nō lapis/ homo est.	Affir.
Neg.	Nullus homo/ lapis est	Vniuer.	Nullus nō lapis/ homo est.	Neg.
Affir.	Quidā homo/ lapis est	Particu.	Quidam nō lapis/ homo est.	Affir.
Neg.	Quidā homo/ lapis nō est	Particu.	Quidā nō lapis/ homo non est.	Neg.

Affir.	Omnis homo/ risibilis est	Vniuer.	Omne nō risibile/ homo est.	Affir.
Neg.	Nullus homo/ risibilis est	Vniuer.	Nullum nō risibile/ homo est.	Neg.
Affir.	Quidā homo/ risibilis est	Particu.	Quoddā nō risibile/ homo est.	Affir.
Neg.	Quidam hō/ risibilis nō est	Particu.	Quoddā nō risibile/ hō nō est.	Neg.

¶ Harum igitur in affirmationibus quidem vniuersalibus/ si ea de subiecto prædicentur quę & adesse & abesse contingant/ siue illud subiecto maius sit vt iustitia homine/ siue minus vt grāmaticus homine/ vel si ea quę omnino adesse nō possunt/ vt lapis homini: simul semper falsas esse necesse est. Si quid vero præter hęc fuerit prædicatum: vnā veram/ falsam alterā esse proueniet/ nunq̄ vero vtriq; veritas consonabit. In negationibus vero vniuersalibus si quidem ea de subiecto prædicentur/ quę a subiecto valeant segregari/ siue illa maiora sint/ vt iustitia homine/ siue minora vt eodem homine grāmaticus: vtrisq; aderit falsa sententia. Quicquid vero reliquorum fuerit prædicatum: vni verum/ alteri faciet adesse mendacium/ nunq̄ vero in his concors veritas inuenitur. In particularibus vero affirmationibus si quidem ea prędicentur quę cū separari possint/ tum vel maiora sunt vt iustus homine/ vel minora vt grāmaticus homine: cōmunis affirmationes veritas obtinebit. Alia vero quęlibet prędicatio: vnam verā/ alteram semper faciet esse mendacem/ sed nunq̄ cōmuniter mentietur. In negationibus vero particularib9 hic modus est: vt siue ea quę adesse nō possunt/ vt lapis homini/ siue quę possunt ac poterūt segregari cum tamen eorum aliud maius sit/ vt iustitia homine/ aliud minus vt grāmaticus homine/ prædicentur: veritas vtrisq; cōstabit. Quicquid vero absq; his prędicabitur: veritatē vni/ alteri diuidet falsitatem. simul tamē falsas esse nō euenit. Item descriptio supponatur: quę priore parte simplicibus collocatis/ eas quę conuerso ordine subiectum cum negatione proponūt/ contraria fronte constituat.

	Simplices		Conuerię ex subiecto infinito.	
Affir.	Omnis homo/ animal est	Vniuer.	Omne animal/ nō homo est.	Affir.
Neg.	Nullus homo/ animal est	Vniuer.	Nullum animal/ nō homo est.	Neg.
Affir.	Quidā homo/ animal est	Particu.	Quoddā animal/ nō homo est.	Affir.
Neg.	Quidam homo/ aīal nō est	Particu.	Quoddā aīal/ nō homo nō est.	Neg.

Affir.	Omnis homo/ risibilis est	Vniuer.	Omne risibile/ nō homo est.	Affir.
Neg.	Nullus homo/ risibilis est	Vniuer.	Nullum risibile/ non homo est.	Neg.
Affir.	Quidā homo/ risibilis est	Particu.	Quoddā risibile/ nō homo est.	Affir.
Neg.	Quidam hō/ risibilis nō est	Particu.	Quoddā risibile/ nō homo nō ē.	Neg.

Affir.	Omnis homo/ lapis est	Vniuer.	Omnis lapis/ non homo est.	Affir.
Neg.	Nullus homo/ lapis est	Vniuer.	Nullus lapis/ non homo est.	Neg.
Affir.	Quidam homo/ lapis est	Particu.	Quidam lapis/ non homo est.	Affir.
Neg.	Quidā homo/ lapis nō est	Particu.	Quidā lapis/ nō homo nō est.	Neg.

Affir.	Omnis homo/ iustus est	Vniuer.	Omnis iustus/ non homo est.	Affir.
Neg.	Nullus homo/ iustus est	Vniuer.	Nullus iustus/ non homo est.	Neg.
Affir.	Quidam homo/ iustus est	Particu.	Quidam iustus/ nō homo est.	Affir.
Neg.	Quidā homo/ iustus nō ē	Particu.	Quidā iustus/ nō homo nō est.	Neg.

Affir.	Omnis hõ grãmatic⁹ est.	Vniuer.	Omnis grãmaticus nõ hõ est	Affir.
Neg.	Nullus hõ grãmaticus est	Vniuer.	Nullus grãmatic⁹ nõ hõ est.	Neg.
Affir.	Quidam hõ grãmaticus ẽ	Particu.	Quidã grãmaticus non hõ est.	Affir.
Neg.	Quidã hõ grãmatic⁹ nõ ẽ	Particu.	Quidã grãmatic⁹ nõ hõ nõ ẽ.	Neg.

¶Superius igitur descriptarum enũciationum affirmationes quidem vniuersales si ea de subiecto prędicentur quę ab eo nunq̃ valeãt ammoueri siue illud maius sit vt animal homine seu ęquale vt risibile homini seu tale qd subiecto nullo modo possit obtingere vt lapis homini: vni veritatem dispertient alteri falsitatem. at si quid absq; his prædicabitur: vtrasq; falsitas obtinebit cõmuni autem propositionũ veritati locus esse nõ poterit. At in negationibus si quidem vniuersalia & maiora prędicentur seu ea quę relinquere subiectum nequeant vt animal hominem seu quę possint vt iustitia hominem: vtrisq; falsitas inhęrebit. alia quęlibet prædicamenta vnam veram faciunt alterã falsam: ita vt cõmunis vtręq; veritatis nõ possint esse participes. At in particularibus affirmationibus quidẽ si quidẽ maiora de subiecto prędicẽtur quę vel nunq̃ a subiecti cõiũctione discedãt vt aial ab homine vel etiã segregẽtur vt iustitia ab homine: respõdebit vtraq; veritatem. cęteræ vero prædicationes veritatem propositionibus falsitatemue distribuunt in cõmune nõ participãtibus falsitatem. Particulares vero negationes si quidẽ ea pdicent quę possint a subiecto separari siue illud maius sit vt iustitia homine seu minus vt grãmaticus homine: veras vtrasq; esse necesse est. Si quid vero extrą prædicabitur vni oportet verum alteri adesse mendaciũ: vt simul falsę nequeant inueniri. Atq; hęc quidem de ijs propositionibus quę cum determinatione proferũtur dicta sunt: quę vero indefinitæ sunt quoniã particularium proprietatibus adęquãtur eadem omnia cõparatę vniuersalibus obtinebũt: quę in superiore descriptione particularium propositionũ ordo seruauit. Restarent subiectorũ singularium propositiones de quibus quoniã & longum est dicere & nichil ad operis propositi affert vtilitatem & sibijpse exemplo earum quas superius proposuimus easdem lector inueniet: prætereundum videtur.

¶INTRODVCTIONIS IN CATEGORICOS SYLLOGISMOS FINIS.

¶SEVERINI BOETII DE SYLLOGISMO CATEGORICO LIBER PRIMVS. PROOEMIVM.



VLTA gręci veteres posteris suis inconsultissimis reliquęre tractatibus in quibusdam priusq̃ ad res densa caligantes obscuritate venirent quasi quadã intelligentiæ luctatione pręludunt. hinc per introductionem est facilior discibiliorq; doctrina. hinc p ea quę illi προλεγομενα vocãt nos prędicta vel prædicenda possumus dicere: ad intelligentiã prõptior via munitur. hanc igitur prouidentiam nõ exosus: statui ego quoq; in res obscurissimas aliquem quodã modo põtem ponere mediocriter quicq; delibans. ita vt si quid breuius dictum sit id nos dilatatione ad intelligentiã porrigimus. si quid suo more Aristoteles nominum verborũq; mutatione turbauit: nos intelligentiæ seruientes ad consuetũ vocabulum reducamus. si quid vero vt doctos scribens summa tanrũ tangens designatione mõstrauit: nos id introductionis modo aliqua i eas res tractatione disposita perquiramus. Sed si qui ad hoc opus legẽdum accesserint ab his petitum sit ne in ijs quę nunq̃ attigerint: statim audeant iudicare neue si quid in puerilibus disciplinis acceperint id sacrosanctum iudicent. quandoquidem res teneris auribus accõmodatas: sępe philosophiæ senior tractatus eliminat. si quid vero in his nõ videbitur ne statim obstrepant: sed ratione consulta quid ipsi opinentur quidue nos ponimus veriore mentis acumine & subtiliore pertractata ratione dijudicent. Et hi quidem si nos (vt arbitror) non sufficimus: eos cõmentarios de quibus hęc protulimus degustent blando fortasse sapore subtilitatis eliciti: quãuis infreni & indomiti certatores sint: veterum virorum inexpugnabilibus authoritatibus acquiescent.

si quis vero grecæ orationis expers est: in his/ vel siqua horum sunt similia/ dissuadebit. Itaq; hęc huius procemij lex erit: vt forum nostrū nemo nō intellecturus/ & ob hoc culpaturus inspiciat. sed ne procemij tempus nichil afferentibus teratur: inchoandū nobis est illo prius depulso periculo/ ne a quoq; stilo culpetur oratio. Non enim eloquentię cōpositiones: sed planiciem consectamur. ꝙ si hoc efficimus quęlibet incōposite loquētes: intentio quoq; nostra nobis perfecta est. ¶ Sed quoniam syllogismorū prima est propositio: de propositionibus hoc libello tractatus habebitur. Et quoniam propositionis partes sunt nomen & verbum/ pars autē ab eo cuius pars est prior est: de nomine & verbo/ quę prima sunt/ disputatio prima ponatur.

¶DE NOMINE.



Omen est vox designatiua ad placitum/ sine tēpore: cuius nulla pars extra designatiua est. Vox autem dictum est: quia vox nominū genus ē. Omnis autem diffinitio a genere trahitur. vt si diffinias hominem: animal dicis/ idest genus. post vero rationale/ idest differentiam. designatiua vero est dicta: quia sunt voces quędam/ quę nichil significant vt sunt syllabę. Nomen vero designat id cuius nomen est. Ad placitum vero: quia nullum nomē aliquid per se significat/ sed ad ponētis placitum. Illud enim vnaquęq; res dicitur: qd ei placuit/ qui primus nomen illud impręssit. Sunt enim voces naturaliter significantes: vt canū latratus/ iras canum significat. sed nō sunt nomina: quia nō sunt ad placitum significantes/ sed natura. Sine tempore vero: ꝙ verba quidem voces sunt/ & designatiuę/ & secundum placitum. sed distant ꝙ nomina quidem sine tempore sunt/ verba cū tempore. Cuius vero nulla pars extra designatiua est: ꝙ oratio & ipsa vox est/ & designatiua/ & secundū placitum/ & aliquoties sine tempore est. sed orationis partes significant/ nominis vero partes nichil significant. In Ciceronis eni nomine: nulla extra pars designatiua ē/ neq; ci/ neq; ce/ neq; ro. Neq; si ex duob⁹ integris nomina sint. quod eni in vno consignificat: id extra nō significat. In nomine enim magister: magis & ter cōsignificāt/ quia est magister. sublatū vero ter et magis nō erit alicuius significatio: nisi tibi hoc alij nomē dare placuerit. Omnia enim nomina: no naturaliter sunt/ sed ad placitum ponuntur. Sed de hoc in cōmentario libri περι ερμηνειας Aristotelis dictum est: & maior eius rei tractatus est/ q̄ vt nunc queat expediri. Reuertamur igitur ad nomen. Sed quoniam sunt quędam voces/ quę & designatiuæ sunt/ & secundum placitum/ & sine tempore/ quarū dubia sit natura/ idest non homo(hoc enim significat equidem quiddā/ & secundū placitu)appositum est enim sed dubium est/ cui subdi possit. nomini enim nō potest. Omne enim nomē significat aliquid definitum: non homo autē qd definitum est perimit. oratio vero dici nō potest. Omnis enim oratio: ex nominibus & verbis constat. non homo autem/ neq; ex nominibus cōstat neq; ex verbis. sed multo magis esse nō potest verbum. Omne enim verbū: cum tēpore est. non homo: sine tempore est. quid sit ergo ita videndū est. Et quoniam non homo vox/ significat quiddā: quid autē significet/ in homine ipso non continetur(potest eni non homo/ & equus esse & lapis/ & domus/ & quicquid homo non fuerit)quoniam ea quę significare potest infinita sunt/ infinitum nomen vocatur. Et quoniam sunt quędam voces/ & designatiuę/ & ad placitū/ & definitę/ & quarum partes extra nichil significant/ vt sunt casus nominū/ vt Ciceronis vel Cicerone: hęc nomina nō erunt. Omne eni nomen iunctum cū est verbo: aut verū aut falsum demonstrat. vt si dicas dies est: hoc vero aut verū aut falsum est. si vero casus iungas: neq; verum neq; falsum efficis. si eni dicas diei est: nichil quod sit aut non sit demōstrasti. itaq; nichil ex hoc neq; verum neq; falsum efficies. Et merito dictum videtur. qd enim primo vocabulum nomina rebus imponentes dixerint: id solum nomen vocabitur merito. Qui enim primus circo/ circum nomē imposuit: ita dixisse videtur/ dicatur hoc circus. atq; ideo primus hic casus nominatiuus vocatur: ꝙ nomen sit. alijs vero nominibus non nominis cæteros casus appellauere. Ergo a capite reuoluendum est: vocem dictam ꝙ vox nominum genus sit. Designatiuam vero: vt ab ijs vocibus separetur/ quę nichil significant. Ad placitum vero: vt ab his separetur/ quę naturaliter significāt/ vt sunt pecudū. Cuius vero nulla pars extra significat: vt diuideretur ab oratione cuius partes nomina sunt & verba/ quę significant. Sine tempore vero dictum est: ad diuisionem verbi/ qd cum tempore est. Finitam vero: vt ab infinitis separetur. Rectam vero: vt a casibus distingueretur. Et in verbo eadem fere omnia conueniunt.

A quo originē trahat nominatiuus.

¶DE VERBO.



St enim verbum: vox significatiua/ ad placitum/ cum tempore/ cuius pars nulla extra significatiua ē. Et quia quędam vox significatiua est ad placitū cū tempore cuius pars nichil significat vt non albet(non albet enim quod cū non iunctū/ consignificat: solum/ non significat/ & quidem nichil definitum monstrat. quod eni non albet:

potest & rubere/potest & nigrescere/potest & pallere/& quicquid non albet) ideo infinitũ ver-
bum vocatum est. faciebat autem & facturus: vt superius in nomine/ non verba/ sed casus ver-
borum sunt. Repetendum est igitur ab initio verbum: esse vocem/ dictum a genere. significati-
uam vero: vt a non significatiuis vocibus diuideretur. Ad placitum vero/ vt ab illis quę natura
sunt significatiuę/ vocibus separetur. Cũ tempore vero: vt a nomine diuideretur. Præsens vero
aliquid significare: vt a verbi casibus disiũgeretur. Finita vero/ vt ab infinitis determinaretur.
Restat ergo quid sit oratio dicere. hęc enim ex nomine & verbo cõponi videtur. sed prius vtrũ
nomẽ & verbum solę partes orationis sint cõsideremus. an alię sex/ vt grãmaticorũ opinio fert.
an aliquis ex his in verbi & nominis iura vertatur. quod nisi prius cõstitutum sit: tota proposi-
tionum/ ac deinceps ea ipsa quę ex propositionibus cõponitur syllogismorũ ratio/ turbabitur.
Nam si ex quo sint genere termini nesciatur: totum ignorabitur. Nomen & verbum duæ sunt
partes putandę: cęteræ enim nõ partes/ sed orationis supplementa sunt/ nõ etiam partes. vt enĩ
quadrigarum frena vel lora non partes/ sed quędam quodã modo ligaturę sunt/ & vt dictũ est Analogia.
supplementa non etiam partes: sic coniunctiones/ & præpositiones/ & alia huiusmodi/ nõ par-
tes orationis sunt/ sed quędam colligamẽta. Participium vero qđ vocatur: verbi loco ponatur/
quoniam temporis demonstratiuũ est. Aduerbium vero: nomen est. cuiusdam enim definitę si-
gnificationis est/ sine tempore. ꝙ si per casus non flectitur: nichil impedit. Non enim est propri
um nominis: flecti per casus. sunt enim quędam nomina quę flecti non possunt/ quę a grãmati-
cis monoptota nominantur. sed hoc grãmaticę magis q̃ huius cõsiderationis est.

¶DE ORATIONE.



Ratio est vox designatiua ad placitum/ cuius partes aliquid extra significãt/
vt dictio non vt affirmatio. Et orationi est commune cum nomine & ver-
bo: ꝙ vox est/ & designatiua/ & ad placitum. Cuius enim partes ad placitum
sunt: ea quoq; ipsa ad placitum est. orationis autem partes sunt nomen & ver
bum. sed hęc ad placitum. oratio igitur ad placitum est. Termini vero oratio-
nis: a dialecticis nomina & verba. Termini vero dicti sunt: ꝙ vsq; ad verbũ
& nomen resolutio partium orationis fiat/ neq; orationem vsq; ad syllabas
nominum vel verborum tentet resoluere/ quę iam designatiuę nõ sunt. Distat autem a nomine
vel verbo oratio: ꝙ illius partes extra significant/ verbi & nominis partes extra non designãt.
Est autem dictio: vnius simplex vocabuli nũcupatio/ vel simplex affirmatio. Atq; ideo dictũ est
orationis partes significare: vt dictionem/ idest vt simplicem vocabuli nũcupationẽ. In oratio-
ne enim Socrates ambulat: vtraq; extra significãt tantũ quantũ simplex vocabuli nũcupatio
designare queat. Quomodo autem/ vt affirmatio simplex nõ significari: in cõmentario peri her
menias explicui. Quid autem sit affirmatio & negatio: paulopost explicabimus. ¶Sunt vero Orationis
species orationis in angustissima diuisione quinq;. Interrogatiua: vt putasne anima immortalis diuisiones.
est/ Imperatiua: vt accipe codicẽ. Optatiua vel depræcatiua: vt faciat deus. Vocatiua: vt adesto
deus. Enunciatiua vero: vt Socrates ambulat. sed neq; in illis quattuor veritas est/ neq; falsi-
tas. Enunciatiua vero sola: aut verum aut falsum continet/ atq; hinc propositiones oriuntur.
¶Enunciatio autem in duas partes secabitur: in affirmationẽ/ & negationem. Affirmatio est
enunciatio alicuius ad aliquid. Negatio est enũciatio alicuius ab aliquo. Et est affirmatio vtpu
ta/ Plato philosophus est. Negatio/ Plato philosophus nõ est. Affirmatio enim/ ad Platonẽ phi
losophiam enũciat aliquã/ idest Platonem esse philosophum. Negatio vero ab aliquo Platone
aliquam philosophiam enũciando tollit/ idest enũciat Platonem nõ esse philosophum. ¶Enũ
ciatiuarum igitur orationum: aliæ sunt simplices/ alię nõ simplices. Simplices sunt: vt si dicas
dies est. nõ simplices/ vt si dies est lux est. Affirmationes vero & negationes: alię sunt vniuersa-
les/ alię sũt pticulares/ alię indefinitę. vniuersales sunt q̃ aut omne affirmãt/ vt omnis hõ aial ẽ:
aut omne negant/ vt nullus homo aial est. particulares vero q̃ aliquẽ affirmãt & aliquẽ negãt:
vt aliquis homo animal est/ aliquis homo animal non est. indefinitæ vero: quę neq; vniuersali-
ter affirmant/ aut negant/ neq; particulariter/ vt homo animal est/ homo animal nõ est. ¶Diui-
ditur autem simplex propositio in duas partes in subiectum & pędicatũ: vt homo animal est/
homo subiectum/ animal prædicatum de homine. hę autem partes: termini nominantur/ quos
diffinimus sic. ¶Termini sunt partes simplicis propositionis/ in quibus diuiditur principaliter
propositio. Est enim simplicis propositionis vniuersalis secunda diuisio: vt in propositione/ om Diffinitio
nis homo animal est/ omnis homo vnus terminus/ alius vero sit animal est. sed hoc secũdo lo- terminorũ
co: illud vero principaliter. nam primi termini: sunt subiectum & prædicatum. Est enim & non
est/ nõ magis termini q̃ affirmationis vel negationis designatiua sunt/ & omnis/ vel nullus/ vel

ſed non conuertitur: vt ſi vniuerſales falſę ſint/ falſas eſſe neceſſe ſit particulares. nam ſi vniuerſalis/ omnis homo iuſtus eſt falſa fuerit: nõ neceſſe eſt particularem quidã homo iuſtus eſt/ falſam eſſe. Poteſt enim fieri vt ſi omnis homo iuſtus nõ fuerit: ſit quidam iuſtus. & iterum ſi vniuerſalis negatiua nullus homo iuſtus eſt/ falſa fuerit: non neceſſe erit quidam homo nõ eſt iuſtus/ falſam eſſe. nam ſi falſa eſt nullus homo iuſtus eſt: verũ eſt eſſe aliquos iuſtos. vera eſt etiã quę dicit/ quidam homo iuſtus nõ eſt: ꝙ ſint quidam etiã non iuſti. Repetens igitur a capite dicat ꝙ in ſubalternis/ ſi vniuerſales verę fuerint: veræ erunt etiam particulares. ſed non conuertitur. Item ſi particulares falſę fuerint: falſę erunt etiam vniuerſales/ ſed non conuertitur. Contrarię eni ſimul eſſe verę nunq̃ poſſunt. poteſt aũt fieri: vt alias vtręq; falſę ſint/ alias vna vera/ & alia falſa. Vtræq; falſę ſunt/ vt ſi quis dicat omnis homo grãmaticus eſt falſa eſt: nam nõ omnis homo. nullus homo grãmaticus eſt falſa eſt: nam non nullus. Eſt autẽ vna vera/ alia falſa. vt ſi quis ſic dicat omnis hõ bipes eſt: hęc affirmatiua vera eſt. nullus homo bipes eſt/ hęc negatiua falſa eſt. Et iterum omnis homo quadrupes eſt: hęc affirmatiua falſa eſt. nullus homo quadrupes eſt: hęc negatiua vera eſt. Sunt ergo contrarię aliquoties vtręq; falſæ: aliquoties inter ſe verum/ falſumq; diuidentes. vt vtręq; autem verę ſint: fieri nunq̃ poteſt. ſubcontrarię vero cõtraria patiuntur. Nam falſę nunq̃ reperiri queunt: ſed alias verę vtręq; ſunt. vt ẽ quidam homo grãmaticus eſt/ vera eſt. & quidam homo grãmaticus non eſt/ & hęc vera eſt. poteſt enim alius eſſe grãmaticus/ & alius nõ eſſe. Alias vna vera eſt/ altera falſa. vera eſt enim affirmatio/ quidã homo bipes eſt. falſa eſt autem negatio/ quidam homo bipes nõ eſt. item falſa eſt affirmatio quidam homo quadrupes eſt: vera negatio quidam homo quadrupes nõ eſt. vt vero vtræq; falſæ ſint: fieri nunq̃ poteſt. ¶ Reſtat igitur vt de contraiacentibus dicamus/ quę neq; falſę ſimul aliquando eſſe poſſunt neq; verę: ſed ſemper vna falſa/ vera eſt altera. qd facilius liquet/ ſi quis ſibi quęcunq; fingat exẽpla. ¶ Res admonet: vt quędam de indefinitis propoſitionibus conſideremus. Indefinitæ etenim propoſitiones ęquam vim retinent particularibus propoſitionibus. Dictum ẽ enim ꝙ ſi vniuerſales vel affirmatiuę vel negatiuę in ſubalternis propoſitionibus eſſent veræ: eſſent quoq; verę etiam particulares. Nunc vero dicimus: ꝙ ſi vniuerſales propoſitiones verę fuerint/ verę erũt etiam indefinitę. Nam ſi vera eſt/ omnis homo bipes eſt: vera ẽ etiã quidam homo bipes eſt/ vera erit etiam indefinita/ homo bipes eſt. hoc etiam dictũ eſt ꝙ ſi particulares falſę eſſent: falſæ eſſent etiam vniuerſales. nunc vero dicendũ eſt ꝙ ſi indefinita falſa fuerit: falſa erit etiam vniuerſalis. Nam ſi falſa eſt quę dicit/ homo quadrupes eſt: falſa erit etiam quę dicit quidam homo quadrupes eſt. Atq; idem hoc etiã in negatiuis cõuenire videtur. vnde conſtat ꝙ omnes indefinitę æquam vim particularibus retinent propoſitionibus. Ruſus dictũ eſt ꝙ ſubcontrarię quę particulares affirmatiuę & negatiuę ſunt/ ſimul verę eſſe poſſunt/ diuidere etiam verũ falſumq; valent: ſimul vero falſas eſſe nõ poſſe. hoc idẽ in indefinitis propoſitionibus expectandum eſt. Nam diuidunt verum/ falſumq; inter ſe. vt ſi quis dicat homo bipes eſt vera eſt: homo bipes nõ eſt falſa eſt. & iterum homo quadrupes eſt falſa eſt: homo quadrupes non eſt/ vera eſt. Verę autem inueniri poſſunt. vt ſi quis dicat homo grãmaticus eſt: ſi quis hoc dicat de Donato/ vera ẽ. Item homo grãmaticus nõ eſt: ſi hoc dicat de Catone verum eſt. vt ſimul falſę ſint nunq̃ reperiemus. Hinc quoq; oſtenditur indefinitas cũ particularibus ęqualis eſſe potentia. Amplius qd dictum eſt contraiacentes/ ideſt vniuerſalem affirmatiuã & particularem negatiuam/ & iterum vniuerſalem negatiuam & particularẽ affirmatiuam neq; veras ſimul eſſe neq; falſas/ ſed inter ſe diuidere verũ falſumq;: idem hoc euenit in indefinitis. Nã vniuerſalis affirmatiua & indefinita negatiua/ vel indefinita affirmatiua & vniuerſalis negatiua: neq; veræ ſimul eſſe poſſunt/ neq; ſimul falſæ. Diuidunt inter ſe verum falſumq;. nam ſi dixeris/ omnis homo bipes eſt: vera eſt. & ſi dicas homo nõ eſt bipes/ falſa eſt. Item ſi dixeris homo quadrupes eſt/ falſa ẽ: ſi dixeris/ nullus homo quadrupes eſt/ vera eſt. vnde hinc quoq; colligere licet omnes indefinitas poteſtate/ & vi ęquales eſſe particularibus. Sunt etiam quædã propoſitiones quę diuidũt quidem & ipſę verũ & falſum: vt deus fulminat/ deus nõ fulminat. ſed iſtæ tunc diuidunt inter ſe verũ & falſum: cum idem tempus/ idem ſubiectum/ idẽq; prædicatũ ſit. qd autem dico tale eſt. ſi ęquiuocum ſubiectum fuerit: nõ diuidunt verũ & falſum. Si quis enim dicat Cato ſe Vticę occidit/ & reſpondeatur Cato ſe Vticę non occidit: vtręq; verę ſunt. Nam & Cato minor ſe peremit: Cato cenſorinus ſe Vticę non occidit. Sed hoc icirco euenit: ꝙ Catonis nomen ęquiuoce dicitur. Dicitur eni maior Cato cenſorinus/ & minor Vticẽſis. Item ſi ęquiuoca fuerit in propoſitione prędicatio: verum inter ſe affirmatio negatioq; nõ diuidunt. ſi quis enim ſic dicat in nocte lucet/ & reſpondeatur in nocte non lucet: fieri poteſt vt vtręq; verę ſint. Nam in nocte lucerna lucere poteſt: & ſol lucere non poteſt. hoc autem dico euenire: ꝙ lucere ęquiuoce & ad lucernæ lumen/ & ad ſolis dicitur. Amplius ſi aliud & aliud in ſubiectis & prędi

catis tempus fuerit: verum falsumq; inter se affirmatio negatioq; non diuidunt. nam si quis dicat Socrates ambulat/ & respōdeatur Socrates nō ambulat: possunt vtreq; verę esse. potest enī fieri vt Socrates alio tempore ambulet: alio tempore nō ambulet/ sed aut stet/ aut sedeat/ aut quodlibet aliud. in talibus ergo propositionibus quales sunt/ Socrates ambulat/ Socrates non ambulat: illę inter se verum falsumq; diuidunt quę ad idem subiectū/ ad idem prædicatū/ ad idē tempus dicuntur. Sunt etiam alię quę cōtradictoriæ dicuntur quę sunt huiusmodi: quoties affirmationem vniuersalē tollit negatio particularis. vt est omnis homo iustus est/ nō est omnis homo iustus. & rursus nullus homo iustus est/ & quidā homo iustus ē. in his enim vniuersalis determinatio tollitur/ sed de his alias. ¶ Et quoniam dictū est & de ijs quę eodem ordine participant: dicamus nunc de ijs quę ad ordinis cōmutationē participant. Earū quoq; propositionum

DE CONVERSIONIBVS.

quę ad cōmutationē ordinis participant/ duplex modus est. Est enim per contrapositionem cōuersio: vt si dicas omnis homo animal est/ omne nō animal nō homo est. Simplex conuersio ē vt si dicas/ omnis homo risibile/ & omne risibile homo. Sed in illis/ terminorū tantū cōmutatio cōuersionē facit: in quibus neq; prædicatum subiecto/ neq; subiectū prędicato abundat. In hac enim propositione q̄ dicit omnis hō risibile est: hō subiectū/ risibile prędicatū/ ęquā vim habet. & ideo cōuerti potest vt risibile sit subiectū & homo p̄dicatū/ & dicatur omne risibile/ hō. In q̄bus vnus terminus alio abūdauerit: cōuerti propositio nō potest. Nam si dicas omnis hō aial ē vera est: nō tamē potest fieri/ vt cōuersa hęc propositio terminis cōmutatis vera sit. falsum ē enī dicere omne aial/ homo. sed hoc cur euenit/ quia homine aial abundat. Illa vero cōuersio/ quæ per cōtrapositionem fit: hoc modo fit. quoties qd in affirmatiua subiectū fuerit: idē mutatū & factum prędicatū ad negatiuā particulā ponitur. vt est omnis homo aial est: hic homo subiectum est/ & ad hoc aial prędicatur. Si vero quis per cōtrapositionē cōuertat/ & faciat aial subiectū/ hominem p̄dicatū/ & ad hominē particulā negatiuā ponat: hoc modo faciet. Omne nō aial nō homo est. & erit ista conuersio omnis homo aial est: omne nō aial nō homo ē. sed de his posterius tractabimus: nūc ad simplices reuertamur. Cū igitur sint quattuor p̄positiones quarū duę vniuersales sūt/ idest affirmatiua & negatiua/ duę vero particulares/ idest affirmatiua & negatiua: particularis affirmatiua & vniuersalis negatiua/ cōmutatis terminis sibijpsa cōuertit. Conuertūtur aūt illę (vt dictū est) quoties cōmutatis terminis: vel simul verę sunt/ vel simul falsę. Nam si quis dicat qdā homo aial est/ vera ē. Cōuersio vero eius/ q̄ est qdā aial homo ē: vera est. Item quidam homo lapis est/ falsa ē. quēadmodū cōuersio eius quidā lapis hō est: & ista falsa est. Est igitur particularis affirmatiua quę cōmutatis terminis sibijpsa conuertitur. Idem vero patitur vniuersalis negatio. Si quis enī dicat/ nullus hō lapis est: vera est. potest cōuerti nullus lapis homo. nam & ista vera ē. Item nullus hō rhetor est/ falsa ē: & eius cōuersio nullus rhetor hō est/ falsa est. In quattuor igitur his propositionibus/ duę tantū cōtraiacentes sibijpsę cōuertūtur/ idest particularis affirmatiua & vniuersalis negatiua. Alię vero duę sibijpsis nō conuertuntur. Nam neq; vniuersalis affirmatio/ neq; particularis negatio: sibijpsa cōuertitur. Si qs enim dicat omnis homo aial est/ vera est. si quis vero cōuertat omne aial homo: falsum ē. Nō igitur sibijpsi cōuerti potest/ quoniā cōuersa prioris veritatē nō recipit. Neq; vero particularis negatio sibijpsi cōuertitur. Nā si qs dicat quidā homo grāmaticus nō est: vera ē. si vero cōuertat/ quidā grammaticus hō non ē/ falsa est. Omnis enī grāmaticus: homo ē. Repetendū est igitur a capite/ q̄ cū quattuor p̄positiones sint affirmatio vniuersalis/ negatio vniuersalis/ affirmatio p̄ticularis/ negatio particularis: particularis affirmatio/ & vniuersalis negatio quę contraiacentes sunt/ sibiipsis conuerti possunt. Vniuersalis vero affirmatio & particularis negatio/ quę ipsę contraiacentes sunt: nunq̄ possunt. Nec hoc nos turbet q̄ quędam affirmationes vniuersales/ & quędā particulares negationes cōuerti possunt. Potest enim dici omnis homo risibilis ē/ omne risibile homo est: & vtreq; verę sunt. Et iterum oīs hō hinnibilis est/ falsa ē: & omne hinnibile homo/ hęc quoq; falsa est. Item in particulari negatione quidā homo nō est lapis/ vera ē: & quidā lapis nō est homo/ vera ē. Item quidā homo nō ē risibile/ falsa ē: quiddā risibile homo nō est/ rursus hæc quoq; falsa est. ergo videntur posse vniuersales affirmationes/ & particulares negationes cōuerti: & cōuertuntur quidē/ sed nō vniuersaliter. Generaliter aūt dico propositiones posse cōuerti: quoties vniuersaliter in omnibus conuertūtur. Istę autē in duabus solis materiebus cōuerti possunt. Si qs enī propriū cuiuslibet speciei ad ipsam speciē cuius est propriū/ velut ad subiectū p̄dicet: potest cōuertere. Nā quia risibile propriū ē homini/ si p̄dices risibile & subijcias hominē/ vt est oīs homo risibile ē: potes iterū subijcere risibile & hominē p̄dicare/ vt si dicas omne risibile homo. In illis vero simul falsę sūt generaliū affirmationū cōuersiones/ in q̄bus id q̄d prędicatur ad subiectū nullo tēpore dici potest. vt si qs dicat omnis homo lapis est/ falsa ē. et iterū/ omnis lapis homo est/ falsa est hęc. quoniam nullo tempore neq; homo lapis/ neq; lapis homo prædi-

cabitur. In particularibus negatiuis contrariũ est. nã tum falsę sunt/ cum propriũ subiectum est aut prædicatum. vt si quis dicat quidam homo risibile non est: falsum est. Item quoddam risibile homo non est: & hęc quoq̧ falsa est. In illis verę sunt: quãdo id q̄d affirmãdo nullo tẽpore vere prędicari potest/ ad subiectũ prędicãt. vt si dicas quidã homo lapis nõ est/ vera ẽ. Iterũ quidã lapis homo nõ est/ vera ẽ. Ergo vniuersales affirmationes tũ sibi cõuertuntur/ vt verę sint/ cum propriũ prędicãt: tum sibi cõuertũtur/ vt falsę sint/ cum id q̄d nullo tẽpore ad subiectũ vere dici potest/ prędicatur. Itẽ in particularib⁹ negatiuis/ tũ falsę sunt/ cũ propriũ prędicant: tum verę cũ id q̄d nullo tẽpore vere dici potest/ prędicãt. In his ergo solis cõuerti possunt istę: in alijs vero cõuerti nõ possunt. Atq̧ ideo nõ vniuersaliter cõuertũtur. remanet ergo in alijs rebus omnib⁹ (vt superius dictũ est) vt nõ cõuertantur. Hoc vero perspiciendũ est/ ꝙ particularis affirmatio quę sibijpsi cõuertit̃: vniuersali affirmationi q̃ sibi nõ cõuertitur/ per accidẽs cõuerti potest. Et itẽ cotraiacens vniuersali affirmationi particularis negatio: quę sibijpsi nõ cõuertitur/ cõuerti potest per accidens negationi vniuersali/ quę sibijpsi cõuertitur. Sed quomodo particularis affirmatio & vniuersalis negatio sibijpsis cõuertant̃ ostẽdimus. Nũc vero quomodo particularis affirmatio vniuersali affirmationi per accidẽs/ vel quomodo particularis negatio vniuersali negationi per accidens conuertantur: demonstrandum est. Dictum est superius/ ꝙ si vera est vniuersalis affirmatio: vera est etiam particularis/ & sequeretur particularis vniuersalem. Nam si vera est omnis homo animal est: vera est etiam quidam homo animal est. si enim omnis/ & quidam. sed particularis affirmatio: sibijpsi conuertitur. conuertitur etiam vniuersali affirmationi. Nam si omnis homo animal est/ & quidã homo animal est. sed ista sibi conuertitur/ hoc modo si dicas/ q̄dam animal homo est. Potest igitur conuerti ad omnis homo animal est vniuersalem affirmationem/ particularis affirmatio quę est quidam homo animal est: vt dicas quoddã animal/ homo. vtrę q̧ enim verę sunt/ & quę dicit omnis homo animal est/ & quę dicit quoddam animal homo est. Per accidẽs aũt conuerti dicitur particularis affirmatio vniuersali affirmationi: quia particularis affirmatio sibijpsi ꝑticulariter cõuertitur/ secũdo vero loco vniuersali affirmationi cõuertitur. ¶ Restat igitur vt hoc monstremus/ quomodo particularis negatio q̃ sibi nõ cõuertitur: vniuersali negationi quę sibi conuertitur/ per accidens conuertatur/ & hęc eadem ratio ẽ. Nam quoniã vniuersalis negatio si vera est/ vera est etiam particularis/ vniuersalis vero negatio sibijpsi cõuertitur: potest vniuersali negationi cõuersę particularis cõuerti negatio. Age enĩ vniuersalem negationẽ/ idest nullus homo/ hinnibilis est: cõuertamus/ vt sit nullum hinnibile homo. Sed istam propositionẽ idest vniuersalem negatiuã quę est nullus homo hinnibilis est: sequitur particularis negatio/ quidam homo non est hinnibilis. Conuerte igitur vniuersalẽ/ quę est nullus homo hinnibilis ẽ/ & fac nullũ hinnibile homo. cõuerte huic particularẽ negatiuã q̄ est quidã homo nõ est hinnibilis/ & fac q̄dã hinnibile nõ est hõ. vtrę q̧ ergo verę sunt. Nã nullum hinnibile/ homo est/ quę est vniuersalis conuersio negationis/ vera est: & quoddã hinnibile non est homo/ quę conuersio particularis negationis est. Cur autem per accidẽs conuerti dicatur: superius dictum est. liquet igitur talis conuersio per accidens. Q̄d igitur habet vniuersalis affirmatio: hoc habet ei contraiacens particularis negatio. vtrę q̧ enim sibi conuerti nõ possunt. quod autem habet vniuersalis negatio: hoc habet ei cõtraiacens affirmatio particularis. vtrę q̧ enim sibi conuerti possunt. Iunctæ ergo quę sibi conuerti possunt/ & quę sibi cõuerti non possunt/ vt quę sibi cõuerti potest iũgatur ei quę sibi cõuerti nõ potest/ & q̃ sibi cõuerti nõ potest/ iũgatur ei q̃ sibi cõuerti potest: fecerũt per accidẽs cõuersiones quę superius demonstratę sunt.

¶ CONVERSIO SIMPLEX.

Nullus homo animal est	Simul falsę	Nullum animal homo est.	
Quidam homo animal est	Simul verę	Quoddam animal homo est.	

¶ CONVERSIO PER ACCIDENS.

Omnis homo animal est	Simul verę	Q̄ddã animal homo est.	
Nullus homo animal est	Simul falsę	Quoddam aĩal homo nõ est.	

¶ Restat vt de his conuersionibus dicamus quę per contrapositionẽ fiunt: & primum earũ sit dispositio scriptione subiecta. generalis enim affirmationis quę dicit/ omnis homo animal est: conuersio per contrapositionem est quę dicit/ omne nõ animal nõ homo est. Item generalis negationis quę dicit nullus homo animal est: conuersio per contrapositionem nullum nõ animal non homo est. Item particularis affirmationis quę dicit/ quidam homo animal est: conuersio per contrapositionem est/ quę dicit quoddam nõ animal nõ homo est. Item particularis negationis quę dicit/ quidam homo animal nõ est: conuersio per contrapositionem est quoddam non animal non homo nõ est. quod monstrat subiecta descriptio.

¶CONVERSIO PER CONTRAPOSITIONEM.

Affir.	Omnis homo/animal est	Omne non animal/non homo est.	Affir.
Neg.	Nullus homo/animal est	Nullum nõ animal/nõ homo est.	Neg.
Affir.	Quidam homo/animal est	Quoddam nõ animal/nõ homo ẽ.	Affir.
Neg.	Quidã homo/animal nõ est	Quoddã nõ animal/nõ homo nõ ẽ.	Neg.

¶His ergo ita positis quomodo dictum est superius in simplici terminorũ conuersione/ q particularis affirmatio/& generalis negatio sibijpsis conuertantur/ generalis vero affirmatio/& particularis negatio sibijpsis non cõuertuntur: hic per contrapositionẽ in conuersionibus contra est. Nam generalis affirmatio per contrapositionem conuertitur sibijpsi/& particularis negatio sibijpsi conuertitur. Generalis vero negatio & particularis affirmatio: per cõtrapositionem sibi non cõuertũtur. quod ita esse his exemplis probabimus. Si enim vera sit affirmatio generalis quę dicit omnis homo animal est: vera erit eius per contrapositionem conuersio quę dicit omne non animal/ non homo est. quod enim animal non fuerit: id homo nõ erit. Et si falsa fuerit generalis affirmatio quę dicit/ omne animal homo est: falsa erit etiam eius per contrapositionem conuersio quę dicit/ omnis non homo non animal est. potest enim fieri vt quod homo nõ est: animal sit. Illa enim negat esse animal: qd homo non fuerit. Qz si cum vera est generalis affirmatiua: vera est eius per contrapositionem cõuersio/ & si cũ falsa ẽ generalis affirmatio: falsa est eius per contrapositionem conuersio: non est dubium quin generalis affirmatio possit sibijpsi conuerti. ¶Itẽ nunc ostendendum est/ quomodo particularis negatio sibijpsi per contrapositionem conuertitur. Nam si falsa est quę dicit quidam homo animal non est: falsa erit etiam eius per contrapositionem conuersio quę dicit quoddam nõ animal nõ homo nõ est. Hoc enim videtur hęc propositio dicere/ ac si diceret quędam res quę animal non est/ homo est. qui enim dicit non homo non est: hominẽ esse significat quod animal non sit. hoc vero aperte falsum est. omnis enim homo/ animal est. & si vera fuerit particularis negatio quę dicit quoddam animal homo non est: vera est eius per contrapositionem conuersio quę dicit quidam nõ homo nõ animal nõ est. æquale est enim ac si diceret res quę homo nõ est: non est nõ animal/ sed est animal. vt equus/& bos qd homo non est/ & non est nõ animal. Ergo si cum particularis negatio falsa est/ falsa est etiam eius per contrapositionem conuersio/ & si cum particularis negatio vera est/ vera est eius per contrapositionem conuersio: non est dubium quin particularis negatio possit per contrapositionem sibiipsa conuerti. ¶Nunc quoniã ostẽsum generalẽ affirmatiuã & particularem negatiuam per contrapositionem posse conuerti: ostendamus generalem negatiuã/ & particularẽ affirmatiuã per cõtrapositionem sibi nõ posse cõuerti. Et primo de generali negatione dicendũ est. Nam si generalis negatio vera est: nõ necesse erit per contrapositionẽ sibi cõuersam verã esse. sed si falsa fuerit: sibi per contrapositionem conuersam falsam esse necesse est. Nam si falsa est q dicit nullꝰ homo aial ẽ: falsa erit fortasse eius per cõtrapositionẽ cõuersio: quę dicit nullũ nõ animal/ nõ homo est. Aequale est eni ac si diceret nulla res ẽ quę nõ sit aial: & nõ sit homo. qd est/ omnis res quę aiam nõ habet: homo ẽ/ qd aperte falsũ ẽ. Itẽ si vera fuerit generalis negatio: falsa erit eiꝰ per cõtrapositionẽ cõuersio. Nã si vera ẽ nullus hõ est lapis: falsa erit eius per cõtrapositionẽ cõuersio quę dicit nullus nõ lapis/ nõ homo ẽ. Aequale ẽ eni ac si dicat/ nulla res ẽ quę cũ nõ sit lapis/ nõ homo est. qd est/ omnis res quęcũq lapis nõ fuerit/ homo ẽ. qd falsum ẽ. Innumerabilia eni inuenies: quę nõ sunt lapides/ quoniã hoies nõ sunt. ergo quoniã si generalis negatio vera vel falsa fuerit/ falsa erit eius p cõtrapositionẽ cõuersio: nõ est dubiũ generalẽ negationẽ sibi nõ posse cõuerti. qd eni in aliquo fallit: gñaliter colligi nõ potest. ¶Restat igit vt id qd reliquũ est mõstremꝰ/ particularẽ affirmationẽ p cõtrapositionẽ sibi nõ posse cõuerti. Cum eni fuerit particularis affirmatio vera: vera erit eius per cõtrapositionẽ conuersio. Nã si vera ẽ quę dicit/ qdã homo aial est: vera ẽ eius per contrapositionẽ cõuersio/ quoddã nõ aial nõ homo ẽ. Aequale est eni ac si dicat quędã res/ quę animã nõ habet: homo nõ est/ qd verum est. Lapis enim animã nõ habet: & tamẽ homo nõ est. Item si particularis affirmatio quę dicit/ qdã lapis homo ẽ/ falsa ẽ: vera erit eius per cõtrapositionẽ cõuersio quę dicit/ qdã nõ homo nõ lapis est. Aequale eni est ac si diceret/ quędã res quę homo non fuerit/ lapis nõ est: qd verũ est. Equus enim hõ non est: & tamẽ lapis nõ est. Ergo si cũ in quibusdã particularis affirmatio vera fuerit/ vera erit eiꝰ per cõtrapositionẽ cõuersio/ & si cũ in quibusdã falsa fuerit particularis affirmatio/ vera erit eius per contrapositionem conuersio: non est dubium particulares affirmationes per cõtrapositionem non posse conuerti. Generalis vero negatio & particularis affirmatio quę contraiacentes sunt: in per cõtrapositionem conuersionibus contraria patiuntur. Nam in genera-

libus negatiuis/ siue generales negatiuæ verę fuerint/ siue falsę: per contrapositionem conuersiones semper falsę sunt. in particularibus autem affirmatiuis: siue particularis affirmatio vera fuerit/ siue falsa/ eius per contrapositionem conuersio vera est. Repetendum est igitur a superioribus & confirmandum/ ꝙ in simplicibus terminorum conuersionibus particularis affirmatio/ & generalis negatio sibi conuerti possunt: generalis vero affirmatio & particularis negatio sibi conuerti non possunt. In ijs vero conuersionibus/ quę per contrapositionem fiunt: contra est. Nam generalis affirmatio & particularis negatio per contrapositionem sibi ipsis conuerti possunt. Generalis vero negatio/ & particularis affirmatio: per contrapositionem sibi ipsis conuerti non possunt. Et generalis negatio & particularis affirmatio/ quę sunt contraiacentes: in veri falsiq; distantia (vt demonstratum est) sibiipsis inuicem contraria patiuntur. Hęc de categoricorum syllogismorum categoricis propositionibus dicta sufficiāt. si qua vero hic prætermissa sunt: in peri hermenias Aristotelis cōmentario diligentius subtiliusq; tractata sunt.

¶PRIMI LIBRI IN CATEGORICOS SYLLOGISMOS FINIS.

¶DE CATEGORICO SYLLOGISMO LIBER SECVNDVS. PROOEMIVM.



SVperioris series voluminis quod ad categoricorū syllogismorum propositiones attinebat/ explicuit: nunc autem quantum introductionis patitur temperamētum/ de ipsa categoricorū syllogismorum ratione tractabitur. Et quoniam omnium compositorum firmitudo vel vicium/ aut in ijs maxime reperitur ex quibus est compositum/ aut penes bonam malamue compositionem eius laus vituperatioq; tenetur (namq; domus si sit fortibus lapidibus debilibusue constructa: ipsa quoq; est fortis aut debilis. porro autem si artificis cōpositionem ęquabilem solertemq; fuerit nacta: ipsa quoq; constructio merito stabilis erit/ & laudabile fundamentum. si vero insolertior compositio fiat: tota quoq; quamuis ex bonis ordinata lapidibus/ nulla sese gerens fabrica stabilitate nutabit) nos quoq; hanc eādem imaginem secuti prius de ijs quibus ipse syllogismus constat idest propositionibus explicuimus: nunc de ipsa inter se syllogismorū cōiunctione oppositioneq; tractabimus. Illud vero meminisse debebis introducendis hic me præstitisse inchoantibus/ non introductis. ¶Et primū quid sit esse in omni vel non esse paucis ostendam. Si qua enim res alterius generis fuerit: omnem intra se speciem continebit/ & in toto species genere illa esse dicetur. Sit enim genus animal/ homo vero species. homo ergo quoniam minus est q̄ animal: in toto animali esse dicitur. omnis enim homo animal est. Si quis ergo sic dicat aliquam rem de omni alia re prędicari: cōuersa vice nichil interest. Nam sicut in toto animali homo est: sic etiam animal de omni homine prædicatur. ¶In omni vero nō esse est/ quoties alia res ab alia re omni disiūcta ē. vt si dicas animal in nullo lapide est. nullus enim lapis/ animal est. & si dicas animal de nullo lapide prædicatur. de nullo enim lapide animal dicitur. Diffinimus ergo in toto esse vel in toto nō esse sic.

Quid i omni esse.

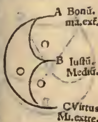
¶In toto esse/ vel de toto prædicari dicitur: quoties nō potest inueniri aliquid subiecti/ ad qđ illud qđ prędicatur dici non possit. Nam nichil hominis inuenitur: ad quod animal dici nō possit. In toto vero non esse/ vel de nullo prędicari dicitur: quoties nichil subiecti poterit inueniri/ ad quod illud qđ prædicatur/ dici possit. Nichil enim lapidis inueniri potest: de quo possit animal prædicari. Illud sane notandum est ꝙ esse in toto versa vice dicitur. Nam si aliquid de aliquo omni prædicatur: illud de quo illud prædicatur in toto illo esse dicitur quod prædicatur/ vt animal de omni homine dicitur. homo eni in toto ē animali & velut quędam pars intra totum animal latet. Si quid ī alio omni fuerit: in eo toto illa res de qua superius dicebatur esse dicitur. vt idem animal cum in omni sit homine/ & de eo omni prædicetur: homo est in toto animali. His igitur positis quotiescunq; ita dicimus/ vt litteras pro terminis disponamus: pro breuitate hoc & pro compendio facimus. id qđ per litteras demōstrare volumus: vniuersaliter demōstramus. Nā fortasse in terminis aliqbus falsum igerendū necesse sit. In litteris vero nūq̄ fallimur: quoniā ad hoc vtimur litteris/ q̄si terminos poneremꝰ. In litteris vero ipsis nisi terminorū cōiūctio p se firma valēsq; fuerit: vlla neq; veritas/ neq; falsitas reperiet̄. Quoties igit̄ aliud de alio omni p̄dicari volumus ostēdere: sic ponimus. Sit primꝰ terminꝰ a. secūdꝰ b. & p̄dicet̄ a de oi b. hoc aūt ita accepto tāq̄ si posuerimus a aial: b hominē. Eodē modo & de negatiuis. Nā si dica-

Quid in toto nō esse.

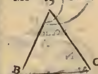
musa de nullo b prædicatur: tale est ac si dicamus a quod ē animal/ de nullo lapide prędicatur quod est b. & alia quęcunq; huius consimilia. Omnis autem syllogismus simplex tribus terminis demonstratur atq; concluditur. Sed prius ipsorum syllogismorum figuras aspiciamus: post vero de modis ordinibusq; eorũ tractabimus. Tribus igitur terminis ita positis/ vt prope se sibi cõnexi sint: tres nõ vltra fieri cõplexiones necesse est hoc modo. Sit enim a/ sit b/ sit c. aut enim a de b prędicabitur/ & b de c. aut certe a & de b prędicabitur/ & de c. vel iisdem ipsis a terminus videbitur esse subiectus. Sit enim a bonum/ sit b iustum/ sit c virtus. aut enim a/ idest bonum erit in omni b/ idest iustum/ & dicetur omne iustum bonum est. & item b iustum/ in omni c virtute. & dicetur omnis virtus iusta est. & erunt huiusmodi propositiones. omne iustum/ bonum est. & omnis virtus/ iusta est. aut a/ idest bonum de b qđ iustum est/ & de c qđ virtus est prędicabitur. vt sit omne iustum bonum ē/ omnis virtus bona est. aut certe a bonum/ b iusto & virtuti c subiacebit. vt dicatur omne bonũ iustum est. omne bonum virtus est. In hac enim complexione b & c de solo a termino p̄dicantur. Vbi vero a de omni b termino/ & b item p̄dicatur de omni c: hãc figurã voco primã quę diffinitur sic. ¶Prima figura est: in qua is qui subiectus est de alio prædicatur. Namq; b quidem a termino subiectum est: ad c item terminum prędicatur. Extremitates vero dico huius figurę: qđ prędicatur/ & qđ subiectũ ē/ idest a/ c. Namq; a prędicatur de b termino: c vero terminus b termino subiacet. Medium vero voco illud quod alii subiacet/ & de alio prædicatur/ idest b. nam b terminus: a termino subiacet/ de c vero termino prędicatur. Maior vero extremitas est/ quę prima prędicatur/ idest a. nãq; idē a de b termino p̄dicatur. Minor vero quę medio termino subiicitur/ idest c. namq; c terminus medio termino/ idest b subiectus est. de eo enim b medius terminus: dicitur. Maior vero terminus a vocatus est/ idest qui prędicatur: quoniam omne prędicatum ab eo de quo prędicatur/ maius est. Et in conclusione sicut in prima propositione semper a terminus prędicatur. a enim bonum: prædicatur de b iusto. et dicitur omne iustum/ bonum est. b vero medius terminus prædicatur de c. & dicitur omnis virtus iusta est. Ex his igitur concluditur in syllogismo/ omnis virtus bonũ est. & a bonum nominabitur de c virtute. atq; ideo a nobis maior extremitas appellatur. Id vero meminisse debemus/ ꝙ ea quę paria sunt: retorqueri possunt/ & ad seinuicem prædicari. & sicut id quod prædicatur in eo qđ subiectum est omni est: ita rursus conuersum qđ fuerat subiectũ/ in eo qđ antea prædicabatur omni erit. Nam si f & g duo termini ita sibi sint ęquales/ vt neuter neutro maior sit: cum prędicaueris f de omni g/ erit scilicet terminus f in omni g termino. Si vero cõuertas & prædicas g terminum de f termino: erit verum g terminum in omni f termino esse. sit enim f risibile/ g homo. Ergo si prędicas f risibile/ & g hominem subiicias: f risibile in omni g inuenitur. omnis enim homo risibilis est. Si vero prædicas g hominem ad f risibile: g homo in omni f risibili reperitur. omne enim risibile: homo est. Quid autem termini sint/ vel quid prædicatio/ aut quid subiectio: priori de propositionibus libro/ satis dictum est. Sed ne forte erremus ꝙ videtur vniuersalis affirmatio conuersa (nam de hoc quoq; superius dictũ est) medio vero hoc solum monstrare volumus: ꝙ quę sunt in toto paria/ sola conuertantur. hoc tamen prodest ad ostensionem syllogismorum: quę fit in circulo/ quam in analyticis diximus. De prima categoricorũ figura expeditũ est. ¶Secunda vero figura est quoties a terminus de vtrisq; b & c terminis p̄dicatur hoc modo. Si enim dicas a bonum de omni b iusto/ vt sit hoc modo propositio. omne iustum bonum est. et ita a bonum de omni c virtute. vt si dicas omnis virtus/ bonum est: solũ a de vtrisq; b & c terminis prędicasti. & erit secunda figura. Medius autem terminus in hac figura erit qui de vtrisq; prædicatur/ idest a. Extremitates vero ea quę subiecta sunt/ idest b & c. Maior vero extremitas est de qua primo a terminus appellatur: idest b iustum. vel si ad c primo prædicabitur: c terminus maior terminus inuenitur. iccirco ꝙ ea extremitas/ de qua medius terminus primo prædicatur: in conclusione ipsa quoq; prædicabitur. vt superius demõstratum est. Minor vero extremitas erit ad quod medius terminus posterius prædicabitur. ¶Tertia vero figura erit quoties/ a & b termini: de vno c prædicantur. Si quis enim prędicet a/ idest bonum de c/ idest virtute/ vt sit huiusmodi propositio omnis virtus bonum est. item b prędicetur de c/ vt sit omnis virtus iustum est: tertiam figuram facit. In hac vero figura medius terminus erit qui vtrisq; subiectus est/ idest c. namq; de c termino: a & b termini prædicantur. Maior vero extremitas est quę primo prędicatur/ idest a. Minor vero quę postea/ idest b. vel si quem libuerit b prius/ a posterius prędicare: secundum priorem posterioremq; prędicationem maior minorue extremitas inuenietur. & hic quoq; maior extremitas i cõclusionibus/ sicut i superioribus aliis figuris/ de minore p̄dicat. ¶Expeditis igitur tribus syllogismorũ figuris dicẽdũ est/ qa pfect⁹ syllogism⁹ ē: cui ad integrã ꝓbatãq; cõclusionẽ ex supius sũptis & ꝓpositis nichil

Diffinitio primę figurę.

Prima figura.

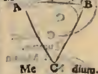


Secunda figura.



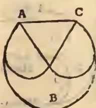
Erit secũda figura. sed nondum sufficiens ad colligendũ. nã solum affirmatiue.

Tertia figura.

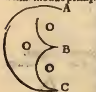


Dehabens absoletum nūc verbū.& id dehabēs perinde est ac deficiēs minusue habēs.

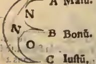
deest : sed modo atq ordinē facta conclusio nichil dehabens per ea quę antea proposuit/ ter-
minatur. Imperfectus vero syllogismus est:cui nichil ęque ad perfectionem deest. verumta-
men in iis quę in propositionibus sumpta sunt/ aliqua desunt:cur ita esse videtur. sed & hę dif-
finitiones omnes posterius liquebunt.Nunc autem vnde hę figurę nascantur:breuiter explicā-
dum est.Q uoniam vnde nascantur:in eadem iterum resoluuntur. sed secunda & tertia figura
de prima figura nasci & procreari vidētur. Si eni a terminus in omni b termino/ & de omni eo
prędicatur/ b vero terminus de omni c termino prędicatur:hęc vt dictum est prima syllogismo-
rum figura est.Si quis igitur maiorem extremitatem propositionemq conuertat/ & qđ fuerat
antea prędicatum faciat esse subiectum: secūdam faciet figuram. Nam quemadmodū a termi
nus prædicatur de b termino:ita b de c.Si ergo conuertatur & fiat vt b terminus de a termino
prędicetur:inuenitur b terminus qui antea medius fuerat/ & a termino subiect9/ de c vero ter-
mino prędicatur/ad vtrosq terminos prędicatiuus.Age enim quoniā a bonum/ de b iusto prę-
dicabatur/ b vero iustum/ de c virtute prędicabatur:erat propositio. omne iustū/ bonum ē. om-
nis virtus/ iusta est.manente propositione quę est omnis virtus iusta est/ prima propositio: om-
ne iustum bonū cōuertatur/ & fiat omne bonum iustū est.Inueniuntur igitur propositiones sic.
omne bonū:iustum est.omnis virtus:iusta est.iustū idest b/de a & c terminis prędicabitur.Cō-
uersa igitur maiore prioris figurę extremitate:secunda syllogismorū figura procreatur.¶Ter-
tia vero figura:nascitur minori propositione cōuersa.Nam si a bonū prędicatur de b iusto/ vt di
catur omne iustū/ bonum est/ b vero iustum prędicatur de c virtute vt dicatur/ omnis virtus iu-
sta est:si priore propositione manente/ idest omne iustū bonū est/ secunda quę est omnis virtus
iusta est/ conuertatur & fiat omne iustum virtus est:inuenientur omnes propositiones sic.om-
ne iustum/ bonū est. omne iustum/ virtus.& de b iusto:a & c termini prędicantur/ & fit tertię fi-
gurę connexio. Conuersis igitur primis/ posteris q extremitatibus primę figurę:tertia vel secū-
da figura nascuntur.At vero vnaquęq harum triū figurarum habet sub se plures syllogismo-
rum modos:vt modi sub figuris ita sint/ vt sunt species sub suis generibus.Habet enim prima
figura sub se Aristotele authore modos quattuor: sed Theophrastus/ vel Eudemus super hos
quattuor/ quinq alios modos addunt Aristotele dante principiū in secūdo priorum analytico-
rum volumine/ qđ melius postmodū explicabitur. Secunda vero figura habet sub se quattu-
or modos. Tertię vero authore Aristotele sex addunt.etiam alij vnū/ sicut ipse Porphyrius su-
periores scilicet sequens. Et quoniam (vt superiore libro dictū est) alię propositiones affirmati-
uę sunt/ alię negatiuæ/ & earū alię vniuersales/ alię vero particulares:secundū eas ipsas/ propo-
sitiones syllogismorum cōclusionesq iunguutur. ¶Namq primę figurę primus modus est qui
fit ex duabus vniuersalibus affirmatiuis:vniuersalem affirmatiuā colligens.Si enim a termin9
fuerit in omni b termino/ & si b terminus de omni c termino fuerit prædicatus: a terminus de
omni c termino prędicatur.Namq a bonū si prędicetur de b iusto/ vt sit/ omne iustum bonum
ēst.b vero iustum/ si prędicetur de c virtute/ vt sit omnis virtus iustū est: necessario concluditur
extremitatibus ad seinuicem prędicatis/ idest a & c/ vt sit omnis virtus bonum est. Sunt igitur
huiusmodi propositiones/ atq conclusio.Si a in omni b fuerit/ & b in omni c fuerit: a terminus
de omni c prędicabitur.idest omne iustum/ bonum est.omnis virtus/ iusta est.& conclusio. om
nis igitur virtus/ bonum est.& hic primę figuræ modus primus. ¶Secundus vero modus pri-
mę figuræ est quoties ex prima vniuersali negatiua/ & secunda vniuersali affirmatiua: conclu-
sio vniuersali negatione colligitur.Si enim sit a malum/ b bonum/ c iustum:a terminus de nul-
lo b termino prędicabitur. nullum enim bonū:malum est.b vero terminus de omni c termino
prędicabitur.omne enim iustum:bonum est. quare colligitur/ nullū iustum: malum est. & hoc
modo est.Si a terminus de nullo b termino prędicatur/ b vero terminus de omni c termino fue
rit prędicatus:a terminus de nullo c prędicabitur.vt est.Nullum bonum/ malum est. omne iu-
stum/ bonum est.nullum igitur iustum/ malū est.¶Tertius vero modus primę figuræ est/ quo-
ties ex vniuersali affirmatiua/ & particulari affirmatiua:particularis affirmatiua colligitur. Nā
si a virtus de omni b/ idest bono prędicetur/ & b de quodam c/ idest iusto fuerit prędicatum par-
ticulariter:erit quoq conclusio particulariter huiusmodi/ vt a virtus de quodam c iusto parti-
culariter prædicetur. Si igitur fuerit a terminus in omni b/ & b terminus in aliquo c particula-
riter:erit a terminus in aliquo c particulariter/ vt sit.Omne bonum/ virtus est.quoddam iustum
bonum est. quoddam igitur iustum/ virtus est. ¶Q uartus modus primę figuræ est talis: quo-
ties ex vniuersali negatione/ & particulari affirmatione particularis negatiua colligitur. Nam
si a terminus de nullo b termino prædicetur/ b vero terminus de quodam c termino prædi-
cetur: a terminus de quodam c termino non prædicabitur . quod facillime monstrat descri-
ptio ad latus adiecta. Nam sunt huiusmodi propositiones. Nullum bonum / malum est.



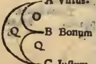
Prim9 modus primę.



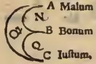
Secūdus.



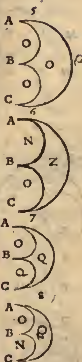
Tertius.

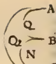


Quartus.



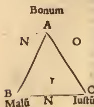
Quoddam iustum bonum est. Quoddam igitur iustum malum non est. ¶ Hos ergo quattuor in prima figura modos: in analyticis suis Aristoteles posuit. Ceteros vero quinque modos Theophrastus vel Eudemus addiderunt: quibus Porphyrius grauissimęque vir authoritatis visus est cōsensisse: qui sunt huiusmodi. Nam quoniam particularis affirmatiua sibiipsi cōuertitur: quisquis ostenderit in conclusione a terminum de quodam c termino particulariter prędicari: in eadem ipsa conclusione monstrauit: q c terminus de a termino rursus particulariter prędicetur. Nam sibi particularis propositio i cōclusione cōuertitur. Si a terminus in quodam c termino fuerit: c terminus de quodam a termino prędicabitur. Item quisquis vniuersalem negatiuam in conclusione probauerit: necesse est eum ipsius quoque conuersionē in eadem cōclusione probasse. vniuersalis enim negatio: semper sibi conuertitur. Nam si quis probauit q a terminus de nullo c termino prędicetur: non est dubium quin in hac conclusione illud quoque probatum sit: q c terminus de nullo a termino prędicetur. semper eni (vt dictū est) vniuersalis negatiua sibiipsi cōuertitur. Vniuersalis quoque affirmatiua duplici conclusione continetur. Nam quisquis ostendit a terminum de omni c termino prędicari: illud quoque ostēdit q c terminus de quodam a termino particulariter prædicetur. si quis enim probauerit animal de omni homine posse prædicari ita dicens: omnis homo animal est: illud quoque necessario monstrauit particulariter: quoniam quoddam animal homo est. Ita semper vniuersalis negatiua: & vniuersalis affirmatiua: vel particularis affirmatiua: dupliciter concluduntur. Aliæ enim sibiipsis conuertūtur: quę particularis est particulariter: quę vniuersalis vniuersaliter. Alia vero cum ipsa vniuersalis sit: particulariter sibiipsi conuertitur. Particularis autem negatiua: nunquam sibiipsi conuertitur. atque ideo simplicē in se retinet conclusionem. Hoc autē qd nuper diximus: in secundo priorum analyticorum libro ab Aristotele monstratur: qd soli Theophrastus & Eudemus principium capientes: ad alios in prima figura syllogismos adiiciēdos animū adiecere. qui sunt huiusmodi: qui κατα ἀνακλασιν vocantur: idest per refractionem quādam conuersionēque propositionis. ¶ Et est quintus modus ex duabus vniuersalibus affirmationibus particularem colligens affirmatiuam hoc modo. Si a fuerit in omni b: & b fuerit in omni c: posset equidē concludi q a esset in omni c. sed quoniam ista vniuersalis propositio (vt dictū est) particulariter cōuertitur: prætermisso eo q a terminus de omni c termino prędicatur: conclusio esse dicitur q c terminus de quodā a termino prædicatur. qd hoc exemplo monstrandū est. Si enim sint propositiones sic. omne iustū bonum est: omnis virtus iustū est: posset etiam concludi q omnis virtus bonum est. sed quoniā ita propositio sibi conuertitur vt fit quoddā bonum virtus est particulariter: particularis syllogismus conclusioque colligitur ex duabus vniuersalibus affirmatiuis. Eius vero forma talis est. A terminus in omni b: & b terminus in omni c. igitur c terminus in quodam a: vt est. Omne iustū bonum est. omnis virtus iusta ē. quoddā igit bonū virtus est. Per cōuersionem vero refractionemque dicūtur: quoniam qd vniuersaliter colligebatur: cōuersum particulariter collectum est. ¶ Sextus modus est primę figuræ: qui fit ex vniuersali negatiua: & vniuersali affirmatiua: vniuersalem conclusionem per conuersionē colligens. Nam si a terminus in nullo b fuerit: b vero terminus in omni c termino fuerit: posset equidem colligi quoniam terminus a in nullo c termino est. sed quoniam vniuersalis negatiua cōuertitur: dicimus quoniam c terminus in nullo a termino est: vt sit hoc modo. Nullum bonū malum est. omne iustū bonū est. posset colligi nullū iustū malū est. sed ex his p cōuersionē colligimus nullū malū iustū est. ¶ Septimus modus est primę figuræ qui ex vniuersali affirmatiua: & particulari affirmatiua per conuersionem particularem colligit affirmatiuā. Si enim fuerit a terminus in omni b: & b terminus de quodā c termino prædicetur: potest a terminus de quodam c termino prędicari. sed quoniam particulare affirmatiuū sibiipsi conuertitur: per conuersionem fit conclusio: & dicetur c terminus de quodam a termino prędicari: vt sit sic. Omne bonum virtus est. quoddam iustū bonum est. posset etiam concludi quoniam quoddam iustum virtus est. sed quoniam particulare affirmatiuum conuertitur: dicimus quoniam quędam virtus iusta est. ¶ Octauus modus est primę figuræ: quoties ex vniuersali affirmatiua: & vniuersali negatiua: particulariter colligitur. Si enī a terminus de omni b termino prædicatus fuerit: b vero terminus de nullo c termino prædicetur: non posset colligi quoniam a terminus de nullo c termino prędicatur. Cur autem non possit in resolutoriis dictum est. Sed quoniam vniuersalis negatiua sibiipsa conuertitur: potest dici & conuerti: quoniam c terminus de nullo b termino prędicatur. b vero terminus de quodam a termino dicitur: quoniam vniuersalis affirmatiua particulariter sibiipsa conuertitur. quare c terminus de quodam a termino nō prędicabitur: vt sit sic. Omne bonum iustum est. nullum malum bonū est: nō posset colligi quoniam nullum malū iustū est: sed conuertitur sic. Nullum bonum malum est. quoddam iustum bonum est. quoddam igitur iustum malum non est.

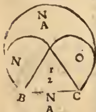


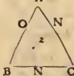


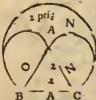
¶Nonus modus est primę figurę qui ex particulari affirmatiua/ & vniuersali negatiua: particularem colligit negatiuam per conuersionem. Si enim a terminus de quodam b termino/ b vero termino de nullo c termino prædicatur: nō potest quidē dici quoniā a terminus de quodam c termino nō prędicetur. cur aūt nō possit: hoc quoq; in resolutorijs diximus. Sed quoniā vniuersalis negatiua cōuerti potest: dicetur quoniā c terminus de nullo b termino prędicatur/ & b terminus de quodam a prędicatur. c igitur terminus de quodā a nō prędicabitur/ vt sit sic. Quoddam bonū/ iustum est. nullū malū bonū est. quoddā igitur iustum/ malum nō est. ¶Expeditis igitur nouem primę figuræ modis: ad secūdę figurę quattuor modos veniamus. Illud tantū cōstet φ queadmodum in prima figura per nouem supradictos modos & affirmatiua vniuersalis/ & negatiua vniuersalis/ & affirmatiua particularis/ & negatiua particularis/ in conclusione colligitur: in secūda figura affirmatiuam neq; generalē/ neq; particularem posse colligi/ sed tātum vel particulariter vel vniuersaliter solas colligi negatiuas. Nullus lapis/ sensibilis est: conuersa/ nullum sensibile/ lapis est. Omne animal/ sensibile est: manet/ omne animal sensibile est. Nullū animal/ lapis est: manet/ nullū aial/ lapis est. ¶Est autē secundę figurę modus primus hic: quoties ex vniuersali negatiua/ & vniuersali affirmatiua/ vniuersalis negatiua colligitur. Si enim a terminus de nullo b termino & de omni c termino prędicetur: b terminus de nullo c termino prædicabitur. Sit enim a bonū/ sit b malum/ c iustū. si quis igitur sic dicat. nullū malū bonū est/ omne iustum bonū est: cōcludit nullū iustū malū est. liquet igitur maiorem extremitatē: de minore in conclusione prędicari. Sed omnes secūdę figuræ syllogismi/ quāuis veri sint/ ex seipsis nō probantur: sed ex primę figurę modis implētur. Namq; si a terminus de nullo b termino prędicetur/ & in omni c termino sit: nondū probatū ē/ quoniam b terminus de nullo c termino prędicetur. Sed si quis ex isto secūdę figuræ modo primo/ secūdū modū primę faciat per cōuersionē: totus syllogismus cōclusioq; probata est. Si quis enim in hoc syllogismo qui est/ a terminus i nullo b/ & idem a terminus de omni c prędicatur: a b propositionem cōuertat/ vt faciat esse b a. nā omnis vniuersalis negatiua/ conuertitur. si quis igitur dicat quoniā a terminus de nullo b termino prędicatur: & b igitur de nullo a termino prędicabitur. sed a de omni c termino prędicatur. Fit igiē primę figuræ secūdus modus ex vniuersali negatiua/ & vniuersali affirmatiua: vniuersalem colligens negatiuā/ vt sit conclusio/ de nullo igitur c termino/ b prędicabitur. His igitur conuersionibus: omnis secūdę/ & tertię figuræ syllogismus cōclusioq; colligitur/ & probat. Atq; ideo quoniam ex seipsis nō sunt probati nisi ex superioribus cōprobētur/ idest primę figuræ modis: quicunq; in secunda vel tertia figura inuentus fuerit/ imperfectus vocatur syllogismus. ¶Secundus vero modus secundę figurę est: quoties ex vniuersali affirmatiua & vniuersali negatiua/ cōmutatis ordinibus vniuersalibus/ rursus negatiua cōcluditur. Si enim a terminus in omni b termino fuerit/ & de nullo c termino prędicetur: b terminus de nullo c termino prędicabitur. sit enim a bonum/ b iustum/ c malū. Si quis igitur sic dicat/ omne iustum bonum est/ nullum malū bonum: concludit nullum igitur malū/ iustum est. Sed hęc complexio contunctioq; propositionum duplicem cōuersionem habet. Ostenditur enim de secundo primę figurę modo sic. Nam si a terminus in omni b termino est/ & de nullo c termino prędicabitur: hęc vniuersalis negatiua conuertitur. erit igitur vt c terminus de nullo a termino prædicatur/ a terminus in omni b termino est: c igitur terminus de nullo b termino prædicabitur. Ecce vna conuersio facta est propositionis negatiuę. Sed quoniam diximus cōcludi non c in nullo b/ sed b in nullo c termino: hic vniuersalis conclusio negatiua conuertitur. & sicut conclusum est c terminū de nullo b termino prędicari: ita concluditur de nullo c termino/ b terminum prędicari. ¶Tertius modus secundę figuræ est: quoties ex vniuersali negatiua & particulari affirmatiua/ particularis negatiua colligitur. Si enim a terminus de nullo b termino prædicetur/ & in quodam c termino fuerit: b terminus de quodam c termino non prędicabitur. sit enim a bonum/ b malum/ c iustum. si quis igitur sic dicat. nullum malum/ bonum est/ quoddam iustum bonum est: cōcludat necesse est/ quoddam iustum malum non est. Hic quoq; syllogismus per cōuersionem hoc modo probatur. Nam si a terminus de nullo b termino prędicatur: & b terminus de nullo a termino prędicabitur. sed a terminus de quodam c termino prædicatur. redit igitur primę figuræ modus quartus ex vniuersali negatiua & particulari affirmatiua/ particularem scilicet colligens negatiuam. vt in hoc quoq; syllogismo. Nam hic quoq; particularem negatiuam colligit: idest b terminum de quodam c termino non prædicari. ¶Quartus vero modus est secundæ figuræ qui ex vniuersali affirmatiua/ & particulari negatiua: particularem colligit negatiuam. Nam si a terminus in omni b termino sit/ de quodam c termino non prædicetur: b terminus de quodam c termino non prædicabitur. Sit enim a bonū/ b iustum/ c malū. si quis igitur dicat/ om

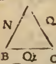
DE MODIS SECVNDE FIGVRE

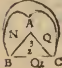


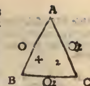




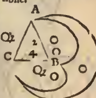






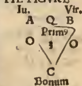


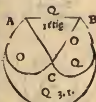
Demõſtratio per ĩpoſſibile.



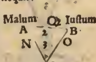
ne iuſtum bonum eſt/ quoddam malũ bonum non eſt : concludit quoddam igitur malum iuſtũ non eſt. Hæc vero cõplexio atq; ordo propoſitionum per conuerſionem non poteſt approbari. generalis enim affirmatiua: ſibijpſi conuerti non poteſt. Mõſtratur igitur iſte ſyllogiſmus ex prima figura non per conuerſionem / ſed per impoſſibilitatem. quoniam ſi particularis concluſio negatiua in hoc ſyllogiſmo non concluditur: aliquod inconueniens impoſſibileq; contingit. ſed hæc impoſſibilitas per primam figuram demonſtrabitur. Dico enim quoniam ſi a terminus de omni b termino prędicetur/ & in aliquo c termino non ſit: talẽ colligi cõcluſionem/ vt b termin9 de aliquo c termino nõ prędicetur. Nam ſi falſum eſt: huic cõtraiacens propoſitio vera erit. particularibus autem negatiuis vniuerſales affirmatiuæ cõtraiacentes ſunt/ vt in ſuperiore libro docuimus. ſi igitur hic particularis negatiua non eſt concluſio : erit generalis affirmatiua. ſit affirmatiua generalis/ & b terminus de omni c termino prędicetur. ſed a terminus de omni b termino prædicatur: b vero terminus de omni c termino prędicari dicitur. a igitur terminus/ de omni c termino prędicat᷑. qd fieri nõ poteſt. Ita eni a c ꝑpoſitionẽ propoſuimus prius/ vt diceremꝰ a terminũ de quodam c termino non prædicari. Hoc igitur oſtẽſum eſt per primum modũ primę figurę. Quare in ſecunda figura omnis ſyllogiſmus imperfectus eſt: & eius probatio aut per cõuerſionem in prima figura reducitur/ aut ex hypothetica diſpoſitione per impoſſibilitatẽ & primam figuram aliter fieri non poſſe monſtratur. & alij quidem omnes per impoſſibile probãtur/ quod paulopoſt demonſtrabitur. ❡Reſtat vt tertię figure modos atq; ordines explicemꝰ. Illud prius videndũ eſt: ꝙ in tertię figurę modis nunq̃ concluſio colligitur vniuerſalis. ſed ſi vel negatiuę vel affirmatiuæ fuerint collectiones: particularis autẽ ſemper / nunq̃ etiam generalis. ❡Eſt autem tertię figurę primus modus hic qui ex duabus vniuerſalibus affirmationibus/ particularem colligit affirmatiuam. Nam ſi a & b termini/ de omni c termino prædicantur: a terminus de quodã b termino prædicabitur per conuerſionem. Nam ſi b terminus de omni c termino prędicatur / & vniuerſalis affirmatiua particulariter ſibi cõuertitur : c terminus de quodã b termino prædicatur. quod ſi ita eſt: fit tertius primæ figuræ modus qui eſt ex vniuerſali & particulari affirmatiua/ & colligit a terminum de quodã b termino. Sit eni a iuſtum/ b virtꝰ/ c bonum. ſi quis enim ſic dicat/ omne bonum iuſtum eſt/ omne bonũ virtus eſt : fit concluſio/ quædam virtus iuſta eſt. Mutant alij terminos/ & volunt facere ſecundum modum/ vt ſit a virtus/ b iuſtum / c bonum: vt ſit talis ſyllogiſmus. omne bonum virtus eſt / omne bonum iuſtum eſt: & concludatur quoddã iuſtum virtus eſt. Sed hoc Ariſtoteles a ſuperiore non diuidit/ & hos duos vnum modũ putat: & iccirco nos ſeptem tertiæ figurę eſſe diximus modos / dubitantes. ſed magis Ariſtoteles ſequendus eſt/ atq; ideo aliũ modum dicamus eſſe qui poſſit integre videri ſecundus. ❡Secundus vero modus tertię figuræ eſt/ quoties ex vniuerſali negatiua / & vniuerſali affirmatiua: negatiua colligitur particularis. Si enim a terminus de nullo c termino/ b vero de omni c termino prędicatur: a terminus de quodã b termino non prędicabitur. Nam ſi a terminus de nullo c termino prędicatur/ b vero de omni c: & c terminus de quodam b termino prędicabitur. particulariter enim ſibi vniuerſalis affirmatiua conuertitur. concluditur igitur in quarto modo primæ figurę a terminũ de quodam b termino non prædicari. Sit enim a malum/ b iuſtum/ c bonum. ſi quis ſic dicat/ nullũ bonum malum eſt/ omne bonum iuſtum eſt: concludat neceſſe eſt: quoddam igitur iuſtum malum non eſt. ex quo conſiderandum eſt: maiorem extremitatem in cõcluſione ꝓdicari. ❡Tertius modus tertię figurę eſt quoties ex particulari & vniuerſali affirmatiua: particularis affirmatiua concluditur. Si enim a terminus de quodam c/ & b terminus de omni c termino prædicatur: concluditur a terminũ de quodam b termino prædicari per duplicem cõuerſionem. Quoniam enim b terminus de omni c termino prædicatur/ & a terminꝰ de quodam c termino prędicatur/ & particularis affirmatiua ſemper ſibijpſi conuertitur : c terminus de quodam a termino prædicabitur. Sunt igit᷑ propoſitiones ſic: b terminus de omni c termino/ c vero terminus de quodam a termino prædicatur. qd ſi ita eſt: colligitur in primæ figurę modo tertio b terminum de quodam a termino prædicari. Atq; ita particularis affirmatiua conuertitur/ & a

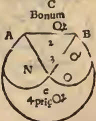
DE MODIS TERTIE FIGVRE

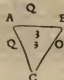


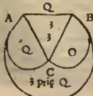


Tranſpoſitio ꝓmiſſarũ in qualitate & quantitate cõuenientiũ : modum diuerſum efficere nequit:

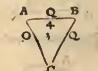




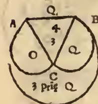


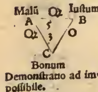


Fit hic trāspositio pręmissarū cū cōuersione ppositionis & cōclusionis.

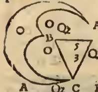


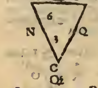
terminus de quodam b termino prædicabitur. eruntq; duplices conuersiones vna propositiōis/
alia vero conclusionis. Sit enim a iustum/b virtus/c bonum. si quis igitur sic dicat/quoddā bo-
nū iustum est/omne bonum virtus est: concludat necesse est quædam virtus iusta est. ¶ Quart⁹
modus tertię figurę est/quoties ex vniuersali affirmatiua & particulari affirmatiua: affirmatiua
particularis colligitur. Nam si a termin⁹ de omni c termino pędicatur/b vero terminus i quo-
dam c termino sit: concluditur a terminum de quodam b termino pędicari per conuersionem.
Si enim b terminus de quodam c termino prædicetur: & c terminus de quodam b prædica-
tur/quoniam particularis affirmatiua sibijpsi cōuertitur. & fit syllogismus in primæ figuræ ter-
tio modo/qui fit ex vniuersali affirmatiua & particulari affirmatiua particularē colligēs affirma-
tiuam. vt fit syllogismus hoc modo. a terminus in omni c/ & c terminus in quodam b: igitur a
terminus in quodam b. Sit a virtus/b iustū/c bonum. si quis igitur sic dicat/ omne bonum virt⁹
est/quoddam bonum iustum est: concludet quoniam quoddā iustum virtus est. ¶ Quintus mo-
dus est tertię figurę quoties ex particulari negatione/ & vniuersali affirmatione: particularis col
ligitur negatiua. Sed hic modus per conuersionem probari non potest/sed per impossibilitatē:
sicut quartus secundę figuræ probatus est modus. Si eni a terminus de quodā c termino nō pę
dicetur/b vero terminus de omni c termino prædicetur: a terminus de quodam b termino non
prædicabitur. nam si non ita est: erit illud verum a terminum de omni b termino prædicari. sed
b terminus de omni c termino predicatur. a igitur terminus/ de omni c termino pędicabitur. qđ
fieri non potest. Prius enim ita positus est a terminus vt de quodā c termino nō pędicaretur. q̄
si generalis affirmatio in conclusione syllogismi nō est/vt sit a terminus in omni b termino: erit
huic contraiacens particularis negatio/ vt a terminus de quodam b termino non p̄dicetur. Sit
enim a malū/ b iustum/c bonum. si quis igitur sic dicat/quoddam bonum/malum non est/ om-
ne bonū/ iustum est: concludat necesse est/quoddam igitur iustum malum nō est. ¶ Sext⁹ mo-
dus tertię figurę est quoties ex vniuersali negatiua & particulari affirmatiua: particularis nega-
tio colligitur per conuersionem. Nā si a terminus in nullo c termino sit/b vero terminus de quo-
dam c termino pędicetur: fit cōclusio a terminum de quodam b termino non pędicari. Nam si
a terminus de nullo c termino prædicabitur/ b vero terminus de quodam c termino pędicat:
& c terminus de quodā b pędicabitur/ qm̄ pticularis affirmatiua potest cōuerti. Fit igit talis syl
logism⁹: vt a t'min⁹ de nullo c t'mino p̄dicet/ c t'min⁹ de quodā b termino p̄dicetur/ & a termin⁹
de quodā b termino nō pędicet. Sit a malū/b iustū/c bonū. si quis igit dicat/ nullū bonū malū
est/quoddam bonū iustum est: concludit/quoddā iustum malum non est. ¶ His igitur expedi-
tis qđ syllogismus sit: diffiniendum est. diffinitur autem sic. Syllogismus est oratio in qua positis
quibusdam & concessis: aliud quiddam q̄ sint ea quę posita/ & concessa sunt/necessario contigit
per ipsa quæ concessa sunt. Orationem diximus esse syllogismū: iccirco/quoniam omnis diffini
tio a generali trahitur. gen⁹ autē syllogismi: est oratio. Quod autem dictum in qua positis qui-
busdam & concessis: ita intelligendum est quasi sic dictum esset/ secundum quam positis et cō-
cessis. vt enim syllogismus fiat: ante aliquid a proponēte dicitur/ qđ audiens concedat. quod si
ille concesserit: concludit & perficit syllogismum/iccirco q̄ res dubię per quędam concessa & p̄-
bata monstrantur. conceditur autem ęqualiter: & affirmatio & negatio vera. Cętera vero in syl
logismi diffinitione talia sunt: quæ non integre dispositos syllogismos: a syllogismorū verorū dif
finitione discernant. Nam q̄ dictum est/in qua positis quibusdam: sumptorum scilicet & pro-
positionum multitudo monstratur. Sūt enim qui putāt esse huiusmodi syllogismi: in quib⁹ tā-
tum vna propositio est/ & vna conclusio. qualis est hic. vides: viuis igitur. homo es: animal igi-
tur es. et alia huiusmodi/ quæ scilicet veteres in syllogismis non acceperunt. Syllogismus eni:
est aliquorum collectio. at vero collectio: non nisi plurimorum est. & quicunq; vnā posuit pro-
positionem: ille non colligit. nullum igitur faciet syllogismum. debet enim syllogismus vt an-
gustissimus sit: duabus propositionibus comprobari. Quod autem dictum est aliud quiddā ne-
cessario euenire/ q̄ sunt ipsa quę concessa sunt: qm̄ frequenter tales ab aliquibus fiunt syllogismi/
vt ea q̄ proposuerunt/ipsa etiā in conclusione concludāt. vt est hic. si hō es/hō es. hō aūt es. hō
igit es. Idē eni conclusit qđ ante pposuit. Atq; ideo ad istorum discretionē: aliud quiddā cōtin
gere debere dictū est/q̄ sunt ea quæ concessa sunt/ vt in superioribus omnibus syllogismis quos
in trium figurarum modis & demonstratiue posuimus. Tales vero syllogismi/ quales nunc dicti
sunt pridiculi sunt: q̄ id quod ante concessum est/ quasi dubiū quiddam in ea conclusione colli
gitur. Nam quod propositum est necessario contingere: ad hoc pertinet quoniam frequenter
adductione/ verę quędam propositiones sunt/ quarum cōclusio nullo modo vera est. vt si quis
sic dicat: qui musicam nouit musicus est. & concedatur. et qui arithmeticam: arithmeticus est.
& qui medicinam medicus est. & qui bonum: bonus est. cum igitur hęc omnia concessa sunt: di

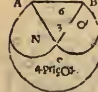




Demonstratio ad impossibile.







cat & qui malum/ malus est. quod quasi superioribus simile videtur: sed omnino falsum est. Boni enim homines/ non aliter cauent nisi mala nouerint. Atq̃ idem propter has conclusiões quę sunt per eas propositiones quę per inductionem dicuntur: additum est conclusiones in syllogismis necessarias contingere/ idest ex necessitate contingere. Est etiam alia expositio: sed in analyticis nostris iam dicta est. Illud vero qđ dictū est per ipsa q̃ posita sunt: hoc propter eos dictum est qui tales faciunt syllogismos/ in quibus aut minus aliquid/ aut plus/ aut aliud propositum est q̃ proponi debuerat. Fiunt aūt huiusmodi syllogismi. si quis enim ita dicat Socrates homo est/ omnis homo animal est/ & concludat Socrates igitur animatum est: minus proposuit/ q̃a non dixit omne animal esse animatum. Nunc si sic ꝓposuisset: Socratem recte animatum esse cōcluderet ita dicendo. Socrates homo est/ omnis homo animal est/ & omne animal/ animatum est. Socrates igitur/ animatus est. Plus autem proponere hoc est. vt si quis dicat omnis homo animal est. omne animal animatum est. sed & sol in ariete est. omnis igitur homo animatus est. hic vero superfluum est ꝙ solem in ariete esse interposuit. Aliud autem q̃ necesse est quidam proponunt hoc modo. vt si quis sic dicat/ omnis homo animal est/ virtus autem bonum est. omnis igitur homo animatum est. nulla igitur harum propositionum ad rem pertinet quā cōcludere cupiebat. ¶ Expedita igitur syllogismi diffinitione/ ad priorum modorum naturam resolutionēq; veniam⁹: & prius omnes in ordinem disponantur.

In analyticis nostris. alios etiam dialecticoꝝ commentariorū libros ad Aristotelis litterā cōfecit Boeti⁹ qui nunc desiderantur.

MODI PRIMAE FIGVRAE

Directe concludentes

I
O iustum bonum est
O virtus iusta est
O igitur virtus bona est

II
N bonum malū est
O iustum bonum est
N igitur iustum malū ē

III
O bonum virtus est
Q iustū bonum est
Q igitur iustum virtus est

IIII
N bonū malum est
Q iustū bonum est
Q igit iustum malū nō est

Indirecte concludētes

V
O iustum bonum est
O virtus iusta est
Q igitur bonū virtus est

VI
N bonum malum est
O iustū bonū est
N igitur malum iustū est

VII
O bonū virtus est
Q iustum bonum est
Q igit virtus iusta est

VIII
O bonum iustum est
N malum bonum est
Q igitur iustū malū nō est

IX
Q bonū iustū est
N malū bonū est
Q igitur iustū malū nō est

MODI SECVNDAE FIGVRAE

Vniuersales

I
N malū bonum est
O iustū bonū est
N igit iustū malum est

II
O iustū bonū est
N malum bonum est
N igit malū iustū est

Particula.

III
N malū bonū est
Q iustū bonum est
Q igitur iustū malum non est

IIII
O iustum bonum est
Q malū bonū nō est
Q igit malū iustū non est

MODI TERTIAE FIGVRAE

Vlēs z scd̄ʒ quid vel ꝙ totū et ꝯnotatiue vel q̃litate

I
O bonum iustū est
O bon ū virtus est
Q igit virtus iusta est

Sequens modus primo idem valēs

I
O bonū virtus est
O bonū iustum ē
Q igit iustū virt⁹ ē

II
N bonū malum ē
O bonum iustū est
Q igit iustū malū nō est

Particulares

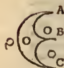
III
Q bonū iustū est
O bonū virtus est
Q igitur virtus iusta est

IIII
O bonum virtus est
Q bonū iustū est
Q igit iustū virtus est

V
Q bonū malū nō est
O bonū iustū ē
Q igit iustum malū non est

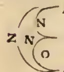
VI
N bonum malum est
Q bonū iustū ē
Q igit iustū malū nō est

Hi sũt igitur omnes trium figurarum modi/quorum primæ figuræ quattuor primi indemõstrabiles nominantur/et directi/ idest sine aliqua cõuersione demõstrati.indemonstrabiles autem/quoniã non per alios demonstrantur.& perfecti dicuntur:quoniam per seipsos comprobãtur.et primi:quoniam propositione/& natura primi sunt/& in eos omnes cæteri resoluuntur. Ili quoq; quinq; primæ figuræ modi imperfecti/& per conuersionem sunt.Secundę vero figuræ vel tertię omnes imperfecti sunt:quoniam per primos primę figuræ modos quattuor comprobantur.namq; in ipsos resoluuntur. Vt eos per conuersionem resoluamus/& per impossibilitatẽ illius :superius demonstrati sunt.Consideremus igitur eorum principia: quoniam vnde nascũtur in idipsum resoluunt. Q uitus igitur primę figurę modus/de primę figurę modo procreatur.Binis enim propositionibus prioribus manentibus:conclusio primi modi particulariter cõuersa/quintum efficit syllogismum.quod in subiecta declaratur descriptione.



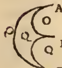
	Primus primę figuræ			Quintus eiusdem
A	Omne iustum bouum est	Manet	A	Omne iustum bonũ est
A	Omnis virtus iusta est	Manet	A	Ois virtus iusta est
A	Omnis virtus bona est	Cõuersa pticulariter	I	Quoddã bonũ virtus est

Sextus vero primę modus:de secundo primæ figurę modo capit principium.Manentibus enĩ duabus prioribus propositionibus secundi modi/vniuersali conclusione vniuersaliter cõuersa: sext9 nascitur syllogismus.vt subiecta docet descriptio.



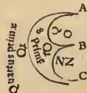
	Secundus primę figurę			Sextus eiusdem
E	Nullum bonum malũ est	Manet	E	Nullum bonum malum est
A	Omne iustum bonũ est	Manet	A	Omne iustum bonũ est
E	Nullum iustum malum est	Cõuersa vniuersalit'	E	Nullũ malum iustum est

Septimus modus primæ figuræ de tertio primæ figuræ nascitur modo. Manentibus enĩ binis propositionibus prioribus & particulari affirmatiua in cõclusione cõuersa:septimi modi collocatio procreatur.



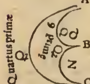
	Tertius primæ figuræ			Septimus eiusdem
A	Omne bonũ virtus est	Manet	A	Omne bonũ virtus ẽ
I	Q uoddã iustũ bonũ est.	Manet	I	Quoddam iustum bonum est
I	Quoddam iustum virtus est	Cõuersa pticulariter	I	Quædã virtus iusta est

Octauus vero & nonus primæ figuræ modus in quartum primæ figuræ modum resoluuntur/ non etiam initium sumunt.octauus resoluitur in quartum hoc modo. prima enim quarti in secundam octaui vniuersaliter conuersa / & prima propositione octaui modi particulariter in secundam quarti modi conuersa:eadem conclusio colligitur/idest negatio particularis.



	Quartus primę			Octau9 eiusdem
E	Nullũ bonum malum est	Cõuersa / Cõuersa / particu. / vniuer.	A	Omne bonum iustũ est
I	Q uoddã iustũ bonũ est		E	Nullũ malum bonum est
O	Q uoddã iustũ malũ nõ ẽ	Eadẽ conclusio	O	Quoddam iustum malũ nõ ẽ

Nonus vero modus / in quartũ modũ resoluitur sic.prima quarti in secundam propositionem vniuersaliter conuertatur:& secũda quarti particulariter in primã noni/ & eadẽ conclusio maneat negatio particularis.



	Quartus primę			Nonus eiusdem
E	Nullũ bonũ malũ est	Cõuersa / particu. / Cõuersa / vniuer.	I	Q uoddã bonũ iustum est
I	Q uoddã iustũ bonũ est		E	Nullum malũ bonũ est
O	Q uoddã iustũ malũ nõ est	Eadem conclusio	O	Quoddã iustũ malũ non est

Resolutis igitur quinq; primę figuræ modis in q̃ttuor superiorib9: secundę figurę q̃ttuor modos in prioris figurę modos q̃ttuor resoluamus/quorũ tres p conuersionẽ probant/quart9 vero

per ſolam impoſſibilitatem. At vero primus & ſecūdę figuræ ſecundus modus in ſecūdum prioris figurę modum reſoluūtur. ¶ Et reſoluitur ſic primus. Conuerſa eni prima vniuerſali negatione vniuerſaliter/ & manente ſecunda vniuerſali affirmatione: eadem cōcluſio vtrorumq; naſcitur.

1Modus Vide figurarum characteres in modorū demonſtrationibus.

	Secundus primæ			Primus ſecundę
E	Nullum bonum malum eſt	Conuerſa vniuerſaliter	E	Nullū malū bonū eſt
A	Omne iuſtum bonum eſt	Manet	A	Omne iuſtū bonum eſt
E	Nullū iuſtū malum eſt	Eadem cōcluſio	E	Nullū iuſtū malū eſt

¶ Secundę figurę ſecundus modus in primę figurę ſecundum modum reſoluitur ſic. Conuerſa vniuerſaliter prima/ & ſecunda propoſitione/ & ſecūda prima manente: vniuerſaliter fit conuerſa concluſio ſecundę figurę.

	Secund9 primę			Secūdus ſecundæ
E	Nullum bonum malum eſt	Vniuerſaliter conuerſa	A	Omne iuſtū bonū eſt
A	Omne iuſtū bonum eſt	Ma net	E	Nullum malū bonū ē
E	Nullum iuſtum malum eſt	Cōuerſa vniuerſaliter	E	Nullū malum iuſtū eſt

¶ Tertius vero modus ſecundę figurę: de quarto primæ figuræ procreatur. Vt eni vniuerſalis negatio in primā propoſitionem vniuerſaliter conuertatur/ & ſecundę propoſitiones maneant/ ideſt ſyllogiſmi terminus propoſitio ꝝ: colligit̄ hoc modo.

	Quartus primę			Tertius ſecundę
E	Nullum bonum malū eſt	Cōuerſa vniuerſaliter	E	Nullum malum bonum eſt
I	Quoddam iuſtum bonū ē	Manet	I	Quoddā iuſtū bonum eſt
O	Quoddā iuſtū malū nō ē	Manet	O	Quoddam iuſtū malū nō eſt

¶ Quartus modus ſecundæ figurę quoniam iam primo cū factum eſt per cōuerſionem in ſuperioris primę figurę modum retorqueri non poterat/ ſed per impoſſibile demōſtratur: hic quoq; per impoſſibile ad ſuperiores reducitur modos. & quoniam omnes ſecundę figurę per impoſſibile monſtrātur: icirco nos quoq; inchoantes a quarto/ omnes per impoſſibile reſoluamus. Nam quartus ſecundæ figurę modus in primum primę figurę reſoluitur per impoſſibilitatem/ tertius in ſecundum/ ſecūdus in tertium/ primus in quartum. quod hoc modo liquebit. Si quis ergo duas iſtas conceſſerit propoſitiones ideſt omne bonū virtus eſt/ & quoddā iuſtum virtus non eſt: neceſſe eſt quoq; concluſionem concedat quæ eſt/ quiddam igitur iuſtum bonum non eſt. Nam ſi hæc falſa eſt: erit ei contraiacens vera quę eſt/ omne iuſtum bonum eſt. ſed illam conceſſit quę eſt prima quarti modi ideſt omne bonum virtus eſt. ex his igitur cōcludat/ omne igitur iuſtum virtus eſt. Sed prius conceſſit quarti modi ſecundam propoſitionem quę eſt/ quiddam iuſtū virtus non eſt: nūc vero concedit omne iuſtum virtus eſt. duas igitur ſibi contraiacentes ſimul concluſurus eſt/ quod fieri non poteſt. Hoc autem icirco euenit: quia concluſio quarti modi/ in primi modi ſecundam propoſitionem conuerſa eſt. ꝙ ſi ſecunda propoſitio primi modi i quarti concluſione non colligitur: quarti concluſio ideſt particularis negatio permanebit. Sed ne forte conturbet ꝙ alios terminos in reſoluendo modo poſuimus q̄ ſuperius in diſponendo. nō enim modo in terminis laboramus: ſed in figuris & modis & cōplexionibus conſtruendis atq; reſoluendis operam conſumimus. eodem modo & cæteri ſecūdæ figuræ in primis quattuor ſoluuntur.

	Quartus ſecundę			Primus primę
A	Omne bonum virtus eſt	Conceſſę in vtriſq;	A	Omne bonū virtus eſt
O	Quoddā iuſtū virtus nō eſt	Contra iacentes / Contra iacentes	A	Omne iuſtum bonū eſt
O	Quoddā igit̄ iuſtū bonū nō ē		A	Omne igit̄ iuſtū virt9 ē

A Q O C 2 Q O B O primę

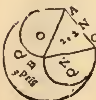
A virt9 B bonū C malum

¶ Tertius ſecūdę figurę modus in ſecundo primę figurę ſic reſoluitur. Si quis duas primas tertij

modi cōcesserit: particularem quoq; negationem concludet quæ est/ quiddam igitur iustum bonum non est Nam si hæc falsa est: vera erit contraiacens quę est omne iustum bonum est. sed & iam illa concessa est quę est nullum bonum malum est .ex his igitur colligitur/ nullum igitur iustum malum est. Sed prius concessa erat/ quiddam iustum/ malum est: nunc vero nullū iustū malum est. duas ergo sibi cōtraiacentes vno tēpore cōcedit. quod non potest. Sublata igitˀ vniuersali conclusione quæ est omne iustum bonū ē: remanebit pticularis negatiua q̄ est quiddam iustum bonum non est.

B bonū A malū C iustum.

	Tertius secundę			Secundus primę
E	Nullū bonum malum est	Concessę in vtrisq;	E	Nullū bonū malū est
I	Quoddā iustum malū ē	Contra iacentes	A	Omne iustū bonum est
		Contra iacentes		
O	Quoddā igitur iustum bonū nō ē		E	Nullū ergo iustū malū ē



¶ Secundus secundæ figuræ in tertio primę figurę modo sic resoluitˀ. si qs duas scdę figurę propositiones concesserit: conclusionē quoq; concedit quę est/ nichil igitur iustū bonū ē. Nā si hæc falsa est: erit vera contraiacens ei particularis affirmatio/ quiddam iustum bonum est. sed idem concessit illam quæ est/ omne bonum virtus est. cōcludat necesse est/ quiddam iustum virtˀ est Qui iam ante concesserat secundam secundi modi quę est/ nullū iustū virtus est: duas cōtraiacētes vno tempore concedit. quod fieri non potest.

	Secundus secundę			Tertius primæ
A	Omne bonū virtus est	Concessæ in vtrisq;	A	Omne bonū virtus est
E	Nullū iustū virtˀ est	Contra iacentes	I	Quoddā iustū bonū est
		Contra iacentes		
E	Nullum igitˀ iustū bonū est		I	Quoddā igitˀ iustū virtˀ ē



¶ Primus item secundæ figurę in quartum primæ figurę sic resoluitur. qui concedit duas primi modi propositiones: concedat necesse est & conclusionem. Nā si illa falsa est: erit vera contraiacens ei particularis affirmatiua quæ est quiddam iustum bonum est. Sed idem concessit illā quę est/ nullum bonum malum est: cōcludat necesse est/ quoddam igitur iustum malum nō est. Qui ante concesserat illam quę est omne iustum malū est: vno tēpore duas cōtraiacentes cōcedit/ qd fieri non potest. Sublata igitur particulari affirmatione quæ est quiddam igitur iustum bonum est: remanet illa q̄ est nichil iustum bonum est.

	Primus secūdę figuræ			Quartus primæ
E	Nullum bonum malum ē	Concessę in vtrisq;	E	Nullum bonū malum ē
A	Omne iustum malum ē	Contra iacentes	I	Quoddā iustū bonū ē
		Contra iacentes		
E	Nullū igitˀ iustū bonū est		O	Quoddā igitˀ iustū malū no

De modis tertię figurę

¶ Sequitur vt tertię figurę modos/ ad primos qttuor resoluamˀ. quorū quiq; per conuersionē & p impossibilitatē ad primos quattuor resoluuntur: vnus vero solus & quitus per impossibilitatem solam in priores resoluitur. ¶ Primus tertię modus figurę in tertiū primę figurę modū hoc modo resoluitur. si eni prima propositio tertij modi primę figuræ maneat/ & secunda ppositio vniuersaliter cōuertatur/ & sit secūda propositio primi modi tertiæ figuræ: eadē cōclusio colligitur affirmatio particularis.

	Modus tertiˀ primę			Primus tertię
A	Omne bonum iustum est	Manet	A	Omne bonum iustū est
I	Quędam virtus bona est	Vniuersalit conuersa	A	Omne bonū virtus est
I	Quędā virtus iusta est	Manet	I	Quędā virtus iusta est

¶Vel certe sic: qa superius talē syllogismū diximus terminis commutatis quē Aristoteles dissimilem non putat.

	Modus terti⁹ primę figurę			Primo tertiæ idem valens
A	Omne bonum virtus est	Manet	A	Omne bonū virtus est
I	Quoddā iustū bonum est	Vniuersalit couersa	A	Omne bonū iustū est
I	Quoddā iustū virt⁹ est	Manet	I	Quoddā iustū virtus est

¶Secundus modus vero tertię figurę in quartum modum primæ figurę hoc modo resoluitur: si enim primæ propositiones secundi tertiæ figuræ modi / & quarti modi primæ figurę maneāt: quarti vero modi primæ figuræ secunda propositio vniuersaliter conuertatur / & secunda sit ꝓpositio secundi modi tertiæ figurę: eadem conclusio procreatur.

	Quartus primę			Secundus tertiæ
E	Nullū bonum malum est.	Manet	E	Nullum bonum malū est
I	Quoddā iustū bonū est	Cōuersa vniuersalit	A	Omne bonū iustu est
O	Q uoddā iustum malū nō ē	Manet	O	Q uoddā iustū malū nō ē

¶Tertius modus tertię figurę in tertium modum primę figurę resoluitur. Si eni propositio prima tertij primę figurę modi / & secunda propositio tertij modi tertię figuræ maneant / & secunda propositio tertij modi primæ figurę pticularis / particulariter cōuertat / & sit prima tertij modi tertię figurę: conuersa particulariter conclusio nascitur.

	Tertius primę			Tertius tertiæ
A	Omne bonum virtus est	Ex. couersa	I	Quoddā bonū iustum est
I	Quoddā iustū bonū est	particu. dem	A	Omne bonū virt⁹ est
I	Quoddā iustū virt⁹ ē	Cōuersa pticulariter	I	Q uędā virt⁹ iusta est

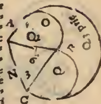
¶Q uartus modus tertię figurę in tertium modum primę figurę resoluitur. si enim vtrorūq; primę maneant propositiones / & secūdæ particulares particulariter cōuertantur: eędem cōclusiones nascuntur.

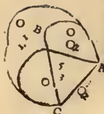
	Tertius primę			Quartus tertiæ
A	Omne bonum virtus est	Manet	A	Omne bonum virtus est
I	Quoddā iustū bonū ē	Cōuersa pticulariter	I	Q uoddā bonū iustū est
I	Q uoddam iustū virtus ē	Manet	I	Quoddā iustū virtus est

¶Reliquus sextus syllogismus tertię figuræ de primę figure quarto procreatur, manentib⁹ enī primis eorū ꝓpositionibus / atq; secūdis particulariter immutatis: particularis in vtroq; manebit conclusio.

	Q uartus primæ			Sextus tertię
E	Nullum bonum malum est	Manet	E	Nullum bonum malū est
I	Q uoddā iustum bonū est	Particularit couersa	I	Quoddā bonū iustū est
O	Q uoddā iustū malū nō ē	Manet	O	Q uoddā iustū malū nō ē

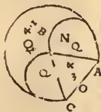
¶Quintus autem qui restat / sicut ante per impossibile probarur: ita etiam nunc per impossibilitatem resoluitur. Sed quemadmodum vnus fuerit resolutus: eodem ordine omnes resoluendi sunt. Resoluitur autem sextus tertię figurę modus in tertium primę figuræ modum. quintus modus tertię figurę: resoluitur in primum primę figurę. quartus tertię figuræ modus: resoluitur in quartum primę figuræ modum. tertius tertię figurę modus: resoluitur in secundum primæ figuræ modum. primi tertię figuræ modi / resoluunt in secundos primę figurę modos. ¶Resoluitur autem per impossibilitatem sextus tertię figurę modus: in primę figurę modum tertiū / hoc modo. Si quis igitur duas propositiones sexti modi tertiæ figuræ concesserit: concedat etiā necesse est conclusionem quæ est quiddam iustū malum non est. Nā si hæc falsa est: erit vera contraiacens ei primæ figuræ tertij modi prima ꝓpositio quæ est / omne iustū malū est. sed iam concessit propositionem secundam quæ est / quoddā bonum iustū est. ex his igitur cōcedat necesse est / quoddam bonum malū ē. quia ante concesserat primam propositionē sexti modi tertiæ figuræ quæ est nullum bonum malum est: vno tempore duas sibi contraiacentes cōcedit qđ fieri non posse descriptio declarat





Sextus tertiæ		Tertius primæ
E Nullū bonum malū ē	Contra iacentes	A Omne iustum malū est
I Quoddā bonū iustū est	Cōcessę i vtrisq	I Quoddā bonū iustū est
O Quoddā iustū malū nō ē	Contra iacentes	I Quoddā bonū malū est

¶ Hoc modo cæteri modi tertiæ figuræ in primos modos primæ figuræ referuntur, quod subiecta descriptio declarat: in qua prior quintus qui per conuersionem resolui nō potuit per impossibilitatem resolutus est.



Quintus tertiæ		Primus primæ
O Quoddā bonū malū nō ē	Contra iacentes	A Omne iustum malū ē
A Omne bonū iustū est	Cōcel. i vtris	A Omne bonū iustū est
O Quoddā iustū malū non ē	Contra iacentes	A Omne bonū malum ē

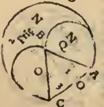


Quartus tertiæ		Quartus primę
A Omne bonū virtus est	Contra iacētes	E Nullum iustum virtus ē
I Quoddā bonū iustū ē	Cōcel. i vtrisq	I Quoddā bonū iustū est
I Quoddā iustū virtus est	Cōtra iacentes	O Quoddā bonū virt⁹ nō ē



Tertius tertiæ		Secūdus primæ
I Quoddā bonū iustū est	Contra iacentes	E Nulla virtus iusta est
A Omne bonū virtus est	Cōcel. i vtrisq	A Omne bonum virtus est
I Quędā virt⁹ iusta est	Contra iacentes	E Nullū bonū iustū est

¶ In resolutione modi secundi tertiæ figurę in primū modū primę: hęc impossibilitas euenit: φ duas cōtrarias vno tēpore cōcedit, quod fieri nequit. Nunq̄ eni duę cōtrariæ vno tēpore in vna propositione simul verę inueniuntur.



Secundus tertiæ		Primus primæ
E Nullū bonū malū est	Contra iacentes	A Omne iustū malū est
A Omne bonū iustū est	Cōcel. i vtrisq	A Omne bonū iustū est
O Quoddā iustū malū nō ē	Contra riæ	A Omne bonum malū est

¶ Et in sequenti quoq̧ syllogismo duas similiter contrarias cōcedit: qđ impossibile est.

Primus tertiæ		Secūdus primæ
A Omne bonum iustū est	Contra iacentes	E Nulla virtus iusta est
A Omne bonum virtus est	Cōcel. i vtrisq	A Omne bonū virtus est
I Quædā virtus iusta est	Contra riæ	E Nullū bonū iustū est

¶ Nec nos illud turbet φ in quibusdam cōtraria ꝓpositio & conclusio inuenit: in quibusdā vero contraiacens. Nāq̧ æqualiter peccabit qui vtrasq̧ contrarias concesserit: ac si vtrasq̧ contraiacentes. Nam quo modo contraiacentes vno tempore esse non possunt vnq̄: etiam contrariæ.

Primus tertiæ		Secundus primæ
A Omne bonum virt⁹ est	Contra iacētes	E Nullū iustum virt⁹ est
A Omne bonū iustū est	Cōcel. i vtrisq	A Omne bonū iustum est
I Quoddā iustū virt⁹ ē	Contra riæ	E Nullum bonū virtus ē

¶Hęc de categoricorū syllogismorum introductiōe Aristotelē plurimum sequens/ & aliqua de Theophrasto vel Porphyrio mutuatus: quantum parcitas introducēdi permittebat/ expręssi. si qua vero desint: in analyticis nostris calcatius exprimemꝰ. Nunc vero quantum ad solã categoricorū syllogismorū formã spectabat: perfectū hic nobis est/ & ad cumulū itroductiōis elaboratū. Nec hoc nos perturbet/ si quę hic ꝓpositiões & cõclusiones falsę sunt: quandoquidē nō veritates rerū sed cõnexiones syllogismorū/ figuras & modos suscepimꝰ differendos. Nã his cognitis/ si quos ad factum studiū logicę disciplinę disputationis subtilitas traxerit: prius de ambiguis disputationibꝰ discant/ post ab iis veritas in rebus mēdaciūq meditabitur.

¶SECVNDI LIBRI IN CATEGORICOS SYLLOGISMOS FINIS

.·.

¶DE SYLLOGISMO HYPOTHETICO LIBER PRIMVS.



VM in omnibus philosophię disciplinis edíscendis atq tractandis/ summum in vita positum solamen existimem: tum iocundius/ & veluti cum quodam fructu etiam laboris arripio/ quæ tecum cõmunicanda compono. Nam & ipsa speculatio veritatis sua quadam specie iocunda est: fit tamen amabilior cū in commune deducitur. Nullum enim bonū est qd non pulchrius elucescat/ si plurimorum noticia comprobetur. Nam quod alias taciturnitate est compressum/ etiam iamq silentio periturū latius exercescit/ & ab obliuionis interitu scientium participatiõe defenditur/ fitq iocundior disciplina cū inter eiusdem sapientiæ conscios iubet esse sapientem. ꝙ si accedat vt totū michi nūc res est/ ea quę sponte iocunda sunt/ in amicitiæ participationem deduci: necesse est studij suauitatem quodam veluti dulcissimo charitatis sapore condiri. Nam cum id in se obtineat amicitia propriū munus/ vt nolit habere solitarias cogitationes: tunc quod honeste quisq cogitat/ nulli promptius/ nisi quem diligit confitetur. Quo factū est etiam/ si immensus labor cępto operi viã negabat: animus tamen ad efficiendum quod aggressus fuerat/ tui contemplatione sufficeret. quid enim magnum studiosus tui amor efficeret: si intra facilitatis terminos constitisset? Quod igitur apud scriptores quidem gręcos perq̄ rarissimos strictim atq confuse/ apud latinos vero nullos reperi: id tuæ scientiæ dedicatum noster etsi diuturnius cæpti/ tamen labor efficax excoluit. Nam cum categoricorum syllogismorum plenissime noticiam percepisses: de hypotheticis syllogismis sępe quærebas in qbus ab Aristotele nichil est conscriptū. Theophrastus vero vir omnis doctrinę capax: rerum tantū summas exequitur. Eudemus latiorē docendi graditur viã. sed ita vt veluti quędam seminaria sparsisse/ nullum tamen frugis videatur extulisse prouentū. Nos igitur quantū ingenij viribus/ & amicitię tuę studio sufficimus: quę ab illis vel dicta breuiter vel funditus omissa sunt/ elucidanda diligenter/ & subtiliter persequenda suscepimus. in qua re superatę difficultatis præmium fero: si tibi munus implesse videar amicitiæ/ etsi non videar satisfecisse doctrinæ. ¶Omnis syllogismus: certis/ & conuenienter positis propositionibus continetur. Propositio vero omnis aut categorica est/ quæ prædicatiua dicitur: aut hypothetica est/ quę conditionalis vocatur. Prædicatiua est in qua aliquid prædicatur de alio hoc modo. homo animal est. hic enim animal de homine prædicatum est. Hypothetica est quæ cum quadam conditione denunciat eē aliquid/ si fuerit aliud. veluti si ita dicimus/ si dies est: lux est. Hypotheticę ꝓpositiones ex categoricis constant: quod paulo posterius apparebit. Quo fit/ vt syllogismus qui ex categoricis propositionibus iunctus est: categoricus appelletur/ idest prædicatiuus. q vero ex hypotheticis propositionibus cõstant: dicuntur hypothetici/ idest conditionales. Vt ergo horū syllogismorum differentia videatur: spectãda prius est eorum in propositionum natura discretio. Videtur enim in aliquibus propositionibus nichil differre prædicatiua propositio a cõditionali/ nisi tantum quodã oratiõis modo. velut si quis ita proponat/ homo animal est/ id ita si rursus enunciet/ si homo est/ animal est: hæ propositiones orationis quodam modo diuersę sunt/ rē vero non videntur significasse diuersam.

¶Primū igitur dicendum est: ꝙ prædicatiua propositio vim suã non in cõditiõe/ sed in sola ꝑdicatione cõstituit. In cõditionali vero: cõsequētię ratio ex cõditiõe suscipit. Rursus ꝑdicatiua simplex ē ꝓpositio: cõditiõalis vero eē nõ poterit/ nisi ex ꝑdicatiuis propositiõibꝰ cõiungat. vt cū dicimus si dies ē/ lux est: dies ē atq lux ē/ duę sunt ꝓpositiões ꝑdicatiuę/ idest simplices. ad hoc illud est quo maxie declarat vtrarūq ꝓprietas. ꝙ ꝑdicatiua qdē ꝓpositio habet vnū subiectū terminum/ alterū ꝑdicatū: & id qd ꝑdicatiua ꝓpositione subijcit illiꝰ suscipere videt nomē qd in eadē ꝓpositione ꝑdicatur/ hoc modo. vt cū dicimus/ hō aial ē: hō subiectū est/ animal prædicatū. & homo animalis suscipit nomen: cum ipse homo ani

Prędicatiuę enũciatiõis & hypotheticæ discria

mal esse proponitur. At in his propositiõibus quę conditionales dicũtur: non idem prædicationis est modus. Neq; enim omnino alterum de altero prędicatur: sed id tantum dicitur esse alterum si alterum fuerit. veluti cum dicimus/ si peperit: cũ viro cõcubuit. Non enim tunc dicitur ipsum peperisse: id esse quod cũ viro concũbere: sed id tantum proponitur/ ꝙ partus nunq̃ eẽ potuisset/ nisi fuisset cum viro concubitus. ꝙ si quãdo in vna eademq; propositionum ꝓprietas incurrerit: tunc secundum nomen enunciatæ propositionis intelligendi ratio variabitur hoc modo. Nam cũ dicimus homo animal est: propositionem facimus prædicatiuam. at si ita proponamus si homo est/ animal est: in conditionalem vertitur enunciationem. In prædicatiua igitur id spectabimus ꝙ ipse homo animal sit/ idest nomen in se suscipiat animalis: in conditionali vero illud intelligimus/ ꝙ si fuerit aliqua res q̃ homo esse dicatur/ necesse sit aliqua res sit quę animal esse nuncupetur. Itaq; ꝓpositio prædicatiua: rẽ quam subijcit/ prædicatę rei suscipere nomẽ declarat. Cõditionalis vero ꝓpositionis hæc sententia est: vt ita sit aliquid si fuerit alterum/ etsi neutrum/ nomen alterius suscipiat. Ita igitur ꝓpositionibus disgregatis ex enunciationũ ꝓprietate: syllogismi quoq; vocabulũ suscępere/ vt alij dicantur prædicatiui/ alij conditionales. Nam in quibus ꝓpositiones p̃dicatiuę sunt: eos prædicatiuos syllogismos vocamus. In quibus vero hypothetica propositio prima est (potest namq; & assumptio & conclusio esse p̃dicatiua) ij tantum per vnius hypotheticę ꝓpositionis naturam/ hypothetici & conditionales vocantur. At de simplicibus quidem/ idest de prędicatiuis syllogismis duobus libellis explicuimus/ quos de eorũ constructione confecimus: post syllogismorum vero simplicium disputationẽ/ ordo est vt de nõ simplicibus disseramus. ¶ Non simplices vero syllogismi sunt: qui hypothetici dicũtur quos latino nomine cõditionales vocamus. Non simplices vero dicuntur: quoniam ex simplicibus constant/ atq; in eosdem vltimos resoluuntur/ cum præsertim primæ eorum propositiões vim proprię consequentiæ ex categoricis/ idest ex simplicibus capiant syllogismis. Namq; prima propositio hypothetici syllogismi si dubitatur an vera sit: prędicatiua conclusione demõstrabitur. Assumptio vero: in pluribus modis taliũ syllogismorum/ prædicatiua esse perspicitur. itemq; conclusio. veluti cum dicimus: si dies est/ lucet. atqui dies est: hęc assumptio prædicatiua est. si quęratur/ prędicatiuo probatur syllogismo. lucet igitur: consecuta est rursus prędicatiua conclusio. Super hæc omnis conditionalis propositio ex prædicatiuis (vt dictum est) iungitur. ꝙ si ex his & fidem capiunt/ & ordinem partium sortiuntur: necesse est categoricos syllogismos hypotheticis vim cõclusiõis ministrare. ¶ Sed quoniã de hypotheticis loquimur: quid significet hypothesis prędicẽdum est. Hypothesis namq;/ vnde hypothetici syllogismi accæperũt vocabulũ: duobus (vt Eudemo placet) modis dicitur. Aut enim ad tale aliquid adquiescitur per quãdã inter se consentientium conditionem/ ꝙ fieri nullo modo possit vt ad suum terminum ratio perducatur: aut in conditione posita consequentia vi cõiunctionis/ vel disiunctionis ostẽditur. Ac prioris quidem propositionis exemplũ est: veluti cum res omnes corporales materiei formæq; cõcursu demonstremus subsistere. tunc enim quod per rerum naturam fieri non potest ponimus: idest omnem formæ naturam a subiecta materia/ si non rę/ saltẽ cogitatione separamus. & quoniam nichil ex rebus corporeis reliquum sit: demonstratum atq; ostensum putamus eisdẽ conuenientibus corporalium rerum substantiam confici/ quibus a se disiunctis ac discedentib⁹ interimatur. In hoc igitur exemplo posita consentiendi conditione vt id paulisper fieri intelligatur qđ fieri non potest/ vt formę a materia separentur: quid consequatur intendimus/ perire scilicet corpora vt eadem eisdem consistere comprobemus. Nam quoniam interitus corporalium rerum sequitur: iure dicim⁹ res omnes corporeas ex forma et materia consistere. sed huiusmodi propositiones quæ & consentientium conditione ꝓueniũt: nichil ab ijs differunt quas simplices categoricæ institutionis primi libri tractatus ostendit. Quę vero a simplicibus differunt: illæ sunt/ quãdo aliqd dicit esse vel nõ esse si qđ fuerit vel nõ fuerit. & hę semp cũ cõiunctionib⁹ ꝓponuntur. vt cum dicimus si homo est animal est. si ternarius est ipar est/ vel cętera huiusmodi. hę enim ita proponuntur: vt si quodlibet illud fuerit/ aliud consequatur. Vel cum dicim⁹ si homo est/ equus non est: rursus eodem modo proponitur in negatione quo superius in affirmatione proponebatur. hic enim dicitur/ si hoc est: illud non est. et ad hunc modum cętere possunt. aut aliquando hoc enunciari modo/ cum hoc sit: illud est: veluti cum dicimus cũ homo est/ animal est. vel cum homo est/ equus non est. quæ enũciatio ꝓpositionis eiusdem potestatis est/ cuius ea quę hoc modo proponitur si homo est/ animal est. si homo est equus non est. Fiunt etiam ꝓpositiones hypotheticę p disiũctionẽ ita: aut hoc est/ aut illud ẽ. Nec eadẽ videri debet hęc ꝓpositio q̃ sic enunciatur: si hoc ẽ/ illud non est. hęc eni non est per disiũctionẽ/ sed p negationẽ. Negatio vero ois infinita ẽ/ atq; ideo & i cõtrarijs/ & in cõtrarior ũ medietatib⁹/ & i disparatis fieri potest. Dispata aũt ea voco q̃ tm̃ a se diuersa sũt/ sed nulla cõtrarietate pugnantia: velut terra/

Syllogismorum diuisio

vestis/ignis/& cætera. Nam si album est/ nigrum non est. si disciplina est: homo nō est. At in ea quæ per disiunctionem fit: alteram semper poni necesse est hoc modo/ aut dies/ aut nox. q si ea cuncta q̄ per negationē dici conuenit/ ad disiunctionem transferamus: ratio nō ꝓcedit. quid enī si quis dicat/ aut album est aut nigrum/ aut albū est, aut rubeum/ aut disciplina est/ aut homo/ fieri enim potest vt nichil sit horum. Igitur quoniam per disiūctionem propositio in cæteris rebus tātum/ in quibus alterum eorum euenire necesse est/ ponitur(hæc autem per negationē separatio in omnibus etiam ijs quæ suam inuicem naturam perimunt poni potest) aperta ratione discreta est. ℭ Omnis igitur hypothetica propositio: vel per connexionem fit (per connexionem vero: illum quoq; modum qui per negationem fit/ esse pronuncio) vel per disiūctionē. vterq; eni modus ex simplicibus propositionibus comparatur. Simplices autem sunt: quas prędicatiuas primo institutionis categoricæ libro/ diximꝰ. hæ vero sunt: cum aliquid de aliquo pdicatur vel affirmando vel negādo. vt dies est/ lux est. at si his media cōditio interueniat: fiet si dies est/ lux ē: fitq; vna hypothetica ꝓpositio ex duabꝰ categoricis iūcta. Sed qm̄ oīs simplex ꝓpositio vel affirmatiua vel negatiua ē: q̄ttuor modis per cōnexionē fieri hypotheticę ꝓpositioes possūt. Aut eni ex duabꝰ affirmatiuis/ aut ex duabꝰ negatiuis/ aut ex affirmatiua & negatiua/ aut ex negatiua & affirmatiua. harū aūt oīm exēpla subdenda sunt: quo id qd̄ dicimꝰ clarius innotescat. Ex duabus affirmatiuis/ si dies est: lux est. Ex duabꝰ negatiuis/ si nō ē aial: nō ē hō. Ex affirmatiua & negatiua/ si dies ē: nox nō est. Ex negatiua & affirmatiua/ si dies non est: nox est. Sed quoniam dictum est idem significari si coniunctione/ & quādo/ cum ī hypotheticis propositionibus proponitur: duobus modis conditiones fieri possunt. vno secundum accidens: altero vt habeant aliquam naturę cōsequentiam. Secundum accidēs hoc modo/ vt cū dicimus cū ignis calidus sit: cęlum rotundū est. Non enim quia ignis calidus est: cælum rotundum est. sed id hæc propositio designat/ quia quo tempore ignis calidus est: eodem tempore cælum quoq; rotūdū est. Sunt autem aliæ quæ habent ad se consequentiam naturæ. harum quoq; duplex modus ē: vnus cum necesse est consequi/ ea tamen ipsa consequentia non per terminorum positionem fit. alius vero/ cum fit consequētia per terminorum positionem. Ac prioris quidem modi exemplū ē vt ita dicamus: cum homo sit/ animal est. hæc enim consequentia est subnixa inconcussa veritate. Nō enim iccirco animal est/ quia homo est. generis enim causa species non est: sed fortasse a genere principium ducitur/ magisq; essentię causa ex vniuersalibꝰ trahi potest/ vt iccirco sit homo quia animal est. causa enim speciei genꝰ est. qui ergo dicit cum homo sit animal ē: rectam ac necessariam cōsequentiam facit/ per terminorum vero positionem/ talis cōsequētia nō procedit. Sunt autem aliæ hypotheticæ propositiones in quibus etiam cōsequentia necessaria reperitur: & ipsius consequentię causam/ terminorum positio facit/ hoc modo. si terrę fuerit obiectus: defectio lunæ cōsequitur/ quia terrę interuenit obiectus. Istæ igitur sunt ꝓpositiones certæ atq; vtiles ad demōstrationem. Partimur autem propositiones hypotheticas: in suas ac simplices propositiones. & primam quidem cui coniunctio proponitur/ præcedentem dicimus: secundam vero consequentem. vt in hac/ si dies est/ lux est: præcedentem dicimus eam quæ dicit/ si dies ē. consequētem vero partem/ lux est. in disiunctiuis vero propositionibus: ordo enunciādi/ pręcedentem vel consequentem facit. vt aut dies est/ aut nox est. Nam quæ prima proponit pręcedens: quę posterior/ cōsequēs appellatur. Ac de partibus quidem hypotheticarū ꝓpositionum ista sufficiunt. ℭ Illud vero expediendum videtur/ quod etiam ab Aristotele dicitur. Idem cum sit & non sit: nō necesse est idem esse. veluti cum sit a/ si iccirco necesse est esse b: a si nō sit/ non necesse est esse b/ iccirco quoniam non est a. Ad huiusmodi vero rei demonstrationem: impossibilitatis diffinitio pręmittēda est/ quæ est huiusmodi. Impossibile est quo posito aliquid falsum atq; impossibile comitatur: eo nomine quo impossibile primitus propositum fuit. Sit igitur positum cum sit a esse b/ idest hanc inter a & b esse consequentiā: vt si cōcessum fuerit esse a necesse sit cōcedere esse b. itaq; proponatur si a est: b est. dico quia si a non fuerit: non necesse est esse b. Ac primum quæ sit propositionum consequentia consideremus. Si enim fuerit tale coniūctum vt si sit a etiam b esse necesse sit: si b non fuerit/ etiam a non esse necesse est. Ex tali demonstratione cognoscitur si sit a: necesse sit esse b. dico quia si b nō sit: a non erit. Ponatur eni nō esse b: & sit si fieri potest a. sed dictum est si sit a: necessario cōceditur esse b. cum sit igitur b: non erit b. Nam quia ponimus non esse b: non erit b. quia vero ponimus a: erit b. erit igitur b ac non erit. quod fieri non potest. Impossibile est igitur non esse b & esse a. Et demonstratione quidem firma sic vtimur: exemplo vero id clarius. Nam si est homo/ est animal: si non est animal/ non est homo. non vero si homo non fuerit/ animal non est. multa enim sunt animalia: quæ homines nō sunt. Itaq; in consequentia ꝓpositionis coniunctæ/ si est primū: secūdum eē necesse est. si secundum non fuerit: non erit primum. ℭ At vero si primum non fuerit: non necesse est

Idē cū sit. Positū antecedēs ponit/ idem depositum non ponit imo neq; deponit.

Demōstratio prima.

vt nō ſit ſecundum/ nec vero neceſſe eſt vt ſit. Id enim demōſtrandum eſſe dudū nobis ꝓpoſitū
fuit. Sit enim a/ idq; cum ſit/ neceſſe ſit eſſe b: dico quia ſi nō fuerit a/ non neceſſe eſt eſſe b. nec
id dico quoniā ſi nō fuerit a/ neceſſe eſt nō eſſe b: ſed tātū nō neceſſe eſt eſſe b. Nā quia paulo an-
te demonſtratum eſt/ ſi b non fuerit non eſſe a: ſi eundē b terminum non eſſe contigerit/ non
erit a. ſed ſi cum non ſit a/ neceſſe eſt eſſe b: idē b ex neceſſitate erit/ ac non erit. Nam quia b ter-
minū/ non eſſe contingit: nō erit. quia vero ſi a non fuerit/ b eſſe neceſſe ē: erit. Idem igitur b ter-
minus: erit ac non erit qđ eſt impoſſibile. ¶ Ex his igitur demonſtratum eſſe arbitror in coniū-
cta hypothetica propoſitione/ ſi ſit primū conſequi vt ſit ſecundū: ſi non ſit ſecundum/ conſequi
vt non ſit primum. ſi vero non ſit primum: non conſequi vt ſit vel non ſit ſecundum. Nam & il-
lud apparet ſi ſit ſecundum: non conſequi/ vt ſit vel non ſit primum. vt in ea propoſitione quæ
eſt ſi hō eſt/ animal ē: ſi animal ſit/ non cōſequitur vt ſit homo vel non ſit. q ſi primū nō ſit: nō
conſequitur vt neceſſario ſit vel non ſit ſecundū. velut in eadem ꝓpoſitione ſi homo nō fuerit:
non neceſſe eſt vt aut ſit animal/ aut non ſit. Ex omnibus igitur ſolę duæ cōſequētiæ ſtabiles ſūt
& immutabiliter conſtant. ſi ſit primum/ vt conſequatur vt ſit ſecundū. ſi ſecundum non fuerit:
neceſſario conſequi/ vt non ſit primū. ¶ His itaq; determinatis illud adiungam/ quoniam cum
omnis hypothetica propoſitio ſimplex non ſit/ atq; ex aliis propoſitionibus coniungatur: ſunt
tamen hypotheticę quędā quæ ſi reliquis conditionalibus cōparentur/ ſimplices exiſtimentur.
Omnis enim conditionalis propoſitio: aut cōnexa eſt/ aut diſiūcta. hæ vero qñ ex p̄dicatiuis co-
pulantur: in cōnexis propoſitionibus quattuor fieri neceſſe eſt huius copulationis modos. Nāq;
hypothetica propoſitio aut ex duabus ſimplicibus cōiuncta eſt: & vocatur ſimplex hypotheti-
ca/ vt hęc. ſi a eſt: b eſt. veluti cum dicimus: ſi homo eſt/ animal eſt. homo enim eſt/ & animal ē:
duæ ſunt ſimplices ꝓpoſitiones. Aut ex duabus hypotheticis copulat̄: & dicitur compoſita. ve-
luti cum dicimus ſi cum a eſt/ b eſt: cum ſit c/ eſt d. veluti cum tali propoſitione enunciamus ſi
cum homo eſt/ animal eſt: cum ſit corpus/ erit ſubſtantia. Etenim ſi cū homo eſt/ animal ē: vna
eſt hypothetica. alia vero: cum ſit corp9/ ſubſtantia eſt. ex quibus coniungitur vna propoſitio q̄
compoſita nuncupatur. Aut ex vna ſimplici/ & ex vna hypothetica copulatur: velut hæc. ſi a
eſt: cum ſit b/ eſt c. veluti cum dicimus ſi homo eſt/ cum ſit animal eſt ſubſtantia. Nāq; homo ē/
ſimplex ꝓpoſitio: cum ſit animal eſſe ſubſtātiam/ hypothetica ex ipſa conſequentia conditiōis
oſtenditur. Aut ex priore hypothetica/ & ſimplici poſteriore comitatur. vt cum dicimus ſi cū ſit
a eſt b: erit & c. veluti hoc modo/ ſi cum ſit homo/ animal eſt: & corpus. hypothetica namq; eſt
ea quæ p̄ponitur: ſi cum ſit homo animal eſt: ſimplex poſterior quę hanc hypotheticā propoſi-
tionem ſequitur/ ideſt corpus eſſe. Hæ quoq; quoniam non ex ſimplicibus copulatę ſunt: com-
poſitę dicuntur. ſed priores quidem q̄ ex ſimplicibus propoſitionibus conſtant/ & ſimplices hy-
potheticę nuncupant̄: in duobus terminis cōſtitutę ſunt. Terminos aūt minimę partes propo-
ſitionis ſimplices/ quibus iunguntur: appello. Quę vero cōpoſitę hypotheticę ſunt: illę quidē q̄
ex duabus hypotheticis conſtant quattuor terminis copulatę ſunt. illæ vero quæ ex hypotheti-
ca & ſimplici/ vel ex ſimplici atq; hypothetica coniunctæ ſunt: hę tribus terminis coniūctę ſunt
Harum igitur quæ ſunt hypotheticæ ſimplices vel compoſitæ: differentię ſimilitudineſq; dicen-
dę ſunt. Nā quæ ex ſimplicibus copulantur/ ſi ad eas quæ ex hypotheticis duabus iunctæ ſunt
comparentur: conſequētia quidem eadem eſt & propoſitio manet/ tantum termini duplicātur.
Nā quē locū in iis propoſitiōibus hypotheticis quæ ex ſimplicibus conſtant/ ipſæ ſimplices ꝓ-
poſitiones tenent: eundem in iis ꝓpoſitionibus quę ſunt hypotheticę ex hypotheticis cōſtan-
tes/ illæ conditiones tenent/ quibus illæ propoſitiones inter ſe iunctę & copulatæ eſſe dicuntur.
Nā in hac propoſitione quę dicit ſi eſt a/ eſt b. & in ea quæ dicit/ ſi cum ſit a/ eſt b: cum ſit c/ eſt d:
quem locum in ea quæ ex duabus ſimplicibus continetur tenet ea quæ prior eſt/ ſi eſt a/ eundē
locum tenet in ea ꝓpoſitione quę ex duabus hypotheticis propoſitionibus copulatur ea q̄ pri-
or eſt/ ſi cum eſt a eſt b. hic namq; duarum inter ſe ꝓpoſitionum coniunctionis conditione fa-
cta eſt conſequentia. Itemq; quam vim continet ex vtriſq; ꝓpoſitionibus copulatę hypotheticę
ſequens portio quæ infertur/ ideſt eſſe b: eandem vim tenet in ꝓpoſitione ex hypotheticis iun-
cta ea quę ſequit̄/ ideſt cum ſit c eſſe d. atq; id tātū differt/ quia cū i prima ꝓpoſitiōe ex ſimplici-
bus iuncta ꝓpoſitio/ ꝓpoſitionem ſequatur: in ſecunda propoſitione ex hypotheticis iuncta con-
ditio conſequentiæ/ conditionis conſequentiam comitatur. Nichil enim eſt aliud dicere ſi a eſt
b eſt: q̄ ei propoſitioni per quam dicimus eſſe a illam eſſe comitem per quam b eſſe prædica-
mus. at in ea propoſitiōe q̄ ex hypotheticis iūcta eſt cū dicim9/ ſi cū ſit a eſt b: cū ſit c eē d: illud
dicitur ei conſequentię quæ inter a & b eſt/ eā eſſe cōſequentiā comitē q̄ ē inter c & d. ita vt ſicut
ſequit̄ poſito a eſſe b/ cōſequat̄ ſine dubio c poſito eē d. ¶ At i iis ꝓpoſitiōib9 q̄ ex ſimplici & hy-
pothetica cōſiſtūt: illa ratiōe cōditio cōſequētię ſeq̄t̄/ vel cōditionē cōſequētię ꝓpoſitio comitat̄

Nam cum dicimus si est a, cum sit b esse c: id intelligi volumus ei ꝓpositioni ꝑ quã dicim⁹, si ẽ a
consequi eã conditionem per quã dicim⁹, cum sit b, esse c. idest vt si est a: necesse sit b termino
comitẽ esse c terminum. cum vero dicimus si cum est a b est, c esse: nichil aliud intelligi volum⁹
nisi duarum inter se consequentiam propositionũ alterius propositionis consequi veritatẽ. vt si
habeãt inter se consequentiam a, atq; b: necesse sit hanc conditionem cõsequentię propositio-
nis eius per quã dicimus esse c, cõsequi veritatem. idest si necesse est a posito esse b: necesse ẽ etiã
c esse. Similes igitur syllogismi fient earum propositionũ q̃ ex simplicibus, & earum quę non ex
simplicibus vtrisq; iunguntur. Earum vero quæ ex vna simplici & ex altera hypothetica copu-
lantur: diuersi quidem a superioribus, ipsi tamẽ inter se similes fiunt. nec interest vtrum prima
hypothetica, secũda sit simplex: an e conuerso, prima simplex: secũda hypothetica ad syllogis-
morum modos, nisi forsitã ad ipsius tantũ ordinis cõmutationem. Cũ igitur demonstrata fue-
rit earum propositionũ quæ ex simplicibus cõstant ratio syllogismorum: demonstrata videtur
esse, earum quoq; propositionum q̃ ex hypotheticis committuntur. Et cum quarũlibet earũ ꝓ-
positionũ quæ ex simplici & hypothetica constant syllogismorum natura perspecta est: etiã cõ-
uersi ordinis propositionũ natura quales faciat syllogismos ostenditur. ¶ Est etiam species ali-
arũ ꝓpositionũ in connexione positarum, quę media quodã modo sit earum propositionũ quæ
ex hypotheticis simplicibusq; cõiungũtur: & earum quę ex duabus hypotheticis copulãtur. Nã
si ad numerum respicias propositionũ: quasi ex tribus terminis constant. & si ad conditionales
animũ referas: quasi ex duabus cõditionalibus videntur esse compositę quę medietas euenit, ic
circo quoniã vnus in his terminus communis vtrisq; cõditionalib⁹ inuenitur. Proponũtur ve-
ro hę: vel per primã figuram vel per secũdam vel per tertiam. Per primã hoc modo. Si est a est
b. & si est b: est c. igitur. b, in vtrisq; numeratur. & sunt quidẽ tres termini hi: est a, est b, est c. duę
vero conditionales hoc modo. si est a est b. si est b ẽ c. Nãq; b, vtrisq; cõmunis est: atq; ideo in-
ter has ꝓpositiones quæ ex tribus terminis, & eas quæ ex quattuor cõponuntur medię sunt hu
iusmodi propositiões. Per secundam vero figurã proponitur hoc modo. Si est a, est b: si non est
a, est c. Per tertiam figurã sic. Si est b, est a: si est c non est a. Ac de connexis quidẽ ista sufficiant.
¶ Disiunctiuæ vero ꝓpositiones semper ex contrarijs cõstant, vt hoc: aut est a, aut b est. altero
enim posito alterũ tollitur: & interẽpto altero, alterũ ponit. Nã si est a: nõ est b. si nõ ẽ a: ẽ b. Eo-
dẽ modo etiã si sit b: non erit a. si nõ sit b: erit a. ¶ His igiẽ expeditis ad cõnexas reuertamur. In
illis enim propositio propositionem, vel cõditio conditionem, vel propositio conditionem, vel
conditio propositionem sequitur. dicendũ est igitur quæ propositiones quarum propositionum
consequentes esse videtur. quę contrarietatis modo q̃ longissime a se differant, quę vero opposi
tionis contradictione dissentiant. Simplicium namq; idest prædicatiuarum propositionũ aliæ
pręter modum proponuntur: alię cũ modo. pręter modum vero: quæ purum esse significãt hoc
modo, dies est. Socrates philosophus est. & quę similiter proponuntur. quę vero cũ modo sunt:
ita proponuntur. Socrates vere philosophus est. Hic eni vere, modus est ꝓpositionis. Sed ma-
ximas syllogismorum faciunt differentias: eæ ꝓpositiones cum modo enunciatę quibus neces
sitatis aut possibilitatis nomen adiungitur. necessitatis: cum dicim⁹ hoc modo, ignem necesse
est calere. possibilitatis: vt cum ita proponimus, possibile est a Gręcis superari Troianos. Quo Diuisio
fit vt omnis propositio aut inesse significet, aut inesse necessario, aut cum non sit aliquid, tamen
enunciet posse contingere. quarum quidem ea quæ inesse significat simplex est: neq; in vllas ꝑ-
tes alias deduci potest. Ea vero quę ex necessitate aliquid inesse significat: tribus dicitur modis. Necessarij
vno quidem quo ei similis est propositioni quæ inesse significat. vt cum dicimus necesse est So- significati-
cratem sedere: dũ sedet. Hæc enim eandem vim obtinet ei quæ dicit Socrates sedet. Alia vero ones
necessitatis significatio est: cum hoc modo proponimus, hominem necesse est cor habere, dum
est atq; viuit. hoc enim significare videtur hęc dictio necesse: quoniam eum necesse est tandiu
habere, quãdiu fuerit ille qui habet. Alia vero necessitatis significatio est vniuersalis & propria:
quæ absolute prædicat necessitatem. vt cum dicimus: necesse est deum immortalem esse, nulla
conditione determinationis apposita. Possibile autem idem tribus dicitur modis. Aut enim qd Possibilis
est possibile esse dicitur. vt possibile est Socratem sedere dum sedet. aut qd omni tempore con- significati-
tingere potest, dum ea res permanet cui aliquid cõtingere posse proponitur. vt possibile est So ones
cratẽ legere. quãdiu eni Socrates est: potest legere. Itẽ possibile ẽ qd absolute omni tẽpore con
tingere potest: vt auẽ volare. Ex his igitur apparet alias ꝓpositiões eẽ inesse significantes, alias
necessarias: alias cõtingẽtes atq; possibiles: quarũ necessariarũ cõtingentiũq; cũ sit trina ꝑtitio,
singulę ex ijsdem partitionib⁹ ad eas q̃ inesse significant referunẽ. Restant igitur duæ necessarię
& duę cõtingẽtes: quæ cũ ea q̃ inesse significat numeratę, qui ꝑ oẽs ꝓpositionũ faciũt differẽtias
Oim vero harũ propositionũ: aliæ sunt affirmatiuæ, aliæ negatiuę. Affirmatiua inesse significans Diuisio

Oppoſitiones modalium

eſt/ q̃ dicit Socrates eſt: negatiua quę ꝓponit Socrates non eſt. Neceſſariarũ vero ꝓpoſitionũ affirmatiuarũ duæ videtur eſſe negationes: vna contraria/ altera vero oppoſita. Eius namq; quæ dicit neceſſe ẽ eſſe a: quolibet modo ex vtriſq; qui dicti ſunt/ aut ea ẽ negatio quę dicit/ neceſſe eſt non eſſe a/ aut ea quæ dicit non neceſſe eſt eſſe a. Quarum quidem ea quæ dicit/ neceſſe eſt non eſſe a: contraria eſt ei quæ dicit/ neceſſe eſt eſſe a. Vtræq; enim falſę poterunt inueniri. veluti cum dicimus neceſſe eſt Socratem legere/ neceſſe eſt Socratem non legere: vtraq; mentitur. Nam & cum legit/ non ex neceſſitate legit: & cũ non legat/ nulla ne legat neceſſitate conſtringitur. ſed eſt vtrumq; poſſibile. At vero ea q̃ dicit non neceſſe eſſe a: oppoſita eſt ei quę proponit neceſſe eſt eſſe a. vna enim ſemper vera eſt: ſemper falſa altera reperitur. In contingentib⁹ vero atq; impoſſibilibus eadem ratio eſt. Huic enim quæ dicit contingit eſſe a: tum ea videt obiecta quę dicit/ contingit non eſſe a/ tum ea quæ proponit non cõtingere eſſe a. Atq; ea quidem q̃ dicit contingit non eſſe a: contingens negatio nuncupatur/ veraq; eſſe poteſt cum ea affirmatiõe quę dicit/ contingit eſſe a. veluti cum dicimus contingit ſedere Socratem/ cõtingit nõ ſedere Socratem. Et hæ quidẽ non dicuntur eſſe contrarię: quoniam verę eſſe poſſunt. At vero oppoſitę ſunt: quoties ipſum contingens negatur. vt ſi aduerſus eam quę dicit cõtingit eſſe a/ ea opponatur quæ dicit non contingit eſſe a. at enim iſta ſignificat omnino non poſſe contingere. Quæ cum ita ſint/ cumq; ineſſe ſignificantes propoſitiones pręter vllum dicuntur modũ: in his ad eſſe iuncto aduerbio negatiuo/ negatio plena perficit. Quæ vero cum modo proferuntur/ ſi neceſſarię ſunt & ad eſſe negatio iungatur/ vt ea quę ẽ neceſſe eſt non eſſe: fit neceſſaria negatio. Si vero ipſi neceſſario negatio præponatur: fit neceſſarij negatio affirmationi vehementer oppoſita/ vt ea quæ dicit nõ neceſſe eſt eſſe. Item in contingentibus ſi ad eſſe negatio ponatur: fit contigens negatio vt ea quę dicit contingit non eſſe a. Si vero ipſi contingenti negatio iungatur: fit contingẽtis negatio contingenti affirmationi vehementer oppoſita/ vt ea q̃ dicit nõ contingit eſſe. Sed quoniam omnis propoſitio aut vniuerſalis eſt/ aut particularis/ aut indefinita/ aut ſingularis (proponitur hoc modo vniuerſalis. omnis homo legit. ſingularis ſic. Socrates legit) neceſſe eſt/ vt ſicut in categoricorum ſyllogiſmorum inſtitutione mõſtratum eſt: illę ſibi maxime videantur oppoſitę/ quęcunq; vel vniuerſaliter affirmant ſi particulariter denegatur/ vel vniuerſaliter denegãt ſi particulariter affirmetur/ & quæ ſingulares ſunt/ ſi illa quidẽ in affirmatione poſita/ illa vero in negatione. Quæ cum vera ſint/ ſi hæc eadẽ ratio ad contingẽtes & neceſſarias referatur: idem in neceſſarijs & cõtingentibus inuenitur. vt ſi quis dicat omnem a terminũ eſſe neceſſe eſt/ aliuſq; negat dicens non neceſſe ẽ omnem a terminum eſſe: fecit oppoſitã negationẽ. Et ſi dicat aliquis contingit omnem a terminum eſſe/ itaq; aliquis neget/ non cõtingit omnem a terminum eſſe: fecit oppoſitam negationem. In vtriſq; enim & modũ remouet & ſignificationẽ vniuerſalitatis extinguit. Atq; hoc quidem in ſimplicibus & categoricis propoſitionibus euenire eſt: de quarum natura diligentius perſecuti ſumus in his voluminibus/ q̃ in ſecundæ æditionis expoſitione περι ερμηνειας inſcripſimus.

Conditiõaliũ numer⁹.

¶ Si quis igit̃ propoſitionũ omnium conditionalium numerum quęrat: ex categoricis poterit inuenire. Ac primum in connexis ex duabus ſimplicibus inquirẽdus eſt hoc modo. Nam quoniam ꝓpoſitio ſimplex hypothetica ex categoricis duabus iungitur: vna earum vel ineſſe ſignificabit/ vel contingere eſſe dupliciter/ vel neceſſe eẽ dupliciter. q; ſi ſunt affirmatiuę: quiquies affirmatiua enunciatione proponẽtur. Sed quoniam omnis affirmatio habet oppoſitam negationem: rurſus quinquies negatiua enunciatio poterit pronunciari. Erunt igitur in prima ꝓpoſitione/ quæ vna pars eſt hypotheticę: propoſitiones in negatione & affirmatione conſtitutę modorum/ propoſitiões decem. Secunda etiam propoſitio quę pars eſt hypotheticę totidẽ affirmationibus & negationibus ꝓponi poteſt. erunt igitur eius quoq; enunciationes decem. Sed cum prima propoſitio ſecundæ propoſitioni quadã conſequentia copuletur/ vt vna hypothetica fiat: omnes decem affirmatiuę & negatiuæ propoſitiones omnibus decem affirmatiuis negatiuiſq; propoſitionibus applicabuntur. Itaq; cõplexę/ centum omnes efficiunt propoſitiones/ eæ quę cõnexę ex ſimplicibus cõiunguntur. Secundũ hunc modum poteſt propoſitionum numerus inueniri in his propoſitionibus quæ ex categorica & hypothetica copulantur/ vel quæ ex duabus conditionalibus fiunt. Nam quę ex conditionali & categorica conſtant/ vel e diuerſo: ex tribus categoricis iunctę ſunt. Qz ſi duarum inter ſe prædicatiuarũ affirmatione vel negatione/ cõplexio vel eſſe/ vel neceſſario vel cõtingẽter eſſe quiq; modis/ centũ efficit cõplexiões: quoniam tertia propoſitio vel affirmatiua erit/ vel negatiua/ & ſi affirmatiua/ quinq; modis/ vel ineſſe ſignificãs/ vel neceſſario ineſſe dupliciter/ vel cõtingẽter ineſſe dupliciter itẽq; totidẽ negabit̃ modis: ſimul non ãplius q̃ decies proponetur. Quo fit vt tertia propoſitio cum duabus ſuperioribus centum inter ſe modis copulatis atq; complexis iuncta atq; commiſſa: mille oĩes faciat complexiones. Cẽtũ nãq;

duat ũm propositionũ modi cum decẽ modis tertiæ ꝓpositionis cõplicati: mille modos perficiunt. decies eni centũ/ mille sunt. Rursus quoniam duabus hypotheticis iuncta conditionalis/ quattuor categoricis copulatur/ & duæ inter se primę categoricę centũ cõplexionibus iungebãtur: necesse est vt posteriores quoq; duę/ centũ cõplexionibus connectantur. Qz si centum superiorum propositionum categoricarum modi/ centum posteriorum categoricarũ modis complicentur: fient decem milia modi cõplexionũ. In illis autem propositionibus quę tribus variãtur figuris: si quidẽ medius terminus similiter & in prima & in secũda hypothetica proponatur/ mille erunt cõplexiones ad earum similitudinẽ/ quę ex tribus categoricis cõnectuntur. Tunc enim vnus atq; idem terminus i vtrisq;/ tres neq; amplius faciet enũciationes. Similiter eni in vtrisq; proponitur hoc modo. si est a: est b. si est b: est c. hic enim b terminus & ad a terminũ & ad c positus est inesse significãs. Idem in necessarijs & cõtingẽtibus intelligendũ est. At si ita proponaẽ si est a: est b. & si necesse est esse b/ ẽ vel nõ est c: duę propositiones cõditionales/ idest q̃ttuor ꝓdicatiuę fiunt. Quo fit vt secundũ eas quę ex prędicatiuis quattuor cõnectuntur: decẽ milia fiant complexionũ/ atq; hi numeri tam in prima q̃ in secunda vel tertia sunt inspiciendi figura. Et nos quidẽ quãtus esse propositionũ numerus posset ascripsimus: nunq̃ tamẽ dissimiliter terminus medius enunciatur. Nãq; vt fiat extremorũ cõclusio: medius terminus intercedit/ cuius cõmunitas extrema coniungit. Qz si medius diuersis modis in vtraq; propositione dicatur: nec connectũtur extrema. atq; ideo nec syllogismus quidem fieri vllus potest: cũ pręsertim nec vna quidem propositio dici possit in qua medius terminus dissimiliter enũciatur. Longe autem multiplex numerus propositionũ existeret: si inesse significantes/ & necessarias/ & contingentes/ affirmatiuas/ negatiuasq; propositiones/ per vniuersales/ & particulares/ vel oppositas/ vel subalternas/ variem⁹. sed id non cõuenit/ quia cõditionaliũ termini propositionũ indefinito maxime enunciantur modo. Atq; ideo superuacuũ iudicaui determinatarũ secundũ quãtitatem propositionum quęrere multitudinẽ: cum determinatę cõditionales poni nõ soleant. Fere autẽ hypotheticę propositiones nec per necessitatem quidem vel per contingens enũciantur: sed illę maxime in vsum collocutionis ducũtur/ quę inesse significant. Omnes vero necessariã cõsequentiã tenere volunt: & quę inesse significant/ & quibus necessitas additur/ & quibus prędicatio possibilitatis aptatur. hęc enim terminis applicatur. Necessitas vero hypotheticę propositionis/ & ratio earum propositionũ ex quibus iungũtur inter se cõnexiones: consequentiam quęrit. vt cum dico si Socrates sedet/ & viuit: neq; sedere eum/ neq; viuere necesse est. sed si sedet: necesse est viuere. Item cum dicimus si sol mouetur/ necessario venit ad occasum: tantũdem significat q̃tũ si sol mouetur/ venit ad occasum. Necessitas enim propositionis/ in consequentiæ imutabilitate consistit. Item cum dicimus si possibile est legi librum/ possibile est ad tertium versum peruenire: rursus necessitas consequentię seruata est. Nam si possibile est legi librum: necesse est id possibile esse/ vt ad tertium versum perueniatur. ¶ Opponuntur autem hypotheticis propositionibus illę solę quę earum substantiam perimunt. Substantia vero propositionũ hypotheticarum in eo est: vt earum consequentię necessitas valeat permanere. Si quis ergo recte cõditionali repugnabit: id efficit vt earum destruat consequentiam. veluti cũ ita dicimus si est a/ est b: non in ea repugnabit si mõstret aut nõ esse a/ aut nõ esse b. sed posito quidẽ a/ ostendit nõ statim consequi esse b: sed posse esse a/ etiam si b terminus non sit. Sed si negatio sit conditionalis: eodẽ destructur modo. vt cum dicimus si est a/ b nõ est: non ostendendũ est aut nõ esse a/ aut b esse. sed cum sit a: posse esse b terminũ. ¶ Sunt autẽ hypotheticę propositiones alię quidem affirmatiuæ aliæ negatiuę. sed de his nũc loquor quę in consequentia positę/ in cõnexione esse dicũtur. Affirmatiua quidem: vt cũ dicimus. si est a: est b. si a nõ est: b est. Negatiua/ si est a: nõ est b. si nõ est a: nõ est b. Ad consequentẽ enim propositionẽ respiciendũ est: vt an affirmatiua/ an negatiua sit propositio/ iudicetur. Idem de cõpositis propositionibus cõditionalibus intelligi oportebit. De ijs autem propositionibus quę in disiunctione sunt positæ: cum de earum syllogismis tractauero/ cõmodius atq; liberius dicam.

Oppositiones hypotheticarũ.

Vnde qualitas hypotheticarũ.

¶ QVOT PARTIBVS CONSTENT HYPOTHETICI SYLLOGISMI:



Ypotheticos syllogismos (quos latine conditionales vocamus) alij quinq;/ alij quattuor/ alij tribus constare partibus arbitrantur: quorum mox controuersiã dijudicabo: si prius quibus nominibus talium partes syllogismorũ appellẽtur/ ostendero. Quoniam eni omnis syllogismus ex propositionib⁹ texitur: prima/ vel propositio vel sumptum vocatur. secunda vero dicitur assumptio. ex his q̃ infertur/ conclusio nuncupatur. Cum enim ita dicimus/ si homo est animal est. homo autem est: animal igitur est: ea quidem enũciatio per quã dicimus si homo est/ animal est/ propositio vel sumptum vocatur. ea vero quã huic adiunxi-

mus/est autem homo: assumptio dicitur. tertia conclusio nominatur: per quam ostendimus esse animal qui homo fuerit. Sed quoniam sępe euenit/ vt propositionis enunciatę cõsequentia nõ sit verisimilis: propositioni sępe adiungitur approbatio/ per quam id quod est propositũ/ verum esse monstretur. Assumptio quoq; sępe ad fidem per se non videtur idonea. huic quoq; iuuamẽ probationis adiungitur: vt vera esse videatur. Quo fit vt sępe quinq; partes/ sępe quattuor/ interdum tres: hypotheticos syllogismos habere contingat. Nam quinq; constabit partibus: si & propositio & assumptio probationibus indigebunt. ꝙ siue propositio/ siue assumptio/ probationum indigebit: quadripartitus est syllogismus. ꝙ si neutra est approbãda: tripartitus relinquitur. In hac vero sententia & Marcus Tullius esse deprehenditur. In rhetoricis enim/ syllogismos quosdã in quinq; partitos esse: quadripartitos alios confirmat. Quibus vero talium syllogismorum non placet partes vltra ternarium numerũ propagari: ij propositionũ probationes atq; assumptionũ non putant in syllogismi partibus esse ponẽdas. Neq; propositionem esse/ de qua syllogismus potest existere: cui non cõsentit auditor. ꝙ si per se dubia est: ea quę propositioni dubię adiungitur faciens fidem eidem cui adiungitur propositioni/ facit vt idonea sit syllogismo. ac per hoc tũc incipit esse syllogismi propositio/ cum talis per probationẽ redditur: vt ex ea aliquid colligi possit. tunc vero aliquid colligi potest: cum probationis auxilio poterit ab auditore concedi. Quocirca membrum quoddam/ & quasi fulcimentum dubię propositionis/ vel assumptionis: probatio esse videtur/ non pars etiã syllogismi. ¶Sed nostra sententia ijs potius accedit qui tribus partibus eum constare pronunciãt. Etenim quęlibet probatio quę vel propositioni vel assumptioni copulatur: propositionis esse/ vel assumptionis probatio dicitur. Cũ igitur nõ ad syllogismũ sed ad propositionẽ vel assumptionẽ referatur cuius est probatio: nõ oportet eam syllogismi proprie partem videri. Nã illud qđ obijci potest/ nullus ignorat: ꝙ partium partes/ etiam totius esse partes dicantur. Sed plurimũ refert vtrum ipsę sint primitus partes totius: an in secundarũ partium postremitate ponãtur. Amplius si sit per se nota probabilis propositio: totus syllogismus probatione nõ indiget. Quod si per se propositionis nulla fides est: necesse est vt ea propositio quodam velut testimonio probationis indigeat. Non igitur syllogism9 probatione in eo ꝙ syllogismus est indigebit: sed propositio/ si fide propria destituta sit. Idẽ etiã de assumptione dici potest. Quare manifestum est eorum sententiã præponendam: ꝙ syllogismus tribus partibus tantũ iungitur. Præterea si quę propositio probationis indigeat/ vt eã vera fides sequatur: aliquo demonstrabitur syllogismo. Quocirca quidem fieri potest: vt recte syllogismus pars syllogismi simplicis esse dicatur. Ipsam enim probationem propositionis syllogismum/ vel ex syllogismo esse necesse ẽ.

De syllog. hyp. duob9 tantũ terminis constantibus.

¶His igitur terminatis/ de ijs protinus syllogismis quorum propositiones in connexione positę duobus terminis constant: exemplificandum videtur. Horum autem multiplex forma est. quattuor enim sunt per pręcedentis propositionis affirmationem qui sunt primi hypothetici atq; perfecti. quattuor vero per sequentis negationẽ: qui cũ demonstratione indigeant non videntur esse perfecti. Prioris vero negatione/ & sequentis positione: nullus omnino syllogismus efficitur. Omnium igitur taliũ propositionũ primum numerus explicetur: vt qui fiant ex his syllogismi/ facilis acquiratur agnitio. Sunt autem quattuor. si est a: est b. si est a: nõ est b. si nõ est a: est b. si nõ est a: non est b. Ac de prioribus quidem syllogismis atq; perfectis primo loco dicendũ est. ¶Horũ enim primus modus est hic a prima veniens propositione. si est a: est b. atqui est a. est igitur b. cum enim prima propositio eam cõditionem præponat/ vt si sit a necesse sit consequi essentiam b termini/ id assumptio qđ præcedit assumit/ ac ponit/ dicitq; atqui est a: cõsequitur igitur vt sit b. Id enim ex consequentia primę propositionis effectum est. At si id qđ sequitur assumendo ponamus: nullus efficitur syllogismus. Age enim sit huiusmodi consequentia vt si sit a: sit b. assumaturq; qđ sequitur hoc modo/ at est b: nõ consequitur vt sit vel non sit a. Id vero clarius fiet exemplo. sit enim propositio: si homo est/ animal est. assumaturq; esse animal scilicet qđ sequitur: non necesse erit hominem vel esse/ vel nõ esse. ¶Secũdus vero modus est eorũ in quibus prior propositionis pars in assumptione reperitur: qui venit ex secunda propositione superius digesta. hoc modo. si est a: non est b. at est a. nõ est igitur b. id enim propositum fuerat si esset a: nõ esse b. Sumpto igitur præcedente consequẽtis: est facta conclusio. ꝙ si consequens sumas: nullus videtur fieri syllogismus/ quia nec consequitur vlla necessitas hoc modo. si est a non est b. at non est b: nõ necesse est esse a vel non esse. Age enim sit propositio/ si est nigrum nõ est album. & id qđ sequitur assumatur/ at non est albũ: non necesse erit esse nigrum vel nõ esse/ quia cum nõ sit album poterit esse medium. ¶Tertius vero modus est talium syllogismorum qui venit ex tertia propositione: quorum in assumptione ponitur id quod præcedit hoc modo. si non est a: est b. at nõ est a. est igitur b. igitur hęc conclusio rursus ex cõditione propositionis euenit. id enim fuerat propositũ vt si non esset a: esset b. ꝙ

ſi conuertas & ſumas eſſe b/ideſt qđ cõſequitur: nõ neceſſe erit eſſe/ vel non eſſe id qđ pręcedit.
Sed huius exemplum non poteſt inueniri/eo q ſi ita proponatur vt cum non ſit a ſit b: nichil
eſſe medium videatur inter a/atq b. ſed in his ſi alterum non fuerit: ſtatim neceſſe eſt eſſe alte-
rum. & ſi alterum fuerit: ſtatim neceſſe eſt alterũ nõ eſſe. videtur ergo quodã modo ex conſequẽ
ti poſito/ in his fieri ſyllogiſmus. Sed quantũ ad rei naturam ita eſt: quantum vero ad propoſi
tionis ipſius pertinet conditionem/ minime conſequitur. qđ quidem ex ijs patet quę ſuperius
dicta ſunt. In vtriſq ſuperioribus modis conſequenti poſito nichil ex neceſſitate collectum eſt.
hic vero tertius modus quantum ad complexionem propoſitionũ pertinet/ in quo ſi id ponen-
do qđ ſequebatur aſſumitur: nullũ efficit ſyllogiſmũ. Quãtum vero ad rerum naturam in qui-
bus ſolis hę propoſitiones enunciari poſſunt: videtur eſſe neceſſaria cõſequentia hoc modo. vt
ſi dies nõ eſt: nox ſit. ſi nox ſit: dies nõ ſit/ ex neceſſitate cõſequitur. ſimileſq ſunt ſyllogiſmi ijs
qui in diſiunctione ſunt conſtituti: de quibus paulo poſterius cõmemorabo. quorũq ad illos &
differẽtias & ſimilitudines dabo. ❡Quartus modus eſt ex quarta propoſitione: cum ita propo-
nitur. ſi a nõ eſt: b nõ eſt. at non eſt a. non eſt igitur b. Rurſus enim id conſequi ex propoſitione
monſtratur: quę propoſuit non fore b/ſi a prior terminus nõ fuiſſet. At ſi id qđ ſequitur aſſuma-
mus: nulla videtur fieri poſſe neceſſitas. veluti ſi ita dicamus non eſt autẽ b: nõ neceſſe erit eſſe
vel non eſſe a. Age enim proponatur/ ſi animal nõ eſt: non eſſe hominem. aſſumaturq at nõ eſt
homo: non neceſſe eſt vt vel ſit/ vel non ſit animal. Demõſtratum igitur eſt in huiuſmodi ſyllo-
giſmis ſi id quod præcedit ponendo aſſumitur: perfectos atq ex ipſis propoſitionibus probabi-
les/ & neceſſarios fieri ſyllogiſmos. Si vero id qđ ſequitur ponendo aſſumatur: nullam fieri ne-
ceſſitatem pręter in tertio modo. qui cum ſit ſimilis ijs ſyllogiſmis qui per diſiunctionem propo
ſitis enunciationibus fiunt: videtur in rebus de quibus proponi poteſt/ ſeruare neceſſitatem/ cũ
in complexione non ſeruet. qđ ex cęteris tribus modis arguitur primo/ ſecundo/ atq quarto: in
quibus ſumpta ſequente ponendæ propoſitionis parte nichil ex neceſſitate cõficitur. Ac de ijs
quidem ſyllogiſmis/ qui duobus terminis iunguntur/ quorum prima pars propoſitionis ponen
do aſſumitur: quantũ ad inſtitutionis pertinet modum ſufficienter expręſſimus. Nunc vero di-
cendum eſt de ijs quorum conſequẽs propoſitionis ita ſumitur/ vt perimatur. Ex his quattuor
fiunt modi: cum prior propoſitionis pars nõ poſſit in aſſumptione perimi/ vt vlla ſyllogiſmi ne-
ceſſitas conſequatur. ❡Eſt igitur primus modus talium ſyllogiſmorum a prima propoſitione
veniens hic. Si eſt a: eſt b. at nõ eſt b. non eſt igitur a. hic igitur b terminus qui in prima propo-
ſitione cõſequens fuerat: in aſſumptione eſt interẽptus/ vt a terminus qui propoſitionis prima
pars fuerat/ interimeretur. eaq neceſſitas tali ratione probabitur. Propoſitum namq ẽ ſi a ſit:
b eſſe. et aſſumptio facta eſt vt conſequens pars propoſitionis interimeretur/ ideſt non eſſe b.
dico quia conſequitur nõ eſſe a. Nam ſi poteſt eſſe a/ cum nõ ſit b: fruſtra erit propoſitio/ quę ait
ſi a ſit eſſe b. atqui ea propoſitio valet. cum igitur ſit a: eſt b. Q ſi cum non ſit b ſit a/ qđ ſcilicet
ex aſſumptione proponitur: idem b erit/ & non erit. nõ erit: quia b nõ eſſe proponit aſſumptio.
erit autẽ: quia ſi eſt a erit b. qđ fieri nõ poteſt. Non igitur ſi b nõ fuerit: erit a. hic eſt ergo primus
modus talium ſyllogiſmorũ: qui ex interempta parte conſequenti propoſitionis fiunt. qui non
ſunt perfecti neq ex ſe cogniti: ſed indigent quã ſuperius propoſui/ vel alterius cuiuſlibet pro-
bationis vt veri eſſe monſtrentur. Q ſi prima pars propoſitionis interimatur/ non erit ſyllogiſ
mus. age enim ita dicamus/ ſi eſt a: eſt b. at nõ eſt a: non ſequitur/ vt ſit vel non ſit b. id etiã de-
monſtremus exemplo. Sit enim propoſitio ſi homo eſt: animal eſt. ſi homo non eſt: non neceſſe
eſt eſſe vel non eſſe animal. ❡Secundus modus per contradictionem aſſumptionis/ qui a ſecũ-
da propoſitione deſcendit: ille eſt cum ita proponimus. ſi eſt a: non eſt b. atqui b eſt. igitur a nõ
eſt. Hic enim rurſus cum ſecũda pars propoſitionis b nõ eſſe diceret ſi a fuiſſet/ aſſumptio b eſſe
pronũciat/ affirmatio autem perimit negationẽ: per aſſumptionem conſequitur vt a nõ ſit hoc
modo. Sit enim propoſitio/ ſi a eſt b non eſt/ & ſit b: dico quia non erit a. Nam ſi erit a/ cum ſit
b: idem b erit & nõ erit. Nõ erit quidem: ex prima propoſitione quę dicit ſi eſt a nõ eſt b. erit au-
tem per aſſumptionem: ergo dicimus eſſe b. At ſi præcedens pars propoſitionis auferatur: non
fiet vlla neceſſitas. Age enim in huiuſmodi propoſitione ſi a ẽ/ b nõ eſt/ ita dicamus/ atqui nõ
eſt a: nõ conſequitur vt ſit vel non ſit b. Id vero tali arguitur exemplo. Dicemus enim ſi nigrũ
eſt: album non eſt. Aſſumamuſq non eſſe nigrum: non ſtatim conſequitur/ vt vel album ſit vel
non ſit. Poteſt enim eſſe aliquid mediorum. ❡Tertius modus ille eſt ex tertia propoſitione de-
ductus: cum ita proponitur. Si a non eſt: b eſt. b autem non eſt: a igitur eſt. Hic quoq cõſequẽs
pars propoſitionis aſſumpta eſt: & cum in propoſitione affirmaretur/ in aſſumptione negata ẽ.
& eſt ita conſequentia perficiens ſyllogiſmum hoc modo. Nam ſi verum eſt/ cum non ſit a eſſe

b: dico quia si b non sit est a. nam si poterit cum b nō sit/ non esse a: frustra est prima propositio quę dicit/ cum nō sit a esse b. eritq; b/ ac nō erit. Non erit quidem: ex ea assumptione quę proponit nō esse b. erit autem: quia si a terminus esse negabitur posito nō esse b termino/ cum non sit a/ erit b. quod est impossibile. nō igitur potest fieri/ vt cum nō sit b: nō sit a. Cōsequitur igitur/ vt cum nō sit b: sit a. Q₂ si prior pars propositionis quę pręcedens est auferatur: nullus est syllogismus. hoc modo/ vt cum dicemus si a non est esse b/ si assumamus atqui est a: nichil euenit necessario/ vt vel sit b vel non sit secūdū ipsius complexionis naturā. nam hic quoq; (vt in ijs in quibus in assumptione secundus terminus ponebatur) dicendū est secundū ipsius quidem cōplexionis naturam nullum fieri syllogismū: secundū terminos vero (in quibus solis dici potest) necesse est si a fuerit/ b non esse. in contrarijs enim tantū & immediatis/ idest medium nō habētibus: hęc sola propositio vere poterit prædicari. velut cum dicimus/ si dies non est: nox est. siue non fuerit dies/ nox erit: siue non fuerit nox/ dies erit. siue dies fuerit/ nox non erit: siue nox fuerit: dies nō erit. ¶ Quartus modus est horum syllogismorū ex quarta propositione descendēs. cuius hęc prima propositio est/ si non est a: non est b. est autem b: erit igitur a. hic quoq; secūda pars propositionis assumpta est. & quoniam in negatione eadem fuerat posita: affirmatione est interempta. Affirmatio enim vim negationis interemit. hic quoq; eodem modo syllogismi necessitas continetur. Nam si posito cum non sit a nō esse b/ assumatur esse b: dico quia consequēs est etiam a esse. nam si potest cum sit b non esse a: frustra est prima propositio/ quę cum a non sit b non esse pronunciat. fiet igitur rursus vt idem b sit/ ac nō sit. Ex assumptione namq; erit b. ita enim dicitur/ at b est. Si vero hoc posito possit non esse a: rursus b nō erit. quia prima propositio ait si non sit a: non est b. qđ est impossibile. Q₂ si ea portio propositionis quę pręcedens est auferatur: nichil euenit necessarium. Age enim ita dicamus si non est a: nō est b. assumamusq; atqui est a: non cōsequitur/ vt b vel esse/ vel nō esse necessario cōcludatur. vt in hoc syllogismo/ si non est animal non est homo/ atqui est animal: nō necesse est esse hominē vel nō esse. Hi igitur quattuor syllogismi imperfecti dicuntur: idcirco quoniam per se non habent apertam atq; perspicuam consequentię necessitatem/ eaq; illis ex prolatione conficitur. Vt igitur breuiter concludendum sit in hypotheticis simplicibus syllogismis connexas habentibus propositiones quoquo modo factis/ si quidem prima pars propositionis assumitur/ si ea proponitur: fiunt quattuor syllogismi per se cogniti atq; perfecti. si vero id qđ consequitur assumatur: nulla est syllogismi necessitas. nisi in tertio tantum modo qui non propter complexionis naturam/ sed propter terminorum contrarietatem (in quibus solis dici potest) videtur conclusionis necessitatem tenere. Itaq; si quidē in assumptione ex ijs quę in propositione sunt pronūciata/ ponātur: quattuor vel quinq;/ necesse est fieri perfectos syllogismos. perfectos quattuor/ vbi prima pars propositionis: quintus vero/ vbi secūda pars propositionis ponendo assumitur/ si non ad complexionis naturam/ sed ad terminos aspiciamus. Si quidem vero ex ijs in assumptione/ quę prima propositio enunciat/ auferatur: si quę est consequens pars propositionis auferatur/ fient imperfecti probatione indigentes quattuor syllogismi. Si vero prior propositionis pars auferatur: nulla erit necessitas syllogismi. nisi in tertio tantū: vbi nō facit necessitatem cōplexio/ sed terminorum natura. Quocirca hic quoq; quattuor/ vel quinq; fiunt syllogismi. quattuor quidē: si secunda pars propositionis fuerit interempta. quintus vero/ si eum non complexionis natura: sed terminorū proprietas metiatur. Quocirca si ex duobus terminis propositio prima cōstat: octo sunt vel decem/ nec amplius syllogismi. Ac de ijs quidē cōditionalibus syllogismis quorum propositiones connexę sunt/ & ex duabus prædicatiuis simplicibus constant: sufficienter expeditū est. ¶ Nūc de ijs syllogismis dicendum est: qui ex prædicatiua & hypothetica/ prædicatiuaq; connectuntur. Horum autem facile complexiones omnium syllogismorum apparebunt: si prius earū numerus exponatur. Sunt igitur priores quidem: quę ex prędicatiua atq; hypothetica cōnectuntur hę. Si sit a: cum sit b/ est c. Si sit a: cū sit b/ nō est c. Si sit a: cū non sit b/ est c. Si sit a: cum non sit b/ nō est c. Si nō sit a: cum sit b/ est c. Si non sit a: cum sit b/ non est c. Si non sit a: cū non sit b/ est c. Si nō sit a: cum non sit b/ non est c. Ac primum quę sit earum natura: videbitur esse tractādum. Neq; etiam quoquo modo cōditio ponatur: conditionalis propositio fiet/ sed si illa cōsequentia propter positam veniet conditionē. nam si quis ita dicat/ si homo est/ cum sit animal/ animatum est: non videtur facere apposita conditio consequentiæ necessitatem. Nam etiam si non sit homo: nichilominus tamen cum sit animal/ animatū est. at si ita ponatur si sit homo/ cum sit animatum/ est animal: videtur consequentię ratio in conditione consistere. Neq; enim necesse ē cum animatum sit/ animal esse: nisi homo vel aliquid tale fuerit quod animatum esse proponitur. Tūc eni qđ animatū est: animal esse necesse ē. homo namq; vel quodlibet aliud tale/ animatum est. Per singulas igitur propositiones eundum est: & spectanda earum singularū

natura hoc modo. ❡Prima propositio qua enunciatur si est a: cũ sit b/ est c: talis esse debet/ vt b Prima propositio.
quidem possit esse etiam præter a. si tamen a fuerit: b non esse nõ possit. rursus idem b terminus
possit etiam esse/ cum non est c: nec sit necesse/ vt b posito/ sit etiam c. sed tunc tantum necesse sit
esse c: quãdo b terminus a terminũ sequitur. vt si sit a homo. b animatũ. c animal. Animatũ enĩ
& præter hominem/ & animal/ esse potest. Si vero sit homo: animatũ necesse est esse. & cum animatum hominis essentiam cõsequitur: consequitur vt ipsum animatũ sit animal. ❡Item secũ- 2
dam propositionem/ quę ait si est a: cum sit b/ nõ est c: huiusmodi esse oportebit vt b quidẽ præter a esse possit. sed cum fuerit a: etiam b necesse est esse. at vero c tale sit/ vt simul quidem cum
a esse non possit: cum b vero esse possit/ & nõ esse. sed tunc tantum c cũ b esse non possit: quando
b terminus a terminũ sequitur. vt si sit a homo. b animatum. c insensibile. Namq; animatũ præter hominem esse potest. at si homo sit: vt sit animatũ necesse est. insensibile vero potest esse animatum & nõ esse. Sed tunc insensibile & animatum nõ conueniunt: cum iccirco est animatum
cũ hõ esse pdictus est. ❡Tertia vero propositio: a quidẽ terminũ debet habere/ qui nunq̃ simul
esse possit cum b termino. c vero terminũ talẽ esse oportebit: vt possit esse quidem/ & non esse/ si 3
non fuerit b. sed tunc tantum necesse sit esse c terminum/ si b terminus non sit: si icirco non est
b/ quoniam a terminus esse prędictus est. vt si sit a homo. b inanimatũ. c sensibile. Nam si est homo: non est inanimatũ. sensibile vero esse potest simul & nõ esse: cũ inanimatum nõ sit. Possunt
enim esse: quę nec inanimata sunt nec sensibilia/ vt arbores. Idẽ tamen sensibile necesse est esse
cũ etiã inanimatũ nõ sit: si icirco inanimatũ nõ est/ quia homo esse prędictus ẽ. ❡Rursus quar- 4
ta propositio huius esse debet proprietatis: vt b quidem terminus nullo modo esse possit/ si fuerit a. at vero c possit esse & non esse si non fuerit b. Sed tunc tantũ b cum nõ sit/ c non esse necesse sit: si b terminus nõ sit/ quia a terminus prius esse propositus est. vt si sit a homo. b inanimatum. c insensibile. Inanimatum nõ erit si fuerit homo. insensibile vero potest esse & nõ esse: si nõ
sit inanimatum. Tunc tamen insensibile non esse necesse est cum inanimatũ nõ sit: cum icirco
inanimatũ non est/ quia homo esse prędictus est. ❡Quinta vero propositio tales habere termi- 5
nos debet: vt a quidẽ si nõ sit/ necesse sit esse b. sed b termin9 cũ sit: possit & esse & nõ esse c. Tũc
tamen c esse necesse sit/ cum fuerit b: cum icirco est b/ quia a terminus esse negatus est. vt si sit
a quidem animatũ. b vero insensibile. c inuitale. Igitur si non sit animatum: statim cõsequitur/
vt sit insensibile. inuitale autem potest esse: si sit insensibile/ vt lapis. potest vero non esse inuitale: si sit insensibile/ vt sunt arbores. Sed tunc tantũ posito insensibili consequitur/ vt inuitale esse
necesse sit: cum icirco est insensibile/ quia nõ est animatũ. ❡Sexta vero propositio tales habe- 6
re terminos desiderat: vt b quidem esse necesse sit si non fuerit a. at vero b terminus si sit: c vel
esse vel non esse possit. tunc tamen c non esse necesse sit/ cũ sit b: quando icirco est b/ quia a terminus non esse positus est. veluti si sit a animatũ. b insensibile. c vitale. Nam necesse est esse insensibile: si non fuerit animatũ. cum vero sit insensibile: fieri quidem potest vt non viuat veluti
lapis. fieri autem potest vt viuat/ veluti arbor. Tunc tamen necesse est nõ viuere/ cum sit insensibile: quando icirco est insensibile/ quia animatum non esse propositũ est. ❡Septimus modus
talibus terminis debet esse contextus: vt b quidem sine a esse non possit. b aũt si non sit: c esse & 7.
non esse possit. Tunc tamen necesse sit c terminũ esse si non sit b: cum icirco b nõ esse positum
est/ quoniam fuerit a ante denegatum. sit enim a animatũ quidem. b vero sensibile. c inuitale.
Sensibile igitur esse non potest nisi fuerit animatũ. si igitur non fuerit animatum: non erit sensibile. si vero non sit sensibile: potest esse inuitale/ velut in lapidibus. idem potest non esse/ velut
in arboribus. Tunc tamen sensibili denegato/ inuitale necesse est esse: cum icirco non est sensi-
bile/ quia animatum nõ esse positum est. ❡Octaua propositio his terminis concordanda est: vt 8
b terminus esse nõ possit si non fuerit a. cum vero non sit b terminus: c & non esse/ & esse possit.
Sed tunc necesse sit c terminũ nõ esse/ cum non fuerit b: cum icirco non est b/ quia a terminus
prius esse negatus est. vt si sit a quidem animatum. b vero sensibile. c vitale. Sẽsibile igitur esse
non potest: nisi fuerit animatũ. Idem tamen sensibile si nõ sit: & esse & nõ esse vitale potest. non
esse vt lapides: & esse vitale/ vt arbores. Tunc tamen necesse est vitale nõ esse/ si non sit sensibile: cum icirco sensibile nõ est/ quia prius animatum esse negatum est. Ex his igitur cõstat c terminum (quoquo modo fuerit b) in conditionalibus propositionibus quę in tota enunciatione
post prædicatiuas locantur: posse tam loco affirmationis q̃ loco negationis assumi/ ex quibus assumptionibus fiũt complexiones variæ syllogismorum. His ita expeditis/ de omnibus in
cõmune pręcipiendum videtur. Nam cum sint octo propositiones/ quę ex prędicatiua hypotheticaq; connectũtur/ quę superius ascriptę sunt: earum quattuor ita faciunt consequentiam/ si a
terminus sit. quattuor vero ita conditionem proponunt: vt a terminus nõ sit. Fiunt vero ex his
syllogismi hoc modo. ❡Ex prima propositione. si est a: cũ sit b/ est c. atq; est a. cũ igiť sit b/ ẽ c. vel 1. Syllus.

ſic. at cum ſit b: non eſt c. nō eſt igitur a. Poſſe autem huiuſmodi eſſe aſſumptionem: ex ſuperi-
2 us deſcripta propoſitionum natura cognoſcitur. ¶ Ex ſecunda propoſitione. ſi eſt a: cū ſit b/ nō
3 eſt c. atqui eſt a. cum igitur ſit b: nō eſt c. vel ita. atqui cū ſit b: eſt c. non eſt igitur a. ¶ Ex ter-
tia. ſi eſt a: cum nō ſit b/ eſt c. atqui eſt a. cum igitur nō ſit b: eſt c. vel ita. atqui cum nō ſit b: non
4 eſt c. non eſt igitur a. ¶ Ex quarta. ſi eſt a: cum nō ſit b/ non eſt c. atqui eſt a. cum igitur non ſit
b: non eſt c. vel ita. atqui cum nō ſit b: eſt c. non eſt igitur a. In ijs igitur quattuor propoſitioni-
bus in quibus a terminus eſſe proponitur/ ſi aſſumptum fuerit eundem a terminū eſſe: c termi-
num vel eſſe/ vel nō eſſe monſtratur. idem vero c terminus ſi aſſumatur: ſi quidem cum eſt/ non
5 eſſe/ vel cum non eſt/ eſſe aſſumatur: a terminus non eſſe monſtrabitur. ¶ Ex quinta etiam pro-
poſitione ita ſyllogiſmi fiunt. ſi nō eſt a: cum ſit b/ eſt c. atqui non eſt a. cum igitur ſit b: eſt c. Vel
ita. atqui eſt a. cū igitur ſit b: non eſt c. Vel ita. atqui cum ſit b: non eſt c. eſt igitur a. Vel ita. atq
cum ſit b: eſt c. nō eſt igitur a. Qđ iccirco euenit vt huiuſmodi propoſitio quattuor colligat ſyl-
logiſmos: quia in his tantū ſi non ſit aliquid/ aliud eſſe proponi poteſt/ in quibus contraria me-
dietatibus carent. in his enim vel interempto altero alterum ponitur: vel poſito altero alterū
6 perimitur. ¶ Ex ſexta ſi non ſit a: cum ſit b/ nō eſt c. at nō eſt a. cum igitur ſit b: non eſt c. vel ita.
7 atqui cum ſit b: eſt c. igitur eſt a. ¶ Ex ſeptima. ſi non eſt a: cum non ſit b/ eſt c. at nō eſt a. cū igi-
tur non ſit b: eſt c. Vel ita. atqui eſt a. cum igitur nō ſit b: nō eſt c. Vel ita. atqui cum nō ſit b: nō
eſt c. eſt igitur a. Vel ita. atqui cum non ſit b: eſt c. non eſt igitur a. in hac quoq; cōplexione pro-
8 pter eandem cauſam quattuor complexiones fiunt. ¶ Ex octaua. ſi nō eſt a: cum non ſit b/ non
eſt c. atqui non eſt a. cum igitur nō ſit b: non eſt c. vel ita. atqui cum nō ſit b: eſt c. eſt igitur a. In
his quattuor quoq; propoſitionibus ſi quidem a nō eſſe aſſumatur: c terminus vel eſſe/ vel non
eſſe concluditur. ſi vero c cum eſt non eſſe/ vel cū nō eſt/ eſſe aſſumatur: a terminus ſemper eſſe
cōcluditur. niſi in quinto & ſeptimo tantum modis vbi cum c eſſe aſſumitur: a non eſſe mōſtra-
tur. Omnium vero communis eſt ratio præter quintum & ſeptimū modum/ vt ſi a terminus ita
aſſumatur/ quomodo quando in prima enūciatione propoſitus eſt: conditio quę ſequitur/ in cō-
cluſione firmetur. Si vero conditio quę ſequitur contrario modo atq; in enūciatione propoſita
eſt aſſumatur: categorica ꝓpoſitio prima eſſe terminatur. In ſeptimo vero vel qnto modo q̄cūq;
Numerus ſyllogiſmorum. ratione ſit aſſumptū alterū: in vtriſq; partibus faciet concluſionē. ¶ Itaq; decē & octo/ vel vigi
fiunt ſyllogiſmi potius. Octo quidē ſi a terminus vt eſt propoſitus: octo vero ſi c terminus cōuer
ſo modo atq; in propoſitione eſt poſitus/ aſſumatur. Quattuor vero ex ſeptimo vel quinto mo-
dis vtrobiq; facientibus concluſionem. Reliquis vero complexionibus nulla eſt conſequentia
neceſſitatis. vt autem planior intellectus fieret/ ipſas propoſitiones cū ſuis terminis poſitas an-
notaui: vt ſcilicet ad prędictos aſſumptionū modos nō ratione ſolū demōſtratio fieret/ verum
etiam per exemplum currentibus doctrina clarior eluceret. ¶ *Si* eſt a homo: cum ſit b anima-
tum/ eſt c animal. *Si* eſt a homo: cum ſit b animatū/ nō eſt c inſenſibile. *Si* eſt a homo: cum non
ſit b inanimatū/ eſt c ſenſibile. *Si* ē a homo: cum nō ſit b inanimatum/ nō eſt c inſenſibile. *Si* nō
eſt a animatum: cum ſit b inſenſibile/ eſt c inuitale. *Si* non eſt a animatum: cū ſit b inſenſibile/
non eſt c viuēs. *Si* nō eſt a animatum: cum nō ſit b ſenſibile/ eſt c inuitale. *Si* nō eſt a animatū:
Syllogiſmi ex hypothetica & prædicatiua. cum nō ſit b ſenſibile/ non eſt c vitale ¶ Expeditis igitur his ſyllogiſmis/ qui ex talibus propo-
ſitionibus fiunt/ quę ex prima prædicatiua/ & ſecunda hypothetica copulātur: nunc ad eos trā
ſitum faciamus/ qui ex prima conditionali/ ſecunda vero prædicatiua nectūtur. quarum omni-
um numerus ponendus eſt/ vt de quibus loquimur/ lector agnoſcat. *Si* cum ſit a/ eſt b: eſt c. *Si*
Propoſitionū nūerus. cū ſit a/ eſt b: nō eſt c. *Si* cū ſit a/ nō eſt b: ē c. *Si* cū ſit a/ nō eſt b: nō eſt c. *Si* cū nō ſit a/ eſt b: ē c. *Si*
cū nō ſit a/ eſt b: nō eſt c. *Si* cū nō ſit a/ nō eſt b: ē c. *Si* cū nō ſit a/ nō eſt b: nō eſt c. ¶ Prima igitur
Prima propoſitio. ꝓpoſitio tales habere terminos debet: vt a qdē poſſit eſſe pręter b & c. Sed tunc ſi a fuerit/ c eſſe
neceſſe ſit: cum a terminum b terminus ſubſequitur. vt ſi ſit a quidem animatū. b homo. c ani-
mal. animatum namq; & pręter hominem/ & præter animal eſſe poteſt. Tunc vero id quod ani
2 matum eſt/ eſſe animal neceſſe eſt: ſi id quod eſt animatum/ homo eſt. ¶ Secunda propoſitio ta
libus terminis contexenda eſt: vt a quidem præter b/ & pręter c/ & cum eiſdem eſſe poſſit. Tunc
tamē neceſſe ſit nō eſſe c/ cum eſt a: ſi poſito a/ b ſequatur. vt ſi a ſit animatū. b homo. c equus.
Animatum quippe: vt & homo/ vel equus ſit fieri poteſt. Tunc vero neceſſe eſt id quod anima-
3 tum eſt non eſſe equum: ſi idipſum qđ animatum eſt homo fuerit. ¶ Tertia propoſitio his termi
nis copulatur: vt a quidem cum b/ & c/ vel eſſe/ vel nō eſſe poſſit. Tūc tamē neceſſe ſit ſimul eſſe
cum c: ſi poſito a termino/ b terminus abnuatur. vt ſi ſit a animatum. b animal. c inſenſibile. Nā
qđ animatum eſt: vel animal/ vel non animal/ vel inſenſibile/ vel nō inſenſibile eſſe poteſt. ſed
tunc neceſſe eſt id qđ animatū eſt eſſe inſenſibile: ſi animato poſito: animal abnuatur. ¶ Quar-
4 tæ propoſitionis hi termini ſunt vt a quidem cum b/ & cum c eſſe/ & non eſſe poſſit. Tunc vero

ab eo c modis omnibus ſepaÿetur: ſi poſito a termino/b terminus abnuatur. vt ſi ſit a quidẽ ani
matum/b animal/ c homo. Nam qđ animatum eſt: & animal eſſe/ & non eſſe/ itemq; homo eẽ
& non eſſe poteſt. tunc tamen neceſſe eſt/ vt cum ſit animatum nõ ſit homo: cum poſito anima-
to/ eſſe animal denegatur. ℭ Quinta vero ꝓpoſitio his terminis connectitur: vt ſi non ſit a/ poſ 5
ſit eſſe et non eſſe b & c. Tunc tamen cum non ſit a/ c terminum eſſe neceſſe ſit: ſi poſito non eẽ
a/ eſſe b terminum conſequatur. vt ſi ſit a quidem inuitale/ b homo/ c animal. Nam ſi non ſit in-
uitale: tunc poſſit homo & animal eſſe vel non eſſe. at tunc neceſſe eſt eſſe animal/ negato inui-
tali: ſi cũ inuitale negabitur/ eſſe hominem ſubſequatur. ℭ Sextã vero propoſitionem talia de- 6
bent membra contingere/ vt ſi non ſit a terminus: b vel c & eſſe vel non eſſe poſſint. Tunc vero
a termino denegato/ c nõ eſſe neceſſe ſit: cum negationem a termini/ b termini affirmatio comi-
tabitur. vt ſi ſit a inuitalis/ b hõ/ c equus. Nã qđ nõ eſt inuitale: poteſt vel hõ vel equus eẽ vel nõ
eẽ. ſed neceſſe eſt non eſſe equũ inuitali denegato: ſi negationem inuitalis/ hominis poſitio ſubſe
quatur. ℭ Septimę propoſitionis hos eſſe terminos oportebit/ vt ſi non ſit a: termini b & c & eẽ 7
& non eſſe poſſint. Sed tunc neceſſe ſit eſſe c terminum: ſi negationem a termini/ b termini ne-
gatio ſubſequatur. vt ſi ſit a animal/ b animatum/ c inuitale. animal quidem ſi nõ ſit: animatum
& inuitale eſſe & non eſſe poſſit. Tunc vero neceſſe eſt ſi animal non ſit/ inuitale eſſe: quando ſi
animal non ſit/ non erit animatum. ℭ Octaua propoſitio eſt cum negato a termino: poſſunt eſſe 8
& non eſſe b atq; c termini. Sed tunc neceſſe eſt ſi a terminus abnuatur/ non eſſe c terminum: cũ
negationẽ a termini/ b termini negatio ſubſequetur. vt ſi ſit a inuitale/ b animal/ c homo. Si igi-
tur non ſit inuitale: poteſt eſſe & non eſſe animal & homo. ℭ His igitur expeditis illud in cõmu-
ne dicendum eſt: ꝙ ſuperiores quattuor propoſitiones ita faciunt conditionem/ ſi fuerit a. po-
ſteriores vero: ſi non fuerit. ex quibus omnibus ſyllogiſmi tali ratione naſcuntur. ℭ Ex prima Primus ſyllogiſmus.
propoſitione. Si cum ſit a/ eſt b: eſt c. at cum ſit a: eſt b. eſt igitur c. Vel ita. at nõ eſt c. cum igitur
ſit a: non eſt b. Poſſe vero fieri tales concluſiones: ex ſuperius deſcriptarum propoſitionum na
tura cognoſcimus. poterat enim a terminus eſſe: & non eſſe cum b. ℭ Item ex ſecũda. ſi cum ſit 2
a/ eſt b: non eſt c. at cum ſit a: eſt b. nõ eſt igitur c. Vel ita. atqui ẽ c. cum igitur ſit a: nõ eſt b. ℭ Ex
tertia vero vtrobiq; aſſumptis terminis collectiones fiunt. vt ſi cum eſt a/ non eſt b: eſt c. At cum 3
ſit a: non eſt b. eſt igitur c. Vel ita. at cum ſit a: eſt b. non eſt igitur c. Vel ita. at non eſt c. cum igi-
tur ſit a: eſt b. Vel ſic. atqui eſt c. cum igitur ſit a: nõ eſt b. quę iccirco facta eſt collectio vtrobiq;:
quoniam in ijs terminis hæ propoſitiones poterant poni/ in quibus immediata contraria repe-
riebantur. In illis enim alterius poſitio alterutrum perimebat/ & alterius interemptio ponebat
alterum. ℭ Ex quarta ſi cum ſit a/ non eſt b: non eſt c. atqui cum ſit a non eſt b. non eſt igitur c. 4
Vel ita. at eſt c. cum igitur ſit a: eſt b. ℭ Ex quinta ſi cum nõ ſit a/ eſt b: eſt c. At cum non ſit a: eſt 5
b. eſt igitur c. Vel ſic. at non eſt c. cum igitur non ſit a: non eſt b. ℭ Ex ſexta ſi cum non ſit a/ ẽ b:
nõ eſt c. at cũ nõ ſit a: ẽ b. non eſt igitur c. Vel ſic. at c eſt. cum igitur non ſit a: b non eſt. ℭ Ex ſe- 6
ptima vtrobiq; colligitur hoc modo. ſi cum non ſit a/ nõ eſt b: eſt c. at cũ nõ eſt a: nõ eſt b. e igit̃ c. 7.
Vel ita. at cũ non ſit a: ẽ b. nõ eſt igitur c. Vel ita. at non ẽ c. cũ igitur nõ ſit a: eſt b. Vel ſic. at c eſt.
cum igitur non ſit a: b non ẽ. Hic quoq; propter eandem cauſam etiam aſſumptione alterutra
ſyllogiſmus fiet. Nam eſſe aliquid cum aliud nõ ſit: in immediatis tantum contrarijs dicebatur.
ℭ Ex octaua ſi cũ nõ ſit a/ nõ eſt b: nõ eſt c. at cũ non ẽ a: non ẽ b. nõ eſt igitur c. Vel ita. at c ẽ. cũ 8
igit̃ non ſit a: b eſt. In oibus igitur ſuperius deſcriptis ſyllogiſmis ratio eſt vt ſi b terminus aſſu-
mat̃ ita vt in propoſitione eſt poſitus: ita c terminum cõcludat vt etiã in eadẽ propoſitione fu-
erit collocat9. At ſi c termin9 contrario modo aſſumat̃ q̃ in propoſitiõe fuerit poſit9: cõtrario mo
do b termin9 in cõcluſione mõſtrabitur. pręter tertiũ/ & ſeptimum modum: in quibus etiam ſi b
termin9 contrario modo atq; in ꝓpoſitione eſt poſitus aſſumatur: ſimili modo c terminũ cõclu-
dit vt in eadem propoſitione b/ idem fuerat collocatus. Quare ſexdeci quidẽ vel viginti fiũt ſyl
logiſmi. Aſſumptis namq; primis hypotheticis ꝓpoſitionibus fiũt octo: octo vero ſi ſecũdæ pꝛe Nũerus ſyllogiſmorũ.
dicatiuę aſſumantur. quattuor autem his adiunguntur ex tertio & ſeptimo modo vtrobiq; colli
gẽtibus: vt omnes etiam i his ꝓpoſitionũ cõplexiõibus/ fiãt ſexdeci vel viginti ſyllogiſmi. quo-
quo vero alio modo aſſũptiões verteris: nichil eueniet neceſſariũ. Vt aũt oĩs ꝓpoſitionũ & ſyllo-
giſmorũ ratio colliq̃ſcat/ exẽpla ſubiecimus: q̃bus facilius id qđ ſuperi9 docuim9/ declaret̃. Si cũ
ſit a animatũ/ eſt b homo: ẽ c animal. Si cũ ſit a animatum/ eſt b homo: non eſt c equus. Si cum
ſit a animatum/ non eſt b animal: eſt c inſenſibile. Si cum ſit a animatum/ non eſt b animal: non
eſt c hõ. Si cũ nõ ſit a inuitale: eſt b hõ: eſt c animal. Si cum nõ ſit a inuitale/ eſt b homo: nõ eſt c
equus. Si cũ non ſit a animal/ non eſt b animatũ: eſt c inuitale. Si cum non ſit a inuitale: non eſt
b animal: non eſt c homo. Ac de ijs quidem ſyllogiſmis/ qui in talibus propoſitionibus nectunt̃

De ſyllogiſ q̄ ex hypothetica p̄dicatiuaq; cōſiſtūt: ſufficiēter dictū ē. ¶Nūc de iſs dicēdū ē ſyllogiſmis/ quo
mis medijs rum propoſitiones ita tribus terminis cōtineantur: vt mediæ ſint earū quæ ex hypothetica prę-
dicatiuaq;/ & earum q̄ ex duabus hypotheticis cōnectuntur. quas icirco hoc loco proponim⁹:
quia vt ſuperiores/ ita hę quoq; tribus terminis continentur/ & a ſimilibus ad ſimilia tractat⁹ fiet
facilior. Harū vero ſunt multiplices ſyllogiſmi: quorū nullus poterit eſſe perfectus/ cū nec per ſe
perſpicui ſint/ & vt his fides debeat accōmodari/ adiuncto extrinſecus poſitę propoſitionis indi-
geant. Eſt autē probatio talium ſyllogiſmorū: alio conſtitutus ordine ſyllogiſmus. Fiunt autem
Primę figu- tum per primam/ tum per ſecundam/ vt dictū eſt: tum vero per tertiā figuram. ¶Sunt autē pri-
rę cōplexio- mæ figurę ꝓpoſitiones hæ. Si eſt a: eſt b. ſi eſt b: eſt c. Si eſt a: eſt b. ſi eſt b: nō eſt c. Si eſt a: non ē
nes b. ſi non eſt b: eſt c. Si eſt a: non eſt b. ſi non eſt b: non eſt c. Si non eſt a: eſt b. ſi eſt b: eſt c. Si nō ē
a: eſt b. ſi eſt b: non eſt c. Si non eſt a: non eſt b. ſi non eſt b: eſt c. Si non eſt a: non eſt b. ſi non eſt
b: non eſt c. Ergo ſi ratio colligentiæ talis ſit: vt conſtituat & confirmet aſſumptio/ quod enunci
atio prima ꝓnunciat: ſexdecim neceſſe eſt fieri cōplexiones. ex quibus octo tantum ſeruant cō-
ſequentiæ neceſſitatem: reliquæ vero octo/ nichil idoneum videntur habere ad fidē. Rurſus ſi
id qđ prima propoſitio conſtituit/ euertat aſſumptio: ſic quoq; ſexdecim neceſſe eſt fieri comple
xiōes. quarū octo firma neceſſitas tenet: octo vero reliq̄s infida ſępius veritas tenet. Fiunt vero
ſyllogiſmi: tum in prima figura/ tum in ſecunda/ tum vero in tertia. Omnes trium figurarū mo-
Primę figu- dos a prima ordientes: vt nichil ſubterfugiat/ explicemus. ¶Eſt eni primę figurę modus prim⁹
ræ primus a prima veniens propoſitiōe: cum ita proponimus. Si eſt a: eſt b. ſi eſt b: neceſſe eſt eſſe c. tūc eni
modus ſi a eſt: & c eſſe neceſſe eſt. cuius hæc demōſtratio ē. Nā ſi eſt a: conſequitur vt ſit b. id enim pro-
ponit prima conditio/ ſi ſit a: eſſe b. at ſi b fuerit: c eſt. ꝙ ſecunda pars propoſitionis pronunciat
ſi ſit b: conſequi neceſſario vt ſit c. Quibus ita conceſſis/ euenit vt cum ſit a: c etiam eſſe neceſ-
ſe ſit. Imperfectum vero dicimus hunc ſyllogiſmum: quia teſtimonio probationis indiguit. Pro
batio vero ea fuit per ſyllogiſmum demonſtratio. ita namq; firmauit talis conſequentię neceſſi-
tatem demōſtratio. Cū enim ita proponeretur. ſi eſt a eſt b/ & ſi eſt b neceſſe ē vt ſit c/ propone-
reteq; aſſumptio id qđ affirmatio cōſtituerat eſſe a/ eamq; ſequi aſſumptionem talis cōcluſio di-
ceretur/ ꝙ neceſſario eſſet c/ nec id eſſet ex ipſius ſyllogiſmi natura & ꝓprietate perſpicuum: ad-
dita eſt probatio per ſyllogiſmum hoc modo. Si eſt a: eſt b. & ſi eſt b: eſt c. ſi igitur eſt a: neceſſe
eſt vt ſit c. Et in reliquis quidem eādem rationem expectari oportere manifeſtum eſt. Et hæc cō
plexio quidem ea eſt: quę id qđ primo in ꝓpoſitione poſitum fuerat aſſumit atq; conſtituit. Qꝫ
ſi id ponendo/ quod ſeq̄batur aſſumat: nulla ē neceſſitas ſyllogiſmi. Velut nāq; cū dicim⁹. ſi ē a:
eſt b. & ſi eſt b: neceſſe eſt eſſe c. atqui eſt c: non neceſſe eſt eſſe b/ vel non eſſe. ſed cū non ſit neceſ
ſe b eſſe vel nō eſſe: non erit neceſſe a eſſe vel non eſſe. idem quoq; tale firmabit exemplū. Si eſt
homo: animal eſt. & ſi eſt animal: erit corpus animatum. atqui eſt corpus animatum: nō neceſſe
erit animal eſſe. quocirca nec hominem quoq;. ¶Secundus quoq; modus eſt hic primæ figuræ/
2 cum ita proponim⁹. ſi eſt a: eſt b. & ſi eſt b: neceſſe eſt nō eſſe c. at vero eſt a. non eſt igitur c. hu⁹
demonſtratio talis eſt. Nam ſi eſt a: eſt b. Id enim prima conditio monſtrabat/ quę eſt ſi ſit a: eſſe
b. cum vero ſit b: neceſſe eſt non eſſe c. Id enim conſequentia pręferebat in qua pronunciabat/
ſi eſt b: conſequi ex neceſſitate/ vt non eſſet c. ſi igitur ſit a: non erit c. Qꝫ ſi id qđ ꝓpoſitio vltimū
conſtituit/ ponat aſſumptio/ ideſt nō eſſe c: nullus eſt hic ſyllogiſmus. Nā ſi de aliqua re ita pro-
ponatur. ſi homo ſit: eſt animal. & ſi eſt animal: non eſt lapis. at non eſt lapis: non neceſſe erit aut
eſſe aut non eſſe animal. eodē modo nec hominem. poteſt enim ſi lapis non ſit: eſſe lignū vel cę-
3 tera quæ nec animalia ſunt/ nec inter homines numerantur. ¶Tertius modus eſt primę figurę:
cum id aſſumptio cōſtituit qđ propoſitio prima ponebat. cuius ex tertia propoſitione principiū
eſt: cum proponimus. ſi eſt a: non eſt b. ſi non eſt b: neceſſe eſt eſſe c. Hic eni rurſus ſi a terminus
aſſumatur ita vt in prima enunciatione eſt poſitus: ita dicitur. atqui eſt a. eſt igitur c. probatio
vero ſimilis eſt ſuperioribus. Nam quia eſt a: non eſt b. & quia non eſt b: eſt c. quia igitur eſt a:
eſt c. Qꝫ ſi c terminus aſſumatur: nichil neceſſarium fiet. Vt ſi ita proponimus ſi homo eſt: non ē
4 inſenſibile. ſi nō ē inſenſibile: eſt animal. eſt autem aial: non neceſſe eſt eſſe hominem. ¶Quar-
tus modus qui ex quarta propoſitione principium capit: eſt qui ex tali propoſitione formatur.
ſi eſt a: non eſt b. ſi non eſt b: non eſt etiam c. hic enim ſi a eſt: neceſſe eſt nō eſſe c. Demōſtratio
vero eadem eſt quæ in ſuperioribus modis. Et ſi non eſſe c aſſumatur: nulla erit neceſſitas com-
plexionis hoc modo. Age enim proponatur/ ſi eſt homo: non eſt irrationale. & ſi non eſt irra-
5 tionale: non eſt inanimatū. atqui nō eſt inanimatum: non neceſſe eſt eſſe hominem. ¶Quin
tus modus eſt ex quinta enunciatione procedens. cuius prima talis ē propoſitio. ſi non eſt a: eſt
b. ſi eſt b: etiam neceſſe eſt c eſſe. at nō eſt a: c igitur neceſſe eſt eſſe. Hic quoq; prius dicta condi-

tio facit consequentiam necessitatis.at si id quod est c assumatur:nulla necessitas euenit. Sit eni
propositū/si non est irrationale/rationale est. sed si rationale est:animal est.& assumamus/sed ē
animal:non necesse erit vel esse vel non esse irrationale.¶Sextus modus est ita propositus:quē
sexta propositio facit.si non est a:est b.& si est b:nō est c.atq non est a.non est igit̄ c.Similis vero 6
superioribus est demonstratio. At si c assumatur:eodem modo nullus ē syllogism⁹.Nam si sit ꝓ
positio/si animatū nō est:inanimatum est.et si inanimatum est:sensibile nō est.si assumam⁹/at
non est sensibile:nō necesse erit vel eē vel nō esse aiatum.¶Septimus modus est qui ex septima 7
ꝓpositiōe ē.si a nō est:b nō est.et si nō ē b:necesse ē esse c.at nō ē a:necesse ē igit eē c. Qz si c assu
matur : nichil fit necessariū.nā si proponimus/si nō est aiatū:non est animal. & si animal nō sit:
insensibile est.assumamusq/at est insensibile:nō necesse est vel esse vel non esse aiatum .¶Octa 8
uus modus est/qui ita proponitur/si non est a:non est b.& si non est b:necesse est non esse c.at
qui non est a:nō est igitur c.Qz si c assumatur:nulla erit necessitas. Age enim ita proponamus/
si non est animatum non est animal.& si non est animal: necesse est non esse sensibile.at non est
sensibile:non necesse erit nō esse animatum/ vt arbores/ herbas/ & quicquid vitali tantum aia/
non etiam sensibili vegetatur.In prima igitur figura ex tribus terminis fiunt hypotheticæ sex
decim complexiones:ita vt id quod propositum est in propositione/id in assumptione quoq po Syllogis
natur.Octo quidem si a terminus in assumptiōe ponatur:octo vero si c.Qz si a terminus ponen morum in
do assumatur:erunt octo necessarij syllogismi.si vero c terminus ponendo assumatur:nullus syl quib⁹ qd in
logismus est. ¶Eodē quoq modo syllogismorum complexionumq ordo cōstabit : si id in assū ꝓpositione
ptione qd in propositiōe positum fuerat/ auferatur. Fiunt quoq sexdecim complexiones:qua positū fue
rum octo quidem (vbi id qd sequitur aufertur) integra necessitate perdurant.octo vero (in qui rat in assū
bus id quod præcedit aufertur) necessitatem non eadem ratione conseruant. horum vero om ptiōe aufer
nium subdātur exēpla.¶Primus igit̄ modus est hic.si est a:est b.& si est b:etiā c eē necesse est.at tur/ prim⁹.
non est c:igit̄ a non est.Qz si assumamus at non est a:nichil euenit necessariū.Sit enim ꝓpositio
hæc/si homo est:animal est.& si animal est:animatum esse necesse est.atq non est homo:nō igi
tur necesse erit/ vt sit vel non sit animatū.¶Secundus modus est.si est a:est b.& si est b:non esse
c necesse est.at c est:igitur a non erit.Qz si assumamus ita/ at nō est a:nō necesse erit eē c/ vel non 2
esse.nam si sit propositio si homo est animal est/& si animal est lapis nō est : si assumamus at nō
est hō/ non necesse est lapidem esse vel non esse.¶Tertius modus est.si est a:non est b.& si non 3
est b:necesse est esse c.at non est c:necesse est igitur non esse a.Qz si a terminum tollat assumptio:
nichil euenit necessarium.Age enim sit propositio/si homo est:nō est inanimat⁹. & si inanima
tum non est:animatum esse necesse est. at non est homo:non necesse est esse vel non esse anima
tū.¶Quartus.si est a:non est b.& si non est b:necesse est non esse c.at est c:igitur a non erit .Qz 4
si assumamus non esse a:nulla necessitas complexiōis inuenitur.nam si sit propositio/ si homo e:
non est irrationale.si irrationale non est:inanimatum non esse necesse est. at non est homo:nō
necesse est esse/ vel nō esse inanimatum .¶Quintus.si a non est:b est.& si b est:etiam c esse ne 5
cesse est.at nō est c:igitur a esse necesse est.Qz si a terminus assumatur:nullus fiet syllogismus.sit
enim propositio/si irrationale non est:rationale est.& si rationale est:animal est. atq irrationale
est:non necesse erit esse/ vel nō esse animal.¶Sextus.si nō est a:est b.et si est b:necesse est nō esse 6
c.atqui est c:igit̄ a esse necesse est.Qz si a terminum sumam: nulla necessitas inuenitur.sit enim
propositio talis si animatum nō sit:inanimatum est.& si inanimatum est:sensibile non est.atqui
animatū est:non erit necesse esse vel non esse sensibile.¶Septimus.si non est a:nō est b.& si non 7.
est b:necesse est esse c.at c non est:igitur a esse necesse est.Qz si a terminum sumpserimus: com
plexio nullam facit necessitatem.sit vero propositio talis/si animal non sit:nō est rationale.si ra
tionale nō est:irratiōale est.& si assumo/ atqui animal est:nō necesse est vel esse irrationale/ vel nō
esse . ¶Octauus modus est qui hac propositione formatur.si non est a:non est b.& si b non est:c 8
non esse necesse est. atqui est c:igitur a esse necesse est .Qz si a terminum sumpseris:nulla fiet ne
cessitas.sit eni propositū/ si non est animal non est hō.& si non est hō:necesse est nō esse risibile.
atqui est aial:non necesse erit esse vel non esse risibile. Ac de prima quidem figura satis dictum
est:sequenti vero volumine de secunda tractabitur.

¶PRIMI LIBRI IN HYPOTHE
TICOS SYLLOGISMOS
FINIS



❡DE SYLLOGISMO HYPOTHETICO LIBER SECVNDVS.



Onditionalium propositionum quæ tribus terminis constant / secúda figura
Scdafigura est: quoties cum aliquid dicitur vel esse / vel non esse / sequitur vt duo quædam
vel esse / vel non esse dicãtur. Variantur autẽ in ipsis propositionibus / vel etiã
in conclusionib9 / secundũ assumptionis ordinem multis modis. quod vt faci-
lius innotescat: prius cunctæ propositiones in ordine digerantur. in quibus il
lud est prædicendum: q̄ sępe æquimodę propositiones ponunt̃ / sępe vero nõ.
Aeqmoda propositio ac de æquimodis quidẽ null9 ẽ syllogismus. Aequimoda enim propositio est / si
ita dicamus. si a est: b est. & si est a: non est c. at si sint æquimodę faciunt syllo-
gismũ. Inæquimoda vero secundæ figurę propositio est in ijs syllogismis hy
potheticis: quorum enũciationes tribus terminis componũtur. veluti cũ ita
proponimus. si est a: est b. si non est a: est c. hui9 propositiõis tale intelligatur exẽplũ. si animal
est: animatũ est. si animal nõ est: insensibile est. hic igitur animal (qđ est a) nõ est vno modo p-
positũ in vtrisq; sed ad b quidem affirmatiue / ad c vero negatiue coniungitur. & id vocatur nõ
æquimode prædicari. Q2 si in vtrisq; a esse vel non esse poneretur: æquimoda prædicatio di-
ceretur. Disponantur igitur (vt dictum est) omnes non æquimodæ propositiones hoc modo.
Si est a: est b. si non est a: est c. Si est a: est b. si non est a: non est c. Si est a: non est b. si non est a:
est c. Si est a: non est b. si non est a: non est c. Nunc igitur a quidem esse positum est cum
b: non esse vero cum c. Rursus a non esse ponamus cum b: esse vero cum c. Si non est a: est
b. si est a: est c. Si non est a: est b. si est a: non est c. Si non est a: non est b. si est a: est c. Si non est
a: non est b. si est a: non est c. Si igitur non sit æquimoda propositio: assumpto quidem b fiũt sex-
decim complexiones / quarum sunt tãtum octo syllogismi. Rursus si assumatur c: sic quoq; sex-
1 Modus decim complexiones / sed in octo tantum syllogismorũ dep̄henditur firma necessitas. ❡Sit igi-
tur primus modus secundæ figuræ hic / ex prima veniens p̄positione. si est a: est b. si autẽ nõ est
a: est c. dico quoniam si non est b: est c. Quoniã enim si ẽ a est b: secũdum ordinem cõsequẽtię /
si non est b non erit a. at si non esset a: esset c. si igitur nõ sit b: erit c. Q2 si idẽ b eẽ proponatur: ni
chil euenit necessariũ. Age enim sit b: non necesse est esse / vel non esse a. nichil igitur sequitur
necessarium / vt sit vel non sit c. vt si sit a animal / b animatum / c insensibile. Nam si est animal:
est animatũ. si vero non est animal: insensibile est. Atqui sit animatum: non necesse est esse ani-
mal / vel non esse. non est igitur necesse esse insensibile / vel nõ esse. Q2 si c terminus assumatur: si
quidem non esse ponatur / erit necessario b. si vero eẽ: nullus erit syllogism9. Nã si nõ est c: est a.
at si est a: est b. si igitur non est c: est b. Q2 si est c: non necesse erit esse a / aut fortasse necesse sit nõ
esse. Hæc enim propositio / id est si non est a: est c / in talibus tantum euenit: in quibus alterum eo-
rũ esse necesse est. q̄ si est c: non erit a. si non est a: nichil ad b. veluti si est insensibile: non erit ani
2 mal. at si non est animal: nichil animatum esse / vel non esse necesse erit. ❡Ex secunda rursus p-
positione sit syllogismus cum ita proponimus. si est a: est b. si non est a: non est c. dico quia si
non est b: non est c. Propositum quippe est / si est a: est b. ordo vero consequentię / si non est b: nõ
est a. q̄ si non est a: non est c. si igitur non est b: non est c. Q2 si fuerit b: non necesse est esse c.
sit enim a animal / b animatum / c rationale / & proponatur. si animal est: animatum est. si ani-
mal non est: rationale non est. atq; est animatum: non necesse est esse aial. quo fit vt nec rationa
le quidẽ. Q2 si c terminum dicat assumptio: si quidem affirmat9 fuerit / erit b. q̄ si idẽ c terminus
abnuatur: nullus est syllogismus. nã quoniã si est a erit b / si nõ est a non erit c: si ẽ c erit a. At cũ
est a est b. si est igitur c: erit b. Q2 si non est c: nichil est necessariũ. nã in hac propositione / quæ di-
cit / si animal est animatum est / si animal non est rationale non est: si assumamus / atq; non est ra
3 tionale: nõ necesse erit vel esse / vel nõ eẽ aial. quocirca nec aiatũ quidẽ. ❡Itẽ ex tertia p̄positiõe
talis est syllogismus. si ẽ a: nõ est b. et si non ẽ a: est c. dico q̄ si b est: c est. Nã qm̃ ita p̄positũ ẽ / si
est a / nõ est b: necesse est cõseq vt si sit b / nõ sit a. At si non sit a erit c. si igitur b sit: erit c. Q2 si non
est b: nichil est necessariũ. sit eni a aial / b inanimatũ / c insensibile. In hac p̄positione q̄ dicit si est
animal nõ est inanimatũ / si non est aial ẽ insensibile: si assumam9 nõ est inanimatũ: non necesse
erit animal eẽ / vel nõ eẽ. q̄a nec isensibile quidẽ. Si vero a c termino fiat assũptio: si q̄dẽ non sit c /
nõ erit b. si vero c sit: nulla necessitas erit cõclusionis. Nã qm̃ ita p̄positũ est vt si sit a nõ sit b / si
vero non sit a sit c: ea rerũ est cõsequẽtia vt si nõ sit c / sit a. In his enim tãtũ terminis dici potest
qui medietate priuati sunt. At si sit a: non est b. si igitur nõ sit c: non erit b. Q2 si sit c: nullus est syl
logismus. Nã in hac p̄positione quæ dicit si est animal non est inanimatum / si vero nõ est aial
insensibile est / assumat aliquis eẽ insensibile: sequitur quidẽ vt nõ sit aial / sed nõ sequit̃ vt sit / vel
4 non sit ianimatũ. ❡Ex quarta p̄positione est syllogismus ita. Si est a: non ẽ b. si no est a non est
c. dico quia si est b: nõ est c. Nã quia ita propositum est / si est a / nõ est b: ea rerum cõsequentia est

vt si sit b:non sit a.atq̃ cũ nõ sit a:positũ fuerat nõ esse c. Si igitur sit b:nõ ẽ c.Q2 si b non esse as•
sumatur: nullus erit syllogismus. Age enim sit a animal / b inanimatũ/ c rationale:& sit hæc p•
positio. si est animal: nõ est inanimatũ. si non est animal: non est rationale. assumamus igitur nõ
esse inanimatum: non necesse erit esse animal. quocirca nec rationale. Rursus si c terminus assu
matur/ si quidẽ esse ponatur: necesse erit nõ esse b. At si nõ est c: nullus est syllogismus. Nã quo•
niam propositũ est si a sit non esse b. si a non sit/ non esse c: necesse erit etiã vt cu sit c/ sit etiam a.
at si sit a: non sit b. si igitur sit c: non erit b. Q2 si c non esse ponatur: nullus est syllogismus. veluti
in hac propositione/ si est animal non est inanimatũ. si non est animal: non ẽ rationale. Si quis
igitur assumat non esse rationale: non necesse erit esse/ vel nõ esse animal. quocirca ne inanima•
tum quidẽ esse/ vel non esse. atq; in his quidem quattuor propositionibus ita a terminus positus
est: vt ad b quidem esse diceretur/ ad c vero non esse. Q2 si ordo mutetur: rursus quattuor erunt
alij syllogismi/ si b terminus assumatur. quattuor etiam alij si c. Ex vtraq; autem parte quaternę
complexiones erũt q̃ nullos faciũt syllogismos. ¶ Sit enim vera propositio/ si non est a: est b. si 5
est a: ẽ c. dico quia si non est b: erit c. Assumant enim atq non est b. erit igitur a. hic enim conse•
quentiæ ratus ordo constabat. sed cum est a: est c. si igitur non est b: erit c. Q2 si b esse ponatur:
nichil fit necessarium. si enim est b: non erit a. ꝙ si a non est: nichil ad c. quocirca nullus est syllo•
gismus. Non esse autem a si b sit: ea propositio demonstrat per quam dicimus/ si non est a/ ẽ b.
Hoc enim in immediatis tantũ contrarijs euenit. Age enim sit a quidẽ animal/ b vero insensibi•
le/ c vero animatum/ & proponatur. Si animal non est: insensibile est. si animal est: animatũ est.
& ponatur esse insensibile: necesse est non esse animal. sed non animatum quidem esse / vel nõ
esse necesse est. Q2 si c terminus assumatur: si quidẽ negatiue/ faciet syllogismum. affirmatiue ve
ro / nullo modo. nam si non est c: non est a. ꝙ si non est a: est b. si igitur non est c: est b. Q2 si
sit c: non necesse est esse/ vel non esse a. quo fit vt ne b quidem esse / vel non esse necesse sit. nã
si est animatũ: non necesse est esse/ vel nõ esse aial. cũ vero aial non necessario sit: nõ necesse est
insensibile vel esse vel non esse. Propositio vero eadem est superiori. ¶ Rursus ex sexta proposi• 6
tione fit syllogismus hoc modo. si non est a: est b. & si est a: non est c. dico quia si non est b: non
erit c. si enim non est b: est a. at si est a: non est c. si igitur non est b: non erit c. Q2 si b terminum
ponat assumptio: nulla est conclusionis necessitas. si enim est b nõ est a. id ex superioribus ma•
nifestum ẽ. at si nõ est a: nichil ad c. Tunc enim c non erit si esset a. Exemplum vero hoc est: vt si
sit a animal/ b insensibile / c inanimatum. Si igitur sit propositio talis/ si non est animal est in•
sensibile. si est animal: nõ ẽ inanimatum. Atq est insensibile: non igitur est animal. sed non seq•
tur vt sit/ vel nõ sit inanimatum. Q2 si c terminum sumpseris: si quidẽ affirmes/ facies syllogis•
mum. nam si est c: non erit a. ꝙ si a non sit: erit b. si igitur c fuerit: erit b. At si negaueris c: ni•
chil est necessarium. si eni assumamus/ at non est c: non necesse erit vel esse / vel non esse a. quo•
circa ne b quidẽ. Nã si inanimatum negaueris: non necesse est esse / vel non esse animal. quocir•
ca ne insensibile quidẽ esse / vel non esse. ¶ Ex septima propositione conclusio est/ cũ ita propo• 7
nimus. si non est a: non est b. si est a: est c. dico quia si est b: erit c. Nam quoniam ita propositum
est/ si non esset a non esse b: erit a si sit b. at si sit a erit c. si igitur sit b: erit c. Q2 si b terminum ne•
get assumptio: nulla erit in conclusione necessitas. nam si nõ sit b: nichil erit necessarium eẽ/
vel nõ esse a. quocirca ne c quidem. velut in his terminis. Si enim sit a animatum/ b animal/ c vi•
uere. si sic enunciemus/ si non est animatum: non est animal. si est animatum: viuit. si igitur assu
mamus/ at nõ est animal: non necesse est esse/ vel non esse animatum. quocirca nec viuere. Q2
si assumamus c terminum/ si quidem negemus: erit syllogismi necessitas perfecta. si vero affirme
mus: nulla est conclusio. Nã si nõ est c: non erit a. & si non est a: non est b. si igitur non sit c: nõ
est b. Q2 si affirmetur c: nichil est necessarium. siue enim necesse est esse / siue non necesse est eẽ
a: nichil ad b. vt in superioribus terminis poterit ostẽdi. si enim viuit: etsi necesse est esse anima
tũ / non necesse est esse animal / vel non esse. ꝙ si non est necesse esse animatum: non necesse est
esse/ vel non esse animal. vt necesse sit non esse animatum: fieri non potest. ¶ Ex octaua proposi 8
tione conclusio talis est/ cum ita proponitur/ si non est a: non est b. et si est a: non est c. dico quo
niam si est b: non est c. Nam si est b: est a. ꝙ si est a: non est c. si igitur est b: non erit c. Q2 si b ter•
minũ assũptio neget: nichil ẽ necessariũ. si eni nõ sit b: nõ necesse erit a eẽ vel nõ eẽ. quo fit vt nec
c quidẽ. velut ĩ his terminis/ si sit a aiatũ/ b aial/ c inanimatũ. si igitur proponam⁹: si nõ est aiatũ
nõ ẽ aial. si ẽ aiatũ: non est inanimatũ. & assumamus/ sed non est aial: non necesse est esse/ vel nõ
eẽ animatũ. quocirca ne inanimatum quidem. At si c termin⁹ assumatur: si quidem cum affirma
tione ponatur/ erit necessitas syllogismi. nam si est c: non est a. ꝙ si non est a: nõ est b. si igitur est
c: nõ est b. At si c terminũ neget assumptio: nichil est necessarium. nã si non est c: nõ necesse erit
esse/ vel non esse a. quo fit vt ne b quidem. nam si nõ est inanimatum: fortasse quidem necesse sit

eſſe animatum : ſed non neceſſe ſit animal eſſe. Inuenientur autem termini in quibus non ne-
ceſſe ſit eē a. veluti ſi ponamus c nigrum/ a album: negato nigro non conſequitur/ vt affirmetur
album. & ſecundę figurę quidē inęquimodas complexiões omnes (vt arbitror) explicuimus. Si
vero ęquimodæ ſint: nullus omnino fit ſyllogiſmus. æquimodæ vero fiunt hoc modo. quotieſ-
cūqȝ enim a terminus ad b & ſimul eſſe & non eſſe ponitur: quoquomodo b atqȝ c termini vari-
entur. ❡Harū igitur quæ ęquimodæ eſſe dicuntur complexiones: nulla eſt collectibilis. Sūt au-
tem omnes ęquimodæ complexiones hæ. Si eſt a: ē b. ſi eſt a: eſt c. Si eſt a: eſt b. ſi eſt a: non eſt c.
Si eſt a: non ē b. ſi eſt a: eſt c. Si eſt a: non eſt b. ſi eſt a: non eſt c. Si non eſt a: eſt b. ſi non eſt a: eſt
c. Si non eſt a: eſt b. ſi non eſt a: non eſt c. Si non eſt a: non eſt b. ſi nō eſt a: eſt c. Si non eſt a: nō
eſt b. ſi non eſt a: non eſt c. ❡Quarū imbecillam concluſionem/ atqȝ omni carentem neceſſita-
te/ ex aſſumptionibus quoquomodo factis inueniamus: necnon ſuperius ſecundum deſcriptos
modos etiam terminos facillime reperire poterimus/ per quos demonſtretur nullam in talibus
complexionibus inueniri poſſe conſtantiam. ❡Ac de ſecunda quidem figura quanti ſint/ &
quot modis fiant ſyllogiſmi: diligenter oſtendimus. Fiunt autem ſi inęquimodæ quidem com-
plexiones fuerint/ b termino aſſumpto: ſyllogiſmi octo. totidemqȝ ſi c terminus aſſumatur. ſunt
igit̃ ſcdę figurę decē & ſex ſyllogiſmi. Totidē b atqȝ c terminis non ita vt oportet aſſumptis com-
Tertia figura plexiones fiunt: quibus nichil admodum colligatur. ❡Nunc igitur de tertia figura dicēdum ē.
In qua quidem totidem complexiones fiunt/ & totidem ſyllogiſmi: ſed ita vt nō æquimodæ ꝓ-
poſitiones ponantur. ꝙ ſi æquimodę fuerint: nullus omnino (vt in ſecunda figura dictum eſt)
fiet ſyllogiſmus. Exponamus igitur oēs figurę tertiæ inęqmodas propoſitiones. Si eſt b: ē a. ſi ē
c: nō eſt a. Si eſt b: eſt a. ſi non ē c: non eſt a. Si non eſt b: eſt a. ſi ē c: nō ē a. Si nō ē b: ē a. ſi non eſt
c: nō ē a. Et nūc quidē a cū b eſſe: cū c vero nō eſſe eſt ꝓpoſitū. Rurſus vero a quidem cum b nō
eſſe: cum c vero eſſe ꝓponatur. Si eſt b: non eſt a. ſi eſt c: eſt a. Si eſt b: non eſt a. ſi non eſt c: eſt a.
1 Modus Si non eſt b: non eſt a. ſi eſt c: ē a. Si non ē b: non ē a. ſi nō eſt c: eſt a. ❡Tertiæ igit̃ figurę prim⁹
modus eſt huiuſmodi. ſi eſt b: eſt a. ſi eſt c: non eſt a. q quidē diuerſus eſt a ſecundę figuræ primo
modo. Illic enim ſi a eſſet/ vel non eſſet: b & c eſſe dicebātur. nūc vero ſi b vel c fuerint: a eſſe/ vel
non eſſe proponitur. Aequimodę autem propoſitiones nō ſunt: quę in alia parte a eſſe/ in alia nō
eſſe conſtituunt: velut in ſuperius compræhenſa propoſitione. Nam ſi eſt b: eſt a. ſi eſt c: non eſt
a. Quibus ita poſitis/ dico quia ſi eſt b: non eſſe c neceſſe eſt. Si enim eſt b: eſt a. ꝙ ſi eſt a: non
eſt c. ſi igitur eſt b: non eſt c. Qꝛ ſi b terminus abnuatur: nullus eſt ſyllogiſmus. ſi enim b non
ſit: non neceſſe erit vel eſſe/ vel non eſſe a. nec c igitur neceſſe erit vel eſſe vel non eſſe. velut in
hoc exemplo. ſi ſit animal b/ a animatum/ c mortuū. & ꝓponatur. Si animal ē: animatum eſt. ſi
mortuum eſt: animatum non eſt. at non eſt animal: non neceſſe eſt eſſe/ vel nō eſſe animatum.
Quæ enim non ſunt animalia: poſſunt eſſe animata/ vt arbores. poſſunt eſſe nō animata/ vt lapi-
des. Quocirca ſi animal non fuerit: nec mortuum quidem eſſe/ vel nō eſſe neceſſe eſt. Plura eni
non ſunt animalia: quę mortua etiā nō ſunt/ vt lapides. iſta eni mortua dicūtur: q̃ aliquādo vi-
xerunt. Ab aſſumptione vero c termini affirmatio faciet ſyllogiſmum. Nam ſi c eſt: b non erit. ſi
enim c eſt: non eſt a. at ſi non ſit a/ non erit b. ſi igitur eſt c: b non erit. Negatio vero c: nichil ex-
plicat neceſſitatis. Nā ſi nō eſt c: nō neceſſe ē eſſe vel non eſſe a. quo fit vt ne b quidē. nā ſi non ſit
mortuum: non eſt neceſſe eſſe animatum/ vel non eſſe. Quædam enim quæ non ſunt mortua:
animata ſunt vt arbores. quædam vero cū mortua non ſint: non ſunt animata/ vt lapides. quo
2 fit vt ne animal quidem eſſe/ vel non eſſe neceſſe ſit: ſi mortuum deſtruatur. ❡Ex ſecunda vero
propoſitione hic modus eſt colligendi. ſi eſt b: eſt a. ſi non eſt c: non eſt a. dico quia ſi eſt b: erit c.
Nam ſi eſt b: eſt a. ſed cū eſt a: eſt c. Ita enim conuertitur talis propoſitio quæ ait/ ſi non ē c: non ē
a. ſi igitur ē b: eſt c. Qꝛ ſi b t̃min⁹ neget̃: nulla fit neceſſitas ſyllogiſmi. Nā ſi nō eſt b: nō neceſſe
eſt eſſe/ vel non eſſe a. quocirca ne c quidem proueniet vlla neceſſitas. vt in his terminis ſi ſit b
animal/ a animatum/ c corporeum. & enūcietur. ſi eſt animal: eſt animatum. ſi nō eſt corporeū:
non eſt animatum. & aſſumatur. atqui non eſt animal: non neceſſe eſt eē/ vel nō eē corporeum.
C vero t̃minus ſi neget̃: erit neceſſitas ſyllogiſmi. Nā ſi non ē c: nō ē eſt a. ꝙ ſi nō ē a: nō eſt b. Ita
eni cōuerti poteſt. ſi igit̃ nō erit c: nō erit b. Si affirmet̃ c: nulla eſt neceſſitas. nam ſi eſt corporeū:
3 nō neceſſe eſt aiatū eſſe/ vel nō eſſe. quocirca nec aial qdē eē vel nō eē: neceſſe ē. ❡Tertia ꝓpoſi-
tio talē recipit concluſionē. ſi nō eſt b: eſt a. ſi eſt c: nō eſt a. dico qa ſi nō eſt b: non eſt c. Si eni nō
eſt b: ē a. ꝙ ſi ſit a: non erit c. ita enim poterat conuerti ea pars propoſitiōis/ quę ſi eſſet c termi-
nus: a terminum non eſſe dicebat. Fit igitur vt ſi non ſit b: non ſit c. Qꝛ ſi affirment eſſe b ter-
minum: nulla ē neceſſitas cōcluſionis. nam ſi ſit b neceſſe eſt quidem non eſſe a: ſed non neceſſe
eſt eſſe c. vt in his terminis/ ſi ſit b animatū/ a inanimatum/ c animal. Si igitur qs ponat ſic. ſi nō
eſt animatum: inanimatum eſt. ſi eſt animal non eſt inanimatū. Si igitur ponamus eē animatū:

ſequitur quidem vt non ſit inanimatũ: ſed non neceſſe eſt/ vt ſit animal. c vero terminus ſi af-
firmetur: fiet neceſſario cõcluſio hoc modo. Nam ſi eſt c: non eſt a. ſi non eſt a: eſt b. Id enim ſe-
quebatur eã propoſitionẽ: quę ſi nõ eſſet b terminus/ a terminũ eſſe dicebat. Si igiť ſit c: ẽ b. ꝙ ſi
idem e terminus abnuatur: nullus eſt ſyllogiſmus. Nã ſi nõ ſit e: nõ neceſſe eſt eſſe/ vel nõ eſſe a.
quo fit vt ne b quidẽ. Nam ſi non eſt animal: non neceſſe eſt eſſe/ vel non eſſe inanimatũ. quo-
circa ne animatum quidem. ¶ Ex quarta propoſitione talis eſt ſyllogiſmus. ſi non eſt b: eſt a. ſi 4
non eſt e: nõ eſt a. dico quia ſi non eſt b: eſt e. Nam ſi nõ eſt b: eſt a. ſi vero a fuerit: neceſſe eſt eẽ
e. Id enim ſequitur eam propoſitionis partem quę ait/ ſi non eſt e: nõ eſt a. ſi igitur nõ ſit b: eſt e.
At ſi b terminus affirmetur: nullus eſt ſyllogiſmus. Sequitur enim vt nõ ſit a: ſed non ſequitur
vt ſit vel non ſit c. velut in his terminis. Nam ſi ſit b quidem inſenſibile. a animal. e animatũ. &
proponatur ſi non eſt inſenſibile: eſt animal. ſi nõ eſt animatum: non ẽ animal. ſi ſit inſenſibile/
non eſt animal: ſed non neceſſe eſt eſſe/ vel non eſſe animatum. e vero terminus ſi negetur: fiet
protinus ſyllogiſmus. Nam ſi nõ eſt e: nõ eſt a. ſi non ẽ a: erit b. Id enim conſequitur eam propo
ſitionis partem/ quę dicit: ſi nõ eſt b/ eſt a. ſi igitur nõ ſit e: erit b. Qꝫ ſi ſit e: non ẽ neceſſe eſſe vel
non eſſe a. quo fit vt ne b quidem. Nam ſi eſt animatum: nõ neceſſe eſt eſſe animal/ vel nõ eſſe.
quo fit vt ne inſenſibile quidem eſſe/ vel nõ eſſe neceſſe ſit. Et hactenus quidem quattuor mo-
dos ita diſpoſuimus/ vt ad b terminum quoquo ſe modo habet/ a terminus eſſe poneretur: ad e
vero non eſſe. Nunc ita ſtatuamus/ vt a terminus ad b terminum nõ eſſe dicatur: ad e vero eſſe
ordine ſcilicet cõmutato. Omnes vero eſſe nõ ęquimodas propoſitiones illud oſtendit ꝙ a qui-
dem affirmatiuus ad b eſt: ad e negatiue proponitur. aut ſi negatiue ad b: affirmatiuã ad e reti-
net enunciationem. ¶ Quinta igitur propoſitio talem facit ſyllogiſmum/ cum talis eſt propoſi 5
tio. Si eſt b: nõ eſt a. ſi eſt c: eſt a. dico quia ſi eſt b: non eſt c. Nam ſi eſt b: non ẽ a. Si vero non ſit
a: non ẽ e. Id enim talem propoſitionem conſequebatur: quę ſi eſſet e terminus/ a quoq; eſſe di-
cebat. ſi eſt igitur b: non eſt c. At ſi negetur b: nullus eſt ſyllogiſmus. ſi enim nõ ſit b: non neceſ-
ſe eſt eſſe a. quo fit vt nec ad e quidem vlla neceſſitas perueniat. & in terminis idem patet. Nã
ſi ſit b quidem mortuũ/ a animatum/ e animal. & ſit ita propoſitio. ſi eſt mortuum: non ẽ anima-
tum. ſi ẽ animal: animatum eſt. & aſſumamus non eſſe mortuum: nõ neceſſe ẽ eſſe/ vel non eſſe
animatum. nam quę adhuc animata ſunt/ & quę nunq̃ fuerunt: nõ ſunt mortua. quocirca non
ſequitur: vt ſit/ vel non ſit animal. Qđ enim mortuum nõ eſt: poteſt eſſe animal/ vt canis viuẽs.
& nõ eſſe/ vt lapis. At ſi e terminus affirmetur: erit perfecta concluſio non eſſe b. nam ſi ſit e: ẽ a.
ſi vero ſit a: non erit b. Id enim conſequitur ſuperius poſitum propoſitionis modum. ſi igitur ſit
c: nõ erit b. at ſi negetur e: neq; ad a/ neq; ad b/ neceſſitas vlla perducetur. velut in his terminis.
nam ſi non eſt animal: neq; animatum/ neq; mortuũ/ vel eſſe vel nõ eſſe neceſſe eſt. ¶ Sextę p- 6
poſitionis hęc eſt concluſio. ſi eſt b: non eſt a. ſi nõ eſt e. eſt a. dico quia ſi eſt b: erit c. Nam ſi ẽ b:
non eſt a. ſi non ſit a: erit e. Talis enim in hac parte propoſitionis conſequentia eſt. ſi igitur ſit
b: erit c. Qꝫ ſi b terminus abnuatur: nichil neceſſarium fiet. nam ſi non ſit b: nec a/ nec c termi-
norum vel ad eſſe/ vel non ad eſſe/ ſequitur vlla neceſſitas. vt in terminis patet. Nam ſi ſit b mor
tuum/ a animatũ/ e inanimatum. & proponatur. ſi mortuũ eſt: nõ eſt animatum. ſi non eſt inani
matum: eſt animatum. ſi nõ ſit mortuum: nõ neceſſe eſt eſſe/ vel nõ eſſe animatum. quocirca ne
inanimatũ quidem. At ſi c terminus aſſumatur/ ſi quidem in negatione ſit poſitus: fiet rata cõ-
cluſio non eſſe b terminum. nam quoniam nõ eſt c: eſt a. at ſi ſit a: non eſt b. ſi igitur nõ ſit c: nõ
erit b. Qꝫ ſi affirmetur c terminus nichil eſt neceſſarium. neq; enim ſi ſit c (q̃uis a non eſſe neceſ
ſe ſit) ad b terminum neceſſitas vlla perueniet. vt etiam in terminis patet. nam ſi ſit inanimatũ:
neceſſe eſt non eſſe animatũ/ ſed nõ neceſſe eſt eſſe mortuum. ¶ Septimę propoſitionis talis eſt 7
ſyllogiſmus. Enunciatur enim ſi nõ eſt b: nõ eſt a. ſi eſt c: eſt a. dico quia ſi non eſt b: nõ eſt c. Si
eni nõ ſit b: non erit a. ꝙ ſi a nõ fuerit: c nõ erit. Id enim ſequebatur eam propoſitionem qua di
cebatur/ ſi eſſet e terminus: a quoq; conſequi vt eſſet. ſi igitur non ſit b: nõ erit e. Qꝫ ſi affirmetur
b: nichil eſt neceſſarium. neq; enim ſi ſit b: vel a/ vel e eſſe/ aut non eſſe neceſſe eſt. vt in termi-
nis patet. Nam ſi ſit b animatum/ a animal/ c ſenſibile. & ſit propoſitio. ſi animatum nõ eſt: non
eſt animal. ſi ſenſibile ẽ: animal eſt. ſi aſſumatur eſſe animatũ: neq; aial neceſſe eſt eſſe/ neq; ſen
ſibile. At ſi per e terminum fiat aſſumptio/ ſi quidem affirmabitur: erit firma concluſio. ſi nege-
tur: nullus eſt ſyllogiſmus. nam ſi eſt c: eſt a. ſi ſit a: erit b. Id enim conſequebatur eam propoſi-
tionem quę ait/ ſi non ſit b: nõ eſſe a. ſi igitur ſit e: erit b. at ſi idem terminus abnuatur: nichil eſt
neceſſarium. nam ſi nõ ſit c: neq; ad a/ neq; ad b terminum neceſſitas vlla contingit. velut ſi non
ſit ſenſibile: nõ ſit forſitan animal. ſed non neceſſe eſt eſſe animatum. Reperiuntur vero termini
in quibus ne a quidem nõ eſſe/ neceſſe eſt. ¶ Octauus modus eſt in quo ita proponitur. ſi nõ eſt 8
b: non eſt a. & ſi non eſt c: eſt a. dico quia ſi non eſt b: eſt c. Si enim nõ ſit b: non erit a. ꝙ ſi nõ ſit

a:erit c.id enim conſequebatur eam partem propoſitionis/quę dicebat/ſi non eſt c:eſt a. Si igitur nō ſit b:erit c.Q2 ſi b terminus affirmetur:nichil eſt neceſſarium.nam ſi ſit b: neq3 eſſe neq3 non eſſe neceſſe eſt a terminum.quo fit vt ne c quidem.Id vero tali liquet exēplo.ſi ſit b animatum/a animal/c inſenſibile.& proponatur/ſi nō ſit animatum: nō ē animal.ſi nō ſit inſenſibile: eſt animal.Si igitur affirmemus in aſſumptione b terminum/ & dicamus/atqui eſt animatū:nō neceſſe eſt eſſe/vel nō eſſe animal:vel inſenſibile.quocirca nullus eſt ſyllogiſmus.At ſi c terminus abnuatur:fiet protinus ſyllogiſmus.nā ſi nō eſt c:eſt a.ſi vero eſt a:erit b.ſi igitur non ſit c: erit b.Q2 ſi c terminus affirmetur:nichil eſt neceſſarium.nā etſi a terminū nō eſſe neceſſe eſt:nichil neceſſarium cadit quātū ad b terminū.Id vero tali demonſtratur exemplo.ſi ſit inſenſibile: non eſt animal. q2 ſi non eſt animal:nō neceſſe eſt eſſe/vel nō eſſe animatū. In non æquimodis igitur propoſitionibus ſiue b/ſiue c terminus aſſumatur:octo neceſſe ē ex vtraq3 parte fieri ſyllogiſmos.Reliquę vero ex vtraq3 parte octenę complexiones:neceſſitate priuatę ſunt.At ſi ſint ęquimodę: nullus omnino eſt ſyllogiſmus.æqmodę vero dicunt:quoties a terminus ad vtroſq3 vel eſſe/vel nō eſſe proponitur. Omnes autem ęquimodæ propoſitiones ſunt huiuſmodi.Si eſt b:eſt a.ſi eſt c:eſt a.Si eſt b:eſt a.ſi non eſt c:eſt a.Si non eſt b: eſt a.ſi eſt c:eſt a. Si nō eſt b: ē a. ſi non eſt c:eſt a.Si eſt b:nō eſt a.ſi eſt c:non eſt a.Si eſt b:non eſt a.ſi nō eſt c:non eſt a.Si nō eſt b:non eſt a.ſi eſt c:nō eſt a.Si non eſt b:nō eſt a.ſi non eſt c:nō eſt a. In quibus & per conſequētiam propoſitionū ſuperius deſcriptam/& per exēpla currentes: poſſumus lucide & conſtanter agnoſcere nullam omnino in ſyllogiſmis fieri neceſſitatem.Quocirca cum tribus terminis texitur propoſitio/& ex prima quidē figura fiunt ſyllogiſmi ſexdecim/ex ſecūda ſyllogiſmi ſexdecim/ ex tertia etiam totidē colliguntur:omnes ex tribus terminis ſyllogiſmi quadraginta octo ſunt.

¶ Reſtat vero vt de ijs ſyllogiſmis dicamus qui duabus hypotheticis cōnectūtur. quorū quidem conſequentiæ ſimilis modus eſt:vt in ijs propoſitionibus quę duabus categoricis/ac ſimplicibus efficiebantur.In omnibus enim/ſi quidem velimus aſtruere:primam totius propoſitionis partem ponemus.ſi vero in concluſione aliquid eſt deſtruendū: ſecunda negabitur. Siue autem prima denegetur/ſiue poſterior affirmetur:nulla fit omnino neceſſitas/ niſi in quinta/ſeptima/ tertiadecima/ & quintadecima ꝓpoſitione.in qbus nō cōplexionis natura:ſed terminorum proprietas cōſequentiā facit.ſicut in ijs ſyllogiſmis fieri docuimus: qui in ijs propoſitionibus conſtant/ quę duabus ſimplicibus cōtinentur.horum autem omnium qui ex duabus hypotheticis conſtant:propoſitiones appoſui.quarum differentias cum lector agnouerit:ad earū exempla neceſſe eſt vertatur/quę ex ſimplicibus & categoricis iunctæ ſunt.Sunt autem omnes propoſitionum differentię:quę ex duabus hypotheticis copulantur huiuſmodi.

Si cum eſt a/eſt b:cum ſit c/eſt d.
Si cum eſt a/eſt b:cum ſit c/no eſt d.
Si cum eſt a/eſt b:cum no ſit c/eſt d.
Si cum eſt a/eſt b:cum no ſit c/non eſt d.
Si cum ſit a/non eſt b:cum ſit c/eſt d.
Si cum ſit a/non eſt b:cum ſit c/non eſt d.
Si cum ſit a/non eſt b:cum nō ſit c/eſt d.
Si cum ſit a/non eſt b:cum nō ſit c/non eſt d.
Si cum no ſit a/eſt b:cum ſit c/eſt d.
Si cum non ſit a/eſt b:cum ſit c/no eſt d.
Si cum non ſit a/eſt b:cum nō ſit c/eſt d.
Si cum non ſit a/eſt b:cum non ſit c/nō eſt d.
Si cum non ſit a/non eſt b:cum ſit c/eſt d.
Si cum non ſit a/non eſt b:cum ſit c/non eſt d.
Si cum non ſit a/non eſt b:cum non ſit c/eſt d.
Si cum non ſit a/nō eſt b:cum nō ſit c/non eſt d.

¶ In his quoq3 propoſitionibus illud inſpiciendum eſt q2 cū ſexdecim ſint:octo quidē ita varientur/vt tamen in omnibus a terminus eſſe ponatur.octo vero ita:vt idē a terminus nō eſſe dicatur.Nō vero quoquomodo poſitę fuerint: habebunt vim cōditionalium propoſitionum ex duabus hypotheticis conſtantium.Nā ſi quis ſic dicat/ſi cum homo eſt/animal eſt/cum ſit animatū/ corpus eſt:non fecit eam propoſitionē quæ ex duabus conditionalibus conſtat.Neq3 enim eo animatum corpus ē:quia homo animal eſt.nec conditio ſequitur conditionem. ſed ſi eas ſepares/per ſe q3 pronūcies:vtraq3 habet in terminorum conſequentia neceſſitatem. Nā & qui homo eſt/animal ē: & quod animatum eſt/corpus eſt.& per ſe iſtæ propoſitiones verę ſunt nec conditione iungūtur.vt igitur ſingularum natura clareſcat:de vnaquaq3 eſt differendum. ¶ Prima igitur propoſitio talis eſſe debet/vt ſi ſit a poſitum:b terminꝰ nō cōtinuo ſubſequatur. Itemq3 ſi c ponat:nō neceſſe ſit d terminū cōſequi,ſed poſito a quidē termino/c terminū:poſito vero b termino terminum d eſſe neceſſe ſit. Tunc enim eueniet/ vt ſi poſito a fuerit b:neceſſe ſit c poſito/ſubſequi d. vt ſi ſint termini a homo/ b medicus/ c animatum/ d artifex. Poſito enim homine nō neceſſe eſt vt medicus ſit:& cum ſit animatum/ nō neceſſe eſt vt ſit artifex.At ſi homo ſit: neceſſe eſt vt ſit animatum.& ſi medicus ſit;neceſſe eſt vt artifex ſit.Hoc itaq3 poſito/ eueniet vt ſi cum homo ſit

medicus eſt: cum ſit animatum/ ſit artifex. ¶Secunda propoſitio ita eſſe debet: vt a atq; b/ item c atq; d præter ſe eſſe poſſint. ſed a pręter c eſſe non poſſit: b autem atq; d ſimul eſſe non poſſint. Tunc enim eueniet vt ſi poſito a termino b fuerit: cõſequitur poſito c/ non eſſe d neceſſe ſit. vt ſi ſit a homo/ b nigrum/ c animatum/ d album. Homo namq; præter nigrum/ & animatũ pręter album: & eſſe/ & nõ eſſe poſſũt. homo vero pręter animatum: nigrum vero cum albo eſſe nõ poſſit. euenitq; vt cum ſit homo/ ſit nigrum: cũ ſit animatus/ nõ ſit albus. ¶Item tertię propoſitionis tales terminos eſſe oportebit/ vt a pręter b eſſe poſſit: c vero vel cum a/ vel cum d eſſe nõ poſſit. quocirca euenit/ vt ſi poſito a termino ſit b: negato c termino d eſſe neceſſe ſit. vt ſi ſit a quidem animatũ/ b medicus/ c inanimatum/ d artifex. animatũ enim pręter medicũ eſſe poteſt. inanimatum vero neq; cũ animato/ neq; cum artifici iungi poteſt. itaq; ſi cum animatũ eſt/ medicus eſt: cum inanimatũ nõ ſit/ artifex eſt. ¶Quarta propoſitio his terminis contexẽda eſt/ vt a quidem cum b termino: c autẽ cum d vel eſſe/ vel nõ eſſe poſſit. neq; vero a cum c/ neq; b cũ d: vllo modo eſſe poſſibile ſit. Tunc eni euenit/ vt ſi a poſito b ſubſequatur: negato c negetur etiã d. vt ſi ſit a homo/ b nigrum/ c inanimatũ/ d albũ. Homo quidẽ pręter nigrum/ inanimatũ vero pręter album: & eſſe & nõ eſſe poteſt. neq; tamen homo cum inanimato/ neq; nigrũ cum albo eſſe poſſibile eſt. ſi tamen cũ homo ſit/ niger eſt: ſequitur vt cum nõ ſit inanimatum/ nõ ſit album. ¶Quintę propoſitionis hęc membra ſint: vt a pręter b/ & c pręter d & eſſe/ & nõ eſſe poſſint. ſed a pręter c eſſe non poſſit: b atq; d nunq̃ ſimul eſſe poſſint/ ita vt ſi alterũ non ſit/ alterum eſſe neceſſe ſit. Tunc eueniet vt ſi a poſito b negetur: c poſito d ſequatur. vt ſi ſit a quidẽ homo/ b eger/ c animatum/ d ſanus. Homo quidem pręter egritudinem/ animatum vero pręter ſanitatem: & eſſe & non eſſe poteſt. ſed ſi homo ſit/ animatum eſſe neceſſe eſt: & ſi non ſit eger ſanum eſſe neceſſe eſt. Itaq; fiet vt ſi cum ſit homo/ non ſit eger: cum ſit animatus/ ſit ſanus.

¶Sexta propoſitio hos terminos habere deſiderat: vt a præter b/ & c præter d eſſe & non eſſe poſſit. Idem vero a pręter c/ & d pręter b: eſſe non poſſit. Tunc enim eueniet vt ſi a poſito nõ eſt b: poſito c nõ ſit d. vt ſi ſit a homo/ b artifex/ c animatum/ d medic9. Homo enim pręter artificium/ & animatũ pręter medicinam: eſſe & nõ eſſe poteſt. neq; vero homo pręter animatum: neq; medicus pręter artificium eſſe poteſt. Quo fit vt ſi cum homo eſt/ artifex nõ eſt: cum ſit animatum/ nõ eſt medicus. ¶Septimę propoſitionis hi termini ſunt/ vt a quidem pręter b eſſe poſſit: c vero neq; cum d/ neq; cum a eſſe poſſit. b etiam cum c ſimul eſſe non poſſit. Ita namq; euenit vt ſi poſito a/ b etiã denegetur: negato c termino d etiam ſequatur. vt ſi a quidem ſit animatũ/ b ſanum/ c inanimatum/ d egrum. Animatum quidem pręter ſanitatem & eſſe & nõ eſſe poteſt. inanimatum vero: neq; cum animato/ neq; cum egro conuenire poteſt. Quo fit vt ſi cum animatum eſt/ ſanum non eſt: cum non ſit inanimatum/ egrũ ſit. ¶Item octaua propoſitio his terminis copulanda eſt: vt a quidem pręter b terminum eſſe vel non eſſe poſſit. c vero neq; cum a neq; cum d eſſe poſſit: ſed d pręter b/ eſſe non poſſit. Hoc enim pacto eueniet/ vt ſi a poſito b denegetur: denegato c termino d terminus non ſit. vt ſi ſit a animatũ/ b artifex/ c inanimatum/ d medicus. Animatum enim pręter artificium & eſſe & nõ eſſe poteſt. inanimatum vero: neq; cũ animato/ neq; cum medico euenit. medicus vero præter artificium eſſe nõ poteſt. Vnde euenit vt ſi cum animatum eſt/ nõ ſit artifex: cum non ſit inanimatum/ nõ ſit medicus. ¶Nona propoſitio fiet/ ſi a quidem atq; b ſimul eſſe non poſſint: c vero poſſit eſſe præter d/ cum a vero eſſe nõ poſſit. Tunc enim eueniet/ vt ſi negato a/ b eſſe conſequatur: c poſito d ſequatur. vt ſi ſit a quidẽ inanimatum/ b medicus/ c animatum/ d artifex. Inanimatum quippe medicus eſſe non poteſt. animatum vero poteſt non eſſe artifex. inanimatum vero atq; animatũ ſimul eſſe non poteſt. Quo fit vt ſi cum non eſt inanimatum/ medicus ſit: cum ſit animatũ/ ſit artifex. ¶Decimã propoſitionem tales termini copulabunt/ vt a quidem pręter b: at vero c pręter d eſſe poſſit. ſed a cũ c/ & b cum d eſſe non poſſit. Ita enim perueniet/ vt ſi negato a eſſe b conſequatur: poſito c termino/ d non eſſe neceſſe ſit. vt ſi ſit a inanimatum/ b nigrum/ c animatum/ d album. Inanimatum quippe præter nigrum/ & animatum pręter album & eſſe & non eſſe poſſunt. ſed inanimatum cum animato/ & nigrum cum albo eſſe non poſſunt ſimul. Sed ſi negatum fuerit inanimatũ/ & conſecutum ſit nigrum: poſito animato album eſſe negabitur. ¶Item vndecima propoſitio ea ſit/ vt neq; a cum b/ neq; c cum d ſimul eſſe poſſit: a vero ſine c/ & b ſine d eſſe non poſſit. Ita enĩ ſi cum ſit a negatum b ſequatur: cum c negabitur/ d eſſe neceſſe eſt. vt ſi ſit a inanimatũ/ b medicus/ c inuitale/ d artifex. inanimatus quidem medicus eſſe non poteſt. quocirca ne inuitale quidem artifex. ſed qđ inanimatum eſt: non poteſt nõ eſſe inuitale. itemq; qui medicus eſt: non poteſt non eſſe artifex. Si igitur inanimatum negetur/ & medicum eſſe cõſequatur: cum negabitur eſſe inuitale/ artifex eſſe conſequetur. ¶Duodecima propoſitio eſt quã talibus terminis conſtare oportebit/ vt a quidem pręter b: at vero c præter d vel eſſe vel non eſſe poſſit. a vero ſi-

ne c/ & b cum d esse non possint. ita enim cadet vt si a negato b sequatur: c negato d etiam negetur. vt si fuerit a inanimatum b album/ c inuitale/ d nigrum. inanimatum quidem pręter album: inuitale autem pręter nigrũ vel esse vel non esse potest. Si tamen inanimatum non sit/ & sit album: cum inuitale nõ sit/ non erit nigrum. ¶ Tertiadecima propositio his terminis cõnectenda est: vt a quidem pręter b/ at vero c præter d esse possit. a vero atq; c/ & b atq; d ita simul esse nõ possint: vt si alterum eorum nõ fuerit/ alterum esse necesse sit. ita namq; fiet/ vt si cum a negatum sit/ b negetur: cum c affirmatum sit/ d affirmetur. vt si sit a irrationabile/ b egrum/ c rationabile/ d sanum. Irrationabile namq; pręter egrum/ & rationabile præter sanitatem esse potest. irrationabile vero atq; rationabile/ & egrum atq; sanum simul esse non possunt: si tamẽ alterum eorum nõ fuerit/ alterum esse necesse est. Itaq; fit vt si irrationabili denegato/ egrum denegetur: rationali posito/ sanũ ponatur. ¶ Quartadecima propositio his texenda membris est: vt a quidem præter b/ & c pręter d esse possint. sed a atq; c/ simul esse non possint: ita vt cum alterum non fuerit/ alterum esse necesse sit. d vero præter b esse non possit. Fit igitur vt si cum sit a denegatum/ b denegetur: cum sit c/ non sit d. vt si sit a inanimatum/ b artifex/ c animatum/ d medicus. inanimatum quidẽ præter artificem: animatum vero præter medicum esse potest. inanimatum vero cum animato non euenit: medicus ab artifice nullo modo separatur. Fit igitur vt si cum non est inanimatum/ non artifex sit: cum sit animatum/ nõ sit medicus. ¶ Quintadecima propositio hos terminos habere debet/ vt a quidẽ si nõ sit: c non esse necesse sit. b vero atq; d talia sint: vt altero eorum negato/ alterum eorum esse necesse sit. Ita namq; fiet/ vt si cum sit a denegatum/ b negetur: cum negabitur c/ affirmetur d. vt si sit a quidem irrationabile/ b sanũ/ c inanimatũ/ d egrum. irrationabile quidem si nõ sit: non est inanimatum. sanũ autem atq; egrũ simul esse non possunt: & qui sanum negauerit/ egrum necesse est affirmet. itemq; e diuerso. Est igitur vt si negato irrationabili/ negetur sanum: negato inanimato egrũ ponatur. ¶ Sextadecima propositio est quę his terminis cõstat: vt a quidem præter c/ at vero d præter b esse nõ possit. a vero cũ b/ & c cũ d: eẽ nullo modo possint. Euenit igitur vt si a quidẽ negato/ negabitur b: denegato c/ d terminus abnuatur. vt si sit a inanimatum/ b artifex/ c inuitale/ d medicus. inanimatum pręter inuitale/ & medicus pręter artificem esse non potest. inanimatum vero cum artifice/ & inuitale cum medico esse nõ poterit. Si igitur negato inanimato/ negetur artifex: negato inuitali/ negetur medicus. ¶ Atq; hęc quidem ratio propositionum (quarum superius exempla descripsimus) iccirco intelligatur assumpta: vt earum natura clarescerct/ nõ quo aliter termini inter se esse non possint. Nam (vt superius dictum est) non sufficit quolibet modo iungere terminos: vt fiãt hypotheticę propositiones ex duabus conditionalibus coniunctę. Neq; enim si quis dicat/ si cum homo est/ animal est: cum dies est/ lucet: talem fecerit propositionem quæ duabus conditionalibus constet. iccirco quia prior conditio/ non est secundę causa cõditionis. Hęc igitur superius positarum propositionum ratio demonstrat: quemadmodum fit/ vt conditio conditionem consequatur. quę cum ita sint/ de earum dicendum est syllogismis.

Syllogismorũ ex propositionib9 pdictis cõstitutorũ/ primus.

¶ Fit igitur ex prima propositione syllogismus hoc modo. Si cum est a/ est b: cum sit c/ est d. atqui cum sit a: est b. cum igitur sit c: erit d. Vel ita/ atqui cum sit c: non est d. cum igitur sit a: nõ est b. Pos-
2 se vero hanc esse assumptionem: superius descripta propositionum natura demonstrat. ¶ Item
ex secunda propositione. Si cum est a/ est b: cum sit c/ non est d. atqui cum sit a: est b. cum
3 igitur sit c: non est d. Vel ita. atqui cum sit c: est d. cum igitur sit a: non est b. ¶ Ex tertia. Si cum
sit a/ est b: cum non sit c/ est d. atqui cum sit a/ est b. cum igitur non sit c: est d. Vel ita. atqui cum
4 non sit c: non est d. cum igitur sit a: nõ est b. ¶ Item ex quarta. Si cum sit a/ est b: cum non sit c:
non est d. sed cum est a: est b. cum igitur non sit c: non est d. Vel ita. atqui cum non sit c: est d.
5 cum igitur sit a: non est b. ¶ Ex quinta propositione fiunt quattuor collectiones. ita namq; ter-
mini ponuntur: vt vtrobiq; fiat rata conclusio hoc modo. Si cum est a/ non est b: cum sit c/ est d.
atqui cum sit a: nõ est b. cum igitur sit c: est d. Vel ita. atqui cum sit a: est b. cum igitur sit c: non
est d. Vel ita. atqui cum sit c: non est d. cum igitur sit a: est b. Vel ita. atqui cum sit c: est d. cũ igi-
6 tur sit a: non est b. ¶ Ex sexta. Si cum est a/ non est b: cum sit c/ non est d. sed cum est a: non est
7 b. cum igitur sit c: non est d. Vel ita. atqui cum sit c: est d. cum igitur sit a: est b. ¶ Ex septi-
ma item fiunt quattuor syllogismi hoc modo. Si cum est a/ non est b: cum non sit c/ est d. atqui
cum est a: non est b. cum igitur non sit c: est d. Vel ita. atqui cum sit a: est b. cum igitur non sit c:
non est d. Vel ita. atqui cum non sit c: nõ est d. cũ igitur sit a: est b. Vel ita. atqui cũ nõ sit c: est d.
8 cum igitur a sit: non est b. ¶ Ex octaua propositione. Si cum est a/ non est b: cum non sit c/ non
est d. at cum est a: non est b. cum igitur non sit c/ non est d. Vel ita. at cum non sit c: est d. cum igi-
tur sit a: est b. Hactenus quidẽ de huiusmodi propositionibus/ quę a esse proponebant/ atq; ita
cęteros terminos affirmando negãdoq; variabant: ostendimus qui fierent syllogismi. Hinc ex

ijs propositionibus quinam syllogismi fiant dicendum est: quę ita cęteros terminos variant, vt
a quidem non esse proponant. ¶ Ex nona enim propositione fit syllogismus ita. Si cum nō est 9
a, est b: cum sit c, est d. atqui cum non sit a, est b. cum igitur sit c, est d. Vel ita. at cum sit c: nō est
d. cum igitur non sit a: non est b. ¶ Item ex decima. Si cum non est a, est b: cum sit c, non est d. 10
at cum non est a, est b. cum igitur sit c: non est d. Vel ita. at cum est c: est d. cum non sit igitur a:
non est b. ¶ Ex vndecima propositione. Si cum non est a, est b: cum non sit c, est d. at cum nō sit 11
a, est b. cum igitur non sit c: est d. Vel ita. at cum non sit c: non est d. cum igitur non sit a: non est
b. ¶ Ex duodecima propositione. Si cum non sit a, sit b: cum non sit c, non est d. at cum non sit 12
a: est b. cum igitur non sit c: non est d. Vel ita. at cum non sit c: est d. cum igitur non sit a: nō est
b. ¶ Ex tertiadecima propositione, quę quattuor colligit syllogismos hoc modo. Si cum nō est 13
a, non est b: cum sit c, est d. at cum non est a: non est b. cum igitur sit c, est d. Vel ita. at cum non
sit a: est b. cum igitur sit c: non est d. Vel ita. at cum sit c: est d. cum igitur non sit a: non est b. Vel
ita. at cum sit c: non est d. cum igitur non sit a: est b. ¶ Item ex quartadecima propositione. Si 14
cum non est a, non est b: cum sit c, non est d. at cum non est a: non est b. cum igitur sit c: non est
d. Vel ita. at cū sit c: est d. cū igitur nō sit a: est b. ¶ Quintadecima rursus quattuor colligit syllo- 15
gismos hoc modo. Si cū non est a, nō est b: cum nō sit c, est d. at cum non est a: non est b. cū igi
tur non sit c: est d. Vel ita. atqui cum nō sit a: est b. cum igitur nō sit c: nō est d. Vel ita. cum non
sit c: non est d. cum igitur non sit a: est b. Vel ita. at cum non sit c: est d. cum igitur non sit a, non
est b. ¶ Ex sextadecima propositione. Si cum non sit a, non est b: cum non sit c, non est d. atqui 16
cum non sit a, non est b. cum igitur non sit c, non est d. Vel ita. atqui cum nō sit c: est d. cum igi-
tur non sit a: est b. ¶ Ex quibus omnibus quadraginta conclusiones fiunt. Sexdecim quidē assumpta prima conditione: ita vt in prima propositione est posita. Sexdecim vero assumpta secunda conditione: contrario modo atq; in propositione est collecta. Octo vero ex quinta, septima, tertiadecima, & quintadecima propositionibus fiunt: assumptis primis quidem cōditionibus contrario modo atq; in propositione proferebantur, secundis vero conditionibus eodem modo assumptis vt in propositione fuerant collocatę. Vt igitur omnium propositionum cōclusionumq; ratio clarescat: omnes huiusmodi enunciationes cum proprijs proposuimus exēplis.

Modi omnium quadraginta.

Si cum sit a homo, est b medicus: cum sit c animatus, est d artifex.

Si cum sit a homo, est b niger: cum sit c animatus, non est d albus.

Si cum sit a animatum, est b medicus: cum non sit c inanimatum, est d artifex.

Si cum sit a homo, est b nigrum: cum non sit c inanimatus, non est d album.

Si cum sit a homo, non est b eger: cum sit c animatus, est d sanus.

Si cum sit a homo, non est b artifex: cum sit c animatus, non est d medicus.

Si cum sit a animal, non est b sanus: cum non sit c inanimatus, est d eger.

Si cum sit a animatus, non est b artifex: cum non sit c inanimatus, nō est d medicus.

Si cum non sit a inanimatū, est b medicus: cum sit c animatum, est d artifex.

Si cum non sit a inanimatum, est b nigrum: cum sit c animatum, non est d album.

Si cum non sit a inanimatus, est b medicus: cum non sit c inuitale, est d artifex.

Si cum non sit a inanimatum, est b album: cum non sit c inuitale, non est d nigrum.

Si cum non sit a irrationale, non est b eger: cum sit c rationale, est d sanum.

Si cum non sit a inanimatum, non est b artifex: cū sit c animatum, nō est d medicus.

Si cum non est a irrationale, non est b sanum: cum non sit c inanimatū, est d egrum.

Si cum nō sit a inanimatum, nō est b artifex: cum nō sit c inuitale, nō est d medicus.

¶ Ac de ijs quidem qui per connexionem fiunt hęc dicta sunt. Ij vero qui in disiunctione sunt positi: illis videntur adiuncti, eorumq; modos, formasq; suscipiunt quos superius in connexione positos, ex ijs propositionibus fieri diximus, quę duabus simplicibus iungerentur. Si igitur in disiunctione propositarum propositionum ad causarum similitudinem demonstrauero, quę in connexione positæ ex simplicibus copulatę sunt: quot modi, qualesq; conclusiones sunt in vnaquaq; illarum, quę per connexionem fiunt propositionum: tot etiam in ijs esse necesse est q̄ per disiunctionem pronunciatę eandem vim connexis habere mōstrantur. Quattuor igitur superius differentias per connexionem enunciatarum propositionum esse diximus: si ex simplicibus propositionib⁹ copularētur hoc modo. Si ē a: ē b. si nō est a: nō est b. si ē a: nō ē b. si nō est a: ē b. Per disiunctionē quoq; propositiones: quattuor tenēt differētias hoc modo. Aut est a: aut est b. aut non est a: aut non est b. aut est a: aut non est b. aut non est a: aut est b. Quatum qui-

Sylli disiūctiui imitātur cōditionales ex simplicib⁹.

dem ea prima quę proponit aut est a/ aut est b: in ijs tantum dici potest/ in quibus alterum eorum esse necesse est. velut in contrarijs medietate carentibus. similisq; ei est propositioni/ quę dicit. si non est a: est b. quę enim proponit aut est a/ aut est b: id intelligit neq; simul vtraq; esse posse/ & si alterum non fuerit/ consequi vt sit alterum. Itaq; si non sit a: erit b. sed hoc vna est earum propositionum: quę in ijs quę per connexionem fiunt/ superius numerauimus. Quicunq; igitur syllogismi in ea propositione fiunt/ quę est si non est a/ est b: ij etiam in ea faciendi sunt/ quę per disiunctionem proponitur. vt cum dicimus aut est a: aut est b. Fiunt autem in superiore quattuor modis. Quamlibet enim partem propositionis assumpseris/ siue pręcedentem/ siue etiam consequentem/ siue negatiuo modo/ siue affirmatiuo: faciet syllogismum. Nam si hęc propositio sit si non est a est b: siue non sit a erit b/ siue sit a non erit b/ siue non sit b erit a/ siue sit b non erit a. In propositione quidem disiunctiua idem est. Nam cum dicitur aut est a/ aut est b: si quidem a fuerit/ b nõ erit. q; si a non fuerit: b erit. & si b nõ sit: erit a. si b fuerit: nõ erit a. Id quoq; tali declaratur exemplo. Nam si sit propositio/ aut eger est/ aut sanus: quicquid horum in assumptione assumptum fuerit/ vel negatum/ altera pars vel affirmabitur vel negabitur hoc modo. Nam si sanus est: non est eger. si non est sanus: est eger. si eger est: non est sanus. si non est eger: est sanus. ¶ Item ea disiunctiua qua proponebatur aut a non est/ aut b non est: fit quidē de ijs quę quolibet modo simul esse non possunt/ etsi non alterum eorum esse necesse sit. similisq; est ei propositioni connexę per quā ita proponitur: si est a/ non est b. Quę enim sic enunciat/ aut nõ est a/ aut non est b: id nimirum sentit q; si a sit/ b esse non possit. id ita probatur. Cum enim proponitur hoc modo/ aut non est a/ aut non est b: si assumatur esse a/ nõ erit b. quocirca ei propositioni connexę similis est quę ita enunciat si sit a/ non esse b. In hac vero propositione duę tantum complexiones syllogismos creabant. Nam si esset a non erat b/ & si esset b/ non erat a: si cū non esset a/ non necesse erat esse vel non esse b. siue autem non esset b: non necesse erat esse vel non esse a. Quocirca & in disiunctiua propositione totidem syllogismos esse necesse est: totidem vero incollectibiles complexiones. nam cum ita proponitur aut non est a/ aut non est b: ita dicitur. si sit a: non erit b. si sit b: non erit a. Siue autem non sit a: non necesse erit esse/ vel non esse b. siue non sit b: non necesse erit vel esse vel non esse a. velut in his apparet exemplis. Si eni quis dicat aut non est album/ aut non est nigrum/ sed assumat atqui est album: non erit nigrum. vel rursus atqui est nigrum: non erit album. Siue autē album non esse assumpserit: non necesse erit esse vel non esse nigrum. siue nigrum non esse assumpserit: vt sit vel non sit album/ nullā faciet necessitatem. ¶ Item ea propositio per quam ita proponitur aut ē a/ aut non est b: dicitur quidem desinere adherētibus. proponiturq; in ijs propositionibus quę a maioribus ad minora tēdunt. similisq; est ei propositioni connexę: quę dicit. si non est a: non est b. Nam q̄diu dicit/ aut est a/ aut non est b: si assumat atqui non est a/ modis omnibus non erit b. Si igitur non sit a: non erit b. id enim hęc disiunctio præmittebat. In hac vero si quidē a negaretur/ vel b affirmaretur: hoc fiebat aliquis syllogismus. Siue autem a affirmaretur/ siue b negaretur: nulla erat in conclusione necessitas. idem prouenit in disiunctis. Nam cum proponitur aut est a/ aut non est b: si quidem non sit a/ non erit b. si vero sit b: erit a. Qz si sit a/ vel non sit b: nichil est necessariū. Id vero in his terminis approbatur. si quis ita proponat aut animal est/ aut non homo: si nõ sit animal/ non erit homo. si homo sit: animal est. siue autem animal sit: non necesse est esse hominē. siue homo non sit: non necesse est animal interire. ¶ Ea vero propositio quę dicit/ aut nõ est a/ aut est b: in ijs quæ sibi adherent propositioni potest/ & a minoribus ad maiora contendit. & est similis ei propositioni connexæ quę dicit. si est a: est b. Nam cum ita quis enunciet: si quidem assumatur esse a/ statim consequitur vt sit b. Sed in hac propositione si quidem affirmetur esse a: consequetur vt sit b. Qz si negaretur b: sequebatur vt non esset a. Siue autem negaretur a/ siue affirmaretur b: nichil necessarium videbitur accidere. Et in ea igitur propositione disiūcta quę dicit/ aut non est a/ aut est b: si quidem fuerit a/ erit b. si non fuerit b: non erit a. Siue autē non sit a/ siue sit b: nulla est necessitas syllogismi. vt in hoc declaratur exemplo. aut non est homo: aut animal est. Si igitur assumamus atqui est homo: erit animal. si negemus esse animal: non erit homo. Si autem hominem negemus/ vel animal affirmemus: nichil necessarium eueniet. Quocirca ex ijs quę superius dicta sunt declaratur/ quot disiunctarum propositionum syllogismi sunt: vel quibus ab ijs quę connexæ sunt differentijs segregentur. Quæ enim connexæ sunt: quędam in eo qđ est esse vel nõ esse consequentiam monstrant. quæ vero per disiunctionem proponuntur: ita sunt/ vt sibimet consentire non possint. Inuenias quoq; per connexionē propositiones/ quæ id intelligi volunt: vt a se nequeant separari. vt cum ita proponimus si est a/ est b: id nimirum hæc propositio intelligit q; si esse poterit a/ statim consequitur vt sit etiam

b. Nulla vero earum quę in disiunctione sunt ita proponitur: vt simul esse videantur. Cum eni dicimus aut est a: aut b est / aut easdem propositiones quolibetmodo alio variamus: id aut con iunctio quæ disiunctiua ponitur / sentit simul eas esse non posse. Et cum late earum pateat differentia: iccirco nunc de eisdem pauca subiunximus / quoniam totidem syllogismos fieri dicebamus in iis propositionibus quę per disiunctionem fierent / quot etiam fierent in connexis. Et quoniam de omnibus quoquomodo possint fieri / hypotheticis syllogismis sufficienter dictũ est: hic operis longitudinem terminemus.

¶SECVNDI LIBRI IN HYPOTHETICOS CONDITIONALESVE SYLLOGISMOS FINIS.

¶HERMOLAI BARBARI PATRICII VENETI ZACHARIAE EQVITIS FILII / IN PARAPHRASIN THEMISTII PERIPATETICI PRAEFATIO AD SIXTVM. IIII. PONT. MAXIMVM.



VI TIBI Studiorum suorum opera nuncupant pontifex summe Sixte quarte: alii id agunt vt te vtcunq sibi promereantur / alii vt fructum aliquem sentiant iudicii tui de se / alii vt abs te tantum probentur / alii ob alias causas. Ego vero hæc tibi dedico: tum vt meam in te obseruãtiam præsertimq Zacharię patris qui istic ad te pro Venetis agit legatus agnoscas / tum vel maxime vt te profide ea (quę a me tibi vt pricipi meo debetur) summa / instituti illius tui præclari & diuini com moneam / q protinusq̃ creatus pontifex es / flagrantissime amplexus videris adiuuandi prouehẽdiq litteras. quę proculdubio sine authoritate & diligentia doctissimi principis: aut interituræ penitus videbantur / aut ad pristinam barbariem rediturae. Nam & ingenia vndiq conduxisti: & bibliothecã opulentissimam ære tuo impensaq publicasti. Nunc te obsecrant obtestanturq bonę omnes artes: ne (quę tuæ maximę occupationes sunt) negligentiusculein posterum habeantur. Errant qui credunt grauius esse cum quibusuis hostibus: q̃ cum imperitis & indisertis bellum. Intestinum hoc / & intra parietes / ac perpetuum: illud externũ temporariũq. In eo libertas / imperium / vita sub alea est: in hoc labes animi certa. Perillud desinas viuere vt res pessime cedat: per hoc viuas omnino / sed viuas non homo. A barbaris / a feris / a vulgo differimus: q litteras habemus / illi non habent. Cæteris vincimur. tolle hoc discrimen: deteriores simus q̃ barbari / q̃ ferę / q̃ vulgus. Hoc tibi (qd cępisti) spectandũ identidem pręmẽdumq assidue propositũ est. Nullę sint cogitationes tuę tam multę / tam arduę: quę curam tibi hanc aut excutiant aut offundãt. Sub Nicolao principe exerere se ac reuirescere studia cæperunt: nisi tu (quod facis) facere perseueres / necesse est consenescant denuo atq decedant. Igitur Themistium e familia Aristotelis elegantem philosophum: ad te in latinum sermonem conuerti / ratus non ingratissimam tibi rem me facturum / si philosophia ea (quę de natura est) latinis litteris quanta modo legitur in scholis contineretur. Videbam nichil incultius / horridius / ineptius: q̃ partem istam litteraturę haberi. Placuit periclitari in Themistio: an istęc quoq proprietatem & lucem Rhomanæ linguæ reciperent.



OPpido q̃ laboratũ michi in hac interpratatione eſt: non tam ꝙ nichil iuuari ab ijs authoribus potui/ qui Ariſtotelem cõmentati fœde ac barbare pridem ſunt/ q̃ ꝙ ne ab illis quoq; qui ætate noſtra latinam eloquentiam profeſſi/ græca eius philoſophi commentaria tranſtulerunt. Horum pleriq; dum alienam inſcitiam inſectantur: ſuam prodidere. Adeo omnia ab his peruerſe deprauateq; ſũt perſcripta: vt ſi quis interpraetationes eorum cum illis veteribus conferat quas repræhendũt/ vel in aliqua Ariſtophanis libra/ aut Critolai appenſas examinet/ vtræ earum vergant internoſci non poſſit. Percenſerem ſigillatim quæcunq; peccaſſent: niſi plura eorum eſſent errata q̃ verba. Alioqui non inceſſendi quemq̃ lacerandiue ſtudio: ſed iuuandi bonas mentes hęc ſcribimus. Magnam incomparabilemq; iacturam non pridem fecimus pontifex maxime in Theodoro Gaza: qui vir græcus latinos omnes in hoc munere ſcribendi interpraetandiq; ſuperauit. Is ſi diutius vixiſſet: linguam latinam hac quoq; parte locupletaſſet. Quod & fecit in libris illis abſolutiſſimis de animalibus Ariſtotelis/ & Theophraſti de ſtirpibus. Hic vnus michi certare cum vetuſtate ipſa viſus eſt: hunc michi quem colerem/ quem imitarer propoſui/ ab huius ſcriptis adiutum me & fateor & prædico. hunc ego non magnopere incutioſus legi: q̃ Marcum Tullium/ Plinium/ Columellam/ Varronem/ Senecam/ Appulegium/ & cęteros/ quos in hoc genere commẽtandi diligenter euoluere/ neceſſarium eſt. Ne ille quoq; minimus labor noſter fuit: ꝙ in his libris vertendis/ non modo non expręſſimus verbum e verbo (qđ interprętes non indiſertos ſolere Cicero meminit) ſed libere & tranſlationibus & figuris & tropis vſi ſumus ad morem Rhomanum ſenſibus ſtantibus. Luſimus arbitratu noſtro: ſed ſententiam integram dedimus authori. Tantum vero abeſt/ vt aliquid prætermiſerimus diſſimulauerimuſue: vt illud periculũ ſit/ ne ꝙ eruditioni impenſæ ſtuduimus/ addidiſſe aliqua potius q̃ detraxiſſe inuiſoribus videri poſſimus. In plenum non tam latinum reddere Themiſtium q̃ certare cum eo volui. Hęc enim laus (vt ille ait) linguę latinæ eſt: vt gręcam proprietatem & gratiam in transferendo aut æques/ aut etiam antecellas. Hoc me non dico aſſecutum fuiſſe: ſed crimen meum confiteor. laboraui plane hoc ambitu: ſed an effecerim quod quærebam/ alij iudicent. ipſe certe mea nec magnifacio nec probo. Sed quid te princeps humaniſſime oratione longa detineo? finem faciam ſi quędam de Themiſtio dixero. Is Libanij ſophiſtæ & Iuliani cæſaris temporibus floruit. A quibuſdam abbreuiator creditus Alexandri ex Aphrodiſiade eſt: ſed falſo. Nã & ab eo diſſentit haud timide: quom collibuit & ab ordine ac ſerie eius euariat. Prętterea ipſemet ſe paraphraſten Ariſtotelis facit. Eſt autẽ paraphraſis exercitamenti apud rhetoras genus. Ea finitur a græcis hoc modo: vt ſit quę narrationi proportione reſpondeat. aut ſic/ in qua vertimus aliorũ ſcripta/ non in alia quę humiliora grandiorau e ſint/ vt a metaphraſi differat: ſed in paria ſenſu modo ſeruato. qđ & Fabius duobus locis ſic explicat. Tum mutatis verbis interpraetari/ tum paraphraſi audacius vertere: qua & breuiare quędam & exornare ſaluo modo ſenſu dimittitur. quod opus conſumatis profeſſoribus difficile/ qui commode tractauerint cuicunq; diſcendo ſufficient. Alio item loco. Sed & ipſis (inquit) ſententijs addicere licet oratorium robur & omiſſa ſupplere & effuſa ſubſtringere. Neq; ego paraphraſin eſſe interpraetationem tantum volo: ſed circa eoſdem ſenſus certamen atq; æmulationem. Dictus eſt & a quibuſdam ecphraſtes. Eſt autẽ ecphraſis mera puraq; enarratio. Quod ergo diximus inter initia doctiſſime Pontifex: ſuſceptum abs te patrocinium litterarum ne deſere. cum dico litteras: philoſophiam intelligo/ quæ coniuncta cum eloquentia ſit. In te eruditio ſumma: & ſumma fortuna. Facile ſperare poſſumus tẽporibus tuis futurum: vt recta ſtudia volente te (nam potes/ nec alius poteſt) ad dignitatem priſtinam reuocentur.

Quid paraphraſis.

Vale. Venetijs. M.CCCC.LXXX.

¶THEMISTII EVPHRADAE PERIPATETICI NOBILISSIMI PARAPHRASIS IN POSTERIORA ANALYTICA ARISTOTELIS: INTERPRETE HERMOLAO BARBARO PATRICIO VENETO .V. CLARISSIMO.

¶PROLOGVS.



ACTVRVM me superfluo iuxta perābitioseq; sentio: si Aristotelicarū cōmētationū/ post tales tātosq; authores interpretationem iustam aggrediar. presērti quom haud temere multa iuenias: q̄ illi peride nō dixerit. alioq(vt omissa pauca sarcias) tātū laboris a capite retexere: simile feceris/ ac si Phidię Mineruā reformare de ītegro vniuersā istituas/ vt aut amētū soleis/ aut ansulā crepidis/ aut ligulā baseis/ aut qd aliud pauxillum/ qd subfulcet reponas. q si ꝓtermissa morositate disputationis/ sūmas rerū p cōsectaria collegero/ hisq; limatā et cōpēdiariā enarrationē adiūxero/ breuitatēq; et seriē philosophi ex sūmis viribꝰ ꝓsecutꝰ imitatusq; fuero: videbor vtiq; rem nec vulgatā neq; ad modū inutilē noscētibus hęc parasse. qd genus exploratæ vtilitatis ijs erit: q aliquādo libros Aristotelis legerint. vt quom ꝓpter ꝓlixitatē explanationū repetere sęp/ atq; adire illas non possint: habeāt saltē aliquid quo se cōferentes/ in memoriā facile reuocēt. quorū se repens forte obliuio tenuisset. Hac igit forma (qua dixi) primū īstitutionē eam quæ posteriorū analyticorū idest resolutoriorū inscribit: ingressi sumus exponere. qd quidē laboris nostri auspiciū stati tibi dicauimus nūcupauimusq;: cū vt ad exqsitiorē doctrinā tibi aliquid opis vsusq; cōferremꝰ/ tū vel maxime/ vt hoc quasi donario/ admonitꝰ esses amoris erga te nostri. Equidē in cōmētarijs his neq; dissimulatū iri opinor: neq; ignoratū sicubi decessū de via ē. Quom enim pleraq; Aristotelis scripta/ quasi de cōposito caligine quadam offusa oppletaq; habeant: illud potissimū ope hoc intelligit/ cū ob ipsū genꝰ locutiōis qd (si aliubi) maxie præssū hic præcisūq; est: tū ob capita quæ nullo ordine visunt disposita. q̄obrē ab ijs qui hęc cognoscēt ipetrāda venia ē: vti ne dānēt si qua liberiꝰ exornauero āpliauero q;. Nec eni totidē verbis exigi possūt obscura. aut si q̄ paulo audaciꝰ vertero cōmutauero ue: qd facere oportet/ vt capita reru cōtinētius et cohibiliꝰ collocent. q si quædā quoq; breuiauero: causæ sunt qbꝰ i eo coargui aut taxari non possim. Nā quæ tametsi artificiosā seorsū contēplationē habere possūt/ nō multū tamen cōducunt ad peritiā demōstrandi: ineptissimus sim si oratiōe longa circūloquar. Alioq cui propositum sit: quæ ad hoc negociū pertinēt/ nō scrupulose et anxie sed leuiter et cōmode persequi.

Antiquitatis emulator/ his vtit quom quoius/ quoi/ aliquoius/ aliquoi/ quor: loco harū dictionū sc̄dm ꝓsentē orthographiam cū/ cuiꝰ/ cui/ alicuiꝰ/ alicui/ cur.

¶ANTEQVAM QVID SCIATVR PRAENOSCERE ALIQVID OPORTERE. Cap. I.



Vicūq; ad aliquā intellectualem doctrinā aut disciplinā accedunt: necesse est principia quædā naturalia teneāt/ per quę aliquid de ijs quorū amplexuri scientiam sunt prænoscant. Nō eni omnia accipere possumus a docēte: sed aliqua sunt quæ quasi suppetias ad discēdū/ domo afferre oportet/ sine quibus frustra aditū in scholas feramus. Proinde docemur a geometra pūctum esse quoius nulla pars sit. sed anteq̄ doceremur: cōpertū habuimꝰ qd noie partis indicaretur. Arithmeticus mōstrat numerū imparē esse qui secūdū inęqualia diuidatur: sed nos quid esset inæquale præsciuimus. Nō solū autem doctrinas disciplinasq;/ sed artes quoq; anticipatiōe ista consequimur. Discimꝰ ædificare: sed non anteq̄ qd lapides/ quid intritum/ quid maceries esset nossemus. Discimus dēpsare pelles et sutoriā facere: sed tum demū quom et quid esset corium/ & quid culter/ et quid subula perceptū nobis est. Eodē modo fabrica nauium excusoria/ statuaria/ textoria/ postremo omnis vtensiliū peritia: suis quęq; præsumptionibus et antegressionibꝰ cōdiscūtur. Maxime vero ratio hæc manifesta i earū artibꝰ est/ quę sermocinales dicūtur: quales qui rhetores et dialectici/ profitentur. Dialectici syllogismo agunt et inductione: rhetores, qui et sophistę vocantur/ cōmētationibus et exēplis in vtroq; genere necesse est quædā aut singularia aut assumptiones aut similia cognosci anteq̄ explorata cōclusio sit. Cæterū nō modo qui ab alijs instituūtur/ sed et qui ipsi a se iueniūt: ex initijs quibusdā non dubijs ad id quod dubitatur quærendū et demōstrandum/ mouentur. Q si hæc vera sunt: necesse est omnem rationalē doctrinam disciplināq; ex notitia aliqua antecedenti/ et quasi præcurrenti cōtingere. Nec perturbent nos que sensu percipiunt: quippe quę nulla cognitio præcat quandoquidē hęc neq; per disciplinam/ neq; per aliquā institutionem intellectualem noscuntur.

¶DVAS ESSE PRAENOTIONES VT SIT/ ET QVID SIT. Cap. II.



Mores pati solere: morem gerere/ obsequi/ parere.

IN quibus itaq; prenoscere necesse ē: in his dupliciter cōtigit prenoscere. Aliqua eni ꝙ sunt/ siue vt sint: necessariū est p̄sumere. aliquorū qd nomē significet: oportet præscire. Nā q̄rentibꝰ quāobrē a magnete ferrum trahatur: p̄noscendū est/ ferrū a magnete trahi & mores pati solere. Querētes item/ quidnā motus tēpusue sit: exploratū habere debemus cognitione/ ꝙ sunt. In quibus vero id sciscitamur docemurq;: sint/ nō sint (verbi gratia: sint/ nō sint dij. sit/ non sit prouidētia) in ijs necesse ē qd vocabulo indicetur p̄nosse. Adeo scire rem esse ipossibile ē: nisi sciuerimꝰ/ qd eius rei nomine designet. cōtra fieri potest vt sciatur quidē/ quid nomen rei significet: sed nesciatur an sit. Nemo eni est qui ignoret/ qd Scille/ quid Hippocētauri appellatio denotet: sed an sint/ dubitare & ignorare omnes vidētur. Nec enim putādū est/ idem esse significatū nominis: & id qd sub hoc verbo quid sit rei esse/ intelligitur. sed duo hec interstitio insigni dissentiunt. Nā significata omniū vocū etiam ipertissimis & vulgo sunt perspecta. Neq; eni vllū tam stupidū mancipiū est/ modo eadem nobiscū lingua sit: qd audiēs hominē rogari/ equum adducat/ aut arculam posci/ caligam afferat. quid tamen illæ res sint/ & qd illis esse: non nisi exercitatissimis facile traditu depromptuq; est.

¶CONCLVSIONEM ANTEQVAM DEMONSTRATIONES/ PARTIM SCIRI/ PARTIM NESCIRI. Cap. III.



EX ijs que modo diximus: patere intuitu potest iter cognoscere & discere/ nōnullā cōstitui differētiā oportere. Qui cogniturus aliqd ē: p̄nosse aliqd debet. qui cōdiscit: potest cōtigere/ vt nichil p̄noscat. Preterea cognoscuntur q̄ prius quodā genere scieris: discūtur sepe numero q̄ nescieris/ sed simulatq; discūtur obiter & sciunt. quoiusmodi sunt ea q̄ sub vniuersali aliquo: quoius noticiam ante habueris/ cōtinent. Nā q scit omne triāgulū duobus rectis pares habere

Scæda/ charta.

angulos interiores/ nec sciat hoc triāgulū esse/ qd hac scæda delineatū sit: quom primū oculos ad hoc triāgulū cōiecerit/ statim vtiq; agnoscet & discet. nō tamē eodē modo agnoscet & discet: sed discet triāgulū esse/ agnoscet duobꝰ rectis pares habere. Nā triāgulū eē nūc demū vidit/ didicitq;: sed habere hoc duobꝰ rectis pares/ i illo vniuersali pridē cognouit. Quom eni cognitio designati huius triāguli duo hec requirat/ & vt triāgulus esset/ & vt duobꝰ rectis eq̄les habere intelligatur: primū idest triāgulū eē/ vsurpamus cōspectu atq; ita discimus. alteru idest duobꝰ rectis æq̄les habere: syllogismo cōplectimur. q̄ppe ad qd sensus aliq non possint attigere: sed mēs & demōstratio. Demōstratio aūt citra cognitionē vniuersalis nō cōsistit. Quom eni omni triāgulo affectio illa insit duobꝰ rectis pares habere tris āgulos: quoniā hoc qd cernit ē triāgulus/ continuo duobꝰ rectis pares habeat/ necesse ē. Proinde si descriptus i abaco triāgulꝰ occultat: partē fateberis nescire/ hoc ē an hic duobus rectis pares angulos habeat. Quia nescias vtrū vspiam triāgulus sit: partē nō fateberis/ q̄a de illo in cōmuni & vniuersaliter noueris. quapropter captiones illæ q̄ ab authoribꝰ suis senticose cōfragoseq; appellātur: p̄timescēdæ aut defugiēdæ nō sunt: sed his fidēter cōferēdꝰ pes ē. ¶Nostin oēm binariū parē eē/ annuēte hoc te: at hūc (inquiūt) quē intra pugnū cōdimus/ nec binariū nosti esse/ nec parē. Eo fieri: vt eādē rē scire & nescire dicaris. Sed postremū hoc cōcedi potest/ neq; absurdum est. noui vniuersalē affectionē binarij: an vero vsq̄ binarius sit/ ignorare possum. nō ꝙ id (qd scio) ignorē: sed ꝙ sciā qdē i vniuersum/ sed sigillatim ignorē. Exēpli gratia/ scio omne hoiem aial esse: sed eū q Sardis inābulet/ neq; hominē esse neq; aial scio. Non eni eo modo diluēdū sophisma ē: quo multi conātur q negant se binariū scire parē esse/ sed fatētur scire omnē quē binariū esse intelligāt. Solutio hec periculosa cōtrouersaq; est. Nā illa proculdubio nobis sciuntur: quorū approbationē demōstrationēq; aut habemus aut accepimus. at accepimus nō cū ista adiunctione videlicet eum binariū esse parē/ quem nos binariū esse nouerimus: sed simpliciter absoluteq;. Nam demōstrationes de

Et hercules hoc gētilitium iuramē tū Christiana sentētia stultū: Themistio tribuamus/ non Hermolao/ nulli tamē

omni binario & de omni triangulo promiscue solent constitui. Et (hercules quantum mea fert opinio) nichil vetat: quin ea que discimus/ partim scire/ partim ignorare possumus. Itē ex his partim p̄nosse: parti querere & scrutari cōtingat. ¶Eadē ratione ratio Platonis refellitur: que posita ē in illo libro q ab eo inscribitur Memnō. Ibi nititur ostēdere omnem inquisitionē impossibilem videri: argumento ꝙ necesse sit eū qui inq̄rit/ id inquirere qd nesciat/ i qd si casu aliquo inciderit offēderitue/ nō animaduertat nec recognoscat id esse qd quærebat. ꝙ si omnis inq̄sitio gratia discēdi suscipitur/ inquirere vero nemo possit nisi cognoscat: alterū duorū relinq̄tur/ aut nos nichil omnino discere/ aut ea discere/ q̄ antea sciebamus. Ita eni demū venire quē in cognitionem rei aliquoius liceret: si intelligatur ea res esse/ quā querebat. Quēadmodū & seruū fugitiuū/ quoius nec formā nec inditia aliqua/ quibus habeat cognosci/ detineas: nunq̄ neq; inue-

ſtigare poſſis/ neq̧ a fuga retrahere. quē vero de facie cognoſcas: & inq̄rere & iuenire facile ſit. Huic rationi vel cauillo/ potius videtur Plato manus dediſſe. Nā & fatetur ea nos diſcere quæ ſciamus: atq̧ hoc qđ quis videtur doceri/ nichil aliud eſſe q̄ recordari & reminiſcēdo cognoſcere. Nos vero differre iſta plurimū dicimus. Nā poſſunt addiſci q̄ prorſus ignores: cognoſcūtur q̄ ante cognoueris. Nec quicq̄ prohibet/ quomin9 is qui diſcit/ ſciat ea q̄ diſcit: ſed alio vtiq̧ atq̧ alio modo/ vt dictū prius ē. Sicut nichil obſtat/ quin omnis doctrina diſciplinaq̧ ex principijs quibuſdā cōfeſſis & cōpertis euadat: quę ad id qđ incōfeſſum incōpertūq̧ eſt/ perducāt. Ac per hęc docuimus an quęri & demonſtrari aliquid poſſit: nunc quid ſit demonſtratio perſequendū.

¶QVID SIT SCIRE/ ET QVID SIT DEMONSTRATIO. Cap.IIII.



Erbum ſcire/ bifariam dicitur: latius/ pręſſius. Latius: quom omnē noticiā/ qualiſcūq̧ ea ſit/ ſiue de ſolis accidētibus rei/ ſiue alia ratione q̄ſita/ ſcientiā vocam9. Pręſſius: quom cauſam illā tenere credimus a qua res vt ſit habet/ & quæ cauſa eſſe cognoſcitur/ nec putamus id aliter eſſe poſſe ac ſit. Hęc propria/ hęc ſimplex & abſoluta ſcientia eſt. Inditiū: ꝙ omnes qui aliquā ſcientiā profitētur/ cōditiones has aut habere ſe cogitāt/ aut vero iam habēt. Sūt & alij modi ſciētiæ eius q̄ propria eſt. Nā & definitionū noticię & ſumptorū/ quę ꝙ prima ſunt/ demōſtrari nō poſſunt: ſciētiæ appellantur. Nec diffitēdū eſt cognitionis hoc genus cōtineri ſub ſciētia propria vt ſpecies. Eam vero ſcientiā qua de modo agitur demōſtrationē vocamus. Eſt eni demōſtratio ſyllogiſmus ſciētiā pariēs. Porro ſi neceſſe ē in ſyllogiſmo propoſitiones cauſas eſſe cōcluſionis: illi vero qui ſcire ſe arbitratur cōuenit/ vt cauſam rei cognoſcat. Nimirum vtrūq; in propoſitionibus demōſtrationis exigitur: & vt efficaciā habeāt cōcludēdæ cōficiendęq; rationis/ & vt cauſam rei demōſtrādę contineāt. Nā quāuis cauſa cōcluſionis huius ignem hic deurere/ ſit cinis pridie relictus: non tamē cauſa rei dicēdus cinis eſt. quia cinis ignium cauſa eſſe nō poteſt: ſed ignes cineris potius. At in demōſtratione vtrūq̧ requiritur: vt cauſa cōcluſionis/ cauſa etiā rei ſit/ quę cōcludat. Sed quia cauſa omnis & prior & potior effectu ē: neceſſe ē propoſitiones quoq̧ & proprias & priores & potiores eſſe cōcluſione. Et quoniā ſcire cōtigit/ quādo credim9 eſſe aliter nō poſſe/ q̄ ſit: iccirco veras haberi ꝓpoſitiones oportet. Si eni falſum aliqđ cōtinerēt: ſequeretur ſcientē opinari eſſe q̄ nō eſſent. veluti ſi ex falſis propoſitionibus induceretur diametrū eſſe cōmenſurabilē coſtę. Sed ſi omnis doctrina & diſciplina prænotione anticipationeq̧ paritur: neceſſe eſt & in demōſtratione hoc probari. hac de cauſa oportet notiores eſſe propoſitiones/ q̄ cōcluſionem cōcedi. Prænoſci vero has neceſſe ē nō ſolū vno modo id eſt cognitione/ qđ indicēt nomina: ſed etiā illo/ cognitiōe ꝙ ſint. nā in hoc ſita veritas eſt. Sed teſtemur breuiter: q̄ propoſitionib9 demōſtrationis neceſſaria diximus. Ea ſunt hęc: vt cauſę ſint/ vt priores/ vt potiores/ vt proprię/ vt verę/ vt notiores. Plane demonſtratio oīs nō ſolum ex prioribus/ ſed etiā ex primis cōſtat. Si enim ſumpta demōſtrari per alia ſumpta poſſunt: priora quidē concluſione videbūtur eſſe/ ſed nō prima. Si vero aliqua omnino demonſtratione non egēt/ ſed per ſe probabilia manifeſtaue ſunt: hęc prima & ſūma intelligātur neceſſe eſt. Qđ genus veteres profata & proloquia & enūciationes (vt ſic dixerim) imediatas/ & dignitates appellāt: in quę reliqua cōferrētur/ & per quæ ſumptiones q̄ ſyllogiſmū optimatē cōſtituūt/ approbarentur aſſererēturq̧/ eoq̧ & principia demōſtrationis vocātur. Q; ſi quę propoſitiones ita primæ & ita priores habētur: palā eſt eas priores eſſe nō nobis/ ſed naturę. Nam nobis priora ſunt ſingularia/ & quę ſub ſenſum cadūt: naturę vniuerſalia & a ſenſu longiſſime poſita. nā & quom notiores dicūtur: id referēdū ad naturā eſt. Nec enim demōſtratio ad menſurā ſe ingenij noſtri ſummittit: ſed rectā tenet ad veritatē viā. nec quid ipſi poſſimus/ attēdit: ſed i ſolam rei naturam incumbit/ illam veſtigat/ illā explorat/ etiā ſi nobis ignota incōſpectaq̧ ſit. Nam ſyllogiſmus ſciendi/ in eo maxime a reliquis euariat: ꝙ illi tum verū ex falſis poſſunt oſtendere/ qđ apud rhetores frequens eſt/ tū priora ex poſterioribus/ qualis videtur ſyllogiſmus/ qui ex ſigno cōiecturaq̧ ducitur. Iam cęteri (vt cōcedamus) ex veris: non tamē ex proprijs formātur. ſed ita vt ſi aliquis medicus vulnera orbicularia difficilius curari & coaleſcere eo cōprobet: ꝙ figura ea capaciſſima omniū ſit. Nec eni medico propria ea ratio eſt: ſed geometrę. Et hęc omnia obſeruanda in ijs propoſitionibus ſunt: quę ad demonſtrationē exquiſitam & ſtabilem adhibentur.

¶QVID SIT PROPOSITIO IMMEDIATA. Cap.V.



Ropoſitio itaq̧ ſūma imediataq̧ dicitur: qua nulla ſuperior eſt/ & quā nemo demōſtratione alia confirmare poteſt. Atq̧ omnes hę cōplexu vniuerſaliū cōſtāt. Sūt eni nōnullę: quę ex ſenſibilib9 nectūtur. Nā tunicā eſſe cādidā: ꝓpoſitio immediata ē/ ſed nō eius generis quoius eſſe pricipia demōſtrationis reqrūt/ quippe quę vniuerſalia eſſe neceſſe ſit. quoius rei cauſam poſt viderim9. Immediatarum ꝓpoſitionū q̄ demōſtrationi aſſeruīūt: aliæ ea natura ſunt/ vt neceſſe ſit omnes homines/ q

loquendo imitādū. qđ ſi cui elegās eſſe videt: deo barbar9 ille ē/ cui maxime & vitæ & ſermonis vera elegātia placet. vera igitur elegātia non eſt/ ſed vana. faceſſat ergo/ & Chriſtiano obſoleſcat ab vſu.

doceri quicq̃ velint/ noticiā & iformationē earū impēssam & ante captā habere sine doctrina. & hęc vt dixi proloquia & pnūciata dicūtur. Cōsurgūt eni & coualescūt nonones quędā & sensus cōmunes i homine suapte natura/ citra docentē: sine quib⁹ nec intelligi quicq̃/ nec qri possit. Quāobrem Theophrastus illas ita finit. Proloquiū siue dignitas/ persuasio quędā ē. quoius duę sunt species. Vna ipromiscua: & ad ea tantū pertinēs/ q̃ certo genere cōtinētur. qualis illa: si ab ęqualibus ęqualia demas. Altera vaga & in omne genus fusa: qualia ea/ in qbus aut etiā aut nō ponitur/ alterutrū esse verū oportet. Horū cognitio perinde vti cōgenita & cōmunis oibus videtur. ab hac ratione dignitates vocātur: & merito. Nam quorū vsus aut simpliciter in oib⁹ cōstat/ aut particulati in ijs q̃ vnius generis sunt: digna proculdubio iudicātur/ qbus potissimū credatur/ & quę inter ea in qbus posita sunt/ principē locū obtineāt. atq̧ hęc vna species imediatę propositiōis ē. Altera positio dicitur: quę quāq̃ demōstratione alia stabiliri nō potest/ nō tamē necessario a discēte pscitur/ sed accipiēda a docēte ē. Positionis aliud genus definitio ē: aliud subiectio. Definitio est oratio: in qua nec esse/ nec nō esse rem dicimus: sed tātum/ qd sit rei esse. Q uāuis q; sequi possit vt ea res sit/ quoius definitionē afferimus: nō tamē hoc finiendis reb⁹ pricipaliter accuramus. Nā vt sit res/ per accidens est: per se vero quidnā res sit/ definitio exprimit. Definitiones porro solas scire oportet. prohinc ābigitur vtrū definitio aliqua propositio videatur esse. Et hercule nō videtur: quom definitio quadrare & respōdere debeat nomini qd definiatur. alioq in eo nobis: Aristoteles clara voce testat. Definitio (inqt) rē esse vel nō esse nō sumit. Ecōtrario si nō sit propositio: quāobrē vt species propositionis imediatę affertur/ Sed hoc alijs pensiculādū: & explicādū relinquo. michi in trāscursu admonuisse & locum mōstrasse sat sit. In duas itaq̧ species (vt dixi) positio secatur: in definitionē/ & subiectionem. Cōmune aūt cuiusq; subiectionis est primū nō cōtingere hominibus a natura: sed ab artifice pręceptoreq; imprimi. tum deinde propositionē esse. Cōstat eni quicqd in subiectione collocatur: de eo aut vt sit/ aut vt nō sit/ semper afferri. quoinsmodi illę sunt: motū esse/ ex nichilo nichil fieri/ a quocūq̧ pūcto ad aliū punctū lineā rectā educi. Ac subiectiones quidē potissimū appellamus: quę vel a se nobis perspicuę sunt/ vel simulatq̧ didicimus/ assertione etiā nostra facile cōprobātur. Q uę vero nō ita perspicuę sunt: hę postulata siue petitiones dicūtur. Vt apud geometrā: lineas q a minoribus āgulis extrahūtur cōnias fieri. Atq̧ hęc simpliciter proprieq̧ postulata & subiectiones vocātur. Sed aliud genus postulatorū & subiectionū habet: q̃ neq; imediatę sunt/ neq; demōstrationis astructu indigēt. q̧ si quis illas citra explicationē in syllogismo cōstituat: neq; subiectiōes neq; postulata oibus & simpliciter dicētur/ sed illi vni dūtaxat q cōstituerit cōcesseritq̧. Demōstratio vero nō ex talibus: sed ex prioribus certis & confessis existit. Quid sit immediata propositio q̃ demōstrationi cōueniat/ quid positio/ qd subiectio/ qd postulatū/ executi iam sumus.

¶PLVS CREDI PROPOSITIONIBVS Q̃ CONCLVSIONI. Cap. VI.

NVnc videamus priuilegia ea q̃ pricipijs demōstrationū tribuim⁹: recte an perperā sint tributa. Id fiet cōmodissime: si a capite singula percēsebūtur. Dixim⁹ assūptiones in demōstrationib⁹ notiores cōclusione haberi: nec iniuria/ quādo per illas & scire & credere cōclusionē oportet. Sēper eni id qd pluribus tribuitē/ ita vt alteri p alterū tribuatur: necesse ē vt illi plus cōpetat per qd alteri cōmunicatur. Si igitur cōclusiones merito propositionū & credūtur & cognoscūtur: profecto necesse ē vt ppositiones āplius credātur & cognoscātur. Qui eni pceptorē ob discipulū diligit: nimirū necesse est ipsum magis discipulū diligat. Ita propositiones illę necessario notiores sunt: interim omnes ex quibus syllogismi cōficiuntur/ interim nō omnes/ sed quędā omnino. Sunt porro aliquę qbus/ q̧ admodū euidētes non sunt: ita demū vtimur/ quom demonstratę per alias fuerint. Q̧ si verum est propositiones/ q̃ conclusionem plus cognosci: duorū alterū dabitur/ vt aut illas per demonstrationē sciamus/ aut vt in his noscendis melius & locupletius affecti dicamur/ q̃ quom per demonstrationem quid scimus. atq; hoc modo circa dignitates & enunciationes primas afficimur. Nō solū autē credibiliores oportet propositiones q̃ conclusionem concedi: sed etiam vt nichil ex ijs quę propositiones his contrarię continent/ incredibilius sit. Nam si nichilo magis propositionibus q̃ contrarijs credas/ neq; cōclusioni vtiq; crediteris potius/ q̃ huic contrarię: eo credere etiam continget posse aliter esse q̃ sit confectū. Ita fiet vt complexionis scientia inuariabilis esse nō videatur.

¶NEC SCIRI DEMONSTRATIONE OMNIA/ NEC CIRCVLO. Cap. VII.

NOnnulli autē sunt/ qui male vtentes ijs quę a nobis recte dicūtur: demōstrationē de medio funditus tollāt. Ac nos quidē putamus: si vlla demōstratio sit: supra ei⁹ oportere amplius sciri q̃ conclusionē. Illis vero hoc nō videtur: sed arbitrantur nichil sciri a nobis posse/ nisi qd per demonstrationē sciatur. non igitur concedent propositio-

nes amplius sciri: nisi fides his per demōstrationis lucē accesserit. Q² si assumptiones necesse est demōstrari per alias/ atq; has rursum per alias semper: aut i infinitū casura inq̄sitio est. infinita autē exigi/ aut absolui qui possunt/ aut si defatigatus processu desistas: sine dubio relinq̄re ignotas saltē illas oportebit/ quibus demōstrādis prę fastidio supersessurus sis. Ex ignotis aūt principijs q̄ possit quicq̄ cognosci/ Nā quorū principia ignorātur: ipsa quę de pricipijs profluunt sciri non possunt/ nisi forte per hypothesin/ idest subiectionē adiunctionē q; illorū. Sane postremum hoc verissime dicitur: prioribus ignoratis/ posteriora cognosci nō posse. illud perperā: sciri non posse/ nisi qđ per demonstrationē sciatur. Nā plurima sunt: quę & sciātur/ nec demonstrationem capiant. Profecto iidem peccāt: & qui nichil sciri/ & q̄ omnia sciri per demōstrationē defendūt. Sed quemadmodū notissimū est pleraq; huiusmodi esse/ vt fidē aliunde & probationē requirāt: ita nichilominus conspicuū videtur/ cōplura esse quę suopte ingenio cognita/ explorataq; sint/ immo magis etiā q̄ quę cōfirmatione alterius addicūtur. Iam principia demōstrationis demonstrationes esse nō possunt: sed propositiones indubitabiles immediatęq;/ & luce sua perspicuæ. his pręfecta mens ē/ quę terminos cōpręhēdit: quorū cōplexu dignitates & pręfata cōcipimus. Melius hoc modo dicitur: q̄ conceditur ea quę noscūtur/ omnia videri per demōstrationē quęsita. alioqui dum infinitā illam progressionē declinant: videntur in circularē/ & reciprocā demōstrationem incidere. hoc autē est: errorē/ errore alio operire. Ita quom ea sumant/ quibus nitantur demonstrationē seruare: nichilominus cōcessis his/ necesse est demonstrationē excidi. Nam si ex prioribus & notioribus constitui demonstratio debet/ impossibile autē est eisdem eadē esse priora posterioraq;: fieri nullo modo potest/ vt quicq̄ circulo demonstretur. Nam circularis demonstratio est: in qua id quo demōstrandis alijs vtimur/ per illa ipsa retro astruimus. Ac potest quidem accidere vt eadem eisdem priora posterioraq; habeātur: nō tamē simul/ nec vno respōsu/ sed diuerso. vt si alia ad nos: alia ad naturam referri dicātur. Demōstratio vero: semper priora quę secundum naturam sint priora/ desiderat. Q² si ex prioribus secundū nos demonstratio aliqua nectitur/ vt demonstratio appellari possit: nō tamen simpliciter/ sed secundū nos demōstratio fuerit. Non solū autem ratione hac demōstratio reciproca euertitur: sed ob deridiculum quoq; qđ ex ea cōsequitur. Id tale est: A est/ si A est. Nam si per A ostenditur B/ per B vero asseritur C/ per C rursum cōmunitur A: manifestū est A demōstrari per A. a quo enim cœpta est: in id resilire/ ac referri videtur oratio. Hoc autē ambitu: nichil fit demōstratu/ & explicatu difficile. Multa alia incōmoda his eueniunt: quę nos in cōmētationibus de syllogismo collegimus. quare relegandi illuc sunt quibus ea nosse accuratius studium est: nos hoc loco repetere nō est necesse/ sed plura fortasse q̄ vsus postulabat/ extra negocium diximus.



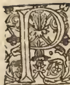
¶NECESSARIAS ESSE PROPOSITIONES IN DEMONSTRATIONE. Cap. VIII.

REdeamus ergo vnde sumus deducti. Dicebamus supra/ veras esse propositiones scientiæ oportere: nec solum simpliciter veras/ sed etiam quę aliter esse nō possent. qđ nichil aliud est q̄ propositiones necessarias facere: atq; hoc rectissima ratione. Quom enim id quotus fides per demonstrationem accipitur/ necessariū sit (necessariū autē id dicitur in artificio demonstrandi/ qđ aliter esse nō potest) atq; hoc ita etiam non aliunde cognoscitur/ nisi ex demonstratione & syllogismo scientiæ: nimirū necessarias oportet haberi propositiones/ per quas illud efficitur.

¶QVID SIT DICI DE OMNI. Cap. IX.

DEinceps enumerandæ quęstiones sunt/ quę ad demonstrationē pertinent: edocendaq; ratio est/ queādmodū abundare copia propositionū earum possimus/ quę ad hoc genus quęstionū accōmodantur. Initiū autē a sermone/ de propositionibus instituto sumatur. ex illis eni syllogismus cōsurgit. Quoniā itaq; omnis propositio ex subiecto aliquo & prędicato cōnectitur: scire oportet prędicatum in propositionibus demonstrādi/ nō vtcunq;/ sed per se de subiecto dici afferriq; oportere. Sed quid nā sit hoc/ qđ per se vocamus: declarabitur mox. sed prius est: vt sciatur/ quid sit prędicare de omni. nam sine hoc: verbum per se explicari probe nō potest. Prędicare de omni est/ nō qđ in aliquo sit/ in aliquo nō sit: aut qđ modo sit/ modo nō sit. Aliud eni genus hoc ab eo quotus in libris de syllogismo habita mentio ē. Ibi nāq; de omni appellabatur: qđ nō semper sed aliquādo omnibus inesse diceretur. at hic alirer audiendū est: qđ de omni affirmatur. Exempli gratia: de omni homine/ animal dicitur. de quo enim verū est hominem dici: de eodem verum est et animal. & si nunc vnum est verum: alterum quoq; verum esse necesse est. Q² autem tale sit id qđ nuncupatur de omni: cōstat argumento/ eo q̄ ij qui inductionem afferre & repræhēdere hoc genus volūt/ solēt alterum probare/ aut q̄ aliquoi vni non insit/ aut q̄ aliquando nō insit. atq; hoc est qđ de omni dicitur/ siue de toto.

¶QVID SIT DICI PER SE. Cap.X.



Per se prędicari videntur ea: quę quom de omni dicantur/ in eo qđ sit rei esse/ de subiecto dicũtur. vt de homine aial/ de platano arbor/ de triãgulo linea. Est enim triãgulus/ q directis tribus lineis cõtinetur. Porro nõ omne qđ prędicatur de omni: prędicatur etiã per se. Nã de omni cygno cãdidũ p̃dicatur/ quia & sẽper & omni cygno candor inest: nõ tamen in eo qđ sit cygno esse. Saue modus hic vnus eorũ est/ q̃ per se p̃dicari dicũtur: quoius vsus ĩ demõstratione primarius & maximus esse solet. ¶Secũdo modo accidẽtia illa in quorũ definitionibus collocãtur subiecta: per se inesse dicũtur ijs subiectis/ quę in definitione sumũtur/ declarãte quid sint. proide simitudo per se naso inest: quia definitio simitudinis/ nasi cauitas est. Inest per se & rectitudini linea: quia in finitione eius linea adhibetur. nichil eni aliud directio ẽ: q̃ mẽsus is qui super pũcta lineæ indecliuis & æquiremus est. Inest & ĩparitas numero. quid eni est ĩpar nisi numerus in partes inęquales diductus? Insunt & aio virtutes/ quia ĩ finibus earũ: aut pars aliqua animi/ aut potẽtia sẽper adiũgitur. ¶Tertia forma eorũ q̃ per se adsunt: pertinet ad accidentia/ q̃ ita subiectis suis insunt/ vt nõ alijs prius. quomodo supficiei color. Ea igitur quę tribus his modis de aliquo afferũtur: per se afferri dicũtur. ¶Est & quartꝰ modꝰ verbi huius p se: nõ in ijs q̃ de alio prędicẽtur/ sed in ijs q̃ neq; per aliud sunt/ neq; ĩ alio cõtinẽtur. atq; hęc ĩdiuiduę substãtię sũt: Callias/ Socrates/ Plato. Sũt & causę q̃dã per se q̃ nõ ex accidẽti/ nec forte fortuna sũt causę. vt si ĩnãbulãte me/ fulserit. nõ eni ꝓpterea ꝙ inãbulabã/ fulsit: sed temere contigit. Itẽ si pastinãdo thesaurũ qs offẽdat: nõ iccirco pastinabat/ vt thesaurũ iueniret/ sed ita cecidit. Si vero iugulãte te Socrates morit: euenisse id casu nõ dicimꝰ/ qa iugulatio illa per se causa interitus est.

¶QVI MODI EORVM/ QVAE PER SE DICVNTVR: AD DEMONSTRATIONEM PERTINEANT. Cap.XI.



Atq; hęc posteriora significata eius qđ per se appellauimꝰ: adiecta sunt ãplificãdi exornãdiq; gratia. Priora aũt duo manifestũ est: ex necessarijs cõstare. Nõ eni possunt nõ esse: quę in definitione de nominibus/ in eo qđ sit rei esse/ dicũtur. nec q̃ ita subiecta accidentibus sunt: vt in definitionẽ eorũ addãtur. Cęterũ sine aliqua ratione intelligi potest: necessario esse ea quę in definitione nominũ collocãtur. Illud nõnullã controuersiã habet: vtrũ accidentia quoq; ipsa necessario sint/ quę sine substãtia sui subiecti definiri nõ possũt. Verũ hoc facilius fiet intellectuq; capietur: si prius quęstiones quasdã quę huic videntur attinere soluerimus. Nullũ igitur tale accidẽs potest ex sua natura omni aliquoius speciei indiuiduo inesse. Nã simitas omni naso nõ inest: neq; omni nũero paritas. Ex hoc seqtur/ vt dicere bono periculo liceat: nõ inesse necessario simitudinẽ naso/ neq; nũero paritatẽ. atq; hoc verissime dicitur: si quis accidẽtia hęc seorsum accęperit. Qz si de accidẽtibus ijs ita sermo fiat/ vt quibus cõtraria sua respõdeant/ paritati imparitas/ simo resimũ/ & singulis singula: tũc alterum cõtrariorũ necessario prędicabitur de subiecto. Omnis enim numerus par vel impar est: & omnis linea arcuata vel directa. proinde negatio vnius/ cõfirmatio alterius est. Nam numerus qui esse nõ impar dicitur: statim cognoscitur par. & nasus qui neq; rectus/ neq; resimus sit: continuo intelligitur simus. Sunt enim aliqua quorum contrarietas pluribus q̃ duobus cõstet. atq; hęc sunt quę inter se excessu defectuq; differũt: quoniã in his & medietas cernitur. Quãobrem si de quaq; re aut affirmatio aut negatio vera est/ negatio autẽ taliũ accidentiũ/ alterum ponit in subiecto habili determinatoq;: manifestũ est alterum illorum necessario inesse omnibus/ quę subiecti generis natura participant. Quid sit de omni/ quid per se: diffinitum iam sit.

¶QVID SIT VNIVERSALITER DICI. Cap.XII.



Hvnc de vniuersali agamus. Vniuersale appello qđ de omni & per se & quatenꝰ ipsũ est: dicitur. Quare si quid per se ẽ: nõ cõtinuo seqtur vt vniuersale etiã sit. Nã secũdus modus eorũ quę dicũtur per se/ & sequẽtes duo: vniuersaliter esse nõ possũt. neq; eni propterea ꝙ de omni dicuntur: statim necesse est vt vniuersaliter sint. Nam albũ de omni cygno affertur/ & atrum de omni coruo: nõ tamen vniuersaliter/ quia neq; per se. Vtrũq; igitur adesse necesse est ijs quę vniuersaliter prędicãtur: & vt per se/ & vt quatenus ipsa sunt/ p̃dicentur. Hęc duo nobis hoc loco audiẽda vt eadem sunt. est eni alterũ alterius ita cõsentaneũ connexũq;: vt separari alterũ ab vtroq; nõ possit. Exẽpli gratia/ inest per se lõgitudo lineæ: quia in definitione eius affertur. inest etiã quatenus ipsa est. Rectitudo quoq; inest lineæ tum per se/ tum quatenus ipsa ẽ. nã sine linea rectitudo definiri nõ potest. Sed quęro nũ omnia quę definitionem aliquoius cõminuunt: vniuersaliter prędicentur/ vt genera/ vt differentiæ/ quę & de omni/ & per se afferri prędicariq; cõuenit? An si definitionẽ vniuersalis reddere accuratissimã volumus: adijciẽdũ est nõ modo vt per se/ & vt de omni dicatur/ sed vt primũ adsit huic/ & nulli alij

prius? Verbi gratia. Habere duobꝰ rectis pares/ primo adeſt triãgulo. hæc enĩ affectio & p ſe triangulo ineſt & omni triãgulo: quia per eſſentiã primũq; adeſt. Habere igitur duobꝰ rectis æquales vniuerſale in figura nõ eſt: quia omni figuræ non adeſt. nã quadrãtali non adeſt: ſed nec vt vniuerſale ſchalario adeſt. Q uãuis enim omni ſchalario et omni æquilatero & omni æquipedo adſit: non tamen his adeſt vt primis/ quia prius adeſt in commune triangulo. Illud ergo quod omni & primũ ineſt: ineſſe vniuerſaliter dicitᷓ. et demonſtratio ex hoc genere affectionũ ſiue vniuerſalium/ conſtat: quãuis ad ea quoq; vſũ ſui demõſtratio porrigat/ quæ ſub vniuerſali habent. Nam qui triangulũ continere duos rectos oſtẽdit: æquipedum quoq; continere duos rectos obiter demonſtrat. Geometra tamen explicationem ſuã non ad æquipedum: ſed ad triãgulũ generatim accommodat. Nec deterreri hoc exemplo quemq̃ velim: quom vniuerſale ſubiecto æquipollere/ et cum eo reciprocare conueniat. Scire licet genera/ quanq̃ in plura ſe quaſi fundunt hiantq;: tamen differentijs proximis ineſſe vniuerſaliter/ mox et differentias ſpeciebus. alioqui ſiquis hoc negauerit: cogetur fateri demonſtrationem ad ſolas pertinere definitiones.

Q uadrãtalis

Q uadrangula

¶ Q VEMADMODVM CIRCA VNIVERSALE IN DEMONSTRANDO ERROR CONTINGAT. CAP. XIII.

HAudquaq̃ autẽ ignorandũ eſt circa vniuerſale frequenter errari. Fit enim ſæpenumero interi vt qui demonſtrant/ demonſtrare non credãt: interi contra/ vt qui non demonſtrent/ demonſtrare ſe putent. Tres adeo cauſæ allucinationis huiꝰ noſcunt. ¶ Prima eſt quom id de quo aliquid demonſtramꝰ ſingulare & indiuiduum eſt: vt ſol/ luna/ mundus. Nam quom nichil ſit ijs ſuperius aut commune/ ſed mera indiuidua ſint/ tantum vnus eſt ſol/ & luna vna/ et vna tellus/ et cælum vnum/ quoties de his demõſtrationẽ aliquam nectimus/ vt de terra q in meditullio orbis ſit locata/ aut de cęlo q circumagatur: tum id quod vniuerſale ẽ demonſtraſſe non videmur. An eſt qui neſciat de his vt ſingularia et particularia ſunt: demonſtrationem componi non poſſe? Non enim de ſole vt vnus eſt/ demonſtramus deliquium eius/ lunæ interuentu contingere: ſed ita vt etiam ſi multi ſoles eſſent idem probaſſe demonſtraſſeq; videremur. Verbi cauſa/ ſi ex omni triangulo ſolus equipes haberetur quem duobus rectis æquales angulos continere demonſtraremus: nichil ad me faceret/ æquipes eſſet nec ne/ ſed attineret eum eſſe triangulum/ etiam ſi æquipedem ſolum extare ſubiectum ſit. Ita quom ſolem probamꝰ maiorem terra: non in eo q vnus eſt/ ſed in eo q ſol probamus. eoq; neceſſe eſt demonſtrationem non ad hunc ſolẽ referri: ſed ad omnẽ ſolem ſi plures illuceſcerent mũdo. Q uare quom de ſingularibus ratiocinatiões aliquæ aſtringunt: admonẽdi ſumꝰ non de ſingularibus/ ſed de vniuerſali quod mente concipitur aſtrictũ et demonſtratũ itelligi. ¶ Altera decipuli cauſa eſt/ quom ſpecies multæ differenteſq; ratione vna conueniunt: ſed illud in quo conueniunt innominatum eſt. Differunt diſcriminibus ſpeciei numerꝰ/ magnitudo/ tempus. ſed in illo conueniunt/ q ſicut quattuor compariles numeri commutatis vicibus eiſdẽ proportionibus reſpondẽt: ita magnitudines quattuor/ et tẽpora quattuor. Porro de ſingulis demonſtratio ſeorſum fieri ſolet: quia res commune nomen non habet/ neq; natura aliqua ſuperior eſt nũero/ magnitudini/ tẽpori de qua poſſit illa vniuerſalis affectio demonſtrari. ac eſt quidẽ generaliter verum: vt quæcũq; ita comparilia ſunt/ commutato ordine eiſdem proportionibꝰ congruãt. Q uia vero nomen aliquod eiꝰ rei commune et certũ afferre non eſt: ſoluitur demonſtratio vna i multas/ atq; ita de ſingulis demonſtratũ vniuerſaliter videtur. quod tamẽ ſecꝰ eſt: quia nec numerus vt numerꝰ eſt/ neq; magnitudo qua magnitudo/ neq; tempꝰ in eo q tẽpus in demonſtrationes illas ſufficiunt. Pari pacto falli contingeret: ſi ſeparatim de ſcalario probaretur duos eum rectos habere/ ſeparatim de equipedo/ ſeparatim de ęquilatero. Nũc q in his nominatum commune habetur vt triãgulus/ falli non facile eſt: in qbus vero non habet/ facile. ¶ Tertia erroris cauſa eſt: quom is qui aliquid ineſſe omni demonſtrat/ credit ſe id ineſſe vniuerſaliter demonſtraſſe. Verbi gratia. Probet geometra ſi linea recta quę ſuper duas lineas rectas ceciderit rectũ vtrinq; ſecus angulũ faciat: duas illas lineas rectas nunq̃ coniunctum iri. Hoc omnibus lineis conuenit quæ rectos angulos faciunt: non tamen per hoc primum ęque diſtantes ſunt. Nam ſi non vtrumq; facerent rectum/ ſed duo qui ſimul iuncti ęquales duobus rectis eſſent: nichilominus ęque diſtantes probant. Illa ergo demonſtratio quæ confirmat duas rectas non coniunctũ iri: primum et vniuerſaliter concepta eſt. illa vero quæ vtrũq; angulum committi rectũ demonſtrat: non vniuerſaliter ſed de omni dũtaxat cõcludit. ſed quomiã diſcerniculo intelligitur de omni: an vniuerſaliter cõſtituta demõſtratio ſit? Sed conſtat/ ſi idẽ eſſet triangulo/ eſſe et ſcaleno quemadmodũ veſtimẽto et tunicæ: is qui ſcalenũ habere duos rectos oſtẽderet/ vniuerſalẽ affectionem nouiſſet. quãuis enim ſcalenꝰ duos rectos contineat qua triangulus eſt: tamẽ ex ſubiectiõe idẽ eſſe triangulũ & ſcalenũ conceditur. q ſi non idẽ ſed alterum eſt/ nec qua ſcalenus ſed qua triãgulus affectionis eius particeps

Sufficiunt/ ponãt collocãti cõſtituũt

a b. c d eqdiſtantes. e f altriſecꝰ duos rectos creat.

g h. i k eqdiſtãtes: ſed l m ſupincidẽs nõ duos altrinſecꝰ rectos facit ſed duobꝰ rectis æquos

est: profecto ij qui demõstrationẽ eam de scaleno qua scalen⁹ est conditã arbitrant̃/ ignorãt affe-
ctionem illã vniuersalẽ esse. Sed quæro qua ratione scrutari possim⁹ duos rectos: vt scalen⁹/ an vt
triangulus habeat/ hoc eni solum nobis reliquũ est: ad mentionẽ presentem. Igitur affectio vni-
uersalis per illud adest habeturq;: quo adẽptu(quia primũ inter illa est q̃ insunt ipsi) continuo &
predicatũ adimitur. Verbi gratia. Huic triãgulo insunt omnia hęc: esse ęneũ/ esse scalenũ/ esse tri-
angulu/ esse figurã finib⁹ claudi: quæritur per quod ex ijs/ quę modo numerauimus/ affectio hęc
duos rectos habere/ prędicet̃ de triãgulo. Tolle ęneum: num propterea duos rectos demeris? ne-
quaq̃. Tolle scalenũ: adhuc duo recti superstites sunt. Tolle triangulũ: iam hic oportet predicatũ
tollatur. Nec eni preterea duos rectos habere aliquis triangulus possit: si triangulus esse desierit.

Quæstio

¶ Sed dicet quispiã ratiõe illa effici: vt affectio hęc ad figurã/ ad superficiẽ/ ad extremitates per-
tineat. Nã si aut figura aut supficies aut extremitates tollãt̃: nõne duos rectos sublatũ iri necesse
est?

Dilutio

¶ Ego vero confiteor abiũcta figura/ supficie/ terminis/ abiturã affectionẽ illã cõmorituramq;:
sed non quia figura/ supficies/ termini/ sed quia triãgul⁹ abiunctis his necessario tollitur. Si eni
sine figura/ terminis/ supficie/ icolumis esse triãgul⁹ posset: vtiq; sublatis etiã his duos rectos ha-
bere cõtingeret. sed hoc ipossibile est. Tu vero id ita contẽplare. Manẽtibus figura/ planitie/ clau-
sulis triãgulũ deme: stati duo recti demunt̃. ergo habere tris: huic primo & vniuersaliter dicen-
dum est inesse. nã alijs cęterorũ abolitis non abolet̃: qualia sunt ęneũ esse/ scalenũ esse. alijs ma-
nentibus non manet: qualia sunt figura/ planities/ termini. Potest eni figura duos rectos nõ ha-
bere: qualis est quadrãgula/ & multangula. Triangulo certe seruato seruatur: perẽpto perimitur.
Quamobrẽ recte dictum videtur vniuersalem affectionem per illud cõstare: quo primum abiũ-
cto prędicatum abiũgitur. abiũgitur & abiuncta figura/ superficie/ terminis: sed non primis.

¶ IN DEMONSTRATIONEM NECESSARIA INGREDI. CAP. XIIII.



Is ita cognitis/ palã est ex vniuersalib⁹/ & ex iis q̃ per se adsint: demonstrationẽ
existere. Nã si noticia per demonstrationẽ quæsita ex principijs necessarijs et
quę aliter esse non possint cõsurgit/ sola autẽ ea necessaria sunt de quib⁹ dicunt̃
quę per se in his et vniuersaliter continentur: manifestũ est demonstrationẽ ex
illis constitutã videri. Hanc rationẽ aliqui cauillãtur et cõparant huic. Si ani-
malium corpora ex siccis et humidis constãt/ cibus et pot⁹ siccũ et humidũ est:
ergo ex cibo et potu corpora animaliũ constant. sed vir sapientissime nõ pro-
basti: sola hæc esse humida siccaq;. Aristoteles vero sola ea esse necessaria pri-
mum ostendit/ quãuisq; nõnulla accidẽtia sint: quæ inesse substantijs suis necessario videant̃. vt
albedo niui. quia tamẽ natura horũ eiusmodi est vt aliquibus subiectis nõ insint necessario: effi-
citur vt necessaria simpliciter credi non debeant. queadmodum simpliciter illa necessaria sunt:
quæ & per se & vniuersaliter prædicantur. Porro ex ijs quæ vera tantum sint constituere syllo-
gismum possumus: sed qui tamen demonstratio non dicatur. Exempli gratia. Callias inãbulat/
qui inambulat mouetur: mouetur igitur Callias. Demonstrare non possum⁹ nisi ad demonstra-

Quã vero/ id est quãtũ vero.

tionem necessaria principia conferantur. Quã vero omnis demonstratio ex necessarijs sit: argu-
mento est/ q; cum demonstrationem euertimus: infirmatione illa vti solemus q; ea quæ sumun-
tur necessaria non videntur. Vnde ridendi sunt qui propositiones/ quæ demõstrationi præserui-

Protagoras

unt: posse accipi de verisimilibus & credibilibus arbitrantur. qd Protagoras contendit: qui pro-
positiones in demonstrationem probabiles & verisimiles tantum addebat/ quas qui nouisset sciẽ-
tiam consecutum putabat. qui vero scientiam cõsecutus esset: proculdubio scire quid esset scien-
tia. Sed si demõstratio non solũ veris sumptis contenta est/ sed proprias causas et alias conditio-
nes quas retrò asseruimus requirit: facile datur intelligi/ demonstrationem ex probabilibus non
coalescere. Nunc q̃ verum sit omnem demõstrationem ex necessarijs constare: probabimus. Pri-
mum nemo scierit quãobrẽ necessaria conclusio sit: nisi propositiones necessarias cognoscat. Nã
conclusionem seorsum facile est necessariã intelligere: vndenam autem necessaria sit sciri nõ po-
test si propositiones necessarias esse nõ constet. Animal in homine necessario continet̃. sed si quis
in homine propterea contineri animal credat quia deãbulet: rem quidẽ necessariam cognoscit/
hoc est in homine cõtineri animal/ sed rationem q; animal in homine contineat̃/ ignorat. Præ-
terea tale medium salua conclusione potest extigui: quãdo autẽ medium conclusionis extingui-
tur tollitur causa propter quã necessaria conclusio videbatur. At nonne mirabile est re icolumi/

Sequioris generis/ extrinseci & extranei generis.

saluo qui sciat/ ratione(quæ non exciderit) manẽte: nichilominus ignoratũ id videri? Sane cõclu-
sionem demonstrationis necessariam esse consensum fere omniũ meruit: sed sunt qui putent fie-
ri posse vt conclusio necessaria per mediũ sequioris generis cõfirmetur. Ac potest quidem ex ijs
quorũ vsus nichil conceditur/ necessaria cõclusio effici: et ex nõ veris vera. nã licet ex necessarijs
non nisi necessariũ sequat̃: non tamen commeat vt necessariũ ex non necessarijs euenire nõ pos-

sit. Non eni quemadmodũ contigens ex contingẽtibus: ita æternũ ex æternis semper concluditur. Pluribus de hoc alio opere in mentione de syllogismo egimus. Verũ qui ita sentiunt ignorãt vtrũq; in conclusione demonstrationis requiri: & ꝙ seorsum necessaria sit & ꝙ per demõstrationem id habeat. Habere autẽ id per demonstrationẽ: nichil aliud est q̃ per mediũ tale astrigi quo sublato necessariũ sit conclusionẽ nec pfecte nec absolute cognosci/ siue de causa/ siue de effectu agatur. Quãobrem si mediũ per quod demonstras necessarium putabis/ nec tamẽ necessariũ sit: persuasionem quidẽ sciẽtiæ habebis/ sed sciẽtiã non habebis. ꝙ si vim medij huius infirmã proindeq; non necessariam noueris: tunc nec scientiam/ nec sciẽtiæ persuasionẽ habueris. Quæ autẽ differentia sit inter demonstrationẽ quæ ab effectis & quæ a causis ducitur/ quarũ priorẽ quia expositionem cõtinet rei/ qđ est sub hoc verbo vt sit/ alterã ꝙ causam qđ ita sit declarat sub hoc nomine quãobrem: audire philosophis in more est/ satis hoc loco erit exemplo monstrasse. Quãdo probam⁹ quintũ corpus esse quod orbiculari motu conuertitur: ipsum vt sit addicimus. quando lunam deficere interpositu obiectuq; terræ ostendimus: ipsum quamobrem explicamus. Horũ vtrumq; siquis per media non necessaria comprobet: per demonstrationẽ scire non poterit.

❡QVAE SVNT PER ACCIDENS/ DEMONSTRATIONIS RATIONEM NON INGREDI· CAP. XV.



Gitur accidentiũ eorum quæ p se non adsunt/ quẽadmodũ definiuimus verbum per se: scientia p demonstrationẽ conciliari non potest. Non eni hic cõclusionẽ necessariã nectere est. nã accidẽs de quo modo loquimur/ contingere potest vti non sit. Sed quæro quor tales propositiones quę de contigentib⁹ constant/ interrogare percunctatiq; soleam⁹: si conclusio necessaria sequi nõ potest? An quãuis de propositionibus contigentib⁹ conclusio seorsum & a se necessaria non euadat: tamẽ necessario sequit/ q̃tenus propositiones illas admittim⁹? Verũ ad demõstrationẽ artificium interrogandi non pertinet: quia syllogismũ scientiæ ab eo ꝙ proposita concedantur aut negentur/ pendere non conuenit/ sed ex ipsa plane rerũ natura. Spectare autẽ illa solum oportet: quæ quoiq; generi per se insũt de quib⁹ demonstrationes ducant/ vtpote quæ sola syllogismũ sciẽtiæ pariãt. Cætera accidẽtiũ necessaria non sunt: non solum ea quæ adiungi & separari contigat/ sed aliqua etiã quæ sẽper innexa adiũctaq; habeant/ vt quæcunq; non insunt per se. Nã syllogismi qui proficiscũtur a signo/ fere media sumunt quæ firma & ppetua sint. Nã et lactescere sẽper inest mulieri quæ peperit: & ignib⁹ fumare. sed media hæc accõmodata demonstrationi non sũt: qa in hoc genere priora ex cõsequẽtib⁹ concluduntur. Dictum est pluribus fortasse q̃ res poscebat/ propositiones demonstrationis corrogari necessarias oportere. nunc illas & peculiares & proprias requiri docebimus.

❡DEMONSTRATIONEM EX PROPRIIS NON EX EXTRARIIS CONSTARE. CAP. XVI.



I necesse est mediũ sũmo/ & primum medio inesse p se: manifestũ est demõstrationes de genere vno i aliud migrare/ aut cõferri nõ posse. Verbi gratia: vt Geometricę Arithmeticis congruãt. Illa enim quæ aliquoi per se insunt: ex eodẽ genere & natura censentur: qa de substantia rei prodeunt. quod vt facilius capiatur paulo altius petẽdũ nobis est. Quom tria i demõstrationib⁹ visant. vnũ id quod aut adesse aut non adesse ostendit. atq; hoc: prædicatũ illud est qđ in cõclusionem confertur. Alterũ ipsa proloquia e quibus demonstratio cõmunitur. atq hæc complexu eorũ quę per se sunt: constant. Tertiũ est genus subiectũ/ & natura ea de qua affectiones/ & quæ p se insunt/ monstrant: vt magnitudo vt numer⁹. His subiectis: videamus quãdo & quẽadmodũ de genere in genus transitũ facere demonstrantib⁹ liceat. Palã est quom genera omnino abiũcta discrepãtiaq; habent/ qlia iter se sũt ea circa q̃ Arithmetici & Geometræ versant: tum de genere i gen⁹ demonstrationes referri non posse. hoc tale est. Fieri nequit vt Arithmeticæ probationes accidẽtib⁹ magnitudinũ conueniãt accõmodẽtue. Accõmodare accipim⁹ pro eo qđ est vti ijs: quæ i alia sciẽtia demonstrant. Quãdo vero genera illa quasi cõmunicãt/ & natura quæ subiecta scientijs sunt/ societate aliqua continent: tũc alteri alterius pręsidio vti conceditur/ & pronunciata alterius ad cõmodum suũ trãsferre. Hoc fędere Perspectiua cũ Geometrica coniũgitur. Confinia enim & cognata vtriq; genera sũt: immo (vt veri⁹ loquar) alterũ sub altero continet. Nã lineas rectas esse/ et ãgulos rectos/ et lineas æque distãtes/ et lineas concurrere/ et omnia quorũ vs⁹ perspectiuo est: Geometria demonstrat. Ab hac igit pspectiui principia sua præcario possidẽt. Idẽ ordo inter Musicẽ et Arithmeticem cernitur. Nã duplio: sexquiterriũ sexqplũ. vnde ortũ habent: mox a numeris ad melica et mẽsus canoris trãslata. Sed et medicina sæpissime probatiões a natura desumit: quoniã corpus humanũ circa qđ ne-

gocium arti ei est sub corpore naturali comprachenditur. Sed vel inde astrui euidenter potest/ qd dicimus. Geometra de nullo genere geometrica ratione moustrauerit: qd a lineis et superficieb9 sit abiunctum, vt de hoc/ contrariorum eandem rationem haberi: aut de illo/ contrariorum contraria esse consequentia. imo ne de iis quoq; quae tametsi a lineis separata non sunt: non tamen per se insunt/ neq; in eo q lineae superficiesue/ sed extranea ratione/ et quae ab earum substantia longe absit. Exempli causa/ vtrū pulcherrima linearum sit recta: vel vtri magis orbiculari opponatur/ an arcuatę. Non enim de pulchritudine iis/ neq; de oppositione contrariorum qua Geometrę sunt/ agitur. Preterq; / promiscua haec videntur et in pluribus generibus reperta.

DEMONSTRATIONEM NON CONSTARE COMMVNIBVS. CAP. XVII.



Locos igitur omnes vagos perinde vsitatissimosq; a demōstratione reiicimus: quales in tractatib9 dialecticis executi sum9, vt qui a contrariis/ a consequentibus/ a similibus/ a coniugatis vocāt: iactati hi sūt et trāslaticii, nichil vt propriū et aliis generib9 non conueniēs pferant. Sed quaestio est: si pprias esse oportet propositiones quibus demonstratio farcitur: quamobrē dictū est proloquia et dignitates/ quae cōmunibus verbis sunt conceptae/ in demonstrationem venire/ vt illa si ab equalib9 aequalia demeris. itē illa: de q̄q; re aut affirmatio aut negatio vera est. Soluit. Sunt hęc quidē cōmunia: sed quom vtunt his/ qui demonstrāt/ non vt cōmunib9 si pro qualitate et natura subiecta/ cū adiūctione et pscriptione quadā vtunt. Quaobrem Geometra postulatū illud/ si ab aequalibus: non simpliciter tractat/ sed cū astrictione/ si ab aequalibus magnitudinib9 demas. et Arithmetica: si ab equalib9 numeris. Enunciatū quoq; illud disparatorū: omnib9 artib9 preferunt/ sed cū adiectiōe accōmodationeq; generis eius circa qd versant. Verbi gratia/ nūerus ois: aut est aut non est. Non ergo satis in demonstratione est/ propositiones veras conferri/ neq; itē imediatas/ aut quę prae sua claritate probari aliūde nō possint: sed preter omnia hęc necesse est pprias et generib9 aliis ipromiscuas corrogari. Quapropter quadraturā Brysonis/ demonstrationē Geometricā nemo appellet: q is pronunciato vtit quidē vero sed cōmuni. est ea huiusmodi. Illa inter se paria sūt quę eisdē maiora minoraq; habentur. Hoc pręfatū non modo in magnitudinib9: sed etiam in numero/ tēpore et complurib9 aliis verū est. Sed quidnā illud est quo assūpto visum Brysoni est/ quadrari circulū posse/ Sane q̄q; hoc psequi in loco non est: praelibandū tamen tantisper videt cōtēplatione eorū qui auidiusculi sint noscidi. Omnis/ inquit/ circul9 maior est omnibus figuris multangulis: q̄ intra circulū designant/ et minor oib9 quę deforis circūscribant. Figura porro multāgula quę iter exteriores et iteriores figuras magnitudine media sit: sine dubio maior iis erit quae intrisec9 condūtur et minor iis q̄ extrisecus ābiunt. Eisdē igit maior et minor circul9 videt: quibus et media hęc figura. Ita ex illo proloquio vincit: vt figura multangula cū circulo pari magnitudine sit. Sed vt proloquiū hoc verū sit/ et si ita vis etiā immediatū et euidentius q̄ vt sit vendicandū: syllogism9 certe totus iacet/ quia principio nitit vago cōmuniq; nichil rei quam docebat priuatim addicto. quoniā id neq; vt ad circulū/ neq; vt ad magnitudinē propriū sumit. Eodē modo fallunt q ex accidentib9 demonstrāt: propterea q assūptiones afferūt a genere subiecto longe remotas. At u nō accidentariā sed stabilē scientiā obtinent: illā ex pricipiis rei et ex iis q̄ p se insūt cōsecuti vidēt. In hac necesse est vt medi9 termin9 et ppositio ea q̄ syllogismū intēperat: aut ex eodē penit9 genere habeat/ aut ex aliquo huic cognato vicinoq; nō lōge petito aut quęsito. quo9 exeplū super9 nobis expositū est: quom dixim9 proportiones ad iterualla et consonātias vocū a nūeris pfectas/ eoq; duas illas artes proximitate quadā finitimas existere. Nā Musice iccirco ppositionib9 arithmeticis vti potest: qa sciētiae oēs q̄ constitutae sub alia sūt/ ipsū/ vt sit/ cōmonstrāt. vt Musica diatessaron cōsonantē mēsū esse qd gen9 i musice tantū pēsat: quantū epitrit9 i nūeris. et pspectiua lineas ęque distātes/ si pcul sint dissitę: cōiūctas videri. Sed ipsū quaobrē idest q ita sit: a superiorib9 scietiis mutuant. Nā collatio sexquitertia: ratio est vt diatessarō constātia sit. et minores anguli faciūt: vt lineae aequaliter distātes/ si emin9 spectent/ videant coire. Differūt aūt demōstratiōes hę ab iis q̄ vno tātū gne cōtinent: i eo q i his termini tres cōspirāt et quasi populares gētilesq; inuicē sunt. In illis dissiūcula qdā habetur: qa conclusio iferiori sciētię/ est mediū superioris. Nam forma sexqpla p se i nūeris perhibet: et causa est quāobrē diapētē i melicis iteruallū cōsonans sit.

Vt sit vendicādum/ vt sit probādum eiusq; exigenda probatio atq; demōstratio

DEMONSTRATIONIS CONCLVSIONEM ESSE PERPETVAM CAP. XVIII.



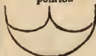
Illud etiā pspicuo liquet/ si propositiones ex quib9 constituit syllogism9 vniuersaliter sumāt: conclusionem eiusdē demonstrationis perpetuā euenire. Nā propositiones necessariae sēpiternęq; sunt. ex necessariis autē et sēpiternis necessaria et sempiterna veritas oritur. Sed hic spectandum est/ conclusio primū dici vniuersalis possit/ nec ne: vbi propositiōes priores vniuersales esse noscūtur.

Ac videtur quidem id cõclusioni adesse primum non posse/ q̃ prius assumptionibus conuenit. ℭ Responsio est prima: ꝙ non semper necesse est propositiones haberi vniuersales. vnde supra dictum Aristoteli est/ nõ absolute vniuersales sumi/ sed si vniuersaliter sumantur: quasi esse aliquę possint/ q̃ vniuersaliter nõ sumanť. ℭ Altera responsio est vt dicam⁹: nichil vetare quomin⁹ in conclusione primum sit non id quod simpliciter vniuersale est/ sed id quod primum inter ea vniuersale est/ quæ demonstrari possint. Atq; hæc solutio ea est: quã Alexander priore improbata cõmunit. Commodius enim dici ita/ q̃ putari Aristotelẽ differentiã tam subtilem designauisse/ vt verbũ vniuersaliter/ conclusioni: verbum per se/ propositionibus coaptaret. Sed hoc nusq̃ aperte ab eo proditũ legitur: alioqui nec possibile videtur. Quomodo enim vniuersale primũ in conclusione fuerit: si ex vniuersalibus demõstrata res sit? Nã palam est: qđ prędicatur/ primũ medio inesse. prædicatũ porro id est quod primum demonstrari potest: ita conclusionem vniuersalem euadere. Ac forte hæc de conclusione ea probabiliter dicerentur: quę de propositionib⁹ inmediatis prima deducitur. de sequẽtibus vtiq; aut ijs quæ ex probatis & demonstratis probãtur: non video qui possint intelligi. In illis enim quæ prima demonstrari possunt: non visuntur. Quãobrem aut demõstrationes generis huius reijciendę circunscribendæq; ab ijs sunt quę necessarium arbitrantur: vt vniuersale in cõclusionib⁹ primũ spectetur. aut fatẽdũ est quemadmodum per se: ita & vniuersaliter cõcipi propositiones etiam primorũ/ & quæ demonstrari non habeant/ & ad quas propositio omnis reducitur ac refertur. Nam euidentia demonstrationis/ & firmitas: in propositionibus primis/ & conclusionibus/ quæ ex talibus propositionibus conficiantur/ posita est. vnde syllogismus necessarius consistit. Hoc Aristoteles docet quom inquit/ si propositiones vniuersaliter sumãť (ceu necesse non sit oĩno vniuersales sumi) sequiť conclusionem haberi perpetuã oportere. Aut ergo ita dicendum est aut constituendum vtrumq; vniuersaliter accipi: & id quod in conclusionem demonstrationis adiungitur/ & id per quod demõstratio necessaria cõclusione astringitur. Verbi gratia in triangulo: & id quod est duos rectos habere/ qđ quidẽ in conclusionem demonstrationi refertur. & id quod est exteriorem angulum parẽ duobus ijs esse qui respõdent intrinsecus: per qđ duos rectos in triangulo cõtineri addiciť. Atq; ĩ hæc/ vtilitatis causa nobis hactenus secedendũ fuit. Quod vero dicitur (inquit Aristoteles) demonstrationem ex vniuersalibus & perennibus constare: ideo non valet vt ideas inferri necesse sit. Nã qui ideas cõminiscuntur: nõ contẽdunt vniuersales eas esse/ neq; tanq̃ vniuersalia q̃dã in singularibus positas. sed singulas ad nũerũ cõstituunt/ & a pticularibus seorsum abiungunt: ita tamen vt pticularia per illas esse intelligantur. Quom itaq; vniuersalia de singularibus sinonyme afferantur/ idest consortio appellatiõis & rei/ ideas omonyme idest societate nominis sola/ participari a singularib⁹ cõstet: certe nullus earũ vsus demõstrandis rebus cõparet/ vniuersaliũ cõparet/ vt sine quo mediũ teneri nõ possit.

ℭ DEMONSTRATIONEM NON ESSE CADVCORVM. Cap. XIX.



X ijs & illud dilucet/ si conclusio demõstrationis perpetua esse debet: nullam demonstrationem caducarum & dissipabilium rerũ simpliciter futurã/ proindeq; nec scientiam. sed solũ ratione vna/ si mentio earum concepta vniuersaliter sit. Quę enim confirmatio esse conclusionis potest: quoius subiectum dissolubile subcisiuũq; habeatur/ & quoi prędicatum/ neq; semper neq; simpliciter/ sed modo insit/ modo non insit? Verbi gratia inest Socrati vt animal sit: sed nunc/ nec quia Socrates est/ sed quia homo. Plane quorum conclusio commutabilis & corruptibilis est: in ijs propositiones nec vniuersales omnes habentur/ neq; per se. sed necesse est saltem alterã corruptibilẽ/ nec vniuersalem afferri. Quemadmodum autem caducorum demonstratio necti non potest: ita nec diffinitio. Nam definitio vel demonstrationis initium est/ vel demonstratio est solo situ differens/ vel demonstrationis conclusio. Initium demonstrationis est: quando vel pro immediata propositione/ vel pro termino in propositione desumitur. situ solo a demonstratione differt: quoties talis definitio est/ quæ causã rei ꝙ ita sit/ cõtineat. vt illa. Deliquiũ solis est occultatio luminis eius ob lunã ei oppositã atq; subiectã. Definitio hęc ordine paulũ mutato in demõstrationẽ cõmeat/ hoc modo. Luna subijcitur atq; opponiť soli. id qđ subijciť atq; opponiť: occultat. Luna igiť subiecta atq; opposita/ solẽ occultat. Conclusio aũt demõstratiõis definitio ea est: q̃ causã materialẽ attigit. sed de ratione definitionũ ĩ sequentibus diligentiore vsu docebimus. Nũc illud vidẽdum quemadmodum earum rerũ quæ non semper sed propensius eueniunt: sciẽtia & demonstratio possit constitui/ vt defectuũ lunę ꝙ hi non semper sed statis temporibus accidant. Sed facilis & absoluta defensioẽ. Earũ rerũ quæ certis interuallis redire in suos orbes videntur: forma tãtum communis in demonstrationem venit. nec enim de vno aliquo defectu hoc vel illo/ qui hac vel illa hora cõ



pareat/ demonstratio accipitur: sed de omni quem ex talibus causis prouenire necessarium & ꝑpetuum est. Ita in his vniuersale non particulare monstratur: nisi propterea particulare monstrari dicamus/ quia sub vniuersali positum cōstitutūq; sit/ queadmodū de caducis retro cōcessimus. Hactenus dictū volumus: quopacto duas illas notas/ per se/ & vniuersaliter/ audire in demōstratione oporteat.

ℭQVID SIT PRINCIPIVM COMMVNE/QVID PROPRIVM. Cap.XX.



Nunc initium aliud sumamus. Si omnis demonstratio ex priorib⁹ existit: certe ad nullam scientiam pertinet principia sua ostendere. Nec enim præterea dicerentur esse principia: si per aliqua priora se/ confirmari explicariq; possent. Nā si hęc quoq; comprobate necesse esset: rationem hanc in infinitum extrahere oporteret. si vero non esset necesse/ sed tāq̄ notissima subiacerēt: nimirum hæc principia statuerētur. Porro qui hæc nouit/ & ex his demonstrat: scientior eo est qui posteriores propositiões nouit/ & posterioribus principijs demonstrat. Sed quæro/ sit hoc inexorabile: vt principia Geometriæ/ Arithmeticæ/ Musicæ/ cæterarumq; artiū demōstrari non possint? An possint quidem illa/ sed non in ea scientia cuius sunt principia/ & quæ his vt principijs vtitur. nam si ita sit: tunc scientiæ alia principia suis principijs facerent. Sed ratio hęc primę philosophiæ cōmissa mandataq; est/ quoius ambitu omnes doctrinæ cinguntur. ita enim demum obire scientias omnes potest/ si amplexa omnes sit: quemadmodū Geometria perspectiuā. alioqui impossibile arbitror: quandoquidem necesse est demonstrationē aut ex proprijs/ aut ex cognatis & finitimis confici. Atq; hæc illa est ꝑdicatione oīm concelebrata Sapiētia/ quā simplicit/ & maxime scientiā appellare oportet. Vna hęc causas rerū nō oēs sed principes & optimates attigit. Pricipes & optimates causas nūcupam⁹: quarū nulla superior causa sit. Pro hic difficile agnitu ē/ teneam⁹ rē sciētia nec ne: qm̄ intelligere arduum est/ vtrum ex proprijs quicq̄ principijs/ an cōmunib⁹ sit confectum. hoc enim/ vero scire. nec vnq̄ suos numeros habet scientia/ nisi per hæc quæsita. Si enim satisfactum desiderio quis credat/ q; assumptiões veras modo cōpererit: in maximo errore versatur. Sed (vt sepius testati sumus) adhibere principia oportet: tum cognatissima ijs quę demōstrantur/ tum eiusmodi/ quę per se in his adesse & contineri dicātur. Equidem sua quoiusq; generis principia appello: quæ vt sint necesse est cōstituere/ si habēda demonstratio est. Ipsum vero vt sit/ in pricipijs oportet prænosse: in ijs q̄ a principijs fluūt/ probare.

Inexora- bile/ nō impetrabile

Obire/ pro circuire & ambire

Suos nūeros: suā integritatē/ suū cōplementum.

ℭQVOT MODIS PRINCIPIA PRAENOSCANTVR Cap.XXI



Sed diuidendum a capite est ad hunc modum. Quom tria sint momenta quibus absoluitur omnis scientia. genus subiectū: vt numerus/ magnitudo/ triangulus/ tessera. affectio/ idest ea quę per se in genere illo insunt: paritas/ imparitas/ duobus rectis æquipollere tris angulos/ lineas a minoribus angulis eductas concurrere. tertium ipsa proloquia: si ab æqualibus æqualia demeris. genus subiectum statuere oportet vt sint affectiones/ & ea quæ per se insunt quid significent. Proloquia vtrūq; desiderant. nam & vt sint & quid significent anteq̄ demonstrationes: sciendū. Sed quamobrem generi & affectui altera prænotio sufficit: proloquio vtraq; necessaria est? An quia proloquio teximus inuicem terminos & conclusionē assumimus? Nōnulla sane sunt quæ cōstituere superuacaneum sit: qualia quæ nobis admodum perspecta explorataq; sunt. vt subiectam naturam esse: si hoc ita cognitum sit (& vt in prouerbio est) vel pueris situm. Nec enim cōstituit physicus aliquid esse feruidum/ algidū/ sudum. Nec medicus humanum corpus esse. At numerum & vnitatē esse: constituendum Arithmetico est. quia hæc non perinde vt cætera/ in euidenti sunt. Solemus & præterire conniuēdo ea q̄ pre sua facillima cognitione qd significēt noscitantur vulgo. fit eni perridiculū/ quasi acta agas: q̄ suopte ingenio exposita sint/ conari exponere.

ℭDIFFERRE PROLOQVIA A POSTVLATIS SVBIECTIONIBVSQVAE.C.XXII



Ac proloquia quidem a postulatis & subiectionibus differunt: q; neq; constituuntur neq; petuntur concedi/ quia et vera sunt & videntur. Quom dico videtur vera: non id dico/ q; concedantur ore. Nam hoc quidem modo posset contigere vt proloquia nulla essent: sane quom saltem exteriore verbo possint negari. nā interiore nō possunt. Qui enim negaret paribus demptis subsidua esse paria: sermone potius q̄ interiore sensu cōtēderet: & (vt vetus est sumptum ab Euripide) dissentiret lingua nō corde. Demōstratio autem non ad exteriorem locutionem: sed ad internam intellectualēq; pertinet/ quemadmodū & syllogism⁹. Non ergo ex eo quod q̄sq̄ foras pronunciat: sed ex eo qd intrinsecus approbat/ auctorantur

proloquia. Plerumq; enĩ dissonat/ qđ in lingua promptum habetur: ab eo qđ clausum geritur in pectore. Nã nec geometræ lineis ijs vtuntur/ super qb⁹ speculamina sua exigũt: sed ijs quas animo retinent conceptas/ & quarum tanq̃ exẽplaria & notę sint lineę/ quę in abaco aut in puluiusculo describuntur. Quom enim pedalem lineam ducant/ quę non sit pedalis/ aut ęquilaterũ/ qđ nõ sit æquilaterum: non ad ea quæ graphio designantur/ spectandum est/ sed ad ea q̃ mente intelliguntur. Atq; hęc vero sunt: quib⁹ illi quom demõstrãt vtuntur. Nã in cõclusione lineã vniuersalẽ accipiũt: sed docent per illã interpretẽ/ quę desculpta in mensula est. Alter enĩ linea vera significari discentibus non posset.

¶ QVIS VSVS PRIMORVM PRINCIPIORVM IN DEMONSTRATIONIBVS SIT. Cap. XXIII.

PRoloquia vero esse admodum agnita certaq; manifestum omnibus est. Quid enim certius: q̃ nichil esse qđ simul affirmare negareq; liceat? Vsq; eo enim proloquij huius idubitata lux est omnibus: vt id in demonstrationibus locare assũptionis loco depudeat. Fere enim prolixum ac superfluum videtur: ꝙ nichil sit eo cõspectius/ exploratius/ promptius. et tamen sunt in quibus necesse est profatum illud cõstituere assumptionis loco. Sed dicet aliquis/ quando nã aut quẽadmodũ? quoties intẽtio est: id concludere/ vt aliquid esse/ & (qđ ei opponitur) non esse/ demonstrationes. Verbi gratia finitum esse mũdum/ non qđ huic opponitur: idest mundum esse finitum/ non finitũ non esse/ hoc est non esse infinitum. ratio autem sic formabitur. De nullo corpore finitudo simul potest affirmari & negari. mũdus est corpus. Semperq; in hoc genere maior propositio talis sumi debet: quoi assimilis subiungenda conclusio est. Non solũm autem manifestũ est nichil affirmari & negari simul idem posse: sed & illud quoq; de quaq; re necessario alteram partem afferri. Hæc enim natura disparatorum videtur. Nam contraria quã q̃ simul haberi non possunt: non tamẽ alterum eorum necessario habeatur/ necesse ẽ. Hoc ꝓloquium ab aliquibus in demonstrationem confertur: pręserti eam quę ad incommodum perducit. Nam q demõstrat impossibile esse oppositũ eius qđ vult tenere: necessario adhibet alteram partem disiunctionis. nec aliunde rationi suæ necessitatem molitur: q̃ ex initio eo ꝙ necesse est in omni disiunctione in qua aut esse aut non ponitur/ alterutrum esse verum. Hinc illud est quod dicitur/ diameter aut commensurabilis est costæ/ aut incommensurabilis. item aut commensurabilis/ aut non commensurabilis/ necessario est. Incommensurabile porro/ siue nõ commensurabile: nichil aliud est q̃ altera pars disparatiõis. Quod quidem q̃uis explicitum expræssumq; demonstrantibus non sumit: tamẽ vis proloquij eius subest/ ea quam diximus. Accommodatur vero & quasi descendit in materiam propriã: quoties id quod in eo fusum vniuersaleq; est/ ad genus certũ contrahimus. Dictum enim & superius est/ communia ꝓfata nõ q̃diu communia seruantur i demõstrationem venire: sed tum demum quom ad subiectam naturam traducta sunt/ subditis per quæ conuenire in alia desinant. ita vt astrictione hac: generi de quo agitur propria & apposita euadant.

¶ IN QVIBVS COMMVNICENT SCIENTIAE: ET QVEMADMODVM PRIMA PHILOSOPHIA A DIALECTICA DIFFERAT. Cap. XXIIII

SVnt autem peruulgata quędã proloquia & in omne genus sparsa: in quibus omnes scientiæ communicare inuicem videntur. Habentur vero duæ virtutes quarũ altera inferior/ altera ꝓstãtior est/ sapientia & dialectica. Cõueniũt inter se: ꝙ proloquijs non eodem more vtuntur quo artes cæteræ/ sed confirmãt ea & cõprobãt. Verũ interest/ ꝙ dialectica ex probabilibus ratiocinatur: sapientia alio genere. Item dialecticam in ordinem scientiarum non redigimus: quia genus certum nõ habet/ in quo versetur/ nõ lineas/ non numeros/ non proportiones: pręterea non de ijs quę per se insint: sed de ijs quę inesse videantur/ accurat. Quamobrem dialectici interrogatiõibus confidenter incessunt: quia vtrũ cõcessum negatumue sit/ rationes habent quibus respondentem aut in laqueos inducant/ aut reuincant. hoc non facerent/ si vterentur ijs quę ab omnibus concedũtur. Etenim impossibile est de eodem probari contraria. verbi gratia (de animo vt mortalis imortalisq; sit). At is qui demonstrat/ alterã partem insumit probandam: quia nõ interrogat/ sed veritatẽ vestigat. Quocirca si quis moueri semper animum negauerit & alterã partem concesserit: dimittetur statim/ nec præterea fatigabitur percũctationibus.

¶ AN INTERROGATIO ALIQVA DEMONSTRATIONI CONVENIAT Cap. XXV



Ed quæro num scit quando interrogare debeat q demonstrat/ & num interrogatio aliqua sit quæ scientiam pariat: quēadmodum aliqua captiosa & aliqua dialectica est/ ¶ Solutur. Ratio ē vt quemadmodū ꝓpositio aliqua: ita & interrogatio aliqua quæ demonstrationi obseruiat/ habeatur. non tamen interrogatio oīs/ sicut neq; oīs ꝓpositio ad demōstrandū apposita est: sed solū ea de qua syllogismus/ quacunq; scientia proprius nectitur. Hanc tu si paulum commutaris interrogationem scitam efficies. Interrogabit vero geometra/ nō vt de responso propositionem ad syllogismum proprium corroget. Nā propositionem illam habere intus potest etiā si ab alio non condiscat: sed vt pertentaturus aliquos/ qui eandem profiteantur artem/ ad id quod vult efficere interrogando perueniat. Alioqui non semp interroganti respondendum: nec semper subeunda disputatio est. Sed geometrice roganti: geometrice respondendum/ non musice. & musice agenti: musicus non geometra respondeat.

¶ Sed quęri assolet: num quę arithmetica interrogatio ē/ pertinere ad musicam possit/ aut naturalis ad medicinam/ aut perspectiua ad geometriam/ & videri potest pertinere. Nā ex arithmeticis principijs in musica tractatus multi habentur: et ex geometricis in perspectiua. ¶ Solutio est in his respondendum esse etiam ad ea quoad vicissim cum scientijs generalioribus cōmunicant: ad principia non respondendū/ neq; ad quācunq; rogationē quemadmodum supradictū est. Itaq; constat si geometra coarguitur/ ꝙ totum in duas partes nō secuerit: non vt geometra incessitur/ sed vt is quem cum imperitia musices/ geometram esse contingat. Cum ijs igitur qui geometriam nesciunt/ de geometria disputandum non est. Nec enim intelligere aliquis potest recta captiosaue disputatio sit: si id de quo disputatur/ ignoret. Nec quemadmodum earum rerum quę probabiles tātum & persuasibiles sunt: ita earum quæ scienter tractantur adhibere imperitos iudices possumus. Imperitorum autem duæ habētur summæ formæ. vna eorum qui de re omnino nichil intelligunt. altera eorū qui intelligūt quidem aliquid: sed contra q̄ sit & deprauate. Ita vterq; imperitus geometrię fuerit: & qui nichil de lineis ęque distantibus nouerit/ & q coire illas posse crediderit. Atq; hęc imperitia quāq̄ geometrica potest dici ratione vna/ ꝙ super re geometrica est/ quę recte intelligi possit: tamen lōge difficilior priore/ & magis etiā varia atq; multiplex est. Sed quemadmodum difficilior videatur/ & quot modis contingat/ demū qua ratione obuiam ei eundum occurrendūq; sit: processu docebimus.

Imperitia duplex

¶ COMMENDATIO MATHESEOS/ ET QVID SIT SYLLOGISMVM AMPLIARI IN DIRECTVM/ QVID IN LATVS PER MEDIA. Cap. XXVI.



N mathesi obratiocinatio (sic enim paralogismū interpræter) nō adæque committitur. Nam medium in his semper duplicem habet responsum: seu omonynū/ seu sinonymum sumatur. Pręfinitū vero certūq; omne ē: & quouisq; appellatio demonstrationem iustam minimo minus pensat. Nam qui nomen circuli audit: continuo circulum cōtuetur in se descriptum afformatumq; animo. nec ad significatum deerrat: sed in illud tātum refertur/ quo ius & definitionem communit. Q2 si quædā carminis forma dicitur circulꝰ: tamen ratio circuli/ quæ a geometra mente concępta est/ suspicari non patitur circulum esse carminis genus. ¶ At rationes dialecticę: nec medijs constitutis vtuntur/ nec in aliquo genere præscripto versantur. qualis illa. Scientes discunt. qui discunt nesciunt. scientes igitur nesciunt. Nā discere dicunt: & qui sciūt & q docent. Plane fallacia interi a medio nascitur: vt in syllogismis ijs/ qui per mediū omonymū/ ac si cognomine dixeris astringuntur. Est autem id mediū: qd ante complexionem iterum sumitur. Quare quoties alio significatu in ꝓpositiōe vna accipitur/ q̄ quo auditum in altera est: omonymia cōmittitur. Interim oritur ex forma. vt si qs duabus affirmatiuis in secunda figura vtatur; vbi medium ex vtraq; extremitate consequitur. Si autē fieri non possit/ vt ex falsis vera commōstrarētur: facile vtiq; esset quacūq; doctrina resoluere. Resoluere appello: vera cōclusiōe posita/ ꝓpositiōes ex qbus cōfecta sit: exgrere. Hoc inquā facile factu esset/ si verū non nisi de veris euaderet: quia certa determinataq; haberentur/ in quę referenda conclusio esset. Nunc quāuis ex propositionibus veris/ nō nisi vera cōclusio existat: non tamen in contrarium recurrit. Sæpius enim conclusio vera ex probabilibus sumptis elicitur. Atq; hinc difficilis resolutio est: quoniam persecutio illa propositionum inuestigatioq; in immēsum excurrit/ quandoquidem infinita probabilia esse possunt de quibus vera cōclusio eueniat. Porro in hoc Mathematicę rationes a dialecticis differunt: ꝙ hæ faciliores resolutu q̄ dialecticæ sunt. Ratio ea quoniam ad conclusionem probādam falsa non sumunt/ sed ne vera quidem adhibent omnia/ vt quæ aut communia sint/ aut ex accidentium genere: sed omnes aut ex finitionibus/ aut ex ijs quæ per se hærent promuntur. Hæc vero facilia numerari de-



finitiq; sunt. Est & simplicior resolutio mathematicarum rationum respectu alio: quia compositio earum & accretio simplicior est. Nec eni queadmodu in dialecticis/ ita i mathematicis/ duplex earu ampliatio visitur. Na dialecticæ rationes & extrinsecus assumendo conclusionibus dilatantur: idq; bifariam. Nam aut in directum excurrunt: aut in latus funduntur/ & media corrogando assumptionibus crescunt. Mathematicæ alio genere prouehuntur. Qz enim ex prioribus probant insequentia: simulatq; in his aliquid explicatum demonstratumq; est/ assumitur insequens. hac forma continenter toto opere attenduntur porriguntur q;. Ita videmus primo theorematí secundu annecti/ & tertium secudo subiungi/ & deinceps eade serie reliqua. mediorum autem nulla in his corrogatio est. Igit hęc propositionē aliquam mediatā non sumunt. quęmadmodu vero in his ab vno coorta compositio est: ita resolutio ad vnu procumbit.

¶ QVEMADMODVM VNA SCIENTIA VTRAQVE DEMONSTRATIONE VTATVR: ET QVAMOBREM ET VT SIT. Cap. XXVII.



Ciree per causam duobus modis accipitur. aut quia per medium quodda sciatur/ nam omne medium causa conclusionis elicitæ est: aut quia explicatio p causam rei quæ comprobatur/ contingat. Priore significatu: syllogismus p causam formatur. quia omnis ratiocinatio vtcunq; ex medio suo existit. Posteriore/ per causam non omnis syllogismus deducitur: sed solum is qui a nobis demonstratio/ idest euidens probatio appellatur. Sunt & syllogismi alij: qui demonstrationes dicantur/ modo cętera quę requisiuimus habeant. Sed syllogismum q de causa rei emanat: demōstrationem quorita sit/ siue quaobrem sit dicimus. Qui vero de medio solo consurgit/ & de reciprocis tantum constat: demonstrationem vt sit/ siue q sit vocamus.

¶ ALIVS MODVS: QVO IN VNA SCIENTIA VTRAQVE DEMONSTRATIO EST. Cap. XXVIII.



Ane fieri potest/ vt eadem scientia/ modo ipsum quaobrem tractet: modo ipsum vt sit explicet: aliquando est/ vt diuersa scientia sit quæ quaobrem condocet ab ea quæ vt sit demonstrat. Sed videamus queadmodum eade scientia vtrumq; attingat. Duplex is est: vnus hic quem modo exequemur. Quoniam causa rei per se insit: necesse est & propinqua sit rei quoius est causa. Syllogismus q per ppositiones mediatas absoluit fere demonstrat/ vt sit. qui vero per immediatas: magna ex parte/ quaobrem sit declarat. Vt astronomus quom probat australes stellas ocius q aquilonias demergi/ per id q aquilonię mouentur minore segmēto: demonstratio quaobrē ē/ quia per causam rei proximam & adiunctam exprimitur. quom vero eandem conclusionem confirmat/ per id q stellæ meridionales a septētrione plus distant: quāq verum ex veris addicit/ non tamen per causam propinquā & summam ostēdit. Eodē modo in scientia naturali: quoties immortalitas animi de motu eius interiore & indigete approbatur: tum remota & interpollata demonstratio fit. quoties vero per id q animus vitalitatis initium sit / exordio fineq; vindicat: tū iuncta et continēs demonstratio est. Qui fruges item arboresq; probat non spirare de eo q animalia non sint: de longiquo collimat. at qui de eo id demōstrat/ quia desit his pulmo: rationem immediatam attingit. Nec enim q q̄ res animal non sit: proxima causa est vt non respiret. Alioqui retrorsum commearet: vt q quid animal esset/ proxima causa diceretur q spiraret. Atqui multa sunt animalia quæ nichilominus animam non trahant/ vt quæ vocantur insecta. Sed proxima (vt dixi) causa vt non spiretur: ē carere spirabili viscere. Certe animal non esse: abiuncta & longe petita ratio videtur q frutices non spirent. quia spirare animal: prædicatio hians mediataq; est/ nec nisi interuentu eius quod est pulmonem habere/ coalescit oppleturue. Proinde quom stirpes non spirare dicuntur/ q animalia non sint: superlatio in causa reddenda committitur. Idem peccat Anacharsis/ cum percūctantibus causam q in terra Scythia tibicines nulli essent: respondit quia vitem non ferret. Remotissima hæc sane causa: nam proxima erat/ quia temulenti Scythæ non fierent. Causa huius quia temetum non haberent. huius quia vites essent his negatæ. In secunda etiam figura syllogismi per causam remotam ducuntur: vt in exemplis ijs/ quorū modo habita mētio est. Quom enim animal de omni quod respirat dicatur/ planta de nullo: relinquitur vt plantæ non respirēt Et quom vites tantum datæ ijs sint/ quibus tibicinium/ Scythis non sint datæ: restat vt Scythis tibiarum vsus desit.

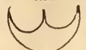


¶ QVEMADMODVM ALTERA DEMONSTRATIO IN ALTERA SCIENTIA HABEATVR. Cap. XXIX


Lius modus/ quo eadem scientia & vt sit & quor ita sit demonstrat : est quoties rationes duas immediatas quidẽ illas/ sed alterã a causa/ alterã a signo cõmunit. Q ui enim argumẽto q̃ peperit: ꝓbat mulierẽ lactescere: causã quor ita sit edocet. at qui retroagẽs peperisse dicens quia lactescat: vtitur demõstratione q̃ ẽ. Item q̃ crementũ lunæ ex plenitudine orbis demonstrat: causã quor ita sit declarat. qui vero vice inuersa id ꝓbat: expositionẽ instituit rei/ q̃ ẽ. Ac sæpe quidem contingit vt causæ & signa reciprocent/ & inuicem probentur. ita vt quẽadmodũ a signo in causam subitur/ atq̃ hec explicatio rei vt sit vocatur: ita plerumq̃ a causa in signũ demonstratio recurrat/ que quor ita sit/ siue vndenam sit dicatur. Quom igitur a signo argumentũ præstatur: tum ab eo tanq̃ a notiore q̃ causa sit/ cõclusioni fides affertur. quom vero a causa proficiscitur: tũ ab ea tanq̃ a pricipio rei ꝓcedit. Aliquãdo signa & causæ retro non cõmeant. Nec enim quia ignes sunt si fumus adsit: etiam fumus adest si ignes sint. & quis necesse sit vt quæ peperit/ cum viro coierit: non tamẽ retrorsum valet/ quia potest coisse cum viro quæ non peperit. In his demonstratio vt sit potest ornari: demonstratio quamobrem non potest. Nã causa per signum semper ostenditur: signum per causam non semper ostẽditur. Q uẽadmodũ itaq̃ non omnes causę cum effectibus suis reciprocãt: ita nec omnia quæ reciprocant/ effectus & causę sunt. quia fieri potest vt eiusdem causæ plura inditia sint: quæ inuicem recurrant. Causæ huius q̃ quis febriat: signa sunt arterię/ creber pulsus & intensus calor. signa hęc mutuo se afferunt : sed de neutro syllogismus quãobrem ducitur/ de vtroq̃ syllogismus vt sit cõponitur. Ij modi sunt: quibus eadem scientia demonstratione quor ita sit/ & demonstratione q̃ est tractatur.



Demõstratio ꝓpter qd



Demonstratio q̃ est

❡Q VIS MODVS SIT Q VO IN DIVERSIS SCIENTIIS DEMONSTRETVR VT SIT/ ET Q VAMOBREM SIT. Cap.XXX.


Vnc aggrediamur ad modos: quib9 demõstrationes illę in diuersas scientias distributæ habentur. Ergo quom scientiæ ita vicissim se habẽt: vt vna alteri subdita sit. vt perspectiua geometriæ. machinatio stereometriæ. musica/ quæ arbitrio aurium constat: musicæ/ quę in cognitione rationis posita est/ eoq̃ mathematica dicitur. nautica astrologiæ. Sunt enim scientię aliquæ id genus quæ quasi sinonymæ sunt: nec definitionem omnino diuersam obtineant. Quamobrem harmonicus dicitur : & qui musicen aurium/ & qui mathematicam musicen nouit. Quom inq̃ inter se ordine hoc scientiæ fuerint : demonstratio vt sit ad scientias sensibilium faciet/ demõstratio quamobrem/ ad spectatiuas & mathematicas pertinebit. Nam mathematici causas habẽt perspectas: sit/ nõ sit plurimum nesciunt. Nam & q̃ vniuersalia contẽplantur/ ignorant singularia: quia de his perinde non cogitant. Equidẽ a mathematicis didici summã chordã responsum & cõsonantiam habere cum media: sed sentire cõsonãtiam nõ possum/ quia vsu eius artis & exercitatione deficior. In plenũ scientię/ q̃ magis mathematicæ sunt/ id est quæ in inspectione rerũ amplius versantur/ & quæ formis citra materiã & subiectum vtuntur: ipsum quãobrem semper ostendunt. qualis geometria respectu optices est. Geometra enim quæ lineis rectis propria sint : tantum sumit. has quãq̃ actu a rebus auocare non potest: tamen genere quodam abiungit. Nã omne rectũ: aut in ære: aut in lapide: aut in ligno/ demum aliquo strato recipitur. Sed artifex id non vt in aliquo horum continetur vestigat: sed vt seorsum habetur/ & abductum a reb9. Sed perspectiuus rectam lineam accipit: quæ aut in amussi/ aut in æs incisa cernatur. Ac sunt quidẽ aliqua quibus tractãdis sciẽtia naturalis ad perspectiuam eo modo se habet/ quo hęc ad Geometriam. vt ratio arcus cœlestis/ naturalẽ definit arcum vt sit aspect9 ex tali nube in solem refractus: sed quamobrem tali forma/ tali colore visatur/ perspectiuus absoluit. Sunt autẽ scientię/ quarũ etiam si altera sub altera nõ reponitur: eodẽ tamen modo proximæ inuicẽ videntur. vt medicina & geometria. Nam scire vulnera orbicularia tardius solidescere ad medicũ pertinet: sed vndenam ad geometram.

❡Q VAE FIGVRA SYLLOGISMI APTISSIMA DEMONSTRANTIBVS SIT. Cap.XXXI


Igurarum prima ad scientiam accommodatissima est. Nam & mathematici rationes suas secundum illam texunt : arithmetici/ geometræ/ perspectiui/ postremoquicunq̃ demonstrationem quorita sit frequentant. Nam mediæ figuræ vsus rarus & in pauca idoneus. Amat enim causa per affirmationem ostendi. Quom ergo noticia quãobrem potissima sit: efficitur/ vt figura hæc ad scientiam querẽdã aptissima videatur. Sed ad cognoscendos fines commodissima eadẽ ẽ: imo ad gen9 hoc sola perducit. Nam definitiões verbis vniuersalib9

& affirmantibus constat: in media figura complexio negatiua concipit: in postrema particularis. Praeterea mediatas propositiones ad immediatas non alia figura q̃ prima reducimus. Nam eadem figura continenter propositio mediata ad immediatam refertur: qua primum coepit astrigi. at nec in secunda/ affirmatiua: nec in sũma vniuersalis concluditur. Itaq; cõstat per has figuras mediatã ad immediatam solui non posse. Immediatę porro nõ omnes affirmatiuę: sed & negatiuę aliquę habentur. aeque enim immediatę sunt omnes: quae syllogismo confirmari non habent. quales negatiuae illae sunt: in qbus de neutro termino affirmari aliquod genus potest. Nã in talibus vterq; ab altero citra medium remouetur. Si enim medium aliquod statuatur: necessariõ fit illud de altero termino affirmari/ atq; ita per id/ terminus subiectus a p̃dicato contraue abiunctis/ syllogismo probabitur.

¶DE SYLLOGISMO IMPERITIAE IGNORANTIAEVE. Cap. XXXII.



Vnc id diligentius exquiratur de quo supra/ nescio quid p̃esumpsimus: duas esse species imperitię. Vna quom aliquoius rei penitus rudes/ ignariq; sumus. vt pueri cõclusionis eius: Triangulum duobus rectis pares habere. atq; haec nobis dimittẽda est: nichil enim contẽplationis artificiosae in ea comperias. Altera species imperitiae est/ quae affectionis vocatur: quom quis rudis quidẽ non est/ sed falsam eius rei scientiam obtinet. vt si triãgulum habere tres angulos duobus rectis maiores aut minores existimet. Dicitur autem imperitia hęc affectionis: quia quom contingit/ animus persuasione quadam affectus & formatus videtur. Putat enim se id scire quod nescit. Haec igitur imperitia: aut earum rerum est/ quę immediatae iunctaeq; sunt: aut earum quae per aliquod medium possunt offendi. In vtroq; autem genere bipartita est. Nam aut per syllogismum contingit: aut per simplicem apprehensionem imbibitur. vt triangulum duos rectos angulos non habere/ aut diametrum commensurabilem esse cum costa. Nam in his etiam sine syllogismo corruere possumus. Qualis enim in sensu error/ allucinatio & obauditio est: talis in mente apprehensio & opinatio falsa consurgit. Solemus & ratiõe aliqua mẽtita captiosaq; decipi: atq; hoc varijs & plusculis modis contingit. Nã & syllogismorum formae multiplices sunt: eorũ praecipue qui paralogismi dicuntur/ in quus facile sit quẽ collabi. Ergo id quod immediate aut mediate non inest: vt inesse per syllogismum credatur: in prima tantum figura potest accidere. Vt enim quoties aliquid vere vniuersaliter negatur/ sera demõstratio in alia figura q̃ prima deduci non potest: ita & quoties aliquid falso vniuersaliter negatur/ ratio mentiens alia figura nõ texitur. Et haec causa est quamobrem imperitia haec teterrima & stolidissima sit: quia sibi persuasionem scientię arrogat/ & proprietates eius asciscit/ ac vendicat/ q; & accepta vniuersaliter ẽ/ & regulis scientię vsa. Quę vero mediate in aliquo imediateue continentur: non continere putare syllogismo in prima & secunda figura contingit. proinde interi binę sumuntur falsae/ interim altera. Sed quãdo & quẽadmodũ vtrũq; genus eueniat: ab Aristotele ipso peti volumus. Nos si persequeremur oia: inferremus offensionem adeuntibus haec.

¶QVEMADMODVM SYLLOGISMO IMPERITIAE OCCVRRATVR. Cap. XXXIII.



Lluc potius conferenda oratio est: vt doceamus solere propositionibus falsis/ e qbus obratiocinationes haec idest paralogismi ducunt/ resisti non opponendo disparata aut particulariter refellendo/ sed contraria obijciendo & vniuersaliter confutãdo. Ex his enim concessis: & veritas asseretur/ & id qd errori contrarium est vendicabitur. Nam deceptionẽ ita sumere possumus vt per eam contrarium demeremus. Ac dialecticus quidem etiam particulariter occurret: quippe quoi conclusio aliqua vniuersalis propositio non sit. Demonstrator semper reprehensiones vniuersaliter afferet.

¶ABOLITO SENSV ALIQVO: SCIENTIAM SENSIBILIVM ILLIVS SENSVS ABOLERI. Cap. XXXIIII.



Anifestum vero est si quis sensus defecerit: scientiam generum eorum quae sub sensum illum cadunt necessario defecturam/ ita vt ab eo quoi deest: quęri & capi non possit. Hoc sic instruimus. Si verum est quicquid condiscitur aut inductione/ aut demonstratione condisci. demonstratio autem vniuersalibus/ inductio particularibus constat: fieri nequit/ vt sensibilium generum vniuersales notiones scruteris/ nisi ea per inductionem perspecta & cognita habeas. Inducendis porro sensibilibus qui potest is valere: qui deminutus sit sensu quo illa noscuntur? Quom ergo neq; ex vniuersalibus quicq̃ sciri possit

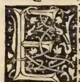
fine inductione/ neq; inductio fine fefu abfolui: nulla ei via relinquitur/ qua fciētiam capiat. Nā & illa quæ per abiunctionē a materia nominantur abftracta: quāq; longe a fenfu videtur remota: tamen auxilio fenfus & inductione faciliora & euidentiora difcentibus redduntur. Superficiem/ longitudinem/ latitudinem/ & cæteros mēfus feorfum haberi facile credim⁹: quom fides inductionis accedit. Nā triangulum tribus lateribus claudi: fere aut fenfus/ aut inductio cōprobat. Nam tametfi hæc neq; re vera exolui a materia/ neq; feparatim poffunt confiftere: tum ea inductionis vis eft/ vt quod quoiq; horum p fe ingenitum fit/ comitatu fenfus exploret.

¶QVID SIT PRAEDICARI PER ALIVD/ SEV PER ACCIDENS. Cap.XXXV.



Voniam vero fæpiffime teftati fumus cum qui demōftrat femp fumere quę dicantur per fe/ dialecticū non femper/ fed interim quæ per accidens prædicentur/ modo pbabiliora notioraq; videantur q̄ ea quæ infunt per fe: definiendæ nobis formæ funt quib⁹ aliquid per aliud aut per accidēs prędicari contingit. Sane fufa & multiplex eius verbi fignificatio eft. Primum corp⁹ per aliud effe cādidum dicitur: quia per fuperficiem. & vitis alba per aliud: quia racemo s albos obtineat. Sed fi de accidente accidens dicatur: per aliud videbitur dici/ vt de candido muficum. De fubftantia quoq; allatum p aliud prædicabitur: fi de numero eorum non fit/ quæ per fe habentur. vt fi de homine ruffum aut fubatrum. Tum vero maxime accidētaria prædicatio eft: quoties peruerfo naturæ ordine/ fubftantia de accidente affertur. vt quom de albo animal dicitur. Nam oratio hæc albū eft animal: differt ab ea quę eft/ animal eft album. in eo q; in pofteriore quod fubijcitur: neq; in alio ineft/ neq; per aliud cōfiftit/ fed per fe fubftātia eft. in priore id fumitur vice fubiecti: qd vt fit habet/ ab eo quoius eft accidens. In more itaq; dialecticis eft: quom argumentātur prædicatis vti pbabilibus cognitifq;/ nullo difcrimine. Demonftraturus/ prædicationes inconditas/ & præpofteras/ quemadmodum & accidentarias vitabit: nifi quæ accidentia huiufmodi fint/ q; per fe infunt/ prędicari etiā per fe poffint/ de quibus retro monuim⁹. Atq; omnia hęc fortaffe de ijs quę fuperius nobis expofita funt: conftant.

¶AN DEMONSTRATIONES IN INFINITVM EVADANT. Cap.XXXVI.



1 Quæftio Xpectat pridem nos difquifitio ea neq; ignobilis hercules neq; fuperflua: an finitus fit numerus eorum quæ prædicant de fubiecto per fe/ an vero ferie continenti in infinitum hęc exeant. atq; hoc qd dico tale eft. Conftituamus fummū & vltimū fubiectū effe vbi eft C/ quod de nullo pterea dicat. fed de quo id vbi eft B/ primū immediateq; pdicetur. de B vbi eft D. de D vbi eft E. quæro num/ quādo neceffe fit vt extractio hęc pcūbat: an in imenfum fit cafura/ Ita vt de E/ prædicari fubinde F poffit. de F iterum G/ idq; in infinitū abeat. fitq; pdicatorū vis iexhaufta/ & ie cōfumpta q̄ identidē fuppetāt. Atq; hęc prima nobis quęftio ponitur.

2 ¶ Secūda eft huiufmodi. Fingamus feu fubiectū fit A/ tale effe/ vt de ipfo nihil dicatur: fed vt prędicatū primum fupremūq; fit. tū vt A imediate ifit in F. rurfum F/ vt infit in E. deinceps vt E infit in G. quæro num ratio hæc ceffet: an egredi in infinitū fit neceffe/ nec aliqd fubiectum inuenire fit/ qd non obiter de alio prædicetur/ Differt vero confideratio hæc a priore. quoniā in ea id quęritur/ an prędicata infinito afcenfu: in hac id agitur/ an fubiecta de-

3 fcenfu infinito fuppeditent. ¶ Tertia qftio eft cōftitutis extremis/ primo pdicato/ & fummo fubiecto: vtrum infinita interueniāt media. vt fi in propofitionibus fumptis/ medius femper aliquis terminus fit/ qui committat ne quod prædicatū fubiecto proxime innexum & continens videatur/ Atq; hoc nichil aliud eft: q̄ quęrere/ an demonftrationes progreffione infinita vtātur/ ideft an infinita obire habeāt qui demonftrant: ita vt quicquid ad probatione alterius fumitur/ ipfū quoq; ab alio probari neceffe fit. An verius fit aliquas effe immediatas ppofitiones: & vltimos fines quo fimul ventum eft/ demōftratio fiftitur. Eadem & in negationibus quæftio eft: immediatę aliquæ habeantur/ an contra. Supra quales immediatę negationes dicantur oftendimus: in recurrentibus vero reciprocantibufq; controuerfię hę pari modo non tractantur. Non enim vltimo fubiecto pofito dubitari poteft: an primum aliquod prædicatū his fit. Neq; primo prędicato accepto quęrendū eft an fubiectum aliquod vltimum habeatur. Quom enim aliqua inuicem cōmutantur: quicquid de altero quæritur/ de vtroq; obiter quæritur. & fi poteft fubiectum i his fummū fpectari poterit & prædicatū primū. Nā fi vltimū fubiectum conuertas: prędicatum primum efficies.

¶INFINITA NON ESSE MEDIA: ET SI IN AFFIRMATIVIS HOC VERVM/ IN PRIVATIVIS VERVM. Cap.XXXVII.


Nitium itaq3 a questione prima sumendũ. Sed scire oportet intermedia statui infinita nõ posse: si sursum ac deorsum versus/ predicationes decũbũt. Voco sursum versus/ quę ad vniuersale: deuersus quę ad particulare potius cessant. Si enĩ quisq̃/ cõcesso vt A primũ prædicatũ sit/ & G vltimũ subiectũ/ defendat media incidere infinita: fieri non posset/ vt qui cœpisset ab A descenderet vnq̃ ad G/ & qui ab G soluisset/ subiret vnq̃ ad A. ex hoc seqtur finita extrema nõ esse/ qd tamẽ erat cõcessũ. Atq3 hoc ẽ perinde: ac si qs numerũ dicat ab vnitate ad denariũ finiri/ sed nũeros esse q interiaceãt infinitos. Quẽadmodũ igitur/ q hoc diceret pugnãtia diceret/ quia inter limites finitos nũeri actu infiniti cõtinerẽtur (nã eo q̄ sunt p̄cedũtq3/ nõ eo q̄ possũt accipi: ifinita euadũt) ita q finitos quidẽ terminos faterẽtur sed infinita esse q̃ intercederẽt/ crederẽt: tueri qd faterent/ nõ possent. Neq3 quicq̃ officit rationi nostræ: q̄ de sectione cõtinui simile videtur. quãq̃ enim ibi extremitatibus terminatis intermedia magnitudo infinite distrahitur: tamẽ recisamẽta quę indidem corradũtur anteq̃ acciperentur/ actu nõ erant. Sed hic terminos/ qui accepti fuissent pręcessisse actu necesse esset: vtpote qui in rerum natura sint/ etiã non accæpti. At in ijs quę diuidũtur: nichil in actu euidẽtiq3 est/ anteq̃ cõmittatur diuisio. Quãobrem necessario consit: vt cõstitutis extremis intermedia/ in infinitum prodire nõ possint. Atq3 hic status nõ in demõstratione affirmatiua modo: sed & ĩ priuatiua perpetuus est. Nam omnis priuatio negatioq3 adiũctione affirmationis ostẽditur. Si ergo finitæ affirmationes sunt: finitę etiam erunt adiũctiones/ per quas negationibus fides affertur.

¶TERMINOS PRAEDICATOS INFINITOS NON ESSE RATIONIBVS LOGICIS PROBATVR. Cap.XXXVIII.


Atis declaratum videtur: finitis extremis propositiones in infinitũ hyare non posse. Nunc docendũ est extrema ipsa vtroq3 versus/ finita esse. primũ cõmunioribus argumentis probabimus: nõ solũ prędicata per se/ sed vtcũq3 in infinitum nõ extrahi. Quom igitur omniũ quę de altero prędicãtur/ quędam ĩ eo quod ẽ rei esse/ quędam genere alio pręedicẽtur/ item alia secundũ naturã: idest cõplexu recto dicantur/ alia pręter naturã idest præpostero/ secundũ naturam quoties de substantia accidens affertur/ præter naturam quoties de accidente substantia: prædicationes quę naturalem terminis regionẽ mutant/ ne pręedicationum quidem appellatione censemus/ eoq3 missas hoc loco fieri volumus. In cęteris videamus an stent: ac statim quidẽ illa/ quę in eo qd rei esse est prædicãtur/ constat finita esse. Nec enĩ diffinitio aliqua coalescere vnq̃ posset: si omnia genere continerentur & definitionẽ agnoscerent. Nam ne generum quidẽ quisq̃ definitiones vnq̃ reponeret: si semper genus aliud suppeteret/ qd sine definitione cognosci non posset. Ita nunq̃ neq3 initium neq3 summa tenebitur. Alioqui definire omnia nõ sit possibile: quia infinita exigi aut cõtinuari nõ possunt. Ex his dilucet ĩ finitionibus pręedicata certo numero cõpręhendi. Nunc idẽ de accidentibus mõstrandũ. Palam est accidẽtia q̃ de subiecta substãtia p̄dicãtur: aut q̄ qualitates sunt pręedicari/ aut q̄ quãtitates/ aut q̄ ad aliqd relata/ aut q̄ actiões/ aut q̄ passiones/ aut q̄ aliquẽ habitũ p̄ferũt/ aut q̄ aliquẽ locũ designãt/ aut q̄ aliqd tẽpus ostẽdũt. Atq3 hoc quoties vnũ vni cõicitur. Nã & albũ dicim9 pedale esse/ & inãbulantẽ loq/ & duplionẽ numerũ parẽ esse. Sed p̄dicationes hę videtur omnes (vt paulo ante dixi) per accidẽs. Nã quom albũ dicimus pedale/ nichil afferim9/ qd ipsum p se tãta magnitudine cõsistat: sed lignũ id lapisue ẽ/ in quo albũ inest. Portẽta illa (hercules) sunt: quę aliq autumãt albedinẽ/ nigritiẽ/ ruborẽ/ numerum/ ambulationẽ/ doctrinã/ seorsum a rebus stare. Ergo quod diximus/ omne accidens de substantia pręedicari: certũ est. quę vero de substãtia pręedicantur: omnia sunt finita. Nam decẽ genera certis vtrinq3 finibus includuntur.

¶DE EODEM RATIONIBVS PROPRIIS: TERMINOSQVE SVBIECTOS NON EXIRE IN IMMENSVM. Cap.XXXIX.


Actenus logicis & cõmunibus argumentis: nunc pręssius ac resolutius indicabitur/ terminos prædicatos aut subiectos in demonstrationibus (de quo modo agitur) in infinitũ attineri nõ posse. Demõstrationes ducũtur ex ijs q̃ per se adsunt. Quę per se adsunt: bifariã accipere ẽ. Nã & quę in definitionibus collocantur: per se dicũtur/ vt multitudo & quãtitas numero. Et accidentia quæ subiectis suis definiũtur: vt numero impar. Neutrum genus in infinitum attenditur. Nec enĩ si impar de numero dicitur: necesse est/ vt de ĩpari aliud quicq̃ obiter p̄dicetur. nec vt ĩpar/ in definitionẽ illius addat: queadmodũ numerus in definitionẽ imparis cadit. Sẽper enĩ termini/ q hac forma pręedicãtur: angustiores q̃ subiecta sumũtur. Tandẽq3 attenuati impendio cõminutiq3 ad indiuiduũ recidunt. Nam quemadmodum arcti-

us est impar q̃ numerus: ita id quod de impari prædicabitur/ cōtractius q̃ impar sit/ oportet. Ergo prędicationes hę aut ratione/ quā diximus/ consistent: aut quia quicquid de impari prędicabitur/ de numero quoq; prędicari necesse erit. Demum quęcūq; inesse terminis dicetur: eadē inesse subiecto fatendū. Ita in definitionibus eorū omniū adhibebitur numerus. infinita igitur p se inerūt numero: & definitiones infinitas numer⁹ obibit. Sed ea quę per se insunt/ infinita esse non possunt/ quia hęc simul actu eē necessariū foret cōcedere. Pręterea fieri neq; vt accidēti per se/ aliquid per se inhęreat. alioquí accidens/ natura quędam subiecta & substantia videretur eē. Sed ne illa quoq; infinita cōstitui possunt/ quę in definitionibus prędicātur: quia nullius rei definitio teneretur. Quāobrem late patet nec demonstrationes abire in infinitum: nec omnia esse talia/ vt demonstrari vendicariq; habeant. qd nonnullis visum diximus inter initia. Nam si nō semper/ nec in omni propositione medium terminū accipere ē/ sed simul ad propositiones imediatas deuenimus/ scrutiniū & persecutio desinit: non potest defendi cadere in demōstrationē omnia. Probatū eni superius est definitis extremis: quę interstitiū obtinēt/ necessario finita intelligi. Demōstrationes autē in infinitū nō euadēt: nisi innumerabiles termini pręsto sint/ & quasi habeantur ad manū/ qui cōtinenter afferri possint ad concludendū sequentia.

¶DEMONSTRATIONEM VNIVERSALEM PRAESTARE PARTICVLARI. Cap. XL.



Ideamus nunc demonstratio vniuersalis particulari potior sit/ nec ne. Sed prius est vt afferamus ea/ qbus particularis possit videri potior. Qđ particulare est: per se amplius cōsistit & euidentius homini est. nā qui priuata cōmentatione Calliā rationabile animal esse intelligit: exquisitius nosse id videtur/ q̃ qui cōmuni ratiocinatione assecutus id nontiæ sit/ quia scilicet omnē hominē esse animal rationabile scierit. Res enim per demōstrationē particularē/ vti est/ ita cognoscitur: per vniuersalem dūtaxat in cōmune. Pręterea vniuersalis nulla soliditas ē: particularis aliqua est. Sed enim potior demōstratio earū rerū habenda quę sunt: q̃ earū quę nō sunt. Iam errores nullibi frequētiores/ q̃ circa vniuersale: vt de quo/ ceu a singularibus abiuncto/ demōstrationes procedāt. Cōtra qd particulare ē: vsurpatur visu/ & quasi manu tenetur. demōstrationes de eo nichil falsi/ nichil incōstātis enūciāt. ¶Sed rationes hę quāq̃ vident plausibiliter dici: nō tamē labore multo rephēdūtur. Ac primū quidē: nota per se/ vniuersali q̃ particulari iūctius inhęret. Nā rectos habere duos ex eo potius intelligitur: q̄ p se triāgul⁹ ē/ q̃ q̄ ęqpedus/ aut scalenus. Et de vniuersali tāq̃ de eo qd sit: demōstratio nectit. Nec eni appellatio vniuersaliū omonyma est/ neq; merū his vocabulū respōdet: sed hypostasis etiā aliqua/ idest cōfirmatio euidētiaq;. nō tamē abiūcta/ queadmodū neq; accidētibus: sed q̄/ in singularib⁹ posita re/ ab se cōspicua sit. Deinde cōtinētur in singularibus pluscula: q̃ natura vniuersali nō particulari sunt desumpta. vt rationabilitas Socrati. nec eni qua Socrates ē: sed qua homo rationabile aial Socrates est. Itē illa optimatior demōstratio ē: q̄ a potiore causa trahitur. sed potior & āplior causa/ vniuersale q̃ pticulare ē. Nā quęstio & inuestigatio/ quāobrem quicq; sit: ad vniuersale cessat. Exempli gratia. quęritur quāobrem in triāgulo exteriores anguli: quattuor rectis pares habeātur/ Respondetur. quia sublitius: nō est satis. quia scalenus: neq; hoc itidē satis. qa triāgulus: nichil facit. quia figura rectilinea ē: nichil supererit ad demōstrandū/ qđ velis. Huc accedit q̄ demōstratio particularis fere infinitorū est. Sunt eni particularia ad numerū infinita. vniuersalis finitorū. Itē illa pstātior demōstratio est: per quā vberius & locupletius scitur. Per vniuersalē scire locupletius cōtingit. Itē quāto vniuersalior demōstratio ē: tanto ex imediatioribus sciētia paritur. Item qui vniuersale agnoscit: potentia & particulare agnoscit. Nec retroagitur: vt q particulare intelligit cōtinuo & illud intelligat. Postremo vniuersale rationis/ & animi est: particulare alūnum ē sensus. Per hęc probatū videtur: demonstrationem vniuersalem antistare particulari.

¶DEMONSTRATIONEM AFFIRMATIVAM PRAESTARE NEGATIVAE. Cap. XLI.



Vnc docendum demonstrationē affirmatiuā/ negatiua superiorem esse: affirmatiua pręsidio negatiuæ non indiget. Negatiua sine vsu affirmatiuę non constat: proinde demonstratio ex solis negatiuisibus texta/ nichil efficit. Affirmatio etiam prior & simplicior negatione est.

¶DEMONSTRATIONEM ASSERTORIAM POTIOREM ESSE DVCENTE AD INCOMMODVM. Cap. XLII.



Otior quoq; demōstratio ea est/ q assertoria: q̃ quę ducens ad incōmodum vocatur. Assertoria dicitur: quę id qd propositum initio ē/ commentatione recta cocludit. Ducens ad incōmodum: quę contrariū eius/ qd tuetur/ intendit. Quo facile repræhenso

infirmatoq;:tum ad quęstionem propositam cōmeat. Assertoria simplex & impromiscua ē: quia solum ex propositionibus nectitur. altera multiplex & miscellanea: vt quæ hypotheticas etiam corroget.



ℂQVOT MODIS SCIENTIA PRIOR ET CERTIOR ALIA SIT: ITEM QVAE VNA/QVAE DIVERSA. Cap.XLIII.

Scientia prior & certior alia multifariam dicitur. Vno modo si hęc per ipsum quamobrē cōfirmet vt sit: illa tantum demōstret ꝙ est. atq; ita nō ex primis: sed ex sequētibus/& signis ostendat. Alio modo si hęc intelligibiliū & vniuersalium generū sit: illa sensilium. quomodo habet arithmetica ad musicem. geometria ad opticem. demum omnes superiores ad subditas. Tertio modo si simplicioribus principijs hęc vtatur: illa quasi cōnexis & iunctis. Hac forma arithmetica/q̄ geometria certior videtur. Nam arithmeticæ vnitas pro pricipio est: geometriæ punctus. sed vnitas situ caret: puncto adiungitur situs. Illo modo & geometria: q̄ astrologia exquisitior est. Illa simpliciter accipit corpus: astrologia non simpliciter corpus sed qd mouetur circumagiturq;. Scientia vna dicitur: quę affectiones per se vnius generis contemplatur. Vnum genus est: quoius eadē prima principia sunt. vna ergo sciētia geometria/ stereometriaq; est. Diuersę scientiæ appellantur: quarum diuersa principia sunt/ non quę de principijs alterius ortum habent. vt geometria & perspectiua. Atq; hoc cōstare poterit: ijs qui adusq; prima indemonstrataq; subierint initia. Si enim nulla his inter se cognatio fueritttum scientiæ probabuntur diuersę. Nam principia quę cum ijs/ quę demōstrantur/ eiusdem generis sunt: si nichil commune inter se habeant/ neq; ipsa illa quę demōstrantur/ habuerint.

ℂPLVRES DEMONSTRATIONES EIVSDEM REI ESSE. Cap.XLIIII.



Plures vero super eandem rem demōstrationes/ & ex pluribus medijs necti contingit. vt si aliquid modo ex cōgeneribus/ & quę se recta inuicem cōpręhendāt: modo ex ijs quę alterius ordinis aut generis sint addicatur. Ex cōgeneribus/ & quę se recta inuicem amplectantur: quom platanum esse substantiam/ aliquando per arborem / aliquando per plantam/ quorum vtrumq; ex eodem vertu ac serie est demonstramus. Ex ijs quę sequioris ordinis aut generis sint: quom hominem esse substantiam/ quandoq; per rationale/ quandoq; per bipes ostendimus. Hæc aūt media parte se continent vicissim: quia vtrūq; de altero extremorū generatim affertur.

ℂFORTVNA NON SCIRI. Cap.XLV.



Verum quę casu viceq; fortuita proueniunt: scientia per demōstrationē attolli nō potest. quia nec necessaria sunt/ quorū temeritas domina ē: neq; textū syllogismi recipiunt. Nedum vero necessariū: sed ne frequens quidem est/ qd forte fortuna cōmittitur. At omnis syllogismus: aut ex necessarijs/ aut ex frequētibus trahitur.

ℂSENSVM NON ESSE SCIENTIAM. Cap.XLVI.



AC ne per sensum quoq; ornatur demonstratio: quippe quæ vniuersalium est/ sensus ad singularia pertinet. Si enim cerni oculis posset triangulum habere duobus rectis æquales: nondum tamen demonstratio teneretur conclusionis eius/ in qua omne triangulum habere pares duobus rectis exponitur/ sed triāguli huius cognitio tantum ac sensus. Aut si deliquium lunę/ fieri obiectu terræ contueri possemus: non tamen in vniuersum sciremus omne deliquium lunæ interpositu hoc existere/ sed solum id qd aspectus ostenderet. Sane omnis demonstratio veritasq; a sensibus oritur: nec intelligi datur vniuersale/ nisi de multis operibus & functionibus sensuum. Nam de particularibus multis vniuersale ꝓponitur & euidens redditur. Nec tamen iudicium veritatis in sensibus est: nec demōstratio credi sensus aliquis potest. quia sensus quāobrem quicq̄ sit/ nō potest docere: sed semper in cognitione ꝙ ē/ versatur. Expositio causæ quor ita sit quicq;: tota vniuersalium est. eoq; nō modo notitiam huius vnius defectus/ quem nūc patitur luna: sed simpliciter omnium continet. Nam interuentus terræ non tam huius defectus causa est: q̄ omnium qui possint omnibus sęculis euenire. quorū itaq; causa aliqua est: eorum cognitio vniuersalis nobilior & antiquior est/ q̄ sensus. neq; sensus tantum: sed etiam q̄ simplex eorū & citra causam appręhensio intellectioq;. Vt si quis illi cōclusioni/ in triangulo interiores angulos esse pares duobus rectis/ absolute fidem haberet: nec acceptam referret angulo exteriori/ qui cōtrouersim interioribus respōdet. Igitur appręhēsio q̄ cōiuncta cū causa quamobrē est: longe videtur prestantior/ q̄ quę seorsum habetur. Diximus autem supra quorum causa aliqua est: vt noticia principiorū esset excepta/ vt q̄ vel sine causa extra æmulā/ optimate sit eminētia. Sed qrat aliqs si sensus sciētia nō est: vnde fit vt sensu defect9 Extra æmulā/ extra cōtrouersiam

deficiatur & sciētia? An hoc ita intelligēdū est/ nō vt sensus sciētia eē possit: sed vt ex sensu vniuersale proficisci dicat/ intercępto aūt initio/ necesse sit cōsecutionē intercipi? Vt modo addubitari solet quāobrē/ vitrū si ex aduerso soli retineatur/ accēdat. Q. si lumē solis foraminibus ꝑspicuis cōmeās oculi cernerēt: rū & vniuersale/ & causa miraculi huius intellecta esset per sensum.

¶ NON OMNIVM EADEM PRINCIPIA ESSE. Cap. XLVII.



Adem autē principia scientiarū omnium haberi nō possunt: nec remota/ nec proxima. Non proxima: quia quom principia rebus quæ demonstrātur sua gbusq; respōdeant. quę vero demōstrantur nō eadē sint/ immo sępius & genere differant: necesse est/ vt propositiones quoq; taliū rerū discrepent genere. propositiones enim ex ijs quę per se sunt cōstant. Alia itaq; principia geometriæ/ alia arithmeticæ sunt. Adeo autē vicissim accōmodari nō possunt: vt neq; hęc de illis dicantur subijciāturue/ neq; altera alteris pro medio inferātur. Cōmunia quoq; & prima principia in omnem scientiā nō intrant: vt omne aut affirmari aut negari necesse est. Nec eni probari quicq̄ ex solis his potest: sed quoties hęc in demonstrationem rogātur/ propositiones alię propinquę ac proprię adhibētur. Neq; vero proloquia in syllogismo sumūtur vniuersaliter concępta: sed ad genus aliquod subiectum quasi contracta. Hoc modo cōmune profatum est. Quoties quattuor momēta cōparilia sunt ordine cōmutato: easdem manere proportiones. Vtūtur hoc artes: sed restricto. Geometra quoties quattuor magnitudines. Arithmetic9 quoties quattuor numeri. Naturalis quoties quattuor motus/ aut q̄tuor tēpora. Deīde si principia omniū scientiarū eadē forent: necesse esset numero aliquo cōprænensa dicere/ vt elementa. sed quęq; scientia promoueri in imensum potest. multiplex eni conclusionū amplificatio & dilatatio est. Ergo principia totidem cōstituere oportet. Nō igitur cōmunia suffecerint. Postremo si eadē pricipia omnibus cōuenirēt: sequeretur vt quicq; ex quoq; eorum demōstrari cōtingeret. Sed ex musicis geometrica demōstrari nō possunt. Ex his intelligitur principia: neq; omnium eadem esse/ neq; penitus aliena/ neq; prorsus affinia.

¶ SCIENTIAM DIFFERRE AB OPINIONE REBVS SVBIECTIS. Cap. XLVIII.



Citum & scientia ab opinione vera/ & opinabili differut. Nam de falsa opinione: nulla dubitatio est/ quin cū scientia/ nichil simile habeat. Sed & inter opinionē veram/ & scientiam plurimū interest. Primum quę subiecta scientię sunt: necessaria esse oportet/ & quę aliter habere se nō possint. Opinionis q̄ sunt nō oportet/ sed hęc aliquando possunt & mutari. Deinde scientia/ vt ex necessarijs: opinio/ vt ex possibilibus propositionibus pendet. Et ita alius modus est approbādi quę opinemur: alius quę sciamus. Distat ergo scientia ab opinione discriminibus binis: rebus subiectis/ & genere approbādi. Quā vero de possibilibus contingentibusue opinio sit: hinc docebimus. Contingentia: nec ad scientiam pertinent. alioqui non possent aliter se habere. Neq; ad intellectum. hoc loco intellectum appello principium scientiæ: quo termini cognoscūtur. Neq; ad appręhensionem credulitatemue propositionum immediatarū: quā quis scientiam indemonstrabilem dixerit. Q. si habitus omnes quibus vera noscuntur aut scientia/ aut intellectus/ aut opinio est: relinquitur opinione earum rerum videri esse/ quę vt verę sint/ tamen secus esse possunt/ ac sunt. Incōstans igitur/ & instabilis opinio est: quia instabilis etiam illa est natura/ qua vtitur subiecta. Pręterea nemo putat opinari se/ quę credit aliter esse nō posse q̄ sunt: sed scire opinatur vero/ tūc quom ita esse rem vtiq; putat/ sed quę tamen aliter esse possit.

¶ SCIENTIAM DIFFERRE AB OPINIONE GENERE APPROBANDI. Cap. XLIX.

Inc dicendum genus & modum approbandi: alium in opinando/ q̄ in sciendo esse. Eadem res ex eisdem propositionibus modo scita/ modo opinata est. Atq; hoc contingit: seu syllogismus ꝙ est/ seu syllogismus quamobrem fiat. Vnde dubitauerit quis: quor qui ita opinantur non etiam sciant/ quando & propositiones & subiectę res eædem sunt? Et quor adæque si cognitio hęc scientia sit: illa non sit? Solutio. Credūt aliter esse propositiones non posse q̄ sunt. nō opinio/ sed sciētia hęc dicetur. quia de ijs quę per se sunt/ & q de substantia rei prodeunt: scientia non opinio adornatur. Sin vero necessaria quidem credunt/ sed quę necessaria esse non putent: hæc opinio non scientia fuerit. Atq; tum circa easdem res subiectas (tantum arbitror) opinio vt scientia versari videbitur: ita eisdem propositionibus/ opinio vt possibilibus/ scientia vt necessarijs vtitur. Quāobrem fieri nō potest vt scientia & opinio eædem sint. Nam & definitiones earū euariāt: & modi approbandi credēdiq; dissidēt. Eodē modo quāq̄ interim cōtingit/ vt de eadem re/ tum vera tum falsa opinio habeatur: nō tamen id eo valet/ vt vera & falsa opinio idem sit. Alioqui quod firmum constansq; est: cū fluxo & labili non

potest idem esse.nec qd cõmutari non potest in falsum:cũ eo qd potest.Quapropter nemo vnq̃ opinatur ea quę scit:ne idem simul aliter se habere posse/& necessarium credere oporteat. In diuersis certe vsu venit:vt eadem res cõpręhensa/opinione & scientia sit. Erat opinio in Epicuro quom diceret solem deficere:cũ luna sub rotam eius subiret/quia putabat aliter quoq; id posse. erat in Hipparcho sciẽtia. Sed vt in eãdem animam/eodem tempore/de eadem re cadat opinio & scientia:non potest contingere. Hactenus de opinione dictum est.

¶QVID SOLERTIA SIT. Cap.L.



Olertia vero est sagax repentinaq; adeptio:& quasi collimatio medij.Vt si qs videns lunam id qd eius spectat ad solem/ id habere lucidũ/ reliqua obscura esse/pũcto/tẽpore: causam conijciet/quia scilicet recipiat splendorem a sole. Aut si quempiã cum nũmulario aut argẽtario colloquentem intuitus : statim intelligas versuram eum facere/& omnino feneraticiam esse causam.Ergo is qui ex aspectu audituue extremorum celerrime potest perspicere/ quid inter illa sit mediũ:hic solers & perspicax dicitur.& virtuti/nomẽ solertię inditũ:vt quæ resolutio quędam conclusionis sit in primas propositiones/& velox quasi cõpræhensio & continuatio medij. ¶PRIMI LIBRI THEMISTII FINIS.

¶THEMISTII PARAPHRASEOS IN POSTERIORIA/LBER SECVNDVS: INTERPRAETE HERMOLAO BARBARO.

¶QVATTVOR ESSE QVAESTIONES. Cap.I.



BHIS consequens est:vt differentias quęrendarũ rerum tractemus. Nam & quę inueniẽdis conueniant obiter cõmuni vsu noscẽtur.Eadem enĩ quęrendi/ & inueniendi discrimina sunt:quia quęstio omnis inuentionis gratia initur. Quęrimus ergo aut de simplici solitarioq;: aut de composito/ & qd in cõplexu orationis fit.Solitarium & simplex intelligo:quod seorsum ex vno aliquo decem generũ sumitur.Deum/centaurũ/carybdim.Cõpositũ dico: vtrum luna deficiat.iustũ natura/an lege potius & institutione hominum stet.Quoties de simplici quęrimus:prima & occursoria quęstio est an sit/ secũda quid sit. Nam primum quęrimus/an sit deus:deinde deus quid sit.Si de cõposito/& qd in complexu serieq; loquendi fit quęrimus:prima quęstio est/an subiecto prędicatũ insit/secunda quãobrem & quemadmodum insit.Nam simul didicimus lunã deficere: continenter quãobcausam deficiat quærimus.Sũt igitur quęstiones quattuor:an sit/quid sit/an huic illud insit/ quãobrem insit. Ex his vnum par ad simplicia:vnũ ad cõposita pertinet. Neq; cõturbari quẽq̃ volumus: q̃ in cõmentationibus topicis aliam quęstionũ partitionẽ ornauimus. Illic enĩ formæ dialecticarũ quęstionum solę afferuntur/& quę nõ nisi in constructione & cõpositione cõueniant:tantũq; in his modus propositionum diuersus videtur.Causa verbi:an quicq̃ de altero dicatur/vt genus.an afferatur vt propriũ.an affirmetur/vt accidẽs.an prędicetur vt finis.Nam si de definitione ritu dialectico agamus:primũ ex ea propositionẽ texemus.tum deinde quęstionẽ ita formabimus. Est ne aia numer⁹ ipsum se mouẽs: vt Xenocrati videbat/Sed si ad vsum demõstratiõis q̃ratur/qd sit rei esse:tum quęstio in modũ propositionis cõcepta nõ erit.sed nec q̃stio quãobrẽ/ potest dialectica esse q̃stio.Non enĩ is qui ita interrogat:optionẽ aduersario dat/vt alteram partẽ disparationis accipiat.quia nõ interrogat captandi coarguẽdiue studio: sed sciendi qd quęrit.

¶IN OMNIBVS QVAESTIONIBVS CAVSAM QVAERI. Cap.II.



Lane quęrentes vtrũ sit inane/ vtrum luna delinquat:videntur id quęrere/ vtrũ teneri aliqua causa possit/qua ĩane sit & q̃ luna delinquat.Itẽ is qui iã scit inane in reb⁹ esse/& qui iam scit lunã delinq̃re/quęrit aũt quid sit inane/qd sit lunã delinquere:videtur statuere aliquã esse causam/ qua inane sit/& aliquã qua delinquat luna.sed subinde vult rescire:qualisnã ea causa sit.Nimirũ id cõstat quom primũ inuentũ est/quid sit inane: simul cõpertam esse causam/qua inane ẽ. Nã definitio/& qd est rei esse:causa est/ vt quicq; sit.Rursum agnito qd sit lunã deficere: statim intelligitur causa/qua obscuratur & offundit luna. Nã si luna icc ırco deficit/ quia lumẽ eius vmbra terrę in quã incidit hebetatur:hebetatio luminis causa erit defect⁹.Omnis igi[t] q̃stio de causa ẽ: siue ob quã res simpliciter sit/siue ob quã aliqd ĩ alio adsit.qd sic clari⁹ docebim⁹.In ijs q̃ quorsint/aut quor talia sint/sẽsu/causa potest cognosci: nichil q̃ritur neq; sint/neq; qd sint/neq; q̃lia sint/neq; quãobrẽ sint.Nã si sup lunã essem⁹/& oppositũ illũ terrę cõtueri esset:tũ neq; ecqd deficeret luna/nec qd esset defect⁹/neq; an accideret lunæ/neq; quãobrẽ accideret q̃reremus. Neq; hoc dico/qa velĩ idẽ esse causã tenere/& sensu pcipere:sed quia p sensũ nãciscimur causã/& ad

ſcientiam ſubimus. Quom ergo quęrimus vndenam ſit quicq̃: intelligitur explotatum nobis eē ꝙ eſt. quom vero vtimur demõſtratione ꝙ eſt: ſimul quor ita ſit euidẽter probam9. Hoc enim demõſtrationis illius potiſſimæ ingeniũ eſt: vt cõmuni examine vtrãq; abſoluat cognitionem/ & vt ſit/ & quãobrem ſit. aut verum nõ eſt/ qđ inter exordia notauimus/ in demonſtratione medium non modo concluſionis: ſed & rei quoq; cauſam videri. Diſſimilis ratio eſt quęſtionũ/ an ſit & quid ſit: quę de ſimplicibus quęruntur. nam anteq̃ quid ſit roges: neceſſe eſt fingas/ id eſſe quod rogas. quom vero an ſit quęritur: interim quid ſit obiter cõſtat/ interim nõ cõſtat. Sed eſt quando aut ſignum/ aut conſequens ad naturam rei/ qua de quęritur demonſtrandam valeat: ſed accidentia hęc inuentionis non rei ſunt principia.



ℂNON ESSE EIVSDEM OMNINO DEMONSTRATIONEM FINITIONEMQVE. Cap. III.

Q Vemadmodum quęſtiones compoſitæ monſtrarentur/ dictũ ſupra eſt: nunc vtrum id qđ rei eſſe ē demõſtrari poſſit/ videndũ. Sed prius ē/ vt diſſeramus: vtrum omnia eodẽ reſpectu per definitionem & per demonſtrationem ſcire contingat. Dixi eodẽ reſpectu: quia triangulũ eſſe figurã planã tribus lineis compręhenſam/ per definitionẽ accipitur. triangulum habere duobus rectis æquales: demõſtratione cognoſcitur. Sed primũ intelligitur/ vt id qđ triangulo eſſe eſt: alterum ſcitur/ vt triangulo accidens. Tractemus igitur qđ propoſuimus. vtrũ ſemper cuius demõſtratio eſt: eiuſdem definitio habeatur? Abſurdũ id quidem & ipoſſibile eſt. Nã demonſtratio & ad negationes porrigitur: definitio non porrigitur niſi ad affirmationes. Sed quęrat aliquis contra: vtrũ quoiuſcũq; afferri definitio poteſt/ de eo quoq; demonſtrationẽ conſtituere liceat? impoſſibile eſt & hoc. Nam principia demonſtrationũ/ & termini primi: per definitionem noſcuntur/ per demonſtrationem autẽ nõ poſſunt. alioqui conquiſitio in infinitũ euaderet. Sed reliquũ eſt vt quęramus: vtrũ aliquoius poſſit reddi definitio/ quoius & demõſtratio ſit. Neq; hoc poteſt contingere. Quom enim ex ijs quę ſuperiore libro diximus/ cõſtet tum demum ſciri quicq̃ qđ poſſit demonſtrari/ quom de eo tenetur demonſtratio: ſi id quod demõſtrari poteſt per definitionem ſciretur/ tum qđ demonſtrari poſſet/ citra demonſtrationem ſciretur. nichil enim vetat definitionem eius ſeorſum a demonſtratione haberi. qđ qui dicit/ nichil poteſt obtuſius. Itaq; conficitur nichil eſſe: quoius notitia vtroq; genere capiatur. Per inductionem quoq; huic aſſertioni fides accedit: quando nulla eſt definitio quę quicq̃ earum rerum demonſtret/ quę aut per ſe/ aut per accidens/ aut ſimpliciter habeãtur. Nam ſi definitio aliquid accipit quod per ſe inſit: non propterea per demonſtrationem id accipit. nec enim hominẽ eſſe animal demonſtrat/ ſed conſtituit: nec hominẽ eſſe rationale comprobat/ ſed tantum ſumit. Præterea definitio vniuerſam rei ſubſtantiam euelat: demonſtratio ea quę per ſe inſunt explicat. Porro dubium nõ eſt: quę per ſe inſunt/ ſubſtantiam rei nõ eſſe. Item definitio rei qua de agitur: qđ ſit rei eſſe/ declarat. nulla demonſtratio ad eſſentiam pertingit/ aut illam concludit: ſed ſubijcit/ ac pręſumit. vt in mathematicis: quid impar/ quid vnitas ſit. Iam omnis demonſtratio quicq̃ de quoq̃ demonſtrat: in definitione nichil eſt qđ de aliquo prędicetur/ neq; animal de greſſili/ neq; retrorſum greſſile de animali/ neq; figura de plano/ neq; contra planũ de figura. Nam neq; vniuerſali notatione determinationeue vtitur: neq; ſi vteretur/ vera eſſe poſſet prædicatio. Sed ne de ipſo quoq; homine ſua definitio prędicatur. Non enim homo pars aliqua ſuæ definitionis ē: quemadmodum omne ſubiectum/ vt pars in concluſionem confertur. Qꝛ ſi quis ita efferat/ homo eſt animal bipes inceſſile: is non definitionem ſed propoſitionem afformat/ in qua de homine definitio ſua dicatur. In plenum quęſtio quid ſit: diuerſa ē ab omnibus ijs quę per ſe adſunt. Diuerſa inq̃ alio genere: q̃ quo vniuerſalia demutãt ab ijs/ q̃ intra ſe cõtinẽt ſingularib9/ triãgulus ab ægpedo. Quę vero diuerſa vſq; adeo ſunt: diuerſas etiã rationes habeãt/ qbus noſcãtur/ neceſſe ē. Quãobrẽ aptiſſimũ puto: nichil idem in eodẽ reſpectu/ finiri & demõſtari cõtingere.

ℂNON POSSE DEMONSTRARI FINITIONEM PER SYLLOGISMVM DVPLANTEM. Cap. IIII.



S Ed quęritur an definitio aliqua poſſit de re/ quę definitur: per demonſtrationẽ probari? Verbi gratia ꝙ aial bipes igreſſile definitio hominis ſit. quãq̃ vero de ijs quę modo retulim9 facilis & abſoluta q̃ſtionis hui9 diſcuſſio ē: tamẽ opinor digna cõtrouerſia ē/ de qua ſeorſum mẽtio & cõmentatio aliqua habeatur. Si omnis ſyllogiſmus/ aliqđ de aliquo/ per aliquod ceu mediũ/ cõficit: neceſſe eſt/ vt q demõſtratur9 ſit illũ eſſe hominis finẽ/ mediũ aliqđ cooptet/ per qđ ratiocinationẽ ſuã deducat. Hoc autẽ mediũ: ipſa ſit hominis definitio oportet/ vt demõſtratio ad hũc modũ fiat. Homo ē aial mortale capax rationis. tale aial

est bipes ingressile. homo igitur bipes ingressile ē. Aliter de eo qđ sit rei esse cōponi syllogismus nō potest. Siue eni id qđ pro medio accipitur in plura possit q̃ homo/ idest q̃ minor extremitas/ siue i pauciora/ siue & reciprocet/ nec tamē in eo qđ sit rei esse dicatur: maior extremitas/ idest definitio ipsa i eo qđ sit rei esse prędicari nō poterit. q̧ si hęc vera sunt: necesse ē eū qui de homine/ qđ sit rei esse demōstrat/ aliud sumat/ qđ sit rei esse. Sed vnde obsecro scieris/ aial bipes igressile: de aiali mortali rationali in eo qđ sit rei esse/ pdicari/ aut animal mortale rationale de homine/ Non eni si ex secundo cōsequitur primū/ neq̧ si secundū ex tertio: necessariū est/ primum illud definitionē secūdi esse. Multa adeo sunt/ quę cōsequātur: nec tamē cōsequātur/ vt definitiones. genus/ differēs/ proprium/ accidēs id qđ separari nō potest. Si ergo simpliciter sumpseris primū euenire ex secūdo/ secūdū ex tertio: nūq̃ probabitur/ primū esse definitionē tertij/ sed tātum hoc/ primū inesse tertio vtcunq̧. Q̧ si duplaueris sumptū/ idest si secūdū de tertio nō absolute/ sed cū adiūctione hac/ in eo qđ sit rei esse/ prędicaueris: tum cōplexio quidē syllogismi conficitur sed sumitur/ qđ in quęstione discussioneq̧ positū est. Institueras docere definitionē hominis per demonstrationē addici: sed statim sumis sine demonstratione aliquā esse hominis finitionem. Prætereа si ita dicatur: nichil obstabit quominus definitio vna de altera possit demonstrari/ quod ab demonstratione alienissimum videtur.

¶NON POSSE DEFINITIONEM PROBARI PER SYLLOGISMVM DIVIDENTEM. Cap.V.

Sed ne per diuisionē quoq̧ definitio explicatur: qđ & in institutione de figuris persecuti sumus. quia id qđ ita mōstratur: quasi per inductionē mōstratur. nec ex certis aut probatis seorsum: sed ex cōcessis per interrogationē responsioneq̧ seqtur. Fere eni tota hęc ratio per vices rogātis/ & respōdentis absoluitur. Ita videtur aliud per aliud/ qđ datū sit/ colligi. Ecquid homo aial inanimalue ē/ animal sumit nō asseritur syllogismo. Rursus omne aial ecquid gressile aut aquatile/ datur gressile/ nō probatur. Deide animal gressile: ecquid bipes/ aut multipes est/ conceditur bipes. Tñ ratio texitur: homo est aial bipes gressile. Videtur genus hoc totū interrogationibus & assensionibus/ eorū quibuscū instituitur constare. Nec em in eo quicq̃ vt necessariū: sed vt cōcessum accipitur. Sed neq̧ si qd singulare separatimq̧ verū est: cōtinuo seqtur vt iunctū cū alijs verū sit. Nō eni si verū est sutorē quē esse/ & virū bonū: vtiq̧ necesse est eū esse sutorem bonū. Item vt omnia etiā iunctim vera sint: nō tamē in eo/ quod sit rei esse/ vera sunt.

¶DIVISIONEM CONFERRE AD FINIENDVM. Cap.VI.

Sane qui diuisione vtūtur/ cōpēdiū probationis faciūt. Nā ea quę cōfirmare esset necesse: ratione rogationis sumuntur. propterea q̧ nichil ipsi afferūt ad persuadendū: sed eo q̧ sibi dāt/ qui cū disputāt/ qđ volūt demōstrāt. Verbi gratia homini aial inesse: potest per sensile syllogismo exponi/ gressile per aliud quicq̃. lucrantur hoc laboris/ qui diuidūt: propterea q̧ hominē & aial esse & gressile/ cōcedit is qui cū/ instituta diuisio est. Proinde nō probari diuisione: sed adiuuari finitionē oportet. Nec syllogismus diuisio est: sed ratio tamen/ talis docendi sicut inductio. hęc syllogismus dici/ vtiq̧ nō potest: sed quoquomodo aliquid conficit. Vtilissima vero diuisio est: quoties cōmunita his pręceptis affertur/ vt omnia q̃ in eo qđ sit rei esse habētur/ contineat. vt nichil redūdet/ nichil desit: neu quę transiliat ad vltimam speciem. Transilit qui animal statim in bipes & multipes diuidit: nam prior diuisio erat in volatile & gressile. Omittit: qui gressile in bipes/ & quadrupes diuidit. nam & depes & multipes pręteritur. Hac obseruatione diuisio vsum sui aliquem finientibus præstabit. Nec tamen qui diuidet ratiocinatione syllogismoue vti dicetur. Nam quemadmodum in cōmentationibus ijs in quibus medium verbis explanatum non est/ etiam si mente conceptum/ euidens non est/ quāobrem sequantur: ita neq̧ in eo syllogismo/ qui ex diuisione reponitur. Ac forte quidem singula/ quę in sermonem illum vltro citroq̧ habitum incident/ probare certis rationibus possis (vt animatum hominem esse: quia non inanime. & rationale: quia non irrationale) totā certe cōclusionem/ quę de membris diuisionū coalita est: definitionē hominis esse nō probas.

¶PER SYLLOGISMVM FINITIVVM NON PROBARI FINITIONEM. Cap.VII.

Vtrumvero finitio per finitionem finitionis possit monstrari: quæstio nobis reliqua est. Id hoc modo exponitur. vult quis docere/ finē hominis esse animal bipes gressile: atq̧ ita rationem format. Oratio quę constat ex ijs quę ad essentiam pertinent/ & propria rei sunt: definitio est. hęc oratio/ animal bipes gressile huiusmodi est. definitio igitur hominis est: aial bipes gressile. Nūquid forma hęc probanda philosopho est/ Sed deridicula videtur: & quidē amplius q̃ superiores quia peccat idem qđ illæ/ sed apertius euidētiusq̧. Fingit eni fortiter ac pręsumit qđ est probandū. Nā dicere cōplexū hūc/ aial bipes gressile/ verū esse q̃ priuatim

attingant essentiã hominis: nichil aliud est q̃ cõstituere/ eam esse definitionem hominis. Igitur in propositionibus his cõclusio nõ vi/ aut potentia (nã hoc rectũ esset) sed actu posita collocataqꝫ est. dehinc perinde faciunt qui demõstranda finitione/ finitionẽ finitionis/ propositionum loco sumunt: ac si ratiocinando finem ratiocinationis loco assumptionis adhiberẽt. Quemadmodum ergo quoties ratiocinamur/ nõ sumimus quid sit ratiocinatio: ita quoties demõstrãda finitio est/ admonendi nõ sumus quid sit finitio. sed necesse ante est/ vtrũqꝫ: & quid ratiocinatio syllogismusue sit/ & quid finitio perspectissimũ habuisse. Vnde & nobis facillime inoffẽsissimeqꝫ simulatqꝫ velimus/ accurrant: & alios qui addubitarent/ docere ac persuadere possimus. In demonstrationem certe: vt partes sumptaue coaptari non debent.

¶NEQVE A CONTRARIIS/ NEQVE PER INDVCTIONEM PROBARI FINITIONEM. Cap. VIII.



Icat aliquis: si hoc modo nõ licet/ licebit alio/ idest affictione subiectioneqꝫ. affictione hoc loco est per hypotheticum syllogismum sine conditionalẽ/ hoc modo re. Si definitio mali est diuisilitas (fingatur enim diuisilitatẽ esse definitionem mali) contraria definitio contrarij fiat: ergo definitio boni indiuisilitas dicetur. Sed nonne vides: qui ita faciũt at cessere questionem a capite/ idest ad demonstrandam finitionem sumere finitionem aliam/ que non sit minus dubia q̃ que demonstrãda sit? Nam cõtraria ea que diuersa dicuntur/ vt bonũ malũ/ celeritas tarditas: tantũdem euidẽtie ignorationisqꝫ habent. Constatqꝫ si quis definitionẽ mali explicare voluerit: eodẽ modo sumpturũ eũ definitionẽ boni. hoc autẽ aliud nõ est: q̃ inuicẽ probari & demõstrationes reciprocas/ & obãbulatorias cõmitti. Preterea cũ multa sint/ quibꝰ nullum contrariũ e regione occurrat: quonãmodo finiẽdis his/ ratio hec poterit sufficere? Forte credat q̃spiã fines p inductionẽ probari. & hercule dici nõ potest: quom inductio ex singularibꝰ existat: nulla definitio singulariũ est. inductio aliud de alio p̃dicat: definitio in cõplexu nõ est.

¶IN VNIVERSVM FINITIONEM DEMONSTRARI NON POSSE. Cap. IX.



Vis ergo modus finitionis demõstrande fuerit: nimirũ digito/ auribus/ cõspectu/ demũ sensu aliquo vsurpari aut tangi nõ potest. Alioqui scio hoc de nobis queri: ecquid aliqua ratio sit demõstrãdi finitiones? Et videtur nulla/ & necesse est eũ qui debet scire quid sit homo/ aut q̃duis aliud: pro certo habeat/ hominẽ esse. Nã id q̃d nõ est: nemo potest scire quid sit. Nã q̃d nomen Hircocerui significet: scire quidẽ multi possunt. sed quid sit Hircoceruus nemo: si id ignorat an sit. Ergo si demõstrari posset quid quicq̃ sit: simul demõstraretur/ ꝙ esset. Hoc videtur ĩpossibile: quia vnius rei vna est demõstratio. Porro aliud ẽ scire hominẽ esse: aliud quid sit homo. Huius definitio: illius demõstratio est. Deũ esse & prouidẽtiã esse demõstramus: q̃d sit deus/ quid prouidẽtia definimus. Qui ergo potest: qui definit/ definitionem syllogismo excipere? Atqꝫ hoc obseruari in omnibus artibus videtur. He seorsum/ quid sint res describũt: seorsum demõstrãt/ vt sint. quom vero id demonstrant: primũ quid res significet/ sumũt pro cõperto. Igitur anteq̃ triãgulũ probes esse/ quẽ tribus lineis cõstituas directis: necesse ẽ intelligas appellatione triãguli venire/ areã tribus directis lineis cõprehensam. propterea ꝙ agnitionis in omni exq̃sitione caput origoqꝫ ẽ. Ita efficitur vt demõstratio vna in plures euadat. Qui enĩ q̃d rei esse sit/ demõstrat: simul & esse rem cõfirmat. Qui autẽ definit: nichil affert/ quãobrem necesse sit/ id esse q̃d definit. Proinde qui finit circulũ hoc modo circulus est figura plana quã linea vna circũcurrẽs amplectitur: nõ demõstrat circulũ esse. Nulla enim causa in definitione ea est: q̃ vt circulus sit/ efficere videat̃. Sed ne ratio quidẽ aliqua cõtinetur: quor ea definitio circuli sit habẽda. posset q̃s definitionẽ illã æris & fibule ipsius credere: quia nulla vis cõparet/ qua circuli potissimũ definitio sit/ sed hoc extrĩsecus petit̃. Si ergo nõ demõstrat rẽ esse/ qui q̃d rei esse ẽ/ demõstrat: definitio ꝙ sit/ demõstrare nõ poterit/ sed q̃d nomen indicet tantũ. Ita fiet vt rerũ q̃ nõ sunt/ afferri definitio possit. Nã & Hippocẽtaurus aliq̃d significat. Deinde omnis verborũ explicatio notatioue/ idest qua de causa queqꝫ res ita sit nominata (quã ethymologiã appellant. vt hominẽ vocari: quia sit ex humo coalitus. & aquã quia sit id/ a quo viuimus) demũ omnis nostra cõmẽtatio: confabulatione definitio diceretur. Ipsa quoqꝫ Ilias Homeri definitio vna videri posset. Cum dico Iliada: non ipsum nomen intelligo/ sed subiectam nomini poesim. Item illud. Sed vos qui tandem quibus aut venistis ab oris? Et illud. Venimus huc missi. Et illud. Dic michi musa virum. Et illud. Nos Troia ãtiqua vestre deus applicat vrbi. Horũ omnium fere vna vis est. Tantũ hic interrogat: ille respõdet. hic prefat̃: ille adnarrat. Res tota perridicula. Nã preter id ꝙ nõ omnis oratio/ q̃ q̃d nomine designatur exponit/ definitio est: nec illud quoqꝫ definitio explicat/ definitionem necessario cum nomi-

ne æquali esse potentia. Si eni hoc sit: tũ rebus noĩa non arbitratu institutioneq; hoĩm/ sed natura essent imposita, nec agnominatiões omonymiæue fierẽt: idest ad res dissimiles similia verba accõmodari non possent. Ex his liquet: neq; eandẽ rem videri esse definitionẽ & syllogismũ: neq; eius rei syllogismũ posse cõstitui/ quoius definitio teneatur. Dictũ & illud est: per definitionem neq; vt sit res/ neq; vt eius rei definitio sit/ cognosci.

ℂQVANTVM ALIQVID VALET AD DEMONSTRANDVM REM ESSE: TANTVM VALET AD DEMONSTRANDVM QVID SIT RES. ITEM DEMONSTRATIONE NON SCIRI FINITIONEM SED INNOTESCERE. Cap. X.



Voniam vero hæc disputandi causa potius/ q̃ decernendi sententia disseruim9: nunc quid horum recte/ qd peperam dictum sit/ & quẽadmodum demonstratio effici definitio possit/ extimabimus. sed arcessenda res altius est. Sicut ergo quom tenemus rem esse/ aliquando quærimus q̃obrem sit/ aliquando non quærimus/ quia protinus/ quã didicimus rem esse/ ꝙ ita esset perspicuum nobis fuit/ nec retrorsum cõtingit vt prius quisq̃ q̃obrem sit/ q̃ ꝙ sit cognoscat: ita nunq̃ quærimus qd sit res/ nisi nobis esse rem constet. Quid enim stultius ineptiusue q̃ definitionem earũ rerum velle scrutari: quas sint/ non sint nescias? Ergo necesse non est definitione ostendi rem esse: quãdoquidẽ præsumi & constare id oportet/ anteq̃ ad definitionem accedas. Et quemadmodum qui rem demonstrat/ ꝙ est simul & ꝙ ita sit inuenit/ nam demonstrationes a causis ducuntur: ita sępenumero fit vt in demonstratione quæ docet rẽ esse/ definitio & quod sit esse rei eluceat. Quod quidẽ/ qua ratione/ & quando cõtingat: repetendum ab initio est. Esse rem cõcludimus in demonstrando multis modis. Interim ex accidẽtium momentis: quę ab rei substantia longe sunt posita. interim ex aliquo: qd in re contineatur/ vt pars. Deos esse probat Chrysippus: quia visuntur altaria. Id ab accidentibus trahitur. Stoici deos asserunt esse: quia mortalibus suppetias plurimas afferunt/ futura vaticinãtur/ cœlestes globos innumerabilibus sæculis cõmouent. Hęc a re sumpta demonstratio est. Porro quæ adsunt in re: alia propius/ alia remotius sunt iuncta/ qd quidem exemplis ijsdem instruitur. Accidentia/ per quæ tãtum docemur rẽ esse: nichil afferunt ad naturam & definitionem rei cognoscendam/ quando & esse rẽ ægre ac exiliter demonstrant. Nam cognitio accidentium translaticia est: nec habet quicq̃ annexum quod cogat. At ex ijs quę propria sunt/ & ab rei natura dependẽt: ad definitionem & rationem essentiæ facilius venitur. Quantum igitur efficaciæ habẽt res ad probãdum rem esse: tantum habent ad confirmandum et demonstrandum quid sit. Id hoc modo explicabitur. Proposita quęstio sit: ecquid deficiat luna? Quicũq; docet deficere/ propterea ꝙ luna quom ad plenitudinem orbis sui peruenit vmbrã non iaciat: ab accidente diluit quęstionẽ. nec quicq̃ cõmunit vnde possit intelligi defectus lunę qd sit. Qui vero demõstrat/ eo ꝙ lumẽ ei9 i plenilunio interuentu terrę occulitur: is ægregie ac ꝓprie ostẽdit lunã deficere/ atq; obit occasionẽ vberẽ p̃stat vti sciatur qd sit defectus lunæ/ quia veram causam miri hui9 nanciscitur. causa vero: definitio/ & qd sit rei esse/ est. Itaq; in hoc genere simul & ratio essentiæ/ & quãobrem sit conspicitur. Quid est defectus? occultatio luminis ob interpositum terrę. causa ergo defectus occultatio est. Quid est tonitruum? restinctio flammę quã nubiũ conflictus excussit. Definitiones has cõmuta in quæstiones: & causas quãobrẽ vtrũq; sit/ afferes. Quãobrẽ est defectus? ꝓpter occultationem ex obiectu terræ ortam. Quamobrẽ tonitrus? propter restrictionẽ ignis in nube. Ex ijs quę dicta sunt patet/ quãuis definitio & id qd rei esse est/ demonstratione addici non possit: tamẽ fieri/ vt in ijs quæ per causas suas monstrantur/ ꝑ demonstrationem definitio eorum innoteat.

ℂQVAE CAVSAM NON HABENT: EORVM FINITIONEM NON INNOTESCERE PER DEMONSTRATIONEM. Cap. XI.



Llud sane necessariũ ẽ recipere: hoc qd modo diximus/ nõ esse passim definiendis omnibus verum. sed tamẽ ijs quæ insunt in alio: vt defectus/ vt tonitrus. Sola enim hæc in demonstrationem vocãtur: eo ꝙ mediũ in ijs quoddam habetur/ qd causa est & conclusionis & rei. At quæ per se sunt/ nec in alio insunt: in ijs eadem ratio obseruari nõ potest/ quia causam superiorẽ nõ habẽt per quã monstrẽtur. quoiusmodi sunt sua scientijs singulis subiecta/ quæ tum vt sint/ tum quid sint certum & cõstitutum esse necesse est. Nec alio modo cognoscibiliora euadũt/ q̃ aut inductiõe/ aut fide aliqua/ aut periculo. demonstratione non euadunt: quom ipsa sint principia demonstrandi. qd quidem omnes scientiæ custodiunt. Vnitatem esse/ & quid vnitas sit: cõstituit Arithmeticus. Non demõstrat deum esse/ & quid sit deus sumit philosophus. demonstrare non potest: quia causam ꝙ dij sint/ afferre nõ est. Nã consulere eos rebus humanis/ & mouere se perpetuo agitatu: quãq̃ ex momentis his sub-

stantia eorum percipitur/quia naturam diuinam attingunt / non tamen sunt causæ ꝙ sint/ nec quor sint dij. Ac forte cōstitui descriptio quędā ex talibus possit/ hoc modo. deus est/animal sempiternum humano generi beneficium. definitio non possit: nisi concedendum sit causam eē aliquam quamobrem sint dij. Nam quod rei esse est: origo & causa intelligitur/ quamobrem id qd definitur/ sit.

TRES ESSE SPECIES FINITIONVM. Cap.XII.



Efinitio multifaria est. alia exponit quid significet nomen/ quę ne definitio qdē appellari digna: sed interpraetamentū potius quoddā vocis/ quæ efferatur. Plerumq; enim fit vt qui definitionis hoc genus audiunt: neq; sit ne res/ neq; vndenā sit nouerint. Nā vacuū qd indicet: scimus. sit non sit/ aut q̄obrē sit positue esse: assignare nō possum9. Alia definitio rē qdē cōmōstrat eē: sed q̄obrē sit nō cōmōstrat. quoiusmodi ea ē. Lunā deficere: ē lunā nō collucere pleniluniis Atq; hæc oratio/ quāq̄ aliquid designat: nichil tamen ad scientiā demonstrat. Alia definitio simul vtrūq; complectitur. Nā & vt sit res: & causam quor ita sit cōtinet. Hæc definitio sola minimo minus demonstratio est. Nam id qd rebus esse est: a demonstratione demutat solo flexu. Eadē oratio paucis mutatis in demonstrationem & definitionem effingitur. In demonstrationem hoc modo. Vbi flāma restinguitur tonat. in nube flamma restinguitur. in nube igitur tonat. Nam sermo in prima figura cōtinuus texitur. In definitionem hoc modo. Tonitruū est restinctio ignis in nube. Tertiū genus definitionis eius est: quæ causam aliam vnde sit habet/ eoq; in conclusionem demonstrationis potest cōferri. Vt tonitruum est elisus in nube sonitus. Quarta forma definitionis eorū est: quę prima imediataq; sunt. Atq; hęc a demōstratione non differt solo situ: quia ad causam superiorem non refertur. Nulla enim causa primis immediatisq; est. Neq; cōclusio itē demonstrationis dici hęc potest: sed principium potius & thesis/ siue propositū quoddam essentiæ qd demonstrari nulla vi possit. Dēpto igitur primo: tres modi relinquuntur finitionis. Primus is de quo ante mox diximus: qui ad id qd rei esse est pertinet/ nec demonstrari potest. Alter eius quę a demonstratione positu casuq; solo euariat. Tertius eius quę demonstrationis conclusio est. Oratio certe illa quæ solam causam quāobrem continet (q̄lis hęc. ira est libido repuniēdi. tonitruū est restinctio ignū in nube) imediata est nec demonstrari vsq̄ potest.

QVATTVOR CAVSAS ESSE POSSE MEDIA DEMONSTRANDI. Cap.XIII



X iis quæ retulimus/ propalam est: nullam finitionem demonstrari contingere. Nam solæ illæ differunt/ a demonstratione positu: quæ causam rei quor ita sit edocent. Atq; hæ ad scientiam solæ appositæ videntur. Quattuor autē numero ponimus genera causarum. Primum substantiæ rationem. Secundū rem subiectā: quā materiam vocamus. Tertium: id vnde initiū mot9. Quartū quoius gratia quippiā fit. Oēs hæ in demōstrationib9 q̄obrē spectātur / & medij termini sunt. Ac ratio quidem substantiæ/ idest qd rei esse est quemadmodū in demōstrationem veniret/ supra tāq̄ per occupationem docuimus. Materia quoq; reddita est. Hæc in syllogismo regionem mediam maxime obtinet: propterea ꝙ in demonstratione omni/ materia syllogismi videtur medius esse terminus. Nam medius termin9 duas illas propositiones cōsarcinat: in quibus cōstituta demonstratio est. Porro sæpe accidit: vt materia ea quæ propria sit allata/ quæstio quāobrem cesset. Quamobrem animaliū corpora cōsumātur/ quia contrariis constant. redditur & primum mouens/ quamobrem mundus visenda pulchritudine est: quia Deus opifex. hic/ id a quo ortum mot9 habet / causa & medium est. quāsobrem Socrates vxorē ducendam rebatur/ vt liberos haberemus. quāobrē fabricatus est mundū Deus/ quia bonus erat. hęc finis: & causa quoius gratia est.

IDEM EFFECTVS PER PLVRES CAVSAS MONSTRATVR. Cap.XIIII.



Ractatio autem & constitutio medij atq; causæ/ non eodē modo in omnib9 se habet: sed aliud priore ordine q̄ effectus est/ vt mouēs. aliud posteriore/ vt fines/ & ea quorū gratia res quæq; & efficiuntur & sunt. aliud simul: vt definitio & qd rei esse est. Nichil vero prohibet: quin idem & gratia melioris notę & ex vsu materiæ sit. Verbigratia/ quamobrem de laterna egreditur lumē: quia necesse est/ vt id qd foraminulentū est/ & ampliusculos habet meatus/ quale cornu laternę videtur/ peruium lumini sit/ vt subtiliori graciliorię. hęc necessitas materiæ est. Huic coniuncta & ratio boni pulchriq;: ne qui noctu procedunt ad aliqua offensent. Idem sed clarius in corpore cœlesti apparet. Nam & conuertitur in orbem necessario: quia nec graue est/ nec leue. et gratia aliquoius: vt q̄ proxime possunt

imitatione/accedant ad deū. Plurimis adeo naturæ operibus:& necessitas/& finis inest. Patet hoc in dentibus/quorum primores acuti sunt :tum ꝙ ex osse gignuntur tenuiore/tum gratia finis/ vt cibo secando dirimendoq; habiles sint. Contra maxillares lati : & ꝙ ex pinguiore materia existūt/& vt in attritum molendo & subigendo sufficiant. Tonitruū quoq; duplici causa fit: & ꝙ ignis restictus necessario stridet personatq;/& cōminatiōis terriculamentiq; gratia/vt sontibus qui in tartaro sunt formidinē afferat / quēadmodum Pythagorici comminiscuntur. Dehinc duplex cuiusq; natura est. vna quæ ad formam refertur/& hęc cū fine ipso eadem est. Forma oculi est videre: idem est finis ad quem iuncti sunt animalib⁹ oculi. Auriū audire: idem est finis ad quē datę sunt aures. Alia quę ad materiam necessitatemq;. In institutione auscultatoria de natura quēadmodum materia esse necessitas videtur: disputatum nobis abunde est. Ea ex fictione subiectioneq; nō absolute necessitas dicitur: hoc modo. Si futuri sunt oculi: materiam talem adesse necesse est. Si dentes/ talem. Hęc igitur necessitas: in rebus naturę omnibus habetur insita/quia materia quoq; omnibus addita est. Item actus impetusue/qui ob materiam singulis corporibus suis debētur: eodē genere necessarij sunt/nec abiungi possunt/ab ijs quorū esse vidētur actus. vt terra in medium locū mundi ad pares angulos fertur: quia grauis. contra ignis in cęlestē locū/rectis lineis subuolat: qa leuis. Nec igiť p̄ter naturā extraue/neq; violēter cōiuncta rebus necessitas est: sed suopte quibusq; nutu ingenioq;/& (vt ita loquar) sponte naturæ. Videtur enim de substantia ipsa & naturali quoiusq; temperatura euenire. violenta vero præter naturam : prærterq; nutum extrinsecus afferuntur. Molitur autē natura qcquid molitur/fere dixeri aliquoius gratia. molitur inq̄: quia gratia finis molitur/qui aut bonus sit/aut bon⁹ esse videatur. A fortuna temere oia. nichil prouenit aliquoius gratia: etiā si in reb⁹ illis consistat/ quę aliquoius gratia initę institutęq; fuerint. Tūc eni qd cōmissum fortuito dicitur: quoties aliter atq; cogitatū est cecidit. Putearius fodiens offendit aurum: sed non propterea fodiebat vt aurum offenderet/sed vt ęstuarium faceret. Processit alius ad balneas/ debiiorem inuenit/recæpit argētum: non tamen ægressus est vt pecuniam referret. Pleraq; etiam ex ijs quæ p artem & intelligentiā fierent: casu interim fortunaq; prodeunt. Restitutus quis valitudini est potu frigidæ: quā tamē non ad valitudinem/sed voluptatis gratia sumpserit. Eodē modo casu defensa nauis a naufragio est: ꝙ eam tempestas aliqua stationi tutæ applicuit. Domus certe aut lectica effingi casu nō potest. Sed ne omnes quoq; artes fortuna æque participant. Aliæ parcius: alię amplius plurimū coniectura continentur : & sunt opinabiles. Atq; hæc plura fortasse sunt : q̄ præsens consideratio postulabat.

¶ QVEMADMODVM EFFECTVS COAEVI CVM CAVSA DEMONSTRENTVR. Cap.XV.

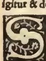


SEmper autem causa ea quæ forma& essentiæ ratio est/quam magna ex parte pro medio accipi in syllogismo diximus : æqueua rebus est/ quarum est forma / seu illæ iam sint / seu gignantur futuræue sint. Ijs quæ iā sunt hęret indiuidua. in ijs quæ gignuntur : gignitur. cum ijs quę exoleuerunt exoleuit. in ijs quę futura sunt: futura etiam ipsa est. Quāobrem defecit luna pridie/ qa terra inter solem & lunā extitit media. Quāobrem deficiet postridie/quia existet media. Quamobrē deficit modo/quia existit media. Igitur in his causę cū effectis suis inuicē respōdent: & quasi pedē pariter ponūt/ vnde & reciprocāť.

¶ QVEMADMODVM EFFECTVS NON COAEVI CAVSAM DEMONSTRENT. Cap.XVI.



IN ijs vero q̄ simul non habētur/sed causę temporibus pręcūt/ quales parte plurima sunt agentes (vt Sardas aggressi bello/quod contra Medos susceptum est: causam dedere. & raptores Helenæ vt Ilium euerteretur) in ijs inquā: nec responsus ille/nec regressus seruatur / neq; eadē necessitas demōstrationis descendentibus atq; ascendentibus perpetua est. sed si cęptum a causa sit/ cōclusioni necessitas nō affertur : si ab euentis/affertur. Domus est: oportet igitur parietes haberi. Parietes sunt: oportet igitur fundamenta esse iacta. Agam⁹ retro fundamēta sunt: igitur & parietes. Parietes sunt/ igitur & domus: non sequitur.



¶ QVEMADMODVM CVM HOC POST HOC ORITVR: CONTINVATIO HAEC ACCIPIENDA SIT. Cap.XVII.

SEd hoc mirum cuipiam illico sit. Nam si quod factū prius est/causa ei⁹ nō dicitur qd posteri⁹ factū est: quomodo id cōtinuandæ generationis causa fuerit/ idest ne subcisiuus rerum ortus interpollari vnq̄ habeat. an tempus propterea ꝙ continenti se-

rie est, videri facit res quæ modo fiant, contineri cum factis. Nam omnis generatio in tempore absoluitur. esse quicq̃ generatum & factum: generationis consumatio finisq̧ est, vt pũctus lineę. Ergo quemadmodũ linea inter puncta dirimitur, neq̧ preterea cum parte quæ consequitur, cõtinua est: ita si factũ quicq̃ esse & generatum notaueris, necesse erit generatio insequens attineri non possit cum priore. Nam generatum esse aliquid, in cõfinio temporis & momẽto cõtingit. Tempus ex momentis non constat: neq̧ generatio ex iis quæ qd cum præfatione dixerim veniq̧ sub hoc nomine, generatũ esse, intelliguntur. Sed hæc ab instituto nostro aliena sunt: diligentiusq̧ de his in libris de motu egimus. Illud manifestum est in iis quæ plerũq̧ eueniunt: ab effectis ad causas, & a posterioribus ad priora necessariũ recursum videri. siue enim generatio esset continua inter effectum et causam: siue inter posterius & prius, media causa interueniret. Nũc q̧ acceptio terminorum continua nõ est: ad immediata procũbit & cessat. Si domus fit, & paries. Si parietes: fũdamẽta. Si fundamẽta: cemẽtũ & lapides. Inter hos terminos nichil itercidit.

¶Q VANDO DEMONSTRATIONES RECIPROCAE CIRCVLARESQVE SINGVLARESQVE LOCVM HABEANT. Cap. XVIII.



Erum quom aliqua huiusmodi habeant, q̃ se circuitu quodã inuicẽ generent: in his & demõstratio obãbulatoria locũ habebit. quoniã hęc in totum reciprocant, sibiq̧ modo causæ, modo effecta vicibus sunt: ita vt in argumentando robur & fœlicitas par, siue ab initio, siue a summa auspicium capias. Terra imbri madida halat vapores. hos vi caloris efferri necesse est. ex his nubẽ cogi oportet. hac coacta imbrificataq̧ denuo madescit terra. Hoc autem est id a quo sumptum exordium est. Res ergo in orbem deducitur: quom vno aliquo posito aliud oritur, quo orto subinde aliud nascitur, quo nato iterũ ad origine resilitur.

¶EFFECTA Q VAE MAIORE EX PARTE EVENIANT: PROBARI PER MEDIA EIVSDEM GENERIS. Cap. XIX.



Ane habitus hic maxime cernitur in iis, quæ perpetuo ac necessario generantur. In quibus enim necessarius est circularis motus: in his et demonstratio circularis necessaria est. in his vero quę fere, ac ppensius euadunt: directa ratiocinatio est. Nec ab vtra libet parte initĩ, vt dictũ est: sed a consequentibus tãtũ. Atq̧ in his media quoq̧ ipsa ex eodẽ genere cõiuga & quasi populana adhibere oportet: idest quę plurimum fieri soleãt, & possibilia non necessaria sint.

¶Q VEMADMODVM FINITIO INDIVIDVAE SPECIEI INVESTIGANDA SIT. Cap. XX.



Ed redeundum vnde abscessimus. quom definitio demonstratione cõfirmari non possit, per demonstrationem reddi euidens possit: inueniẽda nobis aliqua ratio ẽ, qua venari eam vestigareq̧ facile sit. Ex iis quę in eo qd rei esse ẽ adsunt: communia quædã extenduntur vltra genus naturę eius quę sumitur finienda: quædam citra consistunt. Inest ternario aliquid esse, est enim numerus. inest i paritas. sed ipsum eẽ supra est: q̃ numer⁹ & q̃ natura ternarij. Nam & aliæ res dicuntur esse: quæ numeri non sunt. Imparitas citra est: quia tantũ ad naturam numeri pertinet. Adest quinario, adest septenario, adest nouenario, & cæteris eius formæ, quibus omnibus numerus inest communis. Reponere igitur ac seligere prædicata tot oportet: quot iuncta non excedãt id qd finire volumus, etiam si seorsum singula in plus valeant. Inest ternario numerus, inest imparitas, inest vt primus imparium sit. atq̧ hoc bifariam: & q̧ eum numerus alius non metitur, & q̧ in nũeros alios referri aut resolui non potest. Hæc igitur definitio termini est. Numerus impar primus incõpositusq̧ dupliciter. Harũ conditionũ prior omni numero impari promiscua est: posterior binario. propria vtraq̧ nulli extra q̃ ternario. Q uã vero hic sit finis ternario liquebit: si cõstitutũ sit definitionẽ inesse rei, quoius ẽ necessario, & soli. quorũ vtrũq̧ certissimũ ẽ. Necessario: qa qcũq̧ in definitiõe sunt, in substantia pdicantur. quę in substãtia prędicantur: vniuersalia & necessaria sint necesse est. Soli: nã da non soli, erit ergo genus & inerit pluribus. Sed cedo quibus definitio inerit ternarij: quæ non sint ternarij. Ergo huiusmodi oratio definitio est: & quod est esse rei significat. Eodem collectu definitio hominis sarcitur: aĩal rationale mortale, vel animal bipes incessile. Atq̧ hic modefiniẽdis indiuiduis speciebus custodiri debet.

¶Q VEMADMODVM DEFINITIO GENERVM INVESTIGANDA SIT. Cap. XXI.



Eneribus autem iis quæ in species alias soluuntur, sparguntur q̧, definiẽdis: via hæc seruabitur. Primũ sumendæ sunt omnes eius generis species indiuiduæ: vt numeri ternarius, binarius, cęteræq̧ formę. Fingam⁹ enĩ has eẽ vltimas species numeri: vel

q̄uis alia. Itē omnes species lineę quę sint recta/ circūiens/ curua. Omnes species anguli quæ sint acutus/ retusus/ directus. Deinde harum specierum definitiōes promendæ: vt pauloante præcepimus. Tum sumenda legendaq; oīa: quæ sint speciebus ijs quæ definiantur/ communia. Quid est linea recta? longitudo citra latitudinem quoius puncta media non prominent ab extremis. Quid est linea circunducta? longitudo citra latitudinem: ad quoius summū lineæ omnes a centro ductę sunt pares. Quid est linea curua? longitudo citra latitudinē flexuosa. In omnibus itaq; finitionibus linearum: lōgitudo citra latitudinē vt quiddam commune ponitur. Hoc reponendum: deinde redeundū ad lineam/ & in quo ex decē principijs sit/ querēdū. & quoniā in quātitatis genere est: hoc sumēdū & cū illo cōmuni/ qd in definitionibus oīm specierū cōperim9/ iūgēdū. ita defintio lineę tota hęc fuerit. Linea ē quātitas citra latitudinē lōga. Nā gen9 summū cū ijs q̄ oibus specieb9 cōmuniter insunt: definitionem generis citerioris cōstituit. Ea eni cōmunia sumenda: quæ supra non sint/ q̄ genus qd definitur. & quia supra non sunt: soli generi proprium quiddam efficiunt. Nā genus ex speciebus suis cōstat. & quemadmodum genera per suas species sunt: ita quę generi insunt/ per species inesse putandum est. Principia ergo definiendi finitiones specierū simplicium sunt. Simplices audio indiuiduas. Id enim qd simplex est: vbiq; rationē principij obtinet. Et hic definitionis generū modus: quoties in definitionibus specierum aliquid continetur commune. Quoties vero nichil cōtinetur commune: tum scire oportet species illas sub vno genere compræhendi nō posse. Causa exempli/ quid est altitudo animi? Primū sumo virtutis eius sensilia: hoc est/ omnes qui magno animo memorātur fuisse/ Alcibiadē/ Aiacē/ Achillē. omnibus his cōmune illud aderat: iniuriam accēptā īpune abire non pati. sed hic bellando vlciscebatur/ ille obirascendo/ alius sibi ipsi manū afferēdo. Credūtur & Diogenes/ & Socrates magnanimi fuisse. nunquid & hos in eo magnanimos/ dixeris: in quo Achillē/ Aiacem/ Alcibiadē: q; iniurię impotentes essent? nequaq̄. sed in eo q; res q̄ in fortuna essent positę: aspernarentur insuper haberentq;. Ergo diuersa in his/ & in illis virtutis huius ratio est. Illi propterea magnanimi appellantur/ q; notam honoris modice non tulerunt: hi propterea q; bona fortunæ despicata contēptaq; habuerunt. Nichil in his visitur commune. Non est igitur magnanimitas genus/ sed duæ virtutes sunt omnino abiūctę/ ac dissimiles: sed quæ societate sola nominis vt cætera omonyma cōuenire videantur.

¶ FACILIVS SPECIES QVAM GENERA DEFINIRI. Cap. XXII.

EX his dilucet: longe facilius speciem indiuiduam finiri/ q̄ genus. Ea enim quæ singularibus insunt: communia magis/ q̄ quæ speciebus perspicua sunt. Definitio speciei ex singularib9: definitio generis ex specieb9 colligitur sane. Præterea euidentior speciei q̄ generis agnominatio omonymiaq; est. Proinde species dicitur sensuum esse. Sensilia facile dignoramus omonymæ sint: nec ne. vt hominem pictum a vero. Agnominatio generum: non nisi per collationē ad species discernitur. ideo aial pictum omonymos aial vocatur: quia homo pictus omonymos homo intelligitur.

¶ QVEMADMODVM DIVISIO VTILIS FINIENTIBVS SIT. Cap. XXIII.

SI hæc vera sunt: expeditius videt finibus q̄rēdis a speciebus icipere subireq; colligendo/ q̄ a generibus descendere diuidendo. Diuisio certe per differentias generum commodissima est ad sumendum/ quæ per se/ & vniuersaliter prædicātur: quoniam ordine quodam incedit quasi gradati incernendo & seligendo quæ per se adsint. Semper enim differens generi diuisio/ additum genus integrum conficit. Iterū genus hoc diducēdum per differentias alias est: idq; vsq; eo persequi oportet/ dum finitio e duabus rebus perfecta genere & differentia citima coalescat. Dixi genere: quia omnes ante citimam differentię si cum genere committantur/ integrum genus vnum attollūt. Quod quidem etiam si innominatum esset/ tamē vis in eo generis appareret. Nam & valeret in plura: & in eo qd rei eē est/ prędicaretur. Modus hic mirifice ad ordinem confert: nec p̄terit quicq̄ eorum quę in substātia cōtinent. Nā semper necesse differentias maiores priore situ disponere: neu q̄ vellicati incōdite aut præpostere adducantur. Qz si forma hæc in diuisionibus neglecta erit: sępe fiet vt genus non in differentias generis/ sed in alias distrahatur. vt qui animal in totipēne & scissipenne diuideret: his non animalis sed volatilis differētias afferret. Illę animalis differentię sunt: volatile/ gressile/ aquatile. Prima igitur in hæc cōmittenda diuisio est: deinde animal volatile/ gen9 alterum/ in totipenne & scissipenne soluendum. Ac primæ quidem differentiæ: in quod p genus conueniunt. Animalis differentię in qd q; aial cadūt. Volatilis differentię/ in totum auium. Pi-

scis differentię/ in omne piscitiũ. Hac via eunti & ordinẽ hũc seruanti: nichil ꝑtermittit/ nichil redundat. si aggrediaris alia: necesse est collabare/ & isciẽter facias.

¶ CONTRA PSEVSIPPVM: QVI PVTABAT SCIRE OPORTERE OMNIA/ EVM QVI RECTE FINIRET. Cap. XXIIII.

Visum autem Pseusippo est / vtiq; non recte eum qui definiturus sit/ scire omnia oportere. Necessarium inquit est: omnes rei differẽtias teneri: per quas genus id qd definire velis/ a cæteris differat. Hoc nemo assequi potest: qui cætera non cognoscat. Primum id non est necesse omnes differentias sciri: propterea ꝙ infinitæ ab accidentibus trahi possunt/ quibus res eadem specie cõpræhensæ/ inuicẽ discernũtur. Socrates a Platone. Zuthus a Callia. Quocirca nichil attinet scire has: neq; ad substantiam rerum indicandam/ neq; ad finitionem earum constituendam. Deinde q genus in differentias ꝓpinquas & contrarias diducit/ vt animal in rationale & irrationale / & preterea cognoscit hominem in altero membro diuisionis reponi/ & sumit rationale: non illico necesse est eum scire quęcunq; sub irrationale/ qd alterũ mẽbrum distributionis est/ cadunt. Nã abundanter scitur hominem esse animal rationale: si intelligit/ sub altero discrimie cõtineri posse. Rursũ aial ratiõale: aliud mortale/ aliud imortale. Sumat mortale: nichil necesse præterea est vt quæ immortalia dicantur/ quærere laboremus. Ergo hęc oratio speciei/ quæ comitatu differentiũ omniũ sæpta exaggerataq; est: definitio substãtię appellatur. Illud adeo nõ potest dici/ quom speciẽ differemus sub altera obuersarum necessario cõprehendi. Sumptum id esse vtiq; non confessum. Nichil enim æque perspicuũ est q̃ si differẽtię generis proximę iunctęq; afferãtur/ et q̃ ita iunctim ex altera parte adhibitę respõdẽtesq; sint/ vt nichil medio spacio hiet: speciem in altera earum includi.

¶ TRIA PRAECEPTA DIVISIONVM. Cap. XXV.

PLane in diuisionibus/ quæ ad finitionũ momenta pertinent: triplex obseruatio necessaria est. Primũ sumenda sunt: quę quacũq; de re / quã finimus dicuntur prædicatione qd sit. vt genera & species: cum quibus differentię eorum sciscendæ. Idq; ex Topicis petendum. Nã quemadmodum loci sunt/ quibus accidens quicq̃ sit nec ne discernitur: ita sunt quibus genera & differentiæ substantiales noscuntur. Alterũ præceptum est vt differentiæ collocentur & digerantur i seriem. Hoc fiet: si maiores quasq; loco priore constituas. Tertium est: vt diuisio vsq; eo euadat/ dũ perueniatur ad vltimã speciem/ quę vltra cõcidi non possit/ & dum propriũ quiddã ex omnibus exeat: qd in aliã rem nequeat transferri. Orationẽ his rebus ac pręsidijs ornatam expromittere poterimus absolutã esse finitionẽ: vt q̃ in eo qd rei esse est/ ꝑdicetur/ & cũ eo qd finiendum sit quadret.

¶ SOLVM VNIVERSALIA DEFINIRI. Cap. XXVI.

SEmper aũt definitio vniuersaliũ est quẽadmodũ omnis & disciplina & ars. Medic⁹ valẽtia spectat nõ hui⁹ oculi: sed simplicit speciei & simplicit oculi. Sicut vero i demõstrationib⁹ primũ id curari debet/ vt cõclusio seria sit: ita in definitionbus vt res quæ definitur/ fiat conspectissima. Obscuritatis multæ sunt causę. Pręcipua ea quæ in assignatione differentiarum potest cõtingere. Quapropter quęrendis his caute & sollicite versari oportet: quia communes plurib⁹ sunt. Definitio quẽadmodũ p demõstrationẽ euidẽs fieret/ & quẽadmodũ vestigari haberet: executi affatim sumus.

¶ EX RATIONE DIVISIONVM/ ET COMMENTATIONE DISSECTIONVM: VBEREM COPIAM DISSOLVENDIS QVAESTIONIBVS COMPARARI Cap. XXVII.

AT vero facile sit: causam quamobrem quicq; est/ reddere & quærentibus de nobis quicq̃/ abundanter occurrere. & ratio diuidendi & dissectionum commentatio in promptu habenda: quã nobis primus Aristoteles perscripsit. Si enim q̃ proprię singulis generibus sunt dissectiones nossemus: suppeditaret nobis ad sciendũ quot quęq; ręs sit/ mirabilis copia. Nam ea quę generibus omnibus insunt cõmunia: per ea quæ sigillatim habentur/ exquirere est. Verbi gratia: i animali animatum & sensibile per distributiones sciuntur. Quom enim substantiam per animantem & inanimantem diuiseris: tum comperies animal in substãtiam animantem referri. Denuo quom substãtiam animantem in sensibilem & in insensibilem solueris: tum intelliges animal in substantiam sensibilem reponi. Hęc per diuisiones noscũtur. Per anatomen vero/ idest membrorum cõsectionem intellectum est: omne animal ex humidis & siccis constare. Eadem ratio ad singulas species accommodata magno vsui erit. Proinde & pl

scem proscindere/ & auem exdorsare: vtile fuerit ijs qui communia piscibus & auibus volũt excipere. Quamobrẽ quædã communia ex diuisione summi generis: quædam ex dissectione ista sumentur. qui hæc ad manũ habuerit: causas plurimarum rerum cognoscere & reddere poterit. Omnia nãq; quę in genere vniuerso insunt: per ipsum genus in species quoq; transeunt. Quãobrem scissipęne animal gallinaceus est? quia volucris. Quãobrẽ caret pulmone glanis? qa piscis. Qz si genus non habet nomen: tamen affectio aliqua deprę̃hẽdi potest/ quę compluribus ex natura sit cõmunis. vt cornigerum esse: ex hac/ quę sequũtur adiunctaq; sunt/ spectanda. Primũ est omasum habere. Est autem omasum boum & ruminantium venter. Alterum est primoribus maxillæ superioris dentibus carere. Hæc ex anatome colligũtur. Rursum quibus cõtingit cornuta esse, ceruis/ bubus/ capris: his illa inesse necesse est quę ex hoc q̃ cornua habentur/ sequi solent. Illud ergo fuerit medium. Si quęratur quãobrem bos omasum habet? quia cornigerũ animal est. quãobrem ceruo vita lõga? quia vacat felle. Sed & hoc medium ex dissectione sumptũ est: qd vero ex medio consequitur/ accidit medio. Accidit & ijs quorum communis affectio est. Mediũ igitur modo per consectionẽ: modo per diuisionẽ accipitur. Sunt et quæ proportione sola communia sint: vt spina/ os/ sæpium. Est autem sæpium quiddam insitum sæpijs validiusculum/ latiusculumq; / fungosum ac friabile: inter spinã & os naturã mediam referẽs. Hęc seligere oportet: vt quæstionibus in hoc genere ꝓpositis respõdere in prõptu quoiq; sit.

¶QVAE SINT EAEDEM QVAESTIONES. Cap. XXVIII.



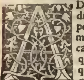
Væstiones autem eædem dicuntur: quę idem medium continent/ & quibus eadem ratio satisfacit. Quãobrem lapis magnes trahit? quãobrẽ electrum? quamobrem cucurbicula medicinalis? horum omnium (vt Platoni placet) causa est reciprocatio. sic enim antiperistasim voco. Idem medium vel specie intelligi volo/ vel genere. Specie idem: in exemplo superiore est. Nam tria illa mira/ reciprocationi aeris tribuunt. Genere hoc modo. Quamobrem echo redditur? quamobrem aspicientes in speculum/ formam suam agnoscunt? quamobrem arcus cœlestis fit? Omnia hęc per refractionem & dissultationem contingunt: aeris echo/ obtutus repræsentatio/ radiorum arcus. Quæstiones igitur inter se eodem/ quo & media/ discrimine differẽt. Ita aliquę specie/ aliquę genere consentient.

¶QVAESTIONES QVASDAM SVB QVIBVSDAM QVAESTIONIBVS CONTINERI. Cap. XXIX.



St & modus alius/ quo inter se quæstiones multæ cõueniũt: vt cum causa vnius quæstionis ab alterius pendet/ & continetur sub illa. Verbi gratia/ quãobrem Nilus torrentior ab Idibus videtur? quia mensis quom exit hyemantior est. atq; hæc vna est quęstio. quamobrem hyemantior est mensis/ quom exit? quia luna tum decrescit/ & collucere desinit. hæ duæ q̃stiones diluuntur causa vna fere/ idest coitu solis. Sed interest: q̃ coitus proxima ratio est/ quor luna interlunijs collucere desinat. Remota: quor mensis vergens hyemantior sit. Remotissima: quor mense prono fluui⁹ cõcitatis & properantibus aqs vehaт.

¶DEMONSTRATIONES EX RECIPROCIS CONSTARE. Cap. XXX.



D hęc ambigat quispiam de causa/ & eo quoius est causa. Causam/ ipsum medium voco: id quoius est causa/ conclusionẽ. Quemadmodum medio allato ponitur conclusio: ecquid in contrarium commeet conclusione posita/ vti mediũ afferatur? periculosũ id videri ne omnis demõstratio redux & reciproca euadat. Deficit luna: qa iterponit terra. iterponit terra: qa deficit luna. Sed quẽadmodũ subabsurda res est/ demõstrationẽ constituere ex retortis atq; ijs quæ inuicem probentur: ita demonstratio putanda non est/ quę nullo modo aut ex causa/ aut ex aliquo qd cogitatiõe prius sit ducatur. Nã lunam deficere: non est causa quor terra se mediam oggerat: sed potest esse conclusionis vtiq;/ rei non potest. Atq; hoc latissime patet: quãdoquidẽ defectus lunæ in definitione terrę/ aut interpositionis illius non ponit. Cõtra i definitionẽ defect⁹: terra & interpositio ei⁹ ingredit. Qz si nõ reciprocarent/ sed cõclusio sẽp effectib⁹ mãdaret/ mediũ causis: necesse eẽt plura media/ & plres causas haberi eiusdẽ cõclusiõis. qd fieri nõ potest. Porro tã effecta q̃ causæ in demõstratiõibus vicẽ vniuersalium causarumq; obtinent: & tum hęc/ tum illa in subiecto genere continentur. Quamobrẽ decidua arboribus folia sunt: siue causam afferas amplitudinẽ foliorum/ siue inopiam humoris calidi/ vterq; ordo stabit. Quæ defrondescunt/ earumdem folia exilitate caloris humidi contrahi, & quarũ folia contrahuntur: easdẽ frõdes dimittere. Nullum autem incommodum suscipitur: si causa talis cum sua conclusione retorqueri dicatur. Nec enim eadem ratio vtrinq; reciprocari

di est. sed quom ab euētis ad causam subitur/ syllogismus tantum vocatur: quom econtrario ē absoluta demonstratio dicitur. Sane media plura/ & causæ plures eiusdem rei esse: nisi per accidens non possunt. In quo genere demonstratio a signis & ex accidenti proficiscitur. Quamobrē folia decidunt arboribus/ quia contrahuntur & obarescunt. Vnde ortum incendium est/ ex reliquijs cinerū aut carbonum. Sed dictum sępe est: demonstrationes hac forma deminutas imperfectasq; esse/ atq; in his media non causas rei sed complexionis intelligi. Explodēda igitur ab institutione nostra hæc sunt: sed præcipue quę per accidens constant/ vt ex quibus interrogatiões scite afformari nō possint. Nemo eni quęrit qobrē arbusta nigra/ aut vitis pulla/ aut suffulta platanus folia deperdant: sed simpliciter quamobrē arbores nudentur. Huius rei vna est oibus arborib⁹ causa: & merito. Causa eni quor folia amittāt: definitio est/ & essentia illi⁹ casus. q̄ nichil aliud est/ q̄ contractio humidi: queādmodū causa defectus lunæ/ nichil aliud ē q̄ interuētus terræ.

❡MEDIVM SEQ. VI CONDITIONEM MAIORIS EXTREMITATIS. Cap. XXXI.



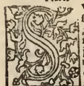
IN demonstrationibus ex ijs terminis/ qui in conclusione collocātur: maior extremitas dicitur quoius causa medium est. minor extremitas/ quoi medium causa est. medium ipsa iam causa. Ratio igitur maioris extremitatis quæ in conclusione ponitur: medium est. quocirca maiori extremitati respondere medium oportet: vt si omonyma idest cognominis hæc sit/ omonymum & mediū sumatur. si ad ꝓportionē similis/ idest analoga: eodē modo & medium ad proportionem simile afferatur.

❡QVEMADMODVM RECIPROCENT SVBIECTVM ET AFFECTIO. Cap. XXXII.



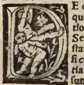
DE reciprocatione autem causę/ & eius quoius est causa & ei⁹ quoi est causa: ita res habet. Voco id quoi est causa subiectū: arborem/ vitem/ ficū. id quoius est causa: affectionē. Defrondescere: causam/ humorē contrahi/ aut quiduis aliud. dictū est supra causam/ & id quoius est causa/ iuicem cōmutari: si eiusmodi sint vt definitio causa sit/ id quod definitur effectum. Nūc quemadmodum reciprocet cum subiecto: breuiter explicandū videtur. Si ex genere subiecto singulare aliquod & sensile adhibueris: locū reciprocatio non habebit. vt si quęsieris qob rem ficus/ aut morus folia dimittant. Nam dimittere folia & humorem inopia caloris consistere: affectiones sunt amplius fusæ q̄ vt cōmeare possint cum ficu/ aut vite. Sin vero arbores in commune attuleris quibus folia decidunt: tum reciprocatio & coæquatio seria & incolumis fuerit. Oportet igitur id sciri/ q; omnibus arboribus quæ amittunt folia: inest communiter/ vt ex eo id sumamus/ qd subiectum huius affectionis sit/ de quo nectenda sit quæstio quamobrem. Huic enim primo causa inerit medium: & quod plus est/ inuicē commeabunt. Obseruatum est non cadere arboribus folia/ nisi quibus illa sint lata: cum hoc & causa ipsa/ & id quoius causa est/ reciprocat.

❡EIVSDEM EFFECTI PLVRA ESSE MEDIA: SED NON PRIMA OMNIA. Cap. XXXIII.



SVnt autem in q̄stionibus his termini quattuor: decidere folia/ succum cōcrescere/ latifoliū esse/ ficus. Duo sunt extremi/ duo sunt medij: sed vn⁹ subiecto ꝓpior & subiecto cōmunior: alter prædicato affinior/ cū quo & reciprocat. In ijs igit/ quorū media plura sunt: vtrū eorū causam dixeris/ quor de subiecto ꝑdicetur affectio/ nimirum id quod īūctius subiecto est: quia per hoc inest & remotius. Verbi gratia/ ficum esse latifolium: potius causa est/ q; ei folia decidant/ quenīā per hanc habetur alia causa in fieri/ q̄ est succum consistere inarescereq;. Dicat aliquis clarissime videri plura esse in quibusdam eiusdem rei media. Nā in cōmune causa deliquij: & interuent⁹ lunæ in sole/ & interuentus terrę in luna. Certe plures finitiones eiusdē rei afferri nō possunt: nominis possunt.

❡DE HABITV PRINCIPIORVM: ET QVEMADMODVM COGNITIO VNIVERSALIVM IN HOMINE PARIATVR. Cap. XXXIIII.



DE demōstratione dictū est vt constet: dictum etiam de scientia demonstrandi/ quoius opus demonstratio est. Nunc de principijs eius quemadmodum cognitio eorū ingeneref in nobis: & quis habitus sit quo illa innoscantur differem⁹. Sed anteq; hoc differamus: purganda quędam & amolienda/ quę videntur obstare. Necesse est prima principia aut cognosci a nobis dicere: aut nō cognosci. si cognoscimus: aut demonstratione/ aut alia via cognoscimus. Item aut scientia/ aut virtute omnino aliqua. pleraq; enim sciri per demonstrationem nō possunt: quæ nichilominus sciuntur vt finitiones. Scire certe principia demōstra-

tionis: necesse est eum qui scire vult quę de principiis oriuntur/ idq; supra & probauimus. nec illud prętermisimus principia demonstrandi. demonstratione ostēdi nō posse. Videamus nunc: ecquid horum quę prima immediata quæ sunt /scientia saltem aliqua/ aut potentia sit. Sed a quęstione illa initium capiamus: principia hæc iam inde ab ortu nostro insignita impræssaq; animo sin: quidem/ sed lateāt? An vero tum demū quom adulti iam sumus percipi a nobis/ cognosciq; soleant? & Hercules insita illa in nobis aliquando esse: nec intelligi: nō potest defendi. quia quēadmodum demonstrationē tenere nemo potest/ si tenere se ignoret: ita nec scire principia qui scire se nesciat/ tanto pręsertim exquisitiore horum noticia q̄ demonstrationis. Altera adeo pars quæ vult principiorum noticiam progredientibus & confirmatis ætatibus alui: dissentanea nobis est/ qui statuimus omnem doctrinam disciplinamq; ex pręsumptis quibusdam & ante percęptis existere. Nichil enim principio superius priusue est. Hæc sunt quæ controuersiam pariunt: nec dissolui possunt nisi vis animæ aliqua inueniatur/ quæ prima inter cæteras cognoscat/ & a qua principiorum intelligētia originem habeat. Ac videtur quidem hæc omnibus animalibus data: quippe quibus innexa sit discernendi quædam iudicandiq; ratio. Sed quāuis omne aial instructū sensibus sit: non tamē iudicio æq̄ valet omne. Sunt eni ex ijs alia/ q abiuncto sensili spectrū ei⁹ diuti⁹ seruāt: alia q̄ non seruant. eorū q̄ nō seruāt: q̄dā oino nō seruāt vt muscę/ vermiculi/ culices q̄dā exiliter: vt brutorū & auicularū nonnullę q̄ cantibus quos audiūt/ insuescunt. Ea in quorum animis res sensibus percæptæ non mansitant: nichil sine sensu cognoscunt. At quibus digresso sensili imago eius insculpitur/ vt si Socrate abeunte formam eius detineāt animo: potest his alia cognitio/ q̄ quæ per sensum accipitur contingere. atq; hæc in animalib⁹ imperfectis memoria dicitur: quoius id officium modo est/ vt simulachrū rei eius quę accæpta sensibus est/ in thesauro suo diu custodiat. Quędam pręter hoc & connectere quę in memoria condiderint/ possunt: & similia similibus conferre. quod genus rationalia perfectaq; sunt. De sensu itaq; proficiscitur memoria: vt dictum est. de memoria oritur peritia & experientia vtiq;: si de aliqua re sæpius agitatum cogitatūq; sit. Nam memorię (vt ita loquar) multæ vna exit experientia. Hoc enim qd sel discutit: primum sensu percipio veratru n esse. deinde & secordor. iterū sentio/ & iterum visum eius agnosco/ & iterum memini. Si simul hoc periculū sępi⁹ feceto: tō ex plurib⁹ sensationibus memoria vna coalescit/ & ex memorijs multis peritia hęc cōsurgit. vt sciētia/ veratrum bilem trahere. Hæc peritia indies accrescit: sensu/ experimētis/ memoria cōfirmatur. Tādē enunciatū vniuersale reponitur: idq; in anima obmanet tale: omne veratrum purgat.

¶VNIVERSALE A SENSV ORTVM HABERE/ ET AB INTELLECTV FORMARI. Cap. XXXV.



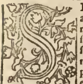
VNiuersale aūt notio est q̄dā in singularibus reperta/ & ad plures differētias pertinens. Hæc initium artis & scientiæ omnis est. artis: si circa ea sit quæ oriuntur & occidunt. scientiæ: si circa his contraria. Neq; igitur iā inde ab initio vitæ pricipia scimus: alioqui perfecti absolutiq; nasceremur. Neq; itē ab alia potētia priore pstantioreue oriuntur hæc/ alioqui confitēdum haberemus aliquid prænosci ante principia: sed a sensu & memoria congregantur. Nam quemadmodum inclinato exercitu fusoq; si vnus aliquis resistere incipiat/ sępe fit vt alius primū deinde alius/ atq; alius cōuolet/ demum globo facto/ & fauore multorum /addito animo/ tota acies iterat pugnam/ & redintegrat prœlium: ita de simulacris dicēdum / & reliquijs inhærentibus earum rerum quę sensu hauriuntur/ primo vestigio secundum allinitur/ secundo tertium nectitur/ ab his alia confluunt corroganturq;/ de quibus postremo vniuersalis quædam notio conualescit. Hæc enim animæ acrimonia est/ vt etiam si genera /quæ accidunt sensibus continenter laberentur & fluerent: tamen similitudines eorum excipere & memoria continere possit / & quod in singularibus commune vniuersaleq; est/ depræhendere notareq;. Nam & sensus hoc percipit. Quoties enim Socratem quis agnoscit sensu: vna & hominem agnoscit in Socrate. Et qui hoc rubens candidum videt: simul & rubens & candidum videt. An quisdam est qui Calliam & hominem vt eandem omnino rem sentiat? alioqui sicut non est nisi vnus Callias: ita videre non posse alium hominem nisi Calliam. Sed quom Socratem videt: videt in Socrate id quod in alijs quoq; hominibus simile communeq; inest. Quare ad quendam modum vniuersale sensu percipitur: non tamen seorsum a singulari / sed obiter subindeq;. Alia quippe vis est qua sensu circa sua incidentia subiectaq; occupato: ipsa vnum ex multis rimatur/ indifferens ex differentibus/ idem ex diuersis/ promiscuum ex impromiscuis colligat/ hominem ex Aristone & Callia/ animal ex homine & leone/ substantiam ex animali & plāta. Durat enim ascēsus hic vsq; eo dum multa in aliquid/ quod vnum omnino simplexq; sit/ reducamus referamusq; & tanq̄ religemus.

¶QVEMADMODVM VNIVERSALE PER INDVCTIONEM ACCIPI INTELLIGENDVM SIT. Cap.XXXVI



Vamobrem modus quo vniuersale constituitur/cognosciturq; inductio est. Inductionem accipio hac parte aggressionem illam rationemq; : per quam ex noticia particularium vtcūq; ad intelligentiā vniuersalis venitur. Huius rationis assumptiões: ipsi9 erunt sensus. Nam sensus quoq; principia & causæ sunt vt singularia noscitent. Vniuersale mentis opus est & ab ea effingitur. Huic enim proprium vnire & cogere est: atq; (vt inquit Plato) infinibilia fini obstringere. Diuidit illa componitq;/ pluribus modis conuariat/ atq; commutat: omnino agilis & permobilis natura eius depræhenditur. Porro inductionis huius in qua sensus vicem obtinet sumptorum/ vniuersale conclusionis: non statim a sumptis conclusio sæquitur / nec paruo tempore absoluitur/ sed inter sumpta & complexionem aliquāta vis incidit temporis. Nam sumpta illico afformare incipit sensus. sed quom processit admodū/ ac diu exercitatus est: tū ea vis animi q̄ intellectus nominatur/ cōclusionē ipsam subiūgit. In hoc aūt opus est ætate longa & vsu multo: quia qd effusum sparsumq; est/ nisi spacio tēporis cogi: & in vnū conferri non potest.

¶PRINCIPIA IN NOBIS NON NATVRA ESSE INSITA: SED CREARI AB INTELLECTV. Cap.XXXVII.



Ed adeo paulati sensimq; assumitur inductio hæc: vt continuatione ipsa lateat/ vnde orta pfectaq; sit. Quapropter contingit multos credere naturā homini noticias quasdam ingenuisse sine doctrina: nec intellectum esse: qui de se illas promeret excitaretq;/ quod falsum est. Quam vero hæc sola vis animę sit/ quæ vniuersales & immediatas propositiones communiat: hinc docebimus. Habituū qui ad intelligentiam ptinent: alij semper veri/ alij non semper sunt. Non semper veri: opinio & ratiocinatio. vterq; enim earum rerum est: quę aliter esse possunt ac sūt. Sed opinio fere spectatiui generis est: ratiocinatio administratiui. Veri semper sunt/ scientia & intellectus: & scientia principiorum non est. Nam scientia est noticia per demonstrationem quæsita: relinquitur intellectum esse quoi principia debeātur. Nā principia exactius & exquisitius cognosci: q̄ quæ a pricipijs sūt oportet. Solus ītellectus exquisitior oi sciētia est. Intellectus igitur hic/ qui principia scientijs ministrat/ quē primum natura indidit homini/ & qui intellectus potētiæ dicitur: simplicissimus sit oportet. Hic ceu animę oculus est. Hic initio vitæ iudicio & ratione omni caret. Per hunc homo statim ab ortu suo rationale animal natura existit. Hic nobiscum ab ineunte ætate ad obeuntem senectam augetur/ prouehiturq;. Primum notiones simplices capit: quas terminos vocamus & incompositas voces/ quæ prima orationis tanq̄ elementa sunt. Nam hominem/ terram/ algidū/ candidū/ statim a pueris efferre: & audita ab alijs in cōplexu intelligere possumus. Deinde quom paulū processimus: tum & progrediens confirmatur animus/ & simplicia incipit nectere/ & quid sit homo agnoscere. Adhuc proficiscente longius ætate / quasi adultior fit: vt iam & conflare vniuersalia & commentari a se possit. Nec cessat profectus/ quousq; ad expletionem quandam & absolutionem naturæ perueniat: & habitum intellectualē/ per quē rationale aial sumus/ attollat. Ac certe accidit simile quiddam animo/ qd corpori. nam paruuli primo sic iacēt: vt neq; flectere se/ neq; ingredi valeant. Deinde vt quadrupedes reptant/ tum erigunt se: & incedunt vt bipedes/ nec indigent comite/ qui manum det. adeo vero promouent hoc processu/ vt iam/ & ad cursum vegeti/ & ad omnes vsus corporis firmi robustiq; sint. Eodem modo animus primum nominare tantum res potest: & intelligere quæ nominat. Tum componere & meditari. Postremo vniuersalia quædam iudicia & notiones scrutatur/ quas protinus q̄ elicuit: in seipso deponit atq; consignat.

¶INTELLECTVM ESSE HABITVM PRINCIPIORVM: QVEMADMODVM SCIENTIA HABITVS EST SCITORVM. CAP.XXXIII.



Ntellectus igitur principium scientiæ est. Principio vtiq; principiorum noticia tribuenda subijciendaq; est: quemadmodū scientiæ omnia quę sciri per demonstrationē possunt. ita enim principium ad principiū se habet: sicut scientia tota/ ad totū id/ qd subiectū scientię est.

¶SECVNDI LIBRI THEMISTII IN POSTERIORA ARISTOTELIS
F I N I S

ℭTABVLA IN LIBROS POSTERIORVM.

ℭTABVLA SECVNDI LIBRI.

❡ BOETII SEVERINI VIRI CLARISSIMI DE DIVISIONIBVS LIBER VNVS.



Vam magnos ſtudioſis afferat fructus ſcientia diuidendi/ quāq; apud Peripateticam diſciplinam ſemper hęc fuerit in honore notitia: docet & Andronici diligentiſſimi ſenis de diuiſione liber ęditus. & hic idem a Plotino grauiſſimo philoſopho comprobatus/ & in libri Platonis (qui ſophiſtes inſcribitur) commētarijs a Porphyrio repetitus/ & ab eodem per hanc/ Introductionis laudata in categorias vtilitas. Dicit enim fore neceſſariā generis/ ſpeciei/ differentiæ/ proprij/ accidentiſq; peritiam: tum propter alia multa/ tum propter vtilitatē quæ eſt maxima/ partiendi. Quare quoniam maximus vſus facillimaq; doctrina eſt: ego quoq; id/ ſicut pleraq; omnia: Rhomanis auribus tradēs introductionis modo/ habita in eādem rem competenti ſubtiliq; tractatione/ & moderata breuitate pſcripſi/ vt nec anxietas decīſæ orationis & non perfectæ ſententiæ/ legentium mentibus ingeratur. nec ſuperuacuam loquacitatem harum rerum inexpertes/ rudes inſolerteſq; noui audientium mentes habere. eſt æquum/ nec vllus liuor id quod & arduum natura eſt & ignotum noſtris/ nobis autem magno labore & legentium vtilitate digeſtum: obliquis morſibus obtrectationis offuſcet. denēq; potius viam ſtudijs nunc ignoſcēdo/ nunc etiam comprobando: q̄ frena bonis artibus ſtringant/ dum quicquid nouum eſt/ impudenti obſtinatione repudiant. Quis enim non videat plurimum ad bonarum artium defectum valere: ſi apud mentes hominum nunq̄ ſit deſperatio diſplicendi? ſed hæc hactenus: nunc diuiſionis ipſius nomen diuidendum eſt/ & ſecundum vnumquodq; diuiſionis vocabulum vniuſcuiuſq; propoſiti proprietates parteſq; tradēdæ ſunt. Diuiſio namq; multis modis dicitur. Eſt enim diuiſio generis in ſpecies. eſt rurſus diuiſio cum totum in proprias diuidit partes. eſt alia cum vox ſignificans multa in ſignificationes proprias recipit ſectionem. Præter has autem tres eſt alia diuiſio quæ ſecundum accidens fieri dicitur. ❡ Huius autem eſt triplex modus: vnus/ cū ſubiectū i accidentia ſeparamꝰ. alter/ cū accidēs in ſubiecta diuidimꝰ. tertiꝰ cū accidens in accidentia ſecamus. hoc ita fit: ſi vtraq; eidem ſubiecto ineſſe videantur. ſed harū omnium exempla ſubdenda ſunt: quatenus huius totius ratio diuiſionis eluceſcat. ❡ Genus diuidimus in ſpecies: cum dicimus animalium alia ſunt rationalia/ alia irratiōalia. Rationalium alia mortalia/ alia imortalia. vel cū dicimꝰ coloris: alia qdē alba ſūt/ alia nigra/ alia media. Oportet aūt oēm diuiſionē generis in ſpecies/ aut i duas ptes fieri/ aut in plures. ſed neq; ifinitę ſpecies eſſe generis poſſunt: nec minus duabus. Hoc autem cur eueniat: poſterius demonſtrandum eſt. ❡ Totum vero in partes diuiditur: quoties in ea/ ex quibus eſt cōpoſitum/ vnūquodq; reſoluimus. vt cum dico domus: aliud eſt tectum/ aliud partes/ aliud fundamētum. & hominem/ cōiungi anima & copore, cumq; hominis dicimꝰ partes eſſe Catonem/ Virgilium/ Ciceronē & ſin-

gulos: qui cum particulares sint/ vim tamen totius hominis iungunt atq; componunt. Neq;
enim homo genus/ nec singuli homines species: sed partes quibus totus hō coniungitur. ¶Vo-
cis autem in significationes proprias diuisio fit: quoties vna vox multa significans aperitur/ &
eius pluralitas significationis ostenditur. vt cum dico canis quod est nomen: & hunc quadrupe-
dem latrabilemq; designat/ & cœlestem qui ad orionis pedem morbidum/ micat. Est quoq; ali⁹
marinus canis/ qui in immoderatam corporis magnitudinem crescens: ceruleus appellatur.
¶Sed huius diuisionis duplex modus est. aut enim vnum nomen multa significat: aut oratio
iam nominibus verbisq; composita. & nomen quidem multa significat: vt id quod supra posui.
oratio vero multa designat: vt est aio te Eacida Rhomanos vincere posse. Et nominis quidē per
significationes proprias diuisio: æquiuocationis partitio nuncupatur. orationis vero in significa-
tiones proprias distributio: ambiguitatis discretio est/ quā Gręci amphiboliam vocāt/ ita vt no-
men multa significans æquiuocum/ oratio vero multa designās amphibola atq; ambigua prę-
dicetur. Eorum autem quæ secundum accidens diuiduntur: subiecti in accidentia diuisio est. vt
cum dicimus/ omnium hominum alij sunt nigri/ alij sunt candidi/ alij medij coloris. Hæc enim
accidentia sunt hominibus/ non horum species: & homo his subiectum/ non horum genus est.
¶Accidentis vero in subiecta sectio euenit: vt est/ omnium quæ expetuntur: alia in anima/ alia
in corporibus sita sunt. Animæ namq; atq; corpori id quod expetitur accidēs non genus est: vt
boni quod est situm in anima/ & in corpore non sunt hęc species/ sed substantia. ¶Accidentium
vero in accidentia diuisio est/ vt omnium candidorum: alia sunt dura vt margarita/ alia liquē-
tia vt lac. Liquor namq;/ & albedo/ atq; durities: hęc sunt accidentia. Sed album: in dura atq; li-
quida separatum est. Cum ergo sic dicimus: accidens in alia accidentia separamus/ sed huiusmo-
di diuisio vicissim semper in alterutra permutatur. Possumus enim dicere eorum quæ dura sunt:
alia sunt nigra/ alia alba. & rursus eorum quæ liquida sunt: alia sunt alba & alia sunt nigra. Sed
hæc rursus conuersa diuidimus/ eorum quę sunt nigra: alia sunt liquentia/ alia dura. & eorum q̄
sunt alba: alia sunt liquētia/ alia sunt dura. ¶Differt aūt huiusmodi diuisio ab omnibus q̄ supra-
dictę sunt. Nā neq; significationē ptiri possum⁹ in voces: vbi vox in pprias significatiōes discer-
natur. nec partes in totum diuiduntur/ quis totum separetur in partes: nec species secātur in ge-
nera/ licet genus in species diuidatur. Q̄d vero superius dictum est hanc diuisionem ita fieri: si
vtraq; contingerent eidem inesse subiecto/ si attentius perspicitur liquet. Nam cum dicim⁹ eorū
quę sunt dura/ alia esse alba/ alia nigra vt est lapis atq; ebenus: manifestum est ebeno vtraq; in-
esse/ & duritiem & nigredinem. In cæteris quoq; id diligēs lector inueniet. ¶Quibus autē sum-
ma operatio veritatis inquiritur: his prius intelligēdum est quæ sit omnium horum proprietas
simul/ quibusq; inter se sigillatim differentijs segregentur. Omnis enim vocis & generis totiusq; Diuisionū
diuisio/ secundum se diuisio nuncupatur, reliquæ vero tres/ in accidentis distributione ponun- ad inesse cō
tur. Secundum se autem diuisionis huiusmodi differentia est. differt enim diuisio generis a vo- uenientia
cis diuisione: q; vox quidem in proprias significationes separatur. genus vero non in significa- Earundem
tiones: sed in quasdam a se quodā modo procreationes diiungitur. & genus semper speciei p- inter se di-
priæ totum est/ vt vniuersalius in natura: ęquiuocatio vero vniuersalior quidem significata re di- screpantia
citur totum in voce: non etiam totum in natura. Illo quoq; modo a vocis distributione diui-
ditur: q; nichil habēt commune præter solum nomen/ quæ sub voce sunt. quæ vero sub genere
collocantur: & nomen generis/ & definitionē suscipiunt. Amplius quoq;/ non eadem apud om-
nes vocis distributio est. quod enim apud nos dicitur canis/ cum eius multę significationes in li-
gua rhomana sint: simpliciter fortasse prędicatur in barbara/ cum ea quę apud nos vno nomine
nuncupantur/ illi pluribus fortaisse significent. Generis vero: apud omnes eadem diuisio distri-
butioq; permanet. vnde fit vt vocis quidem diuisio/ ad positionem consuetudinemq; pertineat:
generis vero ad naturam. Nam quod apud omnes idem est: naturæ est. consuetudinis vero est
quod apud aliquos permutatur. Et hęc quidem sunt differentię generis distributionis/ & vocis.
¶Generis quoq; sectio/ a totius distributione seiungitur: q; totius diuisio secundum quantita-
tem fit. partes enim totam substantiam coniungentes: actu/ aut ratione animi & cogitatione
separantur. generis vero distributio: qualitate perficitur. Nam cum hominem sub animali lo-
cauero: tunc qualitate diuisio facta est. quale namq; animal est homo: ideirco/ quoniam quadā
qualitate formatur. Vnde quale animal sit homo: interrogatus respondebit aut rationale/ aut
certe mortale. ¶Amplius genus omne naturaliter prius e͂ proprijs speciebus: totum autem
proprijs partibus posterius est. partes autem quæ totum coniungunt/ sed compositi sui perfe-
ctionem alias natura tantum/ alias ratione quoq; temporis antecedūt. vnde fit/ vt genus in po-
steriora: totum vero/ in priora soluamus. Hinc quoq; illud vere dicitur: si genus interimatur/
statim species deperire. si species interempta sit: non peremptum genus in natura consiste-

re.contra euenit in toto. Nam si pars totius perit: totum non erit/ cuius pars vna sit interēpta.
sed si totum pereat: partes permanent distributæ. vt si de integra domo quis abstulerit tectum:
totum qd ante fuit/ interimit.sed perempto toto: parietes/ & fundamenta constabunt. Amplius
quoq; genus speciebus materia est.Nam sicut ęs accępta forma/ transit in statuā:ita genus ac-
cępta differentia transit in speciem. Toti⁹ vero partium multitudo/ materia est:forma vero/ ea-
rundem partium compositio.Nam sicut species constat ex genere & differentia:ita totum con-
stat ex partibus.vnde fit vt totum ab vnaquaq; parte sua partium ipsarum compositione diffe-
rat:species vero a genere differentiæ coniunctione. Amplius quoq; species idem quod genus
est.vt homo est idem qd animal/ & virtus idem est/ quod habitus.partes vero non semper idem
sunt quod totum.Neq; enim manus idē est quod homo:nec idem paries quod domus. et in his
quæ dissimiles partes habēt: hoc clarum est.sed non eodē modo in ijs quæ similes habent par-
tes.vt in ęris virgula/ cuius partes quæ sunt continuæ quoniam eiusdem sunt ęris/ videntur idē
esse qd totum ęs/ sed falso. fortasse enim idem sunt partes huiusmodi in substantia: nō etiam in
quantitate. ¶ Restat autem vocis & totius distributionis differentias dare. Differunt autem q
totum quidem constat ex partibus: vox vero non constat ex ijs quæ significat.& fit totius diui-
sio quidem in partes: vocis autem non fit in partes/ sed in eas res quas ipsa vox significat.vn-
de fit vt sublata parte vna/ totum pereat: sublata vna re quam vox significat multa designans/
vox illa permaneat.Nunc ergo quoniam secundum se diuisionis differentiæ dictę sunt: generis
distributio pertractetur.primum quidem genus quid sit diffiniēdum est. ¶ Genus est quod præ-
dicatur de pluribus specie differentibus in eo quid est.species vero est/ quam sub genere collo-
camus.Differētia est qua aliud ab alio distare ꝓponimus.et est qdē genus quod interrogāti qd
quęq; res sit: conuenit responderi.Differentia est quæ ad qualis percunctationem rectissime re-
sponderetur.Nam cum quis interrogat quid est homo/ recte animal: qualis est homo/ conuenien
ter rationalis responderetur. ¶ Diuiditur autem genus: alias in species/ alias in differētias/ si spe-
cies quibus oportet genus diuidi nominibus carent.vt cum dico animaliū alia rationalia sunt/
alia irrationalia: rationale & irrationale/ sunt differentię. Sed quoniam speciei huius quę est ani
mal rationale/ nomen vnum non est: iccirco pro specie differentiam ponimus/ eamq; superiori
generi copulamus.omnis enim differentia in proprium genus veniēs speciem facit. Vnde fit vt
materia quædam genus sit: forma/ differentia. Cum autem proprijs nominibus species appella
rur: non in differentias/ sed in species fit recta generis diuisio.vnde est vt ex plurib⁹ terminis dif
finitio colligatur.Si enim omnes species suis nominibus appellarentur: ex duobus solis termi-
nis omnis fieret diffinitio.vt cum dico quid est homo: quid michi necesse esset dicere animal ra
tionale mortale/ si animal rationale/ esset proprio nomine nuncupatum/ quod cū reliqua quoq;
differentia/ idest mortali iunctum/ diffinitionem hominis verissima ratione & integra conclusi-
one perficeret/ Nunc autem ad diffinitiones specierum integras/ diuisio necessaria est.& fortasse
in eodem diuisionis & diffinitionis ratio versatur.Nam diuisionibus iunctis: vna cōponitur dif
finitio. ¶ Sed quoniam alia sunt æquiuoca/ alia vniuoca/ & quæ sunt vniuoca ipsa in generum
suscipimus sectiones/ quę vero sunt æquiuoca/ in ijs diuisio sola significationis est: videndum est
prius quid sit ęquiuocum/ quid vniuocum/ ne cum ista fefellerint/ ęquiuocum nomē quasi i spe-
cies/ ita i significatiuas voces resoluam⁹.vnde fit vt rursus ad diuisionē necessaria sit diffinitio.
quid eni sit æquiuocū/ qd vniuocū/ diffinitiōe colligim⁹.Sūt aūt differētię: alię per se/ alię vero p
accidens.& harum alię sunt consequentes statim/ alię relinquentes statim.Relinquentes huius-
modi sunt/ vt dormire/ vel sedere/ vel stare/ vel vigilare. persequentes vero: vt capilli crispi/ si nō
sint amissi.& glauci oculi/ si non sint quadam extrinsecus debilitate turbati.sed hæc ad diuisio-
nem generis sumenda non sunt.neq; enim ad diffinitiōes sunt commoda. omne enim quod ad
diuisionem generis aptum est: idem ad diffinitionem rectissime congregamus.Illa vero quæ p
se sunt: sola ad diuisionem generis apta sunt.hęc enim informant & perficiūt vniuscuiusq; sub-
stantiā: vt hominis rationalitas/ & mortalitas.sed has quemadmodum probare possimus/ vtrū
ex eo sint genere statim relinquentium/ an persequentium/ an in substantia permanentium: hoc
modo est videndum.Neq; enim sufficit scire quas in diuisione sumamus: nisi illud quoq; cogni
tum sit/ quemadmodum easdem ipsas quæ sumendæ & quę reijciendæ sunt/ rectissime cogno-
scamus.Videndum ergo primum est: vtrum proposita differentia/ omni possit & semper inesse
subiecto.q si ipsa vel actu vel ratione seiungitur: hęc a diuisione generis separanda est. si enim
sępe & actu & ratione seiunguntur: ex eorum genere sunt/ quæ statim relinquunt.vt sedere quod
frequēti⁹ quidē separat/ & actu ipso a subiecto diuidit. Quę vero ratiōe sola a subiecto diuidunt:
ea sunt cōsequētiū differētiarū.vt glaucis oculis eē/ a subiecto ratiōe seiūgim⁹.vt cū dico aial ē
luminib⁹ glaucis/ vt qlibet hō. q si hic nō esset huiusmodi: nō eū res aliq eē hoiem ꝓhiberet.

Aliud rursus est qđ non possit ratione separari: ꝙ si separatũ sit/ species interimatur. vt cum dici-
mus inesse homini vt solus numerare possit/ vel geometriam discere. q: si hęc possibilitas ab ho
mine seiũgitur: homo ipse non permanet. sed hæ non statim earum differẽtiarũ sunt q̃ subiecto
insunt. nam non iccirco homo est/ quoniam hæc facere potest: sed quoniam rationalis est atq;
mortalis. Hæ igitur differentiæ per quas species consistit: ipsæ & in definitione speciei vt homi-
nis/ & in generis eius diuisione qđ continet speciem vt ipsum hominem collocantur. & vniuer-
saliter dicendum est/ quęcunq; differentiæ huiusmodi sunt vt non modo præter eas species esse
non possit/ sed per eas solas sit: hę vel in diuisione generis/ vel in speciei diffinitione sumẽdæ sũt.
Quoniam vero quædam sunt quę differunt/ quæ contra se in diuisionibus poni non debent/ vt
in animali rationale & bipes(nullus enim dicit aialiũ alia sunt rationalia/ alia duos pedes habẽ
tia: iccirco ꝙ rationale & bipes licet differant/ nulla tamen a se oppositione seiunguntur)cõstat
quæcunq; a se aliqua oppositione differunt/ eas solas differentias sub genere positas/ genus ip-
sum posse disiungere. Sunt autem quattuor oppositiones. Aut vt cõtraria: vt bonum malo. Aut
vt habitus & priuatio: vt visus & cecitas. quamq̃ sunt & quædam res: in quibus discernere diffi-
cultas sit vtrum in contrarijs/ an in priuatione & habitu eas oporteat collocari. vt sunt motus
quies/ sanitas egritudo/ vigilatio somnus/ lux tenebræ. sed hæc alias: nunc de reliquis oppositi-
onibus dicendum est. Tertia oppositio est: quæ est secundum affirmationem & negationem. vt
Socrates viuit: Socrates non viuit. Quarta quæ secundum relationem vt pater filius/ dominus
seruus. Secundum quas igitur harum oppositionum quattuor diuisio generis fit: rectissima ra-
tione monstrandũ est. manifestũ est enim & oppositiones esse quattuor: & genera & species per
opposita separari. Nũc ergo dicendum est/ secũdum quam oppositionem harum quattuor: vel
quemadmodũ species a genere disiungi conueniat. & prima quidem sit oppositio contradictio-
nis. Voco autem cõtradictionis oppositionẽ: quæ affirmatione & negatione proponitur. In hac
igitur negatio: per se nullam speciem facit. Nam cũ dico homo vel equus/ vel aliquid huiusmo-
di: species sunt. quicquid autem negatione quis protulerit: speciem non declarat. Non esse homi
nem: species non est. omnis enim species: constituit esse. Negatio vero: quicquid proponit/ ab
eo qđ est esse disiungit. vt cum dico homo/ quasi sit quiddam locutus sum: cum vero nõ homo/
substantiam hominis negatiõe destruxi. Sic igitur per se caret diuisio generis in species nega-
tione. necesse est autem sępe speciem negatiõe componere: cum ea quam simplici nomine spe-
ciem volumus designare/ nullo vocabulo nuncupatur. vt cum dico imparium numerorum alij
sunt primi/ vt tres/ quinq;/ septem: alij non primi vt nouem. & rursus figurarũ: aliæ sunt rectissi-
mæ/ alię non rectissimæ. Et colorũ: alij sunt albi/ alij nigri/ alij nec albi nec nigri. Ergo quoniam
vnum nomen speciebus positum nõ est: eas negatione proferre necesse est. hoc igitur cogit in-
terdum necessitas: non natura. ideoq; quoties negatione facimus sectionẽ: prius aut affirmatio/
aut simplex dicendũ est nomen. vt est nũerorũ alij sunt primi: alij non primi. Nã si prius negatio
dicta sit: tardior fit rei quam proponimus/ intellectus. Nam cum primũ dicis esse aliquos primos
numeros/ cum quales sint primi exemplo vel diffinitione docueris: quales non sunt primi/ mox
auditor intelligit. sin vero cõtrario feceris: aut neutrum subito/ aut tardius vtrumq; cognoscet.
Diuisio enim quę propter apertissimam generis naturam reperta est: debet potius ad intelligibi
liora deducere. Ampliꝰ quoq; prior est affirmatio: posterior vero negatio. qđ autẽ primũ est/ i di
uisione quoq; primitus oportet ordinari. Necesse quoq; est semper infinitis finita esse priora: vt
æquale inæquali/ virtutem vicijs/ certum incerto/ stabile & fixum instabili & mutabili. Sed om
nia q̃ aut definita parte orationis/ aut affirmatione proferũtur: plus finita sunt/ q̃ aut nomen cũ
particula negatiua/ aut tota negatio. quare finito potius q̃ infinito est faciẽda diuisio. Sed si cui
per hæc quædam paretur anxietas/ aut obscuriora sunt fortasse q̃ ipse desiderat: nichil ad me fa
cilem cognitionem pollicentem. Neq; enim rudibus hęc totius artis: sed imbutis/ & vlteriore pe
ne loco progressis/ legẽda & discenda proponimus. qui vero huiꝰ operis/ idest dialectici ordo siti
cum de ordine Peripateticæ disciplinæ michi dicendum esset/ diligenter exposui. hæc quidẽ di-
cta sunt de oppositione quam affirmatio & negatio constituit. ¶ Illa vero quę secundum habitũ
priuationemq; fit: ipsa quoq; videtur superiori esse consimilis. Negat eni quodam modo priua-
tio habitus. sed differt: ꝙ semper quidem potest esse negatio/ priuatio autem non semper/ sed tũc
quando habere habitum possibile est. hoc vero nos iã prędicamẽta docuere. quare forma quę-
dam intelligitur eẽ priuatio. Non eni tantũ priuat: sed etiam certa seipsa priuatũ quęq; disponit.
Neq; eni cęcitas oculũ solũ priuat luie: sed ipa quoq; scđm se priuatũ luce disponit. cecꝰ eni di-
cit ad priuationẽ quodã modo dispositꝰ & affectꝰ. hoc quoq; Ari. testat̃ i physicis. Vnde fit vt pri
uatiõis differẽtia: ad gñis diuisionẽ frequẽter vtamur. sed hic quoq; eodẽ modo sicut i cõtradicti
one faciendũ ẽ. priꝰ enim ponendus est habitꝰ q̃ ẽ affirmatiõi cõsimilis: post vero priuatio/ q̃ ne-

gationi/aliquoties tamē priuatiões quędā habit9 vocabulo ꝓferūtur vt orbus/cęcus/vidu9. Aliquoties tamē particula priuatiōis: vt cum dicimus finitū/infinitū & ęquale inęquale. sed in his æquale & finitum in diuisione ponēda sunt prima: priuationes secundę. Ac de oppositione quidem priuationis & habitus hæc dicta sufficiant. ¶Cōtrariorū vero oppositio dubitatur fortasse/ an secundum priuationē & habitū esse videatur/ vt album & nigrum: an albū quidem priuatio nigri sit/ nigrum vero albi. sed hęc alias. Nunc autem ita tractandū est/ tanq̄ si sit aliud oppositionis genus: sicut est in p̄dicamētis ab ipso quoq; Aristotele dispositū. In contrarijs autem generum multa diuisio est. Fere enim cūctas differentias in contraria ducimus. sed quoniā cōtrariorum alia sunt medio carentia/ alia mediata: ita quoq; diuisio facienda est vt colorum/ alia sunt nigra/ alia sunt alba/ alia neutra. Fieret autē omnis diffinitio/ omnisq; diuisio duobus terminis/ nisi (vt supra dictum est) indigentia quę sæpe existit in nomine prohiberet. quo autē modo vtræq; duobus terminis fierēt: erit manifestū hoc modo. Cum enim dico animaliū alia rationalia sunt/ alia irrationalia: animal rationale ad hominis diffinitionem contendit. Sed quoniam animalis rationalis vnum nomen nō est positū: ponamus ei nomen a litteram. rursus a litteræ qđ est animal rationale: alia mortalia sunt/ alia immortalia. volentes igitur diffinitionem hominis reddere: dicemus homo est a mortale. Nam si est hominis diffinitio animal rationale mortale/ animal vero rationale per a litterā significatur: idem sentit a mortale tanq̄ si diceretur animal rationale mortale. a enim (vt dictū est) animal rationale significat. Sic ergo a littera & mortali duobus terminis: facta est hominis diffinitio. ꝙ si reperirentur in omnibus quoq; nomina: duobus terminis semper tota fieret diffinitio. Diuisio quoq; nominibus positis quoniam semper in duos terminos secatur: manifestū est/ si quis generi & differentiæ cum deest nomē imponat/ vt cū dicimus figurarū quę sunt trilaterę/ aliæ sunt æquilateræ/ aliæ duo latera habentes æqualia/ alię totę inęquales sunt. Trina igitur diuisio si sic proferretur fieret: duplex. figurarū quę sunt trilateræ: aliæ sunt æquales/ aliæ inæquales. Inæqualiū aliæ sunt duo latera tantum habentes: alię tria inæqualia/ idest omnia. & cum dicimus rerum omnium alia sunt mala/ alia sunt bona/ alia indifferētia/ quę scilicet neq; bona neq; mala sunt. sed si ita diceretur: gemina fieret diuisio. rerum omnium alia sunt differentia/ alia indifferentia. differentium alia sunt bona/ alia mala. Ita ergo diuisio omnis in gemina secaretur: si speciebus & differentijs vocabula non deessent.

¶Quartā vero oppositionem diximus quę est secūdum ad aliquid: vt pater filius/ dominus seruus/ duplum dimidium/ sensibile sensus. hęc igitur nullam habent substantialem differentiam: qua a se inuicem discrepent/ immo potius habent huiusmodi cognationem quæ ad se inuicem referuntur/ ac sine se esse non possunt. Non est ergo generis in relatiuas partes facienda diuisio sed tota huiusmodi sectio a genere seprarāda est. Neq; enim hominis est species seru9 aut dominus: nec numeri duplum aut dimidiū. Cum igitur quattuor sint differentiæ oppositionum affirmationis & negationis (si nō tamen necesse est) sēper relationis reijciēda est diuisio & priuationis & habitus/ & contrariorū sumendæ. Maximæ autem contrarietas in differentijs ponēda ē: necnō & priuatio/ iccirco quoniam quiddam contra habitum cōtrarium viderur opponere/ vt est finitum & infinitū. quāq̄ enim priuatio sit infinitum: tamen contrarij imaginatione formatur. Est quędā namq; (vt dictum est) forma. Dignum vero inquisitu est: vtrum in species/ an in differentias recte genera diuidantur. diffinitio namq; diuisionis generis est in species proximas distributio. Oportet igitur secundū naturam diuisionis: secūdum diffinitionem in proprias species/ semper fieri generis disgregationem. sed hoc interdum fieri nequit/ propter eam quam supra reddidimus/ causam. Multis enim speciebus nō sunt nomina. Atq; ideo quoniam quædam sunt genera prima/ quædā vltima/ quædā media: primum quidem vt substātia/ vltimum vt animal: mediū vt corpus. corpus namq; animalis genus est/ substantia corporis. sed quemadmodū neq; super substātiā quicq̄ inueniri potest/ qđ generis loco valeat collocari: sic neq; sub animali. homo species nāq; non genus est. quare antiquior videbitur speciei diuisio: si indigentia nominum non sit. ꝙ si his non habundamus: genera prima vsq; ad vltima conuenit in differentias separare. Hoc autem fit hoc modo/ vt primum genus in suas differentias disgregemus non in posterioris: & rursus posterius in suas/ sed non in posterioris. neq; enim eædem sunt differentiæ corporis: quę aīalis. Si qs enī dicat/ substātia aliud corporale/ aliud icorporale: recte diuisionē fecerit. hę nāq; differentię: ꝓprię substātię sunt. si vero dicat/ substātiarū alia sūt aīata/ alia inaīata: hic nō recte substātiæ differētias segregauit. Corporis nāq; differētię hę sunt nō substantię: idest scđi generis non primi. quare manifestū est scđm ꝓprias differētias: nō scđm posterioris generis priorum generum diuisionē faciendam esse. Quoties autem genus aut in differentias/ aut in species dissoluitur: post diuisionem factam mox diffinitiones/ aut exempla subdenda sunt. sed si qua diffinitionibus non abundet: satis est exempla subijcere/ vt cum dicimus corporum

alia ſunt animata/ ſubijciamus vt homines vel feram: alia inanimata/ vt lapides. oportet autē diuiſionem quoq; ſicut terminum: neq; diminutam eſſe/ neq; ſuperfluā. Nam neq; plures ſpecies q̄ ſub genere ſunt/ oportet apponi/ nec pauciores: vt in ſeipſa diuiſio/ ſicut terminus/ conuertatur. conuertitur enim terminus ſic. virtus eſt mentis habitus optimus. rurſus mentis habitus optimus virtus eſt. ſic etiam diuiſio. omne enim genus: eorum aliquid quę ſunt ſpecies erit. rurſus quęlibet ſpecies propriū gen⁹ eſt. Fit aut generis eiuſdem diuiſio multipliciter. vt omniū corporum/ & quęcūq; ſunt alicuius magnitudinis. Sicut enim circulū in ſemicirculos/ & in eos quos gręci vocāt τομους/ nos diuiſiones poſſumus dicere/ diſtribuimus: & tetragonum alias ducta per angulum diametro/ in triangula/ alias in paralellogrāmata/ alias in tetragona ſeparamus. Ita quoq; genus. vt cum dicimus numerorum alij ſunt pares/ alij impares. & rurſus alij primi/ alij nō primi. Triangulorū alia ſunt ęquilatera/ alia duo ſola latera ęqualia habētia/ alia totis inęqualibus lateribus. & rurſus triangulorū alia ſunt rectiangula: alia acutos habētia tres angulos/ alia obtuſi vnius. ſic igitur generis vnius fit multiplex diuiſio. Illud autem ſcire perutile eſt/ quoniā genus vna quodā modo multarum ſpecierum ſimilitudo eſt: quę earum omniū conuenientiam ſubſtantialē monſtret. Atq; ideo collectiuum plurimarū ſpecierū: genus eſt. diſiunctiuę vero vnius generis ſpecies: quę quoniam differentijs informantur (vt dictum eſt) iccirco ſub vno genere minus duabus ſpeciebus eſſe non poſſunt. omnis enim differentia: in differentium pluralitate conſiſtit. ſed de diuiſione generis & ſpeciei: perplura dicta ſunt. Hāc igitur inſiſtentibus viam promptior per diuiſionem generis ad ſpeciei diffinitionem facultas aperitur oportet autem non ſolum quas ad diffinitionem ſumamus differentias adiſcere: ſed ipſius diffinitionis artem diligētiſſima cognitione complecti. Et illud quidem an vlla poſſit diffinitio demonſtrari: & quemadmodū per demōſtrationem valeat inueniri/ & quęcunq; de ea ſubtilius in poſtremis analyticis ab Ariſtotele pertractata ſunt prętermittam. ſolam tamen exęquar diffiniendi regulam. ¶Rerum enim alię ſunt ſuperiores/ alię inferiores/ alię medię. ſuperiores quidē diffinitio nulla complectitur: iccirco ꝙ earum ſuperiora genera inueniri non poſſunt. Porro autem inferiores vt ſunt indiuidua: ipſę quoq; ſpecificis differentijs carent. quocirca a diffinitione quoq; ſecluſę ſunt. Medię igitur quę & habēt genera/ & de alijs generibus/ vel de ſpecieb⁹/ vel de indiuiduis prędicātur. ſub diffinitione cadere poſſunt. Data igitur huiuſmodi ſpecie quæ & genus habeat/ & de poſterioribus prędicetur: primo eius ſumo genus/ & illius generis differentias diuido & adiungo differentiam generi/ & video vtrum illa iuncta cum genere/ æqualis poſſit eſſe cum ſpecie ea/ quā circūſcribēdam diffinitione ſuſcepi. ꝙ ſi minor fuerit ſpecies: illam rurſus differentiam quā dudū cum genere poſueramus/ quaſi genus ponimus/ eamq; in alias ſuas differentias ſeparamus/ & rurſus has duas differentias ſuperiori generi coniungimus. & ſi ęquauit ſpeciem: diffinitio ſpeciei eſſe dicetur. ſi vero minus fuerit: ſecundas differētias rurſus in alias ſeparamus/ quas omnes coniūgimus cū genere. & rurſus ſpeculamur: ſi omnes differētiæ cum genere ęquales ſint ſpeciei quę diffinitur. & poſtremo toties differentias differentijs diſtribuimus/ vſq; dum omnes iunctę generi: ſpeciem ęquali diffinitione deſcribant. huius autem rei clariorem facient exempla notitiam/ hoc modo. Sit enim nobis propoſitū qđ diffinire velimus nomen: vocabulum nominis de pluribus nominibus prædicatur/ & quędam ſpecies eſt continens ſub ſe indiuidua. Diffinio ergo nomē ſic. ſumo eius genus qđ eſt vox: & diuido illud vocum alię ſunt ſignificatiuę/ alię vero minime. vox non ſignificatiua nichil ad nomē. etenim nomen ſignificat. ſumo ergo differentiam quę eſt ſignificatiua/ & cū genere iūgo/ ideſt cum voce/ & dico vox ſignificatiua: & tunc reſpicio vtrum genus hoc/ & differentia nomini ſint æqualia. ſed nondum ſunt æqualia. poteſt enim vox ſignificatiua eſſe/ & non eſſe nomen. Sunt enim quędam voces/ quę dolorem deſignant: aliæ quę animi paſſiones naturaliter/ quę nomina nō ſunt vt interiectiones. Rurſus ipſam vocem ſignificatiuam in alias differentias diuido. vocum ſignificatiuarum alię ſunt ſecundum poſitionē hominū: alię naturaliter. & vox quidem ſignificans naturaliter nichil ad nomen: vox vero ſignificans ſecundū poſitionem hominū/ nomini congruit. Quocirca has duas differentias ſignificatiuam & ſecundum poſitionē/ iungo cum voce/ ideſt cum genere: & dico nomen eſt vox ſignificatiua ſecundum placitum. ſed rurſus michi nō ęquatur ad nomen. ſunt nāq; & verba voces ſignificatiuę & ſecundū poſitionem. non igitur ſolius nominis diffinitio eſt. Diſtribuo iterum differentiam quę eſt ſecundum poſitionem/ & dico ſecundum poſitionem vocum ſignificatiuarum: alię cū tempore/ aliæ ſine tempore. & differentia quidem cum tēpore nomini non coniungitur: iccirco ꝙ verborum eſt ſignificare tempora/ nominum vero minime. reſtat ergo vt congruat illa differentia quę eſt ſine tempore. Iungo igitur has tres differentias generi: & dico nomen eſt vox ſignificatiua/ ad placitum/ ſine tempore. Sed rurſus michi non plena concluſio diffinitionis occurrit. poteſt enim & vox ſignificatiua/ &

ſecundum poſitionem/ & ſine tempore eſſe: & nomen non eſſe vnum/ ſed nomina iuncta quę ē oratio. vt Socrates cum Platone & diſcipulis. ſed quā̄q̄ imperfecta ſit hęc oratio: tamen oratio eſt. quocirca vltima differentia quę eſt ſine tempore: alijs item differentijs diuidenda ē/ & dicemus. vocum ſignificatiuarum ſecundū poſitionem ſine tempore: alię ſunt quarū pars aliquid ſignificat extra. hoc pertinet ad orationē. alię quarum pars nichil extra ſignificat. hoc pertinet ad nomen. Nominis eni pars: nichil extra ſignificat. Fit ergo diffinitio ſic. Nomē eſt vox ſignificatiua ad placitum/ ſine tēpore/ cuius nulla pars extra ſignificat ſeparata. vides ne igitur q̄ recta diffinitio conſtituta ſit? Nam qđ dixi vocem: a cęteris ſonis nomen disiunxi. ꝙ ſignificatiuā apposui: nomen ab nō ſignificatiuis vocibus ſeparaui. ꝙ ſecundū placitum/ & ſine tēpore: a naturaliter ſignificatiuis vocibus/ & a verbis proprietas nominis disiuncta eſt. ꝙ eius partes nichil ſignificare extra propoſui: ab oratione disiunxi/ cuius partes aliquid ſeparatę extra ſignificant. vnde fit: vt qđcūq; nomen fuerit/ illa diffinitione claudatur. & vbicūq; hęc oratio diffinitionis aptabitur: illud eſſe nomen non dubites. Illud quoq; dicendum eſt: ꝙ genus in diuiſione totum eſt/ in diffinitione pars. & ſic diffinitio eſt/ quaſi quędam partes totū coniungāt: & ſic ē diuiſio/ quaſi totum ſoluatur in partes. Et eſt ſimilis diuiſio generis/ totius diuiſioni: diffinitio totius/ compoſitioni. namq; in diuiſione generis animal totum eſt hominis. Intra ſe enim cōplectitur hominem. In diffinitione vero: pars eſt. ſpecies nāq; genus cū alijs differentijs iunctū cōponit. vt cum dico animaliū alia ſunt rationalia/ alia irrationalia. & rurſus rationalium alia ſūt mortalia/ alia imortalia: animal rationalis totū eſt/ & rurſus rationale/ mortalis. & hęc tria ſunt hominis. Si vero in diffinitione dicam animal rationale mortale: tria hęc vnum hominē coniūgunt. quocirca pars ipſius hominis: & genus & differentia reperitur. ſic ergo in diuiſione genus eſt totum: ſpecies pars. Eodem quoq; modo differentiæ totum ſunt: ſpecies in quas illę diuidūtur/ partes ſunt. In diffinitione vero: & genus/ & differentię partes ſunt. diffinita vero ſpecies/ totum. ſed hęc hactenus. ¶ Nunc de ea diuiſione dicimus quę eſt totius in partes. Hęc enim erat ſecūda diuiſio poſt generis diuiſionem. Qđ enim dicimus totū: multipliciter ſignificamus. Totum namq; eſt qđ cōtinuum eſt: vt corpus/ vel linea/ vel aliquid huiuſmodi. dicimus quoq; totum qđ non cōtinuum eſt: vt totum gregē/ vel totum populū/ vel totum exercitū. Dicimus totum qđ vniuerſale eſt: vt hominem/ vel equum. hi enim totum ſunt ſuarum partium/ ideſt hominum vel equorū: vnde & particularē vnūquemq; hominē dicimus. Dicitur quoq; totū qđ ex quibuſdam virtutibus conſtat: vt animę alia eſt potētia ſapiendi/ alia ſentiendi/ alia vegetandi. Tot igitur modis cum totū dicatur: facienda eſt diuiſio totius. primo quidem ſi cōtinuū fuerit: in eas partes ex quibus ipſum totū conſtare perſpicitur. aliter eui non ſit diuiſio. Hominis eni corpus in partes ſuas ita diuidimus in caput/ in manus/ in thoracem/ & pedes/ & ſi quo alio modo in proprias partes fit recta diuiſio. Quorum autem multiplex eſt compoſitio: multiplex eſt diuiſio. vt animal quidem ſeparetur in partes eas quæ ſibi ſimiles habent partes in carnes & oſſa. rurſus in eas quę ſibi non habent ſimiles partes in manus/ in pedes. Eodem quoq; modo & nauis/ & domus. Librum quoq; in verſus atq; hos in ſermones. hos autem in ſyllabas/ ſyllabas in litteras ſoluimus. Itaq; fit vt ſyllabæ/ & litteræ/ & nomina/ & verſus: partes quædam totius libri eſſe videantur. alio tamen modo acceptæ/ non partes totius: ſed partes partium ſunt. Oportet autem non omnia ſpeculari quaſi actu diuidantur: ſed quaſi animo & ratione. vt vinum aquę mixtum diuidimus in vina aquę mixta/ hęc actu. diuidimus etiam in vinum & aquam ex quibus mixtum eſt/ hæc ratione. hęc enim iam mixta: actu ſeparari nō poſſunt. Fit autem diuiſio totius: & in materiam atq; formam. Aliter enim conſtat ſtatua ex partibus ſuis: aliter ex materia & forma ideſt ex ære & ſpecie. Similiter autem etiam tota illa diuidēda ſunt: quę continua nō ſunt. eodem quoq; modo & ea quę ſunt vniuerſalia: vt hominum alij ſunt in Europa/ alij in Aphrica/ alij in Aſia. Eius quoq; totius qđ ex virtutibus conſtat: hoc modo facienda eſt diuiſio. animę alia pars eſt in virgultis/ alia in animalibus. & rurſus eius quę cōſtat in animalibus: alia eſt rationalis/ alia ſenſibilis eſt. & rurſus hæc alijs ſubdiuiſionibus diſſipantur. Sed non eſt anima horū genus: ſed totum. partes enim hę animę ſunt/ ſed nō vt i quātitate/ ſed vt in aliqua poteſtate & virtute. ex his enim potentijs ſubſtantia animę iungitur. vnde fit: vt quiddam ſimile habeat huiuſmodi diuiſio/ & generis/ & totius diuiſioni. Nam ꝙ ſi quęlibet pars eius fuerit/ animę prædicatio eam ſequetur: ad generis diuiſionem refertur/ cuius vbicūq; ſpecies fuerit/ ipſum mox conſequitur genus. ꝙ autem non omnis anima omnibus partibus iungitur/ ſed alia alijs: hoc ad totius naturam referri neceſſe eſt. ¶ Reſtat vt de vocis i ſignificationes diuiſione tractemus. Fit autem vocis diuiſio tribus modis. diuiditur enim i ſignificationes plures: vt æquiuoca/ vel ambigua. plures enim res vnum nomē deſignant: vt canis. plures rurſus vna oratio: vt cum dico gręcos viciſſe troianos. Alio autem modo ſecūdum mo-

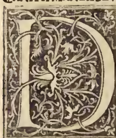
dum. hęc enim non plura significant: sed multis modis. vt cum dicimus infinitum vnam rem significat: cuius terminus inueniri non possit. sed hoc dicimus aut secundum mẽsuram/ aut secundum multitudinem/ aut secũdum speciẽ. secundũ mensuram: vt est infinitum esse mundũ. magnitudine enim dicimus infinitum. secundũ multitudinem: vt est/ infinitam esse corporum diuisionem. infinitam nãq; diuisionũ multitudinem significamus. Rursus secundũ speciem/ vt infinitas dicimus figuras. Infinitę enim sunt species figurarum. Dicimus etiam infinitum aliqd secundum tẽpus: vt infinitum dicimus mundũ/ cuius terminus secundũ tempus inueniri non possit. eodem quoq; modo infinitũ dicimus deum: cuius supernæ vitę terminus inueniri secũdum tempus nõ possit. sic igitur hęc vox non plura significat secũdum se/ sed multimode de singulis prædicatur/ vnum tamen ipsa significat. Aliter vero modus secundũ determinationem. Quoties enim sine determinatione dicitur vox vlla: facit in intellectu dubitationem. vt est homo. hęc enim vox multa significat. Nulla enim diffinitione cõclusa audientis intelligẽtia/ multis captatur fructibus/ erroribusq; traducitur. qd enim quisq; auditor intelligat: vbi id qđ dicẽs loquitur/ nulla determinatione concludit/ nisi enim quis ita diffiniat dicens/ omnis homo ambulat/ aut certe quidam homo ambulat/ & nisi hunc nomine si ita contingit designet: intellectus audientis/ qd rationabiliter intelligit nõ habet. Sunt etiam alię determinationes. vt si quis dicat/ da michi/ qđ dare debeas: nullus intelligit nisi intellectus & certa ratio addatur determinationis. vel si quis dicat/ ad me veni: quo veniat/ vel quando veniat nisi determinatione/ non cogniturus. Est autem quidem omne ambiguũ/ dubitabile: nõ omne tamẽ dubitabile/ est ambiguum. hęc enim quę dicta sunt: dubitabilia quidem sunt/ non tamen ambigua. In ambiguis enim: vtraq; auditor/ rationabiliter seipsum intellexisse arbitratur. vt si quis dicat audio gręcos vicisse troianos: vnus potest intelligere q̃ gręci troianos vicerint/ alius q̃ troiani gręcos. & hęc vterq; dicentis ipsius sermonibus rationabiliter intelligit. Cum autẽ dico da michi/ qđ dare debeas: nullus ex ipsis sermonibus rationabiliter auditor intelligit. qđ enim ego non dixi: ille potius suspicabitur/ q̃ aliqua ratione id qd a me prolatum non est/ perspicaciter videat. Tot igitur modis cum vocis diuisio fiat/ aut per significantias/ aut per modum significationũ/ aut per determinationes: in ijs quę secundũ significantiã diuidũtur/ nõ solum diuidẽdę sunt significationes/ sed etiam diuersas res esse quę significantur/ diffinitione demonstrandũ est. Aristoteles enĩ hęc in topicis diligenter pręcepit. vt in ijs quę dicuntur bona: alia sunt bona/ vt ea quę boni retinent qualitatem. alia quę ipsa quidem a qualitate nulla dicũtur/ sed q̃ bonam rem faciunt/ ideo circo bona dicuntur. Oportet autem maxime exercere hanc artem (vt ipse Aristoteles ait) contra sophisticas importunitates. Si enim nulla subiecta sit res quã significat vox: significatiua eẽ non dicitur. sin vero vna res sit quã significat vox/ dicitur simplex. q̃ si plures multiplex/ idest multa significans. Diuidenda ergo hęc recte sunt: ne in aliquu syllogismo capiamur. Sin vero amphibola oratio/ idest ambigua est: euenit vt aliquoties vtroq; modo sint possibilia quę significantur/ vt id qđ superius dixi. potuit enim fieri vt gręci vincerent troianos: & troiani græcos superarent. Sunt vero alia quę impossibilia sunt. vt cũ dico hominẽ comedere panẽ: significat quidem q̃ homo panem comedat. rursus q̃ panis hominem comedat: sed hoc impossibile est. ergo quoties ad contentionem venitur: possibilia & impossibilia diuidenda sunt. quoties ad veritatem: possibilia sola dicenda/ impossibilia relinquenda sunt. ¶ Quoniam vero plures species plura significantiũ vocum sunt: dicendũ est/ q̃ alię in particula multiplicitatis significationem habent/ aliæ in tota oratione. Et earum quę in particula habẽt: per seipsa ęquiuoca dicũtur. Tota vero ipsa oratio secundũ ęquiuocationem multiplex. Illa vero quę in oratione tota/ significationis multiplicitatem retinet: ambigua nũcupatur. Diuiduntur autem significationes ęquiuocarum secundũ æquiuocationem vnius particulę orationũ diffinitione. vt cum dico homo viuit: intelligitur & verus & pictus. Diuiditur autem hoc modo. animal rationale mortale viuit: qđ verum est. animalis rationalis mortalis assimilatio viuit: qđ falsum est. Diuiditur etiam quaslibet actione quę determinet: vel generis/ vel casus/ vel alicuius articuli. vt cũ dico canna Rhomanorum sanguine sorduit: & calamũ demõstrat & fluuiũ. sed diuidimus quidem sic articulo vt dicamus/ hic canna Rhomanorũ sanguine sorduit: vel genere vt canna Rhomanorũ plenꝰ sanguine fuit/ vel casu/ vel numero. In illo enim tantum singularis: in illo pluralis. & de alijs quidem eodem modo. Sunt autem alia secundũ accentũ: alia secundũ orthographiã. Secundum accentũ vt pone/ pone. Secũdũ orthographiã: vt queror/ & quęror ab inquisitione/ & querela. Et rursus hęc secũdum orthographiã ipsam diuiduntur: vel secundum actionẽ & passionem q̃ quęror ab inquisitione passiuum est/ queror autem a querela agentis est. ¶ Ambiguarum vero orationum facienda est diuisio: aut per adiectionem/ aut per diminutionem/ aut per diuisionẽ/ aut per aliquam transmutationem. vt cum dicitur audio troianos vicisse græcos: ita dicamus.

Audio ꝗ greci vicere troianos. Hęc enim ambiguitas quolibet eorum modo soluitur. Nõ tamẽ ita diuidenda est omnis vocũ significatio tã generis significatio. In genere enim omnes species enumerantur. In ambiguitate vero tantę sufficiunt: quãtæ ad eum sermonem possunt esse vtiles quẽ alterutra nectit oratio. Ac de vocis quidem diuisione sufficienter dictũ est. Est autem & de generis/ totiusq; diuisione propositum atq; expeditum. Quare de omnibus secundum se partitionibus diligentissime pertractatum est. Nunc autẽ de eis diuisionibus dicemus: quę p accidens fuerint. Harum autẽ cõmune pręceptum est: quicquid ipsorum diuiditur in opposita disgregari. vt cum subiectum in accidentia diuidimus/ non dicimus corporum alia sunt alba/ alia sunt dulcia quę opposita nõ sunt: sed corporum alia sunt alba/ alia sunt nigra/ alia neutra. Eodem quoq; modo in alijs secundum accidẽs diuisionibus diuidẽdũ est. atq; illud maxime perspiciendum est: ne quid vltra dicatur/ aut minus/ sicut fit in generis diuisione. Nõ enim oportet relinqui aliquod accidens ex eadem oppositione: qđ subiecto illi inest qđ nõ in diuisione dicatur. Neq; vero addi aliquid qđ subiecto inesse nõ possit. Posterior quidem Peripateticę secta prudentię/ differentias diuisionum diligentissima ratione perspexit: & per se diuisionem ab ea quæ est secundum accidens/ ipsasq; inter se disiunxit ac distribuit. Antiquiores autem indifferenter & accidente pro genere/ & accidentibus pro speciebus aut differentijs vtebantur. Vnde nobis peroportuna/ vtilitas visa est: & cõmuniones harum diuisionum prodere/ & eas proprijs differentijs disgregare. Et de diuisione quidem omni quantum introductionis breuitas patiebatur: diligenter expręssimus.

¶LIBRI BOETII DE DIFFINITIONIBVS FINIS.

.˙.

¶ANITII MANLII SEVERINI BOETII DE DIFFINITIONIBVS LIBER VNVS.



ICENDI ac disputandi prima semper oratio est/ & iam dialecticis authoribus & ipso Marco Tullio sępius admonente/ quę dicitur diffinitio. quippe cum in certamen contẽtionẽq; nihil possit (qđ tamẽ in dictione consistat) aliquando deduci: nisi de quo futura pugna est/ prius fuerit in definitione defixum/ vt possit inter vtrũq; qui inturus est eam litem/ esse manifestum quid sit illud de quo in futura quęstione tractabitur. vnde non solum cõmoditatis genere perspicienda est virtus definiendi: quia per hãc orationẽ res semper euoluitur/ et ꝗ illa sit quę illud de quo quæritur explicat: verum etiam ꝗ principalis semper adhibita maximũ lumen & manifestum parit reique in contrarium deducta/ habet quæstionem. etenim si verba aut nota omnibus extitissent/ aut vnam significantiam sui semper tenerent/ & nõ ambiguo vel obscuro dicto audientes fallerent/ & loquentes sub diuersa interpretatione deciperent: omnino definitio necessario minime crederet. At cum nomina rebus imposita/ vocesq; singulę per existimationem eius qui ita res appellãdas esse censuit/ ita sint institutę & ita arte compositæ/ vt nota quadã in rerũ significatione/ nõ aperta declaratione ducerent audientes: necessarium admodũ arbitror nosse quid sit definitio/ q bus q; speciebus ac partibus cõpleatur/ vt facillime & eam rem quã declarat/ possit ostendere. & tollit tamen cognitis modis in dicendo sua veritate fastidium. at prius eiusdem ipsius vt ordinem per pręcepta seruare videamur: definitionis adhibẽda ẽ definitio. ¶Definitio est (vt Marcus Tullius in topicis ait) oratio quę id qđ definit/ explicat quid sit. hoc ita patet/ & ita intelligi necesse est: vt & in quo genere sit definitio declarandũ esse videatur/ & quid compræhendat/ & quemadmodum perfecte eadem definitio definita est. Nomina vel voces interdum res significant/ interdum facta/ interdum singula dicta/ interdum orationes. & quãq̃ his omnibus factis ac dictis/ & orationibus genus videtur esse qđ dicimus res: tamen proprio nomine & certa significatione aliud esse videatur q̃ factum ẽ/ aliud q̃ dictum singulare atq; vnicum/ aliud q̃ oratio. Ergo definitio non facti vox est/ nõ rei alicuius aut corporalis/ aut incorporalis: sed est oratio. Etenim talis dictio quę exprimit quid sit id de quo quęritur: sine dubio appellatur oratio. vt oratio est exordium/ & narratio/ & cętera quę partes orationis esse dicimus. ita ergo & definitio oratio est. Sed quoniam hoc generale nomẽ est qđ (vti diximus) conuenit etiã expositioni/ narrationi/ inuocationi/ prędicationi/ cæterisq; singulis quę vtiq; orationes esse dicũtur: vt id qđ generaliter appositum est/ possit ad id deduci de quo quęritur/ adiecta est species. quęrebamus enĩ quid esset definitio. ad quã rem declarandã Marcus Tullius adiecit quę id qđ definit explicat:

quod sit talis oratio/non nisi definitio est. Nam oratio quidem est que non explicat qd definit: sed qd gestum est. & item alie singule orationes in suis officijs actionibusq̄ cōstitute aliud sunt/ & oratio que id qd definit/ explicat quid sit: ita adiecta ē species/ vt cum genus supra sit oratio: species sit que id qd definit. postremo tamen adiunctū sit quo certius id/ & quo magis proprium declaret. qd dictum est: explicat quid sit. sunt eni aliæ orationes: que explicant magis quale qd sit/ aut quantū sit. At vero hec nichil horum: sed tantum quid sit explicat. diuersa est enim i ista partitione cognitio. quippe cum aliud est scire quale sit/ & quid sit explicare. hoc enim in percipienda rei substantia cōtinetur: illud in qualitate noscenda. & hoc quidem Ciceronis sit adhibita definitio. Nos tamen aptius id ipsum quid sit definitio: nostra explanatione faciamus. Omne quod demonstratur oratione: aut an sit/ aut quid sit/ aut quale sit ostenditur. q̄ cum adhibetur oratio ad declarationem rei alicuius an sit: non est definitio. Item cum quale sit aliquid oratione monstratur: pari modo/ definitio non erit. cum vero quid sit ostenditur/ qd inter an sit & quale sit medium est: vere est definitio. Ita scilicet medium: vt an sit/ nulla iam sit dubitatio. Itē quale sit: nō eius qui requirit/ sed qui definit/ sit in scientia collocatum. Medium inquā/ hoc genus quod ostēdit idipsum de quo queritur quid sit: definitio nuncupatur. omnis definitio: in q̄stione rem habet incertā. Omnis res/ si certa est/ definitione non eget: si incerta est/ neq̄ res est & querit definitione monstrari. Omnis enim res/ si modo iam res est: queadmodū diximus certa est. cum vero iam certa est/ & qualitates suas habeat quibuscum facile comprehenditur: facile quid sit agnoscitur. Nunq̄ enim quid sit intelligi potest: nisi quale sit/ fuerit comprehensum. omnis diffinitio aut rei probande causa/ aut si res in questione versatur augēdæ: aut si vel apud aduersarium vel apud auditorē quelibet iam nota res est confirmande: assumitur. nichilominus tamē diffinitio: vt res eadem que nota est/ & certa/ & fixa teneatur adhibetur. Omnis diffinitio aut rhetorica est oratio/ aut dialectica. si est rhetorica: originem ex contentione suscipiens per rei de qua queritur/ partes suas se diuidet. nec in vnius tractatu a suis rebus tota consistet: vt cū vniuscuiusq̄ rei plena & certa perfectio nota sit/ cunctis per partes sibi eandem distribuant dicta certantium. Sepulture violationem rem etiam certā/ plenāq̄ & perfectam retinemus: cū in eruto sepulchro est etiam animus & factum violantis/ vt studio eruendi & prophanādi inanes hoc quispiam videatur aggressus. Ergo (vti diximus) violatio sepulture constat & animo & facto. plenaq̄ ipsa res ē violan sepulchri: ex his duobus. aperuit sepulchrum quidam vt auferret ornamenta. Idem sepulchri violator reus in iudiciū deuocatur. sine dubio diffinitiuam orationem/ & contentionem exprimentem quid sit violatio sepulture necessario causa desiderat. sed singulis partibus totius facti ac pleni vtuntur oratores/ vt sepulture violationem ponat vnus/ quod apertum sit sepulchrū. cōtra/ alius sepulture violationem dicat: in animo cōtineri. ita existit diffinitiue orationis iste tractatus: vt cum totum quod agnoscitur in sepulturæ violationem per partes suas fuerit distributum/ easq̄ partes oratores singuli tenuerint/ contendendi genere diffinitione vti videantur. sed non recte dicitur huiusmodi diffinitio/ cum non sit certa/ non plena / non integra diffinitio / nisi cum totum quicquid ipsius rei est/ de qua quæritur/ exprimens quid sit oratio / declararit. Verum hæc captiosa & falsa est / non certa rhetorum diffinitio. Est alia etiam quæ rhetoribus accommodata cognoscitur: quæ longe a virtute diffiniendi plenissime separatur / que per collectionem non quid sit ostendit/ sed hoc esse a simili/ cum aliud sit oratione concludit. vt cū queritur quid sit accipere: vtiq̄ re propria/ vera certa nichil aliud est/ nisi propria manu aliquid ab aliquo oblatum sumere per collectionem. Marcus Tullius definit pecunias accepisse verrem: cū comites socij ministriq̄ pecunias acceperint. Comites illi tui: manus erant tue. Item in illo exemplo cum queritur quid sit inimicus: dicimus inimicum esse eum/ qui aliquid mali molitus sit. ac Cicero collectione vtēs dicit inimicū esse q facit contra omnium rem/ voluntatē/ honorē/ dignitatem. Ex quibus colligimus huiusmodi diffinitiones cōtentioni oratorū maxime cōuenire: longe tamen a virtute diffinitionis esse discretas. sed ee diffinitiones que oratoribus apte sunt/ & poetis: sui explicatione in oratione certum ordinem continēt. de qua re precepta in rhetoricis sunt a Marco Tullio constituta: ita vt omnis diffinitio/ hoc est oratio que explicat de quo queritur quid sit/ his membris partibusq̄ teneatur. primum vti breuiter id de quo queritur/ quid sit oratio nostra contineat. & hec appellatur diffinitio. deinde eius diffinitionis supponatur approbatio qua illud ostendimus: vt id ipsum quod breuiter in diffinitione posuimus/ id ita esse argumentorū rationibus approbemus. Deinde tertio loco inducimus deductionem eiusdem diffinitionis/ in eam speciem de qua questio est/ & de qua iudicium est constitutum. vt cum generaliter rem diffinierimus/ & ita esse de quo quæritur dixerimus: postea approbationem constituerimus verum esse qd diffinimus. tertio loco ostenderimus/ hoc est qd gestum est: vel id esse de quo queritur. que orationis pars: appellatur dedu-

ctio generis ad speciem.Quarto loco in oratione nostra destructionē diffinitionis aduersę par-
tis: hoc est vti quemadmodum aduersarij diffinierint id ipsum de quo diffinitionem constitui-
mus/ proponamus/ eamq; aduersariorum diffinitionem viciosam esse doceamus.quę quemad-
modū viciosa sit: postea declarabimus.habet enim partes suas certas/ integras: de quibus nūc
dicere supersedemus. Est diffinitio inimicitiarum apud Marcum Tullium breuis ita collocata.
An tu maiores inimicitias putas esse/ q̄ contrarias hominum volūtates & dissimilia studia? hęc
vti diximus diffinitio rhetorica est: & breuiter oratio conclusa quid sint inimicitię. Post diffini-
tionem adhibetur approbatio.fidem ac religionem sanctissimam in vita qui putat: potest ne ei
non inimicus esse/ qui fama spoliauerit omnia? deinceps reliqua quę sequuntur/ in quo qđ ani-
maduertere illud licet/ posse cōtingi & approbationem diffinitionis/ & deductionē diffinitionis
in speciem.Namq; hic Marcus Tullius inimicitias esse contraria studia/ & dissimiles volūtates
approbat: ita vt speciem ipsam de qua quęrebatur/ factā/ verbis includat. potuit enim approba-
tio fieri illas esse inimicitias quę contrarias cōtinent voluntates: & in rationibus supponendis
talis dictio cōponi/ cum fidē alius seruet/ infidelis sit alius. Nulla dubitatio est: quin tali animo
non inter se affecti inimici esse credātur. Item religioso viro irreligiosus inimicus est. Alia ergo
si ex diuersis studijs & volūtatibus supposita dicerentur: sola esset approbatio/ non etiā dedu-
ctio generis in speciem.at cū nunc ita nectitur dictio: fidem sanctissimā in vita qui putat/ religi
onem qui colendā esse existimat: is sine dubio inimicus est ei qui fama spoliauit omnia/ templa
violauit/ delubra polluit. Hic etiam iam veris idem factum de quo quęritur ita specialiter con-
tinetur/ & includitur: vt simul cum approbatione & deductione diffinitionis/ in speciē clausum
teneatur. post adiungitur vt diximus/ destructio diffinitionis aduersę partis: sed per concessionē
idest similium.an si contra rem meam fecisset iniuriam aliquis: iure ei me inimicum esse profi-
terer? ponamus igitur aduersę partis diffinitionem talē. Inimicitiæ sunt cum contra rē meā/ aut
fecit aliquis/ aut dixit iniuriam. Hanc diffinitionem sic destruit Marcus Tullius/ vt concesso eo
quod ita est diffinitum: nichilominus & alio modo sunt inimicitiæ cum aliquis faciat cōtra om
nium rem/ honorē/ & dignitatem. Talis igitur semper circa rhetoricā diffinitionem per mēbra
quattuor/ restetur oratio: vt sit diffinitio/ approbatio diffinitionis/ deductio affinitionis ad spe-
ciem/ deinde postrema deductio diffinitionis partis aduersę.sed hęc apta rhetoricis: non etiam
philosophis esse videtur. Illa autem quę philosophorum propria est: etiam oratoribus cōuenit/
eaq; sibi & ad materiam suam/ & ad propriæ ornamentū dictionis adiungit orator. Omnia enī
recte orator exprimit: quę sunt in dicendo philosophorum. Nam & vero vtitur argumento: qđ
est philosophorum propriū. vtitur etiam necessario. At contra philosophus in disputationibus
proprijs rhetorum cuncta condēnat. neq; enim adiūgit aliquando signū: neq; qđ credibile di-
citur/ & omne probabile penitus a virtute sui sermonis excludit. Ea ergo diffinitio quę est phi-
losophorum propria: in rebus exprimendis quę explicat quid sit/ quale sit/ quēadmodum mem
bris suis constare debeat/ exponemus. Diffinitiones esse principia disputādi & supradiximus/ et
Marcus Tullius probat/ tum in dialogis omnibus/ tum etiam in eo libro qui topica inscribitur.
In quo docet primum argumentorū locum esse diffinitionem: hoc est a toto. cui loco qui appel
latur a toto/ necessario adhibenda est diffinitio/ vt ita argumētorum locus a toto sit diffinitio.
Porro vt supra diximus explicandi argumenti/ qđ a toto est/ dicitur definitio. ergo pręceptis &
dialecticorum & philosophorum omniū illud tenere debemus: nō esse diffinitionem nisi solam
quę in ea re quā definire volumus/ priusq̄ eius rei esse intelligimus/ declaret atq; ostendat sub-
stantiam. hoc apertius fiet: si docebimus nullam esse diffinitionem certā/ integrā/ approbādā:
nisi eā quā dicunt philosophi substātialē grece ουσιωδης appellatur. Quid autem substantia
sit: alibi explicandū. Ad cognitionem interim illud accedat: quoties de aliquo quęritur/ quid sit
tunc posse esse certam ac substantialem diffinitionē. quoties eius rei de qua quæritur (vti dixi-
mus) genus ponimus: etiam cętera per differentias in oratione subiungimus. Non alienū vide-
tur exemplum ponere: & sic ad reliqua quę sunt obscura transire. Quęritur homo quid sit: huic
vtiq; genus est animal. cum igitur in diffinitione qua explicabo quid sit homo/ animal dixero/
ac deinde reliqua connectam: erit substantialis diffinitio. Substantiā enim hominis declaraui:
cum dixi animal. Item cū quęro quid sit album/ aut nigrum: si dixero album est color/ quia co-
lor genus est ab hoc de quo quęro album vel nigrum/ iam substantialis erit diffinitio quæ inci-
pit a genere. ac sic cętera connectit. Hęc substantialis esse dicetur & hęc propria/ & hęc integra/
hæc a philosophis probata: ita vt alio modo facta/ diffinitio nunq̄ esse dicatur. verū a quibusdā
hoc nomen etiam ad alia quę alio modo diffiniuntur/ sępe transfertur. Ergo hęc substantialis
diffinitio a Marco Tullio sic explicatur. Oportere nos posito genere/ eius rei de qua q̄ritur sub-
iungere species: vt alia quę vicina esse possint/ discretis cōmunionibus separemus. & tādiu in-

terponamus differentias: quandiu ad proprium eius de quo quęritur/ signata eius expræssione veniamus. Ipse in topicis exempla subiecit: nos vero ne fiat in exēplis lectori ex iure confusio/ hoc proponamus exemplum. homo ē animal rationale mortale/ terrenum/ bipes/ risus capax. Animal cum dictū est: substantia hominis declarata est. est enim vt supra diximus: ad hominē genus animal. omne autē genus speciei suę substantialis est declaratio. sed hic/ animal quia late patebat: adiecta species est terrenum. iam exclusum est: qd aut aereum est/ aut humidū. Bipes vero propter alia animalia positum est: quę plurimis pedibus innitūtur. Item rationale: pter illa quę rationis egent. Mortale autem: propter id quod deus est. quibus omnibus animalibus/ quę conuenire puterant ad superiora in oratione posita discretis atq discłusis: adiectū est proprium in parte postrema. Est enim solum hominis qd ridet. sic perfecta omni ex parte diffinitio est/ ad hominē declarandū: cum posito genere exclusis omnibus quę poterant conuenire ad proprietatem eius de quo quęrebatur/ peruenit oratio. Atq hoc pręceptū Tullianum est: eo vsq eum qui diffiniat species in oratione interponere/ & abijcere differentias oportere/ quousq ad proprietatem/ quę iam cōmunis esse non possit/ sermo perueniat. Verum Aristoteles diffinitionem perfectam & plenā: ait consistere ex genere & differentijs. Ex genere etiam & differentijs: hoc idem nos supra docuimus/ cum interposita species differentia sua/ alia quę possent esse consimilia separet. Quidam tamē cautiores plenioresq in docēdo diffinitionis ipsius quasi quędam membra constituūt: dicūtq eam perfectā diffinitionem istam quā appello substantialem/ ex quinq partibus/ idest genere/ specie/ differentia/ accidenti/ proprio debere cōsistere. Sed accidēs in diffinitione minimu: propriū plurimum valet. & recte quidem ac vere ista cōmemorant: nec aliena/ aut pricipe harum artium Aristotele/ aut a Marco Tullio qui de istis præcepta tradiderunt/ iudicanda sunt. Constat enim his quinq partibus/ veluti mēbris suis integra diffinitio. verum & Aristoteles in libris quos topica appellauit docuit quid genus sit/ quid species/ quid differentia/ quid propriū/ quid accidens. Et plurimi pręterea philosophi libris suis cōplexi: harum vim rerum/ & potentiam declararunt. Nos/ quia iam vno libro de his quinq rebus plenissime disputauimus/ ne res rei interposita obscuritatem pariat/ haud dicta reputamus: sed lectorem ad librum qui iam scriptus est/ si adest ei indigentia ire volumus/ sibiq nō esse impedimento quod hic prætermissum est/ animaduertat. Id enim etiam illis omnibus cognitis ex pręceptorum necessitate retinebit. in oratione ista substantiali tādiu interponere debemus species & differentias: quādiu seclusis omnibus quę hoc idem esse possunt eo perueniatur/ vt proprietas iam certa teneatur. Marcus Tullius in topicis ius ciuile voluit diffinire: & vt oportuit cępit a genere. dixit enim in principio/ ius ciuile est ęquitas: hoc iuris genus est. Sed quoniam eadē ęquitas nunc constitutiua est/ nunc naturalis/ ius autem ciuile ęquitas est ab hominibus instituta: ideo adiectum ius ciuile est equitas cōstitutiua. Posito genere/ adiecta specie: speciem aliam separauit scilicet naturalē. sed quoniam etiam ius gentium ęquitas constitutiua est/ & non est tamen ciuile: adiectum id qd separare potuisset ius gentiū/ ijs (inquit) qui eiusdē ciuitatis sunt. qua specie interposita: ius ciuile descripsit. Est etiam nunc qd cū altero possit esse cōmune/ hoc ipsum qd supra dictum est: vniuersum. Etenim religionū iuri/ & sacrorū omniū conuenit. Nāq eius religionum ęquitas est/ & constitutiua æquitas/ & ijs omnibus qui eiusdem sunt ciuitatis Sed illud ius non appellamus esse ciuile: quod est pontificum. hoc igitur vt posset excludere/ & ius ciuile vsq ad proprium diffiniret: adiecit ad res suas obtinendas. demus aliud exemplum in orationibus positum: quo facilius res & manifestius explicetur. Diffinit Marcus Tullius quid sit gloria his vt opinor verbis. gloria (inquit) est illustris & peruagata recte factorum & pmagniorum/ vel in suos ciues/ vel in rempublicam/ vel in omne genus hominū fama meritorum. gloria igitur substantialiter diffinita est: cum dictū est fama Est enim gloriæ genus fama: quæ quia nunc rerum malarum est/ nunc bonarū/ iccirco generi species addita est illustris qd laus ē. fama enim quę bonarum rerū est: laus est/ & illustris. hac igitur re exclusa est fama deterior. & quoniam hęc fama laudatrix: potest nūc pro merito/ nūc vltra meritum esse. frequēter enim aliter q̄ res gesta est: opinio de aliquo emanauit. Iccirco (inquit) fama meritorū. ea sunt enim merita: quę cum pręstamus/ mereri nos gloriam faciunt. ergo Cicero qui volebat tunc gloriam Cesari dare cū reipublicę pręfuisset: iccirco ista facta/ vel merita generaliter posita diuisit in species & adiunxit/ cum in suos ciues/ tum in rēpublicā/ vel i omne genus hominū: quę scilicet factorū recte species subiectę vsq ad proprietatem glorię conuenire. habet enim nūc certam & veram proprietatem i partibus gloria. Nam omne qd pręstamus: aut quasi debitum damus/ aut quasi non debitum. cum recte faciamus si sola facta sunt quę quasi debita sunt: dicitur illustris fama factorum. cū autē vltra qd debitum est/ facimus/ pręstandi beniuolentia & benignitate tribuēdi: hęc merita nuncupātur. Conclusit igitur vtrūq genus pręstandi: cum dixit illustris/ & perua-

gata fama factorum/ & pręmagnorum cum in rēpublicā/ tum i omnes ciues fama meritorum.
Ex his omnibus arbitror apertam esse eam diffinitionem/ quę substantialis esse debet/ sic esse di-
cendam: vt posito eius rei de qua quęritur/ genere/ & adiunctis speciebus cum differentia vsq;
ad eius proprium disclusa omnino cōmunione veniamus. ac si velimus iudicium veri/ philoso-
phis authoribus sequi: nulla dicetur alia diffinitio. etenim reliqua intellectū potius rei tribuūt/
non plenissime quid sit ea res adhibita oratione declarant. verūtamen quoniam translato no-
mine etiam cęteræ orationes hic/ idem imaginaria dictione retinētes pari nomine nūcupātur/
vt diffinitiones dicantur: ponēdas arbitror reliquas species/ quo facilius/ & qđ cęteri dicāt nos-
se possimus/ & diffinitionis cognito multiplici modo/ facile (vt supra dictū est) diffiniendi veri-
tas reseruetur. Marcus Tullius in topicis de tribus locis primus tractās a toto/ a partibus/ a no-
ta: vbi a toto argumentum est (vt supra docuimus) diffinitionem esse adhibendā dicit. illic eni
ponitur genus quo quid res ipsa sit de qua quęritur/ explicetur. At a partibus cū argumentum
est: etiā ipsa quidē dicitur diffinitio/ verū trāslato nomine cum enumeratis omnibus totius par-
tibus/ sic qđ totum est/ recognoscitur. hac pene re nichil interest/ vtrum diffinitione a toto cun-
ctas partes totius ex diffinitione noscamus: an collectis omnibus partibus/ qđ totū est ex par-
tium enumeratione capiamus. Cicero talem diffinitionem partium enumerationē appellat: sed
eam diffinitioni tribuens/ quoniā & enumeratio partiū idipsum qđ quęritur quid sit ostendit. et
hoc idem agit suprapo sita diffinitio: cum oratio quoq; quę quid sit ostēdit/ dicitur diffinitio. vn-
de nulli dubium est/ quin etiam ista diffinitio esse dicatur liber. posuit igitur explicans quid sit:
sed factus vel in cōtrario quid sit nō liber/ quoniam libertas censu datur/ datur vindicta/ datur
testamento/ & hę partes dandę libertatis sunt/ si neq; (inquit) censu/ neq; vindicta/ neq; testamē-
to liber est. non est igitur liber hic positis partibus/ quibus liber efficitur. sequitur negatio liber-
tatis: si nulla harum partiū in danda libertate pręcessit. ¶ Nec vos moueat q; quid non sit liber
in diffinitione est constitutū: nō quid sit. Par enim ratio est & eadem diffiniēdi vis: & cum quid
non sit ostenditur/ & cū quid sit adhibita diffinitione nudatur. quāq; Marcus Tullius aliter in
eodem libro topicorum ait esse duo genera diffinitionum. primum enim cum id qđ est/ diffinit.
secundum/ id qđ sui substantiā non habet/ hoc est qđ non est: & hoc partitionis genus in ijs q̄
supradixi clausit/ & extenuauit. sed alia esse voluit: quę esse dicebat/ alia quę non esse. Esse/ enim
dicit ea quorum subiacet corpus: vt cū diffinimus quid sit aqua/ quid ignis. Non autem esse illa
intelligi voluit: quibus nulla corporalis videtur esse substantia. vt sunt pietas/ virtus/ libertas.
sed nos omnia ista/ vel quę sunt corporea/ vel quę sunt/ scilicet in corpore: si in eo accipiūtur/ vt
aut per se esse/ aut in aliquo esse videantur: in vno genere numeranda ducimus/ vt ista omnia
esse intelligantur quibus omnibus sua potest esse substantia/ siue illę corporales/ siue (vt certis-
simum est) & recto nomine appellari possunt qualitates. Verum pręter hęc diffinitio est/ cum ali-
quid qđ non sit/ ostenditur. diffinitione enī opus est: vt possimus docere/ quid nō sit. Ergo si par-
titione enumeratis partibus quid libertas sit dicimus: quid nō sit libertas eadem partitione mō-
strabimus. Fiet igitur etiam a partibus diffinitio. vt si dicā si nec mas est/ nec femina: homo nō
est. Item si nec seruus est/ nec liber: homo nō est. Sane hic admonēdum puto partes sępe ab ipo
de quo quęritur/ toto accipi ad eius diffinitionem. sępe nō ab eodem ipo: sed ab eo qđ ei accidit.
vt accidentis enumeratio partiū possit diffinire/ q; totū est. Nāq; cum totū sit homo de quo q̄ri-
tur quid sit: non eius partes sunt seruus ac liber/ sed accidētia homini. quorum enumeratio cū
fuerit constituta: homo quid sit ostenditur. Sane etiam illud admonendū hic arbitror: cum a p-
tibus fit diffinitio: posse contingere vt modo totū ab omnibus partibus colligatur/ vt supra ostē-
dimus/ modo ita partes enumerentur in definitione vt singulis totum sit. sic illud in cōtrouer-
sijs est: auxilium ferre decernere/ mittendo proficisci/ venire etiam si non pugnaueris/ hostes ne
dimicent terrere. Sic Marcus Tullius multis in locis/ & ipse pro Cornelio vbi quæritur quid sit
maiestatem minuere: tractat q; malam legē tulit/ q; legendo codicem/ intercessionem sustulit/ q;
seditionem fecit: in quibus omnibus diffinitur lesa maiestas. Sed ita singula sunt: vt in ipsis sin-
gulis totum/ idest lesa maiestas possit ostēdi. hoc etiam pro Marco Tullio tenet vbi per enume-
rationem malorū per quos fit dolus malus: definitio ita fit/ vt singulis speciebus dolus malus
possit agnosci. hoc cum aperte positum intelligamus: tum illud quoq; manifestum est notionē
quandam in ista diffinitione/ nō rem plenissimam cōtineri/ & lōge illam pręstare diffinitionem/
quā supra posuimus/ cum genere collocato ad declarationē rei quę diffinitur/ substātiā eius in-
dicans affertur oratio. Sane adijciendū arbitror/ non esse quandam necessitatem in ista partiū
enumeratione/ vbi est quodā modo diffinitio: si infinitę partes fuerint/ vel plurimę species qua-
rum partitione facienda enumeratio est: non inquā arbitror in ista enumeratione vniuersa quę
infinita sunt nos debere concludere. Sufficit enim vel plurimorum effici enumerationem/ cum

in infinitis non sit aliquid prætermittere viciosum. hoc Cicero in topicis collocauit posse nos ius ciuile enumeratione diffinire: quod in legibus/ more/ æquitate/ consistit. non autem totum ius enumeratũ est: quippe cum sit & in senatusconsultis/ & plebiscitis. sed in edictis & principũ iussis. Sed fortasse adhuc/ & in alijs & cum enumeratis: & ex infinitis aliquibus partibus notio data fuerit iuris/ quid ius ciuile sit in similibus existimabimus. Ergo diuisione vel partitione efficitur ista de qua loquimur/ diffinitio. sed etiam ipsa diffinitione/ eademq́ partitione cum enumeratis vel omnibus si paucæ sunt/ vel multis si infinitę/ aut speciebus aut partibus: ad cognitionem rei de qua quæritur notionemq́ deducimur. Sciamus autem definitionem a genere esse/ cum species enumerãtur: partitionem cum partes. quapropter animal diffiniamus: huic cum sint species numero infinitæ vt homo/ bos/ equus/ leo/ piscis/ item cætera: paucis enumeratis speciebus/ possumus quid sit animal declarare. at si illas species tetigero/ quę differentiæ magis sunt/ quæ ipsæ tres esse possunt humidum/ terrenum/ cęleste: enumeratione harum rerum omnium animal diffinitum sit/ hoc idem & in partium enumeratione seruabis. vt si dicamus mundus est/ mare/ terra/ cœlum: enumeratione partium/ sed non tamen omnium quid mundus sit/ explicatum est. At si hoc idem per partes alias infinita voluerimus adhibita enumeratione quid mundus sit definire: quoniam (vt Marcus Tullius ait) enumeratio partium sępe est infinitior/ præceptum nobis illud est/ ne aliquod vicium in enumeratione credamus/ cũ aliquid præterimus/ ea dũtaxat in re vbi partes sunt infinitæ. Ergo poterimus eicere. Mundus est sol/ luna/ astra/ aer/ & cuncta quę in eo sunt/ idest terra & cętera. q̃ etsi non enumeratis partibus omnibus enunciata proferimus: ex dictis partium similitudine compræhensa/ quid sit mũdus ostendimus. Hoc igitur modo diffinitio etiam partium enumeratione tractabitur. partes pro speciebus poni rationalis licentia est: vt totum pro genere. nunq̃ tamen genus pro toto/ aut pro parte species nominatur. Omne cuiusq́ genus suas ad species est quasi totum. vnde totum pro genere/ iure dicimus. Eodemq́ modo partes pro specie nominabimus. Nam si id est genus quod ad id vocabulum/ quod dicitur totum iure sociatur: par ratio est/ pro specieb⁹ partes quasi sub tota appellatione enumerare. Illud tamẽ probe admonitum volo cum duo genera rerum sint corporalia & incorporalia: in vtroq́ & genus & totum accipi/ ac pari modo partes & species nominari/ sed separata rationis propriæ sectione: vt cum genus qualitatis modo fuerit nominatum/ ei species suppositas intelligere debeamus. cum vero totum/ non quo qualitas eius animaduertatur/ quę significatur semper in genere/ sed quasi quoddam substantiale corpus/ vt id sectum in partes suas atq́ distributum/ quasi cuiusdam quantitatis recæperit sectionem. Siue illud corpus sit/ siue vt diximus icorporale animaduersione: vtriusq́ cogitationis/ quę aut in qualitate/ aut in quantitate est. Si qualitate rem appellatam velimus genus esse: dicamus & huic species esse suppositas. si quantitatem quandam in eo q̃ totum est compræhendimus: merito ac iure partes in sectione esse dicimus/ concesso illo ad vsum/ & licenter accępto vt species partium nomine nuncupemus. genusq́ ipsum quod circa qualitatem diximus: totius appellatione sine vicio proferamus. nunq̃ tamen quod qualitatis est/ vbi totum dicendum est/ genus proferamus. nec sub toto aliquando species: sed semper partes nominabimus.

¶ Tertia definitio est quę a nota dicitur: cum vis verbi vel nominis/ quę in compositione sita est/ rem suam facta quadam separatione designat. Fides ẽ (inquit Marcus Tullius) cum fit q̃d dicitur. hic itaq́ prospici licet veluti simplex nomen sit fictum/ atq́ compositum vt in res suas obscura licet compositione resonet. pene enim syllabis rem suam dicentibus/ verbum compositum ad id quod significat ex discretione cognoscimus: si sæpe verbum simplex purum nulla compositione connexum in diffinitione a nota ducetur. vbi est vis eius quam græci appellant ετυμολογιαν/ at Cicero veriloquium. sed non potest ex discretione/ quæ nulla est/ compositionis ostendi: sed adhibita declaratione/ ac denominatione quodam modo quid sit id de quo quęritur/ explicari. vt a bonitate bonus/ & a malicia malus/ & a sapientia sapiens. Etenim cum alio res cognita est: facile hoc quod ab eo est deriuatum/ & quodam modo denominatum/ ad cognitionem deducit/ vt quid sit ostendat. vt in Pisone Cicero consulem a cõsulendo ait dictũ: maximeq́ (inquit) q̃ vis nominis ipsa pręscribit reipublicę consulendo. & hoc diffinitionis genus esse dicendum est. Quanq̃ Marcus Tullius in topicis argumentum/ locum fecit quem nominauit coniugatũ/ qui est finitimus loco q̃ a nota est: nos tamẽ nõ aliter neq́ cõtra/ sed cũ pari præceptione diffinitionẽ iure dicemus. seruãtes pręceptũ vti cũ cõpositũ nomẽ diuisione in res suas/ quas sonat accępta/ id q̃d significat intelligamus: fit diffinitio a nota. Cũ aũt simplex ver-

bum/ vnde sit denominatũ accipere cœpimus: vt argumentum quid a cõiugato accipimus/ vt Marcus Tullius posuit: diffinitionem tamen esse dicamus/ quia quid sit ostendit/ quod propriũ est diffinitionis. Hę sunt tres nunc a me positæ principales diffinitiones substantiales. quę a toto est partium enumeratione/ nota: ita vt illa quę prior est/ sola vere diffinitio nuncupetur. istæ autem duę nominis honore & honestate/ quia id de quo quęritur quid sit/ ostendit: nõ vere/ sed tamen diffinitiones esse dicentur. Nunc ad illam quę a toto est/ diffinitionem reuertamur/ quia ipsa in se recipere formas potest plurimas. sed ex his/ eas quas colligere potuimus: partiemur (sunt etenim & alię fortasse) deinde rationes ac differentias & exempla dicemus. Est igitur prima/ quę grece ουσιωΔησ: latine substantialis appellari potest. Secunda est/ εννοηματικη: q̃ solã notionem subiecit. Tertia/ ποιοτησ: quę a qualitate nomẽ accipit. Quarta υποrραφικη quę a Marco Tullio descriptio nominatur. Quita κατα αντιλεξιν: quam latine aduerbiũ possumus dicere. Sexta/ κατα Διαφοραν: latini de eodem/ & de altero nominant/ quę differentia dici potest. Septima est/ κατα μεταφοραν: idest per translationem. Octaua est/ κατα αφαιρεσιν του εναντιου: idest per priuantiam contrarij eius. Nona/ κατα υποτυπωσιν/ idest per quandam imaginationem. Decima est/ ωσ τυποσ: latine veluti. Vndecima est/ κατα ενΔειαν πληρεισ εκ του ομογενουσ: idest per indigentiam pleni ex eodem genere. Duodecima est/ κατα επαινον: idest per laudem. Tertiadecima est/ κατα αναλογιαν: idest iuxta rationem/ quę proportio dicitur. Quartadecima est/ κατα το προσ τι: hoc est id per qd ad aliqd est. Quintadecima est/ αιτιωΔησ: causam tribuẽs. ¶ De prima diffinitione plenius in superioribus sermo confectus est: cum substãtialis quę sit diffinitio/ quibusq; partibus compleatur/ ostẽdimus. ¶ Secunda dicitur εννοηματικη: quã notionẽ nõ proprio nomine/ sed cõmuni possemus dicere. In omnibus enim reliquis diffinitionibus: notio rei profertur/ non substantialis explicatio declaratur. vtrum hęc quę secũda est/ hoc modo semper diffinitur/ cum proposito eo qd diffiniendũ est: neq; dicto eius genere verbis in rei sensum ducentibus audiẽtem/ quid illud sit de quo quęritur/ explicatur/ Estq; huic pene familiare: res positas per superiecta nomina diffinire. vt si dicam/ homo est qd rationali conceptione & exercitio/ pręest animalibus cunctis: hic nõ quidem quid ipsum sit dixi/ sed dicendo quid agat/ quasi quodam signo in notitiam deuocaui. Alia sunt apud Marcum Tullium in rhetoricis multa/ vt honestum causæ genus est/ cui statim sine oratione nostra fauet auditoris animus. & item admirabile: a quo alienatus est animus eorum qui audituri sunt. sic reliqua cum in secundo libro adhibet diffinitiones in virtutibus declarandis. Primũ cum dicit quid sit ipsa virtus/ ponitq; eius diffinitionem habitus naturæ modo/ atq; rationi consentaneus. hic quoniam genus posuit vt habitum diceret: substantialis diffinitio est. At cum dicit memoria est per quã animus repetit illa quæ fuerant/ & item intelligentia/ per quã illa respicit quę sunt/ ac pari modo prouidentia est per quam futurum aliquid pręuidetur: satis clarum est non substantialem istam diffinitionem/ sed quemadmodum diximus/ eam quę εννοηματικη gręce dicitur/ cũ rei notio non substantiali ratione percepta esse/ sit actu res cognita/ proferatur. ¶ Tertia diffinitionis est species/ quę ποιοτισ dicitur. hæc dicendo quod quale sit/ ostendit. & vt supra nostrum proponemus exemplum: vt facile appareat de eodẽ vno plures diffinitiones confici posse. hominem primum substantialiter diffiniuimus. deinde secundæ diffinitionis modo/ notionem eius expræssimus. nunc per tertiam diffinitionem quid homo sit explicabimus. Homo est vbi pietas/ vbi iustitia/ vbi ęquitas/ continentia/ vbi rursus malicia/ versutia/ cęteraq; vicia versantur/ qui ingenio valet/ artibus pollet/ & cognitionem rerum/ aut quod agere debeat diligit/ aut animaduersione quod inutile sit cõtemnit/ repudiat/ reijcit. his qualitatibus expræssus est homo. non enim vllum aliud animal his motibus mentis qualitatẽ designantibus/ exigit vitam: sed solum hoc animal quod est homo/ qualitatibus in mente positis & constitutis/ quasi quidam vel naturalis artifex/ vel vitæ gubernator impletur. Hęc quidem tertia & secunda illa/ possunt videri quibusdam esse communes. nam sępe sufficit in qualibet harum ad diffinitionem eius rei de qua quæritur/ solum eius proprium nominari. vt si dicam homo est quod ridet. hoc enim proprium hominis/ neq; vllius animalis ẽ: quo dicto/ tacitisq; alijs omnibus quibus homo possit ostendi/ solo tamen sui proprio/ declaratus est. Et hoc Cicero de proprietate dixit genus esse diffinitionis/ quod notioni applicari potest: vt quibusdam videtur. potest etiam huic diffinitioni: quæ qualitatis sortita est nomen. Vnde quidam has duas inter se nullo fine discretas/ vnam esse potius censent: cum satis appareat illam nullis positis qualitatibus notionem (vt supra docuimus) posse compleri/ hanc positis qualitatibus quid res sit/ tacito etiam eius proprio posse ostendere. ¶ Quartam nos diffinitionem υποrραφικην diximus/ non numerum quasi proprium collocantes: sed instituto ordine ad faciliorem cogni-

tionem vocabulum exhibitæ nunc notioni sociantes. non enim quarta quæ est υπογραφικη quę a nobis descriptio dicta est: quarta dicenda est. sed quia ordo propositionis exegerat: ideo nomen numeri collocauimus hoc loco. Namq; qui quartus est: Cicero de eodē & de altero diffinitionem posuit: & sic υπογραφικην quintam constituit. sed nos omissa numerositate/ quid υπογραφικη quę a Marco Tullio descriptio nominatur proposita ratione docebimus/ & per exemplum. quę oratio non quid sit/ potius dicit: sed adhibita circuitione dictorum factorumq; quid quęq; res sit descriptione declarat. descriptiua ista dicitur esse diffinitio: vt cum quęritur qd auarus sit/ quid crudelis/ quid luxuriosus/ & vniuersa auari/ luxuriosi/ crudelis natura describitur. quę diffinitionis species dicitur: exhortationis genere descriptio. vt luxuriosus est victus nō necessarij: sed sumptuosi & onerosi appetens/ in delitias affluens/ in libidinem pronus. hæc & alia diffiniunt luxuriosum/ & descriptione diffiniunt. hęc diffinitio apta semper est oratori. huic enim laus dicendi per circuitum tribuitur propter honestatem: non ille aptior/ & determinatus sermo qui veluti familiaris est diffinitioni/ quā supra substantialem esse pręcepimus. Iccirco multis in locis Marcus Tullius cum diffiniendum aliquid dicit: nō substantialiter pręcepit esse diffiniendum/ sed potius describendum/ & hoc nomine vtitur. vt cum quęritur (inquit) quid sit fur/ & quid sit sacrilegus: sua descriptione monstrandum est. ¶ Quinta species diffinitionis est quā κατα αρτιλεξιν diximus: latine aduerbium possumus dicere. hęc vocem illam de qua q̄rit alio sermone designat vno/ ac singulari/ & quodā modo qd illud sit i vno verbo positū/ vno verbo alio declarat. vt conticescere/ tacere ē. itē latus haurit apertū: haurit/ percutit. item cum terminum dicimus finem/ aut populatas interpretamur esse vastatas. & omnino cū vnius verbi rem/ verbo manifestare alio declaramus: hęc erit quinta de qua loquimur diffinitio. Marcus Tullius hac vsus est in topicis: cum locum argumenti diffiniens dixit/ esse sedem. ita locum nomine vno/ cuius rem quęrebat: alia appellatione ad verbum posita/ per diffinitionem quid esset ostendit/ sedem dicendo. hoc græci κατα αρτιλεξιν appellant: vt αρηρ εστι ο ανθρωπος ¶ Sexta/ κατα διαφοραν species diffinitionis est: hanc nos per differentiam dicimus. scriptores vero artium: de eodem & de altero nominant. vt cum quęritur quid inter regem sit/ & tyrānum: adiecta differētia quid vterq; sit/ diffinitur. & omnis quidem diffinitio (sicuti docuimus supra) non nisi appositis differentijs/ comprahensoq; suo proprio: quid sit de quo quæritur/ exprimit. non tamen hoc idem videbitur esse modus iste/ de quo non loquimur. siquidem sola differentia/ cum posita fuerit inter duo/ de quibus quęritur quid sit: vtrumq; cognoscitur. etenim in superioribus sola quęq; definiuntur/ in duo quasi cognita: sed quadam inter se cōmunione confusa/ adiecta differentia secernūtur/ per quā quid sit vtrumq; cognoscitur. vt rex est modestus/ & temperatus: tyrannus vero crudelis. Ex hoc illud est Terentij/ pudore ac liberalitate liberos retinere satius eē puto: q̄ metu. hic pater/ an dominus interest. Itē Marcus Tullius pro Sextio. Atq; inter hanc vitam perpolitam humanitate/ & illam immanem: nichil interest q̄ ius atq; vis. ¶ Septima species est κατα μεταφοραν: idest per translationem. vt Cicero in topicis/ litus est quod fluctus eludit. Item adolescentia/ est flos ætatis: senectus/ occasus ętatis. hæc varie tractari potest. modo enim vt moneat/ modo vt designet/ modo vt vituperet/ aut laudet. vt moneat/ nobilitas est virtus maiorum/ apud posteriores sarcina. vt designet/ caput ē arx corporis. vt vituperet/ diuitiæ sunt breuis vitę longum viaticum. vt laudet/ adolescentia flos ętatis. his itaq; & alijs modis proferri potest ista diffinitio. in quo genere tamen illud cauendum est: longe sit petita translatio/ aut turpis longe petita. vt turba reipublicę/ chaos est legum. quod Tullius pro Sextio Roscio temparauit. quasi sepiterna nox esset iquit in quo etiā si sit/ quasi vt per similitudinem sit/ vt diffinitio accipi potest/ temperamentum accipiens ex particula similitudinis. Turpis translatio fit duobus modis. cum honesta turpibus definimus/ aut turpia honestis. vt si quis patrationem diffiniens: lachrimas dicat Veneris fatigatę/ quem sudorem melius nominaret. Aut cōtra aliquis dicat. lachrimæ sunt doloris patratio. huic vicio nec superior particula/ temperamentum tribuit. ergo magnopere istud vitare debemus. ¶ Octaua species diffinitionis est κατα αφαιρεσιν του εναντιου/ idest per priuantiam contrarij eius quod diffinitur. vt bonum est: quod malum non est. hoc genere diffinitionis vti debemus: cum contrarium notum est. Nam hęc duo cū ita intelligētur/ vt alterum sine altero esse nō possit: alterius cognitio quando fiet/ nisi fuerit vtrumq; comprahensum? cum igitur alterum quæritur quid sit: vtriq; hac diffinitione comprahendi non potest cum vtrumq; nescitur/ q̄ se ita naturaliter ligat/ vt necessariam cognitionem sibi vnius cumprehensione connectat. periclitatur ergo talis diffinitio. vnde an contrarium eius notum sit/ scire debemus: vt hoc sublato/ fiat eius cognitio quod diffinitur. Quare melius sæpe fit: si quærentes aliquid/ quod diffiniendum sit/ contra-

rium eius diffiniamus:quo ſublato/illud qđ queritur/declarabimus.vt ſi bonum eſt qđ prodeſt
cum honeſtate:id quod tale non eſt/malum eſt.Cicero in rhetoricis.nefarie demonſtrantur ea/
quę aliter ac debentur nec fieri nec probari poſſunt.Ponamus enim neceſſarium & non neceſſa
rium contraria:vt omnia cõtraria hic nos ponere intelligas/quorum ſublatione id qđ quęritur/
diffiniatur.ergo qđ non eſt neceſſarium: ita diffiniri poteſt/qđ aliter ac dicitur & fieri & probari
poteſt.hoc cum tollo: neceſſarij diffinitionem cõſtituo.Ergo recte fieri poteſt huiuſmodi diffini
tio:ſed hoc modo queadmodum docuit.Et hoc eſt/qđ Marcus Tullius in partitionibus præce-
pit:ſępe ex contrarijs etiam diffiniendũ. Sub hanc diffinitionem cadunt etiam notiones cũ ac-
cidentia tolluntur:& alia omnia quę diuerſa ſunt/& cum contrariũ accidentis/ vel conſequen-
tis accidentis/ tollitur.vt ſi quis eſſe ſubſtantiam dicat/qđ neq̧ qualitas/ neq̧ quãtitas/ neq̧ reli
qua accidentia ſit:cum omnia alia quę diuerſa ſunt tolluntur/ talis eſt diffinitio. vt ſi quis homi
nem diffiniens:tollat omnia animalia/ vel generaliter/ vel ſpecialiter. Quo genere diffinitionis
deus diffiniri poteſt. Etenim cum quid ſit deus nullo modo ſcire poſſumus:ſublatione omnium
exiſtentium/ quę græci ορτα appellant/cognitionẽ dei nobis/ circũſcripta/ & ablata notarũ re-
rum cognitione ſupponit.Deus eſt neq̧ corpus/ neq̧ vllum elementũ/ neq̧ anima/ neq̧ mens/
neq̧ ſenſus/ neq̧ intellectus/ neq̧ aliquid qđ ex his capi poteſt. his & talibus ſublatis: quid ſit
deus poterit diffiniri/ magis ſi addas qđ etiam diffiniri non poteſt/ id deum eſſe. Contrariũ acci-
dentis vel conſequentis cũ tollitur/ talis eſt diffinitio. Vigilare/ eſt vti ſenſibus:dormire/ eſt non
vti ſenſibus.naturaliter poſſunt videri huiuſmodi diffinitiones conuenire illi diffinitioni quam
ſupra εppoнματικнp diximus.verum illa ex accidentibus eius rei quã diffiniuimus/ cõſtat vel
conſequentibus: hęc ex contrarijs. itaq̧ illa quę εppoнματικн eſt:ex accidentibus fit.& docet
Marcus Tullius Piſonem nõ fuiſſe conſulẽ/ ita.An vero reliquo tempore conſulem te quiſq̃ du-
xerit:quiſq̃ tibi venienti in curiam aſſurrexit/ quiſq̃ cõſulenti reſpondendũ putauit? Atq̧ huius
loci ſuperior oratio:& conſequens in hac diffinitione cõſiſtit/ qua varijs modis explicat eum nõ
fuiſſe conſulem/ docẽs etiam per ea quę repugnant cõſuli a dictis/ factis/ cognitis.A conſequen-
tibus ſic diffinit.Conſulẽ animo eſſe oportet conſilio/ fide/ grauitate/ vigilãtia/ cura/ toto denıq̧
munere conſulatus.hucuſq̧ a conſequentibus.Omnia enim conſequentia ſunt ex hoc qđ dicit
munere conſulatus.vnde εppoнματικн hęc erit diffinitio.hoc apertius vt fiat:dabo aliud ex-
emplum Marci Tullij in eadem. Quid eſt aliud furere: q̃ non cognoſcere homines/ non co-
gnoſcere leges/ non ſenatum/ non ciuitatẽ/ cruentare corpus ſuũ? Ergo conſequentia acciden-
tia colligere: diffinitionis eſt εppoнματικнσ/ eius vero quod diffinies / contrarium tollere.
hęc eſt illa quã octauam ſupradiximus/ diffinitio.❡Nona ſpecies diffinitionis eſt κατα υπoτυ
πωσιp/ ideſt per quandam imaginationẽ.vt Eneas eſt filius Veneris/ & Anchiſæ. hęc ſemper
in indiuiduis verſatur:quę græci ατομα vocant. Deſideratur autem iſta diffinitio circa nomi-
na quę homonyma ſunt/ indiuidua dũtaxat.vt Aiax & Oileus/ & Thelamonius. Item ſubue-
nit in eo genere dictionis:vbi aliquem pudor/ aut metus ẽ nominare.Me videlicet (inq̃t) Mar-
cus Tullius ſiccarij illi deſcribebãt de domo ſua/ ſic.At pro Fũdanio ita.deſcripſiſti ne eius ne-
ceſſarium/ noſtrum competitorem iſtum ipſum? eius nunc ſtudio/ & gratia:tota accuſatio iſta
munita eſt.in metu fuerat nominare.Ideo ergo deſcriptus eſt.Item pro Cornelio maieſtatis ip-
ſa ſunt:legite vt legebatis. hinc intelligetis nulla tenuiſſima ſuſpitione deſcribi aut ſignificari
Cornelium.hęc tantum de proprijs nominibus. alia illa ſit quã υπαpαθнкнν diximus:ſupe-
rior diffinitio.Ergo a genere/ patria/ corpore/ factis/ dictis ſiue caſibus/ atq̧ ab animo: vnum il-
lum quem nolumus/ diffinitionis genere declaramus. ❡Decima ſpecies eſt ωσ τυπoσ.hanc
veluti diximus/ vt ſi quęratur quid ſit animal/ reſpõdeatur vt homo:ſic Ariſtoteles dicit ουσια
εστι ωσ αpθpωπoσ.rem enim quęſitam ſubiunctum declarat exemplum:vt hoc eſt propriũ
diffinitionis quid ſit illud qđ queritur/ declarare.❡Vndecima ſpecies diffinitionis eſt κατα εp-
Δειαp πλнpειϭ εκ τoυ oμoγεpoυσι ideſt per indigentiam pleni ex eodem genere.vt ſi q̃ra
tur quid ſit quadrans:reſpondeatur cui dodrans deeſt/ vt ſit aſſis.❡Duodecima ſpecies diffini-
tionis eſt κατα επαιpop/ ideſt per laudem. vt Marcus Tullius pro Cluentio.lex eſt mens &
animus & conſilium & ſcientia ciuitatis.& nos quidem vt diffinitionem oſtenderemus:ita po-
ſuimus exemplum. Nam hoc idem Marcus Tullius dicens: non adhibita oratione diffinitio-
nis ſimpliciter collocauit.mens (inquit) & animus ciuitatis & conſilium/ & ſcientia poſita eſt in
legibus/ & (vt nos ſupra docuimus) diffinitionem nichil aliud voluit q̃ orationem eſſe.Ergo di-
uerſo modo Marcus Tullius protulit:qđ a nobis cõuerſũ oratione ſua forma diffinitionis accę-
pit/ & hoc lõge ab illo modo diſtat q̃ fit p̃ methaphorã.nõ eni tranſlatio ẽ cũ lex/ mẽs dicit ciui-
tatis:nec tamẽ genus ẽ vt ſubſtãtialis habeatur.ουσιωΔнσ.cõſequẽs eni eſt vt & p̃ vituperatio-

nem:sed sine translatione ponatur. sic videri potest a Marco Tullio diffinitum. Seruitus est postremum malorum nō modo bello/sed morte etiam repellendū. quāq̄ enim ita sit exorsus: pax est/tranquilla libertas. sed inter pacem & seruitutem plurimū interest: vt per differentiam diffinitio esse videatur. tamen quia non articulū illum breuiter quo distaret/ contēdit: sed vnāquāq; rem suo genere diffinitionis collationē magis qua distarent/ ostendit/ nō genere diffinitionis p differentiam. Erit igitur prior pacis diffinitio ερρονηματικη: a consequentibus eius rei/ quā diffiniebat. pax est tranquilla libertas. hęc secunda magis per vituperationem. nō enim aut cōsequens eius est/ aut aliquid horum quę ερρονηματικη diffinitioni dedimus/ sed sola vituperatio est quę seruitutem malorū omnium dicit esse postremū. Nec accipitur rursus malū quasi genus ad seruitutem. nam malū qualitas est: seruitus ad aliquid. vnde cum diuersę sint res: malum genus esse non potest ad seruitutem. Iure igitur per vituperationem facta dicitur/ seruitutis supraposita diffinitio. ¶Tertiadecima species diffinitionis est κατα αναλογιαν/ idest iuxta rationē. quę proportio dicitur· cum aliquid qđ disputari licet/ cum altero id esse dicitur/ ꝙ illud est alterius propter rationem similitudinis. sed hoc contingit cum maioris rei nomine res diffinitur inferior: & qđ hoc additur quid sit iferior. gręci sic diffiniūt ανθρωπος εστι μικροκοσμος/ idest homo minor mundus. Cicero hac vsus est sic. qui plurimū tribuunt edicto/ prӕter edictum legem animam dicūt esse. ¶Quartadecima species ē diffinitionis κατα το προς τι/ idest ad aliquid. vt pater est cui est filius. Cicero in rhetoricis. Sic genus ē qđ plures partes amplectitur. Itē pars est quę subest generi. ¶Quintadecima species est αιτιωδης: latini secūdum rei rationem vocant. vt dies est/ sol super terras. Nox/ sol sub terris. vt enim aut dies aut nox sit: causa est aut supra terras sol/ aut sub terris. Sunt & alię fortasse species diffinitionis. verū si quis iuenerit/ adijciat ad numerum: modo illud diligenter attendat ne forte harum alicui specierum illud qđ inuenerit/ possit adiungi. Nec nos rursus frustra aliquis existimet tot species separasse ꝙ possunt sibi aliquę conuenire. Consideratione enim plenius cōmodata omnes inter se magno cernet discrimine separatas: teneat modo qđ supra sępe prӕcepi solam (vt supra) illam appellari diffinitionē quę a genere exordium sumens ad proprium rei/ quę diffinitur separando per differentias/ q̄ cōmunia poterāt esse descendit. Nūc iam de vicijs diffinitionis vt promissum est explicemus. Diffinitio substantialis quā primam docuimus/ quam solā diximus diffinitionem: duo vicia recipit principalia: si ea oratio quę diffinit aut amplius cōplexa fuerit/ aut minus q̄ res plena sit declarauit. Oportet enim vt oratio diffinitiua ita cōponatur ad nomē cuius rem definit vt parem potentiam exprimendę: atq; ipsum vocabulum pręstet conuersimq; nomen & diffinitio/ se inuicem collata declarent. Vt si quęras quid homo est: recte respondeatur animal terrenum/ rationale/ mortale/ bipes/ risus capax. hoc rursus si cōuertas homo sit optima declaratio. Quęrēti enim qđ est animal terrenum/ rationale/ mortale/ bipes/ risus capax: fiet recta responsio/ homo est. At si ita diffinias homo est substantia animata sensibilis: est quidē declaratio hominis. nam hęc omnia homo est. verum si conuertas: non valebit. Non enim substantia animata sensibilis: homo tantum est. peccat igitur diffinitio per abundantiā quę amplius continet q̄ quęrebatur. Et omnino peccat diffinitio quę genus ponit qđ vltra se est. vicinius enim qđ supra est genus/ magis declarat. Item peccat minus continens q̄ necesse est. vt cupiditas est aliena appetendi desiderium/ qđ similiter cōuersum/ non manet: quia minus comprӕhensiuum diffinitione q̄ res nominis postulabat. Late enim cupiditas patet: nec sola auaricia est. ergo viciosa est diffinitio minus complexa q̄ quęrebatur. ac si diceret cupiditas est auaricia quę si exemplum daret & auditorē transmitteret in totum quod cupiditas est similitudinis propositione/ esset illa diffiniēdi species quā decimam collocauimus ωσ τυπος. Nunc non ad totum trāsmisit per exemplū: sed quasi totum continens multa a toto prętereundo/ peccauit. vnde nō poterat fieri ad nomē ex diffinitione conuersio. hęc duo vicia si vitentur: integra diffinitio est neq; hęc sola quę substantialis ē/ sed etiam reliquę species. Nunc hęc de vicijs. Cicero cum in rhetoricis tria esse vicia docuit: mala (inquit) diffinitio fit/ cū aut communia describit hoc modo. seditiosus est is qui malus ē atq; iutilis ciuis. Nam hoc nō magis seditiosi/ q̄ ambitiosi/ q̄ calūniatoris/ q̄ alicuius hominis iprobi vim describit hanc diffinitionem diximus abundantia esse viciosam. Aliud vicium adiungit ita vt falsum quiddam dicit hoc pacto. sapientia est pecunię quęrendę intelligētia. hoc vicium Cicero adiecit prӕter illa duo quӕ dixi. Tertium enim ipse posuit quod a nobis secundum est constitutum. Ita enim ait. vt aliquid nō graue nec magnū cōtinēs sit. Stultitia est imensę cupiditas glorię. hoc ideo peccat: quia minus cōpręhendit/ qđ sic exprimit Marcus Tullius. Est hęc quidē stulticia: sed ex parte quadā nō ex omni genere diffinita. Pręter hęc idē Marcus Tullius in secūdo rhetoricorū adiecit duo vicia: si aut turpis sit/ aut iutilis diffinitio. id aūt (vt ipse ait) et honestatis & vtilitatis partibus approbat. Ac de turpi diffinitiōe nos i supioribus diximus cū diffinitio-

nem per translationem tractaremus. sed illud vicium in verbo est. fieri autem potest vt omnis oratio inhonesta contineat: vt inutilia cōprehendat. In philippicis Marcus Tullius in oratione prima docebat ab Anthonio cesaris acta subuerti/ & id denegabat Anthonius. Attulit vterq; diffinitionem: vt ostenderet quid sit actū eius qui togatus cum potestate in ciuitate versetur. Docui in superioribus asserendę diffinitionis partes esse quattuor: primā esse diffinitionem/ secūdā approbationem diffinitionis/ tertiam deductionē diffinitionis ad speciem/ quartam destructionem diffinitionis aduersę partis. Cicero actum eius qui sit in republica diffinit: leges esse Anthonius chirographa. Ergo sua oratione Cicero & diffinit & approbat: & deducit ad speciē/ & destruit diffinitionem aduersę partis. Diffinitio est hęc/ & quidem ꝙ tam proprie dici possit actum eius qui togatus in rempublicā cū potestate & imperio versatus sit q̄ lex: deide subiūgitur eius diffinitionis approbatio. Quare acta grece/ hi leges semper pro me proferētur. Quęre illę Corneliæ: quidem in Pompei tertius consulatus in quibus actis cōsistit/ nempe in legibus hęc probatio est. Deinde adiūgitur deductio diffinitionis ad speciem a Cesare ipso si quęres quod nam egisset in vrbe & in toga: leges multas responderet se/ & pręclaras tulisse. Sequitur reprehensio diffinitionis aduersę partis. eaq; fit bipartito. aut enim ex illis omnibus vicijs aliquid in ea reprehensione concluditur: aut concesso qđ aduersarij dicunt per comparationē magis hoc esse qđ nos dicimus approbamus. hic verūq; Marcus Tullius facit. Nā & de vicijs illa ponit vt falsam diffinitionem doceat/ & turpem & inutilem. Ac deinde concedens/ magis suam confirmet diffinitionem dicatq; potiorem falsam diffinitionem sic. Cicero probat excutiendo qđ consequens sit. his enim probatur falsa diffinitio: si suū proprium nō habeat/ si magis contrariū habeat/ si cōsequens suum non teneat/ si aliter dicta sit atq; in vulgi est opinione. Hic ergo quoniam querit quid sit actum togati ciuis in rempublicā cum potestate degentis/ dictūq; est nichil aliud esse q̄ leges: aduertendum quid Anthonius dixerat chirographa esse cōsequentia/ diligenter aduertens falsam docet diffinitionem. sic is qui est in potestate ē in republica cum egerit aliquid/ actū mutare non potest. hoc competit legi: vt cum lata sit nunq̄ a latore mutetur. At vero chirographa quia domesticus actus est :hāc consequentiam habent/ & vt mutentur/ & sępe nō proferātur. Ergo Marcus Tullius ita repręhendit chirograpa actum nō esse: quia cōsequentes non habent actus dicēs. Cirographa vero aut mutaret/ aut nō daret: aut si dedisset nō istas res in actis suis diceret. sed quia per cōcessionem repręhensi: sed ea ipsa cōcedo. ac quibusdam etiam in rebus cōniueo/ in maximis vero rebus id est in legibus acta Cesaris dissolui/ ferendū nō puto. Adiungit post hęc repręhensionē similiter duplicem: vnam ex vicijs vt & turpem diffinitionē dicat & inutilem. Deinde concedat conclusurus ex cōparatione suam potiorem in sorte: si quid memorię causa retulit in libellum id numerabitur in actis. Et q̄uis iniquum & inutile sit/ defenditur. ęquitas virtus est. virtus autem ipsa honestum. ergo iniquitas turpis ē: quia turpitudo cōtraria est honesto. Sic igitur turpem & inutilem ipsis verbis repręhendit diffinitionem. Deinde adiecit postremum illud per concessionem qđ ad populum centuriatis comitijs tulit id in actis. Cesaris non habebitur. hæc acuto quoq; satis esse duxi.

¶BOETII DE DIFFINITIONE LIBRI VNIVS
FINIS.

¶SEVERINI BOETII DE DIFFERENTIIS TOPICIS LIBRI QVATTVOR.
¶LIBER PRIMVS.



MNIS ratio differendi (quā logicen Peripatetici veteres appellauere) in duas distribuitur partes: vnam inueniendi/ alteram iudicādi. Et ea quidem pars quę iudicium purgat/ atq; instruit: ab illis analyticę vocata est/ a nobis potest resolutoria nuncupari. Ea vero quę inueniendi facultatem subministrat/ a gręcis topicę: a nobis localis dicitur. ac de illa quidem parte quę iudicandi magistra est/ alias disputabitur: nunc vero consilium est aperire qui sint loci/ & quę eorū differentiæ/ & qui etiam quibus apti sint syllogismis. Nec id simpliciter atq; vniformiter videtur esse faciendum: verum duplex est tradenda partitio/ vna quidem a græcis voluminibus eruta/ altera vero ex Marci Tullij topicis sumpta. Atq; in his illud ad perfectionē speculationis est astruendum: vt quibus vtraq; modis diuisio differat/ quibusq; conueniat explicetur/ quoue modo altera alteram vicissim possit includere. & nunc quidē non in singulis immorabimur: sed de tota diuisione cōmu

niter differemus. Locorũ tantũ ex quibus argumẽta nascũtur: diffinitiones/ exẽpla/ differẽtiasq colligentes. singula vero pro qualitate operis diligentius in his 8 voluminibus expedita sunt: quibus Aristotelis topica in latinam vertimus orationẽ. vel his 7 quibus Marci Tullij Topicis lucem plenę expositionis infudimus. Illic igitur cũcta sunt proprijs atq enodatis partibus expedita. hic vero quę alias per membra patefacta sunt: cõmuni speculatione tractantur. Nec dialecticos solũ locos: sed etiam rhetoricos. quoque hi inter se atq a dialecticis differãt: cura est exequendi: vt omnibus vndiq locis plena cõsideratione propositis/ eorũq differentijs inter se & cõmunitatibus pernotatis/ & argumentorũ copia cõpararetur/ & locorũ clara possit esse distinctio. vt igitur cuncta perspicuis rationibus consistent: paulo altius ordiendũ est.



Ropositio est oratio verum falsumue significans. vt si quis dicat cęlum esse volubile: hæc & enunciatio/ & proloquium nuncupatur. ¶ Quæstio vero est in dubitationem ambiguitatemq adducta propositio. vt si quis quęrat/ an cęlum sit volubile. ¶ Conclusio/ est argumentis approbata propositio. vt si quis cęlum ab alijs rebus probet esse volubile. ¶ Enunciatio quippe siue sui tantum causa dicitur/ siue ad aliud afferatur approbandum: propositio est. si de ipsa q̃ratur: quęstio est. si ipsa est approbata: conclusio est. Idem igitur est propositio/ quęstio/ & conclusio: sed differunt modo supradicto. ¶ Argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem. non vero idem est argumentum/ & argumentatio. Nam vis sententiæ rationisq/ ea quæ clauditur oratione/ cum aliquid probatur: ambiguum argumentum vocatur. Ipsa vero argumenti elocutio: argumentatio dicitur. quo fit vt argumentum quidem virtus/ & mens argumentationis sit atq sententia. Argumentatio vero argumenti per orationem explicatio. ¶ Locus aũt sedes argumenti/ vel id vnde ad propositam quęstionem conueniens trahitur argumentũ. Quę cum ita sint: singulorum natura diligentius tractãda est: eorumq per species ac membra figurasq diuisio facienda est. ac prius de propositione dicendũ est. Hãc esse diximus orationem verum vel mendaciũ continentem. Huius duę sunt species: affirmatio vna/ altera vero negatio. Affirmatio vt si quis sic efferat: cęlũ esse volubile. Negatio/ si quis ita pronũciet: cęlum volubile non esse. Harum vero alię sunt vniuersales/ alię particulares/ aliæ indefinitę/ aliæ singulares. vniuersales vt si quis ita proponat. omnis homo iustus est/ nullus homo iustus est. particulares vero vt si quis hoc modo dicat: quidam homo iustus est/ quidam homo iustus non est. Indefinitę hoc modo. homo iustus est/ homo iustus non est. singulares vero q̃ indiuiduum/ aut quid singulare proponunt. vt Cato iustus est/ Cato iustus non est. etenim Cato indiuiduus est/ ac singularis. Harum vero alias prędicatiuas: alias conditionales. ¶ Prędicatiuę sunt quę simpliciter proponuntur/ idest quibus nulla vis conditionis adiungitur. vt si quis cœlum esse volubile simpliciter dicat. at si conditio huic copuletur: fit ex duabus propositionibus vna conditionalis hoc modo. cœlum si rotundum est/ volubile est. Id enim conditio hęc efficit: vt ita demum cœlum volubile esse intelligatur/ si sit rotundum. quoniam igitur aliæ propositiones prædicatiuę sunt/ aliæ conditionales: prædicatiuarum partes terminos appellamus. hi sunt prædicatus terminus/ & subiectus. Terminos autẽ verba voco/ & nomina: quibus propositio connectitur. vt in ea propositione qua dicimus/ homo iustus est: hęc duo nomina/ idest iustus & homo/ propositionis partes vocamus. easdem etiam terminos dicimus: quorum quidem alter subiectus est/ alter prædicatus. subiectus est terminus qui minor est: prędicatus vero qui maior est. vt in ea propositione qua dicitur homo iustus est: homo quidem minus est/ q̃ iustum. Non enim in solo homine esse potest iustitia: verum etiam in incorporeis substantijs diuinisq. atque ideo maior est terminus iustus: homo vero minor. quo fit vt homo quidem subiectus terminus sit/ iustus vero prędicatus. Quoniam vero huiusmodi propositiones simplices alterum habent prędicatum terminũ/ alterum vero subiectum: a maioris priuilegio partis prædicatiua propositio vocata est. sępe autem euenit: vt hi termini sibiinuicẽ inueniãtur ęquales hoc modo. homo/ risibile est. homo namq & risibile: vterq sibi ęquus est terminus. Nam neq risibile vltra hominem porrigitur: neq homo vltra risibile. sed in his necesse est hoc euenire: vt si quidem inęquales termini sint/ maior semper de subiecto prædicetur. si vero ęquales: vterq conuersa prædicatione de se dicatur. vt vero minor de maiori prędicetur: in nulla propositione contingit. Fieri autem potest vt propositionũ partes/ quas terminos dicimus: non solũ in nominibus/ verum in orationibus inueniatur. Nã sępe oratio/ de oratione prædicatur/ hoc modo. Socrates cum Platone & discipulis: de philosophiæ ratione pertractat. hæc quippe oratio quę est cum Platone & discipulis/ subiecta est: illa vero quæ est de philosophiæ ratione pertractat/ prædicatur. Rursus aliquando nomen subiectũ est: oratio prædicatũ/ hoc modo. Socrates de philosophiæ ratione pertractat. hic enim Socrates subiectus solus est: oratio vero/ qua dicimus de philosophiæ ra-

tione pertractat/ prędicatur. Euenit etiam vt supponatur oratio: & simplex vocabulum prædi-
cetur/ hoc modo. similitudo cum superis diuinisq; substãtijs iustitia est. hęc enim oratio per quã
proferť similitudo cũ superis diuinisq; substãnjs subijcit: iustitia vero pdicatur. sed de huiusmo-
di propositionibus: in ijs cõmẽtarijs quos in περι ερμηνειας Aristotelis libro cõscripsimus/
diligentius disseruimus. ¶ Conditionalium vero propositionum/ quas gręci hypotheticas vo-
cant: partes sunt simplices propositiones. quare propositionis hypotheticę pars quidem ea quę
prius dicitur/ antecedens: quę posterius/ consequens appellatur. vt in hac propositione quæ di-
cit/ si cęlum rotundũ est/ volubile est: rotundũ esse antecedit/ volubile esse consequitur. ¶ Harũ
quoq; alię simplices conditionales: alię vero coniunctę. Simplices sunt quę prædicatiuas habẽt
propositiones in partibus: vt ea est quã superius diximus/ si cęlum rotundum est/ volubile est.
Rotundum est enim & volubile est: vtręq; diuisę ac sigillatim intellectæ/ prędicatiuę sunt. ¶ Cõ
iunctarum vero multiplex differentia est: de quibus in his voluminibus diligẽtissime perspexi-
mus/ quę de hypotheticis composuimus syllogismis. Simplicium vero hypotheticarum propo-
sitionum quattuor sunt differentiæ. Aut enim ex duabus affirmatiuis categoricis constant: vt si
rotundum est/ volubile est. vtraq; enim affirmatiua est. Aut ex duabus negatiuis: vt si cęlum ro
tundum non est/ volubile non est. Nam rotundũ non esse/ & volubile nõ esse: vtręq; negationes
sunt. Aut ex affirmatiua & negatiua: vt si quadratum est/ volubile non est. quadratum enim esse
affirmatio est: volubile non esse/ negatio est. Aut ex negatiua & affirmatiua: vt si rotundum nõ
est/ stabile est. rotundum non esse/ negatio est: stabile vero esse/ affirmatio. ¶ Propositionum
quoq; aliæ sunt per se notę/ & quarum probatio nequeat inueniri: alię quas tametsi animus au-
dientis probet eisq; consentiat/ tamen possunt alijs superioribus approbari. & illę quidem qua-
rum probatio nulla est: maximę ac principales vocantur. q his illas necesse est approbari: quæ
vt demonstrari valeant/ non recusant. Est aũt maxima propositio/ vt hęc. si de ęqualibus ęqua-
lia demas: æqualia quę relinquũtur/ sunt. Ita enim hoc per se notum ẽ: vt aliud notius quo pro-
bari valeat/ non possit esse. quę propositiones cum fidem sui natura gerant: nõ solum alieno ad
fidem non egent adiumẽto/ verum cęteris quoq;/ probationis solent esse principium. Igitur per
se notę propositiones/ quibus nichil est notius: indemonstrabiles/ ac maximę & principales vo
cantur. quę vero q̃uis auditoris iudicio comprobentur/ habent tamen aliquid notius naturali-
ter/ ex quo si de eis fiat quęstio/ velut ex alieno fidem capiant: hę demõstrabiles ac minores po-
sterioresq; dicuntur. Et de propositionibus quidem ista sufficiant. ¶ Quęstio vero dubitabilis est
propositio/ in qua necesse est eadẽ fere omnia considerari: quę dudũ in propositione dicta sunt.
Alię namq; sunt simplices: alię compositæ. Simplices vt eę quę ex simplici propositione descen
dunt hoc modo. vt si quæratur: an sit cęlum volubile. hęc enim ab ea venit propositione/ quæ
dicit esse cęlum volubile. at si ex cõditionali cõposita propositione principium sumat: ipsa erit
conditionalis atq; composita/ hoc modo. an si cęlum rotundũ est/ volubile est/ hęc nãq; a cõdi-
tionali propositione sumpsit initium quę est/ si cęlum rotũdum est: volubile est. Et quęstio ergo
alia quidem prędicatiua est: alia cõditionalis. quo fit vt eędem sint partes quoq; quęstionis: quę
dudum esse dictę sunt propositionis. ¶ Prædicatiuę igitur quęstiones habẽt terminũ prædicatũ
atq; subiectum: vt in ea qua dubitatur/ an cęlum sit volubile. Nam volubile prædicatur: cęlum
vero subiectum est. Maior enim est terminus volubile/ q̃ cęlum. neq; enim solum cęlum volubi-
le dici potest. quæ vero coniuncta est quęstio/ habẽbit partes: qđ antecedit/ & quod sequitur. vt
in ea quę dicit/ an si cęlum rotundum est/ volubile est: antecedit quidem rotũdum esse/ sequitur
vero volubile esse. quę cum ita sint: in prędicatiua sola quęstione dubitatur/ an subiecto termi-
no prædicatus inhęreat. In hypotheticis vero quęstionibus id tantum quęritur: an illã rem quę
præcedit/ comitetur id quod sequens esse proponitur. Omnia vero quę de prædicatiuis proposi-
tionibus dicta sunt/ idest q alię vniuersales/ alię particulares/ aliæ indefinitę/ alię singulares: ea-
dem dici etiam in prędicatiua quæstione conuenit. hoc enim tantum quęstio a propositione di-
uersa est/ q propositio vel enunciatiua simpliciter/ vel aliud probans/ oratio est verũ/ falsumue
significans. quęstio vero cum sit ipsa quidem oratio/ tamen est dubitabilis propositio. Addita
igitur dubitatione/ quę in propositione considerantur: eadem etiam conuenit in quęstione tra-
ctari. ¶ Quęstionis autem duę sunt species: vna quę dicitur a dialecticis thesis: hęc huiusmodi
est/ quę de re cæteris circunstantijs nuda/ quærat ac disserat. quales a dialecticis maxime ad di
sputationem sumuntur. vt voluptas ne summum bonum sit/ ducenda ne vxor/ hęc a nobis p-
positio/ vel propositum dicitur. Altera vero est quę vocatur a græcis hypothesis/ a nobis dici-
tur causa: hęc q̃stio est personis/ temporibus/ factis/ cæterisq; circunstantijs implicita. ea est hu-
iusmodi. Iure ne Cicero in exiliũ dubio. R. P. tempore detrudatur: quia in iussu Rhomani po-
puli ciues Rhomanos necauerit/ Huius aũt duplicis quęstionis subdiuisiones alias esse necesse

est:& thesis quidem philosophis/ hypothesis vero oratoribus attributa est. sed eius quidem questionis quę est hypothesis: posterius diuisiones dabo. ¶ Nunc vero de theseos diuisione pertractabo: quę in quattuor diuiditur species In omni enim dialectica quęstione prędicatiua: dubitatur an ei qd subiectū ē/ id qd p̄dicat̄ inhæreat. Cū vero aliqd alicui inesse ꝓponit̄: id aut maiꝰ erit eo de quo p̄dicat̄/ eiq̄ substantialit̄ inesse contēdit̄. aut maius quidē eo erit: sed nō de eius substātia p̄dicabit̄. aut ei erit ęquale: & in substantia p̄dicabitur. aut ei erit ęquale/ & minime eius substantiam continebit. Nam vt id qd minus est de eo quod maius est prædicemus: fieri non potest. sed si tale est/ qd in quęstione proponitur vt subiecto sit maius/ & de subiecti substantia prædicetur: erit genꝰ. oē enim genus est maius eo de quo prædicatur: & de substātia eius dicitur / vt aīal hominis. At si maius quidem fuerit/ sed minime de substantia eius prædicetur: erit accidens/ vt album homini. q̄ si ęquale quidem sit/ sed substantiale: subiecti erit diffinitio/ vt animal rationale mortale homini. hæc namq̄ conuertitur: & subiecti/ idest hominis substantiam monstrat. q̄ si æquale quidē sit / sed a ratione substantiæ seiunctum: erit proprium . vt risibile homini. Itaq̄ dialecticæ simplices quęstiōes: aut de genere/ aut de accidente/ aut de diffinitione/ aut de proprio sunt. possunt vero fieri etiā de differentia: cum quæritur cœlestia corpora an rationalia sint necne, vel cum dubitatur/ ea ne sit tyrāni ac principis differentia/ q̄ hic legibus sumpsit imperium: ille violenta dominatione populum premit. sed tātūdem est de differentia quęrere: quantum si de genere dubitetur. aut enim cōstitutiua erit differentia: aut diuisibilis. sed si cōstitutiua fuerit: quasi generis obtinet locum. vt rationabilitas homini. vel si ratione degunt cœlestia corpora: cęlestibus quoq̄ corporibus. At si diuisibilis: velut species cōsideratur. oīs enim species: cū diuisibili differentia est. q̄ si differentia nunc quidem generis/ nunc vero loco speciei est: ambigi nō potest/ cum de ea quęritur de genere dubitari. ¶ Accidere vero potest/ vt aliquid in certamen comparatione ducatur: velut cum ambigitur / an melior sit fortitudo iustitia. Sed hæc quæstio in accidentis necesse est dubitatione ponatur. Namq̄ ad comparationem: nichil nisi accidens venit. hoc enim solum recipit magis & minus. ¶ Rursus potest fieri de eo quod est idem certamen: vt an idem sit vtile/ quod honestum. sed hæc quæstio diffinitioni est aggregāda. Quarum enim rerum eadem est diffinitio: ipsę quoq̄ sunt eædē. quarum vero diuersa substantię ratio est: ipsæ etiam sunt diuersę. Igitur simplicis dialecticæ quęstionis recte quattuor species esse dicuntur: de quibus sufficienter dictū est. ¶ Nūc igitur de conditionalibus q̄stionibus tractandū est: quarū quidē alię constāt ex affirmatiuis duabꝰ/ alię ex duabꝰ negatiuis aliæ ex affirmatiōe & negatione/ aliæ ex negatione & affirmatione. si igitur ex duabus affirmationibus conditionalis constat propositio: id q̄ritur an affirmatio affirmationē sequatur. q̄ si ex duabus negationibus ꝓposito iuncta sit: id in decertatione est/ an negatio negationē comitet̄. q̄ si ex affirmatiōe & negatiōe/ vel negatione & affirmatiōe copulet̄: id ābigit̄ an affirmationē negatio / an affirmatio negationē comitet̄. Ac prius quidē eius q̄stionis diuisio facienda est: in qua disceptatur/ an affirmationē affirmatio consequatur quæ prędicatiuarum quæstionum non effugit diuisionem. Nam vt præcedat aliquid & aliud consequatur: in ijs fere rebus euenire solet/ quas paulo superius commemoraui. Speciem quippe sequitur genus/ vel differentia/ vel diffinitio/ vel proprium/ vel inseparabile accidens. item proprium aut diffinitionem/ sequitur species. proprium vero sequitur differentia & diffinitio. & diffinitionem sequitur proprium vel differentia/ hoc modo. Nā si homo est animal est. & si homo est: rationale est. & si homo est: animal ratiōale & mortale est. & si homo est: risibile ē. Si ethiops ē: niger est. si risibile est: hō est. si animal rationale mortale est: homo est. si risibile ē: rationale est. si risibile est: animāl ratiōale mortale est. si animal rationale mortale est: risibile vel bipes est. Præter hæc autem alias quidem effectus causam: alias quidem effectū causa sequitur. Effectus causam ita. si sol pręsto est/ lucet. Effectum causa hoc modo. si quid exustum est/ ignis affuit. vel sic. si sol videtur: lucet. Item totum sequūtur partes. vt si integra domus est: & tectum. & parietes & fundamentum consistunt. Modus etiam sequitur nomen principale: vt si iustitia bona est/ & qd iuste/ bonum est. Nomen etiam pricipale sequitur modum: vt si quod iuste est bonum est/ & iustitia bona est. Accidentia quoq̄: comitatur id quod subiectum est. vt si album est: corpus est. Quę cum ita sint: conditionalis quoq̄ simplicis ex duabus affirmationibus copulatę illa fere diuisio est quæstionis/ q̄ in ea vel de genere/ vel de proprio/ vel de diffinitione/ vel de accidēti/ vel de causa atq̄ effectu/ vel toto ac ptibus/ vel de modo ac principali nomē dubitetur. atq̄ hęc de ea quęstione intelligenda sunt: quæ cum sit hypothetica simplex/ ex duabus tamen iungitur affirmatiuis. In eisdem etiam differentijs illas quoq̄ consistere necesse est quæstiones: quæ ab ijs veniunt propositionibus/ quę ex vtraq̄ negatione consistunt. Nam si genus non est: species non est. Itē si differentia / vel diffinitio/ vel proprium non sit: species non erit. Et de cęteris quidem quę superius dicta sunt: eodem modo considerandum est. quicquid enim an-

tecedit vt aliud conſequatur/ ſi id quod ſequitur non fuerit: nec illud eſt quod antecedit. earum
vero quæſtionū quæ ex affirmatione & negatione conſiſtunt: illa fere diuiſio eſt/ ꝙ vel in diuer-
ſis generibus/ vel in diuerſis ſpeciebus/ vel in contrarijs/ vel in priuatione atq; habitu continen
tur. vt enim affirmationē negatio cōſequat̄: aut diuerſum ponitur genus/ vt qđ ab eo diuerſum
eſt abnuatur/ hoc modo. ſi homo eſt/ albedo non eſt. vel ſi ſubſtantia eſt: qualitas non eſt. vel ſi
ſub eodem genere diuerſæ ſpecies proponantur/ hoc modo. Si homo eſt/ equus non eſt. vel ſi cō
traria. ſi album eſt/ nigrum non eſt. vel ſi priuationes/ ſi cęcus eſt: non videt. & poſtremo in om-
nibus quæcunq; eadem nō ſunt/ euenit: ſi vnum eſt/ alterū nō eſt. Ita vt propoſitā affirmationē
negatio comitetur: aut diuerſa erunt genera/ aut diuerſæ ſpecies/ aut cōtraria/ aut priuantia/ vel
quolibet alio modo ſibijnuicē incōuenientia. Vt autem negationem affirmatio conſequatur/ q̄
erat quarta conditionalis propoſitionis differentia: fieri non poteſt/ niſi in ijs contrarijs q̄ me-
dio carent/ & quorū alterum ſemper ineſſe neceſſe eſt/ hoc modo. Si dies non eſt: nox eſt. ſi tene
bręnon ſunt: lux eſt. ¶ Facta igitur prædicatiuarū quęſtionum ac conditionalium diuiſione/ il-
lud inſuper videtur eſſe addendum: ꝙ omnis quæſtio vel ex ratione differendi/ vel ex naturali/
vel ex morali trahitur ſpeculatione. Ex differendi ratione hoc modo/ an affirmatio & negatio
ſpecies ſint enunciationis. Ex naturali ita/ an cęlum rotundū ſit. Ex morali ſic. an virtus ad be-
atitudinē ſola ſufficiat. Pręterea quęſtio omnis: vel ſimplex/ vel compoſita eſt. ſimplex affirmati
one & negatione diuiditur: ita vt totū alteri affirmare/ alteri negare neceſſe ſit/ hoc modo. an cę
lum rotundum/ ſit nec ne. hic enim vna pars quęſtionis affirmationem tenet/ alia negationem.
Nā cum alter eſſe defendit/ affirmat: alter vero negat/ cū non eſſe contendit. Cōpoſita vero quę-
ſtio eſt q̄ in plures diſtrahitur affirmationes/ hoc modo. vtrum cœlū rotundū ſit/ an q̄dratū/ an
longū/ an cuiuſlibet alterius formæ. hic enim plures affirmationes ꝓbare neceſſe eſt: qui diuer-
ſa defendunt. et de quęſtione quidē quantum ad præſens negocium pertinebat: ſufficienter di-
ctū eſt. ¶ Concluſio vero eſt argumentis approbata propoſitio: de qua eadem fere dici poſſunt
quæ de propoſitione. quæ quoniam diligenter ſuperius explicata ſunt: de argumento deinceps
tractandum videtur. ¶ Argumentū eſt ratio rei dubiæ faciens fidem. hanc ſemper notiorē/ quę-
ſtione eſſe neceſſe eſt. Nā ſi ignota notis probantur/ argumentum vero rem dubiam probat: ne-
ceſſe eſt/ vt qđ ad fidem quæſtionis affertur/ ſit ipſa notius quæſtione. Argumētorum vero om-
nium alia ſunt probabilia & neceſſaria: alia vero probabilia & non neceſſaria/ alia ſunt neceſ
ſaria ſed non probabilia/ alia nec probabilia nec neceſſaria. Probabile vero eſt quod videtur vel
omnibus/ vel pluribus/ vel ſapiētibus/ & his vel oībus/ vel pluribus/ vel maxime notis atq; prę-
cipuis/ vel quod vnicuiq; artifici ſecūdum propriam facultatem. vt de medicina medico/ guber-
natori de nauibus gubernādis. & pręterea qđ videt̄ ei cū quo ſermo cōſerit/ vel ipſi q iudicat. In
quo nichil attinet an verū falſūue ſit argumētū/ ſi tamē veriſimilitudinē tenet. Neceſſariū vero
ē qđ vt dicit̄ ita eſt: atq; aliter eſſe non poteſt. Et probabile ac neceſſariū ē: vt hoc ē. ſi qđ cuilibet
rei ſit additū/ totum maius efficitur. Neq; enim quiſq̄ ab hac ꝓpoſitione diſſentiet: & ita ſeſe ha-
bere neceſſe eſt. Probabilia vero ac non neceſſaria ſunt/ quibus facile animus acquieſcit/ ſed ve-
ritatis nō tenēt firmitatem/ vt hoc. Si mater eſt: diligit filiū. Neceſſaria vero ſunt/ ac non proba-
bilia: quæ ita ſeſe vt dicuntur/ habere neceſſe eſt. ſed his facile non cōſentit auditor: vt eſt hoc.
obiectu lunaris corporis/ ſolis euenire defectum. Neq; neceſſaria vero/ neq; probabilia ſunt: quæ
neq; in opinione hominum/ neq; in veritate cōſiſtunt vt hoc. habere quę non perdiderit cornua
Diogenē: quoniā habet id quiſq; quod non perdiderit. quæ quidem nec argumēta dici poſſunt.
Argumēta eni rei dubię faciūt fidē. ex his aūt nulla fides eſt q̄ neq; i opinioē hoīm/ neq; in veri-
tate ſunt conſtituta. Dici autē poteſt nec illa quidē eſſe argumenta quæ cum ſint neceſſaria: mi-
nime tamen audientibus approbantur. Nam ſi rei dubiæ ſit fides: cogendus eſt animus audito-
ris per ea quibus ipſe acquieſcit/ vt concluſioni quoq; quam nondū probat/ poſſit accedere. ꝙ ſi
quę tantū neceſſaria ſunt/ ac non probabilia/ non probat ille qui iudicat: neceſſe eſt vt ne illud
quidem probet/ quod ex huiuſmodi ratione conficitur. Itaq; euenit ex huiuſmodi ratione/ q tan
tum neceſſaria ſunt ac non ꝓbabilia: non eſſe argumenta. ſed non eſt ita/ atq; hæc interpretatio
non recte probabilitatis intelligentiam tenet. Ea ſunt enim probabilia: quibus ſpōte atq; vltro
conſenſus adiūgitur/ ſcilicet vt mox audita ſunt/ approbentur. quæ vero neceſſaria ſunt/ ac nō
probabilia: alijs probabilibus ac neceſſarijs argumentis antea demonſtrantur. cognitaq; & cre
dita ad alterius rei de qua dubitatur/ fidē trahūtur: vt ſunt ſpeculationes oēs/ ideſt theoremata
quę in geometria conſiderantur. Nam quę illic ꝓponuntur: non ſunt talia/ vt his ſponte anim9
diſcentis accedat. Sed quoniā demōſtrantur alijs argumētis: illa quoq; ſcita & cognita ad alia-
rum ſpeculationum fidem ducuntur. Itaq; quæ probabilia nō ſunt/ ſed neceſſaria: ijs quidē au-
ditoribus/ quibus nondum demōſtrata ſunt/ ad aliud aliquid approbandum argumenta eſſe nō

possunt.his autem qui prioribus rationibus eorum/quibus non acquiescebāt fidem cęperunt: possunt ea si quid ambigunt/ad argumentū vocare. ¶ Sed quia quattuor facultatibus differendi omne artificiū continetur: dicendum est quę/quibus vti nouerit argumentis/vt cui potissimū disciplinæ locorū atq; argumentorum paretur vbertas/euidenter appareat. Quattuor igitur facultatibus/earūq; velut opificibus differendi omnis ratio subiecta/idest dialectico/oratori/philosopho/sophistę. quorū quidē dialecticus atq; orator: in cōmuni argumētorū materia versant. Vterq; eni siue sint necessaria/siue minime: ꝓbabilia tamē argumenta sequit. His igitur illę duę species argumēti famulant: q̄ sunt ꝓbabile ac necessariū/ꝓbabile ac nō necessariū. philosoph9 vero ac demonstrator de sola veritate ptractat: atq; ideo/siue sint probabilia siue non/nichil refert dū modo sint necessaria. His quoq; duabus speciebus vtitur argumēti/ q̄ sunt probabile ac necessariū/necessariū ac non probabile. Patet igitur in quo philosophus ab oratore/ac dialectico in propria consideratione dissideat: in eo scilicet ꝙ illis probabilitatem/huic veritatē constat esse propositā. Quarta vero species argumenti: quæ neq; argumentū quidem recte dici potest/vt monstrauimus supra/sophisticis solis attributa est. Topicorum vero intentio est: verisimiliū argumentorum copiam demonstrare. designatis enim locis ex quibus probabilia argumenta ducuntur: abundans & copiosa necesse est fiat materia differendi. Sed quoniā (vt supra dictum est) probabilium argumentorum alia sunt necessaria/alia non necessaria: cum loca probabiliū argumentorum dicuntur/euenit vt necessariorū quoq; dicantur. quo fit vt oratoribus quidem ac dialecticis: hęc principaliter facultas paretur/secundo vero loco philosophis. Nā in quo probabilia quidem omnia cōquiruntur: dialectici atq; oratores iuuantur. In quibus vero probabilia ac necessaria docentur: philosophię demonstrationi ministratur vbertas. Nō modo igitur dialecticus atq; orator/verū etiam demōstrator/ac verę argumentationis effector: habet qd ex positis locis possit assumere/cū inter argumentorum probabilium locos necessariorum quoq; principia traditio mixta cōtineat. Illa vero argumenta quæ necessaria quidem sunt/sed non probabilia/atq; illud vltimū genus/scilicet nec probabile nec necessariū: a propositi operis cōsideratione seiunctū est/nisi qd interdum quidam sophistici loci exercendi gratia/lectoribus adhibebūtur. quocirca topicorum pariter vtilitas intentioq; patefacta est. his eni & dicendi facultas/& inuestigatio veritatis augetur. Nā ꝙ dialecticos atq; oratores locorum iuuat agnitio: orationi per inuentionem copiam pręstat. ꝙ vero necessariorū doctrinam locorum philosophis tradit: viam quodā modo veritatis illustrat. quo magis peruestiganda est rimādaq; interius disciplina/ eaq; cum cognitione percepta sit/vsu atq; exercitatione firmanda. Magnū enim aliquid locorum cōsideratio pollicetur/scilicet inueniendi vias. quod quidem ij qui sunt huius rationis expertes: soli prorsus deputant ingenio. neq; intelligunt quantum hac consideratione quæratur: quę in artem redigit vim & potestatem naturę. Sed de his hactenus: nunc de reliquis explicemus.

¶ PRIMI LIBRI BOETII DE DIFFERENTIIS TOPICIS FINIS

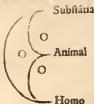
¶ SEVERINI BOETII DE DIFFERENTIIS TOPICIS LIBER SECVNDVS.



Mnia quæ superioris serie voluminis expedita sunt: minus forsitā eruditis superuacanea quodā modo & quasi dependētia videbuntur. Nā cum de differētijs topicis librorum titulum legerint: omissis doctrinę gradib9 statim ad finē operis tendunt. Michi autem vel necessarium videtur: qd nisi sit præcognitū ad vlteriora discentis animus puenire non possit. ij quoq; qui nūc oēm primi voluminis disputationem superfluam putant/si cuncta perlegant/contextionemq; operis mente ac ratione collustrent: desinent profecto iudicare superfluū/qd necessario viderint in parte operis collocatum. atq; hęc hactenus. sed quoniā de ijs quæ antea posuimus/idest de propositione/quęstione/cōclusione/argumento sufficienter dictū est: nūc de argumentatione tractemus.



Rgumentatio est per orationem argumēti explicatio. Hui9 autem species duę sunt: vna quidē quæ syllogismus/altera quæ vocatur inductio. ¶ Syllogismus est oratio in qua quibusdam positis & concessis/aliud quiddam per ipsa quę cōcessa sunt euenire necesse est/q̄ sint ipsa quæ concessa sunt. Huius diffinitionis rationem secundus quidem liber eorum: quibus institutionem in categoricos scripsimus syllogismos plene continet/sed propter intellectus facilitatē idē breuiter aperiemus exemplo. Sit enim syllogismus hic.



| Omne animal substantia est
| Omnis homo animal est
| Ois igitur homo substantia est.

¶ Totū igit hoc oratio est: in qua positis quibusdam & concessis/ idest duabus propositionibus quæ sunt/ omnis homo animal est/ omne animal substantia est/ per ea ipsa quę concessa sunt: efficitur aliquid/ id scilicet quod est conclusio/ omnis homo substantia est. per propositiones enim quę concessę sunt: consequentia necessario conclusionis infertur. Sunt autē propositiones/ omnis homo animal est/ & omne animal substantia est: atq; ex his efficitur aliud quiddam q̄ sunt ipsa quę concessa sunt. Cōcluditur enim omnis homo substantia est: quod longe diuersum est/ & ab ea propositione quæ dicit/ omnis homo animal est: & ab ea quæ proponit/ omne animal esse substantiā. ¶ Syllogismorum vero alij prędicatiui sunt/ qui categorici vocantur: alij conditionales/ quos hypotheticos dicimus. ¶ Et prædicatiui quidē sunt: q ex omnibus prędicatiuis ꝓpositionib9 connectūtur. vt is quē exempli gratia superius annotaui. omnibus enim prędicatiuis propositionibus texitur. ¶ Hypothetici vero sunt quorum propositiones conditione nectuntur. vt hic.

| Si dies est/ lux est
| Est autem dies
| Lux igitur est

¶ Propositio enim prima: conditionem tenet hanc quoniam lux est/ si dies est. atq; ideo syllogismus hic hypotheticus/ idest cōditiōalis vocaṫ. ¶ Inductio vero est oratio per quam fit a particularibus/ ad vniuersalia progressio hoc modo. Si in regendis nauibus non sorte sed arte eligitur gubernator: si in regendis eq̄s auriga non sortis euentu sed artis cōmendatiōe assumiṫ. Si in administranda republica non sors principem facit/ sed peritia moderandi/ similiaq; in pluribus conquirūtur/ quibus infertur & in omni quoq; re quam quisq; regi atq; administrari grauiter volet/ non sorte accommodat sed arte rectorem. vides igitur quomodo per singulares currat oratio: vt ad vniuersale perueniat. Nā cū non sorte regi nauim/ sed arte currum & rempublicam collegisset: quasi in cæteris quoq; ita se habeat/ qd vniuersale erat cōcludit/ hoc modo. In oibus quoq; reb9 nō sorte ductū: sed arte principem debere præponi. Sępe autē multorum collecta particularitas: aliud quiddam particulare demonstrat. vt si quis dicat. si neq; nauibus/ neq; curribus/ neq; agris sorte præponūtur rectores: neq; rebus quidem publicis rectores sorte ducendi sunt. qd argumētationis genus maxime solet esse ꝓbabile: etsi non æquā syllogismo habeat firmitatem. Syllogismus nāq; ab vniuersalibus in particularia decurrit: estq; in eo si veris ꝓpositionibus cōtexatur/ firma atq; incōmutabilis veritas. At qui inductio habet maximam ꝓbabilitatem: sed interdum veritate deficit/ vt in hac. qui scit canere/ cantor est: & qui luctari/ luctator est: quiq; edificare/ edificator est. quibus multis simili ratione collectis inferri potest: qui scit igitur malum/ malus est/ qd non ꝓcedit. Mali quippe noticia: deesse non potest bono. virtus enim sese diligit/ & aspernatur contraria/ nec vitare vicium. nisi cognitū queat. His igitur duobus velut principijs & generibus argumentandi: duo quidē alij deprę̄hendūtur argumētationis modi. vnus quidem syllogismo: alter vero inductioni suppositus. in quibus quidem promptū sit cōsiderare/ ꝙ ille quidem a syllogismo/ ille vero ab inductione ducat exordium: nō tamen aut hic syllogismū/ aut illę impleat inductionem. Hi autē sunt enthimema/ atq; exemplū Enthimema quippe est imperfectus syllogismus: idest oratio in qua non omnibus antea ꝓpositionibus constitutis infertur festinata cōclusio. vt si quis ita dicat. homo animal est. substantia igitur est. prætermisit enim alteram propositionē qua proponitur: omne animal est substātia. Ergo quoniam enthimema ab vniuersalib9 ad particularia probāda contendit: quasi simile syllogismo est. ꝙ vero omnibus quæ conueniunt syllogismo nō vtitur ꝓpositionibus/ a syllogismi ratione discedit/ atq; ideo imperfectus vocatus est syllogismus. Exemplum quoq; inductioni simili ratione copulatur/ & ab ea dissidet. Est enim exēplum qd per particulare propositum: particulare quoddam contendit ostendere/ hoc modo. Oportet a Tullio consule necari Catilinā: cum a Scipione Grachus fuerit interemptus. approbatum est enim Catilinā a Cicerone debere perimi/ ꝙ a Scipione Grachus interēptus est. Quæ vtraq; particularia esse/ ac non vniuersalia: singulariū designat interpositio personarum. Quoniā igitur pars parte approbatur/ quasi inductionis similitudinem tenet id quod exemplū vocamus. ꝙ vero non plures quibus id efficiat colligit partes: ab inductione discedit. Ita igitur duæ sunt argumentandi species principales: vna quę dicitur syllogism9/ altera quæ vocatur inductio. Sub his autem/ velut ex his manantia/ enthimema atq; exemplum. quæ quidem omnia ex syllogismo ducuntur: & ex syllogismo vires accipiūt. siue enim enthimema/ siue inductio/ siue exemplū: ex syllogismo q̄ maxime fidem capit. qd in prioribus resolutorijs/ quæ ab Aristotele transtulimus: demonstratū est. Quocirca satis est de syllogismo disserere/ quasi principali & cęteras argumentationis species continente. Restat nūc quid sit locus aperire.

LOCVS

¶ Locus nāq; (vt Marco Tullio placet) sedes argumenti est. cuius diffinitiōis quæ sit vis: paucis absoluam. Argumenti enim sedes partim maxima ꝓpositio intelligi potest: partim maximę propositionis diffe-

rentia. Nam cum sint aliæ ꝓpositiones quæ cum per se notæ sint/ tamen nichil vlterius habeãt quo demonstrarentur/ atq; maximę & principales vocentur/ sintq; aliæ quarum fidem primę ac maximæ suppleant propositiones: necesse est vt omnium quę dubitantur/ illę antiquissimam teneant probationem quæ ita alijs facere fidem possunt/ vt ipsis nichil notius queat inueniri. Nã si argumentum est quod rei dubiæ facit fidem/ idq; notius est & probabilius esse oportet/ q̃ illud est qđ probatur: necesse est vt argumentis omnibus illa maximam fidem tribuant/ quæ ita per se nota sunt vt aliena ꝓbatione nõ egeant. Sed huiusmodi propositio quidem aliquoties intra ambitum argumenti continetur: aliquoties vero extra posita/ argumenti vires supplet ac perficit. Exemplũ quidẽ est eius argumenti/ quod maximã ꝓpositionem tenet/ huiusmodi. sit enim quæstio an sit regnum melius consulatu. ita igitur dicemus.

Regnum diuturnius est/ q̃ consulatus: cum vtrumq; sit bonum.
At vero qđ diuturnius est bonũ: eo qđ parui tẽporis est/ melius est.
Regnũ igitur melius est/ q̃ consulatus.

¶ Huic igitur argumentationi maxima ꝓpositio/ idest locus insertus est: illa scilicet/ ꝗ q̃ sunt diuturniora bona/ melioris sunt meriti q̃ ea q̃ parui temporis sunt. hoc enim ita notum est/ vt extrinsecus ꝓbatione non egeat: & ipsum alijs possit esse probatio. Atq; ideo propositio hæc totã continet probationem: & cum inde nascitur argumentum/ recte locus/ idest argumenti sedes vocatur. vt vero extra posita ꝓpositio maxima/ vires afferat argumento: tale sit exẽplũ. Sit propositũ demõstrare: quoniã inuidus sapiens non est.

Qui enim inuidus est: alienis affligitur bonis.
Sapiens autem/ bonis non affligitur alienis.
Inuidus igitur sapiens non est.

¶ In hac igitur argumentatione propositio quidẽ maxima nõ videtur inclusa: sed argumentationi vires ipsa maxima propositio subministrat. Est enĩ huic syllogismo fides ex ea propositiõe per quã cognoscimus quorũ diuersa est diffinitio: ipsa quoq; esse diuersa. Est autem in diffinitiõe inuidi alienis bonis tabescere. qđ quoniã non venit in sapientem: idcirco inuidus a sapiente seiungitur. Est igitur vno quidem modo locus (vt dictũ est) maxima/ & vniuersalis/ & principalis/ & indemonstrabilis/ atq; per se nota propositio: q̃ in argumentationibus vel inter ipsas propositiões/ vel extrinsecus posita/ vim tamen argumentis & conclusionibus subministrat. Ideo autem vniuersales & maximę propositiones loci sunt dictæ/ quoniã ipsę sunt quę continent cæteras ꝓpositiones: & per eas fit consequens/ & rata conclusio. Ac sicut locus in se corporis continet quantitatẽ: ita hæ propositiones quę sunt maximę/ intra se omnem vim posteriorũ atq; ipsius conclusionis consequentiã tenent. & vno quidem modo locus/ idest argumenti sedes dicitur maxima/ principalisq; ꝓpositio fidem cæteris subministrans. Alio vero modo loci vocantur maximarum differentiæ propositionum: quæ scilicet ab ijs ducuntur terminis qui in quęstione sunt constituti. de quibus deinceps disserendum est. Cũ enim sint plurimę propositiones quę maximę vocantur/ hæq; inter se dissimiles: quibuscũq; differentijs inter se discrepent/ eas omnes locos vocamus. Nam si ipsæ propositiões maximę/ argumentorũ loci sunt: & differentias earum/ argumẽtorum locos esse necesse est. Nam vniuscuiusq; substantia proprijs differentijs constat: vt hominis ex rationalitate quę eius est differentia. & ij loci qui sunt differentia propositionum ipsis propositionibus vniuersaliores existunt: velut vniuersalior est rationalitas homine. Atq; ideo pauciores ij loci esse deprehenduntur q in differentijs positi sunt: q̃ propositiones ipsę quarũ sunt differentię. omnia enim quę vniuersaliora sunt: pauciora esse contingit. Et ideo facile sub scientiam cadere possunt: quorũ tam multus numerus non est/ vt cito a memoria discentis elabantur. quæ vero sunt hę differentiæ: melius diuisione ꝓducitur. In prędicatiuis autem quęstionibus vnus quidem subiectus terminꝰ dicitur/ alius prædicatus. nilq; i ꝓdicatiuis quęstionibus aliud queritur: nisi an subiecto prędicatꝰ inhereat. Q2 si inesse constiterit: quæritur ita ne insit vt genus/ aut vt accidens/ aut vt proprium/ aut vt diffinitio. nam si ostenditur non inesse: nil de quæstione relinqtur. Nam ꝗ oratio non inest: nec vt accidẽs/ nec vt diffinitio/ nec vt genus/ nec vt propriũ inesse potest. ꝗ si inesse cõstiterit: restat quæstio quisnam modus sit/ de quattuor inhęrendi. solũ vero inesse ad accidens maxime pertinet. Nũc neq; vt genꝰ neq; vt diffinitio/ neq; vt propriũ inest/ sed tamẽ inest/ vt accidẽs inesse necesse est. q̃ cũ ita sint: eorum locorũ quos in maximarũ ꝓpositionũ differentia constituimus/ facienda diuisio est. Per singula vero quęq; currentibus: manifestius apparebit exemplis/ quibus maximę ꝓpositiones a suis differentijs distent. Etenim quæstiones argumenta & propositiones maximas ac principales: earũq; locos/ idest differentias per vnumquodq; dabimus exẽplum. Omnes igitur loci/ idest maximarum differentiæ propositionum: aut ab ijs ducantur necesse est terminis/ qui in quæstione sunt positi/ prędicato scilicet atq; subiecto. aut extrinsecus assumantur. aut horum medij/ qui inter vtrosq; versantur. Eorum vero locorum qui ab ijs ducuntur terminis/ de quibus in quæstione dubitatur: duplex modus est. vnus quidem ab eo-

rum ſubſtantia: alter vero ab iſs quæ eorum ſubſtantiam conſequũtur. iȷ vero qui a ſubſtantia ſunt: in ſola diffinitione conſiſtunt. Diffinitio enim ſubſtantiam mõſtrat: & ſubſtantiæ integra demonſtratio diffinitio eſt. ſed id qđ dicimus patefaciamus exemplis: vt omnis quęſtionum/ vel argumentationũ/ vel locorũ ratio colliqueſcat. Age enim quæratur/ an arbores animalia ſint: fiatq; huiuſmodi ſyllogiſmus.

| Animal/ eſt ſubſtantia animata ſenſibilis.
| Arbor vero/ ſubſtantia animata ſenſibilis nõ eſt.
| Arbor igitur animal non eſt.

℄ Hæc quæſtio eſt de genere. vtrum enim arbores ſub animaliũ genere ſint ponendæ: quęrit. Loc9 qui in vniuerſali propoſitione conſiſtit: hic eſt cui diffinitio generis nõ cõuenit/ id eius cuius ea diffinitio eſt/ ſpecies non eſt. Loci ſuperior differentia: qui locus nichilominus nuncupatur a diffinitione. vides igitur vt tota dubitatio quęſtionis ſyllogiſmi argumentatione tracta ſit per conuenientes/ & cõgruas ꝓpoſitiões/ quę vi ſuã ex prima ꝓpoſitione cuſtodiũt ex ea ſcilicet quæ negat eſſe ſpeciẽ/ cui non conuenit generis diffinitio/ atq; ipſa vniuerſalis propoſitio a ſubſtantia tracta eſt vnius eorum termini q in quæſtione locati ſunt. vt aialis: ideſt ab ei9 diffinitione/ quę eſt ſubſtãtia animata ſenſibilis. Ita igitur in cæteris quæſtionibus ſtrictim/ ac breuiter locorum differentijs commemoratis: oportet vniuſcuiuſq; proprietatẽ vigilantis animi alacritate percipere. Huius autẽ loci qui a ſubſtãtia ducitur: duplex eſt modus. partim namq; a diffinitione: partim a deſcriptione argumenta ducuntur. ℄ Differt autem diffinitio a deſcriptione: q diffinitio genus/ & differẽtias ſumit. deſcriptio ſubiecti intelligentiam claudit/ quibuſdã vel accidentibus efficiẽtibus vnã ꝓprietatẽ/ vel ſubſtantialibus differẽtijs preter genus cõueniens aggregatis. ſed eę diffinitiões quæ ab accidentibus fiunt: tam etſi videntur nullo modo ſubſtantiam demonſtrare/ tamen qm̃ ſępe veræ diffinitionis vice ponuntur/ quę ſubſtantiã demonſtrat/ illę etiam propoſitiones quę a deſcriptione ſumuntur/ a ſubſtantiæ loco videntur aſſumi. huius vero tale ſit exemplum. quęratur enim an albedo ſubſtantia ſit: hic quæritur an albedo ſubſtantiæ velut generi ſupponatur. dicimus igitur.

| Subſtantia eſt: quæ omnibus accidentibus poſſit eſſe ſubiectum.
| Albedo autem nullis accidentibus ſubiacet.
| Albedo igitur ſubſtantia non eſt.

℄ Locus ideſt maxima ꝓpoſitio: eadem quę ſuperi9. Cuius eni diffinitio/ vel deſcriptio ei qđ dicitur ſpecies eſſe non conuenit: id eius qđ eẽ ſpecies perhibetur/ genus nõ eſt. deſcriptio vero ſubſtantiæ/ albedini non conuenit: albedo igitur ſubſtantia non eſt. Loci differentia ſuperior a deſcriptione/ quam dudũ locauimus: in ratione ſubſtantiæ. ſunt etiam diffinitiões quæ non a rei ſubſtantia: ſed a nominis ſignificatione ducuntur/ atq; ita rei de qua quæritur/ applicantur. vt ſi quæratur vtrũ philoſophiæ ſtudendum ſit: erit argumentatio talis.

| Philoſophia amor ſapientiæ eſt.
| Huic ſtudendũ nemo dubitat.
| Studendũ igitur eſt philoſophiæ.

℄ Hic enim non diffinitio rei: ſed nominis interpretatio argumentum dedit quo & Tullius in Hortenſio in eiuſdẽ philoſophię vſus eſt defenſione. & vocatur græce quidem ονοματικοσ οροσ: latine autẽ nominis diffinitio. Ac de ijs quidem argumẽtis/ quę ex ſubſtantia terminorũ in quęſtione poſitorum aſſumuntur: claris (vt arbitror) patefecim9 exẽplis. Nũc de ijs dicendũ eſt qui terminorũ ſubſtantiã conſequũtur. horum multifaria eſt diuiſio. plura ſunt enim quę ſingularibus ſubſtantijs adhæreſcunt. Ab ijs igitur q cuiuſlibet ſubſtantiã comitãtur/ argumenta duci ſolent: aut ex toto/ aut ex partibus/ aut ex cauſis/ vel efficientibus/ vel materia/ vel forma/ vel fine. et eſt efficiens quidem cauſa quæ mouet atq; operatur: vt aliqd explicetur. materia vero ex qua fit aliquid: vel in qua fit. Finis propter quod fit. Sũt etiã iter eos locos qui ex ijs ſumuntur quæ ſubſtantiam conſequuntur: aut ab effectibus/ aut a corruptionibus/ aut ab vſibus/ aut præter hos omnes a communiter accidentibus. quæ cum ita ſint: eũ primo locũ qui a toto fit/ inſpiciamus. ℄ Totũ duobus modis dici ſolet: aut vt genus/ aut vt id qđ integrum ex pluribus partibus cõſtat. & illud quidem/ qđ vt genus totum eſt: hoc modo ſępe quęſtionibus argumẽta ſuppeditat. vt ſi ſit quæſtio/ an iuſtitia vtilis ſit: fit ſyllogiſmus.

| Omnis virtus vtilis eſt.
| Iuſtitia autem virtus eſt.
| Iuſtitia igitur vtilis eſt.

℄ Hæc quæſtio de accidenti/ ideſt an accidat iuſtitiæ vtilitas/ locus is qui in maxima propoſitione conſiſtit/ eſt: quæ generi adſunt/ & ſpeciei adſunt. hu9 ſuperior loc9 ẽ a toto/ ideſt a genere/ virtute ſcilicet quæ iuſtitię genus eſt. Rurſus ſit quæſtio an humanę res prouidentia regãtur/ dicimus ſic.

| Mundus prouidentia regitur.
| Hominis autem partes/ mundi ſunt.
| Humanę igitur res prouidentia reguntur.

℄ Quęſtio de accidẽti: locus/ qđ toti cõuenit id congruit etiã parti. ſupremus locus a toto/ ideſt ab integro qđ partibus conſtat. Id vero eſt mun

dus qui hominibus totum est. ¶ A partibus etiam duobus modis argumenta nascitur. aut enim a generis partibus quæ sunt species: aut ab integri/ idest totius/ quæ partes tãtum proprio vocabulo nũcupantur. & de ijs quidem partibus quæ species sunt: hoc modo fit quæstio: an virt⁹ mẽtis bene constitutæ sit habitus. Quæstio de diffinitione/ idest an habitus mentis bene constitutæ sit virtutis diffinitio. Faciemus itaq₃ a speciebus argumentationẽ sic.

| Si iustitia fortitudo/ moderatio/ atq₃ prudentia habitus mentis bene constitutæ sunt.
| Hæc autem quattuor vni virtuti velut generi subijciuntur.
| Virtus ergo mentis bene constitutæ est habitus.

¶ Maxia ꝓpositio. qd eñi singulis ptib⁹ inest: id toti inesse necesse est. Argumẽtũ vero a ptib⁹/ idest a generis partibus q̃ species nuncupant. Iustitia enim fortitudo/ modestia/ & prudẽtia: virtutis species sunt. Item ab ijs partib⁹ quæ integri partes esse dicũtur fit quæstio: an sit vtilis medicina. hęc in accidentis dubitatione constituta est. Dicimus igitur.

| Si depelli morbos salutẽq₃ seruari mederiq₃ vulnerib⁹ vtile ẽ: vtil' medicia ẽ.
| At depelli morbos salutemq₃ seruari: mederiq₃ vulnerib⁹/ vtile ẽ.
| Vtilis igitur medicina est.

¶ Sępe aũt & vnaq̃libet ps valet/ ve argumentationis firmitas cõstet hoc modo. vt si de aliquo dubitet/ an sit liber fact⁹: si eũ vel censu/ vel testimonio vel vindicta manumissũ esse mõstrem⁹: liber factus ostẽsus est/ atq₃ hę ptes erãt dandæ libertatis. Vel rursus si dubitetur an sit domus: qd eminus/ prospicitur. dicemus quoniam non est. Nã vel tectum/ vel parietes/ vel fundamẽta ei desunt: ab vna rursus parte factum est argumentũ. ¶ Licet autem in substantijs non solum: verum etiam in modo/ temporibus/ quãtitatibus/ in loco totũ parteśq₃ respicere. Id enim quod dicimus semper in tempore/ totum est. id quod dicimus aliquando: in tempore pars est. rursus si simpliciter aliquid ꝓponamus: in modo totum est. si cũ adiectione aliqua pars sit: in modo. item si omnia dicimus: in quãtitate totum dicimus. si vero aliquid quantitatis excerpsimus: quantitatis ponimus partem. Eodem modo & i loco qd vbiq₃ est/ totũ est: quod alicubi/ pars. Horum autem omnium hæc cõsequenter dentur exempla: a toto ad partem secundum tempus. Si deus semper est/ & nunc est: a parte ad totum secundũ modum. si anima aliquo modo mouetur: & simpliciter mouet. mouetur autem cum irascitur: vniuersaliter igitur & simpliciter mouetur. Rursum autem a toto ad partes in quãtitate. si verus est Apollo in omnibus vates: verum erit Pirrhũ Rhomanos superare. Rursus in loco. si deus vbiq₃ est: & hic est. ¶ Sequitur igitur locus qui nuncupatur a causis. sunt vero plures causę: idest quæ principium motus prestant atq₃ efficiunt: vel specierum formas subiectę suscipiunt/ vel propter eas aliquid fit/ vel quæ cuiuslibet forma est. Argumentum igitur ab efficiente causa. vt si quis iustitiam naturalem esse velit ostendere/ dicat.

| Congregatio hominum/ naturalis est.
| Iustitiam vero fecit congregatio hominum.
| Iustitia igitur naturalis est.

¶ Quæstio de accidenti. maxima propositio. quorum efficiẽtes causę sunt naturales: ipsa quoq₃ sunt naturalia. locus ab efficientibus causis. qd enim causa vniuscuiusq₃ /id efficit eam rem/ cuius causa est. Rursus si quis Mauros non habere arma contendat: dicet iccirco armis minime eos vti/ q₃ ferrũ deest illis. maxima ꝓpositio. vbi materia deest: & qd ex materia efficitur desit. locus a materia. Vtrumq₃ vero ab efficientibus/ & a materia: vno nomine a causa nuncupatur. ęque eñi id qd efficit/ atq₃ id qd operantis actũ suscipit: eius rei quæ efficitur causæ sunt. Rursus a fine sit ꝓpositum sic. an iustitia bona sit: fiet argumentatio talis. si beatum esse/ bonum est: & iustitia bona est. hic enim est iustitiæ finis: vt si quis secundum iustitiã viuat/ ad beatitudinem perducatur. maxima ꝓpositio. cui⁹ finis bonus est: ipsum quoq₃ bonum est. loc⁹ a fine. Ab eo vero qd cuiuslibet forma est ita. nõ potuisse volare Dedalum: quoniam nullas naturali forma pennas habuisset, maxima propositio. tantum quemq₃ posse: q̃tũ forma naturalis sua permisit. locus a forma. ¶ Ab effectibus vero/ & corruptionibus/ & vsibus hoc modo. Nam si domus bonum est: & constructio domus bonum est. & si bonũ est cõstructio dom⁹: bonum est domus. Rursus si destructio domus malum est: bonum est domus. & si bona est domus: malum est destructio domus. & si bonum equitare est: bonus equus est. & si bonus est equus: bonum est equitare. Est autem primum quidem exemplum a generationibus: quod idem ab effectibus vocari potest. Secundum a corruptiõibus. Tertiũ ab vsibus. Omnium autem maximę propositiões. cuius effectio bona est: ipsum quoq₃ bonum est/ & econuerso. cuius corruptio mala est: ipsum quoq₃ bonum est/ & econuerso. & cuius vsus bon⁹ est: ipsum quoq₃ bonum est/ & econuerso. ¶ A communiter accidẽtibus argumenta fiunt quoties ea sumuntur accidentia: quæ relinquere subiectum vel non possunt/ vel non solent. vt si qs hoc modo dicat. Sapientem non penitebit. penitentia enim: malum factum sequitur. qd quia in

sapiente non conuenit:nec penitentia quidem.quęstio de accidēte.maxima propositio. Cui nō inest aliquid:ei nec illud quod eius est consequens/ inesse potest. Locus a cōmuniter accidētib9.
¶ Expeditis igitur locis ijs qui ab ipsis terminis in quæstione positis assumuntur: nunc de ijs dicendum est/ qui licet extrinsecus positi/ argumenta tamen quęstionibus subministrant. hi vero sunt: vel ex rei iudicio /vel ex similibus/ vel ex maiore/ vel a minore/ vel a proportione/ vel ex oppositis/ vel ex transsumptiōe. Et ille quidem loc9 qui rei iudiciū tenet: est huiusmodi/ vt si dicamus id esse qđ vel omnes iudicāt vel plures: & hi vel sapientes/ vel secundum vnamquāq; artiū penitus eruditi. huius exemplum est cœlū esse volubile: q; ita sapientes atq; astrologi doctissimi iudicauerunt. Quæstio de accidenti maxima p̃positio. quod omnibus/ vel plurib9/ vel sapientibus hominibus videtur: ei contradici non oportere. Loc9 a rei iudicio. ¶ A similibus vero hoc modo. si dubitetur an hominis sit propriū bipedem esse: dicimus.

| Similiter inest equo quadrupes: vt homini bipes.
| Non est autem equo quadrupes proprium.
| Non est igitur homini bipes propriū.

¶ Quæstio de proprio. maxima propositio. si qđ similiter inest/ non est p̃prium: nec id de quo queritur/ esse p̃prium potest. Locus a similibus. Hic vero in gemina diuiditur hæc enim similitudo aut in qualitate aut in quantitate consistit. sed in quantitate/ paritas nuncupatur: in qualitate / similitudo. ¶ Rursus ab eo qđ est magis. si quæratur an sit animalis diffinitio/ qđ ex se moueri possit: dicimus sic.

| Magis oportet animalis diffinitionem esse: q; naturaliter viuat/ q; q; ex se moueri possit.
| Nō est aūt diffinitio aialis/ q; naturaliter viuat.
| Nec quidē igit/ q minꝰ videt diffinitio esse/ q; ex se moueri possit: aialis diffinitio putanda est.

¶ Quæstio de diffinitione. maxima propositio. si id quod magis videtur inesse/ non inest: nec id quod minus videbit inesse/ inerit. Locus ab eo qđ magis est. ¶ A minoribus vero cōuerso modo. Nam si hominis diffinitio est/ animal gressibile bipes/ cūq; videatur minus esse diffinitio hominis q̃ aial ratiōale mortale: erit diffinitio hominis aial rationale mortale. q̃stio de diffinitione. maxima p̃positio. si id quod minus videtur inesse/ inest: id qđ magis videbitur inesse/ inerit. Multæ autem diuersitates locorum sunt/ ab eo quod est magis & minus argumenta ministrantium: qđ in expositione topicorū Aristotelis diligentius persecuti sumus. ¶ Item ex proportiōe, vt si quæratur: an sint sorte eligendi in ciuitatibus magistratus/ dicimus minime, quia nec in nauibꝰ qdē sorte gubernator p̃ficit, est enī proportio. nā vt sese gubernator habet ad nauī. ita magistratus ad ciuitatem. Hic autē locus distat ab eo qui a similibus ducitur. ibi enim vna res: vni cuilibet alij comparatur. In p̃portione vero non est similitudo rerum: sed quædam habitudinis comparatio. quæstio de accidenti. maxima propositio. qđ in vnaquaq; re euenit: id in eius proportionali euenire necesse ē. Locus a p̃portiōe. ¶ Ex oppositis vero multiplex est locus. quattuor enim sibimet opponūtur modis. aut enim vt contraria aduerso sese loco constituta respiciunt. aut vt priuatio & habitus. aut vt relatio. aut vt affirmatio & negatio. quorū discretiones in eo libro qui de decem pręd icamentis scriptus est/ commemoratę sunt. ab his hoc modo argumēta nascuntur. ¶ A contrarijs. si quæratur an sit virtutis proprium laudari: dicam nō/ quia nec vicij quidem vituperari. quæstio de proprio. maxima propositio. contraria contrarijs conueniunt. Locus ab oppositis/ idest ex cōtrario. ¶ Rursus in quęstione sit positum/ an proprium sit oculos habentium videre: dicam non. eos namq; qui vident: alias cęcos esse contingit. Nam in quibus est habitus: in eisdem poterit esse priuatio. & quod est proprium: nō potest a subiecto discedere. & quoniam veniēte cęcitate/ visus abscedit: non esse proprium habentium oculos videre/ conuīcitur. quæstio de proprio. maxima propositio. vbi priuatio adesse potest: habitus proprium non est. locus ab oppositis secundum habitum & priuationem. ¶ Rursus sit in quæstione propositum: an patris sit proprium procreatorem esse: dicam recte videri / quia filij est proprium procreatum esse. vt enim sese habet pater ad filiū: ita procreator ad procreatum. quæstio de proprio. maxīa p̃positio. oppositorū ad se relatiuorū p̃pria & ip̃a ad se/ referūt. Loc9 a relatiue oppositis. ¶ Item sit in q̃stione p̃positū: an sit aialis propriū moueri. neget / qa nec inanimati quidē est p̃priū nō moueri. q̃stio de proprio. maxīa p̃positio. oppositorū p̃pria opposita eē oportet. Loc9 ab oppositis secundū affirmationē & negationē. moueri enim/ & non moueri: secundum affirmationem & negationem sibimet opponuntur. ¶ Ex transsumptione vero argumentum hoc modo fit: cum ex ijs terminis in quibus quæstio cōstituta est/ ad aliud quiddam notius dubitatio transfertur/ & ex eius p̃batione ea quæ in q̃stione sunt posita/ cōfirmantur. vt Socrates/ cum qđ posset in vnoquoq; iustitia quęreret: omnem tractatum ad reipublicæ transtulit magnitudinē/ atq; ex eo qđ illic efficeret/ in singulis etiam valere confirmauit. qui locus a toto fortitan esse videt.

Sed quoniã non inhæret ijs de quib9 proponitur terminis sed extra posita res/hoc tãtum quia notior videtur/assumitur:iccirco ex transsumptione locus hic conuenienti vocabulo nuncupatus est. Fit vero hæc transsumptio & in nomine: quoties ab obscuro vocabulo ad notius/ argumentatio transfertur: hoc modo. vt si quærat an philosophus inuideat sitq; incognitum/ qd philosophi significet nomen: dicimus ad vocabulũ transferentes notius/ non inuidere/ quia sapiens sit. notius vero est sapiẽtis vocabulum q̃ philosophi. Ac de ijs quidem locis qui extrinsec9 assumuntur/ id dictũ est: nũc de medijs disputabitur. ¶ Medij aũt loci sumũt vel ex casu/ vel ex cõiugatis/ vel ex diuisione nascentes. ¶ Casus est alicuius nominis principalis inflexio in aduerbiũ: vt a iustitia inflectitur iuste. Casus est igitur a iustitia: id quod dicimus iuste. ¶ Cõiugata vero dicuntur/ quæ ab eodem diuerso modo deducta fluxerunt: vt a iustitia/ iustũ/ iustus. hæc igitur inter se/ & cum ipsa iustitia coniugata dicuntur: ex quibus omnibus prompta sunt argumenta. nã si id quod iuste est/ bonũ ẽ: & qđ iustũ est/ bonũ est. & si q iustus est/ bonus est: & iustitia/ bonũ est. hęc igitur secundum proprij nois similitudinem consequũtur. Medij vero loci appellãtur/ quoniam si de iustitia quæritur/ & a casu/ vel a coniugatis/ argumenta ducũtur: neq; ab ipsa substãtia proprie atq; coniuncte/ neq; ab ijs quæ sunt extrinsecus posita videntur tradi/ sed ex ipsorũ casibus/ idest quadã ex ipsis leui mutatiõe deductis. Iure igitur ij loci medij inter illos qui ab ipsis/ & eos q sunt extrinsecus collocantur. ¶ Restat locus a diuisiõe qui tractatur hoc modo. Omnis diuisio: vel negatione fit vel partitione. Negatione fit: vt si quis ita pronũciet. omne animal aut habet pedes/ aut nõ habet. Partitione vero: velut si quis diuidat. oĩs homo: aut est san9/ aut eger. Fit aũt vniuersa diuisio: vel generis in species/ vel totius in partes/ vel vocis in significationes proprias/ vel accidentis in subiecta/ vel subiecti in accidentia/ vel accidentis in accidẽtia. quorũ oĩm rationem in eo libro diligentius explicui: quem de diuisione cõposui. Atq; icirco inde ad horũ cognitionem congrua petantur exempla. Fiũt autẽ argumentationes per diuisionẽ: tum ea segregatione quę per negationem fit/ tum ea quę p partitionem. sed qui ijs diuisionibus vtuntur: aut directa ratiocinatione contendunt/ aut in aliquod impossibile atq; inconueniẽs ducunt/ atq; ita id qđ reliquerant/ rursus assumunt. quæ facilius quisq; cognoscet: si prioribus analyticis operam dederit. horum tamẽ in pręsenti talia præstabunt exẽpla notitiam. sit in quæstiõe propositũ/ an vlla origo temporis fuerit. qđ qui negare volet: id nimirum ratiocinatione firmabit nullo modo esse ortũ/ idq; directa ratiocinatiõe hoc modo mõstrabit. tẽp9: aut originẽ habet/ aut non. sed quoniam mundus ęternus est (id eni paulisper argumenti gratia cõcedatur) mũdus vero sine tẽpore eẽ nõ potuit: tẽpus quoq; ęternũ est. sed qđ ęternũ est/ caret origine. tẽp9 igit originẽ nõ habet. At si p ĩpossibilitatẽ idẽ desiderets ostẽdi: dicet hoc modo. tẽp9: aut originẽ habet/ aut nõ. sed si tẽpus habet originẽ: nõ fuit sẽp. tẽp9 aũt habet originẽ. fuit igit/ quãdo nõ fuit tẽp9. sed fuisse tempus/ est significatio temporis. fuit igitur tempus/ quando non fuit tempus: qđ fieri non potest. nõ est igitur vllum principiũ tẽporis. posito namq; vt ab vllo principiũ cœperit: incõueniens quoddam atq; impossibile contingit fuisse tempus quando non fuerit tempus. redditur itaq; ad alteram partem/ q̃ origine careat. Quæ vero ex negatiõe diuisio est: cum per eam quęlibet argumẽta sumuntur/ fieri nequit vt vtrumq; sit quod affirmatione & negatione diuiditur. Itaq; sublato vno/ alterum manet: posito altero/ reliquum tollitur. vocaturq; hic a diuisione locus medius inter eos qui ab ipso duci solent: atq; eos qui extrinsecus assumuntur. Cum eni quęritur/ an aliqua temporis sit origo: sumitur quidem esse originem/ & ex ipso per propriam consequentiam de re ipsa quæ quæritur/ fit impossibilitatis syllogismus. quo concluso reditur ad prius: quod verum est necesse esse. Siquidem id quod ei oppositum est: ad impossibile aliquod/ inconueniẽsq; producitur. Itaq; quoniã ex ipsa re/ de qua quærit/ fieri syllogismus solet: quasi ab ipsis locus est deductus. quoniam vero non in eo permanet/ sed ad oppositum redit: quasi extrinsecus sumitur. icirco hic a diuisione locus: inter vtrumq; medi9 collocatur. ¶ At vero qui ex partitione sumuntur: duplici fiunt modo. Aliquoties enim quæ diuiduntur: simul esse possunt. vt si vocem in significationes diuidamus: omnes simul esse possunt, veluti cũ dicimus amplector: aut actionem significat/ aut passionem. simul vtrumq; significare potest. Aliquoties veluti negationis modo quæ diuiduntur/ simul esse non possunt: vt aut sanus est/ aut eger. fit autem ratiocinatio in priore quidem modo diuisionis: tum quia omnibus adest quod quæritur/ vel non adest. tum vero alicui adesse vel non adesse: quod alijs adsit aut minime. Nec tñ his explicandis diutius laboramus: si priores resolutorij/ vel topica Aristotelis diligentis animum lectoris instruxerint. Nam si quæratur vtrum canis substnatia sit/ atq; hanc diuisionem faciat collocutor/ canis/ vel latrabilis animalis vel marinę belue/ vel cęlestis syderis nom ẽ est/ demonstretq; per singula & canem latrabilem substantiam esse/ marinã quoq; beluam/ & syd9 substan-

tiæ/posse supponi: monstrauit canem substantiam esse. Atq; hic quidem ex ipsis in quæstione
ppositis videbitur argumēta traxisse. At in talibus syllogismis, aut sanus est/ aut eger. sed sanus
est: non igitur est eger. sed sanus non est: eger igitur est. vel ita. sed eger est: sanus igitur nō est.
vel ita. sed eger non est: sanus igit̃ est) ab ijs quę sunt extrinsecus sumptus est syllogismus: idest
ab oppositis. iccirco ergo totus hic a diuisiōe locus inter vtrosq; medius esse perhibet: qui i ne-
gatione sit constitutus/ aliquo modo quidem ex ipsis sumitur/ aliquo modo vero ab exteriorib9
venit. Si vero a partitione ducantur argumenta: nunc quidem ab ipsis/ nunc vero ab exteriori-
bus copiam præstant. ¶ Et gręci quidem Themistij diligentissimi scriptoris ac lucidi:& omnia
ad facilitatem intelligentiæ reuocantis: talis locorum videtur eē partitio. quæ cum ita sint: bre-
uiter michi locorum diuisio commemoranda est/ vt nichil pręter eam monstretur esse relictum/
quod non itra eam probetur inclusum. De quo enim in qualibet quæstione dubitatur: id ita fir
mabitur argumentis/ vt ea vel ex ipsis sumantur q̄ i q̄stione sunt constituta/ vel extrinsecus du-
cant/ vel quasi in confinio horū posita vestigentur. At p̄ter hāc diffinitionē nichil extra inue-
niri potest. sed si ab ipsis sumitur argumētū: aut ab ipsorū necesse est substantia sumatur/ aut ab
ijs quæ eam consequuntur. aut ab ijs quæ inseparabiliter accidūt/ vel ijs adhęrent/ & ab eorum
substantia separari seiungiq; non possunt/ vel non solent. quæcunq; vero ab eorū substantia du
cuntur: ea aut in descriptione/ aut in diffinitione sunt. & pręter hæc a nominis interprætatione.
Quę vero ea velut substantiam continentia consequuntur: talia sunt vt vel generis/ vel differē-
tię/ vel integri/ vel specierum/ vel partium loco circa ea quę inquiruntur/ assistant. Item vel causæ
vel efficientis/ vel materiæ/ vel formę/ vel finis/ vel effectus/ vel corruptionis/ vel vsus/ vel quā-
titatis/ vel temporis/ vel modi. Quod vero propriū inseparabile/ vel adherens accidens nucupa
tur: id in communiter accidentibus numerabitur. & pręter hęc quidē: aliud quod cuiq̄ inesse pos-
sit non potest inueniri. Quibus ita positis inspiciamus eos locos: nunc quos dudum extrinsec9
pronunciabamus assumi. ea enim quæ extrinsecus assumuntur: non sunt ita separata atq; disiun
cta/ vt non aliquo modo quasi ex regione quadam ea quę quęruntur/ aspiciant. Nam & similitu-
dines & opposita ad ea sine dubio referuntur: quib9 similia vel opposita sunt/ licet iure atq; ordi
ne videantur extrinsecus collocata. Sunt autem hæc: similitudo/ oppositio/ maius/ minus/ rei iu
dicium. in similitudine enim: tum rei similitudo/ tum proportionis ratio continetur. omnia enim
similitudinem tenent. opposita vero in contrarijs/ in priuationibus/ in relationibus/ in nega-
tionibus constāt. Comparatio vero maioris ad minus: quædam quasi similiū rerum dissimilitu-
do est. Rerum enim per se similium in quantitate discretio: maius ac minus facit. quod enim om
ni qualitate/ omniq; ratione diuisum est: id nullo modo poterit comparari. Ex rei vero iudicio
quę sunt argumenta quasi testimonium prębent/ & sunt inartificiales loci/ atq; omnino disiun-
cti: nec rem potius q̄ opinionem iudiciumq; sectantes. Transsumptiōis vero locus: nunc quidem
in æqualitate/ nunc vero in maioris minorisue comparatione/ consistit. Aut enim ad id quod est
simile/ aut ad id quod maius ac minus: fit argumentorum rationumq; transsumptio. ij vero lo-
ci/ quos mixtos esse prædiximus: aut ex casibus/ aut ex coniugatis/ aut ex diuisione nascūtur. In
quibus omnibus consequentia/ & repugnantia custoditur. Sed ea quidem quæ ex diffinitione/
vel genere/ vel differentia/ vel causis argumenta ducuntur: demonstratiuis maxime syllogismis
vires atq; ordinem subministrant. reliqua vero verisimilibus ac dialecticis. Atq; ij loci qui maxi
me in eorū substantia sunt de quibus in quæstiōe dubitatur: ad prædicatiuos ac simplices. reliq
vero: ad hypotheticos & conditionales respiciunt syllogismos. ¶ Expeditis igitur locis/ & dili-
genter tam diffinitione/ q̄ exemplorum luce patefactis: dicendum videtur quomodo hi loci ma-
ximarum sint differentiæ propositionum/ idq; breuiter. neq; enim longa disputatione res eget.
Omnes enim maximæ propositiones: vel diffinitionem continent/ vel descriptionem/ vel nomi
nis interprætationem/ vel totum/ vel genus/ vel partes/ vel species/ vel cætera/ quibus differunt
inter se maximæ propositiones. Nam in eo quod sunt maximę/ non differunt: sed in eo q̄ hæc a
diffinitione quidem/ illa vero a genere. aliæ vero veniunt ab alijs locis/ & his iure differre/ hiq;
earum differētię esse dicuntur. sed quoniam diuisio Themistij patefacta est: nunc ad Marci Tul
lij diuisionē trāseamus.

¶ SECVNDI LIBRI DE DIFFE-
RENTIIS TOPICIS
FINIS

¶SEVERINI BOETII DE DIFFERENTIIS TOPICIS. LIBER TERTIVS.



Vod locorum differentias multipliciter varieq; tractamus: nichil mirum diligentibus ingenijs videri debet/ cum manifestum sit vnamquamq; rem multis sæpe differentijs/ atq; in varias diuisionis figuras posse partiri. Nam quia singulas res non vna/ sed plures sæpe differentię compræhendunt: necesse est/ vt secundum differētiarum varietatem fiat etiam diuersitas diuisionū. vt & numeri nunc eas colligimus differētias: q; alij pares/ alij vero impares. nunc vero q; alij primi/ atq; icōpositi: alij secundi/ atq; compositi. Triangulorum etiā multis modis fieri partitionem geometricæ disciplinæ tenor ostendit. Iam tamen in omnibus prouidendum est/ vt nichil extra in qualibet diuisionis forma relinquatur: nichil vltra superfluum ac præter quod necesse ē/ aggregetur. qua in re quid mirum videri debet: si cum antea secundum Themistium locorum differētias dederimus: nunc diuersas secundum Marcū Tullium depromamus. Cuius proposita breuiter partitione/ atq; exemplis conuenientibus expedita: tum demum quo differat/ vel quo cōgruat superius digestæ diuisioni/ quomodo & altera cōcludat alteram/ commemorabo. Nam cum Marcus Tulli9 omnem logicam facultatem/ quam rationem diligentem differendi dixit/ duas habere partes proposuerit/ vnam inueniendi/ alterā iudicandi/ & cum locos esse diffinierit argumēti sedes a quibus scilicet argumenta promuntur/ argumentum etiam rationem/ quæ rei dubiæ faciat fidem: diuisionem locorum omnium hoc modo fecit. ex ijs inquit locis/ i quibus argumenta inclusa sunt: alij in ipso hærent de quo agitur/ alij assumuntur extrinsecus. Duas igitur locorum species fecit. alios enim in ipsis quæstionum terminis hærere proposuit: alios extrinsecus assumi. atq; eos quidem qui in ipsis hærent de quibus quæritur/ tali diuisione partitur. in ipso inquit: tum ex toto: tum ex partibus eius/ tum ex nota/ tum ex ijs rebus quæ quodam modo affectæ sunt ad id de quo quęritur. Extrinsecus autem ea dicuntur quę absunt longeq; disiuncta sunt/ post hęc eum locum qui ab effectis ducitur. in conuenientia membra partitus est. hoc modo. Alia enī (inquit) sunt cōiugata: alia ex genere/ alia ex forma/ alia ex similitudine/ alia ex differētia/ alia ex cōtrario/ alia ex cōiūctis/ alia ex antecedentibus/ alia ex consequētib9/ alia ex repugnātib9/ alia ex caussis/ alia ex effectis/ alia ex cōparatione maiorum aut minorum aut parium. quorum quidem omnium & natura breuiter attingēda est/ extra ponenda. Eorum igitur locorum qui in ipso de quo agitur/ hęrēt: primum esse dixit a toto. ¶ Totum vniuscuiusq; rei in diffinitione constat. omnis enim diffinitio/ rei quā diffinit adæquatur. q; si vnaquæq; res tota est (nichil enim integrum esse/ nisi totum potest) diffinitionem quoq; totum esse necesse ē: idest quæ totam rei/ quam diffinit/ substātiam claudit. ¶ Diffinitio vero est oratio: quæ vniuscuiusq; rei quidē esse designat. ab hac ita ducitur argumētum. vt si sit quęstio: an arbores sint animalia/ dicam.

Animal est substātia animata sensibilis.
At arbor non est substantia animata sensibilis.   tum claudam.
Non sunt igitur arbores animalia.

¶ Quæstio de genere. maxima propositio. vnde diffinitio abest: inde illud quoq; abesse/ quod diffinitur. locus a diffinitione. ¶ Partes non sunt: quarum conuentu efficitur totum. partes etiam vocātur/ quæ diuidunt totum. hę autem species/ vel formę nuncupari solent. a quibus hoc modo sumitur argumentum. Ab ijs quidem partibus quarum coniunctione cōponitur totū/ hoc modo. vt si sit dubitatio/ an anima sit corporea: partientur animam velut his trib9 partibus/ q; vel vegetabilem vim/ vel sensibilē/ vel intelligibilem præstet. at neq; ipsum vegetare/ neq; sentire/ neq; itelligere: corporale est. Cumq; nulla pars sit corporalis animę: omnino anima corporalis non esse mostrata est. Quęstio de genere idest an anima corpori subijciatur vt generi. maxima propositio. a quibus partes absunt: totum quoq; abesse. locus a partibus totum coniungentibus. Item ab ijs partibus quæ totum diuidunt hoc modo. Sit in quæstione an anima secundum locum moueatur. dicā motus secundum locum tres species sunt: crementum/ diminutio/ permutatio. anima vero neq; augetur/ neq; minuitur/ neq; ab alio loco trāsit ad aliū. non igitur mouetur. quæstio de accidenti. maxima propositio eadem quę superius. locus a partibus totum diuidentibus. ¶ A nota vero argumentum est: quoties ab interpretatione

nominis/ rei dubiæ fides quęritur hoc modo.vt si dubiterur an philosophia sit bonũ:dicemus.

Philosophia est amor sapientiæ.
At id bonum est.
Philosophia igitur bonum est.

¶Hic igitur rem nõ diffinimus: sed nomẽ
diffinitione prodimus.quæstio de genere.
maxima propositio. nominis interpræta-
tionem rem declarare.locus a notatione. ¶ Coniugata sunt/ quæ ab eodem nomine flectũtur:
vt a iustitia/iustnm/iuste.Ab his ita capitur argumentum.vt si quæratur/ an ridere gaudere sit?
dicemus/ si risus gaudium est/ & ridere gaudere est.quæstio de accidenti.maxima propositio.cõ
iugatorum eãdem esse naturam.locus a coniugatis.¶Genus est quod de pluribus specie diffe-
rentibus/in eo qđ quid sit/ pręedicatur.Ab hoc ita ducitur argumentum vt si quęratur/ vtrum ani
ma numerus sit seipsum mouens vt Xenocrati placuit:dicemus.

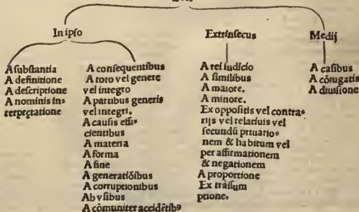
Anima substantia est.
Numerus vero substantia non est.
Igitur anima numerus non est.

¶ Quęstio de diffinitione.locus a genere.
maxima propositio .quorum diuersa sunt
genera:ipsa quoq; sunt diuersa. ¶Forma
est quod de pluribus numero differentibns in eo quod quid sit prædicatur . Ab hac fit argu-
mentum hoc modo.vt si quæratur an color in subiecto sit:id approbabimus eo quoniam album
vel nigrum in subiecto sunt/ a specie scilicet ad genus deducentes . quæstio de genere . Nam in
subiecto esse vel non esse:accidens vel substãtiam significat/ quæ sunt prima rerum genera.ma-
xima propositio.in formis spectari generum proprietatem.locus a forma.¶Similitudo est rerũ
differentium eadem qualitas.Ab hac ita fieri argumentum videtur.vt si quęratur/ sorte/ an ele-
ctione rectores ciuitatibus dandi sunt/ negetur/ quoniam nec in naui quidem sorte:sed electione
peritus rector eligitur.similis est nauis quidem ciuitati: gubernator autem magistratui. quæstio
de accidenti.locus a simili.Maxima propositio.de similibus idem est iudicium . ¶ Itẽ a differẽ-
tia.vt si quęratur:an idem sit rex/ quod tyrannus? dicemus minime.Namq; in rege est pietas/ iu
stitia/ mansuetudo:in tyranno cuncta diuersa sunt.quæstio de diffinitione.locus a differentia.
Maxima propositio.differentium rerum non idem esse iudicium. ¶Contraria vero quæ Cicero
appellat:quattuor diuiduntur modis.aut enim aduersa sunt/ vt album nigrum.aut priuantia vt
iustitia/ iniustitia.aut relatiua:vt dominus/ seruus.aut negatiua:vt videre/ & non videre. ab his
omnibus ita argumenta ducuntur.ab aduersis:si bona est sanitas/ mala est egritudo . a priuãti-
bus:si iniustitiam fugimus/ sequamur iustitiam.a relatiuis quidem:quisquis pater vult esse/ habe-
at filium.a negantibus: non me accusas fecisse/ quod me non fecisse defendis.quęstiones de ac-
cidentibus.Maxima propositio.in aduersis/ priuantibus/ & negantibus :cõtraria sibi conuenire
non posse.In relatiuis absq; se:relatiua esse non possunt.Locus a contrarijs:quæ melius opposi
ta vocarentur. ¶Adiuncta sunt quæ finitimum tenent locum/ ita vt temporibus quidem rum
antecedant/ vt amorem congressio:tum rei cui adiuncta sunt hæreant / vt ambulationi pedum
strepitus/ tum cõsequantur/ vt atrox facinus/ mentis trepidatio.neq; hæc necessaria sunt/ sed fre
quenter eueniunt.Nam neq; qui congressus est :modis omnibus amauit.& qui congressus non
est:vno semel aspectu in amorem incidit.& ambulante quo/ potest non esse strepitus pedum/ &
non ambulante: pedes strepere:si consistens vno eodẽq; loco pedes moueat . et trepidareq;/ cũ
nichil atrox fecerit:& non trepidare qui fecerit.ab his ducetur argumẽtum/ vel cum amare ali-
quem suspicamur/ quia fuerit ante congressus . vel ambulasse aliquem in locum / cum pedum
strepitus fuit auditus.vel atrox facinus commisisse: quem trepidare videamus.atq; in his quę-
stiones de accidentibus .locus ab adiunctis.maxima propositio.ex adiunctis adiuncta perpen-
di. ¶ Antecedentia vero sunt:quibus positis stati necesse est aliud consequatur. velut cum dici-
mus si homo est/ animal est. Neq; in his temporum ratio / nec rerum necessitas varia est:sed sta
tim vt dictum fuerit id quod antecedit / comitatur id quod est consequens . Hic vero locus ro
tus in conditione est constitutus . posita enim conditione / si sit antecedens: esse necesse est: qđ
consequitur hoc modo.Si peperit:cum viro concubuit.antecedens est peperisse:cum viro cõcu
buisse cõsequẽs.nã neq; illud quęrit/ qđ pri9 tẽpore sit/ qđ posteri9:& sępe ita variant/ vt id quod
posterius est tempore/ antecedens esse videatur in propositione. vt peperisse posterius est/ q cõ-
cubuisse:tamen si peperit/ modis omnibus cum viro concubuit.& hoc præcedente/ & prius po-
sito: necesse est illud intelligatur.aliquoties vero simul sunt vt si sol ortus est:dies est . aliquoti-
es quod præcedit/ prius est: posterius vero/ quod cõsequitur.vt si arrogans est:odiosus est.ex ar-
rogantia enim quisq; fit odiosus . ex antecedenti igitur argumentum sumimus:si peperit/ cum
viro concubuit . sumo quod antecedit.at peperit.concludo quod sequitur. cum viro igit̃ cõcu-
buit.a cõsequẽtib9 ita sumo qđ cõsequit̃.at nõ cõcubuit cũ viro:cõcludo qđ antecedit/ nõ igitur

peperit. Questio est de accidēti. locus ab antecedētibus/ & consequētibus. maxime ppositiones/
posito antedenti/ comitari id quod consequitur. perempto consequenti/ perimi quod antecedit.
¶ Repugnantia vero sunt contrariorum consequentia. vt vigilare/ dormire contraria sunt: ster-
tere dormientibus adiunctum est. stertere igitur ac vigilare: repugnātia sunt. ab his ita fit argu-
mentum. Tu ne eum vigilare dicis: qui stertat? q̄stio de accidenti. argumentū a repugnātib⁹. ma-
xima propositio. repugnantia sibi conuenire non posse. ¶ Causa est efficiens/ quæ quamlibet rē
efficit/ pręcedens non semper tempore sed proprietate naturæ. vt sol diem. ab hac ita sumimus
argumentum. Cur esse dubites diem: cum solem in cęlo esse aspicias? quæstio de accidenti. nam
diem esse: accidit aeri/ idest esse per solem lucidum. argumentum ab efficientibus causis. maxi-
ma propositio. vbi causa est: effectum hinc abesse nō posse. ¶ Effectum est, quod efficit causa ab
hoc ita sumitur argumentum. An tu dubitas amasse: quam rapuit? quæstio de accidēti. argumē-
tum ab effectis. maxima propositio. vbi effectum est: causam abesse non posse. veluti non abfuit
amor: qui fuit causa cur rapuerit/ quod est effectum. ¶ Comparatio vero maioris est: quoties id
qđ minus est/ maiori comparatur. ab hoc loco sumitur ita argumentum. si is qui patriam bello
persecutus est/ tandem veniam meruit a ciuibus: cur non is quoq; mereatur/ qui ob seditionem
motam actus est in exilium? quæstio de accidenti. argumētū a comparatione maioris. maxima
propositio. qđ in re maiore valet: valeat in minore. ¶ Minoris est cōparatio: quoties maior res
confertur minori.. Atq; ex ea capitur argumentum hoc modo. Si C. Gracchum/ mediocriter la-
befactantem statum rei publicę/ Scipio priuatus interfecit: cur non Catilinam orbem terræ cę-
de/ atq; incendio vastare cupientem: consules persequuntur? quæstio de accidenti. argumentū
a comparatione minoris. maxima propositio. quod in re minore valet: valeat in maiore. ¶ Pa-
ria sunt/ quę eiusdem quantitatis sunt. & semp paritas: similitudo est quātitatis. ab hoc ita fit ar-
gumentum. Si Demosthenem quis laudare desideret: cur vituperet Tulliū? quæstio de accidē-
ti. argumentum a comparatiōe parium. maxima propositio. parium idem esse iudicium. ¶ Re-
stat is locus quem extrinsecus dixit assumi. hic iudicio nititur & auctoritate: & totus probabilis
est/ nichil continēs necessarium. Probabile autem est quod videtur vel omnibus/ vel pluribus/
vel doctis/ vel sapientibus/ & inter hos famosis atq; prestātibus: vel ijs qui secundum vnam-
quamq; artem/ peritiam consecuti sunt. vt medico/ i medicina: geometrę/ in geometria. ab hoc
loco tale est argumētum/ veluti si dicā. difficile est cum Carthaginensibus bellum gerere: quo-
niam id P. Scipio Cornelius Affricanus dixit/ qui sępe fuerat expertus. Hic vero locus extrinse-
cus dicitur constitutus: quoniam non de ijs qui prædicati vel subiecti sunt termini sumitur/ sed
ab extrinsecus posito iudicio venit. hic etiam inartificialis/ & artis expers vocatur: quoniam nō
sibi hinc ipse conficit argumentum orator/ sed præparatis positisq; vtitur testimonijs. ¶ Expe-
ditis igitur Marci Tullij differentijs/ quibus ipse a se maximas propositiones/ quas locos esse di-
ximus/ separauit: pertractanda breuiter michi videtur superius digesta partitio: vt ea quæ simi-
lia videtur/ a semetipsis ratione cōgrua segregentur. similis enim videtur locus a toto: ei qui est
a nota. vterq; enim in diffinitione est cōstitutus. Nam interpretatio nominis: quędam ipsi⁹ no-
minis diffinitio est. sed illa eorum maxima est differentia/ quia locus a toto rem diffinit: a nota
vero rem non diffinit/ sed nomen interpretatur. Diuersa vero sunt/ res ac nomen. hoc enim si-
gnificat: illud vero significatur. ¶ Item locus a partium enumeratione: consimilis videtur esse
ei qui est a forma. Nā & forma pars est: & qui genus diuidit/ enumerat partes. neq; enim aliter
fieri ex forma argumentum potest: nisi diuidatur a genere. sumi enim omnino forma nō potest:
nisi per diuisionem. sed hic quoq; multa est differentia. nam partium enumeratio necesse est/ vt
diuidat totas partes/ easq; vniuersas ad fidem argumētationis assumat/ siue illę partes/ siue spe-
cies sint: vt genus quidem speciebus/ totum vero partibus approbetur. In forma vero sufficit ad
demonstrandū quod de genere dicitur: vna quęlibet. ¶ Item locus a contrario/ & repugnanti-
bus videt esse consimilis: sed habet differentiā/ qa cōtraria primis sibimet frontib⁹ opponūt/ re-
pugnantia vero per cōiūctionē contrariorū sibi probant aduersa. vt dormire ac vigilare: statim
sibi cōtraria sunt. stertere vero: repugnat vigilatiōi/ iccirco qa somno cōiūgit. ¶ Adiuncta vero
antecedentia/ & consequentia quasi finitima sunt. Sed distant/ quoniā in adiunctis/ nulla est ne-
cessitas: in antecedentibus vero & cōsequentibus/ maxima. in adiūctis vero tēpora nimiū valēt.
Nā qđ adiūctum est: id pręcedere rem solet/ vel cum ea vno eodemq; tēpore esse/ vel subseq po-
sterius. At in antecedētibus nichil horum est: sed nō habita temporis ratione mox vt fuerit an-
tecedens/ consequens esse necesse est. & si consequens non fuerit: antecedens necesse est interire.
¶ Ac de Marci Tullij locis sufficiēter dictū est: nunc ad Themistij diuisionem redeam⁹. & quo
modo superius partitiones digestæ sibi consentire possint: breuiter explicemus. ac primum qui-

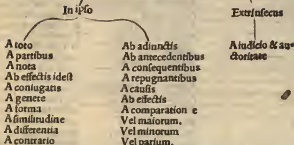
dem totius partitionis differentias colligamus communiter. Superior autem diuisio Themistij docuit alios esse locos/ qui in ipsis terminis de qbus quęritur insunt: alios qui extrisecus assumũtur. alios qui inter vtrosq; versantur. vt hic trina intelligatur diuisio. At Marci Tullij diuisio locos bifariam ostendit. alios enim in eo ipso/ de quo agitur/ hęrere proponit: alios extrinsecus assumi. Hic igitur omnes eos locos/ quos medios Themistius proposuit: ijs applicauit atq; coniũxit/ qui sunt in ipsis de quibus agitur terminis constituti. & communiter quidem talis diuisionũ differentia est: quæ clarius apparebit/ si singula persequamur. ¶ Eos igitur locos qui positi sunt in terminis/ de quibus in quæstione dubitatur: priore partitione Themistius/ tũ in substantia posuit/ tum in substantiæ consequentia. In substantia sunt diffinitio/ descriptio/ nominis interpretatio. Substantiæ vero consequentia sunt: genus/ totum/ pars/ species/ causa/ efficiens/ materia/ forma/ effectum/ corruptio/ finis/ vsus/ communiter accidentia. Eos vero qui extrinsecus assumũtur: tum in iudicio/ tum in similitudine/ tum in quantitatis comparatione/ tum in oppositione/ tum in proportione/ tum in transsumptione separauit. Quos vero inter vtrosq; posuit: hos in casibus/ & coniugatis/ & diuisione cõstituit. Sed Marcus Tullius eos qui in ipso sunt/ de quo quęritur: tum ex toto/ tum ex partibus eius/ tum ex nota/ tum ex ijs rebus quę quodam modo affectę sunt ad id de quo quæritur/ posuit. ipsa vero quæ affecta sunt: multifaria diuisione partitus est. solum vero iudicium extrinsecus segregauit. pluresq; partes eorum quæ in diuisione Themistij posita sunt substantiæ consequentia/ itemq; locos medios: inter affecta numerauit. In tam vero varia diuisione: necesse est vt vtræq; sibi non eadẽ pte cõueniãt. Id vero in cũctis multipliciter diuisis: fieri potest/ velut si quis diuidat triangulorum formas sic. Triangulorum/ aliæ sunt ęquilateræ formæ/ alię duo tantum latera habentes ęqualia/ aliæ vero totis inęqualibus laterib9 iũctę. Rursus sit ista diuisio/ vt alias dicat aliquis rectum habentes angulum/ quæ ortogonię nuncupantur: alias dicat tribus acutis angulis contineri/ quæ sunt oxigoniæ/ alias in obtusum angulũ tendi/ quę sunt ambligoniæ. Necesse est igitur/ vt vtræq; sibi diuersa partium ratione conueniant. Nam qđ est ortogonium: id semper vel duobus lateribus æqualibus cõtinetur/ vel tribus inæqualibus. sed quod non est ambligonium: id vel duobus lateribus continetur ęqualib9/ vel tribus inæqualibus. Sed quod est exigonium: id vel tribus lateribus ęqualibus/ vel duob9 continetur. Rursus id qđ est ęquilaterum: semp est exigoniũ. id vero qđ duob9 lateribus ęqualibus continetur: vel ortogonium/ vel ambligonium/ vel exigonium esse potest. Quod vero trib9 inæqualibus continetur lateribus: vel ortogonium/ vel ambligonium esse necesse est. Secundũ igitur hunc modum cunctam Marci Tullij atq; Themistij diuisionem a principio pariter ordientes: inuicem sibimet clausam esse monstremus. in quibus omnibus & exemplorum & intelligentiæ superius expeditæ/ præsens debet esse memoria. Disponamus igitur omnem Themistij diuisionem: & post hanc subijciatur Tulliana partitio: vt ea quæ dicenda sunt/ apertius oculis subiecta clarescant.

¶ Themistij diuisio.



Marci Tullij Diuisio.

Loci



Quibus ita descriptis nunc quemadmodum Marci Tullij diuisio Themistij partitioni conueniat: explicemus. cum igitur locum / quē Cicero dixit a toto: a substantia Themistius esse proposuit (vterq; enim in diffinitione consistit: siue illa substantialis sit / siue descriptio) a partiū enumeratione locus ex Ciceronis Topicis posit9: idem est / qui in Themistij diuisiōe / inter medios a diuisione nominatus est. quoties enim aliquid esse vel non esse monstrare cōtendimus: si fidem a partium enumeratione capiamus / id ex diuisione necessario faciendū est. diuisio vero: aut formarum processit / aut partium. Locus quoq; qui ex diuisione a Themistio inter medios collocatus est: a Cicerone in generis tractatione ponitur, ait enim Tullius cum de genere loqueret / hoc modo. commode etiam tractatur hæc argumentatio: quæ ex genere sumitur / cum ex toto partes persequare / hoc modo. si dolus malus est / cum aliud agitur / & aliud simulatur: enumerare licet quibus modis id fiat / deinde in eorum aliquem id quod arguas / dolo malo esse factum includere. quod genus argumenti imprimis firmum videri solet. A notatione Tullij locus is qui Themistij est a nominis interpretatiōe. A coniugatis communis est locus: cum Themistius in medios collocauit. A genere Marc9 Tullius posuit: a toto Themistius. A forma Cicero: a parte / idest specie Themisti9. A similitudine cōmunis quidem est: nisi q; Marcus Tulli9 sub ea proportionem compræhendit. A differentia Tullij: vel a genere / vel a toto in Themistij diuisione / vel a parte intelligi potest. A genere vel a toto quidem: si sit constitutiua differentia de qua sumitur argumentum, a parte vero: si sit diuisibilis. A cōtrario idem locus est: qui a Themistio ab oppositis dictus est / & extrinsecus constitutus. Ab adiunctis ille est: qui in Themistij partitione / a communiter accidentibus dicitur / inter consequentia substantiæ nominatus. Ab antecedentibus / & consequentibus: locus multifariam spargitur. Nam & diffinitio & descriptio / & antecedere rem & consequi possunt. itemq; nominis interpretatio / itē species antecedit: genus sequit. causa etiā efficiens antecedit: & sequitur effectus / materiam vero sequitur effectus. communiter accidentia quoq; si inseparabilia sint: necesse est / vt consequantur. Coniugata autem sese vel antecedunt / vel consequuntur. itaq; hic locus pluribus mixtus est: non tam in rebus ab alijs omnibus q̄ tractatione diuersus. ipsa eni conditio consequentiæ: locum alium facit / cum ipsa conditio consequentię vel in diffinitione / vel in descriptione / vel in forma / vel in causa / vel in cæteris posita sit. Repugnantia vero oppositis aggregantur: efficientia causis efficientibus vel materia. Effecta illi sunt consimilia loco / quem Themistius posuit a fine. nam causarum effectus / finis est. A comparatione maioris vel minoris: idem locus est qui apud Themistiū inter extrinsecos locos ponit / a maiore / vel minore / vel a cōparatione pariū inter eos qa simili ducuntur esse putandus est. dictum est enim in quantitate: similitudinem esse paritatem. Restat locus vtrisq; communis: q extrinsecus collocat9 est / quem Cicero / sicut Themistius a rei iudicio esse ꝓposuit. & Marci Tullij quidem diuisio / superiori Themistij partitioni tali modo poterit includi: quod licet in subiecta descriptione prospicere.

¶Tulliana diuisio.	¶Themistij diuisio.
A toto	A substantia
A partium enumeratione	A diuisione
A notatione	A nominis interpraetatione
A coniugatis.	A coniugatis
A genere	A genere vel a toto
A forma	A parte vel a specie
A similitudine	A simili
A differentia	A toto vel a parte
A contrario	Ab oppositis
Ab adiunctis	A cõmuniter accidentibus
Ab antecedentibus vel	A diffinitione vel
A consequentibus	descriptione/ vel interpretatione: vel specie/ vel causa/ vel materia/ vel communiter accidentibus vel cõiugatis.
A repugnantibus	Ab oppositis
Ab efficientibus	A causis
Ab effectis	A fine
A comparatione.	
Vel maiorum	A maiore
Vel minorum ·	A minore
Vel parium	A similibus.

¶Omnis qdē Marci Tullij ptitio locorum: i Themistij diuisione superioris descriptionis formula videtur conclusa. Nūc Themistij diuisio ad Marci Tullij diuisionē reducenda est. Cuius quidem multa pars Ciceroni cõuenit: sicut prior etiā descriptio docet. qd vero ex Themistij superest diuisiõe: id si ad Tullij partitionis ordinem referatur/ facili cõpendio quēadmodum ad seinuicem partitiones reducantur/ ostenditur. Nā continuę Marci Tullij diuisioni ex Themistij locis: hi superiore descriptione conuenerãt. Ciceronis quidem a toto: Themistij a substãtia. A partiũ enumeratione Ciceronis: a diuisione Themistij. A notatione Ciceronis: ab interpretatione Themistij. A cõiugatis vtrorumq; communis. a genere Cicero: a toto Themisti9. a forma Cicero: a parte/ idest specie Themisti9. a similitudine communis. a differentia Cicero: a toto vel a parte Themisti9. a contrario Cicero: idem apud Themistiũ ab oppositis. ab adiunctis Cicero: eundem a cõmuniter accidentibus Themisti9 dixit. Ab antecedentibus & consequentibus/ mixti cum pluribus. a repugnantibus Cicero: idem a Themistio ab oppositis dicitur. ab efficientibus Cicero: a causis Themisti9. ab effectis Cicero: a fine Themisti9. a comparatione maioris ac minoris Marc9 Tulli9: idem sunt a maiore ac minore Themistio. a comparatione partium Cicero: a similibus Themisti9. ¶ Cum igitur Marci Tullij plena diuisio aliquibus membris Themistianæ diuisionis aptetur: fieri non potest/ vt non mēbra Themistianæ diuisionis statim ad Tullianæ conuenientia reducantur. quocirca si quid reliquum est in Themistij diuisiõe/ quod superiori formulę non videatur ascriptum: plenę Marci Tullij diuisioni/ sic poterimus aptare. inuicem igitur diuisiones alterna reciprocatione coniunctæ sunt. Restant autem ex Themistij locis hi: ab vsib9 ab effectibus/ & corruptionibus/ & proportione/ & transsumptione. quorum quidem ab vsibus/ si vsus alicuius rei semper effector est: ei loco Ciceronis adhibendus est/ qui ab efficientibus nũcupatur. Q; si ipse vsus efficitur: ei loco Ciceronis aptãdus est/ qui ab effectis vocatur. ab effectibus vero: si quidem efficit aliquid effectus/ ab efficiētibus causis est. si vero ipse effectus plenum aliquid confectumq; demonstrat: is locus est quem ab effectis Tullius dixit. a corruptionibus vero: ab efficientibus dici potest. Nam cum omnis generatio efficiat aliquid / idest substantiam formę: corruptio rursus ipsa quoq; efficit qddã idest substantiali forma spoliat ac priuat/ velut mors facit corporis dissolutionem. a proportione vero idem est: quē Tullius a similibus dixit. nã multorum in multis similitudo est proportio. Transsumptio vero si quidē ad maiora fit: locus a maiorum comparatione est. sin vero ad minora: locus est a minorum comparatione. Q; si ad paria: locus est a parium comparatione. atq; in his omnibus reducēdis: tale satis est descriptionis exemplum.

Themiſtij		Ciceronis.
Ab vſibus	Si ipſe vſus aliquid efficit	A cauſis.
	Si ipſe vſus efficitur.	Ab effectis.
Ab effectibus	Si effectus aliquid efficit.	A cauſis.
	Si effectus efficitur.	Ab effectis.
A corruptionibus		A cauſis.
A proportione		A ſimilibus.
A tranſſumptione	Si ſit ad maius	A cõpatiõe maioꝝ.
	Si ſit ad minus	Minorum.
	Si ſit ad par	Parium.

¶LIBRI TERTII DE DIFFERENTIIS TOPICIS FINIS.

¶SEVERINI BOETII DE DIFFERENTIIS TOPICIS LIBER QVARTVS.



C DE dialecticis quidem locis/quantum propoſiti operis ratio poſtulabat: explicuimus. nunc vero de rhetoricis dicendum eſt quid ſint/vel quid a dialecticis diſcrepare videãtur. Ad cuius plenam diſputationem ſi qs operis titulũ diligens examinator inſpiciat: cum de topicis differentijs conſcribamus/non id a nobis tantũ expectare debebit/vt locorum inter ſe dialecticorum/ vel etiam rhetoricorum differentias demus: verum id multo magis vt dialecticos locos a rhetoricis ſegregemus. qd nos efficacius aggredi poſſe arbitramur: ſi ab ipſa facultatum natura diſputandi ſumamus exordium. Oſtenſa enim dialecticę ac rhetoricæ ſimilitudine ac diſſimilitudine: ab ipſarum facultatum neceſſe eſt formis/ etiam locorũ qui eiſdem facultatibus deſeruiunt/ cõmunitates diſcrepantiaſq; dicamus. dialectica igitur theſin tantũ cõſiderat. Theſis vero eſt ſine circunſtantijs quæſtio. rhetorica vero de hypotheſibus/ideſt de quęſtionibus circunſtantiarum multitudine incluſis tractat/ & diſſerit. Circunſtantię vero ſunt: quis/ quid/ vbi/ quando/ quomodo/ quibus adminiculis. Rurſus dialectica quidem ſi quando circunſtantias/ veluti perſonã/ factũue aliqd/ ad diſputationẽ ſumit: non principaliter/ ſed omnem eius vim ad theſin/ de qua diſſerit/ tranſfert. Rhetorica vero ſi theſin aſſumpſerit ad hypotheſin trahit. & vtraq; ſuam materiã quidem tractat: ſed alterius quidẽ ſumit/ vt proniore in ſua materia facultate nitatur. Rurſus dialectica interrogatione/ ac reſponſione conſtricta eſt. Rhetorica rem propoſitam perpetua oratione decurrit. Item dialectica/ perfectis vtitur ſyllogiſmis. Rhetorica enthymematum breuitate contenta eſt. illud etiam differentiam facit: ꝙ Rhetor habet aliũ præter aduerſariũ iudicem: qui inter vtroſq; diſceptat. Dialectico vero ille fert ſententiam: qui aduerſarius ſedet. ab aduerſario enim reſpõſio veluti quędam ſententia: ſubtilitate interrogationis elicitur. Quę cum ita ſint: omnis earum differentia vel in materia/ vel in vſu vel in fine/ eſt conſtituta. In materia: quia theſis/ atq; hypotheſis materia quidem vtriſq; ſubiecta eſt. in vſibus: ꝙ hęc interrogatione/ illa perpetua oratione diſceptat. vel ꝙ hęc integris ſyllogiſmis: illa vero enthymematibus gaudet. In fine vero: ꝙ hęc perſuadere iudici/ illa quod vult ab aduerſario/ extorquęre conatur. quibus ita pręcognitis: paulo poſterius & quęſtiones rhetoricas quę in conſtitutionibꝰ poſitę ſunt/ & proprios generis enumerabimus locos. Nunc pauliſper michi videtur de tota admodum breuiter facultate tractandum/ magnũ opus atq; difficile. quãta enim ſibimet ars Rhetorica cognatione iungatur: non facile conſiderari poteſt/ vixq; eſt etiam vt auditu animaduerti queat/ nedum ſit facile repertum. De cuius quidem rei traditione: nichil ab antiquis præceptoribus accępimus. de vnoquoq; enim pręcipiunt nichil: de cõmuni laborantes. quã partem doctrinę vacuã: vt poſſumus/ aggrediamur. dicemus igitur de genere artis/ & ſpeciebus/ & materia/ & partibus/ & inſtrumẽto inſtrumentiq; partibus/ opere etiam/ officioq; actoris/ & fine: poſt hæc de quęſtionibus/ ac de

locis. Quocirca quod in cōmuni speculandum est: hinc differendi sumamus exordium. Rheto-
ricę igitur genus: est facultas. Species vero tres: iudiciale/ demonstratinū/ deliberatiuum. & ge-
nus quidem id esse qđ diximus: patet. Species autem iccirco sunt/ quas enumerauimus superi-
us: quoniam in his est tota facultas. Rhetoricę in iudiciali genere causarum integra est. Item in
demonstratiuo/ vel deliberatiuo. sed hęc genera sunt causarum. Omnes enim causę: vel specia-
les/ vel indiuiduę sub horum trium generum vno cadūt/ vt sub iudiciali quidē speciales vt ma-
iestatis/ vel repetundarum. sub deliberatiuo vero cadunt quęcunq; causę cōsultationem habēt:
vt si specialiter accipias de bello/ vel pace. Eodem modo etiam in demōstratiuis quęcūq; veni-
unt in laudem/ aut vituperationem. specialiter quidē/ vt laus viri fortis/ indiuiduę vero/ vt laus
Scipionis: sub demōstratiuo ponūtur. Materia vero huius facultatis est omnis res qdē ꝓposita
ad dictionem. Fere autem est ciuilis quęstio. In hanc speciem a Rhetorica venientes quasi quę-
dam formę capiunt sibi materiam: & triplici informatam tenēt figura/ quod posterius liquebit.
vt ciuilis quęstio/ quę adhuc informis secundum species erat/ fiat accepto fine vniuciq; specie-
rum Rhetoricę subiecta: vt informis adhuc ciuilis quæstio cū acceperit ex iudiciali finem iusti/
fiat ipsa ciuilis quęstio in iudiciali genere constituta. Cum vero ex deliberatiuo sumpserit vtile/
vel honestum: tunc fiat ipsa ciuilis quęstio in deliberatiuo causarum genere constituta. Si vero
ex demonstratione sumpserit bonum: tunc fit demonstratiua ciuilis quęstio. veniunt autem in
materiam species ex rhetorica: iccirco q; aliter in materia sua quęlibet facultas non potest ope-
rari/ q̄ si suas adhibeat partes. absentibus enim cunctis partibus suis: rhetorica quoq; ipsa est
absens. sed quoniam de speciebus dictum ē Rhetoricę/ quoniam sunt genera causarū: ita sunt/
vt omnium negociorum quę in ciuili quæstione constituta sunt accepto fine iusti/ iudiciale sit
genus. omnium vero quę constituta sunt in ciuili quęstione/ honestum/ vel vtilem finem cœpe-
runt: deliberatiuum sit genus: omnium quoq; quę in ciuili quęstione posita/ finem honesti tan-
tum/ boniue sumpserūt: sit demonstratiuum genus. sed de his hactenus: nūc de partibus Rhe-
toricę prouidendū est. Partes autē Rhetoricę sunt quinq;: inuentio/ dispositio/ elocutio/ memo-
ratio/ pronunciatio. partes autem vocantur: iccirco/ q; si aliquid harum defuerit oratori/ imper
fecta facultas est. atq; ideo quę vniuersam formant oratoriam facultatem: ea/ partes facultatis
eius dicere ius est. sed hę partes quoniam Rhetoricæ facultatis sunt: totamq; Rhetoricam fa-
cultatem cōponunt: necesse igitur est/ vt vbi fuerit Rhetorica integra/ ipsę quoq; partes conse-
quātur in ꝓprijs speciebus. omnes igitur Rhetoricę ptes: inerūt rhetoricę speciebꝰ. quocirca ci
uilibus negocijs tractandis adhibentur: quę a predictis speciebus Rhetoricę informantur. ęque
igitur in iudiciali negocio/ & in deliberatiuo/ & in demōstratiuo: inuentio/ dispositio/ elocutio/
memoria/ pronunciatioq; conueniunt. quoniam vero omnis fere facultas instrumēto vtitur ad
faciendū qđ potest: erit etiam Rhetoricę facultatis aliquod instrumentum. hoc vero est oratio:
quę partim in ciuili genere versatur/ partim minime. De ea autem oratione nūc loquimur: quæ
aliquam habet quęstionem/ vel quę ad finem expediēdę quæstionis accōmodatur. ea vero ora-
tio/ quę in ciuili genere versatur: continue decurrit. Ea vero quę non est in ciuilibus causis: in-
terrogatione & responsione explicatur. sed prior/ rhetorica: secunda/ dialectica nūcupatur. quæ
hoc a superiore differt: primum q; illa ciuilis hypothesin/ hęc thesin considerat. deinde q; hæc
intercisa oratione: illa continua peragitur. & q; Rhetorica oratio habet pręter aduersarium/ iu-
dicem: dialectica vero eodem iudice/ quo aduersario vtitur. Hęc igitur Rhetorica oratio/ habet
partes sex: prooemium qđ exordium est/ narrationem/ petitionem/ confirmationē/ repręhēsio-
nem/ perorationem/ quę sunt partes instrumenti rhetoricæ facultatis. & quoniam rhetorica in
omnibus suis speciebus inest: eisdem inerunt. Nec potius inerunt: q̄ eisdem ea quæ peragunt/
administrabunt. Itaq; etiam in iudiciali genere causarum: necessarius est ordo prooemij & nar-
rationis/ atq; cęterorum. & in demonstratiuo deliberatiuoq;/ necessaria sunt. ¶ Opus autē rhe-
toricę facultatis est docere mouereq;/ quod nichilominus eisdem partibus fere sex instrumēti/
idest oratiōis partibus administratur. Partes autem rhetoricę: quoniam partes sunt facultatis/
ipsę quoq; sunt facultates. quocirca ipsę quoq; orationis partibus/ quasi instrumentis vtētur: in
partem atq;/ vt his operentur/ eisdem inerit. Nā in exordijs nisi quinq; sint prædictę partes rhe-
toricæ/ vt inueniat/ disponat/ eloquatur/ meminerit/ pronūciet: nichil agat orator. eodē quoq;
modo & reliquę fere partes instrumenti/ nisi habeāt omnes rhetoricę partes: frustra sunt. ¶ Hu-
ius autem facultatis effector est orator: cuius est officium dicere apposite ad persuasionem. Fi-
nis autem tum in ipso/ tum in altero. In ipso quidem benedixisse: idest dixisse apposite ad per-
suasionem. In altero vero persuasisse. neq; enim si qua impediunt oratorem/ quominus persua-
deat: officio facto finis non est consecutus. sed is quidem/ qui officio fuit contiguus/ & cognatꝰ:
consequitur/ facto officio. is vero qui extra est: sępe non consequitur/ neq; tamen rhetoricā suo

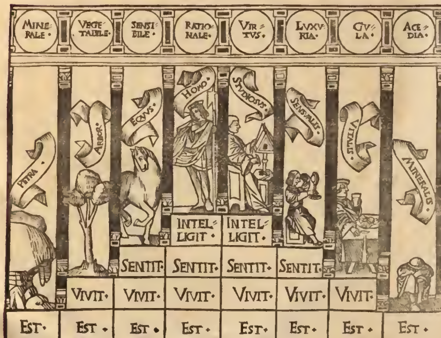
fine contentam honore vacuauit. hęc quidem ita sunt mixta: vt Rhetorica insit speciebus/ species vero insint causis. Causarum vero partes status esse dicũtur: quos etiam alijs nominibus/ tum constitutiones/ tum quęstiones nominare licet. qui quidem diuidũtur ita: vt rerum quoq; natura diuisa est. Sed a principio quęstionum differẽtias ordiamur: quoniam rhetoricę quęstiones circunstantijs inuolutæ sunt. omnes autem inscripti alicuius controuersia versantur: aut p̃ter scriptum ex re ipsa sumunt contentionis exordium. & istæ quidem quęstiones quę in scripto sunt: quinq; modis fieri possunt. Vno quidem: cũ hic scriptoris verba defendat/ ille sententiam. atq; hoc appellatur scriptum & voluntas. Alio vero modo: si inter se leges quadam contrarietate dissentiant/ quas cũ ex diuersa parte defendunt/ faciunt controuersiã. atq; hic vocatur status legis contrariæ. Tertio cum scriptũ/ de quo contenditur: sententiã claudit ambiguã. hęc suo nomine ambiguitas nuncupatur. Quarto vero cum ex eo/ qđ est scriptũ/ aliud non scriptũ intelligitur: qđ quia per ratiocinationem/ & quandã syllogismi consequentiã inuestigatur/ ratiocinatio/ vel syllogismus dicitur. Quinto vero ꝙ cum sermo est scriptus/ cuius non facile vis/ & natura clarescat/ nisi diffinitione detecta sit: hic vero dicatur finis vel inscriptio. quas omnes a se differentias: non est nostri operis/ verum rhetorici demonstrare. hęc enim speculanda doctis nõ rudibus discenda proponimus: quãuis de eorum differentia in topicorum cõmentis per transitũ disseruimus. Earum autẽ constitutionũ/ quę præter scriptum in ipsarũ rerũ contentione sunt positæ: ita differentia segregãtur/ vt rerum quoq; ipsarũ diuersa est natura. In omni enim rhetorica quęstione dubitatur: an sit/ quid sit/ quale sit/ & præter hęc an iure/ an more possit exercere iudicium. sed si factum/ vel res quę intẽditur ab aduersario negetur: quęstio est vtrum sit ea quę cõiecturalis constitutio nominatur. ꝙ si factum esse constiterit/ quid vero sit id quod factum est ignoretur: quoniã vis eius diffinitione monstranda est/ diffinitiua dicitur constitutio. ac si & esse cõstiterit/ & de re de diffinitione cõueniat/ sed quale sit iquiratur: tũc quia cui generi subijci debeat/ ambigitur/ generalis qualitas nuncupatur. In hac vero quęstione & qualitatis & quantitatis: cõparationis ratio versatur. sed quoniam de genere quęstio est: secũdum generis formam in plura necesse est hãc constitutionem mẽbra distribui. omnis igitur quęstio generalis/ idest cũ de genere/ & qualitate/ & quantitate quęritur facti: in duas distribuitur partes. Nam aut in præteritum quia de qualitate propositi/ aut in pręsens/ aut in futurũ. si in præteritum: iuridicialis cõstitutio nũcupatur. si pręsentis vel futuri temporis teneat quęstionem: negocialis dicitur. Iuridicialis vero/ cuius inquisitio pręteritum respicit: duabus partibus segregatur. aut enim in ipso facto vis defensionis inest/ & absoluta qualitas nuncupatur: aut extrinsecus assumitur/ & assumptiua dicitur constitutio. sed hęc in quattuor partes deriuatur. Aut enim conceditur crimẽ/ aut remouetur/ aut refertur/ aut quod est vltimum cõparatur. Conceditur crimen: cum nulla introducitur facti defensio/ sed venia postulatur. Id fieri duobus modis potest: si depreceris/ aut purges. Deprecaris: cum nichil excusationis attuleris. purgas: cum facti culpa his ascribatur/ quibus obsisti/ obuiariq; non possit. neq; tamen personę sint. id enim in aliam cõstitutionem cadet. Sunt vero hęc imprudentia: casus/ atq; necessitas. Remouetur vero crimen: cum ab eo/ qui incessitur/ trãsfertur in aliũ. sed remotio criminis duobus modis fieri potest: si aut causa referatur/ aut factum. Causa refertur: cũ aliena potestate aliquid factũ esse cõtenditur. Factum vero: cum alius aut potuisse/ aut debuisse facere demonstratur. Atq; hęc in his maxime valent: si eius nominis in nos intendatur actio/ ꝙ non fecerimus id quod oportuit fieri. Refertur crimen/ cũ iuste in aliquem facinus commissum esse contenditur: quoniam is in quem cõmissum sit/ iniurius sępe fuerit atq; id quod intẽditur/ meruit pati. Comparatio est: cum propter meliorem vtilioreue/ factum quod aduersarius arguit cõmissum esse defenditur. horum vero omnium sunt propriæ differentiæ: atq; adeo minutissimę diuisiones quas Rhetorum in his docendis explicandisq; cõscripti libri diligentius continent/ nos hęc a Marco Tullio sumpsisse sufficiat. Ad aliud enim tota operis festinat intentio: de quibus omnibus hoc modo inspiciendum est. Marcus enim Tullius causarum partes constitutiones esse demonstrat eo loco quo contra Hermagoram nititur dicens. ꝙ si generis causę non possunt recte partes putari/ multominus recte partis causę partes putabuntur. Pars autem causę constitutio omnis est/ partes causę constitutiones esse designãs. qua de re multa quęstio est. quomodo enim partes esse putabuntur causę? Si enim ita partes/ vt species: quomodo fieri potest/ vt in vna causa plures constitutiones sint? Nam species sibiinuicẽ impermixtę sunt. At veniunt in causam plurimæ constitutiones. non sunt igitur partes causarum: velut species status. Illud quoq;/ ꝙ nulla species aliam sibi speciem oppositam ad substantiam iuuat. constitutio vero: constitutionem cõfirmat ad fidem. nec vero fieri potest/ vt ita sint causarum: quasi totius partes. nullum enim compositum: ex vna parte totum/ atq; integrũ esse

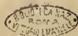
sed in eo ꝙ ex attributis personę quandam suscipit qualitatem. Sed vt rerum ordo clarius colliquescat: de circunstantijs arbitror esse dicendum. Circunstantię sunt/ quę conuenientes substātiam quęstionis efficiūt. Nisi enim sit qui fecerit/ & q̄d fecerit/ causamqꝫ cur fecerit/ locus/ tēpusqꝫ quo fecerit/ modus etiam facultatesqꝫ si desunt: causa non stabit. Has igitur circunstātias in gemina Cicero partitur: vt eam quę est quis circunstantiam/ in attributis personæ ponat. reliquas vero circunstantias in attributis negocio constituat. & primam quidem circunstantiam eam/ q̄ est quis/ quoniam personæ attribuit: secat in 11 partes. nomen/ vt Verres. naturā/ vt barbarus. victum/ vt amicus. nobilium studium/ vt geometer. fortunam/ vt diues. casum/ vt exul. affectionem/ vt amans. habitum/ vt sapiens. consiliū/ vt ergo age chare pater ceruici imponere nostrę. facta & orationes/ ea quę extra illud factum/ dictumqꝫ sunt: quod nunc in iudicium deuocatur. Reliquas vero circunstantias quę sunt quid/ cur/ quomodo/ quibus auxilijs/ vbi/ quando: in attributis negocio ponit. quid & cur/ dicens continentia cum ipso negocio. cur in causa constituens. ea enim causa est vniuscuiusqꝫ facti/ propter quā factum est. Quid vero secat in quattuor partes. in summam facti: vt parentis occisio. ex hac maxime locus sumitur amplificationis. ante factum: vt concitus gladium rapuit. dum fit/ vehementer percussit. post factum/ in abdito sepeliuit. quę cum omnia sint facta/ tamen quoniam ad gestum negocium/ de quo quęritur/ pertinēt: non sunt facta quę in attributis personæ numerata sunt. illa enim extra negocium/ de quo agitur/ posita: personam informantia/ fidem ei negocio pręstant/ de quo versatur intentio. Hęc vero facta quæ cōtinentia sunt/ cum ipso negocio: ad ipsum negocium/ de quo quęritur/ pertinēt. Postremas vero quattuor circunstantias/ Cicero ponit in gestione negocij: quę est secūda pars attributorum negocijs. & eam quidem circunstantiam/ quę est quando: diuidit in tēpus/ vt nocte fecit. & in occasionem/ vt cunctis dormientibus. ea vero circunstantia quę est vbi: locum dicit/ vt in cubiculo fecit. quomodo vero ex circūstantijs modum: vt clam fecit. quibus auxilijs circunstātiarum facultatem appellat/ vt cum multo exercitu. quorum quidem locorum/ & si ex circunstantiarum natura discretio data est: nos tamen beniuolentius faciemus si vberius eorū a se differentias ostendamus. Nam cum ex circunstantijs alia Tullius posuerit esse continentia cum ipso negocio/ alia vero in gestione negocij/ atqꝫ in continentibus cum ipso negocio illum enumerauit locum/ quem appellauit dum fit: ex ipsa prolationis significatiōe idem videtur esse locus hic dum fit/ ei qui est in gestione negocij. sed non ita est, quia dum fit: illud est quod eo tēpore admissum est/ dum facinus perpetratur/ vt percussit. In gestione vero negocij ea sunt: quę ante factum/ & dum fit/ & post factum q̄d gestum est/ continent. in omnibus enim tēpus/ locus/ occasio/ modus/ facultas inquiritur. Rursus dum fit: factum est/ quo administratum est negocium. quę igitur sunt in gestione negocij: non sunt facta/ sed facto adhęrentia. nullus enim tempus/ occasionem/ locum/ modum/ facultatem facta esse consenserit: sed (vt dictum est) quę cuilibet facto adhęrentia sunt/ atqꝫ id nullo modo relinquūt/ quadam ratione subiecta sunt ipsi q̄d gestum est negocio. Item ea quę sunt in gestione negocij/ sine ijs quę sunt continentia cum ipso negocio esse possunt. potest enim & locus/ & tempus/ & occasio/ & modus/ & facultas facti cuiuslibet intelligi/ etiam si nemo faciat: ꝙ illo in loco vel tempore/ vel occasione/ vel modo/ vel facultate fieri posset. itaqꝫ ea quę sunt in gestione negocij/ sine ijs quę continentia cum ipso negocio/ esse possunt: illa vero sine his esse nō possunt. factum enim præter locum/ tempus/ occasionem/ modum/ facultatemqꝫ esse non poterit. atqꝫ hęc sunt quę in attributis personę/ ac negocio constant: veluti in dialecticis locis ea quę in ipsis hęrent/ de quibus quęritur. Reliqua vero quę vel sunt adiuncta negocio/ vel gestum negocium consequuntur: talia sunt qualia in dialecticis locis ea/ quę secundum Themistium partim rei substantiam consequūtur/ partim sunt extrinsecus/ partim versantur in medijs. secundum Ciceronem vero inter affecta numerata sunt/ vel extrinsecus posita. sunt enim adiuncta negocio/ ipsa etiam quę fidem faciunt quęstioni: affecta quodam modo ad id/ de quo quęritur/ & respicientia negocium/ de quo agitur hoc modo. Nam circunstantię septem in attributis personæ/ vel negocio numeratę sunt. hę cum cœperint comparari/ & quasi in relationem venire/ si quid ad se continens referatur/ vel ad id quod continetur: fit aut species/ aut genus. at si ad id referatur/ q̄d ab eo longissime distet: contrariū est. at si ad finem suum atqꝫ exitum referatur: euentus est. eodē quoqꝫ modo ad maiora/ ad minora/ & paria comparātur. Atqꝫ omnino tales loci in ijs/ quę sunt ad aliquid considerantur. nam maius/ aut minus/ aut simile/ aut ęque magnum/ aut disparatum accidunt circunstantijs: quæ in attributis negocio/ atqꝫ personę numeratę sunt. vt dum ipsę circunstantię alijs comparantur: fiat ex his argumentum dicti/ factiue/ quod in iudicium trahitur. Distant autem a superioribus: ꝙ superiores loci vel facta continebant/ vel factis ita adhęrebant/ vt separari non possint. vt lo-

cus/ tempus/ & cętera quę gestum negocium non relinquunt. hęc vero quę sunt adiūcta negocio: non adhęrent ipsi negocio/ sed accidunt circunstantijs/ & tunc demum argumentum prǽstant/ cum ad comparationem venerint. Sumuntur vero argumenta non ex contrarietate/ sed ex cōtrario/ & nō ex similitudine/ sed ex simili: vt appareat non ex relatione sumi argumenta/ sed ex adiunctis negocio. & ea esse adiuncta negocio: quę sunt ad ipsum de quo agitur negocium/ affecta. ¶ Consecutio vero quę pars quarta eorum quę negocijs attributa sunt: neq; ipsis inest rebus/ neq; rerum substantiam non relinquit/ neq; ex comparatione reperitur/ sed rem gestam vel antecedit/ vel etiam consequitur. atq; hic totus locus extrinsecus est. primum enim in eo quęritur id quod factum est: quo nomine appellari conueniat. in quo non de re/ sed de vocabulo laboratur: qui deinde actores eius facti/ & inuentionis comprobatores/ atq; emuli fuerunt. Id totum ex iudicio/ & quodam testimonio extrinsecus posito ad subsidium confluit argumenti. deinde & quę eius rei sit lex/ cōsuetudo/ actio/ iudicium/ sententia/ artificiū. Deinde quęritur/ si natura eius euenire vulgo soleat: an insolenter/ & raro. vtrum hominem id sua authoritate comprobare: an offendere in his consueuerint/ & cętera/ quę factum aliquod/ similiter cōfestim aut interuallo solent consequi. quę necesse est extrinsecus posita ad opinionem magis tē dere: q̄ ad ipsam rerū naturam. Itaq; in his quattuor licet negocijs attributa diuidere: vt sint p̄tim continentia cum ipso negocio/ quę facta esse superius dictum est/ partim in gestione negocij/ quę non esse facta/ sed factis adhęrentia dudum monstrauimus. partim adiuncta negocio. hęc (vt dictum est) in relatione ponuntur. partim gestum negocium consequūtur. horum fides extrinsecus sumitur. Ac de rhetoricis quidem locis satis dictum est: nunc illud est explicandum quę sit his similitudo cū dialecticis/ quę vero diuersitas/ quod cum idonee conuenienterq; mōstrauero/ propositi operis explicabitur intentio. Primo adeo vt in dialecticis locis (sicut Themistio placet) alij sunt qui in ipsis hęrent/ de quibus quęritur: alij assumuntur extrinsecus/ alij vero medij inter vtrosq; locati sunt. sic in rhetoricis quoq; locis alij in prima/ atq; negocio cōsistūt/ de quibus ex diuersa parte certatur: alij vero extrinsecus/ vt ij qui gestum negocium consequuntur. alij vero medij. quorum quidem proximi negocio sunt ij qui ex circūstantijs/ sicut reliqui/ in gestione negocii considerantur. Illi vero/ q̄ in adiunctis negocio collocātur: ipsi quoq; inter medios locos positi sunt/ quoniam negocium/ de quo agitur/ quadā affectione respiciunt. vel si quis ea quidem quę personis attributa sunt/ vel quę continentia sunt cum ipso negocio/ vel quę in gestione negocii considerantur: iis similia locis dicat/ qui ab ipsis in dialectica trahūtur/ de quibus in quæstione dubitatur. Consequentia vero negocium ponat extrinsecus: adiuncta vero inter vtrūq; constituat. Ciceronis vero diuisioni hoc modo fiet similis. Nam ea quę cōtinentia sunt cum ipso negocio/ vel ea quę in gestione negocii considerantur: in ipsis hęrent de quibus quęritur. ea vero quę iuncta sunt/ inter affecta ponuntur. sed ea quæ gestum negocium consequuntur: extrinsecus locata sunt. vel si quis ea quidem quę continentia sunt cum ipso negocio/ in ipsis hęrere arbitretur: affecta vero esse ea quę sunt in gestione negocii vel adiūcta negocio. extrinsecus vero ea/ quę gestum negocium consequūtur. iam vero sunt illæ perspicuę cōmunitates: ꝙ quidem ipsi pene in vtrisq; facultatibus versantur loci/ vt genus/ vt pars/ vt similitudo/ vt contrarium/ vt maius/ ac minus. de cōmunitatibus satis dictum est. ¶ Differentiæ vero illę sunt/ ꝙ dialectici thesibus apti sunt. Rhetorici tātum ad hypotheses/ idest ad quęstiones informandas circunstantiis assumuntur. nam sicut ipsę facultates a semetipsis vniuersalitate & particularitate distinctæ sunt: ita etiam eorum loci ambitu & contractione discreti sunt. Nam dialecticorum locorum maior est ambitus. & quoniam pręter circunstantias sunt/ quę singulares faciunt causas: non modo ad theses vtiles sunt/ verumetiam ad argumenta/ quæ in hypothesibus posita sunt/ eorumq; locos/ qui ex circunstantiis constant/ claudunt atq; ambiunt. itaq; fit: vt semper egeat Rhetor dialecticis locis. dialecticus vero suis possit esse cōtentus. Rhetor enim/ quoniam causas ex circunstantiis tractat: ex eisdem circunstantiis argumenta præsumet/ quę necesse est ab vniuersalibus & simplicibus confirmari/ qui sunt dialectici. Dialecticus vero/ q̄ prior ē: posteriore nō eget/ nisi aliquādo inciderit quęstio personę. vt cū sit incidens dialectico ad probandam suam thesin causa circunstantiis inclusa: tum demum Rhetoricis vtatur locis. Itaq; in dialecticis locis/ si ita contingat a genere argumenta sumuntur/ idest ab ipsa generis natura. Sed in rhetoricis ab eo genere: qđ illic genus est/ de quo agitur. nec naturæ generis/ sed de re scilicet ipsa/ quę genus est. Sed vt progrediatur: ratio ex eo pendet/ ꝙ natura generis ante pręcognita est. vt si dubitetur/ an fuerit aliquis ebrius: dicetur si refellere velimus/ nō fuisse/ quoniam nulla in eo luxuries antecesserit. iccirco nimirum/ quia cum luxuries ebrietatis sit quasi quoddam genus: cum luxuries nulla fuerit/ nec ebrietas quidem fuit. sed hoc pēdet ex

altero. Cum enim luxuries non fuit: ebrietas esse nõ potuit. ex natura generis demonstratur: qđ dialectica ratio subministat. Vnde eni genus abest: inde etiã species adesse necesse ẽ. quoniã genus: species non relinquit. & de similibus quidem/ & de contrariis eodem modo: in quibus maxima dissimilitudo in Rhetoricos/ ac dialecticos locos. Dialectica eni ex ipsis qualitatibus. rhetorica ex qualitate suscipientibus rebus argumenta vestigat. vt dialecticus ex genere/ idest ex ipsa generis natura: Rhetor ex ea re: quę genus est. Dialecticus ex similitudine: Rhetor ex simili/ idest ex ea re quæ similitudinem cępit. Eodem modo ille ex contrarietate: hic ex contrario. omnibus igitur: quęsuperius proposuimus expeditis: illud arbitror apponendum/ q Marcus Tullius topica quæ ad. C. Trebatium peritum iuris edidit/ non eo modo quo de ipsis disputari possit disseruit/ sed quemadmodum Rhetoricę facultatis argumenta ducerentur: qđ in his cõmentariis diligentius expediuimus/ qui a nobis in eiusdem Ciceronis Topica conscripti sunt. Quo autem modo de his dialecticis rationibus disputetur: in iis cõmentariis/ quos in Aristotelis topica a nobis translata conscripsimus/ expeditum est.

¶QVARTI LIBRI DE DIFFERENTIIS TOPICIS ET TOtius operis logicæ adminicula. ex Ammonio/ Boetio & Themistio desumpta complectentis/ finis. Parisijs ex officina Henrici Stephani Chalcographi.
Anno ab incarnatione domini.
M.D.XI. XXVIII.
Octobris.




ROMA



